

GERARDI MERCATORIS

ATLAS
SIVE
COSMOGRAPHICÆ MEDITATIONES DE FABRICA MVNDI ET FABRICATI FIGVRA.

Denuò auctus

EDITIO QVINTA

Sumptibus & typis æneis Henrici Hondij, Amsterodami An. D. 1623

Illuſtriſs. Potentiſſimiſque Dominis,

OPTIMIS MAXIMISQVE

FOEDERATARVM PROVINCIARVM

BELGICAE ORDINIBVS:

SIMVLQVE

Nobiliſsimis, Ampliſsimis, Doctiſsimis Viris,

EORVMDEM

CONSILIARIIS FIDELISSIMIS DOMINIS,

SVMMA MIHI OBSERVANTIA COLENDIS.

IUDOCUS HONDIUS.

D. D.

SI quantum cuique otij divinitus conceſſum eſt, Illuſtriſſimi Domini, tantum etiam animi eſſet ad labores ſuos Reip. commodo diſponendos, minus confuſionum, plus ordinis ac tranquillitatis mortales in vita ſua experirentur: quilibet enim pro ſe intentus in vocationis ſuæ munera, hoc ageret, ut fide, induſtria, peritia ceteris anteſtaret. Nunc quia omnes ſumma ſibi præmia pollicentur, nec tamen omnes via regia rectiſque artibus ad ea contendunt, multi vero quod ſibi a virtute deeſſe conſpiciunt, à fraude & malis artibus fœnerantur, fit, ut non tantum paribus imparia obtingant, ſed inferioribus etiam præmia deferantur præſtantioribus denegata; eoque pacto frangatur bonorum virorum contentio, impetuſque retardetur, dum alios vident præmia virtutis habere, alios mereri. Huic malo varia omni ſeculo remedia conquiſita ſunt. Quidam poſteritatis judicium exſpectandum putaverunt? Sed illud ut omnia ex voto eveniant a præclarorum operum inventoribus non auditur. Alij conſcientia ſui operis contenti, vetant quicquam in Vulgus dare, jubentque ſibi quemque canere & Muſis ſuis, At hoc non eſt publico aut Poſteritati prodeſſe velle. Nero quod a jure & æquitate extorquere non potuit, extorſit a tyrannide; fuitque omnino capitale ipſum vel carmine, vel cythara, vel oratione ſuperaſſe. Hoc vero eſt bona ingenia ſuffocare. Non licet omnibus Neronis perſonam agere, nec vero ſi liceat, libet. Illud pleriſque viſum eſt probatiſſimum: ſi qui rerum potiuntur, vel ipſi, quod longe eſt optimum, vel per ſuos συμφραδμονας talia opera inſpiciant, & inepta quidem perpetuis tenebris adjudicent, probatis vero locum eum deſignent quem merentur, aſſerantque ea non ab invidia, (qui enim id pote, quum hæc laudatiſſima, quæque opera ut quercum hędera complectantur?) ſed a contemptu & morſu imperitorum, vera humaniorum diſciplinarum lolligine.

 Neque

Neque inutilem hanc rationem adserendæ cuique viro optimo famæ suæ esse, testis fuerit locuples C. Plinius, qui non aliam ob causam suos Historiæ Naturalis libros, in quorum tertio, quarto, quinto, & sexto Geographica tractat, Vespasiano, optimo tunc Principi, inscripsit; quam ut contra Vitilitigatores (Catonis enim verbo utitur) homines veræ laudis expertes se muniret, gratiamque sibi apud æquos & benignos arbitros pararet. Multa enim pretiosa videntur; quia sunt templis dicata. Eadem me quoque caussa impulit, Illustres Domini, ut hoc quod videtis opus auspicatissimo nomini vestro inscriberem ATLAS est Geographicus, continens accuratas totius orbis regionum delineationes, cum adjunctis Pinacum explicationibus: opus non unius anni, imo nec vitæ Instituit illud primus Gerardus Mercator homo Belga, omnium quotquot hactenus vixerunt in hoc genere Roscius. Sed is labori suo immortuus est, ut Apelles Veneri. Ego, qui vel natura ad hęc studia factus sum, vel sponte judicioque certo ea arripui, opus imperfectum magno ære redemptum meum feci successique Atlanti illi(si non viribus, at saltem, voluntate) alter Hercules. Supplevi igitur quę deerant, totamque Hispaniam cum universa Asia, Africa, atque America & partibus aliquot Galliæ & Germanię ipsius operi adjeci. Quantum operę sit atque ingenij unam aliquam Tabulam designare, quantæ artis unam celare, quantę facundię unam verbis describere, norunt qui tentaverunt: nos damus post Mercatorem non unam, sed plus minus quinquaginta. Recte olim Domitius Piso, thesauros judicavit eruditorum virorum opera esse oportere, non libros: idem ut de opere judicium esset mortalium, laboravi: ea quidem contentione, ut non raro cum valetudinis detrimento desudarim. Christo sit gratia, quod viro valentique mihi contigerit finem laborum meorum conspicere, liceatque post tot labores tandem aliquando respirare. Hoc autem opus in Aeternitatis templo consecraturus, volui Illustri nomini vestro inscribere; non quod aliqua per illud ad Vos famæ fieri possit accessio, sed tum propter se, tum propter me. Vos nimirum in excelso rerum humanarum locati ij estis, qui supra reliquos nostri seculi Principes ac Magistratus terras omnes & maria per cives vestros aut advenas lustratis, vix ut ullus in orbe tam abstrusus angulus sit, qui vestram notitiam fugiat. Non ita alij, quibus neque ob locorum oportunitatem, neque ob studia civium ea commoditas divinitus concessa est. Cui ergo melius hæc mea potuerim deferre quam Vobis? De me jam ante dixi; sperare me a vobis præsidium adversus judicia eorum, qui non nisi per alienæ famæ ruinas gradum sibi faciunt ad gloriam. Accipite ergo, Illustrissimi Viri Domini & Patroni honorandi Atlantem istum Geographicum, meque vestri nominis cultorem studiosissimum aura prosequimini benevolentiæ. Ita vos Deus veros Reip. nostræ Atlantes ornet, juvet, protegat, per Christum Dominum nostrum. Dat. Amstel. XIII. Calendarum Aprilis. Anno CIↃ IↃCVII.

Illustriss. Amplitud. Vestræ
devotissimus Cliens

IUDOCUS HONDIUS.

IVDOCVS HONDIVS LECTORIS.

EN tandem promissus Atlas (humaniss. Lector) prodit integer: opus felicissime quidem à Doctiss. V. G. Mercatore inchoatum, a nobis autem nunc, Deo juvante, ad finem perductum. Nos enim omnem adhibuimus diligentiam, ut reliqua omnia quæ ad fastigium huic operi imponendum desiderabantur, quam accuratissime adjungerentur. Flatigabat enim operis hujus dignitas, ut non solum Europam integram (cui deerat Hispania) daremus: sed etiam reliquas Orbis partes, Africam scilicet, Asiam & Americam ad Europam adjungeremus. Difficillimum sane nobis fuit in tanta Tabularum Hispaniæ penuria quidquam boni & certi in vulgus edere. Quis enim vel modice delineavit & descripsit Hispaniam? Quid de Africa, Asia & America vastissimis regionibus dicemus? Has adierunt scio patrum nostraque memoria plurimi Viri docti & solertes, Matheseos etiam non imperiti, ex quorum scriptis notatisque Chartulis multa habemus ab antiquis vel plane ignorata, vel saltem parum cognita & lustrata. Sed quid hæc ad accuratius illas delineandas ac describendas? Quid ad exactam Europæ descriptionem a Mercatore nostro editam? Hæc enim nobis propinqua; hæc respectu aliarum partium exigua: hæc ubique nobis patet: hæc denique sæpius nobis lustrata descripta & emendata est. Illæ situ procul a nobis remotæ, spatio immensæ, & alicubi penitus nobis clausæ sunt. Tanta præterea nonnumquam observationum differentia, etiam in ijs quæ sæpius lustrata sunt, ut solo nomine dumtaxat conveniant. Quamobrem licet Gerardus Mercator vir doctissimus etiamnum superstes esset, neque sibi, neque alijs simili modo hic satisfacere posset. Nos certe pro virili in hisce partibus describendis, probatissimos quosque auctores sequuti, nostrum laborem Geographiæ candidatis non ingratum fore speramus. Potuisset Mercator hæc felicius, fateor. Quis enim hujus accuratas descriptiones accurate, quā ad amussim, quanto judicio quidvis fecit? laudatur non immerito Speculum Orbis a Gerardo de Iudæis editum: laudatur viri diligentissimi Abrahami Ortelij Theatrum: laudantur & aliorum non contemnenda opera. Sed si cum Mercatoris opere conferas, longe huic post ponenda quivis vel mediocriter doctus judicabit. In illorum enim Tabulis desunt plerumque longitudinis latitudinisque gradus: imo & ubi habentur, sine mensura certa & ordine additi. Omitto & alia in quibus Auctorum negligentia, vel directoris inscitia peccatum. De tabularum descriptionibus non loquor, in quibus V. Cl. D. D. P. Merula & P. Bertius (quorum scripta magno nobis usui fuerunt) excellunt: sed de ipsis Tabulis Æneis, deque Fabrica Mundi a Mercatore edita. Quid multa? Vino vendibili, ut est in proverbio, suspensa hedera nihil opus est. Addidit noster author singulis, quas ipse in publicum edidit Tabulis, descriptiones Politici Status ordinem continentes, quas in illius laudem & memoriam, prout ipse habuit, integras servavimus. Iis vero gravi ratione ducti descriptiones alias, alia methodo, satis ut nobis quidem videtur artificiosa (judicium penes Lectorem sit) adjunximus. Eæ autem Affini meo Petro Montano Viro (absit verbo invidia) cum docto & pio, tum in labore indefesso, debentur. Hic eas ex plurimorum tum veterum, tum recentiorum probatissimorum auctorum scriptis (servatis sæpius auctorum verbis aut modice interpolatis) juxta methodum eruditissimorum virorum judicio concinnatam, bona fide collegit. Habes ergo jam (humanissime Lector) opus Geographicum magnis sumptibus & laboribus elaboratum: habes totius Mundi imaginem. Habes non solum ea quæ Mercator noster toto vitæ curriculo in hoc opere præstare potuit: verum etiam quidquid post ipsum Europeorum navigationibus detectum est: Habes denique Indices locupletissimos quibus sine mora singula invenias. Vale Lector, fave & fruere nostris laboribus. Amstelodami XIII Calendas Aprilis Anno a Christo nato CIƆ IƆC VI.

GERARDO MERCATORI
ET
IVDOCO HONDIO,
Cosmographis.

Quis novus Alcides cælum, terrasque, polumque
Atlante fesso sustinet?
Hondius est. Tabulas nobis quas maximus Atlas
Mercator Orbis liquerat
Perficiens. Cælo dignus qui vivat uterque
Et hic & ille perpetim.

PETRUS BERTIUS

In Gerardi Mercatoris Flandri
ATLANTEM,
Labore Petri Montani, diligentia & sumptu IUDOCI HONDII recenter editum.

Ὀυρανὸν ἀστερόεντα γέρων κυκλώμενος Ἄτλας,
Κόσμου τε μεγάλους κίονας οὐρανίου,
Δεινὰ παθὼν ὤμοισι σιδηρείοισιν ἄειρε,
Εἰς δ᾽ ἐτέων πολλὰς γάσκεν Ὀλυμπιάδας.
Πολλὰ Διὸς κρυεροῖσι παλυνόμενος νιφάδεσσι,
Πολλὰ δ᾽ ὕπερθε καμὼν λαίλαπι μαινομένῃ,
Οἷα δ᾽ ἐνὶ νεφέεσσι πατὴρ προέηκε βέλεμνα,
Κυδιόων βροντῇ, κυδιόων στεροπῇ.
Ἀυτὰρ οἱ ἴς πεπέδητο, πόνῳ δ᾽ ὑπὸ γυῖα λέλυντο,
Ὕστατι καὶ πολλῷ γήραϊ τειρομένῳ.
Πληϊάδες δ᾽ ὀλόλυξαν ἑὸν πατέρ᾽ εἰσορόωσαι,
Κρυψάμεναι πυκνῶν ὄμμαθ᾽ ὑπὸ νεφέων.
Οὐκέτι δ᾽ ἄχθος ἄωρτο πελώριον οὐκέτι δ᾽ αἰθὴρ,
Ὡς πάρος, ἀρχαίοις κίοσιν ἐμβέβαε.
Γήραρδος δ᾽ ὑπέδυ πάλιν οὐρανὸν ἀστερόεντα
Ἡμεδαπὸς, τοκέων παῖς ἀπὸ Φλανδριακῶν.
Πρῶτα δ᾽ ἰὼν ζείδωρον ὑπεστηρίξατο γαῖαν,
Πάντα δὲ μέτρησεν νάματα καὶ ποταμούς.
Μοντάνου δ᾽ οἱ ἐπῆλθε καὶ Ὀνδιάδαο μενοινὴ,
Οὗτος χαλκογράφων κῦδος, ὁ δ᾽ ἰδμοσύνης.
Χαίρετε κόσμου τέκνα, νέος πάλιν ἀντὶ γέροντος
Φλανδριακῶν Ἄτλας ἦλθεν ἀπὸ πτόλεων.

Pleiadum genitor, cui vasti pondera cæli
Et grave commisit Græcia mater onus
Diu steterat, magnosque humeris libraverat axes,
Qua medium mundi linea findit opus:
Tot nivibus, sævo, toties percussus ab imbri,
Et toties pennis Core vel Eure tuis.
Tot gravibus telis, quot Iupiter æthere torquet,
Seu tonitru ludit, fulmine sive suo,
Dum senio tandem, dum multis debilis annis
Et nimio victus membra labore fuit.
Pleiades mæstum quoties gemuère parentem,
Et sua texerunt nubibus ora suis!
Nilerat, ibat onus, pronoque ardebat Olympo
Cedere cardinibus ætheris aula suis.
Gerradus subijt cæli flammantia tecta,
Ille meus, civis Flandria nostra, tuus,
Ac primum validam suspendit pondere terram,
Et adio cunctas cedere jussit aquas.
Montani pariter, pariterque ars subvenit HONDI
Hic scalpro, calamo Promptior ille suo.
Gaude maxima terra: novus tibi Flandricus Atlas,
Quod senior nequijt ferre, subivit onus.

Daniel Heinsius Flander Græcarum Literarum Professor,

Frustra suspenso figat sublimia cælo
Frustra sidenti lumina prona solo:
Atque vices varias studio speculetur inani
Quas cælum motu, terra quiete facit:
Quem non defigat rerum admiratio: qui non
Agnoscat causas ordinis atque decus.
Priscos fama fidem fecit non vana parentes
Terræ nascentis atque Poli memores
Sparsisse in feros post prima piacula natos
Dulcia tam pulchræ semina notitiæ,
Sed fugitiva: manu duo in vestigia ducant
In metas pulvis sectus & in numeros.
Queis sine prima sepulta foret doctrina parentum,
Artificisque manus, atque labor operũ;
Auxilijs quibus & cælo & succedere terræ
Magna fidenter instituere animæ.

Tellurisque modum radio finere marisque
Atque umbras certis legibus ire vagas.
Ipsaque metari vastæ intermundia molis
Ipsa Iovis Stygij regna Iovisque Patris.
Commensum astrorum, numerum promittere arenæ
Et stabilem centri sede movere globum.
Denique tantorum generosa propago Virorum.
MONTANUS *ausu &* HONDIUS *eximio*
Antiquum sæclis nostris ostendere mundum
Seu libet in plano visere sive globo,
Præsentemque suis ostendere civibus orbem
Sive libet grandem visere sive brevem.
Stulte spes humiles patrio concludat agello
Cujus sit terræ machina mancipio.
Ordineque in patrium curas extendat Olympum
Cui nil quod terræ quærat in orbe super.

IACOBUS GRUTERUS.

Ὑγωνος τοῦ Βροχθωνοῦ τετράστιχον
Εἰς Ἄτλαντα Γηεάρδου καὶ Ὀνδίου.

Εἴρηται τὸν Ἄτλαντ᾽ ὤμοις τὸν οὐρανὸν ἄιρειν,
ὡς ἔφερεν πινυταῖς αἰπὺ τέχνασμα φρεσίν:
Οὐκ ἦτλων Γήεαρδος, ἰδ᾽ Ὄνδιος ὁ κλυτοτέχνης
Εἴκελος. Ἄρα τρεῖς ἐστὶν Ἄτλαντας ἰδεῖν.

INDEX TABVLARVM HVIVS OPERIS SIVE

DESCRIPTIONVM.

EARVNDEM.

A

Abrenethea
Abyssinorum Regio
Achaia
Abruzzo
Ægyptus
Africa
Ainzia
Algarbia
Angusia
Albion
Albania
Alsatia inferior
Alsatia superior
America
America Meridionalis
Anconitana Marchia
Andaluzia
Andegavensis Ducat.
Anglia
Anglesey
Apulia Peucetia
Argow
Apulia Daunia
Anjou
Aquitania
Arelatense Regnum
Artesia
Aragonia
Asia
Asia Minor
Austria Archiduc.

B

Bandan Ins.
Barbaria
Barsilicata
Basiliensis Provincia
Bavaria Ducatus
Beausse
Belgium
Bellovacorum
Bercheria
Berghe Ducat.
Berry
Berry Ducatus
Betfordia
Biscaia
Bituricensis Ducatus
Bohemia
Boina
Borbonius tractus
Borussia
Bosnia
Boulonge Comit
Brabantia
Brandenburg
Brasilia
Bremensis Episc.

Brechinia
61 Brecknocke
Brescia Comit.
337 Brisgoia
327 Britannicæ insulæ
310 Britannia
334 Brunswick
35.332 Buckingamia
61 Buchania
112 Bulgaria
61 Burgundia Comit.
45 Burgundia Ducat.
326

C

247 Cadurcium
249 Calabria
39 364 Camboia
371 Campania
306 Campagna di Roma
119 Canariæ insul.
161 Candia
63.65.67 Cantabrigia
67.77 Cantiera
312 Cantium
187 Cambria
312 Cardigan
161 Carmardin
147 Carnarvan
147 Carniola
201 Caricta
125 Carinthiæ Ducatus
37.341 Castella aurea
346 Castella nova
276 Catalonia
Catalonia specialius
359 Cathanesia
333 Ceretica
313 Ceilon Ins.
182 Cerigo
262 Cestria
142 Chili Reg.
189 China
159 Chios I.
75 Cilia Comitatus
235 Cleve
141 Clivensis Ducatus
163 Coila
75 Coloniensis Diœces.
113 Conatia
163 Congi Reg.
270 Corfu Ins.
61 Cornubia
165 Corcyra
93 Corsica
321 Creta
160 Croatia
203 Cuba Insul.
268 Cumberlandia
372 Cyprus
233 Cythera

71 70

D

71 Dania Reg.
298 Dalmatia
250 Denbigh
45 Derbia
141 Devonia
253 Diœcesis Bremensis
75 Dorcestria
61 Dunelmensis Episc.
323 Duringen
177

E

175 Eboracum
Embdensis Com.
169 Epyrus Insul.
313 Essexia Comit.
359 Eubœa
151.157 Europa
308

F

336 Ferraria Duc:
330 Fez Regnum
75 Fifa
60 Fionia
75 Flandria Comit.
71 Flandriæ Pars Oriẽtalis
70 Flint
70 Florida
67 Francia
303 Franconia
59 Fretum Magell.
279 Frisia Occidentalis
371 Frislandia
115 Friuli
126

G

123 Galecia
62 Gallia 135 136 & seq:
70.72 Gallovidia
362 Garnesey
349 Geldria Ducat.
67 Genuensium Ducat.
372 Germania infer. 189.190 & seq:
354
348 Germania super 223.224 & seqq.
302
203 Gilolum
203.2 39 Glamorgan
59 Glocestria
236 Glottia
49.51 Glottiana
338 Gorea
330 Græcia
69 Groenlandia
331 Guinea
314 Guinensis Comit
330 Gulic Duc.
320 Guipiscoa
369

H

65 Hannonia
348 Hartfordia
349 Hassia

Hebrides insul. 45
81.85.87 Herefordia 70
321 Helvetia 179
67.72 Hibernia 47.49.51.53.55
73 Hispania 106.107.108.& seq.
69 Hispania Nova 365
233 Hispaniola 369
69 Hollandia Comit. 205
65 Holsatia 89
257 Hungaria 282
Huntingdonia 75
73

I

231 Iamaica 370
326 Iaponia 360
75 Iava 359
349 Iarsey 77
31.33 India Orientalis 356
Islandia 43
296 Istria 302
335 Italia 284.285, & seq:
61 Iuliacensis Ducat. 240
91 Iutia 85.87
199 I. Anni boni 340
201 I. Gilole 359
68.72 I.S. Ioannis 370
368 Insulæ Indiæ Orientalis 358
151.153 I. Margarita 370
259 I. Principis 339
373 I.S. Thomæ 339
229

K

41 Karstia 302
302

L

Lagenia 53
117 Lancastria 67
Lauwenburg 252
59 Latium 308
77 Lecestria 74
209 Legio 114
295 Lemannus Lac. 185
Lemnos 348
Leodiensis Diœcesi 287
Levinia 60
Limburgensis Ducat. 237
359 Lemovicium 143
70 Lincolnia 73
69 Lithuania 99
59 Livonia 95
59 Lorna 59
51 Lotharingia 171.173
342 Lothiana 59
41 Lombardia 290.292.294
339 296
160 Lucania Basilicata 313
204 Lunenburg 252
113 Lusatia 167
Lutzenburg 215
215

M

76 Magdeburgensis Episcopatus
255 254
Macedo-

INDEX.

Macedonia 320
Malucca 359
Mannia 68
Mantua Ducat. 297
Marocci R. 335
Maridunensis ager 71
Marcha Tarvisina 292
Mareia 61
Marck Comitatus 336
Marrca 61
Media 49.51
Mediolanum Duc. 298
Meydburg 254
Mekelenburg 252
Merionith 68.72
Middelsexia 76
Milo I. 330
Misnia 267
Mitylene I. 349
Moluccæ I. 359
Mona I. 77
Monumethia 69.71
Momonia 51.55
Montensis Ducatus 235
Montgomery 68.72
Montis Ferrati Marchion. 294
Moravia 61.274
Morea 328
Moscovia 97
Murcensis Comit. 239

N

Namurcensis Comitatus 214
Natolia 346
Navernia 62
Naxus 331
Neopolitanum Regnum 310.312
Negroponte 349
Nitia 59
Norfolcia 74
Northamptonia 75
Normandia 142
Northumbria 65
Nothingamia 74
Norwegia 79
Nova Zembla 41

O

Oldenburgensis Comitatus 232
Orbis terræ 30
Orcades insul. 46.62
Overyssel Dom. 209
Oxonia 75

P

Palatinatus Rheni 243
Palatinatus super 264
Parmensis Ducat. 296
Patavij ditio 301
Pedemontium 294
Peloponnesus 328
Penbrock 70.72
Pennon de Velez. 336
Persicum Reg. 350
Peruvia 371
Philippinæ Ins. 359
Picardia 151.155
Pictaviensis Comit. 167
Poictou 141.167
Polonia Reg. 280
Polus Arcticus 41
Popaiana 371
Pomerania 269
Portugallia 111
Provincia 149
Prussia 93
Puglia Piana 312

R

Radnor 70.71
Rhodus 349
Rensioana 59
Romandiola 296
Romania 323
Rossia 62
Rugia 270
Russia 100
Rutlandia 74

S

Salopia 68
Saltzburgensis Archi. 278
Samogitia 100
Santorini 331
Santonia 145
Sardinia 315
Saxonia inferior 251
Saxonia superior 266
Scandia 79
Scarpanto 351
Sclavonia 320
Scotia 57.59.61.62
Servia 323
Siebenburgen 101
Sicilia 316
Silesia 281
Sleswicensis Ducat. 89
Somersetus 69
Sophorum Imper. 350
Southamptonia 76
Soutsexia 76
Spoletanus Ducat. 307
Staffordia 73
Stalimene I. 348
Sterlinensis ager 59
Styria, Stirmarck 318
Suffolcia 75
Sumatra 359
Sungovia 250
Surria 76
Sutherlandia 62
Suecia 80

T

Tartaria 352
Taurica Chersone 103
Taichia 60
Terra Australis 373
Terra di Barri 312
Terra di Lavaro 310
Terra di Otranto 312
Terra Sancta 344
Teviotia 59
Thracia 323
Thuscia 304
Tirolensis Comit. 292
Transsisalania 209
Transsilvania 101
Trevirensis Pro. 216
Turingia 257
Tunetanum Reg. 333
Turciucm Imper. 342

V

Valentia 121
Valesia 291
Vecta 77
Verona Princ. 300
Vincentiæ ditio 300
Vigornia 70
Virginia 367
Vlaenderen 199
Volhinia 100
Vltonia 49

W

Walachia 322
Waldec Co. 241
Wallia 71
Warwicum 57
Westmorlandia 67
Westphalia 233.235.257
Wight I. 77
Wigornia 70
Wislispurgergow 183
Wiltonia 69
Windorum Marchia 302
Wirtenberg 245

Z

Zacynthus 330
Zelandia Com 207
Zeilan Ins. 362
Zelandia 85
Zurichgow 181
Zutphania Comit. 210

F I N I S.

IN ATLANTEM
GERARDI MERCATORIS.
A IUDOCO HONDIO
suppletum & divulgatum.

EPIGRAMMA.

Regia pyramidum sileat miracula Memphis
Romaque nec moleis tollat in astra suas.
Majus opus dias in luminis exijt oras
Debita quæ Flandris palma duobus erat.
Sed medio in cursu sudanti ac magna minanti
Mors MERCATORI dempsit iniqua comam:
Sic clarum meditatus opus vita excidit auctor.
Non potuit totus sed tamen ille mori:
HONDIUS accessit nutantis destina mundi.
HONDIUS ATLANTIS fama secundaf uit.
Si canis ignavus quondam, si pervigil anser
Creditus: hinc maculam deleat ille suam.
Anseribus demus Capitolia tuta fuisse;
SERVATO fuerit sed canis ORBE prior

P. SCRIVERIUS.

IN
TABULAS GEOGRAPHICAS
GERHARDI MERCATORIS
AUTHORE ET AUSPICE.
CL. V. IUDOCO HONDIO
AUCTIUS ET ILLU-
strius evulgatas,

Currit ad Eoos mercator & extera regna
Ditibus ut gazis & multo fulgeat auro;
At noster Mercator ad ultima climata Mundi
Mente abiens cæloq, solum dimensus & undas,
Majus opus gazis atq, omni rettullit auro.
Accessit sollers hinc Hondi cura laborq,
Qui terram & totum rimatus mente profundum
Extremam adjecisse manum cultumq, decusq,
Tanto operi instituit magno molimine rerum.
Unde etiam artifici dedolans ære tabellas
Insignem meruit prælatæ laudis honorem.
Ut dubium sit, utri plus debeat Orbis & urbes:
Nam MERCATORIS *velut eminet* HONDIUS *aurâ,*
Sic quoq, MERCATOR *nunc* HONDI *munere floret.*
Quas dignas vivo grates jam reddimus urnæ.

IOH. ISACIUS PONTANUS.

GERARDUS MERCATOR NATUS
RUPELMUNDÆ III NON. MARTII ANNO
CIↃIↃXII: VIXIT ANN. LXXXII. M. VIII. D.
XXVI: DENATUS IV NON. DECEMBRIS
ANNO CIↃIↃXCIV.
HONDIUS NATUS IN
FLANDRIÆ DICTO WACKENE XVI
NOVEMBRIS ANNO CIↃIↃLXIII:
ANN. XLVII. M. VII. D. XXIX: DENAT
KAL. MARTII ANNO CIↃIↃCXII.

ATLAS
GERARDI MERCATORIS
ET
IVSTI HONDII COSMOGRA-
PHORVM MORTEM DOLENS.

Ecquis erit tandem finis tam multa querendi?
Heu quoties ad me cura molesta redis?
Ergóne me totum tristes sævique dolores
Conficitis? miserum an spicula cuncta petunt?
En pridem Alcidæ veteris pertristia fata
Luxi, illum raperet cum fera Parca virum:
GERARDVM *raperet Magnum cum Parca maligna,*
Infesta heu magnis Parca maligna nimis!
GERARDVM *Terræ Cœlique quod omnia celat*
Scriptorem insignem, qui mihi grande decus.
Nisus qui æternis æri committtere punctis
Spectandum quicquid latior Orbis habet:
Principio parvis Tabulis membra omnia penè
Prodidit, EVROPÆ *quæ ferat esse sua.*
Præterea quicquid tota hac in parte notandum,
Et memori dignum posteritate foret.
Quando operam his navat Senior, jam totus in illis,
Parca vetat summam ponere sæva manum.
Instructam graphicá spoliavit arundine dextram,
Inque suo cursu nobile rupit opus.
Artificis tanti luxi vivo impete raptum,
Paucula singultu verba frequente trahens.
Interea, attritum his curis spes una fovebat,
Quod navus Alcides HONDIVS *iste meus,*
Me senio fesso, Cœlum, Terrasque Polumque
Fulciret, Tabulas perficeretque meas.
Continuò radium sumpsit, scalprum, calamumque,
EVROPÆ *extremam hic imposuitque manum.*
Hinc alias Mundi partes describere pergit:
AFRICA *cum membris conspiciturque suis.*
Inde ASIAM *aggressus magnam, Regna omnia prodit*
Illius, & partes exhibet ipse oculis.
Addita & his quarta est Mundi nova portio, pridem
MAGELLANE *tuis cognita navigijs.*
Successisse novum veteri lætabar Alumno
Alciden, sed & hunc mors rapit ante diem.
Sic ego qui pridem GERARDI *tristia fata*
Flebam, iterum ad lachrymas cogor abire novas.
Siccine te nostri rarissima gloria secli
IVSTE HONDI *nobis eripit atra dies?*
Quid facitis Divæ, crudelia numina, Parcæ?
Communem hunc cunctis cogitis ire viam?
Ætate huic viridi rupistis stamina vitæ
Qui curæ, Musis, Mercurioque fuit?
O manus, o digiti per quos sibi diva Minerva
Dædala visa fuit, Mercuriusque sagax!
Sed quid? stat sua cuique dies mortalibus ævi,
Quam statuit Dominus cuncta creata regens.
Et Christo felix IVSTVS *cæloque receptus*
Hanc audit vocem, serve fidelis ades.
Ergo tuum tandem mœrorem & pone querelas:
IVSTVS *Iustorum hic additus est numero.*
Ingenijque sui doctis monimenta reliquit,
Quæ nunquam tenebris obruet ulla dies.

PETRVS MONTANVS.

IN OBITVM CL^mi. V.
IVDOCI HONDII
Cosmographi.

Atlantem Terris dedit HONDIVS, *orbus at Orbis*
Præsidio Atlantis iam ruiturus erat.
Iupiter occurrit, fatoq; ad sidera raptum
HONDIVM *Atlantæas iussit obire vices.*

MAXÆMYLIANVS VRIENTIVS.

Opt. V. populari suo, pro adfectu P.

VITA

GELEBERRIMI CLARISSIMIQVE VIRI

GERARDI MERCATORIS.

RVPELMVNDANI,

à Domino Gualtero Ghymmio, Patritio Teutoburgensi, ac ejusdem opidi antiquissimi Pratore dignissimo, conscripta,

GERARDVS Mercator illustrissimi Principis Iuliæ, Cliviæ, Montis &c. Cosmographus longe exercitatissimus, æditus est in lucem anno millesimo quingentesimo duodecimo, quinta Martij, sub auroram, hora sexta, a parentibus Iuliacensibus videlicet Huberto Mercatore, & Emerentiana ejusdem uxore, Rupelmundæ in finibus Comitatus Flandrię apud illius patruum Gisbertum Mercatorem ejusdem opidi pastorem vigilantissimum commorantibus. Cumque pueritiam egressus esset primaque rudimenta Latinæ linguæ in patria utcunque didicisset, missus fuit à prędicto suo patruo Buscoducum, ut ibidem in domo fratrum Grammaticæ studium absolveret, & initia Dialecticæ addisceret, deditque hisce litteris operam sub Georgio Macropedio, sumptibus & impensis superioris pastoris, annis (ni fallor) tribus cum dimidio. Hinc ablegatus est ab eodem ad celeberrimam academiam Lovaniensem, ibique in collegio Porci in convictu constitutus, artibus humanioribus tantisper operam accommodavit, donec Magisterij gradum adeptus esset: post promotionem annos aliquot, cum singulari quadam animi delectatione, in studijs Philosophicis sese exercuit privatim. Cęterum cum hoc studij genus, ad alendam familiam, impar illi in posterum videretur, sumtusque graviores in prosequendo exigeret, priusquam hujusmodi fastigium consequi posset, ut inde amplum lucellum sibi, suisque polliceri potuisset: deserto igitur studio philosophico animum ad Mathesin adjecit. Hisce displinis tam diligentem laborem impendit, ut intra paucissimos annos illius, rudimenta, apud quosdam studiosos privatim profiteretur, instrumentaque mathematica, videlicet, Sphæras, Astrolabia, Annulos Astronomicos, & ejusdem generis alia, ex ære paullatim fabricaret & conficeret. Anno ætatis suæ vigesimo quarto, à nativitate vero nostri Redemptoris Christi, supra millesimum quingentesimum, trigesimo sexto initio Septembris, Vxorem ibidem duxit. Civem Lovaniensem, nomine Barbaram Schelleken, quę illi succedentibus annis sex proles, videlicet tres filios, totidemque filias peperit. Mercatore autē animadvertente quod tam fœlicem progressum in artibus Mathematicis faceret, ut ingenij sui vires magis excoleret, cœpit ad sculpendas tabulas animum applicare, utque ea in re exercitatior fieret, initium hujus laboris sumpsit, & exorsus est Lovanij à descriptione Terræ Sanctę, quam deinde multorum cum admiratione anno Domini trigesimo septimo absolvit, & in publicum prodire curavit. Has suas (tabularum geographicarum) primitias Ornatissimo viro Francisco Craniveldio, Invictissimi Imp. Caroli Quinti Cōsiliario, inscripsit. Præceptorē in superioribus disciplinis neminem (ut mihi sępius retulit) habuit, solummodo privata instructione celeberrimi quondam Doctoris Gemmæ Frisij (qui tum temporis, inter eximios Mathematicarum displinarum cultores, in universa Inferiori Germania facile habebatur) usus magna animi alacritate (Mercatoribus quibusdam urgentibus) Flandriæ descriptionem meditatus & aggressus est, brevique temporis intervallo ibidem expedivit. Absoluta Flandria libellum de literarum Latinarum (quas Italicas cursoriasque vocant) scribendarum ratione, anno CIƆCCCI Antwerpię evulgavit. Cumque tirocinium suarum artium passim à doctis viris commendari intelligeret, mox alterū opus, videlicet Globi Terrestris sculpturam, suscepit atque inchoavit, uniusque aut alterius anni curriculo, videlicet anno quadragesimo primo prædicto, hanc operam fœlicibus avibus absolvit, & amplissimo gravissimoque viro Domino Nicolao Perenotto Domino à Granvella prædicti Cæs. Carolo Quinti secreti Consilij Consiliario longe dignissimo dedicavit. Interea temporis ex hujus clarissimi viri commendatione pervenit in notitiam prænuncupati Imperatoris, fælicissimæ recordationis Caroli Quinti, illiusque Majestati, quam plurima instrumenta Mathematica artificiosissime fabricavit paravitque, quæ in bello Saxonico, non procul ab Engelstadio in Ducatu Bavariæ, in horreo quodam (ut illi Imperator post reditum ex Germania Bruxellis retulerat) igne ab hostibus clam succenso, liquefacta & consumpta fuerant; quapropter jussit sibi per Mercatorem confici nova. Interjecto decennij intervallo, alterum Globum, quo Cœli, Planetarum, ac cœlestium Signorum constitutionem complexus est, in publicum emisit, & Reverendissimo ac Illustrissimo Domino Georgio ab Austria, Episcopo Leodiensi &c, anno quinquagesimo primo Lovanij inscripsit. Eodem quoque tempore conscripsit libellum de usu Globi ad Carolum Quintum Imp. item de usu Annuli Astronomici tractatulum. Anno sequenti, videlicet quinquagesimo secundo Lovanio ex Ducatu Brabantiæ, huc Duysburgum in Clivia, cum superiore charissima uxore, & suavissimis liberis commigravit, habitatumque venit. Cumque sedem hic apud nos in nostra vicinia fixisset, paullo post jussu ejusdem Imperatoris, duos exiguos globulos, unum ex purissimo Crystallo conflari: alterum ex ligno confici curavit: in illo Platenarū sydera, cum pręcipuis Signis cœlestibus, (adamante incisa, auroque illuminata, & inducta erant: hic Orbis terrarum descriptionem (quantum orbiculi angustia ferebat, quæ globi magnitudinem, quo pueri in circulo ludunt non excedebat) exactissimam continebat, quos ipsemet cum alijs quibusdam Mathematicis instrumentis, Imperatori prænominato Bruxellis obtulit. Priusquam autem Lovanio discederet, auspicatus erat Europę descriptionem, Tabulasque tres vel quatuor ibidem perfecerat, cæteras (allatis secum æneis tabulis) cum hic habitatum veniret, biennij spatio scilicet quinquagesimo quarto anno, mense Octobri absolvit & evulgavit, atque Atrebatensium Præsuli reverendissimo Domino, Domino Antonio Perecotto Imp. Majestatis Consilario primario, Nicolai (cujus superius mētionem honorificā fecimus) filio, op' dedicavit

hujus heroici animi magnificentiam,& insignem liberalitatem in honorario,quod illius amplitudo,pro inscriptio-
ne prædictarum tabularum illi contulit,re ipsa expertus est.Eandem hanc Europam hic Duysburgi emendavit an-
no 1472, Mense Martio. Quod opus tantis laudibus à doctissimis quibusque viris passim effertur, ut vix simile
in Geographia, in lucem unquam prodijsse videatur. Rebus suis hoc modo constitutis, oblata est illi ex Anglia à
singulari quodam amico, Britannicarum Insularum descriptio magna diligentia summaque fide congesta, rogans
ut tabulis æneis incideretur,quod amico suo denegare non potuit,& tam absoluto doctorumq;hominũ conspectu
digno operi, manum subducere iniquum putavit.Hanc igitur provinciam suscipiens,anno sexagesimo quarto prę
lo commisit.Eisdem fere temporibus Ducatum Lotharingiæ,Duce illius veniam à nostro Principe illi impetrante,
opidatim ac per singulos pagos accuratissime per stationes dimensum, post reditum calamo exactè descripsit,suæ-
que Celsitudini Nancei obtulit,quæ profectio cum tanto vitæ discrimine conjucta fuit, adeoque vires illius debi-
litavit,ut parum abfuerit, quin ex terrore gravissimum morbum sibi conciliasset & in animi perturbationem inci-
disset. Quadriennio interposito,videlicet sexagesimo octavo suam Chronologiam (cujus infra latiorem mentionẽ
faciemus) in publicum prodire (typographo cum amicis urgentibus) passus est. Brevissimo temporis curriculo in-
tercedente,novum opus, scilicet universi Orbis exactissimam descriptionem, in amplissima forma intuentium do-
ctorum hominum,ac peregrinantium,& navigantium oculis,conspectuique exhibuit,atque proposuit,(inventione
nova & convenientissima sphæram in plano extendendo, quæ sic quadraturæ Circuli respondet, ut nihil deesse vi-
deatur,præterquã quod demonstratione careat, ut ex illius ore aliquoties audivi) nulliusque alterius in tam vasto
opere,usus est subsidio vel ope,sed propria manu, quicquid tabula conspicitur sculpsit,lymbo solummodo excep-
to : Deoque illius labores, ac conatus fortunante, anno sexagesimo nono,mense Augusto, augustissimo operi, fi-
nem hic Duysburgi imposuit,ac Illustrissimo Principi Guilielmo duci Cliviæ &c.Clementissimo Domino suo in
scribere æquissimum esse putavit judicavitque.Absolutis prædictis tabulis,animum ad instaurandas & à mendis re
purgandas Claudij Ptolemæi(qui sub Antonino Pio Imperatore floruit)olim æditas tabulas,adjecit,veteremque
Geographiam ad mentem auctoris tanta diligentia restituit, ac emendavit, ut hoc nomine eximiam commendati-
onem optimo jure,à liberalium artium,ac Mathematicarum disciplinarũ cultoribus promeruerit: Huic labori ope
rique colophonem addidit atque imposuit,anno septuagesimo octavo,mense Februario,dedicavitque Illustrissimo
ac Clementissimo Principi nostro pijssimæ memoriæ, bonorum studiorum Mecænati præstantissimo. Ad hæc ta-
metsi longe ante Abrahamum Ortelium,ideas quasdam mente concepisset,de edendis alijs tabulis generalibus ac
particularibus totiusque mundi situm,in minorẽ formam redigere animum induxisset,& quodammodo exempla
ria aliquot in bono numero,calamo depinxisset,ac pro debita,proportione,locorum distantias dimensus esset,ita ut
nihil amplius restaret,quam ut æneis tabulis inciderentur: quandoquidem tamen prędictus Ortelius singulari ami-
citia ac familiatate illi junctus esset, distulit igitur de industria,eatenus & tantisper inchoatum laborem, donec ex-
emplaria sui Orbis Theatri in copiosissimo numero, cum magno facultatum ac fortunarũ suarum incremento,ven-
didisset,priusquam suas prædictas minores tabulas in lucem emitteret. Ne autem diutius multorum doctorum viro-
rum expectationẽ vana spe fraudaret,res suas ita composuit,ac instituit,ut anno octuagesimo quinto universæ Gal-
liæ & Germaniæ tabulas,mẽse Augusto hic Duysburgi imprimi curaverit,& Generosissimo ac Serenissimo Princi-
pi Iohanni Wilhelmo, præsenti Duci nostro clementissimo incripserit, & dedicaverit. Hisce peractis Italiæ gene-
ralẽ ac particulares tabulas æri insculpere aggressus est,prosperoq;successu,anno nonagesimo, mense Aprili easdẽ
absolvit,& Potentissimo ac Serenissimo Ferdinando Medici Duci Etruriæ dedicavit. Paullo post, ex ordine Sep-
temtrionalium provinciarum descriptionem exorsus erat,& non contemnendum progressum in ijsdem fecerat;cæ-
terum fata illi hujus operis absolutionem ac evulgationis commodum inviderunt: illius hæredes vero(ut Lector in
sequenti opusculo vides)intuentium oculis easdem exhibent. Chronologiam quoque prædictam plurimum auxit
antiquitatibus & demonstrationibus: item libellum de arte Geographica conscripsit,quæ illius hæredes propediem
se in lucem emissuros sperant. Quod si illi Deus vitam longiorem atque valetudinem concessisset ,decreverat partes
Occidentales,videlicet Hispaniam cum Portugalia in minores tabularum formas quoque redigere, præloq;com-
mittere: Aliaque quam plurima se in Geographia præstiturum esse,animo quidem conceperat,cæterum eventus,ut
dixi,votis defuit,successumque fœliciorem denegavit. Quæ hactenus dicta sunt in illius insignis, atque eximij viri
laudem,ac commendationẽ,hæc in Geographicis ac Mathematicis disciplinis præstitit. Perveniamus nunc ad illi-
us utilem operam,quam Theologiæ studiosis navavit. Priusquam præsentis(in inferiori Germania)belli turbulenta
tempora,exorta essent,conscripserat Harmoniam Evangelicam quam ita comparavit,ut quilibet lector contextum
uniucujusque Evangelistæ legere commode queat,pro illa serie atque ordine quo quisque Evangelium conscripsit:
sin vero aliquem delectaret ex quatuor Evangelistis continuam historiam Evangelicam cognoscere,illi liberũ esset
una eademqne lectione votis suis satisfacere, cujus editionem à Theologis magni nominis avidè desiderari atq;cõ-
mendari meis audivi auribus,paulloque ante nundinas autumnales anni CIↃIↃXCII prędictum opus in lucem prodi-
re curavit, amplissimo ac gravissimo viro Domino Henrico a Weze Cliviæ Cancellario dignissimo. Conscripsit
præterea Commentaria in epistolam ad Romanos,in quibus luculenter admodum ac solide controversias quasdã
nostri sæculi,de Præscientia ac Prædestinatione Dei,de Libero item arbitrio,magna ingenij dexteritate diluere,&
pro virili componere conatur. Item in Ezechielis aliquot capita,in Apocalypsim & alia plura : quod si contingat
(quod paullatim futurum spero)ut in publicum prodeant,non est dubium quin illius boni viri,impensa opera,pius
que conatus,quam plurimis doctis viris optimè probabitur.

Quambene quoque,Mercator de Historiarum candidatis ac studiosis meritus sit,illius Chronologia quam anno
sexagesimo typis commisit abundè satis testatum facit,quam clarissimo longeque celeberrimo viro Domino Hen-
rico Oliverio,Cliviæ Cancellario honorifico inscripsit. Quod opus passim per Italiam atque Germaniam doctissi-
mis quibusq;viris,adeo usq;placuit,tantæque admirationi fuit,ut Onuphrius Panuinus Veronensis Italus,antiqui-
tatum indagator & excultor præclarissimus,& eximius(ut de aliorum undequaq;doctissimorum virorũ,magnificis
de superiori scripto testimonijs taceã)Mercatorẽ nostrũ omnibus alijs exercitatissimis Mathematicis,& antiquita-
tum cultoribus multis nominibus præferre non sit veritus. Cujus testimoniũ,ut lectori magis compertũ sit,non abs
re facturum me putavi,si prædicti auctoris ipsissima verba,quæ ex epistola quadã(quã Onuphrius ad amicũ suũ Io-
hannem Metellũ,virũ summæ eruditionis,maximiq,judicij conscripsit)extraximus,hic referamus,quæ sic habẽt.

Sed hoc ego palam de Mercatore libereque profiteor,ex omnibus quos hactenus in hoc studiorum genere mihi
videre licuit,universos autem qui extant legi,neminem existere cui ego jure sane Mercatorem tuum,sives spectes
& ordinem,sive judicium & industriam intuearis,sive motuum cœlestium(quantum ad hoc attinet)animadversio-
nem consideres,longè non præferam. Quapropter à te per amicitiæ nostræ sacra peto,ut eum tu mihi proter com-
munia temporum saltem studia familiarem, dum eum convenies vel ad eum scribes,ultro reddas.

Quis

Quis adhæc immensum illius laborem,quem à multis annis (oblata inter legendum rerum oportunitate) in ex-
trahendis,annotandis,atque in ordinem redigendis genealogijs,Illustrissimorum heroum ac celeberrimarum fami-
liarum (quæ a condito mundo passim floruerunt, atque pro præsenti rerum statu per Europam vigent) consumpsit
ac impendit,satis dignis laudibus,atque nominibus celebrare ac commendare poterit? Quas proculdubio oblata o-
portunitate prælo commissurus fuisset,quod si diuturnior ætas divinitus illi concessa esset. Quodque postremo de-
creverit ac proposuerit,& quodammodo delineaverit plura opuscula posteritati (monumenti loco) post obitum re-
linquere,illius epistola dedicatoria,quam tabulis Galliæ & Germaniȩ præfixit aperté indicat,cujus hic est tenor: ex-
igebat operis distributio & ordo, ut primum de mundi fabrica & distributione partium in universum: deinde cœle-
stium corporum ordine & motu: tertio de eorumdem natura, radiatione & operantium cõfluxu,ad veriorem Astro-
logiam inquirendam: Quarto de Elementis: Quinto de regnorum,& totius terræ descriptione: Sexto de Principum
à condito mundo genealogijs, ad emigrationes gentium, & primas terrarum habitationes, rerumque inventarum
tempora,& antiquitates indagandas tractarem. Hic enim rerum naturalis est ordo, qui causas & origines earundem
facile commonstrat,& ad veram sapiẽtiam scientiamque optimus dux est &c. Hactenus ille. Huic operi titulum im-
posuit : Atlas sive cosmographicæ speculationis libri quinque. In primo descripsit opificium ac fabricam mundi,
quem etiam durante paralysi sinistri brachij,pro fallendo tempore absolvit: eumdemque partum prȩ cȩteris tota vi-
ta (ipso teste) parturivit. In secundo Astronomica prosequi inceperat,sed non finivit: in tertio Astrologica expli-
caturus erat. In quarto de creatione Elementorum, de motu Solis & Lunæ, item de situ & ordine Planetarum, tra-
ctatum meditabatur. Quintum Geographiæ totius terrarum orbis destinaverat, si illi vitæ spatium concessum fuis-
set. Sed in hoc postremo opere longe alio ordine, quam unquam hactenus ab aliquo attentatum aut factitatum est,
Orbem in tres æquales continentes dividere decreverat,quarum unam Asiam,Aphricam & Europam constituisset:
alteram Indiam Occidentalem, cum omnibus regnis & provincijs illi contiguis : tertiam vero etsi adhuc latentem,
& incognitam esse non ignoraverit,solidis tamen rationibus atque argumentis demonstrare ac evincere se posse af-
firmabat,illam in sua proportione geometrica magnitudine & pondere ac gravitate, ex duabus reliquis nulli cede-
re aut inferiorem vel minorem esse posse, alioquin Mundi constitutionem in suo Centro non posse consistere, hæc
Australis continens à scriptoribus appellatur. Hactenus de illius in lucem emissis atque emittendis elucubrationi-
bus disseruimus, explicavimusque : restat nunc, ut pauca quædam, de illius placidis moribus honestissimoque vitæ
genere,in eximij viri laudem ac commendationem dicamus. Fuit homo sedatissimi ingenij, singulari animi cando-
re,ac sinceritate præditus,pacis ac tranquillitatis publicæ & privatæ amantissimus,adeo usque ut à quadraginta du-
obus annis, quibus hic Duysburgi cum sua familia habitavit, cum nemine ex civibus verbum commutaverit, aut
cuiquam controversiam moverit,vel ab alijs in jus vocatus fuerit. Magistratui detulit honorem & observantiam quā
debuit: cum vicinis ubicumque habitaret,semper illi optime convenit,nemini adversus fuit,aliorum studijs (quate-
nus decuit) obsecutus est, nullique sese prætulit. Vxorem habuit castissimis moribus ornatam,morigeram, curæ do-
mesticæ bene instructam,suæque vitæ generi convenientem,quæ anno LXXXVI Augusti XXIV ex hac vita migravit:
proles obsequentissimas,bonaque indole prȩditas: filios suos à teneris annis Ioanni Othoni,deinde genero suo Mo-
lano in liberalibus artibus instituendos commisit. Natuque majorem nomine Arnoldum (qui anno trigesimo septi-
mo ultima Augusti hujus vitæ pelagus Lovanij ingressus erat) simulatque humanioribus literis utcumque imbutus
esset,statim in Mathematicis disciplinis illum instituit atque exercuit. In eisdemque intra paucos annos adeo usque
profecit,ut in fabricandis exactè ornateque instrumentis Mathematicis, (quæ summis Germaniæ aliquibus magna-
tibus apparavit,vix parem habuerit: In Geographia & Chorographia autem,si quis alius,exercitatissimus fuit: Ar-
chiepiscopatus enim Trevirensis & Cattimœlibocensis Comitatus dimensione,diverso tempore (petentibus id Re-
verendissimis & Illustrissimis Principibus Electore & Guilielmo Landtgravio, illiusque operam insigni honorario
remunerantibus) aggressus brevi absolvit,accuratissimeque non sine laude calamo exaravit ac descripsit: Vrbis quo-
que Coloniensis situm chorographicum per pedes dimensum tabulisque æneis pulcherrimè incisum,adjunctis quȩ
in illis etiamnum à Romanorum temporibus antiquitates conspiciuntur in lucem edidit : Postremo Hassiæ regio-
nem amplissimam ex voluntate prædicti Landtgravij anno octuagesimo sexto dimetiri cum exorsus esset morte
præventus eam uti instituerat absolvere nequivit, quapropter filius ejus natu maximus Iohannes postea provinci-
am hanc suscipiens, tandem exactissimè describendo absolvit, qui & cum fratre suo Gerardo plerasque Pto-
lemæi, hujusque novi Geographici operis tabulas Avi sui æri insculpserunt. Prædictus Arnoldus in uxorem
duxerat Dusseldorpij doctissimi viri Iohannis Monhemij Rectoris ibidem scholæ publicæ longè dignissimi fili-
am Elizabetham, quæ illi fæcunda decem partubus tredecim proles videlicet, novem filios cum quatuor filiabus
peperit, filiorum duo Gerardus jam dictus cum fratre suo Michaele in Geographiæ studio præclara ingeniorum
suorum specimina ædiderunt, dum trium vastissimarum orbis terræ partium videlicet Africæ, Asiæ & Americæ
descriptionem, in tam angustam formam redegerunt, ut uniuscujusque earum situm, ac pro Geometrica propor-
tione magnitudinem,in spatio unius folij chartæ complexi sint,hominumque conspectui proposuerint. Deus Op-
timus Maximus illorum labores, laudabilesque conatus prosperet, beneque fortunet. Vir fuit pro ætate acutissimi
ingenij,bonique in Mathematicis artibus judicij,quæ mirum in modum auxit quotidiana rerum experientia. Quod
si superis annuentibus ad maturam ætatem pervenisset,evasurus erat in insignem architectum publicarum structu-
rarum. Præterquam enim quod quicquid librorum in hisce artibus alibi extaret sibi comparaverat diligenterque
evoluerat; habuit quoque accuratam admodum (in civitatibus & munitissimis quibusque principum arcibus de-
lineandis, quas illi inspicere licuit, quibus & Theatrum urbium, suppresso tamen nomine non parum auxit) pu-
blicorum operum, videlicet propugnaculorum, fossarum, mœnium, vallorumque rationem, ita ut facile in hac
arte suam operam cum laude viris principibus, vel rerum publicarum gubernatoribus offerre atque elocare illi li-
cuisset; cæterum (proh dolor) in flore ætatis immatura morte pleuritide ex hac vita, anno octuagesimo septimo-
sexta Iulij, sublatus est : Prædicta illius uxor quadriennio interposito, videlicet anno nonagesimo primo de-
cima septima Augusti maritum sequuta,naturæ debitum exoluit. Secundus ex filijs Bartholomæus dictus Heidel-
bergæ in Palatinatu in collegio sapientiæ,studijs Philosophicis, linguarum Græcæ & Hebraicæ cognitioni operam
ibidem dedit. Hic anno LXIII conscripsit libellum de Sphæra Domino Henrico Barsio dedicatum, cumq; adoles-
cens optimæ spei viginti octo annorũ esset morbo correptus obijt anno sexagesimo octavo. Natu minimus Rumol-
dus nuncupatus hæredibus Birckmanni aliquot annis cohabitavit, primo Londini, deinde Antwerpiæ & in distra-
hendis libris sese exercuit; Interea temporis Geographiæ quoque studium coluit,ita ut domum reversus,Patri suo
quem jam multis & gravibus studijs occupatum ostendi, in delineandis tabulis Geographiæ adjumento fuerit. Pa
tris sui Vniversalis Orbis terræ Europæ descriptiones in compendium redegit, ac totius Germaniæ delineationem

dis, quadratis, & omnium generum tanto artificio sculptis & designatis? Ægyptus ergo superbiat suo Ptolemæo: Germania Munstero: Gallia Belleforestio: Anglia Camdeno: Hispania Vasco & alijs, Italia Plinio: Hollandia neutiquam illis inferior est, neque minus justam habet gloriandi causam suo Magno HONDIO. Hic neutiquam prætereunda est diligentia quam adhibuit in Claudio Ptolemæo Græco latino ædendo Tabulis GERARDI MERCATORIS illustrato, & in multis alijs operibus, quæ prolixitatis vitandæ gratia hoc loco taceo. Nam si pergam commemorare quo nominis ejus famęque celebritas penetraverit, quot viri Principes & Nobiles ipsum eo honore dignati sint, ut domum ejus & ipsum ejusque opera visendi gratia ventitaverint, imo quatuor aut quinque uno eodemque tempore; quanto amore & studio multi viri illustres & docti cujuslibet ordinis & conditionis eum complexi sint, tempus me citius quam materia deficiat. Illud interim nequaquam ommittendum, tametsi omnia jam dicta feliciter absolverat, ea quæ animo conceperat supra dictis nequaquam inferiora fuisse. Constituerat enim, si vitam illi indulgere ac prorogare designatus fuisset Dominus, multa alia opera in lucem proferre. Hæc vero agitantem & octavum supra quadragesimum annum agentem 16 Februarij morbus violentus, anno reparatæ salutis CIↃIↃCXI brevissimo temporis spatio extinxit. Erat tunc in flore ætatis, valido corpore & vegeto aptoque ad exequendum ea quæ alioqui publico & posteritati plurimum prodesse potuissent. Sed Deus qui in consilijs suis est sapientissimus de vita & morte uniuscujusque statuit pro benevolo affectu voluntatis suæ. Ipsi soli sit honor & gloria in secula seculorum, Amen.

EPITAPHIVM

in obitum.

IVDOCI HONDII

Avunculi sui observandiss.

Quis sua non lachrymis & fletibus irriget ora?
Quis possit luctus non dare signa sui?
O fera fata, virum æthereâ qui vescier aurâ
Non finitis, sed quem, dicite quæso, virum?
Nonne suos inter qui tanquam stella refulsit?
Qui specimen celsi prodidit ingenij?
Ibitis inficias? clara ejus facta reclamant,
Cognita cunctorum facta per ora virum.
Extremis quis enim sic est semotus in oris,
Quisnam adeò quavis ex stat in arte rudis:
Nominis ad quem fama tui non venerit HONDI,
Fama equidem nullo quæ peritura die est.
Quis melius faciem poterat depingere Terræ?
Et quis in ære magis sculpere doctus erat?
Cui magis egregiè Cœli Terræque meatus,
Atque Maris tractus exprimere arte datum est?

Vos ergo non immerito crudelia fata
Accuso, & vestrâ de feritate queror,
Quod neque sit licitum superesse diutius illi,
Nec liceat nobis illius ore frui.
Cujus ab interitu tantum cum mente recordor
Vos patriæ & nobis accelerasse mali:
Hei mihi tristitiâ mœstusque dolore tremisco,
Atque meæ lachrymis immaduere genæ.
Sed quid me vanis cupiam cruciare querelis?
Et cur me fatis opposuisse velim?
Cum jam possideat cœlestia regna beatus,
Nec quis se fatis opposuisse queat.
Hinc igitur lachrymæ procul este, valete querelæ,
HONDII *& in Domino molliter ossa cubent.*

IOH. MONTANVS.

EPITAPHIVM
in obitum
GERARDI MERCATORIS
Avo ſuo, pie ac placidè vita defuncto.

AMiſſum luxi qui nuper utrumque parentem,
Heu miſer ad tumulos cogor abire novos.
Sic, Ave; te venerande pium qui dogma dediſti
Sæpius, hinc nobis te rapit atra dies?
Sic doctrina gravis, pietas ſic priſca peribit,
Hacque ſepulchralis conteget urna ſimul?
Abſit ut hæc periiſſe queant quæ morte tenaci
Conſumptos vitæ perpetis eſſe jubent.
Has liceat cineri lachrimas tamen addere Avito,
Nam preſſus nimium, cor ferit ille dolor.
Thesbitæ ut quondam vatis ſucceſſor, in altum
Quadrigis rapti dona recepit heri:
O utinam doctæ mihi ſic quoque portio mentis
Cedat, & eximiæ pars quotacunque manus.

IOANNES MERCATOR
Ex primogenito nepos, hiſce mœrens parentabat.

EPISTOLÆ DVÆ,

Duorum Doctiſſimorum virorum,

Doctoris Reinhardi Solenandri Illuſtriſſ. Ducis Iuliæ, Cliviæ, Montis, &c. Medici videlicet, & D. Iacobi Sinſtedij D. V. I. in laudem Atlantis conſcriptæ.

SP. Doctiſſime Mercator amicorum integerrime, remitto tibi meditationem tuam in ſex dierum opera conſcriptam, mihi mirum in modum gratam & acceptam. Nam ſola illa in naturalium rerum cognitionem deducimur. Quando tua apodictica argumenta clarè & ad vivum demonſtrãt, Cœli, Aëris, Aquarum & Terræ, prima & originalia principia: de quibus inter Ethnicos Philoſophos magna fuit diſſenſio. Tuis itaque rationibus prope perſpectis & intellectis, non amplius vaniſſima Ariſtotelis monſtroſa privatione ſeducemur. Memini cum illud vanum fallaxque figmentum à Petro Ramo Pariſijs impugnaretur, unde hæreſeos accuſabatur: ut pote qui Ariſtotelica fundamenta hactenus in omnibus ſcholis approbata niteretur convellere. Magnam itaque tibi habituri ſunt, omnes ſtudioſi gratiam, quod tãdem veriſſimam principiorum & cauſarum cognitionem, divinitus imbutus in hiſce extremis Mundi fecibus, nobis communicaveris. Tranſcriptum ex tuo exemplar miſi Grevenbrochium ad Amicum meum integerrimum, Dominum Iacobum Sinſtediũ, Iuris D. hominem doctrina, pietate & probitate inſigni. Is legit & cum hoc epiſtolio ad me remiſit, ex quo ut intelligas ipſius mẽtem & judicium, ipſius αὐτόγραφον ad te mitto. Ille obnixe precatur (quia putat me apud te aliquid valere) ut te admoneam & adhorter, quo hoc ſcriptum prima quaque occaſione omnibus bonis & doctis communices. Ego vero non hoc ſolum, ſed magnopere flagito, ut cæteros libros quoquomodo poſſis, expedias. Forte tergiverſãdo valetudinem atque ætatem proferes (ut ego ætatem & negotia plerumque prætendo) verum mihi videtur, ut gravis ætas, non ſolum te non excuſare debeat, ſed magis ut matures hos labores, ſtimulum addere. Vtinam ſi mihi liceret à meo decrepito & male ſano Principe (cui ſolus in hoc difficili ſervitio ſervio) abeſſe, nõ ſolum valetudinis tuæ cauſa aliquoties ad te excurriſſem, ſed ea potiſſimum ratione te cõvenirem, te ut monerem expeditumque redderem, quo auſpicata hæc, & bene incepta abſolveres: tum etiam de jucundis his ſtudijs, jucundè & amicè tecum ut conferrem. Cum in tuæ hujus meditationis lectione me oblecto, & veluti Cygneam cantionẽ tuam animo excipio, venit mihi in mẽtem quod cum Galenus noſter, uſum humani corporis partium doctè explicaret, votum quaſi animo conceptum calamo omnipotẽti Deo voveret. Memini enim quãdo ſub finem 3 lib. de uſu partium explicite fatetur, illos ſuos commentarios ſe ceu hymnos quoſdam conſcribere, in quo veram magis pietatem cõſiſtere exiſtimaret, quam ſi taurorum ἑκατόμβας ei plurimas ſacrificaret, & caſias, aliaque ſexcenta unguenta ſuffumigaret: præferebat his omnibus ſe iſta prius ſcire, exponere deinde alijs quænam ſit ipſius Dei ſapientia, quæ providentia, quæ potentia, quę bonitas, quorum ignorationem Ethnicus ille ſummam impietatem judicabat, non ſi a ſacrificio abſtineret: qua ſententia haud longe mihi à ſacroſanctorum vatum ſententijs videtur disjunctus. Mirifice delinitus ſum ex Moſe recognoſcendo vera Phyſices elementa & principia, quæ tu in hoc tuo ſcripto evidentiſſimis demonſtrationibus proponis, ut veritatis cupidus lector tuis argumentis non ſine ratione acquieſcere poſſit, Mirum quam varię & diverſæ opiniones de mundi materia apud Ethnicos ſcriptores paſſim legantur, ut videre eſt apud Galenum in Hiſtoria Philoſophica: apud Laërtium in vitis Philoſophorum: Plutarchũ in libris quatuor de placitis Philoſophorum (qui mihi Phyſicorum dogmatum epitome videntur) apud Platonem etiam; tum ex Chriſtianis apud Epiphanium in confutatione octuaginta hæreſium, qui explicatè res adnotarunt, ut de multis alijs nihil addam. Quæ omnia concidunt, quando tu poſt Ideæ divinæ deſcriptionẽ progrederis, ad primæ illius maſſæ ſecretionem, quæ Lectorem in Dei Creatoris & primæ materiæ cum ſuis innatis formis, & qualitatibus divina eaque incredibili potentia primitus & ex nihilo creatæ, adducis. Quæ xv capite tuæ hujus meditationis de ligno vitæ conſignaſti (in quo mei honorificam facis mentionem, mihique plus amice tribuis quam in me agnoſco)

nosco) ea legi & relegi aliquoties diligenter, quando enim illa planè Philosophica & Medica sunt, mirum quantum istis afficiar. Inter cętera ostendis & bruta animantia suæ naturę ex herbis subsidium quęrere, quod Hirundinis, Cati, Bufonis, Canis exemplis demonstras, licebit pluribus ostendere, quandoquidẽ ipsa natura docta plurimarum herbarum vires cognitas mortalibus indicarunt. Etenim Cervos credimus Dictamũ herbam, quod ejus pastu telum ejecissent sagittarũ vulneribus mederi ostendisse: Sic Cervas Seseli herbam demonstrasse arbitramur: Testudines Cunilam: Mustelas Rutam: Ciconias Origanum: Accipitres Hieracium: Columbas Verbenacam, ut non minus hæ postremæ ab ipsis animalibus quam Chelidonium ab Hirundine, nomina adepta sint. In Ægyptiorum hieroglyphicis Pica pingitur lauri folium ore tenens, quod designant hominem sibi ipsi medentem. Etenim Pica ęgrotans, natura docta, dicitur lauri folia in nidum congerere, quo illis morbos arceat. Vt antiquitas Apollini, quem Medicinæ inventorem, dicente etiam Nasone, constituunt, haud immerito Laurum sacram fecerint dicarintque. Parietaria, quæ a Perdicibus Perdicium quoque dicitur, quando Perdices in ijs locis, ubi illa copiose provenit, ut plurimum se volvant atque oblectent: Feniculum nobilitasse credimus Serpentes: nam gustatu atque esu ipsius senectam exuere, oculorumque aciem succo ejus reficere scimus, unde ipsius usus nobis patefactus. Tu eodem in capite addis, tales plantarum species in quaque regione à Deo creari, quales hominibus, & animalibus ibidem natis, maximè conveniant. Quod vivus testis multis documentis monstrare possem. Imo tam confidenter hoc nixus comperimento, sæpenumero probavi, ex plantarum nascentium frequentia, me fere animadvertere posse, quibus morbis popularibus nimirum ἐνδημίοις quęlibet regio subjecta est. Observamus hoc ipsum apud Danos, Phrysios, Hollandos, quibus Scorbutus dictus morbus frequens, istius quasi proprium medicamentum Cochleariam scilicet copiose provenirè. Ita ubi in paludosis locis Tamariscus natale solum agnoscit, plerumq; Lienis ibidem vitijs expositi sunt incolæ, quod ex lurido colore, qui intumescente cute illis efflorescit, hypochondrijsque inflatis videre licet. Eodem modo observamus, quibus in pagis circa sepes in areis frequens Absynthium luxuriat, in ijsdem habitatores naturalium viscerum obstructionibus, ventriculi infirmitate, suffusione bilis plurimum affectos, ut facile nisi prædictæ usu, viscerum meatus reserentur, extersaque bile eadem roborentur firmenturque in Icterum primum, paullo post in aquam intercutem exorbitent. Longius progrederer, si istorum catalogum contexere velim. Quæ eodem in capite de insitione proponis, exquisita consideratione digna sunt. Nam quod observasti cortices stemmatum, surculorum verticibus primum & potissimum uniri, id quotidiano usu atque experientia comprobatur: Hinc est quod de stemmate inserendo quantum relinquatur parum soliciti simus, dummodo cortex purgatus scissusque cortici ita aptetur, ut fibris sese contingat. Insitionis diversi modi sunt, quæ fit scisso trunco, in ea non minus observari debet ista corticum adæquatio, quam quæ fit, Infoliatione, quando nimirum inter truncum & corticem surculus inseritur, imo in Infoliatione (quam alij Emplastrationem vocant) id ipsum observandum est. Atque hic diligenter notandum etiamsi Columella statuat, omnem surculum omni arbori inseri posse. Ego tamen communi sententiæ hoc tribuo, quod aptissima insitio perficiatur, ubi istarum arborum cortices inter se ita uniantur, ut inter surculum inserendum, & truncum cui inseri debet, ista cognatio, ut cortices inserendi surculi & cortici stemmatis admissarij ejusdem qualitatis, quod superficiem attinet, præferat. Sed de modo & qualitate insitionis, ubi ad te venero, quod brevi fiet: tum de animalibus medicis (sic enim voco animalia quæ herbarum vires natura monstrante docuerunt) conferemus exactius: de ijs enim sæpe & multum cogito, quod facile intelliges, ex eo commentario quem de Climacterismo conscripsi. Nam ut ex herbarum folijs, floribus, earum scilicet tum etiam seminis figura ex trunco & stipite, ex succi qualitate & id genus alijs haud difficile conjectari, sed docto licebit, quibus morbis quarumque partium affectibus herba quælibet conveniat. Quapropter hac vice latius non progredior, in nostrum conventum ea dilaturus. Interea tu, ut valetudinem tuam cures, te hortor, quod eo quod præscripsi modo, haud magno negotio facies, & me vicissim ama. Raptim Dusseldorpij ex aulicis negotijs, Calendis Iulij, Anno cIↄ Iↄ xciv stilo veteri.

Hanc egregiam & opere dignã augmentationẽ hinc mutuatam suo loco disseruimus capite 13.

TVUS REINHARDVS
Solenander Medicus.

PRudentissime humanissimeque Solenander, Legi doctissimi viri Gerardi Mercatoris librum de Fabrica Mundi, non minus vere quam docte scriptum. Et dici non potest quãtopere me istius scripti lectio affecerit. Video hactenus tam Ethnicos quam Christianos vera Physices Elemẽta & principia ignorasse, nihil certè jucundius, quam evidentissimis rationibus ac demonstrationibus, avidum Lectorem & veritatis cupidum, in Dei Creatoris & primæ materiæ, cum suis innatis formis & qualitatibus, Divina potẽtia primitus & ex nihilo creatę, penitiorem cognitionem adduci. Pulchrè igitur post Ideæ divinæ descriptionem progreditur ad primæ illius massæ & materiæ secretionem demonstrandam. Nam ostendit flatu & vehemẽtiore vento aqueam & limosam illam materiam secretam fuisse, ita ut gravia ad centrum in vacuo constitutum ultro declinarent: Nimirum terram etiam dum fluxilem, punctum sive centrum sphærica figura, per æquilibrium circumdedisse, & ventorum flatibus in siccitatem & duritiem paullatim fuisse redactam. Denique ex illa commotione aqueæ materiæ, subtiliores humores in aërem converti & formari cœperunt; & deinceps ex aëre ætherea regio cum cœlestibus sphæris & stellis adornari cœpit, ita ut aquas illas supra cœlestes & Empyrium cœlum constituẽtes lucidissimas faciat & Angelos ex ijs creatos esse statuat. Hæc omnia sunt Dei verbo & rationi minime dissentanea. Licet Aristoteles octavo φυσικῆς ἀκροάσεως mundum contendat æternum esse, quem Picus Comes Mirandulanus, & Paulus à Scala, & Palingenius in Zodiaco pro viribus tuentur. Sed præstat Dei verbo adhærere, quam incertis opinionibus fluctuare. Non posset sane quicquam jucundius suaviusque dici, quam cœlos, Angelos, & stellas, aërem, aquas & terram, & quicquid in ijs continetur, ad solius hominis usum esse, creata, ut ei inserviant. Quum istorum omnium origo ex una eademque massa desumpta fuerit, ex qua & homo, sequitur cœlorum, Angelorum & omnium rerum creatarum magnam cognationem, affectionem & amorem inter se, & erga hominem esse. Ego certè dicam libere quid mihi inter legendum acciderit, magno desiderio & ardore inflammari cœpi erga omnes res à Deo conditas (solis diabolis exceptis) utpote mihi cognitas & ab optimo Deo in meos usus creatas: Hinc permoveor ad gratitudinem Deo assidue præstandam, quæ augetur & perficitur Christi cognitione. Illud certe solertis & sagacis ingenij judicium est, quod ex aquarum à terra separatione & mediæ terræ cavitatibus inclusarũ, idque undique ex æquilibrio, ne centrum ponderis inæqualitate gravetur; inde concludit & probat alteram terræ partem infra nostrũ Horizontem ex aquis eminentem, nostræ Europæ,

ropæ, Africæ & Asiæ correspondere. Quanta prudentia disserit de characterismis herbarum, in quo & tui honorificam mentionem facit . In summa agnosco illum doctissimum esse virum, & omnium Illustrissimorum Principum favore & amore dignissimum. In ultimis duobus capitibus verum Theologum agit de originis peccato disputans, atqui non singulis Theologis per omnia satis faciet. Statuit enim animam ex traduce propagari, & non divinitus infundi in recens creati pueruli corpus. De qua re Augustinus & Hieronymus, prolixissimis & elegantissimis epistolis disseruerunt: sed Augustinus in nostri authoris sententiam magis inclinat. In Hæbreorum quorundam vocabulorum etymis explicandis Eugibinum sequens, nonnihil videtur a vero aberrare. Nam terræ nomen Eretz, quod nomen & Germani ab Adamo retinuerunt Erd, non à Razar, quod conculcare significat, sed à Raza, quod appetere & velle significat, eo quod terra desideret & appetat herbas & fruges, aliasque res sibi à Deo mandatas proferre. Sed de his plura majore otio. Amanter rogo ut Doctissimum virum ad editionem maturandam horteris. Profecto Physica ars manca erit, sine hujus auctoris accessione. Vale.

Tui amantissimus

Iacobus Sinstedius D.

IN ATLANTEM

Gerardi Mercatoris Avi sui.

EN tibi lector adest Atlas redivivus & ingens,
Aspice grandævi signa vetusta senis.
Gentis Maurorum Rex servantissimus æqui,
Atque Mathematica clarus ab arte fuit.
Seu genus antiquum, seu robur & ardua spectes
Facta viri, similem tempora nulla dabunt.
Ex hoc tot Reges geniti virtute potentes,
Crederet ut veros turba prophana Deos.
Hic ille, ut perhibent, stellis ardentibus aptum
Axem humero torsit, qui geminumque Polum.
Dicitur Alcides onus subiisse, quod Atlas
Artibus ingenuis instituisset eum.
Et quia summorum virtus imitanda virorum est,
Hunc Avus exemplo credidit esse sibi.
Ille feras gentes domuit, moderamine noster
Affectus æquo rexit & ingenium
Atlantem fecit præclarum docta Mathesis,
At Mercatoris marte Marthesis adest.
Qui bene Cosmographi perfunctus munere justi,
Et reliquis tutam præstruit arte viam.
Et simul his methodum præscribit & ordine ponit
Quæ sub mensuram singula quæque cadunt.
Qui quoque cunctarum referens primordia rerum,
His adhibet quam dant Biblia sacra fidem.
Ordine servato commonstrat singula, laus est
Prima Creatoris, deinde creata locat.
Astrorum voluit post hæc ostendere motus,
Et Planetarum qua vaga turba ruat.
Quin etiam voluit stellarum pandere vires,
Quatenus & radijs inferioza doment.
Hinc Elementorum voluit perquirere causas,
Ex quibus hæc mundi machina structa viget.
Adde Geographiæ veterisque novæque tabellas,
Quas vastum voluit claudere scriptoz opus,
Sed gravis impedijt morbus, simul ipsa senectus.
Et mors postremum multa negavit ei.
Quod potuit fecit, commendat cætera doctis,
Vt patriæ & famæ consuluisse velint.

IOHANNES MERCATOR scripsit.

PRAEFATIO IN ATLANTEM.

ATLAS Rex Mauritaniæ & regio stemmate natus, patrem habuit terrenum sive indigenam, juxta Eusebij ex antiquissimis Historicis testimonium, qui fuit Cælus cognominatus, & Matrem Titeam, cognomine Terram, avum paternum simulque maternum Elium sive Solem regem Phœniciæ, qui cum uxore Beruth in Biblo habitabat, ambos insigniter in ASTRONOMIA & naturalibus Disciplinis versatos, ita ut eruditionis gratia Solis & Cæli nominibus digni haberentur. Et quidem Atlas, ut citant Veteres, Diodorus lib. 4. cap. 5. Astrologus fuit peritissimus, deque sphæra primus inter homines disputavit. Fratres habuit multos, quos Cælus ex diversis uxoribus genuit usque ad XLV, quorum XVII ex Titea prudentissima, & hominibus multum benefica fœmina habuit, quos communi nomine à matre Titanes appellavit; Sorores quoque habuit, inter quas præcipuæ fuerunt Basilia, quæ fratres omnes suos in gratiam matris educavit, propterea que magnam ajunt matrem appellatam, & Rhea, quam Pandoram dixerunt. Basilia autem cum Cælus obijsset, ut prior annis, prudentiaque & virtute reliquis præstantior, communi fratrum & populorum consensu, regnum nacta est adhuc virgo, cum nulli antea nupsisset. Postmodum cupiens regni hæredem relinquere, fratri Hyperioni nupsit, ex quo duos peperit liberos, Solem & Lunam, quorum prudentiam admirati Hyperionis fratres, ne ipsius posteris regnum confirmaretur, ipsum obtruncàrunt, & Solem adhuc puerum in flumine Eridano suffocarunt. Tum Cœli filij, quorum nobiliores Atlas & Saturnus erant, inter se partiti sunt regna patris, Atlanti loca juxta Oceanum, & Libyam usque & Fretum Gaditanum contigerunt, ubi mons Atlas, & gentes Atlantes ab eo dictæ sunt in Mauritania. Saturno vero Sicilia ac Libya obvenerunt, qui & postea exosus à suis ob tyrannidem in patrem Cœlum commissam, fugit in Italiam, ibi à Iano particeps regni factus. Quia autem Diodorus citat, primum apud Atlantes regnasse Cælum, hominesque antea per agros dispersos ad cœtum condendasque urbes ab eo exhortatos esse, certum est, antiquissimos hos reges esse; fuit enim Atlantis filius Atlas, pulso fratre Hespero Rex Iberiæ, quæ post Hispania est dicta, anno post diluvium universale IↃCCXXXVIII, Hespero in Etruriam fugiente, ubi factus est Iani Tutor. Avus Atlantis Elius in Phœnicia regnabat anno à diluvio IↃCII. Et testatur Diodorus hos Reges insignem prudentiam ex natura rerum & contemplatione nactos, simul & humanitati ac pietati assuefactos esse, ut merito dicat Diodorus, Atlantides tum pietatis, tum erga advenas humanitatis præ cæteris gentibus laudem tulisse, quando vix 22 aut 23 generatione completa, multæ continentis partes hominibus adhuc vacuæ erant. Habuit Atlas plures filios, sed unum pietate ac in subditos justitia humanitateque insignem, quem Hesperum appellavit, qui cum in Atlantis cacumen ad scrutandos astrorum cursus ascendisset, subito ventis correptus, nequaquam amplius visus est. Sic Diodorus: sed ego, ut dixi, Regem in Iberia fuisse invenio, adeoque ventis secundis in eam trajecisse ubi ita prudenter & piè vixit, ut cum à fratre in Etruriam fugisset, ob insignem sapientiam & prudentiam, in Iani tutorem & regni administratorem sit constitutus, quæ munia frater ejus Atlas post Hesperi mortem suscepit. Hunc Atlantem tam insignem eruditione, humanitate ac sapientia virum mihi imitandum proposui, quoad ingenium & vires suppetunt, Cosmographiam veluti ex alta animi specula contemplaturus, si forte aliquid veritatis in rebus nondum percognitis rimari possim, quod ad Sapientiæ studia conferat. Et ut Cosmus omnium rerum numerum species, ordinem, harmoniam, proportionem, virtutes & effectus continet, ita à creatione incipiens partes ejus omnes, quatenus methodica ratio postulat, juxta creationis ordinem enumerabo, & physicè contemplabor, quò causa rerum innotescant, ex quibus scientia constat, ex scientia sapientia quæ ad bonos omnia fines dirigit, ex sapientia providentia quæ finibus facilem viam præstruit hic erit mihi scopus omnium, deinde suo ordine tractabo cælestia, mox astromantica, quæ ad divinationes ex astris pertinent, quarto elementaria, denique geographica, sic totum Mundum tanquam in speculo proponam, ut inveniendas rerum causas, sapientiam & prudentiam assequendam sint aliqualia rudimenta, & lectorem ad altiores speculationes ducere possint.

STEMMA ATLANTIS,

Ex Eusebij præparatione Evangelica lib. 1. cap. 7, quod ille annotavit ex Sachoniatone Phœnice Historico, à Philone Biblio ad verbum verso.
Et partim ex Diodoro Siculo.

- Elius *sive Sol Rex Phænicia.*
  - Terrenus *vel Indigena, Cælus cognomine, cui ex Titea sorore.*
  - Titea filia alias Terra.
    - Illus, *qui & Saturnus, uxor soror* Rhea,
      - Iupiter *Olympius.*
    - Iapetus *cui ex* Climene *Oceani filia.*
      - Prometheus.
        - Deucalion.
      - Epimetheus.
    - Basilia.
    - Bætilus.
    - Hyperion, *uxor Soror* Basilia.
      - Sol *puer in Eridano suffocatus.*
      - Luna.
    - Dagon *deus Philistinorum, Iupiter Aratrius dictus, Azoti colebatur.*
    - Atlas *cui ex Pleione Oceani filia*
      - Hesperus.
      - Atlas.
      - Alcyone.
      - Merope.
      - Electra.
      - Celeno.
      - Tayeta.
      - Sterope.
      - Maria *cui ex jove.*
        - Mercurius.

DE MVNDI CREATIONE, AC FABRICA LIBER.

Prolegomenon Fabricæ Mundi.

CAPVT PRIMVM.

Intentio totius Coſmographiæ.

AXIOMA eſt omni menti opificium hujus mundanæ machinæ aliquo modo inſpicienti, Deum ipſius authorem immenſæ potentiæ, ſapientiȩ & bonitatis eſſe; ac de potentia quidem dubitare eſt impoſſibile, ei qui ex nihilo conditum, non æternam ejus materiam crediderit. De ſapientia vero & bonitate ſi cui nondum, plene apparet, nec dum conſiderato ornatu & laudatiſſima, exquiſitiſſima, ſapientiſſimaque diſpoſitione fabricæ, is nobiſcum eam perſcrutetur, donec ipſamet operis undequaque (quatenus ex ipſo Dei verbo, & maniſeſta rerum experiētia licet) perſpecti contemplatio perſuadeat. Id enim molimur, dum Coſmographiam tradimus, ut ex mirabili omnium rerum in unum. Dei finem concordia, & ex Inperſcrutabili in compoſitione providentia, infinita Dei ſapientia, & inexhauſta ejus bonitas conſpiciantur, quo ad venerandam ejus majeſtatem colendam, amplexandāque ejus divitem bonitatem, perpetuo feramur. Affulgeat lux ejus intellectui noſtro, & mentem ad veram hanc ſapientiā dirigat. Itaque immenſa illa Dei bonitas ſuam intra ſe gloriam, prȩ nimia exuberantis fœcunditatis parturitione, continere non potens, hominem voluit creare, cui ſuam gloriam communicaret; quem cum ſua ſapientia corpore amiciendum, qualem videmus & prima ejus creatio exhibet, conciperet, mundi hunc quem contemplandum ſuſcepimus, & partes ejus ad hominis ſic conſtituti uſum neceſſarias, in eum quem videbimus ordinem, naturam & proportionem, juxta ideam ejus ab æterno conceptam, per omnipotentiam ſuam condidit atque digeſſit. Primus igitur finis operum Dei, primaque intentio eſt, communicare gloriam ſuam, proxima hominis creatio, tertia reliqui Mundi diſpoſitio, poſtremus hic intentionis ſcopus initium fuit operis, a cujus, primo exordio Mundi deſcriptionem auſpicari oportet eum, qui utiliter ipſam ad Philoſophiam extendere volet.

Solēt curioſi homines interrogare, quid fecerit Deus antequā mundū conderet, quomodo & ubi tū erat, cū nullus eſſet locus ac tēpus, cur non multis ſeculis prius Orbē condiderit, cur hominem non ita perfecerit, ut labi nequiret. Hujuſmodi temerarijs parūq; argutis quȩſtionibus facile reſpondebit, qui æternæ Triadis cognitionem (quanta ex ſacris literis & opificio ipſius acquiri poteſt) habuerit, ac tēporis & loci veras, definitiones collegerit. Veruntamē nō eſt digna talium hominū inſulſa & irreligioſa protervia, cui reſpondeatur; religio enim eſt de occultis Dei judicijs & conſilijs, quȩ ad abditā ejus & inſcrutabilē ſapientiam & majeſtatē pertinent, inveſtigare latius, quā nobis verbo ſuo dignatus eſt revelare, & de ijs quæ extra & ante Mundū, quæq; ſupra hominū ſunt captū diſputare, ſumma temeritas eſt & ſtultitia; cū enim opiniones tantū, nō ſciētias gignat, nō poſſunt ſapientiā adferre, ſed citius exoticas doctrinas, quȩ veritatē rerū labefactāt, inducere. Quāobrem ſatis ſit nobis, a rebus aut ſēſu, aut certa hiſtoria notis, rerū verarū ſcientiā petere, nō opinabiliū, quorū non eſt ſciētia, ſic enim non aberrabimus, ſi modo juſto ordine progrediamur.

PROLEGOMENON FABRICÆ MVNDI.

CAPVT SECVNDVM.

De Deo omnium principio & effectore ſecundum Platonicos.

PVlcherrime Platonici ex communione ſpecierum, quæ in rebus perſpicitur, & ordine earum ad Vnum ipſum primum omnium principium adſcenderunt, hoc eſt (ut Pauli filum ſequamur) exornatiſſima rerum omnium diſpoſitione & harmonia, providentiam aliquam circa res ipſas exiſtere utcumque perſpicientes, dum eas alicujus opera eſſe intelligerent, ac proinde ad creationem earumdem meditandam atque aſſerendam pertraherentur, eo pervenerunt. Verum cum ab Vno illo ad opera ipſa deſcendere vellent, in modo & ordine creationis hallucinati ſunt. Primum, quod ponant, intellectum ſive mentem mundi fabricatorem, extra ipſum Vnum & planè ab hoc diſtinctum atque aliud. Deinde quod materiam cum ipſam ſimpliciter ab omni forma ſeparēt, intelligant nullius Ideȩ progeniem eſſe. Ideæ enim ſpecies ſunt ſive formæ, quæ non niſi formas generare poſſunt, ac proinde increatam quoque ipſam & æternam neceſſario intelligant. Hic error inde natus eſt, quod materiam ſuſceptibilem tantum formarum crediderunt, ac nullam cum formis naturæ communionem habere, ideoque in ipſa formarum ſemina eſſe, & ex potentia ejus per opificem poſſe duci, ne per ſomnium quidem ſemel cogitarunt, unde & perpetuum aliquod formale principium extra materiā conſtituere coacti ſunt. Idem & extra Vnum, diverſumque ab illo cōſtituere hac ratione inducti ſunt, quod cum Vnum illud & primum omnium principium, nimis ad vivum ab omni entis natura & conditione reſecarent ac ſpoliarent, perperam metuentes ne compoſitum quid illud faciant, aliud extra Vnum quæſiverunt rerum principium, ab uno quidem genitum, ſed diſtinctum tamen eſſentia, & naturæ proprietate, a quo ſolo tanquam patre primū & immediate rerum formatrix virtus & exemplar opificij mundani eſſet ac depēderet, cujus doctrinæ veſtigia inſequutus Valentinus alia inſuper deliramenta addidit, etiam modum commentus quo Vnum quod Proarchen & Bythum vocat, ad generationem Mentis proceſſerit, & per intermedias deinceps generationes aliquot, tandem ad materiæ & rerum omnium creationem deducēs, nec non prodigioſam Pythagoræ philoſophiam intermiſcens, quem ſequuti diſcipuli nihilo ſanius docuerunt, ubique plus quam anilibus fabulis veritatem conſpurcantes & obſcurantes. Sed cum horum inſania ſua fatuitate exſibiletur, ad Platonicorum potius Theologiā & Mundi originem reſpiciendum eſt, quæ, quod præ omnium gentilium philoſophia divina ſit, & maxime ad veritatē Moſaicæ traditionis accedere videatur, facilius abducere a recta & ſacra Philoſophia poteſt. Quapropter ejus ſummam breviſſime proponentes, veram Rei ex adytis ſcripturæ & naturæ narrationem opponemus; hanc rationibus conſequenter confirmaturi, illam vero ubi erronea eſt, reprobaturi, ne ſub ſpecie ſacratioris Theologiæ, per inanem Philoſophiam ad latentem falſitatem faſcinentur oculi intellectus noſtri, & à veritate rerum abducamur, ſimul quoque ut innoteſcat omnibus, nullam fuiſſe unquam tam ſanctam apud ethnicos ſcholam, nullum tam ardens ſtudium, nulla adeo præclara ingenia, quæ ipſam veritatem rerum ſua induſtria aſſequi potuerint, poſtquam qui religioſiſſimi omnium fuerunt Platonici, & ipſi longe aberrarunt, & cæteris longiſſime aberrandi materiam dederunt, ac proinde gratias agamus uni ſoli Deo, qui & principium, & Creator, & animator, & conſervator, & finis opificij mundani eſt, quod Mundi veram fabricam, principium & fontem univerſæ Philoſophiæ ac veritatis, nobis dignatus ſit per Moſen & Prophetas alios revelare.

Itaque

Vnum sive Bonum.

Itaque Platonicorum Theologiæ hæc summa est; Vnum, Mentem, & Animam, quæ in fabulis nominantur Cœlum, Saturnus, Iupiter, tria in divinis ponunt principia, ordine se invicem consequentia. Primum omnium, quod ipsis est Deus primus & summus. Vnum vocant, propter simplicissimam simplicitatem, & Bonum propter exuberantissimam fœcunditatem ad generationem, & sui communicationem proclivem. Hoc scribunt nec ens esse, nec essentiam, nec intellectum, nec bonum adjective, nec intelligere ne seipsum quidem, nec vivere, nec moveri, sed super omnia hæc esse, hoc est fontem & principium esse entis & essentiæ intellectus & intelligentiæ, vitæ ac motus, & omnium quæ præter ipsum primum omnium & supremum principium cogitari possunt. Rursum nihil in se habere & diversum esse ab omnibus, in seipso consistere nec misceri sequentibus, adesse tamen omnibus, & omnia ab illo contineri, similiter ubique esse, & tamen nusquam, hoc est nullius loci indigum esse, nec etiam intrinsecus neque extrinsecus, finitum sive determinatum esse, esse autem omnium potestatem, & quidem omnium potentiarum potestatem maximam, non tamen omnia esse sed super omnia.

Mens.

Hoc Vnum sive Bonum sua exuberantia parturiens, non cogitatione ad hoc annuente, neque consilio aliquo, neque voluntate decernente, neque ullo pacto motum, sed manens in habitu proprio, ex ipsa sibi insita perfectione, comitante intrinsecus aucta potentia, sive efficaci potestate, radium creat & effundit eo fere modo, quo Sol idem & immotus manens, lumen circumfundit, qui radius quatenus ex illo manente statim hoc existit, ens efficitur, quatenus verò natutaliter ad suum parentem convertitur & quasi movetur fit vivens, unde corroboratus & potestate impletus ac perfectus ex eadem per semet ditescit intelligentia, & fit Mens & intellectus, tum patrem suum ipsum respiciendo, tum se in se conversus intelligens. Quia porro dum sese inspicit potestatis suæ conscius, quantum illa valeat, in qua nimirum vigeat virtus essentiarum omnium genitrix, ipse sibi essentiam suam hactenus indefinitam atque indeterminatam definit, ac veluti explicat non aciem intendendo, aut cogitatu discurrendo, quasi qui quærat quod nondum habet, aut scite studeat quod ipsum latet, sed unico vigilique perpetuo suę intelligentię actu, actu inquam suæ essentiæ intimo, potestatem suam semper inspiciendo, & quæ sine adhibita intelligentia latuissent determinate cognoscendo, sic inquam Ideas sive species omnium rerum formatrices, quas intelligibiles vocant Deos, intelligendo concipit, ac quodammodo gignit, distinctas quidem formali ratione, sed essentia adhuc easdem, & veluti multa unum existentes, non inquam unum & multa, sed unum multa, ut vult Parmenides, propter minus numerosam unitatem in mente, quam quæ est in anima, atque ut intellectus est plenus potestate una ab Vno accepta, ita pariter plenus Idearum sive formarum omnium, unum cum illis idemque manet, omnia in hoc entia existens, eaque vera, quia immutabilia & æterna, quæ protinus ut a se & in se genita sunt, tamquam Saturnus quidam absorbet nec finit apud Rheam enutriri, hoc est non finit in materiam & naturam rerum caducarum labi, sed in se omnia indissolubiliter & impartibiliter complectitur & servat, & in uno quodam omnia possidet, omnibus etiam & ubique præsens, non tamen in illis, sed illa in ipso sunt, ut ab eo dependentia & in eo consistentia. Et cum sit Intellectus unum multa, hoc est unum quidem existens in se toto, & in essentiæ identitate, sive unitate impartibile, at secundum partes simul & intro manentes, alteritate tantum quadam in se ipso distinctus, non est circa sequentia entia partibilis, sed perpetuo secum manens, veluti & Vnum in sequentia non distribuitur, non enim secundum alteritatem illam suam internam in multa distinctim effunditur, sed unum tantum secundum rationes seminales, jam actu & essentialiter simul multa existens, procreat, Animam videlicet, de qua mox dicemus. Hunc Intellectum vocant Magnum Deum, & secundum Deum, quinetiam non aliquem, sed omnem Deum, a quo videlicet ut primo & omni ente solo, immediate omnia entia, ac proinde omnes Dei essentiam suam sortiantur. Vocant & verbum Dei, & actum productum ipsius Boni, & item imaginem Dei, quod genitoris bonitatem prægnante ubertate & gignendi propensione pro viribus imitetur, quas vires cum à genitore accipiat, usque adeo illi cohæret, ut alteritate quadam solum videatur ab eo discretus. Et Plato Ideam quoque vocat, quod exemplar unamque indivisam omnium speciem in sua essentia comprehendat. Vocat & causam & mundi artificem, quod primum ens factus, omnium deinceps entium parens sit.

Anioma.

Hujus Mentis progenies est Anima mundi, tertius Deus, non aliter inde egressus, quam illa ex Vno, est enim ipsa Mentis verbum, est lumen Mente mundi fabricatore effusum, est actus & quidem tota extra productus & vita vivificans inferiora, quemadmodum intellectus hanc vivificat, ipse ad Vnum conversione vivificatus: & quemadmodum Ens ad genitorem suum respiciens, intellectus evadit, ita & Anima Mentem intuens, Ratio fit ipsius Intellectus, lumen atque vestigium, semper inde dependens, & inde quidem illi conjuncta, inde vero inferiora comprehendens, unum & multa simul existens secundum Parmenidem: Vnum quidem, quia sub una communi essentia intellectuali rationes omnium formarum suscipit, atque impletur, dum in patrem Intellectũ respicit: & simul quoque multa quia dum in se convertitur, rationes seminales omnium formarum singulatim concipit, & ordine enumerat, ac præ nimia fœcunditate parturiendo, intus incalescens ipsas animat, iisque ad generandas in Materia formas, videlicet ad creandum sensum in animalibus, naturam vegetatricem in plantis, motum in cælestibus corporibus, & quicquid prætereà est, quod ad ordinem, speciem, naturam, proportionem, & motum, rerum pertinet, motus initium præstat. Itaque sic in sua essentia constituta anima, cum ut Vnum & Intellectus, ipsa quoque ubique sit & in omnibus adsit, non potest non singula in hoc mundo visibili ordinare, disponere, vegetare, animare, & unumquodque ad proprium suum esse & formam, veluti incubando perducere; verum non ut mens in se manet impartibilis, sed egreditur quodammodo ad singula corpora, illisque alio quolibet loco aliter insinuatur, videlicet secundum cujusque Speciei rationem, non quidem in partes à se mutuo divisas distributa. Tota enim & secundum substantiam essentiamque pariter omnem indivisa, ubique & in singula simul est, sed per seminales & specificas rationes, quæ multæ & variæ sunt, alibi aliter suas vires exercendo operatur; & sui simulachra, videlicet species in rebus facit. Quare tametsi in sua essẽtia, una & simul multa sit, & per hujusmodi seminalium & specificarum rationum diversum influxum fiat divisibilis, non tamen propria ad divisionem necessitate hoc fit, ut quæ tota secum perpetuo manet, sed quia corpora divisibilitate propria indivisibiliter eam accipere nequeunt, ut partitio hæc corporum non Animæ passio sit, ac necessitas.

Hæc tria in divinis principia, hoc quo narravi modo Platonici describunt, ac primum quidem eorum non concedunt, aut actum esse alicujus (ut neque debet) aut aliquam actionem habere, esse tamen potentiale, id est actus proferendi potestatem, retenta Vnius simplicitate concedunt. Intellectum autem actum esse ab uno emanantem. Animam quoque actum ipsius intellectus, & utrumlibet horum differentem ab illo à quo effluxit. Majus item ac melius esse quod gignit illo quod à se gignitur, ideoque intellectum minorem ac deteriorem Vno esse, meliorem autem ac Majorem Anima, & similiter Animam speciebus à se productis. Hæc fere sententia est universæ Platonicorum Theologiæ, cui hanc sequentem veriorem opponimus.

Prolegomenon

PROLEGOMENON FABRICÆ MVNDI,

CAPVT TERTIVM.

Vera de Deo ejusque Trinitate, ex scripturæ adytis confessio,

VNVM nobis Deum, sub tribus hypostasibus distinctis, at non à se mutuo divisis & separatis, proponit verbum Dei, quarum quælibet suas habet proprietates, quibus à reliquis distinguitur. Sunt autem Pater, Logos sive Filius, & Spiritus Sanctus, ideo unum existentes, non quia unius sunt essentiæ, ut homo homini, sed quia una numero sunt essentia, quippe cum à se mutuo sint inseparabiles, totaque essentia Patris latens, velut æterna generatione in Logon eradiet, ita ut Logos sit lucidus character & expressa Patris essentia, eademque essentia à Patre per Logon in universum mundum splendeat, qui splendor Spiritus Sanctus existit, una est omnium trium deitas, omnipotentia, virtus, sapientia, bonitas, voluntas, nec tria ullo modo dici possunt, quum una numero sit omnium vis & potestas, & actio, ut Logos ipse nos docet Iohan. 17. sic Patrem alloquens : Mea omnia tua sunt, & tua mea. Item Pater in me manens ipse facit opera. Iohan. 14. & Ioh. 5. Pater meus usque modo operatur, & ego operor. Per Spiritum Sanctum quoque Patrem & Logon omnia operari passim in scripturis sanctis patet. Et Sap. 1. dicitur Spiritus Sanctus Orbem terrarum replevisse, ita ut omnium trium sit una communis operatio, sed secundum personalem proprietatem, aliter à Patre, aliter à Filio, aliter à Spiritu Sancto procedens. Itaque non tres Deos, neque tria rerum principia ponimus, quemadmodum Plato, sed unum indivisum, secundum se totum ubique præsens, ex quo, per quod, & in quod, creata sunt omnia, existens quidem sub triplici ratione, sed in identitate essentiæ, distinctum quidem in tres subsistentias sive personas, sed neque essentia differentes, & à se mutuo divisas neque consequenter ordine minores aut deteriores, ut Platonici volunt, sed per omnia æquales divinitate, æternitate, potentia, & efficacia, quarum singularum essentiæ proprietas, non magis nec minus unius, quam alterius, sed æquè omnium ad cujusvis rei creationem necessaria est. In omni enim opere faciendo, tria hæc operanti requiruntur, potentia sive principium actus interni, actus internus sive operis conceptio, & dispositio, & actus egrediens. Quemadmodum in igne principium caloris est natura sive forma ignis, actus illius est calor internus. Actio sive egrediens actus, est calor inde emanans. Et in anima est principium & potentia motiva, est dispositio sive voluntas ad movendum, est denique motus ipse.

Quoniam vero neque fortuito neque per ignorantiam modum tentando, & inquirendo, neque insipienter Deus hunc Mundum condidit, sed summa prudentia & sapientia, negari non potest ipsum ab æterno exemplar quoddam determinatum futuri Mundi, & ideas operum singulas concepisse, verum non in Logo eas inchoamus, ut Plato sed in Logi Parente, cum omnia quæ habet Filius à Patre habeat, quamobrem in Patre velut seminariam rationem Mundi ponimus, in Filio vegetantem vim, in Spiritu Sancto vim productricem & animatricem, quæ cum illo ex Patre procedens, & per Filium effusa in opus progreditur. Igitur Spiritus in Deo exuberans omnipotentem inexhaustamque venam Patris exuscitat, & immensam fœcunditatem Filij, veluti ad germinandum provocat, atque per ejus Spiritus vivificam spirationem Pater Mundum seminali ratione & modo concipit, conceptum Logo tradit, utpote qui Patrem ad amissim exprimit; ex filio jam actu producitur mundus, non producitur autem nisi mediante Spiritu tanquam vehiculo, per quod Mundus in partes suas diffunditur, & in singulis juxta propriam cujusque ideam animatur; comitatur item Spiritus opificium per omnia semper, ut quod ipsius impregnante activitate conceptum, & vivifica motione formatum, eadem etiam conservari debet; non autem sic comitatur singula ut in partes dividatur, sed eo modo indivisibiliter, quo recte Platonici animam mundi singulis adesse pronunciant. Neque etiam pars eorum sit, ut propria ejusque anima aut forma evadat, sed totus secum & per omnia manens, præsens, & ab omnibus diversus ac separatus, omnia semel ex potentia Patris per Actum Filij in suam quæque essentiam & speciem format ex materiæ essentia gradatim perficiendo, juxta exemplaris rationem, & omnia deinceps juxta legem à Patre conceptam struat.

FABRICAE MVNDI.

CAPVT PRIMVM.

De sapientia Creatoris.

COSMOGRAPHIAM tandem benevole Lector aggressurus, ut tam divinam & gravem speculationem decet, omnes animi vires impendere necessarium fuit, ut rerum creatarum omnium species & ordinem ob oculos ponerem, quo ad contemplationem universi & sapientiam fabricæ mundi lectorem adducerem. Scriptum est enim psalmo 103, & 24. Omnia in sapientia fecisti. Est autem sapientia, causas & fines rerum cognoscere, quæ nusquam melius quam ex mundi fabrica ordinatissima, & secundum causas ordine annotatas à sapientissimo architecta deductu, cognosci potest. Vt enim creando naturam singulis indidit, ita etiam mox injunctum officium præstiterunt, & ad consummationem rerum usque præstabunt. Quapropter nihil satius est, quam ejus opificium, prout ab ipso auctore factum est, & dictante Spiritu Sancto à Mose fideli in tota ejus domo scriptum est, pervestigare & rimari omnibus ingenij viribus. Neque enim hic facile errabimus in caussis rerum assignandis, cum naturæ leges primas & præcipuas vulgo notas contemplabimur, & similes inde effectus deducemus. Sic nihil certius est, quam gravia omnia deorsum ferri, levia sursum, nullum motum in rectum infinitum esse: Ex crasso quod subtilius est evaporare, unde in centrum colligi gravia, mundum sphæricum esse, & omnium partium ejus ordinem, & subtilitatis ac nobilitatis differentiam colligimus. Ex ordine rerum & causis finibusque demonstratis, Philosophorum veterum errores circa principia rerum & circa naturas facile deprehendemus & convincemus, ut veritas inconcussa stabiliatur in hominum animis, & non amplius fluctuent opinionum varietate, & ambiguis

rationibus

rationibus quoque modo persuasibilibus seducâtur. Sic mira panduntur in cælestium corporum situ & natura, quæ hactenus non satis inquisita nec explorata fuerunt. Sic multa in Elementis hactenus desiderantur, quæ diligenti studio & arte a doctis viris indagari possent, adhibita ad Mundi fabricam doctorum virorum per diversa regna sparsorum observatione & observandorum lege. Sic de incremento, decremento, & fluxu maris admirando, & causis eorum aliquid tandem certi indagaretur. Sic de navigandi arte, in qua adhuc quædam non exigua desiderantur, latius inquireretur. Sic tandem universa Geographia, magno Principum & totius orbis commodo absolveretur, quæ usquæ adeo est necessaria, ut neque mercatores ad nobilissimas ditissimasque regiones accessum habeant, ut cum gentibus undique cõtractent, & Christianis omnes terras familiares faciant, neque Principes de suis ditionibus aliquid certi & solidi statuere possint, nisi operose & parum fidelibus subinde ministris, quia desunt tabulæ, oculati totius ditionis & situum testes. Ego ante annos aliquot hujus operis initium feci à regionibus in nostra hac parte desideratissimis, quibus nunc Septemtrionalium ac Sarmaticarum tabularum primum nostræ Geographiæ tomum præpono; eo proposito, ut totum tandem Orbem per tomos describendo absolvam, quod (Domino vitam & sanitatem tribuente) pro viribus conabor.

FABRICAE MVNDI
CAPVT SECVNDVM.

De principio creationis & de creatâ materia.

Primus Dies incipit.

PAVLLO ante Mosis ætatem natus fuit Saturnus, & ante illum alij gentium Dij, qui cum rerum naturalium studiosi, variorum dogmatum essent inventores, multas procul dubio hæreses induxerunt, quæ postea inter Philosophos de principijs rerum disputantes, plurimum inter se differentes sectas produxerunt. Itaque veram de ijsdem principijs enarrationem instituens Moses, illorum erroribus ipsam antiquissimam veritatem opponit, eosque redarguit, cum ab ipsa omnium rerum materia (de qua in primis mendacissime ex suo cerebro loquebantur) inchoans, totamque mundi fabricam absolvens, sic cap. 2. & 4. dicit, Istæ sunt generationes Cæli & Terræ, &c. non illæ, quas insana hominum deliria somniant. Hucusque Mosi textum prosequemur; singula, quantum nobis dederit Dominus expendendo. IN PRINCIPIO inquit, hoc est, cum nihil adhuc creaturæ esset, sed jam primum creationem inchaore statuisset divina majestas, determinatis consilijs & legibus, in primo inquam puncto aut momento existentiæ rerum, qui nihil adhuc rei est, sed initium tantum rerum, omni rei aut existentiæ conditione carens, in illo, inquam, momento temporis cœpit creare, & deinceps CREAVIT DEVS, nulla præhabita materia, ex immensa & incomprehensibilissima potentia sua, informem, rudem, & indigestam massam, ex qua omnia deinceps Mundi membra & partes deduxit. In hac materiæ creatione, ut in sequentibus omnibus tria concurrere necesse fuit, potentiæ fœcunditatem, actuosam prægnantemque Logi potentiam, & fœcundificam, imprægnantem, vivificamque vim Spiritus Sancti. Ex potentia enim Dei, tamquam seminaria ratione, per fœcundificam vim Spiritus, materia initium existentiæ hauriens, a potentia activa Dei per imprægnantem vim Spiritus Sancti, tanquam fœtus in utero formata & in esse deducta, à potentia denique vivifica & eductrice Dei exclusa, & in propatulum educta est. Sic unus idemque Deus omnipotens in triplicitatis suæ vigore ex nihilo, sine ullo assumpto subjecto, materiam omnium creandorum concepit, formavit & in lucem protulit, non prius operante Patre, deinde Logo, postremo Spiritu Sancto, sed simul indisjunctim, indesinenter conspirantibus & cooperantibus ipsis in unitate essentiæ divinæ. Illud: IN PRINCIPIO: sic intelligendum esse ut exposuimus, testis est Esdras lib. 4. capit 6. sic dicens: O domine loquutus es ab initio creaturæ tuæ, dicens fiat, &c. Enimvero per hoc quod dicit ab initio creaturæ, satis indicat, initium sive principium illud non de Filio Dei, sed de primo creationis momento dici, id convincente eum præpositione ab, tum constructione vocum: initio & creaturæ, Nam ut quis vocem: loquutus es, cum creaturæ conjungat, res ipsa reclamat, nec dum existente creatura, cui Deus loquatur. De auctoritate porro quarti li. Esdræ non est quod ambigamus cum perspicuum fiat, epitomen esse 70. libro. Esdræ quos Picus Mirandulanus in apologia quæstionum se legisse testatur, annotatis etiam similibus plane rerum argumentis, cum ijs quę hoc Esdræ compendio tractantur. Et veritas prophetiarum hoc libro contentarum, ac partim jam completarum, Spiritu Sancto dictante primarium opus scriptum esse convincat. Præterea cum (ut jam dixi) ex proposito contra gentes scribat Moses, initium mundo ponens, non potest hic aliter principium intelligi, quam nos interpretati sumus, nam si in filio creasse dicat (quanquam & hoc verum est) nec aliud velit, unde sumetur argumentum contra Mundi aut materiæ æternitatem, quum & ipsum principium sit æternum? omnino ergo de principio temporali loquitur Moses.

Per CÆLVM & TERRAM hic non intelligit duo distincta, & differentia corpora, quæ hodie Cæli & Terræ nominibus significantur, nondum enim Cælum, nondum Terra extitit juxta propriam formam, sed Cælum secundo die factum est, Terra demum tertio die discretis aquis apparuit, & reliquæ Mundi partes deinceps ordine ex massa primum creata educuntur. Intelligit ergo per Cælum & Terram metonymice primam illam informem massam, ex qua Cælum Terraque formata sunt. Ad gentiles ipsi sermo est quibus hoc Cælum & hanc Terram quæ videmus, jam olim à Deo creata esse, quemadmodum dicturus est, testatur, utiturque nominibus rebusque notissimis, quo ad principium illorum cogitationes hominum convertat. Voluit enim Moses deliramenta Philosophorum, & falsam de æternitate Mundi & materiæ doctrinam, hominum animis eximere, quo Deo suam gloriam restitueret, ut cap. 2. & 4. emphatice admodum indicat. Quod porro Cælum & Terram metonymice pro eorum materia sumat, postulant sequentia Epitheta: THOHV & BOHV, quæ eidem massæ primum creatæ tribuit, quod fuerit informis, vasta, inanis, solitaria, & vacua, eaque epitheta jam non Cælo & Terræ, sed Terræ tantum adjungit: sic lectorem a contemplatione perfectorum corporum, ad primam ipsorum materiam retrahens, neque vero jam terram ipsam in sua forma intelligit, verum ipsum chaos indigestum & informe, Terræ tamen vocabulo utens, quia Terræ quam Cælo similius viciniusque conditione erat. Quin & Terræ vocabulum tandem rejicit, dum massam

hanc deſcribere pergit, vocatque THEHOM, id eſt abyſſum. Ita ſenſim contemplantis mentem omni determinata rerum ſpecie exutam, ad primam Cœli Terræq; materiam contemplandam cogit. Porro in abyſſi vocabulo aliqualem hujus primæ materiæ formam indicat, nimirum quod fuerit materia liquida & fluxilis, & quidem ſine fundo, ut quæ per omnia ſibi ſimilis & æqualis fuit, quemadmodum aqua aquæ, lutum luto. Iob item cap. 38. v. 38. prima hæc materia APHAR appellatur, hoc eſt limus, quem Deus initio rerum in ſolidam terram compegit. Græcis etiam vetuſtiſſimis ὕλη hoc eſt limus, dicitur, prima omnium rerum materia. Et item chaos à χέω quod fuſilis ſit, quæ illius forma procul omni dubio à primis Hebræorum patribus & Moſe ad illos pervenit, mundoque innotuit. Limus igitur erat & fuſilis materia, moles illa primum à Deo creata, non diverſarum naturrarum, ſed unius ſimplicis indiviſæ ſubſtantiæ & formæ, habens in ſe virtutem ſeminariam terreſtris formæ & aquæ & cæleſtis, omniumque, quæ ex ea maſſa formaturus erat Deus.

FABRICAE MVNDI.

CAPVT TERTIVM.

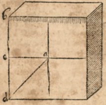
Ad quid creatum ſit hoc chaos, & de ejus fundamento, ac forma.

IAM quid ex hoc chao Deus intenderit facere, nunc poſtquam facta ſunt omnia, facile intelligimus omnes, nimirum ut illud dividat formetque in tot rerum ſpecies, quot ad mundi Oeconomiam ſibi ab æterno propoſitam neceſſarias eſſe novit, & ſingulis ſuam vim & legem naturalem ſemel indat ac ſtabiliat, ut immutabilis ad terminum uſque rerum omnium præconſtitutum permaneat. Porro cum ſolius hominis cauſa creavit reliqua, ejuſque ſervitio manciparit omnia, donec decurſu temporis conſtituti genus humanum ad cæleſte domicilium transferret, ut divinus Paulus Rom. 8. eleganter diſſerit, tali ordine prudentiſſimus architectus eadem creavit & conſtituit, ut ſubordinatis obſequijs, & conſentientiſſima harmonia omnia homini inſervirent. Quæ harmonia in eo primum conſiſtit, ut ſuperiores cauſæ in inferiores principatum gerant, & effectus omnes à ſummis cauſis per medias atque imas progrediantur. Deinde & in eo, ut rerum omnium ad ſe mutuo juxta cauſarum & effectuum conſequentiam ſit inclinatio, & veluti amor quidam, quo inferiora reſpiciunt ſuperiora tamquam benefica, & ſuperiora viciſſim inferiora, quo aliquid ijs conferant. His duabus naturæ conditionibus fit quantumvis contraria & diſsidentia in imis rerum ſpeciebus reperiantur, tamen in ordine quæque ſuo arctiſsime cohæreant, & in prima cauſa tanquam centro concurrentes, juſſû ſervitium Deo Creatori atque homini præſtent, adeoque omnia inter ſe, juxta proprium quæque officium conſentiant. Sed de his poſtea latius. Illud in præſentia admonendus es lector, ut in rerum creatione diligenter obſerves, quo ordine, ex quibus, & quo modo, quibuſque medijs ſingula effecerit Deus, ſic diſces quid in omni œconomia naturæ ſit prius, quid poſterius, quæ operum ſint cauſæ, ſiue ſingulorum generationes, proinde & rerum definitiones, & naturas ſympathias & antipathias, differentias in fortitudine & debilitate, nobilitate & ignobilitate, longævitate & corruptibilitate, aliaque plurima cognoſces. Quidquid enim de natura rerum diſputari poteſt, ab earum generatione, & primæ creationis ordine dependet. Qui poteſt capere capiat, difficilia quidem indagatu ſunt multa, veruntamen & multa intentiore animi ſpeculatione conſequi licet, præcipue ſi Spiritus Sancti invocato lumine, gloriam Deo ex ſuo opificio ſtudeas excitare. Multo hic alia naturalium rerum principia, multo alium naturæ operantis ordinem obſervabis quam a gentilibus Philoſophis eſt traditus, quippe ſuopte ingenio hæc Mundi primordia, eo quo nobis à Moſe ſunt tradita modo, percipere erat impoſſibile. Ad rectum curriculi noſtri, tramitem redeamus. Creato chao accurate cogitandum eſt, quid primum in eo fecerit Deus. Ante omnia fixus illi locus erat neceſſarius, vides enim graviſſimum omnium corporum eſſe terram, cui hæc maſſa conditione vicinior longe erat quam Cælo. Quod ſi fixum non accepiſſet locum facile intelligis in infinitum prolapſuram fuiſſe, gravitate nimirum ſemper motum urgente. Atqui ut rerum principium hic obiter admoneam, obſerva Deum ab ultimo & craſſiſſimo Elemento, ab inertiſſimo & informi pené ſuam creationem inchoare, & paullatim ad altiora, nobiliora, divinioraque aſcendere, obſerva item, à ſolidiore & firmiore corpore initium facere, ut quæ ad vitam & perfectionem creaturarum pertinentia paranda erant, quæ fluxa & mobilia ſunt omnia, ut inquam talia omnia firmû haberent ſubjectum, in quo colligarentur, fierentque ſtabilia. Terræ ergo & chao locum aſſignavit punctum unum in medio vacui, in quo conquieſceret, nec eum nacta ulterius motum intenderet. Hoc totius naturæ longe admirandiſſimum eſt miraculum, omnem intellectum & fidem excedens, niſi Aſtrorum ambitus, & Orbis terræ circumnavigatio id ita eſſe convincerent; quis enim alioqui credere queat tãtum pondus in medio ambientis Cæli pendulum hærere, & conſiſtere poſſe? Et licet veritas fidem extorqueat, quis intelligat ſine ſuſtentaculo tantam tamque ponderoſam molem ibi ſtare & conquieſcere poſſe? Quis fundamentum hic ullum, ubi nihil quod ſuſtineat occurrit, cogitare poteſt? Merito igitur Iobum in amaritudine doloris ſui ſecum diſceptantem jubet Deus, ſi intelligentiam habeat, quod ſit terræ fundamentum dicere, Iob 38. v. 4. Imperſcrutabilis hic eſt Dei ſapientia & incomparabilis potentia, neque ullam hujus fundamenti rationem excogitare eſt poſſibile, niſi ſolam Dei voluntatem, quæ abſconditas in ipſo rationes & cauſas ſequitur, cuique omnia abſolute obediunt. Vt voluit ita factum eſt, voluntas ejus materiam ad omnia fabricanda & formanda Idoneã exprimit, voluntas ejus ex uno unius formæ corpore, plura diverſarum formarum fingit; Voluntas ejus corpora ex corporibus, formas ex formis deducendo quod iners & nulla activitate præditum eſt, paullatim in vegetam vim & efficaciam, in vitam, in motum, in ſenſum, & in intellectum deducit; & quod maximum eſt, omnia quæ creat ita inter ſe conſentientia, mutuo amore & vinculo connexa, & in idem conſpirantia, ſola voluntatis impreſſione facit, ut naturalis illis quidam fiat affectus & inclinatio ad proſequendum officium, quod ipſis ex harmonico idearum in mente divina conſenſu, per voluntatem creantis impreſſum eſt. Si chaos, & graviſſimum in primis quod in illo eſt terra, ex impreſſione voluntatis Dei, punctum in vacuo deſignatum appetit, eoque quodam veluti deſiderio ſua gravitate ſe movet donec æqualiter ex omni parte id nactum conquieſcat, reliqua Mundi ſuis veluti humeris ferens & ſuſtentans. Eſt igitur hæc Terræ, & proinde chai natura, ac cum reliquis poſtea creaturis ſympathia, ut ſe omnibus ſubjiciat in ſede ſibi aſſignata, in Centro Mundi, & circum Centrum proxime firma conquieſcat, reliquaque omnia ſuſtentet, & ut eſt imperfectiſſima, à ſuperioribus benedictionem & adjumentum appetat, ad pariendum quæ illi mandata ſunt. In

hoc

hoc igitur puncto neceſſario conquieſcit chaos, quoniam hoc illi Deus ſedem quietis, & terminum motus gravitatis conſtituit, quam legem ac metam tranſgredi nec poteſt, nec optat: quādoquidem Deus dixit & facta ſunt, ea natura, hæc ſympathia illi a Domino indita eſt, tanquam ad omnium ſpecierum & individuorum ſuſtentationem neceſſaria. Ideo Pſalmo 103 dicit David, Fundavit terram ſuper baſes ſuas, ne moveat ſe in ſeculum & in ſeculum. Et Pſal. 135. v.6. Firmavit aut extendit terram ſuper aquas. Quia vero hoc chaos mater eſt omnium, non ſolum inferiorum corporum, ſed & cæleſtium, omniumque quæ creata ſunt, ut audiemus, non eſt dubitandum quin Elementa omnia, Cæliq; omnes ad ſummum uſq; matris ſuæ indolem, alia plus, alia minus referant, ac pondus aliquod obtineant quo ad medium inclinentur, ſympathiamq; ſuam, tum ad terram, tum inter ſe mutuo incubatione & contactu, ac veluti ſenſu exerceant.

Porro & hoc experientia docet, quæ pondere prævalent, ea natura velocius, propiuſque ad Centrum Mundi, ſedem inquam gravium accedere. Hinc certiſſima ordinis ratio in univerſo naſcitur, ut quæ leviora ſunt ac ſubtiliora; ſuperiorem locum obtineant. Neque hoc ſolum, verum etiam chai totiuſque Mundi ſphærica figura inde ortum habet; quippe cū chai materia fluxilis eſſet, & ſibi per omnia ſimilis, æquali undequaq; virtute & facilitate, ad punctum illum quietis pondere ſuo ferebatur, ita ut extrema ejus omnia æqualiter a Centro diſtarent, & ex omni parte Centri in æquilibrio conſiſteret. Si enim ejus extrema inæqualiter a Centro diſtitiſſent, plus ponderis Centro ex una aliqua parte incubuiſſet quam in alia; ut ſi in cubo a. ſit cētrum b.c.d.e. ſint extrema, ex a. autem ſpectes b. aut d. angulum &. c. in medio latere, longior multo eſt linea d.a. quam linea c.a. aut e.a. multo plus itaque ponderis habet materia que ſecundum a.b. aut d.a. lineam Centro incumbit, quam quę ſecundum c.a. aut e.a. Vincet igitur d.a. pondus, & c.a. atque e.a. ſurſum protrudet cadendo donec c.d.e. ſimul in æquilibrio, hoc eſt æqualiter a centro conſiſtant, materia exiſtente liquida & fluxili. Neceſſario igitur chaos in æquilibrio ſub figura ſphærica conſiſtit. Et erat

alioqui talis figura ſola mundo conveniens, poſtquam ſuperiora perfectioraque corpora, terram juvandæ generationis cauſa perpetua circumvolutione erant ambitura. Iohannes de Sacrobuſco & cæteri Mathematici Terræ ſphæricam figuram, ex apparentibus quibuſdam accidentibus comprobant, ſed præclarius multo eſt ex ipſo fonte, ex cauſis, inquam, unum quodque demonſtrare, hoc enim tramite ſolida ſcientia incedit. Inventum hunc punctum ex jam demonſtratis, conſtat Centrum Mundi & gravitatis, aut quietis gravium vocandum eſſe. Vocant autem Phyſici ipſum infimum omnium, reliqua verò ſuperiora, & motum ad medium dicunt deorſum fieri, à medio vero ſurſum, idque optimo jure, quod ſupremum merito dici debeat, id quod perfectiſſimum eſt, & reliquis aliquid præſtantioris naturæ conferre poteſt, infimum vero quod longiſſime ab illo, & loco & conditione diſtat.

FABRICAE MVNDI.

CAPVT QVARTVM.

De natura & forma chai ſive primæ materiæ.

CHAOS hoc Principio creatum omnium rerum quæ à Deo facta ſunt fuiſſe principium materiale, luce clarius oſtendit Moſes, dum omnia ex eodem ſex dierum opera deducit. Et prima ejus propoſitio perſpicue convincit, nihil prius hac materia a Deo creatum eſſe, alioqui enim non recte principium creationis in ea conſtituiſſet. Quum igitur poſt hanc materiam, & ex eadem facta ſint omnia, ad originem naturæ recte perveſtigandam, & naturalis Philoſophiæ principia juxta veritatem conſtituenda, ſumme neceſſarium eſt, qualis hæc prima fuerit materia diligentiſſime conſiderare. Multis ſe modis torſerunt gentiles Philoſophi in materiæ conſideratione, eſſe illam negare non ſunt auſi, & tamen ens eſſe minime conceſſerunt; ajunt nec quantitatem nec qualitatem eſſe, neque has in ſe habere, quinimo ita omni qualitate & forma ſpoliant, ut tanquam meram privationem malam ac turpem eſſe teſtentur, eoque nonnulli progreſſi ſunt impudentiæ & temeritatis, ut Deum in edomanda materia, ipſaque formis ſubjcienda laboraſſe dicant. Quid quæſo inſulſius, quid magis probroſum in Dei omnipotentiam dici potuit? annon qui formas multo materia nobiliores aliunde (ut illi volunt) efficere & inducere potuit, etiā materiam ad omne opus ſibi obſequentiſſimam creare valuit? Sed hęc eſt mentis humanæ caligo & cæcitas, ut ſine ductu verbi Dei, nihil quod a ſenſibus eſt remotum, & divinam habet originem, recte & certo aſſequi queat. Quin etiam ſumma eſt inſania, profundiſſima naturæ myſteria, primam inquam ejus originem, & abyſſum extremam conſiliorum, & operum Dei, ex ſuo cerebro metiri & perquirere velle. Natura docere nos poteſt ex materia creata eſſe omnia, quis materiæ illius modum & conditiones nuſquam neque verbo Dei, neque ullo naturæ veſtigio indicatas, imo manifeſto Dei verbo contrarias, pro oraculis obtrudere audeat? Materiam primam ita omni forma omniq; entis conditione & ſpecie privant, ut quo modo in ſe ipſa ſubſiſtere poſſit, dici nequeat. At Moſes diſertis verbis eam terram, aquam & abyſſum nominat, priuſquam ſupra concreatam formam nova aliqua ſpecies illi inducta fuiſſet, & Eccleſiaſtes cap. 3. v. 20. vocat APHAR, id eſt limum. Ex quibus eam jam ab initio ſpeciem aliquam terrę & aquę, proinde & magnitudinem ac pondus habuiſſe, fit manifeſtum. Sed dicet aliquis, Philoſophos diſtinguendarū rerum cauſa materiam per ſe, formā item per ſe conſiderare, quod magis perſpicue cauſas rerū a qualitatibus & formis, nō à materia dependentes, & generationem productionemq; ſpecierum, quæ formæ ad materiam acceſſu fit, doceant. Rectè id quidem, & nos qualitates ac formas activas eſſe, & ſpecierū generatrices aſſerimus; non nudatam hiſce materiam, ſed in duobus interim illi graviſſime peccant: primum in eo quod ab extremis perfectiſſimiſq; formis ad primam omniū, quęcunq; cogitari poteſt, aſcendentes, omnes pariter à materia ſejungunt, & tanquā acceſſarias aliundeq; inductas habent, ita ut nudam ad extremum materiam relinquant; cum juxta veram ſpecierū productionem a Moſe deſcriptam, ſupra chai informitatem à Moſe indicatā, non liceat aſcendere: hoc enim cum primū fuerit rerum initium, & in illud poſtremo reſolvantur omnia, juxta Eccleſiaſtem capite 3, quo ulterius illud circumcidendo poterant aſcendere, quum id compoſitum eſſe docere nequeant? Secundo in eo gravius adhuc peccant, quod formam omnem ita alienam a materia faciunt, ut nullam in illa ſeminariam vim aut radiculam habere concedant, ſed primum ſui initium aliunde extra materiam accepiſſe volunt, cui nos adverſamur, cum ex Mundi geneſi,

& teſtimo-

& testimonijs divinis constet, primam materiam suam formam, & qualitatem ac quantitatem habuisse, & ex ejus forma reliquorũ formas natas esse. Præterea absurdum planè est & à Deo alienum, aliquid informe & sine omni virtute ac qualitate creare, tum ratione instituti sui, tum ratione omnipotentiæ & majestatis suæ. Instituti, quia cum omnia hominis servitio destinarit, quorsum iners spectabit mater, quæ nec ipsa aliquid per se potest, nec receptas qualitates & virtutes intendere, quin potius obtundere valebit. Nam si receptis qualitatibus aliquid conferre dicas, contradictoria simul asseris, materiam, nec quantitatem, nec qualitatem aliquam esse, nec eam in suis visceribus propriã cõplecti, & tamen aliqua virtute dotatã esse, quippe quæ operis aliquid præstat. Ratione omnipotentiæ & majestatis suæ minime Deo convenit, informem omnino materiam condere. Quippe cum sit ille forma formarum omniũ formatrix, mera lux, mera Virtus & efficacia, mera vita, & spirans bonitas, quomodo poterit inane & mortuũ aliquid parere, qui ad vitam omne suum institutum direxit. Qui hominem ad suam imaginẽ creare concepit, quomodo a mortuo & inerti fundamento incipiet, & ex eo hominem formabit, quo nihil Deo dissimilius, imo magis contrarium & a Deo alienum esse potest? Injuriam ergo Deo optimo maximo facit, & illius majestati atque omnipotentiæ detrahit, qui tam excellẽtis & incomparabilis operis tam vile principium facit. Rectius paullo de materia prima sensisse videntur Empedocles & Anaxagoras, quos Plotinus lib. de materia, cap. 7 reprehendit. Non enim Empedocles materiã ita in infinitũ circumcidebat, & omni qualitate exuebat, sed cum experentia disceret omnia corpora in Elementa resolvi, unde composita fuerant, nec ulteriorem resolutionem deprehenderet, destitit altius materiæ principium indagare, nescius prioris materiæ unde Elementa nata essent. Quod vero illi objicit Plotinus elementorum corruptionem, locum non habet; etenim non corrumpuntur Elementa, sed mixturæ tantum, quarum putrefactione & resolutione Elementa repurgantur, & suæ integritati restituuntur. Anaxagoras autem proximè ad chai naturam accedens, misturam quandam aquosam primam asseruit esse materiam, in mistura quidem errans, sed forte quia justum non suppeditabat nomen, similitudine rei proxima illam describere voluit, nimirum ab antiquissima traditione edoctus, primam rerum omnium materiam Aphar, & ὕλην fuisse. Addidit hanc ipsam materiam, non aptitudinem passivam tantum ad omnia, ut alij volunt habere, ut nimirum aliunde inductas formas reciperet, sed ipsam actu (non expresso sive actuali, verum potentiali intellige) in se suave essentia omnes formas omnesq; species continere. In quo profecto parum admodum a veritate aberrabat, ut in progressu patebit, verum si speciem a materia formari voluit, ut dicere videtur Plotinus, in eo certe erravit, neque enim imperfectum perfectius producere potest, sed ipsum perficiente eget. Vt autem omissis Ethnicorum somnijs, veram de materia prima doctrinam consequamur, primum quid de ea sentiendum judicem, compendio dicam, & in processu ex verbo Dei & perceptibilis naturæ cum illo consensu probabo. Sic igitur res habet.

Ex quolibet quidlibet facere solus naturæ dominus, Deus omnipotens potest, de quo Mat. 3. & Luc. 3. sic testatur Iohannes Baptista. Potẽs est Deus, de lapidibus istis suscitare filios ipsi Abrahę. Et qui sine omni subjecta materia Mundum hunc creare potuit, multo magis ex quolibet quidlibet etiam in momento fecerit. Rationem tamẽ & normam quam naturæ indidit, ipse in creando sequutus est, ut videbimus. Natura autem semel a Deo ordinata & constituta, non quidlibet ex quolibet efficit, sed ex materia quæ illi quod intendit naturą proximior est, hoc ipsum procreat. Hæc enim illius infinita est providentia: Sic non ex lapide triticũ gignit, sed ex succo terreo & aqueo, nec ignem ex aqua suscitat, sed ex oleo, magisque ex sulphure. Qualitas ergo accommoda ijs quæ generantur, in materia requiritur, atque hanc videmus in universum naturæ semel a Deo cõstitutæ legem, ut nihil ex nihilo gignat, neque ex contrariè affecta, aut ad generationem inidonea materia.

Omnis operatio Naturæ in contrarie affectam materiam, atque inidoneam est violenta, minus tamen in inidoneam quam in contrarie affectam. Porro quod vim patitur amoto agente ad suum genium redit, nisi diuturniore actione victum paullatim in agentis naturam pertrahatur. Violenta est igitur omnis generatio in materiam, si illam sine omni qualitate & naturali affectu, quibus ad gignendum inclinari possit, esse dicamus. Porro ad generationem & continuationem specierum ac multiplicationem, necessarius est rerum inter se consensus & sympathia, ut 5 capite dictum est, & in Mundi œconomia hoc passim manifestissime est perspicere: oportuit igitur materiam ex qua aliquid generaretur sibi propriam naturam & conditionem habere, quæ ad intentam speciem ex ipsa generandam esset idonea.

Hæc eadem Natura, si ex prima creatione radicem in materia prima nullo modo habuisset, quomodo potuisset ad officium, ad quod destinavit Deus omnia (nimirum ad serviendum in hominis usum) inclinari? quæ potuisset unquam rerum inter se sympathia nasci? quam agnosci & observari a nobis usque adeo est necessarium, ut Spiritus Sanctus, qui omnia creata in hunc usum sustinet, & dirigit, per Paulum Rom. 8. nobis eam luculenter & ampliter describat, cum magnitudinem incomparabilem glorię, quæ revelabitur erga nos ex hoc creaturarum servitio demonstrat, dicens: Etenim sollicita creaturæ expectatio expectat ut palam fiant filij Dei, hoc est suum officium sibi à Deo injunctum alacriter prosequitur, homines in hac vita solicite sustentans, cum desiderio ut salvi fiant, & ad Deum creatorem suum adducantur. Quod si, inquit, hoc creaturæ servitium in multis frustra fiat, & sit inane, tamen huic vanitati non volens se subjicit, hoc est, non perinde illi est, bonis ne an malis serviat, sed quantum in se est præscriptum officium præstat in gloriam Dei, & salutem hominum. Veruntamen illam huic vanitati subjecit Deus, ut nimirum etiam malis, licet fustra serviat, non simpliciter tamen, sed sub spe, si forte palpent benignitatem & benevolentiam Dei, ac convertantur. Et ut invitè malis servivisse illam doceat, addit eam ab hac servitute liberandam esse, in libertatem quæ cedat in gloriam filiorum Dei, ad quam perpetuo aspirant, nimirum cum Christus Dominus noster & naturæ, præcisa ulteriore propagatione humani generis, fideles suos in gloriam Dei patris adducet. Vides hic manifestissime, quanta sit rerum omnium inter se & cum homine sympathia, quam ex materia plane informi omnisque qualitatis & affectus experte, fieri est impossibile. Atqui dices mihi ex Ethnicorum philosophia, Deum creatæ materiæ postea induxisse formam aliquam, ex qua deinceps generatio & propagatio sit facta. Et quorsum quæso secundo loco secundaque operatione fecit, quod primo primaque creatione poterat? annon æque principio materiam in sua natura idoneè qualificatam dare poterat, atque postea inducta, idque per vim qualitate? Rursus an potestis qui totus forma, virtus actusque perfectissimus, potentissimus, optimusque est, & ipsa boni origo ac fons, aliquid omnino informe & ab omni affectu actioneque alienissimum, procreare?

Iam præcipuum opus suum hominem voluit Deus ad suam imaginem creare, quomodo enim alioqui in dissimilitudine potuisset gloria Dei frui? Dissimilia dissimilibus non afficiuntur, sed ab ijs abhorrent. Similitudo igitur ad Deum requirebatur in homine magna, prout multum glorię Dei particeps esse debebat. Atqui sacræ literę testãtur, universam Dei gloriam sanctis patefactum iri, & nos illi similes fore, quia videbimus eum sicuti est. Maxima

igitur

Igitur hominis similitudo cum Deo erit in futura vita, cujus excellentiæ initia in creatione illum accepisse, ex Genesi testatissimum est, quippe a creationis suæ initio cum Deo versari, eique in omni obedientia servire, in hoc mundo debebat, donec in similitudine Dei sibi concreata adolesceret, & extremam perfectionem in cœlis reciperet.

Cum igitur homo ad Imaginem Dei creatus sit, etiam reliquæ creaturæ, ut cum homine cui serviturę erant justam haberent sympathiam, aliquid similitudinis cum Deo in ipsa creatione nactæ sunt. Quin etiam & prima materia Chaos ipsum, ex quo omnia, pariterque homo, creata sunt, aliquam ad suum conditorem similitudinem habere debuit, absurdum enim erat, ut dixi, fontem bonorum omnium Deum, mali aliquid, & qui totus, vita & virtus vivifica est, stupidum & sine omni qualitate atque affectu corpus creare, quod mox refingendum esset, ut creandis rerum speciebus, & homini ipsi convenire posset. Nam & cujusque artificis opus, industriam, prudentiam, & animi ipsius studium præ se fert, quanto magis Dei intentionem & imaginem aliquam ipsius opera referunt. Qui ergo ita naturam formavit & constituit a principio, ut non nisi ex idonea qualificata materia generationem faciat, etiam primas rerum species ex idoneo ad hoc Chao creavit, & eduxit.

Concludimus ergo, Chaos fuisse primam rerum omnium materiam, habentem in sua essentia omnium qualitatum & formarum semen, naturam, inquam, unam simplicem & incompositam, in tot qualitatum & formarum species deducibilem & distribuibilem, quot nunc in universa natura extant. Fuisse item creatori suo in eo simile, quod quemadmodum Deus Pater principium est totius Deitatis, in se occulte habens omnia quæ in Logo Filio actu expressa, & per Spiritum S. effusa, & creaturis communicata sunt, ita etiam Chaos omnes rerum formas, substantias, & qualitates, latenter secundum potentiam seminariam & radicalem in suis visceribus intimaque essentia complexum fuisse, quæ inde a creatore inductæ, perfectæ & in species distributæ actu egrediente homini serviunt. Et quemadmodum in Deo Patre idearum multitudo, non ut multa, sed unitate simplici comprehensa, per creationem extra Deum in singulas deducitur species: ita chaos sub una simplici & incomposita natura per creationem in tot substantias & species diducitur & perficitur, quot in mundi corpore & œconomia requirebantur. Et quemadmodum substantia Dei incomposita est, non constans materia & forma, sed una indivisibilis, etiam cogitatione, essentia; ita & materiæ primæ sive chai substantia incomposita est, non constans materia & forma aliunde introducta, aut de novo in ipsa creata, sed est una simplex essentia unico actu ab uno simplici Ente Deo creata, & substantia vitalis, vitaque sive forma substantialis, sive substantia essentialis, & essentia substantialis (aut quomodocunque unitas materiæ & formæ exprimi potest) existens, in hoc tamen præ cæteris differentijs maxime a Deo distans, quod corporea & crassa sit, finita actu, virtute & potentia, principium tantum tenue horum existens, & divisibilis in differentes substantias, etiam usque ad contraria, non quidem immediate, sed per intermedios progenituræ gradus. Hanc primæ materiæ unitatem haud recte per omnia diviserunt veteres Philosophi, quasi duo diversa & incommunicantia essent rerum principia, materià & forma. In ijs quidem quæ generantur, aliquid intellectui lucis adfert talis distinctio, dum materiam ex qua aliquid fit, & formam inducendam ac nondum existentem sejunctim (ut ibi res postulat) speculamur; verum cum id in prima materia, & extra casum generationis facimus, materiam plane informem & inanem concipimus, & a veris naturalibus principijs aberramus.

Est itaque chaos in ijs quæ creata sunt & extra Deum, Ens Entium, forma formarum, substantia substantiarum, non actu, sed potentia, eaque non extranea, sed intranea, materiam & initium formæ præstans, omnibus tanquam mater, verum opifice Deo primum, deinde virtute specifica a Deo instituta, ea formante, perficiente, & ad partum præparante. Hanc de materia prima & chao sententiam, ex creatione mundi & indubitata rerum experientia, confirmari videbimus.

FABRICAE MVNDI

CAPVT QVINTVM.

De erroneo & vero idearum intellectu,

QVIA vero ex sinistro idearum, & formarum intellectu ac consideratione, multa traduntur a Philosophis absurda, perplexæ questiones & disceptationes oriuntur, & verus operationum naturæ ordo obscuratur, altius idearum & formarum conditio ac natura pervestiganda nobis erat, quo ne falso nitentes fundamento nos ipsos fallamus, & pro vera scientia meras opiniones, atque etiam inepta deliria constituamus. Cum formas aliunde in materiam deduci volunt Philosophi, aliud & distinctum a materia principium illis assignant, nimirum ideam quandam æternam ex qua fluant illæ, & materiæ adjungantur, ita ut ens unumquodque non simplex sit, sed ex diversis & separatis, atque incommunicantibus, materia & forma compositum, proinde nec in essentia similitudinis aliquid, nec sympathiæ inter se quicquam ante compositionem materia & forma habuerint. Notum ac tritum satis est, bonum quemque artificem ante operis sui fabricam ideam quandam concipere, cujus intuitu illud inchoet atque perficiat; verum multa inter operandum subinde incidunt, quæ præter conceptum exemplar addat dematve, & si plures idem specie opus aggrediantur, tot erunt differentiæ, quot artifices. Non igitur extra hominem idea est aliqua, tale exemplar in illius intellectum instillans atque formans, sed ipse pro sui intellectus perspicuitate, proque rerum cognitione, sive vera sive erronea, quam nactus est, & pro rationis suæ judicio illud fingit, & ex accidente per experientiam aut aliunde meliore cognitione refingit. Deus item, ut per se sapientissimus, potentissimus, peritissimusque mundi architectus, non nisi optima exquisitissimaque ratione condidit omnia, quamobrem & ideam suo operi convenientissimam concepisse necessarium est, Non enim est sapientis aliquid sine justo ordine, modo & ratione facere; enimvero quæ sic fiunt fortuito ac temere fiunt; nec boni speciem certo promittere possint. At vero hanc condendi operis ideam, non ex rerum præcognitione & præscitu & ratiocinatione ac meditatione tanquam exemplari aliquo collegit, ut homo: ipse enim cum per se & sine omni mentis motu, alteratione, inspectatione & auscultatione sit omniscius, omnipotens, omnia rerum principia media, fines, modos, conditiones, numerum, proportiones, habitudines, & quicquid visibilium invisibiliumque existit, in virtute essentiæ suæ pręsentia & conspecta & ponderata habens, tam absolutus, inquam, artifex ex inti-

mo centro & fonte eſſentiæ ſuæ hanc ideam increatam & in omnia relucentem habet & poſſidet ab æterño. Eſtque hęc idea unica & ſimplex, quemadmodum eſſentia Dei unica & ſimplex eſt, ſed fœcunditate veluti generationis & propagationis in ramos formarum, & ſpecierum omnium procedens, juxta creationis in unica hominis ſpecie inſtitutum & ſcopum. Quare cum creationem rerum intime contemplari voles, & eam affinitatem ſympathiamque recte indagare deſideras, quo ordine unumquodque, & ex quo creetur, quoque modo ſpecies in ſpeciem tranſeat, tota mentis acie & viribus eſt contemplandum, inde enim creaturæ ſingulorum & ſervitutis ordo, quo ad hominem pertingunt, innoteſcunt.

Iam hanc ideam extra Dei ſubſtantiam & eſſentiam collocare nullo modo licet, eſt enim ipſi Deo proprijſſime propria, nulli alteri præter Deum communicabilis, quemadmodum eſſentia ipſius nulli alteri quam Deo competit, niſi cum quibuſdam inſanire lubeat, qui omnia ex eſſentia Dei genita, veluti particulas ejus eſſe, ideoque animas omnium ad ipſum redituras ſomniarunt. Cum igitur ab eſſentia Dei ſit inſeparabilis hæc idea, nefas eſt aliquod formarum & ſpecierum primum principium, pręterquam in Deo cogitare. Quod ſi quis ideas extra Deum ponat, non erunt hæ primæ ideæ, ſed ſecundariæ, a prima illa, quæ in Deo eſt, creatæ, quæ cum extra res a Philoſophis collocãtur, & cum materia coire, reſque ipſas & ſpecies cõpoſitas conſtituere dicuntur, quid aliud fit quam quod ſufficienti omnium conditori, miniſter adhibetur qui omnia formet? quaſi per ſe immediate id nequiviſſet ille, aut dedignatus eſſet efficere, qui tanto erga opus ſuum accenſus eſt amore, ut delectetur eſſe cum filijs hominum. Prov. 8. Et ſi informem, inertem, & per omnia impotentem, nulliſque qualitatis materiam per ſe creaſſe concedamus eum, qui totus virtus, & ad nobiliſſimos effectus pregnans omnipotenſque efficacia eſt, cur digniores nobilioreſque materia formas per alienas miniſtraſque ideas creaſſe dicemus? An non eſt hoc gloriam creatoris attenuare? An vero & materiam per ſecundas ideas conditam voles? quas queſo ejus quod nihil eſt, & ab omni eſſentia nudum, idea fingi poteſt? Ideas enim formas formarum effectrices eſſe volunt. Quod ſi has ſecundas ideas, non in primum tantum creatorem rerum, ſed in perpetuam ſpecierum propagationem factas quis aſſerat, quę erit differentia propagationis a prima rei conſtitutione? nonne utrobique ſpecies forma in materiam inducta componetur. Si igitur primum hominem creavit Deus, & idem creationis opus in ſingulis deinceps hominibus repetitur, quomodo ſeptimo die & deinceps a creando ceſſaſſe dicitur Deus, Gen. 2. v. 2. ut tanquam hæretici e cœtu fidelium exploſi fuerunt, qui Angelos mundi creatores affirmabant, non minus hi tales erunt qui ideas extra Deum poſitas ſpecies rerum conſtituere dicunt, ſunt enim & tales ideæ creaturæ non minus quam Angeli. Ad hæc accedit quod antea dixi, ſpeciem & materiam ſi ſeparata & incommunicantia conſtituas (ut neceſſe eſt cum materiam plane informem, eamque cum forma junctam, compoſitum non ſimplex reddere ſtatuis) fieri non poteſt, ut ſit ulla materiæ ad formam inclinatio aut appetitus, aut ulla ſympathia, quæ ex differenti ſimilitudine naſcitur. Multæ ex Ideis a Deo & rebus ſeparatis intricatæ & mere inutiles quæſtiones oriuntur, quas utcunque ſolveris nunquam veritatem creationis generationiſque attinges, proinde nec de naturæ origine, potentia ſymphatia, certi aliquid ſtatuere: poteris.

Dicimus ergo unam eſſe uniuerſam ideam in Deo eſſentialiter reſidentem, quæ eſt commoda ratio omnium eorum quæ Deus condere voluit juxta infinitam ejus ſapientiam & voluntatem diſpoſita & deſtinata, eamque ideam actu externo in opificio mundi ſpeciatim expreſſam, atque in eo actu expreſſo naturaliter per generationem ſpecies in multa individua multiplicari & propagari, ſine ulla extra Deum cooperante idea, quippe in primo cujuſque ſpeciei actu expreſſo impreſſus eſt character ideæ illius ſpeciei in Deo exiſtentis, ex qua impreſſione deinceps ad ſuæ ſpeciei propagationem inclinatur. Illam etiam ideam, ſive rationem omnium, utpote internum actum eſſentiæ Dei eſſe analogum ipſi eſſentiæ dicimus, proinde & creaturas, quę ejuſdem ideæ ſunt imagines, ad Dei ſubſtantiam & eſſentiam aliqualem analogiam habere. Vnde altiſſima Trinitatis myſteria, veluti per tranſennam de longe elucent, & adverſus omnes de Trinitate hæreſes, catholica doctrina inſigniter illuſtrari, & utcunque disjectis tenebris perſpicua magis reddi poterit, ſi quis invocato Spiritu Sancto, creaturæ ad Creatorem analogiam pio zelo pro viribus perſcrutetur. Quia vero rationes particulares in univerſali illa idea, per mutuæ dependentiæ nexum & perpetuam harmoniam in conſonantiſſimam melodiam excitantur, creaturales etiam rationes in unam ſymphoniam utcunque coire eſt neceſſe, juxta ſimilitudinem aliquam, non autem proportionem, quia finiti ad infinitum nulla eſt proportio. Ex hac quoque creaturarum ſymphonia, ſive in natura & officio conſenſu & concordia, ſequitur ſympathia, quæ propter creationis ſcopum erat neceſſaria. Quę hactenus de materia & forma, de ſpeciebus & earum miniſterio ac ſympathia partim dicta, partim etiam demonſtrata ſunt, in creationis hiſtoria manifeſtius elucent & probabuntur, eo igitur redeamus,

FABRICAE MVNDI

CAPVT SEXTVM.

De tempore inchoatæ creationis,

CVm Deus creare inciperet nondum erant aſtra, nondum illorum motus, nondum igitur tẽpus erat juxta Phyſicorum definitionem, & tamẽ tenebroſum illud intervallum, quod lucem præceſſit, pro parte diei computatur, & nox ac veſpera vocatur v. 5. & cum luce ſequente, uſque dum occidit illa, diem naturalem ſequentibus æqualem conſtituit. Menſuratur igitur a Deo æternum illud ſpaciũ, per prius poſteriuſque juxta partium magnitudinem, nec eſt ulla cum Phyſicorum tempore differentia, præterquam quod menſurari non poteſt, niſi comparatione menſuræ ex creatione mutuo acceptæ, neque enim illa mundum pręcedens æternitas, annos, menſes, dieſve, aut ſimile aliquot accidens, quo mẽſurari poſſet, habuit. Quod ſi vero tempus Phyſicorum mẽſurari non poſſit, an propterea deſinet eſſe tempus? menſuratio eſt accidẽs tempori, definire illud non poteſt. Quicquid eſſe dignoſcitur ſuam in natura habet definitionem, etiam ſi verbis dari non poſſit, ita æternitas vere eſſe dignoſcitur, communis enim intellectus id oſtẽdit, dum nemo eſt, qui quod nunquam eſt, eſſe fateatur, & quod eſt aliquãdo, eſſe non contendat, ac proinde quod eſt, id aliquandiu, ſive aliquo tempore eſſe non dubitet. Et communis eſt ſententia: quod nullo tempore eſt, & quod nuſquam eſt, hoc non eſſe. Impoſſibile enim eſt, eſſentiam alicujus ſine circumſtantia temporis & loci concipere. Proinde ad evitandum flexiloquos captioſoſque ſermones, & inanes fantaſias multas, quas ex temporis & loci definitionibus hactenus uſitatis, fallaces ſophiſtæ Intellectui tanquam

denſa

quam densas nebulas offundunt, præstat in ipsas temporis & loci substantias, sive malis dici, essentias, animum in tendere, & rationes earum si exprimere nequeas, cum desint apta vocabula, similitudine tamen aliqua concepta speculari. Sic tempus cogitabis extensionem quandam durationis, inter prius & posterius esse, quam post mundi creationem constantes immutabilesque mensuræ, videlicet astrorum motus, exquisitissime mensurant, ante cóndi tum vero mundum, licet tales mensuræ defuerunt, non tamen desijt esse tempus, & si jam illud mensurare specu latio aliqua postulet, cogitatione mensuras hujus nostri temporis, quantum ad extensiones earum attinet, partibus illius æterni applicabimus. Vt si æternitatem Dei aliquo modo declarare velimus, dicemus illum mille seculis (ex tensione inquam tanta) ante conditum mundum fuisse, & supra hæc rursus mille, & ulterius mille, ac deinceps su perius sine fine. Sic communis intellectus æternitatis partes aliquousque metitur; & quid opus est hic argutis tergi versationibus & labyrinthis, quę æterna sunt & increata facilius aliquali intellectu concipiuntur quam definiantur, aut recte describantur. Et verbum Dei æterna & infinita secula a priori & posteriori, Deo subinde tribuit, commu ni intellectui quem ipse formavit se accommodans. Locum similiter cogitabimus esse spacium quoddam in quo res est, quem in species tres partiemur, in excedentem locatum, in adæquatum, & in minorem, nihil de locati magni tudine definientem. Secundum primam homo est in domo, pro secunda corpus quodque est in aqua aut aere, un dequaque ejus extrema comprehendente, secundum tertiam unaquæque res, & præcipue Deus, est etiam in mini mo loco, creatura quidem secundum synecdochen, Deus vero secundum totam essentiam. Si quis ita hisce deter minatis æternum aliquid præter Deum constitui addubitet, is locum & tempus in ipso Deo ab ejus essentia adferri considerabit, cum essentia sine tempore & loco esse nequeat. Est enim ut elegantissime dicit Ioannes Damascenus lib. 1. cap. 16. Deus sui ipsius locus. Eodem quoque modo & ratione sibi ipsi tēpus esse imaginabitur. Et Tertullianus contra Praxeam sic scribit. Ante omnia enim Deus erat solus, ipse sibi & mundus & locus & omnia, fol. 675. b. Si aliam temporis locique substantiam quærat, in abyssum imperscrutabilem & devias ambages devolvetur; quia pro funditas Dei omnem intellectum longissime superat.

Dicamus ergo cum Mose v. 5, creationis & primi diei naturalis initium, nocte factum esse, noctemque primam diei partem esse, & a primo creationis momento tempus mundi inchoandum esse, ideoque Deum non solum heb domadam dierum in memoriam creationis constituisse, verum etiam cujusque diei initium ab occasu solis & vespe ra sumi voluisse, maleque sentire eos, qui vetustiores Hebræos diem ab ortu solis inchoasse volunt, locis aliquot scripturæ sacræ male intellectis & detortis id sibi persuadentes, Exo. 12. v. 18 solemnitas Paschæ 7 diebus celebran da præcipitur, & initium finisque illorum dierum, cōstituitur in vespera, diem autem primum & ultimum solemnes constituit Dominus v. 16. adeo ut primus Ioan. 19. v. 31. vocetur magnum sabbathum, diem vero decimum quar tum mensis, quo agnus mactabatur inter duas vesperas, Hebræi vocant parasceven, id est, præparationem & a Pa schate immediate sequente distinguunt, ut patet Mat. 27. v. 62. Marc. 15. v. 42. Luc. 23. v. 54. Ioh. 19. v. 31. Duo igitur sunt dies, duæque vesperæ se mutuo sequentes. Prima est finis diei 14, altera post solis occasum sequens nox, quæ ad sequentem diem pertinet. Inter has duas vesperas jubet v. 9. agnum occidi & præparari. Atqui hoc in momento utrumque diem dividente fieri nequivit, ideo vespera latius sumitur pro tempore vespertino, & ad finem diei incli nante illive propinquo, aut etiam diem terminante, & continuo sequente. Sic v. 18. cum jubet infermentata, die 14 ad vesperam edi, de vespera finiente & diem completum immediate subsequente, intelligit. Cum enim solis occa sus dies distinguat, quomodo nox qua edebatur pascha, & pars diei ante occasum solis, in qua mactabatur agnus, in unum diem referri possunt? Planius Mar. 16 patet, noctem initiū diei naturalis fuisse. Cum præterisset sabbathum, inquit, mulieres emerunt aromata, quod sabbatho non licuisset; vespere ergo finito sabbatho id fecerant, quando quidem postridie quæ erat altera sabbathi, summo diei diluculo ad monumentum uenisse subjungit. A vespera er go & sole occidente, diem naturalem inchoarunt Hebræi, quia primus dies creationis a nocte cœpit.

FABRICAE MVNDI
CAPVT SEPTIMVM.

Opera primi Diei.

QVOD ergo primum creavit Deus, fuit chaos illud, de quo hactenus disseruimus & indi gesta moles, materia materque omnium creandorum, quam terram appellat, quod terræ naturæ & conditioni fuerit proxima, quippe terra primum absoluta fuit, & suos fructus dedit, mox autem chao hoc adhuc indiviso, ipsum aquas nominat, non quod aquæ jam tum a terra segregatæ fuerint; sed indicat statim creata materia ejus, in Elementa distin ctionem inchoatam fuisse, ideoque & antequam aquam nominet, vocat abyssum, tan quam medium quiddam inter informem massam, & primam distinctionem apparere in cipientem, aut potius naturam illius massæ indicat, quod fuerit APHAR & fluida mate ria, ad aquæ generationem prona, quam primum a terra separare instituebat. Fuit autem massa hæc tota, quanta erat, abyssus, uniformis enim adhuc erat, nec in ullas species for mata. necdum extàbant animalia, plantæ, lucidum cœlum, immo nec elementa ipsa, terra, aqua atque aer, sed erat, inquit Moses, solitudo & inanitas, sive solitaria, inanis & vacua, quemadmodum terram inhabitatam, sterilem, & nihil usibus humanis accommodum proferentem, solitudinem appellamus. Sic erat massa hæc mera solitudo, spe ciem tamen in se habens, unde omnia quæ nunc sunt, deduci & formari possent, eaque species sub forma APHAR, limi & abyssi præcipue indicatur & intelligitur.

Addit huic chao defuisse, quo maxime opus erat ad constituendam naturam rerum omnium generatricem & procreatricem, nimirum lucem. Duo in creatione in primis sunt observanda: Primum quod ab imperfectissimis, ignobilioribusque, ad perfectissima nobilissimaque ordine procedit, ut a chao primum ad terram, deinde ad aquam, hinc ad cœlum, & ita deinceps. Secundum, quod singulorum naturas, potentiam, actiones, ordinem, modumque agendi, ortus occasusque, & periodos singulorum, universamque naturæ legem, talia in creatione instituit, qualia perpetuo esse voluit. Itaque cum inferiorem mundum, terram, aquam, aerem matrem generandorum omnium; superiorem vero patrem & mascula vi præditum esse vellet, hoc est seminariam rationem in Elementis, præparatri cem autem & excitatricem ad generandum potentiam in cœlis constituere vellet, mox ut elementa educere cœpit,

simul

ſimul etiam materiam cœlorum extraxit,quo ſimul mater paterque adoleſcerēt, ut utriuſque in generando potentia virtuſque omnis,ſuas leges normaſque in ipſa creatione acciperet.Itaque duos creaturarum ordines a principio diſtributionis chai ſimul inſtituit,& in utroq;paullatim ad perfectiora nobilioraque progreditur,& dum in elemēta maſſam diſtinguere incipit,ſimul cum aere cœleſtem materiam lucidam educit,ex qua deinceps firmamentum & Aſtra formanda colligendaque erant,& ut cuique ſuam ſpeciem ſenſim perficiendo tribuit,ita & ſingulis proprias naturæ leges indidit,elementis elementares,& cæleſti materiæ cœleſtes.Animadvertendum eſt autem & aeris elemētum,& cœlum ipſum ex quo lucēt aſtra, uno cœli nomine ſubinde in ſacris literis ſignari,ex ratione igitur nominis a Deo inſtituti,ejuſdem conditionis,hæc duo primum fuerunt, ſimulque indiſtinctim creata ſunt,ſed mox ſeparari cœpta, cum ex nobiliori ejus ſubſtantiæ parte firmamentum condendum eſſet atque Aſtra.

Obſerva nunc,quæ fuerit cæleſtis ſubſtantiæ materia.Aquæ elementum jam in chai convexitate colligi & apparere incipiebat,necdū producta luce,quæ ad naturæ operationes erat neceſſaria,& ecce Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas,inquit, Ventum validum e chao excitavit, qui aquas nondum a terra ſeparatas moveret, & in altiores undas attolleret. Hac agitatione paullatim ſecerni aqua a craſſiore terræ ſubſtantia cœpit,& ſubtilior ſpiritus ex aquoſa chai parte excitatus in aerem evaſit,ſubtilior quoque & nobilior aeris pars in æthera,ſive cœleſtem ſubſtantiam. Tria hæc primo die præſtitit flatus ille, qui haud dubie durante ulterius agitatione,denſior, vehementiorque factus eſt, ventoſi ſpiritus majore excitata copia, donec ſubſidens terra & compactior evadens, agitationem illam paullatim cōpeſceret,vētoſaque materia utcunque exhauſta & attrita,paullatim ad quietem ſe componeret. Quando igitur cœlum ex aqua necdum diſcreta educi & formari vides, facile intelligis ipſum etiā cum terra affinitatem habere aliquam,magis autem cum aqua,unde ipſum Hebræi SHAMAHIM, ab ESH, id eſt igne, & MAIM aquis, vocant,quod ex aquis ſit factum,& aſtra tanquam aquas ignitas circumferat,ut nominis etymon deſcribit Eugubinus. Porro quia chaos magnitudinem & pōdus habuit,& quicquid ex eo factum eſt matris indolem aliquo modo, ut dixi, refert graviora ignobilioraque in unoquoque primum ſubſederūt,levior aut nobilior vero ſubſtātia,veluti pinguedo chai totius ſurſum elevata diutiſſime cum ſuperiore cohæſit,unde cœlum ex nobiliore parte cujuſque Elementi creatum eſt,priuſquam illa in ſuum quæque locum ſeparatim abijſſent.Hinc ex nobilitate ac virtute omnia elementa longe ſuperat cælum,quod ex nobiliſſima totius chai ſubſtantia creatum eſt,& in ipſo cælo,quæ ſuprema ſunt,inferioribus multo ſunt nobiliora, itemque cæleſtia ad elemētaria,affinitatem & ſympathiam perpetuam obtinent,per quam ad ſe mutuo inclinantur,ſimiliter ſuperiora cæli ad inferiora ejuſdem, ut nihil ſit in mundo, quod non ex indita ſibi ſympathia ſuo loco & ordine hominis cauſa ſerviat.Ita cæli & aſtra propter inclinationem quam habent ad hæc inferiora, ſphærica forma conſtituta, & in centro univerſi conquieſcentia, circulariter & varie moventur, quo ſuas virtutes his inferioribus omnibus,quantum ad generationem neceſſarium eſt,communicent. Fuit autem cęlum hoc primo die adhuc indiſcriminatim unius per omnia conditionis & naturæ,proinde & unicum tantum principio habens motum,qui noctem & diem diſtingueret. Cæterum non interquieſcente creatione,lucidior cæli materia ſenſim in ſphæras diverſas globoſque ſtellarum & planetarum colligi cœpit, & ut quodque illorum perfici naturaque propria & motu imbui cœpit, ita etiam ſua cuique ſympathia & operatio innata fuit. Sic Soli deſtinata lux ſive lucens materia in dimidiam cæli partem continuo colligi cœpit,& in globum ſolis coire,ita ut poſt decem circiter creationis horas (nam ad Leonis ſignum contrahi cœpit, ut in Chronologia probabiliter demonſtratum eſt) lumen, mundo dederit,quod poſt quatuordecim horas deinde motu cæli diurno occubuit.Fuitque hoc lumen,principio debilius,quippe ſparſa adhuc Solis materia,donec 4 die in ſuam magnitudinem contraheretur & compingeretur.Hæc de ſyderum in globos collectione luciſque incremento,inanis eſſe nequit ſpeculatio,quandoquidem lucem eſſe primo die oportebat,quæ diem conſtitueret,cum Sol 4 demum die perfectus fuerit,nec aliam lucem quam Solis ad faciēdum diem Deus ordinarit. Simili modo expanſionem cæli,collectionem aquarum in maria, terræ exſiccationem, herbarum, frugum, & arborum productionem, & quæcunque ſoli naturæ mandavit & commiſit Deus,non momento,ut mandantis ſermo præ ſe ferre videtur, facta eſſe cogitabimus, ſed ſenſim eo ordine & modo quo naturam ſemper uti in poſterum voluit, ideoque unum quodque opus tum incœptum eſſe, cum materia ad hoc idonea præparata fuerit,præſertim autem eo die quo mandatum expreſſum eſt.Sic ſecretio aquæ a primo die inchoata eſt,at tertia demum die perfecta. Si enim in momēto ſingula creata eſſent,magis ad res producendas, quam ad naturas rerum & leges conſtituendas intendiſſe videretur Deus, cujus contrarium tertio die videbimus. Quum ergo cum re qualibet ejus natura, & lex naturalis fieri debeat, mox ut creari aliquid cœpit, cœpit & ejus virtus efficax, & modus regulaque agendi, quibus Deo in creatione ſerviebat, ita ut ſingula a ſui initio ſua velut progymnaſmata in creatione habuerint, & per naturam ſemel inſtitutam in cæteris diſponendis Creatori ſuo ſervierint.Sic facto in chao pondere,& centro ſedeque gravium poſito,naturaliter omnium corporum diſpoſitio & ordo ſecutus eſt, ſic mota per ventum maſſa,naturaliter terræ & aquæ diſcretio facta eſt, & exhalationes ſurſum ſublatæ ſunt,quæ in cœleſtem conditionem ab opifice formatæ, cæleſtem etiam operationem in generandis herbis, arboribus,animalibus exercuerunt.Ita creatio præcedit, creationem ſubſequitur naturalis operatio,& hæc duo deinde in reliquis Dei operibus concurrunt. Cum igitur hic ſit ordo rerum ab opifice ad totius intentionis ſuæ ſcopum ſapientiſſime inſtitutus, diligentiſſime obſervabit veræ philoſophiæ ſtudioſus, quo ordine ſint creata ſingula, quam illorum materiæ naturam primum indiderit Creator,quidque illi naturæ adjecerit,quo ſpecies rei formandæ prodijt,item ſi quid res hanc creationem circumſtantes,operæ attulerint,negligendum id non eſt,quanto enim hæc omnia altius perſcrutari datur,tanto perfectius rei creatæ natura,efficacia,communio cum alijs creaturis,& per conſequens ſympathia & omnis operatio innoteſcent. Vt porro cujuſque rei materia cognoſcibilis fiat,a prima omnium materia chao incipiendum eſt,quatenus enim illa juxta ſuam formam & qualitates cognita fuerit,eatenus & quæ ex ea primum creantur cognita fient,ſimiliter & ex his reliqua. Cæterum quę a Creatore materiæ adduntur,ad conſtituendam rei ſpeciem & naturam,ea præcedens creata natura docere non poteſt, ſed a poſterioribus, nimirum ab apparentibus rei magnitudine,pondere,levitate,ſoliditate,raritate,fluxibilitate,figura,qualitatibus, coloribus,officio,aut alijs quibuſvis accidentibus ac proprietatibus,quorum tamen cauſę effectrices antea longo ſtudio & experientia cognitæ ſunt,petere oportet. Hæc obiter admoneo, quia ad inveniendas rerum cauſas & œconomiam (quo Philoſophus animum intendere debet) hæc prima ſunt fundamenta. Quod quiſque poteſt hoc faciat, nos partes mundi,ſitum,proportionemque & motum localem, cæteraque quæ ſunt Coſmographiæ propria ſectamur, cætera divinioribus ingenijs relinquimus contemplanda.

Cum ait Moſes,dixit Deus, non latam peculiari aliquo tempore ſententiam indicat, ſed perpetuam ejus voluntatem,quæ res ſine ſermone aut expreſſis verbis eloquitur & efficit, ac definito tempore profert.Ita etiam in actio-

nibus Dei cum inquit, divisit Deus lucem a tenebris, non externam actionem intelligit, sed perpetuam Dei voluntatem, qua sola omnia præconstituto tempore inchoat & perficit. Non autem dicere vult, hoc die completam fuisse illam divisionem, postquam quarto demum die, Sol astraque omnia perfecta fuerunt, sed intelligenti non obscure eam lucis collectionem quam dixi indicat, eamque hoc die eousque processisse, ut lux in unam partem cœli contracta occumbere potuerit, relicta post se nocte & tenebris. Post absoluta hujus diei opera addit lucem illam bonam a Deo judicatam & attestatam fuisse, quod non de omnibus creaturis agit, sed de illis tantum, quæ præ cæteris insignem homini utilitatem conferunt, & eximie opus intentionemque Dei illustrant & commendant. Sic in sequentibus eodem encomio extollit terræ exsiccationem, herbarum, arborum, & fructuum generationem, Solis, Lunæ, & stellarum officia, animalia aquatilia, deinde terrestria, quæ omnia tandem creato homine valde bona judicavit, ut quæ illius servitio, cujus causa creata sunt, accõmodatissima erant. Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus, Psa. 110. Inducta in mundum luce, completus fuit primus dies, quem dicit constare vespere & mane, sive nocte & die, naturalis appellatur a Latinis. Noctem præponit, quoniam ab illa cœpit creatio, non enim prima omnium lux creari potuit, juxta ideam omnium in opificis mente conceptam, sed materia prærequirebatur, ex qua illa formanda erat. Finis primi diei.

FABRICAE MVNDI.

CAPVT OCTAVVM.

De Cœlo.

SECVNDVS DIES INCIPIT.

AB occasu lucis, sequutus est secundus dies, in quo firmamentum creatum est. Non addit autem ex qua materia illud fieri voluerit Deus, verum hoc ex lucis creatione manifestum est. Cum enim lux ex aquis, quales diximus, sit producta, & lux omnis a firmamento veniat, certum est eandem lucidam substantiam, quæ diem attulit & circularem motum nacta est, hoc die in firmamentum factam esse, unde & firmamentum S H A M A I M sacra lingua vocatur, quod ejusdem cum luce sit substantiæ, nimirum aqueæ, licet paullo ignobilior, quippe lux ut nobilior, nobiliorem etiam ejusdem substantiæ partem postulabat, quapropter & serius ejus species & natura perfecta fuit, videlicet 4. die. Vocat hoc firmamentum Moses R A K I A, qua voce diffusio, extensio, expansio & distensio significantur. Ratio ergo nominis hujus ex creationis opere sumpta est, quæ hoc ordine & successu facta fuit. Mox ut ventus in abyssum incubuit, sursum exhalavit, & diffusa est aeria cælestisque substantia, in qua quicquid ad lucem commodum erat, in luminosam essentiam excoctum mox colligi cœpit, ut diem præstaret, simulque futuri firmamenti substantia, in qua lux colligebatur & permanebat, sursum ex aeris elemento sublata, diffusa, extenta & tanquam velum aut tentorium circum universum mundum inferiorem expansa est, & motum diurnum jam a primo die habens, & lucem circumferens. Hoc firmamentum ergo propter hujusmodi ex elemento aeris diffusionem, extensionem, & expansionem, proprie R A K I A, vocatum est, non autem propter soliditatem aut compactum substantiæ robur, quod R A K I A non significat. Neque vero materia ex qua firmamentum hoc factum est, neque expansio illa quam hic illi tribuit Moses, & item Esa. cap. 42. v. 5. & 40. v. 22. Item Ps. 104. v. 2. talem soliditatem, taleque substantiæ robur secum necessario fert, neque ferre suspicandum est, nisi aliquod ejus in verbo Dei argumentum elucescat. Sumpta a velo ventis tenso & tentorio firmiter expanso, comparatio, magis naturæ stabilitatem atque immobilitatem declarat, & incorruptibilitatem, tale firmamentum voluit Deus in hoc opere significare atque esse, ut perpetuum esset rerum caducarum adjumentum & sustentaculum. Et quid, quæso, profuisset ibi ferrea rigiditas ac fortitudo, adamantinaque durities, ubi nulla est attritio, nihil est quod corrumpat? Vocavit etiam Deus hoc firmamentum Cælum sive SHAMAIM, ut ejusdem esse substantiæ cum luce, pariterque cum illa creatum esse intelligeremus. Observandum hic est, quod Esdras lib. 4. cap. 6. creationem mundi repetens, de hoc firmamento dicit: Et die 2, inquit, creasti spiritum firmamenti, & imperasti ei, &c. Docet ordo creationis docet ponderum proportio, docet raritas substantiæ & experientia, quanto altius a centro mundi distant corpora, tanto rariora, leviora, spiritalioraq; existere, proinde, quæ in summo resident, maxime spiritalia esse necesse est. Iam firmamentum hoc elementis multo est altius, quamobrem multo etiam est aere spiritalius, & quam maxime in extrema summitate sua, ubi tot sydera perpetuum, constantissimum & minus varium motum habent. Tale autem fieri cælum necessarium erat, postquam mascula vis quæ in spiritali substantia, subsistit, illi inserenda erat, ad imperfectam horum inferiorum generandi potentiam juvandam; Neque totam ejus substantiam talem per omnia æqualiter, hoc est homogenee esse sufficiebat, sed pro rerum varietate & natura, varia etiam & turgens fœcunditas requirebatur, quæ foras naturali inclinatione tenderet ad maturandos inferioris mundi fœtus, eisq; obstetricandum. Ea autem fœcunditas in exundante spiritali essentia, ejusque fortitudine sita est, quapropter ejus spiritalis substantiæ, quæ cælo cuique aut ejus parti inest, collectio in unum corpus sphæricum, tanquam genitale membrum fieri debuit. Sic in cœlo Solis, præcipuum spiritalis substantiæ robur in globum Solis collectum est, addito illi in subsidium generationis, Mercurio & Venere. Sic Luna, sic stellæ a principio creatæ lucis, juxta sui officij exigentiam, in suos quæque collectæ sunt orbes, ac 4 die tandem perfectæ. Lucis etiam calor & splendor, sive potius eradiatio, ad spiritalis virtutis in generationis actum, productionem & intentionem, necessarius erat: proinde cum lucem crearet Deus, spiritalem cœli substantiam lucidam effecit. Iam si possibile cuiquam esset, lucis in substantia naturalem causam & originem cognoscere, mysterium magnum ille ad inquirẽdas & aliquousq; inveniendas Stellarum naturas, quæ causam suam efficientem & materialem, haud dubie sequuntur, haberet. Si enim totam mentis aciem intendas, videbis creationem rerum, naturalem fere causarum ordinẽ sequi, atq; ex causis causas diducere, donec ad propositũ effectũ perveniatur. Atque hæc est incomprehensibilis sapientia Dei,

quod

quod ex uno primum creato, ita naturam format & instituit juxta ideam universalem, ut non minus eam imitari, quam condere & statuere videatur, quippe ideam universam naturæ exactissime conceptam, voluntate & potentia creando, etiam exactissime imitatur & exprimit, ut idem in idea & fabrica, naturalis rerum & causarum successus existat. O supra omnia admirabilem sapientissimam potentiam, potentissimam sapientiam! Quantum oportet naturæ ad creatorem suum esse affinitatem: Dixit ille & hæc facta est, voluntas ejus est hujus essentia, proinde ut vult ille, ita hæc est, ac vult ille, idque propter idem vult ille, Deus voluit, & cum delectatione & studio voluit, Cælum & unumquodque in eo astrum, homini & propter hominem omni creaturæ, vario motu inservire, hæc voluntas, hoc studium etiam cum quadam dilectione cœlo impressa manet, idem vult, eodem inclinatur Cœlum, & cum delectatione quadam diligenter exequitur. Affectus ergo Dei erga suam creaturam, fit affectus creaturæ ad creaturam. Hæc prima & præcipua est causa & origo omnis sympathiæ, qua unumquodque ad suum officium exequendum excitatur: non est quod aliam Cœlo aut Angelos motores tribuamus, quasi per se sit immobile, & virtutis suæ radios ociose & sine ullo ad inferiora affectu & sympathia quocunque contigerit, spargat, multo minus ut a divina mente ipsum perpetuo moveri dicamus, nisi perpetua natura ejus voluntate semel illi impressa. Interim tamen si hanc de sympathia philosophiam absolvere voles, inquirendum tibi erit, quam similitudinem, quam analogiam cum creaturis, & cum quibus earum ipsi Cœlo indiderit, per quam ad eas inclinetur, quin etiam unde, quo ordine & quo modo ea similitudo & analogia in ipsum inducta sit. Verum ubi hoc theatrum ascenderis, exclamabis; O profunditatem divitiarum & sapientiæ & cognitionis Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, & imperscrutabiles viæ ejus. Quod si nihil inveneris, hanc tamen imperscrutabilitatem didicisse magno erit lucro, quo infinitam sapientiam Dei altius admirari discas, & ipsius majestatem promptiore animo revereri. Hoc etiam facile consequeris, ut nihil sine causa justaque ad unicum scopum ratione, a Deo conditum esse experiaris. Intelligis nunc spero, quid velit Esdras, cum ait, Spiritum firmamenti creasti, & illi imperasti, nimirum quod cœlestis materia quæ multum est spiritalis, percipiens verbum Dei, sive impressionem voluntatis ejus, eundem cum illo affectum erga hominem induit· videlicet ut illius causa incalescens extenuaretur, spiritalis fieret, in altum super aeris elementum se attolleret, extenderet, ac ibi fixa persisteret, aquas ab aquis dividens. Hanc ergo ex voluntate Dei ejusque impressione sympathiam nacta materia cælestis, aeri adhuc mixta, & in spiritaliorem essentiam versa, a sua inclinatione sursum educta est, & hoc est quod ait, secundo die creatum spiritum firmamenti, licet tum nondum in globos stellarum ac planetarum contractus fuerit. Reliquum etiam mandati, nempe divisionem, ex eadem sympathia & inclinatione eodem die executa est, & in eodem persistit officio, donec Dei voluntas, ex qua ejus sympathia pendet, compleatur, ut testatur, illud Davidis, Ps. 148, stare fecit ea (cœlestia) in perpetuum, & in seculum, statutum dedit, & non præteribit.

Fuit hoc firmamentum non singulare aliquod Cœlum ab alijs divisum, sed una Cœlorum machina, ut inde manifestum est, quod quarto die solem, lunam & stellas in hoc firmamento posuit, omnes nimirum cœlos, qui nobis apparent, comprehendens. Quoniam autem corpora hæc, quæ Deus in firmamento posuit, & secundum Davidis testimonium certis legibus fixit, diversos admodum motus habere comperiuntur, in plures cœlos hoc firmamentum divisum esse constat, quot autem sunt illi, in Astronomicis probabiliter differemus. Divisionis autem modus in præcedentibus apparuit, cum perpetuo superiora ex inferioribus, ut extenuata, dilataque magis & leviora ascenderunt, ut aqua ex terra, aer ex aqua, firmamentum ex aere, ita proculdubio in firmamenti communi substantia, paullatim facta simili extenuatione, discretione, atque in altum subductione, primum imo loco relicta est & subsedit sphæra lunæ, secundo sphæra solis cum mercurio & venere, tertio Martis, deinde Iovis, ac sic deinceps, ut postrema secretio sit aquarum supercælestium, quæ totius machinæ mundanæ suprema pars est & manet. Hanc esse in cælorum distributione œconomiam, universalis rerum & perpetua natura, qualis est lex gravium & levium a Deo instituta postulat. Cum enim ex prima unicaque materia condantur & formentur omnia, ideoque illius indolem referant, non alia ratione superiora ad se mutuo, quam inferiora inter se affecta erunt, nisi Deum dicamus, cum ad cælos formandos venisset, materiam primam refinxisse, & multo aliam illi essentiam, naturam & leges indidisse: verum hoc quid esset aliud, quam sapientiam Dei & potentiam elevare, ut qui materiam primam non ad omnia creanda idoneam fecisset? Quę potuisset, hoc concesso, inter cęlestia & elementaria esse naturarum communio? quæ sympathia? an non hoc esset turbare omnem rerum ordinem & scopum Dei in sua creatione subvertere? Cum ergo universalis lex naturæ per omnia inter se communicantia, eodem modo se habeat, nulli dubium esse potest, quin ea quæ ex uno in se conformi nec diffidente prodeunt, ad unum illud eam obtineant rationem, quam filius ad parentem, & genitum quodque ad suum genitorem illius naturam aliquo modo referat, & ad illum tanquam suum principium inclinetur & amoris vinculo alligetur. Eadem ergo cœlestium inter se erit ratio, quę est elementarium, quum ex una eademque in se conformi & concordi massa creata successive sint omnia, & superiora ex sua nobilitate & perfectione, hæc inferiora tanquam suum principium amplexabuntur, eo fortius, quo magis natura communicant, & homini pro viribus serviunt. Superiora etiam ut magis defæcata, magis distillata, excocta, nobiliore forma superaddita, nobiliora quoque erunt ad scopum Dei instrumenta, validiusque suum officium ad eundem præstabunt. Quamobrem absurdissima judico quæ Astrologi de Saturni & Martis malitia sibi persuadent, ut latius in Astrologicis disceptabo.

Creato & suo loco posito firmamento, factum est, inquit Moses, vespere & mane dies secundus, a vespera nimirum ut primus, incipiens, & ad lucem iterum occumbentem, finiens, eadem est ratio diei quæ prius, quam toto creationis tempore servans, perpetuo ad creationis memoriam retinendam indicat. Vocavit autem Firmamentum hoc cælum, SHAMAIM Hebraice, si vocali dictione vocavit, Adamo sic vocavit, alioqui quod Deo, dicere esse dixi, hoc idem est quod vocare, videlicet æterna ejus voluntas, qua Firmamentum ex aquis esse voluit, & fecit.

FABRICAE MVNDI

CAPVT NONVM.

De aquis supercœlestibus, & creatione Angelorum.

DE aquis supercœlestibus nusquam aperta fuit mentio, nisi Gen. 1. v. 7. Ps. 148 v. 4. & 5. Esd. 6. v. 41. Varie de illis sentiunt scriptores. Iacobus Zieglerus valde inepte imaginatur, primam materiam a Deo infinitam creatam fuisse, ne quid vacui extra mundum relinqui putaretur: & ex ea materia mundum creando non exhausisse ejus infinitudinem, sed quantum ad creandum sufficeret assumpsisse, reliquum, ut erat, reliquisse, quod vocat aquas supercœlestes, inane & tenebras, illudque per firmamentum a mundo exclusum fuisse asserit. Quæ sententia nimium est absurda, quomodo enim infinitam Dei sapientiam aliquid frustra creare admittetur. Etenim frustra plane fit, quod extra mundum inane, nulliusque formæ & usus relinquitur. Quod si ad complendum vacuum id fieri dicas, interrogabo antea ne ab æterno ibidem vacuum fuerit, an vero etiam hoc creatum sit? inextricabilis quæstionum fiet labyrinthus, nec ullus naturæ modus, ordo & lex in partium mundi ex chao deductione, apparebit, sed omnia sine ratione, sine naturali aliqua consequentia fient, nullus erit locus ex tenuandæ materiæ ac dilatandæ nobilitandæque. Alij & quidem non pauci, aquas supercœlestes putant esse nubes, quæ media regione aeris feruntur, aere inferiore (qui etiam cæli nomine comprehenditur) a mari & fluminibus separari. Verum his adversatur sacrum Mosis testimonium, quod illi firmamento in quo Sol, Luna & stellæ sunt positæ, divisionem attribuit. Neque enim aer qui sub nubibus est & magnis mutationibus subjectus, firmamentum dici potest. Quod si a perpetuo & immutabili in suo loco, situ, firmamentum appellare velint, erit & aqua firmamentum, verum alia firmitas requiritur, tale ut dixi firmamentum necessiarium erat, quod substantia & virtute immutabile perpetuo subsisteret, ad sustentandam rerum secundum earum species generationem & multiplicationem, hoc autem post lucem factum fuit, quare & post aerem, nam lux sine aere, qui circumire massam, lucemque deferre, diem noctemque efficere debebat, esse non potuit. Quamobrem cum firmamentum hoc ex aere sit factum, illoque posterius uno die perfectum, aliud ab hoc inferiore aere, perfectiusque illo, proculdubio fuit, supra quod etiam David has aquas collocat. Observa Psal. 148 ejus in laudando Deo ordinem, primo in genere cœlestia ad laudandum provocat, deinde justo ordine & distinctim singula compellat; primum qui cœlos inhabitant Angelos & Spiritus beatorum, deinde partes Cœlorum, Solem, Lunam & Stellas, hoc est firmamentum, tertio Cœlos cœlorum, hoc est, cœlos qui firmamentum ambiunt, & intra se comprehendunt, sive cœlum cæli, ut est Psal. 113: postremo aquas quæ supra cœlos sunt, movet. Vides illum ordine ab imis ad summa progredi, addita etiam singulari causa, cur maxime laudare Deum debeant, nimirum quia Deus illa stare fecit in perpetuum, & legem officiumque dedit, quod infectum non præteribunt. Post cœlestia transit ad terrestria, in quibus ventos, fulgura, grandines, nubes, aves cæli complectitur, nimirum elementaria omnia. Vides ergo duos laudantium ordines, cælestem & elementarem. Cum igitur inter cælestia & immutabilia collocet aquas supercælestes, nequaquam eas esse nubes credendum est. Et Psal. 104 v. 3. contignare dicitur Deus tectum & superiora ædificij sui, mundi videlicet, aquis, quæ aliç quam hæ supercælestes esse nequeunt.

Vnde nunc istæ aquæ sint creatæ & in quem finem, ex Mose non liquet. Quando enim oculis percipi non possunt, nec quid exhibent, quod in idolatriæ materiam a gentibus rapi possit, amplius & abditissima universæ creaturæ altissimaque sunt, quæ perscrutari nequeant ab ullo homine; non admodum referebat earum originem & scopum explicare, quamobrem & illa tacet Moses, nec aperte revelat Spiritus Sanctus. Non tamen frustra earum mentionem facit, sed pijs animis aliquid altius cogitandi materiam offert, & summe admirandam Dei sapientiam & potentiam inexplicabilem innuit, ubi mẽtis extrema acies retunditur, & harum vias abyssumque ulterius prosequi nequit. Originem autem & materiam illarum hinc percipere licet, quod aquas nominat, conformes enim & connaturales firmamento indicat, quemadmodum & David cum Psal. 148, supremum illis locum in toto universo, pariter cum Mose tribuit. Enimvero cum omnia quæ hactenus post motas aquas & lucem creatam sunt facta, ordine extenuationis & perfectionis, sursum sunt lata & suo loco affixa, dubitari non potest, quin eodem continuato ordine, ad extremam, ut ita loquar, distillationem & sublimationem, in aquis illis supercœlestibus sit ventum. Sunt igitur istæ aquæ, cælum omnium limpidissimum, purissimumque, quod recte Theologi vocant empyreum, quippe cum tanta sit lux in firmamento, & ex ipsa firmamenti substantia collecta, quæ meros ignes oculis & sensui repræsentat, erit, & hujus ultimi purificatissimique cæli substantia, multo nobilior fulgidiorque ignis, æquali per omnia claritate, ut in qua nulla lucis in globos contractio facta est, quod ideo factum apparet quod totius naturæ œconomiam, convexitate firmamenti terminare voluerit Deus, ideoque divisionem illam aquarum firmamento commissam scribit, ut naturæ opera ibi terminari, & ultra ejus summam extremitatem, nimirum primi mobilis convexum non exire, sed intra illud in universum contineri intelligamus, extra illud convexum autem, omnia quieta & immota esse.

Adquid vero ista aqua supercælestis, hoc limpidissimum cælum sit creatum, dicam quod mihi probabile est visum. Angelos creatos esse nemo est qui ambigit, quandoquidem nihil est ab æterno præter unum Deum, reliqua omnia sunt creaturæ & initium habent. At quando creati sint hi, non facile est dicere; ante mundum creatos non esse, inde convincitur, quoniam in principio creavit Deus cœlum & terram, hoc est, informem massam cæli & terræ matrem, quod si creatio a massa illa cœpit, non potuerunt Angeli primum creari. Cum tamen stellæ lucidæ in firmamento collocarentur, jam tum erant, sic enim alloquitur Dominus Iob cap. 38 v. 6. Quis jecit lapidem ejus (terræ) angularem, quum laudarent pariter stellæ luminis, & jubilarent omnes filij Dei: filij Dei non potuerunt alij esse quam Angeli, nundum enim tunc creatus erat homo, quod si Angeli Deo creatori laudem cecinerunt, cum terram super lapidem angularem firmaret ille; & simul cum illis laudarunt lucentes stellæ, ergo tertio die fuerunt Angeli, fueruntque stellæ, licet necdum absolutæ: primo enim die mane cœperunt creari, & 4 die fuerunt perfectæ, fuerunt ergo multo plus quam semiperfectæ, & intenso jam lumine, fulgere incipiebant, Deumque in suo obsequio laudare atq; glorificare. Quod autem locus ille in Iob v. 6. ad diem creationis tertium pertineat, facile intelliges si duos præcedentes versus conferas. In priore enim loquitur de prima fundatione terrç, quando videlicet locum quietis illi dedit Deus, centrum universi, quod vere basis terræ existit. De hac fundatione loquitur David Ps. 103 v. 5. dicens: fundasti terram super bases suas, ne moveat se in seculum & in seculum. In altera loquitur de figura quam terra pondere suo ex omni parte æqualiter Centrum appetente nacta est, videlicet sphærica. Sexto autem versu primum adhuc de basi terræ profundissimam facit quæstionem, quomodo videlicet centrum illud, quod basis est gravium, sit fixum, cum sit in medio fluxi & mobilis aeris pendulum. Mox de superstructione loquitur, quæ in altum attolli solet, & angulis Ædificiorum præcipue innititur, quis, inquit, lapidem angularem jecit, qui

molem

molem in altum aſcendentem ſuſtineat. Vides tres partes collocandæ & firmandæ terræ, eo ordine quo in creatio-
ne ſibi mutuo ſucceſſerunt, in quæſtionem duci. Primo enim creato chao, in centrum ſubſidere terra cœpit, ſecũ-
do ſubſidendo ſphæricam figuram accepit, tertio exſiccata tandem terra ſupra aquas eminuit, atque ibi firmata eſt,
etiam altiſsimis ſubinde montibus ſupra aquas pendentibus, de qua firmatione ſic loquitur David Pſalm. 24. v. 2.
Quia ipſe ſuper maria fun‹da›vit eam, & ſuper flumina firmavit eam. Hæc terræ altiſsima faſtigia, quia tanto ſupra
aquas intervallo extulerit, atque ita fundarit, ut non corruant, & ad naturalem ſuum locum redeant, interrogat
verſus ſextus, ſecunda parte. Cum igitur horum firmitudo & ſtabilitas ſit facta tertio die, cum terra ſicca & ſoli-
da firmaque redderetur, omnino apparet Angelos ante complexam illam ſiccitatem & firmitudinem, nimirum ſe-
cundo die, creatos fuiſſe. Et quadrat huc elegantiſsime aquarum ſupercœleſtium creatio, ſecundo die facta, ex qui-
bus Angelos creatos eſſe ſit veriſſimilimum, nulla enim in omni creatura aptior ad hoc ſubſtantia fuit, quam limpi-
diſſimus ille & igneus Aer, in quo ſedem & habitaculum illis eſſe voluit conditor: nec aliud elemẽtum illorum cor-
poribus cõvenientius erat, quam unde ſpiritum erãt hauſtura. Et Paulus Heb. 1. teſtatur Angelos eſſe ſpiritus & flã-
mam ignis, hoc eſt, ſpiritus limpidos in modum clariſſimæ flammæ, qualis fere eſt cœlo empyreo ſubſtantia, ut vi-
deantur Angeli quaſi ſtellæ ex aquis ſupercæleſtibus creatæ, ſed animatæ, ratioanales, & in miniſterium Dei ſuſque
deque ſe moventes. Vnde vocantur Angeli lucis, hoc eſt, Angeli lucentes, ex luce creati, & in cœleſti luce habi-
tantes, ac cum magna lucis claritate hominibus apparent, ut Paſtoribus Luc. 2. v. 9. & mulieribus Mat. 28. v. 3. & Pe-
tro Act. 12. ver. 7. Finis ſecundi diei.

FABRICAE MVNDI

CAPVT DECIMVM.

De congregatione aquarum Elementarium, & terræ ad generandum preparatione.

TERTIVS DIES INCIPIT.

DIE tertio dixit Deus; congregentur aquæ quæ ſub cœlo ſunt in locum unum & appare-
at arida. Non eſt Moſis ſententia, quod tertio demum die hoc dixerit & ſeparare cœpe-
rit, ſed quod æterna ejus voluntas fuerit, ut hoc die terræ & aquæ diviſio perficeretur &
terra exſiccaretur, proinde & ſupra aquas altius emineret, aquis intra ſinus illius recep-
tis, quo venturis Animalibus ſedes & habitaculum, horreumque eſſet ad omne alimen-
tum ſuppeditandum. Quæcunque in Deo ſunt, æterna ſunt, voluntas dividendi quem-
admodum creandi ab æterno fuit, & item hoc die complendæ diviſionis æterna fuit, &
cum abſoluta fuerit, factam eſſe ab æterno voluit & approbat in æternum. Stat ſenten-
tia, cujus illum pœnitere non poteſt, quæ redargui, quæ emendari, quæ melius conci-
pi non poteſt, quoniam infinita eſt ejus ſapientia & prudentia, quæ mutationem con-
ſilij & voluntatis nullam admittit. Quoniam ergo hoc die completa eſt diviſio, dixit, inquit Moſes, Deus, ab æter-
no videlicet, ut fiat diviſio & appareat arida, hoc eſt, tantiſper fiat diviſio, donec appareat arida. Et quomodo ap-
pareat arida? Nunc tertio creationis die; ſubjungit enim: Et factum eſt ita, nunc nimirum poſt ſecundum diem,
quem jam ante completum dixit, & ante finem tertij diei, quem poſt verſu 13 concludet. Quod ſi inchoatam
& perfectam pariter diviſionem uno die quis comprehẽdere velit, quæ erit in creatione ordinis & legis naturę con-
ſtitutio, cum nunc ſucceſſive & per cauſas conſequentia media illam operari videamus? Neceſſario tum ſequetur
Deum omnia creaſſe, præterito omni ordine & lege naturæ, atque hæc poſtea ipſi naturæ præſcripſiſſe atque indi-
diſſe, quod abſurdum plane eſt & impium cogitare. Res enim ſuam naturam & legem operandi ſecum ex creati-
one adferre debent, niſi Deum in creando, aut conſilio aut potentia non ſatis valuiſſe ſentiamus. Igitur cum ſe-
cundo verſu aquas forti flatu moverit, intelligimus illum naturalem cauſam ſequentibus operibus inſtituiſſe, & jam
inde terram ab aqua ſegregari, cœptam, hoc autem die tertio hanc ſegregationem perfectam & completam fuiſſe.
Hac ſegregationis cauſa naturali obſervata, ſimul inæqualitatis terræ, & ſinuum maris cauſa innoteſcit, idem e-
nim venti impetus A P H A R illud principio creatum, ita ex diverſis partibus evaſit, ut vehementer in altum tol-
leret, atque nunc ſubſidentem terram in altum colligeret; inde vero profundas maximaſque valles & cavaturas ef-
ficeret. Cogitabis ergo ea parte qua nunc eſt mare Atlanticum, vehementiſſimum ventum in A P H A R incubu-
iſſe, ſimiliter & ea parte fere, ubi nunc Aſia & Nova India dirimuntur, eoſque ventos vaſtas ibidem excavationes
terræ ſubſidentis feciſſe, & in altas continentes illam cumulaſſe, varios item hinc inde turbines ortos, qui minores
cavaturas effecerint, ut undis utrinque in altum ſubvectis, terram in montes congeſſerint. Ita collidentibus undis,
& terram ab aquis ſegregatam, & per medias regiones in montes collectam altiſſimos intelliges. Sic per Africam
mons Atlas & montes Lunæ; per Aſiam mons Imaus & montes Caſpij, cæterique paſſim montes, haud dubie na-
ti ſunt. Aquæ autem poſt longam agitationem ab omni terra defecatæ, & in cavitates illas collectæ reſederunt, u-
bi terminum eis poſuit Deus, ut ait David Pſal. 103. v. 9. nimirum cum gravia omnia ad centrum mundi quam
poſſunt proxime accedant, & aqua quæ fluxa & labilis eſt, non potens accumulata conſiſtere, quemadmodum ter-
ra poteſt, ſemper illa ad decliviorem locum labitur, quouſque in imo ad libellãm ſe conſtituerit, unde, per ſe aſcen-
dere nequit, niſi fundum occupante graviore. Inde fit ut aquæ omnes, non objectis altioribus repagulis in Mare
defluant.

Hic jam cogitandum eſt, Solem Lunamque & reliqua ſydera eouſque collecta & compacta eſſe, ut in natura ſi-
bi indita vires intenſiores habere incipiant, jam enim in tertium diem lucis claritate ac virtute naturali creverunt,
proinde in exſiccanda terra plurimum illam adjumenti adferre certum eſt. Ventus etiam utcunque adhuc per ae-
rem ſpirans, humores a ſole excoctos & extenuatos eluto eduxit, ut duabus de cauſis terra exſiccaretur, & in ma-
jorem ſoliditatem coaleſceret. Sic ut habet David Pſ. 24. firmavit Deus terram ſuper aquas, ſiccitate videlicet &
ſoliditate, ſine quibus ipſa fluxilis permanſiſſet, & ad ima relapſa aquis natura ſua ſubſediſſet, ut pote gravior, & il-
las in altum cedere coegiſſet. Cæterum hanc terræ ſiccitatem, non abſolutam intelligere oportet, ſed mediocrem,

ad terræ ſtabilimentum,& ad plantarum creationem ſufficeret,ſiquidem ante quam plueret,creatæ fuerunt herbæ, quæ ſucco indigent, & homo ex luto formatus fuit die 6. Quin & hoc conſidera,ſi omnino ſicca fuiſſet Terra,non potuiſſet in altos montes attolli,& conſiſtere, humor enim aliqualis terram compingit,illo autem expers, omnino dilabitur,ut arena,neque etiam gignendis ijs quæ in viſceribus ejus efficere voluit Deus,idonea fuiſſet,Obſervandũ etiã hic eſt,quanta prudentia fuerit Creatoris in excavandis finibus illis, aquarum receptaculis,ita enim maria per univerſum mundum diſtribuit, ut omnia regna mundi inter ſe mutuo tractare commercia, & quæ natura aut ars dederit,quovis tranſvehere poſſint;tum ut quod maximum eſt,Terra,cum aquis collectis unam efficiens ſphæram, in ſuo æquilibrio permanſerit,alioqui enim,Terra non fuiſſet ſupra aquas firmata ſed plus ponderis in unam partẽ collectum, totam terræ maſſam verſus Centrum gravitatis & Mundi depreſſiſſet, aquaſque ex altera parte incumbentes illa terræ depreſſio altius in ſublime ſublatas deſluere feciſſet,& terras proximas occupare. Poſtquam enim Terra aquis in eadem quantitate gravior eſt,neceſſe eſt primum terrę corpus per ſe in æquilibrio conſiſtere. Deinde maria orbem Terræ ambientia,& inter ſe communicantia ſic diſtribui,ut undequaq;in ęquilibrio jacentes,non plus ponderis adferant in unam ſphæræ medietatem,quocumque tandem circulo illam finias,quam in alteram illi oppoſitam. Si non communicaſſent maria,ſed quædam proprijs finibus concluſa manſiſſent,potuiſſet Terra aliquo modo,etiamſi non per omnia in ſe ipſa æquilibris conſiſtere.Quod enim in una ejus medietate defuiſſet ponderis,ſupplevilſent aquæ in eadem concluſæ. At cum uſus & officium marium poſtularet, eorum inter ſe communionem, propter neceſſariam circumnavigationem, idem etiam poſtularet fluminum exoneratio, quæ per ſolam marium communicationem,æqualiter & juxta æquilibrium,in omnes ſphæræ partes diſtribui poteſt, neceſſarium in primis fuit,quod dixi,Terrę per omnia æquilibrium,neque potuiſſet aquis illud compenſari:illæ enim in parte leviore altius cumulandæ fuiſſent, quam in graviore, proinde & defluxiſſent, donec æqualem undique centro altitudinem nactæ fuiſſent.Quod ſi has aquas æquilibrium compenſantes,ita circumvallatas demus,ut effluere non poſſint, tamen duo inconvenientia ſequuta fuiſſent,unum quod corruptioni obnoxiæ, vicina infeciſſent, nec rebus humanis debitum uſum præſtitiſſent alterũ quod vel in viſcera Terræ exſuctæ,vel exhalatione paullatim extractæ,locũ ſuũ deſeruiſſent,& æquilibrium totius abſtuliſſent.Quod ſi ratione aliqua,ibi conſervari poſſe aquas contendat aliquis, reſpondebimus fruſtra per plura,operoſiora,inutiliaque ex reliquo media fieri,quod ſine hujuſmodi,& compendio, & utilius fieri poteſt.Quamobrem ſtat ſententia machinam Terrę in ſe ipſa æquilibrem eſſe, & ex conſequenti etiã mare, quod illius finibus continetur, tum etiam hoc continuo moveri, ne corrumpatur & inficiat aerem, ac piſces interficiat.Quin etiam Terram intus ac foris diluit,ut munda & ſalubria ſint omnia,corruptione omni,motu & attritione conſumpta ac difflata.Hæc omnia importat Centri gravitatis & Mundi conſtitutio,quæ ſi a veteribus cognita & examinata fuiſſent,de novæ continentis quæ noſtro ſeculo inventa eſt,deque Meridionalis continentis,quæ necdum explorata polo Antarctico ſubjacet, ſitu & magnitudine prope verũ judicaſſent. Etenim cum Terræ veteribus cognitæ 180 gradibus longitudinis comprehendãtur,hoc eſt,dimidiam tantum ſphæram occupent, neceſſarium erat tantundem terrarum in altera medietate extare. Et cum Aſia, Europa & Africa pro maxima parte ultra Æquinoctialem,verſus Boream ſint ſitæ, neceſſe erat tantam continentem ſub Antarctico polo exiſtere, quæ cum Aſiæ,& novæ Indiæ,ſive Americæ partibus meridianis,reliquis terris æquiponderaret.

Terram ſic,ut dictum eſt,ab aquis ſegregatam & animalium vitæ apparatam Deus,Inquit Moſes,vocavit ERETZ, hoc eſt Terram, & aquas collectas IAM,id eſt Maria. Non eſt autem putandum quod ſtatim ſeparatione hac facta, hæc nomina protulerit,quemadmodum nec antea diei, noctis & Cœli nomina, cui enim ea dixiſſet, cum necdum homo cujus hæc opera cognoſcere maxime intererat,creatus eſſet : niſi quis Angelis dicta contendat. Cæterum aliud & grande myſterium hic inſinuari perſuaſum habeo:videlicet immenſæ dilectionis,amantiſſimæque & beneficentiſſimæ converſationis Dei cum homine, quem ſingulari propoſito ac ſtudio creavit, teſtimonium. Exiſtimo enim hanc nominum patefactionem non hoc die, ſed poſtea in familiari colloquio Adamo factam, ſignificare.Etenim cum Gen. 2.verſ. *19.* Animalia ad Adam adduceret Deus,ut illis nomina inderet, non dubium eſt, quin latior ipſi ſermo fuerit,& de creatione rerum pluribus cum illo egerit,lucem,diem,noctem,Cœlum,Terram,Mare,Solẽ, Lunam,præcipuaſq;Mundi partes nominando,quo poſteris veram totius opificij hiſtoriam tradere poſſit, ut etiam illa ab Adamo ad Moſen uſque mediocriter conſervata fuit.ERETZ vocabulum(ut Auguſtini Eugubini verba referam)proprie deſignat,quod calcatur, a verbo RAZAZ, addita juxta idioma Herbraicum litera Aleph, quod conſilium creandæ Terræ demonſtrat. Creata eſt enim ut ab animalibus nobiliſſimis, quibus omnia creabantur, calcaretur. IAM,id eſt conſonans,fremẽs,tumultuans,fit a verbo HAMAH, quod fremere,vociferare,ac ſtridere ſignificat. Igitur ex hac Auguſtini deductione liquet ERETZ & IAM,talem Terram,taleſque aquas,quales nunc ſunt Terra,quæ animalibus terreſtribus eſt pavimentum & euntibus,quieſcentibuſque ſuſtentaculum præſtat,ac Mare vaſtum,quod ex congerie fluminum collectum perpetuo fluit ac refluit, ſonitum ſtridoremque efficiens. Et quidem Terra cum a terendo dicatur,proprijſſime voci ERETZ,reſpondet. Adverte & hoc quod ibidem Auguſtinus monet,THEHOM ab eodem verbo HAMAH derivari,adeoque abyſſum frementem & tumultuantem ſignare,ex nominis ergo ſignificato intelligis ventum illum diſcretorium,de quo cap.7.diſſerui ſtatim a principio in chao fuiſſe,nec alium ibi ſpiritum quam flatum hunc, totam molem exagitantem intelligendum eſſe,proinde & naturali partim modo diſcretionem aquæ & terræ factam fuiſſe.

FABRICAE MVNDI

CAPVT VNDECIMVM.

De creandorum quadruplici gradu & ordine.

HActenus ea tantum ſunt creata,quæ ad generationem eorum pertinebant,quæ homini ad vitam ſunt neceſſaria,quæque eorundem domicilia erant futura,hoc eſt Elementa ex quibus, aut ea,quorum opera illa erãt generanda & ſuſtentanda.Dividit communis ſenſus creata omnia in tres claſſes,aut potius gradus,in ea quę ſunt,ea quæ vegetantur,& ea quæ ſentiunt:quę diviſio ſi recte intelligatur & expẽdatur,elegantiſſime ſpeculationi noſtræ convenit,eamque plurimum juvat,& ſapientiam adfert. In primo gradu non oportet nudam eſſentiam ſine omni forma & qualitate atque efficacia,qualem ſomniant primam materiam Philoſophi intelligere,nihil enim tale

creasse Deum ostendi, sed illa cogitanda sunt, quę quacunque sint virture aut potentia, tamen sine omni sunt mo-
tu,ita ut ubicunque ja ceant,stent,pendeant,immota per se maneant,nec augmentum sibi ullum assumant,vel ut pla-
nius dicam,quæ in se vim crescendi non habent,sed ut natura primum formavit,ita sunt & manent, nihil in se vitæ
habentia.In 2 gradu sunt omnia quæ in sese primum vitæ gradum habent,videlicet vim vegetandi & crescendi,nec
altius ad vitam ascendunt. In 3 gradu sunt quæ præter vegetativam,etiam vim sensitivam habent, ac propria virtu-
te,pro sensus conditione,se movent.Huc usque ex prima materia procedunt creationis gradus,& quia animum ho-
minis,quo solo a brutis differt,non ex prima materia,sed privatim & singulatim a Deo creari vulgo credunt,homi-
nem ipsum cæteris animalibus annumerant, & in 3 creaturarum gradu comprehendunt. At vero cum suo loco o-
stendero, etiam animum hominis ex prima materia per intermedios perfectionis gradus deduci, quartum in illo
creaturarum gradum constituendum esse patebit. Est itaque primus gradus eorum quæ sunt, 2 eorum quæ sunt &
vim habent vegetativam,primum vitæ gradum,tertius eorum quæ sunt, vegetantur,& sentiunt, atque ex sensu mo-
ventur voluntarie;quartus eorum quæ sunt,vegetantur, sentiunt & intelligunt atque ratiocinantur, aut breviter, 1
quæ sunt, 2 quæ crescunt, 3 Animalia quæ sentiunt, 4 intelligunt & ratiocinantur, superiores enim gradus in-
feriores complectuntur. In hos 4 gradus oportet philosophantem diligenter animum intendere, & ordinem cre-
ationis his gradibus ascendentem & progredientem observare. Neque tamen cogitandum est, omnia quæ sunt
primi gradus,procreata fuisse ante ea quæ sunt secundi,non enim Lapides pretiosos & Metalla ante Herbas existe-
re necesse fuit. Hoc enim statuendum est in primis, ea primum creanda fuisse, quæ hominis usus mox postulabat,
Gemmæ & Metalla etiamsi diu post hominem sint nata, nihil incommodi adferre potuerunt. Verum dices mihi
ante septimum diem creata illa esse oportuit,recte dicis,sed attende ea tum creata censeri,quando Terræ mandavit
Deus ista generare;Terra enim constituta est mater horum,& mater manet, penes se & ex se semen concipit, unde
illa perpetuo generet,ac pro sua fœcunditate suo tempore perficiat,at tarditas perfectionis novę speciei generatio-
nem non remoratur, quia ipsa ultima est, nec consequenter generat. Quod si Gemma Gemmam, & Metallum si-
bi simile debuisset procreare, tum vim specificam & seminariam oportuisset Metallo & Gemmæ indi, quod Crea-
toris erat non Terræ,sic utique ante septimum diem Gemmæ & Metalla perfecta esse,& virtutem specificam sibi a
Deo inditam habere debuissent. Quod si ordinem in Genesi Mundi expressum observemus, tertio id die cum her-
bis faciendum fuisse videtur,similis enim fuisset in utrisque generandi modus,& uterque in eodem gradu vegetan-
tium scilicet, numerandus fuisset, adeoque pariter adolevissent. Itaque cum horum seminaria ratio penes terram
maneat,licet adjutrix & fortasse formatrix aliqua virtus ex cælestibus accedat, censendum est, horum creationem
tum perfectam fuisse, cum seminaria ratio & vis generandi, Terræ a Domino impressa fuit, quod nihilominus eo-
dem hoc tertio die,juxta naturalem rerum progressum,factum credibile est, cum Terra sufficienter solidata fuit, &
astra jam proxime suam formam compleverant. Nullum igitur inconveniens inde nascitur, si Metalla & Gemmæ
& quęcunque similiter a terra genita,propriam sui propagandi vim non habent,post aliquot demum annos, procre-
ata dicantur,& fuerint,cum ratio seminaria & vis specifica,principio Terrę indita fuerit,quę generationē complēt.
Hic jam duplex generationis ratio occurrit, quæ prudenter distinguenda venit, ut ne justus creationis ordo in
Genesi manifeste conspicuus turbetur,& ordinis quoque ratio per omnia constet.Vna est ipsius speciei,quæ semper
sibi simile profert,ut equus equum,ovis ovem,&c.usque ad finem mundi,quia ex propria substātia,& per propriam
generandi vim,de cujus supra omnem modum admirabili mysterio sequenti capite dicemus. Altera est quæ non si-
bi simile,sed specie differens,pro qualitate spirituum diversis generis concurrentium gignit.Sic Terra,Aurum,Sul-
phur,Plumbum, &c. generat.sibi dissimilia & alterius speciei,cujus vim in se habet ex creatione,non autem postea
nec aliunde nisi ab opifice Creatore acquirit. Vides ergo duplicem generationem specierum, quarum quæ a specie
ipsa fit,speciei,etiam intra sex dies creationis perfectionem requirit,quo specificam illam vim generandi a Creatore
accipiat,quam nec Terra,nec Cœlum,nec aliqua prius creata species dare potest,solius Creatoris est eam vim cre-
atis speciebus indere.Propterea versu 22,etsi aquæ primas species piscium & volatilium produxissēt,non totam illis
totis earundem specificam vim perpetuam & propriam fecit,sed eandem vim in propria materia earundem specierū
ex aquis sumpta,inchoatam cum animalibus ipsis perfecit iisdemq; impressit atque indidit,dicens: Crescite & mul-
tiplicamini,& replete aquas maris,volatile quoque multiplicet sese in terra. Quę vero species hanc benedictionem
non acceperunt, eæ neq; ex se multiplicari possunt, sed accidentariam quandam generationem habent aliunde ni-
mirum ex certo Elemento, aut Elementis quibus eam generationis vim Deus indidit,tunc haud dubie,cum perfec-
tam speciem nacta propriam quæque naturam propriumque spiritum adepta fuerunt,quemadmodum & animalibus
perfectis eandem vim indidit. Quamobrem cum harum specierum specifica vis, Elementis jam perfectis impressa
sit,non opus fuit Lapides,Gemmas, Metalla & reliqua ejusmodi, ante septimum diem in conspicuum proferre,eo-
rum enim creatio jam in Elementis facta erat,nec ulteriore creatione opus habebant,eorum generatione naturaliter
jam ab Elementis pendente.

Iam hisce rerum gradibus constitutis,secretioris Philosophiæ studiosus diligenter perpendat,qui horum sint no-
biliores,& quo ordine,quibusque & quot medijs,ad suæ speciei perfectionem adducantur. Quoniam autem intel-
lectus & ratio aliquid supra sensum & virtutem motivam addit,& hæc plus habet quam vegetativa,rursus hæc pri-
mus eorum quæ sunt ad vitam accessus existit, facile intellectu est, hos gradus quo ordine enumerantur, eo etiam a
natura formari ac nobilitari. Exemplum omnium in hominis generatione habemus, in quo vis specifica a parenti-
bus semini impressa, eique innata primum corpus & viscera format,quæ tantisper dum cor formatur in primo con-
sistunt gradu,at mox corde formato vegetam naturam induunt,& alimentū ad se trahere ac crescere incipiunt,post
hebdomadas autem circiter sex tertium adepta gradum, se movent, ac tum quidem nullum intellectus sive animæ
rationalis vestigium,in fœtu licet deprehendere,necessario tamen animæ rationalis substantia,etiam in primo con-
ceptu illi adest,si generari illam a parentibus concedimus,at formatur tum illa adhuc,& postrema ut nobilissima per-
ficitur. Procedit ergo omnis generatio ab ignobiliore ad nobilius, & summo cujusque speciei fastigio perficitur,
nec ultra ascendit.Nihil enim suæ speciei metam supergredi valet,quia vires ei ulteriores datę non sunt, sed bene-
dictio generationis,ipsa specie terminatur.Sic ea quæ sunt tātum,quantumvis in suo genere nobilitate cetera exce-
dunt,ad crescendi tamen potentiam non pertingunt;quæ vegeta sunt,alia quidem alijs sunt nobiliora, verū ad sen-
sum non perveniunt,& Animalia quorum in sua specie vestigium est sensus & motus, ad intellectū non pertingunt,
hic enim superat omnia, & Dei refert imaginem. Hunc nunc eundem ordinem observabis, Lector, in rerum crea-
tione servatum esse, hactenus enim creavit Deus ea quæ sunt, deinceps ex his ipsis assumpta nobiliore substantia,
creabit ea quæ sunt secundi gradus,nimirū herbas & plantas,deinde Animalia,quæ sunt tertij ordinis,& in his pri-

mum

mum quæ ex aquis ſunt & ignobiliora, poſtea terreſtria, quę ſubtiliore, & ſicciore, calidioreque ſpiritu dotata, ſubtiliora etiam ſunt ſenſu, & ad intellectum nonnihil accedunt, denique hominem ipſum, qui cæteris omnibus ratione & ſapiẽtia dominaretur. Ita nobiliora poſterius creantur, quia nobiliore ac magis defæcata digeſtaque materia egẽt; & proinde tardius perficiuntur, natura quæ prius creata eſt, juxta ſuum genium & modum ab idea Dei inditum ſemper operante. Eſt autem idea Dei Opus ſapientiæ ejus, voluntas ordinis, virtutis & proportionis, rerum creandarum & ſuſtentandarum. In ſumma, ſi quis intentius ordinem rerum perſcrutetur, & ſpecierum communionem differentiamque conſideret, intelliget creationem rerum ab ima & ignobiliſſima ſpecie ſic fere ſurſum aſcẽdere, quemadmodum arbor primum unicum habet truncum, in quo omnia quæ ſunt a radice ad ſummum uſque, ſunt unum communione ſpeciei, ſingulis interim partibus ſuas in eo venas habẽtibus, cum vero ad aliquã differẽtiam incipiunt accedere, fit prima trunci diviſio in ramos, ramus deinde quilibet unus aliquandiu exiſtens, donec in diverſum illius venæ abeant, fit ſecunda diviſio, ac ſic deinceps, donec ad extremos ramos & fructus perventum fuerit. Ita chaos unicus omnium ſpecierum creãdarum eſt truncus, radicem & initiũ in univerſali idea creatrice, quæ eſt in mente & voluntate divina, habens. In hoc trunco omnia adhuc unum ſunt, in ſeminaria ratione chai latentia & communicãtia; porro ut univerſalis illa idea creatrix rerum, per diviſionem in determinatum ſpecierum numerum & formam ſeſe paullatim aſcendendo dividit, ita ex una ſimplici incompoſita ſpecie chai, paullatim ſpecierum differentię oriuntur: tantiſper enim omnium deſtinatarum ſpecierum ſubſtantiæ una manent, donec in eo quo communicant perfecte ad differentiam vergunt, inde quæ adhuc communicant, uno ramo contentæ cohęrent, donec in propriæ ſpeciei viam perveniant, ſuam quæque altiſſimam ſive extremam & perfectam ſpeciem ſectantes, ſic omni undequaque veluti per omnes creaturæ ramos facta excoctione, diſtillatione, defæcatione, extenuatione, ſublimatione, aut quocunque tandem modo actus iſte ad ſupremum operationis ſcopum tendens nominandus eſt, tandem ad ſingulas ſpecies cõceptas pervenitur. Cæterum id memoria tenendum eſt, quæ ſuperioris ſunt gradus tardius perfici, quandoquidem per intermedios gradus aſcendunt. Sic animal cum tres aſcendat gradus, nimirum per eſſe, & per vegetam ſpeciem uſque in ſenſum & motum, neceſſe eſt vegetantia uno gradu prius perfici. Ita enim de idea illa in Deo univerſali cogitandum eſt, illam in creatione ita ſuas impreſſiones facere, ut a trunco incipiẽs, ordine inconfuſo ac recto tramite, paullatim per nobiliores & nobiliores ad ſummæ ſpeciei productionem tendat, & quę unius ſunt gradus ſimul perficiat. Deinde quæ ſequentis & nobilioris, ut in creatione plantarum, Animalium & Hominis videmus. Iam ſpecies quæ in uno gradu conſiſtunt, ſive unius ſunt generis, ut in plantarum genere ſalix & quercus, gradibus quibuſdam excellentiave aut nobilitate inter ſe diſtinguuntur, quamobrem perfectius aut nobilius quid, tardiuſque effectu eſt in uno quam in altero, inde fit quod tardius quercus quam ſalix creſcat & adoleſcat. Non minus tamen quercus quam ſalicis creatio tertio die fuit abſoluta, nam ut mox videbimus vis ſpecifica ſimul cum germinante herba nata, plantæque per ideam formatricem impreſſa eſt, duobus enim his creatio eorum quæ ſibi ſimili ſunt gignitura, abſolvitur, ſpecie ipſa & ſpecifica, hoc eſt propagandi ſpeciem virtute, quæ deinde ſequuntur incrementa & fructuum generatio, opera ſunt ipſius ſpeciei naturalia, virtutem illam & creationem conſequentia. Hic autem meminiſſe oportet, quod ſeptimo capite diximus: Mox ut materia rei alicujus parata fuit, ſimul ſpecies rerum inde creandarum nata eſt, tametſi res ipſa ſerius adoleverit, ut Sol primo die cum lucem Deus crearet, creari cœptus eſt, cum quarto demum die perfectus fuerit; ſic paratis aquis, tertio die ſpecies piſcium creari cœperunt, & exſiccata terra ſpecies animalium terreſtrium, cum hæc quinto demum die perfecta fuerint, ſic tertio die ſpecies quoque Herbarum & Plantarum creari cœpta eſt, licet quarto demum die abſolvantur. Moſes enim tempus abſolutorum operum tantum notat. Simul ergo ſpecies plantarum & terreſtrium animalium, perfecta eorum matre Terra, natæ ſunt, ſed quæ, ſolidioris erant ſubſtantiæ tardius abſoluta, ut quercus quarto die ſerius adoleverit quam herbæ. His de gradibus & ordine rerum creandarum conſideratis, ad plantarum creationem veniamus, quæ eſt altera pars operis diei tertij.

FABRICAE MVNDI

CAPVT DVODECIMVM

De Herbarum & Arborum creatione, & Spiritali ſubſtantia.

POSTQVAM tertio die, primo ſeparavit aquas, quæ ſub cœlo ſunt a terra, durante adhuc flatu alterum opus hujus diei ſequitur, creatio Herbarum, de quo nunc agemus. Quandoquidem homini & cæteris animalibus ex Herbis & fructibus vivendum erat, ad ſecundum rerum gradum, qui eſt primus vitæ, procedit creatio, & quia in illorum alimentum erant tranſitura, modum invenit Deus, quo multiplicarentur per ſemen, & vim ſpecificam, quibus Deus benedixit, ut ſufficerent omnibus animalibus, etſi enim non addatur benedictio multiplicationis, ea ſatis intelligitur facta ex eo, quod reliquis creaturis eam adjecit, & ver. 29. 30. omnibus animalibus ea in eſcam donat. Benedictio autem quæ exprimitur, piſcium & avium eſt ver. 22. Creſcite & multiplicamini, & replete aquas, & terram. Et hominibus dicit, v. 28. Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam, atque dominamini piſcibus maris, & volatili cœli, & omni beſtiæ reptanti ſuper terram. Parata igitur Terra ad generationem dixit Deus: Germinet terra germen, Herbam producentem ſemen juxta ſpeciem ſuam, ut habet ſequenti verſu, hoc eſt, ex quo ejuſdem ſpeciei herba naſci poteſt, & Arborem fructiferam, facientem fructum juxta ſpeciem ſuam, cui inſit ſemen ſuper terram, hoc eſt, faciat fructum in quo naſcatur ſemen ejuſdem ſpeciei, interea dum creſcit arbor ſuper terram, ex quo ejuſdem ſpeciei naſci poteſt arbor. Cum inquit germinet, certum eſt non ſtatim, ut dixit, Herbam & Arborem perfectam fuiſſe, ſed ex puncto & veluti atomo terræ, non aliter quam ex ſemine (quod exiguum cum ſit, omnem tamen virtutem ſuam in minima ſui parte & gemmula, quæ altero fine comprehenditur & latet) per ſpecificam Dei ideam & benedictionem pullulavit, germinavit, & ſenſim in adultam plantam aut arborem excrevit.

Poſtquam nunc ad primum gradum vitæ pervenimus, neceſſe eſt ſpiritalis ſubſtantiæ, a qua vita ſuam originem habet, naturam & conditionem rimari & proſequi. Vt omnia per evaporationem & exhalationem ex chao, orta

dixi,

dixi a capite ſexto, deinceps ita paratis nunc Elementis ad generationem, & cœleſtibus ad influentiam, virtutum atomos ſive minimas particulas Aquæ & Terræ aſſumpſit Omnipotens Creator, quibus ſpecificam vim juxta ideas & pro numero idearum in ſapientia ſua comprehenſarum indidit, & addidit ſibi ſimile generandi benedictionem, ut multiplicarentur eadem perpetuo ſpecie conſervata. Eſt autem ſpiritalis ſubſtantia, nobilior cujuſque Elementi aut corporis generativi pars, quæ attrahendo alimentum, in ſuam naturam convertendo, & ad incrementum corporis protrudendo vim ex benedictione & natura habet. Sic Terra, Aqua, Aer, & cætera corpora ex ſe ſpiritalem ſubſtantiam exhalant mediante calore, quæ a ſpecifica ſeminis ſubſtantia, in eandem naturam & ſpeciem convertitur, & incrementum, aut motum, aut ſenſum pro conditione ſpeciei ſuppeditat. Similis ſubſtantia cum viſceribus Terræ generatur, & intra Terram ſuam ſpeciem profert, non incrementum ſpeciei adfert, ſed in ipſam coagulatur & colligatur, inſolubilis ab ea, nec aliorſum exhalat, nullum ſui odorem nec virtutem effundens, niſi attactu & operatione permanentis qualitatis. Sic Aurum in quantitate ſpiritalis ſubſtantię coagulatur, nec accipit incrementum, quin potius a calore ſulphureo contrahitur, ut fiat ponderoſiſſimum, Lapides ſimiliter generantur. Herbæ & Arbores cũ creſcere debeant, molle & ductile alimentum habent, proinde & odores & virtutes exhalant, & tandem paullatim conſumuntur, cum creſcendo maturuerint. Hæc ſpiritalis ſubſtantia ſola eſt, quæ ſpeciem ſervat: (intellige quæ in planta eſt, non quæ extra) hęc enim primum ab illa attracta mutatur in ſpeciem, deinde alit & conſervat, & quamdiu nihil ipſam ſpeciem corrumpit, tam diu alit, ſemper eoſdem characteriſmos, foliorũ, florum, ramorum, fructuũ, odorem, ſaporem, calorem & reliqua accidentia conſervant, adeo pertinaciter, ut ſi ſurculus vel gemma alteri plantę inſeratur, ibi quoque ſuam indolem ſequatur, omne alimentum in ſuam ſpeciem mutando. Quodlibet autem alimentum ſic attractum in formam ejus partis, ad quam ultimo pervenit, mutatur. Sic ſuccus Arboris cum ad fructum pervenit in ſpeciem fructus mutatur, cum ad folij, in folium abit. Et alimentum Animalis cum ad epar ultimo attractum eſt, in epar tranſit, cum ad muſculi alicujus radices in ejus ſubſtantiam tranſit, & ſic de omnibus: quodque autem membrum ad ſe trahit, quod illi magis eſt idoneum. Quædam autem quæ corpori alendo inidonea ſunt, natura expellit, alia in crines, alia in ungues, alia in ſcabiem, alia aliter, aut plane extra corpus. Quædam quæ occulta vi viſceri alicui ſunt appropriata, naturali affectu eo tendunt. Propterea divina admodum res eſt, iſta ſeminaria & ſpiritalis ſubſtantia, in qua omnis ſpecifica vis & conſervatrix virtus a creatione ineſt, in qua omnis corporis motus animali neceſſarius mediante corde cietur. Cor autem primum ab ipſa formatur in meditullio animalis, ut omnibus ejus extremis illius virtus ſit præſto, & ſemen ſimile ad generationem præſtat, ut ejuſdem ſpeciei maneat continuatio uſque ad finem rerum. Illud autem ſciendum eſt & conſiderandum, ipſam ſpeciem non ab Aſtris fluere, ſed ab eo cui Deus primum indidit, & ad generationem benedixit: adjumento quidem ſunt Aſtra, ſed omnium ſpecierum origo & radix eſt in his inferioribus. Cum autem Mundus hic ſit ut veluti unum corpus, partes inter ſe harmonicas & in unum conſpirantes, quemadmodum & ſingula animalia, habens, ad cujus & Dei exemplar, Homo tanquam Microcoſmus ſit conditus, & imaginem Dei referat, & œconomiam partium ſimilem, credibile eſt, Mundum quoque Solem tamquam ſuum cor habere, veluti principium omnis vitæ, & a principio cum lux crearetur, initium habuiſſe, & idem officium in Mundo, intra convexitatem Firmamenti præſtare, quod cor in homine, omnia ſurſum & deorſum ſuo calore & lumine fovendo, & propterea in medio illius Mundi (paulo altius ut cor in homine) conſtitutum eſſe.

FABRICAE MVNDI.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

De Ligno vitæ.

SEminariam talem ſpeciem toto terrarum Orbe, ibi ad hoc idonea erat Elementi temperies, dedit, ut, nuſquam illius ſpecici virtus deeſſet, non enim locum mutant Plantæ, & Animalium modo, per terras ambulant, ſed ſuo loco conſiſtentes ſemen maturum ibi proijciunt, neque tranſplantandi hominibus data fuit cura, ut quibus omnia ſponte offerebantur neceſſaria. Cumque nihil fruſtra & ſine cauſa ſapientia Dei crearit. quod non ad aliquam vitæ neceſſitatem ſit utile, certiſſimum eſt nullum eſſe morbum, nullum Naturæ defectum, cui non propitio remedio proſpexerit. Quamobrem tot ſpecies Plantarum pullulare & enaſci fecit, quot conſervandæ & ſuſtentandæ Hominum vitæ & omnium Animalium opus erat, & Lignum vitæ in medio Paradiſi collocavit, ut Homo quouſque mandati exercitio & obſequio divinior factus, in Cœlum transferretur, ejus uſu vitam ſalubrem conſervaret: ſic & bruta Animantia ſuæ naturæ ſubſidiũ quærunt, Hirundo Chelidonium, Catus Nepetã, Bufo Plantaginem & Salviam, Canis Gramen, Teſtudo Cunilam, Muſtela Rutham, Ciconia Origanum, Perdix Parietariam, quę & Perdicium dicitur, Accipiter Hieracum, Columba Verbenacam, Pica quoq; ægrotans dicitur Lauri folia in nidum congerere, quo morbos illos arceat, ſic Cervos credimus Dictamum herbam, quod ejus paſtu telum ejeciſſet, ſagittarum vulneribus mederi, oſtendiſſe. Cervas Seſeli herbam demonſtraſſe arbitramur, & Fœniculum nobilitaſſe Serpentes, nam guſtatu & eſu ipſius ſenectam exuere, oculorumque aciem ſucco ejus reficere ſcimus, quod & pluribus liceret oſtendere, quandoquidem natura ipſa Animantia docta, plurimarum Herbarum vires ſibi cognitas mortalibus indicarunt. Tales aut ſpecies Plantarum in quaq; regione creavit, quales hominibus & animalibus ibidem natis, temperatura convenirent, quod comperimentis ſæpenumero probatum eſt, ita ut ex ſola Plãtarum naſcentium frequentia animadverti fere poſſit, quibus morbis popularibus, nimirum ἐνδημίοις, quælibet regio ſubjecta ſit. Ita apud Danos, Phriſios, Hollandos, quibus Scorbutus dictus morbus frequens, iſtius quaſi propriũ medicamentum Cochlearia ſcilicet copioſe provenit. Ita ubi in paludoſis locis Tamariſcus natale ſolũ agnoſcit, plerũque lienis ibidẽ vitijs expoſiti ſunt Incolæ, quod ex lurido colore, qui in tumeſcẽte cute illius effloreſcit, hypochondrijſque inflatis videre licet. Eodem modo obſervatur, quibus in pagis circa ſepes in areis frequens Abſynthium luxuriat, in ijſdem habitatores naturalium viſcerum obſtructionibus, ventriculi infirmitate, ſuffuſione bilis plurimum affectos, ut facile, niſi prædictæ herbæ uſu, viſcerum meatus reſerentur, exterſaque bile eadem rob orentur firmenturque in Icterum primum, paulo poſt in Aquam intercutem exorbitent. Et licet quędã ſint inimica & venena qui

nena quibuſdam,ſuo tamen modo adhibita,ſunt ſalutaria;ſic ex peſſimis venenis fit nobilis theriaca,& nihil eſt tam
alienum a natura hominis conditum,cujus uſus alicubi non ſit utilis.Nunc de ſemine agamus.Ex atomis Terræ per
opus ſapientiç,ideam Dei ac benedictionem,creavit Deus Herbas & Plantas;ſic autem creavit quemadmodũ nunc
ex ſemine illa naſcuntur,eadem enim eſt primæ generationis,quæ ſecundç,operatio,cum ſit & maneat eadẽ ſpecies.

Quemadmodum ergo ex ſemine naſcitur Planta,ita & ex atomo Terræ,per ideam formato in certam ſpeciem,&
e contrario.Ex ſemine autem gemmula altero fine comprehenſa,qua parte ſeminis apicem facit,humorem terrç aut
aquæ attrahit & radiculam unam aut plures facit,pro ratione ſpeciei,perque eas alimentum attractum in alterum ſui
finem,truncum generat,& conſequenter,quæ trunco adhærent rami & folia;ſpecifica autem vis eſt in gemmula illa,
quæ omne attractum alimentum in ſuam naturam & ſpeciem mutat. Eadem eſt ratio in atomo terreo formato per
ideam, non enim aliter ſuam germinationem facit, quam ſemen. Porro illud alimentum attractum ut magis ſur-
ſum fertur,magis etiam ac magis in formam ejus,quod inde naſcitur alteratur,in ramos a trunco diviſos,in folia,in
florem,& in fructus. Perfectiſſimus omnium eſt fructus in quo abſolvitur ſemen,quod ad multiplicationem ſpeciei
datum eſt. Et ſuperiora per calorem ad adcreſcendum excitata, ſuccum ab inferioribus trahunt, radix autem non
potens ſufficiens alimentum ſuperioribus adminiſtrare,novas attrahendi colligit radices,per quas copioſius alimen-
tum colligit. Hinc conſequitur,quæ plantæ plures habent radices,eorum ſuperiora majore alimento opus habent,
& fructus ſunt humidiores, niſi radicum potior ſit uſus, quam Fructuum, in quo Sapientia Divina animalium uſui
providit:ſic Herbæ,quarum radices eſui deſtinatæ ſunt,plus ſucci attrahunt,& radices ſucculentiores ſunt & craſſi-
ores,natura præcipue radicibus incrementum non Herbis procurãte:& quç longiores ſunt,eæ ſiccioris pinguioriſ-
que fere ſunt ſubſtantiæ, ut quæ ſiccius alimentum in profundo quærunt. Multa ex accidentibus,& proprietatibus
radicum obſervari poſſunt, quæ ad naturam, earundem & Herbarum, diſquirendam pertinent. Defertur autem
ſuccus attractus in Herbis ſurſum, per partes nondum alteratas, in Arboribus vero per corticem, utpote ſpongio-
ſum magis,donec ibi longiuſcula mora alteretur a vicina parte,& quod nobiliſſimum eſt & defæcatius,ſurſum in flo-
res,fructus & ſemen attollitur. Multæ hic indaganti occurrent ſpeculationes.Quod vero ſic,ut dixi,ſurſum feratur
ſuccus attractus, docent nos inſitiones ſurculorum in Arboribus, in ijs enim attractus humor primum ſurculorum
cortici, communicatur, ibi moram faciens cortices ſurculorum corticibus ſtemmatum unit, poſt lignum ligno
connectit,ſed ſpecies quç in ſtemmate eſt,mutatur in ſpeciem ſurculi inſerti;ſic juxta mandatum Dei eadem ſpecies
ſemper eadem producit,ſive ex ſemine,ſive ex ſurculo inſito,& conſequenter juxta illius ſpeciei naturam ramos,fo-
lia & fructus ac ſemen profert. Non inutile etiam conſideratu eſt, quanto tempore ; & quanto a terra interſtitio,
fructus & ſemen adoleſcat, & quibus humoribus plantæ circa radices delectentur,quos refugiant, & ſi poſſibile ſit
quo pacto ſuccus alteretur per ſingulos gradus,in radice, in trunco,in folijs,in floribus,in fructu,in ſemine;ſic enim
ſpeciei natura exactius dignoſceretur ; ſaltem hoc in confeſſo eſt, alimentum plantæ multo nobilius eſſe in fructu
quam in planta,nobiliſſimum autem in ſemine,ut quod ſcopus eſt totius creationis illius ſpeciei.

Ex jam dictis colligitur,alias Herbas & Arbores in alijs regionibus creatas eſſe,& experientia docet,alias in Ame-
rica ſive Nova India eſſe,quæ nuſquam in hac noſtra Continente,Aſia,Africa & Europa reperiuntur,quæ tantiſper
in hominum uſu non fuerunt, donec eo aliqui emigrarent, quod poſt ætatem Chriſti & Apoſtolorum factum, opi-
nor : ſimiliter & Animalia ibi ſunt, quæ in noſtra Continente minime inveniuntur, quæ haud dubie a creatione
Mundi ibi extiterunt, unde ſuſpicor eas Terras diluvio obrutas non fuiſſe,cum hominem delere vellet Deus, Gen-
6.uſque ad v.7. non enim ibi erant Homines, proinde nec Animalia ibi creata, ibique habitantia delenda erant, ut
periret Homo quem condidiſſe pœnitebat, propter cauſam in Animalibus non repertam. In iſta vero noſtra Con-
tinente perire animalia debuiſſent,niſi aliqua in arca fuiſſent ſervata,quia in aquis vivere non potuiſſent.

Quum igitur virtutes Ligni vitæ, ſparſim toto Orbe condidiſſet Deus,eadem opera utrique hominis ſtatui con-
ſuluit,obedientiæ & peccati, nec vis Ligni vitæ in Paradiſo,aut per Orbem ſparſa, fruſtranea fuiſſet. Impleto enim
Hominibus Mundo,non omnibus ad Lignum vitæ patuiſſet acceſſus, ſed æquivaluiſſent Herbæ ac Plantæ ſparſim
natæ,& fuiſſet Homini certus delectus, & benedictio omnem morbum avertiſſet. Cum igitur ad uſum & miniſte-
rium Hominum ſapientiſſime creata eſſent,in ſuperiore ſimul ac inferiore Mundo,quam pulchra harmonia tum fu
it?ubi ima ſupremis conſentiebant,& ab illis opem exſpectabant, ſuprema imis ſua dona conferebant,& omnia ho-
mini ſubſerviebant,donec a Deo in cœleſte habitaculum transferretur.Hæc œconomia,hæc pulchritudo ſtatus in-
violata perman ſiſſet,ſi Adam non peccaſſet,eadem tamen harmonia, ſi quis diligentius attendat, in primæ naturæ
veſtigijs adhuc deprehenditur : nihil enim tam exiguum eſt quod non alicui ſerviat & a perfectiore dependeat,om-
nia propter hominem ſunt,ad ſcopum ergo cum omnia tenderent, & ſcopus ille,Homo inquam, ex varijs partibus
conſtaret,quæ tamen conſentientiſſimam inter ſe harmoniam ſervarent,ut pote in qua vita conſiſtebat,alia ſtoma-
cho,alia epati, alia cordi,alia ſanguini,alia renibus, &c. ſubſerviebant, quamobrem tot erant ſimplicia aut Plantæ
quot viſcera in homine,& quot viſcerum affectiones. Et quum unumquodque ens, attractum alimentum in ſuam
ſpeciem mutet,& ſint diverſæ ſtationes in corpore humano, & diverſæ viæ ad ſingulas extremas ſtationes per quas
alimentum meet,puta in ventriculo,in epate,in ſanguine,in liene,&c.ea ſimplicia ſunt fortiora,aut citius tanquam
amica medias ſtationes permeant,quæ virtutem ſuam integram ad extremas deferunt,ubi operantur,quæ vero illic
a Natura alterari non poſſunt,ea aut venena ſunt,aut Naturæ moleſta. Quæ in primis ſtationibus alterantur, amica
ſunt naturæ, aut exiguæ virtutis .Quæ integra virtute ad extremas ſtationes penetrant,amica naturæ exiſtentia, ea
ſunt quæ illi membro aut viſceri magis ſunt appropriata,& quoſdã characteriſmos habent,ex quibus dignoſci poſ-
ſunt,ſi quis diligentiſſime perſcrutetur. Videmus enim eas quæ magnam naturæ ſimilitudinem habent,etiam in fi-
gura communicare, ſicut Cepæ & Allia,& quæ his ſimilia ſunt, bulbos habent pro radice, & ſimilem fere herbam
ſurſum generant,ſi flores colore differunt,hoc pro ſingularũ peculiari proprietate & aliquali differentia fit.Sic mul-
tæ ſunt Herbæ & Arbores, quæ folia in ambitu dentata in modum ſerræ, habent, quæ eadem de cauſa ſic germi-
nant, proinde ſimile aliquid habent in Natura,in quo conveniant : multæ item Herbæ & Plantæ, folia in ambitu
minime dentata,ſed ęqualiter circumſcripta habent,multa dentata in accumen abeũt,multa in rotundos veluti glo-
bulos,ut Ruta,multa in aciem duram & pungentem,veluti Taxus,omnia diligenter obſervanda, ſiquidem non caſu
talia ſunt : ſed ita perpetuo producente Natura:quamobrem cum nihil temere natura producat,& ejuſdem figuræ
eadem perpetuo creata eſt cauſa,neceſſe eſt multa certa ſpecierum lege ſimilia eſſe & Natura aliquo modo commu-
nicare. Amplius cum cœleſtium & terreſtrium in eundem ſcopum,hominem,ſit conſpiratio & ſocietas,cœleſtia au-
tem ſint æterna,ſpecies etiam in hoc inferiore Mundo ſint ęternę,eaſdẽ ſemper in figura & forma generationes ha-
bent,& ſingulæ a proprijs in Cœlo cauſis dependent:utile eſt in characteriſmos plantarũ intendentes,multa in unũ

astrum

aſtrum reſpicientia,multa item ejuſdem Naturæ apud Medicos peritiores participia colligere,& perſpicere,inquibus figura,colore,ſapore,cæteriſque qualitatibus ſibi mutuo reſpondeant,ſic enim ex ſimilitudine de natura rerum judicare diſcet.Eſt enim cujuſq;naturæ proprius character, quem perpetuo ſervat, aſpirante conſimili in Cœlis natura. Hæc pro mea qualicunque ſpeculatione lectorem admonere volui, quo rem longe utiliſſimam, in qua Salomon multam laudem 3 Reg. 4. cap. v. 33. adeptus eſt, ſuis ſtudijs adjuvet. Quæ enim præ oculis ſunt, & perpetuo eandem legem Naturæ, in figura & forma ſectantur,quidni ſtudio & induſtria perveſtigari poſſent? Operoſum quidem eſt,ſed omnia vincit labor. Audivi ego induſtrie & ſolerter admodum,de Herbarum characteriſmo diſſerentem Illuſtriſſimi Principis Iuliaci Medicum doctiſſimum, Reinerum Solinandrum, qui utinam in tam neceſſaria Philoſophiæ parte pergat advigilare (ſi quiſquam poteſt, ille poteſt, qua eſt dexteritate ingenij in perſcrutanda Natura, & cauſis rerum) brevi apodixes characteriſmorum haberemus,& occultas ſingulis viſceribus appropriatas.

Itaque dum ubique virtutes Ligni vitæ conſtituit Deus,recte Pſalmiſta inquit Pſal. 110. Magna opera Domini exquiſita in omnes voluntates ejus,ſemper ad ſcopum præconſtitutum opus ſuum dirigit,ſive primo mandato obediat Adam,ſive non obediat,idque in ſumma Sapientia,Miſericordia, Bonitate & Iuſtitia.

Poſtquam pro meo exili intellectu de Natura & varietate Plantarum egi, unum eſt ſummum naturæ miraculum quod tam multa quæ ſunt in ſingulis ſpeciebus,verbi gratia,magnitudo,forma,figura,odor,ſapor,color,folia,nervi, radices,cortex,vis,& infinita quæ uni plantæ inſunt,in tam exigua ſeminis gemmula,quam dixi,latet: vis enim tota ſpeciei, in illa gemmula abſconſa eſt, cum gemmula illa nihil in ſe talium habeat,ne veſtigium quidem ullum,ſed ſit totum homogeneum, & ejuſdem plane naturæ appareat; quamobrem mihi recte judicare videor, ideam ſimpliciſſimam quæ principio formavit ſemen, adhuc ſpeciem comitari, & eandem operam continuare, quouſque ceſſet generatio. Et hoc eſt quod Chriſtus dixit: Ioh. cap. 5. v. 17. Pater meus uſque modo operatur, & ego operor, quo licet ſabbathum a creatione ſit, non tamen a ſuſtentatione creaturarum, ſed quod opus illud duret uſque ad finem rerum. Non video quid aliud hic dici poſſit. Qui hujus ſpeculationis ſtudioſus eſt,præcipue attendat,quæ accidentia cuique ſpeciei ſint propria, & horum cauſas,ſi poteſt,perquirat,in primis de figura & ejus incrementum a radice uſque ad ſummmum pro ordine,fiat,reſpiciat,quo pacto per corticem,per venas & nervos foliorum, uſque ad ambitum eorum procedat & diſtribuatur, & cujuſque naturæ characteriſmum proprium, tandem haud dubie inveniet. Finis tertij diei.

FABRICAE MVNDI.

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

De Luminarium creatione.

QVARTVS DIES INCIPIT.

CREATIO Luminarium licet quarto demum die perfecta fuerit,primo tamen die creari cœperunt, id liquet, quia non eſt aliud lumen quod diem a nocte diſtinguat quam Solis, ut v. 14. proprietas illi adſcribitur, & jam tres dies elapſi ſunt, quare illud lumen, quod primum diem a nocte diſtinxit, haud dubie Solis futuri lumen, fuit ſparſum adhuc, ſed contractum in Hemiſphærium Cœli, totum chaos ambientis, & ab initio ſuper Polis Mundi verſatilis, ita ut primo die ſimul cum luce Cœlum ejuſque motus creari cœperit: verſu enim 4. diviſit Deus lucem a tenebris, quod non niſi collectione luminis in unam partem Cœli,ejuſque circumductione in Paradiſo,diem & noctem præſtare poterat; quia igitur dies noctem ſequitur, incidit creatio lucis primum in illam medietatem,quæ erat ſub Horizonte Paradiſi,ubi intenſior & collectior facta motu in Occaſum facto,ab Orientali Paradiſi parte ſupra ejus Horizontem aſcendit & diem fecit. Quarto autem die collectio ſubſtantiæ Solis & Lunæ & Stellarum demum perfecta fuit. Moſes enim tempus abſolutorum operum deſcribit,quod a perpetua voluntate Dei dependet & definitur. Debuit tamen Sol quem cor mundi eſſe dixi duodecimo cap. ante omnia creari, ut in Animalibus, proinde cum prima lucis creatione inchoatus eſt. Sol autem luciſſimam ſubſtantiam nactus dominium diei obtinuit, Luna noctis,ut quæ non ſuo lumine noctem illuſtrat, ſed Solis: habet tamen etiam proprium lumen,ſed exiguum,etiam in univerſali ejus Eclipſi,Aere claro, adhuc apparet ejus circulus, ſed luce admodum tenui; Stellæ autem & reliqua aſtra intenſius lumen habere videntur, ſed longe infra Solem. Illud obſervandum eſt quod Luminaria collocata ait in expanſione Cœli,& v.7. expanſionem vocavit Cælum,unde colligitur chaos multo minus creatum eſſe, quam nunc ſit Mundus, & ex APHAR ac veluti luteo abyſſo chai, eductam & extenuatam materiam ſurſum latam eſſe, & paullatim ut longius a Centro receſſit, ſubtiliorem & nobiliorem factam & expanſam, craſſiora Elementa circumdediſſe : ita Cælum Empyreum ſubtiliſſimum & nobiliſſimum factum eſt, utpote Thronus Dei,& Habitaculum Beatorum,ſub illo primum Mobile Cælum paullo craſſius & ignobilius,ſub illo reliqui Cæli & Planetæ,quanto terræ viciniores,tanto denſioris ignobilioriſque ſubſtantiæ,minus expanſæ,ita ut craſſiſſimum ſit Lunæ Cœlum,& conditione Elementis proximum. Hæc expanſio facit ſuperiora leviora,& ſegregatio a craſſiore nobiliora. Porro lucida materia quæ Aſtrorum & Luminarium ſubſtantiæ parabatur, non extenſa ſed contracta fuit,ut tanto fortius lucerent & conſpicua fierent, ita ſit ut aſtra denſioris ſint ſubſtantiæ quam reliquum Cælum,æque tamen levis,quod igneæ,& denſioris quidem,quo fortior & potentior ſit lux & radiorum ab alijs aſtris projectorum reflexio,quæ noctem illuſtrat,præcipue a Luna reflexa,Solis autẽ directa lux diem a nocte dividit. Præter hæc duorum Luminarium officia additur,ut ſint in ſigna & tempora,& dies,& annos. Hic Aſtronomi per ſigna intelligunt certos ſyderum aſpectus,per quos futura deſignãtur,ac toto errant cælo,longe majus eſt cujus cauſa hæc Luminaria ſunt condita,quam varia Aſtrologorum vaticinia, nimirum ut homines quos Deus in ſuo ædificio collocavit, Omnipotentiam & Bonitatem Creatoris ſui cognoſcere diſcerent,quod David Pſal. 18. v. 1. luculenter indicat,dicens: Cœli enarrant gloriam Dei,& hæc(quæ cum admiratione ſpectantur) opera manuum ejus eſſe annunciat, firmamentum. Et Paulus ad Rom. 1. v. 18. in eandem ſententiam de gentibus loquens : Quod, inquit, de Deo cognoſci poteſt,manifeſtum eſt in illis, Deus enim illis, patefecit. Siquidem quæ ſunt inviſibilia illius,ex creatione Mundi,

Mundi, dum per opera intelliguntur, pervidentur, ipsaque æterna ejus potentia & divinitas. Sunt ergo Luminaria duo hæc pręcipue in cœlo constituta, ut per hæc Dei opera, Omnipotentia, Majestas, & Divinitas Creatoris, hominibus innotescerent, non ut vanitati Astrologorum serviant. Sunt præterea data ad designationem temporum, quādo illa sunt mutanda, sic finem temporum, & Mundi judicium, indicabunt, cum obscurabuntur ac dissolventur. Sic tempore passionis Christi, cum tempus legis mutandum esset, admirandam Solis Eclipsim Dionysius Areopagita vidit. Et Iosue admirandam Dei manum sensit per Solem, Iosue cap. 10. v. 13. Sunt item posita, ut dies & annos definiant, deorsum inquam illuminant terram etiam, Stellæ quæ nocte cœlum ornant, & Solis annuum ambitum suo positu monstrant. Finis quarti diei.

FABRICAE MVNDI

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

De Creatione Piscium & Volatilium.

QVINTVS DIES INCIPIT.

SEcundo gradu rerum creato, jam de tertio agitur, de ijs quæ sunt, vegetantur & moventur, & primum de ijs quæ ex aquis, quæ minus solidæ sunt substantiæ facilius crescunt, & minus duiturnæ sunt vitæ, quæ in multas species dividuntur, & singulæ suæ speciei semen intra se generant, ex quo maturo & projecto, eadem species nascitur, cujus libet autem speciei individua, eosdem semper characteres habent, adeo ut idem semper sit numerus & figura ossium, idem color eadem forma corporis, & reliquorum membrorum, eadem vis & natura & sapor, quemadmodum & in Herbis & Plantis: diversæ autem species, diversos habent characterismos, in figura vel aliquo accidente differentes, cujus differentiæ si causam colligere possis, propriam cujusque speciei, Naturam propius contemplaberis, propria enim cujusque speciei natura differentiam characterismi efficit, & hæc illam sequitur, ut ex effectu causam, & ex causa naturam, colligere liceat. In Volatilium contemplatione eadem occurrunt consideranda: quia autem Avium est solidior substantia, & per consequens vivacior, posterius etiam hoc die earum opus completum est, licet simul formari cœperint, aquis in maria collectis, parata enim cujusque materia, continuo progressa est creatio, nec cessavit donec perficerentur omnia, & Sabbathum ab omni creationis opere adesset; nulla enim causa subest, cur parata materia, creatio rerum suspenderetur, æque multa, atque unum creat Deus, & ordo naturalis rerum creādarum eleganter observatur. Astra etiam, quæ propius ad vitam conferebant, jam præcedente quarto die perfecta fuerunt, ut operam suam jam validius conferre potuerint, quam cum Herbæ crearentur: sic Natura rerum creatarum, mox ut parata fuit, suum officium exequi cœpit, & simul omnibus cooperantibus Fabrica Mundi processit. O admirabilem Sapientiam, quæ tot diversissimarum rerum ordini, naturæ, ornatui, perfectioni & viribus condendis suffecit, sine studio & ratiocinatione: Dixit enim & facta sunt. Proderit hic singularum specierum anatomiam facere, ut in quibus characterismi singulorum differant cognoscatur, & quo pacto, & quot stationibus in speciem mutetur alimentum, qua statione sanguis creetur, in Piscibus. Invenies etiam in Piscibus mirabili providentia Dei, vesiculam plenam incluso aere, quæ cum pisce incrementum suscipit, cujus officium est, quacunque parte aquæ pendulum sustinere, ne ad fundum corporis gravitate mergatur. Invenies etiam in fœmellis ova multa, quæ attritione ad scopulos facta, aut alioqui naturali vi effusa, speciem multiplicant, & quemadmodum semen plantæ extra matrem) cum in se virtutem specificam habeat) projectum, in suo Elemento, Terra aut Aqua, eandem speciem profert; ita & hæc ova piscium in aquam projecta, vitam suscipiunt & eandem speciem ac characterismum matris exhibēt. Aves etiam singularum specierum secare, & internas partes ac munia singulorum perspicere non erit inutile, ut causæ characterismorum, & naturæ propriæ origo rectius cognoscatur. In quibus singula ova vicissim procreantur, & recta duriore crusta (ne vis specifica facilius exhalet) excluduntur, quæ etiam a matre separata suam vim specificam servant, & fœta calore matris, aut etiam hypocaustis, ut in Ægypto usitatum est spacio sex hebdomadarum aut mensis, suæ speciei Aves producunt. Porro maris & fœmellæ, sicut cætera Animalia, congressu concipiuntur. Potissimum autem hic atteñdendum est ad differentiam Piscium & Avium, quod licet uno eodemque die perfecta fuerunt, non tamen ex eadem materia constent, sed quia Volatilia similiora sunt Terrestribus Animalibus, ut ex sanguine & tota corporis constitutione manifestum est, plus terreæ substantiæ quam pisces habent, ut ex lutosa aqua nata videantur, & pisces ex puriore aqua. Sunt igitur Volucria media ordine inter Terrestria Animalia & pisces, propriora naturæ terrestrium animalium quam piscium, proinde serius hoc die perfecta. Vnum autem in omnibus animalibus observatu dignissimum est, quod figuram hominis aliquo modo imitantur, quasi tota Natura ad hominis formationem tendente, & in homine demum omnibus numeris perfecta. Caput enim licet longius sit, omnibus ad sensum & motum instrumentis similibus quodam modo dotatum est, cranij ossa similia, spina dorsi spinæ hominis utcunque respondet, & costæ costis, formataque sunt omnia membra pro natura & operatione cujusque. Finis quinti diei.

FABRICAE MVNDI

CAPVT DECIMVMSEXTVM.

De Animalium Terrestrium creatione.

SEXTVS DIES INCIPIT.

DVo tertij gradus genera vidimus, Pisces & Aves, sequitur nunc tertium genus, Animalia Terrestria, quæ quo tardius creata sunt, eo similiora sunt homini quo ad sensum & motum : in ratione autem Homo omnia in universum superat, ut quæ nihil hujusmodi habent. Sunt autem Animalia Terrestria, alia alijs Homini similiora, ut de Elephantis scribunt, docile illud animal esse, ad intellectum quodammodo accedere. Quid de Simia dicemus? quæ actiones humanas imitatur ludibunda, irascitur, ridet, applaudit, cogitabunda olfacit, versando inspicit, quasi deliberans si esui conveniat, Nuces dentibus confringit velut homo, & interim dum sua agit, circumspicit quid astantes moliantur, caput, pedes, & manus similes admodum humanis habet, per omnia plurimum inter Animalia characterismos imitatur hominis; hujus ratione consultum est illius anatomiam diligentissime perspicere, & examinare quantum interior dispositio, & in quibus ab hominis interioribus differat quo animales virtutes, ex interiorum characterismo, innotescant. Existimo enim illas ab hoc dependere, aut speciatim a Natura inditas, per hunc tanquam idoneum instrumentum in opus excitari, quod tamen ambiguum videtur. Apparet enim unumquodque in se suæ naturæ principium quoddam habere, quod tamen cum intereunte interit, ita ut causa cujusque Naturæ ipsi rei concreata sit, & non aliunde insit. Facienda est autem cujusque speciei Anatomia, quo omnium inter se Animalium differentia interna perspiciatur, & differentiæ virtutum Animalium ex diversitate characterismorum innotescant : sic invenies quibus de causis virtutes animales excellentiores sint in Volatilibus quam in Piscibus, in Terrestribus Animalibus quam in Volatilibus, in Homine quam in Terrestribus Animalibus, & deprehendes elegantissimum ordinem a minus solidis ad solidiora, ab imperfectiore ad perfectiora, a minus vivacibus ad vivaciora, a temporarijs ad æterna. Vescuntur omnia Animalia e Terra natis unumquodq; quod suæ naturę convenientius est, cujus naturaliter delectum habet, & hoc scire est utile. Etsi enim Natura cujusque, alimentum in suam speciem mutat, aliquid tamen virtutis inest Herbis & Fructibus, quod autem ad suam Naturam utcunque flectit & immutat præcipue ubi est affinitas naturarum, & digestio facilis, quinetiam venena immutant, sed vi contrariæ naturæ, & corrumpunt. Aves etiam piscibus vescuntur tanquam cognatione affinitatis, & unumquodque suæ naturę propinquiore gaudet, eadem specie excepta, quæ a singulis Animalibus colitur, præterquam ab Homine suę originis oblito. Habēt venenosa Animalia, prēterquam quod naturam alicubi utilem possident, hoc commodi, quod passim venena ad se trahunt, ijsque aluntur, ipsa autem ab ijs absumuntur sine noxa, ita Natura Animalium incolumitati providit. Vna autem hic relinquitur quæstio solvendo : utrum ea quæ nunc est Animalium Natura & conditio futura fuerit, si Homo non peccasset? Moritura haud dubie erant absoluta vitæ periodo, & sibi mutuo in cibum futura, alioqui multiplicationem illorum Mundus non potuisset capere, & quorsum immortalia fuissent, cum tantum servitio hominis destinata essent, cum tot individua multiplicata nulli usui erant futura? Hominem autem reverita fuissent eique obedientia, Gen. enim 1 cap. v. 28. 29. 30. constituit Deus Adamum Dominum omnium quæ sub Cœlo sunt. Et Gen. 2. v. 21. fecit Deus Adæ & uxori ejus tunicas pelliceas, quas mortua Animalia procul dubio dederant, cessaverat enim Deus jam antea creare.

FABRICAE MVNDI

CAPVT DECIMVMSEPTIMVM.

De Hominis creatione, & prima ac principali creationis intentione,

QVARTVS gradus creandorum & perfectissimus, est Homo, in cujus usum & servitium hactenus omnia creata sunt; & quemadmodum illa omnia inter se ordinem & harmoniam ad mutuam opem habent; ita & hæc simul omnia ad Hominem certam in natura, qualitatibus & operationibus conformitatem & harmoniam habent, & propterea Homo Microcosmus a Græcis appellatur. Est autem hæc conformitas & harmonia, quantum ad animal hominis attinet. Porro nobilius quiddam multo in Homine est quod omnium creaturarum dignitatem excedit, nimirum anima rationalis, secundum quam ad similitudinem & imaginem Dei conditus; & quia Homo secundum substantiam est animal rationale, & benedictionem accepit ut crescat & multiplicetur, generatione videlicet suæ speciei : non est dubium, quin ex ea benedictione, etiam generandi animam rationalem, potentiam acceperit, quæ præcipua est speciei pars quam in singulis Hominibus de novo creari minime convenit, cum 7 die Deus ab omni creationis opere cessaverit, & sabbathū egerit. Et sunt in hoc inferiore Mūdo adhuc reliquiæ ejus materiæ, ex qua cœlestia & supercœlestia creata sunt, ut sit superioris Mundi ad inferiorem naturalis inclinatio & sympathia, & inferioris ad superiorem respectus & desiderium; hinc enim & superiorum ad inferiora proclivitas & cooperatio dependet. Nobilissimum autem quod in superiore est Mundo, est Cœlum Empyreum sive aquæ supercœlestes, ex quo creatos ostendi Angelos, ut etiam ex hujus in hoc inferiori Mundo reliquijs, generari possit anima rationalis, & quid ni possit, cum ex multo crassiore & ignobiliore materia Terræ Aurū, quod est incorruptibile generetur. Æterna igitur & immortalis anima multo magis ex supercœlestium aquarū reliquijs generari potest, ut sit similis Angelis, & benedictio ac mandatum Dei ad generandum, ac multiplicandam speciem, potentiam generandi animam ex talibus reliquijs dedit. Iam vide quæ dona Spiritus Sancti sive Dei sint in hac anima: sunt intellectus, ratio, judicium, memoria, amor vere boni, justitia, gaudium in Spiritu Sancto, libera electio voluntatis, & si quę sunt alia. In his enim similitudinem Dei habet, & imaginem in immortali animæ rationalis substantia. Creatus autem est Homo hoc ordine & modo. Primum ex APHAR sive luto figuram humanam plasmavit, in qua haud dubie ea viscera quæ primum in generatione fiunt, ut cor, deinde epar, & quæ immediate a corde pendent, formari cœperunt, quibus formatis inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ. Per os & nares vivētia omnia spiritum attrahunt, quo cor accenditur vita & motu, ita per nares & os flavit spiritum, in quo haud dubie erat ex reliquijs aquarum supercœlestium, aut prius in corporis compage aliquid earum conceptum erat, ex quo anima rationalis a comitante Spiritu Sancto tandem formata est, prius tamen per communem aerem vita Animalis procurata est; non enim eadem anima rationalis est, & animal vivificans, siquidem diversa habent munia, & præeunte Animalis anima,

ma, manet rationalis, & est Animalis anima certa harmonia & communis operatio interiorum viscerum, ad vitam animalis conspirans, rationalis autem imago divinæ essentiæ. Quod autem Animalia vitam sunt nacta, simili Aëris flatu operante Spiritu Dei haud dubie factum est, tametsi id non dicatur, in similibus enim similiter Deum operatum esse facile intelligitur. Dona quæ anima rationalis secum attulit, necessaria erant in Homine, si Imago Dei esse debebat, ut opera Dei contemplaretur, & Creatorem suum agnosceret, veneraretur & coleret; cognitio enim Dei requirebatur ad scopum creationis Hominis; quæ enim beatitudo ei apud Deum fuisset sine ejus cognitione? Cum ergo summam Dei Potentiam & Bonitatem cognosceret, & suavis illi esset contemplatio & familiaritas Dei, voluit Deus in illo experiri, an qui maximis donis ab illo ditatus erat, quibus Deo obsequi poterat, Deũ creatorem suum agnosceret ac revereretur: voluntariam enim & spontaneam obedientiam & dilectionē requirebat tam beneficus Pater, qua colendus esset, & gratum ille Deo obsequium fecisset: facillimum illi præceptum imposuit, ne ex una arbore, ubi tam multæ erant optimorum aspectu & sapore fructuum ederet, ab ea sola abstineret, & credibile est illũ Deo aliquamdiu obsequutum esse; non enim una hora tantum, ut sentiunt quidam, aut diebus aut hebdomadis aliquot in Paradiso permansit. Quin potius verisimillimum est aliquot annis in ea Dei voluntate permansisse, ut sentit Georgius Cedrenus, quo opera Dei adminiculo Spiritus Sancti & contemplatione diuturniore firmiter edoctus, illa posteris suis enarrare posset. Cum igitur longissimæ tum essent vitæ homines, vera Dei doctrina paucorum traditione, nimirum trium, Adam, Mathusalem, Noe, ad Abraham pervenit, cujus deinde sacro cum Deo fœdere, facile ad Mosem usque in posteris Iacob reservata est. Verum sub ejus ortum nimium invalescente idololatria, voluit Deus per Mosem primorum operum suorum descriptione, homines ad unius Dei agnitionem & cultum reducere. Genesim igitur Mundi, quam ille partim ex traditione, partim ex revelatione Spiritus Sancti descripsit, hic contemplari est propositum, quo veram & integram totius Orbis descriptionem; quam indagamus, assequamur. Fuit illi procul dubio frequentius cum Deo colloquium, in quo de creatione Mundi, de natura rerum, de Dei proposito, & alijs, quæ Homini scitu erant necessaria, eruditus fuit; adduxit illi Deus Animalia, ut singula perspiceret & nomina imponeret, juxta naturam eorum, quæ tam exiguo temporis spatio fieri non poterant. Author est Georgius Cedrenus in compendio historiarum, antiquos quosdam sentire, quod Adam septimo demum anno peccarit, & Paradiso ejectus fuit, & efficacibus rationibus id probabile esse ostendit.

FABRICAE MVNDI

CAPVT DECIMVMOCTAVVM.

De lapsu Adami.

INterea dum Paradisum habitaret Adam, familiarior Deo factus, forte non satis graviter præceptum Dei ponderans, Satanæ aures arrexit, & diu patienter audivit, qui inimicus factus Deo, quod justo ejus judicio Cœlo ejectus esset, homini insidiatus est; persuasit ei mandatum Dei in alium finem, quem ipse a Deo non audisset, datum esse; quum tamen sciret Deum Creatorem suum veracem & justum esse, nec frustra mandatum dedisse, Serpentem vero mendacem, & juste Cœlo ejectum esse. Non enim dubium est, quin multam cum Deo in Paradiso conversationem & varia colloquia habuerit in quibus de creatione & scopo rerum omnium, & Natura edoctus fuit, Potentiam etiam Dei ex tam sapienti creatione & recto serpentis judicio agnovit, ut merito Serpentem non audire debuerit: fecit insipienter, in hoc tamen contra Deum non peccavit, quia Deus hoc non prohibuerat. Etenim faciebat ad majorem Dei gloriam, si Adam tentatus non peccasset, tum enim certum testimonium Homo exhibuisset de se bene creato, ut erant omnia valde bona, Gen. 1. v. 31. Poterat Serpentis sermonem interrumpere, eumque abijcere, & non peccasset. Initium quidem ad peccandum, non tamen peccatum fuit, quod Satanæ aures præbuit, Deus enim hoc non prohibuerat, & adhuc potestatem contradicendi obtinebat, sed diutior patientia & familiaritas consensum peperit, & continuo peccavit transgrediendo mandatum, quo offensus Spiritus Sãctus, illum suis donis quæ in creatione acceperat, & a Spiritu donec non peccaret, sustentabantur, reliquit, Deo eventum spectante, at non approbante, quia prohibuerat, Adamo vero de sua constantia experimentum faciente, De hoc lapsu verissime & planissime scribit Ecclesiasticus cap. 15. v. 16. Deus hominem creavit ab initio, eumque arbitrio consilij sui permisit, si volueris mandata servabis, optimeque voluntatis fidem præstabis. Ignem & aquam tibi proposuit, ad utrum voles manum tuam porrige, vita simul & mors proposita sunt Homini, & utrumcunque placuerit dabitur illi. Porro cum eum peccaturum Deus præsciret, cur non talem creavit, qui labi non posset? Deus omnia bene & paterne fecit, gratia erat, quod tam insignibus animi dotibus ornatus fuit, ut facile tam levi mandato obedire posset, & merito Homo pro tantis donis suo Creatori obediendo gratus esse debebat. Poterat ergo, ut asserit Ecclesiasticus, stare si voluisset, quod autem cecidit, illius est culpa, non prędestinantis aut volentis Dei, Deus enim omnia valde bona creaverat, & paterne disposuerat. Cum ergo peccavit, Spiritu Sancto, qui antea illi familiariter cohabitabat, a quo vitam habebat non interituram, si non peccasset, privatus est qui illum in vita sancta, gratia & favore Dei sustinuerat; derelictus ergo familiari Spiritus Sancti præsentia, nibil in se sensit quam affectiones carnis, a qua pertractus ejus animus, ut ex Paulo liquet Ro. 7 v. 15. & sequentibus usque ad 24. factus est enim & ipse carnalis, hoc est concupiscentijs carnis addictus, ut in eadem constitutus hypostasi. Dicit enim aliam esse legem sive necessitatem in carne quam in animo, & eam animum captivum trahere. Porro quod captivum fit, non est sui juris, sed alterius potestati subijcitur. Indicat igitur animum principio non fuisse carnalem, sed talen evasisse, cum captivus fieret carni. Hanc peccati originalis originem plane necessarium est scire & observare, ne animum ab initio carnalem creatum esse, aut fragilem & impotentem malis resistendi, hoc enim Creatoris impotentiam argueret, ut qui ad conceptum scopum, hominem idoneum creare non posset; & ejus potestatem violaret. Iam quæ calamitates Homini ex hoc peccato ortæ sint, disce ex loco Pauli allegato capit. 7. Si enim tantum potuit caro in tot donis ornatum animum, & a Spiritu Sancto custoditum, quid non posset in eumdem jam sibi captivum factum, & a Spiritus familiaritate desertum? Audi quid Apostolus Rom. 3. v. 12. de omnibus tam Iudæis, quam gentibus dicat. Omnes deflexerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui exerceat bonitatem non est usque ad unum.

De Natura humana loquitur sola, sed quando in Christo est, & a Spiritu Sancto adjuvatur Homo, non est talis, naturalia dona animi, intellectus, ratio, judicium, memoria, &c. dona non sufficiunt, nisi adsit Spiritus, horum sustentator & gubernator. Est autem carnis concupiscentia, non tantum, privatio justitiæ, sed vera inclinatio ad ea quę carni placent; proinde cum animus ejusdem inclinationis sit consors, non solum privatur justitia, sed habet positivum malum, nimirum perpetuam inclinationem ad carnis placitum, unde omnia peccata oriuntur, & propterea dicitur illa inclinatio peccatum originale. Quod si privatio tantum justitiæ esset, non habuisset Paulus occasionem exclamandi: Miser ego Homo quis me eripiet ex corpore mortis hujus? Rom. 7. Renatus enim animo jam ereptus erat, Atqui etiam in renatus adhuc hæret peccatum originale, hoc argumentum est, peccatum orginale plus esse quam privationem & malum in Natura hærens, quod per generationem propagatur. In peccatis, inquit Psalmista, concepit me mater mea. Pręvidens autem Deus, hoc peccatum in homine oriturum, dixit. Quacumque die ex ligno scientiæ boni & mali ederis, moriendo morieris, morte enim corporis hoc peccatum delendum erat. Itaque omnibus simul mori lex est, quo quod præter creationem est deleatur in salvandis. De Paradiso, ubi fuerit, & quæ ejus flumina, in veteri geographia restituta demonstrabo. Homines extra Paradisum creati in illum translati fuerunt.

FABRICAE MVNDI.

CAPVT DECIMVMNONVM.

De secunda & subalterna Creatoris in tentione in creando Homine.

QVIA peccaturum Deus hominem prævidit, ne frustra esset tam sapiens rerum omnium creatio & ad destinatum finem scopus, quem Adam peccando violavit, novo beneficio hominis lapsum resarcivit, viam constituit, qua a peccato liber, pristinæ çonditioni restitueretur, & procederet prima creationis intentio, Filium suum carnem assumpturum promisit, qui pro peccato Adami, quo omnes a generatione tenebantur, satisfaceret, Deum patrem pacaret, & Spiritus Sancti auxilium iterum impetraret, quo promisso & credito eadem qua prius intentione vitam æternam assequeretur. Ex hac pręscientia mirabili Deus usus providentia, ita creationem omnium absolvit, ut in utroque statu, obedientiæ & lapsus, Homini ad vitam æternam consequendam serviret, ita ut nihil frustra a Deo fieret, tantum maneret mors carnis, quæ peccato originali debebatur, quo illud tolleretur, plane ab Homine, & purus totus, ut creatus erat, ad Deum veniret, in finem ad quem conditus erat Porro quia per peccatum originale omnes tenebantur, ut ostendi præcedente capite, quo minus per dona naturæ ad Christum venirent, ordinavit Deus Pœnitentiam, Baptismum & Synaxin, præcipua sacramenta, quibus homo coram toto mundo se Christo dederet, & fide ejus pro peccatis hominum sacrificium approbaret & acceptaret, quo contra vim peccati armaretur, hoc solo medio a peccati originalis potestate liberaretur, & contra ejus vim, auxilium Spiritus Sancti impetraret; durat tamen pugna cum peccato, quo ad vivimus, donec illud per mortem carnis (in qua ejus origo pédet) aboleatur, ideoque mors carnis a Deo injuncta est, propter lapsũ Adami, ut peccatum illud, quod præter creationem est, radicitus tolleretur, quo facto salvus est Homo, non tamen patet accessus ad Deum Patrem, nisi per Christum, Ioh. 3. v. 13. scriptum est. Nemo ascendit in Cælum, nisi filius hominis qui descendit de cœlo. Via a Christo aperienda erat. Et oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam, Luc. 24, v. 26. Ergo ut hoc hic non recte a multis controversum adijciam, ante incarnationem Christi, nemo piorum patrum in cælum ascendit, sed certo loco in gaudio & fælici expectatione servabantur, usque ad Christi adventum. Hunc locum vocabant Patres Limbum, non Inferni, sed Paradisi cælestis opinor, in quo Abraham, tanquam pater fidelium nominatissimus erat, in cujus sinum sive congregationem Lazarus post mortem ab angelis deportatus est Post Christi mortem vero in cælum adducti sunt, secundum ejus testimonium. Pater volo ut ubi ego sum, illic & minister meus sit. Proindè ascendit Iesus Christus suo tempore, cum hac præda & captivitate magna in Cęlum. Peccatum ergo hoc originale & pugna cum illo, durat usque ad mortem carnis, sed per fidem in Christum contra illud munimur & servamur auxilio Spiritus Sancti, quemadmodum Adam servandus erat, si non peccasset. Propter ejus pugnam cum animo Hominis exclamat Paulus. Miser ego Homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus, quæ ab illo intentatur.) Gratias, inquit ago Deo meo per Iesum Christum, quem Pater Salvatorem dedit, & per Spiritum suum adjutorem, donec in morte carnis plane aboleatur.

FINIS

ORBIS TERRAE TYPUS.

CVM ex Naturæ neceſſitate ordo ſemper requirat generalia particularibus anteponere, totumque parti, ad majorem oblatæ rei intelligentiam: hac eadem & ego devinctus lege huic primo noſtræ Geographiæ ac Septemtrionalium Terrarum Tomo, Vniverſalem Orbis Terræ typum, ejuſque quatuor partes, Europam, Africam, Aſiam & Americam, quo fœlicius rem proſequar, præponere debui: & ſingulis quoque deinceps Tomis conſequentibus, ut is etiam perfectum ſemper habeat opus, ac totius Vniverſi deſcriptionē, nec hac utili ſpeculatione privetur, qui vel ſuæ tantum patriæ delineationem ſibi comparaverit. Iucunda etenim eſt & maximopere neceſſaria generalium contemplatio ei qui vel minimam Mundi & naturalium rerum cognitionem habere cupit. Si enim liceat conſiderare, quis Solis ortus vel occaſus, quæ cauſa æſtatis vel hyemis, unde inæqualitas dierum & noctium exiſtat, qui denique & quo in loco natum, propagatum, actum, geſtum, mutatum & converſum jam inde a rerum conditarum primordio fuerit, id omne certe non aliunde melius, quam ex harum quinq; tabularum adjunctione ſine omni periculo & honeſta cum animi voluptate didiceris. Et quemadmodum nulli, quantumvis amplam habitationem nacto, ſufficit perſpectas habere ſuarū ædium partes, ut ſunt atrium, cella vinaria & penaria, culina, triclinium, cænaculum, cubiculum, conclave, muſæum, quo ijs commode uti poſſit; ſed etiam in qua urbis parte & platea, domus ejus ſita ſit, compertū ipſi eſſe neceſſarium & commodū eſt, ut hinc cognoſcat ſtatim ſi in civitate tumultus, vel incendium oriatur, quam prope vel procul a periculo abſit. Sic non minus jucundum vel neceſſarium noſſe, qua in Orbis parte habites, quos populos vicinos, aut remotiores habeas, ut graſſatibus belli calamitatibus, quo metu, quave animi trāquillitate uti liceat, ſcire queas. Denique cum Coſmographia ſit lumen totius tā Eccleſiaſticæ quam Politicę Hiſtoriæ, & plus ex ea diſcat otioſus ſpectator, quam ex longo, moleſto & ſumptuoſo labore peregrinator, qui crebro Cælum tantum, non autē animum mutat: parum utilitatis ex ea capias, ſi Tabulis particularibus generales nō adjunxeris. Sunt autem hæ generales Tabulæ collectæ ex magna Orbis terræ deſcriptione (cujus etiam initium longitudinis, vel primi Meridiani poſitionē in ſingulis ſequuti ſumus) & ex magna Europa mea quas Duyſburgi edidi. Tu interim Lector vale & fruere, ac hujus tuæ habitationis ac tibi ad tempus tantum conceſſæ gloriam cum Poëta Buchanano diligenter conſidera, qui ſic eam cæleſtibus comparat, ut animos terreſtribus ac rebus hiſce caducis immerſos extrahat, & ad altiora ac æterna viam oſtendat.

Percipias rerum ſit quantula portio, verbis
Quam nos magnificis in regna ſuperba ſecamus,
Partimur ferro, mercamur ſanguine fuſo,
Ducimus exiguæ glebæ de parte triumphos.
Illa etenim moles per ſe ſpectata ſeorſim,
Magna quidem: ſi cum ſtellati tegmine Cæli
Componas, puncti inſtar erit, vel ſeminis, unde
Condidit innumeros ſenior Gargetius orbes.
Hæc illa eſt hominum ſedes, hæc illa ferarum,
Et volucrum: hoc anguſto e carcere quantum
Surripit Oceani terræ circumfluus humor,
Quique per Herculeæ irrumpens divortia metæ,
Europam Libycis late ſejungit ab oris?
Adde huc clauſtra Arabum, quæq; arctant æquora campos
Hyrcanos: huc adde lacus laxaſque paludes,
Et quæ præcipiti labefactant flumina montes
Vertice, vel pigris ſtagnant immota lacunis.
Dumque hæc vi rapiunt, hæc Orbem gurgite mergunt
Conditur exiguæ ſub aquis pars maxima terræ.
Quod ſupereſt magno velut inſula parva profundo
Innatat: hæc etiam quantum vel ſqualet arenis?
Vel tumet in vaſtos ſine fruge ſine arbore montes?
Vel nimijs ardet flammis? vel frigore torpet?
Vel jacet humano indocilis manſueſcere cultu,
Vel fœcunda malis animantum in funera ſuccis?
O pudor, ô ſtolidi præceps veſania voti!
Quantula pars rerum eſt, in qua ſe gloria tollit,
Ira fremit, metus exanimat, dolor urit egeſtas
Cogit opes ferro, inſidijs, flamma atque veneno?
Scilicet & trepido fervent humana tumultu.

DE MVNDO.

Nomen a quo & cur inditum.

VNIVERSITAS hæc, quæ ob mentis humanæ ſacraria magis, quam oculorum aciem obverſatur, ab Elegantio perfecta & abſoluta Puritate Græcis κόσμος, quod illi nomen primus dedit Pythagoras, dicitur; Latinis *Mundus*. Is Plinio Naturalis hiſtoriæ lib. II. cap. I. cujus circumflexu teguntur cuncta, Apuleio, admirandam omnibus machinam depingenti, *qui ſocietate Cæli & terre conſtat, & eorum Naturis, quæ utriuſque ſunt.* Ariſtoteli περὶ κόσμου definitur ab Cauſſis quidem : ἡ τῶν ὅλων τάξις τε καὶ διακόσμησις ὑπὸ θεοῦ τε καὶ διὰ θεὸν φυλαττομένη : a Partibus vero : σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν τούτοις περιεχομένων φύσεων. Operoſior in eo deſcribendo Apuleius : *Mundus eſt*, inquit, *ornata ordinatio, DEI munere, Deorum recta cuſtodia : cujus cardinem ſic enim dixerim Centrum, robuſtum & immobilem, genitrix atque altrix animantium omnium habet Tellus : Supernis omnibus, ut videri poteſt, Aeris liquiditate ad modum tegminis, ſeptis & opertis. Vltra deorum Domus eſt, quod vocamus Cælum: quod quidem divinis corporibus onuſtum videmus, ignibus pulcherrimis & perlucidis Solis & Lunæ & reliquorum Siderū, cum quibus fertur per orbem, dierum noctiumque curriculis, agens Stellarū choros intermino lapſu, ſinē nulla ævi defectione factura.* Ejus formam in ſpeciē orbis abſolutiſſimi globatam eſſe, Nomē inprimis, & cōſenſus in eo Mortaliū Orbem appellantium pingentiumque, ſed & argumenta rerum docent: Non ſolum quia talis figura eſt capaciſſima & ſimpliciſſima, omnibuſque ſui partibus vergit in ſeſe, ac ſibi ipſi tolerandæ eſt, ſeque includit & continet, nullarū egens compaginum, nec finem aut initium ullis ſui partibus ſentiens: ſed oculorū quoque probatione, quod convexus mediuſque ſit, quacumque cernatur, quodque partes habeat ejuſdē formæ, quū id accidere in alia non poſſit figura. Vt ridiculi merito exiſtimādi ſint, qui non *figuræ ſphericæ vel rotundum, ſed vel* κωνοειδῆ, vel ᾠοειδῆ, vel alius etiam figuræ eum eſſe ſunt arbitrati. Partes mundi duæ ſunt, Æth erea ſive Cœleſtis, & Elementaris ſive Sublunaris.

ORBIS TERRAE COMPENDIOSA DESCRIPTIO

Quam ex Magna Vniuersali Gerardi Mercatoris Domino Richardo Gartho, Geographię ac cęterarum bonarum artium amatori ac fautori summo, in veteris amicitię ac familiaritatis memoriã Rumoldus Mercator fieri curabat A°. M.D.Lxxxvii.

DE MVNDO.

ris. Ætherea est lucida illa regio sphæras cælestes omnes complexa, immunis ab omni variatione. Elementaris est ea quæ infra illos orbes constituta, generationem corruptionemque admittit, estque non tantum corporum simplicium, ut sunt Ignis, Aër, Aqua, Terra: Verum etiam eorum quæ ex hisce componuntur; quorum quinque genera Sapientes prodiderunt. Sunt enim quædam imperfecte mixta, quæ *Meteora* appellamus, Grandines, inquam, Pluviæ Nivęs, Tonitrua, Fulgura, venti: Alia perfecte mixta, sed inanimata, ut Saxa, Marmora, Metalla: Alia quæ animam habent θρεπτικὴν, ut Plantæ. Sunt quæ insuper αἰσθητικὴν ut Bruta: Sunt deniquè in supremo, & ultimo rerum compositarum gradu, quæ præter hæc omnia animam habent λογικὴν, ut Homines. Nos sua Astronomis, Physicisque reliquentes Orbem Terrarum potissimum considerabimus. Terra universa Mari, Fluminibus, Paludibusque varie intersecta, Orbem absolutum cum illis omnibus constituit. Homerus sane non aliam ob causam eam vocat *orbicularem*. Et numa Pompilius, idem spectans, Ædem Vestæ rotundam consecravit. Neque vero aliam ejus figuram esse posse cum ex gravium ad unum aliquod punctum tendentium ratione demonstravit Aristoteles, tum ex Eclipsibus & horologiorum umbris a Mathematicis probatur.

Terræ ambitus.

Præterea longis certisque peregrinantium observationibus deprehensum est, longitudines & latitudines locorum pro intervallis variari, adeo ut & Periæcos, & Antœcos, & Antipodas esse certius sit, quam ut ulla prolixiore demonstratione ostendendum sit. Hunc Orbem continere in circuitu, quo maxime patet, gradus 360 antiquitas docuit, idemque recentior asserit ætas, unde si singulis gradibus tribuas milliaria Germanica xv, vel Italica Lx, nō erit difficile inire rationem ambitus totius Terræ, *Atque hæ tot portiones Terræ*, (ut Plin. 11. Natural. histor. lib. cap. lxviij inquit) *imo vero (ut plures tradidere) Mundi punctus, neque enim est aliud Terra universa. Hæc est materia gloriæ nostræ. hæc sedes: hic honores gerimus, hic exercemus imperia, hic opes cupimus, hic tumultuatur humanum genus, hic instauramus bella etiam civilia, mutuisque cædibus laxiorē facimus Terram. Et (ut publicos gentium furores transeam) hæc in qua contermino s pellimus, furtoque vicini cespitē nostro solo effodimus, ut qui latissime rura metatus fuerit, ultraque fines exegerit accolas quotá terrarum parte gaudeat, vel cum ad mensuram avaritiæ suæ propagaverit, quam tandem portionem defunctus ejus obtineat?* Hæc ille. Ac de Terra quidem quatenus ea cum Mari Orbem constituit pauca ista sufficiant.

Terra qualitas.

Eadem prout ab Aquis distinguitur, & in sacris *Arida* appellatur, proprium est Hominum domicilium. Huic uni propter eximia merita cognomentū indidimus Maternæ venerationis. Hæc nos nascentes excipit, natos alit, semelque editos sustinet semper: novissime complexa gremio jamque a reliqua Natura abdicatos desertosque, tum maxime ut Mater operit. Aquę subeunt in imbres, rigescunt in grandines, augescunt in fluctus, pręcipitantur in torrentes: Aër densatur nubibus, furit, procellis: At hæc benigna, mitis, indulgens, ususque mortaliū semper ancilla, quid non generat? quid nō sponte fundit? quos odores saporesque? quos succos? quos tactus? quos colores? quā bona fide reddit creditum fœnus? quæ nostri causa alit? Hoc etiā adjiciendum videtur? *Promontorium* vocari terrę tractum prominentem & opponi *Sinui*. Talia esse in extrema Italia, *Lacinium* & *Sephyrium*, in Sicilia, *Lilybæum*, in Asia, *Sigæum*. *Insulam* dici quę undique mari alluitur, quales sunt *Creta*, *Cyprus*, *Sicilia*, *Peninsulā* quæ jugo adnectitur continenti: jugum illud vocari Græcis *Isthmum*: ipsam vero Peninsulam *Chersonesum*, quales sunt, *Chersonesus aurea*, *Cimbrica* vel *Dacica*; *Taurica*, aliæque.

Mare.

De *Mari* hoc loco aliquid etiā adjiciendum. Mare aliud vocamus *Mediterraneum*, aliud *Oceanum Oceanus* quem Sacræ literæ appellant abyssum aquarum, reliqua omnia sua vastitate & magnitudine superat, diffunditurque per totam Terram, ac per diversas mundi oras variarum gentium Littora, Insulas, Promontoria flexuoso meatu oberrans, nomen cum locis mutat. Al bi vocatur *Occiduus*: alibi *Eous*, *Aethiopicus*, *Hispanicus*, *Atlanticus Scythicus*, *Gallicus*, *Britānicus*, *Germanicus*, *Hyperboreus*, & *Glacialis*: alibi ex recētiorū observationibus, *Mare del Sur* sive *Pacificum*, *Archipelagus Lazaria*, *Mare Indicū*, *Lantchidol*. Ejus. *Sinus* plures sunt, *Arabicus*, *Persicus*, *Gangeticus*, *Magnus*, *Sarmaticus*, *Mexicanus*, *Vermilius*. *Freta* Oceani nobiliora sunt duo *Gaditanum* & *Magellanicum*, quibus addi potest *Aniam*, quod inter Americæ oras ultimas Occidentales & Tartariæ Orientales interjectum est, *Mare Mediterraneum*, Africam ad Europa disterminat, & pro regionum situ diversa habet nomina. Primo quidem occurrit *Ibericum*, postea *Balearicum*, *Gallicum*, *Ligusticum*, inde *Siculū*, *Adriaticum*, *Ionium*, *Creticum*, *Aegyptiū* *Pamphilium*, *Syrium*, *Aegæum*, *Myrtoum*; *Icariū*; *Propontis Pontus*. Sed de motu Maris quem *Aestum* dicunt cū sit res admiratione dignissima ac plane divina, aliquid hoc loco dicendū est. *Aestus* dicitur Motus Maris, quo exundans fluit & exacta periodo refluit. Hujus ut causa est una, ita eventus effectusq; nō unus, Alibi enim vel nullus vel perexiguus Æstus apparet. In Oceani *Sur* littore Boreali nullus est. In Ligustico, Tyrrheno, Narbonēsi, & apud Barchinonen in Celtiberia, & in Mexico ad Cubam, vicinasque Insulas nullum vestigium. Alibi magnus est, ut ad Bengalan, in plaga Indica secundum Gangem, in Oceano Gothico, Germanico, Britannico, & Portugallico, & Erythræo tantus, ut osores Sacrarum Literarum mentiti sint, Mosen in sicco transiuisse, usum refluxionis opportunitate. Quod tamen fieri non potuit, propterea quod ad Sues usque, quod in intimo recessu jacet, Mare operit Littus illud, neq; unquam regrediens ita nudat, ut inferiores Partes qua transiverunt Hebræi, sua discessione aperiat. Semper autē Oceani majores sunt Æstus quam Sinuum. Præterea circa Littora magis quam in alto deprehenditur hic Motus. Sed de Æstu alibi plura.

Commoditates Maris

Neque vero sterile omnino est mare; fert Pisces, fert plantas, fert Gemmas. Inprimis notandum est, quam dædalo artificio Natura pleraque omnia quæ aut in terris aut in aëre visuntur, voluerit in Mari repræsentare. Mitto Elephantes, Porcos, Testudines, Canes, Vitulos, Equos Mitto Falcones, Hirundines: ipsum Hominem expressit in Equite marino, Sirenibus, Nereidibus & quod fidē pene superat in Monacho. Ac de Sirenibus & Nereidibus conspectis scire qui volet, prępter Alexandrum ab Alexandro, aliosque assiduæ & fidei locupletissimos testes, adeat pagū Briele Batavorum finitimum quē *Swartewale* indigitant; ibi Sirenem exsiccatam & tomento fartam adservatamque in rei fidem ac memoriam, ex templi laquearibus dependētem videbit. Iam Corallus Margaritæ, Ambra, Succinū Spongiæ, a liaque infinita, quem non merito in admirationem trahant & adorationem supremi Numinis? Sed de his hoc loco satis copiose, ad distributionem Orbis Terrarum accedamus. Terrarum Orbem Veteres, quibus non ita, ut nobis hodie, innotuerat, nunc in duas Partes, nunc in Tres sunt partiti. Qui in duas, Asiam & Europam, alios Africam comprehendisse lego sub Asia: alios sub Europa. Sub Asia quidem complectuntur Scriptor antiquissimus Eratosthenes, de quo Varro lib. 1. de Re Rustica, cap. 11. & ipse Varro lib. 1. de Lingua Latina. Sub Europa vero locant Africam, præter Isocratem in Panegyrico, Incertiores cum apud Salustium in bello jugurtino, & Lucanus lib. ix Belli Pharsalici, tum apud Augustinum lib. xvj. de Civitate Dei, & Orosium lib. 1. cap. 11. In tres Partes distributio, Europam, Asiam, Africam, vel Libyam, maxime celebris apud veteres, quibus novus Orbis nondum innotuerat. Sed inventa America, eam pro quarta Parte ætas nostra adjecit. Mercator noster, Geographorum nostri temporis Coryphæus, hunc Orbem Terrarum in tres Continentes distinguit: Primam vocat eam, quam Veteres diximus in tres partitos fuisse: Secundam quam nunc Americam vocamus: Tertiam dicit Terram Australem, quam nonnulli Magellanicam nucupant, paucis hactenus littoribus detectam. Nos vero Orbem universum in quinque Partes dividimus, Europam, Africam, Asiam, Americam & Terram Australem.

EVROPA.

Regio.

EVROPAM licet omnium minimam, primo loco cum potissimis Terrestris Globi Delineatoribus, describemus: vel ob soli nobilitatem, vel ob frequentiam incolarum, vel ob præclara eorum facinora, qui eam hactenus tenuere. Plinius eam *Altricem* vocat *Victoris omnium Gentium populi, longeque terrarum pulcherrimam.* Aliæ sane partes etsi majores sint vastioresque, minus tamen habitatæ sunt. Principium igitur det has aliasque ob causas plurimas Europa; nobilissima hæreditatis Iapheti (qui primogenitus Noæi liberorum sua promeria produxit etiam in fratrum Semi Chamique Terras) Portio. Hæc paucis de Ordinis Ratione: jam nunc Etymon succedit explicandum. Herodotus nominis hujus originem ignorari notat: alijs tamen ab Europa Tyria dici, Agenoris Phœnicum (Libyæ inquit Isidorus) Regis filia: quam Iovem in Bovem conversum rapuisse tergoqnc impositam Sydone in Cretam, vel Cyprum avexisse, fabulantur Veteres. Alij fabulis rejectis, raptam volunt Navi Tauriformi: alij Navem hic agnoscunt quæ Iovis tutelam, effigiemque Tauri habuerit. Palephatus virum quemdam Cretensem Taurum nominatum fuisse scribit, qui ex Tyrrhena Regione cum ceteris Puellis Europam Regis filiam abduxit captivam: Sunt qui Legionem Militarem fuisse arbitrantur, cui inter Signa Insigne erat Tauri. Quidam, ob pulchritudinem Regionis, per similitudinem raptæ Filiæ, sic appellatam ferunt. Taurus sane, quo vecta fingitur Europa, non inconcinne mores & indolem quodam modo refert Europæorum. Elatioris est animi, exsultans, speciosus cornibus, colore niveo, lato gutture, cervice crassa, Dux & Armentis imperitans; summæ continentiæ, sed si ad dissimilem sexum adducatur, calidissimus inguineque potẽs, post castus modestiæque servantissimus. Tales fere Europæi, præsertim qui septemtrionaliores. Andron Teius putat Oceano duas nupsisse Nymphas; ex quarum una natæ Asia & Africa, ex altera Europa: has autem tribus Orbis Partibus nomina imposuisse. Ab Europo sic vocatam non male quis dixerit, quem in hac Orbis Terrarum parte aliquando Regnum tenuisse memoriæ proditum. Becanus persuaderi nolens Europam Græcam habere nomenclaturam, quum prius ab Cimmerijs sit habitata, quam ab Græcis ijsqu : alia quam his fuerit lingua, sic vocatam putat a Gentis præstantia: *Ver* enim monosyllabum per Dipthongum e tum nihil aliud esse, quam magnum quid & excellens, quodque in quaque re præstantissimum: *Hop* autem homi um multitudinem designare. Idem Goropius in Codice quodam edito, quo uti solitus erat, cujusque marginibus, secundam parans editionem, sua manu passim multa adscripserat, novam de Europæ Etymo sententiam notarat his verbis: *Verum diligentius mihi nomen cum Sacris Literis conferenti, altera ratio in mentem venit, longe præstantior, & felicius omen proferens. Iapeto dilationem, & ut alij interpretantur, Gaudium promitti videmus, quod tum consequuturus erat, quum Christus Morte sua nos redemisset. E igitur legitimum Connubium denotat,* Vr, *excellens;* Hop, *spem: quo fit, ut* Europ *Legitimi Connubij excellens spes sit quæ propria ejus Terrarum portionis fuit, quã Noachus Iapeto dedit habitandam. Quamvis enim Semi posteritas per Abrahamum multis sæculis, Deo fuerit conjugata, tamen repudiata est. Coniugium vero, quo Christus Europam Ecclesiam suam copulavit, nunquam dissolvetur, adeo ut optimo jure Iapeti portio Europa dicatur.* Sunt & aliæ hujus partis Orbis Appellationes. *Tyriam* vocant nõnulli, a *Tyria* quam Puellæ raptæ, quidam matrem, Patriam alij perhibent. Ex Scriptoribus Sacris non pauci *Iapetiam* nominant a Iapero, de quo dixi. Ptolomeus II Quadriparziti *Celticam* cõmuni nomine vocari scribit, a populis eam passim habitãtibus. Varijs enim in locis huius Orbis Partis quam nunc Europam dicimus fuere Celtæ. Et Europam merito *Celticam* nominari debere, manifeste innuit apud Strab em Ephorus, ubi Terræ totius loca in quatuor partes diducens, dicit eam, quæ versus Subsolanum est, habitari al Indis, quæ versus Austrum ab Æthiopibus, quæ ad Aquilonem, ab Scythis, quæ in Occasum vergit, ab *Celtis.* Europ æos hodie *Francos* universim apellant Asiatici. Turcis *Franki* vocantur Religionis Romanæ Cultores, ut *Romei*, qui Græcæ addicti. Abissini, quod testantur variorum Ephemerides, in Africa, Nos etiam *Alfrangues*, Christianorum autem Regionem *Frankiam* nuncupant. Græcis hæc pars Εὐρώπη & Εὐρωπεία, Sophocli item & Euripidi, notante Stephano Εὐρωπία per ι. Hæc de nomine, sequitur Situs sive Quantitas.

Europa unde dicta.

Nomina varia. A quibus & cur indita.

Situs.

Quod illam attinet, tenendum cum primis Ptolemæum Aliosque veteres Europam collocare inter Climata IV. & IX. inter Parallelos XI & XXI; inter Gradus Latitudinis XXXVI LIV, Longitudinis XVII & LXI: nostra ætate, quum & Solis Declinatio, quemadmodum observatum est, mutata sit, & plurima Loca Europæ nostræ adcensenda, ad LXXII usque Latitudinis gradum versus Septemtrionem in notitiam venerint; eamque ob caussam ulterior Climatum Parallelorumque Notatio fuerit excogitata: Sita conspicitur Europa inter Climata IV & XI IX; Parallelos XI & XXXVI; Gradus denique Latitudinis quidem XXXVI & LXXI: Longitudinis autem, si qua longissime se expãdit, consideratur a Promontorio Hispaniæ, quod *Cab S. Vincentij* hodie Vocant, usque ad Lineam recta a Tanais fonte ad Oceanum Borealem ductam, inter Gradus fer XVII & LXXI; qua vero brevissima, ab eodem Hispaniæ promontorio usque ad Maleam Peloponnesi Caput, exclusis Ægæi maris, quæ Europæ adnumerari possunt, Insulis, inter Gradus XVII LVII; adeo ut Meridionalissima Europæ sint gradu Latitudinis XXXVI. Hispaniæ mons Calpe una Herculis Columnarum, Promontorium Siciliȩ Austrinum, *Odissia* olim, & Peloponnesi, hodie Moreæ, Caput, *Tanaria*, Veteribus, nunc *Cabo Maini*: quibus locis maximus dies horarũ XIIII. minut. XXX. Septemtrionalissimus autem Limes sit, gradu LXXXI & dimidio, Scandiæ Promontorium, versus Boream ultimum, hodie *Wardhuys*, ubi maximus dies II est mensium, XXII dierum, horarum VII. Lineam porro, a Tanais fonte versus Septemtrionem recta in Oceanum ductam, Orientalem Europæ Limitem statuimus, communes, a quibus dissentire religio nobis est, sequuti Calculos. Queis enim Europa Limitibus sit Orientem versus definienda, inter veteres Scriptores non satis convenit. Aristoteles, Plato, Herodotus & alij, qui his suffragantur, Europam ab Asia separant Phasi flumine sive Isthmo, qui est inter Pontũ Euxinum & Mare Caspium. Dionysius, Arrianus, Diodorus, Polybius, Iornandes, Tanai flumine simpliciter. Abrahamus Ortelius fines Europæ versus Ortum statuit, Mare Ægeum, Pontum Euxinum, Mæotidem Paludem, Tanaim fluvium, & Isthmum qui est ab ejus fontibus, recta ad Septemtrionem; Alijque alios. Ptolemeus eodem Tanai flumine finit ab Asia Europam, ductaque ab ejus fonte versus Boream ad Mare usque linea. Huic cum peritissimis Geographis subscribẽtes, descensu ab Linea Tanaique flumine versus Meridiem facto, metas porro cum alijs Orientales signamus in Palude Mȩotide, Bosporo Cimmerio, Ponto Euxino, Bosporo Thracio, Propontide, Mariquæ Egæo usque in Mare Mediterraneum, quo Meridiem versus ab Africa dirimitur: ad Occidentem vastissimus eam pulsat & apertissimus Oceanus; ad Septemtrionem deniq; Mari clauditur Boreali. Strabo formam Draconis ei tribuit, cujus caput Hispania, collũ Gal-

lia, corpus

EVROPA,
ad magnæ Europæ Gerardi Mercatoris P. imitationem, Rumoldi Mercatoris F. cura edita, seruato tamen initio longitudinis ex ratione magnetis, quod Pater in magna sua vniuersali posuit.
Duysburgi Cliuorum typis æneis.
TERRÆ POLARIS PARS
AMERICÆ PARS
ASIÆ PARS
AFRICÆ PARS
PONTVS EVXINVS
Italis Mare maiore
MARE GERMANICVM
MARE HYRCANVM
Meridies

EVROPA.

Cœli Temperies.

lia, corpus Germania, alas dextra lævaque referunt Italia & Cimbrica Cherſonneſus. Hæc de Situ & Quantitate: ſequitur Cœli Temperies Terræq; Qualitas illuſtranda. Aere Cœloq; ut plurimum fruitur temperatiſſimo ac clementiſſimo. Vnde etiã Europa quãta quãta eſt habitatur, quamvis quicquid locorũ ſupra Lx Latitudinis gradũ, propter Frigora incommode, tum laborioſe. Addit Strabo lib. 11. *Totam Europam habitationi aptam eſſe, dempta exigua portione, quæ ob Frigus incoli non poteſt, ad Tanain, Mæotidem & Boryſthenem.* Quod mirum alicui merito cẽſeri poſſet, quum Loca, quæ nominat Strabo, incidãt in xlvij, xlviij & xlix Latitudinis gradus; & ex Situ cæleſti ſub Octavo Climate non inclementiore videantur frui Aere, quam in Gallijs Biturigum, Aurelianenſium, Pariſienſiumque Agri. Sed faciunt paſſim in hac Mole Montes, ut quę Loco ſuo ſitu futura eſſent calida, habitationique commodiſſima, ſi plana eſſent,

Soli fertilitas.

ſint frigida, efficianturque aſpera, inculta, deſerta & horrida. Nec ſolum ſtupenda Cœli clementia, temperie, amoenitate, maxima Incolarum frequentia: verumetiam benigna Soli fertilitate, Frugum, Arborum, Plantarum, Omnis, item generis Animantium, Metallorum, & aliarum, quæ ſuſtentandæ Hominum Vitæ ſunt neceſſariæ, Rerum copia reliquas Orbis Terræ partes ſummo merito longe ſuperat. Vites tamen ubique non habet. Sed ubi Vinum deeſt, ibi ejus uſum factitio e frugibus potu ſupplet. Cetera quibus caret, Gemmas Precioſoſque lapides, Aromata, aliaque odorifera, tam cumulate, tamque liberali manu ab Aſia importata accipit, imo ut generalius cum Strabone loquar,

Imperium Majorum & Minorum.

neve quam Orbis particulam excludam ἔξωθεν μέτεων ut nuſquam major ſit adfluentia. Hæc Orbis Domitorum (nam nec hic ab ejus temperare poſſum laudibus) Genitrix. Quidni? Produxit quidem Alexandrum Macedonia, Italia Romanos; qui ſucceſſione quadam; quam *Deus* æterna ſua providentia decreverat, Terrarum Orbem quouſque notum habebant, domuerunt: producit autem hodieque Germania Principes, qui Quartę Romanorũ Monarchiæ jura, quantum per Immaniſſimorum Hoſtium potentiam & impreſſiones licet, ſarta tecta tuentur. Nunquid & Magni, quos Avorum adorarunt tempora, Europę Heroes incognitam, ut plerique opinantur, Veteribus Americam potioreſque & validiores Africę Aſięq; Partes ſuo adjecerunt Imperio? Nunquid Mater tot Regum, tot Principũ Chriſto, quod alibi rarius, militantium? Habet enim hęc noſtra Europa, pręter Romanum Imperiũ Toto Terrarum Orbe venerandum, ſupra viginti octo; ſi quatuordecim, quæ Damianus a Goes in ſola Hiſpania numerat, adjunxeris, in univerſum Regna, Chriſtiana Religione imbuta: unde hujus Regionis dignitatem vel imprimis ęſtimare liceat. In Europæis ergo illam Noæi benedictionem: dilatet Deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem, ſitq; Chanan ſervus ejus, adimpletam cernimus. Europa enim victoris omnium gentium populi, ut ſupra ex Plinio attulimus, altrix de reliquis Orbis Partibus, quæ Semo & Chamo obtigerunt non ſemel triumphavit. Conſtat enim non ſolum

Vrbes.

ex Theologis, ſed etiam ex Ioſépho & alijs, Iapheto Noęi filio, ejuſque poſteris Europam ceſſiſſe. Quid de Vrbium frequentia, nobilitate ac celebritate dicam? Superbivit olim Africa unica fere ſua Carthagine; tumuit vix tribus Aſia Vrbibus, Babylone, Ninive & Hieroſolymis; Gloriantur hodie America Cuſco, Mexicoque Nova Hiſpania: at vero quis hoc tempore non videt pares majoreſque in ſingulis pene Europæ Regionibus? Perambulet quis cogitatione ſolum ſua in Italia (exemplũ enim ſubminiſtret hic unus ille Mundi, in noſtra Europa ocellus) ſumtuoſam Romæ Magnificentiam, Regales Venetiarum Opes, ſuſpiciendã Neapolis Nobilitatẽ, ferventia Genuæ Commercia & Negociationes, felicem illam & beatam Mediolani Amœnitatem, aliarum denique alia cum Miracula, tum Commoda: Sileant ſua, clamare cogetur, ſileant partes Orbis ceteræ: Par nihil Europæ, nihil eſt ſecundum. Regiones autẽ ejus (ut hodie eas apellamus) ſunt, *Hiſpania, Gallia, Germania, Italia, Hungaria, Tranſſilvania, Dalmatia, Græcia, Polonia, Lithuania, Moſcovia, Roxolania, Dania, Suecia, Norvegia.* Sunt & Inſulę in Oceano Boreali: *Anglia, Scotia, Hibernia, Iſlandia, Friſlandia:* Alibi aliæ. In Mari Mediterraneo ſunt *Baleares Maiora & Minora, Corſica, Sardinia, Sicilia, Melita,*

Lacus & flumina. Maria. Montes.

Corcyra, Creta pluresque aliæ, in quibus infinita vis hominũ degit. Lacuum vero, Stagnorum, Fluminum Aquarumq; queis variæ vires in hac parte copiam quis enumeret? Quæ præter Piſces, quorũ incredibilem vim ſubminiſtrant, regionibus pro muro plerumque ſunt. Quid Maria? quorum commoditates, utilitates & delitias omnes ſi velim recẽſere tempus me deficiat. Atque hæc ſuis locis explicabuntur. Non deſunt Europæ Mõtes, inter quos *Pyrænei Alpeſq;* perpetuis nivibus albicantes: neque etiam Sylvæ & Nemora, in quibus quum Ferarum utilium alat copiam, nocivarum tamen raritatem merito poteſt jactare.

Opera Publica.

Quid de operibus publicis tam ſacris, quam prophanis, quid de privatis dicã? Innumera hic magnifica *Templa*, innumeræ *Abbatiæ*, infinita *Cænobia, Monaſteria, Xenodochia*, ac *Noſocomia*. Plurima Regum conſpicua *Palatia*, innumeræ Magnatum & Principum magnificæ ac pulcherrimæ Ædes: innumera denique & publica & privata Ædificia, uti ex ſequentibus Lectori planum fiet.

Leges & inſtituta. Senatores & eorum frequentia. Scholæ. Mores.

Habemus hic Iura & Leges, habemus Religionis Chriſtianæ dignitatem, habemus Humanitatis delicias, habemus Armorum vim: Habemus Senatores innumeros, Viros prudentia atque eruditione venerabiles. Denique ſi viros celebres conferre libeat. Nulla unquam tanta fuit in alijs Orbis Partibus Heroum Virorumque Nobilium frequentia: quanta in uno aliquo Europæ tractu. Artes vero ſcientiaſque hæc pars Orbis ita tractat, ut ob multarum Rerum inventionem, Mater; ob conſervationem plurimarum. Nurrix Sapientiæ merito dicenda ſit. In hac ſunt præſtantiſſima florentiſſimaque bonarum Literarum Athenæa, in alijs regnat mera Berbaries. Supereſt poſtremum Methodi noſtræ caput de Europæorum moribus. Sua enim & incolis qualitas. Sed ego non is ſum, qui nulla coactus neceſſitate, maximas mihi parare velim moleſtias, certiſſimamque ab jis invidiam. Præſtare defficile eſt, quod Titulus pollicetur. Non ubique fui, nt Europeorum omnium genios & ingenia fideli penicillo depingam. Faciat hoc,

Qui mores hominum multorum vidit, & urbes.

Et fuerim etiam multis in locis, multaque uſu & conſuetudine didicerim, nunquid omnia temporis lapſu adventitioq; commercio crebris mutationibus ſunt obnoxia? Horũ omnium virtutes recenſere nimium foret. Vitia (quia autem ijs caret?) brevibus aliquot dictis circumferuntur: quæ attexere libuit: *Franci*, ſimplices, ruſtici, vehementes. *Bavari* ſumtuoſi, commeſſatores, procaces. *Suevi*, leves, loquaces, glorioſi. *Turingi*, diffidentes, ſordidi, contentioſi. *Saxones*, diſſimulatores, verſuti, contumaces. *Belgæ*, equeſtres, delicati, teneri. *Itali*, ſuperbi, vindictæ cupidi, ingenioſi. *Hiſpani*, faſtuoſi, conſulti, rapaces. *Galli* elegãtes, intemperantes, temerarij. *Cimbri*, magni, ſeditioſi, horribiles. *Sarmatæ*, edaces, ſuperbi, furaces: *Boemi*, inhumani, novatores, prędatores. *Illyrici*, mobiles, maligni, tumultuatores. *Pannones*, aſperi, ſuperſtitioſi. *Græci*, miſeri. Eſt & aliud haud minus lepidum. Pons Polonicus, Monachus Boëmicus: Miles Auſtralis, Suevica Monialis; Italica Devotio, Prutenorum Religio, Teutonum Iejunia, Gallorum Conſtantia. Nihil valent omnia.

LECTORI
SALVTEM.

ADmonuimus in Præfatione (benevole Lector) omnem nos diligentiam & curam adhibuisse, ut quasvis regiones accuratissime delineatas in lucem daremus: quapropter necesse fuit non solum Geographicas, sed etiam Hydrographicas Tabulas præsertim in remotissimis nuperque tum nostrorum, tum aliorum navigatione detectis regionibus (utpote Africæ, Asiæ, & Americæ) consulere. Unde fit ut nostræ, sicuti post Mercatoris Tabulas editæ sunt, ita etiam ab iisdem nonnihil differant. Ne tamen illi injuriam fecisse videamur, ipsius intactas reliquimus, nostrasque vel subjunximus, vel suis particularibus: ut ita & illius honori & Lectoris utilitati esset consultum, cui non ingratum nostrum laborem speramus fore. Cæterum monendus es (Candide Lector) nos in quatuor partibus generalibus locorum longitudinem non a Ptolomaico Meridiano incepisse, sed ab Insulis Flandricis (quæ vulgo Azores vocantur) quod acus nautica ibi recta in Septemtrionem vergat. In cæteris particularibus omnibus Mercatorem sequuti sumus, ut ita, quantum licuit, ex una Tabula in aliam transitus & itinera non minus agnosci & perspici possint, quam si una utriusque descriptionis esset continua Tabula. Hoc tantum est discriminis, quod non ad eandem semper graduum cœlestium magnitudinem sunt compositæ Tabulæ: quare majore in una, quam in altera sit milliarij capacitas, ad quam circinus contrahendus extendendusve est, cum iter ex una in alterius locum aliquem prosequimur. Vale & fruere Lector.

IUDOCUS HONDIUS.

I

NOVA
EUROPÆ
DESCRIPTIO
AUCTORE
Iodoco Hondio
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS
MARE CONGELATUM
GROENLANDIÆ PARS
HYPERBOREUS OCEANUS
DEUCALEDONIUS OCEANUS
SEPTENTRIONALE alias petzorke MARE
OCEANUS GERMANICUS
ATLANTICUS OCEANUS
CANTABRICUS OCEANUS
HIBERNIA
MARE MEDITERRANEUM
Mare Gallicum
Mare Tyrrhenum
AFRICÆ PARS
BARBARIA
ASIÆ PARS
NATOLIA olim ASIA MINOR
Pontus Euxinus, Mare Majus
MARE DE SALA vel de Bachu, Abathenis Chualenske more olim CASPIU et HIRCANUM
AMERICÆ PARS Estotilad
FRETUM DAVIS
Frisland
Nova Zembla
Jodocus Hondius excudit Amsterodami

AFRICA.

Nomina, a quibus & cur indita.

AFRICAM Ptolemæus, Dionysius, Plinius secundam volunt esse Orbis Partem. Strabo Tertiam : haud multum refert, hunc an illos sequaris : nonnullis ordo Strabonis placet : nos reliquorum authoritatem sequuti, Africam secundam Orbis partem facimus. Ea sic dicta est, si Niciæ credimus, ab *Afro* quodam socio Herculis, qui eum ad Gades usque comitatus est: sin Iosepho & Isidoro, ab uno ex posteris Abrahæ, cni nomen *Afer* vel ut Festus autumat, a Græco φρίκη quod horrorem denotat: est enim horroris expers, quum sita sit inter Tropicos. Arabes *Fricchiam* vocant, a verbo *Faruca*, quod ipsis est dividere: est enim Africa a cæteris Terræ Partibus fere divisa; vel ab *Ifrico* Arabiæ Felicis Rege, quem primum omnium has Terras ferunt Coluisse. Græci *Libyam* vocant, vel a *Libya* Epaphi filia, vel quia λιφόν, vel quod inde *Lips* ventus spiret. In sacris literis *Chamesia*, ab Arabibus & Æthiopibus *Alkebulam* & ab Indis *Besecath* nominatur. Æquinoctialis Circulus mediam fere Africam secat. Tropici eam nondum excedunt: sed ipsa utrimque Tropicos gradibus decem atque amplius. Terminatur ad Septemtrinem Mari Mediterraneo & Freto Herculeo, ad Ortum Sinu Arabico sive Mari Erythræo, & Isthmo qui est inter Mare Mediterraneum & Sinum Arabicum. Ad Meridiem alluitur Oceano Æthiopico: ad Occasum Atlantico. Formam habet Peninsulæ quæ Isthmo quem retuli Asiæ cõjungitur. Etsi vero ejus lõgitudo quæ ab Occasu ad Orti patet, brevior sit Europæ lõgitudine, tamen reliqua pars ad Austrum tantum sese extendit, ut ei Europa vix conferi possit: habet enim spatium graduum pene lxx. Europa vero vix graduum xxxv. Præterea Europa tota sinuosa est Africa uniformis & continua. Sed Europa, ut in ejus descriptione diximus, cultissima: hæc multis locis deserta. Ill jam olim nota, hæc non. Vt mirum nemini videri debeat, si Strabo Africam Europa minorem fuerit arbitratus, at si nostra partitio aliorum partitionibus amplior sit & locupletior.

Situs.

Soli fertilitas.

Quantum incolitur Africa fertilitate præstat. Vrum magna parte inculta est, vel arenis sterilibus obducta, vel ob Situm Cœli deserta, vel multo ac malefico Animlium genere infesta. Eximia & propemodum portentosa agrorum a nonnullis narratur feracitas, ut pote qui locis qibusdam centesimo fœnore reddant cultoribus messem. Mirum est quod de Mauritaniæ ubertate dicitur: repri in ea vites, quas duorum hominum complexus capere non possit, uvarumque racemos cubitales. Arbores circa Atlantẽ proceritate insigni, enodi nitore, folio Cupressi.

Animalium varietas.

Alit & Africa Elephantes & Dracones qui ipsis beluis insidiantur, suoqve complexu enecant: Leones, Bubalos, Pardales, Capreas & Simias quibusdã locis supra modum fequentes. Herodotus cornutos Asinos ibi nasci author est. Dracones insuper, Hyænas, Histrices, agrestes Arietes, Thores hoc est ex Hyæno & Lupo genitos, Pantheras, Struthiocamelos, & præter multa Serpentũ genera Cerastas & Aspidem, cui pesti Ichneumonem minimum Animal Natura opposuit. Ceruus autem & Aper, eodem teste, prorsus in Africa nullus est. In desertis autem Libyæ, ut & in ea Numidiæ parte quæ Libyæ est contermina, imprimis mxima est Serpentum copia:

Squamigros ingens Hæmorrhois *explicat orbes,*
Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arva
Thersydros, *tractique via fumante* Chelydri,
Et semper recto lapsurus lumine Cenchris,
Pluribus ille notis variatam tingitur alvum,
Quam parvis tinctus maculis Thebanus Ophites
Concolor exustis atque indisertus arenis
Ammodytes *: spinaque vagi torquente* Cerastæ,
Et Scytale *sparsis etiam nunc sola pruinis*
Exuvias positura suas, & torrida Dipsas,
Et gravis in geminum vergens caput Amphisibæna,
Et Natrix *violator aquæ jaculique volucres.*
Et contentus iter cauda sulcare Phareas,
Oraque distendens avidus spumantia Præster,
Ossaque dissolveus cum corpore tabificus Seps.

Basilisum etiam alit Africa. Quæ de eodem narrantur, fabulosa quidam suspicati sunt. Atqui Leone Pontifice constat ad Ædem Luciæ sub fornice stabulatum Basiliscũ, cujus adflatu magna lue Roma adfecta fuit. Sunt & varia Monstreum genera, quorum diversitatem multitudinemque inopię aquarũ adscribunt, ad paucos sive amnes sive puteos ongregantibus se Feris. Multiformes igitur fieri aiunt animaliũ partus, varie Mares cum Feminis cujusque generis ut vi aut voluptate miscente. Vnde etiam vulgare Græciæ dictum, *Semper aliquid novi Africam referre.* Eam Romani divisere in Provincias sex: *Proconsularem*, in qua, Carthago; *Numidiam Consularem*, *Bizacchium*, *Tripolitanam* *Mauritniam Cæsariensem*, & *Mauritaniam Sitiphensem*. Ptolemæus initio lib IV duodecim ejus Provincias seu Satrapias nunerat. *Mauritaniam Tingitanam*, *Mauritaniam Cæsariensem*, *Numidiam*, *Africam proprie dictam*, *Cyrenaicam*, *Marmaricam Libyam propriam*, *Aegyptum Superiorem*, *Inferiorem*, *Libyam Interiorem*, *Aethiopiam sub Aegypto & Aethiopiam Interiorem* Sed hi non diviserunt Africam qualis erat, sed qualem noverant. Leo Africanvs ex recentioribus totam Africam dirimit in partes quatuor, *Barbariã*, *Numidiam*, *Libyam*, & *Nigritarum Regionẽ*. Sed in hoc deceptus est Leo, quod teminum Africæ non posuerit Mare Rubrum, sed Nilum: quo factum est, ut Ægyptum & reliquam partem Orientaem Asiæ adjudicarit. Nos igitur præter quatuor illas partes a Leone enumeratas ponimus in Africa *Aegyptum*, *Aehiopiam Superiorem* sive *Interiorem* in qua Abyssini. *Aethiopiam Inferiorem sive Exteriorem* in qua Manicongi & *Insula*. *Aegyptus* ab Austro in Boream longo tractu porrigitur. Termini sunt ab Occidente ultra Nilum deserta Barcæ, libyæ & Numidiæ, cum Regno Nubiæ Ab Austro agro Bugiẽsi & Nilo concluditur, quo loco Nilus ab Occasu in Ortum nonnihil fertur. Plinius eam finit Syene urbe, quæ nunc *Asna* dicitur. Ab Ortu sunt deserta Arabiæ, quæ inter Ægyptum & mare Rubrum sita sunt. Ab Aquilone clauditur Mari Mediterraneo, quod ea parte vocatur *Pelagus Aegyptiacum*. Cætera de Aegypto in singulari ejus descriptione explicabimus. *Barbariam* hodie vocant totũ Africæ tractum ab Aegypto ad Fretum Gaditanũ, qui Mari Mediterraneo & Atlante monte concluditur, continetque Regna Marocci. Fessæ, Teleusinum, Tunetanum, & Barcæ, de quibus fusius in Barbariæ descriptione. Nunc satis fueri Lectori limites commonstrasse. *Regnum* itaque *Marocco* dividitur in has provincias, *Heam*, *Susam*, *Guzulam*, *Marocci terram*, *Ducalam*, *Hoscoram & Tedletem*. Terminatur Oceano Atlantico, Atlante ipso, & Regno Fessæ. *Regnum Fessanum* ab Occasu habet Mare Atlanticum, a Septemtrione Fretum Herculeum, ab Ortu *Mulviam* flumen, ab Austo Regnum Marocci, ejus regiones sunt *Temesna*, *Territorium Fessæ*, *Asgaro*, *Elhabata*, *Errifa*, *Garetũ*, & *Elchau-*

AFRICA
Ex magna orbis ter
ræ descriptione Gerardi
Mercatoris desumpta.
Studio & industria
G.M.
Iunioris.
ABISSI
Bia far
regnum
Arabia fœlix
AETHIO
PICUS
Tropicus Capricorni
Madagascar

AFRICA:

sum.Telensinum regnum quod & *Tremisen* vocant,terminatur a Meridie deserto numidiæ; ab Ortu fluvio Majore,a Septentrione Mari Mediterraneo.Hanc Romani vocabant Mauritaniam Cæsaream:in hac est vrbs *Algira.Regnum Tunetanum* complectitur totum Terræ tractũ a fluvio Majore ad Mesratæ regionis amnem.Ejus regionis sunt quinque *Bugia,Constantina,Tunetanum territorium,Tripolis*.& *EZZaba.Barca* seu *Barcha* a finibus Mesrate protenditur ad Egypti confinia.*Numidia* hodie *Biledulgerid* dicitur,a Dactylorum proventu.Ejus fines ab Occidente Mare Atlanticũ,a Septentrione Mõs Atlas,ad Ortum Ægypti confinia.Ab Austro deserta Libyæ.Regiones sunt,*Tesset,Segelmessa,Seb, Bildulgerid, Dara & FeZZe.Libya* veteribus sarra dicta,quod deserta sit.Initium ejus aGaogæ regno prope Nilũ exporrigiturque Occidentem versus, ad regnũ usque Gualatæ quod Atlantico Mari adiacet,a Septemtrione Numidiæ Regno contermina est, a Meridie Nigritarum. Deserta Libyæ sunt, *Zanaga, ZuenZiga, Targa, Lempta*,& *Bordaa.Negritæ* dicuntur vel ab incolarũ colore nigro,vel potius a Flumine Nigro,quod hanc regionẽ lãbit.Habent ab ortu Nili confinia,ab Occasu OceanũOcciduũ,a Meridie partim Mare Æthiõpicũ,partim Regnũ Manicongi: a Septemtrione vero Libyę deserta:Regna eorũ sunt quinq;&viginti.*Galata,Guinea,Melli,Tombutũ,Gago,Guber,AgadeZ,Cano,Casena,ZegZeg,Zanfura,Guanara,Bornum,Goaga,Nubia,Biro,Temiamo,DaumaMedra,Goran,Territorium,Anterotense,Territoriũ Gialofæ,Ora Guineæ,Territorium Melegense*,& *Regnũ Benin.Abyssini* incolunt Superiorẽ sive Interiorẽ Aethiopiam, quorum Princeps Prete Gianni dicitur. Ejus Regio Perampla, utrumque pene Tropicum contingit, extenditurque inter Oceanum Aethiopicum & Mare Rubrum. A Septentrione habet Nubiæ & Burgiæ populos Aegypto confines.Ab Ortu Mare Rubrum, a Meridiæ Lunæ montes, ab Occasu Regnum Manicongi, Nigrũ amnem,Nubiæ Regnum & fluvium Nilũ.Regna ei subjecta hæc,*Barnagnes* sive Barnagassum,*Tigremaum,Tigrai* in qua urbs *Caxumo, Angote, Amara, Xoa, Goyami, Bagamedrum, Guegere, Fatiagar, Damur, Dancali & Dobas. Aethiopia, Inferior* sive exterior est Australis Africæ pars, Ptolemæo incognita.Ejus initiũ est ad Occasum supra Zaire fluviũ non longe ab Aequatore, totamque complectitur littoralis Africæ partem, ultra ipsum Aequatorem usque ad Fretum Arabicũ.Regiones ejus quinqne,*Aiana* terra,in qua regna *Del& Adea, MagaduZZum*; Terra *Zanguibara* cujus Regna *Melinda, MombaZZa, Quiloa, MoZambique, Monoemuei, Cefala, Monopotapa, Torra,&Butua, Cafrorum* regio,&*Manicong*, cujus Provinciæ sex,*Sunde, Pango, Songo, Bamba, Batra*,& *Pemba*,quibus adduntur Regna, *Angolæ, Loangi*,& *AnZichi*.Atq; hæ omnes ditiones Inferioris Aethiopiæ,incognitæ,ut dixi,veteribus, primum cœperunt nostro Orbi innotescere anno Christi MCCCCxcvij, quo anno Vasco de Gama promontorium Bonæ Spei Prætergressus, Africa universa circumnavigata,ad Calecutum Indiæ pervenit, viamque primus Europæis commonstravit ad Indias Orientales. Certe Ptolemæus ultra xvij gradum Latitudinis Australis Terras non agnovit, & extremus ipsi terminus est in *Prasso*, promontorio *Agisymbæ* Æthiopum regionis, quod hodie vocamus, *Mosambique*. Fuerunt olim in hac Orbis

Vrbes.

Parte Vrbes Nobilissimæ,quarum pleræque dirutæ. Inter eas principem facile locum tuebatur *Carthago*,Strab.πόλις ἀντίπαλος τῇ ῥώμῃ,id est ut Plinius reddit, *Romani Imperij æmula Orbisque Terrarum avida*: Strab.lib.ultimo in principio belli cum Romanis CCC Vrbium Domina, in qua Septingenta Hominum millia a Romanis obsessa, & ad deditionem coacta fuerint. Fuerunt & Vrbes præsignes *Tripolis* juxta Syrtes: Thebæ ἑκατόμπυλαι, portarum C Nobiles fama. *Memphis*, Plinio quondam Arx Aegypti Regum, hodie *Babylon Aegyptia & Alcairus* Vrbium totius Orbis maxima: *Alexandria* ab Alexandro condita: *Ptolomais Cyrene*, quomdam Carthaginis æmula, aliæque plurimæ, quas brævitati studens prætereo.

Lacus.

Lacus aliquot immensi sunt in Africa, qui Maria potius esse videantur, quorum præcipuus est *Zembre* nonnullis dictus, inter altissimos montes situs, distans ab Aequatore, versus Meridiem gradibus undecim, cujus ambitus ad quinquaginta mill. patet. ex quo profluunt Nilus, Zaire, & Cuama amnes.Habet etiam hæc Orbis

Flumina

Terrarum pars immensos fluvios *Nilum, Nigrum, Senagam, Cambram, Zaire, Cuaman*,& *Spiritus Sancti fl.*qui omnes ejusdem naturæ fere sunt:namque inundatione sua Terram mirifice irrigant ac fertilem reddunt.

Montes.

Habet præterea Montes plurimos, & maximos, inter quos principem locum tenet *Atlas*, qui immanibus & supra quam credi facile possit altis jugis,e media arenarum vastitate cõsurgens extollitur,utpote supra nubes,adeo ut ejus cacumen prospici nequeat. Hinc factus est locus fabulæ, ut Atlas Rex Mauritaniæ Cœlum humeris suis fulcire dicatur.*Columnam Cæli* Indigenæ nuncupant.Incipit ab Occasu, ubi & Atlantico mari nomen imponit; inde perpetuo dorso varie flexus extendit sese Orientem versus ad confinia Aegypti: est rotundus, arduus, incisis rupibus præceps, ac invius, frigidissimus, nemorosus, scatebris fontium riguus. Montis hujus vertex altis etiam æstate nivibus operitur, quinetiam & ejus dorsum incrudescente Borea nonnunquam alta nive arbores superante tegitur, qua tam pecudes quam homines interimuntur. Præterea Fontes qui istic reperiuntur in summo Aestu frigidissimi, adeo ut siquis manum in ijs aliquamdiu immersam teneret, eam facile exanimaret ac perderet. Præter Atlantem montes celebres sunt illi qui a Portugallensibus dicuntur *Pici Fongosi* in parte Meridionali; namq; ob altitudinem,atque asperitatem inaccessibiles fere sunt,nudi, deserti,ac omni bono carentes. Præterea Mons altissimus *Sierra Liona* dictus immensæ altitudinis, cujus vertex semper nubibus obumbratur, ex quo terribilis tumultus & fragor in Mari auditur: idque fortasse ex assiduo tonitru ac coruscatione,unde & Leonum rupes dicitur: Quam Ptolemæo, Plinio, Melæ & Hannoni *Deorum Currum* fuisse dictam,nonnulli censent. *Montes* item *Lunæ* veteribus etiam cogniti sub Tropico Capricorni locantur,asperrimi sane, ac incredibili altitudine, a gentibus feris inhabitati, prope quos sunt valles immensæ profunditatis, adeo ut illic Centrum Terræ esse videatur. Sunt denique, *Can taberes* Montes in Angolæ Regno Argenti Fodinis ditissimi, & alij quos in particularibus descriptionibus recensebimus. *Insulæ* autem circa Africam nobiliores sunt. In Oceano Atlantico est *Insula portus Sancti*, est *Madera*, sunt *Canariæ*, & *Caput viride*. *Insula portus Sancti* sic dicta a detectoribus qui periculosa ac dubia ejus navigatione emensa & superata, hunc locum sic vocari in rei memoriam voluere. Ambitus ejus circiter quindecim milliarium. *Madera* a magna, quæ hic crescebat, Arborum copia nomen accepit. Peridromus ejus circiter centum & xl milliarium. *Canariæ* sic dictæ a canum quæ ibidem erat, multitudine. *Fortunatæ* a veteribus olim nominabantur. Plinius sex commemorat, *Ombrio, Iunoniam Maiorem, Minorem, Caprariam, Nivariam & Canariam*, Ptolemæus nominat *Aprositum, Heram*, vel *Autoladam, Pluitaliam, Casperias, Canariam & Centuriam*, omnesque recta fere in Septentrionem linea disponit. Cadamustus decem, septem cultas, tres desertas; nomina cultarum sunt *Fractæ lanceæ, Magne fortis, Gran canariæ*, *Teneriffæ Gomeræ, Palmæ, Ferro. Caput viride* arboribus virentibus consitum est, atque ex eo nomen habet. Insulæ ejus Occidentem versus medio Oceano jacent. A priscis *Gorgones* dictæ putantur. Sunt autem S. *Antonij, S. Vincentij, S. Lucie, S. Nicolai, Salis, Bona Vista, Maggio* vel *May, S. Iacobi*, & *Ignis*. In Oceano Æthiopico sunt *Insula Principis* & *S. Thomæ*. Post promontorium Bonæ spei in Sinu Barbarico, sunt innumeræ Insulæ magna parte incultæ præter unam nobilem *S. Laurentij*, quam indigenæ vocant *Madagascar*. Est & *Zocotara* insula ad Sinus Aracici initia, ex adverso Promontorij Guardafu, de quibus alibi fusius.

ASIA.

AFRICAM in mea Partitione sequitur *Asia*. Ea nomen sortita ab Asia Nympha (teste Varone) ex qua & Iapeto trahitur Prometheus: quod & Lycophroni arrisit, & Herodoto, qui tres Orbis Partes a tribus mulieribus denominatas putavit. Alijs hoc commentum de tribus mulieribus displicet: dicunt igitur appellatam vel ab Asio Atyis filio, vel Asio Philosopho qui Troi Palladium ad urbis custodiam dedit: hunc ut gratiam referret, ditionem suam omnem quæ antea Epirus dicebatur, Asiam vocasse. Ab hac autem postea tanquam nobiliori parte reliquus omnis tractus, Asia dici cœpit. Porro ut Libya & tertiam Orbis portionem significat, & ejus portionis partem; itemque ut Armeniæ Cappadociæque appellatione & totum tractum, & partem ejus singularem notare veteres voluere: ita & Asiam observatum est significare & totam Continentem; & Partem illam quæ intra Taurum montem est, in qua Lydi, Cares, Lycaones, Paphlagones, Iones, Æ oles, alijque, quę pars distinctionis gratia vulgo Asia minor, Turcis, *Natolia* dicitur. Varro Lib. IV de L. *Nam & Asia quæ non Europa, in qua est Syria: & Asia dicitur prior pars Asiæ, in qua est Ionia & provincia nostra.* Asia autem universa Semia Sacris Scriptoribus nuncupatur. Sita est propemodum tota in Septemtrionali Orbis plaga ab Æquatore usque ad gr. lxxx Latitudinis Boreæ, exceptis tamen Insulis ad Asiam pertinentibus quarum aliquot ultra Æquatorem porriguntur. Vnde maxima diversitas per totam Asiam in magnitudine dierum artificialium conspicitur. Nam in ultimo ejus parallelo, qui non longe ab Æquinoctiali per extremam Malaccæ Regni oram ducitur, longissimus dies est horarum pene XII. Circa medium Asiæ parallelum est horarum XV, & in ejus Borealissimo parallelo perpetua lux æstatis quatuor fere integris mensibus perdurat. At secundum Latitudinem protenditur a Meridiano gra. LII, usque ad Meridianum ductum per grad. CXVI, secundum nonnullos: sed si Mercatoris nostri descriptionem sequamur, Occidentalissimus ejus Meridianus per gra. LVII transit, juxta extremam Asiæ Minoris Oram Occidentalem: & Orientalissimus per gra. CLXXVIII. Conjungitur autem Europa, quæ est βορειοτέρη. Infra, eam ab Europa dividunt. Tanais fluvius, Mæotis Palus, Pontus & Propontis. Ad Septemtrionem habet Mare Scythicũ, a Meridie Indicum, ab Ortu Eoum, ab Occidente Sinum Arabicum sive Mare Rubrum, & Mediterraneum, & Euxinum. Et ut superiore parte continua est Europæ, ita in parte Australi Isthmo Africæ conjungitur. Plinius tamen & Strabo alijque nonnulli Asiam ad Nilum usque protendunt, totamque Ægyptum Asiæ adnumerant. Neque vero recta linea littus Asiaticum ab extremo ostio Maris Rubri ad Orientem porrigitur, ut arbitratus est Mela; sed sinuoso littore tota interrupta est. Præcipui Sinus hi sunt; *Persicus* qui nunc *Elcatif* & *Mesendin* vocatur: *Argaricus*, nunc *Golfo de Bengala*, & *Magnus Sinus*, quem Ortelius *Chrysen* Plinij esse arbitratur, diciturque hodie *Mare Cin*. In Asia Cœli admodum jucunda salubrisque Tempories, Aër clementissimus ac mire tẽperatus. Non tamen omnis Asia hanc Cœli moderationem sentit: nam ejus dextra atque sinistra, teste Mario, calore ac frigore iniqua ac intolerabilia sunt. Deliciæ hujus regionis tantæ sunt, ut etiã in proverbiũ cesserint. Terra omnis & ubertate Agrorum & varietate Fructuum, & magnitudine pastionis, & multitudine earum rerum quæ exportantur, ita nobilis, ut facile omnibus terris antecellat. Spectanda hic Fructuum, Aromatum, Metallorum, Gemmarum copia. Hinc Balsamum, Calamum, Thus, Myrrham. Cassiam, Cinnamomum, Cariophyllum, Piper, Crocum, Ligna Odorifera, Resinam, Muschum, Margaritasque omnis generis accipimus. Spectanda hic Animalium diversorum varietas. Alit enim innumeros Elephantes, Camelos, & alia complura Animalia tum domestica, tum sylvestria. Spectanda ingenia, divitiæ, potentia incolarum. Hic primum Homo a Deo conditus; hic prima Ecclesiæ Dei sedes: hic primum Artes inventæ: hic Lex lata, hic Evangelij doctrina miseris Mortalibus cum spe beatitudinis concessa per *Dei* filium Iesum Christum. Hic Linguarum varietas a Deo Mortalium generi immissa, in exstructione Turris Babel. Hic primum in inferiores potentiorum Imperium ortum est. Hic *Nimrod* regnare cœpit. Totius autem tractus Asiatici Monarchæ primi fuere *Assyrij*, quorum postremus *Sardanapalus*, unicæ luxuriæ profligatissimæque mollitiei homo, inter scortorũ greges deprehensus ab Arbacto, nec multo post ab eodem prælio victus, instructa incensaque pyra, se & divitias suas in incendium misit, bustoque incidi hos versus jussit.

Nomina a quibus & cur indita.

Situs

Cœli Temperies.

Soli fertilitas.

Animaliũ varietas.

Imperium Majorum.

Hæc habeo quæ edi, quæque exsaturata libido
Hausit, at illa manent multa & præclara relicta.

Postea ad *Persas* devolutum Imperium. Inter quos Xerxes Darij filius bellum a patre cœptum adversus Græciam quinquennium instruxit, copiasque decies centum millium, strato super Hellespontum ponte, ex Asia in Europam deduxit; quas naves quoque decies centum mille numero comitatæ sunt; frustraneo conatu, quum is qui Deo minitari, Mari insultare, Neptuno cõpedes injicere, Cœlo tenebras inducere, Montes solo æquare, totum Orbem cõcutere ausus fuerat, vix, profligatis copijs, piscatoris scapha Fretum trajecit, fracto hibernis tempestatibus Ponte. Postremus Persici imperij Darius fuit, qui victus superatusque ab Alexandro, Macedonum Monarchiæ viam fecit, qui primus eam ex Asia in Europam transtulit. Nunc autem Asia universa secundum ejus Imperia quibus administratur, nobis non inepte dividi posse videtur. Cujus prima pars paret imperio Turcico, cujus origo a Mahumeto, ditio perampla. Occupat enim quicquid Terrarum est inter Pontum Euxinum, Mare Ægæum, Mediterraneum, Ægyptum, Sinum Arabicum, Persicum, Tigrim, & Mare Caspium. Sed & Moscoviæ Dux magnam Asiæ partem occupat, inclusam Mari Glaciali, Obij fluvio, Kitaja lacu, & linea inde ducta ad Mare Caspium, Isthmumque qui inter hoc mare, & Pontum est. *Tertiam* partem Magnus Cham Tartarorum Imperator possidet, cujus fines a Meridie sunt Mare Caspium, Iaxartes fluvius, Imaus Mons, ab Ortu & Septemtrione Oceanus: ab Occidente Moscoviæ regnum. *Quartam* habet Rex Persarum Sephi. Huic ab Occidente est Turca, Septemtrione Tartarus, a Meridie Rubro mari alluitur: ad Ortum vero Indo flumine. *Quinta* pars continet Indiam tam intra quam ultra Gangem, quæ non ab uno solo ut reliquæ; sed pluribus Regulis (nam quælibet illius Regio proprium fere habet Principem, quorum nonnulli etiam Magno Chamo vectigales sunt) regitur. sed neque hoc prætereundum, quod loca maritima, quæ sunt a Sinu Arabico ad Promontorium usque, vulgo *Cabo de Lampo* dictum (quod ad xxx gradum Latitudinis Borealis) fere omnia Lusitanus possidet aut sibi tributaria fecit. *Sexta* habet regnum Chinæ amplissimum. Huic Rex præest, quem Antonius Pigiafetta totius Orbis dicit esse potentissimum: lxx regulis imperare. *Septima* Insulas omnes in Oceano Indico & Orientali, varie dispersas complectitur. Inter quas *Taprobana*, & *Zeilan*, duę *Iavæ* Pa

ASIA
ex magna orbis terræ descriptione Gerardi Mercatoris desumpta, studio et industria G.M. Iunioris.
EUROPAE PARS
AMERICAE PARS
AFRICAE PARS
MARE RUBRUM
Golfo de Bengala
Arcipelago de S. Lazaro
Iaua maior
TERRÆ
AUSTRALIS PARS
Noue Guineæ pars
Tropicus Cancri
Tropicus Capricorni
Aequinoctialis
Oriens
Occidens
Meridies

trum memoria a Lusitanis detectæ, *Borneo, Celebes, Palohan, Mindanao, Gilolo*, cum *Mollucis* aromatiferis. Tum *Iaponia*, & nuperrime inventa *Nova Guinea*, de qua an Insula sit, an terræ Antarcticæ connexa, nondum constat. Veteres vero ut Strabo xi & Arrianus v, multifariam eam divisere. Ptolemæus in xlvii regiones ac provincias distribuit, cujus descriptionem tradit, quinto, sexto, ac septimo Geographiæ Libris, duodecim videlicet Tabulis absolutam. Regiones autem quas Ptolemæus ponit sunt hæ: Pontus ac Bithynia: Phrygia magna, Lycia, Gallatia, Paphlagonia Pamphylia. Capadocia, Armenia minor, Cilicia, Sarmatia Asiatica, Colchis, Iberia, Albania, Armenia major, Cyprus insula, Cœlosyria, Phœnicia, Palæstina Iudæa, Arabia Petræa, Mesopotamia, Arabia deserta, Babylonia, Assyria, Susiana, Media, Persis, Parthia, Carmania deserta, Carmania altera, Arabia felix, Hyrcania, Margiana, Bactriana, Sogdiana, Sacarum regio, Scythia intra Imaum, Scythia extra Imaum, Serica, Aria, Paropanisus, Drangiana, Arachosia, Gedrosia, India intra, & extra Gangem, Sinarum regio, Taprobana insula, cum alijs circumjacentibus. Habuit hæc tres urbes toto terrarum Orbe celeberrimas, *Babylonem, Niniven*, & *Hierosolyma*. *Babylon* βαβυλὼν Ptolemeo & alijs Assyriæ sive Babyloniæ primaria Urbs. Pausanias in Arcadicis, tradit omnium quas umquam Sol aspexit Vrbium maximam, sed nihil præter Muros reliqui esse. Aristoteli non Vrbs, sed Provincia nuncupatur. Quadringentorum Stadiorum eam in circuitu facit Dion Pruseus Oratione vj. His lxxx adjicit Orosius lib. 11. cap. vi. Hanc accurate describunt Herodotus lib. 1, Curtius lib v, Philostratus lib. 1, Theveto *Boughedot*, Castaldo *Baldach*, Barrio *Bagadad*. Sed quod Strabo e Poëta quodam, post eum D. Hieronymus prodidit, vera nunc Babylon μεγάλη πόλις, μεγάλη ἐρημία. *Ninive*, Hebræis *Rahaboth* dicitur, ut scribit Ar. Montanus. Ptolemæo νῖνος & νινευὴ in Assyria eam locanti. Idem facit Ammianus, Adiabenæ adscribens. *Mussula*, & quibusdam *Mosse* nominatur, teste Mario: *Mosal* vocat I. Leo. Sita fuit ad Tigrim fluvium, a Nino Beli filio primo Assyriorum Rege condita, a quo & nomen accepit, ut scribit. Augustinus lib. xv de Civitate Dei. Verba ejus hæc sunt: *Ninives Civitatis magnæ Ninus Beli Filius conditor: unde nomen ex illius nomine derivatum est, ut a Nino Ninive vocaretur. Hierosolyma* ἱεροσόλυμα, Plinio nō modo Iudææ, sed etiā totius Orientis Vrbs longe clarissima. Prius *Hierosyla*, post *Hierosolyma* nominata, ut scribit Lysimachus, Iosepho cōtra Appionem teste. Hæc & *Ierusalem, Salem* & *Iebus* in Sacris Literis dicitur: *Solyma* vel *Solymæ* Poëtis: Αἰλίαν καπιτωλίαν suo tempore appellatam tradit Ptolemæus, ab Ælio Hadriano Imp. ejus restauratore, ut Dion Cassius addit. Asia habet Lacus piscosos & immensos, atque unum Mare Caspium in modum vastissimi lacus, quod ad Oceanum usque non pertingit. Fluvios item plurimos, inter quos clariores sunt *Tigris, Euphrates* quorum Moses in Genesi meminit: *Iordanis, Indus Ganges*. Montes hic etiam insignes atque admirandi, inter quos *Mons Taurus* qui totam Asiam dirimit, ab Eois veniens littoribus. Immensus ipse & innumerarum pene gentium arbiter, dextero latere Septemtrionalis, ubi primum ab Indico Mari exsurgit, lævo Meridianus, & ad Occasum tendens, donec prementi Terras occurrant Maria, velut de industria rerum Natura subinde æquora opponente, hinc Phœnicium, hinc Ponticum; illinc Caspium & Hyrcanum, contraque Mæoticum lacum. Torquetur igitur collisus inter hæc claustra, & tamen victor, flexuosus evadit usque ad cognata Rhiphæorū Montiū juga, numerosis nominibus & novis quacumque incedit insignis, *Imaus* prima parte dictus, mox *Emodus, Paropamisus, Circius, Chambades, Pharphariades, Chroates Oreges, Oroandes, Niphates, Taurus*: Atque ubi se quoque exsuperat *Caucasus*: ubi brachia emittit, subinde tentanti maria similis *Sarpedon, Coracesius, Cragus* iterumque *Taurus*. Vbi vero sese aperit, *Pylarum Portarumque* nomine unitatem sibi vendicat, quæ alibi *Armenia*, alibi *Caspia*, alibi *Cilicia* vocantur. Ejus latitudo plerisque in locis est stadiorum trium millium: longitudo tanta, quanta ipsius Asiæ, utpote stadiorum xlv millium: hoc est milliarium Italicorum 5925; ab ora scilicet Rhodiensi ad extremos usque Chinæ & Tartariæ fines. Sed de his satis. Ad Opera Publica transeo, quæ sane imprimis superba & magnifica habuit, atque inter septem Orbis Miracula numerata, vel merito numeranda. Inter quę primum occurrunt *Babylonis muri*, quos Semiramis condidit, aut saltem ruinosos instauravit, coctili latere & bitumine ferruminato, ducenos quidem pedes altos, quinquagenos latos, adeo ut quadrigas inter se occurrentes reciperent, Turresque haberēt trecentas, plures multo habituri, nisi aliqua ex parte Paludes pro Mœnibus fuissent. Cui tanto tamque portentoso operi adhibita feruntur trecenta hominum millia. Herodotus author est muros Babylonis habuisse crassitudinem quinquaginta Cubitorum regiorum, celsitudinem ducentorum. Per ambitum centum Portæ stabant æreæ. *Templum Dianæ Ephesiæ* factum a tota Asia ducentis & viginti annis, ut testantur Historiæ. Hoc autem in solo palustri fecere ne Terræ motum sentiret, aut hiatus timeret. Et ne in lubrico & instabili tantæ molis fundamenta locarentur, ante calcatis ea substravere carbonibus, deinde velleribus lanæ. Templi longitudo erat 425 pedum latitudo 220. Columnæ in eo centum viginti septem a singulis Regibus factæ, ex quibus xxxvj erant cælatæ. Operi præfuit Ctesiphon. Fuit & *Sepulchrum* quod *Artemisia* regina Cariæ Mausolo marito defuncto erexit, inter Orbis Miracula adnumeratum, cujus altitudo attollebatur xxv cubitis: cingebatur Columnis triginta sex. Patebat ab Austro & Septemtrione pedes lxiij. Ipsum ab oriente cælavit. Scopas, a Septemtrione Briax, a Meridie Timotheus, ab Occasu Leocares. Regina opere nondum absoluto obijt; Artifices tamen nō recesserunt, nisi eo cōsummato. Atque hęc inter Orbis Miracula recensentur. Fuit denique, magnificum illud *Templum*, quod anno Regni sui quarto ædificare cœpit Salomon, non immerito septem Orbis miraculis adnumerandū. Triginta imprimis hominum millia cædendis Arboribus, ut Cedris & Cupressis fuere in Libanum destinata. Lapicidarum vero extiterunt octoginta millia. Latitudo Templi fuit vicenum Cubitorum: Sexagenum longitudo, Altitudo fornice distincta centenum & vicenum. Inferioris structuræ materia erat ex candenti lapide. Amplitudo vestibuli denum Cubitorum. Cellæ erant vicenæ pervio inter se usu, aliæque his suppositæ. Trabes erant cedrinæ, cedrina concameratio, auro illita, ut parietes omnes. Sanctior locus a reliquo templi corpore distinguebatur muro, in quo erant januæ sculptæ vela ductilia, varijs mæandris & floribus intexta. Duo Cherubini ex puro auro. Pavimentū pedalis aureis instructum. Ianuæ vicenum cubitorum altitudine auro coruscantes. Ante vestibulum erant duæ Columnæ æneæ xviij Cubitorū altitudine, ambitque duodecim. Erat & vas æneum tantæ magnitudinis, ut non abs re nominatum sit Mare, quod vituli duodecim diversas Mundi plagas, terni singulas prospectantes circumstabant. Fuit vas illud trium millium batorum capax. Erant & aliæ figuræ, quas longum esset recensere. Altera fuit æreum denum pedum altitudine, longitudine duplo majore. Item Mensa una aurea. Phialarum & aurearum Paterarum decem millia. Argenteæ quadruplo majore numero. Candelabrorum decem millia ex Auro & Argento fabricatorum. Circa Templum aula capacissima, in qua populus consisteret. Hoc autem opus septem annorum spatio ad finem perductum est. Sed hæc de stupendis magnificisque Asiæ structuris, deque hac Portione dicta sufficiant: ad Americam quartam Orbis Partem transeo, quæ in ordine nostro sequitur.

Vrbes

Lacus & Flumina. Montes.

Opera publica.

AMERICA.

Nomina, a quibus & cur indita.

QVARTAM hanc Orbis Terrarum Partem Veteribus incognitam Christophorus Columbus cum reperisset *Indiam* : alij ob vastitatem *Novum Orbem* dixere ; est enim ingens & nostro Orbi, hoc est Europæ, Africæ, Asiæ, simul conjunctis fere par; uti vel ex ipso Tabulæ nostræ universalis conspectu liquet. Dicitur & *America* ab Americo Vesputio Florentino, qui primus post Columbum Continentis Partem ultra Æquatorem ab Ortu detexit, in qua sunt *Paria* & *Brasilia* regiones. Quando autem America primum coli cœpta sit, incertum est; certe multis seculis ignota latuit: nam quod de Romanis quidam suspicantur, facilius dicitur quam demonstratur, & commentum illud accurate refutatum est a Gasparo Varrerio. Senecam enthysiasmo poetico raptum aliquid de hac in Medea cecinisse, nonnulli opinantur: sed furor est, opinari vel illi vel ulli eo seculo has Partes fuisse cognitas. Primus post multa, & adhuc ignota nobis annorum secula Christophorus Col. Genuensis acri admodum & divino ingenio vir auspicijs Regis Castellæ rem tantam feliciter invenit; edoctus (ut creditur a nonnullis tam clari facinoris gloriam arrodentibus) ab Hispano quodam Nauta. Nautam hunc ajunt tempestatibus jactatum, quum erraret Cœli locorumque ignarus, forte in has Terras actum esse, inde reducem ad Maderam venisse, Insulam Iurisdictionis Lusitanicæ. Situs vero Africani; in qua Insula recens inventa, tum temporis Columbus habitabat. Eum Nautam a Columbo comiter hospitio exceptum, totam iteneris jactationisque rationem docuisse. Columbum accensum rei novitate, cum tribus Liburnicis, auspicijs Castellæ Regis Ferdinandi Vxoris ejus Isabellæ, Anno CIↃ CCCC XCII Kal Septembris iter illud suscepisse, Insulasque Hispaniolam. Cubã & Iamaicam, primum adijsse. Memorabile est quod quum in Iamaica Insula ob commeatus inopiam ad summum vitæ discrimen cum suis venisset, Barbaris hac ratione sperantibus Christianorum exercitum facile posse, expugnari; singulari quodam stratagemate se suosque ab exitio liberaverit, usus oportunitate imminentis Lunæ Eclipsios, quam ille, uti erat rerum Astronomicarum peritissimus, brevi obscurandam sciebat. Ducibus enim Iamaicensibus nunciari extemplo jussit, ni sibi suisque necessaria omnia subministrarent; fore ut plurimis gravissimisq; malis propediem adfligerentur: atq; ut fidem dictis faceret, edixit, se proxima nocte effecturum, ut Luna ipsis videntibus obscuraretur. Has Columbi minas Homines Barbari initio contemsere, postea vero quum ad constitutum ab ipso tempus Lunam deficere paullatim conspexerunt, attoniti & metu perculsi accurrere, provolutique ad Ducis genua commeatum largiter ministravere, & quæ vellet omnia se facturos ultro promisere. Post Columbum Americus Vesputius Florentinus auspicijs Regis Portugalliæ, idem tentavit factique præmium retulit, quod totus ille Tractus ab ipsius nomine Americæ, ut diximus, appellationem habeat. Porro universus hic Orbis a Septemtrione ad Meridiem exporrectus est duarum magnarum peninsularum forma, quæ tenui Isthmo connectuntur: earum altera dicitur America *Septemtaionalis*, altera *Meridioualis*. Longitudo ejus extensa est inter Meridianum gra, CXC & Merid. grad XVII Latitudinis terminus Austrum versus est Fretum Magellanicum, id est gradus LII. Septemtrionem autem versus a gradu LXVII sursum pleraque adhuc sunt ignota. Habet igitur ab Ortu Solis Mare Atlanticum, quod vulgo vocant *del Nort*, a Meridie, Terram Australem Magellanicam, Freto interfluente disjunctam. Ab Occasu, Mare Pacificum, *Del Zur*: a Septemtrione, incertum Terras an Maria. Tota circumnavigatio est circiter XXXII millium milliariũ ut tradunt probatiores, Est enim tota circumnavigata, præter eum tractũ qui Septemtrionẽ respicit, cujus littora nondũ perlustrata sunt. Regio in universum multiplex est ac varia: Frumento initio & Vino caruit: ejus loco tulit *Mayz* Leguminis genus, sic enim vocant, ut vinnm *Chichia*: lintres *Canoas:* Regulos *Cacicos* nominant. Ad sementes faciendas terram non arant: sed modicę altitudinis scrobibus effossis, tria quatuorve grana in unam demittunt terraque operiunt. Singuli culmi tribus quatuorve paniculis onusti adolescuut, quarum singulæ grana centum & amplius fundunt; Maizij scapus hominis altitudinem exsuperat, ac quibusdam in Provincijs bis in anno colligitur. Aliud etiam genus panis habent, vulgo *Cazacbi* dictum. Id ex *Iucca* conficitur: radix est napi crassitudine, quæ nullum ex se semen fundit, sed cannas tantum quasdam nodosas & solidas, Viridibus folijs, ut Cannabis. Eas cannas, ubi maturitas adest, in taleas duos palmos longas exsecant, quas in tumulos quosdam (*Connuchos* appellant) digestas, terra obruunt: quoties vero id genus panis conficere volunt, earum radicum quantum visum est, eruunt, paucas tamen unaquaque vulsione, quia brevi corrumpuntur. Duo præterea radicum genera illis sunt, quarum alteras *Battatas*, alteras *Haias* vocant, indiscreta prope specie similes, nisi quod Haiæ minores & sapidiores sunt. Plantantur autem, & sextum intra mẽsem fructum cõedunt, cæterum sapore aliquantulum dulci, sed satietatem mox & fastidium inducente, exigui etiam admodũ succi sunt, ventosque, ac supervacuos flatus gignunt. Magnam etiam Arborũ vim habent cæterræ quæ uvas quasda agrestes ferunt. Earum acini, Prunorum silvestrium specie quæ spinis & arbustis nascuntur, nigro folliculo vestiuntur: sed quia multum illis ligni, parum pulpæ inest, exijs Indigenæ Vinum non conficiunt. Sunt & Arbores Olivarum feraces, sed quæ insuavi odore, tum sapore etiã pejore sunt. Varias. Fructuum species, easque abunde habent: quales sunt *Hovi*, *Platani*, *Pineæ*, *Guaiavæ*, *Mamei*, *Guanavanæ*. *Hovi* Prunorum Damascenorum crassitudine, pauca carne, grãdiore ligno: ubi maturuere flavescunt, subacidi saporis. Arbor eum Fructum ferens magna est, folia vero modica. *Platani* longiores quam crassiores sunt, minores multum majoribus præstant. Arbor ipsa folio sesqui palmi latitudine, quatuor palmorum longitudine porrigit: inter quæ ramus enascitur, centum ac plures Platanos minores fundẽs: sin vero majores, viginti quinque aut paullo amplius. Tenera est hæc Arbor, nec nisi semel fructum fert qui annuo spacio perficitur : & ex ipsis radicibus alij stolones fruticant. Vbi maturuit fructus, colligunt: immaturum adhuc & acerbum non decerpunt, sed excissam arborem loco calido reponunt: ibi Platani celeriter maturescunt ac flavescunt. Corio vestiuntur obtusæ cultelli partis crassitudine: quod superest pulpa est, sapore in dulcedinem vergens, *Pineæ* arbusculis quibusdam proveniunt, flavi coloris ubi maturuerunt, jucundi odoris, saporis longe optimi. Itaque in delicijs sunt, atque, ut Benzo sentit, haud quisquam Fructus alius per omnes terras hoc amabilior suaviorque est. Dempto cortici, quidquid subest pulpa est; dulcis in universum sapor subaustero aliquantulo temperatus. *Guaiavus* Arbor Persici aut Armenij specie. folijs instar Lauri, sed crassis & longioribus, celerrime senescit : Fructus ejus, Mespilum refert, sed multo crassior, pendens in Arbore maturescit : nisij maturus decerpatur, vermes gignit. Hi fructus multa semina & grana clausa habent : purpurei candidis præstant & optimi saporis sunt. Est & *Mamei* arbor mediocris Nucis magnitudine, lon-

Situs.

Soli fertilitas.

Polus Arcticus
GOLFO MEXICANO
Tropicus Cancri
CVBA
OCEANVS ATLANTICVS
Archipelago di S. Lazaro
Circulus Aequinoctialis
Noua Guinea
Tropicus Capricorni
EL MAR PACIFICO
TERRA AVSTRALIS NONDVM COGNITA
HAITI nunc Hispaniola
AMERICA siue INDIA NOVA, ad magnæ Gerardi Mercatoris aui Vniuersalis imitationem in compendium redacta. Per Michaelem Mercatorem Duysburgensem.
Polus Antarcticus

AMERICA.

giore quam latiore folio. Fructus ejus in Insula Hispaniola rotundi: in Continenti vero longi & crassiores, & gustu suaviore sunt. Tres quatuorve acinos, seu interiora ligna habent, pulpa in spadiceum colorem vergente, tenui tunica, sapore aliquantulum dulci. Est etiam *Guanavanus* arbor modica & gracilis, Fructum ferens cordis effigie, corio viridi & subtili squamarum in morem vestitum, introrsus candidum. Exstant etiam, paullulum diversæ ab his formæ, or-

Animaliū varietas.

biculares ejus arboris Fructus, crocei coloris & prioribus illis longe meliores, omnes vero intus acinos exiles spadicei coloris gerunt. Fert præterea ipsa regio Saccharum, Gossypium, Linum, aliaque ut apud nos, multasque alias Arbores, atque Herbas. Habet quoque Aromata, Margaritas ac Gemmas, & Auri & Argenti incredibili copia affluit alijsque Metallis ac Mineralibus. Sed neque Boves ante habuit, neque Equos, neque Mulos, neque Asinos, neque Oves, Capras, Canes. Proinde mirandum non est, si Indigenæ ad primum Equi conspectum perculsi fuerint. Mures Gliresque ex Antverpiana nave quæ per Fretum Magellanicum ulterius navigabat, primam illic originem habuere: ex eo in tantum sive Soli, sive Animantium ipsorum foecunditate creverunt, ut sæpe spem messis autumnique in Herbis & Arboribus arroserint. Animalia varia alit, partim nota nobis, partim ignota. Inter alia prodigiosum reperitur animal, cujus ventri natura alterum ventrem marsupij instar affinxit. Quoties demigrat, Catulos in eum loculum recondit & gestat. Id Animal corpus & rostrum Vulpis, manus ac pedes Cercopitheci, aures Vespertilionis habet. Aliud quoque est Animal (quod *Cascuij* indigenis dicitur) nigri porci specie, pilosum, durissimo corio, exiguis oculis, auribus patulis, ungulis fissis, brevi promuscide munitum, ut Elephas: barritu adeo terribili ut homines obsurdefaciat: cæterum carne ad esum suavi. Aprorum præterea Montanorum, & ferocissimarum Tigrium ingens copia reperitur: Leones etiam, sed timidi, qui viso Homine fugiunt, & alia. Sunt & Pavones, Phasiani, Perdices & alia Avium genera

Vrbes.

varia, sed longe a nostris discrepantia. At de his fusius in particularibus descriptionibus dicemus. Dividitur universa America, in duas Peninsulas maximas, ut supra diximus, quarum altera America *Septemtrionalis*, quæ tota circa Æquatorem jacet, dicitur: Altera *Meridionalis*, quia maiori ex parte ultra Æquatorem protenditur: licet nonnullæ ejus regiones etiam circa Æquatorem sint Septemtrionalis in varias regiones dividitur, quæ sunt. *Quivira*, *Nova Hispania*, *Nicaragua*, *Iucatan*, *Florida*, *Apalchen*, *Norumbega*, *Nova Francia*, *Terra Laboratoris*, & *Estotilandia*. Meridionalis partes sunt multæ: sed præcipuæ & hactenus quidem superatæ Barbarisque ereptæ hæ sunt: *Castella aurea*, *Popajana Peruvia*, *Chile* & *Brasilia*. Gloriatur America imprimis duabus urbibus *Cusco* & *Mexico*. *Cusco* Americæ Meridionalis Metropolis & primaria civitas, ea amplitudine, fortitudine, ac magnificentia, ut cum pulcherrimis etiam Galliæ vel Hispaniæ urbibus, invicta arcis munitione & hominum potissimum nobilium frequentia, ædificiorum serie ac dispositione, & situs amœnitate merito contendere queat. Nulla in eam multitudo plebeia admittitur, sed Nobilium, Procerum, maximorumque Principum sedes est, qui partim intra urbis mœnia; partim in villulis suburbanis; ruri magno numero degunt. Inter alia autem præcipua hic sunt Palatia Procerum quatuor, qui hujus Reipublicæ clavum mode-

Lacus & flumin.

rantur, quæ superbissime, sumptu prope immenso, marmoreis quadratisque lapidibus structa, atque depicta videntur. Plateæ cum omnes sint rectæ, crucis formam plerisque in locis efficiunt: nulla autem est, per quam non amoenus delabatur rivulus canali ductus, utrimque lapidibus vestito. Forma civitatis quadrangularis, in latere collis, exiliter

Montes.

atque venuste deprimitur. In clivoso & difficili montis ascensu, admirandæ pulchritudinis Arx spectabilem, atque amœnam hanc urbem reddit: cujus sive pulchritudinem, sive ingentem ædificij molem consideres, perpaucæ similes in universa Europa illis sunt visæ, qui Terras quam plurimas perlustrarunt. *Mexico* sive *Themistitan* in Hispania nova Mexicana Provincia, opulenta & celeberrima civitas, de qua infra in descriptione Novæ Hispaniæ acturi sumus. Ad alia pergimus. Multis inclytis Amnibus hæc Orbis pars irrigua, quorum plerique auriferi: Lacubus ac Fontibus copiosa. In Lacubus ac Fluvijs Piscium magna copia, unum eorum genus, qui ab Hispaniolæ Indigenis vulgo *Manati* appellantur. Hic Piscis Lutræ prope formam referens xxv pedes longus, xII, crassus est: capite & cauda bovem referens: exiguis oculis, pelle dura & pilosa, coloris Veneti, pedes duos Elephantinis similes habet. Feminæ ejus generis, ut Vaccæ Catulos pariunt, eosque gemino ubere alunt. Montes hic etiam passim plurimi, inter quos est, ut testa-

Opera Publica.

tur Bonzo, Mons flammivomus, qui par ingentem craterem tantos sæpe flammarum globos eructat, ut noctu latissime ultra centum millia passuum incendia reluceant. Nonnulli opinati sunt intus liquefactum Aurum esse, perpetuam ignibus materiam. Itaque Dominicanus quidam monachus, quum ejus rei periculum facere vellet, ahënum & catenam ferreã fabricari curat: moxque in Montis cacumen cum alijs quatuor Hispanis ascendens, catenã cum aheno incaminũ demittit: ibi ignis fervore ahenum cum parte catenæ liquefactum est. Monachus non leviter iratus Legionẽ recurrit, fabrum vehementer incusans, qui Catenam tenuiorem multo quam jussisset ipse, esset fabricatus. Faber aliã multo crassiorem excudit. Monachus Montem repetit: Catenam & Lebetem demittit: res priori incepto similẽ exitũ habuit: nec tantum resolutus lebes evanuit, verum etiam flammæ globus repente e profundo exiliens, propemodũ & Fratrẽ, & Socios absumsit. Omnes quidem adeo perculsi in urbem reversi sunt ut de eo incepto exsequẽdo nunquã deinceps cogitarent. Ad alia transeo. Superba hic Virbium & Viarum structura. Hortus fertur fuisse Regius in quo Herbæ Arboresque cum suis truncis, ramis, fructibus ex solido Auro, ea mole stabant, qua vivæ in pomarijs. Fertur & Conclave Regiũ, in quo omne Animantiũ genus ex gemmis erat, opere partim musivo & segmentato, partim celato partim etiã ex plumis varie cõserto. Memorabile est & inprimis quod de duabus vijs referunt, quarum alterra per Montiũ ardua, altera per planiciem cãposque strata est a *Quito* urbe Peruana, ad civitatem *Cusco* spatio quingentorũ milliarium: cujus operis decus augent stupendæ lapidum & saxorum moles, non Equis aut Bubus, (nam illis carverunt) sed humanis manibus adgestæ. Via campestris utrimque munita est muris, patetque in latitudinem pedes quinque & xx; intra quos rivuli fluunt consiti ad marginem arbusculis, quos ipsi *Molli* vocant. Altera vero saxis & rupibus excisa per medios Montes discurrit, pari latitudine; salebrosis insuper depressisque valliũ locis pro ut regionis natura postulabat, adgestis munitisque. Has vias *Gninacava* Rex (qui avorum nostorum memoria vixit) perpurgari, parietes ruinosos restaurari atque exornari fecit; opus ipsum alias multo est vetustius, neque unius hominis ætatis. Fuerunt etiam per itinera disposita diversoria ampla, splendida, amœna, (ipsi *Tambos* nominant) quibus Regius omnis comitatus recipiebatur; Quæ omnia sane abunde testantur Americam antiquitus cultam fuisse, neque paucis retro seculis habitari cœptam Quo etiam referri potest Imperij constans ratio. Hæc enim omnia quum apud illos summa fuerint, necesse est primum parva fuisse non potuerunt autem e minimis ad maxima protrahi, nisi longa temporis mora. Hæc de quatuor Orbis Partibus generatim pro Methodi ratione sufficiant; postulat eadem Methodus, ut speciatim & par partes Europam quæ primo loco posita est, deinceps perambulemus.

POLVS ARCTICVS AC TERRARVM CIRCVM IAGENTIVM DESCRIPTIO:

GENERALI descriptione (candide Lector) totius Orbis Terræ & quatuor Partium ejus juxta Naturæ ordinem methodice repetita & præmissa, statui ad imitationem Ptolemæi Cosmographorum Principis ab ipso Polo & regionibus sub ipso circumjacentibus, singularum deinceps particularum Geographiam inchoare : ut nimirum ab alto ad inferiora descendens, & a sinistris ad dexteriora progrediens, Septemtrionem cum Austro, & Occidentem cum Oriente paullatim conjungam : Quod ut mihi Reique publicæ Christianae fœlix faustumque sit, Deum Optimum Maximum precor & obtestor. *Poli* πόλοι Græcis ἀπὸ τοῦ πολεῖν; Latinis *Vertices*, a vertendo, quod in illis vertatur Cœlum, dicuntur Puncta Axem terminantia. Verticum autem qui & *Cardines*, unus Βόρειος & Ἀρκτικὸς Græcis; Latinis *Septemtrionalis*; qui ad Boream spectans nobis semper est in aperto : alter apud Græcos Νότιος & Ἀνταρκτικὸς; apud Latinos Meridionalis, & Australis; nobis perpetuo latens & sub Horizonte depressus. De his Virg. lib. 1, Georgic.

Hic Vertex nobis semper sublimis, at illum
Sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi.

Groenlandia unde dicta.
Cœli qualitas & Soli

Ac de Polis quidem hoc loco paucula ista sufficiant. Ad regiones sub Polo Arctico circumjacentes venio. Quæ sunt *Groenlandia, Frislandia, Nova Zembla*, cum alijs nõnullis, de quibus breviter quantum quidem cognitæ sunt, agemus: *Groenlandia* a viriditate nomen habet, Insula ignota adhuc maxima ex parte. Sita est inter Circulum Arcticum & Polum, ejus Paralleli extremi sunt Austrum versus grad. LXV Boream vero versus grad. LXXVI. In hac Insula, si Nicolao Zeneto qui Anno M CCC LXXX varijs jactationibus in vicino mari agitatus est, credimus, continua hyems est novem mensium, quo toto tempore ibi non pluit: neque ineuntis hyemis nives unquam ante ejus finem dissolvuntur, gramini tamen innoxiæ sunt. Insignis enim hic graminis & pabuli proventus. Mira item pecorum & lactariorum copia, ob illam pabuli insignem ubertatem, adeo ut strues quasdam ingentas Butyri & Casei componant, quas eo navigantibus venales exponant. Duæ autem tantum habitationes in Groenlandia nobis notæ sunt *Alba & S. Thomæ Cœnobium* de quo mox dicemus. Fluvij in ea, Meridionales *Thor, Boior, Naf, Lande:* Occidui, *Aver, Nice Ham, Fiste:* Boreales, *Fider, Diver*. Groenlandiam lambit mare Pigrum, quod & Glaciale & Concretum dicitur. De mari illo ita Plin. lib. IV cap. XIII. *Septemtrionalem Oceanum Hecatæus Amalchiam vocat, a Paropamiso amne qui Schiam alluit, quod nomen ejus gentis lingua significat congelatũ: Philemon Morimarusam a Simbris vocari ait, hoc est mortuũ mare, usque ad Promontorium Rubeas, ultra deinde Gronium.* Est in Groenlandia Monasterium ordinis Prædicatorij, & non procul ab eo mons Æthnæ instar ignivomus, ad cujus radices aquarum perennium Fons, cujus candentibus aquis non solum omnia illius Monasterij habitacula hypocausti instar calefiunt; sed etiam panes & cibi nullo alio adhibito igne excoquuntur. Tota hujus Monasterij fabrica ex tophis constat; quos idem Mons medias inter flammas evibrat. Exterior enim horum Saxorum crusta aquis adfusis mollescit, quo fit ut Saxa Saxis imposita tanquam tenacissimo bitumine conglutinentur. Idem Fontes hortos vicinos tepefaciunt, ita, ut vario Florum Herbarumque genere perpetuo rideant Proximus etiam Maris Tractus harum aquarum benignitate numquam congelatur, sed Piscibus Hominibusq; perpetuo patet. Inde hic tantus Aquatilium Pisciumque ex frigidioribus locis concursus, ut non solum hi Monachi, sed circumvicini etiam accolæ suaviter unde vivant, habeant. Sunt in hac Insula Sedes duæ Episcopales sub ordinatione Archiepiscopi Nidrosiæ, quæ Norvegiæ Metropolis. Incolæ natura magicis incantotionibus addicti. Feruntur Magicis Artibus & Carminibus ciere tẽpestates Maris & involuere periculis peregrinas naves, quas sunt prædaturi. Ipsi enim scorteis cymbis arbitrariaque navigatione utentes, ad hunc modũ laborantes alias adoriuntur. Magna ex parte Christiani sunt, omnesque fuerunt fideles; sed Pastorum negligentia ad idololatriam multi relapsi sunt, *Frislandia* insula veteribus prorsus ignota : major quam Hibernia. Magna in hac Cæli inclementia. Incolæ Fruges ullas non habent, sed Piscibus vescuntur ut plurimum. Ejus primarium Opidum ejusdem est cum Insula nominis. Regi Norvegiæ paret. Incolæ ut plurimum piscationibus rem faciunt. Capitur enim in ejus Portu tãta omnis generis Piscium copia. ut ijs multæ onerentur naves, quibus in circumjacẽtes Insulas avehuntur: Quemadmodum scribit dictus Zieglerus. Idem mare huic Insulæ ab Occidente proximum, vadis & scopulis plenum, *Icarium*; & Insulam in eo *Icariam*, ab incolis nominari scribit. Insula hæc hoc nostro tempore denuo innotescere incipit, idque Anglorum auspicijs.

Flumina.

Frislandia.

Nova Zembla:
Animaliũ varietas,

Nova Zembla Insula est sita sub gradu LXXVI. Summa hic inclementia Aëris atque intolerabile & intensissimum frigus. Regio deserta, sylvestris, rigida, molesta; Campis carent (nec graminis enim Herbam habent, nec Frondes) ursis, vulpibus, alijsque carnivoris bestijs omnia ibi infestantibus. Batavi etiam nuper, Arctoum pelagus sulcantes, prope Insulas quas gradu altitudinis LXXVII, ad Septemtrionaliora Novæ Zemblæ sitas, *Orangias* appellarunt. in arenam descendere & dimicare fuerunt coacti contra Belluas marinas: quæ vasto corpore Bovisque magnitudinem excedentes. *Walrusschen* vulgo dicuntur; os habent leonina specie, pellem villosiorem, quatuor pedes, duos dentes exparte oris superna prominentes, planos, duros, candentes, ut Elephantinis precio non cedant. Freta hic sunt, *Fretum Vaigats, Forbisherij & Davisij. Fretum Vaigats* quod & *Nassovicum*, protenditur ad Ortum usque ad Crucis angulum, deinde ad Arctapeliotem usque ad Dissidij angulum, paulo ad Orientem vergentem. Deprehensum, Fretum hoc esse pervium : itaque Batavi lustratis utrimque oris delati sunt in Mare Tranquillum. Parte dextera habitant *Samiutæ*, læva Barsiari quidam, quorum vestigia conspecta sunt, ipsi nusquam comparuerunt, etiam si magna opera studioque quæsiti fuerint. *Samiutæ* squallenti corpore, moribus inconditis sunt; videntur tamen ingenio satis esse capaci atque idoneo ad artes cognoscendas. Vestes ijs ex pellibus Caprearum, quibus a capite ad calcem usque muniuntur. Ditiores panno utuntur pellibus suffulto. Coma omnibus promissa, quam in circum componunt Statura brevis, facies lata & plana, oculi parvi, pedes breves. Omnes sunt Idololatræ; Sigilla habent lignea impo-

SEP:
TENTRIO:
NALIUM
Terrarum de:
scriptio.
Per
Gerardum Mercatorem.
Cum Privilegio
California regio
Agania
Aniani regnum
Bergi regio
Circulus Arcticus
Fretum de Anian
ASIAE PARS
Desertum de Belgian
Cioria
OCEANUS SCYTHICUS qui et Marc Tabin
POLUS ARCTICUS
NOVA ZEMBLA
PETZORKE MARE
MURMANSKOI MARE
Marc gla:
ciale
OCEANUS SEPTEN
TRIONALIS
Circulus Arc
AMERICAE PARS
Frislant insula
Farre in:
sulæ
Scetland insulæ
Lago de Conibas

POLVS ARCTICVS

lita, rudia quæ adorant, & quibus sacrificant. *Fretum Forbisherij* a Martino Forbisherio Anglo nomen accepit, qui Anno cIↃ Iↄ lxxvii. transitum ad Cathajam Septemtrionem quærens, pervenit ad Fretum quoddam, in quo reperit & Insulas & homines plurimos, de quibus paucula subijciemus. Homines ejus loci ab omni cultu alieni, crudis Ferarum ac Piscium carnibus vescuntur. Vestiuntur pellibus ferarum venatione captarum, herbas etiam crudas bestiarum in morem devorant; Tentoria eorum pellibus Balænarum teguntur, perpetuæ ibi nubes & frigus asperrimum. Canibus qui Lupos nostros specie referunt, sub jugum missis, utuntur ad res necessarias super glaciem advehendas. Arma illis sunt arcus, sagittæ & funda. Valde delectantur rebus splendẽtibus & tinnientibus. Qualem religionem colant, quam Dei cognitionem habeant, ignoratur. Nulla ibi ligna, Cervi multi, & sicut regio sterilis est, homines stupidi, tardi & sine omni ingenio. Terram non colunt, contenti rebus quas sponte producit. Venatione vivunt; Potus illis sanguis Ferrarum est calidus, aut aqua glaciei; nulli istic fluvij, nullæ scaturigines quod violentia frigoris Terram ita concludat, ut aquarum scaturigo erumpere nequeat. Homines sunt magni laboris, venatores strenui & præsertim in aucupijs astutissimi; utuntur certo navigij genere ex corijs confecto in quo uni solummodo Homini locus, cui unico tantum remo opus est Dextra instrumentum tenet quo aves telo jaculatur. Hujus exemplum in Anglia visum, ubi Homo quem Forbisherius secum hinc duxerat cum omnium admiratione cygnos, quod illi a Regina concessum erat, hoc modo aucupabatur. Hic cum aliquando Bristolij tubicinem Forbisherij equum conscendere vidisset, cõscendere & ipse voluit, sed facie ad caudam conversa equo insedit, non sine magno spectantium risu & voluptate. *Fretum Davisij* itidem a Ioanne Davisio Anglo appellationem accepit qui Anno cIↄ Iↄ xxcv & sequente, Borealiora Americæ & oras Groenlandiæ, a Liii gradu ad Lxxv, transitum illac ad Sinas scrutando, patefecit. Euripos quatuor, vastissimis Insulis interpositis, quos in Tabula vides sub Arctico Polo comminisci fuit ausus Minorita quidam Anglus Oxoniensis, Mathematicus, ut scribit in suo Itinerario Iacobus Cnoxen Buscoducensis; eosque tanto impetu versus Voraginem, quæ ad Euriporum concursus, (ubi & Rupem sub ipso Polo nigram statuit, cujus ambitus xxxiii circiter Leucarum) rapi, ut naves semel ingressæ vento retroagi non possint, neque unquam tantum ibi ventum esse, ut molæ frumentariæ circumagendæ sufficiat. Sed hæc falsa esse docuerunt nuper Argonautæ nostri; qui ad Lxxx Altitudinis gradum delati nullas Aquarum versus Loca, quæ ad perpendiculum Polo subjacent, attractiones, quales finguntur, deprehenderunt; quum tamen initium atrahendi scribatur ad gradum Lxxviii. De Septemtrionalibus autem populis ita scribit Mela. *In Asiatico littore primi Hyperborei super Aquilonem Ripheosque montes, sub ipso Syderum cardine jacent, ubi Sol non quotidie ut nobis, sed primum verno æquinoctio exortus, autumnali demum occidit, & ideo sex mensibus dies, totidem alijs nox usque continua est. Terra angusta, aprica, per se fertilis; cultores justissimi, & diutius quam ulli mortalium & beatius vivunt. Quippe festo semper otio læti, non bella movere, non jurgia: sacris operati maxime Appollinis, quorum primitias Delon misisse per virgines suas, deinde per populos, subinde tradentes ulterioribus; moremque eum diu, & donec vitio gentium temeratus est, servaße referuntur. Habitant lucos silvasque, & ubi eos vivendi satietas magis quam tædium cepit, hilares, redimiti sertis, semetipsos in pelagus ex certa rupe præciptes dant, Id eis funus eximium est.* Sed de his singularem librum scripsit olim Hecatæus, citatum a Plinio lib. vi, cap. xvii, qui etiam ex Mela pleraque de hac gente descripsit, ut ex Plinio Solinus, quorum uterque probatissimorũ authorum fide veritatem sententiæ confirmat. Paulus Iovius in Moschoviæ descriptione hæc habet. *In extremo ejus Oceani littore, ubi Norvegia atque Suecia amplißima Regna Isthmo quodam continenti adhærent, Lappones existunt, gens supra quam credibile est, agrestis, suspiciosa, & ad omnis externi hominis vestigium navigijque conspectum maxime fugax. Ea neque Fruges, neque Poma, neque ullam omnino vel Terræ vel Cœli benignitatem novit. Sola sagittandi peritia cibum parat, varijsque Ferarum tergoribus vestitur, Gentis cubilia cavernulæ siccatis repletæ folijs, cavique Arborũ stipites, quos vel intromißa flamma vel ipsa vetustas inducta carie fabricarit. Aliqui ad Mare, ubi ingens est captura piscium, ineptis sed felicibus artificijs piscantur, duratosque fumo Pisces tanquam suas fruges recondunt. Lapponibus exigua corporum statura, luridi cõtusique vultus, pedes vero velocißimi. Ingenia eorum ne ipsi quidem proximi Moschovitæ noverunt, quum eos parva manu aggredi extialis insaniæ esse dicant, magnis vero copijs inopem rerum omnium vitam ducentes laceßisse, neque utile neque omnino gloriosum unquam existimarint. Vltra Lappones in regione inter Corum & Aquilonem perpetua oppressa caligine, Pygmæos reperiri, aliqui eximiæ fidei testes retulerunt, qui postquam ad summum adoleverint, nostratis pueri denum annorum mensuram vix excedant; meticulosum genus hominum & garritu sermonem exprimens, adeo ut tam simiæ propinqui, quam statura ac sensibus ab justæ proceritatis homine remoti videantur. Vltra hos populos aliæ sunt nationes extremæ hominum, nulla certa Moschovitarum peregrinatione cognitæ, quando nemo ad Oceanum pervenerit, sed fama tantum ac ipsis plerumque fabulosis Mercatorum narrationibus auditæ. Satis tamen constat. Duidnam innumerabiles trahentem amnes, ingenti cursu ad Aquilonem deferri, mareque ibi esse longe vastißimum, ita ut illinc ad Cathaium legẽdo oram dextri littoris (nisi terra intersit) navibus perveniri posse certißma conjectura credendum sit.* Cæterum de Hyperboreorum habitatione expedit adire Philosophorum accuratissimas disputationes, quæ sunt apud Conciliatorẽ septima & sexagesima differentia. Expedit etiam audire Iulium Scaligerum excercitatione xxxvii de navigatione ex mari Hyperboreo Sinam Versus ita scribentem. *An vero per id Mare poßit ad Sinas institui navigatio, alia alijs adducta sunt in utramque partem argumenta, varieque adsensum est Nostra tamen hæc sunt. A Duvinæ fluvij ostijs unde cursum auspicantur legendum esse volunt totum illum tractum, qui universam ambit Scythiam ad ejus orientalem usque angulum: in cujus flexu, Septemtrionem aut Aquilonem aut cum Favonijs commutandũ. Qua de re qui verba faciunt. illius & Mares & ventorum & oræ naturam minus exploratam habere, certum est, Adeo namque rari sunt Zephyri & subsolani, ut pene sint ignoti. Aquilonum frequentia tanta, ut illis imperium cœli quasi legitimum a natura commissum esse videatur. Vada infinita, cæta, limosa. Hyeme quæ decem sævit menses, quasi pavimento solidata maris superficies. Aestate perpetua caligo, quæ pomeridianis horis una & altera vix discussa, mox redintegratur. Tum vero majus a glacie periculum, cujus immensæ crustæ fluitantes, mobilium insularum interse concursantium spieciem præbent.* Certe nuperis Batavorũ navigationibus Anno cIↄ Iↄ xciv, & sequentibus duobus in hæc loca institutis, spes facta est, posse ex mari Hyperboreo ad Orientalis Orbis Oras navibus perueniri, sed difficulter admodum propter glaciem & hibernam noctem. Constat enim Naves nostras ad gradum usque lxxxi provectas & etiamnum Mare apertum juvenisse; post vero ad grad. lxxv glaciei crustis ingentibus ac nocte ingruente impeditas fuisse, ne ulterius progredi possent. Destituit vectores Sol iv Novemb. Anno cIↄ Iↄ xcvi; Visus iterum xxiv Ianuarij, Anno sequenti: quod toto tempore in Nova Zembla tuguriolo a se exstructo latitarunt, usque ad xiv Iunij, fortissimi Argonautæ: quo die deserta navi oneraria reditum molientes duabus scaphis se commiserunt, atque ita quadringenta pene milliaria confecerunt Colam usque Lappiæ civitatem socijs quibusdam interea amissis.

ISLANDIA.

Nomina, a quibus & cur indita.

ISLANDIA inter varias Oceani Occidentalis Insulas quæ Norvegiæ Regno subjectæ sunt, maxima, nomen habet a gelu, quo ex parte riget. Dicitur & *Snelandia*, a Nive: item *Gardartsholm*. i. Gardarti Insulam, dictam quodam ab Inventoris nomine scribit Amgrimus Ionas Islandus ipse. Plerique hanc voluerunt esse antiquorum *Thulen*. Quam & Ptolemæus θούλην *Thulen* vocat, cujusque medium ponit gradu Latitud. xxx. xx, Long. lxiii. Hæc quinque dierum & noctium navigatione ab Orcadibus a Solino statuitur. Insula si qua alia Poëtis celebratissima, cum disjunctissimum aliquid innuerent, quasi totius Orbis remotissima. Hinc Virgilius, *Tibi serviat ultima Thule*. Seneca, *Terrarum ultima Thule*. Claudianus, *Thulen procul axe remotam*. Statius *Ignotam vincere Thulen*, & *Nigræ littora Thules* Hoc tamen adnotasse liceat *Thulen* pro Britannia a Statio illo istis in versibus usurpari,

Cærulus haud aliter quum dimicat incola Thules.
Agmina falcifero circum venit acta covino.

Et pro remotissima quaque regione in illo Iuvenalis:

De conducendo loquitur jam Rhetore Thule.

Nomen traxisse scripsit Suidas a Thule rege Ægyptio. Isidorus a Sole. Ejus verba adscripsi: *Thule ultima Insula Oceani inter Septemtrionalem & Occidentalem plagã ultra Britanniam, a Sole nomen habens, quia in ea æstivum Solstitium Sol facit, & nullus ultra eam dies est: Vnde & pigrum & concretum ejus Mare.* Reynerus Reneccius a Saxonica dictione *Tel i Limes*, quasi Septentrionis & Occidentis limes fuerit. Verum enim vero an *Thule* aliqua fuerit, dubitat Sinesius, & nusquam comparere scribit Giraldus, ancipitique de ea sententia distrahuntur doctiores. Plerique *Islandiam* Thulen (uti diximus) olim vocatam asseruerunt, his tamen Saxo Grammaticus, Cranzius, Milius. Iovius, Peucerus refragantur. Ortelius suspicatur Tilemarchiam Norvegij Regni tractum esse antiquorum Thvlen: atque ex Isidoro Thule inter Septemtrionem & Occidentem sita quum sit, alibi quærenda est. Doctissimus Gaspar Peucerus libro de terræ dimensione author est Schetlandiam vocari a nautis *Thilensell*: quod si ita est merito nobis cum eruditissimo Camdeno dicere liceat. inventam Thulen, eamque non Islandiam aut Tilemarchiam, sed Schetlandiam esse. Hæc enim insula est inter Scotiam & Nuruegiam frigoribus horrida, & undique procellis exposita, cujus Incolæ piscẽ vento exsiccatum contusumqae pro farre & pane habent. Certe Solinus eam juxta Brianniam ponit: *Multæ aliæ circum Britanniam Insulæ, e quibus Thule ultima, in qna æstivo Solstitio Sole de Cancri Sydere faciente transitum, nox pene nulla: Brumali Solstitio dies adeo contractus, ut ortus juncti sint & occasus. Vltra Thulen pigrum & concretum Mare. Inde a Caledoniæ promõtorio Thulen petentibus, bidui nauigatio est.* Quamvis autem Schetlandiæ Polus Arcticus non ita attollatur, ut commentus est Pitheas Massiliensis apud Strab. tamẽ ut eam eandem cum Thule judicemus, faciunt nominis ante relati adfinitas, Poli elevatio cum Ptolemaica consentiens, quodque bidui navigatione a Caledoniæ promontorio distet ex Solini descriptione. Sed de his satis, ad Islandiam redeo.

Situs.

Sita est Islandia non sub Meridiano primo, ut notavit quidam, sed octavo inde gradu. Longitudo ejus est C milliarium Germanicorum, ut vulgus scriptorum habet, his addit quadraginta quatuor, dictus Ionas. Latitudo milliarium Germ. lxy. Cœlum habet inclemens, ac pro majori parte inculta est, præsertim versus plagam Septemtrionalẽ ob austera spiracula venti Circij; qui nec frutices, ut scribit Olaus, elevari permittit. Tellus autem sementi faciendæ minime idonea, neque ullum fert Frumentum: at Graminis adeo fœcundum solum ferunt in hac insula omnes qui de ea scripsere, ut nisi pecus a pabulo interdum arceatur, ab arvina ne suffoceatur, periculum sit. Præter Equos & Boves nullum jumentum apud hos esse, fatetur ipse Ionas: Bovesque & Vaccæ hic omnes cornibus carent; oves non item. Catellos habent albos quos impensius diligunt: Falcones candidos magna copia: sunt & Corvi candidi Agnellis & Porcellis infestissiimi. Vrsi item & Lepores albi. Etiam, teste nostro sæpius dicto Islaudo, Aquilæ albicantibus caudis; quos Plinius (ut addit) Pygargos appellavit, Præter Betulam & Iuniperum nullam hanc insulam ferre Arborem, Velleius testatur. Quare Lignorum maxima per universam Insulam inopia est, nisi forte (quod interdũ accidit) ex Septemtrionali plaga Arbores grandiores ventorum turbine funditus extirpatæ naufragij instar ad hæc littora deferantur: quibus incolæ ad usum focorum, æcificiorum, naviumque utuntur. Subest Regno Norvegiæ ab anno nempe cIc cclx, quo primũ hos homagium huic præstitisse, tradit idem Ionas Qua ratione Rex Daniæ qui & Norvegiæ eo quotannis Præfectum mittit, qui in arce Bestede sedem suam tenet, eique nunc obediunt, ut quondam suis Episcopis; a quibus ad Christianam fidem sub Adelberto conversi fuere. Tempore Haraldi Pulchricomis, Harsagro uernacule Ionæ (primi Norvegiæ Monarchæ, sunt qui putant habitari cœptam: cum hic nempe Regulorum multitudinem expluliſset ex Norvegia) qui novas quærentes sedes, huc cum familijs commigrarunt, atq; patriæ desideriũ exuentes, mansere, Circa annum Christi millesimũ hæc accidisse verisimile: Circa annum Iↄ ccclxxiv scribit nominatus Islandus Ionas, apud quem habes horum Episcoporum omnium seriem & nomina. Primum eorum Episcopum nominat Crantzius *Islephum*. Sub eorundem Norvegiorum imperio videtur fuisse, ante annos ducentos, ex exceptis Nicolai Zvnij Eclogis, ubi legimus hanc Insulam a Zichmi Frislandiæ Rege bello petitam, sed frustra, & a Regis Norvegiæ militibus præsidiarijs in hac insula positis repulsum. Dividitur vero Insula uniuersa in totidẽ Partes, quot sunt Mundi Cardines. Orientalem vocant, *Austlendingafiordung*, Occidentalem *Westfiordung*, Septemtrionalem *Nortlendingafiordung*, Meridionalem *Suydlendingafiordung*. Vrbibus carent, Montes pro Vrbibus habentes. Fons hic qui fumigantis aquæ vitio nativam rei cujuslibet originẽ demolitur: & quicquid fumi hujus exhalatione respergitur, in lapideæ naturæ duritiem transmutatur, forma duntaxat superstite. Est & Fons pestilẽtis undæ, quem qui gustaverit, perinde ac veneno prosternitur. Sunt latices Cerealis poculi proprietatem imitantes. Oceanus autem Septemtrionalis in quo hæc insula sita est, tantam Piscium copiã subministrat. tantamque Reipublicæ Islandicæ utilitatem præstat, ut non multorum hominum, sed totius Insulæ salus & fortunæ inde pendere videantur; inde enim om-

Cœli & soli qualitates Animaliũ varietas.

Imperium Majorum.

Fontes.

Mare.

ISLANDIA
Septentrio
Meridies
Grims ey
Papey
Breida fiorder
Bloe
NORD
LENDING
Westmanna
Hekla promontorium
Milliaria Germanica
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio

ISLANDIA

nes aut vivunt,aut victum quærunt, familiasque sustentât.Hic si velim hujus Maris piscium genera omnia recense-
re,tempus me deficiat. Aliquot vero rariora non abs re fuerit commemorare. Nusquam enim in formis Piscium va-
riandis Natura magis deprehenditur ludere)hac utar voce)quam in Arctoo Mari. Visitur ibi Navigantibus *Hyæna*,
sive Porcus marinus;animal sane monstrosissimum: *Zyphius*, Bubonis habens caput, horrorem spectantibus incu-
tiens: Equus marinus quem Islandi *Hroshwalur* vocant,jubatus;exitium Piscatotibus adferens: Bos marinus Islandis
Zeenaut,colore cineraceo; egressus aliquando Mari in vicino littore pascitur; naso folliculus adhæret,cujus benefi-
cio in aquis vivit;eo rupto alijs bobus se non invitus conjungit;Vitulus *Rostunger* eidem genti,quem gradi scribunt
in maris profundo pedibus quatuor,sed brevissimis;pelléque habere durissimam,&quæ vix ullis ictibus potest per-
forari. Visuntur & hæc. Pisces *Nahuai*. Hujus carnem siquis comedat, statim moritur: habetque dentem in interiori
capitis parte prominentem ad septem cubitos. Hunc quidam pro Monocerotis cornu vendiderunt. Creditur vene-
nis adversari. Quadraginta ulnarum longitudinem habet Belua. *Roider* centum triginta ulnarum est, caret dentibus.
Ejus caro esui accommodatissima gratissimaque: pinguedo multis morbis medetur. *Cætus Britannicus*, longitudine
triginta ulnarum : dentibus caret, linguamque septem ulnarum habet. Est & maximum *Cætorum* genus quod raro
apparet, Insulæ magis quam Pisci simile. Insequi minores Pisces præ corporis illa immani mole nequit, capit tamen
illos sua quadam arte & astutia: Alius item piscis *Stantusvalur* dictus totus cartilagineus, Raiæ aliquo modo similis:
sed infinitis modis major. Insulæ speciem cum apparet, præbet, alis naves evertit: Et alia. Ad Montes transeo. Islan-
diæ (inquit Georgius Agricola) tres sunt Montes elati in Cœlum, quorum vertices perpetua nive candent, radices
Montes. sempiterno æstuant igne. Primus vocatur *Hecla*, alter *Crucis*, tertius *Helga*, id est, sanctus. Ab Hecla non longe ab-
sunt fodinæ sulphuris, pene unicum incolarum mercimonium, & vectigal insulæ : Mercatores enim naves eo onu-
stas evehunt, Mons ipse cum furit, ut horribilia tonitrua insonat, proijcit ingentia saxa, sulphur evomit, cineribus
egestis omnia longe lateque complet, ut ad vicesimum lapidem Terra coli non possit. Qui naturam causasque ejus
incendij curiosius contemplaturi propius ad Mõtem accedunt, facile una aliqua latente voragine vivi absorbentur:
nam & multę sunt, & cineribus ita tectæ, ut nemo sibi cavere possit. Locum propterea vocant carcerem sordidarum
animarum. Accidit huc, quod quum glacies soluta totos octo menses magnis molibus littori undique allidatur,
horrendum sonum edat, quem incolæ dicunt Animarum esse ejulatum & quiritationem. Ejusdem & naturæ alius
Mons nomine *Helga*. Hic mons anno cIↃ IↃ lxxx I teste Iona tanto fragore & tonitru ignes & saxa eructavit, ut inde
ad octuaginta milliaria grandiores machinæ bellicæ explodi putarentur. Apud hunc vorago quædam, ubi spectra
se offerunt, congressibus Hominum tam manifesta, ut tanquam viventes accipiantur ab ignaris mortis illorum; nec
deprehenditur error, prius quam disparueriut umbræ. Sed hæc aut fabulosa sunt, aut certe Dæmonum ludibria. Ipse
Ionas fabulosa putat. Crantzius. Islandos specus plerumque habitare scribit, ad Mõtium latera excavatis mansiun-
culis. Quod idem quoque Olaus asserit, inprimis tempore brumali. Ex ossibus piscium domos extruunt, penuria
Opera Publica. & privata. lignorum. Contra Ionas, dicit hic Templa & domicilia extare satis multa ex ligno, cespite, & saxis satis magnifica &
sumptuosa. Duos habet Insula Episcopatus Cathedrales, *Holam* sub quo sunt Monasteria *Pingora*, *Remested*, *Modur*,
Munkeniere: *Scalholt* cui Monasteria subsunt *Videy*, *Pynebar*, *Kirckebar*, & *Skiada*. Ex Vellei hujus tabulæ auctoris tamẽ
scriptis intelligitur novẽ id ea esse Monasteria : & Tẽpla præterea trecenta viginti novem. Episcopi autem ex Aca-
demia Haffnensi eo mittuntur, quorum alter Boreali Insulæ parti præest, alter Meridionali. Ac uterque Gymnasium
publicum ædibus adjunctum habet, in quo viginti quatuor pueros suo sumptu alere & erudire tenetur. Incolę com-
Mores. muni tecto, victu & strato gaudent cum Iumentis. In simplicitate sancta vitam agunt, cum nihil amplius quærant
quam quæ natura concedit. Nam & montes habent pro Opidis, ut diximus, & fontes pro delitijs. Beata gens cujus
paupertati nemo invidet, & inde beatior quod Christianismum acceperit. Sed Mercatores Angli & Dani quiescere
gentem & suo contentam esse non sinunt. Nam ob piscaturam evehendam, Insulam hanc frequentantes, cum mer-
cibus omnigenis vitia quoque nostra invexerunt. Res majorum memorabiles carminibus celebrant, vel scopulis in-
Victus. sculptas vindicant ab oblivione. Piscibus ut plurimum victitant, quibus quoque exsiccatis & contusis, tanquam in
farinam redactis, loco panis in mensa utuntur: lautiores autem pane bis cocto. Potus olim aqua, ditioribus lac: nunc
autem Fruges aliunde allatas huic miscere didicerunt: & simplicis undę, postquam exteri cum ijs negotiari cœperũt
Mercimonia. oderunt haustum. Lubecenses enim, Hamburgenses, & Rostochienses, quotannis hanc insulam navibus suis frequẽ-
tantes eo deferunt Farinam, Panem, Cerevisiam, Mulsum Vinum, Pannos Anglicos, Lintea, Ferrum, Chalybem,
Aurum, Argentum, Mulierum Vittas & Ligna in usum ædificiorum & navigiorum : exportant pro his pannum
Islandicum (vulgo *Watman*) magnas sulphuris effossi moles, Pisces induratos, Butyrum, Sebum, Vellera, Ferarum
Pelles, Vulpes Falcones albos, Equos, & alia istiusmodi. Piscium hic tanta copia, ut eorum strues altissimas sub dio
concinnent, atque ita venum exponant, altitudine interdum ipsa ędium tecta superante. Tanta etiam Butyri salsi co-
pia, ut cistis odoratis recondant longitudine pedũ quadraginta, altitudine v, præter usitata dolia.

Sed lubet Erasmi Michaelis versus, quos habet lib. III Rei Nauticæ de Islandia adjicere.

Vltima Parrhasias Islandia spectat in Arctos,
Sub Caurum porrecta gradus: non divite tantum
Læta solo, cum vel cæcis occlusa cavernis
Sulphura flava coquit mixtisque extrusit arenis.
Pabula vel lætis pecori gratissima pratis
Fundit, & oppletas investit gramine valles:
At vicina etiam solidos cum littora pisces
Nec numeris, nec mensura, certisve ferendos
Nominibus stipat, ratibusque immittere certat.
Proventu siquidem vario cum excesserit, uno
Hoc vincit tamen, & cumulato pisce redundat,
Aucta opibus fortesque animis complexa colonos,
Cujus & in Notios quæ pars jacet ob via ventos,
Aestuat æternis per aperta foramina flammis.
Eructatque globos cinerum, trepidoque boatu,
Hecla tonans inter sparsa pice Sydera lambit.

BRITANNICAE INSVLAE:

Anglia, Scotia & Hibernia, cum orcadibus, Hebridibus, Mona, vecta, & ceteris insulis circumjacentibus sub nomine Britanniæ comprehensis.

Regio. *Nomina, a quibus & cur indita.*

BRITANNIA omnes Insulas, quæ inter Hispanias & Germaniam magno terrarum spacio Galliæ prætenduntur, suo nomine complectitur. Eam nuper Lhuyddus *Prydaniam* Th. Eliottus eques Britannus πρυτανείαν dici voluerunt, sed studio magis contentionis, quam veritatis incitati, contra Aristotelis, Lucretij. Iulij Cæsaris, & aliorum veterum scriptorum authoritatem ac fidem. Quia autem olim Britanni omnes se glasto inficerent quod cæruleum efficiebat colorem, ut horribiliore in pugna aspectu essent : ijdemque quicquid depictum & coloratum *Brith* patria & antiqua lingua appellarent : recte quidam statuunt, Græcos (qui primum hoc nomen ita conceperunt) ab incolis, quos *Brith* & *Briton* appellari accepissent, ad *Brith Tania*, quod regionem significat, addidisse : & ideo Britanniam regionem Britonum, id est pictorum & coloratorum dici, non aliter atque Mauritani Mauri, Lusitani Lusu & Aquitania aquarum regio nominatur. Vt autem prisci Galli a Gomer filio Iaphet Gomeræi, Comeritæ, Cimmerij & contracte Cimbri : sic etiam Britanni sua propria lingua olim *Cumeri* & *Kimbri* dicti sunt. Itaque eos veram esse Gallorum propaginem e Nomine, Situ, Religione, Moribus & Lingua, manifeste constat. Britanniam autem *omnibus Cœli ac Soli bonis Natura donavit, in qua ne c rigor est nimius hyemis* (ut habet Panegyricus Constantino dictus) *nec ardor æstatis: in qua segetum tanta fæcunditas, ut muneribus utriusque sufficiunt, & Cereris & Liberi, in qua Nemora sine immanibus bestijs, Terra sine Serpentibus noxijs. Contra, Pecorum mitium innumerabilis multitudo, lacte distenta & onusta velleribus: certe, quod propter vitam diligitur, longissimi dies, & nullæ sine aliqua luce noctes, dum illa littorum extrema planities non attollit umbras, noctisque metam Cœli & Syderum transit aspectus, ut Sol ipse qui nobis videtur occidere, ibi appareat præterire.*

Cœli Temperies. *Soli fertilitas.* *Animaliũ varietas,*

Est sane Britannia Naturæ gaudentis opus, quam quasi alterum Orbem, extra Orbem, ad delicias humani generis constituisse, & tamquam formam quamdam ad eximiam pulchritudinem & universi ornatũ egregie depinxisse videatur. Ea varietate gemmea, & descriptione amœna oculi quocunq; inciderint, reficiuntur. Vt incolas taceã, optima corporis habitudine, cõmodissimis morib⁹, mitissimis ingenijs & maximis animis, quorum virtus rebus domique bellique gestis est universo Terrarum Orbi testatissima.

Incolarum virtus. *Albion Insula. Vnde dicta.*

Inter omnes Britanniæ Insulas duæ reliquas magnitudine longe præcellunt : *Albion*, sub qua Anglia & Scotia continentur, & *Hibernia*, Prima magnitudine est *Albion*, quæ nunc sola nomen Britanniæ retinet, quod antea omnibus erat commune. Atque hoc nomen magis e libris eruitur, quam in communi sermone usurpatur, nisi quod Scoti se *Albinich* & suam regionem *Albin* adhuc vocent. De nomine autem *Albion* non multum laborandum, quod huic Insulæ imposuerunt Græci ad differentiam, cum circumvicinæ Insulæ omnes Britannicæ vocarentur. A Græcorum enim vanitate, fubulositate & desultoria illa in fingendis nominibus levitate enatum videtur. Cum enim illi Italiã ab Hespero Atlantis filio Hesperiam, Galliam a Polyphemi, Gallatiam, &c fabulose dixerint: hanc Insulam ab Albione, Neptuni Filio Albionem etiam fabulose denominasse, vero non absimile videtur: quod Perottus & Lilius Giraldus prodiderunt. Alij ab ἀλφὸν malunt deducere, quod teste festo, Album Græcis sonat, unde & Alpes appellatæ. Albicantibus enim rupibus quas *mirificas Moles* Cicero vocat, coronatur: unde & Orpheus albicantem terram dixit.

Figura & situs,

Figura ejus triquetra est. Siciliæ maxime similis, nam in tres diversos angulos sese cuneat. Promontorium primum Occidentem versus Angli vocant, *The cape of Cornwall.* Ptolemæus vocat ἀντιουέσταιον ἢ βολέριον. Diodoro est *Belerium*. Secundum *Cantium* quod Orientem prospicit, Anglis *Nortforland* : Tertium *Orcas* sive *Tervisium* quod longe in Septemtrionem extenditur, Scotis *Dungisbehead* dictum. Livius & Fabius Rusticus eam oblongæ scutulæ sive bipenni assimulavere. Ab Occasu, qua Hibernia sita, est Vergivius Oceanus irrumpit, a Septemtrione, vastissimo & apertissimo Hyperboreo Mari pulsatur, ab Ortu qua Germaniæ prætenditur, Germanico, a Meridie qua Galliæ opponitur, Britannico urgetur. Qui Cœli spacia Terræ tractibus accuratius compararunt, Britanniam octavo Climati subjecerunt. Parallelis decimo octavo, & vicesimo sexto incluserunt. Diem maximum horarum Æquinoctialium XVIII cum semisse putant. Cæsar latus ejus quod Meridiem spectat, scribit continere millia passuum quingenta : Quod ad Occidentem vergit, septingenta millia: quod autem cõtra Septemtrionem protenditur, millia passuũ octingenta; ut circuitus universus sit vicies ceutum mille passuum. Diodorus libro sexto ambitum ejus scribit esse duorum & quadraginta millium stadiorum, Martianus: *Britannia*, inquit *longa millibus octingentis, lata trecentis* , *circuitus tricies octies viginti quinque millia tenet.* Nugæ. Doctissimus & accuratissimus scriptor Camdenus hanc rationem inivit, a Tarvisio promontorio ad Belerium, itinere ob sinuosos littorum tractus curvato, millia passuum sunt CCCIↃXII, Inde ad Cantium CCCXX. milia : denique a Cantio ad Tervisium ICCIIII millia. Quæ summa est CIↃ IↃCCCXXXVI millium passuum Hæc Insula olim in duas partes divisa fuit, teste Ptolemæo magnæ Constructionis lib. II , ubi insulam universam in *Britanniam Magnam & Peavam* dispescit *Magnam* vocat citeriorem ejus partem ad Miridiem. *Parvam* vero ulteriorem ad Septemtriones. Romani vero ulteriore parte neglecta, *quia*, ut inquit Appianus *illis utilis esse non poterat*, citeriorem in Provinciam jam radactam primum duplicem fecerunt. *Inferiroem* & *Superiorem*, ut ex Dione colligitur. Angliæ enim partem citeriorem cum *Wallio Superiorem*, ulteriorem & Septemtrionalem *Inferiorem*, vocat. Postea in tres partes descripserunt, ut ex Sexto Rufo liquet, in *Maximam Cæsariensem*, *Britanniam Primam* & *Britanniam Secundam*. Postremo, cum Imperij Romani formula indies immutaretur, Britanniam quinquepartitam fecere, *Britanniam* nimirum *Primam. Secundam, Maximam Cæsariensem, Valentiam, & Flaviam Cæsariensem*, Atque hæ quidem fuerunt sub Romanis ipsius Britanniæ divisiones. Nonnulli universam Insulam olim fuisse in tres partes divisam scripsere, nempe in *Loegriam*, *Cambriam* & *Albaniam*. Sed hanc recentiorem esse divisionem credit Camdenus, ut quæ a tribus populis. Anglis, Cambris & Scotis, qui postremo Insulam inter se diviserunt, videatur enata. Postea in duo Regna; nempe Angliam & Scotiam, divisa est insula: jam vero fœlicissime sub Iacobo 6 unita hæc duo sunt Regna, & tota insula *Magna Britannia* appellata.

Mare,

Vastissimo autem & apertissimo Oceano, ut supra docuimus Britannia undique circumfunditur, quem B. Basilius *Mare magnum, & navigantibus horrendum* dixit. Late certe modo campos vicinos inundat, modo refugit & nudat, & ut cum Plinio loquar, in magnitudine hac aperta, Lunæ vim laxe grassantis effica-

ANGLIA, SCOTIA et HIBER: NIA.
OCEANVS DEVCALI:
OCEANVS
DONIVS
Hiberniæ aliquot nomina.
OCEANVS
Miliaria Anglica parua
VERGIVIVS OCEANVS
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio
OCEANVS BRITANNICVS
HIBERNI:
MARE
DANIAE PARS

tis efficacius sentit, tantaque vi semper immittitur, ut non solum flumina retroagat, sed aut terrestia deprehendat Animalia, aut marina destituat. Tot enim & tanta Monstra marina in littore Brittannico derelicta singula quæque ætas vidit & obstupuit, ut non temere cecinerit Horatius.

Belluosus qui remotis.
Obstrepit Oceanus Britannis,

Et Iuvenalis: *Quanto Delphino Balæna Britannica major.* Tantumque erat vel hoc nostrum Mare hyeme navigare, ut Iul. Firmicus in libello de Errore profanarum religionum ad Constantem & Constantium. Imp. exclamarit. *Hyeme (quod nec factum est aliquando nec fiet) tumentes, & sævientes, undas calcastis Oceani Britannici, sub remis vestris incogniti jā nobis pene maris unda contremuit, & insperatā Imperatoris faciem Britannus expavit. Quid amplius vultis? virtutibus vestris victa Elementa cesserunt.*

Commoditates.

De commoditatibus quas hoc Mare præstat, de tepore quo terras fovet, de vaporibus quibus aerem nutrit, & agros irrorat, de Piscibus varij generis, Salmonibus, Passeribus, Paguris, Asellis, Halecibus, &c quorum infinita examina alit, nihil attinet dicere; Magaritæ tamen non sunt silentio prætereundæ quas rotunda specie Mari Britannico gregatim natare ducem sectantes, more apum Iubas memorat. Et Marcellinus: *Quod genus gemmæ etiam in Britannici secessibus Maris gigni, legique licet dignitate dispari non ignoramus.* Harum spe Cæsarem Britanniam petijsse author est Suetonius, easque tanta magnitudine fuisse, ut in nonnullis manu pondus exegerit, thoracēque ex illis Veneri Genetrici dicaverit. Atque hæc de Albione, nunc reliquas præcipuas percurramus. Inter omnes longe præcellit Hibernia, de qua nihil hic, de ea in proprijs quas occupat tabulis, dicturi, Eam sequuntur *Orcades*. nunc *Orkney*, xxx plus minus Insulæ, modicis inter se discretæ spatijs, quas ita appellat antiqua quædam membrana, quasi *Argath*, id est *supra Getas*, ut ibi exponitur: Camdenus malit supra *Cath*, objacet enim *Cath*, regioni Scotiæ, quam ob promontorium *Cath-nesse* nunc vocant, cujus Incolæ *Carini* pro *Cathini* perperam Ptolemæo nominari videntut, Solini ætate Homine vacarunt, & junceis herbis inhorruerunt, nunc vero cultæ sunt, sed sine sylvis, Hordei satis feraces, Tritici & Arborum omnino indigæ. Serpens in eis nullus aut venenosum animal. Animalium greges numerosissimos nutriunt: Lepores, Cuniculi, Grues & Cygni hic multi. Copiosa item in his piscatio est, ex qua Incolæ non parum emolumenti capiunt. Iulius Agricola classe primus Britanniam circumvectus, Orcadas ad id tempus incognitas, invenit domuitque, tantum abest ut Claudius devicerit (quod Hieronymi Chronicis asseritur,) ut Hadriani tempore Iuvenalis cecinerit.

Orcades unde dictæ.
Soli fertilitas.
Animaliū varietas.
Imperium Majorum.

Arma quid ultra
Littora Iuvernæ promovimus, & modo captas
Orcades, & minima contentos nocte Britannos,

Deinde vero cum Romanorum concideret in Britannia Imperium, Pictorum sedes fuerunt, & Claudianus poetice lusit.

Maduerunt Saxone fuso Orcades.

Nennius etiam tradit Ochtham & Ebissum Saxones, qui Britannis meruerunt, cum xl *Cyulis*, id est Myoparonibus circa Pictos navigasse, & Orcades devastasse. Postea in Norwegorum potestatem & Danorum devenerunt, unde Gothice loquuntur Incolæ, & demum Christiernus Rex Daniæ pacta pecunia, anno cIↃ cccc lxxIIII, omne jus suū in Regem Scotiæ transtulit. Harum autem præstantissima Pomonia Episcopali cathedra celebris, a Solino POMONA diutina ob diei prolixitatem vocata, hodie *Mainland* incolis, quasi continens esset. Stanni & Plumbi ferax ac sede Episcopali in *Kirckwale* opidulo, & duobis castris ornata. *Ocetis* etiam inter has Ptolemęo recensetur, quam *Hethy* nunc dici conjectat Camdenus. Anvero *Hey* quæ inter has numeratur Plinij *Dumnam* dicam inquit idem Camdenus, nondum statui. Certe si non sit, malim *Faire Yle* 1. *Insula pulchra*, cujus opidum quod habet unicum *Dumo* dicitur *Dumnam* existimare, quam cum Becano *Wardhuys* in Lappelandia censere. Hactenus ille *Zelandiam* quoque unā earum nominat Ioannes Major, quinquaginta mille passibus in longum exporrectam. Incolæ porro harum Insularum cum abundantia Hordei potentissimum conficiant potum, & omnium mortalium sint bibacissimi, nullum tamen in eis unquam ebrium, aut mente alienatum, nullum amentem aut stolidum visum esse testatur Boetius. His proximæ *Hebrides* Insulæ numero xlIIII, quas Beda *Mevanias*, Ethicus *Beteoricas*, Giraldus alibi *Inchades* & *Leucades*, Scoti *Westerne Iles*. 1. Occiduas Insulas: Ptolemæus cum Plinio & Solino *Ebundas vocat*. Nominis hujus rationem elicere non possum, inquit Camdenus, nisi ita dictas existimem, quod Fruges hic non prouenerint; prodit enim Solinus harum incolas Fruges nescire, & Pisce tantum Lacteque vivere, & *Eb Eid* Brittannice sine Frugibus sonat. Hæc ille. Harum triginta esse Plinius scripsit, sed quinque recenset Ptolemæus. Prima *Ricina* est, Plinio *Ricnea*. Antonino *Riduna*, nunc *Racline*. Insula hæc exigua est obiecta Hiberniæ. Proxima *Epidium* est, nunc *Ila* (teste Camdeno) Insula satis ampla, & campestri planicie ferax. Inter hanc & Scotiam *Iona* interiacet. Bedæ *Hy* & *Hu*, situ plano gaudens, in qua Episcopalis est sedes, in *Sodore* opidulo, unde Insulæ omnes *Sodorenses* etiam dictæ fuerunt, quod in ejus diœcesi censentur; celebris autem est Regum Scotiæ sepultura. Inde *Moleos* est Ptolemæi, nunc *Mula*, cujus Plinius videtur meminisse cum inquit *Reliquarum Mella xxv mill, pass. amplior proditur*. Sic enim antiquissima Plinij editio Venetijs concipit, ubi in vulgatis legitur *Reliquarum nulla. Hebuda* Orientalior nunc *Skie*, deinde Scotiæ litori longe obtenditur, & *Hebuda* Occidentalis magis in Occasum divergens, nunc *Lewes*, cui præest *Mac cloyd*, & antiquo Manniæ libro *Lodhus* dicitur, monticulis prærupta, saxoso & raro cultore, sed omnium amplissima, a qua exiguo Euripo *Fust* djsjungitur Cæteræ præter Hyrtham ignobiles sunt aut saxis asperæ, aut cautibus inviæ, & vix virenti cespite vestitæ; has tamen omnes velut imperij sui firmamentum numerata pecunia a Norwegis coemerunt Scoti, etsi minimum inde fructum percipiant, cum Incolæ antiqui scilicet Scoti, sive Hibernici, homines erectis animis, & projecta audacia, legum severitate, & judiciorum metu se illigari non patiantur. Quod vero ad mores, cultū & linguam spectat a sylvestribus Hibernicis ne tantillum discrepant, ut facile unam eamdemq; esse gentem cognoscamus. Sed de harum Insularum incolis libet verba Solini hic apponere, qui ita de his scribit: *Nesciunt fruges, piscibus tantum & lacte vivunt. Rex unus est universis: nam quotquot sunt, omnes angusta interluvie dividuntur: Rex nihil suum habet; omnia universorum; ad æquitatem certis legibus stringitur; ac ne avaritia divertat a vero, discit paupertate justitiam, utpote cui nihil sit rei familiaris; verum alitur e publico: nulla illi datur femina propria: sed per vicißtudines, in quācumque commotus fuerit, usurariam sumit, unde ei nec votum nec spes conceditur liberorum.* Sequuntur Mona & Vecta de quarum altera in tertia Tabula Angliæ, de altera in septima agemus, Et hæc quidem de Britannia, deque insulis præcipuis Britannicis hoc loco in genere dicta sufficient: cætera in singulis deinceps Tabulis exponemus.

Hebridesearū nomina
Vnde dictæ.
Ebuda:
Mores.

HIBERNIA

REGNVM.

Regio Nomina prisca & recentia, a quibus & cur indita.

HIBERNIA Insula sequitur Orpheo, Aristoteli & Claudiano *Ierna*, Iuuenali & Melæ *Iuverna*, Ptol ἰερνία; Diodoro Siculo *Iris*, Eustathio *Vernia* & *Bernia*, Plutarcho Ogygia, incolis *Erin*, Britannis *Yverdhon*, Anglis *Ireland*. Vnde hæc profluxerint nomina, variæ ut in re obscura sub inde enatæ sunt opiniones. Hiberniam alij ab Hibero duce Hispano, qui primus magna hominum coacta multitudine, eam occupavit, dictam volunt: ab Ibero fluvio alij, quod illius accolæ primi Insulam habitaverint: alij ab hiberno tempore, quia ad Occidentem vergit: Eulogij author ab Irnalpho Duce; Postellus dum Melam Lutetiæ prælegeret, ab Hebræis repetebat, ut sit *Irin*, quasi *Iurin*, id est Hebræorum terra, *Hebræi* (inquit si Dijs placet) *cum essent Magi peritißimi, scirentque Imperium Vniversi futurum in angulo fortißimo, qui est ad Caurum, illas partes, & Hiberniam quamprimum occuparunt, Syrique & Tyrij illas regiones ut basim futuri imperij ponerent, incolere sategerunt*,. His cũ eruditissimo Camdeno suffragari non ausim, ne receptissimæ quidem isti de hiberno tempore opinioni, quamvis legamus in hac Insula ex omni vento aërem brumescere, *Hibernia*, *Iuverna* & ἰερνία procul dubio ab Orphei & Aristotelis *Ierna* dimanarunt, *Ierna* autem illa, *Iris*, *Iverdhond*, & *Irelan*, ab Incolarum *Erin*. Ab *Erin* ergo gentis vocabulo etymon petendum. Hic Camdenus cum magnis illis Philosophis ἐπέχει, nec quid opinione augurari possit se habere dicit: nisi forsan, inquit, sit ab *Hiere* Hibernica voce illis Occasum, sive plagam Occidentalẽ sonante, unde *Erin* quasi Occidentalis regio deducta videatur.

Situs.

Protenditur hæc Insula ab Austro in Aquilonem, forma lenticulari, sive ovali non viginti dierum navigatione, ut Philæmon apud Ptolemæum tradidit, sed cccc tantum mill, pass. Latitudine vix cc implet. Sita est inter Tropicum Cancri & Circulum Arcticum: inter Hispaniam scilicet & Britanniam: ab Ortu habet Britanniam, a qua mari Hibernico & unius tantum diei navigatione discluditur. Ab Occidente vastum Oceanum. A Septemtrione, qua Oceanus Deucaledonius quem Ptolemæus vocat *Hyperboreum*, irrumpit, habet Islandiam; ab Austro respicit Hispaniam.

Cœli Temperies.

Aër hujus insulæ est saluberrimus, Cœlum mite, clemens, blandum; nam neque æstivo calore Incolæ ad umbras & loca opaca impelluntur; neque frigore ad focos: semina tamen ob autumni humiditatem rarius maturescunt. Hinc Mela scribit, Cœlum ad maturanda semina iniquum habere. Salubritate tamen & serenitate aëris multum Britanniæ præstat. Nemo propter hiemem ibi aut fæna secat, aut stabula fabricat jumentis. Terræmotus hic nunquam, vix semel in anno Tonitru audies. Regio gleba præpingui, uberique Frugum proventu felix est: Pascuis tamen quam Frugibus. Gramine quam Grano fœcundior. Tritici namque grana sunt hic contracta & minuta, & vix alicujus vanni beneficio purganda. Quod ver gignit, Æstas nutrit, vix in messe pluvialis aquositas colligi permittit. Æolicis nãque flatibus, & pluvialibus inundationibus præ alijs Terris hæc exuberat. *Verum* (ut inquit Mela) *adeo luxuriosa Herbis non lætis modo, sed etim dulcibus, ut si exigua diei parte pecora se impleant, & nisi pabulo prohibeantur, diutius pasta dissiliant.* Quod etiam Solinus de hac Insula testatur.

Animalium varietas.

Hinc pecorum infinita multitudo, primæ & præcipuæ incolarum opes, Ovium etiam greges plurimi, quas quotannis bis tondent. Equi item optimi (*Hobies* vocantur) quibus non idem qui cæteris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio. Nullum ibi reptile degit, nullus Serpens, privilegio cum Creta communi: sepe, etiam illuc de Britannia allati Serpentes, mox ut proximantes terris odorem aëris illius attraxerunt, intereunt. Beda testis est, vidisse se quibusdam a serpente percussis rasa folia codicũ ex Hibernia asportatorum propinata esse, & continuo totam vim grassantis veneni, tumoremque inflati corporis recessisse. Falcones præterea Accipitres & Nisos, præ alijs regionibus copiose producit. Aquilarum quoque non minor hic copia, quam alibi Milvorum Tanta vero multitudine se Grues ingerunt, ut uno in grege centum frequenter reperias. In Boreali plaga Cygni abundant Ciconiæ vero per totam Insulam rarissimæ sunt, & illæ nigræ, Desunt Perdices, Phasiani. Picæ & Philomelæ. Apum tanta multitudo, ut non solum in alvearijs, sed etiam in Arborum truncis & Terræ cavernis reperiantur. Scribit etiam Giraldus de Avibus præ cæteris hoc memorabile, ex lignis quibusdam in mari temere natantibus, gummi primum effluere: hoc gummi postea in crustam indurescere, intus nasci Animalcula, quæ primum vitam, postea rostra, pennas, alas concipiant, denique vel in aëre volitent vel aquis innatent, neque aliter generari hoc Animal. Sylvester Giraldus, quem dixi, testatur se istiusmodi aves permultas vidisse semiformes, rostro ex testulis pendentes, quæ si perfectæ fuissent, reliquarum more volitassent. Easdem quoque in Scotia nasci ferunt, vocarique ab incolis *Bernickles* Sunt & aves, eodem teste, biformis naturæ, quas *Aurifrisios* vocãt plurimæ, Aquila quidem minores, Accipitre majores, quibus alterum pedem unguibus armatum, apertum & rapacem; alterum vero clausum & pacificum, solique natatui idoneum, naturæ ludentis opera contulit admiranda. Sunt & aliæ quas *Martinetas* vocant. Merula minores, in modum Coturnicum curtæ sed albo ventre nigroque dorso degenerant, Mirum de his aviculis, quia si mortuæ in loco sicco serventur, putrescere nesciunt: & inter vestes aliasve res locatæ. eas indemnes a Tinea conservant. Et quod longe stupore dignius est; mortuæ quoque in sicco suspensæ, rediviva plumarum renovatione singulis annis immutantur. Ferarum quoque omnia fere genera continet. Habet enim Cervos qui præ nimia pinguedine parum ad cursum apti sunt; & quanto minores sunt corporum quantitate, tanto præcellentivs efferuntur cornuum dignitate. Aprorum magna copia est. Sunt & Lepores multi. Sed omnium Animalium. Ferarum & Avium corpora, hic quam alibi minora. Est & Taxus, & Mustela. Sed caret Capris, Damis & Ericijs. Talpæ nullæ vel rarissimæ: sed Mures infiniti, Lupum, item & Vulpem habet. Sed de his satis, ad alia transeo.

Imperium Majorum.

Hibernia quondam multos Regulos habuit, nunc autem sub Anglorum regimine & per Proregem quem Dominum Deputatum vocant administratur Hibernia vero sub dominio Regis Anglorum incidit circiter annum CIↃ clxxv, quo Rodericus Connaciæ Rex, se Regem universæ Hiberniæ nominavit, qui cum tãtam Insulam subjugare contenderet, bellum continuvm cum cæteris Regulis gerebat, ex cujus quidem seditione factũ est, ut alij Reguli se, sponte, ac sine ulla sanguinis effusione Anglorum Regi Henrico Secundo dederint: & inde omnes Hiberniæ Domini dicti sunt usque ad Henricum Octavum, qui Rex Hiberniæ ab Insulæ Ordinibus & Proceribus declaratus fuit quia quibusdam seditosis Domini nomen erat inuisum.

Vrbium nomina.

Quatuor in hac Insula civitates præcipuæ, DVBLINIA totius Hiberniæ Metropolis, sedes Regia & Archiepiscopalis, Æde S. Patricij ac Comitatus titulo exornata. Hic judi-

Occidens
Oceanus Occidentalis
Irlandiæ regnum
Meridies
Septentrio
Vergivius
Miliaria Ibernica Communia
Oceanus
Mare Hibernicum
Oriens
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio

HIBERNIA

cia & Comitia, quæ vulgo Parlamenta dicuntur, celebrari solent. Hic etiam insulæ Procuratores ut plurimum consident. Secundas partes tenet *Waterfordia*, Tertias *Limmiricum*, Quartas *Corcagia*. Sunt & alia ibi opida ac municipia satis magna, de quibus in particularibus descriptionibus fusius. *Lacus* quoque plurimos hæc Terra habet, inter quos

Lacus.

Lacus est in Hultonia ab Erno lacu xv mill. distans, de quo suo loco fusius; Super *Armacum* urbem stagnum est haud amplum, in quo si hastam defixam aliquot menses relinquas, pars ea quæ luto inhæsit ferreaquæ; aquæ immersa saxea, exstans lignea futura sit. Est & *Erno* lacus, qui 30 mil. pass. in longitudine, xv in latitudine diffunditur, sylvis opacis coronatus, & adeo piscosus, ut piscatores nimiam frequentius piscium copiam, retiumque rupturas, potius quā defectus conquerantur. Fama est inter accolas hunc olim agrum fuisse cultivissimum, & Incolis frequentissimū sed subito propter corū infandam cum bestijs venerem, superfusis aquis in lacum redactum. *Terram*, inquit Giraldus, *tam turpium contra naturam facinorum consciam, non tantum primis, sed cunctis in posterū habitatoribus indignam Author Naturæ judicavit.*

Flumina.

Fluminibus item egregijs, scinditur & rigatur Insula: quorum nomina hæc sunt: *Avenlifius*, Dubel perfluens, *Boandus* per Mediam; *Banna* per Vltoniam; per Connaciam, *Linnus & Moadus*, per Kenelcunilliam, Slichejam & Samairam, *Modernus* vero & *Furnus* per Keneoliam. Sunt & alia plurima, quorū quædam ex Terræ penetralibus irriguisque fontium venis emersa, alia vero subito e stagnis erupta, illustres Insulam per partes longis excursibus disterminant, & distinguunt, de quibus suis locis. Inter omnia vero Flumina Hiberniæ non immerito principatum *Synnenus* obtinet, tam quantitatis suæ majestate longisque Terrarum excursibus, quam fœcundissima piscositate. Cæterum Flumina & Lacus suis sibi innatis fœcunda sunt Piscibus, & præcipue generibus tribus, Salmonibus & Turtris, Anguillisque lutosis: Murænisque oculosis *Syennenus* affluit. Sed desunt generosi aliarum regionum & dulcis aquæ Pisces: Lucij videlicet, Perticæ, Gobiones, omnesque fere qui nō ex marinis fluctibus originem trahunt. Habēt autem e contrario stagna trium Piscium genera quæ nusquā alibi reperiuntur. Sunt enim Turtris lōgiores & rotundiores, albis carnibus consertis & sapidis, Vmbris persimiles, nisi quod capite degenerāt crassiore. Sunt alij & marinis Halecibus, tam forma & quantitate, quam colore & sapore, simillimi. Sunt & Tertij, Turtris, nisi quod maculis carent, per omnia similes. Hæc autem tria genera Piscium in æstate tantum & nunquam in hyeme comparent. Terra inæqualis est & montosa, mollis & aquosa. In summis Montium verticibus Stagna reperies & Paludes. Pecore Montes, Nemora Feris abundant. De Mari quod Hiberniam & Britanniam interluit, sic scribit Solinus:

Mare.

Mare quod inter Hiberniam & Britanniam interluit, undosum & inquietum toto in anno, non nisi æstivis pauculis diebus est navigabile. Sed errat. Satis enim tranquillum est, nisi ventorum vi agitetur. Et non solum æstate, sed etiam summa hyeme, vectores ultro citroque navigant. Marinis autem Piscibus per omnia latera, maritima satis abundant. Habet Hibernia in universum Comites trigina tres, Archiepiscopos quatuor: *Armachiensem*, totius Hiberniæ Primatem: *Dublinensem* Hiberniæ Primatem: *Cassiliensem & Toamensem*. Et hi quatuor viginti novem Suffraganeos habent, quos omnes suo loco & ordine insequentibus Tabulis recensebimus. Sed antequam ad reliqua pergamus, tenendum est, Hiberniam ex incolarum moribus in duas partes distribui.

Mores.

Qui enim legibus teneri recusant & incultius vivunt *Irishrie* & vulgo *Wild Irish*, id est, sylvestres Hibernice vocantur. Qui vero legum potestatem sanctam habent, & judicijs se sistunt, *Anglo-Hibernici* dicuntur, & eorum regio *The English Pale*. Qui in Anglica provincia habitāt, victu, cultu & sermone ab Hibernicis differunt. Nam a priscis Anglorum moribus ne transversum quidem unguem discedunt, Anglice, naturaliter & incorrupte loquuntur. Hibernice tamen norunt, ptopter quottidiana commercia. Authoritate nutuque Britannicarum Legum Rempublicam administrant: suos tantum cives affinitate devinciunt: & Hibernicos procos vehementissima animi contentione repudiant. Hæc de Anglicę provinciæ habitatoribus dicta sufficiant, reliquum est ut de Hibernicorum moribus atque consuetudine nonnihil dicamus. Hibernici primarios quosdam Tyrannos habent, quorum imperio plures tenentur; sub Anglico jure & imperio, nisi simulate & quamdiu Angli milites eorum territoria depopulantur, non vivunt. Iudicia tamen propter deprædationes & furta nocturna certis temporibus & locis constituunt. Illic reorum qui accusantur, proprium est: Nego. Si convincantur, ad litem æstimandam quosdam arbitros: quos ille *Brehonios* appellant, adhibent. Isti sunt ex una familia proseminati, qui quamvis intelligentiam juris non habeant, vulgo tamen propter arcanam quamdam scientiam ac moribus acceptam, quasi divini habentur. Militia eorum partim equestris, partim pedestris est. Equites habent Equos valde tractabiles, quos sine ullis adminiculis, etiam loricati insiliunt. Hastas bene ponderosas circa medium manibus præhensas supra capita in hostem vibrant. Inter pedites quidam sunt sagati milites valde robusti, quos *Galeglacios* vocant, & tela pedalia securibus similia, eaque gemina, cultris tonsorijs acutiora, longiusculis hastilibus affixa gerunt, & totius Hibernici belli fundamentum ac robur sunt. Secundum locum obtinent Pedites levis armaturæ machærophori, qui *Karni* dicuntur, & neminem occisum putant nisi capite truncatum. Tertio loco sunt cursores, quos Daltinos vocant, qui inermes incedunt & ministros se præbent equitibus. Totus autem tam equitatus quam peditatus, quoties ad manus venitur magna voce *Pharro Pharro* inclamat: & tibia utriculari loco tubæ utitur. Decumbenti assistentes nunquam de Deo, nec animæ salute. aut Testamento condendo verba faciunt, sed omnia in spem convalescendi: pro deplorato habent, si quis Eucharistiam postulet. De Testamento non laborant Vxores, quod mos inolevit, trientem bonorum eis dari, reliqua in liberos distribui æquis portionibus, nisi quod in hæreditate adeunda plus potest, qui plus valet. Qui enim potentissimus, sive Patruus sive Nepos, in hæreditatem exclusis filijs, sæpissime involat. Moribundum aliquem antequam fatis concedat, præficæ in quadrivio stantes passis manibus vocant quibusdam clamoribus, ad hoc aptatis, & animam eluctantem remorari conantur, commemoratis bonorum, Conjugum, formæ, famæ, agnatorum, amicorum, equorum commoditatibus; interrogantque cur velit, & quo, & ad quos recedere, cumque anima expostulant, quod ingrata sit. Denique animam evolantem ad muliercularum illarum de nocte & nigredine apparentium speciem transire conqueruntur, & affirmant, egressam vero de corpore, ululatibus, & palmarum complosionibus lamentantur.

Victus.

Cænitant Hibernici magnifice & opipare. Nam licet delicatis Artolaganis minime abundent, nec etiā ulla urbana in epulis lautitia adhibeatur, mensas tamen habent, Bove, Porco, & alijs cibarijs, prout temporum abservatio exigit cumulatissime instructas. Porcos præcipue opimos nimiopere appetunt: faciunt pluris omnium obsoniorū nihil. Nonnulli dictitant illos crudis carnibus vesci, quod cōtra est, ac dicunt: tametsi non admodū coctis, nec plus satis assis delectātur, tamen cruditate minus sępæ nauseant. In epulis accumbunt lectulis positis. Primus in mensa locus tribuitur Matri familias, talari tunica, & sępe crocota, bene manicata amictæ. Inter cænandum adest citharista oculis sæpe captus, musicis minime eruditus, qui chordarum pulsu (sunt autem ex ferreis aut æneis filis, non ex nervis ut alibi fit contextæ) animos accumbentium relaxat.

HIBERNIAE
II TABVLA
IN QVA VLTONIA, CONNACIA, MEDIA: ET PARS LAGENIÆ.

VLTONIA.

HIBERNIA in genere deſcripta: antequam ad ſpecialiorem ſingularum Partium delineationem me accingam, operæprecium putavi primum diſtributionem ejus proponere. Hibernia in quinque Partes ſeu Provincias dividitur. In *Lageniam* quæ ad Orientem eſt Angliæ proxima, *Connaciam* vel *Conachtiam* quæ ad Occidentem vergit: *Vltoniam* in Septemtrionali parte: & *Momoniam*, in Auſtrali plaga ſitam, Quinta pars *Media* appellatur, quæ medio loco ſita, a cæteris clauditur. In hiſce quinque Provincijs alia quædam notabilia territoria ponuntur, ut in *Lagenia* includuntur *Fingalia*, *Offalia*, *Leiſia*, *Oßiria*, & *Ormundia*. In *Media* reponuntur *Slania*, *Fouria*, & *Delvinia*. In *Connacia* comprehenditur *Claria*; In *Vltonia* continetur *Vrilia*, *Antrimenia*, *Lecalia*, ac *Treconclia*. In *Momonia* concluduntur *Trippetatia*, *Keria*, *Coſmaia*, *Deſmondia*, *Tomondia*, nonnullaque alia. Eſt & alia Hiberniæ partitio, quam in Tabula generali etiam attigimus: hæc magna cum cura & diligentia eſt conſideranda; ſi quis hujus Terræ ſtatum cognitum, ac perſpectum habere aveat. Quare obſervare diligenrer oportebit Hiberniam in duas partes diſtributam eſſe in Anglicam & Hibernicam: Hanc Germani & genuini Hiberni, illam Anglorum progenies incolit: eaque portio plebeio ſermone, *Anglica Provincia* nominatur, quod ſit Anglorum territorijs, quaſi palis & ſeptis circumſeſſa. Etenim poſtea quam Angli Dermicium, exactum Regem, Hibernicis hoſtibus, armis caſtriſque oppreſſis, in patriam atque adeo in regnum reſtituerunt: Angli victores ſedem ſtabilem & domicilia certa, in lectis Hiberniæ locis habuerunt: deinde cum interſe & domitos Hibernos, quædam quaſi Inſulæ divortia feciſſent, illam partem. in qua Coloniam collocarunt, Anglicam Provinciam appellaverunt. Hæc major Lageniæ & Mediæ pars, ac ea Vltoniæ portio, quæ Vrilia dicitur, continetur, ſed præcipua Lageniæ particula, quę Fingalia vocatur Dublinio, ad Aquilonarem plagam finitima, primas tenet: Media ſecundas. Mercator autem partes priore diſtributione a nobis poſitas, quatuor tabulis luculenter exhibet ab Vltonia, Connacia, Media & parte Lageniæ facto initio. Harum omnium Partium, quo ordine ab authore noſtro ponuntur, delineationem, quam potero fideliſſime, proponam. *Regio.* Offert ſe primo loco Vltonia. Pars hæc Hibernię prima Latine *Vltonia* dicitur, Anglis *Vlſter*. Hibernicis *Cui Gully*, id eſt, Provincia *Gully*, Britannis *Wltw*. *Nomina,* Protēditur ad Mare Hyperboreum, & hinc *Buinda* a Media, illinc *Erno* Lacu & *Bannio* fluvio a Connacia dirimitur. *Situs.* Regio ampla alicubi ferax, alicubi macra, viriditate tamen ad aſpectū ubique jucunda, & pecoribus refertiſſima. *Soli quali.* *Ioannes Curſius* primus Anglorum hanc regionem agreſſus eſt, & Duno, Armachaque expugnatis, univerſam aut bello, aut deditione complexus eſt, primuſque Vltoniæ Comes eſt dictus: *Imperium* ſed cum illi res proſpere geſtæ ita invidiam conflaſſent, ut ex ſuis virtutibus, aliorumque vitijs in exilium ageretur; *Hugo de Lacy* qui illum bello perſequebatur, datus erat a Rege Ioanne ſucceſſor. Hujus unicam Filiam Gualterus de *Burgo* Dominus Connaciæ uxorem duxit, & uxorio jure creatus eſt Vltoniæ Comes, permanſitque ille honor in Richardo filio, ut Ioannem Nepotem taceam qui ante Patrem obijt, & *G*uilielmo Muto hujus Ioannis Filio ex Elizabetha Clara (hærede altera Gilberti *Clare* fratris ſui) qui a ſuis interfectus Elizabetham unicam Filiolam reliquit, quę Leonello Clarentiæ Duci enupta. Per hujus vero unicam Filiam ad Mortuomarios, ab illis rurſum per Filiam ad Richardum ducem Eboracenſem Vltoniæ titulis eſt devolutus, cujus Filius Edwardus IIII Rex Angliæ ſacro patrimonio ſive Domanio, ut vocant. Regio adjunxit. Quo tempore cum Anglia in partes diſcederet, inteſtino exardeſcente bello & Angli qui hic meruerunt, Vltonia relicta, domum profecti partes ſequerentur, *O Neale*, & alij Hibernicæ originis in has regiones involarunt, & ita barbarie efferarunt, ut nihil ſupra. Iam inde enim non ſolum qui ex *O-Neali* ſunt familia, ſed etiam qui viribus & gratia plurimum valent, *O-Neali* Titulum tamquam honorarium uſurpant, Vltoniæ Dominos ſe gerunt, & miſerum populum penſitandis tributis exhauriunt: adeo ut hæc Provincia quæ ſuis Comitibus olim triginta millia Marcarum dependit, nunc vix pauxillulum nummorum Anglo reddat.

Dividitur Vltonia in citeriorem & ulteriorem. Citerior tres habet Comitatus, *Louth*. *Down* & *Antrimme*: Vlterior ſeptem *Monahon*, *Tiroen*, *Armack*, *Colrane*, *Donergall*, *Fermanagh*, & *Cavon*. Ptolemæi vero ætate hanc univerſam incoluerunt *Voluntij*, *Darni*, *Robogdij*, & *Erdini*. *Voluntij*, unde *Guly*, & *Vlſter* forſitan profluxerunt, tenuerunt tres Comitatus *Down*, *Antrimme*, & *Louth*, qui & *Iriel* dicitur, cujus Comitem primum Ioannem *Brimicham* creavit Rex Edwardus ſecundus, quod juſto prælio Edvvardum Bruſium Scotum, qui ſe Hiberniæ Regem declaraverat, ad *Dundalk* opidum maritimum profligavit, & occidit. Regiones etiam adjunctas inſederunt, quarum nomina Latino ſermone eloqui vix datur, *Tiroen* ſcilicet, quam nonnuli *Eugenij terram* Latine interpretantur. *Brenny*, *Iueagh*, *Mourne*, & regiones illas quas Anglica *Fritz-Vrſorum* familia occupat, qui nunc degeneres eodem ſenſu *Mac Mahon* i. *Vrſi filij* appellantur, cum Kilwarny, & Kilulto & Sylvis denſiſſimis, & Cherſoneſis duabus *Lecale*, & *Arde* Nihil in his memoratu dignum occurrit niſi Hibernicos Regulos commemorare velim. *Vrbium nomina.* Melioris notæ inter Vrbes ſolummodo eſt *Armach* ſedes Archiepiſcopi & totius Hibernię metropolis, ab Armacha Regina ſic dictam fabulantur Hibernici ſed Camdeno eadem eſſe videtur, quam *Dearmach* vocat Beda; & *Roborum Campum*, ex lingua Scotica ſive Hibernica interpretatur, ubi circa annum ſalutis Iolx Monaſterium extruxit celeberrimum Columbanus. Quod tandē eodem quaſi tempore, tum in Metropolitanam ſedem a Viviano legato evectum, & a Ioanne Curcio in Anglorum poteſtatē redactum, noſtraq; ætate templum illud antiquum a profligatiſſimo rebelle *O-nealo* incendio eſt deformatum. Regio multis & immenſis lacubus interfuſa, inter quos lacus *Eaugh* qui ſtatim ab *Armach*, late diffunditur; & ad orientē *Lacus*

Miliaria Irlandica Com
VLTONIA
CONNACHTIA
Lough Erne
WEST BRENNY
EAST BRENNY
OCCIDENTALIS OCEANVS
MARE HIBERNICUM
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio

HIBERNIAE II
TABVLA.

ſolem *Kilulto*, *Kilwarney*,& *Diffrin* Sylvæ impeditiores uſquead Sinum illum pertingunt, qui anguſto meatu admiſſus ita ſe inſinuat & varijs receſſibus Terram excavat,ut duas faciat Cherſoneſos,*Lecale* ad Meridiem,& *Arde* ad Aquilonem. *Lecale* totius Hiberniæ longiſſime in Ortum prominet, extremumque ejus promontorium, quod nunc Nautis *S.Iohns Foreland*,Ptolemæo *Iſanium* vocatur,forſitan a Britannico *Iſa*,quod infimum ſonat.In ipſius Iſthmo *Dunum* floruit,cujus meminit etiam,ſed non ſuo loco Ptolemæus,nunc *Down*,vetuſtæ ſane memoriæ opidum, ſedes Epiſcopalis & Patricij,Brigidæ,Columbœque ſepultura inſigne,quorum Monumenta Leonardum Greium Pro regem demolitum fuiſſe fama obtinet. *Arde* regione jacet tenui alveo diviſa, quam Savagi Anglica familia jam degener olim occupavit,in quam Thomas Smith Eques Auratus,& Reginę a ſecretis præclaro auſu,ſed infeſto fato Coloniam non ita pridem duxit: Filium enim naturalem,quem pręfecerat ex inſidijs interceptum canibus objecerunt Hibernici,cujus immanitatis pœnas perditiſſimi illi rebelles poſtea graviſſimas perſolverunt, interfecti, & lupis in prędam dati.Sunt & alij Lacus,de quibus in generali deſcriptione mētio a nobis facta eſt.Inter fluvios primum *Vinderius* flu.occurit,qui nunc *The Bay of Knocfergus*,ab impoſito opido munito & portu tuto, quem Angli *Knocfergus*: Hibernici *Caregfergus* vocant,id eſt *Ferguſij* ſcopulus,quod nomen a Ferguſio ibi ſubmerſo invenit. Deinde *Banna* eximiæ,ut inquit Giraldus,pulchritudinis fluvius,quod nomen teſtatur,ex lacu *Eaugh* ſe in Oceanum duplici oſtio transffundit,Salmonibus totius Europæ longe fœcundiſſimus,eo quod ut nonnulli exiſtimāt, ſit omnium fluviorum limpidiſſimus,cujuſmodi aquis Salmones unice delectantur. Eſt & *Logia* flu. cujus meminit Ptolemæus, qui nunc *Lough Foile* paullo ſuperius ſpatioſo oſtio in Mare prorumpit; & alij. Terra inſuper immanibus ſylvis umbroſa.

Flumina

Sylvæ.

Darni ultra Voluntios conſederunt,ubi nunc *Claneboy*,*Rowte*,*Klynnes*,*Krine*, omnemque tractum maritimum uſque ad *Loghfoile* tenuerunt. *Claneboy* lingua Hibernica *Gens flava*.O-Nealorum fuit poſſeſſio,& nequiſſimi illius rebellis Ioannis O Neali fato nota,qui inter pocula hic a Scoto-Hibernis ex Hebridibus fuit interfectus : poſt cujus obitum hunc agrum Gualtero *D'eureux* Eſſexiæ Comiti conceſſit Regina Elizabetha *Rowte* ſedes erat *Mac-Guillinorum* non obſcure in hac ora familiæ.*Glynnes* id eſt,*Convallis*,ad Barones Biſſettos quondam ſpectavit,qui cum Patricium Atholiæ Comitem ob privatas ſimultates ſuſtuliſſent ex Scotia huc exulatum venerunt,ac ſuæ gentis familiam illuſtrem reliquerunt.Supra has *Glynnes*,ex adverſo Inſulæ quam Ptolemæus *Ricnean*, Angli *Raclynes* vocant, *Krine* ſita eſt *O Cahani* regiuncula quam Banna interluit, & *Logia* nunc *Lough foile*.Ad quod flumen non obſcura ſuperſunt nominis Darniorum veſtigia in lacu *Der*, de quo Nechamus :

> *Lough* Der *aquis dives lacus eſt, Vltoniā novit*
> *Commodus indigenis utilitate placet.*

Necnon in caſtro *Derry*,'ubi anno cIↃ IↃ lxvi Eduardus Randolphus veteranæ militiæ nomine clarus vitam patriæ ſumma cum gloria profudit,& ita O-Nealum omnibus tunc ad ultimum copijs in Anglos connixum fudit, ut jam inde vires nunquam recolligeret. *Robogdij* ſupra Logiam locari omne Septemtrionale illud Hiberniæ littus tenuerunt,ubi *O Dongherti*,obſcurioris notæ Regulus multum valet.Inter hos *Rabogh* viculus Epiſcopalis antiqui Robogdiorum nominis expreſſa retinet veſtigia, ſed quodnam ſit *Robugdium* promontorium niſi ſit *Faire Foreland*,plane ſe neſcire inquit Camdenus. Ab hoc ſcopuloſo tractu extrema reflectuntur littora per *Swilly* Lacus oſtium,qui Ptolemæo *Argita* dici videtur.Vlterius magis ad Occaſum *Vennicnij* egerunt in *Tirconell*, ubi *Mac Rwyny Fayd*, *Mac Swyny Netoeth* & *Mac Swyny Bannigh* plurimū poſſident. *Viduam* flumen *quod* nunc *Chrodagh* & *Vennicnium* Promontoriū quod nunc *Rames head*, & *Boreum* Promontorium,quod nunc *S.Helens head* inter hos ſtatuit Ptolemæus A Boreo Promontorio unde retrahuntur in meridiem littora,ubi nunc *O Donel O Buil*,& *Mac Guir* magni nominis Reguli habitant,conſederunt olim *Erdini*.Hic eſt *Erno* lacus,de quo in generali deſcriptione diximus,& alter xv ab hoc milliaribus ad Arctum diſtans,in quo Inſula eminet,& in ea ad monaſteriolum ſpecus obverſantium neſcio quorum ſpectrorum terrore, & horrendis viſis decantatus,quem aliqui Vlyſſem effodiſſe ridicule ſomniant, cum inferos affaretur.Incolis hodie *Ellanū frugadory*;id eſt Inſula Purgatorij,&Patricij Purgatorium nominatur.Patricium enim Hibernorum Apoſtolum a Deo ardentiſſimis precibus impetraſſe creduli affirmant, ut pœnæ & cruciatus qui impios poſt hanc vitam manent,ob oculos hic proponerentur,ut inſita ſuis Hibernis peccata, & gentilium errores facilius extirparet. Cæterum cum *Regis* hic locus in Patricij vita nominetur, *Regiam* alteram fuiſſe quam Ptolemæus memorat,exiſtimat Camdenus,cui ſuffragatur apud Geographum Situs. Præter hoc Patricij,etiam aliud in hac Inſula Brendani Purgatorium fuit, ſed cum non invenerim locum,inquit Camdenus,accipe quod ſolum inveni. Nechami de illo Tatraſtichon,

> *Aſſerit eſſe locum ſolennis fama dicatum*
> *Brendano, quo Lux lucida ſæpe micat,*
> *Purgandas animas datur hic tranſire per ignes;*
> *Vt dignæ faciem Iudicis eſſe queant.*

Hi ſunt antiqui Vltoniæ incolæ, quibus tandem permixti Scoti, hinc Scotorum nomen in̄ Borealem Britanniæ plagam tranſvexerunt. *Sex enim* (ut author eſt Giraldus) *Muredi Regis Vltoniæ Filij*,*Boreales Brittanniæ partes circa annum ſalutis* cccc *occuparunt*,*unde Scotia ſpecificato vocabulo appellata*. Archiepiſcopus unus in Vltonia, qui ſedem ſuam habet Armachiæ,& Primas totius Hiberniæ dicitur.Hos habet ſuffraganeos Epiſcopos,*Maeth*,& *Deren*, *Ardach* forte, *Arde*: *Kilmore*,*Cloegher* : *Doune*,*Coner*: *Kloncknos*,*Raboo*,forte *Rapo*,*Dromoore*, Regio hæc ut ſine ſubactione inhorreſcit,ita Incolarum ingenia ſine humaniori cultura maxime efferantur.

HIBERNIAE III TABVLA IN QVA MOMONIA ET LAGENIÆ RELIQVA.

CONNACIA:

Regio. Nomina. — *Soli fertilitas.* — *Imperium Majorum* — *Vrbium nomina.*

CONNACIA secunda Hiberniæ pars, alijs *Connachtia*, Anglis *Connach*, & Hibernis *Connachty* dicitur. Ad Occasum vergit, Seno flumine *Banna*, & Oceano inclusa. Hanc antiquitus Ptolemæi ætate *Auteri* & *Nagnatæ* totam insederunt. Tam arcta vero cognatio inter *Nagnatas* & *Connaghty* intercedere videtur, ut vel *Connaghty* inde enatum, vel hoc nomen *Nagnata* a *Connaghty* detortum existimare liceat. Nisi quis a *Nagnatæ* Portu cujus meminit Ptolemæus *Connaghty* factum suspicetur, & inde regioni nomen impositum. Portus enim *Cuon* patria lingua dicitur, cui si addas, *Nagnatæ*, a *Connaghty* non multum abludet. Cæterum Regio ut alicubi læta, & ferax, ita sub uvidis quibusdam locis, herbidis tamen, quos a mollitie *Boghes* appellitant, ut reliqua, passim insula, periculosa, & Sylvis opacioribus & crebrioribus condensa. Ora autem maritima multis Sinibus, & navigabilibus alveis pervia Accolas ad navigationes quodammodo invitat, & provocat, sed innatæ desidiæ dulcedo ita detinet, ut ostiatim malint victum quærere, quam honestis laboribus paupertatem repellere. In Hibernicis proditum est historijs *Turlogum O-mor O-conor* huic regioni cum imperio olim præfuisse, totamque inter duos Filios, Cahelum, & Brienum divisisse. Advenientibus vero in Hiberniam Anglis Rothericus præfuit, qui Hiberniæ Monarcham se dixit, sed ille mole Anglici belli imminentis territus se in Henrici secundi fidem, non tentata Martis alea, contulit. Cum autem statim a fide deficeret, Milo Coganus primus Anglorum Connachtiam, sed irrito incœpto, agressus est. Postea Guilielmus filius Aldelmi, cujus posteri deBurgo, & *Bourki* Hibernice vocantur, Gilbertus de *Clare* Comes Glocestriensis, & Guilielmus de Berminghan primi Anglorum hanc regionem perdomuerunt, & ad humanitatem imbuerunt, *Bourkus* vero sive de Burgo, & ejus posteri totius Connachtiæ Domini appellati, hanc Provinciam cum Vltonia diu summa tranquillitate administrarunt, & opimos reditus collegerunt, donec unica Richardi de *Burgo* filia Connachtiæ. & Vltoniæ ex asse hæres elocata fuerat Leonello Clarentiæ Duci Regis Edwardi tertij Filio. Cum autem ille in Anglia ut plurimum hæreret, & qui illi successerunt Mortuomarij, patrimonium in Hibernia negligentius haberent, *Bourki* affines, quos illi suis terris præfecerant, Dominorum absentia, & turbulentis in Anglia temporibus freti, contempta legum authoritate, inita cum Hibernicis societate, & contractis nuptijs, universam Connachtiam sibi occuparunt, & paullatim degenerantes, Anglico cultu deposito, Hibernicos mores induerunt. Hodie in sex Comitatus distribuitur, *Clariæ*, *Letrimme*, *Galweiæ*, *Resecomin*, *Majo*, *Sligo*. Sunt etiam in hac Baro *de Atterith*, Baro *de Clare*, & alij. Est hic *Galveia*, Opidum ab exteris negotiatoribus valde frequentatum, & opulentis mercatoribus suumque negotium bene gerentibus cumulatum. Ferunt Mercatorem transmarinum qui habuit cum his opidanis commercium, olim percunctatum ex Hiberno quodam, in qua Galveiæ parte Hibernia consisteret? Opidum pro regione, contraque insulam pro municipio accepit,. Galveiæ annumerantur *Anneria*, *Claria*, *Sligaia*, *Arctlonia*, & *Alonia*, Opidum non contemnendum.

Auteri autem quos dixi, Australiorem hujus Connaciæ Partem olim occuparunt, ubi nunc *Twomondia* sive *Clavia*, *Clan Richardi* regio, & Baronia de *Atterith*, quæ Auterorum nomen in se planissime prodit. *Twomond*, Giraldo *Thuetmonia* (quæ quamvis ultra Senum jaceat Momoniæ adjudicatur) grandiori promontorio in mare proijcitur, sede Archiepiscopali, quam *Toam* dicunt, & suis Comitibus celebris, *Obrenis* scilicet, qui e veteribus Connaciæ regulis oriundi, ab Henrico VII Twomondiæ Comitum titulo sunt honorati. Hæc regio vel maxima ejus pars Anglis *Clariæ* Comitatus appellatur a Thoma *Clare* juniori Filio Gilberti primi Comitis Glocestræ, cui hanc regionem Rex Edwardus primus concessit, *Clan-Richard*, id est *Terra filiorum Richardi* his est contermina, nomen Hibernico more a Richardo quodam sumpsit ex Anglica familia, *de Burgo* sive *Burgensis* dicta, quæ postea maximi nominis, & potentiæ in hoc tractu fuit, & e qua Richardum de Burgo Henricus VIII Comitem *Clan-Richard* creavit. *Atterith* vulgo *Athenri* bellicosum Baronem suum Ioannem de *Bermingham* Anglum in suam laudem rapit, ex qua familia Comites de *Louth* sunt prognati, sed Berminghami hi Atterithienses quasi degeneres in Hibernicam jam barbariem prolapsi se Anglos vix agnoscunt. Inter hos *Auteros Ausobæ* fl. ostium a Geographo statuitur nunc *The bay of Galway* dici videtur. *Galway* enim Hibernice *Gallive*, in ejus recessu cernitur elegans sane & turritum opidum, quod fluminis beneficio diversas opes Terræ Marisque facili permiscet commercio. *Ravium* item Fluvium in Connacia statuit Geographus, sed inversis pro Banium literis, quo etiamnum nomine innotescit, *Banny* enim accolis nominatur, qui ex *Erno* Lacu emissus Connachtiæ & Vltoniæ limes dignoscitur.

Ad incolas redeo. Connaciæ reliquum ad Boream occuparunt olim *Nagnatæ* usque ad Bannum fluvium qui Vltoniam & Connaciam interdividit, ubi *O Conor*, *O Roerck*, & *Mac Diarmod* sylvestres Hibernici rerum quodammodo potiuntur. Littus vero ab Ausoba dorsum agit per Insulas *Arran*, *Inisceath* Colmanni Monasterio olim notam, & *Inis Bovind*, quam Beda ex Scotico sermone *Vitulæ albæ Insulam* interpretatur. Retrahitur inde littus ad *Libnij* fluvij ostium, quem exulantem ad suam *Dubliniam* reducit Camdenus, sed locus quem designat Ptolemæus, nunc *The bay of Slegah* vocatur. *Nagnatam* urbem hic ponit Ptolemæus, sed quęnam illa sit, ervere non est mei ingenij, inquit Camdenus. Archiepiscopus hic unus qui *Twenij* vulgo *Toam* residet, & Momoniæ adjudicatur, sub quo hi sunt Episcopi Suffraganei: *Kilmako*, *Olfine*, *Bishohs Helphen*, forte: *Avaghdoune*, *Clonfert*, *Moroo*.

IRLANDIAE REGNVM.
Milliaria Irlandica Communia
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio
The bay of Galway
Sinnei fluminis aliquot Insulae
Mor Weridh Britannice
Canalis S.ti Georgij Anglis
Iuxta Kilkenny
VERGIVIUS
OCEANVS
Insulae & portus
Bantre bay
Occidens
Oriens
Septentrio
Meridies

MEDIA.

Regio Nomina Vnde ducta

MEDIA tertia Hiberniæ Portio, quam patrio vocabulo *Mijh* dicunt, Angli *Methe*, Giraldus
Midiam & *Mediam*, forsitan quod sit in ipso Insulæ medio. Vmbilicum enim Hiberniæ *Kil-*
lair, in hac parte castrum, quod videtur esse Ptolemæi *Laberus*, perhibent, ipsumque nomen
non aliud innuit: *Lair* enim lingua Hibernica medium significat.
Richardus vero Stanihurstius de Mediæ Etymo hæc habet : Anno 2535. quinque Ger-
mani Fratres Insulam occupantes, statuerunt eam in quatuor provincias æqua portione di-
stribuere, ut singuli Fratres in singulis provincijs perpetuum imperium firmarent. Quod sa
tis concinne factum fuit. At vero ne ætate minorem, cui Slanio nomen erat prorsus indo-
tatum relinquerent, una voce consentiebant, aliquas e quatuor partibus glebas decerpere,
ijsdemque Slanium munerare. Ille quidem munus hoc prompta animi voluntate accepit:

Situs. Soli fertilitas. Imperium Majorum.

exinde Mediæ appellationem emanasse, probabile nonnullis, & pene verum videtur. Hæc ab Hibernico Mari ad Si-
neum usque flumen protensa jacet, quod flumen ipsam a Connacia disterminat. Aërem habet salubrem aspectum-
que delectabilem. Fertilis est Frumento, Pascuis & Armentis, affluens Carnibus, Butyro, Caseo, Lacte, & similibus:
acpropter populi multitudinem, Castrorum & Opidorum fortitudinem & pacem inde natam vulgo *Camera Hiber-*
niæ audit. Scribunt Hibernici regionem hanc suos quondam habuisse Reges, Slaniumque Hiberniæ Monarcham
postea regali mensæ appropriasse. Cum autem Angli pedem in Hibernia fixissent: Hugo Lacejus maximam ejus par
tem subjugavit, illique in Feudum concessit Rex Henricus secundus, *Dominumque de Media* dixit. qui ab Hibernico
dum *Derwarthæ* castrum conderet ex improviso capite truncatus; ille duos filios suscepit Hugonem Comitem Vl-
toniæ, & Walterũ Dominum de Trim, qui Guilbertum superstite patre defunctum genuit. Per Gilberti autem filias
Margaretam & Matildem, altera pars per *Ienuillos* ex familia Lotharingica , & *Mortuomarios* in dominium Regi-
um; Petrus enim de *Ienevill* ex illa Matilde natus Ioannam Rogero de *Mortuomari* Comiti *Marchiæ* enuptam ge-
nuit: altera per *Verdonos* ad varias in Anglia familias est devoluta. Patrum memoria in duas partes publico ordinum
conventu divisa fuit hæc regio, in Mediam scilicet Orientalem, & Occidentalem. Orientalem *Boandus* flu. qui Pto-
lemæo *Buvinda* primum interfluit & postea cum *Droghda* elegans & frequens Opidum a ponte sic dictum alluerit,
hanc partem ab Vltonia secludit. Occidẽtalis Media præter *Laberum* jam dictum, & *Deluin*, quæ olim Petrum *Meset*,
nunc clarissimam Nogentorum ex Anglia familiam Baronis honore exornat, nihil memorandum habet. Gilbertus
enim *Nogent* (ut habet Richardus Stanihurstius, qui de rebus Hibernicis diserte scripsit) vir census equestris ob o-
peram bello Hibernico egregie navatam Delviniæ & Fouriæ colonijs ab Hugone Lacejo Mediæ expugnatore do-
natus erat, e cujus stirpe Delviniæ Barones enati sunt. Hibernicas gentes *O Malaghlem. Mac Coglan, O Madden, Ma-*

Opidorum nomina. Lacus. Flumina.

goghigan, quorum vel nomina barbarum quiddam strepunt, libenter alijs relinquimus. In Media autem opida nume-
rantur *Pontana*; que vulgariter *Droghdaia* nominatur, Opidum lautissimum, portum habens navium stationi perappo-
situm. Sunt tamen qui mediam hujus Opidi partem, nimirum trans flumen in Vltonia ponant. Insunt item in Media
Molingaria Fouria. Delvinia, Trimmia, Kellesia, Navania, Aboia, Dulekia & *Scrinia*. Sunt & in hac provincia prope Fo-
neram tres Lacus ab invicem non remoti, quorum quilibet piscium suum genus continet : ad quem numquam alij
Pisces accedunt, licet tamen fluminis interlabentis beneficio vias commeabiles habeant : quinimo si Piscis unius ad
lacum alterius deferatur, aut moritur aut ad priorem redit. Fluvij hic sunt *Boandus*, de quo supra, qui a velocitate no-
minatus videtur: *Boan* enim enim tam Hibernice quam Brittannice velocem denotat, Nechamusque de hoc cecinit.

Ecce Boand qui Trim celer influit istius undas
Subdere se falsis Drogheda cernit aquis

Trim vero illud Opidum est melioris notæ, & antiqua quasi Baronia Lacejorum. Est & Sineus fl. quem inter Me-
diam & Connaciam interlabi diximus, hic Ptolemæo *Senus*, Orosio *Sena*, & nonnullis exemplaribus *Sacana* , accolis
vero *Schannin* dicitur id est ut, aliqui interpretantur, *Flumen antiquum*. E *Therne* Montibus in Vltonia effunditur, cõ-
tinuoque secans in Meridem agros, modo se in stagna refundit, modoque in angustias se resorbet, cumque unum &
alterum Lacum diffuderit, intra margines se colligens *Macolicum*, nunc, (ut Mercator noster observavit) *Malc* cujus
meminit Ptolemæus invisit, statimque ab altero spacioso Lacu excipitur (*Lough Regith* appellant) cujus nomen, & si-
tus *Regiam* urbem quam Ptolemæus eo loci statuit, non procul abfuisse quodam modo subinnuit. Vbi vero Lacum
hunc prætervectus angustiori alveo intra ripas se colligit, *Athlon* Opidum illi insidet, sub quo flumen ponte e vivo
saxo pulcherrimo magno seditiosorum terrori Dominus *Henricus Sidnæus* laudatissimus Hiberniæ Prorex non ita
pridem conjunxit. Inde Vero Senus maximarum navium capax diducto alveo Limiricum urbem, Hibernicis *Loum-*
neagh, Anglis *Limerike* amplectitur. Hinc per sexaginta plus minus milliaria Senus rectus, grandisque in Occasum
properat, demumque in Occeanum Occidentalem vasto Ostio ad *Knoc Patric*, id est *Patricij collis*, evolvitur. Sic enim
Nechamus locum illum vocat in his de Seno versiculis.

Fluminibus magnis lætatur Hibernia, Sineus
Inter Connatiam, Momoniamque fluit.
Transit per muros Limirici, Knoc Patric illum
Oceani clausum sub ditione videt.

HIBERNIAE IIII TABVLA:

Quæ Orientalem partem continet, & ſequentia territoria inſpectori offert:

Glandeboy, Tirone, Arde, Lecale, Euaugh, Arthule, Nevvry, Morne Fuſe, Vriel & alia plura, Civitates quoque Armack & Dovvne.

LAGENIA.

Regio. Nomina,

IN noſtri authoris Partitione Mediam ſequitur *Lagenia* quarta Hiberniæ pars, Incolis *Leighnig* Britannis *Leyn*, Anglis *Leynſter*, Scriptoribus Latinis *Lagenia* in antiquis Sanctorum vitis *Lagen*. Tota maritima ad ortum Hiberniæ jacet, a Momonia *Neoro* fluvio quem multis tamen in locis traſcendit: a Connacia aliquamdiu *Sineo* a Media ſuis limitibus terminata. Ptolemæi ætate ſedes erat *Brigantibus, Coriondis, Menapijs, Caucis* & *Blanis*, & ab his *Blanis* fortaſſe diducta & contracta illa recentiora nomina *Lein, Leinigh*, & *Leinſter*. Fertilis & frugifera eſt Terra, mitiſſimo Cœlo, nec inclementibus Incolarum Ingenijs. Diſtinguitur nunc in Comitatum *Wexford, Caterlogh, Kilkenny, Dublinenſem, Kildarienſem, Comitatum Regis, Comitatum Reginæ, Longfford*, *quibus Fernes* & *Wicklo* nunc annumerantur. Hoſce Comitatus jam ex ordine luſtrabimus, cum Camdeno, ſecundum populos quos hanc Hiberniæ partem habitaſſe ſcribit Coſmographus. *Brigantes* ſederunt inter Suiri oſtium, confluenteſque *Neori & Barrow*, qui *Birgus* Ptolemæo dicitur, ſub urbe *Waterfordia*. Qui a vero Brigantium urbs fuerit antiqua in Hiſpania, *Brigantia* dicta, omnem movet lapidem *Florianus del Campo*, ut hos Brigantes ex ſua deducat Hiſpania. Si vero hujuſmodi conjecturæ ſit locus, æque probabiliter a Brigantibus in Britannia, quæ gens vicina, & numeroſiſſima, deducerentur. Sin autem verum ſit, quod quædam exemplaria habent hos Birgantes dictos fuiſſe, a *Birgo* flumine quod circumcolunt, nominatos fuiſſe ipſum nomen fere perſuadeat. Inter *Neorum & Birgum* habitarunt *Coriondi*, ubi nunc *Carleo*, ſive *Caterlogh* Comitatus, & agri Kilkennienſis pars non minima, atque etiam ulterius ubi *Oſſiria* Superior, & *Ormondia*, quæ Hibernicis *Vrrown*, Anglis *Ormond*, & vulgo corruptiſſime *Wormewood*. Harum neutra quicquam præter ſuos Dominos memorandum habet. *Oſſiria* Superior enim ſuum Baronem Barnabam *Fritz patric*, ab Edwardo Sexto eo honore auctum habet. Ormondia autem ex clariſſima Butlerorum familia, duodecim Comites numerat a Iacobo Primo, quem Edwardus III eo honoris evexit, cujus Majores jam olim honorarij erant Hiberniæ Pincernæ, unde illis hoc nomen *Butler* impoſitum. Quod vero nonnulli Hibernici, & qui fide digni videri volunt, homines quoſdam in hoc tractu quotannis in lupos converti affirmant, fabuloſum ſane exiſtimo, niſi forte illa exuberantis atræ bilis malitia, quæ Lycanthropia Medicis dicitur, corripiantur, quæ ejuſmodi phantaſmata ciet, ut ſeſe in Lupos transformatos imaginentur. Nec ego aliud de Lycaonibus illis in Livonia tranſmutatis opinari auſim. Sub oſtio Suiri *Menapij* tenuerunt promontorium ad Lybonotum, ubi nunc Comitatus Weſtfordiæ Hibernice *County Reogh*. A Menapijs maritima inter Belgas gente, hos Menapios adveniſſe, nomen quodammodo innuit. Verum an ex his, vel illis Carauſius ille fuerit, qui aſſumpta purpura Britanniam contra Diocleſianum occupavit, dixerint alij. Illum enim Menapiæ civem vocat Aurelius Victor, & *Menapia* urbs non in Belgica, ſed in Hibernia a Geographis ſtatuitur. Hoc ipſum promontorium *Heiron*, i *Sacrum* vocat Ptolemæus, & eadem ſignificatione ab Incolis etiam vocatum fuiſſe nō dubitarim. Hujus enim extremum Opidum ad quod Angli primam exſcenſionem in hanc inſulam fecerunt, *Banna*, quod ſacrum ſonat, lingua patria vocarunt, Ab hoc Sacro promontorio littus in Ortum obverſum ac Septemtionem longo tractu procurrit, cui vadoſa objacent in mari loca navigantibus inſidioſa, quæ nautæ *The grownds* vocant *Cauci*, qui item gens erat maritima Germaniæ proxime Menapios habitarunt, non eo intervallo quo in Germania diſſiti. Horum fuit maritima illa regio, quam *O More* & *O Brin* Hibernicæ familiæ incolunt, una cum Comitatu Kildarienſi. Kildarienſis Comitatus ager eſt lætiſſimus, de cujus paſcuis Giraldus illos Virgilij verſus uſurpat:

Et quantum longis carpunt armenta diebus
Exigua tantum gelidus ros nocte reponit.

Gigantum vero choream quam hoc in agro ſtatuit Giraldus, fabuloſæ antiquitatis admiratoribus libenter relinquo, Non enim ego fabellis indulgere decrevi. Vltra Caucos egerunt *Eblani*, ubi nunc ager Dublinenſis, & *Meth*, altera e quinque Hiberniæ portionibus. Comitatus vero Dvblinenſis ad mare eſt gleba fertili, paſcuis lætis, ſylvis autem ita nuda, ut ceſpite bituminoſo, vel foſſili ex Anglia carbone plerumque utatur. Incolis autem & Opidis refertiſſimus. Vbi *Liſnius* flu. in mari ſe condit *Houth* mari fere circumfunditur a qua S. Laurentinorum familia Barones de *Houth* nominantur. Interius Dublinenſibus adjacet ad Aquilonem *Fingall*, cultiſſima regiuncula, & quaſi hujus Regni horreum. Tantam Frumenti vim quotannis ſuppeditat. Certatque hic quodammodo Tellus cum agricolarum laboribus, quæ alibi per hanc inſulam neglecta & inculta de ignara Incolarum deſidia graviſſime conqueri videtur. His expoſitis ad Vrbes & Opida tranſitum faciamus, Hic primum occurrit *Kilkenny* Neoro appoſita id eſt. *Cella*, ſive *Fanum Cani*, qui antiquitus ob vitæ ſolitariæ ſanctitatem hoc tractu maxime inclaruit. Municipium Eſt nitidum, elegans, copioſum & inter Mediterranea hujus inſulæ facile primum. Dividitur Opidum in Hibernicum, & Anglicum; Hibernicum quaſi ſuburbium eſt, & templum illud Canici habet quod & nomen dedit, & Epiſcopo ſedem præbet. Anglicum vero Opidum multo eſt recentius a Ranulpho tertio Ceſtriæ Comite conſtructum, moenibuſque ab Occaſu, a Rob. Talbotto viro nobili, & caſtro a Butleris, ut exiſtimant, firmatum. Inferius ad eumdem Norum ſedet Opidulum munitum Anglice *Thomas towne*, Hibernice *Bala mac Andan*, 1. Opidum filij Antonij, utrumque nomen ab extructore Thoma Fitz-Antonio Anglo inditum eſt, cujus hæredes etiamnum hujus Domini agnoſcuntur, Eſt etiam hoc tractu antiqua illa urbs *Rheba*, a Ptolemæo memorata, quæ nomine etiamnum ſarto tecto *Rheban* dicitur; ſed pro urbe eſt plane πόλις ἄπολις ut inquit ille, pauculæ ſcilicet caſulæ cum propugnaculo: Nobilem tamen virum N. de S *Michaele* Baroneti titulo exornat, qui vulgo *The Baronet of*

Urbium nomina.

VLTONIAE ORIENTALIS PARS
MARE
HIBER
NI
CVM
VL
TIRO NE
Lacus Eagh
Lough Erne
The Blak valwe
The Valley of Mologasshe
EAST
BREANNY
ARTHULE
Louth
Lecale
The Grange
Glen Cookien
Dertre
Septen
Meri
dies

HIBERNIAE IIII TABVLA

Rheban appellatur. Est & *Lechlinia*, Hibernice *Leighlyn*, Regium Opidum a Bellinghamo illo noblissimo Prorege, patrum memoria castro munitũ. Floruit & *Rosse* urbs ampla mercimonijs & habitatoribus frequens, ab Isabella Comitis Richardi *Strongbow* Filia mœnibus magno ambitu armata, que solummodo nunc ostendit. Discordia enim inter cives & religiosos flagrante, jam pridem fere in nihilum recidit. Hic etiam *Menapiam* urbem statuit Ptolomæus, ad ostium Modonæ flu. quæ ita suis nominibus exciderunt, ut aliquid lucis in tantis tenebris elicere, plane diffidat Camdemus. Verumenimvero cum unum solummodo flumen hoc loco se effundat, quod nunc *Slane* dicitur, & ad ejus ostium ubi stagnat urbs sit Germanico nomine *Weysford*, totius Comitatus caput; *Slane Modonam*, quæ *Flemingos* olim Barones habuit & *Weysford Menapiam* fuisse, confidentius inquit idem, conjectarim, eoque magis quod hoc nomen sit recentius & ab illis Germanis impositũ, qui *Oustmanni* Hibernis appellantur. Cæterum non primæ magnitudinis urbs est, sed cum primis memoranda, quod primum totius Hiberniæ in Anglorum fidem, Stephanide Duce fortissimo oppugnante se contulerit, Anglorumque facta fuerit colonia: unde totus hic arger Anglis est refetissimus, qui Anglorum antiquo vestitu, & idiomate etiamnum utuntur, ita tamen ut Anglohibernice plane loquantur. Dermicius, qui Anglos in Hiberniam vocavit, hanc urbem & viciniam Stephanidi in perpetuum concessit: sed cum ille jus suum Regi Henrico Secundo in manus tradidisset, in Strangbowum Comitem ille transtulit, ut clientelari jure a se & Regibus Angliæ teneret, unde per Comites Marescallos, *Valentios* e stirpe Lusigniana, & *Hastingos* ad *Greios* Dominos de *Ruthin* descendit, qui passim in antiquis Chartis *Waisfordiæ Domini* nominabantur. Est præterea in Comitatu Kildariensi *Kildaria* primum, & præcipiuum Opidum, cui honori, erat in prima Ecclesiæ Hiberniæ infantia, Brigida virgo sanctitate, & virginitate venerabilis. Richardi Comitis Penprochiæ hæc fuit habitatio, postea Guilielmi Marescalli Comitis itidem Penbrochiæ ejus generi, per cujus Filiam quartam Sibillam ad Guilliel-mum de *Ferrarijs* Comitem Derbiæ, & per ejus itidem ex ea filiam Guilielmo Vescy cujus Filius Guil. *Vescy* Iusticiarius Hiberniæ cum Regis Edwardi primi gratia excidisset ob simultates inter ipsum, & Iohannem Filium Thomæ Giraldi, Filioque legitimo orbatus esset, concessit Kildariam & alias in Hibernia Terras Regi, ut Filium spurium de *Kildare* cognominatum de alijs terris *feofaret*. Paulloque post Ioannes ille Fitz-Thomæ Giraldi, cujus Majores in expugnanda hac Insula summa cum virtute desudarunt, ab Edwardo secundo Rege Angliæ castro & villa *Kildariæ* donatus primus Kildariæ Comes est creatus, a quo jam recta serie duodecimus Comes eo lætatur honore. In agro Dublinensi est non solum Lageniæ, sed totius Hiberniæ primaria civitas, quam Ptolemæus *Eblanam* dixit, Angli *Develin*, Latini *Dublinium* & *Dubliniam*, Cambrobritanni *Dinas Dulin*, & Hibernici *Balacleigh*, id est *Opidum super crates*, subjectis enim in palustri loco cratibus, conditam affirmant, uti Hispalis Hispaniæ, quam sic nominatam tradit Isidorus, quod in palustri solo suffixis pro fundo palis locaretur. Regia hæc hiberniæ Vrbs est, Emporium nobilissimũ & primæ Iustitiæ forum, mœnibus validum, ædificijs splendidum, civibus frequens, Castello ab Henrico *Loundre* Archiepiscopo firmatum, & quindecim templis exornatum, e quibus nobilissima sunt S. Patricij ædes a Roberto *Cumin* extructa, seu potius restaurata, quæ sedes Archiepiscopalis, & Christi, in qua Richardus *Strongbow* Penbrochiæ Comes, expugnator ille Hiberniæ splendido sepulchro conditur. Immunitatibus etiam gaudet multis. Olim pro summo magistratu Prępositum habuit, sed anno reparatæ salutis cIↄ cccc ix, ut Major, & duo Ballivi quotannis eligerentur, concessit Henricus quartus. Ballivos autem postea in Vicecomites Edwardus vi commutavit. Elizabetha vero Regina ad ingenia melioribus literis excolenda faustis auspicijs Academiæ posuit fundamenta. Nec quicquam hic deest, quod in florentissima urbe desideres, nisi quod portui plurimum officit arenosus cumulus reciproco maris meatu, in *Aven-lifnij* ostium aggestus, sic enim præfluentem flu. vocant, id est, *amnis Lifnius*. De vetustate vero Dubliniæ quod dicam, nihil certi occurrit, vetustissimam tamen esse Ptolemæi authoritas persuadet, & eo sane tempore, quo Ptolemæus floruit, ab Avellano conditam Cives produnt. Saxo Grammaticus Danicis bellis misere convulsam fuisse tradit: postea in Eadgari Anglorum Regis potestatem devenit, quod Diploma datum confirmat. Deinde occuparunt Norwegi, unde in vita *Griffithi ap Cynan* Principis Walliæ legitur, Haraldum Norwegum, cum maximam Hiberniæ partem subjugasset, Dubliniam condidisse. Demum vero in primo Anglorum adventu eorum virtuti concessit, & ab illis fortiter defensa est, cum Ausculphus Dublinensium Princeps, & postea Gottredus Rex Insularum eam acriter undique adorirentur. Iam inde vero deducta in hanc ex Anglis, pręcipue ex Bristoliensibus Colonia, multis trepidis rebus, & angustijs, præclare suæ fidei Anglorum Regi documenta dedit. Sed de his satis, ad

Montes. Flumina

Montes & flumina transeo. Infra Ormondiam *Bliew Blemy*, (Bladinæ montes vocat Giraldus, se leviter convexis jugis attollunt, equorum visceribus, quasi maternis *Suirus*, *Neorus* & *Birgus* æduntur, & divisis alveis decurrentes, priusquam Oceanum adeunt, concordibus se consociant aquis, unde *Tres Sorores* ab antiquis dictæ. *Neorus* multa propugnacula & quædam stringit Opida. *Birgus* nunc *Barow*, e Bladina etiam Monte proflueus, solitarius multis anfractibus delatus, *Rhebam* prætermeat, aliaque opida. Post *Neorus* & *Birgus* aquas commiscent, & pauca miliaria uno alveo emensi *Suiro* sorori maximæ, & nomen & aquas offerunt suas, qui statim in Oceanum scopuloso ostio immergitur, ubi a sinistra angusta ceruice excurrit promontoriolum, quod æditam turriculam navigantibus prætendit, a Rossensibus cum floruerunt, positam, quo tutius ostia subirent. In hac parte *Modanum* flu. statuit Ptolemæùs, de quo supra & *Ovocam* in regione maritima, ad quem *Arcklo* castrum sedet, qui fluvius, ut inquit Giraldus; *non minus influentibus, si numque replentibus quam elapsis omnino marinis aquis innata dulcedinis saporem retinens illibatum usque in ipsum Mare impermixtas salsedine undas conservat.* Est & *Lifnius* amnis qui Dubliniam præterlabitur, hic raro rapide fertur nisi post ingentem pluviæ vim, cæteroquin admodum sedatus fluit, *Lifnius* hic procul dubio, a Ptolemæo memoratur: verum Librariorum incuria suo loco exulat. *Libnius* enim fluvius eadem plane Latitudine ad alteram Insulæ partem, ubi nullus ejusmodi fluvius, in Ptolemæi Exemplaribus statuitur. Sed de exilio, si placeat ad suam Eblanam, jam postliminio redeat, & habeas, hosce Nechami de isto flumine versiculos:

Visere Castel-cnock non dedignatur Aven-liff,
Istum Dublini suscipit unda Maris,

Adjungam etiã quod idem Giraldus de *Wiclo* Portu *Ovocæ* proximo habet: quem *Winchiligello* appellat. *Est portus apud Winchiligello, eo latere Hiberniæ, quo proximius Wallias respicit, qui in generali Maris refluxu undas recipit influẽtes, in reversione vero fluctuum, quas jam recepit, emittit ac amittit. Est & aliud ibi notabile, quia cum totum jam sinum elapsis undis refluum mare deserit, per omnẽ tamen anfractum continua salsedine fluvius influens amaricatur.* Archiepiscopus unus in Lagenia, qui sedem suam habet Dubliniæ, & Glandelachy, Glandeloyloug, & Primas Hiberniæ nominatur, sequentes sub se habens Suffraganeos Episcopos *Elphine, Bißhops Helphen* f, Kildar e. i. *Fernes Osforie, Leighlyn*, alijs *Laghlyn*.

HIBERNIAE V TABVLA

Continens Vdrone Baroniam, partem Comitatus Reginæ, ac Dominij Fortonelij; In Vdronis medio iacet civitas Laglyn, alijs Leighlin, Epicopali ſede ornata.

MOMONIA.

SVCCEDIT in noſtra Methodo *Momonia*, Hibernice *Mown*, Anglice *Munſter* quinta & poſtrema Hiberniæ Pars. Ea Vergivio Mari ad Auſtrum expoſita jacet, a Connacia Sineo, a Lagenia Neoro fluvio alicubi diſcreta: Bifariam quondam diviſa in Momoniam Occidentalem & Auſtralem. Occidentalem antiquitus habitarunt *Gangani*, *Luceni*, *Velabri* & *Vterini*, Auſtralem *Vdiæ* ſive *Vodiæ*. Nunc autem in ſeptem Comitatus diſtribuitur *Kerryenſem* ſcilicet, *Limiricenſem*, *Corcagienſem*, *Trippararienſem*, *Sanctæ Crucis*, & *Waterfordienſem*, quorum etiam in numerum *Deſmonia* jam accenſetur. Hoſce Comitatus ſecundum populos quibus a Coſmographo tribuuntur breviter cum Camdeno percurremus. *Gangani* primo loco ſupra poſiti ex nominis affinitate ijdem cum *Concanis* Hiſpaniæ fuiſſe videantur quos origine Scythas, ſanguinemque equinum potaſſe (quod non inſolens jampridem ſylveſtribus Hibernicis) teſtatur Silius:

Regio Nomina Situs.

> *Et qui Maſſagetem monſtrans feritate parentem,*
> *Cornipedis fuſa ſatiaris Concane vena.*

Et præter eum Horatius.

> *Et lætum equino ſanguine Concanum.*

Kerry (ut nunc vocatur) ad Sinei oſtium eorum ſedes erat. Regio avijs, & ſylveſtribus Montibus ædita, quibus crebræ interſunt valles cavæ nemoribus etiam condenſæ. Comitatus Palatini dignitatem, & jura Deſmoniæ Comites in hoc habuere, ſed hominum iniquitate, qui libertate uti & noluerunt, & neſcierunt, in malorum ſentinam, & ſeditioſorum perfugium jampridem converſa erat. Sylveſtrium Hibernicorum animos ridicula opinio pervaſit & etiam perſuaſit, illum qui in militari illo barritu, ſive clamore quo in congreſſu magna vocis contentione utuntur, reliquorum clamori non reſpondeat, ſubito a terra arripi, & quaſi volantem in has deſertas valles deferri, ex quacumque Hiberniæ regione, ibi gramine veſci, aquam lambere, nec male nec bene eſſe ſibi ſentire, rationis, non orationis uſum tenere, a venantibus demum miniſterio canum capi, & domos ſuas deduci. Hujus regionis mediam fluviolus nunc anonymus *Trailes* opidulum quodammmodo deſolatum (ubi Deſmoniæ Comites ædes habuerunt) præterfluens interſecat, quem *Dur* eſſe Ptolemæi, ſitus quodammodo innuit, & aſſeverarem, inquit Camdenus, ſi *Duris*, qui inter hujus occiduæ oræ Portus hodie cenſetur, ad hujus ſit oſtiũ, ut a nonnullis accepi. Non procul hinc *Smerwich* ſtatio (ſic contracte pro S. *Mary-wic*) cernitur, ad quam ante annos aliquot cum Giraldus Deſmoniæ Comes vir profunda in Principem, & patriam perfidia, ſcelerate aſſiduis agrorum vaſtationibus Momoniam attereret, appulſa eſt tumultuaria Italorum & Hiſpanorum manus a Gregorio P. P. & Hiſpano in ejus auxilium ſubmiſſa, qui loco hic ſtativis munito, quem *Fort del Ore* vocarunt, minis cœlum terrebant. Sed illuſtriſſimi & bellicoſi Baronis Domini *Arthurij Grei* Proregis adventus, & primus impetus rem decrevit. Protinus enim ſe dediderunt. & maximam partem è medio ſublati, quod rebus hujus regni ſic ferentibus, & ſeditioſis undique imminentibus, conſultiſſimum & tutiſſimum videbatur. Ipſeque Deſmonius tandem trepida fuga in vicinas ſylvas conjectus, jamdudum in tuguriolo ab uno & altero milite irruente primum ſauciatus, poſtea agnitus, capiteque truncatus perfidiæ, & vaſtatæ patriæ pœnas depẽdit. Ganganis ſubjecta eſt longe lateque ad Auſtrum *Deſmonia*, Hibernis *Daſſown*, Anglis *Deſmond*, quondam a tribus inſeſſa populis, *Lucenis* ſcilicet, *Velabris*, & *Ibernis*, qui *Vterini* in nonnullis exemplaribus concipiuntur. *Luceni* a Lucenſijs Hiſpaniæ qui oppoſitam oram tenuerunt, & nomen & originem traxiſſe videantur. *Velabri* ab *Aber*. id eſt *Aeſtuarijs*, ſic ſunt nominati, quod ad æſtuaria ſederunt, unde etiam Artabris, & Cantabris, facta appellatio. Hos ſtatuit Oroſius ad *Notium Promontorium*, hodie *Biar head* nautis, quod Hiſpaniam ſpatioſo intervallo procul ſpectat. Sub Notio hoc promontório, *Iernus* fluvius ab Oceano ebibitur, ad quem *Dunck-eran* ſedes Epiſcopalis cernitur *Dunck-eran* hæc quæ Hiberno-Schotis *opidum Eran* denotat, non ſolum ſe eſſe *Ivernim* urbem, quam Ptolemæus vocat, ſed flumen etiam eſſe *Iernum* illum expreſſe loquitur: cujus appellatio, ut totius Inſulæ, ab *Hier* Hibernicorum facta videtur, quod Occaſum ſignificat. Eſt enim ultimus hujus regionis ad Occidentem fluvius, ut ipſa Hibernia ultima totius Europæ Inſula. *Iberni* qui etiam *Vterni*, id eſt Camdeno Interprete, ſuperiores Hiberni hunc fluvium ad alterum Promontorij latus accoluerunt, ubi *Berehaven* & *Baltimore*, copioſa halecum piſcatura portus notiſſimi: Iuxta quos habitat *Mac Carti More*, ex Hibernica origine Regulus, qui anno CIↃ IↃ LXVI poſſeſſiones & latifundia ſua Elizabethæ Reginæ Angliæ in manus tradidit, & ab ea recepit, ut Anglico more, clientelari jure, fiduciæ nomine teneret. Eodemque tempore Comes de *Glencar*; & Baro Valentiæ creatus eſt, Vir in hoc tractu magni nominis, & potentiæ. Giraldidis olim infenſiſſimus, qui majores ſuos, ut ille contendit, Deſmoniæ Regis his avitis ſedibus exuerunt. Giraldidæ enim iſti, ſive *Fritz-Giraldes*, ex Kildarienſi familia oriundi, devictis Hibernicis, ampliſſima hic ſibi latifundia acquiſiverunt, & ex illis Mauritius *Fritz-Thomas* primus Deſmoniæ Comes anno ſalutis CIↃ CCCLV ab Edwardo tertio creatus, hæreditatem adeo ſtabilem, & firmam reliquit, ut ad decimum ab eo Comitem perditiſſimum hunc rebellem, quem dixi, ille honor, quaſi perpetua quadam ſerie deſcenderit. Poſt Ibernos *Vdiæ* qui & Vodiæ habitarũt, cujus nominis veſtigium expreſſiori indicio ſe patefacit in agro Kilkennienſi, pars enim ejus maxima *Idou* & *Idouth* nominatur. Incoluerunt hi Comitatum Corcagienſem, Tripararienſem, Limiricenſem, Kilkennienſem, & Waterfordienſem. In Tripararienſi Comitatu, nihil memoratu dignũ ſe offert, niſi quod ſit ibi Palatinatus, & *Holy croſſe* in eo opidulum magnis gaudeat immunitatibus, quæ in honorem, ut perſuaſerunt Monachi, fragmenti Crucis Dominicæ conceſſæ fuerunt, *Suirus* flumen nobile accolis *Showr* ex hoc Tripararienſi agro in Kilkennienſem defertur, qui e Bladina monte profuſus per *Oſiriam* inferiorem, quæ Butleris Comitis, & *Thurles* quæ illis Vicecomitis titulum præbet

Flumina.

VDRONE. IRLANDIÆ, in Catherlagh Baronia.
Miliaria Anglica
Reginæ Comitatus
Ydogh
KYLKENNY
COMITATUS
CATHER
Fortoneley dominium
LAGH
COMITATUS
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio

HIBERNIAE V TABVLA.

primum Cassiliam urbem adit Archiepiscopali dignitate ab Eugenio P P. exornatam, cui novem subsunt suffraganei
Episcopi. Indeque juxta Waterfordiam alijs duobus fluvijs adauctus in Oceanum exoneratur. Vnde Nechamus:

Suirius insignem gaudet ditare Waterford,
Aequoreis undis associatur ibi.

Vrbe & Opida.

Hactenus hâc partem Hiberniæ cum Camdeno percurri, restat nunc de Vrbibus & opidis hujus partis pauca explicare. Inter has primum sese offert *Waterfordia* quæ secundas inter Hibernię Vrbes jure sibi vendicat, imprimis honesta & officijs fidelis civitas, fide & obsequio in Imperiũ Anglicum semper singulari. Ex quo enim Richardus Comes Penbrochiæ expugnavit, Anglis Hiberniam subigentibus tutam fide sua, & quiete, securamque a tergo pacem semper pręstitit. Vnde Reges Anglię plurimas, & maximas immunitates cõcesserunt, quas Henricus septimus auxit & confirmavit, eo quod cõtra ementitum illum principem Perdinium Warbec qui plenis impudentiæ velis ad summum Regiæ dignitatis gradum enitebatur, cives se fortiter & prudenter gessissent. Hæc a Norwegis Piratis constructa, quamvis cœlo sit crassiusculo, solo minus læto & angustioribus coarctata vicis, ea tamen portus est oportunitas, ut opulentia & frequentia secundas in Hibernia ferat. Hæc prudentibus & bene moratis civibus referta. Habet tutum & tranquillum Portum, atque exterarum navium sæpenumero plenum. Frequentes etiam Waterfordiæ cives sunt, qui mercaturas faciunt: in quo sane negotio, usque eo prudenter rem familiarem administrant, adeo caute rationes subducunt, ut brevi negotiatione, magnas sibi opes soleant comparare. In Hispaniam præcipue naviculariam faciunt. Nihil plerumque æris alieni habent, in suis nummis plurimis sunt. Nullus ibi vivit mensarius, qui fraudulento collybo aut intolerabili fœneratione (omniũ rerum publicarũ busto) in civium bonis ac direptionibus versatur. Cives sunt faciles, benigni, frugi, perhospitales, privatis & publicis rationibus utilissimi. Appellavit hanc urbem antiquitas *Manapiam*, sicut & Dublinium *Eblanam*. *Amellana* rectius nuncuparetur, ab Amellano, qui eam urbem condidit, quemadmodum & Sitaracus Waterfordiam, & Ivorus Limmiricum fundasse fertur. Erant isti Germani fratres olim in Hibernia magnæ auctoritatis. Est & in hac regione *Limmiricum* (de qua urbe modo dictum est, omnium Hibernorum fluminum absque controversia principe. Ab alto lx milliariorum intervallo distat. Tamen onerarias naves ad civitatis muros Nauarchi appellunt: nec est quod scopulosas cautes, in toto cursu offendere, multum pertimescant Incredibile est, quantam Piscium ubertatem, & copiam ibi reperias. Hujus urbis amœnitate captus *Ioannes*, Angliæ Rex, egregium castellum, & pontem illic extruendum curavit. Est etiam *Corcagia* in Corcagiensi Comitatu, *Korke* Anglis, & *Korkach* Indigenis, astrictiore mœnium ambitu conclusa, & una quasi directa platea protensa, Emporiolum tamen frequens, & celebre: portu excellenti & tuto ornatum, sed ita seditiosis vicinis circumsessum, ut perpetuas excubias agitent, quasi perpetua obsidione essent incincti, & in agrũ. Filias elocare non audeant, unde contractis inter se nuptijs cives omnes aliquo affinitatis gradu se invicem contingunt. Cives hic etiam copijs satis locupletes, operam mercaturæ navant, res suas domi forisque frugaliter obeunt, Briocum virum sanctissimum, a quo Sanbrochiana in Britannia Armorica diœcesis, vulgo *S. Bricu*, nomen assumpsit, hinc oriuundum scripsit Cœnalis. Sed in hoc a veritate abijt, quod *Coriondos* Hiberniæ in hac urbe statuerit. Non enim hujus urbis meminit Ptolemæus. Flumen tamen quod præfluit idem videatur, quod *Davrona* Ptolemæo dicitur *Sauranus* enim, & *Saverenus* Giraldo, una tantum immutata literula, nominatur. Quæ intercedit inter hæc nomina affinitas, hoc mihi dictavit & majori sane cum probabilitate, inquit eruditissimus Camdenus, quam si *Davronæ* nomen proximo flumini adaptarem, qui Corcagiensem Comitatum, & Tripararienſem interfluens per *Lismor* Oceanum petit, & Historicis *Avenmor*, id est flumen magnum, appellatur, de quo Nechamus.

Vrbem lissimor pertransit flumen Avenmor,
Ardmor cernit ubi concitus æquor adit,

Ardmor enim viculus est ad ostium, cui ad alteram ripam *Yoghalia*, statio satis tuta opponitur, quam nostra memoria proditam ille seditionis fax Desmoniæ Comes misere diripuit, sed hujus proditionis pœnas Prætor mox suspendio luit. In hujus vicinia magnos habet proventus Vicecomes Barrensis, Roberto Barrio Anglo prognatus, qui in expugnanda Hibernia operam navavit egregiam. Sunt præter jam dictas civitates hæ in hac regione, *Kinsalia*, *Cassilia*, *Yoghalia*, *Rossia*, *Lesmoria*, *Clonmella*, *Kilmalochia*. Hæc pro methodi ratione de quinque Hiberniæ partibus sint satis; Priusquam vero ad alia quæ adhuc restant transeo, pauca hic de veteribus Hibernicorum Moribus addam; ac tum Hiberniam literatissimi Adr. Iunij versibus de se & suis commodis loquentem inducam. Strabo in libro IV de Hibernicis, *Longe magnis quam Britanni sylvestres illius sunt Incolæ Anthropophagi, id est Hominum carne vescentes, mandonesque magni. Defunctos etiam parentes esse in eximia honestatis parte ponunt. Nec minus alienis iu propatulo uxoribus immisceri, matribus etiam atque Sororibus. Horum etiam quæ commemoramus, dignos Fide testes non sane habemus. Atqui commanducandorum Hominum morem Scytharum esse traditur.* Pomponius Mela libro tertio: *Cultores inconditi sunt, & omnium virtutum ignari, pietatis admodum expertes.* Solinus cap XXIV. *Sanguine interemptorum hausto prius Victores vultus oblinunt, fas & nefas eodem animo ducunt. Puerpera si quando marem edidit primos cibos gladio imponit mariti, inque os parvulo summo mucron eauspicium alimentorum leviter infert, & gentilibus votis optat, non aliter quam in bello, & inter arma mortem oppetat. Qui student cultui, dentibus Mari nantium belluarum insigniunt ensium capulos, candicant enim ad eburneam canditatem. Nam præcipua viris gloria est in armorum tutela.* Nunc Hiberniam ipsam audiamus.

Illa ego sum Graijs olim glacialis Ierne
Dicta & Iasoniæ puppis bene cognita nautis:
Quæ Tarthessiaco proprior se tingere soles
Flumine conspicio, Cauro subjecta procaci;
Cui Deus, & melior rerum nascentium origo
Ius commune dedit cum Creta altrice Tonantis,
Noxia ne nostris diffundant sibila in oris
Terrificæ cretitabo Phorcynidos Angues.
Et forte illati compressis faucibus atris
Viroso pariter vitam cum sanguine ponant.
En ego cum Regni Sceptro, Mavortia bello
Pectora, & horriferas Hominum, nil fingo, figuras
Qui cursu Alipedes norint prævertere Cervos,
Dedico, piscososque Lacus, Volucrumque paludes
Omnigenum lustris fætas Stanniqque fodinas,
Et puri Argenti venas, quas terra refossis
Visceribus manes imos visura recludit.

S C O T I A.

Regio. Nomina.

BRITANNIÆ Insulæ Borealior pars *Scotia* dicitur, olim *Albania*. Atque etiamnum ab incolis qui avitam servant linguam *Albain*, & ab Hibernicis *Allabany*, quasi altera Hibernia (quæ a Bardis *Banno* dicta est) vocatur. Hiberniam enim *Scotiam majorem*, & Scotorum in Britannia Regnum *Scotiam Minorem* historici appellant, Ptolemæus Britanniam *Parvam*, Rufus *Secundam*, Tacitus a sylva *Caledoniam* vocat. Videntur autem Scoti sic dicti a vicinis quasi *Scythæ*. Quemadmodum enim Germani Inferiores *Scythas* & *Scotos* uno nomine *Scutten* id est sagittarios appellāt, sic etiam Britannos utrosque *Y-scot* dixisse e Britannicis Scriptoribus observatum est. Id sane constat eos a Scythis oriundos ex Hispania in Hiberniam, & inde in hanc partem Albionis, quam nunc tenent, pervenisse, & cum Pictis in unam gentem coaluisse. Hæc de nomine, sequitur situs. Termini ejus australes Angliam versus, sunt Tueda & Solveius Fluvij, ad Septemtrionem est Oceanus Deucaledonius, ad Occasum Hibernicus, ad Ortum Germanicus, ab alijs partibus undique eam ambiunt Oceanus & mare Germanicum. Longa est lxvii milliaria Germanica, hoc est Anglica cclvii, Lata lii Germanica, sive cxc Anglica. Regio temperatior quam Gallia, remissioribus frigoribus, caloribusque, sicuti & Anglia: cui tamen in fertilitate æquari non potest. Terra magna ex parte sulphurea est & viscosa, atque ob id pabulum est ignis, præsertim cum ibi defectus fit lignorum. Tantum tamen hic crescit Frumenti quantum incolæ absumunt. Profert etiam Terra varia Metalla. Habet Aurum, Argentum, Argentum vivum, Ferrum, Plumbum & Cuprum magna copia. Habet in *Drisdalia* Aurifodinam, in qua etiam *Lazurum* invenitur. Habet & Gemmas, præsertim Gagatem qui in aquis ardet & oleo extinguitur. Pascua item optima quæ omnis generis nutriunt Armenta: unde Carnis, Lactis, Butyri, Casei, Lanæ abundat copia. Cæterum Scoti cum ad Pictos in Britanniam accessissent, quamvis Anglos prælijs, & prædationibus continenter lacesserent, non tamen res Schotica statim adolevit, sed in eo quo appulerunt angulo, diu delituerunt nec, ut Beda innuit, per annos plus minus centum vigenti septem, contra Nordan humbrorum regulos signa efferre ausi: donec uno eodemque tempore Pictos fere ad internecionem delevissent, & Northumbriæ Regnum intestinis malis, Danorumque incursionibus confectum, corruisset, Tunc enim omnis Septemtrionalis Britanniæ plaga in Scotorum nomen concessit, una cum citeriori illa regione citra Cluidam, & *Edenburgh frith*. Illam enim Northumbriæ partem fuisse, & a Saxonibus possessam nemo repugnat: & hinc est quod omnes qui Orientalem Scotiæ partem tenent, & *Lowlandmen*, id ist inferiores vocantur, sint origine Anglo-saxones, & Anglice loquantur. Qui vero Occidentalem oram incolunt, *Hetchlandmen* dicti, id est, superiores, sint Scoti & Hibernice loquantur, infestissimique sint illis superioribus, qui Anglico idiomate utuntur. Scoti in bello fortes, ac strenui milites, inediæ, vigiliæ algoris patientissimi. Primaria Schotiæ urbs est *Edinburgum*, vulgo *Edenborow*, quæ procul dubio ipsa eadem est quæ Ptol. *Castrum Alatum*. Nam *Adain* alam Britannis denotat, & *Eden-borow* (composito e Britannica & Saxonica lingua vocabulo) nihil aliud est quam *Burgus alatus* Ab alis igitur nominis ratio petenda, & repetant Scoti, si placet, vel ab Equitum ordinibus, qui Alæ vocantur, vel ab Alis illis. quas Græci Architecti Pteromata vocant, i. ut docet Vitruvius, Muri gemini ita in altitudinem surgentes ut alarum speciem præ se ferant. Quibus quoniam Vrbs quædam Cypri caruit, *Aptera i. sine alis*, ut apud Geographos legimus, olim dicta. Sedes hæc Regia, & metropolis non tantum Laudoniæ, sed etiam totius Scotiæ, situ editiore inter Montes, eo ipso Pragæ Bohemorum haud absimilis: lōgitudine ab Oriente in Occidētem mille passibus porrecta, latitudine dimidio minore. Tota urbs ex monte dependet. Hic ad occasum altissimus, versus Septemtrionem præcipitio munit urbem, cætera ad Orientem & Meridiem sunt muro circumdata: distat a Sinu Maris & ostijs *Forthæ* passibus mille. Ad Orientalem urbis partem ædes est S. Trinitatis, cui contiguū Regis palatium quod Cathedram Arthuri vocant. Ad Occidentalem, rupes prærupta, & in rupe arx, Scotis Castellum puellarum dicitur; quod vere est *Alatum* illud *Castrum* Ptolemæi. Longo tempore hæc Vrbs in Anglo-Saxonum potestate fuit, qui hanc Orientalem Scotiæ partem insederunt, seriusque in Scotorum imperium cessit, circa annum scilicet salutis cIↃ lx. Sunt & aliæ hujus Regni Vrbes & Opida insignia quę suis locis in particulari descriptione adponemus. In vallibus plurimi sunt Lacus, Paludes, Fontesque & Fluvij piscosissimi, quorum pars maxima e monte Grampio oritur, de quibus in descriptione proxima mentionem faciemus. Ad mare transeo. Mare ipsum Ostreis, Halece, Corallis, Mytilis, Conchisque diversi generis plenissimum. Multos etiam Scotia passim portus habet & aditus marinis aquis pervios, inter quos *Letho* Portus commodissimus, quem Anno cIↃ IↃ lx, Galli qui Scotiam jam spe devorarant & Angliæ imminere cœperant, magnis munitionibus firmarunt. Sed eum Regina Elzabetha Regni tranquillitati (pro eo ac debuit) prudenter prospiciens, ita ex Gallorum faucibus eripuit ut & munimenta omnia solo æquarit, & Scotus Gallum ex eo tempore non metuerit. Regio ipsa aspera & Montosa admodum est, & in ipsis montibus, habet æquatam agri planitiem pecori pabulum ubertim suppeditantem. Inter Montes maximus *Grampius* qui mediam Scotiam intersecat. Hic vulgo *Grasebaim* seu *Grantzbaine*, id est mons incurvus dicitur: is enim a Germanici maris littore ad ostia *Deæ* fluvij per mediam hanc regionem in Hibernicum mare tendens, ad lacum *Lomundum* sistitur, qui etiam Pictorum olim, Scotorumque Regni limes erat. Ad Aberdoniam montes sunt sylvosi. Hic creditur fuisse *Sylva Caledonia*, Lucio Floro *Saltus Caledonius* in immensum spatio diffusa, procerisque arboribus invia, & *Grampio* monte divisa, Severi ætate, ut est apud Xiphilinum, *Argetecoxus* Regulus hoc in tractu regnavit, cujus uxora Iulia Augusta Severi conjuge convitio lacessita quod palam ex gentis more cum maribus haberet consuetudinem, libere respondit: *Nos Britannicæ cum optimis viris consuetudinem habemus, at vos Romanas perditissimus quisque occulte constuprat*, Scotos autem non postremos inter Europæos fuisse qui Christianam religionem amplexi sint, eamque præ reliquis servaverint & coluerint, non solum scripta & Monumenta: verum etiam Templa, Cœnobia, Monasteria. Xenodochia. & alia religioni devota loca testantur. Inter alia Edinburgi ædes *S. Trinitatis*, cujus supra mentionem fecimus: Templum *B. Egidij*, *B*, *Mariæ*, & alia. Est & palatium Regium, de quo supra, valde superbum & magnificum, & in medio urbis Capitolium. Habentque Duces, Comites, Barones & Proceres Regni in ipsa urbe sua Palatia, quando ad Comitia vocantur, Vrbs ipsa non est constructa ex coctis sed naturalibus & quadris lapidibus, ut etiam singulæ ædes magnis Palatijs possint comparari. Sed de his satis, ad reliquas Partes transeamus.

Situs. Cæli Temperies. Soli fertilitas. Imperium Majorum. Minorum virtus. Vrbes. Lacus Flumina Mare. Portus. Montes. Sylva. Opera Publica.

Populus Scoticus in tres ordines dispescitur, in *Ecclesiasticum*, *Nobilitatem* & *Plebem*. *Ecclesiasticus* ordo duos habet

Archie-

DEUCALEDONIUS OCEANUS
ORCADES insulae
SCOTIA Regnum.
HEBRIDES insulae
MARE GERMANICUM
IRLANDIAE siue HIBERNIAE PARS
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio

SCOTIA.

Ratio Gubernandi.

Archiepiscopos: S. *Andreæ* Scotiæ primatem, & *Glasgoensem.* Archiepiscopo S. Andreæ octo subsunt Episcopatus, *Dunkeldensis*, *Aberdonensis*, *Moraviensis*, *Dumblanensis*, *Brechinensis*, *Rossensis*, *Cathanensis*, & *Orchadensis*. *Glasgoensi* tres, *Candidæ casæ*, *Lismoriensis*, *sive Argadiensis*, *Sadorensis*, seu Insularum videlicet *Suræ*, *Mulæ*, *Ylæ*, &c.

Nobilitatis ratio hæc est: ut primum locum obtineant *Rex* filijque *Regis*, partu legitimo editi, quorum si plures sunt natu maximus *Princeps* Scotiæ, reliqui absolute *Principes* dicuntur. Rex autem cum publice inauguratur, populo universo sancte promittit, se Leges & Majorum Ritus veteraq; Instituta servaturum, eoque jure quod a Majoribus accepit usurum. *Secundum* locum obtinent *Duces*: *Tertium Comites*; *quartum* illi *Nobiles* qui apud alias nationes extra Insulam non vigent & a Scotis *My Lordis* appellantur. Quod nomen tantam dignitatem in se continet, ut etiam illud Episcopis, Comitibus & summis Magistratibus honoris ergo tribuant. Hosce Magnates posses dicere, *Quintum* locum *Equites aurati* aut *Barones* sibi vendicant, qui *Lordis*, dici solent. In his Nobilitatis gradibus hęc servatur ratio, ut nullus designetur *Dux* qui Comitis: nec Comes qui *Domini Mylord*: nec Dominus *Mylord*: qui Equitis Aurati aut Baronis titulo non antea fuerit ornatus. In *Sextum* & ultimum locum rejiciuntur illi, qui nullo certo honoris titulo insigniti, sed nobili familia prognati vulgo *Gentilmen* appellantur, ut sunt fratres & Filij Comitum, Dominorum, Equitum auratorum natu minores, qui in nullam hæreditatis partem succedunt: siquidem ea tota in Filium natu maximum conservandarum familiarum causa jure Scotico devolvitur. Plebs autem omnes qui divitijs affluunt, quique Hospitalitatis & clientelarum nomine bene audiunt hoc fere titulo (*Gentilmen*) decorat. Ab his autem Nobilibus infimi gradus, totum fere belli pondus pendet. Nam quamvis Scoti ad unum omnes quocunque gradu locove sint constituti, suis stipendijs Regi militare cogantur & propterea a vectigalium oneribus sint immunes: tamen hi præcipue cum cogitant ex qua familia sint profecti, maxima quæque pericula summa animi magnitudine adeunt, ut sese familia sua dignos ostendant. In qua re non solum populi singularis utilitas: sed etiam ipsius Regis summa ac pene unica opulentia inclusa continetur: siquidem ea ratione Rex nunquam necesse habet, ut externum militem suo sumptu auxilio evocet, cum ipse populus ad hostium frangendos impetus quasi ad commune quoddam incendium extinguendum opinione citius concurrat.

Plebei vero Cives partim sunt primarij opibus insignes, qui magistratu in suis urbibus funguntur: partim *Mercatores*: partim *Opifices* qui omnes propter supra dictam a vectigalibus alijsque oneribus immunitatem facile apud eos ditescunt. Ne quid autem gravius in aliquam Civitatem in publicis comitijs statuatur, permittitur a Rege tribus aut quatuor ab unaquaque Civitate evocatis Civibus, ut cum reliquis duobus Ordinibus suam sententiam de rebus propositis libere interponant.

Ecclesiastici olim decretorum & conciliorum authoritate continebantur, nuuc autem ut cæteri Legibus, quas Reges descripserunt, aut Regum voce confirmatas, tres ordines fixerunt, reguntur. Liber, qui Leges Municipales Latine scriptas continet, Titulum (*Regiam Majestatem*) habet, quod ab illis vocibus libri exordium ducatur: Reliquis legum libris Scotica lingua Comitiorum (quæ Parlamenta dicuntur) *Acta* inscribuntur. Magistratus sunt in Scotia, ut apud alias nationes, complures & diversi. Inter hos proxime & secundum Regem, Regni Ptocurator (quem Gubernatorem appellant) facile princeps est. Huic provincia Regni gubernandi incumbit, si Respublica Rege forte orbetur, aut si Rex per ætatem Regni negotia non possit obire. Hic tanto in honore est, ut siquis illius dicto vel imperio

Senatores.

morem non gerat, violatæ Regiæ Majestatis notam incurrat. Est & ibi Senatus perpetuus Edenburgi ex *Clero* & *Nobilitate* ita constitutus, ut Laicorum semper numerum ęquet pars altera Ecclesiasticorum. Quibus adijcitur ex Ecclesiasticorum numero *Præses*, qui in dicenda ferendaque sententia principem locum obtinet; nisi judicio Regni Cancellarius intersit; ei enim in omni Reipublicæ negotio Scoti primas deferunt: Qui capitis judicio, magnum Iusticiarium: qui Rei nauticæ Admiralium: qui castris figendis, Marescallum; qui delictis inter aulæ septa vindicandis præficitur, Connestabilem appellant. Sunt quoque in singulis provincijs, quas Vicecomitatus appellant, qui præsunt singuli, quos Vicecomites antiquo vocabulo vocant. Horum authoritas in his rebus, quæ ad civiles causas & capitis summam pertinent, decidendis non aliunde pendet, quam a jure quodam hæreditario, quo etiam illos sibi Vicecomitatus vendicant. Vt ij Vicecomites non a Rege creati, sed a parentibus nati jure quodam dici possint. Habent quoque civitates atque Opida suos Præfectos, Ballivos ac id genus alios Magistratus, qui Cives in officio contineant & ipsorum civitatum privilegia tueantur. Ita fit ut Scotorum Respublica Ordinum apta dispositione, Legum sancta majestate, & Magistratuum firma authoritate, floreat & summam laudem mereri videatur. Nomina autem Ducatuũ Comitatuum & Vicecomitatuum Scotiæ hæc sunt. Ducatus *Rotsay Albanie*: Comitatus, *Carnes*, *Soterlant*, *Rosse*, *Moravie*, *Buchquhan*, *Garniach*, *Carmoran*, *Mar*, *Marnis*, *Angus*, *Cowry*, *Fiffe*, *Marche*, *Athole*, *Stratherne*, *Menteith*, *Levenox*, *Wagion*, *Douglasse*, *Carrike*, *Crawford*, *Annandale*, *Ourmonth*, & *Huntley*. Vicecomitatus, *Berwyck*, alias *North Berwyck*, *Roxburg*, *Selkirck*, *Twedale*, *Dunfrise*, *Niddisdale*, *Wigton*, *Are*, *Lanarke*, *Dunbretten*, *Sterveling*, *Louthean*, *Laudonia*, *Clackmanan*,

Scholæ.

Kinros, *Fiffe*, *Pert Angus*, *Mernis*, *Aberdonæ*, *Bamph*, *Fores* & *invernes*. Vniversitates *S. Andreæ*, & *Aberdonia*, quarum hæc ab Alexandro Rege & sorore Isabella multis ornata est privilegijs circa annum cIↃ ccxl: illa sub Iacobo Rege inaugurata, Anno cIↃ cccc xi. Quibus additur *Glasguensis*. Ingenia Scotorum vivida sunt, excitata, ignea: sapientiæ

Bonarum artium studijs celebres Viri.

capessendæ maxime idonea. Nihil est quod non superare potuisset ingenium *Ioannis Duns* Scoti, si tempora modo cultum animi elegantiorem ei non invidissent: nunc in Scholastico illo (curiosone magis an utili?) de rebus sacris disputando genere, nihil eo acutius, nihil accuratius, nihil absolutius. Subtilem Doctorem vulgus, Scaliger etiam *Limam veritatis* vocat. Obijt Coloniæ Anno cIↃ cccviii. Nam quum in exstasin incidisset (peculiarem ipsi ob acutissimas Meditationes) diutiusque ea detineretur, a discipulis pro mortuo elatus sepultusque est. Discipulum habuit inter cæteros *Guilielmum Occam* Anglicum, cujus Ingenium Ingenia omnia vetera subvertit; noua ad invictas insanias ob inconprehensibiles subtilitates fabricavit atque conformavit. Alterum Scotiæ Lumen fuit *Georgius Buchananus* Poëta incomparabilis, qui Oda, Elegia, Tragœdia, non solum nostri seculi Homines superavit sed antiquissimos æquavit.

SCOTIAE
II TABVLA:

GENERATIM quæ de Scotia dicenda habui, abſolvi : poſtulat Methodus, ut ſpeciatim & per partes eam parambulem. Dividitur autem Scotia (monte Grampio mediam ſecante) in Auſtralem ſive Superiorem, & in Borealem ſive Inferiorem. Dirimitur vero ab Anglia primum *Tueda* fluvio, *Zeviota* monte altiſſimo, & qua mons deficit, vallo non adeo pridem facto, ac deinde *Eſca* & *Solvæo* fluminibus. Citra hos limites a mari Scotico ad Hibernicum regiones hoc ordine jacent. Prima eſt *Marcia* vel *Merchia*, ſic dicta quod limitanea, hæc ſiniſtrum Tuedæ latus attingit : ad Orientem Forthæ æſtuario, ad Meridiem Anglia clauditur. In Marcia *Bervicum* Opidum quod Angli tenent. Eſt & hic *Hume* caſtrum, antiqua poſſeſſio Dominorum de *Hume* qui a comitum Marchiæ familia oriundi, in amplam & inſignem familiam ſunt propagati. Cui vicinum ſubſidet *Kelſo* monaſterio quondam celebris, & antiqua habitatione Hepburnorũ, qui Bothwelliæ Comites, & hæreditario jure Admiralij Scotiæ diu fuerunt, qui honores per ſororem Iacobi Comitis Ioanni filio naturali Regis Iacobi v. enuptam ad Franciſcum ejus filium nunc Bothwelliȩ comitem deſcenderunt. Inde *Coldingham* cernitur, Bedæ *Vrbs Coldana* & *Coludi urbs* Ptolemæo fortaſſe *Colania*, multa ante ſecula virginibus velatis ſacra. Ad Occidentem Marciæ ad utrumque Tuedæ latus eſt *Teviotia* a *Tevioto* amne nomen adepta. *Zeviota* Monte dirimitur ab Anglia Poſt hunc regiones non magnæ *Lidalia*, *Evia*, & *Eſcia* a tribus fluminibus cognati nominis *Lidalo*, *Evo* & *Eſca* nominatæ. Vltima *Annandia*, & ipſa ab *Annando* amne prope mediam dividente appellata, ſecundum Solvæum in Mare Hibernicum decurrit. Iam ut rurſus ad *Fortham* redeamus, is ab ortu Lothianã claudit : *Cochurni Saltus* & *Lamyrij* montes eam a Marcia ſeparant. Contingit deinde paullum ad Occaſum inflexa Lauderiam & Tuediam; alteram a *Laudero* Opido, alteram ab amne *Tueda* mediam ſecante. *Tuediam* ad Meridiem & Occidentem contingunt *Lidalia*, *Nithia*, *Glottiana*. *Nithiæ* *Nithus* amnis nomen dedit per eam in mare Hibernicum labens. *Lothiana* a Lotho Pictorum Rege nominata. Ab Oriente æſtivo finitur *Fortha* ſive mari Scotico. Vallem Glottianam ſpectat ab Occidente hiberno. Hæc regio humanitatis cultu, & rerum neceſſariarum ad uſum vitæ copia cȩteras longe præcellit. Quinque amnibus irrigatur, *Tina*, utroque *Eſca* (qui antequam in Mare cadant in unum alveum coeunt) *Letha* & *Almone*. Hi partim e Lamyrijs, partim Pictlandicis montibus in Fortham defluunt. Opida habet *Dumbarum*, *Hadinam* vulgo *Hodintonam*, *Dalkethum*, *Edinburgum*, *Letham*, *Limnuchum*. Magis ad Occidentem jacet *Glottiana* utramque *Glottæ* fluminis ripam complexa, quæ ob longitudinem in duas præfecturas dividitur. In ſuperiore præfectura collis eſt non admodum editus, e quo in tria diverſa Maria flumina effunduntur, *Tueda* in Mare Scoticum, *Annandus* in Hibernicum, in Deucaledonium *Glotta*.. In ea urbes inſignores ſunt *Lanarcum*, & *Glaſcua*. Hanc ab Occidente hiberno *Coila* contingit, Vltra Coilam eſt *Gallovidia*. Ea ſeparatur a Nithia Cludano amne, tota fere in Meridiem vergens, ac ab littore ejus reliquũ illud Scotiæ latus tegitur. Vniverſa Pecoris, quam frumenti fertilior. Amnes habet in Hibernicum Mare decurrẽtes *Vrum*, *Devam*, *Kennum*, *Cream* & *Luſſum*. Nuſquam fere in Montes attollitur, ſed collibus tantum frequentibus intumeſcit. In convallibus inter eos aqua reſtagnans innumeros prope Lacus efficit. e quibus primus ante æquinoctium autumnale imbribus rivi augentur, unde multitudo incredibilis anguillarum deſcendit, quas accolæ naſſis vimineis exceptas ſale condiunt, ac non modicum inde quæſtum faciunt. In hac Provincia Lacus eſt *Myrtoum* dictus, cujus una pars aliarum aquarum more gelu hyeme concreſcit; altera nullis frigoribus congelari poteſt. Extremum lateris eſt *Novantum* promontorium, ſub quo in oſtio *Luſſi* fluminis Sinus eſt qui Ptolemæo Rerigonius vocatur. Ei ex adverſo influit ex æſtuario Glottæ Sinus vulgo *Lacus Rianus*, Ptolemæo *Vidogara*. Quod inter hos ſinus terræ procurrit incolæ *Rinum*, id eſt Gallovidiæ aciem appellant. Ab eiſdem *Novantum mula*, id eſt, *roſtrum* ſive *rictus* nominatur. Tota autem Regio Gallovidia (nam *Gallovid* priſcorum Scotorum lingua *Gallum* ſignificat) nominatur. Infra Vidogaram a tergo Gallovidiȩ leviter declinat ad Glottȩ æſtuarium *Caricta*. Eam duo amnes interſecant, *Stinſtarus* & *Grevanus* : uterque multis amœnis villis cingitur. Inter amnes qua in modicos colles tumet paſcuis fœcunda. nec infelix frumento eſt. Tota terreſtribus maritimiſque copijs non modo ſibi ſufficiens, ſed vicinis multa ſuppeditans. *Dunus* amnis eam a Coila ſeparat, ortus ex ejuſdem nominis Lacu, qui inſulam complectitur modicæ arcis capacem. Sunt in *Caricta* regione ingentis magnitudinis Boves, quorum caro tenera ſuaviſque eſu eſt; pinguedo liquefacta ſemel numquam concreſcit, ſed olei inſtar ſemper fluitat. Sequitur *Coila*, quam a meridie Gallovidia claudit, ab Ortu æſtivo Glottianam attingit : ab Occaſu *Irvino* fluvio a Cunigamia diſtinguitur: mediam *Aera* amnis dividit. Ad eum ſita eſt *Aera* emporium non ignobile. In univerſum regio eſt feracior Virorum fortium, quam Frugum aut Pecorum, tota quidem tenui & arenoſo ſolo: quæ res hominum induſtriam acuit, & parſimonia vires animi & corporis confirmat. In hac provincia haud plus decem millibus paſſuum ab Aër opido, ſaxum eſt duodecim vix pedes altum, xxx cubitorum nõ amplius ſpiſſitudine; haud immerito ab incolis Surdum appellatum. Nam ſi ingentem ſonitum vel voce edas, vel ſcloppo, vel quovis crepitaculo; is qui ex adverſa parte erit ſaxo proximus, nihil audiet, qui remotior melius, qui remotiſſimus optime. *Cunigamia* poſt hanc ad Septemtriones procurrit, & Glottam ſubmovet, ac prope ad juſti amnis modum coercet. Nomen huic Regioni Danicum eſſe conſtat, quod eorum lingua *Regis domicilium* ſignificat : que res indicio eſt, eam Danos aliquando tenuiſſe. Proxima ad orientalem ejus plagam ſita eſt *Renfroana*, ab Opidulo in quo cõventus ejus celebrari ſolent, appellata, vulgo *Baronia* dicitur. Mediam eam ſecant II amnes, quibus utriſque *Carthus* eſt nomen. Poſt Baroniam eſt Glottia ad utramque Glottæ ripam protenſa, & ipſa in plures juriſdictiones ob magnitudinem diviſa. Amnes nobiliores fundit : a læua *Avennum* & *Duglaſſum*, qui in Glottam decurrunt: item a dextra alterum *Avennum*, qui Lothianam ab agro Sterlinenſi dividit Hi duo fluvij communem amnium appellationem loco proprij nominis acceperunt : quemadmodum in Vallia diverſa dialecto is, quem Avonem vocant. Sterlinenſem agrum a meridie ſeparat a Lothiana *Avennus*, ab Ortu Æſtuarium *Forthæ*, donec paullatim ſeipſo minor ad juſtam fluminis magnitudinem redactus prope Sterlinum pontem patitur. Secat regionem fluvius unus, qui memoratu ſit dignus *Carron*: juxta quem aliquot vetuſta ſunt monumenta. Ad lævam Carrontis duo terreni ſunt tumuli Hominum opera (ut res indicat) ȩdificati: vulgo *Duni pacis* appellantur

Marcia. Situs. Vrbium Nomina.
Teviotia.
Nithia.
Lothiana. Situs. Soli fertilitas. Vrbium nomina
Glottiana. Flumina. Vrbium. nomina
Gallovidia Situs. Soli fertilitas. Flumina. Lacus.
Caricta. Soli fertilitas.
Coila. Situs.
Cunigamia
Renfroana.
Glottia. Situs. Flumina. Ager Sterlinenſis.

HEBRIDES Insulæ.
quas Beda Meuanias vocat, nonnulli Eubonias Ptol. Ebudas Plin. Hebudes
Skye
Loquhabria
Rosſia
Mora uia vulgo Murray
Badgenoth
Lorna
Argadia
Laudonia
Y. Colmkil
Yla
Arran
Cuninghame
Kyll
Carric
Galloway
MARE HIBERNICUM
HIBERNIÆ PARS
Miliaria Scotica
ANGLIÆ PARS
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio

SCOTIA.

Inferius autem ad eundem amnem ad duo fere millia passuum est ędificium rotundum sine calce, sed saxis asperis ita conformatis ut superioris lapidis pars in inferiorem se inserat: ita ut totum opus mutuo complexu, & saxorum pondere se sustineat, paullatim ab imo ad summum in arctum se colligens. Summa pars aperta est. Vulgus alium atque alium usum, & autorem ejus ædificij, pro suo quisque ingenio comminiscitur. Ego certe aliquando conjectura fui inductus, inquit Buchananus, ut crederem Templum Termini fuisse, quod (ut accepimus) rotundum & superne apertum ædificari solitum erat. Nonnihil etiam, inquit, conjecturam nostram juvare videbantur Duni Pacis propinqui: quasi facta ibi pace, cujus Monumentum hi Colles essent, quod illic terminum suæ ditionis Romani statuissent. Neque alia res me ab hac opinione deduxisset, nisi rescissem ex Hominibus fide dignis in Insula quadam cōpluria esse ædificia: cætera quidem ædiculæ, cujus meminimus, similia, nisi quod majuscula, & laxiora essent. Duo item in Rossia simili forma sunt sacella. Ea res suspendere sententiam me coegit, ac judicare Monumenta Rerum gestarum hæc esse, ac potissimum Trophæa, ac pene extra Orbem Terrarum, ut tuta ab injuria essent, constituta. Sed certe sive hæc Trophæa sunt, sive (quod quidam suspicantur) clarorum Virorum sepulchra, fuisse credo Monimenta ad æternitatē memoriæ perpetuandam consecrata, sed ab hominibus indoctis, incultisque, ad similitudinem illius ædiculæ, quæ est ad Carrontem constructa. A dextro Carrontis latere ager fere cætera planus in collem paullum prominet, medio fere spatio inter Dunos pacis, & ædiculam: in eo ad ipsum anguli flexum modicæ urbis vestigium adhuc apparet. Sed murorum fundamenta & vicorum descriptio partim cultu rustico, partim ervendis ad propinquas ditiorum villas construendas lapidibus quadratis confusa est. Hunc locum diserte Beda Anglus *Guidi* vocat, atque in ipso valli Severi angulo collocat. Multi præclari scriptores Romani ejus valli meminerunt: multa vestigia exstant, multi lapides inscripti eruuntur, quibus aut testimonium salutis per Tribunos & Centuriones acceptæ, aut sepulchrorum inscriptiones continentur. Et cum ab Adriani vallo (ut utriusque vestigia indicant) raro minus C Millibus Passuum distet hoc vallum Severi ab eo, quod ante Adrianus construxerat, aut magna inscitia fuit eorum, qui res Anglicas scripserunt, si Latinos qui hæc tradiderunt non intellexerunt: aut incuria, qui dilucide tradita tam confuse reddiderunt. Vtrumcunque sit autem, res mihi digna est visa si non reprehensione, saltem levi admonitione: præsertim cum ex Monumentis jam dictis, & Bedæ Angli Historia satis constet, ibi aliquando inter Brittones, & Scotos limitem fuisse. Qui vero hic Camelodunum fuisse fabulantur, ijdem contendunt quam diximus ædiculam Claudij Cæsaris fuisse Templum: vanissimo in utroque mendacio, cum & Camelodunum Colonia Romanorum ultra trecenta millia passuum ab eo loco absit, si Ptolemæo, & Antonini Itinerario fides habenda sit. Cornelius Tacitus hunc eorum errorem apertissime ostendit cum reliqua tota narratione, tum maxime quod Romanos amisso Cameloduno in Templum Claudij Cæsaris confugisse salutis tuendæ causa scripsit. Ædicula autem illa, sive Templum Termini, sive alterius Rei Monumentum fuerit, sine foribus, quarum nullum habet vestigium, & superne ad jactus lapidum patens, ne decem quidem milites non modo tegere, sed vix quidem continere potuerit. Quid? quod quadragesimo fere anno post Claudij Cæsaris expeditionem Iulius Agricola Romanorum primus in eas partes penetravit? quod quinquagesimo post Agricolam anno Adrianus Limitem Provinciæ inter Tinam, & Escam vallo ducto statuit? Sed de his satis. Vltra Sterlinensem agrum est *Levinia*, a Renfroana præfectura *Glotta*, a Glascuensi *Kelvino* amne divisa, ab agro Sterlinensi montibus, a Taichia Fortha dirimitur: tandem in montem *Grampium* definit, ad cujus radices per vallem cavam *Lomundus* Lacus se explicat XXIV millia pass. longus, VIII latus, supra XXIV Insulas complectitur. Præter multitudinem aliorum piscium habet & sui generis esu non insuaves, *Pollacas* vocant. Tria autem de hoc Lacu memoratu digna referuntur. Pisces pinnis carent, gratissimi alias saporis. Aquæ nullo interdum flante vento ita concitantur, ut vel audacissimos nautas deterreant, quo minus solvant. Denique Insula quædam gregibus armentisque pascendis apta, natat,ferturque quo ventis impellitur. Opinantur nonnulli fungosam vel pumicosam Terram esse oportere. Haud diversum ab hoc est illud quod narrat Plinius libro XVI cap. I Romanos, dum circa Bataviam agerent, procul quasi ingentem hostium classem vidisse, cui quum occurrunt conflicturi, non in aciem hostilem, sed in arbores una cum Insulis natantes incidisse, quæ ad proxima quæque littora rapiebantur. Insulam quoque avulsam ex Dania se superfudisse olim stagnis Batavicis ubi nunc sunt *Fenen* refert Petrus Nannius; Danos autem quum res suas repetitum venissent, ac litem super ea re instituerent, hoc responsi retulisse, ut vel alienum solum peregrina Insula liberarent, vel possessione cederent. Etiam in Palatinatu Germaniæ inter *Vilsecam* & *Veldam* Insulæ arboribus vestitæ, cum venti fuerint, ultro citroque fluctuant. Plura istiusmodi pete ex Plinio lib. II cap XCV. Sed redeo ad Lacum. Tandem erumpens Meridiem versus Levinum amnem, qui regioni nomen dedit, effundit: qui prope Britannodunum arcem & eodem nomine Opidum in Glottam ingreditur. Leviniæ partem extremam Grampij montis ultimi colles attollunt, sinu maris exiguo, quem *Gerlochum* a brevitate appellant, intercisi. Vltra hunc est sinus multo amplior, quem *Longum* vocant a *Longo* qui in eum cadit fluvio. Is limes est inter Leviniam & Covaliam. Ipsa Covalia, Argathelia, seu potius Ergathelia, & Cnapdalia multis sinibus angustis ex æstuario Glottæ infusis, in multas partes dirimuntur. Vnus inter cætera insignis lacus *Finis* vocatur a *Fino* fluvio, quem recipit. Is ultra sexaginta millia passuum in longitudinem porrigitur. Est & in Cnapdalia Lacus *Avus*, in quo est exigua Insula & arx munita. Ex eo fluvius Avus effunditur qui unus in illis regionibus in Mare Deucaledonium exit. Vltra Cnapdaliam ad Occidentem hibernum excurrit *Cantiera*, hoc est regionis caput, Hiberniæ occurrens, a quo modico Freto dirimitur, ipsa longior quam latior, adeo arctis faucibus Cnapdaliæ conjungitur, ut vix mille passus expleant, idque spatium nihil aliud quam arena sit, adeo humilis ut per eam naviculis traductis nautæ plerumque navigandi compendium quærant. Hanc attingit *Lorna* Argatheliæ adjacens & usque ad *Abriam* pertinens: Regio plana nec infœcunda. Qua Grampius mons humilior est, & magis pervius *Braid Albin* regio vocatur, hoc est quasi *altissimam Scotiæ partem* dicas, ac ubi maxima pars illa attollitur *Drum Albin* hoc est *Scotiæ dorsum* vocatur, nec omnino sine causa. Ex eo enim dorso flumina in utrumque Mare decurrunt alia in Septemtrionem, alia in Meridiem. Ex lerno enim lacu lernam fluvium in Orientem hibernum fundit: qui in Taum illabitur ad tria millia passuum infra Perthum. Ab hoc flumine cognomen accepit ad utramque ripam affusa vetere, Scotorum lingua *Strathierna* dicta. *Strat* enim regionem ad fluminum decursum jacentem appellare solent. Inter Montes ejus regionis & *Fortham* porrigitur *Taichia*, a *Taicho* fluvio, qui medium secat nomen adepta.

Levinia. Situs. Lacus.

Cantiera. Situs. Lorna. Flumina.

Taichia.

SCOTIAE
III TABVLA

EXCIPIVNT Taichiam *Ocelli* montes, ipsi quidem magna ex parte, atque ager ad eorum radices in Iernensi præfectura censentur, Verum reliquum agri ad Fortham usque ambitio in varias præfecturas dissecuit *Clacmananam, Colrossianam* & *Kinrossianam*. Ab his & Ocellis Montibus quicquid agri a lateribus *Fortha* & *Taus* claudunt, in Orientem anguste cuneatur ad Mare. Et uno nomine appellatur *Fifa*, omnibus rebus ad usum vitæ necessarijs sibi sufficiens : qua lacus *Levinus* eam scindit, latissima : inde utrimque se colligens in angustum usque ad *Caraliam* opidum. Amnem unum, qui memoratu sit dignus *Levinum* fundit. Totum littus frequentibus opidulis præcingitur : è quibus maxime est memorabile, propter bonarum artium studia *Fanum Andreæ*, quod prisci Scoti *Fanum Reguli* appellant. Interius in media fere Regione est *Cuprum*, quo reliqui Fifani ad jus accipiendum conveniunt. Qua Ierniam contingit, est *Abrenethium* vetus Pictorum regia. hic in Taum influit *Ierna*, Ipse autem *Taus* e lacu *Tao*, qui est in *Braid Albin* viginti quatuor millia longo erumpit, fluviorum Scotiæ facile maximus. Is se ad Grampium Montem inflectens, *Atholiam* attingit regionem fertilem in ipsis Grampij Saltibus collocatam. Ejus partem sub radicibus Montis in planitiem explicatam *Blaram* vocant, quæ vox liberum arboribus solum significat. In Fifa autem regione effoditur lapis igni struendo idoneus. Infra Atholiam ad dexteram Tai ripam sita est *Caledonia* opidum, vetus tantum nomen retinens vulgo *Dūcaldem*, ist est tumulus Corilis consitus. Corilus enim cum per inculta se latissime funderet, & Silvarum opacitate agros tegeret, & opido & genti nomen dabat. *Caledones* enim, aut *Caledonij* gens olim inter Britannorum clarissimas alteram partem regni Pictorum faciebant : quos Ammianus Marcellinus in *Caledones* & *Vecturiones* dividit, quorum nunc vix nominis vestigium aliquod superest. Infra Caledoniam ad duodecim millia passuum in eadem dexera ripa est *Perthum*. Ad finistrā ripam sub Atholia ad Orientem spectans est *Gorea* frumentarijs campis nobilis. Et sub hac iterum inter Taum, & Escam porrecta *Angusia*, sive, ut prisci Scoti loquuntur *Aeneia*. Sunt qui *Horestiam*, aut juxta dialectum Anglorum *Forestiam* dictam putant. In ea sunt urbes *Cuprum*, & quod Boethius patriæ suæ gratulans ambitiose *Dei donum* vocat. Vetus enim nomen *Toadunum* fuisse reor, a *Duno* id est *colle* ad Taum sito, sub cujus radicibus opidum est exstructum. Extra Taum ad XIIII millia passuum recto littore occurit *Abrenethea*, alio nomine *Obrinca*. Deinde *Rubrum* promontorium latis longe conspicuum. *Esca* fluvius cognomento Australis mediam secat : alter *Esca* Septemtrionalis eam a Mernia dividit. Ea ex magna parte solo est campestri, & plano, donec ultra Fordunum & Dunotrum Comitis Martialis arcem occurat Grampius paullatim se demittens, & in mare subsidens. Vltra eam ad Septemtriones est *Deva*, vulgo *Dea* fluminis ostium : & plus minus mille passus ulterius *Dona*. Ad alterum *Abredonia* est Salmonum piscatu nobilis, ad alterum episcopi sedes, & scholæ publicæ omnium ingenuarum artium studijs florentes. Hanc citeriorem invenio vetustis monumentis *Abredeam* appellatam. Nunc utrumque opidum *Abredonia* Veteris & Novæ cognominibus distinctum vocatur. Ab hac tam angusta fronte inter hæc flumina incipit *Marria* ac sese paullatim dilatans ad lx in longitudinem millia se protendit Badenacham usque. Ea Regio perpetuo dorso continetur, & in utrumque Mare flumina evergit. Badenachæ confinis est *Abria*, ad mare Deucaledonium modice prona, Regio (ut inter Scotos) inprimis copiosa maritimis & terrestribus commodis. Est enim & Frumentis & Pascuis imprimis felix, & præterea Nemorum umbris, & Rivulorum Fontiumque amœnitate jucunda, Piscium vero proventu adeo fertilis, ut nulli prope Scotiæ regioni cedat Nam præter fluviatilium copiam quam tot rivi sufficiunt, Mare longo canali per planum solum infusum penetrat: ibique Terræ paullo altiore margine coercitum se latius diffundit, ac speciem Stagni, aut verius Lacus præbet: unde *Abriam*, id est stationem patrio sermone appellant. Idem quoque nomen Regioni circumcirca vicinæ dant. Qui Anglice loquntur utramque, hoc est & sinum illum maris, & Regionem perperam, & absurde *Lochabriam* vocant. Hæ tres regiones *Abria, Badenacha*, & *Marria* latitudinem Scotiæ inter duo Maria complectuntur. Ad plagam Septemtrionalem, proxima Marriæ ęst *Buchania*, Dona fluvio ab ea divisa. Ea omnium Scotiæ Regionum longissime se in Mare Germanicum exporrigit. Pascuis Oviumque proventu admodū felix, cæterisque commodis ad vitam necessarijs sibi sufficiens, Fluvij ejus cum Salmonibus abundent, *Ratram* amnem tamen id genus Piscis non ingreditur. Est in ejus littore spelunca, cujus natura prætereunda non videtur. Aqua e naturali fornice guttatim distillans statim in lapidum pyramidas vertitur, ac nisi opera Hominum antrū subinde purgaretur, spatium usque ad fornicem brevi compleretur. Lapis autem qui ita gignitur velut mediam naturam inter glaciem & saxum obtinet: est enim fragilis, neque ad marmoris duritiem unquam consolidescit. Similem huic per omnia speluncam esse in Syrenæo ferunt. Vltra Buchaniam, ad Septemtriones duæ sunt Regiunculæ *Boina* & *Ainia*, quæ usque ad spæam fluvium pertinent, qui separat eas a Moravia. Oritur autem Spæa a dorso Badenachæ, cujus meminimus : & longe ab ejus fonte Lacus est, unde erumpit Lutea, ac se in occiduū Mare devoluit. Ad Ostium ejus ferunt Opidum nobile fuisse a fluvio Emmerluteam, nuncupatum. Certe sive Terrę vicinæ spectes ingenium, sive navigationis & subvectionis maritimę commoditatem, locus est admodum Emporio aptus. Prisci quoque Reges has opportunitates secuti aliquot sæculis ibi habitaverunt in Evonia arce quam nunc multis falso persuasum est esse *Stephanodunum*. Ejus enim arcis rudera, & vestigium adhuc in Lorna monstratur. Sunt regiunculæ aliquot exiguæ inter Buchaniam, & Mare occiduum interjectæ sed cum nihil habeant insigne, ac narratu admodum memorabile, non est quod in eis explicandis immoremur. Vltra Spæam usque ab Nessum sequitur *Moravia*, olim (ut creditur) *Varar* dicta. Inter eos amnes Oceanus Germanicus, velut retro in Occidentem Terram agens, sinu vasto ejus laxitatem castigat. Tota quanta est hæc Regio Frugibus & Pascuis fœcunda, amænitate vero, & fructiferarum Arborum proventu totius Regni facile prima. Duo memoratu digna habet Opida, *Elginam* ad *Loxiam* amnem, qui nomen antiquum adhuc retinet, & *Nessum* ad cognominem fluvium. *Nessus* a Lacu Nesso longo viginti quatuor millia effluit. Aqua semper fere tepida, nec unquam ita frigida, ut congelet. Quin & asperrima hieme fragmina glaciei in eum invecta tepore aquàrum brevi solvuntur. Vltra Nessum Lacum Occidentem versus octo millia continentis Terræ protenduntur. Tantillum sane est, quod obstat, quominus maria coeant, & quod reliquum est Scotiæ insulam reddat. Nam quod spacij ab ijs faucibus ad Mare Deucaledoniū

Fifa. — *Opida.* — *Flumina* — *Gorea. Soli fertilitas.* — *Angusia. Vrbium nomina.* — *Abrenethea Situs. Vrbium nomina.* — *Marria. Situs.* — *Abria Soli fertilitas.* — *Buchania. Situs. Soli fertilitas. Flumina.* — *Boina & Ainia.* — *Moravia. Soli fertilitas. Opida.*

 interijcitur,

SCOTIÆ REGNVM
DEVCALEDONIVS OCEANVS
ORCADES Insulæ The Yles of Orknay
MARE GERMANICUM
Miliaria Scotica
Vararis æstus Murray fyrth
HEBRIDES Insulæ,
quas Beda Meuanias vocat, nonnulli Eubonias Ptol. Ebudas, Plin. Hebudes.
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio

SCOTIA.

interijcitur, fere Sinibus maris in Terram irrumpentis est intercisum. Quod ultra Nessum, & fauces illas angustas est interjectum in quatuor provincias solet dividi, *Naverniam*, seu ut vulgo *Stranaverniam*, a fluvio Naverno dictam. Vltra ostium *Nessi*, qua Mari Germanico immergitur est *Rossia*, in Mare promontorijs altioribus excurrens : quod & nomen ipsum indicat. *Ros* enim Scotis promontorium significat. Ea tota longior est, quam latior. Nam a mari Germanico ad Deucaledonium porrigitur, qua in Montes attollitur aspera, & inculta: qua se in campos explicat Frugum fertilitate nulli prope Scotiæ agro inferior. Valles habet æmœnas piscosis amnibus irriguas: Lacus piscosos complures, sed maximum omnium *Lubrum*. A Mari Deucaledonio littus paullatim se castigat, & in Orientem æstivum reflectit. Ab altero littore Mare Germanicum inter rupium excelsarum scopulos iter sibi pandens interius in sinum se spatiosum explicat adversus omnes tempestates Portum salutiferum, ac certum perfugium. Est enim ingredientibus non difficilis aditus, intus vero adversum omnes Cœli, Marisque injurias tutissima statio, quantum libet magnis classibus. Proxima Rossię extremæ Septemtrionem versus est *Navernia*, a *Naverno* amne appellata: quam vulgo proprietatem sermonis patrij secuti *Stranaverniam* appellant. Eam a Meridie Rossia claudit, ab Occasu & Septemtrione Mare Ducaledonium eam alluit, ab Oriente Cathanesiam contingit. *Sutherlandia* his omnibus ita interjecta est, ut omnibus sit finitima, atque ab aliqua regione Cœli eas contingat. Nam ab Occidente Stranaverniam, a Meridie & Oriente Rossiam, a Septemtrione Cathanesiam habet objectam. Cultores magis ex natura regionis pascuo quam arvo dediti. Nihil in ea quod sciam singulare, nisi quod Montes candidi Marmoris habet, rarum in Regionibus frigidis miraculum, & prope in nullos usus comparatum, quod nondum ejus affectatrix luxuria eo immigrarit. *Cathanesia* ultima ad Septemtrionem Scotię Regio est : qua in plaga ei Navernia occurrit: hæque duæ regiones Scotiæ latitudinem in frontem angustam contrahunt. In ea fronte tria attolluntur Promontoria Altissimum in Navernia, quod Ptolemæo est *Orcas*, sive *Tarvedrum* & *Tarvisium* : reliqua duo nequaquam æque sublimia in Cathanesia sunt, *Vervedrum*, nunc *Hoia* & *Betubium* falso Hectori Boëthio *Dume* appellatum, nunc *Dunis Bei* vulgo dicitur, alij *Duncans Bei* vocant. Ex hoc nomine aliquot literis exemptis vox *Dunis Bei* facta videtur. Ad radicem collis sinus est permodicus, quo portu naviculæ ab Insulis Orcadibus appulsæ utuntur. Sinus autem Maris vulgo *Bei* vocatur. Hic igitur sinus cum *Duncani* vel *Donachi* sinus a vicinis appellaretur, ex his vocabulis ut cunque conjunctis sermo popularis *DunisBei* effinxit. In hoc tractu Ptolemæus collocat *Cornavios*, cujus nominis adhuc vestigia quædam restant. Arcem enim Comitum Cathanesiæ vulgo *Gernico* vocant. Nam qui Ptolemæo, & exteris *Cornavij* sunt, Britannis *Kernici* fuisse videntur. Nam cum non in hoc tractu modo, sed in diversissima Insulæ parte, nempe in Cornovallia *Cornavias* ponat eosdem, qui vetustum sermonem Britannicum retinent adhuc *Kernicos* vocant. Ac fortasse non absurde judicabit, siquis *Cornovallos* pro *Kernicovallis* id est *Kernicis Gallis* dictos existimaverit. Videntur & in media Insula obscura quidem illa, sed hujus tamen nominis vestigia remansisse. Valli enim Severi initium scribit Beda non procul abesse a Cœnobio Kebercurnig, & monasterij quidem illic nullum indicium in illis locis est relictum. Manet autem non procul illinc semidiruta Duglassiorum arx *Abrecornum* nomine. Horum autem vocabulorum utrumque, an alterum sit a *Kernico* corruptum, lectori dijudicandum relinquo. Restat nunc ut de Insulis Scotiæ aliquid dicamus. Recentiores Insularum omnium, quæ Scotiam velut coronant tres fecerunt vel classes, vel ordines, *Occidentales, Orcadas, & Hetlandicas. Occidentales* appellantur quæ ab Hibernia pene ad Orcades in Mari Deucaledonio lateri Scotiæ Occidentali prætenduntur. Has alij *Hibrides*, alij *Æbudas*, alij *Mævanias*, alij *Betcoricas* appellarunt. Harum Incolæ in victu, vestitu, totaque Rei domesticæ ratione antiqua utuntur parsimonia. Opsonatio illis est venatus, & piscatio. Carnem aqua in Omasum, aut cæsi Pecoris pellem infusa coquunt: in venationibus interim sanguine expresso cruda uescuntur. Pro potu est jus Carnium elixarum. Serum Lactis aliquot annos servatum in convivijs etiam avide bibunt. Id potionis genus *Blandium* appellant. Major pars aqua sitim sedat. Panem ex Avena & Hordeo (quæ sola Frugum genera in illis Regionibus proveniunt (conficere non injucundum ex diuturno usu peritia quadam adhibita consueverunt. Mane ex eo paullum degustant, eoque contenti venantur : aut si quid aliunde operis est objectum usque ad vesperum cibo abstinent. Veste gaudent varia ac maxime virgata : colores amant maxime purpureum, ac ceruleum. *Orcades* in Mari partim Deucaledonio, partim Germanico, ad Septemtrionalem Scotiæ partem sparsæ sunt. Harum de nomine inter Scriptores veteres & recentiores satis convenit. Rationem autem nominis nemo (quod adhuc sciam inquit Buchananus) explicavit. Sed neque qui eas primi tenuerint, satis constat. Omnes Germanicæ originis eos fuisse tradunt: At e qua natione Germanorum advenerint, id non proditur. Si e sermone conjecturam faciemus, & olim & nunc quoque vetere Gothica lingua utuntur. Sunt qui Pictos eos fuisse arbitrantur, hoc maxime argumento, quod fretum eos a Cathanesia dividens, Picticum cognominatur: Pictosque ipsos generis Saxonici fuisse exstimant, Claudiani carmine maxime freti:

Rossia. Situs. Lacus

Navernia Situs. Sutherlandia. Montes. Cathanesia

Scotiæ insulæ.

> *Maduerunt Saxone fuso*
> *Orcades, incaluit Pictorum sanguine Thule:*
> *Scotorum tumulos flevit glacialis Ierne.*

At eorum refutari facile error potest, partim ex Beda Anglo-Saxone, qui cum quinque diversis linguis a Britannis Dei laudes cani asseveret, unam ex eo numero Picticam esse ait. Quod si tum Saxonice Picti locuti fuissent, eam a Saxonica, (qua tum Angli incorrupta utebantur) non separasset: partim quod in illis versibus Claudianus diserte Pictos a Saxonibus alios esse ostendat: cum alteris Orcadas alteris Thulen patriam esse affirmet: sed undecumque sunt oriundi, nostra adhuc ætate lingua a Scotis & Anglis diversa utuntur : & quæ a Gothica non multum discrepet. In convictu quotidiano multum e vetusta parsimonia adhuc vulgus retinet. Itaque perpetua corporis, & animi sanitate fere omnes fruuntur. Rari morbis, plærique omnes senio solvuntur : plusque apud eos deliciarum ignorantia, quam apud alios Medicorum ars, & diligentia ad salutem tuendam prodest. Eadem Parsimonia & ad formæ elegantiam, & ad staturę proceritatem plurimum facit, Frugum proventus eis exiguus est, præterquam Avenæ & Hordei, ex quibus eis & Panis & Vinum suppetit. Ex gregalibus Animantibus Oves, Boves & Capræ non infrequentes ; unde multus eis Lactis, Casei & Butyri est usus: Aves marinæ innumeræ ex his fere, & piscibus victus eorum magna ex parte constat. Nullum ibi venenatum Animal, ac ne deformę quidem aspectu apparet. Victus ratio Hethlandicis eadem, quæ Orcadensibus: nisi quod juxta copias domesticas paullo asperior. Sed quum de his supra in Britannicarum insularum descriptione egerimus; hæc paucula sufficient, ut Scotiæ finem imponamus.

ANGLIA.

Regio. Nomena, quibus indutum.

ALBIONIS Insulæ pars Meridionalior ac maxima *Anglia* Latinis dicitur : ab *Angria* regione Westphaliæ, vulgo *Engern*, ut nonnulli volunt. Alij ab angulo nomen inditum arbitrantur, quod Orbis sit angulus : alij ab *Angloen* Opido Pomeraniæ. Goropius Anglos ab *Angle* 1. hamo piscatorio deducit, quod, ut inquit ille, omnia sibi adhamarent & fuerint, ut Angli loquuntur, *Good Anglers*, 1. boni hamatores. Quæ sane conjectura risum potius, quam fidem meretur. Sunt qui ab Anglia Cimbricæ Chersonesi regiuncula, quæ *Engelond* 1. Anglorum Terra, ab Egberto Occiduorum Saxonum Rege indigitata fuit appellatam autumant : vel quasi *Engistland* 1. Engisti terra : qui se ducem his Saxonibus præbuit. Sed qui Engelberti, Engelhardi, & ejusmodi Germanicorum nominum etymologiam videt, facile etiam Anglorum notationem viderit. Hæc ab indigenis non uno nomine appellatur, idque etiam diversimode : in duas enim regiones eam dividunt. Pars ejus quæ Orientem & Mare Germanicum spectat ab Indigenis Anglis Saxonum populis, qui eam occuparunt sua lingua *Angliam* vel *England* nuncupant. Occidentalior vero pars, quæ ab hac. Sabrina & Dea fluminibus discernitur, & Britannica avitaque lingua utitur, *Wallia* vel *Walles*, a prædictis Anglis nominatur. Hi vero Britanni se ipsos antiquo vocabulo *Cambros*, & regionem *Cambriam* : Auglos vero *Saissons*, quasi Saxones & Regionem veteri nomine *Lhoegriam* dicunt.

Situs.

Termini ejus Septemtrionales Scoticam versus, sunt Tueda & Solveius fluvij: ad Meridiem est Gallia, & proprie dictus Oceanus Britannicus, ad Occasum Hibernia & Oceanus Hibernicus ad Ortum Germanicus. Longa est ccc 11 milliaria Anglica. Lata ccc, a Belerio nempe ad Cantium Promontorium.

Cœli Temperies.

Aër hic quocumque anni tempore temperatus ac clemens : Cœlum crassum, in quo facile urbes, imbres, ventique coguntur, atque eo minus frigoris æstusque, propter ipsius Cœli densitatem. Compertum namque etsi Brabantia, Flandria. Cismarinisque Regionibus sit Septemtrionalior, numquam tamen ibi, uti his locis, tanto gelu sævire hyemes.

Soli fertilitas.

Habet solum fœcundum frugiferumque & ab omni Frugum genere ita beatum, ut Cereris sedem fuisse dixerit Orpheus. Cui adstipulatur Mamertinus aut Belga orator qui Panegyricum Constantino dixit : ubi inter alia dicit: in hac segetum tantam esse fœcunditatem, ut muneribus utriusque sufficiat, & Cereris & Liberi: quo dicto non illam Vini proventu (quo caret) abundare ostendit, sed ita circumfluere Frugum copia, ut non ad panificium modo & alimentum annuum satis sit, verum etiam excoquendo Vino factitio Cervisiæque suppetat. Neque solum agros luxurioso ac primo Frumento, a Leguminibus supra modum scatentes habet : sed etiam cujusque generis materiam producit, præter Abietem, & ut Cæsar ait, Fagum; nunc tamen est passim Fagus quoque. Lauri non æque fœcunda est Thessalia. Rosmarinus vero tā copiosus, ut eo etiam ad sepes utantur. At Vinum non habet, cum vitis hic raro maturescat, & in hortis, magis umbræ, quam fructus gratia colitur. Fert item Aurum, Argentum, Cuprum, Ferrum, sed ejus exigua copia: Plumbum nigrum, & Plumbum album, id est Stannum in suo genere optimum in magna abundantia hic effoditur, & ad exteras gentes effertur. In Rupe. S. Vincentij, quæ ad Ortum Fluvio Avonæ imminet, magna eruitur Admantum copia, qui splendore quidem Indicos provocant, duritie cedunt. Apud Brigantes Gagates plurimus; qui si colorem requiras nigrogemmeus est; si quantitatē, nullius fere ponderis; si naturam, aqua ardet, oleo restinguitur; si potestatem, attritu calefactus applicata detinet. Enascitur hic inter cautes, ubi rimis dehiscunt, & priusquam expoliatur colore est subruffo, & æruginoso, expolitus vero nigro fulgore splendet. Cæterum de Britanniæ gemmis adeundus est Ammianus lib. XXIII. Colles hic plurimi, per quos Ovium greges errant, non tantum carnium delicijs, sed etiam vellerum tenuitate nobiles; frequentiam Ovium juvat Cœli quædam benignitas; terræque bonitas singularis;

Animalium varietas.

nam & in collibus vix arbores apparent, totaque regio Lupis est suo privilegio immunis : qui esse desierunt ex eo tempore quo Edgarus Rex Luduallo Walliæ Principi trecentos Lupos in singulos annos vectigalis nomine persolvendos imperavit, Nam postquam id tribus annis præstitisset, quarto destitit, professus, nullum se ulterius posse invenire. Hoc autem vellus vere aureum est, in quo potissimum Insulanorum divitiæ consistunt : nam magna Auri atque Argenti vis, a Negociatoribus ejusmodi imprimis coemendæ mercis ergo, in Insulam quotanuis undique apportatur. Omni etiam pecudum genere abundat, præterquam Asinis, Mulis, Camelis & Elephantis : Molossi nullibi gentium præstantiores, ferocioresque. Nusquam gentium major Cornicum multitudo genus Avium ibi maleficum : non enim modo maturas Fruges devorat, sed cum nascuntur, rostro semen evellit, sic ut agricolis necesse sit, per id tempus pueros locare per arva arcubus instructos (quando voce humana non deterrentur) qui eas abigant. Magna etiam Milviorum qui pullis insidiantur copia.

Imperium Majorum.

Romani Britanniæ potiori parti quingentos pene annos imperarunt, a C. Cæsare scilicet ad tempora usque Theodosij junioris : cujus ætate Romanorum legiones & præsidia ad Galliam defendendam accersita, Britanniam insulam reliquerunt; quo factum est, ut Picti Scotique partem Australem invaserint; quorum impetum quum' diutius sustinere Britanni non possent, vocarunt e Germania Saxones, viros bello adsuetos, quorum opera initio adversus Scotos & Pictos usi sunt. Postea vero Saxones sive Cœli illecebris capti, sive Pictorum amicitia & familiaritate ducti, sive perfidia propria impulsi fœdus adversus Britannos cum Pictis iniverunt, domitisque & profligatis hospitibus, ipsi illorum loca invasere. Vnde & pars illa Britanniæ Anglia, ut supra vidimus, dicta est.

Vrbium nomina Flumina. Mare.

Continet Anglia urbes plurimas, inter quas maxime excellunt, *Londinum*, *Eboracum*, *Cantuaria*, *Bristolia*, *Glocestria* sive *Glovernia*, *Salopia*, *Vigornia*, Bathonia, *Cantabrigia*. *Oxonia*, *Nordvicus*, *Zandvicus* cum multis alijs, quas in descriptionibus particularibus delineabimus. Flumina illustriora sunt *Tamesis*, *Humbrus*, *Trenta*, *Ousa*, & *Sabrina*, de quibus suis locis. Oceanus autem qui Insulam alluit, omnis generis Piscium copia redundat ; inter quos Lucius est, quem *Pike* vernacula lingua appellant, qui apud illos magno in precio habetur; eoque eum interdum ex palustri aqua in vivaria transferunt ; ubi nidore illo opido purgatus; anguillis minutisque pisciculis pastus mirandum in modum pinguescit, Hic (quod mirari quis debeat) in piscario foro vivus cum vendi debeat, si opus sit, ei cultro venter aperitur, ut illud pingue quod habet ostendatur : at si minus vendatur eo tamen vulnere affectus haud moritur, quippe plaga filo insuitur, ac statim post in vivario Tincarum glutinoso contactu sanatur. Sed Ostrea nec alibi delicatiora, nec plura.

Portus.

Portus vero Angliæ præcipui sunt hi : *Davernus* vulgo *Dovre*, qui est Comitatus Cantij extremus, ac colle munitur, arcemque habet tutissimam, omni armorum genere optime instructam : *Mountsbay* satis latus in Cornwallia, ubi tutissima est navium statio. Item *Volemouth* sive *Falemouth*, *Torbay*, *Southantonensis*, & alij.

Ratio gubernandi.

Angliæ *Rex* supremam potestatem & merum Imperium habet, nec in Impe-

ANGLIA regnum
Miliaria Anglica parua
SCOTIAE PARS
HIBERNIAE PARS
MARE HIBERNICUM
OCEANUS GERMANICUS
MARE VERGIVIUM
OCEANUS BRITANNICUS
Belgij pars
GALLIAE CONFINIA
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio

ANGLIA

rij clientela eſt,nec inveſtituram ab alio quovis accipit,nec præter Deum,ſuperiorem agnoſcit.Ejus ſubditi vel ſunt Laici vel Eccleſiaſtici: item ſunt vel Nobiles vel Plebei ſunt vel majores: ut Duces, Marchiones, Comites,& Barones,qui vel hæreditario jure bis titulis gaudent, vel ijſdem virtutis ergo a Rege exornantur. Ducis autem nomen ſoli Regis Filio natu maximo hoc tempore convenit:quamvis olim plures hoc titulo inſigniti fuerint Nobiles minores ſunt Equites Aurati, Armigeri, & qui vulgo Generoſi & *Gentlemen* dicuntur: Generoſi,vel promiſcue nobiles ſunt,qui a natalibus clari,aut quos virtus aut fortuna e fæce Hominum extulit.*Cives ſive Burgeſſes* qui in ſua quilibet urbe publicis funguntur Muneribus & in Parlamentarijs Angliæ Comitijs locum habent: *Ingenui* ſive *Yeomen* ſunt, quos Legales Homines lex vocat, & ex agris, quos optimo jure tenent,quadraginta ad minimum ſolidos quotannis colligunt:*Opifices* autem ſunt qui mercede operam locant.Dividitur autem tota Anglia in Comitatus XXXIX. Comitatus vero in Centurias(quæ in nonnullis Regni partibus *Wapentaches* a tractu armorum nominātur) & hæ in decurias dividuntur.In his Comitatibus, difficilioribus temporibus, *Præfectus Regius* quem *Lieutenant* vocant,ne quid detrimenti Reſpublica capiat, conſtituitur.Singulis vero annis nobilis aliquis ex Incolis præficitur quem *Vicecomitem* quaſi vicarium Comitis & Anglice *Shiriffe* id eſt Comitatus Præpoſitum vocant: qui etiam Comitatus vel Provinciæ Quæſtor recte dici poteſt,Ejus enim eſt publicas pecunias provinciæ ſuæ conquirere, mulctas irrogatas vel pignoribus ablatis,colligere, & ærario inferre. Iudicibus præſto adeſſe,& eorum mandata exequi: duodecim viros cogere,qui in cauſis de facto cognoſcunt,& ad judices referunt(Iudices enim apud Anglos juris ſolum & nō facti ſunt judices)condemnatos ad ſupplicium ducere & in minoribus litibus cognoſcere.In majoribus autem jus dicunt Iuſtitiarij, quos *Itinerantes* & *Iuſtitiarios ad Aſiſas* vocant, qui quotannis hos Comitatus bis obeunt,ut de cauſis cognoſcant, & de incarceratis ſententiam ferant.Henricus ſecundus hos itinerātes inſtituit vel potius reſtituit: hi jurant ſe cuilibet jus ſuum conſervaturos illæſum. Quod ad Eccleſiaſticam juriſdictionem attinet, duas nunc habet Anglia provincias. Archiepiſcopos item duos: *Cantuarienſem* totius Angliæ Primatem & *Eboracenſem*.Quibus ſubſunt XXV Epiſcopi: Cantuarienſi XXII: Eboracenſi tres reliqui.Angliæ,tribunalia ſive Iuris fora,quas etiam curias dicimus,in triplici ſunt differentia.Alia enim ſunt Eccleſiaſtica,alia temporalia, & unum mixtum, quod *Parlamentum* vocant, & tribus Angliæ Ordinibus conſtat & totius Angliæ corpus repreſentat. Hoc a Principe pro arbitrio indicitur ſummamque & ſanctam authotitatem habet in legibus ferendis, confirmandis, interpretandis,& in omnibus quæ ad Reipublicæ ſalutem ſpectant. Fora temporalia ſunt duplicia,juris ſcilicet aut æqui.Iuris ſunt,*Bancus Regius*, *Curia cameræ ſtellatæ*, *Bancus communis*, *Scaccarium*, *Curia Wardorum & Liberationum*, *Admiralij*, *Aſiſæ*, alia quæ obſcura ſunt, omittimus. *Bancus Regius* ita dictus quod Rex ipſe in eo præſidere ſoleat,Coronæ placita tractat.*Camera ſtellata*,ſive potius Curia conſilij Regij in qua tractantur criminalia, perjuria, impoſturæ, dolus malus, &c. *Bancus communis*, quia communia placita inter ſubditos ex jure Anglico,quod commune vocant,in hoc diſceptantur,nomen habet. *Scaccarium* a Tabula quadrangula ad quam aſſidebant, nomen traxit, in eo omnes cauſæ audiuntur,quæ ad Fiſcum pertinent. *Curia Wardorum*, a pupillis quorum cauſas tractat nomen habet. Nam cum aliquis moritur, qui poſſeſſiones a Rege tenet, tam hæredes quam eorum patrimonium redituſque in Regis poteſtate & tutela ſunt, donec alterum & viceſimum ætatis annum compleverint. *Admiralij Curia* res maritimas tractat. *Aſiſæ*, quas dicimus in quolibet Comitatu bis anno habentur, in quibus duo Aſſiſarum Iuſtitiarij ad hoc deputati cum Eirenarchis, ſive pacis Iuſtitiarijs comitati & de civilibus,& criminalibus cognoſcunt.Loca autem & tempora in unoquoque Comitatu edicto publico quindecim ante Aſſiſas diebus denunciātur. Fora æquitatis ſunt *Cancellaria*,*Curia Requeſtarum*, Concilia in Limitibus Walliæ ex parte Boreali. *Cancellaria,a Cancellario*,qui ibi præſidet nomen traxit In hac ex æquo & bono judicatur,& ſummum jus quod ſumma crux videri ſolet,temperatur.*Requeſtarum Curia*,pauperum & regiorum famulorum cauſſas audit.

Leges & inſtituta.

Eccleſiaſtica fora præcipua ſunt *Synodus*,que *Convocatio Cleri* dicitur, ſemperque ſimul cum Parlamento habetur: & *Synodi Provinciales* in utraque Provincia.Poſt hęc Archiepiſcopi Cantuarienſis curiæ numerātur, videlicet *Curia de arcubus* a loco ſic dicta, cui Iudex præeſt *Decanus de arcubus* appellatus qui ad omnium in Cantuarienſi provincia appellationes reſcribit. *Curia Audientiæ*, quæ omnes Provincialium querelas, cauſas & appellationes recipit. *Curia prærogativa*,in qua commiſſarius de hæreditatibus ab inteſtato,ſeu teſtamento delatis,jus dicit. *Curia Facultatum*, in qua præfectus conſtituitur, qui deſideria cognoſcit eorum,qui Eccleſiaſtici juris quandoque rigidi atque ſtricti relaxationem petunt,& Regiſtrarius. qui conceſſas diſpenſationes in ſcripta refert.*Curia peculiarium*, ad quaſdam paparochias ab Epiſcopali juriſdictione in nonnullis Dioceſibus ſeparatas & Archiepiſcopo Cantuarienſi peculiares ſpectat. *Academiæ* in hoc Regno duæ ſunt nobiles *Cantabrigienſis* & *Oxonienſis* quibus additur tertia *Londinenſis*.

Scholæ. Mores.

Ingenia producit Anglia non infelicia neque ſterilia,viroſque doctos & omnium facultatum & ſcientiarum peritiſſimos habet,atque olim habuit.In hac ex Conſtantino Chloro & Helena genitus eſt Conſtantinus ille Magnus.Angli etiam fuerunt Anshelmus Cantuarienſis Epiſcopus,cujus ſcripta Theologica nō pauca ſuperſunt.Alexander de Ales qui ſummæ Theologiæ libros IV edidit: Nicolaus de Lyra ordinis Fratrum Minorum, vir Hebraice, Græce atque Latine doctus, qui ante annos circiter CCLXVII Commentarios confecit in utrumque Teſtamentum & pleraque rectius,quam qui eum ſequuti ſunt temporibus poſterioribus Monachi,interpretatus eſt.Gulielmus Occam doctor Scholaſticus, & Magiſtri Sententiarum celebris interpres, qui familiæ Occiſtarum nomen dedit. Beda ob vitæ modeſtiam Venerabilis cognomentum adeptus, Grece & Latine eruditus:Thomas Morus, alijque plurimi. Gens hæc procera ſtatura, venuſta & candida facie eſt, cæſijs ut plurimum oculis, & ut ſono linguæ Italis perſimiles, ita corporum habitu ac moribus ab illis pene nihil diſcrepant. Bello ſunt intrepidi, optimi ſagittarij, in pugna moræ impatientiſsimi,itaque prælia ipſorum impetu potius quam conſilio & ratione valent. Sed & navigatione pollent.

Victus. Veſtitus.

Victus maxima ex parte in carne conſiſtit. Ceveviſiam ex Hordeo conficiunt, potum ſapidum, gratum, jucundum. Hic in exteras etiam regiones aſportatur,Veſtimento non multum abſimili Gallico utuntur.Feminæ niveo candore inſignique forma quam longe decentiſsimo veſtitu honeſtant. Atque hæc quidem de Anglia in genere dicta ſufficient:reliqua in particularibus deinceps tabulis exponemus.

ANGLIAE
II TABVLA:

Quæ continet Northumbriam, Cumberlandiam Comitatus & Dunelmensem Episcopatum,

GENERATIM quæ dicenda habuimus, de Anglia absolvimus: postulat Methodus, ut speciatim & per partes eam percurramus. Britanniæ ab se debellatæ citeriorem partem in Provinciam redactam, Romani varie diviserunt, ut supra diximus. Saxones vero pro Pentarchia Romanorum fecerunt Heptarchiam, in ea sunt *Cantium*, *Sussexia*, *Aeastanglia*, *Westsexia*, *Northumbria*, *Eastsexia*, & *Mercia*. Hodie in Comitatus (quos vel *Conventus* vel *Pagos* proprie & Latine voces) Angli peculiari vocabulo *Shyres* appellant, distribuitur. Ac primum anno a Christo nato CIↃXVI Ethelredo regnante tantum XXXII numerabantur: deinde sub Guilielmo primo XXXVI. Postea tres in numerum additæ XXXIX Comitatuum numerum compleverunt, qui hodie in Anglia obtinet. Quibus accedunt XIII plures in Walia, quorum sex fuerunt tempore Edwardi Primi, reliquos Parlamentaria authoritate constituit Henricus Octavus. Hosce autem Comitatus seu Partes Angliæ cum nonnullis Insulis Mercator noster VI Tabulis luculenter expressas exhibet. Harum omnium Tabularum, quo ordine, ab authore nostro proponuntur, delineationem, quam poterimus fidelissime proponemus. *Northumbria. Situs.* Offert se primo loco *Northumbria*, vulgo *Northumberlant*, Trianguli sed non æquilateri figura quodammodo inclusa jacens. Meridionale ejus latus *Darwentus* in Tinam influens, & ipse Tina claudit, qua Dunelmenses spectat. Orientale latus Mari Germanico pulsatur. Occidentale vero quod ab Occasu brumali in Ortum æstivum primum concatenatis montibus, inde *Tweda* flu. protrahitur, Scotiæ obvertitur, regionumque limes est. *Soli qualitas.* Terra ipsa magna ex parte aspera est, ac cultu dura. Ad mare & *Tinam* adhibita mediocri cultura satis est colono grata, alibi vero multo ingratior, & quasi horridior. Plurimisque in locis lapides illi *Lithanthraces*, quos *Sea-coales* Angli vocant, magna copia effodiuntur. Hæc autem provincia ab Osca Hengisti fratre, & Filio ejus Iebusa in Soxonum potestatem redacta, primum suos duces clientelari jure Cantij Regibus obstrictos habuit. *Imperium. Majorum.* Inde cum Regnum Berniceorum constitutum esset, quod a *Tesi* ad Scoticum fretum pertigit, pars ejus optima fuit, paruitque Nordanhumbrorum Regibus, qui cum suam periodum confecissent, quicquid ultra Tuedam erat, in Scoticum nomen cessit; hunc autem agrum Egbertus Orientalium Saxonum Rex suo imperio per deditionem adjecit. Alfredus postea Danis permisit, quos Athelstanus pauculos post annos exturbavit, Eilricum tamen Danum populus postea in Regem extulit, quem Ealdredus Rex statim expulit: Deinceps vero regium nomen in hac provincia desijt, comitesque qui præfuerunt, dicti sunt. *Minorum virtus.* Incolę bellicosissimi sunt & velites optimi. Cumque omnino Marti se quasi consecrarint, non est inter eos quispiam melioris notæ, qui suam turriculam, aut munimentum non habeat, & quam plurimos olim Baronum titulo honorarunt Reges etsi tenuioris fortunæ, ut militarem virtutem vel honore inter eos conservarent. *Vrbes.* Est in Northumbria urbs *Newcastle*, portu nobilis, quem Tina efficit sua profunditate naves valde magnas admittens, & ita defendens, ut nec tempestatibus facile jactari, nec vadis aflictari possint. Quodnam olim fuerit in comperto non est. Cum Normannicum imperium inciperet, a Monachis *Monkecester* vocabatur, statimque a Novo Castro, quod Robertus Guilielmi Normanni Filius extruxit, hec novum nomen *Newcastle* induit, magnaque paullatim incrementa cum maritimis Germanis contrahendo, & fossiles carbones quibus Regio abundat, in alias Angliæ partes subvehendo cepit. Est & ultimum Angliæ, & munitissimum totius Britanniæ opidum *Berwick*. Quod nomen a Berengario Duce, quem somniarunt deducunt aliqui. Lelandus ab *Aber*; quod ostium Britannis sonat, ut *Aberwic* vicum ad ostium significaret. Vndecumque vero nomen habet, situ longius in mare porrigitur, ita ut mari & *Tueda* fere circumvalletur; & alia. Suntque hic multi vici, arces & castella plurima, quæ brevitatis causa omittimus. *Flumina.* Fluvij hic sunt *Tina Australis* & *Borealis* (qui sic dictus quod in arctum coëuntibus ripis constringitur; hoc enim *Tin* Britannica lingua significare affirmant nonnulli.) *Australis* ex Cumbria æditus, prope *Alstenmore* ubi antiqua est fodina æraria, cum aliquamdiu se in Septemtriones provolverit. in Ortum conversus, recta cum muro Pictico procurrit *Tina Borealis* e limitaneis montibus, sociatus *Redo* fluvio infesto qui ad *Redsquier* præruptum montem effusus *Rhedesdale*, *i vallem Redi*, laudatissimorum velitum altricem rigat. Infra *Collerford*, uterque Tina confluit, qui jam auctus subindeque auctior, uno alveo urget ad Oceanum iter. *Tueda* Angliam a Scotia longo spatio discludit, limesque Orientalis dicitur. Vnde Nechamus:

Anglos a Pictis sejungit limite certo
Flumen, quod Thuedam pristina lingua vocat.

Hic fluvius copiosa scaturigine, e Scotiæ montibus erumpens inter limitaneos equites, diu tortuosus errat. Vbi vero proxime *Carram* vicum accesserit, multis aquis convalescens regnorum collimitia discriminare incipit, ac tandem *Tillo* recepto in Mare Germanicum sese exonerat. Sunt & alij, ut *Coqueda*, *Alaunus*, *Blithus*, & *Wanspeth*, quos omitto, ad secundam partem transitum faciens. *Cumbria. Situs.* Ea est *Cumbria* vulgo *Cumberland*; Hæc Westmorlandiæ ad Occasum præjacet, ultima in hac parte Angliæ provincia, utpote quæ ipsam Scotiam ab Arcto attingit. ab Austro & Occidente Hibernico Oceano pulsata, ab Ortu vero super Westmorlandiam Northumbriæ contigua. Nomem ab Incolis traxit, qui veri & germani Britanni fuerunt, & se sua lingua *Kumbri* & *Kambri* indigitarunt. *Soli qualitas.* Terra autem quamvis ob Septemtrionalem situm frigidior, & ob montes asperior videatur, sua tamen varietate perlustrantibus arridet. Post verrucosas enim rupes, & confertos Montes, quibus Lacus interjacent, succedunt pabulosi colles gregibus referti, quibus rursus substernuntur porrectæ planities frugibus satis fœcundæ. *Imperium. Majorum.* Labente Romanorum in Britannia imperio, quamvis hæc Regio a Scotis, & Pictis gravissime dilacerata fuerit, Britannos tamen primævos Incolas diutissime servavit, & sero in Saxonum potestatem devenit. Cum autem Saxonum res Danicis bellis accisa præceps iret, suos Regulos qui Cumbrorum Reges dicebantur, ad annum Domini CCIↃXLVI habuit, quo tempore Rex Edmundus Cumbriam totam cunctis opibus spoliavit, ac duobus filijs *Dummaili* ejusdem provinciæ Regis oculorum luce privatis Regnum illud Malcolmo Scotorum Regi, de se tenendum concessit, ut Aquilonares Angliæ Partes terra ma-

NORTHVMBRIA, CVMBERLANDIA, ET DVNELMENSIS Episcopatus.
Miliaria mediocria Angliæ
SCOT
PARS
MARE
GERMA
NI
CVM
MARE HIBERNICVM
NORTH
VMBRIA
DVNELMENSIS
EPISCOPATVS
EBORACENCIS
TATVS PARS
LANCASTRIA
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio

rique ab hostium adventantium incursione tueretur. Ex quo tempore filij Regum Scotiæ natu maximi Cumbriæ præfecti aliquandiu dicti fuere. Normannis autem Anglia dedita, hæc etiam pars in illorum manus concessit, *Ranulphoque de Meschines* obtigit. Sed Stephanus Rex, ut Scotorum gratiam iniret, illis denuo reddidit, ut clientelari jure a se & Regibus Angliæ tenerent. Henricus autem secundus qui successit cum hanc profusam Stephani liberalitatem sibi, & suo Regno fraudi fuisse sensisset: Northumbriam, Cumbriam & Westmorlandiam a Scoto repetijt. Qui prudenter considerans Regem Angliæ in hac parte cum potentia virium, tum merito causæ præstare, ei prænominatos fines repetenti cum integritate restituit, & ab eo vicissim Comitatum Huntedunensem prisco sibi jure cõpetentem recepit.

Vrbes.

Est in hac Provincia optima & oportuna positione urbs vetustissima *Carlile*, a Septemtrione profundo Ituno alveo, ab Ortu *Peterillo*, ab Occasu *Cauda* munita, & præter hæc naturæ defendentis munimenta, firmis mœnibus e saxo quadrato, castello & *Citadella* quam vocant, armata. Romani, & Britanni hanc *Lugu-Vallum*, & *Luguballium*, sive *Luguballiam*, Saxones teste Beda *Euell*, Ptolemæus (ut nõnullis placet) *Leucopibiam*, Angli *Carlile*, & Latini *Carleolum* recentiori vocabulo dixerunt. Romanis tẽporibus hanc floruisse varia antiquitatis indicia subinde eruta, & celebris ejus tunc temporis memoria satis affirmate loquuntur. Sunt & alia Opida *Keswike*, *Wirkinton*, *Bulnesse*, *Perith*, ut vicos & arces silentio prætercam.

Lacus. Flumina.

Atque hic ager 58 Parochiales Ecclesias numerat. Habet præterea Lacus omni volatiliũ genere abundantes. Fluvios item, inter quos *Irton* amniculus in quo conchæ cum rorem, quem veluti maritum appetunt, oscitatione quadam hauserint, fiunt gravidæ, Margaritasque pariunt, quas accolæ cum resederit aqua venantur. Est & *Derventio*, *Cokarus*, *Olenus*, sive *Elenus*, *Eiden* atque alij, piscibus abundantes.

Mare.

Ad hæc Oceanus, qui ad littus alliditur, Piscium optimorum examina alit, & negligentiam accolis quasi exprobat, quod minus gnaviter piscaturam exercitant.

Montes

Montes hic conferti Metallis gravidi, inter quos montes *Dertwentfels* vocati, in quibus ad *Newland* Æris venæ opulentæ non sine Auro & Argento nostro tempore sunt repertæ. Cæsar si has fodinas nosset, Britannos importato Ære uti, non scripsisset, cum hæ & aliæ ætariæ non solum universæ Angliæ sufficiant, verum etiam magna vis quotannis exportetur, hic etiam reperitur terra illa metallica, sive Saxum induratum & micans, Anglis *Blacke leade* dictum, quo ad ducendas lineas, & monochromata pictores utunrur.

Murus, Pictlicus.

Superiorem hujus regionis partem intersecat qui nullo modo tacendus est, murus ille celeberrimus, Romanæ provinciæ limes sive Clusura, CXXII milliũ passuum longitudine, Severi opus qui ut ait Orosius, *partem Insulæ a cæteris indomitis gentibus vallo distinguendam curavit.* Itaque magnam fossam firmissimumque vallum crebris Turribus communitum per CXXII Mill. Pass. a Mari ad Mare duxit. Spartianus: *Brinanniam quod maximi ejus Imperij decus est, Muro per transversam Insulam ducto utrimque ad finem Oceani munivit, unde & Britannici nomem accepit.* Meminere ejusdem Valli Antonius in Itinerario, Aurelius Victor, Dion, Eutropius, Eusebius in Chronico, & alij. Eum Beda VIII pedes latum, & duodecim altum fuisse scribit, recta ab Ortu in Occasum linea: cujus non solum vestigia sed etiam fragmenta in longa spatia porrecta & tantum pinnis nudata extant, hodieque conspiciuntur, ut testatur, Camdenus.

Episcopatus Dunelmensis. virtus.

Superest in hac Tabula Espicopatus Dunelmensis, vulgo *the Bishoprick of Durham*, sive *Duresme*, qui Eboracensibus ab Septemtrionem confinis in trianguli speciem efformatur, cujus apex ad Occasum coëuntibus ibi Septemtrionali. limite & *Tesis* fontibus figuratur. Latus quod Meridiem spectat, continuo *Tesis* decursu terminatur; alterum, quod Boream, primum brevi ab apice linea ad *Derwentum* flumen, inde *Derwonto* ipso, & *Tina* flu. cum *Derventum* admiserit, describitur. Basim vero trianguli, quæ Ortum respicit, ora maritima affingit, quam magno fremitu Oceanus Germanicus gravissime pulsat. Qua in apicem coarctatur, campi sunt nudi, sylvæ raræ, colles glabri, sed non sine Ferri venis, convalles autem satis graminosæ; Angliæ enim Appenninus, hunc angulum intersecat.

Soli qualitas.

Ad Orientalem autem partem, sive trianguli basim, uti etiam ad latera, culturæ Terra est perquam grata, redditusque cum agricolarum labore contendunt, pratis, pascuis, arvis distincta, & carbone fossili quo pro ignis alimento passim in Anglia utuntur, copiosa. Totam hanc regionem cum alijs etiam vicinis *S. Cuthberti terram* siue *patrimonium* vocant in suis scriptis Monachi. Sic enim vocarunt illi, quicquid ad Dunelmensem spectavit Ecclesiam, cujus Cuthbertus quasi patronus habetur, qui in prima Saxonicæ Ecclesiæ infantia, vitam tam sancte, & integre peregit, ut inrer Divos relatus fuerit. Regesque Angliæ, & proceres, tutelarem illum fuisse Divum contra Scotos arbitrati, non solum corpus ejus sæpenumero inviserunt; sed etiam amplissima latifundia donarunt, plurimasque immunitates irrogarunt. Egfridus Rex magnos reditus in ipsa urbe Eboraco, *Crecam* & *Luguballiam* civitatem ipsi Cuthbertho vivo dedit. Alfredus Rex, & Gutrunus Danus, quem ille Nordanhumbris præfecit, *postea totam inter* Were *flu.* & Tinam (libri antiqui verbis utor) *Cuthberto & in ejus Ecclesia ministrantibus perpetuo possessiones jure largiti sunt, ex qua illis ne inopia laborarent, vitæ subsidia procurentur* &c. Edwardus, Athelstanus Reges, & Cnuto, sive Canutus Danus, hæc non modo confirmarunt, sed etiam auxerunt: nec minus Guilielmus Normannus, a cujus statim tempore Comitatus Palatinus judicatus est. Et Episcopi tanquam Comites Palatini sigillo insculpserunt militem Cataphractarium phalerato equo insidentem, altera manu gladium vibrantem, altera insignia Episcopatus prætendentem cum Inscriptione *Crux veritati Comes*: Iuraque sua regalia habuerunt Episcopi, adeo, ut proscriptorum bona illis non Regi cederent, & ipsa plebs immunitatibus elata merere in Scotia sub rege recusarit. Verum Edwardus primus has libertates primus præcidit. Iura tamen sua postea recuperavit Ecclesia, illæsaque tenuit usque ad Edwardum VI, cui dissoluto Episcopatu, omnes ejus reditus, & libertates, Ordines in Parlamento concesserunt. Sed statim Maria Regina eadem authoritate hanc constitutionem refixit, & omnia sarta tecta Ecclesię restituit, quibus hodie gaudet. Sed his omissis ad reliqua stylum converto.

Vrbes sive Opida.

Primaria hujus regionis urbs Saxonibus *Dunholm*, latinis *Dunelmum* dicta, vulgus *Durham* corruptissime vocat. Situ quidem æditiori & sane munitissimo, spatio tamen non magno, ovali quodammodo forma flumini ab omni parte nisi a Septemtrione circumfunditur & mœnibus armatur. Ad australem partem fere qua flumen se reducit, Cathedralis Ecclesia surgit pyramidibus & sacra turre conspicua, in medio eminenti tumulo imponitur castrum quodammodo intermedium inter duos pontes a saxo, quibus *Vedra* flu. hinc ad Ortum, illinc ad Occasum conjungitur; a castro ad Septemtriones patet forum & S. Nicolai cernitur Templum. sunt hic præterea opida, *Standrope*, *Derlington*, *Hartlepole*, *Binchester*, & *Chester vpon the streete* cum multis vicis atque arcibus. Numeranturque in hoc agro & Northumbria Ecclesiæ Parochiales CXVIII, præter sacella plurima.

Flumina.

Flumina hic sunt primum *Tees* Latinis *Teisis* & *Teisa*, Polidoro *Athesis*. Ptolemæo *Tuesis* appellari videtur Camdeno, apud quem librariorum incuria exulare existimat. Hic fluvius e saxeto illo *Stanemore* erumpens, raptisque secum multis undique torrentibus, per rupes fluens e quibus ad Eglefton Marmora cæduntur, ac deinde multa loca alluens, tandem amplo ostio in Oceanum se ejicit, unde Trianguli basis ad oram maritimam inchoatur. Item *Vedra*, *Gaunlesse*, *Terwentum*. Atque hec de hisce tribus Partibus dicta sufficient, ad reliquas pergimus.

ANGLIAE III TABVLA

Sequentes continens Comitatus, & Westmorlandiam, Lancastriam, Cestriam, Caernarvan, Denbigh Flint, Merionidh, Montgomery & Salopiam, cum Insulis Mannia & Anglesey,

AD tertiam Tabulam venio, in qua primum sese offert *Westmorlandia*, ab Occasu & Ar-
cto Cumberlandia, ab Ortu Eboracensi & Dunelmensi agro terminata : sic dicta quod
magna ex parte inculta sit. Loca enim inculta, *Mores* Anglis Septemtrionalibus, & *West-
morland* nihil aliud est Anglis, quam inculta ad Occasum Regio. Pars Australior, angu-
stiori spatio inter *Lonum* flu. & *Winandermere* conclusa satis ferax in vallibus, licet suas
asperas glabrasque cautes ostendat, & *Baronia de Kendal* dicitur. Deinceps supra *Loni* fon-
tes latius se explicat Regio, multisque gyris, & flexibus Montes excurruut, quibus, inter
jacent alicubi convalles prærupta altitudine, crebris locis speluncarum in modum sub-
ruptis. Westmorlandiæ Dominus primus quod sciam (inquit Camdenus) fuit Rober-
tus de *Veteri Ponte*. Huic successit Filius *Ioannes*, atque illi itidem filius *Robertus*, qui duas
solummodo filias suscepit. Longo post tempore Richardus II *Radulphum de Nevil*, Dominum de *Raby* virum sum-
mæ & vetustissimæ nobilitatis Anglicæ ab Vchtredo Northumbriæ Comite oriundum primum Westmorlandiæ
Comitem creavit cujus posteri eo honore floruerunt ad quintum usque Comitem *Carolum*. Opidum hic primarium
Aballaba, nunc *Apelby*. Sola hujus vetustas & positio est suspicienda. Nam ita infrequens est ineleganti structura,
ut nisi vetustate meruisset primarium Regionis censeri Opidum, & juridicos conventus in suo castro habere, pa-
rum admodum a vico abesset. Est etiam frequẽtissimum Opidum *Kandale*, Lanificij gloria & industria celeberrimum.
Atque in hoc Comitatu XXVI parœciæ numerosæ habentur. Fluvij sunt *Lonus*, *Itana*, & *Eimotus*, *Lancastria* vulgo
Lankashire, & *the County Palatine of Lancaster*, quod sit Comitatus Palatini titulo insignis. Sub montibus, qui per
Angliam mediam procurrunt, jacet ad Occasum. Inter Eboracenses ab Ortu, & Hibernicum Oceanum ab Occa-
su ita includitur, ut ab Austro qua Cestrenses respicit, (a quibus *Mersio* flu. dirimitur) sit latior, sensimque in Bore-
am procedens, qua *Westmorlandiæ* confinis, coarctetur. Ibique maris sinu abrumpitur, suique partem non exiguam
ultra Sinum habet, quæ Cumberlandiæ adjacet. Vbi in campos æquatur, Hordei & Tritici satis est fertilis, ad Mon-
tium radices avenæ fertilior, ubique solo tolerabili, nisi uliginosis quibusdam, & minus salubribus locis, qui tamen
hæc sua incommoda commodis resarciunt uberioribus. Abrasa enim superficie cespites ad ignis fomitem, & non-
numquam arbores, quæ diu defossæ jacuerunt, præbent, Inferius vero margam ad stercorandos agros affatim alicu-
bi suppeditant. Boves proceris cornibus & composito corpore excellunt, nihilque quod Mago Cathaginensis apud
Columellan requirit in ijs desideres. Provincia hæc primum *Dominos*, qui *Domini de honore Lancastriæ* dicebantur,
habuit : deinde Comites, tertio Duces. De quibus consule Camdenum. Ad urbes transeo, inter quas primo loco
occurrit pervetus illud opidum *Manchester*, *Mancunium* & *Manucium* variante lectione Antonino. Hoc circum-
vicinis Opidis præcellit suo ornatu, frequentia, lanificio, foro, Templo & Collegio. Est & *Ormeskirke* mercarorium
Opidum, sepultura Stanleiorum Derbiensium Comitum insigne. Et *Lancaster* præcipuum regionis Opidum, quod
Incolæ verius *Loncaster* vocant : a *Lono* enim fluvio nomen assumpsit. Hanc urbem illam fuisse existimat Camde-
nus, quæ Romanis *Alonæ* & libro Notitiarum *Alione* dicta : Qui tribunum cohortis tertiæ Nerviorum ibidem con-
stituit : distanstia enim utrimque suffragatur. Atque hic parœciæ XXXVI sed valde populosæ recensentur. Plurimi
hic Lacus & Paludes, inter quas *Merton* palus, & Lacus totius Angliæ maximus nunc *Winander Mere* pisce sibi pecu-
liari accolis *Chare* dicto, fœcundus. Fluvij *Mersejus*, *Idwellus*, *Duglesse*, *Ribellus*. *Wyre Laccus*, & *Lonus* qui ex VVestmor
landiæ montibus scatens, in Austrum ripis impeditioribus, & inæquali alveo delapsus accolas æstivis mensibus opi-
ma Salmonum piscatione ditat. Montes hic plurimi, ijque æditissimi, inter quos ille qui *Ingleborrow hill*, quem va-
sto dorso in occidentem solem gradatim quasi ascendentem, & in sui extremo alio quasi imposito colle evectum de-
mirati sumus, inquit Camdenus. *Penigent* fortasse ab albicante, & nivoso capite, qui vasta mole, sed non perinde
excelsa attollitur. Denique *Pendle hill* sublimi admodum fastigio in metæ modum erigitur, damno quod subjecto
agro jampridem intulit maximam aquarum vim eructans, & certissimo pluviæ indicio, quoties ejus vertex nebula
vestitur, insignis. *Cestria* sequitur vulgo *Chesshire*, & *the Countie Palatine of Chester*, quod ejus Comites jura Palatina
habuerint. Ab Austro agro Salopiensi, ab Ortu Staffordiensi & Derbiensi, a Septemtrione Lancastrensi, ab Occasu
Denbingensi & Flintensi circumscribitur, ad Circium vero Chersoneso longius in altum abit, quæ inter duos si-
nus conclusa utrumque insinuantem Oceanum admittit, in quos etiam sinus omnia hujus agri flumina conveniunt
Regio Farris & maxime Tritici jejuna, & inops, Pecoris & Piscium ferax. Vrbs hic clara quam Ptolemæus *Deuna-
nam*. Antonius *Devam*, a flumine, Angli *Chester*, & *Westchester* vocant. Vrbs hæc quadrata forma, mœnibus quę
duo plus mill. pass. ambitu colligunt, includitur ; ad Lybonotum castrum eminet prope flumen a Comitibus
constructum, ubi fora Palatinatus bis quotannis habentur. Ædificia sunt nitida, & projectis Mænianis porticus u-
trimque per primarias plateas ducunt. Sunt præterea Opida, *Finborrow* & *Condate* nunc *Congleton*. Habetque parœ-
cias plus minus LXVIII hic Comitatus. Fluvij hanc regionem interluunt, *Deva* Anglice *Dee*, Salmonibus admodum
ferax e duobus in VVallia fontibus enascitur, unde denominatum credunt. Præterea *Wever*, *Mersey* & *Danus*. *Caer-
narvonshire*, Historicis Latinis *Snaudonia* & *Arvonia*. Latus Septemtrionale & Occiduum Mari objacet, Australe
claudit Merionithia, & Orientale Denbighiensis ager Conovio flu. interlabente. Qua mare prospicit gleba est satis
fertili, Opidulis redimita. In hac præter alia Opida est *Bangor* sedes Episcopalis quæ XCVI parochijs præsidet ad Me-
nai Freti fauces sita. Est etiam fluvius *Conovius* vulgo *Conwey*, qui ab Ortu hunc agrum disterminat, atque Conchas a-
lit, quæ cœlesti rore gravidæ margaritas parturiunt. Interiora hujus Comitatus montosa, aspera, clivosa. Alpes Bri-
tannicas montes hosce merito appelles, inquit Camdenus. *Denbigensis ager*, Anglis *Denbigshire* interius a Mari rece-
dit, & in Ortum usque ad Devam flumen procurrit. A Borea aliquamdiu Mare, inde Flintensis regiuncula, ab Occasu
Merionithia & Montgomeria, ab Ortu Cestria & Salopia circumcingunt. Pars occidua sterilis, media qua in vallem
succumbit Fœcundissima, Orientalis statim a valle naturam sibi iniquiorem, ad Devam vero multo æquiorem sentit

Marginal notes: *Westmorlandia.* *Situs.* *Soli qualitas.* *Imperium Majorum.* *Opida.* *Flumina.* *Lãcastria Situs.* *Soli fertilitas.* *Imperium Majorum.* *Opida.* *Lacus.* *Flumina.* *Montes.* *Cestria.* *Situs.* *Soli qualitas.* *Vrbes.* *Flumina* *Caernarvonshire.* *Situs.* *Soli fertilitas.* *Opida.* *Montes* *Denbigia.* *Situs.* *Soli qualitas.*

In hoc

WEST:
MORLANDIA, LAN
CASTRIA, CESTRIA,
CAERNARVAN, DENBIGH,
FLINT, MERIONIDH,
MONTGOMERY, SA
LOPIA
Cum insulis
MANIA ET AN
GLESEY
Miliaria Mediocria
Angliæ
MARE
HIBERNICUM
Per Gerardum Mercatorem
Cum Priuilegio
MANIA
ANGL
DENBIGH
CARDIGAN
RADNOR

ANGLIA

Opida. In hoc autem agro eſt vallis *Cluidæ*, amœnitate, fertilitate, & ſalubritate vere felix, in qua *Ruthun* maximum eſt vallis Emporium. Deinde territorium, Britannice *Mailor Gimraig*, Anglis *Bromfield* lætum admodum & Plumbi ferax. Primarium hujus tractus Opidum *Denbigia*, vulgo *Denbigh*, & *Cluida* fluvius, *Flintenſis* provinciola Anglis *Flintſhire*, *Flintſhire. Situs.* Denbighienſi agro ad Septemtrionem longior quam latior præjacet, Hibernico mari, ſeu potius Deva æſtuario ab Arcto pulſata, ab ortu Ceſtrienſi Comitatu, ab alijs plagis Denbighenſi finita. *Soli qualitas.* Hæc non quidem montana, ſed collium prominentia aliquamtulum ſurgens, quæ leniter in fertiliſſimos agros reſupinatur, qui præſertim qua Mare proſpiciunt, primo quoque anno nonnullis in locis Hordeum, alijs Triticum, in univerſum Secale viceſimo & ſupra fœnore, & poſtea Avenam in quatuor aut quinque annos profundunt. Eſt hic Opidum *S. Aſaph* Anglis, ubi Epiſcopalis eſt ſedes, cui parœciæ ſubſunt multæ: & *Ruthlan* caſtello egregio nitens. Hic etiã *Alen* fluvius, prope quem Fons eſt qui Maris æmulus ſtatis temporibus ſuas & revomit & reſorbet aquas. *Merionithia. Situs.* *Merionetſhire*, Latine *Mervinia* a Montgomerico pago ad ſinum uſque Lunatum & Oceanum pertingit, quo ab Occaſu ita pulſatur, ut nõnullam ejus partem abripuiſſe credatur. Ad Meridiem Devo flumine a Ceretica dirimitur, ad Septemtriones Caernarvoniam, & Denbighiam attingit. *Soli qualitas.* Ipſa vero inter Montium conglomerationes omniũ totius VValliæ Terrarum hiſpida magis & horribilis. *Opida.* Opida hic rara, *Harlech* autem caſtrum eſt munitiſſimum, atque hujus regionis primarium: ſuntque Æſtuaria duo celeberrima *Traith maur* & *Traith Bocham*, id eſt Æſtuarium majus, & minus. *Montes* Montes habet altiſſimos, arctos tamen & in modũ arcis acutiſſimos, nec raros quidem, ſed creberrimos, & tanta æqualitate confertos, ut in ſummis eorũ verticibus paſtores confabulantes, vel convitiantes, ſi concurrere forte ſtatuerint a mane ad veſperam vix convenirẽt. *Animaliũ varietas.* Numeroſi Ovium greges in his montibus errant, nec eſt ullum a Lupis periculũ. *Montgomeria, Situs.* *Montgomeryſhire* ad Meridiem Ceretica & Radnoria, ad Ortum Salopia, ad Boream Denbigia, & ad Occaſum Merionithia circumſcripta licet montibus plurimum emineat, *Soli fertilitas.* convallibus tamen grata fœcunditate, cum arvis, tum paſcuis utique fœlix eſt, laudatiſſimorumque Equorum fœcunda olim genitrix; *qui*, ut habet Giraldus, *nobilem picturæ formam protrahente natura tam membroſa ſua majeſtate, quam incomparabili velocitate valde commendabiles fuerunt.* Primarium hujus regionis Opidum *Montgomery*, ſurgenti ſaxo, cui amoena planicies ſubjacet a Balduino limitis VVallici Præfecto cõſtructum. Eſt & *Lanuethlin*, Opidum mercatorium. *Sabrina.* Hic eſt *Sabrina* ſecundum a Tameſi Britanniæ flumen, *Severne* Angli indigitant. Hic ſtatim a Fonte ita crebris incurvus flexibus agitur, ut ſæpe reverti credatur, procurrit tamen, ſeu potius lentus pervagatur hunc agrum, Salopienſem, Vigornienſem, & Glocestrenſem, vitalemque humorem glebæ ubique ſuppeditans in Sabrinianum Fretum ſe tandem placide exonerat. *Plinlimon Mons.* Hic etiam *Plinlimon* mons in eximiam exurgens altitudinem, qui *Sabrinam* flumen. de quo modo diximus, effundit. *Salopia. Situs.* *Salopia* ſive *Comitatus Salopienſis*, Anglis *Schroppſhire*. ad Ortum Staffordienſes, ad Occaſum Montgomerienſes, ad Meridiem Vigornienſes, & ad Septemtrionem Ceſtrenſes attingit. *Soli fertilitas.* Ampla regio, fertilis & amœna. *Opida* Opidis & caſtris undique ſtipata eſt frequentiſſimis, utpote quæ limitanea fuerit. Inter quæ hujus agri urbs longe clariſſima ex antiqui Vriconij occaſu exorta, quam Angli *Shrewsbury* dicunt; Latini *Salopiam.* Collem occupat ſubrufeſcentem, Sabrinaque duobus pontibus pulcherrimis pervius, ſe fere in circulum ducens, ita, incingit, ut Iſthmo perexiguo debeat, quod non ſit Inſula. Nec Natura ſolum munita, ſed etiam arte eximia, frequens, mercium copioſa; civium diligentia, pannis conficiendis, & Wallorum commercijs opulenta. A VVallis & Anglis incolitur quibus utraque lingua in uſu. Sunt & *Biſhops Caſtle*, *Ludlow Bridgnorth*, aliaque Opida & caſtella ſparſim, nimirũ *Newcaſtle*, *Hoptoncaſtle*, *Skipton*, & ad *Corvum flu.* *Corveſham*, *Bracroft*, *Holgot*. *Routon* & *Oſweſtre.* Suntque in hac Regione parochiæ plus minus clxx. *Flumina.* Fluvij *Temdus*, *Colunus* & *Terna.*

Mannia. Nomina. Reſtant nunc in Tabula noſtra Inſulæ duæ *Mennia* & *Angleſey*. *Mannia*, Cæſari *Mona*, *Monoeda* Ptolemæo quaſi *Moneitha*, id eſt. *Mona* remotior, ad alterius Monæ differentiam, dicitur. *Monabia* Plinio, *Menavia* Oroſio & Bedæ, apud quos tamen *Mevania* perperam legitur, *Eubonia* Gildæ, *Menaw* Britannis, Incolis *Maning*, Anglis *The yle of Man*. *Situs.* Iacet autem medio libramine inter Boreales Hiberniæ & Britanniæ partes, a Septemtrione in Meridiem xxx plus minus Italica milliaria porrecta, latitudinem vero qua maxime patet vix ultra xv mill. qua minime VIII. extendit. *Soli fertilitas.* Linum & Cannabim abunde profert, paſcua & arva habet ſatis læta, Hordei, Tritici, ſed precipue Avenæ ferax eſt, unde avenaceo pane maxime veſcuntur Incolæ; *Animaliũ varietas.* pecorum ubique multitudo, & numeroſi Ovium greges, ſed cum Oves, tum Pecora minora ſunt quam in Anglia, Cum autem Silvis ſit indiga, bituminoſo ceſpite ad ignem utuntur, quem dum effodiunt, ſæpenumero in ſuffoſſas arbores incidunt. Britannos hanc Inſulam uti Britanniam tenuiſſe in confeſſo eſt, *Imperium Majorum.* ſed cum a Septemtrione gentes tanquam infuſi nymbi, has auſtrales plagas inundarint, in Scotorum poteſtatem devenit. Sub Honorio enim & Arcadio Augg. a Scotorum gentibus (ut eſt apud Oroſium) æque ac Hibernia ipſa culta fuit, & *Binle* Scotum quendam hanc tenuiſſe ſcripſit Nennius. Scotus hos Edwinus Nordamhumbrerum Rex & Inſulam (ut & alteram Monam) Anglorum imperio ſubjecit, ſi utramque Mevaniarum nomine (ut volunt ſcriptores) intelligamus. Verum cum ſecundo ſuos fœtus emiſiſſet Aquilo, Normannos, Danos, & Norwegos dico: Norwegi quorum latrocinijs frequentioribus Mare Septemtrionale infeſtiſſimum fuit, in hanc Inſulam & Hebridas involaverunt, & Regulos cõſtituerunt, Plura ſi quis requirat Camdenum adeat, ex quo hæc pauca depromſi, qui hanc Hiſtoriam ex antiquo manuſcripto libro in ſua Britannia attexit. *Opida.* Inter Opida hujus Inſulæ præcipuum cenſetur *Ruſsin* ad auſtrale latus ſitum quod a caſtro ubi præſidium habetur vulgo *Caſtletown* appellatur: ſed frequentiſſimum eſt *Duglas*, quod portus ſit optimus, aditusque facilimus, ad quem Galli, & alij exteri cum ſale ſuo marino commeant coria, lanam rudem, & carnem bubulam ſalitam ab Inſulanis emercantes. In occiduo autem Inſulæ latere ſunt *Bala-Curi* ubi Epiſcopus plerumque agit qui Eboracenſi Archiepiſcopo ſubeſt, & *The Pyle* munimentum exigua in Inſula poſitum, ubi etiam non pauci ſunt milites præſidiarij. Ipſi vero auſtrali promõtorio modica etiam Inſula (*The calf of Man* dicta) prætenditur, marinis Avibus quas *Puffins*. & Anatibus illis e ligno putrefacto enatis, quas Angli *Barnacles* Scoti *Clakes* & *Soland Geeſſe* vocant, abundantiſſima, *Montes.* In medio Mannia montibus denſius attollitur, e quibus æditiſſimus *Sceafell*, unde ſudo Cælo Scotia, Anglia & Hibernia proſpici poſſit. *Ratio gubernandi.* Controverſias omnes Iudices, quos e ſuis eligunt, & *Deemſters* vocant, ſine ſcriptis & impenſis dirimunt. Lapidem enim tollit Magiſtratus, ſignatumque querenti tradit, illo adverſarium & teſtes citat. Si quid ambiguum, & majoris momenti, ad duodecim quos *Claves Inſulæ* appellant, refertur. Coronatores quos vocant *Annos* qui vice-comitum officio funguntur habet. Ita Iudex Eccleſiaſticus citat, definit, infra octo dies parent, aut carceri intruduntur. Iudici & formularijs nunquam hic ne denarius a populo impenditur. Habet etiam ſuum Epiſcopum. *Vulgi mores.* Incolæ omnes a furandi & mendicandi oſtiatim conſuetudine ſunt alieniſſimi, mire religioſi & ad Eccleſiæ Anglicanæ formam ad unum uſque paratiſſimi accedunt. Gentium vicinarum tam civilem, quam Eccleſiaſticam Ataxiam deteſtantur, & cum in duas auſtralem & borealem partes Inſula ſit diviſa, hæc ſermone communi ad Schotos, illa ad Hibernos accedit. Supereſt *Angleſey* Ins. de qua in VII Angliæ Tabula agemus.

ANGLIAE IIII TABVLA

In qua hi sunt Comitatus, Cornubia, Devonia, Somersetus, Dorcestria, VViltonia, Glocestria, Monumetha, Glamorgan, Caermarden, Penbrock, Cardigam, Radnor, Breknoke, Herefordia & VVigornia.

CORNVBIA quæ & *Cornwallia* Britannice *Kernaw*, quod in cornu tenuatur, & in altum promontoriolis, quasi cornibus undiquaque excurrit, maxime totius Britanniæ in Occasum vergit. A Meridie Oceano Britannico, a Septemtrione Hibernico, ab Occasu Antivestæo Pron. & Gallico Oceano clauditur, ab Ortu Tamara flu. a Devonia sejungitur. Regio gleba satis fertili, ac Metallorum divite vena abundans. Nec Stannum vero hic solum reperitur, sed una etiam Aurum & Argentum: Adamantesque ab ipsa natura in angulos efformati, & lævigati. Eringium autem lætissimo proventu per littora passim reperitur. Frugum quoque, licet non sine magno agricolæ labore, ita ferax, ut non solum sibi sufficiat, sed magnam vim Frumenti Hispaniæ quotannis suppeditet. Nitet hæc regio & imprimis ora maritima creberrimis Opidis; quæ numerosam classem conficere possint. Ea sunt *Heilston* Opidum signandi Stanni privilegio celebre, *Peryn* celebris mercatus, *Arwenak. Truro, Grampound, Fowy, Lestuthiel, Leskerd, Bodman, Saltashe, S. Conlombs Padstow, Stow, Stratton, Tamerton, Lanstuphadon* & *Saltash*, Suntque in hoc Comitatu Parochiæ cixi. Fluvij sunt *Vale, Fawey, Loo, Liverus, Haile, Alan* & *Tamara*. Inter Portus hujus regionis celeberrimus *Volemouth, Cenionis* ostium Ptolemæo, æque nobilis, ac ipsum Italiæ Brundusium, navium capacissimus, & tutissimus. *Devonia* vulgo *Denshire* sequitur. Termini ejus ab Occasu Tamara Flu. ab Austro Oceanus, ab Ortu Dorcestria & Somersetum, a Septemtrione Sabrinianum Fretum. Hæc ut majori latitudinis incremento utrimque quam Cornwallia excurrit, ita utrimque portubus accincta commodioribus, nec minus Stanni venis dives, Pratis distincta Latioribus, Sylvis vestita frequentioribus: gleba autem alicubi perinde exili. Vrbs primaria Anglis hodie *Excester*, Latinis *Exonia*, Ptolemæo *Isca*, Antonino *Isca, Dumnoniorum*, pro Danmoniorum. Vrbs ista licet solum adjacens, humidum & squalidum, vix steriles Avenas, & plerumque inane folliculum sine grano producat, tamen sua magnificentia, Incolarum opulentia & convenarum frequentia, omne ita abundat commercium, ut nihil ibi frustra desideres, quod usui esse existimes, Sunt & Opida plurima, ut *Plimmouth* quod superiori sæculo, ex viculo, piscatorio in Opidũ amplum, Civiumque frequentia urbis æmulum excrevit: portusque commoditas hoc effecit, qui maxima navigia in sinum passis velis admittit, tutissimamque stationem navibus quantumvis magnis præbet: & ad vim hostilem arcendam satis est munitus. Hinc fuit Franciscus ille Dracus Fques auratus iu gloria navali nostræ memoriæ facile princeps. Hic Anno CIↃ IↃ lxxvii ex Anglia solvens Mare Australe per Magellanicum Fretum ingressus Orbem Terrarum inter varias fortunæ vicissitudines biennio & decem mensibus, Deo Duce, Virtute Comite, secundissime circun navigavit. Item *Lidston, Plimpton, Modbery, Dermouth, Exminster* & multa alia: Opidis enim hæc regio refertissima est ac Parochiales Ecclesias CCCXCIV continet. Fluvijque sunt *Lid, Teavus Plimus, Dert, Totnes, Teignus, Isca, Credenus, Columbus, Otterey, Ax, Towridge, Taw, Ockus* & *North Ewe*. *Somersetensis* Comitatus sequitur, vulgo *Somersetshire*, a *Somerton* totius conventus olim celeberrimo Opido Termino ab Ortu Wiltonia, ab Austro Dorcestria, ab Occasu Devonia, a Septemtrione Sabrinianum Fretum, & Glocestria. Aura hic lenis æstate, & amœna regio, Hyeme uliginosa, palustris tota madescit, ditis admodum soli, nusquam non ad Fruges, aut pabula eximie fertilis, atque alibi etiam Adamantum admodum fœcunda, qui splendore quidem Indicos provocant, duritie cedunt. Vrbs præcipua *Bristolia*, pulcherrimis ædificijs, gemino flumine & muro, portu, exterorum commercijs, Civium frequentia, illustratur. Opida præterea multa habet, inter quę præcipua sunt *Theodorudunum* nunc *Welles* urbecula episcopalis, ita dicta a fontibus qui passim in ipsa scaturiunt. Et *Bathonia* vulgo *Bathe* celebris ob aquarum calidarum scaturigines, & Comitatus titulum. Atque in hoc agro Parochiæ CCC lxxxv numerantur. Fluvij *Ivel, Frome, Pedred, Thonus, Avona, Somer, Brius Welwe*. *Dorcestria, Dorsethsire*, ab Ortu *Southamptonia*, ab Occasu Devonia, ab Austro Oceano Britannico, a Borea Wiltonia & Somerseto terminatur. Gleba vero est fertili, qua Septemtriones spectat sylvæ & saltus diffunduntur, unde crebris & herbidis collibus, qui numerosos Ovium greges pascũt, gratis pascuis, & frugiferis convallibus ad littus usque descendit. *Durnovaria*, quod *Durnium* & *Dunium* Ptolemæo pro exemplarium varietate dici videtur, nunc *Dorchester*, primarium totius conventus censetur Opidum, nec magnum tamen nec speciosum mœnibus jam olim Danarum furore nudatum. Sunt & alia *Birt-Port, Lime, Weymouth, Poole, Warhaw, Shiburn, Sturminster* & *Winburne*; atq; hic Comitatus Parœcias CC xvliii numerat. Fluvij sunt *Lim, Trentus, Carr, Ivell, Wey, Sturus Alenus varia* Latinis *Frau* vel *Frome* Saxonibus. *Wiltonia* a primario olim Opido *Wilton* denominata, vulgo *Wilshire*, tota est Mediterranea. Terminos ab Ortu Oxoniam & Southantoniam, ab Occasu Somersetum, a Septemtrione Glocestriam habet. Regio pascuis & frugibus ubique admodum læta. Inprimis pars Australis ampla, & herbida planitie innumeros Ovium greges pascit, & fontium scaturigine admodum est jucunda. *Wilton* Opidum olim fuit totius agri caput, cui & appellationem fecit. Est & *Malmesbury* Opidum sane elegans, & pannis laneis conficiendis celebre. Sunt etiam *Grecklade, Calne, Chippenham, Trubrighd, Sarisbury* & *Marleborow*. Atque hic Comitatus Parœcias CCC IV complectitur. Fluvij sunt *Isis, Avona, Willeybourn, Adderbourne, Ellan*, & *Kennet*. *Glocestria* vulgo *Glocestershire* ab Occasu Walliam, a Septemtrione Wigorniam, ab Ortu Oxoniam, a Meridie VViltoniam spectat. Regio amoena & fertilis, ab Ortu æstivo in Occasum brumalem ex porrecta. Habet & Ferri fodinas. Primaria hujus Comitatus urbs *Glocester*, quam Antoninus *Clevum* & *Glevum* dixit, vulgus Latinorum *Gloverniam*, alij *Claudio-cestriam*. Antiqua sane urbs, ac a Romanis condita, Sabrinæ fluvio exporrecta imminet, qua flumine non alluitur, murus firmissimus opponitur; Templorum numero ædiumque descriptione satis est elegans. Sunt alia Opida *Tewkesbury, Deorhist, Campden, Winchelscombe*, & *Circhester*, ac Parœciæ CC lxxx hoc Comitatu comprehenduntur. Fluvij irrigant *Sabrina Aven* & *Isis* vulgo *Ouse*, qui postea recepto *Tamo Tamesis* cõposito vocabulo dicitur, *Monumethensis Comitatus*, Anglice *Monmouthshire*, includitur a Septemtrione *Munow* flu. qui Herefordienses, ab Ortu Vaga, qui Glocestrenses, ab Occasu *Remneio* qui Glamorgenses sejungit, & ab Austro Sabriniano æstuario, in quod illa flumina una cum Isca mediam regionem intersecante, evolvuntur. Rebus ad victum necessarijs non solum sibi sufficit, sed etiam vicinis affatim suppeditat. Primariũ regionis Opidum *Monmouth*, ad Septemtriones qua fluminibus non defenditur, muro & fossa precinctum erat, in medio proxime forum castellum prætendit. Item *Chepstow, Abergevenny*, Antonino *Gobannium, Newport* & urbs *Isca* Antonino, *Legio* II dicta

Cornubia, unde dicta. Situs. Soli fertilitas. Opida. Flumina. Portus. Devonia. Situs. Vrbes & Opida. Flumina. Somersetensis Comitatus. Cæli Temperies, & Soli fertilitas. Urbes & Opida. Flumina. Dorcestria. Soli fertilitas. Opida. Wiltonia. Situs. Soli qualitas. Opida. Flumina. Glocestria. Vrbes. & Opida. Flumina. Monumethensis Comitatus. Situs. Soli fertilitas. Opida.

CORNVBIA, DEVONIA, SOMERSETVS, DORCESTRIA, WILTONIA, GLOCESTRIA MONVMETHA, GLAMORGAN, CAERMARDEN, PENBROK, CARDIGAN, RADNOR, BREKNOKE, HEREFORDIA, & WIGORNIA.
MARE HIBERNICVM
OCEANVS BRITANNICVS
Miliaria Anglica communia
Per Gerardum Mercatorem
Cum Privilegio

ANGLIA

Glamorgania. Situs. Soli qualitas. Opida. Flumina.

nunc *Caerleon*, & *Caerleon arvsc* Britannis. *Glamorgania* Anglis *Glamorganshire*, dicitur. Regio tota est maritima, minus latitudine, quam recta regione porrecta, Sabriniano freto a Meridie pulsatur. Qua terram vero spectat ab Ortu Monumethenses, a Borea Brechnochienses, ab Occasu Maridunenses adjacent. Pars Septemtrionalis montibus est aspera qui in Austrum descendentes paullatim mitescuut, quorum ad radices planities in Meridiem extenditur, optima positione. Hæc enim pars gratissima fœcunditate undiquaque nitet. In hoc agro est tenuis urbecula *Landaff*, *i. fanum ad Taff*, episcopali tamen dignitate cui clxv parochiæ subsunt: *Caerdiffe*, *Cowbridge* mercatorium opidum, *Neath*, *Sweinsey* & *Loghor* Antonino *Leucarum*. Fluvij interluunt *Remnius*, *Taffus*, *Nidus* & *Logor*.

Caernarvonshire. Situs. Soli qualitas. Opida. Flumina.

Ager Maridunensis Anglis *Caermardenshire* continetur ab Ortu Glamorgania & Brechinia, ab Occasu Penbrochia, a Septemtrione Ceretica intercurrente Tivio flu. & Meridie Oceano. Hic Frugibus satis fertilis, gregibus abundans, fossiliumque carbonum alicubi ferax. Vrbs primaria totius cōventus *Caermarden*, Ptolemæo *Maridunum*, Antonino *Moridunum*, pratis & sylvis amœna, antiquitate suspicienda, coctilibus muris, ut inquit Giraldus, partim adhuc extantibus egregie clausa supra nobilem *Tovium* fluvium, Sunt & novum *Kidwelly* & vetus. Fluvij *Vendraeth Vchan*, *Tovy* Ptolemæo *Tobius*, & *Taf*

Penbrochiensis. Comitatus Situs. Cœli Temperies. Soli fertilitas. Opida.

Penbrochiensis Comitatus Anglis *Panbrockshire*, undique Mari urgetur, nisi ab Ortu, qua ager Maridunensis, & ab Aquilone qua pars Ceretica obtenditur. Regio ex Hiberniæ confinio Aeris salubritate temperato, triticea, vinoque venali copiose referta. Principale Provinciæ Municipium Demetiæque caput, ost *Pembro*, Anglis *Penbroke*, in saxosa quadam & oblonga rupis eminentia situm. Noblia etiam hujus tractus Opida sunt *Tenby*, *Harfordwest*, & *Menevia* Anglis hodie *S. Davids*. Fluvios hic non nisi duos reperio quos eodem nomine *Gledauh*. Britanni vocant, id est, si interpreteris, gladij. Est hic portus quem *Milfordhaven* Angli vocant, quo non alter in Europa aut nobilior aut tutior.

Flumina. Situs & Soli qualitas. Opida. Flumina.

Ceretica Anglis *Cardiganshire*, Cāpestris regio ad Occasum qua mare prospicit, uti ad Meridiem, qua Tivius fluvius Maridunenses secludit; ab Ortu vero & Aquilone, qua ad Brechinienses & Montgomerienses spectat, continui Montes pabulo fœcundi perpetua latera trahunt, sub quibus passim diffunduntur. Lacus. Præcipuum hujus regionis Opidum est *Cardigan*, a Gilberto Filio Richardi Comitis Clarensis munitionibus firmatum, quod postea proditione deditum Rhesus Filius Gruffini diruit. Est & *Aberistwith*. *Tibius* fluvius Ptolemæo *Tuerobius* hanc Regionem percurrit, qui olim Castoribus nunc Salmonibus abundat. Est quoque *Ridol* fluvius e *Plinlimon* monte prærupte altissimo descendens, qui Aquilonarem hujus agri partem claudit, & e suo gremio Sabrinam & Vagam noblilissima flumina effundit. Et *Ystwith* Ptolemæo *Stuccia* ad fontes plumbi venas habens.

Radnoria. Situs. Soli qualitas. Opida, Vaga Flu.

Radnorshire forma triquetra, quanto magis in Occasum protenditur, in angustum magis magisque contracta ad Occasum Herefordensibus annectitur. Ad Austrum Vaga Flumine Brechnochienses discludit, ad Septemtrionem adjacent Montgomerienses. Pars ejus orientalis & australis cultior, reliqua Montibus asperior vix ullo cultu mitescat, sylvis tamen satis vestita, profluentibus irrigua, stagnisque alicubi aspersa. Illustrant orientale latus, præter alia limitaneorum Ducum castra suis jam ruinis fere involuta, *Castle Paine* a Pagano Normanno extructum denominatumque, & *Radnor* præcipuum totius pagi Opidum, pro regionis more culmeis tectis satis elegans. Mœnibus autem & castro quondam tutum fuit, sed postquam *Oenus* ille *Glendowerd wy* seditiosus succendisset, sensim extenuatum elanguit. *Vaga* fluvius occiduum agri angulum transversum secat, & occurrentibus saxis fractus, subito solo destitutus præcipitatur. Vnde ioco *Rahaider Gowy* nomen, id est Vagæ cataractæ.

Brechinia. Situs. Soli fertilitas. Opida. Flumina.

Radnoriæ subjungitur ad Austrum Brechinia, Anglis *Brecknoshire*, a Brechanio principe sic dicta ut existimant Walli. Hæc multo est Radnoria amplior, ab Ortu Herefordia, ab Austro Monumuthia & Glamorgania, ab Occasu Caermardinia terminatur. Regio in montes densius consurgit, couvallibus tamem passim fœcundis: estque (inquit Giraldus) satis abundans grano, & si quis est defectus ex Anglicanæ vicinitatis copia affatim suppletur, pascuis & sylvis, Feris, & Armentis Terra fœcunda. Primarium hujus agri Opidum *Brecknock* in ejus fere umbilico positum, a Brittannis *Aber-Hodney* dictum, quia *Hodneius* & *Isca* eo loci aquas commisceant. Sunt prætereà duo Opida sua antiquitate nota *Buelth* scilicet & *Hay Buelth* sylvis & situ amœnum, castro etiam munitum. Nunc fori frequentia, olim sua dignitate celebre fuisse videtur, quod ejus situm e cœlestibus observavit Ptolemæus, cui eodem nomine *Bulleum* Silurum dicitur. *Hay* autem ipsa extremitate proxime Herefordiam Vagæ assidet, Romanis, ut videtur, nota, quorum Numismata sæpius effodit, mœniumque ruinas ostendit. *Vaga* Borealem agri partem alluit, *Isca* eximius item Fluvius mediam percurrit. Vnde fluvialibus piscibus hec regio abundat, quos hinc Osca, inde Vaga ministrat. Salmonibus enim, & Trutis uterque, sed & egregijs quos Vmbras vocant, Vaga fœcundus est.

Lacus.

Est etiam Lacus quem Britanni *Linsavethan*, i. Lacum stagnantem, Giraldus *Clamosum* vocat, quod horrendo strepitu tonitrua ementitur, quoties in eo glacies resolvitur, Anglis *Brecknockmer*, ii. mill. pass. longitudine, nec minus latitudine patet. Lutris Perchijs, Tincis & Anguillis feracissimus.

Herefordia. Situs. Opida. Flumina. Mons se movens.

Herefordiensis Comitatus sive *Herefordshire*, forma quasi circulari, ab Ortu Vigorniensibus, & Glocestriensibus, a Meridie Monumethensibus, ab Occasu Radnoria & Brechinia, a Septemtrione Salopia definitur. Regio est præter amœnitatem, aut pascendis Pecoribus, aut alendis Frugibus nusquam non mitissima, & ab omnibus ad vitam necessarijs instructissima, adeo ut secunda fertilitatis laude inter Angliæ provincias acquiescere haud facile sit contenta. *Harefordia* nunc urbs hujus Comitatus prima, pratis gratissimis, & arvis uberrimis intersita, Fluminibus fere incincta. ad Septemtrionem & Occasum anonymo, ab Austro *Vaga*, qui e VVallia huc accelerat. Sunt & alia Opida, *Lemster*, *Webleia*, *Ledbury*, *Rosse*. Atque in hoc Comitatu Parœciæ clxxvi numerantur. Ad commoditates vero hujus regionis quas supra commemoravimus Flumina accedunt eximia, *Vaga*, *Lugus*, *Munow*. His accedit *Dorus* qui *Munow* augetur. Prope autem confluentes *Lugi* & *Vagæ* ad ortum collis quem *Marcley hill* vocant, anno cIↄlxxv, quasi sommo solutus consurrexit, & triduum se immanissimam molem propellens horrendo roboans mugitu, & obvia quæque prosternens in superiorem locum magna cum admiratione se promovit.

Vigornia. Situs. Cœlitemperies & Soli fertilitas. Vrbs & Opida. Flumina.

Vigorniensis Comitatus vulgo *Worcesterschire* ab ortu VVarwicenses, a Meridie Glocestrenses, ab Occasu Herefordienses, & Salopienses, atque ab Aquilone Staffordienses habet. Regio hęc, ut verbo dicam, Cœlo & Solo adeo propitio utitur, ut salubritate & ubertate vicinis nō concedat: Pyrorumque si quę alia inprimis ferax, e quorum vinoso succo fictitium vinum *Pyrry* dictum conficiunt. Præcipua Provinciæ hujus urbs *Worcester*. Ejus meminerunt Antoninus sub *Branonij* nomine, & Ptolemæus (apud quem librariorum incuria suo loco exulat) sub nomine *Branogenij*, Latinis dicitur *Vigornia*. A Romanis videtur condita. Decus illi ab Incolis, qui sunt numerosi, humani & lanificio opulenti, ab ædificiorum nitore, a Templorum numero, & sede Episcopali. Est & *Eovesham*, *Bromesgrave*, & *Durtwich*. Atque hic ager Paræcias clii numerat. Ab aqua satis fœlix est. Vt enim flumina quæ obscurioris sunt notæ omittam, per mediam regionem a Septemtrione in Meridiem fœcundantem alveum intendit *Sabrina* flu. nobilissimum; & partem Australem perfundit. *Avona*, qui a VVarwicensibus descendit, ut Sabrinam adeat.

CAMBRIA
SIVE
VVALLIA.

CAMBRIA, quæ & *Wallia*, ſive *Wales*, avita Britannorum ſedes, a *Cambro* tertio Bruti Filio denominata nonnullis videtur, quod falſum putat Camdenus. Hæc ab Anglia Saxonica ſive Lhoëgria, Sabrina & Dia Fluvijs diſtinguitur. Cetera ejus Regionis Mari Hibernico pulſantur. Hujus nomen univerſam quondam Tranſſabrinam Regionem complectebatur, nunc vero minus late patet. Terra omnis montoſa, aſpera, clivoſa, niſi qui Mari vicina eſt, hic enim ſolum fœcundius *Walliam* autem tres olim populi inſederunt, *Silures*, *Dimetæ*, *& Ordovices*. Hi non ſolum duodocim, quos vocant *Walliæ* Comitatus, ſed duos etiam illos Tranſſabrinos *Herefordshire*, & *Monmoutſhire*, qui Angliæ Comitatus adnumerantur, tenuerunt. *Silures*, & eas regiones ex Ptolemæi deſcriptione incoluerunt, quæ Wallis ſua liugua uno nomine *Debenhart*, i. pars Auſtralis, & novis hodie nominibus *Herefordſhire*, *Radnorſhire*, *Brecknockſhire*, *Monmoutſhire* & *Glamorganſhire* appellantur, in quibus & nominibus Silurum nonnullæ ſuperſunt reliquiæ. Reliquam hujus regionis partem quæ longius in Occaſum projecta, Anglis *Weſtwales* dicitur, agrumqne Maridunenſem, ſive *Caermardenſhire*, Penbrochienſem, & Ceretícam, ſive *Cardiganſhire* complectitur, Plinius *Silures* etiam tenuiſſe exiſtimavit; ſed Ptolemæus qui exploratius Britanniam novit, alium hic populum conſtituit, quos *Dimetas & Demetas* dixit *Demetiæ* quoque nomine pro hoc tractu uſi ſunt cum Gildas, tum Nennius. *Ordovices* qui & *Ordevices*, reliquos duos Principatus (quos ille *Guineth* & *Powis*, Angli *Northwales* & *Powiſland* dicunt) olim inſederunt; & ad eos ſpectarunt regiones illæ, quæ nunc Anglice novis nominibus *Montgomeryſhire*, *Merionitſhire*, *Caernarvonſhire*, *Denbighſhire* & *Flintſhire* appellantur. Ceterum *Walli* bellicoſiſſima gens, multis ſeculis libertatem ſub ſuis Regulis tutati ſunt, licetque foſſa admirandi operis quam offa Rex perduxit, ab Anglo. Saxonibus fuerint diſcluſi, eorum tamen urbes ferro flammaque ſubinde vaſtarunt, itidemque ab illis graviſſima quæque pertulerunt. Tandem Edwardo 1. Regnante, ut ipſe de ſe ſcribit, *Divina providentia quæ in ſui diſpoſitione nõ fallitur, inter alia ſuæ diſpenſationis munera, quibus nos & regnum noſtrum Angliæ decorare dignata eſt, terram Walliæ cum Incolis ſuis prius nobis jure feodali ſubjectam, jam ſui gratia in proprietatis noſtræ dominium, obſtaculis quibuſcumque ceſſantibus totaliter & cum integritate convertit, & coronæ Regni prædicti, tanquam partem corporis ejuſdem annexuit & univit.* Subſequenti tamen ætate nullo modo induci potuerunt, ut ſervitutis jugum ſubirent, nec ulla ratione res componi, & funeſtiſſimum inter gentes odium reſtingui potuit, donec Henricus VII ab illis oriundus ſalutarem manum jacentibus porrexerit, & Henricus VIII in parem juris libertatiſque conditionem, atque reliqui Angli ipſi ſunt, acceperit. Provincia autem hæc nunc ex antiquo receptoque more, primogenito Regis Angliæ cedit, qui *Walliæ Princeps* dicitur, ut apud Romanos deſignati Imperij Heredes, *Ceſares*; & Iuventutis Principes apud Gallos, *Delphini*; apud Hiſpanos *Infantes* appellantur. Nunc *Walliæ* partes eo ordine quo ſupra a nobis poſitæ ſunt, percurramus: ea tantum quæ nobis in Tabularum Mercatoris explicationibus indicta ſunt referentes. Occurrit primo loco *Herefordienſis Comitatus*. Hujus terminos quos in Angliæ IV Tab. poſuimus, & reliqua ibi expoſita, non attingemus. Elanguente jam Anglorum Imperio præfuit huic agro Comitis Officialis titulo *Radulphus* Gualteri Medantini Filius, quem Normanni hoc honore exuerunt, cui ſuffecerunt, *Gulielmum* Filium *Oſberni*, Normanniæ Ducibus arctiſſima propinquitate conjunctum. Huic ſucceſſit *Rogerus* ejus Filius *de Britolio* dictus, qui ſine prole maſcula proſcriptus obijt. Stephanuſque Rex *Roberto le Boſſu* Comiti Leiceſtriæ reddidit Herfordiam, verum fruſtra: Mathildis enim Auguſta, ſive Imperatrix Milonem Gualteri Conſtabularij Gloceſtriæ Filium, eo honore auxit, Angliæque Conſtabularium fecit, cui IV Filij *Rogerus* ſcilicet *Gualterus*, *Henricus* & *Mahel*, nulla ſuſcepta prole invicem ſucceſſerunt. De reliquis Camdenum vide. *Radnoria* ſequitur. Hanc *Mortuomarij* ſive *Mortuo mari* qui Anglis *Mortimers* dicti, primi Normannorum Regionem fuſo Edrico Sylvarico Saxone, ſibi devicerunt. Cumque longo jam tempore inter omnes in hac regione eminuiſſent, tandem Rex Edwardus III anno ſalutis CIↃ CCC XXIIX *Rogerum* de *Mortuo-mari* Dominum de *Wigmor* hujus limitis Wallici, vel (ut vulgo loquuntur) Marchiæ Comitem creavit, qui ſtatim morte mulctatus eſt. De his & reliquis plura habes apud Camd. Tertium Locum obtinet *Brechinia* Hujus agrum regnante Guilielmo Rufo, *Bernardus* de *Novo-mercatu*, ſive *Newmarck* Normannus, vir animi conſilijque plenus, conſcripta non parva Anglorum, & Normannorum manu, primus aggreſſus difficili bello a Cambris extorſit, Neſtamque Gruffini Principis filiam uxorum duxit. Quæ cum filium Mahelem patrimonio ſpoliaſſet, *Sibylla* ejus ſoror illud adijt, virumque ſuum *Milonem* Herefordiæ Comitem hoc honore auxit. a quo ſucceſſive ad *Breoſos*, *Bohumos*, *Staffordos*, illiſque proſcriptis, ad Regem reditus in hoc agro longe ampliſſimi devenerunt. Brechinia & Herefordiæ ad Meridianam plagam ſubjacet Comitatus *Monumethenſis*. Hic Saxonica Heptarchia Wallis montanis paruit, qui tamen ut in Legibus antiquis videre eſt, ſub Occiduorum Saxonum imperio erant. Normannorum vero primis temporibus limitanei Duces graviſſime afflixerunt, præcipue Hamelinus Balun, Hugo Laſcy, Gualterus & Gilbertus Clarenſes Striguliæ Comites dicti, & Brienus Wallingfordenſis, quibus cum donaſſent Reges, quicquid hoc tractu, devictis Wallis, occupare potuiſſent, hi ſuperiorem Agri partem, illi inferiorem, quam *Netherwent* dixerunt, in ſuam paullatim poteſtatem redegerunt. Vltima Silurum Regio eſt *Glamorgania*, cujus ab ipſa Provinciæ expugnatione Domini fuerunt a Fitz haimone recta linea deſcendentes Gloceſtriæ Comites, *Clari & Spenceri*, inde *Bellocampi*, & *Nevillus* unus & alter, & per Nevilli Filiam e Spenceris oriundam *Richardus* III Angliæ Rex, quo interfecto, *Henricus* VII hujus agri hereditatem crevit *Gaſparique* Bedfordiæ Duci patruo ſuo conceſſit, quo ſine prole defuncto, ad ſe univerſum jus Rex revocavit, & Filio *Henrico* VIII reliquit, cujus Filius Edvvardus VI maximam ejus partem *Guilielmo Herberto*, quem Penbrochiæ Comitem, & Baronem de *Caerdiff* crearat, venundedit. Ad *Dimetas* tranſeo. Hic primo loco occurrit *Ager Maridunenſis*. In eo *Fons eſt* (ut ſcribit Giraldus) *qui naturali*

Regio. Nomina. Situs.
Soli qualitas.
Imperium Majorum.
Herefordia Imperium Majorum.
Radnoria. Imperium Majorum
Brechinia Imperium Majorum
Comitatus Monumethenſis. Imperium Majorum.
Glamorgania. Imperium Majorum.
Ager Maridunenſis.

CAMBRIAE TYPUS
Auctore
HUMFREDO LHUYDO
Denbigiense Cambrobritanno
Petrus Kærius cæla.
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS
HIBERNIAE PARS.
Dublin
Mona insula L.
Anglesey A.
Mon. B.
VERGIVIUM SIVE HIBERNICUM MARE
MOR WERIDH. Britannis.
THE YRISHE OCEANE. Anglis.
Aliquot Regionum huius tractus synonyma, prout Latinis, Britannicis & Anglicis etiamnum appellantur.
Cambria, L.
Cambry, B.
Wales, A.
Ceretica, L.
Ceredigion B.
Cardigan, A.
Venedotia, L.
Guynedhia, B.
Northwales, A.
Powisia, L.
Powys, B.
Demetia, L.
Dyfet, B.
Westwales, A.
Debenbart, B.
Sutwales, A.
ANGLIAE PARS olim LHOEGRIA appellata.
Ceretica.
Rhos.
Buelht
Brecheinoc.
Cantremaur.
Rossia.
Gwhyr.
Gwent.
Juria.
Cedwen.
Ceri.
Elfel
Arwystli
Mehenydh
Dean forest.

CAMBRIA

die bis undis deficiens, & toties exuberans marinas imitatur instabilitates. Penbrochia proxima est. Hujus I Comitem
Gilbertum Strongbow fuisse lego, cui Stephanus Rex Penbrochiæ Comitis titulum primus contulit. Ille *Richardo*
Strongbow filio, Hiberniç domitori reliquit. Hujus unica filia *Isabella Gulielmum* Dominum de *Hempsted*, Angliæ Mare-
scallum, maritum eo adauxit, virum belli pacisque artibus florentissimum. De quo extat in Rudburni Annalibus hoc
Epitaphium:

Penbrochia, Imperium Majorum.

> *Sum quem Saturnum sibi sensit Hibernia, Solem*
> *Anglia, Mercurium Normannia, Gallia Martem*

Filijque ejus v successive Penbrochiæ Comites fuerunt : *Gulielmus Iunior* dictus, *Richardus. Gilbertus, Gualterus* &
Anselmus. Quibus omnibus sine prole intra breve tempus sublatis Comitatus hujus gladio Henricus IIII *Guliel-*
mum de Valentia e Lusigniana in Pictonibus familia cinxit. Huic successit *filius Audomarus.* De reliquis Comitibus
lege Camdenum. Tertia *Dimetarum* Regio est *Ceretica.* Ejus oram Normanni vix suo in Britannia i mperio confir-
mato, statim tentarunt, & feliciter quidem res successit. Maritima enim paullatim Wallis exorserunt, sed maxi-
mam ejus partem concesserunt *Cadugano* filio Blethini, Britanno prudentissimo, cujus gratia plurimum in vniver-
sa VVallia poterat, & quo amicissimo utebantur Angli. Sed cum ejus Filius *Oenus* Anglos assiduis excursionibus in-
festaret, infelix pater patrimonio mulctatus, in Hiberniam se subducere coactus est. *Ceretricam* vero Rex Henricus
I. Comiti Clarensi *Gilberto* donavit. Sed *Caduganus* cum Oeno filio in gratiam postea ab Anglis receptus, quæ sui
erant patrimonij etiam recepit. *Rogerus de Clare* postea Cereticam Henrici II munificentia accepit. Sequuntur jam
Ordovicum Comitatus percurrendi ; inter quos *Montgomeria* primum locum occupat. Hanc *Powisiæ Principes* a ter-
tio filio Rotherici magni prognati cum alijs (licet Rogerus & Hugo Montgomerienses partem nonnullam abrasis-
sent) perpetua serie ad Edwardi II tempora tenuerunt. Tunc enim *Oenus* e Britannico sanguine ultimus Powisiæ
Dominus *Havisiam* unicam filiam reliquit, quam Ioannes Charletonus equestri dignitate Anglus duxit, & jure uxo-
rio Dominus Powisia ab Edwardo factus erat, qui Leonem rubrum erectum aureo in clypeo gerebat. Hujus hæ-
redes masculi ad quartam usque progeniem hoc honore claruerunt, donec in Edwardo mascula successio abolita fu-
isset *Merionithia*, Giraldo *Terra filiorum Canani* dicitur. Hanc *Hugo* Comes Cestrensis primus Normannorum dis-
positis præsidijs occupavit, cum Gruffinum filium Conani captivum teneret, sed postea ille hanc cum reliquo prin-
cipatu recuperavit, posterisque reliquit, donec fatali periodo confecta, in Leolino desijt. Incolæ hujus Regionis
Rei pecuariæ omnino sunt attenti, & lacticinijs vescuntur, Butyro videlicet, Caseo, &c. Statura, colore nitido.
habitu visendo, & corporis lineamentis vix alteri in Britannia genti concedunt, sed ob præproperam Venerem &
otia male apud vicinos audiunt. Supra Merionithiam jacet *Caernarvonshire.* Cui statim a Normannorum in Bri-
tanniam ingressu *Gruffinus* Conani filius præfuit, qui cum influentes Anglorum in Walliam copias reprimere non
potuisset, tempestati subinde cessit ; demumque cum sua integritate Regis Henrici gratiam redemisset, facile etiam
ab Anglis sua recuperavit, posteritatique reliquit ad *Leolinum* usque. Qui cum fratres injurijs, & vicinos Anglos Ed-
wordo I clientelari jure teneret, eoque nomine mille Marcas quotannis persolveret. Quibus conditionibus cum
postea non staret, sed suam perfidique fratris pertinaciam potius, quam spem sequutus, aleam belli denuo tentaret,
interfectus, & sibi & Britannorum in VVallia imperio finem attulit. *Denbighia* sequitur, de cujus soli qualitate in
Angliæ III Tabula diximus. Hoc loco addendum quod de ratione glebas comburendi in hac regione, scribit Cam-
denus : Occidua *Denbigiæ* pars, nisi quod lætior sit, qua Oceano pulsatur, sparsim habitata, glabris & macilentis
montibus plusquam protuberat, quorum tamen maciem in montium pronis, ut alibi in VVallia, cultorum dili
gentia, & solertia jampridem vincere cœpit. Terræ enim corium latiore vomere in cespites sive bracteas abraden-
tes, eos artificiose congestos injecto igni in cineres redigunt, quibus in agros illos excoriatos inspersis, eorum jeju-
nam sterilitatem ita lætificant, ut avenam, supra quam credi possit. profundant. Nec hæc glebas comburendi ratio
nova est, sed admodum antiqua, ut e Virgilio & Horatio videre est. Cum autem res VVallorum seditionibus, & An-
glorum incursionibus in lapsum prona jam sisti non poterat, *Comites Cestriæ, Warenniæ, Mortuomarij, Laceius & Greij,*
primi Normannorum hanc provinciolam paullatim occuparunt, & suis possidendam reliquerunt. Sequitur ulti-
ma *Walliæ* provinciola Anglis *Flintshire.* Hujus agrum *Cestrenses Comites* levia prælia ex occasione, & oportunitate
cum VVallis conserentes, primi Normannorum sibi subjeceruut. Sed cum illa jam desijssent, *Edwardus* I, hanc &
omnem VValliæ oram maritimam sibi tenuit. Interiora Proceribus suis, ut visum erat assignavit, consilium Augusti
sequutus, qui validiores & exteriores provincias ipse suscepit, ceteras Proconsulibus sortito permisit. Atque hæc
de Walliæ regionibus speciatim hactenus: pauca his generatim de Wallia subijciamus. Scribit Galfridus Monomu-
thensis, in his Walliarum partibus, prope Sabrinam fluvium, Stagnum esse, quod accolœ *Linligunam* vocant : Id in-
quit, cum in ipsum mare fluctuat, in modum voraginis recipitur, sorbendoque fluctus nullatenus repletur, ut riparum
marginem operiat. At dum mare decrescit, instar montis eructat absorptas aquas, quibus demum ripas tegit & ad-
spergit. Interim si gens totius patriæ illius adversa facie prope staret, recepta intra vestes undarum adspergine, vel vix
vel numqum elabi valeret, quin a Stagno voraretur. Tergo autem verso, non est irroratio timenda, etiamsi in ripis
adstaret. *Cambri*, ut testatur Humfredus Lhuydus, Anglos vestitu imitantur, impatientes laborum, generisque no-
bilitate ferocientes, parce & duriter domi vitam agunt: pleriqne in Anglia se clientelæ & famulitio Regum & No-
bilium dedunt, ad quæ supra quam dici potest sunt apti : Liberorum etiam educationi institutionique operam dant:
quo fit ut nullus adeo in universa Cambria sit fortuna tenui, qui non in Schola edoctus sit : peritiores Iuri operam-
dant-deque eo per totam Angliam respondent. Et quemadmodum olim gens (ut Tacitus refert) injuriarum impa-
tientissima continuis pugnis & homicidijs inter se digladiabatur; ita nunc ob legum metum, quibus optime obedi
unt, supra omnes gentes, litibus & controversijs inter se, usque ad omnium bonorum consumptionem, contendunt.
Sed de his satis. Si quis plura petat, adeat eundem Humfredum, Giraldum, Camdenum, & alios.

Ceretica. Imperium Majorum. — *Montgomeria, Imperium Majorum.* — *Merionithia. Imperium. Majorum. Incolarum Mores.* — *Caernarvonshire. Imperium. Majorum.* — *Denbighia* — *Imperium Majorum,* — *Flintshire. Imperium Majorum.* — *Cambrorum mores.*

ANGLIAE
V. TABVLA

Hos continet Comitatus, Eboracum, Lincolniam, Derbiam, Staffordiam, Notinghamiam, Lecestriam, Rutlandiam, & Norfolciam.

Ager Eboracensis. Situs.

SVCCEDIT Explicanda quinta Tabula Angliæ, in qua primo loco *Ager Eboracensis*, vulgo *Yorckshire*, totius Angliæ Provincia longe maxima, occurit, ab Occasu, Montibus, Lancastrensi agro & Westmorlandia, ab Arcto Dunelmensi Episcopatu terminatur: ab Ortu Oceano Germanico, ab Austro primum agro Cestrensi & Derbiensi, inde Notinghamiensi, & postea Lincolniensi clauditur. Temperatæ hæc censetur ubertatis. Si hic saxosa vel arenosa sit stertilitas, illic lætissima arvorum fœcunditas; si hic sylvis sit nuda, illic densissimis Nemoribus obumbrata, ita provide temperante Natura, ut ipsa regio etiam sua varietate gratior & lętior videatur. Repertum hic alibi Succinum nigrum. Gagatem aliqui esse existimant, quem inter rariores Lapides, Gemmasque habuerunt Veteres. *Soli qualitas.* Est hic *Eboracum*, vulgo *Yorke*, urbs totius Angliæ secunda, hujus regionis pulcherrima, quæ universæ Septemtrionali parti, & præsidio & ornamento est singulari. *Vrbes & Opida.* Amœna, ampla, munita, ædificijs tam privatis, quam publicis exculta, opibus Civibusque referta, & Archiepiscopali sede præclara. Hanc *Vrus* qui nunc *Ouse*, intersecat, & quasi in duas urbes dividit, quæ lapideo ponte vastissimo conjunguntur. Est & *Kingston vpon Hull* quę ex viculo, & piscatorum casulis in eam dignitatem emersit, ut magnificis ædificijs, firmis propugnaculis, navibus instructissimis, Mercatorum copia, & rerum omnium affluentia sit nunc Emporium hujus tractus longe celeberrimum; & Opida *Dancaster, Halyfax, Pontfreit, Shirborna, Wetherby, Kingston, Patrington* Antonino *Prætorium*, aliaque plurima. Opida enim triginta novem, & Parœcias cccc lix in hoc Comitatu numero, quibus subsunt plurima sacella magnis parœcijs incolarum multitudine comparanda. *Flumina.* Potiora flumina sunt *Danus, Calderus, Arus, Werfus, Nidus & Ousa*, quæ ex limitaneis montibus exorta, locis potioribus affunduntur. Sunt & alia *Cokarus, Fossus, Derventio, Foulnesse, Hullus, Teyse, Dow, Rhie, Recal & Wiskus*. Et Etiam *Abus* æstuarium nobile, vulgo *Humber*, in quod *Vrus* plurimos fluvios suo hospitio exceptos deducit. aliaque maximi nominis flumina evoluũtur. Quod certe totius Britanniæ æstuarium est amplissimum & piscosissimum. *Maris cõmoditas.* Operæ pretium etiam videatur annotare uberrimam & quæstuosissimam hic in subjecto Mari Halecum piscaturam exerceri. Incredibile enim fere est quantam pecuniæ vim ex hac in isto littore piscatura Hollandi sibi corrogant. *Lincolnia.* *Lincolnia*, vulgo *Lincolnshire*, Regio amplissima, per sexaginta fere milliaria in Longitudine jacet Latitudinem alicubi super triginta extendit. Ab Ortu Oceano Germanico pulsatur, a Septemtrione ad *Abum* æstuarium pertinet, ab Occasu Nottinghamiam spectat, & a Meridie Wellando flu. a Northantonia discluditur. Regio alendis Frugibus, & pascendis Pecoribus mitissima. *Soli qualitas.* Frumentarijs campis, alibi, & pascuis ad modum læta. Alibi etiam Fruticem odoriferum, *Galle* vocant, profundit. Linumque magna copia præbet, nec non Alabastritem, qui tamen minus solidus albarijs & emplastris magis, quam alijs usibus convenit. Prima & præcipua hujus Comitatus Civitas *Lincolnia*, Anglis *Lincolne*, Ptolemæo & Antonino *Lindum*. *Vrbs & Opida.* Vrbs ipsa ampla & celebris collis dorso insidet, ubi Withama in ottum se deflectit. Sunt præterea Opida *Stanford* e saxo structili, unde & nomen habet, edificatum. Opidum frequens, & varijs immunitatibus ornatum, muroque firmatum. *Grantham* opidum non infrequens, schola a Richardo Foxo Wintoniensi Episcopo & specioso Templo exornatum, cujus sacra pyramis admirandam in altitudinem ædita fabulis est famigerata. Item *Ancaster* Antonino *Croco-calana, Crowland, Spalding, Boston*, & alia. Suntque in hoc Comitatu Parochiæ plus minus ıↄcxxx. *Flumina.* Crebris hæc regio fluvijs rigatur, qui sunt, *Witham* Lucijs fœcundus, *Lud, Trenta, Wellandus; Idel, Danus*. Estque hic æstuarium quod Ptolemæo *Metaris*, Anglis *the Washes* dicitur. Æstuarium hoc est amplissimum & notissimum intumescente æstu aquis refertum, defervescente, iter sed admodum periculosum præbet. *Provincia Darbiensis Situs.* Provincia *Darbiensis*, vulgo *Darbishire*, a Meridie agro Leicestrensi, ab Occasu Staffordiensi, a Septemtrione Eboracensi, ab Ortu Nottinghamensi clauditur, forma quasi triangulari, sed non ęquilatera: Ab Apice enim qui ad Austrum, vix sex pass. mill. patet, ita utrimque exspatiatur, ut qua Septemtriones spectat, triginta plus minus mill. pass. in latitudine occupet. In duas partes Derventione flumine intercurrente dividitur, qui e Septemtrionali limite profusus, nigrantibus e terra aquis in Austrum devolutus Trentam petit, qui apicem Australem intersecat. *Soli qualitas.* Pars Orientalis & Meridionalis culta, fœcunda & vivarijs frequens; Occidentalis tota petrosa, Montibus & aspretis sterilescit. Plumbi tamen proventu opulenta, & Ovibus pascendis satis commoda. *Opida.* Vniversi agri caput *Darby*, Opidum nec exiguum, nec infrequens, celebre e juridicis conventibus pro universo agro, & Cervisia quam coquit optima, Anglis *Ale* dicta. Hujus Opidi opulentia fere omnis est ex propolia, scilicet ex Frumento emendo, & montanis revendendo. Sunt etiam alia *S. Diacre Workesworth & Bakewel*. Atque hic Comitatus Parœcias cvi includit. *Flumina.* Fluvij *Trenta Dovus & Derventio*. Pars occidẽtalis hujus Provinciæ quę tota collibus eminet *Peake* dicitur, Plumbi admodum ferax. In his enim Montibus Lapides plumbarij feraces, ut vocant Metallici, quotidie magna copia effodiuntur, quos in collibus Favonio obversis, observatis temporibus cum Favonius flare cœperit, magna lignorum vi accensa excoquunt, & effossis canalibus quibus defluat, in massas conflant. Nec Plumbum solum, sed etiam Stibium (vulgo *Antimonium* vocant) hic in proprijs venis reperitur, quo in tingendis cilijs Grææ mulieres olim usæ leguntur. Lapides etiam Molares hic excinduntur. Cotes item ad ferramenta exacuenda & nonnumquam fluor quidam candidus in Fodinis reperitur, qui per omnia Chrystallo est simillimus. *Staffordia, Situs.* *Staffordia* nunc *Staffordshire*, ab Ortiva plaga Warwicensibus & Derbiensibus, a Meridiana Vigorniensibus, ab Occidua Salopiensibus præcincta quasi rhombi forma ab Austro in Septemtriones procurrit. Medio latior, & extremis angustantibus. *Soli qualitas.* Pars Septemtrionalis, Montana & minus læta, media Trenta flumine perfusa lætior, sylvis amicta, arvis & pratis uariata; uti & Meridionalis, quæ etiam Carbones fossiles habet, & Ferri venas. *Opida.* Totius hujus agri caput olim erat & nunc est *Stafford*, cui maximum tamen decus a *Stafford* castro adjuncto, quod Barones de *Stafford* sibi in sedem construxerunt. Est hic etiam *Lichfeldia* urbs humili situ, satis ampla & nitida, in duas partes palude sive aqua minus profunda divisa, quæ tamen duobus aggeribus, quibus subsunt sua emissaria, conjunguntur. Hæc multis retro ante sæculis Episcoporum sedes

EBORACVM, LINCOLNIA, DERBIA, STAFFORDIA, NOTINGHAMIA, LECESTRIA, RVTLANDIA, ET NORFOLCIA.
Maliaria mediocria Angliæ
OCEANUS
GERMANICUS
DUNELMENSIS EPISCOPATUS
Septentrio
Meridies
Oriens
Occidens

rum ſedes fuit. Et *Barton* Alabaſtrinis operibus, *Ferrariorum* caſtro, & antiquo monaſterio quondam inſigne Opidum; *Vtceſter* Antonino *Etocetum*; *Stone* mercatorium Opidum, *Drayton*, *Baſſett*, *TameWorth*, *Vulfrunshampton*, *Theotenhall & Weadesbirigh*. Atque in hoc Comitatu Parœciæ cxxx habentur. *[Flumina.]* Flumina hanc regionem irrigant *Dovus*, *Hanſus*, *Churnet*, *Tain*, *Blith*, & qui hos omnes capit & ad Mare defert *Trenta*. Hic e duobus Fontibus effluens ſuo quaſi jure tertium ſibi locum inter Britanniæ flumina vindicat. Item *Sous*, *Tama* & *Pankus*. *[Montes]* Pars Septemtrionalis Montibus non magnis leviter intumeſcit, qui hinc exorſi, ut Appenninus Italiæ, per Angliam mediam perpetuum dorſum perpetuis jugis elatum ad Scotiam uſque, nomine ſæpe mutato agunt. Hinc enim *Moreland*, inde *Peake*: deinde *Blackſton egde*, poſtea *Craven*, deinceps *Steanmore*, & demum in cornua ſciſſi *Cheviothvocantur*. *[Sylva.]* In parte hujus agri media *Needwood* ſylva ſpacioſa, vivarijſque repleta diffunditur, in qua circumvicina Nobilitas hilares venandi labores gnaviter aſſidueque exercet. *[Nottinghamia. Situs.]* *Comitatus Nottinghamienſis* Anglis *Nottinghamshire* ab Ortu Lincolnienſi confinis eſt, a Septemtrione Eboracenſi, ab Occaſu Derbienſi, a Meridie Leiceſtrenſi terminatur. *[Soli qualitas.]* Partem Meridionalem, & Orientalem *Trent* flumem nobiliſſimum, influenteſque rivuli fœcundant: Occiduam partem Saltus de *Shirewood*, longe ſe porrigens, occupat totam. Hanc quod arenoſa ſit *The ſand*, illam quod argillacea *The Clay* vocant Incolę, & in has duas partes regionē ſuā diſtribuerunt. *[Urbes & Opida.]* Vrbs præcipua quæ nomen Comitatui præbuit *Nottinghā*, loci ingenio amœna; Hinc enim ad flumina ſpatioſa procumbunt prata, illinc faciles conſurgunt colles; omnibus etiam quæ ad vitam pertinent copioſa. Hinc *Shirewood* Lignum in ignis alimentum, illinc Piſces *Trenta* large ſuppeditat. Amplitudine denique, ſtructura, uno & altero eleganti Templo, Foro longe pulcherrimo, & munitiſſimo caſtro eſt ſane ſpecioſa. Opida præterea hic ſunt *Suthwell*, *Newarke*, *Manſfeld*, *Blith*, *Soroby & Workenſop* non minus lætiſſimo proventu Glycyrizæ, quam Comitis Salopiæ ædibus præclarum. Atque in hoc agro clxviii Parochiales Eccleſiæ viſuntur. *[Flumina.]* Flumina *Trenta*, *Linus*, *Snitte Idle*. *[Sylva.]* In occidua hujus agri parte. *Shirewood*, quam alij *Limpidam ſylvam*, alij *Præclaram ſylvam* interpretantur, omnia olim frondibus adoperuit, arborumque rami complicati, ita ſylvas commiſerunt, ut calles vix ſingulis pervij eſſent, nunc vero rarior eſt, infinitas tamen Damas, & ſurgentes in cornua Cervos alit. *[Leiceſtria. Situs.]* Nottinghamiæ a Meridie confinis eſt, *Provincia Leiceſtrenſis*, vulgo *Leiceſtershire*, ab Ortu Rutlandia & agro Lincolnienſi, a Septemtrione Nottinghamienſi, & Derbienſi, ab Occaſu Warwicēſi a Meridie Northantonēſi præcingitur. *[Soli fertilitas.]* Tota campeſtris, Frugibus opima, ſed Sylvis maximam partem indiga. *[Vrbes & Opida.]* Primaria totius agri urbs *Lege ceſtria*, *Leogora*, *Legeoceſter*. *& Leiceſter* apud authores dicta. Hæc majorem vetuſtatem quam dignitatem præ ſe fert. Eſt & *Loughborrow* mercatorium Opidum quod nunc ſecundum locum a Leiceſtria inter omnia hujus Comitatus Opida ſibi ſuo jure vendicat, ſive amplitudinem, ſive ſtructuram, ſive etiam, ſylvarum amoenitatem ſpectes. Sub ipſo enim ſaltus de *Charnwood*, ſive *Charley* longe expanditur, in quo *Beaumannour* vivarium cernitur, quod Domini de *Bellomonte* lapideo muro circumſepſerunt. Item *Lutterworth* emporiolum *Hinckley* & *Boſworth*. Atque intra hunc agrum Parochiales Eccleſiæ cc numerantur. *[Flumina.]* Mediam hanc *Soarus* flumen Trentam petens alluit, Orientalem vero partem *Wrekus* fluviolus qui *Soare* demum commiſcetur, placide pererrat. *[Rutlandia. Situs.]* *Rutlandia* vulgo *Rutlanshire*, Leiceſtrenſi agro quaſi includitur, niſi a Meridie qua Wellando fluvio incumbit, & ab Ortu qua Lincolnienſes attingit; Spatio eſt multo minori, utpote totius Angliæ provinciola minima. Forma enim fere circulari circumſcripta, tantum circuitu colligit, quantum expeditus eques uno die conficere poſſit. Traxiſſe appellationem videtur a rubedine, cum paſſim hæc Terra rubeat, uſque adeo ut etiam Ovium vellera rubedine inficiantur, rubrumque Saxonibus *Roed* & *Rud* dictum fuerit, ut *Rutland* quaſi Terra rubra dicta ſit. *[Soli fertilitas.]* Non minori hæc Regio ſoli ubertate & amoenitate, licet ſpatio ſit minori. Cæterum hæc Provinciola ſerius in Comitatum inſtituta videatur. Nam Edwardi Confeſſoris tēpore Northantonenſis agri pars cenſebatur, & Hiſtorici qui ante trecentos annos ſcripſerunt, in Comitatuum numero non repoſuerunt. *[Opida.]* Eſt in hoc agro *Vppingham*, non ob aliud memorandum, quam quod totius agri primarium habeatur Opidum, & ſcholam elegantem oſtendat, quam uti etiam Okehamiæ, ad puerorum ingenia bonis litteris excolenda laudabili inſtituto R. Ihonſon verbi divini miniſter non ita pridem poſuit. Eſt & Okehamia cujus modo mentionem feci. Eccleſijs autem Parochialibus xlvii ornatur hæc Provinciola. *Waſh*, ſive *Cwash* fluviolus, qui hunc agrum ab Occaſu in Ortum quaſi medium intermeat, in duas diſpeſcit partes. *[Norfolcia. Situs.]* Reſtat in Pinace *Norfolcia* breviter explicanda. Ea vulgo *Northfolke*, id eſt, ſi latine interpreteris Borealis populus. Termini ejus a Meridie Soffolcia, ab Euro & Septemtrione Oceanus Germanicus, a Zephyro *Ouſe* flumen. *[Soli qualitas.]* Regio eſt ampla fere omnis campeſtris, niſi qua faciles aſſurgunt colles, admodum opulenta, Ovium gregibus refertiſſima, Cuniculiſque inprimis ferax, aquis irrigua, ſylvis non omnino indiga, ſolum pro locorum diverſitate varium, alicubi pingue, luxurians, & ſucculentum, alibi tenue, leve & ſabuloſum, alibi argilloſum & cretaceum. *[Vrbs & Opida.]* Inter urbes hujus Provinciæ primum occurrit vetuſta illa quam memorat Antoninus urbs *Sitomagus*, nuuc *Thetford*. Raris hæc nunc eſt habitatoribus, licet ſatis ampla, olim vero frequens & celebrata, præter alia vetuſtatis indicia, molem oſtendit in magnam altitudinem aggeſtam, duplicique vallo munitam & Mœnibus, ut ferunt olim firmatam, quam Romanorum fuiſſe opus credunt nonnulli, vel potius Saxonicorum Regum, ut volunt alij, ſub quibus longo tempore fuit florentiſſima. Eſt etiam in hac provincia *Norwicus* urbs celeberrima, Anglis *Norwich*. Ea nunc ſuis opibus, frequentia, ædificiorum elegantia, Templorum pulchritudine, Civium ſedulitate, in principem fide, in exteros humanitate, inter celeberrimas Britanniæ urbes merito connumeranda. Et *Yarmouth* Portus Opidumque elegantiſſimum, loci ingenio, & ſolerti opera permunitum. Quamvis enim aquis pene circumvalletur, ab Occaſu flumine, quod verſatili ponte inſternitur, ab alijs partibus Oceano, niſi ad Septemtriones qua continens eſt: Mœnibus tamen ſatis firmis quæ cum flumine formam quadrilateram oblongiorem efficiunt, pulcherrime includitur: in quibus præter turres, ad Ortum moles eminet, unde tormentis majoribus in Mare ſubjectum, quod vix quinquaginta paſſibus abeſt, longe lateque effulminatur. Item *Aſchell-Thorp*, *Dis*, *Schetton*, *Skulton*, *Attleburgh*, *Wanburne*, *Lyne*, *Swaffham*, *Nort Elmeham*, *Dereham*, *Wimondham*, *Icborrow*, & alia. Opida enim mercatoria xxvii, villas, & pagos ſexcentos viginti quinque hæc Regio exhibet: & Parochiales Eccleſias plus minus ıɔclx. *[Flumina.]* Fluvij eam irrigant, *Ouſe*, *Thet*, *Waveney*, *Garienis Anglis Gerne*, & *Iere*, Ruffo Piſce admodum fœcundus, & *Wentſus*. *[Maris commoditas.]* Et ut de Mari aliquid etiam addam, e regione *Yarmouth*, Halecum captura totius Orbis eſt uberrima & quæſtuoſiſſima. Incredibile enim videatur, quantæ quam frequentes Nundinæ hic ad feſtum Michaelis habeantur, & quanta vis Halecum, aliorumque piſcium diſtrahatur. *[Incolarum mores.]* Porro ſoli hujus provinciæ bonitatem, de qua ſupra locuti ſumus, vel ex eo colligas, unde Varro colligere jubet, quod Incolæ optime niteant, ut taceam ingenia verſutiſſima, & in jure Anglico municipali acerrima: adeo ut fœcundiſſima Iuriſconſultorum altrix & olim & nunc habeatur, atque etiam ex infima plebe non pauci reperiantur, qui ut ait ille ſi nihil ſit litium, lites tamen ex juris apicibus ſerere calleant. Sed de his ſatis copioſe, ad Tabulam ſextam tranſeo.

ANGLIAE VI TABVLA.

In qua hi Comitatus, VVarvvicum, Northamtonia, Huntingdonia, Cantabrigia, Suffolcia, Oxonium Buckingamia, Bedfordia. Hartfordia, Essexia, Bercheria, Middelsexia, Southamtonia, Surria, Cantium, & Southsexia, cum Insula VVicht.

PAGVS *Warwicensis*, Anglis *Warwickshire*, ab Ortu Leicestria & via militari, ab Austro Oxonia & Olocestria, ab Occasu Vigornia, & a Septemtrione Staffordia finitus, in duas distinguitur partes. in *Feldon* scilicet & *Woodland*, i. in regionem campestrem & nemorosam. *Feldon* campestri jacet planicie, Frugibus & virenti gramine admodum læta; *Woodland* tota nemoribus insessa, nec tamen sine pascuis, arvis. & varijs Ferri venis. Præcipuum totius agri Opidum *Werwicke*, quod ædificijs speciosis exornatum, castrum & natura & opere firmissimum ad Africum prætendit. Sunt præterea *Leamington*, *Vchindon*, *Harbury*, *Mancester*, *Conventry*, *Stradford* & alia; continenturque in hoc Comitatu Parochiales Ecclesiæ clviii. Flumina, *Avona*, *Leamus*, *Arrow*, *Alenus*. Ager *Northantonensis* vulgo *Northantonshire*, ab Occasu brumali qua latior est, sensim se contrahendo in ortum æstivalem protenditur. Ab ortu Bedfordienses, & Huntigdonenses, ab Austro Buchinghamienses & Oxonienses ab Occasu Warwicenses, & a Septemtrione Leicestrenses, Rotelandenses, & Lincolnienses Wellando flumine discriminati sedent. Campestris regio est, soli admodum ditis, sive arva sive pascua respicias. Vbique ut etiam alibi in Anglia Ovibus oppleta & quasi obsessa Vrbs hujus agri *Northamton*, quæ tota e saxo constructa fuisse videtur, & ampla satis est, & mœnibus inclusa, e quibus spatiosa planities circumquaque oculis subijcitur. Ad Occasum castrum habet vetustum. Opida *Brakeley*, *Torcester*, *Grafton*, *Daventrey*, *Wedon*, *Higham*, *Oundale*, *Peterborow*, *Welledon*. Atque ad hunc agrum Parochiæ cccxxvi pertinent Flumina *Vsa*, *Avona*, *Wellandus*. *Huntingdonia* vulgo *Huntingdonshire* eo situ locata, ut ab Austro bedfordienses, ab occasu Northantonenses, ut etiam a Septemtrione, qua Avona. flu dirimitur, & ab Ortu Cantabrigienses spectet. Regio sementi satis apta, pascendo Pecori, ad Ortum qua palustris est, uberrima, ubique fere collium apricitate, & Nemorum opacitate amœna. Præcipuum totius Comitatus Opidum *Huntinghdonia* cui & nomen dedit, tam situs fulgore, quam sui decore, tam paludum vicinitate, quam Ferarum & Piscium fertilitate vicinis Opidis longe præeminens. Sunt & *S. Iues*. *S Needes* & *Cunnington*: Paræciæque lxxviii hic numerantur. Flumen *Vsa*, quod sæpe dixi eam alluit, & *Avona*. Ager *Cantabrigiensis* vulgo *Cambridgeshire*, in Aquilonem productus Norfolciæ & Suffolciæ objacet, a Meridie Orientalibus, Saxonibus & Hertfordensibus ab Occasu Huntingdonensibus, a Septemtrione Lincolniensibus & Ousa flumine, qui ab Occasu in Ortum transversum intersecat, in duas partes dispertitus. Inferior & Australis magis culta, magis consita, ideoque lætior, non perlibrata planitie, sed exigue plana, plurima, imo tota (nisi qua Crocum copiose progignit) Frumentarijs jacet campis, Hordeumque laudatissimum affatim effundit, e quo ad regerminationem madefacta, ligulisque enatis tosto, *Byne* maxima copia conficiunt. Vlterior & Septemtrionalis pars, pascuis uberrimis perviridis & læta, cæterum aqua subeunte quodammodo suspensa, nonnumquam vero inundante maximam partem adoperta. Vrbs in hoc Comitatu Cantabrigia Angliæ Academia, imo sol & oculus, clarissimaque bonarum literarum & pietaris officina ad Camum sedens, qui cum Occidentale ejus latus insulis ludens perspersérit, ad Ortum conversus in partes dispertit duas, ponteque conjungitur, unde hoc nomen *Cambrigde* enatum. Vltra pontem castellum cernitur amplum & vetustum. Cis pontem, ubi urbis pars longe maxima jacet, platearum descriptione, Templorum frequentia & quatuordecim pulcherrimis Musarum Sacrarijs, sive Collegijs, omnia nitent, Sunt præterea *Roiston*, *Rech*, *Burwel*, *Elye*: Parochiæque clviii in hoc Comitatu continentur Fluvij *Camus* & *Sturus*. *Suffolcia* ab Occasu habet Cantabrigienses, ab Austro Sturum fluvium, qui ab Essexia dividit, ab ortu Oceanum Germanicum, a Septemtrione duos fluviolos *Ouse minimum*, & *Waveney*, qui ex eodem quasi fonte in diversa fluentes, a Norfolcia disterminant. Regio satis ampla, solo nisi ab Orientem, admodum pingui, utpote ex argilla & marga composita unde lætissima ubique arva, & uberrima saginando pecori pascua, Caseique magno numero conficiuntur. Est hic *Sudbury* id est, *Australis Burgus* quem hujus agri quondam præcipuum fuisse, & ratione Norwici, id est, vicus Septemtrionalis hoc nomine signatum credunt Necdum vicinis inferior censeri æquo animo ferat. Est enim populosus, & pannis conficiendis opulentus. Sunt & hæc Opida *Ixningh*, *S. Edmunsbury*, *Bretenham*, *Hadley*, *Ipswich*, *Debenhamia*. *Oreford*, & alia, atque in hoc agro Parœciæ ıɔ lxxv habentur, Fluvij autem *Sturus Bretonus*, *Cipping*, *Debenus*, *Orus Ouse*, *Waveney*, *Garienis*. *Oxoniensis* ager vulgo *Oxfordshire*, Glocestrensi, ad Occasum conjungitur, ab Austro Iside fluvio a Barkshire excluditur, ad Ortum Buckinghamiensi agro definitur, ad Septemtriones hinc Northantoniensi, illinc Warwicensi, includitur. Regio fertilis est & opima, plana arvis & pratis sunt exculta: colles crebris sylvis obsessi, nec Frugibus tantum, sed omni genere Animantium, quæ venatu & aucupio ad cibum capi solent ubique referta. In hoc Comitatu eminet *Oxonia* vulgo *Oxford*, altera Angliæ Academia, alter Sol, oculus, & anima, literarum & sapientiæ clarissima officina, unde Religio, Humanitas & Doctrina in Omnes regni partes uberrime distribuuutur. Vrbs egregia & nitida, Collegijs sedecim, aulis octo instructa. Sunt præterea *Blabac*, *Burford*, *Minsterlouell*, *VVhitney*, *VVoodstocke*, *Banbury*, *Burcester*, *Tama*, *Dorchester*, *VVatlington*. ac cc lxxx parochiæ. Fluvijs hæc Regio etiam piscosis passim irrigua. *Isis* enim qui postea *Tæmesis* longo decursu Australe latus subluit, & *Cherwel*, piscosus fluviolus placide regionem interneat, & quasi in duas dispertit partes, donec ab Iside excipiatur. Sunt & *VVindrushus* & *evenlode*. *Buckinghamia* sic dicta, ut & primarinm ejus Opidum a Fagis quas Saxones *Bucken* vocant. Hic ager minori latitudine conclusus a Tamesi ad Septemtriones longitudine sua procurrit. A Meridie Bercheriam, Tamesi seclusam, ab Occasu agrum Oxoniensem, a Septemtrione Northantonensem, ab Ortu primum Bedfordiensem, inde Hertfordensem, & postea Mediosaxones prospicit. Solo est passim uberi, incolis refertissima, qui rei pecuariæ imprimis operam navant: pabulosis pratis innumeros Ovium greges pascit, quarum mollia, & tenuissima vellera ab Asiaticis usque gentibus expetuntur. Caput totius Conventus *Buckingham*, quod vallo & turribus anno ccıɔxv Edwardus senior contra Danorum irruptiones communivit. Habet & *Marlow*, *High VVicham*, *Colbroke*, *Amirsham*, *Creudon*, *Stony*, *Stratford*, *Oulney*, *Newport*, *Panell*. Atque in hac regione Parœciæ clxxxv numerantur. Fluminaque *Tamesis*, *Colnus*, *Vsa*. *Bedfordiensis* ager, vulgo *Bedfordshire*, ab Ortu Cantabrigiensi, ab austro Hertfordensi, ab Occasu Buchin-

Warwick. Situs. Soli fertilitas. Opida. Flumina. Northamtonia. Situs. Soli fertilitas. Vrbes & Opida, Flumina. Huntingdonia. Situs. Soli fertilitas. Opida. Flumina. Cantabrigia. Situs. Soli fertilitas. Vrbes & Opida. Flumina. Suffolcia. Situs. Soli fertilitas. Opida. Oxonia. Situs Soli fertilitas. Animalium varietas. Vrbes & Opida. Buckinghamia. Vnde dicta. Situs. Soli fertilitas. Opida, Flumina. Bedfordia.

Warvicum, Northhamtonia, Huntinglonia, Cantabrigia, Suffolcia, Oxonium, Buckinghamia, Bedfordia, Hartfordia, Essexia, Berceria, Middlesexia, Southhatonia, Surria, Cantiu & Southsexia
OCEANUS BRITANNICUS
GALLIAE PARS
NORFOLCIAE PARS
MIDDLESEXIA
Miliaria Anglica magna
parva

ANGLIA

ghamienſi, a Septemtrione Northantonenſi, & Huntingdonenſi conjunctus, Vſaque interfluente in duas partes di-
viſus. Quæ Septemtriones ſpectat, fertilior eſt, & nemoroſa: altera ad Meridiem quæ multo major, ſolo eſt tenuio-
ri, ſed non omnino ingrato; Hordeum enim plenum, album & craſſum affatim profundit. In medio Sylvis non-
nihil denſa, ſed ad Ortum magis ſiticuloſa, & Arboribus nuda. Primarium Opidum *Bedfordia*, unde & regio-
ni nomen, Situs amœnitate, & ſua vetuſtate, magis quam elegantia aut amplitudine) licet quinque eccleſias nu-
meret) prædicandum. Habet & alia, *Odil, Bletneſho, Eaton, Dunſtable*: Parœciaſque CXVI hæc provinciola continet: at-
que *Vſa* fluvio irrigatur. Agro Bedfordienſi a Meridie adjacet *Hertfordia* ſive *Hertfordſhire*, cujus occidentale latus
claudunt Buchinghamienſes, Auſtrale Medio ſaxones, Orientale Saxones Orientales, & partim Cantabrigienſes.
Frumentarijs agris, paſcuis, pratis, nemuſculis, fœlix. Caput Comitatus cenſetur *Hertfordia*, quæ agro univerſo no-
men ſuum communicavit. At nunc eſt infrequens, & ex eo maxime celebrata, quod antiqua. Sunt præterea *Watling-
ſtreat*, Antonino *Verolanium*, Tacito *Verulamium*, Ptolemæo *Vrolanium*: ſed hodie Verolamio in agros converſo, *Fa-
num Albani* ex ejus ruinis eductum floret, Opidum elegans & amplum Præterea *Roiſton, Aſhwell, Biſhops Stortford*, alia
que multa. Parochiaſque CXX habet hic Comitatus. Fluvios *Leam, Stort, Mimeram* & *Beneficiam*, *Eſſexia* ſequitur, vul-
go *Eſſex*. Hanc ad Septemtriones *Stourus* flumen a Southfolcia dividit, ad Ortum Oceanus ſe inſinuat, ad Auſtrum
Tameſis jam grandis a Cantio ſecludit, uti ad occaſum *Ley* fluviolus a Medioſaxonibus, & in eum influens *Stourus*
minor ſive *Stort* ab Hertfordenſibus. Regio eſt lata, frugifera, Croci fœcunda, nemoroſa & imprimis opulenta. Eſt hic
vetuſta illa Romanorum Colonia *Camalodonum, Camudolanum* Pto. Antonino *Camoludunum*, nunc *Maldon*. Item *Col-
cheſter, Leiton, Beamſleot, Leeg, Rochford, Angre, Ralegh, Dunmow Plaiſſy, Chelmerford, Ithancheſter, Earles, Colne, Barklow,
Walden*. Et parœciæ CCCC XV. Fluvij *Ley, Tameſis, Chelmer, Froſhwell, Colne* *Bercheria* dicitur vulgo *Barckſhire*. Hujus Se-
temtrionalem partem *Iſis* qui poſtea *Tamiſis*, fluxuoſo ſed amœno admodum blandus alveo perfundit, & primum
ab Oxonienſibus, poſtea a Buchinghamienſibus ſecludit, Auſtralem partem irrigat *Cunetio* flu. donec Tamiſi ſe infe-
rat. Ad ortum qua latior eſt. parte media, ſuarum opum ſatis prodiga, & frumenti ferax, pręcipue, ubi in vallem ſub-
ſidet. Orientalem autem partem quæ minus fertili gleba, ſaltus & ſylvæ longe lateque occupant. Opida hic *Farendon,
Abbendonia*, vulgo *Abbandune, Wantage. VVallingford* Antonino *Galleva*, *Calleva* Ptolemæo utrũque corrupte pro *Gal-
lena, Hogerford, VVidehay. Newbury, Reading, Biſtleham, Maidenhead* & *VVindſore*, ſedes regia ſitu ſane amœniſſimo. Sunt-
que in hujus Comitatus complexu Parochiæ CXL. Flumina eam irrigant *Iſis, Tameſis, Oke, Cunetio* & *Lamborn*. *Mid-
leſexia* a medijs Saxonibus nomen habens, a Buchinghamienſibus *Calno* fluviolo ad Occaſum, ab Hertfordenſibus
ad Septemtrionem noto limite, ab Eſſexia ad Ortum Lea flu. a Surreia & Cantio ad Auſtrum Tamiſi diſterminatur.
Anguſtioribus ſpatijs circumſcripta, qùa longiſſima XX mill. qua arctiſſima XII mill. patet. Summa cœli temperie &
ſoli indulgentia, ædibus & vicis magnificis ubique nitida. Opida hic ſunt *Vxbridge, Draiton, Stanes, Radeliff*, & alia. Ve-
rum inter hæc omnia *Londinum* totius Britanniæ Epitome: Tacito, Ptolemęo & Antonino *Londinium* & *Longidinium*
dicitur; ſub Valentiniano etiam *Auguſta*. Itaque in notitia Imperij legas, *Præpoſitus Theſaurorum Auguſtenſium in Bri-
tannia*. Eſt autem vere,

Vrbs animis numeroque potens & robore gentis,

Sita ad Tamiſin fluvium, agro fertili & Cælo clementi. Diſtat ab Oceano ſexaginta millib paſſuum. Pontem ha-
bet lapideum ultra flumen, paſſ. CCC XXX, utrimque magnificis ſplendidiſque ædificijs exornatum. Arcem præterea
munitiſſimam, Angliæ totius armamentarium, in qua etiam officina eſt monetaria. Vicinum Londino eſt *VVeſtmona-
ſterium*, Templo, Foro judiciario, & Regia longe celeberrimum. Templum Regum Angliæ inauguratione & ſepultu-
ra inſigne eſt. Atque in hoc agro parœciæ LXXIII plus minus extra urbem numerantur. Flumina *Lea, Colnus Tamiſis*
ex duobus confluentibus conſtans, qui ſunt Tama & Iſis connubio junctis, alueum habet prælatum, tutum & navium
quam libet magnarum capaciſſimum, atque exæſtuantis maris acceſſu augeſcit, ſexaginta plus minus ab Oſtio Italicis
milliaribus, Salmonibus & Sturionibus dives eſt, & ad ejus ripas innumeri Cigni viſuntur. *Southantonia* vulgo *Ham-
ſhire* ab occaſu Dorſettiam, & Wiltoniam, ab Auſtro Oceanum, ab Ortu Suſſexiam, & Surreiam, & a Septemtrione
Bercheriam attingit. Ea frugum proventu ferax, ſylvarum denſitate amœna, & paſcuorum fœcunditate læta. Vrbes
habet duas quarum altera *South-hamton*, urbecula, ædificiorum frequentia & elegantia celebris, opulenta & munita.
Altera *VVintonia* Anglis *VVintcheſter* Ptolemæo & Antonio *Venta Belgarum*. Vrbs proculdubio Romanis ſeculis inſi-
gnis, ut pote in qua textrina ſua ſacra Imperatores Romani habuiſſe videntur. Noſtra ætate ſatis eſt frequens. Sunt &
Opida *Ringwood. Chriſt Church, Whorwell, Andover, Rumſey, Portsmouth, Cingſclare, Odiam, Silceſter*, & alia. Opida enim
mercatoria XVIII, ac Paræciæ hic CCLIII habentur. Fluvij *Avena, Sturus, Teſt* & *Hamble*. *Surria* Bedæ *Suthriona* vulgo
Suthry, & *Surry*, ab occaſu partim Bercheriæ & Southantoniæ, ab Auſtro Suſſexiæ, ab ortu Cantio contigua, a Septē-
trione Tamiſi perfunditur & a Midleſexia dirimitur. Regio eſt non admodum ampla, ſatis tamen opulenta, qua Ta-
miſi incumbit, qua campeſtris jacet planitis, Fruges mediocriter, & pabulum benigne producit, præſertim ad Au-
ſtrum, ubi perpetua vallis grata nemorum, & pratorum varietate nobils, decurrit. Opida ſunt *Godelminge, Ockley, Effin-
ghã, Kingſtone, Merton, Croydon, Beddington, VVimbledon, VVandleſwort, The Bourrough of Southworke*. Atque hic Comita-
tus Parœcias CXL habet. Flumina autem ſunt *VVey, Molis, Vandalis*, & quem dixi *Tamiſis*. *Cantium* vulgo *Kent* ſequitur,
Regio a ſitu ſic dicta. Grandi etenim angulo Galliã proſpectat, Tamiſis æſtuario, & Oceano omni ex parte circumfu-
ſa, niſi qua ad Occaſum, Surrejam conterminam habet, & Southſexiæ partem ad Meridiem. Inæqualis eſt, ad Occa-
ſum planior, & ſylvis umbroſa, ad Ortum ſurgentibus collibus excelſior. Incolæ, qua a Tamiſi ad Auſtrum patet in
tres portiones deſtinguunt, quarum ſuperiorem ad Tamiſim ſalubrem, ſed minus opulentam eſſe ferunt, mediam &
ſalubrem, & opulentam: inferiorem vero opulentam, ſed inſalubrem, utpote quæ magna ex parte eſt uliginoſa. Pra-
tis tamen, paſcuis, arviſque ubique fere læta, Pomis ad miraculum abundans, nec non Ceraſis. Habet & Ferri venas
nonnullas. Vrbs primaria hujus provincię *Durovernum*, Ptol. *Darvernum*, Bedæ & alijs *Dorobernia*, Anglis *Canterbury*,
Latinis *Cantuaria*, pervetuſta Romanoque ſęculo illuſtris, olim regni Cantij caput & ſedes regia: ac nunc Archiepiſ-
ſcopali dignitate gaudet. Sunt & Opida *Dover, Hith, Rumney, Sandwich, Graveſend, Rocheſter, Reptaceſter*, & alia plurima.
Fluvij *Tamiſis, Darentus, Medwege* & *Stoure*. *Suthſexia* hodie *Suſſex* Oceano Britannico tota ad Meridiem longior quam
latior recto quaſi littore incumbit. Maritimus regionis tractus colles albicantes ſublime elatos habet, qui cũ ex creta
pingui conſtent, Fruges affatim profundunt. Medius tractus pratis, paſcuis, arvis, lucis diſtinctus admodum eſt ſpe-
ctabilis. Citerior ſylvarum opacitate amœniſſimus. Ferri venis paſſim fœcunda eſt hæc Regio· Opida hic *Chicheſter,
Arundel, Lewes, VVinchelſey*, & alia. De *Inſula VVicht* deſcriptione proxima dicemus.

Situs. Soli qualitas. Opida. Hertfordia Situs. Soli fertilitas. Opida. Flumina. Eſſexia. Situs. Soli fertilitas. Opida. Flumina. Bercheria. Situs. Opida. Flumina. Midleſexia Situs. Cœli Temperies, & ſoli fœcunditas. Opida. Vrbs Londinum. Flumina. Southantonia. Situs. Soli fertilitas. Vrbs & Opida Flumina, Surria. Situs. Soli qualitas. Opida. Flumina. Cantium. Situs. Soli qualitas. Vrbs & Opida. Flumina. Suthſexia Situs. Soli qualitas· Opida.

ANGLIÆ VII TABVLA

Has quatuor Insulas sub Anglorum Imperio comprehensas habet: Monam, sive Anglesey, Vectam vulgo Wigt, Iarsay & Garnesey.

SEPTIMA & postrema Angliæ Tabula has quatuor Insulas sub Anglorum Imperio comprehensas habet: quarum priores duæ videlicet *Mona* & *Vecta* ad littus Angliæ, posteriores vero duæ *Iarsay* & *Garnesey* juxta Galliæ littus sitæ sunt. *Mona.* *Nomina.* Prima est *Mona* Britannis etiam *Mon, Tirmon* & *Tris Dewyll*, id est *Insula opaca*, Saxonibus *Moneze*, tenui freto *Menai* a Britanniæ continente divisa, insula nobilissima, antiqua sedes Druidum. *Situs.* Hujus Longitudo est plus minus XXII mill. Anglicorum, Latitudo XVII, ambitus vero lx. *Soli fertilitas.* Insulæ hujus, *quamvis*, vt inquit Giraldus, *arida, saxosa, aspectu inamœna, & deformis*, suo tempore terra videretur; nunc tamen admodum amœna, & culta est, Triticique proventu adeo fœcunda, ut *Mater Walliæ* vulgo appelletur. Lapides etiam habet Molares, & alicubi Terram aluminosam, e qua Alumen, & Calchantum conficere non ita pridem cœperunt. Re etiam pecuaria satis est opulenta. *Imperium Majorum.* Ea autem a Paulino Suetonio, & Iulio Agricola in Romanum imperium redacta. Imperante Nerone Paulinus ille Suetonius (ut scribit Tacitus:) *Monam Insulam Incolis validam, & receptaculum perfugarum aggredi parat, navesque fabricatur plano alveo, adversus breve littus & incertum. Sic pedites, equites vado secuti, aut altiores inter undas, adnantes equis transmisere. Stabat pro litore diversa acies, densa armis virisque intercursantibus fœminis, in modum furiarum, veste ferali, crinibus dejectis, faces præferebant. Druidæque circum preces diras sublatis ad Cælum manibus fundentes, novitate aspectus perculere militem, ut quasi hærentibus membris, immobile corpus vulneribus præberent. Denique cohortationibus Ducis, & se ipsi stimulantes, ne muliebre & fanaticum agmen pavescerent; inferunt signa sternuntque obvios, & igni suo involvunt, Præsidium posthac impositum vicis, excisique luci sævis superstitionibus sacri. Nam cruore captivo adolere aras, & hominum fibris consulere Deos fas habebant.* Postea, ut scribit idem Tacitus: *Iulius Agricola Monam Insulam cujus possessione revocatum Paulinum rebellione totius Britanniæ supra memoravi, redigere in potestatem animo intendit. Sed ut in dubijs consilijs, naves deerant, ratio & constantia Ducis transvexit: depositis omnibus sarcinis, lectissimos auxiliarium, quibus nota vada, & patrius nandi usus, quo simul seque & arma & Equos regunt ita repente immisit, ut obstupefacti hostes qui classem: naves, qui Mare expectabant, nihil arduum aut invictum crediderint sic ad bellum venientibus. Ita petita pace, ac dedita Insula, clarus ac magnus haberi Agricola* Multis post sæculis ab Anglis devicta in eorum nomen concessit, *Anglesey* quasi Anglorum Insula dicta. Hoc etiam addit Camdenus: Romanorum in Britannia jam divergente Imperio. Scotos ex Hibernia in hanc etiam irrepsisse. Nam præter tumulos fossa circumdatos, quos Hibernicorum casulas vocant, etiam locus est *Ynhericy Gwidil* ab Hibernicis denominatus, qui duce Sirigi, Britannos eo loco fuderunt, ut Triadum libro memoratur. Nec ab Anglis solum, verumetiam a Norvvegis graviter divexata fuit. Anno enim CIↃ Æthelredi classis totam insulam circumvecta hostilem in modum devastavit. Postea Hugones duo Normannici, alter Cestriæ, alter Salopiæ Comes gravissime afflixerunt, castrumque *Aber-Lienioc* ad coercendos Incolas extruxerunt; verum *Magnus* Norwegus eo tempore ad hanc appulsus Hugonem illum Cestrensem sagita transfixit, & Insulam deprædatus discessit, Deinceps etiam Angli sæpius adorti sunt, donec Edwardus primus in suam potestatem redegerit. Villas numeravit olim CCCLXIII hodieque Incolis frequens est. *Opida.* Verum primarium Opidum censetur *Bellus Mariscus*, vulgo *Beaumarish*, quod in Orientali parte Edwardus primus in loco palustri construxit, & ob situm bello hoc nomine insignivit, cum prius locus *Bonouer* diceretur, castroque munivit. Ab hoc secundum habetur *Newburge*, id est, *Novus Burgus*, Britannice *Rossur*, quod ingestis arenis diu conflictatum. De *Aberfraw*, quam Regiam olim Wallorum fuisse urbem scribunt, de sacro promontorio quod Angli *Holy head*, Incolæ *Caer Guby* a Kibio Viro sancto Hilarij Pictavensis discipulo vocant, & locis alijs nihil habeo quod attexam. Incolæ ditissimi ac validissimi sunt, & Britannica utuntur lingua Anglicæ penitus imperiti, licet Angliæ regibus per annos CCC cum reliqua Cambria paruerint.

Vecta. *Nomina.* Sequitur *Vecta* sive *Vectis* Britannis *Guith*, vulgo *the Ysle of Wiht*, & *Wight*. Tam modico autem interfluente Euripo *Solent* olim dicto, a Continente Britanniæ avulsa est, ut cohæsisse uideatur, unde Britannicũ illud nomen *Guith*, quod divortium denotat (ut Nennius habet) factum uidetur. quemadmodum etiam *Sicilia*, ab Italia abrupta, & secta Latino vocabulo a secando, ut eruditissimo Iulio Scaligero placet, nomen invenit. Ex hac situs vicinitate, & nominis affinitate *Vectam* hanc *Ictam* esse opinari licet, quæ (ut habet Diodorus Siculus) Maris fluxu Insula videbatur, at cum refluxisset, & siccato interjecto littore, Britanni prisci curribus eo Stannum devehere solebant, quod in Galliam exportaretur. *Mictim* tamen esse Plinij, quę arcta item cognatione *Vectam* attingit, non judicarim, cum in ea candidum Plumbum proveniret, & in hac nulla sit, quod sciam, Metalli vena, inquit Camdenus. *Situs.* Hęc inter Ortum & Occasum lenticulari sive ovali figura viginti mill. pass. Longitudine exporrigitur, Latitudine vero in media qua maxime patet XII. mill. pass. expanditur, altero latere ad Boream, altero ad Austrum converso. *Soli fertilitas,* Terra est uberi gleba & Colono admodum grata, adeo etiam ut Fruges exportet; *Animaliũ varietas.* Cuniculorum, Leporum, Perdicum & Phasianorum passim ferax; saltum etiam, & Vivaria duo habet, Damis ad uenationis voluptatem refertum. Per medium longo tractu procurrunt colles qui Ovibus pabula affatim profundunt. Quarum lanæ post vellus Lamsterianum, & Cotteswoldianum optimę habentur, & imprimis pannarijs expetuntur, unde maximum surgit incolis lucrum & commodum. Pars Septemtrionalis pratis, pascuis, & sylvis viret, Australis frumentarijs quasi tota jacet campis, ubique fossis & sepibus interclusa. In extrema utrimque parte Mare a Boreali plaga ita se insinuat & penetrat, ut duas fere efficiat Insulas, & Insulę sane Incolis vocantur, scilicet quę ad Occasum prospicit *Freshwater Ysle*, quę ad ortum *Bingrygd Ysle*. *Imperium Majorum.* In Romanorum potestatem primus hanc Insulam redegit Vespasianus dum privatus sub Claudio meruit. Scribit enim de illo Suetonius: *Claudio principe Narcissi gratia Legatus legionis in Germaniam missus est: inde in Britanniam trãslatus tricies cum hoste conflixit. Duas validissimas gentes, superque XX Opida, & Insulam Vectem Britanniæ proximam in deditionem redegit: partem Auli Plautij Consularis, Legati, partim Claudij ipsius ductu. Quare triumphalia ornamanta, & in spatio brevi*

Septentrio
ANGLESEY
MARE
HYBER
NICVM
Occidens
Oriens
Holy head
Miliaria Anglica parua
ANGLIÆ PARS

Septentrio
MARE
BRITAN
Oriens
WIGHT VECTIS olim
Miliaria Anglica
Meridies

Septentrio
GARNESAY
MARE
Occidens
Oriens
Sark
BRITANNICUM
Miliaria Anglica
Meridies

Septentrio
MARE
BRI
Occidens
Oriens
TANNICUM
IARSAY
Miliaria Anglica
Meridies

ANGLIA

tio brevi duplex Sacerdotium accepit. Ad hanc etiam Insulam Alecti classis cum purpuram in Britannia usurpasset, i speculis, & insidijs collocata Romanorum adventum præstolabatur, qui tamen nebulæ beneficio hostes prætervecti, littore potiti sunt, & navibus suis ignes, injecerunt, ut nulli fugæ præsidium reservaretur. Saxonum primus *Cerdicius* juris sui fecit, concessitque Stuffæ, & Whitgaro, qui Britannicos Incolas (pauci enim superfuerant) ad internecionem sustulerunt; inde *Wolpherus* Merciorum Rex Vectam in suam postatem redegit, & Edelwacho Australium Saxonum Regi tribuit. Postea *Cadwalla* Occidentalium Saxonum Rex Edelwacho illo occiso, & Arvando Insulę Regulo sublato, suo imperio adjunxit, & tragica cæde indigenas omnes occidione fere occidit, quartamque partem, terram scilicet trecentarum familiarum Wilfrido Episcopo attribuit, qui Incolas Christi sacramentis primus imbuit. Sed de his plura vide apud Camdenum. Incolæ natura bellicosissimi & promptæ audaciæ, militesque strenuissimi. Bedæ ætate mille ducentarum familiarum Insula censebatur, nunc triginta sex opida, vicos, & castella numerat. Inter Opida, celebriora sunt *Newport* primarium Insulæ Emporium, olim *Medena*, & *Novus Burgus de Meden*, unde tota regio in *Eastmeden Westmeden* dividitur, ut hinc vel Ortū vel Occasum respicit. *Brading* alterum Opidum mercatorium, *Newton* & *Yarmouth* quæ suos habent *Maiores*, & *Burgenses* ad Comitia Parlamentaria mittunt. *Yarmouth & Sharpnore* castella habent, quæ cum *Worsleys* propugnaculo littus ad Occasum æstivum defendunt. Quibus ex opposito vix duorum milliarium interstitio objacet *Hurst* lingulę impositum Hantonensis Comitatus munimentum. *Quarre* ubi virginibus velatis monasteriolum anno CIↃXXXII positum; *Gods-hill* ubi ad ingenia excolenda scholam instituit *I. Worsley*, *Westkowe* & *Eastcowe* jam ruinosum, quæ in faucibus *Neoportus* Henricus VIII construxit, de quibus Lelandus.

Incolarum virtus.
Opida.

Couæ fulmineæ duæ coruscant,
Hæc casum colit, illa Solis Ortum
Vectam qua Neoportus intrat altam.

Et ad ortum æstivum *Sandham* castrum tormentis majoribus, ut cætera instructa. Nec Naturæ defendentis munimenta desunt, rupibus enim abruptis continua serie præcingitur, subsuntque occulta saxa. Atque hæ duæ Insulæ littori Angliæ adjacent.

Gersey.
Nomina.

Magis ad Occasum nonnullæ Insulæ Gallicæ pretentæ, Anglici tamen juris in alto apparent; inter quas *Gerzey* & *Garnzey*, primumque Normanniæ, sive Lexobiorum littori quos Britanni nostri *Lettaw*, quasi littorales vocant. *Cæsarea* ab Antonino memorata adjacet, quam Galli nunc ita contraxerunt, ut *Cæsaris Burgum* in Normannia, & Hispani *Cæsaraugustam* in Hispania, *Gerzey* enim illi indigitant, ut *Cherburgh* pro *Cæsaris burgo*, *Saragosam* pro *Cæsar augusta* dicunt. In hanc olim damnati relegabantur. Prætextatus enim Episcopus Rothomagensis huc relegatus erat, Papiriusque Massonius *Insulam littoris Constantini* vocat, quod Constantię antiquæ urbi objacet, que Ammiano *Castra Constantia* dici videantur, ut superioribus seculis *Moritonium*. Scribit enim Henricus Montensis *Comes Moritonÿ*, id est *Constantiarum*. Insula hæc triginta plus minus mill. pass. ambitu colligit, cautibus, & brevibus (quæ vadosa sunt loca navigantibus insidiosa) defensa. Terra satis fertilis varijs Frugibus & gregibus abundat, Oves habet multas & ex ijs plurimas quatuor cornibus conspicuas. Multiplici horterum viriditate, ac pomarijs ridet: unde vinum e Pomis hic conficiunt, quod *Siseram* incolæ vocant & Angli *Sidre*. Cum autem exiguum ignis alimentum ferat, pro lignis alga marina (*Vraic* vocant) utuntur. Quæ fucus marinus Plinij esse judicatur, adeoque copiose his scopulis provenit, ut Sylvæ condensæ eminus videantur, Hæc sole siccata pro igne est; cujus etiam cinere agros veruactaque lætificant, uberrimosque faciunt. Villis frequens est, parœcijs duodecim exornata, & castro munitissimo *Montorguel* colli imposito tuta, cui pro Anglis Præfectus constitutus qui universæ insulæ præest.

Situs.
Soli fertilitas.

Gernsey.
Situs.

Viginti hinc milliaribus ad Occasum æstivum altera abest Insula, quæ Antonino *Sarnia*, Anglis hodie *Garnsey* appellata, cytharæ quasi forma ab Ortu in Occasum projecta. Cæsareæ quam dixi, nec magnitudine, nec fœcunditate adæquanda, parœcias enim tantum x habet. In hoc tamen præferenda, quod nihil venenosum, ut illa, alat. Naturæ munimentis tutior, ubique prærupta cautium corona quoque redimita, inter quas Smyris lapis durissimus, & asperrimus reperitur (Angli *Emerill* vocant) quo Gemmarij Labides expurgant, scinduntque, & vitriarij vitrum diffindunt. Hęc etiam Insula sicuti prior hortos virides & pomaria varijs arboribus consita habet; unde vino e pomis factitio plerumque utuntur. Portus autem commoditate Mercatorumque commeatu multo est celebrior quam Gerzey. In extrema enim fere ad Ortum parte, sed australi latere, lunato sinu Portus admittitur, cui adsidet Opidum *S. Petri*, longa platea, & angusta productum, bellico apparatu plenum & mercatoribus cum bellum ingruit, frequentissimum. Veteri enim Regum Angliæ privilegio perpetuæ hic sunt quasi induciæ, & Gallis alijsque quamvis bellum exardescat, ultro citroque huc sine periculo venire & conmercia secure exercere licet. Portus aditus utrimque castris munitur, ad sinistram vetus est castellum, ad dextram alterum (*Cornett* vocant) e regione eminet in rupe satis ædita, & Mari circumflua. Quod regnante Maria, Leonardus Chamberlan Eques auratus, & Insulę pręfectus novis operibus firmavit. Hic enim plerumque agit Insulæ Pręfectus & milites præsidiarij qui Gallos & fœminas nullo modo ingredi patiuntur. Incolæ utriusque Insulæ sunt origine vel Normannici, vel Britones, Galliceque loquuntur. Vtrobiq; *Vraic* illa pro ignis est fomento, vel fossiles ex Anglia carbones, & Piscium utrobique maxima multitudo. Spectarunt olim hæ Insulæ cum alijs circumvicinis ad Normanniam, sed cum Henricus Primus Rex Angliæ Robertum Fratrem anno Christi CIↃCVIII debellasset, Normanniam & has Insulas Angliæ regno adjunxit, ex quo tempore Angliæ firma fide adhæserunt, licet Gallus (proscripto Ioanne Anglo, Normanniam occupaverit, & Henricus tertius suo in Normannia jure pacta pecuniæ summa, & Aquitaniæ possessione,, cesserit. *Gernsejam* tamen regnante Edwardo Quarto Galli occuparunt, sed opera Richardi *Harleston valecti de Corona* (ut eo tempore vocarunt) illi exturbati & Rex ipsi in dignitatis præmium Insulæ & castri præfecturam dedulit. Quod ad rem Ecclesiasticam pertinet, Episcopo Constantiensi in Normannia paruerunt, donec ille nostra memoria Pontificis Rom. in Anglia authoritatem (quod Episcopi Angli faciunt) abjurare recusarit. Iam inde Wintoniensi Episcopo subesse dignoscuntur. Atque hæ de hisce quatuor Insulis deque Anglia tam generatim, quam speciatim dicta sufficient.

Soli qualitas.
Portus, Opidum. S. Petri.
Majorum Imperium

Plura si quis de Britannicis Insulis scire desiderat, is legat Georgium Buchananum, Guilielmum Camdenum, Ioannum Leslæium, Richardum Stanihurstum, & Raphaelem Holinsheadium, qui accuratissime has Insulas descripserunt.

NORVVEGIA ET SVECIA

primum & secundum Arctoi Orbis Regnum.

BRITANNIA, qua potuimus fide perlustrata, sequitur in Methodo nostra *Orbis Arctous:* quem *Scandiam* & *Scandinaviam* veteres, *officinam gentium* & *vaginam populorum incompertæ magnitudinis* Plinius vocat, vicinus extremo ad Boream Germaniæ littori, in tria Regna Norwegiæ, Sueciæ & Daniæ multis jam seculis distinctus. Occurrit ergo nobis *Norwegia* primo loco lustranda. *Norwegiæ* etymon minime obscurum est. A *Nord* enim quod Septemtrionem, & *Weg* quod viam sonat, dicitur, quasi Septemtrionis via vel tractus. Hæc ad Austrum habet Daniam, ad Occasum Oceanum: ad Ortum Suecia, Lappiaque ad Septemtrionem terminatur, a quibus excelsis & asperrimis separatur montibns perpetua nive obductis. Magis tendit in Occasum & Septemtrionem quam Suecia circa Longitudinem xlii grad. Latitudinem lxvi. Tractus omnis Occidentem versus scopulis acutisque petris avius est. atque etiam versus Meridiem saxosus, ea præcipue parte quæ Cimbrorum Chersoneso objacet, unde ccl Milliarium intervallo dissidet. At tractus ille omnis tam ad Occasum quam ad Meridiem cœlo mitis est; non enim Mare ibi congelatur; neque diu nives durant: sed Terra ipsa non adeo fertilis est, & ad suppeditandam alimoniam incolis neutiquam par: Nam valde inops est, ac sterilis versus Boream in finibus Lappiæ, quæ ob rupes maximas, & ob frigus Frumentum non Fert.

Norwegia. *Vnde dicta.* *Situs.* *Cæli & Soli qualitas.*

At abundat hæc regio Pecore & Feris, in quibus albi Vrsi sunt iuusitatæ magnitudinis: sunt & Castores, & innumeræ aliæ. Habet quoque Norwegia peculiares quasdam bestiolas, accolæ *Lemmer* vocant, certam illius regionis pestem: quadrupedes sunt, Soricis magnitudine, pelle varia. Hæ Locustarum more omnia virentia depascuntur, stato tempore moriuntur, tanto cum fœtore ut aër infectus varios Incolis morbos creet, Vertiginem imprimis & Icterum sive Morbum Regium. Anno Christi ıↄcc, & si quid excurrit Norwegi qui etiam Nortmanni, civilibus acti dissidijs deserta patria sua novas sedes quærere instituerunt, omnemque Saxoniam, Frisiam, Scotiam, Angliam, Galliam, Flandriam excursionibus suis vexarunt, Ambianum, Atrebatum, Cameracum, Teroanam. Neomagum, Leodium, Tungros, Coloniam Agrippinam, Aquisgranum aliaque loca ferro & flamma vastantes.

Animaliū varietas.

Fuit autem Norwegia Regnum aliquandiu admodum florens, Imperiumque tenuit per Daniam lateque per insulas Maris, donec domesticum Imperium per hæreditariam successionem administratum fuit. Postea sub interregno consensu Procerum institutum est, ut reges per electionem susciperentur. A Suibdagero secundo autem ad Christiernum ultimum, Reges interveniunt xliv. Est vero nunc sub potestate Danorum. Hi non legitimos modo reditus, & tolerabilia vectigalia imperant, sed omnia commoda corradentes in Daniam transferunt. Ad hanc difficultatem accedit locorum qualitas: Habet enim Dania in potestate omnes navigationes Norwegianas, neque has exercere mari potest, neque merces exportare. Ejus regiones sunt amplissimæ, ac vastissimæ, sed Montibus, solitudinibus & rupibus asperæ, magnaque ex parte Sylvis piniferis inviæ.

Imperium Majorum.

Quinque in ea in universum hoc tempore sunt Arces Regiæ, totidemque Præfecturæ præcipuæ: quarum prima & extrema versus meridiem est *Bahusia*. Ei sunt subjecta Opida, *Marstrand* in Peninsula scopulosa situm, & Halecum piscatura nobile, & eo obscuriora *Koengeef*, *Congel*, forte prope *Bahus* & *Oddewold*, nisi sit *Odwad*. Secunda Arx est *Aggerhusia*, in cujus provincia celsissimi mali navium, & asseres querni & abiegni, lignaque ædificijs idonea ingenti copia in Hispanias & alias regiones quotannis evehuntur. Opida huic subijciuntur *Asloia* Episcopi sedes: imprimis colitur ab exteris; ob curiam ad quam ex universa Norwegia causæ deferuntur. Item *Tonsberg*, *seu Koningsberg*, *Fridrichstad*, *Saltzburg*, & *Schim* vel *Schon*, ubi Fodinæ Cupri & Ferri sunt, item *Hammaria* major & minor, regiones olim Episcopo claræ, nunc Asloiensis inspectioni commissæ, & sinu Mosiano interlabente divisæ. Tertia arx est *Bergerhusia*, sub ea sunt *Bergi* vel *Berga* & *Staffanger* civitates. Est autem *Berga* totius Norwegiæ Emporium celeberrimum & horreum, Præfecti Regij ac Episcopi sedes. Ibi piscis ille nobilis & delicatus vēditur, qui secundum littus Norwegiæ captus, piscis Bergensis dicitur, propterea quod inde in multas regiones a Mercatoribus distrahatur. Sunt ibi Vandalicarum & maritimarum civitatum famuli, qui cum ibi mercandi causa totum annum perdurent, partem unam urbis occuparunt, quam Incolæ pontem, exteri tabularium suum vocant. Hi Mercatorum famuli magna cum Incolis quotannis commercia exercent, quæ aliquot centena aureorum millia excedant. Sed tamen eorum negotiatio illic quotidie minuitur, neque hodie quanta ante annos quadraginta fuit; nam Incolarum industria quotannnis crescit & augmentum accipit, ita ut non solum sua negotia domi facile tractent, verum etiam foris abunde & accurate vicinis regionibus necessaria subministrent. Portus hic est tutissimus. *Staffanger* civitas etsi eundem cum Berga Præfectum habet, suum tamen peculiarem habet Episcopum ibidem agentem. Quarta Arx est *Nidrosia* a Niderio fluvio & Rosa, quod templi nomen est sic dicta, vulgo *Drundtheim*, olim *Trondon*, Metropolis totius Norwegiæ, nunc in vici formam redacta. Sedes olim Archiepiscopi & Regni, amplissime patentem diœcesim habet, in qua plurimus piscis Bergam, postea ad Emporium divectus, & pelles preciosæ colliguntur. Extat hodieque Templum cathedrale, argumentum pristinæ felicitatis, cui magnitudine & cæsorum lapidum artificio vix aliud in Orbe Christiano simile est. Sacrum est B. Olao. Crepido circum altare correpta incendio est anno cıↄ ıↄ xxx, cujus incendij damnum æstimatum est septem millibus aureorum. Quinta & ultima versus Arctum Norwegiæ & Orbis Christiani Arx est *Wardhusia* parvæ Insulæ Wardæ, ipsa quoque parva & obsoleta hoc tempore insistens. Quæ nulla singulari munitione ac ne turri quidem vel castello insignis, Opidulum tamen adjunctum habet, quod piscatorum casæ stipant. In hac Arce seu potius casa Præfectus Regius æstate habitat & amplissimum illius littoris Norici tractum in Zona frigida usque ad Russiæ fines gubernat.

Vrbes & Opida.

Est in Norwegia lacus *Mos*, in quo serpens miræ magnitudinis interdum apparet, portendens certam rerum mutationem: visus est novissime Anno salutis cıↄ ıↄxxii alte eminens super aquas, convolutus in spiram, existimatus est (quantum visu conijci potuit) cubitos excedere quinquaginta: sequutaque est haud multo Post Regis Christierni ejectio.

Lacus.

Porro Occidentale Norwegiæ littus (quod inperscrutabilis profunditatis passim perhibetur) verno tempore Balænis admodum infestum est: quarum quædam magnitudine iv Iugerum perhibentur. Adversus harum impetum habent nautæ Castoreum aqua dilutum, præsens remedium, nam simulatque illud in mare effusum est, confestim immane illud Nerei pecus dissipatum sese in profundum abdit. Copiosa hic in mari vicino captura Piscium & imprimis Aselli piscis, quem frigore induratum & in fustes extensum mittuut in reliquæ Europæ regna, eum piscem *Stock-visch* vocant. Laudatissima istorum captura est mense Ianuario tunc enim ob frigora facilius

Mare *Commoditas.* *Mercimonia.*

exsiccantur

SVECIA ET NORVEGIA cum confinijs
OCEANUS
Helgaland
MOSCO
Milliaria Germanica communia
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio

exsiccantur & Mare ipsum copiosiores opimioresque illos præbet. Petuntur inde prætera Pelles pretiosæ, seuum, butuyrum, coria; adeps balenarum, pix liquida, trabes quernæ, robora, mali, asseres magno vẽdentium quæstu. Incolę probi sunt, simplices, exterorum amantes, hospitales: prædones, fures piratas non habent.

Mores.

SVECIA.

Regio unde dicta. Situs. Soli fertilitas. Animaliũ varietas. Majorum. Imperium

SVECIA, vulgo *Sweden*, a Suionibus & Sitonibus denominata videtur, qui Suevorum gentes fuere, in Germanico Oceano siti, nec inepte videri possunt ij, quos nostra ætas *Suedos* & *Suecos* vocat, aliquot saltem literis mutatis. Willichius sane *Suiones* Taciti *Sweden* interpretatur. Regnum vetus & amplissimum est. Habet ad Occasum Norwegiam; ad Boream Lappiam & Bothniam : ad Ortum Finlandiam, Bothnico sinu discretam, & Livoniam Mari disjunctam, ad Austrum, Gothiam. Sita sub longitudine grad. xlv, latitudine lxiv, lxv. Regio est omnium Aquilonarium fertilissima : agrum habet uberem, Maria, Lacus, Flumina piscium variorum proventu fœcunda : Metalla etiam Plumbi, Ferri, Æris, & Argenti, quod circa Slaburgum eruitur purum. Sylvas Feris refertas, & Mellificio nobiles. Creditur duplo superare Norwegiam amplitudine, fertilitate, agrique bonitate. Quibusdam tamen locis aspera est, & salebrosa. Incolæ viribus præstantes sunt, strenui & bellicosi, Hæc per Indigenas & domesticos Reges forttiter & feliciter defensa & amplificata cum aliquot seculis esset, tandem ad Daniæ Reges devenit sub quibus annis amplius centum, jam aliquantisper obtemperans, jam eosdem prætextu non servatarum Legum in coronatione juratarum excutiens, mirum in modum fluctuavit. Hodie autem ad suos indigenas iterum descivit, & ex illis sibi Regem constituit. De ejus solemni creatione, sic scribit Olaus Magnus lib. VIII. cap. 1 *Gloriosa Majorum constitutio nomine municipalium, successivis seculis & generationibus tradita, in sui exordio præcipit, ut Incolæ Regem electurę in Suecia, Senatores, ac Proceres, nuntijque omnium Provinciarum, communitatum civitatumque Regni prædicti convenire teneantur, in Archiepiscopali civitate Vpsalensi: unde non procul est lapis campestris amplus, ab Incolis Morasten appellatus, in circuitu XII continens lapides paullo minore forma humi firmatos: in quo loco prædicti Senatores, seu regni Consilarij, ac nuntij confluere solent. Ibidem ex Senatu præcipuus Orator, circumspecta proponit, quam necessariũ sit pro Regni, omniumque Incolarum libertate, in unum Regem, ac Principem consentiere, prout a majoribus supra talem lapidem, qui firmitatem signat, providentius fuerat observatum omnes exhortans ut libero, quem velint voto, quantocyus ex nomine prosequantur. Nec mora prolixa intervenit. Qui bonum publicum, Regnique gloriam, pacem & concordiam semper tueri visus est, qui privato regimine nullum læserat: qui victor in bellis frequentibus fuerat : qui totius populi juste vivendo favores sortitus est: qui Legis & Religionis amantior est, is omnium nuntiorum provincialium unanimi consensu Rex appellãdus elevatur; eo tamen respectu, ut si Filius Regis, Frater, aut consanguineus, prædictas virtutes habuerit, non hæreditatis sed electionis jure ceteris omnibus anteferatur. Et cum hæc fecerit populus non tolerat aliquem alium sibi Regios honores vindicare.* Rex autem ita a populo declaratus in leges patriæ vicissim jurare cogitur. Provinciæ hujus Regni variæ. Aliæ *Gothicæ*, ut *Ostgothia*, cujus *Lincopia*, Metropolis: *Westgothia*, Lacu vetere ab Orientali sejuncta, cujus *Scara* Episcopi sedes. *Australis Gothia* seu *Smalandia*, *Tuiscia*, *Verendia*, cujus *Vexio* præcipuum Opidum est. *Moringia* & Insula *Oelandia*, arce *Borgholm* munita: aliæ *Noricæ* seu *Sueciæ* sunt ut *Oplandia*, cujus *Vpsalia* ad Salam sita, in Centro Sueciæ sedes Archiepiscopi & Scholę publicæ. Multa hic videre est Regum Sueciæ sepulchra, magnifice splendideque extructa. Et *Stockholmia* Emporium nobile & sedes regia, munita tum natura tum arte: Sita est in paludibus instar Venetiarum, nomenque ex eo habet quod palis fundata sit. Aditus ad eam ex Mari Eoo per angustas fauces Meleri profundissimo alveo patet: eaque capacitate Mare admittit, ut naves onerariæ passis velis in portum facile invehantur. Verum turris *Waxholmia* & e regione *Digna*, ita ingressum arctant, ut invitis Regijs præfectis, ibidem excubantibus nullæ ingredi aut egredi naves possint. Meridianæ Meleri ripæ Sudermanniæ Opida *Telgo*, *Strengenes* Episcopi sedes & arx *Criphisholmia* adjacent. *Nericiæ Orebo* arx pręcipua est. Occasum versus *Westmannia* regio & urbes *Arosia* (ad quam Argenti metalla sunt præstantissima: adeo ut artifices ex quindecim Argenti libris unam Auri extrahere dicantur,) Et *Arboga* lacui incumbunt. Inde versus Occasum æstivum *Dalta* occidua, *Eoa* & *Solies Dalia*, a lacu *Solton* sic denominata, jacent; quæ tres Provinciæ una cum majore parte montanarum Provinciarum, sub Episcopi Sarosiensis inspectione continentur. Ibi venæ Minerales, quæ Ortum versus ac Mare Balthicum, & sinus Helsingiæ & Gioslenses sese extendunt, Occasum versus per Wermelandiam ad Oceanum occidentalem fere nusquam, interruptę, quin ibi Metalli aliquid, Argenti, Cupri, Plumbi, Ferri, Calybis sive Sulphuris effodiatur, porrectæ sunt. Oplandiæ versus Boream finitima *Gestricia*, indẽ *Helsingia*, post *Middelpadia*, ulterius *Angermannia* Borea & Notia. Inde *Nort Botnia* in *Westbotniam* & *Ostbotniam* divisa, longo terrarum tractu diffusæ Provinciæ. Tandem Boream versus *Scricfinnia*, *Lapponia*, *Biarmia*. Has proprias Regni Suecorum Provincias antiquas, pleras·que Sinus *Botnicus* ex Balthico in Boream recta Toroniam & ultra circulum Arcticum porrectus a Finlandia amplissima peninsula dirimit: cujus apicem *Alandiæ* Insulæ versus Meridiem & *Abo* Episcopi sedes, at versus Boream *Wiburgum* tenent. *Finlandia* quasi pulchra terra, ab amœnitate nomen habet. Plinius eam vocat *Finnoniam*, & ab hac *Sinum* ponit *Finnonicum*, Rutheni vocant *Chainska Semla*. Habuit olim titulum Regni: nunc Sueciæ subjecta est. Civitates ejus primariæ sunt, *Abo* Episcopalis, & *Wiburgum* Propugnaculum, de quibus supra. Sunt & *Rauna*, *Hange*, *Borga*, *Constrolm*, Dividitur *Finlanda* in Notiam & Boream, quibus *Natagundia* superior, & inferior *Savolosia*, *Tavastia*, Finnonicæ regiones late patentes adjunctæ sunt. Inde trans Finnicum sinum *Corelia* cujus *Hexholm*, *Kexholm*, forte metropolis est, & Meridiem versus *Wotichonia*, in qua *Lovate* fluminis Novogardiam allabentis, quem *Ny* accolę vocant, ostium: supra Coporam *Ingria*, cujus *Iamagrod*, & *Solonscia*, cujus *Ivanogrod* e regione Nervæ, Arces sunt præcipuæ. His contiguæ versus Meridiem sunt *Livonicæ Esthonum* provinciæ, a *Nerva* ad Revaliam & Pernoviam usque pertinentes. *Allantacia* cujus *Nerva*, *Wiria*, cujus *Wesenberga*, *Wichia*, cujus *Habsal* Episcopi sedes, & Insula *Dagen*. Quæ regiones trans Finnicum sinum pleræque omnes, Ioannis tertij Regis virtute ac fœlicitate regno Suecorum nostra memoria anno CIƆ IƆ LXXXI primum accreverunt, cum Revalia sponte Frico XIIII Suecorum Regi se subjecisset, anno CIƆ IƆ LXI. Aquis gaudet Suecia-piscosis rivulis plurimis regionem perlabentibus, atque ex Lacu in Lacum ducentibus, ut fluvij sint, an manufacti aquæ ductus, vix discerni queat. Inter fluvios autem *Lusen*, *Dalecarlia*. Terra ipsa aspera. Montibus Sylvisque frequentissima. Subditi autem hujus Regni, ut in alijs, partim Ecclesiastici, partim Laici, eique aut Nobiles aut Plebæi sunt. Inter nobiles summus est Eques Auratus, a Rege virtutis ergo solemniter creatus. Præfecturæ per indigenas administrantur. Est & ibi Marschalcus, Cancellarius & Senatus Regni. Incolæ porro si cum Germanis conferantur, civilitatis minus, industrię certe ingenijque fortasse plus habent. Vtpote quovis eorum rustico, omnia pene opificia, artesque mechanicas callente.

Vrbes. Flumina Montes & Sylvæ. Senatores. Mores.

DANIAE REGNI POLITICUS STATUS.

DANIA Regnum amplum & valde populosum, vulgo *Danemarchia*; quasi tractus, sive Regio Danorum appellatur. Quæ autem horum Danorum fuerit origo, ne Danis quidem ipsis satis constat: nisi quod quidam a Dano ipsorum Rege primo: & aliqui a Dahis Asiæ populo eam repetant. Dudo autem de S. Quintino scriptor antiquus, Guilielmo Camdeno referente, eos e Scandia in Cimbrorum veteres sedes devenisse asserit; Videntur autem ab aquis dicti: quia AHA apud illos fluvium significat & ipsi se Danemam, quasi viros aquaticos & fluviales vocant. Est sane tota Dania peninsularis, ut descriptio ostendit.

Distincta autem est in universum Dania in præfecturas centum octoginta quatuor quæ HÆRET vocantur, & a totidem Præfectis legum Danicarum peritis administrantur. Habet Regem magis ex Procerum electione, quam ex nativitatis successione: Ejus eligendi vetus mos erat, ut cum suffragia ferrent, in aperto campo lapidibus insisterent, eo facto nempe subjectorum lapidum firmitate constantiam electionis designantes. Iam vero coronantur Reges Hafniæ in Ecclesia D. Mariæ ante altare, & in Ecclesiam prædictam a Senatoribus Regni ducuntur, insignia Regia illis præferuntur, ut sunt ensis, globus, corona. Neq; hæc sunt proprijs familijs attributa, ut in reliquis fere Regnis, sed ut quisque virtute, ac dignitate præcellit, ei muneri adhibetur, Postea cogitur Rex jurare articulos præscriptos, qui in usu ante aliquot tempora fuerunt, se stricte servaturum & Religionem Christianam, jura ac consuetudines Regni defensurum. Deinceps ungitur ab Episcopo Roeschildensi & ab omnibus Senatoribus, primo illi corona imponitur, qui Majestati suæ tunc juramentum præstant, si ante coronationem non fuerit factum. Rex postea ex nobilitate & proceribus milites aut equites auratos leni percussione ensis designat, qui antea in bello aut pace egregiam operam præstiterunt. Et sic Majores Danorum optimum Politiæ statum & Monarchiam constituerunt, nec ulla unquam natio illos plane subegit vel patrios ritus & privilegia sustulit. At contra populi septemtrionales, ut Dani, Sueci, ac Norwegienses totam pene Europam devastarunt, in nonnullisque locis Regna constituerunt. Nota est enim omnibus Historiographis Cimbrorum in Italiam expeditio, Gothorum Hispaniæ subactio, Longobardorum regni in Italia constitutio, Normannorum in Gallia habitatio, Regni Neapolitani & Siciliæ erectio, Godefridi contra Carolum magnum in Frisiam eruptio, Anglorum per aliquot annos subjectio. Canutus etiam Magnus quinque Imperia tenuit, Rex enim Daniæ, Sueciæ, Norwegiæ. Angliæ ac Normanniæ fuit, nec non Henrici III Imperatoris socer, unde hi versus extant.

Desine mirari quos garrula laudibus effert
Græcia, quos jactat Roma superba, Duces.
Danica non ulli veterum virtute secundum
Edidit, hyberno terra propinqua freto.
Facta mihi Magni pepererunt inclyta nomen;
Quinque sub Imperio Regna fuere meo.
Me sibi delegit socerum, qui tertius orbis
Arbiter, Henricus nomine sceptra tulit.
Iustitia pleclarus eram, Regesque potentes
Subjectos docui legibus esse suis.

Ex quibus constat, ut etiam ex sequentibus bellis, quæ varie Reges ex Oldenburgensi familia, summa cum fœlicitate gesserunt, gentem esse bellicosissimam populosissimam & terra marique in profligandis hostib⁹ fœlicissimam. Liberam habuerunt semper Proceres ac Senatores Regni potestatem eligendi reges, ut adhuc habent, sed plerumque Filium primogenitum Regis disignarunt, nisi causis sufficientibus impedirentur, nihilominus tamen a familiæ linea Regum non deflexerunt. Regnum dividi nisi coacti aliquo intestino bello non permiserunt. Iuniores filios aut fratres in alias provincias ablegarunt, cum participes Regni fieri non possent. Inde tot expeditiones susceptæ cum etiam nobiles ac plebei omnes in patria honestum locum habere non possent, vel ut loca aptiora & oportuniora adipiscerentur. Septemtrionales enim populi sunt multarum prolium, propter sanguinis abundantiam ac caliditatem, pugnaces ac rixosi, plurimum comedunt & bibunt (Aër enim frigidus, appetitum excitat) Optime concoquunt, propterea etiam diu vivunt, formosi, longe staturæ, sagaces ac fidei tenaces. Hoc vivaces esse argumento est, quod Reges ipsorum valde diu Regnis præfuerint, multi XXX annos, nonnulli ultra XL. aliqui adhuc diutius.

POLITIA.

Quinque sunt Status sive Ordines totius Reipublicæ Daniæ.

PRIMUS, est Regiæ familiæ.

SECUNDUS, Nobilitatis, sed sciendum inter nobiles hos nullos esse Comites aut Barones: sed omnes longa serie Majorum nobilitatem demonstrare posse. Clypeos gestant simplices, quos mutare aut augere, dedecori esse antiquitati illorum putant, Vivunt adhuc nonnullæ familiæ; quæ adfuerunt tractationi inter Carolum Magnum & Hemmingum Danorum Regem super Eidoram fluvium factæ, ut VREN, & alij. Hi possident sua bona cum minori ac majori sive capitis jurisdictione, liberam etiam habent venandi aucupandique potestatē in suis bonis, quemadmodum Comites in Germania. Bona illorum non sunt feudalia in toto Regno, sed hæreditaria sive allodialia. Omnia castra, prædia ac bona, tam mobilia, quam immobilia a parentibus relicta æque dividuntur inter fratres: Ad

DANIA

ea forores etiam admittuntur ex fingulari privilegio,ita tamen ut Frater duas partes, Soror vero tantum accipiat unam Filijfque arces ac caftra cedant.Sic multa prædia ad primogenitum venire non poffunt:fed dividuntur.Et nonnulli ex bona tamen familia prognati & virtute prediti,poffunt per matrimonium,Regibus adjuvantibus,ad amplas poffeffiones promoveri. Ex hoc ordine eliguntur Senatores Regni, quorum numerus XXVIII raro excedit. Senatoribus omnibus decreta honefta alimenta a Rege & Regno, finguli enim arces habent, tantifper donec Senatoriam obtinent dignitatem,de quibus nihil Regi contribuunt,fed tantum coguntur aliquot equites alere pacis & belli tempore,& quandocumque a rege vocantur proprijs fumptibus Regi in regno præfto effe. Si legati extra regnum ablegantur, honefte illis providetur ex fifco, ut tanquam Regij legati Principum more in tinere vivere poffint. Reliqui Nobiles etiam habent fuftentationem honeftam a Rege, five in aula vivant, five ab ea difcedant. Nam habet Rex prædia,quæ Danico Idiomate VERLEHNINGE five beneficia vocantur, his providet bene de fe. Regnoque meritis ad vitam, aut aliquot annos. De his coguntur alere aliquot equites, & fifco certam pecuniæ fummam fingulis annis dependere, eo tamen modo, ut pro labore & proprijs fervitijs etiam aliquam partem lucri accipiant. Eft etiam falutaris conftitutio in Regno Daniæ, qua Rex bona immobilia prohibetur emere a Nobilibus, ob eam caufam, ne aliqua diffenfio inter Regem & Proceres Regni oriatur. Rex enim alioqui poffet quædam loca cupere, quæ nobiles vendere nollent: Proinde per hanc conftitutionem huic rei a Proceribus regni optime provifum eft, licet tamen Regi permutare bona cum nobilibus, contra nobiles nulla bona poffunt emere a regijs rufticis. Nam aliqui ruftici habent bona hæreditaria & fere libera,ut antea dictum eft.

Sequuntur nomina familiarum præcipuarum nobilium, quæ in regno Danico inveniuntur.

D. de Kaas, D. Guldenftern, de Munck, de Rofenkrantz, de Grubbe, de Walkendorp, de Brahe, de Schram, de Pafberg, de Hardenberg, de Vlftandt, de Bing, de Belovv, de Wipfert, de Guee, de Schefeld, de Ranzovv, de Schelen, de Frefe, de Iul, de Bilde, de Dreffelberch, de Gren, de Brockenhufen, de Holbe, de Trolle, de Knutzen, de Biorn.

De Wlfeld, de Se ftede, de Ienfen, de Stuege, de Mattieffen, de Lunge, de Banner, de Luck, de Raftorp, de Krufen, de Faffi, de Lindemam, de Suuan, de Santbeke, de Quitrouw, de Lange, de Gelfchut, de Glambeke, de Krabbe, de Marizer, de Kragge, de Archfchel, de Beck, de Ruthede de Nagel, de Witfelt, de Split, de Ofren, de Appelgard, de Iuenã, de Podeffen, de Reuter, de Podebuffen, qui fuerunt quondam Barones ex Ducatu Pomeraniæ, quorum familia adhuc ibi invenitur. De Vren qui vixerunt Caroli Magni tempore, de Blick, de Galle, de Wogerfen, de Baffi, de Solle, de Daae, de Bax, de Bafelich, de Wemftermam, de Hoken, de Lindenow, de Bille, de Ruten, de Hundermarc, de Heidernorper de Wolde, de Papẽheimb, de Spar, de Falfter, de Narbu, de Worm, de Bilde, de Bockholt, de Budde, de Suuaben, de Santbarch, de Gram, de Lutken, de Vhrup, de Spegel, de Bammelberg, de Rofenfpar de Duue, de Hube, de Schauugard, de Muft, de Gris, de Falcke, de Brune, de Laxmam, de Dure, de Baggen, de Norman, de Gofs, de Matre, de Rofengarg, de Totten de Ronnouu, de Krumpen.

Ex hac nobilitate eligitur *Præfectus*, five *Magifter aulæ*. Hoc officium fere eft tale, cujufmodi Major domus in Gallia. Is enim plerumque refidet Hafniæ, tanquam Vicarius regius & dirigit res a Rege ad fe deftinatas.

Deinde *Marifchalcus* tempore belli & pacis ea quæ ad expeditiones pertinent procurat. *Admiralius* naves ædificat veteres reftaurat, & fingulis annis ea ordinat, quæ ad tutandum Oceanum & res nauticas pertinent, habet & is fubfe conftitutum adhuc Admiralium, & in fingulis navibus Præfectum ex equeftri genere prognatum.

Cancellarius Regni; ad hunc ex omnibus provincijs ac Infulis appellatur, a quo ad Regem & Senatum Regni appellatio viciffim devoluitur.

Singulæ provinciæ divifæ funt in HAERRET ut vocant, five in dioecefes, fub quibus multæ funt parochię ibi primum de Iure difputant, fi rixæ fuerint invicem ortæ. Hinc licet appellare ad Iudicem terræ iftius, Deinde ad Cancellarium, poftremo ad regem ac Senatores, ibi finalis fententia promulgatur. Habent jus fcriptum, compilatum a Woldemaro primo, Epifcopis ac Senatoribus, Legi naturæ valde congruum, & non multum a Romanis Legibus difcrepans, fed quo vigore hujus multo citius lites finem affequi poffint, lataque fententia paratam habeat executionem: Primi iudices fi iniquam tulerint fententiam in dimidiam partem bonorum comdemnantur, quorum Rex capit dimidiam, & læfus fententia injufta, alteram partem, Senatoribus adhibuit Wolderamus primus (ni fallor) Epifcopos, quos rurfum Chriftianus III propter certas caufas ac rebellionem amovit.

Cancellarius Regis, qui plerumque in aula Regem fequitur, habet fibi adjunctos VII, vel VIII, Nobiles Secretarios & Scribas, & omnia negotia tractantur a Rege ipfo. Si autem aliquid magni accidit, ut de pace aut bello, item de fœderibus ineundis, de finibus defendendis fit deliberandum, Concilium Senatorum a Rege indicitur. Nec licet Regi ullum tributum imponere Regno ac nobilium rufticis, abfque confenfu Senatorum & Procerum.

Aerarij item *Præfectus*, qui omnes totius Regni reditus, tam caftrorum, quam prædiorum, nec non teloniatam in mari, quam terra colligit, rationes audit, examinat, inquirit, quitantias pecuniam offerentibus reddit. Hic habet adjunctos duos ex nobilitate, & fcribas multos ex Plebe, pro quo labore habet annuatim ftipendium.

TERTIVS, eft ftatus Ecclefiafticus, in quo fuerunt Epifcopi feptem, ut Archiepifcopus *Ludenfis*, Epifcopus *Rofchildenfis*, *Otthonienfis*, *Ripenfis*, *Wiburgenfis*, *Arhufenfis*, & *Slefwicenfis*, ad quem cæteri etiam Canonici referuntur. Hi habent decimas in Regno: quæ tamen in provincijs diverfis, diverfo modo dividuntur; dimidiam partem decimarum recipiunt Epifcopi, dimidiam Rex, aliquam Canonici, paftores, pars etiam ad ædificandas ecclefias contribuitur. Et quantum ad Pontificium jus attinet, femper in hoc Regno, quemadmodum etiam in Gallia, nominationes & ordinationes Prælaturarum, Epifcopatuumque, Regibus, ad hoc ufque tempus collatæ fuerunt, ut etiam ex refponfo Woldemari quarti Regis Daniæ, ut arbitror, quod hic annectere libuit, conftat. Cum Pontifex Romanus a Rege hæc & fimilia poftularet. fertur refcripfiffe Rex: Regnum habemus a fubditis, vitam a parentibus, Religionem a Romana Ecclefia, quam fi repetis, remitto per præfentes. Et quemadmodum Caroli Quinti prudens decretum laudatur, quod in pofterum Ecclefiafticæ perfonæ nullam rem immobilem coemere poffent abfque principum confenfu. Sic Chriftianus tertius æque prudenter conftituit, ne Ecclefiaftici aliquid emerent, abfq; Regis expreffo mandato. Alioqui Religiofi funt optime provifi in toto Regno a Chriftiano III piæ memoriæ, & fcholæ

particulares

REGNI

particulares multis in locis erectæ, veluti etiam in Islandia duæ ubi etiam habent propriam Typographiam. Vna tantum est in toto Regno Academia Hafniæ,quæ fundata est a Christierno primo, permissu Sixti Pontificis, Anno Christi CIↃ CCCCLXXVIII, Quam Fredericus secundus,quamquam bello Suecico septennali erat implicitus, tamen, locupletavit, & ejus proventus sexaginta millibus thalerorum auxit.

QVARTVS, Status est *Civium* & *Mercatorum*, in Vrbibus ac Opidulis habitantium: Hi habent propria privilegia,quibus fruuntur,& his attributi sunt agri proprij ac Sylvæ limitibus circumductæ. Hi etiam mercaturam exercent in agro & Mari in omnibus partibus Europæ. Ex his quemadmodum etiam ex rusticorum liberis eliguntur, Episcopi,Canonici,Pastores,Senatores urbium,Scribæ in castris & arcibus,magistri ac gubernatores navium· aliqui etiam horum præficiuntur telonijs.Iudicia omnia minora,ex his constituuntur Præside interdum uno ex nobilitate

QVINTVS, Status est *Rusticorum*, horum duo sunt genera, primum vocatur, *Freibunden* id est liberi Coloni. Hi possident agros hæreditarios,paullulum tamen inde singulis pendunt annis.Hi etiam mercaturam & piscaturam exercent: servitijs præstandis non opprimuntur, nec tributa pendunt,nisi consentientibus Regni Senatoribus. Alterum genus est eorum qui non possident bona hæreditaria, sed a Rege, Nobilibus aut Ecclesiasticis personis ea conducunt,& servitia multa inde dominis præstare coguntur,prout cum domino agri convenerunt.

Hæc fere sunt,quæ de Politia Danica exponenda mihi fuerunt ex quibus patet Monarchiam Danicam plerumque fuisse optime constitutam,nobilitatemque liberam electionem *Regis* semper habuisse,attamen ex familia Regia, ut antea etiam dictum est,unde hoc commodi consecutum est,ne Dani intestina habuerint bella ac dissensiones, nisi quæ ortæ fuerunt inter Regiam familiam,quas tamen cito composuerunt,interventu aliquot Nobilium, præsertim cum Regum Filij nullam capiant Regni partem. Deinde cum omnes sint tantum nobiles in regno, & Baronum & Comitum Ducumque nomina & titulos ignorent, nullus tantis affluit,ut ijs fisus se familiæ Regum oponere audeat, eo quod inter filios semper dividitur paterna hæreditas. In Dania summa dignitas est *Equitum* quos ab ornamentis, quæ illis tribuuntur Auratos vocant: sed illa nemini nisi tempore pacis & belli bene de republica merito confertur. Ita habent *Reges* Danie optime florentem rempublicam: quæ facile ab externis hostibus defendi potest, cum subditi unanimes cum Rege ut naturali suo Domino Terra marique hostibus resistere queant. Huic Regno florentissimo hoc nostro tempore præest Christianus quartus,quem ut cum omnibus Senatoribus & nobilitate totius regni incolumem Deus Optimus Maximus conservet, eique tranquillam concedat gubernationem ex animo precor.

DANIAE
REGNVM
Arctoi Orbis tertium.

Regio Situs. Cœli Temperies. Soli fertilitas. Animaliū varietas. Imperium. Majorum

DANIA duobus tantum locis continenti juncta eſt, eam plaga Mundi Occidua, Oceanus Germanicus, ab Ortu Solis Mare Balthicum lambit, & littora pulſat, ad Septemtrionem Norvvegia & Suecia, ad Meridiem Holſatia, Megalopolis & Pomerania obtenduntur. Ea in creberrimas Inſulas disjunctiſſimas diſtribuitur. Cœli temperies, una cum ſalubritate aëris Danos blande, ut Ioh. Coldingenſis verbis utar, refocillat. Terræ ubertas nutrit: Volucrum ſuaviſſimus concentus recreat; Sylvarum Nemorumque varia materia oblectat: In quibus Porci innumerabiles oberrando, nunc glandibus quercinis, nunc Fructibus faginis ad voluptatem ſaginantur. Multiformes ſimul atque Animalium ſpecies, & florida prata delectant. Maris affluentia, ut penu confertiſſimum, Danos cum magna Europæ parte alit; & quo ad vitæ uſum carere nequeunt, Natura Danis minime invidit. De Imperio autem Majorum ſcribit Munſterus: *Danum* quendam multis ante Chriſtum ſeculis in ſua Dania Regnum primum tenuiſſe, a quo, Regum Danicorum ſtemmata ſeu quondam derivato principio, ſplendido ſucceſſionis ordine profluxerunt. Fuit hic Filius Humbli, Selandiæ, Falſtriæ, Lalandiæ & Monæ Dynaſta, potens ea tempeſtate athleta ac pugilum maximus, decurſionibus, varijſque belli exercitijs: tam generoſi animi dotibus excellens quam corporis viribus Heros prævalidus. Dan genuit *Humblum* & *Lotherum*: *Humblus* primum rerum potitus a fratre deturbatur, tyrannum magis quam Regem agente, atque illi ſucceſſit filius *Skioldus*, qui rurſus *Gramum* regni reliquit ſucceſſorem. Gramus bello Norvagico, quod in Suibdagerum geſſit, oppreſſus interijt, *Suibdagerus* ergo primus omnium Regum Aquilonis, trium moderator factus eſt Regnorum, & filiam Regis Danorum, a patre diu negatam, ſed jam bello quæſitam, cum Regno accepit uxorem. Eo autem mortuo *Froto* Filius Regnum accepit paternum, multiſque bellis feliciter ab eo geſtis tandem in apparatu militari contra Regnerum Regem Sueciæ inſtituto vitam finivit. De hujus autem ſucceſſoribus ac reliquis Daniæ Regibus Munſterum vide fuſiſſime differentem. A primo vero Rege ad Chriſtiernum Reges numero XCVII intercedunt. Nunc Danorum omnis regio Maris faucibus intercepta conſtat multis partibus, quarum præcipuæ ſunt *Iutia*, *Fionia*, *Zelandia*, & *Scania*, præter inſulas ſingulis partibus adjacentes.

Iutia.

Iutia, quam nonnulli *Gothiam* appellari volunt, quondam Cimbrorum ſedes, apud Hiſtoricos & Geographos *Cimbrica Cherſoneſus* dicitur, & in *Iutiam Meridionalem*, & *Septemtrionalem* dividitur. Hujus Septemtrionalis Iutiæ deſcriptionem vide ſecunda Tabula Daniæ *Meridionalis Iutia* olim dicta *Nordalbingia* inclytum Ducatum Sleſvicenſem complectitur, cui Holſatiæ Ducatus nunc quoque ſubjungi poteſt; horum ampliorem declarationem ſuo loco, videlicet tertia Tabula Daniæ invenies.

Fionia. Zelandia. Nomina. Vnde dicta Situs. Vrbes.

Fioniæ particularior quoque deſcriptio ſequitur, quarta Tabula Daniæ comprehenſa.

Zelandia quæ & *Sialandia* inter reliquas Daniæ inſulas eſt maxima, *Codanonia* Melæ, ut cenſent Olivarius & Ortelius. Verba Melæ hæc ſunt, *Septem Hemodes contra Germaniam projectæ in illo ſinu, quem Codanum diximus. Ex ijs Codanonia quam adhuc Teutoni tenent, ut magnitudine alias, ita fœcunditate ante ſtat.* Hanc alij *Zelandiam* quaſi maris terram, quod undique Mari incincta ſit: alij vero quaſi ſeminis terram, eo quod ſua ſponte abſque annua ſtercoratione Segetum omnis generis ferax ſit, dictam volunt. Longitudinem habet hæc inſula itineris bidui, atque Latitudinem fere æqualem. Quindecim Civitatum, duodecim Arcium Regiarum capax eſt. Inter Civitates autem *Haffnia* (quæ *Copenhavia* & *Copenhagen* nunc dicitur) eſt præcipua totius Daniæ Metropolis, magnitudine, opulentia, & maxima portus commoditate inſignis, quem & incredibilis profunditas & objectus Inſulæ quam *Amagger* vocant nautis tutiſſimum facit. Vrbis initia fuere tenuia *Abſalon* enim *Huide* Archiepiſcopus Lundenſis primum hoc loco arcem condidit, adverſus piratas, quam a ſe vocavit *Axelhuys*: hunc locum propter commoditatem partim piſcatores, partim mercatores cœperunt inhabitare, dictuſque idcirco *Kiobmans Haffen*. Hæc accidere circa annum Chriſti CIↃ CLXV. Eſt hoc loco celebris Academia, cujus inſtituendæ facultatem Ericus Pomeranus a Martino V. Pontifice primus impetravit, repetijt Chriſtianus Oldenburgicus ac permiſſu Sixti Romani Pontificis ad optatum finem deduxit, eamque multis ac continuis bellis collapſam Rex Chriſtianus Tertius inſtauravit; in eam collatis magnis reditibus, ut non ſolum duodecim Doctores & Magiſtri Profeſſores, verum etiam ingens pauperum ſcholaſticorum numerus inde ſuſtentetur: quos reditus Fredericus ſecundus inſigniter auxit. Ex hac ſchola paſſim Eccleſijs ceu perpetua ſeges Doctorum, atque Paſtorum tam in Regno Daniȩ quam Norvvegiȩ ſubminiſtratur atque ſufficitur. Supra Hafniam eſt *Helſingora* & prope eam Arx Regia *Croneburgum*, de qua infra, cui ab altera parte ultra Mare ſimilis Arx *Helſinborg* cum Opido ejuſdem nominis reſpondet. Ibi *Zelandia* & *Scania* prominentibus utrumque promontorijs ita prope coëunt, ut vix parvi milliaris inter ſe relinquant Maris ſpacium, quod *De Sundt* vocatur. Ad hunc locum omnes naues Orientem verſus curſum inſtituentes, velut ad Centrum coire & Regi vectigal pendere coguntur: cumque in utroque littore arx poſita ſit, Rex, ſi quando id neceſſitas poſtulat, ſuis in medio collocatis navibus, ita has fauces occludere poteſt, ut quamtumvis etiam numeroſam claſſem ab ingreſſu, vel egreſſu prohibere queat. Huc ſæpe uno die CC, ſæpe etiam CCC naves ex varijs Europæ partibus convenire contingit. Eſt & hic *Roeſchildia* ſedes olim Epiſcopi; ibi multorum Regum & Ducum inſignia Monumenta conſpiciuntur: nunc autem ad tenuitatem perducta quod Cives urbium confiſi munitionibus ſoleant inſoleſcere, Sub Zelandia autem ſequentes ſunt Inſulæ, *Amagria*, *Huena*, ſive *Ween*, *Moeneſland* in qua civitas *Stegoa*, & plures aliæ. Habet. *Zelandia* unum Epiſcopatum, cujus Præſul *Roeſchildiæ* ſedem antiquitus, uti diximus, habuit.

Scandia. Nomina.

Scania inter Regni Daniæ Provincias magnitudine & opibus admodum inſignis eſt regio, atque cum Suecia continens. Hanc alij *Scandinaviā* pro *Scondaniam*, id eſt, *amænam Daniam*, alij *Scaniā* atque alij *Sconingiam* dixere, vulgo *Sconen*. Plinius eam tum *Scandiam*, tum *Scandianam* vocat ſed in eo fallitur, quod *Inſulam* eſſe putat *incompertæ magnitudinis, portionem tantum ejus incolente Hillevionum gente, quingentis pagis, qui etiam alterum Orbem terrarum appellat*

DANI
AE
REGNV
Westergotię pars
Milliaria communia
Germanica
Verendia
De West See
Zeland
Pome
Per Gerardum Merca
torem Cum priuilegio

DANIAE REGNUM

Sed Ortelius hanc Plinij Scandiam & Scandinaviam, non Scaniam, ſed eam Peninſulam eſſe,quæ hodie tria ampliſ-
ſima Regna Norwegiam,Sueciam,&Gothiam,aliaſque regiones comprehendit,autumat,ut ſupra quoque diximus.
Alij beatas terras & homines macrobios atque omnium juſtiſſimos Mortalium ſub hoc terrarum tractu poſuerunt.
Plerique ex veteribus tam Græci quam Latini fere incognitam habuerunt, illicque eſſe terrarum Zonam frigidam,
perpetuis damnatam nivibus omniſque Animantis impatientem dixerunt magno conſenſu. Vndique cingitur hæc
Situs. Scania Mari,præter unum Terræ brachium quod porrigitur in Boream, ac deinde recurvatur in Orientem ubi Sue-
ciæ jungitur: ſed intercedunt profundi ſaltus,aſperrimæque rupes,per quas e Scania in Gothiam Sueciæ partem iter
agitur tam difficile, ut fere levius ſit marino diſcrimine vitare terreſtrem laborem. Regio Cœli benificio, Telluris
obſequio, Portuum & Emporiorum commoditate, maritimis opibus, Lacuum & Fluminum piſcatione, venatione
Cœli Temperies, & Soli qualitas. nobilium Ferarum, Auri, Argenti, Æris & Plumbi inexhauſtis venis, Opidorum frequentia, civilibus inſtitutis nulli
cedit beatæ regioni: unde & *Scondiæ* illi nomen manſit, teſte Munſtero. Hæc quondam in duos Ducatus *Hallandiam*
& *Blekingiam* diviſa,nunc Præfecturas viginti tres & civitates quindecim complectitur. Ejus Metropolis eſt *Londa* ſive
Vrbes. *Londia*,ubi Regni Archiepiſcopus ſedem ſuam fixit: cujus olim tanta fuit potentia, ut etiam Regi ſuo bellum minari
non vereretur: nunc autem in ordinem redactus, ut ceteri Epiſcopi qui ſeptem ſunt numero in Regno Daniæ. Quan-
do fuerit,& a quo vel a quibus condita,nuſquam in Hiſtorijs legitur. Nam qui Anglos conditores agnoſcūt,appella-
tione ſola moti videntur,quæ cōmunis eſt huic cum Angliæ Metropoli: Germani enim utramq; civitatē *Lunden* no-
minant. Dani hanc ſuam ſua lingua *Lund*, quod nomen ſaltum vel Sylvam Danice ſignificat. Eſt etiam hic *Malmogia*,
quæ & *Ellebogen* dicitur, inſigne Emporium & præcipua totius regionis Civitas propter nundinas & frequentes ne-
gotiationes, quas ibi provinciales exercent. In Hallandia eſt arx *Warburgum* altiſſimis Montium jugis ſuperſtructa.
Eam a Suecis anno CIↃ IↃ lxv captam & impoſito præſidio munitam cum Daniel Ranzovius juſſu & auſpicio Regis
Frederici ſecundi arcta obſidione premeret,ut tandē ſe dedere ſit coacta,globo ex tormento æneo per caput trajecto
peremptus eſt anno CIↃ IↃ lxix,vir virtutibus & laude bellica valde illuſtris. Nam Regis Daniæ Frederici II, ſummus
belli dux contra Suecos deſignatus paucis ante mortem annis in campo *Aſtorfheyde* juxta *Falkenberg* quatuor milli-
bus inſtructus ad ſex & viginti millia profligavit. Adjacent huic regioni Inſulæ, *Landoe, Hannoe, Bornholm*, Inſula fa-
moſa in quatuor præfecturas diviſa,& tres civitates ac unam arcem continens: *Gotlandia* in qua antiquum Emporium
Mercimonia. *Wiſby* aliquando valde florens,nunc autem ad alias Civitates mercatura tranſlata, viris,opibuſque attenuatum jacet.
Præter Frumentum, Caſeum, Butyrum, variaſque pelles, etiam Abietes proceriſſimas,quarum frequentes ibi Sylvæ
ſunt,malis navium fabricandis,& præterea Lapides ad ſtructuram utiles,nec non calcem copioſe emittit. Epiſcopum
huic Inſulæ Fredericus ſecundus primus præfecit, & alios in ſempiternum præficiendos liberali ſtipendio conceſſo
Flumina. ordinavit. Flumina Daniæ ſunt *Egidora*, vulgo, *Eyder*, *Chaluſus* Pto. hic Friſios a Ditmarſis dirimit,ac ſe in Oceanum
Britannicum exonerat: & *Stora* piſcoſus & navigabilis fluvius,qui in intima Holſatia ortus,aliquot Opida & nobilem
illam Ranzovianam domum Bredenbergam alluit, poſteaque ſe in Albim effundit, & alia. *Mare Balthicum* quod ad
Mare. ortum terminum Daniæ ſupra conſtituimus,nunc accolæ *Belths*,a Baltheo id eſt militari cingulo nomen hauſit,quod
cinguli inſtar utramque Cherroneſum ambiat ac complectatur. *Pigrum* a Tacito nominari videtur,ab effectu ut pu-
tat Ortelius,quod non ut cætera Maria moveatur,nam æſtus ejus vix deprehenditur, ut teſtantur illi qui illud ſæpius
navigaverunt: continuoque fluxu ex Oriente verſus Occidentem deſcendit. *Venedicus Sinus* eidem ab Venedis popu-
lis; *Codanus* Plinio lib. IIII, cap. XIII, & Pomponio Melæ lib. III. *Morimaruſa* Philemoni; *Amalchium* Hecatæo apud
Plinium: *Suevicum* a populis qui ad habitant. Germanis *Ooſt-Zee*: quod Oceano verſus Ortum: Rutenis *Wareczkovic-
morie*. Excurrens porro in duo Brachia diſpeſcitur; faciens a ſiniſtra; inter hinc Sueciā & Boddiam, inde Finlandiam
Sinum prius *Finnicum*, *Finniſch-Zee*; poſt freto diſcriminante. *Boddicum*, *Bodner-Zee*: a dextra inter Finlandiam & Li-
voniam alium,qui item *Finnicus*. *Helſingora* ad Fretum Suudæ,arcem habet Regiam *Croneburgum*, præſidium extremæ
Opera. Publica. Inſulæ Zelandicæ oræ. Hanc arcem Fredericus II Daniæ Rex maximis & innumerabilibus demerſis ſaxis, interque
compacta & fiſtucata robora concluſis,ac loco fundamenti ſtabilitis firmatiſque,ex ipſo maris fundo immani ſumptu
eduxit, tanta operis firmitate ut immanes pelagi fluctus magnis provolutos procellis,atque ad vallum muroſque hor-
rendo boatu illiſos,citra illius periculi metum deſpiciat. Opus univerſum admirabili ſymmetria exactum eſt, intus
magnificis conclavibus,cubiculis, porticibus exornatum: quorum tapetia Daniæ Reges ordine repreſentant. Tecta
cupreis ſunt obducta laminis, muri lapidibus cæſis expoliti. Adarcis mœnia quæ Mare & Huenam Inſulam reſpici-
unt,ſaxum eſt ingens & ſtupendæ molis,cum hac inſciptione, Anno CIↃ lxxx FRIDERICVS II· DANIÆ REX
CVRAVIT HOC SAXVM A PRIMO SVO LOCO, VBI VICISSIM ALIVS SVBROGATVS EST LA-
PIS, AD HVNC DEVOLVI LOCVM. Eſt in urbe Lundia Horologiū in quo ars mira, *Laurentianū* dictū. Situm id
in inferiori Tēpli parte: hic tabula parieti affixa viſitur circulis aliquot variorū colorum diſtincta. In hac per certos
ejus rei indices & annus,& menſis,ac ſeptimana,dies quoque ſinguli,ac horæ, in quibus agunt homines liquidiſſime
mōſtrantur,eo etiam indicato ſi feſtū celebretur,ſeu fixum ſeu mobile. Item quis Luminarium Solis ac Lunæ motus,
quæque horū in Zodiaco loca diebus ſingulis,& inter ſe habitudines. Atque hæc quidē foris: intus autem, machinis
quibuſdā ad id fabrefactis res agitur. Quibus illud additum eſt,velut *parergon*,ſed & id arte factum,ut quoties publice
ſignū datur horæ elapſæ,ſupra tabulā ipſam duo concurrant ſimulachra(equites dixeris Cataphractos) quæ tot ſeſe
ictibus petunt,quod ſigna dat Campana major in turri ſuſpenſa quæ horam indicat. Quod vero magis mirandum, in
hujus Tabulæ medio velut in throno collocatum eſt Simulachrum Virginis Deiparæ ſinu tenentis infantem. Ad la-
tera huic oſtia duo,ante pedes velut Theatrū ſemicirculi forma,arcu hujus ſpectatoribus obverſo. Intus machina cum
ſimulachris trium Magorum,quorum ſingulis ſinguli famuli additi, Machina mota ad ejus cui hoc negotium datum
eſt, arbitrium, prodeunt ſimulachra. Ante alios veluti Caduceator minitabundus, gladio vibrato pulſat oſtium ſini-
ſtrum,eo aperto proceditur. Buccinis ſimul duabus ſonantibus quas inflare videntur buccinatorum ſimulachra. Qui
primus eſt Magorum,magnifico prodit per theatrum inceſſu. Ad virginis ſimulachrum ubi ventum eſt,reverenter ad
hanc verſus inclinat ſeſe Magus,velut adorabundus,moxque converſus progreditur. Faciunt idem reliqui Magi, ſe-
cundus & tertius. Famuli horum immoti procedunt,nulla edita reverentiæ ſignificatione. Horum poſtremus,iterum
receptus ad ſuos,Oſtium dextrum claudit,ita quidem ut & clarior quidam ſonus, eo occluſo ad aures ſpectantium
perveniat. Sed de his ſatis. Incolæ Daniæ proprio idiomate,quemadmodum & Sueci & Norvvagij utuntur, adeo ut
hi vicini populi ſe invicem non intelligant. Danica autem lingua non multum a veteri Saxonica differt. Saxo tamen
Danum, & Saxonem Danus non intelligit, niſi aliquandiu inter ſe ſint converſati.

DANIAE II TABVLA.

Quæ Iutiæ Septemtrionalis partem complectitur.

DANIÆ pars Occidua & præcipua est *Iutia*, quam Ptolemæus *Cimbricam Chersonesum*, Plinius *Cartrin* vocat. Alij tamen sub Cimbrica Chersoneso etiam Holsatiam cum Ducatu Slesvicensi comprehendunt. *Iutas* autem, quos a Gutis, Getis sive Gothis dictos multi arbitrantur (*Geatun* enim in quodam M. S. Codice legitur) superiorem Cimbricæ Chersonesi partem incoluisse certum est, quæ etiamnum Danis *Iuytlandt* dicitur. Hæc in Septemtrionem in modum peninsulæ, a Saxonibus inter duo Maria, Britannicum & Germanicum procurrens, ut in Austrum Italia, porrigitur. Ejus terminus Australis est fluvius *Eydera*, patetque in Longitudinem lxxx prope mill. pass. ab Albi flu. Boream versus. Latitudo ejus ubi maxima xx mill. pass. Eam duplicem esse diximus, *Septemtrionalem & Meridionalem, Iutia* sive *Cimbrica Septemtrionalis* quæ hac Tabula describitur, in Norwegiam versus se extendens, juxta Scagam, ob syrtes & vadosum ijs in locis Mare Nautis celebre Opidum, in cuneum coractata desinit. Habet autem hæc Regio circa Alcburgum Emporium maximam Latiudinem : ibi enim sinus *Lymford* illapsus ac totam *Iutiam*, Occidentem versus penetrans, exiguo relicto spatio Wensuslam ditionem a reliqua parte divellens, pene Insulam reddit, ac vasto tandem alveo dilatata aliquot insignes Insulas suo faciens ambitu, multis sinibus seu ramis dimissis, varias Provincias suo interlapsu distinguit ac limitat. Iutia Septemtrionalis Frugum, Tritici, Siliginis, Hordei, ac similium ferax. Pascuorum etiam alicubi ubertas summa est, atque abundat tot Boum armentis, tam læta Vaccarum parens ac nutrix est, ut ad externas Provincias armentorum incredibilem pene copiam emittat, maximeque in Germaniam, quo quotannis prope 50 mil. Boum educuntur, præter Caseum, Butyrum, Sebum, & Coria. Equos etiam generosos & prꝗstantes producit, quorum etiam vis ingens quoquoversum exportatur. Paruit olim Iutia Saxonibus, non autem reliquæ Aquilonis regiones. Ex hac Cimbri ante natum Christum annis c v in maximum terrorem Italiæ velut procella se effuderunt. Hi enim adjunctis sibi Teutonis, Tigurrinis & Ambronibus, Romanum Imperium extinguere conspiraverant. Et nec primum horum impetum Silanus, nec secundum Manilius, nec tertium Cæpio sustinuere potuerunt. Omnes fugati, exuti castris. Actumque erat, nisi Marius illi sæculo contigisset, ait Florus. Duravit autem hoc bellum Cimbricum a Syllani consulatu annos octo, usque ad consulatum Marij quintum, a quo tandem ad flumen Athesin deleti sunt reliqui exercitus Cimbrorum, Teutonum, & Ambronum. Sed quoniam hoc loco in Cimbrorum mentionem incidimus, quorum in historijs nomen celeberrimum, paullo fusius de his libet disserere. Cimbri dicti videntur a Gomero filio Iapeti. Sed quoniam vir eruditissimus Iunius doctissime de his disserit, ejus verba hic non gravabor apponere. Constat ex Moyse Iapeto natam esse masculam prolem, nomine Gomerum, sive cognata litera Comerum, qua voce apud Hebræos perficiens & circulum ambiens significatur. Ea vero vocis genuina significatio, scriptoribus Cimmeriæ linguæ imperitis hactenus ignorata, quod nemo eam caliginem discusserit, meridiano sole clarius elucescet me duce, si cratem dictionis molliter dissolvas. Quid enim aliud in isto idiomate sonat *Go om her* disjuncta, rursusque incompagem clausa eadem voce, *Gomer* quam in orbem ambio, & cursum perficiendo absolvo. Hinc dicta est Gomera orbicularis illa disciplinarum series, quam Encyclopædiam Græci, orbem doctrinæ Fabius nominavit, quod sit ἀπείρων nulloque fine, ut & annulus, circumscribatur. Iure igitur felix istud nominis auspicium soboli Iapeti obtigit, quæ in orbem circumijt, & uti præ se fert appellatio, curriculum datum præscriptumque forte absolvit, ab ortu solis substratis terris ad usque ejus positum, terras omnes emensa. Nemo namque historicæ cognitionis tam est rudis & ignarus quem lateat Gothorum & Vandalorum (qui Cimmeriorum progenies fuere) armis Hesperiam utramque occupatam possessamque fuisse, quꝗ felice ex illis stirpe ac beata propagine in hoc usque senescentis seculi curriculum, velut reddita Pyliæ juventa, pervirescunt. Quare quum consentientibus calculis è Gomero propagatos esse Cimmerios, omnes fateantur, qui quum principio interiora Asiæ penetralia tenuissent, a Scythis pulsi, & semper ad occidua tendentes, in Scandiam, inde in Cimbricam Chersonesum trajecerunt; quod convenientius vocabulum gentis Cimbricæ auctori Gomero, & vicissim genitoris sui nomen retinenti populo aptari potuerit, quam a circumeundi & circumquaque palandi studio, non perspicio. Quæ namque gens una majorum terrarum circuitum confecerit. haud facile legendo dedicisse quemquam arbitror : id quod aperte ac diligenter explanat Iosephus Antiquitatum Iudaicarum accuratus scriptor, qui Gomeri posteros ex Armenia profectos ad Tanain usque amnem excurrisse, inde per Europam universam extremis Gadibus tenus terras omnes multitudine inundasse scribit. Clarissime vero propagandi & conficiendi cursus sui studium ea in gente Plutarchus in vita Marij explicavit, cujus verborum sententiam solum appendam Latinis auribus, ne citandis Græcis lectori fastidium pariam, chartasque odiose prolixus onerem. Cimbros (inquit) prædicant, quoties loco se movent mutatis sedibus, non uno impetu aut assidue, sed quolibet anno ubi tempestatis favet commoditas, prorsum semper tendendo, proximas quasque regiones bello aggredi, quumque varia inter illos populorum sint nomina communi appellatione Celtoscythas agmen suum vocare. Alij referunt Cimmeriorum, quos ab antiquo Græci cognoverunt, non magnam fuisse universitatem, sed exules potius quosdam aut seditiosos a Scythis exactos, a Mæotide in Asiam transmisisse, ductore Lygdami: longe vero maximam & bellicosissimam gentis portionem in extrema maris Oceani ora consedisse, ac regionem opacam, nemorosam & propter præcelsas spissasque sylvas ad Hercynium usque saltum pertingentes, soli inaccessam colere. Hactenus fere verba illius utcumque reddidi. Vnde Homerus de ijs ita cecinit in Odyssea:

Cimmerij nube ac densa caligine mersi,
Quos nunquam radijs lustrat Phœbeius Orbis,
Seu quum Signiferum curru consurgit in axem,
Seu quum præcipitante die jam colligit umbram,
Sic miseræ gentil ongum nox incubat atra.

Regio. Situs. Iutia Septetrionalis: Situs. Soli fertilitas. Animaliũ varietas. Imperium. Majorum. Majorum. virtus.

In quę

IVTIA SEP TENTRIO NA LIS
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
WENDSVS SEL sive
Wen: siæ pars
Lymford
NOR DER
LAND
IVT:
Ty
Mors
Salling
Tyrholm
Harboor
Mare Germanicum
Mare Balthicum
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio

DANIAE II TABVLA

In quo nomine non intellecto nasuta & sciola Criticorum turba meras Chimæras & figmentorum portenta excogitavit, dum hi illos κιμμερίους nominant velut tenebrosos, a κίμμερος, qua dictione caliginem & spissam nebulam significari prodiderunt: alij κερβερίους scripsere, secuti Comici Aristophanis auctoritatem, a Cerbero cane infernali, cujus latratum imitari gens barbara voce incondita & absona ipsis videretur: nonnulli a patrio Deæ Veste numine (quam Noaci uxorem fuisse, & Chaldaice ignem, qui religiose ab illis habitus fuit, significare constat) quam κίμμεριν nuncupatam Alexandrinus Hesychius annotat: Rursus Χιμμερίους Zeugmatites Grammaticus appellandos censuit, quod Septemtrioni subjecti, ac propterea perpetuis algoribus obnoxij damnatique sint. Et paullo post: Vnde vero Cimbros Germanico etymo Plutarchus, aut Gallico Festus Pompeius latrones ac subsessores dici probare queant, non intelligo; nisi pro latronibus milites conductitios accipiamus, quomodo Plautinus miles gloriosus dixit *Latrones quos conduxi*; & rursus ut *latrones cogerem & conscriberem*. Quando & latrocinari idem Poeta extulerit, pro stipendio præsente militare; ut in Pœnulo; *Latrocinantur, quia aurum poscunt præsentarium*. Et in Trinummo *Latrocinatum ire* dixit, quod militatum abire Terentius: aut nisi videatur Plutarchus id retulisse ad peculiarem genti morem belligerandi, ut quæ clandestinis latronum more insultibus finitimos opprimeret: atque ita memorat impetuoso illorum incursu perculsam Italiam timuisse, quum gentem neque de nomine neque de genitali sede notam, repentinæ nubis instar suis ceruicibus ingruere intellexisset; atque eo modo dixit Fl. Vopiscus Proculum Imp. Germanos obtrivisse, numquam aliter quam latrocinandi pugnantes modo. Atque hactenus de Gomero Cimmeriorum gentis & nominis auctore. Ex hoc triplex propago exstitit *Asknaz, Rhiphat, & Thogarma*, ut Moyses, & Annalium, qui Relictorum nomine inscribuntur, auctor, prodiderunt. Hactenus Iunius. Ad Iutiam redeo.

Vrbes & Opida. Iutia hæc in quatuor sedes Episcopales latissime patentes divisa est: in *Ripensem* quæ Ripæ, *Arhusiensem* quæ Arhusij, *Vandalicam* quæ *Aalburgi*, *Viburgensem* quæ *Viburgi* consistit. *Ripensis* diœcesis, Præfecturas triginta, Civitates septem, & Regias arces decem habet. Koldingæ Regina Dorothea Christiani tertij vidua, scholam suis sumptibus instruxit. *Arhusiensis*, Præfecturas xxxi, Civitates septem, & arces quinque habet. *Arhusium* sive *Arhusia*, emporium est celebre, ob portum, quem ingens illud promontorium Hellenis efficit, quod ab arce Regia Kalloe, per ditionem *Mols*, usque ad altissimum montem, *Ellemansberg*, ad duo milliaria protenditur, & tam suo, quam Insularum aliquot objectu, placidum nautis æquor efficit. Sub hac Diocesi Insulæ sunt *Samsoe, Hielm, Tuen, Hiarnoe. Gerno*, forte, sepultura Hiarni Regis celebris, *Hilgenes* & aliæ plures. *Vandalica* quæ & *Burglaviensis* Diœcesis, Præfecturas tredecim, & Civitates sex habet. Partes ejus maxime illustres sunt, *Wendsyssel, Handhæret, Thyland*, & *Morsoe. Wendsyssel*, sive *Vensilia*, id est *Vandalorum terra* & *Sedes*. Præfecturas sex, Opida tria & arcem unam habet. Hic est mons *Alberg* in quo gigantum Monumenta conspiciuntur. Adjacent Insulæ *Grysholm, Hertzholm, Tydsholm*. & aliæ. In Hanhæret est rupes visendæ altitudinis, *Skarlinghlint* dicta, & in oris ejus Syrtes, quas *Sandores* & *Bracas* vocant. Ei subsunt Insulæ *Olandt* & *Oxholm*. Præfecturas quatuor, Opidum unum nomine *Thystad*, ubi Christianus tertius scholam iuventuti primus condidit, & arcem unam *Orumnam* habet. Sub ea sunt Insulæ *Handsholm, Ostholm, Iegen, Cisland, Egholm, Bodum, Morsæa*. Præfecturas tres, unicam civitatem *Nicopiam*, & arcem unicam *Lundslod* habet. Insula ei adjacet una *Aggeroa*. *Viburgensis* diœcesis Præfecturas sedecim Civitates tres, & totidem arces complectitur. Viburgi generale concilium Trium virorum nobilissimorum & sapientissimorum de causis civilibus cognoscendis & dijudicandis, toto fere anni spatio continuatur, nisi ubi inquietæ functionis molestijs defatigati, se in prædijs suis paullulum recreant & vires recolligunt. Huc universæ Cimbricæ Chersonesi casus, querelæ de finibus & hæreditatum Controversiæ, omnesqne capitalium causarum animadversiones, cujusmodi sunt cædes, adulteria, furta, & veneficij crimina deferuntur. Ad *Wensliam* peninsulam, ubi in conum desinens, paullatim se ad Solis ortum æstivum inflectit, est ille Iutiæ angulus, ob pericula Nautis adeo formidabilis. Nam ingens dorsum & Syrtis longissime se in

Mare. Mare protendit, ut, qui tuto, & citra periculi metum esse volunt, non propius, duobus milliaribus, ad littus accedant. Tale est omne Iutiæ littus occidentale, ut qui in Norwegiam, vel ex Oceano in Orientem navigare intendunt, longo circuitu Iutiam evitare cogantur. Sunt tamen quatuor omnino Montes in hoc longissimo littore, ex quibus nautæ suas habent observationes & indicia. Incolæ hujus tractus piscaturam exercent. Cum autem portum, & fidam navibus stationem non habeant, naves suas ex alto venientes, cōvocatis in subsidium socijs & vicinis ex Mari in littus pertrahunt, usque eo, quo fluctus maris transcendere, easque levādo tunderdoque lædere minime possint.

Cōmoditas Copiosissima hic in Mari variorum Piscium, atque imprimis Alecum captura. Inter Fioniam Insulam & Iutiam ad Eideræ fluminis ostia sinus est, ita Piscibus frequens, ut non minus alimentorum indigenis, quam ager omnis exsolvere videatur. Sed quoniam in Piscium mentionem incidimus, atque hæc regio, sicut & omnes fere Daniæ tam marinis quam fluvialibus Piscibus abundat, eorum nomina ex Ioanne Keldingensi adscribere placuit, qui de his hunc in modum scribit: est autem hæc Cimbrica tellus, omnis generis Piscibus abundans, quorum aliquot species hic recensere libet, ut inde Dei bonitas, qui dives est in omnes, innotescat, simulque Zonæ hujus occidentalis commoditas æstimetur. Notiores igitur apud nos urtiusque generis sunt *Lucius, Carpio Cyprinus, Perca major, Perculus* sive *Melanurus, Aloca, Cyprinus Prasimus, Gobio* vulgariter, *Quapium, Anguilla, Phagros*, cuius latinum nomen non invenio Germanico *Nescher*, nostra lingua *Sterling, Tencha, Fundulus, Salar, Oculata*. Iten marini, *Raia, Cancer, Tinca, Gladius, Asellus mollis, Solea major & minor, Lingulaca, Rhombus, Halec, Passer, Concha*, omnis generis, *Acipenser*, aliter *Sturio*: prægrandiores etiam beluæ *Lutra, Balæna, Canicula*, & id genus plura. Hactenus ille. His expositis non alienum

Mores duxi Coronidis loco adijcere, quod Incolæ harum Regionum Septemtrionalium fuerint & adhuc sint frigidi & sicci, proceræ staturæ, faciei pulchræ, boni coloris, jucundi, læti, suspiciosi, callidi ac in negotijs providi, sani, superbi, amantes suorum, multum comedant ac bibant, bene concoquant, ideoque diu vivant, sanguine abundent, mores severos habeant, & propter cordis calorem, sint pugnaces & rixosi, ament pericula, venationes & peregrinationes, suarum opinionum sint defensores, nihilominus Iustitiæ memores, in omnibus linguis addiscēdis adprime dociles, musarum amantes, & pacta & contractus sancte observent, multos habeant liberos, & quod fœminæ ipsorum difficulter pariant, sintque formosæ, & in administratione rei familiaris tenaces & prudentes; ex Catharro autem, morbo, regio, angina, pluritide, fistulis, aqua intercute vel phthisi plerumque moriantur. Achilles Gassarus testatur hic inventa fuisse a Monacho Chymista tormenta bellica.

DANIÆ III TABVLA

In qua Slesvicensis Ducatus pars & Holsatia.

HÆC de Iutia Septemtrionali; sequitur *Meridionalis*, quæ Veteribus, quod a reliqua Germania per Albim fluvium ad Boream divulsa sit atque interclusa, *Nordalbingia* est dicta. Ea duos Ducatus Slesvicensem & Holsatiæ complectitur, de quibus ordine nobis est dicendum. Ducatus Slesvicensis a Metropoli & pervetusto Emporio Slesvico appellationem habet. Olim hæc Regio *Ducatus Iutiæ*, dicebatur, quem Waldemarus Abelis Regis Daniæ Pronepos primus in feudum accepit ab Erico Rege circa annum CIↃ CC LXXX. Exstincta autem Regum ac Ducum stirpe mascula, & Ducatu Slesvicensi cum Regno in unum corpus redintegrato ac consolidato, *Margarita* trium Regnorum Regina Ducatum Slesvicensem permisit *Gerardo* Comiti Holsatiæ, hac conditione, ut a Rege Daniæ collatum beneficium recognosceret. Cæterum civitates Ducatui Slesvicensi subjectæ quia ijsdem cum Danis gaudent privilegijs, eodem quoque jure cum ijs utuntur. Subditi a sententijs Magistratuum cujuscumque loci ad Principes ac eorum Senatores possunt provocare & non ultra, ut privilegijs cautum est. Hic enim Ducatus est feudum Regni Daniæ, ejusque Princeps tot equites peditesque regno Daniæ alere tenetur, quot Holsatia Imperio Romano, Generalis autem gubernatio horum Ducatuum Regi Daniæ ac Adolpho Duci Holsatiæ incumbit, & per vices ab uno ad alium transfertur. Proinde cum ad Regem devolvitur, Regiæ suæ Majestatis nomine per Henricum Rantzovium Vicarium Regis administratur. Præcipuum hujus Ducatus Opidum *Slesvicum*, vulgo *Schleswick*. Germanicæ originis nuncupationem habet, ob situm, quem ad Sliam, in Maris Balthici sinu obtinet. *Wick*, enim & opidum, & incurvum Maris recessum, sive sinum; & Vicum etiam priscis Saxonibus sonat. Quemadmodum Becanus, in suis Gotodanicis observavit. Crantzius & qui Saxonum conscripsere historias, aliam Slesvico appellationem attribuunt, quam etiamnum apud Danos & Frisios usus retinere videtur. Hi enim sua lingua hoc Opidum *Hedebui* vel *Heideba* nuncupant, eo quod a quadam Daniæ Regina, cui Hethæ nomen, dicant primitus esse conditum. Est autem peroportuno ad negotiationem situ, portum habens ad exercenda commercia, commodissimū, Olim enim ex Belgio, Britannia, Gallijs & Hispanijs, ad ostia Eideræ fluvij navibus merces transportabantur, quæ per Threanam fluvium, Hollingstadium subvectæ, facili negotio Slesvicum, ac inde, per mare Eoum, in Daniæ, Norwegiæ, Sueciæque regna, nec non Livoniam, Russiam, Borussiam aliasque Germaniæ Provincias quas mare Balthicum alluit: importari poterant. Nunc autem pro fatali ejus casu, non ea qua olim magnificentia & amplitudine conspiciendum. Non procul ab hoc Opido *Gotorpia* arx sita est. Telonium hic celebre, ubi compertum, fertilibus annis ex Dania LCIↃ Boum, in Germaniam abacta vectigal solvisse. Est & in hoc Ducatu *Flensburgum* Opidum celebre, de quo strenui ac Nobilis viri Henrici Rantzovij Camœnæ hæc Geographiæ amantibus lusere.

Ducatus Slesvicensis Vnde dicatur, Imperium Majorum.

Opida.

Me Fleno struxit vicini in littore ponti
Credita: sunt Portus commoditate boni.
Nota satis non est cujus origo viri
Arx mihi per pulchra est, sunt Templa decore superba,
Ante fui sedes horum, qui fallere pisces
Regibus & Ducibus sunt data jura mihi
Norunt, nunc domibus floreo magnificis
Nunc me jure tenet pariter Fredericus & arcem
Aptior haud Vrbs est mutandis mercibus ulla
In Daniæ & Regno qui modo Sceptra gerit.

Opidum hoc inter Montes excelsos, littori maris orientalis adjacet, in quod ejus portus se extendit, tanta commoditate, profunditate, & securitate, ut singuli fere cives ex domibus suis naves mercibus implere, & easdem rursus exonerare possint, ut non immerito Crantzius, id Opidum terra marique rebus gerendis opportunum scribat. Sunt & *Husenum*, *Haderslebia*. Nobiles in hoc Ducatu propria possident dominia, ac ijsdem cum Danis fruuntur privilegijs & jure. Habet unum hic Ducatus Episcopatum Slesvicensem: Capitula duo, Monasteria tria. Castra tam Principum, quam Nobilium varia. Ordo autem Senatorum cujus jam aliquoties facta est mentio plerumque constat numero XXIIII personarum equestris ordinis, quibus adhibetur generalis Cancellarius, nec non nomine unius cujusque Principis duo Doctores. Hi omnes causas deliberant tam belli quam pacis tempore, & in utroque Ducatu jus pronunciant. Quorum conventus singulis annis bis institui debet. In arduis negotijs nihil a Rege Daniæ & Duce Holsatiæ, certi concluditur, nisi præcedente consensu omnium Senatorum, inter quos primarium locum obtinent Episcopus Lubecensis & Slesvicensis.

Senatores.

HOLSATIA DVCATVS.

HOLSATIAM, vulgo *Holstein*, a sylvarum saltuumque frequentia, quibus commune cum lignis nomen in lingua indigena est (nam & sylvam & lignum promiscue *Holt* Cimbri ac Germani inferiores dicunt) nomen optinere arbitrantur. *Holsatosque* dici velut sylvarum Incolas. Est enim regio sylvis saltibusque frequentissima. Nec desunt qui a Cavo lapide etymon vocis advocent, quod Duces Holsatiæ, Comites a Cavo lapide prius dicti sint. Terminos habet ab Ortu Bilenam fluvium, ab Occasu Storam, ab Austro Albim: a Septemtrione vero Eideram. Regio ipsa nemerosa ac saltibus occupata, unde lignorū affatim, ut plus illis lignorum pereat, quam Frisijs suppetere possit, cum nihilominus focos largissime instruant ipsi. Verum cum sylvarum apud eos finis non sit. Quercus tamen vix gignit robustas, sed Fagis plena omnia, quarum fructu Porci saginantur, majori quam dici queat numero. Ager plerumque singulis triennijs, mutatis vicibus, piscationem uberem, ac Frugum divitem præbet messem. Tribus enim annis colitur, seritur metiturque arvum, tribus deinde annis stagna admittuntur, ut pisces depascantur gramina ac pinguis quædam adducatur maceries, agrum fertilem reddens. Vineta non fert, nec Oliveta hic locus. Ferarum frequens est venatio; Equorumque magnum hæc regio producit numerum. Paruit autem ab eo tempore, quo Christiana Religio in has terras invecta est, Holsatia primum *Carolo Magno*, & Filio ipsius *Ludovico Pio*, qui Archiepiscopum Holsatiæ cæterarumque gentium Septemtrionalium Hamburgi instituit S. Ansgarium, cum reliquæ regionis Nord-Albingorum vicinæ usum fructum veteres Domini, ab Albione Wittikindi magni patruele, hæreditate acceptum haberent, usque ad Ottonem I Imperatorem qui *Hermanno Billingo* antiqua virtute & fide nobili, cujus industriam & magnanimitatem in togata administratione & bellica perspexerat, Duci Saxoniæ a se creato, Nordalbingiam

Holsatia. Vnde dicta.

Situs.

Soli qualitas.

Animaliū varietas.

Imperium. Majorum.

giam

HOLSA TIA ducatus
Mare Balthicum
De Belt
Femeren, Fimbria
De Strant fresen
Swantzen
HOL SATIA
WAG RIA
STORMARIA
Oldenborch
Oceanus Germanicus
Saxoniae inferioris pars
Meridies
Occidens
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio

HOLSATIA DVCATVS

giam quo regendam attribuit: cujus posteris cum cl annos eam possedissent, extinctis, Henricus v Imperator *Lothario Saxoni* recens sibi reconciliato, eam contulit, qui Adolphum Comitem Schawenburgensem Holsatiæ Gubernatorem constituit. Cum vero *Adolphus* Dux Slesvicensis postremus, liberis carens, post Christophorum Daniæ Regem, a Senatu Regni vocatus, & ætatis excusatione usus, sororis suæ Filium Christiernum Comitem Aldeburgensem, Heroica animi & corporis majestate ornatum, ad Regni Danici coronam sua commendatione evexisset: sæpe cum Nobilitate & cæteris Holsatiæ Ordinibus egit, ut se vivo, Christiernum, ad quem Ducatus Slesvicensis veluti ad dominum feudi alioquin perventurus erat, Holsatiæ etiam Dominum reciperent: idque se facturos esse, literis solennibus se vivo testificarentur. Post varias autem disceptationes Rex Christiernus hunc Ducatum adeptus est. *Holsatia* divisa est in partes quatuor, in *Dithmarsiam, Holsatiam, Stormariam* & *Wagriam*. Hæ fuerunt olim Comitatus & postea

Vrbes. a Friderico Imperatore tertio, Christierno primo id petente, erecti sunt in Ducatum, qui jam Sacro Romano Imperio xl equites ac lxxx pedites alere tenetur. In Holsatia urbes hæ, *Segeberga* in Wagria Holsatiæ regione, quarto a Lubeca milliari. *Itzohoa* situ locique natura navigationeque præstans Opidum. *Stora* cingitur piscoso & navigabili flumine, quod in intima Holsatia ortum, aliquot Opida & nobilem illam Ranzovianam domum Bredenbergam alluit, posteaque se in Albim exonerat. *Chilonium* vulgo *Kile* vetus est Opidum, Portumque habet capacem, in quem ex Germania, Livonia, Dania & Suecia magno Holsatiorum quæstu merces deferuntur. Sunt in eodem Holsatiæ tractu *Crempa* & *Reinholdsburgum*; illi nomen est a fluvio præterlabente, huic a conditore. Sunt & *Meldorpia, Heininckste* & *Tellinckste* in Ditmarsia, & Stormariæ Metropolis *Hamburgum* Emporium nobile ad Albim, quod post multas

Lacus. calamitates bellicas a Carolo magno restauratum est, & tempore Henrici iv Imperatoris muris cingi, portisque tribus & turribus duodecim ornari cœpit. In hac urbe vixit sepultusque est Albertus Crantzius, Historicus neque in-

Flumina. disertus, neque mendax. Paludibus frequens regio, imprimis vero Ditmarsia, quæ paludum beneficio innixa semper obsequium Daniæ Regum respuit, superioribus annis jugum admittere coacta. Rari ac pene nulli hic Montes con-

Maris cõmoditas. spiciuntur. Fluviorum qui hanc regionem irrigant, nominatissimus est *Egidora* vel *Eidera*, sunt & alij, quorum plerique rivuli potius quam justi fluvij dicendi. Cæterum mare Balthicum, qua parte Holsatiam & Slesvicum Ducatus alluit certos habet & jucundos sinus, Isthmos Græci nuncupant, in quos magno accolarum commodo erumpit, & tutos negotiatoribus navibusque marinis fluctibus defatigatis præbet recessus. Piscatum etiam uberem & maxime

Montes Salmonum alicubi subministrat. Regio plana est, quæ raris extollitur montibus, & quem inter duos præcipuum exhibet is minime rarus, situ est perjucundo, & belli togæque ornamentis quibus a nobilissimo viro Henrico Rantzo-

Sylvæ. vio decoratur, admodum celebris, inter Lubecam & Hamburgum urbes nobiles. Arcem tam antiquitate, quam primo conditore illustrem sibi impositam, ad radices Opidum adjunctum habet. Sylvæ hic frequentes quibus pene tota implicata ac referta imprimis Dithmarsia. In his *Borcholt, Burgholt, Alverdorpenholt, Resenwalde* ac complures aliæ.

Senatores: Habuerunt autem Holsati xlviii viros totius terræ Præsides, ad hos ex singulis parochijs appellatio devolvebatur. Hi judicium exercebant. Subactis autem illis cum jam divisi sint in duas partes, in singulis præcipui eliguntur ex Incolis ejus terræ viri xii una cum Præfecto, qui plerumque est Doctor sive Licentiatus juris. Hi omnes honesta habent salaria a Principibus, additurque illis scriba, nec non inspector sive Præses ex nobilitate Holsatica. Horum alter ex parte Regia plerumque est Præfectus Steinburgensis, alter vero ex parte Ducis Adolphi, est Præfectus Gottorpiensis. Hi nunc Iudicio præsunt in singulis partibus, omnesque discutiunt causas. Subditis tamen libera conceditur

Leges & instituta. appellatio ad Principes & Senatores utriusque Ducatus, tam Slesvicensis quam Holsatensis. Habuerunt antea jus scriptum, quod paullulum jam mutatum est, & secundum jus commune reformatum, compilatumque ab Henrico Rantzovio Vicario Regio, Sigefrido Rantzovio, Domino quondam in Nienhus, D. Adamo Trazigero & D. Erasmo Kirslemio, secundum quod jus omnes causæ deciduntur, & pœnæ delictorum irrogantur. Nulla præstant servitia Principibus, sed de singulis terræ paludosæ jugeribus tenentur solvere florenum; de jugeribus autem terræ arenosæ dimidiam partem sementi dependunt.

Holsatia habet quatuor ordines, Nobilium, Ecclesiasticorum, Civium, & Rusticorum, quorum duo sunt genera. Aliqui enim possident bona propria, hæreditaria ac libera. Alij vero bona conductitia censui alijsque exactionibus & servitijs obnoxia. Nobiles habent arces ac prædia sua cum pleno dominio majore ac minore, cum venationibus, piscationibus & aucupijs, quæ maxima ex parte sunt allodialia & hęreditaria. Nonnulla sunt feudalia tam masculina quam fœminina. Holsatorum privilegijs cautum est, ne novis exactionibus aut vectigalibus a Principibus graventur, prout etiam Principibus non integrum est bella suscipere non interveniente consensu Ordinis equestris. Hęc privi-

Familiæ nobiliores. legia Principes confirmare tenentur, antequam illis a subditis juramentum fidelitatis pręstetur. Familias non habet ultra xxiv, quarum nomina in Holsatica chorographia recensentur, ex qua excerpi possunt, sed in singulis multi ex eadem stirpe progeniti existunt, ut Rantzoviorum fere hoc tempore sunt centum, & quinquaginta castra ac varias possessiones obtinent. Inveniuntur etiam Aleseldiorum & Powischiorum fere totidem. Habet Holsatia Episcopatum unum, videlicet *Lubecensem*. Hamburgensis enim Episcopatus Bremensi subjectus est. Capitula tria, *Lubecense, Hamburgense*, & *Outinense*. Abbatias tres, videlicet *Reinfeldensem, Bordesholmensem*, & *Scismariensem* Monasteria decem inter quę tria sunt nobilium monialium magnique proventus, quę adhuc florent: Cętere fere in Scholas ac Xenodochia sunt conversa.

Nobilium lites dijudicantur a Senatu Ducatuum judicio, pręsidentibus plerumque Principibus, ut privilegijs ipsorum cautum est. Ab ordine Senatorio interposita idonea cautione appellare licet ad Cameram Imperialem. Cives gaudent propijs privilegijs ac utuntur Iure Romano sive etiam Lubecensi. Mulctę inter Principes ac Civitates plerumque dividuntur. Molendina spectant ad Principes. Subditi a sententijs quas Senatus civitatum tulit, appellare possunt ad quatuor Civitates iudicio peculiari exercendo destinatas. Ab his permittitur ipsis appellatio ad Principes & Senatores Holsatiæ, ac ulterius etiam ad judicium Cameræ Imperialis, ita tamen ut cautio idonea præcedat. Rusticorum causæ ventilantur per eorum causidicos sub dio in patentibus campis. Adsuntque ejusdem loci viri nobiles una cum præfectis ac duobus accessoribus, veluti testibus. Ibi in medium prodeunt, qui contra alios litem se habere existimant, auditisque & cognitis partis utriusque actionibus defensionibusque, conventus universus rusticorum e consilio exire jubetur. Expensis ibi diligenter cõtroversijs in consessum redeunt, vocatisq; litigatoribus de jure pronuntiant. Si quis stare judicio non voluerit, ad duodecim constitutos judices, vel ad aliquot parœcias, & ab his etiã ad Senatores ejus Principis cui Rustici sunt subjecti provocare licet. Ab his etiam appellatio ad cõmune forum Holsaticũ cui principes stipati consessu Senatorũ præsunt, & deinceps ad Cameram libera conceditur, modo litis gravitas excedat summam 10 florenorum Rhenensium, vigore privilegij ab Imperatore Ferdinando Principibus Holsatiæ dato.

DANIAE IIII TABVLA.

Fioniam cum circumjacentibus Insulis continens.

HÆc pro Methodi ratione de Ducatu Slesvicensi & Holsatia sint satis, succedit *Fionia* *Fionia.*
cum Insulis circumjacentibus. *Fionia*, vulgo *Fuynen* primum locum inter cæteras in sinu
Codano insulas a Zelandia tenet. Nomen habet a pulchritudine. Est enim tam formæ
quam situs amœnitate conspicua. Tam modico autem interfluente Freto *Middelfar* *Vnde dicta*
Sunt dicto, a Continente Daniæ avulsa est; ut cohæsisse videatur. Hęc sicut ab Occasu Iu-
tiam, ita ab Ortu Zelandiam prospectat, ac medium Daniæ locum obtinere putatur; ab *Situs.*
extimæ remotionis limite pari spatiorum intercapedine disparata. Habet in longitudi-
ne milliaria duodecim & in latitudine quatuor. Terra (ut mare piscosissimum taceam) est *Soli fertilitas.*
uberi gleba & colono admodum grata. Copiosa enim Frumentorum proventu ita a-
bundat, ut ad remotissimas regiones, ea quotannis passim emittat, præsertim Siliginem
& Hordeum. Ac cum ager iste multis dotibus, & cerealibus bonis adeo sit fœcundus, numquam tamen stercoratur;
Vnde ante civitates multum fœtoris esse ob abjectos pecorum fimos, qui ibi nulli usui sunt, scribit Munsterus. Tot
etiam Regio hæc Boum armentis abundat, tam fœcunda Vaccarum atque Equorum mater ac nutrix est, ut numero- *Animaliũ varietas.*
sos Boum & Equorũ greges Germanis annuatim suppeditet. Nec desunt, ob multas per totam Insulam Silvas, Cer-
vorum, Capreolorum. Leporum atque Vulpium venationes. In ejus quasi meditullio Metropolis est *Ottonia* vel *Ot-*
tonium vulgo *Ottensebe* Vrbs Episcopalis ab Ottone primo multorum testimonijs ædificata, circa ea tempora, quan- *Vrbes.*
do Heraldum Regem ad fidem Christianam suscipiendam impulisset. Vrbs hæc Emporium est Insulæ non vulga-
re, in quo circa festum Epiphaniæ Insulanorum ac præcipue nobilium frequens conventus, sicut Kilonij in Holsa-
tia, celebrari solet. Discreta est autem Fionia in Præfecturas viginti quatuor, Civitates sexdecim, & arces Regias sex.
Reliquæ autem civitates circum Ottoniam veluti Centrum æquali prope distantia, in Maris littore ita sunt conditæ,
ut Portuum situsque oportunitate, negotiationes suas, non solum in mari Balthico, verumetiam per Sueciam, Nor-
wegiam, Russiam, Belgium, atque Germaniam longe lateque exercere soleant. Inter eas sunt *Niburch*, *Sienburch*, *Fa-*
borch, *Assens*, *Bogens*, *Middelfart*, *Kettemynde*. Arces Regiæ pæcipuæ *Neuburgum*, *Hagenschow*, *Hinsgagel*, *Escheburg*, &
curia *Rugardt*, Pagi hic complures, & Nobilium prædia non pauca. Est enim hæc Insula ob Cæli amœnitatem, &
jugera fructuosa, Nobilibus viris gratissima. Mare incredibilem piscium fœturam & copiam subministrat: ac Sinus *Maris Cõmoditas*
omnis tanta piscium frequentia repleri consuevit, ut interdum impacta navigia vix remigij conamen eripiat; nec
jam præda artis instrumento, sed simplici manus officio capiatur. Qui littora inhabitant, præter agriculturam, pisca-
tionibus etiam incumbunt, unde non contemnenda rei domesticæ compendia sibi comparant. Sunt etiam quædam
in hac Insula loca, bellicis prælijs nostra memoria nobilitata. Est enim Mons quidam *Ochenberch* non procul ab arce *Montes.*
Hagenschow, in quo Regis Christiani tertij auspicio Ioannes Rantzovius Eques Auratus Dux belli, ingenti prælio
devicit Christophorum Comitem Oldenburgensem, Anno Christi CIↃ IↃ XXXV, die XI Iunij, quo in conflictu duo
Comites, alter Hagensis, alter Tecklenburgnsis interempti sunt quorum cadavera postea loco pugnæ effossa, Orto-
nium delata, & in templo Canuti sunt sepulta. Circa idem etiam tempus in monte *Fauscheburgh*, qui I milliaris inter-
vallo dissidet ab Opido Ascens, aliquot rusticorum millia cæsa sunt atque profligata, Multis præterea Silvis ornatur *Sylvæ.*
hæc regio in quibus Ferarum magna copia. In urbe Ottonia duo sunt Templa insignia, unum Canuto, alterum Fran- *Opera publica.*
cisco consecratum. In hoc Ioannes Rex anno Christi CIↃ IↃ XIII, & Filius eius Christiernus, cum in exilio & capti-
vitate annos XXXVII consumpsissent, anno CIↃ IↃ LIX sepulti sunt: circa illud forum est valde amplum & spaciosum,
in quo Rex Daniæ cum Ducibus Holsatiæ & Slesvici antiquum fœdus anno CIↃ IↃ LXXX renovavit. Ferunt etiam
Ottonij matrem Regis Christiani secundi, mirabile & artificiosissimum opus, ingeniosa sculptura in ligno forma-
tum super altare quoddam apud Minoritas collocasse, cujus simile in Europa non invenitur. Atque hæc de Fionia
nunc ad Insulas transeamus. Sub Fionia continentur Insulæ nonaginta ad Meridiem sitæ, pleræque habitabiles,
quarum illustriores contra Vandalicas civitates objectæ hæ sunt: *Langelandia*, *Lawlandia*, *Falstria*, *Arra Alsa*, *Tosinga*,
Aroe. *Langelandia* vulgo *Langeland*, milliaria septem Germanica in longitudine habet. In hac Opidum est *Rudkepinga* *Langelandia.*
dictum & *Tranekæra* arx Regia, suntque in ea complures pagi, parœciæ & procerum ædes. Sinus Maris Balthici pro-
pe hanc Insulam proprie *Belts* dicitur, ut ex Tabula patet. Ex quo verisimile est, eumdem a Plinio lib. IV. cap. XIII
Lagnum Sinum dici, quem conterminum Cimbris tradit. *Lawlandia* freto *Gronesund* a Zelandia & exiguo maris tra-
jectu a Falstria separata. Hæc Frumenti, & Avellanarum nucum est adeo ferax, ut naves eis onustæ plures in pro- *Lawlandia* *Soli fertilitas.*
vincias deferantur. Opida habet quinque, quæ sunt *Nistadt*, *Nasco*, *Togrop*, *Rothus*, & *Maribus*, præterea arces ali-
quot Regias, procerum ædes, parœcias, & pagos multos. *Falstria*, longa est quatuor milliaria Germanica, ac civita- *Opida.*
tes habet *Stubecopen*, & *Nicopen*, quæ Daniæ Neapolis ob amœnitatem, ac præstantiam dicitur. Ex hac Insula juxta *Falstria.*
Regis prædium, frequens in Germaniam trajectus, qui septem est milliarium ad Warnemundam. Plurimum Fru- *Opida.*
menti annuo proventu vicinis locis suppeditat. *Aria* sesquimilliari ab Elysia distans, silvis convestita, ac proinde gra-
tos venatoribus præbet recessus, tres habet parochias, & aliquot nobilium curias, cum Opido & arce *Koping*. Cum
Elisia. ad Ducatum Slesvicensem spectat. Ducique Ioanni paret. *Elisia sive Alsa* vulgo *Alsen* mediocris magnitudi-
nis Insula, nam quatuor milliaria in longitudinem, duo in latitudinem patens, non magno intervallo a Ducatu
Slesvicensi separata, marinum recessum, ac Sinum Flenburgensem *die FlenZburger Wick*, respiciens, a primis Anglo- *Elisia.* *Situs.*
rum sedibus eodem sinu disterminatur. Monet nos Ranzovianum Musæum, Romanos, insulares hosce *Elisios* nun-
cupasse. Quemadmodum & eos, qui proximam colunt Insulam *Arios*. Quam eandem hoc tempore appellatio-
nem retinent. Ptolemæus perhibet, *Anglos* antiquissimos esse terrarum Septemtrionis, ad Oceanum Incolas. Qui-
bus Tacitus conjungit *Elisios*, *Arios* & *Monimos*. Quorum jam quoque nomina, ijs locis in usu sunt, *Alsen Arr*,

Moen.

FIONIA
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
ALSEN
LANGE LAND
De Belt
Art
Miliaria Germanica Communia
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio

DANIAE IIII TABVLA

Moen. Opidum in Alsen, sive Elisia est *Sunderburgum*, & ejusdem nominis Castrum, cum alijs *Norborch*, *Osterholm*, *Die Holle* : *Gammelgardt*. Parochias habet populosas decem, & tres, unde aliquot armatorum millia subito dare potest.

Sylvæ.

Saltuosa est, quare Cervorum & varij generis Ferarum venationem præbet. Quemadmodum & marinos, dulciumque aquarum Pisces, atque Siliginem. Et quia passim compascua, rei pecuariæ fovendæ idonea.

Tassinga.

Tassinga sive *Tosinga*, inter multas alias Insulas, prope Opidum Fioniæ *Swineburgum*, præcipua, milliare in longitudine habens, in qua præter aliquot parochias, curia est *Kettorp*, ad Rosenkransios, & Ranzovios spectans.

Situs.

Mare

Ex hac Insula, ab Opido Ascens, in Iutiam duo sunt milliaria, ex Niburgo in Zelandiam quatuor milliarium per Mare Balthicum trajectus, alioqui admodum periculosus, præsertim Mari procellis exagitato. Nam cum Orientalis pelagi unda, ex tot fluminibus jugiter illabentibus aucta inter tam multas Insulas exitum quærens, inmodum torrentis velocissimo cursu protrudatur, facile contingit, ut ventis a diversa parte obluctantibus, fluctus in immensum attollatur : Nautæque undarum ambiguis vorticibus, periculose implicentur, unde multi in hoc trajectu absorpti feruntur. Anno CIↃ CLXX. Episcopus Slesvicensis, in trajectu hujus Freti cum magno suorum familiarium numero perijt, qui longo tempore post repertus, in Monasterio Furensi in Zelandia sepultus est. Anno CIↃ IↃ XIII Serenissimus Daniæ Rex Ioannes, vix mensem ante obitum, profecturus in Iutiam, incolis jus dicendi, & controversias dirimendi causa, cum Balthicum Mare trajiceret, tempestate subita exorta, cum Regia navis varie luctantibus inter se ventis, atque fluctibus quassata esset, in tanto fuit discrimine, ut cum ad Opidum Niburgum appulisset, ascendissetque de navi in pontem, conversus ad Mare, veluti mortem suam præsagiens, dixerit: Vale Balthicum, vale eam in nos hodie sævitiam exercuisti, ut per te transitum nobis patere posthac te nolle ostenderis. Ac tametsi omnes naves commodissime, inter Scaniam, Zelandiamque per fretum *Den Sund*, navigare soleant, tamen frequenter accidit, ut navigia minora, quibus minus periculi est, ab Insulis ac locis vadosis ex Holsatia. Lubeca, alijsque vicinis Regionibus solventes, per hoc Balthicum Mare navigationes suas instituant. Ita tamen ut in Opido Niburgo, consueta vectigalia, solvere cogantur Sed quoniam hic & supra sæpius Maris Balthici mentionem feci, non possum præterire hoc loco, rem quam in documentis, quæ ætati nostræ potuerunt esse cognita lego, in extrema Scandinavia, qua Mare Balthicum, sive Codanus Sinus finitur, apud Ellebogium Opidum Hafniæ Regni Danici metropoli è regione oppositum, Monstrum æquoreum Monachi formam exprimens ad unguem glabro capite, rusticana facie involucro humerario cuculli speciem adumbrante, in littus illud immanis procellæ vi expulsum fuisse, mutum, sermonis usu defectum, ut cætera marina omnia, lamentis tantum ac suspirijs altioribus perstrepuisse, nec ultra triduum vitam extraxisse; cujus simulachrum expressum ad Carolum V Imperatorem tunc in Hispanijs agentem, a Rege Danico missum, manuque viri nobilis exhibitum constat. Simile exemplum apud Camdenum legimus : Hominem sylvestrem a piscatoribus inter retia comprehensum, qui speciem humanam omnibus membris prætendebat, capillos habebat & barbam prolixam. Hæc & similia exempla confirmant, verum esse, quod vulgus dicit; Quicquid nascatur in parte naturæ ulla, & in mari esse: & non omnino commentitium, quod de Tritone Concham inflante, deque Homine marino ex Legatorum (quos ob id solum Olysipponeses ad Tiberium Principem miserant, & ex equestris ordinis virorum illustri fide refert Plinius. Constat item non omnino fictum & commentitium esse, aut in poëtica corte natum sermonem de Nereidibus : quarum non exiguum numerum apparuisse olim in Gallico littore D. Augusto Legatus illius perscripserat. Eam certe de Nereidibus opinionem haud falsam fuisse testatur idem scriptor, corpus universum squamis hispidum etiam qua humanam speciem referunt, illis tribuens, quarum in morte tristem gannitum, sive ut manuscriptus codex habet, cantum ab accolis longe auditum commemorat. Quid quod apud pagum Brilæ finitimum, cui *Swartewale* nomen est, visatur hujusmodi æquorei Monstri sceletos in æde media suspensa? Sed Hæc hactenus, ad Insulas redeo.

Aroe.

Aroe, in aditu Slesvicensis Ducatus sita, ubi in Fioniam per Arsensem, sive Ottensem sinum, ad Opidum Ascens, trajicitur. Quatuor est distinctis habitata pagis. Sunt & Insulæ *Romso*, *Endelo*, *Ebelo*, *Fenno*, *Broko*, *Brando*, *Toroe*, *Aggernis*, *Hellenis*, *Iordo Birckholm*, &c. Hæc de Fionia Insulisque circumjacentibus dicta sufficient.

Huena.

Quibus hoc loco potius quam nusquam descriptionem Insulæ *Huenæ* in celebri Porthmo Regni Daniæ quem vulgo *Oersund* vocant, sitæ, Coronidis quasi loco libet adjicere : in qua Arx *Vraniburgum* dicta, quamplurimis, varia exactaque ratione, elaboratis Machinis Astronomicis referta.

Situs.

Hujus Insulæ medium ubi Arx ipsa consistit, elevationem Poli quinquaginta quinque, LIV cum dimidio graduum obtinet, & ab Occasu removetur partibus XXXVII fere. Habet autem in circuitu 8160 passus majores, quorum quilibet V pedum assumitur, unde duo quasi milliaria Germanica mediocria in ambitu adæquat. Quæ, cum in celeberrimo totius Regni Freto, per quod quam plurimæ naves ab Orientali in Occidentale mare, & vice versa jucundo prospectu transeunt, constituatur, quædam etiam hujus Regni præcipua Opida in propinquo circuitu prospicit. In Zelandia Hafniam versus Libonotum tribus milliaribus distantem. Helsingoram, ubi naves prætereuntes solvunt vectigalia, & Arcem Croneburgum versus, Circium duobus milliaribus. Totidem etiam Helsinburgum in Septemtrionem, idque in Scaniæ littore distat, in quo etiam Landiskronia, unico saltem milliari dissita. Versus Eurum patet Lunda, quæ licet maritima nō sit, tamen, hinc spectatur versus Meseurum distantia IV milliarium. Malmogia vero Vpophænicem respicit, remota milliaribus quinis. Has civitates Insula in circuitu videt, & vicissim ab his cum sit admodum alta prospectatur.

Soli fertilitas.

Animaliū varietas.

Licet vero non admodum magna sit, nulla tamen ejus pars ociosa & sterilis existit, estque ferax Frugum, & Iumentis abundat, alit Damas, Lepores, Cuniculos, & Perdices magna copia, ac piscaturæ apprime oportuna est. Silvulam habet ex Corylis, ubi nulla Nucum vermiculis unquam infecta visa est, ut neque Glires hæc terra patitur. Olim quatuor arcibus insignis erat, cum Huenellæ gigantissæ (ex qua hæc Insula nomen accepisse creditur) posteri inter quos Hugo & Grunhilda apud Germanos in Athletarum historia celebres, memorantur, illam inhabitarent. Nomina arcium adhuc recensentur : *Synderburga*, quæ versus meridionale littus sita erat, quemadmodum *Nordburga* oppositas partes circa Boream obtinebat. *Kerhecidia* vero Ortum hyemalem, veluti *Hamera* æstivum respiciebat. Harum quatuor Arcium fundamenta adhuc conspiciuntur, sed rudera nulla sunt residua. Licet vero Insula hæc admodum alte inter marinam salsedinem exsurgat, rivulos tamen & fontes aquæ dulcis, nō paucos habet. Estque inter alios fons, qui nulla unquam hiberni frigoris vehementia congelatur, quod alias in his Regionibus est rarissimum. Cæterum hæc Insula Nobilissimi Viri Tychonis Brahe Domini de Knudsdrup Astrologicis omniumque liberalium disciplinarum studijs & Vraniburgo Arce ab eo Serenissimi Regis Daniæ Friderici II decreto, Astronomiæ instaurandæ gratia ædificata, valde famosa.

BORVSSIA.

SIVE

PRVSSIA.

Regio. Nomina, & unde deducta.

B*ORVSSIAM* ultimæ Germaniæ oram a Borussis populis nomen obtinere, Erasmus Stella author est. Hi teste Ptolemæo ad Riphæos montes, ubi in Septemtrionem fusius excurrunt, nec longe qua Tanais ex eis erumpit, consederunt: & sedium suarum pertesi valida manu, se in hæc loca effudere, & a suo nomine Borussiam totam regionem dixere, quæ nunc una litera extrita, & altera mollius expressa *Prussia* dicitur, vulgo *Pruissen*. Rei fidem facit, quod etiamnum populi ad Riphæos habitantes eodem parique sermone quo hi utuntur. Gordianus Gothus tradit Hulmigerios Germanos eam tenuisse, atque ab ijs dictam *Hulmigeriam*, cujus nominis reliquiæ sunt in *Culmigeria*.

Situs.

Borussia a Vistula amne, quem ad Occidentem terminum habet, incipiens, sinumque Maris Balthici qui Septemtrionale ejus latus ambit, percurrens, ad Ortum *Alanos* habet, ad meridiem *Hamaxobios*.

Cæli qualitas & Soli fertilitas.

Aëre fruitur amœno sed frigidiore, Regio omnis est fœcundissima, & finitimis provincijs longe beatior: ager Frumenti feracissimus quod Polonicum & Lithuanicum bonitate excellit. Abundat Melle & Apibus, æque ut ceteræ regiones Septemtrionales, quarum alveos ceu nativos intra arbores ad hoc cavas cernere est: ex quibus tanta Mellis & Cæræ copia provenit, ut Germaniæ, Britanniæque, ac ceteris adjacentibus Insulis, commode harum rerum usum suppeditet.

Animalium varietas.

Est in ea quoque Pecorum ingens vis, multa ac copiosa venatio. Ingentes enim vastęquæ Sylvæ multa Ferarum genera alunt. Quæ præter Vrsos, Apros. Cervos, quibus abundant, proferunt Vros excellēti vi & velocitate, vulgo *Bubalos* vocant. Gignunt & Bizontes jubatos, e Boum sylvestrium genere. Equos etiam sylvestres quorum carne incolæ vescuntur. Gignunt & Alces (quos falso sylvestres Asinos quidam autumant) specie media inter cervinam & jumenti, nisi quantum aurium proceritas, ipsaque cervix distinguit, magnitudine inter Camelum & Cervum, hos vulgo *Elandos* vocant. Præter illa & pelles quasdam non ignobiles mittunt hæ sylvæ, quę vestium fimbrijs principum hominum subduntur. Lectorum etiam stragula ex his consuunt, pretioque ingenti vendunt. Ictides Latini ea animalia, vulgo Martes vocant.

Imperium Majorum.

Vsque ad tempora Friderici II Imperatoris plerique Borussi idololatræ fuerunt, quo imperante anno CIↃ CCXV Crucigeri Ordinis Teutonici eos vicere, Religionemque Christianam docuere. Postea Provinciæ & Ciuitates Borussiæ anno CIↃ CCCC XIX, Crucigerorum moti avaritia & ferocia, ad Casimirum Poloniæ Regem defecerunt. Post annos triginta octo repetita defectione Marieburgum cum alijs castellis & urbibus Regi vendiderunt 476000 florenis. Quum autem Mariani obedientiam Regi recusarent, tamdiu utrimque vario Marte dimicatum est, donec universus tractus Alberto Brandeburgico ultimo Crucigerorum Magistro cessit, qui etiam Cracoviæ a Sigismundo Polonię Rege Princeps secularis & eques auratus factus est. Itaque nunc partim exclusis, partim conversis Barbaris, Regio omnis a Polonis & Germanis habitatur. Nisi quod reliquiæ Barbarorum ad Curlandicum Lacum adhuc supersunt, qui eum Livonibus & Lithuanis idiomate, moribus, habituque conveniunt.

Vrbium nomina.

Divisam autem fuisse Borussiam tradunt in duodecim Ducatus a Venedusó Principe, quorum nomina hæc, *Sudavia, Sambia, Natangia, Nadravia, Slavonia, Bartonia. Galindia, Varmia, Hogerlandia, Culmigeria, Pomesania* & *Michlonia* *Sudavia* prorsus a Crucigeris ita vastata est, ut ex nobili Ducatu hodie vix septem pagi, quidem viles, in Luptaviensi territorio supersunt. In *Sambia* sunt Civitates plures, *Lebenicht*, exstructa anno CIↃ CCLVI *Kneyback* anno CIↃ CCC LXXX *Regis Mons*, CIↃ CC LX, *Fischusia* anno CIↃ CC LXIX, *Lechstet* anno CIↃ CC LXXXIX. *Mulmelburgia* anno CIↃ CC LXXIX. In *Natangia* Civitates sunt, *Valdonia, Cirania, Centia, Creneburga; Heligenbeil, Fridlandia, Schippenbeilia, Brandenburga*. In *Nadrovia* vix aliquot casę & tuguriola supersunt: cætera vastata sunt. In *Slavonia* sunt *Ragneta, Tilsa, Renum, Liccovia, Salavio, Labia, Tapia, Vintburgia, Christaderder, Baytia. Cestia, Norbeitia, Vonsdorf, Angenburgia*, & *Dringofordia*. In *Bartonia* sunt *Nordenburga, Iohansburga, Iurgburga, Inserburga, Richtenerder, Bortonia*, & *Rhenum*. In *Galindia* sunt *Orteleburgum, Rastenburgum, Neyburgum, Passenhumia, Dreschlovia, Lucia* & *Lutzenburgia*. In *Warmia* sunt *Ressel, Streburg, Bischofstein, Wartenburg, Allenstein, Melsatia, Helsberga, Wermeditum*, & *Gustadia*. In *Hogerlandia* sunt *Brandenburgum, Tolkiemit, Munbusia, Schorpovia*, & omnium maxima *Elbinga*, in littore maris exstructa, splendidis, civium opibus & mercatorum frequentia celebris. In *Culmigeria* sunt, *Turunia* nobile Emporium exstructum ad Vistulam anno CIↃ CC XXV. *Culmina, Wentslavia, Adulsia, Geandetz. Gugeleburga, Schonsa Stesburga, Bartonia, Neumarckt, Ragosna, Papania, Fridech, Lipno, Lesna, Colba, Luben, Reden, Bergelavia, Lautergurgia*. In *Pomesania* est *Marieburgum*, Civitas ampla & munitissima, exstructa anno CIↃ CCC II. *Menticha, Stum, Christburga, Prensmarc, Salfeld, Merinec, Holand, Lustadia, Osterrada, Rosenburga, Marienwerder, Garnesia, Eulonia Germanica, Lebmulia, Hohensteyn, Schonenberga, Culenberga, Neunburga, Salavia*. In *Milchlovia*, omnia destructa & vastata sunt, præter unam *Straburgam*, Regio omnis importationibus exportationibusque variarum mercium apta, propter frequentiam Fluminum, Sinuum, Portuum.

Flumina.

Fluvij præcipui sunt, *Vistula, Nemeni, Cronon, Negat, Elbinga, Vusera, Passaria, Alla, Pregol, Ossa, Vrebnicz, Lica* & *Lavia*. In quibus ut & in Lacubus dives piscatio.

Maris Cõmoditas.

Mare etiam incredibilem piscium fœturam & copiam subministrat. Porro in littoribus Borussię ad mare Balthicum Succinum colligitur quod incolæ vocant *Bernsteyn* ab urendo, & *Augsteyn* quod oculis prosit, Græci Electrum vocarunt, quoniam Sol vocitatus sit Elector, respicientes nimirum ad fabulam Phaethontis. Servius in octavam Æneida dicit tria esse Electri genera, unum ex arboribus quod Succinum dicitur: aliud quod in terra invenitur: tertium quod fit de tribus partibus Auri & una Argenti. Latini succino dederunt nomen a succo, quod & Solinus indicat, quum scribit, *Succum esse arboris, de nominis capessas qualitate: Pinum vero unde sit genitum, si usseris odor indicabit.* Quod autem addit, *Precium operæ est ire longius, ne Padanæ Sylve credantur lapidem flevisse*, respicit nimirum ad fabulam quam Ovidius lib. II. Metamorph. refert: Heliades enim Phaëthontis Sorores miserandum casum Fratris deplorantes juxta Padum in Populos versæ dicuntur, Clymene autem.

Mater dum truncis avellere corpora tentat,
Sanguineæ manant tanquam de vulnere guttæ,
Inde fluunt lachrymæ, stillataque Sole rigescunt
De ramis Electra novis, qua lucidus amnis
Excipit, & Nurtbus mittit gestanda Latinis.

PRVSSIA
MARE
BALTICVM
Ost
See
Curisch haff
Pautzker wick
Frisch haff
Hockerland
SAMOGITIÆ PARS
Samaiten
PODLACHIÆ PARS
Desertum Mazouiæ
CVLMIA
Septentrio
Meridies
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio

BORVSSIA:

Plinius scribit a Germanis appellari Glessum a vitro, cui non dissimile est, quum utrumque sit pellucidum. Atque in-
de Glessaria regio ipsa a Romanis dicta. Ejus genera plura sunt. Candidi odor est præstantissimus, pretium nigro vili-
us: sequuntur fulva & cerea. Fulvis major auctoritas, & quidem translucentibus modico fulgore; imaginē enim igne-
am, non ignem inesse placet. Sunt in quibus decocti Mellis lenitas probatur, quę etiam ex eo mellea vocantur. Nero
Imperator inter cetera vitę suæ portenta, capillos Conjugis suæ Poppeæ in hoc nomen adoptaverat, quondam carmi-
ne succina appellando. Ejus ævo tanta copia Romam advecta est, ut retia arcendis Feris podium protegentia Succinis
nodarentur. Arma vero & Libitina totusque unius diei apparatus esset e Succino. Copiam istam procuravit Eques
quidā Romanus, missus ea gratia ad Germaniæ Littora: qui etiam maximum pondus glebæ attulit XXIII Librarum.
Solinus tamen refert, id a Rege Germanię Imperatori dono datum. Italorum primi Succinum noverunt Transpada-
ni, allatum a Germanis in Pannoniam, inde circa Mare Adriaticum ad Venetos, quos Henetos Gręci vocant, quæ
res Græcorum Fabulæ caussam videtur dedisse. Initio agrestes Feminæ Monnilium vice Succina gestabant, postea in
delicijs tantum ejus aucta est taxatio, ut hominis quamvis parva effigies, vivorum hominum vigentiumque pretia su-
peraret. Vis Succini ususque in multis. Attritu calefactum paleas & folia arida attrahit, ut Magnes Ferrum. Propterea
Arabes Succinum vocāt *Carabe*, quod Aboali interpretatur rapiens Ferrum. Cardanus ab humo folia ad duos pedes
in sublime rapta fuisse scribit Succini vi. Ramentorum ejus usus apud quosdam in sacris est loco Thuris: quidam ea
Oleo addunt, quod sic dilucidius diutiusque flagret quā lini medulla. Quis autem ejus in medicina usus sit, plenius ex
C. Plinio peti potest, qui de hac re disserit lib. XXXVII. Histor. naturalis cap. II & III. Habet etiam Borussia Silvas in-

Sylvæ.

cæduas, unde vis ingens lignorum & ad navalem usum & ad domesticum convehitur; teretumque Arborum ad ma-
los navium accommoda, quæ inde in remotissimas oras deferuntur: habēt & Sylvæ præter id suas divitias, unde qua-
si sponte compendium non mediocre Incolis provenit, Apum scilicet, de quibus supra diximus, & Ferarum, Dividi-

Ratio gubernandi

tur hac nostra ætate in Regiam & Ducalem. Poloniæ Rex, utramque Vistulæ ripam, usque ad illius ostia hoc tempore
immediate possidet. Insula quoque Vistula & Nogato conclusa, & omnia ad Recentem sinum Opida & arces *Elbin-
ga*, *Tolkemit*, *Frawenberga* & *Brunsberga*, usque ad Passariæ ostium: & tota *Warmiensis* Diœcesis ditio, ad Meridiem am-
pla, & Opidis agrisque cultissima, vesicę instar, media in Ducali Borussia pendens, in Regis solius sunt potestate. Etsi
autem hæc Borussia Regi immediate subjecta, eodem cum Polonis Regno continetur: tamen peculiare Consilium

Senatores. & eorum frequentia.

publicum, leges, judicia (a quibus tamen ad Regem provocatio est) Ærarij, & belli gerendi rationem habet. Consilia-
rij Hujus Borussiæ quatuordecim sunt. Duo Episcopi, *Warmiensis*, qui sedem suam habet in Braunsberg, & *Culmensis*.
Tres Palatini *Culmensis*, *Marieburgensis* & *Pomeranicus*. Tres Castellani, *Culmensis*, *Elbingensis* & *Gedanensis*, *Dantzick*
vulgo; totidemque Succamerarij, & tres primariæ civitates, *Torunia*, *Elbinga*, *Dantiscum*. Hi bis quotannis ad delibe-
rationes & judicia cōveniunt, mense Maio Marieburgi *Margenburg*: ad Michaelis, Grudenti. Capitanei, seu Præfecti
arcium & redituum regionum octodecim sunt; *Marieburgicus*, & in Palatinatu, *Stumæ*, *Gnevæ*, *Mevæ*, *Stargardiæ*. In Po-
menarico, *Slochoviæ* supra Tucholam juxta Bro flu. *Suezæ*, *Tucholæ*, *Dersaniæ*, & *Pusci* in Culmensi, *Brodnicæ*, *Crudenti*,
Radine, *Reden* forte, nisi sit *G. Raden*, *Golbæ*, *Rogosnæ*, *Regenhausen*, & alij tres.

Ducalis autem Borussiæ olim Fratrum Crucigerorum Teutonici ordinis propria, sub Alberto Brandeburgico
Ordinis Magistro in hæreditarium Ducatum conversa, & ab Imperio Germanico avulsa, in Poloniæ Regis fidem &
clientelam anno CIↃ IↃ XXV concessit. Ejus Princeps primum ac proximum Regi locum, in Consilijs, Comitijs &
alijs conventibus apud Regem Poloniæ tenet. Si lites inter Regem & Ducem exoriantur, a Consiliarijs Regis jura-

Leges & instituta.

mento novo ad juste judicandum obligatis, Marieburgi aut Elbingæ dirimuntur. Nobiles autem seu alij contra Du-
cem actionem habentes, coram Ducis Vasallis a Duce ad judicium deputatis, eam instituunt, a quibus provocatio ad
Consiliarios Regis & Ducis Marieburgi constitutos libera permittitur. Cæterum unusquisque in judicium ubi bona
sita sunt, vel domicilium Reus habet, vocari debet, nec ad extranea judicia trahi, aut a recto detinere potest. Iudicium
aulicum quinque originarij Nobiles & tres Iurisconsulti administrant. Iudices in Provincijs ita constituuntur, ut ex
tribus a qualibet provincia nominatis, Princeps unum eligat, secundum jus Culmense & constitutiones Provinciæ
judicet. Si contra privilegia, libertates, jura, aut consuetudines Princeps faciat, nec ad preces subditorum factum su-
um emendet, liberum est Ordinibus provinciæ absque ulla rebellionis aut seditionis culpa ad Regiæ Majestatis Po-
loniæ patrocinium confugere, & vi pactorum inter Regem & Ducem initorum, defensionem suorum privilegiorum
ab eo postulare.

Sunt etiam in Ducatu Borussiæ duo Episcopi, *Sambiensis* qui Regiomonte, vulgo *Koningsperg*, & *Pomisaniensis* qui
in Marienwerder sedet, quibus jurisdictio Ecclesiastica integra & non impedita in Academiam, Consistorium, Eccle-
sias. Pastores, Scholas & omnes causas Ecclesiasticas & matrimoniales; etiam facultas singulis annis visitandi & syno-
dos particulares ad consensum in Doctrina, in ritibus & in disciplina retinendum, permittitur. Delicta eorum Episco-
porum Politica, per Ducem: Ecclesiastica vero, si in doctrina vel ritibus deliquerunt, per generalem Synodum co-
gnoscuntur & puniuntur. Hujus Ducalis Borussiæ provinciæ sunt *Natangia*, *Sambia*, Regiomonte urbe magna orna-
ta, aulę Ducalis sede, Academiaque & emporio celeberrimo insignis, *Nadravia*, *Sclavonia*, *Sudovia*, *Galindia*, *Bartovia*,

Mores.

Pogesania, *Pomesania* amplissima provincia, & *Sossavia*. De Regione & ritibus Veterum Borussorum mira narrat Me-
letius epistola X ad Georgium Sabinum. Coluerunt Dęmonia pro Dijs, atque etiam nunc multis in locis occulte co-
lunt. Immunda quæque Animalia, ut Serpentes, Colubros perinde ac Deorum famulos nuntiosque religiose vene-
rati sunt, quos intra Domos nutriebant, ijsque ut Dijs penatibus, litabant. Deos iu Sylvis ac Lucis habitare dixerunt,
illis victimis ibidem ut placarentur, immolandum esse: ab his Solem pluviasque expetendas. Feras omnes, Alcem
præcipue, has silvas incolentes, ut Deorum servos venerandas esse senserunt, ideoque ab eis abstinendum. Solem &
Lunam Deos omnium primos crediderunt. Tonitrua ac fulmina ex consensu gentium adorabant, tempestates aver-
tendas citandasque precationibus dixerunt. Hirco in sacrificijs usi sunt, ob fœcundam Animalis istius naturam. Præ-
cellentes Arbores, ut Robora, Quercus, Deos inhabitare dixerunt. Quare nec ejusmodi arbores cædebant, sed religi-
ose ut Numinum domos colebant. In eo numero & Sambucum & plerasque alias habuere. Dies etiam natalitios &
funera pari modo celebrarunt, mutuis, scilicet, commessationibus & compotationibus, cum lusu & cantu absque
mœrore, cum summa hilaritate & gaudio. Tam Barbari & literarum rudes olim fuere, ut nec credibile putarent, si
quis diceret Homines inter se posse aperire quæ sentiant & velint beneficio literarum. Idiomate proprio, & Livo-
nico non absimili utebantur, valdeque liberales & hospitales sese advenis exhibebant, quorum potus aqua Melle
mista, & Lac equinum. Sed de his satis. Plura qui volet petat ex Erasmi Stellæ de Borussiæ antiquitatibus libro se-
cundo.

LIVONIA
SIVE
LIEFLAND

BORVSSIAM in mea Methodo sequitur *Livonia*, sive *Levonia*, vulgo *Liefland*, de cujus
nominis ortu, nihil certi asseverare ausim; de eo autem sic scribit Althamerus. Fieri po-
tuit, inquit, ut a Lemovijs progressi sint Livones seu Livonij postremi Germanorum ad *Regio unde dicta.*
littus Venedicum, ad Parallelum Scandinaviæ Insulæ, quæ Gotlandia dicitur, habitantes,
quos tamen ab Efluis mallem derivare, vocabulo vulgari nonnihil suffragante, Eyflen-
der vocantur. Levonorum etiam mentio est aqud Ptolemæum lib. II cap. XI. paul-
lo post ubi de Æstijs sermo fit, inquiens corruptam Taciti lectionem restituisse Beatum
Rhenanum, qui reposuerit Æstiorum gentes. Apparet enim, inquit, Rhenanus, in Arche-
typo fuisse Æstuorum pro Æstiorum, ex quo alius fecerat Estuorum, nam u pro ij vete-
res librarij ponebant. Si vero Archetypus habuit, inquit Althamerus, Efluos, ausim ju-
rare Eyflandios ab illis nuncupatos, vocabulo paullum variato, Hi populi etiam Sudini dicuntur, & eorum regio
Sudina, Prussiæ coherens. Lectunos quoque eodem reponere placet nonnullis, a quibus fiere potest, ut nomen deri-
vatum sit, Livonia autem ad Mare Balthicum sive Sinum Venedicum porrecta est Longitudine cxxv mil. Germa-
nicorum, latitudine xl. Eam cingunt Borussia, Lithuania & Russia, cætera, Livonicus sinus lambit. Regio omnis *Situs.*
plana, ac fertilissima est. Frumentum tanta copia profert, ut in annonæ caritate vicinis quoque regionibus opem *Soli fertilitas.*
ferat. Abundat etiam Lino optimo, ac Armenta alit plurima. Vrsos præterea in Sylvis habet. Alces, Vulpes, Lyn-
ces, Martes, Zebellos, Hermelinos & Castores. Lepores pro anni tempestate colorem mutant, haud secus atque apud *Animaliũ varietas.*
Helvetios in Alpibus. Hieme sunt albi, æstate cinericei. Estque Ferarum tam frequens ubique venatio, ut eo ne ru-
sticus quidem, licet crudeliter a Nobilitate habitis, unquam sit interdicta. Brevi, Livoniæ nihil deest eorum quæ ad
vitam humanam sustentandam necessaria sunt, excepto Vino, Oleo & quibusdam alijs, quæ mitiori Cœlo subjectis
terris concessa divinitus, quæ tamen ex alijs regionibus abunde advehuntur. Livonia ante annos cccc opera Merca-
torum Bremensium, & præcipue militum. Teutonici ordinis ad fidem Christi adducta, cum multa periculosa cum *Imperium Majorum.*
externatum intestina bella & bellorum calamitates pertulisset, & vicinis suis Regibus & Dynastis quodammodo præ-
dæ esset, tandem anno CIↃ IↃ LIX, sub Gothardo Ketlero ordinis Teutonici ultimo Magistro in fidem & clientelam
a Sigismundo Augusto Rege Poloniæ tanquam membrum Regni & magni Ducatus, Lithuaniæ accepta est. Cum
autem die quinto Martij anno LXII, Magister ordinis Gothardus in arce Rigensi coram Poloniæ Regis Commissario
Nicolao Ratzevilo Palatino Vilnensi ordinem suum resignasset, & primum Crucem, deinde Sigillum, postea literas
& diplomata omnia, quæ Ordo a Cæsaribus & pontificibus acceperat: præterea claves arcis Rigensis & portæ Civi-
tatis, officium Commendatoris, jus cudendæ monetæ, vectigal piscium & omnia alia sua & Ordinis sui Iura Poloniæ
Regi cessisset ac tradidisset: statim facta resignatione Gothardus prædicto Palatino nomine Regiæ Majestatis, Dux
Curlandiæ & Semigalliæ publice proclamatus est, eique e vestigio nobilitas Curlandica & Semigallica velut hæredi-
tario Domino juramentum fidelitatis præstitit. Postridie etiam dux Curlandiæ summus Regiæ Majestatis Locum-
tenens & Gubernator Livoniæ in curia Rigensi publice renunciatus, & claves arcis & portæ civitatis recepit. Nobi-
litati vero & Civibus omnia sua jura & privilegia restituta & cõfirmata sunt, prout in litteris apud D. Davidem Chy-
træum videre licet. Dividitur autem Livonia in tres partes locis & linguis distinctas, videlicet in *Estiam*, *Letteam* & *Vrbes.*
Curlandiam. *Estiorum* provinciæ sunt, *Harria*, cujus Metropolis est *Revalia* Aquilonem versus ad mare Balthicum sita,
nihilo Riga inferior, a Voldemaro condita & portu celebris. Cives jus habent Lubecense, monetamque cudunt qua-
drangularem. *Viria* in qua *Weisenburg*, *Tolsberg*, *Borcholm* Episcopi Revaliensis sedes. *Allantakia*, ubi *Nerva* ad fluvium
ejusdem nominis, habetque ex adverso arcem Moschorum *Ivanowgorod*. Fluvius hic Livoniam a Moschorum ditio-
ne dirimit, & *Nyschlot*: *Odenpoa*, in qua *Derpt* sive *Topatum*, urbs Episcopalis & mediterranea *Wernebec*, *Helmede*, & *Rin-
gen*: *Iervia*, ubi *Wittensteyn*, *Lais*, *Overpolen*, *Vellin*: *Wichia*, ubi *Abseel*, *Leal*, *Lode*, & *Parnovia*. Istis adjacent Insulæ *Osilia*,
Dageden, *Mona*, *Wormse*, *Vrangen*, & *Kien*, & aliæ plures, in quibus partim Estica, partim Suevica lingua utuntur. *Letto-
rum* urbes sunt, *Riga*, *Kokenhusen*, *Wenden*, *Wolmar* & tota Diœcesis Rigensis. *Riga* Primaria totius Livoniæ Civitas est
ad Duinam, qua se in sinum Venedicum exonerat. Colonia hæc Bremensium est, muro fortissimo, propugnaculis,
turribus, & bellicis tormentis contra omnem vim instructa, fossis insuper duplicibus & accutis stipitibus munita. Ar-
cem habet instructissimam, in qua olim Magistri Livoniæ (Ordinis fratrum Teutonicorum) sedem habuerunt: eam
ante paucos annos Gothardus Ketlerus, de quo supra, Regis Poloniæ feudalis nomine regio administravit; sed in ci-
vitatem ipsam nihil usurpavit juris. Administratorem enim sive Capitaneũ aliquem Cives libertatis adsertores stre-
nui nõ patiuntur, tributa solum Regi Poloniæ & obedientiam fideliter præstant, in cæteris jus municipale habentes.
Præterea forũ hic est omnium fere merciũ Septemtrionalium, Picis, Lini, Ceræ, Canabis, Lignorũ, aliarũque rerum
istiusmodi. Livi vero dicti sunt, qui tractum littoralem a Riga & ostio Duinæ versus Salin & Parnoviam flu. incolue-
runt. *Curlandiæ* opida & arces sunt, *Goldingẽ*, *Cãda*, *Winda*, quæ Polonis dicitur *Kies*, nobis *Wenden*, celebris jam olim
ob aulam magistri ordinis Teutonici, in qua etiam Comitia celebrari solita: nunc Polonicis præsidijs obsessa est: *Dur-
ben*, *Srunda*, *Grubin*, *Pilten*, *Amboten*, & *Hasenpot*: *Semigalliæ*, *Mitovia*, sedes aulæ Ducum Curlandiæ, *Selburg*, *Bauschenburg*
Doblen, & *Dalem*, urbes sunt. Semigalliam vero & Curlandiam a Littorum populis & reliqua Livonia, fluvius Duna
disterminat. Etsi autem Livonia uti dictum est, nunc Regi Poloniæ subjecta est, & Moschus tamen & Rex Sueciæ &
alij multas arces & civitates in ea occuparunt & adhuc tenent, quisque sibi viciniores, nempe quas Polonus se resti- *Lacus*
turum suo corpori juravit. In Livonia permulti sunt Lacus, insignior est *Beibus*, qui in lõgitudinem ad xlv milliaria Ita-
lica porrigitur, atque vario Piscium genere abundat. Fluvij sunt *Duina*, *Winda*, & *Beca*, ac nonnulli alij *Duna* sive *Dui-* *Flumina.*
na Ptolemæi *Rubo* Peucero, ex Russia longissimo tractu per Lithuaniam & Livoniam manans duobus infra Rigam

Q q

milliaribus

LI: VONIA
Sue: tiæ pars
Gotland
Finnicus
Sinus
Sinus magnus
Liuoniæ
Osel
CVR LAND
LIEF LAND
Let ten
Wierland
Mos co uiæ pars
Polo censis Ducatus
Li thuani: æ pars
Milliaria Germanica communia
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio

LIVONIA.

milliaribus in Sinum Livonicum & Balthicum Mare tandem infunditur. *Winda* in Balthicum itidem mare exoneratur nõ lõge a cujus ostio maxima est Maris profunditas,ac locus periculosissimus. *Beca*, incolis *Einbeck*, uno fertur alveo in Oceanũ;qui cum de præruptis scopulis præcipiti lapsu ruat, idem vicinioribus accidit, quod usu venire habitantibus ad Nili cataractas accepimus(inquit Leunclavius)uti nimirum paullatim surdescant. Regio siue montibus, nemorosa ac Sylvis in immensum densa. Atque hic Hercyniæ ingentia brachia. Ad ostium Duvinæ mari proximum

Sylvæ. Opera publica.

est *Dunamunta*, arx inexpugnabilis, duobus a Riga milliaribus, præsidijs Polonicis munita ; ad quam omnes naves exteræ tributum pendunt. Est & medio intervallo *Blokaus*, præsidium regium, ad quod naves iterum excutiuntur. Est & *Felinum* arx munitissima & civitas in Estlandiæ Ducatu ; quam stipendarij milites Germani una cum ultimo livoniæ magistro Gulielmo Furstenbergo memorabili & detestanda perfidia, Moschorum Duci prodiderunt : qui Magistrum captum in vinculis detinuit ad mortem usque,civitatemque totam exussit.Ex eo tempore Felinum cum toto Palatinatu vicino Moschorum Regi paruit, Livonia vero Magistris caruit. *Ternestum* etiam, quod alij *Taurum* vocant, arx quondam munitissima fuit : eam ante a Moschis captam Lithuani Duce Nicolao Radziwilo Palatino Vilnensi cuniculis actis & supposito pulvere nitrato totam dissiparunt, anno CIↃ IↃ lxi, et aliæ. Episcopatus in Ri-

Ritus & mores.

vonia sunt quinque,e quibus Rigensis dignitate pollet.Reliqui sunt *Derpt*, *Revel*, *Oesel*, *Gerlandt*. Cæterum in Livonia permulti adhuc gentilium ritu vivunt,vera Dei cognitione destituti.alij Solem adorant,alij Lapidem,sunt etiam qui Serpentes & Dumeta. Die Georgij Sacrificium facere solent, ut & Borussi, Samogitæ & Ruteni, *Pergrubio*, qui Florum,Plantarum, omniumque germinum Deus creditus. Huic sacrificant hoc modo.Sacrificulus, quem *Vurscayten* appellant, tenet dextra obdam Cerevisiæ plenam,invocatoque Dæmonij nomine,decantat illius laudes : Tu,inquit,abigis hyemem,tu reducis amœnitatem veris:per te agri & horti virent,per te Nemora & Sylvæ frondent.Hac cantilena finita, dentibus apprehendens obdam ebibit Cerevisiam nulla adhibita manu:ipsamque obdam ita mordicus epotam, retro supra caput jacit:quæ cum e terra sublata iterumque impleta est, omnes quotquot adsunt, ex ea bibunt ordine, atque in laudem Pergrubij hymnum canunt. Postea epulantur toto die, & choreas ducunt. Multi quoque ex Gentibus supra nominatis adhuc singulari veneratione colunt *Putscatum*, qui sacris Arboribus & Lucis præest. Is sub arbore Sambuco domicilium habere creditur.Huic passim Homines superstitiosi litant Pane,Cerevisia,alijsque cibis sub Arbore Sambuco positis, Putscatum precantes, ut *Marcoppolum* Magnatum & Nobilium Deum placatum efficiat.Colunt etiam Spiritus quosdam visibiles lingua Rutenica, *Cultky* dictos : hos credunt habitare in occultis ædium locis,vel in congerie lignorum,nutriuntque eos laute omni ciborum genere, eo quod afferre soleant nutritoribus suis frumentum ex alienis horreis furto ablatum.Mortuum aliquem terrę mandaturi,genialiter circum cadaver epulantur,defunctumque invitant ab bibendum,cottabo etiam superinfuso.Postea deponunt in sepulchrum adduntque ei securim,cibum,potum,& nummulos aliquot pro viatico : inclamantque, Abi in alium orbem, Teutonibus imperaturus,quemadmodum tibi tuisque imperarunt.Sub Frederico Imperatore Christianam fidem primum admisere.Meinardus autem vir(ut ajunt)Religiosus,Livoniam primus adijt,cum Mercatoribus,Anno ducentesimo supra Millesimum, ibique aliquamdiu commoratus in casula quam sibi exstruxerat, sermonem Incolarum didicit, eosque Christianæ Religionis mysteria docere instituit,Basilicam erexit, & Episcopus Livoniensis ab Archiepiscopo Bremensi factus est. Successit illi Bertoldus quidam Cisterciensium Abbas, qui se una cum Teutonibus contra Paganos armavit,& in prælio ab ijs confossus est. Tertius Episcopus fuit Albertus qui Rigam muro cinxit. Tanta initio simplicitate vivebant, ut expresso favis Melle Ceram abijcerent, nullum ejus usum in rebus humanis rati : postea tamen docti ab exteris, pretium ei addiderunt. Labori apud eos operam dare vitio datur. Mulieres in regione natæ, magnam præ se ferunt pompam, alias aliunde adventantes contemptui habentes. Nolunt mulieres sed dominæ appellari, ac nullo labore muliebri occupatæ : rhedis hyeme & navibus æstate circumvagantur. Genti potus est Medo,

Vestitus. Mercimonia.

Cerevisia,& Vinum,quo non nisi importato & exotico ditiores utuntur, videlicet Rhenensi. Fœminæ pulchritudinem corporis dehonestant larva vestimentorum.Merces quæ ex Livonia in Germaniam aliasque regiones devehuntur,sunt Cera,Mella, Cineres, Pix arida & liquida, quam *Teer* vocamus,Linum, variæ ferinæ Pelles, & Coria. Item illud Frumenti genus,quod Secale Latini,nos *Rogghe* appellamus magna copia quotannis hinc ad nos adfertur.Veniunt ad urbem Rigensem ex multis nationibus Mercatores,nempe Moschovitæ,Turcæ,Hispani,Angli,Scoti, Sueci & Germani,ut ibi commercia exerceant.His autem de Livonia expositis,rem me Lectoribus non ingratam facturum puto:si nonnulla de Lycaonibus qui hic frequentes esse feruntur coronidis vice subjecero. Scriptores qui fide digni videri volunt, inter quos Olaus Magnus, Homines quosdam in hoc tractu quotannis in Lupos converti affirmant. Ejus autem verba non gravabor hic apponere,ut narrationis inauditæ novitate animos legentium nonnihil recreem levando tædium:ita autem scribit lib. xviii cap.xlv. *In Prussia,Livonia atque Lithuania,quamvis Luporum rapacitatem per totum pene annum Incolæ haud exiguo cum damno experiuntur, quia eorum pecora ingenti multitudine passim in Sylvis,dum modo exiguo intervallo a grege abberrant,dilaniantur,ac consumuntur:tamẽ hoc dispendium non adeo magnum ab illis reputatur quam quod ab Hominibus in Lupos conversis sustinere coguntur. In festo enim Nativitatis Christi sub noctem, statuto in loco, quem inter se determinatum habent, tanta Luporum ex Hominibus diversis in locis habitantibus conversorum copia congregatur, quæ postea eadem nocte mira ferocia cum in genus humanum, tum in cætera animalia, quæ feram naturam non habent, sævit, ut majus detrimentum ab his, istius regionis inhabitatores, quam a veris & naturalibus Lupis accipiant. Nam uti compertum habetur, ædificia Hominum in Sylvis existentium, mira cum atrocitate oppugnant, ipsasque fores effringere conantur, quo tam Homines, quam reliqua Animantia ibidem manentia consumant. Cellaria cervisiarum ingrediuntur, aliquot Cervisiæ, aut Medonis tonnas epotant, ipsaque vasa vacua in medio cellarij unum super aliud elevando collocant : in quo a nativis ac genuinis Lupis discrepant.* Et paullo post: *Intra Lithuaniam, Samogithiam, ac Curoniam est paries quidam ex quodam castello diruto reliquus, ad hunc certo anni tempore aliquot millia eorum conveniunt, ac unius cujusque agilitatem in saltando explorant : qui hunc parietem transilire nequiverint, uti pinguioribus fere evenit, flagellis ab eorum Præfectis cæduntur. Denique constanter asseritur, inter hanc multitudinem etiam istius terræ Magnates, atque ex prima nobilitate viros versari.* Hactenus ille. Quomodo autem ad eam vesaniam, ac metamorphosin terribilem, quam deinde statis temporibus negligere haud possunt, plerumque perveniant, sequenti capite docet idem Olaus, sicuti xlvii aliquot in Lupos conversorum exempla recenset. Nos tamen cum Plinio, quemadmodum & in Hibernia supra diximus, fabulosa hæc existimamus, nisi forte illa exuberantis atræ bilis malitia, Lycanthropia Medicis dicta, corripiantur, quæ ejusmodi phantasmata ciet,ut sese in Lupos transformatos opinentur. Sed de Lycaonibus istis ac de ipsa Livonia hæc sufficiant, ad Russiam pergimus.

Regio. Nomina. Etymon. Moscoviæ. Situs.

RVSSIA quæ etiam *Roxolania* dicitur, gemina est, *Nigra* & *Alba*. Illa Poloniæ contermina est, hæc Moscoviæ pars. Porro *Moscovia* a Moscho amne haud dubie sic dicta, qui & regiæ urbi, quam interfluit, suum quoque nomen indidit. Porro Moscoviæ imperium longe lateque extenditur, ac mari glaciali a Septemtrione terminatur, ab Oriente Tartaros, a Meridie, Turcas & Polonos, ab Occidente vero Livones & Sueciæ Regem, vicinos habet. Quo omni tractu amplæ ditiones continentur; itaque Moscoviæ Dux hoc titulo fere utitur: *Magnus Dominus Basilius, Dei gratia Imperator ac Dominator totius Rußiæ, nec non magnus Dux Volodimeriæ, Moscoviæ, Novogrodiæ, Pleschoviæ, Smolentiæ, Isferiæ, Iugeriæ, Permniæ, Vetchæ, Bolgariæ*, &c. *Dominator & magnus Princeps Novogrodiæ, inferioris terræ, Cernigoviæ, Razaniæ, Volotchiæ, Rezeviæ, Beschiæ, Rostoviæ, Iaroslaviæ, Belozeriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condiniæque*, &c. Immoderata in Moscovia & aspera Aëris temperies, adeo tamen salubris, ut ibi ultra Tanais fontes Septemtrionem & Orientem versus nulla unquam pestis sæviat. etsi morbum haud dissimilem habeant quem *Calorem* vocant, qui intestina & caput adeo infestat, ut paucis diebus pereant. Regio in universum neque Vitem neque Oleam neque paullo suavioris pomi frugiferam arborem præter Melopepones & Cerasa producit: quum teneriora queque gelidissimis Boreæ flatibus exurantur: Campi tamen Tritici, Siliginis, Milij, Panicique & omnis generis Leguminum Segetes ferunt, sed certissima Messis in Cera & Melle consistit. Regio enim omnis fœcundissimis Apibus plena est, quæ non in manufactis agrestium alvearibus, sed in ipsis arborum cavis probatissima mella conficiunt. Hinc per Sylvas & opacissimos saltus magna Apum examina de ramis arborum pendentia uvarum instar videre licet. Reperiuntur sæpe Favorum ingentes massæ arboribus conditæ, veteraque mella deserta ab Apibus, quum singulas arbores Agricolis scrutari & evacuare molestum sit. Iovius in libello quem scripsit de Legatione Moscovitarum, refert, Demetrium Legatum narrare solitum cum multo omnium risu; Agricolam quemdam quærendi Mellis caussa in prægrandem cavam arborem superne desilijsse, eumque profundo mellis gurgite pectore tenus fuisse haustum, ac biduo vitam solo melle sustinuisse, quum vox opem implorantis in ea sylvarum solitudine ad viatorum aures penetrare nequivisset. Ad extremum vero desperata salute mirabili casu ingentis Vrsæ beneficio, inde extractum evasisse, cum forte ejus Beluæ ad edenda Mella more humano se demittentis, aversos renes manibus comprehendisset, & eam subito timore exterritam ad exsiliendum tum tractu ipso, tum multo clamore concitasset. Lini & Canabis Regio fertilissima est. Nulla Auri Argentive vel ignobilioris Metalli, Ferro excepto, apud eos vena, secturave reperitur, nullumque est tota regione vel Gemmarum vel pretiosi Lapilli vestigium. Sylva hic Hercynia immanibus Feris plenissima. Ea in parte quæ vergit ad Prussiam Vri ingentes & ferocissimi Taurorum specie reperiuntur, quos Bisontes uocant. Itemque Alces cervina effigie, & cum carnea proboscide altisque cruribus, & nullo suffraginum flexu, *Iozzi* a Moscovitis, a Germanis vero *Helenes* appellati. Præterea Vrsi inusitatæ magnitudinis, & pręgrãdes Lupi atro colore formidabiles. Venatio atque etiam Avium captura nusquam gentium felicior. Nam venaticis Canibus & plagis omni generis Feras capiunt, & Asturibus atque Falconibus, quos mirificos Regio Pecerra præbet, non modo Phasianos & Anates, sed Cygnos & Grues consectantur. Capitur quoque Avis subnigra, puniceis, supercilijs, magnitudine Anseris, quæ pulparum sapore Phasianorum superat dignitatem, Moscovitica lingua *Tetrao* nuncupata, quæ Plinio Erythratao vocatur. Cæterum *Rußiæ* seu *Moscoviæ* regiones amplissimæ sunt. Ejus omnia, Civitates, Opida, arces, pagi, silvæ, agri, lacus, flumina, unius Principis, quem Incolæ magnum *Czar*, id est Regem seu Imperatorē vocant, imperio & nutui subsunt, & quidquid singula commodi ferunt, in unius Principis fiscum congerunt. Duces ac Comites, qui dominium utile in bonis feudalibus liberum possideant, & ad hæredes eadem transmittant nulli sunt. Addicit quidem pagos & agros nonnullis, sed rusticorum operibus nihilominus utitur, & rursus cum libet adimit: adeo ut absolutum in subditos omniũ rerum imperium habeat, & vicissim tanquam Deus a subditis colatur; eique obedientia omnibus in rebus, absque ulla recusatione præstetur. Caput totius regni & Metropolis est urbs *Moschovia*, vulgo *Moschuva*, tum situ suo oportuna, qui regionis medius esse existimatur; tum insigni fluminum frequentia celebris, & domorum amplitudine numeroque & munitissimæ arcis robore. Oblongo enim ædificiorum tractu secundum Moschi fluminis ripam ad spatium quinque milliarium extenditur. Domus in universum sunt ligneæ, distinctæ in triclinia, coquinas & cubilia, numerus earum est supra 41500. Hæ fere omnes & ad usum Olerum, & ad voluptatem privatos habent hortos. Singulæ regiones singula habent sacella, sed conspicuo in loco est templum B. Virgini dicatum, nobili structura & amplitudine. Arces præterea duas habet, quarum una *Kitaigorod*, altera *Bolsigorod* appellatur, quas hinc Moschus, illinc Neglinna alluunt. Porro in universa hac Russiæ parte sunt plures alij tractus. *Volodimiria* Ducatus, cujus titulum magnus Dux sibi vendicat, nomen habet ab urbe primaria, fuitque ad Ioannis usque tempora, qui filius Danielis fuit, perpetua Ducum Moscoviæ sedes: distat ad Ortum Solis ducentis amplius milliaribus a Moscha; sita est in ripis Clesmæ amnis, qui in Volgam evolvitur. Provinciæ autem hujus ager adeo fertilis est, ut ex uno Tritici modio sæpe viginti modij proveniant. *Novogrodia* inferior illi pastione, agrorum fœcunditate nihilo cedit. Vrbem habet ligneam, dictam communi cum universo Ducatu nomine *Novogrod*, sitam ad Volgæ & Occæ confluentes. Hæc summam semper obtinuit dignitatem propter incredibilem ædificiorum numerum, latissimique & piscosi Lacus oportunitatem, & vetustissimi ac venerabilis apud illam gentem Templi famam, quod ante quingentos pene annos Byzantiorum Cæsarum æmulatione, S. Sophiæ dicatum fuit. Arx hoc loco memorabilis, summis impensis a Basilio Duce ex lapide in scopulo exstructa. Distat omnino urbs a Moschovia c milliaribus Polonicis, ad Rigam vero proximum littoris portum, paullo minus quingentorum milliarium iter est. *Rhesan* Provincia est inter Occam fluvium & Tanaim, Tritici, Mellis, Piscium, Avium fertilissima: urbes habet ligneas, *Rhezan* ad ripam Occæ sitam, & *Consiram* & *Collugam* & *Tullam*, juxta quam Tanais fontes conspiciuntur. *Worotinensis* Ducatus tribus a Colluga milliaribus civitatem habet & castrum ejusdem nominis. *Severia*, Ducatus est ingens & rebus omnibus adfluens; vastos habet & desertos campos: Opida complura, inter quæ præcipua hæc sunt, *Starodub*, *Novogrod*, *Siverski*, & *Czervigow*. Silvæ Hermellis, Aspreolis, & Martibus abundant: Mellis quoque copiam ingentem ex Apibus subministrant. Regionem præterlabitur fluvius Sera qui in Desnam influit. Gens propter assidua cum Tartaris bella, armis adsueta est & manu prompta. *Smolenski* Ducatus ad Borysthenem situs urbem habet cognominem, quam parte una Borysthenes alluit, parte altera cingunt altæ fossarum indagines acutis stipitibus armatæ. Sunt & Ducatus Provinciæque *Mosaiskia*, *Ruschovia*, *Tuverda*, *Plescovia*, *Volzka*, *Corella*, *Biolizero*, *Wolochda*, *Vstyng*, *Iaroslavia*, *Rostouu*, *Duvina*, *Susdali*, *Wiathka*, *Permia*, *Iugra*, *Petzora*, & *Novogardia magna*, quam illi vocant *Nowogrod Wielki* in qua urbs ejusdem nominis amplissima, ipsam Romam magnitudine superans. *Pezora* nomen habet a fluvio quem utrimque montes & inviæ rupes muniunt, dicunturque Cingulum vel Zona terrę. Sunt & aliæ regiones Magno Duci vectigales ad septemtrionem longo tractu terrarum porrectæ, ut *Obdora*, in qua est idolum *Slata Baba*, hoc est aurea anus, *Condora Culmoria* & *Lappia*. Sunt in

Cæli qualitas & Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Vrbes.

RVSSIA cum confinijs.
Septentrio
MYRMANSKOI MORE
PETZORKE MARE
OCEANUS SEPTENTRIONALIS
BALTHICVM
GERMANIAE PARS
HVNGARIA
TARTARS
ASIAE
PARS
Ioughoria
Lucomoria
Tumen
Miliaria Germanica Communia
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio
Pontus Euxinus
Meridies
RVSSIAE PARS Amplificata
Polocensis Duca

Moſcovia multi & magni Lacus, *Ilmen* Ruthenis *Ilmer*, ſupra Novogardiam, lõgitudinem habet XII. milliar. Germ. latitud. octo. *Ladoga* Longus eſt C, latus lx milliaria. Lacus albus incolis *Bieloyeſerro*, longus XII milliar. latus totidem fluvios recipit ccc lx. *Lacus.* Flumina etiam ampla & multa ſunt: *Boryſthenes* vulgo *Nieper* & *Neſter*, vel cum adjectione literæ *Dnieper* & *Dneſter* appellatur; ejus fontes Herodoto ignoti, ſunt ad pagũ Moſcoviæ *Dnieperke* in Sylva *Vuolkonski*, *Flumina.* unde per Lithuaniam & Ruſſiam defluens, Smolensko Opidum & Kioviam præterlabitur: poſtea circa Chmielnicco recipit Fluvium Bog, ac tandem in Euxinum Pontum exoneratur: longitudo ejus eſt plus quam ccc milliarium Germanicorum. *Turuntus* is Ptolemæo qui Herberſteinio eſt *Rubo*, incolis *Duina*. Hic haud procul a fontibus Borysthenis ortus, ad Rigam Livoniæ ſe in Mare Balthicum exonerat. *Rha* Ptolemæi nunc eſt *Volga* & *Edil*, ortum habet e Lacu cognomine, qui xxv milliaribus a Moſcovia abeſt verſus Lithuaniam. Hic cornutis errans flexibus, multiſque receptis fluminibus, in mare Caſpium oſtijs lxx influit. *Tanais* Italia *Tana*, accolis, *Dom*, a Septemtrione ruens magno impetu, Nilo opponitur. Ejus fontes Herodotus ponit in paludibus; Mela in Rhiphæis montibus, a quo non diſſentit Lucanus libro III.

Qua vertice Lapſus
Rhiphæo Tanais diverſi nomina Mundi
Impoſuit ripis, Aſiæque & terminus idem
Europæ & mediæ dirimens confinia terræ.

Fuere qui per Mare Caſpium eum labi arbitrati ſunt, quos etiam ſequutus eſt in ſua periegeſi Dionyſius. Sed errant: nullus enim fluuius ex Mari Caſpio in Mæotim paludem aut in Pontum Euxinum decurrit. Oritur autem Tanais non in Rhiphæis jugis, ſed in Sylvæ cujuſdam ingenti Lacu non longe a Tulla urbe, ex quo etiam lacu *Scat* amnis in Occidentem fluens naſcitur. *Occæ* fluvij caput eſt in Provincia Mneſech, is multa præterlapſus Opida, infra Novogardiam inferiorem Volgam ingreditur. Ingentes etiam ſapidiſſimoſque Piſces, & ante alios Sturiones, quos Siluros antiquitus fuiſſe putamus, *Volga* præbet, & hi quidem hyeme multa incluſi glacie, recentes pluribus diebus aſſervantur. Aliorum vero Piſcium multitudinem ferme incredibilem ex fluminibus & Lacubus, inprimis ex albo, quem diximus, lacu expiſcantur. *Montes.* *Montes Riphæos*, de quibus Plin. lib. IV cap. XII. Mela etiam lib. III, Baro ab Herberſtein in ſua Moſcovia ſcribit, in ſola Moſcovia videri, qui, quia perpetuis nivibus & glacie rigẽt, tranſiri facile non poſſint. Ac ſortiri alibi alia nomina, tametſi communi & vulgari nomine Cingulum mundi dicantur, decemque & ſeptem in aſcendendo dies conſumi porro memorat, neque tamen montis verticem qui *Stolp*, hoc eſt columma nuncupatur, eo dierum numero poſſe ſuperari. *Sylvæ.* Hercynia Sylva magnam Moſcoviæ partem occupat, ipſaque paſſim poſitis ubique ædificijs incolitur, jamque longo labore hominum rarior facta, non eam ſicuti plerique exiſtimant, horridam denſiſſimorum nemorum impenetrabiliumque ſaltuum faciem oſtendit. Cæterũ ea immanibus Feris refertiſſima per Moſcoviam perpetuo tractu inter Ortum ſolis & Boream ad Scythicum Oceanum excurrere traditur, ita ut ſpes Hominum ejus finem curioſe ſcrutantium, infinita magnitudine ſua ſemper eluſerit. Habet Moſcovia Templa innumera & ſumptuoſa, ac Monaſteria valde multa. Gubernationis negotia & juſtitiæ adminiſtrationem Dux, per duodecim Conſiliarios aſſidue in aula præſentes obit. *Ratio adminiſtrandi: Senatores.* In hos præfecturæ arcium in toto Moſchi imperio diſtributæ ſunt: qui literas & libellos ſupplices Principi inſcriptos accipiunt, ejuſdemque nomine reſpondent. Princeps enim ipſe nullas epiſtolas accipit, nec ullis ad ſubditos ſuos, vel alios etiam Principes fere literis manu ſua ſubſcribit.

Epiſcopi ex Monachis quorum Monaſteria frequentiſſima in Moſchi imperio, omnia tamen ejusdem veſtitus & ordinis, (cujus D. Baſilium autorem referunt) velut ſanctioris vitæ hominibus, deliguntur, & ſunt in univerſo Moſchorum imperio undecim, quos *Vladiccas* illi, id eſt, œconomos & diſpenſatores ſua lingua nominant. Sacerdotes vero ſeu Presbyteros, *Poppos* & *Archipoppos*. Horũ Metropolita (qui a Conſtantinopolitano Patriarcha olim confirmabatur, nunc a ſolo magno Duce delectus per duos aut tres Epiſcopos conſecratur, ac cum libet Principi removetur) Moſquæ ſedem habet. Huic Metropolitæ ſubjecti duo ſunt Archiepiſcopi, alter Novogardiæ magnæ ad Lowtan flu. alter Roſtovij. Reliquorum octo Epiſcoporum ſedes ſunt *Smolenka* in finibus Lithuaniæ, *Caſanum* ad Volgam, *Tweria* Volgæ adjacet, *Rezan*, *Suſdalia*, *Wologda*, *Columna*. *Cortiza* ad Moſquam. Hi diœceſes ſuas raro aut nunquam ipſi inviſunt, nequam conſpirationis cum ſubditis ſuſpicionem Principi præbeant, ſed in Monaſterijs ἡγυμένυς ſeu præpoſitos, & in opidis quibuſdam Lavos, vitam ſacerdotum obſervantes, habent. Nec Academiæ vel collegia in toto Moſchi imperio ulla exiſtunt. Religio Moſcovitis Græca: quã anno Domini CC IↃ LXXXVII admiſerunt. Itaque SP. Sanctum tertiam Sanctæ Trinitatis perſonam a ſolo patre procedere arbitrantur. *Ritus & mores.* Sacramentum Euchariſtiæ celebrant pane fermentato, calicis uſum univerſo populo concedunt. Nullis ſacerdotum ſuffragijs, nullaque proquinquorum aut amicorum pietate juvari mortuorum manes putant, fabuloſumque credunt Purgatorij locum. Libros ſacros ſuo idiomate legunt, eorumque uſum populo non denegant. Ambroſium, Auguſtinum. Hieronymum atque Gregorium in linguam Illyricam traductos habent; ex his, aut etiam ex Chryſoſtomo, Baſilio, Nazianzeno homilias publice pro concione ſacerdotes legunt; neque enim oratores cucullatos, (verba ſunt Iovi) qui advocato populo concionari & ambitioſe nimis atque ſubtiliter de divinis diſſerere ſoliti ſint, admittere fas putant, quoniam rudes imperitorum animos ſimplici potius doctrina, quam altiſſimis arcanorum interpretationibus diſputationibuſque ad ſanctiorum morum frugem evadere arbitrantur. Matrimonium contrahunt, Bigamiam concedunt, ſed vix legitimum matrimonium eſſe putant, Divortia admittunt. Adulterium non appellant, niſi quis alterius uxorem habuerit. Mulierum conditio miſerrima eſt. Nullam enim honeſtam credunt, niſi domi concluſa vivat, adeoque cuſtodiatur, ut nuſquam prodeat. Gens aſtuta & fallax, magis ſervitute quam libertate gaudens. Omnes ſe Principis ſervos fatentur. Iuventus omnis varijs ludis, ſed militiæ proximis ſe exercet, in ſtadio curſu contendit, in palæſtra colluctatur, pernicitati equorum ſtudet, omnibuſque præmia, & præſertim Sagittariorum peritiſſimi proponuntur. In univerſum & Moſcovitæ ſtatura ſunt mediocri, ſed quadrata & valde toroſa, cæſij omnibus oculi, prolixæ barbæ, crura brevia, & ventres extenti. *Victus.* Domi opipare potius quam laute vivunt; namque omnium fere cibariorum genere, quæ vel a luxurioſiſſimis deſiderari poſſunt menſæ eorum & parvo quidem pretio paſſim inſtruuntur. Gallinæ ſiquidem, & Anates ſingulis ſæpe argenteolis tenuibus nummis veneunt. Venatione & aucupio uti apud nos nobiliora obſonia, parantur. Vino nativo penitus carent: itaque utuntur advectitio, ſed in feſtis convivijs duntaxat, aut in medicinæ uſu, aut in principalis magnificentiæ oſtentatione: populus medonem bibit ex melle lupuliſque decoctum, qui picatis vaſis conſervatus ex antiquitate nobilitatem aſſequitur. *Veſtitus.* Habent & Cereviſiam, quam æſtate injectis glaciei cruſtis infrigidant. Tunicas oblongas, ſine plicis, manicis ſtrictioribus Hungarorum fere more geſtãt: ocreas fere rubeas eaſque breviores, utque genua non attingant, ſoleaſque ferreis claviculis munitas habent: ventrem nequaquam ſed fœmora cingunt, atque adeo pubetenus, quo magis promineat venter, cingulum demittunt. *Mercimonia.* Nobile Linum, & Canabim in reſtes multaque Boum tergora & maſſas Ceræ ingentes Moſcovitæ in omnem Europæ partem mittunt: nec non pelles nobiles ac pretioſiſſimas, quibus regio abundat.

LITHVANIA DVCATVS.

Samogitia, Russia, & Volhinia.

A Lituo *Lithuaniam*, id est cornu & tuba venatorum, eo quod regio illa frequentes venationes excerceat appellari voluerunt. *Regio unde dicta.* Quam sententiam Mathias a Michou rejiciens, aliam de Lithuaniæ Etymo sententiam ponit: tradens quosdam Italicos ob Romanorum dissensiones deserta Italia Lithuaniam ingressos, Regionem Italiam, gentem Italos dixisse. eam vero per Pastores Litaliam & gentem Litalos, litera præposita cœpisse nuncupari Ruthenos autem & Polonos eorum vicinos majore immutatione facta, usque in hodiernum diem regionem Lithuaniam, gentes vero Lithuanos appellare. *Situs.* Regio amplissima est, Moscoviæ proxima, habetque ad Ortum illam partem Russiæ quæ magno Duci Moscoviæ paret: ab Occasu Podlassiam, Masoviam, Poloniam, & aliquantum deflectens ad Septemtrionem Borussiæ fit contermina: respicit vero a Septemtrione Livoniam & Samogitiam: a Meridie Podoliam & Volhiniam. *Soli qualitas.* Cælum hic inclemens, hyems asperior. Multum Ceræ ac Mellis quod sylvestres in sylvis Apes conficiunt, atque etiam Picis: *Soli fertilitas.* Frumentum quoque abunde præbet hæc regio. Seges vero raro ad maturitatem pervenit. Vino non nisi importato utitur & exotico, ejus enim proventu caret, ut Sale, quod ex Britannia venale accipit. *Animalium varietas.* Animalia omnis generis, sed parva producit: in Sylvis etiam quibus regio operta est, Vri, Alces, Bisontes, Equi silvestres, Onagri, Cervi, Damæ, Capreæ, Apri, Vrsi, Martes, & reliqua genera Ferarum magno numero stabulantur, Et ut Avium & imprimis Ficedularum copiam taceam: est in Lithuania & Moscovia Animal voracissimum *Rossomaka* dictum, magnitudine Canem, facie Felem, corpore & cauda Vulpem referens, colore nigrum. Cadaveribus vescitur, inventoque cadavere, adeo se ingurgitat, ut extendatur & infletur in morem tympani: atque ijs quæ voravit identidem egestis non prius vorare desinit quam totum cadaver absumpserit. *Majorum Imperium.* Fuit gens Lithuanorum annis superioribus adeo obscura & contempta apud Ruthenos, ut Principes Kiovienses ab ea sola perizomata & subera ob egestatem & soli sterilitatem in signum subjectionis exigerent, donec *Vithenes* Dux Lithuanorum rebellionem contra Ruthenos inducens, & seipsum Ducem inter populares cõstituens, astu Principes Russię aggressus conflixit, sensimque adeo crevit viribus, ut jugo Principibus Russiæ injecto, eos adegerit ad tributa pendenda. Hujus posteri hostilibus & subitis incursionibus finitimas gentes invadebant & diripiebant: donec Cruciferi Teutonici ordinis eos debellare & opprimere cœperunt, tamdiu donec ad Olgerdum & Ceystutum duces Lithuaniæ successive pervenerunt. Post vero *Iaggello* Dux magnus Lithuaniæ factus est, qui postea & *Vladislaus* appellatus. Hic a Cruciferis & Christianorum exercitibus sæpenumero pressus, Deo miserante ad Polonos declinavit, & Christianam religionem amplexus baptismatis sacramento initiatus, ducta in matrimonium Heduigi Regina Poloniæ, Rex Poloniæ factus est. Terram vero Lithuaniæ germano suo *Skirgelloni* tamquam supremo Duci Lithuaniæ regendam commisit. Ante Iagellonis tempora paganismus per omnem Lithuaniam vigebat, quo in regem Poloniæ adscito baptisatoque anno CIↃ CCC LXXXVI missa idololatria, sanctam Christi fidem recepit. *Urbes.* Lithuaniæ magnus Ducatus nunc in decem Palatinatus seu Provincias præcipuas est divisus, quarum Metropolis, & Caput hoc tempore est *Vilna*. Indigenis *Vilenzki*, Germanis autem vulgo, *Die Wilde*: quæ ad Viliæ & Vilnæ confluentes anno CIↃ CCCV a Gedemino Duce condita, nunc est sedes Palatini inter Lithuanos primi, & Episcopi Romanæ obedientiæ Leopoliensi Archiepiscopo subditi & Metropolitani Russiæ: qui septem sub se Episcopos Græci ritus habet, *Polotiæ, Volodomiriæ, Lucæ* in Volhinia, *Luczko, Pinscæ* ad Pripetium flu. *Kyoviæ, Premissiæ* & *Leopoli*. Est autem Vilna urbs copiosa, ampla & celeberrimi nominis, muro cincta & portis, quæ numquam clauduntur. Domus in universum sunt ligneæ, depressæ ac humiles, nec cubilibus nec coquinis, imo nec stabulis, licet jumenta & bestias complures alant, distinctæ, nec optimo etiam delectu collocatæ, certis quibusdam plateis exceptis, in quibus ab exteris nationibus, quæ commerciorum gratia, hanc urbem frequentant, lapideæ & elegantes constructæ sunt ædes, quibus Germanorum, & palatij vicus condecorantur. Regium est Vilnæ palatium, alterum admodum amplum, plena cænaculorum structura celebre. Alterum turribus in monte conspicuum, ad radices armamentarium habens, in quo machinæ bellicæ omnis generis non paucæ conspiciuntur, cum tamen in universa passim Luthuania, nulla ullius Metalli sectura, venave reperiatur. Templa sunt pleraque lapidea, quædam etiam lignea. Elegans est Bernardinorum Cœnobium, secto ex lapide, venusta structura clarum. Quemadmodum & Ruthenorum aula, in qua ipsi merces suas ex Moscovia allatas distrahunt. Nulla in ampla hac urbe sunt Xenodochia, nulla pauperate afflictis assignata loca, ubi misericordiæ refocillentur operibus. Opidani autem omnes, Magistratu tantum excepto; caupones sunt, Cerevisiam, Medonem, aut Vinum igni eliquatum propinantes: & liberum cuique permittunt, ædes suas tuto intrare; assidere foco, & unum de quocumque liquore velit haustum gratis bibere ac deinde exire. Verum ultra si bibat, si prandium aut cœnam cum hospite sumat, tum pretium quoque solvat necesse est, sed perexiguum. Secundus Palatinatus est *Trocensis*, cujus Opida sunt *Grodna* ad Cronium flu. ubi Stephanus Rex Poloniæ obijt. *Launa* ad Croni & Viliæ confluentes *Kowno, Lidna,* & *Vpita*. Tertius Palatinatus est *Minscensis*. ibi *Minsco* civitas & arx, *Keidanou, Radaskou, Borissou, Lohoisco, Swislocz, Bodroisko* & *Odruczko*. Quartus Palatinatus est *Novogrodensis*, in quo *Novogrodeck* Civitas ampla & lignea, *Slonim, Wolkoviska*, & alia Opida complura Quintus Palatinatus est *Brestiensis* a Brestia civitate ampla & lignea sic denominatus, & in hoc civitas *Pinsko*. Sextus Palatinatus est *Volhiniæ* in qua *Luca* Episcopi sedes, *Volodimiria, Cremenesia*. Septimus Palatinatus est *Kioviæ*, quæ urbs quondam amplissima & vetustissima, ut ruinæ quæ ad sex milliaria se extendunt, facile indicant, fuit & ad Borysthenem sita. Ibi & *Carcas, Kaniou* & *Moser* Opida. Octavus Palatinatus est *Miecislaviensis* ad Sosam & Borysthenem in finibus Moscoviæ, ibi *Miecislavia, Dambrouna, Copycz, Sklou* Comitatus, *Mohilou, Bychou, Reczycza, Strisin* Opida cum arcibus sita sunt. Nonus Palatinatus est *Vitebsiensis* in quo *Vitebsk* civitas ad Dunam fluvium sita, & *Orsha* ad Borysthenem. Decimus Palatinatus est *Polocensis*, qui a *Poloczko* ad Polotæ, & Dunæ confluentes iter Vitebsam & Livoniam interjecta nomen sortitur: ibi, *Disna, Drissa*, & *Druha* Opida cum arcibus visuntur. Hisce expositis demus Lithuaniæ suos amnes. *Flumina.* Lithuaniam a parte orientali terminant, *Oscol, Iugra,*

minor

LITHVANIA.
LIVONIAE PARS
Semigalen
CVRLAND
Maris Balticis pars
MAGNVS DVCATVS LITHVANIAE
MOSCOVIAE PARS
Smolenskia
VOLHINIA
PODOLIA
Milliaria Lithuanica communia
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio

LITHVANIA

minor *Tanais*, hi & plurimi alij in Tanaim defluunt. Est & in dominio Lithuanorum *Borysthenes*, qui ex terra plana & paluſtri ortus, per Ruſſiam delatus in Pontum Euxinum tandem exit. De illo multa Herodotus lib. IV. Habet etiam perpulchra quædam Marcellinus li. XXII. Meminit ejus præter Strabonẽ etiam Mela, & Solinus. ſunt & *Vilia* & *Niemen*, hic valde flexuoſe decurrit: naveſque deferens & merces tandem in mare Prutenicum ſuas aquas exonerat. *Dvvina*, & alij, quibus ut & Lacubus & Stagnis irrigua eſt. Omnes autem iſti fluvij & lacus maximam piſcium copiam ſubminiſtrant, ſuntque piſces optimi ac gratiſſimi ſaporis.

Sylvæ. Eſt præterea regio Sylvis operta, quæ admodum magnæ ſunt, decem, aliquando quindecim milliarium.

Senatores. Provinciarũ autem Lithuaniæ Palatinos & Caſtellanos Sigiſmundus Auguſtus Poloniæ Rex in comitijs Lublinenſibus in unum Reipublicæ corpus, cum Polonis univit, & certum ſingulis Proceribus. Epiſcopis, Palatinis & Caſtellanis Lithuanis locum ac ordinem in Senatu Regni attribuit, ita, ut ex univerſo Regni Poloniæ omnibuſque provincijs illi conjunctis, ſint in Senatu Epiſcopi quindecim, Palatini triginta unus, Caſtellani majores triginta, minores quinquaginta, & qui officiales Regni nominãtur, Marſchalci regni & curiæ Cancellarij ac vice Cancellarij ac Theſaurarij II: de quibus in Polonia latius. Colebant olim Lithuani Numina Ignem, Sylvas, Aſpides & Serpentes: Ignem qui per ſacerdotem lingua ipſorum *Zinez* nuncupatum, ſubjectis lignis alebatur; Sylvas autem & Locos ſacroſanctos & habitacula deorum putabant. Aſpides vero atque Serpentes in ſingulis domibus velut Deos Penates nutriebant & venerabantur. Solvuntur, apud Lithuanos facile matrimonia mutuo conſenſu, & iterum atque iterum nubunt, & inter ſe matronæ palam concubinos habent maritorum permiſſu, quos connubij vocant adjutores: contra pellicatus viris probro datur. Cum quis forte capite damnatus fuerit, de ſeipſo jubente Domino ſupplicium ſumere, ſuiſque manibus ſe ſuſpendere cogitur, quod ſi recuſaverit, tantiſper minis & verberibus exagitatur, donec mortem ſibi inferat.

Victus. Armenta victum præbent multo lacte utentibus. Panis vulgi nigerrimus eſt. Ex Siligine aut Hordeo una cum furfuribus. Divitum autem albiſſimus, ex puro Tritico pinſitur. Vini apud eos rariſſimus uſus, Cereali poculo multi utuntur, plebeium vulgus aqua. Cereviſiam coquuntdiverſimode & ex varijs granis, puta Frumento, Siligine, Hordeo, Avena, Milio, ſed inſipidam. Medone & ſpiſſo & tenui & vario modo cocto abundant, & illo reficiuntur & inebriantur.

Mercimonia. Lithuania difficilis aditu ac quodammodo inacceſſa, aquis omnia obtinentibus: hyeme commercia cum Lithuanis habiliora paludibus & ſtagnis altaglacie cõcretis, niveque ſuperinfuſa fiunt omnia Mercatoribus pervia. Opes apud eos præcipuæ Animalium pelles, Muſtelinæ, Vulpinæ & pretioſiores, ut Ictidibus (quas Martes vocant) & Scythicis Muſtelis detractę, quibus Scebellinis nomen eſt. Ex his magnũ quæſtum faciunt, ut ex Cera, Melle, Cinere & Pice. Omnis item roborea illa materia quæ *Wagenſchot* noſtratibus dicitur & ex qua in Germanię inferioris & Belgicę maritimis regionibus univerſa fere lignea opera Architectonica tam publica quam privata, domorumque magna ex parte ſuppellex & utenſilia parantur, his partibus cæditur, illincque ad nos per Balthicum & Germanicum Mare advehitur. Sed de Lithuania ſatis. De Reliquis nunc paucula ſubjungamus.

Samogitia. Nomina. Situs. Sequitur in titulo noſtro *Samogitia* (quod eorum lingua terram inferiorem ſonat) Ruſſis *Samotzkaſemla*: Regio Septemtrionalis & ſatis ampla, Lithuaniæ proxima, Sylvis & Fluminibus circumſepta, quinquaginta milliarium longitudine. A Septemtrione Livoniam habet, ab Occaſu Mari Balthico ſive Germanico, qui Sinus Balthicus proprie nuncupatur, nonnihil verſus Septemtrionem reflectendo, alluitur, vicina eſt etiam Boruſſia.

Soli fertilitas. Mores Victus. Abundat nobiliſſimo, candidiſſimo ac puriſſimo Melle, quod in omni arbore excavata invenitur. Opidum nullum habet, nõ arcem, nobiles in tugurijs vivunt, ruſtici in caſis. Gens hujus regionis proceræ & pulchræ ſtaturæ, agreſtis tamen & incultis moribus, parco victu vivens, ſitim aqua ſedare ſolita, raro Cereviſia aut Medone, Auri, Argenti, Æris, Ferri, Vini ante noſtra tẽpora expers & ignara: apud hos licitum erat uni viro plures habere uxores, & patre mortuo Novercam Fratreque Fratriã in uxorẽ accipere. Gens præterea ad divinationes & auguria proclivis. Præcipuũ numen Samogiticũ erat ignis, quem ſacroſanctum & perpetuum putabant, qui in montis altiſſimi jugo aſſidua lignorum appoſitione a ſacrorum ſacerdote alebatur. Vladiſlaus autem Rex turrim in qua is cõſiſtebat, incendit, ignemque disjecit & extinxit. Succidit deinde per milites ſuos Polonicos Sylvas, quas tanquam ſacras & Deorum habitacula Samogitæ, juxta illud poetæ, *Habitarunt dij quoque Sylvas*, venerabantur. Anno itaque CIↃ CCC LXXXVI Chriſtianam religionem profiteri cœperunt Apud Samogitas item & Lithuanos nubiles puellæ multis in locis geſtant tintinnabulum, quod funiculo alligatum e cingulo dependet uſque ad genua. Nec ducuntur, ſed rapiuntur in matrimonium, veterum Lacedæmoniorum more a Lycurgo inſtituto. Rapiuntur autem non ab ipſo Sponſo, ſed a duobus Sponſi cognatis. At poſtquam raptæ ſunt, tunc primum requiſito Parentum conſenſu, matrimonium contrahitur. Cum nuptiæ jam celebrantur, ſponſa ducitur ter circa focum. Deinde in ſella ibi collocatur, cui inſidenti pedes lavantur. Ea vero aqua, qua ſponſæ lavantur pedes, conſpergitur lectus nuptialis, ac tota ſuppellex domeſtica, ut & invitati. Poſtea ſponſi os oblinitur Melle, & oculi teguntur velamine, velatiſque oculis ipſa ducitur ad omnes ædium fores, quas jubetur contingere ac pulſare dextro pede. Ad ſingulas fores circumſpergitur Tritico, Siligne, Avena, Hordeo, Piſis, Fabis, & Papavere. Is cui hoc injunctum eſt, cum illam circumſpergit, ait nihil horum defuturum Sponſæ, ſi Religionem pie coluerit, remque domeſticam curaverit ea diligentia qua debet. His actis aufertur Sponſæ velamen ab oculis, & convivium celebratur. Veſperi cum Sponſa ad lectum deducenda eſt, inter ſaltandum ei abſcinduntur crines: quibus abſciſſis, mulieres imponunt ei ſertum, niveo linteolo adornatum, quod uxoribus geſtare licet, donec filium pepererint, Ad extremum introducitur in cubiculum, ubi pulſata & verberata conijcitur in lectum, Sponſoque traditur.

Ruſſia. Vrbs Leopolis. Tertium locum tenet *Ruſſia*, quo nomine hoc loco *Ruſſiam* Meridionalem ſive *Nigram* intelligimus, cujus urbs primaria *Leopolis* Emporio & Archiepiſcopali ſede celebris. Diſtrictus præter Leopolienſem ſunt, *Halicenſis*, *Belzenſis*, *Chelmenſis*, & *Præmiſlienſis*.

Volhinia. Situs. Soli fertilitas. Re[illegible] *Volhinia* quæ inter Lithuaniam, Podoliam, & Ruſſiam ſita, Frugibus abundat propter agri fertilitatem. Incolæ [illegible] bellicoſi ſunt, Rhutenicoque idiomate moribuſque & religione utuntur, qui quidem a Volga fluvio ampliſſimo Volgari dicti in hanc regionem venerunt, quam a ſuo nomine Volgariam, poſtea ſucceſſu temporis *Vuoloniam*, ſeu *Volhiniam* nuncupaverunt. Regio hæc ad magnum Lithuaniæ Ducatum pertinebat, ſed nunc regno Poloniæ adjuncta eſt.

Vrbes. Lacus. Sylvæ. Diſtrictus habet tres, *Lucenſem*. *Volodimirienſem*, & *Cremenecenſem*: ſuntque tres civitates provinciales *Lenczco*, *Vuolodomiria*, & *Kyzemenec*, quę complura Opida & munitiones ſubjectas habent. Lacus hic & Stagna plurima Piſcibus referta, ac Sylvæ Feris.

Podolia. Situs. Soli fertilitas. Vrbes. Eſt & in hac Tabula *Podolia* ſita ad Tyram fluvium qui *Nyeſter* dicitur, ab Ortu habet vaſtiſſimos campos & inhabitatos, uſque ad paludem Mæotidem: regio eſt fertiliſſima, ſemel ſeritur, ter metitur: pratis ita luxuriat, ut ſæpe Boum cornua vix e gramine appareant: ager tamen durus eſt, nec poteſt proſcindi niſi ſex bubus robuſtiſſimis aratro junctis. Vrbes præcipuæ ſunt *Camieniec*, *Bar*, *Myedzibosz*, *Breſania* & *Braſlaw*. *Bar* condita eſt a Bona Regina Ioannis Sfortiæ Ducis Mediolani filia, Sigiſmundi Regis uxore. Sed de hac Tabula quæ dicta ſunt hactenus, ſufficiant, ad Tranſſylvaniam pergimus.

TRANSSYLVANIA SIEBENBURGEN.

Regio. *Unde dicta.*

DAciæ veteris *Transſylvania* pars eſt Mediterranea, quam Ripenſem Romani dixere, nomen nunc habet a ſylvarum montiumque ambitu; Sylva eſt Hercynia; mons Carpathus. Dicitur & *Septemcaſtrenſis* vulgo, nomine a voce Germanica *Siebenburgen* mutuato, ac *Erdeli* Hungaris. Terminant eam ab occidente Pannonia, a Septemtrione Polonia, ab Auſtro Valachia, ab Oriente Moldavia. Eſt autem Tranſſylvania rerum omnium quæ ſuſtentandæ hominum vitæ ſunt neceſſariæ feraciſſima. Frumenti per univerſam hanc regionem magna eſt ubertas: Præter experientiam quotidianam teſtatur id Traiani numus in quo Ceres erecta, dextera tenens Cornu Amaltheæ, læva tabellam: cum hac epigraphe *Abundantia Daciæ.* Vinum fert præſtantiſſimum ad Albam Iuliam, Devam, Egmedinum, Birthelbinum, Fenuſcium. Mellis Etiam hic tanta copia eſt, ut præter communem uſum obſervatum, Incolæ peculiarem adinvenerint: ex eo enim delicatum potum conficiunt, qui etiam rerum peritis Vinum Creticum ſeu Malvaticum opinantibus, facile imponat. Fructuum item magna copia eſt, inter quos ut reliquos omittam præſtantiſſima Pruna Damaſcena vulgo dicta, Mala Cotonea, Ceraſa dulcia, quæ cum Maroſticanis Italicis conferri poſſunt, Melopepones vulgo Melones, præſtantiſſimi. Herbæ etiam nobiliores paſſim creſcunt: Rha Ponticum, Centaurium majus. Gentiana maxima flore flavo & purpureo, Rhodia radix, Abſinthium Ponticum, Libanotis prima Theophraſti, Crocus, aliæque ſexcentæ. Metallorum fodinæ nobiles permultæ, Auri etiam ad Sculattim, quæ Zulakna dicitur Hungaris, & ad *Rimili Dominurdz*, quod ſonat Rivulum dominorum. His locis exſcinduntur glebæ Auri puriſſimi cujus effoſſi ſtatim uſus eſſe poſſit ſine ulla accurata ſeparatione. Auri hanc ubertatē teſtantur frequentes Romanorum numi aurei, qui his locis ſæpe effodiuntur: quorū parte altera viri eſt effigies cum petaſo, & hac inſcriptione C. CATO. parte altera Dacia forma Divæ, libellam dextera tenens cum inſcriptione AVR. PVR. Argenti fodinæ ſunt ad *Offera & Radna*, Cuprum ijſdem montibus effoditur quibus Aurum & Argentum. Chalybs ad *Cyk*, Ferrum ad *Thoroſko* & *Vaidahuniadæ*: Sulphur & Antimonium in Cupri fodinis. Salis autem foſſilis tanta copia eſt, ut vicinis regionibus abunde ſubminiſtret. Boum præterea tanta multitudo, ut etiam prægrandes ſinguli ſingulis ſæpe florenis vendantur. Quid dicam de Equis, quos generoſos & præſtantes producit, queis per ſe mollis alterno crurum explicatu glomeratio? Quid Avium varia genera commemorem? Aquilas, Falcones, Phaſianos, Perdices, Pauones ſylveſtres, Gallinagines, Scolopaces Olympio, *Ruſticulas* Plinio, vulgo *Sneppas*, & Gallos? Quid aquatiles? Cygnos, Tardas, & Onocrotalos? Et ut ab avibus ad Feras tranſeam. Habet hæc regio Saltus prægrandes ac Nemora ingentia, in quibus Vri, Bubali, Alces, Cervi immanis magnitudinis, Lynces, Martes, Mures Pontici, Vrſi, Damæ, & Lepores albi. Coluere hanc regionem jam olim variæ gentes *Iazyges*, quorum etiam hodie reliquiæ ſunt in Hungaria: tum *Metanaſtæ* etiam Plinio nominati, & *Getæ*, *Baſtarnæ*, *Sarmatæ*, *Græci*, *Romani*, *Scythæ*, *Saxones*, *Hungari*. Romani eam ſero debellarunt: Nam Traianus Imperator victo Decebalo Dacorum Rege, primum eam in Provinciæ formam redegit, cujus rei argumento Milites Romani hos verſiculos perpetuo Monumento celebres decantabant: NONNE TIBI DIXI DICEBALE? FUNESTUM EST HERCULEM LACESSERE. NON RECTE FACIS, TUA IPSE QUOD IACES MANU: SED DE UTCUMQUE CÆSAR VICIT, TULIT TIBI SEMPER AUGUR AUGUSTALIS. Decebalus n. iſte capta Regia, cū omnis Regio in poteſtatem Romani Imperij veniſſet, necem ſibi cōſcivit, cujus caput tandem Romam delatum fuit. Idem Trajanus urbem Zarmizegethuſam vocavit de ſuo nomine *Vlpiam Traianam.* Vlpianus lib. I. de Cenſibus. *In dacia quoque Zermenſium colonia a Divo Traiano deducta, juris Italici eſt, Zarmizigethuſa quoque ejuſdem juris eſt.* Exſtat autem hic Vlpiani locus Digeſtor. lib. I. Tit. xv. Eam Galienus ducentos poſt annos amiſit, exque eo tempore humanitate ſermoneque & elegantijs Romanorum depoſitis, cœperunt Incolæ ferociam Barbariemque priſtinam repetere, Valachorum etiam nomine adſumpto. Poſt Romanos Schythæ Attila duce hæc loca inſedere, ſeptemque ſedes liberas ſibi exſtruxere. Scythis Saxones ſucceſſerunt, Caroli Magni tempore, qui patria deſerta hæc loca inſedere, exſtructis ſeptem ad Schytharum exemplum urbibus liberis. Poſtremo etiam *Hungari* alios ſubſequuti, partim loci vicinitate allecti ſe Dacis miſcuere: partim injurijs provocati, ſub Stephano Pannoniæ rege quem Sanctum indigitant, totam iſtam regionem expugnavere. Ab his ſtructa ſunt etiam aliquot Opida. Pars Tranſſylvaniæ montoſa, ſero devicta eſt a Mathia Huniade qui Corvini cognomentum habuit poſteaque a Stephano Hungariæ Rege. Mathias ille Draculam quendam Tranſſylvaniæ montoſæ Voivodam hominem inauditæ crudelitatis vivum cepit, & poſt decennij carcerem priſtino loco reſtituit. Ferunt hunc Draculam Turcis legatis quod honorem depoſitis tiaris (quas *Turbant* vocamus) non præſtitiſſent, tres clavos per diademata illa in caput uſq; adegiſſe, ut ſi vellent cidarim deponere non poſſent. Turcas plures captos palis confixit, & inter eos de more cænavit. Alijs plantas pedum excoriavit, eaſque ſale conſperſas capris lingendas exhibuit. Tranſſylvania nunc in tres dividitur nationes ſuis inter ſe moribus & legibus diſſidentes & diſtinctis terrarum locis provinciam incolentes, videlicet in *Saxones*, *Ciculos* & *Hungaros*. *Tranſſylvani Saxones*, ſicut cæteræ omnes nationes Germanicæ, habent peculiarē linguæ dialectum. Vrbes & arces incolunt munitiſſimas, & cæteris nationibus præſtant, Sedes eorum ſunt ſeptem, nempe *Zarwarienſis*, *Zabeſienſis*, *Millenbach*, *Reuſmarck*, *Segesburgenſis Schesburch* forte, *Olczna*, *Schenkerſtul*, & *Rupenſis*, ſed *Reps* forte, quæ ſingulæ pagos aliquot ſubjectos habent. *Ciculi* Moldaviæ finitimi a Schythis oriundi ſuis legib. & moribus vivunt, ſuaque officia ſorte diſtribuunt. Nemo apud illos ignobilis eſſe conſetur, etiamſi manu aratrum tractet, aut caprino gregi præſit. Hi in ſeptem ſunt diviſi regiones quas ipſi ſedes vocant, quarum nomina ſunt: *Sepſi*, *Orbai*, *Kyſdi*, *Czyk*, *Gyrgio*, *Marcus Zeek*, *Aranyas Zeek*. *Hungari* & Nobiles Tranſſylvani paſſim intermixti Saxonibus cum Ciculis, propemodum tam ſermone, quam veſtitu & armis conveniunt. Omnes ſimul Tranſſylvani ad nonaginta & amplius armatorum millia ſuppeditant. Sunt autem in Tranſſylvania ſeptem urbes celebriores locorum intervallis diſtantes,

Situs. *Soli fertilitas.*

Animalium varietas.

Imperium Majorum.

TRAN SYLVA NIA
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
Sed Marcos
Nösner land
Com: Dobacen
Weyn land
Alt landt
Sed Chyck al Czick
Sepsi Com: Sic
Sed Kysdi Sic
Com: Sessi
Land vor dem Walt
Hatzag Valli
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio
Miliaria Germanica com:

TRANSSYLVANIA.

distantes,inter quas *Cibinium* est Metropolis a Cibinio amne nomen sortita, quę & *Hermanstat* diciturab Hermanno ejus Conditore;*Seben*Hungaris. Sita in planitie,nullis prope montibus impeditur, quin se in admirabilem latitudinē aperiat. Non multo minor est Vienna Austriæ: arte & natura multo est munitior : nam propter frequentes piscinas & stagna non patet exercitui ad eam aditus. Parochiam etiam cathedralem habet. Magistratu regitur prudentissimo cui non facile alium prætuleris, ad quem nemo,nisi qui multis testimonijs fidem suam Reipublicæ probarit, admittitur.Pagos Regios decem, & octo tributarios habet. *Brastovia* sive *Corona* Germanis *Cronstat* , quæ & *Stephanopolis*, intra montes amœnissimos sita, mœnibus, fossis & propugnaculis satis munita est. Hic Academia & Bibliotheca insignis. Habet tria Suburbia distinctis vallibus posita, quorum unum incolunt Bulgari, alterum Hungari, Saxones Agricolæ tertium. Per singulos fere vicos rivuli descendunt saluberrima Fontium scaturigine perpetui. Campos habet planissimos,longe lateque densis Montibus cinctos, Alpibusq;altissimis a Valachia Transalpina dividitur ; Frumento & Lino præcipue abundat, estq ; quasi Horreum vicinarum gentium. In hac civitate qui Reipublicæ clavum tenent,viri sunt graves & maturi,diversarumq; Linguarum periti Rempub. summo studio foventes. Cives autem & belli & pacis artibus sunt instructissimi.*Bistricia Noesenstat* in amplissimæ vallis planitie sita,utrinque vitiferos colles habet. Per mediam Vrbem fluvius ejusdem nominis labitur ad Meridionale latus inferioris suburbij declinans , quī statim post duo milliaria Zamoso Amni, conjungitur,Fundulis imprimis abundans.*Segeswaria Schespurg* partim in edito colle, partim infra ad radices habitata. Inferior tamem ejus Pars cultior existit, ob faciliorem Rerum necessariarum copiam. Fluvius idem Mœnia hujus Civitatis pariter & Megiensis præterlabitur, qui paullo supra Albam Iuliam in Marusium influit.*Megies Mydwisch*,in meditullio Trāssylvaniæ sita, ferax Vini,ac rebus alijs omnibus ad quęstum & victum pertinentibus satis referta.*Zahesus* sive *Zaaz* in planitie,valle profundissima,aquis Piscium fœcundissimis munita jacet.Hanc primariam Saxonum sedem fuisse dicunt. Et *Coloswaria*, *Clausenburg*, itidem in planitie suaviter admodum sita, tam murorum ambitu foris, quam ædificiorum structuris intus splendida. Eam Saxones mixti Pannonibus incolunt,qui Iudicem & Cōsules alternis vicibus quotannis concordibus suffragijs,nec dispari numero eligunt.Hic ad Portam Portinam hoc Epigramma adscriptum conspicitur.

I. M. N.

TRAIANO PRO SALVTE IMP. ANTONINI ET M. AVRELII.
CAESA. MILITES CONSISTENTES MVNICIPIO POSVERVNT.

Est & hic *Alba Iulia* urbs vetustissima,ac sede Episcopali celebris.Hęc in colle declivi sita,circumfusa undiq ; ad duo fere millia passuum planitie. Ab Ortu fluvium Marusium, & ex altero latere amnem *Ompay* Hungarice vocatum, ex Alpibus descendentem habet.Olim *Tarmis* dicta,ac Regis Decebali Regia tempore Traiani fuit.Numerantur etiam in Transsylvania quo ad pensiones taxarum octo parochiali Capitula præcipua,quæ simul Vniversitatem appellant. *Bistriciense* Capitulum habet Bistriciam cum XXIII pagis regijs. *Regnense* Capitulum *Regen* forte, habet pagos plus quam triginta, *Barcense* Capitulum *Barzazarg* habet Coronam civitatem cum tredecim pagis regijs.*Kildense* Capitulum habet Segesburgam, & pagos quadraginta octo. Duarum sedium Capitulum complectitur civitatem Megiensem cum pagis triginta sex.*Cibiniensium* Capitula duo,quorum unum habet *Cibinium* & pagos viginti tres, alterum Capitulum Cibiniense,quod vocant *Surrogativa*,continet pagos circiter XXII.*Zabesiense* Capitulum habet *Zabesium* cum pagis septemdecim, Non desunt huic regioni Stagna atque paludes, quæ Piscibus præstantissimis affluunt.

Lacus Flumina.

Fluvij navigabiles tres sunt, *Aluta*, *Morossius*,*Samus*: quorum duo priores e montibus Scythicis originem suam trahentes, hic in Tibiscum,ille vero recta in Danubium tendens, delabuntur;tertius *Samus* (*Thimes*,Germanis & Hungaris) ex Alpibus,Calota dictis,oriens,qui itidem in Tibiscum delabitur.Sunt præterea & alij amnes,ut *Chicel* maior & minor *Sabesius*,*Chrysus*,*Chrysolores*,*Strygius*,quorum tres ultimi aurea ramenta ferunt,Aurique fragmenta quandoque sesquilibralia trahunt.Pisces in ijs & supra dictis optimi,ac varij reperiuntur;Acipēser nimirum magnus & parvus,Cyprinus trium generum, Salmo, Lampetra fluviatilis & lacustris. Silurus, Mulus barbatus dictus, Murenæ genus rarum Truta alba, & nigra, Gobij squammati ac sine squammis alijs penitus incogniti. De Lupis, Percis, Tincis, Murena vulgo dicta nihil memoro ; qui Pisces inauditæ fere magnitudinis inveniuntur.

Montes. Sylva. Opera publica.

Montes item sunt Valachię Cisalpinæ,& Moldaviæ vicini,qui Agaricum,ac Terebinthum stillant.Sylvæ frequentes,inter quas Hercynia,in quib. pręter feras supra memoratas jubati Boves,& sylvestres Equi,quibus juba ad terram usque demissa.Sunt præterea in hac regione arces plurimæ, eæque munitissimæ. Inter quas primum occurrit Rubea turris arx fortissima, sita in Alpibus juxta decurrentem amnem,ubi angustus inter montes introitus patet in regionem,estque ceu propugnaculum totius terræ.ut ab illa parte nemo ingredi queat,si arcis præfectus repagula obijciat. Est & alia arx munita infra opidū Millembach juxta Bros Opidum, ubi quoque juxta fluvium inter convalles & nivosas alpes iter est in Transsylvaniā ducens,& aliæ.

Mores

Nunc sequitur ut de moribus aliquid subjungamus,qui varij sunt,quia a varijs gentibus, (ut supra vidimus) & olim occupata fuit,atque etiam hodie tenetur. Valachorum gens est aspera, bonarum artium atque disciplinarum expers, Religionis Græcæ, moribus Paganismum redolentibus, quum & divinaculos in pretio habeant, & per Iovem, Venerem (quam sanctam vocant) jurent, & multis alijs rebus ad Gentilium ritus accedant ; quinetiam neq; opida habeant, neque domos lateritias, sed in saltibus degentes arūndine duntaxat adversus injuriam cæli muniantur. Reliqua pars Transsylvaniæ, multis partibus est ut solo cultior, ita & Hominibus moratior. Scytharum in Transsylvania lingua exigua dialecto ab Hungarica hodie differt ; quondam tamem maximum idiomatis discrimen fuit, ut & scriptionis, quam illi Hebræorum more a dextra orsi lævam versum exarabant. Ciculi,genus Hominum ferox,& bellicosum, inter quos nullus neque nobilis neque rusticus, omnes eodem jure censentur, Helvetiorum instar, ut supra quoque diximus. Hungarorum magna præ alijs potentia, & auhoritas est. Nam & Principes, & alij ferme in Regno Magistratus ex ipsis creantur.Neque tamen creatio ab ipsis solum, sed etiam ab alijs duobus Transsyluaniæ populis Saxonibus nimirum & Ciculis dependet.Horum dignitas perennis est,merumq;Imperium. Et hæc hactenus de Transsylvania breviter dicta sufficiant.

TAVRICA CHERSONESVS.

Regio. *Nomina.*

CHERSONESVS a Tauris Schythię Europeæ populus *Taurica* cognominata Ptolemæo, Scytharum Regio est, quæ & *Scythica* Straboni dicitur. Hanc *Taurorum Peninsulam* Latine dixit Plinius lib. II. cap. XCVI *Cherronesum Ponticam* Appianus in Mithridaticis, *Chersenam* Paulus Diaconus. Hodie *Perokopska* & *Gesara* Antonio Pineto, aliis *Præcop* & *Tartaria minor* dicitur.

Situs.

Ampla est Peninsula, inter Pontum Euxinum & Mæotidē paludem usq; ad Bosphorum Cimmerium, qui Europam ab Asia discernit, versus Ortum porrecta. Longa est XXIIII milliaria; Lata XV.

Cæli Temperies.

Peninsula quæ ab Oriente & Meridie a Perecopia media est, hyemen placidissimam, & Aërem temperatissimum habet. Nam in fine Decembris hyemis initium, in medio vero Februario hyemis asperitas, quæ magis nivosa, nec tamen integro triduo illa magis durat, quum frigida & gelu constans est: Nec diutius quam ad initium Martij illa durat: Sub initium itaque Veris, & in Autumno fere calidiore Aër pestilens plerumq; efficitur.

Soli fertilitas. *Animaliū varietas*

Vniversa autem ipsa Regio Frugum feracissima est ac pascendis gregibus atque armentis valde idonea. Sed quamvis solum fertile Incolæ habeant, plurimi tamen agros non colunt, nec serunt. Equis, Camelis, Bobus, Vaccis, Pecore & Ovibus abundant, ac inde victitant. Est præterea Avium delicatissimarum ibi copia, quas aliquando Christiani vel Turcæ, rarius tamen peregrini Poloni capere solent, Venationes Cervorum, Caprarum, Aprorum & Leporum in ditione Tartarica & Turcica mari vicina, sunt plurimæ. Chersonesum autem hanc mediam horridi & ardui Montes velut Apenninus Italiam in Boream & Australem dirimunt.

Imperium Majorum.

Australem cujus Metropolis est *Capha* Mahometes anno CIↃ CCCC LXXV occupavit, & sibi tributariam fecit. In Boreali vero parte Tartari, Crimæi vulgo appellati latissimos inter Borysthenem & Taniam campos, pascuis subinde mutatis pervagantes, sedem Regiam annos jam fere quadringentos habuerunt Opidum Crimæum, unde & Crimæi Tartari appellati fuerunt. Hi postea perfosso Tauricæ ad insulæ formam Isthmo, circa fossam eam quam Præcop appellant, Civitatem ejusdem nominis & Regiam sedem cum condidissent, Præcopenses Tartari inde dicti sunt. Horum Rex Turcis fœdere & societate conjunctus cum proprios fratres (instigantibus Turcis) a quibus bello petebatur, submovisset, & Capham obsidione premeret, a suis Consiliarijs ad hoc amplis muneribus corruptis, cum duobus filiolis in frusta concisus, Ottomannicæ amicitiæ infœlix exemplum præbuit: Eo enim occiso Tartari, qui hactenus liberi & indomiti, ex socijs & fratribus Ottomannorum facti sunt servi, & more aliarum Turcicarum Provinciarum non Regem, sed Beglerbegum, id est Vice-Regem accipere sunt coacti. Quale autem sit Turcicum imperium ex Walachiæ, Græciæ & Imperij Turcici descriptionibus facile potest cognosci, eo Lectorem brevitatis causa remittimus. Præter Casan autem & Astrachan regna Tartarorum, qui agres colunt domosque inhabitant & nunc Moscho subjiciuntur, præterque dictos Præcopenses, sunt & alij Tartari campestres, qui catervatim in campis nullis finibus observatis degunt & in hordas veluti in quasdam provincias, a quibus & cogniminantur, divisi sunt, de his suo loco Asiaticis videlicet, in Tabulis, dicemus.

Vrbes.

In Australi Metropolis est *Capha* olim dicta *Theodosia*, Emporium celeberrimum, vetus Genuensium colonia. Sita est ad mare. Portum copiosum illa semper habuit, Genuensium tempore apparet eam divitem & frequentem admodum fuisse, Postquam vero a Turcis ab annis plus centum Genuensibus erepta fuerat, Christiani Itali in angustum ita redacti sunt ut exiguæ & obscuræ admodum eorum reliquiæ in ea supersint: Civitas pristinum splendorem magna ex parte amisit. Templa Christianorum Romana prostrata, ædes dirutæ, muri & turres in quibus Genuensium plurima insignia & inscriptiones Latinæ visuntur, collapsa jacent. Turcis, Armenis, Iudæis, Italis, & Græcis Christianis paucissimis habitatoribus referta, negotiationibus, portuque universæ ejus Tauricæ nunc etiam nobilis est. Vineas, pomaria & hortos fere infinitos habet. Capham non raro navigatur, ex universis vicinioribus & remotioribus Græciæ Insulis, sæpius vero ex urbe Constantinopoli, nam secundo vento duorum tantum dierum spatio, vel paullo amplius navibus eo veniunt. Præter hanc sunt *Perecopia* a veteribus Græcis *Eupatoria*, *Pompeiopolis*, *Sacer Lucus*, *Dromon*, *vel cursus Achillis* seu *Gracida*, *Heracleum* vel *Heraclea* appellata in confinibus Tauricæ seu Scythicæ Chersonesi, vel Peninsulę dictæ, primum Opidum obscurum atque Arx lapidea, nec satis munita est, in qua Principes Tartarorum vel Chani, ut Tartari eos vocant, quasi Reguli, seu Supremi Domini Palatinum, quem illi Begum, seu Perecopensem omnium vocitant, perpetuum habent qui Borysthenis & Tanais fluviorum transitus & trajectus, & confines universos vigilantissime perpetuoque observat, ac universis Tartariis ijs, qui in campis ad Perecopiam & ultra Perecopiam sitis degunt, præest: *Costovia*, Emporium non ignobile, ad dexteram Perecopiæ ad Mare situm milliaribus VII distans. Præfectum Arcis & Opidi Chanus proprium & perpetuum ibi habet. *Ingermenum* XII milliarium intervallo vel amplius dissidet a Costovia. Arcem lapideam, Templum & specus sub arce, & ex adverso arcis miro opere ex petra excisos habet, nam in monte maximo & altissimo situm est, ac inde a specubus Turcis cognomen retinet. Opidum quondam non ignobile opibus refertum, celeberrimum, & natura loci maxime admirandum, copiosissimumque extitit. Ingermeni Arcem satis & magnificam a Principibus Gręcis exstructam fuisse apparet. Nam portæ & ædificia adhuc nonnulla integra Græcis Characteribus exornata, eorumq; insignibus conspiciuntur. *Chersonesus* seu *Corsunum* urbs Tauricæ antiquissima. Hanc *Sari Germenum* quasi *flavam arcem* Turcæ vocarunt, nam solum quasi flavum ille tractus habet. Quæ, quod superba, dives, delicata, & clara quondam Græcæ gentis colonia fuerit, universæque Peninsulę urbs antiquissima, frequens, magnifica, Portuque nobilissima extiterit, admirandæ illius ruinæ manifeste testantur. In extremitate Isthmi illius, quem Parvam Chersonesum Strabo vocat, & in Ostio ipso Portus oris angusti, ac per universum Isthmum sicut Latitudo ripæ utriusq; Maris est Vrbs, murum altissimum & magnum, Turresque plurimas & maximas ex secto & grandi lapide erectas nunc etiam habet, ac tota Mari exposita existit. Aquarum ductus qui milliaribus IV Cuniculis ex Petris excisis in urbem ducebantur, in quibus nunc etiam aqua purissima est, ad Vrbis ipsus Mœnia conspiciuntur. Vrbs vero ipsa a multis seculis, & hominibus & habitatoribus prorsus vacua, funditus diruta, ac in vastitatem redacta est

TAVRICA CHERSONESVS.
Nostra ætate Przecopsca et Gazara dicitur
Smolenkia
LITHVANIAE
PODOLIA
MOLDAVIAE PARS
Bessarabia
RVSSIAE PARS
TARTARIAE PARS
ASIAE PARS
MARE DELLE ZABACHE
Meotis palus
MARE MAGGIORE
Seu
Pontus Euxinus quondam Axenos
id est inhospitalis dictus teste Plinio
Miliaria
Germanica communia
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio

TAVRICA

Iamboli seu *Balacheium* arx & civitas a Piscibus nomen habet. Mare enim eo loco piscibus ferax est. In ea Civitate opportunitate loci Genuenses usi Portum celebrem, ac utilem, & munitissimum sumptuotissimumq; Propugnaculum excitaverunt. Nunc vero Arces, Ædes, Mœnia & Turres sumptuosæ cum plurimis Genuensium insignibus & titulis prostratæ & omnino dirutæ jacent: ac Civitas a paucis Græcis, Iudæis & Turcis incolitur. *Mancopia*, seu *Mangutum*, (ut Turcæ vocant) Civitas ad montes & Silvas magis porrecta, & Mari non tam propinqua est. Arces duas, Templa Græca sumptuosa & ædes, plurimos Rivos ex saxo decurrentes, limpidissimos & admirandos habuit. *Cercum* opidum Tartaricum Chanorum ditionis obscurum & humile admodum in Ostio (ut Strabo vocat) Mæotidis, & ad eam angustiam, quam Bosphorum Cimmerium cognominat, ac tumulum *Panticapæum*, situm: Arcem habet. *Cremum*, seu ut a Tartaris *Crimum* dicitur, civitas & arx muro antiquissimo, maximo ac prædalto, magnitudine ac celebritate reliquis Civitatibus Tauricæ Chersonesi Mediterraneæ, nam eam Ptolemæus ita nominat, admodum dissimilis est, Ptolemæo fortasse *Taphros*, Plinio vero *Taphræ*. Hæc postremis jam temporibus ante Genuensium in Tauricam adventum a maximo populo Mahumetico, qui ex Asia eo commigraverat, culta & habitata fuisse videtur. Nam Fana antiqua Mahometica tam intra quam extra Vrbem plurima cum Characteribus Chaldaicis in grandioribus Saxis excisis conspiciuntur. Liquet sane ex ipsis ruinis, & loci amplitudine urbem jam quomdam clarissimam, & maximam gentis Coloniam exstitisse. Officinam Monetariam in hac Civitate Chanus habet. Arcem item in qua uxores Chanorum perpetuo adservantur ac consenescunt. Ac in extrema hujus regionis parte *Tanas* Civitas, ad ostia Tanais fluvij Rutheni vocant *Azac*, estque nobile Emporium, ad quod Mercatores ex diversis Orbis partibus commeant, ubi cuique liber patet accessus, libera emendi & vendendi facultas: & aliæ. Fluvij in hac regione plurimi, non parvi admodum ex Montibus decurrentes, Pisciculos etiamsi non magnos, sapidissimos tamen & delicatos plurimos habent. Sed quoniam Tartaris Piscium rarus est usus, Christiani tantum & peregrini cum eo veniunt, in ijs capiendis operam navant.

Flumina.

Inter fluvios autem præcipui *Borysthenes* vulgo *Nieper* altissimus, rapidissimus, & latissimus fluvius qui a Septemtrione labitur in Carcinitum sinum seu fluvium atque in Pontum Euxinum penes Oczacoviam influit, *Don*, *Ariel*, *Samara*, cum multis alijs. Sitam hanc Chersonesum inter Pontum & Mæotidem paludem usque ad Bosphorum Cimmerium, supra diximus. *Pontus*, *Euxinus Græcis*, *Euxonius* Orosio; quomdam Ἄξενος, *Inhospitalis*, ob immanem adcolarum crudelitatem & inhospitalitatem; vel, latronum frequentiam, quæ ab Hercule expugnata fingitur. *Mare Cimmerium* Herodoto & Orosio, ab Cimmerijs populis adhabitantibus, *Caucaseum* a Pollonio a Monte Caucaso,

Maria,

Mare Boreale Herodoto: *Maurum* Græcis Nautis, *Maurothalassa* quasi *Mare Nigrum* Turcis *Mar maiore* Italis. Situm depingit Ammianus Marcellinus lib. XXII. Pontum vero dixere tanquam alterum Oceanum; putabant enim eos qui illum navigassent, eximium quid & memorabile præstitisse, & ob id, inquit Strabo, per excellentiam proprie Pontum appellarunt, quemadmodum Homerum Poetam. *Mæotis Palus*, ab Mæotis populis apud Ptol. & Melam, qui hodie Tartarorum pars. Fretum ejus ad Orientaliora Peninsulæ littora *Bosporus Cimmerius* vel *Mæoticus*, ter mille passuum latitudine. Ab Schythis vocatur hæc Palus καρπαλὺκ; & ut Plinius notat, *Temerinda*, addens hac voce *Matrem Maris* (ut eam etiam nominat Dionysius Alexandrinus) designari: quod perpetuo agmine defluat, numquā recurrens, aquas quasi subministrans absque intermissione subsequentibus, Euxino, Propontidi, Ægæo, Magnoque Mari. Hodie *Mar Zabach* a Circassis nominatur: Italis *Mar della Tana*, ab Tanai fluvio; item *Mar Biancho*, Mare album.

Montes

Montes horridi atque ardui, inprimis illi qui Chersonesum mediam secant. Sunt & alij maximi & celebres. Maximus vero omnium, altissimus est, & in summitate Lacum sane non exiguum habet. Sed hæc hactenus: deinceps reliqua videamus. Ius vel Iustitia Mahometica lege apud Tartaros administratur in Civitatibus vel Opidis Chani, & reliquorum Sultanorum.

Ratio gubernandi.

Presbyteri Cadij vel Iudices in pagis, Begi vel præfecti, qui injurias particulares audiunt & decidunt, perpetui habentur. Veruntamen capitis, sanguinis, furti, quas criminales, fundi, quas civiles causas nos dicimus, Chanus ipse cum Consiliarijs suis decernit. In quibus exponendis causidico non egent, subtilitatibus juris, calumnijs, excusationibus, nec dilationibus utuntur. Extremæ enim conditionis Tartari vel peregrini coram judicibus & Chano ipso,

Senatores.

a quo semper audiuntur, & celeriter expediuntur, injurias suas ipsi per se libere admodum exponunt, omnibus enim semper ad illum aditus patet. Filios primis annis Arabicis literis instituendos, Filias vero non domi alunt, verum propinquioribus sanguine curandas, tradunt. Filios adultos Chano vel Sultanis in ministerium, Filias nubiles insignioribus ac nobilioribus Tartaris vel Turcis dant in matrimonium. In aula Principis insigniores Tartari & nobiliores non ad fastum vel superbum luxum, verum pro necessitate & honestate satis splendidi & civiles sunt.

Scholæ & educandæ iuventutis modus.

Mores.

Feminas Mahometica lege quot possunt & volunt, alunt, & uxores a Petigorensibus plerumque emunt, quas etsi non superbe, tamen satis pro gentis more culte & civiliter, ex quibus vero prolem suscipiunt, quam honorifice & splendide sustentant & curant. Antequam in Tauricam seu Peninsulam venerunt, moribus multo agrestioribus gens ea fera & campestris (quod nunc etiam ex agrestioribus manifeste apparet) fuisse videtur: nam illis Mahometicis legibus, jure, literis & moribus illa tum prorsus caruit. Enimvero a Turcis humanitatem, & falsum illum cultum Tartari edocti, majori nunc ex parte nobiliores hospitalitatem colunt. Cum in publicum exit Chanus, miserrimæ sortis Homines non excluduntur, a Chano vero conspecti examinantur, videlicet ut si quid opus habeant, referant. Legibus obedientiam magnam Tartari præstant: Principes suos Deorum loco ipsi adorant & venerantur. Iudicis, pro lege Mahumetana, perpetui & spirituales pro divis, indubitatæque omnis æquitatis & integritatis, fidei & opinionis viri inter illos habentur. A controversijs, criminationibus juridicis, jurgijs minus necessarijs & particularibus, invidia, odio, tetris excessibus, omni luxu & ambitione, in victu & amictu prorsus alieni sunt. In aula principis nec inter suos, gladios, arcus, nec alia ulla arma gestant, exceptis viatoribus, vel peregrinis iter facientibus, in quos admodum humani & hospitales sunt. Illi a prędonibus semper securi. Verum a latronibus vel furibus (qui nihil quicquam aliud præter equos illis furantur, etsi perpetuas excubias agant) noctu minus tuti esse solent.

Victus.

Nobiliores panem, carnes, cibum, vinum igni eliquatum & Mulsum potum habent, agrestiores pane carent, verum Milio concusso, Lacte & aqua diluto, quem *Cassa* vulgo nominant & caseo pro cibo, pro potu lacte equino utuntur. Camelos, Equos & Boves oneri inutiles, vel jam moribundos jugulant, ac Ovium carnibus non raro vescuntur.

Opificia.

Mercimonia,

Mechanicas artes rarissimi exercent, & in Civitatibus vel Opidis pauci admodum mercaturam exercent, & quicunque artifices vel Mercatores ibi reperiuntur, vel Christianorum mancipia, Vel Turcæ, Armeni, Iudæi, Cercesij, Petigorenses qui Christiani sunt, Phylistini vel Cyngani obscuræ & extremæ cōditionis Homines sunt. Sed de Taurica Chersoneso ac regionibus Septemtrionalibus quæ dicta sunt hactenus, sufficiant. Ad Hispaniam, cui in nostra distributione princeps locus deinceps tribuitur, quod felix faustumque sit, eam lustraturi transeamus.

HISPANIA.

Regio, Nominat: Situs. Unde deducta,

HISPANIA nobilis Europæ regio, primaque continentis terræ pars, ab Hispano Rege, ut notat Iustinus, dicta est. Alij sic nominatam volunt ab Hispali urbe nobilissima, quam hodie *Sevilliam* appellant. Abrahamus vero Ortel, vir in palestra Geographica valde operosus, quum Iberiam Asiæ regionem olim *Paniam* a Pane, quem Iberis Dionysius, victoria potitus præfecerat, inde vero *Spaniam* ab junioribus vocatam fuisse legisset apud Auctorem de fluminibus & montibus, fidem sequutum Sosthenis lib. III. rerum Ibericarum, scriptoresque fere omnes animadvertisset primos Hispaniæ Incolas ex Iberia usque derivare, adductus est, ut ab *Spania* potius illa, quam *Hispano* vel *Hispali* nomen regioni inditum, crederet. Sane *Spanian* nominat D. Paul. Epist. ad Roma. cap. XV. *Spaniam* etiam vocat allibi D. Hieron. ac multi alij. Consonat etiam hodierna appellatio. Incolis enim *Espana* nominatur. Quam autem *Hispaniam* Latini scriptores, Ptolemæus, Stephanus & alij ἰσπανίαν vocant, rejecta adspiratione, temporibus antiquissimis *Iberiam* & *Hesperiam* nominatam memoriæ produnt Strabo, Plin. alijsque. *Iberiam* quidem ab *Iberia* Asię regione, unde primos Hispaniæ Incolas non pauci deducunt. Alij Iberiam ab Ibero Rege trahunt, alij ab Ibero flumine: Avienus ab Ibera Bæticæ opido. *Hesperiam* vero, ab Hespero, ut quidam memorant, Atlantis fratre, vel ut Horatius putat, ab Hesperia Hesperi filia, vel potius ab Hespero stella Occidentali, quia in Europæ continente nihil est hac regione occidentalius. Quumque & Italiæ nomen idem esset, Horatius hanc *ultimam* canit. *Celtiberiam* quondam fuisse nominatam tradit Appianus; quæ tamen pars Hispaniæ (quam Celticam olim dixerunt teste Varrone) potius censenda. *Sepharad* Hebræis dici, notant Gulielmus Postellus & Benedictus Arias Montanus commentario in Abdiam. Atque hæc de nomine: sequitur quantitas & qualitas. Quantitas consistit in finibus & circuitu, quæque inde quasi nascitur, forma vel figura. Quod igitur ad fines: adluit Hispaniæ duo quidem latera Oceanus, Aquilonare Cantabricus: Occidentale, Atlanticus; Tertium, quod ad Meridiem, ubi fretum Herculeum, mare pulsat Ibericum, quod & Balearicum: Versus Orientem Pyrenæos habet montes, perpetuis jugis ab Oceano, ubi Flaviobriga, hodie *Fuentarabia*, tendentes ad mare Mediterraneum, duobus insignis Promontorijs, uno, quod *Olarso* cognaminatum, in Oceanum projecto, altero quondam ab *Veneris Templo*, nunc vero, ab *S. Cruce* denominato, in Mediterraneum. Hispaniæ longitudo maxima milliarium Hispanicorum cc. Latitudo, qua maxima, cxl, qua minima lx. Ioannes Vasæus in Hispaniæ Chron. memoriæ prodit, Hispaniam ad Pyrenæos tam angustam esse, ut quum per eos iter faceret, in monte D. Hadriani, Ferdinando Colone rerum istarum peritissimo commonstrante, nisi fellerit adspectus, utrumque viderit mare, Oceanum scilicet, cui peregrinantes erant proximi, atque eminus, quousque oculorum acies ferre poterat, albicantes maris mediterranei fluctus. Circuitum autem ɪↄc mil. statuunt & amplius. Strabo. Ptol, & alij Hispaniam comparant Corio Bubulo humi protenso, cujus partes ad collum pertinentes in adhærentem ipsi Galliam porriguntur. Collum inquam, quantum protenditur mons Pyrenæus ab Mediterraneo mari ad Oceanum Britannicum: inde dilatatur ad Brachia, ab Nova Carthagine usque ad Cantabros; Crura a Freto Herculeo usque in Gallæciam & mare Britannicum: ultimum Corij ad modum Caudæ, Promontorium sacrum, hodie *S. Vincentij*, quod extenditur in Oceanum Atlanticum, longe ultra omnem Hispaniam.

Cœli Temperies,

Exposita quantitate, in medium prodit qualitas, cujus causa plurimum in Climate, situque cœlesti. Subest Hispania medio quarti, totique quinto, parti etiam sexti climatis; inter gradus latitudinis quidem XXXV & XVL, longitudinis autem inter XVI (ut nunc capto ab Azoribus Insulis initio, notari solet) & XXXI: ubi optima ad res omnes temperies. Nam neque ut Africa violento sole torretur; neque, ut Gallia, ventis assiduis fatigatur, sed inter utramque media, hyeme & æstate temperato sole perfruitur. Hinc magna cœli salubritas per Hispaniam, teste Iustino, æqualisque aeris spiritus nulla paludum gravi nebula inficitur. Huc accedunt marinæ auræ undique adsidui flatus, quibus omnem provinciam penetrantibus, eventilato terrestri spiritu, præcipua omnibus sanitas redditur. Non eadem tamen Hispaniæ passim qualitas. Qua enim Arcton spectat, plerisque scribentibus, frigidior est, nonnulliusque asperitatis: Oceano semper obnoxia, interiorum aquarum indiga, malignęque inde habitationis: quum etiam rupibus, saltibus, locisque silvestribus pleraque obsessa.

Soli fertilitas,

Qua, montibus fere perpetuum intercurrentibus, in Austrum declinat, tota felix, tota beata, ut multis magnisque fluminibus irrigari, sic tempestivis pluvijs, quantum sufficit, recreari solita, & hinc omne genus, ea præcipue parte, Frugum, Animaliumque non benigna solum mater, sed & nutrix solicita. Memoriæ mandat Philostratus; hic cœli temperiem esse talem, qualis Autumni tempore solet esse in Attica. Admirandam eorum, cum quæ ex terra proveniunt, tum quæ in terræ visceribus generantur & latent, fertilitatem: Animantium item, quæ terra marique nascuntur præstantiam, quis digne, utque singula flagitant, commemorabit? Incredibilis per omnem Hispaniam frugum ubertas; & plerique agri tantæ sunt liberalitatis, ut pro accepto uno tritici modio triginta plurimum colonis reddant: sæpe etiam quadraginta, in Bætica præsertim, quæ quidem frugibus cunctisque rebus admodum felix. Herbarum cum sativarum, tum voluntariarum, quæ citra sementem erumpunt, quibusque insignes sunt & peculiares vires, passim, cum primis in montosis locis, est feracissima: ubi *sui dissimilis*, inquit Pomponius *Linum aut Spartum alit*. Fructus etiam arborum numero plures, formaque grandiores habet. Quid Mala referam? Inter ea melioris notæ sunt duo, *Canusium* & *Regium*. Quid Pyra? In ijs supremæ classis quatuor, quæ odore gustuque suavissima: *Apianum*, quod *Muscatum* vocant omnium, pyrorum minimum, *Vinosum*, *Pintum*, quartumque, quod Hispanis *Sineregula* nominatur. Quid Olivas? In harum numero primas obtinent Hispalenses, quæ magnitudine Iuglandes excedunt. Quid de reliquis fructibus? Plene decantata sunt non paucis Mala Hesperia vel Citrea: Cydonia, quæ vulgo *Membrillos*, Granata, suis etiam corijs medicinam facientia. Quid Vina commemorabo, optimi saporis odorisque? Passim quidem generosa admodum leguntur, alijs tamen & alijs locis præstantiora, quæ Marineus Siculus indicat lib. 1 de rebus Hisp. Vites Germanicæ superioribus annis in Hispaniam a Belga quodam Petro Simonis F. transportatæ, Hispanicoque solo insitæ, jamque mirum in modum multiplicatæ, experimur quotidie, quam grata producant vina: nomen ejus, qui transivit, retinentia, Asperitatem, quam conciliare soli solet natura, frangit, emollit, jucundoque condit sapore adgenitus jam in aliena terra sub alio climate genius. Hispania etiam dives quondam universim, ut nunc quoque varijs in locis, preciosissimis Auri, Argenti, Æris, Ferri, Plumbi, aliorumque metallorum thesauris: de quibus videnda quæ multis adfert, cum ex Posidonio, tum ex alijs Strabo lib. 3. quæ item traduntur ab Dio. Siculo, Solino in Polyhistor. Iustino libro ultimo, Panegyrista Theodosij & alijs. Quid jam dicam de Salinis?

HISPANIA:

nis? Sal in Hispania non modo coqui, verum etiam plurimum effodi, hoc est, & fieri & gigni, tradit Solinus. Et in multis Hispaniæ locis ex aquis puteanis, ut apud Seguntiam & alibi: unde Regibus magnum exigitur vectigal. Gignitur in extremis maris littoribus, cæteris candidior. Sunt & Montes Hispaniæ, si fides Marineo Siculo, nativi salis, ut apud *Ribagorciam*: in quibus lapidicinarum modo sal cæditur, & arborum modo postea pullulat ac renascitur. Apud oppidum *Antiqueram* vallis est amœnissima, cujus longitudo pass. mille quingentorum, ex omni parte montium clausa jugis, quæ hieme pluvialibus aquis impletur, & in formam magni lacus efficitur, cujus aquæ calore solis adjuvante soli genio, in salem candidum convertuntur. Alias silentio prætereo salinas. Sed miracula etiam audiamus, quæ tamen hodie evanuerunt. Memorat Strabo, sal purpureum inveniri in Lusitania: dulcedine quadam temperatum in jugis Tarraconensibus cædi, Solin. ad Orosium; ex Varrone Agellius, montem magnum, circa Iberum ex mero sale, eique quantum demas, tantum adcrescere. Est Hispania præterea & pecorum omnis generis dives, gregibus & armentis plena, adeo ut mugitu, balatuque Nemora, Silvæ, Montes, Prata, Campi, Saltus ubique resonent. Equos alit optimos: ceteris Bætica plures: Asturia fortiores, *Asturcones* inde dictos. Equi etiam nonnullis Hispaniæ locis tantæ velocitatis agilitatisque generantur, ut vento conceptos fabularetur, imo crederet antiquitas. Leones autem, Camelos & Elephantos non novit, nisi cicures & aliunde advectos. Ad venationes exstimulat cum alia, tum in Montibus Vallibus, Silvisque Damæ, Cervi, Apri, Vrsi, Lepores, Cuniculi. His sane abundantem docet versiculus Catulli:

Animalium varietas.

Cuniculosæ Celtiberiæ Fili.

Ad aucupia invitant cum aves aliæ, tum Aquilæ, Ardeæ, Accipitres, Atagines item, eo nuper ex Sicilia allati. Item Grues, Anseres, Perdices, Palumbi Torquati dicti, Anates sylvestres & cicures. Sed de his satis, ad imperium majorum venio, quod caput in methodo nostra proxime sequitur. Non animus hic mihi recensendis cum ex alijs, tum Iustino, Diodoro, Iosepho, Eusebio, Hieronymo, supposititioque Beroso, & interprete ejus Annio Viterbiensi, antiquis Hispaniæ Regibus, rebusque ab ijs domi militiæque gestis, lectorem morari. Morari hoc esset & ineptire cum multis. Tubal non in Hispania neque in Europa, sed in Asia fuit. Huic qui sufficiuntur, Iberus, Iubalda, Brigus, Tagus, Bætus & alij, Reges ne censendi? absit: nisi quis fluvijs alisque rebus inanimatis nasci tunc temporis solitos Reges concedat. Qui fictum illud agmen secuti, non melioris sunt conditionis. Incerta omnia: ut & vix certiora, quæ successione quidam gessisse scribuntur in Hispania, Regibus quasi exactis, varia fortuna, multisque & populis a se seminatis & opidis conditis, Lydi, Thraces, Rhodij, Phryges, Cyprij, Phœnices, Ægyptij, Milesij, Cares, Lesbij & Chaldæi. Exploratiora censeri solent, quæ ab Carthaginensibus, Romanis multoque post Gothis, Vandalis, Alanis, Suevis, Hunnis, eorumque Regibus patrata memoriæ produnt scriptores, qui partim rebus gerendis adstiterunt, partim ex fidelissima aliorum cognoverunt relatione. Ea, paucis dicam, sic habent. Quum in Hispania longe lateque dominarentur & pleraque sub ditione sua haberent Pœni, alijque Africæ populi, contra eos primi omnium cum armatis exercitibus ab S. P. Q. R. missi sunt Cn. & P. Cornelij Scipiones, belli Punici II initio: qui septimo ejus belli anno sunt cæsi. Q. Fulvio Flacco & Ap. Claud. Polcro *Coss.* Submissus anno sequenti Patri Patruoque P. Corn. Scipio Africanus Major multa prospere gessit, primusque ibidem, Provinciam fecit, Q. Cæcilio Metello & L. Veturio Philone *Coss.* an. v. c. IↃXLII. Hic Asdrubale & Magone, Carthaginensium Ducibus, acie ad Bærulam urbem (quæ quo loco hodie in Andalusia visuntur *Bæca* & *Vbeda*, fuisse creditur) fugatis, atque inde ex tota Hispania pulsis vindicatisque armis Hispanijs, amicitiam cum Syphace Massylorum (hodie *Biledulgerid*) Rege, icto fœdere, firmavit. Paullo post rebellantes Hispaniæ populos ad deditionem compulit, fœdereque cum Massanissa Masæsulorum (fuerunt ubi nunc *Regnum Tremissenum*) Rege & Gaditanis facto, Provincia L. Lentulo & L. Manlio Acidino tradita, Romam reversus est. Post Scipionem Hispaniam L. Cornelius Lentulus Proconsul obtinuit: qui rebus bene feliciterque gestis, ovans urbem ingressus est, an. v. c. IↃLIV. Triennio post C. Cornelio Cethego, Minucio Rufo *Coss.* Hispaniæ primum sunt terminatæ, atque in eas duo novi Prætores missi C. Sempronius Tuditanus in *Citeriorem*, M. Helvius Blasio in *Vlteriorem*. Vix duobus elapsis annis, quum tantum glisceret in Hispania bellum, ut jam Consulari & Duce & exercitu opus esset, M. Porcius Cato Consul Citeriorem sortitus, bello ab Emporijs (retinetur hodieque nomen in *Ampurijs*) cœpto, rebellantem ita pacavit, ut Proconsule ex ea triumpharet, an. IↃLX. Hic est ille Cato, qui miro strategemate multarum Hispaniæ urbium muros uno die diruit, scribente Livio & alijs. Post Catonis victoriam Hispaniæ varie possessæ sæpeque nunc hic nunc ibi amissæ: ita ut supra XXX triumphi postea ex his relati memorentur. Stipendium pendere non prius cœperunt, quam Augusto Principe: qui quum Hispaniam omnem, debellatis Cantabris & Asturibus, qui omnium diutissime restiterant, multo varioque marte perdomuisset, universam in tres Provincias divisit, *Bæticam, Lusitanicam*, & *Tarraconensem*. Singulis inde sui sunt adtributi conventus: Bæticæ IV, *Gaditanus, Cordubensis, Astigitanus*, & *Hispalensis*. *Lusitania* tres habuit *Emeritensem, Pacensem*, & *Scalabitanum*. *Tarraconensis* denique VII, *Carthaginiensem, Tarraconensem, Cæsar-Augustanum, Cluniensem, Asturum, Lucensem*, & *Bracarensem*. Videndi Plin. lib. 3. Strab. lib. 3. & alij. Sic rebus subinde paullum mutantibus, Provinciæ nobilissimæ Romanis paruerunt usque ad Imperatoris Honorij 8, & Theodosij 3 consulatum, qui incidit in annum Christi CCCC X: quo tempore Vandali, Suevi, & Alani, ab Stilicone in Gallias evocati, quum eas, Rheno trajecto, omnes pene occupassent, & in ijs jam immanium Barbarorum more debaccharentur: ab Gothis, Adolpho & Vallia Regibus, quos ad liberandas Gallias Honorius Imper: miserat, exacti, transgressi Pyrenæos montes, Hispaniam Romanis ereptam multos annos obtinuerunt. Post aliquot annos Gothi Galliam incolentes, ab Francis bello petiti in Vandalos vice versa arma movent. Franci Gothos ex Gallijs, Gothi Vandalos & Alanos ex Hispanijs ejiciunt: Suevis ad internecionem cæsis. Quo tempore Vandali & Alani a Bonifacio in Africam, cui pro Imperatore præerat, evocati Hispanias Gothis possidendas reliquerunt. Gothi Hispaniam, Romanis Præsidijs omnino expulsis, quum sui juris fecissent, ea que sub suis Regibus longo jam tempore fuissent potiti: tandem ingenti bello ab Sarracenis Arabibus profligati, Rege Roderico occiso Hispaniam fere omnem amiserunt. Bello superstites quum in Asturum, Cantabrorum & Gallæcorum montibus sese munijssent paullatim amissas regiones, urbes & castella recuperare cœperunt: & postremo quum Sarracenorum res in Bætica Hispania se contraxissent, omnemque Hispaniam Gothi recuperassent, ijs etiam ab Ferdinando Aragoniæ Rege cognomine Catholico (quod hæreditarium deinceps esse cœpit successoribus) victis atque omni Hispania cum Mele, qui se Granatæ Regem scribebat, exturbatis, universa regio dominis antiquis est restituta. Quum autem Maurorum temporibus a 5 Regibus, Castellæ Aragoniæ, Portugalliæ, Granatæ, & Navarræ, Hispania fuerit possessa, solus hodie Imperium in eam exercet *Philippus 3* Philippi magni F. Caroli Imperatoris ter-Maximi N. Divisa olim varie fuit. Romani primo diviserunt in *Citeriorem* & *Vlteriorem*. *Citeriorem* dicebant, quæ Principi urbi Impe-

Imperium Majorum.

bi Imperijque terris proximior erat inter Iberum sita fluvium & Pyrenæos montes: *Vlteriorem* vocabant quæ remotior, ultra Iberum ad Oceanum usque extensa. Postea in tres partiti sunt partes *Citeriorem*, multo amplioribus dotatam ultra Iberum finibus, appellantes *Tarraconensem*: *Vlteriorem* autem in *Bæticam* & *Lusitaniam* distinguentes. *Tarraconensis*, cui nomen ab nobilissima Vrbe Tarracone, potiorem complexa Hispaniam, a Pyrenæis, ubi Ortum spectabat, incipiens Montibus, Septemtrionaliorem partem inter Britannicum vel Cantabricum Oceanum Duriumque fluvium ad Nerium usque promontorium, & Mare Atlanticum vel Externum, Australiorem vero ab ijsdem Pyrenæis, ac Castalonem, ultimam Oretanorum Vrbem, milliaribus aliquot infra Bætis fontem, ubi initium erat Bæticæ, inter hanc & Borealius sui procursus brachium, Lusitaniam relinquens, portendebat; cui spacio Plinius ɔɔ cvii millia passuum adsignat: Latera utriumque Mari objiciebat, qua quidem Meridiei obversa, Mediterraneo, qua vero Septemtrionibus, Oceano. *Bætica*, quam *Bætis* (unde nomen) media fere secabat, ad Septemtrionem & Occasum Anam habebat fluvium, quo ab Lusitania separabatur; ad Meridiem Mare spectabat, extra Columnas quidem Gaditanum, intra Columnas Ibericum, quod pars Mediterranei, ut illud Oceani: ad Ortum a Tarraconensi disjungebatur Castalonis fine, vel Saltu Castulonensi; fluvioque qui hodie *Guadelentin*, Veteribus *Tader* fuit appellatus. Plinius huic spacio tribuit ccl millia passuum. *Lusitania* ad Septemtrionem Durio fluvio terminabatur a Tarraconensi; ad Occidentem & Meridiem Oceano adluebatur: ad Ortum limitem habebat, contra Bæticam, Anam fluvium, Lineamque ductam ab Castris Vicellanis Septemtrionem versus per Augustobrigam ad Manlianum Saltum, ubi Fons erat Tormesis in cujus ripa sinistra visitur Salamantica; vel, ut alij, ad Albocellam Vaccæorum opidum & Ocellum Amnem, cujus alvei vestigia conspiciuntur hodie ad Durij ripas juxta Fermoselium. Sequentibus temporibus Hispaniam in sex fuisse distributam Provincias legimus, in Breviario, Rufi Festi, quod Valenti Imperatori dicatum: *Ac per omnes*, inquit, *Hispanias sex sunt nunc Provinciæ, Tarraconensis, Carthaginiensis, Lusitania, Gallicia, Bætica, Trans Fretum etiam in solo Terræ Africæ Provincia Hispaniarum est, quæ Tingitanica Mauritania cognominatur. Ex ijs Bætica & Lusitania Consulares, cæteræ, Præsidiales sunt.* Marianus Scotus, Auctor Notitiæ Provinciarum, *Baleares* addit *Insulas*. Maurorum tempore Regna fuerunt in Hispania plurima, quæ posteriores in quinque divisere, Castellæ, Aragonum, Portugalliæ, Granatæ & Navarræ, Partiuntur autem nova distributione totum Imperium in tria regna, Aragoniæ, scilicet, Castiliæ & Portugalliæ. Sub Aragonensi regno comprehenditur, Præter Aragoniam, *Catalonia, Valentia, Majorica, Minorica*, Sub regno Castiliæ comprehenditur *Biscaia, Leon*, *Asturia, Galecia, Estremadura, Andalusia, Granata, Murcia, Vtraque Castilia* cum accessione Canariarũ Insularum. Sub regno Portugalliæ comprehenditur præter Portugalliam, *Algarbia*. Vrbes toto regno pene sunt innumeræ. Inter eas præcipuæ, *Hispalis, Madritum, Terraco, Lisbona, Granata, Pampilona, Valentia, Barcino*, vulgo *Barzelona, Legio* vii *Germanica nunc Leon, S. Lucar, Corduba, Nebrissa, Compostella, Toletum, Salamantica, Complutum, Pintia, Cæsar-Augusta* nunc *Saragossa, Asturica, Augusta*, alieque plurimæ. Sunt hic Lacus admirabiles. Prope opidum *Beiaram* Lacus est non utilis minus quam admirabilis, qui & Turtures, Pisces subnigros & excellentes gignit, & futuram pluviam turbinemque, teste Marinæo Siculo, magno aeris sonitu prænunciat, adeo ut ejus murmur quasi Tauri mugitus sæpenumero ad duodeviginti millia pass. fuerit auditum. In summo Montis *Stellæ* cacumine Lacus quidam est, scribente Vasæo in quo fragmenta navium subinde reperiuntur, quum tamen a Mari plus xii Leucis absit: quin quod exæstuet & Tempestates ibi audiantur, adfirmare Incolas, quoties intumescit Mare, idem notat. In Cantabriæ Lacum fulmen decidisse, & repertas duodecim Secures, ait in Galbæ vita diligentissimus Scriptor Suetonius. *Amænum Stagnum* est apud Plinium lib. iii natur. histor. cap iii, haud procul Valentia: hodie *Albufera*. Sequuntur Flumina. Hispania multis irrigatur passim fluvijs. Sunt qui centum & quinquaginta numerant & in ijs Pontes ultra septingentos, inter quos nobilissimi Segoviæ & Alcantaræ. Alij alijs sunt nobiliores. *Iberus* ab *Ibera* opulentissima quondam Vrbe, quæ *Elix* hodie putatur, circa Carthaginem Veterem: in cujus agro P. Cornelius Scipio vicisse Pœnos, totamque Hispaniam Imperio populi Romani adjecisse scribitur Ἴβηρ Ptol. & alijs *Ebro* hodie, erumpit apud Cantabros ex Idubeda Monte, duobus Fontibus quorum dexter in saltu Aucensi (*Monte d'Oca*) finister ad Opidum, quod Incolis *Fuentibre*. Inde magnis crescens Amnibus, primo Calaguritanis exceptus arvis (*Calahorra*) Iuliobrigam & Tubellam petit. Navarræ Opida; Iuliamq; & Celsam, inde Cæsar Augustam adluit Illinc digressus in Austrũ, & mox versus Euronotum labitur per Laletaniæ populos qui nunc Catalani, & Dertusam opulentã urbem præterlabitur. Postremo plurimis fluvijs auctus, peracto quadringentorum sexaginta mill. pas. cursu in Mediterraneũ, cognomine ipsi, Pelagus tam violenter duobus Ostijs ingreditur, ut C passus in mare profusus dulcis hauriatur. Fluviolum etiã in Bætica, qui hodie *Rio Tinto* & *Azeche*, Florianus a Campo appellatum quondã *Iberũ* scribit. *Durius* maximus (concurrentib. in eum tot Amnibus quos enumerare longum esset) Hispaniæ fluvius ex Idubeda, ubi nomen illi *Sierra* de *Cocollo* scaturiens, Vectones ab Asturibus, Lusitanos ab Gallæcis Veteribus distermi-nat. Turrem Sullanam (*Tordesillas*) Sarabrim, Mirandam, & alia opida contemplatus, decimoquinto fere infra Lamecam milliari, apud Opidum Portugalliæ, quod *Portus* dicitur, rapidissimo cursu, Occidentali se miscet Oceano. Δωρίς, Ptol. Δωρίας Straboni; Δόριος Appiano Alexandrino; *Duero* hodie. *Tagus* (Τάγος Ptolemæo ceterisq;) nascitur in altissimis Orospedæ jugis, stadijs quinquaginta ab Opido parvo, cui nomen *Tragacet*, haud procul ab Vrbe Concia nunc *Cuenca*. Per Carpentanos lapsus Toletum, regalem Vrbem, petit, Ponteque accepto, Talaveram, Augustobrigam, Alcantaram aliasque Vrbes non ignobiles adluens, mediam fere secans Portugalliam, ultra Olisipponam in Occiduum se exonerat Oceanum; Ostio bis millium, ut quidam notant, quinquaginta pass. latitudine. Ad colis hic fluvius hodieque *Taio*, Lusitanis *Teio*. *Tagus* auriferis Arenis copiosus reliquis Hispaniarum fluminibus, uti testantur Solinus in Polyhistore & Isidorus lib. xiii. Etymolog. cap. xxi, præferebatur. Auriferum hodieque, ut & alios multos Lusitaniæ fluvios esse adfirmat apud Ortelium, vir fide dignus Emanuel Enricus. Piscium item Ostreorumque feracissimum, Gemmasque generantem memoriæ prodit Pomponius Mela. *Anas* Ἄνας, Latinis Græcisque Scriptoribus satis notus, Originem habet ex vastis stagnis, in Laminitano Agro, ut scribit Plinius lib. iii Naturalis Histor. cap. 13 qui hodie *Campo* de *Montiel*, circa Opidum, Hispanis *Cagnamares* dictum. Oretanos prœterlapsus ad Metallinam, ubi Castra fuisse Vicelliana docent Antiquæ ejus loci Inscriptiones, Terræ se penetralibus condere putatur (Nam ex Vulgi opinione magis, quam ex veritate hæc esse, testis est apud Ortelium oculatus Georgius ab Austria, Præpositus Harlebecensis) mox post aliquot leucas, quasi sæpius nasci gaudens, inquit Plinius, ad Villartam eruptione facta, Augustam Emeritam, ubi longissimo Ponte lapideo transitur, Pacem Iuliam, & Austrum versus alias Vrbes prætergressus ad Castrum Marinum in Oceannum evolvitur. Hispanis hodie vocatur *Rio Guadiana*, recepta ab Arabibus voce. Is enim *Guad* fluvius. *Bætis* (Βαῖτις Ptolemæo) oritur prope Castaonem ex Orospeda Monte, ut scribunt Strabo & Stephanus, qua parte *Sierra d'Alcaraz* nominatur. Ab

Vrbium nomina.

Lacus.

Flumina.

HISPANIA

Fonte in Occasum vergens Cordubam, aliaque Opida præterlapsus, ad Hispalim in Austrum declinans, Ostio satis amplo (unius enim Leucæ est) sed quod Vadosius haud procul Gadibus in Atlanticum Mare se exonerat. Hic fluvius nobilis Auro Veteribus est, & Olivetis. Straboni etiam & Pausaniæ *Tartessus* nominatur. Stephano Περκης. Livius *Circen* ab incolis nominari notat: quam appellationem aliquamdiu retinuerunt, scribente Mario Nigro, Hispania potiti Afri; quibus tandem *Guadalquivir*, vel, ut alij scribunt *Ghiadalchebir*, tanquam fluvius *Magnus*, fuit dictus. *Minius* Hispaniæ Taraconensis fluvius, ortum habens sexto supra Aras Sextianas, quibus hodie *Lugo* nomen, milliari ad opidum quod vulgo *Castel-Verde*, Portum marinum secans, Pontemque Belsarium & Orensem Civitatem perlapsus, facto ad Valentiam cum Avia congressu, sex milliaria procurrens in Oceanum se præcipitat. Sunt & alij *Lethe*, *Turius*, *Limæa*, *Sicoris*, *Chalybs*, *Astura*, atque alij minorum gentium fluvij, quos alios explicandos, ne prolixiores simus, relinquimus. Mare nos vocat & quæ cum eo censeri solita, Sinus & Portus. Oceano undique

Maris. Cōmoditas

Hispania & Mari Mediterraneo concluditur, præter eam partem quæ Montibus Pyrenæis & Aquitaniæ conjungitur. Quorum beneficio patentibus gremijs universi Orbis tam Novi quam Veteris commercio opportuna, tanquam ad juvandos Mortales ipsa avida in maria procurrit. Quæ & marinorum Piscium genus omne abunde subministrant. Inter quos Cetæ, Balenæ, Congri, Murenæ, Thynni, Savali, Lampetræ, & alij, tum Ostrea, Conchyliaque. Memoriæ prodit Marineus Siculus Valentiæ se piscem vidisse, quem piscatores mari captum portaverant, & torculari magno locaverant aquæ pleno, crassitudine & longitudine magnæ Mulæ, cujus caput, os, nares, oculi, Bovis esse videbantur, præter cornua, quibus carebat; mammas habebat muliebres, & manus mammillis adpositas. Vulvam quoque mulieris: addit postero die peperisse pisciculum ipsi persimilem, longitudine trium pedum, crassitudine colli canis Gallici, matremque eum quatriduo post fame forte coactam, devorasse. *Sinus* Hispaniæ celeberrimi sunt tres, omnes ad mare Mediterraneum, *Sucronensis*, *Illicitanus*, *Virgitanus*. Omnium vastissimus est *Sucronensis*, magno satis ore Pelagus inquit Mela, accipiens, & quo magis penetratur angustior. Mediæ magnitudinis est *Illicitanus*, nunc *Puerto d'Alicante*. Minimus est *Virgitanus*, ab Opido, ut scribit Mela, *Virgi*, hodie *Vera* vel *Bera*, Corrupte apud Ptol. *Vrce* vel *Virge*, nec emendatius apud Antonium *Vrci*, ut nec apud Plin. *Vrgi*. Nominatur & *Gaditanus* Sinus Melæ lib.

Portuum nomina,

3 ab Gadibus, Hodie *Baia de Cadiz*. Inter Portus, quos Hispania habet, primi est loci qui *Magnus* veteribus μέγας λιμὴν Ptol, inter Nerium & Scythicum Promontoria: *Coruna* hodie. Sunt & *Annibalis Portus*, apud Pomponium, *Albor* hodie in Algarbiæ regno, *Amanum* Plinio, nunc *Fuentarabiæ*, ut Villanovanus, vel *Bermeo*, ut Moralis censet: *Gaditanus*, Melæ & Antonino, circa Gades: *Tarraconensis*, de quo Silius Italicus lib. xv.

----Tunc hospita Terraco Bacho
Considunt portu, & securæ gurgite clauso
Stant puppes, posituque labor, terrorque profundi,

Veneris denique Melæ nominatus ad radices montis Pyrenæi. Sed de Sinibus Portubusque eorumque latitudine & profunditate multis felicissime scribit Lucas Aurigarius in suo navigationis speculo, Chartis, quod ad Hispaniam, decima novemque sequentibus. Succedunt Montes, inter quos *Pyrenæus* principem obtinet locum, Hispanos

Montes.

ab Gallis dividens, Πυρήνη Ptol. & reliquis: Steph. Πυρήνη, Tibullo *Pyrene*, Livio & alijs *Saltus Pyrenæus*: Hispanis *Los Pyreneos* universim: nam pro ratione locorum varia sortitur nomina. Dictum volunt plerique ἀπὸ τοῦ πυρός ab igne: vel quod crebris fulminum ictibus feriatur: vel quod ejus silvæ (scribente Diodoro lib. VI) injecto a Pastoribus igne, quondam universæ conflagrarint. Silius Italicus denominationis honorem tribuit Pyrene puellæ, Bebrycis Filiæ, in eo Monte ab Hercule compressæ; ibique quum ab feris laniata esset, sepultæ. Pyrenæus, ut ab Ortu in Occasum ad Promontorium usque Celticum prolatatus Hispanos dividit in Cismontanos & Vltramontanos, alium ad Iberi fontes montem protrudit versus Meridiem per Hispaniæ latitudinem. Nomen illi *Indubeda* apud Strabonem & Ptol. *Saltus Aucensis*, vulgo *Monte d'Oca* hodie vocatur, ab *Auca* urbe vetere, cujus ad *Villam Francam*, vigesimo supra *Burgo* milliari, vestigia monstrantur. *Orospeda* Idubedæ proles: *Orospeda* Stra. *Ortospeda* Ptol. Toti hodie certum non est nomen; nam quæ Alvaro Gomecio censentur *Sierra Vermigia*, Flor. *Sierra Molina*, Clus. *Sierra Morena*, partes ejus sunt. Orospedę adcenseri solet *Calpe*. *Sic* Ptol. alijsque mons vocatur ad Fretum Herculeum, qui *Gibraltar* vulgo. Orospedę item pars rupes præcelsa, quę ex Hispalensi urbe Granatam eunti prope Archidonam se cōspiciendam offert. Nomen habet famamque meretur ex memorabili, quod in omne ævum est duraturum amoris exemplo Hispanis dicitur, *La penna de los enamorados*, *amantium rupes* Res, ut paucis dicam, ita habet: Quum Regnum Granatense Mauris adhuc pareret, graveque inter ipsos & Christianos bellum flagraret, quodam in conflictu inter alios captus est Christianus, quem Maurorum Rex ob formę venustatem facilitatemque morum libertate donavit, eundem apud se in palatio retinens. Inter hunc porro filiamque Regis tanta tamque casta coaluit familiaritas, ut articulis hæc Christianæ fidei præcipuis imbuta, Christianisque commorari. deinceps avens & cōmori, torū cōjugalem pollicita, fugam cum captivo fuerit molita. Quum autem Rex diligenter illos persequeretur, in rupem quam dixi, ut ibi delitescerent fugerunt, videntes autem se detectos & rupem ab Mauris undique circumseptam animadvertentes, cacumen conscenderunt: seque, supplicio, quod ab Rege expectabant, territi mutuo complexu præcipites inde dederunt. Ad cujus rei memoriam in ejusdem rupis dorso, inque via publica cruces erectæ videntur. Paulinus *Bimarem* nominat: respicit enim duo maria, internum & externum. Strabo Calpen montem esse, ait, circuitu quidem non magnum admodum, altitudine autem ingentem & arrectum, ut remotioribus insulæ formam præferat. Vnam Herculis columnarum sunt qui fabulantur, alteramque ex adverso Abylam in Africa, laborum Herculis metas. Addunt unum fuisse quondam montem, sed ab Hercule perfossum, atque ita muratam rerum faciem. Videndi præter alios Plin. lib. 3. & Pomponius Mela lib. I. ubi de Mauritania, & lib. II. de Hispania. *Calpe*, inquit inter alia, facta cum Abyla commissione, *magis & pene totus in mare prominens. Is mirum in modum concavis, ab ea parte, qua spectat Occasum, medium fere latus apperit, atque in de ingressus totus admod m pervius prope, quantum patet Sinus & specus, ultra est.* Ex Orospeda prope Alcarassum *Mariani* montes surgunt. Sic nominat Plin. qui singulariter *Marianus* Ptol. & mons *Mariorum* Antonino: hodie *Sierra Morena*. Radices horum montium adluit ad lævam perpetuo fere ad Oceanum usque nobilissimus fluvius Bætis. Iuxta Barcinonem mons est, quem *Mon-Iui* vocant adcolæ: sunt qui interpretantur *Montem Iovis*: alij melius *Montem Iudæorum*, qui quondā illic sepeliebantur, quorumque plura adhuc ibi Sepulcra & signa. In vertice turris est: unde speculator, die quidem linteo velo, noctu vero facibus Navigiorum adventum Barcinonæ civibus ostendit. *Silvis*, Nemoribus, Arboribusque singulares ferentibus fructus, ubique est plena

Sylva.

Hispania

HISPANIA

Sylvæ,

Hispania. Longum esset omnia commemorare. Nemus est apud Opidum, cui ab *Monte Maiore* nomen, in quo Quercus, Castaneas, Ilices, Nuces, Corylos, Cerasos, Prunos, Pyros, Ficus, Labruscas, & omne genus Arborũ fructiferarum sola natura plantavit, altitudinis ingentis & latitudinis. Haud procul Opido Bejerano Nemus est amœnissimum, ubi Castaneæ Arboris ambitum se mensum scribit Lucius Marineus Siculus pedum circiter quadraginta. Silvas etiam cæduas complures habet. Quare & materia abunde præbetur struendis Navibus. Quid jam de Operibus Publicis tã Sacris quam Prophanis, quid de privatis dicam? Plurima hic magnifica Templa, plurimæ Abbatiæ, Cœnobia, Monasteria. Xenodochia, & Nosocomia. Multa Regum conspicua Palatia, multæ Magnatum & Equitum magnificæ & pulcherrimæ Ædes, innumera deniqui alia & publica & privata Ædificia.

Opera publica & privata,

Ratio gubernandi,

Rex vero *Hispaniarum* nascitur non eligitur: inauguratur tamen, populoque Sacramentum dicit & ab eo accipit. Liberi Regis, *infantes* Hispaniarum appellantur. Inter eos Primogenitus, qui omnium Procerum, civitatum & populorum jure iurando Rex vivo Patre designatus est, *Hispaniarum Princeps* dicitur. Quamvis autem Regi suprema sit in omnes & omnia potestas liberumque arbitrium: nihil tamen fere discernit, nisi ex XII-VIRORVM (qui totius Regni primores *Senatum Regium* Constituunt) consilio. Ibi graviora, quæque magni momenti, plene ventilata terminantur. Quæ celanda, in *Secretiore Consessu* discutiuntur, quem faciunt ipse Rex, Dictator Legionensis, Præses, tertiaque Concilij Regij portio. Quæ ad Indias earumque gubernationem pertinent, tractantur in Senatu, quem *Indicum* vocant, ab uno Præside, XII vero Consiliarijs. Bellica in *Senatu Militari* peraguntur: quem statuunt XII-VIRI Senatus Regij, Dictatores item Legionensis & Castellanus, cum alijs. Præter hos etiam tres in Hispania sunt *Iuris præfecturæ*, quas *Audientias*, vel *Cancellarias* appellant, una quidem in Castilia, altera vero in Granata, tertia in Galecia: unicuique Præses est, & XII Senatores: ab his, si Litigantes sibi minus satisfactum arbitrentur, Controversiæ ad Senatum deferuntur Regium. Quum vero multa variaque sint Regna: singulis præficitur vir primæ Nobilitatis, quem *Vice Regem* nominant. Est denique *Thesaurarius Castellanus* sub se quatuor habens *Quæstores*; quorum omnium est Pecunias Regni tractare, earumque habere reddereque rationem. Ducum in Hispania, Marchionum, Comitumque ingens numerus. Præter Principem *Asturiarum* & alios, Duces invenio circiter XXIII. Sunt illi *Friaensis, Medinæ-Rivi-Sicci, Alvæ, Alcalæ, Albuquerquæ, Escalonæ, Osunæ Avossi, Beiari, Candiæ, Sessæ, Infantasgi, Medinæ-Cæli Medinæ-Sidoniæ, Maquedæ, Naiaræ, Feriæ, Segorbiæ, Sonnæ, Villæ Formosæ, Verraguæ, Pastranæ, Francæ-Villæ.* Sunt & alij, quorum nomina non occurrunt. Quibus omnibus annuus Census est a XL ad C Ducatorum millia: Ducibus *Infantasgi & Medinæ-Sidoniæ* summam superantibus: quorum hic C XXX, ille C XX habet millia. Marchiones hi fere *Villæ Novæ, Astorgiæ Aguitaris, Deniæ, Mondeiaris, Navaresi, Pliegi, Saviæ, Vellezæ, Comares, Aymonis, Altamiræ, Veladræ, Viarinæ, Carpij, Camarassæ, Cortesij, Montis-Maioris, Guardiæ, Montis-Clari, de las-Navas, Pocæ, Steppæ, Tavaræ, Villæ-Francæ, Dradæ, Cavietis, Falcis. Fomestæ, Molinæ, Ceralvæ Valesis, Vallis, Certæ, Ardalis, Alvæ, Alcalæ,* & alij: potiore parte Reditum percipiente ab X ad LX millia Ducatorum. Comites recensentur plus minus LXXX, quibus annuus Reditus est ab X ad XXV Ducatorum millia; inter quos Principem obtinet locum *Bonavenzæ, Alvæ, Mirandæ & Orapesac.* Longum esset Lectorique tædiosum quærere hic Vicecomitum, Baronumque numerum: longum Viceregum, Gubernatorum, Provincijs Marique Præfectorum: longum denique Magnorum Magistrorum, Equitumque variorum Ordinum, in Castella quidem S *Iacobi, Alcantaræ, Calatravæ & Rhodiensium Ordinis S. Ioannis*: in Aragonia Cataloniaque ordinis *Mantesæ*: in Portugallia Ordinum *Militum Iesu Christi* (cujus Magister ipse Rex est amplissimi sane, ut qui adnexas habet Provincias omnes in Africa, Asia, Americaque inventas) S. *Iacobi*, ejus qui de *Avis* dicitur, itemque *Rhodiensium D. Ioannis*. Inter familias vero Hispaniæ, ut hoc obiter addam, antiquitate prima est *Pacieca*, quum Hirtius in Commentarijs nominet L. I*unium Paciecum*, ubi de Corduba agit: ejusque etiam mentio fiat apud Ciceronem lib. VI. Epist. ad Familiares Epist. ad Leptam. Non minus illustres sunt *Meridona, Toletana, Cerdea, Cardonea, Larensis, Velascea, Pimentella, Stunica, Henritica, Orosia, Cordubensis, Limensis, Gusmanea, Mondragonea,* alias alij addant & parcant nobis Senatus illi, si ordinem violaverimus. De administratione Statuque Politico diximus: sequitur Ecclesiasticus. Primatus Hispaniæ antiquissimis tẽporibus in Hispalensi fuit Ecclesia, inde vero Toletana, usque ad excidium illud Hispaniæ funestissimum. Toleto enim in Barbarorum potestatem redacto, Bracarensis Archiepiscopus ea dignitate est functus, docentibus illud Ecclesiæ Bracarensis Archivis. Recuperato Christianis Toleto quũ Toletanus amissam dignitatem repeteret, Bracarensis autem semel adquisitam retineret, contentio, orta est, quemadmodum legere est lib. I. Decretal. adeo ut adhuc sub Iudice lis esse scribatur. Qui porro a temporibus Romanorũ & Gothorum in Hispania fuerint Præsules docet in Chronico suo I. Vasæus cap. xx. Post ereptas rursum Barbarorum manibus Hispanias, Episcopatus cum Antiquis suis Civitatibus sunt restituti, tum quidam in nonnullis recens instituti. Septem hodie Archiepiscopos Hispaniam habere legimus, ijsque subesse Episcopos circiter XL Suffraganeos. Primus est *Toletanus*, Castellæ Cancellarius, cui post reges Regiamque prolem nullus vel dignitate vel fortunæ amplitudine secundus, Parent illi Episcopi *Burgensis* (cui sedes olim fuerat Auræ, unde *Auritanus*, & corrupte in quibusdam Concilijs alijsque; Actis publicis *Auxitanus* dicebatur, translatus inde *Burgos*, Castellæ Veteris Metropolin, ab Alphonso VI, eo, qui Toletum Christianis restituit, auctoritate Vrbani II P. M. anno CIↃXCVII) *Cuenæ* vel *Conquẽsis, Cinquencæ*, vel *Ciguntensis*: *Osmæ* vel *Oxomensis* (perperam in Consilijs *Oxoviensis*) *Cordubiensis* (Episcopatus hic antiquissimus & propter Osium Episcopum celebratissimus) *Iaenensis*: *Palentinensis*, vel *Palentinus*: *Segoviensis*. Secundus *Hispalensis*; hic tempore Hormisdæ Papæ in Lusitania & Bætica, hoc est tota Vlteriore Hispania vires habebat Romani Pontificis. Sub eo quondam XI, hodie III sunt Episcopatus. *Malacitanus*. *Gaditanus* & *Canariensis*. Tertius *Compostellanus* est. Episcopatus hujus sedes olim fuerat *Iria Flavia*, unde *Iriensis*, opidum Galeciæ maritimum, *Padron* vulgo. Translatus autem cum omnibus, quæ Iriensis Ecclesiæ fueraut, Dalmachij Episcopi precibus, ab Vrbano II anno CIↃXCIV Compostellam, dici deinceps cœpit *Compostellanus*, vel *S. Iacobi*, ab Apostoli corpore, quod ibi quiescere scribitur. Ejus auspicia sequuntur: *Coriensis, Placentinus, Asturicensis, Gamorensis, Salmanticensis, Oresensis* qui & *Aurienſis, & Aurisinus, Orensis* item) *Tuiensis* (vel *Tudensis* a *Tude* sive *Tyde*, Opido Galleciæ ad Minium amnem sito, *Tuij* vulgo) *Badaiocensis* (hodie quoque *Pacensis*) *Mindoniensis* (cujus sedes olim Ribadeum Galleciæ Civitas translata inde in Mindoniensem, vulgo *Mondonnedo*) *Lugensis & Civitatis Rodrigensis*. Quartus *Granatensis*. Granatam Reges Catholici, Barbarorum tyrannide liberatam, Metropolitanam fecerunt: translata illuc. Sede Eliberitana. Ad ejus nutum sunt Præsules *Almeriæ & Gaudicensis* sive *Gauditanus*, olim etiam *Accitanus*: nam quæ olim *Accitana Colonia*, hodie *Gandix* nuncupatur. Quintus *Valentinus*: cui suffragantur *Carthaginensis, Origuellæ, Segorbiensis* vel *Segobricensis*, a *Segobrica*, quæ nunc *Segorbia*) & *Balearium Majoris*. Sextus est *Tarraconensis*. Hujus Ecclesiæ antiquitas ex Prudentio conspicua; qui Episcopum ejus Martyrem cum duobus Diaconis eleganti hymno celebrat. Obtemperant

Senatores, eorumque frequentia,

HISPANIAE NOVA DESCRIBTIO, DE INTEGRO MULTIS IN LOCIS, SECUNDUM HYDROGRAPHICAS, DESC. EMENDATA.
Petrus Kaerius sculpsit
Iudocus Hondius excud.
CANTABRICVS OCEANVS
GALLIÆ PARS
GALLICUM MARE
OCEANVS
OCCIDEN
TALIS
GALICIA
ARAGONIA
CASTILIA
MEDITERRANEUM
BALEARICUM MARE
MARE
AFRICAE
PARS

perant illi Præſules *Ilerdenſis* (vulgo, *Leridæ*) *Dertoſanus* vel *Tortoſæ, Herluæ, Barcinonenſis, Gerundenſis* (vulgo *Gironæ*) *Vrgellenſis* & *Vicquenſis* & *Vicenſis.* Septimus denique *Cæſar-Auguſtanus.* Epiſcopatus antiquiſſimus, cujus Præſulem Felicem ab ſanctitate & orthodoxa fide laudat D. Cyprianus lib. 1 cap. v. Eum in ſacris agnoſcunt *Pampilonenſis, Calagurritanus, Oſcenſis* & *Balbaſtienſis,* Nulli ſubſunt *Leonenſis* & *Ovetenſis.* Habet & tres Archiepiſcopos Portugallia, *Bracarenſem, Oliſiponenſem* & *Funchalenſem*: ſubſque ijs Epiſcopos *Eborenſem. Viſcenſem, Guardenſem, Conimbricenſem Portugallenſem, Lamecenſem, Sievenſem, Ceppetenſem, Lerienſem.* De reliquis Epiſcopatibus conſulendus Vaſæus, loco quem indicavi. His omnibus, ut & Abbatibus, Monaſterijſque quanti ſint annuatim Reditus, notant curioſe L. Marinæus Siculus, Damianus a Goes, & alij. Ad ſtatum Eccleſiaſticum pertinent etiam Fidei Inquiſitores, in Sarracenos, Maranos & Iudæos primum creati, qui lapſu temporis vires ſuas & auctoritatem extendere cœperunt in omnes quibus alieniores ab Eccleſia Romana mentes. Habeat & locum hic Notatio Academiarum; quæ in Hiſpania circiter viginti duæ numerantur; interque eas primi loci *Salmanticenſis, Complutenſis, Conimbricenſis, Pericianenſis, Saguntina, Oſtenſis & Ilerdenſis.* Hiſpani felices Ingenio, infeliciter diſcunt; ſemidocti Doctos ſe cenſent. Sophiſtarum Aſtus plus ſatis amant. In Academijs Hiſpanice magis quam Latine loqui gaudent; voces etiam Maurorum non paucas admiſcentes. Suos fœtus Ingenijque monimenta ad poſteritatem raro, rarius ad Exteros, ob Linguæ defectum, producunt. Fuerunt tamen, ſuntque hodie non vulgariter docti, qui præclara eruditione lectiſſimiſque Scriptis patriam illuſtrarunt, varijſque Operibus apud remotiſſimos etiam clariorem fecerunt. Si Theologi poſtulantur: prodibunt Vigilantius, Presbyter Barcinonenſis; Aquilius Severus; Prudentius, Epiſcopus Armetiæ; Oſius Cordubenſis, Avitus Presbyter; Macianus, Epiſcopus item Barcinonenſis; Paulus Oroſius; Pacianus, ejuſque filius Dexter; Audentius; Iſidorus, Apocalypſeos interpres; Iuſtinianus, Valentinæ Eccleſiæ Antiſtes; Leander Hiſpalenſis Epiſcopus, Martinus Præſul Mandonenſis, Fulgentius, Epiſcopus Carthaginenſis, Eladius, Archiepiſcopus Toletanus, Iſidorus, Epiſcopus Hiſpalenſis, Ioannes, Gerundenſis Præſul, Eutropius, Valentinus Antiſtes, Franciſcus Ximenes, Cardinalis & Archiepiſcopus Toletanus, Academiæ Complutenſis pater, qui varijs Linguis ſacra Biblia, Complutenſium appellatione notiſſima curavit imprimenda, & alij. Si Canonici Iuris periti, Barnardus Compoſtellanus, Raymundus de Pennya Forti, Hugo Barcinonenſis. Si Iuriſconſulti, Calixtus III Pontifex M Fortunius Garcia, Gomeſſius, Didacus Covarruvias, ſilentioque minime prætereundus Antonius Auguſtinus, domo Cæſar-auguſtanus, XII vir Romæ Stlit. Iudicandis, inde vero ex Alliſano & Ilerdenſi Epiſcopo, Tarraconenſis Archiepiſcopus, vir Romanarum Antiquitatum & melioris litteraturæ peritiſſimus. Si Medici licet non patrij, ſed inſititij: aderunt Abincenna, Averrois. Raſis Almançor, Meſſahallah. Si Hiſtorici: Trogus Pompejus, Iuſtinus, & alij. Si Philoſophi, L. Annæus Seneca ejuſq, filij, Seneca Novatus, & Mela, L. Iunius Moderatus Columella, C. Iulius Hyginus, Sotion, Ioannes Vives Valentinus. Si Mathematici: Pomponius Mela, Abrahamus, Cacutius, Alphonſus Rex Caſtellæ, Henricus, Infans Portugalliæ, Henricus, Marchio Villenenſis, Arnoldus Villanovanus, ejuſque Diſcipulus Raimundus Lullius. Si Oratores: Præter Senecam. Portius Latro & M. Fabius Quintilianus. Si denique Poëtæ in medium producendi: ſiſtent ſe Sextilius Hena, LL. Annæi Seneca & Lucanus, Patrueles, M, Valerius Martialis, Rufus Feſtus Avienus, Aurelius Prudentius, Damaſus, Pontifex M, Iuvencus, Arator, Cælius Sedulius, Iuniores, ne tædium pariam, omitto. Elatos jactantiæ animoſitate præpoſteros vocat Hiſpanos Iulius Firmicus. Aſtutam hanc gentem Vopiſcus, Velocem Corpore, Inquietam, avidam in res novas, Ingeniis præditam, quę Feris propiora quam Hominibus Iuſtinus & Livius appellant. Munditiei amantes faciunt Ptol. & Diodorus: quorum tamen hic una in re eos Spurcitiei notat, quod Vrina totum Corpus lavarent, Denteſq, fricarent, Hiſpanis Natura calida eſt & ſicca: Color ſub obſcurus cui iuvando Feminæ Collyrio plurimum ex Ceruſſa Minioque utuntur: duriora & bene compacta Membra. Magna Mortales omnes Superſtitione ſuperant, ad Ceremonias, Adulationes, amplos Titulos Populis alijs duces. Animi concepta dexteritate ſingulari tacendo, ſimulando, diſſimulandoq; celare norunt. Gravitatem ſervant cum adfectata quadam Severitate: quæ facit ut odium ſuſtineant Nationum omnium, graviſſimum, quemadmodum ipſe Mariana prędicat, atq; individuum magnorum Imperiorum adſeclam. Mulieres non admodum fœcundæ paucos pariunt: priſcas Romanas æmulantes Vino plurimum abſtinent: raro ſe conſpiciendas præbent. Advenas inhumaniter excipiunt. Apud Exteros alter alterum colit, veneratur, laudat, extollit: Nobilitatem, Plebeio etiam, ſi quo poteſt modo concilians. Iuſtitiæ cultores maximi: Summis, Medijs, Imis æquale Ius adminiſtratur. Facit Magiſtratuum induſtria, ut pauca, imo nulla ibi ſint Latrocinia. Plerorum manus puræ ab cædibus, alijſque flagitiis. Nemini impune eſt, qui vel Sacroſanctas Leges, vel quemcumque, etiam minimi loci, violare fuerit auſus. Inquieti Magna ſemper moliuntur, Pulſis inteſtinis Hoſtibus, profligatiſq; Saracenis, potiſſimas Orbis Terrarum partes ſuis Regibus adquirere ſtudent. Vbi duo treſve convenerint, cujuſcumque loci & conditionis, de Rep. graviſſimiſque Rebus diſſerunt, ad enervandas Hoſtium vires vias quærunt, Stratagemata excogitant, mille Machinas fabricant; ſuiſq; Ducibus, ſiquid utiliter inventum, aperiunt. In Caſtris Famis, Sitis, Laborum patientiſſimi. In acie conflictuq, major illis Ars quam Ferocitas. Levi corpore Levibusque armis induti Hoſtem facile ſequuntur, facileque, quum opus, fuga ſibi conſulunt. nuſquam non, numqum non militaribus operam dantes Meditationibus. Adfluenter Carnibus varijs nutriri ſolitos. Potum ex Melle conficere, Vinum emtum bibere, apud Diodorum legimus, Potum ex Frumento confectum largiuntur Florus, Plin. qui *Cæliam* & *Ceriam* nominat, & Dioſcorides, cui *Curmi* dicitur. Nunc in Convivijs domi quidem frugales, ſobrij, paucifque contenti; foris, Ciborum, præſertim delicatiorum, adpetentiores. Brevi utebantur, ſcribente Diodoro, veſte, ac nigra Hiſpani. *Striges* Hiſpanorum Veſtes nominantur apud Iſidorum lib. XIX cap. XXIII. Iam ſcitis & commodis utuntur veſtibus nec male formatis. Hiſpania autem larga manu Confinalibus ſuis alijſque remotioribus Populis infinita cum apud ſe nata, tum etiam aliunde advecta ſubminiſtrat, Sericum, Lanas, Pannos omnis generis, Sal, Saccharum, Mel, Mala, Medica, Citrea, Granata, Cydonea, Olivas conditas, Cappares, uvas, Ficus, Pruna paſſa, Amygdala, Caſtaneas Glycyrrhizam, Aniſum, Cuminum, Coriandrum, Oryzam, Crocum, Oleum, Ceram, Alumen, Smegma, Minium, Purpuram: Thynnos, Balenaſque ſalitas Baccas Laurinas, Fructus, diverſorum generum, Saccharo aſperſos, Alabaſtrum, Coralium, Aurum, Argentum, Ferrum, Chalybem, Stannum, Cuprum, Plumbum, Rubiam Tinctorum, Argentum Vivum, Goſſipium, Gemmas item precioſoſque Lapides & Aromata cum ab alijs, tum ab Indis accepta. Pro iis autem omnibus grata quadam commutatione certatim ab Europæis, Africanis, Aſiaticis, Americanis accipiunt eas Hiſpani merces, quas Natura Cælique & Soli genius ipſis negare ſolet.

Academiæ — *Bonarum artium ſtudijs celebres Viri.* — *Mores* — *Victus. Veſtitus.* — *Mercimonia.*

PORTVGALLIA

HACTENVS in genere Hispaniam descripsimus: nunc postulat Methodus, ut speciatim & per partes eam perambulemus. Varie a varijs fuisse divisam in Generali descriptione diximus. Nos vero Partium Hispaniæ, quo ordine methodoque ab Hondio delineantur, descriptionem, quam poterimus fidelissime, proponemus. Eam octo Tabulis absolvit, hoc ordine. In prima describitur *Portugallia*, in secunda *Biscaia*, *Guipuscoa*, & *Legio*. In 3 *Castella Vetus* & *Nova*. In 4 *Galecia*. In 5 *Andaluzia*, ubi & *Conventus Hispalensis* & *Gades*. In 6 *Valentia*. In 7 *Catalonia*. In 8 *Aragonia* & *Catalonia*. *Portugalliam*, quę primo loco se offert, *Lusitaniam* Veteres dixere. *Lusitaniæ* autem (quæ λυσιτανία Ptol. & alijs; Appiano autem λυσιτανία) nomen impositum tradunt M. Varro & Plin. ab *Luso* Liberi filio, *Lysaque* cũ eo bacchante: Lusitaniam enim dici, tamquam *Lusi* regionem, quum τανία nihil aliud quam Regio. Marcianus putat *Lusitaniam* appellari ab fluvio cognomine, qui nunc forte *Tagus*, *Portugalliam* quidam sic nuncupatam volunt a *Portu Gallorum*. Andreas Resendius, cujus sententiam sequuntur alij docti, *Portugalliæ* appellationem manasse notat a *Portu Cale*, quod Opidulum Durij Fluminis ostio adpositum Piscationis gratia frequentari quomdam solitum: unde tanta hominum multitudo confluxit, ut in Civitatem opulentissimam evaserit, & *Portogalo* (quasi *Portus Cale*) nominari cœperit: inde vero totum Regnum nomen postea obtinuisse. Ceterum *Poltugallia* hodie, si Terræ latitudinem ab Meridie Septemtrionem versus spectemns major est quam *Vetus Lusitania*; sin ab Occasu in Ortum, Longitudinem, minor. *Lusitania* olim ad Boream terminabatur Durio Flumine, & alio minore, quod hodie *Thormis*, in ripa dextra Vrbem gestans Salamanticam; ductaque ad faciendum Limitem Orientalem ab hujus fonte per Solerium montem Saltumque Manlianum ad Anam (ubi Castra quomdam Vicelliana) Linea: Anæque porro progressu per Emeritam Augustam ad Mare. Paullo sequiores Lusitanię terminos tribuit Strabo lib. III. *Portugallia* vero hoc ævo versus Boream excurrit supra Confluentes Minium Aviamque ad Opidum usque Ribadaniam, in Aviæ ripa positum, qua Parte Galeciam spectat, ductaque hinc in ortum Linea ad Mirandam usque ad Durium collocatam, inde vero Meridiem versus recto fere progressu facto ad ostia Anæ fluvij, quo latere Castellæ, Extremaduræ & Andaluziæ est confinalis: ad Notum & Occidentem Atlanticum respicit Oceanum, adeo ut ambitus ejus censeatur esse IↃ CCC XXC milliarium. Optima in hac Regione Aëris Temperie, ac Cœli serenitate atque ubertate præstat. Abundat Vino, Oleo, Malis aureis, Citreis, Amygdalis, Melle Cera. Ac fructus quos hæc Regio producit bonitate antecellunt fere omnibus, qui in locis finitimis nascuntur. Et quamvis Incolæ non tantum Frumenti ex Agris suis colligant, ut ipsis ad victum sufficiat, tamen ex Gallia & Germania quantum opus habent, advehitur. Plurima alit hæc Regio Animalia, Equos imprimis magno numero, tantæ velocitatis agilitatisque, ut vento conceptos crederent veteres. De his scribit Varro Cap. I. lib. II. de R. R. *In fætura, inquit, res est incredibilis in Hispania, sed vera: quod in Lusitania ad Oceanum, in ea Regione ubi est opidum Olisippo, monte Sacro quædam e vento certo tempore concipiunt Equæ, ut hic gallinæ quoque solent, quarum ova hypenemia appellant: sed ex his equis nati pulli, non plus triennium vivunt.* Eadem scribunt Columella, Plinius, & alij. In Lusitania *Sus quum esset occisus* inquit idem Varro Cap. IV. ejusdem libri de R. R. *Attilius Hispaniensis, minime mendax, & multarum rerum peritus in Doctrina dicebat L. Volumnio Senatori Missam esse Offulam cum duabus costis, quæ penderet III & XX pondo; ejusque Suis a cute ad os pedem & tres digitos fuisse.* *Portugalliæ Regnum* primum circa annum CIↃ C initium habuit. Ad id enim usque tempus sub Hispaniæ nomine censebatur. Legendus præter alios Ioannes Bar. cap. I. Asiati. Dec. Primum Regum Lusitanorum Progenitorem Fasti commemorant *Henricum* Ducem Lotharingiæ, Comitem Limburgium, Virum Animo Magnum Manuque promptum: qui Laribus in Hispaniam translatis, *Tyresiam* duxit *Alphonsi* VI Castellæ Legionisque Regis filiam, accepta in dotem ea Galleciæ Lusitaniæque parte, quæ nunc *Portugallia*: quam non ita pridem ipsemet sua virtute ex Saracenorum & Maurorum servitute vindicarat. Defuncto circa annum CIↃ CXII Patri successit *Alphonsus* I, qui Portugalliæ se Ducem appellans, Regis titulum ab exercitu accepit anno CIↃ CXXXIX, victoriam consequutus in Agro Orichiensi contra Ismarium, & alios quatuor Saracenorum Maurorumq; Reges: quinque Scutorum Insignia facti monimentum posteris relinquens. Successerunt huic recta fere linea *Sanctius*, *Alphonsus* II, *Sanstius* II. *Alphonsus* III, *Dionysius*, qui primus Algarbiorum Regis Titulum usurpare cœpit, *Alphonsus* IV, *Petrus*, *Ferdinandus*, *Ioannes*, *Eduardus*, *Alphonsus* V *Africanus* cognomine, *Ioannes* II, *Emanuel*, *Ioannes* III, *Sebastianus* in Africa interfectus, *Henricus* primo Cardinalis, & *Antonius*: quo, quod Nothus diceretur, pulso, ut proximus heres Regnum occupavit *Philippus* II Hispaniarum Rex, Emanuelis per Isabellam primogenitam Nepos: cujus hodie Filius *Philippus* III feliciter Hispaniæ quanta quanta est, imperat. De Portugalliæ Regibus eorumque ortu & Genealogia, rebusque gestis adeundi Rodericus Toletanus lib. VII. de rebus Hispanię cap. V. Rodericus Sanctius, Marineus Siculus, & alij. Portugalliæ Metropolis est *Olisippo*, ut ea dicitur in antiquis & probatæ fidei M. Varronis, Plinii, Antonini, Melæ exemplaribus. In vulgatis enim nunc *Olysipo*, nunc *Olisyppo*. item *Vlysippo*; aliisque modis scribitur, ὀλυσσεια Strab. ὀδυσσεὶς Stephano, hodie *Lisbona*, vel, ut Incolæ proferunt, *Lisboa*. Vrbis nomen ab Vlysse derivare, absurdissimum, quum is extra Fretum Herculeum numqum navigarit. Præit nonnihil ad verum Eymon Ptol. apud quem divisim & vitiose legitur ὄλιος ἱππῶν. *Olisippo* enim, dici videtur, quasi ὅλος ἱππῶν, quo innuitur totum illum Hispaniæ tractum, ubi antiquis Lusitania, tanquam Equorum quoddam fuisse Stabulum, ob incredibilem Equarum ijs in locis fœcunditatem. Apud Plinium etiam *Felicitas Iulia* nuncupatur. Emporium est, reliquis Orbis terrarum nobilissimis concensendum: Divitijs supra modum adfluens: Mercium peregrinarum, quæ ex Asia, Africa, America adferuntur Promptuarium celebre: Situs ad Tagi fere Ostium amœnissimi commodissimique: amplum, quodque sua magnitudine Montes quinque, totidemque Valles (nam olim multo erat minus, unumque tantum, ut quidam tradunt, Collem occupabat) complectitur. Ex parte, qua mari adluitur, Portis distinguitur XXII, qua Continentem respicit XVI: Turribus per Murorum gyrum LXXVII munitur. Templa, quæ Græcis Parochiæ, XXV numerantur: præter hæc plurima sunt quæ Monachis, Anachoretis, Vestalibusque sunt attributa. *Olisipponem*, ut Matrem agnoscunt Trans-Taganæ: *Ebora* Plin. & aliis, Ἔβυρα Ptol. quæ vulgo hodieque *Evra*. *Liberalitas Iulia* cognominatur Plinio ad differentiam aliorum Hispaniæ Opidorum, quæ Eboræ dicebantur. *Begia* vulgo *Beia*, vel *Bexa*: olim *Pax Iulia* Antonino: παξιουλία Ptol. *Setubal*, olim, ut opinatur Clusius, *Salacia*: quæ tamen Varrerio Moralique putatur *Alcasar de sal* in Algarbiæ regione: *Almada*, Ptol. Καιτόβριξ: Antonino *Catobriga*: Iacobus tamen Delgadus scribit hodie vulgo *Troiam* vocari. Cis Tagum haud procul Olisippone Aquilonem versus *Cascale* Opidum est situm, ubi Naves Onerariæ, jactis Anchoris, ventum Æstumque, ut flumen ascendant, operiuntur. Propius ad urbem accedenti *Bethleem* occurrit, Opidulum. Sunt ibidem *Leiria*, *Tomar*, *Guardia*, non ignobilia, neque obscuri nominis Opida. Prope *Leiriam* urbs fuit Pl. *Colippo*, ejus ruinæ S. *Sebastiani* Varrerio. Haud procul Tomare visitur

Regio. Nomina. & unde deducta.

Situs.

Cœli Temperies.

Soli fertilitas.

Vrbes.

OCEANUS OCCIDENTALIS
PORTUGALLIAE
quæ olim Lusitania, novissima et exactissima descriptio. Auctore Vernando Alvaro Secco, et de integro emendata, anno. 1600.
GUIDONI ASCANIO SFORTIAE S.R.E. CARD. CAMER. Achilles Statius Sal.
Lusitaniam Vernandi Alvari industria descriptam tibi ob gentis nostræ patrocinium dicamus, Guido Sfortia: Hanc homines incredibili virtute ac felicitate profecti, omnes Orbis terrarum partes obierunt. Africæ magnam partem in Provinciam redegerũt: innumerabiles insulas, quarum aut nomẽ tantum, aut ne nomẽ quidem ullum extabat, primi patefecerũt, idemq; occupaverũt: Asiam terram beatiss. sibi stipẽdiariam fecerunt. remotiss. nationes Jhesu Christi cultum, religionemq; docuerunt. Vale. Romæ.
Hispanicæ leucæ 17½. uni gradui competentia
Miliaria Germanica, quorum 15. uni gradui respondẽt
CONDADO.
ANDALUZIAE PARS
REGNI CASTELLAE PARS
REGNI LEGIONIS PARS
Baptista Doetecomius sculp.

PORTVGALLIA.

Ceice Celium Antonini eidem. *Alanqueram* ad Flu. Tagum Patriam suam Damianus Goesius, sic dictam putat tanquam *Alankerke, Alanorum Fanum* ingeniose, & vere. Hæc olim *Ierabrica* Antonino. Inter Mondam & Durium *Conimbrica* hodie *Coimbra*, olim caput Regni Portugalliæ. *Viseum*, vulgo *Visensis Civitas* in opere Conciliorum. Quod Opidum hodie *Ponte Vouga*, Pl. putatur *Vacca Lamecæ* vulgo *Lamego* meminit Concilium Toletanum III. Inter Durium denique & Minium *Braga* superbit: sic hodie dicitur, quæ Βράκαρ Αὐγοῦστα Ptol. *Braccara Augusta* Anton. *Augusta Bracarum* Plin. Ab Gallis *Braccatis* conditam fama refert, anno ante Christum natum CCXC. Augustæ cognomen addiderunt Romani Victores. Tam olim celebris, ut conventus hic fuerit ex septem Citerioris Hispaniæ unus, unde Vrbes XXIV, auctore Plinio, jus petere consueverant. Ausonius hanc urbem tali nobilitat Elogio:

Quæque sinu pelagi jactat se Bracara dives.

Sita est ad Alesten flu. cujus fontes in spino monte quatuor ab Vrbe milliaribus distant. Vallem amœnissimam Vrbi adjacentem irrigat; multis hortis, pomarijs pratis & viridarijs excultam: Vrbem adluit, atque in Avum majoris famæ fluvium prope antiquum Opidum *Villam Comitis* influit. Quidam falso *Sethem* vocant. Totius Hispaniæ Primatum antiquissimo jure sibi vindicat: qua de re cum Toletana Sede vetus ei Lis est & Contentio. Quod porro *Calem* Antonino, nunc *Gaia* censetur: quod Φόρος λιμικῶν Ptol. Hodie *Lima*: quod Κολιόβριγα eidem hoc ævo putatur *Berganca*. Sex milliaribus a Bracara Augusta versus Euronotum locus est, *Sitania* Incolis, habitatore carens, ubi olim *Cinninia* fuisse perhibetur, nobilis Lusitaniæ Vrbs. Ad Tammagum flumen Vicus est, non ultimi tamen nominis, *Chaves* vulgo appellatus, olim *Aquiflavia* nobilis Lusitaniæ Civitas, & alia Opida.

Flumina.

Fluvij sunt *Anas* sive *Guadiana, Tagus, Mondegus Durius* & *Minius*: Horũ duo celeberrimi, *Tagus* & *Durius*: ille mœnia Olisipponis alluit, & VI, aut VII inde Milliaribus in Mare influit: Hic prope urbem *Portum* præterfluens II infra eandem Milliaribus itidem in Oceanum se exonerat. Portugallia ab Occasu & Meridie Atlanticum respicit Oceanum, qui præter Pisces quos abunde suppeditat, plurimas easque maximas commoditates præbet. Huic copias suas omnes, ut debet, ita & acceptas fert, ac grata memorque beneficia immortalia agnoscit, illum meliore ratione auri-fluum quam Nilum suũ vetustas, dignatur, quod hujus ope & merito merces undecunque Terrarum importatas accipiat, eo pacto nullius indiga, rursusque quibus ipsa copijs abundat, per navigia exportet, cõmercij causa Terras quascunque non accessas petens; quo dum pervio uti licebit, (licebit autem dum rerum universi ordo suis constabit legibus) non defuturas sibi opes sed perennaturas confidit.

Maris Cõmoditas:

Montes

Montes hic pauci, ijque non magni, ut sunt quos Incolæ vocant *Sierra de Mochiquo, de Chaldecatao, de Sordedas*, olim dicti *Montes Lunæ*, &c. Sunt & hi plerique Lucis Nemoribusque consiti. Sunt etiam Sylvæ & densa Nemora, in quibus Hispaniæ Principes venari solent. Ad Meridionalem Vrbis Bragæ partem *Silva* est *Primatialis*. Perdicum ac Leporũ abundantia celebris; in cujus fere medio Fons est amœnissimus. In opidulo Bethleem, templum est D. Virgini dicatum, sumptuque incredibili exstructum: Emanuelis Lusitaniæ Regis Monimentum, quod dum viveret, sibi ipse designavit. Magna tamen Operi accessio facta ab Ioanne III Emanuelis Filio; quod indicat inscriptum. Arcui Tetrastichon litteris bessalibus:

Sylvæ.

Opera publica.

Vasta moles sacrum divinæ in littore Matri
Rex posuit, Regum maximus, Emanuel.
Auxit opus hæres Regni & pietatis, uterque
Structura certant Religione pares.

Suntque in Interamni Portugallia, ut scribit Vasæus, præter Ecclesiam Bracarensem Metropolitanam, & Portugallensem Cathedralem, atque alias quinque Collegiatas, plusquam centum triginta Monasteria, quorum pleraque reditus habent amplissimos: præterea plus minus M CCCC LX Parochiales, ut scribit quidam. Certe in parte quæ Bracarensem agnoscit Ecclesiam octingentæ recensentur. Ex qua re fertilitatem & Religionem antiquam Gentis facile agnoscas. Sunt & Pontes quadrato lapide elegantissime constructi, eodem teste, prope ducenti. Taceo Xenodochia, Nosocomia, Orphanotrophia, Turres editiores, pulcherrimas ædes, hortos amœnissimos, & ejusmodi.

Academia,

Academias habent in hoc Regno *Ebora* & *Coimbra*: Prior ab Henrico Cardinale Lusitanię, ejusdemque Civitatis Præsule, nuper instituta. De ea Iacobus Payva, *Quid si Academiarũ*, inquit, *gloria magis literarum & virtutum splendore, quam antiquitate constat: hæc, certe paullo ante constituta cum antiquissimis & toto orbe celeberrimis jure certare poterit. Satis enim illa præfert specimen Integritatis, Prudentiæ, Pietatis, Fidei & Religionis, quibus mirum in modum excellit Henricus Princeps clarissimus, qui illam egregie fundatam, mirifice auctam, omnibus necessarijs rebus munitam, nobis & posteritati exædificavit.* Altera etiam instituta nuper a Ioanne II Portugalliæ Rege.

Mores.

Sunt Lusitani omnium Hispanorum fortissimi, veloces, agiles, mobili corpore levique, ut facile & fugiant hostem & insequantur: prompti, laboris patientissimi. Sunt & eo ingenio, ut magnifice de se & rebus suis sentiant: atque ipsi dictitant se vivere ex opinione, hoc est se sustentari potius eo, quod se esse putant, quam eo quod revera sunt. Rei Navalis sunt peritissimi, ac Navigationibus ad incompertas Regiones toto Orbe notissimi; Mercatorum commercijs ditissimi. Maxime autem Marcaturæ Lusitani student, ad quam loci commoditas ipsos non parum invitat. Nam facie versus Occidentem conversa, habet a dextra hoc Regnum Galeciam, Biscaiam, Galliam, Angliam, Germaniam, & reliqua Regna Septemtrionalia: a frente Insulas Accipitrum, quę alias Terceræ nominantur; Insulas Fortunatats, una cum Indijs Occidentalibus. A sinistra Andaluziam & fretum Herculeum, per quod in Mare Mediterraneum: & inde in Italiam & Græciam navigatur. Relicto vero Freto, si a sinistra Africam circumnaviges plurimæ inveniuntur Regiones, & plurimi populi ut constat, Antiquitati incogniti.

Mercimonia,

ALGARBIA,

Regio unde dicta.

Situs.

ALgarbia ab Arabibus nomen accepit, significatque Campum Arvumque felix & uber, in quo omnia ad commutationem necessaria. Linea autem cujus initium ab Ana fluvio inter Amnes qui vulgo *Vataon* & *Careivas*: finis autem ad Opidulum *Odeseiza*, id est ab Oriente versus Occidentem protracta, separat *Algarbiæ* regnum ab ipsa Portugallia, omnium Hispanię Regnorum minimum & ignobilissimum. Comportantur eo ex varijs Hispanię partibus secundo Anæ decursu Vina omnis generis, Sicca, Bastarda, Romana, & ejus classis alia, quæ porro navibus imposita in Galliam, Inferiorem Germaniam, alioque avehuntur. Opida habet *Balsam* Ptolemæo, Plinio, Antonino & Pomponio Melæ, quæ hodie *Tavila* ut Coquus opinatur: *Ossonobam* Plinio, & Antonino: quorũ ille *Lusturiam* cognominat, Ὀσσόναβα est Ptolemæo putaturque quæ nunc *Siluis*. Fuit etiam ibidem ad Sacrum Promontorium Vrbs *Lacobriga* Pomponio, cujus etiamnum ruinæ ruderaque visuntur prope *Lagos* Opidum maritimum, in Vico, qui Lusitanica Lingua *Lagoa* vocatur, uti scribit Vasęus; Ejus Incolæ Λαγγοβρίται Plutarcho, Sertorium depingenti. *Algarbia* Comitatus initio in dotem ab Alphonso X, Legionis Rege, ut prisci referunt Annales, datus fuit Alphonso III Portugalliæ Regi, quum filiam ipsius Beatricem, quam ex Pellice genuerat, uxorem duceret. Natus ex eo Conjugio *Dionysius*: qui primus Algarbiorum Regis titulum usurpare cœpit.

Opida.

Imperium Majorum.

Regio. Vnde dicta

B*ISCAIA* Ioanni Gerundensi Episcopo a Bastulis Bæticæ antiquis cultoribus nomeñ trahit. Hi enim cum primum ex Libya in Hispaniam Bæticam cõcessissent, a Mauris loco pulsi in Galeciæ montes confugerunt, ibique domicilia statuentes nomen gentis retinuerunt, ut *Bastulia* ab eo tempore dicta sit, quæ nunc *Biscaia* nominatur. Hi proprium Idioma Barbaricum a Latino non admodum distans effecerunt, quo etiamnum utuntur. *Biscaia* a nonnullis *Viscaia* appellatur, quæ vox ad Vasconum nomen proxime accedit. Hispaniæ Regio est ad Oceanum Montibus obsita. Temperatius in ea clementiusque Cœlum quam in reliqua Hispania. Magnis enim Montibus circumdata nec frigore nimio infestatur, nec calore nimio torretur. Regio Arboribus, quæ Navibus fabricandis idoneæ, referta. Novit hoc præter alias Provincias tota Hispania, cui integræ nonnumquam Classes hinc subvehuntur. Castanearum, Nucum, Pomorum, quæ *Aurea* cognominantur, Resinæ, Metallorum omnis generis, præcipue Ferri, Nigrique Plumbi, & aliarum rerum feracissima. Vino carenti potum subministrant Poma saporis optimi, pressa. Animalium hic Terrestrium, Marinorum, Volatilium; Fructuum, omniumque, quæ vitæ hominum commodius agendæ necessaria, ingens copia. Quam *Biscaiam* hodie dicimus, habitarunt olim *Cantabri*: latius tamen quam ipsa Biscaia patet, occupatis etiam locis ijs, ubi nunc *Guipuscoa* & *Navarra*. Populi celeberrimi multorumque scriptis decantati. De moribus illorum nonnulla tradit Strabo lib. III. Hi vitam nullam sine Armis esse existimabant. Eleganter Silius Italicus lib. III.

Situs. Cæli Temperies. Soli fertilitas. Animaliũ varietas.

Cantaber ante omnes hiemisque, æstusque, famisque
Invictus, palmamque ex omni ferre labore.
Mirus amor Populo, quum pigra incanuit ætas,
Inbelles jamdudum annos prævertere saxo:
Nec vitam sine Marte pati, quippe omnis in armis
Lucis caussa sita, & damnatum vivere paci.

Omnibus Hispaniæ Populis subactis, & in Populi Romani potestatem adductis, soli cum Asturibus alijsque Conregionalibus vinci non potuerunt; unde Horat. lib. II. Od. VI:

Imperium. Majorum

Cantabrum indoctum juga ferre nostra.

Ultra montes enim, qui a Pyrenæis perpetuo procurrunt ad Nerium usque Promontorium, habitabant, neque, nisi cum maxima difficultate summoque periculo adiri poterant. Debellavit tandem ferocissimam gentem, bello fere quinquennali fractam & defatigatam, C. Cæsar Octavianus Augustus; ipse contra eos, reliquosque Romanis nondum parentes profectus. Horatius lib. III. Carm. Od. VIII:

Servit Hispanus vetus hostis oræ
Cantaber sera domitus catena.

Et lib: IV. Ode XIV. Augustum ipsum adloquens:

Te Cantaber non ante domabilis,
Medusque & Indus, te profugus Scythes
Miratur, ô Tutela præsens
Italiæ, Dominæque Romæ.

Subjugavit autem Cantabros Vipsanij Agrippæ, cæterorumque Legatorum quos secum duxerat, industria & fortitudine, Horatius lib. I. Epistol. ad Iccium:

Cantaber Agrippæ Claudi virtute Neronis
Armenius cecidit.

Cantabrorum gentes hac Hispaniæ parte lego & *Salenos*, quos nominat Pomponius Mela, & *Concanos*, qui apud Silium Italicum. Lib. III Posteriores male adfecti apud Strabonem lib. III. Vbi enim vulgatis legitur Κωνιακοὶ, emendandum Κονκανοὶ. Quidam hos populos male confundunt cum *Coneis*, qui ad Fretum Herculeum. De *Concanis* Horatius lib. Carm. Ode IV:

Visam Britannos hòspitibus feros,
Et letum equino sanguine Concanum.

Opida.

Est in Biscaia, præter alia, opidum nobile *Bilbao*, quod quondam, uti censent Villanovanus & Henricus Coquus, Φλαβιοβριγία, ut quidem in Græcis Ptolemæi Codicibus legitur. *Bilbao* dictum, ut quidam opinantur, quasi commutatione litterarum Hispanis familiari *Bilvao*, id est *Bellum vadum*. Condidit Didacus Lopeus de Hazo, Cantabrorum Princeps anno ab Christo nato CIↃ CCC, aut circiter. Tria cum primis hoc opidum commendant, Situs oportunitas, Annonæ copia, mirabilisque Negociorum Hominumque varietas & multitudo. Situm est in loco plano duobus ab Mari milliaribus. Panis habet genus, singularis excellentiæ & bonitatis, quod Incolis *Pan del Fuego* vel *de Arregoriaga* vocitatur. Per hoc opidum in reliquam Hispaniam importatur, quidquid Anglia, Gallia, Belgica mittunt; per idem ipsum exportatur quidquid cum ijsdem alijsque Regionibus communicandum censet Hispania. Reperire hic est Cives qui soli quotannis sua pecunia tres quatuorque naves ædificari curant. Ab altera parte, opidulum habet in ora maritima, *Portugallette*, vulgo nuncupatum, a quo rivus quidam, maris ingens brachium, non solum in hanc Vrbem usque: sed in ipsas etiam domos influit. Hoc importari atque exportari parvo negocio, vilique precio, varia Mercium, aliarumque Rerum genera indies videre est. Sunt etiam in Biscaia Portus nobilissimi. Nec est cur Piscium ullum genus requirat, cum & optimos habeat, & quantos fere velit, eosque recentes, Margaritas item marinæ non negant conchæ, sed quæ ignobiliores. Inter Montes quibus cingitur, Mons est *S. Hadriani*, in quo antrum apparet, via qua in Galliam tenditur, per quod viatores ultro, citroque commeant. Hic enim in Biscaia via lapidea per antrum hujus *S. Hadriani* Montis recta ducit, incipiendo a pago *Galerota*, ubi ob asperrimam itineris difficultatem, incommodus equorum usus, qui proinde manu ducendi sunt, & quia summa montium juga abrupta & impervia, glacies nivesque perennes nulla profectione superari possunt: necessitas, & quam hæc excitare solet industria, artem modumque invenit, quo montem pervium faceret, & in eo antrum seu Cryptam perfoderet, mediocriter quidem latam, longam vero, in quantum sagittæ jactus extendere se queat. In ingressu, ab Hispaniæ latere, sub obscura est, aliquantulum deorsum ducit, & in medio ad sinistram vergit; ubi deinde, ad exitum veluti stella, gratum lucis beneficium affulgere incipit, &, qua parte Galliam respicit, muro & porta clauditur. Gens affabilis, hilaris, elegans. Virginibus Biscainis mos quamdiu innuptæ sunt, nec Capillos alere, nec velari. Statim ubi nupserint, caput velant, & vitta tegunt in modum galeæ composita ex linteo coloris aurei, quam eum in modum involvunt, ut in fronte, veluti cornu aliquãtulum extet. Magna hic Hispanis, cum Gallis, Belgis, Anglis, alijsque Populis commercia. Lana præcipue facit, ut omnia Fora, Locaque ab Emtore Venditoreque ferveant.

Maris commoditas. Mores. Commercia.

GVIPVSCOA.

Regio. Nomina. Situs.

G*Vipuscoa* Cantabrorum etiam olim erat regio. Nonnulli *Lipuscoam* & *Lepuiscam* vocañt: corrupte, ut notat Stephanus Garibayus ejus Incola. Vnde autem hæc appellationẽ habeat, non facile dixerim, nisi forte ab *Opuscua* antiqua civitate nomen trahat. Concluditur ad Ortum Amne *Vidosone* (qui & *Vidorso*, *Alduida*, *Huria*, & *Beoyvia*, medius inter Galliam & Hispaniam) Pyrenæisq; Montibus; ad Meridiem Navarræ Regno, ad Occasum Biscaia

LEGIONIS, BISCAIÆ ET GUIPISCOÆ TYPUS
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS
CANTABRICUS OCEANUS
Scythicum prom C. de Pinas
C. de Massucono
Baiona
Aviles
Gyon
Villa Viciosa
Oviedo Metropolis Asturiæ
ASTURES Asturias
Castrapol
Ribadesella
S. Vicente
Lanes
Santillana
Andero
Laredo
Castro
Bilbao
Valmaseda
Durango
Eloria
Vitoria
La Puebla
Logronno IULIOBRIGA
Calahorra
Navarrete
Najara
Tudela
Arnedo
Cervera
Cascante
Cortes
Ebro Rio
Sierra Cogollio
Miranda
Frias
Burgos
Briviesca
Villa Franca
Lerma
Palencia PALANTIA
Dueñas
Simancas
Villalpando
Toro
Tor de sillas
Castramonte
Leon
LEON
Mansilla
Saldanna
Carrion de los condes
Villalon
Astorga ASTURICA
Ponferrada
Benavente
Comora SENTICA
Nambrino
Miranda
Duero Rio olim Durius fl.
CASTILLÆ
BARDULI
IDUBEDA
Sierra Cogollio
PARS
Leucæ Hispanicæ
Milliaria Germanica

de qua modo dixi, ad Septemtrionem Mari Cantabrico. Circumitus ejus triginta ſex milliarium. Temperata autem maxime hæc regio eſt; neque enim ſentit frigoris moleſtias, neque Solis vehementes ardores, cœlo autem utitur humido & inconſtanti. Cum vero omnis ſit montoſa & aſpera, non eſt uſque adeo culta, quæ tamen in ea loca coluntur, valde ſunt fertilia. Vineta non habet niſi pauca in parte maritima. Cæterum regio ubique Ferri & Chalybis ferax, adeo ut nuſquam terrarum Ferri major ſit abundantia aut præſtantia: tantumque ejus materiæ hic effoditur, ut multis regionibus ſufficiat. Vulcani officina, Martiſque Armamentarium ab Natura videntur hic collocata: tantam ibi videre eſt non ſolum Ferri, & Chalybis, ſed & factorum inde Armorum copiam; ut non immerito *Murus* ſive *Propugnaculum Regnorum Caſtellæ* & *Legionis* in quibuſdam regionis Archivis cognominetur. Scribit Navagierus hoc tractu tantum Ferri Chalybiſque effodi, ut ſingulis annis xxc millium Ducatorum inde quæſtus fiat. Non igitur ſine cauſa Montem ibi ſcribit Plinius lib. xxxiv. Cap. xlv. totum ex ferro: *Cantabriæ*, inquit, *maritimæ parte, Mons prærupte altus, incredibile dictu, totus ex ea materia eſt.* Conlocantur hic a Ptolemæo, Pomponio, Plinio, alijſque, Populi *Oregeviones, Autrigones* & *Varduli.* Primorum memoria videtur etiamnum ſervari in Opidis *Orendaiu*, *Oreſa* & *Orio*, cujus appellationis ibidem etiam fluvius eſt non ignobilis. Metropolis eſt *Toloſa* ad Confluentes ſita Araxin & Orian. Sunt & alia Opida; *Placentia*, ubi fabrorum ferrariorum incredibilis copia: *Matrico*, vel ut alij ſcribendum cenſent, *Monte de Trico*, ab ſcopulo cognomine, qui Opido imminet: *Fuentarabia*, Ptolemæo φλαυιόβριγα: *Fanum D. Sebaſtiani*, olim *Hicuru*, poſtea *Don Baſtia*, & corrupte hodie *Donaſtien*, idem ſonans quod *Divus Sebaſtianus. Don* enim Cantabris nihil aliud, quam quod Latinis SANCTVS, Caſtellanis SANTO. Loca namque in Cantabrorum agris varia plerumque habent nomina, ob Linguarum differentias. Aliter ipſi Cantabri, aliter Hiſpani reliqui, aliter Galli, qui ipſis Confinales, vocant. Situm eſt hoc Opidum ad oſtium fluminis, quod *Menaſcus* Pomponio Melæ, Ptolemæo μηνόσκα, hodie *Rio Gurumea*, vel *Vramea. Chalybs* fluvius in his regionibus oritur, cujus Aqua ad ferri temperamentum plurimum valet; adeo ut Hiſpani non alia Arma, niſi quæ hujus liquore temperata, adprobent. Ab hoc flumine Populos *Chalybes* Iuſtinus lib. xlv. ait appellatos. Fanum *D. Sebaſtiani* Portum habet ampliſſimum, non arte humana, ſed ſagacis Naturæ providentia factum, in quo Naves ab ſævientibus undis Ventiſque parum faventibus ſecuram & tutiſſimam inveniunt Stationem. Ingreſſus patet inter duo Caſtella; quorum quod ad Orientem, in edito Monte extructum, Occidentaliore, quod in Rupe, eſt eminentius; ſunt & alij. Incolæ ijſdem cum Biſcainis ſunt moribus eademque utuntur lingua. Natura ſunt ingenioſi, politici, ſatis exculti, ad alliciendum faciles, & qui difficulter cogi poſſunt, honoris cupidi, ſuorum privilegiorum defenſores acerrimi, agiles, animoſi, ad tractanda omnis generis arma dexterrimi, & ad militiam proclives. Sunt & mulieres admodum robuſtæ, planeque viragines, corpore bene habito, forma bona; Licet laboribus aſſuetæ, ac idcirco minus arrogantes. Maris Adcolæ Navigationi piſcibuſque, cum alijs; tum quos *Baccalos* appellant, capiundis, magno lucro, dant operam.

Cœli Temperies, Soli qualitas. — *Fluvius. Chalybs. Portus.* — *Mores.*

L E G I O.

Regio, Nomina:

SEquitur *Legio*, cui nomen ab *Legione* VII *Germanica*, quæ hic olim (Nervæ Imperatoris principatu, ut quidam autumant) ſtativa habuit. Ioannes Gerundenſis Paralipom. Hiſpaniæ lib. III, initio *Eleonam* dictam ſcribit ab *Eleona* Provincia Libyæ propinqua Syriæ & Æthiopiæ, in qua, ne ſcilicet appellationis cauſam ignoremus, maxima Leonum copia invenitur. Inde Leonis huic Regno ut & urbi figuram pro armis & inſignibus eſſe uſque in hodiernum diem. Hanc Hiſpaniæ partem qui hodie habitant, eos plerique volunt fuiſſe, qui *Vettones* Plinio; Ptolemæo, Straboni, Appiano οὐέττωνες, *Vergones* male in Latinis Exemplaribus. *Vettoniæ* etiam mentio apud Prudentiũ. Hi populi, quo tempore primũ in Romanorũ venerant poteſtatem, quum quoſdam Centuriones viderent deambulandi cauſa hac illac ſe flectere, opinati eos (magnum hoc ſimplicitatis indicium) inſanire, Duces ſe, ut refert Aelianus lib. II. Variarum cap. v, ad Tabernacula eis præbuere: putabant enim aut in Tabernaculo quiete ſedendum, aut pugnandum eſſe.

Vrbs Legio Gemina

Metropolis, Vrbs illa clariſſima Regioni cognominis, quæ λεγίων ζ γερμανικὴ Ptolemæo: *Legio Gemina* Antonino, *Leon* hodie vulgo: quod nomen, cur ab Leonogildo Gothorum Rege malit, quam ab Legione ipſa Franciſcus Tarapha derivare, non video. Moralis tradit etiam *Sublanciam* olim dictam, adſcribens ejus nominis veſtigia etiamnum extare in loco, qui ſeſquimiliari diſtans Legione, dicitur *Sollanco.* Conſulendus hac de re Theſaurus Orteij. Illud præterea minime omittendum ſuggerit Hieronymus Surita Cæſar auguſtanus Commentario in Antonini Auguſti Itinerarium, exſtare Auctores, qui ante cccc annos id prodiderint, huic Urbi quondam *Floris* nomen fuiſſe inditum. Præfectum Legionis VII Geminæ *Legione* conſtituit Scotus, Auctor Notitię Provinciarum. De Templo Legionenſi ſic ſcribit L. Marinæus Siculus lib. 3. de rebus Hiſpaniæ: *Etſi Templũ quod ætate noſtra Civitas Hiſpalenſis ædificat alia omnia magnitudine præſtat: etſi Toletanum cunctis alijs divitijs, ornamentis & ſpecularibus feneſtris eſt illuſtrius: etſi denique Compoſtellanum fortioribus ædificijs, & rebus alijs memorabilius eſt; Legionenſe tamen artificio mirabili, meo quidem indicio omnibus eſt anteponendum; in cujus clauſtro Sacellum eſt, in quo jacent Reges ſeptem & triginta, & unus Hiſpaniæ Imperator.*

Imperium Majorum.

Illud autem memoria digniſſimum eſt, quod ab hac Vrbe cœperit circa annum IↃCCXVI Recuperatio Hiſpaniæ, quam totam fere Maurorum & Saracenorum gens occuparat. Pelagius enim, ut cum alijs referunt Rodricus Toletanus Libro de rebus Hiſpaniæ VI per multa capita, & Rodericus Sanctius parte I Hiſt. Hiſp. Cap. xl, ex regio Gothorum ſanguine, Fafilæ Cantabriæ Ducis filius, ab Chriſtianorum, qui in Montes Aſturiæ confugerant, reliquijs Rex conſalutatus, magna ſtrage Maurorum edita, vix Regnum orſus, hoſti Legionem eripuit: ibique ſedem ſui Principatus figens, novum Caſtellum, quaſi propugnaculum adverſus Barbarorum vim & incurſiones, exſtruxit: unde *Comites* deinceps *Caſtellæ* dicti, de quibus poſtea; rejectis autem Gothorum Regum Inſignibus Leonem ſumſit Rubrum in albo Campo ferocientem, quo hodieque Reges Legionenſes utuntur. Pelagium in Regno ſequutus eſt Fafila filius, hunc autem Improlem Alphonſus Catholicus, Petri Cantabriæ Ducis filius, ex genere Ricaredi Catholici Gothorum Regis oriundus: qui uxorem duxerat Ormiſendam Fafilæ Sororem unicam & hæredem. In Alphonſi familia poſteriſque Legionis principatus manſit uſque ad Veremundum, Regem Legionis XXIV: quo, anni CIↃXX ſine ſucceſſore, defuncto, Sanctia Soror, Ferdinando Navarreo, Caſtellæ Regi nupta Legionenſe Regnum ad Caſtellanum tranſtulit. Hic tres habens filios *Sanctium* quidem Teſtamento Caſtellæ Regem: *Alphonſum* Legionis & Aſturum: *Garciam* denique Galleciæ (quæ ab Conjugis Majoribus adquiſita Comitatus ad illud uſque tempus fuerat) & Portugalliæ nominavit. *Sanctius*, diviſionis paternæ impatiens fratres, *Alphonſum* quidem Regno deturbavit, *Gaciam* autem occidit, Quum jam *Sanctius* circiter ſex annos regnaſſet, & ab Vellido per fraudem eſſet obtruncatus *Alphonſus*, qui Toleti apud Maurorum Regem exſul vixerat, non ſolum Legionis, quod ex Patris voluntate obtinebat, recuperavit: ſed & Caſtellæ, Galeciæ Portugalliæque regna eſt conſequutus. Huic ſucceſſit Alphonſus VII omnium qui ante ipſum fuerat potentiſſimus, Hiſpaniæque Imperator nuncupari meritus. Ab eo tempore Legio unum ſemper habuit cum Galecia Caſtellaque Regem & Principem. Sed de his ſatis, ad Caſtellam accedamus.

CASTELLA VETVS ET NOVA.

Regio unde dicta. Veteris. Situs. Soli fertilitas.

C*ASTILIA* sive *Castella* (cui nomen ab Castello, quod Pelagius Rex, Legione ab Mauris recuperata, ut Propugnaculum, contra hostes exstruxerat) quondam *Bardulia* dicta fuit. Hanc duplicem faciunt Hispaniarum Delineatores, *Veterem & novam. Veterem* circumdant ad Boream Asturia & Biscaia; ad Occasum Portugallia: ad Meridiem Castella Nova, Montibus qui fere per Longitudinem Hispaniæ incedunt, intercurrentibus; ad Ortum Aragonia & Navarra. Regio fertilis Frugum, Vini, omnis generis Fructuum, Croci, & Animalium. Castellæ autem Regno tale legitur fuisse initium. Pelagius erepta rursum Mauris Legione, Castellum quasi Propugnaculum adversus Barbarorum vim exstruxerat, cui qui Præfecti, *Comites Castellæ* nuncupati, Regem Legionensem, ut Principem diu agnoverunt usque ad Ordonium II, decimum quartum Asturum, Legionisque Regem: qui quum Comites Proceresque Castellæ per speciem Colloquij ad se evocatos obtruncasset: Castellani pessimo scelere indignati projecto Regum Legionis jugo, ex suo corpore duos elegerunt Iudices Nunium Rasuram & Lainum Calvum: unum, qui Iuridicundo, alterum qui rebus Bellicis præesset: quorum Liberi horumque Posteri *Comites Castellæ* sunt appellati usque ad Sanctium Majorem Navarræ Regem, qui quum bello fortis Cordubam & Toletum Saracenis eripuisset, Mauros omnes Navarra, Aragonia, Castella, Legione, Portugallia, alijsque Hispaniæ locis exturbasset, totamque Hispaniam Christiano nomini restituisset, ducta Elvira Sanctij Castellæ Comitis filia, Garsiæque postremi Comitis Sorore & ex Asse hærede, Se dotis nomine non Comitem, sed Regem Castellæ scripsit, Regnumque ad Ferdinandum Filium, Legionis etiam Regno per Conjugem Sanctiam locupletatum, transmisit. Ferdinando successit filius Sanctius; huic Frater Alphonsus: cujus filia Vrraca (nam Stirps mascula obierat) quum, post Raimundum Berengarium Tolosæ Comitem, Alphonso Regi Aragoniæ nupsisset, Aragoniæ, Castellæ & Legionis Regna fuerunt unita.

Vrbes.

Metropolis Veteris Castellæ *Civitas Burgensis*, vulgo *Burgos*: Βραοῦον putatur Ptolemæi. Urbs antiquissima, multisque rebus insignis, & inter primarias Hispaniæ merito referenda, C.L. sub se habens minorum gentium opida; magnis, pulchris commodisque ædificijs passim adornata; Foris venalibus, Plateis, Vicis, Pontibus; Templis, Cœnobijs, Amnibus exculta; ob incredibilem Incolarum cujuscumque ætatis, sexus, conditionis, industriam & diligentiam memoranda. Circumdant suam Metropolim jucundissimo commodissimoque situ: *Palencia*, ad Carrionis marginem sita: *Palantia* Plinio, Melæ, Ptol. & Appiano, *Pallantia* Straboni; *Peralancia* corrupte apud Antoninum. Hanc ab Rege Hispaniæ Palatuo conditam quidam fabulantur. Hic olim Academiam fuisse volunt, quę nunc Salamanticæ. *Valdoledum*, Sedes olim Regia; locus in amœnissima Pisuergæ ripa, non Hispaniæ solum sed Europæ totius pulcherrimus; cui quæ Vrbs anteponatur, non invenitur agro beatus fertili: Forum ibi pulcherrimum amplissimumque: cujus ambitus ↄcc passuum: quumque multis alijs de caussis hoc opidum valde sit nobilitatum, multo tamen magnificentius illud reddidit illustrissimus Philippi Regis Hispaniarum ortus. Vulgo *Valladolid*: quod *Vallem Oleti* sunt qui interpretantur. Πίντια Ptolemæo; *Pintia* Antonino, ut censet Carolus Clusius. *Simanca*, Antonino *Septimanca*. *Camora*, Ptol. *Sarabris*, ut Clusio videtur: quæ vitiose *Sabaria* apud Antoninum: *Sarabrim* tamen esse putant Florianus del Campo & Gomerius opidum illud, quod vulgo vocatur *Toro*, Latinis *Taurus*, ad Durium fluvium. Non autem postremi hic visitur loci *Salmantica* Antonino, & Ptolemæo, *Salmatis* Polyæno, *Salamanca* vulgo. Hanc a Salaminis & Atticis, Græciæ Populis conditam notant Ioannes Gerundensis Paralip. Hisp. lib. II, & Ioannes Vasæus Hispaniæ Chronico ad annum post diluvium CIↄCXXXIX. Haud procul hinc ad fluvium, qui vulgo *Gada*, *Civitas Roderici* Comitis, *Ciuidad Rodrigo*; quæ ut putant Vasæus & Clusius, μυροβρίγα Ptol. Celticorum opidum in Lusitania. Tendentibus hinc versus Meridiem occurrit *Coria*, *Caurita* quondam, ut scribit Clusius: *Cauriam* ab Latinis Iunioribus appellari tradit And. Schottus. Cauriæ versus Ortum ad nonam circiter Leucam est *Placentia*, urbs pulcherrima: cujus Citria, ceterique Arborum fructus, nec non Panis candidissimus maxime solent commendari & expeti: *Plazençia* vulgo. Habet Placentia sub sua ditione Opida amœnissima, in quies ex *Xavahicium* Nemoribus superbiens, & *Pisaro* in Convalle jacens, velut altare, ut Marineus notat, in Testudine templi. Montes Placentiæ adjacentes, ab ipsa urbe *Vera de Plazençia* cognominantur. Quæ *Avila* hodie, Ptol. Ἄβυλα nuncupatur, ut vult Clusius. Haud procul fontibus *Arevæ*, *Segobia* iacet, quæ Plin. & Antonino *Segovia*, ut hodieque, Ptol. Σεγυβία. Urbs est Lanificio & Aquæductu visendo Romani operis nobilis: in qua, ut Vasæus scribit, illud memorabile, quod illic nemo conspiciatur ociosus, nemo mendicus, nisi qui per ætatem aut morbum opus facere non possit: quum nulli desit, unde victum quærat, aut in quo se exerceat. Quæ nunc *Aranda* ad Durium flumen, Ῥαῦδα Vaccæorum urbs est Ptol. in Hispania Tarraconensi; *Rauda* Antonino ex emendatione Hieronymi Suritæ: nam antea *Raudaclunia* cum altera mansione mista legebatur. Quæ incerto Scriptori *Exoma*, *Vxoma* Plin. est, qui addit nomen hoc crebro alijs in locis usurpari, *Vxsama* per *S* in antiquo marmore legitur: *Osma*, hodie dicitur. Reliquas nominatis a nobis adponendas Curiosioribus relinquimus. Fuerunt olim hic etiam aliæ Urbes nobilissimæ: sed quæ vel dirutæ, vel tantam passæ calamitatem, ut de loco certo parum constet. Inter eas principem facile locum tuebatur *Numantia*, totius quondam Hispaniæ robur, fortiumque Militum genitrix, *quantum*, inquit Florus lib. II. Hist. Rom. cap. XVIII, *Carthaginis, Capuæ, Corinthi opibus inferior, ita Virtutis nomine & honore par omnibus, summumque, si viros æstimes, Hispaniæ decus: quippe quæ sine Muro, sine Turribus, modice edito in tumulo apud Flumen Durium sita, quatuor millibus Celtiberorum lx millium exercitum, per annos XIIII sola sustinuit: nec sustinuit modo, sed sævius aliquanto perculit, pudendisque fœderibus adfecit. Novissime quum invictam esse constaret, opus quoque eo fuit, qui Carthaginem everterat.* Numantiam quasi coronabant præsignes aliæ urbes, *Graccuris*, *Turiaso*, *Augustobriga*, *Clunia*, *Segisamunculum*, *Segisama Iulia*, *Intercatia*. Sed hæc de urbibus & opidis sufficiant.

Flumina.

Durius fluvius Castellam veterem interfluit, in quem tot Amnes & Rivuli concurrunt, ut maximus Hispaniæ censeatur, licet parum sit navigabilis ob rapidum cursum, obque angustiam: magnis attamen navigijs permeabilis est ad centum milliaria & amplius. Hic cæteris Amnibus Minio excepto, grandiores fert Alosas, Lampetras & Troctas quas jure præferunt delicatioris gulæ æstimatores, Salmonum parcior & Sturionum. Habet Castella Vetus Clarissimam Academiam in urbe *Salmantica*, varijs Pontificum Regumque Privilegijs ornatam, Disciplinarum omnium genitricem, aqua omnes fere Hispaniæ Urbes & populi tamquam a Domina, Leges petunt & jura. Hinc Consiliarij, Theologi, Iurisconsulti, Medici, reliquarumque scientiarum Magistri in Varias Hispaniarum Provincias & Regna peti proficiscique consueverunt. Iura ibi sunt professi Didacus & Antonius Covarruviæ, uti ipse

CASTILIÆ VETERIS ET NOVÆ DESCRIPTIO
Anno 1606.
Leucæ Hispanicæ
Milliaria Germanica
ARAGONIÆ PARS
PORTUGALLIÆ PARS
VALENCIÆ PARS
CASTILIA VETUS
CASTILIA
CASTILIA NOVA
NAVARRA
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens

Didacus in Varijs Resolutionibus testatur, non uno loco. Dominicus a Soto lib. I. de Iustitia & Iure suam vocat Academiam. Hæc de Castella Veteri dicta sufficiant, ad Novam transeamus.

Regio. Situs. Soli fertilitas. Vrbes.

Castella Nova, ad Septemtrionem adhærens Veteri, reliquis lateribus clauditur Portugallia, Extremadura, Andaluzia, Granada, & Valentia. Abundat Tritico alijsque Segetibus, ad utramque Tagi ripam sita. Nobilitarunt quondam hanc Hispaniæ partem: Καρπητανοὶ Ptolemæo, Καρπητανοὶ Straboni: quos etiam Villanovanus & Moralis *Regnum Toletanum* interpretantur: Καρπησίους vocat passim Polybius, ut & Livius: apud quem etiam, ut item apud Plinium *Carpetania* legitur *Regio*. Metropolis Castellæ Novæ *Toletum*, ut Latini vocant; Τώλητον Ptolemæo: hodie *Toledo. Toletanos* nominat Plinius: *Colonia Toletana* est in Nummis Augusti apud H.Goltzium: Serezolam etiam scribit appellatam fuisse Villanovanus ad Ptolemæum. De Conditoribus, nunc Hercule, nunc alijs quæ adferuntur, fabulosa magis sunt, quam vera. Centrum est & quasi umbilicus Hispaniæ: Situs clivosi, inæqualis, & asperioris, ascensus ambulationisque difficilis. Majorem partem adluit & contra hostes tuetur Tagus: qua Arcticum spectat Polum, muris munitum est validissimis, Turribusque cl; quarum auctorem memorant circa annum IↃCCLXXIII Bambam Regem, quem etiam hos Versus in Turri quadam, nitido, lucidoque marmore, insculpendos curasse, scribunt Rodericus Toletanus Archiepiscopus lib. III de reb. Hispaniæ cap. XI. & in Chronico Ioannes Vasæus:

EREXIT, FAVTORE DEO REX INCLYTVS URBEM
BAMBA, SVÆ CELEBREM PROTENDENS GENTIS HONOREM.

Nobilium ingens in hac Urbe numerus: Cives admodum sunt industrij. *Vrbis Regiæ* cognomen adeptum est Toletum post adventum Gothorum qui sedem Regni illuc transtulerunt, quum antea, ut Rodericus Toletanus tradit, ab Vandalis, alijsque Germaniæ populis, qui una in Hispaniam commigrarant, Hispalis Urbs Regia, & vocata fuerit & habita. Cum alijs amplissimis ædificijs, tum templo nobilitatur augustissimo, pulcherrimo, ditissimo. Multa Toleti Concilia leguntur celebrata; certe ultra XVII numerantur, quot alibi nusquam. Describunt *Toletum* Gomecius lib. VI de rebus Iacobi Aragoniæ Regis, Navagierus in Itinerario, Petrus Medinensis, L. Marineus Siculus lib. II. de Rebus Hispaniæ. Toletum ut Matrem Reginamque suam venerantur *Madritum*, vulgo *Madrid*; Aeris situsque saluberrimi; ubi Carolus V Imperator dies paucos commoratus, Morbo Quartanæ, quo diu laboraverat, est liberatus. Rebus omnibus abundans gratum nunc est Hispaniæ Regibus Domicilium, Incolis hinc plenum, multisque primæ nobilitatis & equestris dignitatis viris, illustribusque familijs nobilitatum. Silicum illi sunt in circuitu Lapidicinæ: unde *Cinctum Igne* cecinit Hispanus Poeta Ioannes Mena. Terminos habet latissimos, Camposque fertilissimos *Matricios Lumbos* appellant. Non procul hinc *Villamanta* est; quæ ut volunt B. A. Montanus, Tarapha & Villano. Μάντουα est Ptol. Carpetanorum in Tarraconensi Hispania Opidum. Quæ vulgo, voce Arabica, Hispanis hodie *Alcala de Henares* tam certo creditur Κόμπλουτον Ptol. ut Latine etiam non aliter in publicis Actis & Monimentis audiat. Situm est in loco plano, ad Fluvium, quem *Henarem* vocant; rerum omnium, quibus humanus usus indiget, copia suisque proventibus adeo abundans, ut nullis aliunde bonis opus habeat. Ecclesia ibi, cujus omnes Canonici sunt Theologi. *Segoncia* Antonino inter Complutum & Cæsaraugustum medio fere itinere; *Siguença* nunc appellatur Varrerio & Morali judicibus. *Alcantaram* in ripa Tagi scribunt Varrerius & alij esse quæ Νῶρβα Καισάρεια Ptol. *Norbensis Colonia* Plin. Opidum est insigni conspicuum Ponte, venerandæ & antiquitatis & majestatis. Quæ *Talavera* nunc, Livio *Aeburam* nominari opinantur Beuterus & Moralis. Sunt hic etiam *Cuença, Caucenses* Plin. *LebaZuZa*, Antonino *Libisosa*, *Caslona la veia*, *Castulo* eidem Antonino. *Tagus* flu. Castellam novam irrigat cum alijs Amnibus ac rivulis in eum concurrentibus, & in ea suos fontes habet *Anas* fl. nũc *Guadiana*. Sed de his satis, ad Opera publica venio.

Flumina. Opera publica.

Quinta Madrito leuca versus Occidentem conspicitur magnificum illud & sumtuosum Monasterium S. Laurentij *in Escuriali* vulgo, Ordinis D. Hieronymi: Philippi II Hispaniarum Regis opus, quod merito certare potest cum Ægyptiorum Pyramidibus, cum Veterum Græcorum Romanorumque Templis, Theatris, Amphiteatris, Ludis, Circis, Thermis item, Balneis, Sepulchris; cum alijs denique variorum Regum & Principum Monimentis. Operi tanto vix quid est par, vix quid secundum. Frontispicium ejus, Occasum spectans, tribus superbit portis: quarum quæ media primariaque in Templum augustissimum, Cœnobium, Collegiumque ducit, quæ ad dextram, in Officinas Monasterio consecratas; quæ ad sinistram in Domos Scholæ destinatas. Quatuor Angulos totidem exornant mirabiles arte sua Turres, quas etiam duæ superant, ad ipsius Templi pedem hinc inde fastu quodam consurgentes: Supra Ostium Templi magnificæ Stylobatę Statuas sustinent ex marmore Tophoque sex Iizraehhelis Regum, pedes altas XVIII. Ad Septemtrionem Palatium Templo adsitum visitur, Regi Regioque Comitatui commodissime excipiendo paratum. Ad Meridiem variæ sunt Porticus, Hortus omnis generis instructus Herbis Floribusque & plurimis ornamentis, Pomarium gratissimis consitum fructibus: item Nosocomium, Pharmacopolium, & alia. Videre ibi est inter alia depictum artificiose Conflictum inter Ioannem II Legionis Regem & Mauros Granatenses, extractum ex Linteo CXXX pedũ, quod totam Historiam continens repertum fertur Segoviæ in pervetusta Turre. Quid superest? quidquid ibi occurrit, stuporem injicit spectanti: ideoque de ijs quæ dicenda restant, silere cum modestia præstat, quam iejune pauca in medium proferre. Est etiam Toleti celeberrimum Palatium ab Carolo V restauratum, novisque structuris regio apparatu exornatum: in quo, præter alia multa singularia, Machina visitur hydraulica, miro Italorum ingenio fabricata, quæ ex Tago flumine opera magnæ versatilis & excavatæ rotæ Aquas in Fistulas & Tubos per Canales in summitatem arcis & Montis artificioso impetu cogit & impellit: ubi unum in locum & amplum receptaculum collectæ in varios Arcis Vrbisque totius usus dilapsæ distribuuntur: quæ rivulos deinde & fontes Hortis, Magnatum ædib⁹, Balneis, Fullonibus, Civiumque necessitatibus abunde suppeditant. Pons ad Vrbem est super Tagum, quem unus Arcus operemirando sustinet. Est in Castella nova Episcopus Toletanus quem Vrbanus II. Pont. Max. Hispaniæ totius instituit Primatem. Est idem secundus ab Rege, Maximusque Regni Cancellarius: quo inconsulto, nihil fieri solitũ, nihil decerni. Sententiam statim dicit post Regem: tantæque est non solum dignitatis & auctoritatis, verum etiam potentię, ut sub se præter pagos infinitos, Opida celebria habeat septemdecim, exque ijs alijsque Vectigalibus Reditum annuum ducentorum Ducatorum quæ quum Regibus parum grata: Viri plerumque, ut Rerum Hispanicarum Scriptores produnt, mediocris quidem fortunę paucorumque Clientum, sed qui Virtutis Probitatisque spectatæ, ad hanc dignitatem ex instituto Ferdinandi & Isabellæ Regum evehuntur.

Scholæ.

Academiæ hic duę sunt, *Complutensis* omnium Disciplinarum Academia celeberrima, qua nobilitatum est Complutum ab Francisco Ximenio Cardinali, Archiepiscopo Toletano, cujus & auspicijs sumtibusque (qui superasse dicuntur LX millia Ducatorum) Biblia ibi edita, anno CIↃIↃXV, quæ ab loco *Complutensia*. Altera Toletana Academia florens literarum & sapientiæ clarissima officina.

Opificia.

Disciplinis omnibus Artibusque Mechanicis in urbe Toleto magnus honos: Lanificio Sericoque vitam quærunt hominum millia fere decem. Castellani semper strenui animoque præstautes adversus hostes habiti sunt. Fœminæ quoque robustæ planeque viragines sunt, laboris atque algoris patientes, supra quam cuiquam credibile est.

GALECIA.

Nomina. *Situs.*

GALECIÆ (quæ & *Galicia* vel *Gallæcia* scribitur, cuique nomen ab Antiquis populis *Callaicis*, Hispanis *Gallizia*) ad Septemtrionem & Occidentem Oceanus est; ad Meridiem Portugallia, interfluente Durio; ad Ortum Asturia. Huic Regioni, quum sexta quondam fuerit Hispaniæ Provincia, ut supra diximus, majores olim, quam hodie fuerunt fines. Adcensebatur illi versus Meridiem pars illa Portugalliæ, quæ inter Durium & Minium fluvios; consulendus Strabo lib: III. versus Ortum multo longius se extendebat ad Pyrenæos fere Montes, *Asturibus* & *Cantabris* Galeciæ connumeratis. Antonini Itinerarium *Legionem* VII (hodie *Leon*) in Galecia ponit. Scotus etiam, Notitiæ Provinciarum auctor, in eadem Provincia *Præfectum Legionis* VII *Geminæ* constituit. Quin & Paullus Orosius *Numantiam*, celebrem olim Pelendonum Regionis Urbem, in capite Galeciæ sitam scribit. Rodericus denique Sanctius Parte I. Historiæ Hispanicæ cap. VI. Galleciæ tribuit *Biscaiam*, *Lepuscuam* vel *Guipuscoam*, & eas partes, quas hodie *Castellam Antiquam* vocamus. Gallecia Aëre gaudet temperatissimo. Fructus profert magna copia, inprimis Mala Citria, quæ totius Hispaniæ optima habentur. Vina nobilissima & præstantissima hic nascuntur, præsertim prope Auriam & *Ribadaviam*, quare etiam ad multas Hispaniæ Provincias transferuntur. *Galleciæ Regio*, ait Trogus, vel ex Trogo Iustinus; *Æris ac Plumbi uberrima, Auro quoque ditissima, adeo ut etiam aratro frequenter glebas aureas exscindant* Agricolæ. Commemorat & hic *Sacrum* in ejusdem finibus esse *Montem*, eum ferro violare, nefas haberi, si quando fulgure Terra proscissa est (hoc autem in his terris frequens esse) detectum Aurum, velut Deûm Munus, colligi. Eandem Galleciam, Asturiam & Lusitaniam æque omnium Metallorum fœcundam prædicat Plinius. Inter Auri ramenta selibras aliquando glebas fuisse inventas, scriptum reliquit Strabo. Vicena millia Pondo Argenti annis singulis Asturiam, Galeciam, & Lusitaniam præstitisse, tradit ex aliorum fide Plinius. Scribit etiam Niger Artabris solum Auri, Æris ac Plumbi uberrimum esse, adeo ut aureę glebæ sæpe aratro exscindantur. Gallecia licet ob montes nimis sit aspera, Armento, pecore, nec non venatu dives. Equis adeo abundat, ut vento concipi dicantur: qua de re antea diximus. Piscibus supra modum affluit, Salmonibus præcipue, Congris, ejusque generis, quos vulgo *Pescadas* appellant; alijs item multis lautissimis, qui sale conditi varias in Hispaniæ partes distrahuntur. Novembri Decembrique mensibus infinita Piscium, quos vulgus *Besugos* nominat, vis capitur, duarum aut circiter librarum: recentes in totam Castiliam venum exportantur: facit enim adstringens frigus, ut facile serventur: Saporis sunt gratissimi; gratioris tamen qui in Oceano, quam qui in Mediterraneo mari capiuntur. Algor enim Oceani Pisces impinguat; ideoque quo propiores sunt Septemtrionibus, eo solent esse meliores. Floruerunt hic olim triginta, ut Strabo refert, Populi, quorum præcipui nominantur *Callæci* multis & *Gallæci*; Καλλαϊκοὶ Ptolemæo & Straboni; *Gallegij* Eutropio. Καλλαικίαν hic ponit Strabo lib. III. *Callæciam* Iustinus lib. XLIII. *Calaicum Oceanum* facit hinc Martialis. De *Callaicorum* origine & nomine (quidam enim ab *Galatis* Græciæ populis; nonnulli ab *Galathe* herculis filio dirivant) videat Lector, si otium, Io. Gerundensem Episcopum Paralipomen. Hispaniæ lib. II. Rodericum Toletanum lib. X. de Rebus Hispaniæ, cap. IV, alios. De Callaicis, inter alia sic scribit Stra. lib. III. Καλλαϊκοὶ δ᾽ ὕστατοι τῆς ὀρεινῆς ἐπέχοντες πολλήν, διὸ καὶ δυσμαχώτατοι ὄντες, τῷ τε καταπολεμήσαντι τοὺς Λυσιτανοὺς αὐτοὶ παρέσχον τὴν ἐπωνυμίαν Verum illud. Cognomen enim *Callaici* habuit D. Iunius Brutus Cos. anno Ab V. C. IↃ CXVII, Callaicorum & Lusitanorum ad Oceanum usque Domitor: quo tempore, quum Exercitus Fluvium mali ominis Oblivionem, transire nollet, ereptum signifero signum ipse transportavit, militesque ut sequerentur, animoso strategemate incitavit. Legendus Livius lib. LV & sequenti. Ab hoc Bruto Templum Romæ in IX. Vrbis Regione, *Bruti Callaici*, cujus meminerunt Victor & Plinius lib. nat. hist. XXXVI cap. V, qui notat in eo fuisse Colossum Martis & statuam Veneris Gnidiæ nudæ *Callaicos* nihil de dijs sensisse, sunt qui scribunt apud Strabonem. De ijsdem & Silius lib. III:

Cœli Temperies. *Soli fertilitas.*

Animalium varietas.

> *Fibrarum & Pennæ, Divinarumque sagacem*
> *Flammarum, misit dives Gallecia pubem:*
> *Barbara nunc patrijs ululantem carmina linguis,*
> *Nunc pedis alterno percussa verbere terra*
> *Ad numerum resonas gaudentem plaudere Cetras:*
> *Hæc requies, ludusque viris ea sacra voluptas:*
> *Cetera femineus peragit labor: addere sulco*
> *Semina, & impresso tellurem vertere aratro;*
> *Segne Viris, quidquid duro sine Marte gerendum est.*
> *Callaici coniux obit inrequieta Mariti.*

Amphilochi, quos Galleciæ portionem facit Iustinus lib. XLIII *Cilini* vel *Cileni*, ut in alijs Exemplaribus, scribuntur, Plinio, Κιλινοὶ Ptol. *Celtici* Pomponio Melæ, circa Celticum Promontorium Κελτικοὶ Ptol. Κελτοὶ Straboni: eorum alteros *Nerias*; alteros *Præsammarcos* cognominat Plinius; vocibus Germanicis, quarũ illa Inferiores Celticos notat, hæc admarinos & Oceano adcolas: habitarunt enim olim longe lateque loca illa Germani. Tamarici ad *Tamarin* fluvium, qui Ταμάρα Ptolemæo, hodieque *Tamar*. *Cæpori* Plinio, Κάποροι Ptol. *Arotrebæ*. Plinio Ἀρταβροι & Ἀροτρέβαι Straboni ad Artabrum Promontorium. *Lucentes* Plino Καλλαϊκοι Λυκένσιοι Ptolemæo; ab his hodieque *Lugo* ad Minium amnem. *Zeelæ* Plinio, qui & *Zeelici* Lini facit mentionem. Alios alijs indagandos, suisque & certis locis sistendos relinquo. *Galecia* Regni titulum adepta est circa annum ab Christo nato CIↃ LX. Eo enim *Ferdinandus Sanctij Majoris* Regis Navarræ F. Rex Castellæ, quum Vxorem duxisset *Sanctiam* Alphonsi V. F. Veremundi III Legionis Regis sororem & heredem; sicque Regna duo Castellanum & legionense unijsset, tres habens filios, *Sanctium* quidem Testamento Castellæ Regem, *Alphonsum* Legionis & Austurum: *Garciam* denique Galeciæ (quæ ab Conjugis Majoribus adquisita Comitatus ad illud usque tempus fuerat) & Portugalliæ nominavit. *Sanctius*, divisionis paternæ impatiens, Fratres, *Alphonsum* quidem Regno deturbavit, *Garciam* autem occidit. Quum jam *Sanctius* circiter sex annos regnasset, & ab Vellido per fraudem esset obtruncatus, *Alphonsus* qui Toleti apud Maurorum Regem exsul vixerat, non solum Legionis, quod ex Patris voluntate obtinebat, recuperavit, sed & Castellæ, Galeciæ, Portugalliæ que regna est consequutus. Alphonso tres liberi fuerunt legitimi ex totidem Conjugibus: ex Isabella quidem Franciæ Regina, *Sanctia*, nupta Roderico Comiti, qui novas Colonias duxit in Civitatem, quæ vulgo *Ciudad Rodrigo*: ex Zaida Maura, Sibiliæ Regis filia, *Sanctius* qui acie adversus Saracenos cecidit: ex Constantia denique *Vrraca*, quæ Sancto Sanctiæque inprolibus superstes, post Raimundum Berengarium Tolosæ Comitem, nupsit Alphonso Aragoniæ Regi, heredemque ex se reliquit, *Alphonsum* VII, Regem omnium, qui ante ipsum fuerant, potentissimum. Hispaniæque Imperatorem nuncupari meritum. Ab eo tempore Galecia unum semper habuit cum Castella Legione-

Imperium. Majorum.

GALLÆCIA
REGNUM
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS
OCEANUS
OCCI-
DENTALIS
ASTURIÆ
PARS
PORTUGALLIÆ PARS
Corunna
Betanços
Lugo
Villalua
Mondonedo
Rivadeo
Tierra de Ulloa
Monte Roso
Rebordelo tierra
Tierra de Soneyra
Finisterre
Muros
Noya
Pontevedra
Tuy
Bayona
Orense
Monforte de lemos
Tierra de Limia
Val de Vaicera
Cervantes tierra
Ponferrada

que Regem & Principem. Sunt autem in Galecia præter alia minorum gentium Opida, Urbes, una quidem Archie-
Vrbium nomina. piscopatus, quatuor autem Episcopatus dignitate nobiles. Archiepiscopalis quæ & Metropolis Galeciæ *Compostellat*
ubi Corpus D. Iacobi quiescere dicitur, a quo ipsa Urbs, nonnullam etiam ab Academia sua celebritatem habens,
hodie *Santiago: Brigantium* olim, uti censent Franciscus Tarapha, Ambrosius Moralis & Villanovanus. Brigantium
autem dicitur Antonino, Dioni Βριγάντιον, *Brigantia* Orosio, qui ibi Pharum altissimam exstare addit: Ptolemæus
cognomen addit Φλαούιον Βριγάντιον. *Flavium* tamen *Brigantium* Beutero, Coquo & Io. Marianæ *Betanços* est, Floria-
no & Gomecio *Coruna*. Compostellam autem Io. Gerundensis Hisp. lib. 1. dictam scribit, tamquam *Compotem Stel-
lam:* sic enim appellatum fuisse Hesperum, Regionibus illis salubrem. Ego hoc in medio relinquo. Archiepiscopa-
tus superbit dignitate, cujus sedes olim fuerat *Iria Flavia,* unde *Iriensis.* Translatus autem cum omnibus, quæ Irien-
sis Ecclesiæ fuerant, Dalmachij Episcopi precibus, ab Urbano II anno CIↃXCIV Compostellam, dici deinceps cœ-
pit *Compostellanus*, vel *S. Iacobi*, ab Apostoli corpore, quod ibi quiescere scribitur, ac religiose colitur. Extat Salman-
ticæ in Bibliotheca Collegij S. Salvatoris Historia Compostellana, in duos libros digesta jussu Didaci primi Archie-
piscopi Compostellani, in quibus Primordia, Successus, Incrementa Ecclesiæ Compostellanæ late describuntur.
Consulendus & L. Marineus Siculus de Rebus Hispaniæ lib. V. cap. de Sacris Ædibus & Locis in Hispania religio-
sis, miraculisque celebratis. Episcopales sunt: *Tuda, Tyde* Plinio, *Tuy* vulgo. Minius eam præterlabitur, multorum jam
fluminum accessione auctior. *Auria* quæ & *Auringis*, unde Episcopus Auresinus sive Aurisinus & Auriensis nomen
accipiebat. Hodie *Orense* Carolo Clusio dicitur, ad Minium fluvium urbs; ὕδατα θέρμα Ptolemæo, ut putat Go-
mecius in vita Francisci Ximenij: addens eam ab Suevis Germaniæ populis, qui quondam hanc oram sibi subjuga-
runt, proprio idiomate *Warense* appellatam. Ortelius scribendum monet *Warmzee*, quod nihil aliud, quam *Calidus
Lacus*: *Aquæ Cilinæ* dicuntur Antonino, ab *Cilinis* populis, credo. *Lucus* Latinis hodie Lugo: Λοῦκος Αὐγούστου, Ptole-
mæo: *Turris Augusti* Pomponio: *Aræ Sentianæ* Plinio, Σηστίου etiam βωμοὶ, *Aræ Sestij*, Promontorium Ptolemæo ad
Oceanum Cantabricum in Artabris. Minius etiam hanc civitatem præterlabitur. Sedes est Episcopi: qui Suevo-
rum tempore Metropolitanus erat, ut pateat ex Concilijs: *Glandomerum* Γλανδόμηρον Ptolemæo. *Mondonnedo* hodie
ut putat Villanovanus. Hic aliquando Episcopum egit *Antonius de Guevara* Caroli V. a Concionibus, Consilijs
ac Chronicis, author celeberrimi Horologij Principum, Hispanice ab eo editi. Alia minorum gentium sunt, *Pons
Vetus*, *Ponte Vedra*: Ἕλληνες Straboni, ut putat Io. Mariana. *Ribadeum*, vulgo Ribadeo: Δακτόνιον Cilinorum gentis
Ptolemæo, ut vult Coquus. *Arzua*, *Araduca* Ptolemæo, judice Moletio: Florianus tamen opinatur esse *Araducam*
opidum illud, quod hodie *Gummarez*. Fuit ibidem & Ἴρια Φλαουΐα Ptolemæo, quæ *Padron (Patronium* Peregrinanti-
bus notissimum) Clusio videtur & Morali (cui & alibi *Fuente ençalada)* quibusdam, inter quos L. Marineus lib. III.
Sancta Maria infinibus terræ. Commemorat reliqua Opida idem L. Marineus Siculus initio libri tertij. Non desunt
Galeciæ Aquæ calidæ, multis infirmitatibus admodum salutiferæ. Prope Orense opidum fons est nomine *Burga* in
Flumina. altum scaturiens, ita fervens ut in eo ova coquantur, & sues immersi facile depilentur. Apud Gallæcos nascitur *Astu-
ra*, Amnis non obscuri nominis: a quo *Astures* nominati. Mentio apud Orosium lib. VI. cap. 11. Romanæ Historiæ.
Sunt præterea *Minius*, *Eume*, *Bravio*, *Mandeu*, *Mero*, *Iuvia* & alia. Portus habet hæc Regio non paucos, inter quos
Portus. celeberrimus, qui *Brigantinus* dicebatur: Coruna hodie. *Magnus* Veteribus, ut qui amplissimus, tutissimaque na-
vium statio sit. Per hunc in mare se exonerant hæc flumina: *Eumo*, *Bravio*, *Mandeu*, *Mero*. Haud procul hinc distat
Portus *Ferol* alias *Pharus*, per quem in mare influit Fluvius *Iuvia*. Sequitur *Vivero*, per quem in Mare exit *Lambrone*,
Ribadeo per hunc *Eu* aut *de miranda*, qui forte Antiquorum est *Navia*, mari miscetur. *Sancta Maria in finibus Terra*,
sic dictus ab Opido hujus nominis. *Novium* Ptol. *Noela* Plinio. Hodie *Noia* Carolo Clusio, diciturque etiam *Ria de
Muros* ab Opidulo haud longe inde distante. Atque hic flumen *Tambre*, quod Veterum *Tamaria* creditur, in mare
delabitur. *Ria de Padron*, sic dictus ab Opido *Padron*, quod nonnulli Irim Flaviam esse existimant. Hic Flumen *Vlla*,
multis rivulis jam auctum se in Mare exonerat, tribus primum ibi parvis, *Arocca*, *Grave*, & *Salicora* salutatis Insulis.
Ria de Pontevedra, sic dictus ab Opido *Ponte vedra*, atque hic *Leris* in Mare decurrit. *Ria de Vigo*, ubi fluviolus *Caldelas*
se exonerat. Ac denique *Portus Baionæ*, ab Opido Baiona, quod de Gallizia vulgo cognominatur, ad differentiam al-
terius Baionę quæ *Francica* dicitur & in Vasconia reperitur. In hunc Gallicianę Baionæ Portum Anglicanæ naves
mercibus onustæ appellunt, cum Mercatores Angli hic pannorum suorum stapulam, uti vocant habeant. Regio Mon-
tibus aspera, qui magnam Lignorum copiam Navibus ædificandis suppeditant. Ac potissima hujus Regni Incolarum
pars in Montibus degit, in quibus Domicilia satis commmoda passim visuntur exstructa. Inter Templa autem hujus
Regionis omnium celeberrimum D. Iacobi Compostellani. Condidit hoc Alphonsus Castus in honorem Apostoli
Iacobi, eo in loco ubi ejusdem reliquiæ opera Episcopi Theodomiri inventæ fuerant. Id ex privilegio ejusdem Regis
huic Ecclesiæ concesso, constat, accidisse anno IↃCCCXXXV, Anno centesimo vigesimo primo, post jam cœptam Hispa-
niarum recuperationem, cum earum invasio & vastatio in annum IↃCCXIV regnante Roderico, incidisset. Post hujus
Templi ædificationē, varijs ajunt miraculis inclarescere cœpisse D. Iacobi nomen, ut pote qui sępius visus sit Hispanis
(sic enim narrant) cōtra Mauros in aciæ subsidio venisse, maxime Regi Raimero. Quare Hispani eum in pręlijs incla-
Montes. mare solēt, sub nomine *Santiago*, atque sibi eū tota Hispania tutelarē divum elegit; habentque Hispani insignes ordi-
nes militares sub nomine D. Iacobi, vulgo *Saniago*, in quos nemo adscribi potest nisi claris prognatus fuerit Parentibus
Post hæc Alphonsus III, cognomento Magnus, Templum, hoc lōge augustius ædificari curavit, omnesque consequē-
ter Reges, miris illud modis semper exornarūt ditaruntque. Quin & Pontifices Romani Ecclesiam hanc varijs donis
Operæ Publica. privilegijs ac immunitatibus donarunt. Ioannes enim octavus Brevi suo concessit ut consecraretur. Vrbanus II sedem
Episcopalem Iris Flaviæ in hanc transtulit, eamque a Metropolitano Bracarensi exemit. Paschalis eandem libertatem
ei confirmavit, & insuper hac Compostellanam Ecclesiam Pręrogativa donavit, ut Cardinales XII in ea crearentur.
Eliguntur hi Cardinales ex alijs hujus Ecclesiæ Canonicis. Idem Pontifex Episcopo Compostellano pallium, quo
soli solent uti Archiepiscopi, concessit. Tandem Calixtus II Ecclesiam Compostellanam ad Archiepiscopalem dig-
nitatem evexit, Emeritanamque ei attribuit Metropolim. Solet valde a peregrinis ex toto Christiano Orbe, voti ergo
frequentari hęc Ecclesia: atque hæc vota a Pontificibus in suis Indultis, excipi cœperunt, uti vota Vrbis Hierosoly-
mitanæ. Vsque ad tempora Alphonsi VI, qui Toletum a Mauris recepit, corpus S. Apostoli in Arca marmorea in qua
inventū fuerat, sub altari ita collocatum erat ut a Regibus alijsque Principibus semper conspici posset: verum cum D.
Diego Celmires, primus hujus Ecclesiæ Archiepiscopus, jam Templum in eam qua nunc cernitur amplitudinem, de-
coremque perduxisset, testudini subter Altare in eadem Arca marmorea reliquias S. Apostoli ita includi curavit, ut
ab eo tempore amplius nemini earum patuerit aspectus. Sed de his plus satis, ad reliqua pergamus.

ANDALVSIA.

In qua Conventus Hispalensis, Gades.

Regio. Nomina. & unde deducta.

A*NDALVSIA* Hispaniæ Bæticæ pars, nomen adepta dictaque quondam *Vandalia* puta-
tur ab *Vandalis*, Germaniæ populis ,quos olim ad hæc usque Loca devenisse, multi memo-
riæ produnt. Videndi præter alios Rodericus Sanctius parte 1. Hispaniæ. cap. VII. Anto-
nius Nebrissensis in Decadum Prolegomenis , Ioannes vasęus Hisp. Chronico cap. VIII.
Sic igitur, ut nonnullis nomen penitius rimatis placet, *Andaluzia* appellatur quasi *Wen-
denhuys, Vandalorum Domus*. Marius Aretius *Andalusiam* vocatam auguratur, quasi *ante Lu-
sitaniam*, mutatis nonnihil litteris, Ad Ortum habet Granatam, ad Septemtrionem Ca-
stellam Novam, ad Occasum Pacensi Silvensique Diœcesibus & Ana Flumine termina-
tur, ad Meridiem Atlanticum spectat Mare. Hujus pręcipua pars *Conventus Hispalensis*. Hic
ab Ortu Cordubense territorium, ab Occasu Algarbiorum fines habet ; qua Septemtrio-

Situs.

nem spectat, eam Lusitaniæ ditionem attingit, quæ Magistratus S. Iacobi vocatur. Cætera vero Meridiem versus Ga-
ditano Conventu, & Oceano clauduntur. Cælum hic indulgens & felici quadam hilaritate & temperie ridens. Ter-
raque in universo hoc tractu ad miraculum usque Frumenti, Vini, Olei & omnis generis Frugum feracissima est, qui-
bus longinquas & transmarinas Provincias replet. Secundum Plinium Hispania, quacumque ambitur mari Italiæ
laudibus proxima : quod de ea Bæticæ parte potissimum intelligendum putamus, quæ ad Hispalensem Conventum
spectat; est enim Oceano & Zephyri lenibus flabris exposita. Hæc igitur Regio insigni rerum omnium fertilitate lu-
xuriat, eo nomine universi Orbis provincias longe superans : eamque merito Plinius ante Italiæ laudes posuisset, ni-
si Homo Italus patriam anteferre voluisset. Poëtæ quo felicitatem atque insignem hujus regionis ubertatem deno-
tarent, campos Elysios in ea constituerunt : quo figmento excellentem præ omnibus alijs terræ fertilitatem efferre
volueruut, ac indicare, ei nihil deesse quod ad vitam laute beateque transigendam optari possit ; cum aliæ vel fertilis-
simæ Provinciæ, alicujus tamen rei plerumqne laborent inopia. Hic etiam Pecorum omnis generis magna copia, sed
præcipuę Cuniculorum, quos plerique Lepusculos vocant, quorum frequens exercetur venatio; ne malum latius ser-
pat; plantis enim vastitatem inferunt, & sata depopulantur. *Andaluziam* nomen a Vandalis habere supra diximus,

Imperium Majorum.

quod hi a Gothis pulsi hoc loco sedes suas fixerint: a quibus postea etiam ejecti in Africam concesserunt. Res ita sese
habet. Rodericus vicesimus quintus Gothorum Rex, in quo etiam Regium Gothorum nomen defecit, Comitem
quendam Iulianum præfectum constituerat Mauritaniæ Tingitanæ : ejusque absentis interea Filiæ stuprum intulit.
Quo pater audito Saracenos ex Africa evocavit justissimum dolorem suum Regis vindicta satiaturus. Hi Anno sa-
lutis IↃCCXIV Duce Muzamisso per angustias Freti Herculei ingressi, biennij spatio totam fere Hispaniam occupa-
runt, præter Astures natura loci munitos. Periere tantillo tempore utrimque septingenta hominum millia. Sarace-
ni potiti Imperio, Christianorumque (quantum fieri potuit) Religione extirpata, regna inter se varie partiti sunt. Pri-
mum fecere Cordubæ, quod ipsi vocavere *Abenalibeticum*. Alterum apud Hispalim. Tertium apud Carthaginem
novam : donec a Ferdinando III his locis pulsi Granatam concesserunt Anno CIↃ CCXVI & a Ferdinando VI peni-
tus ejecti sunt Anno CIↃ CCCC, XCIV. Metropolis est quæ Hispalis Plin. Ἴσπαλις Ptol. *Hispal* Silio ; *Spalis* Gratiano;

Vrbes.

Hodie *Sevilla*. Arias Montanus putat *Hispalim* nomen esse Pœnicum, ex *Spila* vel *Spala* deflexum, quod planiciem
seu virentem regionem significat. Alij, inter quos F. Tarapha ad *Hispalim* Herculis Libyci Filium, nomen conditio-
nemque referunt Ridiculus hic, ut in multis, Isidorus, qui quum ab Iulio Cęsare conditam, exque ipsius & Romę Vr-
bis vocabulo *Iuliam Romulam* notasset appellatam, a *Palis* suffixis in loco palustri sic dictam memorat. Io Gerunden.
Episco non improbans Isidori Etymon adscribit videri vocatam Hispalim a *Palude* quæ maxima Vrbem circumdat,
Vrbs ad Bætim Situ amœnissimo excellens. Ambitu magna, Forma fere rotunda, Visu pulchra, Templis celebris,
Ædium pulcherrimarum frequentia exculta. Tam multa de hac Vrbe præclara commemorari possent, ut natum sit
inde & tritum vetustate Proverbium, *Qui no ha visto Sevilla, no ha visto Maravilla*. Cum alijs felicis ingenij alumnis
gaudet : tum Benedicto Ario Montano, nobilissimo & summo Theologo, plurimarum Linguarum cognitione stu-
pendo. Testantur id Opera ab ipso edita, quæ summam ejus admirationem apud omnes excitant. Metropoli visa,
reliquarum Vrbium nonnullas indicabo, Ordinis incuriosior ; sic tamem, ut quasque Metropoli suæ proximas primo
loco. Offert se quinta ab Hispali leuca *Palatium* vel *Palantia*, quod vulgo *Palacios*, sic dictum ab Arce perantiqua,
quam lateri habet adhærentem. Via situm, quæ ad S. Lucę Fanum Fretumq; Gaditanum ducit. Huic succedunt *Cabe-
cæ*, opidulum in Montium, qui in Meridiem Malagam versus se extendunt aditu situm: & Cabecis versus Libonotum
ad tertiam leucam Opidum, quod vulgo *Lebrixa* : Νηβρισσα Ptol. Plinius *Veneriam* cognominat. Situm fuit olim inter
Bætis Æstuaria, hodie octo pass. M. ab flumine, oblimato sinisteriore Alveo. Conditor perhibetur Liber Pater. Opi-
dulum est peramœnum & pulchrum cum Arce perveteri, Agro undique beatissimo cinctum. Cive nobilitatum est
Ælio Antonio Hispaniæ totius Ornamento. Quæ *Carmona* vulgo Κάρμων Straboni est, *Carmo* Antonino, χαρμονία
Ptol. *Marchena* hodie, *Colonia* quondam, inquit Onuphrius ex antiqua basi, *Marcia*. Situm est hoc Opidum in Colli-
culo quodam, ubique planicies spectante. Sunt & Andaluziæ Opida *Lora* ad dextram Bætis ripam : *Axalita* vetustis
lapidibus, teste Clusio : *Flavium Axalitanum* Ambrosio Morali ex antiqua item Inscriptione, inter Hispalim est &
Cordubam. *Moron*, olim Clusio *Arrucci*, notantibus Plinio, Antonino & prisco Lapide. *Ossuna*, Ορσῶνα Appiano,
Οὐρσων Strab. *Vrso* Plin. cui & *Genua* (forte *Gemina*) *Vrbanorum* : *Vrsaon* in antiquis hujus loci Inscriptionibus ; *Vrsao*
Hirtio. *Eçeia* ad Singulim fluvium hodie *Xenil* vel *Chenil*, Ptolemæo cluit Ἀστιγίς: *Augusta Firma* cognominatur a Pli-
nio. Quod Opidum non adeo magnum, hodie tredecim ab Hispali leucis visitur, inter eandem Hispalim & Cordu-
bam medio fere itinere, ad dexteram Bætis oram *Pena Flor*, Ptol, putatur Ἴλιπυλα μεγάλη, in mediterraneis Turdu-
lorum, *Ilipa* cognomine *Italica* Plin. qui Hispalensi Conventui attribuit. Decimo hinc Miliari ad ejusdem Fluvij ripam
est *Corduba* κορδύβη Ptol. *Cordova* vulgo : Plinius *Coloniam Patriciam* tradit cognominatam, quod etiam ex antiquis
Marmoribus probat Moralis. *Corduba* tanquam *Cor Bætis* dicitur Ioanni Gerundensi. Alumnos habuit rei militaris
gloria doctrinæque studijs præcellentes. Beata hodie est *Corduba*, præter alia multa bona, fertilissimis Agris, Hortis a-
mœnissimis, Aquis saluberrimis. Solum Cordubæ vocat aureum Silius Italicus lib III.

Nec decus auriferæ cessavit Corduba terræ.

Quinq; Leucis ab Corduba versus Meridiem *Mons* est *Major*, vulgo *Monte Major*, Οὐλία existimatur Ptol. Turdulo

rum

1606
ANDA
LUZIÆ
NOVA
DESCRIPT.
I. Hondius
PORTU GAL
ESTREMA DURA
CASTI LIÆ PARS.
Campo de Alcocer
ALCUDIA
ANDALUZIA
Hispalensis Conventus
El Condado
Condado
BETURIA
Cordubensis Diœcesis
Sierra Morena, Oropeda mons
Malacitanæ
GRANADA
Diœcesis
Sierra Nevada
Gaditani Diœcesis
TURDETANI
IBERICUM MARE
MARE MEDITERRANEUM
FRETUM HERCULEUM SIVE GADITANUM,
nunc Estrecho de Gibraltar
AFRICÆ
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS
Sevilla
Cordubensis
Granada
Almeria
Alcala real
Baeça

rum in Hispania Bætica Vrbs: *Vlia* Antonino: *Vlla* vitiose est apud auctorem Belli tam Alexandrini, quam Hispaniensis. Decem ab Corduba Milliaribus *Mons Aureus*; est *Montoro* vocatur vulgo: *Epora* creditur Antonini. Male apud Ptolemæum *Ebura* pro *Epora*, quum illa sit non Bæticæ, sed Lusitaniæ, pejus autem *Ripepora* in vulgatis Plinij Codicibus, ubi *Fœderatorum* cognominatur. Hispalim recurro, hincque per Palatium, Alcantarillæ Pontem, Opidaque Cabecas & Nebrissam, *Luciferi* peto *Fanum*. Sic Latini videntur nominasse, quod Stra. lib. III. φωσφόρον ἱερὸν interpretatur: quodque appellatũ etiam addit, *Lucem Dubiam*: hodie est *S. Lucar* de *Barrameda*. Haud procul hinc quarta fere Leuca versus Vulturnum, Opidum est, quod Hispanis *Xeres de la Frontera* dicitur, quasi Hispaniæ ex hac ora vel Initium vel Terminus. Hoc Navagierus in Itin. putat esse quod *Asta* Liv. & alijs: *Hasta* Ant. per adspirationem. *Astam* tamen Mor. Scribit adhuc nomen retinere vel locum illum esse, circa Guadeleten Amnem, qui vulgo *Masa de Asta*. Abrahamus Ortel. haud multum abest, quin submersam putet cum Insula Tertesso in Bætis ostio Centum stadijs a Bætis ostio distat *Chipiona* Opidum, Strab. lib. III *Capionis Turris*. Ad ostium Lethes fluminis, quod hodie *Guadelete*, vel Arabice *Bedelac*, opidum est, cui nomen *Portus S. Mariæ*, vulgo *Elpuerto de S. Maria*. Lethen transgressis occurrit cum alijs *Medina Sidonia*. Meridionaliora versus Fretum petentibus offert se *Conilium*, non ignobile Hispaniæ Opidum, sex Leucis distans ab Gadium Vrbe: inlustrissimo S. Lucæ, qui & Medinæ Sidoniæ, Duci parens, *Conilium* habetur ab Georgio Austriaco apud Ort. *Carteia* Ptol. *Carteiæ* non semel meminit M. Tul. cum alijs locis, tum in Epist. ad Atticum, eamque ab Corduba abesse M.P. CLXX perhibet Auctor Commentarij Hispaniensis, cujus verba si sint vera, satis arguunt, non bene Clusium adserere *Carteiam* hodie esse *Carthagenam*: quod videret hanc ab illa non prorsus abludere. *Tariffam*, quam *Carteiam* quidam opinantur, ex Tartesso corruptam si quis dixerit non admodũ pugnandum videtur. Non procul inde *Vegelium* est, vulgo *Vegel*: Opidum exiguum quidem, sed situ opereque clarum, Colli quem latissima undique planicies cingit, impositum: adeo ut inde circumquaque prospectus pateat, quousque oculorũ acies extendere se potest, tam in lætam laxamque planiciem locaque compascua, versus Solis exortum, quam in Africæ Montes & oram circa Meridiem: nec non in vastum & tumultuosum Oceanum versus Septemtrionem & Occidentem. Hinc in Caurum iter flectentes obviam habent *Mundam*. Sic nominant Opidum Plinius, alijque Latini Scriptores quod hodie vulgo *Monda*. Putant tamen alij antiquam Mundam esse, quæ hodie *Ronda Veia*: *Mondam* autem cujus antea memini, duobus inde Milliaribus exstructã fuisse ab Arabibus, prisco retento nomine, ut mos illis. Videndus Didacus Mendosius de bello ultimo Gratanensi Ioannes Gerundensis Episcopus lib. I, & IX Paralip. Hispaniæ procul hinc amotam Mundam, eandem, scribit esse cum *Coimbra* Portugalliæ Opido. De Conflictu porro ad Mundã inter C. Iulium Cæsarem & Cn. Pompei Magni Liberos Cn. Sextumque consulendi Plutarchus in Cæsare, Appianus lib. II. Bellorum Civil. Auctor Commentarij de Bello Hispaniensi, Strabo lib. III, Suetonius in Cæsare cap. XXXVI & in Octaviano Augusto cap. XCIV, Valer. Maximus lib VII. cap. VI, & alij. Lucanus lib. I:

Vltima funesta concurrant prælia Munda. Silius Ital. lib. III Belli Pœnici: *Et Munda Emathios Italis paritura Labores.*

Flumina. Inter fluvios quibus hæc regio irrigatur, Bætis est Isidoro dictus quasi βαθὺ, quod humili solo decurrat. Hic nobilis Auro Veteribus est, & Olivetis. De Auro Aristoteles in Admirand. Audit. & Staphanus de Vrbibus, ubi de Ἰβυλλα, De Olivetis in Epigrammat.

> *Bætis olivifera crinem redimite corona,*
> *Aurea qui nitidis Vellera tingis aquis.*

Mare. Portus. Opera publica. Piscosum Mare illis est, unde quæstus haud exiguus, & præter alios Pisces frequens est Thynnus, qui quercea glãde saginatur, quæ ad Mare isthic abunde nascitur. Portus etiam cõmodissimos & oportunissimos habet. Sunt autem in diœcesi Hispalensi innumera Monachorum & Virginum vestalium Monasteria. Multa ex his sena aureorum millia annui reditus ferunt: Vnum certe Carthusianorum quod ad Bætim in ipso Hispalis prospectu magnificentissime exstructum est, supra viginti quinque millia refert. Longum sit etiam Xenodochia recensere, cum in una Hispali tantum ultra centum viginti numerantur egregie dotata: ut multa octo millibus aureorum, nonnulla quindecim millibus annuis locupletata sint. Est vero Hispalis ædificijs sacris & Templis omnium Hispaniæ Vrbium ornatissima, inter quæ Templum Mariæ sacrum, quo nullum habet Christianus Orbis excellentius, si operis amplitudine & majestatem sacra quadam hilaritate & pulchritudine venerabilem, & turrim summæ celsitudinis, e qua ad statas horas signum datur, editissimo & operosissimo fastigio admirabilem spectes, unde in universam urbem & latissime circumjacentes campos jucundissimus prospectus est. Quid Regiæ arcis ornamenta vere Regia describam? qua nullam elegantioris fluctura, aut gratioris voluptatis Hispani Reges habent. Quid sumptuosa Ducum, Comitum & illustrium Procerum palatia: quid amœnissimis fontibus & viretis ornatas civium ædes memorem? Prætereo antiquos aquarum rivos longe per arcus in varias urbis regiones derivatos, & recentiores S.P.Q.H. ingenti sumptu & industria ad Herculanas vulgo dictas Columnas deductos, & publicæ voluptati dicatos, palustri & uliginosa vastissimæ amplitudinis area consitis arboribus, in pulcherrimum viridarium reformata, & latissimis spatijs in circi speciem ad decursiones & voluptarias inambulationes relictis. Iam vero suburbanos hortos omnibus delitijs & amœnitatibus refertissimos totque per agros & ad Bętis ripas magnificentissime exstructa prętoria quis dignis laudibus prosequatur? equibus naves commeantes, & ex utroque Orbe redeuntes quotidie spectare licet. Bonarum artium in ea studia, & nobilitatis exercitamenta apprime florent. Et ut nihil de artibus mechanicis quibus adornata est, dicam, mercatorum commercijs opulentissima est. Hũc enim ex varijs mundi plagis, potissimum vero ex India Occidentali mercimonia adferunt. Nulla enim in Indiam navis ex Hispania transmittitur, quæ non hic mercibus oneretur, machinis tormentisque bellicis, reliquoque idoneo apparatu nautico instruatur: ac naves reversæ hic exonerantur. Estque in eam rem ampla & magnifica Domus, quæ gubernatores & consules habet duodecim & a mercimonijs Indicis vocatur *La casa de la contraction de las Indias*. Vnde fit ut hæc urbs omnes totius Orbis Civitates, sola vetere Roma excepta, divitijs

Gades. Nomina. superet. Restat ut de *Gadibus* Insula quæ hac etiam Tabula comprehenditur, pauca subjungamus. Hæc *Gades* Pomponio, γάδειρα Pto. & Apollodoro: *Erythia* Pherecydi, ut Strabo tradit, *Gadir* Pænis auctore Solino & Plinio, qui *Sepem* eorum lingua significare ait. Pavimentum lapidibus stratum interpretatur Tzetza: Hispani *Cadiz*. Nautæ nostrates *Calis Malis* vocant. Hæc a continenti angusto spatio, & veluti flumine abscissa est. Et nunc in ea Vrbs cognominis; *Gadiz* enim ut Insulam Hispani nuncupant. Vrbs hæc quæ Cæsari lib. II de bello civili *Gades* pluraliter nominatur, *Iulia Gaditana Augusta* nomen habet apud Plinium. Eam Phœnices primi condiderunt. Incolæ navigandi peritia jam olim claruere, neque ab avita virtute adhuc degenerant. Præcipuus autem eorum quæstus ex Salis confectione & Thynnorum constat piscatione; eorum enim solemnis hic est captura. Fretum quod inter Hispaniam & Mauritaniam est, ab his Gadibus dicitur *Gaditanum*, ab Hercule *Herculeum*: Vicini vocant *Estrecho de Gibraltar*, vel de *Marocco*. Nautæ nostrates *De Strate* indigitant.

Vrbs.

VALENTIA.

Regio. Vnde dicta Situs. Cæli Temperies. Soli fertilitas.

VALENTIA appellationem a sua Metropoli assumpsit, Emporio Nobilissimo, venerandæque Antiquitatis. Ad Meridiem Murciam respicit; ad Occasum utramque Castellam : ad Septemtrionem Aragoniam : ad Ortum littora ejus pulsat Mare Internum. Fruitur Aëre temperatiore ac clementiore Cœlo, atque beatiore quam ulla alia Hispaniæ pars : imo tanta Cœli temperie ac Zephyri lenitate Regnum Valentiæ gaudere tradunt, ut quocumque tempore, etiam Nativitatis Iesu Christi festo, & Ianuario florum manipulos Incolæ manibus gestent, sicut alijs in locis Aprili & Majo fieri videmus. Magna hujus regionis præstantia, omniumque Rerum ut Sacchari, Vini, Olei : item Tritici, Orizæ variorumque Fructuum fertilitas, & copia. Habet & Argenti fodinas, in loco quem *Buriel* dicunt, inter Valentiam & Dertosam. Reperiuntur & Lapides aureis venis lineolisque interstincti, in loco, qui *Aioder* nominatur. Ad Promontorium *Finistratum* sunt Ferri Mineræ: circa *Segorbiam* Lapidicinæ vestigia, equibus Romam devecta olim Marmora. In *Piacento* Alabastrum effoditur. Passim Alumen, Rubia Calx, Gypsum. Valentiam Vrbem diu Mauri tenuere longa Ducum serie : oppugnatam sæpe ab Aragonum regibus, donec Rex Iames post longam obsidionem tandem ejus potitus est, ducemque *Zaen Maure* cum quinquaginta Maurorum millibus coegit urbe cedere & *Deniam* confugere, auro, argento, armis aliaq; suppellectile eodem asportata. Desertam hoc modo Valentiam rex Iacobus colonia missa colere iterum cœpit. Coloni fuere Catoloni & Aragones, ductoribus *D. Berengario Palatiol* Episcopo Barcelonensi: *D. Vidalo Cavelia* Episcopo Huescano: *D. Petro Ferdinandes d'Acagra & D. Simone d'Vrrea Equitibus*. Hi totam urbem inter colonos novos distribuerunt habita cujusque ratione. Legibus etiam novis Rẽpublicam ornarunt. Inscripta eo tempore trecenta octoginta quatuor capita familiarum. Cæterum Regni titulum hæc Regio accepit circa annum salutis septingentesimum & octuagesimum octavum, ut Ortelius ex Petro Metinensi, & Petro Antonino Beutero scribit. Historia sic habet: Hisen Rege Cordubę mortuo ei filius Alca nomine sub annum Christi ıɔcc lxxxvııı successit, cujus patruus Aodala Valentiæ Dominus ex Taviar ad se vocavit alium suum fratrem, cui nomen Culema exhæredatusq; fuerat. Hi duo fratres magnis copijs adunatis profecti Cordubam, Nepotem Regno expellere conati sunt; pręlio autem victi, Aodala fuga sibi consuluit, Valentiamque reversus est. Maurorum autem præcipui sese inter Patruos Nepotemq; interponentes eo rem deduxerunt ut inter ipsos convenerit, ut Aodala se Valentiæ Regem inscriberet : Culemæ autem quolibet mense ex reditibus Valentię, mille Moradini (pecuniæ genus erat) instruendę mensæ, & adhuc quinque Moradinorum millia ad res necessarias parandas deciderentur. Quibus pactis cum Aodala assensisset, primus se Valentiæ Regẽ compellavit. *Valentiam* habitasse quondam præter alios deprehenduntur *Hedetani* Ptolemæo forte non alij ab *Sedentanis*. *Biscargitani* : sic ex membranis legitur apud Plinium : Metropolis ipsorum *Biscargis*, cujus mentio in Nummo Germanici Cæsaris, teste H. Goltzio : videntur pars fuisse Heditanorum, quum in ijs *Biscargin* nominet Ptolemæus, *Leonicenses* Plinio : quorum Metropolis *Leonica* etiam a Ptolemæo in Heditanis collocatur. Mentio ejus in Huberti Goltzij Thesauro, *Contestani* Ptol. a quibus *Contestania* Hispaniæ Tarraconensis Regio apud Plinium: horum memoria servatur hodieque in Opido *Contayna*, vel ut alijs effertur *Contentaina* ad fontem ejus amnis, cujus ostio adpositum videtur opidum *Oliva* contra Pytiusas Insulas. *Lusones*, quos ad Iberum fluvium ponit Appianus in Ibericis Numantinis vicinos; ad Tagi fontes pertingere scribit Strabo. *Lobetani*, quorum Metropolis *Lobetum* Ptolemæo; quam Beuterus scribit antea *Turiam*, postea *Averasin*, tandemque, ut hodieque, *Albarrazin* dictam. *Torboletæ* Appiano in Ibericis, Saguntinis vicini, a quibus *Turbula* Ptolemæo, *Torres* hodie fortean. *Celtiberos*, ut eos appellant Plinius lib. ııı cap. ııı, Pomponius Mela lib. ııı. cap. ı ceterique Latini, qui *Celtiberes* Ptolemæo, quidam Castellæ Veteri adscribunt, plerique Valentiæ. Illud satis constat Celtiberorum Pomeria huc illuc longe lateque se extendisse. *Clunia Celtiberiæ* finis Plinio vocatur. Posidonius apud Strabonem lib. ııı. auctor est M. Claudium Marcellum Tributum ex Celtiberia exegisse Talentum ıɔc: ex quo conjecturam facere licet, inquit, quod Celtiberorum natio frequentissima fuerit, & auri atque argenti copia excellens, tametsi agrum incolerent sterilem. Nomen compositum ex *Celtis & Iberis*. Lucanus lib. ıv:

Imperium. Majorum

> ———————*Profugique a gente vetusta*
> *Gallorum Celtæ, miscentes nomen Iberis.*

Sic Silius Italicus lib. ııı Belli Pænici ıı:

> *Venere & Celtæ, sociati nomen Iberis,*
> *His pugna cecidisse decus, corpusque cremari:*
> *Tale nefas cælo credunt Superisque referri,*
> *Impastus carpat, si membra jacentia vultur.*

Celtiberi, apud eundem Strabonem, & confinales ipsis versus Boream habitantes Deo cuipiam, cujus nomen ignoratur, plena Luna, tempore nocturno Pervigilium celebrant, choreas ducendo. In Celtiberis vicinos urbi Segedę ponit Appianus in Ibericis *Titthos* populos. Inter Regni hujus urbes *Valentia*, *Valençia* vulgo; Hanc Contestanis Ptolemæus (cui *οὐαλεντία*) Heditanis autem adscribit Plinius. In Nummo quodam æreo apud Goltzium est C O L. I V L. V A L. id est COLONIA IVLIA VALENTIA. Habet etiam Nummum Surita in cujus una facie Mercurij videtur esse *Caput*, cum inscriptione C. LVCIEN. C. MVN. I. Q; altera vero *Cornucopiæ* figura, fulmine transverso; & infra cornu, VALENTIA. Mirum est Strabonem nullam facere hujus Vrbis mentionem, quum *Cherronesi*, *Oleastri Dertosæ* ad Iberi transitum meminerit, eaque celeberrima fuerit bello Sertoriano, conflictu, quo. Cn. Pompeius juxta eamdem Vrbem Herennium & Perpennam, magnos Sertorij Duces, devicit. Vrbs primaria est, ac sedes Episcopalis. Regi Romo primordia sua fert accepta, ut scribit Vasæus atque alij, quam ab ea Romam appellatam, Romani multo posterius amplificatam & nobilitatam Valentiam appellaverunt, vocabulo idem significante. At Resendio hæc fabula videtur, qui eam a Lusitanis cæterisque Viriati militibus conditam & nominatam tradit. Sita est intimo Sinus Sucronensis recessu ad dextram fluvij Turiæ ripam : a mari remotam tribus passuum millibus tradit Plinius. Hæc Moribus & Institutis clara, Disciplinis liberalibus exculta : Mechanicis Artibus nobilis, magnis Ingenijs felix : Pacis Concordiæque Cives inter servandæ studiosissima : Multorum Equitum splendore illustris : Mercatorum commercijs dives. Silentio non prætereundum quod de Valentinis notat L. Marineus Siculus : ijs in more positum esse singulis annis festo D. Matthiæ, fusis precibus factisque obtestationibus, ad locum Supplicijs destinatum ire, ibique Damnatorum Corpora, sive suspensa sint, sive humi jaceant, suscipere, ossaque sparsa colligere mox autem omnia feretris imposita ad commune Civibus omnibus sepulchretum devecta honorifice, Sacrificijs Orationibusque peractis, Terræ mandare. Memoriæ prodit Petrus Medinensis esse in hac Vrbe supra decem millia

Vrbes.

Occidens
MURCIÆ PARS
CASTEL LÆ PARS
ARRAGONIAE PARS
Illicitanus Sinus
Sucronensis Sinus
REGNI VALENTIÆ TYPUS
PARS
MARIS MEDI TERRANEI
Arrago niæ pars
Oriens

VALENTIA

Puteorum Aquæ Vivæ. Tritum est apud Hispanos Proverbium, quo *Barcino* fertur *dives*, *Cæsar augusta satura*, *Valentia Formosa*. Exacta ejus descriptio Lausque apud Ioannem Marianam lib. XII. cap. XIX & Marineũ Siculum lib. III. extremo. Stetit olim ad ripam Turiæ sinistram, haud procul Valentia (Strabo lib. III Pliniusque lib. III c. III, mille passibus ab Mari separant) *Saguntum*; Heditanorum urbs Σαγοῦντον Ptol. Σάγουντος Straboni; Ζάκυνθος & Ζάκανθα Stephano: *Secundum* & *Secuntum* vitiose apud Antoninum. Hodie putatur a plerisque *Morvedre*, sic dictum, ut quidam censent, ab *Muris Veteribus*, *Zacynthorum Coloniam* facit Appianus: & Ζάγουντος, κτίσμα, inquit Strabo lib. III Ζακυνθίων quidam *Saguntum* Herculis filium conditorem opinantur: sunt & qui ab *Sagis Ibericis* nomen accepisse volunt. Situm describit Silius Italicus lib. I Sagunti Muris Cæmenta tribuit Livius lib. XXX; quæ calce durata erant, sed interlita luto, structuræ antiquæ genere, Constat ex Plinio Saguntinos olim coluisse Dianam, eodem ab, Zacynthijs ipsorum Progenitoribus, advectam, annis ducentis ante excidium Troiæ. *Saguntus*, Fide & ærumnis incluta, Pomponio Melæ. De expugnatione Vrbis nobilissimæ Cladeque, quæ ob admirabilem constantiam, & egregiam in Romanos fidem incidit in annum ab v.c. IƆXXXV M. Livio Salinatore, L. Aimilio Paullo COSS. consulendi Livius lib. XXI, Polybius lib. III. Orosius lib. IV. cap. XIV, Eutropius lib. III. Florus lib. II. Histor. Rom. cap. VI, Silius Ital. lib. I, Valerius Maximus lib. VI, cap. VI. Augustinus lib. III de Civit. Dei, cap. XX, Auctor de VV. Inlust. cap. XLII. Aemilius Probus in Annibale, Cicero in Philippicis, & qui non? Superest memoria *Senatus Populique Saguntini*, quo loco Vrbs fuit, in Muro Veteri; his verbis:

SENATVS.ET.POPVLVS.SAGVNTINORVM
CLAVDIO.INVICTO.PIO.FELICI, IMP.CAES
PONT.MAX.TRIB.POT.P.P.PROCOS

Non ignobilis in Valentia loci sunt hodieque *Segorbia*, *Segobriga* Ptolemæo & Straboni, uti placet Vasæo, Clusio, Taraphæ, Emanueli Enrico, & alijs: *Segrobigam* habent Numini Augusti. Incolæ Plinio *Segobricenses*; eos in capite Celtiberiæ ponenti. *Segobriga* tamen Morali censetur *Iniesta*, vel *Cabeça el Griego*, cujus sententiæ est Ioannes Mariana. Hieronymus Surita, ubi fuerit *Segorbia*, dicit se ignorare. *Segobricæ* meminit antiquũ Marmor, quod Tarracone.

L. ANNIO.L.F.GAL
CANTABRO
FLAM.ROMAE.ET.DIVOR
AVGVST.P.H.C.
OMNIBVS.HONORIBVS
GESTIS.SEGOBRICÆ
DECRETO.ORDINIS.PECV
NIA PVBLICA SEGOBRICENSES.

Denia, *Dianium* (ut volunt Florianus, Moralis, Clusius) apud Ciceronem & Plinium, qui *Stipendarium* cognominat: Ἀρτεμίσιον & Ἡμεροσκοπεῖον est Straboni, haud procul *Ferraria* Promontorio. *Castrum Altum*, arx Hispaniæ Citerioris valida, Amilcaris Pœni cæde insignis apud Livium, hodie, ut vult Beuterus, *Castralla* vocatur: Floriano est *Castel-Seras*. *Incibilis* Livij; quæ *Indibilis* Frontino, ubi Annonem Carthaginensium Ducem ab Scipione fugatum narrat, *Chelua* censetur Floriano subdubitanti tamen. *Illici* Plinio Ἰλικίας Ptol. *Illice* Pomponio, *Ilce Colonia* nummis Ἰλλικιτανὸς etiam Ptol. (unde *Illicitanus Sinus*) hodie alijs *Alicanta* alijs *Elche*, quod propius accedit. *Belgida* Celtiberiæ Vrbs nomen adhuc retinet. Λείρια quæ & Ἔδητα Ptol. (unde *Heditani populi*) *Liria* hodie est Clusio & Morali. *Oliete* Ὄρκελις Ptolemæi Floriano, *Horivela* & *Oriola* Gomecio est & Clusio; *Zamora* Nebrissensi. *Bigerra* Livij Βίγερρα Ptol. hodie *Bejar* Beutero & Vasæo Clusio *Villena* est. Quæ *Setabis* Strab. vel *Satabis* antiquis Lapidibus, teste Clusio, hodie Floriano Iudice *Xativa* cluit. Fluvios habet hæc regio multos, imprimis vero *Turiam* quem Pomponius *Duriam* *Doriam*. Pto. nominat. Incolæ Arabicam vocem *Guetalabiar* servarunt, quæ vox aquam puram significat. Magnas hic fluvius commoditates, locis per quæ fluit adfert. Non est admodum profundus, nec ejus ripæ multum attolluntur, sed terræ fere æqualis fluit: omnes alios hujus regni fluvios pulchritudine excellit, ultra modum, ob semper virentes ripas, rosis varioque genere florum coloratas, amœnus. Nemoribus hic a fonte (qui in Aragonia haud procul Opido *Tervelo*) usque ad ostia utriumque a Natura pulcherrimo adspectu vestitur: ubique Vitex, Platanus, Pinus, aliæque numquam fronde carentes arbores: ita ut vere de eo Claudianus, *Floribus & roseis formosis Duria ripis*. Est & *Sucro* fluvius *Xucar* novo nomine dictus. E montibus hic oritur Orospedanis. Habet Valentia duos Montes, quibus nomẽ *Mariola* & *Penna golosa* (Rupem cupedinariã Latine diceres) in quos, quum Stirpibus rarioribus Herbisque varijs abundent, quotidie magnus Medicorum & Herbariorum numerus ex diversis Hispaniæ partibus cõfluit. Nunquam non rari quid ibi se offert. Valentia Urbs antiquitate venerabilis est, ibique ad nostram ætatem multa perdurant antiqua marmora, Romanis inscriptionibus insculpta, quarum quædam videri apud Beuterum, Ambrosium, Moralem, Hotomannum in Cæsaris Ephemerides, & alios, possunt. In urbe Sagunto nunc *Morvedre* Theatrum & Scena, aliaquæ multa Antiquitatis vestigia, ut Sepulchra Sergiorum, L Galbæ, Sergij Galbæ, & aliorum ejus gentis, ex quorum Lapidibus constructum est cœnobium fratrum Trinitatis. Academiam habet Valentia celebrem, in qua S. Dominicus, Ordinis prædicatorum auctor, bonis artibus Sacræque Theologiæ operam dedisse scribitur. Præter hanc in regno Valentiæ est & Academia *Gandiana*, quam non ita pridem erexit Illustrissimus Gandiæ Dux, ut ibi præcipue Patres Societatis Iesu, ad quam seipsum quoque contulisse fertur, philosopharentur. Valentia quod ad administrationem Reipublicæ attinet, facile omnes antecedit Hispaniæ Civitates. Ager hujus urbis maxima ex parte a Gente e Mauris oriunda, & paternum sive avitum sermonem ac fere vitæ morem adhuc retinente, colitur. Illud autem non omittendũ quod M. Tullius in Valentia laudem protulit oratione in Verrem ultima: *Valentinorum* (inquit) *hominum honestissimorum testimonio*. Multum Byssi hoc in regno paratur: & (ut de lanificio & pannis ceteris totius Hispaniæ melioribus taceam) vascula etiam Porcellana conficiuntur æmula Italicorum. *Valet & Valentia commercio* (ut scribit Olivarius Valentinus) *Mercatorum maximo. Nam inde exportantur variæ & multæ merces, inprimis holosericæ telæ fere omnium colorum & fila serica ex vermibus, panni optimi in Insulas Baleares, & Siciliam & Sardiniam, & ij panni vocantur contracti: exportantur inde Oriza, Saccharum albedine admirabili, uvæ passæ & Ficus, nec non & fructus Sacchara conditi: tum Oleum dulcissimum, si videres diceres aquam esse alicujus fontis, tam est clarum: adhæc coria sunt ibi omnium colorum a Valentinis hominibus, & his quidem præclaris artificibus parata*. Plura de hoc Regno videat Lector apud Bernardinũ Gomecium IX, XII & XIII lib. Vitæ Iacobi I. Aragonum Regis. Petrus etiam Antonius Beuterus Theologus Valentinus Rex Hispaniæ memorabiles tribus Tomis se complexum profitetur: cujus præcipuus videtur fuisse Scopus, ut Valentiam Patriam suam quam maxime inlustraret.

Flumina. *Montes.* *Opera Publica.* *Schola* *Mores* *Opificia Mercimonia.*

CATALONIA
SPECIALIUS

CATALONIA *Marcha Hispanica, Comitatus Barcinonæ* ac *Hispaniarum Marchionatus* Olim nuncupabatur. Primam se hæc Regio in Hispanias ab Ortu Solis ingredientium pedibus calcandam præbet. Ad Occasum proximos sibi Valentinos & Aragonenses habet: ab illis Alcanare seu Cenia fluvio, ab his Arnesio alicubi flumine, alibi amnium Iberi, Sicoris, ac Noguerae Ripacurtianæ quibusdam partibus separatur. Ad Meridiem in Mediterraneum Mare conversis frontibus omni sua longitudine tenditur. Ad Ortum in Salsulæ Lacu munitaque hujus nominis Arce, ibi a Carolo V Imp. exstructa, contra expugnatu difficile Leocatæ Castellum, quod in fronte est aut aditu Galliæ, vicinam tangit Aquitaniam. Ad Septemtrionem denique Pyrenæis Montibus terminatur. Habet in circuitu amplius milliaria Italica octingenta: in longitudine a Salsulæ lacu usque ad Valentinos ducenta & quinquaginta: in Latitudine vero a Carolitana valle, seu a Coronata Abiete ad Barcinonense usque littus nonaginta quatuor. Aere gaudet æstate ubique commodo, hieme temperato, in littorali præsertim, quæ Australis est, sui parte. Nam qua Septemtrionem spectat, frigidum satis & nivosum illum habet. Tota est plurimum montosa, præterquam in nonnullis suis regionibus. Prata habet herbida, pascua late florea, gratasque supra modum convalles. Terra universim Frumenti, Leguminum, inprimis vero Malorum, Vini & Olei adeo ferax, ut horum proventu nulli alteri regioni cedat. Nec desunt ei Auri, Argenti reliquorumque Metallorum Fodinæ. Testantur illud Auri Argentique ramenta, quæ Sicoris fluvius, nonnullaque alia Cataloniæ flumina ex locis, per quæ fluunt, cum inundant, abradunt. Ferrum in suo genere optimum magna copia hic effoditur, minori Æs, Stannum, & Plumbum. Nuper inventa est prope Signimontem Vena ferax gemmæ violaceo perlucentis colore, Amethysti nomen sortitæ, quod usque ad vini colorem accedens prius quam eum degustet in violam desinat. Gemma Onyx unguis humani similitudine candorem præferens, intervenientibus venis quibusdam Sardæ & Iaspidis colorem imitantibus, in Opidi Tivicæ confinio: Hæmatites vero sistendi sanguinis virtutem habentes, in Rubricati ortu reperiuntur. Copiosa est apud Dertosanos Iaspidis lapidicina, multis coloribus transfluentis Purpureo, Viridi, Pallido, Rosaceo, Albo & Obscuro. Tarraconæ & Beudæ varia Marmorum genera ex Terræ visceribus eruuntur: & in Sarrealensi Opido solidi ac translucentis Alabastritæ effodiuntur, ex quibus cum fiant specularia, hoc est fenestræ admittendæ luci & excludendo vento idoneæ, ipsi sunt profecto speculares illi lapides, quibus Citeriorem Hispaniam scatere fatetur Plinius. Populeti confinium Alumen, atque etiam Chalcanthum, vulgo Vitriolum, quod & Atramenti sutorij nomen accepit, confert. Vtilissima funibus Cannabis seritur in Catalonia: ipsaque est, quæ teste Plinio, habet splendorem lini præcipuum, tenuitatemque miram, Torrentis in quo politur, natura, qui alluit Tarraconem, ibi primum Carbasis repertis. Ex ipsis olim fiebant Navium vela: unde & Carbasa appellabantur. Et quoniam in hanc rem incidi, non possum in laudem Catalonicæ rerum omnium indigenæ copiæ non referre, Regionem hanc a fundamento ipso carinæ ad suprema usque carbasa conficere onerarias naves, & præsertim triremes, omnibusque armamentis instructas, Mari passim apud Barcinonam committere. Innumeræ præterea per saltuosa Nemora Feræ vagantur, Pecorisque omnigeni vis ubique magna. Collocantur hac Hispaniæ parte ab Veteribus varij Populi *Castellani* Καστελλανοὶ Ptolemæo, Ducatum *Cardone* interpretantur Villanovanus & Verrerius. *Indigeti*, Avieno: Ἐνδιγέτοι Ptol. Ἰνδικῆτοι Steph. qui & *Indicam* urbem ubi nominat. *Ilergetes* Livio & Ptol. Ἰλεργῆται Polyb. lib. III. *Laletani* Plin. unde *Laletania* Martiali; Λαιεανοὶ Ptolemæo: Λεητανοὶ Strab. cui & Ἐλητανοὶ; omnia corrupte pro Λαλητανοὶ: his adhærebant, notante Strab. Λαρτολαιητανοί. *Cempsi* Aimonio, Κεμψοὶ Dionysio & Eustathio. *Cerretani* Plin. qui eosdem & *Iulianos* & *Augustinos* cognominat; Κερρετανοὶ Ptol. Κερρητανοὶ Strab. *Ceretani* Silio; *Ceretes* Avieno; Κέρετες Steph. horum vestigia latere adhuc videntur in *Cerveiva*, *Puigçerda*, *Condado de Cerdania*. *Vetteres*, sic enim Xilander interpretatur Hispaniæ Tarraconensis populos, qui inter Iberum & Pyrenæos ad Mare Βέττερος Strab. Isaacus Casaubonus mallet Antonini *Secerras*. *Ligyes*, Λίγυες ad Sicanim fluvium Thucydidi lib. VI; & Halicarnass. lib, I. forte qui Avieno *Ligures*, *Ausetani* Livio & Plinio, Αὐσητανοὶ Ptol. *Larnenses* Plin. ad Larnum fl. ad Pyrenæi radices. Ἰλερκαόνες Ptol. apud quod Dertosa urbs, Livio *Ilercaonenses*, & Cæsari fortean *Ilurgavonenses*. Μαραθὼν item Πεδίον, *Fænicularium Campum*, ponit hoc loco Strabo.

Regio. *Nomina.* *Situs.* *Cæli Temperies.* *Soli fertilitas.* *Animalium varietas.*

Splendet autem Catalonia hominum robore, prudentiaque mirabili rerum gestarum memoria, victoriis multarum gentium alternantibus. Nam Pœni in Incolas, Romani in Pœnos, in Romanos Gothi, Sarraceni in Gothos, ac in Sarracenos Galli, pluresque superstites Gothi regionis adhuc Incolæ, ac deinde Barcinonenses Comites in Catalonia plurimum decertarunt. Bella autem, quæ mox Barcinonensium Comitum filij Reges Aragonum Nationibus exteris intulerunt, victoriasque magna cum omnium admiratione partas quis valebit referre? Baleares, vulgo *Majorica* & *Minorica* Ebusa, Murcia, Valentia, Sardinia, Sicilia & Neapolis, ac in Græcia Athenæ, Neopatriaque indicare id possunt. De Cataloniæ Metropoli reliquisque Vrbibus & Opidis vide Descriptionem proximam. In summo Montis *Cani* in Roscellionis Comitatu altissimi cacumine Lacus quidam est magnus, immensæ altitudinis, multis illisque miræ magnitudinis Turturibus piscibus abundans: in quem si quis conjiciat lapidem, tumultuantur illico Aquæ, ac vapores in altum mittunt, quibus in formidabiles Nubes conversis, continuo tempestas adest, fulgurat, tonat, ac grandinat. Fontem habet Balneolensis ager, aurei coloris, quidquid in ipsum projicitur ostendentem. Est & in Catalonia fons saluberrimus, cujus aqua frequenter etiam ac abunde sumpta non solum non est stomacho gravis, verum & multiplici languore detentis hominibus miraculose medetur. Hunc S. Maginum in arido, montoso, saxeoque loco, fusis ad Deum precibus, baculo suo aperuisse, fabulantur. Contra Aulotum Opidum, XII ferme sunt aerei fontes, noctibus ac diebus, hyeme & æstate tenuem semper spirantes aërem, hieme calidum, æstate vero adeo gelidum, ut vix exiguo etiam temporis spatio quis illum ferre possit, & aquæ hydrias ibi in antris quibusdam data opera ab incolis constitutas, frigidas ac pene nivosas reddat, delicatum contra stomachi æstum præbentis potum. Sunt & Fontes non pauci aquarum semper calidarum, quæ ignem ibi indicant

Majorum virtus.

latentem

CATALONIÆ PRINCIPATUS DESCRIPTIO NOVA
REYNO DE ARAGON
PARTE DE FRANCIA
MARIS
MEDITERRANEI PARS
Occidens
Oriens
Scala leucarum
Miliaria Germanica
C. DE REMANI
LES MEDES

CATALONIA.

latentem in terræ visceribus. Plures enim quam quatuor sunt ejusmodi calidi fontes in Catalonia, illique omnes non parum uberes, & multis opitulandi generibus præstantes : ad quos propterea plures undique confluunt infirmi.

Flumina.

Rivis item Catalonia affluit ac abundat, cum quinquaginta ferme per ipsam decurrant, ijque omnes piscosi: quidam parvi, sed spectabiles, quidam mediocres, & quidam denique celebres, *Tettus* nempe (qui & *Ruscison*) *Techum* (qui & *Tetrum*) *Fluvianus* (qui & *Clovianus*, & *Plumialbus*) *Ticer Tordera* (qui & *Tarnum*) *Besotium* (qui & *Bisocto*, & *Betulo*) *Rubricatus*, *Cinga*, *Sicoris* & *Iberus*. Hi omnes in Mare influunt, præter Cingam & Sicorim, quorum ille in Sicorim, hic vero in Iberum, qui & horum aliorumque fluviorum aquis auctus unus e majoribus efficitur Hispaniæ Amnibus.

Mare.

Coralium nascitur optimum in Mari Catalonico ad Solis ortum.

Montes

Montes & Colles passim in Catalonia ijque excelsi, non nudi, sed ita & viridibus semper Herbis, ac Arbustis, & vario multiplicique arborum genere consiti, ut fere omnes sint nemorosi, silvis Nemoribusque referti. Fagus in eis plurima, multiplex Pinus, numerosa Quercus, Ilex non pauca, Abies innumera, Corylus ac Castanea abundans, infinitumque propemodum Suber, cujus cortex præcrassus & renascens. In Nuriæ Montibus, Cadinensibus in Rupibus invenitur Crystallum. Et quod mirabitur aliquis, ut profecto admiratione dignum, reperitur in Cardonæ opido, nativi saluberrimique salis multicolor Mons, contra solem varie refulgens, in quo (sicut de Oromeno Monte Indiæ refert Plini.) Sal cæditur renascens. Renasci enim omnibus est perspicuum ; imo & eo amplius in altum crescere Montem, quo magis sal in ejus cæditur Fodinis. Aliud etiam in eo mirabile, quod cum locus in quo reperitur Sal. sterilis sit nihilque gignat, Pinos tamen ac Vites plures habeat hic Mons. Magnum provenit ex eo Ducibus vectigal. In Episcopatu Gerundensi ad Austrum Collis est albæ tenuisque arenæ, quæ (sicut in Libya) vento hinc inde, magno cum iter facientium periculo, circumfertur. Magnum provenit ex eo ducibus vectigal. Hoc autem loco *Montem Serratum* silentio præterire non possum, ad Occasum septem Leucis a Bercinona distantem. Æditissimus est, ac scopulosus undique ad modum serræ, saxis eminentibus quasi Iaspideis plenus, ex quibus in Pyrenæos, ac Insulæ Majoricæ remotissimos Montes patet prospectus. Vndecim milia passuum in circuitu habet. Nonnulli in eo scaturiunt fontes: plures gignit herbas quibus insignes sunt & peculiares vires ; Rubricatoque fluvio ad Septemtrionem alluitur, & tandem sicut Soractus in Italia, & in Galilæa Tabor, solus ibi consurgit. Quapropter suo aspectu non parum delectat.

Opera publica & privata,

Nunc ut ad opera publica & privata veniamus. Plurima in hac Regione passim Templa, multaque ubique clara Cœnobia. Inprimis memorabile S. Michaelis a Fago Templum, intra specum constructum, pervetustumque Benedictinorum Cœnobium, super cujus tectum fluvius quidam parvus, quem Incolæ *Tanez* vocant decurrit, & inde statim delabitur, ac præceps ruit, præcipitationeque sua, & aura inde consurgente plurimum oblectat adstantes. Tot præterea sunt ædes, & luculenter quidem exstructæ, quæ ab urbibus, opidisque sejunctæ per totam Regionem ita in planiciebus, Agris, vallibus, Collibus, Montibus, silvis ac Nemoribus passim sunt sparsæ, ut tota Catalonia urbs una quodammodo censeri valeat. Castellis, Arcibusque natura, loco, ac arte munitis ubique abundat.

Ratio gubernandi.

Principatus titulo gaudet Catalonia, complectiturque Archiepiscopatum *Tarraconensem* : Episcopatus VIII, *Barcinonensem*, *Gerundensem*, *Vrgellensem*, *Vicquensem*, *Ilerdensem*, *Dertosanum*, *Herluæ*, ac *Celsonæ*. Ducatus duos, *Montis albi*, & *Cardonæ*. Marchionatus V, *Ilerdensem*, *Dertosanum*, *Pallearìensem*, *Camarasensem*, & *Itonensem*: Comitatus XVIII. *Barcinonæ* (hic autem omnes alias longe superat Cataloniæ dignitates) *Gerundæ*, *Vrgelli*, *Cerretaniæ*, *Bisuldini*, *Rossellionis*, *Emporiarum* *Ausoniæ*, *Minorisæ*, *Pratarum*, *Palmosij*, *Petrælatæ*, *S. Columbæ a Queralto*, *S. Columbæ a Scintillijs*, *Savallanij*, *Vallisfogonæ*, *Guimerani*, & *Montis acuti*. Longum esset Lectorique tædiosum, hic commemorare Vicecomitatuum Baronatuumqne numerum.

Scholæ. *Opificia.*

Academijs omnium scientiarum sex est insignis. Lanificio, Artiumque omnium opificijs scatet, ex quibus Incolæ magna ex parte victum quærunt, æs alienum dissolvunt, familias sustentant, opes qualescunque conquirunt, aut partas tuentur. Sed hæc de Catalonia sufficiant, ad alia transeamus.

ARAGONIA ET CATALONIA.

Regio. Vnde dicta

ARAGONIA vel ab *Antrigonibus*, Hispaniæ populis, teste Laurentio Valla: a *Tarracone* antiqua civitate, ut Antonio Nebrissensi & Vasæo placet, nomen accepit. Alij ab *Aragone* fluvio, qui illic ortus Iberum influere perhibetur. Nonnulli ab Herculis *Ara Agonalibusque Ludis* derivant: quod si verum, mirum tam altum obstinatumque apud Veteres Scriptores de *Aragonia* esse silentium. Huic Regno adhærent ad Caurum Navarra, ad Vulturnum Catalonia, qua Africo exposita, Castiliam spectat, qua Aquiloni, Pyrenæos habet montes. *Situs.* Regio ut plurimum aspera & sicca est, maxime versus Pyrenæum, unde ad multum itineris spatium nullæ habitationes reperiuntur: sunt tamen hic Valles nonnullæ feracissimæ optimi Frumenti, & Fructuum, quæ mirum in modum ab aquis adjuvantur. *Soli fertilitas.* Hujus Regni primum Regem omnium Scriptorum Calculi *Ranimirum* faciunt. Hic factus est Rex Aragoniæ anno Christi CIↃ XVI. Huic successit Filius *Sanctius*: Sanctio *Petrus* qui nonnulla Opida Aragonensi adjecit imperio: Mortuo autem eo & fratre Alphonso sine Prole Mascula tertium fratrem *Ranimirum* Monachum in cœnobio agentem Regem constituunt, qui unicam filiam in Regno susceptam Vrracam nomine Raimondo Barcinonis Comiti locavit. *Imperium. Majorum* Hic postea Socero in Regno successit, adjecitque ei civitatem Barcinonensem. Deinde ex successione *Iacobus* circiter annum CIↃ CCL. annis XL id regnum tenuit, qui Alfonsi X Castellæ regis socer fuit, & Baleares Insulas expugnavit, ac Valentiam civitatem regno suo adjecit. *Petrus* huic filius deinde successit, cui Nicolaus III Pontifex concessit regnum Neapolitanum: quique navali prælio cum Gallis decertans: ex vulnere occubuit. Cui multi ex ordine Reges successerunt. Sed de Origine Regni Regumque Aragoniæ, Valentiæ & Cataloniæ, a quibus & quomodo initium habuerint, deque unione eorum, legendi Rodericus Sanctius Historiæ Hispanicæ Parte I cap. XIII. Lucius Marineus Siculus lib. VIII de regibus Hispan. & alij. *Vrbes.* Metropolis & Regni caput *Cæsar-Augusta* Plinio alijsque, *Cæsarea Augusta* Pto. Nominatur sæpe in Nummis Veterum. In duobus æneis Augusti Vexillum erectum visitur, hasta in basi adfixa; quod signum erat deducendæ Coloniæ: in uno eorum adparet Augusti effigies, & hic titulus, DIVI F. AVGVSTVS: in aversa parte, qua Vexillum est CÆSAR-AVGVSTA L. CASSIO CN. IIVIR. In altero circum Augusti effigiem AVGVSTVS DIVI F; & aversa parte, CÆSAR-AVGVSTA M. POR. CN. F. A. II VIR. Alios alijs legendos relinquimus. Sic Prudentius de Martyribus Cæsar-Augustanis: *Cæsar Augustam vocitamus Vrbem.*

Hodie *Carragoça*, Academia nobilis. Conditorem ejus ferunt Iubam Mauritaniæ Regem, & ab eo *Saldybam* appellatam, quasi *Iubæ domum*: postea vero, priore repudiato nomine *Cæsaris Augusti* nomen illi fuisse inditum. Sita est in ripa Fluminis Iberi, loco plano, ex quo Iberus insigni Ponte lapideo longoque (cujus etiam Strabo facit mentionem lib. III) trajicitur. Urbis autem situs Soleæ Calcei formam refert. Portas habet quatuor ad totidem Mundi partes spectantes. Validissimis muris cincta, crebrisque Turribus probe munita. In hac Urbe Reges Aragoniæ ab ejus Archiepiscopo, qui Primus Regni, Diadema soliti accipere. Civitates reliquæ, *Osca* Latinis ὄσκα Ptol. & Plutarcho in Sertorio, hodie *Huesca*: Cives ejus *Oscenses* Cæsari nominantur: *Oscensis Argenti* meminit Livius lib. XXV: Plutarchus auctor, Sertorium hanc Vrbem delegisse, in quam Filij Principum Virorum Hispaniarum Obsides, studiorum specie, accitis Disciplinarum Magistris, mitterentur. Est ibi hodieque non ignobilis Academia: *Etcosca* mendose vocatur Velleio Paterculo, ubi Sertorium interemtum scribit: in Vetustis Nummis *Vrbs Victrix* videtur cognominari; si ita notas VV. OSCA liceat cum Antonio Augustino interpretari. *Tyriassona* Civitas apud montem Caci quam a Tyrijs & Ausonijs conditam fuisse nonnulli opinantur. *Iacca*, jacens in convallibus, Iacetanorum quondam sedes: *Calajuta*, campestri loco, ex ruinis nata Bilbilitanis, quæ cum multis alijs Antiquitatum monimentis, medio Milliari Hispanico ab hoc opido hodie visuntur, in Colle, qui vulgo *Bambola* vel *Baubola*: Cingitur Mons ille in orbem fere ab *Salone* flumine, quem situm *Bilbili* tribuit alumnus ejus & Civis (vide lib. I. Epigr. LXII) Valerius Martialis lib. X, Epigram. CIII:

> *Municipes Augusta mihi quos Bilbilis acri*
> *Monte creat, rapidis quem Salo cingit aquis.*

Sic Paullinus ad Ausonium, *Bilbilim* acutis scopulis pendentem, prodit. Quod autem in Monte, altam vocat idem Martialis scribens ad Licinianum lib. I. Epigram. I.

> *Vir Celtiberis non tacende Gentibus*
> *Nostræque laus Hispaniæ,*
> *Videbis altam Liciniane Bilbilim,*
> *Equis & Armis nobilem.*

Inter Bilbilim & Segobrigam (quæ hodie *Segorbia* putatur) Sertorius & Metellus memorabili prælio conflixerunt ut apud Appianum & alios est legere; βίλβις Ptol. corrupte. *Augusta Bilbilis* cognominatur Martiali, ut jam vidimus, quemadmodum & in multis Veterum Numismatum inscriptionibus. Sunt & alia Aragoniæ Opida: *Barbastrum*, Arcubus ferreis nobile: Βουρτίνα Ptol. *Bortina* Antonino, ut nonnulli censent. *Monsonium* in Regni situm umbilico, ad Cingæ ripam, cui Collis imminet, a quo nomen Opido: conventibus Regnorum Aragoniæ, Valentiæque & Principatus Cataloniæ celebris Sedes: Vulgo *Monçon*, fertilis agri & aprici situs. *Fraga*, inter Ilerdam & Cæsar-augustam; γάλλικα φλαυΐα Ptol. *Gallicum* Antonino, ut Varrerius censet: Alij *Gallicum* locant, ubi nunc *Zuera*, in cujus agro vetustorum Pavimentorum vestigia visuntur, *Gurrea* olim *Forum Gallorum*, Antonino inter *Cæsar-Augustam* & Pyrenæos. *Aierbium*, in cujus solo quondam stetisse creditur *Ebellinum*, Antonino cum alijs nominatum. *Vrgella*, *Orgellum* Aimonio, ὄργια forte Ptol. Opidum haud procul Sicoris fonte. Fuerunt & alia opida, sed quæ diruta, quorumque nulla hodie Vestigia. Inter illa non ignobilis *Calagurris Naßica*, alia ab ea quę in Navarra. Hanc Iuliæ cognomine decoratam fuisse loquuntur Veteres Nummi: In æreo quodam effigies est Iuvenis Augusti, cum hac Inscriptione NASSICA, in aversa facie, Taurus est sculptus, insigne Municipiorum, cum Inscriptionibus, supra quidem Taurum CALAG, infra vero IVLIA: in alio cum Augusti imagine AVGVSTVS. MV. CAL. IVLIA, in aversa parte supra Tauri effigiem, L. BÆB. PRISCOC. CRAV. BROC. II VIR: in tertio cum Augusti effigie MVN-
CAL. IVL. in aversa facie supra Taurum II VIR. L. CRAVIO, infra alterius Duumviri nomen est vetustate extritum. Posteriores nummi docent hanc Calagurrim Municipij nomen obtinuisse. Cives ejus *Callagurritani* nominantur ab Cæsare I belli Civilis Commentario: eosque corporis sui Custodes habuisse Augustum notat Suetonius in ejus vita cap. XLIX. Plinius *Naßicos* cognominat. *Flumina.* Fluvij hic sunt *Iberus* de quo in Generali Descriptione diximus. Item Fluvius qui *Gallego* nominatur: cui jure vetustas *Gallici* nomen tribuit, quod summo transcenso Pyrenæo supra Opidum, cui *Salientis* nomen impositum, in ipsa terra Gallia oriatur: Et alij. Estque hic fons Sicoris qui se Ibero commiscet. Aureas defert arenas. Potus valde salubris. Σίκορις Græcis. Notat Beuterus Catalonica lingua vocari *Agua-*

naval,

ARRAGONIA et Catalonia
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
GVIPVSCOÆ PARS
VASCONES
NAVARRA
Autrigones
PELENDONES
AUSETANI
CERRETANI
ILERGETES
IACETANI
MARE GALLICUM
Leucæ Hispanicæ
Miliaria Germanica

Opera. Publica.

naval. Extra Muros priores Cæsaraugustæ quam plurimę sunt Domus,& quasi altera Civitas,quas Cęsar Augustani *Populationes* appellant.Duo sunt ibi memoratu dignissima: *Xenodochium* inter alia Christiani orbis opera loci non postremi,alia item *Domus* prope Vrbem in campo amœnissimo satis grandis & insignis, quæ vulgo *Aliapharia* nuncupatur,de qua consulendus Marinæus Siculus.

CATALONIA.

Regio unde dicta.

Catalonia, vulgo *Catalunna* sequitur. Nomen illi impositum putat Volaterranus ab Gothis, & Alanis, scribendamque esse *Gothalaniam*. Beatus Rhenanus lib. 1 Rer. Germanic. *Cattalaniam* arbitratur appellatam ab Cattis & Alanis,qui junctim in eam Hispaniæ portionem proruperunt.Alij ab Castellanis, antiquis Hispaniæ populis , qui hisce locis sua habuerunt domicilia,denominatam judicant. Sunt etiam, qui nuncupatam *Cathaloniam* tradunt ab Othogerio Cathalone; de quo multa præter alios, Marineus Siculus lib. IX de Reb.Hispan.& L.Valla de Ferdinando Aragon. Rege lib. 1. Hæc Pyrenæis Montibus,Mari Mediterraneo,fluminibusque Ibero & Cinga terminatur.Regio ipsa ut plurimum sterilis est, ac magis Fructuum quam Frugum abundans & silvestrium quam domesticorum.Metropolin habet hodie *Barcelonam*, Vrbem pulcherrimam,quæ in Maris Mediterranei littore sita meram redolet Antiquitatem,complures servans rei probandæ lapides vetustos.Conditor ejus fertur a plerisque Hispaniarũ Inlustratoribus Amilcar Barcha cognomine, Filius Annibalis Carthaginiensium Ducis,qui victa classe, a militibus in crucem fuit sublatus, pater autem Annibalis, Magni istius Imperatoris : Βαρχίνων Ptol.*Barcinus* Paullino in epistolis *Barcilona* Iornandi Faventia etiam quondam, teste Plinio. Laudat hanc Vrbem multis verbis Marineus Siculus Rer.Hisp.lib.XIII,qui & Situm ejus describit lib. XV.Fuit olim multo minor,quam hodie cõspicitur,ab Littore Maris uno fere stadio remota.Habebat Portas quatuor,quæ totidem Mundi plagas spectabant, æquo fere omnes spacio inter se distantes,quæ adhuc in ipso pene umbilico Vrbis visuntur:cęlata gerentes Capita Bubula,altæ pacis,ut nonnulli volunt,& quietæ Agriculturæ Symbola. Lapsu temporis bis prævalidis Muris superbisque Turribus est cincta, inque tantam paullatim magnificentiam excrevit,ut multo merito Caput hodie censeatur Catalonię.De Barcinonis Comitibus,eorumque origine consulendi Rodericus Toletanus lib.VI.de Reb. Hisp.cap.III.& L.Marineus lib.IX. Sequuntur hanc *Tarraco* Ταῤῥακὼν Ptol. & Strab. *Tarragona* hodie, *Colonia Tarraconensis* apud Tacitum, lib. 1 Annal. Vrbs olim tam celebris,ut potiori Hispaniæ parti nomen dederit.Maritimarum opulentissima Melæ lib. II. *Viqua*, *Vicque* vulgo,vel *Vich*, Αὔσα Ptol. Authetanorum Vrbs *Girona*,*Gerunda* Plin.& Antonino: Γέρουνδα Ptol.*Gerundenses* etiam Plinio noti.*Tortosa*,que Δέρτωσα Ptol.*Dertosa* vetusto Lapidi,qui ibi extat; *Derdosa* Antonino Δέρτοσσα Stra. *Dertosani* (sic enim legendum) Populi sunt apud Plin. *Lerida*,quæ Ptolemæo,Stephano & alijs Ἰλέρδα Ilergetum Vrbs.Situs ita delineatur ab Lucano lib. IV.Belli Pharsalici:

Situs.

Soli qualitas.

Vrbes.

> *Colle tumet modico,lenique excrevit in altum*
> *Pingue Solum tumulo : super hunc fundata vetusta*
> *Surgit Ilerda manu : placidis prælabitur undis*
> *Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes.*
> *Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu,*
> *Hibernas passurus aquas;*

Et quæ alia ibi de devictis ad Ilerdam ab C. Cæsare Cn. Pompei legatis,M. Petreio & L. Afranio:qua de re plene Cæsar.lib.I.Belli Civilis.qui etiam Opidum in Monte positum notat,Pontis item faciens mentionem *Emporiæ* Silio Lib III. Polybio lib. III. &Ptol. Ἐμπόριον Stephano *Empurias* vel *Ampurias* vulgo. *Blanda* Pomponio & Ptol. *Blanes*, vulgo, ut volunt Beuterus,Florianus & Navagierus *Manresa*,quam Florianus, *Athanagiam* ab Livio vocari censet. *Rosæ. Roses* vulgo ; *Rhoda* Livio , Ῥόδη Stephano, ῥοδόπη Strab. ῥοδίπολις Ptol. *Colibra* , Ἰλίβερις Ptol. *Iliberis* Livio & Plin. Ἰλλιβιῤῥις Stra. *Eliberri* Pomponio, Vicus Magnæ quondam Vrbis,& tenue Magnarum opum,addenti,vestigium: *Cliberræ* Tabulæ Peutingerianæ, Alij tamen *Iliberum* non *Colibram* , sed aliud Opidum volunt: *Salsulas* Poldus. *Eunam* Olivarius; *Illam* Mercator. Prope salsas sane sub Pyrenæis montibus fuerunt,quarum meminerunt Mela & Antoninus. *Salsulæ*.Lacus prope Narbonem Galliæ.Is est,quem Strabo juxta Ruscinonem,locat,paullum supra mare, Salinis nobilem & Mugiles fossiles habentem ; cujus rei Ælianus ex Polybio facit mentionem. Fuit & , ubi nunc Catalonia, quondam *Iulia Lybica* cujus rudera putantur esse haud procul *Linca* Opido.Item apud Pyrenæos,*Cinniana* Antonino; *Deciana* Ptol. Hispaniæ sub Catalonia adcenseri *Terram Ruscilionis* in Pyrenæis montibus disputat varie Io. Gerundensis lib. 1. Paralipom. Hisp. sic dictam ab Opido, quod Plin. *Ruscino*, Strab. Ῥουσκινών Ptol. Ῥούσκινων: *Ruscinus* Avieno. Vrbis vestigia extant haud procul Opido Perpigniano juxta Turrim, quæ nomen ejus retinet. Vocant enim *Turrim Roscilionis*. Academiam habet Catalonia *Ilerdæ* celebrem & insignis antiquitatis,quam Horatius putatur intellexisse lib. 1. Epist. ult. *Aut fugies Vticam aut unctus mitteris Ilerdam.*

Schola

Hic Calixtus III. Pont. M. publice Iuris prudentiam docuit, teste Platina.

Sed de Hispania quæ dicta sunt hactenus, sufficiant. Nefas sit autem non adscribere , Coronidis quasi loco, præclarum hominis Galli de Hispania Testimonium : quo quidquid in ejus laudem & commendationem hucusq; a nobis Variorum indicio prolatum , tamquam per ἀνακεφαλαίωσιν succincte nervoseque repetitur. Gallus cujus meminimus , Latinus est Pacatus , qui Panegyricum doctissimum scripsit Theodosio Imperatori, Hispano. In eo sic inter alia loquitur: *Iam profecto constabit, eum Principem declaratum qui & ab omnibus legi debuerit, & ex omnibus.Nam primum tibi mater Hispania est: Terris omnibus Terra felicior: cui excolendæ atque adeo ditandæ impensius,quam ceteris Gentibus supremus ille Fabricator Rerum indulsit, quæ nec Austrinis obnoxia æstibus, nec Arctois subjecta frigoribus , media fovetur Axis utriusque tẽperie: quæ hinc Pyrenæis Montibus,illinc Oceani æstibus,inde Tyrrheni Maris Littoribus coronata, Naturæ solertis ingenio velut alter Orbis includitur. Adde tot egregias Civitates;adde culta incultaq,omnia,vel Fructibus plena,vel Gregibus;adde auriferorum opus Fluminum; adde radiantium Metalla Gemmarum. Scio Fabulas Poetarum , auribus mulcendis repertas, aliqua nonnullis gentibus attribuisse miracula, quæ dum sint vera , sint singula: nec jam excutio veritatem: Sint (ut scribitur) Gargara proventu læta tritici; Menavia memoretur Armento: Campania censeatur Monte Gaurano: Lydia prædicetur Amne Pactolo: dum Hispaniæ uni quidquid laudatur,adsurgat. Hæc durißimos Milites, Hæc expertißimos Duces , Hæc facundißimos Oratores, Hæc clarißimos Vates parit: Hæc Iudicum Mater, Hæc Principum est: Hæc Trajanum illum, Hæc deinceps Hadrianum misit Imperio : Huic te debet Imperium. Cedat his Terris Terra Cretensis , parvi Iovis gloriata cunabulis , & geminis Delos reputata Numinibus; & alumno Hercule nobiles Thebæ. Fidem constare nescimus auditis, Deum dedit Hispania , quem videmus.* Plura de Hispania qui volet, consulat Ioannem Vasæum, Marineum Siculum, Marium Aretium,Damianum a Goes,Franciscum Taraffam , Episcopum Gerundensem , Annium Viterbiensem & Hispanica Lingua Florianum a Campo , & qui eum sequitur , Ambrosium Moralem , & alios. Ex veteribus quoque consulendi Cæsar , Strabo & cæteri, quos Damianus a Goes, in libello Hispania inscripto, indicat.

GALLIAE tabulę geogra-phicæ

Per
Gerardum Mercatorem
Illustrißimi Ducis Julię
Cliuię Montis
&c
Cosmographum

Cum gratia & priuilegio.

STVDIOSO ET BENEVOLO LECTORI.

QVANDOQVIDEM nobis solis nati non sumus, sed quantum quisque potest ad commune bonum, tantum a beneficentissimo generis humani Conditore & Parente ab illo exigitur, justum exstimavi opus hoc Geographicum cujus hic partem damus, ad Reipublicæ utilitatem quam possum maxime accommodare. Est autem Geographiæ in legendis Historijs ijsque retinendis facilior notiorque usus & utilitas, quam ut meo documento aut commonefactione sit opus; sed alia est ejus & multo præclarior dignitas, si recte quo valet dirigatur, nimirum ad Politici Regiminis cognitionem plurimum conferet, si locorum non Situs tantum, sed & natura sive legitima conditio describatur, quod alioqui etiam Geographi officium postulat. Nam ut suæ professioni non satis facit Pictor, qui hominem aliquem juxta membrorum proportionem delineat, verum neglectis coloribus & Physionomicis signis ejus Naturam & affectus non prosequitur; ita veluti mortuum cadaver Geographicum figurabit, qui locis tantum juxta suam symmetriam positis, nullam eorum ad invicem rationem politicam assignaverit. Quapropter hoc summopere curandum duxi, ut quæ in singulis regionibus est dominiorum locis appendentium natura & ordo, eam convenienti distributione ipsis Tabulis præfigam, quo politicæ distributionis & rerum publicarum studiosis aliquid nostra conferre possint. Quod si in multis sit imperfecta & deficiens, aut etiam alicubi erronea conscriptio nostra, non mireris Lector: non enim Rerump. formæ per singulas ditiones scriptæ extant, neque mihi eas passim pervestigare est integrum, sed quatenus ex Historiarum inspectione deprehendere potui, saltem formam aliam & rudimentum politici status collegi, unde rei propositæ rationem & ordinem intelligas, ac quod in tua regione deerit supplere possis, & castigare, quod si facere non gravaberis, ac mihi communicare placuerit, tuo id nomini atque honori in castigato Tabulæ frontispicio acceptum referam. Idem si quisque in sua patria præstiterit, nemo credat quantum emolumenti studiosis omnibus ex Geographia sit accessurum.

Itaque cum tria præcipue sint in administratione regnorum, principatuum, & provinciarum consideranda capita, videlicet, Status Ecclesiasticus, Politicus & Iustitiæ Iurisque administratio, primum sub regionis in tabula descriptę titulo, quot in ea regione sint status politici membra recensebo, juxta earum dignitatis ordinem ibi observatum. Deinde nobilium locorum distinctione (quando penes Nobilitatem præcipuum est regimen) eos locos primum enumerabo qui Principi sunt feudales, deinde & liberos, idque ordine a summo nobilitatis gradu descendendo, veluti Ducatus, Comitatus, Baronias, Dominia. Tertio in quas Præfecturas regio sit divisa. Atque his tribus Politicum statum sufficienter declaratum iri existimo. In Iustitiæ administratione notandæ erunt diœceses juridicæ, superioresque Senatus ad quos fit appellatio. Denique in Ecclesiastico statu primum Archiepiscopi, si qui sunt, tum eorum Suffraganei Episcopi, & qui præterea alijs suffragantur ordine ponendi erunt. Hæc omnia enumerare studium quidem est, verum cum deficiente materia in paucis id detur, præstabo, quod potero, ut saltem patriæ cultores ad meliora perfectioraque provocem. Singula autem loca numeris designabuntur, ut in subsequenti tabula continuo inveniri possint, prior numerus gradus & minuta Longitudinis continebit, qui in latere Boreo aut Meridiano Tabulæ quęrentur; posterior Latitudinis numeros habebit, in occiduo aut orientali latere quærendos. Ab horum terminis, hinc Meridiani, inde Paralleli Latitudinis ductu ad communem eorum sectionem & locum propositum pervenies. Quæ vero in generalium Tabularum indicibus sunt, eorum situm inde petere oportet. Quod si quæ nomina in subjecta tabula non reperiantur id Chorographi qui eam prior delineavit factum est vitio, propter quod principatuum & dominiorum designatio omittenda non erat.

Quoniam autem penes nobilitatem est regionum dominium & regimen, utile & jucundum est ejus gradus ordine, & proprias cujusque conditiones internoscere. Summus ejus gradus est Imperatorius aut Regius, quem ordine subsequuntur Dux, Comes, Baro, Tribunus militaris, quem *Banderheer* vocant Belgæ, quasi Bendæ hoc est Turmæ, quam sub suo baniere, hoc est signo equestri ductat, Dominum. Post hunc est Eques auratus, sive equestris ordinis dignitatem adeptus, quem Galli *Chevalier*, Belgæ *Ridder*, vocant. Postremo loco est *Vn Escuyer*, id est Nobilis Scutatus, qui insignia quidem nobilitatis gestat, verum ordinis dignitatem publicam necdum assecutus. Iam Comitum tres sunt gradus, qui primo est a Gallis *Viconte* dicitur, hoc est, ut opinor, Procomes, aut Princeps Comes, qui cæteris apud Ducem suum dignitate & privilegijs præstat, quem Lodovicus Guicciardinus Borgravium hodie dici vult. Et fieri potest hunc Comitum ordinem eo diminutionis dilapsum esse, sed principio excellentior fuit ejus dignitas, ut mox ejus descriptio indicabit. In secundo gradu est provincialis Comes, *Land-grave* Belgice. In tertio Marchio, *Marc grave*. Hi sunt præcipui Nobilitatis gradus atque ordo, juxta quem regionis cujusque dominium distribuitur. Sunt & aliæ quædam in his gradibus subdivisionis differentiæ, sed quæ privilegijs magis quam regiminis forma distinguuntur. Ejus porro ordinis quem recitavi legitimas differentias & conditiones, quemadmodum in Gallico quodam

libello inſcripto: *La diviſion du Monde*: inveni, tradam, ab ima nobilitate aliorum graduum creationem deducens, unde illorum proprietates & regiminis ordo elegantiſſime elucescunt.

Eques auratus, inquit ille ſive *Chevalier* ex ſcutato Nobili, ex *Eſcuyer*, ſic creabitur. Si diu hic bella ſecutus arma exercuerit, pluribus conflictibus interfuerit, atque unde ordinis ſtatum honeſte ſuſtinere poſſit habeat, ſitque ex magna, inſigni ac divite familia, tum in aliquo conflictu duci exercitus aut ſtrenuo & generoſo equiti petitionem ſuam ſignificabit, & finito conflictu ipſe ducem aut equitem dictum accedet, præſenſque in nomine Dei ac S. Georgij orabit, ut ſibi ordinis inſignia donet. Quo ille audito gladium ſuum educet, terque ſupplicantem feriet, dicendo: Ego te facio equitem *(Chevalier)* in nomine Dei & S. Georgij ad fideliter conſervandam, Fidem Iuſtitiam, Eccleſiam Viduas & Pupillos. Quod ſi vero ſupplex, etiam ſi ſtrenuus, ſit tamen pauper, admittendus non erit, niſi tot illi reditus annui aſſignentur ac donentur, quot ad ordinis honorem & dignitatem conſervandam opus eſt habere Atque hic primus eſt ab imo Nobilitatis gradus.

Tribunus militaris, *ein Banderher*, ex equite aurato fiet, ſi diu ſecutus bella ſatis terrarum ac redituum poſſideat, ad tenendum & ſtipendijs alendum L nobiles, hoc eſt unam *bendam*, quæ ipſius ſignum equeſtre in militia ſequatur. Nemo enim ſignum ſive vexillum erigere poteſt, niſi qui turmam hoc eſt *Bendam* L ut minimum Nobilium ſtipendiariorum ſuo ſumptu adducere poteſt.

Baro ex Equite aurato, aut etiam Scutato Nobili creari poteſt, quando ille in ſuo Dominio quatuor Caſtellanias habentes juriſdictionem altam, mediam, & baſſam (ut vocant) poſſidet, tum enim Rex illi conferre poteſt vexillum Baronatus. Cæterum hoc illi conferri non poteſt, niſi rebus in bello fortiter geſtis. Itaque ex primo conflictu equeſtris fit ordinis, ex ſecundo Tribunus, ex tertio Baro.

Comes aſcendendo ſequitur, & quidem primo *limitaneus* quem *Marchionem*, hoc eſt *Marckgrave* vocamus. Is autem talis creari poteſt, qui duas aut tres Baronias in uno Ducatu concluſas poſſidet; Creari autem poteſt a ſuo Duce in cujus ditione eas poſſidet.

Comes Provincialis deinde, id eſt *Landgrave*, fieri poteſt, qui quatuor Baronias uni ducatui incluſas habet, quem Dux in Comitem creat, aut etiam Rex per Ducis inſtantiam aut permiſſionem.

Viconte, Princeps Comes, fieri poteſt qui tenet quinque Comitatus aut plures in uno Ducatu conprehenſos aut junctim ſitos. Et poteſt a Duce in magna ſolennitate permiſſu Regis creari. Quod ſi Rex ipſe præſens adſit honorabilior fit Principatus.

Dux ex Comite qui futurus eſt inprimis in Regno in quo coronandus eſt, poſſideat quatuor Comitatus Principales, & in quolibet horum habeat alios quatuor Comitatus, ſive Baronias illis quatuor Comitatibus fide & clientela obſtrictos, ſic jus Ducalis dignitatis conſequendæ liberum habebit. Coronandus eſt autem a Rege vel Imperatore cui ſubjectus eſt, galero margaritis & gemmis precioſiſſimis exornato, in florentiſſima ſuarum ditionum urbe, idque in magno conventu Principum virorum, Ducum, Comitum, ac Baronum ſolenni etiam feſto celebrato quemadmodum in coronatione Regum conſuetum eſt.

Qui *Rex* futurus eſt, neceſſe eſt, ut quatuor Ducatus inter ſe cohærentes & continuos ſibi ſubjectos habeat & in quolibet Ducatu civitates quatuor, in quas ipſe ſolus Dominium habeat. In qualibet etiam harum civitatũ Archiepiſcopum unum, ſub unoquoque rurſus horum decem Provincias Epiſcopales. His dotatus exornatuſque Dominijs & dignitatibus Imperatoriam Majeſtatem tanquam ſuum ſuperiorem adibit, aut ad ſe ut veniat honorifica legatione invitabit, & efficiet quo ab illo coronetur.

Recentior autem hæc eligendi Regis cæterorumque Principum lex eſſe videtur, quamdiu enim vagæ nationes Goti. Wandali, Longobardi, aliæque plures ſuos ſecum Reges adducebant, non ex ampla terrarum poſſeſſione regiam dignitatem metiebantur, ſex ex viribus populique adducti multitudine. Nec Ducum etiam qui primum a Longino Exarcho Ravennatenſi anno Domini cIↄ Iↄlxix & mox a Longobardis inſtitui cœperunt, alius fuit delectus, quam pro fortitudine, & rerum gerendarum prudentia. Adde quod Paulus Aemilius teſtatur: Duces Comiteſque principio ab Regibus ea lege gentibus civitatibuſque præfectos fuiſſe, ut quoties ex uſu eſſet dimitterentur aut mutarentur. Neque vero dictę creandorum Principum leges, cum hereditarias terrarum poſſeſſiones emetiantur & poſtulent condi potuerunt, quamdiu temporario tantum beneficio Ducatus Comitatuſque a Regibus & Imperatoribus conferebantur. Quapropter licet præciſe ejus inſtituti tempus indicari nequeat (nullam enim ejus notam adfert Gallicus ille libellus) tamen ſub Ottone II Imperatore, aut circa annum Domini milleſimum, vel paullo poſt eam conſtituendarum confirmandarumque dignitatum rationem a Monarchis ordinatam fuiſſe omnino eſt veriſimile. Enimvero uſque ad Ottonem ſecundum pro ſua quiſque Princeps potentia & ambitione, ad majorem dignitatem, regiamque Majeſtatem aſpirabat. Sic ex uno Lotharingiæ regno, quod a Rheno ad Scaldim uſque extenſum, Mari Friſico terminabatur & unius Lotharij Ludovici Pij Filij erat, poſt plura ſunt nata, videlicet transjuranæ Burgundię, quod a Iura monte ad Alpes uſque extenſum totam Helvetiam, Rauracos, Allobroges, & Burgundos Transjuranos complectebatur; & Provinciæ regnum quod ſimul partem aliquam Burgundiæ ac Sabaudiæ comprehendebat, & poſtea appellatum eſt Arelatenſe, cujus etiam hodie Trevirenſis Elector Archicancellarius appellatur, Regnum item Lotharingiæ, quod Lotharingiam nunc dictam, & deinceps reliqua inter Rhenum & Scaldim uſque ad mare Friſicum continebat, & olim Auſtraſiæ regnum vocabatur. Rurſus hoc ipſum Lotharingiæ regnum Carolus Calvus, & ejus frater Ludovicus inter ſe partiti ſunt, utrobique Regis titulo ſervato. Omitto alia eodem ſæculo pro imperandi libidine orta regna. At vero Otto II Imperator Lotharingiam ablato regni nomine in novos Ducatus, Comitatuſque diſtinxit veluti membris e corpore divulſis & diſtinctis, ut habet Cuſpinianus, factaque diviſione anno cc IↄlxxxI primum ejus quæ nunc eſt Lotharingiæ Ducem conſtituit Carolum Lotharij Regis Francię fratrem, ut latius tractat Richardus Waſſenburgius. Ab eo tempore videtur arbitraria illa Regnorum & principatuum erectio defeciſſe Monarchis nunc omnia ad ſtabile imperium componere cogitantibus, quod in juſta partium imperij, quemadmodum in homine membrorum ad caput proportione & harmonia maxime ſitum eſt. Vt ergo in Principatibus & rerum adminiſtratione ordo aliquis perpetuo ſervaretur, tandem eo fere quo dixi tempore has leges dictas excogitatas fuiſſe arbitror.

Habes Lector totius Nobilitatis diſtinctos gradus & dignitatum differentias. Iam obſerva in unoquoque Regno quo modo Provinciæ pro illorum ratione ſint diviſæ, quomodo regimen & univerſitatis gubernatio, & qua portione in hos gradus ſint diſtributa, quod cuique ſit proprium officium, quæ cujuſque ad alterum & præcipue ad caput ſit habitudo & neceſſitas; videbis inſignem harmoniam ad pacem & tranquillitatem, ad robur & potentiam, ad divitias & faſtum, ad virtutem & ſapientiam, ad regni majeſtatem, ad limitum extenſionem, ad inſtabilitatem, ad declinationem & interitum, aut quocumque alio tendentem, ut ſunt adminiſtrationum rationes variæ. Quæ minus recte ſuccedere

cedere videris, aut judicaveris, unde id procedat contemplare, quæ ita bona & successu fœlicia invenis, causam illorum disquire: sic optimam politiam in Regnorum administratione speculaberis & utilissime Geographica tractaveris. Quo autem meliore Methodo in hanc speculationem ingrediaris, hic subjungam tanquam fundamentum universi hujus negotij: De Politico statu regni Galliæ compendium, quod meo rogatu vir nobilitate & eruditione clarissimus D. Dominicus a Burmannia in ornamentum hujus operis, & studiosorum gratiam scripsit & communicavit, cujus exemplum in alijs quoque Regnis & Rebus publicis viros doctos sequi maxime optandum esset, quo omnes administrationum Reip. varietates in contemplationem duci possint.

DE POLITICO STATV REGNI GALLIÆ.

GALLI omnium Scriptorum judicio populi sagacissimi ac bellicosissimi optimum sibi politiæ statum constituere conantes, Monarchiam Regalem elegerunt. Natura enim ita comparatum videbant, ut unum aliquem excellenti dignitate plus revereantur, & metuant homines, quam coactum aliquem numerum delectorum, qui tempore commutantur. Ratio quoque ipsa præscribit in omnibus rebus ad unum aliquem velut ad caput atque fontem necessario confugiendum, & rem esse plenam incommodi atque periculi cum plures simul imperium obtinent. Quinetiam exempla testantur Monarchias, etiam si vel interitu Principum, vel alio quoquam humano casu fuerint immutatæ, diuturniores fuisse & tranquilliores quam vel Optimatum vel Popularem statum, ut in Assyrijs & Ægyptijs & Parthis, imo ut propioribus exemplis utamur, in Britannia, Hispania, Galliaque nostra videmus, quibus sane Provincijs, nullæ aliæ Respublicę temporis longinquitate conferri possunt. Fit vero plerumque, ut Optimatum status, qui Aristocratia dicitur, commutetur in Oligarchiam, quæ paucorum est dominatus, quando ex Optimatibus & primis civitatis pauci quidam, velut conjuratione facta, honores & emolumenta omnia inter se partiuntur, & suas privatim fortunas amplificare student, neglecta communi utilitate, quam solam & in primis curare debebant. Alterum genus quod ad promiscuum vulgus pertinet, & popularis Status, seu Democratia dicitur, semper habitum est tumultuosum, & periculi plenum, & viris prętantibus inimicum. Prudentissime ergo Galli populi ab omni tempore uni magis, quem ex Virtute & Iustitia æstimabant cæteris pręcellere, quam vel pluribus ac præcipuis, populi, vel multitudini rei summam commendandam esse censuerunt; prout & singularis aliquis, qui solus rerum potitur, facilius aut promptius incommodis & periculis mederi potest, quam multi simul gradu & dignitate pares. Neque vero effrenatam in Regem suum transtulerunt potestatem, sed certis legibus & conditionibus optime limitatam aut constrictam, ne tyrannidi ullus locus detur, ut in progressu ostendemus. Cæterum quemadmodum nihil in humanis actionibus stabile est ac perpetuum, sed cuncta vel temporis lapsu collabascunt, vel sæculorum pravitate immutantur; sic in Gallia quoque licet idem semper status, hoc est Monarchicus Regalis fuerit, non omni tamen tempore eadem gubernandæ Reip. ratio fuit; quam omnem ab initio constituti Regni breviter ac dilucide, quantum ex variorum Scriptorum lectione assequi potuimus, ordine exponemus.

Status Galliæ priusquam a Romanis in Provinciam redigeretur is fuit, ut neque universa unius Imperio regeretur neque singulæ civitates vel in Populi vel in Optimatum potestate essent; sed ita divisa fuit, ut pleræque; Optimatum consilio regerentur, quæ liberæ dicebantur, cæteræ Reges haberent. Omnes quidem id institutum tenebant, ut certo anni tempore publicum gentis Concilium agerent, in quo quæ ad summam Reipub. pertinere videbantur constituerent. Civitates autem LXIV Tacitus libro III. numerat, hoc est, ut ex Cæsare intelligitur, Regiones, quæ non modo lingua, moribus & institutis, verum etiam ijsdem magistratibus utebantur, qualis ipse multis locis Æduorum, Avernorum, Rhemorum civitates præcipue commemorat.

Reges vero vel Regulos potius Galli eos tum appellabant, qui non ad tempus, ut civitatum Magistratus, sed in perpetuum regium imperium quantumvis exiguis finibus obtinebant, quos immutata temporum consuetudo Duces, Comites, Marchiones nominavit.

Erant hi Reges non hæreditarij, sed a populo propter Iustitiæ opinionem eligebantur, neq; habebant infinitum, solutum, & effrenatum Imperium, sed certis legibus ita circumscriptum, ut non minus ipsi in populi, quam populus in ipsorum ditione ac potestate essent, ut fere illa Regna nihil aliud nisi Magistratus perpetui viderentur. Nam multos nominat Cæsar privatos, quorum tamen parentes ac majores Regnum obtinuerant. Optimatum ergo & delectorum authoritate, quibus eam potestatem populos permittit tanquam freno coërcebantur, quę optima Reipub. forma, teste Platone, Aristotele, Polybio & Cicerone fuit.

Porro Gallia a Romanis in Provinciæ formam redacta, eodem modo Reges ipsorum ex virtute & nobilitate (instar Germanorum teste Tacito) totius populi judicio ac suffragijs electi ac constituti sunt, quorum tres tantum in hodiernum usque diem annis fere CIↃ CC, quibus illud regnum duravit, familiæ recensentur.

I. Merovingiorum, qui orti a Meroveo stirpem ad annos CCLXXXIII propagarunt.

II. Carolovingiorum, qui orti a Carolo Magno sobolem in annos CCCXXXVII produxerunt.

III. Capevingiorum, qui ab Hugone Capeto prognati annis fere IↃXC Regnum obtinent. Nam licet deferendi Regni judicium arbitriumque penes Ordinum Comitia, publicumque totius Gentis Concilium semper fuerit, & etiamnum omni jure fit: Filiis tamen & ijs, qui ex Regis demortui stirpe essent propter nobilitatem (more Germanorum) & innatam quodammodo virtutem, prærogativam illam fere reliquerunt, ut eos quasi hæreditarie alijs pari virtute præferrent; ita tamen, ut si Regis defuncti filij annis XXIV minores essent, eos creari jus non esset, atque adeo alium ætatis legitimæ creari necesse esset, cujus exemplum extat anno Christo CCCIX in Clogio Rege. Sed & subinde

hoc

hoc ipsum Regnum quod Francogalliæ dicitur, ex quo inter plures Regum demortuorum Filios, ex Procerum Regni voluntate & arbitrio divisum fuisse, plurima extant exempla. Si vero Populus Filio repudiato alium eligeret (prout sæpius id factum est) relinquebantur Filio repudiato ad tuendam suam dignitatem res quæ propriæ Regis, & ut Iurisperiti loquuntur ipsius matrimoniales fuerunt, & quas sine publico gentis consilio alienare non poterat. Cætera quæ Regni & Reip. erant,& Reip. dicuntur,ei ad quem Regnum deferebatur,attribuebantur,sicut & eæ res quæ Fisci dicuntur, quæ scilicet ad tuendam dignitatem suam partim ad usus Reipub. repentinos attributæ sunt, ut erant Ducatus & Comitatus varij,qui etiam in populi Comitijs illis assignabantur.Secundo & illud observatum semper fuit, ut Filiæ a Regni successione removerentur (non quidem lege Salica, ut quidam male existimant, nam ea de privato tantum patrimonio, nec de Feudis quidem,sed de Allodijs, autore Salagasto uno ex Regni Proceribus, unde Salica ab ejus nomine dicta est,constituta fuit)& ijs neglectis, Fratribus vel Patruis, ut etiam extraneis per Proceres Regnum semper delatum sit; atque hæc de regibus primo Reip. capite. Antequam autem reliqua de Regis electione, ejusque, & Reipub. concilio rationeq; administrationis Regni progrediar, operæ præcium facturum me esse arbitror, si prius membra illa Regni quę Regem constituendi & abdicandi potestatem habere diximus, paucis describpsero, quo magis dulcis illa harmonia qua regnum hoc a Majoribus prudentissime constitutum est, elucescat.

Illud in primis magni est momenti: Regiam potestatem,ac reliquos omnes regni ordines adeo commodis & æquis rationibus interse devinctos esse, ac velut coagmentatos, ut vix ullum possit inter ipsos magnum diffidium oriri. Sunt autem Ordines in Gallijs tres præcipui,penes quos legitimum gentis Concilium, Regnumq; adimendi ac constituendi facultas omnibus temporibus fuit, Nobilitas scilicet, Populus,Vulgus. Hi singuli pro sua quisque conditione suas habent leges ac instituta, quibus utuntur, & adeo commode sunt invicem aggregati, ut ægre facultatem habeant alij alios opprimendi, aut etiam adversus regem conjurandi. De Ecclesiasticorum ordine, qui quartus censeri potest,quanquam hodie,cum in tantam excreverit potentiam,primum obtineat,deinde dicturi sumus.

Nobilitas igitur Galliæ, sive *Equestris Ordo* maximis fruitur commoditatibus ac privilegijs, eoq; fit ut magno quodam affectu Regem complectantur, & vitam quoq; pro ipsius ac patriæ salute profundant. Neque enim ullum pendunt tributum, & armatis licet ipsis esse quocunque loco, & multa habent vitæ præsidia, sic ut non sit opus illiberalem aut quæstuariam aliquam artem exercere. Hoc enim nostris moribus minime illis conceditur, nisi forte domi maneant, ac Rei familiari studeant. Sed si Regem sectari velint, habent quo se honeste alant. Plurima enim sunt domus & aulæ Regiæ ministeria, quę solis nobilibus attribuuntur, qui singuli partem aliquam anni in ijs procurandis consumunt, & reliquum tempus vacuum habent ac liberum rebus privatis atque domesticis administrandis. Hi omnes annuum a Rege accipiunt stipendium, & ampliora sperandi magnas habent occasiones. Principes autem viri ac majoris dignitatis Proceres, quoniam & ipsi Regis beneficentiam experiuntur, ac partem Reip. procurant, nobilibus qui re sunt familiari minus lauta victum & alia sæpe communicant. Deinde Reges perpetuum alunt & amplissimum equitatum,exercendæ & alendæ causa nobilitatis,ac in tanto Equitatus numero plurimæ sunt Præfecturæ,quę in illos distribuuntur, eaque ratio non minus pacis quam belli tempore durat. Majores quidem loci nobiles pro sua quisq; conditione ac virtute præficiuntur Equitibus, ex reliquis autem alij sunt Legati, alij Signiferi alij Sagitarij, & qui per ætatem non possunt ferre arma reliquis famulantur, & cum nullum intercedit bellum, licet ipsis manere domi, ejusque stipendij partem non mediocrem parsimonia conservare. Adhæc nemo credat quam multæ sint per Galliam præfecturæ, ut sic dicam, urbanæ,quæ soli Nobilitati committuntur,nam alij Provincijs, alij finibus,alij castellis & arcibus, alij vicis præficiuntur, ut interim nihil dicam de majoribus illis muneribus, quæ Principibus tantum tribui solent, cujusmodi sunt qui ipsorum lingua dicuntur Connestabuli, Marescalli, Ammiralij, & id genus alij, sed & annuam pecuniam, velut honorarium quoddam Reges libertate quadam elargiri solent in multos Nobiles, qui nulli sunt addicti ministerio. Hi appellantur eorum lingua Pensionarij. Satis igitur ex ijs quæ diximus apparet, ordinem equestrem valde honeste & liberaliter in Gallijs haberi, & recte quidem, nam & patriam ab hostibus defendunt, & natura fere ceteris antecellunt, & non solum ipsis, verum etiam majorum ipsorum meritis atque virtuti illud tribuitur.

Alter Ordo suas etiam habet commoditates non exiguas: ad hunc pertinent mercatores, qui eo faciunt majorem quæstum, quod tuto ipsis par Galliam proficisci ac negociari licet, tum quod nobiles & mercaturam nullam exercent, & splendide fere ac sumptuose vestiuntur. Huic etiam ordini conveniunt ac fere tribuuntur quæsturæ & rationes nummariæ, item præturæ & quicquid ad jurisdictionem pertinet, qua sane in re plurimum est honoris ac emolumenti. Sunt enim in hoc Regno Iuris administri Iudices, Advocati, causarum Procuratores, Scribæ,& id genus alij: multo plures mea quidem sententia, quam in reliquis omnibus Orbis Christiani Provincijs, quod peroportune illis accidit,qui relicta mercatura his rebus operam navare volunt. Et adeo quidem est fructuosus hic Ordo, ut Nobiles etiam invideant,quamquam certe dignitate atque splendore reliquis præstant. Et qui sunt alterius ordinis fere student ad hunc pervenire, ut postea dicturi sumus.

In tertio genere est vulgus & promiscua Hominum multitudo, qui & agros colunt, & omnis generis artificia tractant. Vt autem hi vel nimia utantur libertate,vel admodum sint divites,vel in armis etiam exercitati, non est consultum. Nam quia conditionem servitutis oderunt omnes, & natura sua fortunas amplificare student, facile fit ut arma capiant,& potentiores opprimant, quod & in Gallijs & in alijs locis non semel accidisse constat. Vt autem ejusmodi sint Ordines, ac veluti gradus in omni Republica necesse est. Quemadmodum in corpore humano videmus infirmiora & ignobiliora membra subministrare dignioribus. Neque tamen est quod hi suum statum deplorent ac indigne ferant, quoniam & jus ipsis communicatur æquabiliter, & quam a majoribus acceperunt, ea utuntur libertate,& multis etiam Reip. ministerijs adhibentur,& sola virtute & industria & assiduitate possunt ad secundum ordinem emergere, quod secundo non licet, ut ad primum videlicet evadat, nisi Regis beneficio singulari, quod ille solet ijs impartiri,qui aut jam fecerunt,aut pro Rep. videntur posse aliquid facere egregie. Et prudenter quidem istud institutum est,primum ut ordo conservetur Equestris,qui propter belli exercitium fere minuitur,& sumptus vix tolerat. Deinde ut homines tantis excitati premijs virtute contendant, & ad supremum gradum eluctentur. Hac etiam speconsisi qui sunt plebei & infimi ordinis aspirant ad secundum, & cum in eo versati fuerint aliquamdiu, ad primum. Itaque fit ut minus sit inter ipsos invidiæ ac malevolentiæ, quando vident meritis ac virtuti patefactam esse viam ad amplissimos honores & propositum esse periculum, si malis rationibus eosdem obtinere studeant. Quod si vel conatus nimium difficilis, vel spes esset nulla ampliora consequendi,tum qui sunt mediocris & infimi gradus magni præsertim animi,causam reperirent & occasionem excitandi motus, & sui ordinis homines contra potentiores armandi nunc autem minime difficilis est ratio, & videmus quam multi ex humili sæpe loco ad summum fastigium evadant

dant. Hanc quoque rationem diligenter olim servabant Romani, nam a populari statu gradum faciebant ad ordinem equestrem, & hinc deinde ad Patritiam & Senatoriam dignitatem patebat aditus. Est præterea ordo Ecclesiasticus nulli non communis, qui modo animum huc adjiciat, & pro Galliæ consuetudine non raro accidit, ut etiam Homines plebei virtute ac eruditione præstantes amplissimos in eo genere consequantur honores, Cardinalatum aliquando, vel Pontificatum etiam, quę sane res ad virtutum ac literarum studia homines inflammare potest.

Ex jam dictis liquet quam apte & venuste inter se cohæreant omnes Regni Ordines, e quibus si quis aliquid delinquat facilis est medicina; nam si nobiles injuriam cæteris faciant, coercentur ab ijs qui jus reddunt, quorum est tanta authoritas, ut quantumvis magni Principes eorum cogantur parere decretis. Quod si populus etiam atq; vulgus aliquid moliatur, ut nonnunquam accidit, non est difficile Nobilitati propter potentiam & usum armorum illos ad æquitatem & officium adducere, eoque fit ut suarum rerum finibus ac veluti cancellis sese contineant omnes, ac pacem alij cum alijs colant, quando neque causam habent, neque facultatem etiam aliquid conandi, & periculum in eo summum esse vident. Itaq; regem tanti beneficij auctorem complectuntur & amant omnes, ac cum tempus incidit libentissime imperata faciunt, & publicis necessitatibus magno studio subveniunt, quod si privatim aliqui ab officio discedant, parata sunt remedia, sic ut malum non possit longius progredi. Et hæc quidem de ordinum Regni statu satis.

Ex quibus equidem constat quam concinne hæc Monarchia juxta justitiam distributivam sit temperata, atq; administrata, & Aristocratice, hoc est Optimatum Imperio, & Democratice, hoc totius populi interventu, quippe cum ad omnes honores pateat aditus. Quæ quidem est illa Respublica quam tantopere propter dulcem illam harmoniam, omniumq; Reip. generum temperationem, omnes Philosophi commendarunt, & ubi vetus illa Lex aurea locum habet *Salus populi suprema lex esto*.

Verum ut redeamus unde digressi sumus. Ex tribus hisce Ordinibus seu statibus Regni solet quotannis Calendis Martij publicum ac solenne Concilium seu Parlamentum vulgo haberi, atque adeo quoties maior aliqua res inciderit, cui Rex in aureo tribunali sedens præerat: Et huic primum Princeps Regniq; Magistratus, tum inferiori loco legati ex singulis civitatibus subsidebant, quos vulgo Deputatos appellant. Carpento autem Rex in atrium vehebatur bubus tracto, quos auriga stimulo agebat. Vbi in atrium ac potius in Reip. sacrarium ventum erat, tum Principes Regem in aureo solio collocabant, reliquique ut jam diximus, suo quisq; loco atque ordine subsidebant, eoq; demum in statu atque sacrario Regia Majestas dicebatur.

Auctoritas vero hujus Consilij omni tempore summa fuit, & hæc potissimum in eo agi solebant. Primum de creando vel abdicando Rege, tum de pace & bello, de legibus publicis, de summis honoribus, Præfecturis & Procuratoribus Reip. de assignanda patrimonij parte liberis defuncti Regis, vel dote Filiabus constituenda, quam Germanico verbo Abbannagium, quasi exclusoriam partem appellarunt. Denique de ijs rebus omnibus, quæ vulgus & nunc negotia statuum populari verbo appellat, quoniam de nulla (ut diximus) Reip. parte, nisi in Statuum sive Ordinum Concilio agi jus esset. Item si quis Princeps atque illustriore loco natus criminis alicujus insimularetur, in judicium ad illud Consilium vocabatur, ibique causam dicere cogebatur. Quinetiam si quando Rex majores sumptus facere instituisset, veluti in Templis ędificandis, & Monasterijs fundandis, Rex Ordinum Concilium exquirebat. Postremo ne illud quidem prætermittendum est, tantam hujus Concilij apud cæteras gentes authoritatem fuisse, ut etiam Principes exteri, si quid controversiæ haberent, id interdum, hujus Concilii arbitrio ac judicio permitterent.

Atque hoc Concilium Historici alias Curiam aut Conventum, alias Parlamentum, alias Placitum appellare solent, quod re in multorum consilio, quæsita & deliberata, tandem inter ipsos placuisset & convenisset. Vnde & placita Philosophorum apud Ciceronem & alios dicta sunt. Atq; hinc etiam promanasse videtur illud hodiernum in mandatis ac literis Regis: *Quoniam ita placitum est*, quod male nunc a Scribis Gallicis traductum est: *Car tel est nostre plaisir*.

Eligi etiam selebant in eodem hoc Ordinum Conventu seu Concilio præfecti Reip. qui Merovingijs temporibus, *Majores domus*, hoc est *Magistri Palatij* dicebantur. Horum eadem apud Reges potestas fuit, quæ quondam apud Imperatorem Romanum erat Præfectorum Pretorio, qui etiam Aulæ Præfecti dicebantur. Qui cum regiam potestatem desidia Regum aliquamdiu obsedissent, eandem facultatem nacti, eam pro sua usurparunt ac occuparunt. Nam cum omnia fere Reipub. munera obirent, & si quod gerendum esset bellum exercitibus præessent, hi domi nudo atq; mani Regũ nomine contenti propter desidiam in otio vivebant, unde eo progressa res est, ut Childerico Rege XVIII Regnum obtinente, Pipinus Magister Palatij, qui Regis nomine magna diuturnaq; bella gesserat, Saxones devicerat suamq; in potestatem redegerat, oblatam Regij nominis occupandi facultatem non repudiarit, exercitu præsertim eoque victore & glorioso instructus. Tanta autem Præfectorum potentia initium (ut diximus) cepit tempore Clotharij secundi, circiter annum Christi IↃLXXXVIII, id est, circiter annum CXXX post Regnum Francogalliæ constitutũ.

Porro hic Pipinus in Regnum, deposito Childerico, sublimatus est. De quo vide (Lector) hæc in appendice Hunibaldi apud Io. Tritemiũ, præter Marsil. Patavin. de Translatione Imperij cap. VI. Eodem anno (inquit Tritemius) Proceres totius Regni convenientes in unum, super abrogatione Regis Childerici inutilis, cœperunt habere Concilium, placuit autem in commune omnibus, ut Regem Childericum nullam regnandi vel peritiam, vel potestatem habentem deponerent, & Pipinum penes quem totius Regni summa manebat authoritas, in Regem sublimarent. Sed Pipinus in hanc rem consentire noluit, nisi prius Consilium Pontificis Zachariæ inquiratur, causas allegans se moventes.

In Magistri hujus Palatij locum successisse videntur, *Comites stabuli* vulgo *Connestablii* Comites vulgo dicebantur omnes, qui amplissimos quosque honores in Regia obtinebant, & Remp. pro parte administrabant. Erat autem Comes stabuli fere is qui apud Romanos Magister Equitum dicebatur, id est, qui Equitatui præerat, cui custodes equorum suberant, qui vulgo *Scarieri* appellantur *Mareschalcus* Germanis vocatur, hodie eandem obtinet dignitatem quam olim præfecti Prætorio, seu ut diximus Magistri Palatij, & sub eo hodie sunt quatuor Mareschalci id est Magistri Equitum, ad quos introducuntur lites rei militaris.

Post hæc erecti sunt tempore Hugonis Capeti (licet non satis inter Scriptores de hac origine conveniat) quos *Pares Franciæ* vocant. Ille enim remoto legitimo hærede cum Regnum occupasset, Proceres aliquot novo aliquo honore ac beneficio sibi devinciendos putavit; nam ejusmodi aliquid ab eo factum esse omnes consentiunt.

Horum Parium constituendorum causa duplex fuisse videtur. Primum ut regni inaugurationi, atque, ut tum loquebantur, investituræ præessent, hoc est, ut Regem Imperij sui insignibus, atque infulis solemniter in principum atque Optimatum Conventu exornarent. Deinde ut si quis e Potentium & Principum Franciæ numero fraudis capi-

talis

talis reus,fieret,judicium illud exercerent; nam cum antiquitus judicia illa in publico gentis Cōſilio exercerentur,
ut dictum eſt atque is mos majorum paullatim Capevingiorum inſtituto ad Iuridiciale Parlamentum traduci cœpiſ-
ſet,neque Principes Regni facile illi Parlamento ſuas fortunas committendas putarent,regibus illis ad ſuas rationes
commodiſſimum fore viſum eſt, præter illius Parlamenti curam ſuum hunc Parium conſenſum inſtituere, quæ Pa-
rium Curia vocitata eſt,quorum tamen ordo ac numerus aliquandiu varius fuit; neque enim duodecim Viri ſemper
fuerunt,ut nonnulli exiſtimant,ſed interdum plures,interdum pauciores erant,prout Regi,a quo in ſummi honoris
ac beneficij loco Magiſtratus ille deferebatur,commodū videbatur:idque varijs exemplis probari poſſet, ſicut & Pa-
rium dignitas ſæpe varijs Principibus attributa eſt,& ad illorum judicia nonnulli inſuper alij & Franciæ Proceribus.
& Satrapis, Epiſcopis, adhiberi ſoliti ſunt. Poſtremo in illorum numero etiam Reges ac Principes exteri fuerunt.

Porro etſi hac Parium inſtitutione,& quod Hugo ille Capetus ad conciliandos ſibi retinendoſq;(ut diximus) Pro-
cerum animos, dignitates quæ temporariæ erant, puta Regni Ducatus, & Comitatus, perpetuas fecit, haud parum
publici(de quo diximus) Concilij authoritatem,licet cum ejuſdem Concilij conſenſu, aſtute imminuerit;cætera ta-
men cuncta,adhuc ab eodem pro more pendebant Conſilio,adeo ut etiam Budæus,& Carolus Molineus tradant rei
nummariæ jus hoc eſt poteſtates nummorū vel augendæ,vel minuendæ ſemper penes populū Francorū fuiſſe. Me-
morabile eſt illud bellum quod propter publicum bonum Proceres Regni aſſiduis plebis querimonijs & expoſtula-
tionibus incitati adverſus Lodovicum undecimum Regem decreverant. Quin nec illud omittendum, ſub eodem
Lodovico Conſilium publicum apud Turones ad Calend. Aprilis anno cıɔ ccccLxvıı coactum fuiſſe, in quo pla-
cuit ut certi probatique viri,xxxvı ſcilicet Curatores Reipub.ex ſingulis ordinibus deligerentur,qui Rempub.con-
ſtituerent & juri ac Iuſtitiæ providerent, duodeni ſcilicet ex Clero (qui unum ordinem jam obtinebant) totidem
ex Equitibus,& totidem juris ac Iuſtitiæ periti ex populo, fidemque Rex Regali dicto promiſſoque dedit ratum ſe
habiturum quicquid illi xxxvı Viri conſtituerent.

Atque hæc quidem in genere ad Capevingiorum uſq; tempora totius Reip. gubernandæ Regniue adminiſtran-
di ratio fuit. Eaque recenſuimus Officiariorum Regni munera,quibus qui præſunt vel funguntur proprie Regni ſeu
Coronę adminiſtratores, Officiales vel Sapientes dicuntur, quales ſunt cum primis illi quos publicum Concilium
conſtituere diximus. Item *Pares Franciæ*, deinde *Conneſtablius*, *Ammiralius*, *Cancellarius*, *Quæſtor generalis Franciæ* &c.
Alij etiam omni tempore fuerunt Conſiliarij ac Officiarij Regij, qui privata ipſorum negotia curabant, Regique
famulabantur aut miniſtrabant,quales ſunt *Camerarij* & alij Miniſtri & Officiales Aulę Regiæ.

Præter hæc publica munera inſtituta ſunt ſucceſſu temporis alia atque alia *Parlamenta juridica*,qua in re ſciendum
ad hęc fere Capevingiorum tempora, & ſimplicem facilemque jus reddendi rationem, raraſque omnino lites fuiſſe,
quod vel hinc licet cognoſcere, quod Rex Lodovicus cognomento Dives, qui regnavit circiter annum cıɔ cc xxx
(ut ex Ionvillio, qui ejus vitam deſcripſit, conſtat) ipſe vel controverſias diſceptabat,vel diſceptandi negotium non-
nullis e ſuo comitatu mandabat.Quod idem de Carolo Magno proditum eſt,qui vel dum calcearetur,vel amiciretur,
lites dirimebat Hujus lex talis in capitulari extat.*Hoc miſſi noſtri notum faciant Comitibus & populo,quod nos in omni ſepti-
mana unum diem ad cauſas audiendas ſedere volumus.* Creſcente deinde pravitate temporis,litium multitudine,primum
Baſilica magnifica Regis Lodovici Huttini,vel ut alij volunt Philippi Pulchri Imperio circiter annum cıɔcc xcıı æ-
dificata eſt;Tum ex mediocri Iudicum numero tres Decuriæ factæ,Magnæ,Cameræ,Inquiſitionum & Poſtulatorum
Sed anno cıɔ ıɔ xxıı Rex Franciſcus quartam deinde Cameram xx novis Conſiliarijs adjecit, rurſus idem Rex an-
no cıɔ ıɔ xlııı alios xx creavit Sed hic Iudicum conventus non fuit perpetuus & perennis,ut hodie, ſed indictivus,
nec niſi certo Principis mandato exerceri ſolitus. Ad diem idęm D. Martini, id eſt ıı idus Novem, a Rege dictum
proponebatur,quo Parlamentum inchoandi Iudicibus a Rege authoritas datur.

Verum paullatim in tantum hujus Conſeſſus ſeu Parlamenti authoritas excrevit, ut nulla Regia Lex, nulla con-
ſtitutio rata eſſet, niſi cujus illi Conſiliarij auctores comprobatoreſque fuiſſent. Deinde ut nullus tota Gallia magi-
ſtratus,non modo urbanus, verum & militaris eſſet, quem non ab illo conſeſſu inaugurari, & apud eundem in leges
jurare oporteret,tum ut ab eorum judicijs appellandi jus non eſſet,ſed ut eorum decreta rata & fixa eſſent, poſtremo
quicquid poteſtatis, imperij, authoritatis, penes publicum Conſilium & Satuum Parlamentum(cujus ſcilicet & no-
men & authoritatem obtinet) fuiſſe diximus,id totum in Senatum illum tranſlatum fuerit.

At hodie quando ſolus Rex pro ſuo judicio cum Secreto ac Privato ſuo Conſilio quidvis decernit, prorſus in Or-
dinarium Iuridicum Conſilium converſum eſt, non amplius circa Remp. Regnique negotia occupatur, fixamque
ſuam ſedem Pariſijs habet.

Quod quidem latiſſime patet,& ampliſſimam præ cæteris ordinarijs Curijs ſeu Parlamentis (quæ ſeptem omnino
per Galliam nunc ſunt) juriſdictionem habet.Cognoſcunt autem ſingula de cauſis & criminalibus omnibus & quod
a ſingulis definitum fuerit, ei ſtandum eſt. Illud Pariſienſe præ cæteris habet, quod in id aliquando ipſi Reges veni-
re olim ſolent, quoties aliquid magni decernere vellent, quod vel bellum vel pacem concerneret. Hodie adhuc pa-
ctiones Regum, & quicquid omnino ad Regni conſtitutionem pertinet in eo recitetur, & ſcriptis publicis, quorum
ipſi cuſtodiam habent,inſeratur.

Sic quæ ab omni antiquitate & primordio Regni Francogalliæ ad publicos Ordinum Conventus referebantur
& poſt ijs abolitis, ad Senatum ſeu Parlamentum Pariſienſe, ea hodie ad ſolum Regem, & quos ille in Conſilium
adhibere vult,tranſlata ſunt. Verum ut pergamus ulterius.

Eſt aliud in hoc Regno conſtitutum Conſilium quod Magnum vocatur, quod ex veris principibus ac præcipuis
Aulæ & Regni conſiſtit,quod tempore Caroli Septimi & Octavi,non niſi circa negotia Status Regni ac ipſius Reip.
incolumitatem occupari ſolebat,ſed & hoc ipſum adeo multitudine cauſarum ac litium ſucceſſu temporis obrutum
fuit, ut Carolus octavus Ordinarium ex eo Concilium xvıı Conſiliariorum fecerit,quos deinde Lodovicus duo-
decimus ad viginti adauxit, addito Concellario Conſilij Præſide, adeo ut ſub Franciſco & ipſa Cancellarij dignitas
in Præſidatum erecta fuerit, atque deinceps ſolum vacarent cognitioni cauſarum extraordinariarum a privato Con-
ſilio ijs commiſſarum & fere ordinarie appellationibus Præfecti hoſpitalis, ut vocant.

Præter ordinaria jam dicta ſeptem Iuridica Parlamenta, ut familiari utamur vocabulo, & Magnum Conſilium,
habet Rex priuatum adhuc Conſilium, quod perpetuum & ordinarium eſt Regemque fere comitatur,& circa nego-
tia Regni pręcipue occupari ſolet, quanquam & id hodie in Ordinarium quaſi Conſilium converſum ſit, quando
ſcilicet cauſis civitatum & Parlamentorum fere vacat,plerumque etiam aliorum privatorum non ita magni momen-
ti cauſis, adeo ut hi viri ſpectabiles & illuſtres alijs occupati negotiorum publicorum & Statum Regni concernenti-
um, cognitionem & curam propemodum omnem amiſerint, totaque Regni adminiſtratio & cura, Regis arbitrio
& paucorum

& paucorum decretorum electorum judicio commissa esse hodie videatur, quod *Secretum Consilium* nuncupatur, in quo cunctæ fiunt deliberationes summam rerum concernentes, & super quibus deliberatum a Privato & Finantiarum Consilio fuit, si ejusmodi modo negotia fuerint, quæ Regis peculiarem cognitionem requirant. In hoc cuncta beneficia, literæ & mandata Regia signantur, aliorum Principum, Legatorum, Præsulum, & Capitaneorum literæ referantur, eorumque responsa concipiuntur, & Secretarijs Statuum committuntur.

Est ergo & aliud *Consilium* quod vulgo *Finantiarum* vocant, quod universi Regij ac Regni Thesauri curam agit, cui adjuncti quoque sunt *Intendentes*, ut vocant, *Secretarij Finantiarum*, item *Quæstores ærarij*.

IN VSVM TABVLARVM ADMONITIO.

QVVM ad cœlestem rationem universam Geographiam reducere fuerit institutum, ut justa locorum symmetria, qualis in Sphærica Terræ figura existit etiam in plano quam proxime servaretur, debita graduum Longitudinis ad meridiani siue Latitudinis gradus proportio constituenda fuit. Cum ergo paucos Latitudinis gradus contineret proposita tabula, ad medium fere parallelum tabulæ eam proportionem redegi, sicut quæ illius Paralleli ratio est ad Meridianum, ea etiam esset graduum Longitudinis in eodem parallelo ad gradus Meridiani sive Latitudinis proportio. Ac tum Meridiani omnes inter se paralleli existunt. Cum vero plures erant Latitudinis gradus, quia multa ibi in summo unoque parallelis fit proportionis ad meridianum differentia, ne nimium a vero recederet, locorum symmetria, duos delegi parallelos æqualiter fere a medio & extremis distantes, ad quorum rationes, Meridianos graduum Longitudinis designatores constitui, qui tum non paralleli fiunt, sed pro sumptorum parallelorum inter se distantia majore vel minore, plus minusve ad se mutuo & ad medium Tabulæ meridianum inclinantur. Quo autem modo ea Meridianorum designatio sit invenienda, in Geographico Ptolemæi opere ostendi.

Gradus porro Latitudinis ac Longitudinis in lateribus Tabularum designatos invenies, & quidem pro maxima parte Latitudinis in utroque Tabulæ latere, Longitudinis vero in summo atque imo, quando videlicet usitato Geographis more Septemtrionem in superiore parte collocare licet. Quod si Regio describenda magis inter Meridiem & Boream exendatur, quam inter Orientem & Occidentem, tum fere Occidentem sursum locavimus. Vtut fiat, Orientale Occidentaleque latus semper tibi Latitudinis, reliqua duo Longitudinis gradus repræsentabunt. Suntque singuli gradus in lx partes, quas minuta vocant divisi, aliquando in singula, cum magnitudo id patitur, alias in bina, quina, aut etiam dena.

Hoc fundamento posito optimas quasque descriptiones in delineandis regionibus sequutus sum, qua in re non parum subsidij mibi attulit insignis Chorometer & solertissimus Regis Hisp. Geographus Christianus Sgrothenius, qui multas regiones perlustravit, & præ cæteris amplius exactiusque descripsit. Tum ejusdem quoque Majestatis Geographus diligentissimus Abrahamus Ortelius, ipse candor & humanitas, qui quid uspiam tabularum nactus fuit, mihi communicavit liberaliter, tametsi in eodem mecum esset instituto. Qui præterea aliquid attulerunt auxilij, eos suis locis commemorabo, quo justum sui beneficij encomium apud studiosos consequantur, nec ego ingratus reperiar. Omnia autem quæ ab alijs oblata simulque quæ ipse conquirere potui, diligentissime inter se contuli, quo quam fieri posset, emendatissimas descriptiones exhiberem. Vnum tamen interim, quod maxime in votis erat mihi defuit, nimirum Principatuum & Nobilium locorum exactior enumeratio ac designatio, quæ in æditis tabulis quam maxime desiderantur. Proinde huic defectui nostro veniam dabis (Lector) & ad celebrandum Nobilitatis ordinem politicum suppetias ferre dignaberis, loca hujusmodi situmque ac nomina, qualitatemque eorum indicando, tuo id nomini decus erit. Orbiculi exigui locorum quorumlibet verum situm indicant, atque hinc eorum distantia sumenda est. Cæterum his subinde signa adhærent, quibus internoscantur loca. Simplices pagi solis orbiculis, ubi ornatui locus deest contenti sunt, castra quoties nota occurrunt extante unco notamus hoc modo ♂ cœnobia cruce sic ♁, Opida turres ut minimum duâs habent, pagi nobiles unam. Hæc observavimus quatenus nobis fuerunt nota. Facilia porro factu signa ad has distinctiones sumpsimus quo quilibet omissa facile supplere queat,

Si quis Longitudinem ac Latitudinem loci alicujus explorare velit, ubi Meridiani Paralleli sunt id efficiet, distantiam ejus a latere Tabulæ circino sumendo, circinumque sic expansum ad aliud latus applicando. Si distantiam ab Orientali latere sumpsisti, circinus ex eodem latere in Septemtrionali latere gradum & minutum longitudinis ostendet. Sin a Boreo latere distantiam habes, ex eodem in Orientali latere Latitudinem designabit. Cum vero Meridiani non fuerint paralleli, eodem quidem modo loci Latitudo reperietur; at in universalibus Tabulis, ubi paralleli sunt circulares, distantia loci a proximo parallelo sumpta idem in latere Orientali ostendet. Longitudo autem quærenda erit filo aut regula loco superimposita versaque, donec in Boreo Australique latere idem utrimque ejusdem gradus minutum designetur, quodcumque tum illud erit, loci assumpti longitudo existet.

Milliaria in diversis regionibus multum subinde differunt, si ergo lubeat ea ad invicem comparare, eadem circino ad gradus Meridiani refer, & quot in uno gradu comprehendantur revoluto circino explora, videbis quot unius, quot item alterius regionis milliaria gradum unum emetiantur; Sic Germanica communia milliaria (quæ xv sunt in uno gradu quadrupla invenies Italicis communibus, & subdupla fere quibusdam Suevicis ac Westfalicis.

Nonnumquam occuret simplex linea orbulo annexa, sic ρ-ο-ο-, ea nomen ad locum pertinens indicat, ideo addita, ne in locorum pressura, quod cuique nomen debeatur ambignum fiat.

INDEX

INDEX TABVLARVM GALLIAE

I Gallia universalis.
II Brittannia Normandia &c.
III Lemovicium.
IV Aquitania.
V Provence.
VI Francia Picardia & Campania.
VII France
VIII Bouloigne
IX Aniou.
X Berry.
XI Poictou.
XII Lotharingię pars Septemtrionalis.
XIII Lotharingiæ pars Meridionalis,
XIV Burgundia Ducatus.
XV Burgundia Comitatus.
XVI Helvetiæ tabula generalis.
XVII Zurichow.
XVIII Wiflispurgergow.
XIX Lacus Genevensis.
XX Argow.
XXI Belgij universalis.
XXII Flandria.
XXIII Flandriæ pars Orientalior.
XXIV Brabantia.
XXV Hollandia.
XXVI Zelandia.
XXVII Geldria.
XXVIII Artesia.
XXIX Hannonia & Namurcum.
XXX Lutzenburg & Trier.
XXXI Limburg.

GALLIÆ

GALLIAE VNIVERSALIS TABVLA

GALLIAM pro maxima parte duo potentissimi Reges Obtinuerunt, Belgium inferius Hispaniarū Rex, cuius Principatus secundo loco explicabo: at Galliæ Regnum, quod maiorem Galliæ partem comprehendit, Francorum Regi, cuius Metropolis Lutetia Parisiorum est, paret. Huius regni in sua membra & officia divisio primaria hæc est. Nomina vulgaria ponam.

- Regno & Coronæ Francorum, XVIII *subsunt Ducatus cum illorum clientelaribus Comitatib.* XXXV *tanquam perpetuum patrimonium & hæreditas.*
  - Orleans.
  - Burgundia, *cui clientelares sunt Comitatus.*
    - *Nevers,*
    - *Charrollois, sed de hoc vide in tab. Ducatus Burgund.*
  - Narbona.
  - Britannia *cui fidem præstant Comites.*
    - *Pontieure.*
    - *Porthoix.*
  - Anjou *cui fidem debent Comites.*
    - *Maine.*
    - *Vendosme.*
    - *Beaufort.*
    - *Laval.*
  - Berry, *cui fidem præstat Comes Sancerre.*
  - Normannia *cui hi subsunt Comitatus;*
    - *Alençon.*
    - *Mortaigne.*
    - *Arcourt.*
    - *Eureux*
    - *Malle.*
    - *Tenquarville.*
    - *Longueville.*
    - *Chaumont.*
    - *Montpensier.*
    - *Daulphin.*
    - *Auvergne*
    - *Vie.*
  - Avernia *cui homagiū sive fidem debent Comites*
    - *Eu*
    - *Clermont*
    - *Vaudemont.*
    - *Pithon*
    - *Rodes.*
  - Guienne *cui fide obstringuntur Comites.*
    - *Armignac.*
    - *Marche.*
    - *Perdriac.*
    - *Angoulesme.*
    - *Perigort.*
    - *Ventadour*
    - *Benon.*
    - *Lymoges.*
  - Tours.
  - Barleduc.
  - Valois.
  - Nemours.
  - Alençon.
  - Reims.
  - Laon.
  - Langres.
  - Bourbon *cui subest Comes Forest.*

- Comitatus *qui immediate subsunt Coronæ Franciæ, Regno patrimoniales* XVI *fuerunt, nunc vero* XIV *tantum.*
  - *France.*
  - *Dampmartin.*
  - *Beaumont.*
  - *Champaigne.*
  - *Vermandois.*
  - *Messi.*
  - *Chartres.*
  - *Montfort.*
  - *Melun.*
  - *Perche.*
  - *Eureux.*
  - *Estampes.*
  - *Dunois.*
  - *Tholouse.*

Artesia & Flandria *olim sub Corona Franciæ erant, nunc ad Regis Hispan. ditiones pertinent.*

- Pares Franciæ XII *ab Hugone Capeto instituti, qui Regis constituendi, cum de successione est controversia, potestatem haberent.*
  - Seculares.
    - *Dux Burgundiæ.*
    - *Dux Normanniæ.*
    - *Dux Guiennæ sive Aquitaniæ.*
    - *Comes Flandriæ.*
    - *Comes Campaniæ.*
    - *Comes Tholosæ.*
  - Ecclesiastici
    - *Dux & Archiepisc. Remensis.*
    - *Dux & Episc. Laon.*
    - *Dux & Episc. Langres*
    - *Com. & Episc. Noion.*
    - *Com. & Episc. Beauvois.*
    - *Com. & Episc. Chalons.*

Flandriæ Comitatum *Carolus V, cum Francisco Valesio pactus a fide exemit, qua Galliæ Regibus erat obstrictus Duces etiam & Comites reliqui seculares, quia Coronæ subjecti nunc sunt, Parium potestate uti nequeunt. Soli Ecclesiastici, ut Ecclesiastici, suo loco manent, & quando est opus alij seculares Principes pro arbitrio advocantur,*

- Status Civilis: *Septem sunt summi Senatus per Galliam, quos vulgo Parlamenta vocant, a quibus appellare non licet:*
  - Parisiensis, *cujus* LXXX *perpetui provocationum sunt definitores, teste Ioanne, Aubano; & dividitur in* IV *Curias.*
    - *Prima est Camara,* IV *Præsidentes & Consiliarios* XXX *habens.*
    - II. *Inquisitionum.*
    - III. *Arrestarum.*
    - IIII. *Requestarum vel Supplicationum.*
  - Tholosanus.
  - Rothomagensis, *Roan.*
  - Divionensis, *Dijon.*
  - Burdigalensis.
  - Aquensis, *Aix in Provincia*
  - Grationopolitanus, *Grenoble*

Academiæ in Regno Galliæ sunt hæ *Paris, Poictiers, Bourges, Thoulouse, Bordeaux, Nantes, Lyon, Orleans, Montpellier, Cahors, Grenoble, Valence, Reims, Angiers, Caen,* quæ *Cadomensis* dicitur, *Nismes, Romans.*

Status Ecclesiasticus.

Archiepiscopatus duodecim, quorum Suffraganeos in particularibus Tabulis notabo.

Lion, Lugdunensis Primas.	*Reims, Remensis.*	*Bourdeaux Burdegalensis.*	*Tours, Turonensis.*
Aix, Aquensis in Provincia,	*Narbone, Narbonensis.*	*Aux, Auxitanus.*	*Roan, Rotomagensis.*
Vienne, Viennensis	*Thoulouse, Tholosanus.*	*Bourges, Bituricensis.*	*Sens, Senensis.*

Ducatus *Comitatusque hic supra nominati, qua parte quærendi sint, Index post Tabulam sequens indicabit, quem in hunc usum collegi, ut saltem clariora quæque Galliæ loca mox inveniri possint, quando quæ in particularibus sunt tabulis comprehendere immensi operis esset, nec admodum necessarium.*

Medius Tabulæ Meridianus est XXIII. reliqui ad eum inclinantur juxta rationes XLIV & XLIX Parallelorum.

GALLIA
ANGLIAE PARS
BRITANNICUS
OCEANUS
AQUITANICUS
OCEANUS
Maris Germanici Pars
GERMANIAE PARS
Champaigne
Loraine
POICTOU
BIGORRE
Comingeois
GIVOUDAN
SAVOYE
DAUPHINE
PROVENCE
PIEDMONT
Alpes Montes
HISPANIAE PARS
MARIS MEDITERRANEI
à Iudoco Hondio.
Academiæ
Parlamenta

GALLIA

Regio. Nomina. & unde deducta.

H*ISPANIAM* ejusque pręcipuas Provincias perlustravi; Pyrenæo transgresso, *Gallia* se offert. Hanc, qua fere illam Methodo percurram. Partem Europæ quę hoc tempore *Francia*, dictam olim multi memoriæ produnt γαλατίαν ab γάλα Lac Latinis sonante, quod lacteos, id est, albi coloris Homines producat: Montibus (hoc enim addunt) nimium Solis ardorem inde excludentibus. Diodorus nomen natum scribit ab *Galata* Herculis filia. Alij alia tradunt. *Celtogallatiam* Ptol. nominat lib. II, ceteriq; Græci γαλατία *Gallia* putatur formata, quã tamen vocē alij aliunde derivant. Hæc talia non tanti, ut Lectorē multis morentur. Certe *Galliæ* appellatio Latinis Scriptoribns olim fuit latissima, ut ex sequētibus plenius discemus. Hebræis *TZarphat* vocari scribunt Postellus & Arias Montanus. *Francia* nuncupatur hodie ab Francis Germaniæ ad Rhenum Populis; qui vi Regionem hanc & armata manu occuparunt; vulgo *Le Royaulme de France*. Gallos Græci *Celtas* universim & *Galatas* vocarunt. Iidem *Gomeritæ*, teste Iosepho, olim dicti fuerunt. Atque hæc breviter de nomine. Sequitur Situs & Quantitas. Eam

Situs.

explicabo in Finibus, Longitudine, Latitudine, Circuituque. Quod ad fines Regni quod *Franciæ* nunc dicitur, ad Septemtrionē, qua quidem Germaniã Inferiorem respicit, Limes statui solet inducta ab Caletibus in Argentoratensium usq; Agros Linea: quę ab sinistra relinquit Artesios, Hannonios, Leuceburgenses & alios; ad dextram Picardos & Lotharingos: qua vero Angliæ jacet obversa, vastus æstuosusq; Oceanus cui ab Vetere Britannia cognomen *Britannici*. Ad occidentem idem eam pulsat, ingenti facto in Aquitaniam Sinu, Oceanus. Ad Meridiem, qua quidē Hispaniæ adhæret, Pyrenęos habet Montes; qua vero apertior, liberiorq; & sui quasi fit juris placidiore, nempe Mediterraneo, terminatur Mari, quod ab ipsa *Gallicum*. Ad Ortum deniq; Alpibus separatur ab Italis, Iura ab Helvetijs, Rheno ab Germanis. Galliæ vel Franciæ (nam voces has ἀδιαφόρως usurpabo) Longitudo si ab Occasu recta in Ortum, ab Insula, inquam, Iuris Francici *Heyssant*, olim *Sena*, extremo Britannię, quæ in Gallijs, Littori opposita, usq; ad Rheni ripam consideretur, milliarium Gallicorum est paullo amplius CCC; sin ut alij mensurandam censent longitudinem, ab Cauro vel Argeste in Vulturnum vel Euronotum, id est, ab Insula Normanniæ, *Aldernaÿ*, quæ Veteribus *Ebodia*, Niceam usque, supra trecenta, numerantur triginta, quantum fere Terrarum inter Parisios jacet & Romam, Latitudo ab Meridionalissimis ad Mare Mediterraneum Littoribus ab Caletensium usque urbem milliarium fere CCXXCV; quantum Itineris Parisios inter & Venetias. Circuitus supra mille viginti milliarium. Ea igitur est Quantitas; sequitur jam nunc Qualitas: cuius causa plurimum Clima. Subjacet parti quidem Quinti, totis autem sexto septimoque

Aeris temperies.

Climatibus, Parti quoque Octavi inter gradus latitud. XLI, & LII: Longitudinis autem XX & XXXVIII. Et licet universim Ventis obnoxia sit plurimum Septemtrionalibus, propter Aeris tamen salubritatem & temperiē optimis Europæ Regionibus adcensenda. Constitutione felicissimã facit Claudianus: saluberrimã dicit Cæsar lib. III bel. Civ. fertilissimam hominũ Genitricem lib. II de Bell. Gall. Strabo ubi de Arvernis, & alij. Ager magnam partem est planus: amœnos hic ibi habens colles, interque eos valles jucundissimas: sua cum has, tum illos fœcunditate admirabiles. Arva bene culta Triticum aliasque Segetes luxurie magna producunt. Multum fert Gallia Frumenti, teste Strabone, Mi-

Soli fertilitas.

lij, Glandis. Nihil in ea ociosum, nisi qua paludes, aut Silvæ obstant. Vino abundat, eoq; optimo, idque partim suis Britannis, Normannis, Picardis, partim confinalibus Germanis, Belgis. Anglis, alijsque quibus uvarum maturitatem negare solet Aeris frigiditas, subvehunt. Auri quoque & Argenti apud Gallos esse Metalla, testatur, præter Strabonem etiam Athenæus; ea nunc creduntur exhausta. Ager, qui aliunde non occupatus omnis generis nutrit Armenta; quæ faciunt, ut Carnis, Lactis, Butyri, Casei, Lanæ, rerumq; aliarum abundet copia. Franci omnes Gallias pacifice obti-

Imperium Majorum.

nuerunt sub Rege Clodoveo, qui primus omnium totius Galliæ Monarcha est factus, primusq; Christi nomen professus, ea, quibus in hodiernum usque diem Francorum Reges utuntur, Trium Liliorum Insignia, cœlitus, ut volunt, accepta usurpavit. Regnasse post eum scribuntur successione nunc directa, nunc collaterali, Childericus, Clotarius I, Cherebertus, Childericus II, Clotarius II, Dagobertus Magnus, Clodoveus II, Clotarius III, Childericus III, Thoedoricus I, Clodoveus III, Childebertus II, Dagobertus II, Clotarius IV, Chilpericus I, Theodoricus II, Childericus II. Hic anno Regni XI, Christi vero IↃCCLI, auctoritate & jussu Zachariæ Pontificis, cui Pipinus vituperabilem & probrosam Regis vitã, transmisso libello, depinxerat, Regni jure privatus ad Monachatũ est coactus. In locum ejus factus est Accusator ipsius Pipinus Caroli Martelli F. Pipini N. Brevis cognomine, ex præfecto & Majore Domus. Hunc sequuti commemorantur Carolus Magnus, Ludovicus Pius, Carolus Calvus, Ludovicus III Balbus Ludovicus IV & Carolomanus, Carolus Crassus, Odo, Carolus Simplex, Rudolphus Burgundio, Lotharius V, & Ludovicus V, ultimus ex Caroli Magni posteritate: quo veneno necato habenæ Regni translatæ sunt ad Hugonem Capetum, primum Gallum, Comitem Parisiensem, Ducemq; Francorum & Burgundiæ titulo-tenus. Capeto successerunt Robertus Pius, Henricus I, Philippus I, Ludovicus VI Crassus, Ludovicus VII Iunior, Philippus II Adeodatus Augustus, Ludovicus VIII, Divus Ludovicus IX, Philippus III, Philippus IV, Pulcher Ludovicus X Hutinus Philippus V longus, Carolus IV Pulcher; cui sine prole mascula defuncto suffectus est Philippus VI Valesius, Caroli Valesiorum Comitis I filius. Sequuti hunc Ioannes Valesius, Carolus V Sapiens, Carolus VI Benenatus, Carolus VII, Ludovicus XI, Carolus VIII Gibbosus, Ludovicus XII Caroli Aureliani F. Franciscus Valesius I Caroli Comitis Angolimensis F. Henricus II Valesius, Franciscus II, Carolus IX, Henricus tertius; cui Iacobitæ Monachi manu obtruncato legitimus pronunciatus est Successor *Henricus* IV *Borbonius*, Antonij Borbonij Ducis Vindocinensis F, Rex Navarræ *Galliarum Rex Christianissimus*. Sunt autem Galli alacres & ad arma proni, de quorum bellica virtute operæ pretium est audire Strabonem virum peritissimum, genere Cappadocem, eruditione Græcum, judicio priscum incolatu Romanum, terrarum multarum peragratorem: *Universa*, inquit, *natio eorum qui Galli nunc & Galatæ appellan-*

Majorum virtus.

tur Martis studio flagrans animo est strenuo & celeri ad conserenda prælia: alioqui mente candida & simplici, & ab improbis moribus abhorrente, itaque injuria lacessiti; conserti coëunt in certamina aperte, nulloque periculi adeundi respectu. Nemo et iam ignorat quãto fuerit olim Romanis, Græcis & Asiaticis terrori Gallorũ nomen, quum quondã ab suis sedibus usque ad Apolinem Pythium, atque ad oraculum Orbis Terræ vexandum ac spoliandum profecti sunt: quum Romam ceperunt & incenderunt, Capitolium obsederunt, urbes in Italia condiderunt, *Mediolanum*, *Comum*, *Brixiam*, *Veronam*, *Bergomum*, *Tridentum*, *Vincentiam*: Quum recenti adhuc memoria Borbonius Romam vicit. Cæterum *Gallia* hodie non æque late patet atq; olim; nam & Italia pars ea, quæ inter Alpes & Anconam sita est Gallia Cisalpina quondam dicta fuit, nunc autem *Lombardia* appellatur: & Belgarum magna pars hodie Germaniæ adscribitur, quæ ex Cæsaris, & Ptolemæi, veterumque omnium descriptione ad Galliam pertinebat. Galliã enim *Transalpinam* quam Plinius *Comatam* Ptolemæus *Celtogalliam* vocat, in tres partes divisere *Celticam*, *Belgicam*, & *Aquitaniam*. Ptolemæus in quatuor, *Aquitaniam Lugdunensem*, quæ eadem est cum Cęsaris Celtica, *Belgicam* & *Narbonensem* Definiverunt eam Pyrenæis

Montibus

GALLIA.

Montibus, Rheno, Oceano & Alpium jugis : quum hodie quicquid a Caleto Orientem versus spectat, non Galliæ sed Germaniæ adcenseatur, & Rheni utramque ripam Germani late sibi vindicent. Vrbes præcipuæ sunt *Lutetia Parisiorum*, *Massilia*, *Narbona*, *Lugdunum*, *Pictavium*, *Burdigala*, *Næomagus*, *Iuliomagus*, *Aurelia*, *Rotomagum*, *Rupellæ*, aliæque plurimæ, de quibus in particularibus descriptionibus fusius. Lacubus non caret Gallia. Inter eos principis loci qui latinis *Lemanus* : plerisque Galliæ Lacus habitus. De quo cum peculiarem in hoc Volumine Tabulam habeat, plura hic non addam, eo Lectorem remittens. Quarta ab Opido Arverniæ Besso milliaris parte Mons est, inque eo Lacus late se extendens; tam altus, ut fundo existimetur carere. Nulla in eum, quod quidem intuentium oculis parere potest, influit Aqua. Si quis quid in eum projiciat, Tonitrua dicitur mox auditurus, Fulgetra visurus, Pluviam & Grandinem habiturus. Haud procul inde Crypta est, cujus os rotundum, vulgo, *Creux de Soulcis*: & Abyssus, cujus profunditas explorari nequit : & huic si quis injecto lapide aurem admoveat, Murmur percepturus auribus perhibetur ingens & mirabilem strepitum, Tonitruo ex remotioribus venienti locis non absonum. Æstivis mensibus etsi nihil injiciatur, Strepitus tamen in Cavitatibus intelligitur. Putantur inesse Venti, inter se quasi belligerantes. *Abitacini* vel *Avitaci*, cui ab avito nomen. Lacus in Arvernia apud Claromontem tam graphica est apud Sidonium lib II Epist. II reique conveniens descriptio, ut hodie primum delineata videatur, qua dexter, qua lævus, De *Rubreso Lacu* legendus Pomponius Mela lib. II cap. quo Gallia Narbonensis depingitur : Plinius *Rubrensem* nominat. λίμνη Ναρβωνῖτις Straboni est & Stephano. Lætatur etiam Gallia Fluminibus, quæ magna, quæ parva, innumeris. Nominat simul Fluvios non paucos Ausonius Eidyllio III, ubi de Mosella.

Vrbium nomina.

Lacus.

Flumina

Non tibi se Liger anteferet, non Axona præceps,
Matrona non, Gallis Belgisque inter sita fines:
Santonico refluus non ipse Carantonus æstu,
Amnis, & auriferum postponet Gallia Tarnem;
Iusanamque ruens per saxa rotantia late
In mare purpureum, Dominæ tamen ante Mosellæ
Numine adorato, Terbellius ibit Aturnus.

Et paullo post;

Te druna, te sparsis incerta Druentia ripis,
Alpinique colent fluvij, duplicemque per urbem
Qui meat, & dextra Rodanus dat nomina ripæ;
Te Stagnis ego cæruleis, magnumque sonoris
Amnibus, æquoreæ te commendabo Garumnæ.

Primum autem inter fluvios agmen ducunt *Sequana*, *Ligeris*, *Garumna*, *Rodanus*. Qui *Sequana* Lat. Σηκοάνα Ptol., Σηκοανὸς Strab. Σηκόανος Steph. *Siban.* Benjamino, *Seyne* vulgo. Oritur in Burgundiæ Ducatu, in Alseti Regione paullo amplius leuca versus Septemtrionem a Burgo, qui S. Sequano Sacer; duobus rivulis, quos inter Pagi jacent *Billy* & *Perriere*. Lustratis sectisque cum alijs, tum Lutetia Parisiorum, cui nobilissimam facit Insulam, Rotomagoque, Mare Britannicum vel Normannicum ostio satis lato irrumpit. Æstuarium ibi satis est navigantibus periculosum; ideoque provide magnaque solicitudine adeundum. Normannis vulgo vocatus *La Bare*. Sequana enim Mare ingressus repente contra Fluviorum ceterorum naturam refluit, horrendo sonitu ascendens ad hastæ longioris altitudinem. Inexpectata solent hic negligentibus & incuriosis oriri discrimina. Currens Sequana fluvios suscipit varios, in quis nobiliores ceteris, Antiquis etiam noti *Matrona*, vulgo *Marne Esia*, *Oyse*, vel *Ayse* vulgo *Axona*, vulgo *Ayne*, *Aisne* vel *Esne*. *Ligerim* secundo loco nominavi, ab Cæsare alijsque nobilitatum : λίγειρος (vel ut in alijs Codicibus melius, λίγιρις) & λείγηρ Strab. lib. IV & Ptol. Hodie *Loire* & *Leire*. Caput ejus in Pago Velauno : Locus vulgo *La Font de Leire*. Amplior est reliquis, ut merito *Pater Galliæ Fluviorum* audiat : aquæ Limpidissimæ. Facto inter varios Populos (Celtas ab Aquitanis olim ex Strabonis notatione dividebat) procursu, exonerat se in Oceanum Occidentalē, inter Nannetes & Pictiones : ostio quatuor fere Leucas amplo, Pulvillis aliquot infesto : interius ad duas cum semi leucas Rupes sunt, quibus a Porcis cognomen. Ingentes & Navigiorum patientes excipit Fluvios non paucos, *Elaver*, vulgo *Allier*; *Carim*, nunc *Cher*; *Vigennam*, hodie *Vienne*, *Viane* & *Vignane* : *Meduanam*, hodie *Mayne* & alios. *Garumna* sequitur, Cæsari Gallos ab Aquitanis disjungens : Strab. lib. IV Γαρουνᾶς, Ptol. Γαρουνα, *Garonna* Frontino : quod nomen integrum hodieque retinet â capite ad Blaviam Castrum, ubi lingua Romana incipit. Nam inde *Geronde* & *Girunde* dicitur. *Gerunnam* etiam vocat Guilielmus Brito in sua Philippeide. Oritur ex Pyrenæis haud procul opido, quod vulgo *Cadalup*. De eo diligentissime Pomponius Mela lib. III : *Garumna ex Pyrenæo monte delapsus, nisi cum hiberno imbre aut solutis nivibus intumuit, diu vadosus & vix navigabilis fertur: at ubi obvius Oceani exæstuantis accessibus adauctus est, iisdemque retro remeantibus suas agit, aliquantum plenior, & quanto magis procedit, eo latior fit, ad postremum magni Freti* (manet & nunc eadem facies) *similis, nec majora tantum navigia tolerat, verumetiam more Pelagi sævientis exsurgens jactat navigantes, atrociter utique, si alio Ventus alio Vnda præcipitat.* Et quæ alia sequuntur de *Antro* Insula ad Garumnæ ostium sita. Non absimilia de eo tradit Claudianus in Rufinum lib. II.

Quousque rigat retro pernicior unda Garumnæ, Oceani pleno quoties impellitur æstu.

Hic hodie perlustratis cum alijs, tum Tolosa & Burdigala, Mari se miscet Aquitanico, duarum fere Leucarum ostio; quod intrantibus occurrunt Scopuli, quibus ab Asellis cognomē. Septemtrionalior Nautis Belgis *Noorder-Esel*, Australior, *Suyder-Esel*, Pharum vel præaltam sustinens Turrim, quæ vulgo *La Tour Cordan*. Excipit navigeros Fluvios *Tarnim*, *Lo Tarn* vulgo, Gallice *Le Tar*, *Egercium*, Vasconibus hodie *Gers* : *Oldum* Arvernatibus & Montanis Cadurcis *Ooldt*, vel cum articulo *l'Old l'Oolt*, *l'Ould*. *Duranium* hodie *La Dordogne*, & alibi *Dordonne* & alios. Vltimum *Rodano* dedi locum. Fluvius hic Scriptoribus omnibus & Græcis quibus Ῥοδανὸς & Latinis notissimus. In universum Gallis nuncupatur *Le Rosne* : sed indigenis *Lo Ros* *Eridanum* nominat Oppianus in Halieuticis lib. IV & Philostratus in Vitis Sophistarum. Plinius ab *Roda*, Rodiorum in illo tractu Colonia nomen impositum scribit. Oritur haud procul Danubij, Reni, Arolæ, Ticini aliorumque fontibus, prope montem, qui vulgo *Briga*. Lacum Lemannum apud Pagum Novam-Villam (*Neuf-ville*) ingressus, servato fere colore permeat, & ad Genevensium opidum egressus, rapido cursu pergens in mare Mediterraneum erumpit : septem ostijs, ut scribit Apollonius in Argonauticis : quinque, ut Diodorus & alij, tribus, ut Artemidorus apud Strabonem, Plinius & Ammianus: duobus, ut Polybius eodem Strabone teste, & Ptolemæus: pluribus, ut prudenter sibique, ne mendacij argui posset, cavens Livius. hodie quinque, & plura numerant nominantque Adcolæ, *Gras Neuf*, *Gras d'Orgon*, *Gras Paulet*, *Gras Grāt*, *Gras d'Enfer* *Gras de Passon*: quorum postremum, quod versus Massiliam fit, *Massaleoticum* appellat Plinius, *Massalioticum* Polybius, qui hoc *Primum* vocat, quod ad *Gradus* Mercellino & Antonino : a quo ceteris etiam Ostijs *Gradus* nomen inditum. Excipit Rodanus *Arvam*: *Ararim* hodie *Saone*: vel *Sone* *Isarim*, hodie *Isere* *Drunam*, qui hodie *Droma* est vel *Drosve* : *Druentiam* ho-

die

Mare. die *Durance*. Sed hæc de Fluminibus in presentia sufficiant. *Oceanus Britannicus* a Septemtrione, qua Angliæ opponitur, eam pulsat, ut & ab Occasu, uti supra diximus. A Meridie *Mare Mediterraneum*. Cum ad hoc, tum ad illum Sinus Gallijs sunt insignes. Ad Oceanum est cumprimis ille, qui *Aquitanicus* Æthico, & alijs. *Tarbellicus Ancon* elegantissime apud Lucanum vocatur. Sinus etiam ad idem Mare sunt non ignobiles, in quorum intimis recessibus locata videmus, opida, Diepam, Constantiam, & alia. Ad Mare Mediterraneum *Gallicus* (*Gallaticos*) sinus est duplex, *Major*, & *Minor*. *Major* ea Mediterranei pars appellatur, ubi se in illud effundit Rodanus. *Angulus Gallicus* M. Porcio Catoni, *Gallicus Sinus* κατ' ἐξοχὴν Livio Iustino & alijs *Minor* apud Strab. scribitur ad Promontorium Montis Pyrenei, quod *Aphrodisium* dicitur. Hic *Salsus* vocatur Melæ *Gamblacitanum* etiam sinum ponit ad Galliam Narbonensem Antoninus.

Portus. Portus, ut hodie, de quibus plene Lucas Aurigarius charta V, & quatuor sequentibus sic olim habuit Galliæ celeberrimos. Principem obtinet locum *Staliocanus*, *Vindana*, *Brivates* & alij quidam veteribus nominati, Qui *Stoliocanus* Ptolemæo alijs *S. Paul de Lion* in Britannia existimatur, *Roscon* alijs: quibus ut subscribam, facit, quod posterior priore multo sit fidior & commodior, quamvis enim oppositam habeat insulam, cui cognomen vulgo *De Bas*, facilem tamen & tutum septemque altum hodie ulnas, utrimque præbet nauibus ingressum. Priori, cui ab D. Paullo nomen, minax objacet Taurus (Insula est, vulgo *Le Taureau*) qui circumpositas habet rupes innumeras & latentes & eminentes; a quibus magnum nautis male providis creari solet periculum. Haud procul inde in eadem Britannia versus Meridiem post flexum Promontorij Gobæi, *Vindana* occurrit portus. *Fenstiers* hodie, vel *Conquest*, Iovio male *Brest*. Adscribit hinc *Briouaten* Portum Ptolemæus. Nomen hodie fere retinet, *Brest*, Sequitur apud eundem *Secon* Portus: *Lusson* vel *Luxon* hodie. Hinc *Santonum*, Portus Ptol. scribitur, hodie *La Rochelle*, ut arbitratur Villanovanus. Succedunt Montes & Silvæ. Quod ad montes, Gallia alijs, quam alijs locis est montosior. Eminent hic Delphinatus, Provincia, Sabaudia, & Burgundia. Andegavensis ager suos etiam habet montes, qui in Britannorum Pictonumq; fines late se insinuant.

Montes. Montes Galliæ cum primis celebrant veteres scriptores *Cebennam*, *Vogesum*, *Iuram*. *Cebenna* mons est, qui, ut Cesar scribit, Arvernos (*ceux d'Auvergne*) ab Helvijs (*ceux de Vivaretz*) distinguit. *Gebennā* Plin. *Gebennas* Lucanus & Ausonius nominant; *Gebennicos* Mela. Vera genuinaq; scriptura est, ut Scaliger suis ad Merulam literis monet, *Cebenna* per C. Dici enim hodie *Montagnes de Cebenes* & *Cevenes*; ut rectius Κέμμενα Ptol. & Strab. *Cebennæ* Latinis quibusdam dicantur. *Cebenne* Vineto, Nozoreno, Villanovano, *Montagnes d'Auvergne* nominantur. Horum Montium pars hodie *Tarara*, teste Gulielmo Budæo lib. 4. de Asse, qui Lugdunum euntibus est superandus. In vertice sedes visitur Petræ incisa, cui mercatores imponunt eos, qui mercatum Lugdunensem nunquam frequentarunt: vulgo *La Chaire de Verité* vocatur. Iurare namque coguntur veritatem, Lugduni fuerint unquam, nec ne: eoque nomine nonnihil, quo genio simul indulgeant, polliceri. *Vogesus* Galliæ mons Cæsari lib. de bel. Gallico 4. Lucano lib. 1. Plin. & alijs. *Vocetus* vel *Vocetius* corrupte dicitur apud Tacitum lib. 1. Historia. & alibi, ut jam ab doctis viris notatum. Alpium nomine a Strabone describitur lib. 4. Hodie *Mont des faucilles*, alijsque nomenclaturis indigetatur. Separat Burgundiam Alsatiamque ab Lotharingia. Provomit Mosam, ut etiam testatur Cæsar, & infinitos alios fluvios, quorum plerique Rhenum petunt. Pars unde Mosella profluit *Kratzer* appellatur: quod habere se tradit Ortelius ex libello MS. Magni Gruberi, in quo Rhenum describit: addens, tractum hunc *Estaye* Gallice, & *Auff der Stay* nuncupari in Chorographica Lotharingiæ Tabula, jussu & impensis Ducis ab Iohanne Scyllio accurate delineata: nihilque ibi, eodem Scyllio teste, præter Asarum herbam provenire. Gignit Vogesus in valle Leberia Argentum purum; sed, ut notat Munsterus, non ita multum. *Iura* Galliæ dicam Mons, an Germaniæ? Olim fere totus Galliæ: quum Helvetia Belgicæ adcenseretur; Hodie magna etiam parte Germaniæ. Initium ejus statui solet in finibus Basilienſium, juxta Rhenum, e regione Waldzhuti. Altus est, multisque & ingentibus subnixus saxis. Meminerunt ejus Cæsar, Pl. alij, Ptol. *Iourossos* est; Strab. *Iourasios* & *Iouras*. Ævo nostro Accolis Incolisque pro ratione locorum alijs atq; alijs vocatur nominibus. Haud procul Arce Hasburgensi prope Brugim (opidulum est sic dictum Idiomate Germanico a Ponte, qui hic super Arolam ex uno Arcu) *Botzberg* audit; a pago *Botzen*, qvi cum multis alijs pedi montis adlocatus. Hanc Iuræ portionem *Vocetum* vel *Vocetium* esse Cornelij Tac. censent Munsterus, Schudus, Lazius, & alij. Ortelius tamen apud Tacitum *Vogesum*, de quo ante, legendum esse minime dubitat. Est eadem hac montis parte vallis ingens cui nomen *Fricktbal*, a pago cognomine. Occurrunt & aliæ hic ibi valles, ut obiter hoc dicam, *Lauffen-thal*, & *S. Imers-thal*, & similes; quarum tamen nulla montem par transversum penetrat. Vbicumque volueris trajicere, opus est alta scansione. Inter Ararim porro & Farspurgum hic mons appellatur *Schaffmat*, quod Latinis *Ovinum* sonat *pratum*. Inter opidum *Olten* & Humburgensem præfecturam dicitur *Nider-Hauwenstein*, *Inferior sectus lapis*: per saxa enim factum est iter. Inter Walnburgum & Balstallium *Ober Hauwen-steyn* vocatur, *Superior sectus lapis*: ubi currus onusti grandibus funibus per montis declivitatem demittuntur. Occasum versus procedendo *Wasser-fal* nuncupatur, id est *Aquæruina*. Vlterius eundo *Iurten* ab Sabaudis, prisco fere nomine, appellatur. Brachium, quod se extendit Basileam versus uno ab urbe milliario, juxta Bursam fluuium, *Blouwen* dicitur crescitque non parum in altitudine & asperitate quousque Delspergum veneris ubi rursus in planiciem diducitur. Vlterius, versus *Bellele* Monasterium Gallicum procedendo, rursum crescit, at deinde iterum evanescit spacio unius milliarij: hinc iterum saxosum horrendumq; montis jugum ab Oriente in occasum extenditur: quod pervium fecisse scribitur Iulius Cæsar perforato in portæ formam saxo. Portam hanc nominant alij *Pierre-port*, *Petraportam*; alij *Pierre-pertus*, *Petram Pertusam*. Descriptam vere accurateque ab Sebastiano Munstero, Merula, qui eam aliquando transgressus, testatur. Inscriptionem supra portam satis claram idem deprehendit, nisi quod primæ vocis litteræ reliquis magis sint extritæ;

N.... AVGVSTI VIA DVCTA PER ARDVA MONTIS
FECIT ITER PETRAM SCINDENS IN MARGINE FONTIS

Per hunc fontem intelligit Poeta Byrsam amnem, qui ibi ex petra magna aquarum vi erumpit. Procurrit inde Iura versus Libonotum inter Helvetios Sabaudosque, quos ad Vulturnum respici, & Burgundos, quos ad Caurum relinquit (unde & apud Cæsarem lib. primo duobus locis Iura Sequanos ab Helvetijs dividit) secus varios Lacus, quorum præcipuus Lemannus; ubi longe lateque *Mons S. Claudij* nuncupatus ad Rodanum tandem terminatur. De alijs, qui ad Gallias etiam nonnihil spectant, de *Pyræneo*, inquam, dixi, in descriptione Hispaniæ; deque Alpibus differam, ubi Italiam percurrendum mihi erit. Silvæ Gallijs sunt frequentes, non tamen, ut alijs in regionibus magnæ, non densæ, non ita dumis horridæ. Apud Cenomannos variæ sunt, *Les forests de Versay*, *Longoulnay*, *Persi*, *Sille*, *Charnay*, *Audain*, *Maine*, *Concise*: apud Britannos inferiores, *de Bosthblanc*, *de Toriant*, *de Guierche*, apud Pictones, *les Forests de Mouliere*, *Dyne*, *Brosse*, *Ligne*, & aliæ: apud Bituriges *Silva Roberti* cū alijs visitur: apud Andegavos,

Lour

GALLIA

Lourſaie & *Marſon*. Totus Bononienſium Ager una quaſi obſeſſus eſt Silva, cujus partes, *Les bois de Surenè, Celles, Hardelot, Dalles, Bourſin*. Apud Veromanduos haud procul Perona Nemora ſunt *Recoigne* & *Bouhan*; Apud Picardos *Bois de Baine, de Beaulieu, de la Fere, de Couſſy*. Nec ſuis caret Silvis Lotharingia. *Warned, Walt, Le Bandois, Bois de Mondon, de Heyde, de S. Cenoiſt. de la Voyge, Mortaigne, Doſeyne*. In Burgundijs multæ ſunt Silvulæ, quarum nunc non occurrnnt nomina. Alias prætereo, quæ paſſim per Gallias hic ibi ſparſæ. *Arduenna*, potiſſima parteeſt in inferiore Germania ideoq; ibi deſcribenda. *Gallicam* vocat Claudianus; & *Silvam Galliæ maximam* Cæſar lib. ſexto de bello Gallico, quod olim eſſet in Gallia Belgica. Gallos vero admodum deditos religioni, atque inter primos fuiſſe qui Chriſtianam religionem amplexi ſint, & ſemper præ reliquis eam ſervaverint & coluerint, non ſolum veterum ſcripta & monimenta: ſed etiam magna Templa, aliaque religioni loca deſtinata teſtantur, quæ in urbibus, & pagis ubique magno numero conſpiciuntur. Certe in una urbe Pariſienſi lxix univerſim numerantur: inter ea maximum *Cathedrale D. Virginis*; quod jactis ab Philippo Auguſto anno 1191, fundamentis, ſerio ædificari cœptum anno .1257, D. Ludovico regnante: ex Galliæ miraculis præcipuum. Columnis cxx ſuſtinetur. Longitudo paſſuum 174, Latitudo 60: altitudo 100. Chorus lapide cinctus: hiſtorijs ex veteri novoque Teſtamento inſculptis. In ambitu habet Sacella 45 ferreis Clathris munita. Vniverſim portæ 11. In fronte tres biforæ, ſtatuis 28 Regum inſignes. Ad latera Turres viſuntur. ſeu moles verius Campanariæ, altitudine 34 cubitorum. Campana maxima, cui ab Maria Virgine cognomen, viginta viros flagitat pulſanda, ſonitus ſereno cœlo per ſeptem leucos auditur. Infinitum eſſet reliqua Templa quæ hic & alijs in locis viſuntur deſcribere. Infinitum Abbatias, Cœnobia, Monaſteria, Xenodochia, Noſocomia, Ptochodochia & Orphanotrophia. Quid vero dicam de Arcibus, quid de conſpicuis Regum Palatijs? Quid de Magnatum Equitum Ædibus pulcherrimis? Quid de alijs tam publicis quam privatis ædificijs? De his ego tacere malo, quam parum dicere. Academiæ a Mercatore enumerantur. Ex his omnibus tanquam ex multis Equis Trojanis, innumeri docti viri, Theologi, Iuriſconſulti, Medici, alij exierunt: quos uno ductu enumerare ſi conarer, maximum mihi quidem conciliarem laborem, lecturis vero tædium. Nobilitas ſane Gallica (quæ ferequentiſſima eſt) hodie tam pertinaci diligentia, ut hoc univerſim dicam, tamque adſiduo labore meliorum literarum ſtudia perſequitur, adeoque in omni diſciplinarum artiumque genere excellit, ut nuſquam terrarum magis. Videre ibi eſt ſummo loco natos illuſtribuſque ortos familijs noctes dieſque inhærere chartis, & nunquam non Muſarum ſacris operari. Sunt qui de quacumque re in medium prolata expeditiſſime poſſunt, methodo admiranda, ex tempore & abſque ulla præmeditatione per horas aliquot, non ſine audientium ſtupore diſſerere. Bibliothecæ in hoc regno variæ, cum primis Pariſijs *Regiæ Majeſtatis* & *S. Victoris*, ut alias publicas & privatas prætercam optimis rariſſimiſque cum editis, tum manuſcriptis refertas libris. Ad mores venio. Gallos acutos ingenio, & ab doctrina minime alienos eſſe, teſtantur Diodorus & Strabo. Commendat illorum in bonis litteris ſtudia nen uno in loco Symmachus: Marcus Portius Cato originum lib. 11 apud Chariſium Soſipatrum: *Pleraque Gallia*, inquit, *duas res induſtrioſiſſime perſequitur, rem militarem & argute loqui*; ne neſciamus veteres Gallos inter alias gentes Eloquentiæ gloriam reportaſſe. Et hinc Iuvenalis: *Gallia Cauſidicos docuit facunda Britannos*.

Opera publica.

Academiæ Bonarum artium.

ſtudijs celebres Viri.

Bibliothecæ.

Mores.

Ingenium ſimplex, nullaque devinctum malignitate (egregia hæc veterum Gallorum laus) tribuit illis Strabo. Pronunciat de ijs oculatus teſtis Iulianus, quod adulari neſciant: ſed libere ac ſimpliciter cum omnibus æquabilique jure vivere: Venerem Nuptiarum Deam & Bacchum letitiæ datorem conjugij proliſque, ut fabulantur Poetæ, & vini, quantum cuique libeat, potandi gratia tantum noviſſe. Quæ his alijſque talibus adverſantia nonnulli proferunt, ut convitia, & tanquam ab maligna mente manuque profecta, ſunt exaudienda. Nam quis non videt, lectis veterum ſcriptorum de Gallorum indole monimentis, factaque cum genio, qui ijſdem hodieque eſt, commiſſione, falſum eſſe quod tradit Servius, Gallos pigrioris eſſe ingenij: quod Iulius Firmicus, ſtolidos: quod Iulianus, quaſi ſui oblitus, ſtupidos, & ruſticitatem amantes; quod Polybius, doctrinę & artibus operam non dare: quod idem cum Diodoro, Athenæo & Clemente Alexandrino, infidos eſſe, crapulęque & ebrietati deditos; quod Livius Polybiuſque, molles eſſe & effœminatos: quod Mela, Auri avidos, ſuperbos, ſuperſtitioſos: quod Solinus, vaniloquos: quod denique pecuniæ inſatiabiles eſſe, Plutarchus in Pyrrho. Fatendum nihilominus multa Gallis inſtillata aliorum populorum commercio. *Nemo Gallos*, ait Florus lib. 111. cap. 10 *tantum feroces dixerit, fraudibus agunt*. Avidos Iurgiorum docet Ammianus lib. 15. Reprehendit etiam Diodorus in Gallis quandam linguæ intemperantiam, ſermone notans eos uti brevi & ſubobſcuro; multa ex animo dubia loqui, plurima ad jactantiam in ſuam laudem dicere, & ad cæterorum contemtum: minaces eſſe ac detractores, opinioneque inflatos, iactantia illa ab Strabone etiam eſt animadverſa. Atque ea Gallica oſtentatio eſt, quæ ab Cæſare lib. 7 nominatur, & multis reliquorum librorum exemplis adprobatur. Talis eſt libro 1, Helvetij Diviconis elatio, dum Helvetiorum virtutem extollit, Romanæ cladis memoriam objicit, Cæſaremque minitando, admonet, ne committat, ut is locus, ubi Romani conſtitiſſent, ex calamitate populi Romani internecione exercitus nomen caperet aut memoriam proderet. Sic Vercingetorix in concione jactat ſe unum conſilium totius Galliæ effecturum, cujus conſenſui ne orbis quidem terrarum poſſit obſiſtere. Quod ad veterum Gallorum religionem, cultumque in rebus ſacris ſervari ſolitum flocci faciendus eſt M. Tullius oratione pro M. Fonteio ſcribens, *Gallos minime ulla religione moveri*. Audiendus potius Livius; qui, etſi in cæteris ſatis huic genti iniquus, *negligentiam tamen haudquaquam religionis* adfirmat: Et Cæſar lib. 7 belli Galli. cui penitus cognita hæc natio, dicit eam *admodum deditam religionibus*. Idem Cæſar; *Deum maxime* Mercurium *colunt: hujus ſunt; plurima ſimulacra; hunc omnium inventorem artium ferunt; hunc viarum atque itinerum ducem: hunc ad quæſtum peçuniæ mercaturaſque habere vim maximam arbitrantur. Poſt hunc Apollinem & Martem, & Iovem &* Minervam *: de his eandem fere, quam reliquæ gentes habent opinionem; Apollinem morbos depellere:* M*iuervam operum atque artificiorum initia tradere; Iovem imperium cæleſtium tenere;* Martem *bella gerere*. Celtas *Iovem* colere atteſtatur Max. Tyrius, cujus ſignum altiſſima quercus. *Diniam*, eamque *Epheſinam* templum habuiſſe apud Maſſilienſes, Strabo teſtis eſt: apud Gallo-Gręcos *Dianam* cultam. Polyænus lib. 8, & Plutarchus de virtutibus mulierum commemorant. Sed & aliam coluerunt Galli *Dianam*, *Arduennæ* cognomine, quam in Arduenna Silva maxime locum habuiſſe, cultamque fuiſſe, vero eſt ſimile. *Eſum* ſive *Heſum*, *Teutatem* & *Taranem*. Deos habuiſſe Gallos, Lactantius, Lucanus & Munitius Felix referunt: ſed *Martem*, *Mercurium*, *Iovem*, hos plerique docti interpretantur. *Belenus* Gallorum Deus eſt apud Auſonium, qui *Belis* apud Herodianum in Maximinis idem fortean cum *Tibilene* Tertulliani in Apologetico, qui Græcis alijſque Apollo, putatur fuiſſe. Colebatur & apud Gallos *Abellio*, de quo monimenta extare notat in Conventis Novem populaniæ vir nobiliſſimus Ioſephus Scaliger ab Auſon. lib. 1. cap. 9. *Herculem* etiam *Ogmij* nomine coluiſſe Gallos auctor eſt Lucianus in Hercule

cule

GALLIA

cule Gallico. Galli autem veteres Deos suos in dextram conversi adorabant, Athenæo scribente. Sic Plinius lib. 28.
cap. 2. *In adorando dextram ad osculum referimus, totumque corpus circumagimus, quod in lævum fecisse Galliæ religiosum cre-*
dunt. Dijs homicidio alijsque rebus sacrificabant, Marti imprimis, teste Cæsare, qui ita; *Huic, quum prælio dimicare con-*
stituerint, ea quæ bello ceperunt, plerumque devovent quæ superaverint, animalia capta immolant, reliquasque res in unum lo-
cum conferunt, multis in civitatibus harum rerum exstructos tumulos locis consecratis conspicari licet: neque sæpe accidit, ut ne-
glecta quispiam religione, aut capta apud se occultare, aut posita tollere auderet: gravissimumque ei rei supplicium cum cruciatu
constitutum est. Eadem fere apud Diodorum Siculum legimus. *Mercurio* quoque Gallos humanas hostias cædere, Mi-
nutius Felix auctor est. *Maior ætas*, inquit Tertullianus in Apologetico, *Mercurio prosecatur*. Adeo ut satius fuisset,
quemadmodum scribit Plutarchus de superstitione, Galatis, si nullam omnino habuissent notionem Deorum, quam
Deos esse existimarent, qui hominum mactatorum cruore mulceantur, maxime solenne hoc sacrificium & Victi-
mam putantes. Hic autem hominum apud Gallos usus non in sacrificijs solum fuit, verum etiam in divinationibus.
Notat Strabo Gallos, hominis Sacris devoti tergum ense ferire solitos, exque ejus palpitatione ariolari. Apud
fortium Virorum Busta, Oraculorum captandorum caussa abnoctare solere, scriptum reliquit Tertullianus de Ani-
ma. Verbenaca herba hos etiam sortiri, & responsa præcini, commemoratur a Plinio. Nullum autem Gallis Vete-
ribus Sacrificium erat sine *Druide*, inquit Diodorus. Fuerunt *Druidæ* olim apud Gallos clari sacerdotes sicut & *Bar-*
di de quibus Lucanus.

Vos quoque qui fortes animas, belloque peremptas
Laudibus in longum Vates dimittitis ævum,
Plurima securi fudistis carmina Bardi;
Et vos Barbaricos ritus, moremque sinistrum
Sacrorum Druidæ positis repetistis ab armis
Solis nosse Deos, & cœli numina vobis
Aut solis nescire datum. Nemora alta remotis
Incolitis lucis: vobis auctoribus, umbræ
Non tacitas Erebi sedes, ditisque profundi
Pallida regna petunt: regit idem spiritus artus
Orbe alio: longæ (canitis si cognita) vitæ
Mors media est. -------- Inde ruendi
In ferrum mens prona viris animæque capaces
Mortis, & ignavum est rediture parcere vitæ.

Atque hæc de Moribus Gallorum in Sacris: nunc de eorundem ritibus in prophanis pauca subjiciamus. Gallos
ad Concilium armatos venire solitos, testatur Livius: In his (loquitur de Gallis) *nova terribilisque species visa est, quod*
Armati (ita mos gentis erat) in Concilium venerunt. Scribit Strabo id in Gallorum Concilijs usitatum fuisse, si quis o-
rantem interpellaret, progrediens Minister publicus districto gladio adjectisque minis silentium imperabat: quod si
non adquiesceret, idem iterum tertioque faciebat: denique de Sago interpellatoris tantum amputabat, ut reliquum
inutile redderetur. De ipsa porro re loquentem audiamus Cæsarem. *Gallorum*, inquit, *subita & repentina Cōsilia, in Con*
silijs capiendis mobiles, & novis plerumque rebus student. Est autem hoc Gallicæ consuetudinis, ut & Viatores etiam invitos con-
sistere, cogant, & quod quisque eorum de quaque re audierit aut cognoverit, quærat: & Mercatores in Opidis Vulgus circumsistat,
quibus ex regionibus veniant, quasque res ibi cognoverint, pronunciare cogunt: & his rumoribus atque auditionibus permoti, de
summis sæpe rebus consilia ineunt: quare e vestigio pœnitere necesse est, quum incertis rumoribus serviant, & plerique ad Volunta-
tem eorum ficta respondeant. De Celtis hoc Stobæi non negligendum: apud nos nempe gravius animadverti in eum,
qui Peregrinum, quam qui Civem occiderit: huic enim Exsilium, illi Mortem Pœnam statui. Notat idem Cæsar,
Gallos, ubi major atque inlustrior res incideret, eam clamore per Agros Regionesque mira celeritate significare
solitos: hinc alios deinde excipere, & proximis tradere. *Liberos suos*, ut idem scribit, *nisi quum adoleverint, ut munus Mi-*
litiæ sustinere possint, palam ad se redire non patiuntur Filiumque in puerili ætate in publico in conspectu Patris adsistere turpe du-
cunt. Viri quantas pecunias eodem memorāte, *ab Vxoribus Dotis nomine acceperint, tantas ex suis bonis æstimatione facta cum*
Dotibus communicant: hujus omnis Pecuniæ conjunctim ratio habetur fructusque servantur. Vter eorum vita superarit, ad
eum pars utriusque cum fructibus superiorum temporum pervenit. Viri in Vxores, sic uti in Liberos, Vitæ Necisque habent Po-
testatem Gallorum mulieres speciosas, magnitudine & robore Viris similes, facit Diodorus: fœcundas & bonas e-
ducatrices, sive ut Strabo, pariendo educandoque felices. Fuit & Gallis usitata more reliquarum Gentium Servi-
tus. *Plerique*, ait Cæs. lib. VI, *quum aut ære alieno, aut magnitudine Tributorum, aut injuria Potentiorum premuntur, sese in*
servitutem dicant Nobilibus, in hos eadem omnino sunt jura, quæ Dominis in Servos. Tractabantur tamen humanius libe-
raliusque, quam apud Romanos. Domini namque Galli suos obæratos, atque, ut Cæsar voce Gallica appellat *Am-*
bactos, honoris quodam loco circum se habebant, eorumque opera in bellis utebantur. Fictilia porro in usu habe-
bant, Diodoro teste, densa ac Floribus distincta. Cænabant sedendo omnes non in sedibus, sed in solo, superstratis
Victus.
Luporum aut Canum Pellibus (in Toris apud Strabonem.) Ministrabant eis Pueri Iuniores, ætate tenera. Iux-
ta eos Ignes fiebant, ijsque adposita visebantur Ollæ, & Verua Carnibus plena, maxime suillis, tam recentibus quam
salitis, sed & omnis generis Carnibus: plerumque vero Cibus erat cum Lacte, ut scribit Strabo. Audiamus hic
Athenæum ex Posidonio, sic fere Latine sonantem: *Celtæ fæno substrato* Libationes *propinant super ligneis mensis, a terra*
parum exstantibus. Panis & is paucus (Panem hunc Fermento leviorem eos facere, adnotat Plinius) *Cibus est. Caro*
multa elixa in aqua vel super prunis, aut in verubus assa: hanc Leonum *modo ambabus manibus Artus integros tollunt, morsu-*
que dilaniant, & si quid ægrius divellatur, exiguo id cultello præcidunt. Adponunt in Convivijs Pisces, qui Fluvijs adcolunt,
Interiorisque & Exterioris maris littoribus & eos cum Sale, Aceto & Cymino (quod etiam Potioni injiciunt) assos. Et paullo
post: *Locupletes vinum bibunt ex Italia petitum vel Massiliensium regione, & id merum, interdum Aquæ Paululum affunden-*
tes. Hactenus ille. Sed & ex fruge madida Potum ad Ebrietatem fecisse, Plin. est autor lib. XXII cap. ult. Ex Hor-
deo Potum quem *Zythum* appellabant fecisse, & alium ex aqua, in qua favum Mellis laverint: Diodorus tradit. Quod
Vestitus.
ad Vestitum, *Saga* ferebant, notante Strab, eaque densa ex Lana texebant, *Lanas* vocantes. Hujusmodi Saga scribit
Plin. lib. VIII cap. XLVIII *Scutulis* dividere Gallos instituisse. Quæ Plin. *Scutulæ*, Diodoro sunt πλινθία. Per quæ nihil
aliud illi intelligunt, Noblissimo Viro Iosepho Schaligero notante, quam quas Galli Hodie vocant, *Lausangias*, quasi
Laurangias, ab Lauri folio, quod habet Rhombi figuram. *Bracis* porro (quæ quod Gallorum essent, Tegmen barba-
rum Tacito) utebantur Galli *circum extentis*, vel *Laxis*. Loco Tunicarum apud Strabonem Vestem habent Galli Fissi-
lem manicatam usque ad pudenda & nates dimissam. Manet hodieque forma in isto Vestis genere, quod nobis vulgo
Pallatrock vel contracte *Palt-rock*. Annulis dicit uti in Digitis, nihil distinguens Diodorus, in medio tantum, Plin.
natur. hist. lib. XXXIII cap. 1. Sed de his satis, ad specialiora Galliarum pergo.

BRITANNIA: NORMANDIA.

BEAVSSE, POICTOV, BERRY.

- **BRITANNIA**
  - Inferior *habet dominia.*
    - *Grello cujus principalis locus Chasteau Andron 1738.48.22.*
    - *Le païs de Gueel.*
    - *Baignon.*
    - *Montfort.*
    - *Vannetais 17 28. 47 12.*
  - Superior *in qua sunt.*
    - *Ruban Viconté 17 13.47 41.*
    - *Pais de Brieux*
    - *Iugon 28 6.48 22.*
    - *Plerel.*
    - *Pontigny*
    - *S. Iulian de Vouantes,*
    - *Auseuy.*
    - *Lamballe 17 54.48 21.*
    - *S. Malo.*
    - *Iocelin.*
    - *Redon.*
    - *Renes.*
    - *Clisson sub quo comprehenduntur, Pais de Rhez. Clissonois, & Chantaussy.*
    - *Montcontour.*
    - *Dinan.*
    - *Malestroit.*
    - *S. Aulbin 19 6.48 0*
    - *Nantes.*

Status Ecclesiasticus Britanniæ,

Archiepiscopus *Dolensis in Dol. Hos sub se habet Episcopos: Nannetensem Nantes Venetensem Vannes, Briocensem S. Brieu, in his tribus Gallice & Britannice loquuntur.*

Carisopitensem Corneuaille 17 23.48 22. Leonensem S. Pol de Leon, Trecorensem Treguir. In quibus Britannica tantum lingua, quam vocant Breton Bretonant in usu est, quam veterem Troianorum linguam esse putant.

Maclouiensem S. Malo, & Redonensem Renes. In his, ac Dolensi Gallice tantum loquuntur.

- **NORMANDIA.**
  - Superior in *qua sunt.*
    - Duces.
      - *Alençon.*
      - *Aumalle 22 29. 49 50.*
      - *Longueville.*
    - Comites.
      - *Eu partim, nam pars in Francia est.*
      - *Harcourt,*
      - *Eureux.*
      - *Tancarville 21 26. 47 22.*
      - *Maulevrier.*
      - *Mortain 19 34.48 39.*
      - *Montgommery.*
    - Vulx *in dimidia parte in qua est Gisors villa capitalis, Comit. & Balliage. 22 59.47 8.*
    - Baroniæ *L'aigle 21 50.48 47.*
  - Inferior in *qua sunt.*
    - *Pais de Caux 22 0. 49 39.*
    - *Pais de Bessin 20 20.49 6.*
    - *Constantin, Metrop. Constance.*
    - *Hovivet.*
    - *Royaume de Yvetot 21 51.49 36.*
    - *Le Vaulx de Vire.*

Status Ecclesiasticus Normandiæ

Archiepiscopus *Rothomagensis Roan, cui subsunt Episco. Sagiensis Sees 21 16.48 42. Constanciensis Constance, Lexoviensis Lisieux 20 10.47 4. Abrincensis, Auranches, Baiocensis Baieux, Ebroicensis Eureux.*

- **BEAVSSE** *triplex est.*
  - Haulte Beausse *in qua sunt.*
    - Chartrain, *Chartres Duc* & Comit. *in quo sunt*
      - Comit *Dreux.*
      - Comit. *Montfort.*
    - Aniou *Duc. & sub illo Maine* Comit.
    - Perche Comit. *in quo*
      - *Perche Gouet cujus principale opidum Nogent le Rotrou.*
      - Haulte *Perche in quo Mortaigne opidum principale.*
  - Basse Beausse *in qua sunt*
    - *Pais d'Orleans, Sologne, & Lorris 23 26.47 56.*
  - Moyēne Beausse *in qua sunt*
    - Comit. *Blois sub quo Dunois* Comit. *cujus præcipuum opidum* Chasteaudun, *&* Comit. *de Tonoire.*
    - *Vendosme* Comit.
    - *Touraine Duc.*

Status Ecclesiasticus in Beausse.

Archiepisc. *Turonensis, Tours habet sub se* Cenomannensem, *Le Mans, & Andegavensem Angiers.*
Episcopus Carnotensis Chartres *subest Senonensi in* Campania, *& item Aurelianensis.*
POICTOV & BERRY *peculiaribus tabulis latius declarabuntur.*

Hæc pro magna parte collegi ex Itinerario Gallico intitulato La Guide des Chemins *de France.*

Medius Meridianus 19.0. reliqui ad hunc inclinantur ratione 46 40. & 49 0. Parallelorum.

Britannia, Normannia, Belsia.

BRITANNIA, vulgo *Bretaigne*, nomen, jura, leges, incolas a Britannis, quos nunc Anglos, dicimus sortita est, qui sedibus ab Saxonibus pulsi in ea consederunt, Vortigerno regnante, a quo evocati ad defensionem adversus Scotos fuerant. Fieri etiam potest ut ante id tempus in hac Galliæ parte Britannorum fuerint coloniæ, quæ tunc auctæ exulibus Britannis, quam vim domi passi fuerant, Aremoricis (nam hi quondam insederunt hæc loca) intulerunt. Scaliger in urbibus:

> *Vicit Aremoricas animosa Britannia gentes,*
> *Et dedit imposito nomina prisca jugo.*

BRITANNIA
&
NORMANDIA
cum confinib.
regionibus
Angliæ pars
Picardiæ pars
MARE BRITANNICVM vulgo
het Caniel à Belgicis
nautis dicitur
OCEANVS AQVITANICVS
BRETAGNE
FRANCE
Maine

Situs. *Soli fertilitas.* *Imperium Majorum.*

Vnde & olim *Armorica* fuit appellata: præcipue qua ad Mare vergit ubi nunc Inferior est Britannia. *Ar-mor* enim veteribus Britannis nihil aliud, quam *ad Mare* vel *supra Mare*, teste Camdeno. Ad Orientem Normannos habet, Cenomanos & Andegavenses confinales: ad Meridiem Pictones: reliqua latera claudit Mare Britannicum. In altum ultra reliquas Provincias omnes procurrit, peninsulę instar, unde nō inconcinne *Cornu Galliæ* vocatur, Soleæ ferreę speciem referre dicitur, cujus exterior pars subrotunda Mare: interior vero concava, respicit Mediterranea. Longitudo ejus sex dierum est itineris, trium autem Latitudo. Regio est amœnissima & fertilissima. Pratis abundat & Erycetis, ex quibus gratum Pecori Pabulum. Venas Fodinasque habet Argenti, Ferri, Plumbi. Britanni autem in tantam repente potentiam excreverunt, ut Gothis quo minus Galliam totam occuparent obstaculo fuerint. Certe Riothimus istorum Rex XII millia Britannorum contra Gothos in auxilium Romanorum eduxit, ut author est Iornandes. Pręlio quoque adversus Attilam interfuisse testis est Callimachus. Est & illud grave argumentum Britannorum potentiæ, quod Reges Galliæ totam hanc oram de qua superanda desperabant, Normannis, ut pote bello magis adsuetis olim vincendam depopulandamque concesserint. Nec caruit consilium eventu; Norico enim ense Britannica contusa est ferocia. Paruit igitur Normannis quæ antea Regi Galliæ paruerat. Postea proprios habuit Duces. Vltimus eorum fuit Franciscus, qui anno CIↃ CCCCXC, vita functus, unicam Filiam Britanniæ hæredem reliquit. Hæc Maximiliano Archiduci Austriæ Romanorum Regi desponsa, quum per Franciam deducenda esset, rapta est a Carolo octavo, qui eam sibi matrimonio conjunxit. Ex eo Britannia Franciæ adnexa fuit. Ea hodie duplex est *Superior* & *Inferior*,

Vrbes.

Illa Ligeri vicinior, hæc Anglię, diciturq; alio nomine *Ripiensis*. Superioris Metropolis est *Vrbs Nannetica*, vulgo *Nantes*. Ptol. *Κονδιούικνον Nannetum*, ut censet Iosephus Scaliger, Cognatus, & alij. Sedes fuit olim Britanniæ Ducum, Comitatus habens titulum, Ducisq; Primogenito abscribi solita: ad Ligerim duosq; alios Fluviolos sita, loco peropportuno, haud procul mari: Episcopalis statio, ut & quatuor quæ sequuntur. *Vrbs Redonica*, vernacule *Renes*: *Κονδάτε Redonum* Ptolemæo: *Condate* Antonino. *Dolum*, Opidum nunc, olim Arx: vulgo *Dol* vel *Doul*: *Fanum Briocense*, vulgo *S. Brieu*, Opidum non ignobile. Rupes ibi excelsa tutam præbet navibus stationem: in ea Arx urbi protegendæ excitata *Fanum S. Machlovij*, vernacule *S. Malo*: *Dinan* Opidum pulchritudinis eximiæ, in delicijs aliquando Britanniæ Ducibus. Sunt & Britanniæ Superioris alia Opida *Rieulx*, *Chasteau-briant*, *Lāballū*, *Vitray*, *Iugon*, *S. Aulbin du Cormier*: *Mōtcontour*, *Plerel*, *Iocelin*, *Malestroit*, *Pontigni*, *S. Iulian*, *Encenis*. In Inferiore urbes & Opida celebriora: *Venetia* hodie *Vannes* *S. Pauli Fanum*, *S. Paul de Leon*. *Tricoriense Opidum*, vulgo *Triguier*. *Blabia* nunc *Blavet*. *Morlaye*, *Quimpelray*, *Conquerneaux*. *Quimpercorentin*, *S. Regnaut des bois*: & alia.

Flumina. *Mare.* *Portus.* *Mores*

Flumina Britanniæ sunt *Ligeris*, *Rausa*, *Ella*, & alia. Mare commercijs aptissimum est: unde Sal extrahunt adcolæ, quod ab Sole induratum Conregionalibus vendunt. Præter autem superiores urbes & Opida, commodissimos etiam Portus præstant *Brest*, *Ancrayum*, *Hanebontum*, *Pontsecrot*, ubi magna Ostrearum copia legitur. Incolę non omnes eadem animi alacritate, non omnes eadem comitate: plerique tamen cauti lucrique cupidi: gravissima negotia ad pocula tractare soliti.

Normannia unde dicta.

Normannia sic dicta a Populis Septemtrionalibus. *Nort* enim, Idiomate Germanico, *Septemtrionalis Orbis terrarum plaga*: *Man Vir*: *Normannia*, Terra Franciæ viris eo ab Septemtrionali ora vel Arctoo orbe ex Dania Norvegiaq; profectis ad habitandum data. Notæ sunt *Normannorum* in Germaniam Galliamq; excursiones. *Normannia* autem ad Occidentem Crenone fluvio a Britannia secernitur, a Septemtrione Oceano terminatur, a Meridie Cenomannis: ad Orientem vero habet Franciam proprie dictam, (in qua est Lutetia) a qua Flumine *Epta* distinguitur. Itaq; tota non pertinet ad Galliam Lugdunensem, sed aliqua ejus pars ad Belgicam spectat. Eam sexto vix die expeditus pertranseat

Soli fertilitas. *Imperium. Majorum*

Regio fertilissima, Frumenti admodum ferax, Pomis atque Piris adeo referta, ut hinc potum gens sibi adfatim exprimat, & ad exteros copiose fructus exportet. Estque Pecoris magna copia. *Rollo* Normanus atrocissima excursione in pleraq; Galliarum littoralia, & inde porro in loca mediterranea & penitissima: ad tātam redegit necessitatē Carolum Simplicem Francorum Regem, ut Rolloni, ad Christianam pietatem invitato, filiam *Gillam* dederit uxorem, totamque dotis nomine *West-richam*, & qui super Ligerim Britannos, primusque hic factus est Dux Normanniæ.

Vrbes.

Vrbs primaria est *Rotomagum* vulgo *Rouen*: Ptolemæo, ut sentit Vir Nobilissimus Iosephus Scaliger. *Ῥατόμαγος ἐνελλοκασίων*: Alijs alia mens est. *Rotomagum* apud Antoninum inter Iuliobonam & Lutetiam. Fluvijs adsidet, ad Meridiem quidem *Sequanæ*, maximarum navium (unde ingens Mercaturæ commoditas) capaci; ad Orientem minoribus *Rubeco* & *Aubetta*: ad Septemtrionem latissimos pratorum habet Campos, Montesq; præcelsos. Sequana pōte stratus est ingeniosi artificij structuræq; siquid in Gallijs aliud, admirabilis; lapide quadrato, validis columnis, pulchris arcubus, qui tredecim numero: altitudinis latitudinisque insignis. Estque Vrbs hæc Archiepiscopatu & Parlamento celebris. Sunt pręterea *Aurenches*, *Evreux*, *Baieux*, *Sais*, *Constances*, *Lisieux*, *Alençon*, *Aumale*, *Longueville*, *Eu*, *Harcourt*, *Tancarville*, *Malevrier*, *Mortain*, *Mongommery*, *Thorigni*, *Gisors*, &c. Normannia quibusdam statuitur duplex *Superior* & *Inferior*. *Superior*, *la Haulte Normandie*, continet (præter Ducatus Comitatusq; præscriptos) illam Regionis portionem, quæ vulgo *Vesquecin*, alijs *Vulx* & *Vulxin* cognomine *le Normand*. *Inferior*, *La Basse Normandie*, in minores distrahitur Partes, quæ vernacule *Caulx*, *Bessin*, *Constantin*. Gens omnis suapte natura callida, nullis exteris legibus

Vulgi Mores.

obnoxia: Moribus suis & consuetudine, quam pertinacissime tuetur, vivit. Doli quidem & litis ad prime gnara; alioqui doctrinæ & religioni dedita.

Belsia. *Soli fertilitas.* *Superior. Belsia.* *Situs.* *Vrbes.* *Media. Belsia.* *Situs* *Soli fertilitas.* *Opida.* *Inferior.* *Soli fertilitas.* *Vrbes.*

Belsia vulgo *La Beause*. Regio siccitate aquarumque laborans penuria: fertilis nihilominus, & frumenti valde ferax. Ea triplex est *Superior*, *Media*, *Inferior*, *Superior*, *La haulte Beausse* initium capit ab Vico, qui vulgo *Ablys* indigetatur, petens porro Carnutum agros & ulteriora. Concensentur illi *Carnutum* Regio *Ducatus Andegavensis*, *Comitatus Perchensis*. *Carnutum Territorium* vulgo le *Pais Chartrain*, adhæret hinc Perchensi Comitatui, inde Ducatui Aurelianensi. Carnuticum solum nulli reliquæ Galliæ parti fertilitate vel amœnitate cedit: omni generi Frumenti, Fructuum, Pecoris abundans. Vino non destitutum. Primarium Opidum C*arnutum* audit *Αὔτρικον* Ptol. nunc C*hartres* Opidum hodie non postremi loci. *Carnutum Territorio* solitus est adcenseri C*omitatus Druidensis* & *Montfortius*. Sunt hic Opida *Dreux* & *Montfortium*. *Ducatus Andegavensis*, *La Duché d' Aniou* peculiarem tabulam habet. C*omitatus Perchensis* dividitur iu duas partes, de quibus Mercator. Sequitur *Media*, cui tribui solitum quicquid est, inde quidem ad utramque Ligeris ripam ab *Ratomago*, *Vendomium* usque: hinc autem in dextra ejusdem Ligeris ripa quicquid Castelloduno porrigitur Blesas & Turonensium ad usque agros. Reliquas fertilitate sua Belsias superat. Hujus Comitatus, & ducatum habet Mercator. *Inferior* Belsia restat. Ea Campestris omnino & plana: Frumenti valde ferax, totius Galliæ horreum: porrecta inter Episcopatus Aurelianensem & Carnutensem opido Stampensi procurrit, versus Orientem quidem ad Senones usque, versus Meridiem ad Pōtem Aurelianensem. In ea est *Aurelia* vulgo *Orleans* sita ad Ligerim. Hæc *Genabum* Cæsari: *Aurelianensis Vrbs* legitur apud Sidonium, *Aureliana Civitas* apud Iordanem de Rebus Geticis. Ducatus titulo est nobilitata, atque ornatus Academia. Sunt & *Lorriacum*, *Romerantin*, & alia Opida.

LEMOVICIUM.

Regio. Nomina & unde ducta. Situs.

Appellationem nomenque traxit *Lemovicium*, ab urbe primaria *Lemovico.* Hujus autem nomen unde ductum sit, ignoratur. Nonnulli ad *Lemovicem* gentis conditorem referunt. Vulgo *Pais ou comté de Limosin*, Ei ad Septemtrionem & Aquilonem adjacent Bituricenses : ad Ortum Borbonij : ad Meridiem & Vulturnum Arverni : ad Africum & Occidentem Petrocorij : ad Caurum denique Pictones. Vlmus visitur, grandioris ætatis, inter Vicum, cui ab *Nova domo* nomen, *La Maison Nevfve*, & Argentonium, Bituricense opidum, Septemtrionem versus, quæ quatuor ditionum regit fines, Bituricensium, Borboniorum, Arvernorum & Lemovicum, adeo ut aliquando quatuor horum Populorum Principes dicantur hic sermones conseruisse, quique in suo Territorio. Terra non ejusdem ubique indolis : universim sterilior, producens tamen omnis generis Fruges, cum primis Siliginem, Hordeum, Panicum : Castaneas item, Rapas, Vinum, sed ignobilius, quod tamen in Inferiore Lemovicio generosius. *Lemovicis* (sic enim veteres Incolas nominat Plinius, qui λεμοβίκες Straboni ; Ptolemæo λιμβικοι forte, λιμοβικοι, hodie *Limosins*, Notitiæ Provinciarum Galliæ *Civitas Lemovicum* : quidam Indigenas esse volunt & Aborigines, eorumque Conditorem faciunt *Lemovicem*, ab Gomoritis oriundum, ut sentiunt nonnulli. Alij sanguine magni illius Herculis Lybici cretum autumant: qui cum in Hispanias penetrasset, Montes[illegible] Pyrenæos trascendisset aliquantulū in Gallijs egit. Hoc huic Provinciæ præ alijs Galliæ peculiare est. quod cum Scriptores, alias Galliæ Provincias tantum nominent, Civitatum autem unde populi dicti sunt nullam faciant mentionem. hic contrarium accidit; Nam Cæsar *Lemovicum* & eorum civitatis mētionem facit, eosque scribit inter primos fuisse, qui se ei tradiderunt: pacis namque amantes & discordiæ inimici erant. Postquam autem cum Cæsare fœdus inijsset Lemovices Principi paruerunt qui foedere conjunctus erat Romanis, quibus subditi fuere, donec Gothi illos expulissent, totamq; occupassent Aquitaniam. Scribuntur inde Franci. Gothis exturbatis, Lemovicibus dedisse Gubernatores. Leguntur & constituti ipsis Comites & Duces; hi quidem gerendo Bello, illi vero Iustitiæ administrandæ.

Soli qualitas. *Imperium Majorum.* *Vrbes.*

Lemovicium plerique duplex statuunt, *Superius* & *Inferius*. *Le haut & bas Limosin*. *Superius* (proprie *Limosin*) Inferiore planius Metropolin habet *Lemovicum.* Sic A. Hirtio vocari censent multi lib. VIII de Bello Gallico, quæ hodie *Limoges*. *Limonum* legit Fulvius Vrsinus, fretus Veterum Codicum auctoritate. Ρ'ατίαςον Ptolemæo dicitur in Gallia Aquitanica, ut ad Merulam scribens arbitratur Iosephus Scaliger; consentiente ipsi Villanovano : *Ratiastum* tamen *Raiz* esse putat Bertrandus, ob similitudinem nominis. Quidquid sit, Vrbs est ad Vigennam, partim in Valle, partim in Monticuli sita fastigio; Arce murisq, bene munita: Aquis abundat, quas limpidus fons, qui in superiori urbis parte est, suppeditat. Vrbs hæc ipsissima Diligentiæ Officina, Desidiæ Ergastulum. Castitas hic Feminis in pretio, & Misericordia. Episcopatus gaudet dignitate. Alia hic Opida, quæ vernacule *La Soubsterraine*, *Le Boisson*, *Barat*, *Dorat*, *Consoulat*, & cetera brevitati studens prætereo. Inter ea *Chassusio* famam conciliant annuæ Pecudum Equorumque Nundinæ, D Georgij Festo. Sunt & hic Abbatiæ, inter quas *Grandimons*, caput Ordinis *Grandimontensis*, item *Fanum D. Leonardi*, *S. Lenard*, magni nominis, inter Lemovicum & Felletinum. *Inferius* Superiore montosius, dicitur proprie *La Marche de Limosin*, Limitaneum Arvernis & Petrocorijs. Primaria ibi Vrbs *Tutela*, *Tulla*, vulgo *Tulle*, in aspero montosoque collocata Territorio : Sedes non Baillivatus solum, sed & Episcopatus novi, ex Monasterio deminuti. *Tutelensem* Latini nominant. Est ibidem *Vsarcha*, *Vsarche*, Opidum non inamœnum, grati aeris, ad flumen Vezeram, quod expugnari non posse fama jactitat. Proverbium sane fertur, *Cui Vsarchæ est Domus, Arcem eum possidere in Lemovicum ditione.* Non silent Virtutem Civium Historiæ, quibus narrantur Anglis, per totam Aquitaniam triumphos agentibus, restitisse, suoque Principi Francorum Regi fideles summa constantia perstitisse. *Briva*, opidum in læta fertilique planicie situm, silvis obsitum, Vinetis non destitutum. Sedes est Seneschalli. Quomdam ditionis fuisse perhibetur Petrocoriorum, sed, volente Carolo VI Francorum Rege, Lemovicibus accessisse. Sunt & alia *Treignacum*, *Donzenacum*, *Alassacum*, *Bellus-locus*, *Meissacum*, *Vssetum*, *Bello montium.*

Familiæ Nobiles. *Mores.*

Familiæ in Regione inlustres, in Superiore quidem, quæ vulgo *Pierre-Bussiere*, *Chasteau neuf*, *Carsic*, quæ Vicecomitatus honore fulget, *Roche-Chouart* cui inter antiquissimas Aquitaniæ locus, *Maygnac*, & aliæ. In inferiore *Pampadoura*, *Aumontia*, *Roffignaca*, *San-Iala*, *Gemma*, & aliæ infinitæ. Incolæ Lemovicij cibi potusque sunt ἁπλῶς parcissimi, parvo contenti, lautitiarumque osores panis tamen helluones, ut Proverbio locum dederint, *Lemovix Panis Helluo.* Vini usum Pagi fere ignorant. Industrij sunt, ingeniosi, cauti catique, non præcipites : egregie sibi suisque rebus consulentes. Vulgus tenax, domique sordidius; Nobilitas magnifica, altioris animi, liberalis. Ad provectissimam plerique perveniunt ætatem. Sunt qui in Familia sua vident Abnepotes. Dicuntur Cognati inter se, ne soluti quidem per Pontificem ab Iure communi, Matrimonia contrahere, Bonaque non partiri. Scribit Belleforestius vidisse se Familias, quibus centum cognatione per Nuptias juncti simul vivebant, ut Collegia quædam agnoscere quis posset.

Addam hic Coronidis loco de origine Lemovicum Ioannes Puncteius canit.

Ecce Lemoviculæ Sedes gratissima genti,
Quæ gradibus novies quinis semisseque lata
Prospectum tollens gelidas assurgit ad Arctos,
Longa sub Occiduum nascenti rb Sydere tendit,
Et ferit Arvernas Eoo ab lumine cautes,
Stagnosis quoque Biturigum contermina campis.
Sed qua Phœbus Equis mergente sub æquore tingit,
Angolmum & partem prospectat Pictonis Arvi,
Ceu dat Bituriges spectare & Pictonas Vrsa,
Petragoris media quam Sol conjungit ab Arce.
Cum quibus est illi morum percrebrior usus,
Vicinis quam cum reliquis. Aquitanica tellus

TOTIUS LEMOVICI ET Confinium provinciarum quantum ad diœcesin Lemovicensen spectant.
NOVISSIMA & FIDISSIMA DESCRIPTIO.
Aut. Jo. Fayano M.L.
Petrus Kærius cælavit.
BERRY
MARCHE
LYMOSIN
BOURBONNOYS
POICTOU
ENGOUMOIS
PERIGORT
AUVERGNE
PLAN DE LA VILLE DE LYMOGES.
LECTORI IO. BELBRAEUS.
Cui non doctrinæ finis, non terminus ullus,
Huic facile est fines scribere Lemovicum
Quin ut particulam figuras scribere Terræ
Sydera sic potuit cuncta notare manu.
NOBILISSIMO & ILLUSTRISSIMO ANNETO DE LEVI DUCI de Vantadour, Franciæ Pari, et Provinciæ Lemovicensis Moderatori Prudentissimo J. Fayanus Medic. S.P.D.
Miliaria Gallica communia
Miliaria Germanica communia

LEMOVICIVM

Hanc habet, hanc nulli morum bonitate ſecundam,
Irrorat ſuperas ſinuoſis fluxibus oras
Montibus emanans Mile Vaccis alma Vienna,
(Vignanam Indigenæ patrio ſermone profantur)
Inde Lemovicium præceps defertur in urbem,
Partem urbis vallis, ceu partem clivus adornat
Qua patet inſignis, divorum Gloria, templi
cultus honos, Stephanoque pio concredita ſedes.

Samothea fama eſt Gallos de ſtirpé Gomeri
Hoc tenuiſſe Solum, Nohemi quo tempore proles
In varias hominum diſperſerit agmina plagas,
Hinc Aboriginibus Populum conſtare catervis.
Nulla Lemovicium quem ſors mutare coegit
Nomen adhuc, Phrygios niſi vis migraſſe colonos
Sedibus Alverno & Rectore Limovice terras.
Incoluiſſe novas, patriæ queis damna levarent.
Frugibus at mirum ſterilis, ſive ubere gleba
Et tumido nullo fluvij penetrabilis alveo,

Affluxu quam viſa hominum florere frequenti
Quam ſit & omne genus promendis mercibus apta.
Terra potens armis, Anglis impervia quomdam.
Francorum expertis celeres ſuper ardua vires.
Vrbs tamen hæc bello Viſigothûm obſeſſa ſiniſtro
Quos Scythica quomdam Gallos deduxerat ora,
Pondera ſuſtollens cladis, tendebat ad altum.
Nec preſſa oppreſſa eſt, Anglûm furialibus auſis.

Tranſactis decies ſex commémoratur ab annis
Inventas muro ſublapſo ædiſque ruina
Reliquias ævi dantes miracula priſci
Illa Senatorum effigies ſtatuaſque ferebant,
Mercuriumque Scopæ fuſum ſive arte Perilli,
Argentum ambæſos ſtatuæ decorabat ocellos,
Hinc, propter muros memoranda figura Leænæ
Viſitur, unde Auſtri terris ſpiramina torquent,
Quæ pedibus geminos uncis implexa catellos
Hæc tria metra tenet baſi ſubſcripta rotunda.

ALMA LEÆNA DVCES SÆVOS PARIT ATQVE CORONAT.
OPPRIMIT HANC NATVS VAIFER MALESANVS ALVMNAM,
SED PRESSVS GRAVITATE LVIT SVB PONDERE POENAS.

SANTONIA.

Vulgo

LE PAYS DE XAINTONGE.

STATVS ECCLESIASTICVS.

Santonia unum Episcopatum habet, videlicet Xantonensem, Saintogne.

Regio. Vnde dicta. Situs. SANTONIA, (vulgo le Pays de *Xaintonge*, ou *Xaintongeois*) Guiennæ Seneschallia, a veteribus Incolis *Santonibus* dicta, habet ad Septemtrionem Pictones, ad Orientem Eculismenses & Petrocorios; ad Meridiem Garumnam, ad Occidentem Oceanum, ubi sunt Insulę Oleronis, vulgo *les Isles d'Oleron*, in quibus Cuniculorum ac Leporum magna multitudo. Olim latiores Santonibus fuisse terminos, non obscure colligitur ex Auctore Ephemeridum de Bello Gallico; qui scribit eos non longe ab Tolosatium finibus abesse; illisque in magno illo contra Cæsarem bello, Concilium Principum Gallorum XII. millia hominum imperasse, quum octo tantum millia Pictonibus, Lemovicibus decem fuerint imperata. *Soli fertilitas.* *Santonum* vero Regio Tritico & Vino abundat, estque melioribus Galliæ regionibus accensenda, adeo ut merces suas Hispanis, Anglis, aliarumque Provinciarum Incolis subministret. Sedes hic quondam habuerunt *Santones*. Novit eos, cum alijs, Cæsar lib. I. de Bello Gallico; in cujus nonnullis Codicibus eduntur *Xantones* : *Santoni* eidem lib. II; item *Santonæ* lib. III. de Bello Civili, nisi mendum subsit. Σάντονοι Straboni : Σάτωνες Ptolemæo, pro Σάντωνες, ut scribuntur Stephano. *Santones Liberos* tradit Plinius cap. XIX. Σαντονεία Galeno, *Santonicam herbam* nomen inde sortiri scribenti. *Saintonge* vel *Xantoigne* hodie. *Civitas Santonum* in Notitia Provinciarum Galliæ, *l'Evesché de Sainctes*. Ab *Santonibus Oceanus Santonicus*, Tibullo lib. I. Eleg. VII; *Santonicum Salum*, Ausonio Epistola XIII; Σαντονικοὶ κόλποι eidem Epistola XV; *Santonicum Absynthium*, Plinio; *Santonica Herba*, Columellæ lib. VI; *Santonica Virga* Martiali lib. V. Epigram. XCVI, cui & *Santonicus Rufus* Epigram. ejusdem libri XC. *Santonius Cucullus*, Iuvenali Satyra III. qui *Bardocucullus* Martiali lib. XIV. festivo in Epigrammate, cum inquit:

> *Gallia Santonico vestit te Bardocucullo*
> *Dimidiasque nates Gallica palla tegit.*

Urbes. De antiquis Incolis hactenus. Vrbs hujus Regionis primaria est ea quæ vernacule dicitur *Saintes*, terminatione plurali; ut reliqua fere, quæ Gallis in S. desinunt; cujus classis sunt *Paris*, *Reims*, & similia. Hæc a veteribus Gallis condita est, nec dubium, quin *Mediolanium* sit *Xantonum* vel *Santonum* : *Mediolanum Santonum*, Antonino, itinere a Burdigala Augustodunum : *Mediolanum Saneon*, corrupte in itineraria Tabula : Μεδιολάνιον Straboni & Ptolemæo: Μεδιόλανον Stephano. Quid ni? Antiquitatem ejus testantur varia. Primo multæ priscorum Mœnium adhuc manentes hic ibi particulæ : deinde nobiles extra mœnia versus Occidentem Amphitheatri, Petrocoriensi quam Burdigalensi similioris, reliquiæ; Tertio in Ponte Carantoni, urbem præter fluentis, antiquæ Structuræ cum inscriptione duplici Arcus, in cujus uno latere scripta leguntur hæc verba CÆSARI NEP. DIVI IVLII PONTIFICI AVGVRI. In altero sunt etiamnum aliquot literæ, pene deletæ ex quibus nihil potest colligi: Postremo non exigua, qua Mediolanio Iter Angeriacum ducit, Aquæductus Rudera. Urbs etiam *Santonus* appellatur Ausonio Epistola XXIII, & Lucano, ni fallor, lib. I. *Santones* item eidem Ausonio Epistola XIV; & XVIII; ut & forte Tacito lib. V Histor. August. Sidonioque Apollinari lib VIII Epist. VI. Ab hoc *Mediolano* nomen ei fuisse impositum, quod Galli, ut testatur T. Livius, in Agro Insubrum condiderunt, per est vero simile, ne dicam, ut Casaubono adsentiar, certum. Hujus Urbis Agrum si diligentius inspexisset Strabo, pro arenoso & sterili, præpinguem frugumque omnium feracissimum dixisset. Urbs sita est ad fertilem fluvium Carantonum (Charente vulgo) qui in loco vulgo dicto *Charemac*, inter Opida Lemovicum, *Limoges*, & Inculismam *Angoulesme*, oritur. Episcopalis est Civitas, cujus Præsules Belleforestius numerat LXIII. S. Eutropius primus fuit a S. Clemente eo missus. Hic postquam hunc populũ ad Fidem Evangelicam convertisset, sub Imperatore Domitiano martyrium passus : & postremus nominatus a Belleforestio *Tristamus Bisetus*, *Tristand de Biset*. Est in hac Urbe Monasterium Monialium D. Virginis fundatum a Godefrido Santonię Comite, ejusque Conjuge Agnete anno CIↃ XLVII. Trigesimus Santonię Episcopus dictus *Petrus Consoulantius* Domum Episcopi ædificandam curavit, anno CIↃCII, atque muros Ecclesiæ Cathedralis reparari jussit. Mediolanium, vel ut quidam Latine scribentes vocant, Santoniam sequitur *Rupella*, vernacule *La Rochelle*. Hæc videtur ex Ptolemæi descriptione esse Σαντόνων ἄκρον, *Promontorium Santonum*, quod tamen *Blaye* Villanovano, qui *Santonum Portum* interpretatur. Sita est hæc Urbs in Agro totius Galliæ fertilissimo ad Sinum Maris, bis quotidie accessum & recessum Maris accipiens. Urbs non antiqua, ab Franciæ Regibus exstructa ob Portus commoditatem, utque Piratarum insultus retunderent qui oram Armoricam universam vastabant. Portus commoditas tanta est, ut cives cum omnibus Europa nationibus commercium habere possint, terra marique bellum gerere adversus hostes. Nam multarum navium capax est, & illas educendi atque introducendi maximam habet oportunitatem. Estque ibi fidissima Navium statio. Viribus humanis inexpugnalibus creditur. Nulli sane cedit. Meridionale fere latus insignis Oceani Sinus: adversum Paludes locaque uliginosa (quæ conficiendo Sali non inidonea, *Salantes* vulgo dicuntur) muniunt : reliqua Muri, Foveæ, Turres, validaque Propugnacula, quibus omnibus sua sunt cognomina, mirandum in modum firmant: ut Tormentis bellicis nullus fere sit ad eam aditus. Libera Civitas, quamque multis & magnis Immunitatibus atque Privilegijs ornarunt retro Principes: cum alijs, quæ rei maritimæ faciunt promovendæ, tum quod Cives ex suo Corpore Majorem Scabinosque legant, qui Urbis Politiæ præsunt; quod nullam Peregrinorum gubernationem admittere cogantur, quod nullis Militum Pręsidijs divexentur: quod denique Arcis ab suis Pomerijs arcendæ jus habeant: quorum pleraque consequuti anno CIↃCCCLXII, quum exturbato Anglorum præsidio, se Francorum Regi Carolo V submitterent. Sustinuit Rupella gravem obsidionem anno CIↃ IↃ LXXIII ab Henrico Valesio Andegavensium Duce, qui Rex postea Poloniæ Franciæque, de qua nulli non Historiographi. In hac obsidione obsidentes fulminibus & fragoribus Tormentorum terra marique usi sunt : oppugnationibus furiosis, bombardarum procellis, scalarum applicationibus, propugnaculorum ruina, cuniculis : omnibus denique machinationibus quæ in valida ac pertinacissima obsidione instrui possunt. Atque ex parte obsessorum, videre erat viros, mulieres, pueros magna animorum confidentia sustinere furiosos oppugnantium insultus, reparare magna constantia & alacritate mœnium ruinas, deturbare primos

ascendentes,

CARTE DV PAIS DE XAINTONGE
Amstelodami. Excusum apud Iudocum et Henricum Hondium.
SCALA LEVCARVM
SEPTENTRION
OCCIDENT
ORIENT
LVSSON NOIS
PAIS D' AVL NIS
OCEANUS AQVI TANI CUS
PAR TIE DV POITOV
X A IN TOG NE
MARES SALANT
BROVAGE
Marepnois
OLERON
AN GOV MOIS
Angoulesme
Iarnac
Pons
La Rochelle

ascendentes, hostem Intra suas munitiones repellere, cum persequi : dimicare denique eventu vario, sed ut plurimum prospero, quotidianis eruptionibus fatigare obsidentes : denique subsistere post novem oppugnationes, in quibus quamvis oppugnantes acerrime depugnarent, semper pedem magna cum sua jactura referre coacti sunt. Tandem Legati Poloniæ xv Iunij venientes ut Henricum Ducem Andegavensem secum ducerent, quem Regni Ordines in Regem elegerant : Deus hoc medio usus est ut in libertatem Rupellam assereret jam exhaustam annona, munitionibus bellicis, & aliquot millibus hominum, ac Rex per articulos pacis solenni Edicto Regio confirmatos concedebat ut Rupella, Montalbanum, Nemausum, aliæque Civitates quæ sese defenderant, liberum & integrum suæ Religionis haberent exercitium. Talem exitum habuit ista gravis obsidio, quæ per menses fere septem duravit. In qua amplius viginti millia hominum periere in conflictibus, velitationibus, eruptionibus, oppugnationibus, ex vulneribus, fame, morbis. Rupellæ Sedes Præsidialis constans Senatoribus alijsque Ius dicentibus. Reliquæ Santonum Urbes & Opida vulgo nominantur *S. Iean d'Angely*, *Ponts* ou *Pont l'Oubleze*, *Blaye*, *Taillebourg*, *Borbesieux*, *Brouage* : *Iosac. S. Iean d'Angely*, *Angeliacum*, alijs *S. Ioannes de Angeria*, Vrbs satis recens, tametsi sit ex præcipuis, maximisque totius Santoniæ. Vrbi nomen dedit Abbatia in honorem S. Ioannis eo loci fundata: cujus fundatio in Regnum Regis Pipini incidit, qui domicilium suum habebat in Palatio Angeriensi in qua voce unius duntaxat literę mutationem ex Angeri in Angeli videmus) juxta fluvium vulgo *Boutonne*, & in agro Alnisiensi. Accesserant huc Monachi nonnulli e Terra Sancta, qui attulerunt in eum locum (sic perhibent) caput Ioannis Baptistæ, quorum adventu Rex (addunt ijdem) insignem victoriam ab hostibus reportaverat; quæ causa fuit ut in memoriam hujus auxilij condiderit eo loco ubi Palatium erat Angerianum, Abbatiam in honorem S. Ioannis : ibidemque Religiosos collocaverit amplis reditibus donatos, ut ibi Deo servirent. Hac ratione populo huc cõfluente, & circum Abbatiam ædificante, paullatim in urbem qualis hodie cernitur, excrevit, quæ *S. Ioannis* nomen habet, atque etiamnum veterem appellationem retinet. Hæc omnia acciderunt circa annum salutis septingentesimum sexagesimum octavum, Pipino contra Gaiferum Aquitaniæ Regem bellum gerente : quem devicit, ut in historia fundationis hujus Abbatiæ legitur. Hanc Vrbem obsedit Dux Andegavensium anno CIↃ IↃlxix, quæ illi dedita post 50 dierum obsidionem his conditionibus a Rege subsignatis : ut *obsessi cum armis, equis, & complicatis vexillis urbe excederent* &c. Sed hæc obsidio non minus est memorabilis eo nomine quod obsessi eam non minus fortiter sustinuerint quam obsidentes sint persequuti, quam quod pacta ab obsidentibus contra regia promissa servata non fuerint. Notat Historia supra duo millia ad Angeliacum perijsse; ac quinque millia Tormentariarum pilarum vibrata. *Pons*, vulgo *Pons l'Oubleze* Opidum est IV Milliaribus distans Mediolanio. In superiorem & inferiorem civitatem dividitur: illaque pars quæ dicitur *S. Vivian* hodie pene deserta : quia Iudæos olim hic habitantes qui Crucigerum ex Hospitalio suspenderant, loci Dominus ad unum delebat absque ulla misericordia. Altera pars Vrbis ad Septentrionem *les Haires* & *S. Martin* dicitur, estque exornata compluribus Templis & Cœnobijs, qualia sunt domus Dominicanorum & Frãciscanorum (quorum Monasterium exstructum a Regnaldo quodam loci Domino Caroli V tempore) Monachorum S. Benedicti, & S. Ioannis Hierosolymitani a Guidone Eculismensi condita : tres Parochiæ, & tria Xenodochia, quorum duo perigrinis, unum incolis patet, cujus reditibus Scholæ sustineri solitæ. *Pontis* Iurisdictio in LII Parochias, & CCL Feuda Nobilium, & Nobiles Vasallos extenditur. Numismata hic reperta in Columnæ cujusdam basi, hunc locum admodum antiquum esse demonstrant, quibus inscriptum legitur, *Divus Cajus Iul. Cæs. Imperator*, atque alijs, *Ælius Pontius Nepos Pomp. Mag. Tumul.* Quod etiam fidem facit Castellum hoc & Opidum servare nomen illius *Ælij Pontij*, unde verisimile videri possit *Antonium* cognomento *du Pont* hujus loci Dominum, a Romanis ortum esse, hoc etiam confirmantibus quibusdam monimẽtis antiquis, quę hic asservantur, in quibus reperitur, *Armadus Vlnerius Pontius & Anabalda uxor, Dijs Volent. & Albinus Cossejus Pontius, Filius Anab. Vlneri. D. A. Pont. & Helbeida Vxor hic jacent.* Atque etiamnum, *Ecmoratus, Comai. D. A. Pont. Egilda Filia Brenni uxor.* Quicquid sit, veteres Romani huic Opido hoc nomen dedisse propter pontium multitudinem putantur, in cujus rei testimonium in Turribus ejus visuntur insignia Dominorum Pontis quæ sunt tres Pontes aurei in campo Rubro super scutum argenteum. *Blaye*, *Blavia*, munitissimum Opidum, ad dexteram, quæque Santonos spectat, Garumnæ Ripam, XII leucis ab ejus ostio, VII a Burdigala, ab Santonis XV. Meminerunt ejus, præter Gregorium Turonensem & Aimoinum, etiam Ausonius Epistola XII ad Paullum, *Militarem* appellans. In posteriore Tabulæ Peutingerianæ Editione *Blavia* quoque nuncupatur. *Blavium* est Turpino in Vita Caroli : *Blavia* Notitiæ Imperij Romani, adsignato illi Præfecto Militum Carronensium. Sane pergit esse, quod olim fuit, *Blavia*; vix XL jugera obtinens Soli, Custodes vigilesque habet perpetuos, qui nocte dieque non modo locum illum custodiant diligenter, verum etiam ex ea Specula, quid toto late fiat Garumna, sursum deorsumque, studiose observent : & si qua fortean hostilis Classis præterire conetur, prohibeant inde illi naviter Tormentis, quantum per fluminis liceat latitudinem, quæ illic duum millium & ducentorum est passuum : ut vere Ausonio sit *Militaris*, vereque etiam *Castrum* dicatur Gregorio Aimoinoque; quorum ille Romanum *Blaviensem* laudat inter Confessores, Ausonio Poetæ & Martino Turonensi Episcopo coætaneum, quem Sigebertus mortem obijsse notat anno CCCXXCV; cujusque Sepulcrum *Blaviensi Castello* contiguum, ut idem Gregorius loquitur, & Basilicam, in qua sepultum fuisse Charibertum Ado Viennensis scribit. Civilia Bella solo non ita pridem æquarunt. Incolæ volunt *Rolandum Palatinum*, Præfectum sub Carolo Magno littoris Britannici, apud se natum, suum fuisse Comitem, apud se denique tumulatum in Ecclesia D. Romani; Ense adposito, quem *Durandal* vocitant, Cornuque ipsius ad pedes Tumuli; quod tamen postea in Ecclesiam D. Severini Burdigalam perhibetur translatum. De hoc *Rolando* aniles circumferuntur Fabulæ. *Taillebourg*, vel *Bourg* Opidum pulchrum, situ commodo & forti. *Barbesieux*; *Barbesiacum*, novem milliarium intervallo dissidet a Mediolanio & quinque ab Inculisma, Coignaco & Ponte. Fuitque olim Opidum pulcrum, probeque munitum : ut ruinæ, & murorum reliquiæ ostendunt, situm in agro fertili quamvis a fluvijs remoto. In hoc Opido duæ sunt parœciæ, una nomine S. Matthæi, olim D. Virgini sacra : altera S. Eumachiæ. Arx hic admodum pulcra instaurata ab Avia unius ex Comitibus Rupefocaldijs, vulgo *de Rochefault* non ita pridem : quoniam ab illo fonte Stirps Dominorum Barbesiensium fluxit. *Brouage*, *Broagium*, Opidulum quadratum, in palude conditum, eque Mari aggestum. Locus est, Belgis alijsque Salipetis notissimus. *Broagium* obsessum a Duce Maynio XXII Iunij anno CIↃ IↃ lxxvII pactione deditum fuit, qua excesserunt XXVIII Augusti vita & rebus salvis, idque victoribus reliquere. Est & amplus pagus *Maransium*, *Marans*, octo passuum millibus a Rupella, qua in Pictones iter est. Non mœnibus cingitur, neque aggeribus alijsve munitionibus firmatur, præterquam castello natura quidem, & situ munito, præsertim hyeme, quod mari & paludibus, unde & pagus nomen accepit, cingatur undique. In his paludibus Sal conficitur magna copia. Fluvius qui vulgo *Sevre* transiens per eum locum, facit ut omnis generis merces Rupellam advehantur, adde etiam quod Maris æstus usque ad Castelli pedem pervenit. *Santonia* magnam pecuniæ vim ex suis frumentis conficit, quod Hispani fere annis singulis inde avehunt, aut mercatores qui ipsis vendunt. Estque Rupella dives admodum, propter Mare cui vicina est, & commercia præcipue Anglorum & Belgarum, quorum navigia eo crebrius appellunt.

Mercimonia.

AQVITANIA AVSTRALIOR.

Quæ reliqua sunt Aquitaniæ usque ad Ligerim Fluvium continent Tabulæ Pictaviensis & Biturigum.

Sunt *in universo Aquitaniæ Ducatu.*

- Ducatus.
  - *Guascogne, sive Guienne.*
  - *Auvergne.*
  - *Angoulesme.*
  - *Berry.*
  - *Touraine, Tours.*
- Comitatus
  - *Tholose.*
  - *Narbonne.*
  - *Albret 20 30.44 0.*
  - *Armignac 21.0 43 30.*
  - *Bigorre feudalis Tholosano 20 0. 43 0.*
  - *Beat 21 45.42 40.*
  - *Estrac.*
  - *Commingeois feudalis Tholosano 12 0.42 45.*
  - *Foix feudalis Tholosano 22 15. 42 50.*
  - *Vendatour.*
  - *Pomdadour.*
  - *Montignac, in Poictou.*
  - *Perigort, Perigeux.*
  - *Esparre.*
  - *Limosin, Limoges.*
  - *Poictou.*
  - *Marche.*
  - *Fronssac Viconté 20 30.*
  - *Touraine Tours. (44 54.*
  - *Aulnay, Viconté*
  - *Basque.*
- Dominia
  - *Planes 20 0.44 20.*
  - *Grave.*
  - *Ghaloces,*
  - *Xaintonge.*
  - *Aulnis.*

Archiepiscopi v.

- Narbonensis, *Narbona, sub quo suffraganei x, Carcaßona,* Agatensis: *Agde, S. Põtij Thomeriacum, S. Põs, Electensis: Aleth Maguelone 24 37.42 44. Elnensis: Ealne, Bitercẽsis, Besiers 23 50.42 41. Ledouensis Ledeue: Nemausẽsis Nismes: Vticẽsis Vsez.*
- Bituricensis, *Bourges, sub quo x Episcopi, Clermont, Rhodes, Lymoges, Mande, Alby, Cahors, Castros, Tulles, S Flour le Puy exemptus. Omnes sunt in Indice Galliæ.*
- Burdegalensis, *Bourdeaux, sub quo sunt* VIII *Poictiers, Lucõ, Maillezais, Sainctes Engoulesme, Agen, Codon, Sarlac 21 47.44 52.*
- Tholosanus, *Tholouse, sub quo* VII *Episcopi Pamiers, Mirepois, Montauban.* La *Vaur, Rieux 22 6.43 7.* Lombes *21 48.43 15. S. Papons 23 3. 43 3.*
- Auxitanus., *Aux, sub quo.* Aquensis, *d'*Aqs *Convenarum, Comminge, Tarviensis, Tarbes Vasatensis : Basas, Lescuriensis, Lescure,* Ledroensis, *vel Lectorensis: Letourne. Conseranensis, Conserans: Olorẽsis, Oleron: Baionensis alias Baiocensis Baione:* Adurensis, Adure *aliys* Ayre.

Hæc ex Añalibus Aquitaniæ Ioannis Boucher pro magna parte desumpta sunt,

ARELATENSE REGNVM.

Regiones *Complectitur inter Rodanum & Alpes, quæ olim Imperij erant, unde Elector Trevirensis adhuc se Archicancellarium per Galliam & regnum Arelatense scribit.*

In hoc tractu sunt.

- Savoye, *Sabaudia Ducatus.*
- Delphinatus *Cõ. a filio Regis, aut eo qui proxime regno Franciæ est destinatus poßidetur.*
- Provincia *Comitatus.*

Status Ecclesiasticus.

- Tarentasiensis *in Sabaudia, cui subsunt* II *Sedunensis, Sitten, & Augustensis in* Augusta.
- Ebrodunensis Ambrun, *cui subsunt* IX *Dignensis, Digne: Grassensis, Grasse : Senetensis, Zena : Niciensis, Niza : Glaudatensis, S. Glaud forte, 27 31.46 8. Vanciensis, Vapnicensis, Vap: aliys Gap. Briançon, S. Pol.*
- Viennensis *Vienne cui sunt suffraganei* VI *Valentinensis & Diensis conjuncti : Valence & Dye, Vivariensis, Viviers : Mauriacensis vel Morionensis S. Iean de Morienne 28 15. 44 27. Gebennensis, Geneve : Gratianopolitanus, Grenoble : Romans.*
- Aquensis : *Aix, huic subsunt v,* Aptensis, Aps, *Forojuliensis, Freiul, Sisturicensis, Sisteron : Regensis : Eres. Vapinsensis, Vapinte.*
- Arelatensis *cui subsunt. Maßiliensis, Maßilia, Vasiensis, Vaison: Tricastinensis, Tricaste : Cavallicensis, Cavaillon. 25 48.43 1.* Avenionensis, Avignon, Aurasicensis, *Orange: Carpentoracensis, Carpentras. 25 53 43 20. Tolonensis, Toullon.*

In Lugdunensi Provincia urbe Lugduno, Lyon Archiepiscopus *& Primas Galliæ residet. Habens sub se* IV *suffraganeos, qui sunt Heduensis, Autun Matisconensis, Mascon: Cabilonensis, Chalon ad Saonam fluvium. & Lingonensis, Langres.*

Medius Meridianus 23 50, reliqui ad hunc inclinantur juxta rationes Parallelorum 43. & 46.

AQVITANIA
australis
REGNV ARELATENSE
cum confinijs
Septentrio
Meridies
Oceanus
Aqui-
tanicus
Pais de
Medoc
Pars Berry
LIMOSIN
Forest
Arminagac
His
panie
extre
ma
Gallicum mare
PROVENCE
HELVETIE
PARS
Burgundia comitatus pars
La Franche Conté
Isles de Ieres

AQVITANIA.

Regio unde dicta. Situs. Vasconia Situs. Soli fertilitas. Vrbes.

GALLIAM *Aquitaniam*, cujus Pars Australior hac Tabula delineatur, nonnulli dictam volunt ab *Aquis*, quibus abundare fertur: alij ab Opido, *Aquis Aqs*, derivant. Hæc a Pyrenæis Montibus ad Ligerim usque juxta Ptolemæum extenditur. Nunc autem, teste Ortelio, a Garumna ad Oceanum & Pyrenæos Montes. A Circio vero Septemtrionali vento Occidentem versus Oceanum habet, qui Aquitanicus Sinus dicitur, ab Occasu Hispaniam, a Septemtrione Lugdunensem Provinciam, a Meridie Narbonensem. In ea Mercator quinque Ducatus, xx Comitatus, & VI Dominia enumerat. Ducatus sunt *Vasconia* sive *Guienna. Arvernia, Inculismensis ager, Biturigum regio, Turonia. Vasconia* sive *Guienna* ad Oceanum sita inter Baionam & Burdigalam, Agrum habet Vini fertilem, quod inde in Europam reliquam devehitur. Vrbs in ea primaria *Burdigala*, reliquę enim *Nerac, Condom, Mirande, Noguerot, Orthes, Bazas, Dax* haud magni momenti sunt. *Dax* tamen fontibus calidis, Salinis, & Metallis ferreis nobilitatur. *Burdigala.* Ptolemæo βυρδίγαλα veterum *Biturigum Vibiscorum* urbs est, sita in paludibus quas exundans Garumna efficit: ornata tum Parlamento, tum Archiepiscopatu, tum Academia, in qua omnium Artium & Scientiarum Professores juventutem instituunt.

Arvernia. Situs. Vrbes & Opida.

Arvernia, Le Pais & Duché d'Auvergne sequitur. Situs illi in locis partim planis, partim montosis. Vicinos habent Arverni ad Orientem Forenses & Lugdunenses: ad Meridiem Languedokios: ad Occidentem, Cadurces, Petrocorios & Lemovices: Septemtrionem versus, Bituricenses & Borbonios. *Arvernia* duplex est *Superior* & *Inferior. Superior, Le hault pais d'Auvergne*, & *Arvernia* κατ' ἐξοχὴν Primariam habet Vrbem *Fanum S. Flori, S. Flour*, in edita Rupe sitam, Reliqua Opida vulgo dicuntur *Orillac, Carlatum, Muratū, Buillons, le Puy* & cætera. Territoriū quoq; & Baillivatus *Beaucaire. Inferior* opima est & fertilissima, Vinis præstantissimis, Frugibus, Melle, Croco, Pecudibus, Lana, Pascuis, Nemoribus supra modum referta. Metropolis illi *Claromontium, Clermont* vulgo. Arce superbit, & Episcopalis est Sedes. Reliquæ urbes seu Opida sunt XIII, ex quibus *Rion, Monferrat, Isoire* ceteris præstant.

Inculismensis ager. Situs. Soli fertilitas. Vrbes & Opida. Turonia. Situs. Soli fertilitas. Vrbes.

Inculismensis ager, vulgo *Engoulesme* ad Septemtrionem Pictonibus est conterminus: ad Occasum Santonibus: ad Meridiem Burdigalensibus & Petrocorijs, ad Orientem deniq; Lemovicibus. Fertilis Vini optimi, Frugum, Cannabis, Metropolis ejus *Inculisma*, hodie *Engoulesme*. Vrbs Antiquitate insignis. Sita est in Colle qui Flumini Carantono imminet, Agro devio & ab Regijs vijs remotiore. Minorum gentiū Opida sunt, quæ vulgo: *Marton, Chasteau-neuf; Blaisac; Chabannes; Consollant; Ruffec: Aigres, Gourville; la Roche-foucault, Marveil, Lanzac, Villebois, Momberon*, & *Bouteville. De Biturigum regione* in propria quam obtinet Tabula dicemus. *Turonia* vulgo *Turaine* incipit tribus supra Ambaciensem Vrbem Milliaribus versus Blesas; terminatur in Vicis: qui vulgo *La Chapelle Blanche*, in Spiritualibus agnoscens Episcopum Andegavensem, & *Chousai*. Hi enim limites statuunt inter Turonenses & Andegavenses. Incredibilem Regionis Amœnitatem amœniorem facit placidissima suave-spirantis Aeris constitutio: adeo ut totius Galliæ *Hortus* atque *Pomarium* vocetur. Vini Frumentiq. ferax est: Nemora habet venationi commoda. Metropolis Ducatus est *Cæsarodunum Turonum*: vernacule *Tours.* Vrbs opibus & Aedificiorum præstantia nobilis. Vicinus illi ad Orientem Ligeris, cujus beneficio multæ ex Oceano Merces Incolis subvehuntur: Ad Meridiem & Occidentem Idra fluit. Mercatura & Lanificio claret. Populus ibi sincerus, Regi suo fidelis & obsequens. Minorum gentium hujus Ducatus Opida sunt *Ambocia, Langersum, Chinonum* & alia. Comitatus & Dominia brevitatis gratia præteriens, ad Regnum Arelatense transeo.

ARELATENSE REGNVM.

Regio Sabaudia, Vnde dicta

REGNVM *Arelatense* ab Vrbe *Arelato* nomen habet, regiones complectitur inter Rhodanum & Alpes, quæ olim Imperij erant, ut habet Mercator. Suntque in hoc tractu *Sabaudia. Delphinatus*, & *Provincia. Sabaudia* unde nomen habeat varie quæritur. Quidam a *Sabatijs Vadis* derivant. Alijs dicitur, quasi *Sabbatorum*, qui *Sabaudienses* Volaterrano *Auwe*, id est, Ager, Pratum. Quibusdam quasi *Saul-Voie*, Via per Salices, aut *Saulve-Voie*, Salva via: quā ex mala latronibusq, obsessa fecisse fingitur nescio quis ab ijs qui fabulis Lectores distinere solent.

Situs. Soli qualitas. Animaliū varietas. Vrbes & Opida.

Conjacēt *Sabaudiæ* a Septemtrione, Burgundiæ Comitatus, turbatioribus Limitibus, & Helvetia, Lemano Lacu interposito, ab Ortu, Valesia Pedemontiumque, finibus non multo certioribus, nisi quod montes intercurrāt editissimi, ad Meridiē & Occasum Delphinatus se offert, cum nonnulla Rodani portione, Sabaudos separantis ab Burgundię Ducatus Incolis, Aer Sabaudiæ purus est. Regio valdequam montosa. Quod ad Valles & Campestria loca, Solum amœnum satis & fœcundum præcipue versus Septemtrionem, secundū Lemanni Lacus Tractum, ubi Vinū gignit generosum, quod *Ripalium* vocatur ab Lacus. Ripa Pascua Animantibus omne genus enutriendis optima, cū alibi, tū qua Mons Minor S. Bernardi attollitur. Metropolis Sabaudiæ *Chamberiacū*, vulgo *Chamberi*, Arce præditū, Domiciliū præbet plurimū Sabaudiæ Ducibus, qui Sedem hic signarunt Iustitiæ, Supremoq; Provinciæ Tribunali, quod Parlamentum vulgo. Vrbs in convalli sita montibus undiq, cingitur. Cum Sabaudia tamquā partes ejus explicantur *Comitatus Genevensis, Maurianensis, Tarantasius, Marchionatus Susæ*, & aliquot Dominia, Ditio deniq, *Breßanensis. Comitatui Genevensi* nomen ab *Geneva*, quæ *Cenava* dicitur Antonino: Vrbs est miræ antiquitatis. Sita hodie ad Lacum Lemanum, bipartita in duabus Rodani ripis, conjuncta Ligneo Ponte, cui per interjectam Insulam firmiori, utrimq, Domus impositæ: Major Meridiem est versus, Minor ad Septemtrionem. In Libertatem se vindicavit circa annū CIↃ IↃXXXV, teste Tabula, quæ publice ibi posita ad Curiam. *Maurianensis* vulgo *la Morienne*, expansus est ad Archum fluvium, ubi *S. Iean de Morienne*, Opidum non ignobile. *Tarantasius*, vernacule *Tarentaise*, conclusus fere spectatur inter montes Alpinos, Fluviosque Archum, & Aran. Nomen habet ab Vrbe *Tarantasia*, quæ hodie *Moustier* Incolis, Germanis *Munster* in *Taratasen: Musteriū* Latine scribentibus. *Marchionatus Susæ* ab Opido *Susa*, haud procul Fonte Doriæ flu. qui infra Turinū in Padum se exonerat. Sunt & alia Sabaudię Opida: *Aiguebelle, Mont-belial, Bellay, Nicy, Montmelian, Insilles*, &c.

Delphinatus. Regio unde dicta. Situs Vrbes.

Delphinatus sequitur. Nomen illi volunt ab *Castello Delphini*, quod vernacule *Chasteau-Dolphin*. Huic ad Meridiē adhæret Provincia, ad Septemtrionem *Bressia*, interfluente Rodano, qua Occidens est Venissæ se pandit Comitatus, qua Oriens, Conregionalia jacent Pedemontium & Sabaudia. Vrbes hic Archiepiscopales sunt *Vienna* & *Ebrodunum. Vienna*, ὐίεννα *Allobrogum Metropolis* Strab. eorumdem *urbs mediterranea* Ptol. Βίενν☉, Steph. vulgo *Vienne*. Non Archiepiscopatus hæc solum honorata Titulo, verum etiam in Ducatus hodie dignitatem evecta. *Ebrodunum* ἐβορόδουνον Ptol. *Caturigum* vel *Alpium Maritimarum*: Επεβρύδουνον κώμη, Strab. *Eburodunum*, Antonino, vernacule *Ambrun*. Episcopales Vrbes sunt quinque: *Valentia, Dia, Gratianopolis, Augusta, Vapingum. Valentia* Antonino, ὐαλεντία, Ptol. vulgo *Valence*, Ducatus titulo gaudens. *Dia Vocontiorum*, Antonino, *Die* vulgo, Metropolis Agri, qui vernacule *Pais de Dioris. Gratianopolis* olim *Cularo* vocabatur, *Civitas Gratianopolitana*, Isidoro vulgo *Grenoble*. Sedes amplissimi Senatus Delphinatensis, Isaræ adsita *Augusta Tricastinorum* Plin. *Tricastina Vrbs* Sidonio, Hodie, uti censet V. N. Iosephus Scaliger *S. Antoni de Tricastin*, Vapingum Antonino, vel quemadmodum in quibusdam C. legitur *Vapincum*, ut & in Itineraria Tabula: *Gap* hodie. Caput Agri, qui vernacule *Gapençois* montibus obsiti. Ipsum Opidum, ut hodie, sic & olim celebre, ad pedem est situm Montis excelsi, qui Adcolis, *Le Col S. Digo*. Minorum gentium Opida prætereo, ut alia, loci angustia singulorum descriptionem non ferente. De Provincia descriptione proxima agitur.

Regio.
Vnde dicta.

HACTENVS de Aquitania & Regno Arelatensi: sequitur *Provincia*. Vnde autem & qua occasione huic præstantissimo Galliarum Tractui, etiam ultra Rodanum ad Garumnam usque *Provinciæ* nomen inditum, ex historijs petendum est. Narbonensis enim Gallia ab Romanis in *Provinciæ* formam multis ante Christum natum annis redacta, hodieque illud impositæ quondam conditionis nomen mordicus in exigua sui portione, in qua *Maßilia* & *Aquæ Sextiæ*, retinet, κατ' ἐξοχὴν quasi & ἀντονομαστικῶς, utque ostenderet se primam, non quidem ordine, sed dignitate inter omnes Imperij Romani fuisse Provincias. Est enim totus ille Narbonensis Ager pars totius Franciæ præstantissima.

Situs.

Conjacet *Provinciæ* ad Septemtrionem Delphinatus, Montium interpositu Velæorum, qui vulgo *Velaye*, intercursuque magnam partem Druentij Fluminis; Orientale ejus Latus claudunt & Alpes, & Varus Fluvius, cujus sinistræ Ripæ adsidet, Nicæa, Italiæ hic principium; qua Meridies est, ab Gallico pulsatur Mari; Occidentalis illi Limes partim Arausiorum Principatus & Avenionensis vel Venissæ Comitatus, hujus quomdam partes, Francorumque Ditionis, nunc autem aliorum Principum; partim Rodanus integer, Lugduno Arelatem usque, ad Languedokij parlamenti Iurisdictionem spectans.

Cœli Temperies.
Soli fertilitas.

Cœlum hic mite, clemens & valde purgatum. Ac Provincia, de qua mihi sermo, præter Segetes, Fructus profert, non solicita cultura, nobilissimos. Vvarum Passarum Ficuumque tanta hic Copia, ut potiori Europæ sufficiat. Ros-Marinus, Myrtus, Iuniperi Baccæ, aliaque id genus larga hic manu ab Natura proveniunt. Castaneæ, Mala Citria, Cydonia, Granata, Crocus, Oryza, similiaque pleno ibidem Cornu funduntur. Vites generosissima dant vina. Solum denique passim gratum, ferax, benignum.

Imperium Majorum.

De Antiquissimis porro *Provinciæ Comitibus* pauca inveniuntur. Tempore Ludovici VIII, Francorum Regis, legimus in vetustissimis Annalibus fuisse *Raimundum Berengarium Provinciæ Comitem*; ejusque Filiam unicam & Hæredem *Beatricem*, Vxorem fuisse ductam ab *Carolo* Andium & Cenomanorum Comite, ejusdem Ludovici Regis Filio, qui hoc matrimonio *Provinciæ Comitatum* est adeptus. Successit huic *Carolus*, *Claudus* cognomine, Princeps Salernitanus & Rex Neapolis. Hunc sequutus est filius *Robertus*, Dux Calabriæ, & Rex Neapolitanus. Robertum Avum excepit *Ioanna* (cujus Pater Carolus, Calabriæ Dux, jam vitam cum morte commutarat) testamento cum Regina Neapolis, tum *Provinciæ Comes* facta. Hæc *Ludovicum Andegavensem*, Ioannis Francorum Regis filium, quem explendo in adversarios odio adoptarat, Successorem & in alijs Principatibus & in eodem Comitatu reliquit. Post Ludovicum Comes factus est filius ejus *Ludovicus* II; quem sequutus *Ludovicus* III filius, quum etiam ab Ioanna II Neapolis Regina in Regem Siciliæ, Calabriæque Ducem esset adoptatus, inprolis Successorem habuit in suis Principatibus, ex consensu ejusdem Ioannæ II, *Renatum Andegavensem*, Fratrem. Hic quum Regni Neapolitani *Provinciæque Comitatus* jura resignare nollet Renato Lotharingiæ Duci, ex Filia Iolanta Nepoti, ea transcripsisse memoratur in *Carolum* Fratrem, Cenomanorum Comitem: qui Filio Carolo orbatus *Ludovicum* XI Francorum Regem, omnium Bonorum Hæredem instituisse scribitur. Alij suprema id *Renati* voluntate factum volunt; non absque gravissima justissimaque Renati Lotharingici expostulatione.

Vrbes.

Habitarunt hic olim *Salyi*, *Aquenses*, *Arelatenses*, *Sextani*, *Sentij*, *Ebroduntij*, *Dinienses*, *Vesdiantij*, *Sanicienses*, *Nerucij*, *Vencienses*, *Vulgientes*, *Aptenses*, *Reienses*, *Octavani*, *Commoni*, *Foro-Iulienses*, *Segestorij*, *Albici*, *Oxubij*, *Deciates*, & alij. Sunt autem in Provincia sub Parlamento Aquensi, præter multa minorum gentium Opida, Vrbes, duæ quidem Archiepiscopatus, undecim autem Episcopatus dignitate nobiles. Archiepiscopales sunt *Aquæ sextiæ* & *Arelate*. *Aquæ Sextiæ*, *Colonia*, Latinis, Paterculo, Solino alijsque dicuntur; quæ Ὕδατα Σέξτια κολωνία Ptolemæo: Σεξτιλία est apud Plutarch. in Vita C. Marij; *Aquæ Sestiæ* Itinerariæ Tabulæ *Coloniam Iuliam Aquas* vocat Lapis qui hodie Lugduni ad D. Benedicti: item alius ad ipsas Aquas: Plenius nominat *Coloniam Iuliam Augustam Aquas Sextias* Monimentum quod in Agro Arelatensi hodie reperiri notat ad Ausonium lib. I cap. XXX. Vir Nobilissimus Iosephus Scaliger. *Colonia* itē *Iulia Aquæ Sextiæ Legio* XXV vocatur in antiqua inscriptione, Nummoque Vespasiani, Huberto Goltzio. *Aquæ* quidem, quod *Aquarum* ibi *Caldarum* Balnea; unde & hodie *Aix*: *Sextiæ* ab C. Sextio Calvino Cos: anno ab V.C. IↃCXXX. Hic enim victa Salyorum Gente, *Coloniam Aquas Sextias* condidit, eo consilio, ut Romanum illic collocaret Præsidium, quo Barbaros ex ijs reprimeret Littoribus, quæ ex Massilia ducunt in Italiam, quum Massiliensibus illis coercendis non suppeterent vires. Legendus Livi. lib. LXI ab V.C. *Iulia Augusta* vero ab C. *Iulio Cæsare Augusto*, qui eam Colonis auxit, deductis eo Legionis XXV Veteranis. Parlamenti Provincialis Sedes, quod inde *Aquense*. Partim ad *Aquas Sextias*, partim in Italia, in Campo Raudino, vicit Cimbros Teutonesque Germaniæ Populos, quique ipsis se junxerant Tigurinos Ambronesque Gallicas Nationes, C. Marius Nota Historia. Alibi etiam hac de re nonnulla. *Arelas* simpliciter Orosio & Ausonio lib. de Vrbibus in Epigraphe & ipso Carmine VII; *Arelatus*, eidem Ausonio in eodem Carmine & alijs; *Arelate* Cæsari Plin. Sueto. in Ti. Principis Vita, Melæ & alijs: Ἀρελάται denique Strab. quæ Ἀρελᾶτον *Salyorum Colonia*, Ptol; & *Arelate*, *Sextanorum* Plin. Vt *Coloniæ* meminerunt Lapides de quibus paullo ante, ad *Aquas Sextias*. *Salyorum* quidem, ab antiquissimis Galliæ Populis; *Sextanorum*, ab Legione VI. cui hic sua fuerunt Stativa. Hodie *Arles*, plurali voce. *Thelinen* olim nuncupatam ab Græcis eam incolentibus, memoriæ prodit Festus Avienus. *Mamiliaria* cognominatur, quam ob caussam nescitur, in Inscriptione pulcherrima, quæ ibidem in Columna legitur, teste V.N.I. Scaligero. *Constantina* ut diceretur, ibique Septem Provinciarum, Viennensis, utriusque Narbonensis, utriusque Aquitaniæ, Novē populaniæ, & Alpium Maritimarum, Conventus ageretur, sanxit Fl. Constantinus Imperator. *Gallulam Romam* vocat Ausonius Carmine, cujus memini, quod esset celeberrimū & oportunissimū Emporiū quodque Romanorum Colonia deducta Romam Genitricem suam in multis æmularetur & exprimere conaretur indeq; parva quædam videretur Roma. Vrbs ad Rodanum sita: Ad Sinistram ripam hodie. Itineraria Tabula collocat ad dextram, ubi hodie Languedokium. Ausonius *Arelatum* Rodani Fluentis interscindi, notat: Vnde & *duplex* eidem lib. de Vrb. in extremo Mosella & Epistola XXXIIII à ad Paullinum, quod videlicet in duas partes, ab Rodano secaretur. Hodie, mutata ibi rerum facie, Simplex est, tota in ripa Rodani, quæ Italiam respicit, posita; septa undique Paludibus in quibus præferoces aluntur Boves. Putatur hinc major fuisse, creduntque magni Viri partem Vrbis olim florentissimæ alteram ab Gothis excisam. Emporium autem fuisse satis constat ex Ausonio. Grata olim Regibus Burgundiorum Sedes fuisse legitur. Postea Comitum Provincialium fuit domicilium. Primus ibi Episcopum egisse scribitur *D. Trophimus*, Paulli Apostoli Discipulus, anno Imperij Neronis secundo in Gallias ab eo destinatus; ex cujus fontibus, ut Zosimus Pontifex M. scribit, universa Gallia Fidei rivulos accepit. *Arce* potens hodie, *Honorato Hilarioque*, Præsulibus quomdam suis, est clara. Et hæc de Archiepiscopalibus *Provinciæ* Civitatibus: Episcopales sunt undecim, in quis, quod absque aliarum fiat indignatione & præjudicio, primas dabo *Maßiliæ*, *Massiliam* Latini omnes, Græcique nominant nonnulli: quæ Μασσαλία Strab. Steph. VeteribusqueNummis; Μασαλία

Ptol.

PROVINCIAE.
Regionis Galliæ, vera exactissimaq; descriptio.
Petro Ioanne Bompario auctore.
PROVENCE.
CONTE DE VENA CIN
CONTE DE SAULT
LE BERON MONT
LA CAM ARGO
LA CRAU
Mer de Martigue
CONTE DE NICE
BUEIL
Val de Blora
Les Tignes
Isles d'Or Stoechades
Isles de Eres
Carum Prom.
Miliaria Provincial. Gallic. Italica.
Miliaria Germanica communia.
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS

Ptol. *Marseille* vulgo: *Græcorum* cognominatur in Itineraria Tabula; quin & Suburbicarius ipsorum Ager ibidem *Græcia* dicitur. Nam *Phocæensium Græcorum* in Asia Minore est *Colonia*. Condita Olympiade xlv, scribente Solino: tempore Tarquinij Regis, ut notat Iustinus lib. xliii Plutarchus in Solone conditam scribit a *Proto*, qui *Protis* alijs dicitur. Situm pretioso in loco, indicat Strabo: prope ostia Rodani Amnis, in remoto sinu, velut in Angulo Maris, ait ex Trogo Iustinus. De Situ sic Cæsar lib. ii. Bell. Civil. *Massilia fere ex tribus Opidi Partibus Mari alluitur: reliqua quarta est, quæ aditum habet a Terra: hujus quoque spatij pars ea quæ ad Arcem pertinet, Loci natura & Valle altissima munita longam & difficilem habet expugnationem.* Rempublicam porro Massiliensium tantopere laudat M. Tullius, ut audiente Populo Romano, dicere auderet in Defensione Fontei, *Civitatis illius Disciplinam atque Gravitatem non solum Græciæ, sed pene cunctis Gentibus anteponendam.* Episcopos suos numerant ab *D. Lazaro*, quem Christus ab morte suscitavit. Eum Bonis Sedibusque exutum, sæviente persequutione, quæ Stephanum abstulerat, cum Sororibus Maria Magdalena & Martha in has oras venisse Christique fidem nunciasse, narrant Massilienses. Quin & caput ejus monstrant in Primario Templo: quod Incolis *La Majeur*, ad Vrbis Mœnia versus Mare. Hæc de Massilia: reliquæ Vrbes Episcopales sunt *Dine*: *Dinia* Plin. in Ebroduntijs, Δίνια Ptol. in Sentijs. *Grasse*, *Grassense opidum*. *Glandeve*, *Glannate* Viris Doctis Latine scribentibus; *Glannatena Civitas*, Notitiæ Provinciarum Galliæ in Viennensi iv; In alijs Libris est *Glanatica*, in quibusdam *Glamnatena*. Falluntur qui *Glanum* Plinij, Melæ & Antonini cum *Glannate*, confundunt. *Glanum* enim Antoninus ponit inter Cabellionem & Arelatum; atquam procul inde *Glannate*? Quid *Glanum* hodie, ignoratur. *Senas* Σανίτιον, Vesdantiorum opidum in Alpibus Maritimis, Pt. *S. Paul de Vences*; Οὐίντιον, Nerusiorum Opidum in Alpibus Maritimis, Ptol. Οὐεντία Dioni. *Apt*; *Apta Iulia Vulgientium* Plin. *Avia Iulia & Abtejulia* corrupte apud Antoninum: Nam in melioribus est *Apta Iulia*: ut & in Itineraria Tabula. *Ries*: *Reius*, Notitiæ Provinciarum Galliæ, in qua sub Viennensi iii sic legitur: *Civitas Rejensium*, id est *Reins*. In Tabula Itineraria, scriptum est, *Reis Appollinaris*, quod nondum liquet. *Feriuls*, *Forum Iulij* Planco ad Ciceronem, Φόρος Ἰούλιος Commonorum Vrbs Ptol. COL. IUL. OCTAV. in Augusti Nummo apud Goltzium: *Forum Iulium Octavanorum Colonia quæ Pacensis appellatur & Classica*, Plin. Hodie Portus est marinus. *Cisteron*, *Segustero* apud Antoninum & in Itineraria Tabula: *Cestero*: inquit suis ad Merulam litteris Iosephus Scaliger, Plin. apud quem tamen excusum est *Cessero*, Sed Merulæ semper Pliniana *Cessero* eadem censeri solet cum ea quæ Κεσσερὼ apud Ptol. Tolosę & Carcassioni connumerata, quæ hodie in Languedokio *Castres*. *Tolon*, *Telonum* Doctis Latine scribentibus, *Telo Martius*, Antonino, Opidum in Interiore Maris recessu, novem Leucis Massilia. Hæc de Episcopalibus: sunt alia non minoris nominis & Antiquitatis opida: *Antibe*, *Antipolis* Deciatorum opidum Ptol. *Opidum Latinum*, *Antipolis*, Plin. Tacitus *Antipolim Narbonensis Galliæ Municipium* appellat: *Coloniam* Nummus Titi Imperatoris. *Olbia* Ptol. Melæque nota, *Yeres* vel *Hieres* hodie censetur ad Mare, tribus fere Leucis Tolone. Contra opidum jacent nobilissimæ insulæ, quæ Ptol. Στοιχάδες, Λιγυσίδες Steph. Hodie, Opido cognomines, *Les Isles* dicuntur de *Yeres* vel *Hieres*. Coralium ibi colligitur optimum, & quo non aliud præstantius in Mari Ligustico. *S. Maximin*, *Tecolata* videtur Antonino in Itinerario, sex grandioribus leucis Massilia, versus Boream. *Tarascon*, Ταράσκων Strab: Ταρυσκὼν Ptol. ad sinisteriorem Rodani ripam: cui in dexteriore opposita visitur *Belloquadra*, vulgo *Beaucaire*, Fluvio tantum intercurrente: unde usitatum illud Gallis: *Entre Beaucaire & Tarascon, Ne repaist Brebis ne Oyson, Non plus qu'entre Tain & Tournon*. Nam & hæc apud Valentinos utrimque ad Rodanum. Comitatus dignitate fulgent Opida, *Sault*, *S. Gillis*, & alia. Iam quas hodie habeant appellationes Opida, quæ apud Antoninum & in Itineraria Tabula scribuntur, *Alaunium* & *Catoluca*, quæ *Catuiacia* Tabulæ Itinerariæ, ignoratur. Vtrumque certe locatur inter Segusteronem & Aptam Iuliam. Neque certiora habemus de *Glano* & *Ernagino*, que quomdam inter Cabellionem & Arelate. *Glanum* Plin. & alijs, Γλανὸν Ptol. in Salyis, Itinerariæ Tabulæ *Clanum*. Et *Ernaginum*. quod Ἐρνάγινον Ptol. *Ernagina* Itinerariæ Tabulæ: Οὐργινον Straboni esse videtur: apud quem in M. S. Codicibus Οὔγερνον legi notat Casaubonus: *Vgernum* nominat Gregorius Turonensis. Præter *Massiliam*, Telonum, *Olbium*, *Forum Iulium* & *Antipolin*, alia quoque ab Veteribus opida nominantur Provinciæ hujus, Mari adposita, quæ prolixitatis evitandæ gratia omittimus. Habet Provincia ad Meridiem Mare Gallicum;

Portus. Portumque celeberrimum ac tutissimum *Massiliensem*, qui catenis ferreis clauditur. De *Portu* isto Dionysius:

ἔνθα τι γαῖα

Μασσιλίη πτπένυσαι, ἐπιςροφον ὅρμον ἔχουσα

Nomen *Portui* fuit, ut Eustathius notat Λακύδων. Hinc apud Melam ex veteribus libris legendum: *Et Lacydum*

Senatores. *Massiliensium Portus, & in eo ipsa Massilia.* Hujus autem Vrbis (ut plene scribit Strabo) *Sexcenti* erant Senatores, quos τιμούχους vocabant, quique totam vitam isthoc honore potiebantur: ex eo numero *Quindecim*. Viri quotidianis Litibus dirimendis legebantur. Atque hi nimirum sunt *Sexcenti Massiliensium*, & *Quindecim-Primi*, quos libro belli Civilis i. appellat Cæsar. *Sexcentorum* etiam meminit Valerius Maximus lib. ii. cap. vi. Ex *Quindecim-Viris* autem *Tres-Viros* optabant, in quibus auctoritas esset summa. Τιμοῦχος nemo creabatur, qui Liberos non haberet, quive a Tertia usque Progenie ac Stirpe Civis non esset. *Massiliensium* igitur Respublica ἀριστοκρατικῶς (hæc Strabonis est

Leges & instituta. vox) administrabatur. Aristoteles πολιτικ lib. v & viii eos ὀλιγαρχία usos testatur. *Oligarchicum* sane fuit: Genere, ut audivimus non Virtute, Reip. Principes fieri. Eorum leges Ionici genij. Ἰωνικοὶ inquit, Strab. publice sunt propositæ. Instituta Reip. *Massiliensium* paucis recenset Iustinus lib. xliii. Consuevisse scilicet, ab condita fere urbe, *festis diebus Portas claudere, Vigilias agere, Stationem in Muris observare, Peregrinos recognoscere, Curas habere: ac, veluti bellum habeant, sic Vrbem pacis temporibus custodire: adeo illic bene Instituta non temporum necessitate, sed recte faciendi consuetudine servari.* Alia de Manumissionibus, Spectaculis, Validis Mendicantibus, Supplicijs, Funeribus, Sepulchris, & Hospitiorum jure, leguntur apud Valerium, Capite, quod indicavi. Mercatus hic olim fuit, ut memoriæ prodit Strabo lib.

Schola iv bonarum Artium & Disciplinarum celeberrimus. Eo, tanquam ad alteras Athenas, Romani, Galli, Hispani, omnesque, quibus licebat, Philosophiæ Græcæque linguę gratia se conferebant. Testatur Tacitus in Vita Agricolę So-

Ingenio & bonarum litterarum studijs celebres Viri. ceri, eum parvulum sedem ac Magistram Studiorum habuisse Massiliam. Hæc *Eumenidis*, qui tam accurate quæsivit de Nilo: Hec *Pythiæ*, quem tam studiose insectatur Strab. Hæc aliorum, quorum scripta interciderunt, fuit Patria. Hic verisimile est Philosophiam didicisse *Favorinum Arelatensem*. Hæc Gallos omnes ita φιλέλληνας reddebat, ut contractus omnes Gręco Idiomate conficerent, & in omnibus publicis privatisque Rationibus Græcis litteris uterentur. Consonabant etiam optimis Institutis Sanctissimi publice privatimq; Mores. Massiliam Tacitus ait Locum Græca Comitate & Provinciali Parsimonia mistum & bene compositum. Sed isti morum Integritati multum ade-

Mores. mit unum, quo se infamare soliti Massilienses, Vitium. Notum est Proverbium, πλεύσειας ἐς Μασσαλίαν, *Massiliam*

Mercimonia, *naviges*, Credebantur enim γυναικιζεσθαι. Sed de his satis. Vrbs hæc jam suorum Incolarum industria per Asiam, Africam, aliasque remotissimas Regiones longe lateque negociatur.

FRANCIA, PICARDIA VERA, ET CAMPANIA.

FRANCIA, *in hac sunt:*
- Prevosté & Vicomté *de Paris. Dividitur in* IV *ditiones, quæ sunt.*
  - *Le Parisis, cujus Metropolis Paris.*
  - *La Goelle, in qua Comitatus Dam-martin 23 45. 48 49.*
  - *L'Isle de France, sita inter S. Denis 23 21. 48 43 & Montmorency 23 21. 49 0. & Fluvium Sequanam, Seyne.*
  - *Vulxin le François sita inter Clermont in Beauvoisis & Sequanam fluvium.*
- Valois *Ducatus, cujus Metropolis est Senlis Prevosté & Bailliage. Sub hoc Ducatu est Comitatus de Beauvois.*
- Heurepois *comprehendit Vicomté & Bailliage de Melun.*
- Gastinois *comprehendit Ducatus duos, Estampes & Nemours.*

PICARDIA *vera, sub qua sunt. Hæc copiosius cum Artesia descripta est.*
- Tirasche *Ducatus in quo Metropolis Guise.*
- *Com. & Vidamie d'Amiens.*
- *Com. Vermandois, sub quo sunt alij* IV *Com. Soisson, Noyon, S. Quintin, & Laon.*
- *Com. Retelois, in quo: Metropolis Retel.*

CAMPANIA *in qua sunt*
- Comitatus *subjecti*
  - *Bar sur Seine.*
  - *Auxerre Vicomté.*
  - *Tonnerre 25 19. 47 36.*
  - *Poursuivent.*
  - *Braine 25 51. 49 13.*
  - *Grandpré 26 18. 49 0.*
  - *Mailly 25 34. 48 27.*
  - *Vertus 25 18. 48 46.*
  - *Roussy.*
  - *Retel.*
  - *Ivigny*
  - *Brie 23 37. 48 28.*
- Ducatus *nō subjecti*
  - *Reims.*
  - *Langres.*
- Comitat' *nō subjecti*
  - *Ligny.*
  - *La Motte.*
  - *Chalon.*
- Baronia.
  - *Iainville.*

Status Ecclesiasticus.
In hac parte Galliæ.

Archiepiscopus *Remensis cui subsunt Episcopi in hoc tractu : Suessionensis Soisson,* Cathalaunensis Chalon, *Ambianensis Amiens, Noviodunensis Noyon, Silvanectensis Senlis, Belovacensis Beauvais, Laudunensis Laon, & in alijs Belgij partibus Cameracensis, Tornacensis,* Morinensis & *Atrebatensis.*

Archiepiscopus *Senonensis in Sens, cui subsunt, Parisiensis,* Meldensis Meaulx, *Tricassensis Trois,* Carnotensis Chartres, *(qui est in Haute* Beausse*) Nivernensis Nivers, Aurelianensis Orleans, Autißiodorensis, Aussoire vel Auxerre.*

Hæc collecta sunt partim ex Guide des Chemins *de France, partim ex libello inscripto La division du* Monde,

Medius Meridianus 24 40. ad quem reliqui inclinantur juxta rationem 48 0. & 49 30. Parallelorum.

FRANCIA SPECIALIVS STRICTIVSQVE SVMPTA.

FRANCIA specialius strictiusque sumpta, quæ in nostra distributione sequitur, hoc loco limitibus, quam alibi, angustioribus circumscribitur; & hoc nomen toti alioquin Regno proprium, pro Parte tantum ejus hic accipitur. Francia autem, de qua hic agimus, comprehendere sub se scribitur hodie *Præfecturam* & *Comitatum* (vel ut alij, *Vicecomitatum*) *Parisiensem, Ducatum Valesium, Ditionesque Heurepensium* & *Gastinensium.* Habitarunt hanc Gallię partem olim *Bellovaci* & *Parisij*, ejusque Vrbs primaria est *Lutetia*, quę & Metropolis, ac velut Theatrum & compendium totius Galliæ, Regum domicilium, omniumque prçclarissimorum totius Orbis Ingeniorum Officina. Vrbs est celeberrima & antiquissima. Strabo eam *Leucotetiam* vocat lib. IV, ubi scribit : Secundum fluvium Sequanam sunt Parisij, qui unam Insulā possident, & in ea civitatem Leucotetiā. Hodie dicitur *Lutetia Parisiorum, Paris* vulgo. Ad hoc nomen quod attinet, quidam a Rege cognomine, qui & Celtis præerat illud derivant, ab eoque agrum huic urbi circumjectum dictum fuisse *Parisium*, atque incolas *Parisios*. Hos vero *Parisios* aliquot annis post incursionibus nonnullarum cohortium quę dimissę ex rapto vivebant, coactos fuisse propter assiduas bonorum jacturas in urbem Leucoteciam sese recipere, quæ antiquo nomine mutato ab hisce populis *Lutetia Parisiorum* dici cœpit. Describit hanc urbem genuine Iulianus Cæsar in Oratione cui titulus Ἀντιοχικὸς ἢ Μισοπώγων, ubi inter alia: Ἐτύγχανον ἐγὼ χειμάζων παρὰ τὴν φίλην Λυκετίαν. Ὀνομάζουσι δ' οὕτως οἱ Κελτοὶ τῶν Παρισίων τὴν πολίχνην. Ἔστι δὲ οὐ μεγάλη

Regio. *Nomen.* *Vrbs.*

Νῆσος

FRANCE PICARDIE CHAMPAIGNE cum regionibus adiacentibus.
Maris Britannici pars
Belgii pars
Normandiae pars
PICARDIE
FRAN CE
CHAMPAIGNE
COMITATUS
GASTINOIS
LA BEAUSSE
Sologne
La Vilduche
Auxerrois
Pais Montaigne
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio

νῆσος ἐγκειμένη τῷ ποταμῷ, καὶ αὐτὴν κύκλῳ πᾶσαν τὸ τεῖχος καταλαμβάνει. ξύλιναι δ' ἐπ' αὐτὴν ἀμφοτέρωθεν εἰσάγουσι γέφυ-
ραι : & quæ alia de ipſo fluvio ſequuntur. De hac autem urbe, deque prima parte Franciæ ſpecialius ſumpta in Ta-
bula ſequente tractabimus : de cæteris in hac agamus. Altera Franciæ, ſtrictius ſumptæ, Pars, *Valeſium*, quod vulgo
Le Pays de Valois. Nomen habere putatur ab amœniſſimis, quibus hæc ditio ſuperbit, Vallibus. Alij aliunde derivant.
Comitatus olim, hodie Ducatus. Primus Valeſiorum, ut & Alençonij Comes dictus fuit *Carolus* Philippi III, Fran-
ciæ Regis filius, Philippi Pulcri Frater. A quo per *Philippum* VI filium Regium Valeſiorum ſtemma in Gallijs fuit
propagatum. Extendit ſe Ducatus Valeſius in Picardiam uſque. Primarium opidum (præter *Creſpiacum*, *Creſpy*) *Sil-
vanectum* eſt, Francis *Senlis*. Dictum Latinis quidam augurantur, quod Silvæ nectatur. Meminit Notitia Provincia-
rũ Galliæ in Belgica II, ubi *Civitas Silvanectum*, hodie *l'Eveſché de Senlis*. Opidum eſt antiquum præter Epiſcopatũ,
Præfectura & Baillivatu nobile. Epiſcopos numerat Fr. Belleforeſtius 74, quorũ primus *Regulus*, poſtremus *Renatus
Roulierus*. Ditavit Præfectura Silvanectenſis Valeſiũ Ducatum dynaſtijs, quę vulgo audiunt *Pierrefons*, *Bethis*, & *Ver-
berie*, comprehenſis opidis quæ nunc *Angy*, *le Pont S. Maxence* (Paludibus hoc cinctum eſt, Limitemque ſtatuit
Franciæ & Picardiæ) *Pongoing*, *Brenonville* etc. Complectitur eadem Præfectura *Compendium*, *Compiegne*, Sedem
olim Principum *Carolopolin* alijs appellatum, ab Carolo Calvo, qui pomeria ejus ſcribitur produxiſſe & munijſſe.
Eundem Carolum Comitia Statuum Regni Francici, Conciliũque Nationale Præſulum Eccleſię Gallicanę in hoc
Opido celebraſſe, loquuntur Hiſtoriæ. Trangreſſis Compendium occurrunt ſtatim Picardiæ populi, Sueſſones &
Laudunenſes. Sub Compendio ſunt *Magny*, *Thorette*, *Creil*. Haud procul *Creila* ſtagnum viſitur unius ſemis-Leucę:
Munimentum item in Monte, quod ab Iulio Cæſare fertur conditum. Continet quoque Silvanectum *Pontis
Aeſiæ* (*Pontoiſe*, vulgo; *Ponteſium* nominat *Ivo* epiſtola CV) Baillivatum, Præfecturam & Vicecomitatum ; cui parent
Ville-neuve le Roy & *L'Iſle Adam*. Si *Ponteſium* non ſit, quæ Antonino *Brivaiſaræ*, Itinerariæ autem Tabulæ corruptius
Briviſura; fuit certe in agro Ponteſij ſuburbicario. *Ponte-Aeſiæ* ſuperato, ſe offert Normannia. Silvanectenſis inſu-
per Præfecturæ Ius agnoſcit *Comitatus Belmontius ad Aeſiam*, la *Comté de Beaumont Sur Oyſe*, antiqua Præfectura, cui
ſubſunt *Perſang* & *Metu*. *Comitatus Belmontius* Dominos agnoſcit proprios, Principes regiæ Stirpis Vendomenſis. Ad
hoc opidum ultra Æſiam initium capit Bellovacenſis ditio. Bellus hic Mons videtur quibuſdam eſſe opidum, quod
ab Cæſare deſcribitur lib. II Belli Gall. egregie natura munitum, ex omnibus in circuitu partibus altiſſimas habens
rupes & deſpectus; Aditum autem una ex parte, leviter adclivem. Sub Silvanectenſi denique Præfectura, ſimulque
ſub Valeſio Ducatu eſt *Comitatus Belovacenſis*, *Comté de Bewvais*, *Beauvoiſin*. Cujus deſcriptionē in propria quam habet
Tabula, dabimus. Hæc de *Valeſio*: ſequitur tertia Franciæ pars *Heurepenſe Territorium*, *Heurepois*. Initium capit ad
Sequanam, ſub Ponte Pariſienſi, qui Parvus cognominatur; ſecuſque eundęm fluvium procurrit Corbolium, Melo-
dunum, & Moretum, ubi Verina amne, qui in Lonium ſe exonerat, ſejungitur ab Gaſtinenſium agro. Adhæret
Brienſibus, ubi reſpicit Fanum, cui cognomen ab S. Columba Grandi apud Senones. Continet autem Vicecomita-
tum & Baillivatum *Melodunenſem*. Metropolis eſt *Melodunum*. Nomen hoc perperam apud Cæſarem bis eſt inſul-
tum; pro quo Veteres omnes ſcripti Codices Commentariorum de Bello Gallico habent *Metioſedum*. Verum qui-
dem eſt *Melodunum* & *Metioſedum* unum idemque opidum eſſe : ſed *Melodunum* poſterius eſt. *Melodunenſe Caſtrum*
apud Gregorium Turonenſem eſt lib. X. Hodie *Melun*, in Inſula Sequanæ, inſtar Lutetiæ Pariſiorum. Vnde Fabula
nata : *Melodunum* olim *Iſis* nomen habuiſſe; indeque Vrbem, quæ totius nunc Galliæ Metropolis, cui idem in Inſu-
la erat ſitus appellatam fuiſſe, quod *Par-Iſis* eſſet. Credunt qui velint, non ego. Ab veteribus Gallis condita eſt hæc
Vrbs, ſitu commodo. Olim Comites & Vice-Comites habuit: poſtea vero Coronæ Franciæ unita fuit. Hodie Se-
de Regia & Baillivatu nobilis eſt. Eſtque hic magnus Senatorum aliorumque Magiſtratuum numerus, eique parent
ſedes Opidorum quæ vulgo *Nemours*, *Chaſteau Landon*, *la Chappelle la Royne*, & *Milly en Gaſtinois*. Eſt & Delectorum
Curia, quæ in Brienſem ditionem uſque extenditur. *Melodunum* Arce validum. Quod opidum bonis piſcibus, præ-
cipue Cancris ſuaviſſimis, nobilitatum & celebre, nunc *Corbueil* vulgo, *Corbolium* nominatur in Vita S. Petri Taren-
taſij. Habet & hoc cum multis alijs, Arcem. Comitatus olim fuit, eſtque locus admodum antiquus, qui a Romanis
putatur conditus, in territorio fluvijs irriguo, nempe Sequana & Eſſonna ſive Eſtampa. Eſt & in hac Franciæ parte
Fons Bellæ-aquæ, vernacule, *Fontaine-Belle-eau*; Seceſſus Regum amœniſſimus quietique aptiſſimus; vęre Palatium;
Domicilium olim S. Ludovici, poſt Philippi, poſtremo Franciſci Valeſij. Arx hæc reædificata fuit a Franciſco ejus
nominis primo, eamque Henricus IV talem qualis hodie viſitur reddidit. Dicta eſt a fontibus aquarum perennium
quibus hic locus ſcatet, quæ foſſas hujus Arcis replent. Bibliotheca Fontis Bellæ-Aquæ illi quæ quondam a Rege
Ptolemæo Philadelpho in Vrbe Alexandria erecta fuit nulla ex parte cedit. Hanc enim Rex Franciſcus undique
& omne genus libris, inſtruxit, etiam e Græcia & Aſia petitis, data doctiſſimis viris comparandorum & conquiren-
dorum cura. Multa ibi etiam alia ſingularia. Quartus in Francia locus datur *Gaſtinenſium Ditioni*: vulgo *Gaſtinois*,
quæ ab Heurepenſi ſeparatur Verina fluvio. Hæc latiſſime protenditur ad Ortum Ditionem Brienſem & Sequanam
habens, ad Occaſum Belſiam, Silvam Aurelianenſem ad Meridiem, & ad Septemtrionem Carnutum Territorium.
Ager Gaſtinenſis parum fertilis, multis locis, ſabuloſus ac proinde ſterilior, propter ſilvas tamen & flumina non ina-
mœnus. Comprehendit ſub ſe *Ducatus Stampenſem* & *Nemurcenſem*, *Comitatumque Rupis-Fortis*, *Moreti*, & alios, Opi-
daque *Millium* & *Montargium*. *Stampæ*, *Eſtampes* vulgo; Opidum loco amœniſſimo ſitum medio inter Lutetiam Pari-
ſiorum & Genabum Aurelianenſium itinere, ad Iunnam fluvium : Cammarorum, qui delicatiſſimi, parentem lar-
gum, ad Corbolium in Sequanam ſe exonerantem. *Stamparum* meminerunt Aimoinus & Gregorius Turonenſis.
Stampenſis Pagus eſt apud Nithardum de diſſenſionibus Filiorum Ludovici Pij lib. I. *Stampenſe* etiam *Concilium* no-
minatur apud Ivonem. Ducatus (qui olim Comitatus fuit) claret dignitate. *Nemurſium Nemours* opidum, dictum,
ut quidam cenſent, a *Nemore*, cum ſit admodum nemoroſum. Situm eſt ad Lonium flumen, quod paullo infra More-
tum Sequanæ concurrit. Inter Ducatus Franciæ etiam non poſtremi loci. Vixit non ita pridem *Philippus Sabaudus*,
Nemurſij Dux; cujus Filia *Ioanna* ſecundo loco nupſit Nicolao Lotharingo, Duci Mercuerrio, Marchioni Nomeneij
& Vandalimontis Comiti. *Rupes-Fortis Roche-Fort* Gallo-Romanis dicta, Comitatus gaudet titulo. Loco parum
eſſe, aut nihil antiquitatis, ipſum loquitur nomen; niſi tranſnominationum frequentia ſit paſſim admittenda. In Ga-
ſtinēſium quoque ditione ſunt, *Millium*, *Milly* urbs primaria: *Chaſteau Landon*, *Moretum*, *Moret* ad Lonium ſitum, loco
admodum fertili, Opidum exiguum: Limés eſt inter Gaſtinenſes & Heurepenſes. Arce ut & Millium præditum. *S.
Mathurin de l'Archamp*, *Mōtargium*, quaſi *Mons Argi*, ut quidam ratiocinantur; quod in circumitu adſpectus ejus pro-
cul extendatur. Incendio vaſtatum circa annum CIↃIↃXVIII, poſtea renovatum fuit. Arcem & hoc habet, in qua
depicta viſitur Hiſtoria Canis Venatici, qui heri ſui mortem vindicavit; occiſo eo, qui necem illi attulerat.

FRANCIA SPECIALIVS STRICTIVSQVE SVMTA.

VULGO FRANCE.

Regio.

PICARDIAM cum *Campania*, qua potui fide, diligentia, brevitateque percurri: succedit in mea distributione *Francia*, vulgo *France*, *Franciæ* nomen hoc loco Limitibus quam alibi, angustioribus circumscribitur; & toti alioquin Regno proprium, pro parte tantum ejus (quam sequentia docebunt) hic accipitur. *Francia* autem de qua hic agimus, comprehendere sub se scribitur hodie *Præfecturam* & *Comitatum* (vel ut alij, *Vice-comitatum Parisiensem*, *Ducatum Valesium*, *Ditionesque Hurepensium & Gastinensium*, *Præfectura Parisiensis*, *La Prævosté & Comté de Paris* in quatuor dividitur Ditiones, *Parisium*, *Goellam*, *Insulam Franciæ*, *Vexinum Francicum*. *Parisium* appellamus, quod vulgo *Le Parisis*. Complectebatur olim quidquid erat hinc a Porta Parisiensi, de qua paullo post, usque ad Pontem Æsiæ (*Pontoise*) inde vero Clayam usque, versus Brienses. Nomen fere perijt, nisi quod ejus etiamnum memoria servetur cum in quibusdam Pagis, *Louvres*, *Cormeilles*, *Escoua*, & alijs, qui *Parisij* (*en Parisis*) cognominantur; tum in Nummis qui vulgo *Solidi Denarijque Parisij*, *Sols & Deniers Parisis*, & quibusdam Parlamenti Parisiensis Taxationibus. Quinetiam sunt qui P*ortæ*, quam nunc *Parisiensem* vocant, non aliũde nomen esse censent, quam quod ea in *Parisium*, de quo mihi sermo, duceret. *Parisij* hujus Vrbs, totiusque nunc Galliæ Metropolis est *Lutetia*. Sic Cæsari nominantur λευκοτεκία Ptol. λευκετία Iuliano; *Lutetia*, *Castellum Parisiorum* Marcellino, digitum procul dubio intendenti in Ædificium antiquissimum, quod hodieque ibi cum stupore visitur. *Parisium* Zosimo. Nuperis istis *Lutetia Paricius*; non tam barbare, ut quidam hodie putant. Hodie *Paris*, vulgo ab ipsis hujus Agri Populis. *Lutetia* quibusdam a *Luto*, propter Paludes vicinas; quarum apud Cæsarem lib. VII est mentio: earum hodie, ut ferunt, memoriam servante Foro Primario, quod *Marche-Palus* dictum, quasi *Forum Paludosum*: alijs Gypsi-fodinis proximis quasi λευκοτειχία, quod fere tota crustario constet opere. *Lutetia* multo quomdam fuit, quam hodie, minor: in Insula tantum quam ambit Sequana. Tenue ergo admodum tantæ Vrbi fuit initium. Sed tantilla Insula adcrescentem in dies hominum multitudinem Paullatim capere non fuit potis. Ductis in utramque Continentem quasi Colonijs, additisque Locis Suburbanis, ita sensim, productis varie Pomerijs, excrevit, ut jam totius Galliæ sit maxima. In tres nunc secatur Partes: quarum Major, eaque ad Ripam Fluminis dextram, humilior est, ad Ortum & Septemtrionem vergens, *Villa* vulgo dicitur, *La Ville*: Minor ad sinistram versus Austrum & Occidentem loco altiore, & qui per colliculos suos nonnihil adsurgit, *Vniversitas* vocatur, *L'université*: Media est *Insula*, quam *Civitatem*, antiqua appellatione, *La Cité*, nuncupant; Fluvio undique cincta; Pontibus, duobus quidem Minori, tribus vero Majori juncta. *Villa* speciem præbet Lunæ διχοτόμου; hinc Sequana, illinc Mœnibus, Vallis, Fossisque in Hemicycli figuram circumdata. P*ortas* habet septem *D. Antonij*, *Templi*, *D. Martini*, *D. Dionisij*, *Montis Martyrum*, *S. Honorij*, *Novam*. *Civitas* quatuor parvulis Insulis superioribus ordine & in linea sitis, tamquam obicibus contra vim fluminis defenditur; primum, ut dixi, propter situs commoditatem habitata: Ligneisque Pontibus adiri solita: totius Vrbis veluti Cor, propter Episcopale Regiumque Palatium. *Portas* habuisse olim videtur quatuor. *Vniversitas* quamdam Galeri speciem exhibere videtur, quo Caput tantæ Vrbis tegatur quasi, & ornetur. *Portæ* illi septem *D. Victoris*, *D. Marcelli*, *D. Iacobi*, *S. Michaelis*, *S. Germani*, *Bussia & Nella*. Hæc Lutetiæ pars Mœnibus etiam, ut Villa, est cincta, sed Fossis propter loci situm siccis. Longum esset enumerare quæ in tribus hisce Partibus occurrunt, deque ijs adferi possunt, singularia. Architremus Poëta Anglus hisce illam versibus olim celebravit.

Vrbes.

> *Exoritur tandem locus, altera regia Phœbi*
> P*arrhisij*, *Cyrrhæa Viris*, *Chrysæa Metallis*,
> *Græca Libris*, *Inda studijs*, *Romana* P*oëtis*.
> *Attica* P*hilosopis*, *Mundi rosa*, *balsamus Orbis*,
> *Sidonis ornatu*, *sua mensis*, *& sua potu*.
> *Dives agris*, *fœcunda mero*, *mansueta colonis*.
> *Messe ferax*, *Fortis domino*, *pia regibus*, *aura*
> *Dulcis*, *amœna situ*, *bona quolibet*, *omne venustum*
> *Omne bonum*, *si sola bonis fortuna faveret*.

Haud procul Parisijs P*ons Charentonius* est, vulgo, *Le* P*ons Charenton*, nõ ignobilis Vicus, ubi Matrona Sequanę miscetur. Auditur hic ἠχὼ τρισκαιδεκάφωνος, quæ terdecies humanam reddit Vocem, quæque quod admiratione dignum majore quadrisyllabũ integre & perfecte, quater quinquiesque resonat. Hæc de *Parisio*: sequitur *Goella*, ut quã minime potest, discedã ab vulgato nomine *La Goelle*. Huic etiam antiqui perierunt Limites. Manet ejus tantum memoria quibusdã in locis ab *Goella* cognominatis. Est ibi *Comitatus Dam-Martinensis*, *La Comté de Dam-Martin*, ab insigni quondam Opido, *Dam-Martino*, quod nunc in Vici formam est redactum, in Collicullo collocatum. *Insula Franciæ*, *L'Isle de France* ex ipsorum Gallorum diffinitione comprehendit quidquid Terrarum est ab *Fano S. Dionysij* P*ossiacum* usque & *Mommorancium*; atque universim quidquid inter Sinus Gyrosque jacet Sequanæ, hinc Picardiam, inde Normanniã vorsum. Alij alios ipsi Fines statuunt. *San-Dionysianum*, vulgo S. *Denys en France*, opidum amœnum atque elegans, quod a Dionysio Areopagita imperiti rerum antiquarum & somniorum monasticorum creduli nomen sortitum arbitrati sunt. P*ossiacum*, P*oissy* opidum non ignobile. Arx ibi Regibus quomdam in delitijs. Eo Reginæ se conferre solebant, anteaquam D. Germani Arx esset, partum edituræ. Ibidem Regum liberi educabantur, ut postea Blæsis & Ambaxiæ. Inter P*ossiacum* & *Lutetiam Fanum* est D. *Germano* consecratum vulgo, *S. Germain en Laye*: Opidum nonnullius antiquitatis. *Mommorancium* vernacule dicitur *Mommoranci*. *Insulæ* succedit *Vexinum*, *Francicũ*, *Vexin*, vel ut alij, *Vulxin le Frãçois*. Continet quidquid est ab Æsia Fluvio Claromontẽ usque versus Picardiã. Perijt & hujus memoria, nisi quod quodammodo servetur, in antiquis quibusdã Chartis & Monimentis. Hactenus de *Prefectura* P*arisiensi*, quatuorque ejus Ditionibus, Altera pars *Valesium*, vulgo *le pais de Valois*. Nomen habere putatur ab amænissimis, quibus hæc ditio superbit, Vallibus. Alij aliunde dirivant. Comitatus olim, hodie Ducatus. Primus Valesiorum, ut & Alenconij, Comes dictus fuit *Carolus* Philippi III, Franciæ Regis, Filius Philippi Pulchri Frater: a quo per Philippum VI Filium Regium Valesiorum Stemma in Gallijs fuit propagatum. Extendit se Ducatus *Valesius* in Picardiam usque. Primarium Opidum (præter *Crespiacum Crespi*) *Silvanectum* est, Francis *Senlis*. Dictum Latinis quidam augurantur, quod Silvæ nectatur. Opidum est antiquum, præter Episcopatum, Præfectura & Baillivatu nobile. Ditavit Silvanectensis Præfectura Valesium Ducatum Dynastijs, que vulgo audiunt *Pierrefons*, *Bethisi* & *Verberie*, comprehensis opidis quæ nunc *Angy*, *le Pont S. Maxence* (Paludibus hoc cinctum est, Limitemque statuit Franciæ & Picardiæ) *Pongoing*, *Brenonville*, &c. Complectitur eadem Præfectura *Compendium*, *Compiegne*; sedem olim Principum; *Carolopolim* alijs appellatum,

L'Isle de France.
PARISIẼSIS AGRI DESCRIPTIO. Auctore
F. Guilloterio Bituri rigi.
SEPTENTRIO
MERIDIES
BEAUVOISIS
VALOIS
LA GOELE
LE MULTIEN
L'AUNAY
LA FRANCE
LE PARISIS
LA BRIE
CHAMPAIGNE
Le Landy
PARIS
SENLIS
MEAUX
Forest de Crecy
Milliaria Gallica
Milliaria Germanica

ab Carolo Calvo, qui Pomeria ejus ſcribitur produxiſſe & munijſſe. Transgreſſis Compendium occurrunt ſtatim Picardiæ populi, Sueſſones & Laudunenſes. Sub Compendio ſunt *Magny, Thorette, Creil*. Continet quoque Silvanectum *Pontis Æſiæ* (*Pontoiſe*, vulgo *Ponteſium* nominat Ivo epiſtola cv) Baillivatum, Præfecturam & Vicecomitatum, cui parent *Villeneuve le Roy de l'Iſle Adam* *Ponte Aeſiæ* ſuperato, ſe offert Normannia Silvanectenſis inſuper Præfecturæ Ius agnoſcit *Comitatus Belmontius ad Aeſiam, la Comté de Beaumont ſur Oyſe*: antiqua Pręfectura, cui ſubſunt *Perſang & Metu*. *Comitatus Belmontius* Dominos agnoſcit, principes Regiæ ſtirpis Vendomenſis. Ad hoc opidum ultra Æſiam initiũ capit Bellovacenſis Ditio. Sub Silvanectenſi denique Præfectura, ſimulque ſub Valeſio Ducatu eſt *Comitatus Belovacenſis, Comté de Beauvais, Beauvoiſin*. Metropolim habet *Belovacum*: ſic nominem Opidum, quod vulgo *Beauvais*. Apud Cæſarem, ut Nob. Vir. Ioſephus Scaliger ſcribit ad Merulã, *Bratuſpantium*, addens ſub Cæſaribus transnominatum *Cæſaromagum*, *Bratuſpantium* tamen, ne quid diſſimulemus, Carolo Bovillo Pagus hodie putatut *Granviller*, vel *Grattepance*, alijs *Clermont en Beauvoiſin*: Vigenereo *Beaumont ad Aeſiam*. Eſt autem *Belovacum* Vrbs ſitu amoeniſſimo adſitos habẽs hinc Mõtes fertiles non adeo excelſos, inde Agros excipiendæ Sementi commodos. Nec deſunt Vina. Incolis præſertim Feminis, magna ſunt Privilegia, ab Ludovico xi Frãcorũ Rege ipſis cõceſſa, anno cIↄ cccc lxxii quod Carolũ Burgundiæ Ducem obſidionem ſolvere, reque infectaabire coegerint. Haud procul Belovaco eſt *Claromontium, Clermont*. Opidum eſt Arce munitum. Hæc de *Valeſio*: ſequitur tertia Franciæ Pars *Heurepenſe Territorium, Heurepois*. Initium capit ad Sequanam, ſub ponte Pariſienſi, qui parvus cognominatur, ſecuſque eundem fluvium procurrit Corbolium, Melodunum, & Moretum, ubi Verina Amne, qui in Lonium ſe exonerat, ſejungitur ab Gaſtinienſium Agro. Adhæret Brienſibus, ubi reſpicit Fanum, cui cognomen ab S. Columba Grandi apud Senones. Continet autem Vicecomitatum & Baillivatũ *Melodunenſem*. Metropolis eſt *Melodunum*. Nomen hoc perperam apud Cęſarem bis eſt inſultum, pro quo Veteres omnes ſcripti Codices Commentariorũ de Bello Gallico habent *Metioſedum*. Verum quidem eſt, *Melodunum* & *Metioſedum* unum idemque Opidum eſſe: ſed *Melodunum* poſterius eſt. Hodie *Melun*, in Inſula Sequanæ, inſtar Lutetiæ Pariſiorum. *Melodunum* Arce validum eſt. Quod opidum bonis piſcibus, præcipue Cancris ſuaviſſimis, nobilitatum & celebre, nunc *Corbueil* vulgo, *Corboliũ* nominatur in Vita S. Petri Tarenteſij. Habet & hoc cum multis alijs Arcem. *Fons Bellæ-Aquæ*, vernacula *Fonteine-Belle-eau*: Seceſſus Regum amœniſſimus quietique; aptiſſimus, vere palatium: Domicilium olim. S Ludovici, poſt Philippi, poſtremo Franciſci Valeſij. Multa ibi Singularia. Quartum in Francia locum dedi *Gaſtinenſium Ditioni*, vulgo *Gaſtinois*: quæ ab Heurepenſi ſeparatur Verina fluvio. Cõprehendit ſub ſe *Ducatus Stampenſem* & *Nemurcenſem*, *Comitatumque Rupis-fortis*, & alios *Stampæ Eſtãpes* vulgo: Opidum medio inter Lutetiam Pariſiorum & Genabum Aurelianenſium itinere, ad Iunnam fluvium: Camarorum, qui delicatiſſimi, parentem largum, ad Corbolium in Sequanam ſe exonerantem. Ducatus) qui olim Comitatus fuit) claret dignitate. *Nemurſium, Nemours* Opidum ad Lonium Flumen, quod paullo infra Moretum Sequanæ concurrit. Inter ducatus. Franciæ etiam non poſtremi loci. *Rupes-Fortis*, *Roche-fort* Gallo-Romanis dicta Comitatus gaudet titulo. In Gaſtinenſium quoque Ditione cum *Millio* & *Moreto* (quod Limes Gaſtinẽſes inter & Heurepenſes) utroque Arce prædito, alijſque Opidis eſt *Montargium*, quaſi *Mons-Argi*, ut quidam ratiocinantur: quod in circumitu adſpectus ejus procul extendatur. Incendio. vaſtatum circa annum cIↄ Iↄ xviii, poſtea renovatum fuit Arcem & hoc habet, in qua depicta viſitur Hiſtoria Canis Venatici, qui Heri ſui mortem vindicavit, occiſo eo, qui necẽ illi attulerat. Hactenus Partes Franciæ percurri potius quam perluſtravi: nunc libet nonnulla quæ obſervatu digna ſupra omiſimus, hoc loco paucis addere. Primum hic ſeſe offerunt Opera tum publica, tum privata, tum ſacra, tum prophana. Templa numerari Lutetiæ lxix univerſim ſupra in Generali deſcriptione diximus. Vbi etiam de Templo Cathedrali locuti ſumus. Præter Templa autem *Sacella* Pariſijs non pauca, xiii circiter: inter quæ primi cenſendum loci, quod in Palatio Regio *Sanctum* audit, ab Divo Ludovico exſtructum: omnium Ciſmontanorum audaciſſimum: nam Sacellum Sacello fornicato incumbit, nullis Columnis medijs, ſed lateralibus tantum ſubfultum: Porta inferior veram D. Virginis imaginem, Superior Ieſu Chriſti fertur exhibere. Servantur ibi (ſic perhibent Curiones) Corona Spinea, Toga Purpurea, Arũdo, Spongia, Sudariũ, Mappaq; Cœnæ ultimæ, quæ omnia a Balduino Imperatore Conſtantinopolitano Venetis oppignerata, Gallus redemta ibi repoſuit. *Cænobia* plurima etiam in hac Vrbe circiter xxiv & ampla· *Templariorum* ſane circuitus ſpacioſiſſimus, Vrbis inſtar; Templarijs anno cIↄ cccix e medio ſublatis, Bona Hoſpitalarijs S. Ioannis fuerunt adſignata. Eſt & *Cænobium Filiarum DEI* prope Portam S. Dionyſij, que Damnatis ad ſupplicium ducendis tres Panis bolos cum Vino porrigere ſunt ſolitæ. *D. Victoris Cænobium* Canonicorum Regularium S. Auguſtini *Templum* D. D. *Petri* & *Pauli* Canonicorum Secularium prius, poſt ab Ludovico Craſſo Regularium eſt factum, *S. Germani Pratenſis Cænobium* Benedictinorum. Opulentia nulli Cænobio cedit: Privilegijs & Iuriſdictione liberrimum: Muris clauditur. Forum habet annuum. Iam *Domus Pariſienſes*, cum Publicæ, tum Privatæ, univerſim anno cIↄ Iↄ xlix ad x millia ſunt numeratæ: exceptis Collegijs, Tẽplis, Cœnobijs, ijſque, que in Suburbijs. Eminent inter reliquas *Domus Regia* vicina Palatio, *Nella*, *Flandra*, *Arteſia*, *Aurelianenſis*, *Abretia*, *Lotharinga*, *Nivernenſis*, *Alençonia*, *Senonum*, *Remenſis*, *Lugdunenſis*, *Feſcampia*, *Bellovacenſis*, *Rotomagienſis*, *Bituricenſis*, *Heureſia*, *Sabauda*, *Claromontia*, *Cabillonenſis*, *Bavara*, *Burgunda*, *Reginæ*, *S. Pauli*, & aliæ. *Palatium Thermarum* prope D. Mathurini quidam a Iulio Cæſare conditum volunt. Cænaculum illic eſt fornicatum, cui Hortus cum Arboribus imminet. *Domus Publica Pariſienſium*, anno cIↄ Iↄ xxxiii cœpta ab fundamentis exſtrui, ſub Franciſco I. Quid vero dicam de *Arcibus*? *Majus Caſtellum* ab Iulio Cæſare ædificatum ajunt: magis cẽſendum ab Iuliano Cæſare, qui aliquãdiu hic habitavit. Reliquas brevitati ſtudens omitto. Quid de *Xenodochijs*, *Noſocomijs*, *Ptochodochijs*, & *Orphanatrophijs*? Domum in villa ccc *Cæcorũ* ab Saracenis excæcatorũ, D. Ludovicus condidit. Alia pręterea. *Sepulchra* vero, præſertim Regum principũ, Ducum, Comitum Nobiliumq; utriuſq; ſexus quot in hac Vrbe conſpiciuntur? Eorum plena eſt enumeratio apud Ægidium Corrozetium, cujus exſtat accuratum de Pariſienſis Vrbis antiquitate opus. *Statuæ* etiam ſtupendæ varijs locis, *Regum* omnium in Palatio Regio: *Caroli Magni* in Templo S. Marcelli: *Philippi Valeſij* in primario; ubi & *D. Chriſtophori* Gigantea, anno cIↄ cccc xiii ab Antonino *d'Eſſars*, Equite erecta. Eſt ibi & effigies *Petri Cugneri*, juxta Chorum in angulo ad altare B. Mariæ. Fabulantur per ludibrium poſitam, quum Bona Eccleſiaſtica nomine Regio in Fiſcũ trahere conaretur, ſub *Philippo Valeſio*: ſed fruſtra. Hæc de una Vrbe quo ad ſtructuras ſufficiant. *San-Dionyſianum* Fano ſuperbiſſimo nobilitatum eſt, in quo omnes Reges Galliæ mirabili artificio ſculpti monſtrantur. Sed de his ſatis, ad Academiam Pariſienſem venio. Inſtituta hæc ab Carolo Magno, Romanorum Imperatore, incitantibus eo Magnanimum Principem quatuor Venerabilis Bedæ diſcipulis. Quatuor firmiſſimis nititur Columnis, *Facultatibus*, inquam, *Theologiæ*, *Iuris Canonici*, *Medicinæ*, *Artium*. Tribus quas nominavi primo loco, ſingulis præſidet *Decanus*; duoque inſerviunt *Curſores*, quos *Pedellos* vulgo dicimus. Toti corpori præeſt *Rector*, ab Artium Facultate, ſingulis Trimeſtribus legi ſolitus. Collegia ſunt, *Sorbonicũ*, *Navarrenum*, D. *Bernardi*, *Præmonſtrantenſe*, *Cameracenſe*, *Regium*, *Rhemenſe*, aliaque.

Opera. Publica.

Academia.

P I C A R D I A.

Status Ecclesiasticus.

Picardia qua francorum Regi subjecta, sub Archiepiscopatu Remensi, septem Episcopatus habet: Suessonensem Siluanectensem Beluacensem (qui in francia) Noviodunensem, Laudunensem, Ambianensem, & Bononiensem, Teroanensem olim, qua deleta Bononiam maritimam Episcopalis sedes, (pacto) translata est, Anno 1559.

P I C A R D I A.

Regio. Vnde dicta.

PICARDIÆ nomen quamvis non magnę antiquitatis, nulla tamen ejus certa potest reddi ratio, alij aliam augurantur. Robertus Cenalis *Picardos* dicit vere esse Gallos : se nihilominus ignorare, num a *Begardis* Hereticis nomen hoc sint mutuati. Sed his constat multo esse antiquiores, sunt qui appellatos censent Picardos, quod ab his ortus primo usus lancearum, quę vulgo *Picques* nuncupantur, sed id minus probabile. Alij Picardiam ab *Pequignij* Opido nomen suum mutuasse volunt: vel a quodam illustri equite Pignone (vulgo *Pignon*) Pequigniensis & Ambianensis Fundatore primo; qui post Alexandri magni obitum dux militiæ factus, post varias expugnatas Regiones, navium classe Neustriam (Normanniam hodie) appulsus, ea loca peragrans, ijs nomen & vocabulum indiderit. Ad occasum eam respicit cum nonnulla Normanniæ portione, Oceanus Britannicus, ad Septemtrionem veteris Belgicę jacent regiones; Artesia & Hannonia; ad ortum Leuceburgum & Lotharingia sunt porrectæ, ad meridiem Campania, isque nobilissimi regni tractus, qui specialiore notione Francia vocatur, occurrunt. Regio est fertilissima, Horreumque Parisiorum, atque adeo pleræque Franciæ. Vino caret, ignava potius incolarum socordia, quam vel Cæli vel soli iniuria. *Picardia* autem in tres dividitur partes *Veram, Inferiorem Superiorem*. Superiorem tota fere sui parte Belgicam, taceo. *Veræ (Lavraye Picardie)* initium est ad Crepacorium: Comprehenditque *Vicedamias Ambianam, Corbiensem, & Pequignyam, Comitatum Veromanduorum, Ducatus, Tiraschensem & Retelensem. Ambiana (Visdamie d'Amiens)* nomen dedit *Ambianum*. Olim doctorum scriptorum sententia *Samarobriga. Briga* Hispanorum antiqua lingua & *Bria* Thracio sermone urbē sonat. Quibusdā *Somonobriga*, a ponte (*Brug* Belgica lingua) quo somona fluvius traijciebatur. *Ambianum* certe urbs est ad Somonam qui eam ibi findit: (unde quidam *Ambianum* putant dictum, ab Imperatore Gratiano, quod aquis ambiretur) munitioribus Galliarum, & ab natura, & ab hominum industria merito conumeranda, fossis pulcris, præaltisque vallata : clavis ea parte Regni. Templum habet speciosissimum, mira structura & arte erectum, nec non suspiciendis iconibus, super omnes Europæ pictas tabulas decoratum, in quo, ut perhibent, S. Ioannis baptistæ caput integrum asservatur. Baillivatus titulo gaudet & sede præsidiali, manente nihilominus penes Consulem politici status administratione, curiæ municipalis, & speculæ cura, excubiarumque ex delectis civium turmis constituendarum, & munere & jure. In spiritualibus sanctum *Firminum* Martijrem Pampelonensem, primum habuit episcopum a quo lxix episcopi numerantur, quorum postremus Ioannes Crequius, ex familia Canaplensis. Incolæ probitate sane & fidelitate insignes; ideo his clarent privilegijs, quod cum ab omni exterorum militum præsidijs, tum ab subsidijs sint immunes. Huic *Silvius*, & *Fernelius*, eruditissimi medici, ortum suum debent : huic etiam orator eximius silvius, qui plurimos Ciceronis Libros magna cum laude aggressus est. *Ambianum* (ut supra diximus) a Pignone Alexandri magni milite conditum, plurimi scriptores autumant. Anno 1597 Hispani, illud ex insidijs invadentes, in suam potestatem redegerant, quos post Henricus quartus Galliarū Rex obsidione, & armis ad deditionē coegit. *Corbiensis* ab *Corbia*, quod Opidum est ad somonam quo loco fluvius cui adjacet somonam ingreditur. Clauis itidem, qua parte jacet, Franciæ. *Curmiliaca* forte Antonini inter *Samarobrigam Amiens*, & *Cæsaromagum, Roie* ni fallor. *Pequignija* Opidum (si vulgo fides) dictum a *Pignone* Alexandri, Magni milite, ab Historiographis nobilitatum, quod ibi Gulielmus Normannię dux, cui cognomen erat *Longa* spatha, positis insidijs fuerit obtruncatus, per factionē Balduini Comitis Cameracensis, qui cum pacis incundę prętextu eo pellexerat testantur, Normanniæ annales. Memoriæ etiam produnt Francicarum rerum scriptores, Anglos postquam prælio essent victi : superstites omnes ibidem fuisse occisos, qui nomen *Pequigny* litteris omnibus pronunciare nequibant, P*equeny* loco P*equigny* proferentes. *Veromandui* Latinis, hodie vulgo *Vermandois* retento si qui alij Galliæ populi, prisco nomine. Comprehendere sub se signant Franciæ geographi : Suessonum *Laudunensium Tartenorum* ditiones. Vrbes item *Noviomagum*, & *Fanum* S. *Quintini*. *Suessonibus*, vulgo *Soissonnois, Suessonum*, urbs quæ hodie *Soissons*, arce prædita Ptolemęo A*ugusta Suessonū*. Primaria est Galliæ Belgicæ, *Remensi* civitati subjecta, a Cesare regiæ civitatis titulo decorata : fuit in Romanorum potestate, sed a Clodoveo erepta quo defuncto filij decus illi regiæ civitatis quo Cesaris tempore claruerat, reddiderunt. Incolæ Bellicosissimi. In eadem urbe, sub Philippo Augusto rege, Anglicanarum, & Gallicanarum ecclesiarum, habitum est Concilium : quod Angliæ Rex deturbatis sua sede episcopis, Ecclesiastica bona occupasset ad sexennium eosque bonis spoliatos in Galliam exulare coegisset, a quo excomunicationis fulmine ictus est, & ei ut Ecclesiæ hosti bellum indictum in quo tandem victus est, omnibus flandris qui ei præsidio fuerant profligatis : in hoc prælio maxime generosos se præstitere suessones. Templum & Cænobium Virginum beatæ Mariæ suessionensis ab Ebroyno tiranno, Franciæ palatjj magistro, extructum Ferunt. Suessonensium Episcopi, a S. Sixto ad *Matthiam Parisinum* fuere numero lxxix, *Laudunensium* ager, *Laonnois*, dictus ab *Lauduno*, hodie *Laon* inter *Aynam* & *Oysam* fluvios collocatum. Vrbs primaria *Laudunum* in colle sita, quam in ducatū, & episcopatum erectam, vult Sigisbertus, a Clodoveo anno 10 : cujus *Genebaldum* primum constituit episcopum, cui ad *Ioannem Burserium* ultimum lxxii adnumerantur. Baillivatus fulget dignitate, cui hę subsunt civitates, *Suessonum, Noviomagus, fanum S. Quintini, Ribuaria, Coucy, Chauny*

Situs. — *Soli fertilitas.* — *Vera Picardia.*

Guisa,

PICARDIA
BELGII PARS
Baillage de Hesdin
ARTESIAE PARS
Cambresis
Maris Britannici pars
VIMEUX COM.
NORMANDIAE PARS
BEAUVOISIS
SANTERRE
VERMANDOIS
TERRACHE
TARTENOIS
LAONNOIS
SEPTENT
MERIDIES
Abbeville
Perone
Roye
Noyon
Chauny
La Fere
Laon
Compiegne
Cambray
Milliaria Germanica communia quorum 15 gradum unum Latitud. constituunt
Milliaria Gallica communia quorum 20 gradum unum Latitud. constituunt

Guisa,*Perona*,*Mōdidier*,& *Roia*.Adjacet *Compendium* Vernacule *Compiegne*,*Carolopolis* alijs,a Carolo Caluo,qui eam
anno ıɔcccxcvı. instar Constantinopolis auxit, munivit, & ibidem Monasterium S.Cornelij erexit.Ex ea Ioanna
virgo anno cıɔccccxxıx in Anglos armata manu irruens, ab ijs fugata dum reditum in urbem cogitaret occlusis
portis,proditione cujusdam Gulielmi flavij militum præfecti,Hostibus captiva Rothomagum deducta est; ubi post
anni miseram captivitatem, falso hæresis, & veneficij accusata, a Petro cauchonio Anglo Beluacensium episcopo,
gallorum hoste, & judici seculari tradita,ad S.Michaelis templum, ultimo May anno cıɔccccxxxı post plurima in
Gallos collata beneficia,incendio tandem mortis pænam tulit: ob quod nefandum scelus,dictus Cauchonius,a Ca-
lixto pontifice excomunicatus est,nec non Gulielmus præfectus paulo post ab uxore propria strangulatus,cujus illa
mortem impune tulit,cum maritum eam submergere Statuisse,coram rege,testibus comprobavit.*Compēdium* tem-
plum suum,dominicanorum & franciscanorum Cœnobium a S.Ludovico,Galliarum Rege extructum jactat.*Tarte-
norum*,vernacule *Tartenois* metropolis est *Fera*,*vulgo la fere*; Vrbs egregie munita situque commodissimo,ad oysam,
seruamque confluentes,arcem habens satis validam.Quæ nunc urbs Noion Antonino *Noviomagus* nuncupatur,in-
ter suessones, & Ambianos eam collocanti,decimamque octavam legionem illi tribuenti.*Noviomagus* Vadicassium
est Ptolemæo, vulgo Ecclesiasticorum *Noviomus*. Vrbs est ad oysam antiquitatis suæ notas non paucas præferens;
Episcopalis sedes, cujus præsules comites se noviomagenses & Franciæ Pares scribunt. A S.Medardo 70 episcopi
assignantur,quorum postremus I*oannes Hangestus*.*Fano S.Quintini*,quod comitum Veromanduorum aliquando do-
micilium, & Regionis caput,nomen a *Quintino* qui martirium ibi passus. Olim *Augusta Veromanduorum* quasi Re-
gionis caput vel a Romanis in Octaviani Augusti honorem nuncupata. Vrbs hæc sita est in plano ad somonam,
undique pratis,paludibus cincta,hac parte clavis Regni;bellorum tempestatibus,hostium insultibus maxime expo-
sita multa damna sustinuit,calamitatesque bello inter Philippum Hispaniarum,& Henricum Galliarum,reges dum
anno cıɔıɔlvıı S. Laurentij festo, accerrime ibi decertatum est, dumque ab Hispanis obsessa armis expugnata ac
dein inito fædere Henrico secundo restituta est. Hæc quæ de Veromanduis.*Retelorum*(vulgo *Retelois*)ditio, sita est
inter Hannonios,Lotharingos, & Barros.Metropolis.Retelium.*Tirascha* (*La Tirasche*) primaria urbs est *Guisa*,arce
valida superbiens,contra Leuceburgenses propugnaculum, vetus patrimonium fratrum primogeniti Lotharingię
ducis. Hæc de vera picardia. *Inferiori*(*La Basse*)variæ sunt partes. *Sancterra*, *Pontium*, *Bolonesium*, *Guinæum*, *Oyum*.

Picardia Inferior.

Sancterra, *Santerre* concluditur inter montem *S. Desiderij*, *Peronam*, *Royam*,& *Nestam*. *Mons S. Desiderij*,*Mondidier*
locus munitus.*Perona* ad Sommam: hic Heribertus Veromāduorum comes, captivum detinuuit Carolum simpli-
cem Galliarum Regem, ubi mortuus est maxime conturbato suo regno. *Roia* (opidum non contemnendum) arce
munitum. *Cesaromagus* forte Antonino, & Tabula itinerariæ. *Nesla* propugnaculum, ut multa alia, hac parte regni
validissimum.Hæc clarorum virorum genitrix.Ejus dynastæ Marchiones,olim affinitate juncti familiæ Courtenæe,
quæ a Regibus Franciæ originem traxit. *Pontium* Vernacule *Ponthieu*, comitatus est,cui nomen creditur,a pontum
& paludum passim ibi multitudine, ad *S. Valerium* in mare se exonerantium. Primarium comitatus opidum *Abba-
tisvilla*, *Abbeville* vulgo ad oysam baillivatus titulo insignitum,sedeque præsidiali,a qua Lutetiæ Parisiorum provo-
cationes juridicæ devolvuntur. Alia opida sunt, *Crotoia*, *Rua*,*Treportus*, & *Fanum S. Richierij*. *Cressiacum*, *Cressi* vicus
36000 Gallorum clade memorabilis,sub Philippo Valesio,anno cıɔcccxlvı.Comprehendere etiam creditur sub se
hic comitatus duos alios *Monstroliensem* & *S. Pauli*,*de Monstreul* & *S. Paul* quibusdam quasi mons regius,alijs a mon-
stro quod eo loci domicilium habuisse fingitur. *Inferior Picardia* C*omitatum Boniæ* complectitur vulgo *Comté de
Bouloigne*,& *Guinensem*, vulgo *Guisne* de quibus in descriptione Bononiæ.Picardiæ primaria flumina,*Somona*,cui ad-
jacent *Ambianum* & *Abbatis Villa*. *Oysa*, cui similiter *Fera Matrona*, *Scaldis*, & quæ vulgo *Ayne* & *Scarpe*. Ad Mores
venio. *Picardi* si qui alij Franci genio bono, bene compositi, Comes officiosi, strenui, ad iracundiam, nihilominus

Mores.

prompti : unde calidum caput nuncupati : vino ultra modum addicti, nec ab eis quispiam quid impetraverit, qui
se compotationum socium recusaverit.Inter se ita bene convenientes,ut si quempiam illorum offenderis,omnium
tibi inimicitiam conciliaveris. Nobiles.Bellicosissimi artem militarem maxime colentes.Hæc de Picardia.

CAMPANIA.

STATVS ECCLESIASTICVS.

Archiepiscopus hic Remensis, cui suffraganei octo Episcopi : Laudunensis, Laon, Dux & Par Franciæ: Catalaunensis, Chaalon, Comes & Par Franciæ : Suessonensis, Suessons : Morinensis, cujus sedes Teroana Morinorum Bononiam est translata, Ambianensis, Amiens : Noviomagensis, Noion, Comes & Par Franciæ : Silvanectensis, Senlis : & Belovacensis, Beauvais; Comes & Par Franciæ.

Archiepiscopus Senonensis, Sens, sub quo Episcopatus 7: Parisiensis, Paris *: Carnutensis, Chartres : Aurelianensis, Orleans: Nivernensis, Nivers;* Autissiodorensis, Auserre *: Tricassensis, Trois en Champaigne, Meldensis, Meaux.*

CAMPANIA.

Regio. Vnde dicta. Situs. Cœli temperies. Soli fertilitas.

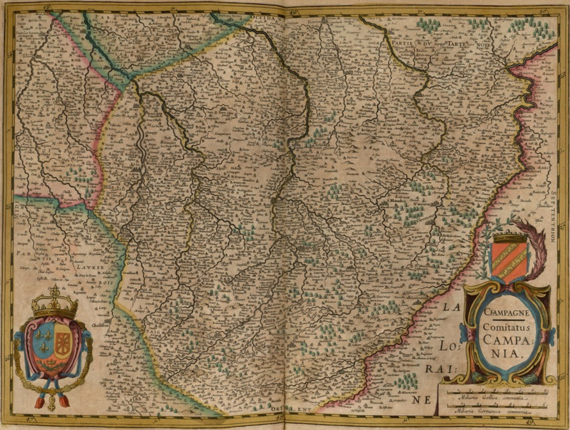
CAMPANIÆ, quæ nunc sequitur, *Comté de Champaigne*, nomen, quemadmodum Italicæ, a Camporum latitudine, longitudineque, ut notat Gregorius Turonensis. Est enim Campestris admodum & plana, Sementique apta. Circundant eam undique Briensium, Burgundionum, Carolesiorum & Lotharingorum ditiones atque territoria. Cœlum ibi serenum, Aer temperatus. Agri passim Frumento, Vino, omnique Pecorum genere abundant : nec desunt Silvæ, opimas quæ præbent venationes, jucundaque Aucupia. Sedes hic olim habuerunt suas *Tricasses, Lingones, Remi, Catalauni, Meldæ, Senones*, & fortean alij, quorum memoria jam obliterata. *Tricasses* nominantur in melioris notæ Plinij libris, qui Τρικάσσιοι Ptol. *Tricaßini* Ammiano, Panegyricis quibusdam & Antiquo lapidi; *Trecæ* Herico in Vita S. Germani, *Tresses*, vulgo Ecclesiastico per compendium : *Civitas Trecaßium* in Notitia Lugdunens. IV. Hodie ubi *Trois en Champaigne*. *Lingones* Cæs. Plinio, alijsque sunt qui Λόγγονες Ptolemæo : *Fœderatos* idem Plinius indigerat : *Civitatem Lingonum* habet Notitia Provinciarum in Lugdunensi I: Hodie *la Duché, Pairie* & *Evesché de Langres*. *Remi* apud Cæsarem & Plinium, qui Ῥῆμοι apud Ptol. & Strab. *Fœderatos* Plinius nominat : *Civitas Remorum* Notitiæ Provinciarum in Lugdunensi II; *Duché, Pairie & Archevesché de Reims*. *Remorum* fines Romanorum tempore latissimi fuere: Sequanis, Mediomatricibus, Treviris, Veromanduis, Suessionibus conregionales. *Catalaunos* præeuntibus Membranis, scribendos monent Viri docti, qui in vulgatis Ammiani Marcellini libris *Cathelauni*. Sic etiam nominantur in exaratis calamo codicibus Eutropij. *Catalaunorum Civitas*, Notitiæ Provinciarum Galliæ in Lugdunensi II, *l'Evesché de Chaallon*. Ad hos *Catalauni* pertinent *Campi*, in quibus prælio magno superatus ab Romanis, Gothis & Francis, Ducibus Aëtio Patricio, Theodorico & Merovæo, Hunnorum Rex Attila, Anno ab V.C. CIↃCCIII Imper. Cæsare Fl. Marciano P. F. Augusto & Clodio Adelphio V. C. Romæ Coss. ab Christo nato CCCCL, cæsis utrimque CLXII millibus, exceptis XC millibus Gepidarum & Francorum, qui paullo ante occubuerant. Delineat hos Campos, locumque pugnæ Iornandes, cap. XXXVI : *Convenitur itaque in Campos Catalaunicos, qui & Mauricij nominantur, C leugas, ut Galli vocant, in longum tenentes, & LXX in latum.* *Meldæ* Cæsari & Plinio, qui eos *Liberos* cognominat, noti : Μέλδοι Straboni : Μέλδαι, Ptolemæo : *Meldi* Antiquo Lapidi. *Meldos* Strabo imprudenter cum Lexovijs ἐν παρωκεανίταις facit, qui sunt in ipso meditullio : ubi nunc ad Matronam amnem *Meaulx* Opidum. *Senones* Cæsari, Plinio, & alijs celebrati : Σένονες Ptolemæo, qui eos in Gallia Lugdunensi describit. *Civitas Senonum* Notitiæ Provinciarum Galliæ in Lugdunensi IV: Alij videntur *Senones* Straboni Nervijs vicini, versus Occasum. Prioribus adscribendæ videntur horrendæ in Italiã incursiones. Atrocissimum sane Romanis bellum moverunt anno V. C. CCCLXIV *Galli Senones*, quod ab ijs *Bellum Senonicum Gallicum* dicebatur. Dux erat Brennus, Gallorum Regulus. Post pugnam Alliensem Vrbem ingressi, cæsis obvijs, omnibusque incendio fœde vastatis, Capitolium, in quod Romana Iuventus confugerat, obsederunt multos menses : tandemque facta cum obsessis pace, Aurique quantitatem stipulati, contra fidem ab M. Furio Camillo Dictatore, Vrbem cum copijs collectis ingresso, partim obtruncati sunt, partim in fugam acti. Quæ omnia suis coloribus plene delineant Livius lib. V, Florus lib. I cap. XIII, & multi alii Scriptores.

Imperium Majorum.

Comitatus titulo Campania insignita est, quo tanquam hereditario præfuit *Eudo* Nepos Gerlonis Normanni ex Theobaldo Filio : *Gerlo* Rodulphum sive Rollonem Normannum (cui Rex Carolus cognomento Simplex Neustriam quе postea Normannia dicta est concessit) in Galliam comitatus erat, regionẽque Blæsianam obtinuerat. *Eudoni* in recta linea successere *Stephanus, Theobaldus* II: *cujus* Filium *Theobaldum* III sine liberis defunctum sequutus est Patruelis *Henricus Largus* cognomine, Filius Stephani Angliæ Regis, qui *Theobaldi* II erat Frater. *Henricus* Filium habuit cognominem, Campaniæ & reliquarum ditionum Comitem. Eo inproli mortuo, Comitatum invasit Frater *Theobaldus*, qui se *Comitem Palatinum Campaniæ* scripsit; Rex Navarrę morte Avi materni factus, Comitatum in Domum Regiam intulit, Successorem, ut fertur, nactus tam in Comitatu Campaniæ, quam in Navarræ Regno *Henricum*, cujus Filia *Ioanna* Philippo Pulcro Francorum Regi nupta, Campaniam reliquasque Provincias Coronæ univit : a qua numquam deinceps separatæ. *Campania* autem explicari solet hodie, cum per se, tum per conjacentes ipsi Principatus. Per se, proprieque considerata duplex est, *Inferior* & *Superior*. *Inferiori* adcensentur *Tricassium*, Ditionesque, quæ vulgo *Ivigny, Bassigny, Vallage*.

Vrbes.

Tricassium nominatur ab ævi posterioris Scriptoribus, quæ hodie *Trois*; Vrbs ad Sequanam. *Tricasis* Antonino, qui Legionem ibi ponit XXII; *Tricassæ* Ammiano lib. XVI; *Trecassa* Bedæ, *Tricasinum* Nithardo libi I de Dissensionibus Filiorum Ludovici Pij etc. *Trecæ* Sigeberto, Aimoino Monacho, Gregorio Turonensi; *Augusta Trecarum* Herico lib. III. Vitæ S. Germani. Nobilissimus Vir Iosephus Scaliger suis ad Merulam literis monet Veteribus *Augustobanam Trecassium* appellatam. In Itineraria Tabula Peutingeriana scribitur *Aug. Bona*. Qui *Campaniæ* quomdam erant, ab hac Vrbe sæpe se *Trecarum* dicebant *Comites*. Inter majores & ampliores hujus Regni Civitates recensetur. Ejus Poli Latitudo est XLVII Graduum aliquotque Minutorum nostrum Polum Arcticum versus. Episcopalis nunc Sedes, cujus Præsules habet Belloforestius XXCIII. In eorum fuit numero *Lupus* ille conclamatissimus, quem ab suis virtutibus laudat passim Sidonius Apollinaris lib. VI, Epist. I, IV, & IX, atque alijs locis. Videndi & Paullus Diaconus in Marciano, Beda lib. I. Histor. cap. XVII, & alij. Vrbis hujus Iurisdictio late patet. Estque Sedes Præsidis, Consiliariorum, Iudicum, aliorumque Ministrorum Regiorum. Huc referuntur præter Sedem hujus Vrbis, Tutela Fori Briensis & Campani, Sedes locorum quæ vulgo *Bar Sur Seine, Mussi l'Evesque, La Ferté Sur Auge, Nogent, Pont Sur Seine, Fruille, Chastel*, & *S. Florentin*, Opidorum Campaniæ. Vrbs, ad Sequanam (qui Chartarijs hic magno est usui & commodo) in plano sita est, fertilis, mercaturæque dedita; Arce potens. *Ivigny* Comitatus Campaniam separat a Burgundia. Opidum primarium *Ivigny*, Iurisdictionem agnoscens Baillivatus Trecensis. *Bassigny* sic nominatur,

CHAMPAGNE
Comitatus
CAMPANIA.
Miliaria Gallica communia
Miliaria Germanica communia
LA LO RAI NE
PARTIE DU TARTENOIS
SEPTENTRION
LAUXERROIS
SENONOIS

quod potiorem constituat Inferioris Campaniæ partem. Cincta fluminibus Matrona & Mosa exiguaque Mosellæ portione, Aquis magis irrigatur, quã hujus Ditionis reliqua. Metropolim habet, cui ab *Calvo Monte* (qui notus Ivoni Epist. cv) nomen : *Chaumont en Bassigny* vulgo, Baillivatus titulo claram : Arce antiqua quæ in Rupe sita beneque munita, superbientem : Turris ad Occidentem vernacule *Donjon* & *La haulte fueille*. Arx hæc quomdam sedes fuit Palatiumque Comitum Campaniæ. Nullus eam fluvius adluit, neque aqua ei suppetit, præter eam quam Cisternæ præbent, & Fons qui ad pedem Turris est. Cives negotiantur panno linoque, Textoresque pannorum primum inter Mercatores locum obtinent, qui hic opulenti prædivitesque sunt. Arcis Territorium fertile est admodum : Agricolarum autem labor & industria id multo fructuosius reddunt. Tribui solēt illi (pręter *Andomatunum Lingonum*, vulgo *Langres*, de quo postea) *Montigny*, *Goeffy*, *Nogent le Roy*, *Monteclar*, *Andelot*, *Bisnay*, *Choiseul*, *Visnorry*, *Clesmont*; omnia opida non invalida, pleraque Arcibus firmata. *Vallense Territorium*, *Vallage* vulgo, nomen gerere creditur ab *Vallibus*, quas habet pulcras admodum & fertiles : Partensibus hinc contiguum, inde Barrensibus. Opida primi facile loci *Vasseium*, *Vassy*, ad Bloisam, ditionis Guisiæ. Profectus eo Franciscus, Dux Guisius, anno CIƆ IƆ lxii Vasseianam illam stragem, ab Gallicis Historiographis nobilitatam, in eos, qui Reformatam profitebantur Religionem, edidit Calendis Martijs, multis concisis. Haud procul inde genus terræ invenitur, ex qua *Bolus* fit *Armenius*. *Fanum S. Desiderij*, *S. Desier*, vel *Didier*; quod expugnatum ab Carolo V. Imperatore, pace facta, Gallis fuit restitutum; Arcem habet. *Iani-villa*, *Ianville*, quod ab *Iano* fabulantur dictum; familiæ Guisiæ Apanagium, ut vocant; alijs *Ioint-ville* scribitur. Visitur ibi Tumulus Glaudij Ducis Guisiæ, superba stupendaque structura. *Baronia* quondam, cognominata *la Fontaine de blanche Roche*; instituta ab *Eustathio* Comite Bononio & Bilionæo; cui tres fuerunt filij; *Gotefredus Bilionæus*, post Avunculi sui Gotefredi Strumosi excessum, Dux Lotharingiæ, primusque ex Christianis Rex Hierosolymorum; *Balduinus*, Remorum & Cameraci Præsul; *Gulielmus*, *Iani-villa* Baro; de cujus filij *Gotefredi* successoribus & posteris nihil invenio. Principatus titulo clarere cœpit tempore Henrici II. Ab eo dependent Baronatus, qui vulgo *Sailly*, aliæque Arces & Pagi. Sunt & in Vallensi ditione *Montirandelium*, Abbatia insigne; *Dontlerant*, *le Chasteau aux forges*, *Esclaron*, & alia. *Arsy* ad Albam fluvium Burgum est; Antonino *Artiaca*, ubi legio xii ab ipso ponitur. Hæc de *Inferiore Campania* : succedit *Superior*, quæ vere Territorium *Partense*, *le Pays de Pertois* : Nomen illi a Burgo, qui vulgo *Perte* ad Matronam; quondam, ut perhibent, quam nunc, nobiliore. Meminit *Pagi Partensis* Nithardus lib. I. Dissens. Liberorum Ludovici Pij; nisi *Pagus Partensis* ibi tota Partensium sit ditio. Regio est fertilissima; abundans Frugibus, Lignis, Cannabi. Metropolis illi *Vitriacum*, *Vitry*, ad Saltum Matronamque concurrentes; quod ab *legione Romana Victrice* putatur nuncupatum. Sedes hic Baillivi, cujus jurisdictio ad xxxv & amplius milliaria in quadratum sese extendit. Continentur sub eo *Argilliers*, *Lasaincourt*, *Louvement*, & alia Opida. Sic *Campania* quodammodo sit illustrata per se : Conjacentia designamus *Ducatus* quidem *Remensem* & *Lingonensem*; Comitatus autem *Catalaunensem*, *Ligniensem* & *Mottensem*, sui juris, Campaniæque non subjectos. *Remensi Ducatui* (*Duché*, *Pairie* & *Archevesché de Reims*) nomen ab vrbe, quæ veteribus *Durocortorum*, hodie *Reims*. Δουροκόττορον Ptolemæo; Δουρικόρτορα Straboni; Δουροκόττορος Stephano. *Durocortum Remorum*, Cæsari, apud quem in quibusdam libris *Datocortorum* : Antoninus illi legionem adscribit xviii. Vrbs est inclusa, &, ut ita dicam incorporata Campaniæ, sui tamen juris; unde in antiquis Chartis quasi cognominatur *Reims lez Champaigne*. Archiepiscopum habet, qui Dux Primusque Par Franciæ. Præsules numerat Belleforestius lxxx: quorum ultimus *Carolus*, Cardinalis Lotharingiæ. Hic Galliarum Reges oleo cœlitus, ut scribunt, misso, inaugurari solent. Portæ nomina adhuc retinent veterum Deorum *Martis* & *Bacchi*, Dearumque *Cereris* & *Veneris*. Haud procul urbe locus est, qui vulgo *le Fort de Casar*. *Lingonensis Ducatus* (*Duché*, *Pairie* & *Evesché de Langres*) urbem habet, quæ quomdam *Andomatunum Lingonum*, vulgo *Langres*. Ἀνδομάτουνον, Ptolemæo; *Antemantunum* vitiose apud Antoninum; paullo melius *Andematunum* in Itineraria Peutingeri Tabula : Tacito *Lingonum urbs*; Gregorio Turonensi, *urbs Lingonica*. Episcopalis est, cujus Antistites Duces sunt & Pares Franciæ. Inter vetustatis monimenta, quæ illic visuntur, non postremi est loci triumphalis Arcus, in ipsis mœnibus excitatus; Germanici exercitus cæsi haud dubie Trophæum : qui quum pugnandi copiam Cæsari Constantino pene puero fecisset, pro ipsis mœnibus, & spectante Lingonum urbe, obtritus est; sexaginta hominum millibus eo prælio desideratis. Ejus pugnæ pluribus locis exstant etiamnum testimonia, Leonum, Equorum, Virorumque statuæ, via regia, quæ ad Sequanos pertinet. Videndus Guliel. Paradinus de Antiquo Statu Burgundiæ. *Comitatui Catalaunensi* (*Evesché*, *Comté* & *Pairie de Chaalon*) nomen impositum ab urbe *Catalauno* : *Cathelaunon* posterioris ævi Scriptores vocant, quæ *Chaalon* hodie, cognomine *en Champaigne*. Episcopalis Civitas, cujus Præsul Comes est & Par Franciæ. Urbs ad Matronam plani situs, excelsis decorata Turribus, Pyramidum instar exsurgentibus : Frumento, Pannisque linteis Mercaturam exercens. *Ligniensis Comitatus* (*Comté de Ligny*) Opidum est *Lignium*, insignis vetustatis, ad Saltum fluvium. Abbatia hic in vertice Montis ad latus Opidi Orientale, cum fonte admirandæ pulcritudinis. De *Mottensi* (*Comté de la Motte*) præter nomen, nihil adhuc habeo. Cum Campania solet explicari *Briensium* (*Brionenses* appellantur Nithardo lib. I. de Dissensionib. filiorum Ludovici Pij) Tractus, Heurepensibus contiguus, *la Brye*, antiquus Comitatus. De Nomine varie disputant. *Abri* Francis *Vmbram* inter alia notat & *Opacitatem*, locumque, quo Venti non perflant. Quum autem omnia hic valde sint opaca, fructiferisque consita arboribus; nusquam non, si vel Pluviæ ingruant subitæ, vel nimius Solis ardor adurat, umbrosa se obferunt loca, quorum beneficio vel Incolæ, vel Viatores gratam auram captare, seque inopacare, quod Francis *se mettre à l'abri*, consueverunt. Alij ab *Sicambris*, quos hic volunt habitasse, κατ' ἀφαίρεσιν derivant; quod longe petitum & contra Historiarum fidem. Ridicula quorumdam Etyma prætereo. Initium illi ad *Cretelium* Pagum, haud procul Ponte Charantonio, ubi Matrona Sequanæ commiscetur: quorum ille Campanos fere, hic Gastinenses a Briensibus separat. Nam quidquid ferme inter duo hæc flumina est, ad Burgundiæ usque Ducatum, Briensibus adscribi solet. Manet nomen in Opido, quod vulgo *Brye*, vel *Bray Comte Robert*, sic dictum a Comite *Roberto*, Briensium quomdam Principe, cui hic erat Domicilium. Ager Briensis quamvis quomdam, & adhuc Silvis sit obsitus, id tamen nihil ejus fertilitati detrahit, cujus palmam invitus Campaniæ cedere velit. Cælo enim lætatur sereno, Aere dulci, temperatoque. Fluminibus irrigatur magnis, sanis, fertilibus. *Briensium* urbes *Castellum Theodorici*, *Iatinum*, *Medorum* vel *Meldarum*, *Provinsium*, & aliæ. *Castellum Theodorici*, vulgo *Chasteau Thierry* Opidum Metropolis est Regionis Briensis Baillivatus Præsidialique Sede ornatum. *Iatinum*, Ἰάτινον Meldarum urbs, ad Matronam fluvium, Ptolemæo nota : *Meldarum* Civitas Notitiæ Provinciarum : hodie *Meaulx*. Ab aquis nomen accepit, longeque pulcrum habet prospectum. Præfectura est, Vicecomitatus, sedesque Ballivatus de *Nogent*. Forum ibi, instar Arcis, Matronæ cinctum alveo : Pars una *Briensium* est, altera Valesiorum: Episcopatus item, cujus Præsules apud Belleforestium CI, ultimus *Ludovicus Bresius*. *Provinsium Provins*, Opidum ab Rosis rubris suave-olentibus, Conditis & Dulciarijs, quæ ex ijs æstivis mensibus fiunt, celebre. Quædam hic Antiquitatum rudera. Atque hæc de Campania dicta sufficiant.

BELLOVACORVM REGIO,

Vulgo

BEAVVAIS, OV BEAVVOISIN.

Status Ecclesiasticus.

Episcopus Belovacensis Dominus est Spiritualis & Secularis, Comes & Par Franciæ.

REGIO BELOVACENSIS.

Regio. BELLOVACORVM *Regio, Comitatus Belovacensis, Comté de Beauvais, vel Beauvoisin,* a Metropoli *Belovaco* nomen appellationemque accepit. *Vnde dicta.* Territorium ejus amœnum est, habens in circuitu Colles & Montes non adeo excelsos vitibus consitos: hinc Prata, inde Pascua. *Soli fertilitas.* Nec desunt Agri excipiendæ sementi commodi. Reperitur & terræ genus subtile & tenue, unde vasa varia confecta, in multas regiones transvehuntur. Famæ etiam claritatem nactus est hic Ager, ob linum, quod in *Bule* vulgo dicto, pago exiguo, civitati vicino colitur. Id enim Flandri & Hannonij sibi comparant, emuntque, indeque texunt, conficiuntque pulcram, tenuissimamque telam, quam undique terra marique venum mittunt. Coluerunt autem hanc Galliæ partem olim *Bellovaci*, apud Cæsarem & Plinium sæpe nominati. Straboni Βελλοάκοι; Ptolemæo, Βελλουάκοι; Mediæ ætatis Chronographis Gregorio Turonensi, Adoni Viennensi, Reginoni, Aimoino, & alijs *Belgivaci*; Notitiæ Provinciarum *Civitas Bellovacorum*: hodie *Beauvoisin, l'Evesché de Beauvais.* Testatur Cæsar, *Bellovacos* inter Belgas plurimum & virtute, & auctoritate, & hominum numero valuisse: centum millia bellatorum ad bellum educere valentes. Scribit etiam Auctor libri VIII de Bello Gallico, *Bellovacos* belli gloria Gallos omnes Belgasque superasse. De ijsdem Strabo lib. IV: Αὐτῶν δὲ τῶν Βελγῶν Βελλοάκους ἀρίστους φασί. μετὰ δὲ τούτους Συέσσονας. *Bellovacorum* Rempublicam aliquo modo depingit Cæsar; quum docet, eos Principes suos ex se deligere solitos; ut, inter ceteros, Corbeum illum; qui, licet Civium suorum exercitu deleto, nulla tamen calamitate victus adduci potuit, ut excederet prælio, aut silvas peteret, aut, licet Romanis invitantibus, sese dederet; quin fortissime præliando compluresque vulnerando cogeret elatos iracundia Victores in se tela conjicere. Senatus item *Bellovacorum* memoratur ab Cæsare, & Plebis auctoritas: unde illa fuit ad Cæsarem Bellovaci Senatus excusatio, *Numquam Senatum in Civitate tantum vivo Corbeo, quantum imperitam Plebem potuisse.* Quamvis autem *Bellovaci* temporibus Cæsaris magnam habuerint virtutis opinionem, tandem tamen victi se Romanis dedidere. Atque in eorum potestate fuerunt donec *Franci* transmisso Rheno Gallias occuparunt. Agricolæ hujus territorij, tempore Ioannis Regis seditionem moverunt, quæ vulgo dicebatur *Iaquerie.* Petebantur ea præcipue Nobiles, quorum multos trucidarunt ædesque everterunt. Compescuit tandem Franciæ Delphinus Carolus, qui postea Rex fuit, cognomento Sapiens, Navarræ Rex, Dux Borboniæ alijque Principes Regij sanguinis & nobiles, quos non latebat, quonam ea seditio vergeret, & quanta inde malorum Lerna nascitura foret, nisi mature extingueretur. Metropolim habet hæc Regio *Belovacum*: sic nominemus *Vrbes.* Opidum, quod vulgo *Beauvais.* Apud Cæsarem, ut Nob. Vir Iosephus Scaliger scribit ad P. Merulam *Bratuspantium*, addens sub Cæsaribus transnominatum *Cæsaromagum.* *Bratuspantium* tamen, ne quid dissimulemus, Carolo Bovillo Pagus hodie putatur *Granviller*, vel *Grattepance*: alijs *Clermont en Beauvoisin*; Vigenereo *Beaumout ad Æsiam.* *Bratuspantij* memoria servatur in vita S. Guiberti; item in historia Ansfridi Episcopi Vltrajectensis apud Sigebertum. Ludovicus Guicciardinus multis rationibus probare conatur *Belovacum* illud de quo agimus esse *Belgium* Cæsaris, cujus meminit in suis Commentarijs, cum dicit se partem exercitus sui in Belgio aliquando in hybernis collocasse; & addit habitationem esse fortissimorum Bellovacorum. Ac primum a Cæsare accipi hoc nomen *Belgium*, non pro tota Provincia, sed pro una Civitate, vel alio loco particulari: Præterea Bavacum Hannoniæ inter Montem & Valencenam nulla ratione Belgium Cæsaris esse posse. Hinc concludit esse *Bavacum* Picardiæ. Hujus Vrbis fundamenta Regem Galliarum *Belgium* filium Lugdi jecisse fabulantur, Lugduni fundatorem, multo ante tempore quam Troia ædificata fuit, eique nomen *Belgij* indidisse, unde Gallia Belgica appellationem accepit. Quicquid sit, Vrbs est vetustissima, & illustris, præter Episcopatum, dignitate Comitis, uniusque ex duodecim Paribus Galliæ nobilis: atque in ea varia monimenta etiamnum reperiuntur quæ magnam, opulentam & populosam urbem fuisse testentur. In adprime pulcro situ conspicitur. Habet enim ab uno latere montes non adeo altos, collesque fertiles, ab altero prata, pastionibus apta, & agros sementi excipiendæ commodos. Vina nec aliquid humanis usibus necessarium ei deest. Est præterea Mœnibus, turribusque & fossis latis prætaltisque vallata, tormentis etiam bene instructa: Templis denique pulcerrimis exornata. Inter ea sane primas tenet Templum Cathedrale, quod D. Petro consecratum speciosissimis Galliæ accensendum. Hoc in Templo SS. Iusti Martyris, Euroti, & Germeri ossa servari feruntur. Est & hic Abbatia S. Luciani, aliaque templa pulcerrima magno numero. Episcopi *Belovacenses* Comites se scribunt & Pares Franciæ. Horum primus fuit *S. Lucianus*, cui LXXXIV Episcopi successere, quos numerat Belleforestius, eorumque ultimum *Carolum Borbonium*. Administratio Politica Belovaci, constat Majore qui est instar Præfecti Mercatorum Parisijs, & duodecim Paribus qui sunt velut Eschevini (Viri Consulares) qui annui sunt, & suffragijs populi eliguntur: quemadmodum Magistratus Romæ olim deligebantur. Lanificio dives est hæc urbs, atque eum sibi honorem vendicat quod in ea pulcerrima atque optima totius Galliæ stragula conficiantur. Celebratum hic Concilium Nationale anno CIƆ CXIV. Hanc natalem terram habuit magnus ille Historicus *Vincentius*, Dominicanus & Doctor Regens in Monasterio Dominicanorum Belovacensi. Conscripsit hic magnum illud & admirabile volumen Speculorum, S. Ludovico petente, aliosque libros magno numero. Vixit

BEAUVAISIS
Comitatus
BELOVACIUM.
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
PARTIE DE PICARDIE
PARTIE DE NORMANDIE
SANXTERRE
PARTIE DE LA
PICARDIE
PARTIE DU
VALLOIS
PARTIE DE LA FRANCE
BEAUVAIS
Vexin
Senlis
Compiegne
Noyon
Mondidier
Moreul
Royo
Gisors
Mante
Meulan
Poissy
Creil
Milliaria Gallica communia
Milliaria Germanica communia
Amstelodami
Judocus Hondius exc.

anno CIↃ CC XL. *Gulielmus Durandus*, dictus Speculator huic urbi quoque natalem ſuum debuit, ubi etiam fuit Canonicus, poſtea Decanus Carnutenſis, denique Epiſcopus Mandenſis. Vixit anno reparatæ ſalutis CIↃ CC LXXXVI. *Ioannes* etiam *Choletus* natus in diœceſi Bellovacenſi, qui fundavit Collegium Pariſijs vulgo *le College des Cholets*, fuitque Cardinalis obſcuro loco natus : ut & *Ioannes Michael* Epiſcopus Angerienſis, quem Andegavenſes inter Sanctos numerant, hinc fuit oriundus. Vrbs hæc bellicoſiſſimis, maximis & præclariſſimis totius Galliæ accenſetur. Vnde Incolis præſertim feminis multa magna, atque egregia privilegia, ab Ludovico XI Francorum Rege conceſſa, anno CIↃ CCCC LXXII; quod Carolum Burgundiæ Ducem obſidionem ſolvere, reque infecta abire coegerint. Divitiarum hujus Territorij ejuſque finium argumentum eſt, quod trium aut IV Miliarium itinere, circa Civitatem tam frequentes ſunt pagi, ſibique vicini, ut nullus ab altero ultra quartam Miliarij partem diſtet. Anno CIↃ XVIII hæc Civitas cum Comitatu Sancerrano commutata fuit, quam ejus Comes Rogerius Bellovacenſis Epiſcopus tradidit *Eudoni* Campaniæ Comiti, pro Comitatu Bellovacenſi, quem bonis, terris & dominijs Epiſcopatus junxit. Sub ditione Bellovacenſi continetur *Claromontium, Clermont*, haud procul Belovaco, in Comitatus decus evectum ad Domum Regiam Borbonienſem pertinens. Vrbs hæc jure Apannagij, ut vocant, ab Rege Ludovico IX (qui *Sanctus* cognominatus) data *Roberto* filio. Eſtque Comitum Claromontanorum hæc ſeries. *Robertus* Regis Francorum Ludovici IX cognomento *Sancti* filius, Comes Claromontanus apud Bellovacos, inſtitutus a Patre, in matrimonio habuit *Beatricem* Ioannis Ducis Burgundiæ filiam, quæ a Matre Agneta Arcibaldi Borboniorum Domini filia, dominium Borbonij accepit. Hujus filius *Ludovicus* cognomine *Magnus*, Comes *Claromontanus* II ab Philippo VI Valeſio Francorum Rege primus Borbonij Dux fuit factus, anno CIↃ CCC XXIX; a quo deinceps Borboniorum Stemma productum. Nam Ludovicus jam dictus & Maria Ioannis XVIII Comitis Hanoniæ filia genuerunt *Petrum* Ducem Borbonium, & Iacobum Comitem Ponthienſem. *Petrus* ex Iſabella Caroli Comitis Valeſij filia *Ludovicum* & Iacobum ſuſcepit. *Ludovicus* cognomento *Bonus*, Dux Borbonius genuit ex Anna Comitiſſa Arverniæ, Ludovicum Comitem Claromontanum, qui improlis obijt : *Ioannem* & Iacobum. *Ioannes* Dux Borbonius ex Bonna Duciſſa Arverniæ & Comitiſſa Montpenſerij ſuſcepit *Carolum*, & Ludovicum Montpenſerij Comitem patrem Gilberti, ex quo natus *Carolus* ultimus Dux Borbonius. *Carolus* Dux Borbonius habuit ex Agnete Ioannis Ducis Burgundiæ filia, *Ioannem* & *Petrum*. *Ioannes* II hujus nominis Ioannam Galliæ Caroli VII filiam uxorem duxit, ac ſine liberis moriens, & nomen & inſignia Ducis ad *Petrum* fratrem minorem natu tranſmiſit. *Petrus* hujus nominis II Dux Borbonius ex *Anna* Franciæ Ludovicij XI filia unicam filiam genuit *Suſannam* Borbonij Hæredem, quæ uxor fuit Caroli ſupra dicti filij minoris natu Gilberti, qui & Ludovici primi ſupra nominati Comitis Montpenſerij minor natu fuit filius, & Caroli Ducis Borbonij frater. Sed cum ex hoc matrimonio nulli liberi nati eſſent, ſtirps filij majoris natu Ludovici, qui primus Borbonij Dux factus fuerat deſijt. *Iacobus Ponthienſis* filius minor natu Ludovici primi Ducis Borbonij ſupra nominati ex *Ioanna* Comitis S. Pauli filia, *Ioannem* Marchiæ Comitem ſuſtulit. Hic ſucceſſores habuit *Ludovicum*, *Ioannem Vendomenſem* hujus nominis II, *Franciſcum*, *Carolum* a Rege Franciſco I creatum Ducem Vendomenſem : *Antonium* qui poſtea fuit Rex Navarræ. Hic ex *Ioanna* Albretana Navarræ Regina (Henrici II Regis Navarræ, & Margaretæ Valeſiæ ſororis Germanæ Franciſci I Francorum Regis filia) ſuſcepit *Henricum* IV hujus nominis Galliarum Regem jure patris, & III ejuſdem nominis Regem Navarræ per Matrem, *Ludovici* XIII Patrem, hodie regnantem : faxitque Deus ut regnet diu, feliciter & pie. Ad Claromontium redeamus. Opidum hoc Arce munitum, & Domini cognomine *de la Rocque* Poetæ Gallici eximij Patria eſt. Eſt & *Belmontium* vel *Bellus Mons*, (vulgo *Beaumont*) Opidum ad fluvium Æſiam, vulgo Oyſe. Comitatus eſt, vulgo, *la Comté de Beaumont ſur Oyſe*. Antiqua Præfectura, cui ſubſunt *Perſang* & *Metu*. Comitatus *Belmontius* Dominos agnoſcit proprios, Principes regiæ ſtirpis Vendomenſis. Ad hoc Opidum ultra Æſiam initium capit Bellovacenſis ditio. Bellum hunc Montem fere opinatur P. Merula, eſſe *Auguſtomagum* Antonini, quodque corrupte apud Ptolemæum *Ratomagus* dicitur. Videtur & quibuſdam eſſe Opidum, quod ab Cæſare deſcribitur lib. II Belli Gall. egregie natura munitum, ex omnibus in circuitu partibus altiſſimas habens rupes & deſpectus; Aditum autem una ex parte, leviter adclivem. Atque hæc de Bellovacorum regione habuimus dicenda, ad Boloniam tranſeamus.

ANIOV ANDEGAVENSIS DVCATVS.

ANIOV *Ducatus habet Comitatus, Baronias, Dominia, ut Craon 18 56. 47 34. &c. quæ necdum inveni, aut distinguere potui, Homagium sive fidem clientelarem illi præstant hi Comitatus* IV, *Maine Vendosme, Beaufort, La Val.*

IVRISDICTIO.

SEDES PRÆSIDIALIS *Totius Ducatus est Angiers, sub qua sunt particulares Sedes Iuridiciales Angiers, Saumur, Bauge 19 45. 47 25. & Beaufort en Vallee 19 40. 47 16.*

STATVS ECCLESIASTICVS:

VNVM *habet Episcopum Andegavensem, Angiers, Turonensi Archiepiscopo subjectum.*

Meridiani positi sunt ex ratione 47 15, Paralleli ad Circulum maximum:

DVCATVS ANDEGAVENSIS.

SEQVITVR in nostra Methodo *Ducatus Andegavensis, La Duché d'Aniou.* Hujus Provinciæ populos C. Cæsar *Andes*, Plinius *Andegavos* appellat. Incipit ab *Vico Chousay*, finemque accipit inter *Moncontour* & *Herraut*, ubi initium Pictaviensis Territorij, quod illi ab Meridie; versus Orientem confinia sunt Turonensium & Vindocinorum, ad Septemrionem Comitatus qui vulgo *Maine* & *Laval*; ad Occidentem denique Britanniam attingit. *[Regio. Situs]* Regio fertilis & amœna magis quam ampla. Colles ibi Vitibus passim consiti, Valles Silvis Saltibusque viridantes: læta Prata: Eryceta gratissimum Pecori Pabulum præstantia. *[Soli fertilitas.]* Vina hic alba, notæ nobilissimæ, vulgo *Vins d'Anjou*. In summa quicquid huic vitæ usui esse potest hæc Provincia suppeditat. In nonnullis etiam hujus Provinciæ locis illud genus Lapidis cæruleum & fissile effoditur, quo Templorum ubique Aediumque tecta contra cœli injurias muniuntur. *Ardoises* vernacule vocantur. Suos olim habuerunt *Andes* Regulos & Duces, quorum *Dumnacum* ab Cæsare victum scribit octavo libro Hirtius. Postea cum alijs Galliarum populis in Francorum venerunt ditionem. *[Imperium Majorum.]* Rex Chilpericus, occiso Comite *Paulo*, Andegavensem urbem obtinuit, suisque eam Posteris reliquit Franciæ Regibus: quorum Carolus Calvus Superiorem quidem Provincię partem *Torquato* (alij aliter vocant) dedit reservato sibi supremo in eam jure: Inferiorem autem *Eudoni* Parisiorum Comiti, cujus ex fratre *Ruperto* Comite Andegavensi Duceque Celticæ Nepos, Hugo Magnus eam largitus est *Fulconi*, Torquati ex Ingelgero Filio Nepoti. Fulconi ordine successerunt *Fulco* II *Gotefridus*, vulgo dictus *Grisgonella*: *Fulco* III, *Gotefridus* II. *Fulco* IV, *Fulco* V, qui Hierosolymorum Rex fuit, post Balduinum cujus Filiam ipse viduus duxerat uxorem, *Gotefridus* denique VI *Barbatus* cui sociata fuit Machtildis, Hẽrici I Angliæ Regis F. Hujus Filij, Henricus quidem Rex fuit Angliæ, ejus nominis II, Andiũ vero Comites *Gotefridus* VI & *Gulielmus*: quos quum paricidiali bello victos terris suis pepulisset Frater Rex, Filios natu majores in Angliæ Regno, *Gotefridum* autem VIII in Comitatu Andegavensi Successores habuit. Gotefridi filio *Arturo* Comiti, Britanniæque per Matrem Duci, bellum movit patruus Ioannes Angliæ Rex. Fecerat jam *Arturus* Homagium, ut loquuntur, & fidem Principatus sui nomine promiserat Francorum Regi Philippo Augusto: a quo instigatus quum Pictones Regi Patruo ereptum properaret, cum exercitu Ligerim jam trangressus, ab eo ex improviso superveniente captus, Rotomagum est abductus, ibique non multo post occisus. Id non ferendum rata *Arturi* Mater, Constantia Conani Britanniæ Principis Filia & Hæres, Regem Ioannem paricidij accusavit, apud Franciæ Regem, quem dixi: quumque vocatus se jure non sisteret, Paricidij damnatus est sententia Parium Franciæ, ejusque Provinciæ quas in Gallijs habebat, Fisco Regis sunt adjudicatæ: quam sententiam ipse Rex exequens, Andegavenses sibi deditione subjecit, Regique Francorum *Ludovico* Filio nominis ejus VIII reliquit. Huic successit Filius *Ludovicus* IX, *Sanctus* cognominatus, qui Provinciam hanc *Carolo* fratri. Apennanij jure concessit. Hunc sequutus *Carolus* II, qui Clementiam Filiam locans *Carolo Valesio* Provinciam hanc Dotis nomine largitus est. Huic successerunt Francię Reges, *Philippus Valesius* Filius, & ex eo Nepos *Ioannes*, qui nobilissimam hanc Regni Portionem Ducatus jam titulo, anno CIↃ CCC L decoratam Filio *Ludovico* Apennagij jure dedit. Ejus donationis Diploma ponit Papirius Massonus Annalium Rerum Francicarum lib. IV. in hæc verba: *Damus & concedimus per præsentes, donatione pura & simplici, inter vivos in perpetuum valitura Ludovico secundo genito nostro ad hereditatem perpetuam, pro se & suis heredibus & liberis masculis, ex carne sua & libero matrimonio procreatis, & etiam nascituris, comitatum Andegaviæ & Cenomaniæ, salvis & nobis retentis juribus nostræ regaliæ, exceptionibus Ecclesiæ,* Fide *& Homagio. Quæ verba ex ipsis Tabulis, exscribere placuit, Datis Calesij, Anno* CIↃ CCC LX, *quæ in Scrinio Regio adhuc visuntur, eamque legem Ioannes primus in familiã suam intulit, & posteri agnoscunt regno plane utilem fuisse, eaque factum, ne opulenti dominatus ad extraneos transierint, fœminis successione exclusis.* Hactenus Massonus. Hunc *Ludovicum* sequuti sunt descendente linea *Ludovicus* II & *Ludovicus* III, quo sine Herede mortuo Principatum adijt *Renatus* frater. Hic defunctis Liberis, heredem dixit sui fratris Filium *Carolum* (alij Fratrem fuisse volunt) qui Heredem scripsit *Ludovicum* XI Regem. Et sic Coronæ Franciæ fuit adnexus eique unitus mansit, nisi quod *Franciscus* I, eundem suæ Matri *Aloisiæ Sabaudæ* in usum fructum tradiderit. Rex Carolus IX eum jure Apennagij tribuit *Henrico* Fratri, qui deinde Poloniæ & Francie Rex. *[Vrbes & Opida.]* Metropolis Ducatus *Andegavum* est, *Andegavensis Civitas* Paulo Diacono, vulgo *Angiers*. Ptolemæo dicitur Ιελιόμαγος *Andicavarum*, ut legendum monet Merula. Sita est in utraque *Meduanæ*, *Maine*, fluvij ripa, Pontemque habet lapideum flumini injectum.

ANIOV
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
Milliaria communia
Milliaria magna
LUDO
NAIS
Chastel

ctum. Insignis ibi Politia. Episcopali fulget dignitate; Senescallatu etiam & Baillivatu, sedeque superbiens Præsidiali. Academiam habet celebrem, ab Ludovico II Andegavensium Duce, anno CIↃ CCC XXCIX institutam; evocato qui jus ibi profiteretur, Francisco Balduino, qui hac de re legendus ad l. Si pacto. C. de Pactis. Habet hic Ducatus multa insignia Opida, alia alijs majora. Pauca ut vernacule sonant, dabo: *Saumur* ad Ligerim cum Arce; Academiam quam apud Regem Magni Viri moliuntur, brevi habiturum; *Montreneau*, *Bauge*, *Beau-fort*, *Brißat*, *Monstreul-Belay*, *Malevrier*, *Chantonceau*, *Vihers*, Duretail, *La Flesche*, *Chasteau-Goutier*, *Segre*. In hac Provincia multa Stagna, magnus Lacuum numerus, Rivuli non pauci, & plus quam XL sunt Flumina: Sunt & Vivaria Paludesque, fontes item infiniti. Inter amnes præcipui sunt *Ligeris*, *Loire* peramplus, perspicuitate aquæ inclytus, quem Patrem Fluviorum Galliæ vocant: de quo plura in descriptione Galliæ generali. *Vigenna*, cujus mentio apud Fortunatum, Gregorium Turonensem & Hugonem Floriacensem, *la Vienne*, *Viana* & *Vignane*, *Meduana*; Hujus meminit ex emendatione Turnebi Lucanus lib. I. belli Pharsa. *In ripis Meduana tuis marcere perosus.* Alij *Medualla* legunt; Theodorus Canterus lib. III Novar. Lect. *Meditana*. *Meduanam* sane & *Medanam* Galliæ fluvium etiam nominant Regino & Turonensis: hodie *Maine*. Andegavensium *Vrbem* adluit. Sarta vulgo *Sartra* & *Lorius*. Habet etiam Andegavensis tractus, alios non exiles, nempe vecturæ idoneos, quibus alluitur amnes, qui & ipsi suis Ligerim augent alveis, quorum hæc sunt nomina *Alcionius*, *Vresea*, *Laionius*, *Odonusque* fluvij, item *Touesa*, *Irosna* atque Daubentia: quibus non parum augetur Ligeris. Hujus Piscium copiam non facile quis explicarit, sive Piscium, quibus scatet, quis genera, sive piscaturæ gregatim occurrentis frequentiam attendat. Est in Ligerano gurgite Castrum cognomento *Villaneum*, Gallice *Villaines*, in quo sæpius omni numero retibus ad capturam dispositis, unico tractu duo Piscium Millia extrahuntur. Atque hæc de Fluvijs Andegavensis Tractus dixisse sufficiat: plura qui requiret, tum apud Andream Thevetum, tum maxime apud Robertum Cœnalem, abunde reperiet. Regio montosa est attolliturque colliculis: & silvis ac saltibus ornata est. *Saltus*, hic, quos *le Forests de Chambieres*, *Baugé*, *Belle-espaule*, *de la Flesche-Boyere*, & alijs quibusdam nominibus appellant. Extra urbem Andegavum vetustæ monstrantur ruinæ, quæ vulgo *Grohan* dicuntur, Nomine ab Romano non abludente. Hic quomdam Theatrum ab Romanis exstructum fuisse perhibetur. Apparent multæ Parietinarum Murorumque reliquiæ. Effodiuntur & infinita probæ notæ Numismata. Cæterum huic Ducatui præter alios Comitatus Baronias, & Dominia, quæ habet: Homagium, sive fidem clientelarem, ut habet Mercator, præstant hi Comitatus IV, *Maine*, *Vendosme*, *Beaufort*, *la Val*, de quibus ordine agemus. *Comitatus Cenomanensis*, vulgo *Comté de Maine* primo loco occurrit. Hunc tractum Ptolomæi tempore *Cenomani* insederunt. Provincia autem Cenomanorum inter primas Galliæ habitari cœpit. Olim ejus limites longius se extenderunt, quam nunc protenduntur, idque facile colligi potest ex ijs quæ Livius, Polybius & Iustinus, de irruptione Cenomanorum in Italiam literis, mandarunt: nec inficiari quis posset, ipsorum vires collectas fuisse, ex Andegavensibus, & Turonensibus, sicut & sub Bajorum nomine ipsorum vicini comprehendebantur. Territorij pars una fertilis est, alia sterilis; Incolisque facilius est venaticas carnes, quam panem & vinum apponere, non tamen ijs omnino caret, aliquæ enim hujus Provinciæ partes tam fertiles sunt, ut eam nec Andegavensis ditio, nec Turonia Vini bonitate, Frugumque fertilitate superent. Solum herbosum, Pastionique Pecudum commodum. Hanc vero Provinciam, sub Aquitania comprehensam, aliquando paruisse legimus Ducibus Aquitanis, donec inter Reges Franciæ Ludovicum IX & Angliæ Henricum III pactum fuit, Anglus Aquitania, quam ab Septemtrione Carantonus Fluvius, ab Meridie Pyrenæi Montes terminarent, contentus, in perpetuum cederet Normannia, Terrisque Cenomanorum & Andegavensium: eique numerarentur CIↃ IↃ aureorum millia. Rex Franciæ Ioannes Andium & Cenomanorum Comitatum *Ludovico* filio Secundo genito dedit. Donationis Diploma anni CIↃ CCC LX in Scrinio Regis adhuc visitur, quod supra posui. *Ludovico* ordine successere *Ludovicus* II Filius & *Ludovicus* III Nepos. Hi tres titulum Regum Neapolitanorum gesserunt, *Ludovico* tertio vita defuncto nullis post se relictis liberis, ei successit *Renatus* Frater quem Regina Neapolitana Ioanna, ejus nominis II, suum heredem in Regno Neapolitano & in Comitatu Provinciæ instituit. *Renatus* ex Isabella Caroli Audacis filia, genuit Nicolaum Calabriæ Ducem, cui supervixit Renatus Pater. Hic *Ioannes* ex Maria Caroli Ducis Borboniæ filia, genuit Nicolaum Calabriæ Ducem & Marchionem Pontensem, qui absque liberis decessit, avo Renato adhuc superstite. *Renatus* nepoti suo *Renato* ex Iolanta filia, & Friderico Vadimontano, jura Regni Neapolitani & Comitatus Provinciæ resignare noluisse, sed ea Carolo Fratri suo, Cenomanorum Comiti, reliquisse fertur: qui cum etiam paullo post moreretur *Ludovicum* undecimum rerum suarum Heredem instituit. Cæterum tota hæc Regio superioribus annis in duas quasi abijt partes. *Civitas Cenomanensis*, Ditioni addita est Regis Franciæ: *Vrbs* autem *Mania*, *Maine* cum Marchionatu, nunc in Ducatus decus erecto, Guisiæ gentis agnoscit Dominium. Opidum Primarium ad Sartram fluvium, vulgo *le Mans*. Iosephus Scaliger Vir Nobilissimis suis ad Merulam literis putat esse οὐίνδικον Ptolemæi. Aulerciorum Cenomanorum Caput. Ab initio sedes Baillivatus, post Henricum II Præsidialis est facta: ad quam variorum Opidorum appellationes devolvuntur. Hæc se jactat omnium Gallicarum urbium primam Christianam fidem admisisse, misso a Clemente S. Iuliano, qui Ecclesiam illam annos XLVII perpetuos rexit, & mysterium Religionis in vicina loca propagavit. Provincia tribus præcipue fluvijs irrigatur *Meduana*, vulgo Mayenne, *Ledo* (*Loir*) & *Sartra* alijsque compluribus exiguis fluvijs & rivulis perluitur, qui solũ herbosum reddunt, pastuique pecudum commodum; sed hi æstivo fervore deficiunt, non tamen territorium ab ipsis humefactũ intermittit herbarum affatim gignere. Ornatus illi multus ab Silvis Saltibusque accedit, in quibus Ferarum non infelix proventus. Quorundam hujus Provinciæ locorum sterilitas Cenomanos labori assuefacit: sunt industrij, vividique spiritus, nec ipsis facile quis imponat: probi patres familias, eorumque vicinis aliquo modo astutiores, ad omnia idonei quibus se addicunt, unde natum festivum proverbium, Cenomanum valere sesqui-Normanno. *Ducatus*, olim Comitatus *Vindocinensis* Duché de *Vendosme* initium capit a Baugenciaco, Limite inter duas Belsias, quæ cognominatur *Solonia* & *Vindocina*: fines longe lateque extendens ad Santonas usque, ut quidam volunt. Dictus ab *Vindocio* Opido. Sic Venantius Fortunatus appellat, quod vulgo *Vendosme* Ptol. forte οὐίνδικον (sic enim legendum) est Aulerciorum Cenomanorum, in Gallia Lugdunensi Vrbs. Nihil hic adfirmamus. Nam οὐίνδικον illud, certius fortean, est Opidum, quod hodie *Le Mans*; quæ Magni Scaligeri sententia. *Vindocini* Comites originem ducunt ex Borboniorum Stemmate. Primum Comitem legimus *Ludovicum Borbonium*, Ioannis Marcæ Clermontijque Comitis F. Successerunt huic recta linea Filius *Ioannes Franciscus* Nepos, & Carolus Pronepos, quem primum Vindocini Ducem creavit Franciscus I Galliarum Rex. Filium *Carolus* habuit *Antonium*, Vindocini Ducem, Franciæ Parem, & per Ioannam Albretam Conjugem. Navarræorum Regem, quo natus *Henricus Borbonius*, Galliæ ejus nominis IV Navarræque Monarcha potentissimus, Bearnij Princeps. Dux Vindocini, &c. Sunt & *Beaufort* & *la Val*.

Lacus. Flumina.

Montes. Sylvæ.

Opera publica,

Comitatus Cenomanensis,

Soli qualitas.

Imperium Majorum.

Opida,

Flumina.

Sylvæ.

Ducatus Vindocinensis, Situs. Imperium majorum,

BOVLONGNE COMITATVS.

Insunt & hi Comitatus Guines, Ardres, & Fiennes Baronatus.
Item Episcopatus Tarvannensis sive Morinorum, cui hæ Ditiones in spiritualibus parent.

Meridiani ad rationem Paralleli 50 45. positi sunt.

BOLONIÆ, vel ut alij, *Bononiæ* Comitatus (*Comté de Boulongne*) satis est amplus. Totus hic Tractus arenosus est, ejus generis arenæ, quam Vrenten vocant; unde & nonnulli *Boloniam* censent a *Bouillir* derivatam, quod ridiculum videtur. Nomen Comitatui a *Bolonia* Opido quod in Superius hodie & Inferius divisum, Initium Bononiæ Comitatui ab Montibus S. Ingelberti; procurritque ad Fluvium Cancham, quæ ejus Longitudo; Latitudo ad Lucum usque Tournohensem porrigitur. Comitatus autem titulo nobilis est Bolonia, quam dignitatem adepta est tempore Caroli Calvi Regis Galliæ quo tempore *S. Paul, Oye Guines & Artesia* eodem honore tituloque potitæ sunt. Multa habet opida & pagos, Inter alia *Boloniam* Opidum quod duplex Superius & Inferius. Illud altiore situm loco, Burgus tantum, antea quam ab Anglis obsidione premeretur. Hoc autem planiora occupans Mare adluit. Alterum ab altero passibus distat centum, aut circiter. *Bononiam* etiam nominant hac Galliarum parte varij. *Bononiense opidum* habet quoque Panegyricus incerti autoris Imperatori Constantino dictus. *Civitas Bononiensium* est in Notitia Provinciarum inter Belgicæ Secundæ Civitates. Hodie Francorum Vulgo *Boulongne*; Inferioris Germaniæ Populis propius ad Veterem appellationem accedentibus, *Bennen*. Antiquissimis temporibus, uti censent V.N. Iosephus Scaliger suis ad merulam litteris (nam ad Ausonium *Gessoire* opidum hoc tractu nomen retinere docet) Papirius, Massonius, Lelandus, Ortelius, & alij, *Gessoriacum*. His contestatur Peutingeriana Tabula, in qua legitur *Gesoriacum* quod nunc *Bononia*. *Gesoriaco* Antonino dicitur, qui ei Legionem adscribit xv. & alibi *Gessoriacensis Portus* item *Gessoriagensis Portus* in Maritimis: Ptolemæo γισοϱϱίακον ἐπίνειον μοϱίνων. *Gesorigia* est in Panegyrico, qui Maximiano dictus, & eo fere modo in quibusdam Antonini Codicibus *Cesoricia*. De eo Pomponius Mela: *Pertinentque ad ultimos Galliarum gentes Morinos, nec Portu, quem Gessoriacum vocant, quidquam notius habent.* Sic Suetonius in Claudio cap. XVII, ubi de expeditione principis in Brittanniam: *Quare a Massilia Gessoriacum usque pedestri itinere confecto, inde transmisit.* Alij Gessoriacum nō idem volunt cum *Navali Bononiensi*; *Calesium* putat Ioannes Talbotus, *Fanum S. Audomari* alij *Vicum Soaci* Turnebus: *Slusam* Boëtius *Brugas* Hermolaus Barbarus, *Gandavum* Bilibaldus. Robertus Cœnalis diversa ponit *Gesoriacum Portum* & *Gessoriacum Navale*, illum Bononiam censes: hoc autem *Castellum* quod vulgo *Cassel*. Boloniensis porro fuit. Godefridus Eustathij Boloniensis Comitis Filius Lotharingiæ Dux, qui Christianorum Primus Rex Solymorum. Prope Bononiam erat *Itius Portus*: quem qui *Calesium* Opidum esse arbitrantur, nullo negotio refelluntur a Ptolemæo, qui post Sequanæ Fluminis Ostia prius ponit Ἴκιον ἄκϱον deinde Γισσοϱίακον ἐπίνειον Μοϱίνων: a quo opidum *Calesium* distat plus quam XX millibus Pass. *Gessoriacum* idem esse cum *Itio* persuasum videtur M. Velsero. *Itius Portus* quibusdam *Fanum S. Audomari* censetur, adductis cum vetusto Vrbis nomine, quo *Sitieu* vocabatur, quasi ut volunt, *Sinus Itij*, tum Loci situ, qui quum valde sit humilis, præaltis tamen littoribus Vrbem quodammodo cingentibus, Sinum Maris olim capacissimū fuisse indicat. Camdenus in sua Britannia docet *Itium Portum* diu fuisse loco quem hodie *Withsan* vocamus, prope *Blanestum*. Verum hæc alijs disceptanda relinquimus. *Bononiensi* Comitatui succedit *Guinensis*, *Guisnes*, qui disterminatur ab Comitatu *Oyo* per Canalem Majorem, qui Opidum ipsum prælabitur, Territorium fere reddens inexpugnabile. Primarium Opidum *Guinesium*, *Guisnes*, in duas divisum Partes, quarum una in Paludibus sita, altera in continenti, Loci natura munitum & validum. Cepit Rex Henricus II, misso illuc Francisco Lotharingio, Guisæ Duce, anno CIƆ IƆ LVIII. De Danorum quondam in Guinensem Terram Iure, multa Meierus in Annalibus Flandriæ, deque eodem Comitatu alia apud alios Historiographos, quæ hujus non sunt loci Visuntur & alia Opida, *Hartincourt*, *Peuplinge*, *Conquelle*, *Portus Nievelletius*. Continet Comitatus hic sub se Baronatus *Ardresium & Courtembronensem*, singulos ab suis dictos opidis quorum unum *Ardres* vulgo, alterum *Courtembrone*. *Item Fiennensis Baronatus.*

Regio.
Vnde dicta
Opida.
Comitatus Guinensis,
Opida

Duobus *Ardresio* Milliaribus versus Oceanum occurit *Calesium*, opidum natura arteque munitissimum, Galliæ Clavis & Ianua semper habitum, Muris primo, ut fertur cinctum ab Philippo Bononensi S. Ludovici Patruo, Arcem habet cum Turri valida, quæ ingressum ex Mari in Portum prohibet. Captum fuit ab Eduardo V Anglorum Rege, pridie Nonas Augusti, undecimo mense post horrendam pugnam, quam contra Philippum VI Francorum Regem, ad Cressiacū anno CIƆ CCCXLVII pugnatam, multis depingit Paullus Æmilius lib. IX Possessum ab Anglis annos CCXI (nam frustra obsederat anno CIƆ CCCCXXXI Philippus Bonus Burgundus, Flandris ipsum deserentibus) & tanquam Galliæ Clavem in loculis, ut loqui consueverant Angli, servatum, expugnatum, Guisio Duce, Galli recuperarunt anno CIƆ IƆ LVIII, mense Februario. Æquali fere Itinere versus Mediterranea *Calesio Bonnoniaque* distat *Teroana Morinorum*, vulgo *Teroane*, nomen retinens, quamquam ab Carolo V deleta, Episcopali Sede Bononiam translata, Flandris *Terrennerberck*; *Teruana* vel *Tervenna* Antonino, *Teruanna* Itinerariæ Tabulæ, Ταϱουάνα Ptolemæo. Quosdam *Tarubanum* appellare Bovillus adserit. *Terrubanorum* meminit Trithemius in Francorum Historia. *Teruana* quibusdam quasi *Terra-Vana*, ob vilitatem Territorij. In Notitia Provinciarum, ubi Belgicæ Secundæ Civitates recensentur, nominatur etiam Civitas *Morinorum*, id est Ponticum, *L'Evesché de Teroane*. *Colonia* forte *Morinorum* in antiquo Lapide, qui superioribus annis repertus fuit in Gelria, Sugambrorum olim Principatu dimidiato ab Vrbe Neomogiensi milliario. Ditio porro *Oyana*, *Terre de Oye*, porrigere se scribitur Duynkerkam usque Flandriæ Opidū. Sunt ibi præter *Oyam*, alia quædam Opida sed ignobiliora. Ad Boloniam redeo. Ea Amnibus rivulisque humectatur *Archia*, qui per Arquense opidum Fanumque Audomari Gravelingam petit. Inde non procul *Scalense* est *æstuarium*, adusque Arderam arcem æstuans. Nec desunt æquorei rivuli duo, Marquisianus scilicet, & Boloniacus. Est & *Hautia* seu *Hesdin* amnis *Hesdino* Opido nomen suum communicans. Sequuntur deinceps Pontivorum paludosa fluenta, & *Cauchiæ* flumen. Horum vero nonnulli amnes pisculenta efficiunt stagna, seu vivaria, a vicinis opidis denominata: cujusmodi sunt quæ sua lingua vocant le Vivier *d'Hames, d'Andre d'Ardres*. Collibus arenarijs universus hic Tractus secundum littus maris septus est. Interiori vero regione sunt, quos sua lingua vocant *Les Mons de S. Ingelbert, & les Mons de neuf castel, & Dannes*. Silvis vero ac Lucis omnis fere conspersa regio, cujus partes *les bois de Surene*, *Celles*, &c. Indigenæ morosi habentur, sibi ipsis plus satis indulgentes.

Flumina.
Montes
Sylvæ.
Vulgi Mores.

SEPTENTRIO
Germanici maris pars
Terre d'Oye
COM. DE GVINES
Flandriæ pars
COM. DE BOVLONNOIS
Maris Britannici pars
Com: S. Pauli pars
BOLONIA & GVINES Comitatus
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS

BERRY DVCATVS

Bourges *Metropolis Ducatus, Vrbs regia, & Academia, cujus Præfectus sub se habet.*

- Sancerre *Comitatum 23 56.47 15. qui sub se habet castellanias sive municipalia magisteria.*
  - Sancergues 23 56. 47 4.
  - Beaufe u.
  - Chapelle *d'Anguillon 23 27. 47 19.*
  - Boncard.
- *S. Aignan Comit.*
- Mõtfaulcon 23 12.46 56. *Baronia est sub qua sunt Dominia.*
  - Baugy 23 45. 46. 56.
  - Gron. 23 46.47.1.
- *Et has Castellanias. Ais d'Angillon 23 31. 47 10.*

	Ais d'Angillon 23 31. 47 10.	*S. Satur 23 59. 47 13.*
Sury en Vaux 23 54.47 17.	*Beaulieu 23 76. 47 26.*	*Lury 23 0. 47 4.*
S. Soulange 23 31. 47 7.	*Brecy 23 40. 47 15.*	*Estrechies bois 23 46. 47 5.*
S. Palais 23 24. 47 14.	*Bengy 23 44. 46 56.*	*Maulpas.*
La Salle du Roy.	*S. Fleurant 23 15. 46 57.*	*Ville neufve 23 11. 47 0.*
Bueil.	*Neufvi sur Baranion 23 13. 47 14*	*S. Crapaix 23 12. 46 57.*
Quantilly 23 25. 47 12.	*Morthonniær 23. 42. 47 1.*	*Ascilly.*
Fomorigny.	*Marmaignes 23 16. 47 3.*	*Iussy le Chaudier 23 36. 46 56.*
Francheville 22 38. 47 14.	*Maubranches 23 33. 47 4*	*La Corne.*
La Chappelle 23 40. 47 16.	*S. Vrsin.*	*Les Chaizes.*
Nançay 23 10. 47 16.	*Tillay 22 59. 47 14.*	*Vauvrilles.*
Doye.	*Brilliers.*	*Les Cloyes.*
Levreux 22 36. 46. 53.	*Vatan 22 46. 46 59.*	*Bouge 22 35-46 58.*

Habet autem hæc Metropolis sub se alias v Diœceses.

I. Est Yssoudun 23 0. 46 54. *regia civitas & Bailliage, hoc est, Diœcesis, quæ habet sub se*

Baronias, *Chasteauroux, Gracay, S. Severe 23 4. 46 27. Lynieres 23 40. 46 40. cui appendet castellania de Rizay. Argenton in qua Rivarennes Seneschausce 22 20. 46 35. & Servignes Prevosté.*

Constellanias, *Bourssac 23 4. 46 19.*

	Perouse.	*Chastre.*
Chasteau Mailant 23 10. 46 31.	*Chastelet.*	*Moche Fully 23 3. 46 29.*
Mareul 23 7. 46 49.	*Masseuvre.*	*Voullon 23 57. 46 44.*
Neuffy S. Sepulchre 22 46 46 51.	*Augurande.*	*Charroux 23 7. 46 55.*
Rully 23 1. 47 2.	*S. Chartier 23 1 46 39.*	*La Ferte.*
Pauldy 22 55. 46 59.	*Le Palleteau.*	*Nohant.*
Massay 23 23. 46 27.	*Bommieres 23 0. 46 43.*	*Ville Dieu 22 34. 46. 44.*
Cahors 22 14 46 38.		

II. Dun le Roy *civitas Regia, cui subsunt hæ Castellaniæ : Prædict Callaut Baronia* 23 21. 46 30. *Chasteau-neuff sur Cher* 23 18. 46 47. *S. Iulian.*

III. Vierzon *civitas Regia & Diœcesis habens sub se hæc Dominia, Champre, Monte d'Aisy, Saragosse, Briuay* 23 5. 47 5. *Mery* 22 57. 27 10.

IV. Mehun 23. 10. 47 6. *Diœcesis & civitas Regalis, habet sub se Castellanias has Loue, Foicy* 23 6. 47 6.

V. Concressault. sive Concoursault, *Regius locus & Diœcesis, has sub se habet Castellanias, Vaılly* 23 44. 47 23. *Argeni* 23 29. 47 28. *Clemon* 23. 26. 47 32. *Beau-jeu*

Status Ecclesiasticus.

Archiepiscopus Bituricensis, de Bourges, hos habet suffraganeos Episcopos. x.

Claramontẽsem, Clarmont	*Menatensem. Mende.*	*Castrensem Castres.*	
Rhutenensem. Rhodes.	*Albiensem, Alby,*	*Tutelensem, Tulles*	*Anicicnsis, Le Puy est exemptus.*
Lemovicensem, Lymoges.	*Caturcensem, Cahors.*	*S. Flori, S. Flour.*	

Hi Episcopi omnes in Tabula Aquitaniæ ostenduntur.

Hæc ex Ioannis Chameau advocati Bituricensis historia Biturigum descripta sunt. Quæ in ipsius tabula deerant loca, ea nec numeris monstrare potui, neque enim amplior hujus Ducatus extat discriptio.

Distant Meridiani juxta rationem Paralleli 46 50.

Bituricensis Ducatus.

B*ITVRICVM* vel *Bituricensis Ducatus, Duché de Berry*, qui in nostra Methodo sequitur. ab Septemtrione Soloniam Inferioris Belsiæ partem, a qua Caris fluentis disterminatur; ad Ortum Hurepenses, Nivernenses, & Borbonios respicit, constituente hic Limitem Rivulo, cui nomen *La Faye* : qua Meridies est Lemovices habitant, ubi *Croure* fluit; qua Occidens Pictones & Turones, a quibus fluviolo, qui *Clery* vulgo, separatur. Segetum est fertilissima, Vini rerumque aliarum ad vitam cultumque necessariarũ. Inprimis Pecore abundat, quod ab incolis per universam distrahitur Galliam. Domicilium hic olim *Biturigibus*. quos κύβοι scribunt cognominatos Strabo, Ptolemæus, alij *Bituriges* enim Galliæ Populi, duplices erant, cognominentis distincti, *Bituriges Cubi*, quorum Metropolis *Avaricum*, Primæ Aquitaniæ, *Bituriges Vibisci* aut *Vivisci*, quis primaria Vrbs *Burdigala* Secundæ Aquitaniæ. Vtraque Civitas libera sub Romanis, teste Plinio. *Civitas Bituricum* vel *Betorigorum* Notitiæ Provinciarum, in Aquitania prima vel Sexta Viennensi. De Gentis appellatione multa Ioannes Calamæus (*Chaumeau*) qui *Biturigum* Historiam sex libris complexus est.

Regio Situs.

Soli fertilitas.

BERRY ducatus
SOV LOIG NE
Souloigne Biturigum
Hure: pois
PART DE TOVRAINE
marche de Limosin
PART DE BOVR BON NOIS

Imperium Majorum

Principatum apud Francos Hugone Capeto tenente, *Biturigibus* præerat nomine regio Gotefredus. Ab eo originem traxisse perhibetur *Harpinus* is, qui ab rege Henrico I emit *Comitatum Biturigum.* Hic non multo post accingens se ad expeditionem Palestinæ cum alijs Principibus, eundem Coronæ uniendum vendidit *Philippo* I. Aliquot post annis Apannagij jure *Comitatum* in *Ducatus* dignitatem nunc evectum obtinuit a Patre *Ioanne Valesio* Francorum Rege *Ioannes Valesius*: quo sine Prole mascula mortuo, Ducatus ad Regnum redijt. Adsignatus est postea *Ioanni* Caroli VI qui numerosa prole gravatus erat, Filio. Hic, quum ἄπαις obijsset, successorem reliquit *Carolum* Fratrem, qui Rex Francorum inauguratus Sponsalibus, quæ inter Henricum Angliæ Regem & Catharinam ipsius Germanam contracta jam ante fuerāt, insuperhabitis, quum ei major Regni pars ab Anglis esset erepta, per ludibrium *Biturigum* Rex fuit appellatus. Patri Carolo subrogatus est *Carolus*, Ludovici XI Francorum Regis Frater. Post eum *Margareta*, Regis Francisci soror, nupta primo Carolo Alençonio Duci, deinde Henrico Albretano Navarræ Regi, *Ducatum Biturigum* ab Fratre in Vsum fructum accepisse scribitur. *Margareta* denique, ejusdem Francisci Regis filia, *Bituriges* accepisse traditur ab Fratre Henrico II, quum nuberet Emanueli Philiberto Allobrogum principi. Primariam

Vrbes,

ejus urbem Cæsar, Antoninus & alij *Avaricum* vocant, quæ nunc vernacule *Bourges*, *Biturigæ* Ammiano & alijs. Dicitur & *Biturica*, *Bituricæ*, *Bituriga Vrbs*, & *Biturica* civitas. *Avaricum* quidam dictum volunt ab *Eura* flumine, quo adluitur. Locata est in Agro perquam amœno; qui non modo Frumentorum omnium & Leguminum, verum etiam Vinorum præstantissimorum, Pecorum, Volucrum, & quorumcumque Fructuum feracissimus. Quatuor beata est Rivulis qui vulgo *Aufron*, & *Aurette* ab una; *Ture* & *Molon* ab altera fluentes parte. Quis condiderit, ut pleraque alia Opida, incertum est. Veteris paullo sequior, quam Hodiernæ, Vrbis fuit situs. Ad Paludes scilicet vergebat, cujus etiam nunc cum admiratione visuntur Muri, propemodum integri, solidissima materia, ut passim Veterum Romanorum Opera, constructi: Initium capiunt ab Turri, quam *Magnam* vocant, pergentes per medium D. Stephani Templum, plateam D. Ioannis Campestris, portamque Gordianam usque ad Novam, cui olim ab S. Andrea nomen; inde per Plateam Amphitheatri, vulgo *des Arenes*, se ad Portam Turonensem extendunt; hinc autem, porrecto ambitu versus Portam D. Paulli, paullatim Turrim, quam dixi, repetunt. Postea prolatis varie Pomerijs ita fuit hæc Vrbs amplificata ab Carolo Magno & alijs: ut jam nunc cum maximis & munitissimis Galliæ civitatibus contendat; Formam habens oblongam, amplissimam & spaciosissimam. Munita est octoginta editis crassisque *Turribus*. Inter eas principem tuetur locum quam antea *Magnam* dixi appellatam, vernacule, *la Grosse Tour*, ab insolita crassitudine, Minoribus undique Turribus Muroque & Fossis profundissimis, Philippo II Augusto Galliarum Rege circa annum CIↃ CXC curante, cincta: Forma est rotunda, magnæ altitudinis. Aliam omnino similem fuisse ajunt, sed dirutam; a binis Turribus *Biturigibus* nomen inditum fabulantes. Et laudat antiqui Grammatici carmen Calamæus.

Turribus a binis, inde vocor Bituris.

Hæc talia patior alijs persuasa magis, quam mihi. Septem habet Vrbs *Suburbia*, totidemque *Portas*, præter Minores aliquot, quæ hac ibi flagitanti sunt facta Necessitati. Ingruente ab hostibus metu, quatuor tantum patent; *Borbonia*, *S. Privati*, *S. Sulpicij* & *Aronia*. Septemdecim hic sunt *Ecclesiæ*, quas *Collegiatas* vulgo vocant: Septemdecim *Parochiæ*. Hæc urbs *Archiepiscopali* fulget *Sede*: sua floret *Academia*, cui nulla per totam Galliam par; Doctissimorum Virorum genitrix & Emporium. Viget in ea maxime Iurisprudentia, quam ibi professi sunt Professores excellentissimi. Urbem maximæ non semel Calamitates adflixerunt. Quinquies & amplius expugnata ab hostibus, fere funditus diruta fuit, incendioque absumpta sed magnificentius semper restaurata. Recepisse se in eam scribitur Carolus VII, pressus ab hostibus, bello Anglico: nominatus ab Adversarijs, quod ea una & sola ipsi superesse videretur, *Rex Biturigum*. Est autem *Avarici*, summum totius Ducatus Tribunal, cui præsidet Monarcha Biturigum; qui vulgo *Le Bailly de Berry*. Ad hunc devoluuntur omnes appellationes cum a Prætore Urbano, tum ab omnibus finitimorum aliorumque Territorij Bituricensis Locorum Magistratibus. Habet autem præfectus Bituricensis sub se Metropolim ipsam *Avaricum* & V Diœceses, quas enumerat Mercator. Metropoli adcensentur Comitatus, *Montfaulcon*, *Sancerre* & *S. Aignan* Baronia. Castellaniæ, fere XL, quas supra Mercator recenset. *Sancerram* quidam arbitrantur dictam ab *Cerere*, quæ ibi culta perhibetur; tanquam *Sacrum* vel *Sacellum Cereris*. Doctiores Latine scribentes hujusmodi Etymologiam adversati *Xantodorum* vocant. Comitatus gaudet titulo, qui anno CIↃ XV permutatus cum *Belovacensi*. Arctissimam sustinuit *Sancerra* Obsidionem anno CIↃ IↃ LXXIII; famem passa tam sævam, ut post devoratos avide Canes, Feles, Equos, Glires, Mures, Talpas, post consumta Cornua, Corium, Pergamenas & similia, ne excrementis quidem Carnibusque humanis fuerit parcitum. Præter Castellanias quas recenset Mercator parent illi *Ialonges*, *Tarenay*, *Vardigny*, *Menesme*, *Charentonnay*, *Brie*, & alia S. *Aignan* nomen habet ab S. *Aniano* Episcopo. Baronia *Montfaulcon* Latine sonans *Montem Falconis*, præter Dominia duo quæ recenset M. complectitur *la Fane*, *Lyuron*, *Cony*, *Villabon*, *Seury*, *Marcilly*, *Marnay*, *Farges*, *Auor*, *Saligny*, *Percigny*, *Cru*, *Lassax*, *Boisboson*, *Nuissement*, *Villiers*, *Compoy*, Castellaniæ autem a Mercatore nominantur, quas ob id hoc loco repetere nolo. Atque hæc de ipsa Metropoli latissimaque ejus jurisdictione: succedunt explicandæ paucis reliquæ Dioceses. *Issouldun* sub se habet Baronias aliquot, & Castellanias supra XX, Baronias quidem, *Chasteau-roux Castellum rufum* sonat Latinis: Opidum insigni Arce ornatum in Comitatus decus ab Carolo IX Francorum Rege evectum. Sequuntur inde *Ceracay*, cui Arx S. *Severe*, *Lynieres*, *Argenton*, & *Servignet*, *Argantomagus* hoc putatur Antonini. Opidum est cum Arce, cui Turres decem, Majores Septem, tres Minores, quarum una dicitur *Heracly*, in qua, Tauri effigies cui insculpta Cæsaris illa, VENI, VIDI, VICI. De hujus vero castellanijs & reliquis Diœcesibus Mercatorem vide. Fluminibus hęc regio partim rigatur,

Flumina, Sylvæ. Opera. Publica.

partim alluitur: *Ligeri*, *Souldra*, *Aurrona*, *Cherre*, *Theone*, *Indro*, *Creusa*, ac nonnullis alijs ignobilioribus rivulis. Montes hic nulli celebres. Silvis hinc inde conspergitur regio, quarum præcipuæ sunt *Silva Roberti*, & *Lacenna silva*. Ad opera publica & privata venio. Avarici præter triginta quatuor Ecclesias de quibus supra dixi: sunt Cœnobia quatuor *Ordinum Mendicantium*: duæ *Virorum Abbatiæ*, una S. *Sulpicij* potens & dives extramuranea: altera intra Urbem D. *Ambrosij* valde etiam dotata: tres *Mulierum*: prima *Nuntiade* vulgo, in honorem *D. Virginis*, altera *D. Laurentij* tertia *Sororum Mendicantium D. Claræ*. Exstructum ibi non ita pridem fuit a pio Magistratu *Ptochodochium*, Pauperibus alijsque Adflictis alendis consecratum. Inter splendida *Aedificia*, quorum magnus semper hic fuit numerus, primum agmen ducit *Domus Iacobi Corde*, qui vixit tempore Caroli VII, superba & sumptuosa. Sunt & *Aedes Almannorũ*,

Opificia Mercimonia.

qui quomdam Regiæ Gazæ præfuerunt, antequam Nundinæ quæ ibi maximo Peregrinorum concursu celebrari solitæ. Lugdunum transferrentur. Infinita monstrantur hic cum intra tum extra Muros Veterum Aedificiorum elaborati operis & materiæ præstantis Rudera: multa & quotidie eruuntur, præsertim ex Fossa Arenarum uti vocant, ubi quondam *Ampitheatrum*. Artes hic florent *Mechanicæ*, cum primis *Textrina*, & ab ea *Mercatura Pannaria*.

BORBONIVS DVCATVS.

Regio. Situs. *Soli quatas.* *Majorum virtus.* *Imperium Majorum.*

B*orbonius tractus* & *Ducatus, le Pais & Duché de* Bourbonnois, nomen sumpsit a loco, quo primũ potiti sunt Proceres, qui toti Provinciȩ præfuerunt. Hic qua Corus est Occidensque, Bituriges & Lemovices habet conterminos; qua Septemtrio Nivernenses: ad Orientem Burgundi fere jacent, ad Meridiem sunt Lugdunenses. Ager fere omnis sabulosus, ac frumentum non nisi paucis in locis metitur. Passim Vina optima reperiuntur, & Secalis magna copia. Putantur hic olim suæ fuisse sedes Populis, quos *Boios*, *Æduis* adtributos, nominat Cæsar lib. I de Bello Gallico; quorumque Opidum *Gergoviam* dicit lib. VII; ubi etiam *Boiæ*, Boiorum proculdubio Opidi, fit mentio. Horum tantæ fuere vires, ut Cenomannis & Insubribus juncti, Thuscorum superbiam & arrogantiam domuerint, ipsorum dominium occuparint, sedesque æternas fixerint in ea Italiæ parte, quæ *Romania* hodie dicitur. Eam Romani *Galliam Togatam* dicebant, eo quod Galli qui Romani juris facti erant, ibi domicilium haberent. *Segusiani* quoque totum Pagum Forensem, qui hodie *le Pays de Fores*, habitarunt. Totum hoc Territorium, ut multa alia Conregionalia, Aquitaniæ quomdam Regibus paruisse scribitur. Postea suos habuit Proceres, qui ab non postremæ dignationis Opido *Borbonij* audiebant. Eorum postremus legitur *Arcibaldus*, cui unica fuit Filia & Hæres Agnes. Hæc nupta Ioanni Burgundiæ Duci, *Beatrici* filiæ, quam ex eo susceperat, quum eam Roberto, Ludovici IX filio, elocaret, Borbonium Dominium in dotem dedit, cavens ut nomen uxoris, id est Borboniæ Gentis (sic enim illud ad Posteros studebat transmittere) gereret. Quod factum. *Robertus* igitur Ludovici IX, qui in Sanctorum relatus numerum, Filius, Borboniorum porro fuit progenitor. Filij enim illi fuerunt *Ludovicus Magnus* cognomine, qui Patri successit, Ioannes Claromontanus Opidi Fani Iustini in Campania Dominus: Petrus Archidiaconus Lutetiæ Parisiorum & Filiæ duæ. Hunc Ludovicum Philippus VI Valesius primum Borbonij Ducem fecit anno CIↃ CCC XXIX, aut circiter. Huic ex Maria Ioannis Hannoniæ Comitis filia nati sunt *Petrus* I qui successit, Iacobus progenitor Comitum Marchiæ & Vendomæ, Philippus Belloiocensis Dominus, Maria & Beatrix. Hic *Petrus* Dux Borbonij secundus & Molinij Dominus fuit. Occubuit in prælio Pictaviensi cum Anglis commisso. Hic ex Isabella Caroli Valesij Comitis filia suscepit *Ludovicum* II qui Patri successit: Iacobum Marchiæ Dominum & septem Filias. *Ludovicus* cognomento *Bonus*, uxorem duxit Beraldi Delphini Arverniæ, qui *Simus Dux* dicebatur, & Ioannæ Forestanæ Filiam, Annam, quæ ei peperit *Ioannem* Patris Successorem, Ludovicum & Iacobum Prausij Dominum. *Ioannes* hujus nominis I ducta uxore Maria Ioannis Biturigum Ducis Filia, Borboniæ & Arverniæ Dux fuit, Comes Claromontis, Mompenserij, Forestij, Bellijoci & Castri Chinonis Dominus. Ex eo prognati sunt *Carolus*, qui patri successit, Ludovicus Comes Mompenserius (qui Duces Mompenserios produxit) & Iacobus. *Carolus*, Regis Caroli VII partes contra Anglos & Philippum Bonum Burgundiæ Ducem est sequutus, cum quo tandem mediante & adnitente conjuge Agnete Burgunda, hujus Sorore, pacem sancivit. Agnes ei peperit *Ioannem*, qui successit, Ludovicum, Petrum, qui postea Dux fuit, Carolum Cardinalem, Archiepiscopum Lugdunensem; Ludovicum Episcopum Leodiensem, Iacobum & quinque Filias. *Ioannes* II Borboniæ & Arverniæ Dux, Comes Claromontis, Forestij, Insulæ & Marchiæ, Dominus Bellijoci & Castri Chinonis, Regni Franciæ Par & Comestabilis fuit. Hic licet trigamus tamen nullis relictis liberis obijt. *Petrus* II Ioanni fratri successit, qui Francici Regni Par & Cubicularius Magnus fuit, & ex Anna Regis Ludovici XI Filia genuit Filiam unicam *Susannam*, quæ Patri successit. Hæc nubens *Carolo Borbonio*, Mompenserio Comiti (*Gilberti* Borbonij filio, *Ludovici* Nepoti, Ioannis I, de quo diximus, Ducis Borbonij, Comitis etiam Mompenserij & Arverniæ Delphini, Pronepoti) Maritum suis nuptijs *Borbonij* fecit *Ducem*. Hic ille *Carolus*, qui Franciæ Comestabilis, facta ab suo Principe Francisco Galliarum Rege defectione, ad Caroli V Imperatoris Partes transgressus, Romam ejus auspicijs oppugnans, plumbeaque glande anno CIↃ IↃ XXVII pridie Nonas Maij trajectus, occubuit, victoriæ suæ carens fructu, nullis relictis liberis. Post *Susannæ* Conjugis obitum, Rege *Borbonium* sibi vindicante, Vendomæ Duces Arma sibi nudumque Titulum Cognationis jure retinuerunt. Flandriæ Comites a Sanguine Borbonio primæ lineæ fluxerunt: & complures magni Reges ac Principes affinitatem hujusce Regiæ & illustris Domus expetiverunt. *Borbonius* porro Tractus hodie Geographis Franciæ duplex describitur, *Inferior* & *Superior*. *Inferior* comprehendit Urbes ipsas, duosque Comitatus. Quod ad Urbes. Metropolis totius Ducatus censetur *Molinum* (*Molins*) Opidum ad Flumen, quod Cæsari *Elaver*, hodie *Allier*: Antiqua Ducum Sedes: post autem Domus deliciarum, amœnissimusque Regum Franciæ Secessus. Sunt qui putant *Gergobinam* Cæsaris esse, inter Celtas Bojorum Opidum, quos Helvetico prælio Cæsar ibi collocaverat. Habet Sedem Præsidialem Seneschalliæ Borbonij, erectum a Rege Francisco ejus nominis primo. Arce superbit *Molinum* perquam elegante; cui hortus conjacet nitidissimus, Aureorum etiam Citreorumque Pomorum ferax. In quodam Arcis Xysto videre est Ducum Borboniorum ad vivum effigies, eorumque Genealogiam. Augustissimus quoque hic fons est. Reliquæ Urbes Opidaque sunt *Borbonium*, *Bourbon*, antiquitate clarum; dignumque quondam habitum, quod nomen daret Provinciæ: *Boia*, quorundam judicio, Cæsaris lib. VII. Urbs hæc sita est inter flumina Elaverem & Carim, vulgo *Cher*, nota & celebris temporibus Caroli Magni. Arcem habet validissimam & Thermas: *L'Archimont*; *Montmeraut*: *Cosne*, cognominatum *en Bourbonnois* ad Ligerim *Loire*, Arce præditum, Territorio suo, quod Pecori pascendo idoneum, reliqua superans; *Montlusson*, *S. Porcin*, cujus Ager præstantia producit Vina (de hujus tamen jure disceptatur; quidam enim Arverniæ adscribunt) *Cusset*; *Chancelle*; *Charroux*; *Vernueil*, Vinis suis celebre: *Varennes* ad Elaverem Opidum clarum; *Gannat* Arverniæ conterminum; *Le Mont aux Moines*; *Souvigny le Comte*, ou aux *Moines*; *La Palisse*, insigni superbiens Arce: *Erisson*; *Sancoings*; *Petri Fanum*, vulgo *S. Pierre le Monstier*, locus recens, nec antiquitatis nomine celebris. Sedem præstat Præsidi, cui subsiditi sunt Baillivatus dicti Opidi, & sedes quæ vulgo dicuntur *Douziois*, *Xainçois*, *Cußet*, & aliæ, quarum una pars in Arvernia, alia in Nevernesio sita est: *Ainay le Chasteau*, sic cognominatum ab Arce, *S. Geran*; *S. Amand*, & alia. Hæc de Urbibus Opidisque: Comitatus sunt duo, qui vulgo *Beaujolois* & *Forest*. Prior *Bello-Iolesius* complectitur quidquid est inter Ligerim & Ararim, situs Orientem versus inter Forenses & Burgundos: Antiquorum *Borboniorum* Patrimonium. Urbs primaria vernacule dicitur *Beau-jeu*.

BOURBONOIS
BORBONIUM
Ducatus
PARTIE DU NIVERNOIS
PARTIE DU BERRY
PARTIE DU AUSTUNOIS
BEAU LOIS
LIMANIÆ PARS MERIDIES
SEPTENTRIO
OCCIDENS
ORIENS
Milliaria Gallica communia
Milliaria Germanica communia

Alter nomen habet nō ab Silvis Saltibusque,ut quidem vox videtur sonare:sed ab *Fori* nomine. *Forenses*,sic enim Populos nominem,versus Septemtrionem Borbonensibus germanis suis objacent; ad Occidentem Arvernis; qua Meridiem spectant, Lugdunenses habent confinales:qua Orientem Bello-Iolesios. Præfuerunt quomdam *Comites*, ex quorum etiam stirpe prognati *Bello-Iolesij Proceres*.Celebratur Francorum Historiographis *Comes* quidam *Lugdunensis*,Forestij,ut cum vulgo loquar,&*Bello-Iolesij*,cui tres fuerunt Filij, *Arthauldus Comes Lugdunensis, Stephanus Forestij, Emfridus Bello-Iolesij*.Quum ita *Comitatus Forestij* & *Bello-Iolesij* longo tempore fuissent distracti, coaluerunt rursum morte *Guicardi*,*Comitis Bello-Iolesij*; qui tempore Philippi II Francorum Regis cum honore Comitem Stabuli egerat. Ipsius enim *Soror Isabella Bello-Iolesij Comes* matrimonio collocata est *Reginaldo, Forestij Comiti*,qui procreatus erat Stirpe *Arthauldi* de quo dictum;ut ipsa ex prosapia *Stephani*,qui *Arthauldo*,ut paullo ante scriptum,erat Frater.Eo autem conjugio editi leguntur *Guido*,cui hereditate obvenit *Comitatus Forestij*; & *Ludovicus*, cui Dominium obtigit *Bello-Iolesij*.Post eos nihil traditur certi Rex.Galliarum Henricus III,anteaquam ad Monarchiam veniret Franciæ, una cum Ducatu Andegavensi Apannagij jure possedit *Ducatus Borbonij* & *Arverniæ*, Comitatumque *Forestij*.Complectitur hic xl Opida mœnibus clausa & totidem circiter amplos pagos. Primarium *Forensium* Opidum *Roana*,*Roanne* ad Ligerim,qui Ponte ibi stratus: Regiæ versus Lugdunenses Viæ imminet,Arcem habens. Secundū facile tuetur locum *Forum Segusianorum:* Sic olim nuncupabatur,quod nunc vulgo *Feurs*: Φόρος Σεγυσιανῶν Ptolemæo: *Forum Segustavarum*,corrupte Tabulæ Itinerariæ. Extat in hoc Opido Vetus Inscriptio, mentionem faciens antiquæ appellationis.

NVMINI. AVG
DEO. SILVANO
FABRI. TIGNVAR
QVI. FORO. SEGVS
CONSISTVNT
D. S. P. P.

Ab hoc igitur *Foro Pagus Forensis*,vulgo *Le Pais de Forest*, corrupte; quum dicendum potius esset, *de Fores*. Hoc Opidum hodieque locus est Commercij totius Provinciæ.Reliqua sunt *Mombrisonium*, *Montbrison*,Sedem Baillivo præstans qui subest Lugdunensibus: *Fanum S. Stephani*,*S. Estienne de Furan*, Officina Armorum & Cannarum ferrearū,quæ inde per omnes Galliæ ditiones exportantur: Artem suggesserunt Incolis cum Aquæ cōmoditas,quæ Ferrū egregie temperat,tum Carbones qui ibi eruuntur: *Fanum S. Galmari*,*S. Galmier*,vel *Guermier*,in cujus suburba Fons est aluminosus,qui vulgo *Font-Foule*: *Fanum S. Germani*,*S. Germain Laval*,generosissimi Vini ferax: *Fanum D. Boveti*, *S. Bovet le Chastel*, in quo fabricantur optimæ notæ forcipes: *Fanum D. Remberti*,*S. Rembert*,primo Ligeris Ponte famosum. Alia minorum gentium Opida silentio prætereo. Inter Familias Nobilitatis Forestij præcipuæ sunt,quæ vulgo dicuntur *d'Vrsé* (ubi Arx antiquissima loco excelso sita, ex qua prospectus in vicinam regionem omnem;deinde illa quæ vernacule *Cosam* ad antiquissimam Domum *Levi* pertinens.Ac sic se habet *Inferior* Borbonij Tractus: *Superior* proprio vocabulo dicitur *Le Pais de Combraille* : Inferiore mōtosior : ubi *Mons acutus*, vulgo *Mont-aigu* ad Iovum Fluvium, qui prope *Marignanum* miscetur Elavere, Opidum sic satis munitum. Borbonij tractus duobus magnis irrigatur Fluminibus,videlicet *Ligeri* & *Elavere*, fluvio Arverniæ naturali. *Ligeris*, vulgo *Loire* in Arvernia nascitur,loco qui vernacule *La Font de Loire*: factoque inter varios Populos procursu, & manans per Opida quæ vulgo *Roane*, *Marcigni*, *Desise*, *Nevers*, *Seville*, *Gyen*, *Gergeau*, *Orleans*, *Blois*, *Amboise*, *Tours* & *Saumur*, *Le Pont de Cé*, exonerat se in Oceanum Occidentalem inter Nannetes & Pictones. *Elaver*, *Allier* vulgo,oritur supra Opidum Clarum-montem quatuor milliaribus infra Briondam prope Gergoviam, & non procul loco qui vernacule *Vson* præterfluit,ubi insignis Auri & Lapidis Lazuli Fodina reperitur. Non multum magnitudine cedit Ligeri,eoque magis est pisculentus.Hic Molinetum præterlapsus Ligeri convolvitur, loco qui vulgo audit *le Bec d'Allier*. Ager Borbonij & Forestij asper est multis in locis, silvis refertus, sed Forestium Borbonio asperius est, ac Borbonium superius,ut supra quoque diximus,inferiore montosius. Quod ad mores Borboniorum, qui Arvernis contermini pene ejusdem sunt genij, nimirum acuti & astuti, admodum laboriosi, attenti ad rem ac lucro inhiantes,sunt magna ex parte vafri,litigiosi,& violenti,hominesque quibuscum non facile agitur. Remotiores vero sunt comes fere & blandi,ingenio subtili & exercitato,frugi & attenti œconomi patresque familias, lucri avidi,interim erga peregrinos benigni & officiosi. Forenses etiam subtiles, acuti bonoque ingenio præditi,prudenter rebus suis consulere norunt,lucrum amant,in eumque finem mercaturæ & negotiationis studio quantumvis longinquas,longeque semotas ac dissitas regiones peragrant. At sunt misericordes ac blandi erga populares ad aliquam necessitatem redactos extra patriam. Magna adhibenda cautio atque prudentia,quoties negotium aliquod cum Forensi trāsigendum est. Forestium opera sua ex Ferro & Chalybe pene per universum Orbem mittit, potissimum *Fanum S. Stephani*,ubi Artifices quam plurimi qui tam egregie operantur, quam ulli in Gallia. Suntque hujus regionis Mercatores multi admodum divites,ac re bene constituta extra Galliam.

Flumina.

Mores.

Mercimonia.

POICTOV: PICTAVIENSIS COMITATVS.

Pictaviensis Comitatus habet sub se

- Vicomtez *hosce*:
  - *Tovars.*
  - *Brosse.*
  - *Bridiers.*
  - *Rochechauart.*
  - *Chastel-heraud, nunc Ducatus.*
- Principatus:
  - *Thalmont.*
  - *Roche sur Ion*
- Baronias.
- Dominia *multa*, Mirebeau, *Chavigni*, Montmorillon, *Chasteaumur, &c, sed quæ in Comitatus Baronias &c. distinguere nequeo.*

IVRISDICTIO

Metropolis & Regia hujus Comitatus civitas Poictiers est sedes Præsidialis totius Provinciæ, habens sub se Regias Iurisdictionis sedes particulares has: Poictiers, Niort, Fontenay le Comte 19 29.46 11. *Montmorillon* 21 36. 46 34. *Lusignan* 20 40. 46 32. *Chastelberaud.* La *basse* Marche *circa* 21 40.46 25. *Dorat: Siuray* 21 11.46 11. *S. Maixent.*

Status Ecclesiasticus *habet Episcopatus tres qui subsunt Tholosano Archiepiscopo.*

- Pictaviensem *Poictiers, in quo sunt Abbatiæ* XXVII.
- Lucionensem *Lucon sive Lusson, in quo sunt Abbatiæ* X.
- Mallacensem *sive Maliacensem, Maillezay, in quo sunt Abbatiæ* IV.

Hæc ex Annalibus Aquitaniæ Ioannis Bouchet collecta sunt.

Meridiani distant pro ratione 46. 30, Paralleli ad Circulum maximum.

PICTAVIENSIS COMITATVS.

Regio. Situs. Soli fertilitas. Animalium varietas. Imperium Majorum.

PICTONIVM vel *Pictavia*, quæ sequitur vulgo *Poictou* spectat versus Meridiem Ecolismenses & Sanctones, ad Occidentem habet Oceanum: qua Septentrio est Britannos respicit & Andegavenses; reliqua Turones, Bituricenses, & Lemovices claudunt. Regio est Frugum, Pecorisque, Lanæ, Linique feracissima: Vino Ftumentoque dives Avium Ferarumque magnam habens copiam: quo fit ut venationes aucupiaque hic sint frequentia. Regni Titulo decorata legitur hæc Provincia ab Gothis, quos hinc ut tota Aquitania, exegit Francorum Rex Clodovæus. Imperator Ludovicus Pius Aquitaniæ Regnum Filio *Pipino* dedit; cujus Filios *Pipinum* & *Carolum* quum Carolus Calvus, ipsorum Patruus, Aquitania dejectos Monasterijs inclusisset, ipse Principatum invasit, donoque Consanguineo suo *Arnulpho* dedit, sed abrogato Regni Titulo, Ducatus honore insignitum. Arnulpho successerunt ordine *Gulielmus Bonus*; *Eblo* I & II: *Gulielmus* II, & III; *Guido Gulielmus* IV, & V; hujus unica Filia & Hæres *Eleonora* elocata fuit *Ludovico* VII, Francorum Regi: a quo propter Adulterij & Proditionis suspicionem repudiatam duxit *Henricus* Normanniæ Dux, qui defuncto Stephano Angliæ Regi successit. *Henricum* tam in Angliæ Regno, quam in Dotalibus paternisque in Francia Ditionibus sequuti sunt ipsius Filij *Richardus* & *Ioannes*. Quum autem *Arthurus* Filius Godefridi (qui Regis Ioannis major natu fuerat) præferendum se *Ioanni* diceret, persuasus ab Francorum Rege *Philippo Augusto*, ut Pictones Patruo Ioanni eriperet, rem viribus adgressus, ab *Ioanne* qui ex improviso supervenerat, fusis copijs, captus est, Rotomagũ que raptus temeritatis suæ pœnas dedit. Eam ob caussam *Ioannes* Rex ab Constantia *Arthuri* Matre apud *Philippum* Regem Parricidij accusatus, damnatus fuit, ejusque bona *Philippo*, tanquam Feudorum Domino, sunt adjudicata, cum alia, tum *Pictavia*: quam mox Successor ipsius *Ludovicus* VIII *Alphonso* filio concessit: quo Inproli defuncto, in potestatem Regis *Philippi* III venit, penesque ipsius Posteros mansit, donec, regnante Philippo Valesio, ab *Eduardo* III Anglorum Rege fuerit recuperata, retentaque plenius cum tota Aquitania per sancitam inter eundem & *Ioannem* Francorum Regem Pacem. Factum mox ex Aquitaniæ Ducatu Principatum Rex *Eduardus* Filio concessit; qui quum Aquitanis gravissimum imperasset Tributum, magnam partem amisit, defectione ab ijs facta ad *Carolum* V Francorum Regem: cujus Filius *Carolus* VII, Anglos tota Aquitania, anno CIↃ CCCC LIII exturbavit, Filioque Regi *Ludovico* XI reliquit. Hic eam Fratri largitus est *Carolo*; quo mortuo, rursus Rex *Ludovicus* receptam ad Regem ad Carolum VIII Filium transmisit: a quo tempore *Aquitania*, cujus non ignobilis portio *Pictavium*, deinceps in Potestate permansit Regum Franciæ. Veteres Incolæ fuerunt *Pictones*, Cæsari, Straboni, & Plinio: Πήκτονες Ptolemæo, Pictavi Ammiano Marcellino. *Pictonicam Regionem* appellat Ausonius: *Civitatem Pictavorum* vel *Pictavonum* Notitia Provinciarum in Aquitania II, vel VII Viennensi. Hodie *Le Pais de Poictou*. Sunt qui *Pictones* a *Pictis* Britanniæ Populis ortos dictosque fabulantur. Consulendi plenius Ioannis Boucheri Annales Aquitanici, Belleforestius, Thevetus & alij. Peculiarem de hac Regione scripsit Libellum Ioannes *de la Haye*, Gallico Idiomate. *Pictonibus* Populos *Agesinates* jungam cum Plinio. Horum verisimile est memoriam adhuc superesse in *Pago Aigounois*, haud procul Fano S. Maxentij, quod Opidum ad Severum fluvium. Toto errant cœlo, qui *Aginnates* cum *Agesinatibus* confundunt; quum inter utrosque minimum iter quinque dierum sit interjectum. Videndus Iosephus Scaliger Ausonianar. lection. lib. II. cap. X De varij generis Principatibus, qui Pictonio concenseri soliti, quæ habeo adscribam, si prius de Metropoli & regia ejus Civitate nonnihil dixero. Ea est *Pictavia*. Sic Latini nunc vocant, quæ Αὐγυστόριτον Ptolemæo, *Augustoritum* Antonino. *Pictaviam Vrbem* appellat Gregorius Turonensis. Vrbs amœnissimo sita est loco clivoso tamen; nisi quod una parte, quam *Tran-*

Vrbs Pictavia

POICTOV
siue Pictauiæ descrip
tio
Per Gerardum Mercatorem
Cum Privilegio
OCEANVS
AQVITANICVS
Lisle d'Oleron
Lisle de Rey
Lisle de Dieu
Biturigum
pars
Bri
tann
iac
pars
Anjou
Lymo
sin

chaam patrio vocabulo dicunt, in planiciem abeat. Latissimi, si quæ in Gallis alia, ambitus, sed cujus ingens portio ab Habitatoribus vacua; Pratis, Vineis, alijsque agrestibus Operibus occupata: reliqua excellentibus Ædificiorum structuris veneranda. Adluit latus illud *Clanus* Fluvius. Aqua satis copiosa manans; Insulasque diducto Alveo efficiens, aliquot inde versus Septemtrionem milliaribus Vingennæ commiscetur. Visuntur ibi præter *Arcem* validam, *Palatium Galieni*, vasta *Amphitheatri* rudera, vulgo *Les Arenes*, nota voce, *Aquæductuum* Fornices, quos *Arceaux de Parigne* Vulgus dicit: Romanorum hoc loco Imperij vestigia, Primarium Templum D. Petro est consecratum. *Academiam* habet florentissimam, studio juris civilis celebrem, cui alter post Parisiensem locus solet tribui. Instituit Carolus VII Francorum Rex, anno CIƆ CCCC XXI. De qua Scaliger in urbibus;

Si studium est animæ: veniunt a corpore vires,
Galliaque a meritis poscit utrumque sibi.
Hæc studijs, aliæ belli exercentur amore,
Pictavium est animus, cætera corpus erunt.

Rebuffus in Authentic, Habita. D. Ne Filius pro Patre, vehementer improbat, quod ibi Studiosis Homines vilissimi turpissimique graves sæpe injurias inferre permittantur, contra saluberrimam pijssimi Imperatoris Constitutionem. Docuit aliquando Augustoriti Grammaticam A*mmonius Anastasius Burdigalensis*, ut notat Ausonius Carm. de Professoribus XI. Sunt qui Agathirsis atque Gelonis, filiorum Herculis successoribus (qui Picti a Poëtis vocantur) hujus urbis fundationem attribuunt. Hi etenim ob concitatas seditiones domesticas patria pulsi, in Angliam devenerunt, inde numero & multitudine aucti, novis quærendis sedibus, in Galliam trajecere, ubi a suo nomine Pictones populos, hanc quoque civitatem condidisse feruntur. Aliter alij scribunt, cum ex Pomponio Mela, & Plinio constet, ante etiam multo, quam hi ex Anglia venerint, Pictonum exstitisse memoriam. Claram reddit hanc Vrbem Episcopalis Sedes; cujus Belleforestius Præsules commemorat XCIII: eorum postremum nominans, *Carolum Descursium.* Præfuit inter alios maxima laude D. Hilarius, doctrina ac pietate singulari Antistes, qui Arrianæ factioni se Antagonistam opposuit, ac præclaros illos & nunquam intermorituros de S. Trinitate libros XII magno tum ingenio, tum eloquentia conscripsit. Magnas sustinuerunt aliquoties Incolæ Calamitates ab Anglorum aliorumque Incursionibns.

Curia Pictaviensis regitur manu Præsidis & duorum Vicariorum quorum unius Civiles, alter Criminales cognoscit causas. Ad hanc multorum hujus Provinciæ Opidorum Tribunalia pertinent: ut præter Pictaviam ipsam, de qua

Opida,

dixi, sunt *Niort* cum Arce: hic amplissimi Pictonum Mercatus ter anno, *Fontenay le Comté*, Arce item præditum; Mœnia hujus Opidi præterfluit Rivulus Vendæus *(Vendee)* qui subinde adeo excrescit, ut totum Fontenai Territorium vicinaque loca inundet: *Lusignan*, ubi Castrum antiquum, quod vulgo *Melusine* (sunt & alia loca ab hac denominata *Vouvant* & *Mairevant, quæ fit* Mel*usine*) *Montmorillon*, *La basse* Mar*che*, *Dorat*, *S. Maxent*, & alia fortean: quibus additum *Sivray* erectum in Senescallatus dignitatem, Arce potens. Est autem, ut eam nunc partem adgrediar, sub Pictonio Principatus Titulo ornata (præter *Talmontem*, *Talmont*, sic dictum quasi *Talon du* Mon*de*, *Calcaneus* Mun*di*, ut quidam volunt) *Rupes super Ionnam*, *Roche sur-Ion*, Familiæ Regalis Borboniæ. Noverunt Avi nostri *Ludovicum Borbonium*, Ioannis Vendomæ Comitis *F. Rupis ad Ionnam* Principem, Comitem Mompenserium, ejusque Filium *Carolum*. Ducatus dignitate claret *Castellum Heraldi Castelherault*, ad Vingennam. Vicecomitatus sunt *Touars* ad Tovium Fluvium, *Brosse*, *Bridieres*, *Roche-Chouart*. Baronatus Dominijque honore insignita sunt Opida non pauca quæ turbato, ut in oculos veniunt & mentem, ordine ponam: M*ainlers*, ubi Piscatio Salmonum, Alosarum, quæ Clupeæ alijs, Balænarum & Asellorum præcipue, qui arefacti Ventoque, & frigore indurati in varias Regiones solent exportari: P*artenay*, *S. Maxent*, *Melle*, *Chizai*, *Chauvigny*, *Lussac*, *Bresßuyre*, *Charrou*, *Chastaneraye*, *S. Gilles*, *Chasteaumur.* *les Sables d'Aulonne*, *S. Hermine*, Mon*taigu*, Opidum cum Arce, Salinis nobile M*irebeau*, *la* Mot*te*, *S. Beraye*, *Vouvant*. *S. Hilaire*, Mo*rtemer*, *Luzay*, *S. Savin l'Isle Iourdain*, *S. Benoist du Sault*, *Bourg-neuff*, Meroil, Mervant. *Brige*, *Vouvert*, *Villefaignaix*, & alia. Fuisse & in Pictonibus *Limonum* colligitur ex Antonini Itinere quod Burdigala ducitur Augustodunum, Λιμωνον Ptolemæo, in Tabula Itineraria scribitur L*omounum*. Illud magni Viri putant idem esse transnominatione quadam, cum *Augustorito*, Po*ictiers*. Nihil audemus hic affirmare. L*imoni* mentio in Commentario. A Hirtij,

Flumina.
Opera publica,

ter; ubi tamen quidam Libri L*emovicum* contra fidem & auctoritatem Manuscriptorum Codicum præferunt. Fluvijs quibus hæc Regio irrigatur sunt C*lanus*, *Vigenna*, nunc *Vienne*, *Vendæus*, & alij, qui piscium magnam subministrant copiam. Silentio non est hic prætereundum Ampitheatrum apud Pictones P*ago Douæo* qui vulgo *Dowe* adjacens, semi nativum, manu quidem & arte humana factum, sed ita, ut videri possit a natura: totum enim excisum & excavatum est in Monte, sine externa ulla Materiatione Calcis, Lapidis, Ligni. Montis ipsius & *Ampitheatri* plenissima est delineatio, ex fide Levini Kersmakeri, Consulis quomdam Zirickzęi, Zelandiæque primis hujus Belli Motibus Gubernatoris, apud Iustum Lipsium Libello de Amphitheatris quę extra Romam cap. VI: qui P*agum Dovæum* addit aliquid amplius olim fuisse, cum ex eo non pagani Operis argumento, tum ex Viæ antiquæ publicæque reliquijs, quæ ex pago eodem pertinuit ad P*ontem* C*æsarianum*, vulgo P*ont du* Sey, cujus Viæ Pars adhuc varijs locis conspicitur, Pars autem maxima corrupta est, Lapidibus in ædificia varie absumtis aut avectis. Sed & Incolas scribit Antiquitatem aliquam jactare, Druidesque apud se sedes habuisse. Pagum autem hinc Ptolemæi *Daveonam* fuisse suspicatur ex claro Nominis, quod nunc præfert argumento ex que situ, qui ab ipsa Ptolemæi collocatione non abscedit, Medio circiter ab Vrbe Pictavia milliari, itinere, quod avaricum Biturigum ducit, in Via Regia ingens spectatur Saxum, forma quadratum, quinque lapidibus fulcitum, unde vulgo *la* Pierre Le*vée*. De eo distichon hoc exstat:

Hic Lapis ingentem superat gravitate Colossum
Ponderis, & grandi Sidera Mole petit.

Viatores plerumque sua insculpunt nomina. Inscripti leguntur cum alijs. Obertus Gifanius Buranus, Gerardus Mercator, Abrahamus Ortelius, Philippus Gallæus, Georgius Braun Coloniensis, Gerardus Hovenaglius.

Mores.

Ad mores venio. Agricolæ nonnihil habent peculiaris Linguæ, quibus qui parum fidit, sapere perhibent. Hominum genus, quod, Feras prohibitum, Lites venatur, contentiosum, & in simpulo fluctus excitare gnarum. Vrbani dissimilis plane genij & ingenij, faciles, benefici, liberales, candidi fucos & imposturas detestantes, Eruditionis & Eruditiorum, qui hic non pauci, amantes. Nobilitas provida, strenua, audentior.

CADVRCIVM, LE PAYS DE QVERCI.

Status Ecclesiasticus

Cadurcium complectitur duos Episcopatus, videlicet Doveonensem (Cahors) & Montalbanensem (Montaulban) Archiepiscopo Tolosano subjectos.

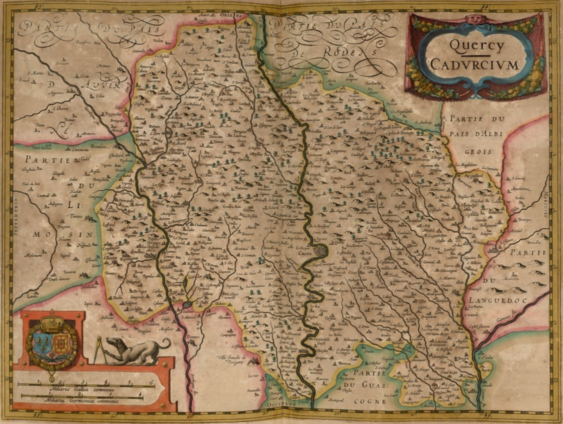
CARDVRCIVM, vulgo *Le Pais de Querci*, vel ut alijs pronunciatur, *Crecy* cingunt Petrocorij, Nitiobriges, Ruteni, Arverni & Lemovices. Regio Aquitaniæ, licet innexa Montibus, pulcritudine tamen, opulentia & fertilitate præstat, nec ullius quod ad vitę alimentum requiritur, indiget. Habitarunt hanc olim *Cadurci*: quos, præter Plinium lib. IV cap. XIX (an & lib. XVIII cap. I? nondum liquet) cum infinitis alijs Galliæ Populis celebrat Cæsar lib. VII de Bello Gallico, cui & *Eleutheri*, ἐλεύθεροι, id est, *Liberi*, cognominantur. Sic enim vox illa accipienda: nec adsentiendum novos inde fabricantibus Populos. Sic apud eumdem Cæsarem post paucula verba *Suessones Eleutheri* prænominantur. Ita alij multi apud Plinium Populi vocātur *Liberi*. Duas habet Cadurcium Diœceses, *Doveonam Cadurcorum* & *Montalbanum*. Δεήωνα Ptolemęo nota; pro qua *Ducona* vitiose Interpretibus. *Cahors* vulgo, ad Lothum fluviū. *Divona* dicitur quibusdam doctis Viris. Certe, quocumque modo scribenda, *Cadurcorum* esse Metropolin censet Iosephus Scaliger suis ad Merulam literis, Vinetus ad Ausonium, & alij. Iustus Lipsius, ne quid celemus, in aureo de Amphitheatris libello, *Doveonam* arbitratur esse *Pagum*, qui vulgo *Dowe*, plus minus diei mediæ itinere distantem ab Ligeri, parte ea, qua ab Andegavis in Pictones fit iter. Adsonat quidem Pagi nomen: sed sic *Doveona* non posset esse ex mente Ptolemæi *Cadurcorum* Metropolis, quæ ab eo loco lx Leucis dirimitur. Aliud addo. Cum *Doveona* Ptolemæi, si quidem vulgo *Cahors*, non potest idem esse, quod putant magni Viri, *Aunedonacum* Antonini, vel *Avedonacum* Tabulæ Peutingerianæ, in Itinere, quod Burdigala ducit Augustodunum. Inter enim *Aunedonacum* ibi & *Mediolanium Santonum* millia passuum scribuntur XVI: inter *Doveonam* autem & *Mediolanium*, id est inter Opida, quæ vernacule *Cahors* & *Saintes*, xl circiter sunt Leucæ, quæ constituunt centum, & quæ excurrunt, passuum millia. Accedit & illud, quod *Cadurcorum* Metropolis tanto intervallo vergat Ortum versus, ut in iter illud Burdigala Augustodunum incidere non possit. Nos igitur censemus cum Merula, *Aunedonacum* esse Opidum illud, quod vulgo *Aulnay*, Mediolanio Santonum distans versus Septemtrionem paullo amplius sex Leucis. *Cadurcorum* autem Metropolin designat Ausonius libro Professorum, Carmine XVIII, de Exsuperio Tolosæ Rhetore:

Regio. *Situs.* *Soli fertilitas.* *Vrbes.*

Decedens placidos mores, tranquillaque Vitæ
Tempora prædives finisti sede Cadurca.

Est in hac Vrbe sedes Vniversitatis & Seneschallia. Templum Cathedrale S. Stephano sacrum est. Hujus loci Episcopi Comites sunt, adeo ut illius Episcopus sit Dominus spiritualis & secularis, ita ut Missam solemniter celebrans, habeat gladium, chirothecas, aliaque id genus ornamenta super altare, atque ocreas in tibijs more Pontificali, speciali Privilegio. Papa Ioannes vigesimus secundus hujus nominis hanc natalem terram habuit, qui per annos XIX & Menses IV Romæ sedem tenuit. Clemens Marotus primis Gallicis Poetis novissimi seculi accensendus erat etiam Doveonensis. Altera Diœcesis *Montalbānum* est, hodie *Montaulban*, *S. Theodard de Montaulban*. Vrbs sita in edito colle exstructaque loco declivi, Arcem habens, ad Tarnim fluvium, vulgo *Tarn* stratum hic Ponte, cujus pars media Languedokiæ est Ditionis. Prope Pontem hujus Vrbis fornices sunt subterranei. Templa ejus per bella vastata fuere. *Montalbanum* ut profugis reformatæ Religionis commune receptaculum fuit, ita præ cæteris Aquitaniæ Opidis gravia mala primo civili bello sensit: siquidem ter XI Mensium spatio obsessum fuit, & quod atrocissimum erat, non solum contra exterum hostem certamen illi fuit, sed intra mœnia seditione gravi laboratum. Tanto odio & pertinacia ab hostibus oppugnatū, ut post pacem a Rege datā ultra mensem arctissime obsessum fuerit. Licet autem ab omnibus vicinis summa vi & contentione fuerit tentatum, tamen omnem illorum impetum egregie sustinuit, & insidias & dolos feliciter evitavit mirantibus cunctis, quod urbs non munita, & viris militaribus non admodum instructa, tantos acerrimorum hostium conatus eluserit. Prima obsidio a Monluccio instituta fuit 23 Maij anno CIƆIƆLXIII, qui cum mille equitibus & peditum quinque millibus ad oppugnandam urbem accessit: sed levibus quibusdā certaminibus consertis, frumentisque vastatis, re infecta discessit. Tantus enim pavor ex nulla apparente causa obsidentes invasit, ut magna cum celeritate, & perturbatione soluta obsidione abierint. Talem exitum habuit prima illa obsidio, in qua ex obsidentibus ad sexaginta desiderati sunt. Tribus exactis mensibus Monluccius redijt, & adjuncto sibi Buria secundam obsidionem instituit. Erant illis novem cataphractorum turmæ & voluntariorum nobilium magnus numerus, sclopetariorum equitum & peditum novem vexilla. Hispanorum peditum cohortes tres, in quibus mille & ducenti milites erant: quinque muralia tormenta, tres majores colubrinas, & mediocres quinque trahebant. Primo appulsu consertum leve prælium, in quo Monlucciani multos amiserunt, ex opidanis ad XII desiderati sunt, quamplurimi utrimque vulnerati. Sequentibus duobus diebus levia certamina itidem facta sunt, ex quibus omnibus obsidentes victi discessere. Durassius interea cum validis copijs Aurelias proficiscens, illac iter habuit, qui castrorum Magistrum ad Monluccium misit, universi certaminis diem & locum postulans. Sed aliena tunc a dimicando mens Monluccio fuit, ut qui meliorem conferendæ pugnæ occasionem expectabat, quam postea cum magna Durassianorum clade nactus est. Cum ibi frustra hæreret, urbe a tot copijs defensa, obsidionem solvit, in qua ad sexcentos milites amisit, Opidani triginta. Tum Durassius institutum iter persequutus est, sed ejus discessu pręsidium Vrbis valde imminutum, ita ut ejus adventu Vrbs plus detrimenti, quam commodi recepisse visa sit. Nam duæ exteræ cohortes Durassium sunt sequutę, ita ut cives omni prorsus auxilio destituti sint. At favore, & auxilio hominum decrescente, accrevit civibus animus. Iuramentum enim inter se præbuere, extrema quæque pro defensione patriæ toleraturos, potius quam infensissimis hostibus portas Vrbis aperirent. Monluccius de munitionum defectu, deque propugnatorum paucitate per unum copiarum Ducem, cui *Fontgravio* nomen erat,

 certior

Quercy
CADVRCIVM
PARTIE DU PAIS D AUVERNE
PARTIE DU PAIS DE RODENS
PARTIE DU PAIS D'ALBI GEOIS
PARTIE DU LI MOSIN
PARTIE DU LANGUEDOC
PARTIE DU GUASCOGNE
Caors
Milliaria Gallica communia
Milliaria Germanica communia
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS

factus propere accurrit, hostesque tertia noctis vigilia tribus in locis mœnia adgressi sunt adpositis scalis, & multo sclopetorum crepitu tumultum cientes. Interea dum ad eas partes muri Cives eliciunt, valida militum manus egregie armata sine ullo strepitu ad munitionem *Iacobitarum* dictam accessit, stationem quæ ibi erat incautam se opprimere posse existimans, quod alibi Cives in pugna occupati essent. Sed ab ijs qui in specula erant priusquã ad mœnia perveniret animadversa, qui statim ad arma clamarunt. Etsi se detectam videt, admovet tamen mœnibus scalas, & impulso a duodecim viris ariete egregie ferro armato hiatum in muro edidit, duoque vexilla in antemurali defixit, multo tympanorum & tubarum sonitu jubilans, & urbem captam socijs, qui sequebantur ad clamans, sed ab Opidanis tam egregie excepta fuit, ut amissis ducentis e suis receptui canere coacta sit, relictis cum ariete scalis, uno tantum e propugnatoribus occiso. Cum insidijs & dolis nihil proficerent, tertio urbem obsidere decrevere. Terrida primus advenit viginti & una cohortibus secum adductis, duobus muralibus Tormentis, & septem Colubrinis advectis: quibus prolatis varijs in locis mœnia diverberata sunt, sed irrito conatu, omnis sexus & ætatis hominibus alacriter ad reparandum quod collapsum erat, procurrentibus, & materiam, fascem, fimum & terram comportantibus. Quibus res tam prospere cessit, ut cum supra quinque ferrearum pilarum millia emissa ab hostibus fuerint, tantum V viri ab illis occisi fuerint. Obsidentes cum tormentis se nihil proficere vident, & Civium sedulitatem omnes ipsorum conatus eludere, oppugnationem in obsidionem vertunt, turresque & propugnacula circum Vrbem erigunt, collocato in ijs præsidio, ne quis ex urbe exire, aut in eam intrare ad accersendum, aut intromittendum auxilium posset, & tandem vel fame domiti, vel diuturnæ obsidionis tædio pressi, deditionem facere cogerentur. Interea per idoneos homines dedere operam, ut Præfectus Vrbis in suas partes traduceretur: qui se illis Vrbem traditurum pollicitus est, multis cum eo militibus & Civibus consentientibus. His autem cum a majori parte Civiũ contradiceretur, periculosa seditione in urbe laboratũ est. Cum vero Præfectus sua consilia a plurimis improbari videt, urbe excedens palã ad hostes defecit: quos non multis interjectis diebus ad munitionem *Iacobitarum* nocte intempesta adduxit: eam facile oppugnari posse putans, quia eam paullo antequam urbem desereret, demolitus de industria fuerat. Sed tanta fuit Opidanorum in ea defendenda constantia, ut per duas integras horas hostium impetum sustinentes, eos cum multa cæde suorum repulerint. Circiter enim ducenti partim trucidati, partim vulnerati fuerunt, nullo ex civibus desiderato. Alia levia certamina quamplurima postea conserta sunt, e quibus obsessi semper superiores discessere. Huic obsidioni pacificatorium Edictum finem attulit, quod tamen Civibus oblatum non fuit ante XV Aprilis, cum Aurelijs & Parisijs XXVI Martij fuisset publicatum. Periere in omnibus hisce obsidionibus ex oppugnantibus ad duo Millia, ex propugnatoribus lx tantum milites. Sed de his satis. Reliqua Cadurcij Opida sunt *Castel-Sarrazin*, ad Tarnim flumen, cujus aqua rubei coloris, quia per terram argillosam meat: est & *Monhec* Patria M. Arnaldi Sorbini Viri Magni & Concionatoris Regij: *Moissac* situm loco pulcro, amœno & delectabili prope montes, Vinearum fertili. Hoc Opidum locus est commercij & potissimum Frumenti, Vini, Olei, Croci, Lanæ, Salis, Piscium, aliarumque Mercium. Rex Clodoveus fundavit hic Templum SS. Petri & Pauli. Est & Monasterium S. Benedicti, in quo corpus S. Cypriani Episcopi Carthaginensis sepultum. Non procul Moissaco est *Lausette* in rupe situm, ubi pulcherrimæ atque optimæ Cellæ totius Guiennæ. Sunt & Opida, quæ vulgo *Burelle, Nazareth, Souillac, Gourdon, Martel.* Prope hoc Opidum Martellum in finibus Caducorum fuit, ut Auctor quoque notat lib. VIII. de Bello Gallico, *Vxellodunum*, nomen retinens: Vocatur & *Vssoldun*, & *lo Puech d'Vssoldun*, id est *Podium Vxelloduni*, quod in editissimo & valde prærupto loco situm. Horrendum est adspectu Præcipitium. Vrbem hanc Caninius & Fabius Cæsaris Legati cum obsedissent, neque ea potiri propter loci difficultatem possent, Cæsar ipse eo accedere fuit coactus: eamque cepit tectis cuniculis actis ad caput fontis, quibus ad postremum venæ dicti fontis intercisæ sunt, atque aversæ: quo facto repente fons perennis exhaustus est atque exaruit. Itaque necessitate coacti se tradiderunt. Multæ sunt hoc loco reliquiæ Vetustatis venerandæ. Vix reperias Rusticum, qui de loco interrogatus non statim respondeat Castrum *Vxellodunum* illud ab Cæsare magnis Operibus fuisse oppugnatum. Auctor, quem dixi, sic inter alia: *Flumen infimam vallem dividebat, quæ pene totum montem cingebat, in quo positum erat præruptum undique Vxellodunum. Hoc avertere loci natura prohibebat. Sic enim imis radicibus Montis ferebatur, ut nullam in partem, depressis fossis, derivari posset. Flumen*, cujus nomen tacet Auctor, est quod vulgo *Dordonia*. Idem paullo post: *Sub ipsum Opidi murum magnus Fons prorumpebat, ab ea parte, quæ fere pedum trecentorum intervallo Fluminis circuitu vacabat. Hoc Fonte prohiberi posse Opidanos quum optarent reliqui, Cæsar unus videret; non sine magno periculo, e regione ejus, Vineas agere adversus Montem & Aggeres struere cœpit, magno cum labore, & continua dimicatione. Fontem* hunc, cujus usum Obsessis interclusisse scribuntur hic Romani, hodieque ostendunt Adcolæ. Si uspiam Scriptores hujus ævi in notandis veterum locorum appellationibus hariolati sunt, hic vero unus est locus; de quo melius fuisset illos tacuisse. Atque hæc de Cadurcio dicta sufficiant, ad Lotharingiam transeamus.

LOTHARINGIAE DVCATVS PARS SEPTENTRIONALIS.

Comitatus in *Lotharingicis Historijs hi nominantur. Vaudemont* 27 31. 48 19. *Chaligny* 27 33. 48 33. *Salm* 28 56.48 24. *Amance* 27 49.48 44. *Toul* 27 11.48 39. *Metz* 27 40.49 9. *sed hic in perpetuam Advocatiam mutatus est Richecourt* 28 30. 48 38. *Remiremont* 28 10. 47 47. *Blammont* 28 27, 48 31. *Kirchingen* 28 1.49 6. *La Mothe* 27 9.48 3. *Mommeny* 27 44.48 54. *Marchionatus est.*

Dominia, *Marsal* 28 11.48 46. *Remereville* 27 57.48 42. *S. Bellemont* 27 27.48 3. *Rambertvile* 28 16.48 13 *Rosieres* 27 53. 48 32 *Homburg* 28 31.49 12. *Mariemont* 28 22.48 42. *Sandacourt* 27 17.48 10.

Meridiani distant pro ratione Paralleli 48 40. ad Circulum maximum.

Lotharingiæ Ducatus.

Regio unde dicta.

PICTAVIÆ succedit in mea Methodo *Lotharingiæ Ducatus. Lotharingia*, ut quidem Latine scribentes vocant, dicta ab *Lotario*, Ludovici Imperatoris, Francorumque Regis vel Filio, vel Nepote. Parum refert. Ludovico sane Pio quatuor fuerunt filij, qui moto parricidiali in Parentem bello, eoque apud Suessones in Monasterium detruso, omnes ejus Principatus inter se diviserunt, constitutaque Tetrachia, Proceribus Imperij intervenientibus Res eo deducta est, ut *Lotarius* Primogenitus Imperij Titulo, cum Italia, Narbonensi Gallia, ijsque Ditionibus, quæ mox *Lotharingiæ* appellatione notuerunt, frueretur; Ludovicus Germaniam: Carolus, Franciam ab Mosa ad Oceanum: Pipinus denique, vel ex eo Filius cognominis. Aquitaniam possideret. Lotario filius fuit, præter Ludovicum in Imperio Successorem, *Lotarius* Lotharingiæ Rex. Quæ igitur initio *Lotar-rijck* vel *Lot-reich* Germanis, id est L*otarij Regnum* Latina, eaque depravatiore Terminatione postea L*otharingia* cœpit audire: L*oraine* Incolis, reliquisque Francis, quasi L*ot-regne*, concisis litteris. Memoriæ produnt Rerum Francicarum Scriptores, L*otharingiæ* quondam ampliores fuisse Limites, *Austrasiamque* olim nuncupatam vel *Austriam*, *Oost-reich* (quum ex adverso esset *Westrasia* vel *Westria*, *West-reich*: corrupte etiam *Neustria*, Occidentale Regnum) divisam in Superiorem & Inferiorem, contentamque inter Rhenum, Scaldim, Mosamque Flumina: Inferiorem hodie varia nomina obtinere, diversisque subesse Principibus: Superiorem quæ & *Mosellanica* & *Tullingia* cognominabatur, exceptis aliquot ejus Portionibus, sub unius nunc esse Imperio, & Quotam Totius Partem antiquo nomine florere: adeo ut L*otharingiæ* hodie conjaceant ad Orientem quidem Alsatia, & quæ specialiore natione Westrasia: ab Meridie vero Burgundia: qua Occidens est, Campaniam habeat, qua Septemtrio Arduenna silva terminetur (occurrentibus mox Leuceburgijs, Trevirensibus, alijsque Populis ibi Conregionalibus) quæ olim etiam L*otaringiæ* Partes fuerunt nobilissimæ. L*otharingia* hec nostra licet altissimis innexa Montibus Silvisque densissimis, externæ tamen opis non indiget, per se ferax Frumenti & Vini. Metalla generat varij generis, Argentum, Aes, Ferrum, Stannum, Plumbum: Nec Gemmæ desunt: quarum ad Vogesi radices lucrosa est Piscatio. Reperiuntur & Lapides, quos ab cæruleo colore La*zulos* nominant Incolæ, magnum inde Lucrum facientes. Est & Materia, qua Specula & Vitrinæ fabricantur: qualis in reliquis Europæ Provincijs non invenitur. Nascuntur insuper hic mire magnitudinis Calcidoniæ, ita ut ex frustis permagni Calices conficiantur. Animalia producit varia: imprimis Equos generosissimos, Neapolitanis Turcicisque subinde non impares. Decorata fuit olim Lotharingia Regni titulo, uti patet ex Francicorum Scriptorum Monimentis. Reges pauci admodum, & vix duo tresve, memorantur. Statim enim Carolus Calvus, post Fratruelis Lotarij excessum, ipsius Ditiones invasit, suisque adjecit Principatibus. Non multo post ad Ducatus dignitatem est redacta. Primi Duces sparsi per Historias & Variorum Scripta. Henrico quarto imperante Lotharingiam tenuit *Godefridus*, is qui postea, Ducatu Bilioneo vendito, memorabili in Terram sanctam cum Balduino & Eustathio fratribus expeditione victricia arma Per Asiam Syriamque in urbem Hierosolymam intulit, ac Rex Hierosolymæ creatus fuit. Huic Successit *Balduinus*, *Balduino Eustathius*. Postea tradidit Henricus quintus Cæsar Ducatum *Gulielmo* Comiti *Lovaniensi* a quo Lotharingici procreati principes *Theodoricus*, *Theobaldus*, *Fridericus*, & reliqui usque ad Carolum ultimum, a quo devolutus est Ducatus ad Fridericum Comitem Vadimontium, authorem stirpis Ducum, qui nunc Lotharingiam tenent. Eam Mercator duabus Tabulis luculenter exhibet, quarum altera partem Septemtrionalem, altera Meridionalem depingit. Habitarunt olim Lotharingiam, quæ nobis præ manibus, *Mediomatrices* & *Leuci*. *Mediomatrices* Cæsari lib. IV, Tacito, Plinio; Μεδιομάτρικες, Straboni & Ptolemæo: *Mediomatrici* etiam Cæsari lib. VII, quorum Metropolis *Divodurum*, hodie *Metz* apellatur. *Civitas Mediomatricum, hoc est Metis*, Notitiæ Provinciarum sub Belgica I, *l'Evesché de Metz*. *Le Pais Messin*. *Leuci* Cæs. lib. I, Lucano lib. I. & Plinio *Liberos* cognominanti; Λευκοὶ Ptolemæo, qui Metropolim ipsorum facit Τοῦλλον. Sic in notitia Provinciarum sub Belgica I *Civitas Leucorum, hoc est Tullum l'Evesché de Toul: Tullum* item Leucor. novit Antonini Itinerarium.

Situs. *Soli fertilitas.* *Animalium varietas.* *Imperium Majorum.* *Vrbes & Opida.*

Sunt etiã qui *Tulingos* Cæsaris ad Lotharingiam referunt. Metropolis L*otharingiæ* est *Nanceium*, vulgo *Nancy*: Opidum non amplum, sed Situ pulchro commodoque, loco plano, forma quadrata, magnifico Lotharingicorum Ducum Palatio nobile. *Nancei* Mœnia lambit M*urta*, qui tribus inde milliaribus paullo supra Arcem Candei Mosellam intrat. Putant Petrus Divæus alijque *Nanceium* hodie esse, quod Νάσιον Ptol. *Nasium* Antonino in Itinere, quod Duro-

LOTHA
RINGIA
Ducatus
Septen trio
Meri dies
Lutzenbur gi pars
Treuiren sis prouinciæ limi tes
Bar rois
Terre de la Vai ure
Warnet Walt
Warnet Walt
Le boys de S. Benoys

cortoro ducit Divodurum. Sed si quis penitius Itineris istius rationem consideret; facile deprehendet Antonini *Nasium* incidere non posse in locum illum, ubi hodie *Nanceium*: adeo ut *Nasium* illud sit, non quod nunc *Nanceium* dicimus, sed pagus XII inde milliaribus dissitus non procul ab Mosa in Barroducana Provincia, qui vulgo *Nas* dictus, unde *Nasiensis*, in Lapide qui effossus, FABRICIVS NASIENSIS CVRATORIBVS ET MINISTRIS IUVENTIDIO FIRMO ET ATEVLA SOLLIF. HVIVS FANI FACIENDI. Certe *Nasium* illud amplissimam aliquando Vrbem fuisse, satis paret, ex Ruderibus: quod etiam testatur apud Ortelium Clemens Trelæus Mosellanus. Haud procul Nancejo locus est, ubi obtruncatus Carolus Burgundus, ad Rivulum quemdam, quem quum, cæsis jam copijs, fugiens, pararet transilire effuso Equo, misere fuit ab insequentibus confossus. Testatur rem gestam Crux Lapidea cum inscriptione Gallica in ærea Lamina, cujus Exscriptum est apud Divęum in Itinerario Belgico. Paullo altius, ubi Prælium id commissum volunt, Sacellum monstratur a *Burgundionibus* cognominatum, cum adjuncto Cœmiterio & Tabula ærea, in qua Gallici Versus memoriam atrocissimi Prælij conservant. Prope Nancejum ad Montium Radices Pagus est *Marche-ville*, cujus Incolas perfidia aliquando in suum Ducem (eum Historiæ *Fridericum* II appellant) notatas ferunt, atque ea de caussa, quotiescunque cum reliquis Principibus domesticis epulari contingit, Panē eius inversum apponi consuevisse. Exstant ibidem Rudera rotundæ Turris, in qua Dux quem dixi, ea Venatione subductus ad triennium detentus memoratur. Nancejum dignitate sequitur *Fanum S. Nicolai*, vulgo *S. Nicolas*, duobus inde distans versus Orientem milliaribus ad Murtam Fluvium, loco plano & fertili. Hic locus advenarum frequentia in eam excrevit amplitudinem, ut jam non Pagum, sed Vrbem, & quidem totius Lotharingiæ cultissimam, quis posset dicere, si muro clauderetur: ea est Ædificiorum venustate, apta Viarum dispositione, Incolarum multitudine, ut nihil requiri queat: sed ob Mercaturam præcipue, & omnis generis opificia commendatur; Mercatores habens perquam opulentos, Vicinis suis ditiores. Alia minorum gentium Opida, ne Lectori tædium pariam, prætereo. Vno distat milliari Nanceio *Fruart*; tribus *Ormes*; paullo amplius *Bayon* & *Luneville*: quatuor, *Le Pont a Monson* & *Gerbeviller*; quinque, *Charmes*: sex *Chastenoy*, *Morhanges* & *Vaucouleur*; paullo plus, *Maxen soubs Breße*; septem, *Dompaire*, *Deneuvre*, *Hodon Chastean*: octo, *Ramberville*, *Raon*, *Bellemont*, *Neuf-Chastean*, *Mugstat*, *Marchain-Ville*, novem *Espinal*, *Bruyeres*, *Darney*; Decem, *Ormont*, *Walderfing*, *Beaurains*; tredecim, *Vaigni*: quatuordecim, *l'Estraye*. Comitatus titulo & dignitate clarent, quę vernacule *Vaudemont*, quinque Nanceio milliaribus. *Chaligny* ad dextram Mosellæ, Leuca semi Nanceio. *Amance* septem milliaribus ab Mediomatricum Vrbe versus Meridiem: *Almentia* Latine scribentibus, Scrinium olim & antiqua Lotharingiæ Cancellaria, testantibns Archivis ab Rosiero prolatis. *Richecourt* haud procul Lacu, qui vulgo *la Garde Lac*, unde Amnis profluit, qui inter Fanum S. Nicolai & Opidum *Rosieres* Murtæ miscetur. *Remiremont* ad sinistram Mosellæ, Insulam ibi facientis, in Lotharingiæ Meridionalissimis: *Rumaricum Castellum* habet hic Aimoinus Monachus; *Adromarici* corrupte legitur apud Reginonē, pro *ad Romarici*, divisim; *Rimelsberg* Germanice nominatur Spigelio ad Bartholini Austriad. Spectantur haud procul inde Valles, quæ vulgo *l'Estraye* & *Vagny*. *La Mothe* ad amnem situm est, qui mox in Mosam se exonerat. Visitur ibi Territorium, cui nomen *le Sanctoy*. Sunt & Comitatus quidam Imperij Salmensis, *Kirchinganus* & *Blancoburgius*. *Blāckenburg*, Gallis *Blanc-mont*, Opidum est non magnum, sed pulchrum & amœnum. Spectatur ibi Castrum Vetus, spaciosum & magnificum, cui Palatium Novum Ducis, venusta structura insigne, est conjunctum. Incolæ Agriculturæ dant operam. *Nomenij* Baronatus est ad dextrām Sellæ fluvij, tribus milliaribus ab Vrbe Mediomatricum, Meridiem versus. Dominia sunt: *Marsal* ad Sellæ sinistram, haud procul Lacu Lindero, in quo Insula cum Opido *Techemful*. *Remereville*, tribus Nancejo milliaribus, S. *Bellemont*, totidem Mota. *Rambert-Ville* ad Dextram Mortanæ, haud procul Fonte, ubi Silva Mortanensis. *Rosieres*, ad Murtam, prope Fanum D. Nicolai; duobus Nancejo milliaribus. *Homburg* grandiore Leuca ab Opido *Sarbruck*, ad amnem, qui mox Saravo concurrit. *Mariemont* ab monte, cui Opidum impositum, uno ab Lindero Lacu milliari, meridiem versus. *Sandacourt* medio fere itinere inter Vaudi montem & Mottam, in Agro, qui vulgo *Sanctoy*. Mediomatricum Vrbem, que cum Tullo alijsque Imperialis olim erat, in suam potestatem redegit Galliarum Monarcha, Henricus II. Quæ vulgo *Metz*, & posterioris ævi Scriptoribus *Mete*, Gregorio autem Turonensi & alijs *Vrbs Metensis*; *Divodorum Mediomatricum* Antiquis fuit appellatum. Itineraria Tabula: *Divo Durimedio. Metricorum*; Lege *Divoduro Mediomatricorum*. Simpliciter Διούδουρον Ptol. *Divodurum* Tacito lib. IV & Antonino. Variorum Nugas de recentis Nominis ratione non lubet adscribere. Sedes olim fuit Regni *Lotharingiæ*. Luitprandus: *Metensem Vrbem quæ potentissima in Regno Lotarij claret*. De ea eleganter Divæus in Itinerario: *Metensis Vrbs in ampla est Planicie, quam Mosella in varios Divisus alveos irrigat, & pars quidem ejus muros ad lævam lambit, pars & eosdem subit, ut Civium usibus inserviat, atque sic divisim fluit ad inferiorem usque eorum ambitum, ubi recepto Sella, altero Flumine, qui dextram Vrbis partem adluit, in unum denuo alveum colligitur. Sed Situ imprimis ipsius Vrbis delectabamur: quum enim Agrum late circumjacentem planum habeat, ejus tamen Area paullum prominet, ut in eo Veterum rationem in condendis Vrbibus agnoscas. Ad summum siquidem Templum multis gradibus ascenditur, juxta quod Forum Rerum Venalium altiorem totius Areæ partem occupat, & ab eo undique versus Muros paullatim descenditur, prærupto tantum in una parte Clivo, ubi Vias duas Lapidibus stratas sic dispositas videas, ut altera per alterius domorum culmina excurrat.* Cives *Mediomatrices* nominantur in Inscriptione, quæ extat Moguntiæ ad S. Albanum.

D. M.
PRIMVLÆ. COMITILLÆ
QVÆ. VIXIT. ANNIS. XX
CIVES. MEDIOMATRIC
A. MATERNIVS. NEMAVSVS
STRATOR. COS. ET
LVCIVS. LVCINVS. MENSOR
FRVMENTI. NVMER.

Quæ *Toul*, vernacule, Tullum olim; Τοῦλλον, Leucorum Opid. Ptol. *Tullum* Antonino, *Tullium* Itinerariæ Tabulæ. Quæ denique *Verdun*; Latinis vocatur hodie *Virdunum* & *Verdunum*: *Verodunum* Antonino dicitur, *Civitas Verdonensium* in Notitia Provinciarum: *l'Evesché de Verdun*. Leguntur autem tres Vrbes, quas commemoravi, Comitatus etiam titulo & dignitate insignes. Cum Lotharingia porro solet explicari *Territorium Barrense*, vulgo le *Barrois*, quod extendit se ad *Novum* usque *Castellum* vulgo *Neuf-Chastel*. Metropolis illi *Bar le Duc*, sic cognominata ad differentiam aliarum, quæ *Bar sur Seine*, & *Bar sur Aulbe*. Minorum gentium Opida sunt *la Motte*, *Ligny*, *Arg*, & alia multa: ad Mosam se offerunt *Commercy* & *Vaucouleur*, quæ partim Franciæ, partim Barri.

LOTHARINGIAE DVCATVS
PARS MERIDIONALIS.

Dux Lotharingiæ Princeps est Imperij ad quintum Circulum pertinens. Similiter Episcopi Metz & Toul;
Et Comitatus Salm, Blammont sive Blanckenberg, Krehanges sive Kircgingen.
Item civitates Imperiales Metz, Toul Kaufmans, Sarbruck

Meridiani distant ex ratione Paralleli 48 40. ad Circulum maximum.

Lacus. *Flumina.*

POSTVLAT nunc ordo & Methodus nostra, ut Lotharingiæ suos amnes clariores demus, paucula de Lacubus præmittentes. Stagna habet piscosa, & Lacus. Inter quos memoratur ille, cujus ambitus est quatuordecim milliarium, in quo Carpiones sunt insolitæ magnitudinis, trium videlicet pedum; saporis vero adeo grati, ut aliarum regionum Carpiones suavitate multo superent. Ex hujus Lacus piscatione tertio quoque anno Dux Lotharingiæ sedecim percipit Francorum Millia. Fluminibus irrigatur celeberrimis *Mosa*, *Mosella*, *Saravo*, *Voloia*. *Mortana*, *Murta*, *Sella*, *Hida*, & alijs. De *Mosa* ad Inferiorem Germaniam. Reliqui ad hunc Ducatum proprie pertinent: *Mosella* quidem & *Saravus* potiore parte; ceteri fere integri. Oritur *Mosella* in Monte Vogeso, haud procul Araris fontibus, paullo supra Vicum, qui vulgo *Bussans*: lapsusque ab Vulturno ad Caurum, perlustratis Opidis, qui vernacule *L'estraye*, *Remiremont*, *Espinal*, *Charmes*, *Bayon*, flexoque ab Oriente in Occidentem cursu, recta petit *Tullum*, Urbem Episcopalem, unde in Orientem resurgens, *Fruardum* usque versus Aquilonem tendit, visisque Mediomatricibus, Trevirensibus alijsque Populis, ad *Confluentiam*, cui ab re nomen, Regno confluit. Germanis *Mosel*: Gallis *Moselle* ὀβρίγγας putatur ab Rhenano, & alijs Ptolemæo dici lib. II. cap. IX. Ioannes tamen Heroldus ὀβρίγγον apud Ptolemæum non Fluvium esse notat, sed designari Tractum eum ad Rhenum, qui nunc temporis *Ober Rhingaw* appellatur: Clemens etiam Trelæus Mosellanus testatur, ut scribit Abrahamus Ortelius, quendam ad Mosellam Tractum *Obrinci* nomen hactenus retinere. Mosellam singulari doctoque Carmine celebrat Ausonius Eidyll. III, ab Aquæ limpitudine, Navigandique facilitate, Villis Atrijsque, quibus utraque Ripa decoratur. Piscibus *Capitione*, *salari*, *Redone*, *Vmbra*, *Barbo*, *Salmone*, *Mustella*, *perca*, *Tinca*, *Alburno*, *Alausa*, *Gobio*, & *Siluro*, quibus abundat, Fluminibus denique in ipsum decurrentibus, *Pronæa*, *Nemesa*, *Sura*, *Gelbi*, *Erubro*, *Lesura*, *Drahono*, *Salmona*, *Saravo*, *Alisontia*. *Mosellam* & Ararim, facta inter utrumque Fossa, connectere, Imperatore Domitio Nerone, adgressus est L. Vetus; ut Copiæ ex Italia per Mare, dein Rodano & Arare subvectæ per eam Fossam, mox Fluuio *Mosella* in Rhenum, exin in Oceanum decurrerent; sublatisque itinerum difficultatibus, navigabilia inter se Occidentis Septemtrionisque littora fierent, uti scribit Cornelius Tacitus lib. XIII. De hoc Ausonius.

Te fontes viviqu[illegible]lacus, te cærula noscent
Flumina, te veteres pagorum gloria, Luci:
Te Druna, te sparsis incerta Druentia ripis,
Alpinique colent Fluvij, duplicemque per urbem.
Qui meat, & dextræ Rodanus dat nomina ripæ.
Te stagnis ego cæruleis, magnumque sonoris
Amnibus, æquoreæ te commendabo Garumnæ.

Saravus, haud procul Salmensibus ortus, Fluviorum omnium qui in *Mosellam* exeunt, est maximus, Navigiorum patiens, & aliorum Amnium, quos in se recipit clarus, Lustratis Urbibus Opidisque, que vulgo *Sar-Burg*, *Fenestrange*, *Sar-Vberden*, *Sar-Alben*, *Guemund*, *Sar-Pruck*, *Walderfing*, *Sar-Brug*, & alijs, tandem sub mœnia Augustæ Treverorum Mosellam convenit, non longe a *Kontherbruck*, Meminit ejus Ausonius in Mosella. Nomen hodie retinet. *Sar* enim Adcolis audit. *Sarra* etiam veteribus dictus, docente inscriptione quæ Treveros translata ex opido ad eum fluvium sito, quod hoc tempore vocatur *Sar-Pruck*, hoc est *Sarræ Pons*.

CAES. RO. EXER. IMP. P. P.
S. C. AV. TREVE. INGR.
ESSVM. H. CASTRA. SARRÆ
FLV. PRO. MIL. CVSTODIM.
BIENN. POTITVS. EST.

Voloia Fluvius est Margaritiferus, qui ad Vicum *Charmeni* Mosellam ingreditur, *Mortana* ad Pagum cognominem Murtæ miscetur. *Murta* vel *Meurta*, multis in se receptis. Amnibus Mosellam loco plano inter Prata Paulatim accedit; & longo tractu, æquali quasi, cursu, comitatur, relicta inter utrumque ad alveum exigua admodum terra. donec tandem paullum supra Condeium Arcem, quæ a dextris in rupe est Pago sibi cognomini impendens, facto cum Mosellæ Alveo Angulo acutissimo, ejus & Aquis miscetur. Iungit se eidem ad Mediomatricum Vrbem *Sella*, initium quasi capiens ex Lindero Lacu, qui Sale dives & piscatura. Duplex denique *Nida* (Orientalior enim *Germanicus*. Occidentalior *Gallicus* dicitur) facto ad Pagum Northenium concursu, duobus infra *Bossonis-Villam* (Abbatiæ nomen est) milliaribus in Saravum exoneratur. Est in Valle Deodatensi fons, ad complures morbos sanandos naturæ beneficio efficax. Sunt & Salinæ in quibus sal subtilissimum, gustu suavissimum, ac Scythica nive candidius generatur, ex quibus quotannis Dux Lotharingiæ centum percipit millia Francorum. Altissimi hanc Provinciam ambiunt montes, qui omnis generis Metallorum abundantia Pyrenæos montes longe superant: imprimis autem Argenti fodinæ supra quam dici possit, fœcundæ sunt, ex qua quidem Argenti ubertate haud parvus Ducatui fructus accedit. Gignit & Vogesus mons in Valle Leberia Argentum purum, sed non ita multum. Silvas habet præterea Lotharingia frequentes easque densissimas, quarum aliquot nomina lingua vernacula adponemus, quæ sunt *Warnedwaldt*, *de S. Benoit*, *Le bois de Mortaigne*, *Boseyne*, *Bois de Mondon*, *Le Ban-bois*, *Le Bois de la Voyge*, *de Heyde* & aliæ. Inter Opera publica, apud *Fanum S. Nicolai*, vulgo *S. Nicolas*, Pagum duobus milliaribus Nanceio distantem

Montes. *Sylvæ.* *Opera publica.*

Septen trio
Meri dies
Occidens
Oriens
Le ban boys
Le boys Doseyne
Le boys de Mortaigne
la Voyge
Le boys de la Voyge
La forest de
Burgun die pars
Alsa tiæ pars
Vogesus mons
Per Gerardum Mercatorem
Cum Privilegio.

ad Murtam Fluvium Templum eſt non magnæ antiquitatis, ſed vaſtæ molis, editæque ſtructuræ. Luminoſum omnino. Columnæ, quæ totum Faſtigium ſuſtinent tantæ ſunt, cum gracilitatis, tum altitudinis, ut tanto oneri ferendo vix pares judicentur. Turres habet duas, in quarum una Caroli Lotharingici Cardinalis, qui idem Metenſis erat Epiſcopus, cuique hæc parebat Eccleſia ſub Prioratus, ut loquuntur titulo, in ſummo Culmine Symbolum: obeliſcus ſcilicet cum Hedera circumplicata, & Inſcriptione, TE STANTE VIREBO. Adſervari fertur in hac Æde ex D. Nicolai, Myræ Epiſcopi, quæ urbs erat Lyciæ, ex eadem Lycia, Patara Vrbe, oriundi, Manu Articulus unus incluſus Auro, Gemmis multis interſtincto: unde hujus primum loci nata Religio, qui advenarum frequentia in eam quam ſupra diximus, excrevit amplitudinem. Apud Pagum *Waſſerbillich*, ubi Sura fluvius Moſellæ confunditur, eſt alius *Igel* vulgo nuncupatus, ubi in loco eminenti ſpectatur nobiliſſimum illud venerandæ antiquitatis Monumentum, quo nec cis Alpes inſignius aliud extare exiſtimatur, quodque ipſis Italis poſſit oſtentari; Moles eſt lapidea, ex quadrata baſi pedum XXII ſenſim aſſurgens ad pedum circiter LXXIV altitudinem, tota ab omni parte varijs imaginibus ſemiplanis inſcalpta, in faſtigio Aquilæ reſtat fragmentum, globo inſidentis, cui expanſæ alæ, & ante pectus velū fuiſſe apparet. Eſt Nancei Aedes D. Georgij, in qua Monimentum viſebatur *Caroli Audacis* Burgundiæ Ducis, ab Helvetijs & Lotharingis Nonis Ianuarij anno CIↃ CCCC LXXVII acie cæſi. Hiſtoria hæc eſt. Anno CIↃ CCCC LXXVII ortum eſt bellum inter Carolum Audacem Burgundiæ Ducem & Helvetios, partim quod hi in Petri Hagenbach mortem conſenſiſſent; partim quod iiſdem Sigiſmundus Imperator uſus eſſet in recuperandis Alſatiæ & Sungoiæ Provincijs, quas Carolus tenere nitebatur. Quum igitur ſuſcepta expeditione in Helvetios iter faceret per Lotharingiā. Nancejum oppugnavit, cepitque: inde per Superiorem Burgundiam in Saubaudiam venit; occupavit ibi prope Granſē duas Arces, Germanoſque omnes præſidiarios (erant autem quingenti) ex arboribus ſuſpendi juſſit. Helvetij repetentes res ſuas commiſſo prælio Burgundos vincunt, Carolumque caſtris pellunt: præda fuit trigeſies centum millium Coronatorum. Carolus reſtaurato exercitu inſtituit Murſam obſidere, Opidum ditionis Bernatium. Helvetij adjuncto ſibi Renato Lotharingiæ Duce, cui Nancejum ereptum fuerat a Burgundo, Carolum vincunt fugantque. Occubuerunt eo prælio ex Caroli exercitu XVII, hominum CIↃ. Tertio igitur belli aleam tentaturus, Nancejum quod in terea Renatus Lotharingiæ Dux expugnaverat, media hieme obſedit, Sed Renatus civibus ſuis opem laturus cum Helvetijs, Gallis Germaniſque, impetu in Carolum facto, Burgundos pellit; Fugientes partim occiſi, partim capti, partim aquis abſumti ſunt. Nox prælium diremit. Ipſe Carolus quum fuga ſalutem quæreret, lapſus equo, tribus vulneribus eſt interfectus, non ſine gravi ſuſpicione proditionis ab Italo quodam Comite Campebaſſo inſtitutæ.

Hic finis Caroli fatorum, hic exitus illum
Sorte tulit.

Huius reliquias, Caroli V Imperatoris, ipſius Pronepotis juſſu, anno CIↃ IↃL menſe Octobri inde Leuceburgum ſolemniter tanſtulit Boiſotus, Ordinis Aurei Velleris præco; Brugas hinc Mox, Mariæ Hungariæ Reginæ mandatu, tranſportandas. Sunt in eadem D. Georgij Aede aliquot Lotharingicorum Ducum Tumuli, qui inſcriptionibus carent, ut in alijs Templis. Poſteriorum pars potior ad D. Franciſci Aedem, ſita eſt. Spectare ibi eſt ſuperbum *Renati*, qui victoria potitus eſt Contra Carolum Burgundiæ Ducem, Monimentum. Conditi jacent ibidem Dux *Antonius*, ejuſque Filius *Franciſcus* Carolique Ducis Uxor *Claudia Valeſia*, Henrici II Galliarum Regis Filia. Armamentarium habet Nancejum Machinis bellicis omnis generis inſtructiſſimum. Templum eſt in Urbe Metenſi D. Stephano ſacrum & alia, de quibus Divæus, *Templum D. Stephani nomen tenet, qui Civitatis eſt Patronus pulcherrimum vero opus, ſi quod aliud toto hoc Itinere vidimus, & ſua mole ſpectabile: quodque raro accidit, omni ex parte conſūmatum. Dicebatur in eo fuiſſe Crucifixi ligneam Imaginem, totam Laminis aureis ſuperinductam. Vidimus Labrum Porphyeticum rubei Coloris magnæ capacitatis, Pedes x longitudine excedens, in quo Luſtrales Aquas adſervant. Sunt & alia in hac eadem Vrbe ſumtuoſa Templa, & multa erant in ejus Suburbijs, inter quæ D-Arnolphi Baſilica, Imp. Ludovici Pij Auguſti, Caroli Filij & Filiarum aliquot Pipini Regis ſepultura celebris. Omnia hæc abſumſit Belli rabies, ita ut Suburbij ne Veſtigium quidem nunc ſuperſit, neque ultra Muros quidquam præter Campeſtria videas.* Haud procul Metis, prope pagum *Iovy*, in Moſella antiqui Aquæductus ſunt Veſtigia. De ijs ſic Divæus in Itinerario: *In hoc Itinere Pagus eſt Iovy vulgo dictus inter Montium radices & Moſellam, ubi quantacumque eſt inter* Montes *utroſque, qui Ripas ambiunt, diſtantia, Aquæ-ductum antiquitus fuiſſe, indicant ejuſdem quæ adhuc exſtant, reliquiæ.* Arcuum *adhuc reſtant multi. ſuntque ex albo Lapide, in Laterum formam diſſecto: & nonnulli quoque ejuſdem operis in adverſa ripa cernuntur. Incolæ adſerebant in eodem loco Fontem hodieque eſſe, quamvis hos Arcus (ſolita inſcitia) Ponti inſervijſſe putantes, & ab hoc Pago in* Montis *ipſius jugo minores alios Arcus fuiſſe dicebant, qui verſus Vrbem* Metenſem *quæ uno diſtat* Milliari, *excurriſſe viderentur. Altitudo juxta Ripam Pedum eſt circiter* LX; *Vnde conijcere eſt, quanta totius Operis moles fuerit, quantaque altitudo Arcuum, qui in ipſo erant Fluminis alveo, quorum hodie nihil ſupereſt. Referebant ijdem Incolæ, ſuperiorem Arcuum Partem planam omnino eſſe, cæmento rubei coloris inductam, & in ejus medio Domunculam non ita multis ab hinc annis adhuc fuiſſe, ab utraque parte patentem, quam nos partem Tecti fuiſſe, quæ Tubum tegeret, ſuſpicabamur.* In Vico *Scarpaigne*, qui in Itinerarijs *Scarpona* nominatur, multa Antiquitatis Rudera viſuntur. De ijs non poſſum, quin adſcribam Petri Divæi verba ex ipſius Itinerario. *Hic* inquit *paullo ulterius ad eandem* Moſellæ *ripam Vicus eſt exiguus, Scarpaigne de cujus* Antiquitate *multa Incolæ referebant. Opidum olim amplum fuiſſe a Sarpignia quadam Regina* (non abſunt hæc ab Fabulis) *denominatum, quæ & in eo Regiam habuerit. Oſtendunt in ejus rei teſtimonium Ruinas quaſdam* Murorum, *ubi Thermas quomdam fuiſſe volebant: Nos quæ eorum figura fuiſſet, non valebamus conijcere, tantum ſubdubitabamus, num Caſtrorum inſerviſſent* Munitioni, *quum eorum magna ſit craſſitudo. & Foramina in eis cernantur adhuc rotunda & anguſta, quaſi ad ejaculanda* Miſſilia. *Hic & Numiſmata antiqua erui: & Hoſpes, ad quem diverteramus, nobis dedit æreum Nummum C. Cæſaris Caligulæ, quem ſe ibidem reperiſſe adfirmabat. Extat in Pariete Domus cujuſdam ruſticæ antiquum* Marmor, *in quo Reginæ illius Imaginem eſſe volunt. Eſt manu omnino artifice ſcalpta Imago muliebris, Longioribus induta veſtibus, Equæ inſidens, quam Pullus videtur lactare, ipſa vero Calathum, aut ſimile quidpiam geſtat, in quo Pomorum figuram, ficubus haud abſimilem videbamur dignoſcere. Suſpicari ſane eſt ex hac ſcalptura Locum hunc alicujus olim nominis fuiſſe: ſed de hoc, ut & de alijs quamplurimis deſiderantur Hiſtoriæ: Fabellarum vero inanium apud profanum Vulgus nullum eſſe modum, nemini non exploratum exiſtimamus.* Mediomatricum Urbem, quæ olim Imperialis erat, Henricum II, Galliarum Regem in ſuam poteſtatem redegiſſe, ſupra diximus. Præſidet Urbis Senatui miſſus ab rege Magiſtratus. Tribunal autem Mediomatricis urbis tres habet Epiſcopatus, ſub Metropoli Trevirenſi; *Metenſem, Tullenſem, Virdunenſem,* ſic ab Locis nuncupatos, in quis ſuæ ſingulis ſedes.

BVRGVNDIA DVCATVS

Sunt *in hac Burgundia & ejus confinibus.*

Comitatus.

Dijon Metropolis & parlamentum Regium, summusque Senatus, Austun Tonnere 24 51.47. 25. Chalon ad Sagonam vulgo Sonam, quæ veteribus est Arar, fluvium. Mascon, *S.* Martin, *Nevers, Langres, Auxerre, S. Iangou. Charrolois. de hoc Comitatu cui nunc jure competeret, magna fuit inter Reges Philippum Hispan. & Henricum II Franc. controversia, dum pacem solidam & perpetuam inter se constituerunt, nuptijs inter Philippum & Isabellam Henrici natu majorem filiam contractis. Sed. superarunt Hispanorum rationes. Itaque qui ab Henrico detinebatur, tum Regi Hispaniarum ex integro fuit restitutus, a quo tempore uti prius provocationes juridicæ Dolam ad Regium Senatum Parlamenti, veluti supremi ejus* Domini *devoluuntur, ibique sistuntur. Cujus Comitatus titulo,* Ducis *Burgundiæ filius natu major, vivo patre fuit insignitus, veluti Carolus* Audax *quamdiu Philippus pater superfuit, & Carolus Quintus vivo etiam Philippo patre. Harum rerum testem habeo doctissimum virum, & rerum Politicarum observantissimum, Ioannem* Metellum *Sequanum. Quæ de hoc Comitatu in Galliæ universali sunt notata antiquiora tempora scripta que sequuntur.*

Dominia.

*Chargni forte Chagni 26 2.46 15.*Monlict *forte* Montit *25 13.47 9.* Auxone, *Rogemont 25 18.47 26.* Mussy *25 45.47. 43. Brestemont,* Sees, Monbys, Senegnon, *Gilly 25 23.47 32. Valenion, Tirecourt, Chevihni,* Aineville, *Espirey forte Epiryen 25 42. 46 11. Tarvant, Brasey forte Brasse 25 45.45 50. Rochefort 25 58.47 23. Aincourt, sive* Agincourt *26 5.46 37. Viteau. Quibus addũtur etiam, Arlay 26 30.46 15. Ragny 24 56.47 71. Chaligny,* Monmartin, *Longey, Beau-champs, Couches 26 9.46 47. Quæ, addita hac Burgundia inveni nominata* Dominia, *quanquam in tabulis signata non reperiantur.*

Episcopatus Augustodunensis sive Heduensis Austun, & Matisconensis Mascon, & Cabilonensis Chalon, & Lingonensis Langres, subsunt Archiepiscopo Lugdunensi.

Meridiani positi ex ratione 46 40. Paralleli ad Circulum maximum.

BVRGVNDIAE DVCATVS.

HÆc pro Methodi ratione de Lotharingia sint satis; succedit Burgundiæ Ducatus sive Inferior Burgundia. *Burgundiæ* nomen a *Burgundionibus*; qui Germaniæ Populi, ex Vandalorum orti sanguine, dictique a *Burgis*, I. præsidiariorum castris ab Almannis (in horum enim agris violenter in Cappellatio, ubi hodie Palatini Comitis Ditio, consederant) exturbati, sub Theodosio Arcadij Filio, Iuniore, expulsis late Sequanis Eduisque, hanc Veteris Galliæ partem cum Nuithonibus (quorum Tacitus meminit) occuparunt. Petrus Sancto. Iulianus *Burgundiæ* Etymon ab Loco quodam diducit, qui vulgo *Burgogne* in Agro Langrensi. Olim *Regnum*, circa annum CIↃ XXXIV, bipartitum in *Ducatum & Comitatum* abijt: quorum ille, versus Occidentem, *Burgundia Inferior & Regia*; Hic, ad Orientem, *Superior & Imperatoria*. De *Ducatu* hac descriptione mihi agitur: De *Comitatu* Descriptione proxima dicetur. *Ducatum* cingunt, qua Oriens est, Rhodano interfluente, Sabaudia & Burgundiæ Comitatus; qua Meridies, Lugdunense Territorium: ad Occasum lætissimi Nivernensivm Borboniorumque occurrunt agri; Ad Septemtrionem Campania se offert. Hujus ager planus & soli fertilitate nulli cedens, hic enim certat cum Cerere Bacchus. *Richardus* Comes Augustodunensis vir strenuus, & in re bellica exercitatissimus totius Burgundiæ, cis Ararim Dux institutus fuit a Francorum Rege Odone, qui præfuit Ducatui Burgundię annis XXXII Hic Burgundiam *Rudolfo* Filio reliquit, qui & in Regem Francorum fuit electus, ac successorem habuit in Ducatu, *Hugonem Nigrũ* Fratrem. Huic *Odo* Frater aut Filius (utriusque enim sententiæ auctores reperio) successit. Quem sequutus *Henricus* Frater. Quo sine liberis defuncto *Robertus* Francorum Rex, Ducatum Burgundiæ ex testamento, ut aiunt, Henrici adeptus est. Huic successit Filius *Robertus*, *Roberto Hugo* ex Henrico Filio Nepos. Hunc sequutus est *Otho*, hunc *Hugo* II. Hugonem II, *Odo* Filius. Quem ordine sequuti sunt *Odo* III. Hugo IV, *Robertus* III. *Hugo* V, *Eudo Philippus*. Quem sine liberis defunctum sequutus est *Ioannes* Francorum Rex, cui successit Filius *Philippus* cognomento *Audax* a patre Ducatu Burgundiæ donatus. Patri Philippo successit *Ioannes* cognomento Intrepidus, atque huic *Philippus Bonus* seu *Mitis* Filius. Atque huic Carolus ob plurima bella quæ gessit, Bellatoris cognomen sortitus. Post cujus obitũ hanc omnem ditionem occupavit *Ludovicus* XI. Metropolis Ducatus *Divio*, *Divio Castrum* in Martyrologijs Vetustissimis; *Divionum* Gregorio Turonensi, Gallis *Dijon*, *Divionis* Conditor habetur vulgo, nobis potius Restaurator. Pomerijq; Productor, Aurelianus Imperator. Nomẽ ab *Divus*, quis plurimus ibi fuit cultus, impositum putatur. Hac Vrbe nihil in Burgundia pulchrius. Sita est in planitie amœnissima, duobus Fluminibus *Suzione* & *Oscara* (*Suson* & *L'Oucbe* vernacule) utrimque muros adluentibus: ille quidem periculosissimis Exundationibus Vrbem infestare consuevit; hic pisculentus admodum alveo fluit quietiore, Rerum multarum usum subministrare solitus. Muri ad justam

Regio unde dicta.

Burgũdia Ducatus:

Situs

Soli fertilitas.

Imperium Majorum

Vrbes

BVRGVNDIA
Ducatus.
Bourbon
Niuer
Auuer gne
Part de Beauio lois

propugnandi magnitudinem in altum sunt educti; Turribus Propugnaculisque nuper exstructis muniti. Sub Cœnobio *D. Benigni*, quod ab Gregorio conditum Lingonensium Episcopo, vastum ostenditur *Specus*, Cryptas Cisternasque habens, in quo *Benignus* Vir Sanctus vinctus fuisse traditur, quum Populum ad Christum traduceret, Dæmonis adhuc Sacris operantem. Iustitiæ ibi est Tribunal & Parlamenti Sedes; unde veluti ex Sinu, Patriæ Iura petuntur. Qui in *Majorem* hujus Opidi legitur, non tam Honorem quam Onus suscipere, vel invitus & renitens, cogitur. Iusque-jurandum præstare in Templo D. Virginis præeunte verba Procuratore Regio, se Regi fidelem futurum, defensurumque sua Civitati Iura, Libertates & Privilegia, adversus quoscumque, Regem etiam, quoties flagitat necessitas. Gregorius Turonensis memoriæ prodit, *Hilarium* quemdam, Senatorem Divionensem, adeo uxorem adamasse; ut quum defuncta inferretur Tumulo ipsius, qui retro multis annis obierat, avida jam dextra fuerit ejus Cadaver arctissime complexus. In vicinis Vrbi Montibus optima crescunt Vina. Episcopales porro Ducatus hujus Vrbes sunt *Augustodunum* & *Caballinum*; sua utrumque suspiciendum Antiquitate. Priori nomen *Augustoduni* natum ab Augusto (Octaviano, an quo alio, non valde laborandum: nam qui ab *Auge*, Appollinis Conjuge derivant, Fabulas narrant) qui dirutum bello, quod Cæsar contra Gallias gessit, restauravit. *Bibracte* Cæs. Petro Sancto. Iuliano, *Edua* Aimoino: A*urelianum* etiam videtur appellatum. Hodie A*ustun* dicitur. Vrbs quondam amplissima, sed multum de pristina gloria amisit. Visuntur hic etiamnum magnæ Theatri ruinæ, itemque Aquæductuum, Columnarum, Pyramidum: effodiuntur etiam quotidie numismata antiqua, aliaque antiquæ supellectilis Monimenta. Est & hodie Templis publicisque structuris conspicua. Templorum maximum est *Nazarij*, Sedes Episcoporum, quos Belleforestius numerat LXXXIV, ultimum nominans *Carolum Ailleboustium*. Alia Templa, Xenodochia, Cænobia, Collegiaque, ne sim prolixior silentio prætereo. Adsita est Radicibus Montium, qui vulgo *Les Mons de Cinis*, ad fluvium Arrousium. Hæc de A*ugustoduno*: sequitur *Caballinum* vel *Caballionum Eduorum*, vulgo *Challon sur Saone*, non *Chaallon*, *Cabillo* Bedæ, Vsuardo & Adoni: *Cabellio* Antonini Itinerario, & Melæ, *Cabillio* Itinerariæ Tabulæ: Καβυλλῖνον Strab. Καβελλιὼν κολωνία Ptol. *Cabilonum* Cæsari. Quis condiderit, non constat. Sita est hæc Vrbs ad dextram Araris ripam, Agri uberrimi, Cœlique saluberrimi. Eximie felix, convehendisque secundo Arari Mercimonijs idonea, unde ab Cæsare Commeatui parando, Exercituique qui sæpe in plures distractus erat partes, distribuendo delecta. Testatur hoc ipse sub finem lib VII. *Profligato*, inquiens, *ad* A*lexiam Galliæ totius exercitu, Cæsar T. Labienum cum duabus Legionibus & Equitatu in Sequanos proficisci jubet Huic* M, *Sempronium Rutilum adtribuit. Q. Tullium Ciceronem & P. Sulpicium Cabiloni &* M*atisconæ in Eduis ad Ararim, rei Frumentariæ caussa collocat. Ipse Bibracte hiemare constituit.* Maiorem olim fuisse loquuntur antiqua Rudera. Hæc *Guntchranni* aliquando regia fuit. Hic eam supra modum varijs Ædificijs ornavit: in S. Marcelli Cœnobio ibi conditus. Eam Lotarius Ludovici Pij Augusti F. postea incendio totam absumpsit, ut ne vestigium quidem civitatis appareret. Sed ob loci oportunitatem postea iterum caput extulit, estque hoc tempore mercimonijs opulenta. Primarium Templum, consecratum olim sub nomine *D. Stephani*, hodie *D. Vincentio*, quod ejus ibi Reliquiæ ab Hildeberto I conditæ, est dicatum. Hæc de Metropoli, Vrbibusque Episcopalibus: sequuntur nonnulla Ducatus hujus minorum gentium Opida. Inter *Cabellinum* & M*atisconem* medio fere itinere Opidum est quod vulgo *Tornus*, *Tinurtium* Spartiano & Antonino. Solo situm est fertilissimo: ab Arari undique cinctum. Colles in Agro Suburbicario Vini generosissimi feraces. Ab Vtraque etiam Vrbe Matisconensi & Cabillonensi itineris spatio prope æquali distat *Cuysellum*, Regiæ Ditionis, Opidum, ut Paradinus censet, *Secusianorum*, *Secusiumque* Ammiano dictum. Situm ad radices Iuræ Montis, multis licet hodie ruinis deformatum, miram præ se ferens antiquitatem. Ab Oriente Montes habet celsos, Amnesque perennes, qui limpidas & potu suaves edunt Aquas, unde Fons saluberrimus ex Topho & vasta Rupe in Opidum longe porrigitur per ligneos tubos. Ab occasu planicies se in Sinum laxissimum pandit. Tertia fere leuca ab Vrbe Cabillonensi versus Septemtrionem est *Belna*, vulgo *Beaulne*, ad Amnem Adcolis, *Boursoize* dictum. Sunt qui volunt *Bibracten* esse Cæsaris & Strabonis. Alijs alia mens est. Situm est hoc Opidum loco uliginoso & quod, ut scribit Paradinus, nullo pene negocio, nulloque ab hostibus discrimine, posset Lacum Vrbi ad primum Lapidem offundere, quo hostes ab se submoveat. Vrbs tota valido Mœnium sepimento circumdata Propugnacula habet, quibus omnium Tormentorum vim queat excipere. Belnensis Ager pinguis est & optimæ notæ. Vites habet toto Terrarum orbe nominatissimas, & Vino non vulgari nobilissimas. In eodem Agro visitur *Cistertium* ab Cisternis, Odonis Ducis opus stupendum in vastissimo Nemore exstructum. Ejus Cœnobiarcham agnoscunt supra mille octoginta Virorum Cœnobia, ac totidem prope Velatarum ejusdem instituti, quod hinc *Cistersiense* dicunt. *Semurium*, vernacule *Semur*, situm est in meditullio Territorij, quod vulgo *Auxois*, Opidum non inelegans. Inter Divionem & Belnam itinere medio *Nuithonium* est vulgo *Nuys*. Opidum hoc semper Gladiorum opificio fuit celeberrimum. Quod Opidum hodie A*valon*, apud Antoninum A*ballon*, ubi *Legio* XVI dicitur. Quod *Saulieu* vernacule, *Sidolucum* est Antonino, *Legionem* illi XVIII tribuenti. Quod *Flavigni*, sesquileuca *Semurio* versus Orientem, *Flavia Eduorum* censetur olim dictum. Sunt & alia *Burgundiæ* Opida Burgiq; queis delineandis, brevitati studens, supersedeo: ut sunt A*usone*, Arcem habens, Clavis Ducatus Orientalior, Arari mœnia lambente, *Noiers*, *Ravieres*, Leigne, M*ombard*, *Chastillon*, S. *Seigne*, (Abbatiam habet; haud procul hinc Sequanæ Fons) *Seloigne*, *Crevaut*, *Verdun*, *Arnay*, *Seure*: *Tonnerre*. *Tronoderum*, Antonino. *Burgundiæ* D*ucatui* concenseri solent aliæ tres Vrbes Episcopales *Nevers*, A*usserre*, M*ascon*. Prima dignitate gaudet & honore Ducatus, cujus Ditio (*Duché de Nivernois*) late patens tribus qui navigeri, Fluvijs irrigatur, Icauna, Elavere, Ligeri. Numerantur ibi XIII Opida clausa, quorum *Niversium* est Metropolis: Iurisdictionem exercens, in XXX, ut vocant, Castellanias. *Noviodunum* Cæsari, notum. *Nivodunum* Floriacensi vocatur, vulgo *Nevers*. Opidum est omni ex parte mœnibus cinctum firmissimis, Turribusque amplissimis, & Fossis profundissimis probe munitum. Inter præcipua D*ucatus Nivernensis* Opida sunt D*ezisa*, D*ecisæ* Antonino & D*ecetia*; *Clamecyum*, D*ouzyum*, *Molinium*, A*ngilbertsum*, *Corbignium*, *Fanum* D. *Leonardi*, *Luyzium*, *Premecyum*, & alia. A*usserre* sequitur: A*utißiodorum* Antonino, *Legionem* hic locanti XXII. A*ntosidorum* Ammiano, *l'Evesché d'*A*uxerre*. Territorium hujus Vrbis, vulgo *le Pais d'*A*uxerrois*, Vino cognomine est nobilitatum. Vrbs quæ hodie *Mascon*, Cæsari dicitur M*atiscona*, *Matisco*, Itinerariæ Tabulæ, *Matisconense Castrum*, Notitiæ Provinciarum Galliæ, & Antonino, qui *Legionem* ibi ponit X; *Mastico* in Veteri quodam Diplomate, ut notat Philippus Bugnonius, qui hujus Vrbis Historiam concinnavit, M*achaon Villa* videtur dici Paulo Diacono in Longobardicis. *Matissana* est Gregorio Turonensi, & alijs, Caballino, si Situm quis Cultumque & Artes respiciat, simillima. Porrecta jacet ad Ararim, qui Ponte insigni stratus, recto longoque ad Orientem tractu: reliquis Lateribus in Arcus speciem se formantibus. Flumina habet hic Ducatus *Suzionem*, *Oscaram*, A*rarim*, *Icaunam*, *Ligerim*, *Elaverem*, & alia.

BVRGVNDIA SVPERIOR
SIVE LIBER COMITATVS,
vulgo LA FRANCHE COMTE'.

Burgundiæ Comitatus, in tres Diœceſes & Præfecturas, ſive Ballivatus, ut jus facilius diceretur, diviſa eſt, videlicet: in Superiorem, cujus ſedes eſt Veſulij: Inferiorem, cujus ſedes eſt Polichnij, & Dolanam, cujus ſedes eſt Dolæ. Qui Comitatus, ideo liber dictus eſt: Cum quod ejus Comes & Princeps, ejus provinciæ nomine, nullum prorſus in Superiorem agnoſcit; tum quod provincia eſt plane ſub ſuo Comite, ab omnibus tributis & exactionibus libera.

Quando *Conventus provincialis agitur tres Status cōveniunt, eos nomine Comitis convocante Principe Auraico, ſive Aurengiæ, D. a Nozeret, & Arley Marſchalco: videlicet Nobilitas, Eccleſiaſtici & Vrbes.*

Superioris Diæceſis.

Comites: Montbelliart, Roche & Varax, Montriuel, Thalamey & Vaulgrenans, Vergey, Rey, Liſtenois.

Abbates: Croiſſant, Charité, Bitaine, Corneul, Tulley, Clarfont, Luxeul, Bellevaulx, Grace-Dieu, Charleu, Trium regum.

Priores: Vaucluſe, Lantenans, Cuſance, Marteret, Iuſſey, Port ſus Saone, Montereul ad Sagonam, S. Marcelli.

Canonici: Calemoſtier, & alij alijs locis.

Vrbes: Gray, Veſoul, Montboiſon, Iuſſey, Palma, Port ſus Saone, Cromary, Mont-Iuſtin, Faulcogney.

Domini: Montmorot, & S. Loup, S. Martin, Taulens, Ville-neufve, Rupt Montgevelle, Chaſtillon & Belvoye, Conflandey, Monbaillon, *Velleſon, Dicey, Ygny & Chemylly, D'Oizelet, Cicon, Traſves, Rainconnieres, Coſtebrune, Sombernow, Valle-fault, Bermont, D'Avilley,* Mugnay, *Vereur, Touraize, Citey, Provanchieres, Grandmont, Velle, Cheurelous, Voyſey, Dāpierre, Frotey, Beutal, Matay, Noironde, Tromarey, Milleſey, Mailleroncourt, Myon, Bennenge, Vellerot le boz, Clerc, Betoncourt,* Montaillote, *D' Amondans, & de Fraiſne, Chauirey,* Montot, Mons *S. Legier, Cuury,* Montereul, *Sorans, & Lambry: & alij permulti.*

Inferioris Diæceſis.

Comites: Ruffey, & S. Aulbin, Baro, Chevreaulx.

Abbates; S. Eugendi, Beaume, Balerne, Mont S. *Marie,* Mont *Benoit, Beyllen, Rauſieres*

Priores: Mainnaul, *Vaucluſe, Bonlieu, Mente, Lonſleſaulnier, Arbois, Mote, Syrodi, Vallis ſupra Polichnium,* Mortau.

Canonici: S. Mauritij, *&* S. *Anatolij, &* S. Michaelis, *Salinis omnes; Arboſienſes, Polichnienſes, Nozeretenſes, & aliarum urbium ac locorum alij.*

Vrbes: Salinæ, *Arbois, Poligny, Pontarlien, Nozeret, Caſtrum Caroli,* Mommoroti, *Orgelet.*

Domini: Coulognia, & Andeleſt, Courlaou *& le Pin,* S. *Amour, Argento, Laubeſpin,* Poutet, S. Sorlin, *Darnam & Tramelay, Borſia,* Creſia, *Fitigny,* Chamberia, Montena, *Vecles, Roſait,* Marigna, *Beaufort, Naſey, L' Aigle,* Courboſon, *Vertamboz,* Largilla, Moiron, *L'Eſtoille,* Chaſnet, *Areſche,* Coges, *Bar, & Iouſſeaul,* D' Augea Moyre, Charrin, Charlin, Chaumes, *Breterieres, Fontenay,* Cognya, Chaux, Montuet, *Vadaus, Villette,* Les Arbois, Aiglepierre, Chaſtelvillain, *S. Iulian, Deſcrilles, Verges,* Chay, *Champaigne, Beau-chemin, Ville-neufve lez* Orgelet, Chaſtres, *Præfectus arcis de Ioux, ſive, Iuræ montis, Vincelle, Viſmeaux & alij multi.*

Dolanæ Diæceſis.

Dominus de Givrey, Longepierre, & Rahon, Clervans.

Abbates; Billon, S. Vincentij, S. *Pauli Biſantij,* D' Acey.

Priores; Loye, Laval; Damparis, Iouhe, Monterot, Mote *ſupra* Altam *petram, Faye, Moſtier in* Secuſia.

Canonici: *Dolani,* Bi*ſuntinenſes, & alij alijs locis.*

Vrbes: Dola, Quingeum, Ornans, Loya Rochefort, Vercellæ.

Domini; Vauldrey, Rainnes Rye, Monfort, Montrichard, *Fertans,* Maillot, Bermont, *Cleron, Verchamps, Doſsans, Port,* Chaſteau *Roillault,* D' Abbans *&* Marchault; *Reculot, Chantrans;* Mont *Groſpain,* Mutigney, Chaſſey; *Parreſſey,* Choiſey, S. *Ilye, Faye, Parrel,* Chemin, *Rabus,* Champdivers; *& Ranſlonieres, Rainchecourt, Paintre,* Montrambart, Salans, *Gonſſans,* Chavirey, Ancier, *& alij.*

Quatuor vero Burgundiæ Nobilitatis præcipuæ familiæ: utpote, quæ a Burgundiæ Regibus & Principibus originem ducere narrantur, vel cum ijs adfinitatem contraxerunt; commemorantur. Videlicet D E V I E N N E, cui Nobilitatis epitheton titulusque tribuitur, D E V E R G Y, cui ſtrenuæ titulus datur. D E C H A L O N, quæ opulentæ divitiſque nomen obtinet, Auraicique Principatus titulum. DE NEVF-CHASTEL, quæ feudis eſt inſignis.

Hæc ex Gilberto Cognato Nozereno ad verbum fere tranſcripſimus omnia: & quia in tres præfecturas dominia omnia diſtribuit & proſequitur, adeoque haud vaga eſt locorum in tabula inquiſitio, numeros omiſimus, præcipue dum quæ quærentur, ſignis additis, ut turribus & crucibus, facile ſe pandant. Plura autem nominat Cognatus quæ in Tabula non ſunt: noluimus tamen ea ommittere, ut totam Nobilitatem quam recitat ille, complecteremur.

Iuriſdictio. Appellationes omnes ex tribus Diœceſibus, ſive Ballivatibus, Dolam ad ſupremum Comitatus hujus Parlamentum, referuntur.

Status Eccleſiaſticus. Archiepiſcopus Biſuntinus: cui ſubſunt tres Epiſcopi, Baſilienſis in Germania & Helvetia, Lauſanenſis, in Sabaudia, Eccleſiaſticæ adminiſtrationis eſt caput, Princepſque Imperij.

Membra hic ſunt Imperij & quinti circuli: Archiepiſcopus Biſuntinus: & Vrbs Biſançon, civitas Imperialis libera, olim maximum maximæ Sequanorum provinciæ, opidum, & ejus Præſidis fixa ſedes.

Decimus Imperij Circulus dicitur Burgundicus, quod a domo Burgundica ſit inſtitutus:

Complectitur præcipuos Belgij Principes, qui ſunt

Dux Burgundiæ;	Comes Egmond & Iſelſtein,	Comes Naſſau in Breda.
H. Bergen & Waelhem.	Com. Horne,	Com. Bergen.

Meridiani diſtant pro ratione Parralleli 4640. ad Circulum maximum.

BVRG COMITATVS VNDIA
Milliaria Burgundia Comitatus communia
Der Genffer see
La Cote Ferrete
Per Gerardum Mercatorem
Cum privilegio

Regio. *Situs.* *Soli fertilitas.*

SEquitur *Burgundiæ Comitatus*, ſive *Burgundia Superior*, Francis *Franche Comté*, id eſt *Liber Comitatus*. Provincia namque plane ſub ſuo eſt Comite; ab omnibus,ut ajunt,Tributis & Exactionibus libera. Feudum eſt Imperij, ſub protectione Bernenſium Helvetiorum. Conregionales illi ſunt ad Septemtrionem Lotharingia, Superiorque Germania, ad Occidentem Burgundiæ Ducatus : qua Oriens eſt,occurrunt Helvetij:qua Meridies, Allobroges & Seguſiani Longitudo xc , Latitudo lx eſt milliarium. Regio admodum fertilis : rebus omnibus ad victum neceſſarijs inſtructa,agerq: Sementi faciendæ,Arboribus ſerendis,Vinetis Vini laudatiſſimi ſuſtollendis, Pecori alẽdo commodiſſimus.Summa eſt ubique Tritici,Siliginis, Hordei, Avenæ, Fabarum, Milij, aliorumque Leguminum fertilitas Arborum haud minor fœcunditas. Ager paſſim præſertim qua umbilicus eſt & Regionis meditullium, Colles habet præſtantiſſimorum, primæque nobilitatis Vinorum feraces. Apud *Arboſianos* & *Vadanos* Vaſa Vinaria ſunt adeo magna,ut Domos altitudine videantur æquare.Prope Regiam Veterum Burgundiæ Regum, quę Adcolis hodie *Chambrette au Roy*, ex Terra Gypſum, Materiam Calci ſimilem, effodiunt. Eruitur ibidem & in *Dolano Agro* in Magnatum ſepulturas Marmor candidi coloris,quod ἀλαβαςρίτης Græcis appellatur: & aliud nigerrimum,maculis purpureis variatum.

Animalium varietas. *Imperium Majorum.*

Varij etiam generis videre eſt ibi Animalia, magnamque Iumentorum & Pecudum copiam. *Granvellenſes* Equos Gradarios, Caneſque ejuſdem tractus ferociſſimos probant omnes. De Antiquis hujus Burgundiæ Comitibus,Stirpis etiam Imperatoriæ Franciæque, multi multa memoriæ produnt. Nuperi fuere. Comitis & Palatini Burgundici ſimul cum Ducatus, titulos primus geſtavit *Eudo*, cui ſucceſſit Philippus ex Philippo Filio Nepos, quo ſine liberis defuncto, Rex Francorum *Ioannes* Ducatum Burgundiæ filio *Philippo* qui *Audax* cognominatus fuit dedit,ſed *Margareta* Philippo,Nepoti ex Sorore Ioanna ſuccedens, Comitatum adepta eſt Burgundiæ : Huic ſucceſſit *Ludovicus Malanus* filius, Huic *Margareta Malana* filia, Hanc Philippus Burgundiæ Dux cognomento audax uxorem duxit. Huic ordine ſucceſſere *Ioannes* filius cognomento *Intrepidus*,*Philippus Bonus*,*Carolus Bellicoſus*,*Maria*,nupta Maximiliano Auſtriæ,*Philippus Auſtriacus*, *Carolus* v Imperator, &c, *Philippus Hiſpaniarum* Rex,*Philippus* Hiſpaniarum Monarcha.

Vrbes.

Vrbes quæ ſunt in ſingulis hujus Diœceſibus enumerat Mercator. *Dola* autem, Arce potens,totius Comitatus eſt Metropolis,reliquarumque Vrbium celeberrima:ad Dubim ſita fluvium,qui in duo hic brachia ſcinditur.Putant quidam Ptolemæo eſſe Διδάτιον, lib.11 cap.ix, Sequanorvm Vrbem. Nihil ibi earum rerum, quæ ad Civitatis ſplendorem faciunt, deſideratur. Forum hic elegantiſſimum & ſpatioſum, forma quadrata, Longitudine tamen Latitudinem nonnihil ſuperante. In Parte Occidentali Prætorium eſt,cum Carceribus. Primarium Templum,quod pulcherrimum & admirandi operis,Deiparæ Virgini eſt ſacratum. Sunt & multæ aliæ, inter quas *Veſontio* Cæſari, & Itinerariæ Tabulæ:*Viſontio*,Antonino:*Veſuntium* Ammiano:οὐισόντιον Ptol.Hodie *Beſançon* urbs Imperialis:olim quoque dicta *Chryſopolis*, Paradino teſte.Sita eſt commodo fertilique territorio. Alduaſdabis fluvius magna ex parte ipſam interſecat, ejuſque potiorem partem concludit, reliquam partem ad portam qua Dolam itur, fluvius non alluit. *Nozerethum Noſeroy*, quod olim a nucibus dictum Nucillum, ſed Ludovicus Cabillonenſis ab expeditione Hieroſolymitana reverſus,muris cinxit, ac *Nazarethum* dici voluit. Hic Comes arcem habet, quæ quia plumbo intecta eſt, dicitur plumbea. *Salinæ*, ampliſſima Civitas, toto terrarum Orbe celebris; ab ſalſis denominata Fontibus, Saleque inde igne denſari ſolito : qui candore præſtans in finitimas regiones exportatus maximum hujus Comitatus eſt vectigal. Reliquarum Civitatum deſcriptiones brevitatis gratia omittimus.

Lacus.

Lacus habet hæc *Burgundia* ingentes & mirabiles. Inter eos non poſtremi loci, cui ab *Voraginibus* nomen : mirum Naturæ ludentis opus. Super enim Aqua fit Limus,qui adeo dureſcit,ut Continens videatur: ſuper quo tamen Equites Curruſque ſecure non ambulant,ſed ſoli-Pedites. Is cœlo pluvioſo & nebuloſe non emergit, niſi Serenitas ſit futura. Tunc per Foramina brevi tempore auctus totam Columbanam Planiciem rigat. Ei Mons celſus ab Oriente imminet, unde crebri Fontes in illum diffluunt. Inter Nozerethum porro & Ripariam alius eſt Lacus in Bonvalli, Lupis, Percis & alijs Piſcibus abundans, qui ſeptimo quoque anno in aliquot hebdomadas ſuffugiens & deliteſcens, iterum emergit. Quæ res in Miraculum exit, Fidemq; vincit. Tractus hujus Comitatus Auſtralior Lacubus ſcatet : Videre ibi eſt, qui vernacule *Maleteux* Major Minorque; *Marley*,profunditatis vix credendæ : *Vernoy*,duo *Chamblici*, *Frogeay*, *Ronchault*, & alij.

Flumina.

Flumina ſcindunt eam beantque plurimum non pauca; *Dubis*,*Lougnonius*,*Danus*,*Lupus*.*Dubis* totus ad hunc Comitatum pertinet: Δοῦβις Ptolemæo, *Alduabis* Cæſari, ſi proba ſit conjectura Fulvij Vrſini; in alijs Codicibus *Alduaſdubis* & *Alduaſdalis* vitioſe legitur, vulgo *Doux*. Oritur ex Monte Iura paullo ſupra Pagum amœniſſimum,quique inſtar Opidi,Motam. *Dubis* porro,cœpto ab Meridie in Septemtrionem curſu:per Pontium Lacum lapſus,nonnullis amfractibus,prætergreſſus Pontarlum,Mortuam & Vafrum,Fanum petit S. Hippolyti:unde in Occidentem flexus ad *Pagum Chaſtelot* verſus Africum tendens,Veſuntionemque permeans,& facta ad Dolam inſula poſt multas ambages receptoſque Fluvios prope Virdunum Arari commiſcetur. Totus etiam Burgundiæ Superioris eſt *Lougnonius*, vulgo *Lougnon* qui in Lotharingiæ finibus ortus varijs Opidis Pagiſque luſtratis paullo ſupra Auxonam in Ararim ſe fundit. *Danum* evomit ex ſinuoſo receſſu Mons arduus , Syrodo,grandi & celeberrimo Pago,incumbens, hoc modo: poſtquam deſcenderis,eſt Antrum profundi Præcipitij,& intus Fons inperſcrutabilis profunditatis , latitudine forſitan decem paſſuū. Huic Rupes horrendæ imminent:quę contemplantibus horrorem plane incutiunt:ac per Gurgitem altiſſimum tanta Aquarum copia ebullit,ut ſtatim in ipſo ortu (dictum incredibile) Flumen Navigiorum, ſi ob rupes & ſaxa, per quæ devoluitur, liceret,ſatis capax eſſet.Incolis hoc Flumen *Dain* vocatur.Fluvios in ſe recipit varios: cum alijs prope fontem,*Senam*, Amnem fama & natura ingentem,ex *Fons-Sena* Pago qui immenſus multiſque conſtans Villis, ab eo denominatus,exorientem,& ſaxoſa convalle per Plancas & Sienum vicos labentem juxta Burgum Opidum.Et ſic alijs lx auctus Fluminibus decurrens ac præterlabens per Superioris Burgundiæ meridionalem partem, in Rodanū tribus Lugduno verſus Orientem milliaribus invehitur: unde *Dani* nomen in poſterioribus *Rodani* ſunt qui arbitrantur latere.Piſces habet *Danus* gratiſſimi ſaporis, præter alios Troctam & Auratam. *Lupus* vel *Lupa*,vulgo *Loue*, altiſſimus,latiſſimus,rapaciſſimus Burgundiæ Fluvius,multa habet piſcium genera : inter quos numerantur Aloſa, Barbatulus,Anguilla, & aurata,Oritur paullo ſupra Villephanum in Ovino pago,& non procul ab Dola cum Dubide in Ararim aquis properantibus devoluitur.Eſt & Araris,& alia.Thermæ quoque cum magna Calidarum Aquarum copia ad Luxovium Opidum ſcaturiunt.

Montes.

Regio inſuper Silvis,Montibus,Vallibus gratiſſima viciſſitudine ſpectatur variata,Montium autem hujus regionis præcipuus & nominatiſſimus eſt *Iura*,qui hanc provinciam a Lotharingia diſterminat, & *Vogeſus*.De ratione gubernandi ſupra in Mercatore habes.

Academia *Bibliotheca.*

Academiam habet hic Comitatus *Dolæ* veterem quidem,ſed quæ circa annum CIↃ CCCC lxxxxiv,ſopitis bellis,ſerio florere cæpit.In collegio Hieronymiano Bibliotheca ſervatur multorum Auctorum & optimorum Codicum.Atque hęc nobis de utraque Burgundia dicta ſint ad alia pergamus.

HELVETIA, CVM FINITIMIS REGIONIBVS CONFOEDERATIS.

Respublica Helvetiæ, tribus partibus constat.

- **Prima** *pars sunt 13 pagi, quos Itali Cantones, Ort Germani vocãt. Hi soli hoc Iuris habent præ alijs confœderatis quod de omnibus ad communem Remp. Helvetiorum pertinentibus in publicis convẽtibus deliberant, & suffragia ferunt, omniumque totius civitatis commodorum & incommodorum participes sunt. Præfecturas quas simul acquiesierint, pari jure administrant, & reliquæ prædæ, publice ex æquo participes sunt.*
  - 5. *Tigurum 30 20.46 58 accessit fœderi trium pagorum, Anno Domini 1351.*
  - 8. *Berna 92 2.46 58. fœderi Helvetico juncta est anno 1355.*
  - 4. *Lucerna 29 53.46 42, Anno 1332 perpetuo fœdere tribus primis pagis juncta est.*
  - 1. *Vria, Vren 30 25.46 22.* / 2. *Suitia, Switz 30 25.46 34* / 3. *Vnderwalden 30 3.46 30* — *hæ primæ inter se fœdus constituerunt anno 1308.*
  - 6. *Tugium, Zug 30.10.46 45, anno 1352 sex pagis accessit.*
  - 7. *Glarona 30 47.46 32. simul cum Tugio idem fœdus inijt.*
  - 11. *Basilea 29 15.47 29. anno 1501 se decem pagis confœderavit.*
  - 9. *Friburgũ 28 44,46 28.* / 10. *Salodorũ 29 5.46 57.* — *simul anno 1481 in numerũ pagorũ communi consensu receptæ sunt, & sic civitas Helvetica 10 pagis constitit.*
  - 12. *Schaffhusen 30 24.47 26. anno 1501. in numerũ pagorũ recepta, cum 11 pepigit.*
  - 13. *Abbatiscella 31 19.46 52. anno 1513. in numerum pagorum recepta est. Hujus pagi ager in 12 partes sive ordines divisus est, quas ibi Roden vocant, quarum sex conjunctæ pago, interiores dicuntur, Reliquæ exteriores. Deliguntur autem e singulis partibus Senatores æquali numero 12 qui toti regioni consulant, & sunt in universum 144 Senatores.*
- **Secunda** *pars sunt confœderati.*
  - Abbas *& opidũ S. Galli 31 18.47 1 confœderatum est 4 Pagis Helvetiorum anno 1355. Et post anno 1454, cum sex pagis, Tiguro, Berna, Lucerna, Suitia, Tugio, & Glarona in perpetuum.*
  - Rætorum *Populus Graupondter cum 7 Veteribus pagis æternum fœdus pepigit, anno 1497. Curienses vero 31 26.46 15. quorum societas Domus Dei vocatur anno 1498. Tertia societas quæ decem judiciorum vocatur cum Helvetijs non pepigit, sed quia duabus prioribus, æterno fœdere cohæret, etiam Helvetijs amicitiam & societatem fidam præstat.*
  - Sedunũ *29 1.45 34. cum Valesia tota fœdus æternum inijt cum Bernatibus, anno 1475. Et post cum religionis cõtroversia orta esset, Adrianus Episcopus Sedunensis, & septem decumæ Valesianorum fœdus fecere, anno 1533 Friburgi cum 7 pagis Helvetiæ, qui ex integro Romanæ Ecclesiæ adhærent, ij sunt Lucerna, Vria, Suitia, Vnderwaldia, Tugium, Friburgum, Salodorũ.*
  - Rotweil *(in indice Germaniæ est) primo fœdus inijt cum Helvetijs, anno 1463 in annos 15 quod aliquoties renovatum, anno demum 1519 perpetuo sancitum est.*
  - Mulhusen *(in Indice Germaniæ est) anno 1468 Helvetijs fœdere juncta est.*
  - Bienna, *Biel, 28 46.46 52. Bernatibus se fœdere junxit annis 1303. 1306. 1352, ac 1367 arctißime.*
  - Geneva *jus civitatis cum Bernatibus pepigit, idque arctius firmauit, anno 1536 nondum tamen communi pagorum civitati inserta est. Sita in long. 27 32. lat. 45 48.*
- **Tertia,** *Præfecturæ armis, aut spontanea deditione conquisitæ.*
  - Turgea, *Turgow 29 50.47 0. anno 1460 in potestatem Helvetiorum redacta, cui septem vetustiores pagi imperant.*
  - Aquensis, *Baden, 30 2.47 9. subjugata anno 1415. cui 8 primi pagi imperant.*
  - Rhegusti 31 30.46 55. *anno 1491 conquisita, a pagis septẽ primis & decimo tertio regitur.*
  - Sarunetum, *Sarungans 31 15.46 24. anno 1483 a Georgio Werdenbergensi Comite 7 primis pagis venditum, a quibus & regitur.*
  - Liberæ *Provinciæ 29 55.47 0. captæ anno 1415, septem veterũ pagorum imperiũ agnoscũt.*
  - Lugano 30 51.45 10.
  - Locarno 30 27.45 15. / Mendresium 30 50.45 6. / Vallis Madia 30 17.45 20. — *Hæ 4. Præfecturæ ex dono Maximiliani Sfortiæ Ducis Mediolanensis, anno 1513. in Helvetiorum potestatem pervenere, his omnes pagi præsunt, excepta Abbatiscella.*
  - Bilitionum, *Bellizona 30 36.45 24. huius imperium tribus primis pagis confirmatum est, anno 1513.*

Valesia *complectitur 3 Populos, & tria fœdera.*

- Duo *priores sunt Viberi & Seduni, qui uno nomine Liberi Valesij superiores dicuntur, & in VII conventus, quos decumas, vel desenas vocant, divisi sunt.*
- Veragri *qui & Valesiani inferiores, superiorum imperio parent, omnium tamen Princeps est Episcopus Sedunensis, qui summam, tam in Ecclesiasticis, quam in civilibus rebus authoritatem obtinet, & Comes atque Præfectus Valesiæ nominatur.*

Comitatum *hic invenio Werdenberg 31 23.46 38. & Baronatum Sax. 31 23.46 40.*

Hæc ex Iosia Simlero Tigurino, qui Remp. Helvetiorum optima Methodo, & doctißime descripsit, sumta sunt.

Quædam autem eorum quæ hic numeris indicata sunt, in particularibus Helvetiæ tabulis quærenda sunt.

Meridiani positi sunt pro ratione Paralleli 46 40. ad Circulum maximum.

HELVETIA.

Regio. Nominat Unde deducta.

B*VRGVNDIAE* Comitatui succedit apud Mercatorem ea Regio, quam Romani *Helvetiam* vocarũt. Eam aut magnam ejus partem hodie vocant *Suiciam* aut *Suitiam*, a *Vitis* Saxoniæ populis, quos ob violatam sæpius fidem, sedibus suis ejectos Carolus Magnus in Alpes conjecit, quemadmodum & Nordalbingorum aliquot millia in Flandriam ac Brabantiam transtulit. Vel a Suecis qui tempore Sigeberti Regis e Suecia in Helvetiam commigrarunt, sive inundationibus aquarum, sive numeroso incolarum cœtu sedibus suis exclusi; vel denique a *Suitio* Pago; vulgo *Switscher-Landt*. Dicitur & *Confœderatorum terra*, vernacule *Eydgnoschaft*, a fœdere quo inter se Helvetij

HELVETIA cum finitimis regionibus confœderatis.
Burgundiæ pars
Sabaudiȩ pars
Per Gerardum Mercatorem Cum priuilegio.
Der Gencuer see
Der Boden see
WIFLIS
ZVRGOW
ZVRICH GOW
WALLIS
LEPONTII
Italiȩ extrema
Sueuiȩ pars
Lechtal
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
Milliaria heluetica communia

juncti ſunt. Hi Eutropio aliquando *Quadi* dicti fuere. *Helvetia* porro inter montem Iuram, Lacum Lemanum, Italiam & Rhenum ſita eſt;

Situs

Habetque ad Ortum Solis Tirolenſem Comitatum, ad Auſtrum Alpes Cottias, Lombardiam, Mediolanenſem Ducatum, & tractum Pedemontanum : ad Occaſum Sabaudiam & Burgundiam : ad Septemtrionem Rhenum. Patent autem Helvetiorum fines in longitudinem ccxl millia paſſuum, ut ait Cæſar lib. 1 de bello Gall. quod & hodie verum eſt. At in latitudinem tantum lxxx ; quam Cæſar aliquanto majorem facit.

Soli fertilitas.

Regio omnis ſalubri fruitur Aëre: ac licet celſis præruptiſque Montibus aſpera ſit, ita tamen miteſcere cœpit incolarum indefeſſo labore, induſtria ac cultura, ut nulla parte ſterilis ſit; quin ad vitam ſuſtentandam producat non ſolum neceſſaria, ſed & ea quæ delitijs ac luxui inſerviunt. Frumentum abunde profert, quamquam pleriſq; in locis, niſi gleba exuſta fuerit ſementem fruſtra projeceris ; verum huic incommodo agricolarum labor ac induſtria occurrit.

Animaliũ varietas.

Vinum multa loca adeo generoſum gignunt, ut Rhenenſe longe ſuperet, & ſapore & virtute. Huc accedunt pinguiſſima prata, in quibus tum greges, tum armenta magno numero paſcuntur, ex quibus Incolę magnum percipiunt emolumentum. Nam ſerum inde, (ut Oſwaldus Molitor ſcribit) Caſeus, Butyrum, aliaque Lactaria tanta fiunt copia, ut non tam Helvetia ijs rebus expleatur, quam finitimæ quoque nationes. Tranſvehuntur namque in Sueviam, ultra Iuram montem, in Italiam, multaque alia loca. Ferarum etiam magnam multitudinem alit paſſim Regio, ut ſunt Vrſi, Cervi, Damæ, Capreoli, Ibices, Lynces, Apri, & aliæ, unde incolis frequens venatio. Nec deſunt Aves, quarum captura hic admodum felix.

Itinerum ſecuritas;

Tutiſſima ſemper itinera fuerunt per Helvetiam, ſic ut Mercatores opulentiſſimi iter fecerint faciantque libere, & ſuas merces ultro citroq, tranſportent, abſque ullo ſtipatorum comitatu, aut commeatu peculiari: quin in proverbium abijt, ſiquis Aurum in baculo a tergo dependens palam geſtet, huic licere tuto per Helvetiã iter facere.

Imperium Majorum

Helvetia Anarcha eſt, & libera, neq, ulli principi ſubjecta, ex quo partim civilibus diſcordijs, partim inclementioribus & injuſtioribus imperijs illorum qui pro Imperatoribus ea loca adminiſtrarunt Helvetij incitati, quibus acceſſit ὕβρις nobilitatis, fœdere inito jugum excuſſere, atque in libertatem ſeſe aſſeruere. Initium confœderationis fecerunt, Vri, Silvani, Suitenſes, in horum opido. Exemplo invitatæ paullo poſt urbes reliquæ, cum irritare eas ac laceſſere potentes vicini non deſinerent, idem fecerunt, & inita cum prioribus atque inter ſeſe ſocietate, eaque arctiſſimis fœderum legibus devincta, potentiam confecerunt vicinis facile parem, quæ victorijs & ſociorum acceſſione adaucta, tandem etiam formidabilis ijſdem evaſit.

Minorum virtus.

Gens eſt, ut Volaterranus ait, animæ prodiga, ac bellicoſiſſima: brevi utuntur armatura, pectore tantum verticeque ac parte interiore lacertorum contecti. Tanta autem horum virtus, robur ac potentia, ut Principes & Imperatores aliquot, dum eos ſubjugare nituntur, non ſolum animus, ſed & opes & ſumptus defecerint: quod inviolata eorũ fœdera, quorum modo meminimus, præſtiterunt. Ager Helveticus in quatuor partes finditur quas ipſi *Gow* vocant, voce Germanica, quæ Regionem vel Pagum ſignificat; ſuntq; hæ: *Zurichgow*, *Wiſliſpurgergow*, *Argow* & *Turgow*. Partes in quas præterea Helvetiæ Reſpublica dividitur, cum urbium nominibus, & Præfecturis habes in ipſo Mercatore.

Lacus,

Lacuum ampliſſimorum nuſquam major numerus, quam in hac Provincia, inter quos *Lucerinus*, *de Lucerner Zee*, *Tigurinus*, *Zuricher Zee: Rivarius*, *Walen Zee*, *Neoburgenſis*, *Nuwemburger Zee*; & omnium maximus *Acronius*, *der Boden Zee*, quem Solinus & Plinius *Brigantinum*, Ammianus Marcellinus *Brigantium* vocat, a Brigantio vetuſtiſſimo opidulo, Longitudo ejus eſt xxiv millium paſſuum, latitudo minimum xii. Ammiani verba, quia luculentam Typographiam Lacus & Rheni cataractarum continent adſcripſimus. *Inter montium celſorum anfractus impulſu immani Rhenus extenditur, qui penes Alepontios in deciduas cataractas inclinatione pernici ut Nilus funditur, torrẽs ab ortu protinus primogenio, copijs aquarum proprijs irruit, curſu ſimplici: Iamque adjutus nivibus liquatis & ſolutis, alta divortia riparum abradens, Lacum invadit rotundum & vaſtum, quem* Brigantium *accola Rhetus appellat: horror ſqualentium ſilvarum inacceſſum, efficit, niſi qua vera in Almania virtus & ſobria vita compoſuit locum Barbaris & natura locorum, & cœli inclementia refragante. Hanc ergo paludem ſpumoſis ſternendo verticibus amnis irrumpens, & undarum quietem permeans, mediam velut funali libramento interſecat, & tamquam elementum perpetua diſcordia ſeparatum nec aucto nec imminuto agmine quod intulit, vocabulo & viribus abſolvitur integris. Quodque eſt impendio mirum, nec ſtagnum aquarum rapido curſu movetur, nec limoſa ſub colluvie tardatur properans flumen & confuſum miſceri non poteſt corpus : quod niſi ita agi ipſe doceret aſpectus, nulla vi credebatur poſſe diſcerni.*

Flumina,

Flumina vero Helvetiam rigant ia ſunt *Renus*, *Rodanus*, *Adua*, *Ticinus*, *Limagus*, *Byrſa*, *Langarus*, *Sara*, *Taurus* vulgo *Dur. Aenus. Arola*, aliaque permulta. Mõtes hic enumerare vix opus eſt cum notiores ſint per Orbem Rhetici montes, quam ut quiſquam eorum nomina deſideret. Verum ne hic quoque, defuiſſe videar, prodam ſaltem aliquot. Summæ Alpes nunc *Gothardi mons* dicitur hinc ſequuntur Peninæ Alpes: apud Salaſſos *Cottiæ Alpes* & *Sylvius* mons ſunt. Dein montes S. *Bernardi* major, & minor. *Graiæ Alpes* Lepontorium ſunt: *Adulas Mons* Germanis *der Vogel*, Miſaucos attingit. *Iuliæ Alpes* ac *Permurna* mons in Engadinorum ora ſunt. Hinc *Valarius* & *Brantius* montes, apud Vennones, *Rhetico* mons in Rhucantijs eſt. *Iuraſſus* mons, Lemano imminet Lacui, *Abnobæ* mõtes in Tulingorum finibus ſunt. Atque hæc ſunt hujus tractus famoſiſſima juga. Sed de Alpibus fuſius in Italia. Silvæ ſunt innumeræ, ſingulæ Hercyniæ portiones ſunt, cujus hic caput eſt, quamvis varia ſibi hinc inde adſciſcat nomina, ut pote *Silva Brigantina*, *Rhyn-Waldt*, *Bon-Waldt*, ac nonnulla alia.

Ratio gubernandi.

Helvetiorum Reſpublica ex Optimatum & populi imperio mixta eſt. Etenim ex his populis quibus tota civitas conſtat, quidam mere Democratico Imperio utuntur, ubi totius plebis conſilio fere omnia aguntur, veluti in his pagis qui nulla habent Opida, ut ſunt Uranij, Suitij Underwaldij, Glaronenſes & Abbatiſcellani : & par ratio eſt *Tuginorum* quamvis hi Opidum habeant · alij ab Optimatibus reguntur ut omnes urbes Helvetiæ Tigurum, Berna, Lucerna, &c. ſed cum poteſtas ſumma penes populum ſit a quo Magiſtratus eliguntur, mixtæ ſunt hæ reſpublicæ, & aliæ magis Ariſtocraticæ aliæ plus populares ſunt. Quare cum tota civitas conſtet his populis, qui non una eademque reipublicæ forma utuntur, non una quoque ſed mixta quædam eſt Politia quæ ex his conficitur. Etſi enim Legati qui in publicis conventibus in commune reipub. Helveticæ, conſulunt, aut jus dicunt, videntur Optimatum politiam conſtituere, tamen cum plerique domi a populo deligantur, & in cauſis paullo majoris momenti non habeant liberam decernendi poteſtatem, ſed omnia ex mandato populi agant, & ad eum de ſingulis referre cogantur, facile apparet, talem Senatum, non plene Ariſtrocraticum cenſeri poſſe. Senatus Helveticus non idem eſt numero, nam aliquando conveniunt præter Pagos etiam alij ſocij & fœderati civitatis Helveticæ & præcipue ex his S. Galli Rætorum & Milhuſianorum Legati : atque hic maximus & frequentiſſimus Senatus, & qui rarius convocatur, ubi de bello & pace aut alijs rebus agendum eſt, quæ ad omnes fœderatos ex æquo pertinent. Plerumque ſolum pagorum tredecim legati conveniunt, & de rebus ad civitatem Helveticam ſpectantibus deliberãt, & ſinguli par jus ſententiæ dicendæ habent & ſuffragij ferendi: itaque cum, ut ſæpe fit ab aliquo pago bini Legati mittuntur, unum tantum ſuffragium habent, quoniam hæc juxta Pagorum numerum æſtimantur, non Legatorum. Multæ in Helvetia ſunt Valles ſingulæ a ſingulis artificum generibus habitatæ. Ab Inſtitoribus *Auguſtana*, Cæmentarijs & Latomis, *Ceſia*, Fabris cultrorum *Oſcela*, Fumarijs, *Vegetia*, Reſinarijs denique & ſportularum textoribus *Galancha*. Atque hi mendicantium more regionatim oberrant: ceteri vero ſinguli ſua arte vivunt.

ZVRICHGOVV, ET BASILIENSIS PROVINCIA.

Abbatiæ *Imperij in hac tabula, quæ neque in Suevico Circulo, neque in Germaniæ universali monstratæ sunt.*
- *Reichenow*
- *Schaffhusen*
- *Kreutzlingen*
- *Pfeffers, Pfefficon opinor.*

Tigurinus *pagus habet extra urbem*
- Majores *præfecturas novem quæ sunt.*
  - *Kyburgh Comitatus 30 42.47 3.*
  - *Groeningensis Præfectura 30 35.46 48.*
  - *Andelfingen 30 27.47 18.*
  - *Grifensee 30 33.46 56.*
  - *Eglisow 30 18.47 14.*
  - *Libera provincia.*
  - *Regensperg 30 15.47 10.*
  - *Vadisvillana, Wadischwyl 30 23.46 46.*
  - *Lauffa ad cataractas Rheni, Louffen 30 26.47 23.*
- Minores XXII.
- Vitodurum, *Winterthur 30 38.47 8. & Steina 30 40.47 25 Opida Tigurinis parent, proprios tamen Magistratus habent, sed Tigurinorum edictis tenentur, & in bello illis militant, proprijs tamen signis utentes.*

Tugium *pagus eas habet partes & in illis conventus IV, ex quolibet autem conventu, IX eliguntur Senatores, qui regioni Consulant.*
- Opidum *ipsum duorum conventuum loco censetur.*
- Ager *vicinus tres conventus habet.*
  - *Montanum.*
  - *Vallem Egeriam sive Aquas regias 30 20.46 40.*
  - *Baram parochiam 30 10.46 48.*

Imperant *Tugini opidani per Præfectos in urbe commorantes his locis. Cham opido 30 5.46 46. S. Andreæ vico, Hunelbergo Wacheville, Steinhuse pago, 30 6.46 49. S. Wolfgango.*

Basilea *habet præfecturas quæ sunt.*
- *Fransperg arx 29 34.47 22.*
- *Rinfeld in edito monte sita 29 28.47 27.*
- *Wallenburg op. 29 23.47 14.*
- *Homburgum 29 27 47 13.*
- *Munchenstein 29 6.47 28.*
- *Ramstein 29 15.47 15.*

Toggius *Comitatus ubi Togwyl opinor est 30 28.46 52. Subest Abbati S. Galli, cum Toggiani cives sint Suitiorum & Glaronensium.*

Rapperswyl *Com. 30 34.46 45.*

Straesberg *Comitatus opinor est 30 16.47 14. ubi Straesberg corrupte scriptum existimo.*

Kilchberg *Baronatus 30 17.46 55.*

Reliqua Tugini Pagi & Tigurini habes in tabula Argow.

Ex Iosia Simlero.

Meridiani distant pro ratione 47 10. Paralleli ad Circulum maximum.

Zurichgovv, & Basiliensis Provincia.

DE Helvetia generatim dixi, sequuntur Partes. Has Mercator tribus Tabulis sequentibus graphice delineatas exhibet. In prima Provinciæ duæ, ea quæ vernacule *Zurichgow*, & *Basiliensis*; in secunda *Wiflispurgergow*; & in tertia *Argow* proponitur, quarum descriptiones una cum *Lacus Lemani* Chorographia, ordine dabo. Ad priorem provinciam quæ prima Tabula depingitur quod attinet, ea *Zurichgow* vernacule, *Tigurinus pagus* Cæsari dicitur: hodie *Zurichgow*. *Tigurini* sunt Straboni & Eutropio. GENIO PAG. TIGOR exstat, in Helvetijs Monimentum. *Genio Pagi Tigurini*, legit Fabricius, ad Volumen Poëtarum Christianorum. Solum hujus Tractus & potissimum per circuitum *Tiguri* civitatis primariæ est valde fœcundum, feraxque Vini & Frumenti plurimi. Vinum tamen plerumque est subacerbum, nec potest ob vicinas Alpes ad perfectam pervenire maturitatem. Maturescit autem Vinum, seu potius mitescit a sua austeritate post aliquot annos in penu conservatum. Abbatias Imperij neque in Suevico circulo nequæ in Germaniæ universali monstratas habet Mercator, Præfecturas item cum Majores, tum Minores enumerat. Vrbs hujus provinciæ primaria Latinis *Tigurum*, apud mediæ ætatis Scriptores *Turegum*, dicta, vernacule *Zurich*. Civitas est pervetusta, unaque ex vetutissimis Helvetiæ. Quando vero & a quo prima hujus urbis jacta sint fundamenta, incertum. Domestici Annales tradunt XVI annis post Trevirorum Vrbem conditam esse. Treviros autem *Trebetam* Nini Filium, Abrahami Patriarchę temporibus condidisse Marianus Scotus in Chronicis memoriæ prodidit. *Tigurinorum* quoque mentio celebris est in Romanis Historijs, quia cum Cimbris adversus Romanos militarunt, & Cassium Cons. profligarunt & postea a Iulio Cæsare bello Gallico victi & cæsi sunt. Sita est loco amœno ad exitum Lacus magni qui hic desinit, excluditque Amnem *Lindmagum* vulgo *Limmat* dictum, quem haud procul a Glarona recipit, & dividit urbem in duas Civitates majorem & minorem, quæ tamen tribus conjunguntur amœnis pontibus, in quibus frequentes Civium fiunt deambulationes. Forum habet Frumentarium

Regio.

Soli fertilitas.

Vrbs Tigurum.

Septentrio
Meridies
SVEVIAE PARS
Alsatiae superioris pars
RAURACI
die Basseler
Sisgow
Kleckgow
Nellenburg Graffschafft
Hegow
Der Vnder see
Turgouiae pars
ARGOW
Zuger see
Zurich see
Ober see
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio

mentarium amplissimum, in quo ingens Frumenti vis hebdomadatim divenditur. Incredibilem piscium copiam Lacus Tigurinus huic urbi suppeditat. Forum annonæ illic locuples est, lacus subvectioni idoneus. Etsi autem Tigurum quinto demum loco Helvetico fœderi accesserit, nihilo tamen minus propter urbis celebritatem & potentiā princeps locus omnium consensu illi datus est, quem hodie quoque aucto fœdere retinet in Comitijs, Legationibus, alijsque publicis actionibus. Viros illustres & claros multos habuit, *Conradum Pellicanum* linguæ Hebrææ, Chaldææ & Thalmudicæ peritissimum; *Theodorum Bibliandrum*; *Conradum Gesnerum* Polyhistora illum θαυμασιώτατον, alios. Ac nunc habet etiamnum multos egregios Viros, inter hos *Ludovicum Lavaterum* qui de Spectris Lemuribus, &c. librum scripsit.

Tugium Pagus Situs. Soli fertilitas, Imperium Majorum.

Adcensetur huic Provinciæ *Tugium* Pagus, cujus partes & in illis conventus enumerat Mercator. Cæterum *Tugium*, vulgo *Zug*, opidum, ejusdemque nominis regio, versus Septemtrionem, Suitiam vicinitate attingens in pede pascui, & vitibus consiti Montis lacui piscoso adjacet, cui a civitate nomen *Lacus Tuginus*, qui ad Meridiē versus ad Artense Opidum extenditur. Agrum compascuum, Vini Frumentique feracem habet. Ejus cultores *Tugini*, Straboni vero lib. VII Τούγενοι (*Toygeni*) dicuntur qui cum Tigurinis & Cimbris inito fœdere, Romanis se opposuere. Consulendi Plutarchus in vita Marij & Eutropius lib. v. Paruit Tugium aliquando Nobilibus, postea in Austriorū potestatem pervenit; Hi, bello Helvetico, perpetuo præsidia illic aluere, quæ Suitios & Tigurinos infestabant. Itaque anno CIↃ CCCLII Tigurini cum quatuor alijs pagis expeditionem adversus Tugium suscepere. Præsidiarij munitionibus Opidi diffidentes, ante adventum Helvetiorum id deservere, Cives tamen, qui fidem Austrio servare vellent, obsidionem per dies XV sustinuerunt. Tandem deditionem fecere, & Helvetijs sacramentum dixerunt, hac conditione, si intra præfinitum tempus Dux Austrius eos, exercitu adducto, obsidione liberaret, ab Helvetico sacramento liberi, in ejus obedientiam redire possent. Cum autem vidissent sibi nullam in Austrio spem esse, Helvetico Fœderi se junxerunt.

Provincia Basiliensis. Vnde deducta.

Hæc de priore hujus Tabulæ provincia: sequitur altera, nimirum *Basiliensis*, ab inclyta urbe Basilea sic dicta. Dicitur & *Sungovia*, quod nomen a Sequanis deductum esse haud obscura est conjectura, quam etiam Rhenanus approbat, rerum Germanicarum libro tertio. Agrum habet Vini optimi, Frumentique feracissimum. Vt etiam vicinis annonæ caritate pressis, succurrere valeant ipsius Incolæ. Sunt & pecorum pascua lætissima. Hanc regionem olim, Scudo teste *Raurici* Ptol. Cæsari *Rauraci* insederunt, quos refert, Helvetiorū exemplo, omnia sua Opida vicosque & quicquid ædificiorum habebant, exussisse.

Vrbs Basilea.

Basilea inclyta urbs hodie regionis caput. Hāc nonnulli *Basileā* dictam a Basilisco hic reperto, quorum opinio absurda est, volunt. Alij a *Basilena* Iuliani Imperatoris Matre. Rhenanus a trajectu, quem lingua Romanensis, hoc est Gallica *Passum* vocat, ut sit dicta *Basilea*, quasi *Passilea*. Et addit: trajectum hoc loco fuisse verisimile esse, etiam dum stante Augusta, quod hic propter vallem per quam torrens e Byrsa ductus fluit, ripa sit humilior, ob multas causas ad transitum aptissima, apud Augustam, autem abrupta. Hanc tamen conjecturam Munsterus rejicit, authoritate Marcellini qui civitatem illam Græca voce βασιλείαν id est *Regnum*, vocat, quasi *Regnopolim* seu *Regiam* civitatem. Eam sane si quis hodie contempletur, Regiam vocabit. Tanta est viarum mundities, ac ædium in commune æqualis ordo, quarumdam etiam magnificentia, ut scribit Rhenanus, atq; amœnitas, præsertim quibus a tergo est Viridarium D. Petri, & Prædicatorum Cœnobium, amplas areas & hortos elegantissimos habentibus, & quæ Rhenum aspectant, ut etiam ijs qui Italiam viderunt placere possit. Cœlo rara quædam & grata temperies; Cives humani. Templorum satis magnus numerus. Alluitur hæc urbs Rheno, qui eam pene mediam dividit, nisi, quod ponte unitur. Habet autem urbs ipsa commoditatem magnam a Rheno, quia ad eam plures sunt navigationes, magnisque potest adiri oneribus. Passa est ante annos ducentos multos & graves terræmotus. Sed rursum est instaurata, & anno CIↃ CCCCLX a Pio Pontifice, *Academia* ornata, quæ omnibus ab eodem donata privilegijs, juribus & immunitatibus, quibus fruuntur Academiæ Bononiēsis, Coloniensis, Heidelbergensis, Erdfordiensis, Lipsensis, & Viennensis. *Basilea* omnibus temporibus produxit Viros Doctrina, Sapientia atque Eloquentia maximos. Inter ceteros etiam fovit aliquamdiu *Simonem Grinæum*, Virum Pietate, Doctrina varia atque Ingenio maximum. Præfecturas quæ huic subsunt, recenset Mercator cum nonnullis Comitatibus & Baronatu *Kilchbergensi*.

Flumina.

Fluminibus hæc regio rivulisque rigatur pluribus, quos omnes tandem Rhenus recipit, qui Basileam secat fere mediam. Inter reliquos præcipui, *Byrsa* & *Wiesa*. *Byrsa* ex Iura monte per multas convalles Basileam usque devolvitur plurima secum deferens ligna & lignorum rates. *Wiesa* vero flu. ab opposita parte a Nigra silva segregatur, adferunturq; per eum plurimæ trabes ædificijs aptæ, ac deinde in minori Basilea multis inservit officinis. Nam serrantur ejus officio mola versatili arbores in asseres, commolitur frumentum, acuuntur fabrilia Instrumenta, ducuntur in Bracteas ferreæ Massæ, multisque alijs conducit usibus, præter id quod habet nobiles Pisces, præsertim Trutas. Et quamquam minor est opposito fluvio Byrsa, est tamen eo piscosior: pluribusque inservit officinis, etiamsi Byrsa non modica quoque exhibeat ministeria molitoribus, & Chartarijs, qui aliquot insignes habent officinas juxta hunc fluvium aut potius juxta rivulum ab eo segregatum & ad mœnia usque majoris Basileæ facto alveo, deductum. Sunt & *Tolderus*, *Largus*, alijq; fluvij.

Ratio gubernandi,

Sed de his satis, Restat ut de administratione Reipublicæ harum Provinciarum, paucula subjiciamus. Ex tribubus omnes qui publicis consilijs intersunt, pari numero e singulis deliguntur, tam Tiguri quam Basileæ. Sunt autem præcipuæ auctoritatis duo publica Consilia in hisce urbibus, Majus quando plures nomine totius plebis conveniunt, & id plerumque tantum in gravioribus negotijs & quæ ad totam Rempublicam pertinent convocatur: Minus quod quotidie Rempublicam administrat, & civium controversias cognoscit. At Tiguri majus consilium est CC hominum, Basileæ CCXLIIII. Minus Consilium Tiguri L hominibus constat. Basileæ LXVIII. Etenim e singulis Tribubus duodeni in majus consilium assumuntur; nisi quod Tiguri e Nobilium societate XXIII deliguntur. In Minus Consilium Tiguri singulæ Tribus dant ternos homines, quaternos Basileæ: his accedunt duo Consules in singulis urbibus publici Consilij Capita; Basileæ præterea totidem Tribuni, quos una cum Consulibus Capita nominant: præterea Tiguri Nobilium societas senos in Minus Consilium mittit, cum aliæ Tribus tantum ternos dent & adhuc sex alij liberis suffragijs coaptantur, ex quibuscumq; Tribubus magistratui visum fuerit. Minus Consilium dividitur in vetus & novum: veterem Senatum eos nominant, qui per medium annum munere suo defuncti sunt: hi etsi quoque convocantur cum Senatus habetur, non tamen semper vocantur, & sunt quædam quæ novus senatus tantum transigit. Basileæ etiam Majus Consilium simili modo dividitur, atque e duodecim Viris Tribuum sex novo & totidem veteri senatui accensentur. Convenit autem minus Consilium plerumque ter nonnumquam etiam quater singulis septimanis. Vtrique Senatui præest Consul, quem *Burgermeister*, hoc est civium Magistrum vernacule nominare solent, hunc Majus consilium eligit. Consulibus potestate proximi sunt Tribuni, hos Tigurini *Oberistemeister*, Basilienses *Zunffrmeister* vocant: horum tres sunt Tiguri, duo tantum Basileæ, qui una cum duobus Consulibus quatuor urbis Capita nominantur. Sed hæc sufficient. Plura qui petet, Iosiam Simlerum adeat copiose ac docte de his disserentem, ex quo hæc desumpsimus.

VV I F L I S P V R G E R G O VV

In hac Tabula totus fere Bernatum Pagus continetur, & Friburgi.

- Berna *Præfecturas habet*
  - Germanicas XXXI
    - IV *Suburbanas, quibus totidem urbis Signiferi præsunt, & sub eorum signis, singulæ Præfecturæ in bellum proficiscuntur.*
    - *Haselia Vallis, Hasli* 29 15.46 45
    - *Vndersea Op. Vnderseuwen* 29 30,46 23.
    - *Simmia Vallis superior* 29 10.45 55.
    - *Inferior Simmia Vallis* 29 10.46 20.
    - *Frutingen* 29 23.46 14.
    - *Sana* 29 0.45 58.
    - *Aelen.*
    - *Thun* 29 15.46 27.
    - *Louppen* 28 49-46 35.
    - *Signaw* 29 21.46 37.
    - *Drachselwald* 29 23.46 43.
    - *Emmæ fluvij Vallis* 29. 34.46 32.
    - *Brandis* 29 20.46 45.
    - *SuomisWald* 29.24.46 44.
    - *Burgdorff* 29 11.46 48.
    - *Biereneck* 29 17.46 52.
    - *Landshuot* 29 6.46 52.
    - *Arberg* 28 47.46 44.
    - *Nidow* 28 45.46 51.
    - *Erlach* 28 35.46 44.
    - *Bippium* 29 10.47 1.
    - *Wangen* 29 14.47 0.
    - *Arwangen* 29 22.46 58.
    - *Arburg* 29 32.47 4.
    - *Biberstein* 29 44.47 11.
    - *Schenckenberg* 29 47. 47 16.
    - *LentZburg* 29 50.47 7.
    - *Item* III *libera opida in pago Verbigeno Bernensium imperium agnoscunt: Zoffingen* 29 33.47 1. *Araw* 29 4 1.47 9. *Bruck* 29 55.57 14.
    - *Item Cœnobiorum Præfecturæ novem, quarũ sex civilem quoque Iurisdictionẽ habet.*
  - Gallicas IIX *quæ sunt.*
    - *Aventicum Wisllispurg* 28 33.46 34.
    - *Minnidunum, Moulden* 28 21.46 19.
    - *Yuerdon* 28.10.46 30.
    - *Lausanna* 28 14.46 5.
    - *Morges* 28 4.46 2.
    - *Novidunum Nyon* 27 47.45 56.
    - *Oron* 28 28.46 12.
    - *Zilia cum Vibisco seu Vivey* 28 31.45 59.
    - *Item tres Cœnobiorum Præfecturas.*

Harum *quædam in universali Helvetiæ quædam in Zurichgow tabula quærendæ sunt.*

- Friburgi *Præfecturæ quæ etiam Bernatibus sunt communes.*
  - *Morten* 28 39.46 37.
  - *SchwartZenburg* 28 56. 46 24.
  - *Granson* 28 11 46 33.
  - *Chalans sive Scherlin.*

His Bernates, & Friburgenses alternatim per quinquennium Præfectos constituunt, sic ut Præfecto ex una urbe constituto, provocationes ad alteram fiant, & ab eadem rationes Præfecti examinentur.

Comites in hac parte:

Nuenburg 28 23.46 44.
Nudow 28 45.45 51.
Arberg 28 47.46 44.

Balm Baronatus 28 46.46 38.

Ex Iosia Simlero.

Meridiani distant juxta rationem 46 20. Paralleli ad Circulum maximum.

W I F L I S P V R G E R G O W

SEQVITVR apud authorem *Pagus Aventicus*, vulgo *Wiflispurgergow*. Nomen habet ab Opido *Wiflispurg*, vel *Wifelspurg*, quod olim tempore Iulij Cæsaris Helvetiorum caput erat, & *Aventicum* dicitur Tacito; *Aventiculum* Antonino; *Avanticum* Ptolemæo: *Avenche* Gallice Marliano. Marcellinus scribit suis temporibus desertam fuisse civitatem. Civitas *Elvicorum*, hoc est *Aventico* lib. Provinciar. Marcus Velserus ad Inscriptiones antiquas Vindelicorum hanc edit Inscriptionem: COLONIA PIA FLAVIA CONSTANS EMERITA AVENTICVM HELVETIORVM FOEDERATA. Regio comprehensa est intra Sabaudiæ Limites, etiamsi pareat Bernatibus & Friburgensibus, sicut & terra ex opposito & ultra Lacum Bielensem, sive Neoburgensem sita. Satis ferax est Vini & frumenti. Cæterum in hac Tabula totus fere *Bernatum Pagus* continetur, & *Friburgi*. Prioris urbs primaria *Berna*. Hæc si annos numeres non admodum vetus est, si situm & cultum, si

Regio.
Vnde deducta,
Soli fertilitas.
Vrbes.

Das
WIFLISPVR
GERGOV
Miliare
Helveticum commune
Burgundiæ pars
Septentrio
Lacus Neocomensis
der Nüwenburger see
Bieler see
Murten see
Thuner see
Lemannus Lacus
der Losanner oder Genffer see
Pais de Gauot
Meridies

mores & civilitatem, si Leges & Instituta, si potentiam ac virtutem respicias, nulli urbium cedit. De cujus constructione sic legimus. *Berchtoldus* Zeringiæ Dux IV hujus nominis, construxit suo tempore duo Friburga, id est libera castella, unum scilicet in Brisgoia, & alterum in Nuchtlandia. Et quo sui subditi, firmiorem & tutiorem in Nuchtlandia haberent mansionem, deliberavit aliam exstruere Civitatem juxta arcem suam, quæ *Nideck* apellabatur, in peninsula quæ *Saccus* vocabatur, quam tunc Silva quercina occupabat. Quodam autem tempore quum idem Berchtoldus venationi intenderet, dicebat suis: Civitatem quam in hoc opportuno loco cendere deliberavimus, nominari volumus vocabulo bestiæ, quæ nobis primum occurrerit captaque fuerit. Ceperunt autem Vrsum, quem Germani *Beren* vocant. Cumque eo loco, ut diximus, plurimæ crescerent Quercus, quo civitas erat condenda, omnes fere arbores illæ pro domorum structura insumptæ fuere. Vnde & operarij vulgo dicebant quum resecarent arbores: *Holtz lass dich hauwen gern, die stat muss heißen Bern: I. Arbores sinite ut secemini libenter: Quoniam civitas ista vocabitur Bern.* Est autem hujus Civitatis situs veluti in peninsula, quam facit *Arola* fluvius navigabilis. Nam ad Meridiem Vrbis fluit amnis ille in demisso loco ab Occasu in Ortum, ac tunc reflexus petit occasum ad jactum bombardæ, quanta scilicet est longitudo civitatis, sicque Amnis est civitati loco fossæ aqua inundantis, nisi quod ab Occasu ad jactum balistæ fundus civitatis cohæret continenti, qui Isthmus si perfoderetur, haberet Berna formam Insulæ. Est autem a Meridie & a Septemtrione valde profundus prospectus in subjectam decurrentem aquam; ab Ortu lenis est ascensus in summitatem civitatis. Adjacens solum omnium rerum est ferax, præterquam Vini, quod haud procul Bernates ex sua terra petunt optimum. Crescit etiam ab uno latere civitatis Vinum, sed neque celebre, neque multum. Ceterũ Berchtoldus IV hujus urbis conditor obijt, ante quã civitati colophonem imponeret, ejus operis consummationem relinquens filio Berchtoldo V, & ultimo Duci Zeringensi. Hic ex uxore filia Comitis de Kiburg duos Filios genuit, quos Nobiles regiones veneno extingui curaverunt, ob id potissimum quod arbitrabantur Berchtoldum odio & æmulatione ædificium civitatis consummasse, quo eos sub jugo servitutis continere posset. Filijs autem e medio sublatis ipse Berchtoldus valde indoluit, exasperatusque dixisse fertur. Ecce Progeniem meam veneno extinxerunt, & ego eos hac civitate inficiam usque ad exterminium, sicut & effectus inde est sequutus. Dedit enim Dux Bernam cum Pagis & cum minori Burgundia Imperio. Vrbs autem hæc, quia ab *Vrso* nomen accepit, solet Senatus ejus perpetuo aliquot Vrsos nutrire, deputato illis certo quodam loco, qui *Beren Crub.* I. *Vrsorum Fovea*, dicitur. Habent ibi feræ foveam quadratam lapidibus planis constratam, in qua Masculus & Fœmella servantur. Præfecturas quas Berna sub se habet tam Germanicas, quam Gallicas Mercator enumerat, inter quas *Lausanna* Civitas Episcopalis. Ad hanc enim circa annum Christi IↃXC Episcopatus ex Aventico Pago fuit translatus. Situm habet mirabilem; occupat enim duos oppositos colles & intermediam vallem, Cathedralis ecclesia & Canonicorum ædes tenent collem Septemtrionalem, & ex opposito colle Meridiano patet descensus magnus ad lacum usque. Forensis vero locus est in convalle. A morte Caroli Ducis Burgundiæ, redemta a Principibus Sabaudiæ Lausanna, Cives Lausannenses interim singulari familiaritate, fuerunt juncti Bernatibus, usque ad annum CIↃ IↃ XXXVI, quo Lausanna cum omni circumjacente regione ad Dominium Bernatium pervenit. At cives fruuntur interim omnibus suis privilegijs & juribus. Ad alteram hujus Tabulæ partem transeo, in qua *Friburgi* Præfecturæ etiam Bernatibus communes a Mercatore recensentur. *Friburgum* Opidum apud Nicitones situm in Vchtlandia ad Sanam Fluvium, a Berchtholdo IV Zeringensium Duce paucis ante Bernam annis conditum. Regnante siquidem Lothario anno Domini CIↃ CXXVII *Gulielmus* Vchtlandiæ Comes mortuus est, ut Nauclerus scribit, quo tempore ab Imperatore Lothario Vcthlandia Cõrado Zeringensi Principi committitur. Quo mortuo anno CIↃCLII, successit ei filius ejus Dux *Berchtoldus* Zeringensis ejus nominis IV. Is utriusque *Friburgi*, *Brisgoiæ* & *Vchtlandiæ* fundamenta posuit, ut supra quoque diximus, anno post Christum natum CIↃ CLII non sine privilegiorum amplissimorum donatione. Quemadmodum & subsequentes ex ordine Imperatores, utrumqne Opidum, non minore favore prosequuti sunt, quam si Imperij membra essent. Anno deinde domini CIↃ CCXVIII *Berchtoldo* V Zeringensium Duce, e vivis sublato, Friburgum Vchtlandiæ, privilegijs omnibus illæsis, ad *Comites Kiburgenses* devenit. Anno vero Christi CIↃ CC LX, *Eberhardus Comes Hasburgensis*, istius urbis habenas tenuit. Is anno Salutis CIↃ CC LXX Regi Rudolpho ab Habsburg, peringenti pecunia suum in hanc urbem, jus vendidit. Hinc Æneas Sylvius, Friburgum nobilem Austriæ domum nuncupat. Incolæ tandem earum mutationum pertæsi, non sine maxima pecuniarum vi, libertatem ab Austriæ domo redemerunt. Itaque hoc tempore, Helvetici juris est. Ejuscemodi in Friburgensi muro epitaphium invenitur.

Dum bis sexcentis ter senis iungitur annus.
In Friburg moritur, Berchtoldus Dux Alemannus

Opidum ipsum mirabilem situm obtinet; partim enim monti præcipitibus petris suffulto impositum est, partim jacet in valle acclivis montibus clausa, circumfluitque montem, in imo per desidentem civitatem amnis *Sana* mediocris magnitudinis. Prætorium situm est in præcipiti rupe, ubi olim Arx, fuit, a qua temporum successu crevit civitas ipsa, supra & infra. Oppositi montes sustentant Moenia, tametsi in Orientali monte, nullæ fere domus, prẹter munitiones existant. Quocumque pergis in civitate, est tibi, vel ascendendum vel descendendum. Ager ejus profert omnia necessaria præter vinum, quo non nisi importato utitur. Et hæc de hujus Tractus Civitatibus: nunc nonnulla de administratione Reipublicę harum Vrbium addamus. Genus Reipublicæ est in his, quale in ijs urbibus Helvetiæ, quę non sunt distributæ in certas Tribus ex quibus Magistratus pari numero deligantur. In his autem Vrbibus summum Magistratum & Caput publici Consilij vocant, *ein Schuldthessen*. Vox hæc Germanica in Lõgobardorum legibus usurpatur, & *Schuldahis* scribitur: videtur autem etymon vocis esse a debito, id enim *Schuld*, & jubendo, quod videlicet *Schuldahis* debitoribus imperet, ut creditoribus suis satisfaciant. Iste in hisce urbibus summam auctoritatem & potentiam obtinet. Consilia hic publica etiam duo sunt, Majus & Minus: Majus consilium Bernæ sicut & Tiguri nomen habet ducentorum, quamvis plures sint ducentis. Minus vero consilium Bernæ est hominum XXVI. Senatus eligendi ratio hæc Bernæ servatur. Quatuor urbis Signiferi ex omni civium numero viros XVI expertæ fidei & virtutis sibi adjungunt: atque hi XX viri una cum Consule Majorem Senatum deligunt: ac postea etiam Minorem. Consules quorum præcipua dignitas, ab utroque Consilio communibus suffragijs eliguntur. Friburgi itidem Majus Consilium CC hominum, minus XXIIII. Administrantur autem a Minore Senatu Res urbanæ ac provocationes subditorum audiuntur, præterquam ex Præfecturis Sabaudicis postremo bello captis. Quæ autem ad totam Rempub. pertinent, maximique sunt momenti, ad ducentos seu Majus Consilium referuntur. Consul qui utrique Consilio præsidet, ab universo populo deligitur.

Ratio gubernandi.

CHOROGRAPHIA SEV DESCRIPTIO LACVS LEMANNI ET LOCORVM CIRCVMIACENTIVM.

Auctore Iacobo Goulartio.

Lacus Lemannus. Nomina Regionum circa Lacũ

IN hac Tabula prima fronte *Lacus Lemanus* in confinijs Ducatus Sabaudiæ, Comitatus Burgundiæ, Dominatus Helvetiæ & Episcopatus Valesiæ conspicitur. Circa Lacum vero nomina Regionum, Præfecturarum, Baronatuum, Ditionum, Itinerum, Fluviorum, Montium, Vrbium, Pagorum, Castellorum & Castrorum leguntur. Sabaudiam incolunt Populi Cisalpini linguæ Gallicæ non imperiti, qui olim *Allobroges*, teste Iulio Cæsare Commentariorum initio, ab *Allobroge* Galliarum Rege qui florebat anno Mundi circiter 2433; ac postea Bagaudæ, teste præstantissimo Antistite Fauchetio, & tandem Sabaudi nuncupati sunt, Gallice *Savoysiens*, Sabaudice *Savoyards*. Illam Regionem ab anno domini cIↃcxxvI Comites, & ab anno Domini cIↃ cccc xx Duces hactenus rexerunt. Eadem Regio fertur a Legione Latronum primum diuque culta. Verum hodie tuta sunt ibi & secura tempore pacis itinera.

Cœli Temperies.

De Cœli temperie conqueruntur incolæ dicentes ut plurimum, o quam frigus viget? vel, quam æstus ingens est? Et tamen fere numquam congelatur Lacus nec Rhodanus. Æstus vero non solet ibi esse tam ingens quam in Delphinatu, nec frigus tam vehemens, quam in Inferiori Germania, ubi flumina congelari solent. Aer quibusdam in locis adeo est subtilis, ut famem acuat, contra in quibusdam alijs famem & sitim sedat.

Soli fertilitas. Animaliũ varietas.

Solum est aratione facile & fertile. Abundat enim Vvis, Tritico, Pisis, Rapis, Caulibus, Faseolis, Melonibus, Porris, Cepis, Fabis & Lentibus; necnon Hordeo, Fœno & Avena, atque alijs Frugibus Fructus, vulgares hi sunt; Nuces, Poma, varia, Cerasa dulcia & acida, Mora nigra & alba, Castaneæ & Amigdalæ; rariores sunt Ficus. Iucunda quoque adest varietas tum cœlestium tum aquatilium, tum terrestrium Animalium. Vuandalæ Helvetici Lausannam & vicina loca colentes subditi sunt Illustriss. Dominorum Bernensium ditioni, quorum nomine Præfecti per quinquennium magna cum authoritate clavum & clavem Rerum publicarum tenent. In Præfectura Lausannensi singulis annis xlv Verbi Dei Ministri non imperiti semel atque iterum congregantur.

Vrbes

Secundum vetusta Chronica, anno Mundi 2790 *Lausannæ* fundamenta jecit Arpentinus Herculis Centenarius, a quo derivatum est antiquum ejus nomen *Carpentras*, quod mutatum est cum transferretur in Montem civitas circa tempora Martini Episcopi Lausannensis Anno Domini IↃxIII. Vrbs *Neviduni*, olim *Benevis* vulgo dicta, ante adventum Iulij Cæsaris desolata & diruta, Imperatoris Flavij Vespasiani tempore restaurata fuit a quodam ejus Centenario nomine Nyon. *Cossonex* Anno Domini cccc xlII structum est. *Albona* vero anno D. cccc lvI & sequentibus condita. *GENEVA*, civitas equestris, libera & Imperialis, in qua cuditur Moneta alba & nigra satis nota & probata, primum vocata est *Genevra*, ut nonnulli existimant, quoniam Iuniperi loco in colle sita est, quem situm ei dedit *Lemannus* (pater Alemannorum seu Germanorum) Priami nepos, Paridis filius, anno mundi 2994. Postea vocata est Aurelia ab Aureliano Imperatore, quoniam Restaurator fuit ejusdem civitatis, quæ Heliogabali temporibus funditus combusta fuerat. A Iulio Cæsare seu a Latinis vocata est *Geneva*, a Poëtis, metri causa *Gebenna*, nec non a Notarijs. A Germanis *Genf.* A Gallis *Geneve*, cujus anagramma peraptum est *VENGEE.* Etenim multoties ab hostium injurijs & proditorum astutijs cœlitus vindicata est, ac præsertim xII seu xxII Decembris cIↃ IↃcII. *Castellum Morgiarum* anno Domini cIↃ cxxxv Imp. Clotario constructum est. *Aquianum*, vulgo *Evian*, a Petro Sabaudiæ Comitis Amedæi fratre & Vicario conditum est anno cIↃ ccxxxvII.

Portus. Flumina.

Lacus ille Genevensis ex parte Helvetiæ in longitudinem xvI, ex parte vero Sabaudiæ xII, & in latitudinem Iv milliarium sese extendit. Portus habet frequẽtes ad minimum xvI. Ex Portu Morgiensi & Rotulensi, vulgo *Rolle*, Vinum optimum: ex Portu vero Promontorij, vulgo *Pormentou*, & Neronis, vulgo *Nerny*, magna copia ligni & carbonis Genevam advehitur. *Rhodanus* Lemannum interfluens ab origine sua usque ad introitum Lacus non est patiens navium, neque a Ponte Helvetico suburbij Genevensis usque ad proximum opidum nomine Sessel, quod vII milliaribus ab urbe distat. Idem fluvius certo loco v milliaribus ab urbe distante in Barathrum subterraneum labitur. Conterranei Fluvij in Lacum Lemanum fluentes sunt etiam Navium impatientes, varijs de causis. Rivus Lausannam interfluens olim *Carma* dictus est, & inversis syllabis, *Macar* quod apud Homerum felicem significat.

Montes

Iurassus Mons tantæ est longitudinis, ut ejus incolæ a Germanis olim *Longimani* dicti sint. Nam ex ejus extremis cacuminibus conspiciuntur Templa Genevæ & Basileæ, quatuor aut quinque dierum itinere ab invicem distantia. In eo spectatur cum admiratione *Petra pertusa*, quam Sebastianus Munsterus in sua Cosmographia describit: Item *Castellum Puellæ* seu *Virginis* a Iulio Cæsare conditum: Item *S. Claudij Opidum*, quod a Claudis e longinquo: nomine Religionis invisitur: Item Fons niveus æstivo tempore: Item Puteus naturalis instar theatri latus, instar Templi mediocris altus, & instar antri obscurus, perpetuo nive & glacie ac forte Cristallo plenus. Non procul a Lacu Lemano ex parte Sabaudiæ conspiciuntur Montes media æstate nive cooperti. Est quidã Mons uno milliari ab urbe Geneva distans, quem nonnulli non sine horrore conscendunt per gradus arte plus quam humana e rupe scissos, strictos, & fere innumeros. Sunt qui supremo gradui pedem adponentes, identidem a conspectu horrendi præcipitij regressi

CHOROGRAPHICA TABULA LACUS LEMANNI
LOCORUMQVE CIRCUMIACENTIUM AUTORE IAC. G. Genevensi.
LA CUS LE MANNUS nunc
Lac de Geneve, Helvetiis Genffer Zee
ALLOBROGES
LE GENEVOIS
HELVETII
LA TERRE DU MORTIER
FRANCIÆ PARS
Le mont Iura
BURGUNDIÆ COMITA. PARS
BAILLIAGE DE MORGES
BAILLIAGE DE THONON
GAVOT

ſunt. Eſt alius Mons non procul ab Aquilæ Opido verſus Valeſiam, de cujus ſtupendo caſu & effectu legatur Hiſtoria in Hiſtorijs memorabilibus noſtri temporis, capite Terræmotuum, nuper Gallice in lucem editis Lutetię Pariſiorum Mons S. Sergij fertiliſſimus eſt inter cæteros Chablaſij, inter quos alter etiam fertilis eſt. Cæteri nihil niſi ligna ſeu arbuſcula ferunt cum paſcuis Vaccarum, quæ in planitie montium æſtivo tempore ſaginantur, & lac übere reddunt. Cæterum quis enumeret caſus & res memorabiles in ijs tempore belli geſtas? Quantum & quam formidabile præcipitium Montis Muſtruacenſis, in quod ſingulis annis multi Equi onuſti ac nonnulli Mercatores præcipites ruunt? De rupibus inſtar dentium aut enſium acutis acutiori ſtilo eſt ſcribendum, aut ſilendum. De radicibus Aquianenſium montium notum eſt eas ignotas eſſe, propter altitudinem Lacus, e cujus imo originem trahunt. Sylvarum maxima pars pauperibus & divitibus Caſtaneas ſuppeditat, Porcis & Suibus glandes, igni ligna vili precio, agricolis curricula & aratoribus aratra.

Opera publica. Sylvæ.

In his locis nullæ aut paucæ ſunt ædiculæ ſanctorum reliquijs venerabiles propter exulatam Religionem Pontificiam. Superſunt quidem Templa ſumptu & artificio magnifica, imprimis Lauſannenſe Marmore nigreſcens interius, necnon Genevenſe perantiquum albo ferro refulgens, ſemel atque iterum fulmine ictum, ita ut crux plumbea combuſta ſit & turris alta demiſſa, quod ante Caroli Magni adventum exſtabat. Adde Templum Viviacenſe inter Vineas extra urbis mœnia locatum, & Morgienſe nuper adornatum. Non deeſt Genevæ Orphanotrophium nec Noſocomium : ſed utrumque includitur Xenodochio, in quo habitat Catechiſta & Pædagogus in conſolatione ægrorum & precibus vigilans, quod etiam proprium Medicum & Pharmacopolam habet. Curia Municipalis Genevenſis in qua quotidie viginti quinque prudentes & pij Senatores Reipublicæ cauſa conveniunt, in qua etiam membranæ ſcriptæ cum codicibus aſſervantur, noctu a civibus ipſis cuſtoditur, Ex una parte Portæ collocata eſt Sedes Iudicij, vulgo *Tribunal*, magnifica. Ex altera parte Portæ proſtat Monumentum notatu digniſſimum de tempore, occaſione & medijs renovati ſtatus. Armamentarium egregie inſtructum prope Curiam oſtenditur. In eadem Civitate multa ſunt propugnacula eminentia & bombardis munita. Arces multæ ſunt & fuerunt in Regione, quarum una S. Catharina dicta, in qua repoſita erant inſtrumenta bellica ad obſidionem Genevæ parata & illuc adducta an. CIↃIↃXC Capta eſt a Rege Henrico quarto ejuſque juſſu diruta, anno D. CIↃ IↃCI. Altera quæ opportune in oppoſitum ab ipſis Genevenſibus erecta erat, pacis & parſimonię cauſa in Chaos redacta eſt. Tertia vulgo *Ripaille* dicta auxilio Gallicarum cohortium in poteſtatem Genevenſium venit anno CIↃ IↃ lxxxix & deſolata eſt, ut & quarta, quæ erat Verſovij quum ab ijſdem Genevenſibus capta eſt. Nonnullæ ibi ſunt Turres affabre & ingenioſe erectæ, inter quas una dicitur *Turris Magiſtra*, quæ Genevam ex parte Lacus & Sabaudiæ defendit: alia dicitur *Turris Inſulæ* vel *Cæſaris*, quæ in altra Inſula ſita eſt ad defenſionem Pontis olim ad Helvetios pertinentis, & ut fertur ab eodem Imperatore conſtructa eſt. Ratio munitionis optima eſt Genevæ, ut ſemel compertum eſt. Nam extrema fame premi ab hoſtibus non potuerunt: quoniam Lacus alluens & Rhodanus interluens optimos eis & plurimos piſces ſuppeditarunt, & quotidie ſuppeditant. Nec ipſis munitio nitrati pulveris deeſſe potet, quandoquidem ibi quotidie confici poteſt. Statuta & Leges Reipublicæ Collegijque Genevenſis leguntur in libro impreſſo. Magnus eſt in his locis Nobilium Familiarum numerus.

Curia. Senatores Prophana.

Leges & instituta Nobiliores Familiæ.

Vulgi mores. Mercimonia,

Quod vulgus attinet, a barbarie videtur alienum: etenim magno amore & honore advenas colit & excipit: peregre Trutas ponderoſas, Capones pingues, Caſeos bonos, aurea Fila, & Setam inter cæteras Merces mittit.

A R G O VV.

In hac Tabula Lucerna, Vren, Suuytz, Vnderuuald, Glarona Pagi, pro maxima sui parte continentur.

Lucerna *habet Præfecturas.*

- Duas, *in quibus Præfecti ibidem loci habitant.*
  - *Wikensem, Wicken opinor, 29 34.46 36.*
  - *Sempach 29 46.46 46. Sed Præfectus hujus nullum jus in opidum habet, tantum Lacui & piscationi præest.*
- Reliquas *administrant Senatores, in Vrbe manentes, quæ sunt.*
  - *Willisow 29 35.46 48.*
  - *Entlibuchia Vallis 29 40.46 29.*
  - *Rotenburg forte Rott 29 59.46 44. aut locus aliquis illi proximus.*
  - *Habspurg 29 53.47 12.*
  - *Berona cum vicino agro Chelampt, id est Michaelis Præfectura dicto.*
  - *Merischwanden 30 1.46 56.*
  - *Waggis 30 11.46 33.*
  - *Ebicona.*
  - *Horba.*
  - *Krientz 29 53.46 34.*
  - *Item duæ urbes Surseium 29 43. 46 49. & Sempachium 29 43.46 46. in clientela sunt Lucernatum, habent tamen proprium Consilium, quod causas, tam civiles quam criminales judicat, sed Princeps Consilij Sursei, Schulthes dictus, jusjurandum dat Lucernatibus. Sempachij vero a Senatu Lucernate deligitur, attamen ex civium Sempachianorum numero.*

Vriorum *pagus in x Partes, sive Communitates dividitur, quas ipsi vocant Gnossaminen, quasi dicas participationes, quod soli ex his electi Senatores omnium munerum participes sint, & ad annuos conventus vocentur.*

Suitiorum *regio divisa est in partes VI quas Quartas vocant, veteris divisionis nomen in recentiori & senaria retinentes.*

Vnderuualdia *Pagus in duos Conventus distributus est, per Sylvam* Kernwald, *superiorem videlicet & inferiorem, tota regione Vnderwaldiæ nomine nihilominus comprehensa.*

Glarona *in XV partes distributa est, quas vocant Tagwan. Imperat Werdenbergen Comitatui 31 22. 46 38. quem Comitatum emerunt anno CIↃ IↃ XVII. Cum Suitijs alternatim Præfectos mittunt Vzenacum, Visnach 30 41.46 41. & in Castra Retica Wesom 30 43.46 39.*

Hamburg Comitatus prope Suitios, in regione quæ Marka dicitur.
Humberg Baronatus 29 17.46 30.
Ringenberg, Rinckenberg existimo 30 50.46 12.

Ex Iosia Simlero.

Meridiani distant juxta rationem 46. 20. Paralleli ad Circulum maximum.

A R G O VV

ARGOVIA, vulgo *Argow*, pars fuit *Regni Transjurensis*, quod quidquid a Iura monte, ad Alpes usque excurrebat (quod quondam Helvetij, Rauraci, & Allobrogum pars, hodie vero Sabaudiæ Ducatus, ac Vchtlandia, Brisgovia, Suntgovia, Cremerlandia & Tigurinensis Præfectura sive Helvetiorum hodiernorum Pagi tenent) comprehendebat. Hac autem Tabula *Lucerna, Vren, Swytz, Vnderwald, Glarona* Pagi pro maxima sui parte continentur. *Lucerna* Helvetiorum urbs, quam Meyerus *Lacocernam* nominat, sita est ad fluvium Rusam qua is effluit ex Lacu amplo, & per quem ad tres pagos navigatur, ad pedem altissimi montis, quem *Fractum & Pilati Montem* vulgo nuncupant. Scribit Munsterus *Lucernam* Monasterium juxta Lacum, quem hodie Lucernensem vocant, fuisse olim constructum a Presbytero quodam *Wigardo* nomine, qui Frater fuit Ruperti Ducis Alemanniæ & Sueviæ, tempore Ludovici Regis, anno circiter IↃCCCXVI, aut tempore Ludovici II anno IↃCCCXL. Civitatem vero post Monasterium & partim ratione Monasterij esse conditam. Id quod in multis Opidis quoque videre licet, quæ juxta Monasteria successu temporum succreverunt. Locus urbi commodus est, quod hac iter fit in Italiam per Alpes Lepontias, quem *Montem S. Gothardi* hodie nominant; hinc merces ad Alpes subvehuntur, indeque in Italiam clitellarijs Iumentis, & vicissim Italiæ merces per Lacum & Rusam fluvium in Rhenum ac porro in Oceanum descendunt. Habent autem Lucernates, majorem fere commoditatem ex Lacu, quam ex adjacente solo, tametsi eximia quoque habeant prata, & pabula pecoribus nutriendis idonea. Vrbs est satis amœna & elegans, dignitate ac opibus par multis. Commune emporium Suitensium, Vranorum & Transilvanorum. Origo ejus incerta est: utrimque ad flumen extitisse castella singula traditur (hodie sunt Civium ædes) quæ ab Alemannis extructa creduntur. Vrbs nomen accepisse videtur a Lucerna quæ forte illic in usum navigantium noctu ponebatur, atque huic rei credibile est, inservijsse turrim illam vetustam, quæ ad superiorem pontem hodie ab aquis nomen habet, qualis & Tiguri cernitur a fluctibus *Wellenberga* dicta: *Pharos* antiqui turres hujus generis appellarunt. Tradunt Annales domestici Lucernates Carolo Magno adversus Saracenos militasse, & ab eo cum privilegia quædam consequutos, tum Cornuum usum, quibus adhuc classicum tempore belli, canunt. Penes Canonicorum Collegium maxima hic quondam potestas fuit. Quod in potestatem deinde Abbatis Murbacensis ex donatione Pipini Regis pervenit. Tum *Albertus Austrius* Imperator, Lucernam a Murbacensi

Regio. Situs.

Lucerna. Urbes.

Imperium. Majorum

Abbate

Lucerner see
Der vier Waldstetten see
Zuger see
Ober see
Der Walen see
Die Marck
Thuner see
Brientzer see
Vnder walden
Ober walden
GOW
Vren
Ober Wallis
Vallesiae Helveticum commune

ARGOVV

Abbate emit. Sed non ita multo post, Lucernates sub Austriorum imperio, gravibus oneribus pressi, pacis & liber-
tatis amore anno cIↃ CCCXXXII fœderi nomen subscripsere. Præfecturæ Lucernatum a Mercatore recensentur. Se-
quuntur *Pagi Vriorum*, *Vraniorum*, sive *Vraniæ*. Hujus incolas tempore Iulij Cæsaris, appellarunt Romani *Tauriscos*,

Vriorum Pagus.

& nomen *Vri* quo hodie nuncupantur, putatur originem duxisse ab *Vranis*, quos Veteres *Tauriscos* (Ortelius *Taurinos*
ab Antonino vocari putat) nominaverunt, sicut & in hunc usq; diem *Siebentalenses* Tauros vocant *Vros* more Veterum
Germanorum. Deinde & Regio ista habet nigrum Tauri caput, in campo croceo, quo pro insignibus utitur *Suitiorum*
sive *Suitia*; *Suitia* sive *Suicia*, Opidum universæ Helvetiæ nomen communicat; nam ab ijs primum ædificatum est, qui

Suitiorum pagus. *Suicia Opidum.*

novis quærendis sedibus ex Sueciæ regno huc profugerant. Ex tribus pagis est unus, qui contra nobilium insolen-
tiam fœdere conjuncti fuerunt; robustos, belloque potentes homines edit, qui frequenter hostibus incusserunt ter-
rorem. Ex ijs rebus, quæ terra compascua ex se fundit, fere omnes vitam sustentant. Ab hoc Opido sive pago, exteri
Helvetios *Suitzeros* vocant, vel quod primo pro libertate in ipsorum agro pugnatum sit: vel quia diutissime cum Ere-
mitanis contenderunt, & primi omnium ex pagis tribus Austriorum irruptioni expositi fuerunt, & inter tres pagos
maxima eorum fuit potentia, nomine eorum, ut celebriori, reliqui etiam pagi sunt comprehensi, & ab his deinde no-
men ad omnes confœderatos dimanavit: vel denique quod initium confœderationis fecerint Vri, Silvani, Suiten-
ses, in horum Opido; Et *inferioris Sylvaniæ* quę vulgo dicitur *Vnderwaldia*: Hic liberæ conditionis pagus, mutuo soci-

Vnderwaldia pagus.

etatis fœdere Suitiæ & Vraniæ junctus, anno Domini cIↃ CCCXV. Naturali Alpium vallo circumseptus, pascua habet
amœna pecoribus alendis perquam idonea, unde magnas opes Sylvaniæ incolæ percipiunt. Cæterum Vri, Suitenses,
Silvani seu Vndervvaldenses, etsi monasticarum familiarum abbatibus certis pactionibus subditi erant, tamen sua qua-
dam libertate gaudentes Præfectos accipiebant ab Imperio, quos *Voitos* appellant, fortasse Græco nomine, quasi *βοη-
θὰς*, prorsus ut olim præfecturæ Romanorum. Horum idem munus erat, quod in his terris *Burgraviorum*. Penes illos
enim summa judiciorum publicorum, & vitæ necisque potestas erat. Formam gubernationis reliquam mansisse ex
antiqua Romanorum Monarchia conjicio, in qua præfecturæ suis non vivebant legibus, neque ex suorum numero
creabant Magistratus, sed hos a Senatu aut Monarchis accipiebant. Superest *Glarona* vel *Clarona*, vulgo *Glaris*, Helve-

Glarona Situs.

tici fœderis Vallis ac Regio; juxta Limagum fluvium non admodum ampla, longitudine III milliariorum Germa-
nicorum, nomen habens a pręcipuo totius regionis vico, cincta tribus partibus altissimis Alpibus, a Meridie & Orien-
te Rætos, ab Occasu Vrios & Suitios attingit, a Septemtrione castra Rętica dictam regionē, qua Limagus vallē egre-
ditur. Hujus regionis jurisdictio, una cum quibusdam, proventibus, fuit tempore S. Fridolini per Comitem quendam

Imperium Majorum.

donata Monasterio Seckingensi, tempore scilicet Clodovei primi Francorum Christiani Regis, nempe anno Domi-
ni IↃ qui primus Francorum Rex fuit, qui in Rætia, Alemannia, & Helvetia imperavit. Consecuta est hæc terra po-
steris temporibus suam libertatem, & propriam jurisdictionem, adjunxitque se fœderi Helvetico, anno Domini cIↃ
CCLII Vivunt Incolæ Lacte, Caseo, Butyro, & Carnibus. Ibi inter angustias montium, nulli aut pauci feruntur Agri,
raræ plantantur Vites. Hortos pomiferos habent, & prata lætissima. Vinum & Frumentum aliunde invehuntur. Pis-
ces Lacus ministrant. Aves carnesque ferinas montes silvosi suppeditant. Patriam hanc Henricus Glareanus, & Æ-
gidius Tschudus, doctissimi viri, ortu nobilitarunt. His accensentur *Hamburg Comitatus*, *Humburg Baronatus & Ringen-
berg*, quæ habet Mercator, apud quem hæc, & similia vide. Sed hæc hactenus, nunc generalia quædam de hac Helve-

Lacus,

tiæ parte subjungamus, inter quæ Lacus primum sese offerunt, inter quos miraculi caussa memorandus *Lacus Pilati*
cognomine, qui in monte, quem *Fractum* vocant, haud procul Lucerna pene in summo montis jugo, paludinoso so-
litarioque situs, silvis undique circundatur, ne scilicet a quoquam irritetur. Ferunt enim, quæ in eum de industria
injiciuntur maximas ciere tempestates, omniaque undis opplere, quæ sæpe tentarunt & experti: quæ vero casu in-
cidunt nihil adferre periculi, quasi Lacus humano sensu intelligeret, culpa carere quod fit casu. Capit res fidem;
quod pacatum irritare ausos, mox capitali fuisse adfectos supplicio ob inlatam adcolis calamitatem commemorent
Lucernates. Locus est visu horrendus, aqua suo alveo inclusa, nec exitum habet, nec Flumen in se recipit aliquod,
nec nivibus nec pluvijs augetur. Vento etiam minime agitatur, quin semper sibi similis nigras suas tuetur undas, nec
fas est peregrinis eum adire locum, ne temere quid injiciant, unde vicina periclitetur regio. Inter flumina vero qui-

Flumina.

bus hæc Helvetiæ Portio irrigatur, sunt *Limagus*; hic apud Claronenses oritur, ac in media ipsorum regione Serni-
phium alterum ex altera valle delapsum amnem accipit. Deinde infra *Vrnas* (duorum vicorum nomen est) supra *La-
tericium Pontem* (ita vocant) ex Lacu Vesenio accepta aqua, *Marcham* (qui fuit olim Helvetiorum in Rætos, finis &
Helvetij ita *Terminum* vocant) ac Castra Rætorum & huic loco etiamnum nomen manet *Gastra*) disterminat. Hinc
Lacum Tigurinum ingressus, ad Ostia ejus Tigurum amplissimam Helvetiorum urbem dividit: mox *Aquas*, me-
morabilem in Helvetijs locum propter calidas illic aquas, Græci *Thermas* vocant, delabitur. Deinde haud ita longe
Vrsæ ac Arolæ miscetur. *Vrsa* sane, quem fluvium transpositis duabus prioribus literis vulgo *Rusam* vocant, in sum-
mis Alpibus quibus hodie *S. Gothardi* nomen est oritur, ac recta ad Septemtrionem labitur, quum contra *Ticinus* ex
eodem jugo per Lepontios in Meridiem, Vrsulam sive Vrsellam primum Vallem Ræticam, deinde Vriam Tauris-
corum, gentis Gallicæ reliquias, venit, ubi lacui miscetur, qui Vros, Suizos, Silvanos ac Lucerinos, quatuor Silvæ ci-
vitates (nam ita appellant hodie) alluit. Porro deinde Tuginis amnibus susceptis Bremgartem ac Melligem (Opida
sunt ditionis Helveticæ) lapsus infra Brugas Arolæ commiscetur. Ad Confluentem autem tria Heluetiorum flumina
Limagus, *Vrsa* & *Arola* in Rhenum exonerantur. Sunt & alia, quæ evitandæ prolixitatis gratia, prætereo. Summa

Ratio gubernandi.

potestas in his pagis est penes Consilium totius plebis: conveniunt autem omnes totius regionis cives qui annum
ætatis XIIII, aut XVI excesserint. Habentur vero publici conventus vel in præcipuo vico totius regionis, vel in ali-
quo loco qui in medio regionis situs videtur. Ex partibus (eas ponit Mercator) æquali numero e singulis, Senatores
qui toti regioni consulant deliguntur, atque in plerisque Pagis Helveticis lx viri consilio intersunt, præter eos qui pu-
blicis honoribus functi, Senatores deinceps perpetuo manent. Porro nemo in Senatum deligitur, nemo etiam con-
silio plebis interesse potest, nisi qui fuerit civis ejus regionis, *ein Landtman*, atque facilius est in urbibus jus civitatis
assequi, quam in his pagis, non inhumanitate aliqua ipsorum, multos enim inquilinos habent, quos summa benevo-
lentia & humanitate complectuntur, sed quod certo consilio & more majorum, veteribus colonis regionis novos
admisceri nolint, ut facilius in eodem statu Respublica maneat & mutationes caveantur. Sed de Helvetia, ejusque
partibus quæ dicta sunt hactenus sufficiant, ad Inferiorem Germaniam transeamus.

BELGII IN
FERIORIS
Geographicæ
tabulę.
Per Gerardum Mercato-
rem Illustriß. Ducis Iuliç
Cliuię &c. Cosmographum.
Cum Privilegio.

BELGIVM; SIVE GERMANIA INFERIOR.

Regio. nomina, & Vnde dicta

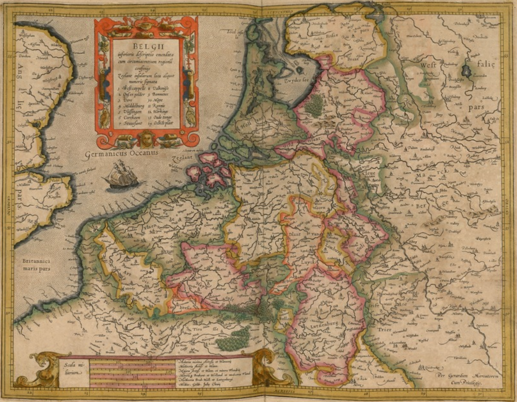
REGNVM *Galliæ*, qua potui fide hactenus perlustravi: *Germania Inferior* nunc adeunda est; quam ut patriam mihi longe charissimam, adibo perquam libens. Ut autem ab ipso nomine ordiar: Partem Europæ, quæ hoc tempore *Germania Inferior*, *Belgium* dictam Cæsari nonnulli volunt, in quo scribit se tres legiones collocasse, Hircius quatuor. Marlianus tamen & Glareanus pro urbe, non pro regione accipiunt. Unam urbem capacem esse quatuor Legionum, fortasse vix credet Vegetius. Ipse etiam Cæsar sub Belgio plures civitates comprehendi, lib: v. docet; ubi dicit Britanniæ maritimam partem ab ijs incoli, qui prædæ ac belli inferendi caussa ex Belgio transierant, qui omnes fere ijs nominibus Civitatum appellantur, quibus orti civitatibus eo pervenerunt. Non tamen sub Belgio totam Belgicam intelligit. A Belgio enim, (eodem libro) Nervios, Morinos, & Essuos, Belgicæ populos, distinguit. Partem Belgicæ itaque secundum Ortelium videtur vocare Belgium, eam fortean, quæ versus Septemtriones est, quæ Hollandiam, Zelandiam, Flandriam, Geldriam & Cliviam complectitur. Alij Belgicam quam tertiam Galliæ partem constituit Cæsar, nuncupant. Quam vocem nonnulli ab Urbe hujus Regionis celeberrima, nonnulli a Belgio quodam Belgarum Duce, alij aliunde derivant. Hadrianus Iunius Belgarum appellationem ad nationis ferociam referendum autumat, ut sint *Belgæ* quasi *Velgæ*, hoc est atroces & violenti: nisi mavis, inquit, *Belgas* mutatione secundæ vocalis in primam, dici velut *Balgas*, a dimicandi pugnandi ardore ac studio: est enim *Balgen*, conserere manus, ac confligere. Regio tamen quæ nobis præ manibus, est tantum dimidia circiter ipsius Belgicæ pars. *Germania Inferior* nuncupatur hodie. *Germania* quidem quod lingua, moribus, legibus, & vitæ institutis parum ab Alemannis & reliquis Germanis discrepet. *Inferior* vero, quod Mari proprior sit reliqua Germania, & Superioris Germaniæ respectu Campos Agrosque situ humiliores habeat. Vulgo *Nederland,* Gallis *le Pais bas.* Appellatur quoque per universam fere Europam *Flandria* συνεκδοχικῶς, vel propter illius Regionis potentiam & splendorem præ reliquis partibus: vel proter prima & celeberrima illic commercia, & nundinas Brugenses vetutissimas, notissimaque Emporia, vel denique quod Galliæ, Angliæ, Hispaniæ & Italiæ finibus proprior, nota magis & divulgata sit. Atque hæc de nominibus; sequitur Situs sive Quantitas. *Germaniæ Inferioris, Belgij* vel *Belgicæ* (nam voces has ἀδιαφόρως usurpabo) Termini, ab Aquilone Oceanus: a Meridie Lotharingia, Campania & Picardia; ab Ortu Rhenus & Mosa fluvij: ab Occasu Mare. Vicinos autem habet hos Principes, Comitem Frisiæ Orientalis, Episcopum Monasteriensem, Ducem Cliviæ, Archiepiscopum Coloniensem & Trevirensem, Regem Galliæ. Is igitur est Situs: sequitur iam nunc Qualitas; cuius caussa plurimum Clima est. Subest Germania Inferior medio Septimi, totique Octavo Climati; inter Gradus Longitudinis quidem XXII cum semisse, & XXX; Latitudinis autem inter XLVIII cum semisse, & LIII cum semisse. Maxima Dies Æstatis ad medium Climatis horarum est XVI & ad initium Noni horarum XVI cum tribus quartis. Continet vero omnes Parallelos, qui sunt inter XVI & XXI. Aer in Belgio humidior est, sed tamen qui incolarum sanitati conducat. Æstates jucundæ, peramœnæ, & temperato calore tolerabiles: non fervent æstu, non abundant Muscarum Culicumque examinibus, non tonitru quatiuntur: terræ motus vero rarissimi. Hiemes longæ, ventosæ. Spirante Aquilone vel Euro subitum excitatur & arctum gelu; Austro vero & Zephyro tepescit aer, frigusque in pluvias convertitur. Ager multis locis sabulosus; qualis est, magna pars Flandriæ Teutonicæ, & Brabantiæ fere omnis, Frumenti tamen aliarumque frugum mediocriter fertilis, ac nonnullis locis fertilissima, ut Zelandia, Flandria Gallica, Hannonia, Artesia, Geldria. Ac Frumento, Hordeo, Siligine, Lino, Cannabi abundat. Fructus etiam omnis generis profert magna copia, Mala, Pira, Pruna, Cerasa, Mora, Mala Persica & Armeniaca, Nuces, Avellanas, Mespila, ac nonnullis locis Castaneas. Rubia item tinctorum hic abunde colligitur, & per omnes Europæ oras cum magno lucro distrahitur. Fici, Amygdala, & alij Fructus ejusmodi vix hic crescunt: quod calore destituantur: multo minus Olivæ, Mala Aurea, Hesperia, Punica, alijque Nobiles ejus generis Fructus: sed ista ex Hispania & Portugallia huc abunde Mari transvehuntur. Varia hic Vitium genera reperiuntur tam in Urbibus quam in Pagis, ex quibus Vinum non conficiunt, nisi forte Lovanij & in tractu Lutzenburgico: e quibus Vinum seu potius Villum premitur: Reliquis locis uvas habet Mensis secundis quam Vino aptiores. Vina tamen tam cumulate tamque liberali manu e Gallia, Germania, Hispania, Italia alijsque locis accipit, ut nusquam major sit adfluentia. Croci parum admodum Regio producit. Herbarum autem, cum Sativarum, tum Voluntariarum, quæ citra sementem erumpunt, est fertilissima. Sed Herbæ Medicinæ inservientes, earumve Radices tantas non habent & vires & virtutes, quantas Regionum magis temperatarum. Lactucæ vero & Olera, item varij generis Radices meliores & majores habet, quam ipsa fortean Italia, ut scribit Guicciardinus. Fodinæ Metallicæ magni momenti nullæ. Quod ad arbores aliaque id genus, jucundum præbent adspectum densæ, bene ordinatæ & fructibus onustæ Arbores; nec non materiam ædificijs & igni præbentes, omnis generis altissimæ & miræ crassitiei, quæ hic magno numero, reperiuntur. Lauri & Cupressi rariores. Tiliarum vero copia maxima, vulgo *Linden*, forma & folijs ulmis simillimæ sunt, sed proceriores ac citius proveniunt. Nam XVI aut XVIII annorum spatio viri medij crassitudinem adæquant. Harum quoque in ædificando mediocris est usus: fiunt præterea ex ijs carbones, pulveri nitrato saligneis aptiores. Inter corticem & lignum reperitur lanugo quædam instar Cannabis, unde funes & vincula que *Tiliæ* vocantur, confici solent: tenuissimæ earum philyræ coronarum Lemniscis celebres, antiquorumque honore, Plinio teste. Ejus tamen folia quamvis tenera animalia multa respuunt, ut Virgilius hoc Carmine indicat:

Situs. *Aeris temperies.* *Soli fertilitas.*

Nec Tiliæ leves, nec torno rasile Buxum. Et Ovid: *Nec Tiliæ molles, nec Fagus & innuba Quercus.*

Habet & magna copia Taxum, Arborem venenatam. Hæc materiem conficiendis arcubus præstantissimum suppeditat. Ex ejus succo venenum conficitur, quo se exanimasse Cattivulcum Eburonum Regem memoriæ prodit Cæsar. Est & aliud arboris genus, quod alibi fortean non reperitur, (Incolæ numero plurali *Abeelen* nuncupant) quæ species Populi Albæ videtur. Magna ejus in Brabantia copia succrescit, ejusque ad res varias usus, inprimis Bruxellę. Soli præterea bonitatem in alendis armentis extollere Belgis licet. Boves, Equi, Oves, Pecora, Armentaque nusquam terrarum felicius nascuntur, aut aluntur. Equi imprimis grandes, robusti, bello apti. Boves optimi, præsertim in Hollandia & Frisia, quibus unus bos pondere sæpissime mille ducentas libras excedit. Ludovicus Guicciardinus homo Italus, cui nostra Belgica ob accuratissimam verissimamque descriptionem plurimum debet, refert Comiti Hooch-

Animalium varietas.

BELGII
inferioris descriptio emendata
cum circumiacentium regionũ
confinijs
Zeelant insularum loca aliquot
numeris signata
1 Westcappelle
2 Oust er polder
3 Vere
4 Middelburg
5 Vlissingen
6 Cortkeen
7 Steuesant
8 Valkenisse
9 Bommenee
10 Mayre
11 Rommis
12 Herkinge
13 Oude tonge
14 Oelkes plaet
Germanicus Oceanus
Britannici maris pars
Zeelant
Zuyder see
West falię pars
Lutzenburg
Trier
Scala mi-liarium
Per Gerardum Mercatorem
Cum Privilegio.

ſtratenſi Mechliniæ Bovem, dono datum, cujus pondus fuerit bis mille quingentarum viginti octo librarum; quem is propterea depingendum, in Palatio ſuo curavit. Laxos capaceſque uberum vaccarum ſinus, lactiſque copiam quid ego commemorem? Conſtat namque aliquibus Hollandiæ partibus eas æſtivis diebus, quatuor & quadraginta lactis heminas in mulctralia refundere. Multa hic, ne prolixior ſim, prætereo. Ad venationes exſtimulant, cum alia, tum Damæ, Cervi, Capreæ, Capreoli, Apri, Meles ſive Taſſi, Lepores, Cuniculi, quibus abundat. Ad Aucupia autem invitant cum aves aliæ, tum Ardeæ, Accipitres, Vultures, Perdices, Phaſiani, Turtures, Coturnices, Turdi, Ciconiæ, Anates, Anſeres; quarum omnium captura nuſquam gentium felicior. Quid memorem jucundiſſimam & Nobilitati promiſcue expetitam earum Avium capturam, quas *Scolopaces* Olympius, *Ruſticulas* Plinius, *Ruſticas Perdices* Martialis vocat, vulgus *Sneppas*, menſarum delitijs dicatas, quas autumnalibus menſibus in quibus deciduo foliorum honore viduantur arbores, capere ſolent expanſis inter arbores raras diſſitaſque, nebulis, hoc eſt penſilibus retibus albeſcente diluculo, & dubiæ lucis crepuſculo, demiſſiſque audito Avium plangore: quam capturam cum Ave eleganter a Nemeſiano expreſſam non poſſum hoc loco non adſcribere.

-- -- Præda eſt facilis & amœna Scolopax,
Corpore non Paphijs avibus majore videbis.
Illa ſub aggeribus primis, qua proluit humor,
Paſcitur, exiguos ſectans obſonia vermes:
At non illa oculis, quibus eſt obtuſior, etſi
Sint nimium grandes, ſed acutis naribus inſtat,
Impreſſo in terram roſtri mucrone ſequaces
Vermiculos trahit, atque gulæ dat præmia vili.

Non deſunt etiam Gallinæ Africanæ, & communes magna copia; Pavones, Cygni. Sed de his ſatis, ad alia pergamus. Quomodo Belgicæ Provinciæ conjunctæ ſint, inque unum corpus coaluerint, quomodo item ad Carolum V, & Filium ejus Philippum devolutæ ſint, operæpretium eſt cognoſcere. *Ludovicus Malanus* Comes & Dominus Flandriæ, Niverniæ, Raſtellæ, Salinarum, Antverpiæ & Mechliniæ, poſt Matris vero obitum Comes Burgundiæ & Arteſiæ, uxorem duxit Margaretam, Filiam Ioannis Ducis Brabantię, quo conjugio ipſe Dux Brabantiæ, Limburgi & Lotharingiæ factus eſt. Ex hac unicam Filiam genuit *Margaretam*, Ditionum patriarum Hęredem: quę anno CIↃ CCCLXIX Gandavi nupſit *Philippo Valeſio* Duci Burgundiæ, cui ob virtutem ſingularem cognomentum fuit *Audacis*. Vixit is annos LXX; Obijt Hallæ juxta Bruxellam, anno Chriſti CIↃ CCCCIIII. Liberos reliquit Ioannem, Antonium, Philippum Valeſios: Catharinam, Mariam & Margaretam. Hi omnes conjugio res patrias auxerunt. Catharina Lupoldo, Duci Auſtriæ nupſit; Maria, Amedæo Duci Sabaudiæ: Margareta Comiti Hollandiæ & Hannoniæ. *Antonius Valeſius* a patre conſtitutus Dux Britanniæ, Lotharingiæ & Limburgi, uxorem duxit Elizabetham Duciſſam Lutzenburgi, ex qua filios ſuſcepit Ioannem, maritum Iacobæ Comitis Hollandiæ & Philippum, ambos Britanniæ Duces. Antonius cum Fratre natu minimo Philippo Valeſio perijt in bello Gallico ad Teroanam annò CIↃ CCCCXV. Filij Antonij ſine liberis poſtea exſtincti, patruum *Ioannem Valeſium* Hæredem reliquerunt. *Ioannes* igitur *Valeſius* qui *Intrepidus* dictus eſt, quum eſſet e Fratribus natu maximus, anno CIↃ CCCCIIII patri ſucceſſit, auctuſque Fratrum Nepotumque obitu multis & amplis Ditionibus, miſere & præter fas trucidatus eſt anno CIↃ CCCCXIX a Carolo Duce Aurelianenſi, cum quo capitales inimicitias & quidem apertas quamdiu vixit, ſuſceperat. Liberos reliquit, Philippum, Margaretam, Iſabellam, & Catharinam. *Philippus* cognomento *Bonus* vel *Pius*, XXIII ætatis anno patri ſuo ſucceſſit in Ducatu Burgundiæ, Comitatu Flandriæ, Burgundiæ, Arteſiæ, Marchionatu Imperij, Salinarum & Mechliniæ: Hic Atrebati cum Duce Aurelianenſi Caroli Filio pacem contraxit, eumque carcere in quo annos jam XXV ab Anglis detentus fuerat, liberavit, ſoluto inſuper pretio redemtionis, & ſorore Maria ipſi in uxorem data. Hic obitu Theodorici Comitis Namurcenſis factus eſt ejus Comitatus Hæres: obitu Philippi, auctus eſt Ducatibus Brabantiæ, Lotharingiæ & Limburgi; obitu Iacobæ, Comitatibus Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, & Friſiæ. Ducatus quoque Lutzenburgicus ei acceſſit ab Elizabetha, Antonij patrui ſui Vidua. Ita factum eſt, ut unius Philippi Boni imperio ſubjectæ fuerint ampliſſimæ & opulentiſſimæ Provinciæ, Burgundiæ utriuſque, Brabantiæ, Limburgi, Lutzenburgi, Flandriæ, Arteſiæ, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Namurci, Friſiæ, Mechliniæ, & Marchionatus Imperij. Uxorem is habuit Iſabellam Portugalliæ Regis Filiam; vixit annos LXXI; obijt anno CIↃ CCCC uno Filio tot Provinciarum Hærede relicto *Carolo Audace*, qui non tantum patrium Imperium ſervavit, verum etiam auxit, adjuncta Geldria, Sutphania & Ducatu Iuliacenſi. De bello ejus adverſus Helvetios & clade ad Nancejum diximus in deſcriptione Lotharingiæ. Atq; hic eſt Carolus ille *Caroli* V. Abavus, nati anno CIↃ IↃ ex Ioanna Ferdinandi Regis Aragonum Filia, Philippi Auſtriaci uxore: qui Philippus Filius fuit Maximiliani Auſtriaci, ex matre Maria Filia Caroli Audacis. Sub his Provinciæ quæ antea plures Dominos habuerant, conjunctæ, in unum quaſi corpus coaluerunt, atque hodie communi Belgicæ vel Inferioris Germaniæ nomine cenſentur.

Imperium Majorum.

Bello autem jam olim nobiles Belgæ. Cæſar I Commentar. de bello Gallico libro, omnium Gallorum eos vocat fortiſſimos. Sic enim ſcribit: *Gallorum omnium fortiſſimi ſunt Belgæ: propterea quod a cultu atque humanitate Provinciæ longiſſime abſunt, minimeque ad eos ſæpe Mercatores commeant, atque ea quæ ad effæminandos animos pertinent, important: proximique ſunt Germanis qui trans Rhenum incolunt, quibuſcũ continenter bellũ gerunt. Quia de cauſſa Helvetij quoque reliquos Gallos virtute præcedunt, quod fere quotidianis prælijs cum Germanis contendunt, cũ aut ſuis finibus eos prohibent, aut ipſi in eorum finibus bellum gerunt.* Horum quantum robur, quantumque libertatis defendendæ ſtudium fuerit, ex eo cognoſci poteſt, quod Romanorum Imperium ſumma vi avertere etiam C. Cæſaris tempore adnixi ſint. Itaque contra ipſum copias diſtributim conſcripſerũt Bellovaci LX millia armatorũ. Sueſſiones L. Millia; Nervij (quorum adeo fuit indomita feritas, ut nunquã in id temporis Mercatores paſſi ſint ad ſe Vina aut res alias venales deferre) etiam L millia; Atrebates & Ambiani X millia; Morini XXV millia; Menapij IX millia, Caleti X millia; Velocaſſes & Veromandui æque X millia. Advatici XVIII Millia; Condruſi, Eburones, Cæmani, qui uno nomine Germani vocantur XL millia. Ut ſumma fuerit CC LXII milliũ armatorum lectiſſimorũ, teſte Oroſio: vel ut Cęſar ipſe prodidit CCCLXVIII. Bello ergo jam olim nobiles, ut ex Cæſare didicimus. Idem Cęſar II Commentar. Solos eſſe ait qui patrum memoria omni Gallia vexata Teutones Cimbroſque intra fines ſuos ingredi prohibuiſſent: eaque re factum, uti rerum iſtarum memoria magnam ſibi auctoritatem, magnoſque ſpiritus in re militari ſumerent. Experti id etiam noſtro ſeculo tot peregrini exercitus, qui tanquam tirones cum veteranis congreſſi, in civibus, ruſticis, nautis, ferociam, & vim veteranorum deprehenderunt.

Eorum virtus.

Urbes habet Belgium plurimas eaſque munitiſſimas, quarum numerum, ut & Opidorum & Pagorum apud Mercatorem habes. Inter Urbes autem maxime excellunt, *Lovanium, Bruxella, Antverpia, Silva Ducis, Gandavum, Brugæ, Hypra, Mechlinia, Cameracum, Atrebatum, Tornacum, Mons, Valencena, Inſulæ, Durdrechtum, Harlemum, Amſtelodamum, Lugdunum Batavorum, Namurcum, Noviomagum, Trajectum*; & aliæ.

Urbium nomina.

Lacuum, ſtagnorum & Paludũ maximus in Belgio numerus, quę præter Piſces quos magno numero ſuppeditant; regiones iſtas adverſus hoſtiũ impetus muniunt. Flumina in hac regione perpauca oriuntur, ſed alibi orta maxima non pauca ſcindunt eam beantque plurimum. Præcipua ſunt, *Rhenus, Moſa, Scaldis, Amiſia*; Minora, *Moſella, Aa, Liſa, Sambra, Dela*, & alia permulta. De

Lacus.

Rheno

Rheno & Amisia dicemus in Germania. De Mosella diximus in Lotharingia. Reliqua hic describamus. *Mosa*, Ptol. Plinio, Tacito & Cæsari Galliæ Belgicæ Fluvius celebris. *Batavus* nominatur in Tabula Peutingeriana: *Maese* Germanis, *Meuse* Gallis dicitur. Profluit ex monte Vogeso, qui est in finibus Lingonum, haud longe ab Araris Matronæque fontibus: & in Septemtrionem procurrens *S. Theobaldi Fanum (S. Tibault)* radit, ubi navigabilis esse incipit: inde Virdunum perlabitur: ab eo in Cœciam vergens, Mosonem & Maseriacum pergit. Inde ad Septemtrionem se convertens, Carolomontium, Boviniacum, Dinantum, & Namurcum lustrat: ibique *Sabi* auctus & tumidus ad ventum Græcum se flectit; atq; Hoyum contemplatus, & Leodium, Trajectum perlapsus, ac Stochemum, Ruremundam & Venloium præterlegit: ubi ad Occid. conversus Cuickam, Graviam, Ravesteinum & Megenam adluens: post apud Herwerdum pagum recepta Rheni, traditaque vicissim sui parte, cum Vahali commiscetur: & continuo servatis nominibus suis iterum disjunguntur, & separatim Lovesteinum labuntur: ubi insulam Bomelianam includunt, ac rursus confluentes junguntur, & pristino amisso Merouæ nomen accipiunt: atque ita Worcomium & Gorcomium præterlapsi, maximo sinu Durdrechtum perveniunt, ibique facta iusula Iselmonda, Mosa proprium nomen recipit, idemque retinens Roterodamum & Vlaerdingam præterlapsus nobili ostio circa Brielam Oceanum tam violenter ingreditur, ut longo spacio cursum retinens, aquam suam dulcem conservet, idque maximo cum fructu. Præter alios enim pisces viam aperit Acipenseribus, qui in mari dulcem hanc aquam, quam maxime expetunt, invenientes, ejusque ductum donec in ipsum flumen perveniant sequentes, facillime capiuntur. Quod alijs fluvijs innumeris non contingit, quod placide mare ingredientes & cursum suum non servantes, aquam suam salsam efficiant: quales sunt Sequana, Iberus, Tamesis, alijque permulti quamvis maximi. Contra Eridanus, Tibris, Rhodanus, Garumna, alijque fluvij rapacius longiusque mare ingredientes, idem efficiunt quod Mosa, alliciunt nempe & adducunt Acipenseres, sed non tanta copia. Præterea Mosæ, aut ut alij viri docti malunt, propter utriusque fluvij adfinitatem, Rheni Acipẽseres, meliores, gustui ac palato gratiores & majores videntur, quam maris Mediterranei. Colore sunt argenteo, & lucidiore, & mira magnitudine. Inveniuntur enim qui cccc librarum pondus excedant. Memoriæ prodit Guicciar, se vidisse Acipenserem in foro Antverpiensi cccc xx librarum, eundemque longitudine xII pedes Antverpienses excessisse: & alio die mane ibidem lxx simul vidisse, quorum minimus v pedum longitudinem superabat. Piscis hic in Hollandia, Zelandia & Frisia mense Aprili primũ cõspicitur, & tres menses continuos, vel diutius quoque invenitur: quo tempore magnus ejus capitur numerus. Atque inde in regiones alias, imprimis in Angliam mitti solet: sale etiam conditur, idque magna copia, quo pacto facile a putredine conservatur: & præter id quoque tempus, toto fere anno, minores quidem, sed delicatissimi capiuntur. Ex hoc mari Mosæ ostium quoque subeunt, dulcis aquæ illecebra, qua mire pinguescunt, Salmones, Trutæ, & toto hic fere reperiuntur anno: item Lampetræ, Alosæ, Mugiles, Congri, & alij optimi quique pisces, quos hic brevitatis gratia omittimus, Id autem non caret admiratione, quod viles fere sint isti pisces, si in mari capiantur: optimi vero & pingues ubi dulces ingressi sunt aquas. Fluvius hic præterea, sponte & natura sua producit præter alios pisces, Trutas genuinas, & Lampetras alias majores quidem excellentes, alias vero minores & delicatas. *Scaldis* Ptol. Ταβοῦδα, Belgis, *Schelt*, Gallis *Escault*, oritur in Veromanduis, prope Abbatiam, ut vocant *D. Martini*, quo inter *Castelletum (Castellet)* & *Bellivorum (Beau-revoir)* duo Gallorum propugnacula, placidus incedens, Cameracum urbem Imperialem adit, eamque perlabitur: hinc Hanoniã regionem petens Bochanio opidulo salutato, aliquot torrentibus auctus, Valencenam urbem nobilem suis aquis ditat: hinc navigijs vehendis se commodum præbens, ac Hania recepto, Condatum præterfluit: ac deinde flumine Scarpa auctus S. Amandum lustrat: ab eo in Septemtrionem vergens Tornacum urbem vetustate illustrem, in duas partes secans, Flandros visitat. Hinc Aldenardam in duo opida dividit, amplissimamque & maximi loci atque nominis urbem Gaudavum perlabitur, ubi flumina duo Lisam & Leviam, aliasque aquas recipit. Sinuosis inde flexibus multisque Mæandris Teneramundam pergit, ibique Tenera (a quo hoc opidum, in ejus ostio quo Scaldim influit, situm, nomen obtinet) amne recepto, ad dextram fluens, Rupelmondam petit: ibique Rupelam ac paullo post Delam suscipit: unde auctus & tumidus, mox Antverpiæ mœnia adluit: Emporioque huic portum insignem, & tutam navium stationem efficit: deinde paullo longius progressus, bipartito cursu Brabantiam ac Flandriam a Zelandia discriminat: siquidem sinistra in Austrum contortus ac deflexus, Flandriæ oras ac littora persequitur, alioque nomine insignitus, *De Hont* a latratu ac fremitu vocatur, quo per Zuyd-bevelandiam ac Walachriam in Oceanum occidentalem patet aditus, ac rursus in has oras accessus: dextra vero relictis Brabantiæ finibus continuato cursu, servatoque veteri alveo per Scaldiæ insulæ littora violento vastoque gurgite in Oceanum devolvitur. Cæterum flumen hoc æstum Oceani reciprocantis sentit Gandavum usque, ab ostio milliaribus (hisce tamen adnumeratis ejus amfractibus) plus quam 30. Subeuntque flumen hoc Acipenseres, Salmones, Trutæ, Lampetræ ingentes, Rhombi, Congri, Alosæ, Cuculi, Mugiles, Cammari, Soleæ, Locustæ admirabiles, Sardæ alijque permulti pisces delicatissimi qui ex mari adverso amne in Scaldim penetrant, ibique pascuntur & ova pariunt, quod ejus ipsis ad id aqua aptissima sit. Atque hinc duobus aut tribus mensibus, inter ver & æstatem præter majores pisces, tantus numerus pisciculorum minutorum capitur, ut incredibilis inde hominum multitudo victitet. Flumen hoc quoque plurimi Canes marini & Tursiones ingrediuntur: quæ duo genera piscium ex eorum numero sunt, quæ non ova, sed membris proprijs fœtus jam formatos & perfectos pariunt. Canes marini suos terra gignunt, & suis uberibus dum ad mediocrem magnitudinem pervenerint, lactant. Præterea, fluvius hic ex se, varia toto anno piscium producit genera, ut sunt Lucij Barbi, Tincæ, Cyprini nobilissimi & commune pondus excedentes, ut xx sæpe librarum reperiantur, Gobiones, & alij pisces permulti majores & minores. Anguillæ variæ, varia Cammarorum genera, & in fluminis ostio Ostrea nonnulla, quæ tamen eo ex mari subeunt. Itaque fluvius hic subsidio maris, piscium multitudine & varietate nulli, non modo Galliæ, sed nec totius Europæ flumini cedit. Hunc etiam meliore ratione rerum in toto orbe nascentium mercatorem placidissimum, quam Tiberim suum Plin. vocaverimus. Meminit Scaldis fluminis etiam Panegyricus Maximiano Imp. dictus, hac verborum formula: *Quamquam illa regio divinis expeditionibus Cæsar vindicata atque purgata, quam obliquis meatibus Scaldis interfluit* &c. *Aa* prope Teroanam oritur, & in Cæsiam vergens, Fanum S. Audomari perlabitur, ac Grevelingam delatus, prope quam an. 1558. inter Burgundos & Gallos celebris illa pugna commissa est, in Britannicum Mare se exonerat. *Lisa* fl. *Legia* in vita S. Berth. *Leye* vulgo, *Lis* Gallis vocatur. In Artesia oritur, in pago *Lisbourg*, qui hinc nomen obtinet, prope, Teroanam: & Ariam, Armenteriam, Wervicum & Meminas contemplatus, inde Cortracum secans, Gandavi cum aquis Scaldis commiscetur: Piscibus plurimis abundat. *Sambra* vulgo *Sambre*, *Sabis* Cæsari, in Hannonia prope pagum Novionem nascitur, & in ventum Hellespontium conversus, lustratis opidis *Landrecy*, *Saßene*, *Barlaymont*, *Mabeuge*, *Merue* & *Chaßelle*, tandem Namurcum perlapsus in Mosam se exonerat, pisces delicatos subministrans. *De la* in Brabantia, prope pagum

Tilam oritur, & versus Septemtrionem tendens Waveram petit: deinde Lovanium permeat tribus inde milliaribus dissitum: & cursum istum tria circiter milliaria servans, postea in Occidentem flexus multis brachijs Mechliniam perlabitur, ac tandem quatuor milliaribus a Rupelmunda admodum auctus, in Scaldim desinit. *Sena* (*la Seine*) nomen, ut videtur, obtinuit a Senonibus Britanniæ populis, cum in hasce regiones ad vexandam Galliam venissent. Nascitur prope opidum *Soigni* in Hannonia; & ad ventum Hellespontium vergens, Hallam petit; & Bruxellam perlapsus, Vilvordam permeat: inde ad Cæciam flexus, dextra Mechlinam relinquit, ac paullo ulterius progressus in Delam se effundit. *Dijla* apud Leodienses oritur; & in Septemtrionem conversus Eindovam interluit; inde pristinum cursum servans Silvam Ducis petit, infra quam in Mosam evolvitur. *Demera* prope Tungros in Leodiensi quoque Diœcesi scaturit, & in Occid. versus Bilsenum, inde Hassiletum (*Hasselt*)) & Diestam interluit, unde Sichenum & Arschotum perlapsus, in Delam effunditur. *Netha* prope pagum *Rheti* originem habet, & ad ventum Africum conversus urbem *Herentals* perfluit, unde cursu suo servato, ad Dominium Grobendonkianum defertur, receptoque fluviolo *Aade* Liram transit, Dufflenum & Walemum adluit, & paullo post Delæ miscetur. *Rueur*, vel *Rhoer*, forte *Adrana* Tac. ut scribit Ritheim. prope pagum, *Bulinge*, in agro Iuliacensi oritur, & Cæciam sequens Duram & Iuliacum perlabitur, & tandem Ruremundæ, cui nomen indit, in Mosam delabitur. Sunt & alia minorum gentium flumina, quibus delineandis brevitati studens, supersedeo. Quæ cum torrentibus & rivis, quos etiam, ne Lectori tædium pariam, prætereo: prҿterquam quod incredibilem piscium copiam subministrant, regionesque ipsas ornant & muniunt, magni quoque momenti sunt in commeatu & mercibus transportandis. Rustici præterea horum flu. adminiculo multas aquas inter se connectentes, magna industria fossas aliquot milliarium, easque navigiorum patientes ducunt: ita ut vix ulla civitas aut locus inveniatur, qui navigia & quidem magna, non admittat. Vivis tamen aquæ fontibus, ut plurimum regio hҿc caret, exceptis locis montosis. Monstratis autem, quæ per Inferiorem Germaniam sunt, fluminibus: sequitur ut aliquid etiam de Oceano dicamus: cum & propter adfinitatem aliasque causas non tantum membrum, sed & provinciæ ipsius caput sit. Magnam igitur imo vastam & superbam Oceani dico esse faciem: & si intumescat & commoveatur, formidabilem. Nam tanta sæpe vi, tantoque furore commovetur ac tempestatibus horrescit agitaturque, ut spaciosos campos & totas aliquando regiones abluat ac mergat: imprimis autem circa Zelandiæ oras, magnas sæpe irruptiones fecit. Incolarum autem industria, illi aggeres & chelas opponentium, tandem periculum fere omne est amotum: nisi forte Cauri cum summo maris æstu & aquis vivis collisio fiat. Venti qui mare præ cæteris turbant, ideoque regioni maxime noxij, sunt Caurus, Zephyrus, & Libs, Novilunio quoque & plenilunio præter duo Æquinoctia quibus maxime (Corn. Tacito teste) tumescit Oceanus, acerrime vexatur. Quoties enim cum sole congreditur Luna, atque innovari incipit, aut in orbem circumducta plene conspicitur, maximos excitari æstus, fluctusque attolli in immensum, ac maximas cieri tempestates cernimus. Effectus Æstus alios novimus & experimur commodos, alios incommodos. Illos quidem quod aquas purget, ne stantes & quietæ (docet hoc experientia) situ & putrefactione corrumpantur: quod item promoveat navigantes: Nam ut inquit Veget. lib. 4. de re mil. cap 42, *hæc reciprocantis meatus ambiguitas cursum navium secunda adjuvat, retardat adversa.* Hos autem, inundationum & perruptionum violentia. Nam tanta sæpe vi terris immittitur Oceanus, ut etiam vasta flumina retroagat, inundans abluensque spaciosos campos, ut supra quoque attigimus. Scribit hoc Pomp. Mela: clamantque tot multorum seculorum calamitates. Sed hæc hactenus: cum autem indicaverimus, quantum nonnullis hujus provinciæ regionibus detrimentum adferat Oceanus, ubi commoveri cœpit, etiam aliquid dicendum est de commodis, quibus dum tranquillus pacatusque manet, universam provinciam adficit, quibus si carendum ipsi esset (tot & tanta sunt) vix dimidiam incolarum partem alere posset. Quamvis enim regio per se satis sit fertilis (ut supra diximus) tamen nec ipsa victum, nec hominum industria res alias incolis necessarias, sufficere posset. Mari eo quotidie, quæ ad victum cultumque pertinent, tanta copia importari solent, ut inde etiam in alias Europæ regiones multa transportentur. Atque hinc fit ut provincia hæc totius fere Europæ sit quasi portus & forum, ita ut ibi infinita mercatorum & negotiatorum sit multitudo, & veluti chaos quoddam tam incolarum quam extraneorum. Emolumentum præter hæc Oceanus, dignum certe sua magnitudine regioni adfert, quod, ut quivis per se videt, in copiosa Alecum pisciumque omnis generis captura, fidem omnem superante consistit, qui non tantum potentiorum voluptatibus, sed etiam tenuiorum hominum sustentationi inserviunt: nec solummodo victum, sed & opes incolҿ inde sibi parant. Quod enim ipsis superest, magnæ parti Galliæ, Hispaniæ, Germaniæ, Angliæ alijsque regionibus sufficit: imo in ipsam usque Italiam plurimi ab ipsis pisces muria conditi mittuntur, imprimis Salmones & Aleces. Cum autem hæc negotiatio piscium muria conditorum maximi momenti sit, tres eorum species præcipuas recensebo, nempe Alecem, Asellum majorem & Salmonem. Primum de Alecibus quarum proventus præcipuus, agemus. *Alecum* vulgo *Arengos* nobis dictos pisces intelligo, argenteo quodam squamarum fulgore, noctu præsertim lucentes, dodrante vix majores, quos e *Thrissarum* genere statuit Rondiletius gravissimus piscariæ rei judex, *Leucomænidas* Franc. Messarius vocat, & cum *Gerribus* Plin. confundit. Nos cum eruditissimo Iunio Cæsaris judicio, & cum multis loquendum censentes, *Aleces* nominamus, quod Prisciano & Sosipatro nobilissimis Grammaticis ita placere approbarique videmus, qui *Alecem* pro pisce muria condiri solito accipiunt. Sunt autem ex ijs quos *ἀγελαίως* Aristoteles, *Gregales* nostri nominant, quod agminatim per Oceanum ferantur palabundi, tanta interdum multitudine, ut oppositis retibus sisti nequeat impetus, quin illa rapiantur, ac liquidi æquoris faciem offuscent: quæ causa est cur tam copiosa sit illorum in retia infusorum captura. In nullo reperiuntur fluvio vel mari Mediterraneo, Hispanico, aut alio (nisi fallor) sed in hoc solum Oceano Septemtrionali; earum magnitudo, forma, & bonitas neminem latet. Hi postquam ex Arctoi maris latebris discedentes, id quod præcipitante jam vere solet fieri, velut commutatis natalibus in æstiva contendunt; tum vero classes variæ, inter quas Hollandica, Zelandica, Frisica, Flandrica, Gallica, Britannica & Scotica, quasi ex condicto ad evitandas simultates & contentiones partitæ inter se certas ac definitas stationes sub Britannia, Scotiæ ora & Orcadibus, singulæ pro viribus isti piscium generi insidiantur navigijs rotundis, alvo panda, obtusa prora, quas *Busas* nuncupant. Hi pisces vivi, quo ad ejus fieri potest (nam simul cum deserto salo vitam quoque protinus expirant) per jugulatorem eundem & eviseeratorem, cui præ ceteris omnibus liberalissima merces datur, aperto prius jugulo exenterantur, dein per salitorem condiuntur, festinatis operis, inde conduntur salsamentarijs cadis (*orcas* latini dicunt) postea venditi, per alecarios cupariosque de integro stipantur, inani turba quæ lactibus aut ovis caret, numero submota, nova muria obruuntur, postremo per delectos juratosque arbitros bonitatis fides exploratur, sigilloque addito obstringitur, non absimili religione a vetere, qua DIANÆ Sacerdos *Lemniam Rubricam* probatæ notæ sigillo impresso insigniebat, uti GALENI testimonio constat. Atque istud quidem primum genus Alecum est, conditaneum seu muriaticum nominandum cum

Mare.

Comoditates Maris.

cum Plauto: alterum est quod leviter salitum in fumario fumo duratur, ubi auri vel æris potius calorem ducit, unde *Soretum* voce Gothica Galli id genus nuncupant, quod subruffus ad atrum accedens color ea lingua *Sorus* vocitetur. Ista Alecum piscatio quantum operæpretium, quantam reip. imprimis Hollandicæ & Zelandicæ, utilitatem præstet, quo ore efferam ignoro, quando non unius, sed plurium civitatum salus & fortunæ inde pendere propemodum videantur; inde plebs urbana pariter & rustica victum quærunt, æs alienum dissolvunt, familias sustentant, opes qualescũque conquirunt, aut partas tuentur. Alterum præcipui piscis genus, quod condiri solet, Latinis vocatur *Asellus major*, ad differentiam minoris, vulgo *Cabeliau*, Gallis *Merlu*. Hic piscis inter minimos habendus non est: & reperitur aliquando lx librarum; atque optimus est, sive recens, sive sale conditus sit. Multis anni temporibus, sed potissimum tempore quadragesimæ, locis huic mari proximis, inprimis in mari Frisio capitur, magnaque ejus copia sale condiri solet, magnum emolumentum regioni quotannis adferens. Tertium genus piscium præcipuum, quos sale conspergi dixeram, Latinis vocatur *Salmo*, vulgo *Salm*, Gallis *Saulmon*. Grandis piscis est, & recens carnem habet rubescentem, velut roseo colore. Ideo Ausonius venustissime dixit in Mosella:

Nec te punico rutilantem viscere Salmo
Transierim, latæ cujus vaga verbera caudæ,
Gurgite de medio summas referuntur in undas,
Occultus placido cum proditur æquore pulsus.

Optimus hic quoque tam recens quam conditaneus. Piscem hunc Hollandia & Zelandia proferunt, omnibus fere mensibus, sed maxime Aprili, Maio & Iunio; cujus tanta sale conditur copia, ut collectum in caput fœnus annuum 200000 coronat. excedere credatur. Sed de his satis, ad reliqua pergo. Planum & æquum est Belgij solum; pauci in eo reperiuntur colles, montes pauciores, præterquam in Lutzenburgo, Namurco, & nonnullis Hannoniæ locis, ubi densiores sunt, & apud Leodienses sunt quoq; plurimi. Nemoribus silvisque, quantum voluptati aut venationi satis est, aut regionis decor exigit, sparsim ornatur. *Arduenna Silva* tẽpore Iulij Cęsaris (ut ipse scripto mandavit (totius Gallię maxima erat, ingentique magnitudine per medios fines Trevirorum a fl. Rheno ad Nervios (nunc *Tornacenses*) & Rhemorum pertinens, mill. passuum amplius quingentis in longitudinem patebat. Et hoc quoque tempore nulla totius Galliæ silva cum ea adæquari potest; sed cum hodie sit bene culta regio, multum ipsam de pristina magnitudine amisisse videmus; ita ut pars quoque superstes sępius interrumpatur, & mutato nomine ab agricolis colatur. Pars autem ejus maxima & minus interrrupta est a Thionis-villa prope Leodium usque, quod spatium ad xxx mil. se in longitudinem extendit. In medio sita est urbs *S. Huberti*, quæ Gemma Frisio teste, longitudinis continet grad. 26 & min. xl. Latitud. vero grad. l & min. 4. Arbores habet hæc Silva omnis generis amœnas, altitudinis ingentis & latitudinis, quæ eam non minus fructuosam quam jucundam efficiunt. Ἀρδουέννα Strab. Adcolis *Ardenne*, Rhen. *Luitticherwaldt* (quod sonat *Leodiensium nemus*) dicitur. *Mormavia* (*Mormau*) Hannoniæ silva amplissima initium sumit prope Quercetum (*Quesnoy*) & ad meridiem se longius in Veromanduos extendit; ac multa in se continet Opida, Pagos & alia loca fontibus & aquis perennibus amœnissima. Carbonum hic magna conficitur copia; unde eam nonnulli partem Silvæ Carbonariæ esse arbitrati sunt; alij tamen Silvam Carbonariam magis in Orientem Solem spectasse asserunt, inter Mosam & Sabim, & amœnam Archiæ silvam ex ejus esse reliquijs, in qua pagus cognominis egregia arce munitus continetur, ibique domicilium Dominorum Berlaymontiorum esse solet. Amœnissima *S. Amandi Silva* in Hannonia quoque sita est: dicitur etiam *Silva Raymensis* ob earum affinitatem. Initium capit in finibus Flandriæ Gallicæ prope pagum *S. Amandi*, unde nomen habet, & ad Orientem Valencenas usque excurrit magna latit. & spissitudine. *Silva Raimensis* est Domini *d'Emery*, qui propterea magnus Hannoniæ venator; hæc enim dignitas hujus silvæ propria est. *Silva Faignensis* (*Le bois de Faigne*) in Hannonia quoq sita, prope Avennas initium habet Magetobriam (*Masieres*) usque fere pertingens, spatio 16 mil. & antiquitus major erat. Videtur adhuc retinere nomen, quamvis corruptum a Faunis & Satyris; qui forte hinc a Poetis, cornua & pedes caprinos habere fingebantur, quod hujus Silvæ primi incolæ tam essent feri & immanes, ut non multum a brutis differrent. *Soniensis Silva* duobus aut tribus teli ictibus Bruxella distat, & in Merid. Brennam usque Alleudam & Brennæ castellum excurrit, spatio 3 mil. Magna est certe & non contemnenda silva, ita ut in circuitu amplius 7 pass. mil. pateat: & tot in ea sunt urbes, pagi, Abbatiæ & monasteria, ut miraculum videatur; ideoque non pauci æstate nobiles & cives honestiores cum tota familia se eo recreationis gratia conferunt, ibique septimanas 3 aut 4 remanent. *Saventerloo*, Lovanio, Bruxella & Vilvordia includitur. Silva amœnissima est, nomenque accepit a Saventria pago illi adjacente. *Grootenhout* itidem Brabantiæ silva est, non multum supra Turnholtum sita, in qua nascitur fluvius Ada, qui postea in flumen Netham se exonerat. Silva est magna, in qua Regina Maria, ad quam Turnholtum pertinebat multum venari solebat. *Marlaigne* Namurci silva, prope Namurcum urbem initium sumens; & ingenti latitudine adventum Africum porrecta, Philippopolin versus: prope Mosam usque se extendit. *Niepa* Flandriæ silva primaria, non procul ab Artesiæ finibus, duobus a flu. Lisa, castello Morinorum & Baliolo distat milliaribus; quamvis diversis sui partibus; amœna est, ampla, & antiquissima silva, arcem & opere & natura continens munitissimam. *Nonnen* itidem in Flandria sita est, ac prope Hypram, maxima in Septemtrionem latitudine se extendens multos pagos & Abbatias complectitur. *Poodsbergia* silva inter Flandriam & Hanoniã non procul a Gerardimontio & Lessina, & magna est, & ob rotunditatem jucunda. *Gulielmi Silva* in Artesia posita est, prope Rentiacum, ubi pugnam Imperator cum Galliæ Rege commisit, anno CIↃ IↃLIIII. *Echterwallia*, Geldriæ prope Arnhemum Silva amœna, in ventum Hellespontium vergit. *Septem Silvæ* sunt VII ingentes & Transisalanis finitimæ Silvæ, quæ uni ex quatuor Frisiæ partibus nomen dederunt, quæ hodie dicitur *Seven-wolden*, quasi dicas *Septem-Silvæ*: quarum singulæ multum spacij continent, & pagos plurimos adspectui jucundissimos. Sed hactenus de Silvis, ad opera publica venio. Innumera in hisce regionibus magnifica Templa, plurimæ Abbatiæ, innumera Cœnobia & Monasteria, plurima Xenodochia, Nosocomia, Ptochodochia & Orphanotrophia. Certe in una urbe Antverpia duo & quadraginta ejusmodi loca numerantur inter ea magnum capacissimumque Templum Cathedrale D. V. Sacrum, cum turri excelsa CCCCXX pedum, ex candido marmore, ex qua prospectus in urbem opulentissimam, in fluvium navibus tectum, in vicinam regionem pagis urbibusque abundantem, amœnissimus patet. Quid reliqua templa & ejusmodi loca describam, quæ hic & in alijs urbibus & pagis magno numero conspiciuntur? ea si commemorare pergam, tempus me citius & locus quam materia deficiat, quare de his silere melius. quam parum dicere. Ad Academias pergo, quas hic quatuor *Lovaniensem & Duacensem, Lugdunensem & Franekeranam* numero, *Lovaniensis* frequentia collegiorum, Studiosorum Doctorum celeberrima, Collegia potissima sunt *Lilium Castrense, Porci & Falconis*, quibus

Philosophia

Montes. *Silvæ & Nemora.* *Opera publica.* *Scholæ.*

Philosophia traditur. Est & trilingue *Buslidianum* in quo Græca, Latina, Hebraica docentur. Vniversitas ista flagitati
one nobilium Brabantinorum primum constituta est, ornataque privilegijs a Iohanne IV Brabantiæ Duce, An. 1426,
Pontifice Martino v. Reliquæ nostra memoria erectæ sunt. Ex his tanquam ex Equis Trojanis innumeri viri docti
prodierunt, & quotidie prodeunt, Viros enim doctos, & omnium facultatum & scientiarum peritissimos Belgium
habet : & ut olim, sic & hodie celeberrimos producit : Quos omnes uno ductu enumerare, nimis longum
Bibliotheca. foret. Bibliothæcæ hic, varijs locis variæ, optimis rarissimisque refertæ libris. Inter quas Lugdunensis non postre-
Mores mi loci. Incolæ sunt formosi, quieti, parum cholerici, parum ambitiosi, parum superbi: non admodum veneri de-
diti, civiles, aperti, comes, blandi, ad omnia prompti, salsi & interdum dicaces : laboriosi, industrij, fideles, gra-
ti in bene meritos, artium omnium scientiarumque capaces, libertatis & privilegiorum avitorum præfracte etiam
ad mortem usque studiosi. Id etiam in genere dici potest vere & cum laude, Belgas esse frugi, & attentos æcono-
mos, patresque familias : qui formicæ exemplum secuti condunt sub hyemen, quæ illa anni partis injuria nega-
tura videtur, coemptis piscibus carnibusque, quæ vel muria domant, vel fumo durant. Vix etenim est honestior
ulla domus, quæ pro ratione capitum familiæ (ut quæque est vel numerosa vel exigua) non mactet in Autumno
Bovem integrum, aut dimidiatum saltem, præter Porcum, quorum carnes bonam anni partem esui futuras, dum
ver sinum plenum effundat, ita ut dixi, condiunt. Complures tamen plus æquo avari, Aurique avidi sunt. Mulie-
res formosæ, gestu decenti, & comes. Solent enim more regionis a prima ætate familiariter cum quovis conversari:
ideoque & in agendo & loquendo aut alia re promptissimæ : nec vero libertas hæc seu licentia honestatem ipsa-
rum minuit. Nec tantummodo peragrant solæ civitatem, sed etiam exiguo comitatu in vicina opida commeant,
sine ulla vel levissima criminis suspicione. Sunt admodum continentes, & ad quidvis agendum adpositæ. Nec so-
lum rei familiaris studiosissimæ sunt (de qua viri parum soliciti sunt) sed etiam mercaturam exercent : imo & nego-
tijs reliquis ad viros spectantibus os & manus adhibere solent : idque tanta dexteritate & diligentia, ut multis e-
jus provinciæ locis, velut in Hollandia & Zelandia, viri rem omnem eis committant. Atque hac vivendi ratione
mulierum dominandi aviditati adjuncta, ipsæ plerumque nimis imperiosæ, imo molestæ & superbæ redduntur
Moris est tam apud Principes, quam inferioris sortis homines, ut etiam apud nationes reliquas Cisalpinas primo-
genitis parentum, licet adhuc viventium, & ætate vigentium indere nomina. Et nobiles, cujuscumque sint quali-
tatis aut sortis, Dynastarum more, plus semper filiæ natu maximæ tribuent, quam reliquis minoribus, licet pa-
rem omnes dotem habeant : ita ut reliquas alicui sæpe despondeant, cui illam denegarent, ipsam meliori conditio-
ni aut marito reservantes. Atque hoc nomine laudandi, quod facile (ut & eos tempore Iulij Cæsaris, & ante, fecis-
se comperio) cum exteris matrimonia contrahant, si id occasio postulet : nec patriæ soli adstringuntur. Quæ sane
res utilissima & commodissima est ; hæ enim adfinitates & ipsis & Reip. non parum conducunt. Indecens autem
est, imo absurdum videtur, adolescentes vetulas, senes contra puellas ducere; item ignobilem nobili, herum an-
cillæ, dominam famulo matrimonio jungi. Imprimis vero Belgæ dediti sunt artibus mechanicis, non sordidis qui-
Opificia dem & servilibus, sed nobilioribus, panni contexendi, lanificia & telas tractandi, aulea tapetiaque conficiendi; quæ
non tantum proprijs regionis usibus inserviant, sed etiam ulterius in Galliam, Hispaniam, Germaniam, reliquam-
que Europam, atque adeo in Africam, & Asiam deportentur. In picturis nulla æque natio excellit, nulla in
musicis; nulla in variarum linguarum cognitione acquirenda. Oleo colores miscere primus docuit *Ioannes Eickius*
Belga. Vix est quisquam in Flandria, Brabantia, Zelandia, qui non & vernacula, hoc est Germaniæ inferioris lin-
gua loqui possit, & Gallica; Nautæ, Mercatores & viri literati, etiam Italicam, Hispanicam, Latinam, Græcam
plerique norunt, sunt etiam qui Hebræam, Chaldaicam, Arabicam. Rei etiam navalis Belgæ peritissimi sunt. Ad
Victus. victum venio, Vsus est apud Belgas Tritici, Secalis, Avenæ, Farris & Hordei. Legumina, præter Fabas & Pisa non
sunt magni momenti : Viciæ quoque parum habent, Panici & Milij nihil. Venti enim vehementiores ea sternunt
& deturbant. Sobrie ac frugaliter vulgus familiam educare solet. Potus fere est Cervisia quam a Cerere, hoc est,
fruge dictam Plin. Testimonio constat, eandem & Celiam Hispanis dictam, quam apposite describit Isidor. Hispa-
lensis his verbis, *Celia* (inquit) *a calefaciendo appellata, potio est, e succo tritici per artem confecta, suscitatur enim igne vis illa*
germinis madefactæ frugis, ac deinde siccatur, post in farinam redacta molli succo admiscetur, quo fermentato sapor austeritatis
& calor ebrietatis adjicitur, quæ fit in his partibus Hispaniæ, cujus ferax vini locus non est. Hæc ille de *Celia* cervisiæ specie,
quæ cum *Zytho* fere eadem est, Ægyptiorum invento, unde & *Pelusiacum* Columella vocat illo versu, *Et Pelusiaci*
proriret pocula Zythi. Nostra cervisia conficitur decoquiturque ex ea quam *Maltam* vocamus, inde adjicitur postea
triticeum far mola fractum, cum lupo salictario. Atque hic potus bonus & sanus ijs est, qui se ei adsuefacere possunt.
Multum quoque bibunt lactis. Opulentiores vino utuntur. Pane vulgo vescuntur secalitio. Solent etiam veluti fe-
stis præcipuis, inprimis nomine ipsorum indigetatis, item Bacchanalibus, convivia instruere, Parentes, consanguineos,
& amicos invitare, & cum eis pollucibiliter commessari : natura enim amant oblectationes, epulas & convi-
via; Potentiores vero splendide, & magnifice epulantur, seque vere magnanimos ostendunt. Nitidas & abstersas
conservant domos, ab omni supellectile, & quidem commodissima, instructas, ita ut merito in ijs nihil desiderari
possit. Et certe pulchrum & gratum habet adspectum ista bene ordinata, munda & copiosa supellex: qua in re for-
tassis omnes totius mundi nationes (imo sine dubio) facile superant. Hoc autem habent Belgæ vitij, ut potu se ni-
mio ingurgitent, quo maxime delectantur; ita ut sæpe nec interdiu nec noctu bibendi finem facientes, præter in-
commoda reliqua, maximo corpus & ingenium adficiant incommodo : idque sine dubio illis immaturæ sæpe mor-
tis adfert causam, juxta illud Propertii,

Vino forma perit, vino corrumpitur ætas.

Et ipsi quoque norunt, fatentur, & seipos reprehendunt : sed quid agas? vincit mala consuetudo. Quamvis ali-
Vestitus. quo modo possint excusari. Cum enim humidus & melancholicus fere semper sit aer : nulla forte re alia melancho-
liæ isti odiosæ, & sanitati infestissimæ mederi possent: quod Horatius indicasse videtur, inquiens : *Vino pellite curas.*
Istud tamen Terentij nobile quoque dictum servarent; *Ne quid nimis.* Quod quidem ab omnibus, honestioris existi-
Mercimonia. mationis & conditionis viris fieri jam cœpit. Incolæ scito & commodo sunt vestitu, & pulchre formato. Magnam de-
nique & copiosam exercent mercaturam, cujus quæcumque etiam ea sit, peritissimi sunt. Atque ipsa Belgica, maxi-
mam partem, mercatura & artibus nititur.

EAM Galliarum partem quam obtinet Hispaniarum Rex descripturus, idem quem in Francorum Regno constitui, ordo sequendus mihi erit. Primum ergo ea quæ de Inferioris Belgij politico statu mihi in studiosorum gratiam communicavit vir clarissimus D. Dominicus a Burmania accipe, postea Provincias Dominiaque enumerabo & describam.

POLITIA BELGII SVB BVRGVNDIONIBVS.

GALLIA omnis secundum Iulium Cæsarem divisa est in Belgicam, Celticam & Aquitanicam. Belgicæ mediam forte partem Hispaniarum Rex aliquot jam possidet sæculis: alteram, Picardiam scilicet, Campaniam, Normandiam (quamquam hæ duæ postremæ non in totum sub Belgio continentur) & reliquam Belgij partem possident Dux Lotharingiæ, Iuliæ, Cliviæ, Archiepiscopus Trevirensis, Moguntinensis, Coloniensis Episcopus Leodiensis, & alij. Produxit hæc Belgica, teste Iulio Cæsare, illustriores semper ac fortiores milites, quam reliqua Gallia, ita ut non modo illius tempore, verum etiam nostro sæculo omnem belli molem sustinuerit.

Continet autem circiter cccxx urbes munitas, & circiter cc xxx opida privilegiata, pagos vero plus minus c I ɔ cc.

Et quamquam tota hæc Belgica propter diversas Imperiales & Regales dignitates, Electoratus Archiepiscopatus, Episcopatus, coronationem tam Imperatoriæ Majestatis Aquisgrani, quam Regni Franciæ Sessionæ mire inclarescat; illa tamen pars, quæ Regi Catholico semper paruit, longe nobilissima est: tum propter ortum ac natalẽ quamplurium Monarcharum, Regum, Principum & Ducum; tum etiam propter frequentes in ea & opulentissimas urbes, infinita opida, & innumerabiles pagos, adeoque inhabitatorum admirandam frequentiam, eorum divitias, civilitatem, ac animi fortitudinem. Quibus etiam Carolum V Imperatorem motum fuisse ferunt, ut in deliberationem multoties traxerit, in Regnum eas provincias esse erigendas; verum propter Privilegiorum, Morum, atq; Legum in singulis Provincijs diversitatem, tum continuorum bellorum difficultates, quibus opprimebatur, ab instituto revocatũ fuisse

Hæc pars in circuitu habet fere cccxl milliaria Flandrica, Italica c I ɔ. Continet urbes clausas ccv I I I & circiter clopida, urbibus propter splendorem & privilegia haud inferiora: Pagos vero plus minus 6300 majores, minores autem infinitum numerum fere, sicut & diversa Dominia ac Principatus merum aut mixtum imperium habentia.

De Præside aut Gubernatore totius Belgij.

Eadem in hoc Belgio est administrandæ Reip. ac Iustitiæ ratio, quæ in regno Galliæ, eadem Magistratuum nomina, eademque auctoritas Provincijs omnibus. Vnus a rege Catholico semper est generalis cum summa authoritate Præfectus, qui Burgundiæ quoq; Comitatui præest, neque enim præ multitudine regnorum ac provinciarum ipsius eam, sicut Burgundiæ Duces solent, administrare valet. Quapropter tempore Maximiliani Cæsaris ejusq; Filij Philippi, summæ rerum præfuit ad tempus Georgius Saxoniæ Dux. Caroli V. Imperatoris tempore: primum Margareta Austriæ, Imperatoris matertera: qua defuncta Soror dicta Cesareæ Majestatis Maria Vngariæ Regina ab anno c I ɔ I ɔ xxxI ad c I ɔ I ɔ lv, quo Imperatoria Majestas totum Belgium Filio Philippo renunciavit, qui successive easdem provincias demandavit suo nomine regendas Emanuëli Philiberto Sabaudię Duci Consobrino, puta ex duabus sororibus Regis Lusitaniæ utroque nato, qui a Rege Ducatui suo Sabaudiæ restitutus Pręfecturæ renunciavit; itaque in ejus locum surrogata est Regis soror Margareta Parmæ ac Placentiæ Ducis uxor, cui præter alia consueta assignata fuere in singulos annos xxxvI millia Coronatorum. Hic præfectus licet summam adeoque plenissimam haberet per totum Belgium authoritatem, cuncta tamen majora munera ac officia, ut sunt, Præsidatus, Cancellariatus Statuum, ita omnes Leges, decreta & negotia sub regis nomine distribuuntur, atque emanant. Scire autem oportet, antequam de singulis consilijs seorsim quid dicamus, olim duo illa Consilia Statuum & Privatum unum tantum apud Principem fuisse, quod Privatum nuncupabatur; verum excrescentibus negotijs in duo diversa id partiri necesse fuit.

De Consilio Statuum

Consilium Statuum, ut vocant, quod apud Gubernatorem residet, incerto constat Consiliariorum numero, pro arbitrio enim Principis negotiorum necessitate plures vel pauciores adhibentur. Constat vero ex diversis Provinciarum Belgij Pręfectis, nonnullisque doctoribus, qui propter doctrinam, integritatem, ac virtutes subinde adhibentur. Huic ordini unus præest Iudex seu Præses consilij. Cum hoc consilio deliberat Belgij summus Præses super rebus Principis & publicis, puta de bello & pace, deque generali totius patriæ regimine. Eodem in deliberationem veniunt, quæ ab omni parte adferuntur. Item fœdera cum Principibus ac vicinis, an dimittendi vel retinendi sint belli Duces. Item de propugnaculis, munitionibus, provisionibus armorum, qui demandandi & recipiendi legati, cunctaq huc referuntur ex consilijs magis ardua negotia, denique ut summatim dicamus, quicquid conservationem ac protectionem totius patriæ intus & foris concernit, in hoc consilio deliberatur. Solent & extraordinarijs & magis arduis negotijs adhiberi quoque omnes Ordinis aurei velleris, & ex alijs gubernatoribus provinciarum, officiarijsque Regijs nonnulli.

De Consilio Privato.

Consilium quod vocant Privatum seu Secretum, similiter apud Gubernatorem residet. Constat ordinarie x vel xII Consiliarijs, ijsque Doctoribus aut Licentiatis a Rege, vel ejus Locum tenente electis. Hoc cum divisum sit propter multitudinem negotiorum a præcedente consilio Statuum, sibi reservat quicquid ad Iustitiam, Ius, & Politiam pertinet, & inspectionem aliorum consiliorum. Hujus itaque est concedere privilegia, consensum, gratiam, veniam, remissiones. Item condere leges, ordinationes, statuta, edictaque, unde & Magistri supplicationum vocantur. Hujus item consilij est cognoscere de limitibus, ac confinibus provinciarum, deque partibus principalibus dominij, superioritatis, & authoritatis Principis, Dominorum & aliorum aulicorum immatriculatorum. Denique consilium hoc robur est ac conservator Iustitiæ; cæterarumque rerum omnium inspector; quanquam subinde magis ardua consilio Statuum communicet, ac vice versa illa quæ politiam ac Iustitiam aliquo modo concernunt, cum hoc conferat ac communicet. Habet & hoc Consilium suum Præsidem.

De Consilio Finantiarum.

In eadem curia residet & aliud Consilium, quod vulgo Finantiarum vocant. Huic communiter Præfecti semper

fuere tria ex prudentioribus dominis patriæ capita, unus Thesaurarius, unus Receptor generalis, & tres Commissarij docti ac prudentes, cum duobus Greffiarijs alijsq; Officiarijs. Hoc consilium curam habet bonorum patrimonialium & redituum Principis, subsidiorum ordinariorum & extraordinarioum, Camerę rationalis, Receptorum, aliorumque Officiariorum Regias pecunias tractantium. In eodem fiunt taxationes, rationes assignantur solvendi quicquid concernit pacem vel bellum, fortificationes, munitiones, provisiones, adeoque omnes expensas, tam ordinarias quam extraordinarias pro conservatione Status patriæ. Hoc item bona Principis elocat, facit moderationes ac restrictiones contentas ejus ordinationibus. Breviter totam agit curam Regij thesauri universi.

De Consilio Cameræ Rationalis.

Est alius Bruxellæ Magistratus Regius, qui est tanquam membrum Consilij Finantiarum, appellaturque Camera rationalis, cui præest unus Pręses & septem Magistri rationum, quatuor scilicet ordinarij & tres extraordinarij, cum nonnullis alijs officiarijs. Reddunt huic rationem administrationis pecuniarum Regis omnes Thesaurarij & Receptores Brabantiæ & adhærentis ditionis. Item agri Lutzenburgici, recipiuntque omnes hic suas quitantias. Præter hanc vero Cameram sunt adhuc in Belgio tres aliæ Cameræ rationales, in Flandria scilicet, Hollandia & Geldria, quæ omnes summarie rationem reddere coguntur Finantiarum consilio tanquam omnium inspectori. Atque hæc sunt Consilia & Magistratus vel Officiarij, qui perpetuo generalem Belgij Præfectum comitantur, vel apud eum resident.

De Concilijs Provincialibus.

Est & aliud in hoc Belgio Consilium in singulis fere Provincijs, quod Parlamentum Regium vulgo nominant, quale est Mechliniæ, in Brabantia vero Cancellariã vocant. Præsunt huic communiter secundum diversa loca vel XII vel XVI vel XVIII Consiliarij Doctores & Licentiati, unusque Præses seu Cancellarius tanquam Iudex. Adsistunt pariter Advocatus & Procurator Fisci, Greffiarij, Secretarij, alijq; Officiarij, omnes a Locum-tenente Regio electi, & a Rege stipendiati. Hic Magistratus summa pollet authoritate cunctarum civilium & criminalium causarum, & omnium in hisce provincialibus, Dominijsq; Regijs controversiarum cognitionem habens. Habet & activam & passivam cognitionem fundamentorum, confinium ac differentiarum, quæ a prælaturis eorumque jurisdictionibus procedunt, exceptis bonis mortuis, vulgo *amortisez*; eorum enim cognitio ad Curiam Ecclesiasticam pertinet. Similiter observari facit Privilegia. exemptiones, officia, beneficia, ac provisiones a Principe concessa, salvis nihilominus semper jurisdictionibus & privilegijs locorum particularibus. Huc vocantur in jus non solum omnes regij Officiarij, & ministri provinciales, sed & Rex ipse, pro quo respondent ejus Procurator & Advocatus, minimeque summa ejus authoritas, aut dignitas cuiquam præjudicio ac damno est. Quinimo accidit jam pridem in Geldria regnante Rege Philippo, ut cum Majestas ipsius in causa quadam gravissima contra Dominum de Anholt succumberet, nullusque officiariorum, sententiam executioni mandare auderet, Rex ipse eam realiter executus sit. Ad hoc tribunal cunctæ devolvuntur appellationes inferiorum cujusque Provincię judiciorum, neque hoc ullam e contra appellationem admittit, sed duntaxat Syndicatum, quem Revisionem vulgo vocant. Rarius vero fit ut non revisionem petens, & maximarum expensarum, eo scilicet nomine faciendarum, & ipsius causæ jacturam patiatur. Sed nec per Revisionem hanc sententiæ prioris executio differtur. Iudicatur in omnibus hisce summis Curijs secundum Ius commune, salvis tamen legibus municipalibus singulorum locorum constitutionibus, quæ plurimæ quidem sunt, decretisq; Principum vulgo Mandamentis, quæ quatenus privilegia non lædant, ceteris legibus omnibus pręferuntur. Veruntamen antequam hæc publicantur in deliberationem & cognitionem prædicti Consilij trahuntur, suntque eatenus in jure fundata quatenus cum legibus scriptis conveniunt.

Præter jam dicta deputat etiam Regis nomine Præses certos singulis annis Legatos per singulas fere provincias, qui revisorum funguntur officio, ut scilicet rationes proventuum seu redituum aliaque patriam concernentia revideant, animadvertantq; & specialiter in Brabantia ubi Rex singularem habet in loca sacra authoritatẽ. Quapropter mandat etiam, ut animadvertant in rationes Ecclesiarum, Monasteriorum & Xenodochiorum, & si indebite administratum quid deprehendatur, relatione facta ad Curiam, severe corrigitur, & reparatur, adeo ut licet singulæ regiones & civitates suis etiam legibus & privilegijs vivant & gaudeant, summa tamen administrationis Iustitiæ ratio a Rege dimanat, atque in eum redundat, fitque ab omnibus Officiarijs suæ Majestati fidelitatis juramentum.

Militia Belgica.

Tempore pacis Rex non nisi paucis utitur in solis confinibus Regni pręsidiarijs militibus, ea autem loca sunt numero XXVI maximi quidem momenti propugnacula. Alia deinde Equestris militia ab omni antiquitate observata a Carolo V, anno CIƆ IƆ XLVII prudenter restituta & reparata est, quam ordinarias Bendas seu Legiones vulgo vocant, trium millium electorum equitum, qui distributi in XIV Bendas præcipuis Provinciarum dominis committuntur; Atque hi suos habent Locum-tenentes, aliosque officiarios. Vnus est generalis Quæstor militiæ, qui Regis nomine hisce legionibus ordinarijs solvit, Is fuit *Art Molikeman.*

Præterea nullam fere habet Rex pacis tempore classem maritimam instructam, sed quia omnes regni Portus navibus diversis abundant, necessitatis tempore omnes eas naves, vel quot & quas ex ijs libet sisti jubet; Suisq; eas sumptibus ad bellum adornat, soluto nauium domino quod æquum est. Atque in hunc finem toti rei maritimæ unum præfecit summum belli totiusque classis Ducem, quem Admiralium vulgo vocant. Is fuit Comes Hornensis: hic omnis prædæ belli tempore, omnium confiscationum, omnis denique generalis mercaturæ, quæ cum licentia Regis ex hostili solo ad nos defertur, suam habet partem. Hanc vero Regis licentiam Admiralius sua manu approbare & confirmare debet antequam indemnitatem sibi promittere Mercatores queant. Est & alius maximæ quidem dignitatis præfectus tormentorum bellicorum, & quicquid id genus armorum concernit, quæ quidem arma ordinarie Mechliniæ asservari solent; atque horum cura Domino de Glaion Aurei velleris Equiti demandata fuit.

De Dominijs seu bonis patrimonialibus Principis.

Venationes, aucupia, & piscationes per hasce terras pro distinctione Iurisdictionum sunt Principis, civitatum propriorumque dominiorum, excepta Brabantia, ubi quinque tantum sylvæ Principi ab omni venatione & aucupio liberæ sunt: per reliquam totam Provinciam unicuique cum canibus & avibus, non retibus, libera est venatio, aucupium, & piscatio. Princeps in singulis fere Provincijs suos venationi Præfectos habet, & nominatim per Brabantiam, magnæ dignitatis officium est, cui præesse solet Marchio Bergensis, eoque nomine vulgo, Magnus Brabantiæ Venator appellari solet.

Præcipuæ quæque earum regionum sylvæ ad Regis usum non modo venandi, sed & lignandi spectant, estq; non minima suorum redituum pars. Reliqui reditus in civitatibus, villis, castellis, terris, molendinis, alijsque ab omni antiquitate

tiquitate principibus patriæ attributis consistunt,qui vulgo *Domaines*, Latine *Dominia*,vel proprius *bona Patrimonia-lia* vocantur; sed & vectigalia quædam mercantiarum tam mari quam terra inter eos reditus connumerantur, similiter & reditus quosdam in præcipuas civitates Rex habet,puta in Antverpiam,ubi prçter partem suam omnium confiscationum : habet & monetæ , carcerum, & piscationum locationem aliaque nonnulla quæ Regium dominium, ut vocant,mire adaugent.

Modus convocandi Status.

Princeps petiturus quid , vel novum tributum,novasve leges impositurus, convocare solet , certo assignato die & loco,qui communiter Bruxellis esse solet,tum propter Regiam Curiam, tum quod Brabantini extra ditionem suam nihil delIberent,omnes totius Belgij Ordines,qui sic debite interpellati haud gravate comparent,vel saltem secundo sub mulcta aliqua pecuniaria appellati legitimo numero plures vel pauciores,prout citati sunt, pro causa necessitatis conveniunt.Sunt autem qui communiter Bruxellis comparere solent hi,Brabantini, Flandri, Artesij, Hannonienses, Valentij,Ryssel,Douay & Orchies,Hollandi, Trajectenses, Zelandi, Namurcei, Tornaci, & Tournesij, & Mechlinienses. Reliquarum provinciarum Ordines,ut sunt Geldri,Frisij,Luxemburgij, quia remotiores sunt a suis Gubernatoribus (nisi gravissimæ sint deliberationes) convocantur, & cum eo transigunt. Cæterum Ordinum generalium tres sunt status,I Ecclesiasticus,II Nobilitas, III præcipuæ civitates. Horum statuum mẽbra, Personæ ac deputati ij qui ab omni antiquitate ad id electi & constituti fuerunt comparent, vel suos deputant Legatos, licet alij , nisi legitimas habeant excusationes in persona comparere teneantur. Verum non omnium regionum idem est in hac parte usus & consuetudo.Exempli gratia: Brabantini,Hannonienses,Artesij,Namurcenses,& Zelandi diversis Commissarijs rem expediunt,puta Ecclesiastici Abbatem,Nobilitas,Ducem,Marchionem,Principem,Baronem,& Nobiles; Civitates vero, Consules, vulgo Burgimagistros, & duos, vel tres Scabinos, Vnumque civitatis Pensionarium, plures vel pauciores pro facti exigentia delegant. Flandri per unum solum Legatum vel Commissarium vulgo , ratione quatuor membrorum comparent,quæ quidem IV Membra omnes tres supradictos status repræsentant. Quamquam & hi separatim suos delegare queant, qui inspectionem in factum Legati IV Membrorum habeant, ne quid præjudicij illis pariat. Verum communiter quod quatuor ea Membra statuunt,id ratum firmumque habetur. Hollãdi duorum tantum Statuum nomine, Nobilitatis scilicet & Civitatum legatos deputant,ijque totam provinciam repræsentant. Hoc modo coacto Consilio in præsentia Præfecti regij Præses,vel quis Statuum Consiliarius Principis seu Regis nomine petitionem ejusdem perpulchro huic Ordini humanissime exponit. Illi post consuetas deliberationes singuli pro se in scriptis res dependunt , quo equidem responso si Regi non sit satisfactum , multis conatur rationibus Ordines ad suam petitionem permovere; nec enim illud hic tyrannicum locum ullo modo habet. *Sic volo , sic jubeo* , quin etsi ad unum pene omnes Ordines regis voto consensissent , sola tamen Antverpia hinc consensum infringere & annullare poterit; si quidem Ordines omnes ea lege & conditione consentire semper censentur, si in eam omnes Status, atque singula eorum Membra id comprobent, & in suam portionem consentiant. Quocirca omnino necesse est , non modo omnes ordines seu status generaliter consensisse, sed & omnium Statuum singula quoque Membra consensum suum unaminiter dedisse. Vnde plerumque fit, ut non attentis quibusvis Regis demonstrationibus , justisque rationibus , nihil pene unquam Regi propter votorum diversitatem concedatur , quo quidem casu Rex pro eo tempore patienter acquiescit , & in commodius tempus differt. Attamen rarius est , ut non moderatus Princeps a subditis discretis ac placidis voti sui tandem compos fiat. Si quam pecuniam Principi promiserint , neque eam commode in parato habere queant, aliam ineunt inter se, cum consensu tamen Principis conquirendi rationem , decimam , vel vectigal quoddam rebus communibus ad tempus imponendo , vel alio quodam commodo modo pro ratione loci, temporis & occasionis, quæ juxta modum, taxam,& proportionem consuetam suo tempore dependitur. Ecclesiastici suam portionem separatim solvunt. Nobilitas & Civitates propter affinitatem commerciorum & utilitatis inter se simul solvunt, Brabantini quidem ut primi, propter antiquitatem & dignitatem Ducalem, suam dependunt partem in florenis XX stuferorum. Flandri propter opulentiam suam in Florenis XXIV stuferorum,& sic reliquæ quoque provinciæ juxta consuetas taxas, quæ non facile immutantur vel transgrediuntur.

Quod pontificum jus in hasce ditiones attinet,non majus illud est quam in regno Franciæ, cunctæ enim nominationes ordinationes Prælaturarum , Episcopatuum &c. ad Principem pertinent. Pontifex solam habet confirmationem & expeditionem, nec ullum cujuscumque status laicum vel secularem propter quodvis delictum,vel causam extra patriam evocare potest. Quare si quid ejusmodi prætendat, Legatum expressum expediat,de facto vel jure cogniturum,necesse est. Nullum præterea conferre beneficium potest, nec gratiam vel bullam expedire,quæ sortiatur effectum; nisi exequendi potestas, ex Principis placito quod vulgo nuncupant, supplicanti concedatur. Quantum ad decimas,eæ fere per totam ditionem solvũtur,sed diversis modis: alibi enim solis Ecclesiasticis,alibi vero partim his partim loci dominis,alij undecimam tantum partem dependunt, alij minus, secundum diversarum provinciarum & locorum consuetudines & privilegia: extatque prudens Caroli V Imperatoris decretum, ne liceret in posterum ullis Ecclesiasticis personis, vel locis sacris ullam rem immobilem absque Principis licentia coemere.

INDEX TABVLARVM.

BELGII INFERIORIS.

I *Belgij Vniversalis*
II *Flandria.*
III *Flandria Orientalis.*
IV *Brabantia.*
V *Hollandia.*
VI *Zelandia.*
VII *Geldria, & Transisalania.*
VIII *Artesia.*
IX *Hannonia & Namurcum,*
X *Lutzenburgicus Ducatus & Trevirensis Provincia.*
XI *Limburgicus Ducatus.*

Ad regimen Belgij hujus pertinet etiam Frisia, quæ inter Germaniæ Tabulas prima est.

BELGII INFERIORIS TABVLA.

Belgij *inferioris* XVII *sunt Provinciæ Regi Hispaniarum patrimoniales.*

- Ducatus.
  - *Brabant.*
  - *Limburg, cum* Comitatu *Dalem & Dominijs Valckenburg ac Rode le Duc, Brabantiæ annexa sunt, et a Iustitia, et Cancellaria Brabantiæ dependent.*
  - *Lutzenburg.*
  - *Geldre.*
- Comitatus
  - *Vlaenderen.*
  - *Artois.*
  - *Hainault, Henegou.*
  - *Hollandt.*
  - *Zeelandt.*
  - *Namur, Namen.*
  - *Zutphen.*
  - Marchionatus I*mperij, qui* IV *principales* C*ivitates habuit*, *Nivellam, Lovanium, Bruxellam & Metropolim Antverpiam, nunc Brabantiæ pars est.*
- Dominia.
  - *Magnum* F*risiæ Dominium.*
  - *Mechelen.*
  - *Vtrecht.*
  - *Overyssel.*
  - *Groeninghen, sive Frisiæ* O*rientalis, liberum Dominium.*

Harum Provinciarum quædam, ut Zutphen, Overyssel, Magnum Frisiæ Dominium, & Orientalis Frisia, licet in Germania sint sitæ, tamen quia Belgij inferioris Dominio subjectæ sunt, hic recensentur, primo autem loco in Germaniæ tabulis describuntur.

Status harum ditionum Politicus, *tam generatim, quam speciatim fere triplex est.*

Primus *est Ecclesiasticus, in quo præcipui sunt Abbates.*

Secundus, *Nobilitatis, ut sunt, Duces, Comites, Marc-gravij, Principes, Barones, & magni Domini.*

Tertius *Civitatum, quem primariæ cujusque ditionis* C*ivitates repræsentant.*

Hi Status a P*rincipe convocantur, quoties de rebus ad Principem, aut ad Principatum, aut ad conservationem & utilitatem ditionum pertinentibus deliberandum est.*

Status Ecclesiasticus.

Quatuor sunt in hoc Inferiore Belgio Episcopatus, Camerijck, *Dornick, Atrecht, Arras Gallis ; hi tres subsunt Archiepiscopo Rhemensi; & Vtrecht qui Archiepiscopo Coloniensi, subest.*

Provinciæ *Leodiensis & Morinensis, sive Taruannensis in aliquam partem hujus Belgij extenduntur.*

Academiæ *sunt duæ, Lovanium & Douay, olim institutæ, & nunc tertia addita, Lugdunum Batavorum.*

Collecta sunt hæc ex Ludovico Guicciardino, qui ample & eleganter Provincias Regias Belgij descripsit.

Medius Tabulæ Meridianus 260 reliqui ad hunc inclinantur, pro ratione 50, & 52 *Latitudinis* Parallellorum ad Circulum maximum.

FLANDRIA COMITATVS; VLAENDEREN.

Status Politicus *Flandriæ tribus constat membris.*

- **Primum *membrum, Prælati Ecclesiastici.***
  - Ordinis *S.Benedicti Abbates* VII. *S.Peter & S.Baefs Gandavi, S.Winoc in Bergen, S. Andries 24 23.51 15. S.Peter in Oudenborch, Eename 24 52.50 51. Marchienes.*
  - Ordinis *S.Bernardi Abbates* V. *Ten Dunen, Boudeloo 25 15.51 13. Doest 24 25.51 20. Los, Clararests 23 25.50 49. & Prioratus in Waerschot 24 50.51 12.*
  - Ordinis *Præmonstratensis Abbates* III. *S.Niclaes in Vuerne, Dronghene 24 53.53 51 5. S.Cornelis in Nienove.*
  - Canonicorum *Regularium Abbates* VI. *Eechoute, Zoetendale 24 37.51 17. Warneston, Zuvebecke 24 10.50 54. Cisoing, Falempin 24 11.50 52.*
  - Ejusdem *ordinis* VI *Præpositura, S.Marten in Iperen, Vormeseele 24 4.50 52. Watene, Loo 23 53.51 2. Eversam 23 52.51 0. Petendale.*
- **Secundũ *membrum Nobilitas.***
  - Vicontez V: *Gendt, Iperen, Vuerne, Bergen, Haerlebeke 24 30.51 53. Marchionatus Robais, Rene.*
  - Principatus III *Steenhuse 25 7.50 52. Gavere, Espinoy 24 8.50 29. Comitatus Isegem, Anappe.*
  - Barones IV
    - II *in Comitatu, Cysoing & Heine 24 51.50 24.*
    - II *in Dominio, Pamele in Oudenarde & Boelare 25 7.50 49.*
  - Tribuni *militares, Banderheeren.*
    - *In Comitatu Teutonico, Dominus de Nevele 24 46.51 4. D. de Dixmude. D. de Beveren, de Praet prope Brugge, Haefkercke, Watene, Hevergem, 24 56.51 9. Waestine 23 27.50 48. Caecten 24 22.50 59. Ingelmunster, Poucke, Griuthuse 24 27.51 10. Male 24 29.51 15. Maldegem 24 40.51 16. Oostcamp 24 26.51 12. Winendale, Colscamp 24 24.51 3. Ghistele 24 9.51 13. Sevecote 24 6.51 12. Rousselare, Waestene 24 8.50 47. Hondscote, Cassel, Nortvrie 24 22.51 20. Haeskercke, Halewijn 24 19.50 49.*
    - *In Comitatu Gallicano, Castellanus de Lille. D. de Waurin 24 6.50 36. D. de Comene.*
    - *In Dominio Flandriæ Dominus de Rode, D. de Gavere, Sotteghem, Gontero 25 2.51 0. Scorisse 24 51.50 48. Poitz 24 35.50 46. Liekerke 25 20.50 54. Lumbeke 25 22.50 50. Rotselar in Meerbeke 25 18.50 50. Wedergraet in Neyghem 25 21.50 49. Steenhuse 25 7.50.52.*
- **Tertium *membrum sunt præcipuæ civitates.***
  - *In Flandria Teutonica* VI *præcipuæ civitates hoc mẽbrum repræsentant.*
    - *Gendt, cujus sortem sequuntur*
      - *In Comitatu Burgraviatus Gandensis, & Castellaniæ Cortracensis ac Oudenarde & Biervliet 24 55.51 23.*
      - *In Dominio quædam sunt feuda Imperij, ut* IV *Ambachten, dat Land van Waes. 't Graefschap van Aelst, Alia libera Dominia, ut Bornhem 25 29.51 8. Dendermonde, Geerdsberge.*
    - *Brugghe, cujus sortem sequuntur in censu & armis, quæ sunt post* IV *officia, usque ad Nieuport, totus videlicet Franconatus (het Vrye) opida ejus clausa & non clausa.*
    - *Yperen, ad quam referuntur in censu & armis, Oost Yperen Ambacht, Bellen Ambacht, & Cassel Ambacht.*
    - *Franconatus Campestris (het platte Vrye) cujus sortem sequuntur in censu & armis Vuern Ambacht, Berghen Ambacht, & Burkurch Ambacht.*
  - *In Gallicana* III *Civitates principales*
    - *Lille, Rissel.*
    - *Douay, & in territorio multi pagi dicti la Gouvernance.*
    - *Orchies, & in territorio Balivi Cisoniæ, Falempini, Comines, Robaix.*

Tornacense *Dominium, & Status Flandriæ annexus, per se constat tribus membris, Ecclesiastico Nobilitate, &* IV *supremis Iustitijs. Ecclesiastici, Episcopus, Abbas S. Amandi, S. Martini, Chasteau, L'Abbaye S. Nicolai.*
Opida Tornacum, S. Amand, Mortaigne.

Status Ecclesiastici. *Vnum habet Flandria veterem Episcopum Tornacensem, Archiepiscopo tum Remensi nunc Cameracensi subjectum, in* V *tamen Diœceses Episcopales divisa erat. Trajectensi suberant* IV *officia, Hulst, Axele, Assenede, Bouchoute. Tornacensi subsunt Gent, Cortrijck, Oudenarde cum illarum Castellanijs, Waes territorium, Brugge, Franconatus, & Lille cum sua Castellania. Atrebatensis comprehendit Douay & Orchies. Cameracensi subest Dominium Flandriæ ultra Scaldim Versus Meridiem. Tarvannensis habet Castellanias Iperen, Cassel, Vuerne, Bergen, Burburch, Belle : ante erectionem Novorum Episcopatuum.*

Iurisdictio. *In Flandria Teutonica sunt* XIV *principales Curiæ Comiti feudales, Viesburg Gandavi, Burgus Brugis, Sala in Iperen, Castellum in Cortrijck, Curia in Harlebeke, in Tielt, Domus in Deinse, Curia in Peteghem, dicta Beaulieu, & domui Deinse subjecta, Tribunal in Oudenarde, Burgus in Vuerne, Curia in Bergen, in Brouckborg, in Cassel, & in Belle.*

In Flandria Gallicana sunt III *Curiæ Comiti feudales, Salla in Lille, Castellum in Douay, Curia in Orchies.*

In Flandriæ Dominio sunt IV *Curiæ Comiti feudales, Tribunal in Aelst, Domus in Dendermonde, Prætorium Wasiæ apud Sanctum Nicolaum, & Castrum Beveren.*

Ex omnibus Curijs & Iurisdictionibus dictis appellatur ad Consilium Principis provinciale quod est Gandavi, inde ad Parlamentum, quod est Mechliniæ.

Hæc ex Petro Oudegherst sumpta sunt, qui exquisitissime res Flandricas conscripsit.

Meridiani distant juxta rationem Paralleli 51.

FLANDRIÆ COMITATVS

Regio. & unde deducta.

F*LANDRIAE* nomen quamvis non magnæ antiquitatis, nulla tamen ejus certa ratio reddi potest. Sunt, qui ab urbe ejus nominis appellationem deducant, sita ubi nunc Ardenburgum; sunt qui a *Flandberto* filio Blesindæ, quæ soror fuit Clodionis, Regis Galliæ : Vixit autem Flandbertus Anno Christi CCCC XLV, Sunt qui a Lyderici primi Comitis sponsa *Flandrina* nomen regioni datum arbitrantur. Sunt qui a flatu & fluctibus, quorum magna ob vicini Oceani impetum vis huic terræ incumbit. Adeo ut etiam anno CIↃ CCC XL in agrorum censu venditione caveretur, ut si intra annos X mare in ea loca exæstuaret, cassus irritusque esset contractus. Ego rem in medio

relinquo,

FLANDRIA COMIT.
MARE GERMANICUM
Den dullart
Brabantiæ pars
Brabantiæ pars
Iperen
Arte- siæ pars
Hanno- niæ pars
Per Gerardum Mercatorem
Cum Privilegio

Situs. Aeris temperies. Soli fertilitas. Animaliũ varietas. Imperium Majorum. Majorum virtus. Vrbium Nomina.

relinquo. Ejus hodierni limites sunt, ad Austrum Artesia cum Hannonia, & parte Picardiæ. Ad Ortum Hannonia & Brabantia, ad Septemtrionem Oceanus, cum Honta sive ostio Scaldis, quod Flandriam Zelandia disterminat ; ad Occasum Oceanus Britannicus sive Mare Germanicum. Longitudo patet itinere tridui, a Scaldi scilicet contra Antverpiam, usque ad novum fossatum, mill. pass. xxx. Latitudo est mil. pass. xxii. Aer regionis totius est temperatissimus: Ager fertilis; potissimum qua Oceano & Galliæ est vicinus. Pascua læta, cujus rei argumentum est, quod pulli equini ex vicinis regionibus in Flandriam quotannis delati ab equisonibus, soleant pabuli bonitate, aeris suavitate, ex strigosis & macilentis reddi generosiores. Alit item varia Animalia domestica saporis delicati & exquisiti, nec non Ferarum copiam pene incredibilem. Nec desunt Aves cum aliæ; tum Phasani, Perdices, Pavones, Ardeæ, Ciconiæ. Regionis Incolæ ita olim bello addicti fuere, ut quieti pacative vix unquam viverent: ac Syriam etiam, terramque Sanctam, ac Hierosolymam, eorum arma pervaderent. Vrbes in Flandria muro ac fossa cinctæ sunt xxx. *Gandavum, Brugæ Ypra, Insulæ, Duacum, Tornacum, Cortracum, Aldenarda, Alostum, Hulsta, Teneramunda, Birfletum, Neoportũ, Sulsa, Dũkerka, Gravelinga, Burburgum, Dammum, Dixmuda, Furna, Ardenburgũ, Ninova, Bergæ, Gerardimontium, Castellum, DonZa, Orchianum, Lanoyum, Axella, & Ostenda.* Prętcr has sunt etiã Municipia patentia quę urbibus neque nobilitate, neque privilegiorum dignitate, neque structuræ magnificentia, neque frequentia Municipum cedunt: *Bella, Poperinga, Hondscota Eecloa, Gistella, Middelburgum*; & alia viginti. Pagi in universum CIↃ CLIV : ut non immerito triviali proverbio dicatur, Flandriam omnes totius Christiani Orbis Comitatus superare ; & Hispani quum in hanc Provinciam cum Philippo Rege venirent, judicaverint totam Flandriam continuam urbem esse. Hodie universa in tres partes dividitur, *Teutonicam, Gallicam & Imperialem.* Primaria urbs est *Gandavum*, conditum vulgi opinione, tum Historicorum omnium recẽtiorum consensu, nam veteres de eo silent tum Petrarchæ aliorumque judicio, a C. Iulio Cæsare, quum in Morinis ageret. Mejerus hos versus incerti Poëtę citat.

> *Hanc Clarineam veteres dixere coloni*
> *Gorduni, populique truces coluere Sicambri.*
> *Mercurio Cæsar, Christo sacravit Amandus.*

Enimvero Gordunorum meminit C. Cæsar libro v. Comm. de Bello Gallico. Postea a Wandalis dicta est *Wanda*, & litteræ primæ mutatione *Ganda* : ut Walli, Galli : hinc *Gandavum* : vernacule dicitur *Gendt*, Italis *Guanta*, Gallis *Gand*. Situm quarto a mari lapide, quatuor fluminibus amœnissime irrigatur. *Scaldem* enim ex Hannonia, *Lisam* ex Artesia, *Liviam* ex portu Slusano, *Moeram* ex quatuor Officijs, quas *Ambactas* vocant, accipit. Præterea Alveum habet manufactum magnorum etiam navigiorum patientem, per quem, perque prædicta flumina quantam omnium rerum ab omni Orbis parte accipiat copiam, incredibile dictu est. Ex his enim in mare patet via per alveum sive Aquæductum, qui se ad Ostium vulgo *Het Sas* in Oceanum exonerat cataractis ad hanc rem stupendo artificio exstructis. Decem milliaribus distat Antverpia, totidem Bruxella, Mechlinia, Middelburgo. Ambitus intra muros est 45640 pedum Romanorum : hoc est Italicorum milliarium septem. Insulas habet xxvi. Pontes majores, xcviii. Molas aquarias iiii. Trusatiles infinitas : centum quæ vento aguntur. Ecclesias in universum lv; Abbatias v. Cives hujus civitatis frequentia, nobilitate, opibus, animis sunt eximij. Hæc Carolum v Imperatorem Orbi dedit. Hæc literis Iudocum Badium, Ioannem Cornarium, Lævinum Brechtum, & alterum Lævinum Torrentinum, Balduinum Ronsæum, Vtenhovium, aliosque protulit. Opificiorum genera in hac urbe lii. Textorum præterea ordines xxvii instituti primum a Comite Balduino, Filio Arnoldi Magni, anno D ccc lxv. *Brugæ (Brugge)* vel a pontium frequentia nomen habet, vel a ponte *Brugstock* juxta Oldenburgum & Ardenburgum, e quarum urbium ruinis ante annos IↃ ccc prima arx Brugensis exstructa est; sita est tertio milliari a Mari, loco plano. Ambitus intra muros est 26600 pedum Romanorum, hoc est Italicorum mill, quatuor cum dimidio. Vrbs est non Flandriæ tantum, sed etiam totius Belgicæ amœnissima : templa habet lx, quorum præcipuum & augustissimum est S. Donatiani, olim sacrum B. Virgini, exstructum a Liderico primo Flandriæ Comite, anno IↃ cxxi. Opibus in tantum floruit, ut Ioanna uxor Philippi Pulchri quum huc venisset Anno CIↃ ccci, vidissetque virginum & matronarum ornatum, stupore primum, postea muliebris æmulationis æstro percita, conquesta sit, non se solam reginam esse. Opificiorum genera exercentur lxviii. Et in hac rerum copia neque Flumen habet, neque portum, neque fontem. Fossa est humana ducta industria, ipsi *Reye* vocant, quæ per totam urbem divisa, ad Slusam sese exonerat in Oceanum. Et quia hæc majoribus navigijs nondum sufficiebat, aliam in longe majorem altitudinem perduxerunt, oppositisque Cataractis a Mari discluserunt. Sunt & hujus urbis cives bello, imperio, literis celebrati. Huic ortum suum debet Philippus Bonus Maximiliani F. Caroli v Pater: Debent Iacobus & Petrus Curtij, Iudocus Damhouderus, Iacobus Rænardus, Dominicus Lampsonius, Ioannes Casembrotius, Marcus Laurinus, Fr. Nansius, Iacobus Lernutius, alijque permulti. Tanta etiam olim hujus urbis in mercaturis potentia fuit, ut cum quavis alia totius Europæ urbe conferri posset. Brugenses primi Cassiterides (Hispanis *Açores*) Iusulas in Oceano invenerunt; quæ propterea *Flandricæ* vulgo dicuntur : ijdem Bursam primi Mercurio sacram habuerunt, a qua postea Antverpiæ, Rhotomagi, Londini, & in alijs urbibus mutatis rerum vicibus loca Mercatorũ conventui destinata nomẽ traxerunt, *Ypra* a rivulo *Ypra* præterlabẽte dicta, vulgo *Yperen*, anno CCIↃLX condita est. Hujus urbis fundus dicitur esse plumbeus, idque propter magnam plumbeorum tuborum vim, quibus aqua varie per civitatem universam distribuitur. Atque hæ quidem sunt Vrbes primariæ. Portus sequuntur, *Slusa* a Cataracte nomen habet, quæ Flandris vocatur *Sluys*; Vrbs est maritima : portum habet capacissimum, quo quingentę naves commodissime recipi possunt. Ex adverso est Insula *Cadsant*, Georgij Cassandri patria. *Ostenda* ad Oceanum sita, obsidione Alberti Ducis Brabantiæ gravissima, quam ad annos tres & aliquot menses fortissime sustinuit, ac innumeris pene utrinque cæsis nobilis. *Neoportus (Nieuport)* tertia ab Ostenda milliari urbs est maritima, patria Iudoci Clichthovei, cui proxima est abbatia *S. Bernardi*, in qua Bibliotheca olim totius Belgij instructissima & celeberrima. *Dunkerka* exstructa anno CCIↃLXVI a Balduino Arnoldi F. Flandriæ Comite, portum habet brevem admodum & Mari vicino infestũ. Vrbis jurisdictio pertinet ad Regem Navarræ. Reliquas urbes Flandriæ Teutonicæ prætereo. In Flandria vero Gallica est *Insula* a veteri positione ita dicta, erat enim stagnis & paludibus cincta: urbs frequentia Civium, opibus, legibus ornatissima, & quidem post Antverpiam & Amstelodamum potentissima. *Duacum (Douay)* ad Scarpam fl. ubi olim *Catuaces* patria est *Roberti Gaguini*. Academiam habet paucis ab hinc annis a Philippo II Hispaniarum Rege ibi constitutam. *Orchianum (Orchies)* etiam in hoc tractu est, & *Lannoyum* celebre dominis & Cive *Francisco Raphelengio*; prętcrea *Espinoyum, Armentiers, & Tornacum, Tournay*. In Imperiali Flandria est *Alostum*, civitas ampla & munita ad Tenerã fl. Comitatus titulo insignis. Pagos sub se habet clxx. Principatus II, Steenhusensem & Gaverensem; Baronatus complures: Territorium etiam Wasiæ, cujus, quatuor sunt Opida, *Hulsta, Axela, Bouchoute, & Assenede. Rupelmunda* ad Rupelam fl. arx est, hoc loco minime omittenda, vel propter Gerardi nostri Mercatoris Illustrissimi Mathematici & Cosmographi, ac nostri seculi Ptolemæi, memoriam. Flumina sunt *Scaldis, Lisa, Tenera, Livia; Ypra, Aa, Scarpa, Rupela*, & alia; Montes perpauci; Sed Silvæ plurimæ eæque valde utiles, inter quas *Niepensis* & *Nonnensis* principes.

Flumina. Montes. Sylvæ.

FLANDRIAE PARS ORIENTALIOR.

ANTEQVAM Brabantiam adeo, ea quæ hæc Tabula exhibet paucis explicanda sunt, quam in gratiam Lectoris Typographo inserere placuit. Ea autem describitur pars Flandriæ, in qua plurimæ res admodum memorabiles nostra memoria gestæ sunt: quemadmodum ex sequentibus planum fiet. Vt autem ordine tractum hunc describamus, primo loco in eo occurrit *Wasia*, vulgo *'t Landt van Waes*, territorium fertile ac dives, cum quatuor officijs, vulgo *Ambachten*, quæ sunt, Guicciardino teste, quatuor civitates, quarum duæ mœnibus cinctæ, *Hulsta* & *Axela*: duæ mœnibus carent *Bouchouten* & *Aßenetum*. *Hulsta* sive *Hulustum*, harum primaria, civitas elegans, & satis munita. Gravissimam hæc passa ad aliquot menses obsidionem anno CIƆ IƆ XCVI. Sed tandem plurimis factis insultibus, Cuniculisque actis, multisque millibus amissis Archidux Albertus ea per deditionem potitus est. *Axela* Opidum mediocre, milliari cum dimidio Hulsta, quatuor vero Gandavo distat. *Bouchouten* tertius locus, duobus Milliaribus Axela dissidet. *Aßenetum* (*Assenede*) quartum officium II Milliarium intervallo a dicta Axela distat: habentque hæc quatuor officia multos sub se pagos. Inter quos *Watervliet* & *Bouchoute*, in quibus duo exercitus anno superiore consederunt. Ordinum exercitus Duce Comite Mauricio in priore: in altero Regis Hispaniarum Duce M. Ambrosio Spinola. Sunt præterea in hoc tractu Arces & Propugnacula plurima, quæ in hac Tabula conspiciuntur; inter ea quæ vulgo *Philippinen*, *Patientie*, *Ysendijcke*, *S. Philippe*, *S. Cateline*, *Coxie*, & alia, quorum præcipuum & munitissimum *Ysendijcke*. Hoc cum tribus sequentibus Dux Mauritius Anno CIƆ IƆ CIV facile per deditionem occupavit. E regione Ysendijckæ *Birsletum* sive *Biervliet* in Insula ejus nominis situm. Vixit in hac *Gulielmus Beuckelens* Anno CIƆ CCC XCVII, quem ferunt primum Alecem muria & sale conditum tonnis inclusisse, & ad extera loca devexisse, felici invento, Belgis hac arte magnam pecuniæ vim corrogantibus; exterisque conditaneum Alecem, sive ad usus, sive ad delicias conquirentibus. Opidum olim non ignobile, portu oportuno gaudens. Sed ut caduca & fluxa est mortalium rerum conditio, atque interitui obnoxia, ita & Opida olim florentissima pessum iri videmus, multa etiam in cadavera converti; Estque nunc dumtaxat propugnaculum. Sequitur *Slusa* cum *Cadsanto* Insula. *Slusa*, Teutonicæ Flandriæ Opidum, perquam elegans, quomdam *LammerZvliet*, ut palam fit publicis literis, nuncupatum, copiosum olim & dives, quinque Middelburgo, tribus Milliaribus a Brugensibus abest, qui arte manuque facto aquæductu, seu Canali largissimoque copiosissimoque, omnes ejus territorij aquas, singulari industria facile in unum locum colligunt, easque pluribus fossis navigabilibus, per urbem ducunt, ac unum in alveum denuo revocatas, ad Dammum Opidum, indeque ad Catarractas, *Ter Sluysen*, vocant, deducunt, eique *Reiæ* nomen faciunt. In cujus exitu, portus etiam, quo *Slusa* opibus olim floruit, (quando non minus, quam tunc etiam temporis *Brugæ*, Hanseaticis Orientalibus Mercatoribus domicilia præbuit) tota Flandria Teutonica commendatur. Is IƆ Naves facile admittit, sicuti & Annales Flandriæ perhibent, Anno CIƆ CCCC LXVIII, paullo ante Natalem Dominicum, in hunc portum appulsas CL uno tempore naves onerarias, inspectasque ab opidanis magno gaudio & lætitia. Ad Opidi latus, Arx egregia constituta. In hac *Dux Bovillonius*, & Galliæ *Hamiralus* sive maris Præfectus, ille prius Hesdini, hic posterius, ad S. Quintini urbem capti, & in custodia illic habiti fuerunt. Ea Arx, licet nunc ab Opido sejuncta sit, illi tamen antea per ædificia complura, quę deinde consulto Brugenses everterunt, conjuncta fuit. Sluanum namque Opidum, bellis contra Brugenses & dissensionibus fractum, ad extremum etiam venditione ipsis a Principe addictum, in eorum potestatem devenit. Accerrimæ namque diversis temporibus commerciorum causa inter Brugenses & Slusanos viguerunt contentiones, quarum præcipuæ Anno CIƆ CCC XXIII, quas motum novum sive magnum vocarunt, hac occasione sumsere initium. *Ioannes* Comes Namurcensis, Filius Principis Guidonis, Patruus magnus Ludovici Comitis, ea tempestate portum Brugensem, ad Slusam possidebat; Simul præfecturam aquæ, quæ hactenus Prætoris Dammensis fuerat, ab Ludovico, rerum adhuc per ætatem imperito, obtinuit, Slusæque quascumque vellet merces, majoris etiam ponderis exponere, & vendere, licere sibi persuasit: quæ tamen merces bonaque omnia, juxta leges & privilegia Brugensium, Brugas ad statum Emporium subuehi debebant. Tympanum versatile ad exponenda quæcumque bona, Slusæ erexit. Ea re quoniam Emporium quod stabile Brugis erat, cum summa pernicie Reipublicę Slusam transferri videretur, summa ope cum Comite agunt Brugenses, uti ea omnia, quæ absque communi terræ consilio Namurcæo concesserat, prorsus & in solidum revocaret: alioqui multo gravissimam rerum omnium secuturam esse perturbationem; quam quidem revocationem, postquam fortiter contra nitente Namurcæo, obtinere non possent Brugenses, ad arma se converterunt. Magno numero fortiter instructi, Slusam versus movent. Distat tribus nostratibus Milliaribus: *Ludovicus* ea de re certior factus, advolat Cortraco Brugas, ut, si fieri posset, impediat, frangatque eorum inceptum: sed frustra omnia conatur. Conjurant unanimiter omnes in Slusensium interitum, nisi donationem illam Namurcæo factam, Comes protinus per novas tabellas rescindat, atque abroget. Et ne omnia privato videantur agere consilio, Ludovicum una secum Slusam ducunt. Namurcæus, qui hæc futura minime ignorabat, quantis potuit munitionibus, militumque robore se ad resistendum parabat: mente autem consternatus erat, quod una cnm inimicis suis Comitem accedentem videbat. Venientem nihilominus hostem facta eruptione acriter excepit: primum occisis Signiferis retrocedere coegit, interfecta aliquanta parte. At postquam reliqua manus accessit Brugensium, longe impar evasit, fusus fugatusque est, atque a Brugensibus captus, ductusque Brugas in arctissimam custodiam, quæ Lapis dicitur. Desideravit eo prælio ex suis nobiles viros, usque ad viginti, si modo veri sunt, quos invenio, Commentarij: quo ex numero primarij fuere Florentius Bersaliensis, Simon, ab Bruchdammo, & Ioannes Bervagius, omni pene vulgari milite, aut cæso, aut fugato, aut submerso. Ipse per urgentissimas Comitis preces protectus & servatus est, alioqui ab furiosa multitudine discerpendus. Slusam Brugenses diripiunt direptamque, nullius habito respectu, per iram incendunt, ac funditus evertunt. Paullo post, dum pro Namurcæi liberatione apud Fanum Audomari conventus indicitur, ubi multa primorum virorum, ea de causa frequentia, nun-

Wasia, cum 4 Officijs, Opida.

Birsletum

Slusa.

Habes hic Novam & accuratissimam descriptionem tractus illius Flandriæ per quē superioribus hisce annis anno scilicet Christi 1600. et sequentibus atq; imprimis anno 1604. et hoc 1605. variæ expeditiones susceptæ resq; summe memorabiles bello gestæ fuerunt, ut sunt imprimis celeberrima illa et ubiq; terrarum decantata triennis et amplius interim urbis Ostendæ obsidio, cujus hic solum vides, tum etiam Slusæ oppidi sane ob aquarū maris introitū inaccessi sicut hic oculis subjicitur; una cū locis adjacentibus et iis in quibus nunc quoq; utriq; exercitus sibi invicem occurrerunt. Adjectæ item omnium circumstantium urbium & oppidorum ac munimentorum exactissime delineationis. Omnia accurate dimensa & singula suis locis diligenter collocata.
TLANT VAN WAES
De Casselrie van Oudenaerde
GANDAVUM Gent
De Casselrie van Cortricke
De Moere
De Vier Ambachten
Verdronken Landt
BULS CAMP VELT
MALDEGHEM VELT
TLANT VANDEN VRIEN
BRUGGE
DEN DUL
ZEELANDT BEVER
ZEE LANDT
Vlisingen
Middelburgh
DIAE PARS
OOSTENDE
MARIS GERMANICI PARS
Petrus Kærius cælavit
Milliaria Germanica

tium, ipsum Namurcæum e custodia elapsum, Brugensium animos ad pacem invitat; Maxime quia Carolum Galliæ Regem Namurcæo favere, idque agi cognoscerent, ut adempta Slusa, atque maris accessu, emporio spoliarentur, eumque in modum in perpetuum urbs ipsorum humiliaretur, novo emporio ad Slusam constituto. Itaque sex & sexaginta millium nummorũ solutione admissorum veniam a Comite sibi comparat. *Slusa* Civitas est hodie munitissima, Mœnibus & Fossa duplici vallata. Hanc Princeps Mauritius Anno CIↃ IↃCIV Mense Maio obsedit; eamque tertio postquam eo accesserat mense, fame ad deditionem compulit. Iuxta portum Slusanum XXVI Maij Anno CIↃ IↃCIII pugna navalis VIII Longarum Navium (quæ quod remis frequentius quam velis incitantur, Triremes vocantur) *Frederici* Spinolæ, cum tribus Navibus, & II Triremibus, Ordinum Fœderatarum Provinciarum juxta aditum portus Slusani jacentibus. In quo conflictu Præfectus ipse *Spinola* interijt, cumque eo CIↃ CCCC feruntur & amplius cum fusi tum submersi. Ex Zelandis desiderati sunt Navarchus Iacobus Michaelis F. ejusque Locum-tenens, cum Nauclero. Erant in porru Slusano Propugnacula II, alterum in ipso portus ostio vulgo de *Hase Schantse*, alterum non procul ab Opido situm vulgo *Beck-of*: quorum illud per deditionem a Mauritio occupatum, hoc per vim expugnatum fuit. E regione hujus Civitatis posita exigua Insula, quam *Cadsant* incolæ appellant, in qua & ejusdem nominis pagus. Multo pridem major erat, cum & urbem haberet, & pagos complures amœnos, ac divites. Ad hanc prælia navalia, diversis temporibus multa commissa fuerunt: cum eo fere semper Flandrorum adversarij Britanni, Batavi, & alij quivis, ad portum appellerent. Sed partim Oceani tempestatibus, partim ejusdem fluxu & refluxu, plus dimidia parte, ea Insula consumpta est. In hac Insula propugnacula II sunt quorum alterum Mauritius vacuum, alterum vulgo ter *Hoffstede* dictum deditione recepit. Offert se hinc primo a Slusa Milliari *Ardenburgum*, quæ & olim *Rodenburgum*, quondam Metropolis illius primæ partis, quæ obtinuit nomen Flandriæ, complectens *Tourout*, & *Ostburgum*, cum territorio Brugarum (quæ nondum eo tempore muris cinctæ erant) totamque oram maritimam Bononiam usque. Hodie tota pene vastata est. Templum habet Deiparæ virgini sacrum, quo pulchrius neque sumptuosius ullum Flandria habuit. Est & *Middelburgum* distans a Brugis II Milliaribus cum dimidio nunc Mœnibus & Fossa cinctum. Hæc Opida eodem anno Mauritius occupavit. Est etiam secundo a Slusa lapide *Dammum*, valde opulentum, populo & Mercatoribus frequentissimum olim Opidulum, portu etiam & Vinorum statione celebre, clavis & Ostium maris: claudebat quippe, & aperiebat Brugensibus, Mercatoribusque omnibus Oceanum. Sed nunc incursionibus Gallorum, intestinis etiam Gandavensium atque Brugensium dissidijs, alienata Mercatorum frequentia instar vici est: & Portus jam nostra memoria nihil est aliud, quam fossa manufacta, per II Milliaria Flandrica usque ad portam Slusæ, æstu concitato tantummodo navigabilis. Sequuntur *Brugæ*, quas supra descripsimus, cum Territorio eorum quos *Franconates Francos*, seu *Liberos* vocant, eo quod jugum Brugensium excusserint, cervicesque suas liberarint, continetque agrum illum qui est circa Brugas fere ad VII Milliaria, ac vulgo vocatur *T'landt vanden Vryen*, Iurisdictionem habet pagorum plurimorum, ac omnibus fere oneribus exempti sunt. Constituunt hi nunc IV Membrum Flandriæ. Continet denique hæc Tabula *Ostendam* in terra Francorum sitam. Ante hæc tempora vile Piscatorum fuit Opidum magna ex parte munitione carens, etiamnum anno CIↃ IↃ LXXII, sed sex annis post Mœnibus septum fuit. Portum habet tolerabilem. Huc VIII immania Cete appulerunt Anno CIↃ CCCC IV quorum singula erant longitudine pedum LXXIV. Anno etiam CIↃ CCCC XXVI captus fuit Porcus marinus, terrestri simillimus, nisi quod altero tanto major esset. Anno autem CIↃ XC IX & anno CIↃ IↃC tempore Archiducis Alberti, Flandri ad inhibendas Militum excursiones eam circum circa vallis cinxerunt, eo tamen excursiones impedire minime potuerunt: quamvis in circuitu XVII propugnaculis circumvallata esset. Inter quæ *S. Catharina*, *Isabella*, *Albertus*, *Clara*. Quare Flandri vehementer instabant, ut hæc urbs obsidione premeretur. Quod factum est V Iulij anno CIↃ IↃCI. Obsidionis initium terribile fuit, ipsaque ad finem usque admodum formidabilis: quod omnibus notissimum, imo tam gravis & diuturna hæc fuit obsidio quam nulla post hominum memoriam: adeo ut tempore hujus obsidionis utrimque centum & decem plus minus Millia hominum perierint. In vestibus cujusdam Conquisitoris, vulgo Commissarij Hispani mortui Pugillares reperti in quibus nominatim ratio confecta erat, qui numerus interijsset virorum, & item separatim pueri mulieresque: quarum omnium rerum summa hæc erat. *Tribuni* seu *Præfecti militum* vulgo *Mareschali del Campo* IX: *Chiliarchæ* qui vulgo *Collonelli* XV. *Castrorum præfecti* XXIX. *Duces* vulgo *Capitanei* IↃ LXV. *Signiferi* CCCXXII. *Locum-tenentes* CIↃ CXVI. *Ordinum Ductores* ad VI Millia CC IↃXI. *Vulgares Ordinũ Ductores* ad IX Millia CLXVI. *Magistri Equitum* IↃC. *Gregariorum Militum* & *Cunicularioru*m LIV Millia IↃ CLXIII. Nautæ IↃCXI. Pueri Mulieresque CXIX. Summa omnium fuerunt ad Millia LXXIIC & XXVI. Longum esset omnia Propugnacula & Valla, longum omnes Machinas & Instrumenta bellica, longum reliqua omnia commemorare. Porro inter Ostendam & Neoportum II Iulij anno CIↃ IↃC commissum prælium illud inter Archiducem Albertum & Principem Mauritium, in quo utrimque ad VII peditum & Equitum Milia occubuere. Certatum est initio ancipiti dubioque Marte ad horas tres. Tandem vero Mauritius victoria potitus est, Hispani victi fusique. Desiderati in ea pugna in Alberti exercitu ad VI Millia armatorum: capti præter gregarios milites, quorum magnus fuit numerus, *Admirans* Aragoniæ, ac cum illo plurimi proceres aulici: erepta hosti CV Signa militaria peditum cum IV Equitum. Non tamen incruenta Mauritio fuit hæc victoria, ex parte enim ipsius facile CIↃ occubuere. Ostenda I Milliaris intervallo dissidet *Aldenburgum*. Vnicam duntaxat portam habet, civitas est vetus, ac quondam celebris, & Emporium. Reliqua quæ hac Pinace continentur descriptione proxima exposita sunt. Itaque ad Brabantiam transeo.

Insula Cadsant.

Ardenburgum.

Middelburgum.

Dammum

Franconates

Ostenda.

Aldenburgum.

BRABANTIA, GVLICK ET CLEVE.

Status Politicus Brabantiæ tria habet membra,

- **Ecclesiasticos, qui sunt.**
  - Abbatas *Afflighem 25 22. 50 56. Grimbergen 25 39. 50 27. Tongerloo 26 14. 51 8. Grunendal 25 44. 50 47. S. Gertrudes Lovanij, S. Bernardi 25 36. 51 10. Vilcer in Indice Belgico. Dielegem 25 37. 50 53. Parck prope Lovanium. Vlierbeke prope Lovanium. Prior Magnus Ordinis, S. Augustini in Leewe, Gemblours 26 0. 50 35.*
- **Nobiles qui sunt.**
  - *Abbas Gemblours Comes.*
  - *Dux Arschot.*
  - *Marchio Berghen op Zoom.*
  - *Barones, Diest, Breda, Boxtel, Gaesbeeck 25 29. 50 49. Wesemael, Boutersem 26 11. 50 51. Perweys, Hoochstraten, nunc Comes, Renes 25 42. 50 33.*
  - *Domini, Asche, Merchten 25 29. 50 58. Vuerne, Gheel, Lummen 26 13. 40 46. Thurnout, Oosterwyck, S. Odenroy, Walem 25 45. 51 6. Duffel.*
- **Civitates IV** *principales, Lovanium, Bruxella, Antverpia, Buscumducis.*

Status ejus Ecclesiasticus. *Partim paret Leodiensi Episcopo partim Cameracensi. Leodiensis, Curiam & Magistratum Ecclesiasticum habet Lovanij, Cameracensis Bruxellæ.*

Iulia, Gulick,

- **Status Politicus** *constat similiter III membris, quæ sunt,*
  - *Ecclesiastici, videlicet Abbates, & Collegia Canonicorum ac Monasteriorum.*
  - *Nobilitas.*
  - *Civitates.*
- **Præfecturæ** *ditionis* XXIV

Caster 28 9. 51 0.	*Grevenbroich 28 7. 51 2.*	*Wilhemstein.*
Brugghe 27 35. 51 17.	*Wassenberg 27 37. 51 7,*	*Gladbach 27 49, 52 11.*
Born 27 16. 51 2.	*Geilenkirchen 27 40. 50 48*	*Millen 27 31. 51 1.*
Boisseler 27 51. 50 59.	*Hensbergh.*	*Rangenrayd 27 42. 51 1.*
Eußkircken 28 19. 50 42.	*Duren,*	*Norvenich.*
Munstereyffel 28 19. 50 36.	*Thonbergh 28 29. 50 36.*	*Nuener Graffschaff.*
Moniou 27 50. 50 37.	*Berchem 28 11. 50 56.*	*Gulich.*
Eschwiler 28 17. 50 38.	*Heimbach 28 3. 50 39.*	*Nideken 28 5. 50 44.*

Cliviæ Cleve.

- **Status Politicus** *similiter tres ordines continet. Ecclesiasticum, Nobilitatem, & Civitates.*
- *Satrapa sive Præfectus provincialis Cliviæ has sub se habet civitates* VIII.
  Cleve Metropolim, Calcar 27 38. 51 45. Sonsbeke ubi residet 27 43. 51 56. Santen, Burick 27 56. 51 37. Vdem 27 35. 51 41. Griet 27 40. 51 48. Griethusen 27 31. 51 51.
- **Præfecturæ** *sunt* XIV

Cranenburgh 27 22. 51 49.	*Lymers*	*Dinslaken Prefectura, in qua sunt quatuor Civitates, Dinslaken, Wesel, Duysburgh, Schermbeke 28 16. 51 43.*
Duffel 27 28. 51 44.	*Emmerick.*	
Gennep 27 18. 51 44.	*Hetter.*	
Goch 27 29. 51 42.	*Aspel.*	
Orsoy 28 2. 51 30.	*Ringenburg 27 59. 51 44.*	*Holte 28 11. 51 29.*
Hußen iuxta Arnhem.	*Bißelick 27 49. 51 38,*	

- **Dominium** *Ravestein annexum est Curiæ Clivicæ.*

Meridiani distant juxta rationem Paralleli 51.10. ad Circulum maximum.

DVCATVS BRABANTIÆ.

BRABANTIA maxima parte Advaticorum, Ambivaritorum & Tungrorum regionem complectitur; cæterum quonam tempore regio hæc Brabantiæ nomen nacta sit, plane incertum est: alijs a *Brenno* Gallo deducentibus, alijs ab urbe quadam ejusdem nominis cujus neque in terris, neque in historijs vestigium ullum: alijs a *Bratuspantio* Opido Bellovacorum, cujus meminit Cæsar lib. II: Alij novum Ducem comminiscuntur *Salvium Brabonem* Arcadem, qui cum Cæsare in Belgicam profectus est, cujus uxor Suana Cæsaris neptis. Sunt etiam qui a *Gotefrido* Barbato Comite Lovaniensi Barbantiam postea Brabantiam dictam suspicantur: aut (quod verisimillimum) a Pago Brachbantensi, cujus mentio est in Diplomate quodam Ottonis II. Nomen sane nuperum est: quod ut certo constat, ita origo ejus non constat. Longitudo Brabantiæ a *Gemblours* ad D. Gertrudis usque sacrum montem est milliarium circiter XXII. Latitudo ab Helmontio Bergas usque XX. Ambitus lxxx. Habet a Septemtrione Mosam fluvium quo Geldria & Hollandia separantur. A Meridie, Hannoniam, Comitatum Namurci, & Episcopatum Leodiensem, qui etiam ad Ortum fines ejus tangit. Ab Occasu est Scaldis cum Comitatu Alostensi. Regio gaudet aere salubri, planitie fertili, Frugum imprimis feracissima, tametsi Campania sive Campinia *die Kempen*, ob arenas sit sterilior. Quæ tamen pars non omnino infructuosa existit. Adeo ut Iacobus Spiegelius scripserit, Agricolas Brabantinos tam industrios esse, ut siticulosissimas arenas cogant triticum ferre. Armentis namque Ovibusque, gra-

Regio unde dicta. *Situs.* *Aeris temperies.* *Soli fertilitas.*

que, gra-

Geldrie
Hannoniæ pars
Due: Montis pars
Marchiæ comit: pars
Horn co mit:
Kempe
Peel landt
van Loen
Occidens
Oriens

que gratissima pabula affatim suppeditat. Ferunt præterea oves campestris Brabantiæ in cibatu reliquis delicatiores haberi, ac lanam quoque reliquis Ovibus ferre molliorem ac subtiliorem. Cæterum Brabantia & Lotharingia primum sub Principe Austrasię unum Ducatum constituerunt usque ad annum Christi cc ıↄlvı. Quo tempore ad *Lotarium* Caroli magni nepotē Lotharingia, ad *Carolum* ejus Fratrem Brabātia devoluta est: Cujus extincta stirpe, multos perpessa Dominos, tandem devenit una cum Hollandia, Zelandia, Hannonia, Flandria & Artesia ad *Philippum* penultimum Burgundiæ Ducem jure uxorio: suscepitque ex ea conjuge *Carolum* Ducem ultimum: Carolique unica filia *Maria* nupsit *Maximiliano* ı Austriæ Principi. Ex his nati *Philippus* & *Margareta*. Philippo nati duo filij *Carolus V*, & *Ferdinandus*. *Carolus V* Hispaniarum Rex, Imperator Romanorum Filium habuit *Philippum* quem heredem xvıı Provinciarum in quibus Brabantia caput est, constituit, qui filiam suam Isabellam Ducatu Brabantiæ una cum reliquis Belgij provincijs dotis nomine donavit. Vrbes hujus Ducatus sunt xxvı. *Lovanium* (*Loven*) antiquissima est, & prima Grudiorum sedes, in qua Dux publico Sacramento se obstringit. Comitatus quondam titulo insignita. Vrbs est amœna prolatis aliquoties pomœrjs extensa; ejus ambitus intra muros est quatuor mill. Pass. Fluvio irrigatur Dela. *Bruxella* (*Brussel*) urbs splendida est & magnifica, duplici muro munita, sita solo fertili, rerumque omnium abundanti. Mirum tam numerosæ civitati, advenis quam plurimis, Ducis aulæ, peregrinis principibus cum universo satellitio illic agentibus, omnia semper benigne & copiose potuisse suppeditari. *Antwerpiam* vulgo *Antwerpen* vocant Galli *Anvers*, Itali *Anversa*, Germani *Antorff*. Petrus Appianus putat eandem esse cum Ptolemæi & Cæsaris *Atvatico* Nomen *Antverpiæ* creditur esse a projecta manu. Nam Gigas quidam Druo qui hæc loca ante C. Cæsaris adventum insedit, prætereuntibus si dimidium suarum mercium non solvissent, manum dexteram præscindebat, eamque in profluentem abjiciebat: argumento sunt ipsius urbis insignia, & ossa quædam immania quæ in Curia hodieque adservantur ipsius Druonis, quem alij Antigonum vocatum dicunt. Sed hæc fabulosa. Illud vero similius; nomen datum ab indigenis ab aggestu terræ ad Scaldim, hoc enim Belgis est *Anwerpen*: nam sublicis in uliginosam terram arctis & aggeribus oppositis flumen, pariter angustius reddiderunt & profundiorem ejus alveum, quod in suffossionibus quotidianis ex soli discrimine licet animadvertere. Sita igitur est ad flumen qua id profundissimum, grad. long. xxvı min. 42 lat. lı min. 58. Distat a Mari ıııı mill, pass. Mechlinia totidem; Lovanio octo: Gandavo x; Brugis xv. Bruxella vııı: Londino lx: Colonia Agrippina xx ıx: Francofurto lx. Ter muro cincta fuit. Primum arctiore ambitu anno cıↄ ccı. Postea ampliore, anno cıↄ ccc xıv, qui annus fame, ut sequens pestilentia notabilis fuit. Denique ad Septemtrionem extensa pomœria Anno cıↄ xlııı. Vrbs omnis portas habet vıı operis Dorici. Ambitus est extrinsecus quatuor millium pass. Octingentorum & duodecim. Capacitas eadem fere quæ Rhotomagi aut Leodij. Addita huic magnitudini est Arx a Duce Albano anno cıↄ ıↄlxvıı. Fossæ intra urbem ex Fluvio derivatæ aptæque maximis plurimisque navibus recipiendis sunt octo. Mercimonia omnem fere æstimationem superare solent. Guicciardinus eam inivit rationem, ut demonstrarit singulis annis commercia excedere duodecim milliones conoratorum: cujus calculus rebus Antverpianis florentibus non modo non superavit, sed ne æquavit quidem iustam æstimationem, Proinde merito cecinit Iulius Scaliger:

Imperium Majorum. — *Vrbes*

Opida quod spectant oculo me torva sinistro:
Tot nos invidiæ pallida tela petunt.
Lugdunum omnigenum est, operosa Lutetia, Roma
Ingens, res Venetum vasta, Tholosa potens:
Omnimodæ merces, artes priscæque novæque,
Quorum insunt alijs singula cuncta mihi.

Viros doctrina celebres permultos Orbi dedit, Ioannem Vorstium, Petrum Ægidium Erasmi familiarem, Danielem Bombergium, Matthiam & Petrum Wesembecios, Ioannem Gruterum, & Fratres Barlæos. *Buscoducum* seu *Silva Ducis* vernacule *Shertogenbosch*, Gallis *Bolduc*, nomen habet a Silvis. Vrbs est ampla, amœna, firmiter munita, sita ad rivulum *Dizam*, altero lapide a Mosa, duodecimo ab Antverpia. Quatuor habet membra sub sua jurisdictione, *Campiniam*, *Peelandiam*, *Maselandiam*, & *Ostervicum*. Incolæ telarum contexendarum, & purgandarum artificio pollent, aquarum genio singulari ad id plurimum conferente. Sunt interea comes, blandi & bello dediti: creduntur reliquiæ esse Advaticorum, quos in commentarijs suis Cæsar sæpius memorat. Atque hæ quidem sunt quatuor urbes primariæ, quarum tres primæ cum *Nivella* Marchionatum constituunt sacri Imperij. *Mechlinia* a quibusdam Brabantiæ adnumeratur, revera tamen ab ea distincta est; urbs alias pulcherrima & nitida, Archiepiscopatu insignita, & sede Ampli Consilij ad quod ultima est in Belgica provocatio. Hæc patria est Nicasij de Woerda viri doctissimi & tamen cæci. Patria item Christophori Longolij & Remberti Dodonei. Est præterea in Brabantia Ducatus *Arschotensis*, Marchionatus *Bergensis* ad *Soomam* rivulum: Comitatus *Hoochstratensis*, haud procul pago *Loenhout*, ex quo oriundus fuit Ioannes Stadius Mathematicus & Historicus suo ævo excellens. Est & Comitatus *Megensis*, Baronatus *Bredanus*, *Diestensis*, ex quo ortus Nicolaus Clenardus, & *Grimbergensis*. Vrbes præterea in Brabantia sunt *Trajectum ad Mosam* vulgo *Maestricht*, *Lira*, *Vilvorda*, *Gemblacum*, (*Gemblours*) insignis vetere Bibliotheca, & Cive Sigeberto Chronicorum Scriptore. *Ioudoigne*, *Hannut*, *Lauden*, *Halen*, *Leeuweu*, *Sichenen*, *Herentals*, *Eindoven*, *Helmont*, *Grave*. Sunt & municipia complura, nondum muris cincta, *Oostenrijc*, *Oorschot*, *Turnhout*, *Duffel*, *Waelem*, *Merchtem*, *Asche*, *Vueren*, *Duisburch*, *Hulpen Wavre*, *Breine*, *Genape*, *Gheele*, *Arendonck*, *Dormal*, & *Isca* Iusti Lipsij Viri antiquitatum Romanorum peritissimi patria. Sunt & pagi insuper ıↄcc. Referuntur etiam ad Brabantiam Dominatus Ravestein, Ducatus Limburgensis, cum Dominatu Dalem & Valkenburg. Lacus, stagna, & flumina non parum adferunt commodi Brabantiæ. Horum autem principes & *Mosa* & *Scaldis*. Sunt, & alia minora. Silvis quoque abundat regio, quarum præcipuæ sunt quinque, *Soniensis Saventerloo*, *Grootenhout*, *Groetenheist*, & *Meerdal*. Opera publica tam sacra quam prophana hic sunt plurima. Inter ea Templum Lovaniense præcipuum, est Divo Petro sacrum, magnificum valde, & sumptuosum. Bruxellæ templa sumptu excellunt, egregia supellectili ornata. Ædes quoque sacras habet Antverpia plurimas, inter quas Ædes B. Virginis amplissima. Alia hic & in alijs locis quæ pene innumera sunt, prætereo: atque etiam opera prophana plurima, Palatia, Nobilium domus, Arces, Castella & ejusmodi. Academiam habet Lovanium celeberrimam; de qua in generali Belgij descriptione uberius. Privilegia Brabantinorum ampla sunt. In Imperio aut urbibus Imperialibus, non est fas vllum Brabantinum prima instantia in jus rapere ex Lege Caroli IV, impetrata a Ioanne ııı Anno cıↄ cccxlıx. Reliqua prætereo. Brabanti hilares, festivi, in scenicis comicisque moribus immodici, teste Lemnio.

Lacus. Flumina. Sylvæ. Opera publica, Scholæ. Mores

HOLLANDIA COMITATVS.

Statum politicum *Hollandiæ, tres ordines constituunt.*

Primus *ordo sunt Equites aurati (Rider heren vocãt) quorum præcipui sunt.*

Com. *Egmont 25 51. 52 44.*

Com. *Ligne cujus sunt Dominia, Wassenar 25 38. 52 15. Valckenborch 25 40. 52 18, & Vicecomitatus Leidensis civitatis.*

Invenio & hos Comitatus in Hollandia. Maesland 25 30. 52 2. Texel 25 55. 53 13. Goylandt 26 27. 52 20. Kennemerlant 25 55. 52 45. Steenberge 25 33. 51 39.

Dom & Baron *Brederode 25 52. 52 34. cujus est & dominium Vianen 26 25. 52 4. Baronatus de Lyssfelt.*

Invenio & inter Baronatus in Chronico Hollandiæ numerari hæc dominia. Lecke, Sevenberghen 25 52. 51 32 Voorn 25 25. 51 56 Isselstein 26 21. 52 6. Stryen 25 42. 51 49. Teylinghen 25 45 52 21. Puttem 25 38. 51 55. Haerlem 25 53. 52 31 Leerdam 26 25. 58 58. Asperen 26 27. 51 57. Arckel 26 19. 51 55. Altena 25 35. 52 6. Bottersloet.

II est Dominorũ, quorũ qui nomine Statuũ in Haga Comitis comparere solent, sunt hi præcipue.

Poelgeest 25 51. 52 14. Polanen, Lockorst. Aßendelft 46 0. 52 35. Waermont 25 45. 52 19. Sparwoude 25 57. 52 32. Matenes 25 40 52 0. Schooten 25 54. 52 33. Noortwijck 25 41. 52 21. Verdoes, forte Does 25 48. 52 15. Myne van Amstel, Spangen 25 40. 52 1. Alkemade 25 44. 52 17. Benthuysen, Kenenborch 25 34. 52 4. Raaphorst 25 39. 52 14. Sweten 25 47. 52 14. Heemskercke 25 55. 52 39. Ruven 25 41. 51 57 Duyn & Sprangen.

Sunt præterea & hæc in hollandia dominia, Hoesden, Oudthuesden, 26 27. 51 46. Papendrecht, Wijngaerden, Ghissenborch, Ameyde 26 17. 52 2. Woerden 26 10. 52 11. Water-landt 26 2. 52 38. Schaghen 26 0. 52 56. Purmerende 26 11. 53 0. Goude 25 58. 52 6. NaeldtWijck 25 28. 52 5. Rijswijck 25 35. 52 9. Schoonhoven, Wateringen 25 31. 52 7 Soetermeer 25 45. 52 9. Heemstede 25 53. 52 29 Heichtwoude 26 8 52 51 Merwen 25 59 51 54 Haestrecht 26 2 52 5 Dalen, Spijck, Hardinxvelt, Bardtwijck, Wijck.

III Ordo sũt sex magnæ civitates quæ nomine omnium Hagã convocantur.

Dordrecht, alias Dort, Metropolis totius Meridionalis Hollandiæ, habet Prætorem & Magistratum, cui cives parent, & Balivum cui exterius territorium, tam in civilibus, quã in criminalibus

Haerlem Prætorem & Magistratum domi habet: Ruri, Balivum qui civilibus & criminalibus præsunt.

Delft Prætorem & Magistratum pro civibus, Balivum pro Rusticis, habet, in civilibus & criminalibus jurisdictionem habentes.

Leyden. Prætor & Magistratus intus, foris Balivus præsunt, qui in civilibus & criminalibus jurisdictionem habent.

Amsterdam intus Prætorem & Magistratum, ruri Balivum habet, qui civilia & criminalia judicant.

Goude, Prætorẽ & Magistratũ habet pro civibus & incolis, Balivũ quoque & arcis Præfectum.

Trajectensis *ditio per se statum habet III membris constantem;*

Primum *membrum est Clerus primarius V collegiorum urbis, quorum primarium est Canonicorum S. Martini, vulgo den Dom, cujus Decanus omnes Status semper evocat ad Conventus, in Conventu difficultates proponit, vota colligit* & *concludit: cætera collegia sunt S. Salvatoris, vulgo Oude Munster, B. Mariæ, S. Petri, S. Ioannis.*

Secundum, *Nobiles, e quorum numero Burgravij Montfortenses, Culenburgij 26 33 52 2 Abcoudij 26 15 52 23 Vianij, Zuleni, Risenburgij, Ruelij, Horstij Nienrodij, Nieveldij, Amstelij, Lichtenbergij, alijque quam plurimi, quorum jam magna pars interijt successeruntque alij quorum præcipui Reneßij, Rhedij & alij.*

Tertium, *quinque civitates capitales: Vtrecht, Amersfort, Wijck te Durstede, Rhenen, Montfort.*

Iurisdictio. *Ex omnibus diœcesibus juridicis prima instantia provocatur ad consilium provinciale in Hagam Comitis 25 32 52 11 urbi summa est Hollandiæ Iurisdictio, & Comitis Consilium. Inde ad magnum Consilium Mechliniense fit appelatio. Est & in Vtrecht Parlamentum, unde appellatio nulla fit: sed solum ab ijsdem revisio.*

Status Ecclesiasticus. *Tota Hollandia in spiritualibus subest Episcopo Trajectensi in Vtrecht sedem habenti.*

Hæc partim ex Ludovico Guicciardino; partim ex vulgari Chronico primum collecta sunt. Deinde a clarißimo D. Godefrido a Muisenbroeck, Consiliario Hollandiæ: & Michaele ab Isselt Amerfortio recognita.

Meridionalem Hollandiam, quia hæc tabula comprehendere non potuit, in Zelandiæ tabula invenies, in qua etiam aliquot loca hic signata sunt quærenda.

HOLLANDIÆ COMITATVS.

HOLLANDIÆ nomen a Silvarum saltuumque frequentia quidam ducunt, lignum enim & Silvam promiscue *Holt & Hout* vocamus, ut *Hollandt* sonet, regionem silvestrem: omnia enim arbustis olim inhorruisse referta prædicant, toto quaqua patet Hollandiæ tractu. Alij a cavitate dictam putant, quasi *Hol-lant.* Est enim universa regio palustris ac pedum pulsu vacillans. Alij a fœno *Hollandiam* quasi *Hoylandiam* nominatam arbitrantur. At eruditissimus Iunius aliam sententiam indicat, Hollandiam Gothicæ Danicæve gentis coloniam esse, ut & Zelandiam, Danosque & Normannos desertis in Codano sinu insulis Hollandiæ Zelandiæque in hæc loca migrasse, & a sua patria Hollandiam Zelandiamque cognominasse. Eam a plaga mundi Occidua Britannicum mare, a Septentrione Cimbricum ambit & littora pulsat, ab Ortu Solis fretum amplum Frisiam procul aperit, ad Euronotum Transiselana & Velavia, ad Austrum Trajectina ditio obtenduntur. Ambitus ejus ad lx milliaria extenditur, Latitudo perexigua est, quandoquidem e meditullio ejus creditur viatori patere aditus ad extremos ipsius fines in latum trium horarum spatio, vel etiam hinc ad Oceanum, illinc ad maris sinum, est, ubi latitudo non æquat milliare. Habet regio ista agros frugiferos, ac luxurioso & opimo Frumento supra modum scatentes, sed qui tantillo in spatio & in regione, qua vix populosiorem invenias ad suppeditandam tantæ multitudini alimoniam sint impares. Sed pascuorum ubertas summa est: qua Boum alit armenta infinita: Vaccas quoque corporum vastitate, lactis copia, eximias. Constat sane, aliquibus Hollandiæ partibus boves æstivis diebus, quatuor & quadraginta lactis

Regio unde dicta.

Situs.

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

heminas

HOLLANDT
comitatus
Vtricht episcop:
MARE
GERMANICVM
DE ZVIDER ZEE
FRISIAE
OCCI DENT ALIS
PARS
STIFT VTRIC HT
DVCA TVS
GELDRI AE PARS
De Weert
De Meer
Per Gerardum Mercatorem
Cum Privilegio

heminas in mulctralia singulas refundere. Ioannes etiam Benningus Consiliarius Curiæ Hollandicæ referente Guicciardino certa observatione & minime fallente calculo ostendit, tantum Assendelphi, & quatuor vicinis pagis lactis uno anno e vaccis colligi, quantum e Germania superiore Rhenensis vini devehatur Durdrechtum. Ex hac Lactis optimi copia, butyrum conficiunt, non barbararum modo gentium, ut Plinius vult, sed Regum etiam & Principum cibum laudatissimum. Conficiunt etiam Caseos Parmensibus aut Placentinis nihilo inferiores. Primæ tribuuntur Tessalico & Gravesandico, Secundæ Edammensi, quem imprimis vetustas commendat. Equos etiam generosos profert. In collibus arenarijs Cuniculorum innumeram multitudinem habet. Cervorum etiam Damarum & Leporum frequentiam, inque Hagiensi nemore Capreolorum greges; Avium quoque capturam quæstuosam, imprimis Anatum, Anserum, & autumnalibus mensibus Scolopacum, quas *Sneppas* vocant. Habet & cespitem fossitium qui ex intimis haustus terræ penetralibus, ipsisque adeo ex aquis eductus, ventoque & sole exsiccatus, ad focos adhibetur.

Imperium Majorum.

Hollandia olim suos reges habuit, quorum meminit Suetonius in Caligula cap. xliv. Verum Anno Christi ıɔ ccc lxiii a Carolo Calvo Francorum Rege in Comitatum redacta est, eique præfectus est *Theodorus*, e regio stemmate ortus. Patri *Theodoro* successit *Theodorus* Filius, huic *Arnoldus*, Arnoldo *Theodoricus*, atque huic alij ex ordine, quorum seriem apud Munsterum & alios habes. Bellica olim gloria clari admodum fuerunt. Hoc enim præsidio cum

Majorum. virtus.

fide conjuncto in fraternitatem Imperij Romani accepti sunt Batavi. Hac Duce benevolentiam sibi apud Principes constabilierunt, & stabilem sui fiduciam plærisque illorum Tyrannis impresserunt. Per hanc vulgo formidabiles, invictæ virtutis opinionem acquisiverunt. Per hanc denique vera laudis imagine conspicui esse ambierunt. Vrbes Hollandiæ : *Durdrechtum*, vulgo parum scite *Dordracum*, idem sonat quod *Dureti Forum*. Drechtum enim antiquis

Vrbes

Batavis Forum est. Facies Vrbis oblonga exit ad modum triremis : ipsa opulenta & copiosa, imo eorum omnium quæ in annonæ reique alimentariæ usum venire atque expediri possunt, locuples quoddam penu est; Fluminibus, vadoso Mari, stagnisque incredibilem Piscium Volucrumque fœturam & copiam subministrantibus. Non autem nunc qualis initio fuit, urbis facies. Anno enim cıɔ ccccxxi atroci & miseranda tempestate disjectis ac disruptis aggeribus avulsa est a continente, submersis duobus & septuaginta pagis cum centum prope Mortalium millibus. Quam rem Chronologico versu complexus est Iunius.

dVRDREChto InCVbVIt VIs atroX InCIta VentIs,
VRbs qVa dIssILVIt protInVs haVsta MarI.

Vrbs hæc totius Hollandiæ est primaria. Ius habet sistendi & retrahendi ad se Merces exoticas : quæcumque secundo Amni importantur, ut nimirum eo loco stabulentur ac conquiescant, donec venditæ sint : & inde rursum non alijs quam popularibus navigijs alio devehantur. Hoc privilegium a *Stabulo* vocant *Stapulam*. *Harlemum* amplitudine urbis ædificiorum cultu, situs amœnitate nobile est. Templum habet totius Hollandiæ pulcherrimum firmissimis innixum columnis, foro imminens. Vrbem *Sparnus* interlabitur. Exstructa creditur a Frisijs, circiter annum ıɔvi. Huic urbi inventæ typographicæ artis gloria debetur. Est & altera hujus urbis gloria, capti novo consilio *Pelusij*, quam Damiatam vocant, cujus rei symbolum habet, nolas binas ex ære Corinhio quæ a re *Damiatæ* appellantur. *Delphi* nomen habentes a Fossa, Batavis *Delf*, ducta a Mosa ad Vrbem usque: opus est Gotefredi Lotharingi cognomento gibberosi, qui non absque manifesta tyrannidis nota Hollandiam fere quadriennium possedit, & navali demum prælio a Theuderico V legitimo Principe superatus in Mosa, imperium injusto titulo occupatum amisit. Coquitur in hac urbe Cerevisia post Britannicam optima. Anno cıɔ ıɔxxxvi, v Nonas Maij, ignis nato ex favillis forte incendio, luctuosam & funestam urbis faciem reddidit, absumta deformataque pleraque Vrbis parte: ex quo incendio postea pulcrior emicuit. *Leida* Ptol. *Lugdunum Batavorum*, Antonino Caput Germaniarum: Extrita enim Latina terminatione est *Lugdun* ex quo nostrum *Leyden* & *Leyen*. Sita est urbs ad medium Rheni Ostium, Plin. & Ptol. nominatum, ad quod Castella Romanorum exstructa, quæ postea pro horreis fuerunt. Sustinuit hæc Anno cıɔ ıɔ lxxiv gravem, & calamitosam obsidionem, sed pulsis hostibus divina ope & aquarum stagnantium vi, liberata est. Academiæ privilegio est exornata. *Amstellodamum* nobilissimum hodie totius Orbis Emporium ab Amne *Amstela* nomen habet, paucis initio piscatorum tugurijs habitatum, jurisdictionis fuit Dominorum Amsteliorum, Hanc urbem postea Giselbertus Amstelius ante annos ducentos octoginta plus minus, communiri propugnaculis, portis ac turribus fecit: quibus per invidiam vicinorum conflagratis, muro cingi cœpit anno cıɔ ccclxxxii. Ex eo perpetuo aucta & Hollandici juris fuit. Nunc vero non Hollandiæ solum, sed omnium vicinarum regionum ad Sarmatas usque, Gothos & Cimbros est apotheca. In hac urbe stabulantur non solum Itali, Hispani, Lusitani, Britanni, Scoti, Galli, Sarmatæ, Cimbri, Sueci, Norvagi, Livones, Germani; sed etiam Indi Americani, Orientales, Mauri, alijsque ex omnibus pene Orbis plagis. *Gouda* Cimbrica voce *Gow* nomen habet, quæ & fossam & aggerem fossæ oppositum denotat. Sita ad Iselam non illam quidem superiorem in quam Rhenus Drusiano divertigio sese exonerat, nam is Isala est; sed ad Inferiorem, quæ ex medio Rheni alveo ducta per Trajectenses, Iselsteinium, Montfortium, Oudewateram leniter fluens. mediam urbem secat copiosam & rebus omnibus adfluenten. *Naerdenum* opidum est Chaucorum (*Goeylanders* nostri dicunt) a *Goedela* Altenatis cœnobij antistite : cui ab Ottone Imperatore regio ista donata fuit : a qua transijt in Hollandi Principis jus. *Muda* ad Vectæ amnis ostium sita, incolas habet piscatores *Wesopum* hinc muro cingitur, inde Vecta alluitur. Ædificia habet pro loci conditione satis splendida. Opidani cerevisiam coquunt, propter bonitatem per universamHollandiam expetitam. *Edamum* Majoribus *Ydamum* ab *Ya* vel *Yda* fluento: *Monachodamum* milliari uno distans Edamo *Purmerenda* ad Lacum Purmerum piscosum & spatiosum sita: *Almeria*, vulgo *Alcmaria*, nomen habet a lacubus quibus undique cingitur, ac si dicas *Al-meer* *Enchusa* dicta est ab ædium raritate quasi *Enckelhuysen*. Opidum elegans, natura loci munitum, in extremo terræ margine ad mare situm : nobile nunc longinquis navigationibus, & arte Salem excoquendi. *Horna* a sinuoso & instar cornu inflexo portu nomen habens. *Medenblicum* municipium maritimum. Horna ii Milliaribus distans. Sunt & *Roterodamum* Erasmi patria.. *Woerdenum*, *Schoonhovia*, ac multa alia Opida, atque etiam Municipia, inter quæ primaria est *Haga* Comitis in quo & Sanctiori Principis Ordinumque Consilio locus, & forum litibus solvendis dicatum est.

Nunc de Episcopatu Vltrajectino paucula subjiciamus. Trajectum quondam *Antonia*, nunc *Vtrecht* dicitur. Id Iunius ex eo factum putat, quod ibi quintæ tricesimæ legionis stativa essent. Itaque quum imperitum vulgus legeret

Episcopatus Vltrajectinus. Vrbs & Opida.

V.TRIC.LEG.STAT. fecit ex eo VTRIC. quod postea abijt in *Vtrecht*. Templa in hac urbe permulta sunt, primaria vero quinque. Inter opida vero quæ Vltrajectinæ provinciæ subdita sunt, primum occurrit *Batavodurum* ad Rheni elicem Leccam, cujus mentionem Tacitus facit lib. v. Histor. postea vero nomen habuit *Durostati*, incolis *Wijck te Durstede*; Vrbs fuit potens & opibus florens : *Grinnes*, opidulum est iiii a Trajecto milliari ad Rhenum, Tacito non indictum. *Amersfordia* a trajectu Amisi fl. dicitur, (vulgo *Eems*) & *Montfortium* ad Iselæ flu. ripam.

ZEELANDT COMITATVS ET HOLLANDIÆ PARS MERIDIONALIS.

Status politicus *Zeelandiæ constat tribus membris.*

- Vno *Prælato, qui totius Ecclesiastici Ordinis locum supplet, estque Abbas S. Nicolai Ordinis Præmonstratensis in Middelburg.*
- Vno *Nobili pro toto Ordine, qui est Marchio de Vere 24 45.51 37.*
- *Et civitatum communitate, quarum præcipuæ sunt Middelburgh, quæ est capitalis totius Comitatus Zeelandiæ, SiericZee 25 8.51 42. Vere, Vlißingen 24 48.51 30. Tolen 25 27.51 35. S. Martens dijck 25 20.51 36. Rommerswale 25 25,51, 33. & Goes 29 8.51 34.*
  Causæ omnes referuntur ad Hagam Comitis in Hollandia.

Meridiani distant pro ratione 51 40. Paralleli ad Circulum maximum.

ZEELANDIÆ COMITATVS.

Regio unde dicta.

SONAT *Zelandia* nihil aliud quam terram ac solum maritimum, a terra ac mari conflatum nomen. Mari enim undique cingitur. Hanc veteribus non fuisse incognitam ex Tacito colligit Lemnius, non hoc quo nunc innotescit nomine, sed ex usu ac vulgata alloquendi consuetudine ac compellatione, nempe *Maet*, quo populares & indigenæ inter se sunt usi. *Mattiacorum* enim illos nomine designat, cum inquit, *Est in eodem obsequio Mattiacorum gens Batavis similis, nisi quod ipso terræ suæ solo ac cælo acrius animantur.* Zelandiæ nomen accepit a Danis & Nortmannis, qui ex illa insula Cimbrica quæ in Dania Zelandiæ nomine inscripta est, profecti ad novas terras quærendas, quum gravi indigenarum multitudine laborarent, Britanniæ ac Galliæ oras invaserunt ac Walachriam vicinasque Insulas a patrio solo Zelandiam, ut & Hollandiam vocaverunt: plane, ut de Heleno Priamide refert Maro, qui in Epiro Opidulum Trojam cum Arce Pergamo exstruxit, addita & imagine Scææ portæ & rivulo Xanthi Trojani amnis nomine: & ut in Indijs Novam Hispaniam, Novam Franciam Europæi effecerunt. Harum insularum situs est inter Mosæ & Scaldis fluminum ostia, a Septemtrione Hollandiam, ab Oriente Brabantiam, versus Meridiem Flandriam vicinas habent regiones, ab Occidente Mare Germanicum respiciunt. Aeris clementia destituitur Zelandia, qui in nonnullis partibus paullo asperior est, quam vicinarum gentium minus salubris, præsertim æstate ob paludum & stagnorum graves halitus, & quod regio arboribus minus consita. Hoc tamen habet commodi, quod contagioni ac pestiferis morbis minus sit obnoxius ac serius inficiatur: at infectus immaniter in hominum corpora grassatur, nec facile conquiescit. Magna vero hic soli ubertas, pingues ac glutinosæ glebæ; feraces, ac fœcundi agri Tritico quo nusquam gentium candidius aut magis ponderosum, alijsq; Frugibus: Coriandro item & Rubia *Garansa* Gallis, nostris *Meedecrappe* nominata, adornandis pannis, ne color deflorescat, eumque intime concipiant necessaria: ut insignes atque in immensum fastigiatas Lauros perpolitis maturitate baccis onustas: ut efficaces & salubres herbas, cum medendis morbis, tum esui accommodas sileam. Vberrima etiam hic saginando pecori pascua, non solum intra exporrectos aggeres ac ambitus, sed etiam extra littora, in ipsa Oceani crepidine, in quibus oberrant pecudum aliquot myriades maximo negotiatorum emolumento, quęstuque uberrimo, non solum supra vulgarem magnitudinem, sed saporis etiam delicati atque exquisiti, soli ac graminum beneficio, quod saluberrimum ijs pabulum suppeditat, adeo ut exteri quoque summopere ijs delectentur. Anno autem Domini ꟾↄ ccclxiii imperante Carolo Calvo apud Batavos illisque affines Zelandos, principatus primum constitui cœpit, ac Comitatus nomine designari, primusque Comitis nomine inauguratus *Theodoricus* Filius Sigisberti Principis Aquitaniæ qui annos octo & triginta in eo dominatu versatus, successorem *Theodoricum* secundum herilem Filium constituit, a quo ad nostra usque tempora hæc Regia potestas longa Heroum serie ad Hispaniarum regem Philippum devoluta Comitatus nomine censetur, ejusque provinciæ principes Comites appellantur. Insulæ Zelandicæ numero septem sunt, tres ultra Scaldis ostia. Bataviam & Orientem versus, quæ propterea dicuntur Orientales, *Scaldia*; *Duvelandia*, & *Tolen*. Quatuor cis Scaldim Occidentem versus *Walachria*, *Zuitbevelandia*, *Northbevelandia*, & *Wolferdÿck*. Omnium ultra Scaldim insularum maxima & prima est *Scaldia* indigenæ vocant *T'lant van Schouwen*, cujus ambitus nunc est septem mill. olim tamen major fuit, ac tantum exiguo freto distincta a *Northbevelandia*. Vrbes in ea primariæ sunt *ZiriZea* & *Bouwershavia*. *ZiriZea* omnium Zelandicarum urbium creditur esse antiquissima, & circa annum ꟾↄ cccxlix exstructa a quodam Siringue: nobilis diu fuit mercatu omnium rerum, propter celebrem Portum, frequentiamque advenarum; sed obstructo arenis portu multum de antiqua gloria remisit: spes est tamen, eam novo portu effosso paullatim uetus nomen recuperaturam. De hac testatur Levinus Lemnius, plurimis eam viris eruditis præclarisque ingenijs fæcundam esse ac feracem, Negotiatoribus providis ac sagacibus refertam, quibus ex re frumentaria ac lectissimo Tritico, ex nivei candoris Sale, ex Rubia seu Garansa, Salsamentorum ac Piscium copia, Armentorum Pecudumque immensa vi quæstus accedit uberrimus. In re familiari ac domestica: eodem scribente, omnia elegantia, nitida, expolita: mensa frugalis ac moderata, nec umquam prodigaliter sumtuosa; in mercatura exercenda nemo non Civium solers atque industrius, lucri avidus, ad rem attentus, in tenuiores tamen atque inquilinos inopia pressos, liberalis ac beneficus, in ceteros vero hospitalis, blandus, comis, affabilis, candibus, atque absque omni simulatione ac fucata specie nulli non obvius & expositus. In hac urbe natus est, vixitque jam dictus *Levinus Lemnius* doctrina & arte medica clarus. *Bouwershaviam* piscatores incolunt, & qui mari victitant. Secunda insula Scaldiæ proxima est *DVVELANDIA*

Situs.

Aeris qualitas

Soli fertilitas.

Animalium varietas

Imperium Majorum

Vrbes.

acolum-

MARE GERMANICVM
Hol land iæ pars
Bra ban tiæ pars
Flan dri æ pars
ZELANDIA Comitatus
Milliaria Zelandica communia
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio

a columbarum frequentia sic denominata, patetque ejus circuitus mill.pass.quatuor. In hac tantum pagi sunt & vici, urbs nulla. Anno salutis reparatæ CIↃ IↃXXX Oceani fluctibus obruta fuit, cum magna mortalium jactura, sed aggeribus confirmatis exclusoque Mari, haud multo post facile illud damnum compensatum est. Tertia insula est *Tolen*, Brabantiæ contermina, exiguo tantum freto discreta, in qua consistit *Toletum* quod a vectigali & portorijs (Belgis *Tollen*) ita videtur appellatum, quod ibi vectigal Comiti penderetur ab ijs qui ultro citroque Scaldim navigabant. Vetustum Opidulum: a quo non procul abest *Martinianus agger*, vulgo *S. Martens Dijck*, locus amœnus atque arboribus undique consitus, in quibus maxima alitum, præsertim Ardearum copia nidificat. Cis Scaldim ad Occidentem (indigenæ vocant *Bewester Schelt*) primaria Insula est *Walachria*, vel ab ejus cultore denominata, aut a Wallis vel Gallis, qui hanc oram frequentabant, qui Belgica voce etiam nunc *Walen* vocantur. Insula hæc ab ortu Brabantiæ obversa est, a Meridie Flandriæ, ab Aquilone Bataviæ, ab Occasu æquinoctiali Britanniæ. Hæc totius Zelandiæ Caput, situ, opibus, Incolarum frequentia, urbium & pagorum splendore, mercimonijs eminentissima, decem in ambitu milliaria complectitur. Vrbes in ea sunt *Middelburgum, Flissinga, Veria, Arnemuda* Pagi complures. *Middelburgum* a situ nomen habet, est enim burgus in meditullio insulæ. Nonnullis dicitur *Metelliburgum* a Metello præcipuæ nobilitatis ac consularis dignitatis apud Romanos viro. Vrbs est ampla publicis privatisque ædificijs, pontibus, turribus, propugnaculis ad usum & cultum egregie exornata: omniumque Zelandicarum Vrbium primaria, atque Emporium negotiatorum frequentatione celeberrimum. Huic ortum suum debet Paulus a Middelburgo Mathematicorum sui ævi Princeps. Nicolaus quoque Everhardi, Curiæ Hollandicæ primum, postea etiam Mechliniensis Præses, quo in munere obijt Anno CIↃ IↃXXII. Filios is habuit ob singularem eruditionem hoc loco commemorandos, Petrum Everhardi Doctorem Theologiæ, Everhardum Nicolai Præsidem Curiæ Frisicæ, postea etiam Mechliniensis, Nicolaum Nicolai Grudium, Adrianum Nicolai Marium, & Ioannem Secundum Poetam. *Flissinga* unius milliaris intervallo dissidet a Middelburgo, Vrbs novitiola, sed potens & Mari imperans: ac strenuis piscatoribus atque exercitatis Naucleris, quos *Pilotas* vocant, referta. *Flissinga* nominatur, non *Vlyssea* ab *Vlysse*, ut quidam nugantur producta origine, sed ab urceo aut lagena potius, quod poculi genus fictile, superne angustioris oris est, ne imprudenter liquor effundi possit, in medio, distento ac capaciore ventriculo, qui circa imum gracilescit, ac sensim extenuatur, Belgis *Een Flessche* nominata. Cujus imagine, Civitatis hujus vexilla ac manipuli, quos etiam navium malis in vertice erectos conspicimus, insigniti sunt. *Veria* sive *Campoveria* versus Ortum æquinoctialem Scaldiæ opposita, abest a Middelburgo pari propemodum distantia. Muro cincta primum est Anno CIↃ CCCLVIII. Ex eo cœpit etiam esse Scoticarum mercium Emporium. Nomen id ab Freto obtinet, quod ab ea littoris ora in ulteriorem Campæ ripam ac Sinum, qui Nortbevelandiæ adnexus est, transferri Homines soleant. Primus enim portus ac navium cimbarumque statio, a qua conscensa navi aut scapha trajicimus, *Veer* Belgis dicitur, alijs *Vaert*: Latine trajectus & transvectio. *Arnemuda* Middelburgensium est municipium, & statio navium tutissima. Post Walachriam secunda est *Zuidbevelandia*, quam alij a tremoribus & concussionibus nomen habere existimant, nos a Bavaris, quorum etiam insignia in ejus Insulæ scutis spectantur. Hæc spatiosissimo amœnissimoque versus Flandriæ ac Brabantiæ oras tractu exporrigitur, tametsi paucis ab hinc annis maximam jacturam passa, dimidio jam sit angustior. Ab hac avulsa est civitas non ignobilis *Romersvalla*, quam nullis excultam agris, nullis exornatam pomœrijs Oceanus undique adluit, ita ut unica salis negotiatione subsistat. In hac urbe Comites Zelandiæ solenne juramentum præstant: quod quum ex more etiam Philippus Hispaniarum Rex esset facturus Anno CIↃ IↃ XLIX, *Nicolaus de Conflilte*, cujus ædibus Princeps excipiendus erat, hos versus ostio adscribi jussit.

Vidimus adsueto privatum Lumine Solem:
Pallida turbato vidimus astra die:
Vidimus undantis horrendos æquoris æstus,
Nos miseros Belgas quum obruit Oceanus:
Vidimus ast postquam te, gloria nostra, Philippe,
Cæsarea proles, Semideumque decus,
Cuncta refutamus transacti tristia secli,
Quod præsens nostrum testificatur opus,
Sit licet exiguum, sit pro ratione voluntas,
Nil facit ad nostrum parva carina fretum.

In Occidentali vero Insulæ parte sita est *Goesa* civitas, ad Ostium unum Scaldis quod *Schenge* vocant, Vrbs non tam ampla quam amœna & divitijs pollens, quum unica nunc sit in ea Insula: cives habet morum humanitate perpolitos, Senatum prudentem. Tertia Insula Zelandiæ cis Scaldim ad Occasum spectans, est *Nortbevelandia*, in qua Vrbs *Cortcheene*, pagi permulti: tota hæc cataclysmo anni CIↃ IↃ XXII perijt: nunc tamen paullatim restituitur. Quarta Insula est *Wolferdyck*, quasi dicas agger Wolfardi; exigua admodum, utpote in qua duo duntaxat pagi sint. Decem igitur sunt *Zelandiæ* urbes, Pagi plures: centum scilicet atque amplius. Incolæ sunt ingeniosi, sagaces, providi. Statura incolis media. Referunt tamen Annales a Wilelmo Bono Hollandiæ Comite ad nuptiarum solennia Caroli Pulchri Franciæ Regis, adductam fuisse inusitata corporis mole fœminam, natione Zelandam, præ qua proceri etiam viri pusiones videbantur: tanto enim erat virium robore, ut bina dolia Cerevisia referta ambabus utrimque manibus portaret, quæ singula quadringenta pondo Italica appendebant, trabemque cui attollendæ impares octo viri fuerant, quo vellet, transferret. In re domestica & familiari omni elegantia nitidi sunt & expoliti: in rem attenti, in mercatura industrij, in pauperes benefici ac liberales. Navigandi artis sunt peritissimi. Salem atrum & sordidum, qui ex Occidentalibus regionibus adfertur, singulari artificio excoquunt, magnis atque amplis lebetibus, redduntque ita purum & candidum, ut cum nive etiam certare possit. Rudi Hispanico vel Armorico adfundunt aquam marinam, decoquunt, colliguntque pro centum libris salis Hispanici, centum quadraginta quinque libras puriores. Hunc Salem per Galliam, Angliam, Daniam, & reliquam Europam divendunt. Artem istam jam ante annos CCCC exercuerunt, coluerunt que cum summo fructu & vicinarum regionum commodo. Ex re præterea frumentaria, lectissimoque tritico, atque ex rubia, salsamentis, pecorumque & imprimis Ovium copia, magnos quæstus faciunt. Porro vix in universa Zelandia aquam reperias, quæ non salsilagine infecta sit. Regio tamen omnis est fertilissima, ut supra diximus: etsi enim interior fundus salsus sit, superior tamen planicies aqua cœlesti percolata est mitior: alias.

Mores.

Opificia

Salsa omnis tellus & quæ perhibetur amara
Frugibus infelix.

Sed de Zelandia hæc pro loci angustia sufficiant.

GELDRIAE DVCATVS COMPLECTENS ZVTPHANICVM COMITATVM, ET OVERYSSEL DOMINIVM.

Gelriæ ac Zutphaniæ. — *Partes sunt 4. videlicet*

I Neomagensis, *cujus est Vrbs capitalis Neomagum, suntque in hac parte* I Opida *Thiela ac Bommel, quibus olim accensebantur Grave, Leerdam ac Buren sub Egmondanis avulsa.* II Præfecturę, *t' Rijck van Niwmegen, Overbetuwen, Nederbetuwen, Thielre, ende Bommelre-weert tusschē Maes ende Wael Beesd ende Reney.* Dominia *cum alta Iustitia, Persingen, Vbbergem, Groesbeeck, Doddendael, Batenborch, Horssem, Luer, Oyen, Diegden, Balgoy, Gent, Hoemoet, Mellingen, Pannerden, Meinerswick, Isendoorn, Lehec, Linden, Oudewaert, Marsch, Wolfsweert, Indeerwijck, Daelhem, Poderoyen, Nederhemert, Amersoyen, Hedel.*

II Ruremundensis, *cujus urbs est capitalis Ruremunda, suntque in hac parte,* I Opida, *Gelre, Venlo, Stralen, Wachtendonck, Mōtfort, Erckelens.* II Præfecturæ, *Kessel, Gelre, Montfort, Krieckenbeeck, Stralen, Wachtendonck, Erckelens, Middelaer,* III Dominia *cum alta Iustitia, Vierssen, Horst, Leuch, Well, Afferden, Walbeeck, Aerssen, Gribenfoorst, Blitterswijck, Brouckhuisen, Mirloe, Elmpt, Steffans-weert, Hillenrode, Swalmen, Assel, Geitsteren.*

III Sutphaniensis, *cujus urbs est capitalis Sutphanium suntque in hac parte* I Opida *immediate summæ potestati subdita Doesborg, Doetekom Lochum, Grolle.* II Prefecturę, *het Drostampt van Sutphen, het Scheltampt van Sutphen, Bredevoort, Doesborg,* III Baronię, *Bronckhorst, Berge (sub qua & Opidum ejusdem nominis) Baer, Wisch,* IV Dominia *cum alta Iustitia, Borkelo (sub quo & opidum est ejusdem nominis) ac Lichtenvoorde.*

IV Arnhemiensis, *cujus urbs est capitalis Arnhemium: suntque in hac parte* I Opida *Harderwijck, Wageningen, Hattum, Elborch* II Præfecturæ *duæ majores Veluwen, Veluwen-Zoom:* IV *minores Hattom, Oldebrouck, Niebroeck, Wageningen.* III Dominia *cum Iustitia alta, Dorenweert, Rosendael.* IV Dominia *cum sola Iustitia inferiore vel civili, Scherpenseel, Hoevelaecken.*

Ordines olim fuere duarum classium, quarum prior erat Equitum ac Ministerialium, posterior civitatum capitalium atque opidorum; deinde vero data est prima classis quatuor Baronibus Bronckhorstico, Bergensi, Barensi, Wissio, quæ classis è reliqua Nobilitate sub Arnoldo Principe emersit, atque hodie denuo expuncta est.

Iurisdictio *in casibus summæ potestati reservatis exercetur per Proprincipem, Cancellarium ac Cōsiliarios, quorum sedes est Arnhemij: Vrbanæ, opidanæ, ac paganæ Iurisdictiones in suis quæque exercentur locis: suntque earum Iurisdictionum aliæ provocationis immunes, aliæ provocationes patiuntur, & quidem alibi ad judicia urbana alibi ad conventus majores summæ potestatis nomine indictos.*

Ecclesiasticam Iurisdictionem *habuere Archiepiscopus Coloniensis in urbe atque Imperio Neomagensi. Trajectensis Episcopus in reliqua Neomagensi parte, nec non in parte Arnhemiensi. Leodiensis Episcopus in parte Ruremundana: Monasteriensis in Comitatu Sutphanico. Sed sub Rege Philippo Diplomatibus Pauli Quarti ac Pij Quarti Pontificum Anno* CIↃ IↃ lx *totius Gelriæ ac Zutphaniæ Iurisdictio Ecclesiastica fuit mandata novo Episcopo Ruremundano.*

Fiscales ac Domaniales rationes Præfectorum, Quæstorum, Receptorum ac Publicanorum redduntur ac dispunguntur in Camera Rationali, cujus sedes est Arnhemij.

OVERYSSEL.

Transisalaniæ.

I Civitates capitales *sunt tres, Deventer, Campen, Swoll, quæ item sunt in fœdere Hansatico, habentque Imperialis monetæ regale.*

II Opida *sunt* XVI, *Vullenhoe, Hasselt, Steenwijck, Ommen, Herdenberg, Welsem, Grasfort, Ghelemuden, Ootmarsum, Oldenseel, Enschede, Ghoer, Delden, Rijssen, Diepenheim, Almelo.*

III Præfecturæ paganæ *sunt tres majores, Sallant, Twente, ac Vullenhoe cum Castellania in* Kuender: *duæ minores Isselmuiden, Saexbergen.*

IV Ordines *sunt duarum classium, prior est, Nobilitatis paganæ, altera est trium Civitatum capitalium.*

V Iurisdictio *circa causas principali cognitioni reservatas (quæ tamen erant paucissimæ) sub Rege Philippo demandata fuit Cancellario ac Consiliarijs, quorum sedes erat Vullenhoe: reliqua jurisdictio in suis urbanis, opidanis ac paganis exercetur, judicijs, præterquam quod Nobilitas pagana non alibi quam in Ordinum Comitijs cōvenitur: ab Opidanis Iudicijs provocatur ad Civitates capitales: a paganis judicijs provocatur ad Ordinum Comitia: a judicatis Comitiorum vel civitatum capitalium nulla ulterior, admitti solet, neque hodie toleratur provocatio,*

VI Ecclesiastica Iurisdictio *fuit olim penes Episcopum Trajectensem. Sed sub Philippo Rege Pontificum Pauli ac Pij Diplomatibus anno* CIↃ IↃ lx *ea cessit novo Episcopo Daventriensi. Mox vero hæc Iurisdictio cum ipsa dominatione sublata est.*

Hæc ex Schedis C L. V. Frederici Sandij Gelriæ Ducatus Consiliarij.

Meridiani distant ratione Paralleli 52 29. ad Circulum Maximum.

Gelriæ Ducatus, complectens Zutphaniæ Comitatum & Overyssel Dominium.

GELRIA a *Gelre* Arce, quam Wicardus a Ponthe una cum fratre Lupoldo ædificasse fertur nomen retinuisse dicitur: quamvis complures a *Gelduba* Opido, cujus meminit Tacitus appellatam credant. Aliam etiam nominis rationem referunt alij. Hæc a Septemtrione Frisiam, & Sinum Germanici maris, vulgo *Zuyderzee* habet: ab Ortu Cliviæ Ducatum, a Meridie Iuliacum attingit: Brabantia & Hollandia eam ab Occidente respiciunt. Aer regionis salutaris & purus: Ager fertilissimus, & ad quamvis culturam aptus, Frumenti in primis ferax: pascuis item fæcundus, unde pecorum ingentes alit greges: quin & ex remotissima Dania eo pascendi saginandique gratia, numerosi greges aguntur: Latissima namque acamplissima, præsertim circa Rheni, Vahalis & Mosæ defluxus prata habentur. Initio recta gubernataque Gelria est a Præfectis: inde a Principibus. Martini enim Austrasiæ Præfecti ex Lamberto Nepos *Leopoldus*, sive ut alij memorant, *Guidus* his locis præfuit. Post Caroli Magni tempora *Domini de Ponte* eum rexerunt, sub titulo præfecturæ. *Otto* inde *Nassavius* Comitis titulo præesse cæpit anno CIↃ lxxix. Hic præ-

Regio unde dicta. *Situs.* *Aeris temperies.* *Soli fertilitas.* *Animaliū varietas.* *Imperium Majorum.*

GELDRIA ET TRANSYSULANA
Die Zuyder See
Hollandiæ pars
Op den Zypus
Dat Stift van Vtricht
De Betouwe
Brabantiæ pars
GELDER LANT
De Veluwe
ZVT PHEN COM
DRENT pars
DLANT VAN OVER YSSEL
Issel landt
Twen te
Ben them Com
Dat Stift Munster
BERGHE COM
CLEVE DVCA
Maes
Wael
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
Milliaria communia
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio

ter filium *Gerhardum*, qui ipsi in Comitatu Gelriæ successit ex Sophia Sutphaniæ Comitis filia *Gerlacum* genuit, quem
in Sutphaniæ Comitatu successorem habuit, quo improli e vivis sublato Sutphaniȩ Comitatus Gelriensibus accessit,
quibus etiam in hunc usque diem adhæsit. Sequuti sunt *Henricus*, *Gerhardus* II, *Otto* II, *Gerhardus* III, *Otto* III, *Rei-
naldus*, *Reinaldus* II, cujus tanta fuit apud Imperatorem gratia, ut comitijs Francofurtensibus Anno CIↃ CCC XXXIX die
XIV Aprilis Gelriȩ Dux a Ludovico Cæsare Augusto fuerit renunciatus. Post hunc deinceps Principis sive Ducis titu-
lo Gelriæ præfuit *Reinaldus* III Reinaldi II ex Maria filia Nepos quem *Eduardus* post varia prælia cepit, vinctumque
in carcere detinuit totos annos decem. Successit *Gulielmus*, huic Frater *Reinaldus* IV, atque hoc sine liberis anno CIↃ
CCCCXXIII vita functo, ejus ex sorore nepos *Arnoldus Egmondanus* hujus ditionis possessionem cepit, ac post varias re-
rum mutationes hujus ex filio Adolpho nepos *Carolus* anno CIↃ CCCXCII e Gallia abs Gelriæ Ordinibus evocatus di-
tionem tenuit usque in annum CIↃ IↃXXXVIII, atque heredem instituit *Gulielmum* Ioannis Cliviæ ducis filium, qui eti-
am cum maxima Caroli V Imperatoris offensione rebus Gelricis aliquamdiu præfuit, donec anno CIↃ IↃXLIII maxima
Iuliacensis parte exutus Imperatori supplex factus est in castris ad Venlonum: hac tamen lege, ut totius Gelriæ posses-
sione cederet, & subditis jusjurandum remitteret: Cæsar autem territorium Iuliacense ipsi redderet, duobus tantum
Opidis exceptis Hensbergo & Sittarto. Atque hoc pacto Gelri initio liberi, postea sub Principibus vixere: servata ta-
men Legum Ordinumque suorum auctoritate. Hodie ijsdem Optimatum solum agnoscunt imperium, ac pro libertate
sua contra Hispani impotentiam fortiter pugnant. Ducatus hic Vrbes complectitur duas & viginti, quarum præcipuæ
Noviomagum, *Ruremunda*, *Zutphania* & *Arenacum*, quod nunc vocant *Arneheimum*. *Noviomagum* vel *Neomagum* (*Nim-
meghen*) urbs est antiqua, sita ad sinistram Vahalis ripam, cujus eo loco profundissimus est alveus. Videtur Batonis quõ-
dam regia fuisse, certe Batenburgum Arcem vicinam habet, & intra urbem Hessi montem, a filio (ut opinio est) Bato-
nis Hesso cognominatum. Reginoni si credimus, tria Regnis suis primaria palatia constituit Carolus Magnus, Neo-
magum, Aquisgranum, & Divodurum seu Theodonis villam. Extra urbem varia eruuntur Numismata ad viam quam
vocant Pedem Romanum, *Roomschen voet*, quæ via urbi est proxima. Invenitur & inscriptio, HIC PES IMPERII;
item alia, HVC VSQVE IVS STAVRIÆ. Vrbs vero ipsa situ atque opere permunita est prȩdives, rerumque om-
nium affluens; qua Clivensem ditionem propinquam respicit, in arduum collem assurgit, cum vetustissima Arce, Iu-
liano, ut vulgo, creditur, opere, a qua parte nemorosis montibus & frequentibus fontium scatebris amœna regionis
facies se aperjt: diversa urbis ora in paludes depressior sistit, reliquum solum tumulo ferme perpetuo acclive est. *Rure-
munda* ad ostium Ruræ amnis, qua se in Mosam exonerat, urbs est amœna, dives, potens, in veteribus Menapiorum se-
dibus. *Zuphania* ad dexteram Isalæ ripam sita nomen a ratione soli, si Goropio Becano credendum, accepit, a paludibus
nempe, quas vulgo *Venen* vocant. Hanc Vsipetum civitatem esse Iunius autumat. Eam Berkel Fluvius perfluit, ibique I-
salȩ miscetur. *Arenacum*, Tacito, quod posteri mutarunt in *Arneheimum*, seu aquilæ domicilium; Vrbs hæc est Consilij
Senatorij sedes, copiosa, elegans & omnibus modis munitissima: ad Rheni ostium dexterum sita. *Gelria* tribus cele-
berrimis fluvijs, *Rheno* nempe, *Mosa*, & *Vahali* irrigatur. Præter hæc, & alia quædam ignobiliora Flumina eandem per-
luunt, cujusmodi sunt. *Worm*, *Roer*, *Sualm*, *Isela vetus*, *Berkel*, *Niers*, & *Aa*. Ad Septemtrionem respicit Sinum maris
quem hodie *Zuyder-Zee*. velut Australe Fretum, quod in Meridiem vergat, nuncupamus, ubi sicut Hollandia, patente
gremio accomodat se commercio Orbis. Terra plana ac humilis, montes rarissimi sunt, ijdemque Silvis saltibusque
consiti.

Restat nunc ut pauca de *Transisalania* subjungamus, ob situm Isalæ sic dicta. Hæc a Septemtrione Frisiam Occiden-
talem; ad Meridiem Gelriam respicit; qua Oriens est Westphalia est; qua Occidens Sinum amplissimum, (hodie *Zuy-
der-Zee*) & Fluvium Isalam habet. Regio plana est ac humilis: Ager feracissimus, Frumenti imprimis; pascuis item fœ-
cundus. Transisalania Provincia multis seculis Vltrajectensibus Episcopis subdita fuit: donec anno CIↃ IↃ XXVIII hor-
tatu Henrici Palatini Episcopi Vltrajectēsis sese Carolo V ejusque successoribus submisit. In hac Provincia urbes mœ-
nibus cinctæ octo sunt, videlicet *Daventria*, *Campi*, *Swolla*, *Steenwijckum*, *Vollenhova*, *Hassela*, *Oetmarsia*, & *Oldeseela*. *Da-
ventria* (*Deventer*) ad dexteram Isalæ ripam sita mercimonijs celebris est, ejusque incolæ in remotis Orbis partibus
negotiantur. *Campi* ad sinistram Isalæ ripam, secundum amnis decursum oportuno loco sita urbs, circuitu ampla &
spatiosa, ædificijs splendidis & elegante structura superbis. Hanc urbem volunt esse *Navalia* Ptol. sic dicta forte quod
eo loco navigia quæ adversum hostes & piratas instruebantur, illic apparari aut stationem habere consueverant. Reli-
quas prætereo. Habet præter *Isalam*, *Vidrum* aliaque minora Flumina, Præterea amœna & utilia Nemora quamvis ex-
igua & sine nomine. Sed hæc de Transisalania dicta sufficient, Artesiam nunc ingrediamur.

Vrbes. *Flumina* *Mare.* *Montes.* *Sylvæ.* *Mores* *Mercimonia,* *Transisalania.* *Vnde deducta,* *Situs.* *Soli fertilitas.* *Imperium Majorum* *Vrbes.* *Flumina.*

ARTESIA COMITATVS

Continet hæc Tabula etiam Picardiam veram, & ducatum Cameracensem, Cambresis dictum, qui est principatus Imperij, & ab Episcopo qui Cameraci residet in temporalibus simul & spiritualibus regitur. In spiritualibus tamen Archiepiscopo Rhemensi subesse solet, & in temporalibus sub protectione est Regis Catholici Hispaniarum.

Statum politicum Artesiæ mihi communicavit vir quidam doctißimus, ejusque rei scientißimus. Hujus historiam, quia prolixior est, servabo, si forte alij suæ quoque patriæ gloriam hoc modo sint illustraturi, atque inde de Statibus Regnorum & provinciarum, opus per se cudendum, & Geographiæ accommodatißimum colligi poßit. Membra tamen omnia quæ aßignavit ille, quibusque nominibus, juxta ipsius distributionem ponam, quod ad præsentis Tabulæ declarationem sufficiet.

Status politici in Artesia tres sunt Ordines.

- *Ecclesiastici, in quibus sunt.*
  - *Episcopi duo, Atrebatensis & Audomarensis S. Omer.*
  - *Præpositi duo, Bethuniensis & Ariensis.*
  - *Abbates* XX, *quorum hæc monasteria,*
    - *Ordinis S. Benedict* VII: *Atrebatense, Aquicinctense Anchin 23 54. 50 15. Audomarense, Blangiacense Blangis 22 44. 49 53. Montense, Hamense Hames Alchiacense.*
    - *Ordinis S.* Augustini VII; *Auriasiense, Mons S. Eligij, S. Eloy 23 50. 50 19 Chocquense Chocques 23 42. 50 34 Henninense Hennin liettare 24 7. 50 26. de Raselli villa, Mareolense Maroeul 22 58. 50 2.* Aquicurtense in Eaucourt *24 0 29 56.*
    - *Ordinis Cisterciensis* II, *Cervicampense Cerchamp 23 12. 50 48. Clarimarescense Clommeres 23 24. 50 49.*
    - *Ordinis Præmonstrat.* III *Dammartinense Dammartin 23 3. 50 17. Santandreanum 23 6. 50 20.* Auguatianum.
  - *Collegia Canonicorum* X. Atrebatense, Audomarense, *Bethuniense,* Ariense, *Hesdinense, Lensiense, Sanpaulitanum, Lilleriense, Falcobergense, Douriense.*
- Nobiles in quibus
  - *Princeps unus d'Espinoy 24 8 50 29.*
  - *Marchio unus Rentinensis 23 19 50 36.*
  - *Comites* VII, *S. Pol, Falquenberg 23 12 50 37. Harliensis 23 46 50 28. Busquettensis, Henninensis,* Arquensis, *Blangiacensis. Sed hi duo postremi pridem in dotem monasteriorum S. Bertini & Blangis cesserunt, nec in conventum ordinum accersuntur. Noviter etiam creati S.* Aldegondis *Bruay.*
  - *Castellani præcipui* IV Atrebatensis, *Audomarensis, Bapalmensis, Lensiensis.*
  - *Equestres familiæ ordine alphabetico sunt hæ :* Außi, Averdoin, *Aubigny 23 42 50 19. Aix, 23 51 50 15* Annequin *23 52 50 32* Annezin *23 44 50 33.* Averoult, Avion *23 50 50 24* Alennes, Anuin, *Bailleul 23 45. 50 10. Beaufort 23 40. 50 14. Beaumez 23 18. 50 3. Beaurains 23 7. 50 23. Beausart 23 9. 50 6.* Bellone *24 11. 50 17. Berles, Billy 24 3. 50 25. Boiffles, Boisleux, Bonnieres, Boncourt 23 23. 50 37. Boubers 23 10. 50 28. Bours 23 34. 50 26. Brias, Buissy 24 18. 50 5. Caumont 23 9. 50 15. Conroy, Contes 23 9. 50 21. Coupigny 23 40. 50 26. Croisilles 24 6. 50 8. Cuynchy, Divion Douvrin 23 46. 30 32. Enne, Erin 22 57. 50 32. Esquerdes, Estree, Fosseux Frevin 23 46. 50 18. Fleschin, Gqmiecourt 24 0. 50 4. Govy 23 47. 50 12. Greboval, Geulesin. Habarcq, Hachicourt, Hamclaincourt, Helfault, Houchin, Houdin, La Visville, La Plancque, Lignereul, Licques, Longastre, Malanoy, Maisnil 23 42. 50 27. Mammez, Marles Mes, en, Conture 24 14. 49 57. Mingoval, Moiry, Nedoncelles, Neufville 23. 53 50 20. Noielle 23 10. 50 5 Noircarmes, Ococh, Olham 23 43. 50 25. Oignies, Oresmiaux, Plancques 24 13. 50 25. Plouich, Pronville 24 11. 50 8. Quercques, Ranchicourt 23 40. 50 25. Ransart 23 51. 50 8. Recourt, Rebecq, Regnauville, Rely 23 30. 50 35. Rolancourt 23 17. 50 22. Rumenghien, Sains, S. Aldegonde, S. Venant, Sombrein, Souastre 23 49. 50 2. Tieuloie, Tramerie, Vaulx 24 8. 50 4. Villers 23 50. 50 20. Vrolant, Wancourt 24 4. 50 14. Warluzelle, Waurans, Willerval.*
- Civitates præcipuæ,
  - *Regiæ* VII Atrebatum *Arras, Fanum* Audomari *S. Ommer, Bethun,* Arien, Aire, *Hesdin, Lens, Bapalmes.*
  - *Privatorum Dominiorum, S. Pol, Perne, Lillers.*
  - *Item Pagi majores urbium prærogativa utentes, qui etiam ad conventus ordinum evocantur 28* Arques, Aubigny, *Avesnes,* Aussy, *Beaurains, Blangy en Ternois, Busquoy, Carvin 24 8. 50 31. Caumont 23 9. 50 15. Chocques, Dourier 23 0. 50 17. Fauquenberghe 23 12. 50 37. Frißin 23. 14 50 23. Fleurbay, Frevene, Frages 23 16. 50 33. Gorgue 23 51. 50 40. Hennin Lietard, Heuchin Housdain, Labroie, Libourg 23 23. 50 29. Oisy 24 19. 50 13. Pas, Reichebourg, Tornehem, Ventie Vitry.*

IVRISDICTIO.

Consilium provinciale est Atrebati, *unde appellationes ad Parlamentum Mechliniense deferuntur.*

Status Ecclesiasticus.

Atrebatensis, Morinensis & Bononiensis Episcopus in spiritualibus toti Comitatui præesse, & Archiepiscopo *Rhemensi subesse solent nunc Cameracensi subest Atrebatensis & Audomarensis qui fere totam obtinent* Artesiam.

Quædam loca in Boloniensi Tabula, litera ė signata quærenda sunt.

Meridiani distant pro ratione Parralleli 50 10. ad Circulum maximum.

ARTESIA
Comit.
Boloniensis comitatus pars
Maris Britannici pars
Hannoniæ pars
CAMBRESIS
ARTESIA
PICARDIA
La Tiraſſe
Laonnois
Vimeux comte
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio

Regio unde dicta. *Situs. Aeris temperies. Soli fertilitas.*

ARTESIA maximam partem complectitur eorum qui Cæsari *Atrebates*, ab urbe primaria, quam ipse vocat *Atrebatum*. Marius tamen Niger hic constituit *Ambianos*. Ptolemæus etiam Atrebatios inter Sequanam & Phrudium, qui nunc dicitur *La Sonne*, collocat. Nomen autem recens *Artesia* a voce *Arras* qua nunc Metropolis nuncupatur, quasi *Arratesia* per syncopen extrita syllaba formatum, vulgo *Artois*. Termini hodie sunt, a Septemtrione Flandria, a qua discreta est fluvio *Lisa* & nova Fossa: ad Austrum & Occasum *Picardia*, ad Ortum *Flandria Gallica*, & ager Cameracensis. Aer suavis & serenus, Regio fertilis, imprimis Tritici, cujus copiam non suis tantum abunde suggerit, sed vicinis quoque Flandris, Brabantis, alijsque. Antverpiensium & Mechliniensium hoc unicum horreum est. Vino caret, ignava potius Incolarum socordia, quam vel Cæli vel Soli injuria. Ditio hæc fuit olim Flandrorum: Totam enim *Balduino Arduennati* dotis loco dedit Carolus Calvus, quum is Iuditham uxorem duceret. Postea Philippus Alsaticus quum Neptem suam Isabellam locaret Philippo Ludovici VII, Galliarum regis filio, dotem ei dedit Flandriam Occiduam, hoc est tractum eum qui est a nova Fossa, usque in Picardiam. Eum Philippus anno CIϽ IϽ XCVIII fecit Comitatensem, deditque filio suo *Ludovico*, qui primus Artesiæ Comes fuit, postea Galliæ Rex, & pater Ludovici Sancti. Anno vero CIϽ CCCLXXXII, *Ludovicus Malanus* Comes Flandriæ post Matris obitum factus est Comes Artesiæ: atque ita rursum uterque Comitatus conjunctus fuit. Obitu autem Caroli Audacis Burgundiæ Ducis, *Ludovicus* XI Galliæ Rex iterum Artesia potitus est: quæ postremum pacto & fœdere Caroli VIII, Galliæ Regis & Maximiliani Imperatoris cessit *Philippo Austriaco Maximiliani* F. patri Caroli V, Anno CIϽ CCCCXCII: Belgij ditionibus deinceps annexa: quas post patrem Philippum possedit Imp. *Carolus V*, cui successit Philippus ejus Filius Hispaniarum Rex, ut in generali descriptione diximus. Castellaniæ in ea novem: *Atrebatensis*, *Audomarensis*, *Morinensis*, *Ariensis*, *Hesdinensis*, *Lensiensis*, *Bapalmensis*; *Aveniensis*, *Bredenardensis*, & *Auguiacensis*. Vrbes præcipuas habet *Atrebatum*, *Fanum S. Audomari*, *Bethuniam*, *Ariam*, & *Bapalmam*: cæteræ minores sunt. Pagos IϽ CCCLIV, Abbatias XXVIII, inter quas D. Vedasti Belgij celeberrima. *Atrebatum*, vulgo *Arras*, *Atrecht*, ad Scarpam Fluvium situm est, sex Milliaribus Duaco abest, Lensio sex, Cameraco novem, & XIV minoribus Ambiano (vulgo *Amiens*,) Ingens propugnaculis fossisque munitissimum, speciem refert duarum urbium, quarum alteram vocant *La Cité*, estque juris Episcopalis; alteram La *Ville*; estque juris Principalis; Illa minor est, sed amœna, habetque templum Cathedrale elegantissimum, sacrum B. Virgini. Hic magna religione, & egregio cum peregrinorum lapidum apparatu, certum Manna adservatur, quod D. Hieronymus, ætate sua, ad hanc regionem pluisse, suis in epistolis, refert. Habet præterea Bibliothecam manuscriptorum librorum omnis generis, sed potissimum Theologici. Primus Ecclesiæ Episcopus fuit S. Vedastus, constitutus a Remigio Rhemorum Archiepiscopo, Anno IϽ XXXI. Hæc major, ædificiorum platearumque capacitate & fori amplitudine vehementer laudata. Abbatiam habet ditissimam, cui XX Millia Aureorum annui reditus. Domus omnes fornicibus subterraneis capacissimis sustentantur, adversus obsidionis vim excavatis. Patria hæc fuit F. Balduini, Iurisperiti celeberrimi, cujus Parisijs Monimentum in æde Maturini est tale, CVIACI, BALDVINVS HIC IACET. HOC TECVM REPVTA ET VALE. MORTVIS NOBIS IVRIS PRVDENTIAM GRAVIS CORRIPIET SOPOR. *Franc. Bald. Iurisc. ob. anno. æt. L IIII, XI Novemb. a partu Virginis* CIϽ IϽLXIII. *Papirius Massonus Balduini auditor* P. In eadem civitate natus vir clariss. CAROLVS CLVSIVS eruditionis omnis atque elegantiæ decus, qui post regiones plurimas peragratas in Batavico Athenæo senex leniter conquiescit, manumque extremam imponit dignis immortalitate operibus. Vrbs hæc Civium Incolarumque multitudine frequens, quorum alij Mercatores, Opifices. Horum sunt multa Collegia, quorum maxima pars Lanariæ studet. Fuit quomdam, ut Historiæ & Annales testantur, Flandricarum Vrbium Caput Caroli Calvi Imp. ævo & multis post seculis. *Fanum S. Audomari*, prius vocatum fuit *Sithiu*, teste Meiero, postea a S. Audomaro *S. Omer*. Audomarus iste Morinorum dicitur fuisse Episcopus circa annum IϽC LXX, & eo loco Cœnobium exstruxisse ad fluvium *Aa*. Vrbs nitore & frequentia civium eximia. Quibusdam *Itius Portus* censetur, ut in Descriptione *Boloniæ* diximus. Tertio inde lapide ad flumen Lisam fuit antiquissima Morinorum Metropolis *Teroana* de qua eadem descriptione. *Bethunia* nobile quoque in Atrebatibus Opidum, annonæ Frumentariæ horreum, magnæ olim celebritatis in Atrebatibus sive Flandris Occiduis, Dominatus, ante quam in Atrebatium nomen Comitatumque una cum alijs concederet. Mercimonijs, rei frumentariæ negotiatione aliarumque rerum, quæ vitæ humanæ usui sunt, & exportari solent, varietate, est pro re nata, florentissima. *Aria* ad Lisam sita est, qui eam mediam secat: distat *Teroana* II Milliaribus: Opidum nobile & munitum. Arcem habet antiquissimam, & ædificia satis commoda. Est & *Hesdinum* nobile Gallo objectum vallum ac propugnaculum, quod prostrato a Cæsarianis ejusdem nominis opido, occasione belli inter potentissimos Europæos Principes excitatum. Situm habet commodissimum ad ripam fluminis Canchiæ, uno milliari propius Galliam, distans quatuor milliaribus Monstrolio & quinque a S. Paullo. Rigatur & altero fluvio, vulgo Blangis a loco in quo oritur. Ita ut propter loci commoditatem, munimentum habeatur validissimum, & propter translationem juris & omnium privilegiorum, quibus olim gaudebat Hesdinum vetus, brevi tempore habitatoribus repletum fuit. Iuxta Fanum Audomari Lacus est piscosus, in quo aliquot Insulæ natantes, quæ funiculo arboribus alligato, aut contis quo libeat impelluntur attrahunturque: quales in Lydia *Calaminas* Plinius recenset lib. II cap. XCV. Et ne quis nugas putet, aut exiguas aliquot terræ particulas: scire debet, etiam boves in ijs pasci aliaque pecora posse. Sub hisce, Insulis brumali tempore, & æstivo, maxima latet piscium copia, dum gelu devitant & calorem. Fluvij sunt præcipui, *Lisa*, *Scarpa*, *Aa*, *Canchia* & *Authia*: præter alios rivos etiam navigabiles. Estque non procul *Teroana* ingens Canalis, quem fossam novam indigetant: eum alij putant humana industria effossum tempore Balduini Comitis, sive adversus hostium excursiones, sive ad confinia Flandriæ Artesiæque distinguenda; alij Sinum esse existimant Maris interclusi. Certe Morinos Oceano vicinos fuisse agnovit etiam Virgilius, quum eos *hominum extremos* dixit. Atqui nunc Teroana octo millibus pass. a Mari discreta. Præterea ex fundo fossæ novæ sæpenumero educuntur partes anchorarum, aliaque ferramenta nautica, certissima argumenta vicini olim & adluentis Oceani. Silvis etiam non omnino destituitur, præcipue Meridiem & Occidentem versus. Incolæ fortes & bellicosi sunt. Atque hæc de Artesia sufficiant, ad Hannoniam pergamus.

Imperium Majorum *Lacus.* *Flumina.* *Sylvæ.* *Mores.*

HANNONIA COMITATVS CVI ADIVNGITVR NAMVRCENSIS COMITATVS.

Status Politicus Hannoniæ v constat membris, quæ sunt

- I. *Pares* XII *qui sunt*: *Longeville, Lens* 25 10. 50 34. *Silly, Chievre* 25 3. 50 37. *Avesne, Chimay, Levreux,* Barbanson 25 36. 60 14. *Baudour* 25 57. 50 29 *Rebaux, Waltourt.*
- II *Prælati Ecclesiastici.*
  - *Abbas & Comes unus, S. Wauldrut* 25 26. 50 25.
  - *Abbates* 26. *S. Guislain* 25 5. 50 27. *Marchiennes,* Cambron 25 10. 50 35 *Hasnon, Maroille* 25 4. 50 6. *Anchin* 24 24. 50 24, *Aulmont, Liessy* 25 24. 50 5. *S. Denys* 25 18 50 30. *Vicoigne* 24 34. 50 24. *S. Feullien, Crespin* 24 55. 50 26. *Bonne Esperance* 25 25. 50 24 *S. Ian, S. Aldegonde* 25 32. 50 26. *Gillenghien, Spinlieu, Ath, Fontenelle* 25 13. 50 0. *Beaumont, Denain, Quesnoy, Waultiebraine, Lolive* 25 34. 50 28. *Belliay, La Turre* 25 27 50 18.
  - *Collegia Canonicorum, S. Waldetrudis, S. Germani, Sognesiacense, Binchiense, Cimarense, Malbodiense, Avesnense, Condatense, Antoniense, & Sale Valencenis.*
- III *Nobiles, in quo sunt*
  - *Principatus unus, Chimay.*
  - *Comitatus* 10. *Lalain* 24 21. 50 24. *Beaumont* 25 32. 50 15. *Ostervant cujus villa capitalis est Bouchain, Barbancon,* Avesne, *Barlaimont* 25 6. 50 10. *Bossu* 25 41. 50 15. *Montigni* 25 3. 50 22. *Reux* 25 25. 50 30. *Terrache.*
  - *Baroniæ* XXII *Enghien, Leuze* 24 51. 30 37. *Havrez Marchionatus,* 25 18 50 29. *Ligne* 24 56. 50. 39. Anioing 24 40. 50 35. *Vuerchin, Fontaine* 25 38. 50 25. *Hamaide* 24 57. 50 42. *Kivrain, Barlaimont, Ville* 24 59. 50 30 *Gomegnie* 24 58 50 15. *S. Aldegonde, Senzelle, Condet, Hourdain* 24 32. 50 14. *Belleule, Fagneille, Bousie, Rotysin, Frasne* 24 50, 50 26. *Harchies* 24 55. 50 29.
  - *Marescallus unus.*
  - *Senescallus unus.*
  - *Venator magnus unus.*
  - *Camerarius perpetuus unus.*
- IV *Officia ordinaria (Castellaniæ opinor) Valenchene, Montensis,* Athensis, *Buchaniensis &c.*
- V *Civitatum communitas, Mons,* Ath *&c.*

Status Politicus *Comitatus Namurcensis* III *constat membris quæ sunt.*

- Ecclesiasticus *Ordo in quo sunt* Abbates *Floreff* 26 6. 50 16. *Grandpré* 26 22. 50 25. *Anden* 26 29. 50 30. *Bonef* 26 21. 50 36. *Wassoire* 26 12. 50 13. *Hastieu* 26 12. 50 13.
- Nobilitas, *Donre Vicomté* 26 12. 50 12. 50 25. *&c.*
- Civitates *principales, Namur, Bovines, Charlemont, Valecour sive Walecourt* 25 46. 50 11.

Hæc desumpta sunt partim ex Guicciardino, partim ex Tabula quæ inscribitur Hortulus Hannoniæ.

Meridiani distant juxta rationem Paralleli 50 20.

Hannoniæ Comitatus, cum Comitatu Namurcensi.

HANNONIA Nerviorum olim sedes, quorum caput hodie dicitur Tornacum, quod Ptolemæus Βάγακον vocat. Sæpius hæc regio mutavit nomen; initio dicta est *Pannonia*, Lessabæo teste, a Panos cultu; Postea *Saltus Carbonarius*, inde *Inferior Picardia*; Postremum Hannonia, ab Hania Fluvio qui mediam regionem secat, vernacule *Hainault* vel *Henegow*, ab eodem fluvio Gallis *Haine* sive *Hene* dicto, & antiqua voce Germanica *gouw*, quæ regionem vel pagum significat. Habet a Septemtrione Brabantiam, & Flandriam; ab Austro Campaniam & Picardiam, ab Ortu Namurcenses & Leodienses, cum dicta Brabantia; ab Occasu Flandriam cum Artesia. Longa est universa regio viginti milliaribus; Lata XVI. Aer temperatus, suavis & serenus: solum fertile, ac ceterarum Frugum, sed præcipue Frumenti præstantissima ubertas maxima. Abundat pratis, pascuis, pomarijs, alijsque ad vitæ usum rebus necessarijs. Habet & Metalla Ferri optimi, & Plumbi: præterea Lapidicinas variorum Marmorum atque etiam duri silicis quem Ovidius indicem: & λιθανθρακων *Houles* vernacule Leodienses vocant. Ignem flammamque

Regio. Nomina. & unde deducta.

Situs.

Cœli Temperies. Soli fertilitas.

HANNONIA,
NAMVRCVM
Comitatus
Septentrio
Occidens
Oriens
Meridies
HANNONIA
CAMBRESIS
La Tirasse
Lutzenburgi pars
Hannonica milliaria duo
Per Gerardum Mercatorem
Cum Privilegio

HANNONIA.

mamque concipiunt foventque, ut carbones ; nec alius eorum usus quam focis exstruendis, lignis aliquot adjectis. Conflantur hic quoque vitreæ illæ laminæ pellucidæ, quibus omnem cœli injuriam ex templis & ædibus propellimus, hæque præ alijs quæ alibi locorum fiunt, palmam præstantia ferunt. Omne item vitreorum vasorum genus. & supellex hic conficitur.

Imperium. Majorum Vrbes.

Provincia hæc frequenter Dominos mutavit, ac tandem a stirpe Montensium ad Flandriæ Comites, inde ad Batavicam, deinde ad Bavaricam, ex hac in Burgundicam, postremo ad Austriacam familiam devoluta est. Vrbes in Hannonia fossa valloque munitæ sunt XXIV, inter quas primariæ *Montes* & *Valencena*. *Montes*, *Mons* vulgo, *Bergen* Germ. urbs primaria ad Trullam flumen, a situ nomen habens, admodum munita, atque adversus hostium insultus tutissima: munitur triplici fossa, & muro valido. Fontes in ea vivi permulti : opes amplæ ex mercimonijs, opificijs, agricultura, & Canonicatu nobilium Virginum S. Waltrudæ. *Valencena*, vel *Valencena*, seu, ut quidam volunt, *Valentiniana* (*Valenciennes*) ab ejus nominis Imperatore, ut auctor est Sigebertus Gemblacensis (qui etiam refert Anno IↃCCLXXI Carolum Magnum Imperatorem eo loco totius Galliæ comitia celebrasse) ad Scaldim sita est planitie peramœna, eoque tuta ab hoste. In ea est Armamentarium ad belli usus instructissimum. Templa duo: unum Sacrum B. Virgini, structura antiqua, cujus columnæ ex Marmore & lapide Porphyretico; alterum B. Ioannis recentius, opus Pipini, patris Caroli Magni : Cœnobia plura: unum præ cæteris nobile Franciscanorum, in quo Comites Hannoniæ & Domini Valencenæ seorsim sepeliuntur. Abbatia D. Ioannis etiam est celeberrima : Curia item amplissima cum horologio celeberrimo, opus Gulielmi Boni Comitis Hannoniæ, Hollandiæ & Zelandiæ. Vno milliari a Valencena, est Abbatia *Vicoigne* refertissima optimorum & antiquissimorum librorum. Sunt præterea *Condatum Condé*) ad dexteram Scaldis ripam duobus milliaribus Valencena distans, Opidum elegans; *Landrecium Landrecy*) ad Sambram, celebre obsidione Caroli V, Anni CIↃ IↃ XLIII, qui tamen eo per vim potitus non est; *Avesnæ* (*Avesnes*) Vrbs & Munimentum Gallorum finibus oppositum, ad fl. Hepram: *Chimacum* (*Chimay*) urbs ad fluvium *Blancam* in media silva; id nuperis bellis sæpiuscule incensum, dirutum, tamen ad extremum ita restitutum, ut multo elegantius renatum videri possit. Palatium habet principale cum horto & Labyrintho singularis artificij : *Halla* Brabantiæ finibus contermina, Templo D. Virginis celeberrima : *Bouchain* municipium est situm ad ripam Scaldis fl. inter Cameracum & Valencenas, exstructum a Pipino in memoriam nobilis victoriæ quam hoc loco retulit ab exercitu Theodorici Gothorum Regis; *Quercetum*, *Quesnoy*, opidulum est, tertio lapide a Valencena, mercimonijs nobilitatum *Bellus-mons* (*Beaumont*) opidulum perelegans, a re dictum. *Mariæburgum* nomen habet a Maria Regina Hungariæ, quæ jussu Fratris Imperatoris hanc urbem prima exstruxit, paullo post quam Martinus Rossemius, & Dominus de *Longueval* cum exercitu Gallico profecti essent ad obsidendum Lutzenburgum Anno CIↃ IↃ XLII. Sita est inter Blancam & Neram, natura, arteque munitissima. Capta tamen a Gallis Anno CIↃ IↃ LIV. Quo tempore Philippus ad excursiones Gallorum cohibendas aliam urbem exstruxit sesqui milliari a Mariæburgo, dixitque eam a suo nomine *Philippolin*, *Philippeville*. Sunt & *Bavacum*, (Gallice *Bavais*) quod nonnulli *Baganum* vel *Bagacum* Ptol. esse arbitrantur nonnulli illud *Belgium* Cæsari in Commentarijs dictum volunt: sed refelluntur ab ijs, qui in Bellovacis, seu Picardiæ quodam loco firmioribus argumentis eandem collocant. Sunt & opida *Maubeuge*, *Bins*, *Reux*, *Soigny*, *Braine le Comte*; *Engien*, *Cheure*, At, *S. Guillien*, *Leuze*, *Peckincourt*; etsi nunc mœnibus destituta sunt 2 posteriora. Pagi sunt præterea CCIↃL. quorum plerique omnes pulchri, amœni, opulenti.

Lacus, Flumina Sylvæ.

Regio Lacubus, Stagnis, Fontibus, ac Fluminibus undique irrigua; Fluminibus *Scaldi*, *Sambra*, *Tenera*, *Hania*, & alijs. Silvas habet & Nemora admodum jucunda; præcipua vero sunt *Morman*, & *S. Amandi*. Porro Respublica Valencena tanta prudentia constituta, & tam bonis legibus ornata est, ut Noribergenses ad ejus exemplum celeberrimam suam Rempublicam voluerint componere, missis ad hanc rem aliquot Viris prudentibus; quod & Romanos fecisse accepimus in Rep. Atheniensi. Proinde non est mirum si ex tam præclara Politia orti fuerint cives per universum Orbem virtute celebres. Inter quos primas ferunt Henricus VII Imperator, Dux Lutzenburgicus: Maria filia unica & Hæres Caroli Audacis, Avia Caroli V. Ioannes Froisardus Historicus nobilissimus, qui etiam hoc ipsum initio sui operis testatus est. Gens hujus Regionis bellicosa & erga Principem fide & officio incomparabilis. Libertatem vernaculo & trito proverbio jactare solent, quum dicunt, *Pays de Hainault tenu de Dieu & du Soleil.*

Namurci Comitatus. Cœli Temperies. Soli fertilitas.

Restat NAMVRCI COMITATVS. Hic situs est inter Brabantiam, Hannoniam & Leodiensem Diœcesim: exiguo territorio & montoso, sed peramœno. Aerem habet salubrem & temperatum. Solum ferax Rerum quibus ad sustentationem sui vita humana indiget. Habet & Ferri Plumbique Fodinas, & Latomias, in quibus varij generis saxa exscinduntur, atque imprimis Marmora subnigra, & quæ Iaspidem referunt. Neque ita pridem cœperunt effodi saxa illa ad ignem idonea (*Lithanthracas* nominare possumus) de quibus diximus in præcedenti Descriptione.

Imperium Majorum Vrbes.

Porro ditio ista omnis initio Dominum habuit aliquandiu titulo Marchionis, postea Dominum sæpius mutavit. Marchio fuit *Philippus*, Frater Balduini Comitis Flādriæ Anno CIↃ CC, Comes fuit *Theodorus*; cujus obitu tota ditio cessit *Philippo Bono* Burgundiæ Duci, quemadmodum in Germaniæ Inferioris descriptione a nobis explicatum est. Vrbes in hoc Comitatu muro cinctę sunt quatuor, *Namurcum*, *Bovina*, *Carlomontium* & *Valencourtium*. Pagi CLXXXII. *Namurcum* (*Namur*) Vrbs est primaria, cujus nomen unde ductum sit, ignoratur: alij putant a *Nano* Deo Gentili, qui quum antea oracula fundere solitus esset, sub adventum Christi servatoris obmutuit. Ergo a Nano muto *Namurcum*: alij a novo Muro illic Romanorum opera exstructo. Vrbs sita est inter duos Montes, in læva, Mosæ ripa qua Sambram recipit. Distat VIII Mill. Lovanio, X Leodio & totidem Bruxellis. Dives est, & splendida publicis privatisque ædificijs, arce etiam instructissima bene munita. Quarto milliari a Namurco sunt *Bovina* (*Bovines*) Opidum exiguum, quod bellorum injurijs jam aliquoties vastatum, postremum vero ab Henrico II Galliæ Rege Anno CIↃ IↃLIV magna parte destructum est. Id ex eo tempore Civium industria restitui & restaurari cœpit. *Carlomontium* (*Charlemont*) exstructum est a Carolo V Anno CIↃ IↃLV adversus Gallos, qui tunc Marienburgo potiebantur. *Valencourtium* Opidum minime aspernandum, Namurco VII Milliarium intervallo distans.

Flumina. Sylvæ.

Flumina habet hæc regio piscosa; inter quæ primas obtinent *Mosa* & *Sambra*; Fontes vivos & largos : Silvas non tantum ad delectationem, verum etiam ad venationem aptissimas (quarum maxima quę vulgo *Marlaigne*) Feris refertissimas.

Opera. Publica.

Multa sunt in hoc Comitatu Templa, & Cænobia splendida Namurcensium Comitum sumtibus olim constructa, & opimis honorata reditibus. Tertio Milliari a Namurco dives est pagus *Audennas*, in quo vetustissimum Monasterium Canonicarum nobilium Feminarum exstructum institutumque a Begga filia Pipini veteris, a qua primum creduntur dictę Vestales *Bagginæ*. In urbe Namurcensi sedes est Consilij Regij, a quo appellatio est ad Curiam Mechliniensem. Est & sedes Episcopi, cujus Templum Cathedrale sacrum est S. Albano. Cives armis adsueti sunt, Gallicus ijs sermo, sed corruptus. Mercatores pauci & opifices: Nobilium magna turba: sed plęrique nothi illustrium Principum, vel e nothis oriundi.

LVTZENBVRG DVCATVS ET TREVIRENSIS PROVINCIA.

Status Politicus. *ut in cæteris, tria habet membra, quæ sunt.*

- Ecclesiasticus *Ordo: Abbates Epternacensis, S. Mariæ in Lutzenburgo, Aureæ Vallis, & addunt vulgo S. Auberti.*
- Nobiles,
  - Comitatus *Vianden, la Roche en Ardenne, Salme 27 29.50 16. Durby 26 59.50 21. Marche 26 46.50 15. S. Vit 27 39.50 18. S. Iansberg 27 30.49 31.*
  - Barônes *Complures.*
  - Dominia *multa.*
- Civitates principales, *Lutzenburg, Arlon, Theonville, alias Diedenhove, Rodemarck, forte Rodemacheren 27 42.49 31.*

Consilium *Regis Principale residet, Lutzenburgi, a quo provocatur Mechliniam. In Spiritualibus paret pro meliore parte Episcopo Trevirensi, & Episcopo Leodiensi.*

In Trevirensi *Provincia hæc sunt.*

- Abbates, *Prumiensis 27 56.50 17. S. Maximini proxime Treviros: Metloch 28 4.49 34. Himmelrodt 28 11.50 5. Toley 28 30.49 34.*
- Comitatus, *qui sunt intra Trevirensem ditionem, Manderscheidt 28 15.50 9. Keyhel 28 7. 50 5. Veirnenborg 28 34.50 23. Gerrestein 28 7. 50 18. Veldentz 28 26. 49 56.*
- Baroniæ, *Winnenbergh 28 36.50 11. Bilstein 28 41.50 7.*
- Dominia, *Passenheym 28 58.50 22. Saffich 28 55.50 24. Zur Leyen 28 55 50 18. Eltz 28 46.50 13. Permont 28 42.50 16. Wildenborgh 28 43.50 9. Eerenborch 28 53.50 13. Waldeck 28 51.50 10. Hertelstein 28 3. 50 12. Kerpen 28 15.50 24.*
- Præfecturæ *Schoinberg 28 23.50 21. Schoinecken 37 55. 50 14. Hildesheim 28 8.50 22. Daune 28 19.50 15. Over-Manderscheid 28 15.50 9. Kylborch, Vlmen 28 26.50 15. Cocheim, Kempenich 28 37. 50 28. Meyen 28 43.50 22. Monreal 28.38.50 21. Kaisers Esch 28 35.50 16. Munster Meivelt 28 49. 50 16. Over-Hammerstein 28 53.50.30. Welsch Billich 27 59.49 56. Broich 28 14.50 1. Pfaltz 28 7. 49 51. Witlich 28 18.50 2. Sanborch, Grimborch, S. Wendel, Bleifcassel 28 48.49 16. Hunolstein 28 28. 49 53 Baldenaw 28 35.49 54. Berncastel 28 29.49 57. Cell 28 34.50 3. Baldeneck 28 46.50 5. Schoineck 28 56.50 12. Coblentz. Boppart, Over-Wesel, Eerenbreitstein, Montabour, Vilmar, Brechen, Caemborch. Hæ* VI *indicabuntur Tab.* III *Westphaliæ.*

Comitatus *confines Provinciæ Trevirensi in hac Tabula comprehensi, sunt Blanckenheim 28 10.50 26. Arnsberg 28 20. 50 3 Nuenar 28 40.50 34. Reiferscheidt 28 1.50 30. Sleiden 28 4. 50 33.*

Dominia *Cronenburg 27. 59.50 25. Smidheim 28 3.50 18.*

Residuum *Provinciæ Trevirensis, quod hac Tabula contineri non potuit, invenies in* III *Tabula Westphaliæ.*

Meridiani distant ratione 49 50. Parralleli ad Circulum maximum.

Lutzenburgicus Ducatus, & Trevirensis Provincia.

SEquuntur in Inferiori Germania duæ Provinciæ, *Ducatus Lutzenburgicus & Trevirensis Provincia*, paucis explicandæ. Ducatus *Lutzenburgicus* nomen habet a primaria totius regionis civitate; hæc (ut nonnulli opinantur) a fluvio *Elza, Alisontia* forte Antonini. Ab Elza fit Elzenburch, inde *Lutzenburch*. Petrus Divæus aliam de Lutzenburgo sententiam notat his verbis *Leucorum gentem* (inquit) *juxta Treviros, Mediomatrices, ac Lingonas habitasse indubitatum est. Opida eorum Tullus ac Nasium, Ptolemæo celebrata nomen servant, Toul & Nansy; vernacule crediderim appellatos, Die Lutzen, & late imperasse, ut ab ijs Lutzenburgij celebris Opidi nomen ortum sit, quasi der Lutzenburch.* Hæc ille. Lazius *Mosellanum Ducatum* vocat. Terminant hunc Ducatum ad Septemtrionem Leodienses & Namurcenses, ad Austrum Lotharingi, ad Ortum, Mosella cum Episcopatu Trevirensi, ad Occasum Mosa cum Silva Arduenna. Ambitus totius regionis est lxx milliarium. Regio omnis licet montosa & saltuosa, bona tamen, benignaque ac fertilis est. Dividitur in duas partes, quarum altera *Famenna*, altera *Arduenna* dicitur. *Famenna* fertilior est segetis & Vini. *Arduenna* asperior, sed quæ asperitatem venationum bonitate & Ferarum optimi generis mirifica abundantia compenset. Metalla ferri sunt non procul a *Manderscheid*, in dominijs *Keyla, Cronenberch* & *Sleida*, ad vallem cui nomen est *Hellenthal*: Conflantur hoc loco ab istis Cyclopibus incudes, fornaces ferreæ, pyreteria, quæ per totam Germaniam ingenti lucro distrahuntur. Titulum duntaxat Comitatus initio habuit, atque adeo Henricus Septimns Imp. Comes fuit Lutzenburgicus, non Dux. Postea in Ducatus dignitatem, qua hodie adhuc utitur, evecta fuit. Hoc alij Wenceslao Romanorum Regi, alij Carolo quarto tribuunt, Conradus autem Vercerius Henrico VII adscribit primo ex ea familia Romanorum Imperatori. Primum hujus Comitem Sigifridum fuisse, in schedis manu exaratis se reperisse scribit Ortelius, eumque filium fuisse Tacuini Ducis Mosellani. Fuit olim Lutzenburgum Trevirorum portio. Hæc autem Provincia ad Carolum V & Filium ejus Philippum hoc modo devoluta est. Ducatum Lutzenburgicum Philippus Bonus, ab Elizabetha Antonij Patrui sui vidua accepit. Cui *Carolus Audax* successit. Hinc ad Cæsarem Maximilianum, cum Maria Caroli Filia, & sequentes Domus Austriacæ Principes dimanavit. Vrbes habet viginti, vallo & fossa munitas, quarum nomina hæc sunt, *Lutzenburgum, Arlonum, Theonis villa, Rodemachera, Gravemacherum, Coningsmacherum, Dierichum, Virtonium, Echternachum, Vianda, Bastonacum,*

Regio Vnde nomen habet.

Situs.

Soli fertilitas.

Imperium Majorum.

Vrbes.

Mommedium

TRIER & LVTZEN BVRG
Per Gerardum Mercatorem
Cum Privilegio
Namurci pars
Bouillon
Palatinatus pars
Lotha ringiæ pars
Bar tois
TRIER

Mommedium, Novum Castrum, Danvillerium, Marvilla, Roccha, Durbis, S. Viti urbs, Marza & *Salma*. Sunt & urbes aliquot quarum mœnia solo æquata. Sunt & arces urbium pene æmulæ, S. *Ioannis* & *Mandreschied*, quibus titulus est Comitatus. Vrbs primaria *Lutzenburgum*, alijs *Lucemburgum*, & *Leuceburgum*, Ptolemæi *Augusti Romanduorum*, Petro Appiano. Guicciardinus dictum vult quasi Lucisburgum, hoc est, arx Solis. Quemadmodum pleraque alia hujus tractus loca a Gentilium Dijs denominata videri possunt: *Arlon* ab ara Lunæ: *Ivois* a Iove, *Marche* a Marte; sed an hæc vera origo sit, alius esto arbiter. Vrbs sita est loco peramœno, parte altera montoso, altera plano. Hanc Elza fluvius interluit, partem urbis superiorem & montanam, ab inferiori & plana dirimens. Ædificia in ea domusque utcumque splendidæ, verum belli injurijs varie afflictæ; ac Templum sacrum Nicolao: Cœnobium Francisco & Abbatia B. Mariæ, in quo sepultus Ioannes Lutzenburgicus Rex Bohemiæ, Filius Henrici VII Imperatoris & Pater Caroli IV. Vrbs hæc etsi Martis frequenter deformata furoribus, cui nihil cum Musis otio & tranquillitate gaudentibus commune, illustres tamen eruditione viros edidit. Atque inter multos Nicolaum Navium, hominem usque adeo doctrina, & rerum prudentia magnum, ut Curiæ judicialis apud Lutzenburgum Preses, non ante munus quam vitam, Filium autem reliquerit sibi cognominem, qui paternas æquans virtutes tantum apud Carolum V Cæsarem gratia valuit, ut in toto Imperio Cancellarij vicarius ab eo constitutus, id muneris cum vita finierit. *Arlonum* vernacule *Arlon*, situm est in montis vertice, opidum satis elegans. Lunam Deam hic olim gentilitio more cultam, & inde nomen habere putatur. Hic multa antiquitatis monumenta eruta quæ Comes Petrus Ernestus hinc ad ædes suas amplissimas, quas habet in Pomœrio urbis Lutzenburgensis, transferri curavit. Patria hæc fuit Bartholomæi Latomi, Viri egregie docti. *Theonis Villa* (*Theon Ville*) in ripa Mosellæ præsidium totius regionis, & contra quemvis impetum opidum tutissimum. *Flumina.* Fluminibus regio omnis rigatur plurimis. Eorum primum nobilissimumque est *Mosella*, de quo in Lotharingia diximus. Reliqua sunt *Chiær, Mosa, Bemoij, Houl, Lech, Alsatus, Atardus, Sourus, Prumeus, Mineus, Ghomeus, Orto, Albis*, ac innumeri pene rivuli. *Montes. Sylvæ.* Montibus Regio undique attollitur, Silvisque innectitur densissimis. Eæ omnes Arduennæ totius Gallicæ Silvæ maximæ, rami sunt. *Ratio gubernandi.* Curia totius Provinciæ in urbe Lutzenburgo jus dicit, sermone vel Gallico vel Germanico, pro locorum ratione quibus jus dicitur. Germanice enim loquuntur Lutzenburgi, Arloni Rodemacræ, Theonvillæ: Gallice vero Ivoys, Mommidi, Merveil & Danvilliers; atque ab hanc causam necesse est & judices & Advocati & alij curiæ Ministri utramque Linguam calleant. Ab hac autem Curia provocatur Mechliniam, ubi quæ scripta sunt Germanice, bona fide Gallice redduntur.

Trevirensis Provincia.

Regio. & unde deducta. HÆc de Ducatu *Lutzenburgico* sequitur *Trevirensium* antiqua admodum ditio, cui ab urbe nomen. Dicuntur hi *Treviri* Cæsari; Τρϊβοροὶ Ptolemæo: *Triberi* in lib. Notit. hodie *Tierische*. *Situs.* Terminatur a Septemtrione Comitatu Nassaviensi, Ducatu Montensi, & Episcopatu Coloniensi: ab Ortu Ringovia & Hassia, a Meridie Westrichia, & Bipontino Ducatu: ab Occidente Ducatu Lutzenburgensi. *Aeris qualitas.* Aer frequenter hic est nubilus & pluviosus, ut quidam huc accommodent Cloacam Planetarum, verum id propter convallem, ubi nebulæ suspenduntur, evenire nonnulli asserunt. *Soli qualitas.* Regio ipsa inæqualis est: alicubi enim montibus sterilibus aspera est: ob idque silvestris & squalida, & præter avenam vix quicquam proferens, alicubi vero fœcundior est versus Rhenum & Mosellam. Metalla generat varij generis, Argentum, Aes, Ferrum, Plumbum. *Imperium. Majorum.* Proprium semper Ducem legitur habuisse. Nunc autem Archiepiscopum in Electorum ordine agnoscit Dominum. Armis autem Trevirenses ita potentes fuere, ut duce Ambiorige Cottam & Sabinum Legatos Cæsaris apud Eburones interfecerint, tota funditus Legione deleta. Sed capti postea sunt a Labieno. Fatetur Cæsar, Trevirorum civitatem propter Germaniæ vicinitatem quotidianis exercitatam bellis, cultu & feritate non multum absimilem a Germanis fuisse, neque imperata unquam nisi exercitu coactam fecisse. Tantum scilicet antiquitus fuit Belgis libertatis studium. *Vrbes.* Vrbs primaria *Augusta Trevirorum*, vulgo *Trier*. COL. AVG. PAT. TREVEROR. Vocatur in Nummo Vespasiani: *Augustam* proprie nominat Mela: *Trivericam* Vrbem Ausonius. Hanc excellentissimam dicit Salvianus. Hodie Archiepiscopali dignitate ac principatu nec non & Electoratus titulo clara est. Hæc cum antiquissimis Europæ urbibus de antiquitate contendit: atque hujus antiquitatem trecentis & mille annis, ante urbem Romam perscrutatus est Æneas Silvius. Eam Mosella mediam perlabitur. De hac Ausonius in Vrbium Catalogo:

> *Armipotens dudum celebrabere Gallia gestis*
> *Trevericæque urbis solium, quæ proxima Rheno*
> *Pacis ut in mediæ gremio secura quiescit,*
> *Imperijque viros quod alit. quod vestit, & armat.*
> *Late per extentum procurrunt mœnia collem.*
> *Largus tranquillo perlabitur amne Mosella.*
> *Longinqua omnigena vectans commercia terra.*

Natura loci (ut Simon Richwinus ad Munsterum scribens testatur) satis est ad delitias & amœnitatem sita, sive Montes & Valles, sive Flumina & rivos pratis interjectis spectare velis. Montes Bacchico cultu virent. Ager satis hic est fœcundus; omnis generis pisces & ferina hic abundant. Comitatus sunt *Manderscheyt, Keihel, Weirnenborgh, Gerresteyn, Veldentz*: *Baronia Winnenberg*, & *Bilstein*. Vrbes præter Augustam Trevirorum sunt ad Mosellam: *Nivomagum divi castra inclyta Constantini, Veldentz, Cella Beilstein, Confluentia*, & alibi aliæ. *Lacus.* Duo hic sunt Lacus miræ profunditatis, nempe *Vlmensis* & *Laichensis*; in quorum posteriore reperiuntur Lapides viridis, crocei, & rubicundi coloris, qui Smaragdos & Hyacinthos æmulantur. *Flumina.* Majori autem ex parte fluvijs, torrentibus, ac rivulis irrigatur, qui omnes Mosellæ commixti ad Rhenum deferuntur: vnde omnis generis Pisces hic abundant. Inter fluvios sunt Mosella, *Kil* qui & *Gelbis, Pruin, Vr, Sara, Ahra, Sura*, & alij *Montes.* Montes *Meliboci, Agnobi*. *Sylvæ.* *Silva Arduenna* varie hic diffunditur, diciturque pro locis modo *Westerwalt*, modo *Eider-waldt*, modo *Ebers-waldt*, quæ Silvæ Feris refertissimæ sunt. *Opera publica.* *Palatium* Treviri est spectandæ antiquitatis. Aliæ insuper moles adhuc exstant, aliæ sub cæsis terræ speluncis sepultæ jacent, quæ cum indies eruuntur admirandam exhibent vetustatem; *Scholæ.* Antiquissima etiam totius Germaniæ Academia insignitur. Artium & linguarum studia quæ hic floruerunt, commemorare nihil attinet, quum ex media etiam Italia eo contendisse plerosque, certum sit. *Mores.* Mores hominum hic natorum plerumque tristes sunt, & ad Melancholiam proclives, sed tamen mansuescunt paullatim commercio extraneorum, & Stoicum illud supercilium convictu seu recreatur. Ausonius bene de Treviris meritus, alicubi de ijs aptissime ait.

> *Quinetiam mores & lætum fronte severa*
> *Ingenium Natura suis concessit alumnis.*

In universum Mosellanorum corpora laboribus induruerunt ad miraculum usque. Per Montes aërios, veluti capre reptare & evadere spectantur.

DVCATVS LIMBVRGENSIS AB EOQVE DEPENDENTIA.

Nomina. Situs.

DVCATVI *Limburgensi*, quem hæc Tabula exhibet, cuique a Metropoli Limburgo nomen est, conregionales ad Occasum, Leodium & Trajectum ad Mosam, percelebres ambæ Civitates; ad Boream Ducatus Iuliacensis, ad Ortum Vrbs Imperialis Aquisgranum & Monasterium S. Cornelij; ad Meridiem Comitatus Francimontius & Aquæ Spadanæ. Totus iste Tractus ut æstate ob varietatem loci & oculorum aspectum est jucundissimus; ita hieme admodum ingratus est. Toto enim illo tempore gelu horret, & ob sui altitudinem quibusdam in locis nix magnam partem æstatis perdurat.

Cœli qualitas.

Ager omnium rerum ad hominum necessitatem facientium (vino ob Cæli inclementiam excepto) feracissimus. Optimum enim profert Triticum & Far ex quo panem candidissimum conficiunt. Pascua saginando pecori optima sunt, unde casei delicati saporis copiam habent: Herbas colligunt efficaces, tam morbis curandis, quam esui accommodas. Sulphuris item solum feracissimum est, per cujus subterranea vero simile est labi fontes calidos Aquisgranenses ab omni ævo mirabiles. Sicuti nuper in ijsdem partibus Stanni & Plumbi Fodina reperta est, argumentum non exiguum de inveniendis forte aliquando Auri vel Argenti ibidem incunabulis. Inter vero Walhornum & Montzium reperitur Fodina ejus Lapidis cineracei, e quo æs fit, Medicinæ, utilis, qui *Cadmia* Plinio & *Lapis ærosus* non ita multum a Pyrite Lapide diversus. Verba Plinij lib. XXXIV cap. I hæc sunt: *Fit & Æs e Lapide æroso, quem vocant Cadmiam.* Et cap. X ejusdem libri: *Namque ipse lapis ex quo fit Æs Cadmia vocatur.* Germani *Covaltum vocant*: officinæ *Climiam & Cathimiam & Lapidem Calaminarem.* Similis Lapis videtur inveniri in Cypro Insula: sed cis Alpes vix alius præter Limburgensem alibi reperitur.

Soli fertilitas.

Imperium Majorum

Regio Limburgensis Comitatus olim titulo duntaxat ornata, in Ducatus dignitatem evecta est Anno CIↃ CLXXII ab Imperatore Frederico cognomento Barbarossa: fueruntque hujus regionis Principes etiam quondam Duces Lotharingiæ. Tandem, Henrico ultimo Lymburgiæ Duci sine Prole mascula defuncto, Ioannes I ejus nominis, Dux Brabantiæ, successit anno CIↃ CC XCIII. Hic tametsi antea legitime hunc Ducatum emerat, armis tamen sibi comparavit, victo Raymundo Comite Geldriæ qui illum occupaverat: in quo prælio Comes Geldriæ cum Episcopo Coloniensi captus fuit: ceciderunt ex ducibus Henricus Luxenburgensis Princeps, Fratres ejus tres. omnes socij Comitis Geldrensis. Dux Ioannes hac victoria potitus Arcem *Woronc* vulgo dictam diruit, dirutam solo æquavit: atque ita ex illo tempore Ducatus Limburgicus Ducibus Brabantiæ cessit. Ex hoc Ducatu ejusque Principibus ex stirpe Lotharingica originem ducentibus ortus est primus Rex Portugalliæ, *Henricus* videlicet, Dux Lotharingiæ, Comes Limburgicus, Vir animo magnus, manuque promptus: sicuti plenius & planius Annales Hispanicæ memorant, nosque in descriptione Portugalliæ supra diximus.

Vrbes.

Metropolis totius Ducatus est *Limburgum* in alta rupe situm undique prærupta & profunda Valle munitum: natura magis loci quam humano ingenio ab omni parte inaccessum: nisi qua Meridiem spectat, ubi terra altius insurgens immensam a Civitate usque planiciem paullatim descendit. Arcem habet hæc Civitas in parte decliviori qua Boream spectat, ex purissimo Marmore de genere Iaspidis communis, cujus solum istud prope vicum Hevermont, & alibi copiose ferax est, conditam. Situs vero Arcis declivior mirus videri non debet, tametsi alias Arx altissimum clivi obtineat, intuenti potissimum loci suburbia, qualia & quanta olim fuerint, Civitate ipsa pene duplo majora. Proinde factum omnino est, ut Arx in medio consisteret, Civitati & suburbijs utrimque dominatura. Idne recte factum sit nec ne, eminente plus æquo potissimum Civitate, & dirutis suburbijs, non ausim probare: Sed Gastonius Spinola Comes Bruacensis hujus Ducatus totiusque Terræ Vltramosanæ hoc tempore Gubernator, ne inde vim metuat Arci, insigni operebinas Civitatis Portas novas fecit, ad hostium vim non minus quam insidias eludendas apprime compositas. Alluitur Civitas fluvio Wesio, qui insigni piscium genere ferax est: Trutas vocant Salmoni sapore & magnitudine nonnumquam comparandas, cum ingenti copia Cancrorum, quos dictus fluvius vel potius rivus, nam hic æstate quandoque tota alveo exarescit, inter silices & fissuras seu rimas Rupium, pinguiter nutrit. Huic Vrbi natalem suum debuit *Ioannes Flemingus* Civis Antverpiensis, vir doctus & Poeta insignis: atque eadem Cive gaudet *Remaclio Fuschio* homine eruditissimo, qui multos libros variaque opera in lucem emisit. Opidani plerique Lanificijs dant operam, vimque magnam pannorum quotannis conficiunt, & in varias Inferioris Germaniæ Partes distribuunt. Prope Civitatem multum Ferri conficitur, habita ad hoc speciali fornace & officina, in cujus sumptus vix sex millia Caroleorum quotannis sufficiunt. Ipsa autem Civitas nihil habet quod ab ædificijs sit laude dignum. Parva enim est, duabusque tantum Portis pervia, & difficilis ascensu habitantibus. Templum habet unicum D. Georgio sacrum, cui præest proprius Præpositus. Hanc Vrbem Ioannes Austriacus per deditionem occupavit, quum copias suas eo duxisset, Arce *Hende* illi antea prodita a quodam militum Duce. Qui eo loci præfectus erat, commeatus, pilas & pulverem tormentarium sibi postulaverat, cum rumor increbuisset, Austriacum eum exercitu ad urbem obsidendam adventare, promittens Ordinibus, si ista reciperet, se omnem hostilem impetum repressurum. Missa omnia quæ postulavit, sed quæ jactarat, non perfecit: siquidem ad primum hostis appulsum in colloquium devenit, eique urbem nulla parata defensione tradidit. Non procul Limburgo extra tamen ejus ditionem versus Meridiem scaturiunt *Spadani Fontes*, celebritate sua nulli non noti. Inter vero Walhornum & Montzium reperiuntur Colles vulgo dicti *Kelmberghen*, a copia Metalli sive Lapidis, cujus supra mentionem fecimus, qui ex ijsdem copiosissime eruitur, nomen sortiti: ad quorum defensionem, & proventus conservandos jam dictus Comes Propugnaculum ibidem erexit. Sed incauto milite id ante annos aliquot combusserunt Batavi. Adjacet Civitati

LIMBURGENSIS DUCATUS NOVA DESCRIPTIO Auctore ÆGIDIO MARTINI Anno Domini 1603.
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS
LEODIENSIS DIOECESIS PARS
IULIACENSIS DUCATUS PARS
LEODIENSIS DIOECESIS PARS
Pars Luxemburgensis
Miliaria Germanica communia
Maestricht
Luyck vel Liege
Limborch
Dalem
Fauquemont
Sittart
Gangelt
Tudder
Rangeraide
Gelekirchen
Linnich
Gulick
Aldenhouen
Heerdorf
Aquisgrani vel Aix
Rolduc
Kerkrat
Wittem
Gulpen
Homborch
Viset
Monioe
Bois de Fangne
Bois de Brion
Verviers
Spaa
Franchimont
Herve
Eupen
Stochem
LA BRUIERE

Limburgensi permagna illa Silva vulgo dicta *Fangne*, sub brevibus Arbustis insigne venationis præbens delectamen-
tum. Atque hæc dicta sunto quæ ad ipsam Civitatem, & Ducatum Limburgensem attinent. Ducatui Limburgico
concenseri solent tres aliæ Civitates quarum quæque Comitatus prærogativa nitet : hæ sunt *Valckenburgum*, *Dal-
hemium*, & *Rolducum*, de quibus nunc ordine dicamus : *Valckenburgum*, Gallis *Fauquemont*, Opidum elegans, in
territorium amplum & pagos aliquot jurisdictionem habens, tribus magnis Milliaribus ab Aquisgrano, & duobus
minoribus ab Vltrajecto dissidens. Territorium ejus fertilissimum est, seu ipsam Frumenti stationem, seu Pecu-
dum pastum inspicias : a quo non procul Monasterium *S. Gerlaci* structura non minus quam antiquitate conspicu-
um visitur. Ceterum Comitatus Valckenburgicus occupatus fuit a Duce Brabantiæ *Ioanne* ejus nominis III, qui
vi & armis illum Raynouto Valckenburgi Domino eripuit : qui cum esset homo molestus atque Trajectenses ad
Mosam injuria & damno afficeret, a nominato Duce victus & captus fuit. *Dalhemium* opidulum tenue, Arcem
parvi momenti habens. Distat Aquisgrano tribus Milliaribus majoribus, duobus Leodio. Erectum est in Comita-
tum ; & aliquot Pagos & agros trans Mosam sub ditione sua habet. Henricus II ejus nomine Dux Brabantiæ eo
potitus est, terrisque sui Dominij adjecit. Ad Dalhemium pertinet insignis Abbatia *Vallis Dei*, cujus Abbas inter
primores illius territorij primas obtinet, & præter hanc alia Abbatia *S. Crucis*. *Rolducum* Opidum vetus cum Arce
vetusta. Distat Valckenburgo ad unum milliare, estque quartus status & jurisdictio Vltramosana, habetque sum-
mum tribunal; sed inspectioni & reformationi Consilij Senatorij Brabantiæ subest. Silentio non est prætereundus
hic *Pagus Carpen* vulgo, inter Iuliacum & Coloniam, ad duo Milliaria majora a Rheno dissidens. Opidulo par est
magnitudine, Ecclesiam Collegialem, ut vocant, habens, & jus nundinarum ac Fori, quo plurimæ merces adve-
huntur, & magna populi multitudo confluit : habet etiam vicinam Arcem munitam. Hanc anno CIↃ IↃLXVIII
Gulielmus Nassavius, Princeps Arausinus trajecto Rheno cepit, & præsidio munivit. Hæc autem omnia simul
collecta Dominium non contemnendum conficiunt : quod a proprio domino regi solebat : Sed Duces Limbur-
gici occuparunt sibique subegerunt : quamvis seorsum præfectum accipiat, qui una cum præsidio satis valido ibi-
dem commoratur. Tota hæc ditio præter Mosam tres alios habet rivos, qui in Fluvios desinunt. *Beruinum* scilicet
alluens Dalhemium, *Geudam*, qui Valckenburgo jungitur, & *Wormam* præterlabentem Rolducum. Ceterum tam
Ducatus Limburgensis quam reliqui status & dominia modo dicta, tribus constant membris, nimirum Ecclesiasticis
qui primum constituunt; Nobilibus qui secundum; & tertium superiora tribunalia & sedes judiciales complectitur.
Ducatus autem Limburgensis quinque districtus seu membra complectitur quas *Bancas* nominant, *Hervium*, *Spre-
montium*, *Balenium*, *Walhornum*, & *Montzium* : quarum prioribus duabus Majores, tribus autem posterioribus Dros-
sardi Magistratus vice præsunt. Atque hæc de Ducatu Limburgensi deque locis ab eo dependentibus dicta suffici-
ciant, ad reliqua transeo.

Flumina.

GERMA
NIAE
tabulę geogra:
phicæ.
Per Gerardum Mercato:
rem Jllustriß. Ducis Iulię
Cliuię &c. Coſmographum
Cum Privilegio.

IN GERMANICAS TABVLAS VTILIS ET PRAENOSCENDA.

INSTRVCTIO.

QVANDOQVIDEM Imperium Romanum penes Germanos eſt, & politice admodum in ſua membra diviſum, operæ precium exiſtimavi ejus diſpoſitionem & ordinem, qualis in ſcripto, quod Matriculam Imperij vocant, extat, hodieque in uſu eſt, oculis ſubjicere : deinde in tabulis, ſua quæque Imperij membra commonſtrare, quo ubi terrarum quæque ſedem habeant, ſtudioſus Politiæ Lector facile reperire poſſit. Duo autem ejus Martriculæ exemplaria ſum nactus, unum ſcriptum, alterum Venetijs Italica Lingua excuſum : utrumque plus ſatis depravatum, & multo aliam hujus Matriculæ formam nunc in Imperio extare intelligo : proinde nemo quæſo, mihi vitio vertat, nemo offendatur oro, ſi quæ Imperio hic adſcripta inveniat, quæ illius non ſunt : aut ſi quæ ſunt omiſſa, non enim mea eſt intentio de omnibus ſinguliſque Imperij membris definite dicere, neque id mihi ex corruptis admodum exemplaribus fuit poſſibile, præcipue cum ſciam multa quæ olim Imperij fuerunt, poſt in privatum Principum jus ceſſiſſe, ſive permutatione, ſive oppignoratione, ſive donatione, ob inſignia erga Imperium merita, ſive redemtione, ſive alijs de cauſis : neque vero iſta quæ Politicorum ſunt non Geographorum ſtudia proſequi meum eſt, ſed ex qualicunque Matriculæ exemplari hoc tantum quæro, ut elegantiſſimam Imperij diſpoſitionem, & per Germaniam diſtributionem oſtendam, duoque ſtudia, Geographiæ & ut elegantiſſimam Imperij diſpoſitionem, & per Germaniam diſtributionem oſtendam, duoque ſtudia, Geographiæ & Politicæ adminiſtrationis quomodo ſe mutuo illuſtrare poſſint, declarem. Eſt ergo talis Imperij conſtitutio & ordo.

Imperator Caput eſt Imperij.

Et tria ſub ſe habet Membra, quorum Comitijs de omnibus Imperij negotijs conſulitur & concluditur, videlicet Electores ſeptem, qui ſub Gregorio X anno Domini circiter CIↃCCLXXII primum inſtituti, & a Carolo 4 Imperatore confirmati ſunt, ut oſtendit Onuphrius in Comitijs Imperatorijs, & Ioannes Aventinus lib. v. Hiſtoriæ Bauaricæ. His ſolis competit Imperatoris electio. Secundum Membrum ſunt Principes Eccleſiaſtici & ſeculares. Tertium Civitates liberæ.

Primum igitur Membrum Imperij ſunt VII Electores.

Archiepiſcopus Moguntinus Imperij Romani Archicancellarius per Germaniam.
Archiepiſcopus Trevirenſis Imperij Rom. Archican. per Galliam & Regnum Arelatenſe.
Archiep. Colonienſis Imperij Rom. Archicancellarius per Italiam

Rex Bohemiæ Imperij Rom. Archi-pincerna.
Comes Palatinus Rheni Imperij Romani. Archi-dapifer.
Dux Saxoniæ Imp. Rom. Archi-marſcalcus.
Marchio Brandeburgenſis Imperij Romani Archi-camerarius.

Secundum membrum eſt Principum virorum & Nobilium.

Nomina locorum vulgaria ponam, ut ſunt in Tabulis, & numeros apponam Circulorum in quibus poſtea repetuntur, quo facilius in tabulis inveniri queant.

Archiepiſcopi	Friſingen	2 Trent	3
Magdeburg	9 Kemſe	Brixen	3
Saltzburg	2 Gurck alias Gorits	3 Merſpurg	
Beſançon	5 Seckaw, Segovia	3 Labach	3
Bremen	9 Havandt	Vienna	5
Epiſcopi.	Baſel	5 Brandenburg	8
Bamberg	1 Sitten ſive Walijs	5 Ratzenburg	9
Wurtzpurg	1 Regensburg	8 Schleſwick	9
Worms	5 Maiſſen	2 Havelburg	
Spier	5 Naumburg	8 Seculares Principes & Nobiles.	
Strasburg	5 Minden	7 Dux Bavariæ	2
Eichſtatt	1 Lubeck	8.9 Archidux Auſtriæ	3
Pr. Auſpurg	4 Vtricht	7 Dux Burgundiæ	10
Coſtnitz	4 Camin	8 Dux Saxoniæ	8
Hildesheim	9 Swerin	9 Palatinus Bavariæ	2
Paderbon	7 Geneve	5 Dux Iuliæ, Cliviæ, Berge	7
Chur	4 Camerick	7 Marchio Brandeburg	8 1
Haberſtatt in 9 opinor circulo	Verdun	5 Dux Brunſwick	9
Ferden	7 Loſan	5 Dux Lunenburg	9
Munſter	7 Metz	5 D. Pomeren	8
Oſenburg	7 Toul	5 D. Mecklenburg	9
Paſſaw	2 Luick	7 D. Lawenburg	9
			9

D,Holsten 9
D. Lotringen 5
Landgr. Hessen 5
D.VVittenberg 4
D.Zweibrug 5
D.& Co.Spanheim 5
Marchio Baden 4.5.7
Landgr. Luchtenberg 2
Princ.Anhalt 8
Com.Hennenberg 1
Burggr. Meissen

Gallici Principes.

D.Meiss,alias Massa
D.Savoye 5
D. Chalon,forte Calim in circulo. 5

Ecclesiastici.

P.Abbas Fuld. 5
Pr.Ab Hiersfeldt. 5
Pr.Ab.Kempten 4
Ab. Reichenaw 4
P.Præpos. Wissenburg 5
Pr.Ab.S.Galli 4
P.Ab.Saltfeldt 8
Pr.Præpos.Elwangen.
Teutsch ordens Maister 4
Ioannes ordens Maister 5
Ab.Waingarten 4
Ab.Salmansweiler 4
Ab Kreutzlingen 4
Pr.Ab Murpach 5
Ab.VValkenriedt 8
Ab.Schuttern 4
Ab.VVeissenow,sive Minderaw 4
Ab. S. Blasi 4
Ab.Maulprun 4
Pr.Ab Corbey 7
Ab.Schussenriedt 4
Ab.Rittershausen 8
Ab.Stein am Rhyn 4
Ab.Scafhausen 4
Ab.Kempeseck 2
Ab.Waldsachsen 2
Ab.Einsidein 4
Ab. Rockenburg 4
Ab.Ochsenhausen 4
Præpos.Seltz 6
Ab.S.Gilgen Norinbergæ 1
Ab.Nuenburg
Ab.S.Maximini juxta Trier 6
Ab. Heveldshausen
Ab.S.Iohans zu Curtel
Ab.Gengenbach 4
Ab.Koningsbrun 4
Ab.Rodt,alias Roden 2
Ab.Marckthal 4
Ab.Rockenhausen
Ab.S.Peter im Schartzwald. 4
Præpos.Odenheim 5
Pr.Ab.Stablo 7
Ab.Disidiense 4
Ab.Berkenhausen
Ab.Elchingen 4
Ab.Hentzlingen
Ab.Vrssenis
Ab.Planckenburg
Ab.Yssui
Ab.Pfessers 4
Ab.S.Iohan im Thurtal 4
Ab.Petershausen Constantiæ 4

Ab.Pruim 5
Præpos.Camberg 1
Ab.Reishaim 2
Ab.S.Heimeran Ratisbona 2
Pr.Præpos.Berchtolsgaden 2
Ab.S.Gregorie Munster 5
Ab.Muncherode 4
Ab.S.Cornelis Munster 7
Pr.Ab.Oerden 7
Ab.Aursperg 4
Ab.Yrse 4
Ab.Brun
Ab Echternaken 7
Ab. Hervorden 7

Abbatissæ.

P.Quedelnburg 8
Essen 7
Alt Munster to Regensburg 2
Pr,Ober Munster to Regensburg 2
Kauffingen 5
Lindaw 4
Pr.Gernrode 8
Buchaw 4
Rotenmunster 4
Heppach 4
Gutenzel 4
Beundt 4

Baley { Coblentz 6
Elsas 4
Osterich 3
In der Etsch 3 }

Comites Barones & Domini.

Com.Helfenstein 4
Co.Circhberg 4
H. Tussen 4
Co.VVisenstaig 4
Co. Lauffen 4
Co. Montfort 4
Co.Furstenberg 4
Co.Zimmeren 4
B Gundelfingen 4
H.Stutgart 4
H.Iustingen 4
H.Schenslingen
Marckg.Eberstein 4
B.Geroltzeck 4
B.Ober Hewen 4
Co. Otingen 4
B.Rapoltstain 5
H.Rapoltzkirchen 4
B.Stauffen 2.4
H.Hohen.Rechperg 5
H.Berletzick
H.Hohen Konigsperg
H.Hohenfeldt & Tipoltzkirch
Co.Sultz 4
Co-Hohen Zollern 4
H.Braides
B.Sonnenberg 4
Com. Castel 1
Co.Vertheim 1
Co.Rheineck 1
Co.Hohenloe 1
H.Reichelsperg 1
H.Limburg 1
Co.Erpach 1
Co.Leiningen 5
Co. Falckstein 5
Co.Hanaw 5
Co.Luchtenberg 5

Co.Nassaw,Breda,& Dillenborg 10.7
Co.VVisbaden & Iltzstain 8
Co.Sarbrucken 5
Co.VValdtpurg 4
Co.Nassaw in VVeilpurg 5
Co.Beilstein 6
Co.Konigstein & Epstein 5
Co.Eisenberg superius 5
Co.Eisenberg inferius 6
Co.Mersen
Co.Budingen
Co.VVirnenberg 7
Co.Solms 5
B.Vinnenberg aut Vanenberg forte 7
Co.Arnsberg 7
Comites Rhenenses 5
H.Falckenstein 4
H Kunseck 4
H.Kunseckerberg 4
Co.Horn 10
Co.Sein 7
Co.Vinszlingen
Co.Reien 5
Co.Bitsch 5
Com.Salm 5
Co.Veldentz 4
Co.Dengen 8
Co.Rappin 5
Co.Hardech 8
Co.Hohenstein 8
Co.VVolkenstein 3
Co.Schaumburg & Giengen 7.3
Co.Dierenburg & in Someraw. 7
Co.Mansfelt 8
Co .Stolberg 8
Co Buchlingen 8
Co.Barbey & Mullingen 8
Co.Gleichen 8
Co.Schwartzenburg 1.8
C.Suenberg,Schonberg opinor 8
Co.Iude H.im Ruech
H.Geravv
Co. Pless. 5
B.Paluvven 8
Co.VVeda & Ringelberg 7
H.Reichenstein
Co.Olnbrug
Co.Loebenstain 4
Co.Regenstain
Co.VVestfrieslandt
Co. Oostfrieslandt 7
Co.Van der Lippe 7
Co.Oldenburg 7
Co. Delmenhorst 7
Co Hoya. 9
Co.VVestenburg 5
H.Muntzenburg 5
Co.Lemgovv
Co.VValdeck 5
H.Lossenstein
Co.Diepholt 7
Co. Steinfort 7
Co.Benthem 7
Co.VVitgenstein
Co.Spigelberg
Co.Biversdorff
H Ridberg 7

Co.Teckelnborg	7 Co.Manderscheid	7 H.Roggendorff	3
H.Linge	Co.Reiferscheidt	6 H.Alendorff	
Co.Dortmund	7 Co.Egmont & Isselstein	10 H.Kunigfuckerberg	
Co.VVinsdorff	Co.Bergen & VVaelhem	10 H.Morspurg & Befort	3
Co.Ortenberg	2 H.Haber alias Havere	5 H.Brandenstein & Ransb.	
Co.Rippershoden	H.VVildenfels,aut VVidersfels	H.VVolfstein	
Co.Hagen	2 forte	8 H.Permont	
Co.Hoonfels	2 B.Tautenberg	8 H.Fronsbek	
Co.Leiseneck	8 Co.Tubingen	4 H.Flackenstein	
Co.Bergen	10 Co.Blankenberg sive Blam-	H.VVitten	
B.Degenberg	2 mont	5 Ritt.Fridberg	
B.Obersultzberg	2 Co.Kirchingen,Krehanges	5 Ritt.Gleichausen	
H.Somiriss.	H.Senster	3	

In hoc secundo membro quædam numeris carent, quia postea in circulis non repetuntur. Pr. Principes F, Pr. fursten prelaten signat, D. Duces, C. Comites H. Herrschafften, Dominia, B. Barones.

Tertium membrum Imperij est Civitatum liberarum.

Rhinische Banck.	Alen	4 Auspurg	
Coln.	6.8 Lubeck	9 Gengen	4
Aken	7 Hamborg	9 Bopfingen	4
VVorms	5 Dortmund	7 Gemundt in Schvvaben	4
Spier	5 Mulhusen im Duringen	9 Eslingen	4
Türckheim	5 Northausen	9 Reutlingen.	4
Hagenaw	5 Gosler	9 Weyl	4
VVeissenberg	5 Gottingen	9 Pfullendorff	4
Strasburg	5 Brakel	7 Kauffbeurm	4
Ober Ebenhaim	5 VVartburg	7 Northausen	4
Roshaim	5 Lemgow	7 Vberlingen	
Scheltstat	5 Duysburg	7 Wangen	4
Colmar	5 Dantzick	8 Ysui	4
Alrach	5 Elbinghen	8 Levvkirch	4
Basel	5 Schawabische Banck.	Memmingen.	4
Keiserlberg	5 Regensburg	2 Kempten	4
Mulhausen im Suntgow	5 Nurenberg	1 Buchorn	4
S.GregorisMunster	5 Rottenburg an der Tauber	1 Ravenspurg	4
Metz	5 VVeissenburg an Nortgaw	2 Bibrach.	4
Toul	3 puto	Lindavv	4
Verdun	5 Donawerd	4 Costnitz	4
Landaw	5 VVinshaim	1 Rotvveil	4
Kaufmans Sarbruck	5 Schweinfurt	1 Offenburgk	4
Besancon	5 VVimpfen	4 Gengenbach	4
Camerick	5 Hailbrun	4 Zel in Hamersbach	4
Franckfort	5 Hal in Schwaben	4 Schaffhausen	4
Fridberg in VVederaw	5 Norlingen	S. Gal	4
Gelnhausen	6 Dinckelspuel	4 Buchavvam Feder see	4
Vvetzlar	5 Vlm	4	

Præter hanc trium Membrorum ordinationem, ad vitanda schismata in Imperio, ad mutuam Principum Germaniæ defensionem ac pacem communem servandam, divisæ sunt Provinciæ Imperij in ditiones aliquot, quas Circulos appellant, inque ijs instituta sunt particularia imperij Consilia. Circulorum videlicet. Primum sex anno CIↃ IↃ Augustæ, deinde x anno CIↃ IↃ XXII Norimbergæ. Eligit autem quisque Circulus sibi ex suo corpore Præfectum secularem, qui sit Princeps, Comes, Baro, aut ex præcipua Nobilitate, cui ex eodem corpore IV Consiliarij, viri seculares, honesti & prudentes adjunguntur, Numerabo & distinguam hic Circulos, Verum in tabulis eorum Principes & membra describam.

Primus Circulus est Franconiæ & in Tabula Franconiæ declarabitur.
Secundus est Bavariæ & in ejusdem Tabula describetur.
Tertius est Austriæ & in Austriaca Tabula describetur.
Quartus Sueviæ, in Tabula VVirtenberg.
Quintus est Circulus Rheni, qui in Alsatiæ Inferioris Tabula exponetur.
Sextus IV Electorum Rheni, in Palatinatus Tabula.
Septimus Germaniæ Inferioris sive VVestphalicus, Tabula VVestphaliæ prima.
Octavus Saxoniæ Superioris, in ejusdem Tabula.
Nonus Saxoniæ Inferioris. in ejusdem Tabula.
Decimus Burgundiæ, in Burgundiæ Superioris Tabula.

Camera Imperialis.

Præter hæc Circulorum consilia, ad causas graviores; quæ per Imperium accidunt jure decidendas, instituta & Spiræ Camera Imperialis, cui præest Iudex Princeps, aut ut minimum, Comes, vel Baro, isque secularis, si ad hoc munus idoneus reperiri possit. Assessores huic & coniudices ab Imperatoria Majestate duo ex Comitibus aut Baronibus, duo ex Iurisperitis, duo item ratione terrarum, quas hereditarie in Imperio possidet, aut ab Imperio habet, ex equestri ordine Nobiles, hoc est, sex in universum dati sunt. Ab Electoribus item singulis unus, & ab unoquoque Circulo duo super additi sunt. quorum dimidia pars ex Iurisperitis, dimidia altera ex equestri ordine sunt electi.

CATALOGVS TABVLARVM

GERMANIÆ.

I Germaniç universalis
II Frisiæ Occidentalis
III Embdensis Comit.
IV Westphaliæ tabula I.
V Westphaliæ tabula II.
VI Westphaliæ tabula III.
VII Leodiensis Diocœsis
VIII Comitatus Murs locaque circũjacentia
IX Waldeck
X Palatinatus Rheni
XI Wirtenberg
XII Alsatia Inferior
XIII Alsatia Superior
XIV Saxonia Inferior
XV Brunswick
XVI Hassia
XVII Thuringia
XVIII Franconia
XIX Bavaria
XX Palatinatus Bavariç, cujus extrema ad Septemtrionem vide in tabula Franconiæ.
XXI Saxonia Superior
XXII Brandeburg
XXIII Rugia Insula.
XXIV Bohemia.
XXV Moravia
XXVI Austria
XXVII Saltzburg
XXVIII Polonia
XXIX Hungaria.

GERMANIA
VNIVERSALIS

Germanicæ ditionis *præcipuæ & primariæ partes, quæ sub hoc titulo cum minoribus subjectis aut conjunctis describentur.*

- **Regna**
  - *Bohemia Electoratus. Poloniæ Regnum, etsi alterius quam Germanicæ sit linguæ, nec in Imperij Matricula comprehendatur, tamen quia intra veteris Germaniæ limitem Vistulam fluvium est situm, Germaniæ Tabulis apponemus.*
  - *Hungariæ etiam Regnum, quod extra veteris Germaniæ limites situm est, quia multos insignes Imperatores dedit, & pluribus sub Imperio sitis regionibus dominatur, Germaniæ illud adjungemus.*
- **Ducatus.**
  - *Saxonia superior Electoratus, Austria Archiducatus est.*
  - *Duc. Holst, Mecklenborg; Pomern, Lunenburg, Lauwenburg, Brunswyck, Meissen-Schlesen: Moravia, Cleve, Berge, Franconia sive Francia Orientalis, Bavaria, Wirtenberg, Suevia.*
- **Comitatus**
  - *Palatinatus Rheni Electoratus, Palatinatus Bavariæ, Landgraviatus, Hessen, Duringen, Superioris & Inferioris Alsatiæ.*
  - *Marckgra. Brandenburg Electoratus, Baden.*
  - *Com. Emdem, Oldenburg, Benthem, Lip, Diepholt, Huy, Mansfelt, Anhalt, Stolberg, Tirol.*

Livonia *quia Germanis subest, inter Germania Provincias recensetur, sed quia longius intra Sermatiam recedit inter illas describitur.*

Achiepiscopatus VII *per Germanicum Imperium numerantur, quorum Provinciæ, excepta Livonia, sub hoc titulo describentur.*

- **Mogũtinus**
  - *Mentz, cui duodecim subsunt suffraganei:*
  - *Curia Chur, Constantia Costnitz, Argentina, Strasburg, Spira, Wormacia, Herbipolis Wurtzburg, Augusta Auspurg, Aistett, Hildeshaim, Paderborn, Halberstatt; Ferden.*
- **Coloniẽsis**
  - *Colen, V habens Suffraganeos qui sunt.*
  - *Monasteriensis Munster, olim Mimigardevordensis, Trajectensis Vtrecht, Leodiensis olim Tungrensis, Mindensis Minden, Osnaburgensis Osenbrug.*
- **Trevirensis**
  - *Trier, cui III suffragantur, qui sunt,*
  - *Metensis Metz, Tullensis Toul in Lotharingia, & Verdunensis Verdun.*
- **Madeburgensis.**
  - *Meydburg, Primas Germaniæ, cui subsunt IV.*
  - *Morsenburgensis Morspurg, Naumburgensis Naumburg sive Ciczensis, aut Mammillensis, Brandeburgensis, & Havelburgensis.*
- **Salzburgensis.**
  - *Saltzburg, IX habet sub se Episcopos, qui sunt,*
  - *Tridentinus Trent, Brixiensis, Pataviensis Passaw, Frisingensis, Vienniensis Vienna, Sekoviensis Seckaw, Gurcensis Gurcz, Laventinensis Lavenmund, Chiemensis Chiemse.*
- **Bremensis**
  - *Bremen cui sunt sex suffraganei,*
  - *Lubecensis, Sutrinensis, Lebussinensis Lebus, Schlesvicensis, Ratzenburgensis, Hamburgensis, olim Archiepiscopus.*
- **Rigensis**
  - *Riga, habet quatuor sub se, qui sunt;*
  - *Revaliensis Revel, Curiensis, Oesceliensis Oesel, Derptensis.*

Liberi & exempti Episcopi sunt *Misnensis, Babenbergensis Bamberg, & Batisbonensis.*

Academiæ Germaniæ sunt *Basel, Colln, Dillingen, Mentz, Marburg, Lipzig, Ingolstadt, Heidelberg, Gripswald, Friburg Brisgoiæ, Franckfurd ad Oderam, Erphord, Praga, Rostoc, Coningsberg, Trier, Tubingen, Vienna Austriæ, Breslaw, Wittemberg, Wurtzburg.*

Medius Meridianus 34 reliqui ad eum inclinantur pro ratione 48 & 53 Parallelorum.

Regio. Nomina & unde deducta.

SIc se habet & universim & speciatim *Germania Inferior*; jam nunc flumine Rheno transito, *Germania* vulgo *Superior*, Ptol. *Magna*, se offert, Europæ latissima regio, Romanique Imperij decus. Hanc, qua fere illam Methodo percurram; generalia priore loco indicaturus, inde specialia. Vt autem a nomine ipso ordiar: *Germania* sive *Germanorum* nomen varie derivant. Hic namque *Germanos* quasi *Gaarmannen* i. prorsus viros, ob Martium ac virile virtutis robur: Ille a certa obstinataque fide quam sibi mutuo integram præstabant, æternum nomen invenisse existimat: neque perperam devinasse creditus est, qui ab honorata militia nominis etymon deducere voluit, quasi *Geert man*, contracta vocis mole, *German*, dictus populus fuerit. Alius pure puteque Latina voce, veluti genuinos & gnesios dictos censet, quod priscæ integritatis & rusticanæ simplicitatis nulla fere gens plus retinuerit; cujus somnij auctorem in aures populi influere, & ad gratiam loqui voluisse apparet: quamvis simili errore involutus cum Livio Geographus Strabo, summo jure inditum illi genti a Romano populo illud nominis putat, quod pene legitimi ac Germani fratres Celtarum essent, sive mores & vivendi ritum, sive proceritatem corporum & rutilam Cæsariem spectare quis velit. Ioannes Goropius Becanus, a cogendo militem & ad se colligendo non absurda ratione deducit a *Geren*, quod est, cogere. Cujus opinioni adjumento esse & adminiculi vicem præbere videtur Tacitus, qui in Commentario de moribus Germanorum profitetur, *Germaniæ vocabulum recens esse, & nuper auditum, quoniam qui primi Rhenum transgressi* (ut ejus verbis dicam) *Gallos expulerant, nunc Tungri, nunc*

GERMANIA
Oceanus Germanicus
Die Oostersche see
Rugia insula
Brandenburg
Duringen
Franckenlandt
Meissen
Behem
Die Schlesi
POLONIA
Mazouiae
HVNGARIA
Picardiae pars

Germani vocati fuerint, ita nationis nomen, non gentis evaluisse paullatim, ut omnes primum a victore ob metum mox a seipsis in-
vento nomine Germani vocarentur. Neque desunt qui Germanos convenas & collectitium populum interpretantur, a
Geren quod congregare significat. Sunt & qui bellicosos & præliorum amantes innui autumant a *Gerre* sive *Guerra*;
cujus vocis notior est significatio, quam ut hic apponi debeat. Vir in gente Saxonum doctissimus, a Carmanis Asiæ
populis, Lucano etiam memoratis, vocabuli auspicium deducit, uti a Sacis Saxonum : alibi Hebræo etymo illos de
dicat, ut sint quasi *Gerimani*, quod lingua illa significat advenas inopes & egenos. Vlterius etiam profectus plenis ve-
lis, & quadam studij in patrium nomen voluptate delibutus Peucerus, Germanos quasi *Hermenner*, hoc est militares
viros dictos existimat. Ita luditur proterve in pugnacissimæ gentis nomine toti orbi aliquando formidabili, dum na-
turæ suæ semina persequens, unusquisque, proverbij veritati nihil derogari patitur, quod totidem sententias, quot ca
pita esse loquitur. Eruditissimus Iunius hujus nominis originem ad famosum illud aquarum diluvium, quo totus inte
rijt orbis, revocat; quando Noacus in ternos liberos orbem terrarum partitus est, quo tempore Iapeto (ut de Semo &
Chamo nihil dicam) in sortem cessit Europa. Iaphet autem Hebræo idiomate pulchritudinem denotat, fatali nomi-
ne debitam & peculiarem futuram Europæis populis, qui eximia pulchritudinis specie, & niveo corporum decore
ceteras nationes antecellerent : tametsi alij ea voce dilationem significari velint, argumento *I*mperij quaqua versum
extensi & immensum aucti. Iapeto natam esse masculam prolem, nomine Gomerum, constat ex Moyse. Ex hoc tri-
plex propago exstitit, A*sknaz, Rhiphat & Thogarma*. Ex his *Thogarma* Germanorum progenitorem fuisse contendit;
quamvis A*escanaZim* communis Rabinorum opinio teneat Germanos esse. In *Thogarma* enim sive per secundam vo-
calem *Th-germa* manifeste relucet origo nominis Germanorum, rejecta tau adjectitia, & secunda vocali sumpta pro
prima, ac si quis nostrate lingua per articulum *the*, efferat, *the Germans*, id est, Germani ; & respondet voci etymon
aptissimum & genti, quod est *garam* sive *geram*, quod os significat, & metaphorice robur, quod ossea sit gens tota, &
solidarum virium firmamento ac robore prædita. Probat id auctoritate Ezechielis, qui cap. XXXVIII ita loquitur;
Gomer & universa ejus agmina, domus Tho-germa, latera Aquilonis. Quo loco Chaldæus Paraphrastes non obscure Ger-
manos, pro voce Tho-germa, reddit & nominat, clareque Propheta sui interpres appellat familias Tho-germa, sylle-
ptice latera Aquilonis: vel (ut Hebraice sonat tsaphon) absconditi. Sic enim Septemtrio vocatur ibi, quod ea mundi
plaga radijs Solis impervia sit atque inaccessa, ac proinde in tenebras abstrusa. A*lemanniam* etiam vocant hanc Eu-
ropæ partem nonnulli, ejusque Incolas Alemannos, quo nomine sub inclinata Imperij tempora vocari cœperunt. Be-
rosus ab Hercule Alemanno nomen accepisse fabulatur, quem hisce populis præfuisse scribit. Alij a Manno Deo pa-
trio Tuisconis F. A*lemanniam* appellatam volunt. Asinius Quadratus inclytæ fidei Historicus, Alemannos velut col-
lectitiam gentem, aut convenarum colluviem qui longe lateque patentem regionem inundarant, nnncupatos scripto
prodidit; qui parum exacte peregrinæ vocis vim perspexisse creditur, propiusque ad verum collimaturus fuisse, si u-
niversos bellatores, & a virtute viros ejus nominis ambitu contineri censuisset. Qui a Lemanno derivant Aleman-
niam, nescio quo jure Germaniam velint appellatam a lacu qui extra eorum limites in Sabaudia : nisi forte quis A-
cronium lacum putet esse Lemannum, cujus in utraque ripa Alemannos habitasse, auctor est Ammianus lib XV. Et
quamvis utramque hanc, Germanorum, inquam, & Alemannorum gentem nonnulli confundant : tamen observatum
est, distinctas eas fuisse S.partianus in vita Marij: *Omnis Alemannia, omnisque Germania, cum cæteris quæ adjacent gentibus.*
Flavius Vopiscus in vita Probi: *Testes sunt Franci, invijs strati paludibus, testes Germani & Alemanni longe a Rheni semoti*
littoribus. Aliorum testimonia, ne prolixior sim, prætereo. *Teutoniam* etiam a nonnullis appellatam invenimus, a Teu-
tone quodam eorum Duce. Alij *Teutonas* qui vernacule *Teutsche*, Italis *Tudeschi*, & a quibus Teutonici vocantur, &
regio *Teutschland*, nomen habere a Thuistone, quem alij vocant Tuisconem, creduntque filium fuisse Noachi. Hu-
jus meminit Tacitus *Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ & Annalium genus est) Thuistonem De-*
um terra editum & filium Mannum, originem gentis, conditoresque. Eos Strabo collocat in Norico: quidam opinantur fu-
isse contra coloniam Agrippinam, locumque eum idcirco *Teutsch* denominatum. Incolis ipsis nuncupatur hodie
Teutschland, exteris A*lemagna*. Sclavones *Nimiecha* : Græci *Elamags* hodie vocant, & Turci *Alaman*. Sed de Germa-
niæ etymo ejusque varijs appellationibus satis copiose : nunc ad Situm sive quantitatem venio. Porro in limitibus
Germaniæ adsignandis, non consentiunt inter se omnes. Antiquissimi Germaniam definivere Rheno, Danubio,
Situs. Oceano, Tanai & Ponto Euxino. Posteriores quos inter Strabo, Ptolemæus, Mela, Plinius, ac plærique scriptores
Græci & Latini, Rheno claudunt & Vistula; Tacitus non tam Vistula quam mutuo metu aut montibus Germanos
scribit a Sarmatis Dacisque separari. Hodie adcensentur Germaniæ omnes regiones, quarum incolæ lingua vel dia-
lecto utuntur Germanica. Itaque extra Ptolemæi fines, ultraque Danubium continet Rhetiam, Vindeliciam, Superio-
rem Pannoniam, partemque Illyrici, ad Tridentina usque claustra. Vltra Rhenum quoque occupaverunt Germani
Romanorum colonias & Præsidia, Constantiam, Augustam Rauracorum, Argentinam, Nemetes, Vangiones,
Moguntiacum, Confluentiam, Bonnam, Coloniam Agrippinam, aliaque loca ad mare usque. Nam, nt testatur
Ambrosius II Hexaem. Rhenus olim Romani Imperij limes fuit : inque ejus ripa Gallica Præsides Romanorum
perpetuo Germanos oppugnabant, partim ut eorum excursiones prohiberent, partim ut in eos ipsi infesti excurre-
rent, partim etiam ut deficientes ad se Germanos in ea loca reciperent. Atque hæc causa est, cur in altera Rheni
ripa multæ admodum & pervetustæ civitates constitutæ sint ; in altera vero nullæ : quod etiam in Danubij ripa ob-
servari debet. Helvetij quoque Germanis hodie adnumerantur, & Pruteni ultra Vistulam : ut hodiernus limes
Ptolemaico multis modis amplior sit. Nam ab Occasu Rhenum transgressus, usque ad Picardiam & Burgundiam.
Galliæ partes, extenditur. A Meridie, ultra Danubium ad Alpes usque: ab Ortu, ultra Vistulam Prussos continet
Cœli Temperies. Septemtrionalis limes est Oceanus. Situ exposito in medium prodit Qualitas, cujus causa primum in Climate,
Situque cœlesti. Subest Germania sexto, septimo, octavo Climatibus, inter gradus, Latitudinis quidem XLVII & LV;
Longitudinis autem inter XXIV & XLVI. Maximus dies Æstatis in Australi parallelo horarum est XV cum dimidia:
In Boreali horarum XVII cum quadrante. Licet autem Cornelius Tacitus Germaniam asperam cœlo scribat, at-
que apud Germanos perpetuas esse hyemes memoriæ prodat Seneca ; cœlo tamen satis clementi gaudet ac tempe-
rato, frigidiore quidem, sed ad sanitatem & robur conferente. Solum Hordeo, Tritico, Siligine, Farre, Milio, A-
Soli fertilitas. vena, ac omni frumentorum ac leguminum atque obsoniorum genere fœcundum : Campi uberes, Prata læta. Op-
tanda est ubique ubertas Soli, ac frumenti magna copia. Germania dives quoque varijs in locis, preciosissimis Ar-
genti; Æris, Ferri, Plumbi, aliorumque Metallorum thesauris, atque alibi etiam Auri: Metallorum fertilitate nullis
cedit terris. Sunt & Salis præstantissimi nobiles Fodinæ plurimæ. Veteri quoque Germaniæ a Plinio tribuuntur
Lapides, Cadmia, Callais, Chrystallus, Onyx, Topazius, Adamas & Ceraunius; Herbæ : Corruda & Britannica.
Mille hic jam Hortorum ac villarum deliciæ, nulla Viridaria, Pomariave, magna pomorum ubertate scatentia de

siderantur

ſideratur. Quid Vina commemorabo optimi ſaporis, odoriſque? Paſſim quidem admodum generoſa leguntur, alijs tamen & alijs locis præſtantiora. Varij præterea generis videre hic eſt Animalia, magnamque Pecudum, & Ferarum copiam, quibus recenſendis omnibus ne tempus teram: Scribit Cæſar *multa in* Silva Hercynia *genera ferarum naſci, quæ reliquis in locis viſa non ſint: ex quibus quæ maxime*, inquit, *differant ab cæteris & memoriæ prodenda videantur, hæc ſunt: Eſt Bos Cervi figura, cujus a media fronte inter aures unum cornu exiſtit excelſius, magiſque directum his quæ nobis nota ſunt cornibus, ab ejus ſummo ſicut plumæ ramique late diffunduntur; eſt fœminæ mariſque natura eadem forma, magnitudoque cornuum. Sunt item quæ appellantur Alces. Harum eſt conſimilis Capris figura, & varietas pellium, ſed magnitudine paullo antecedunt, mutilæque ſunt cornibus & crura ſine nodis articuliſque habent, neque quietis cauſſa procumbunt, neque ſi quo afflictæ caſu conciderunt, erigere ſeſe aut ſublevare poſſunt. His ſunt arbores pro cubilibus, ad eas ſe applicant, atque ita paullum modo reclinatæ quietem capiunt, quarum ex veſtigijs, quum eſt animadverſum a Venatoribus, quo ſe recipere couſueverint, omnes eo loco aut a radicibus ſubruunt, aut abſcindunt arbores tantum, ut ſumma ſpecies earum ſtantium relinquatur: huc cum ſe conſuetudine reclinaverint, infirmas arbores pondere affligunt, atque una ipſæ concidunt. Tertium eſt genus eorum qui Vri appellantur; ij ſunt magnitndine paullo infra Elephantes; ſpecie & colore & figura Tauri, Magna vis eſt eorum, & magna velocitas: neque homini neque feræ quam conſpexerunt, parcunt: hos ſtudioſe foveis captos interficiunt.* Hæc Ille. Ad Imperium Majorum venio. *SACRA ROMANI IMPERII SEDES*, quæ in Occidentem Orientemque diviſa, varijs multarum gentium excurſionibus labefactata, diſſidijs lacerata, mole ſua ruinam minitabatur, relicta Italia, non alia potius regione, quam Germania, præſidium, robur, ſalutem quæſivit electo in Imperatorem *Carolo Magno* Francorum Rege, quem *Ingelhemij* (pagus eſt ſecundo Milliari a Moguntiaco) natum ferunt, atque ibidem nobile exſtruxiſſe Palatium, cujus rudera adhuc viſenda ſunt. Manſit Imperium in ſtirpe Carolina annos centum & quod excurrit; qua deficiente, tranſlatum eſt ad *Conradum* Franconiæ Ducem: quem *Henricus Auceps* ſequutus eſt: hunc *Ottones* tres: quorum ultimus quum intelligeret Romanos Creſcentio Conſule rurſum adfectare Imperij titulum, coacto exercitu Romam cepit, impetravitque a Gregorio Pontifice, ut jus eligendi Romanum Imperatorem perpetuo apud Germanos permaneret. Impetravit autem hac lege, ut electus primum vocaretur Cæſar & Rex Romanorum: poſtea vero accepta a Pontifice corona haberet titulum Imperatoris Auguſti. Electores conſtituti ſunt ſeptem: e quibus Archiepiſcopi tres; Quatuor Principes quos vocant Seculares. Ab his poſt exceſſum Ottonis primus electus eſt in Imperatorem *Henricus* cognomento *Sanctus*. Eandem electionis formulam poſtea Imperator *Carolus* IV in bullam auream quæ hodie exſtat redegit. Inſequentibus temporibus varia officia in Germania conſtituta ſunt, ad augendum Imperij decus, de quibus Mercator. Germanorum fortitudinem Tacitus qui ſub Veſpaſiano Præſes Belgarum fuit, brevi ornat elogio *Nemo bellum Germanis* (inquit) *intulit, impune*. Expertæ id quondam tres ſub Auguſto Legiones ſuperatæ. Experti Carbo, Caſſius, Scaurus, Aurelius, Servilius Cæpio, Manlius Magni Imperatores, quos modo cæſos, modo fugatos vidit Germania. Vnde Seneca: Romanis pax eſt uſque ad Germanos. Ac Rhytmi veteres noti ſunt:

Animalium varietas.

Imperium Majorum.

Majorum virtus.

Welcher im Krieg wil vngluck han
Der fang es mit den Deutſchen an.

Fortes vocat Ioſephus; Martiales Dionyſius, Bellaces Arrianus. Germano, nihil animoſius nihil ad incurſum acrius, nihil armorum cupidius eſt, teſte Seneca de ira. Eſt porro hodie Germania Regio, adeo amœna, adeo pulcherrimis nitidiſſimiſque Urbibus, Caſtris ac Pagis exornata & exculta, ut non Italiæ, non Galliæ, non Hiſpaniæ, ipſa cedat. Civitates liberæ in ea numerantur LXXXIV: inter quas *Colonia Agrippina, Witemberga, Lubeka, Luneburgum, Francofurtum, Brema, Lipſia, Spira, Argentina, Friburgum, Auguſta, Vindelicorum, Tubinga, Heydelberga, Ratisbona, Vienna, Praga, Buda* &c. de quibus ſuis locis. Tot etiam tantis Germania (ut de Lacubus & Paludibus, quibus eam abundare frequentibus teſtantur Veteres, nihil dicam, irrigatur fluminibus: ut etiam hac in parte facile cum optimis Regionibus certare poſſit. Hujus Fluviorum crebritatis cauſſam indicat Seneca libro Natur. Quæſtio. III. *At contra*, ait, *conſtat Germaniam Galliamque, & proxime ab his Italiam abundare rivis, & fluminibus; quia Cælo humido utuntur & ne æſtas quidem Imbribus caret.* Fluvij autem Germaniæ celebriores ſunt, *Danubius, Rhenus, Amaſius, Mænus, Neccarus, Albis, Suevus, Viſurgis, Viſtula. Danubius* Δανούβιος Ptolemæo & ceteris; *Iſter* quoque Plinio & Straboni dicitur: hic horum nominum mutationem ponit ad ejus cataractas: ille ubi primum Illyricum, alluit: Ptolemæus ad Axipolim urbem: Appianus ad Savi fluminis cum eo confluentiam: itaque ut ſuperior pars *Danubius*; inferior vero *Iſter* vocetur. Stephano Ματόας quondam dictus fuit: item Δάνουβις & Δάνουσις. *Addubanus* nominatur apud Feſtum, niſi locus depravatus ſit. Antiqua Numiſmata *Danuvius* legunt, *Done & Donaw*, hodie appellatur, ab undarum ſono & ſtrepitu, ut habet Althamerus. Hunc ſecundum Nilum Amnium maximum qui in Mediterraneum pelagus fluunt, Saluſtius ſcripſit; ac μέγιστος τῶν ποταμῶν Ariano lib. I de rebus geſtis Alexandri dicitur. Oritur in Sylva Hercynia, in Pago *Don Eſchingen* ex terræ viſceribus magna ſcaturigine ebulliens, Veteres vocant. Montem unde prodit Abnobam, quamquam itinere unius horæ, ut ſcribit Munſterus oculatus teſtis nullus Mons ad ſcaturiginem ejus pertingit: ſed effunditur copioſo aquarum meatu & nunquam deficiente, ex colliculo quodam, cujus eminentia vix habet XV aut XVI Cubitos, id quod ſe diligenter luſtraſſe, addit. Hujus fontem Tiberius viſendum ſibi exiſtimavit. Herodotus e Pyrenæis jugis oriri credidit, cujus fidem Ariſtoteles ſequutus eſt II Meteorologico: Pyrenæos iſtos Maginus ponit in Germania, ut errorem excuſet graviſſimorum Scriptorum. Fonte ſuo prolapſus, divagatur in paluſtria, mox in alveum receptus & ſubinde allabentibus rivis auctior, multas gentes, Suevos, Pannonas, Dacos, Bulgaros adit, donec ſexaginta manibus receptis medio numero navigabilibus in Mare Euxinum evolvitur, oſtijs, ut Dionyſius, Strabo, Herodotus prodiderunt, V; ut Plinius VI: ut Ammianus & Solinus VII: tanto impetu & undarum copia, ut XL Millium paſſuum longitudine, intra amaras Maris undas, dulcem exhibeat hauſtum quærentibus. Valerius Flaccus libro VIII. *Haud procul hinc ingens Scythici ruit exitus Iſtri Fundere non uno tantum quem Flumina cornu Accipimus, ſeptem exit aquis, ſeptem oſtia pandit.* Et conſtat ab ultimis noſtri finibus Maris, agminatim pariendi gratia petere piſces (Ammiani verba ſunt) ut aquarum ſuavitate ſalubrius fœtum educant, nec intercipiantur. Super hunc fluvium Traianus Nerva Pontem miri operis in Mœſia conſtruxit, quem denuo Adrianus demolitus eſt, Dione Caſſio referente. De Danubio Georgius Fabritius in quodam itinerario ſuo ſic:

Urbium nomina.

Iſter,
Qui centum populos & magnas alluit urbes,
Euxinum irrumpit bis terno flumine pontum.

Nam in Mare tandem pleraque flumina celebriora omnium terrarum deferuntur, quod etiam Ovid. lib. VIII Metamorph. hoc verſu prodidit:

In quo deſinimus, ſacri in quo currimus amnes.

Rhenum ſecundo loco nominavi, ab Cæſare aliſque nobilitatum: Ptolemæo Ῥῆνος: hodie *Rhyn*. Hic e Lepontijs, ut

Cæſar;

Cæsar: ex Adula monte summarum Alpium brachio quodam, vulgo *Etzel* dicto, sicut Strabo & Ptolemæus volu-
erunt: e Rhetia, ut Claudianus, oritur. Rhenus autem initio ex Alpibus (ut sentiunt Strabo & Ptole.) sumpto-
ab Orientali quidem earum parte ubi Adulę monti conjunguntur, populique Lepontij habitant, duobus nascitur
fontibus, unius, ut minimum, diei itinere, propter montium juga distantibus. Altero magis Occiduo magisque
Septemtrionali, qui *anterior Rhenus* vulgo; Altero magis Orientali magisque Australi, qui *Rhenus posterior* adcolis
dicitur. Hi tandem confluunt, & efficitur e duobus fontibus tandem unus Rhenus, qui prope a capite duos efficit
lacus *Acronium* sive *Constantiensem* a Constantia ad eum sita, de quo in Helvetię descriptione: alterum *Venetum*
hodie *Cellensem*, a Cella opidulo, omnis generis piscibus abundantem. Hinc conversus ad Occasum Opidum *Rhin-
felden* alluit, eundemque tractum Basileam usque sequitur: ibi vero prorsus ad Septemtrionem convertitur,
donec Argentoratum attigerit; inde multas regiones interluens, urbibus multis lustratis, amnibus ubique mag-
nis & exiguis receptis: *Spiram Wormatiam*, & *Moguntiam*, altus admodum & tumidus pervenit. Hinc ad Oc-
casum conversus Bingium alluit. Inde ad Cæciam vergens, a tergo Confluentia, Bonna & Colonia relictis, de-
mum circa initium agri Batavi (qui locus nunc Clivici juris est, & Lobeco vetusta arce & telonio nobilitatur) scin-
dit se bifido cursu in diversa labens: quam divisionem eleganter Mamertinus *divortium*, Frontinus *divergium* amnis
nominant, ille a divertendo, hic a vergendo in diversum. Apud Lobecum igitur bipartito cursum suum dividit, ita
ut pars altera Rheni nomine appellata *Arenacum* recta petat urbem Gelriæ primariam, Inde non multum sinuo-
sis mæandris flexuosus *Vadam* properat. Ab eo se flectit *Renam*, *Rinnes* Tacito nominatam, Hinc Batavodurum
decurrit. Inde Rhenus mutato nomine Lecca dici incipit, quondam rivulus elicis potius cognomento tunc dicen-
dus, at nunc revera e rivo flumen factus. Culenburgum, & Vianam præterlapsus, lustrataque Scoonhovia, in Mer-
vam amnem, priusquam Mosæ nomen induat, se effundit. Pars Rheni altera ad lævam se flectit, & Neomagum ur-
bem antiquam prætexit, urbisque mœnia, areamque navalem radit, Vahalis jam nomine clarus. Longo inde ag-
mine Tielam pergit: istinc anfractuoso meatu Bomelium ad lævam relinquit: deinde non procul Woricomio Mo-
sam accipit, mox apud Goricomium, Lingæ amnis incredibili lenitate segnis, incremento auctus, Merovæ nomen
accipit, a Merovæorum arce, quam ubi præterierit, Durdrechtum nobilissimam ex urbe Insulam prælabitur, de-
mum receptis Lecca & Isela Rheni brachijs, Iselmondam præterfluens, sub Roterodamo Mosa appellari incipit, u-
bi recedentibus latius terris, vasto jam ore Sciedamum & Vlaerdingam ad dextrum latus relinquit, deinde Ger-
vlietum opidum & Brielam a læva præterlabitur, ibique mox Oceano miscetur. *Amasius* sequitur ἀμάσιος Ptol.
Amasias Straboni: *Amisia* Tacito; *Amisius* Plinio & Pomponio, hodie *Ems*. Hic paullum infra Paderbornam
Westphaliæ urbem caput fontesve suos ducit, atque ad Cæciam conversus, Varendorpium, Grevam, Rhenam,
Lingham perlabitur, inde Meppenum & Nebuisum pergit: hinc in Septemtrionalem Oceanum exiens apud Emb-
dam Caucorum minorum emporium nomen illi suum mutuatur, *Eems* dictus. Quartum locum tenet *Mænus* Plinio,
Mænis Pomponio, *Menus*, Ammiano: hodie *Meyn*. Hunc Regino Historicus, & ejus temporis Scriptores *Mo-
gonum* vocant. Fortean *Iulia* flumen est apud Velleium Paterculum. Nisi pro Iulia *Lupia* apud hunc legendum, ut
viri docti quidam suspicantur. Oritur ex monte qui *der Fichtelbergk* dicitur, & Francofordiam quæ inde ad Mœ-
num dicitur, Werthemiam, Herbipolim, & Pabebergam præterlapsus, juxta Moguntiacum Rheno miscetur,
Germanosque Inferiores a Superioribus cis Rhenum dispescit. Ejus litteræ Greco Computo efficiunt ccc lxv.
totidem quot sunt in anno dies. Quintum in locum venit *Neccarus*, unde vina Neccarina optima & laudatissima,
antiquis *Nicer*, teste Rhenano; fontes habet duarum pene horarum intervallo distantes a Danubio, lapsusque per
agrum Wirtebergicum Rheno recipitur supra Heidelbergam. *Albis* sequitur amplissimum Germaniæ flumen,
quod Suevos a Cheruscis (ita enim legendum censet apud Vibium Sequestrum Iunius pro Cervecijs) dividit,
Velleius Semnonum atque Hermundorum fines præterfluere testatur. Dioni vocatur Ἀλβίς, quem e Vindeli-
cis montibus decurrere ait, sic enim hujus scriptoris emendandus locus, ubi vulgati C. habent ῥεῖ δὲ ἐκ τῶν
οὐανδαλικῶν ὀρῶν pro οὐινδελικῶν prono lapsu. Tacitus in Hermunduris Albin oriri flumen inclytum scribit, at Con-
radus Celtes ex Hercynio inter Bohemos. Multas urbes claras præterlapsus tandem inter Caucos minores
& Cimbros Oceano insinuatur. Hic est cujus in crepidine mulieris species humana amplior, Drusum compel-
lans, pergere ulterius vetuit, Dione & tranquillo referentibus. Barbari seculi scriptores Latini *Albiam* vocant,
Germanis *Elbe* dicitur. Bohemis vero, apud quos originem sumit, *Labo*. Nomen habere a numero indicat Fa-
britius in suis Rerum Misnicarum libris, fontium nempe XI, ut Bohemi, sive, ut Saxones dicunt, tot amnium in-
fluentium. Oritur enim, ut idem tradit, in tractu Hercyniæ silvæ, qui a Gigantibus nomen habet, vulgo *Risenberg*,
ex XI (quorum singula nomina adjicit) fontibus: qui tandem conflati, Albim fluvium conficiunt. *Elve* & *Elbe*
Germanis XI significante. *Suevus* septimo loco est, quem alij *Viadrum* nominant, qui corrupta deflexaque voce
Odera dicitur, quod ex Oderbergo monte cognomine fontes trahat ad Marcomanniam sive Moraviam, qui
multorum amnium accessione auctus Francofordiam Gymnasio celebrem præterlabitur: tandem postquam hinc
Stetinum Sidenorum sedem, maritimum Emporium, illinc Caminum urbem Episcopalem prætexuit, ibi lacu in-
genti effecto in Germanicum Oceanum eluctatur. Nam qui *Spream* (*die Spree*) (qui inter nobiliores quoque am-
nes habetur & Brandenburgum inclytam Marchionum sedem prætermeans, apud Haveloburgum in Albin
decurrit) Suevum esse autumant, erroris comperti sunt, quorum e numero est Bilibaldus, qui in Oceanum Abi-
re Spream juxta Sundam maritimam urbem scribit. *Visurgis* sequitur, vulgo *die Weser*, Variana clade nobilis, ut
Paterculus ait, male a Dione οὐισουργός, vocatus, quum vera scriptura esse debeat οὐισουργος lib. lv, Hunc Ovidius
Iturgum videtur appellasse eo versu, *Decolor infecta testis Iturgus aqua*, οὐισοῦργις Ptolemæo, βισοῦργις Straboni, *Visuris*
in Adami Historia Ecclesiastica; *Vesatis* Sidonio. Hic ex Hassia venit, & juxta Mindensem, VVerdensem, Go-
tingensem, ac Bremensem civitates Præterlapsus, Veseræ nomine notior in Oceanum defertur. Vltimum *Vistu-
læ* dedi locum, sive *Istulæ*, quem etiam Bilibaldus *Vandalum* nominat. Hic Germaniæ terminus, quod ultra eum
Sarmatiam Europam Ptolemæus collocet; Iornandes Scythiam, qui Sarmaticis jugis decurrens, Cracoviam
Polonici Regni metropolim alluit, auctuque fluminum vastus in trina se fundit ostia, hinc Gedanum (ea vox
Heneto idiomate præsidium Danis objectum signat) nobilissimum emporium Dantisci nomine notius: inde
Elbingam Prutenici Borussorum Reguli Academiam: tertio Lochstetum Opidum præterfluit. sicque trifido
agmine in Venedicum sinum effunditur. Sunt & alij complures nobiles fluvij; qui vel in mare, vel in gran-
diorem aliquem fluvium deferuntur: quos, ne prolixior sim, prætereo. Ad Mare quod a Germania Germa-
nicum dicitur, transeo. Cum Germaniam universam hac descriptione exhibeamus, de Mari quoque ejus Lit-
tora alluente nonnulla subjicienda videntur. Cæterum cum de Mari universim fusius allibi, & proxime in gene-

Mare.

ñerali Belgicæ Descriptione egerimus ; pauca de æstu Maris, quæ loci angustia prohibiti ibi addere non potuimus,
præfati; nonnulla Germanico Mari propria enumerabimus. Oceani æstus excitare Lunam, causamque reciprocandi
illi præbere, nunc constat inter omnes. Quemadmodum vero Luna varias in Motu vices sustinet : ita etiam dissimili-
bus vicibus agitantur æstus. Nam Lunam sequentes bis inter duos ejus exortus adfluunt, bis refluunt, vicenis-qua
ternis semper horis: hoc est, Maria singulis diebus naturalibus bis inundant, bis recedunt: intumescentia, ascenden-
te Luna supra Horizontem ortivum ; relabentia vero, ipsa ab Meridiano fastigio in Occasum vergente, iterum ex-
surgentia, recedente subter ima Cœli Luna, partemque Meridianæ contrariam accedente, hinc subsidentia, donec
iterum exoriatur. Vt item Luna non semper eodem tempore neque loco oritur, sed adsidue aliunde, quam pridie,
prodit : sic nec Æstus statis horis recurrunt, sed illo tantum tempore, quo ipsa iter facit per cœli cardines. Hoc etiam
notandum, Lunam aliter Maria movere, quum plena, aliter quum dimidiata. Major enim vis Lumini copioso,
quam debili & velut exstincto. Nota nostratibus Plenilunij tempore vox, *Sprinckvloedt*, quasi Æstus altius solito
exsiliens. Non minus vere, quam eleganter Agellius lib. XIV , Oceanum quasi Lunæ Comitem, cum ea simul & se-
nescere, & adolescere solere, ait. Configurationes quoque nonnullius hic momenti. Luna enim, si Venerem, dicis
gratia, in idoneo adspectu respiciat, & humidas percurrat mansiones : Accessum Maris præter solitum auget, sin
Martem, & siccas permeet, minuit. Observanda & hic adscensio Signorum. Luna enim si fuerit in Signis Rectarum
Adscensionum, longiore tempore producit Æstus, quam si in Obliquarum. Hoc namque animadversum viris
magnis, nunquam Accessus Recessibus pares esse temporis duratione, nisi quum Luna in Signis Æquinoctialibus
sine Latitudine. Neque hoc silentio prætereundum, alias aquarum partes magis vi luminis & radiorum corporis
Lunaris adfici, quam alias, vel ob rectitudinem radiorum, vel vim quamdam aliam occultiorem. Quin & alia effi-
cacia radios suos in Aquas demittit Luna, si Septemtrionalis, alia, si Meridionalis: hic enim Accessus auget in Litto-
ribus Meridianis, ibi in Septemtrionalibus. Cæterum Æstus marini alijs alijsque locis manifestiores, obscurioresſ-
que, aut pene nulli sunt. Nam ut de nostro hoc Germanico Mari nonnihil dicamus : Certum est Æstus in eo vix
ullos percipi, nisi quantum ventis concitatum, nunc in hanc, nunc in illam partem undabundum rapitur : Coro-
que flante altius aliquando intumescit, neque usquam latius dominatur Mare, multum fluminum huc atque illuc
ferens, nec littore tenus accrescit aut resorbetur, sed influit penitus atque ambit. Cumque Hispanicus Atlanticus- *Altitudo.*
que Oceanus profunditatis pene sit imperscrutabilis, ita ut demissa bolis ad ccc aut cccc Orgyas necdum fundum
pertingat : Germanicus tamen plerisque locis lx tantum cubitis depressus esse compertus est, aut vix usquam cen-
tum cubitorum altitudinem excedere, præterquam Norwegicis Littoribus nonnullis, ita in immensum abruptis
profundisque, ut impervestigabilis censeantur profunditatis. Insuper & hoc memorandum, quod, quum reliqua
Maria pene omnia aquis constent amarissimis ac salsissimis, hoc nostrum Mare dulcibus potuque haud omnino
insuavibus undis conflatur; idque ob divitem maximorum fluminum e Sarmaticis Montibus influxum : quodque
Sol ijs locis imbecillior videatur, quam ut id quod limpidius leviusque est aqueæ substantiæ, elevare queat : quam
causam nonnulli adferunt præcipuam salsedinis in Mari. Quæ si sufficeret satisque esset idonea, *Amalchium* quo-
que & *Chronium Mare* salsedinis expers foret, cujus contrarium contingit. Quare liquefactæ nives potius, dictique
Fluvij e Sarmaticis Montibus profluentes, id Mare dulce limpidumque reddunt. Vnde illud quoque emergit, cur
facilius reliqua Maria onerarias naves ponderibus maximis onustas sustineant, quam id de quo agimus. Solent
quippe salsa Maria plus oneris ferre ob aquæ crassiorem substantiam, tenuitas siquidem levissimis ponderibus per-
via est. Natatio quoque in hoc mari facilior, quam in cæteris. Nauseam tamen navigantibus contingere solitam,
vomitumque excitat majorem, ob vehementiores motus : quibus modo ad æthera usque attolli, modo in imum
usque infernum deprimi videtur. Varias hoc Mare pro locorum varietate sortitur appellationes. Dicitur enim
Oceanus Germanicus, a vicina quam alluit Germania, & a Gallico Britannicoque qui Occidentalis est in Orien-
tem. Sarmatiam usque porrigitur. Dicitur & *Mare Septemtrionale, Arctoum, Cimbricum Balthicum, Codanium, Sue-
vicum, Vandalicum, Scythicum, Sarmaticum* &c. Atque hæc de Mari pro hujus loci angustia paucis sint dicta. Non
desunt Germaniæ Montes, inter quos nominatissimi sunt, *Rolbergus, Mons Isidis, Melibocus, Pinifer, Hessus, Ostber-* *Montes,*
gus, Senus, Suevus, Pavonis, Rheticus, Sprulius, Vocetius, Vosagus. Sunt & Silvæ plurimæ, longe autem maxima *Hercynia.* *Sylvæ.*
Silvæ Hercyniæ optimi maximi quique auctores, cum Latini, tum Græci meminere : Pomponius Mela qui eadem
fere cum Cæsare differit : Strabo lib. VII aliquantum diversa, Plinius item multis in locis. Ejus cum sint haud du-
bie late cornua, & varij tractus, ipsa tamen intra Germaniam, quod ad Occasum & Meridiem attinet, contine-
tur. Ideoque Arduennam Silvam ut illius partem neutiquam adnumeraverim, inquit Glareanus, quod quidam
nostra ætate temere fecere. Cæsar lib. VI Comment. de bell. Gall. scribit lx dierum spacio extendi : secundum lati-
tudinem autem IX dierum iter expedito patere. Adsciscit sibi hac nostra ætate varia nomina : alicubi enim *Nigra
Silva* a, Pinuum immensa vi, *Schwartz Wald* : alicubi *Ottonis*, a venationibus Imperatoris Ottonis in illa Silvæ parte
frequentibus : A populis etiam, quos adit, nomina mutuatur, unde *Thuringica & Bohemica* dicitur. Apud solos au-
tem Cheruscos hactenus constanter retinet nomen suum vetus, veteribus Græcis atque Latinis Scriptoribus ce-
lebratum Hercyniæ Silvæ, *Der Hartz Wald* : a resina. *Harts* enim vocant resinam & Galli & Germani. Meminit
hujus Silvæ etiam Pandulphus Collenutius Pisauriensis in Descriptione Germaniæ, his verbis : *Silva Hercynia ad
Dacos & Getas diversa sibi nomina sumens defertur, donec ad extremos Tartaros perveniat, vbi obscuræ Silvæ nomen acci-* *Opera.*
pit, ignotisque finibus, iteneribusque impervia & ob Ferarum immanitatem & monstrificos Faunorum terrores penitus in- *Publica.*
accessa. Sed de his satis, ad alia pergo. Sequuntur Opera publica & privata, inter quæ, ut infinita prætercam : Tem-
plum Argentoratense celeberrimum elegantissima structura, præcelsa turri conspicuum nequaquam silentio-
prætereundum. Inter totius enim universi Miracula, non immerito octavum obtinet locum. Cœptum est au-
gustissimum hoc Templum jactis fundamentis ædificari anno Christi CIↃXV. Anno autem Domini CIↃCCLXXVII
sub Episcopo Conrado a Liechtenberg, Erkuinus a Steinbach Architectus turrim exstruere cœpit, opus nobile
& ingens, cujus simile nec in Germania, neque in Italia aut Gallia reperitur : quæ XXXIII annis fere usque ad fa-
stigium consummata. Hæc ab ipsis fundamentis usque ad supremum culmen quadris & pulchre figuratis lapidibus
est erecta; Vbique aeri & vento est pervia, patetque ascensus ejus quatuor cochleis. Vbi vero crassities ejus in fastigi- *Scholæ. Bo-*
um incipit acuminari, ibi octo consurgunt cochleæ. Supremus nodus, qui inferius vix modij magnitudinem habere *narum Ar-*
videtur, tantus est, ut capacitas ejus recipiat V aut VI homines. Longitudo ejus habet pedes Geometricos IƆLXXIV. Est *tium studijs*
& horologium artificiosissimum. Academias Mercator enumerat: ex quibus innumeri viri eruditissimi exierunt. Te- *celebres vi-*
stantur id multi, omnium artium genere instructissimi ; testantur Linguarum Græcæ, Latinæ, Hebraicæ peritissimi: *ri.*
hic diserti Oratores, acuti disputatores; absoluti Arithmetici : Astronomi exactissimi inveniuntur; Geometras vero

nulla

nulla Europæ vel Orbis regio magis consummatos dabit. Taceo Medicinæ accuratam cognitionem, atque alia id genus.

Mores. Nunc ad Mores venio. Germanis in universum ab auctoribus corporum moles & firmitas tribuitur. Truces & cærulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora, & tantum ad impetum valida, a Tacito: Immanes vocant Hegesippus, & Plinius; Truces & feroces Sidonius; Superbos Pausanias & Cassiodorus: Immites, Appianus, Barbari & Perfidi & Simulatores dicuntur a Cæsare: in summa feritate versutissimi, natique mendacio a Paterculo. At quis ab hoste, in primis lacessito, & non semel fugato, cæsoque, elogia expectet mitiora? Sincerius, qui iuxter hos vixit Tacitus, dicit, milites hujus atrocissimos: & lætam bello gentem, sed minime astutam nec callidam, aperientem secreta pectoris, atque detectam omnium mentem, & fidei commissæ patientiorem. Idem Iulianus Imp, in Misopogone, dicit se experientia didicisse, gentem esse quæ adulari nesciat, sed libere ac simpliciter cum omnibus vivere. Natura temperatos, & placidos moribus hos esse docet, ex regionis quam incolunt qualitate, Ptol. 11 Quadrip. Quod ad Religionem attinet, qua mentes hominum velut illigantur tenenturque præsumpto Numinis metu, Germani *Sacrificijs*, ut scribit Cæsar, *non student: Deorum numero eos solos ducunt quos cernunt, & quorum opibus aperte juvantur; Solem & Vulcanum & Lunam.* Postea tamen, ut patet ex Tacito, qui vixit sub Imp. Nerva, sibi alios quoque Deos adscivere: ut Mercurium, Herculem, Martem, Isidem, & Matrem, Deorum: item Alcim quendam. Idem Tacitus addit, his quoque Velledam & Auriniam, quam Iunius *Alirunam* veriore scriptura & convenientiore vocabulo nuncupandam autumat, quæ vox sacram & fatidicam sonat ab *Ali* seu *Hali*, id est, Sacra: & *Oruna* sive *Runa*, quo significatur in aurem mussatrix, loco numinis fuisse. Hujus meminit & Suidas, qui Beleda, pro Velleda legit. Post hos Gannam etiam virginem oracula reddidisse, scribit ex Dione Theodosius. Tanfanæ templi apud hos quoque meminit dictus Tacitus, qui & Suevos Terram matrem colere ait, quam *Aertham* (ut legit Lipsius) vocant, ut hactenus *Aerde*. At his nulla simulchra. *Belenum* Deum (si sincera lectio) Noricorum esse scribit Tertullianus. Sacras quasdam mulieres, quas Fatidicas Tacitus, Vates vocant Agathias & Polyænus, eos etiam habuisse, docet Plutarchus, & ex eo Clemens Alexandrinus; quæ ex fluviorum sonitu, vorticibus ac circumvolutionibus futura prædicebant. Ælianus eos etiam per aves, viscera, signa & omina, futura prædicere, annotavit. Ex equorum quoque hinnitu eos præsagia experiri, testis est idem Tacitus. Aruspices eos quoque habuisse, ex Suetonij Domitiano patet. Maxime vero Mercurium sive Teutaten coluerunt, ab humanis non abstinendo hostijs, teste Tacito, qui ita: *Deorum maxime Mercurium colunt, cui certis diebus humanis quoque hostijs litare fas habent. Herculem ac Martem concessis Animalibus placant.* In pace nullus communis erat Magistratus, tempore autem belli qui ei præessent deligebantur. Qua de re sic Cæs; *Cum bellum civitas aut illatum defendit, aut infert, Magistratus qui ei bello præsint, ut vitæ necisque habeant potestatem, deliguntur. In pace nullus est communis Magistratus, sed Principes regionum atque pagorum inter suos Ius dicunt, controversiasque minuunt. Atque ubi quis ex Pincipibus in consilio se dixit ducem fore, qui sequi velint profiteantur consurgunt ij qui & causam & hominem probant, suumque auxilium pollicentur, atque ab multitudine collaudantur: qui ex ijs secuti non sunt, in desertorum ac proditorum numero ducuntur: omniumque rerum postea ijs fides derogatur.* Omnis vita in studijs rei militaris; Neque Latrocinia ullam habere infamiam apud eundem Cæsarem legimus. Et ut placet Senecæ, armorum illis una cura: his innascuntur, his innutriuntur. Si Patria, teste Tacito, longa pace torpeat, eas nationes ultro petunt, quæ bellum aliquod gerunt. Conducunt matres, pignora, & uxores, quæ pugnantibus hortamina & cibos gestant, nec plagas exsugere pavent. Prælium cantu, sono armorum, tripudijsque incipiunt. Scutum in eo reliquisse, præcipuum flagitium: ita ut multi ex bello superstites, infamiam laqueo finierint. Hos fluvios tranare, aiunt Dion & Herodotus; levitas enim armorum, & proceritas corporum, eos teste Tacito attollit. De armis porro Germanorum loquentem audiamus Tacitum; *Rari gladijs, aut maioribus lanceis utuntur. Hastas, vel ipsorum vocabulo frameas gerunt, angusto & brevi ferro, sed ita acri & ad usum habili, ut eodem telo, prout ratio poscit, vel cominus vel eminus pugnent, & eques quidem scuto frameaque, contentus est; Pedites & missilia spargunt, pluraque singuli, atque in immensum vibrant, nudi aut sagulo leves. Nulla cultus jactatio scuta tantum lectissimis coloribus distinguunt. Paucis loricæ, vix uni alterive cassis aut galea.* Inter Germanos siquis in universum æstimet, plus penes peditem roboris, idem testatur: & ob id mixtos præliari solere, apta & congruente ad equestrem pugnam velocitate peditum, quos ex omni juventute delectos ante aciem locabant. Plinius tradit apud hos durare morem porrigendi herbam victos victoribus. Eos mortis contemptores, persuasione futuri in vitam reditus, apud Appianum legimus. Sera his juvenum Venus; & intra annum vigesimum feminæ notitiam habuisse, in turpissimis eos habere rebus, inquit Cæsar. Severa his matrimonia, singulis uxoribus contenti sunt; exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem plurimis nuptijs ambiuntur. Paucissima adulteria: quorum pœna præsens hæc; accisis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verbere agit. Sic Tacitus. Sua quemque mater uberibus alit, neque ancillis & nutricibus delegantur. *Hospites violare* (inquit Cesar) *fas non putant, qui quaque de causa ad eos venerunt, ab iniuria prohibent sanctosque habent, ijs omnium domus patent victusque communicatur.*

Victus. *Nemo apud Germanos* (inquit Tacitus) *vitia ridet, nec corrumpere & corrumpi seculum vocatur. Plusque ibi boni mores valent, quam alibi bonæ leges. Maior pars victus eorum*, Cęsare memorante, *in lacte & caseo & carne consistit.* Non alia pulte quam ex avena vivere, Plinius testis est: in egestate crudis contentos Appianus. Crudis etiam carnibus vesci, addit Mela. In prandio, auctore Athenęo, adferunt carnem membratim assam, & superbibunt lac, vinumque merum. Cibi simplices, recens fera, agrestia poma, aut lac concretum Potus, Humor ex hordeo aut frumento est, Tacito. Neque ulla gens in hospitijs aut convictibus effusius indulget. Quemcunque mortalium arcere tecto, nefas habetur, Sed, ut nemo sine vitio nascitur, diemque noctemque continuare potando, nulli probrum.

Vestitus. Quod ad vestitum, *Tegumen*, inquit Tacitus, *omnibus Sagum, fibula aut si desit, spina consertum*, qua refixa refibulatave diffluebat de humeris sagum. Idem Germanos non fluitante veste, sed stricta artusque singulos prope exprimente & quasi corpori assuta, dicit fuisse usos, qualem & Francis dat Sidonius oculatus testis. Idem fæminis habitus, qui & viris. Tunicæ erant illis striatæ, rusticis etiamnum apud nos alibi usitatæ; Ferarumque pelles in honore & usu fuere.

Opificia. Quondam etiam Germani corpore quidem robustissimi, animo vero rudes, & ad artes inepti fuere. Nunc vero omnis generis opificia studiose & cum laude exercent; & (ut vulgares omittam) Specta Æris fundendi cudendique peritiam, specta Metallorum tractandorum scientiam, & similes artes. Hæc primum machinas tormentaque ahenea invenit, prima Typographiam nostro Orbi dedit, prima Horologiorum confectionem demonstravit: denique ita Germania omnium Artium asylum facta est, ut nullam elegantiorem scientiam admiserit, aut artem quam non exornaverit, auxerit, poliverit, multas vero ipsa invenerit.

Mercimonia. Larga etiam manu Confinalibus suis alijsque remotioribus Populis subministrat, Vina præstantissima, Aurum, Argentum, Cuprum, Stannum, Plumbum, Argentum vivum, Vitriolum, Alumen, Colores pictorum varios. Lamellas, Frumentum, cunctaque Fabrilia ex Ferro & Cupro, aliasque Merces.

FRISIA OCCIDENTALIS.

Status Politicus *Frisiæ tres habet partes principales.*	Oestergouw *Comitatus, cujus Metropolis Leewarden, dividitur in Grieteneyen, id est Præfecturas has,*	*Leewarderadeel in qua Leewarden*	16 58.53 22.
		TieZerckſterdeel in qua TietZarck	27 6: 53 22.
		Ydaerderdeel in qua Ydaert	26 59:53 17.
		Rauwerderahem in qua Rauwert	26 57:53 15.
		Ferwerderadeel in qua Ferwert	26 59:53 30.
		Dongerdeel in qua WetZens	27 12:53 31.
		Dantummedeel in qua Dantumma wolt	27 11:53 27
		Acht Kerſpelen in qua Suyrhuſum	27 22:53 22
		Colmer landt in qua Collum	27 20:53 27.
		Veſterlandt in qua BeetZ	27 13:53 14.
		Smalingerlandt in qua Smalingerlee Abbatia ordinis S. Benedicti	27 11:53 7.
	Weſtergoe *Comitatus in quo ſunt Grieteneyen*	*Wonſeradeel in qua Witmarſum*	26 39:53 16.
		Franickeradeel in qua Franicker	26 44:53 21.
		Banadeel in qua Mimerſgae	26 47:53 24.
		Meynaldummadeel in qua Meynaldum	26 50:53 23.
		Baerderadeel in qua Baerdt	26 51:53 18.
		Hennaerderadeel in qua Hennaert	26 48:53 16.
		WeynbritZeradeel in qua Gawe	26 33:53 13.
		Geeſterlandt in qua Wickel	26 49.53 3.
	Seve Wolden *Comitatus in quo ſunt Grieteneyen*	*Donieweſtal in qua Donigae*	26 55.53 4.
		Lemſter vijſgae in qua Lemmer	26 53:53 1.
		Aenghewert in qua Cathrybant	27 7: 53 9.
		Schotterlandt in qua Nye & Olde Schotten	27 9:53 6.
		Wittinger deel in qua Olde-horn	27 5:53 12.
		Haſſcher vijſgae in qua Haſſcher-horn	27 1:53 7.

Iuriſdictio, *Supremum conſilium & Parlamentum Friſiæ eſt Leewardiæ, ad quod minores Iuriſdictiones referuntur, ſine ulteriore appellatione.*

Status Eccleſiaſticus, *Tota Friſia Occidentalis cum Groeningenſibus Epiſcopo Trajectenſi ſubeſt.*

Groeningen *per ſe Statum habet in duobus membris conſtitutum, in Vrbe &, circumſita regione.*

Meridiani diſtant juxta rationem Paralleli 53 50 ad Circulum maximum.

HACTENVS in genere Germaniam deſcripſi : poſtulat Methodus, ut ſpeciatim & per partes eam perambulem; earum omnium, quo ordine a Mercatore proponuntur, delineationem, quam potero fideliſſime, proponam. Offert ſe primo loco Friſia Occidentalis, vulgo *Weſtfrieſlandt.*

Regio & Vnde dicta

Friſiam a *Phrygia* genitali patria dictam, ſunt qui ſcribunt ; alij a gelu extremo, quo ditio rigeat, nomen derivant. Abbas Spanheymus auctoritate Hunibaldi, teterrimi hiſtoricæ veritatis corruptoris, a Friſo Clodionis criniti Francorum Regis filio nomen accepiſſe fabulatur, quaſi non multis ante ſæculis Plin. ac Tacitus illo nomine eos noverint. Hadrianus Iunius ad libertatem, cujus ſtudio ſemper iflagrarunt, nominis fontes referendos exiſtimat. *Friſij* autem gens antiquiſſima Germanorum Romanis ob bellicas virtutes nota, nomen nunquam mutavit. Hi Tacito duplices, Majores ſcilicet & Minores. *Majoribus*, inquit, *Minoribuſque* Friſijs *vocabulum eſt ex modo virium, utræque nationes uſque ad Oceanum Rheno prætexuntur, ambiuntque immenſos lacus, & Romanis claſſibus navigatos.* Majores Tacito ſunt *Ooſtfriſij* proprie dicti, non ij qui hodie illud ſibi nomen uſurpant Embdani, hi enim ſunt Cauchi minores : ſed ij in quibus numerantur Stauria, Sneca, Franicum, Harlinga, Doccum, & Leovardia. Similiter *Weſtfriſij* qui in extrema Hollandiæ *Northollandi* appellantur, ſuntque continui Cannninefatibus ex deſcriptione Pliniana : hæ namque duæ Friſiorum nationes uſque ad Oceanum Rheno prętexuntur. Hodie vero dividitur Friſia Amiſia fluvio in Occidentalem & Orientalem. *Friſia Occidentalis* ſive *Weſt-Friſia* a poſitu Orbis, ſic hodie nuncupata, quam hic ob oculos ponimus, Friſiæ nomen quaſi proprium ſibi antiquiſſimo jure vendicat, ſemperque præſtantior fuit habita. Eam a plaga mundi Occidua, & a Septemtrione Oceanus ambit & littora pulſat : a Meridie ſinu ampliſſimo, vulgo *Zuyder-Zee*, Tranſiſulanaque provincia terminatur: ab Ortu Solis Amaſio fluvio prætexitur, qui eam a Buſactoris Weſtphaliſque diſcriminat. Aer utcunque ſalubris eſt, niſi quantum paludum exhalatione inficitur, quanquam & id labis ventorum beneficio expurgatur. Eſt que hac tempeſtate Friſia Occidentalis regio longe maxima parte paluſtris, ſolo depreſſiore ac demerſo plæriſque locis, non in novum modo, ſed in adultum quoque ver; atque ob hanc aquarum multitudinem, Frumenti parum ferax. Inundationes enim annuæ, quæ præterquam quod mature accedant, tarde etiam recedunt, ſementem avt extinguerent, aut per agros omnes diſſiparent. Sunt tamen hic uberrima ſaginando pecori ubique paſcua, quorum bonitate ſcum alijs certare & verticem attollere Friſijs licet, unde præcipui reditus ac proventus exiſtunt: ſi quidem e Caſeis & Butyro quæ exportantur in externa loca, in ſiugulos annos quantum emolumentum ad incolas redeat, dictu vix credibile videatur, præter ea quæ in quotidianum alimentum cedunt. Tot illa Boum armentis abundat, tam læta Vac-

Friſia Occidentalis. Situs.

Cæli Temperies.

Soli qualitas.

FRISIA occidentalis
MARE GERMANICUM
Amelandt
Den Dullart
Emden: Comit: pars
Westerwold
Die Drent
OVER YSSEL
Hollandig pars
Benthem Comit: pars
Milliaria duo communia
Twent
Per Gerardum Mercatorem.
Cum Privilegio.

catum parens ac nutrix. Equos etiam generosos, & præstantes producit. Silvas vero etiamsi alicubi habeat, haud suppetit tamen tanta lignorum copia, quæ Martialis Flaccique votis responsura, perennem & larga manu exstructum focum onerare possit. Verum provida rerum Parens Natura, alia via, Frisijs, ut & Hollandis, affatim prospexit, qua inopiam lignorum levarent, & quidem melius quam nonnullis inter Scythas populis, qui lignorum egentes, ossibus ignes alere scribuntur; nimirum fossitio cespite, qui e terræ fodinis erutus, sole excoctus, ventoque arefactus : igni alimentum obvium minimeque contemnendum præbet, estque tuendo igni fomes, quam Promethea illa ferula, paratior. Hujus tam copiosa materia & luxuries in lucem profertur. ut non tantum incolis abunde sufficiat, sed & vicinis regionibus ijs subvenire queant. Materiæ hujus cespititiæ plura sunt genera, quæ colore, levitate, & pondere materiæ, adhæc cineris, quo se obruit, bonitate & candore, differunt atque examinantur. Primum genus vile est & rarum, inane, fungosum, valde leve, color illi impluviatus, qui rubiginem parietum e pluviæ defluxu natam mentitur: quod genus deterrimum est; neque usui civium expetitum : servit fere, cortinis cervisiariorum inflammandis & concoquendis : quod accensum vultus vivido colore plumbeos, cadaverosos, larvisque assimiles homines facit, tetramque exhalat mephitim: quo odore non raro etiam animi defectus (uti præsentius in bituminosis carbonibus fit) conciliatur, quem sal insparsus tollit. Alterum densius est, furvum, segmentis virgultorum intermeantibus & palustribus cannis intercisum, gravitate mediocri, promiscui usus. Tertium ponderosum, laterum coctilium duritiem quandam imitans, quod cæteris natatu fluitantibus, solum subsidit aquæ immersum, tardeque ignem concipit, sed conceptum diutissime continet, cinereum colore, sabulosoque solo effosum. Est & quod e salsuginosa terra conformatur in glebas, Zelandiæ domesticum, *Dariam* vulgus vocat. Præter hæc est quod verriculis e fundo aquæ exstractum pingui luto constat, quæ materia in lacus quosdam quadratos, ubi aqua prius redundans diffluxerit, affunditur & complanatur, postea arefacta in metas rariores aggeratur, ut vento perflatæ solique penetrabiliores ad usum durentur. Habent & inopes rusticorum familiæ inter Cisrhenanos Frisios peculiare cespitum genus in tessellas, prius dictorum more conformatum, fimo bubulo constans, interspersis straminis, arundinum, fœni quisquilijs, ad solem æstivum excocto: sed cujus fumus infesta acrimonia sic urit oculos, ut lippitudinem facile conciliet. Frisia hæc olim regio Diademate claruit, ad Caroli Magni usque tempora: a cujus obitu varijs agitata fuit molestijs, tametsi & ante quoque ejusdem tempora durissimum Danorum & Norwegianorum senserit Imperium. Tandem vero sub Carolo V Cæsare, Principe vere pacifico, halcyonios dies est adepta. Vrbes hujus Frisiæ sunt numero XII. *Leovardia, Leewarden*, totius Frisiæ est caput, urbs opulenta, & uti privatis civium domicilijs decenter ornata, ita aquarum ambitu, foveis & prævalida arce, contra hostiles insultus egregie munita. Curiam habet Iudicialem & Frisiæ Cancellariam, a cujus Tribunali nulla ulterius permittitur appellatio. Huic vicinum est *Zuichemum*, patria Viglij. *Doccum* duobus inde milliaribus distat, agrum habet fertilem, pascua læta. Abest a sinu Maris uno milliari. Paruit olim Geldris. in hac Vrbe natus fuit Gemma Mathematicæ & Medicinæ laude clarus. *Sneca*, vulgo *Sneeck* in Comitatu Westergoyensi tribus a Leovardia milliaribus loco humili & aquoso sita est, quo fit ut segetem ager non ferat, pascuis sit lætissimus. Vrbs tota recens, vix ante ducentos annos donata jure civitatis; progressu tamen temporis in tantum crevit, ut nulli nunc totius Frisiæ Vrbi præter solam Leovardiam concedat; sive amplitudinem spectare velis, & ædium multitudinem splendoremque una cum civium numero, sive platearum dispositionem aptam, una cum aquarum commoditate & abundantia, sive alia istiusmodi ornamenta. Bonorum ingeniorum alumna diu fuit; nam ut multos alios ex hac urbe ortos omittam, in hac natus est & educatus Ioachimus Hopperus, non patriæ tantum civitatis, sed Frisiæ etiam totius, atque adeo Belgicæ dum vixit, lumen & ornamentum. In eadem orti Petrus a Fritema I. C. Albertus Hero Philosophus & Theologus, alijque complures. *Stauria (Staveren)* in littore Maris Australis porrecta jacet; ager finitimus planus est fossis multis & paludibus intercisus. Hodie nihil magnificum habet civitas, præter Arcem validam, portui Maris imminentem, cujus fundamenta jacta sunt a Georgio Schenck Frisiæ Gubernatore, nomine Caroli V anno CIↃ IↃ XXII: ut Burgundi eo oportune possent militem & commeatum bello necessarium ex vicinis Hollandiæ Civitatibus transmittere. Olim tamen Emporium fuit opibus & frequentia Mercatorum florentissimum, & inter primas Ansuariorum civitates. Plinius Incolas videtur *Sturios* appellare lib. 4. cap. XV. *Harlinga* ad fauces Maris Australis sita, unico milliari a Franico, agrum habet fertilem, Arcemque contra hostium impetus bene munitam, Portumque loci situ oportunum: nam venientibus ex Septemtrionali Frisia & Germania, Orientali, primam commodamque stationem offert : quocirca plurimi eo confluxerunt, loci commoditate illecti, ex qua varia ista confluge hominum, civitas vehementer aucta est. *Franicum* a Francis denominationem sortitum, patria est Ioannis Vlpij trium Linguarum peritissimi : Gymnasium publicum habet. Sunt prætetea *Damma, Bolswardum, Ylsta, Sloten, Worchum, Hindelopen*. Insulæ Frisiorum plures sunt; præcipua vero est *Schellingana*, nobilis Canum Marinorum venatione, qui in littore apricantes, saltu incondito rusticorum varie vestitorum longius protrahuntur, protracti dum Mare repetunt capiuntur, dispositis in eam rem retibus. *Westfrisiæ* solet adcenseri *Groeninga* Frisijs finitima, quæ sola cum vicina *Ommelandia*, Provinciam constituit. Nomen sumpsisse dicitur a Grunio Franco, vel ut alij volunt, Trojano conditore. Civitas est insignis, dives, populosa, muro valido circumdata. Patria hæc fuit Rodolphi Agricolæ Viri suo sæculo doctissimi; scripsit in Logicis, Rhetoricis, Physicis, Poesi libros eruditos. Claruit obijtque Heydelbergę, anno CIↃ CCCC LXXXV. Epitaphium ei fecit Hermolaus Barbarus, quod Viglius Zuichemus Monimento insculpi jussit hac forma:

Invida clauserunt hoc Marmore fata Rudolphum
Agricolam, Frisij spemque decusque soli.
Scilicet hoc vivo meruit Germania laudis
Quicquid habet, Latium, Græcia quicquid habet.

Eidem Civitati originem acceptam referunt Wesselus sive Basilius, & Reinerus Predinius, Theologi & Philosophi celebres. Frisiæ solum Lacubus ac Paludibus frequentibus abundat (ut supra diximus) ac Fluminibus rigatur, *Laubalo* (qui alijs *Lavica* & *Labola*, hodie *Lauwers*) & ijs quæ vulgo *Kuyndere, Hoorndiep, Schutendiep* & *Amasio*. His plura etiam sunt ignobiliora fl. Habet a Meridie Sinum longe amplissimum, quem hodie *ZuyderZee*, velut Australe Fretum, quod in Meridiem vergat, nuncupamus. Hic Sinus varijs locis varia profert nomina, alicubi *Orci æstuarium* seu vorago, ab undarum rapiditate nuncupatus ad Insulam ejus nominis; alibi *GanZorda*, a Gansarum sive anserum illic stabulantium multitudine; apud Hornam Oppidum *Hoppa*, ab undarum fervore ebulliente Cervisiæ in modum æstuante seseque efferente; alibi *Tya*, a fluenti cujusdam elice. Gens ipsa ferox, robusti corporis, atque animi intrepidi, ad necem prona, & libertatis studiosa; exterorum peregrinorumque impatiens, castitatis amans. Rei pecuariæ magnopere dediti sunt, nauticæ etiam studiosi; ac piscationibus plerique inhiant. Indies autem magis magisque Mercaturæ sese applicant.

Imperium Majorum. *Vrbes.* *Lacus. Flumina. Mare.*

EMDEN ET OLDENBORCH COMITATVS

Ambo hi Comitatus sunt membra Imperij in Circulo septimo, Westphalico, in quibus quemadmodum & pluribus Germaniæ Principatibus cum nihil de Statu Politico notum habeamus, Statum & membra Imperij potius post hæc designabo, ut rem in primis cognitu, dignam, magnos interim Principatus, qui noti mihi erunt, ubi locus fuerit non prætermissurus.

Sunt in hac Tabula, Comitatus Delmenhorst 30 6.53 21. Et Dominia Ezes 28 43.53 56. Norden 28 24.53 47, Aurick 28 41.53 41. Iever 29 5.53 53. Vredeburg 29 0.53 42. Ovelgunne 29 39.53 51. Rheyde 28 38.53 4.

Meridiani distant pro ratione Paralleli 43 40 ad Circulum maximum.

Comitatus Embdanus & Oldenburgensis,

SEQVVNTVR in hac Tabula Comitatus duo, *Embdanus* & *Oldenburgensis*, eos nunc ordine describamus. *Comitatus Embdanus* appellationem ab urbe primaria habet, nunc etiam *Frisia Orientalis* dicitur: non aliam, ut videtur, ob caussam, quam quod Frisijs contermina. Non enim locum hunc *Frisij* olim, sed *Chauci* tenuere *Chaucos* autem Germaniæ populum, *Caycos* Lucanus & Claudianus Poetæ nominant, neque desunt qui Cauconas Paphlagonum gentem vagam & quæ in migrando motoriam egisse fabulam legitur, cum his confundunt. Quem autem tractum tenuerint prædicti Poetæ & Tacitus manifestum faciunt. Lucanus etenim in primo Pharsaliæ illos Germanis conterminos facit, ibi: *Regio & unde dicta*

Et vos crinigeros bellis arcere Caycos Oppositi, petitis Romam, Rhenique feroces Deseritis ripas.

Qua apostrophe Germanos seu Francos innuit, isto nomine nondum notos, qui Cauchis objecti erant, & a tergo Rheno includebantur. Claudianus utramque gentem similiter conjunxit in Eutropium ita scribens,

Pacem implorantibus ultro Germanis responsa dabat, Legesque Caycis.

Iam vero Tacitus eos inter Germanos nobilissimum populum appellat, & a Frisiorum finibus incipere, partemque littoris occupare, & per immensum terrarum spacium in Chattos usque introrsum sinuari ait, ac lateribus Tencterorum, Vsipiorum, Frisiorum, Angrivariorumque obtendi. Ex quo amplitudo illorum Imperij ac Ditionis dilucide cognosci potest, quæ res effecit cur in Majores Minoresque a Plinio alijsque Scriptoribus distracti legantur. Majores sunt qui Bremensem Episcopatum incolunt, de quibus Tabula sequenti. *Chaucos* Minores Amisiæ amnis fuisse adcolas, & primariam ditionis urbem nunc esse Embdam cum eruditissimo Iunio censeo: *Oostfriesen* hodie. Siquidem inter Amisiam & Visurgim etiam Ptolemæus sedes illis constituit, cujus verba sunt, καῦχοι οἱ μικροὶ μέχρι τοῦ οὐισούργιος ποταμοῦ εἶτα καῦχοι οἱ μείζους μέχρι τοῦ ἄλβιος, id est, Cauchi Minores ad Visurgim amnem extenduntur, at Majores Cauchi ad Albin usque. Chaucos autem ita describit Plinius lib. XVI cap. I. *Sunt vero in Septemtrione visæ nobis gentes Chaucorum, qui Majores Minoresque appellantur. Vasto ibi meatu, bis dierum noctiumque singularum intervallis effusus in immensum agitur Oceanus, æternam operiens rerum naturæ controversiam, dubiumque, terræ sit; an pars maris. Illic misera gens tumulos obtinet altos, aut tribunalia structa manibus, ad experimenta altissimi æstus, casis ita impositis, navigantibus similes quum integant aquæ circundata; naufragis vero, quum recesserint; fugientesque cum mari pisces circa tuguria venantur. Non pecudem his habere, non lacte ali, ut finitimis, ne cum feris quidem dimicare contingit; omni procul abacto frutice. Vlva & palustri junco funes nectunt, ad prætexenda piscibus retia, captumque manibus lutum ventis magis quam Sole siccantes, terra cibos, & frigentia Septemtrione viscera sua urunt. Potus ijs non nisi ex imbre servato scrobibus in vestibulo domus,* Hæc olim Chaucorum facies. Ea nunc quantum ab illa mutata est? Hodie enim quænam terra uberius præbet mortalibus alimenta? non incolis modo, sed vicinis, alijsque exteris? At olim quam informis, quam tristis cultu, adspectuque, quam misera incolarum habitatio? Non Frumenti, non aliarum Frugum mentionem facit Plinius: jam ubi major ubertas? Frugiferarum Arborum olim impatiens? nunc omne fere genus Arborum producit. Non Pecudem habebant, non lacte alebantur; ubi major jam copia, & quis potior cibus? Agrum siquidem planum, & pascuis fœcundum, naturæ beneficio obtinent, cujus quidem quam glutinosæ & pingues sint glebæ, quam læta pascua, quam numerosi Armentorum & Pecudum greges, vix verbis explicari potest. Docet id exquisiti, delicatique saporis Butyri & Casei ad miraculum usque copia, quæ uberrimo incolarum quæstu & emolumento maximo ad varias regiones & per universam Germaniam defertur. Quinetiam non obscure id comprobant pingues & supra vulgarem magnitudinem Boves, quorum aliquot myriades in pascuis passim oberrare videntur, qui soli gramimumque beneficio adeo impinguescunt, ut exteræ etiam nationes ijs potissimum delectentur. Postremo si cum Feris non dimicarint, hodie aliter docet crebra Nobilium venatio. Est ergo solum hujus tractus hodie adeo dives ut regionum vicinarum ope indigere minime videatur; imo multis usque adeo abundat, ut Equis, Bobus, Pecore, Carnibus porcinis, Lana, Butyro, Caseo, Hordeo, Avena, Frumento, Fabis & Pisis, item Sale, ut eorum quotannis magnam copiam larga manu Confinalibus suis, alijsque remotioribus Populis communicet. Porro *Fredericus* Imperator ejus nominis III, anno CIↃ CCCCLXV cum varijs Præfecturis hæc Provincia regeretur, Comitatus titulo auxit, totamque *Vdalricho* cuidam attribuit. Inde ad nostrum hoc usque ævum continuo Comites suos habet. Vrbes in hoc Comitatu mœnibus clausæ duæ sunt, *Emda* & *Aurichum*. *Embda*, sive *Embdena*, vulgo *Embden* urbs hujus regionis primaria & emporium celeberrimum ad Amisiæ fluminis ostium, portus oportunitate nobile, cujus alveus ita profundus est, ut navigia maxima passis velis admittat: propterea amplitudine opum, ædificijs publicis privatisque, & civium multitudine omnibus non Germaniæ modo, verum etiam Europæ angulis innotuit. Inter Ornamenta præcipua sunt Comitis Ædes sumptuosissimæ, templum celeberrimum, Domusque Prætoria. Mira hic omnium rerum &

Soli fertilitas.

Animalium varietas

Imperium Majorum.

Vrbes

EMDEN & OLDEN BORCH Comit.
Mare Germanicum
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio
Rheyderlant
Den Dullart
Die Lade
Op die waterstroe
Stadi
Butiada
Dlant to Wurden
Woest
BORCH

rerum & exuberans copia videtur, non earum modo, quibus satis necessitati fieri, sed & quibus voluptatis studium concitari queat. Præstat hoc Civibus, tam Portus & importationis commoditas, quam nativa Frisiæ (de qua modo diximus) ubertas. Vrbs a Fluvio *Ems* nomen habet, quem Tacitus *Amisiam* vocat. Hic ille est Fluvius ad quem Drusiana fossa egressæ Legiones ROMANÆ, latæque Oceano, secunda navigatione pervectæ sunt, ut refert Tacitus II Annalium. *Aurichum* Vrbs altera, Nobilium jucundissimus recessus ob Silvas & Nemora, in quibus aucupio vel venatione liberaliter sese exercent. Cives potentes habet Mercaturæ vel opificio alicui deditos. Est in hujus Vrbis Agro, teste Kempio, locus *Tyl* dictus, Muris undique cinctus, arbustis consitus, Leporibus & Hinnulis percommodus; in quo quasi Viridario sive Leporario quodam fovent maximam horum Animalium copiam, quæ proposita pœna capere nemo audet: sed Comitibus operam venationi daturis in voluptatem pro tempore servantur In eodem Aurichi territorio est Collis paullo eminentior, vulgo *OST ALSBOOM* dictus, in quo Tribunal totius Gentis. Vbi quondam sub dio solebant bis in anno convenire ex septem Zelandijs, atque ibidem omnes hujus REGNI controversias per probatissimos & Consuetudinum Iurisque peritissimos dirimere. ARCES & Villæ in hoc Comitatu infinitæ sunt. Pagorum tantus numerus, ut alter alterum interdum contingat. Horum magna pars, sive Ædificiorum splendorem, sive Platearum amplitudinem, sive Incolarum frequentiam spectes, cum quibusdam Germaniæ urbibus potest condendere. Neque vero in ijs omnes rustici & agricolæ: sunt & Mercatores, & artificum varia genera: Nobiles etiam sparsim interjecti. Sunt hic & duo alij Comitatus, qui Embdano Comiti subjecti sunt, & *Esensis* & *Ieverensis* a primarijs eorum Opidis sic dicti *Ieverensis* Ditio trans Iadam ad Occasum sita est, continetque pagos octodecim: ei Septemtrionem versus qua se Visurgis, in Mare exonerat, prætexuntur duæ Insulæ, *Wangeroga* & *Spikeroga*, desertæ magna ex parte. *Esensis* Comitatus ad littus Oceani contiguus est *Ieveriæ*: ab Occasu Berumensi & Auricensi tractu: a Borea Mari terminatur. Ejus Dominus *Haio ab Huseke* Anno CIↃ CCC LXXX, quum petulantius vicinos infestaret, Navesque Bremensium in Visurgi interdum spoliaret, Mariaque Vicina Piratis, terras prædonibus & grassatoribus suis impleret, tandem post leviores cum Bremensibus pugnas quibus inferior fuit, quum Esenam confugisset, captus a Bremensibus Edoni Wimmeke Capitaneo Ieverensi traditus est. Qui eum fune Canabino diu tortum strangulatumque tandem frustillatim dissecuit, eo quod Sororem, quam in Matrimonium duxerat, nulla justa de causa repudiasset. Ditionem vero HAIONIS, Bremenses LVBBONI Ommeke Sibonis filio, accepto fidelitatis juramento commendarunt. Lubbonis autem Filius Dido, Capitaneus in Stadland & Esens, ut a subditis belli molem averteret: Bremensibus *Langeworden* tradidit, cum a COMITIBVS Oldenburgensibus & Diœcesanis adjuti, Frisios inter Heetam & Iadam oppugnarent. Postea cum subditos Archiepiscopi finitimos Visurgi, & Bremenses, Dido subinde vexaret: Bremenses ut eas prædationes & latrocinia a se & suis, averterent: Arcem *Fredeburgum* cis Iadam, in Ditione Didonis sui Clientis ædificarunt, anno CIↃ CCCCVII. Cumque Dido a Vicino Comite Christiano Oldenburgensi auxilium obtinuisset, Bremenses adversus hunc, Ottoni Hoiensi, & Ottoni Delmenhorstano, fœdere juncti, bellum gerunt, ac Christianum prope FREDEBVRGVM captum, Bremam abducunt, nec ante dimittunt, quam Ditionem *Wordensem* in Orientali Visurgis ripa ipsis tradidisset. Dido Capitaneus Esensis ægerrime ferens Fredeburgum in Ditione sua a Bremensibus erectum, multa adversus eos molitur. Quare denuo illi bellum Bremenses inferunt, Esenam capiunt, & novum fidelitatis juramentum a Frisijs illis, ne quem Capitaneum præter Senatum Bremensem eligant, accipiunt anno CIↃCCCCXIV. Triennio post Dido & Geroldus, Didonis Filij cum aliquot Frisijs Arcem Fredeburgi adoriuntur, sed capti a Bremensibns supervenienbus capitis supplicio affecti & rotis impositi sunt.

Flumina. Flumina hic *Amasius*, *Visurgis*, *Iada*, & alia. Incolæ hujus regionis Germanica utuntur lingua, sed ad secretiora propria quadam & vernacula, quam advenæ non intelligunt.

Opificia Omnis generis opificia studiose exercent, aut agros colunt, aut Mercaturam faciunt.

Vestitus. Vestitus honestus, etiam Rusticorum: ita ut ex Vestitu eos pro Opidanis quis duceret. Femineus sexus habitu multum ab alijs differente gaudet. Totam capitis comam in unum cirrum componunt, eumque multis Argenteis deauratisque sphærulis vel nodulis ornatum in tergum dependere sinunt. Caput ipsum in æstate, reticulo ex rubri coloris Serico contexto, Argentoque deornato redimunt. Hyeme autem capitium ex Panno viridi induunt, quo totum Caput adeo cooperiunt, ut oculos tantum adspiciendos præbeant. *HATTE* vocant hoc genus vestimenti. Palla sive vestis exterior, quæ a Capite ad talos usque plurimis minutisque plicis striata est, Argenteis deauratisque laminis tam frequentibus undecunque rigescit, ut exuta, etiam erecta consistat. Hæc constat ex rubro, interdum quoque ex viridis coloris panno.

Regio, & unde dicta. *Situs.*

HAEC de Comitatu Embdano; Succedit *Oldenburgensis*, Comitatui *Oldenburgensi* impositum nomen ab Vrbe primaria OLDENBVRGO. Hunc tractum olim Cauci Minores incoluerunt sicut & Comitatum Embdanum, ut supra diximus. Comitum autem Oldenburgensium Ditio, quam etiam hæc Tabula ob oculos ponit, ab Ortu ad Visurgis Ripam, Provincias Stegingiam (e regione Bremæ Arci Delmenhorstæ subjectam) Stadlandiam in quinque, Butiadiam in septem Parochias tributam, & huic subjectam Ieveriam, Frisiæ partem, octodecim Parochijs insignem complectitur: ad Occasum Amerlangiam ad Amasium Fluvium porrectam, in medio Morinos habet. Ad Boream Frisia & Oceano: ad Meridiem Diœcesi Monasteriensi terminatur.

Imperium Majorum. Albertus Crantzius in sua Metropoli III capite decimoquinto scribit hunc Comitatum esse ex omnium vetustissimis: *Wildekindum* enim Saxoniæ Ducem (qui vixit Caroli Magni tempore) inter hujus Comites nominat, lib. II. cap. XXX. Irenicus tradit Vrbem *Oldenburgum*, a Carolo instauratam. In eo autem ipsum errare puto cum Ortelio, quod hanc civitatem inter Wandalicas numerat, juxtaque Mare eam describat.

Vrbes. Hęc namque alia est ab illa: in Wagria nempe, Holsatiæ regione. Hanc Wandali *Stargard*, Dani *Brannesiam*, quique pro suæ linguæ proprietate vocavere, ut idem Crantzius asserit. Laureutius Michaelis putat *Ambrones* (quos quondā cū Cimbris in Italiā profectos, & a C. Mario cæsos, tradit Plutarchus) hinc originem habuisse, eorumque nomen adhuc exstare apud gentem quam *Amerlander* appellant. Idem de Alanis Saxonibus sentit, quos ad stagnum Alanum, in hoc tractu, & ab utraque parte fluminis Alaniæ usque ad Arcem Oriam habitasse credit, hodieque *Lengener*, id est *Alani*: & *Averlenger* quasi *Vltralanos* vocari. Arx *Delmenhorst* ad rivum *Delme* anno CIↃ CCXLVII exstructa cum LXV annos in Episcopi Monasteriensis potestate fuisset, ab Antonio Comite Oldenburgensi, die Palmarum anno CIↃ IↃXLVII tacita militum manu, summo mane superato aggere expugnata & occupata est, & Præfectus Arcis Hermannus ab *Oer* in custodia servatus. De Comitibus hujus regionis quædam habet Andræas Hoppenrodius, in suo Stemmatum libro. Sed optime de ea David Chytræus in sua Saxonica Historia.

WESTFALIAE
PRIMA TABVLA

Comitatus continet Oldenburch, Hoya, Diepholt, vicinaque Dominia.

Septimus Circulus Imperij Westfalicus sive Germaniæ Inferioris,

I Ordo Ecclesiasticus
Episcopi.

Paderborn.
Luyck.
Vtricht.
Munster.
Camerick.
Osenbrug.
Ferden.
Minden.

Abbates.

Werden.
Stablo.
S.Cornelis Munster 27 42.50 43.Tab. Brabantiæ.
Echternaken 27 51.49 51.Tab.Lutz.
Corbei 31 51.51 48. } *Tab.11. Westfaliæ.*
Herworden 30 15.52 12 }

Abbatissa.

Essen 28 26.51 25.Tab.11.Westfaliæ.

II Ordo Principum
Principes, Comites, & Domini.

Dux Cliviæ & Comes Marchiæ.
Dux Iuliæ & Bergen.
Marckgr.Baden & Lutzenb.
Comes Frisiæ Orientalis sive Embdensis.
Com.Sein.29 6.50 27.Westfal.111.Tab.
Com. Dillenburg.
Com.Vernenberg.28.34.50 24.Tab.Lutz.
Com.Manderscheid 28 15.50 9.Tab.Lutz.
Com.Weida,29 0.50 29.Tab.111.Westfal. & Ringelberg,
Com.Moers.
H.Brunchorst 27 35.53 9.Tab. Geld.
Com.Steinford 29 48.52 51.
Com.Benthem.
Com.Dortmund.
Com.Oldenburg.
H. Ridburg.
Com.Hoya 30 50 53.53 5.
Com.Diepholt 30 4.52 53.
Com.Schaumburg 31 6.52 18.Tab.11 West.
H.Spiegelberg 31 22. 52 13.Tab.Brunsw.
H.Vanenberg.
Com.Arenberg.
Com.Dierenberg.
Cam.de Lip.

III Ordo Civitatum liberarum.

Coln.
Aken.
Vnder Wesel.
Duren.
Camerick.
Dortmund.
Soest,
Duysburg.
Hervorden 30 15.53 40.
Brakel.
VVartburg 30 49.53.
Lemgow.
VVerden,

Meridiani distant ratione 53 45. Paralleli ad Circulum Maximum.

W*ESTPHALIA*, quæ in Methodo nostra sequitur, unde nomen acceperit, opiniones variant. Nonnulli eam a Vesta Dea sic dictam arbitrantur, quasi *Vestaliam*: quod ea hic olim fuerit culta. *Westphalos* ergo quasi Vestalios dictos esse volunt. Malunt tamen alij a vento Occidentali sic dictos credere: qui enim inquiunt ultra Visurgim fluvium Orientalem plagam occupant, *Ostvali Saxones* cognominantur ab *Ost* vento Orientali, & *Valen*, quod lingua Saxonica pullum equinum significat, quem in militaribus signis habuerunt. Ætas id nominis abolevit in Orientalibus, & generalis illa Saxoniæ appellatio permansit, Sic Westphali, qui cis Visurgim versus Occasum habitant, ab *West* Occiduo vento, nuncupantur. Alij denique a campo id est *Veldt* potius quam *Valen Westphalos*, dictos arbitrantur. Ea hodie ab Ortu habet Visurgim, ad Meridiem Hassiæ Montes, quos Ptolemæus: Obnobios vocat: Ad Occidentem Rhenus est; ad Septemtrionem Frisiam, Hollandiam, Ttrajectensem ac Transisalanum Tractum respicit. Aer est durus quidem frigidusque, at salubris. Regio satis est frugifera, sed earum rerum. quæ magis alendis gregibus quam hominibus conducunt. Arborum fructus generat varios, Poma, Nuces, item Glandes quibus saginantur Porci. Fertilior est circa Susatum & Hammonem: fertilissima ad Paderbornam & Lippiam. Ad Amisiam véro quibusdam locis deserta. Compascua est Monasteriensis Diœcesis, item is Tractus qui alicubi Visurgim fluvium respicit. Nemorosa est per totam Surlandiam & Bergensem Comitatum: Metallis non caret in ditione Coloniensi & Comitatu Marchico: Salinarum etiam fœcunditate alibi regio commendatur. Animalium domesticorum numerosissimos alit greges, & potissimum Porcorum quibus abundat, qui principum mensis ob pernas delicatiores expetuntur. Ferarum quoque in Silvis affatim habet. Westphalos *Carolus Magnus* cognomine, primus devicit, & Christiana Religione imbui jussit. Episcopatus instituit, Monasteriensem, Osnaburgensem, Paderbornensem & Mindensem. Quis vero post Carolum Magnum rerum status per Westphaliam, quis rerum summæ præfuerit, an tota Pontificibus paruerit, non reperitur in Annalibus. Equidem in Orientali Saxonia erant seculares Domini, qui rerum tenebant gubernacula; primo quidem Reges de stirpe Caroli Magni, sub quibus tamen Duces Saxoniæ de genere Wedekindi paullatim magis atque magis increverunt, usque ad Henricum primum Regem Romanorum, a quo tres per ordinem *Ottones*, deinde etiam Marchiones Saxoniæ nati ex Henrico Duce Bavariæ Fratre primi Ottonis. VVestphalia vero quæ est Occidua Saxonia, quos habuerit Principes seculares illa tempestate rem cum Episcopis administrantes, omnino non legimus. Sequenti tamen ætate *Henricus dux Leo*, & ante eum avus illius *Luderus* Dux Saxoniæ inde Imperator, Westphaliam tenuisse leguntur. Nam ab eodem Henrico cum destitueretur per sententiam Imperatoris Friderici 1, Ducatus Westphaliæ titulum sibi Archiepiscopus Coloniensis vendicabat, tenentque eumdem Duces Saxoniæ Inferioris de genere Comitum de Anholt. Tenet & jam dictus Episcopus bonam partem ejus Regionis, maxime Angriam; cui nunc Westphali parent, suisque Nobilibus, quorum fere mancipia sunt, ac jugum durissimum sufferunt. Sedes hic olim habuerunt suas *Teutoni, Busacteri, Chamavi, Angrivarij, Longobardi, Dulgumnij, Angili, Chauci, & Cherusci. Teutoni* nominantur Melæ

Regio & Vnde dicta
Situs.
Cæli qualitas.
Soli fertilitas.
Animalium varietas.
Imperium Majorum.

WESTFALIA
Cum Diœcesi
Bremensi.
MARE GERMANICUM
HOLSATIÆ
PARS
Emdensis Comit:
Frisiæ
occidentalis
pars
Die Drent
Lune
burg ducatus pars
Ferdensis
Episcopatus
Luneburg
ducat:
pars
Hoya
Comit
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens

tur Melę & alijs, qui Ptolemæo *Teutones*: hi omnes ab littore Balthico ubi sedes eorum antiquissimas PTOLEMÆUS & alij collocant, cum CIMBRIS populis in Galliam profecti, Teutoburgo, quod Tacitus in Westphalia collocat, nomen dedisse existimantur. *Busacteri* βυσάκτεροι, *Majores* & *Minores* Ptolemæo; Tacito *Bructeri*. Hos habitasse Monasterium scribit Willichius. Huic quoque adsentitur Hadrianus Iunius. Per horum ditionem decurrisse Lupiam Amnem diserte testatur Strabo libro septimo, unde conjectura augurari licet illos prędictum flumen utrinque prætexuisse, Rora Amne inclusos. Eosdem Amisium flumen attigisse verisimile est; siquidem Strabo scripto prodidit eos a Druso navalibus Prælijs devictos; Drusum autem constat per Amisiam classem invexisse; Apollinaris eorum fines ad Viserim usque sive Visurgim extendisse videtur, ibi, *Bructerus ulvosa quem Viseris abluit unda*. Tacitus prorsus excisos a Chamavis & Angrivarijs scribit, eorum agris occupatis. *Chamavi* Tacito: Ptolemæo καμαυοὶ, ut censet Villanovanus. Ab his nomen Opidi *Chamen* in Comitatu Marchiæ reliquum esse putat David Chytræus. Angrivarij ἀγγριουάριοι Ptolemæo Hi versus Orientem ad Visurgim sederunt, ubi nunc *Hervordia* & Comitatus Lippiensis, Ravenspurg, Diephold & Diœcesis Mindensis sita est, Prope Hervordiam enim, adhuc vestigium veteris Sedis Angrivariorum superest Vicus *Engern*. *Angeren* per A in prima est apud Hadrianum Iunium, ad Luppiæ fluminis caput: in cujus Templo Monimentum Magni illius Saxonum & Angrivariorum Ducis VVitekindi hodierno die visitur cum hac inscriptione,

Ossa viri fortis, cujus sors nescia mortis
Iste locus claudit: euge bone spiritus, audit.
Omnes mundantur hunc Regem qui venerantur,
Aegros hic morbis cœli Rex sanat & Orbis.

Longobardi seu potius *Longobardi* vel *Langbardi*, est enim vox Germanica, teste locupletissimo Diacono Regis Langbardorum Cancellario, qui sic dictos ait ab intactæ ferro barbæ longitudine, *Longobardos* scilicet, quasi *Longobardos*. Hi collocantur a Ptolemæo in hujus Provinciæ finibus, in quorum extrema ora Bardevvicum fuit, sicut & *Dulgumnij* δουλγούμνιοι Ptol. *Dulgibini* Tacito: (a quibus Opidum *Dulmen* in Diœcesi Monasteriensi, domicilio & morte Hermanni Buschij nobile, superesse consentaneum est) item *Angili* quos circa annum CCCCXLVIII in Britanniam trajecisse, & Angliæ nomen dedisse, tum ex alijs Historijs, tum ex D. Beda Scriptore Anglo constat: qui temporibus illis vicinus fuit. *Chaucos* vero, qui χαῦκοι Ptol. *Cauci* Suetonio, Lampridio & Straboni καῦχοι Dioni, *Chaici* Claudiano. Tacitus a Frisijs incipientes, partem littoris ubi nunc Bremensis Diœcesis ad Visurgim & Albim usque pertingit, occupare, & omnium quas exposuit gentium lateribus, donec in Cattos usque sinuentur, obtendi scribit, de quibus in Comitatu Embdano. Ad horum latus *Cheruscos* statuit idem Tacitus: ex quo Ditionis eorum situs facile innotescit: siquidem Dion Historicus eos ultra Visurgim habitasse testatur, quod ex Tacito etiam manifestum fit. Regem habuere Arminium Segimeri Principis filium, manu fortem, & ultra Barbarum ingenio promptum (quod de eo testatur Paterculus) qui securitate nimia Quintilij Vari ad occasionem rei bene gerendæ usus, tres Romanorum Legiones cum totidem alis sexque cohortibus ad internecionem cecidit in saltu Teutoburgensi, teste Tacito, qui saltus Teutoburgo, nunc Duispurgo dicto, Opido ad Roram amnem sito vicinus est. Vnde colligi potest evidenter Cheruscos, a Caucis supra Visurgim habuisse initium, perque Monasteriensem, Paderbornensemque Præsulatus ad Rhenum Duispurgo tenus desijsse, per longos terrarum anfractus. Hæc de veteribus VVestphaliæ Incolis hactenus; flagitat ordo, ut nunc Vrbes & Opida explicemus. Sed cum de Diœcesi Bremensi hoc nobis quoque dicendum sit, quæ etiam ipsius Tabulæ titulo continetur, intermissa parumper VVestphaliæ descriptione, quam sequentibus Tabulis resumemus, paucula de hac hoc loco subjungamus.

EPISCOPATVS BREMENSIS.

Regio. & unde deducta.

BREMENSIS *Episcopatus*, vulgo *Stift Bremen*, cui ab Vrbe nomen est, trianguli Isoscelis figura, cujus latera fere æqualia sunt Visurgis & Albis Fluvij, in extremo anguli apice ad Peninsulam, cui a novo opere seu turri, ad securitatem navigantium ibi exstructa, nomen dederunr, coeuntes: Basis vero est linea ab Esta flu. per fines Ditionis Luneburgensis & Verdensis, paullo infra Alleræ in Visurgim se exonerantis, ostium deducta Esta enim fluvius limes est regionis Bremensis & Harburgensis, quam a reliquo Ducatu Luneburgensi Seneva fluvius exiguus primum; & tamen tribus ostijs in Albim influens, disterminat. Hujus Ditionis non eadem ubique qualitas, nonidem solo genius. Duæ enim oræ Diœcesios Bremensis extremæ ad Albis & Visurgis aggeres, admodum opimæ & Frugum ac Fructuum feraces sunt. Medius vero tractus inter Stadam & Bremam quem Mercatores usitate transeunt, horridus & incultus, sterilibus arenis, paludibus, & erycis consitus videtur. Itaque pallio extenso Diœcesim Bremensem vulgo comparant, cujus duæ anteriores oræ, a capite seu Albis & Visurgis confluente, ad utriusque fluminis ripas adscendendo, fructuosissimis agris & pascuis velut Holosericæ prætextæ: reliqua Latitudo Levidensi filo, aut Canabi contexta sit. Domicilium hic olim fuit *Cauics Majoribus*, qui a Visurgi Albim usque ad Hamburgum Sedes tenuerunt. Metropolis *Brema* Φαβίρανον Ptol. P. Apiano, Peucero & Irenico, vulgo *Bremen*. Vrbs Hanseatici fœderis ad Visurgim flu. elegans opere, arte, & natura munita; Plateis Vicisque insignis: Civibus plena, Mercatorum commercijs dives. Forum habet amplum, in quo hebdomadatim rerum victui necessariarum frequentes sunt Nundinæ. In medio Imperatoria & Regalis erecta est statua, strictum Iustitiæ gladium manu tenens. Vnum fori latus Metropolitana Ecclesia respicit: alterum Senatoria domus condecorat, fundamentum habens preciosum ac gratum, Cellam nimirum Vinariam ac publicam, in qua sub Præfecti gubernatione, Senatus Vinum, tolerabili precio, & decenti elegantique œconomica ratione propinat. Quæ communis est multarum VVandalicarum & VVestphalicarum consuetudo, ut ad publica ferenda onera, Vini popina penes Senatum maneat. Brema ignobilis primum vicus fuit, crescente vero Religione Christiana, vires & incrementa sumere cœpit, quæ Episcopis suis potissimum debet, a quibus Metropolitica dignitate illustrata, Ecclesia Aquilonarium omnium Matrice condecorata, & murorum ambitu cincta fuit. Episcoporum seriem in Ecclesiastica Historia M. Adami, vide. Est & *Stada* sive *Stadium* Archiepiscopatus Bremensis civitas ad Zuingam fluviū in Meridionali Albis ripa, omnū Saxonię Vrbium antiquissima. Sunt qui *Siatutandam* Ptol. *Stadam* esse, ex graduum observatione notaverint. Nam cum Ptol. *Siatudandæ* vel, ut alij legunt, *Setutandæ*, in Lat. 54⅓. & in Longitud. 29⅓. assignet, eaque graduum assignatio illius loci ubi Stada condita est, situi pene respondeat: non est a vero prorsus alienum, ea voce Stadium apud Ptolemæum designari. Quomodo & Caspar Peucerus in Epistola ad Amicum *Setedanum* veterem appellari scribit. Est etiam *Buxtehuda* Opidum. Fluminibus lætatur hæc regio, *Visurgi*, *Albi*, *Esta*, piscosis. Bremenses natura bellicosi, industrij & aliquantulum ad seditionem propensi. Literarum studia, artesque liberales tum primum amant & promovent, quando earum venustate apud exteros poliuntur; minus alioqui in studia & studiosos propensi, mercaturam libentius exercent. Ex amplissima negotiatione & remotissima navigatione opes sibi acquirunt. Vnde Cives pene omnes vel Mercatores, vel Opifices & multi navium Architecti peritissimi sunt.

Soli qualitas.

Vrbes.

Flumina. Mores.

WESTFALIAE SECVNDA TABVLA

In hac Tabula sunt

- Comitatus.
  - *Lemgow.*
  - *Benthem.*
  - *Linghen.*
  - *Tecklenborch.*
  - *Diepholt.*
  - *Schouwenberg.*
  - *Ravensberg in quo sunt* IV *Præfecturæ Sporenberg* 30 7. 52 2. *Ravensberg* 29 56. 52 11. *Vlothem* 30 41. 52 17 *Lymberg* 30 6. 52 23.
  - *Lippe.*
- Episcopatus
  - Monasteriensis *in quo sunt præfecturæ: Waldeck* 29 14. 51 58. *Sassenburg* 29 34. 52 1. *Stromberg Burggraviatus* 19 46. 51 49. *Werne* 29 5 51 37. *Bocholt* 28 0. 51 51. *Ahus* 28 31. 52 7. *Horstmar* 28 45. 52 10. *Bevergern* 29 7. 52 25. *Rheine* 28 58. 52 23. *Meppen* 28 49. 52 52. *Nienhuis destr.* 28 40. 53 13. *Cloppenburg* 29 29. 53 7. *Wilhusen* 29 56. 53 10. *Vecht* 29 51. 52 58. *Et Comitatus* II. *Steenvordt* 28 51. 52 16. *Gemen* 28 7. 51 3. *Et Erfmarschalck Nortkercken* 29 4. 52 45.
  - *Osenbrug* 29 36. 52 25.
  - *Minden* 30 37. 52 42.
  - *Paderborn* 30 30. 51 46.

Meridiani distant ratione Paralleli 52 20 ad Circulum maximum.

IN nostra Westphaliæ descriptione sequuntur urbes, inter quas offert se primum *Monasterium* totius VVestphaliæ Metropolis, μεδιολανίον Ptol. ut censet Pyrchaimerus & Petrus Apianus, vulgo *Munster.* Urbs est omnium celeberrima & munitissima. In hac floruerunt litteræ & puritas Romanæ linguæ ante annos lx. Episcopatui adpellationem urbs Monasteriensis præbet, & ab insigni Monasterio ibi fundato nomen adpellationemque sortita est. Videndus Munsterus lib. III Cosmographiæ. In hac Civitate Cervisia optima coquitur, quam *Kaute* vocant, Hamburgensi Cerevisiæ non absimilis. Hic magna Retinctorum (quos Catabaptistas nominant) orta est factio, anno CIↃ IↃ XXXIII & sequente, undique illius sectæ hominibus eo tamquam ad acropolim confluentibus, tantumque eorum crevit conjuratio, ut nulla humana auctoritate potuerit comprimi, lecto etiam capite seditionis *Ioanne* quodam *Buckholdo* opificio sarcinatore, genere plebeio, ad omnia parata, ingenio, audacia, facundia, fraudibus supra reliquos omnes præcellente. Hic se Regem non est veritus prædicare. Episcopus igitur vi sibi debellandos hostes ratus, opibus Archiepiscopi Coloniensis, & Ducis Cliviensis adjutus, urbem valido circumsedit exercitu. Anabaptistæ mœnibus inclusi, audacibus eruptionibus lacessebant hostem, nihilque pene aliud per sex menses actum. Vltimo die Augusti urbs ingentibus animis oppugnata, sed urbanis fortissime resistentibus, magna cum clade oppugnantes in castra repulsi sunt. Post frustra tentatam oppugnationem Ioannis Leidensis pollicebatur sibi obsidione soluta, exercitu suo totum per Orbem grassari, ut quomdam Gothi, Cimbri & Langbardi, e Germaniæ angulo prorumpentes fecerant. Valvis ædium sic Germanica lingua inscribebat: *Gottes macht ist mein krafft*, id est, Dei potentia meum robur est. Hic custodes corporis gramineo & cœlesti coloribus vestiebat, terrenam scilicet & cœlestem sibi promittens potestatem. Insigne ferebat, Orbem gladijs duobus transfixum. Prophetas qui dolos arte necterent, quique concirent seditiones, ad vicinas civitates emittebat. Vxores duxit XV, quotque voluissent permisit viris habere uxores, cetera omnia esse communia. Mense obsidionis decimo, impetravit Episcopus auxiliares copias, ut urbem insuperabilem, fame ad deditionem cogeret. Orta interea in urbe seditione, obtruncavit Rex XLVII Cives, qui conatibus ejus repugnabant. Mense XIV omnibus prope consumtis, cessatum communiter convivari; Vulgus herbis & radicibus victitare, Canes, Feles, Glires, Mures, in delitijs habere, cum nihil superesset reliqui, quo miseram traherent animam, Corium & Pelles cocta contusaque Panis habere loco. Episcopus hortatur per colloquium Opidanos, ut deditionem faciant. Quam ubi per contemtum negarunt, omnibus ad oppugnationem instructis noctu eos adoritur, atque ita post XIV obsidionis mensem urbe sua potitus est. Regem forcipibus candentibus laceratum, ferreaque corte inclusum, e turri suspendi jussit. De laudibus hujus Civitatis copiose egit carmine Mur. *Susatum (Soest)* urbs VVestphaliæ post Monasterium opulentissima amplissimaque, decem populosis distincta Paræcijs. Primæva fundatione castrum seu præfecturam fuisse perhibent, quæ in tantam paulatim urbem excreverit. Indeque Susati appellationem natam, quod ob loci situsque oportunitatem, ædificiorum aliquid ad castrum ipsum semper accesserit, ut a quotidiano incremento, *Susatum*, quasi *Ein Zusatz*, sit cognominatum. Multis ac varijs privilegijs & immunitatibus Susatienses gaudent, inter quæ id comprimis memorabile, quod præ cæteris VVestphaliæ Opidis, non solum in proprio, verum etiam vicini Principis fundo, cujuscunque generis feras venandi jus obtineant. Complures pagos hæc urbs vicinos sibi subditos occupat, olim Præfecturas minores, quos populari nunc lingua, *Die Burden* indigetant. Urbs hæc nunc sub Cliviorum, Iuliacensium ac Montensium Ducis clientela est, quum ante fuisset Archiepiscopo Coloniensi subjecta. *Wesefalia* inferior, vulgo *Wesel*, urbs clara opibus, dignitate, ædificijs & mercatura. Ad alterius superioris differentiam quæ in sinistro Rheni latere sita est. VVesalia est dicta inferior. Ex præterfluente Lippia fluvio commoditates haud pœnitendas percipit, qui sinistrum ejus latus adluens,

Urbes

Drent
Stift Min den
Lem gow
Occidens
Oriens

statim Rheno consociatur. Est Wesaliæ memorabilis misericordiæ ara, a Clarissimi Viri ac D. D. Henrici Oliserij, cognomento Baers, D. Cancellarij Clivensis &c. parentibus consecrata & posita; Gerontocomium nimirum, ubi senio & ætate confectis Viris vitæ necessaria liberalissime suppeditantur: cujus annuos proventus, Filius, paternæ pietatis memor, adauxit. De Oldenburgo supra diximus *Osnaburgum* sive *Ossenburgum*, vulgo *Osenbrug*, insignis civitas, a Comitibus de Engern erecta, auctore Hermanno. Alij a Iulio Cæsare hanc urbem inceptam esse perhibent, ut Annales Saxonum. Ferunt hanc a pellibus bovinis dictam, quibus urbs hæc fuerat circundata. Situ amœnam obtinet vallem amnique Hasa irrigatur. Pinguem in ea coquunt Cerevisiam, *Buse* vocatam. In ejus urbis Chronici lib. 2 de quodam hujus urbis Episcopo hic versus recitatur:

Corpore Zachæus, animo Iudas Machabæus.

Carolus Magnus Saxonibus triginta trium annorum bello edomitis, VVidekindi etiam arce, huic urbi vicina, expugnata, eaque imposito præsidio firmata decem in Saxonia Episcopatus instituit, quorum præcipuum Osnaburgensem esse voluit. Summe etenim hanc urbem præ ceteris coluit, cui privilegium novæ Scholæ concessit, in qua Græcæ & Latinæ litteræ a viris doctis traderentur: ut scribunt Munsterus, Hamelmannus, & Argentinensium Chronica. *Minda*, vulgo *Minden* urbs amœnissima & munitissima est, ex navigio Visurgis, ejusque alluvione, amœnitatem, pisces & alia commoda sentiens, coquit bonam cerevisiam, vicinis multis gratam, varijsque abundat mercaturis. De hujus primis initijs ita scribit Munsterus. Cum *Widekindus*, primarius Saxoniæ Dux, ad fidem Christi pervenisset, permisit Carolo Imperatori arcem suam ad fluvium Weseram, ut in ea firmaret Episcopo locum, capax enim amborum fuit, ita ut Episcopo diceret, mea atque tua erit communi jure arx ista, ut inde Saxonum lingua *Myndyn* diceretur. Sed temporum successu ex *y* factum est *e*: vocaturque civitas ipsa hodie *Minden*. *Arenspergum* vulgo *Arnsperg*, metropolis Comitatus ejusdem nominis. Situm est ad Ruram fluvium, arcem editiore Monte adjunctam habet, gratum & commodum Episcoporum Coloniensium Domicilium, ut quod jucunda simul & utilia Venationis exercitia, Piscium item copiam ex præterlabente Rura præbeat. *Warburgum*, non inelegans VVestphaliæ Opidum, situ inæquali, Dimulæ aquis instructum, Comitatus olim Titulo, uti Hamelmannus perhibet, illustre, qui idem hoc Opidum a præstanti commendat Cervisia, gratissimo ijs potu, qui cum parvo crumenæ dispendio, genio indulgere cupiunt. *Tremonia*, *Dortmunt*, in meditullio Comitatus Tremoniensis. Hic Sacri Imperij Comitatus atque etiã Vrbs, earum Ditionum albo recensentur quæ sine intermedio Romanorum Imperatorem agnoscunt Dominum. Vrbs quondam a Trutmannis Suevorum populis *Trotmannia*, posteris temporibus *Tremonia*, vulgari autem dialecto *Dortmunt* appellata est. Annales Veterumque quæ extant Monimenta declarant eo loci, ubi postea urbs Tremoniensis exstructa est, duos olim pagos, veterem scilicet & novum exstitisse, qui Imperium castri Trotmannorum intermedij sequerentur. Sub id vero tempus, quando Carolus Magnus hasce omnes Saxonicas provincias subegisset, jus municipij accipere, paullatimque in Opidum coalescere cœpisse. Is enim perspecta Soli ubertate Situsque non vulgari præstantia, Colonias huc deduxit, Sedemque hic sibi Aulæque Regiæ domicilium firmavit. Ex qua vetustatis memoria in agro suburbano fertilissimo equidem loco posita latifundia, (quorum possessio per Comites olim in Senatum translata est) *Konings-Hoffs Landt*, & curtes seu villæ istæ amplissimæ per vicinos agros ditionesque circumjectæ *Reichsofen* nuncupantur, quæ census suos frumentorum annuos ad Aulam ibi Regiam conferre tenebantur. Sunt & *Dusseldorpium* & *Hervordia*. Et minorum gentium *Widenbrugge* & *Coesvelt*. Sed de his satis, ad reliqua pergamus.

Flumina.

VVestphalia Stagnis, Paludibus, ac Fluminibus multis irrigua. Flumina sunt *Visurgis*, *Amisia*, *Glaa*, *Neth*, *Hasia*, *Honta*, *Sala*, *Lippia*, *Stovera*, *Aa*, *Vidrus*: ad Amisiam pertinent *Dewera*, *Dexta*, *Glaa*, *Berckel*, quorum fontes plerique hic reperiuntur. Sunt & Montes in VVestphalia Collesque plurimi, utpote, *Baemberg*, & alij.

Silvæ

Nec desunt Silvæ, inter quas, *Dat Henster Holt*, & *De Avert & Holt Marckt*, *Teutoburgiensis* Saltus, ad Lippiæ ortum.

Opera Publica.

Ad opera publica venio. Carolus Magnus multas Ecclesias in VVestphalia erexit. Primam vero Osnaburgi Episcopalem Ecclesiam in honorem D. Petri, Crispini ac Crispiniani condidit. Est Susati Templum celeberrimum miræ magnitudinis, cum maxima altitudinis turri, S. Patroclo sacrum, quem tutelarem Divum agnoscit hæc civitas. Reliqua cum Templa, tum Monasteria, Nosocomia, Xenodochiaque quæ Monasterij & in alijs urbibus conspiciuntur, prætereo.

Ratio gubernandi.

Carolum Magnum VVestphalos ad Christianam religionem vi compulisse, supra diximus. Cæterum cum sæpius subactos, rebellando tamen refractarios, datam semper fidem violare animadverteret, visum est illi ex re fore, si diritate supplicij exemplorumque terrore castigaret illorum proterviam, Itaque Iudices arcanos constituit, quibus jus ac potestatem animadvertendi in perjuros, aut temerariæ fidei reos, aut facinoris compertos, inauditos, atque indefensos, delegavit. Ea severitas & truculentia VVestphalorum gentem in fide atque officio continuit, cum sæpius in Silvis Magnates & non mediocribus fortunis viros suspensos, perfractis laqueo cervicibus vitam finijsse cernerent, nulla accusatione præmissa. Scribit Æneas Pius ad suam usque ætatem continuatum fuisse illud judicjum, secretosque ritus observari, quibus criminosos judicant, & reos damnationis suę inscios, ubicunque reperti fuerint, supplicio affici: eosque Scabinos appellari, qui huic judicio cum potestate præsunt, testatur. Sed hæc hactenus. VVestphalum se esse profitetur Ioannes Lewenclaius Nobilissimus Vir doctrina multa atque Græcæ cognitione, converso a se toto Xenophonte, omnibus Nazianzeni Operibus, Historicis aliquot præterea Græcis, & alijs Græcorum libris felicissime reddendis & interpretandis celeberrimus.

Mores.

Gentem habet hæc regio venustam, elegantis & proceræ staturæ, fortemque robustamque corpore, & audacem mente. Militiam habet copiosam, promptamque ad arma & mox paratam. Ingeniosi etiam perhibentur Incolæ, ac proverbio dici solet, VVestphalis plures astutos, subdolos, versipellesque, quam stultos gigni. Adulteriorum ac spurcitiei omnis severa olim censura hic erat.

Victus.

Cibus, panis niger & caseus: carnes quoque tam bovillę quam suille, & quidem plurimæ, eæque plerumque fumo duratæ; imprimis Pernę quas etiam crudas edere Incolis non insuave est. Potus Cervisia: opulentiores vino utuntur ex Rheno advecto, licet magno ematur precio.

Opificia. Mercimonia.

Cum vero ager plerisque locis minus gratus sit cultori, fit ut Artibus Mechanicis ac Mercaturę se dedant Incolæ. Merces sunt Lapides statuarię, ac ædificijs exstruendis aptissimi, Molares etiam ac Cotes: inprimis vero Pernę delicatissimę, vel Principum mensis expetitæ. De hac regione hi versus Rhytmici vulgo circumferuntur;

Hospitium vilé	*Sunt in Westphalia:*
Cranck broot, dun bier langhe mile	*Qui non vult credere, loop da.*

WESTFALIAE
TERTIA TABULA.

In hac Tabula comprehenduntur.

- **Ducatus**
  - Berghe, *in quo sunt Ampter, id est, Præfecturæ* XV, *Blanckenborg* 28 51 50 44.
    - *Lewenberg* 28 46 50 43. *Steinbach* 29 5 50 0. *Portz*
    - *Huickeswagen* 28 58 51 5. *Byenborg* 28 55 51 11. *Lulstorff* 28 36 50 48.
    - *Bornfeldt.* *Meysenlo.* *Monheim* 28 23 51 4.
    - *Salighen* 28 35 51 8. *Medman* 28 23 51 15. *Angermondt* 28 12 51 19.
    - *Lantzberg.* *Windeck, Syberg.* *Erverfeldt* 28 39 51 13.
    - *Dusseldorp.* *Nuwenborg* 29 3 50 59. *Borch* 28 36 51 6.
- **Comitat⁹**
  - Marck, *in quo Præfecturæ* XIIII.
    - *Iserenloe* 29 20 51 21. *Swartenberg* 29 38 50 8. *Nustat* 29 18 50 54.
    - *Huerde* 28 57 51 29 *Tab. II. West.* *Wetter* 28 57 51 22. *Blanckenstein* 28 44 51 19
    - *Altena* 29 20 51 17. *Ham.* *Raede.*
    - *Boeckum* 28 42 51 27. *Tab. II West.* *Swerten* 29 6 51 25. *Werden.*
    - *Lunen.* *Camen.*
    - *Vnna.*
  - *Waldeck.*
  - *Nassau* 29 20 50 15 *& Dillenburg.*
  - *Seyen* 29 5 50 27.
  - *Siegen.*
  - *Limburg* 26 37 50 21.
  - *Altena in Comitatu Marckensi.*
  - *Arnsberg subest Episcopo Coloniensi.*
  - *Kunigstein* 30 7 50 8.
  - *Hanau* 30 27 50 5.
  - *Isenberg* 29 9 50 29.
- Stift Coln *in quo Præfecturæ* X, *Arnsberg, Fredeborch* 29 59 51 4. *Bylstein prope Brilen ad Ortum Medebach. Fredehardeskirchen, Hovestat, Verle* 29 29 51 33. *Tab. II Westfal. Nehem.* 30 21 51 15. *Balue* 29 36 51 17.
- Dominia *Wildenborg* 29 26 50 50 *Homberg* 29 11 50 49. *Hachnberg* 29 29 60 40 *Hardenberg* 28 31 51 18.

Meridiani positi juxta rationem Paralleli 50 40 ad Circulum maximum,

Ducatus Montensis unde dictus *Situs.* *Imperium Majorum.*

POSTREMA & tertia Westphaliæ Tabula, sicuti titulus ipse præ se fert, tres Partes graphice delineatas exhibet, *Ducatum Bergensem, Comitatum Marchiæ, & Diœcesin Coloniensem.* Eas, eo quo propositę sunt ordine, percurramus. Offert se primo loco *Ducatus Montẽsis*, sive *Bergensis* qui a Bergo ripensi Opido nomen habens, incipit apud Inferiorem Wesaliam, a-scenditque juxta Rhenum magno spatio. De hujus autem Ducatus initio sic scribit Munsterus: Tẽpore *Henrici Aucupis* Ro. Regis, nempe anno CCIↃXXIV fuere, duo Fratres, qui ob exhibitum ministerium honorati fuerunt a rege Henrico, qui designavit eis Westphaliæ certam quandam regionem, in qua senior, nempe *Adolphus*, construxit Castellum quoddam prope Comitatum Arnsperg, nominavitque illud Volvesheg: & temporum successu non parum cultiorem reddidit terram illam per circuitum, opidis & vicis eam ornans. Alter quoque Frater, *Eberhardus* nomine, construxit & ipse Castellum, appellavitque illud Aldenburg. Crescentibus autem Fratribus illis in potentia & opibus, creavit Rex Adolphum in Comitem, & ditionem erexit in Comitatum, qui dictus fuit Comitatus de Altenna. Eberhardi quoque terram sublimavit in Comitatum Bergensem. Paullo post Eberhardus factus Monachus, tradidit Fratri suo ditionem suam, & constructo Monasterio juxta fluvium Dune, factus est Abbas in eo. Ab Adolpho & posteris ejus descenderunt Comites isti: *Engelbertus, Adolphus, Engelprechtus, Adolphus.* Is vero Adolphus cum nullam reliquisset prolem, cessit Comitatus Bergensis Filio Sororis suæ, nempe *Gerardo* Comiti Iuliacensi. Post eum præfuit utrique ditioni Filius ejus *Wilhelmus*, & post VVilhelmum *Gerardus*, post Gerardum Filius ejus *Wilhelmus*, atque huic successit Filius ejus vocatus quoque *Wilhelmus*, Dux primus Iuliacensis, Bergensis & dux Geldriæ. Successit autem ei in his Ducatibus Frater ejus *Rainoldus*, qui mortuus est anno Christi CIↃCCCCXXXIII; mansitque post hæc tempora ditio Montensis apud Ducatum Iuliacensẽ. Sunt qui aiunt Comitatũ Montensem erectum eo tempore quando Henricus Superbus depositus fuit a Friderico I. Anno tamen Christi CIↃCCCXXXVI fecit *Carolus* IV ex Comitatu Marchionatum, & Filius ejus *Wentceslaus* sublimavit ad Ducatum. Hæc ille.

Opida.

Est hic Imperiale, sub Montensis Ducis tutela Opidum *Essendia*, in quo Alfridus IV Hildesheymensium Pręsul Collegiatum, ut vocant, Virginum Vestalium ex paternis facultatibus fundavit Cœnobium, ut Abbatissæ educatione III virgines alerentur, & XX similiter Canonici sub ejus loci Decano, Canonicã viverent vitam. Asyli privilegio Abbatia gaudet, & locus in ea maxime *die Borcht* nuncupatus. Villæ aliquot vicinæ, ejus subsunt Dominio. Ecclesia ibi perelegans in qua Tabula exhibetur visenda Brunij illius Agrippinatis opus. Ager Frumenti & Tritici præstantissimi ferax, unde candidus Essendiæ panis in precio est. Opidani Negotiationem etiam remotam, alij Artem Textoriam, Fabrilem complures exercent. Non alium facile reperias locum, ubi plura conficiantur sclopeta. Fontibus abundat & atro carbonario lapide, quem territorium vicinum suppeditat, potissimum vero, qua Steltium est, ad Ruram amnem Opidum. Est & *Dusseldorpium* hujus Ducatus Metropolis a Dussela amne, qui eam mediam perfluit, cognominata. Hic Aula vel Sedes Principis, idque propter loci, ut opinor, commoditatem & amœnitatem.

 Sequitur

BERGHE
Ducatus
MARCK CO
mitatus et
COLONIEN
sis Diœcesis
Miliaria com. Germanica
Per Gerardum Mercatorem
Cum Privilegio
Treuirensis prouinciæ pars
Iulia cen sis Duc atus pars
BE RGHE
Westerwald
Issenburgh Com.
Hanaw Comit.
Palati natus
Has siæ pars
Septen trio
Meri dies
Oriens
Occidens

Comitatus Marchiæ. Imperium Majorum. Opida.

Sequitur *Comitatus Marchiæ*, vulgo *Marck*. Hunc & Ducatum Bergensem *Vbij* olim insedisse videntur. Cęterum Comites Altena, eo titulo contenti fuerunt, usque ad Adolphi Comitis Friderici Altena & Montis Filium, qui cum Marc sibi parasset, se Comitem de Marck vel Marchiæ inscripsit, gessitque insignia circiter annum CIↃIIII tempore Wichmanni XIII Comitis Cliviæ. Est autem Marchia Comitatus in Westphalia amplissimus a Lippiæ fluvij ripa versus Occasum multis insignibus Opidis, *Hammon, Vnna, Susato, Tremonia, Werdena* & alijs florens. De *Susato* & *Tremonia* supra egimus. *Werdena* in Westphaliæ aditu, ad Ruræ amnem opidum, occasione Cœnobij, a S. Lutgero ibidem instituti, initium habet, a Gulielmo de Hardenberg XLII Cœnobiarcha anno CIↃ CCCXVII excitatum, & ab Engelberto Comite Marckensi civitatis privilegijs quibus etiamnum gaudet, donatum. Opidani rem pecuariam, unde & plurimum victitant, exercent. Agros habent lætos & compascuos, Montes præaltos & silvosos, in quibus incredibiles Porcorum greges oberrare quandoque videas, & rivulos gratissimo murmure ex montibus susurrantes. Quin & ex præterlabente Rura, commoditates haud mediocres percipiunt, unde piscibus, & sapidis pinguibusque abundat Anguillis. Vtraque hic Ruræ ripa, lapideo Ponte conjungitur, magno iter facientium compendio. Est & *Chamen* Opidum, quod a Chamavis, qui huc Trajani tempore immigrarunt reliquum esse putat David Chytræus.

Diœcesis Coloniensis.

Restat in hac Tabula *Diœcesis Coloniensis*, vulgo *Stift Coln*, cui ab urbe primaria nomen. Hanc olim coluerunt *Vbij*; quorum sedes primum fuisse videntur trans Rhenum ditione Marchia & Bergensi Clivensis Principis propria: sed a M. Agrippa in citeriorem ripam traductos ad victoris arbitrium ex Strabone constat, quo nomine miror cum Iunio Volaterranum non puduisse *Vbijs* sedes assignare in Marchia Badensi, quæ ad Helvetios est. Horum ditio a confluentibus incipiebat, ac etiamnum incipit. Dicuntur & *Agrippinenses* Tacito Histor. IV. Verisimile fit nominis Vbiorum vestigium servari in pago Coloniæ objecto (inquit Iunius, quem *Tuÿsch* vulgus nominat, olim fortasse, *Te Vbisch*, & cōtracte *Tubisch*, atque inde *Tuÿsch*, ubi nobile exstat & vetustum cœnobium, olim præsidiarium munimentum a Fl. Constantino constructum, & Divitense nuncupatum. Neque veri dissimile videtur nobilem illam primi ordinis sacerdotio aram, a Tacito non semel memoratam, eo loco exstitisse, apud quam *Segimundus* (qui perperam Straboni Semiguntus vocatur) Segestæ Sicambrorum Principis Filius sacerdos creatus fuerat, quem postea in defectione Germaniarum, Duce Arminio ad rebelles profugum, vittas abrupisse Tacitus scribit. Peucerus non recte *Vbios* Incolas Eijfaliæ existimat, qui citeriores sunt, quos alij melius Tarbellios Ausonij putant.

Vrbes.

Metropolis est, *Agrippina Colonia* Tacito, *COL. CLAVD. AVG. Agrippinensium* in antiqua inscriptione, quæ extat in Aldi Ortographia: & *Col. Agrippina Vbior.* in nummo Claudij; *Col. Agrippina Vbior. Legio XIX* in nummo Vitellij; *Agrippinensis Legio* est apud Ptolemæum: & *Agrippinensis Colonia* apud Suetonium & Plinium. Hodie *Colln*, Incolis; *Coloigne* Gallis. Coloniam dictam quidam fabulantur a Colono Trojano; alij, quod Romanorum fuerit Colonia dictam volunt: Cornelius Tacitus de ea scribit in hunc modum: *Agrippina quo vim suam socijs quoque nationibus ostentaret; in Opidum Vbiorum, in quo genita erat, veteranos Coloniamque deduci imperat, cui nomen inditum ex vocabulo ipsius. Ac forte acciderat, ut eam gentem Rheno transgressam avus ejus Agrippa in fidem acciperet.* Ergo utrumque nomen *Agrippina* & *Colonia* huic urbi ab Agrippina muliere datum est: atque ex eo tempore *Colonia Agrippina*, cives vero *Agrippinenses* dici cœperunt. Romanorum deinde viribus sensim contritis ac debilitatis: Galli, *Childerico Rege* ductore, anno Domini CCCCLII ijs omnibus profligatis & pulsis Coloniam vi occuparunt, eamque ad Ottonis I tempora suis habenis, moderati sunt. At vero anno CCIↃXLIX Otto Imp. Aug. Coloniam armorum strepitu Francis ereptam, Romano Imperio reddidit. A quo tempore in hodiernum usque diem, libera Imperialis civitas extitit. Vrbs ad sinistram Rheni ripam sita, Ambitu magna, forma primum quadrata, nunc semilunari, visu pulchra, splendore & elegantia excellens, Ædium pulcherrimarum frequentia nitidissime culta, Plateis Vicisque insignis, Hortis Pomarijsque hilaris, Mœnibus Turribusque valida, duplici fossa cincta, Civibus plena, Mercatorum commercijs dives: Mechanicis Artibus nobilis, Academia & studijs liberalibus illustris, atque opulentia sua plerisque Germaniæ civitatibus anteponenda. In hac Vrbe circa annum Christi CIↃCCCXL Taulerus celebris doctor Ecclesiæ ad S. Gertrudem docuit. Colonię Psalterium Æthiopicis Characteribus in folio exprimi fecit *Iohannes Botken* Pręposĭtus Coloniensis, Continet præterea Diœcesis hæc Opida & Civitates aliquot egregias, inter quas *Novesium*, *νυαίσιον* Ptol. Marliano *Nußia*, vulgo *Nuys*, insigne Diœcesios Coloniensis Opidum IIII Milliaribus ab Agrippinensi Colonia distans. Tacitus Legnorum gentem, Vbijs proximam constituit & in ea *Novesium*. Hanc *Nivesium* Ammiani, & *Novesium* Antonini, ubi *Legio V*, putat Ortelius: & *Nisium* Gregorij Turonensis. Hæc Vrbs a primordio secundis Rheni fluctibus irrigata, sinistrum situ latus illustravit, donec Fortuna minus propitia, alveum Rheni immutans, Vrbemque non longo spacio adspiciens, Brachium ejus usibus reliquerit. *Andernacum*, cujus meminit Ammianus qui sub Iuliano Cæsare militavit, vocatque *Antennacum*: habet autem situm amœnum juxta Rhenum & inter Montes. *Bonna* sita est in planicie amœna, ubi Montes Rhenenses qui a Bingio descendunt Rhenumque includunt in planiciem evanescunt. *Sontina*, non ignobile opidum, & *Brula* vicus. In Vbiorum etiam finibus fuit *Tolbiacum*, ut refert Tacitus lib. IV Historiarum.

Opera publica.

Silentio non sunt hic prætereunda Opera publica. Hic primum quidem ut a Sacris exordiar, est Coloniæ maximum Fanum, re ac nomine summum, ex lapide vivo, admirabili arte elaboratum, *D. Petro* sacrum, cui si extrema Artificum esset addita manus, nullum omnino universæ Germaniæ Templum, elegantia & magnitudine non superaret, meritoque inter stupenda Europæ adnumerandum esset. Quid de perpolito ac nitido *Machabæorum* Templo, de XI *Millium Virginum* Basilica referam? Quid de reliquis Templis & Monasterijs? Quid de *Xenodochijs, Nosocomijs, Ptochodochijs* & *Orphanotrophijs*? *Aedes Prætoriæ* hanc Vrbem mirifice ornant, quæ magna cum delectatione spectantium, præcelsam & rari operis turrim ostentant, ex quadratis & formatis ad regulam saxis venuste erectam, quæ artificiosissimis statuarum signis circumquaque decoratur, quorum suprema summo tamen in loco posita infimorum proportioni tam apte respondent, ut omnes ejusdem magnitudinis esse videantur. Speculares in apice habet fenestras, per quas visus in omnes civitatis partes panditur. Alia prætereo.

Ratio gubernandi.

Hujus porro urbis Politia florentem Reip. Romanæ gubernationem adprime refert. Etenim si Consulum, Proconsulum, Censorum, Tribunorum, Vigilum, Quæstorum, Annonæ Præfectorum dignitatem consideres, si rectum & inflexibilem Iustitiæ baculum, fascium loco, uti vulgo existimatur, receptum: Si Tribuum ordines, Si civilem Senatorum authoritatem observes, quasi effigiem. & vivum quoddam simulachrum Romanæ urbis, hanc Agrippinensem videbis Rempublicam, ut non immerito, nativo quodam jure, Romanorum dicatur Colonia. Sed hæc hactenus, ad alia transeamus

LEODIENSIS DIOECESIS.

DIOECESI *Leodiensi* nomen ab urbe primaria *Leodio*. Huic vero a cæsa Legione Romana in ea valle, ubi nunc *Leodium*, nomen inditum constanter adfirmat Hubertus Thomas *Leodius* : ipsi quoque indigenæ vocant *Liege*, quasi *Legionem* dicerent, Alij existimant nomen habere a rivulo quodam ignobili *Legia*, qui tertio ab Vrbe Milliari ortus, intra urbem Mosæ commiscetur. Vulgo *L'evesché du Liege*. *(Regio & Vnde dicta.)* Adjacet illi ad Boream & Occidentem Brabantia ; ad Ortum partim Mosa, partim Ducatus Limburgensis ; ad Austrum Comitatus Namurcensis. *(Situs.)* Longitudo ejus Milliarium Leodiens. XXXI : Latitudo XV. Aere gaudet purgato temperato & salubri ; Agro amœno, fertili, omnibus rebus adfluente ; inprimis versus Boream, qua Brabantiæ contermina ; ibi Frumenti & omnis generis fructuum admodum ferax est, nonnullis in locis etiam vini. *(Cæli Temperies. Soli fertilitas.)* Versus Meridiem vero, qua Lutzenburgum & Galliam attingit, paullo sterilior, montibusque asperior : & Nemoribus (Arduennæ enim saltus totius Galliæ, auctore Cæsare maximi, hic passim cernuntur reliquiæ) horridior. Hæc facies soli exterior; intus autem & in visceribus, habet Ferri & Plumbi, atque etiam Auri optimi Fodinas, sed Auri parciores. Sunt etiam in Montibus Lapidicinæ ex quibus in Magnatum sepulturas Marmor candidi coloris, quod Ἀλαβαςρί της Græcis appellatur: & varij coloris eruitur. Sunt & saxa grandia, fossilia, ad ignem idonea, quæ summo labore, & non nisi cum grandi vitæ discrimine ex altis Montibus, atque etiam sub ipso Mosæ alveo magnis cavernis excauato petuntur, atque in provincias nostras navibus deferuntur, pretio in singulos annos excedente summan centies mille ducatorum. Hunc lapidem vulgo vocant carbonem Leodiensem, *Charbon du Liege*: Is ubi semel ignem concipit, paullatim accenditur, oleo restinguitur, aqua vires concipit ; Calor ei vehementissimus; quo fit ut Leodienses tria sibi præ alijs gentibus arrogent, panem pane meliorem: ferrum ferro durius; ignem igne calidiorem. Vsum hujus saxi repertum primum asserunt, Anno CIƆXCVII, a quodam peregrino, qui Fabro cuidam ferrario eum commonstravit. Nos non inepte, ut arbitror, possumus vocare λιθάνθρακας Omni præterea Pecorum genere abundat regio ; nec desunt silvæ, opimas quæ præbent Venationes, incundaque Aucupia. *(Animalium varietas.)* Ioannes de Mandeville Anglus doctor Medicinæ celeberrimus post multas & difficillimas peregrinationes per orbem terrarum susceptas, negat se ullum locum offendisse qui magis Leodiensi tractu placeret, propter salubritatem loci, amœnitatem, libertatem, elegantiam, atque alias delitias; itaque regionem istam vulgari proverbio vocant *Paradisum Sacerdotum*. Hanc regionem ad fidem Christianam conversam tradunt a S. Materno Patavino, primo Tungrensium Episcopo circa annum Domini Centesimum primum. Episcopalis enim sedes quæ nunc Leodij est, tunc Tungris erat, mansitque usque ad annum CCCCXCVIII, quo tempore (quum Hunni Duce Attila in Germaniam irrupissent, & civitatem istam una cum alijs Opidis vastassent) a S. Servatio Trajectum ad Mosam translata fuit; Mansitque ibidem usque ad tempora D. Huberti Episcopi, qui Anno septingentesimo decimo tertio, eam Leodium transtulit, ubi etiamnum visitur. Porro a D. Huberto primo Episcopo Leodiensi usque ad nostra tempora LVII Præsules a Guicciardino numerantur : apud quem plura de his lege. Neque solum hic Præsul Episcopus est, verum etiam Princeps Imperij, Dux Bouillionensis, Marchio Francimontij, & Comes Lotensis & Hasbaniæ. Veteres hujus Episcopatus Incolæ fuerunt *Eburones*, *Tungri*, *Centrones*, & *Cerasi*. *Eburones* Straboni, Floro & Cæsari Galliæ Belgicæ populi, Trevirorum clientes. Apud Dionem XXXIX ἔβυροι *Eburi*, populi leguntur, ἐβυρονία & locus, qui pagus est hodie, & nomen retinet, *Ebure* enim audit. *Eburonates* legitur apud Adonem, Sunt & *Aulerci Eburones* apud Cæsarem, si Hotomanno fides, unum, non duos populos facienti. *Tungri* τεύγγροι Ptolemæo, Cæsari, & Tacito sunt Germanorum populi inter Tabudam & Mosam habitantes. Horum meminit etiam Plin. lib, : Strabo, Iulius Capitolinus. Eorum urbs etiamnum *Tongeren*, nonnullis *Heyen Tongeren* vocatur. Ejus quoque nominis memoria exstat in locis quibusdam Germaniæ, Brabantiæ, Namurci ; Nam *Tongrenheim* juxta Coloniam est ; *Tongerloo* in Brabantia : *Tongrin* in tractu Namurcensi. *Tungritanorum* & *Tungricanorum* meminit Ammianus lib. XXV & XXVII. Item liber Notitiarum. Quid si sint Tingri, ejusdem Ptolemæi? *Tungrorum* urbem antiquissimam *Attuacutum* vocatam, Meierus autumat. *Centrones* Cæsari Nerviorum Clientes, in Gallia Belgica eo loco habitasse contendunt multi, ubi hodie nonnihil mutata voce *Sainct Truden*, id est D. Gertrudis Abbatia, visitur, Leodio sex, a Tungris tribus distans Milliaribus : *Caresi* Germaniæ populi apud Cæsarem. Nunc *Ripenses* appellantur Hub. Leodio, ubi arx *Cerey* nuncupata, ad Mosam. Occupat jam hæc Regio magnam Lotharingiæ antiquæ partem, continet namque sub nomine suo Leodiensis Diœcesis, *Ducatum Bouillionensem*; *Marhionatum Francimontij* ; *Comitatum Hasbaniæ*, aut *(Haspengow)* & *Lotensem* : multasque Baronias, ut vocant. Numeranturque in hoc Tractu, præter Trajectum, cujus media pars Duci Brabantiæ paret, XXIV urbes muris munitæ, & CIƆ IƆCC pagi templis turrigeris ornati, multæque Abbatiæ & Dominia. *(Vrbes.)* Vrbium nomina hæc sunt: *Leodium*, *Bolionium*, *Francimontium*, *Loots*, *Borchworm*, *Tungri*, *Hoium*, *Hasselt*, *Dinantum Masacum*, *Stochum*, *Bilsenum*, *S. Trudonis*, *Visetum*, *Tuinum*, *Varem*, *Beringum*, *Herck*, *Bree*, *Pera*, *Hamontium*, *Sineium*, *Fossa* & *Couinum*, ut eas numerat & nominat Guicciardinus. Harum omnium Metropolis est *Leodium*, nonnullis *Augusta Eburonum* Incolis *Liege*, Teutones *Luyck* & *Luttich* vocant. Vrbs antiqua, cujus prima auspicia in Ambiorigem magnanimum Eburonum Regem Hubertus Thomas Leodius refert, quo duce indigenæ per insidias obruerunt Cottam & Sabinum, inte...cta Legione una Romanorum, cum V cohortibus, quemadmodum id C. Cæsar lib. V Commentariorum suorum de bello Gallico prolixe refert. Alij urbem arbitrantur esse novitiam, conditam a D. Huberto Aquitano ; cujus sententiæ error manifestissime ex Monimentorum quorundam & structurarum antiquitate convincitur. Præter *Mosam* & *Legiam* influunt in urbem alia aliquot Flumina, *Vtes*, *Veses*, *Ambluarus*, ex silva Arduenna orti. Sunt & Fontes illimes & pellucidi tam frequentes, ut multæ privatorum domus binos aut ternos habeant. Vrbs ipsa laxa est montesque & valles aliquot complectitur : Ambitus ejus est III Italicorum Milliarium. Ædificia ampla, ac præ cæteris superbum est & magnificum Episcopi Palatium, exstructum a Cardinali Erardo Episcopo Leodiensi. Publicis vero Templorum structuris, sive numerum Ecclesiarum spectes, sive elegantiam, splendorem, divitias, omnes superat non modo Galliæ sed etiam Germaniæ utriusque civitates. Octo in ea sunt

Templa

LEODIENSIS DIOECESIS TYPUS.
Scala Miliarium Leodiens.
Miliaria Germanica Communia.
IVLIAE DVC. PARS
GELDRIAE PARS.
LVTZENBVRG. DVCATVS PARS
Kempen landt.
BRABANTICAE PARS.
HANNONIAE PARS
GALLIAE PARS.
Baptista Doetecomius sculp.

Templa Collegiata, in quibus divites admodum Canonici; Splendiſſimum vero eſt Templum D. Lamberti, qui tutelæ præeſt civitatis, Templum hoc Cathedrale eſt; cujus Epiſcopus totius ditionis & Diœceſeos Princeps, Canonici Conſiliarij: ſed ad Canonicatum nemo admittitur, qui non ſit aut nobili prognatus ſtemmate, aut alioqui Doctor vel Licentiatus: licetque Canonico (niſi in ſacerdotum numerum fuerit cooptatus) reſignare beneficium, uxorem ducere, & aliud quodvis munus ſuſcipere. In hoc Templo multa admodum ſunt vaſa magni pretij, multa ornamenta aurea argenteaque: inter alia, ſtatua eſt D. Georgij ex puro auro, quam Carolus Burgundiæ Dux conſecravit. Sunt & quatuor Abbatiæ perquam opulentæ, & Bibliothecis inſtructiſſimis exornatæ. Parœciæ intra urbem ſunt XXXII cum Eccleſijs totidem. Atque ex his apparet, non immerito a Petrarcha olim ſcriptum, *Vidi Leodium, inſignem Clero locum.* Sermo civibus Gallicus: ſed qui ob vicinitatem & commercia Germanorum & Belgarum eſt depravatiſſimus. Vrbs ipſa eſt Imperialis, non alio tamen vinculo, quam quod Imperatori arma in Turcam moventi, teneatur milites aliquot ſuppeditare, vel pro illis adnumerare ſtipendium, quo alij conſcribi poſſint. Epiſcopus jus habet titulumque Principis: tanta tamen libertate & tot privilegijs conceſſis civitati, ut pene libera videri poſſit. Habet enim ſuos Conſules, Scabinos, Magiſtratum. Studia hic olim magno in honore fuere, adeo ut obſervatum ſit, uno eodemque tempore Leodij IX Regum Filios, XXXIV Ducum, XXIX Comitum, litteris artibuſque humanioribus operam navaſſe, præter Baronum & aliorum illuſtrium virorum liberos, qui plerique omnes Canonici erant Templi, D. Lamberti. Hanc urbem Carolus Dux Burgundiæ Epiſcopo affini ſuo opem ferens adverſus cives obſidione cinxit, cepit & totam vaſtavit, quam hiſtoriam prolixe deſcribit Philippus Comineus lib. XI. cap. XIII, & XIV ſuæ hiſtoriæ. *Bolionium Bovillon*, Caſtellum eſt quarto ab *Ivoy* milliari, decimoſexto a *Leodio* in montis vertice mirabili artificio exſtructum: ſedes Ducum Buillionenſium. Ab hac nomen habuit *Gotefredus* Dux Lotharingiæ, qui anno CIↃXVI in Conſilio generali celebrato Claremontij in Arvernia, una cum fratribus Euſtatio & Balduino ſacram militiam ſuſcepit adverſus infideles, pro recuperanda Terra Sancta. Quo tempore Illuſtris ac veregeneroſus Heros ut eſſet ad militiam illam expeditior, Spreto Epiſcopo Leodienſi Ducatum illum vendidit, majore gloria vendentis quam ementis. Hujus virtute Anno CIↃ IC capta ſunt a Chriſtianis Hieroſolyma. Ei cum ab exercitu ob præclara merita regnum Hieroſolymitanum cum corona offerretur, negavit (en Principis Chriſtiani pectus) ſe auream coronam aut Regium titulum eo loco ſuſcepturum, in quo Servator humani generis coronam ſpineam tuliſſet. *Francimontium* olim opidum fuit muro clauſum, nunc muris disjectis patet: in eo Cardinalis Erardus, quem antea retuli, munimentum exſtruxit. Abeſt Leodio IV milliaribus, eſtque titulo Marchionatus inſignitum. *Tuini* (pagus hic eſt Francimontio proximus) metalla ſunt Plumbi optima, & in montibus vicinis lapidicinæ marmoreæ. *Tungri* tribus mill. abſunt a Trajecto Moſæ, (*Maeſtricht*) totidem a Leodio: civitas eorum *Tongren* hodie appellatur, ſita ad fluvium *Iecher*, nomen habet a Tungris Germaniæ populis, qui relicta patria primi Rhenum trajecerunt, & has ſibi delegerunt ſedes. Vrbs eſt omnium Brabantiæ civitatum antiquiſſima. Ab hac urbe uſque Lutetiam Pariſiorum iter eſt Miliar. Italic. CC, quod totum iter lapide conſtratum fuit, exſtantibus etiam nunc ejus viæ reliquijs manifeſtiſſimis. Argumentum ſummæ antiquitatis eſt Templum Herculis intra urbem, cujus ſtatua ante portam, etiam hodie conſpici poteſt. *Hoyum Hoey*, habet appellationem a rivulo impetuoſiſſimo qui hoc loco in Moſam præceps fluit, diſtat Leodio V mill. Quarto milliari a Leodio ad Demerum Opidulum eſt *Bilſen*, & extra illud pagus *Munſterbilſen*, in quo Abbatia nobilium Virginum, quæ Monocerotis cornu integrum longum pedes VI dimidio adſervare dicitur, donum filiæ cujuſdam Ducis Britanniæ. Tertio milliari a Tungris urbs eſt *S. Tudonis*, vulgo *Sainct Truden*, *Centronum*, ut quidam arbitrantur ſedes, quorum frequens apud Iulium Cæſarem mentio.

Flumina.

Vno milliari a Leodio pagus eſt *Ebure*, quæ Eburonum caput fuiſſe creditur. Trajecti partem, ut & hoc obiter addam, huic Diœceſi acceſſiſſe ex donatione Pori, cujuſdam Lovanienſis Comitis, ſcribit Placentius. Reliqua Opida brevitati ſtudens omitto. Fluminibus undique rigatur hæc Regio, quorum maxima pars Moſæ miſcentur, *Legia*, ſive *Legio*, *Vtes*, *Veſes*, *Ambluarus*, *Ieckel*, *Hoy*, *Veſera*, *Vl*, *Voer*, *Vrt*, ac nonnulli alij ignobiliores rivuli: reliqui per Demeram ad Scaldim deferuntur; uti ſunt *Ratbeck*, *Stimmer Herck*, *Heſp*, Amnes limpidiſſimi, qui piſcium fluviatilium genus omne abunde ſubminiſtrant. In civitate Tungrorum fons fertur fuiſſe, de quo C. Plinius lib. XXXI cap. II. *Tungri civitas Galliæ, Fontem habet inſignem, plurimis bullis ſtillantem, ferruginei ſaporis, quod ipſum non niſi in fine potus intelligitur: Purgat hic corpora, tertianas febres diſcutit, calculorumque vitia. Eadem aqua igne admoto turbida fit, ac poſtremum rubeſcit.* Ac de hoc fonte litigant inter ſe viri docti. Alij contendunt eſſe adhuc intra urbem: alij (quibus adſentitur accuratiſſimus Scriptor & qui hujus rei fidem ſingulari cura experiri voluit Lud. Guicciardinus) extra eam, ſeſquimilliari a Limburgo, V Mill. a Leodio, VIII a Tungris, juxta *Spa* vicum, in nemore quodam amœno & jucundo, parte Silvæ Arduennæ. Hujus fontis mirabilis efficacia in morbis deſperatiſſimis, phthiſi, hydrope, febribus atque alijs.

Montes.
Sylvæ.

Montibus etiam Regio hinc inde attollitur, in quibus divites, Fodinæ, de quibus ſupra Silvis etiam paſſim umbroſa, Arduennæ portiones ſunt Silvæ Iulio Cæſari celebratiſſimæ. Ejus Portiuncula Comitatui Namurcenſi vicina *Saltus Marlignianus* dicitur. Atque, hæc hactenus de Diœceſi Leodienſi: nunc ad reliqua pergamus.

COMITATVS MVERSENSIS
SIVE DE MVERS, CVM REGIONIBVS
CIRCVMIACENTIBVS.

Comitatus Muersensis. *Situs.*

IN hac Tabula quæ *Comitatum Muersensem* una cum Regionibus, Vrbibus & Fluminibus, quæ potissimum hunc Comitatum ambiunt; graphice delineatum exhibet: eas duntaxat regiones describemus, quas alibi non descripsimus, has videlicet, primum *Comitatum* ipsum *Muersensem*, deinde *Ducatum Clivensem*, ultimo loco *Iuliacensem*. *Comitatus Muersensis* sive *de Muers*, vulgo *Graffschaft Murs*, ab Opido cognomini nomen appellationemque accepit. Ad Ortum Ducatum respicit Bergensem & Comitatum Markensem; ad Occasum Gelriam: qua Meridies est Diœcesim Coloniensem & Ducatum Iuliacensem, qua Septemtrio Clivensem. Ager utcunque fertilis Frumenti, ac Pascuis lætus. Opidum hujus Comitatus est *Muers*, quod Regioni nomen suum communicat, e regione Duisburgi, haud procul Rheni sinistra ripa situm. Arcem habet elegantem. Silvulæ hic aliquot, inter quas *Homberger busch*, *Middelsluin*, *Alt Hasselt*, & aliæ. Et hæc de Comitatu Muersensi; ad Ducatum Clivensem venio.

Ducatus Clivensis, unde dictus. *Situs.* *Cœli Temperies.* *Soli fertilitas.* *Animaliū varietas.* *Imperium Majorum.*

Ducatus Clivensis appellationem traxisse creditur a *Clivis*: exstatque ejus nominis Opidum, de quo infra, ad Rheni ripam in tribus clivosis Collibus exstructum. Hujus vero nominis rationem aliam affert Robertus Cænalis, de re Gallica lib. II periocha III. Ajunt, inquit, eos qui hodie Clevenses dicuntur sic appellatos, a clavis quas gestabant Guinenses jussu Rodolphi: quasi dicas Clavenses, qui clavas gestarent, nunc vero Clevenses. At nobis prior ratio magis probatur. Terminatur ab Ortu Ducatu Bergensi, Comitatu Marchiæ, ac Westphalia, a Septemtrione Comitatu Zutphaniensi, Transisulano Tractu, ac Batavia: ab Occidente Gelria & Leodiensi tractu: a Meridie Coloniensi & Aquisgranensi ditionibus. Regio ipsa bono & salubri aëre gaudet Agro fertili Frumenti, ac lætis pascuis, Varij generis videre hic est Animalia: atque alibi Feras varias, Apros, Meles, Vulpes, Lepores, Cuniculos, Cervos, Feles, & Equos silvestres: Palumbium aliarumque Avium frequens Aucupium, imprimis Perdicum, Turdorum, & Coturnicum, Anates innumerabiles, omnium denique rerum quæ ad vitam pertinent largam copiam. Ferunt autem *Aelium Gracilem* quum opibus & potentia floreret in Gallia Belgica, donatum a Pipino & Carolo Martello ea parte Bataviæ, quæ nunc *Clivia* dicitur. Successere ei ordine *Theodoricus*, *Reinhaldus*. *Rudolphus*, *Ioannes*, *Robertus*, *Balduinus* alijque usque ad *Ioannem* qui ab *Aelio* fuit XXXVII. In hoc desijt familia. Cooptatus tamen ab Imperatore & provincialibus in jus Familiæ *Adolphus*, qui Constantiensi Concilio a Sigismundo Imperatore *Dux Cliviæ* dictus est. Habet autem Ducatus iste in ora Gallica Opida ista: *Xanthum*, *(Santen)* Opidum in sinistra Rheni ripa, olim *Traiana Colonia* Antonini Pighio, *Vetera* γέτεϱα Ptol. Pyramio, & plerisque alijs, *Vetera* etiam, & *Vetera Castra* Taciti. Hanc Otto Frising. dicit olim Troiam vocatam: fabulose ut putat Ortelius: qui *Sablones* Antonini *Santen* interpretatur. Civitas hæc vetustatis ac antiquitatis multum præ se fert, quod testatur Tophus lapis incolis *Duynsteen* dictus, ingenti ibidem copia ex antiquis ruinis collectus. Dum enim arva aratro proscindunt Agricolæ, magnos hujus lapidis acervos studiose congestos, Brabantis ingenti lucro vendunt, quo cœmentum ipsi conficiunt, cujusmodi nusquam alibi reperiri persuasum est, *Darast* vocant: eo siquidem Aquæductus & Canales, nonnunquam integras cellas subterraneas, ut ab aquarum eruptione tuta sint. & quicquid tandem solidum ac maxime obturatum cupiunt, collinunt: quavis etiam calce indurata hæc materia solidior est. Est autem lapis is subcinericius, cavernosus ac durissimus, ex quo hoc loco a Romanis aliquot insignes structuras, ædificia seu propugnacula erecta fuisse, quæ postmodum injuria temporum vastata ac destructa sint, suspicio est, quod ibidem non nascatur, verum aliunde importatus videatur. *Burichium*, *Burich* Opidulum e regione Wesaliæ situm, felici agro & lætis pascuis gaudet. *Clivia*, *Cleve*, *Castra Vlpia* Antonini Simlero; *Calonis* Antonini, ubi *Legio* IX, Lazio. *Coloniis* legit idem Antoninus alio in loco. Provinciæ caput est, Opidum celebre & vetustate summa, non procul a Rheni ripa, & ab ejus divortio, ubi expandere suos ramos, & Batavos in Insulam incipit redigere. Cujus amplitudo magna fuit quondam, sicut ex ruderibus in agro vicino passim apparentibus colligitur. Mentionem ejus facit Eumenius Rhetor in oratione quam pro Scholis instaurandis dixit. Is vocat Augustum Clivensium opidum. Conspicitur etiam in Arce ejus Opidi Statua cum Inscriptione EVMENIVS RHETOR. Frustra igitur viri quidam docti hanc gloriam Belgis ereptam Gallis Augustodunensibus tribuerunt. Nomen ei Clivia, quod in tribus clivosis collibus pendulum versus Rheni ripam panditur. Quapropter a nonnullis etiam *Clivi* nuncupatur Latino prorsus nomine. Discrepat unius duntaxat vocalis mutatione lingua popularis qua *Cleve* nunc opidum, ut & clivus omnis appellatur. Imminet Rheno in eminentissimo trium Collium, quadrata turris præaltaque, cum arce longe conspicua, quam tradunt a C. Iulio Cæsare bello Gallico constructam esse, velut propugnaculum ejus ad ripam vicinitatis adversus Germanos. Quod ipsum in atrio Palatij Majore Principum jussu adnotatum legitur his verbis. ANNO AB VRBE DCXCVIII, C. IVLIVS DICTATOR, HIS PARTIBVS SVBACTIS, ARCEM CLIVENSEM. FVNDAVIT. Nunc illustrissimi Iuliacensis, Clivensis & Montensis inclyta sede, Collegio Ecclesiastico, & amabili Incolarum humanitate memorabile est. Situ peroportuno excellit, inde enim vicina pabulosa in loca, librata planicie, læta virentique gramine tecta, quam longissime patet prospectus: potissimum vero e turri altitudine conspicua, quæ a cygno versatili ventorum indice nomen habet. *Calcariæ* Opidum in Insula Rheni & Belgica Batavia a Comitibus Clivensibus, primitus exædificari cœpta, ut præsidium esset ac tutum refugium ab incursionibus Coloniensium ac Gelrensium vicinorum, quibuscum ipsis frequentia bella gerebantur. Nomen accepit ab antiquissimo castro *Calcar*, a quo trans Insulam hanc ad ulteriorem Rheni ripam erat trajectus. Wesalius in sua Germaniæ partitione (quæ ab alijs Illust. Morsensi Comiti Metropol. Colon. Ecclesiæ Præposito adscribitur) Calcariam a Calciacis, qui alias Galbaici apud Tacitum vocantur, nomen & originem habere tradit. Lanificio & Coctione Cerevisiæ quæ istinc ad finitima loca transferebatur, potens ac dives facta, haud mediocriter crevit. Nunc vero quasi cella penaria est omnium fere contiguorum locorum, eo quod isthuc singulis septimanis Frumenta sua Coloni divendenda frequentissime convehant. Vnde etiam Horreum, sive Granarium insigne amplissimumque hic erexit quomdam Adolphus primus Dux, ex quo necessitate postulante, Cliviæ Duces, & Calcariensis Respub. caritatem annonæ sublevarent, & vicinis civitatibus ac populis eam & provisione & copia sua, redderent laxiorem.

REGIONVM Vrbium et fluminum quę potissimũ Comitatum Mũrs ambiunt breuis descriptio.
Die Zuider see
GELDRIA
BRABANTIA DVCATVS
LEODIENSIS EPISCOPATVS
Lutzenburgi pars
Treuirensis Diœcesis pars
Galliæ pars
Marc Comit pars
Berg Ducatus pars
CASTELLVM MIDDELAER
Miliaria Germanica communia

MVRS Comitatus
Septentrio
Meridies
GRAEFSCHAFT MVRS
MVRS Oppidum et Arx
Montis pars.
Coln
Stift
HERLICHKEIT CRAKOV
Miliare vnum commune

Præstat hoc Calcarienſibus ſitus,& navigabilis fluvij commoditas,qui dorſo ſuo naves,re frumentaria onuſtas,ſubvehens,gratas Incolis merces apportat,Ob celebritatem igitur nominis, & inſignia privilegia, una ex præcipuis Ducatus Cliviæ Vrbibus Calcaria conſtituta eſt, ad quam maximus numerus Civitatum ac Pagorum tanquam ad Iuſtitiæ Tribunal appellare conſuevit. Supra Calcariam loco quem vocant *Auf den Baeru*, creditur Cæſar Germanicus Rhenum Ponte junxiſſe, quum a Veteribus Caſtris in *Marſos* tenderet, quos nunc communi appellatione vocamus *Twentanos* mutato nomine, tametſi Opidulum *Otmaerſen* veteris appellationis ſervet veſtigia. *Griet* ſiniſtram Rheni ripam tuetur; hanc ex eadem parte ſequitur *Griethuſium* in principio agri Batavorum juxta Lobecum vetuſtam arcem quam curſus extremitatem ſeu angulum dici volunt, *Loop* enim curſum nobis ſonat, & *Eck* angulum ſignificat; ibidem Rhenus ſcindit ſe bifido curſu in diverſa labens. In Ripa Germaniæ ſunt *Veſalia* de qua in deſcriptione Weſtphaliæ: *Duisburgum*, ſive *Teutoburgum*, Veteris Germaniæ Opidum ad ripam olim fluminis Rheni, inter Ruram & Angram Amnes ſitum. Clarum ſemper fuiſſe, cum maxima ædificia, tum Hiſtoriarum etiam monimenta declarant. Ob nundinas etiam celebres negotiationeſque mercatoribus frequentatum fuiſſe, indicant Rerum Flandricarum Scriptores,qui privilegia quædam vendendi merces Duisburgi a Friderico primo Imperatore negotiatoribus Flandriæ,per Philippum Alſatium Comitem Flandriæ,impetrata fuiſſe adnotarunt. *Embrica* Incolarum & ædium frequentia,& Schola, quam optime inſtituta concinnum vulgo *Emmerick*, *Aſciburgium* Taciti Scholiaſtis. Id autem non vacare errore Newenarius his verbis docet.Miror quoſdam aſſeverare *Aſciburgium* eſſe Embricam,cum Itinerarium Theodoſij a me in Bibliotheca perſpectum, atque aliud pervetuſtum a Peutingero mihi exhibitum conſtantiſſime Aſciburgium inter Noveſium & Vetera conſtituant Caſtra; quibus ſubſcribens Tacitus, Aſciburgium Superioris Germaniæ Opidum eſſe teſtatur. Eſt autem Pagus quidam, in cujus Agro varia adhuc vetuſtatis indicia reperiuntur, quem ego ex interitu Aſciburgij natum eſſe credo. Hic ab Indigenis *Aſburg* etiamnum appellatur, magno argumento veritatis, Ruſtici agrum iſtum *Burgenſem* vocant, eo quod fama fuerit,Burgum ibi fuiſſe, cujus rudera totus ille ager oſtendit.Eſt & *Rees* Opidum dexteram Rheni ripam obtinens.

Iuliacenſis ducatus, Situs. Aeris temperies. Soli qualitas. Animaliũ varietas Imperium Majorum.

Atque hæc de Clivia; reſtat paucis explicandus *Iuliacenſis Ducatus*,vulgo *Iuliers* ſeu *Gulick*. Nomen illi ab Opido *Iuliaco*. Situs eſt inter fluvios Rhenum & Moſam, idem pene qui Cliviæ, niſi quod hæc Septemtrionalior, ille Meridionalior ſit. Conregionales enim alioqui eoſdem habent. Regionis aer bonus & ſalubris, Ager fertilis Frumenti omnis generis, quod ponderoſum valde eſt. Profert quoque *Iſatim* herbam Tinctorum, vulgo *Waid*, accolis magnum quæſtum reddit: eſtque paſcuis lætus. Vinum vero haud gignit. Hic permulta domeſtica Animalia, & imprimis Equi optimi. Principes Iuliacenſes ab Euſtathio Gotefridi Bilionei Fratre ortum ducere exiſtimantur. Cæterum Iuliacenſis ditio Comitatus olim fuit, & anno CIↃCCCXXIX a Ludovico Imperatore in Marchionatum evectus fuit, ac deinde XXX poſt annis a Carolo quarto in Comitijs Metenſibus fuit erectus in Ducatum,id quod Cuſpinianus ſub titulo hujus Imperatoris oſtendit. Primus autem Marchio qui & poſtea Dux *Gulielmus* IV. Hujus Filius *Gulielmus* Patri ſucceſſit in Ducatibus Iuliacenſi & Gelrenſi. Hic quum ἄπαις obijſſet, ſucceſſorem reliquit *Raynoldum* fratrem, Eoque mortuo ſine hærede relicta ejus uxor Affini ſuo *Adolpho Bergenſi* nupſit, qui factus eſt Dux Iuliacenſis & Bergenſis. His ſine liberis mortuis, factus eſt *Gulielmus* Dux Iuliacenſis atque Bergenſis, genuitque filium nomine *Gerardum*, in paterna ditione ſucceſſorem. Gerardo natus filius *Gulielmus*, qui unicam filiam ſuam tradidit uxorem Ducis Clivenſis unico filio Ioanni: ſicque tres Ducatus, Bergenſis, Iuliacenſis,& Clivenſis in unam redacti ſunt ditionem. Genuit autem iſte Ioannes filium Gulielmum, qui quartum Ducatum, nempe Gelrenſem, junxit tribus Ducatibus, Clivenſi, Iuliacenſi & Bergenſi, ſed excitato bello anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo tertio, victus a Carolo V,ſua ditione ſpoliatus fuit, ac deinde rurſus ea certis conditionibus donatus,præter Gelriam tamen,ducta uxore Filia Ferdinandi Rom, Regis.

Vrbes & Opida.

Primaria ejus Vrbs quæ & Ducatui nomen dedit,eſt *Iuliacum*,vulgo *Gulich*,cujus etiam in Itinerario meminit Antoninus, ſitum eſt ad Ruram Fluvium. A Iulio Caroli Brabonis filio conditore ſuo, nomen accepiſſe fabulatur Amandus Zyricæus. Alij putant a Gugernis populis,quos ibi antiquitus conſediſſe ferunt,appellationem ſumpſiſſe. Opida præter Iuliacum ſunt *Marcodurum*, uulgo *Duren*, civitas ex eo tempore illuſtrior & notior facta, quo graviſſimam Caroli obſidionem pertulit. Agro mire fœcundo gaudet: *Monaſterium Eiphaleæ* Opidum amœnum inter montium convalles haud procul ab Ervatis fluvij fontibus: *Euskirchia*, *Berckemum*, *Caſtrum*, vulgo *Caſter*, a magnifico Caſtro quo munitum eſt,*Greveubroick*,*Sladbach*,*Dalen*,*Waſſenberg* Opidula ſunt. Arces frequentiſſimas habet,quæ Nobilibus & Equeſtribus Familijs nomen dederunt; *Palant*,*Meroden*,*Renſſchenberg*,*Neſſelroden*,*Wachtendunck*. Eſt etiam *Baronatus Wickradienſis*,arcem habens munitiſſimam, *Quadorum ſedem*. In hoc ipſo tractu ſita eſt Vrbs Aquenſis, *Aquiſgranum* recentioribus, ὕετεα Ptolemæo in qua *Legio* XXX *Vlpia*: ſed apud Antoninum eſt XX, & *Legio* XXX *Vlpia* alius huic loco vicinus, Lhuithprandus *Grani Palatium* vocat. Rhegino *Thermas grani* & *Aquis Palatium*. Sæpius etiam *Aquæ* ſimpliciter ab illius ſeculi ſcriptoribus nuncupatur; vulgo *Aken*, Germanis *Ech*, Gallis *Aix* dicitur. Petrus Divævs putat *Coriovallum* Antonini eſſe; ſed hoc *Valkenborg* Ortelio potius. Vrbs eſt nobiliſſima, Aere fruitur ſaluberrimo,quanquam quod ad ædificia ſtructuraſque attinet,nequaquam veteri famæ,nobilitati,ſplendoriqne reſpondeat. Balnea thermaſque tam intra urbis mœnia quam extra, e terra erumpentibus aquis natura calidis habet, multiſque ac varijs morbis adprime utiles. Eſtque hæc urbs ſede Caroli Magni qui hic obijt & ſepultus eſt, celebrata.

Flumina.

Fluvios habent hę regiones præter Rhenum *Ruram* ſive *Roram* qui ad Vbiorum Opidulum, *Roerort*, quod finem Roræ ſonat, Rheno miſcetur; ubi videre eſt duorum fluminum concurrentium evidentiſſimum diſcrimen, quorum hoc viride, illud ſubalbum apparet. Et quidem,uſque adeo tortuoſus eſt Rora,tantiſque ambagibus fertur, ut propemodum ipſe Mæander videri poſſit: tam autem violentus eſt,& vehementi curſu fertur,ut quandoque per arva viam rumpat, adeo ut brevi temporis ſpatio duo vel tria jugera alluvione hinc adimat, illuc adjiciat; vel contra,paullo poſt ſolum quodcumque inundat, calculis implet, atque corrumpit: *Nerſam* item, *Lupiam*, *Angram*, *Duſſelam*, *Erffat*, *Nirſi*, *Vormium*, & alios. Hi tantam vim Piſcium proferunt,ut alicubi incolis tenuioris fortunæ, magnam victus partem ſuppeditent. Nec Silvę deſunt,inter quas,illa quam Tacitus *Saltum Teutoburgenſem* vocat, Duisburgo vicina,quod cingit pluſquam medium,quibuſdam in locis vix quatuor,aut quinque baliſtarum jactibus diſtans, vaſtiſſima eſt, & ampliſſima, in qua innumeræ feræ conſpiciuntur. Rivulos habet plurimos & limpidiſſimos; Montes ſunt excelſi, arboribus præaltis circumquaque veſtiti. Naſcuntur vulgo tam in Silva quam in circumjectis campis Majorana, Thymus, Bugloſſa aliæque herbæ hortenſes, & quæ Chirurgis uſu veniunt. Altera ſilvæ pars Rheno flumine, altera Rura terminatur. Sed de his hactenus.

WALDECK COMITATVS.

Qui hanc Tabulam primus descripsit & ædidit, Iodocus Moers a Corbach duos Nobilium Ordines sub Comite Waldeccio enumerat, unum liberum intra Comitatum commorantem, alterum tam extra, quam intra Comitatum feudo Comiti astrictum; hos ergo ordines, cum nihil præterea habeam, hic adnumerabo, & quæ illorum domus Tabulæ insunt, indicabo.

Stemmata *Nobilium liberorum intra Comitatum sunt Virmunt* 30 31. 51 2. *Meissenburg, Gogreben, Zertzen, Volmerichausen* 30 50. 51 26. *Dalwig* 30 6. 51 13. *Eppe* 30 27. 51 11. *Rodehausen, Reen,* 30 29 51 4. *Schonstat, Hertinghausen. Twist* 30 41. 51 19. *Hanxtleden, Geismar* 31 4. 51 9. *Roman, Dorfelt,*

Stemmata *feudatariorum tam extra quam intra Comitatum, Witstein, Reitesel, Spiegel, Calenberg, Westfal, Canstein, Malspurg, Lebenstein* 30 54. 51 2. *Mengerson, Meschede* 29 56. 51 19. *Beinenburg, Papenheim, Wulfft* 30 31 51 25. *Volkenberg, Vrs,* 30 57 51 3 *Iuden*

Meridiani distant ratione Paralleli 51 15 ad Circulum maximum.

Regio & unde dicta. Situs. Soli fertilitas. Animalium varietas. Imperium Majorum.

AD Mercatorem redeo, apud quem sequitur *Waldecciæ* vel *Waldeccensis Comitatus* vulgo *De Graffschafft Waldeck*, Gallis *La Conté de Waldeck*. Nomen habet ab Vrbe Waldeckia; estque Hassiæ non minima pars. Conjacet illi ad Orientem quidem Hassia; ad Septemtrionem Episcopatus Paderbornensis, Occidentalior pars Diœcesim respicit Coloniensem. Longitudo & Latitudo Comitatus est VI milliarium. Solum, fertili campo, apricis collibus, irriguis amnibus felix, Frumentum profert magna copia, & Vinum, Metalla gignit varij generis Aurum, Argentum, Æs, Ferrum, Plumbum, Argentum vivum, Alumen, & Salem. Circa Wildungam enim urbem, Arcemque Eisenburgum pleraque hæc e terræ visceribus rara felicitate effodiuntur. Sunt & Saxa grandia, fossilia, (qualia in Episcopatu Leodiensi (ad ignem idonea, Germanis *Steinkolen*: his ignem focumque tanquam carbonibus fovent. Varij generis producit Animalia, magnamque in Silvis Ferarum copiam, quæ ad venationes frequentes incolas exstimulant. Originem autem Comitum Waldeccensium, a *VVidechindo* Comite in Snalenberg, quem *Carolus Magnus* Ecclesiæ Paderbornensis, a se primum fundatę, Advocatum, id est, (si vera est *Advocati* interpretatio, quam Iac. Mejerus alijque afferunt) civitatis Principem constituit, arcessunt. Quod jus ex posteris quidam *Widechindus* Comes Waldeccensis, cum Frederico Barbarossa in Asiam profecturus, acceptis ccc Argenti Marcis, collegio remisisse scribitur. Nec vero continua superiorum Comitũ familię series adnotata quod sciam, exstat. Itaque ab Henrico Ferreo, qui Corbachiam antea liberam, Imperio Comitum primus subjecit, series ad nostra tempora deducta. *Henricus Ferreus* Arcis Landoiæ conditor, Corbachiam anno millesimo trecentesimo die undecima Martij oppressam, sibi parere coegit. *Henricus*, Fredericum Ducem Brunsvicensem electum Imp. ad Frissariam interfecit anno cIↄ cccc, uxor *Elizabetha Bergensis*. *Henricus* cœpit anno cIↄccccx sexennale bellum cum Pattibergijs, finivit anno cIↄccccxvIII. Patrocinio Ludovici Hassiæ Principis se primus subjecit anno cIↄccccxxvIII. *VVolradus* Comes a VValdeck, ab Episcopo Moguntino, Frislariæ, & alijs, quæ in Hassia tenet Opidis præfectus millesimo quarto. *Philippus* I. *Philippus Philippi* I. filius, Vxor *Anna* filia Ioannis II Ducis Clivensis. *VVolradus* II. Pius, doctus & humanus, in Colloquio Ratisbonensi anno cIↄIↄxlvI una cum Balthasarǫ Gultlingo, Laurentio Zocho, Georgio Volchæmero, auditor, mortuus anno cIↄIↄlxxvIII. *Iosias* natus anno cIↄIↄlIv, mortuus anno cIↄIↄlxxxvIII. *Christianus* & *VVolradus*, Comitis Iosiæ filij.

Vrbes.

Vrbs primaria *VValdeccia*, vulgo *VValdeck*, quæ regioni nomen dedit, arce prædita, hanc *Edera* fluvius adluit. Sunt & *Astinchusa*, *Dudinchusa* Opida : *Landavia* urbs cum adjuncta Arce, *Mengerhusa* urbs quoque cum Arce, Comitum hodie sedes, duobus a VValdeccia milliaribus distat : *Rodenum* urbs & arx, in cujus territorio venationes sunt frequentes. *VVetterburgum* Arx locus aspectu & positu peramœnus, inter Twistam videlicet Ahram fluvios sita : *VVildunga* urbs quæ novo & veteri nomine ac loco distincta est, juxta quam Fodinœ Metallicæ, ex quibus magna vis Auri, Æris, & Ferri quotidie eruitur. Sunt & hic Fontes acidi, ad quos variarum regionum ægri ante annos aliquot solebant confluere. Coquitur hic etiam optima Cerevisia, qua præstantiorem non habet hæc regio. *Frienhagen* Carolini judicij sedes: *Saxenhusen*, *Saxenberga*, *Furstenberga* Opida *Eisenburgum* Arx cujus ager, ut Wildungæ, Aurum & Ferrum suppeditat; quo λιθάνθρακες quoque effodiuntur; *Eilhusia* Arx situ spectabilis, ab Vrba Amne dividitur: *Corbachia* urbs munita: Auri Fodinarum ad eam, ante trecentos annos mentionem fecit Albertus Magnus, & quidem de Auro ibi effosso, cum igne probatur ac purum redditur, minus quam de Boemico, ullove alio consumi adfirmat. Nec vero hodie venæ illæ prorsus exhaustæ sunt; nam haud procul Corbachia ex arena sæpiusculelota Aurum abstergitur. *Neuburga* Arx & Oppidum, *Ither* Arx, & *VVerba* Monasterium.

Flumina.

Regio hæc fluminibus irrigatur varijs, inter quæ agmen primum merito ducit *Edera*, qui Tagi Hispaniæ, Hebri Thraciæ, Pactoli Asiæ æmulus, aureas quoque vehit arenas, tum & piscibus siquis alius refertissimus, mediam fere Provinciam Waldeccensem secat, ex Nassaviæ montibus per Comitatum Witgenstein ad Francobergam adlabens, & Arcem Waldeccensem pręcipiti rupe conspicuam, in ima valle altissimis undique Montibus septam, adluens: Frislariam Hassiæ Opidum præterlapsus recepto Sualma in Fuldam supra Cassellam, atque inde in Visurgim se exonerat. Sequuntur *Dimila, Twista Vrba, Ahra* & *Ither* amnes.

Montes. Silvæ.

Nec Montes desunt, inter quos qui vernacule dicuntur *Grunebeckerberg, VVinterberg, den Astenberg* cum alijs qui in Tabula Mercatoris cernuntur. Sunt & Silvæ in hoc tractu frequentes. *Aldewaldt, VVeter holt, Geppenhage, Plat*; alias prætereo, quæ passim per hunc Comitatum hic ibi sparsæ. Quod ad dignitatem Officij Imperialis attinet, inter IV Servos seu Milites Imperij, Comitatus hic primus numeratur. Sunt enim *VValdeck, Hirten a Fulchen, Arnsperg, Rabnaw*. Atque hæc de Waldeccensi Comitatu hactenus, ad Palatinatum Rheni transeamus.

WALD ECK
Comitatus.
Paderbor nensis Episcopatus pars
Coloniensis Dioecesis pars
HASSIAE
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
Per Gerardum Mercatorem
Cum Privilegio

PALATINATUS RHENI.

Sextus Circulus Imperij est quatuor Electorum.

Electores.	Civitates liberę.	Principes & Domini.
		Palatinatus cum suo territorio
Comes Palatinus Rheni	*Mentz*	*Co. Nassau & Beilstain 28 41,508*
Mens Archiepiscopus	*Coln*	*H. Reifferscheidt 28 5,50 30, Tab. Lutzb.*
Trier Archiepiscopus.	*Trier*	*H. Rheineck 28 49,50 31, Tab. Lutzb.*
Coln Archiepiscopus,	*Gelenhausen 30 45,505.*	*Teutsch Ordens Hern in Coblentz*
		Abb. S. Maximini proxime Trier.
		Præpositus Saltz 29 48,48 44
		H. Nider Eisenburg 29 7,49 45.

Meridiani separati sunt pro ratione Paralleli 49 20. ad Circulum Maximum.

Regio & unde dicta.

WALDECCIÆ succedit in mea methodo *Palatinatus Rheni*, vulgo *Die Pfaltz*. Hanc nobilē Germaniæ partē nonnulli a Palatio Rheni nomen accepisse, alij a Caroli Magni institutione; alij a Palatio Trevirensi sic nominatam volunt. Beatus Rhenanus conatur probare ex Ammiano Marcellino, Palatinatus ditionem & nomen a Palas regione descendisse. Scribit enim Ammianus in hunc modū: *Constituto ponte prope Moguntiacum, cohortes transgressæ sunt Rhenum, in regione Cappellatiana, quæ a Palas nomen habet, castra sunt posita.* Et alibi: *Quum ventum esset ad regionem cui Cappellatij vel Palas nomen est, ubi terminales lapides, Romanorum & Burgundionum confinia distinguebant, castra sunt posita.* His subjicit Rhenanus: Hic advertere licet principem Palatinum non a Palatio Cæsaris, vel ędificiolo illo quod in Rheno ostenditur, nomenclaturam suam possidere, sed vetustissimam a Regione esse natam adpellationem. Hæc ille. Sed cum plures, aliorumque Locorum Comites Palatini, in historijs recenseantur, hodieque etiamnum sint; hanc de Etymo palatini, sententiam plerique reijciunt. Huc accedit quod ante cccc annos, neque castra, neque Opida in hac regione, ubi hodie habitant, habuerunt: sed intra hos annos quicquid locorum juxta Rhenum habent, vel emerunt, vel armis acquisiverunt. Plerisque magis adlubescit, si a Palatio Comes Palatinus dicatur. Qui dignitatis & claritatis ordo velut senatorius jam olim sub Imperatoribus esse cœpit. Hinc qui in Comitatu Palatij præsto essent Principi, Palatini vocabantur. Neque tamen provincijs præerant, nec quidquam in provinciales juris habebāt; sed ipsis Magistratibus imminere, & eorum observare actus, contra eos audire, & ad principem referre Provincialium querelas jubebantur. Si hinc originem Palatinatus dignitas habet, vehementer equidē mutata est, & in immensum ejus amplitudo extēsa.

Situs.

Habet hæc Regio ab Occidente Zweibruckensem Ducatum: qua Oriens est, occurrit Franconia & Wirtembergensis Ducatus: qua Septemtrio, partim Mœno flumine, partim extrema Silva quam Ottonicā vocāt, terminatur: Alsatiam attingit a Meridie.

Soli fertilitas.

Tractus hic universus amœnitate, fertilitate, & ubere omnium Rerum copia vix ulli Germanię parti cedit. Montes plerique vitiferi sunt, Vinumque præstantissimum proferunt, alijs remotioribus locis expetitum: ijdem ad Boream Castaneis referti. In Agris copiosa Frumēti Seges, Tritici, Siliginis, Hordei, Nec desunt Pomaria, & Horti omnium felicium arborum genere consiti, qui passim in hac regione plurimi visuntur, magna pomorū ubertate scatentes. Inter VVormaciam, Heydelbergū, Neostadium, Crucenacum, Oppenheimum generosissimę sunt vites: Imprimis Pfettershemij, cujus bonitas cum Setijs, Falernis, Cæcubis certare possit.

Animalium varietas.

Silvæ etiam & Montes referti sunt Feris, potissimum Cervis. Quin & Incolę plurimos in Silvis nutriunt Hircos, Hœdos, & Capras, eo quod hæc Animalia potius silvestribus delectantur saltibus quam pratis A carpēdo enim Capræ dicuntur; ideoque in lege locationis fundi excipi solet, ne Colonus Capram in fundo pascat. Prope Heydelbergam est magna copia Ardearum, ibique in Nemore nidificant. Est autem avis aquatilis, quippe quę vivit ex aqua, & tamen horret pluvias aliasque tēpestates, quas in sublime volans evitare conatur, juxta illud Virgilij: *Atque altam supra volat Ardea nubem.* Vocatur etiam ob id Ardea, quod ardua suo volatu petat Ponit nidum suum in altissimis arboribus, oditque natura Accipitrem fringillariū seu Nisum; sicut vicissim Accipiter exitium illius continuo quærit. Decertantes autem in sublimi aere, uterque id unum conatur, ut alterum adscendēdo superet. Si Accipiter altiorem obtinuerit locum, impetu quodam obruit hostem atque extinguit. Sin Ardea superior fuerit, excremento suo fœdat Accipitrem, atque interimit. Nam stercus ejus Accipitri venenum est, Computrescunt enim inde pennæ ejus.

Imperium Majorum.

Sed ad rem. Fuerunt ab initio Palatini Palatiorū Præfecti, præsertim in Curijs Imperatorū, quos Franci olim *Majores Domus* vel *Palatij* vocaverunt. Quando autem ditio Palatinatus Rheni fuerit instituta, & ubi locorū Palatini Rheni ante quadringentos & quingentos annos se continuerint, non licuit mihi investigare, variæ enim & diversæ hic hominū opiniones & conjecturæ. Sunt qui aiunt primos PALATINOS simplices fuisse Nobiles, usque ad tempora Ottonis tertij, quando Principes Electores fuerunt constituti: tunc enim illis major dignitas fuit constituta. Primus Palatinus Elector fuit *Henricus*, qui cum ceteris Electoribus anno CIↃ III Imperatorem constituit D. Henricum. At ubi suam habuerit curiā, cui præsederit regioni, quos audientes habuerit populos, ipse & aliquot ejus successores, a nullo inveni scriptum, inquit Munsterus, nec Principes ipsi qui hodie præsident Palatinatui id sciunt, nisi quod quidā, sed sine certo testimonio, putant Principes Palatinos olim VVormaciæ consedisse, & magnam in ea urbe habuisse Iurisdictionem. Hoc cōstat, Conradum Ducem Franconię Anno CCIↃXLII suam sedem VVormaciæ habuisse, de Principe Palatino nihil tale invenitur. Sedes hic olim *Intuergorum*, *Nemetum* etiā & *Vangionum*, ut nonnulli opinantur. *Intuergi* Ἰντούεργοι Germaniæ Populi. Hos Peucerus in Palatinatu constituit circa HEYDELBERGAM quæ Regio etiam *Capellatium & Palas* vocata fuit, ut supra ex Marcellino retuli. *Nemetes*, Νέμητες Ptolemæo & alijs German: ad Rhenum fluvium populi finitimi Metensibus, ARGENTINENSIBVS.

VVormaciensibus.

PALATINATVS
Rheni.
Odenwald
Milliaria Germanica communia
Wirten
bergensis
ducatus
pars
Alsatiæ
pars
Per Gerardum Mercatorem
Cum Privilegio

Vrbes

Wormacienſibus; *Spier* hodie urbs Epiſcopalis in Germania B. Rhenano. *Auguſta Nemetum* hæc Æthico. *Vangiones* ὀαγγίονες Ptol. itidem Germaniæ populi ad Rhenum: *Wormbſer Biſthumbs* B. Rhenano & Lichtenavio. Sed contra affirmat Pyrchiamerus, *Vangiones* eſſe *Spirenſes*: *Nemetes* vero *VVormacienſes*. Rationē addit Irenicus, nēpe quod Ptolemæus, qui in deſcriptione Rheni ſolitus ſit a Meridie in Septemtrionem decurrere, primum meminit Vangionū, deinde Nemetum. Sig. Gemblacenſis tamen, qui annos ſcripſit ante quingentos, Wormatiam Vangionum Vrbem vocat. VVormatiam Vrbem olim vocatam *Vangionum* ſpeculam, ex antiqua ibidem inſcriptione, colligit quoque Iohannes Heroldus. *Vaingen* interpretatur Lazius. Sed hos potius *Vagiones* putat Ortelius. Pagi, Arces, Municipia in hoc tractu permulta varie diffuſa ſunt. Vrbes memorantur quadraginta octo, quarum caput eſt *Heydelberga*, Principis palatini ſedes. Nomen habet vel a gentibus, hæ enim Germanis dicuntur *Heyden*: vel a Myrto, quem ijdem vocant *Heydelbeer*, atque ob hanc cauſam eruditiſſimus Meliſſus eam Vrbem appellat *Myrtilletum*. *Durlacum*, cujus meminit Abbas Vrſpergenſis Pyramio eſt: quod alijs *Durlach*, & rectius. Iohannes Heroldus vocat *Capellatium*, alijs tamen *Capellatium* eſt ipſe Palatinatus, ut modo diximus. Munſtero tractus eſt qua iter Francofordia Heydelbergam, *Bergſtras* dictus. Sunt etiam qui Ptolemaicam *Budorin* hic ſitam fuiſſe putent; ſed hi præter inanem conjecturam nihil adferunt. Budorim enim ſtatuit Ptolemæus Latitud. graduum L. Quum Heydelberga habeat Latitudinem graduum duntaxat XLIX. minut. XXXV. vulgo *Heydelberg*. Sunt alij qui contendunt legendum & ſcribendum *Edelberg*, quod ſonat Nobilem Montem: alij vero *Eidelberg*, quod meros Montes ſignificat. Sita eſt ad Nicrum ſive Neccarum flumen, in faucibus montium. Ager circa Heydelbergam omnium rerum ferax, Vini boni, Frumenti, Olei, Fructuum arboreorum & Caſtanearum. Celebris fuit jam inde ab anno CIↃ CCCXLVI inſigni Literarum & Sapientiæ Gymnaſio, quod ijs temporibus conſtitutum eſt a *Ruperto* ſeniore Principe Palatino, qui etiam ad ejus curam Marſilium quendum Ultrajectinum Pariſijs evocavit. Ex eo ſemper inclyta fuit Doctorum & Studioſorum frequentia. Inter Doctores celebres fuere Rodolphus Agricola, Iohannes Dalburgius, Iohannes Virdungus, Gulielmus Xilander, Thomas Eraſtus, qui Medicinam ibi cum celebritate nominis ſingulari docuit. Hic diſputationū contra Theophraſti Medicinam Tomos quatuor edidit, quod cōvellit veterum Medicorum decreta, & fundamenta & artis principia, & Medicinam novam tradit; terminis etiam confictis, phraſibus & vocabulis, quibus res ita involvitur, ut pauci ſint, qui explicare poſſint ea, quæ ibi ſub ænigmatum involucris traduntur; Zacharias item Vrſinus, Oliverius Bocchus, Iacobus Kimedoncius, atque alij plurimi. Porro univerſus Palatinatus in quatuor Præpoſituras tributus eſt, quas illi *Ampten* vocant, Heydelbergenſem, Alzæenſem, Neoſtadienſem, & Moſbachenſem, ab urbibus Heydelberga, Alzęa, Neoſtadio, & Moſbacho nuncupatas. Sunt præterea *Bretta* Opidum mediocre ad Salzam fluvium, patria Philippi Melanchtonis, ſummi Liberalium Artium Magiſtri, qui Portæ Hercyniæ primo in Literis verſatus admodum puer Magno illo Ioanne Capitone Studiorum curſum moderante: primamque doctrinæ lauream Heydelbergæ, alteramque Tubingæ adeptus anno ætatis XVI Sacrarum Literarum explicator ſolertiſſimus, ſeculi noſtri ornamentum ſingulare ac decus Germanię perpetuum futurus. *Ladenburgum*, a Caſtris Latinis Peucero dictum, pignori datum eſt Duci Ruperto ſeniori pro media ejus parte anno CIↃCCCLXXI. Altera medietas obvenit Epiſcopo VVormacienſi. Eidem Principi vendidit Sifridus a Stralinberg anno CIↃCCCXLVII Opidum *Schrieſſen* & Caſtrum *Stralinberg*. Et anno CIↃCCCXLIV Opidum *VVeinheim* per arbitros eſt memorato Principi adjudicatum, quod antea Epiſcopus Moguntinus poſſederat. Sunt item *Cauba (Caub.)* Hoc Opidum anno Chriſti CIↃCC VVernherus Mintzenbergenſis vendidit cum appendicijs ſuis locis, ut ſcribit Munſterus, Duci Ludovico CIↃCC Marcis Argenti, ſupputata una Marca pro octo florenis. *Gelhuſen* Opidum Imperiale, quod ad Comites Zwartzembergh pervenit, fuit ab ijſdem Principi Palatino & Reinhardo ab Hanaw oppigneratū anno Chriſti CIↃCCCCXXXVI. *Moſpach* & *Sintzen* Opida Imperialia, quæ cum appendicijs ſuis Palatinatui per modum pignoris incorporata ſunt: *Luden* ſitum ad Tuberum fluvium, quod emit Rupertus Princeps anno CIↃCCCXCVIII a Comitibus Hohenlohenſibus. *Gelhuſen*, in hujus Opidi templo Chriſtus fundere querelas his verſibus legitur;

Sum lux, nemo cupit talem cognoſcere lucem,
Sum via, noſtra tamen ſequitur veſtigia nemo,
Sum pius & placidus, nemo audet fidere vobis,
Sum rerum Cœlique potens, me nemo veretur.

Oppenheim, *Cæſarea Lutra*, *Ingelheimum*, *Lowenſteinum*; in Brureinia ditione, *Bruxella*, & alia, quæ in Tabula obvia ſunt, ut & Arces & Pagi. Flumina præcipua ſunt *Rhenus* & *Neccarus*. Hic medium Palatinum ſecat irrigatque, ac prope Ladenburgum Rheno immergitur, Veteribus *Nicer* dictus; Piſcium & inprimis Mullorum, quos vulgo *Barbones* vocant, fæcundus, ſi quis alius, amnis. Deſcendunt quoque per hunc fluvium continuæ Lignorum rates, ex Ottonica ſilva, quæ ex Neccaro in Rhenum deferuntur, atque omnibus Civitatibus Rheni a Spira uſque Bingium ad portas uſque deducuntur. Ignobiliores ſunt, *Tuberus*, *Lutherus*, *Iaxtus*, alijque. Regio univerſim tum montuoſa, tum campeſtris. Montes habet inſignes in quibus præſtantiſſima Vina decoquuntur. Nec deſunt Silvæ opimas venationes præbentes. Inter Silvas eſt ea quæ dicitur *Ottonica*, ſive *Ottonis*: eſtque pars Hercyniæ Silvæ, etiamſi nullas aut paucas habeat Piceas arbores, ſed magis Quercus & Fagos. Latitudo ejus extenditur a Neccaro uſque ad Mœnum, & Longitudo a montana via vulgo *Bergſtras*, uſque ad Tuberum fluvium, hoc eſt, uſque ad Franconiam. Tres amnes veniunt ex hac Silva, *Mimlingus*, *Kocherus*, & *Iaxtus*, etiamſi *Iaxtus* ex Rhetia Norlingenſi originem ſuam ducat. Sed hæc hactenus. Multa in Palatinatu Templa, multa etiam fuere Monaſteria, inter quæ *Lauriſſenſe* vulgo *Lorſch*, per Carolum Magnum, aut ut alij putant per Pipinum conſtructum, in quod Taſſilo Dux Bavariæ una cum filio ejus Theodone, a Carolo Magno detruſus fuit, quum fœdifragus & perjurus deprehenſus fuiſſet. De hujus Monaſterij Bibliotheca ſic Munſterus. Non eſt locus in Germania, ubi vetuſtior quam in hoc Monaſterio Bibliotheca fuerit. Vidi ibi exēplar unum quod manu Virgilij ſcriptum titulus præmonebat. Inventus eſt ibi quoque ultimus liber Ammiani Marcellini, qui & jam publicatus eſt, ſcriptus majuſculis tantum literis. Ioannes Dalgurbius Epiſcopus VVormacienſis, vir doctiſſimus, tranſtulit inde ad Bibliothecam Ladenburgenſem meliores quoſque codices. Atque hæc de Palatinatu Rheni ſufficiant, ad Ducatum VVittenbergenſem tranſeo.

Montes, Sylvæ.

Opera Publica.

Bibliotheca.

VVIRTENBERG DVCATVS.

Hic Ducatus Circuli Imperialis Suevici præcipua pars est,quam quia solam inter cæteras exactius descriptam a GeorgioGardnero,& Davide Seltzlin habemus,hic Circulum Suevicum totum in suum ordinem distributum proponam,locaque quæ potero commonstrabo.

QVARTVS CIRCVLVS IMPERII SVEVICVS.

I Ordo Ecclesiasticus.

Episcopi.

Chur.
Costentz.
Ausspurg.

Abbates.

Kempten.
Reichenow in Tab. Zurichgow.
S. Gal in Helvetia.
Salmansweiler 31 11.47 27.*Tab.Helvet.*
Weingarten 31 29.47 41.
Weissenow
S. Blasij 29 51.47 40.*Tab.Zurich.*
S. Peter 29 48.47 53.
Maulbron 30 33.48 53.
Schaffhausen. } *Tab. Zurichgow.*
Stain am Rhin. } *Tab. Zurichgow.*
Kreutzlingen.
Petershusen adjacet Constantiæ & Rheno ad partem Boream.
Einsideln 30 26.46 35.*Tab. Helvet.*
Pfeffers, Pfeffico opinor, est in Tab. Zurich.
S. Ian. In Thurtal, Tab. Helvetiæ.
Schussenriedt 31 35.47 44.
Rockenburg. 32 13.48 11.
Ochsenhausen 31 57.47 56.
Kunigsbrun 31 59.48 42.
Marchtal 31 26.48 1.
Elchingen 32 8.48 22.
Ysne 31 55.47 26.*Tab. Helvet.*
Munchrod 32 2.48 0.
Aursperg 32 25.48 15.
Yrsee 32 33.47 48.
Gengenbach 29 40.48 17.
Schuttern 29 36.48 15.
Disidisen.

Abbates.

Lindaw.
Rottenmunster 30 28.47 55.
Bucchaw 31 36.47 54.
Cuttenzell 31 47.48 3.
Beund. 31 26.47 44.
Hippach 31 26.48 5.
Teutsch Ordens Maister in Elsas, und Burgund.

II Ordo Principum est Fursten und Hern.

Dux Wirtenbergensis.
Marckgraf Baden 29 51.48 59.
Co. Helfenstein 31 40.48 25.
Co Weisenstaig 31 33.48 23.
Co. Otingen 32 41.48 56.
Co. Lauffen 30 59.48 57.
Co. Montfort.
Co. Furstenberg 30.18.47 43.
Marc. Eberstein 30 6.48 32.
Co. Zollern 30 53.48 7.
Co. Bultz 30 29.48 7.
Co. Loebenstein 31 13.49 2.
Co Tubingen 30 55.48 17.
Co. Kirchberg 31 59.48 11.
Co. Tengen alias Dongen 30 0 47.26. *Tab. Zurichgow.*
B. Gundelfingen 32 23.48 32.
H. Stutgart.
H. Tussen 32 5.48 23.
Fr. Waldtpurg 31 35.47 32.*Tab.Hel.*
H. Sonneberg.
B. Stauffen 32 15.48 32.
H. Valckenstain 31 58.48 33.
H. Kunseck 31 28.47.48.
H. Kunseckerperg 31 28.47 50.
B. Geroltzeck 29 41.48 13.
B. Ober Helwen 30 36.47 37. *in Tab. Zurichgow.*

III Ordo Civitates liberæ.

Augsburg.
Kauffbeurn.
Vlm.
Memmingen.
Kempten.
Bibrach.
Leukirch 31 47.47 35.
Ysne 31 55.47 26. *Tab. Helvet.*
Wangen 31 44.47 28.*Tab. Helvet.*
Lindow.
Ravenspurg.
Buchhorn 31 15.47 23 } *Tab. Helv.*
Vberlingen 31 7.47 30. } *Tab. Helv.*
Costentz.
Pfullendorff.
S. Gall 31 19.47 0. *Tab. Helv.*
Schaffhausen 30 25.47 25.*Tab. Helvet.*
Reutlingen
Eslingen,
Gmind.
VVeyl 31 26.48 27.
Hailbron 30 56.49 4.
VVimpfn.
Halim Schawaben
Dinckelspeul.
Bopfingen.
Gengen.
Alen.
Nordlingen.
Donawerd.
Buchaw 31 36.47 54.
Offenburg 29 38.48 27.
Gengenbach 29 40.48 17.
Zell im Hamerspach 29 44.48. 16.
Rotweil.

Meridiani distant pro ratione Paralleli 48 30 ad Circulum maximum.

DVCATVS *Wirtembergensis*, vulgo W*urtembergerlandt*, nomen habet a VVirtēberga Arce veteri in ejus fere meditullio sita, in edito colle, haud ita procul ab Eslingensi urbe Imperiali. Ægidius Tschudus ab Intuergis Populis, quos hic aliquando habitasse refert, verisimili conjectura nomen hoc deducit. Cæterum *Regio VVirtembergensis* in prima fere Superioris Germaniæ parte, tractum Sueviæ feliciter occupat, ad Nicri potissimum ripam sita. Conregionales illi ad Ortum Suevi, Vindelici & Norici; ad Occasum Comitis ad Rhenum Palatini, Principis Electoris & Marchionis Badensis Limites; inde Nigræ Silvæ juga complectitur; qua Meridies est Montes Arbonæ pariter ac Suevicæ ALPES (ita vocant Montes ejus regionis editiores Incolæ) prominent. Versus autem Septemtrionem Francos habet vicinos, & non ita procul Ottonis Silvam. Aer hujus regionis saluberrimus est, æstate commodus. hyeme temperatus. Regio ipsa fertilissima, ita ut cum optima

Regio & Vnde dicta Situs.

Cœli Temperies.

WIRTEN
BERG
Ducatus
SUEVIAE
CONFINIA
PARS
ALSATIAE
INFERIO
RIS
PARS
LIMBURG Herschaft
Stifft Ellwang
Per Gerardum Mercatorem
Cum Privilegio

Soli qualitas. Germaniæ parte certare queat, ac primas etiam obtinere. Frumenti, Leguminum, Vini, Fructuum admodum ferax. Vniversæ tamen regionis non eadem ubique qualitas, non idem solo genius. Ea namque pars qua Neccarus oritur, quæque confinis Hercyniæ, tum quæ Suevicis (inter Danubium & Nicrum sitis) Alpibus est contermina, subaspera quidem, vitibus inimica, pecorum cultui satis idonea. Ager in Alpibus lapidosus, at Frugum abunde ferax; item per Nigræ Silvæ cacumina, rubro colore tellus arenosa, quæ Frumento tamen satis abundat. Vbi vero Neccarus in campestria diffunditur, tota felix, tota beata est: undique Bacchi colles, herbida prata, fertiles agri, copiosus ubique Vini, Frumenti, Pomorumque proventus. Argenti quoque Fodinas hic Ducatus habet, haud procul a VViltbergo, ac dicitur Puelachium Opidum totum Æris Fodinis superstructum. Producit & Ferrum & Æs. *Animalium varietas.* Reperiuntur etiam Lapides elegantibus ac varijs coloribus, ut plurimum tamen cæruleo distincti. Vt videatur etiã Natura molita esse hoc loco Gemmas producere. Varij generis Animalium passim vis magna: ac per saltuosa Nemora Feræ innumeræ conspiciuntur. *Imperium. Majorum.* Ducatus titulum adepta est hæc Regio anno CIↃCCCCXCV, Imp. Maximiliano conventum VVormaciæ celebrante. Hic enim *Eberhardum* Comitem VVirtembergensem ad dignitatem Ducalem evexit. *Eberhardus* Dux II amplius biennium non mansit in Ducatu, sed corrasis vasis suis aureis & argenteis primum fugit Vlmam, ac deinde ad Principem Palatinum, mortuusque est apud exteros sine Liberis. Tunc creavit Imp. Maximilianus *Vlricum* Eberhardi Nepotem. Hic anno CIↃIↃXIX, ditione pulsus & ejectus fuit, a Suevici fœderis socijs, cum Reutlingam Opidum Imperij fœdere ipsis junctum nuper cepisset. Patri *Vlrico* successit *Christophorus*; Christophoro *Ludovicus* Filius. Ludovicus denique Fredericum Georgij Comitis Montis Pelicardi Filium successorem habuit. Sedes hic olim habuerunt suas *Intuergi*, Tschudo, Rhenano *Vithungi* lib. Rerum Germanicarum I. Item *Tectosages*, quam gentem idem Rhenanus Nicri ripam accoluisse arbitratur, quo loco vetusta adhuc arx visitur, quæ Teckrensibus postea nomen dedit. *Teck* enim vulgo appellatur, quæ prima Tectosagum est syllaba. Ducatus iste veluti circularem habet situm, complectiturque civitates & opida plurima. *Vrbes.* Præstantiores civitates sunt *Tubinga*, & *Stutgardia*. *Tubinga*, vulgo *Tubingen*, ad Neccarum sita, urbs admodum elegans, Cereris & Liberi donis abundans, quæ & copioso, & generoso proventu, tam Incolis, quam vicinis Suevis communicat; utramque Neccari ripam, lapideo ponte conjungit, Arce, vinifero colle, Canonicorum collegio, & rei litterariæ ornamento, Academia, Studijsque liberalibus illustris. In ea, præter Ioannem Stoflerum & alios, annis superioribus cum celebritate maxima nominis Medicinam docuit *Leonhardus Fuchsius* primus Medicinæ hac nostra ætate repurgator. In eadem Academia profitetur cum celebritate nominis, etiam inter Barbaras gentes, studia Eloquentiæ & linguarum clarissimus ac doctissimus Vir Martinus Crusius. Eam instituit Eberhardus Comes Wirtembergensis, quem supra ad dignitatem Ducalem a Maximiliano evectum fuisse diximus, anno CIↃCCCCLXXVII. Mansionem Augustam Caracallæ in Germania ad Tubingam fuisse, Ioannes Heroldus, libello de Germaniæ primæ antiquitatibus ex fragmento elogij ipsius, quod ibidem inciscum videtur, demonstrat. Id Petrus Appianus, lib. de sacrosanctę vetustatis inscriptionibus, ita exhibet.

MAX. IN
AVG. EM. GER. MAX.
DAC. MAX. ARM.
MAX. TRIP. P.
COS. ET.

Verum, Heroldus hanc inscriptionem integram legit, quemadmodum eidem Imperatori Romæ posita fuit.
IMP. CAES. DIVI. L. SEPT. SEVER. P. PERT. AVG. PARTH. TARAB. ADIAB. F. M. AVREL. ANTONIN. AVG. SARMAT. MAX. GERM. MAX. DAC. MAX. ARMEN. MAX. BRITAN. MAX. ARAB. MAX. ALEMAN. MAX. PARTH. MAX. P. E. PONT. MAX. TRIB. POTE. VI. COS. PRO COS. PERPET. LEG. VIII. ANT. AVG. P. E. EIVS. NVM. DEVOT. PRIN. OPT. FORTIS.

S*tutgardia*, Metropolis & Sedes est Ducis, haud procul a Neccaro sita. Ab hac civitate Comitatus Stutgardicus nomen desumit; a Wandalis exstructa est, postea vero restaurata a Machione Ioanne I. Electore Brandenburgensi, & Ottone III. Anno autem CIↃCC. XC. Albertus IIII Marchio Brandenburgicus. Princeps Anhaltin. filius Ottonis IV. Filiæ suæ Beatrici dotis loco dedit, quæ Henrico Leoni Vandalo nupsit. Vrbs hæc Agro undique beatissimo cincta. Vix verbis exprimi potest, quanta Vini copia per circuitum hujus Opidi in singulos annos producatur. Ornavit locum istum Ioannes Capnio vulgo Reuchlinus dictus vir insignis, Iurisperitus, Trilinguis, & qui primus in Orbe Christiano sacram Hebræorum docuit linguam. Est & *Reutlinga*, ad *Neccarum* sita in Ducatu Wirtembergensi, anno CIↃCCXL, a Frederico II Imperatore facta civitas; alij dicunt anno CIↃCCXXXII Civitas hæc famosa est ob molas papyraceas. Sunt & *Eslinga*, *VVila*, & *Giengena*. Reliqua Opida amœna satis, ac pleraque Arcibus & Castris munitissimis ornata, utpote *Vracum* ad Amerum fl. *Nittingum*, *Kirchena*, *Heilbronna*, *Lauffenna*, *Pinigkheim*, *Asperga* Arx, *Greininga*, *Marbachum*, *Canstadium*, *VVaiblinga*, *Schorendorffum*, *Geppinga*, *Fiesen Abudiacum* olim, *Heidenheimum*, *VVilipergium* patria diligentissimi Cosmographi Danielis Cellarij, ad Nagoltam fl. *Herrenbergum*, *Rotenburgum*, *Hechingum*, Iudæorum Asylum, *Balingum* ac complura alia, quorum nomina ac situm hæc Tabula inspicienti dabit. *Lacus & Flumina.* Passim Regio amœnis Lacubus, atque amnibus admodum piscosis irrigatur, inter quos facile primas tenet *Brentius* amnis, qui nunquam, etiam gelidissima hieme congelatur. *Nicer* amnis mediam oram percurrit, multisque Fluminibus receptis, quorum præcipua sunt, *Nagolta*, *Entius*, *Remisus*, *Kocherus*, *Iagusta*, *Filtzius*, in Rhenum properantes: Brentius vero Danubio miscetur. *Montes.* Hujus Ducatus Montes sunt *Alpes* qui ab albedine sic dicti creduntur: albis enim silicibus ac lapillis longe prospiciuntur, ac sæpius nova sibi vocabula inveniunt, utpote: *Schera*, *Albuchus*, *Henecampus*, *Hiltfeldius*. *Sylva.* *Hercynia* atque *Martiana* Silva regionem pluribus locis interrumpunt, ac suis nominibus discernuntur, ut *Albiuchus Lucus*, *Stubenthal Silva*, *Nigra Silva*, vulgo *der Schwartzwaldt*, *Odenwalt* Silva &c. *Mores.* Per universum Ducatum Populus Armis, Humanitate, Constantia, Religione spectatus.

ALSATIA INFERIOR,

Quintus circulus Imperij, est Rheni.

I. Ordo Ecclesiasticus.
Episcopi.

Worms.
Spier.
Straesburg.
Basel.
Besançon in Comitatu Burgundiæ.
Wallis Provincia, in qua Sittan Metropolis.
Geneve.
Losanna.
Metz.
Toul.
Verdung.

Abbates.

Fulda.
Hirsfeld.
Morbach 28 52.47 47. *Tab. superioris Alsatiæ.*
S. Gregoris Munster 28 52. 47 54.

II. Principum:
Principes, Comites & Domini seculares.

Dux Lotharingiæ.
Dux Sabaudiæ, Savoye.
Dux & Comes Spanheim 29 7. 49 50. *in Tab. Palatin.*
Marckgr. Baden.
Dux Zweibruck.
Co. Veldentz.
Landgr. Hessen.
Princ. De Calim.
Co. Nassaw in Sarbruck 28 47. 49 2.
Comites Rheni.
H. Rapoltzkirchen juxta Rapolztstain.
Co. Bitsch 29 13. 48 56.
Co Salm 28 56. 48 24.
Co. Hunaw & Lichtenberg 29 14. 48 45.
Co. Leiningen 29. 40 49 24.
Co. Falckenstain 29 20. 48 51.
H Morspurg 28 53. 47 22 *& Besort.* 28 36. 47 29.
H. Ropoltstain 29 3. 48 6.
H. Hoben Rechperg 29 3. 47 7.
H. Blanckenberg, Blammont in Lotharingia 28 27. 48 31.
Co. Weisbaden 29 27. 50 4. *& Itzstain.* 29 50. 50 8. *Tab.* III *Westf.*
Co Kunigstain. H. von Eppenstain.
Co. Isenburg 29 1. 47 48. *in Alsatia superiore.*
C. Solms 30 14. 50 35. *Tab. Hassiæ.*
Co. Nassaw in Weilburg 29 55. 50 25. *Tab.* III. *Westf.*
Co. Senivigen.
Co. Havare.
H. Munizenburg.
Co. Westenburg 29 34. 50 35. *Tab.* III *Westf.*
Co. Witgenstain 30 14. 50 47.
Co. Waldeck..
Co. Plesse 31 54. 51 37. *Tab. Brunsw.*

III. Civitatum Liberarum.

Mulhausen in Suntgaw. superioris. Alsatiæ.
Basel.
Colmar.
Kaiserperg.
Turckhaim.
S, Gregoris Munster.
Ober Ebenhaim 29 12. 48 19.
Straesburg.
Rosenhaim 29 12. 48 23.
Schletstat 29 11. 48 14.
Hagenaw 29 31. 48 39.
Weissenburg 29 40. 48 54.
Landaw 29 50. 49 2.
Spier.
Worms.
Francfort.
Fridberg in Wederaw 30 19. 50 16. *Tab.* III *Westf.*
VVetzlar 30 2. 50 29. *Ibidem.*
Metz.
Toul.
Verdun.
Kaufmans Sarbruck 28 50. 48 42. *Tab. Palatin.*
Besanson.
Castrum Fridberg 28 43. 47 43.
Gleichhausen castrum.

Meridiani distant ratione 48 30 Paralleli ad Circulum maximum.

Regio & unde dicta. *Situs.*

A*LSATIA*, vulgo *Elsasz*, quam alij quasi *Edelsasz*, id est nobilem & præclaram sessionem; alij ab Illa fl. a in i mutato quasi Sessionem ad Illam fl. dictam autumant: unde & quidam regionem *Illesas* & non *Alsas*, appellatam asserunt. Regio nobilissima est, cui ob insignem felicitatem nulla alia in toto illo Rheni tractu comparari potest. Ad Orientem Helvetiam a qua Rheno disterminatur; ab Occasu Lotharingiam Vasago Monte Limitem inter Lotharingiam & Germaniam constituente, respicit; qua Meridies est Helvetiæ parte & Burgundia; qua Septemtrio Wittembergensi Ducatu terminatur. Longitudo Milliarium Germanicorum IX; A Rheno ad Montes Latitudo trium Mil. Ger. nisi quod apud Haganoam sit planicies amplior, montibus scilicet magis ac magis a Rheni alveo recedentibus. Tanta autem hujus Regionis fertilitas, tamque læta rerum omnium, & imprimis Vini & Frumenti copia in hoc tam angusto terræ tractu singulis annis provenit: ut non modo ad suppeditandam Incolis (quorum ingens est numerus) alimoniam sit par, sed tantum superest, ut Confinales quoque, alijque Germaniæ populi, imo & remotiores eorum abundantia fruantur. Quare non immerito *Cella penuaria & Nutrix Germaniæ*, a Iacobo VVimphelingo in Epitome Rerum Germanicarum dicitur. Nobilissima enim Vina hujus Regionis ad sexagesimum usque annum incorrupta manere dicuntur, ac continuo curribus, aliquando etiam navigijs vehuntur in Helvetiam, Sueviam, Bavariam, Lotharingiam, & Inferiorem Germaniam, etiam aliquando in Angliam. In Sungoia magna crescit vis Frumenti, imo per totam Alsatiæ planiciem usque ad Argentinam summa est ubique Frumenti ubertas, unde Lotharingiæ Montes inhabitantes, Burgundi, & bona pars Helvetiæ cibantur. Montes habet præstantissimorum, primæque nobilitatis Vinorum feraces, & in plano non solum Frumentum, sed etiam Arborum fructus proveniunt. Habet quoque Alsatia in Montibus Silvas Castanearum, habet Montes Ar-

Soli fertilitas.

Occidens
Lotha ringiæ fines
ALSATIA
inferior
Scala milliarium communium
Septen trio
Meri dies
Oriens

Animalium varietas. *Imperium Majorum.*

genti Æris,Plumbi Fodinis turgentes; præfertim in valle *Lebertbal*. Habet præterea in Montibus & Vallibus no- biliffima pafcua. id quod teftantur optimi & pinguiffimi Cafei,qui in *Munſtertbal* conficiuntur. Tot illa Boum ar- mentis abundat, tam læta Vaccarum parens ac nutrix eft. Alit &alibi Equos filveftres permultos, Lynces item, Vrfos, Martes, omnis generis Cervos, aliafque Feras innumerabiles. *Alſatia* olim fub Dominio Regum Franciæ fuit, ac pars Regni Auftriaci. Antea vero ıↃ fere annis fub Romanorum poteftate fuiffe legitur. Primum autem Ducatus fuit Alfatia, & ab Hilderico Francorum Rege *Eticoni* affini eo titulo collata, anno ıↃclxxxıv, cum antea Præfecturæ nomine ei fuiffet fubjecta. *Eticoni* fucceffit filius ejus *Adelprechtus* : hic Sagittæ ictu mortuus, reliquit duos filios *Linfridum* & *Eberhardum*,qui præfuerunt Alfatiæ.Poftea fuit familia eorum repulfa ab Alfatia per Ca- rolum Martellum Palatinum & Curiæ Magiftrum in Regno Franciæ.Tempore autem Ottonis primi Comites Ky- burgenfes, qui de fanguine ejufdem Imperatoris erant, potiti funt rerum in Alfatia. Sunt qui volunt eos factos Landgravios Alfatiæ, alij vero dicunt ab Ottone tertio Alfatiam primum in Landgraviatus duos erectam, perve- nitque tandem Landgraviatus fuperior, qui continet Opidum Einsheim &circumjacentia quæque loca, ad Co- mites Hafpurgenfes. Alter a Comitibus Ottingenfibus ad quos Henrico Landgravio Inferioris Alfatiæ Improli defuncto,devolutus erat, Epifcopo Argentinenfi divenditus, etiamnum ei fubeft. Hæc autem tam parva Regio a- deo humanis ufibus eft dedicata, ut in ea reperiantur xlvi Civitates & Opidula, omnia muris cincta, L Arces in Montibus & plano fitæ: Villarum vero & Vicorum non eft numerus. Cæterum Alfatia duplex eft,Inferior, quæ hac præfenti: & Superior ,quæ proxima Tabula depingitur: Vtramque *Triboci* poffederunt.*Inferioris Alſatiæ* quæ

Vrbes.

vulgo *Nider Elſaſz* Vrbs primaria,*Argentina* recentioribus: *Argentoratum* Marcellino & Sexto Aurelio: Ἀργέντορα- τον Ptol. *Legionem* viii *Sebaſten* hic collocanti. *Strasburgum* etiam nominat Regino,qui ante annos ıↃ & amplius fcripfit.Robertus Conftantinus hanc eandem effe putat cum ea quam Aurel. Victor, & Diaconus ex Marcellino, *Argentariam* appellant, & xxx Alemannorum cıↃ a Gratiano Imperatore, ibidem cæfa tradit. Vulgo *Strasburg*, a platearum numero & capacitate dicitur.Vrbs fita eft in agro fertiliffimo,habetque miram copiam Vini & Frumen ti.Scribit etiam Munfterus inveniri in hac urbe aliquot centenos hortulanos,qui annuatim magnum faciunt quæ- ftum ex Rapis,Cepis, Raphanis, Napis,Brafficis, vulgo Caulibus, Papavere, alijfque id genus, quæ hic feliciffime proveniunt.Vrbem hanc Rheni brachium & tria alia flumina intrant , & aquis per Plateas canalibus diftributis fi- militudinem Venetiarum in illa Vrbe exhibent. Hodie Republica,Schola,ac celebri Ecclefia & Turri inclyta.De hac Civitate ita Volaterranus lib vii Geograph.

Huic Vrbi celſa metiuntur mœnia Turres,
Nam mihi percupide nunc Argentaria cordi eſt
Teutonicis præſtat,grandi quæ vertice Templi
Vrbs præclara ſitu Rheni contermina ripis,
Gloria præcipue Rhenanis maxima terris. Et Fabritius,

Argentina, domus doctorum clara Virorum. Nec immerito: claruerunt enim ibi præter multos alios Ioannes Guintherus Andernacus Medicus,qui de Medicina veteri & nova tum cognofcenda,tum facienda có mentarios ii,five potius Volumina duo varia & erudita fcripfit: Dialogos etiam iii de Thermis edidit,quibus om nia, quæ hic dici folent, erudita Methodo tradidit explicavit; & Sturmius, inter alios, *veluti reliqua inter Numina Phœbus*,excellens.Occidentem verfus *Tabernæ* Antonino celebratæ funt.Simlerus *Zabern* vocat *Zabrena* Frodoar- dus nominat *Tres Tabernæ* Ammiani Ortelio videntur. De his Aufonius,*Riguaſque perenni fonte Tabernas*. Fuerunt autem *Tabernæ* Munimentum Romanorum ad prohibendas Alemannorum in Galliam incurfiones, ubi hodie E- pifcopi Argentoratenfis eft Domicilium & Curia. Hoc munimentum ab Alemannis dirutum, Ammianus fcribit Iulianum Cæfarem inftituiffe. Abundat locus ifte Vino, Frumento, omnibufque rebus ufui humano neceffarijs. Haud procul Tabernis Opidulum quoddam eft & juxta illud Monafterium *Maurſmunſter*; eft & aliud Monafterium parum diftans a Brocomago, *Stephani Campus*, *Steffans Feldt*, & corrupte *Stechfeldt*, dictum. Hinc Septemtrionem verfus *Hagenoa* confpicitur. Vrbs a Friderico Barbaroffa anno cıↃclxiv muro claufa,ante vicus burgum adjunctú habens,in quo Principes terræ commorabantur venationibus vacantes.Solum habet circum mœnia arenofum,fed fterilitatem illam compenfat ager fertilis paullo longius a civitate diffitus.Vlterius defcendenti *Wiſſenburgum* fefe offert, vulgo *Weiſenburgum*,quafi album Caftrum,infigne & clarum Opidum,ad Vogafi Montis radices,fitu amœ- num,Collibus undique humilibus claufum,Nemoribus & varijs Arborum generibus ad Occidentem felix;Tellus Cœli benignitate frugifera; Opidum ab omni parte,natura atque humana firmatum induftria. Lutra amnis, cujus fontes in ipfis Montibus paullo altius vii mill.pafs. ab Oppido furgunt,penetratis jam Montibus per medium in- terluitur; qui ubi fub Opidi Mœnibus elabitur,ftricto alveo duobus mill. paff. præcipiti curfu in Rhenum uno o- ftio fe exonerat. Loci tanta eft vetuftas, ut etiam apud nullos rerum Scriptores, ejus origo reperiatur. Eft & *Haſla* Opidum ad Bruffchum fluviú: Id Francorum Rex Dagobertus (cujus filiæ Rathildæ cæcæ & furdę Florentius Sco- tus fuis precibus fanitatem obtinuerat) Florentio dono dedit,cum agris circumjacentibus,quo loci Florentius Mo- nafterium exftruxit. Diftat ab Argentina fecundum Rheni curfum fex milliaribus *Saletium* vulgo *Seltz*, ubi Abba- tia eft Ordinis Benedictini,inftituta ab Adelheide Imp. Ottonis i uxore, filia Rudolphi Regis Burgundiæ, quæ e- tiam fepulta ibi eft. Flumina hanc regionem irrigant beantque plurimum,præter Rhenum & alios multos Amnes

Flumina.

Kintzgus, qui fecum magnam adfert vim trabium ædificijs aptarum : *Illa*,*Bruſchus*, *Sorn*, *Mater*,*Louter*. Præcipuus vero Alfatiæ fluvius eft *Illa*, qui totam fere percurrit Alfatiam,primam fcaturiginem habens in Sungoya fupra O- pidum Altkirch,fluenfque juxta Opida Mulnhaufen, Finsheim, Colmar. Scleftadium & Benfelden, fine ambagi- bus recta petit Argentinam,ubi Rhenum ingreditur,receptis tamen antea omnibus rivulis,ex Vofago monte emif- fis.Salmonum aliorumque pifcium,ut & Rhenus admodum fœcundus. Regio partim montofa, partim plana eft:

Silvæ. Mores.

Silvifque ac Nemoribus paffim decoratur,inter quæ Caftaneis,Amygdalis, Nucibufque habet referta. Vulgus re- gionem incolens & terram colens,miferum eft. Nam per fingulos annos abligurit bona fua, nec quicquam in fu- turú fervat unde fit ut tempore belli,aut quando frigore aut pruina terræ nafcentia devaftátur aut pereunt,magna premantur penuria. Iuvantur tamen pauperes ex publicis granarijs. Non habet regio hæc Iudigenas multos, fed major pars funt Advenæ,puta Suevi,Bavari,Burgundi,Sabaudi,& Lotharingi,qui ubi femel regionem ingreffi fuerint,non facile hinc emigrant.Suevi potiffimum ibi commorantur.

ALSATIA SVPERIOR, LANTGRAVIATVS. ET SVNTGOVIA ET BRISGOIA.

In *Alsatia superiore sunt*,
- Comitatus, *Horburg* 29 9.47 56. *Egesheim* 29 1.47 54. *Sultz* 28 56.47 46.
- Dominia, *Bolwiller* 28 59.47.45. *Hohen Lantsperg* 29 0.47 55. *Hohen Hatstat* 28 47. 47 51. *Hohenack* 28 53.47 57. *Repoltstain* 29 4. 48 5.
- Civitates *Imperiales Circuli quinti, S. Gregoris Munster* 28 42. 47 54. *Durckheim* 29 2.47 57. *Colmar* 29 6.47 57. *Mulhausen* 29 2. 47 30. *Keisersperg* 29 0 48 1.

In *Suntgovia sunt*
- Comitatus *Pfirt* 29 0.47 25.
- Dominia *Befort* 28 37.47 29. *Morspurg* 28 53.47 22.

In *Brisgoia sunt.*
- *Zering olim Ducatus* 29 34. 47 56.
- *Comitatus Friburg* 29 34.47 54.
- *Marchionatus Hochberg* 29 36..48 3.
- *Dominia, Badenwille* 29 23.47 42. *Stauffen* 29 29.47 47. *Burcken* 29 21.48 0.

Meridiani distant ratione Paralleli 48 10. ad Circulum Maximum.

HAc Tabula *Alsatia Superior* cum *Suntgovia* & *Brisgoia* delineatur. *Alsatia Superior*, vulgo *Ober Elsasz* primo loco occurrit. Hæc Snntgoviam contingit ad Meridiem, ad Orientalem ejus partem Rhenus est, ad Occidentem Vogesus Mons, qui Germaniam a Lotharingia distinguit, extenditur autem hæc Alsatia ad civitatem Weissenburgum usque ubi fines inferioris Alsatiæ sunt. Metropolis ejus *Einsheimum*, Sedes Supremi Senatus, quo, ab inferioribus Sungoiæ, Brisgoiæ, & quatuor Opidorum ad Rhenum supra Basileam Archiducibus Austriæ parentium, Tribunalibus, appellatur. In ditionem Alberti Comitis Habsburgensis Regis Rudolphi patrem, Anno CIↃCC pervenit. *Rubeaquum*, vel *Rufacum* vulgo *Ruffach*, antiquissimum Alsatiæ Opidum est, a Romanis conditum anno II Olympiadis CCXXXV ab VC. CCIↃXIV, Iunio Rustico & Aquilino Coss. Nomen ei inditum ferunt a fluviolo, ab aqua ex alvei colore rubra apparente *Rotbach* olim dicto. (nunc *Ombach* incolis) qui in valle non procul a *Sultzmath* ortus, ac rubro alveo per agros & vineas lapsus ad multos usus in urbem excipitur: quæ etiamnum appellatio Latino nomine satis commode exprimitur *Rubeaquum* enim, quasi rubeæ aquæ Opidum dicimus. Opidum hoc magnificis primum, ædificijs ac duplici suburbio exstructum, Romanæ Nobilitatis diu fuit hospitium, ob soli fertilitatem omniumque rerum humanis usibus necessariarum copiam: qui optimis legibus inprimis contra fures ornarunt, quas tam severe executioni mandarunt, ut inde ad nostram usque ætatem, per Germaniam tritum sit proverbium : *Der alt galgen zu Rufach, hatt gut Eichen holtz* : I. Rubeaquense vetus patibulum ex firmo ligno quercino factum est. *Colmaria* ex veteris *Argentuariæ* ruinis exstructa, Civitas Imperialis & elegans, optimo loco sita, planicie fertili, a Montibus itinere unius horæ distans, Summa est ubique Vini & inprimis Frumenti, Cæparum aliorumque Fructuum hortensium fertilitas. In Alsatiæ meditullio est, alluiturque multis adcurentium amnium rivulis, præsertim his, *Loucho*, *Duro*, *Fechto*, *Illo*, alijsque minus celebribus, quorum quidam per prædia Colmariensium fluunt, fœcundioremque reddunt terræ fundum : *Selestadium* cinctum est muro, sicut & *Colmaria* Anno Christi CIↃCCXVI, aut circa illud tempus, sub Friderico II. Antea vero, nempe circa annum CIↃ XLIV sub Henrico IIII *Hildegardis* Ducissa Sueviç construxit in isto loco templum juxta figuram & formam templi Hierosolymitani, quod paullo post Filius ejus Otto Episcopus Argẽtinensis dedicavit D. virgini Fidei, tradiditque Monachis inhabitandum. Qui brevi adeo opibus pollere cœperunt, ut Monasterium cresceret in præposituram, unde præficiendorum Magistratuum jus aliquandiu fuit apud Præpositum. D. Fidei. Videndus Beatus Rhenanus, cujus natale solum fuit Selestadium. Firmissimo loco situm est *Selestadium*, habens ab uno latere, nempe versus Rhenum paludes impermeabiles, Ab opposito vero latere, ad Occidentem scilicet usque ad Lotharingiæ Montes, habet solum feracissimum : Vinum & Castaneæ in Montibus colliguntur, maxima vero Frumenti vis in planicie metitur. *Gebwiler* opidum in montium faucibus situm, Anno CIↃCXXIV initium habuisse putatur. Abundat vitibus & paret Abbati Murbacensi, qui eo loci plurimum degit, Est & aliud Opidum *Watweil* nomine extra fauces juxta Montes situm, quod dictum Abbatem agnoscit Dominum. Ammianus hic etiam *Concordiam* nominat lib. XVI, quæ certissime est *Cochersperg* inter Argentoratum & Bingium. In *Alsatia superiore* Comitatus hi recensentur a Mercatore, *Horburgensis*, ditio peramœna Comitis VVirtenbergensis; cui subest *Reychenwyer* opidum, ubi præstantissima colliguntur Vina, *Comitatus de Egisheim*, hujus tamen Comitis successio jamdiu interrupta est, & de *Sultz*: *Dominia, Polwiller*, *Landsperg*, *Hatstat*, *Hohenack*, *Rapoltstein*, cui parent *Rapoltzwyl*, *Gemer*, *Cellenberg* opidum & Castrum. Et Civitates Imperiales circuli quinti *Munster in valle Gregoriana*, *Turckheim*, *Colmaria*, *Mulhausen* Vino generoso nobile & *Keisersperg*.

Regio. Situs.

Occidens
ALSATIA superior cũ Suntgoia & Brisgoia.
Oriens
Meridies
Septentrio

Septentrio
Per Gerardum Mercatorem
Cum privilegio
Val de S. Diey
S. Diey
Auf der furst
Rhenus flu.
Schlestat
Colmar
Brisach
Ortenburg
Offenburg
Oberkirch
Kentzingen
Endingen
Hochberg
G O W
Waldt
Zabern
48

Sungovia. Situs. Soli fertilitas. Opida.

SVNGOVIA vel *Sungoia* vulgo *Sungow*, ad Septemtrionem adhærens Alſatiæ: ab Ortu Rhenum, ab Occaſu
Galliæ extremitatem attingit: ad Meridiem Helvetiæ contermina eſt. Habet multis in locis Vineas, & ubique
Frumenti copiam, quod circumquaque in omnes vicinas vehitur Regiones, ſcilicet in Helvetiam, Nigram
Silvam, Lotharingiam, atque interdum in remotiores Regiones. Complectitur Sungoia Comitatum Pfirtenſem,
cujus ultimus Comes *Vlricus* mortuus eſt Baſileæ anno milleſimo vigeſimo quarto, relictis duabus Filiabus, qua-
rum alteram Ioannam nomine, duxit in uxorem Albertus Auſtriæ Dux, deditque Vrſulæ Ioannæ uxoris ſorori-
in hæreditatis portionem, octo Marcarum Argenti millia. Ad Comitatum pertinent hæc loca, *Altkirch*, *Datten-*
riet, *Befort*, *Roſenfels*, *Maſmunſter*, *Thanum*, *Senheim*: quæ hodie ab Auſtrię Principibus, in Præfecturas diſtributa ſunt.
In *Befort* eſt Collegiata Eccleſia quam Comites Pfirtenſes cum *Veldpacho* Monaſterio Virginũ (ubi tredecim Comi
tes, & totidem Comitiſſæ conditæ ſunt) fundarunt. In *Maſzmunſter* inſigne eſt Monaſterium Virginum Veſtalium,
atque aliquot Canonicorum, putant fundatum a Maſone Alemannorum Duce, a quo Vallis illa eſt appellata *Val-*
lis Maſonis quæ alioquin *Waſt* appellatur. *Thannum* elegans eſt Opidum, adcenſeturque Comitatui Pfirtenſi. Immi-
net Opido Arx montana, *Engelburg* appellata, ei adjacet mons *Rang* dictus, in quo nobiliſſimum creſcit Vinum,
Rangwein appellatum, Baſilienſibus notiſſimum. Prolabitur ibi ex montium faucibus fluvius Thurus, Sungoviam
ab Alſatia diſterminans. *Morſmunſter* Monaſterium in Comitatu Pfirtenſi fundarunt Comites Pfirtenſes. *Fanum*
Amarini, & Arx Fridberga, uno milliari a Thanno diſtans, Abbati Murmacenſi paret: non procul inde Moſel-
la fluvius oritur. *Mulnhauſen* eſt quoque in Sungovia, civitas Imperialis, cujus Advocatus ſive defenſor (ſicut & O-
pidorum Colmariæ & Keiſerſpergij) Epiſcopus Argentinenſis anno milleſimo ducenteſimo ſexageſimo primo fuit
ſed paullo poſt Rudolphus Comes Habſpurgenſis, cum Colmariã civibus quibuſdam conſentientibus occupaſſet,
& Opidum Mulnhauſen obtinuit, Arcemque quæ in eo erat (omnibus qui inerant captis) auxilio civium diruit. E-
lecto autem Rudolpho in Romanorum Regem, redierunt eadem opida ad Imperium. Opidanorum ſtudium con-
ſiſtit potiſſimum in Vini & Frumenti cultura: eſtque Vinum hujus loci ſatis celebre. *Otmarſen* Opidum Monaſte-
rium habet Virginum, quod tempore Henrici quarti conſtrui curavit Comes Habſpurgenſis nomine Rudolphus.
Hujus frater *Wernherus* Argentinenſis Epiſcopus, qui Conſtantinopoli in quadam Inſula vitam cum morte com-
mutauit. Putant nonnulli *Otmarſen* nomen ſumpſiſſe ab Idolo Martis, cui templum ibi ſacrum fuit. Id eius Simu-
lachrum paucos ante annos hic repertum comprobat. Adhæret Sungoiæ ad Occaſum *Comitatus Montis Beligardi.*
Habet egregium Opidum *Montisbeligardium*, Arcem Regiam oſtentans. Habet & hic Comitatus alia multa Opi-
da atque Caſtra; ut ſunt *Grans* Opidum & Caſtrum, *Klarwang* Opidum & caſtrum *Paſſewangum* Opidum cum Ar-
ce, quæ omnia Ducum ſunt Wirtembergenſium, utunturque Incolæ lingua Burgundica. Comitatui Montis Be-
ligardi propinquum eſt Opidum *Bruntraut*, ubi Epiſcopus Baſilienſis in Arce Regia habitat. Atque hæc de Sungo-
via ſufficiant.

Briſgoia & unde dicta. Situs. Soli fertilitas. Opida

RESTAT in hac Tabula *Briſgoia* paucis explicanda. *Briſgovia* ſive *Briſgoia*, vulgo *Briſgow*, quod ſonat Lingua
Germanica Pagum laudabilẽ. Et ſane Regio iſta ob ſuam eximiam feracitatem, hoc nomine digna eſt, quum
non inferior ſit fertilitate ipſa Alſatia, quam modo deſcripſimus. Si tamen veteres revolvamus Scripto-
res, facile inveniemus hanc regionem hoc nomen adeptam, a Metropoli Briſaco, de qua mox dicemus. Patet Briſ-
goia in Longitudinem milliaria decem, & in Latitudinem II. Initium enim trahit a Mortnaw, & excurrit ſecun-
dum adſcenſum Rheni, fere Baſileam uſque. Regio uberis agri, qui faciendæ ſementi, & Vinetis Vini laudatiſſimi
ſuſtollendis commodiſſimus. Eſtque hic Frumenti & Vini, omniumque rerum, quæ ſunt ad hominum vitam de-
gendam neceſſariæ, magna fertilitas & copia. Ius hujus Regionis Archiduces Auſtrię & Badenſium Marchiones in-
ter ſe partiti ſunt. Metropolis olim Briſgoiæ *Briſacum*, unde Regioni nomen. Meminit Antoninus in Itinerario
Montis Briſaci, quum alioqui nullas tranſrhenanas commemoret urbes, ſed tantum Provinciales circa Rhenum ſitas;
unde quidam arguunt alveum Rheni hic mutatum, qui ab altera quondã parte præterlapſus fuerit Opidum, quum
illud adhuc in Gallica ripa ſtaret. Luitprandus Ticinenſis qui ſub Ottone I vixit, Montem *Briſacum* Alſatię tribuit
& Inſulam Rheni fuiſſe docet. Nec dubium quin hoc loco olim fuerit validiſſimum Romanorum Munimentum,
hinc adverſus Alemannos erumpentes propugnantium. Situm hoc Opidum in monte rotundo inſtar Caſtri, habet
que hodie Rhenum ad Occidentem. Eſt ſatis elegans munitum & frequens, ſed temporum ſucceſſu, ſuperavit ip-
ſum Friburgum munificentia & divitijs. Opidum recens natum, & quod ob Mineras Metallicas ſubito crevit & ad
ſummum adſcendit gradum. In Briſaco eſt Arx quædã vetuſta; ſed quæ diu in ruinis jacuit, reſuſcitataque ſunt tan-
dem ejus ædificia. Habet turrim robuſtam & valde munitam, quam Bertholdus Ziringenſis III exſtruxit: id quod
ſequentes probant verſus in lapidibus ejus ſculpti;

Hanc Dux Bertholdus portam ſtruxiſſe notatur,
A quo pro fraude Burgundiæ gens depopulatur.

Habet hæc civitas duntaxat unum fontem, cui ſuperæ dificata turris magna, iu qua pedibus agitatur rota grandis
quæ extrahit aquam ex multa profunditate terræ, civeſque ſolvunt cenſum annuum pro hauſta aqua. Nam undique
magnus eſt deſcenſus ad Rhenum & ad ſubjectam planiciem, ubi aqua in ſuperficie terræ facile quidem haberi, ſed
difficulter in ſublimem mõtem perferri poteſt. Medio Milliario infra Friburgum ſitum eſt in monte caſtrum quod
dam dirutum nomine *Zaringen*, a quo Duces *Zaringenſes* olim titulũ ſuum habuerunt. Friburgum præclarum Briſ-
goiæ Opidum, imo & Metropolis hodie, a Duce Bertholdo IV Filio Conradi I *Von Zeringen* ſub Henrico V, Imp.
exſtructa, cum antea pagus eſſet. Vrbs ſitu amœniſſimo inter Montes excellens. Multis, varijs & magnificis ædibus,
Templis Monaſterijs ornata. Academia ibi etiam erecta eſt anno CIↃCCCCXLIX: ubi etiam circa illud tempus docuit
Vdalricus Zaſius celebris Iuriſconſultus. Habuit olim ditiſſimã Argenti venam, unius Milliaris intervallo ab urbe
diſſitam. Habet etiam juxta ſummum Templum turrim elegantiſſimam totam lapideam, ſculpturis & imaginibus
adornatam, qua in linea Rheni pulchrior nõ eſt, poſt turrim Argentinenſem. Adluitur Opidum multis rivulis aqua-
rum quorum quidam per ſingulas quoque civitatis plateas derivantur, immunditias quaſque ſecum auferentes, &
qui hiberno tempore non congelantur. Iuxta mœnia vero decurrit piſcoſus amnis *Treiſem* dictus, cujus origo non
procul abeſt ab origine Danubij. Nam unus & idem mons utrumque amnem evomit, Danubium quidem in Ori-
entem & Treiſemum in Occidentem tranſmittens. Patet ex hac civitate publica via in Nigram Silvam. Eſtque hic
magnum commercium nobilium & elegantium lapidum, quos Chalcedonios vulgo vocant. Naſcuntur in Lotha-
ringia & Weſtraſia, & Friburgi expoliuntur. Sed hæc haſtenus, ad Saxoniam Inferiorem pergo.

SAXONIA INFERIOR IN QVA SVNT DVCATVS LAVWENBVRG, MEKELENBORCH LVNENBVRG.

Nonus Circulus Imperij Nider Saxen dictus.

I. Ordo Ecclesiasticus.
Archiepiscopi.

Bremen
Magdenburg

Episcopi.

Hildesheim
Lubeck
Swerin.
Ratzenburg
Schleswick

II. Principes & Domini seculares.

Rex Daniæ propter ditiones ad imperium pertinentes
Dux Lauwenburg
Dux Brunswyck
Dux Lunenburg
Dux Meckelenborch
Dux Holstein
Comites Roffain
Comites Delmenhorst.

III. Civitates liberæ.

Lubeck
Hamburg
Mulhausen in Duringen.
Northausen in Duringen 32 55. 51 39,
Goslar
Gottingen.

Meridiani distant pro ratione Paralleli 55 30 ad Circulum maximum.

Regio & unde dicta.

SAXONIA a Soxonibus populis nomen accepit. Horum, ut aliarum gentium, originem & etymon non solum monachi eruditę antiquitatis ignari, verum etiam recentiores lima tuli judicij homines commentitijs fabellis involverunt. Alij a Saxone Negnonis F. & Vādali Fratre, alij a saxea natura, alij a Macedonici exercitus reliquijs, alij a cultellis, unde rythmus est apud Engelhusiu m.

Quippe brevis gladius apud illos Saxa vocatur,
Vnde sibi Saxo nomen traxisse putatur.

Crantzius autem a Cattis Germaniæ, & eruditus ille Capnio a Phrygibus deducit. Ex his quisque quod placeat, sequatur. Hujusmodi enim opinionum commenta convellere, non est animus. Amplectar tamen illam Germanorum eruditissimorum, qui Saxones a Sacis præstantissimo Asiæ populo ortos, & sic dictos quasi *Sacasones* i. *Sacarum* Filij, & e Scythia, sive Sarmatia Asiatica, cum Getis, Suevis, Dacis, & alijs paullatim se in Europā effudisse arbitrātur. Nec ratione caret hæc eorum opinio, quæ Saxones ex Asia deducit, in qua ortum & multiplicatum genus humanum. Nam præterquam quod Strabo scribit, *Sacas* illos, ut antea Cimmerij, longinquas invasiones fecisse, & Armeniæ partem de suo nomine *Sacacenā* dixisse: etiam Sassones, Suevos, Massagetas, Dahos, in illa Scythię parte collocat Ptol. & observat Cisnerus, has gentes eandē prope in Europa conservasse vicinitatem, quę ipsis olim inter se in Asia fuerat. Porto Saxonia etsi totius Germaniæ amplissima regio, hodie tamen non tam late patet, atque olim. Antiqua enim Saxonia inter albim & Rhenū fluvios, Mare Germanicum & Eydoram Amnem usque ad Hassiam & Thuringię confinia extendebatur eratque ejus centrum *Brunswicum*; itaque Westphalia, Marchia vetus, Misnia, Lusatia, Mansfeldia, aliæque Regiones complures Saxoniæ nomine vocabantur. Hodie non ita naturalibus limitibus, uti sunt Flumina & Montes, sed secundum Principum Dominia aut Imperia terminatur. Aer Regionis durus, purus, ac saluberrimus, nisi qua paludibns nimiū humectatur. Estque Saxonia rerum omnium præterquam Vini, ferax. Abundat Hordeo & Tritico, ex quibus nō solum panem candidissimum conficiunt, sed etiam Cervisiam optimam coquunt. Metalla generat varij generis, præsertim in Monte Meliboco, qui a Cattis ad Saxones protenditur. Eruitur etiam ex eodem Monte Lapis Niger, fissilis, qui Picis Ærisque plurimum continet, in quo etiam aperte fulget Auri & Cupri color. Hunc ingenti copia erutum exurunt, destillante interea Metallo ignis vi liquefacto. In hoc lapide manifesta apparēt lineamenta diversorum Animalium, eorum inprimis quæ vicinus alit Lacus, Anguillarum, Carpionum, Ranarum; interdum etiam Gallorum Gallinaceorum, & quod fidem pene exsuperat, Pontificis barbati triplici corona ornati. Habet & Goslaria præter Æris, Auri, Argentique Fodinas, ditissimos Salis fontes, quibus & Halla & Luneburgum abundant. Quin & Marmoris copiam alibi Montana exhibent. Apud Goslariam Otto I Argenti dicitur invenisse Fodinas, quarum magni fuerūt reditus. Abutentibus autem Civibus suppeditatis opibus, offensus Deus permisit puteum unum corruere, quo casu amplius mille homines oppressi fuerunt. Et ex illo tempore neque Argentum neque Aurū amplius fuit repertum eo loco, sed Plumbum nigrum. Fit autem primo atramentum sutorium, quod vulgo *Vitriolum* vocant, deinde ex eo excoquitur aliquid Plumbi & Argenti. Perhibent autem Metallum Goslariæ sic natum. Quidā homo Nobilis equum cui nomen erat Ramelus in monte ramo arboris adligavit. Is ungulis, quibus ferreæ soleæ inductæ, terram quatiens ac vertens, reconditam Plumbi nigri venam integumentis nudavit, non alter ac Pegasus alatus, ut Poetæ fingunt, ungula saxum feriens, fontem aperuit. Vt autem fons iste ex eo nominatur Hippocrene, ita Montem hunc Saxones *Ramelum* vocarunt, qui hodie maxime floret, atque admirabilem Plumbi copiam suppeditat. Reperitur & Plumbaginis quæ Græcis μολύβδαινα, vulgo *Lootaerde*: & *Pyritarum*, *Viersteenen*, tāta copia, ex quibus Plumbum nigrum excoquitur, ut mons quidam totus pene ex his constare videatur. Sed de his satis, ad Imperium Majorū venio, Ante Regis Caroli adventum ferunt administrari solitam Saxoniam per XII Proceres alternis vicibus: ea lege, ut quemcunque in officio apprehenderet externum bellum, is Rex ad belli usque exitum crearetur. Hinc factum ut Dux Angriæ Widechindus ob adventum Caroli Magni cum Moderator jam esset, Rex ad suscipiendum bellum declararetur,

Situs. *Cœli qualitas.* *Soli fertilitas.* *Imperium Majorum.*

SAXONIA INFERIOR
ET MEKLENBORG DVC
Ferden Episcop
Die Prigenitz
Die alte marck
Hoy Comitatus pars
MEKLENBORG DVC

declararetur. Qui devictus & ad fidem conversus ab eodem Carolo in perpetuum Ducem ordinatus est. Permansit autem hic Ducatus Generalis Saxoniæ in familia Widechindi usque ad Ottonem I Is *Hermannum Bilingum* obscuro loco natum primum præfecit Inferiori Saxoniæ, deinde Ducem optavit, reservata sibi superiore, Thuringia, Misnia. Post ad Marchionatum redacta sub *Brunone*, qui tertius ab Ottone Magno fuit. Pulso *Leone*, concessa rursus Saxonia Ducatus Titulo *Bernando de Anholt*, a Friderico I Imperatore, cujus Filius *Albertus* I Elector Ab ejus filio Alberto II longævo utriusque Saxoniæ Ducatus unitus. Sed fissus rursus post Ioannem II in eas particulas, quas jam obtinet. Saxoniam, Misniam, Turingiam, Brunswicum, Westphaliam &c. Nunc vero dividitur Saxonia

Vrbes

in Superiorem & Inferiorem. Inferior tantum hac Tabula exhibetur. Ejus Vrbs primaria *Halla*, etymologia Græca, sive ut Goropius non Græca, sed Cimbrica derivatione a salis proventu nominata: quemadmodum & Halla Suevica, aliæque Vrbes cognomines. Et in Armenia Halis fluvius, Græca voce salsus, ut Straboni placet. Ità Halla ad Salam non ignobile Saxoniæ flumen, a salis proventu nomen habere putamus. Cujus quidem Salis fontes, admodum fructuosi & salutares primum inventi sunt ante Christi natalem a VVendis, quos Hermunduros vocamus, quorum ubertas, ubi vicinis gentibus innotuisset, haud secus, quam aureis fodinis, magnis conatibus, ijs insidiati fuerunt. Nunc Halla administratoris Magdeburgici Merchionis Brandeburgensis sedes. Ad Inferiorem Saxoniam referuntur *Ducatus Lauwenburgensis, Lunenburgensis, Brunswicensis*, ac præterea etiam *Ducatus Mecklenburgicus*. In Ducatu Luneburgensi est Luneburgum *(Lunenburg)* civitas celeberrima, sic dicta, vel ab Idolo Lunæ, quod montis Calcis nomine insignito quondam impositum fuit: vel a fluviolo præterlabente, nunc *Elmena, die Almenow* quasi *Elven Ow*, ab undecim rivulis in eum fluentibus dicto, olim *Luno* vel *Lunow* vocato, ab Iside, ut fabulantur, illac iter faciente ad Gambrivium agnatum; *Μαριωνίς (Marionis)* Ptol. Petro Appiano interprete. Vrbs est munitissima, cincta fossis & vallis: forma ejus fere quadrata: Salis fonte ditissimo beata. Hæc enim præcipua civium negotiatio est, quā terra mariq; in longinquas exportant regiones. Majorem tamen ejus Partem Hamburgenses, mercatores coemunt, ac magnum quæstum inde faciunt. Templa Augustanæ Confessioni addicta sex habet, quibus additum Nosocomium. Tota Communio distributa est Romano more in Cives, cum Patritios tum Plebeios, & Inquilinos. Viget in ea ac floret optimæ Politiæ ratio. Studia literarum, Iustitia, Pax, & Concordia inter Clerum & Gubernatores Reipublicæ, quorum summa potestas est penes Patritios. Distat Hamburgo VII: Lubeca X: Vlcena V: Bergerdorffa V: Brunsviga X & sex milliaribus. In perantiquo Hansatico fœdere inter sex primarias urbes recensetur, ex quarum arbitratu conventus, vel totius Hansæ, vel aliquarum, prout res exigit Civitatum reliquarum indicantur conscribunturqne. Otto I erexit locum istum in Comitatum adjunctis ei prædijs de terra Meckelburgensi. Deinde circa annum Christi CIƆCCXXXV Fridericus II ex Comitatu Ducatum fecit. Reliqua Opida, ne sim prolixior, prætereo: quoniam etiam aliquid de Ducatu Mecklenburgensi, quem Tabulæ titulus repræsentat, dicendum est.

Ducatus Megapolensis.
Situs.
Soli fertilitas.
Animalium varietas.
Imperium Majorum.
Vrbes,

DVCATVS *Megapolensis*, vulgo *Meckelburg*, olim pars fuit Provinciæ atque Dominij Regum Wandaliæ, mari adjacens Baltico: nunc est ex præcipuis Germaniæ Ducatibus, & Imperij Membrum. Conjacent illi, qua Oriens Pomerania: qua Occidens fluv. *de Elve* vulgo dictus: ad Meridiem habet Marcam antiquam; ad Septemtrionem Mare Balticum. Regio fertilissima est, Frumento, Pomis, Ligno, Piscibus abundans. Varij generis videre est ibi Animalia, magnamque Iumentorum, Pecudum, & Ferarum copiam. Cæterum *Aritbertus* Regio Stemmate prognatus, & in aula Caroli Magni aliquandiu versatus, impetravit Imperatricis Sororem uxorem, ex qua sustulit *Billungum*, hominem clementem, & potentem, cui paruerunt Sarmatæ & Wandali a Vistula usque ad Visurgim, & ab Odera usque ad Holsatiam. Hic Regiam suam habuit in Meckelburgo. Duo vero filij ejus Mizilaus & Mistevus a patris pietate degenerantes, cœperunt Christianos persequi. Sed de his atque alijs Principibus Megapolensibus legatur Munsterus. Primi hujus Regionis habitatores apud authores appellantur *Heruli, Obotritæ*, & generali vocabulo *Wandali*. Est Regio bene culta Civitatibus, Opidis, Arcibus, & Villis. In hoc *Suerinum* urbs vetus condita ante Lubecam, Rostochium, Sundium, Wismariam. Figura ejus est quadrata, constatque adeo quatuor fere urbibus, querum singulæ proprias appellationes sortitæ sunt: Prima est Suerinum, secunda Neapolis, tertia a Carecto, quarta a palude nomen habet. Vicus Fichela qui ad Lacum Suerinensem jacet, tantum 5000. pass. distat a Mari Baltico: quæ vicinitas effecit, ut de fossa ex lacu in Mare Balticum ducenda aliquando actitatum sit irrito labore, ut in Isthmo Peloponnesiaco accidit. *Rostochium* vulgo *Rostock*, olim *Lacinium*. & corrupte *Rhodopolis* & *Laciburgium* urbs maritima & Megapolitana, & præ multis alijs Germaniæ, cujus hæc ad Boream limes, urbibus, literario simul & mercarorio Emporio clarissima. Nomen urbis quod nunc habet Wandalicum est, divisionem seu dissolutionem Aquarum significans, *RostZock* vel *RotZock* olim fuit appellatum, ut Poloniæ Historiographi, qui terram uliginosam vocabulum illud interpretantur, & sigillum urbis majus etiamnum attestantur. Alij aliunde derivant. Primum Arx fuit, postea a Godscalo Vdonis filio in Civitatem versa; deinde a Primislao II Nicolotti filio aucta. Academia nunc liberalium Artium floret, quam impetrarunt Principes Meckelburgenses Ioannes & Albertus, una cum civibus Meckelburgensibus, anno CIƆCCCCXV. Aer hic salubris. Rerum ad victum spectantium exiguo pretio magna copia. *Wismaria*, cujus originem nonnulli a Wismaro Rege Vandalorum, tempore Constantini Magni florente repetunt: Alij Coloniam Gothorum ex Visbuia Gothlandiæ Metropoli eo deductam affirmant. Sed paullo ante annum CIƆCCXL ex ruinis vetustæ & amplæ Vrbis *Mecklenburg*, quæ toti Ditioni nomen dedit, a Gunzelino Comite Suerinensi sub Ioanne Theologo D. Megapolitano conditam seu amplificatam fuisse Crantzij monimenta, & Reip, privilegia omnia, post annum CIƆCCL data ostendunt. Brevi autem incrementa miranda ex commercijs aliarum gentium Civitas sumpsit, Portum maris commodissimum in toto hoc littore Baltico habens, oneratas naves quantumvis capaces recipientem, & sine ullis anchoris tutas præstantem: unde nomen Vrbi, non tam a sapiente Præside, quam certitudine Marini Portus inditum verisimile est. Minoribus Opidis copiam rerum ad vitam tuendam necessariarum sæpissime communicantibus, ac inde recipientibus velut corona undequaque cincta est. Agrum urbicarium habet fertilissimum. Vrbis frequentiam & opes pristinas, magnificentia Templorum, & majestas augusta, Fori, Curiæ, Cellæ Vinariæ, ac Ædium privatarum amplitudo & splendor adhuc demonstrant, Sed de his satis, ad Ducatum Brunswicensem transeo.

BRVNSWICK DVCATVS.

In hac Tabula hæc continentur:

Ducatus *Grubenhagen, qui est Membrum Imperij.*

Principatus: *(Furstendom) Anhalt, Imperij.*

Comitatus *Mansfelt Imperij est, & IV subse Comitatus habet: Wippram 33 26. 51 43, Arnstein 33 27, 51 45. Wetin 34 5. 51 44. Et Quernfurt 33 52. 51 29. Item Comitatus Barby 34 7. 52 8. Stolberg 33 8. 51 42. Hohenstein 32 31. 51 32. Regenstein 32 58. 52 0. Plesse 31 54. 51 27. omnes Imperij.*

Ecclesiastici Principatus hi; *Meydburg Archiepiscopatus & Primatus Germaniæ Imp. est Hildesheim Episcopatus 31 53. 52 23. Imp, & Halberstatt Episc. 33 10. 52 7. Imp. sunt sub Moguntino. Item Quedelnborch 33 13 51 58. Et Gernrode 33 12, 51 54. Stiften, sunt Imp. in* VIII Circulo.

Goslar 32 36. 52 55. *Et Northausen 32 55. 51 36. Civitates sunt Imperiales,*

Meridiani positi sunt ex ratione Paralleli 52 10. ad Circulum maximum.

D*VCATVS Brunsvicensis* ab urbe primaria Brunsvico nomen sibi sumpsit. Vrbs autem ipsa a Brunone Ludolphi Ducis Saxoniæ Filio nomem appellationemque sortita est. Is enim quem inchoaverat vico nomen reliquit, qui ab illo dictus est *Brunonis* vicus seu potius Sinus, qui lingua Saxonica vocatur *Wyck*; nunc *Brunswicum* sive *Braunsweich* dicitur. Est autem *Brunswicensis* ditio amplissima a Magdeburgensis & Halberstadiensis Diœcesis finibus, & ab Hercynia Silva, ad Albim usque pertinens. Circa annum autem Christi CIƆCCXXX Imperator Fridericus Dominium Brunsvicense provexit in Ducatum, & *Ottonem* Brunsvici Dominum & Luneburgi, Ducem creavit, Henrici Leonis successorem, qui generale Saxoniæ habuit Dominium. Friderieus II *Ottonem* Leonis Nepotem fecit Ducem Brunsvicensem & Luneburgensem, attributis ei armis, quæ avus ejus extulerat Anglia, duobus fulvis Leonibus pro ditione Brunsvicensi & alium cærulei coloris Leonem, adjectis in clypeo maculis de terra Luneburgensi, quæ erant olim Hermanno duci & posteris ejus, cum titulo Ducatus Saxoniæ Ottonis Filij *Ioannes & Albertus*, primi partiti sunt Anno Christi CIƆCCLXVII ditionem. Titulum communem tenuerunt cum posteritate, sicut hodie tenent, ut quamvis sit discreta ditio, unus tamem amborum est titulus. Vterque enim se Brunsvici & Luneburgi Ducem scribit. *Albertus Ioanni* Fratri permisit Luneburgum, sibi melioribus partibus servatis, Brunsvicensi & Gottingensi dominatu, qui & ipse postea varie divisus est. Ioannis posteritas servavit Dominium Luneburgense usque *Gulielmum*, tunc Dominium illud ad Duces Brunsvicenses redijt. De reliquis Ducibus videndus Munsterus lib. III Cosmopraphiæ. *Brunsvicum* hodie non tantum hujus Ducatus, sed & totius Saxoniæ Metropolis, quondam a Conditore *Brunopolis*, Ptol. *Tubisurgium* ex Francisci Irenici sententia; Vrbs ambitu magna, forma qnadrata, ædium pulcherrimarum frequentia nitidissime culta: Civibus, plena, Mœnibus ac fossato duplici profundissimo, aliquot in locis triplici, ac quolibet aquis stagnante, munita: Vallo etiam inter fossata crassissimo ducto per circuitum, varijs arborum consito generibus valida: quinque Foris, quinque Prætorijs, & totidem Magistratibus excellens. Condita est a duobus fratribus Brunone ac Theodoro, alijs Theomaro dicto, Ludolphi Ducis Saxoniæ filijs, Anno IƆCCCLXI, ut eorum Historicus Hermannus testatur. Hanc urbem Onacra amnis perlabitur, qui in Hartonica Silva ortus, duas in partes civitatem scindit, omnem immunditiem secum trahens, ac varijs undique pontibus coopertus, Visurgi tandem conjungitur. Non habet civitas aquam potabilem, sed fere bibunt cerevisiam: Vini usus carior, ac rarior. Vrbs hæc parvis orta initijs multas per tempora accessiones habuit, ut per vices amplificata, nunc in eas excreverit vires atque opus, ut facile Principibus suis titulum indiderit, qui inde Duces Brunsvicenses vocantur. Libet hoc loco, ea quæ Curiæ hujus, urbis præfixa leguntur, ob frequentissimas hujus contentiosi seculi lites forenses, paucis subjungere. *In controversijs causarum, capitales inimicitiæ oriuntur; fit amißio expensarum, corpus quotidie defatigatur, labor animi exercetur: multa & inhonesta crimina deinde consequuntur: Bona & utilia opera postponuntur; & qui sæpe credunt obtinere, frequenter succumbunt. Et, si obtinent, computatis laboribus & expensis, nihil acquirunt.* Inter cæteras hujus Ducatus civitates haud postrema quoque est *Goslaria*. Hanc urbem Henricus I pater Magni Ottonis urbium amator in formam civitatis erexit. Anno CIƆLI Imp. Henricus III ingentibus regni florescens opibus, urbem istam mirifice ornavit, quam de parvo molendino, ut ajunt vel de tugurio venatoris duo priores Henrici, & iste nunc III in tam magnam sicut hodie cerni potest urbem bono provexerunt auspicio, in qua regale Palatium hic Imp. magnifice exstruxit, & II Omnipotenti Deo congregationes instituit. *Helmstadium*, Opidum medio inter Brunsvicum & Magdeburgum itinere est, nunc Academiæ sede insigne; id Gulielmus Dux Brunsvicensis a Werdensi Abbate, cui parere cives insolentiores recusabant, certa pecuniæ summa Abbati numerata redemptum, in suam potestatem redegit. Munire id Opidum Carolus, Caroli Magni F. adversus Sorabos & Vilsos bella gerens, cœperat, idque S. Ludgero primo Episcopo Monasteriensi tradiderat, ut in populis a Carolo subjugatis prædicanti, tutus receptus esset. *Halberstadium* urbs Episcopalis, Oltemia fl. perluitur. In hujus urbis medio extollitur tumulus ac collis; is duorum stadiorum habet longitudinem, ac in summo vertice latam amplamque planiciem, in cujus extremis angulis, bina ædificata templa sunt. In medio late patet Forum splendidissimis Canonicorum ædibus undique cinctum: illa autem quæ in monte sita sunt, civitas seu urbs dicuntur, quæ ad montis pedem, suburbia vocantur. Est circa hanc civitatem Ager optimus, ferax Tritici,

Regio & unde dicta. Situs. Imperium Majorum.

Vrbes.

BRAVNSWYCK
&. MEYDBVRG
cum cæteris ad:
iacentibus.
Lunen burgi pars
Die alte marck
Die mitel marck
Huy Comitatus pars
Saxoniæ pars
Misniæ pars
Thuringiæ pars
Per Gerardum Mercatorem
Cum Privilegio

maturescentibus Frugibus, culmorum altitudinem equo insidentem hominem ferunt excedere. *Quedelinburga* urbs antiqua & primorum in Saxonia Principum decus, haud ita procul Magdeburgo distans, ab Imperat. Henrico Aucupe condita. *Hannovera* Opidum ad ripam Lemæ fl. e regione vetustæ arcis Comitum a Lavvenrod, jam Henrici Leonis ætate, circa annum Christi cIↃclvi cui (quod trans fluvium situm esset aulici Hannover nomen dederunt) arci subjectum fuit. Floret hoc tempore inter cæteras Saxoniæ urbes. Aggeribus enim, muris & fossis firmiter munita, & civium bonorum fortium virorum frequentia & ædificijs stipata est. *Hildesheimium*, sive *Hildesium*, *Ascalingium* Ptolemæi Irenico; civitas antiqua; fuit antea duplex, postea utraque conjuncta, facta est unica. Templum summum insigne habet, turrisque ipsa tectum habet aureum. Civitas amœna, patria Ludolphi Coloniensis Mathematici peritissimi, qui nunc Lugduni agit in Batavis. Sedes est Episcopalis; Irenicus istius loci Episcopos recenset, quod & Crantzius in sua Metropoli, & paullo accurratius Antonius Monchiacinus lib. II de primis Christianæ Religionis initijs præstat. Fuit autem Episcopatus Hildesheimensis primum in Saxonibus fundatus ac institutus a Carolo Magno Galliarum Rege, ac Imperatore potentissimo. Est in hac Tabula ad Visurgim *Hamelen* urbs, de qua historiolam hanc habe ex literis D. Arnoldi Fretagij Medici ad Ortelium; Incidi nuper in Saxonem, & Saxoniæ Historicũ. Is narrabat ante annos cccxxx Hamelij in Ducis Ericis ditione accidisse, ut cum fors Murium lues in ea urbe vehementer grassaretur, Circulator quidam eo veniens, suam operam in abigendis Muribus offerret: erat hoc ijs, utpote his quibus nil tutum ab hoc Animantium genere erat, gratissimum. Ille pactus cum civibus, pulsu tympani omnes ex urbe educit. Petit promissum salarium: negatur. Egreditur urbem minitabundus, atque post anni decursum revertitur, suoque per urbem pulsato tympano, eadem qua antea Mures, Civium Liberos satis multos numero educit, ad vicinum quemdam collem, ibique statim cum omnibus quos eduxerat disparet. Puella quædam e puerorum numero, a longe, seu ex itinere defessa, seu ita statuente Deo, subsistit: domumque reversa, narrat sciscitantibus quid vidisset, quod cum Ludione pueri collem subijssent. Quisque igitur suos repetitum pueros eo se, sed frustra, confert. Neque ab eo tempore sciri potuit, quid de pueris factum esset. Hæc cum legissem, rem judicavi aut fabulam, aut, uti vere est obstupescendam. Inter confabulandum feci hujus apud alios mentionem: adfirmant omnes, ajuntque annum diemque & numerum exeuntium consignatum esse Senatus Hamelensis Annalibus; hodieque apud eos adhuc in more positum esse, ut in contractibus pactisque quæ scripto consignantur, & antiquioribus literis scribuntur, scriptum inveniatur. *Von onser kinder ausgang*, Hactenus ille. Continetur etiam hac Tabula *Mansfeldia* Comitatus veteris Saxoniæ, ad amnem Salam antiquissimus, quum Hegenus qui tempore Arturi Britanniæ Regis floruit, anno IↃxlII Comes Mansfeldicus fuisse perhibeatur. Nomen ei a Manno Thuisconis filio, ut Ascaniæ vicinæ ab Ascenes. Primariæ urbes sunt *Mansfeldia*, ad Wiperum fl. *Eislebia* & *Wypra Eislebia* Metropolis est, inter Salam & Wiperum; nomen creditur habere ab Iside, quam Tacitus oras Suevicas post obitum mariti peragrasse, testis est. Iuxta eam sunt Metalla in montibus Melibocis. Loca ista *Tubantes* coluisse existimantur. Hi tamen *Twerdi* Pyramio; Frisijs contermini; *Benthem* Comitatus huic vicinus antiquum nomen referre credit Verrutius. Hos *Tubinger* existimat Lazius Migrationum lib. VIII.

Episcopatus Magdeburgensis & unde dictus Imperium Majorum.

RESTAT in hac Tabula *Episcopatus Magdeburgensis* titulo ipsius Tabulæ nominatim comprehensus. *Episcopatus Magdeburgensis*, vulgo *Meydburg*, ab urbe primaria nomen habet. *Carolus Magnus* tota reformata Saxonia, decem Episcopatus in ea instituit, quorum omnium celeberrimus fuit *Magdeburgensis*, cujus sedes ex primitiva fundatione in Styde fuit, tum ad Valersleve, tertio in Vrese translata. Tandem per *Ottonem* I, anno cIↃxxx ad Magdeburgum mutata, ejusque auspicio in primatum Germanię sublimata, ut habet magnus Chronicorum codex anonymus. Quamquam tamen Saltzburgensis cæterique Archiepiscopi Electores, primam hanc dignitatem Antitisti Magdeburgensi non tribuant, ut Granzius in Metropoli tradit. Magdeburgensem autem Burgravium constituit *Otto* I, ut præesset judicijs publicis & gubernationi publicæ, loco Imperatoris, in his terris & in hoc Episcopatu ac cęteris huic conjunctis. Primus hoc munus gessisse traditur ordinatione Ottonis *Gero* Marchio Lusatię cujus memoriam conservat Monimentum Cœnobij Gerenrodensis. Hunc sequuti memorantur hoc ordine aliqui, *Hermannus* Dux Saxoni[illegible], *Lotharius* Comes de Waldeck, *Fridericus* Lotharij filius, *Conradus* ejusdem nepos, *Manfredus* Conradi uterinus frater. Hoc in prælio cæso, dignitatem consequutus est *Ditteriens* Comes Plocensis, cujus filiam cum duxisset *Vdo* Marchio Brandeburgensis occupato Burggraviatu, successorem reliquit *Henricum* Filium. Eo fato functo *Lotharius* Saxo, idem munus commendavit *Burchardo* e familia Dominorum de Quetfort, a quibus est origo Comitum Mansfeldensiũ. Post hunc reperiuntur in ea dignitate fuisse cõstituti *Domini de Schrapela* a quibus auctoritate Rodolphi Imperatoris, translata est in Duces Saxonię Electores.

Vrbes

Vrbs primaria *Magdeburgum* olim *Parthenopolis*, a Venere Parthenia ibi culta, sita ad Albim fl, a Ioanne Capnione *Dmoadum Pyrgum* dictum, a Græca voce. *Dmoades* enim puellas ancillares Græci ferunt, quas per Aphæresim *Maid* dicimus, & *πύργον* *Burgum*, ut *πύξος* *Buxus*. Æneas Silvius *Magdeburgensem* vocat, & *Virginopolim* metropoliticam insignem urbem inter Saxones, opibus & autoritate memorabilem, scribit. Ligurinus *Virginis urbem* dixit, & Virginum habitationem. Ptolemæo *μεσύιον*, *Mesuium* Petro Appiano Interprete. Hanc civitatem Otto I condidit, ut scribit Lupoldus: auxit ibique requiescit, ut Otto Frisingensis. Inclyta hæc urbs Imperatorumque honesta sedes, tres in partes dividitur, estque munita mœnibus ac propugnaculis, turribus quoque ac fossis valida ac tuta, Ædibus pulcherrimis, perpolitis plateis vicisque insignis, ac Templis magnificis celebris. Imprimis vero nobile D. Mauritij Fanum, ex quadrato lapide structuræ magnificentia conspicuum, Ottonum Cæsarum insigne opus. Magistratus jus civile Romanorum Saxonica lingua conscriptum, non sine reverentia custodit, quod Caroli Magni auctoritate firmatum tradunt, eoque in decisione causarum vicinæ gentes recurrunt: magna & venerabilis earum Legum auctoritas habetur. Atque hæc de Magdeburgensi Episcopatu sufficient.

Flumina. Montes. Sylvæ.

Cæterum ut huic descriptioni Colophonem imponamus, demus regionibus hac Tabula contentis suos amnes; hi sunt, *Albis*, *Onacra*, *Oltemia*, *Sala*, *Wiperus*, *Inderst*, *Struma*, *Roide*, *Ruma*, *Vker*, *Fues*, & alij. Non Montes desunt, inter quos qui dicuntur *Der Ramelberg*, *Melibocus*, & alij; neque Silvæ, inter quas *Auff dem Hartzwaldt*; *Solinger Woldt*, cum alijs, quas in ipsa Tabula cernere licet.

HASSIA HES-SEN LANDGRA VIATVS.

Habet Hassia multam nobilitatem & illustria loca, quæ a cæteris internoscere pulchrum esset, verum de his, regiminisque statu nihil mihi hactenus cognoscere contigit. Duos tantum inveni Comitatus, Solms 30 15.50 35 *& Witgenstein* 30 17.50 50.

Meridiani distant juxta rationem Paralleli 51 0 ad Circulum maximum.

HASSIA.

Regio & unde dicta.

POST Ducatum Brunsvicensem pandit nostra Methodus *Hassiam*. Hæc unde nomen habeat, ambigitur. Sunt qui a Monte Heso : at is nusquam in Hassia, neque etiam alibi reperitur, nisi is forte sit qui Noviomagi exstat, quod quidem a re non usque adeo alienum videtur. Referunt enim nonnulli Batonem quendam Regis Cattorum Filium, (qui Noviomagum auxerit, restaurarit, ac mœnibus cinxerit (Hesum Filium habuisse, qui favore ac amore patrij Soli ei loco suum nomen communicarit. Vnde etiamnum Hesus Mons dicitur. Alijsic nominatam volunt a Chattis qui hanc regionem incoluisse commemorantur, mutatis litteris, quemadmodum fit in γλῶτ̃α γλῶσσα unde adhuc est loci nomen *Catzen-Elnbogen*, gentis illius contestans vetustatem. Beatus Rhenanus Rerum Germ. lib. I auctor est, Hessos ex superiore Germania advenas pulsis Chattis hæc loca occupasse, deque suo nomine appellavisse. *Situs.* Habet hæc regio Turingiam ab Oriente, a Meridie Franconiam; Westphaliam ab Occidente respicit : a Septemtrione vero Ducem Brunsvicensem, Episcopum Mindensem, aliosque Principes vicinos habet. *Cœli Temperies.* Aer Regionis salubris est. *Soli fertilitas.* Regio ipsa Frumenti, Leguminum, fructuumque feracissima. Vinum autem non fert, nisi qua Rhenum attingit. Sunt etiam uberrima saginando Pecori pascua, in quibus numerosi armentorum pecudumque greges conspiciuntur. *Animalium varietas.* Alit & Ferarum & inprimis Cervorum in Silvis magnam copiam, ad frequentes venationes Nobilitatem invitantium. Metalla etiam alibi generat, Æs & Nigrum Plumbum. Salis quidem non Fodinas, sed Fontes habet. Hanc Regionem quondam Comitatus, nunc vero Landgraviatus titulo decoratam olim Cattos inhabitasse (etsi Crantzius reclamet, qui ex Cattis Saxones facit) omnibus fere nostri seculi Scriptoribus persuasū est: χάττοι Ptolemæo dicuntur. Hi postea in Insulam Batavorum trangressi (auctore Tacito) ubi hodie horum nominū vestigia supersunt in duobus vicis, cognominatis ad Mare & ad Rhenū. De horum Etymo ita scribit doctissimus Iunius: *Catti, quos nostra & prior ætas* Hessos *vocavit, commune cum felibus cattisque nomē sumpsisse videntur, a ferocitate qua in hostem insiliebant. Cui enim ignota ferocia & impetus animalis istius, domestici licet, in appetendo illius jugulum, qui angustiam adferendo illud premat? vel a dolosis insidijs quibus assilire in hostes soliti fuerint, uti tergis murium assultant feles. Ejusmodi namque genius fuisse gentis Cattorum bellicosæ & ferocis videtur. Referri huc potest usitatum apud* Huesdenos, *vocabulum* Hessi *pro Catto seu Fele: qui siquando domesticum animans muribus inimicum significare volunt:* Hessum *nominant. Possunt & præstantes virtute viri hoc Cattorum nomine designati fuisse olim a Veteribus, quod tales etiamnum Lingua Batava Cattos vocitet, certe virtutem, & gentis excellentiam non aliunde discas melius, quam a Tacito, qui genti illi plus decoris & disciplinæ totius militaris attribuit, quam cæteris omnibus Germanis, quippe qui dispositis excubijs diem in quadrum redigere, noctu objecto vallo & per tesseras securitati suæ consulere, fortunæ casus ancipites, vertutem certam æstimare norant: ijdem etiam delectos Duces præferre, obedientiam illis præstare, ordines in acie dispositos internosse e signorum ac simbolorum indicijs, rationes occasionesque invadendi hostis, aut cohibendi velut injecto freno, impetus qui fieri debuerat : adhæc Ducis Imperium, quam exercitus voluntatem, pluris fieri oportere, percalluerant. Itaque aptissimo nomine populi ingenium expressum fuit, sive ferociam & impetuosos assultus, sive præstantiam spectes.* Hactenus ille. *Imperium Maiorum.* Fuit autem olim Hassia tantū Comitatus subjectus Dominio Turingiæ, id quod probat liber Torneamentorum (ut vocant) sive Ludorum Equestrium, in quo legitur, quod anno Christi cIↃxlii Ludovicus Comes Hassiæ fuerit Hallis in ludo militari ibi celebrato, sed factus deinde Landgraviatus, ascendit filia supra matrem. Accessit tandem & Comitatus Catzen Elnbogen, idque per Filiam ultimi Comitis quam duxit Henricus Landgravius. Genealogiam Landgraviorum Hassiæ apud Munsterum habes. Continet Hassia *Ringoviam, Westerwaldiam, Wedderanium, Comitatum Anasinum*, vulgo *Nassoviensem, Koningsteinensem*, Hanavensem, *Isenbergensem, Waldeckensem*, & inprimis *Lantgraviatum. Ringovia* parva admodum regio est, ad ripam Rheni dexteram, infra Maguntiacum sita, saltu & dumis in Circuli formam conclusa, unde illi nomen est. *Ring* enim Circulum, & *Gow* locum pascuum seu agrum significat. Nobilis inprimis est Vino quod a loco nomen habet. Huic regiunculæ ad Septemtrionem Mons obtenditur, sequens Rheni tractum ad V fere Milliaria. Vnde Meridiani Solis radios fortiori repercussu fractos recipit subjectus Ager; unde fit, ut id solū, tāta polleat fertilitate, ut non habeat vel integra Germania Agrum, qui tam exiguo loci spacio, tam ingens reddat fœnus. Est & in hoc tractu *Buchonia*, vulgo *in der Buchē* dicta, in qua *Fulda* Opidū mediæ vetustatis. *Vrbes.* Sunt porro in Hassia præter alia minorum gentium Opida, Vrbes duæ præcipuæ, *Marpurgum & Cassula. Marpurgum*, Ἀμάσεια Ptolemæo, qui eandem Ἀμασίαν vocat lib. VIII Georg, ut censet Franciscus Iren. & Appianus, vulgo *Martpurg*; Hassiæ Metropolis. Hanc alij a Marte quasi *Martes-purgum* alij a Marcomiro Francorum Principe sic nominatam volunt. Civitatem hanc olim Villam fuisse Historiæ produnt. Eam Lona Fluvius insignis præterfluit. Vrbs est Sede Principis, Schola illustri condita anno Christi cIↃ IↃ xxvi a Ludovico Episcopo Monasteriensi, nobilis, Ioanne Oldendorpio, clarissimo omnium inter Iurisconsultos Germaniæ; Ioāne item Draconite & Andrea Hiperio Theologis celeberrimis clara. *Cassula* vel *Cassellia* vulgo *Cassel*, præcipuarum Hassiæ civitatum altera, dicta quasi Castellum, Ptolemæo στερεόντιον esse creditur: olim tantū arcem hic exstitisse

HASSIA landtgrauiatus.
Paderbornensis dioecesis pars
Waldeck Comit: pars
Plesse com
Das eichsfelt
THVRIN
STIFT
An der Lon
Furstendom
Henneberg comitatus
Per Gerardum Mercatorem
Cum privilegio

existitisse perhibent. Vrbs elegans, ubi hodie Landgravij arcem habent, validis propugnaculis munitam & aquis probe instructam: hortum etiam odoriferis herbis consitum; & opere topiario, more Italico adprime ornatum. Ipsa *Fulda, Ava* & *Trusula* flu. irrigua. Aquis autem instructa, agrum fœcundũ atque compascuum habet, & arua nutriendis Pecoribus apta. Vnde in vellerum lanæquæ venditione, civium potissimum negotiatio consistit. Haud procul Marpurgo est *Franckenberga* vel *Francoburgum*, Opidum perelegans, situ amœno & antiquitate commendatum, ad fl. Ederam situm; nomen desumpsit a Francis, qui ibi castra metati sunt contra Saxones. Anno Christi ɪↄxx primum exstrui cœptum a Rege Theodorico, postea anno cɪↄcccɪv a Carolo Magno auctum. Cives consuetudine Majorum bellicosi cum necessitas postulat, venationi alioqui & agriculturæ dediti, qualis etiam Hessorum in universum est indoles. Prope hanc civitatem rotæ aquam per Montem deducunt. Sunt & alia: *Vetera* alumna multorum optimorum ingeniorum, sed quæ alibi pluris quam domi fiunt. *Eschwega* colli imposita, læta agri fœcunditate gaudens Opidum, Werræ fluvij aquis irrigatur: cujus oportuno usu, *Isatis* herba, *Glastum* Plinio, & ex eadem confecta tinctura, quam Thuringicum solum, frequenti fœnore suppeditat, primo supra hoc opidum lapide, cimbis imposita, Mindam usque, inde Visurgis aquis, quæ Werram absorbent, Bremam & per totam Ostlandiam defertur. De primo Eschwegæ initio, nihil, quod sciam, Historiarum Monimentis comprehensum reperitur, eo, quod Hungaricis bellis atque incendijs, tertium depasta, deformataque fuerit. Francoburgicum tamen Chronicum, dum Carolum Magnum circa annum ɪↄccxcvɪ Episcopatus varios instituisse Monasteria & Ecclesias, multis in opidis, fundasse commemorat, meminit & Cassingæ, non procul a Cassela: & Eschowegæ, ab eodem tum temporis excitatæ. Præclara etiam extant Henrici Imp. ɪɪ ergahoc opidum merita, qui idipsum Hungaricis incursionibus devastatũ atque collapsum, restituit, novis ædificijs auxit, & locupletavit. Gravissimis rursus calamitatibus adflictum fuit, anno cɪↄccclxxxvɪɪ eo bello, quod inter Adolphum Moguntinum Archipræsulem & Hassię Landgrauium acre desævijt, quando etiam ad Hassiæ gubernationem pervenit. *Frislaria*, Insigne quoque ac præstans Hassiæ Opidum, vulgo *Fritzlar* Latine doctrina pacis, ut puta, ubi veræ & perpetuæ pacis doctrina S. Bonifacij auspicijs, toti Hassiæ, Thuringiæ, Franconiæ & Frisiæ innotuit. Figræ fluvij propinquitate, & situ admodum amœna sicuti universa passim Hassia, pręcellit: Muris circumcinctum turrigeris, situm inæqualem, sicuti & regio ipsa, hinc inde montosa, obtinet: agro tamen lauto, Frumenti, Leguminum, & Fructuum feracissimo, etiam Vini, cujus tamen fertilitate, non est hæc regio admodum præstans. Et quamvis in ipsa Hassia, Frislaria se conspiciendam præbeat, ad Moguntinum tamen Archiepiscopũ pertinet, unde varijs Fortunæ & Bellonæ cæsibus frequenter exposita, maximas ab Hassiæ Ducibus calamitates frequenter pertulit, quemadmodum & a Saxonibus expugnata & fœda exustione deformata fuit. Qua de re in Saxonia sua Alb. Cran. lib. ɪɪ cap. x, *Saxones*, inquit, *iniuriam prioris anni vindicare volentes, moverunt in Hassones, qui jam Francis paruerunt, & ad Opidum Frislariam pugnaverunt, magna internecione cadentes, qui obviam prodirēt. Ecclesiam insignem ejus Opidi, quam Bonifacius Episcopus & Martyr prædixit incremabilem, diu frustra tentaverunt incendere. Visi sunt in albis duo juvenes, qui incendium restinguerent, unde territi Saxones, aufugerunt. Repertus est ad ostium ædis sacræ genibus nixus Saxo extinctus, faucibus hians, quasi flammam excitaturus.* Hæc ille. Reliqua hujus Landgraviatus Opida, quæ multa sunt, præter eo, inter quæ munitissimum censeri potest *Giessen*, inter Friburgum & Marpurgum situm. Hessorũ autem regionem partim perluunt, partim adluunt fluvij varij, quorum præcipui: *Rhenus* quidem latus inter Meridiē & Occidentem: *Visurgis*, i. *Wesera*, cujus fons *Weira*, e Turingico nemore profluit, *Lupia* qui in Westphaliã transit: & *Adrana* Tac. enim *Adernam* vocant Historiæ, hodie *Aederam* dici existimat Althamerus. *Rhoer* forte, ut scribit Ritheimerus. *Eder* ex eo facit Iunius in suo nomenclatore, additque Cattorum fluuium esse, & in amnem Adam exire. In sua Batavia autem scribit eum in Fuldam evolvi: & hoc tabulis verum esse constat. Minores sunt *Lanus* seu *Lona* in Comitatu Witgenstein fluvius (*Anden Horberg* oritur) olim Widekindi Anglorum Principis castrum præterfluens. Lasphe ejusdem Comitatus Opidum adluit: inde Beidenkap, Marpurgum, Steiffenburg, Giessen Cattorum, nunc Hessorum Opida adlabens, Wetzphalar & Limburg præterfluens, multis receptis amnibus infra Lonstein Opidum in Rhenum evolvitur: *Fulda*, Homa, *Scalmus* &c. Thermæ sunt in Ringoviæ regiuncula, haud ita procul ab eo loco ubi Mœnus fl. in Rhenum exit, *Wißbaden* vocatur locus. Conferunt hæ neruis ac venis, humiditate repletis & Spasmo, cæterisque ægritudinibus, ex causa frigida & humida orientibus, & ex repletione. Maculas sordesque corporis, cuti ex ulceribus & scabie adhærentes mundant. Conferunt juncturis, easque confirmant, fluxum humidum prohibendo. Montibus regio undique obsita, eorum vero nominatissimi, *Meliboci* & *Abnobij* Montes. Reliqui varijs insigniuntur nominibus, *Kesselpergus* & *Geyne* Montes &c. Silvæ sunt plurimæ Hercyniæ portiones. Sed de Hassia quæ dicta sunt hactenus, sufficiant. Nefas sit autē non adscribere, Coronidis quasi loco quæ Eobanus Hessus in carmine gratulatorio victoriæ ad Philippum Landgravium, paucis de hujus regionis genio & situ, Incolarumque moribus tradidit.

Flumina.

Montes, Silvæ,

Qualis Hyperboreum prospectans Thraca Booten
Gradivi domus ad Rhodopen, Hemumque nivalem
Circumfusa jacet, gelidis assueta pruinis,
Gignit in arma viros duratos frigore, quique
Aut Hebrum Nessumque bibunt, aut Strymonis undas.
Talis & ipsa situ, talis regione locorum
Et fluvijs, Silvisque frequens, & montibus altis
Haßia: natura similes creat alma locorum
Ceu natos in bella viros, quibus omnis in armis
Vita placet: non ulla juvat sine Marte, nec ullam
Esse putant vitam, quæ non assueverit armis.
Quod si tranquillæ vertantur ad ocia pacis,
Ocia nulla terunt sine magno vana labore:
Aut duro patrios exercent vomere colles,
Aequatosque solo campos rimantur aratris,
(Namque & planities segetum fœcunda patentes
Explicat innumeras, & plena messe colonos
Ditat, & ipsa sibi satis est) aut ardua Sylvæ
Lustra petunt, canibusque feras sectantur odoris
Venatu genus aßuetum, genus acre virorum:
Aut leges aut Iura ferunt, aut oppida condunt
Fortia, non solum bello munimina: verum
Quæ deceant in pace etiam, oblectentque quietos.
Quid sacros memorem Fontes? amœna Vireta
Quid valles ipsis certantes frugiferacis?
Vallibus Aemoniæ? dulces quid ubique receßus
Musarum loca, conseßu loca digna Dearum?
O patriæ gelidi fontes! o flumina nota!
O valles! o antra meis gratißima Musis!

THVRINGIA

DVRINGEN LANT, GRAVIATVS,

Nobilitas & status hujus ditionis mihi necdum innotuerunt: tantum inveni Comitatum Gleichen 32 50.50 58. &, ut existimo, Kranichfelt 34 17.51 26. Item Episcopatum unum Mersburg 34 17.51 26.

Meridiani distant a se invicem pro ratione Paralleli 51 0 ad Aequinoctialem.

Regio Situs. *Soli fertilitas.*

HASSIAM sequitur *Turingia*, vulgo *Duringen*, sita inter duos Fluvios Salam & Werram; quorum hunc ad Occasum, illum ad Ortum habet: ad Septemtrionem Hercyniam Silvam (quam *Hartz* vocant): & *Turingensem*, ut vocant. *Saltum*, vulgo *Duringer VValdt*, a Meridie. Longitudo regionis Latitudini par, XII Milliarium. Regio omnis generis Frugum & Leguminum feracissima, & inprimis Frumento præ omnibus alijs Germaniæ partibus fœcunda, adeo ut Georgius Agricola eam *Sumen Germaniæ* appellare non vereretur. Magnus hic Isatidis herbæ, (quam Plinius *Glastum* hodie *Guadum* & *Pastillum*, vulgo *VVeedt, Pastel* nominant & cæruleum efficit colorem) proventus, quæ hinc cum magno incolarum emolumento ad alias regiones transfertur. Vnde quidam Poeta insignis:

Herba Turingorum celeberrima crescit in agris
Hanc Isatim Græcus sermo vocare solet.
Ponderis hæc magni est, & multo venditur ære:
Hac etenim tingi lana parata solet.

Imperium Majorum.

De qua Plin. lib. XXII cap I. *Simile Plantagini Glastum in Gallia vocatur: quo Britannorum conjuges nurusque toto corpore oblitæ, quibusdam in sacris nudæ incedunt, Aethiopum colorem imitantes.* Obsoniorum quoque ac Fructuum vix quicquam desiderat; si Vinum demas quod aliunde importatur. Reperiuntur & Auri Argentique Fodinæ, & Salinæ divites. Olim Regnum fuit, hodie Lantgraviatus titulo decoratur. Turingia & Hassia sub Regibus Francorum conjunctæ usque ad Carolum Magnum & Henrici Aucupis tempora manserunt, annos CCCLXVI. Tandem *Carolus Crassus* Imperator Ducem Turingiæ præfecit *Ludovicum*, cujus Nepos *Burchardus ἄπαις* ab Hungaris cæsus est. Quare *Henricus Auceps* Imp. Turingiam occupavit, cujus successoribus Saxoniæ Principibus in hodiernum usque diem subjecta est. Etsi enim post Gulielmum Ottonis I Imperatoris Filium, qui Archiepiscopus Moguntinus, Turingiam permissu patris tenuit, successores ipsius, Archiepiscopi Moguntini, merum Imperium in urbem Erfordiam, quod adhuc retinent, & totam Turingiam sibi aliquantisper vendicarunt, quorum Vice-Dominus sub Conrado Solico Imp. Ludovicus Barbatus aliquando fuit: tamen postea *Barbati* Lantgraviorum titulo Turingiam ad Heredes transmiserunt. Donec ad Misniæ Marchionem ex Widechindi Saxonis posteritate ortum, *Henricum* illustrem Theodorici Filium & Hermanni Turingiæ Lantgravij ex filia Iuditha Nepotem circa annum Christi CIϽCCL pervenit, cui successit filius *Albertus* degener, eique filij *Fridericus Admorsus* & *Theodoricus*, qui a patruo Theodorico Misniæ Marchione hæredes constituti sunt. Hunc Tractum *Sorabos* nonnulli olim inhabitasse ferunt. Horum meminit Eginhartus & Ammoinius. Horum reliquias hodie vocat Peucerus *Sorbec* & *Servestein* inter Albim & Salam flumina. Reynerus Reyneckius, in suo de Misnorum origine libro, hos *Tyringetas* quasi *Tyringotas* putat, indeque ejus urbem Gotham nomen sortitam fuisse non dubitat. In hac regione quamlibet exigua, ut se accepisse ab Hugone Binchorstio Anglo urbis Erfordiensis cive scribit Ortelius sunt XII Comitatus, & totidem Abbatiæ, (quas *Gefurstete Abtien* vocant) CXLIV civitates, & totidem Opidula, (vulgo *Mercktflecken*:) bis Mille pagi, & CL Arces. *Erdfurdia* sive *Eufordia*, priscis *Erphessfurdia*, *Erfessfurt* Turingiæ urbs primaria nomen a primo conditore *Erft* nomine, sumsisse putatur: Hic enim, cum molitor esset, molendinum suum ad Geram fluvium fixit, atque civitati huic initium dedit, circa initium imperij Arcadij & Honorij: postea a Clodovæo Francorum Rege anno Christi CCCCXXXVIII vehementer aucta ornataque; Anno vero CIϽLXVI muris cincta tanta amplitudine ut Germaniæ totius maxima censeatur, ac *Nicht eine Stad*, Rusticis Turingis, *Sondern ein gantzes Land*, dicatur. Hanc perluit Gera fluvius, atque a sordibus purgat. Montem habet excelsum, qui nunc S. Petri dicitur, ubi olim Arx fuit constructa, quæ postea rursum est desolata: regnanteque apud Francos Dagoberto Monasterium. Episcopalis olim erat, Bonifacio Germanorum Apostolo conditore: ea dignitas deinde Moguntiacum translata dicitur. Hic in Templo D. Petri extat Monimentum Comitis a Gleichen bigami: Historiam quia memorabilis est paucis subjungam. Comes iste circiter annum Christi CIϽCCXXVII Fredericum cognomento Barbarossam Imperatorem qui expeditionem in Asiam susceperat, sequutus, cum quodam die in recuperatione Terræ Sanctæ longius e Cæsaris castris progressus esset, nimia scilicet pugnæ aviditate incensus, hostium multitudine circumfusus, a Sarracenico quodam Barone captus est. Inde crudeliter ab hostibus tractatus, vel in carcere detentus, vel ad serviles durosque agri colendi labores detrusus. Evenit autem divino quodam beneficio, ut in eum cujusdam mulieris Sarracenicæ favor inclinarit, quæ & sua liberalitate eum nonnihil juvit, & triste servitutis jugum suo colloquio lenivit, mota haut dubie insigni viri virtute. Cumque nobilitatem ejus a parentibus acceptam cognovisset, maritum eum sibi expetere cœpit. Quamquam vero diceret Comes, se domo exeuntem legitimam reliquisse conjugem: tantum ta-

Vrbes & Opida

 men valuit

THVRIN
GIA
Mansfeldiæ comitatus pars
Franken
landt

men valuit honesti amoris vis in ista muliere erga Comitem, & recuperandæ libertatis cupiditas in Comite, ut matrimonium cum ea pascisceretur, præsertim cum alia expediendæ salutis ratio nulla superesset. Quis autem non miretur tantam in muliere animi magnitudinem, ut quamvis pericula multa & difficultates plurimas sibi propositas sciret, maluerit tamen Comitem in terram prorsus ignotam sequi, itinere longinquo & molestijs pleno, quam in patria tuto in parentum cognatorumque complexu vivere? Ingressi igitur sunt iter, Deo occasionem præbente: & cum in Christianorum terram venissent, re omni, ut gesta erat, indicata, a Pontifice Romano veniam Bigamiæ Comes est consecutus. Inde in patriam tandem veniens, solus primum ingressus est domum, & ab uxore agnitus & exceptus ardentissime, cœpit narrare, quomodo Fortuna secum, dum abfuisset, egisset: & tandem etiam uxorem aliam Sarraceniam se adducere dixit, quæ vitæ suæ unica assertrix, & reditus in patriam causa extiterit: rogans modis omnibus, ut si se salvum & incolumem ex tanta, tamque immani servitute, quæ in terra hostili oppressus fuisset, libenter ferat, etiam Sarracenicæ conjugis societatem benigne admittat. Quod cum futurum promisisset uxor, introducta est mulier Sarracenica, & accepta honorifice. Neque compertum est, quod mirum non immerito videtur, ullo unquam tempore dissensionem aut rixam acerbam inter has conjuges extitisse: sed concordia suavi marito uni, in unis ædibus & lecto uno cohabitarunt. Cumque forma antecelleret Sarracenica, admirabili bonitate Dei factum est, ut altera prolis fœcunditate præstaret, quo id quod deesset formæ, dono liberorum pensaretur. Monimentum extat hoc loco, ut dixi, in æde D. Petri, ubi Comes Bigamus cum utrimque collocatis uxoribus in lapide magno incisus est. Visus etiam est lectus horum trium conjugum apud Comites de Gleichen, qui testes hujus narrationis esse possunt. Sed hæc hactenus. Scholam habet Erfordia litterarum studijs florentem, quam Bonifacius IX Papa privilegijs ornavit, anno CIↃCCCXCII. Hujus urbis ager nulli fertilitate secundus, pascuis abundat, & herbæ Isatidis feracissimus est. Vrbs ab Henrico IV multis est labefactata incommodis, ob importunam decimarum exactionem, a qua Erfordia immunis semper ac libera fuit. Itaque exorto Saxonico bello avitam libertatem ferro armisque defendere, quam insolito decimarum jugo, cervices submittere maluit, idque tanto animorum ardore, ut & vitæ & fortunis Augusti, extremum immineret periculum. Hæc eadem ceu quodam fortunæ excelsis inimicæ ludibrio jactata, incendijs varijs deformata fuit. Neque est aliqua urbs insignis in Germania, quæ per fatalem ac adventicium ignem toties exusta fuerit. Vltimo incendio, anno CIↃCCCCLXXII gravissimum sensit damnum, præsertim in basilicis Virginis Mariæ & Severi, ut pene tertia urbis pars incendio perierit. Terribile fuit incendium illud immisso igne per conducticios incendiarios, quorum erat primarius Dominicanus quidam. Duæ Ecclesiæ Collegiatæ, quas vocant, cum ponte & insigni urbis parte conflagrarunt. Anno Domini CIↃIↃIX gravissima seditio inter Senatũ & Cives Erfordienses exorta fuit propter insolitas quotannis impositas a Senatu plebeis contributiones. Nam communitas in unum locum conveniens, scire voluit quantis debitis urbs foret obligata, quantumve ære alieno gravata. Senatus tumultum & populi furorem animadvertens, blandis illum & mollibus sedare verbis studuit, dicens, tempore oportuno de omnibus & singulis tam acceptis quam expensis rationem se redditurum. Quibus verbis cives placati ad tempus quievere. Die autem constituto adveniente, rursum conveniunt, & hortantur Senatum, ut rationem reddat. Tum unus cæteris insolentior, verbis asperis invadit eos qui a civibus ad Senatum fuerunt missi, quod non parum cives irritavit. Cumque res diutius traheretur, videntes cives se nihil proficere: Senatum abdicarunt, novumque instituerunt. Quid multa? Hinc gravissima seditio, contentio, atque adeo bellum est exortum. Hanc vero seditionem Episcopus Herbipolensis & Cæsar Maximilianus sedare, ac partes per concordiam componere sunt conati. *Weimaria* pulchrum opidum, quondam peculiari Comitatui nomen, jam vero inclytam Saxoniæ Ducibus sedem & domicilium præbet, qui magnificum in eo palatium habent, ex quadratis & formatis ad lineam saxis nitide ædificatum, & pomarium omni arborum genere summa industria consitum, quod Ilma fluvio irrigatur, qui in Salam tandem se recipit. *Iena* civitas a Iano dicta, secundum nonnullos; verum is in Germania coli non solebat. Probabilius itaque Stigelius canit:

Hinc placeat Hebræo nobis hanc nomine dici,
Vt vetus a Iaijn nomen Iena tenet.
Cur ita crediderim, nisi mentem vocula fallit
Certa hujus ratio nominis esse potest.

Quippe vocat Iaijn Solimæ pius incola terræ,
Hoc quod nos Latio dicimus ore merum.
Quæ caput in medijs urbs fertilis erigit uvis,
Hanc quisquam a Vino nomen habere neget?

Hæc ille. In ima jacet valle, muris & turribus firma, ponte lapideo utramque Salæ ripam conjungens. Nobilis est publico Gymnasio, erecto anno CIↃ IↃLVIII. *Gotha* a Gothis nomen habet. Atque hinc Turingos a Gothis Rithaimerus in sua Orbis descriptione originem traxisse scribit, eo, quod Gothi in hac regione gentis suæ vocabulo Gotham urbem condiderint, circa annum, ut Lobsteinio placet CCIↃXXIII. Admirandæ fortitudinis castrum habuit *Grimmenstein*, quod nunc solo æquatum jacet. Ejus rei causa hæc fuit: *Gulielmus Grunbachius*, stirpe magis, quam virtute nobilis, ob varia & enormia flagitia, quibus Principes in ordinem redigere, Cæsarem ex Imperij fastigio deturbare, novamque Imperij formam moliebatur, cum a Ferdinando Imp. Augusto, tum a Maximiliano Imp. Ejus Filio, reus declaratus & cognitus, cum omnibus conjurationis socijs, condemnatur, proscribitur: atque illustrissimo Principi Electori Saxoniæ, sententiæ promulgatæ executio, ab Imp. ac cæteris Imperij ordinibus, uno consensu demandatur. Quam ipse proscriptionem, fiducia sui receptus, & protectoris Ioannis Friderici II Saxoniæ Ducis, contemnit. Qui cum post multas Principum admonitiones a pertinaci seditiosorum defensione non abstineret, Illustriss. Saxoniæ Dux Princeps Elector August. extrema necessitate coactus, urbem obsidione aggreditur, ac deditione capit. Tum Grunbachius, cumque eo quatuor ex conjuratis, ob violatæ Cæsareæ Majestatis crimen justo supplicio adficiuntur, castrum funditus diruitur, Dux Ioannes Fridericus, captivus Viennam abducitur.

Flumina. *Montes.* *Sylvæ.*

Fluminibus irrigatur regio compluribus, inter quæ *Sala* vel *Saltza*, *Werra*, *Vnstrut*, *Ilma*, *Gera*, *Or*, *Arpfelstet*, *Helbe*, *Cling*. Montes etiam Minerarum fœcundos inesse testatur Her. Auri Argentique venis divites, qui haud procul Braitenbornio ac Schwartzenburgo reperiuntur. Silvis etiam hinc inde conspersa est regio; Hercyniæ portiones sunt; ac Turingica Silva late nota, vulgo *Turinger-VValdt*, *Bacenis* Cæsari Germaniæ Silva Cheruscos a Suevis dirimens, *Haynich*. *Hainsette Finne* cum alijs nonnullis, quæ varij generis Ferarum venationes præbent.

Opera. *Publica.* *Mores.*

Sunt in hac regione multa Templa & Monasteria, inter alia Templum Erfordiæ B. Mariæ Virginis, a Bonifacio Moguntinensi Episcopo constructum. Hoc Templum habet Campanam magnitudine in tota Germania celebrem. Populus atrox purus, minaxque in hostem, corpora viris procera, rubusta, & decora.

FRANCONIA DVCATVS

Primus Circulus Imperij est Franconiæ, in quo hi ad consilium convocantur.

Ecclesiastici.

Episcopus Bamberg.
Episc. Wirtzburg, Dux Franconiæ.
Episc. Eichstett.
Teutschordens Maister.
Præpositus Camberg. 29 51. 50 13.
Tab. VVest. III
Abb. S. Gilgen Norimbergæ.

II. Principes Seculares.

Marckgr. Brandenburg, Burger von Nurenberg.
Co. Hennenberg 32 10. 50 34.
Co. Castel 33 45. 49 21.
Co. Wertheim.
Co. Rheineck 31 41. 50 10.
Comites Hohenloe 31 20. 49 10.
H. *Richelsperg* 31 53. 49 33.
H. *Limpurg* 31 39 3. *in Tab. VVirtenberg.*
Co. Erpach 29 31. 49 58.
Co. Swartzenburg 33 13. 50 45.

III Civitates liberæ.

Norunberg.
Rottenburg.
VVinshaim.
Schweinfurt.

Meridiani distant ratione Paralleli 50 0 ad Circulum maximum.

SIC se habet Germaniæ Superioris Regio Turingia: sequitur jam nunc explicanda *Franconia*, sive *Francia Orientalis*. Ea a Francis nomen appellationemque sortita est. Hujus nominis originem quidam ad Francum, quem alij Francionem nominant, fabulosum atque ementitum Hectoris filium, gentis auctorem referunt: cujus nominis etymon lepide Petrus Ronsardus Poeta Gallus appellatum a veteribus Astyanacta Francum quasi Φερέγχον, hoc est hastigerum scribit. Alij, inter quos Gaguinus & Æneas Pius id nominis beneficio Valentiniani Imp. impositum Francorum genti commenti sunt, sive quod feroces & nobiles Attica lingua Franci dicerentur (quod ubi nam lectum usquam sit aput idoneum & classicum scriptorem, nescire me libenter fateor) sive a tributi remissione & libertate accepta. Quanquam posteriori rationi citius subscribere velim, si minutius exigendum sit vocis etymon, ut Franci dicantur, quasi, *fry on cy*, nimirum a censu (quod *cy*, sonat) & vectigalibus immunes: alioqui videri possunt appellati veluti, *fri ansy*, *Fransi*: vocabulum autem *Ansi*, Gothici idiomatis proprium, denotat eos qui ceteros mortales fortuna & opibus antecellunt, Heroum & Semideorum conditioni proximi, velut humanæ sortis terminos egressi: unde corrupta vox vernacula *Ansos* & additione aspiratæ *Hansos* nominat Proceres communi fortuna majores. Sed ad rem. Franci postquam opes eorum convaluissent, & servitij jugique tæderet Romani, ac Dominatus cupiditas animos faceret, nomen sibi ipsi a libertate crearunt, antiquata communi illa Germanorum appellatione. *Franconia* autem Sueviæ & Bavariæ a Meridie vicina est; ab Occasu Rheno contigua; ab Ortu Bohemiæ; qua Septemtrio est Hassos & Turingos vicinos habet. Aer regionis purus ac saluberrimus. Regio ipsa præterquam ea pars quæ Norica hodie vocatur atque fluminibus vicinior est, arenosa nimium non est, ut Æneas Silvius scriptum reliquit, nec nimium etiam lapidosa. Fertilis omnis est, Hordeum, Triticum & omne Frumentum & Legumen satum multo cum fœnore reddit. Rapa cœpæque nullibi fere locorum majora & laudatiora reperiuntur. Ac multis in locis colles Vitibus consiti Vinum gignunt, quod ob sui præstantiam ad gentes remotissimas transportatur. Glycyrrizæ radicis Babenbergensis ager tantam subministrat copiam, ut currus ea onusti per universam Germaniam devehantur. Est etiam undecunque terra cultissimis pomarijs & pratis amœna: Animalium domesticorum Ferarumque dives. Feræ in Nemoribus a Principibus foventur, habentque plurima stabula, in quibus hiemis tempore pabulum & interdum sal accipiunt, seque a Cæli inclemetia tutantur. Eas capere, aut saltem persequi, privatorum nemini concessum. *Francos* ab origine Germanos & peculari isto vocabulo antiquitus appellatos fuisse constat cum ex alijs, tum ex Procopio Cæsariensi, rerum quas literarum Monimentis consignavit oculato Scriptore. *Francorum* autem genus geminum apud Scriptores invenio, *Ansuarios & Salios*. Marcellinus lib. xx, scribit Ansuarios, sive (quæ apud Tacitum exstat lectio) *Ansibarios* transmisso Rheno extimam Galliarum oram inquietasse. Quo in loco prior editio scripturam *Ansuarios* magis mihi approbat, quam posterior quæ *Attuarios* habet: quanquam & *Attuarios* alibi apud eundem legimus: ubi vulgata exemplaria vitiose scribunt actuarios. Alterum *Francorum* genus sunt *Salij*, quos non a Salis rivo Sala, qui Turingos a Sorabis dirimit, in Albim se effundens, quod quidam existimant; sed vel a Sála altero Rheni brachio, qui Isala nominatur, cujus accolæ fuere, vel a saltu & agilitate pedum nomen sortitos arbitror; quod postremum secutus videtur Sidonius illis versibus, quibus peculiares singularum gentium dotes complexus est: *Cursu Herulus, jaculis Humius. Francusque natatu, Souromates clypeo, Salius pede, falce Gelonus*. Hinc est quod alio loco tribuit illis eam pernicitatem, qua vel hastas emissas prævertterent, quando ait, etymon gentis simul aperiens, *Clypeosque rotare Ludus, & intortas præcedere saltibus hastas, Inque hostem venisse prius*. Franconum Primus Princeps fuit *Genebaldus*, qui xxx annos eis præfuit. Præfuisse post eum scribuntur *Marcomirus*, *Dagobertus*, *Ludovicus* I, *Marcomirus* II, *Waramundus* alijs *Pharamundus*, qui vocatus ad Regnum Franciæ fratri Marcomiro reliquit Ducatum; *Prumesser*, *Genebaldus* II, *Suno*, *Luitemarus*, *Hugbaldus*, *Helmericus*, *Gotefridus*, *Genebaldus* III, *Ludovicus* III. Hunc sequuti sunt *Erebertus*, *Ludovicus* IV, *Gozpertus* II, *Hetanus* Dux ultimus. Qui sine herede mortuus, *Witunino* Francorum Regi, qui & *Pipinus* dicitur, Ducatum ex commisso reliquit, quē deinceps Filius ejus *Carolus Magnus* & primus B. Burchardo primo infulato Episcopo Wirceburgensi

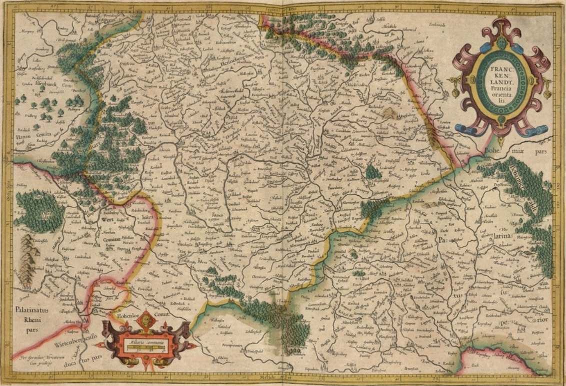
Regio & unde dicta.

Situs.

Cæli Temperies.

Soli fertilitas.

Imperium Maiorum.

FRANC: KEN: LANDT. Francia orientalis.
Bohemiæ pars
Palatina superior
Palatinatus Rheni pars
Wirtenbergensis ducatus pars
Hohenloe Comit.
Wert haim Comitat
Hanau Comitat
Milliaria communia
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio

ejusque successoribus & Ecclesiæ proprium donavit, anno ɪↄcclɪɪ. Ducatus nomine & dignitate etiamnum gaudet, quem titulum Episcopus Herbilopensis sibi vendicat. Neque tamen illi omnis Franconia subjecta est. Marchioni enim Brandenburgico parent Kitzinga, & Bristadium, Episcopo Babenbergensi Graglingiacum. Herbipolitano vero Chronacum, Forcheimium, Staphelsteinium, Hochstadium, Moguntino Koningspergum, Oxenfordia, Carolostadium, Hasfordia, cum Bischofsheimo, Alderburgio, Mildeburgo, & alijs quibusdam Opidis. Colburgum Saxoniç Duci subjectum est. Cęterum *Francorum* victricibus armis & præstanti virtute perdomitç fuerunt Galliæ & a Gothis assertæ, quæ totius Germanorvm sanguine fuerant incassum appetitæ, quarum pars minima in hunc usque diem ad immortalitatem memoriæ glorioso Franciæ nomine superbit. *Franci* Hispaniam ab Arabũ Scenitarum (qui Saraceni dicuntur) impura gente insessam subegere. *Franci* insuperabilem bellis Saxonum gentem & Romano nomini formidabilem fregerunt, reposita odij vice, ac Dei cultum puramque religionem, abolitis simulacris, suscipere coegerunt. *Franconum* indomitç virtuti cessit Italia rerum domina & gentium omnium victrix quam non Hannibal Africæ totius opibus fultus, non Antiochus Asiæ terror, non Pyrrhus, Alexandri Magni æmulus, non Persarum fastus debellare potuerant aut de gradu dejicere.

Majorum virtus.

Vrbes.

Ad urbes transeo. *Wirceburgum* quod Conradus Celta vocat *Erebipolim*, Ligurinus non malus auctor *Herbipolim*, Spanhemius *Marcopolim*, Ptol. Ἄρταυνον Indigenæ *Wirtzburg* a dulci musto, quod Herbipolensis ager suppeditat: Franciæ Orientalis caput atque Metropolis est. Vrbs est luculenta, in qua Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus anno Christi ɪↄccl ɪ erexit Episcopatum In plano sita est, collibus undique amœnisque hortis & pratis cincta; præterea fossis, vallis, mœnibus, turribus & propugnaculis bene munita. Civibus plena, ædium pulcherrimarum frequentia nitidissime culta. Ad Occasum Mœnus pręterfluit, ad vecturam accommodatus: Ripas utrimque jungit pons lapideus, fortissimis innixus pilis. Vltra Mœnum in vicino monte arx est, quam variæ civium & rusticorum oppugnationes inexpugnabilem esse ostenderunt. Ad pedem montis Monasterium est a Burchardo opibus Cuniberti Franciæ Regis exstructum in honorem B. Magni confessoris. Cæterum non fuerit alienum plane ab instituto præsenti, cognoscere formulam exequiarum & inaugurationis Episcoporum ac Ducum Wirceburgensium. Post excessum prioris, designatus Episcopus civitatem cum ingenti & exquisito equitatu ingreditur. Admissus descendit de equo, & deposito augustiore ornatu per ɪv Comites officiales in Domum Salvatoris deducitur, nudato capite, pedibus nudis, vili veste tectus, & solo funiculo cinctus. Officiales sunt, Domini ab Hennenberg, Castel, Werthein, & Rheineck. Decanus ei cum Clero obviam procedens, rogat, Quid petat? Ille demisse respondet, se indignum præsto esse, munia ad quæ electus, sit, subire, & suo officio ex fide defungi. Tum Decanus, ego vero, inquit, nomine totius capituli, Domum Salvatoris Mundi, eique adnexum Ducatum tuæ fidei committo, in nomine Patris, Filij & Sp. S. Mox Clerum in ædem Salvatoris digressum ipse sequitur, indutusque ex more Pontificalem trabeam, Sacris primum, postea convivio in arce interest. Defuncti vero Episcopi cadaver exenteratum in sacello arcis primum deponitur, corde interea exempto inque vas vitreum concluso. Postridie ex arce in Monasterium S. Iacobi defertur, dextera pedum, læva gladium tenens; tertio die inde in ædem Salvatoris itur: hic cantus, preces, vota: postea cum pedo & gladio sepelitur. Civitates reliquæ *Bamberga*, Ptol. *Granionarium* Petro Appiano, Γρανιονάριον in Græco codice: primum vocata fuit *Babemberg*, hoc est *Mons Babæ*, a Baba Ottonis Ducis Saxonis filia, atque uxore Alberti Comitis Babembergensis. Alij civitatem hanc vocant *Pavonis Montem Pfawenberg*: Civitas est valde amœna ad fluvium Regnitz sita. Habet montes & colles & plurimos hortos, fun dmque fœcundissimum, ubi Pepones, & Glycyrriza crescunt maxima copia, ut supra quoque retulimus. Pepones habentur ibi, atque Nurenbergæ quo deferuntur, in d elitijs. Sedes est Episcopalis, & cum alijs felicis ingenij alumnis gaudet, tum Ioachimo Camerario in omni doctrinarum genere celeberrimo. Testantur id opera ab ipso edita, quæ summa cum admiratione leguntur. *Francofurtum* vel *Francofordia ad Mænum*, vulgo *Francfurt am Mayn*, ad differentiam alterius ad Oderam sitæ. *Helenopolim* olim dictam scribit Munsterus, sed quando & a quibus non addit. Henrico Stephano in encomio, quod ei urbi scripsit, Nundinalis Musarum Academia, Francofurdenses Athenæ, Musarum Nundinæ Mercuriales, & totius Orbis emporiorum compendium, dicitur. Vrbs hæc in ɪɪ partes a Mœno perfluente distinguitur, quæ ponte lapideo conjunguntur. Civitas hoc tempore est Imperialis, binis per totum Orbem Nundinis celebris Hic Romanos Reges elig i ab Electoribus mos est, ibidemque si Imperij binos competitores esse contingat, uterque collecto exercitu de Imperio dimicant. Vnde de ea Fabritius:

Mox turres offert Francfordia nobilis altas,
Vrbs decus Imperij, qua primus Cæsar honores
Accipit, & titulum Regni Sceptrumque reportat.

Moguntina, vulgo *Mentz*, alijs *Moguntiacum*, Pirckheymero *Mocontiacum*; Ptol. *Neomagum* lib. ɪɪ cap. vɪɪɪ Tab. ɪɪɪ appellat, ut nonnulli volunt. Nomen habet Moguntia a Mœno fluvio, quem alij Moganum, alij Mogum vocant. Civitas est Episcopalis & Metropolitana. Primi ejus Episcopi fuisse dicuntur Crescens & Crescentius discipuli Apostoli Pauli. S. vero Bonifacius primus fuit Archiepiscopus. Agrum habet, ab utraque Rheni ripa fœcundum & præstantissimo Vino luxuriantem: ampla est, bene munita, & spissa, tum populosa ea parte, quam Rhenus adluit; ex alio vero latere rarum habitatorem habet, immensa est longitudine, latitudine angustior. Ædes amplissimæ sunt, Romanorum more. Basilicæ & Collegiatæ Ecclesiæ magnificæ, & perornatæ, cum arce Episcopali. Academia hic erecta est a Theodorico Episcopo. Huic civitati adscribi solet artis Typographicæ inventio. Præsuli suo proprio Archiepiscopo ac Electori, nec non S. Imperij Cancellario paret. *Mons Regius*, vulgo *Koningsperg*, patria Ioannis de Monte Regio summi Mathematici, cujus extant subtilissima commentaria in Almagestum Ptolemæi. *Schweinfordia* ad Mœnum sita in medio prope Franconiæ. Agrum habet Vino & Frugibus abundantem. Mercatus hic Frumenti insignis. Molendina artificiose exstructa videre est, quæ non solum Incolis, sed externis quoque vicinis plurimum adferunt commodi. Magnam accepit cladem anno cɪↄ ɪↄlɪɪɪ ab Alberto Marchione Brandenburgensi & Henrico Duce Brunsvicensi. *Kitzinga* sita ad Mœnum; *Fridberga* urbs Imperij, & aliæ.

Flumina.

Flumina piscosissima undique regionem hanc perluunt, beantque plurimum, quorum præcipua sunt: *Mænus*, *Sala*, octo ignobilioribus comitata, *Sinna*, *Radiantia*, *Aestus*, *Tubera*, ac nonnulla alia.

Silva.

Silvas habet *Speshart*, *Ottonis Silvam*, ac alias etiam Hercyniæ portiones, quæ eam æditissimis jugis per circuitum obfirmans, veluti nativo muro ambit.

Mores.

Gens ipsa viribus armisque potens, nobilitate pollens, ingeniosa, laborum patiens. Vinetis colendis uterque sexus incumbit, nec cuiquam otioso esse conceditur.

BAVARIA
DVCATVS

Secundus Circulus Imperij Bavaricus.

I. Ordo

Episcopi.
Archiepiscopus Saltzburg.
Episc. Passaw.
Episc. Freisingen
Episc. Regenspurg.

Abbates

Præpositus Berchtolsgaden.
Abb. Rempeseck.
Abb. VValdsachsen 34 25. 59 58.
Tab. Francon.
Abb. Roden: Rot opinor 34 29. 47 51.
Abb. Keishaim 32 53. 46 43.
Abb. S. Haymeran *Ratisbonæ.*

Abbatissæ.

Alt Munster, Ratisbonæ.
Ober Munster, Ratisbonæ.

II. Ordo.

Dux Bavariæ.
Com. Palatinus Bavariæ.
Landg. Luchtenberg. 34 28. 49 35.
Tab. Franconiæ.
Com. Hag*æ.*
Co. Ortenburg 35 36.
48 30.
B in Stauffen, forte Thuna stauff. 34 22.
49 0. aut Stauffnegk 35 22. 47 35.
H. *Rimfels, forte Rhinselden Tab.*
Germaniæ.
B. Degenberg 35 8. 48 53.
Obersultzperg 33 31. 49 8.

III. Ordo

Freisiet.
Regensperg.

Meridiani distant pro ratione 48 o Paralleli ad Circulum maximum.

Regio & unde dicta. Situs. Soli fertilitas. Animalium varietas.

EST nunc adeunda *Bavaria*, ad Avaribus Hunnorum reliquijs, qui Noricis pulsis in ea terra consedere, littera adjecta, dicta Dicitur & *Boiaria* a Boijs Cisalpinæ Galliæ populis, qui hoc loco aliquando sedes habuisse leguntur; vulgo *Beyeren*. Habet ab Oriente Austriam: ab Occasu Sueviam: qua Meridies est Alpes adjacent illi Rheticæ: qua Septemtrio Franconia. Longitudo Milliarium Germ. xxix. Latitudo xxv. Aer ut plurimum salubris, ac Regio amœna est, in universum satis ferax, non æque tamen Vini ac Frumenti, quamvis & Vinum gignat nonnullis locis, sed agrestius. Generosius Vinum importatur ex Alsatia, Francia & Austria Magna copia Frumenti invenitur circa Ratisbonam & Landshutum. Abundat insuper Sale, Arborum Fructibus, Ferro, Pecore, Volucribus, Feris, omnibus denique ad victum, cultum & usum vitæ spectantibus. Sues glandibus silvestribusque Pomis tanta copia nutrit, ut veluti Hungaria Boves, ita hęc Sues plurimis Europæ Regionibus suppeditet. Prę ter Vrsos item, Apros, & cæteras ejusmodi Feras, centenarios Cervorum alit greges, quos absque consensu Principis venari crimen est- Anno cIɔ Iɔlxii, xxii die Augusti, Cervus in Bavaria captus scribitur, tanta corporis vastitate & mole, ut libras Iɔcxxv exhibuerit. Sedes hic quondam habuerũt *Narisci, Vindelici* & *Norici*. *Nariscos*. qui hodie *Nortgow* Aventino, vel *Narcaw* Melancthoni, a cæteris Danubius dividit. Georgius Fabricius & Villichius *Voihtlander* ex his faciunt: Rhenanus *Beyrn*. *Vindelici* ex antiquorum descriptione inter Rhætos & Noricos siti sunt. *Rhætia* duplex est, una latior, quę Vindelicos Moricosque & Rhętos proprie dictos cõplectitur: altera strictior. Vindelicos a Rhætis disterminat Lycus, si Ptolemæo est fides. Sin Strabonem sequimur, Rhenus & Lacus Brigantinus. quem nos in Helvetię descriptione monstravimus. Eosdem a Germanis separat Danubius, ab Italia Alpes. Originem nominis Vindelicorum recte observavit ex Ricardo Marcus Velserus;

Respicit & late fluvios Vindamque Lycumque
Miscentes undas, & nomina littoris, unde
Antiquam gentem, populumque urbemque vocarunt
Vindelicam.----Vindelicorum quænã gentes urbesque fuerint, tum ex Plinio & Ptolemæo cognosci potest, tum ex illustri Strabonis loco, qui est lib. IV. *Vindelicorum petulantißimi habiti sunt Licatij, Clautinatij, & Vennones, Rhætorum, Rucatij & Colvanty; Gestiones quoque Vindelicorum sunt & Brigantij. Vrbs ipsorum Brigantium & Camædunum, & Licatiorum veluti Arx Damasia. De horum Latronum in Italia sævitia hoc memoratur. Eos pago aut urbe potitos, non modo puberes omnes necare, sed ne infantibus quidem masculis parcere. Imo ne hic quidem subsistere, sed gravidas etiam mulieres occidere, quas eorum vates dicunt virilem fœtum utero ferre.* Ad hos vincendos missi sunt ab Augusto Tiberius Claudius Nero, & Nero Claudius Drusus, ambo Imperatoris privigni, qui copias Barbarorum exiguis prælijs dispersas ac dissipatas aggressi, facile vicerunt, inque suam potestatem redegerunt. Vide Paterculum libro secundo: Dionem libro LIV, & Horatium libro quarto Odarum. *Norici* initium capiunt a flumine Oeno; vergunt ad Orientem & Austrum, ad Hungariam & Italiam usque. Horum magna in bello vis fuit, utpote qui bello adsueti limitaneos Romanos semper oppugnarent. Indicio est *Ensis Noricus* Horatio celebratus. Etiam inscriptio quæ cis Danubium inventa ita habet: DIS MANIBVS ET MEMORIÆ LEGIONVM. ET MEMORIÆ MISERRIMORVM, VINDELICIS PRÆFECTIS MOCENIANIS ET VICTORI ET AVRELIO. FILIIS VINDELICIS SVRINVS INFELIX PATER F.C. Bavaria olim a proprio Rege, ad Arnulphi Imperatoris usque tẽpora administrata fuit: cum ut Parthi Arsacem, Aegyptij Ptolemæum, ipsa *Cacannum* nominavit. Deinde Duces habuit, quos etiamnum tenet. Anno Domini Iɔcclx scribit Pantaleon in prima parte Virorum Illustrium Germaniæ *Taßilonem* Boiorum Ducem vixisse, in cujus monimento hi versus inscripti leguntur;

Imperium Majorum.

BAVA
RIA DV
CATVS
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio
Bohemię
pars

Taſſilo Dux primum, poſt Rex, Monachus ſed ad imum Conditur hac fovea, quem pie Chriſte bea.

Bavaria dividitur in *Superiorem* & *Inferiorem*, *Superior* ſubdita eſt Alpibus, Auſtroque. Hæc crebris impedita eſt Paludibus, fluminibus rapidis, Silvis adſpectu horridis. Pecuarijs, Pecoribuſque paſcendis magis idonea. Inferior fertilior eſt, crebrius frequentiuſque habitatur, & propter Danubium, Iſaram & Lavarum amnes vitium ferax. Atque ita dividitur Bavaria φυσικῶς. Divitur etiam πολιτικῶς politice, juxta Principum ditiones in Comitatum *Bavariæ* & *Palatinatum. Comitatus* hac Tabula, ſequenti *Palatinatus* deſcribitur. *Vrbes* Vrbes Superioris Bavariæ ſunt *Monachium*, alijs *Monacum* Καμβόδουνον Ptol. Pet. Appiano, vulgo *Munchen*, ad ripam Iſaræ flu. ſitum, exſtructum ab Henrico Bavariæ Duce, anno CCIↃLXXII ſub Ottone *I* Imp. Vrbs eſt omnium pene Germanicarum civitatum amœniſſima; inter fluvios Oenum & Lycum, inter Vrbes Waſſerburgum, Auguſtam & Friſingam, inter Lacus piſcoſos, interque Silvas jucundiſſimas ſita. Meridiem verſus reſpicit montes Tyrolenſes: Orientem verſus, Hortos ſuburbanos, rivulis ex amne deductis diſtinctos: inter quos Ducis Hortus, cura, amplitudine, herbarum florumque copia & ordine topiario, illuſtris eſt: in hoc præter artificioſiſſimum fontem & pergulam æſtivam picturis ſtatuiſque exornatam, hoc eſt memorabile, quod ſub crepuſculum veſpertinum magnus Cervorum Grex ſub ipſas fere feneſtras quotidie accedit. In Vrbe Templa, Turres, Bibliothecas, Curiam, Forum, Opificum & Mercatorum frequentiam, aliaque permulta, non ad uſum tantum ſed etiam ad ornatum & ſpectantium ſtuporem videre licet. Inter Templa ſane primas tenent duo, quorum alterum D. Petro, alterum D. Mariæ conſecratum, in quo Mauſolæum Bavariæ Ducum, ubi & Ludovicus IV hujus nominis Imp. ſepultus eſt, viſitur. Turres vero hujus Templi binæ Columnarum inſtar eadem latitudine, eadem. altitudine ad CCCXXXIII pedes adſurgunt. *Ingolſtadium*, vulgo *Ingolſtatt*, ad Danubium jacet, antiquis dictum *Engelſtatt*, ſive *Angeloſtadium*, ab Angelis Suevis qui civitatem hanc cum alijs ceperunt. Initio pagus fuit; ſed a Ludovico Bavaro Imp. jus civitatis obtinuit. Academia in ea conſtituta omnium Artium & Sapientiæ anno CIↃCCCCX, eamque multis poſtea privilegijs & opibus ornarunt auxeruntque Ludovicus Dux Bavariæ & Pius II Pontifex. *Friſinga*, olim *Fruxinum* Rhenano & Munſtero teſtibus, condita putatur eo tempore quando Romani per Præfectos & Provinciarum Præſides tenebant & adminiſtrabant eam Bavariæ Regionem, quæ a ripa Danubij excurrit ad Alpes. Habet autem locus iſte elegantem & amœnum in colle ſitum, etiam ſi vicinus ager juxta terræ illius genium aſper ſit. Moſacus Amnis eam præterlabitur; Epiſcopatum habet, quem Corbinianus Gallus ibi erexit circa annum Domini IↃCCX, permittente Pipino Rege, & Bavariæ Ducatum tenente Principe Grimoaldo. Sunt præterea Opida XXXII. In *Inferiore* ſunt *Ratisbona*, vulgo *Regenſpurg*, ſita ad Danubium. Nomen ſumpſiſſe putatur a pluvia & Arce, a Claudio Tiberio Nerone Imp. III exſtructa tempore paſſionis Chriſti, atque ab ipſo *Tiberina* vel *Auguſta Tiberij* vocata. Hujus memoriam in antiquo lapide exſtare Onuphrius ſcribit. Goltzius adducit nummum Tiberij, cum hujus hac inſcriptione, COL. AVG. TIB. Hanc Regensburgum putat Simlerus *Regium Antonini* eſſe, & in lib. Notitiarum *Caſtra Regina* dici. Alia multa ſed a Barbaris indita nomina, ſunt apud Althamerum, ut *Reginoburgum*, *Rhatobonna*, *Rhætopolis*, Hyaſpolis, *Imbripolis*, *Regnipolis Tetrapolis*, *Quadrata & Germaniſheim*. Appellatur & in Hiſtorijs antiquis *Colonia Quartanorum*, quod quarta Legio Romanorum in ea Civitate ſtationem firmam haberet, & *Metropolis Ripariolorum*, & *Limitaneorum caput*. Nomen *Ratisbona* a navigatione deductum videtur. Olim Metropolis fuit Bavariæ; Sedes Regum & Ducum ejuſdem Regionis. Caroli Magni victorijs Chriſtianam Religionem didicit. Pontem habet lapideum anno CIↃCXV ab Henrico Imperatore ſupra Danubium exſtructum XI fornicibus ſuſtentatum, paſſ. CCCC & LXX Latitudinis. *Patavium* ſive *Patavia* vulgo Latinorum, vernacule *Paſſaw*: *Batavas* libri Notitiarum putat Velſerus. Βοιόδουρον Ptolemæi, Vindeliciæ Civitas Aventino, Pyramio & Lazio; Vrbs ampla, elegans atque clariſſima in infima inferioris Bavariæ parte ad Auſtriæ initium, in utriuſque nimirum Provinciæ confinio, inter Danubij & Oeni confluentes, Peninſulæ inſtar, loco commodiſſimo pariter amœniſſimoque ſita, Epiſcopali, cui paret, ſede, & ampliſſima, quæſtuoſiſſimaque omnis generis commerciorum negotiatione admodum celebris. Tam præſtanti ſiquidem ad negotiationem ſitu ob fluviorum, locique oportunitatem excellit, ut quemadmodum ob rapidiſſimorum fluminum concurſum, Lugdunum in Gallijs, Gandavum in Flandria quæſtuoſa negotiatione floret; ita hoc Germaniæ tractu, eodem nomine præ cæteris urbibus commẽdetur Patavia. Hinc etenim omnis generis merces, vel ex Atheſina provincia, & Oenana valle per Oenum flu. vel ex vicina Bohemia, cum per Illyricum, navigio, tum per montana jumentorum tergis, aut ex omni reliqua Germania, per Danubium in Auſtriam, & vicinas regiones copioſiſſime deportari ſolent. *Landshutum*, vulgo *Landſhut*, urbs celeberrimæ & primariæ dignitatis: ad flu. Iſaram ſita, qui urbem hanc præterlabitur, magno Incolarum commodo & ornamento. Hanc Irenicus ex quinta Ptol, Europæ Tabula *Inutrium* ſtatuere videtur. cui tamen ſitus non optime convenit. Ac proinde melius Ptol. Ἰνούτριον Aventinus vere Linceus Germaniæ, potiſſimũ vero Boiariæ ſuæ perluſtrator, *Mittenwaldt* Bavariæ pagum cis Alpes conſtituit. Condita eſt anno CIↃCCVIII a Ludovico Bavariæ Duce: Agro beata fertili Frugum, Animalium, Vini, omniſque generis Fructuum. Vrbs ipſa ædificijs admodum venuſtis & elegantibus nitet; inter quæ principem merito locum obtinet ſummum urbis Templum, quod artificioſa ſtructura, & vivo ex lapide viſenda, imo ſtupendæ altitudinis Turri conſpicuum eſt. Magnificum etiam Illuſtriſſimi Alberti Ducis, in Inferiore urbis parte cernitur Palatium, *Novum* vulgo ædificiũ nuncupatũ Eſt & in Bavariæ tractu Opidulum *Laugingen*, Patria Alberti Magni, haud procul a Danubij fontibus. Reliqua minorum gentium Opida evitandæ prolixitatis gratia, prætereo. *Flumina.* Fluvij Bavariam ſcindunt beantque plurimum non pauci, *Danubius*, totius Europæ maximus, Græcis pariter atque Latinis Scriptoribus celebratus; *Lavarus* & *Iſara* Amnis, ut amœnus, ita piſculentus & rapidus; *Illicetus*, *Oenus*, *Lycus*, *Alemannus*, vel *Altmula*, *Nabus*, *Regus*, *Ambra*. *Zoyſa*, *Vilſus*, *Wolfaha Gyſſea*, alijque pene innumeri.

Lacus Præter hæc flumina complures etiam ac ſpatioſos habet Lacus, ſingulis, ſingula ſibi piſcium genera, & tanquam privatas formas cuſtodiẽtibus; cujuſmodi ſunt *Ammerſee*, *Aſee*, *Wirmſee*, *Rorſee* &c. *Montes.* Mõtibus cum hinc inde ſit innexa altiſſimis, nomina ſingulorum hic recenſere, vix datur, præcipui tamẽ ſunt *Pœninæ Alpes*, & *Caravancas* Mons, *Mons Silberberg*; item *Durenperg* Metallorum ditiſſimi ſunt. *Sylva.* Silvis pene infinitis ita ſpargitur ut una videri queat, uti revera eſt; Hercyniæ enim omnes hæ portiones ſunt, ac totum propemodũ eam olim hunc tractum contexiſſe, vix dubium eſt. Verum diverſa, hæ ejuſdem ſilvæ portiones, ſortitæ ſunt nomina, cujuſmodi ſunt, *Heynerdoch*, *Schwarz-Waldt Greinwaldt*, *Zellerwaldt*, &c. Populus agri & pecoris magis quam belli cultor, neque mercaturæ multum deditus, *Mores.* tum Baccho & liberis operam dat: raro natale ſolum relinquit.

PALATINATVS SVPERIOR, SIVE BAVARIÆ

Imperij est Principatus.

In eo est Luchtenberg Lantgraviatus 33 27: 49 35. Imperij est in Circulo Secundo. Reliqua Nobilitas nobis ignota est adhuc.

Meridiani distant pro ratione Paralleli 49 51 ad Circulum maximum.

BAVARIA præter divisiones paullo ante a nobis commemoratas, in *Cis-Danubianam* & *Trans-Danubianam* dividitur. *Bavaria Trans-Danubiana* Nariscorum ora est, de quibus supra. Hodie *Nortgovia* dicitur, vulgo *Nortgow*, atque hæc eadem *Palatinatus superior* est. Ea jam nunc, postquam de Bavaria universim ac de ea quæ Comitatus nomine censetur hactenus verba fecimus, explicanda occurrit. *Nortgovia* autem vulgo *Nortgow*, ut ab Etymo ordiamur, a Septemtrionali Plaga aut Terra nomen habet. *Nort* enim Idiomate Germanico Septemtrionem, *Gow* terram & agrum significat. Dicitur etiam hæc Regio *Palatinatus superior*, ad differentiam ejus qui ad Rhenum est Palatinatus, qui inferior appellatur. Hæc *Bavaria* olim *Noricum* dicta fuit, quam Ptolæmeus Æno flumine, Danubij parte quæ est ab Æno ad Montem Cetium, monte Cetio, Pannoniæ parte & Monte Caruanca definit. Sed postquam Boij exactis Romanis in partem Vindeliciæ, quæ inter Ænum & Lycum jacet immigrarunt, evenit ut is etiam tractus, tum Norici, tum Boiariæ sive Bavariæ nomen acciperet. Quo sensu (ut suis ad Ortelium literis M. Velserus monuit) eam Diaconus III Longobard. describit, his verbis: *Noricum* siquidē provincia quam Boioariorum populus habitat, habet ab Oriente Pannoniam, ab Occidente Sueviam, a Meridie Italiam, ab Aquilonis vero parte Danubij fluenta. Noricorum duas provincias numerat Sex. Ruffus, item lib. Notiti. *Noricum Miditerraneum & Ripense.* Cæterum *Bavaria* hec a Septemtrione Voitlandiam vicinam: ab Ortu Bohemia; qua Meridies Danubio fluvio a reliqua Bavaria dispescitur; qua Occidens Hanecampo, Sueviæ parte, ac Franconiæ terminatur. Aer hujus regionis utcunque gratus ac saluбris est: Terra autem satis dura & aspera, licet quibusdam locis satis proferat Frumenti: ac pascua reperiantur saginando Pecori apta. Iuxta Kelheimium Danubij ripa vitifera est, Vinum tamen ignobile & austerum, ut vulgo dici soleat, acetum in illis montibus nasci. Gignit & alibi Metalla varij generis, inprimis Ferrum magna copia, unde Nortgovienses annuatim magnam vim pecuniæ colligunt. Optimum item cæruleum colorem, quem vulgo *Lazurum* vocant. Noricum porro, nunc Bavariæ Palatinatus Regni titulo olim decoratum fuit, ac proprios Reges habuit reliqua Bavaria a Romanis in provinciam redacta, usque ad annum Domini IↃ. Vnde *Iulius* Cæsar meminit, *Ariovistum* Germanorum Regem uxorem habuisse sororem Regis Noricorum. Quos tamen Norici posterioribus temporibus habuerunt principes non constat, quousque facti sunt Christiani. Anno vero IↃXI opera *Theodonis* II in unum Regnum redacta est Bavaria, qui Romanos e Bavaria expulit maxima strage edita: inde in tres Ducatus tributa per tres illius filios, *Theodonem* III qui Ratisbonæ, *Ottonem* qui Ottingiæ, *Theobaldum* qui Tyrolis consedit. Reliquos enumerare nimis longum foret. Vt tandem hoc caput finiam, Ludovicus Imperator Dux Bavariæ anno Christi CIↃ CCCXXXIX hujusmodi diuisionem instituit, ut tota Bavaria Norica Palatini Principibus cederet, præter urbes aliquot Imperiales: & quæcunque jam olim ad Imperium pertinuerant. Metropolis hujus Bavariæ *Nurenberga*, vulgo *Nurnberg*, ad amnem Pegnitium, qui urbem interluit; Situ amœno excellens, Ambitu magna, Visu pulchra, Templis celebris. Ædium pulcherrimarum frequentia nitidissime culta, plateis vicisque insignis, Mœnibus Turribusque valida, Propugnaculis tuta, Civibus plena, Mercatorum commercijs dives, & inprimis Mechanicis Artibus nobilis, ac toto Orbe celeberrima. Sita est non modo, in Germaniæ, ut scribit Bilibaldus Birckhaymerus, sed etiam Europæ umbilico. Ab Hierosolymis, quæ in medio Mundi constituta ex graduum Longitudinibus & Latitudinibus cognoscitur, distat Nurenberga IↃ Milliaribus Germanicis. Civitas licet pervetusta non sit, tamen Castrum ejus in edito colle situm, quod olim *Castrum Noricum* fuit appellatum, est antiquum: constructum enim a Claudio Tiberio Imperatore, unde etiam Neronis castrum dictum fuit. Olim subjecta fuit Alberto Duci Franciæ, post cujus mortem Imperio accessit sub Ludovico III Imp. ex eo augeri cœpit & coli. Et postquam in ditionem Imperij venit, summa fide, constantia & officio Rom. coluit Imperium, Regibusque Romanis semper fidem servavit. In discordia tamen Cęsarum gravia pertulit damna, pręsertim cum Henricus IV & V Pater & Filius inter se discordes essent. Tunc enim Noricum Castrum fuit obsidione cinctum & expugnatum. Sub Carolo quarto mœnibus cincta est: Iterumque anno CIↃIↃXXXVIII. Hodie civitas hæc totius Germaniæ fere maxima & amplissima est, ita ut CXXVIII contineat Plateas, undecim Pontes lapideos, qui duas urbis partes conjungunt. Fluvius per civitatem transiens LXVIII rotas Hydromylarum vertit. Numerantur etiam in hac urbe putei aquarum CXVI, fontes XII ex truncis aquam evomentes; sex magnæ portæ, ac balnea communia XIII. De hac Fabrit.

Regio & unde dicta. — *Situs.* — *Cœli Temperies.* — *Soli qualitas.* — *Imperium Maiorum.* — *Vrbes.*

Qua non Germanis est ulla celebrior oris
Seu Leges spectes & Sancti Iura Senatus.
Et sic unanimi viventes, fœdere cives,
Sive tot artifices claros æquandaque priscis
Ingenia, & varios Iuvenumque Senumque labores.

PALATINA TVS BAVARIAE
Bauaria
inferior
Miliaria Germanica communia
Per Gerardum Mercatorem Cum Priuilegio
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens

Et Scaliger.

Hunc sibi corruptas terras Astræa relinquens
Fatali statuit sede tenere locum.
Quis putet horrifico sociatas Marte camoenas?
Sacra tamen duplex tempora Laurus obit.
Martis habe & Phœbi felicia tempora Laure,
Sanctaque sit valido fœdere juncta Fides.

Noribergæ olim celebres fuere Bilibaldus Birckhaymerus, vir Græce atque Latine doctissimus, & Maximiliani I Consiliarius: Ioannes Funccius, cujus extat Chronologia doctissima atque luculentissima : Ioannes Cochlæus, perpetuus hostis Lutheri, Albertus item Durerus, Pictor insignis, cujus habentur Institutionum Geometricarum libri IV. Liber item de Symmetria, seu proportione corporis humani. Vitus Theodoricus, vir pius, eruditus & laboriosus, qui plurimas expositiones Rerum Theologicarum de ore Lutheri a se exceptas, primus publicavit. Anno CIↃ IↃLXXV Noribergenses Altorfij Academiam constituerunt, ad quam linguarum, artium, Philosophiæ & Facultatum Professores magnis stipendijs evocarunt. Ejus rei memoriam servat Epigraphe Altorfina. IUVENTUTI RELIGIONIS CHRISTIANÆ DOCTRINA, LINGUIS LATINA ET GRÆCA, OPTIMIS DENIQUE ARTIBUS AC DISCIPLINIS INFORMANDÆ, GEORGIO VOLCAMERO, PHILIPPO GEUDERO, HIERONYMO BAUMGARTNERO, LITTERATORUM PRÆFECTIS, ET BALTHAZARO BAUMGARTNERO OPIDI PRÆFECTO, SENATUS NORIBERGENSIS SCHOLAM HANC NOBILEM ET PATRITIAM APERIRI ET SOLENNITER INTRODUCI VOLUIT III KAL. IUL. QUI DIES PETRO ET PAULO APOSTOLIS SACER EST. ANNO A NATO CHRISTO SALVATORE M.D.LXXXV Tractus iste præter Metropolim plurima habet Opida, Monasteria & villas, potissimum *Ambergam*, anno Christi trecentesimo supra millesimum muro cinctam, *Auwerback*, *Sultzback*, *Castel* Monasterium : (ubi olim Principes Nortgoviæ suam habuerunt Curiam.) *Eger*, *Beierut*, *Eistet*, *Napurg*, *Neuwenstadt*, *Ruwenkelm*, *Kemnat*, *Krusen*, *Grewenwerdt*; *Gaynum* Castellum a ploratu dictum. Nam istic Danubius, periculosa & horrenda, & quæ citra lamenta, vix pervehi possunt loca, attamen navigantibus transeunda (Germanice *Die Strudel*, ab aquarum stridore atque impetu vocant) transit; *Eschenback*, *Weiden*, *Pernaw*, *Pleistein*, *Hersspruck*, *Rurback*, *Neumarckt*, *Tursenrut*, *Elbogen*, *Cham*, *Schonsee*, *Kunsperg*, *Stauff*, & alia nonnulla, quæ quidem pro majori parte sunt Principum Palatinorum. Includit quoque hæc regio Nortgoviensis unum ex quatuor Landgraviatibus, qui olim ab Imperatoribus fuerunt instituti, nempe *Luchtenbergensem*, accepitque dominationem istam ab Arce Luchtenberg; etiamsi Principes Dominij illius Curiam suam teneant in Opido Pfreimbd : & quandoque in Grunsfelden. Non crevit iste Landgraviatus in tantam potentiam ut cæteri tres, qui temporum successu multum aucti sunt, ditione & potentia: maxime autem Hassiæ Landgraviatus, ut scribit Munsterus. *Flumina.* Regionem hanc irrigant beantque plurimum *Egra*, *Nabus*, *Vilsus*, *Regus*, *Pegnitius*, *Schwartzach*, *Sultza*, *Altimulus*, *Laberus*, *Lautra*, fluvij ; ac præter hos nonnulli alij. De Regnitio, Rednitio, sive Rego referunt Historiæ commoranti Carolo Magno apud Ratisbonam persuasum fuisse, fore ut ex Rheno in Danubium navigari possit, si inter Radiantiam (hic est Regnitius) & Altimulum fluvios fossa duceretur quæ navigiorum capax esset: quod horum fluviorum alter Danubio, alter Rheno misceretur. Confestim Rex ad locum oportunum accelerat, ac magna hominum multitudine coacta, totum Autumni tempus in hoc consumpsit. Ducta est itaque fossa inter prædictos fluvios duum millium passuum longitudine, trecentorum pedum latitudine. Sed res successu caruit, nam propter juges pluvias & terram natura palustrem, opus stare non potuit: quantum enim interdiu egestum fuerat, tantum noctu humo relabente subsidebat. Apud Weiseburgense Opidum extant etiamnum vestigia vani laboris. Silentio non est hic prætereundum, omnes fere Nariscorum seu Nortgoviorum fluvios Fabricis Ferri, & reliquorum Metallorum onustos & impeditos esse : utpote quorum fluenta agunt & impellunt, tam ingentes folles, quam immensos malleos, Fabris, Ferrum tantum suppositis incudibus, admoventibus. *Montes. Pinifer.* *Mons Pinifer* vulgo *Fichtelbergk* in ambitu complectens circiter VI milliaria est in hac regione; ex eo quatuor insignes profluunt fluvij, *Mænus*, *Nabus*, *Sala* & *Egra*, ij in crucis modum divaricati, IV Mundi cardines petunt. Mons iste varia gignit Metalli genera, producit & optimum cæruleum colorem, quem vulgo *Lasurum* dicunt. Invenitur quoque in summitate Montis Stannum, & multæ foveæ ex quibus olim Metalla fuerunt eruta. *Silvæ.* Silvæ Hercyniæ portionibus, hæc ora etiam undique conspersa est: ex his sunt *Weißenburwaldt*, *Behemerwaldt* cum alijs, quæ in Tabula repræsentantur. Porro suscepta fide orthodoxa in Bavaria, simul Leges & vivendi Instituta genti fuere præscripta, nempe de Ecclesiæ libertate, de Incendiarijs Ecclesiarum, de Confugientibus ad Ecclesiam, de Clericorum percussoribus, de decimis, de seditiosorum pœna, item Leges castrenses, de libertis, de nuptijs, de causis mulierum, de furtis, de legibus agrarijs, de commendatis & commodatis, de hæreditatibus, de emptionibus & venditionibus &c. *Leges.* Illis Legibus Bavari ante aliquot secula paruere, nonnullisque adhuc. Non possum autem quin aliquot hoc in loco ex his adscribam Bavarorum Leges. *Qui Regionis Duci insidias struxerit, aut hostes Provinciæ invitaverit, aut civitatem aliquam prodiderit, tribus testibus convictus, in Ducis potestate sit, bona ejus publicentur. Verum per invidiam ne quisquam pereat, cum uno de se testante duello confligens, si vicerit, absolutus abscedat. Si Ducem quis suum interfecerit, interficiatur & ipse, ac res ejus publicentur in perpetuum, Iudex ut juste judicet librum penes se Legis habeat, ex eo causa omnis componatur. Neque personam neque munera respectet Iudex, sed de compositione, dum recte judicarit, partem nonam accipiat. Sin perperam, duplo, quicquid lata sententia abstulerit, exsolvat: insuper solidis xl mulctetur. Peregrinos homines inquietare aut lædere summe prohibemus: secus faciens dupliciter componat, & Fisco clx solidos exsolvat. Nuptias intestatas prohibemus, unde, Socrum, Nurum, Privignam, Novercam Fratris aut Sororis filiam, Fratris uxorem, uxoris Sororem, viro ducere liceat nulli: Fratrum aut Sororum filij matrimonio nequaquam sese conjungant: facultates eorum a Iudice publicentur, qui secus fecerint. Qui rem aliquam vendiderit precio accepto, emptionem aut charta aut testibus ratam faciat, duo, tres vel plures testes adhibeantur. Venditio nisi voluntaria & libera, firma non sit. Qui rem alinam domino ignorante vendiderit, ipsam lege restituat: & aliam æqualem reddat. Si reperiri nusquam poterit, duas similes pro ea reddat. Commutatio tantum roboris habeat, quantum emptio* Plura de his addere supersedeo, nequis hanc descriptionem me onerare Legibus velle existimet, quæ a Ioanne Boemo Aubano fuse describuntur.

SAXONIA SVPERIOR, DVC SIMVL CVM MISNIA ET LVSATIA.

Octavus Circulus Imperij: Ober Saxen.

I. Ordo

Episcopi.

Meissen.
Merspurg.
Naumburg.
Brandenburg.
Havelburg.
Lubeck.
Camin.

Abbates

Salveldt.
Rottershausen.
Falckenrieten 32 45. 51 42.

Abbatissæ.

Quedelnburg 33 13. 51 59.
Gernrode 33 11. 51 54.

II. Ordo.

Principes & domini seculares.

Dux Saxoniæ Elector.
Marckgr. Brandenburg Elector.
Marchiones Brandenburgenses.
Duces Pomeraniæ.
Principes Anhalt 33 19. 51 8.
Comites Schwartzenburg 33 13. 50 45.
Comites Mansfeldt.
Comites Stolberg 33 6. 51 43.
Co. Hohenstain 33 36. 51 35.
Co. Buchlingen 33 34. 51 19.
Co. Rappin.
Comites Mullingen 33 59. 52 8. *Tab. Brunsw.*
Comites Gleichen 31 51. 51 27. *sive potius.* 32 51. 50 58.
Comites Leisneck 35 8. 51 14.
Comites Widerfels.
H. H. Bernaw.
B. B. de Tautenberg 33 58. 51 5.
Co. Regenstein 32 57. 52 0.
Russe de Plaw 34 30. 53 44. *H. de Gratz.*
H. H. de Schonburg.

III. Ordo

Civitates liberæ.

Dantzick.
Elbingen.

Meridiani distant juxta rationem Paralleli 51 10 ad Meridianum.

AD *Saxoniam Superiorem* pervenimus Octavum Circulum Imperij, Saxonia enim dividitur in *Superiorem* & *Inferiorem*. Superior hic quam hæc tabula exhibet, nobis describenda. De Inferiore ad Tabulam XIV Germaniæ egimus. Quæ ibi de Saxonia diximus, hic repetere nolumus, ne Lectori tædium pariant. *Saxonia Superior*, vulgo *Ober* Saxen, quæ titulo Ducatus ornatur, cujusque Dux est unus ex illis Principibus qui Imperatorum electionibus præsunt, ab Ortu Antiquam Marchiam; ab Occidente Hassiam respicit. Qua Meridies est Turingia & Misnia jacent: qua Septemtrio Ducatus Brunsvicensis. Primariam habet Vrbem *Witenbergam*) quæ Καλαιγία *Calægia* Ptolemæi Petro Appiano, vulgo *Wittenberg*) ad Albim sitam. Hæc a Witikindo I exstructa est: alij adscribunt Witikindo Filio ejus, atque a Witikindo vel Patre vel Filio Witenbergam dictam putant. Gymnasium habet erectum a Duce Friderico Anno CIↃIↃII. Quam Academiam alter Fridericus ita ornavit, ut ex frigida, teste Erasmo, celebris evaderet. Petrus Mosel. Fridericus, inquit, Witenbergam suam, omnigenarum artium, maxime trium Linguarum Professoribus sic instituit, sic adornavit, ut optime constituti Gymnasij exemplar hinc petere possis. In quo Heningus, & Oldendorpius Iurisconsulti, scriptis apud Germanos celebres floruerunt. Memorabile est, quod de purgatione per ferrum candens in hac civitate accidisse Albertus Crantzius in sua Wandalia commemorat lib. VIII cap. XXX. Incendium ædium furtim procuratum imponebatur in hoc Opido innocenti: ille sancte jurans ejus se culpæ non esse affinem purgationem afferebat vulgarem de ignito ferro, quam juribus interdictam, aut ignoravere, aut contempsere, qui judicio præerant laici. Ferrum ergo ignitum ille deportat itinere non parvo: tum manibus excutiens nihil læsionis præferebat. Evanuit ferrum ex oculis mirantium omnium. Annus pene totus intercesserat, cum alius jam silicibus viam straturus in Opido publicam, in arena loci manum vertit, & invento ferro adhuc ignescente dextram adurit. Mirati qui adstiterunt, rem perferunt loci Præfecto. Illi mox incidit suspicio, illum esse hominem criminis reum, quod innoxio imponebatur: mox jubet ad quæstionem abripi, confitetur crimen, & ultimo supplicio, fractis rota cruribus interimitur; ita divino judicio est proditus noxius. Extat etiam Historia de candentis ferri purgatione, quam Genildis Henrici III conjux subijt: quæ cum ab æmulo quodam adulterij accusaretur, judicio candentis ferri se purgavit. Non absimile purgationis genus eos usurpasse apud Georgium Cedrenum invenio, quos virgines corrupisse, aut quæ corruptæ essent, erat suspicio. Nonnulli etiam in hac Superiore Saxonia *Torgam* locant Cerealis potus laude celebrem, quam alij in Misnia ponunt. Cum Saxonia tanquam Partes ejus explicantur Misnia & Lusatia, de quibus cum præsens Tabula eas quoque deliniet, pauca attexamus.

Regio.
Situs.
Vrbs Witenberga.

SAXONIAE superioris LVSATIAE MISNIAEQVE descriptio
Mansfeldiæ comitatus pars
Hall
MISNIA
VOYTLANDIA
LVSATIA Inferior
LVSATIA Superior
Crossen Ducatus
Slesiæ Pars
Gorlitsche heyde
Bohemiæ pars
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio

Regio & unde dicta. Situs. Cæli temperies. Soli fertilitas. Imperium Majorum. Vrbes.

MISNIA *Meißen*, Superioris Saxoniæ Regio inter Salam & Albim posita, a Mesia Lacu, ad quem olim fortasse ejus Incolæ habitarunt, aut a Misna urbe, nomen accepit, cui opinioni Rithaimerus in sua Orbis descriptione libentius accedit, Verum recenter hoc nomen regioni inditum est, cum *Hermundurorum* hic olim sedes fuisse colligere liceat ex Tacito: nam in Hermunduris Albim nasci memorat. Terminatur ad Septemtrionem Marchia Brandenburgensi & Superiori Saxonia; ad Orientem Solem utraque Lusatia ac Silesia; Qua Meridies est Bohemiæ Regnum ac Sudetos Montes respicit, qua Occidens Turingiam vicinam habet. Aer olim vix ferendus fuisse dicitur, ob Montium Silvarumque humidas exhalationes, nunc vero silvis excisis cessant nebulæ, unde aere hodie salubriori fruuntur. Regio omni Frugum genere fœcunda est, ut toti fere circumjacenti Regioni ad abundantiam sufficiat. Summa est ubique non modo Frumenti fertilitas: verum etiam Vini, Mellis, Pecorisque copia: præterquam in Valle Ioachimica, ubi gleba durior & minus fertilis est. Sed quod superficiei ejus denegatur, id ejus viscera abunde compensant: Argenti enim sunt ibi divites admodum Fodinæ. Metalla insuper varij generis in montibus passim generat, Argentum, Æs, Stannum, Ferrum, Plumbum, atque alibi etiam Aurum, Tempore Ottonis Magni, Regio hæc una cum Turingorum & Superioris Saxoniæ terris; appellata fuit Marcha Saxoniæ, antequam videlicet Ducatus Superioris Saxoniæ erigeretur. Deinde successu temporum fuerunt hæ terræ & regiones in plura Dominia divisæ, ac postea rursum sub unam denominationem atque dominationem redactæ: quemadmodum contigit anno CIↃCCXLI, quando Princeps Landgraviatus Turingensis sine prole mortuus, per mulierem ditionem suam transmisit ad Dominos Misnenses, qui ab eo tempore utrumque adepti titulum, & Marchiones Misniæ & Landgravij Turingiæ dicti sunt. Anno quoque Domini CIↃCCCCXXIII deficiente virili successione Principis Electoris Saxoniæ, Sigismundus Imp. tradidit Ducatum Saxoniæ Principibus Misniæ, quem & in hunc usque possident diem, & ab illo tempore triplicem sibi usurpaverunt titulum, ut scribit Munsterus. Vrbes Misniæ multæ; primaria est *Misena Meyssen*, ad lævam Albis ripam posita. Nomen sumpsisse putatur a fluviolo *Meyßen*, qui versus Septemtrionem prope Arcem & Montes & Albim fluit. Exstructa est una cum Arce ab Ottone I contra Hungaros & Wandalos. Alij adscribunt Henrico Aucupi I. Proxima *Dresdena*, alijs *Dresda*, vulgo *Dresden*, situ valde jucundo, & contra hostium incursiones probe munito. Hic armamentarium est Ducis Saxoniæ, est & aula ejus magnifice exstructa & pons e saxo admirandi operis. *Lipsia* Emporium celebre, ad Pleissenam amnem sita reliquas omnes Misniæ urbes opulentia & splendore antecellit: hic nobile est litterarum & sapientiæ Gymnasium, quod rebus Pragæ conturbatis eo translatum est, anno CIↃCCCCVIII De ea Scaliger sic canit:

Lipsia se ostentans sublimibus aurea tectis.
Lumina dum saturat, mens perit icta fame.
Vecta quibus ratibus longinquæ marmora terræ,
Vnde frequens Flavi pura nitela Tagi.
Huc Cyprum, huc Temesum, huc Arabes huc Serica dices
Sedibus evulsa, huc Indica Regna suis,
Quum bibitur gemma, vincuntur nectare gemmæ
Sed linguæ varius vincit utrumque nitor.
Nec Germana tamen vitiatur Lipsia luxu,
Ast hunc Germanum Lipsia maga facit.

Flumina, Sylvæ. Vulgi mores.

Passa est Lipsia anno CIↃIↃXLVII gravem jacturam, obsessa & oppugnata a Ioanne Duce Saxoniæ. Incensis enim suburbijs, crebris tormentorum ictibus ac veluti grandine quadam, vehementer dilacerata fuit & plane deformata. Sed Opidanis fortissime sese defendentibus infectare discessum fuit. In eodem tractu sunt *Ilenburgum*, *Antiquæ cellæ*, *Lauterbergum*, & alia Opida. Fluminibus rigatur hæc regio *Albi*, *Sala*, *Mulda*, & alijs; ac Silvis quoque undequaque conspersa, Gabretæ ac alijs plerisque Hercyniæ portionibus. Hodierni. Incolæ robusti, fortesque ac commendanda corporis forma, ac proportione, jucundi, hilares, amici, modesti, pacis amantes, nulla, in parte Germanorum innatam immanitatem referentes.

Regio. Situs. Soli fertilitas. Vrbes

LVSATIA quoque Saxoniæ tribuitur, Ritheymero teste; inter Albim, Oderam, & Bohemiæ Montes interjecta. Ipsum autem Lusatiorum nomen, affine est voci *Elysiorum*, vel *Lygiorum*, quorum sedes in illa vicinia fuisse certum est, inquit Ioachimus Cureus. Regio hæc Frumenti, Rerumque e terra nascentium feracissima. Fuit aliquando conjuncta cum Misnia : tandem Bohemi qui Regnum suum undique conabantur extendere, eam ad sese traxerunt. *Lusatia* duplex est. *Inferior* & *Superior*. In hac sunt *Spremberg*, *Prybus* & *Cotbus*; in illa *Gorlitz*, *Zitaw*. *Gorlitium*, vulgo *Gorlitz* urbs primaria ac nobilissima in Superiori Lusatia: ædificiorum nitore, atque frequentia clara, murorum fossarumque ambitu, situ montoso, & Nissæ fluminis propinquitate firma, ex quo molitores, cervisiarij, tinctores, alijque cives, infinitas commoditates percipiunt. Ejus transitus ponte ligneo, tecto percommode clauso, oportune conjungitur. Præ cæteris autem tam publicis, quam privatis ædificijs, magno sumptu perfectis, Ecclesia S. Petro dicata, & Curia, præclara turri conspicua. Vrbs ipsa prima fundatione constructa anno CIↃCXXXI, ut ejus Annales perhibent. Funesto vero deinde incendio anno CIↃCCCI immitis Vulcani severitate consumpta, ut ne unica quidem domus remanserit. Verum ea suis e cineribus, veluti Phœnix, cui bustum suum, vita est, post eam ruinam anno fere octavo, speciosior nitidiorque extitit. Bohemiæ Regno subdita est, sicut & Lusatia. Quonam autem pacto ad Bohemiæ coronam pervenerit Ioannes Dubravius lib. XXI de Rebus Bohemicis refert. *Nissa* fluvius Lusatiam rigat, eamque beat plurimum. Sed hæc de Lusatia hactenus. Nunc ad Saxoniam redeamus, & paucula de ea subjungamus.

Saxonia Fluvij. Silvæ. Leges. Mores.

Nobilissimi Saxoniam irrigant Fluvij, *Albis*, *Sala*, *Visurgis* : Item *Lusimicius*, *Multania*, *Nisa*, *Sala*, *Fulda*, *Lyna*, Allenis, *Odera*, *Ola*, & alij. Silvas complures complectitur, *Lunenburgerheid*, *Spondawerheid*, *Rattenawerheid*, *Galberhejd*, *Pomerischeid* Hercyniæ portiones &c. *Saxonia* olim quatuor in genere habuit differentias, Nobilium, Liberorum, Libertorum atque Servorum; Et id legibus cautum erat, ne ulla pars suæ sortis oblita, terminos in copulandis conjugijs transgrederetur. Sed Nobilis Nobilem : & Liber Liberam duceret uxorem, Libertus conjungeretur Libertæ, & Servus Ancillæ. Quicunque vero contra faceret; cum vitæ suæ damno id lueret Legibus ad malefactorum vindictam optimis utebatur. Natio etiam omnium Saxonum admodum dedita superstitionibus, atque eam ob causam cum de rebus gravioribus consulerent, præter aruspicinam, equorum hinnitus, tanquam præsagia inprimis observabant, unde, fortasse sit, quod equum olim in insignibus gesserint Saxoniæ Duces. Sortibus etiam ducendis multi erant, virgam enim fructiferæ arbori decisam, in surculos amputabant, eosque notis quibusdam discretos super candidam vestem fortuito spargebant. Mox si publica fuerit consultatio, sacerdos populi, si privata, paterfamilias precatus Deos, cælumque suspiciens ter singulos tulit, sublatos secundum impressam notam interpretabantur. Vt bellorum eventum explorarent, gentis, cui bellum indiceret captivum cum electo popularium suorum, patrijs quemque armis committere solebant, & ex victore, quæ gens victoriam reportaret, conjectare. Deum Mercurium maxime coluerunt, cui humanis hostijs litabant. Sed hos errores fugavit tandem Christianæ Religionis veritas. Gens est robusta, valida, cujus potus cervisia, cibus autem plerumque laridum crudum: Butyrum, Caseus ac reliqua lacticiniorum genera.

BRANDENBVRG
MARCHIONATVS
ET ELECTORATVS.

Hanc Brandeburgicæ Marchiæ descriptionem primus solusque nobis præstitit doctissimus Mathematicus & Professor in Academia Francfordiana ad Oderam Elias Camerarius, vir a quo multa in Astronomicis desideratissima expectabamus, si longiorem illi vitam concessisset Dominus, jam enim in observatione motuum Solis, Lunæ, ac stellarum diligentissimus erat: ad castigandos quos in iis certo deprehendebat errores. Conscripsit autem hanc Tabulam non Geometricis instrumentis usus, ut cui propter Academica negotia id integrum non fuit, sed ex suis aliorumque profectionibus, idque adeo solerter & circumspecte, ut Longitudinis Latitudinisque regionis symmetriam vix melius potuisset attingere, etiamsi adminiculo dioptræ Geographicæ per triangulos eam fuisset emensus. Id me docuit experientia; quandoquidē ut reliquis circumsitis regionum Tabulis ejus descriptionem conciliarem, vix ulla contractione aut extensione opus fuit, sed in eam quam proxime Longitudinem ac Latitudinem exterioris loci juxta ipsius dimensiones positi incidebant, quam circumvicinæ tabulæ diligentissime a me castigatæ & conciliatæ requirebant. Admiratus fui ejus dexteritatem nullius instrumenti usu subnixam, & gavisus sum exquisite omnia meis dispositionibus quadrare: Latitudo enim urbis Francofurtensis quam ille sæpe dimensus est, elegantissime in meam regionum symmetriam & dispositionem consentiebat. Itaque est quod illi gratias agamus, & pia memoria ejus nomen recolamus. De Nobilitate & Politico statu regionis haud dubie designationem aliquam mihi suppeditasset, si supervixisset nunc nihil habeo amplius quam quod tota Principis Electoris ditio in VII aut VIII provincias sit distributa, quæ sunt Alde Marck, Meddel Marck, Neu Marck Vker Marck, Pregnitz, Crossen Ducatus, Sterneberg & Cotbus dominia. Item pars Lusatiæ: Inter quas proculdubio, tum ad conservationem & curam totius corporis, tum ad gubernationem populorum certus est Ordinum status & Politia.

Sunt & minores in his provinciis Comitatus, ut Rapin 35 14. 53 8. & Vierraden 36 54. 53 7. & Kustrin Marchionatus 37 14. 52 36.

Continentur etiam hac tabula:

MEKELNBVRG sive Magnopolensis Ducatus, & POMERANIÆ.
pars maxima.

Ecclesiastici *in hac Tabula sunt.*	*Magdeburgensis Archiepiscopus & Primas Germaniæ: cui subsunt in Brandeburgensi Marcka Brandenburg Episc.* & Havelburg.
	In Mekelnburg Swerinensis Episcopus sub Bremensi.
	In Pomerania Camin Episcopus.

Meridiani distant juxta rationem Paralleli 530 ad Circulum maximum.

Regio & unde dicta.

B*RANDENBVRGICVS Marchionatus* qui hac Tabula repræsentatur, olim a Vandalis habitatus fuit, quorum sedes ab Albi flumine Orientem versus porrigebantur, per ditiones quas nunc Mechelburgici, Brandenburgici Pomerani, Bohemi, Poloni incolunt. *Vandalos* a peregrinando dictos volunt, quasi ambulones, a *Wandelen*, quod est ambulare & spatia facere: quos Iunius potius a *Daliis* populis, unde exierunt colonias quæsituri, nuncupatos judicat. Marchionatus autem iste nomen habet a Metropoli, quam quidam initio Brenneburgum vocatam adserunt, quo etiam respexit Georgius Sabinus in suo Hodœporico:

Italiam quando digressus ab urbe petebam.
A Duce qua Brenno condita nomen habet.

Situs.
Soli fertilitas.
Imperium Majorum.

Oppugnavit eos diu *Carolus Magnus*, expugnavit Henricus *Anceps* per brumam, castris in glacie firmatis, qui etiam urbi præsidium imposuit, cum colonia Saxonum. Protenditur autem hic Marchionatus in longitudinem ad lx Milliaria Germanica. Ad Occasum clauditur Saxoniæ, Misniæ & Megalopolensium regionum Limitibus; qua Septemtrio est Stetinos, Pomeranos, & Cassubios respicit; Poloniam & Silesiam versus Orientem Solem contingit; Bohemiam, Lusatiam, & Moraviam habet a Meridie. Ager admodum fertilis est, inprimis Frumenti: nec desunt Vineta, e quibus Vinum abunde colligunt. Corallium insuper, Ætitem, Scistum, aliasque non ignobiliores gemmas producit hæc Regio. Porro Brandenburgicus Marchio Elector etiam est Imperii, & inter opulentissimos potentissimosque Germaniæ Principes numeratur; quippe qui præter Marchiam utramque, etiam in Lusatiæ Comitatu & in Silesia urbes multas possideat. Principum istorum successio varia fuit: nam deficiente Marchionum stirpe, *Ludovicus Bavarus* anno CIↃCXIX principatum dedit Filio suo *Ludovico*. Bavari anno CIↃCCCLXXXIII vendiderunt eum *Carolo Imperatori* Regi Bohemiæ: a Filio Caroli Ioanne devolutus est Marchionatus ad Moraviæ Principes, *Iudocum* & *Procopium*: *Iudocus* ære alieno pressus eum oppignoravit *Gulielmo* Marchioni Misniæ. Tandem in Concilio Constantiensi anno CIↃCCCCXVII *Sigismundus* Rex *Friderico* Burgravio Noribergensi dono dedit. De hujus Friderici Filio Ioanne, exemplum modestiæ & animi in Viro Principe, ab ambitione alienissimi memoria dignum, recitat Æneas Silvius. Cum enim Fridericus moriturus, IV Filios, Ioannem primogenitum, ingenio placidiore & otii liberalis amantem: Fridericum, qui ob acrimoniam & industriam in rebus gerendis, Marchio cum ferreis dentibus appellabatur: Albertum Achillem Germanicum postea cognominatum: & Fridericum II ad se evocasset: petit a Ioanne primogenito, ut ipsius voluntate Marchionatum Brandenburgensem, cui jus eligendi Imper. conjunctum est, Friderico Fratri ætate proximo, qui acriore animo, & laborum tolerantior esset, conferre liceret

MARCA BRAN DENBVRGENSIS & POMERANIA.
Magdeburgen: sis Archiepis: patus pars
Cum Privilegio
Alte Marck
Mittel Marck
New Marck
Vker Marck
Frisch haff
Polonix pars
Crossen Duc.

re liceret. Cupere enim se in familia illa, in quam ipse primus dignitatem Electorum a Sigismundo Imp. collatam intulisset, conservari. Videre autem se Ioannem quietis & tranquillitatis cupidiorem : Electoris vero dignitatem cum perpetuis curis & laboribus conjunctam esse. Ideo se Friderico illam tuendam : Ioanni vero Voitlandiam: Alberto Franconiæ partem relicturum esse. Hanc Patris sententiam cupidissime Ioannes amplexus est, & beneficio singulari se affici judicavit, quod sibi ocium, Fratri Friderico negocium, extrema Patris voluntate relinqueretur. Hodie ei præest summa prudentiæ, clementiæ, & gratissimæ liberalitatis laude clarus Ioannes Georgius. Dividitur autem tota hæc Marchia in tres partes, in *Veterem* scilicet, *Mediam* & *Novam*. Incipit *Marchia vetus* a Solitudine quam *Luneburgensem* cognominant, & ad Albim fluvium usque protenditur. Confinia item habet cum Magdeburgensi, Halberstadensi Diœcesibus, & Megalopoli. Hujus Incolæ olim etiam fuere *Senones Suevi*, nec non alicubi *Agrivarij* cum *Teutonibus*. In hoc tractu sunt septem non parvi nominis Vrbes, hæ nempe, *Tangeramonda* ad Albim, quo Angra vel Tonagra aquam suam evomit sita; quondam Caroli IV Imp. Sedes : *Stendalium* quæ hujus Marchiæ Civitas primaria. Est hic Templum (*Thum Stift* vocant) Divi Nicolai Canonicorum Regularium Ordinis Cistertiensium : *Soltwedelum* in duas civitates, Veterem & Novam divisum : *Gardeleben* cum Arce *Eischnippa* dicta. Item *Osterburgum*, *Werbum*, *Senohursum*, a Senonibus populis forte sic nominatum. Minus celebria, sunt *Arnburgum* cum Arce ad Albim situm, *Bisemarchum*, *Bostera*, *Bucka* non procul ab Albi exædificata, *Kalba* & *Meslinga* quam quoque *LetZolingam* appellant. Ac præterea hic numerantur CCCCLXV non ignobiles Pagi. *Media Marchia* ab altera Albis parte initium sumit, & extenditur ad Oderam & Suevum (vulgo *Spre*) fluvios. A Suevis olim habitata fuit. Hujus Marchiæ Metropolis est *Brandenburgum*, de quo modo dicere cœpimus, Vrbs satis celebris ad Havelam fluvium sita, alijs a Brenno Duce Gallorum nominata, ut supra quoque diximus, & exstructa putatur : alij a Brandone Francorum Principe Marcomiri Filio conditam putant; qui circa annum Christi CXL hanc Regionem subegit. Fuit hic olim πανθεῶν Vandalorum, quorum Dij fuerunt, tum alij, tum etiam *Zornebock* & *SwandewitZ*, quo modo id narratur in Chronicis Mersburgicis. Est vero hodie hic totius Regionis Tribunal. Multa sunt huic Vrbi privilegia, & immunitates, ab Imperatoribus, Regibus & Principibus olim ei concessa : cujus indicio est statua pedestris in Novę Vrbis parte posita: strictum gladium dextra tenens, quam *Rolandum* Cives vocant. Brandenburgum sequitur *Rathenavium* ad Havelam; *Spandavium* cum propugnaculo ad Suevum fluvium exstructo; deinde *Colonia*, & *Berlinum*, duo Opida a Suevo fluvio separata. Hic hodie Principis aula. Est & Vrbs primaria *Francofurtum*, cujus situs longe est jucundissimus ad Viadrum (quem Oderam vocant) Piscium copia abundantem; hic ad Ortum est; cætera Vrbis cingunt amœnissimi colles & Vineta lectissima, e quibus Vinum colligunt, quod in Pomeraniam, Daniam, Borussiam, & vicina loca secundo Amne devehunt. Exstructa est Vrbs primum anno CIↃCCLIII a Gedino ab Hertzberg, auspicijs, & jussu Ioannis I Marchionis Brandeburgici. Emporium est celebre, ternis Nundinis singulis annis frequens. Gymnasium etiam habet Artium, Linguarum, & Facultatum præcipuarum, exstructum anno CIↃIↃVI Ioachimo Marchione, multisque exornatum stipendijs. In quo jam inde ab initio in omni Artium & Disciplinarum atque Linguarum genere præstantissimi Doctores fuerunt, quorum aliqui a Sebastiano Munstero recensentur. Alia præterea Opida, sunt *BrietZa*, *Fidæ* cognomen habens: item *BelitZa*, *Bernavium*, *Bellinum*, *Mittenwaldum*, *Monachobergum*, *Bisenthalum*, *Blumoberga*, *Botzavium*, cum Arce Templariorum quondam statione; *Frienwaldum*, & *Oderobergum*. Hic Marchio *Albertus* ejus nominis II Arcem in medio fluminis exstruxit, quam præternavigantes portorium solvere coguntur. *Frisachum*, *Gereswaldum*, *Gimmitzum*, *Gruneheyda*, *Grunewaldum*, & *Koppenicum*, quatuor Principis Vivaria cum adjunctis Arcibus. *Lichenum* Opidulum, *Purstainum* cum Arce : *Mulrosa* Opidulum, & Pagus: *Bernavichum*, *Zossa* Opidulum cum Arce : *Wruzenum* ; *Selowium* Opidulum, multique Pagi ac Vici. *Nova Marchia* a Media disjungitur Odera fluvio, eo tractu quo Warta fluvius prope Costrinum aquas suas in illud exonerat. Primi nominis Vrbs in hac Marchia *Costrinum* est, a Marchione *Ioanne* Ioachimi primi Filio restaurata, ac maximis impensis munita, atque in Principis Sedem delecta. Aliæ sunt *Landsbergum*, ad Wartam, *Regiomons*, *Bernwaldum*, & *Bernsteinum* Opidulum cum Arce, *Bernavicum*, & *Berlinicum* aut *Novum Berlinum* Opidum: deinde, *Arnswaldum* Vrbs, *Thamum* Opidulum, *Soldinum* quondam hujus primaria Vrbs; *Furstenfeldum* Opidulum; *Bramburgum*, *Driesenum*, *Falkenbergum* Vrbs cum Arce in Pomeranorum confinibus sita ; *Kartaw*, *Lepena* Vrbs Aulæ, *Morinum*; *Schiffelbenum*: *Osemundum*, *Sconflies*, *Woldenbergum*, *Zeden*, *Zondocum*. Habet in universum *Marchia Brandeburgica* cum ijs Regionibus quę ejus juris sunt LV insignes Vrbes: LXIV Opida, XVI Opidula, quę *Marcktflecken* vulgo vocant XXXVIII Arces, sive Nobilium Ædes, X Vivaria, XVII Cœnobia. Provinciæ autem totius Marchionatus sunt *Aldemarck*, *Mittellmarck*, *Neumarck*, *Vtermarck*, *PregnitZ*, *Crossen*, *Sterneberg* & *Cotbus* Fluminibus irrigatur *Odera*, sive *Viadro*, *Suevo*, *Albi*, *Havela*, *Werta*, alijs. Prope Francofurtense Carthusianorum Cœnobium rivulus est, colle vitifero emanans, in quem quicquid inciderit, in lapidem indurescere compertum est. Atque hæc de Marchionatu Brandenburgico; restat ut de Pomerania, quæ titulo ipsius Tabulæ continetur, pauca subjungamus.

Vrbes. *Flumina.*

Regio Situs. Soli fertilitas. Animalium varietas. Imperium Maiorum. Vrbes.

POMERANIA primis cultoribus lingua Wandalica *Pamorzi* appellata, nomen accepit a *Pomesano* Viduntí primi Borussorum Regis Filio. Alij tamen Vandalice sic dictam *Paa Meern*, quasi terram maritimam malunt Nunc Ducatus est, adjacens Mari Balthico, extenditurque longo tractu ab Holsatiæ finibus, ad fines Livoniæ Regio est ubique fertilis; Prata habet & Pascua læta gramine. Frumento, Butyro, Melle, Cera, Canabi, Lino, rebusque alijs istiusmodi abundat usque adeo, ut etiã ex eorum exportatione Incolæ magnas sibi opes parent. Colligũt etiam Maris Accolę Succinum, sed minore copia quam Borussi. Varij generis videre est ibi Animalia domestica; atque in Silvis Ferarum Armenta, varie discurrentia. Proprios hęc Regio semper Dominos & Indigenas habuit, nunquam victos, nunquam suo solo & ditionibus pulsos. Civitates hic multæ sunt & nobiles. *Stetinum* præcipua est, ad Viadrum Amnem; olim Piscatorum Vicus oblongus ad fluminis ripam, sed post susceptum Christianismum, & destructam Winetã translato illuc Emporio amplificari cœpit, estque adeo nunc totius Pomeranię Metropolis. *Gripswaldum* Opidum Literarum Artiumque humaniorum cultu celebre : Gymnasium exstructum est anno CIↃIↃXLVI. *Iulinum* Opidum olim totius pene Europæ amplissimum, Emporium Vandalorum fuit. *Stralsundia* Opidum splendidum in littore Maris Balthici, olim proprium Ducem habens. *Wineta* omnium quondam maritimarum Vrbium opulentissima, destructa a Conrado Danorum Rege. Sunt & aliæ Vrbes, *Neugardia*. *Lemburga*, *Stargardia*, *Bergradum*, *CameneZ*, *Publina*, *Grifenburga*: & ad littus *Colberga*, *Caminum*, *Collinum*, *Sunda*, *Pucka*, *Revecol*, *Lovensburg*, & *Hechel*. Atque hæc de Pomerania pro hujus loci angustia paucis sint dicta.

RVGIA.

RVGIA Insula est maris Orientalis sive Suevici illius partis, quam mare Balthicum proprie vocant. A Borrho-Libyco Daniam respicit, cujus insula cretacea Mona in Hiddenseha est conspicua. Ab Occasu & Meridie obijcitur urbibus Pomeraniæ, Bardo, Stralesundio, Gryphiswaldo, & Walgasto. Hæc Insula quondam longe major fuit, quam jam est, quippe cui Insula Ruden adeo conjuncta fuerit, ut ab illa exigua tantum fossa, quam quisquam mediocri hastæ innixus saltu superare potuerit, dirempta fuerit. Verum Anno 1309 vi procellosæ tempestatis templa, turres ac domos passim sternentis tantum terrarum de illa absorptum est, quantum jam ex intervallo inter Rugiam & Ruden patet, quod est ultra sesquimilliare, tantæque profunditatis, ut etiam grandiores oneratas naves libere transmittat, jamque dicatur Novus trajectus. Das Neure Sief oder Shiffart. Ante hæc enim tempora naves grandiores oneratæ per alium transitum & ostium in apertum mare tendebant. Nempe non versus ortum, sed versus occasum, quem transitum, Dan Bellen appellant. Qui Trajectus cum circa illa tempora a Danis mercatoribus saburra navium ejecta pæne suffocatus grandiores oneratas naves non transmitteret: natura videtur alium navium & maris impetus transitum, quem diximus invenisse. Insula hæc tota a mari circumdata septem milliaribus Germanicis communibus undiquaque, tam in longitudine quam in latitudine propemodum patet. Cujus circumferentia, si rotunda exacte esset, ex Mathematicorum regula esset 21 milliarium. Iam vero illa circumferentia non solum multis insulis & peninsulis majoribus & minoribus distinguitur, verum etiam tot finibus & divertigijs maris ad medias insulæ partes penetrantibus, ut si quis omnium insularum, isthmorum, peninsularum, finuum, diverticulorum & anfractuum littora curiosius legere & notare velit, hujus insulæ circumferentiam non multo minorem fore, quam septuaginta milliarium sit deprehensurus. In qua & illud observatum est, nullum promemodum locum in tota hac insula inveniri, qui ultra dimidium milliare, aut saltem tres milliaris quadrantes a mari distet. Interim littoribus suis DEI providentia ita munitur, ut ab injuria maris ac fluctuum parum damni perpetiatur. Insula porro Frumenti longe feracissima est, velut horreum vicinæ urbis Stralesundij; quemadmodum Sicilia olim Populi Romani, teste Strabone. Animalium hic mediocris, Equorum, Boum, Ovium: Anserum vero inusitata copia, ut & magnitudo. Lupos non habet hæc Insula, neque Mures grandiores quos Glires vocant, quamvis in Peninsula Wittovia non ita pridem apparere cœperint, quos ex navibus ibi stationem habentibus, vel etiam naufragio ad ejus littora allisis eo penetrasse vehemens suspicio est. Hujus incolæ quondam Rani sive Rutheni dicti olim ferocissimi fuerunt, vix vicinorum regum aut principum potentia domandi aut frangendi, & adeo suæ Idololatriæ tenaces, ut inter omnes maris Suevici accolas ultimi & novissimi fuerint, qui fidem CHRISTI susceperint. Quippe hujus Insulæ Principes olim potentissimi, non solum multas extra hanc insulam urbes & regiones occuparunt, Berdum, Grimmam, Tribbeseam, verum etiam cum Rege Daniæ, & vicinis Pomeraniæ principibus continua ferme gerebant bella, etiam Lubecenses belli armis lacessere non veriti, adeoque omnibus vicinis propter potentiam & ferocitatem erant formidolosi. Vsi olim fuerũt lingua Slavonica sive Vandalica, quę illis cum vicinis Pomeranis communis fuit. De horum rebus gestis parum memorię proditum, quod armis, quam literis excellere maluerint, & virorum litteratorũ illo tempore maxima in hisce præsertim locis fuerit penuria. Inter illos Rugiæ Principes, quorum Historiarum monumenta meminerunt, primus est *Crito* Rugiæ Princeps potentissimus, qui vixit tempore Swantibari Ducis Pomeraniæ, & ejus filiam Slavinam uxorem duxit, circa annum Christi 1100. Hunc Critonem perhibent fuisse etiam Principem Holsatiæ & Dithmarsiæ & Lubecam fundasse. Qui cum in convivio quodam inebriatus ex humiliori domus janua inclinata cervice prodiret, a Dano quodam insidias ipsi struente caput securi resectum fuit. Hoc mortuo pater ejus *Retze* superstes Principatum Rugiæ occupavit Anno 1106. Cujus posteri Principatum Rugiæ continua serie occuparunt usque ad Wartislaum, in quo Anno 1352 stirps Principum Rugianorum exstincta est, & Ducatus Rugię cessit Pomeranię Principibus, idque ex certo quodam pacto reciproco, quo convenerat, ut si alterutrius ducatus Principes filios successores post se non relinquerent, Ducatus suo jam principe orbatus alterius ducatus principi cederet. De conversione Rugianorum ad fidem Christi, ut paucula de plurimis attingam, scribit Helmoldus tẽpore Ludovici pij, qui fuit Caroli Magni filius, circa Annum Christi 813 Monachos quosdam Cœnobij Corfei in Westphalia a Ludovico fundati, non fine vitę periculo se ad Slavos & Vandalos, ut eos converterent, penetrasse, & inter multa alia loca etiam Rugiam Christo lucrifecisse, ibique Prescucham quandam in honorem Domini Christi, & memoriam Sancti Viti Patroni Cœnobij Corfeiani, exstruxisse & fundasse. Mox Rugiani a fide Christi deficientes, relictos sacerdotes expulerunt, & Religionem Christianam cujus gustum utcunque perceperant in sceleratam superstitionem transmutarunt. Nam Sanctum Vitum Christi servum, relicto & contemto Christo Domino pro DEO coluerunt, nomen ejus tantum retinentes quem corrupto nomine Swanto Vitum appellarunt; memorabli exemplo, sanctos cum Christo in honore & cultu minime conjungendos esse. Huic idolum quadriceps fabricatum in magnifice exstructo templo collocarunt. Ab hoc omnes provinciales & vicini longe lateque tanquam ex Oraculo responsa petebant; mercatores, quotquot ad Rugianos appulerant, mercium suarum pretiosiora quæque ipsi offerebant. Idolum humanam staturam adæquans, resectis barbis & capillis in oblonga talari veste stabat, dextera poculum ex vario metallo fusum, & veluti cornu efformatum, plenum liquore poculento, sinistra vero arcum cum sagitta tenebat. Huic Idolo trecenti equi pascebãtur inter quos unus cãdidus, quem nisi summus sacerdos nemo adscendebat, & illo tanquam divino ad res futuras prædicendas utebantur, quem matutino tempore pulvere & sudore undique diffluentem in stabulo sæpe ostentabat sacerdos, mentiens Swanto Vitum in pugna contra hostes Rugianorum in illo equitasse. Hoc idolum non nisi bellis colebatur quibus quicquid occuparetur totum hoc cultui Idoli cedebat. Ceterum hic Swantovitus ita colebatur. Idoli sacerdos inspiciebat cornu, quod ante annũ liquore impleverat, idque halitu oris suo presso, ne illo idolum attingeret. Inspecto poculo de futuro anni proventu divinabat. Si poculi liquor majore parte exhalatus esset, caritatem, si plenum adhuc esset vilitatem annonæ significare credebatur. Hoc ubi factum poculi liquorem coram Idolo effundebat, & idem rursus recenti liquore impletum, & Idoli ori prius admotũ unico haustu evacuabat, & denuo impletũ dexterę Idoli imponebat. Hisce & alijs peractis, quod de die reliquum erat, in voluptatibus ac delicijs transigebant. Hoc Idolum in urbe Arcona Wittovię erat, cujus maxima apud omnes infideles illo tempore erat majestas, sic ut etiam e longinquis locis munera ipsi mitterentur, inter quę etiam Lubecensium inventa fuerunt. Cha-

Insulæ Situs.

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Imperium Majorum.

rentinæ

SEPTENTRIO
MARIS BALTHICI
PARS
RU
GIA
POMERA
NIÆ PA
RS
OCCIDENS
ORIENS
MERIDIES
Milliaria Germanica communia
NOVA
FAMIGERABILIS INSULAE
AC DUCATUS
RUGIAE
DESCRIPTIO.
Illustrissimo Celsissimoque Principi ac Domino
PHILIPPO IULIO
Duci Stetinensium Pomeranorum ac Cassubiorum & Vandalorum,
Principi RUGIÆ
Comiti in Gutzcow
Domino in Louwenborg et Butow
Domino suo clementissimo
inscripta ab
E. Lubino.

rentinæ tria erant tẽpla,& in illis Idola plurima,quorum primũ Ruge-Viti:hic ſeptem facies in uno capite habebat & ſeptem gladijs accinctus erat,dextra gladium evaginatum tenens.Idolum longum,craſſum & aſpectu formidabile,quod Martem ſive Deum belli dicebant.Alterum quinque facies in uno obtinebat capite, ſine ullo gladio quod Deum pacis vocabant.Tertium in uno capite quatuor vultus,& unum in pectore habens,ſiniſtra manu frontem qua ſi continens, dextram genu imponens, quem Imperij Deum & Porcnitum vocabant. Longum eſſet de reliquis Deorum monſtris dicere. Hæc tam atrox Idololatria tandem ante annos 440 penitus in Rugia exſtincta eſt,& ante hæc quidem tempora illos ad Chriſtum convertere plurimi fruſtra conati ſunt;Tentavit illud Anno Hamburgenſis Archiepiſcopus circa annum Chriſti 946,imperante Henrico Aucupe Cæſare.Poſtea ſub annũ Chriſti 1019 Rex Daniæ Ericus Rugianos oppugnavit obſeſſa illorum urbe munitiſſima Arcona,quam tanta vehementia oppugnavit,ut tandem ultro pacem petere,& Religionem Chriſtianam ſe ſuſcepturos promittere coacti ſint,qui cum juberentur baptizari ipſi ultro in vicina maris aqua ſe aliquoties immergebãt,ordine prorſus præpoſtero,quippe qui prius baptizarentur,quam in Religione Chriſtiana recte inſtituti eſſent. Cæterum quam primum Rex Ericus, relicta Rugia,regni ſui fines attigit,incolæ ad vomitum priſtinæ Idololatriæ reverſi Chriſtianos inclementer tractatos expulerunt.Poſtea Otto Bambergenſis Epiſcopus Pomeranorum quaſi Apoſtolus illos adoriri ſtuduit,ſed prohibebatur,partim,quod Archiepiſcopi Regis Daniæ conſenſum impetrare non poſſet, partim quod incolæ Rugiæ Idololatræ hoſtiliter ipſum a finibus ſuis arcerent. Poſtea circa annum Chriſti 1148 Ratiborus Pomeraniæ Princeps armata manu Bardenſes, Grimenſes, & Tribbeſcenſes hactenus Rugianis ſubjectos ad religionem Chriſtianam convertit,Rugianis urbes illas recuperare fruſtra aliquoties tentantibus.Rugiani interim quamvis a Chriſtianis undique propemodum cincti eſſent in Idololatria ſua animoſe & pertinaciter perſeverabant.Erat tunc temporis apud Rugianos fructuoſa & uberrima halecis piſcatio;quæ poſtea in vicinam Daniam ſe convertit.Ad haſce haleces emendas cum mercatores Bardoviceni circa annum Chriſti 1160, ut hactenus quotannis ſoliti fuerant,in Wittoviam Rugiæ perveniſſent adducto ſecũ Chriſtiano quodam concionatore Godiſchalco,Swanto-Viti ſacerdos Idololatra incitavit inſulares,perſuadens illis Swantovitum Deum iratum placari nolle,niſi Chriſtianus ille ſacerdos ſibi Swantovito in victimam offerretur.Hunc cum Rugiani a mercatoribus ad mortem poſtulaſſent,& mercatores initio recuſarent,mox etiam λύτρον pro illo offerrent centum marcarum, magnum tum temporis pretium, Rugiani indigniſſime hoc ferentes ſequenti die ſe illum vi ablaturos interminati ſunt,ut mactaretur.Sequente ergo nocte mercatores rebus ſuis propere ad naves deportatis ante diluculum ſubductis velis aufugerunt.Non diu poſt circa annum Chriſti 1166 Rugiani Regem Daniæ Woldamarum calumnioſis dictis provocatum initio in leviores velitationes,mox in apertum contra ſe bellum protraxerunt.Quod biennio poſt plenis flammis exarſit.Rex Daniæ in auxilium adverſus Rugianos ſollicitavit Henricum Leonem Ducem Saxonum una cum Principe Pomeraniæ & Megapolenſi vicinis.Hi numeroſo milite Rugiam ingreſſi,diviſo in aliquot partes exercitu plurima Rugiæ loca ſimul adorti ferro ac flammis omnia vaſtarunt.Rugiani numero longe inferiores aperto campo hoſti non auſi occurrere in munitiſſimas ſuas urbes Arconam & Charentinam ſe receperunt.Arcona fuit Rugiæ munitiſſima quaſi Acropolis ſita in peninſulæ Wittoviæ altiſſimo verſus Boream promontorio, natura loci munita admodum,a Septemtrione & ortu cingebatur mari,ab altera parte,qua Inſulam reſpicit editiſſimi montis denſiſſimo vallo circumdata cujus veſtigia etiamnum extant longe maxime conſpicua.Vallum tantæ fuit altitudinis,ut etiam ſagitta a validiſſimo arcu emiſſa ejus cacumen minime pertingere potuerit.Hæc urbs obſidione cincta fuit ipſo die Aſcenſionis Chriſti, & tandem expugnata fuit die Sancti Viti, idque, uti videtur, non ſine Dei providentia, ut oſtenderetur quomodo Deus ipſo Sancti Viti die atrociſſimas illas Idololatrias ultus fuerit,quæ occaſione Sancti Viti,ut ſupra dictum, natæ videbantur. Cives Arconæ, qui initio urbis & arcis ſuæ munimento freti,fortiter hoſtibus reſiſtebant, tandem die S. Viti fracti iniquiſſimas pacis conditiones acceptare coacti ſunt; juſſi nempe Religionem Chriſtianam ſuſcipere,Swantoviti Idoli ac templi reditus victoribus concedere ad ſuſtentandos presbyteros Chriſtianos; Swanto Idolum cum templo comburere, Chriſtianos captivos ſine lytro dimittere, Regi Daniæ quotannis tributa ſolvere.Hac urbe munitiore capta etiam urbs Charentina ſub iiſdem conditionibus ſeſe dedidit.Inter tres tum temporis Principes Rugiæ,Tetzlaum,Stouſlaum & Iaromarum,primus Stouſlaus Geromaro fratri ſuo principatu ceſſit,cui jam Rugiæ Principi Chriſtiano Woldomarus Daniæ Rex fratris ſui Canuti filiam uxorem dedit.Et hactenus Arcona & Charentina quamvis bellis valde attritæ eſſent, nondum tamen plane erant deletæ. Illas autem paullo poſt vicini Principes Pomeraniæ a fundamentis delerunt,eo quod Rex Daniæ auxilia ſibi in ſubigenda Rugia a Pomeranis præſtita,uti pollicitus fuerat, non compenſaſſet. Inſula autem hæc cum olim munitiſſimas & populoſiſſimas Vrbes Arceſque habuerit, jam nullas habet, ſed tantum frequentiora quædam Opida, inter quæ *Berga* præcipuum,ubi tamen vix amplius 400 Cives reperiuntur. Reliqua, ut ſunt *Sagart, Vick, Bingſt,* & plura alia minora ſunt. Alioquin Inſula hæc Incolis ſatis plena eſt, adeo ut amplius 7000 armatorum ad bellum poſſit educere.In Peninſula Iaſmunda,qua orientem reſpicit in extremitate eſt inſigne & vix credendæ altitudinis promontorium,quod inferiori parte excavatum marinis prædonibus ac piratis receptaculum olim præbuit longe tutiſſimum & munitiſſimum,quod etiamnum vocant De Stubben kamer. Non procul inde in montana vicina Sylva conſpiciuntur adhuc veſtigia munitiſſimæ cujuſdam arcis,cujus eminens & arboribus altiſſimis aſperum vallum etiamnum appellant *Den Burchwal*.Huic proxime adjacet profundus niger Lacus,qui licet piſcibus abundet,ſuſpicio tamen vel potius ſuperſtitio eſt, quod retia aut ſcaphas piſcatorias non ferat aut admittat : cui cum animoſiores quidam piſcatores ſcapham pridie intuliſſent, poſtero die retibus lacum tentaturi ſcapham non invenerunt, quod cum attoniti admirarentur & undique circumſpicerent,mox unus illorum animadvertit ſcapham vicinæ altiſſimæ fago impoſitam,cumque ſua lingua exclamaſſet: Quis omnium Diabolorum naviculam iſtam arbori impoſuit? e propinquo vocem ad ſe perlatam nemine tamen conſpecto, audivit: Non hoc omnes Diaboli fecerunt,ſed ego ſolus & frater meus *Nichell*. Lignorum navibus ac domibus ædificandis hic penuria, ſed alendo in foco & fornace igni,quantum ſufficit,& illud toti propemodum Inſulæ ſufficiunt,cum multa alia loca,tum autem inprimis Inſula *Iaſmund*, qua Borrha peliotem reſpicit, ubi Sylva denſiſſima, quam indigenæ appellant *de Stubbenitza* quaſi dicas truncarum arborum ac lignorum congeriem.Eccleſiaſticorum plerorumque lautior hic, quam alibi conditio, qui non ſolum ſua arva & agros habent,ſed etiam decimas pecorum ac frumentorum.Nobilium in hac Inſula antiquitate generis præſtantiſſimorum magna copia, quorum hic domi lautior illic contractior res eſt, alij armorum, alij litterarum gloria excellere ſtudent,& plerique jam ſe ad extera loca ad Regum aut Principum aulas,ad Academias & expeditiones bellicas conferunt,& tum in vicinis regnis ac provincijs,tum etiam in patria ſua,in bello, in pace, in ocio & in negotio ad ſumma rerum gubernacula non in politicis ſolum,ſed & in Eccleſiaſticis adhibentur. Ruſticorum etiam in hoc principatu conditio non intolerabilis,qui Magiſtratui ſuo certam cenſus ſummam,& certa ſervitia hactenus præſtant: Inter quos non deſunt etiam qui vix ulla præſtent ſervitia.Et hæc de hac inſula & Principatu Rugiæ breviter delibata ſufficiant.

Vrbes & Opida.

Lacus

Sylva.

Nobiles.

BOHEMIA REGNVM ET ELECTORATVS.

Regnum Bohemiæ a Carolo, qui Anno cIɔcccxlvI factus est Rex & Imperator, divisum fuit in duodecim regiones, quibus singulis annuatim præsunt Capitanei, Baro unus, & alter ex ordine equestri, qui primum lites minores cognoscunt inter subditos diversorum dominiorum. Secundo, si qui emergant latrones, licet ijs convocare vicinam sibique subjectam nobilitatem ad grassatores comprehendendos. Tertio, bello fortuito incumbente, quilibet ad suum se recipit Præfectum. Præter hæc nihil de statu hujus regni invenio.

Sunt in hoc Regno quædam civitates immediate Regi subjectæ, ut sunt Praga Prag, Plzen Pilsen, Buditiowitze Budwis, Kolin Koln, Rakowink, Rakonick, Klatowy Glataw, Beraun Bern, Cheb Eger, Strzibro Miss, Horai *Kuttenberg, Tabor Taber, Zaretz Satz, Litomierzize, Leitmiritz, Launi Laun, Most Bruck,* Hradretz *Gretz, Aucij Aust, Myto Maut, Dwor Hof, Iaromiertz Ieromir, ita Bohemice & Germanice vocatæ, suntque in universum circiter xxx; reliquæ Proceribus Regni subditæ sunt.*

Invenio *in eo nominari*:

- *Burggraviatum Carlstein, ubi Regni corona asservatur, 36 2.49 55*
- *Comitatus, Lobkowitz,* Hassenstain, *Litzkaw 37 18.48 51. Camethaw, Passan, Melnick 36 30. 30* 50 20. *Rosenberg 36 57.48 46. Hradretz 27 8.49 16.*
- *Dominia, Hasenburg 36 11.50, 18. Leip 36 35.50 44. Perstain, Dobitschaw, Walstain, Roschateck, Dachaw 34 55.49 42, Totsnick, Wartenberg, Schellenberg, Rost, Schmiritz, Lißaw, Kunewalt, Dessaw, Schonpeck, Slawa, Großen Bora, Liebenstain, Ioppendorff, Gradetz, Colourat, quorum quædam fortaße sunt Comitatus.*
- Barones, *Trachenberg, Millitsch.*

Praga *Archiepiscopatus factus est a Carolo Rege Bohemiæ & Imperatore illique suffraganeus Episcopus Litomisliensis 38* 35.49 52.

Meridiani positi sunt ex ratione Paralleli 49 40 ad Circulum maximum.

Regio & unde dicta.

BOHEMIA, *Boemia* vel *Boiemia*, ut nonnullis placet, a Silva Hercynia nomen traxit. Nam Germanis, *Baum*, Belgis *Boom*, arborem sonat; Græcis βαιμία & incolæ Ptolemæo βαῖμοι, Straboni lib. VII κόλδυλοι. i, *Bæmi & Kolduli* vocantur. Alij a Boijs nomen habere volunt, qui eo migrarunt, qui & ipsi a *Bois* i. Ligno dicti videntur. Ptolemæus lib. II cap. XI in Germaniæ descriptione sub Silva Hercynia ponit Bæmos gentem magnam, usque ad Danubium: Straboni dicitur Regio hæc *Bubiemum*: sic enim legunt Rhenanus, Aventinus, & alij: in Græcis tamen excusis exemplaribus βουίασμον habetur, sed hanc lectionem Rhenanus depravatam censet & in vetustis libris βουίαιμον legi adnotavit Casaubonus, Tacitus *Boiemum* vocat: *Boiohemum* Paterculus; qui id Regionis nomen esse dicit quam incolebat *Marobuduus*. Ejus Fines ab Ortu Solis ad Marcomannos & Quadros; ab Occasu ad Noricos protenduntur. Meridionalem ejus plagam Pannonia Superior, nunc Austria dicta, occupat; sicut Saxonia & Misnia Septemtrionalē. Vniversam Hercynia Silva perpetuo ambitu cingit, clauditque undique ad amphitheatri faciem. Vnde æqua ei fere longitudo, atque latitudo, atque utraque paullo amplius ducentis mil. pas. extenditur. Aere, quod perpetuis Aquilonis flatibus exposita sit regio, duriore ac frigidiore, hec tamē insalubri fruitur. Ipsum vero solum adeo Frugum, Hordei, ac Tritici ferax & copiosum est, ut & has vicinis quoque Regionibus large suppeditet. Vina tamen parcius exhibet; & quæ ibi nata sunt austera & paullo acidiora. Crocum e contrario succo, odore, colore optimum mittit. Aromaticarum rerum Pharmaceuticæ inservientium ditissima Regio est: Olei tamen quemadmodum reliqua Germania, sterilis. Iam illa rara, ac prorsus beata telluris dos, quod ex venis ejus tanta ubertate Argentum adfluit, ut, vix alia Metalla intra venas terra abdat: Primariæ fodinæ sunt in agris *Cromelaw*, *Budweiß*, & *Kuttenberg*. Aurum tamen quibusdam locis effoditur, cujus frusta decem pondo Regi aliquando allata memorantur. In opido *Beraun*, etiam Ferri fodinæ sunt. Nec desunt alibi Stannum, Plumbum Æs. Ostentatque præterea Carbunculum, Calaim, Amethystum, ex cotibus suis metallicis abruptum. Ferarum etiam ingentem alit copiam, ob Silvarum frequentiam, quæ Vulpium, Vrsorum, Cervorum, ac Vrorum seu Bubalorum (quos *Lomi* ipsi sua lingua vocitant) assiduam venationem præbent. De hac autem fera *Lomi* perhibent, quod in venatione vesicam (quam largam infra mandibulam in collo pensilem habet) aqua calidissima dum canes insequentes fugit, impleat, eosque hac, dum potestas datur, inspergat, qua quicquid tactum fuerit, aduritur, non secus ac si ferventi aquæ fuisset immersum, ut & pilos & cutem absumat. Primum hujus Regionis Principem quidam *Zechum* nominant, qui e Croatia emigrans Bohemicæ gentis fundavit primordia. Huic successisse dicūtur *Crocus*, *Libußa* filia cum marito *Primislao*, *Ninislaus*, *Mnata* Nepos, *Vrislaus* Filius Mnatæ, *Necla*, *Nocterieus*, *Borsinous*. Sub hoc Christianismū suscepit Bohemia Anno nongentesimo a partu Virginis, tempore Arnulphi Imperatoris. Anno vero Domini Mil. lxxxvI Bohemia in Regnum evecta est: & Moguntiæ in Concilio Principū *Vratislaus* I Rex ab Henrico IV Cæsare creatus & *Gilbertus* Trevirorum Episcopus Pragam missus, qui coram populo Regem inungeret, regalibusque insignibus cō vestiret,

Situs. *Soli qualitas.* *Soli fertilitas.* *Animalium varietas.* *Imperium Majorum.*

BOHE MIA
Miliaria Germanica communia
1 2 3 4
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS
MISNIA
SILESIÆ PARS
COMITATUS GLACENSIS
MONTES GIGANTIUM
NATUS BAVARIÆ
PALATI
Praga
Leuthomerit
Saczer
Rakonicker kraiß
Ceallawer kraiß
Muldaw
PARS

vestiret. Id eodem anno factum, acclamante populo, Vratislao Regi salus, honor atque victoria. Vxor quoque *Suatana* in Reginam coronata. Post hunc Vratislaum scribunt, quidam pluribus annis interregnum fuisse. Nam Conradum Fratrem ejus ac deinde Vratislai filios non Regis sed tantum Ducis nomine usos, tanquam Regni decus homini non Provinciæ datum fuisset. Verum *Vladislaus* quarto loco natus a novissimo Rege, ob operam Imperatori Friderico sedulo navatam in expeditione Mediolanensi, ab eo Bohemiæ Rex & Imperij socius salutatus: eique destinata in clypeo insignia, Leo Ruber cauda bifurcata in campo candido. Ex ijs postea aliquot Imperatores facti: rapta videlicet a Bisetislao II Imperatoris Othonis filia Iutha, atque cognationes contractæ. Est inter VII Electores Bohemiæ Rex.

Vrbes.

Vrbes habet *Bohemia* alias Regi subjectas, alias Proceribus & Nobilibus. Primaria Vrbs est *Praga*. In hac olim Regnum Pontificium oppugnare cœperunt Ioannes Hussus, & M. Hieronymus Pragensis, quos postquam Synodus pronunciasset Hæreticos, igni cremaverunt, quamvis fide publica ab Imperatore præmuniti ad Synodum accesserant. Fertur Hussus ante mortem seu præsagiens Fatidico Spiritu sequuturam inclinationem Regni Pontificij, dixisse, nasciturum esse ex suis cineribus Olorem, quem non ita exusturi sint, sicut Anserem torrerent. Significat autem Bohemica lingua Hussus, Anserem. A Primislao III Bohemiæ Duce & Libussa ejus uxore muro & fossis cincta est. Arcem in monte habet, *Visegradum*, sive *Herschin*. Dividitur autem tota Vrbs in tres Civitates, *Superiorem*, *Novam*, *&* *Parvam*. Muldavia Fluvius antiquam Pragam a Nova, in qua Arx est & Templum Cathedrale S. Viti, discludit; Pons connectit. Pons iste Lapideus est, habetque XXIV Arcus, opus Vladislai Regis. Carolus IV Imperator & Rex Bohemiæ Vrbem mirifice auxit ornavitque. Ad Arcem acclivi admodum colle itur. In Templo Arcis Monimentum est singulari artificio ex Alabastro exstructum, quo Principes aliquot & Imperatores sepulti sunt. Christophorus Pyramius *Casurgim* Ptol. vult. Aventinus vero *Marobudum* & *Bubiemum* Strabonis. Anno CIↃ CCCC LXX erecta ibi est Academia a Rege Carolo, quæ duravit usque ad annum CIↃ CCCC VIII. Deinde propter factionem quandam ea Leipsiam translata est. Minime vero omittendum nobis de Praga Elogium Iulij Cæsaris Scaligeri:

Septa Metallifero circum quæ monte superbit
Hercyniæ in medio Martia Praga Sinu.
Linque alijs populis tantæ munimina Sedis
Qui nequeant armis Iura tenere loci.
Namque tuum est non præsidio turgere locorum:
Sed loca præsidijs fidere posse tuis.

Czaslaviæ in Cippo Sepulchrali qui Ciscæ imaginem incisam lapidi continet: hæc verba in magine quadrato inscripta sunt. Anno M.CCCCXXIIII *die Iovis ante Festum Galli, vita functus Ioannes Zyska a Calice, Rector Rerum publicarum laborantium in nomine & pro nomine Dei, hoc Templo conditus est.* E regione ad parietem est Altare quoddam, in cujus exteriore facie Hussus & Zysca picti sunt. Post altare ex eodem pariete dependet lapis quadratus e catena ferrea, sesquispithamæ magnitudine in quolibet latere. Huic tale distichon inscriptum.

Mensa fuit Zyska lapis hic, dum Corpore Christi
Vescitur & potum Sanguinis ore bibit.

Egra, Vrbs in primo aditu Bohemiæ sita: a Fluvio Egra cui adjacet, nomen adepta putatur, olim Imperio Romano, hoc vero tempore Bohemiæ Regno subjecta. Tota ornatissima, tota pulcherrima est. Intus pulchris ædificijs, civili, urbanoque populo, magnificis, & eximia virtute præstantibus viris inlustris. Foris vero, amœnissimis ac fœcundissimis hortis & agris, varijsque Pomorum ac Fructuum generibus, atque piscoso flumine luxurians. Claret hodie Civitas hæc ob Medonem (potionem ex Melle) qui nulla paratur quam in hac Civitate excellentior. Inter Opida prætera Bohemiæ insigniora numerantur Marcomanniam versus, quæ hodie Moravia, *Muta*, *Chrudima*, *Hradecium Reginæ*, *Pardubicium*, *Lytomissium*. Inde a limite Noricorum, *Glatovia*, *Dorna*, *Zlicium*, *Misa*, *Tacovia* eminent. Ab eo vero latere, quod ad Austriam spectat, locum primum obtinet *Buduicum*, *Crumlovia*, *Trebonia*, *Hradecium Henrici*: sicut a Misnia, *Pons*, *Cadana*, *Chomutovia*, *Austria*. Nam Slesitis, *Hiaromirium*, *Glacium*, *Curia* & quædam alia Opida contermina, Introrsus vero celebrantur, *Cuthna*, *Colonia*, *Pelsina*, *Verona*, *Zatecium*, *Launa*, *Slana*, *Lytomericum*, *Taborium*.

Flumina.

Flumina præcipua sunt *Albis*, quem ipsi *Labe* dicunt, hic ad Vrbem *Aust* e Montibus erumpit: Salmonum inprimis fœcundus: *Multavia* qui Ptolemæi *Cassurgis* esse creditur, Germanis *Molea*, Adcolis *Vltauva*, *Egra*, *Sossava*, *Gisera*, *Misa*, aliaque, quorum nonnulla Auri etiam ramenta ferunt, Ciceris magnitudine, quæ nulla purgatione ulteriore indigent: sunt etiam quæ Conchas habeant, e quibus Vniones capiuntur. *Suede*

Montes.

Montes Bohemiam cingunt, partim longe introrsus pertinent, ac Regionem ipsam fere intersecant, partim extra eam etiam Meridiem versus & Occidentem excurrunt. *Mons Pinifer* a Pinuum in eo crescentium abundantia dictus (hic in Nariscorum ora situs est) oriens in Montanis Marchionis Brandenburgensis, inter Franconiam, Voitlandiam ac Bohemiam intra spacium duum ferme millium pass. quatuor inclytos amnes, non sine admiratione & naturæ majestate effundit, in quatuor Mundi Cardines, Mœnum videlicet Francicum, Salam Turingicum, Nabum Bavaricum, Egramque Bohemicum. Idemque Mons Auri, Argenti, Argenti vivi, Ferri, Sulphurisque Mineris fœtus. Gemmarum etiam Fodinas exhibet.

Silvæ.

Silvis Regio tota tanquam nativo muro circumdatur, cujus pars ea quæ inter Occidentem & Septemtrionem porrigitur, *Gabreta* Silva Straboni dicitur, γάβρητα Ptol. Portio vero quæ Meridie ad Danubium usque pertingit *Luna Silva* Ptol. vocatur, hodie *Passavica Silva*, *Der Paßower Wald*: versus Occidentem qua Moraviæ contigua est *Der Schieb* dicitur.

Mores.

Ad Mores venio: de quibus Ioannes Dubravius sic scribit: Tum Morum, tum ipsius Habitus, quem corpore Boiemi præ se ferunt, Leo animal generosissimum (cujus sideri Boiemi subjacent) quasi quandam imaginem exprimere videtur, si vel celsam Boiemorum proceritatem, vel latum & validum pectus, vel rigidam fulvisque comis vestitam cervicem, si deinde vocis sonum arduum, si oculos micantes, si robur & fiduciam virium intueri volueris. Solet item Leo, contemptu in alia animantia, & nonnullo fastu turgere, ægreque exarmari, præsertim si per ferociam eum adgrediare. Nec ab hac parte Boiemus degenerat: sed contemtum libenter erga alios, verbo factoque ostentat suum, ipsamque adeo arrogantiam incessu, gestu, pompa, prodit. Est & feroculus cum fastidiose tractatur: insuper ausis perinde ut Leo promptus, atque in his exsequendis firmus & validus: interim tamen ambitiosus & gloriosus. Rursusque uti Leo cibi avidus: atque in eo condiendo, instruendoque immodice effusus. Vicini præterea Saxones eum docuerunt, nocturno certare mero, putere diurno. Sed neque in cæteris quoque moribus Boiemi longe a Germanis divortunt, propter eandẽ vicinitatem. Hæc de Moribus Bohemorum Dubravius. Cervisia in hac Regione optima, quam albam cognominant, coquitur. Sermo gentis Sclavonicus est, se ipsi *Czechos*, Germanos *Niemeckos* sua lingua vocant.

MORAVIA MARCHIONATVS MARHERN GERMANIS.

Invenio in Moravia nominari

- *Comitatus Hukenwaldt, Schonberg 30 6. 49 54.*
- *Dominia, Lomnicz 38 39. 49 22. Dubranitx, Gemmicz, Walstain, Peitnitx, Neuhauss, Telesch, Bozkowitz 38 51. 49 28. Trebitsch 38 16. 49 13. Dirnowitz 39 5. 49 19. Rageiz.*
- *Episcopatum unum, Olmuntz, 39 25. 49 30.*

Meridiani distant a se invicem pro ratione Paralleli 49 20 ad Circulum maximum.

Regio, & unde dicta.

BOHEMIÆ versus Occidentem Moravia, vulgo *Marhern*, contigua est. Nomen habet a fluvio Morava, qui eam Regionem perfluit. Veteres Marcomanniam dixere, quia fines Germaniæ, qua Danubio in Pannoniam pergitur, terminabat. Quippe Germanis *Marck*, limes dicitur, atque inde qui eam coluere Marcomanni i. limitum finiumque accolæ dicti sunt; ut sentit Dubravius. Non exiguam etiam Moraviæ sive Maravaniæ Silesiæque partem *Quados* tenuisse constat, juxta Lunam Silvam. Maravaniam præterea quæ ad Istrum declinat, putantur coluisse *Osi*, quorum Tacitus meminit. *Marcomanni* autem Germaniæ populi Ptolemœo; Dioni, Paterculo, Eutropio, Capitolino, Lampridio & Vopisco. De his autem Arrianus in commemoratione Germaniæ; Earum gentium, inquit, postremi sunt *Quadi* ac *Marcomanni*, deinde *Iazyges* Sarmatarum gens, post *Getæ*, deinde *Sarmatarum* magna pars. Quod autem Moravia antiqua *Marcomannorum* sedes fuerit, vel hinc liquido constat, quod juxta Hanam fluvium sæpius ab Agricolis inter arandum inventa fuerint Numismata Veterum Romanorum Imperatorum, inter cæteros Marci Antonini, quem plurimæ testantur Historiæ, gentem hanc debellasse. Moneta autem erat, ex hoste spolium, cum hac inscriptione, DE MARCOMANNIS. Sunt etiam qui ex vocabuli etymo conjiciant, deinceps *Marcomannos*, eam Germaniæ Provinciam occupasse, quæ vulgo *Die Marck* appellatur, seu *Marchia Brandenburgensis* ultra Albim, versus Oceanum; cultores enim ejus *Die Marcker* i. Marcomanni, quasi *Marckmenner* dicuntur. Non desunt qui ab Equis nomen adeptos *Marcomannos* tradunt, sicut *Marschalcum* Equitum Præfectum *Marstallerum* Equorum, stabuli Magistrum appellamus; siquidem *Marha* & *Merrhen* Lingua Germanica, Equum & Equam significat, unde *Merrhenlandt* interpretantur Equatum Regionem. Probabilior tamen prior est ratio. *Moraviam*, ut nunc se habet, tribus e partibus juga montium, aut Silvæ saltusque, aut fluvij limitant, ab Oriente ab Hungaris, ab Occidente a Bohemis, a Septemtrione a Silesijs. Nam a Meridie Austriam versus plana est, & alicubi Thaysa Flumine, alibi rivo quodam ignobili ab ea dirimitur. Aer Regionis mollior, atque ob id corruptioni magis obnoxius dicitur. Regio est ut populosa, ita Frumenti, Vini, rerumque omnium ad hominum necessitatem facientium feracissima. Croci insuper copiam maximam suppeditat. Regionis positio quatenus interius patet, campestris, campique sunt molli, & pingui solo, ideoque faciendæ sementi commodissimi, sicut Colles Vineis sustollendis, propter terram Vineis magis quam in Bohemia amicam, itaque & bonitate & ubertate Vini antecellit. Culta vero tota, cultoribusque adeo referta est, ut nullum gregibus armentorum, quæ nisi in solitudinibus pasci nequeunt, locum reliquerit. Sudetæ montes juxta Iglam urbem fodinis etiam fœti habentur. Atque hoc jam mirabitur aliquis, ut est profecto admiratione dignum, inveniri in Moravia Thus & Myrrham, non ex arbore desudante, ut alibi, lectam, sed e solo terræ erutam, uno tantum in loco, cui *Gladisco* nomen, in quo ad hunc diem Thus non solum quod masculum vocant, a similitudine testium, sed quod alia præterea virorum mulierumque membra ostentat, ecfoditur. Nuper autem *Venceslaus* Veterum Procerum familia eorum qui a quercu cognominantur, clarus, dum in agro suo Sterenbergensi fundamenta aggeri piscinario molitur, corpus hominis integrum invenit, quod nihil nisi Myrrha erat: quam ille per amicos distribuit. Regni titulo olim decorata legitur hæc Provincia, habuitque olim suos Reges, qui Imperium tenuerunt in omnem gentem Bohemorum & Polonorum, fuitque Regnum latissimum ac potentissimum. Circa annum Christi CCIↃ *Zuantocopius* ditione tenebat Moraviam, Bohemiam, Silesiam, Poloniamque, quarum Duces illi parebant. Ipse autem animis sublatis de magnitudine ditionis, Imperatori Romano tributa solvere, quæ aliquando solvisset Ludovico Germaniæ Regi, pernegabat. Petitur ergo magno bello, sed ipse quoque magnis reluctatur viribus, tandemque æquis viribus discessum est. Sedebant tum Hungari gens nova; ad repagula, quæ illis Moravorum Rex objectasset, nec erat ulla transcendendi facultas. Imperator qui in animum induxerat, non nisi victor redire a Moravis, undecumque circũspexit auxilia: aperuit transitum Hungaris, immisitque hostem Christianis populis, qui infinitis postea malis Provincias afflixerunt. Sic tum opera illorum usus Imperator, supprimit Moravorum Regem, & multis pessundatis atque captis, in fugam eum vertit. Ille enim cum suos cadere animadvertisset, clam sese pugnæ subtraxit, atque ut erat mutata veste incognitus, fuga salutem quæsivit. Cumque ad Montem venisset, cui *Sambri* nomen est, abjectis armis, Equo dimisso pedibus iter fecit, & tanquam viator inops, vastissimam ingressus eremum tam diu Pomis arborum atque herbarum radicibus vitam sustentavit, donec tres eremi cultores obvios habuit, quibus sese adjungens, usque ad extremum vitæ perseveravit incognitus, patienter ac sedato animo incommoda quæque ferens. Vbi vero obitus adfuit, accersitis Eremitis, nondum, inquit, quis fuerim novistis, Rex ego Moravorum, prælio victus ad vos confugi, & Regiam vitam & privatam expertus morior. Nulla Regni fortuna est tranquillitati Eremi præferenda. Hic

Situs.

Cœli Temperies.

Soli fertilitas.

Imperium Majorum.

MORA VIA
Bohe: mia: fini tima
Silesiæ pars
Austriæ Septentrionalis
Hungariæ pars
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio
Milliaria communia

da. Hic securus somnus, dulces herbarum radices atque undas efficit, ibi curæ atque pericula, nullum cibum, nullum potum non amarum reddunt. Quod vitæ mihi Deus concessit, apud vos felix peregi; in Regno quicquid ejus transactum est, mors verius quam vita fuit. Sepelite me hic postquam anima corpus liquerit. Moraviamque deinde petentes, Filio meo, si adhuc vivit, hæc nunciate. Atque his dictis vita excessit. Tunc vero Bohemia, Polonia & Silesia suum quæque Provincia Ducem constituit, tributa tamen superiotatis agnitione, vel modice pendentes. Eisdem fere temporibus, imperante Græcis Michaele, venit Cirullus Doctor & Apostolus omnium Sclavorum una cum Metodio, & posuerunt fundamentum Christianæ Fidei in Moravia, erexeruntque Episcopalem Ecclesiam in Opido Vielagradensi, unde vocati a Romano Pontifice & correpti, cur sacra celebrarent Lingua Sclavonica, responderunt, quia scriptum est, omnis spiritus laudet Dominum. Æneas Sylvius in Historia Bohemica cap. x *III* hanc rem aliter narrat: Cirullum videlicet, cum Romæ ageret, Romano Pontifici supplicasse, ut Sclavorum Lingua, ejus gentis hominibus, quam baptizaverat, rem divinam faciens, uti posset. De qua re dum in Senatu Ecclesiastico disceptaretur, essentque non pauci contradictores, auditam vocem tanquam de cœlo in hęc verba missam; *Omnis Spiritus laudet Dominum, & omnis Lingua confiteatur ei*: indeque datum Cirullo indultum. Hactenus ille. Facta est Moravia olim Provincia Romanorum, & ordinata inter quatuor Marchias Imperij; deinde incorporata Regno Bohemiæ, quæ olim Bohemiæ fuit Domina. Sigismundus Imperator postea dedit eam dono Alberto genero suo. Rebellantem vero Albertus magnis affecit cladibus. Nam supra cccc Villas una excursione combussit, mortales multos neci dedit, pecus omne pene abegit, jugumque ferre gentem coegit. Nunc *Moravia* multo inferiore fortuna quam olim contenta, suis deinceps Ducibus, postmodum Marchionibus paruit, hodie distracta: ejus tamen potior pars, ac pene tota Bohemiæ Regibus: reliqua pars alijs Primoribus ac Baronibus subest.

Vrbes.

Gentis caput ac Marchionis Sedes est *Brunna* Germanice *Brin*, Bohemice *Brno*. Est & *Olmuzium*, *Olomontium* alijs, Sedes Episcopalis, *Volegradensis* prius dicta, vulgo *Olomutz*; *Eburum* ἔβουρον Ptolemæi Pyramio. Vrbibus præter has plurimis, Domibus, Mœnibus, Turribus & id genus ædificijs clarissimis abundat: cujusmodi sunt *Zwoyma*, *Radish*, *Iglavia*, *Nova Civitas*. *Niclosburg Mons Nicolai*, *Weyskirchen*, *Cremser*, *Boserlitz* olim Marchionum Sedes, & complures aliæ, quæ in Tabula conspiciuntur.

Flumina.

Amnium in Moravia princeps, *Moravia* seu *Maravaha*, *Ciabrus* Ptol. Mercatore nostro Interprete: κιάμβρος legitur in Græcis Codicibus Ptolemæi, ubi & aliquando sine ρ Κιάμβος legitur. Cebrus Antonini videtur, & lib. Notitiarum. Eundem *Ciabrum* putat Peucerus *Cium* Κίον ab Herodoto dici, vulgo *Die Marhe*, qui Olomuzium principem civitatem circumfluit, & ab illa in Pannoniam defluens, in Danubium tandem se suis & adventitijs aquis auctus exonerat. Hic Regioni nomen dicitur indidisse, seu, quod potius crediderim, a Regione sumpsisse sibi nomen. Præter hunc præcipui sunt *Theya*, vel *Deins*, *Tharsa* Dubravio, nonnullis etiam *Thisia*. Hic Zuoynam, obitu Sigismundi Cæsaris memorabilem præterfluit, & limitem Maravanię atque Austriæ statuit. *Igla*, a quo Iglavia Vrbs nomen sortita, est, dirimit Maravanos a Bohemis ac Marovaniam quoque ingreditur. Cæterum *Odera* fluvius haud procul Olomuzio ortus, suo nomine usque in Oceanum delabitur. Sunt qui illum a Ptolemæo *Viadrum* vocari autumant. *Oderam* vocant ab Aucupibus vocabulo mutuato, qui speculas avibus speculandis captandisque constitutas, *Odri* appellant: hodieque hujusmodi speculæ in Moravia ad fontem Oderæ ab Aucupibus constituuntur. Iunius autem hunc fluvium Oderam dictum autumat, quod ex Oderbergo Monte cognomine fontes trahat, ut supra in Germaniæ generali diximus; *Suevus* vel *Suebus* Συῆβος Ptolemæi Becano, Beuthero & Nivemontio est. Neque *Hama* silentio prętereundus, quamvis tenuibus interdum aquis fluens, attamen eos agros rigans, quibus non alij in Moravia Frumenti fertiliores, ita ut Frumentarij coloni a largo Frumenti velut ubere, jure suo illos sumen Moraviæ appellent: in illis præterea sępius quam in alijs Numismata M. Antonini, Commodique & aliorum nonnullorum Cæsarum, tam Aurea quam Argentea exseruntur. Quæ sane fidem Bellorum cum Marcomannis olim in Moravia gestorum manifestam faciunt. Sunt & *Nigra* vulgo *Suarta*, & *Suittwa*, qui Brunnam Civitatem, dignitate proximam Olomuzio præterlabuntur. Pisces varios & quidem magna copia hi Fluvij subministrant. Regio hæc quam Bohemia minus montosa, nec tamen prorsus plana.

Sylvæ.

Ponit hoc loco Ptolemæus *Orcynium Nemus*, ac *Gabretam Silvam*.

Mores.

Incolarum (qui feroces rapinarumque avidi) sermo mixtus est, Bohemicus tamen prævalet, nam Germanica Lingua in Vrbibus tantum inter Optimates in usu est: de cætero, Ritibus Moribusque perinde morati ut Bohemi, inquit Dubravius. In hujus Regionis Pagis varie habitant Anabaptistæ omnium bonorum communionem professi.

AVSTRIA ARCHIDVCATVS.

Tertius Circulus Imperij est Austriacus, in quo duo sunt ordines.

- **Ecclesiastici.**
  - *Tridentinus Episc. Trent.*
  - *Brixiensis Episc. Brixen.*
  - *Goricia Episc.*
  - *Segovia Episc.*
  - *Labach Episc.*
  - *Vienna Episc.*
  - *Teutsch Ordens Maister.*
  - *Ordens Maister in Eischtal.*
- **Principes Seculares.**
  - *Archidux Austria*
  - *Com. Schaumberg.*
  - *Baro Wolkenstain 37 32.47 46*
  - *H. Senfter.*
  - *H. Roggendorff 37 48.48 18.*
  - *Com. Hardeck 38 21.48 48.*

- *Præter Principes Imperij invenio in Austria nominari*
  - Comitatus, *Thurn, Crentz, Ortenburg, Perneck 38 18.48 45. Garb.*
  - *Freyhern, Landskron, Wanberg, Hohen Osterwitz, Neuberg, Guettenhag, Teuffenbach, Mairhofen, Awersperg, Dorneck, Saraw, Hartenstain, Schwartzenaw, Tiernstain, Wachausthall,* Hoffkirchen *36 15.48 19. Eytzing.*
  - *Dominia item Aichelperg, Kaltenprun 38 26.48 26. Maßenperg, Stubenberg,* Heggenberg, *Stahrenberg 36 8 46 6. Liechtenstain 39 6 48 13. Losenstain, Puchaim, Luetkurt, Porges,* Schonkirchen *39 42.48 33. Schefftenberg, Altensperg,* Hornstein *38 46.47 50. Sibersdorff.*

Meridiani positi juxta rationem Paralleli 49 20 ad Circulum maximum.

Regio. Unde dicta.

SIC se habet Moravia; sequitur explicanda jam nunc in nostra Methodo *Austria*, olim *Pannonia Superior* dicta. *Avariam* quoque in Annalibus vocatam, ab *Avaribus* eam occupantibus, scribit idem Lazius. *Rakuska*, Sclavonice dicitur. *Beetstan* a Turcis, ut scribit Leunclavius. Austriæ nomen. Wolfgango Lazio teste, recens est; ab Austri venti flatu, qui ista in Regione frequens est; vel a voce Germanica *Oostreich*, quod nomen veteres Franci regnorum suorum limiti Orientali posuerunt, ut *Westreich* Occidentali. Atqui Francorum *Oostenreich* ad Rhenum situm fuit: dictumque postea *Austrasia*, quo nomine amisso, videntur Pannonij illud sibi tribuisse, ut auctor est idem Lazius lib. 1 cap. 11 Commentariorum gentis Austriacæ. Sunt autem Austriaci Francorum & Saxonum soboles, qui hunc sibi tractũ frustra reluctantibus Hungaris ferr opepererunt. Olim vero a multis varijsque cultoribus fuit habitata, quorum primi a Lazio numerantur *Hebræi*: hinc *Iason* cum socijs *Argonautis*: hos deinceps sequuti sunt *Cimmerij*, *Agriani*, *Gallo-Græci*, *Romani*, Hunni, *Sarmatæ*, *Sclavi*, Hanares, *Bulgari*, Hungari, *Galli*, cum suis minoribus populis, *Boijs*, *Senonibus Gesatis*, *Cimbrisque* & *Brennis* qui sub ipsam Christi Servatoris salutiferam nativitatem, pene totum istum terrarum tractum incoluere. Post etiam *Gothi*, *Getæ*, *Vandali*, *Gepidæ*, *Heruli*, *Germani*, & complures alij, quos Lazius enumerat, has partes incolluere. *Situs.* *Austria* vero habet ad Ortum Hungariam: ad Meridiem Styriæ montes, qui ab Alpibus perpetui in Hungariam & ulteriores regiones protenduntur; ad Occasum Bavariam: & ad Septemtrionem Teium fluvium & Moraviam. Eam sub nomine Pannoniæ Superioris his verbis describit Georgius Rithaymerus, in suo de situ orbis terrarum compẽdio. *Pannonia Superior* ad Solis Ortum Leythæ fluvio jungitur. Ptolemæus hic Rabonem ab Ortu terminum statuit: Onaso fluvio & Norico ad Occasum. Sunt qui Cætio Monte ab eo cardine finiunt. Teium Fluvium & Moraviam a Septemtrione. Nam eousque hodie protenditur. *Soli qualitas.* Aere fruitur leni ac amœno, salubrique ob Euri vicini-am, quo perflatur. *Soli fertilitas.* Ager omnis generis Frugum feracissimus, & qui minimo impendio colitur. Vili etiam & strigoso equo agricola in eo tractu qui campus Transdanubianus sive Marchianus dicitur, terram arat. Marga, citra quam agri in Bavaria infœcundi & macri sunt, quid sit, Austriacis incognitum est. Vinum omnis Regio fert nobilissimum: meracius Germanico, dilutius Hispanico. Idque Moravis, Bohemis, Silesijs, vicinisque Bavaris præbet. Crocum insuper generosissimum gignit; Zinziber etiam producit juxta Hamburgum, ad radicem Cæcij Montis. Argento abundat, non item Auro: Salem partim domi natum, partim importatum habet. *Imperium Majorum.* Rexerunt Austriam aliquandiu Comites *Babenbergenses*, quorum primus *Lupoldus* Marchio Austriacus ab Ottone II Imperatore dictus est. Postea *Henricus*, Dux ex Marchione factus a Friderico Imperatore. Qua stirpe deficiente, *Rudolphus Habspurgensis* qui in Cæsarem electus fuerat anno CIↃCCLXXX eam sui juris fecit, Ducatumque voluit appellari. *Fridericus* II in Regnum etiam evexit. Hujus Regionis insignia olim erant quinque Alaudæ Aureæ, in cœlestino clypeo pictæ; sed Lupoldus Marchio hoc nomine V, a rei eventu ab Imperio concessa nova usurpavit insignia, rubro & albo coloribus distincta: quod ita totus suffusus sanguine, in expugnatione Ptolemaidos fuisset, cingulo tenus dumtaxat (quod album corpus intersecabat) a cruore immunis. Dividitur porro in *Superiorem* & *Inferiorem*, quarum hæc ultra illa cis Danubium sita est. Habet præterea quoque Styriæ Ducatum, inter Danubium, Muer & Mietz fluvios extensum, cujus incolæ partim Germanico, partim Sclavonico idiomate utuntur, strumisque pendulis deformes sunt. Habet & Ducatum Carinthiæ inter Muer & Dravum fluvium situm. Item Carniam Meridiem versus. *Vrbes.* Primaria Austrię Vrbs est *Vienna* ante Christi Servatoris nativitatem culta a Sarmatis & Windis, quibus successerunt Boij, Senones, alijque quos Tiberius Nero in Provinciæ formam redegit; *Vindebona* dicitur in Itinerario Anto-

AVSTRIA
archiducatus.
Miliaria Germanica communia
Per Gerardum Mercatorem. Cum Privilegio.
Septentrio
Meridies

rio Antonini; *Vindebona* meminit quoque Aurelius Victor, in vita M. Antonini Imperatoris, & *Vindomana* lib. Notitiarum. Item *Vindominæ*, Iornandes: Ptolemęus *Iuliobonam* vocat, & ad eam locat decimam Legionem Germanicam, quam eo loco consedisse, multa admodum monimenta perantiqua, tum intra Vrbem, tum extra eam testantur. Legioni huic a signo nomen Alaudæ fuit: unde etiam videntur prima orta esse Austriacorum Marchionum insignia, Alaudæ quinque. Dicta etiam est *Ala Flaviana, Castra Flaviana*, item *Flavianum* & *Fabiana*. Ita in veteri Diplomate anni cIↄclviii. *Ego Henricus Dei gratia Dux Austriæ, universis Christi fidelibus Salutem. Manifestum fieri volumus universis, quod nos inter alias nostri Patrocinatus Ecclesias, Abbatiam in honorem Dei fundavimus, in territorio scilicet Fabianæ, quæ a modernis Vienna nuncupatur.* Otto Frisingensis lib. I Hist. Frid. cap. xxxii, *Dux tunc demum terga hosti dare compellitur, & periculis belli exemptus, in vicinum Opidum Viennis, quod olim a Romanis inhabitatum, Fabiana dicebatur, declinavit.* Similiter legas in Historia Severini Episcopi Viennensis. Atque ad hanc adpellationem maxime accedit vulgata & trita apud adcolas appellatio *Biana*. Idem Lazius *Vendum* a Strabone appellari ait. *Pannoniam Vrbem* eam vocat Iornandes: vernacule *Wien*; *Wijdme* Sclavonice. Hanc Vrbem Turcas *Betz* vocare ex D. Carolo Rimio quondam apud Zelimum Turcarum Imperatorem oratore se habere scribit Ortelius. *Wetsch* vocat Leunclavius: item *Beetz*. Vrbs clarissima, ad Danubium fluvium sita, Imperatoria sede nobilis, inexpugnabili murorum ambitu, præ altis fossis, aggere & vallo cingitur. Mœnia deinde spissa & sublimia, frequentes Turres, & Propugnacula ad bellum oportuna habet: ut Vienna sit munitissimum adversus Turcarum furorem Propugnaculum & Munimentum. Suburbia maxima sunt & ambitiosa. Ædes Civium amplæ, area & Picturis ornatæ, structura solida & firma, altæ domorum facies, magnificæque visuntur. Templa Sanctis dicata, & ampla & spendida, secto lapide constructa, perlucida sunt, & Columnarum ordinibus admiranda. Inter ea principem obtinet locum magnum S. Stephani Fanum. Cellæ Vinariæ adeo profundæ sunt & spatiosæ, ut sub terra non minus, quam supra terram ædificiorum esse feratur. Platearum solum, stratum lapide duro, ut neque plaustrorum rotis facile conteratur. Annonæ & potissimum Vini incredibilis copia, ita ut ducentos & mille Equos xl dierum Vindemia exerceat. Christianã Religionem admisit anno ccccl xiv Doctore Severino, qui etiã ii ibi Basilicas exstruxit. Historia hujus Vrbis peti potest a Lazio & Ottone Frisingensi. Vrbem Fridericus II ornavit auxitque: ut & sequentes fere omnes Austrię Duces. Nobilissimum in eą Gymnasium Artium Scientiarumque constitutum est a Friderico Imperatore, renovatũ postea ab Alberto Archiduce anno cIↄccclvi. Id postea seditionibus inter studiosos gliscentibus, collapsum subversumque est. Viennæ clari fuere Wolfgangus Lazius Medicus & Historicus Ferdinandi Imperatoris, Iulius Alexandrinus, Ioannes Sambucus, Matthias Farinator. Hic Librum, qui *Lumen Animæ* Pontificijs dictus fuit, conscripsit, quo tamen nihil est caliginosius, tametsi xxx annorum labore, publicis sumptibus ab aliquot DOCTISSIMIS Viris, ut tum ferebant tempora, sit conscriptus, ubi labore, quidem magno, sed ridiculo & inani, Galeni, Aristotelis, Platonis Disputationes Medicæ & Philosophicę, & Dioscoridis Medica Materia, Christo Prophetis, Mariæ ac Apostolis aptantur, ac ratio applicandi Philosophorum sententias, & Medicorum dicta ac Regulas, in Ecclesia ad tractationem rerum Theologicarum, ac explicationem rerum Spiritualium docentibus ostenditur, quasi vero sine Aristotele & Galeno Ecclesia doceri non possit, ac ipsa non sat superque habeat in Biblijs, unde erudiatur ac doceatur de omnibus, quæ Christianum, Spiritus Sancti domicilium scire sit operæ precium. Fuit & Theologiæ Professor in Academia Viennensi Ioannes Haselbach, qui adeo diffuse solebat explicare, quæ auditoribus proposita enarrabat, ut viginti unum annos legens in Esaia Propheta, ad finem primi capitis non pervenerit. Claram Vrbẽ fecit obsidio Turcarũ anno cIↄIↄxxix fortiter a Civibus tolerata, in qua Turcarũ 80 millia perijsse memorantur. Est & in Austria Superiore *Gmunda* Opidum quidem non ita magnum, quod tamen venustate & elegantia commendatur, situm ad Lacum qui inde appellationem trahens *Gmundanus Lacus*, dicitur, ex quo Austriæ Flumen Dravus oritur. Gmundæ magna & lucrosa est negotiatio Salis, quod præstans & acre ex vicinis Montibus ecforditur, & Gmundam allatum, vasculis (quæ patria lingua, *Kivelen* indigetant) impositum, per Dravum in Danubium transportatur, unde Viennæ, & in alijs Austriæ, Hungariæ, Styriæ, Carinthiæ vicinisque Civitatibus magno commodo & lucro Gmundanorum distrahitur. Vrbes præterea & antiquæ & nobiles multæ in Austria sunt, maxime tamen insignes *Lintzium*, *Styra*, *Vadenhoffum*, *Melicum*, Castellum antiquitus Claudionum: *Cremisium Cetro* Castellum hodie *Zeisselmaur*, *Santohippolytus*, *Neuburgum* duplex, alterum a Cœnobio, a Frumento alterum dictum; *Petronella* nunc Vicus, magnæ olim Vrbis, id quod rudera & ruinæ indicant, vestigium: Nova Civitas. *Pruck*, ad ripam Leythæ Flu. sita, *Hamburga*. Sunt & alia Opida plurima, quæ brevitatis studio, prætereo.

Lacus Flumina,

Lacus complures habet, cujusmodi sunt S. *Wolfgangi*, *Vssere*, *Vrsee*, *Fillisee*, *Eynsidlersee*. Ac Fluminibus irrigatur permultis: horum *Danubius* primum est, olim Regionis terminus, nunc eam mediam secans. Reliqua sunt *Athosinus*, *Genus*, seu *Onasus*, *Tranus*, *Traunus*, *Erlaphus*, qui ad Cellam Templo Virginis matris celebrem, ex Lacu amœnissimo oritur: *Traisius*, *Ipsius*, *Melicus*, *Marchia*, *Teius* qui Moraviam ab Austria dispescit, *Cambus* vario piscium genere nobilis, *Leytha*: & in quo scitissimi saporis Cancri, *Suegadus*, & alia.

Montes.

Montibus multis attollitur, quorum præcipui sunt *Cecius Mons* vulgo *Calenberg*, a Danubio ad Dravum Flu. extenditur, ejus portiones sunt *Schneberg*, *Semering*, *Kemperg*, Hertperg, *Deubsperg*, Heustsperg, *Plaitz*: *Cognamus*, hodie *Der Hamburgerperg*, a Danubio ad Arabonem trahitur.

Silvæ.

Silvis hinc inde conspersa est regio, quæ Hercyniæ quoque portiones sunt ac Lunæ Silvæ: dicunturque hodie *Der Frystetter und Konigwiserwaldt*. Ad alia pergamus.

Ratio gubernandi.

In Vrbe Vienna duodecim quotidie Magistratus Iura dant & Leges dicunt: quorum quatuor sunt Ecclesiastici, Pataviensis Episcopi Officialis, Viennensis Episcopi Officialis, Capitulum Cathedralis Ecclesiæ, & universitatis Rector. Sunt item quatuor Vrbani, & quatuor extra Vrbem: ex quibus præcipui sunt, quem vocant *Regimentum*, unde omnes Inferioris Austriæ jura petunt, & quem *Fiscum* sive *Cameram* appellant, quo omnes rationes earundem Provinciarum referuntur. Reliqui his subjecti sunt, & a quibus ad superiores provocatio libellorum fit, Senatus Provinciæ cum suis Marescalcis, Ordinati Provinciæ, Senatus Vrbanus cum suo Consule, Prætorium Vrbanum, Telonarij judicium, & Mercatorum Prætorium, quod *Handgraviatum* vocant, de quibus fuse in sua Vienna disserit Wolfgangus Lazius Viennensis.

SALTZBVRG ARCHIEPISCOPATVS

Rupertus Episcopus Wormaciensis ex regia Francorum stirpe ortus, cum post Regis Childeberti obitum a sede sua pulsus esset, circa annum salutis ɪↄxl *ad Theodonem Ducem Bavariæ Ratisbonam venit, eum instruxit, & baptizavit, ejusque nutu Noricum peragrans multos convertit & Christo dicavit. Incidens autem in ruinas desolatas veteris Iuvaviæ, locum Episcopatui idoneum, Basilicam ibi in honorem S. Petri construxit, Monasterium Ordinis S. Benedicti adjecit, ex quo complures Abbates ad Episcopale hoc fastigium postea sunt vocati, rexitque ibi Episcopalem Ecclesiam annis* xlɪv, *mortuus anno D.* ɪↄcxxɪɪɪ. *Hæc ex Sebastiano Munstero. De Nobilitate & statu hujus ditionis nihil mihi constat.*

Meridiani positi sunt juxta rationem Paralleli 47 10. ad Circulum maximum.

SALISBVRGENSIS Episcopatus ab urbe Metropolitana Saltzburgo nomen habet. Franciscus Irenicus ex quinque Episcopatibus Bavariæ hunc primum vocat. Hujus territorium omnis generis Metallorum dives est, Auri, Argenti Æris & Ferri. Reperitur hic quoque Vitriolum, Sulphur, Alumen, & Antimonium. Sunt quoque Marmoris lapidicinæ, Plana loca etiam consitionibus, agris, Frumentoque apta. In Montibus frequentia quoque aucupia, ac Ferarum venatio. Salisburgenses Præsules nominat Munsterus LVIII: ultimum *Ernestum* Comitem Palatinum Rheni, Bavariæ Ducem, Alberti & Kunegundis Friderici Imperatoris Filiæ prolem. Porro sedes ista sub *Arnone* x Ecclesiæ hujus Antistite Archiepiscopatus titulo insignita est a Leone III. Habetque sub se Suffraganeos Episcopos, *Tridentinum, Pataviensem, Viennensem, Gurcensem, Brixinensem, Fresingensem, Seccoviensem, Laventinensem & Chyemensem.* Metropolis est *Saltzburgum* vel *Salisburgum*, vulgo *Saltzburg*, quod nomen a Saltzach fluvio accepisse creditur; quanquam alij a Sale quod in ejus vicinia effoditur Saltzburg, dici autumant. *Iuvantia*, vel *Iuvavia*, vel *Iuvavium* olim dictum fuit a juvando, Germanice Helffenburg, quod Castrum ibi exstruxerit Iulius Cæsar, juvamen seu subsidium ac refugium Legionibus suis contra Germanos quos debellaturus erat. Traduntur namque Romani cecidisse Germanorum 340000 ac 150000 in captivitatem duxisse. Alij nomen *Iuvaviæ* a Iuvavio cognomini adjacente fluvio obtinuisse credunt. Dicitur & *Iuvense* Castrū in lib. Notit. ut Pighius docet in Hercule Prodicio. Aventinus adserit ex veteribus diplomatis ostendi πεδικον Ptolemæi esse, pagumque ibidem adhuc nomen servare. Franciscus vero Irenicus scribit γαμανόδωρον, Gamanodurum, aut βάδακον Badacum Ptolemæi esse: cui & Volaterranus adstipulatur. *Iuvaviæ* meminit Antonini Itinerarium. Sed *Helffenburg* vocabulum vetustius esse *Iuvavia*, putat Gaspar Bruschius, atque ex eo *Iuvavia* factum, quod idem significat. Pighius scribit in hujus Vrbis Templo se legisse hos versiculos:

Tunc Hadriana vetus, quæ post Iuvavia dicta,
Præsidialis erat Noricis, & Episcopo digna
Rudberti Sedes, qui fidem contulit illis
Christi, quam retinet, Saltzburgum sero vocata.

Vrbs hæc in medijs Alpibus situm habet: decenti murorum ambitu, Turribus & Propugnaculis, tam publicis quam privatis ædificijs cultissimo: Regia quondam Sedes ac Domicilium, quando & superbissima ex Marmore Fanorum structura præ cæteris caput extulit Vrbibus. Maxima fluminis situsque oportunitas hoc præstitit. Nunc etiam Archiepiscopatus est, qui primæva quidem institutione Laureaci, tum Patavij, rerum vicissitudine huc translatus fuit. Habet hæc Vrbs paludes, planiciem, colles & montes. Paludes præbent pascua, montes aucupia & venationes nonnullas. In hac Vrbe sepulchrum visitur Theophrasti Medici celeberrimi in Nosocomio apud S. Sebastianum cum tali Epicedio, *Conditur hic Philippus Theophrastus insignis medicinæ Doctor, qui dira illa vulnera, lepram, podagram, hydropsin, aliaque insanabilia corporis contagia mirifica arte sustulit, ac bona sua in pauperes distribuenda collocandaque ordinavit. Anno* M. D. LI *die 24 Septem. vitam cum morte commutavit.* Multi huic Theophrasto multum tribuerunt, ejusque ingenio & industriæ, quæ tanta fuerit, ut non modo celeriter sanitatem amissam corporibus hominum, sed etiam Metallis imperfectis suam perfectionem reddiderit & tribuerit, Plumbumque & Mercurium in Aurum sive Solem, ut ipsi loquuntur, converterit, quod illi probare se posse existimant exemplis aliquot non vulgaribus. Verum ista illis, qui hæc vere & recte judicare posse existimantur, judicanda committimus. Fluminibus ac rivulis innumeris propemodum rigatur hæc Regio, qui ex montibus scaturiunt. *Anassus* fluvius in Septemtrionem defluit, quem *Alzius*, *Saltzius*, *Matichius*, suis aquis augent. *Truanus* ibidem ex Lacubus oritur: Hinc etiam *Mur*, & *Dravus* nobilis amnis oriuntur, quem posteriorem Plinius nominat lib. III cap. xxv, eumque ex Noricis fluere tradit. Reliqui ignobiliores rivuli in hos, quos modo nominavi, effunduntur. Ditio omnis montosa, jugisque Montium, quæ adcolæ *Taurn* vocant, aspera. Hinc ista sunt, *Radstatterthaurn*, *Felbergthaurn*, *Kornthaurn*, *Casteinerthaurn*, multique alij adeo alti, ut qui media æstate eos conscendunt, quum ad verticem perventum est, frigore infestentur, nullus curribus locus, angusti colles, adeoque interdum præcipites, ut vix jumento clitellario etiam adsueto iter sit, grandia vero pericula scandentes maneant, quum aut subito exorti venti in præcipitia homines abri-

Marginal notes: Regio, & unde dicta. — Soli fertilitas. — Imperium Majorum. — Vrbes. — Flumina. — Montes.

nes abri-

SALTZBVRG
archiepiscopatus
cum ducatu
CARINTHIÆ
Au: striæ con: finia
Septentrio
Meridies
Miliaria Germanica Communia
Per Gerardum Mercatorem
Cum privilegio
Bauariæ pars
Vnder Karnten
Karnten
Saltzburg

nes abripiant, aut immensi convolutarum nivium globi silvas, saxa, jumenta, atque etiam domos vicinas sæpe obterant. Ex his Montibus Amnes frequentes defluunt, de quibus supra meminimus. Montes etiam præter supra dictos *Tauros*, habet in Meridiem versus, *Alpes*, quos *Albim* ipsi vocant: varijs quoque cognomentis adscitis, ut *Vilacher Albin Swanberger Albin* &c. Item *Creutzbergum* montem, *Lettachbergum*, & in Oevina valle Metalliferos, de quibus sic cecinit Conradus Celtes lib. Amorum II Ode VI.

Qui mihi de celsis nuper fuit Alpibus actus
Oenus ubi, atque Athesis murmura rauca facit.
Argenti æterno scaturit qua vena Metallo,
Et ditat totam patriam Alemanicam.
Hic halant liquido, puro & de fonte Salinæ,
Ditantes Bavaros, Austriacosque Duces.
Hic turba est terræ nigræque simillima morti,
Qui solvunt vastis ignibus æra suis.
Haud credas nostris decocta Metalla per ignem,
Sed Phlegetontæis mundificata vadis.

Sylva. Silvis quoque hic Episcopatus non destituitur. *Hardionem* enim, *Henhardum* & *Weyhardum* Silvas ad Septemtrionem positas habet. Verum de Episcopatu Salisburgensi hæc jam dicta sufficient: reliquum est ut de Carinthiæ Ducatu, quem hujus Tabulæ titulus etiam præ se fert, nonnulla dicamus.

CARINTHIÆ DVCATVS.

Regio unde dicta. CARINTHIA vel *Carnithia* (quod Rithaymero auctore rectius scribitur) a *Carnis* populis nomen suum obtinuisse videtur, qui vetusti ejus loci Incolæ sunt, utpote quorum & Plinius & reliqui in hoc loco meminerunt Geographi. Vtrum vero a Carnunto, veteri Opido, cujus crebra apud auctores mentio est, nomen hi suum traxerint, an vero ipsi a se Vrbem denominarint, dubium fecit rei vetustas. Est is locus in Ripensi Pannonia, septem fere Vienna milliaribus distans, ubi non obscura celeberrimæ olim Vrbis indicia, monimenta ac rudera, etiamnum exstant, ei nunc D. Petronellæ nomen est. Dicuntur vero & *Carnioli*, Germanice *Karten*, *Krain*, *Karst*. Habet autem hæc Regio ab Ortu & Septemtrione Styriam; Ab Occasu & Meridie Alpes & Forum Iulij contingit. Hujus pars est Carniola. Multæ in hac regione Valles, Collesque Tritici feraces. Solinus cap. XXX *Soli fertilitas.* ait, Agrum Noricum frigidum & parcius fructuosum, qua vero subducitur a jugis Alpium admodum lætum. Fuit *Imperium Maiorum.* olim Carinthiæ Dux, quum Imperij officia passim inter Principes & Civitates Imperiales distribuerentur, *Venator* Imperij, unde ad eum lites & contentiones Venatorum omnium deferebantur. Hunc vero Ducatum primus Austriæ junxit *Otto Habspurgicus* Cæsaris Alberti filius, Rodolphi Cæsaris Nepos, Styriæ post mortem Patris e fratrum divisione Dux, idque circa annum Christi CIↃ CCCXXX, Vltimo enim Duce *Henrico* sine virili semine mortuo redijt Ducatus ad Imperium, fuitque Feudum ejus a Ludovico Cæsare hæreditario jure *Alberto* Austriæ Duci collatum II scilicet hujus nominis. Filiam vero Ducis relictam, habuit *Ioannes* Filius Regis Bohemiæ uxorem, cui designatus fuit Comitatus Tyrolensis pro Ducatu Carinthiæ. Mortuoque isto *Ioanne* sine liberis, & uxore ejus a Marchione Brandenburgensi ducta, pervenit Comitatus ad Brandenburgenses. Sed cum Marchio nullam ex uxore tolleret prolem, dono dedit Comitatum Tyrolensem Ducibus Austriæ. Metropolis Regionis est *Santo-Vicus* *Vrbes* Vrbs minime negligenda ad Glanam Fuvium. Forum habet satis spatiosum, ac perennis aquæ Fontem limpidissimum. Sunt præterea *Villacum* Opidum, domibus in fronte coloribus historijsque magnifice depictis, spectatoribus gratum. Situm est in planicie altissimis rupibus septum ad Dravum fl. Ponte lapideo ejus oras connectens; *Calgenfurtum* Vrbs bene munita, *Claudia* antiquitus, Lazio teste vocata. Sunt qui scribunt, ejus Vrbis Cives furibus adeo esse inexorabiles, ut levissima etiam furti suspicione notatus, inauditus ad crucem abripiatur, post ejus diei quo supplicium de eo sumptum est, tertium, de mortuo judicant: quem si insontem cognoverint, honorifice sepeliunt: si jure eum damnatum compererint, pendere sinunt. Sed hanc fabellam commentitiam vocat Rithaymerus. *Frisachum*, magnam referens vetustatem: *Wolspergum* Lavando flu adjacens, *Santo Leonardus* &c. Multi in hac regioue lacus, multi Amnes. Lacus sunt *Mulsettersee*, *Ossiachersee*, *Werdsee*, *Lavantsee*, *Indenburgersee*, *VVeyßsee*, *Lacus.* Inter Amnes præcipuus *Dravus*, qui per Styriam ac Pannoniam in Danubium fertur. Haud inferior *Savo Glana*, *Flumina.* *SchleinicZa*, *Lavanda*, quos omnes Dravus absorbet. *Mura* quoque eidem Dravo miscetur. Plerique autem dictorum flu. huic Regioni Fontes suos debent, ac in eadem ostia sua habent. Montibus undique innexa est Regio. Excelsa enim Alpium capita, ut Strabo scribit, continua hactenus extenduntur, & unius montis faciem exhibent, re*Montes.* missa inde & inclinata, plures in partes, & plures in vertices attolluntur. Tauri portiones jugaque crediderim, unde ab Incolis suis nominibus distincta. Ab Occidente *Gastein Taurn*, *Villacher Taurn*, *Rastatter Taurn*, Karnen, *Taurn*, vocantur. Nonnulli vero vertices Alpium nomina servant, ut sunt *Modringalbn*, *Serbisalbn*, Sanalbn &c. Et Dravo flu. *DietZpergus* imminet, & super hunc Mons Argentatus est, adcolarum lingua Silberberg: *Raspergus Mons* Muræ ac Isaræ Fontes habet, altero in Meridiem, altero in Ortum fluente. Inter hos vero Tauri Alpiumque editissimos colles, Silvæ Lucique sparguntur, Hercyniæ Silvæ portiones, uti sunt Hirchspuhef, *Priewaldt*, *Adelwaldt*, *Eremus*, vulgo *Silva.* in *Der Eynod* silvæ. Mineris prædictæ Alpes, Ferri, Argenti Auri, turgent. Quantum ad Ecclesiasticam Iurisdictionem attinet, ea inter Episcopum Saltzburgensem, & Patriarcham Aquilegiensem partita est, inquit Paracelsus. Ritum apud hos insolitum ac minime vulgarem inaugurandi Principes accuratissime in sua Europa describit Pius II. Et Munsterus lib. III Cosmographiæ, in hæc fere verba; Quoties novus Princeps Reipub. gubernationem init, in patentibus pratis erectum lapidem Marmoreum, cum Dux creandus est, Rusticus quidam, cui per stirpis suæ successionem hæreditario id officium debetur, ascendit, ad dexteram Bovem habens fœtam nigri coloris, ad lævam Equa illi sistitur strigosa macieque insigni: frequens circa populus, agrestiumque turba ingens: Dux inde futurus ex adverso movet purpuratorum multitudine septus, præcedunt principatus signa, omnesque in toto commitatu egregie culti præter futurum Ducem. Is agresti habitu pileo tectus, calceos & pastoralem baculum gerens, pastorem magis agit quam principem. Hunc venientem intuitus qui lapidem obtinet, Illyrica voce. Quis est hic exclamat, qui tam superbe incedit? Respondet circumfusa multitudo, Principem Regionis adventare. Tum ille: Iustus ne judex? Salutem patriæ quærens? Liberæ conditionis? Dignus ne honore est Christianæ pietatis cultor ac defensor? Clamatur: est quidem & erit. Rursum idem; quæro quo me jure hac a sede dimovebit? Respondet Ducalis Aulæ Magister: LX denarijs hic abs te locus emitur, jumenta hæc tua erunt, ad Bovem & Equam manum intendens. Vestimenta quæ Dux exuet, habebis, erisque tu cum domo tua tota liber a Tributo. Quibus dictis, Rusticus malam Principis percutit, alapa leniter incussa; & lapidem Dux occupat. Reliqua vide apud eundum loco citato.

POLONIA REGNVM.

Status Politicus *Regni Poloniæ duo habet mēbra, quæ ad* Comitia regia cōvocātur, *& penes quos justitiæ & regiminis est administratio,*

Ecclesiasticos, in quibus sunt

- *Archiepiscopi duo, Guesnæ in majore Polonia, & Leopoli in Russia.*
- *Episcopi. Cracoviæ in minori Polonia, Ploczko in Mazovia, Chelmæ in Volhinia, Wladislaviæ in Cuiavia, Pomesaniæ, Varmiæ, Culmæ & Sambiensis in Prussia. Posmaniæ in majore Polonia: Præmisliæ in Russia, Cavenez in Podolia. In Lithuania Vilnæ, mednicque, Leuceoriæ qui Vilnensi suffragatur. In Livonia Rigæ, Derpta, Absel, Rivaliæ.*

Nobiles, in quibus sunt

- *Castellanus* Cracoviæ.
- *Palatini, Cracoviæ, Posnaniæ, Sandomiriæ, Kalische, Siradiæ, Lancise, Brezeste, Inowaladislaviæ, Russiæ, Podoliæ, Lublin, Belze, Plocense, Mazoviæ, Ravæ. Item in Lithuania Vilnæ, Trochi, Poletsco, Novogrod, Vitelliæ: item in Prussia, Culmæ, Marienburg, Pomeraniæ.*
- *Castellani, Posnaniæ, Sondomiriæ, Kalische, Voinice, Guesnæ, Siradiæ, Lancisæ, Brizeste, Ino Wladislaviæ, Leopoli, Camenecia, Lublin, Belze, Plocense, Geine, Ravense, Sandecia, Myedzeris, Vislicie, Biece, Rogostiæ, Radom, Zawichost, Londence, Sreme, Zarnowe, Mologost, Vielune, Premisliæ, Haine, Sanoe, Chelme, Dobrine, Polanecie, Premetense, Crisvinense, Czecoviæ, Nakle, Rospirie, Byechoviæ, Bydgostiæ, Brezezine, Crusnicie, Osvecimense, Camenetz, Spicimirie, Inowlodense, Revalie, Zavoloc, Sochazoniæ, Varsovie, Gostine, Visne, Raciez, Sieprecense, Wisogrod, Ripin, Zakrochzinense, Circhanovie, Livense. In Lithuania Vilne, Trochi. In Prussia Culme, Elbingen, Pomeraniæ.*
- *Capitanei: cujus officij permulti sunt in toto Poloniæ regno.*
- *Marescalli duo, Regni & Curiæ regiæ.*

Status Ecclesiasticus *Regni Poloniæ constat hic Archiepiscopis & Episcopis qui dicti sunt.*

SILESIA.

Sunt *in* Silesia

- *Ducatus xv.*
  - *Lignicensem, Bregensem, Teschinensem, Monsterbergensem, Olsvicense, & Becustadiensem, tres veteres familiæ, videlicet, Lignicensis, Teschinensis, & Monsterbergensis adhuc obtinent.*
  - *Tropaviensem, Opoliensem, Nissensem, VVratislaviensem, sive Breslaw, Swidnicensem, Hurensem, Glagoviensem, Ratibornensem & Sagoensem, Reges Bohemiæ, extinctis veteribus dominis adepti sunt.*
- *Baronum tres familiæ, videlicit a Trachenberg, VVertenberg, & Plessensis.*

Supremum *Regis tribunal in Silesia est VVratislaviæ, ubi & sedes est Episcopalis, quemadmodum & Nissa.*

Hæc ex Ioachimo Cureo desumta sunt.

Medius Meridianus 41 30. ad quem reliqui inclinantur ratione Parallelorum 50 52, ad Circulum maximum,

POLONIA a planitie terræ (quam ipsi etiamnum *Pole* vocant) nomen habet. Dicta quoque fuit olim *Regnum Lechitarum* a Lecho Filio Elisæ Nepote Iavan, primo Poloniæ habitatore. Quin & in hunc usque diem Græci, Tartari, Besserabes & Rutheni Polonos *Lechitas* vocant. Vasta admodum Regio est: ad Septemtrionem Borussiam & Pomeraniam respicit, ad Orientem Solem Massoviam & Lithuaniam: qua Meridies est Russia & Hungariæ montibus clauditur, qua Occidens Lusatia, Silesia, & Moravia, Longitudo ccccLxxx: Latitudo ccc Milliarium, Regionis Aer purus, sed frigidus rigensque ac severæ hyemes. Regio omnis plana, fertilis Hordei, Frumenti Leguminum. Abundat Fructibus, Cera, Melle, Butyro. Habet & Salis maximam copiam, qui ex terra eruitur. Habet & Æris Fodinas in montium jugis, *Tatri*, ab incolis, dictis: nec non Sulphuris.
Abundat insuper Armentis, adeo ut Saxonia, multæque gentes Germanicæ Polonicis bubus victitent. Varij ge-
neris videre est ibi Animalia, magnamque Pecudum & Ferarum copiam. Habet Vros, Bisontes, Tauros & Equos
Silvestres, Onagros quoque, & ejusmodi. Hic etiam ad annum a parta humano generi salute millesimum quin-
gentesimum tricesimum primum extitisse comperio, Monstrum marinum, quod Episcopi habitum infula mitra-
que egregie mentiebatur, ad Regem Augustum deportatum. Non desunt Aves variæ magna copia, ad aucupia
invitantes. Latrocinia ignorat gens, itaque æstivis mensibus curru, hibernis rheda summa securitate vehuntur, per
silvas, agros & immensa camporum spacia, sine ullo periculo. Regni titulum & Majestatem accepit Polonia anno
CIↃ I regnante *Boleslao Chabri*, qui ab Ottone III Romanorum Imperatore regium diadema accepit. Post annos
vero LXXVII sub *Boleslao Audaci*, qui crudeliter Stanislaum Cracoviæ Episcopum trucidavit, Regio Diademate a
Pontifice Romano privata est. Iterum tamen recuperatum est avitum jus electo in Regem *Premislao* II, Duce majo
ris Poloniæ & Pomeraniæ, Anno CIↃCCXCV. Dividitur hæc regio in Poloniam *Majorem & Minorem. Major* est
magis Septemtrionalis, eamque mediam intersecat Varta fl. *Minor* est Australis, eamque Vistula pererrat. In Ma-
ore Polonia civitates principales istæ. *Posnania* ad *Vartam & Prosnam* fluvios, inter colles condita, muroduplici:

Regio
Vnde dicta.
Situs.
Soli qualitas.
Soli fertilitas.
Animalium varietas.
Itinerum securitas.
Imperium Majorum.
Vrbes.

POLONIA ET SILESIA
Per Gerardum Mercatorem
Cum privilegio
Bohemię pars
Morauię pars
Septentrio
Meridies
New Marck

ædes habet lateritias amplas & multas: suburbia vasta ad Vartæ ulteriorem ripam, stagno ingenti paludibusque circumdata; nundinas etiam binas quotannis admodum celebres, & Episcopatus sedem. Habet sub se Opid a ista, *Koscien* inter lutosas paludes VII Mill. intervallo. *Miedzyrzecze* cujus domus omnes ligneæ, estque finitima Silesiæ & Pomeraniæ; *Ostresow* in planicie inter Silvas sita; *Wschow*, *Sremck*, *Prenecz* & *Regosno*. *Calisia* civitas est muro circumdata inter paludes, quam Prosna fl. præterlabitur. Arcem muratam hoc loco fuisse, ruinæ testantur. Sub hac sunt *Gnesna*, *Pyzdry*, *VVartha*, *Naklo*, *Land*, *Konin*, *Supleza*, & Kolo. *Gnesna* muro circumdata est, in planicie, inter lacus collesque: hæc prima omnium civitas a Lecho condita est, in hac princeps Poloniæ *Boleslaus Chabri* ab Ottone III Romano Imperatore Regium Diadema accepit, quo ad hoc usque tempus Reges Poloniæ utuntur. *Siradia* civitas lignea muro septa est in planicie: arcem habet munitam ad Vartam fl. Hanc urbem Ducatus amplissimus olim cohonestabat, cujus titulus Filio Regis secundo ordine tribuebatur. Sub hac sunt *Vielunia*, Sadeck, *Petricovia*, *Rosprza* & *Spicimiria*. *Petricov ia* palustri loco sita, lutosa est. Ad eam Comitia generalia quæ nunc Warsavię celebrantur, diu celebrari proprio quodam urbis privilegio & recepta consuetudine solebant: eratque ei rei extra urbem Aula Regia exstructa ex lignis levigatis, quam *Bugay* vocabant; sed postquam mutari res & novari cœptæ sunt, arx corruit, alioque translatus Comitiorum locus: servavit tamen tribunal forense, quo hibernis mensibus jus dicitur, quemadmodum ad Lublinum æstivis. *Lancicia* civitas est haud inamœna, muro fossaque clausa, in planicie. Arcem habet muratam in scopulo, eamque Bsura fl. præterlabitur. Sub ea sunt *Orlovia*, *Piatec*, *Bresinia*, Kornazew, *Biechow*, & alia nonnulla opida. *Cuiavia*, sive *Vladislavia* urbs ampla est, habet sub se *Bridgostiam* ad Budam fl. navigabilem, quo merces ex Polonia in Vistulam deferuntur. *Brestia* sub se habet *Badzieiow*, *Crusphicam*, & *Cowalow*. *Crusphicia* post Guesnam omnium Polonicarum urbium prima est, lignea, cum arce lateritia, ad Lacum Goplo, ex quo Lacu olim mures prodierunt, qui *Pompilium* Principem Poloniæ in ea arce justa numinis ira vindictam deposcente, devorarunt. *Rava* civitas lignea est ad fluvium Ravam; habet sub se Opida *Sochaczoviam*, *Gostinin* & *Gambin*. *Plozcko* amœna civitas in colle ad Vistulam, sedes est Episcopalis: sub hac sunt *Bielsko*, *Raczyayas*, *Sieperoz*, *Srensko*, *Mlava*, *Ploncko*, & *Radzanow*. *Dobrinia* in scopulo ad Vistulam sita est, in ea arx fuit quam Crucigeri demoliti sunt. Sub hac *Slonck*, *Ripin* & *Corzno*. In Polonia vero Minore urbes principales hæ sunt, *Cracovia*, *Sandomiria* & *Lublinum*. *Cracovia* in planicie ad Vistulam exstructa est (eam Petrus Appianus putat esse Ptol. *Carrodunum*) muro duplici, valloque firmissimo. Arcem habet in scopulo eminenti, quem *Vanel* dicunt. In hac urbe Regum Poloniæ Sedes est, & Sepultura. Gymnasium quoque celebre studijs Philosophiæ & Artium. Carent autem Cracovienses Advocato supremo, sed Rex ipse Præturam Cracoviensem obit. Castellanus quoque Cracoviensis Palatino in Senatus consessu prior digniorque est, cum in cæteris Regni Provincijs Palatinus Castellano præferatur. Cracoviæ tres civitates contiguæ sunt *Clepardia*, *Stradomia*, & *Casimiria*. Habet sub se Ducatus duos, *Zatocensem* & *Osuniocimensem*. Opida ei subsunt hæc, Biecz, *Vuonincx*, *Sandecz*, *Lelow*, Kzyaz, & *Proszovice*. *Sandomiria* civitas principalis illius districtus, muro circumdata, in colle ad Vistulam sita, est, abest Cracovia XXII mill. Arcem habet antiqui operis, & ut tunc bella erant satis munitam, Sub ea sunt *Checiny* in loco plano, Fodinis Lazuli clara, in quibus etiam Argentum reperitur, *Korzcin*, *Wislicia*, *Pilzno*, *Opoczno*, *Radomia*, *Polonice*, *Zannichost*, *Zarnow*, & *Malogost*. *Lublinum* civitas præcipua illius districtus, ultra Vistulam est, muro, fossa, stagnis, arce munita. In hac quotannis triplices sunt nundinæ, ad quas conveniunt Turcæ, Armeni, Græci, Germani, Moscovitæ, Lithuani, alijque. Iudæi maximam suburbiorum partem occupant, ibique Synagogam habent præcipuam. Arcem fl. adluit *Bystrzna*. Sub ea sunt *Vrzendow*, *Lulow*, *Parcow* & *Casimiria*. Porro Poloniæ regio Stagna habet permulta & Lacus, in quibus omne piscium genus. Nobilissimis etiam fluminibus rigatur, quorum primum *Vandalus* sive *Vistula*, Germanis *de VVixel*. Sequuntur *Chronus* nunc *Pregel*, *Niennien*, *Rubon*, *Viadrus Varta*, *Tyras* nunc *Nyester*, *Hypanis*, hodie *Bugh*, *Borysthenes* nunc *Nyeper*. Præter hæc minorum gentium multa. Montes fere nulli sunt, præterquam qua in Meridiem vergit, ac ab Hungaria *Sarmaticis Carpathijsque* Montibus quos *Tatri* Incolæ, vocant, dirimitur. Silvis pene omnis regio obducitur, quæ Hercyniæ portiones sunt. Sed de his hactenus. Regni jus apud Polonos non est hæreditarium, sed ex communi Senatus & Equitum sententia pendet, qui quem volunt eligunt. Viri plerique Nobiliores excellenti ingenio prædití sunt; multisque & longinquis peregrinationibus prudentiam sibi & multarum linguarum peritiam compararunt: Impavidi sunt, & cum hoste etiam robustissimo pugnam non detrectant; læsi a Magnatibus, injuriam omni consanguineorum, clientum, amicorum, & familiariarum confœderata manu ultum eunt: neque ante cessant, quam vel vindicarint, vel occubuerint. Postremum non tam liberales sunt quam profusi: quod vitium augent frequentibus commessationibus, & immodicis largitionibus, tum etiam ingenti clientũ servorumque quos alunt, vestiunt, & ornant, numero. Religio Polonorũ antiquitus nulla fuit: Solem, Lunam, Auroram, Iovem, Cererem, venerabantur.

Lacus. Flumina. Montes. Silva. Ratio gubernandi. Mores.

S I L E S I A.

Regio. Vnde dicta. Cæli temperies. Soli fertilitas. Vrbes.

Et hæc de Poloniæ Regno, restat paucis explicanda *Silesia*. Nomen illi ab amne cognomini, ut tradit Conradus Celtes. Alij aliunde derivant. Terminatur a Septemtrione & Ortu Polonia: a Meridie Moravia & Hercynia Silva, ab Occidente Lusatiæ & Bohemiæ parte. Longitudo est CC mill. pass. Latitudo LXXX. Aer quamvis paullo frigidior, utcunque tamen mitis, & clemens. Ager quod crebris torrentibus ac rivulis irrigetur, fertilis admodum est, ac res nascentes e terra, magna ubertate in plerisque locis fundit, & alicubi venas Auri, Argenti, Plumbi, & Ferri gignit, res etiam ad vestitum non modo suarum, sed multarum etiam gentium conficiendum largissime suppeditat. Vrbes hic cultæ legibus artiumque humanarum studijs exornatæ. Metropolis ejus est *Vratislavia*, *Budorchis*, ut quidam volunt Ptol. vulgo *Breslaw*. Duglossus scribit, eam exstructam a Mieslao Duce Polonię, paullo ante annum CIↃ. Inde post annos XL ornatam esse Episcopatu a Casimiro Rege Poloniæ, his incrementis tantum auctam, ut ejus civitatis Antistites *Aurei Episcopi* ob divitias & rerum omnium copiam dicerentur, Anno CIↃCCCXLI die VII Septembris tota in favillas abijt. Sed sub Carolo III Imp. ex lateritia facta est aurea. Memorabile est quod de turri Templi S. Elizabethæ testatur sequens inscriptio. *MIRABILIS IN ALTIS DOMINVS*:

Collapsa est Turris Siloe madefacta cruore,
Pyramide hac nostra, nemo cadente perit.
Nam jussu Domini exceptam, cui gloria soli,
Angelicæ molem deposuere manus.

Accidit ruina ista Turris anno CIↃIↃXXIX Festo S. Matthæi: præter Felem unam nemo læsus. Situs loci, Ædificiorum splendor, Turrium, Templorum, Pontium structura, Platearum dispositio, urbem vehementer commendant. Inprimis vero Civium humanitas, industriaque, & Senatorum prudentia. Administratio Aristocratica est, plena dignitatis, Leges sunt ad pacem, justitiam, honestatem constitutæ. *Nissæ* Episcopalis est civitas. Sunt præterea in hoc Tractu Ducatus XV. *Viadrus* per hanc regionem labitur, in quem undique plures amnes & rivi confluunt, *Elsa*, *Ola*, *Bobrus*, *Barusius*, & alij.

Flumina.

HVNGARIA REGNVM

Rex Hungariæ Regnum suũ administrat duorum Magistratuum auxilio, qui sunt.

- **Sublimior** *qui in tres Magistratus dividitur.*
  - *I. Gubernans Regnum Regis nomine in quo sunt:*
    - *Palatinus Regni, qui proximus a Rege est, & Regis ipsius, sicubi accusatus, Iudex ordinarius existit, quem Regnicolæ communi voto eligunt, nec hæreditarium est Officium.*
    - *Iudex Curiæ, qui est unus ex Iudicibus Regni ordinarius.*
    - *Cancellarius*
      - *Perpetuus, qui est Metropolitanus Strigoniensis, qui & Primas Regni, & Summus Secretarius nominatur, ac prærogativã habet electũ Regẽ inungendi, & sigillo majore privilegia munit.*
      - *Arbitrio Regis assumptus, qui cæteras literas minores, & potissimum mandata Regia, & in causarum distinctione data munit, decretisque Regis subscribit.*
    - *Magister Curiæ, Regis Comitatum sequi cogitur, & ejusdem intimus Consiliarius habetur.*
    - *Tavernicorum Regalium Magister, Aurifodinarum Salinarumque & breviter earum civitatum, pagorumque ac castrorum causas distinguit, quæcunque ad Fiscum Regium pertinent.*
    - *Tres majoris authoritatis*
      - *Vicepalatinus Regni.*
      - *Iudex Personalis præsentiæ, qui & Regiæ Majestatis in judicijs locum tenet, & Iudicibus præest.*
      - *Vicejudex Curiæ.*
  - *II. Iudicia tractans, in quo Officiarij.*
    - *Minores, qui ministeria magis judiciorum quam Magistratuum exercent.*
      - *Protonotarij duo Iudicis personalis præsentiæ.*
      - *Protonotarius Vicepalatini.*
      - *Protonotarius Vicejudicis Curiæ.*
      - *Hi omnes Magistri passim appellantur, habentque in laboris cõsortium adjunctos hos sequentes*
        - *Secretarium Archiep. Strigoniensis, qui est director causarum Regalium & Fiscalis dicitur.*
        - *Duodecim Assessores.*
        - *Notarios aliquot juratos, omnes stemmate nobili ortos, qui proprio loco a cæteris semoto assident.*
  - *III Ministrã Regi.*
    - *Thesaurarius Regis.*
    - *Cubiculorum Regalium Magister.*
    - *Agazonum Regalium Magister, quem Stabuli Magistrum Germani vocant.*
    - *Dapiferorum Regalium Magister.*
    - *Pincernarum Regalium Magister.*
    - *Ianitorum Regalium Magister.*
    - *Et alia minora officia.*
- *Minor qui est in singulis locis juridicis. Porro quia Regnum amplissimum est, neque a minoribus judicijs confluere omnes in Curiam possunt, nec curia tot querulantibus sufficit, constit uti sunt per Provincias judicia particularia eorum quibus prima instantia causæ deciduntur quos Comitatus Hungari dicunt, suntque hi,*
  - *Supra Danubium ad Occidentẽ Tibisci flu.*
    - *Posoniensis, Comariensis, Trauchimensis, Turoczensis, Nitriensis, Liptoniensis, Barsiensis, Onurzoli, Cepusiensis, Novigradiensis, Hontensis, Tornensis, Gewinariensis, Abavivariensis, Borsodiensis, Hewesiensis, Posthiensis, Bathiensis, Bodroghtensis, Zalnocensis, Semliniensis, Vnghensis, Peregriensis, Moramarusiensis.*
  - *Supra Danubium ad Orientẽ Tibisci*
    - *Vgoghiensis, Zatmariensis, Zabolciensis, Torontaliensis, Bihoriensis, Orodiensis, Chonadiensis, Temesiensis.*
  - *Inter Danubium & Dravum flu.*
    - *Musunensis, Rhab sive Iauriensis, Sopronensis, Castriferrensis Zaladiensis, Vesprinensis, Albensis, Pelisiensis, Tolnensis, Strigoniensis, Sinigiensis, Waraniensis*
  - *Inter Dravum & Savum flu.*
    - *Valkonensis, Syrmiensis, Posegiensis, Zagrabiensis, Risiensis, Warasdiensis.*

Administratio Ecclesiastica *penes duos est Archiepiscopos qui sunt,*

- *Gran vel Strigoniensis. Legatus Apostolicus & Primas Regni. Habet sub se Agriensem, Vaciensem, Nitriensem. Quinque Ecclesiensem, Vesprinensem, qui Cancellarius est Reginæ, quam etiam coronat, & Iauriensem, vulgo Rab-Episcopos.*
- *Colocensis, sive Colotz, sub quo sunt Zagrabriensis, Transilvaniensis, Voccadrensis, Sainiensis, Visemburgensis sive Chonad, Bosnensis.*

Hæc ex Wolfgangi Lazij tabula Hungarica deusmpsi: quia vero omnia ad gubernationem & regimen Regni pertinent, opinor alium etiam Statum esse inter Principes & Vrbes Regni, qui ad conservationem, utilitatem, necessitates, & tuitionem Regni pertineat, quem cum ignoremus adferere nequimus.

Medius Meridianus 42 30 ad quem reliqui inclinantur, juxta rationes 46 & 48 Parallelorum ad Circulũ Max.

HVNGARIA.
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio
Maros Campus
Cumanus Campus

Regio, & unde dicta. Silva. Soli qualitas. Soli fertilitas.

HVNGARIA, vulgo *Hongeren*, (quam, nomen ab Hunnis vel Hungaris populis ea Scythia profectis, qui eam incolunt, habere constat) Pannonias, & trans Danubium Iazygum & Dacorum Regionem fere omnem occupat. Ad Meridiem est Savus Amnis; quo a Croatia & Servia disjungitur, quæ sunt in parte Illyrici Adriatico Pelago obversa. A Septemtrione sunt Polonia & Russia, Carpato Monte disclusa; Ad Occidentem Solem Austria, Superioris quondam Pannoniæ caput, cum Maravia & Styria; Ab Oriente Mysia quam Rhetianam nunc appellant Regio omnibus reliquis cœli benignitate & clementia, ac loci amœnitate, situsque pulchritudine, suo jure anteferenda. Ager rerum omnium copia ac fertilitate felix. Gemmas, Aurum, Argentum, Colores, Sal fodientibus abunde largitur. Pabuli, Frumenti, Leguminum ac Fructuum nusquam abundantia major. Vinum gignit generosissimum tractus Danubianus, a Quinque-Ecclesiensi Agro Taurunum seu Belgradum usque. Olea tamen rara, aut nulla est; ea dempta omnibus propemodum Naturæ dotibus hoc Regnum ornatum videtur.

Animalium varietas.

Animalia producit varia, quorum tanta hic copia, inprimis Ouium, Boum, ut in exteras Regiones tot & tanta armenta mittat, ut pene incredibile videatur, præsertim in Italiam & Germaniam. Feris quoque mirifice abundat, Leporibus, Capreolis, Cervis, Apris, Lupis, Vrsis & hujusmodi: Avibus item, præsertim Turdis, Perdicibus & Phasianis. Cuspinianus in Oratione Protreptica memorat, tantum aliquando Turturum numerum ab Aucupibus captorum, & venum in Foro Budæ expositorum conspici, ut se præsente aliquando a Mercatoribus supra

Imperium Maiorum.

octoginta millia sæpius numerata sint. Coluerunt Regionem hanc primum *Paones*, sive *Pannones*: postea *Gothi*, qui ab *Hunnis* expulsi sunt: *Hunni* a *Longobardis*, qui etiã totos xlii annos hic consedere, Successerũt iterum *Hunni* Duce *Attila*: quo obito, Carolus Magnus eam sui juris fecit. Anno autem cciↄ sub *Alnulpho Imperatore* e Scythia profecti *Hungari* loca ista occupaverunt. Paganismum colentes adusque *Regis Stephani* quem *Sanctum* vocant inauguratione. Ab eo deinceps ad nostra tẽpora Hungaria Christianam Religionẽ professa est. Cõtinet autẽ Hungaria totam *Iazigũ Metanastarum* Regionem, quam Ptol. Danubio, Tibisco & Mõtibus Sarmaticis circum scribit. Horũ reliquias adhuc exstare cõstat, & vulgo cõtracta voce *Iaz* vocari. Incolunt vero sedes a Plinio descriptas & linguę idioma habẽt Hungarico dissimilimum. Regum Hungariæ primus fuit post constitutam Religionem Christianam *Stephanus* cognomento *Sanctus*; sequuti sunt *Petrus* ejus Nepos, *Andreas* Consanguineus, *Bela*, *Salomon*, *Geysa*, *Ladislaus*, *Almus*, *Stephanus* II, *Bela cæcus*, *Geysa* II, *Stephanus* III, *Bela* III, *Emericus*. *Ladislaus* II, alijque longo ordine, ad usque Rudolphi II Regis & Germanorum Cæsaris tempora, qui jam vigesimum nonum annũ illi Regno præest. Dividitur vero Hungaria universa in Citeriorem & Vlteriorem. Citerior Hungaria omem illum tractum complectitur qui citra Danubium est; Vlterior illum, qui ultra Danubium, quam quidem mediam Tibiscus secat. Metropolis & Regni caput *Buda* (vulgo *Offen*) sic denominata, ut plerique existimant, a *Buda* conditore Fratre Attilæ Regis, vel, ut alij scribunt, a Budinis Scythiæ populis, quorum Herodotus meminit. Appiano, Irenico & Althamero κούρτος Ptol. Alijs ἀκούινκον *Aquincum* Ptol. & Antonini, cui *Legio* II *adjutrix* est. Hujus si urbis situm inspicias, ex parte montosa & validis est propugnaculis firma, ut neque quicquam munitius, nec amœnius in tota ferme Hungaria inveniri possit. Publicis privatisque ædificijs ornatissimis præ cæteris in ea Regione urbibus, clarissima. Agrum habet variorum fructuum ubertate luxuriantem. Anno cIↄIↄxxvi die xx Augusti a Turcarum Imperatore

Vrbes.

Solimanno Christianis erepta est. Reliquæ Vrbes sunt *Posonium* Latinis recentioribus: item *Pisonium*, ut Lazius docet, ex scrinijs ejusdem Vrbis, a Pisone quodam videlicet, cujus opera Tiberius Pannones subegit, vulgo *Preszborgh*, φλήξον Ptol. secundum nonnullos, urbs nobilissima. Hic Leytha fluv. Pannoniam Superiorem ab Inferiore dividens, cum Istro miscetur. Vrbs vetus & elegans, quæ ut situ, ita aere quo fruitur læto & amœno salubrique, multas Pannoniæ Vrbes longe antecellit. Montes habet Vineis amœnissimis consitos, qui & magnam lignorum copiam præbent. Ad suburbium in præcelso montis vertice Arcem validam habet. *Belgradum* ad confluentes Savi & Danubij, vulgo etiam dicitur *Alba Græca*, antiquioribus *Taurunum*, Germanice *Griechs Weissenburg*: captum a Turca Solimanno, anno cIↄIↄxx quum antea Christiani Orbis adversus immanem hostem præsidium aliquandiu fuisset: nunc hæc propria est sedes Sangiaci. Vlterius secundo Danubio descendentibus occurrit *Singidunum*, captum a Turca anno ccccxxxix. Medio inter duas istas Vrbes spacio, campus est, nobili *Hunniadæ* victoria adversus *Mahometum* Turcarum Imperatorem celebratus; Campum vocant *Maxons*. Prælium commissum est anno cIↄcccclvi. Adverso flumine adscendentem multa loca excipiunt funestis Christianorum cladibus tristia. *Valpo* Vrbs capta anno cIↄIↄxliii *Quinque Ecclesiæ* ad Dravum anno cIↄIↄxliii. *Zigetha* anno cIↄIↄxlvi. *Buda* de qua supra. *Strigonium* ad Danubium, vulgo *Gran* dicitur, Archiepiscopalis quondam sedes, & jam in manibus Turcarum. *Alba Regalis*, *Stulweysenburg* Regum corona & sepultura celebris, capta est anno cIↄIↄxliii. In eodem pene tractu est *Siridon* B. Hieronymi patria. Est & *Komora* Vrbs munitissima in Insula ejusdem nominis frustra aliquoties a Turcis petita. *Iaurinum*, vulgo *Raab* ad Danubium sita, fere inexpugnabilis. Reliqua Opida silentio

Lacus. Flumina.

prætereo. Sunt & in Hungaria Lacus celebres ac nobiles, quorum præcipuus est *Balaton*, qui Germanis *Platze* dicitur, xl milliaria Italica secundum Latitudinem habens, & Hungarica viii. Flumina sunt nobilissima *Danubius*, *Savus*, *Dravus* & *Tibiscus*. Horum tres priores communes sunt nonnullis, alijs Regionibus, sed *Tibiscum* totum, sola Hungaria sibi vendicat. Hic quidem in Maramusio sub altissimis Carpati jugis nascitur, omnesque Hungariæ Fluvios, proventu Piscium superat: omnibus enim temporibus ijs mirifice abundat, inprimis Sturionibus, Lucijs, quorum Hepar sesqui-ulnam longitudine interdum superat: Cyprijs & Siluribus. Alij etiam Amnes præter hos sunt, qui optimorum & saluberrimorum piscium copia adfluunt, nimirum Fundulis, Trutis, Salmonibus, Percis, Mu-

Montes.

renis, Barbis & alijs pluribus, qui Amnes plerique feraces Auri sunt. Montes & Silvæ præcipuæ, ultra Danubium ab Austria & Moravia incipiendo recensentur a Lazio, *Tarchzal*, Græcis *Carpatus* quondam a fructu Minerarum appellatus, propagatur per Comitatus Turocensem, Arnensem, Liptoviensem, Cappusiensem, Gewineriensem ac Sariensem, cujus nomina Germanorum locorum Incolæ alijs atque alijs nominibus indigetant, *Den Watter*, *Den Munch*, *Den Wurtganten*, *Den Schneperg*. Secundus est *Matran*, Vinetis prope Agriam consitus. Tertius omnium amplissimus *Erdel*. Sunt & multi alij, quos brevitatis studio hoc loco ommittimus. Incolæ olim feroces fuere, inquieti, seditiosi, turbulenti, instabiles, avaritiæ, dediti, vindictæ cupidi, & advenis seu exteris parum amici & æqui; nunc autem mitiores facti sunt & cultiores: sed tamen otiosi sunt, aut bellatores, artificijs parum incumbunt, & negociãtionibus; robusti valde sunt, & Scythica utuntur lingua, ab omnibus finitimis diversa, quę tamen alijs cum linguis permixta est. Sed hæc de Germania Superiore hactenus, ad Italiam transeamus.

ITALIAE,
SCLAVONIÆ, ET
GRÆCIÆ
tabulę geographicę,
Per Gerardum
Mercatorem Jllustrißimi
Ducis Julię, Cliuię, &c.
Cosmographum.
Cum
gratia & priui-
legio

ITALIA, IN QVA HAE CONTI NENTVR REGIONES.

Lombardia.	Abruzzo, Aprutium, Samnites.
Venetia Ducatus.	Terra di Lavoro, Campagna felice, Principatus.
Liguria, Genuæ Duc.	Apulia Daunia plana Regnum.
Friuli Ducatus.	Lucania, Basilicata, Princip.
Istria.	Terra di Barri, Apulia Peucetia.
Romandiola Comitatus.	Terra di Otranto, Regnum.
Thuscia Ducatus.	Calabria superior, Regnum.
Spoletanus Ducatus.	Magna Græcia.
Anconitana Marchia.	Brutij, Calabria inferior.
Latium, nunc Campagna di Roma.	

Regnum Neapolitanum magnam harum regionum partem complectitur.

Quia paucissimi Comitatus & Dominia mihi per Italiam & Græciam innotuerunt, & eorum pleraque nomina ac loca in Tabulis assignari nequeunt ob Tabularũ quæ extant imperfectionem, ideo paucis exceptis hoc labore supersedebo. Quilibet studiosus quoscunque invenerit annotare facile poterit. Pulcherrima esset in Politicis speculatio, si omnium Regnorum nobilitas, & officia singulorum locaque, dominiorum nota essent. Quisque in sua hoc præstans patria laudem merebitur.

Medius Meridianus 360. ad quem reliqui inclinantur distantes pro ratione Parallelorum 400 & 440.

Regio.

SIC se habet, & universim & speciatim *Germania*; jam nunc, ea qua potui fide perlustrata, *Italiam* ingredior, Italiam, Regionem Dijs sacram, inquit Plin. lib. III natur. histor. cap. XX, totius Europæ beatissimam, optimamque, omnium prope Terrarum Alumnam, Rerum Dominam, Principem Gentium, Mundi Reginam. Varias habuit olim appellationes. Dionysius Halicarnassæus lib. I Romaner. Antiquit. Regionem hanc nobilissimam Indigenas vocasse scribit *Saturniam*, Græcos vero *Hesperiam, Ausoniam, Oenotriam*, Herculis denique tempore dici cœpisse *Italiam*. *Saturnia* dicta fuit a Saturno Rege. Iustinus ex Trogo, agens de Saturno Rege, *Itaque*, concludit, *Italia Regis nomine Saturnia appellata est*: Notat idem Macrobius lib. I Saturnal. cap VII. Verum hæc appellatio non ad totam Italiam, sed tantum ad ejus partem, quæ & *Latium*, pertinuisse videtur, *Hesperia*, vel ab Hespero Atlantem Fratrem fugiente, ut vult Hyginus: vel ut Macrobio placet, ab Hespero stella quæ Latinis est Vesperugo: Quod Occasum spectet: *Ausonia* ab Ausone. *Ausoniam*, inquit Festus lib. I, *appellavit Auson Vlyßis, & Calypsus Filius eam primo partem Italiæ, in qua sunt Vrbes Beneventum & Cales: deinde paullatim tota quoque Italia, quæ Apennino finitur, dicta est Ausonia ab eodem Duce, a quo etiam conditam fuisse Auruncam Vrbem ferunt. Oenotriam* dixere, a vini bonitate, aut ab *Oenotro* Sabinorum rege. *Italiæ* nomen acceptum ab *Italo*, quem Oenotriæ Regem facit Aristoteles. Festus vero lib. IX. *Italiam dictam, quod magnos Italicos, hoc est, Boves habeat ait, vitulos enim Italos esse dictos*. Timæus fabulatur appellari ab *Italo Bove*, uno ex Armento Geryonis, qui abactus ab Hercule Siculi Freti angustias tranaverat, Thyrrena Lingua *Italum Taurum* dicente. *Vitalia* quoque quomdam dicta, si fides Hellanico, apud eundem Dionysium Halic. lib. I Antiq. Rom. Alias veteres Italiæ appellationes, quod non tam Toti, quam Partibus conveniant, omittimus. *Peninsulam* χεῤῥόνησον faciunt *Italiam* Strabo & Ptol. quam Natura Mari Supero, Infero, Ioniq munivit lateribus tribus, quarto autem vallavit Alpibus. Nam Occasum Caurumque versus adfusæ sunt *Italiæ* Alpes, quæ suis apud Veteres cognominibus distinctæ fuerunt, Maritimæ, Cottiæ Graiæ, Rheticæque ad Arsiam usque fl. Septemtrionem respiciens Pœnas habet juliasque: succedente mox, qua Aquilo est, Mari Hadriatico, ab intimo Recessu usque ad Sinum Ionium, qui ad Orientem Vulturnumque illi obversus, Qua denique longe lateque spectat Austrum, Africum Zephyrumque ab Mari pulsatur Mediterraneo, quod ad eas oras Tyrrhenum audit & Ligusticum: faciente etiam partem Australem Hadriatico, qua Toti connectuntur Partes, Forum Iulij & Histria. *Italiæ*, finibus indicatis inclusæ, Longitudo est ab Augusta Prætoria ad Brutium usque Promontorium vel Leucopetram IↃCCXLV plus minus Milliariorum: Latitudo Maxima CCCCLXXV: Media CXXX: Minima LXXII. Circuitus & περιφέρεια Italiæ secundum Castaldum CIↃCIↃIↃ. Qui exactius sunt metiti, signant CIↃCIↃCCL, qui exactissime, non multo minus, CIↃCIↃCCCLX. Italiam Eustathius Hederæ: Quercus adsimilant folio Plin. lib. III cap V. Solinus in Polyhistore, & Rutilius Claudius Numatianus lib. I, ut proceritate multo sit amplior, quam latitudine; in Lævum se flectens cacumine, & Amazonicæ figura desinens Parmæ, Recentiores convenientissime hnmano Cruri comparant, cujus Tibia vel Anticnemion Mari objacet Infero: Sura Supero: Pes universim Ionio abluitur pelago; Calcaneus Epirum spectat; Vola vel Concavitas Sinum facit Tarentinum,

Nomina. A quibus & cur indita.

Situs.

ITALIA
Per Gerardum Mercatorem
Cum Privilegio
Miliaria
Italica communia

tinum : Carniosiores partes Promontoria statuunt Zephyrium, Carcynum & Bruttium : Digiti in Siciliam sunt conversi : Genu in Promontorio est Populonio, Coxendix & Femoris Superiora late contingunt Alpes. De Nominibus & Quantitate dixi, succedit explicanda Qualitas, cujus causa potior solet esse Situs Cœlestis. Hujus siquis hodie diligentissimam ineat rationem : secundum Longitudinem quidem Occidentalissimum Meridianum deprehendet incidere in gradum XXIX, Orientalissimum in XLIII : secundum Latitudinem complecti gradus VIII. Australissimum enim Parallelum distare ab Æquatore grad. XXXVIII, & Borealissimum XLVI : sicque occupare discet *Italiam* Quintum & Sextum Climata, omnesque Parallelos, qui sunt inter XI & XVI, in quo terræ tractu contingit varietas Diei Artificialis unius Horæ. Major enim Dies Æstatis in Parallelo Australi Horarum XIV, cum tribus quintis, in Boreali vero Horarum XV cum quintis totidem. Cœlesti autem Situ sic se habente, accedentibus etiam Appenninis Montibus, qui per mediam Italiæ porrecti Longitudinem, ab utroque latere, præcipue quo Meridianos excipit calores, Campos Collesque relinquunt : frugiferos, non magnopere mirandum est, tam moderatam omnium anni Partium in *Italia* esse tempestatem, tantamque rerum omnium Fertilitatem : quæ tamen alijs, quam alijs, locis major. Ager valde est temperatus, benignus, copiosus, ad Segetes aliaque omnia proferenda supra modum adcommodus, magnique suis cultoribus quæstus, sumtus autem exigui. *Rossellanus ager* juxta Lacum Velinum in Vmbria tantæ fertilitatis fuisse scribitur, ut auctore Varrone, Cæsar Vopiscus, quum Causam apud Censores ageret, *Campos Roseæ* dixerit *Italiæ Sumen* esse, in quibus Perticas pridie relictas Gramen, una nocte, operiret. *Ad victum optima fert*, inquit Varro, Italiæ dotes persequens : *Ager Campanus*, *Frumentum* : *Falernus*, *Vinum* : *Cassinas*, *Oleum* : *Tusculanus*, *Ficum* : *Mel Tarentinus* : *Piscem*, *Tiberis*. Plinius cum dixisset Tritici genera esse plura, Italico, adscribit, *nullum equidem comparaverim candore ac pondere, quo maxime discernitur* ; *Montanis modo comparetur Italiæ agris externum, in quo principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa.* Italiam porro peculiarem omnium Arborum Parentem videri posse, testatur Plinius. Vulgatas non commemorabo. Earum, quæ vulgo *Aurantiæ*, *Citriæ* vel *Medicæ*, *Cydoniæ*, aliæque id genus, incredibilis hic copia. Tota ora, ut ea nobis sit exemplo, quæ in Liguria ab D. Remi, atque etiam ulterius, ad Genuam pertinet, tot tamque nobilibus Arboribus, itemque Palmis summæ proceritatis, unde fructus admodum generosi odoriferique percipiuntur, ornata est, ut cum adspectu, tum odoratu sit perjucunda : Hortis passim occurrentibus, ad recreandas tristes adflictasque hominum mentes, amœnissimis. Idem de mille alijs dici potest locis. Vivere in Italia *Piperis* Arborem, docet idem Plinius. Oleis maxime scatet Terra Hydruntina, in qua tanta copia, ut cui *Olearum* his in locis ingentia Nemora non sunt visa, incredibile plane videri possit. Ager Barianus in Apulia Peucetia, *Oleum*, *Vinum Frumentum*, *Amygdalam*, *Gossypium*, aliosque fructus ubertate quadam & abundantia fundit incredibili. Vnus Vallis Oneliæ Ager in Liguria tanto gaudet Olei proventu, ut quandoque duodeviginti, nonnunquam vicena millia reddat Vrnarum, quas Incolæ *Barilas* vocant. Nec *Manna* negavit Italiæ Natura. Prope Altomontium in Brutijs *Manna* colligitur, noctu rorans: præcipue quum Imbres diurnos liquidum purumque Cœlum noctis excipit. Legitur ex frondibus & arborum quarumdam truncis. Eodem beata munere Magna Græcia, quo loco Thuriorum nobis visuntur vestigia. *Vitium* Principatum in tantum proprium & peculiarem *Italiæ* notat idem Plin. *ut vel hoc uno omnia gentium vicisse, quamquam odorifera, possit videri bona : quamquam ubiq pubescentium odori nulla suavitas præfertur.* Testantur generosissima, quæ passim nascuntur, *Vina*, ab Antiquis Scriptoribus decantata. De ijs universim Athæneus lib. I Δειπνοσοφ Octoginta fere in toto Orbe genera Vini nobilia, exque eo numero duas partes Italiæ esse memoriæ prodit Plin. lib. XIV cap. XI. Idem pleraque *Italiæ Vina* ad quatuor refert classes. Omnibus alijs præfert ex alieno judicio *Setinum*, ab *Setia* Latij Opido dictum. Secundum locum tribuit *Falerno*. Ad tertiam veniunt apud eundem Palmam *Vina Albana*, *Surrentina*, *Massica*, *Statana*, *Calena*, *Fundana*, *Veliternina*, *Privernatia*, *Signina*. Quartum obtinent, eodem teste, curriculum, *Prætutia*, atque *Ancone nascentia*, *& quæ a Palma una forte enata Palmesia* appellantur. Sed de his alij : ego ad reliquas *Italiæ* dotes pergo : strictim eas indicaturus. *Herbarum* omnis generis est fertilissima. Quid vero de *Metallis*, *Lapidibus*, alijsque Muneribus dicam? *Metallorum omnium fertilitate*, ait Plin. *nullis cedit terris.* In Foro Iulio Hydrasl. est, & haud procul inde *Argenti-vivi Fodina*. Magna *Aluminis* copia ante aliquot annos reperta est apud Etruscos in Territorio Massæ. In Campania Felice Caniculi sunt, ex quibus effoditur *Sulphur*. Ab Volaterris amnem Cæcinam versus, millia III, Colles aliquot visuntur, ubi Officinæ *Salariæ* Apud Brutios etiam *Salis Fodinæ* sunt, in intima Montis viscera excavatæ, unde Salem ecfodiunt. Taceo *Latomias* ubi *Lapides* varij cæduntur. Taceo *Marmora Alabastriten*, *Chrystallum*, *Lapides pretiosos* varios ; taceo *Coccum*, *Lazurium*, *Vitriolum*, aliaque subterranea. Ac ne recensendis variorum generum *Animalibus* tempus teram, magnam *Boum* (qui vetere lingua Græca Ἴταλοι dicebantur) copiam in Italia fuisse, *Bucetaque* in ea terra gigni pascique solita compluria, docent apud Agellium lib. XI Noct. Atticar. cap. I. Timæus in Historijs, &. M. Terentius Varro in Antiquit. *Lucana Armenta* maxima & validissima olim ibidem fuisse, testatur Lucillius:

Soli qualitas & Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Quem neque Lucanis oriundi montibus, Tauri Ducere protelo varijs cervicibus possent

Nutrit *Italia* præter alias Aves, *Aquilas Vulturesque*, carnivoras & rapaces Volucres, Historijs Romanorum Veterum etiam nobilitatas. Infinita hic ne prolixior sim, prætereo. *Beatissimam* ergo non immerito *totius Europæ Regionem* appellat Æthicus : *Totius Orbis optimam*, Dionysius Halicar. lib I. *In toto Orbe, & quacumque Cœli convexitas vergit, pulcherrimam omnium* Plin. lib XXXVII cap XIII. Ad Imperium Majorum venio. Gubernationis & Imperij, sub quo vetustissimi fuerunt *Italiæ terræ* Habitatores, non magna sunt apud Antiquos Scriptores Documenta, neq; Notæ admodum indubitatæ. Multa quidem eaque speciosa Annius Viterbiensis comminiscitur, de *Comero*, primo in Regionem hanc advena, de *Chamo*, *Iano*, *Sabatio*, *Saga*, *Crano*, *Auruno*, *Malote Tage*, *Osiride*, *Hercule*, *Tusco*, *Alteo*, *Kitim*, *Italo*, *Morgete*, *Roma Romanesso*, *Iasio*, & alijs. Sed horum apud probatos Historicos nullum est vestigium. Variorum autem, cum Græcorum, tum Latinorum, præcipue Dionysij Halicarnassæi, Pompei Trogi, Solini Polyhistoris, & aliorum Monimentis diligenter perlustratis, discimus multis ante conditam Vrbem Ætatibus, varia in Italia populorum, cum primis Siculorum, Aboriginum, Ligurum, Vmbrorum, Etruscorum viguisse Imperia: quæ cum ævo senescente vel in Romanorum ditionem, vel ad nihilum redacta certis gradibus.

Imperium Majorum.

ROMA initio gubernata est a Regibus annos CCXLIV teste Dionysio & Livio, quos in Romana Historia sequi rectissimum est. Apud ipsos etiam Rerum gestarum series legenda est, & considerandum, crevisse potentiam foris militari labore & disciplina, : domi vero modestia & justitia gubernationis, & ordinum ac onerum distinctione. Postea propter tyrannidem & libidines pulsam esse familiam regiam, sicut sæpissime causæ mutationum in Imperijs libidines fuerunt. Regum nomina hæc sunt; *Romulus* qui regnavit annos XXXVIII ; *Numa*, qui XLIII ; *Tullus*

Hestilius

ITALIA

Tullus Hostilius, qui XXXII, *Ancus Martius*, qui annos XXIV, *Tarquinius Priscius*, qui XXXVII, *Servius Tullius*, qui XLIV: *Tarquinius Superbus*, qui XXV. Hic expulsus est regno propter filij scelus, qui Lucretiam per vim compresserat. Pulsis autem Regibus partaque libertate annua imperia facta, ac bini Consules creati sunt. Horum primus *L. Iunius Brutus*, cui suffectus est *Sp. Lucretius Tricipitinus*, atque huic *Marcus Horatius Pulvillus*. Mansit autem Italia in *Consulum*, libera Republica: inque *Principum Romanorum*, eadem oppressa potestate, usque ad *Imp. Cæsarem Fl. Momyllum Augustulum*: quem quum abdicare jussisset *Odouacer Herulus* Gothorum Rex, nobilissimam regionem in suam redegit potestatem, cæsusque *Theodorico*, ipsiusque successoribus possidendam reliquit. Fastos *Consulum Romanorum*, & *Imperatorum*, adponere non est necesse, quum in omnium manibus sint. Quæ autem fuerit forma primæ gubernationis Regiæ, quæ incrementa, quæ Legum & Magistratuum mutationes, quanta fuerit Romanorum virtus, quæ bella, quam varij motus domestici, donec Roma Monarchiam Orbis Terrarum adepta est: Ac inde quomodo luxu, Bellis Civilibus, & fatali Orbis mutatione rursus amiserit & virtutem & Imperium, ex integris Historijs cognoscendum est. Ad reliqua pergo. Vrbes habet *Italia* egregias, florentes, opulentas: Opida clara, famosa, Civibus aucta: Pagos magnos. Ædificijs Nobilium & Prætorijs superbientes. Sed non abs re fuerit audire de celiberrimis Italiæ Vrbibus judicium Thomæ Edwardi Angli.

Vrbes.

Tincta est Sanctorum pretioso sanguine ROMA.
Cingitur urbs VENETVM *pelago, ditissima nummis.*
Inclyta PARTHENOPE *gignit Comitesque Ducesque.*
Est MEDIOLANVM *jucundum, nobile, magnum.*
Excellit studijs fœcunda BONONIA *cunctis.*
Splendida solertes nutrit FLORENTIA *cives.*
GENVA *habet Portum mercesque domosque superbas.*
Exhaurit loculos FERRARIA *Ferrea plenos.*
VERONA *humanæ dat singula commoda vitæ.*
Extollit PADVAM *Iuris studium & Medicinæ.*
Illustrat patriæ SENAS *facundia linguæ,*
Maxima pars hominū clamat miserā esse CREMONAM
MANTVA *gaudet aquis ortu decorata* MARONIS.
Vina VTINI *varia generosa vehuntur ad urbes.*
BRIXIA *dives opum parce succurrit egenis.*
Italicos versus præfert PAPIA *latinis.*
Libera LVCA *tremit Ducibus vicina duobus.*
Flent PISAE *amissum dum contemplantur honorem.*
Commendant PARMAM *Lac, Caseus atque Butyrum.*
Non caret Hospitijs perpulcra PLACENTIA *caris.*
TAVRINVM *exornant virtus, pietasque fidesque.*
Militibus validis studiosa PERVSSIA *claret.*
VERCELLAE; *lucro non delectantur iniquo.*
Mordicus urbs MVTINAE *ranas tenet esse salubres.*
Contemnunt omnes ANCONAE *mœnia Turcas.*
Litibus imponit finem MACERATA *supremum.*

EMPORIAE *in portis consistit gloria clausis.*
Vrbs LIVII *celebris nimis est proclivis ad arma.*
BERGOMVM *ab inculta dictum est ignobile lingua.*
Omnibus exponit gladios ARETIVM *acutos.*
VITERBI *conventus opem fert sanctus egenis.*
Civibus humanis decorata est ASTA *fidelis.*
Fructibus, Anseribus, Pomario ARIMINVM *abundat:*
FANVM *formosas mulieres fertur habere.*
Odit mundanas syncera NOVARIA *fraudes.*
Clara per antiqua defecit fama RAVENNAE.
ANGLIA *habet paucos Comites:* VINCENTIA *multos.*
Omnes commendant ficus, grossosque PISAURI.
Castaneis, Oleo, Tritico PISTORIVM *abundat.*
Rustica frugales nutrit DERTONA *colonos.*
Postponit REGIVM *cornuta animalia Porcis.*
Dulcia felicem cingunt Vineta CESENAM.
TARVISIVM *exhilarant nitido cum flumine fontes.*
IMOLA *divisa est, nocet hæc divisio multis.*
VRBINVM *statuit Ducibus clamare valete.*
Nota est fictilibus figlina FAVENTIA *vasis.*
SPOLETVM *clamat, peregrini, intrate, manete.*
LAVS *pingues* POMPEIA *boves producit ovesque.*
NARNIA *promittens epulum dabit ova, vel uvas.*
ASSISIVM *sancti Francisci corpore gaudet.*
Hospitibus COMVM *pisces cum carnibus offert.*
Quærit opes fragiles studijs SAVONA *relictis.*

Lacus.

Lacus habet Italia plurimos, quorum nominatissimi. In Etruria *Trasumenus*, *Aprilis*, *Marinus*, *Vadimonis*, *Ciminius*, *Vulsiniensis*, *Sabatus*, *Palus*, *Bientina*, & *Ciana*. In Latio *Hostiæ Lacus*, *Albanus*, *Aquæ Salviæ*, *Lacus Nemorensis*, *Iuturnæ Lacus Regillus*, *Fucinus*, *Pontina Palus*, *Fundanus Lacus*, *Tiburtinus*, *Cæcubus*, *Simbruina Stagna*. In piceno *Nursinus*. In Vmbria *Velinus*, *Floridus*, *Cutiliensis*. In Campania *Lucrinus*, & *Avernus*, *Linterna Palus*. *Stativa*, *Pompeia*. In Salentinis & Apulia *Lacus Andurianus*, *Lesinensis*. In Flaminia *Septem-maria*, *Padusa Palus*. In Langbardia Transpadana, *Verbanus*, *Ortanus Larius*, *Luganus*, *Gaviratius*, *Monatius*, *Trinatius*, *Chivensis*, *Puscianus*, *Sebinus Benacus*, *Idrinus*, *Pœninus*. In Venetia *Vigisiolus*. In istria *Cosliacus*. Plurimis etiam irrigatur passim fluvijs, inter quos *Padus*, *Athesis*, *Rubico*, *Tiberis*, *Arnus Mincius*, *Ollius* & *Abdua*. Primum locum dedimus fluvio nobilissimo, qui omnes Europæ fluvios, ut Str. adserit, docetq; experientia, præter Istrum magnitudine superat, *Pado*. Sic Latinis Scriptoribus Livio, Virgilio, alijs dicitur: qui Italis hodie *Po*. *Padus* dictus, notante apud Plinium Metrodoro Scepsio, quod circa fontem arbor multa sit picea, quæ *Pades* Gallice. *Eridanos* olim Græcis Poetisque. Sic dictus, ut vult Servius, ab Solis Filio Phaetonte qui antequam per temeritatem in hunc fluvium esset præcipitatus, *Eridanus* fertur appellatus. *Bodincus*, teste Plinio Liguribus vocabatur, quod fundo careat. Βόδεγκος Polybio libro tertio. *Padi* Pater Mons Vesus, antiquis omnibus *Vesulus*, ut docet Plinius. In finibus Ligurum Gabienorum Fonte profluit, ut idem Plinius notat, *visendo*, non qui proprio sic nomine, ut Leander putat, dictus, sed qui visu dignus & mirabilis, ut apud Marcianum Capellam. Ex fonte suo nulli amnium claritate inferior profluens, per angustas confragosasq; Rupes, & arctas scopulosi Montis Convalles præcipitat; tantaq; vi prorumpit, ut summam habeat admirationem. In saxa hinc delabens, fragore strepituque maximo resonat. Mox in planiciem effusus aquæ copia, quæ versandæ Molæ Frumentarie sufficit, temere lateque, non ullo certo alveo discurrit, spatio trium fere milliar. usque Paisanam, ubi quasi Cuniculis ita absorbetur, ut exigua plane supra terram vestigia relinquat. Post alterum vero milliare. rursus exoritur ad Paracolum, unde pergens Aquulas, Torrentes, Amnesque ab Alpibus & Appenninis Montibus varios colligit, quibus tandem mirum in modum auctus altusq; mediam Langbardiam & Romanulæ partem permeans, in Hadriaticum se exonerat Mare septem ostijs prægrandibus. Qui longius vomit, septem Maria efficere dictus, inquit Plin. apud quem lib. III cap. XVI, vide de cursu plura ut & apud Polybium lib. II, Strab. lib. V. Pomponium Melam lib. III, Solinum in Polyhist. cap. VII. Leandrum Albertum.

Flumina.

aliosq; novitios. Navigabilis esse incipit *Padus* ab urbe Taurino. Inusitata ejus incrementa, quæ proximis temporibus damnosa fuerunt adcolis, notat Leander incidisse in annos supra mille quingentos, XXII, XXIV, & XLVI. De ipsius auctu Sabellicus. *Augent ipsum vehementer, præter ipsa Flumina, liquatæ nives, idque circa Canis ortum: nec, quum maxime intumuit, tam navigijs est infestus, quam agris: quo fit, ut perpetuo adcolarum labore utrimque coerceatur aggeribus: in eo satis vicinis campus æquus, quod nihil ex rapto sibi vindicat. Fluviorum Rex Erydanus*, Virgil. IX Æneidos, *Non minor hic Nilo* canit lib. II Lucanus, cui paullo post ibidem, *Non minor hic Istro. Padum* maritimorũ commeatuum Italicis subsidijs *Fidum* vocat *Invectorem* Ambrosius. Appianus *Intimum maris Hadriatici sinum.* Sequitur *Athesis* Virgilio & alijs: *Athagis* Str. qui Italis hodie *L'Adice* vel *L'Adese*; Germanis *Etsch.* Tradit pl. Athesim ex Tridentinis Alpibus profluere. Initio perquam exilis lapsu vim magnam aquarum colligit, accedentibus passim multis amnibus, subter Bolsanum ad Meridiem versus rapido se cursu flectit; dein ab Tridento lenius nonnihil per planiciem evolvitur, at mox iterum emensis campis inter montium angustias tanta cum violentia sęvit, ut omnibus, qua fluit, locis infeste minari videatur: eaque vehementia per Veronam præcipitat, infra quam in duo flumina deducitur, uno, quo paludes petit, altero, quo in mare pertingit ad Fossiones, haud ignobilem portum. Plura apud Leandrum. Ab fonte Veronam usque ratibus navigabilis non est ob rapiditatem: Trabibus autem navigatur. Nam ingentes Larices Abietesque cum Asseribus maximis, aliaque, prægrandia ligna compacta Tridentinus ex Montibus eo deferunt: Verona porro usque ad Fossiones optime navigatur. Scribit in Cosmographia sua Sebastianus Munsterus, Italiam delineans incredibilem cum aliorum fluminum, tum præsertim *Athesis* inundationem incidisse in Calendas Novembris anni ab Christo nato IↃXC, addens majorem non fuisse post Noachi tempora. Torellus in Historia Veronensi *Athesin* Ἀτρίανον vult esse Ptol. Quibusdam idem etiam cum *Athesi* putatur esse *Adrias*, qui apud Stephanum & alios. Tertium locum tenet *Rubico*, ῥουβίκων Ptol. alijsque scriptoribus Græcis, ῥουβίκων Straboni, nunc *Pisatellus.* De *Pisatello* sic Blondus: *Pisatellum nunc qui sub Flaminia Via; Ruconem, qui supra adcolunt, vocant.* Flumen est illud, quo antiquitus post translatos ab Æsi amne terminos, Italia finiebatur, auctore Plinio. Sic Lucan. lib. I.

Puniceus Rubicon quum fervida canduit æstas,
Perque imas serpit valles, & Gallica certus
Limes ab Ausonijs disterminat Arva Colonis.

Livius citra *Rubiconem* Italiam, ultra Galliam (Cis-Alpinã scilicet) esse prodit. Videndus & Appianus Alexandrinus libro secundo. Cis *Rubiconem* quomdam Militibus Ducibusque a bello redeuntibus arma ferre non fuisse licitum legimus absq, S.P.Q.R. auctoritate: qui secus, fecisset, hostis Reip. judicabatur. Docet illud C. Cæsaris, ex Gallijs in Italiam parantis per *Ribiconem* reditum, Historia, quæ apud ipsum Cæsarem in Commentarijs, & alios. Quartum in locum venit *Tiberis* limes inter Etruriam & Latium. Nescio an fluminum quid eo in historijs Romanorum celebratius Varia leguntur hujus nomina, quorum alia profani, ut sic loquar, genij, alia sacri. Prioris classis sunt *Ianus, Albula, Rumon, Tiberis*; posterioris *Serra. Ianum* antiquissimis temporibus appellatum fuisse tradit Athæneus, ab *Iano. Albulam* fuisse dictum patet ex Varrone, & alijs. Ab albo colore derivant Paullus Diaconus & Servius. *Rumon* a ruminando dictus fuit, ut idem docet. Omnibus his insuper habitis nobilissimum nomen induit hic fluvius *Tiberis*, cujus varia produntur Etyma. Ab *Tibri* Aboriginum Rege trahunt quidã apud Serviũ ad VIII Æneid. Tuscorum, Festus & Servius; ab *Tiberino Silvio*, Albanorum Principe, deducunt Livius, Ovid. Festus, & Eusebius. Ab ὕβρεως deniq; *Tiberim* quasi τὴν ὕβριν appellatum censet Servius, qui ejus Etymi duplicem indicat rationem libro tertio & octavo Æneidos, Varro *Debeberim* hoc flumen ab nonnullis nominatum tradit ab *Dehebri* Vejentum Regulo. *Serram* in sacris nuncupatum memorat Servius ad eundem Æneidos librum ab secando. Hæc de nominibus: in quorum quarto illud notandum, aliquod observatum fuisse discrimen in prolatione vocum *Tiberis, Tibris,* & *Tiberini. Tiberis* enim communi sermone dicebatur: *Tibris* Poetice: *Tiberinus* in sacris, notante Servio, quod tamen non ubique verum. *Tevere* vulgo. *Tiberis* autem caput in Apenninis jugis tollit, ex media propemodum ejus longitudine, finibus Aretinorum, eadem ferme parte, ubi fons Arni supra Aretium. Tenuis admodum initio est & modici rivuli instar, lapsusq; aliquandiu paullum etiam incrementi adsumit, quod præter exiguos fonticulos aquæ grandes accedant nullæ, ubi fluminibus augeri incipit, paullatim crescens, navigabilis efficitur, non procul Tipherno, sed lintribus & naviculis tantum usq; Romam. Procurrens non procul Tipherno, Perusia, Otriculo, Etruriam ab Vmbris Sabinisque dirimit, dein citra Romam P. M. fere XIII Vejentes ab Crustiminis & Fidenatibus, item Latium ab Vaticano separat, Romam tam grandis delatus ut transiri nisi pontibus aut navigio nequeat, scribente Halicarnassæo. Pergit inde ad Ostia sua, ubi in Mare Tyrrhenum evolvitur. Cursum delineant Plin. lib tertio cap. quarto, & Servius ad octavum Æneidos. Videndi & Florus li. primo Historiæ Rom. capite quarto, & Varro lib. IV de Lingua lat. De *Piscibus Tiberinis* Romanis peculiarem scripsit libellum Paullus Iovius. Amnes vel fluvius XLII in Tiberim influere, docet Plin. lib III cap. IV *Arnus* succedit, Livio, Plinio, & alijs memoratus; Ἄρνος Strab. & Ptol. *Arno* vernacule. Nascitur, ut Strabo perhibet, ex Appennini latere dextro. Modicis initijs principio inter rupes horridas præcipitesq, convalles in Occasum tendit, deinde conlectis fontibus, torrentibus, amnibusque plurimus tumidior, magna cum mole Florentinum ingreditur agrum: Florentiaq, & Pisa divisis multis adauctus fluvijs, mare petit. *Mincius* Virgilio, Straboni, Plinio & alijs scriptoribus, qui *Mencio* vel *Menzo* hodie Italis. Lacum hic ingressus Benacum præcipua claritate: circundata insigni stagno Mantua, XIII inde lapide in Padum evolvitur. *Ticinus* Livio, Plinio, Silio, Τίκινος Polybio, Straboni, Plutarcho, Ptolemæo, Stephano: *Ticenus* Tabulæ itinerariæ: qui hodie *Tiseno.* Oritur ex monte Summano, qui nunc. D. Gothardi nuncupatur: unde &, in diversum tamen, eunt Renus, Rodanus, Athesis, & alij. Ex illo monte per Lepontios in Austrum inter præcipites rupes ad Belinzonam opidum munitissimum fertur: inde copiosius accessione plurimorum Amnium ac torrentium in Verbanum evolvitur lacum, quem supermeat, ut Plinius auctor est, ac tandem redditus per planiciem pręcipua claritate Padum influit, quamquam non illa, quam ex lacu trahit, abundantia; quum dirivationibus & fossis in irrigua passim exhauriatur. Tam est aquis perlucidis, ut quidvis, etiam minimum, imo in fundo clare & facile demonstret. Aurum atque etiam Argentum ex ejus arena percipitur. Variorum piscium nobilitate est inclitus, nominatim nunquam satis laudato Thymallo. *Ollius* Plinio, qui vernacule *Oglio.* Cernuntur in hoc flumine juxta Palatiolum magno numero Excipuli seu loculi consepti fabricatique viminibus in quo annuo certo tempore, deferentibus Aquis, Anguillæ glomeratæ cadunt, quæ mirabili numero extractæ saliuntur. Ortum ejus investigare valde operosum est. Opinio recepta est duos modicos rivos ex Lacu Frigidulpho, qui inter Alpes est, profluere, unum ad dextram nomen Frigidulphi retinere, *Ollioque* tandem jungi; alterum ad lævam in alium amnem præcipitari, eumque ab Adcolis

ITALIA.

Ollij principium constitui. Alij alia adferunt. In Iseum Lacum influit, ubi Pisonium Opidum; effusus in planiciem, passim dirivationibus exhauritur, quibus irrigua Brixiani & Cremonensis Agri sic adaquantur, ut ex jejunis atq, calculosis, opima benignaque fiant. Aquarum Ollij perpetua claritas, nec ullo unquam tempore deficiens. Brixianum agrũ ab Cremonẽsi & Bergomate hac parte sejungit. Recipit alios supra XXXVII Amnes. *Abdua* vel *Addua* (variãte scriptura, posteriorẽ priori præfero) Pli. Tacitoque nominatur, qui Ἀδδύας Polyb. & Str. *Adda* vulgo. Cenomannos dividit ab Insubribus. Pater illi Mons Braulius. Notat inconsiderativs Strabo nasci ex Adula Monte. Redditus e Lacu Lario, cujus aquas supermeat, per planiciem in Padum tendit, deferens secum cum alios, ut *Piſclavonem, Meiram. Lirã Tartenem, Lecium Orcum, Brembum, Serimortum*, tum *Serium* qui in montibus supra Bergomum ortus, perque Serianam fluens, hibernis mensibus cuniculis quibusdam se condit, rursusque juxta Cremam copiose exoriens, tandem in Adduam inlabitur; æstate tamen, liquescentibus ardore Solis montium nivibus, adeo solet augere & abundare, ut non solum meatus subterraneos impleat, sed etiam supra terram fluat perpetuo. Reliqua flumina, quæ plurima sunt, brevitatis studio, silentio prætereo. [*Maria*] Succedunt *Maria, Sinus*, *Portus*. *Mare Superum, Inferum, Ionium* tribus Italiam cingunt lateribus. Vnde de Italia Plinius; *Tot Maria*, *Portus, gremiumque terrarum commercio patens undique, & tanquam ad juvandos mortales ipsa avida in mare procurrens*. [*Sinus.*] *Sinus* habet plurimos, inter quos, *Rapallinus, Erycis, Amuclanum mare, Sinus Baianus Pæstanus, Hipponiates, Scylleticus, Tarentinus, Vrias, Tergestinus, Largus, & Flanaticus*. [*Portus.*] Post Sinus nominavi *Portus*. Italiam plerisque in locis ἀλίμενον esse, scribit Strabo lib. sexto, & quos habet Portus, magnos esse atque admirabiles, horum illud adversus exterorum incursiones usui esse, hoc ad invadendos vicissim exteros, & expeditam Mercaturæ copiam conducere. *Portus* autem, *Olivulæ, Anaonis, Avisonis, Herculis Monæci, Maurici, Albingauni, Vadorum Sabatiorum, Savonæ, Genuæ, Delphini, Erycis, Lunæ, Pisanus, Vadorum, Populonij, Falesiæ, Scabrorum, Telamonis, Herculis, Graviscæ, Augusti, Antias, Caieta, Iulius. Baianus, Velinus, Metaurus, Orestis, Castra Hannibalis, Tarentinus, Brundisinus, Carne, Agasus, Anconitanus, Ariminensis, Ravendas, Perotolus, Livenza, Polæ*, multique alij. Portuum enarrationi succedit *Montium*. [*Montes.*] Inter eos principem obtinent locum *Alpes*, quæ Galliæ quis, an Germaniæ, vel Italiæ adscribat, parum refert; sunt certe montes qui Italiam hodie ab Gallia Germaniaque, procursu suo, tanquam nativo muro separant. Nomen Alpibus datum censet Festus ab candore, Sabini enim *Alpum* dixere, inquit, quod postea latini *Album*. Isidorus *Alpium* nomen vult esse Gallicum; & Gallorum lingua *Alpes* Montes altos vocari. Agnoscit hodie nomen Alpium Idioma Germanicum; cui tamen non id quod notat Isidorus significat. *Alp* enim & *Alpen* Germanis montes vocantur pascui, in quibus fœnum non secatur, inque hibernos usus colligitur; sed in quos Boves aliaque Armenta pascendi tantum gratia mittuntur. Notant Græci & inter eos Stephanus, Veteres non tantum Ἀλπεῖς vel Ἄλπις, vel Ἄλπεια ὄρη dixisse, δια τῦτ sed & Ἄλβια Ὄλβια sunt Phavorino: Σάλπιοι Lycophroni; *Alpis* singulari numero est apud Ovidium tertio de arte amandi, Lucanum, alios: Ἄλπιος apud Dionysium Afrũ. Multa etiam Alpium nomina in veterum monimentis occurrunt, quæ indicant multas quoque Alpium partes fuisse, per quas itinera patuerunt. Ea sunt *Alpes Maritimæ* quæ & *Ligusticæ, Cottiæ, Graiæ, Peninæ, Alpes summæ, Lepontiæ, Rheticæ, Iuliæ & Carnicæ*. *Alpibus* originem suam debent tria nobilissima Europæ flumina, quæ innumeros pene amnes secum in diversa maria deferunt; *Padus* per Italiam in mare Hadriaticum defluens; *Rhodanus* per Gallias in Ligusticum; *Renus*, inter Germaniam & Galliam finitur, in Oceanum. In Alpibus, quæ perpetua rigent glacie, plurima pulcherrimaque Crystalla reperiuntur. Metallorum feraces esse, exploratum est. Hæc de Alpibus quæ Italiam secundum latitudinem ab Gallia Germaniaque separant; sequitur *Appenninus*, qui inter Superum mare & Inferum excurrens, perpetuo ductu eandem secundum longitudinen secat in duo latera. Sic dictus putatur, quod radices habeat sub *Penino* Hannibalis transitu; ejusque juga contingat: Nonnullis *Apeninus*, quasi a *Pœnis*, quum Hannibale Duce, in Italiam irrumperent, patefactus: quidam ab *Api* prisco Duce, qui totam Italiam devicit, derivant. Ἀπέννινα Ptol. & alijs; Ἀπέννιον Steph. *Apenninus Mons*, inquit Plinius, *Italiæ amplissimus perpetuis jugis ab Alpibus tendens ad Siculum Fretum*. Perpetuum sane montis hujus jugum instar est Italiæ dorsi, quod elatum per mediam regionem, sensim succedens, tandem in duo cornua diducitur, altero Siculum altero Ionium Mare respiciens. Multos alios habet Italia montes, vel qui minores Apennini sunt portiones & quædam quasi membra, vel quos idẽ, tanquam fœcundus multorum genitor, ex se hinc inde protendit, vel denique, quos haud procul ab se locatos, radicibus eos suis contingens majestate quadam & superiore conjacentibus fastigio despicit. Eos ego, ne prolixior sim, hoc loco prætereo. Montes porro de quibus proxime dixi, & valles campique, suis superbiunt *Silvis, Lucis, Nemoribus*, quorum non pauca apud priscos, etiam suis nominibus leguntur celebrata. [*Silvæ.*] In Etruria qui hodie *Saltus*, vernacule *Bosco di monte Fiascone, Volsinio*, quod vulgo *Bolsena*, Viterbium euntibus occurrit, *Volsiniensium Lucum* ab antiquis appellatum tradit Leander. In Cimino Etruriæ monte quomdam, calcari a paucis ob horrorem solita, fuit silva, de qua sic Livius; *silva erat Ciminia, magis tum invia atque horrenda, quam nuper fuere Germanici Saltus: nulli ad eam diem, ne Mercatori quidem adita. Eam intrare haud fere quisquam præter Ducem ipsum audebat*. In Latio apud Capenates *Lucus* fuit *Feroniæ*, quem canit Silius.

Dives ubi ante omnes colitur Feronia Luco.
Et sacer humectat Fluvialia rura Capenas

Iuxta Numicum amnem *Lucus* erat *Iovi Indigeti* sacer, teste Plinio *Dianæ Ætolicæ Lucus* Livio est ad Agninum Compitum. *Neviam Silvam* extra urbem ad 4 Milliarium fuisse notat Festus. *Cumanarum Lucum* extra portam Capenam scribit Liv. Quod huic *Algidum nemus*, hodie *Selva del Aglio* dicitur. *Albuneam Silvam* in altissimis Tiburtinis montibus habet Servius, aliamque in Laurentinorum agris, cognominem. *Angitiæ Nemus* propinquum Albæ Marsorum fuisse, significat Virg. *Furinæ Lucus*, Territorij Romani, est apud Ciceronem. *Furinarum lucum* habet D. Victor in XIII regione trans-Tiberina. *Furiarum Lucus* Plutarcho vocatur. *Vacunæ Nemora* agnoscit juxta Montem Fiscellũ in Vmbria Plin. Gaudent & suis Campani, cum primis *Luco Sacro & Gallinaria Silva*. *Sacer Lucus* Liv. Ἄλσος ἱερὸν Strab. hodie *Hami*. *Gallinariam Silvam* nominant Cic. ad Pœtum scribens & Str. lib. V Lucanorum sunt, *Silvæ, Lucique, Eboli, Peregrinalis, Veliarum*. Brutiorum *Rhegius vel Reginorum Saltus* Apulorũ *Batini Saltus, & Lucus Gargani*. In Gallia Cis-Padana *Silva Lucina, & Pedanea Silva*. In Trans-padana *Castorum Lucus*, Str. Denique apud Venetos II sunt *Luci*, unus ab Iunone *Argiva* cognominatus, alter ab *Diana Aetolica*, alius ab superiore, qui in Latio ad Anagninum Compitum. Ad opera publica cum sacra tum prophana venio, quæ cum sint innumera, pauca tantummodo e tanto numero delibabimus. [*Opera publica.*] Et ut a sacris ordiamur, ea innumera pene sunt. Sola enim Roma hodie supra CCC templa numerat, quorũ 7 religionis causa maxime frequentantur. [*Sacra.*] 1 *S. Petri* in Vaticano, sumptu, marmoribus, magnificentia & opere omnia orbis superans Templa. Columnæ hic aliquot, ex templo Schelomonis advectæ, duo ærei Pavones ex Pyramide

P. Cor-

ITALIA.

P.Cornelij Scipionis Africani,quæ olim in valle Vaticana fuisse dicitur,translati Visuntur item ibi Sepulcra multorum Pontificum: *Othonis* quoque II *Imperatoris* marmoreum. Est & judicium Orbis supra in Sacello Pontificis,opus Michaelis Angeli. Et ut omittam reliqua, *Monasteria* item, *Xenodochia*, *Nosocomia*, *Orphanotrophia*: Quid dicam de varijs cum Pontificis & Cardinalium,tum aliorum Palatijs? Pontificis in edito Vaticani loco est, situ longe augustissimum: qui relicta Laterana sede,eo ob amœnitatem loci & salubritatem commigrarunt. Inchoatum ab Nicolao III, auctum post ab alijs: perfectum ab Iulio II & Leone X, Ædificijs tandem inlustratum picturisque ab Xysto V, ut Machina cœlo adsurgere,pendereq; videatur. Adscensus sunt facillimi & ædib' Palatinis accommodati ex omni parte, adeo ut etiam equo ad tectum usque eniti liceat. Opidum potius quis dixerit adeo est amplum,quam domum. Sacellum ibi est Xisti,quod amplissimum æquat templum,Eo,vacante sede,conveniunt Cardinales creando Pontifici maximo. *Conclave* vulgo dicitur. Aliorum Palatia commemorare longum esset. His ergo paucis contenti, ad reliqua pergamus.

Prophana.

Ratio gubernandi.

Sequitur Italorum gubernatio, ea duplex *Politica* & *Ecclesiastica*. Ad *Politicam* & *Civilem* gubernationem quod attinet, Discerpta nunc est nobilissima regio in varias *Dynastias*. Inter eos, sub quorum ditione nostro est ævo, præter *Pontificem*, *Regem Neapolitanum*, *Liberasque Respublicas*, *Venetam*, *Genuensem*, *Lucensem* & alias, primum facile obtinent locum in Septemtrionaliore. *Principes*, *Etruscus*, *Ferrariensis*, *Mantuanus*, *Mediolanensis*, *Montis-ferratensis*, *Parmæ*, *Salluz ziarum*, *Veronensis*. In Australiore multi sunt & innumerabiles *Dinastæ*: quos occasione oblata, suis recenseo locis. In Ecclesiastica *Pontifex maximus ibi* ἱεράρχης est & Ecclesiarum omnium caput, numerosam habens familiam. *Quoties procedit gemmis conspicitur ornatus, & sericis vestibus* (verbis utor D.Bernardi) *tectus Auro*, *vectus Equo albo*, *stipatus milite*, *circumstrepentibus septus ministris*. Reliqua *Sacerdotibus* admiranda ibi dignitas & auctoritas. *Cardinales*, ut Petrus Messias notat, in locum Consulum, qui Romanorum olim Imperium administrabant, successerunt: *Archiepiscopi* Ducibus sunt adæquati: *Episcopi* Comitibus subfecti, eorum *Vicarij* Præsidum Imperij dignitatem; *Præpositi* Præfectorum vicem referunt. Alia apud eundem Messiam.

Leges & instituta.

Porro Italia *Iure* utitur triplici, *Pontificio Cæsareo*, *Municipali*. Primum alterumque quale, notum aliunde, Tertium ex Statutis constat & Legibus, quas civitates sibi singulæ condere sunt solitæ. Sufficiant illa, non hic Iurisconsultum agam. Referam vero huc, quæ de variarum civitatum consilijs leguntur in quadam membrana, In Consilijs (scriptum ibi) *Mediolanenses* præstantes: *Veneti* prudentes, *Lucani* temerarij, *Pisani* inconstantes, *Placentini* providi, *Florentini* lenti, *Veronenses* fideles, *Ferrarienses* cauti, *Genuenses* ignari *Lucenses* utiles, *Volsci* maligni, *Brutij* stupidi, *Mutinenses* acuti, *Ferusini* celeres, *Senenses* tardi, *Patavini* ambigui. Literarum cultores Itali, quantum in ipsis est, tuentur, fovent, alunt, ornant, ijsque omnia bonorum Mecœnatum exhibent officia.

Academ.

Hinc tot per Italiam Academiæ, *Romana*, *Mediolanensis*, *Bononiensis*, *Patavina*, Papiensis, *Neapolitana*, Perusina, *Salarnitana*, Pisana, *Ferrariensis*, *Senensis*, *Florentina*, *Veneta*, *Bergomensis*, *Mutinensis*, *Taurinensis*; Nam Parmensis, Placentina, *Anconitana & Maceratensis* magna ex parte interierunt. Inde item tanta Doctorum, summaque eruditione varijs artibus & displinis præstantium virorum copia. Stupendum fuit ab ijs omne ęvum. Eos omnes uno ductu enumerare si conarer, maximum mihi quidem conciliarem laborem, lecturis vero tædium.

Ingenia & bonarum artium celebres viri.

Mores.

Itali porro comitate, convictus facilitate, facetis colloquijs alios antecellunt populos. Felici fœcundoque nati ingenio, supra modum prompti sunt in excogitando, & docilitate percipiendis cum literarum studijs, tum varijs artibus præstant incredibili. Honoris ab omni ævo & gloriæ sitientissimi, laudisque præter alios adpetentes. Cum lacte voluptatem imbibentes, propensi sunt in mollitiem, in luxuriam proclives, in Venerem soluti. Vindictæ vehementer sunt cupidi, eamque vita ipsa jucundiorem censentes: Testamentis suis mandare consuerunt posteris. Mulieres porro variarum hic civitatũ depingit scite admodum membrana quædam, quæ inter alia hæc habet *Senenses* pulchræ, *Florentinæ* delicatæ, *Perusinæ* elegantes, *Caietanæ* formosæ, *Consentinæ* obstinatæ: *Beneventanæ* rusticæ: *Bononienses* arrogantiunculæ, *Mutinenses* benignæ, *Cesenates* rapaces, *Genuenses* salaces, *Cremenses* fallaces, *Placentinæ* difficiles, *Lucenses* castæ, *Pistorienses* faciles, *Romanæ* graves, *Capuanæ* superbæ: *Neapolitanæ* solicitę, *Brudusinæ* inertes, *Ferrarienses* avidæ, *Ravennates* humanæ: *Vrbinates* adfabiles: *Vincentinæ* constantes, *Parmenses* avaræ, *Papienses* lucri cupidæ: *Mediolanenses* urbanæ, *Pedemontanæ* procaces, *Venetæ* petulãtes. *Veronenses* gratiosæ: *Brixianæ* diligentes: *Formianæ* speciosæ: *Laudenses* superstitiosę: *Cremonenses* sumptuosę: *Tarvisianæ* zelotypæ, *Bergomates* astutæ, *Aretinæ* tenaces, *Puteolanæ* bellæ. Itali vero quomdam multis magnisque superstitionibus ad stuporem usque leguntur fuisse dediti. Hodie sacrorum ceremonias ex Romanæ Ecclesiæ præscripto atque institutione religiosissime observant omnes, nisi quod in Australiore Italia pauci Græcorum sequantur ritus, & ipsi quidem Græci generis. Quam autem quomdam bellicosi fuerint Itali militiaque dediti, loquitur subactus ab ijs Orbis terrarum, canente ad gloriam hanc classicum Romano. De veteris autem Italiæ moribus sic canit Virgilius lib. IX Æneidos,

Quis Deus Italiam, quæ vos dementia adegit?
Non hic Atridæ, nec Fandi victor Vlysses.
Durum a stirpe genus; natos ad flumina primum
Deferimus, sævoque gelu duramus & undis:
Venatu invigilant pueri, silvasque fatigant.
Flectere ludis equos, & spicula tendere cornu.
At patiens operum parvoque adsueta Iuventus.
Aut rastris terram domat, aut quatit opida bello.
Omne ævum ferro teritur, versaque iuvencum
Terga fatigamus hasta; nec tarda senectus
Debilitat vires animi, mutatque vigorem:
Caniciem galea premimus, semperque recentes
Convectare juvat prædas & vivere rapto:

Et quæ sequuntur.

Constanti contenti sunt hodie Itali Matrimonio, repudium non permittentes, ex urbe Roma, ad malos jam inclinante mores, Sp. Carvilij ductu quasi profectum. Regum Nobiliumque Primogeniti, instituto vetere, Principatus obtinent, in privata fortuna virilis stirpis liberi ex æquo sunt hæredes, modo legitimo nati toro.

Victus.

Vestitus.

Quod ad victum, sobrij sunt & frugalis vitæ, non operosi in adornandis struendisq; mensis, nisi quum necessitas flagitat. Vestitus non omnibus est unus: sæpe enim pro tempore variatur, cum qualitate tum forma & ritu. Venetis vestitus est laxitate insigni & prolixitate: & in his Vrbicus Municipali sumptuosior. Matronę ibi ante paucos annos Vlnas, Brachia, Pectus, Humeros nudabant, nunc omnia contegunt, laxioribus utentes manicis, & in Hispanicum degenerantes. Secundum Venetos civilis & nitidus *Florentiæ*, reliquæque *Tusciæ*. *Mediolanensibus* totiquæ *Aemiliæ Liguriæque* floridior, sed paullo contractior. *Romæ Aulicus* proxilitate colorumq; varietate cunctos alios antecellit: *Romanus* ipse multo frugalior: cui tamen suus non deest nitor, præsertim in feminis, quæ Tuscum nuper adfectabant. *Neapolis* magis nitido utitur, quam sumptuoso Cetera Italia simplicius vestitur. In tota Gallia Cis-Alpina feminæ Principes in Hispanico videri gaudent habitu: viri in Gallico malunt conspici.

Mercimonia.

Mercaturam denique Itali summa exercent industria.

LOMBARDIAE TAB. I. IN QVA ALPESTRIS ET OCCIDVA EIVS

pars describitur, simul Valesia, que Wallis vulgo vocatur.

Sedunum Episcopatus Valesiæ 260·45 34, subest Tarentasiæ, Archiepiscopatus Sabaudiæ, & Augusta similiter 29 6:45 4.

Meridiani distant pro ratione Paralleli 45 20 ad Circulum maximum.

HACTENVS in genere *Italiam* descripsimus; nunc ad specialiorem singularum Partium delineationem nos accingamus. *Italiam* alij aliter diviserunt. Augustus, teste Plinio, in XI eam divisit regiones; Strabo in octo partitur; In plures alij: Quibus omissis Divisionem ac Methodum nobis a Mercatore propositam sequemur. Occurrit in ea primo loco Tabula prima *Lombardiæ*, in qua Alpestris & occidua ejus pars, cum Valesia describitur. *Lombardia* hodie Euphoniæ gratia dicitur pro *Langbardia*, sic appellata ab *Langbardis* ex Germania huc Iustiniani principatu profectis, qui ad utramque Padi ripam multos annos suas cum imperio habuerunt Sedes. Hæc *Cisalpina Gallia* olim dicta fuit. *Gallia* quidem ab *Gallis, Boijs, Senonibus, Insubribus, Cenomanis* alijsque, a quibus quidquid Alpium radicibus Rubiconisque fluentis intercipitur, pulsis veteribus colonis occupatum, fuit habitatum. *Cis-Alpina* vero dicta, quod Priscis Italis, Romanisque Scriptoribus, de ea differentibus cis esset Alpes, quum alia trans Alpes habitaretur. *Cis-Alpina* hæc, qua Septemtrionalissima Montibusque adhæret propius, *Sub-Alpina* cognominatur Plinio. *Citerior* etiam appellatur Gallia Sall. Cæs; ob caussam modo indicatam. *Veterem* quoque *Gallicam* nominat Ausonius; *Italiam Galliam, γαλατικὴν* Appianus in Hannibalicis, *Mediterraneam Italiam* vocat Notitia Provinciarum, non quod Mediterraneo adposita mari: sed quod in locis mediterraneis: cincta, qua Septemtrio, Occidens, Meridiesque sunt, Alpibus & Apennino tumescente, qua Oriens est, Mari Hadriatico. Polybius & Plinius toti huic tractui Gallico formam tribuunt triangularem: cujus Apicem faciunt Alpes & Apenninus Montes: Basin Sinus Hadriaticus. *Florentissimum Italiæ* latus appellat Tacitus. Vbique arboriferam hanc Regionem, pecori pascendo aptam, & multis irrigari fluvijs, testis est Plutarchus in Camillo. Pereleganter autem de ea Sigonius. *Campi adeo culti & uberes intercedunt* (de Pado loquitur) *ut satis constet haud temere alios reperiri, aut natura feraciores, aut rebus necessarijs ad hominum Vitam instructiores.* Addit deinde idem Sigonius antiquos ejus Principes fuisse *Ligures* & *Etruscos*: mox *Gallos*, postremo *Romanos*: his *Gothos* successisse: Gothis iterum *Romanos*, Romania *Langbardos*. Videndus & Sabellicus li. Historiæ Venetæ 1, Decade 4. Gallia autem *Cis-Alpina* versus Occasum duplex est Straboni, Pli, alijs, vel *Cis-Padana*, vulgo *Lombardia di quadal Po*, vel *Trans-Padana della dal Po*, illa quod cis, illa quod trans Padum. Hic vero *Lombardiæ Alpestris* pars Occidentalis nobis describitur, quæ magnam partem *Lombardiæ Trans-Padanæ* complectitur. Est autem, regio hæc licet valde montosa, atque alibi Silvis innexa, Naturæ luculentissimis dotibus varie locupletata, Valles enim & Campestria loca Solum fœcundum satis habent, Tritici, aliarumque Frugum, item Vini abundantia beatum. Colles etiam præstantissimorum Vinorum feraces. Sunt & in Silvis & Montibus Ferarum venationes frequentes. Vrbes hic multæ sunt, ac Opida plurima: *Mediolanum*, de quo alibi. *Crema*, sita est in perpulchra planicie mœnibns firmissima. Amplitudine, elegantia, divitijs, ædificiorum splendore, Civium frequentia, rerum omnium copias multas Italiæ urbes superat. Ager illi optimus, supraque modum fœcundus. *Bergomum* Βίργομον Ptolemæo, nunc *Bergamo*. Loco situm est amœnissimo. Ambitus cum IV suburbijs, quæ conjacent, non minor quam Mediolani. Ædificijs, superbit splendidis, cum publicis, tum privatis, & Episcopatus floret dignitate. Ager suburbicarius supra modum fertilis, præterquam qua Septemtrio, ubi totus asper, montosus, sterilis. *Comum*, Κῶμον Strab. & Ptol. Hodie *Como*. Vrbs parva sed nobilis & opulenta, rebus omnibus adfluens, Incolasque habens industrios & diligentes. Episcopatus floret dignitate. Ager illi ab Meridie peramœnus & fertilis: adversa parte lacui adsidet, qui ab eo *Comacenus*, de quo mox. Sunt & *Clavenna, Luganum*, &c. quæ in Tabula conspiciuntur. Superat vero reliquas Italiæ partes multitudine magnitudineque Lacuum hæc regio, inter quos *Verbanus* Plin. Οὐερβανός Strab. qui hodie, quod reliquis in hoc tractu sit major, *Lago Majore* Italis: Germanis autem *Lang-Zee*. Longitudinem ejus ponit Strabo stadiorum CCC; Latitudinem maximam Stadiorum XXX. Altitudo plerisque locis tam est vasta, ut Fundo videatur carere. Maxima procellarum vi sævit, ut & *Benacus*, præsertim ab Australi vento, qui Incolis *Liverna*, agitatus. Pisces generat optimos, cum primis Truttas permagnas, Lucios insignes; Chalcides vel Aquonos, Phoxinos, vel Veronos, Percas aurei coloris, & alios. *Larius Lacus* Virgilio & alijs: Λάριος Strab. Ptol. cæterisque Græcis: *Comacenus* ab urbe adjacente Paullo Diacono & Antonino. Hodie *Lago di Como* Italis: Germanis *Chumer-see*. *Benaco* major est, *Verbano* æqualis fere. Longitudinem Strabo stadiorum scribit, CCC, Latitudinem XXX: Novitij paullo aliter metiuntur. Excurrit ab Septemtrione in Meridiem; pronior tamen in Orientem. Coronatur undique Montibus fructiferis, Silvisque Ferarum plenis. Pisciumque optimorum fertilis est. Conspiciendos se præbent, inter *Verbanum* & *Larium*, Lacus quidam minorum gentium, *Luganus Lacus, Gaviratius, Monatius*, alijque. Irrigant etiam hanc regionem Fluvij *Ticinus, Addua, Serius, Tosa, Bremba*, atque alij plurimi. Montes etiam varij sunt, inter quos *Lucumonis Mons*, vulgo *Der Luckmanier Mons Gothardi, Alpes Lepontiæ Majores*, quibus ab Lario Lacu per Clavennam Curiam Rhetorum itur. *Alpes Rheticæ*, alijque multi. Sed hæc hactenus; reliquum nunc est, ut de Valesia altera hujus Tabulæ parte agamus.

Regio
Vnde dicta.
Situs.
Soli fertilitas.
Imperium Majorum.
Lacus.
Montes.
Fluvij.

Nnnnnn Valesia

LOMBARDIAE ALPESTRIS PARS OCCIDENTALIS CUM VALESIA
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
Heluetie pars
Geneuer see
Sabaudie pars
Milanese

Regio. & unde dicta.

VALESIÆ nomen, quam *Wallis* aut *Wallisser Landt* vulgo dicunt, unde ortum sit minime reperi, nisi Munsteri ea de re sententia cuiquam placeat, verisimilis certe est. Arbitratur autem vocabulum illud natum esse a Latina voce Vallis, aut ab Arce Sedunensis civitatis *Valeria*. *Valesiæ* conregionales ad Boream Bernates & Lucernates Helvetij: ad Meridiem Cottiæ Alpes & Lepontiæ; ad Ortum summæ Alpes & Rhetia alta: ad Occidentem Graiæ Alpes & Lemanus Lacus. Ejus longitudo ab Occasu in Ortum itinere quinque dierum protenditur: Latitudo vero valde est angusta, nisi quod prope Octodurum & Sedunum paullo spatiosior est. Hæc licet altissimis montibus & præacutis petris undique innexa, qui pro magna parte altitudine fere unius Germanici milliarij elevantur in cœlum, multique ex ijs perpetuo aut glacie irresolubili aut nive obducuntur: nulla tamen resustentationi hominm necessaria caret: per se ferax Frumenti & Vini, atque omne genus Fructuum. Habet Triticum & Siliginem, habet Hordeum, Avenam, Fabas, Pisa; Lentes & Milium. Vinum incipit crescere in Diœcesi Brigensi in montibus, continuaturque ejus plantatio per descensum Rhodani, donec venias ad S. Mauricium. Apud Sedunum Rubrum Albo præstantius est, tamque atrum & densum, ut eo scribi possit. Iuxta Octodurum, Album bonitate superat Rubeum. Vixque in Germania locum reperias, ubi nobilius quam Seduni crescat Vinum, atque inde in vicinas vehitur regiones. Conservari autem potest ad x aut xx annos, excepto Vino Apiano, quod *Muscatel* vocant, id ultra biennium non

Soli fertilitas.

adservatur incorruptum. Hic, ut & in *Siders* & *Gundes* crescit Crocus in magna abundantia. Sunt ibi Mala Punica, Amygdala & Ficus. Per totam quoque Regionem invenias omnis generis Poma, Pira, Nuces Pruna, Cerasa, Castaneas, Mora Persica, Avellanas, Corna. Suppeditant præterea Montes hujus Regionis multas nobiles Herbas & Radices Medicas, quibus insignes sunt & peculiares vires, Gentianam, Antrinam, Squillam, Danmargam, Spicam Celticam, Ostrulam, Selligem, Pimpinellam, Astensem, Cepas marinas. Ex Arboribus profert Larices & Terebinthum, unde Resinam copiosam colligunt Incolæ, & Fungi speciem, quam Medici *Agaricum* vocant &c. Minerarum etiam feracissima est Regio; ac Crystallus pura & impura in *Goms* juxta Rodani originem eruitur. In Vespiensi quoque Diœcesi, præter Crystallum, Argenti Mineræ sunt, sicut & in Raronensi agro. In *Sider* quoque Argenti vena est. Plum-

Animaliū varietas.

bum autem foditur in *Lothstein*. In Sedunensi Agro Cupri Minera est: in eodem quoque inventus est Salis Fons. Iuxta Octodurum Ferrum foditur, & in Bangis valle crebræ sunt Argenti Fodinæ & λιθάνθρακες. Varia quoque producit Animalia, Vaccas, Boves, Equos, Asinos, Mulos. Oves, Porcos, Capras, Cuniculos: Anseres item, Anates, Gallinas, Pavones, Columbas. Abundat etiam Apibus, unde illis non exiguum emolumentum. Habent præterea montes Animalia quædam nobis penitus incognita, ut sunt Egocerotæ seu Capricorni, Meles, Ibices, Mures Alpini, Lepores nostris dissimiles, Phasiani, Galli silvestres, Gallinæ petrosæ, Aviculæ quas *Parnisas* vocant, Perdices, Bonosæ, Fulicæ, Vultures, Palumbi, Ardeæ Ficedulæ, Mergi, Coturnices, Turdi. [Abundant quoque Vrsis, Lupis, Lyncibus,

Imperium Maiorum.

Uulpibus, Martibus, Falconibus. Carent autem Cervis, Capreis, Apris, Scorpionibus & Conchyliatis Ranis. Tanta autem Ferinæ in hac Regione abundantia, ut Bubulæ instar, & nonnunquam viliori precio in Macello veneat. Episcopus porro Sedunensis Princeps est & Dominus totius valesiæ, in rebus Secularibus & Spiritualibus, quā Comes & Præfectus Valesiæ nuncupatur; hunc suffragijs communibus deligunt Canonici Collegij Sedunensis, & Legati septem Decumarum Superioris Valesiæ. Tradunt autem Valesianorum Annales Carolum Magnum Imperatorem, Theodolo Episcopo Sedunensi, quod is ab Angelo edoctus nescio cujus secreti delicti remissionem sibi indicasset, donasse Comitatum & Præfecturam Valesiæ, ipsi ac successoribus & jus præferendi gladij in signum civilis jurisdictionis, item cætera privilegia Principum Imperij concessiesse. Etsi autem sunt quædam quæ hanc narrationem suspectam reddant, illud tamen certum est, Iura hæc quæ diximus, ab alijs imperatoribus postea Episcopis Sedunensibus concessa & confirmata esse, ac nominatim a Carolo IV Imperatore, eademque renovata & aucta per Carolum V imperatorem, qui libenter hoc dedit precibus Matthæi Schineri Episcopi & Cardinalis optime de se meriti. *Valesiæ*

Vrbes.

populi, olim *Veragri*, *Agauni*, *Iuberi* qui & *Viberi* juxta Rhodani originem, *Seduni*, *Antuates*, *Allobroges*, *Sallasique* dicti fuere. Nunc Valesia in *Superiorem* & *Inferiorem* dividitur. Superior idiomate Germanico utitur, incipitque a Furca Monte excurritque ad Marcam regionis usque, quę est sub Seduno, juxta Amnem Morsum, complectiturque septem Decimas seu Diœceses, quas illi *Zenden* vocāt nempe *Sedunum*, *Syder*, *Leuck*, *Raren*, *Visp*, *Brig* & *Gombs*. In inferiore *Valesia* lingua Sabaudica in usu est:: ab Amne Morso initium sumit: extenditurque ad Pontem S. Mauricij usque, cujus incolæ olim *Veragri* dicti sunt. Habet autem inferior Valesia sex Communitates quas illi vocant *Vexilla seu Banneras*

Flumina.

nempe *Gondes*, *Ardon*, *Sallien*, *Martinacht*, *Intremont*, & *S. Mauricium*. Metropolis Valesiæ *Sedunum*, Germanice *Sitten*, & Gallice *Siun*, pro patriæ more elegans civitas, crescitque indies splendor ædificiorum. Adjacet monti, qui in media planicie, inter altissimos montes vallem claudentes, sensim versus Ortum consurgit; bifurcaturque in duo petrosa fastigia seu eminentes colles. Arcibus binis, & Cathedrali, Valeria Ecclesia illustris. Incolæ utriusque linguæ ob Gallicæ & Germanicæ oræ confinia calentissimi. Quam fertilem agrum habeat dici nequit. Vinum nobilissimum, & panem optimum habet: habet Hortos & Pomaria, atque prata præstantissima. Apes recondunt apud eos Mel tanta co-

Montes.

pia, ut per integrum annum suppetat illis Mel ex alvearijs. Præter Sedunum nullam muris cinctam civitatem habent Valesij, quamquam *S. Mauricius* sive *Agaunum* pro Opido haberi posset. Sunt hic præterea *Martinacht* sive *Octodurum*, *Gradetsch*, *& Vetus Sider* Arces, *Sider*, *Leuck*, *Raronia*, *Vespia*, *Brig*, *Naters*, *Moril*. Opida. Terra undique plurimis, rivulis rigatur, qui omnes Rhodano miscentur. Is juxta Furcam Montem e glacie liquescente, uti creditur, ortus quamvis in eodem monte Fons magnus scaturiat, hanc regionem ingenti strepitu magnam secum glaciei vim trahens perlabitur: ac illico adcurrentibus undique rivis e montibus labentibus auctus per aspera saxa, angustias montium, ac alia confragosa loca præcipitat tanta insania, ut nedum in spumam sed in nebulam resolvatur. Montes qui Valesiam ambiunt, habent hodie alia, quam olim nomina. Mons ex quo Rhodanus oritur, olim *Subecus*, *Coatius* ac *Vrsellus* vocatus fuit, hodie *Furca* nuncupatur. Huic vicinus est *Gothardi Mons*: juxta Brigam est *Sempronius mons*, hodie *Simpel-*

Mores. Silva.

berg. Huic vicini sunt *Sases & Matter Montes*. Ex altera parte Rodani sunt *Loetsch*, *& Gemmi Montes*. In Valle Pœnina *Arolla* mons glacialis est. E regione *Sider* versus Septemtrionem est *Sylvius mons*, is jam *Augstalberg* vocatur & ex utraque parte *S. Bernardi mons*. In majore Xenodochium est sexcentenorum peregrinorum capax. *Sylva Hercynia* huc etiam spargit ramos suos diversis insignitos nominibus, alibi enim *Milebach* Silva juxta Arnen nimirum, juxta Perigrad *Persim waldt* vocatur atque alibi aliter. Populus in Valesia est hodie erga exteros valde humanus & affabilis, totusque beneficus. Inter se vero rigidiores, quam amicos & vicinos deceat.

LOMBARDIAE TAB. II: IN QVA HAE PRÆCIPVÆ REGIONES DESCRIBVNTVR, TIROLIS COMITATUS & Marchia Tarvisina.

Patriarchæ Aquilegiensi hi subijciuntur Episcopatus, Mantua 32 58, 44 38. Cuman, Tridentinensis 33 6. 45 39. Verona 38 18. 45 2. Maravensis, Paduanensis 34 16. 45 12, Vincentinensis 33 40. 45 18. Trevisinensis 34 40. 46 36. Cenetensis, Ceneda forte 34 46. 45 52. Festre 34 12. 45 48. Bellun 34 21. 46 2.
Reliquos qui Patriarchæ Aquilegiensi subsunt quære in Tab. Friuli.

Meridiani distant ratione Paralleli 45 20.

Regio & unde dicta. Situs. Soli fertilitas.

SECVNDA Lombardiæ Tabula Tirolensem Comitatum & Marcam Tarvisinam complectitur. *Tirolensis Comitatus* nomen habet ab Opido *Tirolo*, quod antiquitus splendidum fuisse videtur. Iacet inter *Athesin* & *Oenum* flumina, interque Alpium juga: ad Septemtriones Bavaria clauditur, ad Austrum Lombardia: ad Ortum Marca Tarvisina, Foroque Iulij: ad Occasum Helvetia. Rheticæ quomdam pars fuit. Regio hæc licet Alpibus inclusa & extensa per ipsa juga Rhetica, Fructuum tamen, Rerumque ad vitam necessariarum, nec non Auri, Argenti, Metallorumque omnis generis optimorum copia, dives & locuples. E Montium visceribus ingentes hauriuntur Metallorum thesauri, cacumina vastis Silvis, Ferarumque multitudine plena: Colles ac Clivi, Frugibus ac Vineis: Valles Fontium ac Fluminum Aquis irriguæ, Armentis & Pecoribus refertæ sunt. Itaque Comitatus iste, non solum ducatui, verum etiam Regno æquiparari potest.

Imperium Majorum. Vrbes.

Adjunctus fuit Domui Austriacæ anno ClƆCCCLX a *Rodolpho* Alberti filio Austriæ Duce. Vrbs primaria *Oenipons* vulgo *Inspruck*; ad dextram Oeni ripam, sedes Principis: Parlamenti regionum Austriacarum sedes. Sunt præterea *Maranum* opidulum ad ipsum castrum Tirolense regium; *Bolzanum* Emporium; *Hala* factitio Sale nobilis ad Oenum; *Brixia* ad Isacum fluvium, qua se Rientius in Isacum exonerat, urbs Episcopalis. Est & *Tridentum*, vernacule *Trento*, ad Athesim, urbs vetus, quam in decima Regione Italiæ inter Mediterraneas collocant Plin. & Str. Conditam volunt a Gallis; & ita Trogus prodidit. Nomen habere creditur a Neptuni Tridente. Nam ut Randenenses Saturnum, ita Tridentinos constat coluisse Neptunum; cujus effigies cum fuscina adhuc exstat in templo B. Viglij, eo latere quod forum respicit: Alij a *tribus* Torrentibus: vel à *tribus* Alpium cacuminibus, quæ altissima, *trium dentium* instar, Vrbi imminent. Vrbem muro cinxit Theodoricus Ostrogothorum Rex, usus ad structuram lapide quadrato. Idem Castellum Verrucæ Tridento imminens in altera ripa pari opere munivit. Postea ejectis ex Italia Ostrogothis, tenuerunt eam Langbardi titulo Ducatus. Victo autem Langbardorum Rege *Desiderio* a *Carolo Magno*, rursum facta est juris Imperij, auctaque ab Imperatore accessione *Ripæ* Opidi ad Benacum, cum vallibus quibusdam & villis. Post hunc *Carolus Saxo*, universum Comitatum Tridentinum, una cum valle venusta, & Bolzamo Opido Ecclesiæ dono dedit. Additus defensor & protector Comes Tirolensis. Ex eo itaque jurisdictionem utramque excercet Episcopus. Sermo civibus partim Germanicus, partim Italicus; & quod in limitaneis civitatibus rarum est, tam pure utramque linguam sonant, ut neque in media Germania neque in media Italia vix quisquam purius. In hac Vrbe celebratum est Concilium illud famosum, anno ClƆIƆXLVI, sub Paullo III, alijsque aliquot sequentibus Pontificibus. Ager vini generosi feracissimus.

Flumina. Montes. Silvæ.

Fluminibus Regio rigatur duobus præcipue *Oeno* & *Athesi* Reliqui rivuli potius quam justi fluvij dicendi sunt. Montium hic numerus non est, qui omnes uno nomine *Rhetica Iuga*, seu *Rhetica Alpes* vocantur, quamvis proprijs deinceps nominibus distinguantur. Sylvarum quoque hic magnus numerus est: uti *Grinwald*, *Hofgarten*, *Inder Aich*, *Milrinald Forest*, *Vnser frauwen Holtz*, &c.

MARCA TARVISINA.

Regio & unde dicta. Situs.

DIXI de *Comitatu Tirolensi*: restat nunc ut de *Marca Tarvisina* agamus. Nomen accepit a *Tarvisio* Vrbe quæ sedem & domicilium dabat Marchionibus Langbardici nominis, qui huic Tractui cum imperio præerant *Tarvisinum* appellant Cassiodorus & alij. Dicitur & *Venetia*, a *Venetis* populis. Hodie vernacule *Marca Trevigiana*. Quod ad Fines, scribit Leander ab Occidente *Venetiam* claudere Mincium, Benacum, & Sarcam Fl: a Septētrione, Montes Taurisanos, Italiæ Germaniæque discrimen: ab Oriente Timavi Ostiū, partemque Hadriatici maris: ab Meridie, Ostium Athesis paludesque Melarianas ac Brigantinas: hos autem *Venetiæ Veteris* terminos esse, non *Marcæ Tarvisinæ*, quæ multo erat angustior, suamque habebat longitudinem inter Minciū Alsamque fluvios: trans Alsam enim Foro-juliensem Agrum adnecti; præterea *Marcam Tarvisinam*, quæ nunc vocatur, nonnulla continere loca Cenomanorum &c.

Cœli temperies. Soli fertilitas. Vrbes.

Regio pernobilis est & lauta, Cœlum salubre, jucundum & temperatum. Campos habet amœnos, ac Frumenti ceterarumque frugum, item omnigeni Fructus ac Vini maxime fertiles. Adest Metallorum ubertas: nec Pecudum greges desunt: tantis denique & tam multis munificæ naturæ dotibus adfatim ornata est & locupletata, ut inter principes Italiæ Regiones optimo jure censeri possit. Habitarunt hic olim *Euganei*, quibus nomen si Etymon ex Græcia petendum, ab genere nobili, clarisque natalibus. *Euganeos* his sedibus profligarunt, ut Livius notat lib. I *Veneti*, a quibus tota Regio *Venetia* dicta. Vrbes *Tarvisinæ Marchiæ* sunt *Verona*, *Vicentia*, *Patavium*, *Venetiæ*, *Tarvisium*. De tribus prioribus *Verona*, *Vicentia*, *Patavio*, in propria quam obtinent Tabula, dicemus. *Venetiæ* (vulo *Vinegia*) multitudinis numero nominatæ, Vrbs, modicas complexa Insulas circiter LX, sita est in intimo Sinus Hadriatici recessu, medijs in stagnis, quæ æstu singulis senis horis irrigua: adfuso, qua Oriens est Pelago, quod tamen, ne sua violentia vel ira sit noxium, præjectis alijs quibusdam Insulis, tanquam aggeribus

TAR VISINA MARCHIA ET TIROLIS COMITATVS
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
TIROLIS COMITATVS
MARCA TREVISANA
Lago de Garda
GOLFO DI VENETIA
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio

cohibetur. Licet non muris, non propugnaculis, non turribus ullis sit munita, loci tamē natura est tutissima. Quāplurimis dividitur canalibus. Vicis pene omnibus sui sunt rivi, conjūgentibus ipsos pontibus ex lapide lignove circiter cccel. Inter Canales principis loci, qui vulgo *Canal grande*, longitudinis trium milliarium, qui urbem totam in duas quasi dirimit partes: circa medium pontem gestans visendum. Ita commoditas passim urbem vel pedibus percurrendi, vel Cymbis, quarum numerus octo dicitur millium, vulgus *Gondolas* vocat. Ambitus urbis VIII circiter milliarium. Imperij magnitudine, populi frequentia, opum splēdore, mercium varietate, inlustris: ingenijs excellētibus virisque eruditissimis beata: bonis Legibus laudabilibusque institutis ornata. Frumento quod ex diversis orbis partibus advehitur, Vinis multiplicis generis, inter quæ generosum illud, quod vulgo *Malvaticum* vocant, alijsque rebus humanę vitę necessarijs ita adfluit, ut recte *Paradisus deliciarum* appelletur. Regiones ibi seu Parochiæ LXIV. Ædificia cum publica, tum privata ibidem magnifica, splendida, sumptuose ornata. Inter Templa preciosissimum illud quod D. Marco Evangelistę dicatum, Auro multis locis ornatum, cujus pavimentum tessellatum & marmore varij generis in frustula contuso compositum. In Choro Columnæ quatuor marmoreæ, quæ adhibito lumine sunt pellucidæ, Supra portas Statuæ æneæ Equorum IV; Constantinopoli, quum Veneti eam occupassent advectæ, Hic præter alia singularia, Thesaurus D. Marci immensus & admirandus: in quo Mitra Ducalis gemmis plurimis intertexta; in apice Carbunculus est precij inæstimabilis: sunt ibidem Coronæ Regiæ Aureæ XII: Thoraces Aurei totidem: Rubini, inter quos duo extremæ magnitudinis, Adamantes, Smaragdi, Chrysoliti, Hyacinthi, Vniones, aliæque gemmæ numero incredibili; duo, præter illa, Monocerotis Cornua, tertiumque minus vasa omnis generis ex Agate, Chalcedonio, Auro, Argento. Habet insuper urbs Monasteria Monachorum XXXIX; Cœnobia Monacharum XXVIII, Oratoria XVIII, Hospitalia, ut vocant, XVII. Et ut reliqua ommittam, intra urbem Armamentarium est (vulgo *Arsenale*) cujus circuitus duorum circiter milliarium. In hoc e ligno, ferro, ærelino, canabi, omne nautici apparatus genus, anchoræ, tormenta, catenæ, spiræ, rudentes, vela, quotidie conficiuntur: hic insignia a Turca, piratis, hostibus capta ostentantur: manubiæque illæ opimæ anno CIↃIↃLXXI ad Naupactum ablata. Ostenduntur Prætoriæ quinqueremes, & navis Bucentaurus qua vectus quotānis ad maris introitum, ubi Castella Æstuarij, Princeps, Senatu Primoribusque urbis Comitatus, ceremonijs ab Episcopo peractis, Mare sibi despondet: injecto ad perpetuandum Dominium Aureo annulo. Est & Gymnasium publicum, cum Bessarionis Cardinalis Niceni Bibliotheca, quā ipse moriens Reip. Venetę legavit. Civium frequentia *Venetijs* plane stupēda Numerus trecentorum circiter millium cēsetur. Triplicis illi sunt generis; *Patricij*, quos penes imperij & Reip. administratio: *Cives*, qui Scribarum & aliorum honorū munera gerunt; *Artifices*, qui mechanicas exercent artes. Præter hos, *Mercatores* ibi innumeri & Advenæ, qui vario cultu ex omnibus Mundi partibus eo negociationis gratia cōfluere soliti: Turcæ, Æthiopes, Slavi, Arabes, Syri, Cretenses, Cyprij, Macedones, Germani, Vngari, Hispani, Galli & alij. Prima *Venetæ Reipublicæ* administratio fuisse fertur *Consularis*: altera *Tribunitia*, per annos CCLII: postea anno IↃCCVII sub Ducis cœpit esse Imperio. *Dux*, *Doge* vulgo, Reip. caput, *Senatus* est Princeps, eique nihil injussu *Senatus* nec pace agere, nec bello quidquā licet. Ipse *Senatum* consulit. *Senatus* author decernit: Decreta tamen *Ducis* nomine promulgantur. *Duci* de publico certa penduntur stipendia; eoque defuncto, statim in locum defuncti ex *Senatorum* numero alius per suffragia sufficitur. *Senatus*, vulgo *Gran Consiglio*, Basis est totius Status; ejus membra Nobiles omnes, XXV annis majores; quibus mira in dicendo libertas, summa in consulendo integritas, eximius recti verique cultus; studium conservandæ libertatis augendique Imperij incredibile, insignis in adversis constantia Præter *Ducem Senatumque*, alij multi sunt *Magistratus*, quos hic brevitatis studio prætereo. Hæc urbs omnium urbium clarissima censetur & florentissima. mundi Theatrum, commune totius orbis Emporium, victrix dominatrixque tot tantorumque hostium, Hadriatici Regina Maris, Italici nominis gloria decusque. Quāvis multa bella gesserit, variamque fortunam mille annorum spatio sit experta, in externi tamen hostis potestatem nunquam devenit. Divini plane sunt versus Actij Synceri Sannazarij:

Viderat Hadriacis Venetam *Neptunus in undis*
Stare Vrbem, *& toto ponere jura mari.*
Nunc mihi Tarpeias quantumvis Iupiter Arces
Obijce, & illa tui Mœnia Martis, ait;
Sic Pelago Tibrim præfers; urbem aspice utramque
Illam homines dices, hanc posuisse Deos.

De Hexastico illo Epigrammate refert in Sannazarij vita Ioannes Baptista Crispus, auditum a se ex Aldo Manutio Paulli F. Poetam ab S.P.Q. Veneto pro singulis versibus singulos centenos aureos, honoris gratia dono accepisse. Scripsit & de *Venetorum Vrbis* fato Vaticinium Gauricus, insignis Astrologus.

Virginei partus sæclis bis octo peractis,
E Pelago emergens tellus fœcunda colonis,
Præbebit miseris alimenta e frugibus altis;
Nec Nautæ pisces capient in littore sicco,
Sed varios pueri flores, & gramina pingues
Læta Boves, hasta non remis pulchra juventus
Certatim ludent, mæsto spectante Senatu.

Quibus versibus Venetis Dominium Poeta pollicetur usque ad annum CIↃIↃCCCLXXX: Vrbem prædicens ex insula in terram continentem commutatum iri. Tempus docebit. Nos quidquid rerum humanarum est, optima Dei Omnipotentis Providentia gubernari scimus, cujus solius est mutare Imperia, alioque transferre: quem penes arbitrium, Civitates ut floreant, ut pereant. *Tarvisium*, vulgo *Treviso*: Vrbs ædificijs splendida opibusque potens, editiore jacet loco, in campo spatiosissimo, amne Sili divisa, Fontium amœnitate salubritateque stupenda: antiquis scriptoribus non nominata; ideoque nōn magni ævi. Primam ejus memoriam habent Gothorum Historiæ. Cives humanitate sunt singulari, jngenijs igneis, quæque percipiendis litteris, mercaturæ, alijsque honestis studijs promptissima. Episcopalis est. Nobilitavit hanc urbem ortu suo *Totilas* Gothorum *Rex*, cujus pater ejus situ supramodum capiebatur. Genuit item, præter alios, *Benedictum XI* P. *M. &* Ponticum *Virunium*, virum Latinis Græcisque literis doctissimum, uti scripta probant. Post Gothos sedem hic suam posuerunt Langbardorum Marchiones, unde toti regioni *Marcæ Tarvisinæ* nomen inditum, ut initio dictum. Pressa deinceps Actiolini tyrannide, *Imperatorum Italiæque Regum*: inde *Carrariensium*, hinc *Scaligerorum* postremo *Venetorum* subdita est Imperio & potestati. Magna hic agrorum est ubertas, ingens rei pecuariæ studium, copia Tritici optimi (unde panis confit candidissimus) Vini nobilissimi, aliarumque rerum admiranda. Reliquæ Civitates & minorum gentium Opida silentio prætereo. *Flumina.* Fluvij insigniores hujus tractus *Plavis*, *Piave* vulgo, *Brenta*, *Bachilio*, & omnium maximus *Athesis*. *Montes.* Montes sunt hic in tractu Patavino, qui nec ad Appenninum, nec ad Alpes pertinent, qua conditione nullus alius ager est totius Italiæ. Horum unus est *Gemula*, alter *Venda*, & *Colles Euganei*, Poetis celebratissimi. Atque hæc de Tarvisina Marca breviter dicta a nobis sint.

LOMBARDIAE III.

TAB: IN QVA DESCRI BVNTVR PEDEMONTANA MONTISFER-RATI MARCHIONATVS, ET GENVENSIVM DVCATVS.

Ecclesiastica administratio.

Archiep. Taurinensis 29 30.43 52. cui subsunt Casalensis 30 19.44 6. Salutiarum 29 12.43 32. Montis regalis.

Novariensis, Lodensis, Vercellensis, Ipporegiensis, Astensis, Aquensis, Albensis Terdonensis, Saonensis, Albingaunensis, Vintimeliensis, Placentinus, Papiensis, Episcopatus Mediolanensi Archiepsc. subjecti in tab. Brescia & Mediolani, quæ est v, designati sunt.

Archiep. Ianuensis 31 8,43 20. sub quo sunt Bobiensis 30 12. 43 32. Aprumacensis vel Brumacensis, Metenensis vel Maranensis.

Acciensis vel Amprunïacensis 30 27.43 42. Nubiensis in Corsica, sive Nebiensis.

Naulensis, Albigaunensis, Arbenga credo inter suffraganeos Archiepisc. recensitos.

Meridiani distant pro ratione Paralleli 440

SEQVITVR tertia *Lombardiæ* Tabula in qua *Pedemontium, Montis Ferrati Marchionatus*, cum *Ducatu Genuensium* delineantur. Occurrit primo loco *Pedemontium*; sic dictum, quod ad *pedem sit Montium*, ad radices inquam Alpium, quæ Galliam Sabaudiamque ab Italia dividunt. Vulgo P*iamonte*. Fines ab Oriente Padus: ab Meridie Ligurum Alpes, qua Occidens est, Alpes Galliæ: qua Septemtrio, Duria Riparia. Regio est amœnis fructiferisque Collibus plena: Frumentum, Fructus, Vina producentibus nobilissima, Ferri prope Turinum, Marmorumque ad Paisanam fodinis non carens. Habitarunt olim *Turini* Polyb. Liv. Plutarcho noti: item Strab. Ptol. Pli. in Nona Italiæ Regione eos notanti, Ligurumque stirpis facienti. Inde *Ducatus Taurinus*, appellari cœpit hic tractus sub *Langbardis*, qui in Provinciæ formam redacto Ducem præposuerant. Ijs deletis, primum in *Italiæ Regum* venit potestatem: post Principum diversorum, præcipue *Sabaudiæ Franciæque* ditione fuit subjectus: vastatus supra modum bello, quod gestum inter Carolum V Imperatorem & Franciscum Galliarum Regem. Caput Regionis est antiqua Civitas *Taurinum: Augusta Taurinorum* Tacito, Plin. Ptol. *Taurini* hæc Vrbs ab ipsis Populis, apud Antoninum, non uno loco. Vulgo *Turino*. Dictum vult Stephanus Grammaticus ab *Tauro*, Massiliensium, quorum fertur Colonia, Insigni. Conditum fabulantur quidam ab *Phaethonte* Africano: alij ab *Lamisano*, uno ex Noæi Nepotibus. Iacet ad ostium in Pado Duriæ, forma quadrata: Portis patens quatuor, *Phaethontis, Secusina, Memoriæ, Palatina* vel *Doriana*: splendidis ornata ædificijs, nobilitate Civium clara: rerum omnium copia abundans. Summum Templum *Ioanni Baptistæ* est sacratum: præter hoc alia sunt xx, aut circiter. Sunt & nonnulla Hospitalia, ut vocant. Palatium ibi Ducis visendum: Academia celebris, in qua Erasmus Roterodamus S. Theologiæ Doctor est creatus. Prima hæc Italiæ Vrbium Officinam habuit librariam. Archiepiscopatus gaudet dignitate. Inter Præsules fuit *Maximus*, qui librum scripsit Sermonum & Homiliarum. Memorat Livius Hannibalem Taurino potitum. *Coloniam* postea duxerunt eo *Romani*. Romanis successerunt *Langbardi*. Ager illi perbonus & fertilis, Valles habens Ferri copia refertas. Ad Collem *Rivoli* est Opidum frequens: ulterius *Aviliana*. Iuxta Padum est *Carignano*. Altius inter Rivolos & Avilianam splendidum visitur Cœnobium *D. Antonij Ravesini*: & nonnullo inde intervallo *Ad D. Ambrosium*. Succedit mox *Susa* quam plerique Sabaudiæ adcensent. Ad Padum sexto ab Sangoni ostijs lapide Opidum jacet, quod vernacule *Pinarolo*, opulentum, cum Cænobio sumtuoso, supra pandunt se *Petrosa*: Læva fontis Sangoni *Pagellato* & *Briacasse*, dextra *Monte Bobio*. Haud procul Pelice Amne, Padi incola, *Pancalerum* est & *Villa Franca*, ubi ponte Padi ripæ junguntur. Sequuntur ad Padi fontem *Revello* & *Paisanæ*: ulterius *Critio*: moxque *Mombrino*, ubi Vallis Padi initium. Incolæ vocant *Valle di Lucerna*, ab Castello, quod ibi cognomine.

Regio. & unde dicta. Situs. Soli fertilitas. Imperium Maiorum. Vrbes & Opida

Montis-Ferrati Marchionatus.

SVCCEDIT jam nunc peramœna & fœcunda Regio *Mons-Ferratus* explicandus. Sic dictus uti censet Leander, quasi *Mons-Ferax*, ab modicorum Collium, quos habet, fertilitate: vel a *Ferro*, similitudine quadam, quod uti Ferrum cetera Metalla vi ac duritie vincit: ita ille finitimos ubertate cum aliorum fructuum, eorumque nobilitate & suavitate, tum vero Vini, longe superet. Describit *Montem-Ferratum* Merula lib. vi Antiquitat. Vicecom. hoc modo: *Mons est perpetuis expansus jugis, totus amœnus & fructifer, omniumque rerum ad vitam utilium fertilis, & colonis admodum frequens. Incipit diurno fere itinere ab* Alpibus, *planicieque separatur, quæ inter hos Colles &* Alpes *intercedit. Nihil hic incultum quidquam propter summam Soli bonitatem oportunitatemque. Lævam Tanarus, dextram Padus adluit, nec ullius alveum Regio egreditur. Quanto magis ab Amnibus abscedunt Colles, tanto majores amœnioresque Campi inter eos panduntur, quos haud male* Mesopotamiam *queas dicere, quippe quod amnibus utrimque sint conclusi.* Fuerunt olim in hoc tractu septem Marchionatus, ab Othone ii Imperatore instituti; *Montis-Ferrati, Cevæ, Poncioni, Buschi, Salutiarum, Savonæ*, & *Finarij* singuli septem filijs Alerami Saxonum Ducis adsignati. *Montis-Ferrati* Marchionatum tenuit primum *Palæologa stirps* usque ad annum cIↄIↄ xxxiv: quo, defuncto San-georgio Palæologorum ultimo, Carolus v Imp. *Mantuæ Ducem* legitimum M*ontis-Ferrati* Heredem declaravit. Erectus fuit Marchionatus in Ducatum anno cIↄIↄlxxv ab Maximil. Imp. Primusque M*ontis-Ferrati* Dux dictus est *Gulielmus* iii Mantuæ Princeps. In hoc autem terræ tractu tres insignes habet urbes Mantuę Dux, quę sunt *Casalis D. Evasij*

Regio Vnde dicta. Soli fertilitas. Imperium Majorum.

PEDEMONTANA regio cum GENVENSIVM territorio & MONTISFERRATI Marchionatu.
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio.
Sabaudiæ pars
Miliaria Italica
Delphinatus pars
Provinciæ pars
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
MARE DI GENOA

Civitatis jus adepta ab Sixto IV anno CIↃCCCCLXXIV: Episcopatus fulgens dignitate : Sedes Marchionum *Montis-Ferrati*. Duplex ibi Arx : Vetus, Marchionum quomdam domicilium, & Nova, quam exstruxit Vincentius Gonzaga, Mantuæ *Montisque Ferrati* Dux, quæ vulgo *La Citadella*. *Alba*, Plinio *Pompeia* cognominata, cui inde *Albenses Pompeiani* nominantur. Amplitudine superat Casalem D. Evasij ; clementia cœli inferior. Marchionum *Montis-Ferrati* prius, nunc *Ducum Mantuæ* subjacet Imperio. Episcopatus floret dignitate. Ager omnium fœcundissimus, qui *Languvilla* vulgo Tertia est quæ vulgo dicitur *Acqui*: *Aquæ Statyellorum* Plin. lib. III cap. V. in Liguribus ponenti: legendum Ἀκυὰς στατιέλλα Stra. lib. V: In vulgatis est, καὶ Ἀκκόνισα χήλλα Ἀκύαι σατιέλλαι; *Aqua* legendum simpliciter Antonino : ab *Aquis* proculdubio & Fontibus, qui hic sunt, calidis & medicatis : sunt enim in hac civitate Thermæ publicæ cum Mensis lapideis & gradibus. Incolæ *Statellates* Livio, Ligurum populos facienti; *Statiellenses* M. Tullio lib. II Epistolar. Olim frequens: hodie Civium diffidijs ad summam devenit calamitatem, Episcopatus gaudet dignitate. Præter jam dictas urbes opida sunt: *Baßiniana*, *Valentia*, *S. Salvatore*, *Mon-calvo Alexandria*: *Nicaa Palea* cognominata, *Asta*, *Pollentia*, *Ceva*, atque alia multa.

GENVENSIVM DVCATVS.

Regio & unde dicta.

GENVENSIVM *Ducatus*, vel *Ora Genuensis*, olim dicta fuit, *Liguria* non tamen tota sed quæ *Transalpina* fuit cognominata. *Liguria* unde nomẽ varie disceptatur. Quidam, inter quos Paullus Diaconus, ab *legendis Leguminibus* trahunt: alij ab *Ligone*, uno ex fabulosis Iapeti Ducibus; suppostitij ab Annio Viterbiensi Berosus, Cato, Fabius Pictor & Sempronius ab *Ligure Phaethontis* Ægyptij Filio. λιγυστική & λιγυστική Grecis scribitur; *Situs.* Nunc vulgo *Riviera de Genoa* vocatur, ab *Genua*, clarissimi nominis urbe. Hodie fines ipsi ab Occasu Alpes, Galliam Narbonensem ab Italia dividentes; ab Ortu, Erruria, Macra interfluente; qua Meridies est, cognomine pulsatur Mari: qua Septemtrio, Appennino clauditur. Hæc olim, ut scribit Str. omnino sterilis fuit, nihilque memoratu dignum habuit, nisi quod intus maximæ arbores & vastæ, quæ navibus fabricandis idoneæ erant, producebantur. *Soli fertilitas.* Nunc vero Vini, Olei, ac variorum Fructuum proventu beata. *Ager Dianus* Oleo adeo adfluit, ut quandoque XVIII, nonnumquam viginti millia urnarum reddat, quas vulgo *Barilas* vocant. *Ora Genuensis* hodie duplex *Vrbes.* Occidentalis & Orientalis; quæ vulgo ab Metropoli, quæ in medio utriusque, *Riviera di Genova, di Ponente, & di Levante*. Vrbs primaria *Genua* Liv. & alijs: Γένυα Strab. Ptol. alijs : Γενοὰ Steph. *Ianua* dicitur Luitprando Ticinensi, & ejus ætatis Scriptoribus: hodie *Genoa* & *Genova*. Quod ad Situm; Fronte Meridiem Cirnumque spectat Insulam, amplissime circa littus consurgens, dorso Septemtrioni obverso, leniter in planiciem, veluti ad quiescendum descendens, montium innixa radicibus, quorum a tergo contra sævorum Septemtrionum afflatum vallo munitur, non tota montosa, nec vicissim tota plana, sed mixta specie. Circuitu palmos colligere tricena quina millia, supra nongentos quinquaginta quinque, Nebianus Episcopus tradit. Palmus haud multo minor antiquorum est pede. Hinc mensura totius urbis si palmos septenos passui demus, milliariorum erit quinque, sin senos, sex, demptis quadraginta quinque polmis; nec moles, nec portus in hanc dimensionem venit. Insignem portum habet ad Austrum & Africum patentem, ingenti mole ad securam stationem præmunitum. De nominis ratione & etymo multi multa frigide. Somniantur varij : Ianus Genius priscus, primus Italiæ Rex; Ianus Rex Trojanorum : Ianus Bifrons, cujus insigni Civitas utitur : Ianus Geminus ex Phaethontis Comitibus Ægyptius, Genuus Saturni filius, Genua, Promethei Filia, additur & Ianua, quod quasi sit porta & ostium Italiæ, quin nec Genu omittitur, quod ea quasi genu habeat recurvum ab littore maris. Ego nihil affirmare possum. Antiquissimæ sane censenda est originis. Parochias habet XXXII, Palatium Senatus pulchrum, & ab quingentis militibus Germanis custoditum. In medio areæ Statua marmorea *Andreæ Auriæ*, forma gigantis, tempora circum laurea corona redimiti, triaque Turcarum capita pedibus calcantis. *Ladarsina* locus navibus faciendis consecratus. Portui marino adjacet Domus, quæ *Arsinale* vulgo, fabricandis triremibus dicatus: ibi fons incredibilis pulchritudinis ob materiam, quæ tota marina. Incolæ magna valent in negotiando industria, nullas non Mundi plagas adire quæstus gratia soliti. Viros illustres Genua plurimos edidit: inter cæteros *Innocentium* V, & *Hadrianum* V, Romanos Pontifices, ex nobili familia Flisca : quæ eadem plus XXX Cardinales genuit. *Christophorus* etiam *Columbus* Genuensis fuit, qui, Occidentalibus Insulis repertis, *Admirantis* nomen obtinuit ab Hispaniæ Principibus. Archiepiscopatus floret dignitate. Cæterum de Genua politissimi & rotundi extant Scaligeri versus.

Ditis opes Asiæ, & claros Orientis honores
Quantaque ab Euxino tunditur ora salo,
Pisanas acies, Thuscæ decora inclyta pubis
Et traxi Ligures Gallica signa manus.
Subjectis domitas tenui cervicibus Alpes,
Et tremuit nostras Africa terra trabes
Afflictus toties Venetus, quæ fugerat olim
In patrijs movit tela petitus aquis
Frustra Galle cupis: frustra es frustrator Ibere,
Frustra sæva ferox Insuber arma capis,
Vinco ego, quum vincor, par est Victoria damno,
Sumque eadem domina servaque facta mea.

Metropoli visa, reliquarum urbium nonnullas & opida indicabo. Haud procul Varo *Nicæa* est; Νίκαια Ptol. *Nicia* Antonino, *Nizza* hodie. Vrbs maritima, quomdam ab Massiliensibus condita, dorso Alpibus innitens, partim in juga, partim in planiciem porrecta. Nunc est munitissima, firmam habens arcem in colle, ditionis Sabaudiæ Principis. Supra Portum Herculis Monœci ad alterum lapidem editis in montibus *Torbia* jacet, vel *Turbia* : τρόπαια Σεβαστοῦ Ptol. uti censet Blondus & alij; sunt & *D. Remi* opidum, *S. Remo*, peramœno & fertili, agro qui Citris, Palmis, Medicis, Limonibus, alijsque fructiferis Arboribus mirum in modum ornatus. *Castellum Tabia*; ambitu exiguo, sed nomine celeberrimum, ob generositatem Vinorum Appianorum. *Albingaunum*, urbs antiqua. Situ plano IↃ a Mari passibus, gravioris cœli, alioque opulenta rebusque necessarijs adfluens. *Finarium* item *Naulum*, *Savano* urbs antiquissima, ædificijs ornata magnificis, cujus ambitus est CIↃIↃ passuum. Atque hæ sunt in Ora Genuensi Occidentali. In Orientali sunt *Claverium*, *Sestri de Levanto*, & alia. *Flumina.* Flumina hic sunt *Varus*, qui Limitem statuit inter Provinciam & Liguriam; hanc Italiæ, illam Galliæ Regionem. Recipit hic, qua Occidentalior ejus ripa Gallica, Fluvios qui vulgo Gallorum audiunt *Caremp*, *Lavaire*, *Esteron* ; qua Occidentalior & Italiam spectans, *La Lince* & *La Vesubie*. Sequuntur inde per Liguriæ littora *Paulon*, hodie *Palion*: *Rutuba* hodie *Rotta*. Sunt *Portus.* item *Merula*, *Porzevera*, *Ferisano*, *Lavagna*, *Macra* fluvius notissimus, *Magra* hodie. Recipit hic præter alios *Lavilam*, *Bagnonum*, & *Graveiam*. Portus habet Liguria *Olivulam*, nunc *Nizzam*, *Anaonis portum*, *Avisionis*, *Herculis Monœci* nunc *Monaco*, *Maurici* nunc *Parto Mariso*, *Albingauni* vulgo *Albenga*, *Portum Savonæ*, *Genua*, & alios.

LOMBARDIAE IIII.

TAB. IN QVA SVNT HAE REGIONES PRECIPVÆ. ROMANDIOLA, Parma & Ferraria Ducatus, & Mantua Marchionatus.

Ecclesiastica administratio.

Archiep. Ravennas 34 53. 43 54. *cui subsunt Adriensis* 34 37. 44 42. *Comaclensis* 34 52. 44 12. *Cerviensis* 35 5. 43 53. *Forolivienfis* 34 51. 43 46. *Foropompiliensis* 34 58. 43 46. *Villimensis, Fillo forte* 34 32. 44 4. *Cesenatensis* 35 5. 43 44. *Sarenienfis vel Sarsinatensis. Faventinus* 34 34. 43 46. *Imolensis* 34 20. 43 50. *Mutinensis* 33 24. 43 53. *Bononiensis* 34 52. 43 52. *Regensis* 33 3. 43 56. *Parmensis* 32 42 44 0. *Barcinensis* 32 33. 43 37.

Meridiani distant ex ratione Paralleli 44. 0 ad Circulum maximum.

Regio & unde dicta.

QVARTA & postrema *Lombardiæ* Tabula *Romandiolam, Ducatum Parmensem, & Mantuam* repræsentat. Primo loco occurrit *Romandiola* vel *Romanula*, sic dicta hodie, Caroli Magni Imperatoris & Romani Pontificis beneficio atque auspicijs, quod præ reliqua Gallia, Romanorum ritibus, legibus & institutis firmius inhæreret, Imperijque Ro. dignitatem, nomen & majestatem acrioribus armis contra Langbardorum tyrannidem defendisset. Dicta quoque fuit *Flaminia*, ab *Via Flaminia*, quam C. Flaminius, Consul Romanus, opere munivit. *Romanulæ* Limites ex communi sententia ad Semptemtrionem quidem Paludes Veronenses & Patavinæ, usque ad Fornaces, Ostium Padi ultimum, una cum parte Maris Hadriatici : ad Orientem Isaurus, una cum Piceno ; ad Meridiem Apenninus, cum Etruria; In Occidentali variatur. Quidam ultra Vatrinum flumen cis Forum Cornelij non porcedunt : transiliunt nonnulli Scultennam, nunc Panarium, in eo plerique, sistunt. Hos sequemur, Longitudinem ejus ex Milliar. aut circiter, posituri inter Foliam & Panarium; Latitudinem XCVI milliar. vel paullo minus, inter Appenninum &, quarum memini, Paludes. Quod ad Regionis qualitatem, Agros habere optimos scribit Leander, omniumque frugum, tam quæ ad vitam necessariæ, quam quæ ad humanas voluptates oportunæ & delitias, fertiles. Campi hic latissimi, fructiferis arboribus omne genus consiti: Colles peramœni, Vitibus, Olea, Ficu nitentes. Silvæ munificæ herbidaque prata cum dumis venationi apta: salubres passim aquæ; Salinæ cum circa littus, tum intus frequentes; Metallorum fodinæ, innumeræque præterea Naturæ dotes eximiæ: quæ nisi longissima narratione, commemorari haud possent. Vrbes sunt in hac regione aliquot celebres & complura Opida. Primariæ sunt *Ariminum* Ἀρίμινον Ptol. & alijs, hodie *Rimini* Incolis, *Rumelen* Germanis, Nomen illi ab Amne, quo adluitur. Alij aliunde trahunt. Vrbs in planicie sita, imminentibus ab Meridie collibus amœnis & frugiferis : ab Ortu Occasuque lætissimi latissimique se pandunt Campi, Frumenti feraces, pulsatur, qua Septemtrio est, Hadria. Rerum omnium copia supra modum abundat. Portus olim amplus, splendidus satisque capax, hodie modicis navigijs tantum est aptus, arenis oppletus. Vrbs Episcopatus habet dignitatem. *Cervia* urbs maritima olim *Phycoles* dicta. *Cerviani* majori ex parte salarij sunt Artifices, tanto quæstu, ut Pontifex annuatim inde habeat LXCIↃ Coronatorum. Ac licet ob incommodiorem situm sit infrequens, Episcopali tamen superbit dignitate, sub Archiepiscopo Ravennate. *Cæsena* καίσαινα Ptol. καισήνα Stra. hodie plerisque *Cesena*, alijs *Cesnadigo*, tertijs denique *Cesna*. Hodie civitas est admodum frequens, annis superioribus a Bernardino Rubrio Parmensi, qua Occidentem Septemtrionemque spectat, aucta. Arx urbi ex Colle, qua Auster est valida imminet, a Friderico II Imp. condita, Episcopatus titulo floret. *Sarsina* Vrbs antiqua ad Appennini radices, Plauti Patria. Σάρσινα Strab. nomen hodie retinet. Vrbs est Episcopalis. Agrum habet uberem Vite, Olea, Arboribusque omnis generis fructiferis. *Ravenna*, Ῥάβεννα Strab. cui & Ῥάβεννοι, Ῥάβεννα Steph. quæ Ῥάβενναι Ptol. Antiquam Civitatem testantur omnes. De Situ multa Strabo lib. V, Templa hæc Vrbs habet nobilissima, imprimis Archiepiscopale vel Cathedrale *S. Anastasij*, opus rarum, splendidum, immensi pretij, Vrbs est Archiepiscopalis. Pascua ad urbem optima, ex quibus magna Lactis, Butyri, Casei copia. *Forum Livij*, hodie *Forli*. Vrbs natura & situ, rerumque omnium ubertate præstans inter duos Amnes : Roncum & Montonum sita, Aere fruens optimo. Episcopalis est. Agrum habet, qui Frumenti, Vini, Olei feracissimus, Coriandrum etiam, Anisum, Fœnum-Græcum, Cuminum, Rubiam, Glastum, aliaque hujus generis gignens. *Forum Cornelij* vulgo *Imola*. Sita est ad Santernum Amnem, agro Frumentario, Vini Olei, aliarumque frugum ferace. *Bononia* nobilis & antiqua civitas, *Bologna* vulgo, Apennini radicibus adposita, ad Amnem Rhenum, Aposa torrente mediam urbem interluente : toto Orienti exposita : qua Auster est, montes imminent vitiferi, qua reliquæ partes, Agri patent longe lateque, omnis generis Frugum feraces. Cœlum illi non admodum salubre. Circuitus VII Milliarium, olim multo minor. Portas habet duodecim. Potens est nobilitate, Ædibus magnifica, Porticibus frequens. Episcopalis est. Academiam instituit Theodosius Imperator, Anno CCCCXXIII. Nunc *Ferrariam* videamus, cui unde nomen datum valde variatur. Quidam a *Frattis*, quæ Lingua vernacula *Vergulta, Prunaque Silvestria* : nonnulli a *Fabro* quodam *Ferrario*, sunt qui a *Ferro* dirivant, quotannis ab Incolis olim Census nomine Ravennatibus pendi solito. Veritati maxime consentaneum, *Ferrariam* nuncupatam ab *Ferraride*, quæ trans Padum erat, Colonis huc ex Theodosij Imperatoris decreto translatis Anno CCCCXXXIII quo tempore Vicus fuit absque muris ab Smaragdo Exarcho circa Annum IↃXCV fossa mœnibusque septus: paullatimque ita auctus, ut tandem in nobilissimam Civitatem commutatus fuerit, Vetere Præsulatu ab Vitaliano Pont. M. huc circa Annum IↃCLVIII traducto, alijsque duodecim Pagis finitimis illi subjectis ab Constante II Imperatore qui multa ipsi largitus est privilegia. Hodie *Ferrara* audit. Conditam ab Trojanis adserit ex novitijs Scriptoribus Gabriel Venetus. Adsidet ripæ Padi Amnis, quo qua Ortum Austrumque respicit, adluitur. Cœlum ipsi crassius, ob situm palustrem. Plateas habet rectas, longas, amplas, quarum plerasque Leonellus Marchio coctis stravit lateribus. Ædificijs cum publicis, licet non

Situs. *Soli fertilitas.* *Vrbes.*

magnis

ROMANDIOLA
cum
Parmensi Ducatu.
Golfo
di
Venetia
Mare di
Genoa
Miliaria
Italica communia.
Per Gerardum Mercatorem
Cum Privilegio.

magnis, tum privatis supra modum est ornata. Maximum est urbis Fanum. Arx illi duplex, una ad fluvium; altera e regione S. Georgij, Ducis sedes: utraque satis munita. Populo frequens, rebus ad vitam necessarijs abundat. Non inamœna inter primas Italiæ urbes merito censenda: Caput Sedesque Ducatus Atestinæ Familiæ, nobilitatis & antiquitatis stupendæ. Academiam hic instituit Fridericus II Imp. in Bononiensium contumeliam. Planiciem habet circa se maximam, sed sterilem. Reliquas Romandiolæ urbes & minorum gentium Opida prætereo.

Ducatus Parmensis.

Regio & unde dicta. Soli fertilitas. Vrbes.

DVCATVS Parmensis a civitate Parma nomen habet. Ager amœnus est, & Frugum Vitiumque optimarum fertilis, aquis medicatis pascuisque lætissimis felix; cujus *Caseus, & Vellera* summam merentur commendationem. Laudat *Vellera* Martialis: *Tondet & innumeros* Gallica Parma *Greges.*

Idem censuram instituens Lanarum: *Velleribus primis* Appulia, Parma *secundis nobilis,* Altinum *tertia laudat Ovis. Lanam Gallicanam* vocat M. Ter. Varro lib. VIII de Lingua L. Civitas unde Ducatus iste nomen accepit *Parma* ab Thuscis, ut multæ his locis aliæ condita, a Boijs inde possessa, lapsu temporis Romanos habuit Dominos; qui anno IↃLXX, quo tempore Mutinam, eo *Coloniam*, ut Livius tradit lib. XXIX. duxerunt; calamitatem ab L. Antonio inlatam deplorat M. Tullius Philip. ultima, Conlapsa, auctoritate Romani nominis libera cum alijs cœpit esse. Sequuta nunc *Cæsares,* nunc *Pontifices Romanos, Bononiensibus* semper amica & conjuncta. Gravem passa est totum biennium obsidionem ab Friderico II Imp. circa annum CIↃCCXLVIII, quod partium esset *Pontificiarum.* Eo inde profligato, varios habuit Regulos, *Corregios, Scaligeros, Atestinos, Vicecomites, Galeatios, Sfortias, Gallos* denique, quibuscum sæpe de Vrbis dominatu certavit *Pontifex Romanus,* qui ope & auxilio Caroli V. Imp. Gallis tota Italia pulsis, rerum solus deinceps in urbe potitus est. Hodie suos habet *Duces,* quorum primus a P. M. institutus est *Petrus Aloisius Farnesius,* Pauli III P. M. Filius, quo crudeliter intra biennium cæso, subrogatus est *Octavius* Filius, eique defuncto *Alexander,* Belgicæ Gubernator: cui mortuo successit ante aliquot annos Filius. Ceterum *Parma,* Πάρμα Strab. Ptol. in Æmilia via, quinque ab Appennino P. M. Nomen ille ab Amne Parma, ex aliorum mente, quod *Parma,* hoc est, breve scutum referat. Ædificijs est splendida, plateis ornata rectis largisque, rebus ad vitam necessarijs adfluens: Incolarum nobilitate, civiumque frequentia celebris. Situ est admodum plano; Cœlo summe salubri: adeo ut Plinius *Parmenses* tradat, tres quidem annos CXX, duos vere CXXX vixisse. Eam neque hiems, neque æstas adfligit. Castrum habet munitissimum, Principum & Inlustrium familiarum Palatia non pauca. In foro satis amplo, fons pulcherrimus, & Templum ad imitationem S. Petri Romani exstructum, Campana tribus imposita columnis: Turris persimilis Bononiensi. Separatur ab suis suburbijs fluvio cognomine. Conditam ab *Chryso* Trojano, Pallantis Comite, & ab eo *Chrysopolim* dictam scribit Sicardus Cremensis. Albertutius lib. de Vrbibus Italiæ *Chrysum* illum Placentinum fuisse memorat. Notat Isidorus Clarius plerasque ibi familias ab Romanis originem trahere. Episcopalis est. Incolæ venusti, nobiles, Martij, animosi, genio ingenioque præstantes. De ijs Iulius Cæsar Scaliger:

Inventum medijs præclarum nomen in armis,
Prædita quo sit gens ignea Marte docet.
Ingenium rapidum facili flammatur ab ira,
Sed viget in patulo pectore purus amor.
Magnanimo pretium est non displicuisse pudori,
Hoc satis officio cedere turpe putat,

Ducem cum Parma habet vetusta & nobilis civitas *Placentia*: Ptol. alijsque Πλακεντία vulgo *Piacenza.* Iuxta Padum, a quo distat circiter M. P. jacet loco peramœno, agrorum bonitate, civiumque claritate superbiens. Muri novi sunt propugnacula ampla, munitiones insignes. Quod spectetur dignum est Monasterium novum, sumtuose nuper exstructum ab Philippo Hispaniarum Rege. Arcem habet munitissimam: ab Duce ejus inceptam, & ab Imperatore Carolo V absolutam. Episcopatum habet, Gymnasium etiam omnium disciplinarum. Vrbis ager Vini, Olei, Frumenti, omnisque generis fructuum fertilissimus est, propter copiam aquarum, multos habens fontes, fluvios, rivulos, pascuis irrigandis facientes.

MANTVÆ DVCATVS.

Regio. Imperium Majorum.

DVCATVS *Mantua* nomen habet ab urbe *Mantua.* Hujus Imperium primum fuit penes *Tuscos,* urbis auctores, hinc penes *Gallos Cænomanos*: post quos *Romani* rerum ibi sunt potiti. Maximam sub Triumviratu cladem tulit. Quum enim *Cremona* victoribus diripienda esset concessa, propter vicinitatem magnam agri sui partem amisit. Hinc Virgilius: *Mantua veh miseræ nimium vicina Cremonæ.* Successerunt Romanis *Gothi & Langbardi*: quibus profligatis, urbs ad *Imperatorum* potestatem est retracta, ea rursus labente, in libertatem se cum multis alijs vindicavit, quam obtinuit, donec ab Othone II Imp. *Theobaldo* Comiti Canossano donaretur. Subrogatus illi *Bonifacius* Filius, eique sine mascula prole defuncto *Beatrix* conjux, cum *Mathilde* filia, quæ Mantuam summopere ampliavit. Libertatem iterum nacta post aliquot annos ditioni subjecta est *Sordelli Vicecomitis,* qui primus omnium post Mathildem Comitem Mantuæ Principatum gessit: quo circa annum CIↃCCLXXIV mortuo, *Duces* habuit suos, primo *Bonacolsios,* annos fere LV, deinde ab anno CIↃCCCXXVIII *Gonzagas,* qui adhuc summæ rerum præsunt. Plene Leander, qui accurate Principes commemorat ad sua usque tempora. Videndi & Blondus, Sabellicus, Corius, Æquicola, Francisci Vigilij ac Bandelli Funebres Orationes. Vrbs *Mantua* Strab. & Ptol. Μάντυα Steph. Μάντυα hodie *Manton. Galatheam* vocat allegorice Virg. in Eclogis, ut notat Servius. Conditam ferunt quidam ab *Manto,* Tiresiæ Vatis Filia, nonnulli ab *Ocno Bianore,* Tuscorum Rege, & Mantus ipsius Matris nomine nuncupatam. Virgilius lib. X Æneid. *Ille etiam patrijs agmen ciet Ocnus ab oris.*

Vrbs Mantua.

Fatidicæ Mantus & Tusci filius amnis,
Qui muros matrisque dedit tibi Mantua nomen.

Initium urbis ponunt varij varie. Aretinus CCC circiter ante Romam conditam annis: sed infirmo fundamento. Leander anno ante bellum Trojanum LX, non firmiore. Quidquid sit, antiquissima ipsi est origo. Posita est in medio Paludum, quas Mincius ex Lacu Benaco egressus, creat, nec nisi pontibus, qui eximij admodum, aditur, hinc ob naturam loci munitissimis Italiæ concensenda. Ampla est, & magnifice publicis privatisque ædificijs ornata, rectisq; plateis decora. Templum Cathedrale maximum. Forum satis amplum, in quo Horologium summi artificij. Arcem habet munitam. In Curia, quæ splendidissima, locus est, qui *La Grotta,* vulgo, rebus preciosissimis, multisque, Antiquitatũ monimentis ab Isabella, Francisci Marchionis ultimi conjuge, refertus. Videre ibi est duos Cupidines excellentis operis, Cornu insigne Monocerotis, precij magni Gemmas, Vasaque Aurea & Argentea innumera. Episcopalis est. Incolæ ad literas, arma, mercaturam apti promptique. Ortu superbit Virgilij, Poetarum apud Latinos Principis, cujus *Ingenium,* inquit Munsterus, *tantum omnes efferre debent, quam imitari nulli possint.* Natus tamen in Vico *Andis,* hodie *Petola,* altero ab urbe lapide.

BRESCIA COMITATVS ET MEDIOLANVM DVCATVS.

Ecclesiastica administratio.

Archiepiscopus Mediolanensis 31 7.44 36. *hos habet Suffraganeos, Bergomensem* 31 44. 44 56. *Brixiensem* 34 10.46 23. *Cremonensem* 32 9.44 14. *Laudensem* 31 30.44 26. *Novariensem* 30 27.44 28. *Vercellensem* 30 16.44 10. *in* 111. *Lombardia Tab. Ipporegiensem* 29 34.44 26. *Viglevîensem, Astensem* 30 8.43 52. *Aquensem* 30 20.43 42. *Albensem* 30 0.43 34. *Terdonensem* 30 49.43 58. *Saonensem* 30 32.43 20. *Albingaunensem* 30 22.42 50. *Vintimiliensem* 29 28.42 40. *Placentinum* 31 50 44 8. *Papiensem exemptum* 31 10.44 17. *Ferrariensem exemptum* 34 0.44 28.

Meridiani distant ad rationem Paralleli 44 0.

Regio. & unde dicta. Situs. Soli fertilitas.

HACTENVS *Lombardiam* perlustravimus, sequuntur nunc *Brixiensis Comitatus* & *Mediolanensis Ducatus* explicandi. Nomen priori a Civitate nobili *Brixia*. Partem ejus tractus occupat, quem olim *Cenomani* tenuere. Patetque *Territorium Brixiense* in Longitud. Mill. C, a Limone Benaci Lacus vico, ad Vrceanum Opidum. Latitudo est Mill. L. a Moso usque ad Dialengum, situsque est inter Benacum, Sebinumque Lacus. Ager uberrimus Tritici, reliquorumque Frumenti generum, item Vini, Oleique fertilis, neque carens Ferri Ærisque fœcunditate. Habet & Aurum, Argentum, Alumen, Marmor Porphyreticum, & aliud ex atro & viridi variegatum, quod *Serpentinum* vocant, Ophiten Plin. aliosque Lapides pretio nobiles; *Marchasitam* etiam, quem *Pyritem* vocarunt Veteres, abundatque omnibus quæ ad vitæ necessitatem cultumque expetuntur.

Imperium Maiorum.

Brixia Fidem Populi Rom. perpetuo coluisse legitur, præsertim Bello Punico post cladem ad Trebiam Amnem ab Hannibale inlatam. *Colonia* deducta est cum reliquis Trans.padanis ab Cn. Pompeio Strabone, an. ıↄclxv, & postea, cum alijs ab C. Cæsare Dictatore Civitatis jure donata. Deinceps in *Imperatorum* fuit potestate, quamdiu salva stetit sua Romano nomini Majestas. Post ab Radagiso Gothorum Rege incendio vastata anno ccccxii: hinc ab Attila Hunnorum principe subversa, sed refecta anno ccccliı, imperante Martiano: mox ab *Langbardis* possessa usque ad captum ab Carolo Magno Desiderium: quo exstincto, successit *Francorum Imperium*. Inde ab Othone Saxone Cæsare libera Imperij Romani Civitas est facta, anno cıↄcxxxvi: mox ab Henrico vi direpta, muris nudata, suisque spoliata Privilegijs, ab *Scaligeris*, Veronæ Ducibus, opera Guelforum est capta. His successerunt *Vice-comites*, Mediolani Principes: a quibus sæpe vexata ad *Venetos* defecit: quibus ab *Gallis* rursum ademta, paullo post ijs est restituta.

Vrbes & Opida

Βριξία Strab. & Ptol. Hodie *Brescia*. De hujus Vrbis origine varia traduntur, sed parum explorata. Alijs certiora forte apud Livium, quem multi sequuntur. Notat is ab *Cenomanis* conditam; cum Elitovia & Beloveso Ducibus ex Gallijs, per Taurinos & Alpes Iulias in Italiam transgressis. Hinc *Cenomanorum* genti tribuitur etiam a Plinio & Ptolemæo, quin & Livius lib. xxxii *Brixiam Cenomanorum* signat caput. Civitas est pervetusta, dives, populosa, ampla, validis munita muris, Arce superbiens inexpugnabili, pulchra ædificijs cum publicis, tum privatis. Eam Amnis perlabitur *Garcia*, quem aliqui *Melam* vocant. Ad situm pertinent hæc Catulli Poetæ;

Flavus quam molli percurrit Flumine Mela,
Brixia, *Veronæ Mater amata meæ:*
O dulci jucunda Viro, jucunda parenti
Salve: teque bona Iuppiter auctet ope.

Castrum habet munitissimum e vertice urbem despiciens, & egregio firmatum ab Venetis Præsidio. Templa magnifica: Monasteria stupenda: Hospitale pulchrum. In Palatio Capitanei hæc leguntur.

Hic locus odit, amat, punit, conservat, honorat,
Nequitiem, pacem, crimina, jura, probos.

Templum & Episcopi Palatium, quin tota Civitas, ejusque Territorium, omnia inquam, passim lectissimis Marmorum Inscriptionibus, Statuis, Statuarum titulis & elogijs, variorumque Epitaphijs sunt plena. Incolę locupletes lauti, nobiles, solertis ingenij. Familiæ Nobiles ibi non paucæ: in quibus principem habent locum *Gambaræ, Martinengi, Madij, Advocati, Averoldi, Luzagi*, & *Aemilij*, qui ab Romanis orti. Opibus hodie floret, *Vrbis Venetæ Sponsa* cognominari solita. Fidem Christianam suscepisse traditur ab *D. Apollinari*, Ravennatum Præsule. Episcopatus habet titulum. De ea sic Scaliger:

Quæ pingues scatebras specula despectat ab alta
Postulat Imperij Brixia magna vices
Cœlum hilarum, frons læta urbi, gens nescia fraudis
Atque modum ignorat divitis uber agri.
Si regeret patrias animis concordibus oras,
Tunc poterat Dominis ipsa jubere suis.

Est in hoc Territorio *Quintianum* Opidum, xx mill. pass. a Brixia Meridiem versus situm, prope Ollium Amnem Item *Reggiate, Bottesino, Virle, Novalara*, cum multis alijs.

Lacus.

Lacus habet *Benacum*, sic dictum ab Opido, quod hic olim, cujusque hodie cernuntur vestigia. Hic *Lydius* Catullo ab *Lydis* i. Tyrrhenis, quos fama est quondam vicinos illi agros coluisse: *Lago di Garda* Italice, *Gard se* Germanice ab Arce Orientaliori ripę adsita. Sæpe ingentibus, commoti maris instar, fluctibus æstuat; ventis, qui circumjectorum Montium vallo inclusi, sævissimas frequenter procellas creantibus, ut merito Virg. lib. ii Georg. *Fluctibus & fremitu adsurgens Benace marino*. Hic Lacus, ut scribit ad Cardinalem Polum Alexius Vgonius, optimis piscibus alijs præstat: amœnissimis collibus circumseptus: undique fontes scatent; hac illac Nemora, Prata virentia, Vineæ, Olivæ, Abietes, Lauri, Cedri; Opida præterea, rebus omnibus necessarijs referta in modum Coronæ illum ambiunt: ita ut nihil omnino illi desit ex hisce rebus, quæ

BRESCIA
Episcopatus
MEDIOLANṼ
Ducatus
Milliaria
Italica communia
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
Lago de Garda
Milano
Per Gerardum
Mercatorem
Cum privilegio

loca Campestria visu quidem pulcherrima & usu grata atque jucunda efficere possunt &c. Est & alius *Sebinus* aut *Sevinus*, nunc *Lago d'Iseo* ab *Iseo* Castro, quod in ejus ripa. Hic exceptum ad Septemtrionem *Ollium*, rursus ad Austrum evomit. Est denique inter Sebinum & Benacum *Lacus Idrinus*, vulgo *Lago d'Idro*, vel *Idro Lago*. Nomen illi ab *Idro* Castello. Alij ab *Hydra* dictum censent, quam Hercules hic perhibetur peremisse. Piscibus abundat. Exonerat se in *Idrinum* per varios Amnes; Minores, qui vernacule *Lago Cap*; *Lago Runcone*, & alij. *Mella* vel *Mela* hoc Territorium medium quodammodo secat; fluvius Virgilio notus, etiam Catullo versu supra citato. Melæ nomen retinet in hunc usque diem. Non percurrit tamen ipsam, uti videre est, urbem, sed haud procul inde ipsius agrum. Fluviolus qui urbem perlabitur, hodie *Garza* vocatur. Sed hæc de Comitatu Brixiensi sufficiant: ad Ducatum Mediolanensem alteram hujus Tabulæ partem transeo.

Flumina.

Ducatus Mediolanensis

Regio Soli fertilitas. *Imperium Majorum.*

DVCATVS *Mediolanensis* suo ambitu ccc milliaria complectitur. Incredibilis agro est fertilitas, copiaque rerum omnium stupenda. Tractum vero hunc M. Marcello & Cn. Scipione Coss. cum plerisque urbibus Transpadanis in Romanorum ditionem concessisse, formamque Provinciæ accepisse, auctores sunt Livius, Florus, Polybius. In eadem urbe Imperatores aliquot posteriores consedisse loci oportunitate ductos constat, Nervam, Trajanum, Hadrianum, Maximianum, Philippum, Constantium, Constantinum, Iovinianum, Valentem, Valentinianum, Theodosium. Trajanus certe regiam hic ædificavit, quæ hodieque nomen servat *Palatij*. Debilitata autem Cæsarum potentia, variorum hæc urbs Barbarorum impetu convulsa est & labefactata: Gothorum, Hunnorum, Langbardorum: quibus, Caroli Magni auspicijs, Italia exactis, fidei se commisit *Francorum Regum*; inde *Germanorum Cæsarum*, quorum plerique Ferream Coronam, Imperij solemnia, accipere ibi, in vetusta celebrique D. Ambrosij æde, consuerunt, uti singulorum exemplis probat Leander. Tandem sub Fridericis I & II Cæsaribus, quibus perpetuo rebellavit, novos sortita est Dominos, *Galeatios Vicecomites*, qui deinde, anno CIↃCCCXCV *Duces* a Wenceslao Imperatore nominati. *Vicecomitum* Stemma legitur apud Merulam lib. Vicecomitum & alios. His deficientibus *Sfortiæ Ducum* insignia sunt adepti, consentientibus Civium suffragijs, & accedente Romani Imperij auctoritate: quod Galeatij nunquam obtinere potuerant. Horum stirpe Majorum nostrorum ævo exstincta, successit Carolus V Imp. qui Principatum ad *Reges Hispaniæ*, Successores, transtulit. Memoratu dignum est, quod de Attila, Vrbem hanc cum victoria ingresso, scribit Sudas; cum, quum urbem cepisset, ibique reperisset picturam, in qua ante pedes Romanorum Principum in aureis solijs sedentium, occisi Scythæ jacebant, accivisse statim Pictorem, & se quidem in Solio sedentem, Romanos vero Principes sacculos humeris gestantes, & ante suos pedes Aurum spargentes, pingere jussisse. Vrbs primaria Latinis Scriptoribus omnibus *Mediolanum*, Μεδιολάνιον Polyb. Strab. Ptol. cui & Μεδιολάνα, Italis hodie *Milano*; Germanis *Meylant*. *Vrbs Melana potens*, inquit Gotfridus Viterbiensis pro *Mediolano*. *Olanum* ab Conditore dictum notat supposititius Cato. Sunt qui prius *Insubriam* vocatam volunt, ut scribit Castilioneus. *Insubriæ* meminit apud Abrahamum Ortelium Nummus antiquus M. Valerij Messalæ, *Mediolanum* ab *Gallis* Insubribus conditum, auctores sunt Livius, Trogus, alij: qui, Belloveso Duce, in Italiam profecti, pulsis Tuscis, fundamenta istic Vrbis locarunt: anno, ut quidam computant, ante Christum natum CCCXXXIX: ut alij CCCLXXX. Quidquid sit; antiquissima est. Nomen illi natum, judicio V. CL. Isaaci Casauboni ad lib. IV Strab. ab Santonum in Gallijs urbe *Mediolanio*. Quidam vocem ajunt esse Germanicæ originis, quasi *Meyland* ab agro vernante, qualis *Maio* mense solet esse: vel *Mid-land*, quod medium esset & velut umbilicus, uti etiam Iovius indicat Insubriæ, Ticino Amne clausæ: vel denique *Maegde-land* sive *Meidel-landt*, *Virginis Regio* vel *Terra*, ab Minerva cujus ibi Templum fuit, quod olim S. Salvatori, post D. Virgini, hodie D. Teclæ sacrum. Elegantes adponam ea de re versus doctissimi viri Andreæ Alciati:

Urbs Mediolanum.

Bitturicis Vervex, Heduis dat Sucula signum:
His populis patriæ debita origo meæ;
Quam Mediolanum *Sacram dixere* Puellæ
Terram; *nam vetus hoc Gallica lingua sonat.*
Culta Minerva fuit, nunc est ubi nomine Tecla
Mutato, Matris Virginis ante domum.
Lanigeræ huic signum Suis est, Animalque biforme
Acribus hinc fetis, lanitio inde levi.

Vbi notandum etiam illam opinionem, qua nomen urbi impositum contenditur ab Heduis & Biturigibus ejus Conditoribus: quorum illi, *Porci*, hi *Arietis* sive *Vervecis* signo usi, suæ memores originis, unum *Lanatæ Suis* ex duobus factum civitati huic dederunt, & ex eo nomen *Mediolani* fecerunt. D. Ambrosius alijque nomen dirivant ab Apro, qui *media* parte *Lanatus* in urbis fundamentis fertur repertus. Situs illi inter Ticinum Abduamque, haud procul Alpibus, peroportunus; natura cœli solique temperatus. De ea sic Strabo lib V. Ἴνσουβροι δ' ἔτι καὶ νῦν εἰσί. Μεδιολάνιον δ' ἔσχον μητρόπολιν, πάλαι μὲν κώμην· ἅπαντες γὰρ ᾤκουν κωμηδόν. νῦν δ' ἀξιόλογον πόλιν, πέραν τοῦ Πάδου συνάπτουσάν πως ταῖς Ἄλπεσι. Sane inter maximas Europę censetur urbes, mercatura, opibusque florens: splendore superbit Ædificiorum, Templorum magnitudine, Prætoriorum amplitudine, pulchritudine Vicorum: Mœnibus, Propugnaculis, Armamentarijs supra modum instructa; spacium complectens immensum, Suburbia habet longa lataque, quorum nonnulla cum magnis civitatibus committi possent, altis fossis non secus, ac urbs ipsa, undique cincta. Post Ædem Sacram, quam *Domum* vocant, magnifice specioseque ad Forum exstructam, D. Laurentij Fanum est ingens in ruinis Templi Herculis excitatum, quod Maximinianus Herculeus Imp. in patria, ut tradunt quidam, sua sumtuosissimum exstruxerat cum Thermis, quæ ab ipso Herculeæ. Exstant etiamnum sedecim striatæ Columnæ peraltæ, magnificentissimi operis vestigia. Arcem ibi videre est, omnium fere, quæ in hoc terrarum Orbe munitissimam, cui *Porte Ioviæ* nomen; inexpugnabilem, quaque in Europa nihil celebrius. Xenodochium ibi vel Nosocomium suburbanum, via Bergomati, jugerum aliquot spatio amplissimum, ab Sfortijs inchoatum, nondum absolutum. Est & Curia vetus, ubi exiguum D. Gothardi Fanum, nobilibus aliquot Vicecomitum sepulcris decoratum. Multæ sunt in hac urbe prisci ævi Inscriptiones, aliaque veterum monimenta. Academiam habet antiquissimam; ubi etiam *Virgilius* litteris operam dedisse creditur, Meminit ejus sæpe *Aurelius Augustinus*, quem volunt ibi Eloquentiæ fuisse Professorem. Archiepiscopatus floret dignitate. Ad Prædicatores tam insignem esse Bibliothecam scribit Leander, ut celeberrimis Italiæ non cedat. Magnam semper Civium, qui mire navi & industrij hic fuit frequentia: uti & olim. Artificum diversa ibidem genera, tanta frequentia, ut vulgato proverbio dicatur, *Chec hi volesse rassettare* Italia, *si ruina Milano*: *Mediolanum* scilicet *destruendo*, *Italiam instrui posse* nimirum quorumvis artificum copia. Dicitur Hispaniæ Rex ex hoc statu proventum habere octoginta aureorum millia. Administratio Causarum Civilium & Criminalium pendet ab Senatu Mediolanensi; in quo XVI sunt Doctores & nonnulli Prælati Patritijque Mediolanenses.

Ratio gubernandi.

VERONAE PRINCIPATVS VICENTIAE ET PATAVII.

Vrbium præcipuarum Marchiæ Tarvisianæ ditiones ampliter descriptæ.

Meridiani distant pro ratione Paralleli 45 o ad Meridianum.

Regio. Situs. Soli fertilitas. Imperium Majorum. Vrbes.

HAC Tabula Ditiones trium Vrbium primariarum *Markæ Tarvisinæ* delineantur, *Veronæ, Vicentiæ & Patavij*. Occurrit primo loco *Veronæ ditio* sive Territorium. Ejus longitudo, quæ a Bruchelio Opido sumitur Rivam usque, in ultimo Benaci recessu positam, lxv est Milliarium; Latitudo ab Turre Confinium Rivoltellam usque xl. Ager ex parte lapidosus, ac propterea incultus, ex parte optimus est: tritico, oleo, vino, pecoribus, vellerum item preciosorum, ceterarumque frugum copia abundans: nobilissimas item habens Lapidicinas. Lectissimos etiam medicinalium herbarum thesauros, præcipue in monte Baldo, quibus legendis undique eo confluit Æsculapij proles. Vrbem Veronam condidisse feruntur *Tusci*, apud alios *Galli Cenomani*, in Italiam Brenno Duce transgressi; quibus ejectis, in fide diu fuit & potestate Romanorum; quorum auspicijs *Coloniam* eo duxit Cn. Pompejus Strabo, Magni Pater. Ab *Attila*, Hunnorum Rege, post vastata, varijs inde subdita fuit Tyrannis, quorum agmen duxerunt facile *Gothorum Reges*: Hos expulerunt *Langbardi*: Langbardos, Carolo Magno Duce, *Franci*; post quos *Berengarijs* ab Ottone I Imp. Italia ejectis, sui juris facta quietem aliquandiu habuit sub auctoritate fideque Romani Imperij. Per vim adeptus *Actiolinus Romaninus* Præfecturam in Dominatum convertit, exacto *Azone Atestino*, quem S. P. Q. Veronensis Prætorem designarat, Eo defuncto circa annum ↀↃCCLIX communibus Civium Suffragijs *Scaligeri* magistratum gesserunt cum titulo Vicariorum & Principum, annos propemodum CXXVIII: quibus exturbatis partim, partim veneno necatis, suæ ditionis fecerunt *Galeatij*, inde *Carrarienses*. Hos exterminarunt *Veneti* in quorum etiamnum potestate constanter & tranquille perseverat. Vrbs *Verona* Latinis: Οὐηρῶνα Ptol. Οὐήρων Strab. Βέρομνος Steph. Nomen hodie retinet. Germanis *Dietrichs Bern*. Ab *Vera* nobili Etrusca familia, dictam fabulantur apud Annium Viterbiensem Cato & Sempronius. Alij nomen natum volunt *a Brenno* Gallorum Duce, priusque *Brennonam* nuncupatam, post autem lapsu temporis *Veronam*. Aërem habet tenuem. Non absimilis Helvetiorum Basileæ natura, situ, pulchritudine ædificiorum est nobilis; æquo solo recumbens, ad Meridiem, Ortum, Occasumque conversa brumalem: tellure ad Septemtrionem leniter adsurgente, jugisque Theatralem pene formam exprimentibus. Athesi amne non tam dividitur, quam munitur & circumquaque cingitur. Mille Antiquitatum vestigia veterem testantur Vrbis magnificentiam & divitias. Vias habet rectas & amplas coctili stratas lapide, Templa circiter XXXV, quorum præcipua pervetusta Aedes Cathedralis, & *D. Anastasij*: *Monasteria* x. In summo clivo duæ sunt Arces nobilissimæ *D. Petri*, & *S. Felicis*. Item *Castellum Vetus*, & quæ vulgo *Citadella*. Amphitheatrum ibi visitur omnium maximum, & quo nullum fere integrius, media Vrbe adsurgens. Civitas hæc Episcopatus gaudet dignitate. Incolæ magnifici, splendidi, jucundo adspectu, ingenij summi, maximeque ad litteras idonei. Genuit *Verona Catullum* & *Aemilium Macrum* Poetas, *Plinios, Cornelium Nepotem*. Veronenses etiam fuere *M. Vitruvius*, nobilis Architecturæ scriptor: *Petrus, Scaliger*, Episcopus, & alij. Illud hoc loco non omittendum, quod cum Veneti hanc urbem munirent, in ipsis fossis antra excavata etopho inventa sint, cumque in monte foderetur, Echini Saxei illic spectati sint, itemque conchæ ostrea, avium rostra, Stellæque pisces, omnia in lapidem versa. Regio hæc habet stagna & Lacus, in quis *Benacus* omnium amœnissimus: Flumina item, inter quæ *Athesis*.

VICENTIÆ DITIO.

Regio. Situs. Soli fertilitas. Imperium Majorum. Vrbs & Opida.

VICENTIÆ *Ditio* sequitur; cujus Ager ut amœnissimus: ita vini, frugum aliarumque rerum fertilissimus: præcipue Mororum, quorum frondibus Bombyces aluntur. Haud procul Vrbe duæ nobiles Lapidicinæ, in Monte, qui *Cornelius* Latinis, vulgo *Covelo*. Sunt & Marmorum in Valdanio vico. Vrbs ab *Tuscis*, vel, ut scribit, Trogus, ab *Gallis* condita, sequenti ævo in fide diu stetit *Populi Romani*, usque ad *Attilæ* tempora, a quo vastata, post in *Gothorum*: inde in *Langbardorum*, postremo in *Italiæ Regum* fuit potestate. Ijs pulsis, libertate sua sub auctoritate *Imperij-Romani* est usa usque ad Frederici II Imper. principatum, a quo direpta cremataque varios habuit Dominos, *Carrarienses* Patavinos, *Scaligeros* Veronenses, *Galeatios* Mediolanenses: *Venetos*. Tandem *Maximiliani* I *Imperatoris* armis infestata, ejusque fidei subjecta, *Venetis* ad extremum est reddita. Consulendi Blondus lib. XVII & Seqq. Histor. Corius Parte II, Merula lib. IIII Viccecomit & alij. Vrbs ipsa Trogo, Pomponio, Tacito, alijsque dicitur *Vicentia*; *Vicetia* Plin. & Antonino: Βικητία & Βιτητία (variat enim lectio) Aeliano, Οὐίκετία Ptolemæo: vulgo *Vicenza*. Dicta, ut Baptista Paliarinus auguratur, vel ob gentis incolæ *Victoriam*, vel ab *Villis* centum ex quibus junctis facta fertur civitas. Sita juxta radices collis, duobus amnibus, qui navigabiles, Rerone & Bachilione inæqualiter divisa. Non usque adeo elegans & magna: sed populosa, rerumque omnium copia abundans. Quatuor ibi notatu digna. Palatium Prætoris magnificum: Pons unius Arcus, Saxum solidum Aræ majoris in Ecclesia Divi Laurentij, stupendæ Longitudinis: Theatrum denique, vulgo *L'Academia*. Cænobium ibidem Divæ Coronæ, ubi pulcherrima Bibliotheca. Incolæ ingenijs sunt vividis ad Litteras, Militiam, Mercaturam promtissimi, faciendæ rei perpetuo sudantes: splendide vivunt, honeste vestiuntur. Nobiles habet & antiquas Familias, uti videre est apud eundem Paliarinum libro v & VI. Episcopatus gaudet dignitate. Porro in Vi-

VERONAE VICENTIAE ET PATAVII Ditiones
Septentrio
Occidens
Oriens
Meridies
Lago de Garda
Golfo di Venetia
Milliaria Italica communia
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio

centinorum Ditione Opida sunt *Marostica* celebre & divitijs affluens Opidum : *Brendulum* divitijs, nobilitate ac frequentia nobile : *Lenicum* cum opibus & multitudine ac nobilitate, tum amplitudine, multis Italiæ civitatibus par. Est & sexto supra Vicentiam lapide, Austrum versus, Pagus & Castellum *Custodia*, quod ibi quomdam noxij homines custodiri consuerint in vastis Latumijs, ad cædendos ædificijs faciundis lapides. Iacet ad montis altissimi pedem in Solis exortum spectans. Posteriori ad Occasum latere, Mons cavernas habet, inter alias unam memorabili vastitate. Nam uti mensura cæterisque rationibus colligi potuit, ambitu fere tria millia pass. continet. Cavatus ita Mons diuturno temporis spatio creditur, cæsis ad ædificia lapidibus; quoniam antiquas Patavinorum & Vicentinorum ædes hoc lapide constare palam est. Relictæ autem fulciendo Montis tecto, pilæ cernuntur solido ex eodem Lapide peringentes, quadratæ trium ferme in singulis lateribus perticarum intervallis inter se imparibus, plerisque tamen, uti mensura compertum, perticarum XII. Numerus Columnarum in universum ad mille esse creditur. Latumias fuisse has, non solum quadrati adhuc Lapides aliquot circumcisi, nec extracti, docent, verum etiam orbitæ, vestigiaque rotarum, cum jam pridem nemo quisquam currus intus fuisse memoria teneat. Ad exitum hujus amplissimæ cavernæ Lacus est *Aquæ tam claræ, ut infimum solum*, ac si nihil obstaret, *perluceat*. Quibusdam in locis altitudine amplius pedum XX est, quemadmodum adserunt Adcolæ, qui multa de Lacu, ejusque amplitudine fabulosa narrant. Pisces omnino nullos habet, præter Squillas minimas, nec ijs marinis dissimiles, quæ vulgo Venetijs solent vendi.

PATAVII DITIO.

Regio. Situs. SVPEREST *Ager Patavinus* nobis in hac Tabula describendus. Hic apud Bernardinum Scardeonium describitur his terminis : A *Meridie Athesis Fluvius procurrit: Septemtrione Muso amnis parvus dilabitur: ab Oriente æstuaria Venetiarum : ab Occidente vero Colles sunt Euganei & Ager Vicentinus. Patet omnis hic circuitus CLXXX P. M. in quo sexcentæ & quadraginta septem Villæ seu Pagi.* *Soli fertilitas.* Dicere solitus scribitur ab Cœlio Rhodigino Constantinus Palæologus : *nisi sciret a Sanctissimis Viris affirmari, in Oriente Paradisum esse, arbitrari se non alibi eum reperiri posse, quam in persuavi Patavina amœnitate.* Ager Frumenti, variorum Fructuum, Vini etiam generosissimi ferax : unde Martialis ; *Pictaque Pampineis Euganea arva jugis.* Venationibus insuper, Aucupijs & Piscationibus frequens. Mirabilem rerum omnium copiam Incolæ triviali celebrant proverbio : *Bologna la grassa, Padoua la passa.* *Imperium Majorum.* Vrbs perpetuo amica sociaque *Populi Romani*, uti patet ex Livij lib. XLI, & M. Tullij Philippicis. *Colonia* deducta multo meliore fuit conditione, quam aliæ Coloniæ ; Nam Patavinis jus etiam suffragiorum datum legitur, tanquam Civibus Romanis. Capta direptaque cum alijs ab *Attilla* Hunorum Rege, annisque centum post ab *Langbardis*, qui & igne cremarunt, cum *Caroli Magni* Principatu partim sub *Regibus* cœpit esse *Italiæ, Francisque Cæsaribus* ; partim sub *Berengarijs*: sui tandem juris quodam-modo facta imperante Othone I, Prætorem ex suis creavit & Populi Præfectum. Duravit hæc Reip. forma usque ad *Fridericnm* II, cujus jussu auspicijsque urbem occupavit *Actiolinus Romaninus*: post quem Dominos habuit *Carrarienses, Scaligeros, Galeatios*, & circa annum ab Christo nato CIↃ CCCCIV *Venetos*; quibus adhuc paret tanquam pia Mater, præ senio virium non satis compos, piæ Filiæ (nam *Patavinorum Colonia, Venetia*) non tam Imperio, quam ministerio regenda. *Vrbes & Opida.* *Patavium*, civitas antiquissima, flos & decus urbium, quascumque tellus Itala continet. Παταούιον Strab. Πατάουϊον Ptol. hodie *Padua*. Ptol. etiam alio loco Βαιτόβιον nominatur. Nomen natum quidam putant a *Padi* vel *Paludum* vicinitate; sicque dictum quasi *Padavium*. Alij ἀπὸ τῶ πέτεσαι ab *volando* dirivant, quod captato augurio fuerit condita ; nonnulli a *petendo*, quod avem Antenor, Vrbis conditor, telo petiverit ; Incertis omnes conjecturis. Condidisse memoratur *Antenor*, Troia profugus, apud Virg. lib. I Æneid. Livium, Pomponium Melam, Solinum, alios. Sita est urbs loco fertili & plano; placidissima Cœli fruens temperie, summa Soli bonitate; Euganeorum Montium amœnitate, Alpium Marisque vicinitate beatissima. Perfluit eam Brenta amnis. Ambitus duplex hodie, olim triplex; Exterior sex millia, ducentosque passus continet, cum sex Portis magnificis: Interior tria millia pass. altissimus, superne deambulacrum habens perpetuum. Magnifica porro, splendida, rebus omnibus, quæ ad vitam necessariæ, adfluens; Silice strata: Fossis, Vallisque, & Propugnaculis undique bene tuta. Ædificia habet Sacra, Profana, Publica, Privataque magnifica & sumtuosa. *Templum Cathedrale*, ab Henrico Imp. exstructum, XXII sub se habet *Basilicas* intra urbem, ob splendorem tali matre dignas, plurimas etiam superiores. *Monasteria Virorum* sunt XXIII; & XXII *Virginum Collegio*. *Palatium* ibi Henrici Imp. opus, in quo Ius dicitur, tota Italia nominatissimum, nullis fultum columnis, plumbo tectum. *Curia* insuper publici consilij, cum Porticu. columnis marmoreis suffulta, saxo constructa, Plumbeis item laminis intecta : *Fora* maxima sunt V: *Pontes* XXXXII, ex lapide, fornicati, supra Brentam: *Porticus* amplissimę, *Areæ* spaciosissimæ: *Nosocomia* III: *Xenodochia* totidem. Est & *Orphanotrophium*: & *Domus Dei*, Expositititjs Infantibus dicata. *Domorum* IIII millia hodie suo ambitu complectitur. Ante bellum Maximiliani Imp. I, quod gestum anno CIↃIↃXIX, extra murorum ambitum in Suburbijs tria millia domorum connumerabantur : Monasteria Virorum IV. Virginum sex, Templa quinque, Xenodochia septem, quæ postea ab Venetis solo sunt æquata, ne hostibus deinceps, ad urbis detrimentum, receptacula essent. Episcopalis est. Incolæ summis præditi sunt ingenijs, ad Arma, Litteras, omniumque virtutum studia prompti. Nobilitarunt Patavium ortu suo, *Titus Livius, C. Valerius Flaccus, L. Aruntius Stella*, & innumerabiles alij. Cives inter præcipuas artes Lanificium exercent hodie, uti & olim. Academiam habet Patavium nobilem, quæ Natales suos debet Carolo Magno Imp. vel, ut & alijs placet, Friderico II, Adolescentiam Vrbano IV, P. M. maturitatem inlustrissimæ Venetorum Reip. Clarissimum est omnium Disciplinarum Artium Emporium:

Iuris Legumque corona, Et Sacræ Themidis, Iustitiæque Domus.

Ornata est longa consuetudine ijsdem, quibus Bononiensis, Privilegijs. Habent suum ibi Hortum Medici, Simplicium forma sphęrica amplum & irriguum. Videre ibidem est Bibliothecas varias, Græcis Latinisque Libris abunde instructas, unam, apud S. Ioannem in Viridario: alteram, apud S. Iustinam, tertiam, apud S. Antonium. Patavio municipali jure hoc tempore subjacent VII insignia Opida, quę sunt *Montinianum, Castrum Baldum, Atheste, Mons Silicis, Sacci* opidum, *Campus S. Petri*, & *Cittadella*. Item VI Vici, *Miranum, Oriacum, Titulum, & Livianum, Arquadum*, Francisci Petrarchæ sepulchro celeberrimum *Consylvium* & *Anguillaria*. Adeo vero Fluminibus irrigatur hæc Regio, ut maximo Incolarum commodo & utilitate, nullus agrestris vicus ultra V pass. millia a flumine distet.

FRIVLI ET ISTRIA KARSTIA, CARNIOLA ET WINDORVM MARCHIA, CILIA COMITATVS.

Ecclesiastica administratio.

Aquilegia Patriarchatus 36 10.45 42.*sub quo sunt Episcopatus hi, Concordia* 35 24.45 17.*Pola* 37 20 45 4.*Parentium* 36.46.45 12.*Triestinensis vel Tergestinensis* 36 43.45 38.*Comaclensis vel Petenensis.Iustino politanus nunc Capo d'Istria* 36 46.45 31.*Madriensis Civitatis nove, vel Emonensij.*

*Reliquos Episcopatus qui subsunt Patriarchæ Aquilegiensi, quære Tab.*11 *Lombardiæ.*

Gradensis Patriarchatus 36 12.45 53.*sub quo sunt Castellanensis vel Venetiarum Episcopus; Tercellanensis* 34 54.49 24.*Equilensis vel Eusulanus, Caprulienfis; Clodiensis* 34 53.49 29.*in Tab.Veronæ.Civitatis novæ,* 35 17.45 30.

Meridiani distant pro ratione Paralleli 46 0 ad Meridianum.

SEQVVNTVR apud Mercatorem *Forum Iulij* & *Istria* cum alijs Regionibus. Nomen huic regioni vel ab *Foro-Iulio*, Vrbe primaria, vel ut alij volunt, ab *Iulio Cæsare*, qui aliquot Legiones hac adversus Germanos duxerit. Italis hodie *Friuli*: Germanis *Friaul*: Venetis alijsque *Patria* nuncupatur. *Aquileiensem* etiam appellatam fuisse ab *Aquileia* Metropoli, patet ex Historijs. Fines huic Regioni apud Leandrum & Candidum, ab Ortu Istria; ab Aquilone, Montes Iapidij: qua Occasus, Alpes Vindelicæ Noricæque; qua Auster, Sinus Hadriaticus. Beant Regionem Cœlum temperatum; Aer salubris, campi lati, irrigui, fructuumque omnigenorum fertiles, Prata nitidissima, pascua pecoribus gratissima, item Vites Vina generantes generosissima: Silvæ quoque tam materia cædenda, quam venationibus munificæ, Montes Metallorum, Marmorumque variorum, nec non preciosorum lapidum feraces. Inhabitarunt primum hanc Regionem *Euganei*, inde successu temporis *Veneti*, mox *Galli*, postea sub *Populi Romani* fuit imperio, cujus majestate inclinante in *Langbardorum* venit potestatem. Ijs successerunt, *Imperatores*, his *Berengarij*, quibus excisis in ditionem redijt *Imperij Romani*. Donavit bonam ejus portionem *Aquileiensi Ecclesiæ* Otho Imperator, reliquamque cum Istria Conradus. Fecerunt tandem sui juris *Veneti*, circa annum CIƆCCCCXX, qui hodieque ibi dominantur, licet pleraque *Comitibus Dominisque* subsit peculiaribus. Metropolis hujus Regionis *Vtinum*, vulgo *Vdene*: Germanis *Weyden*. Conditum hoc Opidum quidam volunt ab *Austriacis*, quod *Austriæ Duces* diu hunc tractum possederint: alij *Attilam*, Hunnorum Regem, ejus auctorem tardunt: quidam ab *Vdinis*, Scythiæ apud Plin. populis factum notant, nonnulli priscæ adserunt originis, argumento cum Arcis ab Iulio Cæsare refectæ, nominisque ejusdem *Iuliæ*, tum multarum, quæ hic indies inveniuntur Antiquitatum. Aliorum opiniones prætereo. Leander arbitratur antiquum esse Opidum, ejusque mentionem fieri apud Plinium. Niger credit Ptol. aliorumque *Forum Iulium* esse: nonbene. Quidquid statuendum sit de prima origine, Vrbs est ampla & magnifica: rebus omnibus necessarijs adfluens, Ambitus eius Milliarium est quinque. Veneti hodie Remp. regunt missis eo præsidibus quos *Locum-tenentes* vocant. Civium in ea numerus est XVI Millium. Sunt & aliæ urbes *Aquileia*, ἀκυληΐα Strab. & Steph. ἀκυληΐα Ptol. ἀκυΐλια Eustathio, *Aquilegia* vulgo, *Aglar* Germanis. Dicta, ut quidam volunt, ab fontibus aquarum perennibus, quibus abundat, vel, ut alijs visum, ab *Aquila*, militari Romanarum Legionum Signo: vel, ab *Aquilone* Iliensi, quem ferunt in Italiam venisse cum Antenore. Conditam ab Romanis memorat Strabo, munitionis loco contra Barbaros. Sita ad Natisonem fl. Vrbs olim fuit ampla, copiosa, Mœnibus firmissima, Templis, magnifico Theatro, alijsque operibus publicis & privatis supra modum ornata. De ea Ausonius:

Regio & unde dicta. *Situs.* *Cœli temperies.* *Soli fertilitas.* *Imperium Majorum.* *Vrbes.*

> *Non erat iste locus; merito tamen aucta recenti*
> *Nona inter claras* Aquileia *cieberis urbes:*
> *Itala ad Illyricos objecta* Colonia Montes:
> *Mœnibus & portu celeberrima,*

Hodie infrequens est Colonis, & ad solitudinem propemodum perducta, quæ quomdam summo fuit splendore, summaque amplitudine. Fidem sequuta legitur constantissime *Imperij Romani* usque ad *Attilæ* Hunnorum Regis tempora: a quo totum obsessa triennium magna Annonæ inopia laborans, tandem capta est & vastata, obtruncatis XXX fere septem hominum, qui in ea degebant, millibus; reliquis Gradus insulam fuga elapsis. Post ab *Narsete* restituta, in *Langbardorum* aliquandiu fuit potestate, usque ad Caroli Magni in Italiam adventum: ex quo *Italiæ Regibus*, deinde *Imperatoribus* paruit. Post sub ditione *Patriarcharum* esse cœpit: ab ijs ad *Venetos* venit, sub quibus jam nunc pace alta & tranquillitate fruitur. *Goritia*, judicio Leandri, *Iulium Carnicum* Antonino & Ptol. Alij de *Iulio Carnico* aliter statuunt. Amasæus lib. de Venet. finibus *Goritiam* notat, ubi quomdam *Norea*: *Noritiam* Candidus. *Goritia* suos habet Principes, qui Ducibus Austriæ parent. Opidum est opibus & nobilitate clarum. *Portus Gruarius*, Plin. *Portus Romatinus*, *Spilimbergum*, natura loci opereque munitissimum: *Maranum* frequentia divitijsque clarum: *Mons Falconis* nobile divesque Opidum. Est & *Palma* civitas & arx rotunda a Venetis exstructa anno CIƆIƆXCIII, cujus fundamentis substrati sunt nummi cum hac inscriptione. Parte una, *Pascale Ciconia Duce Venetorum, An. Dom. M D XC III.* Parte altera, *Fori Iulij, Italiæ, Christianæ fidei propugnaculum.* Reliqua minorum gentium opida prætereo. Flumina ad hanc Regionem pertinent *Romantinum*, *Tilaventum*, *Sontius*, *Frigidus*, *Natiso*, *Alsa*, *Turrus*, & alia. Indigenæ ad humanitatis Artes, Mercaturam aliaque honesta studia aptissimi.

Mores,

FORVM IVLIVM. KARSTIA. CARNIOLA. HISTRIA ET WINDORVM MARCHIA.
Per Gerardum Mercatorem
Cum privilegio
Miliaria communia Italica
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
OBER
KRAIN
FRI
VLI
Golfo
Trieste
Windisch
mar
Cilleý Com.
Golfo
Carnero

Regio *Situs.* *Soli fertilitas.* *Vrbes* *Flumina.* *Silvæ.*

FORO Iulij ſuccedit *Iſtria* Latinis Græciſque Scriptoribus ſatis nota; nomen hodie ſervans: Germanis *Hiſter-reich*, quaſi *Iſtriæ Regnum*, dicta. *Iapydiam* quondam fuiſſe nuncupatam, indicat non obſcure Plin. *Peninſulæ* formam refert; pleraque, inter duos ſinus Tergeſtinum & Carnarium, mari cincta Hadriatico: ab Septemtrione Alpibus munita Carnicis & Noricis: ab Occaſu anteaquam in Mare excurrere incipiat, Formionem habens amnem, Arſiam vero fl. ab Ortu. Latitudo xl paſſ. mill. Ambitus cxvii, ab Formione, quem dixi ad Fanaticum uſque Promontorium, vel intimum Carnarij ſinus angulum extenſa. Tota Regio aſperior eſt Collibus tamen potius, quam Montibus ornata: qui Vini, Olei, aliorumque Fructuum feraces: Frumenti, cæterorumque Leguminum infœcundiores; exceptis Agris *Piſcino & Humagio*. Mons ibi eſt, qui *Major* vulgo, benignus Herbarum Simplicium, quas avide extranei quæſitum huc properant Medici, genitor. Salem *Iſtria* abunde præbet. Saxifodinæ ibi non inutiles. In Rovinienſi agro Marmor cæditur, quod *Iſtricum* dicitur, maximi per Italiam precij. Porro Iſtria ex parte Venetorum eſt, ex parte Auſtriacorum. Specialiora videamus. Per oram incedenti occurrit ſtatim *Iuſtinopolis*, Vrbs Cherſoneſi primaria. Sic doctis vocatur, quæ vulgo *Cabo d'Iſtria*. Nomen prius ab *Iuſtino* Imperatore. Poſteriore deinceps nomine cœpit dici, quod Foro Iulio egreſſis *in capite* adituque Regionis occurrat. Parvam occupat Inſulam, quæ paſſibus longa mille, latitudine modica: trino teli jactu diviſa ab Continenti, cui jungitur Pontibus, qui verſatiles. Arcem habet in medio, quatuor munitam turribus. In *Venetorum* hodie eſt ditione. Ornamentum attulit urbi non exiguum *Petrus Paulus Vergerius*, Vir doctiſſimus. Succedit in ora quinto fere lapide Caſtellum *Inſula*, Continenti ponte lapideo nexum. Sequitur mox *Vranum*, Italis *Caſtellatium*, & poſtea *Caſtillerium*, vulgo *Caſtelier*. Quingentis hinc paſſibus ad *D. Simonem* devenitur, inde millia v *Piranum* abeſt: totidem hinc *Salvorium*: pari propemodum intervallo *Vinacum*. Ab Vinaco millia duo numerantur ad *D. Peregrinum*: hinc ad *D. Ioannem della Corne* paſſibus mille: totidemque dein ad *S. Laurentium* vulgo *di Daila*, mox ad alterum lapidem ipſa *Daila*, ad tertium *Civitas Nova*, olim *Aemonia*. Poſt Quietum fl. tria mil. ſunt ad *Portum Cerverum*. Viſitur quarto inde lapide *Parentium* civitas, hodie *Parenzo*. Sequitur mox Opidum *Orſer*, Latinis *Vrſerium*. Superato, *Lemo*, *Rovinium*: tum mox quæ vulgo *Le Colonne*, *Porteſuol*, *Murazzo*, indeque Promontorium *Ciſanum*. *Muratio Phaſaniam* tria ſunt millia, hinc ad *Vallem Bandoniam*, duo totidemque ad *Marcodainum*: tria inde, ad *Portum Polæ*. Conſpiciendam deinde ſe præbet in alto difficilique Monte Vrbs Epiſcopalis *Pola*, priſcum nomen retinens: Straboni, Plinio, Ptol. Antonino, alijſque nota. Plinius *Coloniam* vocat: conditam olim ab *Colchis exſulibus*. *Polam* enim *Exſulum Civitatem* Colchorum lingua volunt dictam. Addit Plinius ſuo ſeculo *Iuliam Pietatem* appellatam. In ſolo plano ſita, Tergeſte millibus circiter centum abeſt: Ancona, trajectu Maris Hadriatici, mil. ccxx. Amphitheatrum videre eſt in ſuburbanis locis ex quadrato lapide, aliudque ampliſſimum Ædificium, vulgo *Zadro* dictum: cum multis alijs Antiquitatum variarum Monimentis. Reliqua prætereo. Iſtriæ fluvij ſunt *Riſanus*, *Draconta*, *Quietus*, *Lemus*, *Arſia*. *Riſanus* Ptol. dicitur φορμιον. Wolfgangus Lazius vocat *Alben*. *Draconiæ* nomen ab tortuoſo ſinuoſoque lapſu, quo Draconi adſimulatur. Inlabitur in ſinum Largonem. Qui *Quieto* incolis, Latinis hujus ævi *Labatus* nominatur. Italis *Labeto*, Germanis *Laybach*. *Lemus* Euripus magis, quam fl. videtur. Qui *Arſia* Plin. & Itinerariæ Tabulæ, nomen hodie ſervat, *Arſa* dictus. Terminus eſt Italiæ. Silvæ etiam ſunt, tum alijs uſibus, tum ad naves exſtruendas materiam affatim ſubminiſtrantes. Incolæ re ſunt tenuiore. Venetis omnes negotiationem ad ſe trahentibus. Luculentam Iſtriæ delineationem habet Caſſiodorus lib. iv Variarum Ejuſdem Chorographiam ſcripſit Petrus Coppus. De *Windorum Marchia*, *Karſtia* & *Ciliæ Comitatu* vix habeo quod ſcribam, pauca ergo de *Carniola* ſubjiciam.

CARNIOLA

Regio. & unde dicta. *Soli fertilitas.* *Vrbes.* *Lacus.*

CARNIOLA a *Carnis* populis, quemadmodum & Carinthia nomen obtinuit. De his Volaterranus Geographiæ lib. ii, *Supra Iſtros Carni ſunt, lata Regio, a Foro-Iulienſibus incipiens, atque ad montana pertinens.* Hoc loco *lapides Liburnoſque* olim habitaſſe tradunt. In his vero regionibus Illyricis tanta etiamnum eſt terminorum confuſio pro varia Reipublicæ, ſeu Imperij Romani ſtatus, viciſſitudine, ut Provinciarum quæ hodie ibidem numerantur, vix aut penitus fere nulli certi Limites tradi queant. Regio ipſa Carniolæ montoſa licet & alpeſtris, quemadmodum & reliquæ hujus tractus Provinciæ, Vini tamen, Olei, Fructuum ac Frumenti hinc inde copiam profert. *Carniolam* autem duplicem ſtatuunt. *Siccam* ſcilicet, quæ aquarum indiga eſt: alteram irriguam, in qua *Savus* fluvius ortum habet, & *Nauportus*, qui *Labatus* hodie dicitur, & alij plures fluvij: Ducatus titulo ornata eſt. Vrbs primaria *Labacum* ejuſdem cum fluvio nominis. Nonnulli *Goritiam* in Carniola collocant, quam nos ſupra in Foro Iulij recenſuimus. In læva Sontij ripa ſurſum propugnacula reperiuntur bina, quondam a Venetis ad tutelam fluminis condita, ne Turcarũ excurſionibus hac, uti prius, pateret via. Reliquæ, quæ hic recenſentur civitates in Foro Iulio a nobis commemoratæ ſunt. Porro in hac regione Lacus eſt, qui ſingulis annis Meſſem, Piſcationem & Venationem præbet. Adcolæ *Zircknitzerzee* nominant ab Opido *Zircknitz*, quod in ejus ora ſitum. Straboni, locus hic an Lacus dicam? vocari putatur Λεύγεον, in Pannonia deſcriptum. Sed libet ejus deſcriptionem paullo accuratius ex Georgio Wernhero hic deſcribere, Clauditur is circumquaque Montibus: patet ad ſeſquimilliarium, minus laxa latitudine. Pleriſque in locis decem & octo cubitos altus eſt; & ubi minimum profundus eſt, æquat juſtam humani corporis menſuram. Ex Montibus circumpoſitis rivi quidam ignobiles procurrunt ſuo quiſque alveolo: ab Orientali quidem plaga tres, ab Auſtrali quatuor. Singuli quo longius fluunt, hoc minus ſcatent aquis, terra nimirum ipſos combibente, donec poſtremo abſorbeantur ſcrobibus ſaxeis, ita natis, ut humano opere exciſę videri poſſent. Hic aquis ita redundantibus, ut recipi non poſſint, fit ut regurgitent ſcrobes, neque ſolum nihil aquæ admittant, ſed etiam quidquid receperint, effundant tanta celeritate, ut refluxus impetum equiti quamvis expedito & fugienti ægre effugere liceat. Itaque quacumque pateat locus, diffunduntur aquæ & Lacum efficiunt. Hæ aquæ non minus fere celeriter recedunt, quam acceſſerunt, ſed non per ſcrobes illas tantum, ſed univerſa pene terra eas non aliter recipiente, quam ſi per cribrum diffunderentur. Quod cum fieri ſentiunt Adcolę, continuo grandioribus ejus meatibus, quoad fieri poteſt, obſtructis, agminatim advolant ad piſcationem, quę ipſis non modo jucunda, ſed etiam perfructuoſa eſt. Nam hi piſces ſale conditi magna copia ad vicinos exportantur. Porro ſiccato lacu fit Meſſis, qua parte ſolum conſitum, & idem rurſus conſeritur, antequam inundet. Graminis ita eſt ferax, ut poſt xx diem ſecari ſoleat. Quis hic ludentis naturæ miracula non ſuſpiciat? Sed de his hactenus, ad reliqua pergamus.

TVSCIA.

EPICOPATVS TVSCIÆ.

Nepesinus epis. 35 47.41 59.
Castellanensis 35 49.42 1.
Montis falconis 35 22.42 12.
Viterbiensis 35 28.42 6.
Suavensis, Soano opinor 34 45.42 10.
Castellanus 35 17.43 6.
Vulteranus 33 43.42 44.
Senensis Archiep. 34 18.42 44.
Fesulanus 33 51.43 13.
Sarzanensis 32 25.43 8.
Sutri 35 41.41 57.
Ortanensis 35 40.42 19.
Cornetanensis 35 13.41 48.
Tuscanensis 35 16.42 0,
Clusinus 35 8.42 41.
Aretinas 34 49.43 0.
Pientinensis Pontito forte 33 3.43 16,
Pistoriensis 33 22.43 14.
Binensis.
Corthonensis
Civitatensis 36 3.48 3.
Balneorigensis.
Vrbevetanus 35 12.41 37.
Castrensis 35 0 42 2.
Perusinus 35 37.42 54.
Großetanus 34 7.42 10,
Lucanus 33 2.43 2.
Florentinus Arch. 33 53.43 8,
Lunensis 32 34.43 4.
Pisa Archiep. 33 6.24 52 *cui subsunt Massanensis* 33 53.42 24. *Civitatensis & reliqui Episcopatus in Corsica.*

Meridiani distant pro ratione Paralleli 41 30.

Regio Nomina & unde dicta. TVSCIA sequitur, quæ qualia temporibus antiquissimis habuerit Nomina vel Cognomina, anxie non quæram. Hæc enim pleraque parvi momenti, fideique incertæ, Illud certius est, satisque constat, totam hanc Regionem antiquis Scriptoribus tribus præcipue nominibus celebrari, *Tyrrheniæ, Etruriæ, Tusciæ. Tyrrhenia,* Τυῤῥηνία ἀπὸ Τυῤῥηνοῦ simpliciter Steph. ἀπὸ τοῦ Τυῤῥηνοῦ τοῦ Ἄτυος Strab. ubi de *Atye* plura. *Etruria*, si Servio ad XI Æneid. fides, dicta, *quod ejus fines tendebantur usque ad primam ripam Tiberis : quasi* Ἑτερουρία, per Syncopen Ἑτρουρία. Nam ἕτερος est Alter, & ὅρος *Fines.* Hinc putant nonnulli *Etruriæ* nomen cum aspiratione scribendum. Sed in melioribus cum Latinis, tum Græcis Codicibus semper sine adspiratione legitur. Aliorum opiniones prætereo. *Tuscia* Latinis Θυοσκία Dionysio Halicarnasseo lib. I ἀπὸ τοῦ θύειν: ab *Sacrificando*: quod *Etrusci* præ cæteris *Italiæ Populis*, eorum quæ ad Religionem & Sacrificia pertinebant, ad superstitionem usque studiosi fuerint. Inde nonnulli primam Nominis litteram arbitrantur adspirandam. Alij ab *Ture* dirivant: Sextus Pombeius ab *Tusco Rege*, Herculis Filio, denominatam scribit. Ex his tribus postremum sane hodieque retinet. *Toscana* namque vulgo audit. *Situs.* Fines ejus sunt ad Meridiem mare Inferum, sive Tyrrhenum, ad Septemtrionem mons Appenninus ubi Vmbria & Galliç Togatæ pars: ad Occasum Liguria, a qua Macra fl. disterminatur: ad Ortum Tiberis. *Longitudo* inter Macram & Tiberim est stadiorum bis mille quingentorum : secundum Strab. *Latitudo* ejus certo non potest diffiniri. Maxima est inter Populonium Promontorium & Arni Fontes. *Circuitus* septingenta habet Millia passuum, Fabio Vberto innuente. Terra ipsa qua Mari propior, planior est, oræque spectatu jucundissimæ ; intus montosior : universim pulchra, nobilis, nullique Italiæ Regioni sua beatitudine postponenda. *Soli fertilitas.* Latos lætosque aperit Campos, rerum omnium fertiles; amœnissimas Valles montes, Collesque, Prædijs, Hortis, arboribus, præcipue Malis Medicis Citreisque consitis, nitentes. Vinetis abundat, *Vina* producentibus generosissima, in quis quæ vulgo *Tribiana, Apiana, Volsiniensia, Senensia,* & id genus alia. Veteres Incolæ universim dicti quomdam *Tyrrheni Etrusci, Tusci.* Cum *Tuscis* jam inde ab Romuli tempore Populus Romanus bellum gerere cœpit, perpetuoque temporum tractu gessit, adeo ut, rebus ad periculosissimum statum adductis, sæpe Dictatore contra ipsos fuerit opus. *Imperium Majorum.* Anno Vrbis CCCCLXXIV Vulsiniensibus & Vulcientibus florentissimis *Etruscorum.* Populis victis per Ti. Coruncanium Cos. Romano Imperio sunt adjecti, atque ea parte Imperium ad Arnũ usque est propagatum. Neque post in tempus justum cum *Tuscis* bellum fuisse gestum memoratur. Ita subjugati constanter in fide populi Romani manserunt. Inclinantibus Romanorum rebus, varias sunt Calamitates passi ab *Gotthis, Langbardis, Hungaris,* & alijs. Eo tandem ventum est, ut *Etruria* nunc, majorem partem *Magno Etruriæ pareat Duci*, sub cujus Imperio nobilissimæ sunt *Florentia, Pisæ, Sena, Pratum, Pistorium, Volaterræ, Mons Politianus Aretium, Cortona, Piscia, Pientia, Mons Alcinus, Liburnum, Plumbinum,* aliaque quam plurima Opida. Ad *Summum Pontificem* pertinet *Patrimonium* quod vocant, *S. Petri.* Id ab Amne Pescia & a S. Quirico capit initium, & ad Caparanum usque Castrum in novo Latio non procul a Liri fl. producitur. Ditionis *Hispaniarum Regis* sunt *Pontremulum* juxta Macræ fl. fontem, quod olim Ducum fuit Mediolanensium, deinde *Portus Herculis, Orbetellum, Mons Argentarius,* & *Plumbini Arx. Carfeniana* seu *Grafiniana Vallis*, sub Appennino ultra citraque *Serciam* Amnem posita, in qua Castellum Novum est Grafinianum, cum plurimis alijs Castellis Vicisque, sub potestate est *Ducis Ferrariensis, Sarzana* apud Macram fl. ad *Genuenses* spectat. *Massa* & *Carraria* particularium sunt *marchionum*, qui earum Titulis decorantur: Alia quoque sunt opida, Romanis quibusdam Proceribus subjecta, inter quæ *Bracianum Vesinis* Ducatus Titulum præstat. In *Tuscia* porro hæ sunt urbes maxime præ ceteris memorabiles: *Pisa* urbs stupendæ vetustatis. *Urbes.* *Pisæ* Trogo & alijs; Πίσαι Strab. Πίσσαι Ptol. Conditam vult Halicarnassæus a *Pisis Alpheis Pelasgis* Plin. & Solin. a *Pelope* *Pisisque* sive *Atintanis*, Græca Gente, quos Pisa, Arcadiç opido, quod Alpheus Amnis adluit, profectos, cognominatos ferunt *Alpheos*. Strabo ab ijs conditas *Pisanis, Pisas* notat, qui ex Peloponneso cum Nestore ad bellum Trojanum profecti, quum exciso Ilio domum redirent, erroribus acti per maria partim Metapontum, partim Tyrrhenum littus tenuerunt, *Pylij* omnes dicti. Incolæ singulari valent memoria, quo Vrbs crassiore fruatur aëre. Iacet inter Amnes Auserem & Arnum, ut Strabo Pliniusque notant. Hodie Arnus per eam fluit, tribus ornatus Pontibus. Vetustatem ejus & Nobilitatem celebrat Dionysius Halic. lib. I. Connumerari solitam Primis XII *Etruriæ* Vrbibus tradunt alij; Doctissime de ea, paucis multa Iulius Cæsar Scaliger.

> Pisa *vetus, victi spolijs Orientis onusta*
> *Invidiæ armavi Livida tela trucis.*
> *Sic nocuit vicisse; alijs sic vicimus ergo;*
> *Sic res est humili tutior arcta loco.*
> *Mortales sperate vices, nec credite Fatis;*
> *Nam quod nos alijs, illa dedere mihi.*

Archiepiscopalis est. Pisa Magnus Etruriæ Dux sæpe moratur, & in ea Domicilium habent Equites D. Stephani, ab Magno Duce instituti. Primarium Templum quod *Domum* vocant, ambitu habens IↃXL passuum, columnisque subnixum septuaginta, &

TVS CIA
Septentrio
Occidens
Oriens
Meridies
Riuiera di Genoua
Marchia Anconitana pars
Ducato di Spoleto
Miliaria Italica communia
Monte Christo
Per Gerardum Mercatorem
Cum Priuilegio

ſplendidas Præſulis Ædes ex Spolijs ædificarunt *Piſani*, quæ devictis ad Panormum Saracenis retulerunt. Ager ſuburbicarius Segetibus eſt percommodus; adeoque fertilis, ut Etruriam fere totam paſcat, & Exteris etiam Annonam non neget. Vina ibi notæ admodum probæ; Pepones optimi. *Luca; Tuſcis Delicium, Tuſci Laus inclyta Cæli* inquit de ea Iulius Scaliger. *Luca* Latinis Græciſque Scriptoribus notiſſima; Strab. & Ptol. Λοῦκα. Nomen retinet litteris omnibus dicta, ut quidam volunt, ab Scutis inauratis: quæ ſummis inlocata urbis Turribus ſplendore Solis inluſtrata valde lucebant: vel, ut nonnullis videtur, ab Duce quodam inſigni: vel, ut ſuppoſitus ab Annio Viterbienſi Cato ab Lukio Lucumone. Alij aliunde trahunt. Vrbs Templis & Ædificijs ſplendida, Populoque frequens, jacet in planicie, collibus undique circumdata. Mœnibus eſt firmiſſima, quadrato ſtrata ſilice, ſpacio parvo, ſed Civibus arcta & Negociationum plena. Templum Primarium S. Cruci dicatum. Crux ibi aurea a Rep. Piſana Lucenſibus oppignerata, redemtaque numquam. Valere fertur xv mill. aur. Coronat. Incolæ lauti ſunt, prudentes, ingenioſi: quique Libertatem diu ſapientiſſime conſervarunt integram, licet Finitimorum bellis haud raro petiti. Tributaria Imperatori Oligarchia adminiſtratur. Epiſcopali gaudet dignitate. *Piſtorium*, Πιςωρία Ptol. hodie *Piſtoia*. Dictam alij volunt a *Peſte*, quæ reliquias Catilinæ in *Agro Piſtorienſi* debellati, adflixit: alij a *Piſtorum* frequentia. Mœnibus cincta auctaque plurimum legitur ab Deſiderio Langbardorum Rege; ijſdem poſt nudata, Foſſis impletis & undique complanatis, omnique agro inter Florentinos & Lucenſes diviſo; Tandem Florentini totam ſuæ ſubjecerunt ditioni. Arcem habet ſatis munitam. *Florentia* Etruriæ caput & Metropolis; Φλορεντία Pto. Φλορέντεια Sudæ dicitur, quam *Fluentiam*, ut nonnulli cenſent, vocat Florus, ubi de Bello Mariano, *Fluentinorum* ad Arnum faciente mentionem Plin. lib. III cap. v. *Florentinam Coloniam* nominat Sex. Iulius Frontinus & *Florentinos* inter Romanorum Colonias agnoſcit Tacitus lib. I, Hodie vulgo *Fiorenza*, vel *Firenza*. *Florentia* nomen id habere putatur vel ab *Flore*; cui ob felicitatem Florentemque Fortunam ſimilis, vel ob *Florida* excellentiaque Incolarum ingenia, vel denique quod ab Roma deducta eſſet omnium Vrbium florentiſſima. Ambitum habens ſex millium, ſupra nonaginta millia continens Incolarum, æquali loco jacet ad Arnum, quo interſecatur, quatuor eximijs conjuncta Pontibus, ſilice quadrato ſtrata, latis ornata plateis. Collibus cincta Theatri inſtar ab Oriente & Septemtrione amœniſſimis, quique undique fructiferis veſtiti arboribus; qua Occidens eſt pulchram habet planiciem; Cœli regione inter Aretium & Piſam media miſtaque; quarum Vrbium prior acutiſſima fert ingenia, altera homines memoria valentes ſingulari. Munit eam contra vim externam Hoſtiumque incurſiones brachijs aliquot ſuis Apenninus. Splendore & elegantia ſumma eſt: ut voce incertoque Vulgi ſermone feratur, *Fiorenza la bella, totiuſque Flos Italiæ*. Locis, quæ divino Cultui ſacrata, nitet quam plurimis. Admirabile eſt Templum *D. Mariæ Floridæ*, magnificentiſſimum, & inter tria *Etruriæ* nominatum, totum ex Marmore albi, nigri, ruſique coloris conſtat, cum Hemiſphærio ſtupendi operis, quod ab Philippo Brunalitio Florentino ſingulari arte factum. Iuxta ſtat Turris eximia, tota marmorea. Multa hic præterea cum Sacra, tum Prophana publica Ædificia: quæ brevitatis ſtudio prætereo. Incolæ acuti, graves, facundi, bonarum artium ſtudioſi, Pecuniæ ſunt ſtudioſiores, cujus conquirendæ deſiderio in ultimis etiam terris negociantur. Mulieres forma pudicitiaque præſtantes; earumque, ut & Virorum, veſtitus ſupra modum egregius & decorus. Archiepiſcopatus floret hæc urbs dignitate. *Florentiæ* Ignis ſupplicio adfectus eſt *Hieronymus Savonarola*, Theologus, anno CIↃ CCCCXCVIII Maij XXII. *Volaterræ*, Οὐολατέρραι Pto. *Aquæ Volaternæ* Itinerariæ Tabulæ. Difficili aſperoque jugo eſt impoſita. Mœnia quadratis conſtant Lapidibus, longitudinis ſenum fere pedum; qui eleganter & adfabre abſque bitumine compoſiti. Quinis in urbem Portis Aditus datur; Pro ſingulis Fons eximius aquas ejaculatur pluriſſimas. Antiquitatem ejus arguunt Muri, quibus adhuc cingitur: Sepulchra, Epitaphia Litteris Etruſcis poſita, veterrimę ex Marmore Statuę, Lapides elaborati, qui indies hic eruuntur, & alia. Vrbs eſt Epiſcopalis. *Sæna*, Σαίνα Ptol. *Sæna Iulia* Itinerariæ Tabulæ, vulgo *Siena*. Hæc *Senenſis Colonia* Plinio nominatur lib. III cap. v. Roma diſtans IↃCCC Stadijs edito ſita eſt loco, cis Arbiam, flexu ſinuoſo propter Montis dorſum, lateribus anguſtior & proclivior, tria habens quaſi Cornua, quorum quod Meridiem ſpectat, latius eſt ijs, quę ad Ortum ſunt & Occaſum. Cœlo utitur benigno & ſalubri, niſi quod ſubinde noxijs infeſtetur Ventis, Aere temperatiſſimo. *Italiæ Delitias* multi vocant Poetæ. Strata eſt *Sæna* latere coctili, plateis recta & longa, alta Turribus. Frequentia nitet nobilium Ædificiorum: ex quibus Templum D. Virgini ſacrum ſplendidum eſt & ſumtuoſum. Cives cum ſuaviſſimis tum elegantiſſimis ſunt moribus, maximaque humanitate, erga Exteros etiam præditi, Quæſtui dediti & Civilis vitæ muneribus. *Peruſia* Περουσία Ptol. *Peruſium* Eutropio & Itinerariæ Tabulæ. Hodie *Perugia* Italis. *Peruſiam* dictam volunt alij a *Peruſio* Trojano: alij a *Perſeo*. Colli inſidet Appennini, natura loci permunita. Ædificia habet cum publica, tum privata, valde nobilia, ampla, excelſa. Epiſcopatus gaudet titulo. Incolæ, quorum mediocris eſt frequentia, animis ingenijſque ſunt ſummi: non minus ad Litteras, quam ad Arma promti. *Viterbium* jacet ſpecioſo, ſpacioſoque loco, Iugis Ciminijs a tergo imminentibus, Lapide quadrato ædificata: Turribus plena. Inter Opera publica Fons eſt inſignis, maxima cum admiratione copioſus. Vrbicarius illi Ager bonus & fertilis: Vino abundans & Frugibus. Reliquas Etruriæ Vrbes & minorum gentium Oppida hoc loco deſcribere anguſtia loci non patitur. Ad Lacus ergo & Flumina tranſeamus.

Lacus. Lacus in Etruria viſuntur non pauci. *Tranſumenus* Liv. alijſque, *Traſimenus* Silio, hodie ab urbe vicina *Lago de Perugia*. *Aprilis Lacus* Antonino, hodie *Fangoſa Palude*. *Marinus* qui & *Salſus*, Λιμνοθάλαττα Strab. *Lago d'Orbitello* vernacule, *Lacus Vadimonis, Ciminius, Volſinienſis, Sabatus, Palus Bientina, Ciana*.

Flumina. Fluvijs ſcatet Piſciũ optimorum fœcundiſſimis, qui ſunt *Laventia Frigidus, Auſer, Arnus, Cecinna, Cornia. Alma, Brunus, Vmbro, Oſa, Albengia, Floris, Martha, Minio, Eris, Vacina, Sanguinaria, Aron* & alij nonnulli. Habet & ſaluberrima Balnea, nobiliſſimas Thermas, aliaſque Aquas mirabili præditas virtute.

Montes. Montes hic, ſeſe offerunt cum alij, tum *Ciminus* Livio Vibioque notus, nec non Virg. *Soractes* Pl. *Monte di S. Silveſtro* hodie. *Feſulanos Montes* habet etiam in Etruria Oroſius: *Cortonenſes* etiam ibidem ſunt ad Septemtrionem Traſumeni Lacus.

Silvæ. Silvę. *Volſinienſium Lucus, Silva Ciminia, Mæſia*.

Academia. Academias habet *Piſis, Sænæ* & *Peruſiæ*.

Bibliotheca Bibliothecas item varias. *Piſæ* apud Dominicanos; *Lucæ* apud Franciſcanos, in Vrbe Florentina VI. Sænæ I. & Peruſiæ.

Mores. Etruſcos porro Gentem Italiæ opulentiſſimam Armis, Iuribus, Pecunia eſſe ajunt Liv. & Diodorus. Cultuique divino maxime ſemper addictos fuiſſe, conſtat ex antiquis Scriptoribus, ut qui Sacrificia, Divinationes, Cerimonijs, Auguriaque primi Italorum invenerint, eaque Romanis tradiderint, Tullio de Divinatione, alijſque notantibus. Vt autem olim, ſic hodieque Etruſci clariſſimi ſunt Belli paciſque tempore, ad omnia ſumma tam in otio, quam negotio expeditiſſimi: ad Litterarum ſtudia promtiſſimi, acumine Ingenij, mira ſagacitate & aſtutia ſingulari præſtantes: frugali vita, parſimoniaque laudabili: Idiomate utentes, quod ob elegantiam præ cæteris Italiæ cenſetur nitidiſſimum: docentibus id abunde Poetis, Oratoribus, alijſque Scriptoribus, quos habuerunt, habentque cum puriſſimos, tum doctiſſimos.

ANCONITANA MARCHIA ET SPO LETO DVCATVS.

Ariminensis Episcopatus 35 37. 43 51. *subest Ravennatensi Archiepiscopatui.*

Episcopatus Anconitanæ Marchiæ.

Asculanensis 37 42. 42 59. *Firmanus* 36 4. 43 31. *Camerinensis* 36 43. 43 7. *Auximanensis* 37 35. 43 38. *Humanas* 37 21. 43 43. *Anconitanus* 37 16. 43 46. *Esmensis vel Exinas* 37 0. 43 35. *Senogaliensis* 36 50. 43 44. *Fanensis* 36 14. 43 48. *Pisaurensis* 36 7. 43 48. *Forosempronienſis* 36 12. 43 37. *Calliensis* 36 0. 43 23. *Vrbinas, seu S. Leonis* 36 2. 43 35. *Maceratensis* 37 36. 43 25. *Racanatensis* 37 26. 43 32.

Episcopatus in Ducatu Spoletano.

Assisinas 35 55. 42 53. *Fulginas* 36 4. 42 50, *Nucerinus* 36 15. 43 3. *Eugubinus* 35 48. 43 8. *Spoletanus* 36 20. 42 43. *Tudertinus* 36 0. 42 38. *Ameliensis* 35 40. 42 23. *Narniensis* 35 58. 42 26. *Interamniensis* 36 8. 42 30.

Meridiani distant juxta rationem Paralleli 43 0.

Regio & unde dicta.

A*NCONITANA Marchia* vel *Marca* ab Langbardis nomen accepit, ab *Ancone* Emporio celeberrimo, quod sedem & domicilium dabat Marchionibus, universæ Regionis Dominis & Moderatoribus. *Picenum* nominatur Livio, Latinisque Scriptoribus omnibus: πικῆνον Ptol. ceterisque Græcis: πικεντίνη etiam Strab. *Picena Regio* Festo, *Pentapolis Provincia* in Synodo VI Constantinopolitana. *Picenum* autem dictum ab auspicato *Pici Martij* nomine, qui in vexillis *Picenorum*, quum ex Sabinis Asculum commigrarent, consedisse dicitur. Alij a *Pico*, Saturni Filio, Gentis Duce & Auctore, dirivant. Nonnulli a *Piceno* Vrbe. Conregionales Picentibus sunt ad Meridiem quidem Sabini, Vilumbri, Vmbri, cum Appennino Monte; ad Occidentem Galli Cis-Alpini cum Isauro Fluvio: qua Septemtrio est, Sinus illos pulsat Adriaticus; in Orientali Limite statuendo variatur. *Situs* Plinius Aternum ponit Amnem & Anconem: Ptol. Matrinum fl. cum Ancone. Novitij, inquis princeps Leander, Truentum signat Finitorem inter hos & Prætutianos. Ager Picens (ut cum Livio loquar) *Soli fertilitas* rerum omnino fertilis; fructibus tamen lignarijs, quam frumentarijs, præstantior. Nobilissimum Vinum ad Sirolum colligitur, quod Plinius *Anconitani Vini* celebrat nomine. *Imperium Majorum.* Regio majore ex parte sub ditione summi est Pontificis; cujus in ea sunt *Ancona*, *Recanatum*, *Fanum D. Mariæ Laureti*, *Camerinum*, *Fanum Fortunæ*, *Tolentinum*, *Firmum*, *Macerata*, & alia quædam opida: *Eugubinum*, *Caglium*, *Forum Sempronij*, *S. Leo*, *Senogallia*, *Vrbinum*, aliaque nonnulla sub aliorum sunt principatu. *Vrbes.* Vrbs ejus primaria *Ancona*, Ἀγκὼν Ptol. Hodie nomen retinet; quod impositum Vrbi ab oræ ibi flexu, Cubiti formam efficiente. Nam is ἀγκὼν Græcis dicitur. Opposita Promontorio Cumero, Mari suoque Portu clauditur a Septemtrione: Portis porro, Propugnaculis Murisque undique munitissima, Pontificum præsertim Romanorum industria. Strabo, Plinius, Solinus Græcam Vrbem, & ab Syracusanis, Dionysij tyrannidem fugientibus, conditam memorant. *Portum* imprimis habet, qui natura, arteque validus: aditu peroportunus; multarum navium capax; ab Trajano Cæsare exstructus. Propugnaculis Vrbs sex superbit, quæ omnia, suis tormentis bene instructa. Continua Græcorum, Illuricorum, Pannonum, imo totius Europæ mercatura præsignis, vijs longissimis sed angustis, frequens habitatur. Ager suburbicarius cum rerum omnium tum Vini generosi est fertilis. Sunt præterea *Firmium*, Φίρμιον Ptol: Φίρμιον πικηνὸν Strab. Hodie *Firmo*. *Firmianus* fuit *Cœlius Lactantius*. Vrbs vetus est. *Ricinetum*, *Reccanata*, vel *Recunati*, vel *Ricanati* Italis hodie, Episcopatus clarum titulo. Emporium est celeberrimum, venientibus eo bis ad Nundinas, statis anni temporibus, ex tota Europa Asiaque pleraque Mercatoribus. Stupenda *Helviæ Ricinæ* vestigia passim in itinere per agros monstrantur; inter alia lateritium Amphitheatrum ingens in ripa fluminis Potentiæ, aliaque magnorum ædificiorum rudera. *Auximum* antiqua & Episcopalis Civitas, vulgo *Osmo*: Αὔξιμον Plutarcho: Αὔξυμον Strab. *Oximum* Livio. Scribit Procopius *Metropolin* etiam Romanis dici solitam: & ab Ionico CXX distare stadijs. Summam loci Antiquitatem testantur passim plurima reperta hic Epitaphia & Elogia. *Fabrianum*, Latine scribentibus *Faberiana*; Opidum quatuor nobilissimis Italiæ Castellis ob ædificiorum splendorem connumerari solitum. Opificum tabernis frequens: quæ ita distributæ sunt, ut Vici singuli proprias habeant uno in loco, Fabri suas, Calceolarij suas, Chartarij suas. *Senogallia* Vrbs Episcopalis. *Senam* prius appellatam fuisse patet ex Polybio & alijs. Deinde *Senogallia* cœpit audire, Σηνογαλλία Strab. Σῆνα Γάλλικα divisim Ptol, Hodie *Senigaglia* vel *Sinegalia*. Opidum Cœlum habet grave. Parvum, ab Occasu Misa fl. adluitur: muro validum lateritio, valde crasso, vallo item & propugnaculis. Penuria laborat propter Maris vicinitatem Aquarum dulcium; inportatis uti coacta. *Fanum* Opidum Episcopale non magnum, in monte situm, vulgo *Fano*. Φάνα Stephano. *Fanum Fortunæ* Tacito: Φάνον Φορτοῦνας Ptol. *Fani*, quod ibi Fortunæ sumtuosissimum olim dedicatum, adhuc magna monstrantur vestigia. Visitur ibidem Arcus ex marmore, sumtuoso nobilique opere factus, altus Cubitos XXX, latus XX. Fastigio, quod mirabili arte elaboratum concidit, insculptum legitur, Constantino Imperatori Elogium, quod apud alios. Adluitur ab Argilla Fluvio. Mulieres habet lectissimas & a pulchritudine commendatas. *Forum Sempronij*, nunc *Fossumbrunum*, *Fossumbruno* Opidum Episcopale. Φόρον Σεμπρώνιον Strab. Φόρος Σεμπρωνίου Ptol: Vestigia ibi Antiquitatis quamplurima, præter Aquæ ductus, Vias Silicatas, Columnas, & alia: Marmora multa cernuntur disjecta cum antiquis Inscriptionibus quæ ab alijs collecta. *Pisaurum* Vrbs Episcopalis; Πίσαυρον Ptol. hodie *Pesaro*. Emporium celebre, mercimonijs dives, amplum, splendidum, pulcris ædificijs ornatum, plateis perelegans, situ peramœno maximeque fer-

MARCHIA
ANCONITANA
CVM
SPOLETANO
DVCATV
Per Gerardum Mercatorem
Cum Priuilegio
Septentrio
Meridies
Oriens
Occidens
Golfo
Campagna di
Roma
Lago de Celano
Miliaria
Italica communia

tili; Cœli tamen gravitate laborans: Mensibus potissimum æstivis sub exortum Syrij, Urbi valde inimicum & le-
thalem. Præter Curiam sumtuosam, aliasque nobiles Ædes, Arcem ad littus habet, munitam & pulcram, ab Io-
anne Sfortia conditam. In Ducis Palatio instructissimum est Armamentarium. *Vrbinum* alto situm Monte & in-
æquali loco inter eosdem Amnes. Dubitat Leander num sit Σύασα Ptol. Vrbs est lautissima, splendideque satis
ædificata, bono & fœcundo agro. Arcem habuerunt extra eam *Vrbinates* lautissimam, quam Gunebaldus Dux,
ne noxia esset, dejecit. Novam, Vetere diruta, intra muros ab fundamentis exstruxit Fridericus Dux, ita ædifica-
tam, ut possit equo in Turres & ad Tectum ipsum iri. Conclavia ibi cccLXXIII, ampla & magnifica. Illustrat eam
præcipue Bibliotheca, libris optimis & multis referta. Vrbs Episcopatus gaudet titulo. Multæ hic præterea sunt
civitates & minorum gentium opida, quæ brevitatis gratia a nobis omittuntur. In Piceno ad latus Montis Victo-
Lacus. ris Lacus invenitur fama nobilitatus: *Nursinum* dicunt. In eo Cacodæmones innatare Vulgus imperitum dictitat,
quoniam aquæ perpetuis motibus salire, & vicissim subsidere cernuntur, equidem non sine ingenti illorum admi-
Flumina. ratione, qui causam ignorant. Flumina eam rigant *Truentus*, *Tronto* vulgo: *Castellanus*, *Asonus*, *Letus Mortuus*, *Tenna*,
Chientus, *Flastra*, *Letus Vivus*, *Asinus*, *Potentia*, *Muson*, *Esinus*, *Misa*, *Sontinus*, *Cesanus*, *Metaurus*, *Cantianus Boasus*,
Argila. Inter Montes vero præter *Furcas Pescas*, *Auximus* est, *Auximo* ab urbe, & *Corvus*, unde cum *Albulo* & *Tru-*
Montes. *ento* multi fluunt Amnes per Marrucinos, Præcutianos, Marsos. Ceterum *Apenninus Mons* hoc loco, ubi huic
Regioni imminet, editissimis jugis seipsum superat, in quibus Antrum illud horribile est, quod Sibyllæ cognomi-
nant, (*Grotta de la Sybilla* vulgo) atque Campos Elysios fingunt. Vulgus enim in hoc Antro *Sibyllam* quandam
somniat, quæ hic Regnum amplum magnificis Regijsque Palatijs plenum, hortis amœnissimis consitum, lascivi-
entibusque puellis: & omnis generis delitiarum copia abundans possideat. Atque hæc omnia communicari cum ijs
qui eam per hoc Antrum adeunt. Hoc Antrum no stratibus quoque innotuit, sub nomine *Vrou Venus berg*, quasi di-
cas: *Domina Veneris montem*. Sed de hac fabula satis, ad alteram hujus Tabulæ partem pergamus.

SPOLETINVS DVCATVS.

Regio. & unde dicta. Situs.

SPOLETINVS *Ducatus*, vulgo *Ducato di Spoleto*, ab Vrbe *Spoleto* nomen habet, quæ olim Regia fuit Ducum
Langbardorum. Olim *Vmbria* dicta fuit Latinis; Ὀμβρία Græcis: quæ tamen latius quam *Ducatus Spoletinus*
patuit. *Vmbriæ* nomen ab *Vmbro* fl. vel ἀπὸ τῶ ὄμβρου, ut docet Isidorus: *quod tempore aquosæ cladis*, inquit, *im-*
bribus superfuerit, & ob hoc *Vmbria* Græce cognominata. Alijs ab *Vmbra* dicitur, quod ob Montium altitudinem
sit umbrosa. Latissimos Vmbriæ fines olim habitos, non obscure colligitur ex Strabone, qui Montem illi Apen-
ninum & Hadriaticum Mare pro Limitibus adsignat. Longitudinem a Ravenna Otriculum, vel ad Tiberim, per
Soli fertilitas. viam Flaminiam alij demonstrarunt, quo spacio CIƆ IƆCL Stadia continentur, vel Milliaria CXXVII & semis. Re-
gio ab Appennino majore ex parte occupata, in situs suis varietate se quodammodo videtur oblectare. Nunc enim
altis asperisque quasi horret Montibus, nunc collibus vestitur, qui Vini, Olei, Ficuum, aliorumque Fructuum
mirum quam fertiles: nunc denique amœnissimas pandit planicies, nihil non Frugum abunde ferentes. Bonitatem
ubertatemque Vmbriæ, mirifice extollit Steph. Auctorem citans Aristotelem. Vrbes Ducatus Spoletini sunt
Vrbes. *Eugubium* ad Appennini radices positum: aditum præstante amœna pulcraque planicie. Sunt qui volunt esse, quod
Inginium Silio: *Iguvium* Cice. Ἰγούιον Ptol. Opidum pervetus, multis Antiquitatem suam testans hodieque vesti-
gijs. Frequens hodie: Incolis industria summa lanariam Negociationem tractantibus. Episcopatus gaudet digni-
tate. Ager Campestris partim, partim Collinus, Frumenti undique ferax. *Nuceria*, lateri item Apennini adhærens:
Νουκερία Ptol. *Nucerium* Tabulæ Itinerariæ. *Nocera* vulgo. *Nuceriam* Strabo commendat ab Vasis ligneis. *Fulignum*,
Fuligno vernacule. Φυλκίον Appiano, sexaginta supra centum stadijs Perusia distans. *Fulginia* Silio Italico. Tinna
dividitur, flumine parvo & inglorio. In Foro Palatia sunt tria: in uno habitant VII. *Viri Fulginates*, ad quos pri-
mum Civiles deferuntur Controversiæ Magistratu fungentes bimestri; in altero Prætor, qui graviores causas di-
judicat, cujus munus sex durat menses; in tertio Gubernator, cui summa potestas Pontificis nomine tribuitur.
Episcopatus fulget titulo. Censentur *Fulignates* eximie præ ceteris gentibus. Tragemata ex Saccaro conficere, quæ
vulgo *Fulignata* vocant. *Assisium*, ab *Asi* Monte proximo dictum. Ἀισίσιον Ptol. Ἄσιον Strab. *Ascesi* vulgo & *Sisi*. E-
piscopatus dignitate claret. Patria est *D. Francisci*, qui Familiæ Minorum Conditor: Templo ibi honestatus sump-
tuosissimo. Est hic Bibliotheca instructissima. *Mons Falco* Opidum amœnis in Collibus; Novum quidem, sed In-
colis frequens: quo *B. Clara*, Eremitarum Ordinis virgo fertur orta. *Spoletum*, a quo *Ducatus Spoletini* nomen Vm-
briæ tributum. Vulgo *Spoleto*. Σπολήτιον Strab. & Ptol. *Spoletium* Antonino & reliquis Latinis. Situm est inæqua-
liter, partim in plano, partim in colle, cui & arx insidet munitissima, ex vetusto quodam Amphitheatro quod
hic erat, facta. Vrbs hodie splendida est. & omnium rerum adfluit copia. Prætorium Spoleti splendidissimum ab
Theodorico Gothorum Rege ædificatum, ab Gothis deinde una cum Regia eversum: Narsetis autem opera post
restauratum. Videre ibidem licet præter alia magni ævi ædificia & antiquitates residuas, Theatri fundamenta, ve-
tustissimum extra urbem Concordiæ Fanum, Formas ibidem sublimes ac solidas Aquæ ductuum, ex Apennini co-
stis partim excisas, partim opere lateritio ex ima Valle fornicibus in altum subductis. Episcopatus claret dignitate
Ceretum novi nominis opidum, sed frequens: a quo *Ceretani* vocantur Errones, qui nunc per universam Italiam di-
scurrentes, sanctitatis religionisque prætextu varijs artibus emungere stipem consueverunt. *Pons Castellanus*, *Pont-*
Castello: ab Ceretanis conditum, & a Ponte Naris, utramque ripam conjungente, dictum. Eo ortus *IoannesPonta-*
nus, Vir magni nominis & omni doctrinarum genere præstantissimus. *Conissa* novi nominis opidum, montoso situ,
frequens admodum. *Interamna* Ἰντέραμνα Strab. Ἰντεράμνια Ptol. *Interamnia* Antonino, *Interaminum* Itinerar. Tabu-
læ, vulgo *Terni* vel *Terani* κατ' ἀφαίρεσιν. Dicta, quod inter Amnes, altissimam scilicet ex Nare fossam, ipsumque
Narem sita. Rebus omnibus ad vitam necessarijs abundat, Incolis frequens. Episcopatus gaudet titulo. Agro in-
signis ab fluvijs est fertilitas. Vinum notæ optimæ *Vernaccia*. *Tuder* vetusta civitas in colle amœno sita, Ficubus,
Oleis, Vitibus, alijsque Fructiferis Arboribus ornato. Reliqua minorum gentium Opida prætereo. Lacus habet
Montes. *Floridum*, *Velinum*, *Cutiliensem*. Montes autem præter *Inginium*, cujus meminit Strab, *Eugubinum*, *Floridum*, & ali-
os: sunt, qui Κορνίκλοι Halicarnass. Latinis forte *Corniculi*: videtur Zonaras Καρνῖτας vocare. *Crustumeni* Montes ibi-
dem, ex quibus Allia fl. præalto alveo defluit. *Fiscellus* jugum illud Apennini Pl. dicitur, unde duobus erumpit
Fontibus Nar fl. hodie *Monte Fiscello*. Sequitur inde pars Apennini, quę *Mons Victor*, ubi Appenninus supra Castel-
lum Arquatum altissimis cacuminibus effertur, ut adeo seipsum celsitudine videatur superare, id est, ut adhærentia
circumquaque juga, cetera, quanquam editissima, longe vincat: ideoque ex re nomen huic Culmini datum *Mons*
Victor. Incolæ reliquis Italię Populis sunt bellicosiores. Sed hæc hactenus, ad alias Italię Partes transitum faciamus.

CAMPAGNA DI ROMA, OLIM DICTA LATIVM.

Ecclesiastica ex Provinciali Romani Pontificis.

ROMA Caput omnium Ecclesiarum dicta est, in qua residens Papa sub se habet intra urbem quinque Ecclesias Patriarchales dictas, quæ sunt, Ecclesia S. Ioannis Lateranensis, S. Petri Monasterium, S. Pauli intra muros urbis, S. Maria major & Monasterium S. Laurentij.

His Ecclesijs assignati sunt Episcopi VIII, *qui primum dicebantur* Archipresbyteri. *Primus & summus est* Papa, *reliqui sub eo, Ostiensis* 36 10.41 31. *qui* Patriarcha *est Campaniæ, & Papam consecrat; huic junctus est qui sequitur Velletrensis sive Valeriensis* 36 33.41 36. *Portuensis sive S S. Ruffinæ & Secundæ* 36 7.41 32. *Sabinensis, Tusculanensis* 36 34.41 43. *Prestinensis* 36 48.41 51. Albanensis 37 19.42 1.

Iisdem Ecclesijs assignati sunt Presbyteri Cardinales XXVIII, *videlicet,*

Tit. S. Crucis in Ierusalem.
Tit. S S. Ioannis & Pauli.
Tit. S. Stephani in Celio monte.
Tit. S. Susannæ.
Tit. S. Petri ad Vincula.
Tit. S. Priscæ.
Tit. S. Siarici in Thermis.
Tit. S. Marcelli.
Tit. S. Balbinæ.
Tit. S. Grisogoni.
Tit. SS. Marcellini & Petri.
Tit. S. Anastasiæ.
Tit. S. Clementis.
Tit. S. Potentianæ.
Tit. S. Martini in montibus.
Tit. S. Praxedis.
Tit. S. Marci.
Tit. S. Laurentij in Lucina.
Tit. S. Mariæ in Transtiberina.
Tit. SS. IV *Coronatorum.*
Tit. S. Sabinæ.
Tit. SS. Nerei & Archilei.
Tit. S. Sixti.
Tit. S. Eusebij.
Tit. S. Vitalis.
Tit. Basilicæ XII *Apostolorum.*
Tit. S. Laurentij in Damasi.
Tit. S. Ceciliæ.

Iisdem adjuncti sunt Diaconi Cardinales XVIII, *videlicet,*

S. *Lucia in Septisolijs.*
S. *Mariæ in Cosmedin.*
S. *Mariæ Novæ.*
S. *Mariæ in Via lata.*
S. *Nicolai in carcere Tulliano.*
S. *Nicolai inter Imagines*
S. *Mariæ in Aquiro.*
S. *Georgij ad Velum aureum.*
S. Hadriani
S. *Mariæ in Porticu.*
S. *Mariæ in Dominica.*
S. *Viti in Macello.*
S. *Theodori.*
SS *Cosmæ & Damiani.*
SS. *Georgij & Bachi.*
S. *Angeli.*
S. *Eustachij.*
S. *Agathæ.*

Extra urbem in Campania maritima Episcopi.

Agnaninus 37 2.41 41.
Alatrinensis 37 11.41 41.
Fundanus 37 16.41 6.
Tiburtinus 36 20.42 0.
Sagninus 36 50.41 30.
Terracinensis 37 2.41 8.
Verulanus 37 11.41 28.
Feretinus 37 5.41 36.
Soranus 37 20.41 34.
Aquinus 37 37.41 28.

Habet etiam sub se Papa per alias Orbis ditiones IV *Patriarchales Ecclesias, quibus ibi constitutæ Ecclesiæ subsunt. Constantinopolitanam, Alexandrinam, Antiochiensem, & Hierosolymitanam; de his suo loco tractabitur.*

Meridiani distaut a se mutuo juxta ratione ad Paralleli 41 30.

PERCVRRENDVM se nunc offert *Latium*, Italiæ Regio, quæ nullis nn Auctoribus celebrata. *Latium*, dictum patatur ab *Saturno*, qui Patria profugus in his locis latuisse fertur. Varroni placet *Latij* nomen huic Regioni datum, quod inter Alpium & Apennini sublimes præcipitesque rupes, Mare, Tiberim atque Lirim, tanquam abscondatur & lateat. Alijs *Latium* ab *Latino* nominatur Rege. Nonnullis ab *Latitudine* dirivatur, quod nulla Italiæ Regio *latius* se inter Montes & Mare adspiciendam præbeat. Hodie *Territorium Romanum*, vel *Campagna di Roma* vocant. Fines Latij plerisque statuuntur ad Septemtrionem Apenninus Mons & Anio fluvius, ad Ortum Liris : qua Meridies est, Mare Tyrrhenum, qua Occasus, Tiberinum flumen : ambientibus illud Populis, Tuscis, Sabinis, Marsis, Samnitibus, Prægutianis & Campanis. Fertilis & abundans est Regio, præterquam aliquibus in locis, propter Oram : quibus cum aspera saxosaque habet multa, tum Paludes, & ex Paludibus Aerem vitiosum atque gravem. Primi incoluere *Siculi*, *Aborigines*, *Pelasgi*, *Arcades*, *Aurunci*, *Volsci*, *Osci*, *Ausones*, & alij. Hæc de Latio universim paucis: flagitat Methodi ratio, speciatim ut perlustrem, orsus ab Vrbe, quæ Orbis quomdam compendium. Ea Prima, in Antiquo Latio, Tiberim ex Etruria transgresso se cum incredibili hodieque Majestate offert. Hæc nomen suum semel obtentum retinet. Sita est loco non admodum fertili, Austro objecta : Cœli gravioris & intemperantioris. Ambitus, qui quomdam Romæ fuisse scribitur tredecim mil. pass. hodie multo minor esse deprehenditur. *Turres* in murorum ambitu circiter CCCLX : olim IↃCCXL: *Regiones*, ut olim, sic hodie, sed mutatis nominibus, sunt XIV. *Aquæ* nunc *Tiberis* & *Almo* fl. Occurrunt etiam varijs locis reliquiæ Fontium ex veteribus Ductibus. Fora conspiciuntur varia. Vias olim habuit XXIIX, quarum nomina *Appia*, *Latina*, *Labicana*, *Campana*, *Prænestina*, *Cimina*, *Valeria*, *Ostiensis*, *Flaminia*, *Cassia*, *Laurentina*, *Ardeatina*, *Tiburtina*, *Collatina*, *Gallicana*

Regio & unde dicta.

Situs.

Soli fertilitas.

Vrbes.

LATIVM nunc Campagna di Roma.
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio
Sep tentrio.
Me ridies
Occidens
Oriens
Parte di Abbruzzo
Spo letani pars
Ducatus
Lago di Celano
Parte
Thoscana
Campaniæ fœlicis pars

Gallicana, Tiberina, Nomentana, Salaria, Quintia, Aemilia, *Portuensis, Prætoriana, Triumphalis, Corneliana, Claudia, Aureliana, Laticulensis.* Fuerunt præter istas in Vrbe etiam *Altasemita, Via lata, Suburra, Via sacra, Via nova, Triumphalis Vitellia, Recta, Fornicata.* Portæ xv. *Flaminia,* quæ hodie *Porta populi,* Gabiusa, *S. Methodij,* Collatina, Pinciana, Ferrentina, *Latina,* Quirinalis, *Agonia,* Capena. *S. Sebastiani,* Viminalis, S. Agnetis : Ostiensis vel Trigemina, *S. Pauli,* Tiburtina, hodie clausa; Portuensis, Esquilina, Aurelia, Nævia, Fontinalis, Cœlimontana & Vaticana. *Colles* Mœnibus includuntur isti. *Capitolinus,* qui & *Tarpeius, Palatinus,* in quo sedes regia fuit, & magnificæ olim domus Augusti, Ciceronis, Hortensij, Catilinæ, quarum hodie ruinæ vix exstant : *Aventinus* nunc S. *Sabinæ,* prima Pontificum sedes. *Cælius,* ubi nunc Templum Lateranense; *Esquilinus,* ubi nunc S. *Petrus ad Vincula* : hic olim domus Virgilij, Propertij, & Horti Mœcenatis. *Viminalis,* ubi hodie S. *Prudentiana* : in hoc Crassi domus fuit. *Quirinalis.* hodie *Monte Caballo,* clarus ædibus & hortis Sallustij. Ab his VII Montibus Roma *Septicollis* quibusdam: *Septimontium* Varroni, *Septemgemina* Statio : Ἑπτάλοφος Græcis. Accesserunt vero isti. *Collis hortulorum* vel *Pincius,* in quo Templum Solis & Moles illa rotunda, cum puteo profundissimo. *Collis Vaticanus,* ubi hodie Basilica B. Petri & Palatium Pontificis. *Ianiculus,* ubi hodie Templum S. Onuphrij. Sunt præterea in urbe Templa CCC atque amplius. *Cryptæ subterraneæ,* quæ quomdam, Imperatoribus in Christianos sævientibus, ipsorum fuerunt Latebræ & Sepulcra, quatuor. *Cæmiteria,* quæ partim olim fuerunt, partim nunc sunt numerantur XXVIII. *Xenodochia* publica omnium nationum V, singularum quarundam singula. Præter *Academiam* sunt XX *Seminaria* & *Collegia* omnium Nationuum ab Gregorio III P. M. instituta. *Bibliothecæ* publicæ multæ, tres in Vaticano, una selectorum librorum clausa : altera minus secreta: tertia quæ diebus profestis per duas horas omnibus patet. Sunt & aliæ etiam in Templis *B. Mariæ* in Ara Cœli: S. *Mariæ de populo,* S. *Mariæ supra Minervam,* S. *Augustini* & alibi. *Horti Pontificis* & *Cardinalium, Basilicæ* & *Palatia,* per universam Vrbem dispersa sunt. *Aquæductus, Thermæ, Arcus Triumphales, Amphitheatra, Theatra, Circi, Porticus, Columnæ, Obelisci, Colossi, Piramides, Naumachiæ, Septizonia, Equi, Statuæ* in publico & privatim spectandæ, aliaque plura, quorum numerum descriptionemque accuratiorem non fert instituti operis ratio. Hæc hodie qui viderit, comparaveritque cum vetere Roma, merito dixerit.

Qui miseranda videt, veteris vestigia Romæ,
Ille potest merito dicere, ROMA *fuit.*

Hæc de Roma pro loci angustia sufficiant: qua versus Meridionaliora egresso sese offert *Ostia* Latinis, Ὠστία Græcis. Conditor ejus Ancus Marcius IV Romanorum Rex, uti memoriæ produnt Livius lib. I. & alij. Gravioris est Cœli & pestilentis Aeris. Ager Pepones fert copiose. Ostijs relictis, reliqua Latij opida præcipua quæ Mari fere adsident pervagabor. *Ardea* opidum vetus quod Rutuli coluere. In ejus urbis Templo Plin. Picturas Roma ipsa antiquiores fuisse scribit: lib. XXXV cap. III. In ejus agro Fontes sunt putidi, aquæ sulphureæ. *Neptunium* agro fertiliore situm est: Cives Aucupio & Piscationi vacant, hodie pertinet ad Columnenses. *Astura,* Plinio, quidem flumen cum Insula cognomine: Tabulæ vero Itinerariæ, Opidum, quod forte fuit vel ad flumen in Continente, vel in Insula. Locus hic memorabilis cum indignissima M. Tullij Ciceronis, Antonium fugientis cæde, tum Corradini fato Hērici F. Friderici II Imp. N, quem Carolus Eculismensis securi percussit. *Taracina,* vel *Tarracina,* Ταρρακίνα Str. Ταῤῥακίναι, Ptol. Ταῤῥακίνη, Steph. *Terracina* apud Antoninum. Volscorum lingua *Anxur* vocabatur. Opidum est exiguum, sed frequens & honestum. Muri ex quadrato silice absque Cemento facti. Ager ejus fœcundissimus est & amœnissimus, Vitibus, Aurantijs, Citris, Limonibus, alijsque id genns Arboribus abundans. *Caieta,* Καιήτα Strab. Hodie *Gaietta.* Vrbs est munita cum primis : Arcem habens invictissimam, cum Turri altissima, summo in Monte, quem superioribus annis, Gallis profligatis, muro cinxit Ferdinandus, Arragonum & Neapolitanorum Monarcha. *Sinus* ad Vrbem *Cajetanns* audit, apud Strab. Portum ibi fuisse celeberrimum, amplissime ab Antonino Pio refectum, refert Spartianus. Hodie nullus est. Mediterranea Latij loca perlustranti offerunt se *Velitræ,* Οὐελίτραι Strab. Βέλιτρα Steph. vulgo *Belitræ,* vel ut alij scribunt, *Belletri.* Opidum vetustissimum Volscorum, amplum & populo satis frequens, Episcopatus fulgens dignitate. Venustissimi situs, jucundissimi prospectus, Mœnibus undique cinctum. *Alba* Latinis, Ἄλβη item Græcis. *Longam* cognominant Veteres Scriptores, ab Situ. Hodie *Savello* si Leandro fides: si alijs, *Gandolfi* vel S. *Gandolfo.* Conditor ejus Ascanius Æneæ Filius, XXX post ædificatum Lavinium anno. Hodie plane desolata jacet. Nunc Septemtrionaliora Latij per Viam Valeriam Tiburtinamque peragremus. Hic primo se offert loco *Tibur,* Τίβουρ Ptol. Τίβουρα Strab. *Tivoli* hodie. Vrbs ad Anienem fl. Roma distans CL stadijs, Procopio. Cœlo est temperatissimo: locoque ob Aquarum Fontiumque copiam saluberrimo. Episcopatus titulo est nobile. *Maruvium* ad Fucinum Lacum, Marsorum olim caput, exiguis nunc se prodit, vestigijs, quæ *Marvo* vulgo, nominant. *Alba* Latinis, ut & Ἄλβα Strab. *Albam* hanc, quod ἐν βάθει τῆς χώρας sita, & permunita undique esset, tradit Strab. Romanos ijs custodiendi erant tamquam carcerem adsignare, consuevisse. Ruinis nunc tota fere collapsa jacet. *Præneste* Πραίνεστος Strab, Πραίνεστον Ptol. hodie *Pilastrina.* Situs ejus in declivi Monte ad Venestrim fl. olim longe fuit & amœnissimus & jucundissimus; ideoque florente Re Romana frequenter Imperatores Augusti huc animi gratia secessisse leguntur. Arx summo Monti in quo conditum, imposita est. Episcopatus hodie gaudet dignitate. *Tusculum* multis olim nominibus insigne, quod haud procul a *Frascata* abfuisse censent ex ruderibus, quæ hodieque visuntur, Viri docti. Plura sunt hujus nobilissimæ Partis Italiæ Opida, quæ brevitatis studio omittimus.

Lacus.

Sunt & Latio Lacus. *Hostiæ Lacum* habet Obsequens, *Stagno* vulgo vocatur. Inter Marinum & Albam Longam *Lacus* est *Albanus,* cujus meminit Livius lib. V. Hodie *Lago di Castel Gangolfo.* Sunt & *Lacus* vel *Stagnum Nemorense,* hodie *Lago di Nemo* : *Iuturnæ Lacus, Regillus,* hodie *Lago de* S. *Prassode* : *Fucinus* hodie *Lago di Marsos* : *Pontina* vel *Pomptina Palus* etiam in Latio describitur a Plin. nunc *Ausente Palude. Fundanus Lacus, Tiburtinus, Cæcubus & Simbruina Stagna.*

Flumina.

Flumina *Tiberis,* quem in generali descriptione delineavimus, & varia flumina, quæ cum eo, nominibus amissis, mare petunt. Reliqua Latij, ut antiquitus appellabantur *Numicius, Loracina, Stura, Nymphæus, Vfens.* Montes præter septem Vrbis Romæ, Colles, de quibus supra. *Albanus* est, Scriptoribus omnibus Græcis Latinisque celebratissimus *Mons Cecubus* in Sinum Cajetanum usque porrectus, ab Vini, quod fert, generositate nominatissimus. *Vestinus* item, *Algidus, Aventinus, Lepinus, Catyllus. Ceraunios* etiam Montes Latij habet Halicarnassæus.

Silvæ.

Silvæ sunt *Silva* sive *Lucus Feroniæ, Lucus Iovi Indigeti sacer, Dianæ Aetolicæ Lucus, Silva Nævia, Camænarum Lucus, Algidum Nemus, Albuneæ Silva, Angitiæ Nemus,* & *Furinæ Lucus.*

Mores.

Populi hujus regionis ad hæc usque tempora, præterquam in Civitatibus, plerumque rudes, moribusque agrestibus, animis audaces confidentesque: Viribus corporis, non minus quam olim præstantes. Atque hęc de Latio, nunc eas, quæ nobis restant in Italia Partes videamus.

ABRVZZO ET TERRA DI LAVORO PARS REGNI NEAPOLITANI.

In Regno Neapolitano juxta Franciscum Sansovinum, hi sunt Principatus & Dominia.

Principatus X, *videlicet, Ascoli, Bisignano, Evoli, Melfi, Melfetta, Monchercole. Squilaci, Sligliano, Sulmona, Venosa.*

Ducatus XXIII *videlicet, Andri, Amalphi,* Ariano, *Asu, Bojano, Castrovillari, Gravina, Martina, Montalto, Montelione Nardo, Nocera, Popoli, Rocca di Mondragone, S. Petro in Galatina, Seminara, Sessa, Somma, Sora, Tagliacozzo, Termoli Terra nova, Trajetto.*

Marchionatus XXX, *videlicet,* Anna, *Arbenzo, Bellate, Bucchiani, Campagna, Capo Vrso, Castel Vetere, Chierchiato, Civita* S. Angeli, *Corigliano, Laina, Lavello, Lauro, Licito, Misuraca, Oria, Oriolo, Padula Berventana,* Pescara, Pulignano, *Quarato,* S. *Lucito, Terza, Torre di Francolise, Torre Maggiore, Tivico, Trierso, Valle Siciliana,* V*asto Vico.*

Comites de statu LIV : *Domini* XV, *Barones Titulati* CCCCLXIII. *Tanta est in Regno Neapolitano Nobilitas.*

Archiepiscopatus & Suffraganei in hac Tabula ex Provinciali Romano.

In Aprucina & Marsicana provincia Episcopatus hi sunt. Aquilensis 37 10.42 19. *Forcanensis* 37 22.48 18. *Marsicanus* 37 30.42 4. *Valvensis seu* Sulmonensis 37 49.42 23. *Theatinus* 38 32.42 36. *Adriensis* 38 18. 42 51. Pennensis; 38 25.42 45. Aprutinus *seu Theranus* 38 4.42 49.

Archiepiscopus Beneventanus 38 42.41 22. *hujus suffraganei sunt Telesinensis* 38 20.41 20. S. Agathe, Alpiensis *vel Alipharensis* 38 0.41 39. *Mons Marani, Mariano opinor in Tabula,* 38 0.41 25. Avellinensis 38 49.41 7. *Vicanensis* 39 6.41 29 *Arianensis* 39 12.41 21. *Boianensis vel Roianensis* 38 29.41 52. Asculanensis 37 42.42 59. *Nucerinus* 38 42. 40 42. *Tertibulensis,* Traconensis, *Vulturanensis* 39 12.41 18. Alarinensis 38 18.42 33. *Ferentinensis vel Florentinensis. Civitatensis* 38 37-42 22. Termelensis 39 12.45 8. *Lesinensis, Frequentinensis, Triventinensis* 38 58.42 6. Biminensis, *forte Bomia* 38 54.42 17 *Vadiensis vel Gadiensis, Musanensis, S. Mariæ* 38 40.41 36.

Archiep. Neapolitanus 38 19.40 49. *cui subsunt Aversanus* 38 11.40 53. *exemptus est; Nolanus* 38 26.40 55 *Puteolanus* 38 11.40 47. *Acerranus* 30 25.40 58. *Iscalanus.*

Archiep. Capuanus 38 4.41 0. *cui parent* T*heanensis* 37 50 41 18. *Calvensis,* 38 5.41 10. *Calmensis, Sueßanus* 37 48.41 10 *Venafranus* 37 58.41 35. Aquitanensis *vel* Aquinatensis 37 38.41 28. *Iserniensis* 38 7.41 43. *Casertanensis* 38 5.41 52. *Caiaciensis; Casinensis exemptus* 37 40. 41 35.

Archiep. Amalfitanus 38 35.40 32. *Capricanensis* 38 36.40 23. *Scalensis vel Camensis, Minorensis* 38 39.40 33. *Siteranensis.*

Archiep. Salernitanus 38 44.40 33. *Caputaquensis* 38 57. 40 22. *Policastrensis; Nusantanensis, vel Nuscanensis, Sarnensis* 38 43.40 50. Acervensis *vel* Acernensis, *Marsicensis, Ravellensis exemptus* 38 32.40 34.

Archiep. *Surrentinus* 38 20.40 33. *cui subsunt Lobrensis,* Salpensis, Aquensis *vel Equensis, alias Vicensis vel Vicanus* 38 22 40 36. *Castelli Maris, vel Stabiensis* 38 24.40 39.

Franciscus Sansovinus dicit in Regno Neapolitano esse Archiepiscopatus XX & CXXIV Episcopatus, sed quosdam in Provinciali Romano positos non habet, alios etiam addit, nimirum ut posteriori tempore mutati sunt, vel aucti.

Meridiani distant pro ratione Paralleli 41 40 ad Circulum maximum.

HAC Tabula duæ Regiones in Regno Neapolitano nobis peragrandæ succedunt, *Aprutium & Terra Laboratoris.* Priorem *Aprutium,* A*bruzzo* vernacule hodie vocant Itali, vel, ut augurantur, quod Incolæ *Brutij* non sint, vel quod in his quoque sint *Præcutini,* translato a parte ad totum vocabulo; vel denique ab Montium Saltuumque asperitate in quibus A*pri* plerumque *apricantur.* Nomen S*amnitum* ab Vrbe Samnio universæ huic regioni olim tributum fuit, *quam Frentani,* Caraceni, *Peligni, Marruccini, Præcutini, Vestini* & *Hirpini* incoluere. Fines ejus constitui solent ab Ortu Apuli Dauni cum amne Phiterno; ab Occasu Sabini & Picentes cum Truento fl. qua Septemtrio est, Mare Hadriaticum, qua Meridies Picentini, Campani, Marsi, Æquicoli, secundum Apenninum Montem ultra citraque ex parte habitantes. Regio summa gaudet cœli salubritate & incredibili Incolarum frequentia: amœna est & commoda versus Mare, sed Montibus aspera in Mediterraneis. Præter alia Crocum abunde mittit, nutritque Animalia innumera. Hodie hujus Tractus Caput A*quila* Vrbs Episcopalis. Natam volunt ex Amiterni ruinis & Forconij, quod P.M. VIII hinc aberat: qui locus nunc quoque magna operum fundamenta ex lapide quadrato habet, appellatus *Forconum.* Condidisse autem perhibent A*quilam* Langbardos, Carolum inde Martellum, vel ut alijs placet, Fridericum II Imp. mœnibus cinxisse munijsseque: Colonis Civium jure, & Civitati A*quilæ* nomine adsignato ab signo Cæsareo, vel potius ab fausto A*quilæ* nomine. Ea autem brevi maximis incrementis ita auxit, ut Civitatum aliquarum principatum in hac Regione facile nunc obtineat. Ager mira cum aliarum, tum Croci copia est fœcundus. Sunt præterea *Guastum* A*monium,* vernacule *Guasto di Amone*; Plinio Melæque *Histonium* : *Istonium* Ptol. sine aspiratione: ut & *Istonium* Tab. Itiner. Supersunt hic quædam antiquorum operum, Theatri cum primis & Prætorij vestigia. Marchionatus habet Titulum. *Lancianum* celebre Emporium; quo quotannis mensibus Majo & Augusto Italiæ, Inlurici Siciliæ, Græciæ, Asiæ, & reliquarum Mundi Partium Negotiatores ad frequentissimum conveniunt Mercatum. S*ulmo*; Σουλμῶν Ptol. Σούλμων Strab. Appellationis origo ab S*olymo* Phrygio, Æneæ Comite, teste Ovid. lib. IV Fastor. Hodie S*ulmona* est teste Leandro: aliquibus male S*ermona* dicitur, notante Ciofano, in pulcherrima hujus Vrbis descriptione, Vrbs est pulchritudine

Regio, & unde dicta.

Situs

Cœli temperies.

Soli fertilitas.

Vrbes.

loci

ABRVZZO ET TERRA DI LAVORO.
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio
Campagna di Roma
Occidens
Oriens
Ischia insula
Capri insula
Golfo de Napoli
Golfo da Salerno
Puglia
Basilicata

loci, frequentia populi, aquarum abundantia in primis nobilis: Ovidij patria. Episcopum habet qui *Valvensis* dicitur, quod Sulmonensis Ager cum parte quoque vicinorum *Valva* nominatur. *Chieti*, vel *Civita Cheto* vulgo, Vrbs Archiepiscopalis. Sic Leander, Collenutius & Niger hodie vocari scribit, quæ Τεατία Strab. & Ptol. Vrbem hanc a Pipino Caroli Magni Patre eversam legimus, quod rebus Langbardicis perpetuo studuisset: restauratam vero postea adeo Normannis ob amœnitatam loci placuisse, ut sedem hic potissimum collocarent, auctore Blondo. *Asculum* antiquissima Civitas, Episcopatus dignitate nobilis: Ἄσκυλον Ptol. Ἄσκυλος Steph. *Asclum* Antonino. Plin. nobilissimam *Piceni Coloniam* appellat. Iacet plano patuloque campo, munitissimo in loco, mœnibus firmis. Ab una parte Mons sublimis in quo sita est Arx: ab altera Truentus ripis præaltis munit. *Beneventum* auspicatius mutato nomine, quum initio appellaretur *Maleventum*, ab *Malo Vento*, quem injuriosum & horribilem sæpe patitur. Βενεὔεντον & Οὐενέβεντος Ptol. *Beneventi* vulgo. Situ Vrbs est admodum oportuno & æmœno, summa agrorum bonitate præstans. *Sora* Σῶρα Græcis. Vicina est Liri Amni: Populo haud infrequens, tituloque Ducatus & Episcopatus ornata. *Aquinum* Ἀκῖνον Ptol. Nobilitavit hanc Patriam suam *Thomas*, magnus Philosophus, *Aquinas* hinc cognominatus, Nomen retinens collapsa pene jacet, vestigia præferens pristinæ amplitudinis, Comitatus Episcopatusque habens titulum. Reliqua describere Opida Chartæ angustia prohibeor.

Flumina. Flumina hic *Phyternus*, quo Samnium ab Apulia dividitur, *Fortore* vulgo, Φιτέρνος Ptol. Ejus in Tiferno Monte Fons est, haud procul a Boviano. Exonerat se in Mare Hadriaticum juxta Lesinensem Lacum. *Trinius* quod *Portuosum* notat Plin. *Asinella*, *Sentus*, *Sangrus*. *Sangrus* varios convehit secum ad Mare amnes, inter quos præcipui *Rasinus* & *Aventinus*. Sunt item *Morus*-*Feltrinus*, *Pescara*, *Aternus*, *Rasentus*, *Orta*, *Liberata*, *Salinus*, *Plumba*, *Vomanus*, *Turdinus*, & alia.

Montes. Montes porro in Samnitibus adeo sunt excelsi, ut etiam ipsos Apenninos superent. Inter eos *Mons Virginis*, ob D. Mariȩ Templum nominatissimus. *Majella* amplitudinis vastissimȩ adscensu difficillimus, rupibus asperrimus. Cacumen perpetua nive tegitur: multa herbida habet Prata: plurimos effundit fluvios. Silvis superbit immensis, Ferarum copia scatentibus, præcipue Vrsorum, Rupibus etiam abruptis horret plurimis. Sunt & Iuga Apennini: quæ *Montes Tremuli* vocantur, unde Sabbatus oritur. Item Mons *Mathesius* & *Grumus*.

TERRA DI LAVORO.

Regio & unde dicta. TERRA *Laboris*, *Terra di Lavoro*, Regio hæc audit hodie ab *Laborinis*, qui Capuȩ quomdam vicini & suburbani, *Campis*, quorum Plin. meminit. Quidam parum solide ab *Labore* laborant *Laborinos* trahere: vel quod ad Culturȩ Labores idonea sit: vel quod facillime colatur & aretur, Italis illud *Lavorare* vocantibus. Narcissus apud Munsterum ab *Lepore* & elegantia autumat sic appellatam. Ea dicta olim *Campania*, Καμπανία Str. Ptol. alijs, ab florentissima quomdam, ut plerique censent, Metropoli *Capua*, cujus Incolæ Scriptoribus omnibus *Campani*. Nonnulli sic vocatam volunt, quod *Campestribus* se pandat *locis*. *Fælix* Plin. cognominatur ab Felice beataque Regionis amœnitate.

Situs. Fines ejus, ut videre est apud Strab. Ptol. & alios, ad Occasum Liris, Latium ad alteram relinquens oram, ad Septemtrionem, Samnitium Montes, quà Ortus, est Silarus fluvius, Lucaniam hinc dirimens parsque Agri Samnitium quos dixi, qua Meridies: Mare Tyrrhenum sive Inferum.

Soli qualitas. Vere *Campus* est *Campania*, in quem Natura luxurians effudisse videtur largissimo sinu quidquid uspiam est Deliciarum, Amœnitatum, Gaudiorum & Oblectationum. Paradisus vere Italiæ. Tam incredibilis ibi rerum est fertilitas.

Imperium Majorum. Principatum habuerunt, olim in hac Regione varij Populi, de quibus Strab. lib. v & Plinius lib. III cap. v. *Opici*, cognomine *Ausones*, *Osci*, *Cumani*, *Tusci*, *Samnites*, qui postremum a Populo Romano debellati sunt.

Vrbes. Hæc in genere paucis de Campania, jam-nunc specialior me vocat ejus descriptio, & primum Vrbium. Caput Campaniæ Regnique Neapolitani Metropolis *Neapolis*, Νεόπολις in Numismatibus dicitur. Nomen hodie retinet, *Neapoli* vulgo audiens. Spatium amplectitur magnum inter Mare colliumque amœnissimorum radices ædificata magnifice: Muris firmissimis, Propugnaculis, Turribus, Castellisque, præsertim jussu Caroli v, cujus jam-nunc, paret Nepoti, ut sit quasi inexpugnabilis, munita. Fossas habet lxx pedes profundas: Portas octo: Fora ampla. Fontes publici, ex quibus Aqua limpidissima nunc Lanceæ altitudine, nunc duorum capitum crassitudine, nunc per centum fistulas posilit, sunt innumeri. Forma est oblonga, seque in modum dimidiatȩ Lunȩ incurvans. Circuitus olim III, nunc, prolato pomerio, v Milliarium. Aere gaudet permolli & placido: Hiemem vix sentit. Ædes hæc Vrbs cum Divorum, tum hominum habet ornatissimas: Arces invictissimas. Academiam etiam ab Friderico II Imp. institutam, ad quam studiosorum ex toto Regno magnus fit concursus. Sunt & Bibliothecæ aliquot: in quis primi loci D. Dominici. Ager suburbicarius, Vicinique Colles amœnissimi sunt & jucundissimi, Frumenti, Vini, variorum Fructuum, Herbarum, Florum, rerumque omnium, ad Hominum Animaliumque necessitatem, voluptatem, delicias facientium feracissimi. Multa de hac Vrbe brevitati studens prætereo. Sunt & aliæ, *Capua Vetus* & *Nova*. *Vetus* nulli non Latinorum Scriptorum nota. Κάπυα Stephano, Καπύη Ptol. Splendor ejus, Amplitudo & Magnificentia ab omnibus summopere passim celebratur. Visuntur hodie ejus altero ab *Nova Capua* lapide peringentes ruinæ, juxta Templum D. Mariæ Gratiarum. *Nova Capua* ex *Antiquæ* dirutæ ruinis cœpit excitari, feliciterque crescere, quam conspicere jam nunc est adsitam sinistræ Vulturni ripæ, duodecimo ab Mari lapide, in planicie, satis magnificam, commode habitatam, sed infrequentius, stratam silicibus, Plateas habentem rectas, altaque ædificia. Adluit eam ab Ortu & Septemtrione Vulturnus, indeque in Occasum reflectitur. Pons est supra amnem ex lapide insignis. Episcopatum *Capuæ Novæ* evexit in Archiepiscopatum Ioannes XIV P.M. quum Othoni II Imp. Aug. Coronam imponeret. *Teanum* cognomento *Sidicinum*. Desertum hodie *Teano* vernacule dicitur. Episcopatus nihilominus titulo nobile. *Calvi* Opidum Episcopatus dignitate superbiens, *Cales* Virg. *Cumæ*, Κύμαι Strab. Ptol. alijsque Græcis. Nunc hic omnia fere conciderunt, oppletaque jacent ruinis, ut tamen undique amplissimorum operum vestigia satis agnoscantur. Sunt etiam *Sinuessa*, *Aversa*, *Caserta*, *Nola*, *Summa*, *Puteoli*, atque alia minorum gentium opida.

Lacus. Inter Lacus Paludesque, quæ Campaniæ, loci principis sunt *Lucrinus* & *Avernus*. *Lucrinus* Λοκρῖνος κόλπος, Straboni. Denominatum volunt nonnulli, ab *Lucro*, quod ex eo, quia piscosus erat, percipiebatur. *Avernus*, Ἄορνος Lycophoni ceterisque Græcis: *Styga* quondam appellatum innuit Silius. *Infernum Lacum* vocat Virg. Hodie *Lago di Tripergola*. Tribuuntur & Campaniæ *Linterna Palus*, *Pompeia* & *Statinæ Paludes*.

Flumina. Flumina sunt *Liris*, qui suscipit dextra quidem *Fibrenum*, *Cosam*, *Alabrum*, *Trerum* & alios: Sinistra vero *Casinum*, *Melfam*, & *Omnem*. Liri succedit *Vulturnus*. Hic Amnes, Torrentesque multos colligit, inter cæteros, dextra quidem *Cusanum*, *Correctum*: Sinistra *Freddum*, *Pratellum*, *Sabbatum*, *Isclerum* & alios: *Glanio* item *Linternus*, *Sebetus*, *Sarnus*, *Furor*, *Ebolis*, *Silarus*.

Montes. Montes huc pertinent *Gaurus*, *Maßicus*, *Falerun*, alij, ut *Vesuvius*, *Pausilypus*, *Misenus*, *Culma Mons Christi*, *Taburnus*, *Tifata*, *Planus*, *Astrunus* & *Trifolinus*. Atque hæc dȩ hac Regni Neapolitani parte sufficiant, ad alteram transeo.

PVGLIA PIANA TERRA DI BARRI, TERRA DI OTRANTO CALABRIA, ET BASILICATA,

Altera pars Regni Neapolitani.

Archiepiscopatus Regiensis 40 12.37 52.*huic subsunt Lucrensis* 40 20.39 10.*Cotroniensis* 41 56.39 5.*Cassanensis* 40 46.38 47. *Cathacensis,Neocastrensis* 40 34.38 58,*Giracensis* 40 40.38 18.*Tropetensis alias Tropiensis* 40 0.38 32.*Vibona* 39 8.38 39.*Squilacensis* 41 4.38 53.

*Archiep.*Consentinus 40 24.39 22.*sub quo est Maturanensis* 40 28-39 7.

Archiep.Roßanensis 41 10.39 31.*non habet* Suffraganeos,*Bisignanensis* 40 51. 39 29.*est exemptus.*

Archiep. S.Severina,*sub quo sunt Ebriacensis,vel Vmbraticensis,Strangulensis,vel* Senoniensis *aut Insulensis, Geneocastrensis vel Genicocastrensis,Gerentinensis,*S. *Leonis.*

Archiep.Larcatinus,sub quo sunt Mutulensis 41 22.40 53. Castellanensis vel Castellanatensis 41 10. 40 28.

Archiep. Brundusinus 42 17.46 32.*cui subest* Astunensis *vel Ostunensis.*

Archiep.Hidruntinus 42 59.40 8.*Castrensis* 42 59.49 42.*Gallipolitanus* 42 12.39 58.*Liciensis vel Lucenensis* 42 30.40. 23.*Vgentinensis vel Ogentinensis* 42 28.39 56.*Lucensis vel Lucadensis, Nertonensis,exemptus est.*

Archiep,Barensis 41 5.41 5.*cui subsunt Betontinensis* 40 45.41 2.*Caelphaianus vel Melphitēsis* 40 48.41 11.*Iuvenacensis* 40 51.41 10.*Rubentinensis,vel Rubensis,nunc Rivo,opinor,* 40 22.41 7.Salpensis 40 8.41 24.*Cauriensis,Bitterensis,Conversanus* 41 20.40 57.*Minerviensis* 40 0.40 0,*Poligniacensis* 41 30.40 59.*Cathericensis,Lavellinensis* 39 56.41 9.

Archiep. Tronensis 40 38.41 15,*cui subsunt Vigiliensis,* Andrensis vel Adriensis 40 30.41 11. *Penensis.*

Archiep.Sipontinus vel Montis Gargani 40 1.41 30.*cui subsunt Vescanensis exemptus* 40 11.41 57.*Trojanensis exemptus* 39 27.41 27.Melphiensis 39 36.40 52.*Monopolitanensis exemptus* 41 36.40 56.*Rapollensis exemptus* 39 42.40 56.

*Archiep.*Cannosanus 40 14.41 9.*sub quo Auranensis,*Sarranensis,Montisviridis,*Laquedonensis,*S.*Angeli de Lombardis Bisaciensis.*

Archiep. Acheronti 39 41.41 1.*cui subsunt Potentiensis* 40 10.40 35.Tricariensis 40 34.40 30.*Venusiensis* 39 51.40 57 *Gravinensis* 40 44.40 44.Angolensis.

Meridiani distant pro ratione Paralleli 41 0.

ALTERA nunc *Regni Neapolitani* pars perlustranda sequitur, in qua primo loco se offert Regio, quæ Italis hodie *Puglia Piana* vocatur. *Plana* ab latissimis Campis, & majore, quam in Peucetijs agrorum æquore. Hæc etiam *Apulia Daunia* quomdam dicta fuit. Fines illi ab Oriente Apulia Peucetia, intercurrente Aufido, ab Meridie Apenninus, cum Hirpenis & Samnitibus; ab Occidente Frentani, Caracenique, nunc Aprutij, cum Phiterno; ab Septemtrione Hadriaticum vel Ionium Mare. Agri hic fertiles supra modum, Tritici aliorumque Frumenti generum. Vrbes hic sunt & Opida, *Manfredonia* urbs lauta populoque frequens, in rupe Sinus marini, quem Gargani Montis flexus efficit, sita. Invictam ad Littus habet Arcem. *Luceria* Opidum Episcopale; λουκερία Str. ceterisque Græcis. Νουκερία Ptol. & *Nuceria* Suetonio. Rudera, quæ hodie passim eo loco, priscam docent Vrbis amplitudinem. *Troia* Civitas opulentissima, fœcundi agri; Comitatus & Episcopatus titulo clara. *Asculum* Vrbs, titulo Ducatus & Episcopatus inclita. Ἄσκυλον Appiano Alexandrino : Ἄσκλος Steph. *Asculo* vulgo, cognomine *Satriano*. Sunt & *Salpe* Opidum episcopatus titulo nobile, *Arpi* Plinio commemorati, aliquando *Argos Hippium* dictum, mox *Argyrippa*; Et urbes duæ quæ in proverbij ludicrum abiere *Apina* & *Trica*, &c. *In Salentino*, inquit Plin. lib. II. c. CIII, *juxta opidum Manduriam Lacus ad margines plenus, neque exhaustis aquis minuitur, neque infusis augetur.* Hodie Leandro, *Lago di Andurio*, in Apulia Daunia; *Versentino*, Alexandro Andreæ. Flumina sunt *Aufidus* qui Peucetiam ab Daunia separat, Αὔφιδος Strab. & Ptol. hodie *l'Ofanto*. *Candilaris* item & *Cervaria*. Mons vero hic visitur cum alijs qui *Garganus* Plin. & alijs : Γάργανος Strab. Γάργανον Ptol. Hodie *Monte de S. Angelo*. Præcelsus valde est & adscensu difficillimo: Silvis quibusdam peramœnis consitus; Herbisque medicis & salutaribus scatens. Incipit ab Appennino, ex cujus radicibus Iugum enascitur editissimum, latitudine P. M. duorum, longitudine XX : post quod ita paullatim Mons ipse adsurgit, ut in summam altitudinem, vastitatem, amplitudinemque desinat.

Puglia Piana & unde dicta. Situs. Soli fertilitas. Vrbs & Opida. Lacus. Flumina. Montes.

SIC se habet *Apulia Daunia*; sequitur explicanda jam nunc quæ cognominari solet *Peucetia*. Nomen illi a *Peucetio* Lycaonis Filio, XVII ante Bellum Troianum ætatibus huc profecto. Dicitur nunc vernacula Italorum lingua *Terra Bariana*, *Terra di Barri* ab Vrbe *Bario* primaria. Regio hæc stupenda Agrorum ubertate, admirandaque nobilissimorum Fructuum copia cum reliqua fere Italia committi potest. Sunt tamen ibi, ne quid sit omni ex parte beatum, Loca quædam, quæ pluvijs, aquisque laborant. His locis antea *Ætolos* ex Græcia ortos habitasse ferunt, qui expulerant *Pediculos*. Civitas primaria est *Barium*, *Barion*, Plin. *ante* Iapyx addenti : Βάριον Strab. & Ptol. *Barri* vulgo. Vrbs antiqua, ea pulchritudine populique frequentia, ut Regionis universæ teneat principatum, eique nomen ab se *Terræ Barianæ* largiatur. Archiepiscopali gaudet dignitate. *Barium* quoque nobile Syllani morte, Senatoris clarissimi : qui diro Neronis imperio mori jussus, pectus Centurioni præbuit feriendum. Celebris est & hæc Vrbs inauguratione Regum Siciliæ & Neapolis. Ora hic importuosa, Agri urbertas incredibilis. Sunt præterea *Monopolis* Vrbs nova, Episcopalis & Marchionatus titulo celebris: non quidem magna sed pulchra, splendida, ædificiorumque magnificentia nobilis. Ager Olei feracissimus, *Polinianum*, *Polignano* Civitas Episcopalis, edita licet præruptaque saxosa in rupe sita, lauta tamen & populo frequens. *Mola* frequens quidem ædificijs, sed colonis agrestibus. Condidit Arcem ibi superioribus annis Marchio Polinianus ad Oræ tutelam. *Iuvenatium*, *Giuvenazzo*. Vrbs Episcopalis : Agro fertili sita. *Marfetta*, vel ut alijs scribitur, *Morfitta*, vel *Melfatta*. Principatus hodie titulo floret. *Vigiliæ*, vulgo *Bisegli* ad littus præcelsis in rupibus Opidum Episcopale. *Tranum* Civitas *Archiepiscopalis*, vulgo *Trani*. *Ab* ædificijs est pulcherrima: sed hodie majore ex parte deserta. Silvæ Olearum & Amygdalo-

Terra di Barri, & unde dicta. Soli fertilitas. Vrbes.

PVGLIA PIANA, TERRA DI BARRI, TERRA DI OTRANTO, CALABRIA ET BASILICATA
Per Gerardum Mercatorem
Cum priuilegio
Mare Ionio
Golfo di Taranto
Milliaria Italica communia
Occidens
Oriens

rum ab hujus opidi agro propemodum Tarentum usque pertinent. *Barulum*, *Barleta* vulgo. Inter quatuor Italię Castella numeratur. *Ostunum* populo frequens, Episcopale est, parvo in colle situm. *Cilium*, *Cilio*; *Celia* Ptol. In ejus agro Crocum nasci scribunt. *Venusia* civitas Episcopalis: Οὐενουσία Strab. & Ptol. *Venusium* Horatio, cujus patria: *Venosa* hodie. Sunt item *Canusium*, *Acherontia*, *Biletum* & alia opida. Lacus hic *Lenensis*, ab opido cognominatus. Ab fluvijs valde est inops. Vnum tamen notatum reperio *Cavam*.

Lacus. Flumen Cava. Terra d'Otranto. Nomina. Situs. Cœli temperies. Soli fertilitas. Vrbes

POST *Apulias* explicanda succedit *Salentinorum Regio*, quæ & *Iapygia Messapiaque*, item *Calabria*. Nunc Italis ab *Hydrunte*, *Terra Hydruntina*, vulgo *Terra d'Otranto*. Habet hæc regio ab Meridie Tarentum & Mare usque ad Promontorium Salentinum: ab Oriente idem Promontorium cum Mari Ionio, quod etiam & Hadriatico, quo Septemtrio est, adluitur ab Hydrunte Brundisium usque; qua Occidentem respicit Apulia illi adjacet Peucetia, cum Magnæ Græciæ portione. Tota hæc regio saluberrimo gaudet aere, cœloque sudo & sincero, præterquam in ora, quæ ab Lacu Hydruntino Brundisium usque: ubi plerisque in locis juxta mare sunt Paludes. Regio fertilis & opima 13, ætate Strabonis, honestissimis superbiens urbibus. Caput Regionis, cui nomen a se præbuit *Hydruntum* ὑδροῦς Strab. Ptol. & alijs: *Hydrus* Melæ: hodie *Otranto*. Vrbs est vetustissima, cœlo potitur clementissimo. Præter Portum satis capacem, Aquilone flante non satis tutum, Arcem habet in saxo, quo mari imminet, tutissimam: opus Alfonsi, 11. Archiepiscopalis est. Ager illi amœnus & fertilis. Reliquæ sunt, *Gallipolis*, hodie *Callipoli*: alijs *Gallipolis*, tamquam *Vrbs pulcra*. Munitissimum habet natura situm. scopulo enim insidet seu insulæ Modicæ, quæ mari undiqne cingitur, Continenti ponte adhærens, saxis fulto ingentibus. Ager optimus & fertilissimus. *Castrum* civitas, Episcopalis est. Mercatoribus frequens olei coëmendi. *Brundusium*, & *Brundisium*, Βρενδέσιον Ptol. Βρεντέσιον Steph. *Barnedis* Benjamino, *Brindisi hodie*. Aerem habet clementissimum. Archiepiscopum habet, cui unitus est Archiepiscopus *Ocrensis*. Portus olim illi inclitus, ex quo Romanis tutissimus, quomdam fuit in Græciam transitus. Nunc repletus est: adeo ut vix triremibus per eum currere liceat: Arx urbi munitissima. Ager ipsi fertilissimus, Oleique feracissimus. *Oria* civitas in colle Tarentum spectans. Οὐερεον Strab. spectat eam Arx in colle valida. *Aletium* Ἀλήτιον Ptol. hodie *Leze* & *Leccie* vulgo. Salentinorum hodie primaria. Episcopalis est, atq; etiā Concilio totius Apuliæ Regio, Foroque perpetuo decorata: Procerum totius hujus tractus domicilium, multorumque nobilium sedes. *Vxentum* civitas Episcopalis, Οὔξεντον Ptol. hodie *Vsento*, *Vgenti*, *Ogento*, variante scriptura, Nunc perexigua est Sunt & alia minorum gentium opida, quæ prætereo. Fluvij sunt *Galesus* qui inter Magnam Græciam & Salentinos discrimen facit, & præter hunc duo alij. Incolæ moribus sunt simpliciores.

Flumina. Mores.

Calabria & unde dicta. Situs. Soli fertilitas.

CALABRIA, ab *Calabris*, quos magnæ Græciæ partem Salentinis adhærentem ad Ionium Æquor circa Iapygium promontorium tenuisse, ex Ptolemæo est manifestum, nomen habet. Regio Italiæ in extremis ejus finibus instar linguæ porrecta inter utrumque fretum inferum superumque interjacet. Fert ubertate quadam felicitateque stupenda, quidquid vitę ex voto transigendæ, delicijsque fruendis necessarium: Triticum, Hordeum, aliaque frumenti genera; Vinum varium, Oleum, Saccarum, Manna, Mel, Ceram, Sal nativum factitiumque, Ficus, Poma Medica & Citria, Limones, aliosque fructus nobilissimos: item Aurum, Argentum, Lanam, Gossypium, Crocum, Sericum, Linum, & quid non? *Calabria* duplex, *Inferior*, quæ *Brutiorum* olim sedes, hodie proprie *Calabria Inferior*: & *Superior*, quæ olim *Magna Gracia*. *Inferioris* fines ab Occasu Laus, itemque Lucani: a Meridie Mare Tyrrhenum & Siculum; qua Oriens est, parte Maris Hadriatici: qua Septemtrio, Magna Gręcia & Amne Crathi clauditur, Caput & Metropolis ejus ut olim, ita & hodie *Consentia* Κωνσεντία Strab. Ptol. Gręcisq; cæteris: *Consenza* hodie. Sita circa declivitatem pene Apennini, colles amplectens septem, quibus maxima urbis ædificiorum pars imposita. Vrbem uno latere Crathis, altero Amnis includit Busentus, qui ipsam ab suburbijs separat. Arcem habet munitissimam. Summo Templo Archiepiscopatus est adtributus. Civitates reliquę *Manthia*, *Fredus*, *Belmontium*, *Sanctæ Euphemiæ Fanum*, quod propinquo Mari dedit cognomen, cujus in littore Corallus optimæ notæ invenitur. Sunt & *Rhegium*, *Tropia*, *Castrum Villare*, *Altomonti*, *Turranum*, *Rugianum*, *Marturanum*, *Nicastrum*, *Briaticum*, *Hippo*, quæ etiam *Vibo Valentia* dicta fuit. *Superioris* quæ olim *Magna Gracia* fines, ad exortum Solis Æquor Adriaticum; ad Meridiem flumen Alex & Bruttij; qua Occasus est Crathis Amnis cum Apennino & Lucanis; qua Septētrio Sinus Tarentinus, cum Apulis Peucetijs. Hic antiquissima nobilissimaque urbs est *Tarentū* Τάραντον Appiano Alexandrino, Τάρας Strab. & Ptol. *Taranto* hodie. Calabrię quondam & Apulię totiusque Lucaniæ caput. L. Floro. Situs ejus notatur in intimo recessu Sinus, qui ab ipsa urbe dicitur *Tarentinus* in ipsis Mari Hadriatici faucibus, inquit Florus. Portus, quem habuit maximum, pulcherrimum, tutissimum, hodie visitur opturatus saxis ingentibus, adeo ut parvis tantum navigijs pateat. Maxima nunc in eo portu piscium ubertas. Hodie Archiepiscopalis est. Sunt præterea *Hieracium*, *Belicastrum*, *Croto*, *Cariathis*, *Matera*. Flumina Brutiorum quidem, *Fredus*, *Acheron*, *Amatus*, *Angitula*, *Mesuna*, *Seminara*, *Alex*, *Locanus*, *Sagra*, & alia. Magnæ Græciæ vero. *Rusillus*, *Crathis*, *Busentus*, *Septimus*, *Sardus*, *Finitus*, *Cruciaris*, alia.

Vrbes.

Lucania & unde dicta. Situs. Soli qualitas. Vrbes & Opida.

SVPEREST in hac Tabula, *Lucania*, hodie *Basilicata* dicta; unde incertum. *A Basilisco* trahit Leander. *Lucaniam* autem quidam volunt dictam, quod *Lucenti* cuidam *Stellæ* directe subjaceat; alij ab *Lucio* quodam Samnitium Duce. Fines hodie ab Occidente Silarus Amnis Campaniæ limes: ab Meridie, Mare Tyrrhenum: ab Oriente, Laus cum Bruttijs, magnæque Græciæ parte: ab Septemtrione Peucetij in Apulis, cum Hirpinorum portione. Montosam & asperam esse totam indicat Livius. Hodie fortean, quam olim, incolis est frequentior; quanquam adhuc magna multis locis solitudo, propter vias difficiles, horridosque nemorum saltus latrocinijs infesta. *Lucana Armenta* maxima & validissima olim in Italia fuisse, antea dixi. Opida hic ad mare *Pæstum*, Græcis Ποσειδωνία. *Pæsti* meminit Virgil. lib. 4. Georg. *Biferique rosaria Pæsti.* Ad quem locum Servius *Pæstum* Calabriæ facit civitatem, ubi bis quotannis Rosæ generantur. *Acropolis* opidum ab Silario ostio M. XII. Aere gaudet præstantissimo. Originis esse Græcæ, ut hoc tractu pleraque, ipsum indicat nomen. *Pisciotta*, *Buxentum* Plin. & Melæ. Βούξεντον Ptol. Nomen illi fortean a *Buxo*, cujus mira eo tractu copia. *Policastrum* nobilis urbs, Ducatus titulum sustinens, estque Episcopalis. In Mediterraneis *Padula* Opidum, Marchionatus inclitum dignitate. *Capacia* urbs, olim frequens admodum & opulēta, Ducatum Episcopatumque (qui *Caputaquensis*) habet: sed hac tempestate pene deserta propter adluviones. *Dianium*, *Diano*, opidum dives & nobile, a quo *Valli Dianiæ* universæ nomen. Reliqua omitto. Flumina quæ habet sunt *Pisciota*, *Molfa*, *Coccus*, & *Sapris*. Putatur *Sapris*, qui Λᾶος Strab. *Laus* Plin. Lucanos dirimit a Brutijs Lainum ab suis suburbijs, opidum in Lucanis, suburbia in Calabris relinquens. Oritur prope Viminellum, Lucaniæ opidum, perque montes asperos Meridiem versus Basilicatam ab Calabria dividens, in Mare Tyrrhenum profluit. Aquas habet perpetuo claras, adeo ut nullo unquam casu turbentur. *Silvæ* sunt *Lucique*, *Eboli*, *Peregrinalis*, *Vejliarum*. Sed de Italia quæ dicta sunt hactenus, sufficiant, ad reliqua transeo.

Flumina. Silvæ.

CORSICA ET SARDINIA INSULÆ

Episcopi in Corsica, qui Suffraganei sunt Archiepiscopi Pisani in Tuscia.

Ajacensis 31 9. 40 40.
Alariensis 32 20. 41 15.
Sagonensis 31 36. 40. 42.
Civitatensis.

Episcopus subjectus Archiepiscopo Ianuensi in Liguria.

Nubiensis vel Nebiensis 31 45. 41 30.

Archiep. Calaritanensis 32 10. 37 30 *cui hi subsunt.*
Sulcitanus vel Sulciensis. *Doliensis.*
Suellensis.
Archiep. Turitanus 31 8. 39 15. *cui subsunt hi,*
Sorrensis 31 40. 38 58. *Plonatensis.*
Ampuriensis, Gisacensis vel Girardensis.
Castrensis
Othavensis vel Othaicensis
Bosanensis, Bossa forte 31 6. 38 38.
Archiep. Arborensis 32 50. 38 8. *subsunt Vssellensis*
S, Iustæ 31 4. 38 2. *Terra Alba.*
Civitanensis exemptus.
Galtellinensis exemptus.

Meridiani distant pro ratione Paralleli 4 10.

Corsica & unde dicta.

CORSICA ἀπὸ κόρσης ἀδελφῆς βουκόλου nomen habet, ut tradit Stephanus de urbibus, quam historiam pluribus refert Eustathius. Ad eam alludit Rutilius Numatianus quum scribit, *Forte secuta vagum femina Corsa bovem.* Alij a *Corso* ejus terræ Domino eam dictam volunt; alij a qualitate cacuminis montis alicujus: eo quod κόρσος apud Græcos sonet Templum cacuminis, seu montis. Græci hanc κύρνον appellavere, a *Cyrno* Herculis Filio; κερνεᾶτις Lycophroni: *Theraphne* ab Ovidio nominata est, ut scribit Villanovanus. Ab Occidente & Septemtrione respicit Mare Ligusticum: ab Ortu Tyrrhenum: a Meridie Sardiniam. Longitudo mill. cxx non excedit: Licet Strabo mill. clx. Plinius cl ponat: Latitudinem hic lx mill. facit: ille lxx, quod verum esse ex dimensione per circinum constat. Ambitus secundum Plinium Mil. cccxx: secundum alios cccv & cccix; Secundum Maginum cccxxv, quod se per dimensionem exactam reperisse scribit. Insula est ab omni parte aditu difficilis, cum præruptis undique collibus comprehensa sit. Interius similiter magna ex parte montosa, ideoque Frumenti neque Leguminum adeo fertilis est: quæ nisi paucis quibusdam locis crescunt, ubi se aperit, atque fluminibus & aquis irrigatur, ac feracissima redditur. Ea pars quæ respicit Etruriam est mediocriter plana, habetque ibi fœcundum solum & producit nobiles ac dulces fructus. Vina insulæ præstantissima, primæque nobilitatis, & a Romanis semper expetita, *Corsica* a loco dicuntur. Mellis & Resinæ hic magna ubertas: Olei item & Ficuum. Cæterum Mella Corsicana amara esse notavit Servius in IV Georg. Fitque id ob Taxi copiam, e qua Apes Mella legunt. Venenata etiam credidit Ovidius. Solus hic ager lapidem gignit *Catochiten*, quem Democritus Abderites etiam in certamina contra Magos adhibuit. Rhennius de Corsica.

Situs.

Soli qualitas.

Hanc solam perhibent Catochitem gignere terram,
Corporibus lapis hic seu glutine tactus adhæret.

Similia tradunt Plinius lib. XXXVII cap. X, & Solinus cap. IX; Sed Plinius de rei fide ambigit. Alumen quoque hic reperitur: & Ferri Fodinæ sunt apud Fluvium *Bivincum* in Comitatu *Nebiensi*. Sunt & Salinæ, vulgo dictæ *della Roia*, non longe a portu S. Florentij; & prope *Niolum* sunt valles profundissimæ perpetuis nivibus scatentes, sub quibus ajunt Chrystallum copiose latere. Nascitur etiam in ea magna copia Buxus, teste Plinio, & Diodoro, nec non Taxus arbor venenata. Animalia producit varia; Equos inprimis feroces & Canes venaticos spectatæ magnitudinis. *Musmo* quoque animal, Plinio auctore hic est, arietis genus, *Mosoli* hodie vocant: animal præterquam in hac Insula & Sardinia nusquam apparens in tota Europa. Habet Corium & pilos instar Cervi, & cornua instar arietis, non longa sed retro circum aures reflexa præcipuæ duritiei, ut si altitudine L pedum præcipitetur inter saxa ac capiti incumbat, non lædatur, magnitudinem retinet Cervi mediocris, solisque herbis vescitur, cursu præditum velocissimo, carnesque habens gustu sapidas. Ovibus insuper & Bobus referta est. Insula omnis jam olim maligne culta, primum a *Phocensibus*, tum a *Liguribus*, post etiam a *Romanis* qui duas colonias eo deduxerunt, *Marianam* & *Aleriam*, quæ adhuc exstant. Cætera *Barbari* tenuere: Proinde cum Romani in eos irruerunt, magnum servorum gregem captum Romam abduxerunt: exiguo fructu: quod tam nequam servi essent, tamque bruti, ut quamvis viliemerentur, tamen Dominos semper emtionis poeniteret, ut Strabo scripto mãdavit. *Romanis* successere *Saraceni*: his profligatis *Genuenses*: tum *Pisani*: hodie vero iterum ad *Genuenses* jus redijt; qui eo quotannis Præfectum mittunt. Nunc bifariam in duas partes distinguunt. Plagam quæ Orientem Solem respicit, Latus interius, partem vero huic obversam, Latus exterius vocant. Pars quæ Italiæ propior est, *Cismontana*, & quæ versus Sardiniam excurrit *Vltramontana* dicitur. Vrbes Plinius. XXXIII fuisse in ea testatur, quod etiam ex eo notavit Martianus Capella, Ex Strabone tamen non tam civitates quam castella fuisse videntur. Hodie opidum est *Bastia*, in quo Summus Gubernator præsidium habet. Est & *Nebbium* civitas cum Comitatu, eam Ptolemæus κένουνον videtur appellasse. Fluminibus rigatur *Gelone*, *Tavignano*, *Sagona*, *Bavono*, *Tegiamo*, & nonnullis alijs. Silvis Nemoribusque quæ Resinam exhibent. Montes hinc inde vestiuntur. Montes vero præcipui sunt *Illia Orba* dicti; item *Chepartено Mons*, *Mons Tenda*, *Mons Gualango*, *Mons Rossus*. In mari autem inter Corsicam & Sardiniam Coralium legitur. Portus habet binos hæc insula satis amplos, maximarum Navium capaces, in *Sinu* qui vocatur *S. Florentij*. Est & *S. Bonifacij Portus*, Ptol. *Portus Syracusanus* dictus. Athenæus tradit Corsicæ Incolas ideo longævos esse, quod Mellis cibo, quo

Animalium varietas.

Imperium Majorum.

Flumina. Montes. Portus.

CORSICA
Septen trio
Mare Ligusti cum
Mare Tyr rhe num
Mare Mediterraneum
Sardiniae pars
Milliaria Italica
Merī dies

SARDINIA
Sep te̅ trio
Mare Tyrrhe: num
Lu gudori
Capo
Mare Africum
Per Gerardum Mercatorem
Cum privilegio
Meri dies

plurimum abundant, utantur assidue. Hodierni Corsicæ Incolæ etiamnum, uti olim, habentur homines agrestes ferocesque; qui vel ipso adspectu animi quandam ferocitatem referant. Homines pauperrimi, furtis & latrociniis dediti; ac a Litteris prorsus alieni. *Mores.*

SARDINIA.

Sardinia. Vnde dicta.

SARDINIA a *Sardo* Herculis filio nomen habet. Timæus *Sandaliotin* appellavit, ab effigie soleæ: Mirsilus & Chrysippus *Ichnusam*, a similitudine vestigij. Eodem respexit Manilius, cum inquit,

Sardiniam in Libyco signant vestigia plantæ.

Situs. Cæli temperies. Soli fertilitas. Animalium varietas.

Sardegna hodie audit. Eam ab Ortu Solis Mare Tyrrhenum, a Meridie Africum: ab Occasu Sardoum ambit & littora pulsat; a Septemtrione Mare quod ipsam & Corsicam interluit. Aer Insulæ inclemens; propterea Q. Fratrem monet M. Cicero, ut valetudinem curet, memor quod quum optime valeret, tamen in Sardinia esset: & in Epistolis Tigellium quendam Sardoum hominem esse ait patria sua pestilentiorem. Abundat tota Insula Frugibus, Tritico, Vino, Argenti fodinis, Pecore, Armento, & cunctis ad vitæ usum necessariis. Equorum tanta copia, ut non pauci agrestes sint, dominis carentes, nostris minores, generosi tamen, robusti ac agiles. Venationem habet uberem; multique Rustici ex sola vivunt venatione. Abundat enim regio Apris, Cervis, Damis, & alio quodam Animali quod *Muflonem* vocant, quod modo in Corsica descripsimus. Nullum gignit Sardinia Lupum, aut aliud hujusmodi nocens animal. Caret etiam Serpentibus. Silius:

Serpentum tellus pura, ac viduata veneno Sed tristis cœlo, ac multa vitiata palude.

Sed quod aliis terris Serpens est, id *Solipunga* Sardois agris; animal perexiguum, simileque Araneis forma. Lucanus *Salpiga* vocat, Plinius *Solifugam*, quod diem fugiat. In Metallis argentariis plurima est: est enim solum istud Argenti dives. Occultim reptat, & per imprudentiam superse dentibus pestem facit. Accedit etiam huic incommodo Herba Sardonia quam Pausanias in Phocaicis Selino, hoc est Apio similem esse dicit; Græci vocant βατράχιον, Latini *Ranunculum* & *Strumeam*. Hæc si edulio fuerit, ora hominum & rictus contrahit, & quasi ridentes perimit. Strabo ex ea scribit Hispanos venenum conficere, quod urgente vi majore haustum, citra dolorem perimat. Inde proverbium natum, Σαρδόνιος γέλως. Quinam hæc loca primi coluerint, ambigitur. Aristoteles in mirabilibus narrationibus docet *Græcos* hic quondam habitasse, *Ilienses* & *Locrenses* creduntur fuisse. Romani de ea diu multumque certavere cum Carthaginensibus, victoresque in eam Colonias misere. De Romanis autem varii sunt Annales. In aliis L. Cæcilium Metellum vicisse Sardos & Corsos legimus, teste Festo Rufo: in aliis L. Cornelium Scipionem diruta Calari Sardiniæ urbe & Hannone superato de Sardis & Corsis triumphasse, ut auctor est Liv. Sardi item a T. Graccho perdomiti totque captivorum ab eo ducti, ut proverbium fuerit, *Sardi venales*. Postea eam occupavere *Saraceni*, hisque pulsis *Genuenses* & *Pisani*. Tandem in Hispanorum venit potestatem, per Iacobum Aragonem, ut scribit Volaterranus, prius recepta, & nunc eam habet *Hispaniarum Rex*. Vrbs Sardoa primaria est *Calaris Cagler* vulgo hodie. Sita est in Monte juxta Mare, Africam respiciens, Portumque habet amplissimum. De ea Claudianus.

Imperium Majorum. *Vrbes.*

Vrbs Libyam contra Tyrio fundata potenti,
Tenditur in longum Calaris, tenuemque per undas
Obvia demittit fracturum flamina collem.

In quatuor Vrbs secatur partes: quarum media quæ fortissimo septa est muro, propriæ vocatur *Calaris*: pars ad Ortum vergens, *Villa nova* vulgo dicitur, Latine *Novum Oppidum*; quæ vero Meridiem respicit & Mare Mediterraneum, *La Gliapola* vocatur, seu *La Marina*: & quæ ad Occidentem vergit *Stampax* nominatur. Suntque hæ tres partes Suburbia quædam & Appendices Vrbis Calaritanæ. Vrbs multis ornata est privilegiis. Consules creat, qui potestatem habent sontes puniendi citra auctoritatem Regis; præterea novas Leges condendi, cum populi tamen consensu. In hac urbe *B. Augustini* λείψανα tam diu quievere, donec ab Heliprando Langbardorum Rege Papiam translata sunt. In ea *Sardiniæ Prorex* fere semper moratur, una cum Baronibus, Comitibus & multis divitibus. Mela & Plinius *Sulchitanam* urbem hic commemorant. Hodie etiam sunt civitates, *Oristagnum* Civitas Metropolitana, sita in loco plano & parum distans a mari. Aer hic insalubris ob paludes & stagna, atque ob id non est admodum populo frequens. Fuit olim Regio illa *Arborea* appellata, nunc autem Marchionatus Oristagni dicitur. In hac olim Turrita fuit Romanorum Colonia. *Sassaris* Civitas Solum amœnum habens & pulcherrimis irriguum fontibus, multis bonisque Frugibus abundans. Parum tamen munita est. *Alger* Civitas nova, exigua, populo tamen frequens & munitissima, domibus & ædificiis pulcris ornata, cujus Incolæ fere omnes Taraconenses. Habet Sardinia & alias Civitates, & Opida, quorum mentionem hic non faciemus, brevitati studentes. Flumina habet multa & amœna, sed non profunda, quæ æstatis tempore vado transiri possint. Multi sunt in Sardinia *Magistratus*. Omnium supremus est *Prorex*, qui omnem fere Regis tenet auctoritatem: & solus Hispanus hunc Magistratum gerere potest secundum antiquas constitutiones. Habet a Rege adsignatum *Adsessorem* Iuris V. Doctorem quem *Regentem* ibi appellant. Habet præterea & alios *Consiliarios*, quorum consilio omnia fere disponit, appellaturque ejus Tribunal *Regia Audientia*. Olim hunc Magistratum juxta Privilegium Regni nullus poterat gerere nisi per triennium; deinde alius succedebat in locum ejus. Nunc autem in eo Munere multis temporibus quis persistit, ut Regi placet. Ad Mores & Genium Sardorum quod attinet; Corpore sunt robusti & laboribus adsueti, præter paucos luxui deditos: litterarum studio parum sunt intenti, venationi autem deditissimi. Multi Pecuariam exercent rem, agresti cibo & aqua contenti. Qui in Opidis & Villis habitant, pacifice inter se vivunt. Advenas amant & humaniter tractant. Vivunt in diem & vilissimo vestiuntur panno. Et quod mirandum est, nullum habent Artificem in tam ampla Insula qui enses, pugiones & alia fabricet arma, sed hæc ex Hispania & Italia petunt. Sacerdotes indoctissimi sunt, ut rarus inter eos, Munstero scribente, sicut & apud Monachos, inveniatur, qui Latinam intelligat linguam. Habent suas Concubinas, majoremque dant operam procreandis liberis, quam legendis libris.

Flumina. Ratio gubernandi. Senatores. Mores.

SICILIA
REGNVM.

Ecclesiastica administratio.

Panormus Archiepiscopatus est situs 35 56.37 2. Cui subjecti sunt Agrigentinus Episcopus 37 39.36 10. Mazarensis 36 20. 36 24. Milevitanus sive Maltensis, qui est in Insula Malta, inter Africam & Siciliam sita.

Montis regalis Archiep. forte 37 0.37 18. Cui subsunt Siracusensis 39 42. 36 22. & Cathanensis 39 40. 37 0.

Messanensis Archiep. 39 56.37 54. Cui subsunt Cephaludensis 37 42.37 36. Pacensis 38 58.37 50. Lipariensis in Insula Lipari. Vide in Tab. Italiæ universali ad Septemtrionem Patti, in Latitudine 38 18. & S. Marci 38 32.37 45. & Militensis, Milazo nunc, 39. 20.38 1.

Meridiani distant pro ratione Paralleli 37 0. ad Meridianum.

Regio Nomina, & unde deducta.

EXPLICANDA sequitur *Sicilia* Σικελία Græcis, ante omnes Mediterranei maris Insulas claritate eminens, Thucydidi *Sicania* a *Sicano*, qui, ut Solinus & Capella scribunt, cum Iberica manu in eam terram ante bella Trojana devenit. *Trinacria* pluribus, ac præsertim Poetis, ob tria Promontoria. Ovid. lib. IV. Fast.

Terra tribus scopulis vastum procurrit in æquor.
Trinacris, a positu nomen adepta loci.

Τρινακρίη Dionysio Alex. & Θρινακίη Sudæ, nisi Codex vitiosus sit. A specie etiam *Triquetra* tribus enim Promontorijs in diversa procurrens, Græcæ Litteræ imaginem quæ Delta dicitur, efficit. Tria illa Promontoria autem sunt *Pelorus, Pachynus, & Lilybæum. Pelorus* Πέλωρος Ptol. *Cabo de la torre del Faro*, nunc Castaldo teste *Della Martella* Laurentio Ananiensi: adversus Scyllam vergit in Italiam. Nomen habet a *Peloro* Classis gubernatore, quem ibi Annibal occidit & tumulavit. *Pachynus* Παχυνος Ptol *Cabo Passaro* Fazello & Aretio: in Peloponesum & Meridianam plagam dirigitur distatque a Græcia CXLIV mill. *Lilybæum* in Africam extenditur, Λιλύβαιον Ptol. *Capo Boei* Fazello & Aretio *Capo Coco* autem Leandro. *Siciliensem Speculam*, vocat hoc Promontorium Nazarius in Panegyrico. Pelorus ab Italiæ extrema ora non recedit amplius mille quingentis passibus. Proinde, ut quidam arbitrantur.

Trinacria quomdam Italiæ pars una fuit, sed pontus & æstus
Mutavere situm: rupit confinia Nereus Victor, & abscissos interluit æquore Monteis.

Situs.

Atque hinc *Rhegium* in Italia dictum ἀπὸ τῆς ῥήξεως, quod illic Siculum latus ab Italia divulsum. A Septemtrione Mari Tyrrheno seu Infero pulsatur, ab Ortu Adriatico vel Supero & Ionia, ad Austrum Africo Mari, & ad Occidentem Sardoo. Thucydides lib. VI. scribit ambitum Siciliæ non multo minorem esse octo dierum itinere. Tandemque cum sit, tamen tantum XX Stadiorum intervallo dirimi a terra Continenti. Insula porro hæc salubritate Cœli, Soli fertilitate, Frugum omnium copia, rebusque alijs, quibus indiget Mortalium usus, maxime præstat. Subjacet enim, quarto Climati, quod Cœli clementia sex alijs antecellit. Quo fit, ut, quidquid Sicilia gignit, sive soli sive hominis ingenio, ut Solinus ait, proximum sit ijs quæ optima judicantur. Marcus Cato eam Cellam Penariam Reip. Nutricemque Plebis Romanæ appellavit: Horreum Populi Romani Strabo. In Agro Sunensi, in quo raptam Proserpinam Veteres finxerunt, loco quem dixerunt *Vmbilicum Siciliæ* tanta est Frumenti ubertas, ut ex uno Tritici modio centum colligantur, quem Agrum idcirco vocant *Campe dallo cento Salme*. Huic tamen non cedit Ager Leontinus, de quo videndi, Cicero III Verrina, Sidonius lib. XII. Ep. XII. Prudentius lib. II contra Symm. & lib. I. Car. XXII. Quid Vina commemorabo optimi saporis odorisque? Vina in Sicilia laudatissima, premi, Plinius (qui in recensendis Vinis quibusque optimis diligentissimus ac prope curiosus fuit) peculiariter prædicat. *Balincium* enim Vinum (quod Mulsi saporem habet) in Sicilia ponit. Vocant autem *Mulsum* Vinum melle affectum, unde conjicitur *Balincium* Vinum illud esse quod *Muscatellum*, exactæ, dulcedinis vocant. Vvas namque; quarũ Apes sunt avidæ, a quibus & *Apianæ* dicebantur, eas & Muscæ quoque, ut inquit Columella, insectantur, a quibus *Muscatellæ* vulgo nunc dicuntur, ex quibus Vinum dulcissimum, & eximiæ suavitatis exprimitur, quod *Muscatellum* dicitur: licet plerique a musci odore, quo plurimum redolet, id ei nomen impositum, existiment. Hac ætate Vinis Siculis jure optimo præstantia debetur, quod cum Italis non impari certamine contendant, tum quod Palato æque arrideant, tum quod ætatem optime ferant. Oleum item Sicilia ubertate quadam, & abundantia fundit, Saccarum, Crocũ Mel, Sal, omnis ferme generis Fructus nobilissimos, & Sericum præstantissimũ. Est præter hæc Sicilia Metallis etiam dives: Aurum namque habet, Argentum ac Ferrum, & Alumen. Lapides quoque preciosos gignit, Smaragdum, Achatem, Beryllum, Porphyritem, Iaspidem. Boum, Pecorum, cæterorumque Animantium Armentis Gregibusque densissimis præstat. Damarum etiam Aprorumque Venatione, ac Perdicum & Ataginum (quas *Francolinas*, vulgo appellant) Aucupio insignis est. Falcones sacri & peregrini volatilium hostes, aliunde advolantes, hic etiam capiuntur. Regionem hanc primi tenuere *Læstrigones* immanes & ἄξενοι; tum *Sicani* Hispanorum coloni; accessere *Trojanorum* & *Cretensium* populi. Postea *Græci* eam appetivere, inde *Romani*, & quidem post divisum Orientis & Occidentis Imperium Constantinopolitanis paruit per annos pene CC. Sub *Iustiniano* autem Imperatore Insulam *Gothi* invasere, qui ipsi post annos XVII a *Belisario* expulsi sunt. Postea occupavere eam *Saraceni* sub *Michaele Balbo*, qui CCCC annos ea potiti sunt. Hi *Normannis* cessere: Successere *Langbardi, Suevi, Germani*, sed his a Clemente IV exactis, *Galli* rerum potiti per annos XVII ad Vesperas usque Siculas, quæ incidere in annũ CIↃCCLXXXII, Ex eo paruit *Arragonensibus*, usque ad *Ferdinandum Regem*, quo extincto *Hispaniarum Reges* Arragoniæ & Siciliæ Imperium possedere. Plinius in hac Vrbes LXXII numeravit. Hodie sunt Civitates & Opida CLXXIII, Magino teste Regni Metropolis est *Panormus* Ptolemæo & alijs: *Palermum, Palerno* hodie. Vrbs est vetustissima, Phœnicum Colonia, uti ostendunt Epitaphia aliqua Litteris Chaldaicis conscripta. Existimatur temporibus Abrahami exstructa Sita est loco amœno & fertilissimo. Ad Septemtrionem spectat, Pelagoque adluitur Tyrrheno, Muris septa altissimis, quod opus est Friderici Regis. Secundum Mare Arx est quæ nostra tempestate amplificata, quod *Castrum ad Mare* nominant. Tres item antiquæ Civitatis portæ, & veteres muri multis cum turribus Lapide quadrato constru-

Cœli temperies.

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Imperium Majorum.

Vrbes.

SICILIAE Regnum.
MARE TYRRENO
MARE AFRICO
VAL DE MAZARA
VAL DE DEMONA
VAL DE NOTO
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio
Miliaria Italica communia

cti,etiamnum manent. Templum eſt Panormi D. Petro Sacrum, a Rogerio Siciliæ Rege conditum, quod ſua pulchritudine & rerum precioſarum apparatu, cæteris, quæ in Italia nunc uſquam extant, ſeu veteribus ſeu novis merito præferri conſtat: quo nomine ab omnibus, qui Panormum aut inhabitant aut inviſunt viris, non imperitis modo, ſed ingenio etiam doctrinaque præſtantibus, ſumma cum admiratione ac voluptate frequentatur. Major etiam totius Vrbis Eccleſia reticulata eſt ſtructura, quadrato ac diverſis in exteriori facie imaginibus figuriſque inciſo ac perpolito Lapide a Gualtherio hujus nominis II Archiepiſcopo, anno CIƆCLXXXV fundata, ubi Regum Reginarumque Siciliæ ac Ducum quoque corpora ſunt recondita. Eſt & Gymnaſium publicum & Xenodochium novum, quod & ſtructuræ magnitudine & loci pulchritudine ceteris quibuſvis Xenodochijs nihil invidet. Longum foret reliqua hujus Vrbis ornamenta & præclara ædificia commemorare. Reliquæ Civitates ſunt *Syracuſæ Συῤῥάκυσαι* Ptol. urbs quomdam maxima, quam ita Orator deſcribit Actio. IV in Verrem. *Vrbem Syracuſas maximam eſſe Græcarum Vrbium pulcherrimamque omnium ſæpe audiſtis. Eſt, Iudices, ita ut dicitur: Nam & ſitu eſt cum munito, tum ex omni aditu vel terra vel mari, præclaro ad adſpectum, & portus habet prope in ædificatione adſpectuque urbi incluſos. Qui quum diverſos inter ſe aditus habeant, in exitu conjunguntur & confluunt. Eorũ conjunctione pars opidi quæ appellatur Inſula, mari disjuncta anguſto, ponte rurſum adjungitur & continetur. Ea tanta eſt urbs, ut ex quatuor urbibus maximis conſtare dicatur, quarum una eſt ea quam dixi Inſula; quæ duobus portubus cincta, in utriuſque portus oſtium aditumque projecta eſt; in qua eſt domus quæ Regis* Hieronis *fuit, qua Prætores uti ſolent. In ea ſunt ædes ſacræ complures: ſed duæ, quæ longe cæteris antecellunt, Dianæ una, & altera quæ fuit ante iſtius* (Verris) *adventum ornatiſsima, Minervæ. In hac Inſula extrema eſt Fons aquæ dulcis, cui nomen* Arethuſa *eſt, incredibili magnitudine, pleniſsimus piſcium: qui fluctu totus operiretur, niſi munitione ac mole lapidum a mari disjunctus eſſet. Altera autem eſt Vrbs Syracuſis cui nomen Acradina eſt, in qua Forum maximum, pulcherrimæ porticus, ornatiſsimum Prytaneum, ampliſsima Curia, Templumque egregium Iovis Olympij, ceteræque urbis partes una lata via perpetua multiſque tranſverſis diviſæ, privatis ædificijs continentur. Tertio eſt Vrbs, quæ quod in ea parte Fortunæ Fanum antiquum fuit, Tyche nominata eſt, in qua & Gymnaſium ampliſsmum eſt, & complures ædes ſacræ, coliturque ea pars, & habitatur frequentiſsme. Quarta autem eſt Vrbs, quæ quia poſtrema ædificata eſt, Neapolis nominatur, ad quam Theatrum eſt maximum, præterea duo Templa egregia, Cereris unum, alterum Liberæ, Signumque Apollinis, qui Tennites vocatur pulcherrimum & maximum.* Idcirco Auſonius quadruplices dixit *Syracuſas.*

Quis Catinam ſileat, quis quadruplices Syracuſas.

Syracuſani vero virtute, aut eruditione, aut aliter nobiles, hi fere commemorantur. *Lygdamus*: cujus oſſa caruiſſe medullis, fama eſt. *Aſylus* & *Hisbio* Olympionicæ, *Hermocrates* Dux & Orator. *Callicrates*, qui cum Lamachio Athenienſi occubuit. *Heraclides*, *Eurides*, *Menander*, *Diocles Legiſlator*, *Theocritus* poeta, *Epicharmus* Comœdiarum ſcriptor, *Dinolochus*: *Corax* & *Tiſias* Rhetoricæ Inventores: *Antiochus* Hiſtoricus. *Lyſias*, *Bion* orator, *Cimias* Philoſophus, *Philemon* Comicus, qui Alexandri Magni ætate riſu mortuus. *Soſiphanes* Tragicus, *Theodorus* Orator: *Themiſtogenes* Hiſtoricus, *Athanagoras* orator, *Dion* ad quem Platonis extant epiſtolæ, adfinis Dionyſij Superioris, qui & ipſe Syracuſius fuit & hujus Filius alter *Dionyſius*, qui Corinthi ludum aperuit, *Niſæus*, *Cephalus*, *Agathocles* & hujus *F. Eudoxus*, *Philiſtus*, *Hiero* Rex: *Archimedes* Geometra nobiliſſimus. Hic captis Siracuſis, contemplandis lineamentis adeo intentus fuiſſe dicitur, ut urbem diripi non ſenſerit. Iuſſus a milite ut ad Marcellum ocyus veniret, non ante voluit, quam rem propoſitam perfeciſſet. Quamobrem ab eodem e veſtigio eſt interfectus, quod ægre Marcellus tuliſſe dicitur, ut auctor eſt Plutarchus. Hodie tam amplæ urbis decora omnia periere: ruinę exſtant & Opidi partes. *Alphæus* quoque amnis a Peloponneſiaco littore ſubter maria & terras latus, hic ſe rurſus extollere creditus fuit. Videndus Seneca lib. III Natur. Quęſt. cap. XXVI. Reſpexit eo Virgilius quem Arethuſam alloquitur.

Sic tibi quum fluctus ſubterlabere Sicanos: Doris amara ſuam non intermiſceat undam.

Meſſana urbs freto incumbens, cujus Incolæ primum Meſſanenſes, poſtea Mamertini dicti ſunt, noti Punicis & Atticis bellis, ex Herodoto & Thucydide. Hæc *Ibici* Lyrici Poetæ patria, cujus interfectores prodiderunt grues, quemadmodum ille ipſis prædixerat, ut Plutarchus ſcribit, poſt Plutarchũ hoc dulciſſimo verſiculo Auſonius Poeta indicavit: *Ibicus ut perijt Vindex fuit altivolans Grus.* *Catina*, quæ etiam *Catana*, ut recte tradidit Hermolaus Barbarus, patria Charondę Legiſlatoris, Gymnaſio hodie celebris, Æthnę vicina, medio ſpatio inter Pachynum & Pelorum. Ejus urbis Civis fuit Galeottus Bardaxes, quẽ Aretius Siculus in deſcriptione Siciliæ tanto robore fuiſſe ſcribit, ut illo fretus Aſinum ligno onuſtum manibus a terra ſublevaret. Equum vero abſque freno incitatiſſime currentem tranſverſum lignum complexus, coxis cruribuſque ſiſteret. *Taurominium* urbs a Zanclæis condita, hodie *Taormina*. *Leontium* patria Gorgiæ Sophiſtę. *Agrigentum* pervetuſta civitas, quã olim Carthaginenſes everterunt, & Megalus atque Feriſcus rurſum inſtaurarunt. Hic tyrannidem ſuam exercuit *Phalaris*, qui homines in Taurum æneum igne accenſum conjectos necavit. Sunt etiam *Auguſta* antea *Megara*: *Caſtrogianum, olim Ennea*, *Drepanum*, *Monreale*, *Heraclea*, & aliæ urbes complures.

Flumina. Fluminibus rigatur plurimis, in quibus, ut & in Lacubus, Mugilum, Aloſarum, Anguillarum, Tincarum, & Troctarum non ſpernenda captura.

Mare. Siculas etiam Patellas Eubulus apud Athenæum maxime laudat. In Mari vero Thynnorum non modo ad Pachynum ſed ad Panormum etiam & Drepanum, ac omnem eam quam Mare Tyrrhenum adluit, oram, larga captura. Non ſingulatim ſed gregatim incedunt, & menſibus Majo ac Iunio in Mare Tyrrhenum, ab Oceano ad ea loca maximo impetu irrumpunt. Capiuntur & in Freto Meſſanenſi Xiphij. Siculum Mare omni denique piſcium genere benigniſſimum eſt, & Mullorum copia, quos Græci Trichias, Barbatos autem Sophron & Cic. vocant, Murenarum ac Horycinorum, qui teſte Athen. lib. VII. ſecundum obtinent locum, inſigne. Quid de Coralio plantæ marinæ genere dicam? quod in Drepanitano & Meſſanenſi gignitur Mari laudatiſſimum. Sub aquis herbaſcit, extractum dein ad aerem dureſcit in lapidem purpurei coloris, oculis gratiſſimum. Fretum autem Siculum anguſtum, anceps, atrox, ſævum, Scyllæ Charybdiſque nominibus infame.

Montes. *Montes* præcipui ſunt *Aetna* & *Eryx*, *Aetna* αἰτνη, *Cæleſtis Columna* cognominatur Pindaro. *Tiphæum* cum vocat Silius Italicus. Hodie *Monte Gibello* aut *Mongibello* nominant. Aſſiduis ignibus flagrat. Vulcano ſacer. Deſcribitur a Virg. lib. III Æneidos, Plinio lib. III Cap. VIII. Mela lib. II. cap VII, Solino, alijs. *Eryx* maxime memoratus ob delubrum Veneris ab Ænea, quod ſcribitur conditum. De quo Strabo lib. VI. Eum pulchre deſcribit Polybius lib. I.

Morts. Sunt & alij Montes II, *Nebrodes* & *Neptunius*. E Neptunio ſpecula eſt in Pelagus Thuſcum & Adriaticum. *Nebrodi* Damarum copia nomen dedit, quem Damæ & Hinnuli gregatim pervagantur, ut ſcribit Solinus. Sunt autem ut plurimum *Siculi* ingenio acuti, natura facundi, faceti, ſententioſi, & arguti: ſed loquaces. Præterea ſuſpicione pleni, invidi, nec non aſperi & ruſtici, bello ſtrenui, facile injurias inferunt, ac vindictæ vehementer cupidi ſunt.

STIRIA

VULGO

STIRMARCK,

PER

FREDERICVM

BARBAROSSAM

factus est Ducatus.

In eo plures sunt Comitatus, inter quos VVarasdin, ad Dravum fluvium & Lebnau, ad Muram fluvium.

Meridiani positi sunt pro ratione Paralleli 47 10 ad Circulum maximum.

Regio & unde dicta.

AGgredimur jam *Stiriam* vulgo *Stirmarck*, quam a Tauro dictam esse vix dubium est, cui opinioni subscribit etiam Ægidius Tschudus, ubi refert ex Plinio, Catonem Lepontios & Sallassos Tauriscæ gentis asseverare: (inquit enim:) Fuerunt autem Taurisci isti Galli, quorũ natio in antiquissimis Gallorum prȩlijs Sedem collocavit ultra Alpes, de quibus Polybius lib. 11 de bello Gallico sic scribit: in Alpibus ab utroque latere montosa habitant ad eam partem quȩ versus Rhodanum & Septemtrionem spectat, *Galli* qui *Trans-Alpini* appellantur, ad eam vero quæ campis imminet *Taurisci*, *Agones* & alia pleraque Barbarorum genera, a quibus Trans-Alpini non genere, sed differentia loci differunt: ideo Trans-Alpini dicti, quod trans Montes colant &c. *Isti Taurisci* postea emigrantes, alia quæsierunt loca, occupaveruntque regionem quæ modo Comitatus *Goertz* appellatur, ac deinde profecti sunt in Stiriam, nomen suum illi terræ relinquentes. Significat enim Taurus Germanis *Stier*. Fuderunt se quoque in Austriam & Hungariam, de qua re hic non est locus disserendi. Hæc ille. *Stiriam* vero *Valeriam* olim dictam fuisse affirmant nonnulli, sicque appellatam fuisse in honorem *Valeriæ* Diocletiani Filiæ, quemadmodum Marcellinus memoriæ prodidit: Et Aurelius Victor de Cæsaribus. Hanc *Prævalitanam* cognominat libell. Provinciarum a Schoonhovio editus. Hujus meminit quoque Iornandes. Volaterranus vero *Iapidiam* dictam putat: Sic enim scribit lib. VIII Geograph. Proxima huic *Iapidia*, quam *Stiriam* nunc vocant, licet Pius Pontifex eam Valeriam putat: ego vero ex descriptione Rufi, *Valeriam* potius *Croatiam* dixerim, inter Danubium & Dravum. Hactenus ille. Si prior opinio vera est, *Quados* aliquando hæc loca tenuisse, ex eo patet, quod Sextus Rufus scribit sub Iulio, *Marcomannos* & *Quados* de locis *Valeriæ* quæ sunt inter Danubium & Dravum fluvium pulsos esse. Est vero & hæc regio Norici Mediterranei pars, quemadmodum & Carinthia, & Illyrici provincijs adnumeranda. Germaniæ quoque posterius accessit. Conregionales Stirijs sunt ad Ortum quidem Hungari: ad Meridiem Carniola Carniaque, ad Occidentem Carinthia: qua Septemtrio est, Austria. Terra undique Montibus obsita, præterquam qua Orientem respicit Solem, ubi spaciosa est planicies. De ejus fertilitate parum polliceri ausim. Regio quidem universa Mineris turget, verum Principum incuria parcius foditur. Argentarias Fodinas habet in Alpibus quas *Schwenberger Alben* ipsi nuncupant. Ferrarias juxta Anisum Fluvium. Salis quoque ingens copia hic coquitur, quem in alias Regiones exportant, ac lucrum ingens recipiunt. *Marchionatus* olim Pannoniæ primæ erat, unde Stiriæ Marchia dicta fuit. *Marca* autem Limitem sonat: per Limitaneum itaque Comitem administrabatur, uti Lazius ostendit. Deinceps Ducatus dignitatem adepta, Austrijs Ducibus accessit, quibus etiamnum paret. Vltimus Marchio dictus fuit *Ottocarus* cujus Filiam duxit uxorem *Lupoldus* Dux Austriæ, qui consensu Imperatoris factus est Dux Stiriæ. Deinde successione illa rursus extincta, miserunt Provinciales quidam in Bavariam, alij in Hungariam, cujus Regni Moderator misit Filium suum: sed cum ille viveret juxta mores suos, intolerabilisque esset Stirijs, exactus fuit, & vocatus *Ottocarus* Filius Regis Bohemiæ, qui usurpaverat Ducatum Austriæ, obtinueratque anno CHRISTI CIↃCCLXIX Carinthiam, sed diu conservare non potuit. Nam cum eo arrogantiæ provectus esset, ut contemta Imperij Majestate de Clientelaribus Bohemiæ beneficijs Cæsari Rudolpho Habsburgico Sacramentum dicere nollet; hic ad Augustam Vindelicorum, Germaniæ Principum conventum indicit, citaturque gravissimis sub pœnis Ottocarus, uti se sistat, ac de injuste occupatis Imperij provincijs, neglectaque ejus Majestate rationem reddat. Ridet citationem Ottocarus, neminemque ad Comitia qui pro se respondeat, mittit. Interim Legati ab Austriæ Ordinibus missi Augustam ad Cæsarem Principumque conventum perveniunt, & apud Cæsarem Principesque gravissime de injuria crudelitateque Ottocari conquesti docent, eum iniqui tituli jure Austriæ se insinuasse: Margaritam legitimam uxorem, Austriæ Hæredem superinducta pellice repudiasse, ac tandem veneno sustulisse; Agnetem Badensem, Filiamque ejus Elizabetham cum Fratre Henrico, legitima Austriæ Hereditate spoliasse: Optimatesque complures in Vrbe Vienna crudeliter trucidasse, ac sæpissime in innocentem populum sævijsse: Austriam, Stiriam, Carniolam, ac Windorum Marchiam Imperij beneficia, cum Bela Hungariæ Rege clam esse partitum, ac ut exteræ Nationis auxilio, Austriam retinere, Populumque duro jugo premere posset, ab Imperio ac Cæsare defecisse &c. Decernitur communi Principum

Situs.

Soli fertilitas.

Imperium Majorum.

Sententia

STIRIA
Vngaria, Croatiae & Stiriae communia
Per Gerardum Mercatorem
Cum privilegio
Carinthie
Austriae

Sententia, Legatos ad Bohemum mittendos. Sed cum indigna in Cæsarem Imperijque Principes probra pro responso tulissent, omnium consensu decreto bello, ad id justa auxilia Cæsari Rodolpho promissa. Is Ladislaum Hungariæ Regem sibi conciliat, Bohemo ob erepta loca inimicum, qui Cæsari xx Equitum millia auxilio misit, quibus, cum suas Cæsar Imperijque conjunxisset vires, maximis coactis copijs in Austriam contendit. Prodit contra Ottocarus non minoribus e Bohemis, Brandeburgijs & Bavaris (quorum Principes ob certas causas Cæsari Rodolpho infesti erant) Silesijs, Moravis, Austriæ ac Saxoniæ aliquot Civitatibus, adductis copijs. Sed de prælij eventu, Cæsaris prudentiam ac vim veritus, dubitans, intercessione duorum hinc inde Antistitum, pacem cum eo facit restituta Austria, dictoque de Bohemia cæterisque ejus Provincijs Cæsari Sacramento: in genua dum hæc fiunt ante Cæsarem subsedit, inspectante Bohemorum, Hungarorum, ac Germanorum (labente in quatuor Mundi Partes artificioso Cæsaris tabernaculo, unius tantum clavi loco motione) exercitu. Qua de re, ut indigna, ab uxore hominibusque turbulentis reprehensus, violata pace, cum ingenti exercitu, Austriam invadit. Exit contra Cæsar Rodolphus, Germanorum copijs, Hungarorumque auxilijs stipatus, ac haud procul opido Marchecco, cum Ottocaro, congressus, eum superat occiditque; deinde infesto exercitu Bohemiam invadens: ferro ac igne adolecentem *Wenceslaum*, defuncti Ottocari filium, petere pacem coegit, legesque pro sua Imperijque dignitate dat. Filium vero suum Albertum natu maximum Austriæ præficit; ac paullo post, e communi Principum Imperij sententia Ducem Austriæ & Stiriæ eum renunciat. Stiria distinguitur in *Superiorem*, ubi Muræ fluvij divertigium, & *Inferiorem* juxta Dravi & Muræ confluentes, qua Pannoniæ Secundæ seu Hungariæ proxima est, unde is locus *am Hungherischen* dicitur. Vrbes Stiriæ sunt famatæ, *Brugæ* ad Muram, ac ibidem *Gratzium*; *Viana*, *Voytsperg* vulgo ad Kaynacham fluvium: *Wolfspergum* ad Lavandam fluvium: *Marchpurgum* Metropolitana ad Dravi sinistram ripam, atque ex eadem parte *Petovia* seu *Colonia Petovia*, ubi Legiones Romanæ fixerunt sedem. Trans flumen *Warasimum*, *Castra variana* vocant, *Rackelspurgum* Muræ fluminis sinistræ ripæ adjacet, ubi Savaria regio initium habet. In hac etiam *Cilia* est ad Savi ripam, urbs uti apparet ex vestigijs, antiqua. Nam inscriptiones in ea plures nominum Rom. apparent. Opidani a Sulla conditam dicunt, vocarique *Sullacem* nulla tamen auctoritate quam sciam, inquit Volaterranus. Nam forte ea fuerit aut ex ejus ruinis, quam Ptol. non longe ab hac ponit, quæ eidem, Ant. & Plin. κέλεια *Celia*. *Celeiani* Municipij mentio etiam in Epigrammate antiquo, ejus loci. Sed & Coloniam facit Onuphrius. Ex antiquo marmore *C L. C EL.* pro Claudia Celia, in marmoribus legi, docet M. Velserus. Huic Vrbi superioribus annis præfuit Comes Fridericus, qui cum esset in libidinem pronissimus & olim Veronicæ Concubinæ incensus amore, legitimam Conjugem ex Comitibus Croatiæ natam manu sua interemisset, Concubinam vero Pater Comitis in profluentem demersisset, uxores passim Filius maritis abstulit, puellarum greges in Palatium rapuit, Provinciales pro Mancipijs habuit, Ecclesiarum bona diripuit: monetæ adulteratores, Veneficos, Ariolos, Necromanticos undique ad se concivit. Idem (Volaterrano referente) quum sub Nicolao V Romam ad Iubileum venisset, nec melior propterea factus esset, rogatus quid ei profectio contulisset, ut non prioris sim oblitus artis inquit: Nam & Sutor meus ad crepidas item redijt, qui mecum iter fecerat. Huic mortuo Vlricus Filius successit similis ingenio patri. Fluvijs rigatur Stiria, *Dravo*, *Lavanda*, *Sackan*, *Sulmo*, *Raynacho*, *Mura*, *Martza*, *Arrabone*, *Veystritza*, *Lausnitio*, ac infinitis propemodum Torrentibus ac rivulis, qui omnes tandem Danubio miscentur. Montium hic numerus non est, quare singulorum nomina adscribere vix licet, omnes pene generali nomine *Noricæ Alpes* dicuntur. Vnde Alpium adhuc præ se ferunt nomina, cujusmodi sunt *Rauch Alben*, *Sub alben*, *Saw Alben Schwanberger Alben*. In Confinijs Austriæ, Carinthiæ, & Stiriæ *Taurus* Mons est: Muræ fluvio *Gesacus* Mons imminet, nunc vulgo *Der Schockel* vocatur, & *Sattli*, *Mansenperg*, *Weinsperg*, juxta Salzim fluvium ducitur *Ina Sawrußel*, hoc est *Os porcinum*, *Deifelsteig*, i. *Diaboli præcipitium*, Infra Muram dicitur, *in Gaistal*, *Stainperg*, & *Rainacher Alben*: Paullo inferius sunt, *Kreiczpergus*, & *Hertzpergus* Montes; & versus Ortum *Radel* & *Plaitzberg*. Vltra Dravum versus Ortũ Meridiem *Claudius Mons* nunc *Dracimperg* dicitur. Refert Vadianus, quod superioribus annis Viennæ Austriæ constans fama increbuerit, ardere in Stiria cœpisse Montem, quo pellectus Maximilianus Cæsar Augustus, nuncijs ad inquirendum missis ita esse ut ferebatur compererit, quod miraculi loco hęc recensere libuit. Hæc vero accidisse verisimile est circa annum Christi cIↄIↄxx, quo tempore Vadianus hæc videtur scripsisse. Prædicti vero Montes passim, sparsimque Silvis vestiuntur. *Stirij* agrestes vulgo populi sunt & strumosi, adeo quidem ingenti struma nonnulli, ut ipsis loquelam impediat, & mulier lactans illam post tergum perinde atque saccum rejiciat (si fama vera est) ne infanti impedimẽto sit. Memoriæ prodit Ortelius se Frisachij dum anno cIↄ Iↄlviii Vienna Venetias proficiscebatur, non sine admiratione hominem contemplatum, cui mentum ab auribus incipiens, humeros latitudine fere æquabat, & ad pectus usque propendebat. Strumæ causam Aquæ Aerique, quibus vescuntur Incolæ, tribuunt. Stiriani cultu & sermone Germani sunt præter Dravi adcolas, qui Illyrica utuntur lingua.

Vrbes.

Flumina.

Montes.

Mores.

SCLAVONIA, CROATIA, BOSNIA, CVM DALMATIÆ PARTE.

Ecclesiastica administratio ex Provinciali Romano.

Archiep. Iadræ, quam nunc Zaram dici putant 39 23.44 33. *Cui subsunt Auzara, Vegla aut Vegia in Tab. Friuli* 38 19.45 10. *Arbe* 38 49.44 56.

Archiepis. Spolato 40 54.44 0. *sub quo Tragurium* 40 40.43 56. *Teniensis Tina* 40 34.44 34. *Sardona* 40 8.44 20. *Temnensis, Nenensis, Nonensis, Nona opinor* 39 16. 44 42. *Almisa* 41 14.53 54. *Sibinicensis* 40 16. 44 24. *Farensis.*

Archiep. Ragusinus, vide in Tab. Graciæ & Macedoniæ 42 52.42 50. *sub quo Stagnensis* 42 25.43 12. *Rossonensis vel Bossonensis, Risine opinor* 43 30. 42 44. *Tribuniensis Trebina* 42 58. 43 8. *Cataro* 43 40. 42 36. *Bacensis, Rosensis* 42 16. 42 30. *Bidnanensis, Budoa* 43 34. 42. 16.

Archiepis. Antibarensis in Tab. Macedoniæ 43 32.42 12. *sub quo sunt Dulcinium* 43 54.42 6. *Suacinensis, Drinastensis* 44 20.42 28. *Folastrensis, Scodrensis,* 44 20. 42 24. *Sardensis Surtanensis, vel Acittarensis, Arbensis.*

Medius Meridianus 41 30 ad quem reliqui juxta rationes Parallelorum 44 40 & 46 0 inclinantur.

Vrbes. Regio & unde dicta. Nomina.

INTER Regiones quæ hac Tabula nobis repræsentantur, primum locum sibi vendicat *Sclavonia*. Hæc a gente Sclavonica nomen habet, quæ olim ad Mæotidem paludem habitavit. Dicta quoque fuit *Illyricum* Plin. Ἰλλυρὶς Ptol. *Illyria* Steph. *Hilluricus*, in antiquo Lapide, *Illuricianorum* meminit Nummus Traiani Decij. *Illyrici* autem ab Illyrio Cadmi & Hermiones Filio, ut tradit Eustathius cognominati, quorum Sepulchrum prope Ceraunia cernitur. Huc enim e Thebis profecti in Serpentes mutati fuerunt postquam Cadmus Martis Draconem, qui Dyrcem custodiebat, interfecit. Ratio fabulæ eodem Interprete, quod homo Græcus & politicus mores induerit barbaros, & victum ferinum. Appianus autem a Polyphemo dirivat, cui cum Galatea tres fuisse filios refert: *Celtum*, *Galatum* & *Illyrium*, qui totidem quoque populos constituerunt. *Illyricum* vero sive *Illyridem* alij aliter definiunt. *Situs.* Ptolemæus ab Istria ad Macedoniæ usque confinia secundum maris littora producit: mediterranea ejus ad Pannones & Mœsiam superiorem expandit. Multo ampliorem eam describit Pomponius Mela, & Dionysius Alexandrinus: totam enim maris Hadriatici oram, a Tergesto ad Ceraunios usque montes, Illyrijs adscribit, eosque ultra Danubium fluvium habitare docet: Danubium namque inter ejus flumina Mela numerat. Alij etiamnum latius hujus fines extendunt. Plinius vero inter Arsiam & Titium fluvios constringit. Plerique in ea describenda Ptolemæum sequuntur. Secundum quem continet Illyris qua Macedoniam spectat, Dalmatiam, & Liburniam quam *Crabatem* nunc Lazius vocat: alij Croatiam: Pinetus Comitatum Iaderæ, hoc est *Contado di Zara* indigitat. Longitudo ab Arsa ad Drinum usque est mill. Italicorum ccc lxxx. *Aeris qualitas.* Aere fruitur locis nõnullis puro ac salubri, quibusdam minus grato, qua paludes ac exhalationes fœdæ eum inficiunt. *Soli fertilitas.* Regio omnis, teste Strabone, aprica est & amœna; optimos habet & firmos maris Portus, solum fertile, etiam vitiferum, nisi, qua saxis & rupibus horret, aut ad Pannonias, ubi frigida est & nivalis. Florus de Illyrijs scribit, primo bello Punico Illyrios populationibus, non contentos, licentiæ scelus addidisse, legatos Pop. Romani jure agentes, non gladio, sed ut victimas securi percussisse: Præfectos navium igni combussisse, idque, quod indignius foret, muliere imperante, quam ille *Teutam* vocatam scribit. Rursum bello Macedonico Illyrij a Perse rege conducti Romanum militem a tergo cœperant distinguere, sed deleta ab Anicio Prætore Scorda, quod caput gentis erat, statim sequuta deditio est. *Vrbes.* Plinius oram Illyridis mille amplius Insulis frequentari scribit, quum contra Italiæ ora huic obversa importuosa sit. Illyridis urbes potiores & Opida sunt *Senia* urbs, vulgo *Segna*, in planicie sita ad mare, quod a Borea vento horridis tempestatibus obnoxium. *Iadera* Colonia, Liburnorum Metropolis, hodie præcipua ac munitissima vulgo *Zaram* vocant, sita humili Chersoneso, portum habens recipiendis navibus capacissimum tutissimumque. Veneti eam operibus suis valde muniverunt. Est & *Sebenicum* Opidum Ptol. *Sicum* dictum. Situm est in Sinu Scardonico; in conspectu irrumpentis freti ad montis radicem, ubi est Arx. Ager est fertilis, urbs amœna, sed hodie parum culta ob Turcarum vexationes. Nam *Scardonam* in adversa Scardonis ripa Turca obtinet. *Spalatum* & *Salon* Ptolemæo & Straboni celebrata. *Salona* etiam, Dalmatarum navale, quod quidem nunc parum colitur, ob Turcarum viciniam. *Tragurium* hodie *Tran*, a continenti parvo Euripo separatum. *Epidaurus* urbs antiqua, ad cujus ruinas *Ragusium*, vulgo *Ragusi*, Turcis *Pobrouicha*, urbs exigua cum Arce munitissima; Hic nobile est emporium mercium Turcicarum, Respublica legibus æquissimis constituta, cives opulenti. *Flumina.* Duobus præcipuis acuitur tota regio fluvijs *Savo* & *Dravo* qui in Danubium corruunt. Vltra Montes plurimi minores Amnes erumpunt in Sinum Hadriaticum, ut sunt *Edanius*, *Ticius*, *Naron*, *Rhizon* & *Drinus*. Illyrici seu Sclavonici populi fere omnes ligneis habitant ædificijs, culmo contectis, præter paucas littorales urbes, in quibus humanius degunt. Et hæc de Illyrico sive Sclavonia universim. Sclavonia autem quam hic nostra exhibet Tabula. Illyrici illius tantum pars est, nisi forte dicamus eam Plinij esse. Continet *Windorum Marchiam* & *Zagabriensem Comitatum*, uti ex Pinace videre est.

CROATIA.

Regio Situs. Soli fertilitas.

CROATIA Illyrici quod initio descripsimus, pars versus Hungariam, Rufo & Volaterrano *Valeria*: *Liburnia* alijs. Istriæ ad Sinum Fanaticum adhæret versus Ortum, inter Cuspam & Savum flumina, & Superiorem Mœsiam sita. Hujus Metropolis nunc *Bigihon* esse dicitur; aliquando *Fumium* erat. Vrbes præterea plurimas

SCLAVONIA, CROATIA, BOSNIA CVM DALMATIAE PARTE.
GOLFO DI VENETIA.
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio
SENA.
Sirmiensis com:
Zagrabiensis com
Poseglensis com
Ratzen
Septentrio
Meridies

habet, utpote *Zeng*, *Wackat*, *Turnaw*, *Modrisch*. Cæterum Regio paucis ab hinc annis propter Turcarum in hanc invasiones mirum in modum omnibus innotuit. Cum jam fœdus quod cum Christianis erat Turca rupisset, hanc Regionem uti sibi vehementer commodam ad invadendum cæteras Regiones, Italiam, Germaniam, suis Regnis & Provincijs adnectere ardebat. Sub initium itaque æstatis anni CIↃIↃXCII Turcarum Imperator per Bassas & Duces suos in Croatiam exercitum duci jubet. Consternatis vehementer per totam regionē adventante hoc exercitu militibus, H*rastovitzam* munimentum fortissimum per proditionem, Bassa ex Bosnia capit. Neque hoc furiosi militis placata rabies est, quin *Wihits* civitatem munitissimam, vallis, aggeribusque undique circumductam, in vicinas Provincias aditum commodissimum, obsideat; militem omnem, qui eam tuebatur, cum pro vita sustentanda, & reliquo defendendo, nihil, neque spes superesset, gloriose se dantem, præter fidem datam, Turca enecat. His accedit *Duropolia* fertilissima & amœnissima circumjacentium quondam planicies, at nunc, omni infelicitate obducta, neque victum neque homines præbet. Nam post primam calamitatem, quæ bonorum omnium erat amissio, sequuta est altera omnium infelicissima, Incolarum perpetua captivitas, vita ardua & laboriosa apud Turcas. Has calamitates mille aliæ sequutæ sunt, quas silentio transeo. Porro anno sequenti qui erat CIↃIↃXCIII, cum a se tot partas victorias, tot captas arces & munimenta Turca gloriaretur, habendi *Sissegkum* Civitatem munitissimam, vehemens eum cupido invadit; atque exercitu coacto, obsidione hanc civitatem cingit. Verum Germani animadvertentes quantum mali hinc & detrimenti, si a Turcis caperetur, non solum Germaniæ, verum etiam toti Europæ accederet collectis undique copijs, ac trajecto Savo fluvio, pro Civitate liberanda, cum inimico confligere statuunt. Turcici Equites qui numero erant 8000, aut ut alij volunt 10000, ut impedirent Christianorum adventum per pontem, quem ante exstruxerant, ad alteram Savi ripam properant, exercitum suum locant, pugnamque cum Christianis ineunt: instant durius ac animosius Christiani, quorum impetum non ferentes Turcæ ad pontem fugiunt, verum cum jam paullo ante occupaverant Carolostadienses milites, pars Christiani exercitus. Turcæ nusquam refugio reperto, præcluso ponte ad reliquum exercitum aditu, omnes fere cæduntur, reliqui in Savo & Kulpa fluminibus salutem quærētes submerguntur. Pars reliqua Exercitus, Turcici, cum a suis infelicissime pugnatum videret, turpiter fugit; ac tandem nostri auxiliante Deo XXII Iunij anno CIↃIↃXCIII Civitatem arctissima obsidione liberant.

BOSNIA

Regio. & unde dicta. Imperium Majorum.

LIBVRNIÆ Orientalē plagam *Bosniam* hodie dicunt a *Bessis* Inferioris Mœsię populis; qui inde a Bulgaris ejecti in hanc Superiorem Mœsiam migrarunt, ac mutato *e* in *o* litera, pro *Bessis Bossi* & *Bosni* dicuntur atq; inde *Bosna* & *Bosnia*. Quales mutationes in multis alijs proprijs nominibus sæpe factas videmus, ut olim *Melita* hodie *Malta*, *Langones* & *Lingones*, *Scandia* & *Schondia* &c. Cuspinianus *Mæsiam Superiorem* vocat. Sita est prope fluvium, qui Ptol. *Moscus* dicitur. Quando hæc Provincia in Regnum fuerit evecta non invenio. Scribit Bonfinius, *Ludovicum* Regem Hungariæ circa annum CIↃCCCXLV, quum reliquias Tartarorum ex regno suo pellere conaretur, vocasse Principem Bosnæ, cujus filiam duxit uxorem, in auxilium: quia erat potens, habuitque amplissimam terram, quæ ad Macedoniam usque extendebatur. In alio quoque loco invenio, Bosnam tributariam factam Regno Hungariæ, Anno CIↃCCCCXV Princeps Bosnæ defecit a Sigismundo Rege Pannoniæ inijtque fœdus cum Turca. Quod videns Sigismundus, cupiensque reducere Bosnam, misit magnum exercitum contra occupatores ejus, Turcas, sed Mahumetes fortior Sigismundo, fugato hoste retinuit Bosnam, præfecitque Provincię *Ikachum* Principem. Is abutens Officio, gessit se pro Rege, vicinasque regiones invadens, multa illis damna intulit. Hungari vero collecta forti manu profecti in Bosnam, Turcico Rege trucidato, omnibusque Turcis, qui in eam provinciam se receperant, fugatis, subjugarunt sibi regionem, & constituerunt in ea Regem, primum scilicet (ut videtur) ex Christianis. Nam posteaquam Turcę ex provincia occupata Regnum fecerant, Christiani recuperatam Provinciam nolentes minoris habere, Regem quoque fecerunt in ea. Siquidem Matthias Rex Hungariæ, anno Domini CIↃCCCCLXIV paullo ante coronationem suam profectus in Regnum Bosnæ, profligatis hostibus omnia recuperavit, quæ antea Turca invaserat. Vide Munsterum lib. Geographiæ IV. *Bosniæ* urbs est *Iaitza* in edito Monte sita, quam duo amnes circumfluunt, præruptisque rupibus & vadis obfirmant. Ad radices Montis & ad ambitum urbis amnes illi confluunt, admixtique una in Sauum feruntur. Bosnensis regni hæc ante tempora nostra caput erat, cum inexpugnabili Arce, ac hostibus inaccessibili. Habet regio & alias quasdam insignes civitates, præsertim *Schwonicam* & *Warbosayne*, quam ajunt hodie esse Metropolim, sed nullo cingitur muro. Milliatzka fluvius dirimit eam in duas partes, &c. Scribit Volaterranus lib. VIII Geograph. apud Bosnos Manichæorum Sectam coli: duo Rerum principia, alterum bonorum, alterum, malorum dicere. Nec Romanum Pontificem primum nec Christum Homousion putare. Cœnobia in abditis Montium convallibus habere: ubi Matronæ, quæ ex aliquo morbo evaserunt, Sanctis Viris certo tempore ex voto servire se dicunt: atque ita inter Monachos mixtas vivere.

Vrbes

DALMATIA

Regio & unde dicta. Imperium Majorum.

RESTAT ut de *Dalmatia*, cujus etiam partem hæc Tabula delineat, pauca subjungamus. Ea a *Delminio* civitate gentis Metropoli nomen habere putatur. Fuit olim Dalmatia potentissima regio, atque ipsi Dalmatæ olim potentes armis & opibus, situ etiam confidentiores fuerunt. Agebant plerumque sub silvis, inde in latrocinia promtissimi. Hos quidem Marcius incensa urbe Delminio quasi detruncaverat, posteaque iterum Asinius gregibus, armis, agris, mulctaverat, sed Augustus rebellantes perdomuit, misso ad eos Vibio, qui efferumgenus fodere terras coegit aurumque venis repurgare: quod alioquin gens omnium cupidissima studiosa diligentia inquirit, ut illud in suos usus servare videatur. Vrbes sunt *Salanum*. Hic supersunt aliquæ reliquiæ Diocletiani, qui hoc loco, uti patria sua, afficiebatur. *Raguzium*, de quo supra. *Castel novo* ad ostium sinus Rizonici ab antiquis vocati *Catarum* optimum habens Portum. Atque haud procul a limitibus hujus regionis sita est ad Mare *Civitas Apollonia*, juxta hanc est petra quæ flammam ignis evomit, & infra eam ebulliunt aquæ calidæ, & bitumen, præsertim quando petra ardet. Nec longe ab hoc loco ecfodiuntur Metalla, & implentur fodinæ rursum, ut post aliquot tempora iterum liceat hinc colligere Æs.

Vrbes

VVALACHIA SERVIA BVLGARIA, ROMANIA.

PARENT nunc ista Regna Turcarum Imperatori, qui sedem Imperialem habet Constantinopoli, & præcipuum ibi palatium Serecsi dictum, de cujus regimine & gubernatione aulæque officijs non est nostri instituti scribere; luculenter ea tractarunt Ioannes Antonius Menavinus Genuensis, & Antonius Geufreus. De Imperatoris autem potentia & regnorum administratione breviter dicam. Ducenti circiter sunt, quibus Turca mandavit singulis quadriennijs per Græciam, Walachiam, Bosniam & Anatoliam, reliquasque ditiones suas colligere Christianorum pueros masculos ex singulis familijs, tanquam decimas sibi debitas, quos Constantinopolim, Peram & Andrinopolim adducunt, & civibus educandos tradunt, ac minus elegantes in Bursia & Caramania agricolis commendant. Hi omnes Azamoglam aut Iamoglan vocantur, id est, innocentes & simplices infantes, nihilque scientes, & cum ad VIII annum pervenerint, elegantiores & dociliores in Saray, hoc est, palatium præcipuum Imperatoris Constantinopoli collocantur usque ad quingentos, ibique in litteris & armis instituuntur, donec XX annum compleverint. Ex his eliguntur præter aulæ ministros & officiales Ianizari pedites, quos ad XII millia in sui perpetuam custodiam habet Imperator. Ex Ianizaris spectabiliores electi Spachoglani ad III Millia dexteram Principis claudunt, singuli IV aut V equis servientes. Ex ijsdem Silichtar ad III Millia similiter IV aut V equis servientes sinistrum Principis latus tuentur.

Post hos duos ordines Spachoglan & Silichtar equitant Vlosagi V CIↃ ad dexteram Imperatoris & V CIↃ ad sinistram, qui omnes ex Ianizaris, aut ex abjuratis Christianis, qui fideliter Beglerbeio aut Basæ servierunt, eliguntur.

Post hos ultimi sequuntur equites Charipici, id est, pauperes, qui ex omnibus provincijs Turcici Imperij & diversis nationibus, Christianis, Persis, Mauris, Syris, Arabibus, Barbaris & Tartaris sponte ad Imperatoris servitium stipendij causa confluunt, ex quibus, teste Antonio Geufreo 2000 selectiores Imperatori serviunt.

Item ante Imperatorem CC Mutaferachæ lanceam gestantes equitant, qui ex servis ob facinus aliquod egregium sunt manumissi, & in nobiles aulæ electi. Item (post hos opinor) XXX Chausiler, hoc est, Caduceatores ante Principem equitant, qui accursum populi prohibent, & viam Principi aperiunt, Supplicationes quoque ipsi tradendas recipiunt.

Post hos proxime pedites Solachi, qui arcum inauratum cum sagittis portantes CC Imperatorem præcedunt, CC sequuntur, & ex utroque latere XXX comitantur.

Iuxta hos proxime equum Principis incedunt sine tibialibus & calceis C Peicler, id est Cursores, quos huc illuc in pace ac bello mittat.

Hæc perpetua est Imperatoris custodia, tempore belli vero habet etiam Asaples, qui sunt pedites extraordinarij & Caripoglani qui sunt equites extraordinarij. Per ditiones autem & provincias suas in illarum defensionem alia habet præsidia. In limitaneis ditionum Christianorum sunt supra X Millia Ianitzarorum, intra provincias autem Turcicas VI Millia Ianitzarorum sparsim commorantur, nulli Beglerbeio aut Basæ subjecti, sed immediate Imperatori, & liberi ab omni contributione. Est item per provincias alia juventus dispersa ad X Millia ex qua suppleri possint, qui in limitaneis ac provincialibus ordinibus defecerint.

Reliquæ omnes copiæ militares præter dictas subsunt Beglerbeis, qui sunt rectores provinciarum, quales habet VII Græciæ, Anatoliæ, Caramaniæ, Amasiæ & Cappodociæ, Anacidulæ, Mesopotamiæ, Aegypti, de quibus suo loco dicemus.

Habet etiam Imperator III aut IV ad summum Consiliarios, quos vocant Visirbachas, aut simpliciter Bassas, quod principes sint consiliorum, quibus Imperator in rebus omnibus gravioribus pace & bello utitur, & est his summus gradus officiorum, ita ut Beglerbeios majore dignitate volens honorare, Bassas faciat.

Theodorus Sanduginus lib. de moribus Turc. Colligit annuos reditus Turcæ esse vasa auri LXVIII & LVIII *millia ducatorum. Vas autam auri continet millia ducatorum centum.*

Ecclesiastica administratio ex Provinciali Romano.

Archiepiscopus Constantinopolitanus hos habet Suffraganeos, Colubriensem nunc forte Chiorlich, Naturensem 56 0. 43 0. Spigacensem 55 0 42 0. Dorkensem, Pavadensem forte nunc Pandia 55 0.42 40. & Calcedonensem, ubi nunc Scutari e regione Constantinopolis.

Arch. Heraclia 54 20.42 40. Huic subsunt Rodesco 54 30.42 45. Peristaciensis, Gallipolis 54 30.42 16. Darnensis, forte Dardanello 54 22.41 50. Curlotensis, Archadopolis, forte nunc Arco 54 48.42 8. Missenensis.

Arch. Patracensis cui subsunt Lampsacenus & Dinensis de Sellana.

Arch. Squisicensis ultra brachium S. Georgij (quod ex mari de Marmora in Aegeum fluens Europam ab Asia dividit) Sequino forte 56 32.42 0. Huic subsunt Trojanus, Andrunianus, Iacorensis, Decandimonia, Lupadiensis, Epigoniensis, Libariensis.

Arch. Verisiensis, cui subsunt, Rosianensis, Aprensis, 54 8.42 44. Ripsalensis, Cypsela opinor 53 51.42 48.

Arch. Madricensis, Mariza opinor 53 30.42 28.

Arch. Andrinopolitanus 53 4.43 25.

Arch. Trajanopolis 53 16. 42 44. cui subest Aviensis.

Arch. Malziacensis sub quo Maronia 53 0.42 16.

Arch. Messipolis, cui subest Xanociensis.

Arch. Philippensis 50 52, 42 4. cui subsunt Christopolis 51 44.42 0. Dragonensis, Chrisopolitanus.

Medius Meridianus 50 20, reliqui ad eum sunt inclinati juxta rationem Parallelorum 42 40 & 46 0 ad Circulum maximum.

VALACHIA

Regio & unde dicta

VALACHIA a *Flaccis* Quiritum gente appellationem habet. Romani enim Getis superatis & deletis, *Flacci* cujusdam ductu eo Coloniam deduxere, unde primum *Flaccia*, deinde corrupta voce *Valachia* dicta. Hæc etiam Transalpini nominis originem ex re sortita est. Alpibus enim & Montibus continuis, & his quidem

altissimis

WALACHIA SERVIA, BVLGA: RIA, ROMANIA
Molda
Bessa: rabia
pars
WA LA CHIA
RASCIA
SERV: IA
BVL GA RIA
ROMA NIA
Ma: cedo: nie pars
Nato: liæ pars
Mar de Mar mora
Turcis
Per Gerardum Mercatorem
Cum privilegio
Miliaria Italica Com

altissimis, ab Hungaria & ejus potissima Transilvania parte, nemorosisque passim amoenisque intervenientibus Silvis dividitur & terminatur. Habet autem ab Ortu piscosum Lacum, quem Hierasus amnis incolis *Pruth*, efficit; ad Meridiem vergit terminata Danubio, atque item ab Occasu Transilvaniæ fines attingens, ad Opidum Severinum ubi Trajani pontis admirabiles pilæ triginta quatuor visuntur. Ad Septemtrionem autem finitur Hoina, ignobili flumine, & directis terrestibus terminis ad Istrum, curvata admodum regionis fronte contra *Paucem Insulam* Antiquis Scriptoribus notam, quam hodie *Barillanam* dicunt. *Valachia* autem, licet altissimis sit innexa Montibus, nihil tamen ei deesse comperitur, quod usui humano necessarium videri possit. Adhæc dives Auri, Argenti Ferrique ac Salis fodinis. Nec Vineæ desunt: nec varij generis Animalia; imprimis Equos alit insignes, Asturcones optimos, aliosque magna copia. Hic *Ternovizza* Opidum, Vaivodæ sedes, est. Alia Opida sunt *Braila* & *Trescortum*, non longe a quo ecfoditur Bituminis species, ex quo sicut ex cera optimæ candelæ conficiuntur. Reliqua hujus regionis per Pagos & Villas habitantur. Flumina sunt *Hierasus* Ἱέρασος Ptol. Incolis *Pruth*: *Hoina*, *Danubius*, alia. Valachi porro ut plurimum animo instabiles, iracundi, crapulæ & otio indulgentes, & pauperes sunt: domos habitant ex ligno & stramine confectas, creta incrustatas, & arundine contectas, quæ isthic abundat. Ceterum Mores, Religio, Sacra Valachorum, ad Græcas Armenicasque Ecclesias accedunt, apud quos Sacerdotes uxores ducunt. Atque hæc de Valachia hactenus, ad reliqua pergo.

Soli fertilitas. Animaliū varietas. Opida. Flumina. Mores.

SERVIA.

Regio. Vrbes.

SERVIA, *Mœsia Superior* Lazio, regio inter Bosniam & Bulgariam. Hanc antiquam *Triballorum* regionem esse multi putant. Et hi quidem populi huc ex Septemtrione, debilitatis Imperij Romani Græcique viribus, commigrarunt *Sirfi* etiam hi Scriptoribus quibusdam dicuntur, atque etiam *Rascij*, & ipsa regio *Rascia*. Sunt tamen qui hos populos diversos putent, sed tamen vicinos, & a *Rascis* Septemtrionalibus populis huc profectos. *Dardanos Serviam* & *Rasciam* habitasse, scribunt Cuspinianus & Volaterranus Σερβία Ῥασκία habet Sophianus. Regia Serviæ urbs fuit *Sinderovia*, quam alij *Spenderoben*, & alij *Simandriam*, vel *Semondrian*, Turcæ *Semender*, Hungari *Zendrew* vocant, quæ quidem non procul a Belgrado ad Danubij ripas jacet, & capta fuit ab Amurathe Turcarum Imp. anno CIↃCCCCXXXVIII, & in Sangiacatum redacta sub Budensi Beglerbego. Nobilia quoque Opida sunt *Vidina*, quod Turcis *Kiratovum* appellatur, ad Montem Argentarum situm, redactum in Sangiacatum Temisvarensi Beglerbego subjectum. *Novogradum* in finibus Serviæ, quod quidam perperam novum montem appellant: Arcem habet inexpugnabilem. *Mons Niger*, ubi sunt Argenti fodinæ admodum nobiles. Sunt & *Samandria*: *Prisdena* Patria Iustini Imperatoris: *Stonibrigadum* & *Belgradum* antea *Taurunum* dictum.

BULGARIA.

Regio & unde dicta. Situs. Soli qualitas. Imperium Majorum. Vrbes.

BULGARIA quasi *Volgaria* dicitur, quia nimirum hujusmodi populi profecti a Volga circa annum Domini IↃCLXVI hanc Regionem occuparunt. Hanc quidam esse Veterum *Mœsiam Inferiorem* putant. Iacet inter Serviam, Romaniam, ac Danubium. Regio magna ex parte Montibus aspera, & juxta dorsum Hæmi Montis producta, modo versus Danubium, modo versus Romaniam: unde media ipsa Regio asperior est; decliviora loca silvis obsita sunt, & Solitudinibus occupata, sunt tamen valles aliquæ & planicies. Cæterum Bulgari gens ferox putantur e Scythia olim egressi, intuleruntque plurima damna Regno Constantinopolitano, & vexarunt Christianos varijs modis, quousque tempore Nepotum Caroli Magni factæ sunt induciæ & conditiones pacis, reddita Regi Sorore, quam bello Græci cœperant. Hæc cum esset in Christiana religione recte instituta, persuasit fratri, ut pro Ethnica Christianam Religionem amplecteretur. Hac occasione Bulgari pervenerunt ad agnitionem Christi. Fama est primum Regem Christianum in Bulgaris *Trebellium* vocatum fuisse. Metropolis hic *Sophia*, quam Ptol. *Tibiscum* Opidum Niger putat. Hæc situ peroportuno gaudet, ampla ac populo frequens est, licet nulla ex parte sit munita. Hic sedem habet Beglerbegus Græciæ, qui Turcis dicitur *Rumeli Beglerberg*, habetque Sangiacatus sub se unum & XX. Sunt & *Serrajum* Civitas Bulgariæ insignis. *Nicopolis*, hæc a Sangiacis regitur. Prope hanc Civitatem vestigia supersunt pontis admirabilis maximeque stupendi, quem construxit supra Danubium Trajanus Imperator, dum contra Getas pugnaret. Bulgariæ Episcopus fuit *Theophylactus*, cujus etiamnum exstant in publico Expositiones Græcæ in totum Novum Testamentum.

ROMANIA.

Regio & unde dicta. Soli qualitates. Vrbes. Mores.

BULGARIÆ *Romania* proxima est, sic dicta ab urbe præcipua Constantinopoli, quæ *Roma Nova* etiam dicebatur. Olim *Thracia* appellata fuit, vel a *Thrace* Martis Filio, vel a *Thraca* Nympha, vel potius a feritate, seu temeritate. Separatur a Macedonia Strymone fl. ad Septemtrionem est Hæmus, cetera Mare adluit. Regio nec Cœlo læta, nec Solo: & nisi qua Mari propior est infœcunda, frigida, eorumque quæ feruntur, maligne admodum patiens. Versus Mare vero Frugibus, Frumento & Leguminibus fœcunda. Raro usquam pomiferam Arborem. Vitem frequentius tolerat: sed nec ejus quidem fructus maturat ac mitigat, nisi ubi frigora objectu frondium cultores arcuere. Vrbes habet *Abderam* Democriti patriam: *Nicopolim*, *Philippopolim*, *Hadrianopolim*, *Trajanopolim*, *Selymbriam*, *Perinthum*, aliasque complures. Metropolis est *Byzantium*, conditum a Pausania, nunc *Constantinopolim* vocant a Constantino, qui ibi sedem Imperij esse voluit. Turcis dicitur *Stampolda*, quasi ampla Civitas. Sita est ad Euripum, habetque ex adverso *Peram*, quam vocant *Galatam* in cornu Byzantino, veterum Genuensium Coloniam. Multa admodum in Vrbe sunt vetustatis Monimenta partim illic primum posita, partim Roma illuc allata. Præcipua hæc sunt. Templum Sophiæ, opus Iustiniani Imp. Palatium Constantini, Columna Serpentina, & altera quæ historiata nominatur. Templum S. Lucæ, Navale, Castrum novum, Colossus, Gynæceum, Hippodromus, Obelisci. Flumina eam duo adluunt, *Cydrus*, vulgo nunc *Machlevam*, & *Barbises*, *Chartaricon*. Ambitus urbis est XIII mill. pas. Incolarum numerus IↃCC millia excedit. Regio amnes habet celeberrimos, *Hebrum*, *Melanum*, *Tearum*, *Arsum*, *Bathyniam*, *Nestam*. Montes attollit, *Hæmum*, *Rhodophen*, *Orbelum*, *Pangæum* & *Messapum*. E quibus Hæmus in tantum altitudinis abit, ut Euxinum & Adriam ex summo vertice ostendat. Incolæ hujus tractus colore sunt fulvo & cæruleo & in vertice comati, impavidi, ferocissimi, validissimi ac sævissimi: potores strenui & uinosi, atque allio imprimis delectantur.

GRAECIA CONTINET PRAECIPVAS REGIONES ALBANIAM, MACEDONIAM EPIRVM ACHAIAM ET MOREAM.

Rector Græciæ vocatur Vromeli Beglerbey, id est Romanorum principum Rex : præest enim omnibus regionibus, quas in Europa habet Turca, quæ novæ Romæ Constantinopoli subjectæ fuerunt. Hic sub se habet xl Sangiagler, sive Sangiacos, qui sunt Capitanei copiarum equestrium ex Spachoglanibus electi, & in principalibus civitatibus Provinciarum commorantur ad continendum eos in officio & pace, ipsisq; subsunt 150 Sobasci Cimmeriotæ, aut plures, qui sunt quasi vicarij per minora opida distributi. Sub his autem Sangiacis 30000 Spachi sunt, quorum quilibet tribus aut quatuor equis meret. Et sunt hi Spachi per flamboler, hoc est, vexilla distributi, quæ cc, ccc, cccc, aut ıɔ Equites continent.

Inter Sangiacos potentiores sunt Rector Modenæ, qui præest toti Moreæ, qui ad mandatum Beglerbey mille equites adducit, quos suo stipendio sibi devinctos habet, Item Gubernator Bosnæ habens ıɔccc equites, & Thessalonicæ habens ıɔ equites, quorum c perpetuo penes se servat, reliquos monitus Turcæ in subsidium mittit. Sunt præterea sub hoc Beglerbeyo Sangiacis subjecti xx Millia equitum, qui Tymaritæ vocantur, quod ex Tymoar, hoc est ærario Imperatoris stipendia habeant. Et item lx cıɔ Akengi sive Acconti, id est fatales sive periclitatores, qui liberi & exemti a contributionibus absque ullo stipendio equites serviunt, victum præstantibus civitatibus, per quas transeunt: sunt prædones, grassatores & vastatores. Sunt etiam multi feudatarij Mosselin dicti, qui aliquando ad lx Millia equitum & magnum peditum numerum colliguntur. In Asia sex sunt Beglerbey, de quibus ibi dicemus.

Medius Meridianus 50 0 ad quem reliqui inclinantur & accedunt pro ratione Parallelorum 38 0 & 42 0.

Regio Nomina,

GRÆCIA sequitur Europæ nobilissima regio, totiusque eruditionis fons & mater. Incolis ἑλλὰς dicebatur. Qui vero hodie eam habitant eam *Romechi*, Turci *Horomeli* nominant. *Rumelia* est Leunclavio : Septuaginta interpretibus *Phobel, & Iavan.* Ejus incolæ his nominibus apud vetustissimos scriptores frequentius apppellantur. *Achæi* Ἀχαιοὶ, *Achivi, Argivi,* Ἀργεῖοι, *Danai* Δαναοὶ, *Dolopes* Δόλοπες, *Dores* Δωριεῖς, *Dryopes*, Δρυόπες, Graij, Grajugenæ, *Hellenes* ἕλληνες, *Iones* Ἴωνες *Myrmidones* Μυρμιδόνες, *& Pelasgi* Πελασγοὶ. *Græciam* autem non semper omnes ijsdem terminis, circumscribunt. Proprie ab Isthmo Thessaliam usque extenditur, & ab Epiro Amne Acheloo dispescitur; Ortum versus habet Mare Ægæum : atque hæc proprie est *Hellas*, hoc est quod Plinius aliquoties innuit ; *Ab Isthmi*, inquit, *angustijs, Hellas incipit.* Et rursum, *Angusta cervice Peloponnesum contingit Hellas.* Hac ratione, Athenæ Atticæ sunt ἑλλὰς ἑλλάδος. Interdum etiam Peloponnesus & Thessalia Græciæ notione comprehenduntur. Ita L. Æmilius Paulus quum circuiret Græciam, per Thessaliam Delphos petijt, inde Lebadiam, tum Chalcidem, postea Aulidem, inde Athenas : altero die Corinthum, tum Sicyonem, Argos, Epidaurum, Lacedæmonem, Megalopolim, Olympiam; ita peragrata Græcia redijt Amphipolim. Homerus solos *Phtiotas* vocat *Hellenas*. Herodotus inter *Hellenas & Pelasgos* discrimen facit. Hodie vero Græciam vocamus tractum omnem qui ad Occidentem Ionio Mari adluitur, ad Meridiem Lybyco, ad Ortum Ægæo; ad Septemtrionem vero montibus a Thracia Mysia, Dalmatiaque seperatur.

Situs.

Cœli temperies. *Soli fertilitas.*

Regio hæc præstabat olim reliquis Europæ Cœli temperie, ac benignitate; Frugum omnium fertilitate, Armentorumque omnis generis copia. Hæc illa est regio, quæ fama, quæ gloria, quæ doctrina, quæ plurimis artibus, quæ etiam imperio & bellica laude diu floruit. Libera primum, sed dum imperium in socios affectat, serva. Itaque eam primum *Cyrus*, postea *Xerxes* alijque *Persarum Reges* vexaverunt. Subjecere eam sibi inde *Macedones* ; tum Perseo devicto *Romani* : quorum imperio diviso cessit tota *Constantinopolitanis*, donec *Gothi, Bulgari, Saraceni* eam deprædati sunt, & *Turca* postremum in miseram servitutem omnem redegit, exceptis quibusdam Insulis quæ *Veneto* parent, Corcyra, scilicet, Cephalenia, Zacyntho, Creta, alijsque minoribus.

Imperium Majorum. Urbium nomina,

Superbivit olim Græcia multis urbibus florentissimis : *Athenis, Lacedæmone, Delphis, Argis, Mycenis, Corintho* alijsque plurimis, quarum pleræque, ut caduca & fluxa est mortalium rerum conditio, atque interitui obnoxia, prostratæ & dirutæ jacent. Flumina hic & fama & natura ingentia XXXII numero ; ea sunt *Strymon, Chabrius, Echedorus, Axius, Erigon, Lydius, Aliacmon, Pharybus, Peneus, Sperchius, Panyassus, Apsus, Lous, Celidnus, Thyamus, Acheron, Anachthus, Achelous, Evenus, Ilissus, Asopus, Ismenus, Cephisus, Boagrius, Asopus* alter, *Seu, Peneus, Alphejus, Selas, Panysius, Eurotas, Inachus. Sinus* reperio XIV, *Ambracium, Corinthiacum, Chelonitan, Messeniacum, Laconicum, Argolicum, Saronicum, Oeteum, Maliacum, Pelasgicum Thermaicum, Toronicum, Singiticum,*

Strymonicum,

GRÆCIA
Miliaria Italica communia
Per Gerardum Mercatorem
Cum Privilegio
Meridies

Strymonicum. Maria, Ionium; nomen habet ab *Ionia*, quam regiunculam in ultimis Italiæ oris facit Solinus: vel ab *Ionio* Illuriorum Rege; vel ab *Ionibus*, ut censet Archidamus, in trajectu Maris ibi submersis. *Cronium* & *Rheæ Sinus* antea dicebatur, ut antiqui Scriptores testantur; *Creticum*: ab Creta: Hodie *Mar di Candia*. *Carpathium*: ab Insula *Carpatho*, quæ ad Orientale Cretæ Promontorium. *Ægeum*, dictum, ut Festus & alij scribunt ab Ægæo Thesei patre, qui in id se præcipitasse perhibetur: Pherecydes, ab Neptuno, qui & *Aegeus*. Festus ab *Aegæa* Amazonum Regina, quam volunt in eo perijsse; idem, ut & Varro ab Insulis, quæ in hoc mari crebræ procul adspicientibus species Caprarum videntur. Aliorum opiniones prætereo. Nominatur etiam *Aegon* Valerio Flacco & *Aegeon*. *Mare Græcum* Thucydidi, Europæis hodie *Archipelago* voce Græcâ. Turcis *Mare Album*. Romani totum hoc Mare duobus nominibus olim appellabant, teste Plinio, *Macedonium* quidquid ejus Macedoniam & Thraciam attingebat: *Græciense* quidquid Græciam. *Myrtoum*, Ægæi pars Μυρτῷον Πέλαγος Ptol. circa Cariam, Asiæ Minoris regionem; Castaldo *Mar di Mandria*; Straboni vero Plin. & alijs inter Peloponnesum & Atticam. Nomen illi a Myrtilo Mercurij filio, quem in id deturbatum ab Oenomao volunt Solinus & Isidorus: vel ut verius sentit Plinius, ab exigua Insula, non procul ab Carysto Euboeo opido sita. *Icarium* ab Icari nota fabula plerisque; Andrætæ Tenedio, ab una Cycladum, quæ *Macris* & *Icarus*: Hodie *Mar di Nicaria*, Castaldo scribente: & alia.

Montes. Montes etiam plurimi; *Bertiscus, Athos, Olympus, Oßa, Pelion, Citarius, Othrys, Oeta, Pindus, Acroceraunij, Stymphe, Calidromus, Corax, Parnassus, Helicon, Cythæron, Hymettus, Stymphalus, Pholoe, Cronius, Zarex, Minthe, Taygetus*, alij.

Ratio gubernandi. Leges & instituta. Græcia olim universa libertatem consectabatur. Singulis pene urbibus suæ leges, sui Reges, sui Legislatores. Atheniensibus leges condiderunt *Cecrops* & *Solon*. Nam Draconis leges a loco dictæ. Erat enim Prætorij insigne *Draco*. Ob asperitatem sanguine scriptas Demades ait: sed rigorem mitigavit Solon. Hæ per Decem viros Romam translatæ. Status porro Atheniensium primum regius, sub XVII. Regibus a Cecrope ad Codrum, per annos CCCCLXVIII. deinde sub Archontibus perpetuis XIII. per annos CCCXIV. in quorum ἀρχόντων penultimum Æschylum incidit Olimpiadum initium. Tertio ad Archontes decennales deventum est. Sub quorum VII. per annos LXX. gubernatum est. Quarto Democratia constituta est, & Archontes annui creati per annos LV. usque ad Pisistrati tyrannidem. Post exactos tyrannos rursus in popularem statum Athenæ sunt redactæ. Fuit autem Athenis *Vicus Martius* Ἄρειος Πάγος, in quo Senatus Areopagiticus noctu, ne quid gratiæ daretur, judicare consuevit. In hoc consessu duo fuere Lapides argentei, unus Reo, alter Accusatori, in quibus consisterent, alterum vocabant ὕβρεως, alterum ἀναιδείας, ut est apud Pausaniam in Atticis. Lacedemonijs jura præscripsit Legislator celeberrimus *Lycurgus*. Hic etiam primum Regnum fuit: deinde per XXIX Ephoros Reges frænati. Tertio Communio φαδυτίων instituta, ferrea Moneta percussa; possessiones æqualiter distributæ: virgines sine dote collocatæ per easdem leges. Mantinæis *Nicodorus Pigul*; Locrensibus *Saleucus*: Cretensibus, *Minos* leges dedere. In Græcia, nempe Athenis Mercatus olim fuit, bonarum artium & Disciplinarum celeberrimus. Quare a Thucydide Παίδευσις Ἑλλάδος dicitur. Diodoro Siculo κοινὸν πάντων

Schola. ἀνθρώπων παιδευτήριον, Communis Schola generis humani. Straboni σόφων οἰκητήριον, Aristidæ σοφίας πρυτανεῖον. Cicero lib. IV. Epistolarum ad Familiares, *Nobilißimum Orbis Terrarum Gymnasium* cognominat. Eo Romani, aliæque Nationes Philosophiæ Græcæque linguæ gratia se conferebant.

Ingenia & bonarum artium studijs celebres viri. Cicero Græcis passim attribuit, multarum artium Disciplinam, sermonis leporem, ingeniorum acumen, ubertatem dicendi, a quibus Philosophiam, reliquas item artes & scientias Romani hauserunt. Et Flaccus canit:

Grajis ingenium, Grajis dedit ore rotundo Musa loqui.

Viri hic clari literis & doctrina fuerunt *Musæus*, Poeta, *Solon, Socrates*, Philosophorum omnium Præceptor, *Xenophon, Plato, Isocrates, Demosthenes, Thucydides*, & innumerabiles alij.

Bibliothecæ. Quia vero omni tempore Athenæ viris eruditis & excellentibus in omni doctrinarum genere præstabant, qui de omnibus doctrinæ sapientis partibus libros conscribebant, factum est ut Bibliothecæ privatæ & publicæ Athenis haberentur.

Mores. Hodie vero nulla Barbaria æque Barbara est, atque Græcia, litteras & sapientiam non tantum non colit, sed ne intelligit quidem. Nulla urbs apud eos reperitur, in qua sit Academia: nemo est etiam qui suos liberos artes liberales, aut litteras edoceri curet. Quod ad veterum Græcorum Religionem, regnavit apud eos Idololatria & πολυθεϊσμός. Deorum enim Dearumque numerus fuit infinitus. Augustinus de Civitate Dei lib. III. ex Varronis sententia affirmat, simul tam apud Romanos, quam Græcos extitisse III. millia Deorum, quorum CCC. Ioves erant. Vnicuique suus Lar, suum Numen domesticum. Vnicuique affectui, commodo, incommodo, periculo, suus tutelaris Deus; unicuique Deo suæ Ceremoniæ, suæ præces, sui Sacerdotes, sua Sacrificia, & Libationes. Et θεόμαχοι verius, quam θεοσεβεῖς vocandi fuere. Vulgus Græcorum hodie antiquitatis nihil retinet. Nam promissam plerumque gestat comam, anterioremque capitis fronti imminentem partem tondere solet: duplicatoque & crasso pileo utitur. Omnes universim pauca supellectile, uti Turcæ contenti sunt, nec plumeis lectis incumbunt sed culcitras sive centones lana, aut tomento suffultos substernere solent. Odiosum omnes censent Vinum aqua diluere, & etiam nunc poculis se invitant; sed mulieres eorum Symposijs non intersunt, neque accumbunt in accubationibus epularibus. Vetus etiam Mortuos deplorandi consuetudo apud Ethnicos etiamnum perdurat in Græcia. Religione Græci Christiani a Romanis dissident, gaudentque titulo Ecclesiarum Orientalium. *Patriarchæ* ipsis quatuor, *Constantinopolitanus, Alexandrinus, Hierosolymitanus* & *Antiochenus*. Hi a Metropolitanis creantur, ut a Cardinalibus Papæ, sed ij perpetua sanctimonia vitæ celeberrimi. Modestia in illis mirifica. Annuus singulorum reditus CCCC aureorum ab Ecclesijs quibus præsunt emendicatus. Nihil Ecclesiasticis hæreditarium. Vxorem, sed unam tantum ducunt, Sacramenta duo dumtaxat agnoscunt Baptismum & Sacram Cænam. Sub utraque specie communicant Pane & Vino. Purgatorium ignem execrantur: Sculptilia detestantur: Rasuram verticis non admittunt.

Vestitus. Ceterum Græci qui opulentiores sunt, & qui auctoritatis titulo delectantur, vestibus utuntur consuetudini ipsius Principis convenientibus. Qui Venetis subsunt, Venetorum vestiuntur more: qui sub Turca sunt, Turcicis similes vestes gestant. Gens levis, faceta, comis. Iracundos fuisse in genio, misericordes, suspicaces, falsos, ambitiosos, auctor est Plutarchus in præceptis politicis: novarum etiam rerum cupidos, præter B. Lucam, Theophrastus in Charactere λογοποιίας, & Demosthenes tertia Olynthiaca. Dicacitatis istud exemplum esto. Quum Antonius vellet se Liberum patrem dici, & hoc nomen statuis subscribi juberet, habitu quoque & comitatu Liberum imitaretur, ocurrerunt venienti ei Athenienses cum Conjugibus & Liberis, & Διόνυσον salutaverunt. Bene illis cesserat, si Nasus Atticus ibi substitisset: dixerunt, despondere ipsos in Matrimonium Minervam suam, & rogauerunt ut duceret. At Antonius ait ducturum, sed dotis nomine imperare se illis mille Talenta. Tum ex Græculis quidam ait, Κύριε, ὁ Ζεὺς τὴν μητέρα σοῦ Σεμέλην ἄπροικον εἶχε. Longum foret omnia accurate referre; neque id nostri hoc tempore instituti est, quare ad specialiora Græciæ pergo.

MACEDONIA,
EPIRVS ET ACHAIA;
cum quibus Albania describitur.

Præcipuus Sangiacus Macedoniæ habitat in urbe Thessalonica, qui ad jussum Beglerbey, quoties Turca expeditionem aliquam parat, 10 Equites bene armatos habet, quorum C perpetuo penes se servat in defensionem Limitis sui.

Episcopatus in hac Tabula sunt juxta Provinciale Romanum

Archiep. Philippensis 50 52.42 6. cujus Suffraganei sunt Christopolitanus 51 32.42 1. Dragonensis, Chrisopolitanus.
Archiep. Seressanus nullum habet Suffraganeum.
Archiep. Thessalonicensis 40 6.41 32. sub quo sunt Citrensis, Veriensis, 48 28. 41 3.
Archiep. Laricensis 48 42. 39 58, sub quo Dinutriensis vel Dinutr. censis, Almurensis *Armiro credo, 48 54.39 20. Cardicensis 49 14.39 4. Mazarocensis, Sidoniensis Dinucensis.*
Archiep. Neopatensis. sub quo Lariaetensis vel Lavacensis.
Archiep. Thebanensis 48 56.38 52, Zorocemensis, Castoriensis 50 44.38 48.
Archiep. Atheniensis 50 20.37 42. sub quo Thermopilensis 48 36. 38 38. Davaliensis, Salonensis 50 57.37 46. Nigropontensis 50 28. 38 22. Albelonensis, *Molgarensis, Megara opinor 49 38.37 52. Roonensis, Eginnensis.*
Archiep. Corcyrensis 44 36.39 20.
Archiep. Duracensis 44 22. 41 26

Meridiani positi sunt ad rationem Paralleli 400.

GRÆCIAM alij aliter diviserunt. Quibus omissis, Mercatorem nostrum sequemur, qui tribus Pinacibus ejus partes graphice nobis & eleganter delineat. In hac autem Tabula tres Græciæ Provincias proponit, *Macedoniam*, *Epirum* & *Achaiam*: Proxima *Moream*; Tertia & postrema *Candiam*, Primo loco occurrit *Macedonia* amplissima regio a *Macedone* Rege Osiris filio, alij dicunt Iovis & Thyæ, nomen sortita; vel ut Solino placet, a Deucalionis Nepote *Emathia* ἠμαθία antea dicebatur, Plinio & Trogo testibus. *Pæoniam* primo vocatam scribit Livius, deinde *Aemoniam*. *Edonia* item & *Pieria*, Solino. *Bæotiam* quondam dictam scribit. Trogus. Ejus partem *Macetiam* Μακετίαν dictam scribunt Stephanus & Hesychius; & inde totam regionem nomen accepisse, refert Eustathius in Dionysium. *Cethim* item in libris Machab. ubi legimus Alexandrum egressum esse ex terra *Cethim*. In medio duorum marium Ionij ab Occasu & Ægei ab Oriente describitur: ab Aquilone Dalmatiæ partem & Mœsiam Superiorem: a Meridie Epirum & Achaiam attingit. Regio circumquaque fertilis: Montibus maximis circumvallata: cujus ora juxta Ionium Mare plana, ac nemorosa est; nam tota ea pars *Albania* nunc dicta, quæ satis ampla, fertilis & amœna est. Auri præterea & Argenti Metallis satis dives est, atque in ea olim incognitum quoddam Auri genus, teste Aristotele inventum est; Asphaltum quoque isthic ex venis terræ eruitur. Gignit & Macedonia lapidem quem *Pæantiden* vocant. Hunc eundem & concipere, & parere, & parturientibus opitulari fama prodiga est, ut Solinus scribit. *Hæc est Macedonia*, inquit Plin. *terrarum imperio potita quondam: hæc Asiam, Armeniam, Iberiam,* Albaniam, *Cappadociam, Syriam, Ægyptum, Taurum, Caucasum transgressa: hæc in Bactris, Medis, Persis dominata, toto Oriente possesso: hæc etiam Indiæ victrix, per vestigia Liberi Patris atque Herculis vagata; hæc eadem est Macedonia, cujus uno die Paulus Aemilius Imperator noster LXXII urbes direptas vendidit. Tantum differentiam sortis præstitere duo homines.* Macedonia regiones plures in se complectitur, inter quas *Thessalia* quæ nunc *Comenolitari* Castaldo, præstantissima est. Vrbes Macedoniæ olim multæ & nobiles. Hodie præcipuæ sunt *Thessalonica*, εὐανδρωτα καὶ πολυάνθρωπος veteribus nuncupata, nunc etiam frequenter a varijs gentibus Christianis habitata, & Iudæis, qui ibi LXXX Synagogas habere referuntur. Sedes hodie Sangiaci Macedonici. Thessalonicēses fuere *Eustathius*, ejus urbis Præsul, cujus exstant duo amplissima volumina Commentariorum in Homerum, in quibus est maxima doctrinæ eruditę & variæ varietas: Commentaria etiam in Dionysium Afrum: *Demetrius Cydonius*, & *Constantinus Hermopolus*. Huic vicina *Siderocapsa* Metallis Auri celebris. *Pella*, ubi Gazæ regiæ custodiebantur, & equæ regiæ ad fœturam alebantur numero supra 3000, Plinio & Strabone prodentibus. Eam Melæ illustrem efficiunt Alumni Philippus Gręciæ Dominus, Alexander etiam Asię, *Stagyra* Aristotelis patria. *Amphipolis Scotusa*, patria *Polydamantis* Pancratiastæ Mortalium omnium fortissimi & velocissimi, ut in Eliacis Pausanias scripsit. *Apollonia* in qua Augustus Cæsar Græcas litteras didicit. *Dyrrhachium* quod ante dicebatur Epidaurus e regione Brundusij *Aulon, Croia, Cavalla. Flumina* Macedoniæ sunt post *Strymonem* in finibus Thraciæ *Axius, Erigonius,* Aliacmam & *Pekus*. Sinus præcipui *Strymonicus*, Singiticus, *Toronicus & Thermaicus. Montes* habet *Pelion, Ossam, Pindum, Nympheum, Athon* qui hodie ab adcolis ἅγιος ὄρος appellatur. Athos ingens est, asper, aditu perdifficilis, umbras etiam in Lemnum usque Insulam projicit: consitus est vite, oleo, lauro, myrtho, pomis; nunc a Caloieris incolitur tanta religione ut etiam Turcæ eo solo abstineant, sæpe etiam Monachos ornent muneribus & eleemosynis,

Regio & unde dicta. Nomina. Situs. Soli fertilitas. Imperium Majorum. Vrbes Flumina. Montes.

EPIRVS:

EPIRVS, Ἤπειρος Græciæ Regio Ptol. & ceteris. In nummis antiquis Ἄπειρος, Steph. Ἤπειρος *Chaoniam* olim dictam, scribit Martianus Capella; *Oriciam* & *Dodonam* ex Dionysio & Thrasibulo Garbelius. Hodie *Albaniam* vocari, scribunt Leander & Erythræus. *Larta* Richerius & Æneas Silvius; *Iannam* nuncupari Castaldus ait. Terminatur hæc regio ab Ortu Acheloo fl, a Meridie Hadriatico Mari abluitur: ab Occidente Ionio pulsatur Mari

Regio. & unde dicta. Situs.

MACEDONIA EPIRVS ET ACHAIA.
Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio
MACEDONIA
Romaniæ Pars
Golfo di Venetia
Mare Mediterraneo
Archipelago
Cepha: lonia
Golfo de Patras
Moreæ Pars

Soli fertilitas. Animalium varietas.

tur Mari usque ad Celydnum Amnem seu Pepylychnum; qua Septemtrio est, habet Macedoniam. Regio multis in locis nemorosa & sterilis, ad oram vero maritimam satis fertilis. Scribit Plinius Mala Orbiculata, ex figura Orbis in rotunditatem circumacti, dicta: in Epiro primum provenisse, atque inde Græcis *Epirotica* vocata. Animalia producit magna excepto Asino, imprimis Boves & Canes magnitudine egregia, atque etiam Oves. Equos generosos Epiri commendat Virg. 1 Georg.

> *India mittit Ebur, molles sua Thura Sabæi.*
> *At Chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus*
> *Castorea, Eliadum palmas Epiros Equarum.*

Imperium Maiorum. Urbes

Hanc regionem auctore Trogo *Molossi* primum tenuerunt. Trojanis vero temporibus rexit *Vlysses*. Post quem ad *Aeacidas* res perveni, t sub quibus longe propagatam Imperium. Deinde locus is ad *Romanos*, postremo ad *Constantinopolitanos* pervenit Imperatores, & eorum concessione ad *Despotos*, familiam quandam magnam Epiri. Sed hanc Turca *Amurathes* expulsis Christianis Principibus ante xl annos sibi subjugavit. Vrbes hic sunt *Dodone* Δωδώνη πολύγλωσσος Poetis propter oraculum Iovis Dodonæi. *Nicopolis*, ab Augusto in memoriam victoriæ, cum navali prælio superavit Marcum Antonium & Cleopatram Reginam, condita. Civitas olim fuit egregia & Incolis frequentissima: nunc *Prevesa* dicitur. *Ambracia*, nunc *Larta* a fluvio cognomine. Fuit hæc Pyrrhi Epirotici regia, patria Cleombroti Ambraciotæ; qui referente Cicerone, lecto Platonis libro de animæ immortalitate, pertæsus miseriarum vitæ, e loco edito se præcipitem dedit. *Actium*, quam etiam Acarnaniæ clarissimam urbem ponit Gerbelius. Hæc Augusti fuit Colonia, nunc *Capo Figulo* in recentibus Tabulis. *Buthrotum* βουθρωτόν Strab. & Virg. *Coloniam* vocat Plinius. *Butrinto* hodie Sophiano. Et *Leucas* ubi Apollinis delubrum & saltus, quem πήδημα Lucianus vocat, quo crediti sunt amatores ab amoris æstu liberari, & ex quo prima omnium auctore Strabone, Sappho Poetria desilijsse fertur, ut Ovidius etiam in Epistola Sapphus meminit.

Flumina.

Amnes Epiri sunt *Acheron*, ἀχέρον Ptol. *Acheros* Livio. Marius Niger *Velichi* interpretatur. *Achelous* Ἀχελῶος Strab. Sophiano *Aspri*, Nigro *Catochi*, Kyriaco Anconitano, *Geromlea*. Ἀργυροδίνης Dionysio Afro & Callimacho Poetis. Lycophronis Poetæ Græcus Interpres scribit ejus Aquam vulnerum dolores, cruciatusque lenire, & quasi τὰ ἄχη διαλύειν.

Montes.

Montes *Ceraunij* seu *Acrocerauniij* altitudine famosi, nautis formidabiles. Nam quoties cunque nubeculæ inde elevantur, tempestates in eis maximæ exoriuntur. *Stymphe* στύμφη, ex quo *Arachtus* fluvius profluit, teste Strabone.

Mores.

Incolæ, Bellonio referente, turmatim sua regione egrediuntur, ob soli sterilitatem, atque alio proficiscuntur, nempe in Macedoniam, Romaniam, & Natoliam, ubi operam Turcis locant lucri gratia, veluti ad segetes metendas, & Frumentum expurgandum, qui postea messe profecta domum Autumni tempore redeunt cum uxoribus & liberis vitam tracturi. Sunt autem Christiani, & peculiarem habent linguam a Græca diversam: religionem tamen Græcam colunt, & quoniam Græciæ vicini sunt, Græcum etiam Idioma callent.

A C H A I A

Regio & unde dicta. Situs.

RESTAT in hac Tabula *Achaia*, Ἀχαΐα Græciæ Regio. Hanc Ptol. *Helladem* quoque nominat. *Meram Græciam* vocat Plinius Cæcilius in Epistolis. *Livadia* hodie vocari videtur. *Achaiam* quidam dictam volunt a crebra Aquarum inundatione; alij ab Achæo Duce. Terminatur a Septemtrione Thessalia juxta amnem Sperchium, Sinum Maliacum, & Oetam Montem, ab Occasu Acheloo Amne, ultra quem mox Epiri tractus incipit: qua Oriens est nonnihil in Septemtrionem reflectendo Ægæo Pelago, & Myrtoo pulsatur usque ad Sunium Promontorium, nunc *Capo delle Colonne*; qua Meridies est Peloponnesum habet objectam Isthmo conjunctam. Regiones apud Scriptores hic IX reperio, quæ sunt, *Doris* regio juxta Parnassum. *Aetolia* ad Evenum fl. Hæc ad Arctum plana, & fertilis, ad Austrum aspera ac sterilis. Multas vetustissimas habuit Vrbes, inter quas præstantissima fuit *Calydon*, unde Aper Calydonius. Plinio & Strab. quondam totius Græciæ propugnaculum: vel ut ipse elegantius dixit, ἑλλάδος πρόσχημα, & Eustathius προκόσμημα sive προσενώπιον interpretatur. Hodie cum reliquis in ruinis jacet. Hanc regionem *Evenus* liquidissimus amnis perfluit, qui in Mare devolvitur. *Locrorum & Opuntiorum* regio, aspera erat, quo rum *Amphissa* urbs maxima & nobilissima. In hac etiam *Naupactus*, quam alij in Ætolia locant.

Vrbes.

Phocis juxta Parnassum Montem. Vrbs ejus *Delphi*, ubi Templum Apollinis sumtuosissimum, & Oraculum auctore Srab. ἀψευδέστατον πάντων, πρότερον πολυχρηματώτατον ναὸν ἢ πενέστατον ἱερόν. Quod Tibullus etiam hoc versu indicavit: *Delus ubi nunc Phœbe tua est? ubi Delphica Pytho?* *Bœotia*, inter Montes sita agro potitur humido & paludoso, sed pingui & Frugibus fœcundo. Vrbes *Ascra* ad Heliconis radices, Hesiodi patria, quam ille hoc versu depinxit; Ἄσκρῃ χεῖμα κακῇ, θέρει ἀργαλέῃ, οὐδέποτ' ἐσθλῇ. *Orchomenus* a Minya Thessalo condita, Tiresiæ oraculo clara. *Thebæ* ἑπτάπυλαι quæ neque Athenis cedebant olim claritate, Plinio prodente. Multorum illustrium virorum patria. Nunc vero prostratæ & dirutæ jacent: *Cheronæa* patria Plutarchi. *Platæa* memorabili victoria Græcorum Duce Pausania adversus Mardonium nobilis: *Tanagra* urbs superstitiosissima. *Aulis*, ubi Græci ad Trojam profecturi congregati fuere. *Attica*, terra sterilis ac silvosa: Aristophani Comico & Pindaro Lyrico κραναά. Vrbs primaria *Athenæ*, Pomponio clariores quam ut indicari egeant. Euripidi apud Athenæum ἑλλάδος ἑλλάς, Græciæ Græcia, seu Græciæ compendium. Demostheni ψυχὴ καὶ ἥλιος καὶ ὀφθαλμὸς ἑλλάδος. Valde prædicat illam urbem Cic. Oratione pro L. Flacco: lib. II de Legibus, & in Dialogo de partitione. Porro *Athenienses* quum antea κατὰ δήμους habitarent, primum a *Theseo* in Astu convenire jussi sunt, qui unam ex clxxx pagis civitatem constituit. Attius *Quadriurbem* vocavit, quod ex IV urbibus in unam domicilia contulissent, *Braucone, Eleusine, Piræo & Sunio*. Longum foret civium ingenium, urbis situm, vias, loca sacra & prophana, bella, incrementa & decrementa, &c. accurate referre: pergimus ergo. Fuerunt & *Marathon* celebri Miltiadis victoria notissima; & *Eleusis* clara sacris Cereris, quæ *Eleusinia* dicta fuere. *Megaris*, a Stephano aspera vocatur. Hujus urbs *Megara*, quæ ipsi regioni nomen dedit, juxta Isthmum posita.

Flumina.

Fluvij Achaiæ celebriores sunt; *Ismenus* Ἰσμηνὸς Ptol. Steph. & Sophocli in Antigona: Thebas urbem adluens Bœotiæ fl. Κνῶπος quoque Strab. *Asopus*, Homer. βαθύσχοινος, & λεχεποιὸς herbidus cognominatus. Hic, referente Pausania in Corinthiacis, Thebanam regionem a Plataica dividit. *Evenus*, ante *Lycormas* λυκόρμας Apollo. & Str. testibus. Fluvius est Ætoliæ.

Montes

Montes celebres *Parnassus*, Lucano lib. V *Mons Phœbo Bromioque sacer*; in ipso totius Orbis medio Claudiano & Lucretio situs. *Helicon* Plinio Musis natale. *Hymettus* Melle, Marmore, & omni eo, quod ad medicinam utile est, clarus. *Citheron*, a Cithara dictus Lactantio, quod illic frequenter hoc organum personaret: & alij Poetarum versibus decantati.

MOREA OLIM PELOPONNESVS.

Sub Beglerbeio Romano sive Græciæ, ut dixi, sunt xl Sangiaci, quorum præcipuus est Morabegi, Rector totius Moreæ, habitans Modenæ 47 28. 35 22. qui tempore belli Beglerbeio Vromeli, sive Romano mille Equites bene armatos suo stipendio ordinarie adducit.

In Morea hi fuerunt Episcopi juxta Provinciale Romanum.

Archiep. Corinthiensis 49 8. 37 30. *sub quo Argivensis* 48 58. 36 55. *Archiep. Patracensis* 47 13. 37 22. *sub quo Coloniensis, Mothonensis* 47 28. 35 22. *Coronensis* 47 48. 35 23. *Amyclensis* 48 56. 35 48. *Androvillensis.*

Meridiani distant pro ratione Paralleli 36 30.

Regio.

HÆC de præcipuis Græciæ Regionibus quæ sunt in Continenti: *Morea* & *Candia* succedunt explicandæ. Prior Πελοπόννησος Ptolemæo, Straboni, Steph. Procopio ceterisque, Peninsula est, hodie *Morea* a *Maurorum* fortasse incursionibus. Olim Apollodoro & Plinio testibus *Apia* ἀπία, & *Pelasgia* πελασγία, *vocata* fuit. *Argos* ἄργος, & postea *Argos* Achaicum nuncupatum, tradit Strabo: *Achaiam* Orosius 1 cap. 11. Item Apuleius VI Asini. *Pelopia* πελοπία, etiam Eustathio: *Inachia* ἰναχία. Stephano. *Aegialia* vocatur quoque in Eusebij Chronico. *Peloponneso* nomen est a *Pelope* homine Barbaro, qui ex Asia profectus hic regnavit. *Pelopis* enim Insulam sonat, cum insula non sit, sed peninsula, platani folio, ut scribit Mela, simillima; pari pene Longitudine & Latitudine. Ejus Perimetrus est quatuor, CIↃ Stadiorum, quibus Artemidorus addit CCCC. Isthmo adhæret continenti, cujus Latitudo est Stadiorum xl. De hujus finibus quum diu multumque Peloponnesiaci cum Ionibus certassent, tandem posuerunt Columnam communi arbitrio, cujus in parte altera erat τὰδ' ἐςὶ Πελοπόννησος, οὐκ Ἰωνία. In altera τάδ' οὐχὶ Πελοπόννησος, ἀλλ' Ἰωνία. Angustias istas perfodere multi irrito ausu tentaverunt, quos inter Demetrius, C. Cæsar, Caligula, Nero & alij: quo instituto frustratis, murum ducere placuit, quem *Hexamilium* vocaverunt. Eum Amurathes Turca dejecit, Veneti restituerunt, Anno CIↃCCCCLIII spacio xv dierum: sed Turcæ iterum eum postea solo æquarunt. In hoc Isthmo Neptuni olim Templum fuit, ad quod *Ludi Isthmici* celebrati. Ceterum *Peloponnesum* ad Ortum respicit Mare Creticum; ad Occasum Ionium sive Hadriaticum: ad Septemtrionem Corinthiacum habet Sinum, & Saronicū, inter quos Isthmus clauditur: ad Meridiem habet Mare Mediterraneum. Peninsula porro hæc caput & arx totius Græciæ est, &, ut ait Plinius, haud ulli terræ nobilitate postferenda. Ea siquidem rebus omnibus, quæ vel ad victum uberiorem, vel ad elegantiorem vitæ cultum spectant, sua fœcunditate, affluentiaque insignis est. Colles enim & planicies frugiferas habet, ac finibus & portubus refertissima est, quos Promontoria multa efficiunt. Peloponnesum incoluere *Elij, Messenij, Archivi, Sicyonij, Corinthiaci, Lacones, Argivi,* & *Arcades.* Fuitque hæc Græciæ pars toto Orbe quomdam maxime celebrata propter *Mycenarum, Argivorum, Lacedæmoniorum, Sicyoniorum, Eliensium, Arcadum, Pyliorum* & *Messeniorum* Respublicas, & Imperium, ex quibus multi claruerunt Principes, ut *Agamemnon, Menelaus, Aiax,* & alij. Ac loci ipsius tum situs, tum majestas Imperium quomdam totius pene Græciæ obtinuit. At hodie tota *Peloponnesus Turcarum* dominio subjecta est, quemadmodum & reliqua Græcia: licet fuerit ab aliquot *Regulis* Græciæ quo *Despotas* vocant, & a *Venetis* annis superioribus gnaviter defensa. Præest autem nunc Turcæ Imperatoris nomine toti Moreæ *Sangiacus*, inter ceteros potentissimus, qui Modoni moratur, & ad mandatum *Beglerbeij* totius Græciæ mille equites adducit, quos suo stipendio alit. Vocatur hic *Sangiacus* a Barbaris *Morabegi*, cujus annuus in hac Provincia reditus est IↃCC mill. asprorum, hoc est XIV mill. Aureorum. Vniversam autem hanc regionem in octo Provincias fuisse divisam ex Ptol. & alijs auctoribus constat, quæ sunt *Corinthia, Argia, Laconica, Meßenia, Elis, Achaia, Sicyonis* & *Arcadia. Corinthia* in Isthmo sita est: nomen ei a primaria urbe quæ primum *Ephyre* dicta fuit. Eam Florus *Græciæ decus*: Cicero merito totius *Græciæ Lumen* vocat in oratione pro Lege Manilia. In Actionibus vero contra Verrem, *urbem pulcherrimam, atque ornatißimam, plenißimam rerum omnium. Agrum ejus optimum ac fructuosißimum.* Quemadmodum Livius etiam eundem *nobilissimæ fertilitatis agrum* appellat. Et in Aristide Plutarchus Corinthum post Athenas ac Spartam in maxima auctoritate, ut ipse inquit ἀξιώματι fuisse tradit. Vtrimque portum habuit, quorum alter Asiam, alter Italiam spectabat; qua oportunitate loci urbs subito crevit, juvit eam etiam Isthmicorum ludorum celebratio. *Acrocorinthus* in monte erat III stadiorum ac dimidiati altitudine, sub ea erat *Corinthus* ambitu xl stadiorum. In vertice montis ædes erat Veneri sacra. De qua præter Athenæum Strabo his verbis lib. VIII meminit; τῆς ἀφροδίτης ἱερὸν οὕτω πλούσιον, ὥςε πλείους ἢ χιλίας ἱεροδούλους ἐκέκτητο ἑταίρας, ἃς ἀνετίθεσαν τῇ θεῷ καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Huic vicinus fons *Pirene*, quem fama finxit a Pegaso illic ungulæ ictu excussum. Eversa est urbs a L. Mummio, quod in ea Legati Pop. Romani excepti essent indignius, post annos nongentos quinquaginta duos quam ab Alete Hippotis filio erat condita, ut est apud Paterculum. *Argia* sequitur; hodie *Romania* Ort. Vrbes hujus tractus *Micenæ* regia Agamennonis, unde Ovid. *Agamemnoniæ* dictæ, celebres a Templo Iunonis vetustissimo, unde Argiva Iuno. Eam Cyclopes muro scribuntur cinxisse ἐγχειρογάστορες, ab arte quam exercebant nuncupati. Non procul inde fuit *Lernæ* palus, ubi Hercules Hydram Lernæam, seu potius Latrones ad ea loca latrocinantes, sustulit, vicit & dissipavit. *Argos* exstructa, ut aliqui perhibent, ab Argo πανόπτῃ illo; nam *Centum luminibus cinctum caput Argus habebat*, Poëtarum carminibus Agenoris Regis Phœniciæ Filio celebrato. Aristoteles inter CL Respub. quas Diog. teste descripsit, Argivorum etiam Rempublicam depinxit. *Nauplia* dicta ἀπὸ τῶ ναυσὶ προσπλεῖσθαι, id est quod huc navibus adplicetur, ut ait Strabo; vel quod hic *Nauplius* Neptuni & Amymones Filius

Nomina.

Vnde dicta.

Situs.

Imperium Majorum.

Vrbes.

MOREA olim Pelo: ponnesus
Per Gerardum Mercatorem Cum privilegio
Golfo de Coron
Golfo de Napoli
Golfo de Larcadia
Mare del Archi pelago
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens

lius regnavit; hodie *Neapolis* Romaniæ urbs munitissima. Post Naupliam fuere Lybyrinthorum ædificia, & specus ingentes. *Epidaurus* in Saronici Sinus recessu, Æsculapij templo celebris referto tabellis, ab eo, ut homines superstitiosi credebant. Curatorum consuetudo erat ut noctu ægroti in eo dormirent, atque hoc modo in somnis a Numine curari dicebantur. Fuere item *Hermione*, ubi nobile quondam Iunonis Virginis Templum. Hanc Strabo inter claras Argiæ civitates ponit: *Træzen* sacra Neptuno, atque ideo dicta *Posidonia*, & aliæ, *Argiam* sequitur *Laconica* sive *Laconum* regio, in quorum ditione Strabo præter Spartam triginta Urbes fuisse testatur: superioribus autem temporibus centum, atque ex eo dictam *Hecatompolin*; sed & *Hecatombas* propterea, quod pro urbium numero Boves Cimmolarentur. Metropolis *Sparta*, quæ etiam alio nomine vocatur *Lacedæmon*, hodie *Misithra*, urbs olim magna & potens, quam idcirco etiam κηπίσοταν vocaverunt. Fuit hæc ἀτείχιστος, non muris, sed civium virtute septa, non hinc operum magnificentia, sed disciplina institutisque Lycurgi Pomponio memorabilis, & quæ cum Athenarum urbe deinde de Imperio dimicavit, quemadmodum Thucycides id libris VIII exposuit. Spartani fuere *Lysander* & *Agesilaus*. *Lycurgus* vero Leges Spartanis tulit. *Leuctra* nota e Plutarcho a filiarum Scedasi tristi & tragica Historia. *Epidaurus* quæ hodie *Malvasia*, *Amicla* olim Λίμνα. *Messenia* a Taygeto Monte & fluvio Pamiso ad Alpheum usque porrigitur. Primaria ejus urbs *Messena* ad mare sita, hodie *Mattagia* dicitur. *Aristomenis* Messenij præstantissimi viri patria, qui referente Pausania, hirsutum cor mortuus habuisse, deprehensus fuit. Sunt & *Methone* nunc *Modon*, insignis quomdam & nunc Sangiaci Turcici sedes. *Corone* nunc *Coron*. *Pylus* patria & sedes Nestoris Homerici trisecli illius & dulciloqui, τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή. Et cujus tota senecta, ut scripsit Philostratus, hilaris & læta fuit, ridentique simillima. Dicta quoque fuit *Sphacteria*. Et *Cyparissi* hodie *Arcadia*, urbs maritima. *Elis*, inter Messeniam, Achajam & Arcadiam sita est. Urbes, *Elis* per quam mediam Peneus & Alpheus fluebant, memorata Iovis delubro, Ludorum claritate fastos Græcorum complexa, Pindari autem interpres *Elidem*, *Pisam* & *Olympiam* in unam urbem contrahit, alij vero distinctas esse volunt. *Olympia* celebris a ludis Græcorum solemnibus, quæ *Olympia* dicta fuere, & Templo Iovis Olympij sumtuosissimo, quod hominum frequentia potentissimorumque Regum donarijs adeo crevit, ut in tota fere Græcia nullum fuerit magnificentius, nullum clarius opibus, cum etiam Iove ipso nihil ibi putaretur sanctius, nihilque augustius. *Cypselus* Corinthiorum tyrannus, Iovem totum aureum Olympiæ consecravit. Deinde *Phidias* Atheniensis simulachrum ejus Dei, ex ebore & auro stupenda & insolita magnitudine erexit, utpote pedum lx. In quo opere illud ab alijs artificibus reprehensum, quod simulachri ad templum nulla esset proportio. Cum enim in eburneo throno sederet Iupiter, capiteque templi fastigium contingeret, necesse erat, siquando sedendo defatigatus eburneus ille Deus surgere vellet, ut templi culmen una cum tecto dejiceretur. *Cyllene*, *Leprinus*, *Corynæ Myrsinus*. *Achaia* ab Ptol. *Propria* cognominata, ab Araxo Promontorio usque ad Sicyonios extenditur, quorum terminus communis est fluvius Sus; ad Austrum est Mons Stymphalus, ad Septemtrionem Sinus Corinthiacus. Vrbes *Dyme*, quæ nunc *Chiarenza*, unde Promontorium Araxeum vocant *Capo di Chiarenza*; *Olemus*, *Patræ* urbs insignis olim, nunc *Patras* dicitur; *Ægium* urbs recentioribus temporibus *Vostiza* vel *Bostizan* dicta, & a Turcis excisa. *Aegira* urbs quomdam primaria in colle aspero atque difficili posita, quæ nunc diruta jacet & *Xilocastro* dicitur. Et in Crissæo Sinu *Helice*, *Bura*, *Pellene* *Sicyonia* inter Achaiam & Asopum sita; primaria ejus urbs *Sicyon*, omnium Græcarum urbium vetustissima, & tempore Abrahæ condita, templis, aris, statuis, simulacris plenissima. Fuit & *Phlius*, quæ forte ea est quam hodie vocant *Vasilicon*, Superest *Arcadia* regio Peloponnesi mediterranea, undique a mari remota. Hæc aliquando dicta est *Pelasgia* aliquãdo *Lycaonia*, aliquando *Gigantis*. aliquando *Parrhasia*; Incolæ se ante Lunam satos jactitabant. Montes habet VI & lxx, valles fertiles & amœnas, Incolas olim rei pecuariæ deditos & agriculturæ. Hinc ista, *Arcadicum pecus Arcadici mores*, Ἀρκαδικὸν βλάστημα. Hujus urbes *Megalopolis* patria Polybij gravissimi ac sapientissimi Scriptoris. Hodie *Leontari* dicitur. *Stymphalus*, unde Stymphalis Palus, & Aves Stymphalides, ἀνδροφάγοι, καὶ σιδηρόπτεροι Pausaniæ. *Lilea*, *Mantinea*, *Psophis* Civitates autem totius Peloponnesi nobilissimas, quasi compendio complexus est Ovidius lib. VI Metamorph. ubi procerum mentionem facit, qui ad consolandum Pelopem missi fuerunt, cujus soror Niobe cum omnibus liberis fuerat extincta; ubi sic canit:

> *Finitimi Proceres coeunt urbesquè propinquæ*
> *Oravere suos ire ad solatia Reges:*
> *Argosque & Spartæ, Pelopeiadesque Mycenæ,*
> *Et nondum torvæ Calydon invisa Dianæ,*
> *Orchomenosque ferax, & nobilis ære Corinthus,*
> *Messenæque ferox, Patræque, humilesque Cleovæ,*
> *Et Melea Pylos, nec adhuc Pytheia Træzen,*
> *Quæque urbes aliæ bimari clauduntur ab Isthmo.*

Flumina.

Amnes celebriores sunt *Asopus*, nunc *Arbon* Theveto; *Peneius*, nunc Nigro & Theveto *Igliaco*: *Alpheus*, qui adcolis *Rophea* dicitur, ut Sophiano placet, & secundum Nigrum *orphea*: Italis vero nautis *Carbon*: atque huic fluvio cxl amnes inlabuntur: & albas maculas ac impetiginem sanat. *Panisus* *Stromio* nunc Nigrò, sed *Pirnaza* in Tabulis Castaldi & Mercatoris, totius Peloponnesi fluvius maximus. Hujus Aquæ puerorum & infantium morbis mederi dicuntur. *Eurotas* hodie *Basilopotamo* Sophiano & alijs, sed *Iris* Nigro: cujus ripæ lauro abundant; & *Inachus*, qui *Planizza* hodie est Sophiano & alijs. Reliquos prætereo.

Montes.

Montes *Stymphalus* Στύμφαλος, Mons Arcadiæ altissimus qui Dominico Nigro *Poglici* dicitur. *Pholoe* Φολόη *Xiria* Nigro. *Cyllenius* Melæ, *Cylene* Strab. Totius Arcadiæ altissimus, *Mænalus*, *Mænalius* Mel. *Cronium* Κρόνιον Pt. *Grevenos* Nig. *Zarex*, Gemistus *Zaraca* ζάρακα vocat. *Minthe*, Μίνθη Pt. & Str, Gemistus hoc loco apud Ptol. μυνώη legit: & eum quoque *Scorton* σκόρτων vocat. *Olono* vocatur Nigro. *Evan* videtur apud Pausaniam dici, ab Evoe Bacchantium voce: quod hoc loco Bacchus, & quæ eum sequebantur mulieres, sic exclamasse credantur. *Taygetus* Ταΰγετος Plinio, Pausaniæ, Vibio & Stephano Peloponnesis mons in Laconica, Eurotæ flumini vicinus. In hujus summitate existẽtibus, prospectus patet per omnem Peninsulam, ut nulla celebris visum effugiat civitas. Hic mons varias feras nutrit, consecratus Baccho, Apollini, Dianæ, Cereri.

CANDIA PRIMVM MAGNO DIVENDITA FVIT VENETIS A BONIFACIO MONTIS FERRATENSI.

Anno Domini cIↄcxↄIV, *sed sub Henrico Dandalo Duce rebellavit, deinde anno* cIↄcccxLIII *per Andream Ducem sub jugum missa adhuc a Duce & Consilio Veneto per Præsulem regitur. Volaterranus Geographiæ lib.* IX.

Episcopatus in ea fuere juxta Provinciale Romanum.

Archiep. Cretensis nunc Candianus 52 22.34 40.*cui hi subsunt Suffraganei; Kirokensis, Archadiensis, Gerapetrensis* 54 16.34 0.*Sicinensis, nunc Sittia opinor*, 54 55.34 29.
Milopotamiensis 52 45.34 48, *Ariensis, Calamoniensis, Epicalamoso forte* 52 14.34 25.*Agiensis, Rissaniensis.*
Archiep. Atridensis, *sub quo sunt* Casensis, *scopulensis, Napronensis*, Margaricensis.
Archiep. Soltaniensis hos habet Suffraganeos, Helenensem, Sudensem, Monovasiensem, *Taurisiensem*, Marrachitamiensem.
Archiep. Vosprenien̄sis, huic sunt Suffraganei Tepheliensis, Matrehensis, *Cirsonensis* 55 2.33 56.

Meridiani positi sunt juxta rationem Paralleli 34 20.

Creta sive Candia unde dicta. AD postremam tandem Europæ Tabulam pervenimus, in qua nobis C*andia* cum aliquot exiguis circa Græciam Insulis a Mercatore depingitur, *Creta* Κρήτη Ptol. Maris Mediterranei Insula. Hodie C*andia* vulgo dicitur. Sic quoque in Concilio Chalcedonensi. C*uretam* olim ab incolis C*uretibus* vocatam volunt, & per Syncopen C*retam*. Alij dicunt C*retam* nuncupari a Crete quodam Iovis & Ideæ Nymphæ filio, ut ait Steph. alij a Creta Nympha Hesperidis filia, ut ait Plinius: alij denique a Curetum Rege. C*andia* vero, a candore, forsan, ut nonnulli sentiunt: si quidem hujus Insulæ Montes occidui candidi dicuntur, vel ab urbe primaria cognomine. *Nomina.* Olim etiam *Heria, Curetis, Macaros & Macaronesos* dicta fuit ab aeris temperie, teste Plinio & Solino ἑκατόμπολις quoque Eustathio. *Idæa* & *Chthonia* item Steph. *Telchionia* etiam a *Telchinibus*, ut habet Gyraldus. *Situs.* Eam a Septemtrione Aegæi fluctus verberant, ab Austro Libyci & Ægyptij, ad Occasum est mare Hadriaticum, ad Ortum Carpathium Forma oblonga est: ad Orientem Promontorium Samonium excurrit: ad Occasum κριοῦμέτωπον contra Cyrenem; In septemtrionem vero tertium prominet quod Strabo lib. X vocat *Cimarum*, nunc *Capo Chesin* dicitur. Longitudo est cc lxx M. P. Latitudo L. Ambitus Iↄlxxxiix, Regio omnis aspera est & montibus ubique horrens, sed fertilissima Frumenti, & pascua. *Soli fertilitas.* Mira soli indulgentia, arborarij provetus abundantes. Plinius quoque auctor est, quidquid in Creta nascitur, infinito pretio ceteris ejusdem generis antestare. Profert Vites, Oleas, Mala, Aurea, Citrea Malvaticum Vinum in hac sola Insula premitur, atque ex ea Venetias, & in reliquas Orbis partes defertur. Hoc Vinum antiqui *Pramnium* vocarunt, auctore Bellonio. At Volaterranus putat hodie Arvisia, Marvisia dici, adjectione unius literæ: additque id genus Vitium ex Arvisio Chius Insulæ promontorio (unde *Arvisia vina* olim) in Cretam esse delatum. Profert item Mel, Ceram, Caseum, Coccum, Ladanum copiose, Dictamum soli Cretæ peculiarem, Herbam lævem, acrem, pulegio similem, sed majoribus folijs. Produnt Capras sagittis percussas, hujus herbæ pastu eas excutere. Virg. XII Æneid.

Non illa feris incognita Capris *Gramina, quum tergo volucres hæsere sagittæ.*

Atque aliam herbam ἄλιμον nomine, quæ admorsa diuturnam famem, teste Solino, prohibet. Cupressorum ad naves fabricandas, hic maxima copia. Hæ tantæ altitudinis nascuntur, ut spectabilius nihil humano visui sit, inquit Dominicus Niger. Insula omnis Lupum, Vulpem, Serpentem, aut omnino animal noxium præter Phalangium, natura non habet. *Animalium varietas.* Eam ob caussam magna cum securitate Animalium greges noctu in arvis pasci sinunt, præsertim Ovium & Arietum, qui *Striphoceri* ab illis appellantur. Varia autem producit Animalia. Hoc etiam de Creta auctores prodiderunt, Noctuam non habere, eamque mori quando invehitur. *Imperium Majorum.* Rexere Insulam primum *Iupiter*, tum *Rhadamantus*, post *Minos*, & *Græci. Romanorum* potestatis facta est a Metello, qui ex re *Creticus* dictus est. *Constantinopolitani* eam postea tenuere; *Balduinus* Comes Flandriæ & Imperator Constantinopoleos, dedit *Marchioni Montisferrati*. a quo vendita est *Venetis* anno cIↄcxcIV immani auri pretio: itaque adhuc illorum Imperium agnoscit. Ac de Iove quidem ita Ennius in sacra historia, *Iupiter* (inquit) *postquam terram quinquies circuivit, omnibusque amicis & cognatis suis imperium divisit, reliquitque hominibus leges, mores, frumentaque paravit, multaque alia bona fecit, immortali gloria memoriaque affectus sempiterna, Monimenta suis reliquit: Aetate pessum acta, in Creta vitam commutavit & ad Deos abijt, eumque Curetes filij sui curaverunt decoraveruntque. Est sepulchrum ejus in Creta opido Gnosso, & dicitur Vesta hanc urbem creavisse, inque sepulchro ejus est inscriptum antiquis literis Græcis* ΟΣΕΥΣ ΤΟΥ ΚΡΟΝΟΥ, *id est Latine, Iupiter Saturni* Olim centum urbibus claram fuisse prisci Scriptores tradunt: earum circiter xl Plinij ætas novit. *Urbes.* Urbium notissima *Gnosos*, Minois aliquando regia, a qua Gnosius arcus, tela Gnosia dicuntur. Sequitur C*ortyna*, unde tela Cortynia, vestis Cortynia Claudianus de raptu Proserpinæ lib. II.

Crispatur gemino vestis Cortynia *cinctu* Tum P*hæstos*. Ovidius,

Proxima Gnosiaco jam quondam P*hæstia regno* P*rogenuit tellus.* Et C*ydon*, unde Arcus Cydonius, Cornu Cydonium. Et *Dictinna, Manethusa, Lycastos, Lyctos* Idomenei patria, *Holopixos*, aliæque a Plin. commemoratæ lib. IV

CANDIA
cum
Insulis aliquot
circa Græciam
CORFU
ZANTE
MILO
NICSIA
SANTORINI
SCARPANTO
MARE DE CANDIA
MARIS MEDITERRANEI PARS
Miliaria
Italica communia

cap.XII. Hodie vero, Bellonio auctore, tres tantum alicujus nominis habet urbes: quæ sunt *Candia*, olim *Matium* urbs totius Insulæ prima, a qua universa Insula appellationem desumpsit. Amplitudine secunda post Candiam *Canea*, olim *Cydon*. Tertia est *Rhetymo*, quam veteres *Rithymnam* dixere. Paulo incommodiorem habet hæc Portum at Canea & Candia commodissimos habent. Flumina per universam Insulam nulla sunt quæ navem ferant. Sunt tamen multi & magni rivi, in quibus sponte sua sine ulla cultura Colocasia proveniunt. In littore Septemtrionali sunt *Melipotamus*, *Scasinas*, *Cladilis*, *Epicidomus*, *Giffo*, *Divotro*: versus Occidentem est *Nopuliar*: versus Meridiem *Limens*. Piscem habet Creta in littoribus admodum frequentem Muli Barbati magnitudine alijs regionibus valde rarum, qui *Scarus* dicitur, cujus veteres auctores sæpe meminerunt, & apud Romanos olim in delicijs fuit, primarium inter pisces locum facile obtinens. Montes ejus nobiliores sunt tres *Ida*, qui *Psiloriti* adcolis vocatur: *Leuci* qui plinio *Cadissi*, nunc vocantur *de Madara*: & *Dicta*, qui *Sethia*. Adeo celsi sunt, ut nix tota hieme eos operiat: tametsi Cupressi hinc inde inter saxa convallium nascantur. *Mons Ida* omnium est eminentissimus. Hic ante Solis ortum Solem videt: nam ut est apud Lucretium;

Flumina.

Opera publica.

Idæis fama est e montibus altis *Dispersos igneis orienti lumine cerni.*

Mores.

Stirpibus rarioribus Herbisque varijs abundat, quæ a Bellonio lib. I cap. II enumerantur. *Labyrinthum* in Creta Dædali opus multi memorant: ejus, quemadmodum & Italici nulla vestigia fuisse suo ævo testis est Plinius lib. XXXVI cap. XIII. Mirandus propterea Incolarum stupor, qui etiam hodie ad radicem Montis Idæ pro vetere novum fictitiumque Labyrinthum ostentant; sed non est mirum Cretensem κρητίζειν. De Arcibus sive Castellis hujus Insulæ agit idem Bellonius cap. V ejusdem libri. Incolę vel Cœli Solique larga benignitate, vel suopte vitio fuerunt ad mala propensissimi. Paulus ipse ex Epimenide Cretensi de eorum moribus in Epistola ad Titum:
Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται κακὰ θηρία γαστέρες ἀργοί. Ac in Epigrammate Leonidæ, quod lib. III Epigram. Græc. legitur:

Αἰεὶ λῃσταὶ καὶ ἁλιφθόροι οὐδὲ δίκαιοι Κρῆτες, τίς Κρητῶν οἶδε δικαιοσύνην.

Fuere etiam qui proverbium vetus τρία κάππα κάκιστα interpretarentur de Cretensi, Cappadoce & Cilice; tametsi B. Augustinus cap. III de Grammatica; putet hoc dictum de tribus Cornelijs, Sylla, Cinna & Lentulo. Mendaces autem olim, fraudulenti, rapaces, avari & vinosi fuerunt, ut auctores perhibent, laboris impatientes, nullasque artes exquisite discentes; sed ut plurimum commessationibus, & potationibus dediti. Hodie vero naturæ impulsu, ut auctor est Bellonius, & ab ipsa pueritia Schythico arcu sese exercere solent, veterem sequentes consuetudinem. Namque tradunt eos olim Dianæ fuisse dicatos: propterea etiam ipsos Turcas arcus jaculatione superant: quinetiam dextri, agiles & strenui nunc in pugnis marinis sunt, sicut olim. Primi enim Cretenses navibus & sagittis valuisse scribuntur, quod ita capiendum puto, ut hi Græcorum primi hæc studia sectati sint. Nam ut est apud Philosophum cap. VIII lib. II Polit. *Videtur hæc Insula ad Principatum Græciæ nata, ac præ cæteris omnibus præclare sita. Imminet enim universo Mari; cui Græci circumfusi sunt. Atque hac quidem parte exiguo abest intervallo a Peloponneso: illa, ab Asia loco qui est circa Triopium, & a Rhodo. Quocirca Imperium maris obtinuit Minos, atque Insularum alias subegit, alias quum diu fuissent deserta, coli fecit.* Atquæ hæc de Candia: restant paucis explicandæ aliquot circa Græciam Insulæ.

Corfu. Situs.

CORFV vulgo, *Corcyra* Κόρκυρα. Ptol. Insula olim nobilis, bello & navibus imprimis potens. Vlyssis naufragio & Alcinoi hortis clara: dicta a *Phæace Phæacia*. Valerius Flaccus, *Proxima Phæacum felicibus obsita pomis Rura petunt.* Et Tibullus, *Me tenet ignotis ægrum Phæacia terris.*

Soli fertilitas.

Distat ab Epiro duobus mill. ubi fretum est arctissimum: ubi vero latissimum XX. Passus XCVII in longitudinem patet, teste Plinio. Cœli hic mira clementia: qua fit ut nemora ipsa ex Citris, Medicis, atque id genus arboribus constent. Solum fertile, abundans Vitibus, Oleis, Pomis, omnibusque generis Arboribus fructiferis; Mellis etiam ingens hic copia colligitur. Segetes vero minus lætas habet, propter Austrinos ventos: quibus exsiccatæ arescunt, antequam ad maturitatem perveniant. Hodie *Venetis* paret, a quibus strenue adversus Turcarum rabiem defensa est Vrbem habet cognominem. Incolæ Græci sunt.

Zante. Situs. Soli fertilitas.

Zacynthus, vulgo *Zante*. Hanc inter Cephaleniam & Achaiam ponit Plinius. Ipsa in circuitu colligit XXXVI mil. Ager Insulæ Frumentum profert magna copia; imprimis vero Uvas passas, Vinum & Oleum, ex quorum annuo proventu, Incolæ colligunt CL millia aureorum. Græci sunt & *Venetis* parent. Habet ejusdem nominis opidum cum arce in Monte situm, Mari imminens, silvis obsitum, aeris salubritate, pascuorum vicinorum ubertate, agrique fertilitate valde commendabile. *Mons* ipse *Elatos* dictus, nobilis est. Inventa est nuper in Insula istiusmodi Inscriptio: M. TVLLI CICERO HAVE, ET TV TERTIA ANTONIA. Etiam in templo Opidi B. Mariæ sacro Monimentum est *Andreæ Vesalij* Bruxellensis Summi Anatomici, qui obijt anno CIƆ IƆLXIV Id. Octob. Ætatis vero suæ LVIII, quum Hierosolymis rediret. Portus in hac Insula unicus, multarum navium capax.

Milo. Situs. Soli fertilitas.

Milo Insula, ea *Melos* Μῆλος Ptol. prisco ævo dicebatur, in Cretico est Mari inter Cretam & Sunium Achaiæ Promontorium. Hanc omnium Insularum rotundissimam scribit Plinius. Ambitus LXXX milliaria complectitur. Feracissimos habet agros Frumenti & Olei, sed Vitibus parum accommodos. In hac etiam Argenti fodina & *Sardonius Lapis* reperitur.

Nisçia. Situs. Soli fertitas.

Naxus Νάξος Insula Maris Ægæi una ex Cycladibus, apud Melam & Ptolemæum, nunc *Nisica* Sophiano, & alijs. Hæc LXXX mil, in ambitu patet. Inter frugiferas insulas hæc etiam numeratur. Vini admodum fœcunda est: in eaque Marmoris genus reperitur quod ὀφίτης Græcis, *Ophites* Plinio, maculosum, Serpentum maculis non absimile. Smirillus etiam lapis, Smiris Plinio hic reperitur. Venam quoque Auri hic esse, sed desidia & ignavia Incolarum non inveniri, sunt qui credunt. Vespæ genus in ea, cujus punctio homini mortem adferre dicitur: Vespertilionumque magna copia. *Ioanni Quirino* Nobili Veneto hęc quomdam paruit. Postea sub quodam Duce *Iacobo Crispo* fuit quem *Solimus* Turcarum Imp. hinc expulit. Habitatur itaque hodie a Turcis & Iudæis. Habet hæc Insula Fontem ex quo Vinum suavissimum nonnumquam fluit, si fides habenda Ctesiæ.

Santorini. Situs. Soli fertilitas.

Santorini vel *Santorino*, *Therasia* Θηρασία, Maris Ægei Insula juxta Atticam, Straboni & Ptolemæo. Formam nunc Lunæ corniculatæ habet, licet prius aliam haberet, antequam combureretur, & Mari in duas partes scinderetur, inter quas scopuli aliquot interjacent. Est etiam satis fertilis, & portibus commoda. Incolę piscationibus fere victum quærunt. Hæc etiam subjugata a Turcis est.

Scarpanto. Situs. Soli qualitas.

Scarpanto, olim *Carpathus*, aut ut Homero placet, *Crapathus* dicta. Carpathium hinc Mare. Situs ejus inter Cretam & Rhodum, medio fere itinere. Ambitus ejus, LX, aut, ut alij volunt, LXX mill. pass. Ardua & Montibus passim aspera, ac in ea Marmoris Lapidicina reperitur. Olim quatuor urbibus prędita erat, & ob id *Tetrapolis* nuncupabatur, ut habet in Homerum Eustathius. Habet multos portus, sed non admodum capaces, & malefidos. Incolæ Græce loquuntur, & Græcorum religionem amplectuntur: Venetorum tamen Dominio subsunt.

Sed de Europa quæ dicta sunt hactenus, sufficiant. Reliquas igitur Orbis Partes, & primum Africam, cui in nostra distributione post Europam princeps tribuitur locus, quod felix faustumque sit, ingrediamur.

LECTOREM initio, nimirum post generalem Europæ descriptionem, admoniumus:nos Mercatoris quidem quatuor totius Orbis Partium Tabulas, prout ab ipso delineatæ sunt in principio collocasse: nostras vero nuperrime editas suæ quamque Parti Præposuisse. Cumque Mercatoris delineationibus Pinacum explicationis adjunxerimus, supervacaneum duximus easdem hic repetere. Lectorem tantum admonitum volumus, nihil hic Typographorum incuria esse omissum. Poterit Lector generales descripitones si placet, suis locis legere. Vale.

NOVA AFRICÆ TABULA AUCTORE Jodoco Hondio
SEPTENTRIO
MERIDIES
ORIENS
OCCIDENS
MARE MEDITER RANEUM
ASIÆ PARS
ATLANTICUS OCEANUS
TROPICUS CANCRI
MAR DEL NORT
AEQUINOCTIALIS LINEA
ÆTHIOPICUS OCEANUS
TROPICUS CAPRICORNI
LIBYA INTERIOR hodie SARRA id est Desertum
BILEDULGERID
NUBIA
ARABIA DESERTA
ARABIA FELIX
RUBRUM
Madagascar
Excusum in ædibus Auctoris Amsterodammi

BARBARIA, IN QVA REGNVM TVNETANVM ET ÆGYPTVS.

Regio & unde dicta.

IN Africa, quam nos secundam cum Ptolemæo Orbis Partem fecimus, primo se offert loco *Barbaria* nobilissima Africæ regio. Ea nomen accepit vel a murmure inconcinno incolarum, Arabibus dicto *Barbar*, eo quod Numidarum sermo Arabibus talis videatur: vel a frequentibus desertis, *Bar* enim eorum lingua desertum sonat. Ab Ægypto ad fretum usque Gaditanum pertinet, complectiturque Mauritaniam utramque, Tingitanam videlicet & Cæsariensem, Africam proprie dictam, Cyrenaicam, Marmaricam, cum Libya, exteriore. Statuunt illi recentiores Africæ scriptores ab Ortu Solis Marmaricæ (que hodie *Barcha* dicitur) deserta ad montis usque Atlantis, partem hodie *Meies* vocatam, quæ pars a Strabone forte sub nomine *Aspis* describitur: huncque Montem Atlantem (secundum ejus ab Oriente in Occidentem ad mare usque, quod ab eo Atlanticum nuncupatur, longitudinem) a Meridionali plaga habet: ab Occidente ipsum Mare Atlanticum: Septemtrionale vero latus mare Mediterraneum lambit. Aer & Cœli qualitas hujus Regionis varia. Vere Cœlum mite, clemens, serenum; Æstate æstus vehementissimi, inprimis Iunio & Iulio, mensibus: Autumno calor remissior: Hieme frigus vehementius, potissimum circa Decembrem & Iannuarium, sed matutino dumtaxat tempore, adeo ut nemo ob frigus ad ignem accedere cogatur. Autumni finis, tota hiems, bonaque Veris pars, impetuosis plena ventis. Quin & grandinibus, fulguribus & tonitruis horridis interdum vexatur: neque deest aliquibus in locis nix copiosa. Ager Dactylorum, Malorumque Punicorum feracissimus; sed Frumenti non adeo fertilis; unde ejus incolæ magna ex parte panem conficiunt hordeaceum. Fructus alios profert magna copia, Cerasa, Ficus, Poma, Pira, Pruna, Mala Persica, Armeniaca, Cydonia, Olivas, & similes. Abundat Oleo, Melle, Saccharo, multijugis item Armentorum, Pecudum atque Ferarum generibus. Alit enim hæc regio Dracones, Elephantes, Capreas, Bubalos, & similia animalia: item Leones, ac Pardales; habet & Mustelas Felibus pares ac similes, excepta rictus eminentia: Simiarum quoque maximam multitudinem. Coluerunt hanc Regionem primum *Phœnicum* coloni, alijque qui ex Asia aut Ægypto eo devenerunt: Postea paruit *Romanis*, tum *Græcis Imperatoribus*, deinde *Vandalis*, *Saracenis*, *Arabibus*; nunc partim *Turcæ* subest, partim proprio *Seriffæ*. *Hispaniarum* quoque *Rex* arces quasdam in ea possidet. Regna omnino quatuor sunt, *Marocci*, *Fessæ*, *Telesinum*, *Tunetanum* quibus nonnulli *Barcæ* addunt. De duobus prioribus Marocci & Fessæ sequenti Tabula agetur, de reliquis hic agamus. *Telesinum* regnum quod vocant *Tremisen*, est *Mauritania Cæsariensis*. Longitudo ejus ab Ortu in Occasum est ccclxxx Milliarium. Latitudo arcta, Milliarium xxv, a desertis videlicet Numidiæ usque ad mare Mediterraneum. Hujus regionis maxima pars, inculta est, arida atque aspera, eaque præsertim parte, qua Meridiem spectat. Maritimi autem agri aliquanto fertiliores atque fœcundiores sunt. Raræ in hac parte urbes, raraque castella. Metropolis est *Telesina*, quondam ampla, nunc magna ex parte collapsa. In eodem tractu est *Algira*, urbs magna & probe munita. Hæc a *Telesino Rege* primum defecit, ac *Bugiæ Regi* tributum solvit: postea hoc deserto *Ferdinandum* Hispaniæ Regem admisit. Denique capta a Barbarossa, imperio Ottomanico adjecta est. Celebris est naufragio Caroli v, tristi Christianorum captivitate, & piraticis excursionibus Turcarum, Hodie ita præsidijs firmata est, ut humana ope vix possit expugnari. Hanc Castaldus *Salden* Ptolemæi fuisse opinatur, sed Ortelius cum nostro Mercatore putat *Salden* Ptolemęi nunc esse *Tadelin*; Iovius censet esse *Iuliam Cæsaream*, & alij *Cirtham*. Sunt quoque urbes *Mersalcabir*, *Messagran*, *Mustaganin*, & aliæ. Duos habet hoc Regnum maris Portus nobilissimos atque frequentissimos, alterum *Horami* seu *Oraniæ* cum arce munitissima, alterum *Marsæ Eltabiri*, ad quos solet confluere maxima Mercatorum frequentia: præsertim ex Italia, qui ambo ab Hispaniarum Rege ante aliquot annos occupati fuere, non sine illius Regni maximo detrimento. *Regnum Tunetanum* continet totam Africam minorem, & magnam Numidiæ partem. Nam a *Majori* fluvio, quem *Audum* Ptolemæi esse putat Maginus, usque ad Mesratæ regionis amnem extenditur. Hoc autem tractu ager satis fertilis est ac frugibus ac pecoribus, aptissimus, arboribus fœcundissimus, præsertim ad Occasum: nam ad Ortum sterilis est, & aquarum inops. In hoc Regno urbes sunt *Bugia* ampla & copiosa, quam Petrus Navarrenus expugnavit spoliavitque anno CIƆ IƆ VIII. Hodie autem pulsis Hispanis occupat Turca. Hæc regioni Bugiæ nomen dedit. *Constantina*, quæ creditur *Cirta* fuisse, regia *Masinissæ*; urbs est locuples, amœna, muris altissimis præcincta. In eodem tractu centum pene mill. a mari Mediterraneo est *Bona*, sive *Hippona* a Romanis condita, cujus ecclesiæ *B. Augustinus* pręfuit. *Tunetum*, vulgo *Tunisi*, quæ *Themisa* Ptolemæi, initio parvum opidulum fuit, sed postea crevit ex ruinis Carthaginis. In ea Templum Mahumetanorum *Ameth Benatos*. De Tuneto ita Scaliger.

Situs. — *Cœli temperies;* — *Soli fertilitas.* — *Animaliū varietas.* — *Imperium Majorum.* — *Vrbes.*

Invide demolire altas Carthaginis *arces*
Quem sors æqualis, parque futura manet.
En te invito iterum florens, excisa renascor
Te non vinco ego, nec me tamen ipsa premis.

Ad fretum stagni vicini quod Tunetum ducit, sita fuit *Goletta* arx, capta a Carolo v, destructa ab Vchialia Bascia. *Carthago* condita a Phœnicibus multis ante Romam conditam annis, ampla, potens, dives, Romæ æmula. Arcem habuit *Byrsam*, media urbe sitam, exstructam a Didone, cujus spacium creditur fuisse duorum mill. passuum, nimirum, *Taurino quantum potuit circumdare tergo*. Vrbis totius ambitus fuit XXII mill. eamque totam fere mare cingebat. Ejus situm luculenter describit Appianus in Punicis. Imperium ejus non in Africa tantùm, sed in Europa longe lateque paruit: Hispaniam enim a freto ad montes usque Pyrenæos domuit. Italiam, Siciliamque longo bello fatigavit, Tandem a Scipione capta totos dies VII arsit. Restituta est a C. Cæsare: posteaque a Vandalis, Gothis, Saracenis sæpius vastata: adeo ut nunc deserta ex magna parte sit, & præter rudera & aquæductus aliquot vix habeat quicquam antiquæ majestatis. *Tripolis Barbariæ* hodie piraticis excursionibus nobilis, cum prius mercimonijs maxime afflueret. Flumina *Barbariæ* sunt *Bagradas*, *Cinips*, *Tensist*, *Omirabih*, *Subu*, *Luccus*, cum multis alijs. Regionis pars quæ mare Mediterraneum spectat, montibus occupata est. Inter quos *Atlas*, de quo alibi, frigidissimus & sterilis, omnique ex parte nemorosus atque nivibus obsitus. Hic omnia fere totius Africæ flumina procreat. Incolæ probissimi (si Leoni fides) sunt viri: nullus illis fucus; simplicitatem atque veritatem non amplectentes modo, sed & reipsa comprobantes.

Flumina. — *Montes* — *Mores.*

SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS
BARBARIA
MARE MEDITERRANEUM
MARIS ATLANTICI PARS
HISPANIAE PARS
GRAECIAE
NATOLIE PARS
CYPRUS
TREMISE
DARA
BARCHA
BARCHA DESERTUM
ZANHAGA
BILEDULGERID
ZUENZIGA
HAIR
TARGA REGNUM
BIBYAE INTERIORIS PARS
LEMPTA
NUMIDIA
BERDOA
GAOGA
GARAMANTES
BORNO
DESERTUM
ELFOCAT
MARIS MEDITERANEI
MARIS MEDITERANEI PARS
AEGYPTUS

Regio Nomina.

ÆGYPTVS antiqua & nobilis Regio primum a Misraim Filio Chus, Nepote Cham, Abnepote Noachi culta est: quare a *Chamo Chemia* in sacris Osiridis vocata fuisse videtur, pro *Chamia*, ut ab alio *Misraim*, quam appellationem etiamnum servat apud Arabas, qui vocant *Mesre*. Turcis dicitur *Elquibet*, vel *Elchebit*.

Situs.

Termini sunt ab Occidente ultra Nilum deserta Barcæ, Libyæ, & Numidiæ, cum Regno Nubiæ. Ab Austro agro Bugiensi & Nilo concluditur, quo loco Nilus ab Occasu in Ortum nonnihil fertur. Plinius eam finit Syene urbe, quæ nunc Asna dicitur. Ab Ortu sunt deserta Arabiæ, quæ inter Ægyptum & Mare Rubrum sita sunt. Ab Aquilone clauditur Mari Mediterraneo, quod ea parte vocatur Pelagus Ægyptiacum.

Cœli temperies.

Raro pluit in Ægypto, imo ut Plato tradit, nunquam visum est pluere in Ægypto, sed Aer perpetuam habet serenitatem, atque ob id fortassis olim dicta fuit *Aeria*.

Soli fertilitas.

Terra tamen quamvis pene expers imbrium, mire fertilis, & hominum aliorumque animalium perfœcunda generatrix. Nilus efficit, qui per medium ejus labens, & singulis annis terræ superficiem inundans, humectans, & adducto limo impinguans, fœcundam, mireque fertilem eam reddit. De hujus Soli felicitate multa passim extant Scriptorum elogia. Iustinus solum ita fœcundum asserit, ut alimentorum nulla terra feracior sit in usus hominum. Veteres etiam plurimi publicum Orbis horreum Egyptum esse prædicarunt. Plinius quoque asserit Rom. Imperij amplitudinem absque Ægypti opibus frugibusque diu perdurare non potuisse, cum in solo Nilo Populi Romani abundantia, vel fames esset. Idem etiam testatur, sic abunde herbis ad cibum accommodis Ægypti agrum affluere, ut vel frugibus carere possit. Huc etiam pertinet illud Lucani: *Terra suis contenta bonis non indiga mercis, Aut Iovis in solo tanta est fiducia Nilo.* Summa est in Ægypto ubique Tritici Siliginis, Hordei, Avenæ, Fabarum, aliorumque Leguminum: Vini etiam optimi fertilitas. Nec desunt Pascua lætissima. Oleo tamen, ut plurimum, caret, raraque ligna istic nascuntur.

Animaliũ varietas.

Præter Bestias sævas ac nocuas, quibus hæc terra abundat, Animalia domestica mira copia alit, Bubalos, Boves, Camelos, Equos, Asinos Arietes, & Capras, quæ quidem omnia in magnam excrescunt molem, teste Bellonio, ob aeris temperiem, pabuli abundantiam, ac stirpium a Nilo irrigatarum bonum alimentum; inter reliqua vero Arietes pingues admodum, & crassi sunt, atque amplam & densam, atque ad terram usque propendentem caudam habent, & palearia insuper e collo dependentia, ut in bobus, nigraque lana vestiuntur. Quia vero hæc regio hieme tepida admodum ac palustris, in eam aquaticæ Aves tanta copia commeant, ut agri & prata ijs albescant: præsertim autem Ciconijs; Ranæ quoque tanta abundantia istic generantur, ut nisi Ci[illegible]iæ eas vorarent, nihil illis esset frequentius. Chamæleones etiam frequentes reperiuntur, eodem Bellonio teste, in fruticibus qui *Rhamus* altera dicuntur, & in varios colores sese commutant, qui non vento vescuntur, ut multi prodiderunt, quamvis ijs integro anno sine esca perdurare possint. Per universam vero Ægyptum, pulli gallinacei a matre excludi non solent: sed fornaces artificiose exstructas habent, in quibus tria aut quatuor ovorum millia reponunt, quoque calorem ita temperare norunt, ut omnia ova simul excludantur. Quod etiam de Ægyptijs Aristoteles memoriæ prodidit. Metallis insuper regio hæc perpetuo abundavit, præsertim in partibus ad Æthiopiam vergentibus.

Imperium Maiorum.

Ceterum universa olim Ægyptus floruit sub varijs Regibus diversorum nominum usque ad *Ptolemæos*; nam *Pharaones* admodum pauci fuere. *Ptolemæi* longo tempore regnarunt, usque ad Romanorum Imperium, quo perfracto res Æegyptia pervenit ad *Agarenos* Arabiæ Felicis, quorum Princeps *Sultanus* fuit dictus, & alij sequentes quoque vocati sunt *Sultani*, Mahumetani omnes, regnarunt multis annis donec a *Turcis* expugnati fuerunt. Possidet jam totam Ægyptum *Solymannus* Turca, relicto ibi Præfecto, qui *Baxa* Ægypti dicitur. Divisa fuit ab Alexandro Macedone in Nomos sive opidorum præfecturas, quales Herodotus ponit XVIII. Strabo unum amplius. Ptolemæus XLVI. Plinius L, qui & addit quosdam nomina permutasse, ut proinde non sit putandum tot Ægypti olim præfecturas fuisse, quot apud Historicos nomina possunt colligi, quum ejusdem præfecturæ plura nomina esse potuerit. Leo Africanus auctor est a Mahumetanis in tres provincias divisam esse. *Sahid* quæ est superior sive Thebais, a finibus Bugię ad Cairum usque. *Errifiam*, quæ est pars Occidentalis a Cairo ad Rosettum: & *Maremmam* quæ est pars Orientalis.

Vrbes.

Vrbes Ægypti sub Amaside creduntur fuisse XX mille. Diodorus tria millia suo ævo superfuisse testis est. Celeberrimæ fuerunt *Syene*, *Thebæ*, quæ & *Diospolis*, *Tentyra*, *Heliopolis*, *Memphis*, *Babylon*, *Alexandria*, *Pelusium*, *Syene*, nunc *Asna* dicitur, sita, sub Tropico Cancri; hic, teste Plinio, puteum habuerunt Mathematici profundissimum, quem rectis lineis Sol totum illustrabat, quum esset in principio Cancri Quo respexit Lucanus lib. II. *Vmbras nusquam flectente Syene*, *Thebe* condita a Busiride Rege ambitu CXL stadiorum, ut refert Herodotus, centum portis, alijsque ædificijs publicis privatisque insignis, quæ jam olim esse desijt. *Tentyra* ab Insula Nili nomen habet: Incolæ Tentyritæ, qui naturæ genio Crocodilis adversi sunt: qua de re apud Strabonem & Plinium videre est. *Heliopolis*, olim sacerdotum habitatio, Straboni hominum Astronomiæ & Philisophiæ deditorum mansio. *Memphis* olim *Arsinoe*, regia urbs, ubi Nilus primam accipit divisionem & Δ formam facit. Hanc hodie vocant *Cairum* vel *Alchair*. Vrbs est triangulari forma exstructa, ambitu plus quam octo milliarium. Incolunt eam *Turcæ*, *Aegyptij*, *Arabes*. *Hebræi*, alijque. *Babylon* paullo supra Cairum ponitur a Bellonio, conspiciunturque adhuc ejus splendidorum ædificiorum ruinæ. Hic nunc est Christianorum pagus. *Alexandria* nobis olim & splendida urbs ab Alexandro Magno in extremitate Maris Mediterranei loco situque pulcherrimo condita: Turcæ *Scanderiam* vocant. *Pelusium* hodie vocant *Damiatam*: urbs est potens, opulenta, commodo Portu & navium frequentia celebris, ad Nili ostium Pelusiacum. Sunt etiam præter has urbes in Ægypto aliæ, *Rosetta*, in qua Veneti Consulem habent. *Michale*, quæ Cairo par est; *Fuoa*, aliæque

Flumen Nilus.

Regio hæc fluvio *Nilo* totius Orbis nobilissimo secatur, irrigatur, ac fœcundissima redditur. Ortum, notavit Iuba Rex in Monte Inferioris Mauritaniæ non procul Oceano habere, Lacu protinus stagnante, quem ajunt vocari Nilidem. Alijs alia mens est. Ex hoc Lacu profusus longo cursu varias regiones & squallẽtia arenis loca percurrit, postea multas efficit Insulas, quarum clarissima est *Meroe*, a qua quartus Parallelus Ptolemaicus nomẽ accepit: ejus ramum dexterum dicit Plinius vocari Astusapen, lævum Astaborem, nec ante vocari Nilum, quam se totum aquis concordibus denuo junxerit. Tandem inclusus Montibus, torrentibus & properantibus aquis ad locum vehitur, qui *Catadupa* vocatur: ibi inter occursantes scopulos non fluere, sed præceps cataracte ruere creditur, tãto fragore, ut Accolæ sonitus magnitudine sensu audiendi careant. Ditionis Ægypti esse incipit a fine Aethiopiæ Syene. Post efficit illud Græcorum Delta, & divisus in ostia se in Mare exonerat. Ostia hodie sunt quatuor, quorum duo navigabilia, *Pelusiacum* ubi Damiata, & *Canopicum* sive *Heracleoticum*, ubi Rosettum. Certis etiam diebus auctu magno per totam spatiatus Aegyptum fœcundus innatat terræ, pluviarum quibus caret Aegyptus, inopiam compensans. Initium est VII Iunij: finis post diem quadragesimum; non post centesimum, ut scribit Herodotus. Major autem lætitia gentibus quo minus terrarum suarum vident; nam quæ inundantur sunt fertilissima, cetera sterilia, & quo altior Nilus, eo solum fœcundius. Auctus ejus per puteos mensuræ notis deprehenduntur. Iustum incrementum est cubitorum XVI. si ulterius increscat, absumuntur tempora serendi; si minus, non rigatur pro siti.

MAROCCI ET FESSAE REGNA

MAROCCI REGNVM.

Regio. & unde dicta.
Soli fertilitas.
Anim aliū varietas.

PARS illa *Barbariæ*, quam hæc Tabula repræsentat, olim *Mauritania Tingitana* dicta, hodie duo Regna comprehendit, *Marocci* videlicet & *Fessæ*, de quibus nunc ordine dicendum est. *Marocci* regnum nomen accepit ab urbe primaria *Marocco*. Iacet inter Atlantem montem & Oceanum Atlanticum, Formæ pene triangularis. Amœnissima est regio, abundatque Frugibus & Leguminibus omnis generis, Oleo, Melle, Saccharo, Frugibus omnigenis, Dactylis, Vvis, Ficubus, Pomis ac Piris varijs. Armentis item ac gregibus; Multæ etiam reperiuntur Capræ, quarum pelles *Marocchini* dicuntur: villi utilissimi sunt ad pannos contexendos quos *Camelottos*, vulgo vocāt. Rerum denique omnium quę ad victum conveniunt, quæ naribus adblandiuntur, quæ oculos pascunt, regio feracissima est,
Ejus Provinciæ sunt, *Hea*, quæ ab Oriente clauditur Fluvio *Esfi valo*, a Meridie Atlante,
ad Occasum & Septemtrionem Oceano; estque regio aspera, montosa, nemorosa, dives, & Incolis frequens. Civitates paucæ hic sunt, sed pagi, vici & castra munitissima maximo numero reperiuntur. *Susa* quæ ad Septemtrionem
Atlantem habet & Opidum *Hea*, ad Ortum flu. Sus, regio fertilis, amœna, dives. Auri Metalla sunt in monte
Ilalemo. Præcipuum hujus regionis opidum *Tarodantum*, Mauris *Taurent*, satis amplum, ab antiquis Africanis conditum. Domorum numerat circiter tria millia. Incolæ moribus sunt civilioribus. Hic *Angli* & *Galli* Mercatores degunt, & Ferrum, Stannum, Plumbum, Saccharo commutant. *Marocci* territorium cultissimum est, Armentis, &
Pecoribus abundans. In hoc urbs est *Maroccum*, quod *Bocanum Hemerum* Ptol. fuisse quidam suspicantur. Hæc inter maximas totius Orbis terrarū urbes adnumerari solet. Est enim inauditæ magnitudinis; ita ut sub Principe suo
Hali Iosephi filio domus numerarit plus quam centies mille. Portas in ambitu habebat viginti quatuor: sed hæc
ampla quomdam & celebris urbs, nunc ita frequentibus Arabum excursionibus attrita est, ut vix tertia urbis portio Incolas habeat. *Guzzula* ad Septemtrionem Atlanti adhæret, ad Ortum Heæ jungitur: opida hic & arces vallo
carent; pagi frequentes, ampli, divites: Regio omnis Incolis referta. *Duccala* regio ab Occasu a *Tensifto* fluvio initium capit, terminatur a Septemtrione Oceano, a Meridie flumine *Habiel* clauditur, atque ab Occidente fluvio *Ham mirabith*. Paucæ in hac civitates muris cinctæ. *Hascora* regio ad Septemtrionem Duccalæ confinis, ad Occasum
terminatur *Tensifto* fluvio, & ad Ortum fluvio *Quadelhabit* a regione Tedeletes discluditur. Multa ad hanc regionem pertinent opida opulentissima, populo satis numerosa, ut *Alemdin*, *Tagodast*, *Elgiumuha*, *Bzo* &c. *Tedles* regio
non adeo ampla est, ab Occasu terminatur fluminibus *Servi* & *Ommirabih*, ad meridiem Atlanti contigua est: ad
Septemtrionem vero terminatur, ubi fluvius *Servi* in fluvium *Ommirabih* prolabitur, unde regio ipsa triangulari
forma clauditur. Sunt in ea nonnulla opida: Præcipuum est *Tefza*, ab Africanis conditum, populo satis frequens.

Flumina.

Sunt, & *Efza*. *Cithiteb*, & alia. Præcipua *flumina* hujus regni sunt *Tensist* & *Omirabih*, qui ex Atlante monte erumpētes in Oceanū se exonerant, sed *Tensist* oritur in Marocci territorio, ac plurimis augetur fluvijs, inter quos magni sunt *Simelfel* & *Nissis*. *Omirabih* vero scaturit inter altissimos montes, qua *Tedles* provincia *Fessano* Regno conterminat est. In littore maris alibi magna Electri copia invenitur, quæ inde a Lusitanis atque alijs exteris exporta-

Montes.

tur in alias regiones, quod quidem electrum vilissimo pretio coemunt. Multi hic *Montes* inter quos *Nisipha*, *Semede*, *Seusana* &c. quorum plerique frigidissimi atque sterilissimi sunt, adeo ut nihil præter Hordeum producant. In
hoc Regno neque Templorum, neque Collegiorum; neque Hospitiorum copiam desiderabis. In urbe Marocco
multa sunt templa. inter quæ nullum artificiosius, neque magnificentius, quam quod in medio urbis a dicto Hali
exstructum extat. Est & aliud ab hujus successore *Abdul Mumen* exstructum, & ab hujus Nepote *Mansor*, ampliatum,
multisque columnis ex Hispania convectis opulentius redditum. Cisternam sub templo confecit, ejus magnitudinis, cujus totum est templum: tectum templo addidit plumbeum: singulis angulis addidit canales, qui pluvialem
aquam in cisternam subjectam mittant. Turris ex lapide durissimo, quale Romanum Vespasiani est Amphitheatrum, altitudine Turrim Bononensem in Italia superat. Gradus quibus ascenditur habent singuli novem palmos
latitudinis, exterius vero muri latus decem. Septem habet hæc turris mansiones. Huic superstructa alia turricula,
quæ instar acus adsurgit. Hæc tres alteram alteri superpositas habet mansiones, fitque ab una ad aliam lignea scala
adcensus. Si quis e summa turri despiciat, huic homines quamvis staturæ procerioris, non aliter ac pueri unius anni apparent. Habet & hæc turricula in summa parte ferrum quoddam Luna ornatum aurea, tres item sphæras aureas sic ferro insertas, ut maxima inferiorem, minima superiorem locum occupet. Est & Arx quædam munitissima in hac urbe, quæ si amplitudinem, si muros, si turres, si portas ex Tiburtino marmore exstructas videris, civitatem jure censeas. Templum habet altissima turri ornatissimum, in cujus fastigio Luna, atque sub hac tres inæqualis magnitudinis sphæras aureas, quæ omnes cxxx mille aureos pendent. In hac urbe intra muros vineæ, palmæ,
horti spaciosi, agrique frumenti fœcundissimi. Nam extra muros terram colere, frequens Arabum vetat incursio.

Mores. Victus. Vestitus.

Incolæ hujus regni alibi civiliores, alibi rudiores, & civilitatis plus satis ignari. Pane fere vescuntur hordeaceo, non
fermentato, nec in furnis excocto; interdum vero cibum sibi ex farina hordeacea lacte & oleo vel butyro parant. Apud multos nullus mensarum & mapparum usus. Vestiuntur fere pannis ex lana in straguli modum confectis, caput
vero panniculo quodam ornant, remanente tamen superiore parte nuda, pileum non nisi senes aut docti viri gestant, subuculas non habent lecti vice culcitra villosa uruntur, cui se involvunt. Barbam radere solent antequam
matrimonium contrahant, sed matrimonio juncti promissam gestant.

FESSÆ REGNVM

Regio & unde dicta.
Situs.
Soli fertilitas.

FESSANVM vel *Fessæ* Regnum sequitur, quod *Ampelusia* olim a vitium copia nōnullis dictum; *Fessanum* nunc
ab urbe ejusdem nominis. Hoc Regnum ditissimum & potentissimum, ab Occasu habet Mare Atlanticum,
a Septemtrione Fretum Herculeum, ab Ortu Mulviam flumen, ab Austro Regnum Marocci. Est autem hic
alibi optima Aeris temperies, alibi aliquanto asperior. Ac Regio ipsa etsi nonnullis in locis prorsus aspera est, frigidissimis Montibus plena, ac in ea aliquot sint solitudines ac deserta: ipsa tamen universe considerata, quamvis altera sui parte magis, altera minus, felicissima & fertilissima est. Ager enim tam Frugibus atque Fructibus abundat,
ut nulli cedere videatur; passim Vites, Oleæ optime proveniunt. Ficuum & Amygdalarum magnam habet copiam, magnam etiam Gossypij affluentiam. Reperitur hic etiam planta quædam, *Maus* dicta, fructum ferens valde dulcem ac esui gratissimum, magnitudinis mali Citrei. Mahumetici Rabini hunc esse fructum ajunt, qui pa-

Peñon de Velez
Barbariæ Pars
HISPANIAE PARS
MARIS MEDITERRANEI PARS
OCEANUS
ATLANTICUS
INSULÆ FORTUNATÆ Ptolemæo, at nunc CANARIÆ INSULÆ ob ingentes canes, quorum ibi magna copia à Portugalensib. inventæ.
Garetum desertum
SEGELMESSE
Abulhuseini populi
DARA REG.
ZAHARA
ZANHAGA
FESSÆ et MAROCCHI REGNA.
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS

rentibus nostris Adamo & Evæ interdictus fuit, cujusque folijs pudenda texerunt; folia enim habet longa & lata: harum hic magna copia. Abundat Armentis, Pecoribus, Equis, Camelis; Capreolorum atque Leporum magna copia. *Fessæ*, Regiones sunt septem, *Temesna. Territorium Fessæ*, *Asgara*, *Elhabata*, *Errifa*, *Garetum*, & *Elchausum*, sive *Chauz*. *Temesna* regio incipit a fluvio *Ommirabih* versus Occidentem, & protenditur ad Ortum versus *Buragragum* fluvium, a Meridie terminatur Monte Atlante, & a Septemtrione Oceano. Fuit semper hæc regio totius Africę caput, in qua olim numerabantur opida plus minus xl, castella vero ccc. Sed ob bella, quæ ibi magnopere sævierunt civitates omnes & opida deleta sunt, totaque provincia vastata. Sed tandem denuo reviviscere cœpit postremis hisce temporibus, & opida prope cc continet. Inter ea *Rabato* civitas magna ad littus Oceani condita. Hæc muris & structura Marocco persimilis, sed magnitudine ambitus valde dissimilis. Sunt & *Thagia*, *Salla*, & alia. *Fessæ Territorium* a fluvio Buragrago, versus Ortum protenditur usque ad fluvium *Inavem*, a Septemtrione fluvio *Suba*, Meridie Atlantis radicibus clauditur. Numerantur nonnulla opida in agro Fessano: sed ipsa urbs Fessa primaria. Sita est in regni hujus meditullio. Conditam ferunt circa annum Domini IↃCCLXXXVI. Hanc Metropolim totius Mauritaniæ dicunt: & vulgo teste Marmolio, Aulam totius Occidentis cognominant. Nomen habere ab auro, sunt qui opinentur, quod cum prima ejus fundamenta jacerentur, eo loco inventus fuerit auri cumulus, quod Arabibus *Fes* appellatur. Alij fluvium *Fez* qui mediam interluit, urbi nomen dedisse autumant. Maximam hujus urbis partem colles atque montes occupant, sic ut urbis tantum medio planicies reperiatur. Duabus vijs dictus fluvius urbem intrat, in duas namque est divisus partes. Moxque in urbem collapsus in infinitas fere, per quosdam aquæductus sese spargit, ac per singulas fere domos, per Templa, per Collegia, per Hospitia & Xenodochia sese diffundit. Deinde per foricas percurrens, totius civitatis sordes secum trahit, atque foras in fluvium inducit. Atque hæc dicitur *Fessa vetus*. Est enim & alia urbs quæ *Fessa nova* dicitur, duplici cincta muro altissimo ac munitissimo. *Asgara* regio a Septemtrione Oceano adluitur, ab Occasu ad fluvium usque Buragragum protenditur; Orientale latus claudunt Montes *Gumaræ*, *Zaronij* & radices Montis *Zalagæ*: a Meridie vero fluvio Bunaza terminatur. Fuerũt hic olim opida & arces quamplurimæ, sed bellorum injuria major pars deleta est. Opida præcipua sunt *Larissa*, & *Casar Elcabir*, hoc est Regium palatium. *Habat*, seu *Elabat* Regio clauditur a Septemtrione Mari Mediterraneo, ab Occasu Algaræ paludibus, a Meridie Surga fluvio, ab Ortu vero Montibus Herculeo Freto vicinis. In ea præstantiores sunt *Arzilla*, seu *Azella*, ampla satis, atque a Freto Herculeo circiter lxx mill. distans. *Tingis* seu *Tanger*, ampla & antiqua ad Oceani littus posita, & a Freto Herculeo xxx mill. dissita. *Septa* seu *Seuta* maxima civitas ad fauces Herculei freti, olim totius Mauritaniæ Metropolis, ac Hispaniæ æmula, quæ quidem tres civitates sub Regno Portugalliæ sunt. *Errifa* regio incipit non procul ab Herculeo freto, & ad fluvium usque *Nocor* seu *Hoccore* ad Ortum protenditur; ad Septemtrionem prima sui parte, ut testatur Leo, terminatur Mediterraneo mari, vergitque Meridiem versus ad eos usque Montes, qui Fessæ Territorium spectant. Opida hic rarissima, pagi frequentissimi, *Gareti* regio initium sumit ab Occasu a *Medulo* flumine, & ad fluvium *Mulviam* ad Ortum terminatur, a Meridie Montes ipsam a Desertis Numidiæ separant, a Septemtrione ad Mare Mediterraneum protenditur. Duas hujus præcipuas urbes *Medelam* & *Chesasam* Hispani occuparunt. *Chaus* ultima Fessani Regni Regio continet tertiam ipsius fere partem: namque in Longitudinem cxc milliar. patet, nempe a fluvio *Zha* ad Ortum, ad fluvium *Gurguigara* ad Occasum, in Latitudinem vero mill clxx. Nam omnis ea Atlantis pars, quæ Mauritaniam spectat, teste Leone, hujus regionis latitudinem præbet, complectitur & bonam planiciei atque Montium partem, qui Libyæ sunt contermini. Præcipua loca hujus tractus sunt *Dubdu* opidum antiquum, & *Teza*, maxima, nobilis, & opulentissima urbs. Regnum hoc multis irrigatur fluvijs, quorum aliquot navigabiles: præcipui sunt *Subu* & *Luccus*. *Subu* veteribus *Subur* dictus, originem ducit ex maximo fonte in horrida silva *Seligi* montis *Cheuz* provinciæ, atque multos recipiens fluvios perlongum tractum discurrit, & lato simul ac profundo ostio in Oceanum sese exonerat, ubi naves etiam magnas recipit. *Luccus* fl. Ptol. *Lissus*, ex Gumuræ Montibus originem ducens in Oceanum labitur: in ejus ostio sita civitas *Haraidos*, cujus Portus ingressu difficillimus. Montes hic multi inter quos *Gumaræ*, *Zaronij*; Mons *Zalaga*, & multi alij quos brevitatis studio omittimus. In Vrbe *Fes* multa pulchra sunt & ampla ædificia, publica, privataque: Templa, Collegia, Xenodochia. Templa sunt IↃCC, in quibus magnifica & splendida. Summum Templum quod vocant *Carauvea* ambitum habet sesquimilliaris. Portas habet amplas atque altas unam & triginta. In hoc Templo singulis noctibus CCIↃ lucernæ accenduntur. Reditus Templi in singulos dies feruntur esse ducentorum aureorum. Collegia in quibus studiosi artibus, medicinæ, legibus operam dant, permulta sunt. Vnum præ cæteris nobile, in quod exstruendum Rex *Habu Henon* quadringenta octoginta aureorum millia effudisse dicitur.

Vrbes & Opida.

Montes.

CANARIÆ INSVLÆ.

Insulæ Canariæ.
Soli fertilitas.
Animaliũ varietas.

ET hæc de *Marocci* & *Fessæ* Regnis; restant paucis explicandæ *Insulæ Canariæ* & *Pennon de Velis*. De *Canarijs* in generali descriptione Africæ aliquid diximus. Abundant Hordeo, Melle. Cera, Saccari arundinibus, Caseo, Habet & Oricelum herbam, qua Panni colore puniceo inficiuntur, & Vini præstantissimi amplum proventũ. Sunt &, teste Martiano, Palmiferæ, Nuce Pinea abundãtes; Pecore & Avibus plenæ, In *Ferri* Insula res est admiratione & commemoratione dignissima. Insula omnis aquis destituta, ardenti cœlo, solo arido, squallentes æstu homines pecudesque destituit. Sed Dei Omnipotentis singulari munere data est arbor, quæ sola medicinam facit hominibus & pecudibus. Eam nubecula circũdat, ex qua ita folia humectantur, ut ex ijs perpetuo liquor distillet, quẽ vasis circa arborem dispositis adcolæ excipiunt tanta copia, ut abunde toti Insulæ sufficiat. *Canaria Magna* longa est xc milliaria. *Tenariffa* aliquanto minor est. Hanc putat Niger esse *Nivariam* Plinij: ut *Forteuenturam*, Plinij *Caprariam*. *Palma* Insula exigua est sed amœna, ac Vino, Caseo, Saccharo abundans. Qui ex Hispania in Peruviam & Brasiliam navigant, in hac Insula commeatum rerum in itinere ad victum necessariarum petunt. Montes hic suapte natura fere inaccessi, ideoque inexpugnabiles. *Tenariffa* Mõtem habet eximiæ altitudinis, quem etiam ad nonaginta millia licet sereno cœlo conspicere. Incolæ olim rudes admodum erant, sed hodie cultiores & sagaciores facti sunt. Vitæ institutis & moribus a cæteris Africanis discrepabant. Solem, Lunam, & Stellas colebant, veram lucem ignorantes. Vivunt pane hordeaceo, carnibus & lacte plurimo, & imprimis caprino, quo abundant.

Montes.
Mores.
Victus.

PENNON DE VELES

ANtiquissimum est opidum in littore Maris Mediterranei constructum ab Hispanis *Velles de Gumenera*, sive etiam *Pennon de Veles*, nuncupatum. Inter duos visendæ altitudinis montes situm est. Alij ab Africanis, alij a Gothis ædificatum scribunt. Sed de hoc Opido in Theatro Vrbium plura.

ABISSINORVM, ET CONGI REGNA

Regio

ABISSINORVM Regnum, *Aethiopia quæ sub Aegypto*, Ptol dicitur. Ejus Princeps Mauris *Asiclabaßi*, lingua Æthiopica *Ioannes Belul*, quod est altus, seu pretiosus, non Presbyter, ut quorumdam fert opinio, dicitur. Hic se Davidis ortum stemmate gloriatur: utitur autem plerumque istiusmodi inscriptione. N. N. *Supremus meorum Regnorum, a Deo unice dilectus, Columna fidei, ortus ex Stirpe Iuda, Filius David, Filius Salomonis, Filius Columnæ Sionis, Filius ex Semine Iacob, Filius manus Mariæ, Filius Nahu secundum carnem, Filius Sanctorum Petri & Pauli secundum gratiam, Imperator Superioris & Minoris Aethiopiæ, & amplißimorum Regnorum, Iurisdictionum, & Terrarum, Rex Noæ, Caffares, Fatiger, Angolæ, Baru, Balignazæ, Adeæ, Vanguæ, Goyamæ, ubi Nili fontes, &c.* Hic inter maximos nostræ ætatis Monarchas procul dubio censendus, ut qui inter utrumque Tropicum a Mari Rubro ad Æthiopicum fere Oceanum pertingat. Et ut aliquanto accuratius ejus Imperij terminos describamus: A Septemtrione habet Ægyptum (quæ subest Turcis) vicinam: ab Ortu ad Mare Rubrum, & Sinum Barbaricum ex parte pertinet: a Meridie Lunæ Montibus a natura vallatur: ab Occasu vero Regno Congi, Nigro amne, Nubiæ Regno & Nilo flumine terminatur. Quibus terminis Veterem Æthiopiam sub Ægypto cognominatam, Troglodyticam, & Cinnamomiferam regionem, & Libyæ interioris partem videtur comprehendere.

Situs.

Soli fertilitas.

Regio ipsa in universum (ut ex recentioribus qui eam lustrarunt, constat) fertilissima. Æstas ibi gemina est in anno, & ferme perpetua: ut uno tempore in alijs agris fiat sementis, in alijs vero messis. Alicubi singulis mensibus novæ Fruges, Legumina præsertim seruntur. Triticum quidem Regio parce producit Hordeum vero, Milium, Sesamũ, Ciceres, Fabas, aliaque Legumina copiosissime profert; quorum nonnulla nobis ignota sunt. Hebeno Persico & Siliquastro abundat. Aromata Piperis, Cinnamomi & Gingiberis hic leguntur. Saccharum etiam in arundinibus copiose producit, sed ipsum coquere & expurgare non norunt. Vites istic multæ sunt, Vini tamen hic nullus usus, præterquam in aula Regis & magni Patriarchæ. Mala Medica, Citrea & Limones magna copia hic sponte proveniunt: Mellis item immensa vis. Nam Apes etiam in ipsis hominum habitationibus nutriuntur: unde ceræ tantam conficiunt copiam, quæ toti regioni ad candelas conficiendas sufficiat absque sevi usu. Linum habet etiam hæc regio, sed Incolæ artem ex ipso telas conficiendi nesciunt, atque magna ex parte pannos suos ex Gossypio sibi parant cujus hic magnus est proventus. Metalla habet Auri, Argenti, Æris, sed ea non expurgant, artem ignorantes.

Animaliũ varietas.

Habet insuper hæc regio omnis fere generis Animalia, & Aves. Vti sunt Elephantes, Leones, Tigres, Pardales, Lynces, Rhinocerotes, Meles, Simiæ, Cervi (quod contra Veterum opinionen, qui negant Africam alere hoc animal) Boues, Oves, Capræ, Asini, Cameli, Equi. Sæpissime hic a Locustis mirum in modum infestantur.

Imperium Maiorum.

Olim a Reginis dumtaxat gubernata hæc regio fuit. Vnde in Historia veteris Testamenti legimus venisse ad *Salomonem* Regem, *Austri Reginam* de Saba, audiendi causa admirandam ejus sapientiam, circiter annum Mundi ↀↄↀↄↄↀↄↄↄⅼⅼⅰⅴ. Nomen Reginæ huic fuit *Maqueda*. Credunt Æthiopiæ Reges ex Davidis stirpe, & Salomonis familia sese procreatos esse. Idcirco se filios Davidis & Salomonis, atque adeo Sanctorum Patriarcharum appellare solẽt, quod ex eorum semine orti sint. Nam ex Salomone filium suscepisse *Maquedam* illam fingunt, quem *Meylech* nominarit. Postea *David* fuit dictus. Is secundum eorum commentum, cum annum ætatis vigesimum attigisset, ad Salomonem Patrem & Præceptorem a matre remissus, ut doctrina & sapientia utili ac salutari ab eo imbueretur. Quod simul atque assecutus fuit *Meilech* seu *David*, permissu Salomonis. Sacerdotes & Comites nobiles multos de singulis duodecim tribubus sibi adjunxit, & in Regnum Æthiopiæ reversus, gubernationem ejus suscepit. Ac una etiam legem Domini, circumcisionemque eodem importavit. In toto hoc Imperio urbes paucæ: ac vicatim habitatur. Præcipua regna ad Superiorem Æthiopiam pertinentia, quæ ut plurimum Abissinorum Imperatori subiacent, sunt hæc sequentia. *Regnum Barnagnes*: hoc fluvio Abanthi & mari Rubro clauditur: urbs primaria est *Beroæ* seu *Barnæ* Ptolemæo *Colone* dicta, ut Sanuto placet: hic Regis vicarius degit: qui Abissinorum regi Cl equos quotannis pro tributo pendit, cum serico alijsque mercibus; Bassæ vero Turcico mille uncias auri *Tigremaon* Marabo fluvio proximum & mari rubro, quotannis pendit suo Imperatori cc Equos ex Arabia advectos. Subest huic regno Regnum *Tigrai*. in quo est urbs *Caxumo*, seu *Cassumo*, sedes olim (ut in eorum Annalibus est) *Reginæ Sabæ*; ac post etiam *Candaces* Reginæ. *Angote* regnum numo caret, utuntur pro eo salis & ferri globulis. *Amara* nomen habet a monte in quo Imperatoris Filij firmo & vigili præsidio servantur, ut defuncto Imperatore heres educatur.

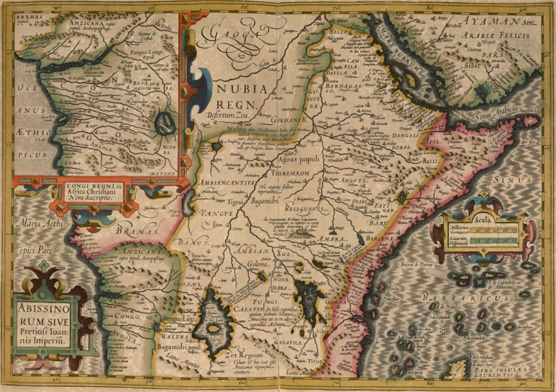
Flumina.

Fluvij in hoc regno duo memorabiles per Æthiopiam labentes *Abanhi*, qui *Astapus* Ptolemæo, & *Tacaßi* qui Ptol. *Astaboras*, in quem complures alij Amnes confluunt. Fons Abanhi est *Barcenæ Lacus* amplissimus sub Æquinoctiali jacens, in quo plures Insulæ. Hic lacus est *Coloe Palus* Ptolemæi. Incolæ domos ex creta & stramine compactas habitant.

Incolarum. Mores.

Christianam religionem profitentur, eorumque fidei articuli præcipui sunt hi. Credunt in unum *Deum* Creatorem Cœli ac Terræ, in tres personas distinctum, *Deum Patrem, Deum Filium* ex Patre ab æterno genitum: qui pro nobis carnem assumpsit, mortuus est, & resurrexit: & *Deum Spiritum Sanctum*, ex Patre & Filio procedentem. Hæc summa est totius religionis. Vetus testamentum cum Novo sic conjungunt, ut ritus nonnullos Iudaicos & Christianos sequantur. Infantes omnes masculos pariter & femellas, octavo ætatis, die circumcidunt. Nullam tamen salutem circumcisioni adscribunt, quam in sola fide in Iesum Christum collocant. Sed ad quadragesimum diem masculos; ad octogesimum vero femellas, nisi aliqua ægritudo festinationem desideret, baptizant. Singulis annis baptismum renovant, tam in adultis, quam infantibus, proferentes hæc verba. Ego te Baptizo in nomine Patris, Filij & Spiritus Sancti. Hunc morem a majoribus acceptum sancte observant, non ut primum baptismum extenuent, aut infirment, sed, ut a peccatis absolutionem singulis annis consequantur. Administrationem Cænæ Domini sub utraque specie observant, tam Laici, quam Clerici, Confirmationem & extremam Vnctionem neque pro sacramento habent, neque usurpare solent. Sabbatum æque ac diem Dominicum ab opere immune habent, veteri Christianorum more. Legis usum illum maximum esse putant, ut peccata nobis ostendat: servari vero a nullo mortalium posse excepto Iesu Christo, qui eam pro nobis implevit, credunt. Sanctos quidem amant & venerantur, sed non invocant. Mariam Christi matrem magno honore afficiunt, non tamen adorant, neque opem ejus implorant.

Conjugium

ABISSINORUM SIVE Pretiosi Ioannis Imperiū.
CONGI REGNI in Africa Christiani Nova descriptio.
Scala
NUBIA REGN.
GIOGA
AYAMAN sive ARABIÆ FELICIS PARS
MARE RUBRUM
Sinus Arabicus
BARBARICUS SINUS
OCEANUS ÆTHIOPICUS
Maris Aethiopici Pars
ANZICANA cuius populi Antropophagi
BRAMAS
CONGO
ANGOLA
PARS INSULAE LAURENTII
Zet Regnum
Luna Montes

Conjugium Clericis & Preſbyteris non minus quam Politicis permiſſum eſt. Omnem fornicationem & libidinem puniunt. Habent Patriarcham Eccleſijs præſidentem, virum perſpectæ probitatis, gravem, bonæ doctrinæ & provectæ ætatis: cujus munus eſt Eccleſiaſticos ſtatus in unione conſervare, Eccleſiaſticam diſciplinam tueri, ac rebelles excommunicare, Epiſcoporum, aliorumque Eccleſiaſticorum electio, penes ſolum Regem manet.

CONGI REGNVM

Regio Situs.

REGNVM *Congi*, alijs *Manicongo*, amplum, potens & opulentum. A Promontorio *S. Catharinæ* quod ſecundo gradu abeſt ab Æquinoctiali, Auſtrum verſus protenditur uſque ad Promontorium *Ledo.* Habetque ad Occaſum Oceanum Æthiopicum; ad Meridiem Montes Lunæ, & *Caferes* Populos; ad Ortum Montem, a quo fluvij emanant, qui in Nili fontes prolabuntur, & ad Septemtrionem Territorium Regni *Benin.*

Cæli temperies; Soli fertilitas.

Mira hic cœli clementia incredibiliſque aeris temperies, hieme atque æſtate nunquam ſævientibus. Abundat Regio Frugibus, Tritico, Milio, Oriza, Arboribus fructiferis. Palmarũ plures habet ſpecies, unam quę Dactylos producit, alteram quæ Nuces Indicas, tertiam ex qua Oleum, Vinum, Acetum, Panem conficiunt. Ex arboris cacumine terebrato vel fiſſo, ſuccus quidam lacti ſimilis emanat qui initio dulcis, poſtea tractu temporis aceſcit. Ex Fructuum pulpa Oleum exprimitur noſtro Butyro haud abſimile, cujus uſus eſt in cibis, unctionibus, Lucernis. Sunt & Caſſiæ, & Cedri magna copia. Nec deſunt in hortis omnis generis herbæ ac fructus, ut Pepones, Melopepones, Cucumeres, & ſimiles, pręter alia genera quę cum noſtris Europę Climatibus non conveniunt. Omnis præterea hęc regio Metallorum dives eſt, etiam Argenti, imprimis circa *Loandam* Inſulam Arborem etiam habet alibi *Enſada*, cujus rami tenua quædam filamenta demittunt, quæ ubi terram attigerunt, ſoboleſcunt, excreſcuntque in arbores, mira propagandi aviditate.

Animaliũ varietas.

Animalium varij generis hic ingens copia. Elephantum imprimis hic maximus proventus, quos vernacula lingua ipſi *Manzao* vocant, miræ magnitudinis, quorum dentes cc libras pendunt. Reperitur & Feræ genus, ipſis *Zebra* dictum, magnitudine & forma Mulæ inſtar. Mulæ autem genus non eſſe fœcunditas arguit: fœtum enim parit; habetque pellem a cæteris animalibus diſſimilem; utpote trium diverſorum locorum faſcijs variegatam; nigris nempe, albis & fulvis; animal tantæ velocitatis atque feritatis, ut domari, neque ad hominum uſum accommodari ullo modo poſſit. Adagium Luſitanis hinc fertur, *Velox ut Zebra.* Sunt & hic, ut alibi, Leones, Tigres, Bubali, Onagri, Lupi, Vulpes, Cervi, Lepores, Cuniculi, Simiæ, Chamæleontes, & Serpentum multa genera. Item Porci, Oves, Capri. At non habent Equos, Boves aut alia Iumenta humanis uſibus apta. Quare ligneis Equis, teſte Maphæo, utuntur. Cujus commentum tale eſt. Cantherio ſeu tigno dodrantalis ferme craſſitudinis, pedum octo longitudinis, bubulum corium ad ſellæ amplitudinem extendunt, huic ephippio divaricatis cruribus viator inſidet: bajuli ſuccollant duo, & ubi longum iter eſt, ſuccedunt alij. Abundat etiam Zibethis, animalibus formam Felis noſtræ domeſticæ habentibus, ſed paullo minoribus. Habent autem in ſe Odoramenti genus quoddam pretioſi quod *Zibethum* dicitur. Nutrit inſuper Aves omnis generis, imprimis Pſittacos, virides & cinericios. Struthiones item, Pavones & Gallinas Indicas, Perdices & Anates: habet & Phaſianos, Columbas. Turtures, & minorum Avium quæ *Becca-fichti* incolis dicuntur, infinitum numerum. Aquilarum præterea, Falconum, Accipitrum fringillariorum, Pellicanorum magnam vim. Sunt & multæ Ardeæ candidæ *Aves Regiæ* dictæ, ac aliæ Gruibus ſimiles quas Incolæ vocant *Flemminges.* Dividitur autem Regnum Congi in Provincias ſex, *Bamba, Songo, Sundi, Pango, Batta & Pemba.*

Vrbes.

Bamba littoralis eſt, ab Ambrizi flumine ad Coanzam uſque: regitur a varijs Præfectis, quos ipſi *Mani* vocant. Primaria urbs eſt *Panza*, ſita in planicie quæ eſt inter fluvium *Loze* & *Ambrize.* Hic moratur Præfectus Provinciæ, diſtatque a Mari c mill. paſs. *Songo* ad fl. Zaire ſita eſt. Primaria urbs eſt *Songo*, in qua præfectus hujus provinciæ agit. *Sundi* a *Congi* urbe ad fluvium uſque *Zaire* protenditur, Metallorumque variorum copia abundat. Incolæ Ferrum ceteris præferunt, quod ex eo gladij, cultri, arma cudi poſſint: habent & Zebelinos, & Martes, aliaque Animalia quæ in ceteris quoque provincijs inveniuntur. *Pango* a Septemtrione Sundi contermina, a Meridie Batta, ab Occaſu Comitatu Congo, & ab Ortu Montibus Solis terminatur. Vrbs primaria in qua Pręfecti degunt, provinciæ cognominis eſt, diciturque *Pango. Batta* quinta Provincia: ejus fines ſunt a Septemtrione Pango, ab Ortu extenditur ad Montes Solis, & ad radices Montium Salnitri. Et a Meridie uſque ad Montem Bruſciato. Hiſce finibus Batta terminatur, atque urbs ejus primaria, in qua Princeps habitat, ſimiliter *Batta* dicitur. Sexta & ultima provincia *Pemba* ſita eſt in meditullio Regni Congi. In hac eſt totius regni urbs primaria & Regia. Hæc hodie *S. Salvatoris* nominatur, olim vero dicta fuit *Banza*, quæ vox ſignificat Aulam, in qua Rex aut Præfectus plerumque agit. Sita cl mill. paullo plus minus a Mari in magno & excelſo Monte.

Flumina.

Multis fluvijs regio ipſa irrigatur. Præcipuus eſt *Zaire* e Lacu *Zembre* ortus. Latitudo quibuſdam locis eſt v milliarium, tantam autem aquarum vim in Oceanum Æthiopicum evolvit, ut x atque interdum xvi milliaribus ſervet dulcedinem. Adverſo flumine ad v tantum milliaria navigare licet: occurſantibus poſtea undis, magno impetu, quæ e cataractis ruunt. In fluminis oſtio Inſulæ quædam ſunt, quibus pervicarios ſuos Rex Congi imperat. Lembi illic ex arbore Licondo capaces cc hominum. Crocodilos capiunt, & Hippopotamos, & Piſcem, quem ipſi *Ambize Angulo* vocant, quingentarum librarum, eximij ſaporis, quem ſub pœna capitis piſcatores ad Regem deferre coguntur. Sunt & alia flumina, *Letunda* ad quam civitas regia *Congo* exſtructa eſt, *Ambrizi, Onzo, Lemba, Danda, Bengo* & *Coanza*: quorum duo poſteriora e Danda orta Inſulam efficiunt *Loanda* planam ſine Monte, ſine colle. In hac ſi creſcentibus undis terram ef-

Maria.

fodias, aquam deprehendes dulcem; ſin decreſcentibus, ſalſam. In eadem Conchas piſcantur, quæ per totum regnum pecuniæ loco ſunt. Et quemadmodum flumina piſcibus abundant, ſic etiam Sinus & Maria. Et potiſſimum

Montes

quibuſdam piſcibus quos vocant *Sardinaes* & *Anchioves*; quorum tanta copia eſt, ut hiberno tempore ultro in littus ſaliant. Sunt & alia genera piſcium delicatorum, ut Acipęnſeres vulgo Sturiones, Mulli & hujuſmodi: ac Cancrorum magna copia: adeo ut maxima pars adcolarum Maris ijs vivant. Non deſunt Montes inter quos altiſſimus Luſitanis, *La Sierra Complida*, hoc eſt, *Longus Mons*; *Mons Chryſtalli* ſic dictus a magna copia Chryſtalli quæ in eo reperitur: valde excelſus hic & incultus. Sunt & alij qui dicuntur *Sierras de Sol*, id eſt, *Montes Solis*, qui ſupra modum alti ſunt. Alij item qui dicuntur *Montes Salnitri*, quia in ijs ingens hujus mineralis vis: Montes *Cabambe*, ingentem

Mores.

Argenti vim proferentes, & alij. Incolæ & potiſſimum Bambæ proceri, robore corporis gladiatorio, vaſtis muſculis. geſtant grandes gladios, Helveticis ſimiles, quos a Luſitanis coemunt. Vno ictu vivum hominem medium diſſecare aut Bovi vivo caput præſcindere, ludus eſt. Fuere qui vas Vino plenum cccxxv librarum brachijs ſuis geſtarint. Monilia ſibi nectunt ex caudis Elephantorum. Ex hac provincia talium virorum xl millia colliguntur ad militiam Regis Imperio, quoties id uſus aut neceſſitas poſtulat.

GUINEA CUM INSULIS S. THOMAE PRINCIPIS ET ANNI BONI.

GUINEAE regnum eo tractu est, quo *Gangines* Æthiopes, de quibus apud Orosium & *Regio.* Æthicum, teste Ortelio. Incolis *Ghinni* dicitur. Regio Nigritarum est. *Nigritæ* dicuntur adcolæ fluminis Nigri, qui mediam regionem præterfluit Nili instar agros vicinos foecundans. Crescit hic, ut & Nilus mense Iunio, totos dies xl quibus per regionem vicinam navigare licet. Ita limo obducta Tellus miro proventu rerum luxuriat. Hic vocatur Claudiano *Gis* vel *Gir*, in Paneg. Stilicon.

— — *Et Gir notissimus amnis Aethiopum.*

Putant etiam nonnulli apud Sidonium Apollinarem sic scriptum fuisse,

Indorum Ganges, Gothorum Phasis Araxes
Armeniæ, Gis Aethiopum Tanaisque Getarum

Pro eo quod nunc legitur *Tagus Aethiopum*. Quid enim Hispaniæ flumini apud Æthiopas? Circa flumen planities ampla, nulli montes aut colles, Silvæ frequentes, quibus Elephanti pascuntur. Crebri Lacus, qui ex Nigri inundatione dicuntur remansisse. Aer saluberrimus, adeo ut morbo Hispanico laborantes, si in eam regionem proficiscantur certo convalescant. Sermo Nigritis varius, pro Cœlo & Solo. Religio varia: sunt in Mediterraneis Christiani, Mahumetistæ Gentiles. Maritimi vero omnes idola colunt. Reges Nigritarum sunt tres. *Tombuti, Borni. & Goagæ, Gualatæ* etiam proprium Regem habent. Color omnibus nigerrimus. Ceterum *Guineæ* Regnum *Situs.* inter *Gualatam, Tombutum* & *Melli* situm est, a Nigro flumine ad Oceanum usque Aethiopicum. Aer *Guineæ* nostris *Cœli qualitas.* corporibus noxius est, tum ab Cœli intemperiem, colorisque: tum propter pluvias, quæ putredinem pariunt & vermes. Est autem Hordeo, Oryza, Gossypio, Auro, Ebore: Ovibus item & Gallinis abundans. *Soli fertilitas.* Est & Aromatis quoddam genus, sapore piperi conforme, Lusitanis *Melegneta* dictum. Aliud item duplo efficacius Pipere Calicutiano, vocaturque dictis Lusitanis *Pimienta del Rabo*, id est *Piper caudatum*, quod tamen vendere non licet, ne vulgare Piper prorsus sordeat & vilescat. Annotavit Clusius Scholiastes id Antuerpiam invehi solitum, Eratque Cubebis fere simile, pediculo subnixum exiguo, rotundum, plenum, aliquantulum rugosum, nigricans, eadem acrimonia qua piper præditum aromaticum, racematim cohærens. Amomum esse nonnulli perperam existimarunt. Fructus alios præter Dactylos nullos habet, sed eos ex Numidia aut Gualata Incolæ petunt. *Animaliū varietas.* Quadrupedum imprimis Elephantorum & Simiarum, Aviumque ingentem habent copiam, præsertim vero Pavonum & Psittacorum cinericiorum. Habent & minutas quasdam Aves quæ ex Arborum ramis pendulum sibi ipsæ nidum singulari arte construunt. Hæ excelsissimam quærunt Arborem, quæ surculos habeat subtiles ac tenues, cujusvis ponderis fere impatientes. Horum cacumini alligant dependentem surculum, de quo nidum mira industria fabricatum suspendunt, instar pilæ rotundum, relicto solum foramine admodum angusto, quod ostij vicem suppleat. Aiunt autem id efficere alitem, ut Serpentum fallat astutias. Nam nidum pensilem petere nequeunt, quippe qui Surculo tam tenui nunquam seipsos crederent, mole gravati corporea. Igitur his artibus tuta est a Serpente Avis, licet parva; sagaxque Natura specierum rebus conservandis nunquam deesse deprehenditur. Arcem, Opidum, Vrbem non habent. Pagum unum dumtaxat amplissimum, quem Principes, Sacerdotes, Doctores, Mercatores incolunt: Ceteri sparsim degunt. *Mores.* Circa *Caput Lupi ConZalvi* Incolæ Solem, Lunam, Terram adorant: hanc sputo inquinare magnum apud ipsos piaculum. Cutem sibi ipsi conscindunt potius quam scarificant, & postea unguento quodam colorato tingunt: bello ipsis, nobis stupendo spectaculo. Salutant Principem in genua prolapsi, manibus complosis: alijs inclamant *Fuio, Fuio, Fuio.* Longævi sunt, quamvis saginæ corporum addictiores: adeo ut qui corpore vegeto ac valenti ad centesimum annum pertingant inter eos reperiantur. Inter prandendum potu abstinent: pransi bibunt vel Aquam vel Vinum e Palma. Palma hæc non ea quę Dactylos seu Caryotas fert, sed ab hac arbor diversa, quovis anni tempore succum emittens, Arboris truncum sauciant, lachrymam inde manantem vase aliquo (uti Thura leguntur) exceptam ad ebrietatem usque hauriunt; quippe cum liquor is sit vino quovis etiam generoso meracior. Color ei subcinericius, unde Lactis serum repræsentat: *Mignolum* vocant. Nec maior est proventus Arbori, quam binæ ternæve mensuræ intra diem naturalem. Fert ea arbor fructum Olivæ triplici virtute pollentem; oleum videlicet, ut odoris violacei, sapori olivæ; id si dapibus adhibitum fuerit, eas uti crocus tingit, aut eo amplius. Viri juxta & Feminæ nudo capite incedunt: quibusdam tegmen est ex corticibus arborum aut Nuce Indica confectum. *Vestitus.* Sunt qui superius labrum sauciatum habent, perque illud foramen & per nares Eboris frusta adigunt, hoc ipso, ut opinantur, valde formosi. Alij ex interstitio narium, aut e labris ebur gestant, & conchas: quidam etiam pertuso inferiore labro linguam tanquam per os alterum exsertant. Vestimenta contexunt ex arborum libris, hisque decore scilicet, verenda tegunt: ex ijsdem storeis non ad usum, sed ad ornatum nexas gerunt Simiarum & Cercopithecorum pelles, cum Nola. Oculum alterum rubro colore tingunt, alterum cæruleo. Feminæ ditiores ingentes annulos ex ferro, ære rubro, aut stanno cruribus nectunt. Postremum in stupida & putida barbarie mirifice sibi placent. Horum numi aurei sunt nulla inscriptione insigniti: utuntur etiam numis ferreis in rebus vilioribus emendis.

Insula S. Thomæ.

INSULA *S. Thomæ* sequitur nunc explicanda; inventa a Lusitanis die festo B. Thomæ, a quo etiam inditū loco *Regio.* nomen. *Vnde dicta.* Sub ipso Aequatore sita est forma pene rotunda. Ejus diameter est lx milliarium. Hæc cum detegeretur tota consita erat proceris arboribus, quarum rami sursum crescebant. *Situs.* Pestem nescit: Aer calidus, & salubris: *Soli qualitas.* pauci tamen Christiani hic ad Lætatis annum pertingunt: ita ut prodigiosum foret inter illos cana barba aliquem videre. Indigenæ vero facile ad C annum vivunt. Dies noctibus semper æquales. Mensibus Martio & Septembri

AFRICÆ PARS
GVINEAE NOVA DESCRIPTIO
LYBIA INTERIOR
BANGANA
LUDAYAS
BENIN REGNU
GENEHOA
GANBIA
MANDINGA
MELLI
SOUCOS
Sierra Liona
CARAGOLES
MALAGVETA
ASSAS
LINEA ÆQVINOCTIALIS
I.S. THOMÆ
I de Principes
Hispanie Leucæ
German. Milliar

Soli fertilitas.

crebræ & densæ pluviæ decidunt,quibus solum humectatur,cæteris mensibus rore copioso recreantur Fruges. Solum ipsum Insulæ tenax, lentum, colore subruffo. Frumentum, Vites, aut Arborem ossa duriuscula habentem non patitur : fert autem Melones. Cucumeres,Cucurbitas,Ficus, Gingiberis & Sacchari inprimis ingentem copiam, adeo ut quotannis xl naves Saccharo onustæ solitæ fuerint ex hac Insula alio exportari, proque Saccharo suo Vinum, Caseum, Frumentum, Coria,aliaque ad vitam necessaria importari. Sed desijt proventus iste,ex quo tempore vermiculi quidam arundinum radices perfodere cœperunt,adeo ut nūc vix sex naves Saccharo illic nato possint quotannis onerari. Saccharum autem *Sal Indus* ἅλς ἰνδικὸς Aginetæ : μέλι καλάμινον Arriano, σάκχαρ Galeno. Dicitur Mel in arundinibus collectum instar Gummi,candidum & fragile. Plin. lib. XII. cap. VIII. *Saccharum & Arabia fert. Sed laudatius India. Est autem Mel in arundinibus collectum Gummi modo candidum, dentibus fragile : amplissimum,Nucis tantum Avellanæ magnitudine,ad Medicinæ tantum usum.* Ceterum arundo Saccharifera septenum octonumve pedum calamos profert, pollice crassiores,densis geniculis interceptos fungosa,succulenta,valde dulci cādidaque medulla farctos, folia binos cubitos æquant,angustiora tamen donacis, scabra, & secundum longitudinem striata, numerosa, stolones ejusdem cum ceteris arundinibus coloris amplectentia, angustiora ijs quibus Sacchari metæ involutæ passim apud institores cernuntur : Flos in summo comosus,& quadantenus Melicæ. Radix ad Cannæ radicem accedit, sed minus lignosa, succulentior, dulcior; ex qua germina oriuntur quæ resecta sationi oportuna sunt. Humenti solo gaudet, sed calidiore aere, & tepidiore aura. Liquorem sive laticem fundit (Saccharum vocant) cujus satis celebrari numquam potest tum lautitia,tum utilitas,in culinis,in Pharmacopæorum officinis,esu, potu, in secunda & adversa valetudine, in quavis ætate, sorte, regione. Succus autem iste hoc modo exprimitur. Caudicem totum in frusta minutatim incidunt & secant, moxque submittunt torculari, & succum inde expressum in cacabum mundissimum immittunt, ignique subjecto excoquunt donec perpurgatum videatur. Purgatum in figulinis reponunt vasis,in quibus ubi refrixerit,in Saccharum laudatissimum congelatur. Liberaliter etiam Milium, Orizam, Hordeum præbet. Lactucas item,Brassicas,Rapas,Betam,Petroselinum,Herbas hortenses magna luxurie profert. Præter has radicem quæ in Brasilia, & Hispaniola *Batata* dicitur, in hac Insula *Igname*. Radix est Napi, figura aut Rapi, nigro cortice, inferne sparsa quasi in brachia. Ei Castaneæ sapor, sed suavior ac tenerior. Sub cineribus assa atque elixa vescuntur. Medullæ color haud unus omnibus. Itaque in species varias digesserunt. Prima est quæ ab Hispanis *Igname Cicorero* dicitur. Sola hæc annum durat incorrupta : quocirca in naves imponunt pro commeatu. Tres præterea species temporis omnes impatientes. Ejus satio mira,quippe non radice seritur, sed talea sicut Olea. Sarmenti frustum fissum in partes aliquot, modo quippiam corticis servatum sit, deponunt, ridicam propter pangunt. Ejus namque stipes advoluitur lupuli more. Folio ut Citrio,æque nitidum,sed minus ac tenuius. Quinto mense messis tempestiva : indicium ubi folia siccantur. Radix ut Arundinis, aut Dracontij, quaternas quinasve soboles edit. Incolæ Hispani huc aliquot Olivas, Persicos, Amygdalos, aliasque Arbores transtulerunt; quæ plātatæ pulcherrimæ quidem aspectu fuere; sed nunquam ullos tulerunt fructus. Est in hac Insula Cancrorum mirificum genus,quod in terra Talparum instar degit,thalassij coloris,solum subvertens: hæc omnia longe lateque infestat,arrodit,absumitque. Reperitur etiam in hac Insula Avium ingens numerus,Perdices,Sturni,Merulæ,Passeres virides modulantes, Turdi & Psittaci. Vrbem in ea Lusitani condiderunt *Pavoasam*, ad flumen,in qua ıↄcc familiæ creduntur habitare,præter Episcopum aliosque ordinis Ecclesiastici homines. Portum optimum Amnemque saluberrimum habet. Ad piscationes incitant in Mari omnis generis pisces. Imprimis vero res miranda est infinitū numerum Balenarum conspicere,quæ in hoc, & in reliquis Africæ littoribus reperiuntur. In media Insula Mons est valde nemorosus,qui perpetuo nubibus tegitur adeo densis,ut ex silvis aquæ manent rigandis Sacchari arundinibus sufficientes;quoque Sol est sublimior,eo magis cœlum est circa Montem illum nebulosum. Incolæ partim albi sunt,partim nigri. Mirum quod narrant,nigros admodum pulicibus,pediculis,& cimicibus infestari;albos neque pediculos,neque pulices cimices in lectis habere.

Animaliū varietas. *Vrbs Pavosa.* *Mons.*

Insula Principis.

Vnde dicta. *Soli fertilitas.*

HAVD procul inde,citra Æquinoctialem tamen gradibus pene tribus *Insula* est *Principis*. Hęc ex eo nomen traxit,quod *Principi* Portugalliæ hujus Insulæ reditus esset assignatus. Satis culta est, & proventu Sacchari celebrata. Crescit & in ea Palma,cujus supra mentionem fecimus,ex qua succum eliciunt,quo sitim levant.

Anni boni Insula.

Vnde dicta.

ANNI *Boni* vel de *Annobon* Insula,sic dicta quod sub novi Anni auspicio detecta fuerit. Ea ultra Æquinoctialem Austrum versus pari intervallo sita est. Inhabitata est,sed ad ejus littora optimæ piscationes fiunt; atq; his locis pisces volantes interdum apparent. Crocodilorum etiam hic, ac venenosorum animalium incredibilis copia. Crocodilus malum quadrupes, teste Solino, & in terra & in aquis pariter valet, linguam non habet, maxillam movet superiorem. Morsus ejus horribili tenacitate conveniunt stipante se dentium serie pectinatim. Plerumque ad xx ulnas magnitudinis coalescit. Qualia Anseres edit ova. Metatur locum nido naturali providentia nec alibi fœtus premit,quam quo crescentis fluvij aquæ non possunt pervenire. In partu fovendo mas & fœmina vices servant. Præter hiatum oris,armatus est etiam unguium immanitate. Noctibus in aqua degit,per diem humi acquiescit. Circumdatur maxima cutis firmitate,in tantum ut ictus quovis tormento adactos tergo repercutiat.

Atquæ hæc de *Guineæ* & hisce Insulis,deque Africa hactenus dicta,sufficiant. Libet autem, adscribere Coronidis quasi loco,quod Æneas Gazæus Græcus Scriptor retulit in Theophrasto suo,sive libro de animarum immortalitate, & resurrectione mortuorum. Martyres ac Sacerdotes magnæ Libyæ,evulsa a Tyranno & excisa ipsorum lingua, nihilo minus clare locutos fuisse, ac annunciasse animo hilari ac magno Dei magnalia, id est ut ipse loquitur; ὅλης ἐκ ῥιζῶν ἀνασπασθείσης τῆς θεοφιλοῦς γλώσσης αὐτῶν a Tyranno, qui criminis loco subditorum suorum pietatem habebat, ἔγκλημα ποιούμενος τὴν τῶν ἀρχομένων αὐτῷ εὐσέβειαν, φωνὴν ἔναρθρον edidisse,ac obstupefactum se id vidisse & audivisse commemorat. Qui porro, quam ego attuli, plura petat, consulat moneo ex veteribus Sallustium in bello Iugurthino; Hannonis Africæ circumnavigationem apud Arrianum; & Iamboli, apud Diodorum Siculum, item Melpomenen Herodoti. Ex recentioribus Aloysium Cadamustum,Vascum de Gama,Franciscum Alvares,qui Aethiopiam perlustravit : Ioannem Leonem qui omnium accuratissime eam descripsit: & Ludovicum Marmolium, item Livium Sanutum,& alios. De Nilo flumine totius Orbis terrarum maximo, exstant litteræ Ioannis Baptistæ Rhamusi, & Hieronymi Fracastorij. Nos ad tertiam Orbis partem Asiam pergimus.

ASIÆ NOVA Descriptio Auctore Iudoco Hondio
AMERICÆ PARS
EUROPAE PARS
AFRICAE PARS
BARCHA
MAR DEL ZUR
Mare de Sala vel Bachu olim Mare Caspium
MARE ARABICUM ET INDICUM
GOLFO DI BENGALA
OCEANUS ORIENTALIS
AEQUINOCTIALIS
OCEANUS CINENSIS
PARS MARIS PACIFICI
PHILIPPINAE INSULAE
Archipelagus S. Lazari
NOVA GUINEA
CHINA
INDIA
Ceylon
Iava Major
Tropicus Cancri

TVRCICVM IMPERIVM

Nomina.

IN *Asia*, ad quam nunc pervenimus, *Imperium Turcicum* primo loco occurrit. *Turcarum* meminit Mela libro primo: *Fæcundos pabulo juxta Mæotim, ad alia steriles nudosque campos tenent Budini. Geloni urbem ligneam habitant. Iuxta Thyrsagetæ Turcæque vastas Silvas occupant, aluntur que venando.* Eosdem agnoscit Plinius lib. VI cap. VII: neque est dubium quin ab his & nominis & gentis originem traxerint illi qui longe lateque hodie imperitant, ignavia & dissensionibus nostris magni. *Turcum* significare hominem, qui agrestiorem victus rationem sequitur, docet Chalcondilas. Postellus putat eos Hebræis *Togarma* nominari: sic etiam Benjamin Tudelensis. Hi se ipsos *Musulmannos* vocant, hoc est circumcisos, vel ut alij interpretantur, recte credentes. Turcæ vero appellari nolunt, ac nomen hoc contumeliosum apud ipsos habetur, cum Lingua Hebræa exules significet, vel secundum alios, vastatores.

Situs.

Ceterum *Othomanæ* seu *Osmanide* familiæ *Imperium*, quod sane amplissimum est, ac potentissimum, permultas Provincias, ac regiones Europæ, Africæ & Asiæ complectitur. In Europa extenditur juxta oram maritimam Hadriatici sinus a finibus Epidauri nunc *Ragusi*, & totum Ægæum mare ambiens, simulque Propontidem, ac non minimam Ponti Euxini partem, ad Theodosiam urbem in Taurica Chersoneso sitam, quam nunc *Caffam* vocant, terminatur: quod spacium octo millia milliar. continet. In Mediterraneis vero protenditur a Iavarino opido Hungariæ, Incolis *Rab*, ad Constantinopolim usque in finibus Europæ sitam. In Africa habet Turca universam oram maritimam ab opido *Bellis de Gomera* usque ad sinum Arabicum, seu Mare rubrum, exceptis paucis Hispaniarum Regi subjectis. In Asia etiam quam latissime sese extendit.

Soli fertilitas.

Regio ut plurimum Frumenti, Tritici, Hordei, Avenæ, Siliginis, Fabarum, Milij aliorumque Leguminum fertilis. Abundat Oriza, Lino, Gossipio. Vineta quoque habent & colunt, & Christiani & Turcæ, sed varie. Christiani Vinum conficiunt & Turcæ Mel eorum lingua *Pechmez* vocatum. Uvas passas quasdam ita medicantur, ut semper & visu & gustu recentes appareant, has *Vsum Tursi* vocant. Fert etiam magna copia Pepones, Melones, Cucumeres, Nuces, Poma, Pira, Mala Punica, Aurantia, Castaneas, Ficus, Cerasa, aliosque Fructus: sed non in omni Regno. Sunt enim loca, ut passim in Cappadocia & Armenia Minori, ubi nihil horum (propter intensissimum frigus) nascitur. Venas item habet Auri, Argenti, Ferri, Æris & Aluminis.

Animaliũ varietas.

Varij generis alit Animalia, magnamque Camelorum, Mulorum & Pecudum copiam. Equi Turcici, Canesque ferocissimi inprimis probantur.

Imperium Maiorum.

Turcarum porro Imperio tale legitur fuisse initium. Primus illorum Imperator *Ottomannus* Tartarus fuit, miles magni Cham, homo audax, corporis viribus præ ceteris eximius. Hic prætextu injuriarum quarundam secedens a Tartaris, cœpit in Cappadocia Montes atque aditus insidere. Habebat initio apud se equites XL: accessere tum prædæ spe, tum scelerum suorum conscientia permoti multi alij: quorum opera, quod antea clam instituerat, palam adgredi cœpit, occupavitque *Cappadociam Pontum, Bithyniam, Pamphiliam* & *Ciliciam* regiones opulentissimas. Hæc gesta sunt circa annum Domini CIↃ CCC. Huic successit filius *Orchanes*. Hic a patre acceptum Imperiũ ijsdem artibus, sed majore opum vi & divitiarum copia servavit auxitque: usus imprimis oportunitate Christianorum inter se animis dissentientium: quo factum est, ut *Mysiam, Lycaoniam, Phrygiam, Cariam* domuerit, *Nicæam* obsederit ceperitque, & Regnum ad Hellespontum usque protenderit. Contendebant eo tempore inter se Palæologi cum Catacuzeno. Ratus autem quod res erat, fore ut si huic faveret in Europam accerseretur, trajecit, & viam posteris stravit Europam divexandi. Sub finem vitæ infeliciter cum Tartaris decertans occubuit, postquam regnasset annos unum & triginta. Huic successit filius *Amurathes*, egregius simulandi & dissimulandi artifex, robore animi, laborum tolerantia, disciplina rei militaris majoribus haud inferior. Hic contentiones illas, de quibus dictum est, inter Græcos dissimulando fovit: quibus bello fessis & exhaustis, Genuensium navibus conductitijs usus (hominum perfidiam & avaritiam vide) ex Asia in Thraciam superato Hellesponto trajecit. Anno CIↃ CCCLXIII, *Callipolim* in Chersoneso sitam occupavit, quam magna statim Thraciæ pars sequuta est. Postea divicit, *Misiam, Bessos, Triballos*. Denique quum expugnata *Adrianopoli* Serviȩ Bulgariæque inhiaret, a Servo Lazari *Serviæ* Despotæ olim Cliente quem in prælio ceperat, pugione confossus, perijt. Liberos reliquit *Solimannum* & *Baiazeten*: *Baiazetes* fratre interempto rerum potitus, Thraciam omnem vincere instituit. Vir erat ingenio acri, & maximarum rerum cupido: in rebusque capessendis audax, in administrandis solers, in laboribus perferẽdis indefessus, in occasionibus prospiciendis acutus & sagax, in exquendis constans. Igitur *Thracia* omni superata, animum ad Constantinopolim adjecerat: sed primum, *Thessaliam, Macedoniam, Phocidem, Atticam*, occupare visum est, *Mysios* quoque (qui hodie Servij) *Illyricos* (qui Bosnenses) & *Triballorum* (qui Bulgari dicuntur) partem reliquam Principe Bulgariæ interfecto subegit. Iamque Constantinopolim totos annos octo obsederat, quum Hungarorum Gallorumque (quos Imperator eo nomine in Italiam profectus accersiverat) adventantium copias reformidans, relicta obsidione, ad Nicopolim ijs occurrit: congressus victor evasit cæsis captisque magna ex parte Gallorum Ducibus. Quo rerum successu elatus *Baiazetes* rursus Constantinopolim contendit, eamque biennij obsidione fatigavit: jamque actum erat de obsessis, nisi *Tamerlanes* magnus Tartarorum Cham igni & ferro Asiam totam depopulari, urbes vastare, prædas agere instituisset, cujus ille subito terrore evocatus, in Galatiæ & Bithyniæ finibus aciem instruxit. Pugnatum est acriter in multam noctem. At Bajazetes impar viribus superatur, & captus aureisque compedibus vinctus in cavea per Asiam traductus est. Tandem dimissus in Asia inglorius paullo post diem obijt, postquam regnasset annos XIII, menses VI. Filios reliquit *Calapinum, Moysen, Mahumetum*, & *Mustapham*. *Calapinus* subito extinctus est; Filius ejus Orchanes a Moyse patruo interemptus, ipse etiam Moyses a fratre *Mahumeto*. Hic *Valachiam Macedoniamque* omnem divicit, signaque Turcica ad Ionium usque pelagus promovit: regiam constituit Adrianopoli, & postquam imperasset annos XVII, e vita excessit, anno Domini CIↃCCCCXXII. Hinc *Amurathes* secundus Imperium adeptus est. Hic Genuensium ope in Thraciam delatus patruum suum Mustapham cui Græci magis favebant, bello vicit. *Thessalonicam* urbem antiquam, & tum temporis amplitudine, amœnitate, opibus, situque illustrem, quæ tunc a Venetis tenebatur, evertit. *Cyprum, Epirum, Aetoliam* subegit. Quumque intelligeret rebus suis stabiliendis, Christianorum vero debilitandis magnopere sibi Georgij Despotȩ Serviæ Domini amicitiam prodesse posse, eam modis omnibus ambijt, ducta insuper ejus filia in uxorem.

Hac

TURCICI IMPERII IMAGO.
SULTAN MAHOMET TURCORUM IMPERATOR
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS
TARTARIAE PARS
Ducis Moscoviæ siue Magnæ Russiæ confinia
PONTUS EUXINUS
MARE MEDITERRANEUM
AFRICAE PARS
PERSICI REGNI PARS
ARABIA DESERTA
ARABIA FELIX
AYAMAN
ORMUS
MARIS RUBRI PARS
Aden Regn.
Tigremaon Reg
Garamantes
Mengrelia
Georgia

Hac & suis viribus fretus, Belgradum oppugnare aggreditur. Periere in obsidione VII Turcarum millia. Successit
huic *Mahumetus 2.* Hic fratris nece tyrannide stabilita, *Constantinopolim* expugnavit anno Domini millesimo
quadringentesimo quinquagesimo tertio, penultima die Maij. Biennio post Belgradum se contulit, sed multis
ibi suorum interemptis, ipse saucius discedere coactus est. Postea *Bulgariam* occupavit, *Dalmatiam* & *Croatiam* cum
Rascia omni. *Trapezuntem* item expugnavit & *Mitylenen* cum alijs quibusdam maris Ægæi insulis. *Eubœam* cepit
& *Theodosiam* nunc *Capham* urbem Genuensium devicit. Præfuit imperio annos 32. *Baiazethes 2.* bellum cum
Venetis gessit; eisque *Naupactum*, *Methonam*, *Dyrrachiumque* abstulit, *Dalmatiamque* omnem depopulatus, veneno interijt. Hujus filius *Selymus* imperium invasit. Hic *Alcairo* munitissima Ægypti urbe expugnata, Sultanoque cæso, Alexandriam, totamque Ægyptum suo subjecit imperio, Damascum cepit. *Solymannus* unicus Selymi filius, patri suffectus est, *Belgradum* cepit, propugnaculum non Hungariæ solum, sed totius etiam orbis Christiani. Idem *Rhodum* devicit. *Strigonium* & *Budam*, aliasque Hungariæ urbes expugnavit, Viennam Austriæ obsedit, tandemque ad Zygethum perijt an. imperij sui 47. Sequutus est *Selimus 2.* qui inducias Maximiliano fecit annorum 8. *Cyprum* Venetis ademit, *Tunetum* & *Gouletam* occupavit, obijtque an. 1575. Huic *Amurathes* successit, & huic *Mahumetes 3.* qui parricidio interemptis fratribus 18. imperium auspicatus est, & adhuc pœnis reservatur. Habet igitur Turcarum Imperator latas amplasque ditiones. In Europa *Hungariam* & *Thraciam*, cum *universa Græcia*, hoc est, *Macedonia*, *Epiro*, *Achaia*, *Peloponneso*, cum *insulis maris Aegæi*. Præterea *Illyridis* sive *Sclavoniæ* partem, tum *Bosnam*, *Serviam*, *Rasciam* & *Bulgariam*; quas regiones omnes in Europa descripsimus. In Africa habet *Algerium*, *Tunetum*, *Tripolim*, *totam Aegyptum* ab Alexandria usque ad Asnam urbem quæ Syene est, de quibus in Africa. In Asia vero habet *Natoliam* quæ est Asia minor, *Cyprum*, *Palæstinam*, de quibus infra, *Cælosyriam*, *Babyloniam*, *Arabiam* omnem cum *Armenia*. In his ditionibus quatuor habet *Vrbes* opulentissimas, *Constantinopolim*, *Alcairum*, *Alepum*, *Taurisium*. *Constantinopolis*, quondam *Bizantium*, omnes Europæ Civitates populi frequentia superat. Feruntur enim in ea esse plusquam septingenta hominum millia. In ambitu tria milliaria Germanica complexa recte & vere a Rhodogino κόσμου κόσμος dicitur, Regia sedes Imperatoris Turcici. Sed de hac plura in Thracia diximus. *Alepum* maxima Syriæ urbs, Emporium celeberrimum, & quasi centrum, quo mercimonia Asiæ undique confluunt. Adluitur ramo uno fluvij Euphratis, quem quidam ex Sultanis eorum eo deduxit. *Taurisium* vel *Tauris*, amplissima quondam Imperij Persarum civitas, quibus nostro ævo erepta est. Ambitus ejus pene 16. mil. pass. complectitur: quo spacio cc civium millia contineri creduntur. *Alcairum* vel *Cairum* inter omnes Africæ civitates principatum obtinet. Non enim alia ulla est, quam non longo intervallo post se relinquat. Circuitus ejus plus quam 8. milliarium. Est quasi horreum, non solum Ægypti magnæque partis Africæ, sed & Indiæ, cujus thesauri, ad mare rubrum, ac deinde dorsis Camelorum, inde Alcairum devecti, per regiones, quas Mare Mediterraneum adluit, distribuuntur. Maxima Turcis cura exstruendi spatiosas *Meschitas* sive *Templa*, & *Carbarsara* sive *Xenodochia*, adhæc *Balnea*, *Aquæductus*, *Pontes*, *Vias* aliaque publici operis, quæ sane omnia spectabilia sunt apud Turcas, & præclara. *Divæ Sophiæ Templum* in urbe Constantinopoli pulcherrima est omnium structura, quæ adhuc permaneat, scribente Bellonio, longeque superat Romani Panthei structuram. Nam tota Templi interior pars in fornices exstructa est, eosque superiore parte patentes, & lucem admittentes, qui columnis e selectissimo marmore variorum colorum confectis sustinentur; suntque in eo Templo tot portæ, quot in anno dies. Turcæ ad ejus exemplum suas *Meschitas* ædificarunt: nam circiter sex admodum splendidæ & magnificæ quæ intra centesimum annum exstructæ sunt, omnes ad D. Sophiæ Templi exemplar sunt factæ. *Regium* Turcæ *Palatium* ac multa vetusta monimenta, ne prolixior sim, prætereo. Domus privatæ angustæ: non enim curant Turcæ quomodo habitent. Tecta cuneatim coeunt, quemadmodum hic, idque in tota Europa: sed in Natolia tecta plana sunt in modum tabulati sine ullo fastigio. Sed hæc hactenus, ad rationem gubernandi venio. *Ottomanorum* regimen est prorsus despoticum. *Turcarum* enim *Imperator* adeo absolute Dominus omnium rerum intra fines sui Dominij contentarum est, ut incolæ, se ipsius mancipia, non subditos nuncupent; nec quisquam sui ipsius, multoque minus, domus quam inhabitat, aut agri quem colit, Dominus est: exceptis aliquibus familijs in urbe Constantinopoli, quibus præmij loco, & privilegio, id concessum a Mahumete 2. fuit. Inter ejus Ministros principem locum tenet *Alcorani Interpres Muffti* dictus Pontifici Romano similis. Secundum ab hoc honoris locum habent *Cadilescheri*. Hi sunt supremi Iudices causarum omnium, & sunt velut Patriarchæ, ad quos appellationes causarum fiunt. Olim tantummodo duo erant in universo hoc Imperio. Primus *Rumeliæ*, hoc est, Romaniæ, vel Europæ: alter *Natoliæ*: sed a Selymo primo tertius adjunctus qui jurisdictionem habet in Ægypto, Syria, Arabia, parteque Armeniæ. Hi imperium in Iudices particulares provinciarum habent, qui dicuntur *Cadij*. Post *Cadilescheros* ordine sequuntur *Vezires Bassæ*, Consiliarij Imperatoris hodie circiter 9. quorum supremus *Vezirazem* dictus, solus universum Imperium maxima
cum potestate administrat, quem quidem ut plurimum Imperator de rebus serijs consulit. Post hos auctoritate ma-
xima sunt tres *Beglerbegi*, quorum munus respondet dignitati *Generalis campi* vulgo dicti. Primus est *Rumeli Begler-*
beg. 1. Romaniæ. Secundus *Anatoli Beglerbeg. 1.* Anatoliæ vel Asiæ. Tertius *Denizi Beglerbeg. 1.* maris Præfectus.
Turcæ Iustitiæ strenuissimi sunt exactores. Qui hominis sanguinem fuderit, pari pœna semper plectitur. In adul-
terio deprehensus cum adultera, absque misericordia & absque mora lapidatur. Fornicarius præventus octingen-
tos flagelli ictus seu verbera debet tolerare. Fur prima & secunda vice deprehensus totidem verberibus cæditur:
tertia manu truncatur: quarta pede. Longum esset reliquas leges & instituta commemorare. Gymnasia multa ha-
bent, in quibus leges civiles a Regibus latæ pro regni administratione defensioneque plurimi docentur, quorum
deinde quidam ecclesiasticis, quidam secularibus muneribus præficiuntur. Ingenio sunt tardo, stupido, ignavo. In
suos obsequiosi, in exteros superbe imperiosi sunt, jactabundi, arrogantes, fastuosi. Vxores habere quot libet, li-
cet. Aleam fugiunt, alveo delectantur. Religionis locum apud eos obtinet superstitio. Hæc a Mahomete conficta
circa an 623. imperante Heraclio. In lege Mahometis omnia absurda & ridicula, de creatione mundi, de ejus fine,
de Paradiso, Inferno, Cœlo, Terra, creatione hominis, deque Mahometis itinere in Paradisum. Vnum tamen
Deum agnoscit, Christum etiam pro magno Propheta coli præcipit, ut & Mosem & se. Annum non ex Solis, sed
ex Lunæ cursu æstimari vult. Rustici per servos suos agros colunt. Opifices artibus mechanicis se sustinent. Mer-
caturam quoque strenue exercent. Ter edunt quotidie, cernui, cruribus decussatim compositis. Cibus ipsis oriza,
pisces, carnes excepta porcina. Vtuntur & pane non pessimo *Echmech* dicto, nigro & albo, quemadmodum & no-
strates. In edulijs illis multiplex ars, & varia conditura. Vinum non bibunt, id enim lege vetitum; sed ejus loco
aquam cui mel, saccarum aut julebum admixtum est. Opij frequens apud eos usus. Vestes omnibus oblongæ. Sida
ri alba caput tegunt, qui autem ex stirpe Mahometis sunt viridi.

Vrbes.

Opera publica & privata.

Leges & instituta.

Scholæ.

Opificia.

Victus.

Vestitus.

TERRA SANCTA.

PROVINCIA hæc Syriæ longe celeberrima, olim *Terra Chanaan* dicta fuit, a *Chanaan* filio Cham, qui communis diſceſſionis neceſſitate pulſus eam tenuit; *Terra* item *Promiſſa* ſive *Promiſſionis*, quod patribus Abrahæ, Iſaac & Iacob a Deo promiſſa eſſet. Hæc ipſa veteribus Incolis ex ea pulſis, atque Iſraelitis in eorum locum ſubſtitutis, *Iſrael & Iudea* cœpit appellari. Ptolemæus & alij παλαιστίνην *Palæſtinam* nuncupant, a *Palæſtinis* populis magni nominis qui in Sacris literis *Philiſtim* vocantur: Chriſtiani *Terram Sanctam*. Regio hæc in umbilico Orbis conſtituta, inter mare Mediterraneum & Arabiam, qua ex parte montibus fere continuis natura ultra Iordanem fluvium vallatur: atque ab Ægypto incipiens, ut vult Herodotus, vel ut alij, a Sirbonis lacu, uſque ad Phœniciam porrigitur. Ab Oriente autem Syriam & Arabiam: a Meridie deſertum Pharan & Ægyptum: Ab Occidente Mare Magnum ſeu Mediterraneum: a Septemtrione vero Libanum Montem, fines habet. Ejus longitudo ad Septemtrionem a civitate Dan ad radicem montis Libani ſita (quę poſtea Cęſarea Philippi & Paneas dicta eſt) verſus Meridiem porrigitur, & uſque ad Bearſebagh civitatem in Tribu Simeonis contra deſertum magnum ſitam, plus minus LXVII conficit milliaria, ſingula unius horæ itinere commenſuranda. Latitudo vero, quæ ab Occidente a mari magno in Orientem ad Iordanem uſque ſumenda, quibuſdam locis ſedecim, quibuſdam octodecim milliaria complectitur. Inter omnes vero regiones quæ ſub cœlo ſunt ob Aeris ſalubritatem Cœlique tēperiem imprimis commendatur, in qua nec rigor eſt nimius hyemis, neque æſtatis ardor. Inprimis autem ob Soli ubertatem. Frugum omnis generis abundantiam, atque aliarum omnium rerum copiam, quæ res tum ad hominum vitam ſunt neceſſariæ, tum etiam earum, quæ hominibus ſolent eſſe in delitijs, apud Scriptores tam ſacros quam prohanos maximis eſt celebrata laudibus. Moſes de hac ita Iſraelitis eſt vaticinatus Deutero. 8 *Ecce Dominus Deus tuus introducet te in Regionem bonam & amplam, cujus aquæ, torrentes, & fontes abyſſi exeunt ex planitiebus & montibus, terrā Tritico & Hordeo abundantem, Vitibus, Ficubus, Malis Punicis, Palmis: terram Oleo & Melle affluentem, in qua pane tuo abſque penuria veſcaris: terram cui pro lapidibus eſt Ferrum, & cujus ex montibus* Aes *effodias: terram Lacte & Melle manantē; terram quam Deus tuus procurat, cui divinitus proſperitas eſt collata, ut fertilitate omnes alias terras ſuperet, ac Paradiſi Dei ſit adſimilis*. Suffragatur his etiam Ariſtoteles his verbis; *Nam terra promiſſionis & hominum & omnium Frugum copia abundat. Immenſa ibi multitudo Vitium, Glandium & Palmarum; tum omnis generis Pecus, omnique tempore paſcua ijs abunde ſuppeditantia, propter optimam ſoli temperiem atque pinguedinem: magna etiam ibi multitudo* Aromatum, *Lapidum pretioſorum* Aurique *ex* Arabia *importatorum*: Vt eſt apud Cedrenum. Longum foret reliquorum, Ioſephi, Plinij encomia, quibus miram hujus terræ commendant fertilitatem commemorare. Quæ autem oculatus teſtis Brocardus de hac refert, non abs re fuerit, paucis recenſere. Eſt Solum ipſum, inquit. Frumenti feraciſſimum, quippe quod in cultura ſua minimum laborem exigit, & multum reddit fructum. Roſas, Rutam, Fœniculum, Salviam, & alias Herbas humus ipſa ſponte producit. Lana quoque ſuccida ibi creſcit in fruticetis quibuſdam, quorum ſemina ſingulis annis in terram ſparguntur, & ex his conſurgit caudex quidam, in cujus folliculis Lana illa colligitur. Creſcunt quoque ibi Cannæ molles ex quibus colligitur Saccarum. Habent hæ Cannæ medullam quamdam humidam in modum Sambuci, quæ in pelvim expreſſa atque in æneis caldarijs decocta, optimum efficitur Saccarum. Id tamen ingenue fateor, raro illic inveniri Poma, Pira, Ceraſa, Nuces, & alios ſimiles fructus arboreos, ſed e Damaſco illuc deferuntur. At loco illorum habent alios fructus, qui etiam per totum annum in arboribus conſervantur, ut ſæpe videas unam arborem ſimul flores & fructus maturos geſtare. Habent Poma Cetrina magna, ex quibus optima conficiunt Electuaria. Habent & alia optima Poma & mirabilia, quæ Poma Paradiſi ab eis vocantur. Hæc creſcunt in modum maximi Botri, quantitatem habent mediocris cophini, cujus grana ſunt ipſa Poma, ita ut non raro centum Poma & aliquando plura ſimul conglobata in modum uvarum reperias, quorum quodque ovi habet magnitudinem, obductum folliculo ſpiſſo crocei coloris, qui decorticatus dulcem & delicatum relinquit fructum. Vineæ multæ ſunt in terra ſancta: optimum vero vinum quod in ea invenitur, creſcit circa Bethleem in valle Raphaim, & in Neheleſchol, unde exploratores portaverunt palmitem uvarum, ut in Numeris legimus; habentque uno anno tres vindemias. Habentur quoque in ea terra Ficus, Malogranata, Mel, Oleum, Pepones, Cucumeres, Melones, Citruli, Cucumeres Babylonici, & alij multi fructus his ſimiles. Frumentum quoque ipſum eſt delicatiſſimum, ut non videar mihi unquam meliorem panem comediſſe quam Ieroſolymis. Hæc ille. Ex his vero quæ ad vitæ delitias, vel Medicinæ uſum faciunt, præcipue commendatur *Balſamum*, huic olim Orbis parti generoſiſſimum uni a Deo conceſſum, quo nunc caret. A*romata*, *Maſtix*, ac duo *Nucum* genera, alterum *Amygdala* Latinis dictum: alterum vero, quod optimum in ea regione eſt, Græcis & Latinis *Piſtacea* dictum. In montibus etiam Ferrum atque Æris Metalla ecfodiuntur. Aquis dulcibus & amœnis paſcuis abundat: Pecoribus, Armētiſque frequens, Lactis copia, & bonitate nulli concedens. Aprorum item, Capreolorum, Leporum, Perdicum, Coturnicum, ac aliorum ejuſmodi Animalium & Avium optima hic eſt venatio. Lupi, Cervi, Leones, Vrſi, & Cameli innumeri inveniuntur. *Terra* autem *Chanaan* Regna Regeſque habebat triginta & unum, præter ſidonios & Palæſtinos maritimos, cum ab Iſraelitis occupata atque obtenta fuit, maxima antiquorum cultorum parte vel interfecta vel depulſa. Ipſi vero *Iſraelitæ* ſub *Ducibus* fuerunt annis circiter quadringentis & quinquaginta uſque ad Samuelem Prophetam. Quorum non fuit ſucceſſio ex certa ſtirpe, aut electio certi Senatus, ſed velut *Ariſtocratia* Seniorum in ſingulis Tribubus. Poſt mutata fuit forma hæc gubernationis a Deo inſtituta in Regnum, populo id flagitante, ac multos annos duravit hæc Politia. Succeſſu tamen temporis multas calamitates paſſi ſunt Iſraelitæ, donec tandem omnino Regno ſunt exuti. Varias enim mutationes expertam hanc gentem, multiſque bellorum tempeſtatibus agitatam fuiſſe, vel gentis ingenio imperiū nec ſuum nec alienum ferēte, vel peccatis eorum divinā iram provocantibus, vel exteris regionē feliciſſimā appetentibus, ſacrę & prophanæ Hiſtoriæ nobis teſtātur. Victi aliquoties, aliquoties in duram ſervitutem exportati, nec ſecundis, nec adverſis rebus idonei fuere. Experti jugum modo vicinorum, modo remotiſſimorum populorum, *Aegyptiorum*, *Chaldaorum*, *Medorum*, *Perſarum*, *Macedonum*, *Romanorum*. nec deſtiterunt unquam ſeditioſis conſilijs ſeque ſuamque Rempublicam omnem peſſundare, donec ipſum *Filium Dei* humani generis Servatorem, nefarijs manibus (quo nullum ſcelus altius eniti potuit) cruci adfixerunt. Ex eo ſequutus longa ſerie novus malorum ordo *Titus Veſpaſianus* Iudæa devicta, Hiroſolymis captis, multis Iudęorū millibus in captivitatem abductis, pluribus occiſis fame, peſte, igni, gladio, Templum & quidquid ſacri aut pro-

Regio. & unde dicta.

Situs.

Cœli temperies.

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Imperium Majorum.

TERRA SANCTA
quæ in Sacris
Terra Promissionis ol:
PALESTINA
MARE MORTUUM, SALSUM
sive SALIS, LACUS ASPHALTITIS
Mare Galilææ vel Tiberiadis quod et Stagnū Genezareth
Mare Syriacum
MARIS MEDITERRANEI PARS
ORIENS
OCCIDENS
PHILADELPHIA
Moabitarum Regio.
IUDAEA
IDUMAEA
GALILEA
SAMARIA
Philis
Desertum
Desertum Maon
Vallis Hermon
Emathitæ
BASAN
TERRA
HUS.
GERASAEORUM REGIO
PERÆA
Amor.
Moab
Benjamin
Hierusalem
Tribus Iuda
Sinæi
Solitudo Bersabe

phani erat, vastavit diruitque, anno a Christo nato lxxiii : quod ipse in terris agens futurum ante prædixerat. Vr-
bem restituit Ælius Adrianus ; mutata nonnihil loci regione, exclusit enim Montem Sion, una cum Palatio Salo-
monis; Montes vero *Gihon & Golgotha* intra muros conclusit, inque ijs Iovi & Veneri Templa exstruxit ; loco vero
superioris & Augusti Templi suam statuam fieri jussit, Porcorumque imagines Marmoribus portarum incidi jus-
sit in Iudæorum contumeliam. Hanc Vrbem Iovi Capitolino consecravit, ut est apud Dionem, vocavitque ex se
Aeliam Capitolinam. Statuam Adriani, de qua diximus, suo ævo adhuc conspectam auctor est locuples B. Hiero-
nymus. Helena Constantini Mater Veneris & Iovis Templis destructis, in Monte Golgotha aliud ædificavit quod
Golgothanum dictum fuit : In Monte quoque Olivarum quo loco Christus Cœlum adscendit, Templum aliud
exstruxit. Sepulchrum Domini Sacello pretiosissimo exornavit Constantinus. Ac Templum vetus Salomonis
dissipatum dirutumque jacuit usque ad annum ccclxiii, quo Iulianus Apostata Iudæis illius instaurandi copiam
fecit: qui tamen miraculo territi a cœptis destiterunt. Annō ioCXV, *Chosroes Persarum Rex* urbēm cepit, & in ea no-
naginta hominum millia trucidavit: sed ab Heraclio superatus & captus pœnas dedit. Anno ioCXXXVI *Haumar Sa-
racenorum Princeps* Iudæam omnem sibi subjecit, mansitque totos quadringentos quinquaginta annos sub Sarace-
norum potestate. Anno autem cIoXCVII, quum Concilio Claremontano decreta esset sub Vrbano II sacra pro-
fectio recuperandæ Terræ Sanctæ gratia, *Gotofredus Bulioneus* coactis Christianorum copijs amplissimis (dicuntur
enim ccc fuisse peditum millia, c millia equitum) Saracenos expulit. Anno cIoclxxxv, *Saladinus Persarum Rex* Sara-

Vrbium Nomina.

cenos restituit. Haud multo tamen post rursum invasere *Christiani*. Iterumque *Saraceni* anno cIocCXVII, donec post
varias mutationes *Turcæ* eam omnem occupaverunt anno cIoIoXVII. Complectitur hæc I*dumæam*, *Iudeam*, *Sama-
riam & Galilæam*. *Idumæa* initium trahit a Cassio Monte, vel secundum alios a Sirbonis lacu & versus Ortum duci-
tur usque ad Iudæam. In ea sunt hæ civitates *Maresa*, *Rhinocorura*, *Raphia*, *Anthedon*, *Ascalon*, *Azotus* & *Gaza*. *Iu-
dæa* Palestinæ pars longe celeberrima, sita inter Mare Mediterraneum & Lacum Asphaltitem, atque inter Samari-
am & Idumæam. Nomen ei potissima Tribus *Iuda* indidit, in qua urbes & opida plurima fuerunt; sed omnium cla-
rissima *Hierusalem* Iudææ Metropolis toto Orbe celeberrima. Tempore Ptolemæi *Aelia Capitolia* dicebatur, hodie-
que a Barbaris incolis *Cos*, seu *Godz*, aut *Chutz* dicitur. Pręter Hierosolymam in Iudæa sunt etiam alia opida, ac loca
celebria, ut *Iericho Ioppe*, quæ nunc *Iaffa*; *Turris Stratonis* postea nuncupata *Cæsarea*, *Bethlehem*, *Chebron* sive *Hebron*
prius *Arbee*, & *Mambre* & *Cariatharbe*, hoc est, civitas quatuor virorum, eo quod quatuor Patriarchæ *Adam*. *Abra-
ham*, *Isaac*, & *Iacob* ibi habitaverint & sepulti sint. Et trans Iordanem *Macherus* opidum & castrum munitissimum.
Hic etiam fuere *Sodoma* & *Gomorra* quæ ob flagitia & scelera funditus subversa sunt. Sequitur *Samaria* media inter
Iudæam & Galilæam sita. Nomen ei a Metropoli cognomine, quam *Amri* Rex Israel condidit, nunc *Sebaste* dici-
tur. Opida hic sunt *Sichem* postea *Neapolis*, *Capernaum*, *Bethsaida*, *Chorazin*. *Galilæa* sita est inter Montem Libanum
& Samariam. Hæc in Superiorem & Inferiorem dividitur. Superior, aliter Galilæa gentium dicta, Tyro contermi-
na. Inferior sita ad Mare Tiberiadis vel Genezareth. Vrbes in hac sunt *Naim*, *Cana*, *Nazareth*, & *Gadara*. Cæterum

Lacus & Fluuius.

tota regio inter duo Maria & Iordanem flumen sita, Lacus non paucos habet, eosque qui navigabiles sunt, & opti-
mis abundant piscibus. Fluvius vero *Iordanis* qui Hebræis *Iarden*, hanc regionem quam longa est secat. Hic ut scrip-
sit Hieronymus, ex duobus fontibus haud procul a se dissitis *Ior* scilicet & *Dan* bicornis erumpit, alterum cornu
Ior, alterum *Dan* vocant adcolæ, conjuncti efficiunt *Iordan* vel *Iordanem*. Hic per regiones amœnissimas lapsus inter
Cæsaream Philippi & Mare Galilææ vallem quandam ingressus, stagnum facit, latum stad. xxx, longum lx. Hoc
stagnum vocant *Aquas Meron* & *Samachonitem Lacum*. Excipitque eodem in loco fontis illustris aquam, quem
posteriora tempora *Daphnin* dixere, quo auctus inter Caparnaum & Corazin in *Mare Galileæ*, seu *Lacum Genezareth*
se effundit, qui & *Mare Tiberiadis*. Atque hactenus quidem *Iordanis minor* dicitur. *Maior* inde effectus ; *Cison & Iabos*
torrentes recipit : post I*llustrem convallem* præterlapsus, post multos ac sinuosos flexus juxta A*rnonis* ostium velut
invitus in *Mare mortuum* sive *Lacum* A*sphaltitem* (cui nomen ἀπὸ τῦ ἀσφάλτυ) dirum natura illabitur, cui permixtus
& nomen amittit, & limpidissimas eximiæ dulcedinis & saluberrimas aquas perdit, pestilentibus mixtas, quas ubi

Montes.

pisces quibus Iordanis abundat, gustaverint, illico aut renatant, aut moriuntur. Lacus iste exhalat tam tetrum
spiritum, ut neque aer Avem, neque valles vicinæ fructum ferre possint. Montes præcipuos habet *Hermon* ad O-
rientem, & *Thabor* ad Occidentem, eosque maximos & editissimos, quorum alij vel brachia, vel partes, vel ramenta
sunt. *Ebal* enim, *Bethoron*, & *Mispha* sive *Maspha*, & *Bethel ad Hermon* : *Gelboe*, *Gerizim*, *Sarona*, & postremus ac mari
proximus *Carmel* ad Thabor referuntur. In maximis illis montibus Leones, Lupi, Cervi, Vrsi, aliæque Feræ cubi-

Silvæ.

lia, latibulaque habent. Sunt & isti, *Mons Sion*, *Moria*, *Olivarum*, *Calvariæ*, & alij. Silvis etiam, Lucis & Nemoribus
superbit, inter quæ *Silva* juxta Bethel, ex qua immissi a Deo Vrsi devorarunt xlii pueros. *Silva* trans Iordanem
juxta locum *Copar*. *Silva Iarim*, atque aliæ plurimæ. Multa etiam hic & potissimum Hierosolymis præclara ædificia
Ex ijs vero operibus que præcipua antiquis & recentibus in urbe fuisse commemorantur, primum fuit *Mons Do-*

Opera publica.

mus, & *Iebusæorum* Arx, ad quam jam dirutam Arca Domini a Davide Rege asportata fuit, in eoque loco mansit,
quo ad Templum a Salomone constructum consecratumque fuit : cujus loci vestigia nunc exstant, ubi & Christus
Pascha cœnasse perhibetur. Ibidem Davidis Regumque Iudę Monumenta visuntur. Fuit etiam *Domus David*, quę
hactenus *Turris David* nomine appellata conservatur. *Millo* etiam reliquiæ sunt certis ruinis ad Montis Moriah ex-
trema conspicuæ. In ambitu montis Templi Salomonis duæ piscinæ erant non longe inter se dissitæ : altera ad or-
tum major, quæ inferior dicta: altera vero secundum murum exteriorem ad Portam gregis, quinque porticibus in-
structa, cui ob singulare singulis annis sanitatis beneficium gravissima infirmitudine oppressis hominibus divini-
tus exhibitum *Beth Hesda* nomen inditum erat, illustri miraculo eadem a Iesu edito celeberrima. Fuit & tertia Pisci-
na, quam Nehemias IACTAM appellat in Civitate David, inter Occasum & Aquilonem, quam Historici altam
pedibus quadraginta, latam vero cc & quinquaginta describunt. Atque hęc ex antiquissimis operibus præcipua ad
notantur. Illa vero recentiora, sed suis temporibus illustria *Monobazi Regis Adiabene Palatium* in Bezetha secundum
montis domus murum Ortum versus, & *Antiochi Castrum* juxta eundem murum in colle eminenti situm ad Aqui-
lonem, juxta quem Arcus duplex erat: *Lithostratos* Græce, Hebraice vero *Gabatha* dictus, unde Præsides populum
alloquebantur, & alia plurima. Imprimis autem memorandum Templum Salomonis celeberrimum, quod spa-
cio septem annorum centum & quinquaginta millium hominum continua opera absolvit. De cujus magnificen-
tia in lib. I Regum cap. VI & VII, & Chron. lib. II cap. III & IV abunde legere est. De Legibus & Institutis brevi-
tati studentes nihil adjiciemus, Lectores ad libros Mosis, Exodum, Leviticum, Numeros & Deuteronomium re-
mittentes.

ASIA MINOR,

QVÆ NVNC NATOLIA.

Regio & unde dicta.

ASIA cui nomen a magna *Asia* contingit, & ad ejus differentiam *minor* cognominata est, hoc loco describenda: sic eam Romani quum provinciam facerent, a continentis nomine vocavere. Hodie Turcis *Natolia*, aut *Anatolia* nominatur, quasi plagam Orientalem dicas, a Græca voce *ἀνατολία*, quæ Orientem significat, ut Petrus Bellonius in peregrinationum suarum doctissimis observationibus docet. Hanc etiam subinde a recentioribus *Turciam majorem* nuncupari videmus. *Turciam Novam* a nostris, a Barbaris vero *Rom* dici tradit Marius Niger; eam partem nempe quæ versus Septemtrionem Bithyniam, Galatiam & Capadociam complectitur. Australem autem tractum in quo Lycia, Cilicia & Pamphilia sunt, *Cottomanidiam* nuncupari. Termini ejus sunt, Ab Oriente Euphrates fluvius, a Meridie mare Mediterraneum, modo Lycium, modo Pamphylium mare, & alibi etiam Ciliciæ fretum dictum: ab Occasu mare respicit Ægeum, seu Archipelagum Græciæ: a Septemtrione Ponte Euxino seu *Mari majori* abluitur. Complectitur itaque totam illam Chersonesum, quæ inter Euxinum & Cilicium, Pamphyliumque pelagus protensa est. Ejus latitudo ex traditione Plinij cc circiter mil. pass: ab Issico scilicet sinu, nunc *Golfo de Laiazzo*, & Amanicis portis usque ad Trapezuntem quæ est in ora Ponti, in quo quidem cum Herodoto consentit, qui ait Isthmum Asiæ minoris esse iter quinque dierum expedito viatori. Terra, cui nulla clementia Cœli: bonitate felicitateve Soli præponenda. Quod Cicero testatur his verbis; *Cæterarum provinciarum vectigalia Quirites tanta sunt, ut ijs ad ipsas provincias tutandas vix contenti esse possimus; Asia vero tam opima est & fertilis, ut & ubertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine pastionis, & multitude earum rerum quæ exportentur, facile omnibus terris antecellat.* Fuit ergo olim frugiferis campis, copiosis, pascuis, auriferisque Amnibus abunde dives. Præterea quicquid ad bene beateque vivendum desiderari potest, haber, aliena non cupit, suis satis contenta. Vinetorũ & Olearum fertilitate nulli postponẽda. Hoc tamen unum in ea malũ, nusquam in orbe toto tam assidui terræ motus & tam crebræ urbium eversiones: quemadmodum Tiberio Cæsare imperãte civitates in Asia XII una nocte concidisse, author est Plinius lib. II. Turcæ autem tametsi magno numero per turmas, quas ipsi *Caravannas* nominant, convenire soleant, ut securius profectiones suas suscipiant: quilibet tamen eorum vestitu amictus, diplomaque habens ex aula Turcarum Imperatoris, comite interprete qui illi dux itineris sit, libere quocumque libebit proficisci poterit, exceptis desertis & extremis Provinciarum limitibus; ut scribit Petrus Bellonius. In hac *Asia* regna olim fuere maxima *Troianorum*, *Crœsi*. *Mithridatis*, Antiochi, *Paphlagonum*, *Galatorum*, *Cappadocum*, aliorumque. Fuit autem primum a *Cyro* Persarum Rege occupata, deinde a *Macedonibus* & ab *Alexandri Ducibus* una cum Syria, Ægypto ac Babylonia mire fuit divisa, post a *Romanis* spoliata, ac postremo a *Turcis* vastata, misereque perdita, & ad maximam tenuitatem redacta, ut nihil nunc memoratu dignum fere habeat: Totaque Imperatoris Turcici tyrannidi subest. Nulla hic datur nobilitas ex antiquitate sanguinis, aut stemmatis, sed omnes æquales sunt, & a Turcarum Imperatore mancipiorum loco tenentur, qui hic suos *Beglerbeios* & *Sangiacos* habet in diversis Regionibus & Provincijs. Habet autem *Natolia* Regiones istas. *Pontum*, *Bithyniam*, *Asiam proprie dictam*, *Lyciam*, *Galatiam*, *Pamphyliam*, *Cappadociam*, *Ciliciam*, & *Armeniam minorem*. *Pontus* & *Bithynia* olim Sagari amne interfluente Distinctæ, post in unam Provinciam redactæ sunt, quæ hodie. *Bursia* vel *Becsangial* vocatur. Hoc Mithridatis quondam Regnum fuit; Vrbes celebriores *Trapezus* vasto monte obducta, Sedes aliquando Imperij Trapezuntij; nati ex dilacerato & distracto Constantinopolitano. Ejus civis fuit *Georgius Trapezuntius*, *Bessarion* item Cardinalis natione Græcus, quorum Scripta erudita de ingenio ac doctrina eorum excellente testantur. *Chalcedon* sita e regione Constantinopolis; Hic magna fuit Synodus celebrata, quę hinc *Chalcedonensis*, cui ıↄ & XXX Episcopi interfuere: *Nicomedia* nota a Baptismo Constantini Magni, *Cerasus*, *Prusa*, ad Montem Olympum ante captã Constantinopolin Imperatorum Turcicorũ sedes. Ex hac urbe processit *Dion*, ob eloquentiã *Chrysostomus* cognominatus, cujus orationes Græcæ octoginta olim Venetijs prodierunt: *Nicæa*, Clara Synodo *Nicena*, quo coacti a Constantino Magno primo Christiano Imperatore convenerunt contra Arriũ CCC & XVIII Episcopi, quorum plerique constantia tempore persecutionis & dono Miraculorũ clari fuere, teste Eusebio: & *Heraclea* Ponti. Herodotus etiam qui hunc tractum accuratissime describit, refert *Tium*, *Psyllum*. *Diospolim*, *Calpem portum*, *Artacen*, *Dianæ fanum*. *Chrysopolim*, urbes ad Pontum Euxinum sitas. *Asia* proprie dicta nunc vocatur *Sabrum vel Sarcum*, ab Ortu Galatia, a Septemtrione Ponto & Bithynia terminatur; Cætera mari abluuntur. Habet in se *Phrygiam*, *Lydiam*, utramque *Mysiam*, *Cariam*, *Aeolidem*, *Ioniam*, & *Doridem*. *Phrygia* duplex, *Major* & *Minor*. *Major* Orientem spectat, in ea urbes paucæ, plures Vici, in ea est *Midaium* urbs juxta Sangarium, a Mida, cujus regia hic fuit nomen sortita. Est & *Apamea* urbium Phrygiæ maxima, non procul a Mæandro. *Docymæum* opidum, & *Synnada* urbs. Est & *Pessinus* unde matris Deum statua Romam accersita est. In *Minore Phrygia* sive *Troade* fuere, *Illium* & *Troia*, decantatissimis Homeri & Virgilij versibus nota. *Pergamus* quam ex arce in amplissimam urbem Attalus Rex novis exstructionibus auctam mutavit: patria *Appollodori* Rhetoris, & *Galeni*. Inter Troiæ ruinas etiamnum marmorea sepulchra, murorum fundamenta, turrium rudera, Colossos, portarum fragmenta exstare, testis est omni exceptione major Bellonius. Est in eodem tractu *Sigæum* promontorium & Opidum, in quo Achivorum statio & Achillis tumulus. *Lydia* quæ & *Mæonia* urbem habet *Sardeis*, Crœsi regiam. *Mysia* ad Hellespontum Troadi contermina fuit. In hac *Lampsacus* urbs Pariorum colonia & *Abydus* Milesiorum. *Caria* inter Ioniam & Lydiam sita est, hujus Metropolis olim *Miletus*, *Malaxo* dici putant. Falso: nam hæc Veterum est *Mylassa*, quam Plinius vocat urbem liberam lib. V cap. XXIX. Est & hodie *Magnesia* juxta Mæandrum. Porro de hisce Asiæ populis non fuerit alienum adscribere illustrem M. Ciceronis locum ex oratione pro L. Flacco. *Namque, ut opinor, Asia vestra constat Phrygia*, Mysia, *Caria, & Lydia. Vtrum igitur nostrum est an vestrum hoc proverbium, Phrygem plagis solere fieri meliorem? Quid de tota* Caria? *Nonne hoc vestra voce vulgatum est; Si quid cum periculo experiri velis, in* Cari *id potissimum esse faciendum? Quid porro in Græco sermone tam tritum atque celebratum quam si quis despicatui ducitur, ut* Mysorum *ultimus esse dicatur?* In littore fuere *Ionia* prope Chium Insulam. *Aeolis* inter hanc & Lesbum, cujus urbes littorales *Myrina*, *Cuma*, nunc *Castri* & *Phocæa*, nunc *Foglia Vecchia* dicta. *Doris* ad mare Carpathium in Chersoneso, cujus urbs primaria fuit *Halicarnassus*

Situs.

Cæli temperies; Soli fertilitas.

Itinerum securitas.

Imperium Maiorum.

Vrbes.

NATOLIÆ SIVE ASIA MINOR
PONTUS EUXINUS vel MARE MAIUS Turcis CARADENIZ
BULGARIA
ROMANIA
MENGRE SIA
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
AMASIA
CHIANCARE
BOZOCH
PEGIAN.
CYPRUS INS.
Rhodus
PARS MARIS MEDITERRANEI
Mare Syriacum

licarnassus, patria Herodoti & Dionysij Historicorum, & Regia *Mausoli*. In Ionia *Ephesus* fuit, Straboni ἰώνων βασίλειον, condita ab Amazonibus, celebrisque tum Templo Dianæ, tum Concilio. Ephesij fuerunt *Heraclitus* Philosophus, & *Hipponax* Poeta. *Artemidorus* item Philosophus, cujus exstant libri v de Somnijs & Somniorum interpretatione *Gallatia* quæ & *Gallogracia*, nomen habet a *Gallis*, qui Græcis mixti olim loca ea coluere, quæ ad Pontum Euxinum sita sunt, inter Pontum & Cappadociam. Vrbes in ea *Ancyra*, nunc *Anguri* : celebris pannis undulatis qui ex Caprarum villis eo loco texuntur. *Sinope*, Mithridatis patria : *Amasus*, nunc *Simiso* dicta. In hac regione est *Paphlagonia*, hodie *Roni* dicta. *Cappadocia* quæ nunc *Amisia*, a Galatia ad Antitaurum protenditur: ad Meridiem Cilicia est; ad Septemtrionem Pontus Euxinus; Longitudo est amplius cccel mill. pass. Hic in campis Themiscyrijs Amazonum olim regna fuere; quas Titianus, ut est apud Isidorum, eleganter vocavit Vnimammas. Atque huc illud Virgilij referendum.

Quales Threycia quum Flumina Thermodoontis Pulsant & pictis pulsantur Amazones armis.

Vrbes sunt *Trapezus*, *Themiscyra*, *Amasia*; Strabonis patria *Iconium* & *Maza*. *Lycia* Cariæ proxima est. Vrbes præcipuas habet *Pataram* & *Telmessum*. Pamphylia sequitur solo fluvio Cataracte a Lycia divisa. In ea Vrbes fuere *Sida*, *Attalia* *Aspendum*. Hæc cum *Cilicia* hodie una nomine dicitur *Caramania*. Ciliciæ Metropolis hodie est *Hama*, veteribus, *Tarsus* dicta, *D. Pauli*, Patria, vetus litterarum sedes ad amnem Cydnum. Strabo ejus Vrbis Gymnasium valde laudat. Est & Opidum *Adena*, & ad Taurum Montem *Heraclea*. *Armenia* Minor ad Euphratem usque protenditur, ad Occasum vero terminatur Cappadocia. Inter Lacus Natoliæ est *Ascania Palus* seu *Lacus*, nunc *Lago de Isnic*, per quem in Mare tendit *Ascanius* Amnis. Flumina sunt *Iris*, qui nunc *Casalmach*: *Halis*, *Ottomangiuch*, *Parthenius*, *Dolap*, *Sangaris*, *Sangri*, qui se omnes in Euxinum exonerant. In Propontim fluunt, *Ascanius*, *Rhyndacus*, *Aesopus* & *Granicus*: In Hellespontum, *Simois*, & *Scamander*, qui & *Xanthus*. In Ægeum *Caicus*, *Aermus*, *Caystrus*, *Maeandrus*. Prusæo auctore sexcentas flexuras faciens. In Mediterraneum postea *Calbis*, *Xanthus*, *Limyrus*, *Cataractes*, alijque. Maria vero *Pontus Euxinus*, *Mare Aegæum*, & *Pamphylium*, *Propontis*, *Hellespontus*, *Icarium*, *Myrtoum*, & *Rhodiense Pelagus*. Horum magna oportunitate utuntur, cum propter navigationem qua omnia necessaria advehuntur, & mercaturam, tum propter piscationem, quæ illis perutilis est. Pontus imprimis piscosus admodum est : cujus rei causa, cum quod præter Phocas, Thynnos, & Delphinos, eosque non grandes & innoxios, belluas majores non patiatur, ut cum alijs Isidorus notat. Notum autem Majoribus Minores esse plerumque escam, hosque ab illis devorari ; tum quod ex vastiore Pelago pisces minorum gentium eo, tamquam in tutum quendam secessum confluant ad profundendos fœtus, aquarum adlecti partim suavitate, partim tranquillitate. Sed quoniam in Piscium mentionem incidimus, non fuerit alienum de piscatione quæ in Propontide fit, Petri Bellonij verba adscribere. *Pisces certo anni tempore ex uno marì in aliud transmeant, suasque habent quietis & motus horas: quod non ignorantes Propontidis Incolæ ea loca maris observant, in quibus pisces eorum judicio, frequentius versari soliti sunt, præsertim circa littora ubi aqua non admodum alta & profunda est. Istic binas trabes longitudinis mali navium rectas, & circiter quadraginta aut quinquaginta passus inter se distantes infigunt, in quorum summis tuguriola exstruunt unius aut duorum hominum capacia, qui istic a Solis ardoribus & imbribus tuti, pisces observare queant. Trabes ligneis palis hinc & inde transfixæ sunt, quo ascensum & descensum facilem præbere possint. In edito istic stantes, vinetorum custodes imitantur : nam si piscium gregem oberrantem animadvertunt, alter alterum ad diligentem piscium observationem adhortatur : ut simulatque eos in aream ingressos animadverterint, singuli funem ad se trahant reti adnexum : quod tali artificio dispositum est in imo fundo sub aqua, ut reti sublevato, pisces qui in area sunt, concludantur.* Hactenus ille : apud quem plura de his vide. Abundat autem Propontis omnis generis piscibus, adeo ut non minorem censum reddat, quam Continentis aliqua regio, pascuis & armentis abundans. Montes me vocant. Hos habet celebriores *Horminium* in Ponto & *Mysium* qui & *Olympus Montes Synnadicos* Lapidicinis nobilissimis celebratos, *Idam* vetere Divarum certamine & judicio Paridis memoratum in Phrygia; *Tmolum* auriferum in Lydia; *Argæum* in Cappodocia : *Amanum* nunc *Monte Negro* in Cilicia, in quo, celsę crescunt Cedri, est & *Iuniperus* major; & mons *Sabina*, qui etiam varijs abundat plantis. Sunt & *Dindyma*, & Mons *Chimæra* ignivomus, perinde ut Æthna, cujus flamma teste Plinio affusa aqua excitatur, fœno autem extinguitur. Tauri Montis jugum est, cujus hoc loco initium sumunt colles, & in ejus cacumine Leones habitant : in medio autem propter læta pascua Capreæ, & in radicibus Serpentes. Vnde Poetæ Monstrum fingunt flammas evomens, capite & pectore leonino, caprino ventre, & cauda draconis, ad quod tollendum missus erat Bellerophon. Sunt & alij, ut *Antitaurus*, *Scordiscus*, quos brevitatis gratia omittimus. Silvæ sunt in Cilicia Myrtis albos fructus ferentibus consitæ ac Terebinthis ac Pinastris. Ad Opera publica venio. In Ionia fuit olim in Vrbe Epheso *Templum Dianæ* toto Orbe tum celeberrimum, tum magnificentissimum, inter septem Orbis miracula numeratum. Fuit & in *Caria Mausoleum*, sepulchrum a Regina Artemisia marito suo Mausolo adeo magnifice constructum, ut e septem spectaculis mundi unum esse fuerit habitum. Hodie autem, ut olim apud Romanos nullæ fuere splendidiores Fabricæ Templis & Thermis, sic in Natolia alijsque regionibus Turcici dominij nihil magnificentius conspicitur quam Templa & Thermæ, quæ magnorum Palatiorum instar sunt. Multa etiam hic Xenodochia sive Nosocomia, illis *Carbachara* appellata, Nulla vero in ijs provincijs quæ Turcæ imperio subsunt diversoria, aut loca quæ iter facientes excipiant sunt, nisi publica illa ædificia: quæ diversis rationibus exstructa fuere, inter quas hęc maxime usitata. Satrapæ Turcici qui opulenti evaserunt, pium aliquod opus dum adhuc in vivis sunt facere volentes, tales structuras zelo quodam fieri curant : nam neminem sanguine junctum norunt, cui beneficium aliquod præstare velint. Talibus ergo structuris summum aliquod bonum se facere existimantes publicæ utilitatis gratia, multa egregia opera restituunt, veluti elegantem aliquem pontem, vel amplum Xenodochium *Carbachara* dictum, cui magnificum aliquod Templum adjunctum sit, & huic proximum Balneum. Turcæ pauca suppellectile contenti sunt & frugales. Carnes salsæ magno apud illos in usu sunt : eas autem recens sale exemptas, cumini pulvere inspergunt & adpensas exsiccant. Carnes vero deligunt cum bubulas tum vervecinas pingui cum macro æqualiter permixto constantes, quas in tenues laminas secant, deinde paullulum saliunt, atque exsiccant. Multa edulia parare norunt Turcæ, e quorum numero farciminis genus, vulgari Græcorum lingua *Stopides* dictum : fiunt autem in hunc modum; Nuces juglandes in quatuor partes dividunt, & filo trajiciunt, farciminis longitudine, deinde in coctum vinum fervens reiteratis sæpius vicibus immergunt, eorum more qui candelas parant : nonnulli farinam inspergunt ut citius spissescant. Eadem ratione e Ficubus, Amygdalis Avellanis & alijs durioribus fructibus cocto vino inductis parari possunt. Opifices Artibus Mechanicis se sustinent. Mercaturam plurimi quoque strenue exercent.

Lacus & Flumina.

Maria.

Opera publica.

Mores. Victus.

CYPRUS INSULA, CUM STALIMENE, CHIO,

Mitylene, Negroponte, Cerigo, Et Rhodo Insulis.

CYPRUS inter majores maris Mediterranei Insulas locum jure sibi vendicat, Veneri olim sacra, cui & primum in hac Insula constitutum templum. Varia hæc obtinuit nomina. *Regio.* Olim enim, teste Plinio, dicta fuit *Acamantis, Aspelia, Amathusa, Colinia, Cryptus* etiam, quod a maris undis videatur abscondi, & *Cerastis* ob montes frequentes quasi cornua quædam prætendentes, *Paphia, Salaminia, & Macaria* : quod mire fertilis sit & novem aliquando regnorum : *Cyprus* deinde vel a *Cypro* Cynicæ filia, vel ab arbore *Cypro* huic insulæ peculiari. In medio Issici sinus inter Ciliciam ac Syriam jacet : ad Ortum est Mare Syriacum & Sinus Issicus, quem vulgo *Golfo de Laiazzo* vocant : ad Occasum Mare Pamphylium; ad Meridiem Ægyptium pelagus : ad Septemtrionem spectat asperam Ciliciam, quæ nunc *Turcomannia*, vel secundum alios *Caramania* dicitur. *Situs.* Habet in circuitu quadringenta & viginti septem millia passuum, in longitudine vero ducenta, teste Bordonio. Plinio vero ambitus ccc lxxv CIↃ est. *Promontoria* sunt, ad occasum *Acamas, Drepanum, Zephyrium* : ad Austrum *Phrurium, Curias, Dades*; ad ortum *Pedasium*; ad Septemtrionem *Crommyon*. Ingrato quidem ac insalubri, ut plurimum Aere fruitur, ob stagna tetrum vaporem exhalantia. *Cœli qualitas.* Insula tamen omnis mire fertilis est. Fert enim ubertate quadam stupenda, quidquid Vitæ ex voto transigendæ, delicijsque fruendis necessarium; *Soli fertilitas.* Triticum, Hordeum, aliaque Frumenti genera; Vinum præstantissimum quod cum Cretico gratia certare possit : Oleum, Saccarum, Mel, Sal nativum ac Fossile, Poma Medica & Citria, Limones, Dactylos, aliosque fructus nobilissimos. Aurum item, Gossipium, Lanam, Crocum, Coriandrum, Sericum, & quid non? Smaragdo etiam, Chrystallo, Ferro & Alumine nobilis est : Ære imprimis, quod ibi primum inventum creditur, tanta copia, ut Cyprus ærosa ex eo dicta fuerit. Ex pilis quoque Caprarum, pannus conficitur cui *Zambelotto* nostra ætas nomen dedit. Non procul ab Opido Lymiso tractus quidam terræ est adeo scatens vermibus & immundis reptilibus, ut nemo ibi habitare possit. Est tamen ibi Monasterium, in quo plures aluntur Feles, quæ turmatim egressæ in campum, malum illud imminuunt, revocanturque per campanam in Cœnobium. Diodorus Siculus libro xvi scribit huic Insulæ novem *Reges* præfuisse : qui tamen omnes *Regi Persarum* audientes erant. Habuit & *Tyrannos* olim *Græcos*. Teucrum primo, qui Salamina condidit, ejusque prolem usque ad *Evagoram*, ejusque filium *Nicoclem*, ad quem est Isocratis oratio. *Imperium Majorum.* Postea teste Strabone, iuvantibus Romanis in manus venit *Ptolemæorum*, quorum postremus quod parum gratus erga rempublicam videretur, sublatus est, haustoque veneno perijt : atque ita ad Romanos redijt. Occidente deinde Imperio *Constantinopolitani Imperatores* eam tenuere, sub quibus Insula ipsa a Ducibus regebatur annos circiter IↃCCC. Quibus successerunt *Reges Latini* ex familia *Lusignana* Galliæ nobilissima. Tandem vero Insula jure hæreditario ad *Venetos* pervenit; qui eam rexerunt ab anno CIↃ CCCCLXXIII, ad annum CIↃ IↃLXX, quo anno eam *Turca Selymus* Christianis eripuit. Olim quindecim urbibus claram fuisse legimus, quæ nunc majori ex parte interiere. Harum clarissimæ fuere; Paphos, nunc *Bapho*: *Pala Paphos* quo primum ex mari Venerem egressam affirmabant accolę: *Salamis*, hæc in amœnissimo sinu Orientalis littoris posita fuit, habuitque trajectum ex Syria commodissimum. *Vrbium Nomina.* Ea postea dicta est *Constantia* habuitque Episcopum Epiphanium. Fuere & *Amathus* & *Ceraunia*. Hodie celeberrimæ sunt, *Nicosia* & *Famagusta*. Pagi in universum sunt IↃCCC L. Lacus est amplus haud procul a mari, cujus ambitus XII milliarium, *Lacus & Flumina.* in quem modicus amnis ex Olympo monte decidit, qui locus ad mare *le Saline* vulgo vocatur, ex eo copiose salem colligunt. Ipse enim Lacus in salem congelatur, ex quo complures, ac magnæ Naves quotannis onerantur. Ex Olympo autem Monte duo insignes exeunt amnes, *Lycus* & *Lapethus*, prior in Austrum, posterior in Septemtrionem decurrit. Quamquam alij torrentes potius dici debere existimant, quam flumina; quia interdum exsicantur : quo tempore Incolæ summa laborant aquarum penuria. Vnicum tantum habet Portum navibus pervium prope Famagostam urbem, tametsi permultos alios habuerit, qui nunc impetu maris repleti sunt. Plures sunt in hac Insula *Montes*, sed omnium altissimus est *Olympus*, quem *Trohoden* vocant, arboribus omnis generis vestitus, & undique exstructis monasterijs insignis, in quibus habitant *Caloieri*. *Montes.* Ambitus ejus LIV mill. complectitur. Passim vero in Monasterijs fontes aquæ vivæ sunt, ac Fructus omnis generis colliguntur.

STALIMENE

LEMNOS Insula Maris Ægæi, hodie *Stalimene* Turcis & Italis: inter Thraciæ Cherronesum, & Athon Macedoniæ montem, Thraciæ opponitur, *Insulæ Situs.* Ambitus ejus ad Centum Millia passuum (ut Bordonius refert) extenditur, Plana, si eam cum circumjacentibus insulis conferas, videtur. *Soli qualitas.* Qua Orientalem plagam aspicit, aridā & frugibus minus idoneam, inter Meridiem & Occasum vero, ubi humidior exstat, fertiliorem esse scribit Bellonius. Suntque alibi elegantes & bene culti Agri, qui Triticum, Legumina, Pisa, Fabas, Ciceres, Vinum, Linum, Cānabim, ac similia proferunt. Terra quæ olim *Lemnia*, Galeno σφραγὶς quod Dianæ sacerdotis sigillo obsignaretur ad evitandum fucum, hodie *Sigillata* nunc uti olim hic non sine superstitionis apparatu ecfoditur, idque singulis annis, VI Augusti: alio tempore minime. Sub capitis enim pœna cautum est, ne quis clam vel palam eo ad fodiendum accedat. Locus ubi ecfoditur *Montem Vulcani* appellant. Insula Equis gilvi coloris abundat : qui gradarij omnes, nulli succussatores. Nec Serpentes desunt. *Animalium varietas.* Vrbes hic olim *Myrina* & *Ephestias*. *Vrbes.* Hæc hodie prorsus deserta est, & *Cochino* appellatur. Illa parvi nominis Opidum hodie, in Peninsula angusto Isthmo Insulæ juncta, positum : hoc *Lemno* nostra ætate dicitur. Scribit Plinius in hac Insula fuisse *Labyrinthum* tertium ab Ægypto, & Cretico similem sed hujus vestigia nulla hic exstare affirmat testis oculatus Bellonius, apud quem plura de hac Insula vide.

CHIOS.

CHIOS Insula nomen habet, vel a nive quæ Græcis χίων, vel a Nympha *Chione*. *Insulæ, Vnde dicta.* Dicta antea fuit *Aethalia*, ut Ephorus tradidit. Sita est inter Samum & Lesbum, e regione Erythrarum. *Situs.* Ambitus ejus C atque amplius Mill. Pass. Chios ἀνωάελςε, ut libras ibi VI aliquando racemi pendant Straboni. *Soli fertilitas.* Chia autem Vina jam olim fuisse celebratissima vel ex Poetis constat. Tibullus,

SEPTENTRIO
MARIS MEDITERRANEI
CYPRUS INS:
OCCIDENS
ORIENS
PARS
MERIDIES
STALIMINI I.
CHIUS INSUL.
MITILENE INS.
NEGROPONTE IN.
CERIGO INSUL.
RHODUS INS.

Nunc mihi fumosos veteris proferte Falernos Consulis, & Chio solvite vincla cado. Habet & Ficus gratissimi saporis: & Marmor varium quod Romæ in delitijs fuit. Sola inter reliquas Mastichen generat. Olim vero Frugum adeo ferax atque abundans fuit, ut Horreum Populi Romani dici meruerit. Perdicibus etiam abundat maximo numero cicuribus, in agros ad pastum excurrentibus, redeuntibus & passim per plateas palantibus. Insulam totam *Andronicus Palæologus* Imp. Constantinopolitanus quondam *Genuensibus* dedit: sed eam *Turcæ* imperante *Selymo* II. anno CIↃIↃLXV invaserunt. Hodie universa dividitur in Superiorem quę *Apanomerea*, & Inferiorem, quę *Catomerea* dicitur. Illa montosa est admodum, & opidis frequentior; hæc colles habet Lentisco consitos, e quibus Mastix colligitur. Opida sunt XXXVI. Primaria est Vrbs *Chia*, Portum habens & stationem peroportunam. Civium humanitatem vehementer prædicat, sæpius nobis memoratus Bellonius. Tota Montibus adsurgit. Pomontoria habet *Posidium*, *Phanæum*, & *Arvisium*, a quo *Vina Arvisia* quæ nunc *Malvasia*. Ex hac orti *Ion* Tragicus, *Theopompus* Historicus, & *Theocritus* Sophista. *Homerum* quoque nonnulli hic natum credidere. Cic. pro Archia: *Homerum Colophonij civem esse dicunt suum, Chij suum vendicant, Salaminij repetunt, Smyrnæi vero suum esse confirmant. Itaque etiam delubrum ejus in opido dedicaverunt. Permulti alij præterea pugnant inter se atque contendunt.* Agellius hoc Epigramma refert.

Imperium Majorum. Vrbes & Opida. Montes. Celebres Viri.

Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν Ὁμήρου Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφὼν, Σαλαμὶν, Χίος, Ἄργος, Ἀθῆναι.

Certe in Promontorio Septemtrionali opidum est pervetustum in Mōte quem vocant *D. Heliæ*, in quo etiam nunc Homeri sepulchrum ostentatur.

MITYLENE.

Insula. Nomina. Situs. Cœli temperies. Soli fertilitas. Imperium Majorum. Opida.

LESBVS Λέσβος seu *Mitylena*, *Metelin* hodie ab urbe primaria; Phrygiæ objacet, & ab ejus Continenti VII Mill. cum dimidio distat. Circuitus ejus traditur alijs CLXVIII Milliar. Alijs vero dumtaxat CXXX. Hæc Aeris salubritate, Agrorum ubertate, & Fructuum bonitate gaudet. Optimum hic Frumentum nascitur. Vinum profert optimum quod quidem Constantinopoli ceteris præfertur, atque magna ex parte heluosum est. Marmor hic etiam habetur, quod tamen Pario Marmore lividius est, & Achates Gemma reperitur. Validos & robustos alit Equos, licet humiles. Hæc ab Imp. Constantinopolitano cuidam Genuensi tradita est, quod ejus auxilio classis ad Imperium restitutus fuerit. Nuper vero dum nostri eam invadere vellent, a Turcis maxima clade rejecti sunt. In ea quinque olim opida *Antissa Pyrrha*, *Ereßos*, *Cirava*, & *Mitylene*, nunc *Metelino*, totius Insulæ primaria. Arcem habet & agrum amœnum ac fertilem. Olim insignis fuit ac splendidis Incolis, & ædificijs ornata, nunc majori ex parte collapsa est. Duos habet hæc Insula Portus satis commodos. Incolæ Turcæ sunt; sed qui rura inhabitant, eaque & vineta colunt, fere omnes Græci sunt.

NEGROPONTE

Insula. Situs. Soli fertilitas. Vrbes

EVBOEA nunc *Nigropontus* vel *Negroponte*, ad Meridiem Promontorium *Geresto*, & Caphareum: ad Septemtrionem, Cœneum extrudit, & nusquam lata, duum millium spatium habet, ubi arctißima est: ceterum longa, totique Bæotiæ opposita, angusto freto distat a littore. Olim Bœotiæ continua fuit. Ambitus CCCLXV Mill. patet. Insula Tritico, Leguminibus, Vino, Oleo, atque Arboribus, imprimis quæ navibus fabricandis idoneæ, mire abundat. Tradunt nonnulli pecora felle carere, quod an verum sit ignoro. Metropolis fuit *Chalcis*, nunc *Negroponte* de Insulæ nomine. In planicie sita est, ubi Mare in angustias arctatur. Clara etiam hæc morte Aristotelis ibi mœrore extincti, cum causas Euripi sive Maris reciprocantis septies die, ac septies nocte non posset reperire. Tametsi Sudas non mœrore animi, sed veneno ipsum extinctum prodat: Laertius morbo. Sunt præterea Vrbes *Eretria* patria Simonidis Poetæ Lyrici: *Carystus* Stephano *Chironia* & *Ægea*, nunc *Caristo*, Marmore olim nobilis: *Helliæa*, *Pyrrha*, *Nesos*, *Oechalia*. Scribit Strabo duos in hac Insula Amnes esse, *Cerum* & *Neleum*, diversarum naturarum. Nam si Animalia ex uno potent, albescit pilus eorum, alterius autem aqua pota, pellem eorum nigram reddit. Est & Euripus quem Livius *Euboicum Sinum* vocat, rapidum Mare, & alterno cursu septies die ac septies nocte fluctibus invicem versis adeo immodice fluens, ut ventos etiam, ac plenis velis navigia frustretur. Mons item *Caphareus*, Græcorum ex Ilio redeuntium clade nobilis, ob interfectum ad Trojam Palamedem πάνσοφον ἀηδόνα, Euripidi Nauplij Eubœæ Insulæ Regis filium.

Flumina

CERIGO.

Insula. Situs. Opidum.

CYTHERA Κύθηρα Ptol. olim *Porphyris* Plin. & *Porphyrusa* Eustathio dicta, a Marmoris Porphyretici copia quo Montes abundant; hodie *Cerigo*. Prima Maris Ægæi Insula ad Occasum e regione Sinus Laconici. Distat a littore Peloponnesi V Mill. in circuitu patet LX. Opidum habet ejusdem nominis, ac multos Portus, sed parum tutos, atque circa ipsam Insulam sparsi sunt multi scopuli. Hic Templum Pausania scribente, Veneris Vraniæ ἁγιώτατον, & vetustissimum cernebatur, in quo Deæ simulachrum indutum armis conspiciebatur, cum hac inscriptione: Τὰν χάριτα ποτιφέροντι δεῖ τὴν τύχαν ἐπικαλεῖν. Incolæ Græci sunt.

RHODVS.

Insula. Nomina. Situs. Soli fertilitas. Imperium Majorum. Vrbes,

SVPEREST in hac tabula Insula *Rhodus*. Hæc teste Plinio ante dicta fuit *Ophiusa*, *Asteria*, *Aethræa*, *Trinachia*, *Corymbia*, *Atabyria*, *Macaria*. Abest ab Asiæ Continenti XX Mill. pass. Ampla est Mill. CXL. Cœlo temperatissimo ac clementissimo fruitur: ac Soli Sacra fuit, quod nullo non die Sol eam clarus aspiceret, quod etiam de Syracusis tradidit Cicero Verrina VII. Ager fœcundissimus, pascui imprimis mira bonitas. Fructiferis etiam Arboribus affluit, quarum multæ perpetuo sunt virentes. Felicitatem ejus indicavit Pindarus, quum aureum imbrem in eo pluisse dicit: ἔνθα ποτε βρέχε θεῶν βασιλεὺς χρυσαῖς νιφάδεσσι πόλιν. *Sultanus Aegypti Muavia* cepit Rhodum circa annum IↃCXXXV. Postea vero anno CIↃCCCVIII eam *Ioannitæ* pulsis Saracenis occupavere. Occupata a *Solymanno* Turcico Imp. anno CIↃ IↃ XXII: Militesque Rhodienses in Melitam Insulam trāslati sunt. Unicam nunc habet Urbem munitissimam cognominem. Sita hæc in Orientali Insulæ parte, partim in acclivi colle, partim juxta Maris littus. Portum habet nobilissimum, ac tutissimum, ac duplici muro, altissimis turribus XIII, Arcibus V, atque alijs propugnaculis munita exornataque admodum est. Hæc etiam amœnitate cæli, peritia rei navalis, studijs eloquentiæ, splendore, serenitate Solis celeberrima. Celebris quoque olim ab Academia una cum Massiliensi, Atheniensi, Alexandrina, & Tarsensi celeberrima; & Colosso Solis æneo, quem Strabo fuisse scribit unum τῶν ἑπτὰ θεαμάτων; Septuaginta Cubitorum fuit altitudinis. Fecerat id simulachrum *Chares Lindius*, *Lysippi* discipulus. Post LVI annum terræ motu prostratum, jacens quoque miraculo fuit. Pollicem ejus vix justæ staturæ vir amplecti poterat. Digiti majores erant, quam pleræque statuæ. Vasti specus hiabant de fractis membris. Duodecim annis Colossus effectus est CCC talētis: intus magnæ molis saxa disposita fuere, quorum pōdere opus stabiliretur. Sultanus CC IↃ Camelos ære hujus Statuæ oneravit. Fuere etiam in ea urbes *Lindos*, e qua *Chares* ille ortus, qui Colossum fecit, *Camyros* & *Ialysos*.

PERSICVM REGNVM SIVE SOPHORVM IMPERIVM.

P*ERSICVM* sive *Sophorum Imperium*, uti olim celebre, sic etiam hodie maxime clarum est. Ejus, Incolæ *Persæ*. Vocantur & *Ayami* vel *AZamij*, ab Azamiæ Regno, quæ quondam Assyria secundum nonnullos: *Persiani* a Perside. *Cheselbas* a pileo rubro, quem impositum capiti gestant. *Sophiani* a *Sopho* Principe. Situm autem est Persicum Regnum inter Turcicum Imperium, Tartaros Zagatheos, Cambaiæ Regnum, & inter Hyrcanum seu Caspium Mare, ac sinum Persicum. Habet igitur ab Ortu Indos, & Regnum Cambaiæ, a quo Montibus ac desertis separatur; a Septemtrione sunt Tartari, juxta *Albianum* sive *Oxum* fluvium: partem reliquam claudit Mare Caspium. Ab Occasu sunt Turcæ juxta *Tigridem* & Lacum *Giocho*, ad Austrum sinu Persico adluitur, & Mari Indico. Quod sane terræ spatium amplissimum est, complectitur enim plus minus gradus xxxiix ab Ortu ad Occasum. A Meridie vero ad Austrum xx occupat. De temperie Aeris Persidis Regionis sic scribit Q. Curtius lib. v. *Regio non alia tota Asia salubrior habetur, temperatum cœlum, hinc perpetuum jugum opacum & umbrosum, quod æstus levat; illinc Mare adjunctum, quod modico tepore terras fovet.* Regionis autem hujus universæ, non eadem passim est qualitas, non idem Solo genius. Qua Sinum Persicum spectat, ob fluvios ipsam irrigantes; atque etiam versus Mare Caspium, cum ob Fluviorum oportunitatem, tum ob Aeris clementiam, auramque frigidiorem: tota felix, tota beata; & hinc omne genus Frugum, Animaliumque non benigna solum Mater, sed & Nutrix solicita. Abundat Tritico. Hordeo, Milio, ac similibus. Metallis quoque adfluit & Lapillis. Vini item & Fructuum ubertas magna, Paullo Veneto teste. Cetera fervoribus & siccitatibus exhausta deseruntur. *Persarum* porro gens obscura prius, initium nominis ac famæ accepit a Rege *Cyro*, qui ademptum *Medis Lydisque* Imperium, primus in *Persidem* intulit, ac amplissimum & florentissimum ex minimo & tenuissimo Asia subacta, & universo Oriente in potestatem redacto, reliquit. Successit Patri *Cambyses*, qui Ægyptum Imperio adjecit, a quo deinde ad *Darium* usque, qui ab Alexandro Macedone victus, vitam pariter cum Regno amisit, Res Persicæ in suo statu manserunt. Regnatum est annos ccxxx, quod Q. Curtius lib. iv, justissimo, & ne minimum quidem fallente calculo tradidit: cui etiam adsentitur B. Hieronymus ad ix caput Danielis. Regem vocabant μέγαν βασιλέα, eumque divinis honoribus prosequebantur. Hodie etiam Persicum Imperium quod penes *Sophos* est, inter potentissima totius Orientis Imperia numeratur, id quamquam oppressum aliquandiu modo a *Saracenis* fuit, modo a Tartaris, tamen rursus emicuit sub *Ismaele* Rege. Regiones autem Imperio Persico subjectæ hæ sunt; *Media*, *Assyria*, Susiana, *Mesopotamia*, *Persis*, *Parthia*, *Hyrcania*, *Magiana*, *Bactriana*, *Paropamissus*, Aria, *Drangiana*, *Gedrosia* & Carmania. *Media* hodie *Servan* dicitur, inter Persiam & Mare Hyrcanum sita, ad Ortum Hyrcaniam habet & Parthiam: ad Occasum Armeniam Majorem, & Assyriam. Dividitur in Majorem sive Australem, & *Atropatiam* Septemtrionalem. Hæc frigidior est, & idcirco minus culta. Vrbs præcipua est *Sumachia*: sunt præterea *Derbent*, *Eres*, *Secbi*, & *Giavot*. Illa cultior est: urbem habet *Taurim*, positam ad Orontis radices, distantem a Mari Caspio octo dierum itinere. Ambitus ejus pene xvi mill. pass. complectitur, quo spacio cc Civium millia contineri creduntur. Hæc sunt veterum *Ecbatana*, ubi Persarum Reges æstate commorabantur. Curtius lib. v. *Ille jam Ecbatana pervenerat, caput Mediæ nunc tenent Parthi, eaque æstiva Regibus.* Meminere eorumdem præter Strabonem & Plin. Herodotus lib. i. Diodor. lib. xvii, qui Medorum hanc Metropolin vocat, Cicero pro Lege Manilia. Fuit & nostro ævo in hac urbe regia Sophorum sedes, sed postquam eam Amurathes Turcarum Imperator bello vicit, quod factum anno CIƆIƆLXXXV. Tamases Sophus eam transtulit in urbem *Casbin*. Eodem tractu terræ sunt *Turcoman*, *Saru*, *Sultan*, *Nassivan*, *Ardovil*, *Marant*. *Assyria*, quæ hodie *ArZerum*, ab Ortum habet Mediam: ad Occasum Mesopotamiam, Armenia illi Septemtrionalis est, Susiana Australis. Provincias olim habuit *Arrapachitem*, *Adiabenam*, *Sittacenam*, Vrbem *Niniven* ad Tigrim, cujus ambitus quadraginta mill. pass. complectebatur. Straboni πολὺ μείζων τῆς βαβυλῶνος, sedes aliquando primę Monarchiæ. Assyrij fuere *Tacianus*, cujus oratio Græca contra Gentes adhuc exstat, edita aliquando cum Commentationibus Conradi Gesneri: *Abelfadas* item Cosmographus, Ptolemæo, ut putatur, major & doctior. *Susiana*, hodie *Chus* vel *Cusistan* appellatur, nomen habet a *Susis*, urbe primaria, cujus ambitus xv, mill. pass. quæ sic dicta a floribus, ut notat Athenæus: Susum enim Persis Lilium. Hujus Regionis Aerem calidum esse, ἔκπυρον καὶ καυματηρόν, tradidit Eustathius, quæ causa est, cur illic hibernare Reges consueverint. Vrbem Choaspes adluit, qui regius fluvius dicitur. Hunc solum bibebant Reges, idemque etiam in longinqua eos comitabatur. Ausonius in Burdigala,

Vnum per cunctas solitus portare Choaspen.

Mesopotamia, quæ in sacris *Padan Aram*, hodie dicitur *Diarbecha*, sita est inter Euphratem & Tigrim, unde & nomen, quasi *Interamna*. Regio est pro situ & tempore varia: partem flumina impinguant adeo ut a pastu repellenda sint pecora, ne satietas perimat: pars arida est & fertilis, herbis arboribusque destituta. *Vrbes* præcipuæ sunt, *Orfa*, cujus ambitus vii mill. pass. & hac ipsa multo major *Caramit*, Metropolis Mesopotamiæ, quam *Selymus* Turcarum Imp. Sophis eripuit. *Merdin* sedes Patriarchæ Chaldæorum, & *Mosus* Patriarchæ Nestorianorũ, cujus auctoritas ad Indos usque & Cataium extenditur. In *Perside*, quam nunc *Farsi* vocant vel *Farsistum* urbs est primaria *Syras*, quæ olim dicta fuit *Persepolis*, regia quondam Magorum sedes. Plin. vocat Persici Regni caput, & regiam totius Orientis Curtius. In hanc sub adventum Alexandri totius Persidis opes congesserunt Barbari, Aurum Argentumque cumulatum: vestis præterea ingens modus: suppellexque non ad usum, sed ad ostentationem luxus comparata, sed eam cũ Arce mirifici & plane stupendi operis, quam describit Diodorus Siculus. Alexander stimulos admovente Scorto, injecto a se primum igne accendit, postea alijs faces subdẽtibus tota deflagravit. *Hyrcania* hodie *Girgiam* dicitur, vel *Corcam*, vel *Dargument*, proxima Mari Caspio, quod propterea etiam Hyrcanum appellatur. Vrbes habet *Hyrcanam* quæ Scythis est *Carizath*, *Bestam* & *Masandran*, *Margiana* quæ nunc *Iselbas* nominatur, ad Septemtrionem Oxo fluvio terminatur. Vrbs præcipua est *Indion*, quæ priscis *Antiochia* fuit. *Bactriana* hodie *Batter* vel *Charassaa* est Tartariæ Zagatheę pars. Vrbes sunt *Bactra*, quę nunc *Bochara* & *Istigias*. *Paropamissus* Bactrianę pars est ad montem *Paropamissum*. Hodie regio vocatur *Candahar* vel *Amblestan*. Primaria urbs est *Candahar* Emporium celeberrimum *Aria* quæ a Metropoli sua *Eri* omnis vocatur, ambitum xiii M. P. habet. *Carmania*, *Circam* vel *Chermain* ad mare Indicum protenditur, usque ad Gedrosiam, urbibus & Portubus frequentibus. Metropolis est *Chirmain*. Sunt in Carmania

Regio — *Situs.* — *Cæli temperies.* — *Soli fertilitas.* — *Imperium Maiorum.* — *Vrbes.*

PERSICI VEL SOPHORUM REGNI TYPUS
DUCIS MOSCOVIAE SIVE RUSSIAE CONFINIA
TARTARIAE PARS
MARE HIRCANUM seu CASPIUM
TARTARIAE SIVE IMPERII MAGNI CHAMI PARS
ARMENIA
TURCICI IMPERII PARS
ARABIA DESERTA
AYAMAN olim Arabia Fœlix
MARE ELCATIF olim Sinus Arabicus
MARE INDICUM olim Mare Rubrum
India intra Gangem nunc INDOSTAN
Desertum Mingiu
Desertum Lut
SIGISTAN
CANDAHAR
CABUL
GUZARATE
CAMBAIA
SABLESTAN
ZAGATAI Tartari
BUCCHARA
CORASSAN
ISTIGIAS
GIECUM
SACHI
CHIRCIAN
LARISTAN
FARSI
SIRISTAN
Bigul desertum
IESELBAS
Medius meridianus est 109. reliqui ad hunc inclinantur pro ratione 25 & 45 paralleli
10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160

mania regna *Maeran*, *Eracain*, *Guadel* & *Patan*, *Gedrosia* nonnullis creditur esse *Guzarate*: falso, quum *Guzarate* sit ipsum regnum Cambaiæ. *Babylonia* inter sinum Persicum & Mesopotamiam sita, dextra lævaque clauditur Susiana & Arabia deserta. Nomen habet a *Babylone* urbe primaria. Adhæret ei Chaldæa. In Chaldæa *Vr* fuit, Iosepho

Flumina.

Vra, unde Dei monitu Abrahamus in *Haran* Mesopotamiæ migravit. Multos habet hoc regnum Fluvios, *Canac*, *Araxem*, & *Cyrum* qui Mediæ partem Septemtrionaliorem abluunt: In Assyria *Tigrim*; In Susiana *Enelæum*; In Mesopotamia *Euphratem*. In Margiana *Oxum*, *Arium*, & *Margim*: in Bactriana *Ochum* navigabilem & alios: in Aria *Arium*, *Toncletum*, *Arapenen*, & alios.

Montes.

Nec desunt Montes, inter quos *Orontes* in Media, mons *Coronus* in Hyrcania. *Taurus* item qui Persiam mediam secat, varijs pro populorum adjacentium situ nominibus insignis. Silvas etiam habet multas, imprimis Parthia quæ nemorosa valde est, ac Septemtrionalis Hyrcaniæ pars, quæ silvas habet immensas, Quercu, Pinu, & Abiete refertas, atque immanibus Feris plenas, Tigribus, Pantheris, & Pardis. Aria etiam Silvis ac Montibus obsessa est, ut & Persis tota.

Opera publica.

Ad Opera publica quod attinet, multa in hoc regno superba & magnifica fuere, & potissimum in Babylonia. Imprimis vero occurrit Pons ille magnificentissimus in urbe Babylone a Semiramide Regina super Euphratem constructus, de quo ita Munsterus; *Mœnibus*, nempe Babylonis, *unico anno absolutis, Pontem qua parte fluvius angustior fluebat, construxit stadiorum v longitudinis, columnis in profundo summa arte invicem pedes XII distantes jactis. Lapides truncis ferreis, immixto juncturis liquefacto plumbo conjunxit. Ante columnas ad impetum aquæ scindendum, cursumque fluvij reprimendum, firmos composuit angulos, quo ab omni aquæ circumfluentis vi tutæ essent. Pontem qui XXX pedum latitudinem habebat, conjunxit ex Cedrinis, Cyparissis ac Palmarum trabibus spectatæ magnitudinis, opus nulli arte posterius, eorum quæ a Semiramide facta sunt. Regias quoque juxta flumen ex utroque pontis latere insignes ædificavit*, quarum descriptionem apud eundem Munsterum habes. Idem Hortum pensilem a Semiramide constructum his verbis describit. *Præterea pensilis quidam Hortus Babylone erat, tam mirabili artificio constructus, ut olim numeraretur inter septem Orbis mirabilia. Huius Horti latera singula jugeribus IV extendebantur. Aditus veluti in monte erat, ædificijs altero super alterum constructis, ut ex eo conspectus longe lateque pateret. Testudines in solo positæ erant, quæ totius Horti pondus sustinerent. Inde alia supra alias excrescente semper magnitudine ædificatæ. Nam superiores in quibus horti murorum superficies continebatur, altitudine L cubitorum eminebant. Solum hoc modo constabat. Erant positæ lapideæ trabes longitudine pedum XVI sex latitudine. Supra has pro pavimento stratæ arundines asphalto compactæ. De super cocti lateres duplici ordine, gypso structi. Tertio tegulæ plumbeæ, ne qua humiditas ad testudines manaret, aquarum insuper receptacula, quibus humor efflueret. In hoc pavimento congesta humus profunda, ut magnarum arborum radicibus satis esset, hortum efficiebat: in eo proceræ omnis generis arbores, aspectum jucundum reddebant. Quædam arbores assurgebant in tantam altitudinem, ut 10 pedibus sursum erigerentur, ferebantque non secus fructus, quam si ex ipso terræ fundo processissent. Qui a longe hunc hortum videbat, putabat se Silvam in monte videre. Lumen quoque adeo testudines invicem præbebant, ut in eis regia diversoria haberentur. Præterea aquæductus occulte fabricatus rigabat hortum.* Hactenus Munsterus. In Susiana in urbe Susa Arx fuit, *Medorum Regis domus, quam*, ut est apud Cassiodorum, *Memnon arte prodiga illigatis auro lapidibus fabricavit*: hanc inter fabricarum septem terris attributa miracula, idem numerat. Herodotus propterea lib. V hanc urbem vocat Μεμνόνειον ἄστυ. Est & in urbe *Tauri* Templum magnificentissimum opus sane visendum ac imprimis memorabile, & alia plurima.

Mores.

Ad Mores venio. De moribus Persarum sic scribit Herodotus lib. I. *Neque statuas: neque templa; neque aras exstruere consuetudo est; quinimo hoc facientibus insaniæ tribuere. Moris habent editissimis quibusque conscensis montibus Iovi hostias immolare, omnem gyrum cœli Iovem adpellantes. Soli Lunæque sacrificant, & Telluri, & Igni, & Aquæ, & Ventis: quibus solis gubernantur. Ex omnibus diebus præcipue honorandum censent suum cuique natalem. Vino Persæ magnopere temperant. Eisdem nec vomere coram alio: nec urinam facere licet. Liberos a quinto eorum anno incipientes usque ad vicenum tribus dumtaxat rebus instituunt, equitare, arcu sagittas excutere: vera loqui. Ante quinquennium filius in conspectum patris non venit, sed apud feminas degit: quod ea gratia sic fit; ut si inter educationem decedat, nullam e damno afferat patri molestiam. Equidem hunc morem laudo. Laudem item illum ne ob unam tantum causam, liceat neque ipsi Regi occidere quempiam; neque alicui aliorum Persarum quidquam atrox agere aliquem ex sua familia; eisdem quæcumque facere fas non est: ea nec dicere. Turpissimum ducitur apud eos mentiri: secundo loco creditum debere: & in flumen vel mingere vel spuere, vel manus abluere, aut aliud quippiam facere.* Hactenus ille. Reges creabant ex una familia. Qui Regi non parebat, capite & brachijs amputatis insepultus abjiciebatur. Vxores ducebant singuli multas, alebantque sobolis propagandæ gratia, pellicesque plurimas. Reges præmia proponebant ijs qui uno anno plures filios procreassent. Ad æstum & frigus perferendum, torrentium transitu exercebantur. In armis & madidis vestibus perdurabant, pascebantur & rusticabantur. De rebus maximis non nisi inter pocula consultabant, eam demum consultationem firmiorem rati quam quæ a sobrijs sit inita. Noti inter se & æquales osculo se in occursu excipiebant. Qui humilioris erant fortunæ, venientem adorabant. Solo sepeliebant corpora, cera oblinentes. Ridere coram Rege aut spuere, nefas ducebant & flagitium. De Mortuis sepeliendis alij contrarium scribunt, nempe Persas corpora defunctorum extra civitates ad certum campestrem locum extulisse, ibique nuda exposuisse a canibus & avibus devoranda. Noluisse insuper ut ossa mortuorum sepelirentur aut includerentur. Cumque corpus aliquod non illico absumeretur ab avibus aut feris, judicabant malum esse signum, superstitiose credentes hominem illum malæ & impuræ fuisse mentis, atque ob id dignum inferno: & proximi ejus plangebant ipsum ceu hominem qui post hanc vitam nullam haberet spem felicitatis. Sin citius devoraretur a bestijs, beatum eum judicabant. Hodie mores Persarum multo sunt molliores, quam vel Turcarum, vel Tartarorum, vel Saracenorum. Natura liberales sunt & civilitatis amantes: & literas & artes colunt, inprimis vero Astrologiam, Medicinam, ac Poesin. Apud hos Fratres, ac Parentes humanissime tractantur: & Nobilitas sanguinis in pretio est; in quo a Turcis differunt, qui nullum sanguinis aut stemmatum discrimen norunt. Præterea advenas benigne excipiunt, ac tractant: sed tamen Zelotypiæ morbo vehementer laborant. Unde uxores in advenarum conspectum venire non sinunt, licet alioquin illas venerentur, contra Turcarum morem, qui uxores mancipiorum loco habent. Mulieres autem Persicæ formosæ admodum sunt. Militiæ vis apud eos in equitibus consistit, qui strenui sunt, ac varijs utuntur armis, potissimum vero arcubus Scythicis: pauca apud hos sunt torméta bellica, & pauci quoque inter hos pedites.

Opificia.

Artes Mechanicæ & inprimis Sericorum pannorum textura apud eos nunc viget, qui per universam Syriam ac alias Orientis regiones distrahuntur.

Victus.

Fructibus Terebinthi olim, Glandibus, Pyris agrestibus vescebantur; quotidianus cibus post cursum, ceterasque corporis agitationes panis durissimus, aqua potus.

Mercimonia.

Fervent apud eos Mercimonia Vnionum, Margaritarum, Aromatum, & inprimis Serici, cujus hic incredibilis copia. Scribit enim Ludo. Ro. Patritius in urbe Persidis *Eri* tantam reperiri Serici copiam, ut uno die emere queas tantum Serici, quantum ternis Camelorum millibus onerandis sufficiat. Rhabarbari quoque mira copia, eodem teste. Sunt autem in adulterandis mercibus Mercatores Persici miri artifices, nemini hac in re concedentes, quod in exemplo Castorei idem auctor docet.

TARTARIA SIVE MAGNI CHAMI IMPERIVM.

Regio. *Situs.*

REGNVM amplissimum est *Tartaria*, seu ut existimat Ioannes Leunclavius: *Tataria*, præter enim Europæ partem, etiam Samatiam omnem Asiaticam complectitur, cum Scythia & Serica, quam nunc vocant *Cathaio*. Nomen habet a fluvio *Tartaro*, qui eam partem irrigat quæ a nostris *Magog* ab accolis *Mongul* dicitur. Sita ad Septemtrionem, ab Ortu potentissimum illud Chinæ Regnum habet, a Meridie Indiam, Gangem fluvium & Oxum, ab Occidente mare Caspium & Poloniam, inde Moscoviæ contermina est & a Septemtrione mari Glaciali, ubi prorsus ignota est & inhabitata putatur & inculta. Occupat autem a Meridiei plaga ad Septemtrionem gradus fere xl, nempe a Parall. grad. xl Latitudinis usque ad Paral. gr. xl, & ab Ortu in Occasum protenditur gra. plus minus cxlv. Nam Occidentalissimus ejus Meridianus est gr. L & Orientalissimus grad. cxcv.

Cœli qualitas.

Aer hic & Cœlum intemperatum & mirificum, tonitrua & fulgura in æstate adeo horrenda, ut præ timore homines intereant: jam calor magnus est, mox frigus, & densissimæ nives cadunt. Ventorum frequenter tam validi flatus, ut equitantes detineant & ad terram homines dejiciant, arbores radicitus evertant, multaque damna inferant. In hyeme ibi numquam pluit, in æstate frequenter, sed adeo parce, ut vix terra madefiat.

Soli fertilitas.

Regio tamen Tritici, Orizæ, ac similium Frugum ferax esse dicitur: ac Serico, Zingibere, Cinnamomo, Pipere, Caryophylis, Rhabarbaro & Saccaro abundare: Musco item, Pice, & alicubi etiam Auro & Argento. Hic paucis in locis Vinum colligitur, & tota provincia Cataiæ vinum non profert. Sunt & Saxa nigra fossilia ad ignem idonea, quæ ex Montibus eruuntur: ijs ob lignorum penuriam ad ignem struendum utuntur.

Animaliũ varietas.

Est præterea hic passim Boum, Caprearum, Hircorum & Porcorum magna copia, & inprimis Equorum ac Iumentorum multitudo pene incredibilis. In Epistolis Tartaricis legimus *Tartarorum Imperatorem* alere Equarum candidissimarum decem millia, quarum Lac bibat. Alere præterea xx Venatorum millia & Accipitrarios decies mille. Plena quoque Avium, ut Phasianorum, Gruum & similium. In ea parte Tartariæ quam Zavolhenses Tartari tenent, ferunt semen esse, semini Melonis simillimum, sed minus & oblongum; ex eo si seratur, plantam succrescere quam *Boranetz* i. Agnum vocant. Crescit enim Agni figura, ac pedum fere ternum altitudinem; quem pedibus, ungulis, auribus, toto capite, præterquam cornibus repræsentat. Pro cornibus pilos gerit singulares, cornu specie. Obducitur corio tenuissimo, cujus detracti usus ad capitum tegmina incolis. Ferunt, internam pulpam Cammari carnes referre: ceterum e vulnere quoque sanguinem manare. Dulcore esse admirabili. Radicem humo exsertam, surrigere ad umbilicum usque. Illud etiam miraculi fovet magnitudinem; quamdiu vicinis obsidetur herbulis, tamdiu vivere, quasi agnum in læto pabulo: absumtis illis tabescere atque interire; idque non solum vel casu, vel tractu temporis, sed etiã experiundi gratia subtractis atque ablatis evenire. Illud etiam auget admirationem, appeti eam a Lupis ceterisque animalibus rapacibus. In civitate Quelinfu reperiuntur Gallinę, quæ loco pennarum pilos habent instar Felium nigri scilicet coloris, sed ova edunt optima.

Imperium. Majorum.

Primum ex Tartarorum gente Imperatorem, qui Regnum acquisivit & Legibus constituit atque Iudicijs, nominant *Changium Canem* vel *Chamum*, (Hic Paulo Veneto *Cinchis* dicitur) Ejus ætas incidit in annum Christi ciↄcci i. Ferus ante hunc gentis cultus, sine moribus, sine lege, sine civili consuetudine, obscuri inter Scythas nominis, finitimis vectigales de re pecuaria, quam exercebat. Ab hoc Changio cæterorum Principum origo est. Propagavit hic Imperium incredibili celeritate, a Synarum regione & Oceano usque ad Caspium mare. Hujus filius fuit *Iocucham*, qui genuit *Zaincham* tertium Imperatorem, qui ab alijs *Bathi* nominatur. Hic devastavit Russiam, Poloniam, Silesiam, Moraviam & Hungariam. Quartus ex *Bathi* genitus fuit *Temir Cutlu*, qui est *Tamberlanes*, in Historijs ob summam tyrannidem notus, qui totam Asiam vastavit, ac usque ad Ægyptum penetravit. Hic Imperatorem Turcarum Bajatzetum vicit & captum aureis compedibus vinctum in cavea per Asiam traduxit. Quintus Imperator ex *Temir Cutlu* progenitus fuit *Temir Gzar*, qui adversus Cruciferos Prussiæ fortiter pugnans ferro occubuisse dicitur. Sextus Imperator ex *Temir Gzar* genitus fuit *Macmetezar*. Hujus Filius *Acmetezar* septimus Imperator. Hic genuit *Sziachmet* octavum imperatorem. Paulus Venetus hoc ordine recenset nomina imperatorum, qui rerum potiti sunt in Cathay: Primus *Cinchis*, secundus *Cui*, tertius *Barchim*, quartus *Allau* quintus *Mongu*, sextus *Cublai*, & sub isto dictus Paulus in aula ejus egit. Haitonus vero his nominibus eos recenset: primus *Changius Can*, secundus *Hoccota Can*, tertius *Gino Can*, quartus *Mango Chan*, quintus *Cobila Can*, qui Civitatem *Ions* in Cathay exstruxit, Sextus *Tamor Can*, qui tempore Haitoni anno Christi ciↄccccviii imperavit in Cathay.

Minorum Virtus.

Tartari homines sunt bellicosi, strenui in armis, & ad subeundos labores intrepidi. Non sunt effœminati, molles, delitijs adsueti, sed patientissimi laborum & inediæ. Fit non raro ut per integrum mensem nihil comedant, præter Lac Iumentorum & Carnes animalium quæ in venationibus capiunt. Dividitur autem Tartaria in plures partes. *Minorem*, quæ ad Europam spectat & inter Borysthenem & Tanaim conclusa, complectitur Tauricam Chersonesum, quam obtinent Præcopenses. De hac in Europa diximus *Tartariam desertam*, in qua multæ Hordæ; *Zagatar*, quæ Scythia est intra Imaum; *Cataio* cum Regno *Tangut*, quæ antiquorum est Scythia extra Imaum, & Serica regio; ac denique *Antiquam Tartariam*, Pt, incognitam. Tartaria deserta Hordas multas complectitur, *Zavolhensem*, *Casanensem*, *Nohaicensem*, *Thumensem*, *Schibas*, *Chiensem*, *Cosachiensem*, *Astinchavensem*, *Kirhessarum Baschirdorum*, *Molgomozorum*, aliasque. Primaria vetustissimæ, nobilitatis commendatione Horda est *Zovolha* inter *Volgam* & *Iaych* fluvios, hanc Basilius Magnus Dux Moscoviæ sibi subegit. *Casanensis* Horda ad *Volgam* porrecta ditionis est Moscorum, quorum Dux se vocat *Czar Casanskij*, Regem Casanensem. *Nohaicensium* Horda ultra Volgam circa Mare Caspium & fluvium *Iaych* sita est, cujus Incolæ summa prudentia Rempublicam administrant, tributum magno Moscoviæ Duci pendentes. *Casaczkienses*, *Thumenses*, *Scibanskienses* militares valde sunt, *Molgomozani* & *Badaiqua* ad Septemtrionem degunt, in subterraneis antris, Solem adorant, aut pannum rubrum e stipite dependentem. *Zagathai* Tartari Bactrianam, Sogdianam, & Margianam occupant; habent a Septemtrione Iaxartum fl. qui nunc *Chesel* dicitur, ab Occasu Mare Caspium. Metropolis est *Samaracanda*, ampla & populosa, quæ ab antiqua gloria &

TARTARIA
Iodocus Hondius lectori salutem
In hac Tartariæ descriptione omnem adhibuimus diligentiam ut regiones nuper ab Anglis vel à Belgis aliisve detectæ suo quæq; loco haberentur, quamvis mihi ipsi non satisfecerim, quis enim vastum illud et incognitu regnum veré describet? at ut possumus dum ut volumus non licet. usq; dum melius quid dabitur
Milliaria Germanica communia
15 30 45 60 75 90 105
EUROPÆ PARS
AMERICÆ PARS
MARIS PACIFICI PARS
MOSCOVIA
CRIMEA
PERMIA
ARMENIA
SERVAN
ELSABAR
Bactriana
TAGALISTAN
BRAMAS
CATAIO
CHINÆ REGNI PARS
COREA INS.
MARE DE SALA vel de BACSU, Ruthenis Chualenske more ol. Caspium et Hircanium
Tartari image.
Samogedi image.
IUGHORIA
TASKENT
Iarchem
OCRAGE
NOVA ZEMBLA
Mare Russicum

magnitudine multum remisit. Eam interlabitur mediam Iaxartes maximus Sogdianæ amnis, qui ad centum milliaria inde in Mare Caspium devolvitur. Patria hæc *Tamberlanis* fuit. Est in eodem tractu *Bichend* urbs, & *Turchestan* Regnum juxta portas Caspias. Mons Imaus terminus est Orientalis. Scythæ extra Imaum multa & ampla regna possident sub Imperatore Magno Chamo, quem Turcæ *Vlucam* vocant, quasi magnum Principem, Moschi *CZar Cataiski*, Cæsarem Cataiæ. Ejus nomen in tabula rubra descriptum in præcipuarum Vrbium Templis proponitur; Stipatorum Numerus est duodecim millia. Hos vocant *Quisitam*, Fideles. Moneta est ex cortice Arboris, cui regi-

Vrbes. um Sigillum imprimitur. Metropolis Regni est *Cambalu* ad ripam fluvij Polisangi; cujus spatium intra urbem est viginti quatuor milliarium Italicorum. Portæ sunt XII. extra quas totidem Suburbia. Emporium istud Gemmatum, Auri, Argenti, Serici est opulentissimum. Ferunt singulis diebus mille currus Serico onustos ex China huc advehi, prꝑter alias merces. Eidem Duci parent Regna *Tangut*, *Camul*, *Tainfu*, *Tebet*, & *Tenduc*, in quo Presbyter Ioannes regnavit, cujus ante annos ccc longe lateque patebat Imperium, vulgo vocant Prestigiani; id autem est lingua Persica, ἀποστολικός; nam *Prestegan*, est ἀπόστολος, convenitque hoc nomen potius Pontifici alicui quam Regi, ut notavit Scaliger lib. de Emend. Temp. Est & *Caindo* urbs Mercatu celebris, & aliæ multæ, quas brevitatis studio prætereo. Lacus in Tartaria plurimi, quos longum esset enumerare, aliquot tamen insigniores recensebimus. In

Lacus. provincia *Caniclu* Lacus est, in quo tanta Margaritarum copia, ut pretium earum omnino vilesceret, si unicuique quantum liberet asportare permitteretur. Quare sub capitis pœna cautum est, ne quis in hoc Lacu piscari Margaritas absque permissu Magni Cham audeat. Scatet etiam idem Lacus piscibus. Est & alius in Provincia Cataiam valde piscosus, c in ambitu complectens milliaria: *Lacus Kytay* e quo *Obij* fl. emanat in Tartaria deserta; & alij.

Flumina. Fluminibus rigatur non paucis, inter quæ Fl. magnus *Pulisachnis* nomine. Hic in Oceanum sese exonerat, perque eum naves multæ plurimis Mercibus onustæ ascendunt. *Caromoram*, qui ob nimiam latitudinem nullum habet pontem: evolvitur vero in Oceanum. *Quiansu*, habens latitudinem dimidij milliaris, estque admodum profundus & piscosus. *Quiam*, quo major (Paullo Veneto scribente) in Orbe non putatur. Nam latitudo ejus quibusdam locis x milliarium, alijs VIII, & in quibusdam VI. Longitudo vero ejus patet itinere centum dierum. Reliqua prætereo: ad structuras & Opera publica transiens. Hic occurrunt multa singularia, cum primis maximum ac pulcherrimum

Opera publica. Palatium ex Marmore constans, & Auro exornatum: a Chamo Cublai in civitate Ciandu conditum. Est & aliud in civitate Cambalu, miro Artificio exstructum, Ambitus ejus quatuor circiter milliarium: quadratura qualibet milliare unum complectente. Est murus valde spissus, decem passibus in altum consurgens. Superficies extrinseca colore albo & rubeo nitet. In singulis quatuor Muri angulis Palatium pulchrum & magnum, Arcis loco conditum est. Sic in medio cujuslibet quatuor murorum, Palatium egregium exstructum est: eaque in universum VIII sunt. In his servantur Arma, Instrumenta, Tormenta & Machinæ: Arcus; Sagittæ, Pharetræ, Calcaria, Frena, Lanceæ, Clavæ, Nervi, & reliqua in bello necessaria, singulaque Armorum genera in singulis posita sunt Palatiis. Porro facies Palatij quæ ad Meridiem spectat v habet portas, quarum media omnium maxima, semper clausa manet, nec umquam aperitur nisi Regi ingredienti Neque ulli per eam patet ingressus nisi soli Regi. Sed hæc habet duas minores portas ad latus, per quas ingrediuntur reliqui qui Regem comitantur. Sunt aliæ tres portæ, per quas quisque ingredi potest. Cæterum intra murum jam dictum, alius cingit hoc Regium Castrum murus habens in angulis & medio octo Palatia, in quibus continentur alia Vasa pretiosa Regis. In spatio vero medio interiori est Regium Palatium, scilicet in quo Rex commoratur. Caret Tabulatis: Pavimentum vero exteriori fundo præeminet decem Palmis. Tectum altum est valde, pictura exornatum. Parietes Atriorum & Conclavium Auro & Argento fulgent Vbique Picturæ pulcherrimę & bellicarum rerum Historiæ sese ingredientium oculis offerunt, vivis coloribus & rutilanti Auro coruscantes. Atrium majus mensæ accumbentes commode admittit ad VI milia. Sunt & alia, quæ brevitati studentes, omittimus. Est etiam ultra fl. *Pulisachniz* Pons Marmoreus pulcherrimus, cujus longitudo trecentorum pass. latitudo VIII: Arcubus seu fornicibus viginti quatuor innitens. Est quoque alius in civitate Sindinfu, longitudine unius milliaris, & latitudine octo passuum. Supra hunc construuntur mane variæ domunculæ artificum officinæ, quæ vesperi rursus auferuntur. Habet Magnus Cham XII Barones Aulicos, qui triginta qua-

Ratio gubernandi. tuor præfecti sunt provincijs; horum officium est, ut singulis provincijs duos præficiant Rectores, ac regijs exercitibus in locis ubi morantur, res necessarias provideant & quicquid decernunt, Regi indicant, qui sua auctoritate id confirmat quod illi statuendum duxerint. Hi multa beneficia & privilegia passim largiuntur, ac propterea plurimum a populo observantur, eorumque ambitur favor. Habent Adsessores & Scribas, qui illis a Consilijs sunt, quique ea

Leges & instituta quæ agunt diligēter adnotant. Malefactores hoc modo apud Tartaros puniuntur. Siquis furatus fuit rem vilem, & vita privari non commeruit, cæditur fuste septies; accipiens septemdecim plagas, aut viginti septem, aut XLVII pro magnitudine peccati; idque usque ad centum, addendo semper decem. Nonnulli tamen nonnumquam ex his percussionibus moriuntur. Quod siquis furatus fuerit Equum vel rem aliam, ob quam mortem meruit, gladio in viscera merso occiditur. Quod si vitam redimere voluerit, noncuplum reddet. In adulterio deprehensi tam vir quam mulier, Lege ipsa occiduntur. In hordas Tartari dividuntur, quæ vox illis Cœtum Conventumque plurium significat. Sed ut varias longe lateque distantes Provincias incolunt, ita neque in moribus aut vitæ genere omnes

Mores. conveniunt Homines statura quadrata, lata facie & obesa, oculis contortis & concavis, sola barba horridi, cæteris rasi; corpore valido, animo audaci; inediæ & laboris patiētissimi: equitantes, si fames sitisque illos vexaverit, Equis quibus insident venas solent incidere, eorumque sanguinem bibere. Natio profana est & barbara, Ius ipsis in armis, Lex in robore & viribus, domos multi non habent sed pro his Plaustra. Et quoniam incertis vagantur Sedibus; Stellarum, imprimis vero Poli Arctici, adspectu cursum suum dirigere solent. Vno in loco non diu commorantur, rati gravem esse infelicitatem diu in eodem loco hærere. Pecuniæ usum non habent, itaque res pro rebus commutant. Ismaelitas se esse dicunt, idque etiam præ se ferūt: Mahumeti Legem admisere anno CIↃ CCXLVI. Cetera Iudæorum ritu peragunt, circumciduntur, lavantur, & quotidie solemni hora exclamant *Iahi illo illoth*: non est DEVS, nisi unus Deus. Summus ipsis Sacerdos est *Seyd*, Imperator *Cham*. Fiunt nonnullis in locis panni optimi, Aurei &

Victus. Serici, itemque Sindones mundissimæ. Vescuntur Tartari cibis grossioribus, præsertim Carnibus, ijsque crudis aut semicoctis; Lacte & Caseo. A Suilla abstinent. Bibunt Lac Equarum, quod ita præparare norunt, ut videatur esse Vinum album, nō admodum insipidus potus. Vocatur ab ipsis *Chuinis*. Victus immundissimi sunt, utpote qui mensas mappis non operiant, Mantilibus non utantur, quum manus non lavent, non corpus, non vestimenta. Bibunt etiam aquam, lac & cerevisiam ex Milio coctam. Vinum apud eos ut plurimum non nascitur, advectum sicut cæte-

Mercimonia. ri homines avidissime bibunt usque ad ebrietatem, quæ apud eos gloria est. Ad Mercimonia quod attinet, ea hic in nonnullis urbibus vigent maxime, imprimis Gemmarum, omnis generis Aromatum & Serici.

REGNVM CHINAE.

Regio

CHINÆ *Regnum* amplissimum ac potentissimum, Incolæ *Tame*, & seipsos *Tangis* vocant, Marcus Paulus *Mangi*. Ptol. vel hos, quod quidem Ortelio placet, quem plerique sequuntur, vel vicinos Cataienses, quod magis probat Mercator, vocat *Sinas*. Sita est autem Regio omnis ad Oceanum Eoum, & ab Ortu Solis terrarum extrema putatur.

Situs.

Fines ejus ab Oriente Mare Eoum, Cauchinchina Provincia a Meridie; qua Occidens est Brachmanæ: qua Septemtrio sunt Tartari, gens bellicosissima, a quibus Montibus & muro longissimo discluditur. In universum autem cinctus ille sive ambitus muri montiumque ad 1ↄ Milliaria protenditur. Historici Chinenses murum hunc ante annos ducentos a quodam Rege Tzintzoo nomine exstructum memoriæ prodiderunt, postquam hujus Regionis Incolas a Tartarorum tyrannide, quam XCIII annos perpessi fuerant magna prudentia liberasset. Extenditur autem China a Tropico fere Cancri ad Parallelum, usque gradum LIII Latitudinis, & juxta Longitudinem continet Meridianos omnes inter gradum CXXX, & gradum CLX inclusos.

Soli qualitas.

Soli fertilitas.

Regio Cœli & Soli temperie, nec non hominum industria, omnium rerum ferax. Habet enim homines minime desidiosos, sed labori assuetos: quibus nihil indignius videtur, quam vitam in otio transigere. Hinc fit, ut nullus totius Tractus angulus non aliquid producat. Loca arentia Tritico & Hordeo conserunt. Humida, Plana, aut Palustria, Oryza, cujus quater uno anno satio est. Colles Montesque Pinetis abundant, quibus interserunt Panicum vel Legumina. Nullus itaque locus, nullus Ager infrugifer: & ubique Horti, Rosæ, & varium genus Florum Frugumque. Lini etiam frequentes sunt Segetes, & Arbusta Moro consita, ad nutriendos Bombyces. Auri præterea, Argenti, Æris, Ferri, aliorumque Metallorum, Gemmarum, Vnionum, Musci, Saccari, Rhabarbari magna copia: præstantissimum habetur, id quod istinc per Persiam terra ad nos adfertur. Mare enim multum virtutis illi adimere putant. Profert & hoc Regnum Lignum singulariter medicum quod a Chinensibus *Lampalam*, a nostris *Radix Chinæ* dicitur: estque ejus usus per totam Indiam frequentissimus contra quævis Apostemata, Paralysim & Morbum Gallicum. Ejus Radix dura est & ponderosa atque albi coloris.

Animaliũ varietas.

Pecorum in Montibus & Pratis greges infiniti. Silvas & Nemora incolunt Apri, Vulpes, Lepores, Cuniculi, Zebellini, Martes: aliaque id genus Animalia, quorum pelles in vestimentorum usum expetuntur. Horum jucunda hic utilisque venatio est. Avitij generis mira copia, præsertim aquatilis, cujus tanta multitudo & præcipue Anatum, ut in urbe Canton, ex minoribus hujus Regni una, decem vel duodecim millia uno die absumantur. Quamvis autem hæc Regio supra modum animalium ferax sit, arte tamen hanc feracitatem adaugent hoc artificio. Vere duo aut interdum tria millia ovorum fimo condunt, (ut in Alcairo Ægyptij) cui calore suo tempore erumpunt Anatum pulli. Idem tempore hyemis faciunt, sed tum ova non fimo condunt, sed sportæ arundinaceæ imponunt, cui ignem seu focum tepidum substruunt, unde aliquot dierum spatio, æque prodeunt.

Imperium. Maiorum.

Tota hæc Regio uni subest *Regi*, tanquam Monarchæ, quem *Mundi Dominum* ac *Cœli Filium* vocant. Antonius Pigiafetta Regem Chinensem totius Orbis dicit esse potentissimum: Regiam habere semtemplici muro munitam: imperare Regulis lxx, alere Elephantorum decem millia, totidemque stipatorum. Huic in universo Regno aut stipendia faciunt, aut certe Sacramento tenentur Equitum 948350, Peditum 584650. Hoc Regni præsidium est. *Paquin* urbs versus Tartariam, Regia ejus Sedes est. Ex hac numquam nisi tempore belli egreditur. *Manquin* civitatem quondam ejus antecessores habitavere, in cujus memoriam ibidem aurea tabula magno honore custoditur. Continenter fere Bellum cum Tartaris gerunt Chinenses. Tartari viribus, Chinenses ingenio & artibus præcellunt. Ita sæpe fit, ut a Tartaris robore superentur, ipsi vicissim Scythas non raro dolis & arte vincant. Dividitur autem hoc Regnum in quindecim provincias; quarum Maritimæ sunt sex, *Cantam*, *Foquiem*, *Chiqueam*, *Xantora*, *Naqui*, & *Quiocy*; Mediterraneæ novem, *Quichim*, *Iuana*, *Quãcy*, *Suinam*, *Fuquam*, *Cansij*, *Xancij*, *Hoaum*, & *Sancij*.

Vrbes.

Vrbes sunt CCXL celebres, quarum nomina terminantur syllaba *Fu*; quod urbem significat: ut *Cantonfu*, *Panquinfu*, Opida quorum ingens est numerus, in *Cheu*, Pagi innumeri sunt, Incolis frequentes, ob continuam agriculturam. Omnes fere urbes ad ripam navigabilis cujusdam fluminis sitæ sunt, largis profundisque fossis & muris munitæ. Hi muri ab inferiori parte vivis lapidibus, a superiori coctilibus exstructi sunt, (loco calcis, terra figulina utuntur, eadem cum ea ex qua Vasa quæ dicuntur Porcellanica finguntur firmissima) quorum nonnulli tantæ sunt altitudinis atquæ crassitudinis, ut quatuor aut sex homines una incedere possint. His per intervalla propugnacula altiora, ex quibus prospectus in procul dissitos agros patet, sunt imposita. *Canton*, de qua diximus, ambitum habet XII Mill. pass. atque amplius. Nobile est Orientis Emporium. Sæpe 1ↄ Naves onerariæ huc appellunt. Magna hic Æris, Aluminis, Cinnamomi, Musci, Rhabarbari, Gladiorum Argentique copia est. Haud procul ab hac urbe sunt Ecclesiæ Iesuitarum. *Quinsai* non urbs, sed Regnum dici meretur. Ejus peridromus est C Milliarium. Hæc Principi suo ex Sale & Aromatibus majus pendit victigal, quam Persarum Rex olim ex omni Babyloniæ tributo collegerit. Sita est in Lacu dulci: habetque Pontium Millia XII: quorum multi adeo elatis arcubus attolluntur, ut naves erectis malis atque expansis velis sub ijs agantur. Amœnitas loci memorabilis; ob quam *Civitatem Cœli* (hoc enim sonat *Quinsai*) dici voluerunt. Immensum esset referre omnia.

Lacus & Flumina.

Inter Lacus qui amœni hic sunt, memoratur ille in *Sancij* Provincia rotundus, ex inundatione anno CIↄIↄLVII factus, in quo submersæ civitates septem præter opidula & pagos & mortalium ingentem numerum unico tantum puero in trunco arboris servato. Flumina & Maria pisculenta sunt. Et Regio hæc quia maritima est, & passim Fluvijs navigabilibus irrigatur, haud minori populorum frequentia in navibus quam ædibus habitatur. Sunt qui numquam navibus egrediuntur, sed perpetuo in ijs hærentes, piscationi & aucupio operam dant, unde sibi victum quæritant: piscium enim & avium, ut dictum est, hic admirabilis copia. Piscandi illis varij modi, sed hic adscribi dignus. In ijs civitatibus quæ situm habent (ut fere omnes hujus Regni) in ripis Fl. Mergos (Cervos marinos Hispani nominant) magno numero in caveis alunt, hos navibus impositos ad Fl. profundiora devehunt, ibidemque tenui funiculo constrictis harum avium collis, ne pisciculos deglutire queant, acervatim in aquas projiciunt,

CHINA
TARTARIÆ PARS.
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS
ANIAN FRET
AMERICÆ PARS
CHINENSIS
OCEANUS
BRAMAS REGNU
INDIA EXTRA GANGEM
PARS INDIÆ INTRA GANGEM
Golfo de BENGALA olim Sinus Gangeticus
Medius Meridianus est 155. reliqui ad hunc inclinantur pro ratione 55 & 58. Parallelorum.

ibidemque eas tam diu sinunt, donec collum faucesque piscibus tumere conspexerint: ac tum ad naves redeuntes, intromittuntur, omnemque capturam Heris ante pedes evomunt. Hocque toties quoties visum fuerit piscatoribus, iterant. Ac tum demum ubi ad caveas redierint colla earum dissolvuntur, & esca consueta satiantur affatim. Qui autem in navibus habitant, præter piscationem aliud ex humido Elemento capiunt emolumentum. Septum sive textum arundineum conficiunt, ejusdem cum navi fere Longitudinis, undique cancellatim clausum, tam in summo quam in imo, ut aer tantum, & unda admitti possit. In hoc septo Anatum quatuor millia commode aluntur nidis & receptaculis circa navim collocatis, in quibus ova ponunt. Inter opera & structuras egregias occurrunt *Opera publica.* Portæ urbium magnificæ ad miraculum usque exstructæ: *Plateæ* quasi ad libellam factæ, nusquam a recta linea declinantes, tantæ amplitudinis, ut iter præbeant decem quindecimve una equitantibus: hæque passim interstinguuntur Arcubus triumphalibus, qui urbes supra modum ornant. Lusitani quidam referunt se vidisse in urbe Fuchco Turrim quadraginta innitentem Columnis ex solido Marmore, quarum altidudo erat quadraginta palmorum (mensura architectonica) latitudoque duodecim. Hoc opus esse tantæ magnitudinis, tam insignis splendoris atque ingentis sumptus, ut omnes totius Europæ superbas & magnificas structuras longe post se relinquere existiment. Sumtuosissima habent tam in urbibus quam in agris Templa. *Ratio gubernandi.* *Rex Chinæ* habet sub se *Gubernatorem* quasi *Proregem*: quem ipsi *Tutan* nominant. Hic causarum totius Regni disceptator & judex. In Iustitia administranda huic magna severitas. Latrones & Homicidæ perpetuis carceribus custodiuntur, donec flagris, fame, vel frigore vitam finiant. Quamvis enim ultimo supplicio (quod fere flagellatione constat) condemnentur, sententiæ tamen executio adeo tarda, ut maxima horum condemnatorum pars in vinculis moriatur. Hic tantus captivorum ubique in civitatibus numerus; ut in una urbe Canton sæpe millesimum decimum quintum excedat. Furta (quo nullum crimen his partibus odiosius) flagri verberibus crudelissimis puniuntur. Flagellationis hic modus est. Hominem pronum collocant, manibus a tergo religatis: huic, flagro ex arundine aut calamo facto, suras crurum percutiunt, cujus ictus adeo vehemens, ut primo verbere sanguis eliciatur: secundus ictus adeo maleficum excruciat; ut in pedes consistere nequeat. Singula crura singuli Carnifices flagellant: tanta vehementia, ut plurimi ex quinquagesimo aut sexagesimo ictu vitam finiant, omnes enim nervi disrumpuntur. Lusitani narrant singulis annis eo mortis genere supra duo hominum millia interire. Flagrum hoc latitudinis est quinque digitorum, crassitudine unius, quod continuo aqua tingunt, ut flexibilius sit, & majori impetu cædat. Licitum viris plures ducere uxores, quarum unam domi retinent, cæteras varijs in locis disponunt. *Mores.* Adulteros extremo afficiunt supplicio. In urbibus nullum Lupanar, omne meretricium genus in Suburbia relegatur. Nuptialia festa celebrant tempore Novilunij, & fere Martio mense, qui dies illis primus est ineuntis anni. Hæcque festa peragunt uti apud nos, splendide & magno apparatu. Conclavia Tapetibus Sericis vestiuntur, sternunturque, ac flores sparguntur. Per multos dies continuos convivia celebrantur: Organis musicis ludisque histrionicis adhibitis. Sunt autem Chinenses plærique facie lata, barba rara, naso simo, oculis parvis; etsi quidam inter eos sint forma satis decora. Color omnibus ut Europæis; subfuscus autem ijs qui circa Canton habitant. Rarissime vel numquam patrio excedunt solo, neque facile peregrinum admittunt, imprimis ad interiora Regionis, nisi fide publica a Rege fuerit donatus. In comessationibus & compotationibus adeo strenuos sese exhibent, ut ipsis Germanis aut Belgis ne minimum quidem cedant. Quod ad Religionem hujus gentis attinet, credunt omnes res creatas, omniaque inferiora, atque horum gubernationem pendere a supernis, atque Cœlo: quem maximum omnium Deorum credunt, eumque primo Alphabeti charactere exprimunt. Solem, Lunam, & Stellas adorant, etiam Cacodæmonem, (quem ea forma qua nos Europæi depingunt) ne mala ipsis inferat, ut ipsi dicunt. Duplex etiam habent genus Sacerdotum: alterum *Opificia.* candido vestitur, raso capite, & in commune vivit, ut Monachi Pontificij: alterum atro, promisso crine, & seorsim habitat, ut Presbyteri. Neutrum uxorem ducit; horum vita satis impudica est & obscœna. In Mechanica omnis generis conficienda supellectile adeo dextri & nitidi Chinenses, ut opus a natura creatum, non manufactum videatur. Ars Typographica & Tormentorum bellicorum usus hic adeo vetus est, ut inventorem nesciant. Scribunt non lævorsum aut dextrorsum Lineis rectis jacentibus, sed pendentibus deorsum. Literæ non vocalem aut consonantem indicant, ut ex earum connexione vocabula formentur, sed singulæ rerum singularum sunt notæ, prima Deum indicat, cęteræ res alias: suntque istiusmodi notarum millia quinque apud eos atque vero putandum est notas istas esse hieroglyphicarum illarum apud Ægyptios similes; nam illæ pictura constabant & quadam similitudine rerum quas significare volebant: hæ solo linearum ductu. Lusitani multa de sagacitate horum hominum scribunt, & hoc (quod inprimis stuporem moveat) quod curribus utantur veliferis, quos sic dirigere sciunt, ut ijs quocunque velint brevissimo temporis spatio terra ferantur. Figulina illa opera pellucida, niveque candidiora, quæ apud nos in pretio sunt, & Porcellana dicuntur, nequaquam hoc loco silentio prætereunda. Ea apud hos fiunt hoc modo. Cochleas quasdam marinas ovorum testis miscent, aliaque quædam addentes, subigunt & massam conficiunt. Hanc *Victus.* sub terra condunt, ubique eam macerari ad octuagesimum vel centesimum usque annum sinunt, hæredibusque suis pretiosi thesauri loco relinquunt. Ipsique ea utuntur quam avi atavique posuere. Observantque ex veteri institu- *Vestitus.* to, ut qui veterem tollit, recentem ejus loco recondat. Picturæ non tam accurata apud ipsos ratio est. Cibus victusque eorum lautissimus est, Gallico & Germanico non absimilis. Convivium scienter instruunt, mensis accum- *Mercimonia.* bunt more nostro: non in terra, ut cæteri solent Asiatici. Cibum autem minime tangunt, sed furcula aut unco argenteo ori ingerunt. Vestiuntur ditiores Serico, cęteri Lino, Lanę apud eos in vestibus nullus usus. Vtuntur etiam ex Gossypio contextis vestibus. Viri comam alunt, quam contortis spiris exstruunt circa verticem, & clavo argenteo constringunt. Mulieres Auro & Gemmis exornantur. Mercimonia hic maxime vigent Aromatum & inprimis Serici. Ex Malacca enim, Bengala & alijs locis Piper, Crocus, Nuces odoratæ vulgo Muscatæ, Cassia & id genus Aromata in Chinam non exiguo quæstu advehuntur. Sed Sericæ Telæ hic præcipuum Mercimonium est. Ioannes enim Barrius in suis Decadibus Asiaticis scribit ad urbem Nimpo quam alij Liampo nuncupant, observasse quosdam ex Lusitanis trium mensium spatio navigio evectas 166000 Serici libras. Muscum quoque hinc ad varias Orbis partes devehi, asserit Antonius Pigiafetta: & Rhabarbarum & Vniones Andreas Corsalis.

INDIA ORIENTALIS

Regio. *Nomina.*

I*NDIA* Asiæ maxima & nobilissima regio, ab Indo fluvio nomen habet. Hanc Ptole-
mæus in duas dividit, in *Indiam* nempe intra & extra Gangem, cognominatam. Hæc *He-
vila*, vel ut alij scribunt *Havilath* aut *Evilath* in sacris litteris dici putatur. Illa *Seria* : in-
colis vero posteriorem *Macyn* aut *Magin* vocitatam apud Marium legimus; Alij *Mangi*
& *Chinam* vocant, qui Mercatorem sequuntur. Priorem *Indostan* ab incolis vocari au-
ctor est Ioannes Barrius. Hæc terrarum amplissima est. Pomponius tantum spatium lit-
toris occupare scribit, quantum per sexaginta dies noctesque velificantibus cursus est.
Clauditur autem secundum Strabonem ac Plinium, Occidentem versus Indo fluvio,
qui Persiam ab India disterminat; ad Septemtrionem sunt Tauri juga : ab Ortu Oceano
Orientali; a Meridie Indico cingitur. Occupat vero maximum Cœli tractum, tam secundum longitudinem quam
secundum Latitudinem. Namque secundum longitudinem complectitur circiter LIII Meridianos, quorum Oc-
cidentalissimus est gr. CVI. Oriental. in gr. CLIX. At secundum lat. protenditur ab Æquatore, quem propemo-
dum attingit, usque ad grad. XLIV latitudinis Borealis; quamobrem ad medium usque sexti Climatis expanditur.
Regio lenibus auris & imprimis Favonio saluberrima est : quamvis Cælum habeat inæquale ob ejus vastam ma-
gnitudinem; alicubi enim calida est, nimirum Æquatorem versus; alicubi vero temperata satis, ac potius frigida,
versus Boream. Terra vero ipsa universim situ, Cœlique clementia, bonitate ac fertilitate longe cæteras Orbis par-
tes antecellit. Alia hic rerum facies, alij syderum ortus atque obitus, binæ messes in anno, binæ æstates, media in-
ter eas hyeme Etesiarum flatu calores temperante. Ager quamvis ut plurimum Frumento careat, Legumina tamen
& fruges varias copiose profert, & imprimis Hordeum ac Oryzam. Fructus præterea arboreos multos producit, Pi-
per, Thus, Myrrham, Caryophylla, Zingiber, & in partibus maxime australibus Cinnamomum, Calamum Aro-
maticum, Nardum aliaque Aromata, quemadmodum Arabia & Æthiopia. Est in arundinibus Mel. Multa insu-
per Medicamenta habet, multas arborum radices, tum salutares, tum noxias. Quid vero de Metallis, Lapidibus
alijsque muneribus dicam? Nascitur enim in ea ingens Auri & Argenti vis : non parum quoque Æris, Ferri, & O-
riachalci, auctore Diodoro : sed Plinius neque Æs, neque Plumbum habere tradit, Gemmisque suis ac Margaritis
hoc permutare : quas mare littoribus infundit. Beryllis siquidem, Chrysoprasis, Adamantibus, Carbunculis,
Lychnitjs, Margaritis, Vnionibus abundat. Serici hic tanta copia, ut reliquo orbi sufficiat. Animalia hic quam in
reliquis Orbis partibus majora, Boves, Cameli, Leones, Canes, Elephanti. Ea etiam Animalia quæ apud nos man-
sueta sunt, apud illos magna ex parte sylvestria. Elephantum ea est frequentia, ut non solum ijs utantur ad bella
sed etiam ad onera gestanda & promovenda, interdum etiam ad arandum. Dracones in desertis immanes, æquant
fere Elephantem corporis mole, & cum his perpetuo decertant. Canes tam grandes ferocesque, ut etiam cum Le-
one committi possint. Serpentes innumeri, quibus etiam tostis incolæ vescuntur, ut & formicarum quodam ge-
nere, quod cum pipere edunt, similiter ut nos Cancros. Simiæ hic reperiuntur albæ, & Chamæleon, quem solo
aere nutriri credidit antiquitas, atque alia insuper Animalia. Aves præterea variarum specierum, & invisæ cæte-
ris nationibus, præter Gallinarum, Phasianorum & Perdicum ingentem multitudinem, necnon & Psittacorum
varij coloris. De Indorum imperio Plinius ita scribit, *Indi prope Gentium soli numquam emigravere finibus suis. Colli-
guntur a Libero Patre ad* Alexandrum *Magnum Reges eorum CLIII. annis VI CIↃ CCCCII, adjiciunt & menses tres.* Scribit
etiam Strabo de Indis, ad eos nullum præter *Liberum patrem, Herculem & Alexandrum* cum victoria profectum es-
se, quamvis a *Cyro* & *Semiramide* tentatos. Militiæ vis est penes *Nairos*, suntque nobilium & optimatum filij, qui
ab anno septimo vitæ agilitati adsueti sunt, nervis oleo sesamino inunctis. Diximus supra Indiam a veteribus in
duas partes divisam fuisse, in Indiam intra & extra Gangem. Niger etiam tradit ex Ægypto in Indiam naviganti-
bus eandem in tres partes dividi, scilicet in *Inferiorem, Mediam, & Superiorem. Inferiorem* volunt esse a fluvio Indo
ad Barium amnem, & hanc *Caiserat* vocant: *Mediam, Minibar*, ipsis vocatam ab hoc fluvio Bario ad fluvium Cha-
berim, capiunt; *Superiorem* vero quam *Maabar* vocant a Chaberi ad Gangem intelligunt. Sed hæc divisio Indiæ so-
lum intra Gangem est. Marcus Paulus notat suo tempore in tot partes etiam distribui ac majorem *Malabar*, me-
diam *Abasciam* nominat, minori vero peculiare nomen non assignat. Sed his relictis ad Vrbes transeamus. Alexan-
dri Magni comites in eo tractu Indiæ quem subegerant, V CIↃ opidorum fuisse scripserunt, nullumque Cominus,
unde hujus regionis vastitatem & ingentem amplitudinem facile agnoscas. Vrbs primaria est *Calechutum, Calechut*,
totius Orientis Emporium celeberrimum. Hæc juxta littus magnifice trium milliarium spatio exstructa est : Do-
mus in ea humiles, idque propterea quod fundamenta ob aquarum illuviem altius sterni non possint. Mercatorum
ædes emuntur XX aureis, reliquorum incolarum binis. Cibus illis non panis aut caro, nam illum non habent, hæc le-
ge vetita est; sed Oryza, Hordeum, Butyrum, Lac, Pisces, Saccharum, Aromata, Poma. Religio Paganorum, Ca-
codæmonem adorant; Sunt & Mahumetani nonnulli qui sua lege vivunt. Palmarum folia ipsis Chartæ vicem sup-
plent, quibus inscribunt stylo ferreo. Portugallenses in vicinia Arcem habent munitissimam, extorquentque Samo-
rino annuum vectigal. De Calechuto ita Scaliger in Vrbibus:

Cæli temperies. *Soli fertilitas.*

Imperium. Majorum.

Vrbium Nomina.

Non satis hoc fuerit, noto quod perdita Nereo	*Sontis tanta sitis sese tibi colligit Auri,*
Hærebat dubijs tunsa carina vadis	*Fatali ut citius morte perire juvet?*
Protinus audaces incognita littora puppes	*Hic dices animi magni te nomine dignum?*
Instituuntque novas mortis adire vias.	*At non est, animum perdere, idemque frui.*

Sunt & aliæ, *Cambaia*, in sinu Guzarat sita est, urbs cultissima & opulentissima, quam idcirco vocant *Cairum* In-
diæ. Mercatorum hic ingens frequentia. *Decan, Batacala, Canonor*, aliæque plurimæ. Non desunt Lacus aliquot
vasti. In Historia Alexandri mentio fit lacus, vel stagni vetusta abundantique sylva coronati mille passus patentis,
ubi exercitus ejus siti pene confectus, refectus est. Omnium vero maximus est Lacus *Chiamay*, cujus circuitus CCCC
milliarium, distatque a mari IↃC milliaribus; hinc complures fluvij præcipui originem trahunt : post eum *Cincui
Hay*, atque alij. Amnium hic mira vastitas. Proditur Alexandrum Magnum nullo die minus stadia sexcenta navi-
gasse in Indo, nec potuisse ante menses quinque enavigare, adjectis paucis diebus: & tamen Indum minorem Gan-
ge esse constat. Oritur hic in Caucasi jugo quod vocatur Paropamissus, hodie *Naugrocot*, & longo cursu nongento-
rum milliarium in Oceanum Australem sive Indicum duobus magnis ostijs erumpit. Vnde XX recipit Amnes,
sed clarissimos *Hydaspem*, quatuor alios adferentem, & *Cantabram* tres. *Gangem* alij incertis fontibus ut Nilum, ri-
gantemque vicina eodem modo; alij in Scythicis montibus nasci dixerunt, influereque in eum novemdecim am-

Lacus & Flumina.

PERSIÆ PARS
GUZARATE
INDIA INTRA GANGEM
INDIA EXTRA GANGEM
CHINÆ PARS
QUICHIU QUIANCH
CANTAN
FOQUIEM
SUINAN
COCHINCHINA
QUAN CII
GOLFO DE BENGALA olim Gangeticus et Ptolemæo SINUS Argaricus
MARE ARABICUM Rubrum et INDICUM
PEGU
SIAN
Camboia
LUCONIA
Zeilam insula
BORNEO INSULÆ PARS
ORIENTALIS OCEANUS
INDIA ORIENTALIS

nes. Alij cum magno fragore ipsius statim fontis erumpere; dejectumque per scopulosa & abrupta, ubi primum
molles planities contigit, in quodam lacu hospitari, inde lenem fluere, ubi minimum VIII mil pass. Latitudine: ubi
modicum stadiorum c. Altitudine nusquam minore pass. xx. Hunc in sacris *Phison* vocari notatum est. Eum
hodie Geographi quærunt. Sunt qui opinentur eum esse qui in Sinum Bengalæ influit, fortasse ob nominis vici-
nitatem, adcolæ enim vocant *Guenguam*. Sed Mercator noster haud aspernandis ductus rationibus *Gangem* dicit es-
se eum qui dicitur *Rio de Cantaon*. Post hosce amnes numerantur *Mandona*, *Chaberis*, *Ava*, *Campumo*, *Menam*, *Me-
non*, & alij plurimi. Megasthenes prodidit lx amnes Indiæ numerari, quorum permulti æstate crescunt instar Ni-
li, quæ potissima est fertilitatis hujus regionis causa. Nutrire dicitur Ganges, sicut Nilus Crocodilos, item Del-
phines, Anguillas quoque ad tricenos pedes longas, Plin. teste. Hunc Statius Sebosus inter præcipua miracula ait
vermibus abundare, cærulæis nomine, & colore. Hi bina habent Brachia longitudinis cubitorum non minus se-
num, adeo robustis viribus, ut Elephantos ad potum ventitantes, mordicus comprehensos ipsorum manu in pro-
fundum rapiant, teste Solino. Est vero potissima Indiæ & nobilissima Oceano pars Meridionali seu Indico obver-

Maria.

sa, juxta littus, seu oram maritimam; quæ etsi plurimum portuosa sit attamen plerisque in locis innumeris Insulis,
scopulis ac brevibus cincta est, unde navigatio laboriosissima & periculosissima redditur. *Indica maria*, ait Solinus,
Balænas habent ultra spatia quatuor jugerum. Sunt & quos Physeteras nuncupant, qui enormes ultra molem ingentium colum-

Montes.
Sylvæ.

*narum, super antennas se navium extollunt, haustosque fistulis fluctus ita eructant, ut nimbosa alluvie plerumque deprimant
alveos navigantium.* Plurimi hic Montes, magnusque labor sit eos enumerare, quorum magna pars arboribus & ijs
quæ virent spoliata est. Iunguntur inter se *Imaus*, *Emodus*, *Paropamissus*, Caucasi partes. *Indorum Nemora*, ut scri-
bit Solinus, *in tam proceram sublimantur excelsitatem, ut transiaci ne sagittis quidem possint. Pomaria Ficus habent, qua-
rum caudices in orbem spatio sexaginta passuum extuberantur, Ramorum umbra ambitu bina stadia consumunt.* Foliorum la-
*titudo formæ Amazonicæ peltæ comparatur. Pomum eximiæ suavitatis. Quæ palustria sunt, arundinem creant ita crassam, ut
fissis internodijs, lembi vice vectitet navigantes.* Onesicritus refert, arbores quasdam ingentes esse, quarum rami, cum
duodenos cubitos creverint, reliquum incrementum pronum faciunt, deflexi quousque terram contingant. De-
inde terram ingressi radices agunt, veluti propagines, demum rursus in truncum exeunt, a quo postquam acti
fuerint, inde flectuntur, aliamque propaginem efficiunt, deinde aliam, & sic deinceps, ut ab una arbore umbra-
culum fiat, tabernaculo multis columnis fulto simile. Narrat præterea miram arborum quarundam magnitudi-
nem, quarum stirpem vix quinque homines complecti queant. Hebenum arborem ipsa sola habet, & in prærup-
tis petris arbores quædam Thus exsudant. Habet & aliam arborem ferentem Nuces Indicas, & hæc arbor, ut re-
fert Iosephus Indus, quadruplices gignit fructus, videlicet Oleum, Vinum, Acetum & Saccarum. Est & alia, re-
ferente Ludovico Romano, quæ fœcunditate ac fructuum mira suavitate reliquis omnibus arboribus longe est
præstantior. Denos enim fructus diversos producit, de qua vide plura apud eundem lib. v. cap. xvi. Hodie Indiæ
ædificia ac domus viles ac humiles, præterquam Maurorum & Lusitanorum; sed antiquissima Indiæ ædificia, quo-

Ratio gubernandi.

rum etiam nunc aliqua supersunt, longe Romanorum & Ægyptiorum ædificia superant. In septem ordines olim
divisa universa gens fuit: primus erat Philosophorum, II Agricolarum, III Pastorum, IV Artificum; V Militum:
VI locum Ephori tenent. Hi quæcunque in India fiunt inspicientes Regi referunt. Septimum vero, qui publicis
consilijs præsunt, numero paucissimi, nobilitate prudentiaque maxime insignes. Ex his enim ad Regum Consi-

Leges & instituta.

lia, tum ad Rempublicam gerendam, tum ad res dubias judicandas asciscuntur: Duces insuper ex his deliguntur
ac Principes. Ad leges porro & instituta quod attinet: Legibus utuntur plerique non scriptis; quidam etiam scri-
ptis: in quibus sicuti & in Contractibus maxima simplicitae, quod vel ex eo argui potest, quod non multum sunt
litigiosi: nam nec commissi nec depositi jura ulla habent, nec testibus, indigent, nec sigillis, sed simpliciter credunt.
Domum frequentius incustoditam habent, quæ profecto omnia continentiæ sunt indicia. Qui falsus testis depre-
henditur, extremis decurtatur digitorum articulis. Qui membro aliquo quempiam orbaverit, non modo Talio-
nis pœnam subit, sed etiam manu truncatur. Quod si quis Artifici manum oculumve ademerit, capitale est. No-
bilitas generis ac sanguinis apud hos summopere observatur, idque ex veteri instituto. Dynastæ ac Nobiles *Cai-
males* ab Incolis dicuntur, & hi ut plurimum in urbibus non habitant, sed in agris: quorum domus muris, fossis,
& sepibus munitæ sunt. Literas plerique eorum ignorant, sed memoriter omnia administrant. Sacrorum cura est
penes Gymnosophistas qui *Brachmani* dicuntur. Hi etiam Astrologiam, Philosophiam, Medicinam sectantur.
Sunt præter hos etiam *Abduti*, qui ad tempus aliquod abstinent, & hoc ipso postea putant sibi ad omnia flagitia

Mores.

commeatum factum esse. Indis omnibus promissa cæsaries est, cultus præcipuus cum gemmis, habitus discrepan-
tissimus. Lino alij vestiuntur aut lana; alij ferarum aviumque pellibus, pars nudi agunt, pars tantum obscœna ve-
lati. Niger vulgo corporis color, in materno utero tales fiunt seminis dispositione, quales ipsi sunt qui genuere,

Victus.

Genitale semen ut Æthiopibus nigrum. Statura procera ac valida. In victu frugales sunt, & a furtis magnopere ab-
stinent. His omnibus Oriza, Lac Caseus, Carnes, Pisces & arborum quarumdam fructus cibus sunt. Vinum non

Vestitus.

nisi in sacrificijs; bibunt. Illud ex Palma arbore exprimunt: aut etiam ex hordeo macerato & Oriza potum confi-
ciunt. In cultu corporis nimij; nam & Aurum gestant & Lapillis exornantur, & Sindone candidissima induun-
tur, umbellasque secum portant. Pulchritudinem enim excolentes omnia faciunt, quæ ad decorandam faciem
pertinent. Ætati senum prærogativam nullam tribuunt, nisi prudentia excellant. Multas nuptas habent, quas a
parentibus accipiunt, pari boum emptas, alias obedientiæ causa, alias prolis ac voluptatis, ac nisi castas esse cogant,
fornicari licet. Si qua mulier regem ebrium occiderit, muneris loco habet, ut cum illius successore jungatur. Re-
gi interdiu dormire non licet, nocte cogitur cubilia per horas mutare, idque propter insidias. Servilis conditionis
apud Indos nemo fuit, imo lege quadam sancitum, ne quis omnino servus esset. Stultum quippe videbatur & ini-
quum leges æquas omnibus positas, fortunas non æque omnibus esse communes. Artifices apud Indos magno
in pretio; hi enim non solum immunes sunt a tributo, sed Frumentum insuper e regia accipiunt. Sed hanc regio-
nem cum insulis vicinis, quarum ingens est numerus, incolunt diversæ admodum & non tantum moribus ac vi-
ta, sed etiam lingua discrepantes nationes, indigenæ. Hebræi, Persæ, Scythæ, Arabes, sive Mauri. Christiani, tum
illi qui se a B. Thoma Apostolo edoctos gloriantur, tum qui ex Europa in ea loca delati doctrinam proseminarunt.

Mercimonia.

Mercimonia hic multis in locis maxime vigent, Aromatum imprimis, Lapillorum, Gossypij ac Serici. Memoriæ
prodit Ludovicus Romanus ex urbe Cambaia tantum Gossypij ac Serici asportari mercatores, ut quandoque qua-
dragenas aut quinquagenas naves his mercibus onustas abducant, alioque comportent. Plura alia quæ de India, a-
pud Scriptores leguntur, quia fabulosa sunt & ficta consulto hic prætereo.

INSVLAE INDIAE ORIENTALIS PRAECIPVÆ: IN QVIBVS MOLVCCÆ CELEBERRIMÆ.

Molucca. *Situs.* *Aeris qualitas.* *Soli fertilitas.*

IN nostra Methodo Sequuntur Insulæ Indiæ Orientalis præcipuæ, inter quas *Moluccæ*, Aromatum & imprimis Cariophyllorum ingenti copia toto Orbe celebres. Hoc vero nomine præcipue comprehenduntur quinque Insulæ, *Ternate* vel *Tarante*, *Tidor*, vel *Theodori*, *Motir* quæ & *Muthil*, *Machian* vel *Mare*, & *Bachian* seu *Bacianum*. Iacent sub Æquatore, inter *Celebes* & *Gilolo* Insulas. Harum maxima vix habet ambitum sex mill. passuum: omnes intra spatium xxv milliarium concluduntur. Aer hic valde insalubris, multique Mercatores lucrum pluris quam vitam facientes, his locis moriuntur. Ager est aridus, spongiosus, quique imbres e cœlo decidentes confestim absorbet, antequam in mare delabantur. Profert varia Aromata, Nuces Myristicas, Mastichen, Lignum Aloes, Sandalum, Cinnamomum, Zingiber, Piper, & Caryophylla tanta copia, idque sine ulla cultura, ut mirum sit. Quæ quotidiano esui inserviunt, raro hic & parce proveniunt, sed ea commutatione suarum mercium abunde parant. Sunt etiam in Moluccis tam vastæ arundines, ut ex ijs dolia conficiant incolę. Cariophylli arbor in rupibus provenit, quarto anno quam cœpit crescere, profert fructum. Arbor foliorum forma & crassitie Lauro est simillima; flores umbellæ instar prodeunt, simillimi floribus mali Aurei. Fructus flore collapso, paullatim protuberant in formam clavi, unde etiam illis apud nostrates nomen. Initio rubri, mox sole tosti nigrescunt: quo autem duriores fiant & virtutem insitam diutius servent, aqua salsa consperguntur. Arbores vero ita inter se densantur vel soli felicitate, vel seminis, aut stolonum fœcunditate, ut plerumque Lucos faciant. Hos inter se partiuntur Indignæ fructusque abdunt, ut mercatoribus divendant. In his Insulis Avis interdum decidit *Manucodiata* dicta, maxima Pica non minor; nec major semipede. Caput ei non rotundum, sed pressum est, quale Hirundinis, cauda longissima, bifurcata, pedes nulli; itaque perpetuo volat, auram ruminat. Pluma in capitis parte superiore adeo minuta, ut pilo proprior visum pene fallat. Ei viriditas quę in feris Anatibus, sed ita vegeta, ut Smaragdi splendorem imitetur. Inparte inferiore sub gula etiamnum & minutior & brevior, verum flava, ac nitore Citrij. Ad stomachum vergens dilutior est & dilucidior. A capite collum in supera parte densissima pluma tegitur, fulgore fuliginoso, quę ad caudam sese demittens paullulum grandescit, ac de coloris illius intensione paullatim aliquid remittit. Par sub alvo magnitudo, color haud absimilis. Alarum protensarum prolixitas sesquipedalis. Pennarum color inferne buxeus, superne candidus levissima fuligine semitinctus. Pinnulæ pennarum non cohærent, sed dissitę aerem transmittunt. Hanc si cadat, e cœlo aut ex paradiso Mahumetano mitti superstitiose credunt. Hanc etiam adeo sancte religioseque habent, ut se ea Reges tutos in bello existiment, etiamsi suo more in prima acie collocati fuerint. *Portus.* *Montes Mores.* Inter has insulas præcipuæ sunt *Ternate* & *Tidor*, quarum posterior duos habet portus, in quorum altero Lusitani Arcem exstruxerant, quam Hollandi superioribus annis cepere. In priore Montes sunt Ætnæ instar ardentes. Reguli harum insularum Mahumeti sectam induerunt: Plebes autem Caphræ, hoc est Gentiles sunt, Solem & Lunam Deos colunt. Soli diei, Lunæ vero noctis Imperium adscribunt, illum marem, hanc femiam dicunt, atque hos ceterarum stellarum parentes vocant, quos omnes Deos esse, minutos tamen arbitrantur. Solem Orientem certis carminibus salutant potius quam adorant. Item Lunam noctu fulgentem, a quibus liberos, fœcundam pecoris fœturam, terræ uberes frutices, aliaque id genus deposcunt. Ceterum pietatem ac justitiam colunt, & præcipue pacem atque otium amant; bellum vero maxime detestantur. Sunt egentes admodum, utpote apud quos nihil pręterquam Aromata proveniant, quæ venenis, Arsenico & Mercurio sublimato vulgo appellato, ac linteis quibus ut plurimum vestiuntur, libenter commutant. *Victus.* Vivunt pane & piscibus, nonnumquam Psitacis. Latent tuguriolis demissis admodum. Quid multa? Omnia apud hos humilia & sordida præter pacem, otium & Aromata. Ceterum Moluccę repertę sunt Caroli V auspicijs; quam rem quia imprimis memorabilis, libet paullo altius repetere. Quum inter Lusitanos versus Orientem, Castellanos in Occidentem, pomeria suorum principum promovere pro virili adnitentes dissidium esset ortum: ne alteri alteris essent impedimento, novus ille Orbis, auctoritate Alexandri VI Pontificis & aliorum, in duas partes est distributus: scriptis legibus & conditionibus, ut quicquid instituta ab Atlātici maris Insulis, quæ Hesperides solent dici, navigatione Orientem versus reperiretur, Lusitanorum esset; quidquid ad Occidentem, Castellanis cederet; sic horum beneficio pernotuit America: illorum Orientis pleraque, ita lucri studio lapsu temporis excurrentium, ut dicerentur etiam perrumpere in adjudicatam Castellanis portionem: quæ controversia decidi non potuit, nisi Ferdinando Magellano quasi judice. Hic enim Lusitanus, odio in Emanuelem suum Principem, ob non bene pensatam, quam illi navarat & effecerat, operam, exstimulatus, docens Moluccas ex facta distributione pertinere ad Castellanos, anno CIƆIƆXIX auspicijs Caroli quinti ad quærendū dimissus alia via Insulas, quas dixi, ita navigationem suam temperavit, ut ex Hispania in Australiora cœli spacia ad gradum latitudinis LII delatus, & inde conversa ad Occidentem Solem classe, per inferius Hemisphærium immenso Cœli marisque tractu superato, sub Orientem Solem ad Moluccas Insulas, quas quærebat, tandem naves ejus pervenerint: ac inde superum Hemisphærium prætervecti ejus socij littora Asiæ & Africæ in Hispaniam redierunt, pernavigato semel (ausu admirando & a nullo mortalium tentato) toto terrarum orbe. Ipse autem Magellanus ante repertas Moluccas prælio contra Barbaros occubuit: & post investigatas. Moluccas a socijs superstitibus ejus navigationis, ceteris navibus dispersis, captis & detentis, una tantum navis superstes & incolumis in Hispaniam redijt Aromatibus onusta; Margaritis etiam, quæ in Insulis nonnullis grandes admodum reperiuntur, aliæ magnitudine ovorum Turturum, Gallinarum etiam & Anserum. Digniores profecto nautæ, qui æterna memoria celebrentur, quam qui cum Iasone Thessalo Argonautarum Principe ad Colchidem navigarunt Argonautæ. Navis etiam ipsa, quæ una sospes & salva domum redijt post exantlata tot pericula, multo dignior, quę inter sydera collocetur, quam vetus illa Argo. Hæc namque ex Græcia duntaxat per Pontum vecta est. Magellanica vero ex Hispania Austrum

INSULÆ
Indiæ Orientalis
PRÆCIPUÆ,
In quibus Moluccæ
celeberrimæ sunt.
SEPTENTRIO
MERIDIES
INSULÆ PHILIPPINÆ
ARCHIPELAGUS S. LAZARI
ISLAS DE LAS VELAS
INSULA BORNEO
IAVA quæ dicitur MAIOR
CEIRAM I.
GILOLO
NOVA GUINEA
MALACA
De situ Iavæ Minoris

versus indeque per inferius Hemisphærium in Orientem penetrans, rursum in Occidentem in Hispaniam per superius Hemispherium emenso semel, quod dictum est, universo terrarum orbe, remeavit. Sed hæc hactenus. Sunt qui Molucis adnumerent, *Gilolum*, *Celebes*, *Ambon*, *Bandan*, *Timorem*, & *Borneonem*. *Gilolum*, *Celebes*, & *Ambon* Mercator noster putat esse *Sindas* Ptolemæi. Duę priores ab Æquatore secantur, tertia ad Meridiem vergit Harum autem Insularum Incolæ Ptolemæi seculo erant Antropophagi.

GILOLO vel *Gilolum* quæ & *Batochina*, ex Insulis, quas vulgo nuncupant *del Moro*, una est. Cœlum hic inclemens, & Aer calidus. Ager abundat Oriza, ac Medulla cujusdam arboris, quæ *Sagu* dicitur, ex qua panem conficiunt: e qua etiam arbore succum eliciunt, quo loco Vini utuntur. Gallinas silvestres magna copia producit a nostris valde differentes: & vicinum mare magnam alit Testudinum vim, quarum caro ejusdem fere saporis est cum carne vervecina. Incolæ barbari ac crudeles, qui ut olim, carnibus humanis vescuntur. *Celebes* Insula ab Occasu Moluccarum jacet, cum nonnullis alijs, quæ sub eodem nomine comprehenduntur. Atque hæ Insulæ omnes Aceto divites sunt. Incolæ albi, Antropophagi. Idololatræ & Piratę. Nudi agunt, obscœnis tantum velatis. *Ambon* vicinis aliquot insulis nomen dat. Peridromus ejus ıɔ milliariũ. Asperrima autem est ac sterilis. Hujus Incolæ etiam sunt Antropophagi, ac Piratæ. Alter alteri proprios parentes devorandos exponit, quando vel senio confecti sunt, vel insanabili laborant morbo, *ac* piraticam exercendo vicinas omnes Insulas habent infestas. *Bandan* parvæ insulæ numero circiter VII, a Meridie Sindarum Insularum ac Moluccarum sitæ sunt, gradu circiter VII latitudinis Australis; alij eas ultra gradus IV cum triente ponunt. Harum nomina sunt *Bandan* major ceteris, ac ijsdem nomen communicans, *Mira*, *Rosolargium*, *Ay*, *Rem*, *Neira*, & *Gunuape* omnium minima, quæ continuo ardet: atque ob id deserta est. Hæ Insulæ Nuces Myristicas & Mastichen ex eadem arbore subministrant. Myristica arbor procera & patula est, nostræ Quercui perquam similis. Nuci operimentum triplex. Primum crassius adversus injurias aeris, venti & imbrium; Alterum membranæ instar reticulato munimento, quod tertium aliud putamen ligneum ambit: membranula illa est Muscatæ flos, qui ab Hispanis *Macis* dicitur, nobile ac salubre Aroma. *Zingiber* quod in hisce omnibus Insulis provenit, duplex est, spontaneum & sativum; hoc illo melius est: Herba Crocum refert, radix odorata est & mordax instar Piperis & quidem Pipere ipso calidior. Incolæ Bandan agrestes sunt ac viles: obtusi ingenij, ac Idolorum cultores. Insula *Timor* sita est gradu X Latitudinis Australis. Hæc Sandalum flavum & album magna copia subministrat, quod ab Insulanis Ferro, Securibus, Gladijs & Cultris redimitur. Sandali tria sunt genera, album, flavum, rubrum. In Insula *Timor* albi & flavi (utriusque autem summa est bonitas) silvę crescunt. Rubrum provenit in tractu *Choromandel* & *Tanasserin*, *Borneo* Insula Mercatori ea est, quæ a Ptolemæo Insula *Bonæ Fortunæ* dicitur. Iacet inter Cambaiam & Celebes, proximamque sibi habet Calamianes: parte Australi subest Æquinoctiali circulo, reliqua Boream versus extenduntur. Est autem omnium illius Oceani maxima, creditur ex quorundam relatu trium habere Mensium circumnavigationem; ex aliorum vero, ambitum bis cıɔ & cc milliarium. Hęc rebus omnibus ad vitam victumque necessarijs abundat, Camphoram, Agaricum, Adamantem, Equos pusillos producit. Multi per omnem Insulam & præclari Portus sunt, amplæ Vrbes. *Cabura*, *Taiaopura*, *Tamoaratas*, *Malano*, & omnium præcipua *Borneo*, in qua Incolarum millia viginti quinque. Sita est in palude aquæ marinæ, ad instar Venetiarum. Regem habet Mahumetanum, cum quo nefas nisi per interpretem loqui. Incolarum color albicans: ingenium acre, neque ita subdolum atque in alijs Insulis: Idololatrę tamen sunt. Habitus eorum varius. Sed de his hactenus; ad reliquas insulas pergamus, Continet etiam Tabula nostra *Philippinas*. Hæ a *Philippo* Hispaniarum Rege nomen habentque sunt Insulæ complures. Ptolemæus eas vocat *Barußas*. Præcipuæ sunt *Luzzonia* sive *Luconia*, *Tandair*, *Mindanao*. Harum insularum solum temperatum, aer ad calidum accedens, inprimis in ora maritima: nam mediterranea frigidiora sunt. Ager Orizæ, Sacchari, Leguminum feracissimus: Mellis ingens ubique copia. Ficus semicubitales: Auri & Ferri Metalla, quæ & ad vicina loca & in Hispaniam navibus exportantur. Sunt etiam Gallinę, Anates, Pisces ad usum quotidianum abundantes. *Tandair* cæteris omnibus est pręstantior amœniorque & singulari nomine vocatur *Philippina*. Ambitus ejus est clx Leucarum. *Luzzon* multo est major, sed minus culta. In hac Hispani urbem condidere *Manila*, loco peroportuno, ad mare. *Mindanao* plures habet urbes, *Caylon*, *Pavaodos*, *Subut*, *Dabito*, *Suriaco*. Has insulas magna parte Hispani incolunt, qui cum Insulanis vicinis, & cum Chinensibus Mercimonia exercent, navesque onustas mercibus in Novam Hispaniam & Regnum Mexicanum instruunt, celebri & frequenti trajectu. Ad Occasum harum insularum Philippinarum, Insula est quam quidam *Palohan* vocant, alij *Puloaym*, nonnulli *Calamianes*; hanc Mercator vult esse Ptolemæi *Bazacatam*. *Camboia* Regnum rebus ad victum pertinentibus abundat, Orizam, Carnes & Vina eorum more confecta abunde præbet. Multos alit Equos, ac Elephantes, & nonnihil etiam Auri profert. Vrbem habet cognominem in ripa fl. Meicon, seu Menon sitam. Incolæ bellicosi & Idololatræ. *Malacca* sequitur. Regnum Malaccense patet in Longitudinem cclxx milliaria, totumque oræ maritimæ obversum est. Ager humidus, lutosus, neque fertilis: profert tamen beatioribus locis Triticum & Sandalum: Arbores paucas habet, Silvas raras: sunt tamen & pascua quædam lætiora, in quibus greges pascuntur; ut in desertis Elephanti. Ergo præter suburbana Malaccæ urbis loca, cetera fere deserta sunt ob soli & cœli inclementiã. Vrbs autem *Malacco* ad nobilem fl. Gazam, ampla est frequentia incolarum celebris. Ejus circuitus est xx propemodum milliarium. Mira hic mercium omnis generis copia, quæ tum ex nostro Orbe, tum ex vicinis locis eo adferuntur: Argenti, Auri, Margaritarum, Aromatum, tanta vis, ut nusquam in Oriente major. Incolæ hujus Regni facie sunt cadaverosa, capillo promisso, ingenio malo: gaudent mutuis cædibus, idque per noctem; ut undenam vulnus illatum sit ignoretur. Rex Mahumetanus quomdam fuit: is quum *Lopezio di Seccheira* Lusitano molestus aliquamdiu fuisset, Regno privatus est ab *Alphonso Alborebecche*, qui urbem Mauris ereptam Lusitaniæ Regi subjecit In ea nunc degit Episcopus, cuditurque Moneta aurea & argentea: cujus antea nullus ibi usus, stanneam enim habebant dumtaxat, grandem, magni ponderis, exigui pretij. *Sumatra* sub Æquinoctiali sita, & a Septemtrione in Austrum porrecta longitudine ccıɔ mil. pass. antiquorum est *Taprobana*. Cœlum regionis inclemens, ob magnam exhalationum copiam, vaporumque ex lacubus & stagnis, & fluminibus ardore Solis extractorum. Ager Milium & Orizam gignit, Melle, Zingibere, Benzuino, Camphora, Agarico, Cassia, abundat: Piperis vero vulgaris & oblongi tantus est proventus, ut quotannis viginti naves onustas Incolę Cathaium exportent. Elephantes nusquam majores aut bello aptiores. Mons est flammas eructans. Insula in x Regna dividitur. *Iava* duplex est ex relatione M. Pauli Veneti: Major & Minor. Hæc Iava ab illo dividitur VIII in Regna, e quibus sex ipse lustrasse dicitur. *Ferlech*, *Basmam*, *Samara*, *Drogoiam*, *Lambri*, & *Fanzur*. Horum quoque descriptiones subnectit. Maior non longe a Sumatra distat, Orientem versus, habetque trium millium mill. ambitum, Longitudinem ıɔlxx mill. Ager est rerum omnium felicissima copia abundans, meruitque facili & ubere proventu Compendium Orbis a Scaligero appellari. Reliqua quæ hac Tabula continentur, brevitatis studio omittimus.

Gilolo Insula. Cœli qualitas. Soli fertilitas. Animaliũ varietas. Mores. Celebes. Insula. Mores. Ambon. Insula Soli qualitas. Mores. Bandan. Insula. Situs. Soli fertilitas. Mores. Timor. Insula. Situs. Soli fertilitas. Borneo Insula. Situs. Soli fertilitas. Vrbes. Incolarum. Mores. Insulæ Philippinæ Vnde dictæ. Cœli temperies; Soli fertilitas. Vrbium. Nomina. Camboia. Soli fertilitas. Vrbs Meicon. Malacca. Situs. Soli qualitas. Mores. Sumatra. Situs. Cœli & soli qualitas. Iava.

IAPONIA, SIVE IAPAN INSVLA:

INSVLA hæc Marco Paulo *Zipangri* dicitur, olim *Chryse* Magino, Mercatori *Aurea Chersonesus*: Eam vulgo *Iaponiam* & *Iapan* vocant. Præcipuæ tres insulæ sunt Petro Maffeio teste, circumfusis alijs minoribus interfluo Euripo disjunctæ. Prima & maxima *Iapan* dicta, in satrapias aut regna tria & quinquaginta dividitur: quorum potentissima sunt, *Meaci* & *Amagunciј*. Secunda dicitur *Ximo*, habetque regna novem, in quibus præcipua sunt *Bungi* & *Figen*. Tertia est *Xicoum*, quæ IV regna continet. Distat autem *Iapan* a continente *China* intervallo Leucarum LX: a nova vero Hispania Indiæ Occidentalis, Leucarum CL. Totius terræ longitudo ferme in ducentas, uti ferunt, Leucas procurrit. Huic nequaquam respondet Latitudo: decem tantum alicubi patet: summum triginta, non amplius. De ambitu nihil dum certi proditum est. Iacet ab Æquatore in Arctum a XXX gradu ad XXX fere octavum. Ab Oriente obversa est Novæ Hispaniæ. A Septemtrione Scythas vel Tartaros, & alios ignotæ feritatis populos, ab Occidente spectat Chinenses. A Meridie, vasto mari interfuso, inexploratas habet terras, e quibus casu nautas olim quosdam in Iaponiam delatos fama est, neque inde solvisse. Salubris hic cœli temperies, Frigori & nivibus Regio valde obnoxia, neque admodum ferax. Mense Septembri Oryzam, nonnullis etiam in locis Maio Triticum metunt: neque ex eo panem ut nos conficiunt, sed genus quoddam offæ, seu polentæ. Butyro, atque Oleo Olivarum carent; Oleum tamen a Balænis extractum habent. E terræ visceribus incolę varia ecfodiunt Metalla: & exteras longeque dissitas nationes ea merce pelliciunt. Estque hæc Insula in tantum Auri ferax, ut Marcus Paulus Venetus testetur suo tempore, Palatium Regium Aureis laminis tectum fuisse, haud aliter quam apud nos magnæ Domus Plumbo vel Cupro operiuntur. Arbores vel ad amœnitatem, vel ad fructum ferunt haud absimiles nostris. Unius tamen, quæ Palmam imitatur, ignoto nomine, admirabile prorsus ingenium. Siquidem (uti perhibent) humorem quemlibet reformidat; si forte maduerit, contrahit illico sese: ac veluti pestifero contractu marcescit. Remedio est, avulsam radicitus, in Sole siccare: & in vacuum scrobem scoriam ferri contusam, vel sitientem arenam infundere: ibi, postquam aruerit, rursus depacta, revirescit, ac pristinum nitorem decoremque recipit: rami quoque decidui seu defracti, si clavo ad truncum affigantur, veluti insiti coalescunt. Plurima vero varijs locis exsurgit Cedrus, tantæ proceritatis & crassitudinis, ut inde Fabri Basilicarum columnas, & cujuslibet quamvis capacis Onerariæ malos efficiant. Ex Animantium genere, Oves, Porcum, Gallinam, Anserem, fœdasque alias domi haud quaquam alunt Iaponij, Campos & Prata, Boum, Equorumque militarium Armenta: saltus atque dumeta, Lupi, Cuniculi, Apri, Cervi, pererrant. E volatilibus Phasiani, Anates amnicæ, Palumbes, Turtures, Coturnices, ac sylvestres Gallinæ cernuntur. *Iaponium* omne nomen uni quondam parebat Imperatori, cui titulus *Vo*, seu *Dair*: quoad is diuturna pace in delitias atque socordiam resolutus, Præfectis ac Satrapis ac præcipue *Cubis* (sic enim duo Primarij vocabantur, quorum alter deinde extinxit alterum) contemptui cœpit esse. Viri ergo militares, talem aliquamdiu perpessi, mox indignati dominum, tandem abrupere frenos; & suam quisque invasere Provinciam; ita momento unitas illa, & maximi contextus Imperij, multas in partes ac veluti fragmenta dissilijt, Ius tantum *Dairi* mansit in hunc usque diem, honorum vocabula Proceribus dividendi, quæ pro graduum varietate mutantur identidem, certisque characteribus designantur. Summus vero & potentissimus Iaponiorum habetur ille quisquis Meacum & Meaco finitima nobilissima Regna (quem tractum communi nomine *Tensam* nuncupant) armis atque Arcibus occuparit. Ea loca ante aliquot annos obtinebat *Nobununga* Tyrannus. Hujus in solium a conjuratis interemti: liberis ejusdem aut pulsis, aut occisis, per factionem ac vim præcipuus e Ducum numero *Faxiba* successit. Nunc autem *Taicosama* sive *Taico* Monarcha est Iaponiæ. *Iaponiæ* Urbs Primaria *Meacum*, Civitas maxima, cujus ambitus unum & viginti milliaria patuit, sed nunc bellis intestinis Insulanorum, tertia parte imminuta est. In hac summus Magistratus Iaponiæ moratur, tribus Viris constans. Sunt præterea *Ossacaia* civitas illustris, potens, libera, omnium, ut quidam autumant, totius Orientis opulentissima. Magna hic Mercatorum undique concurrentium frequentia est, quorum qui mediocres facultates habent minimum possident XXX Aureorum millia, qui majores, incredibilem summam. *Bungum* sui tractus Urbs præcipua, situ oportuno. In hac Christianorum magnus est numerus. *Coia* Civitas *Bonsio* cuidam sacra, quem *Combodaßi* vocant. Principes omnes in hac Urbe sepeliuntur; aut si alibi, saltem huc dentem unum mittunt sepeliendum: tanta est hujus loci veneratio. *Fiongo* urbs decem & octo leucis Meaco distans. Hæc Nobunangæ tempore majorem in partem devastata fuit. Eamque anno CIƆ IƆ XCVI terræmotus sic convulsit, ut non minima ejus pars ad terram allisa sit: & paullo post etiam maxima pars, ut dicunt, igne conflagrarit. *Amangasaqui* urbs non contemnenda leucis quinis disjuncta a mari Sacai opposita. Habet etiam *Vosuquin*, *Funaium*, *Tosam* urbes nobilissimas, & alias quas brevitatis studio prætereo. Aquæ hic bonæ: calidæ etiam alicubi, medicos in usus emicant. Pisce cum alio abundant Incolæ, tum vero fluviatili Truta, seu Salari, & marina tanquam Alosa: huic honos plurimus. Portus marini hic multi, inter quos *Ochinosamanus*, in quo fere magnus navium numerus stat. Editi præruptique montes, cum alij passim, tum duo præcipua nobilitate visuntur, quorum alter, incertæ appellationis, adsidue flammas evomit: inque ejus cacumine, certis hominibus, postquam voti causa diu se maceraverint, splendida circumfusus nube sese Cacodæmon ostendit: alter *Figenoiama* nomine spectatæ altitudinis est, adeo ut etiam ipsas nubes leucarum aliquot intervallo superet. Magnifica exstruunt Templa & Sacerdotum utriusque sexus sumtuosa Cœnobia: superba etiam & visenda Palatia. Palatij regij ex Paulo Veneto supra mentionem fecimus, cujus tectum aureis laminis fuit opertum. Superficies quoque superior aularum & conclavium aureis laminis ferebatur tecta. Nec minus hodie sunt in hujusmodi operibus sumtuosi & magnifici. *Taico* sive *Taicosama* quem nunc hic Monarcham esse diximus, opere visendo & stupendo moles excitavit. Hic exstrui curavit aulam CIƆ *Tatamis* (Storeæ elegantissimæ genus est) opertam cum suis fimbrijs damascenis, holosericis, aureis: quælibet autem harum storearum octo palmos longa, quatuor lata est. Hæc aula e ligno maximi pretij ædificata est, tãtoque auro intus nitet, ut pene incredibile videatur. Quamquam dum ad culmen perducta est, videtur DEVS vanam illam ostentationem in opere tam magnifico castigare voluisse: tanta enim Ozacæ imbrium copia extitit, ut murorum alter, quo Aula nitebatur, labefactus corruerit; ex qua ruina non parva ejus inclina-

Insulæ. Nomina. — *Situs.* — *Cæli temperies.* — *Soli fertilitas.* — *Animaliũ varietas.* — *Imperium. Majorum.* — *Urbium Nomina.* — *Montes.* — *Opera publica.*

IAPONIA
OCEANUS
CHINENSIS
TONSA
NANQUIN
XANTON
Meaco
Navigii genus in Insula Japonia velis ex arundine contextis, ligneis, anchoris
Leuce Hispanicae
Miliaria Germanica

tio secuta est: verum, ut ille admodum industrius est & sollicitus, fertur brevissimo tempore, sumtibus subditorum, qui continenter in ejus operibus moliendis laborant, in pristinam formam & decus eam restituisse. Ante hanc aulā in planitie pulcherrima, jussit erigi Theatrum ad agendas Comœdias; utrimque vero nonnullo intervallo divulsas turres binas trium quatuorve contignationum : quarum altera ob frequentiam imbrium non diu constitit, suoque lapsu tres quatuorve homines obtrivit. Tantum autem studium posuit *Taico* in absolvendo hoc Theatro, ut voluerit illud omnibus ædificijs a se hactenus fabrefactis, elegantia, perfectione, & impensis antecellere. Columnæ, quæ ligneæ sunt, pavimentum & laquearia, obducta sunt atta Sandaracha, quæ in hac regione *Vrusci* dicta, quæ lucet instar speculi. Totum autem opus est inauratum *Nascinsi*, quod est Aurum molitum in pulvere cum magno artificio rerum in eo expressarum. Laquearia varia sculptura, & ingenti laminarū inauratarum copia, nitent. Fossam itē propugnaculi magnifico ponte sterni voluit, per quem iter esset ad dictam aulam, operirique tegulis inauratis, in medio autem ponte eminere turriculam duorum salariorum, quæ in quaternis angulis protensum habeat certum vexilli genus, octonos vel novenos palmos longum, quaternos latum ex Orichalco aurato, varia volucrum arborumque ex eo pendente scalptura. Si radios Solis excipiat, splendorem egregium reddit, turrique novum ornatum conciliat. Ligna supra utrimque transverse posita ad innitendum, Auro subacto fulgent, pavimentum quoque ipsum tot magni pretij illustre est ornamentis, tamque mirifico opere, laminis Auro illitis intermicantibus, a præstantissimis Magistris elaboratum est, ut in solo ponte, qui x plus minus cubitorum amplitudine patet, in Auro & Arte sumptum factum quindecim millium aureorum quidam ex relatione Gubernatoris Sacajani memoriæ prodat. Multa alia hic prætereo brevitati studens. Ligneis plerique ob crebros terræmotus, quidam tamen ab imo lapideis utuntur ædibus, elegantia & arte visendis. Meaci III, *Viri* (qui totius Regni primores summum Magistratum constituunt) degunt; penes quos summa est rerum constituendarum potestas. Primus, qui *Zaco* dicitur, Pontificis instar, præest sacris. Secundus *Voo* dignitatibus & honoribus. Tertius *Cubacama* paci & bello. In v autem ordines divisa gens est : quorum primus eorum qui cum imperio sunt, rerumque potiuntur : hosce communi nomine *Tonos*, nuncupant : quamquam inter ipsos *Tonos* alij dein existant dignitatis gradus, uti apud nos Regum, Ducum, Marchionum, & Comitum. Alter ordo eorum est, qui gentis illius procurant sacra, capite ac mento prorsus abraso; Cælibem hi profitentur vitam. Variæ ac multæ numerantur eorum sectæ, Nec desunt qui ad Rhodiorum Equitum speciem, bellicas una cum religione res tractant. Sed communi omnes appellatione *Bonzij* appellantur. Tertius Civium & reliquæ Nobilitatis est. Sequuntur Institutores ac Sellularij; & variarum opifices rerum egregia ferme solertia. Postremus est Agricolarum locus. Sontibus quolibet nomine, haud leviora quam exsilij, aut proscriptionis, aut capitis supplicia constituta sunt. Gladio ferme trucidantur, improvidi : quibusdam tamen locis comprehensos Latrones, certoque ad ignominiam vehiculi genere, per civium ora transvectos, extra urbem cruci affigi mos est. Cruces autem, apud Iaponios in mulctandis facinorosis usitatæ, duo habent ligna transversaria, alterum ad brachia, alterum ad pedes; mediæ item cruci affixum breve lignum est ponderi corporis sustinendo, cui reus insidet velut equo. Non utuntur clavis, sed manus pedesque alligant, aut funibus, aut manicis ferreis, quæ lignis transversarijs clavis sunt affixæ. Collum quoque constringunt nervo ferreo ligno infixo. Funibus item astringunt cruci, & cingulum & brachia inter scapulas & cubitum, sic prorsus, ut totum corpus sic bene sustentetur. Deinde cruce in fossam demissa, lapidibusque injectis & terra obfirmata : Carnifex lanceam acutam, machæræ ancipiti non adsimilem tanta vi adigit in latus dextrum crucifixi, ut penetret usque ad cor. Nonnumquum duo sunt Carnifices, qui simul utrumque latus confodiunt. Ita fit ut rei uno tantum sanguinis fluxu, minimo temporis puncto spiritum Deo reddant. Quod si non statim moriantur, duplicat ictum Carnifex : atque ita finem faciunt. In Dei cultu quod potissimum Iustitiæ munus est, miserandum in modum errant. Magistris religionis utuntur ijs quos dixi, *Bonzijs*. Inter Numina suppliciter adoranda, sunt *Amida* & *Xaca*. Sed habent & alia, a quibus futuræ vitæ bona expetantur, quos *Fotoquos* vocant. Alios etiam veluti minorum gentium Deos adorant, bonæ valetudinis, liberorum, pecuniæ, & eorum quæ ad corpus pertinent, largitores, hosce *Camis* appellant. De eorum Dijs sic scribit Paulus Venetus lib. III cap. VII. *Colunt Viri Zipangrij varia Idola, quorum quædam habent caput Bovis, quædam caput Porci, & quædam caput Canis, atque aliorum diversorum Animalium. Sunt etiam quædam quæ habent IV facies in uno capite, alia tria capita, unum super collum; & duo alia super utrumque humerum. Sunt rursus quædam quæ IV habent manus, alia viginti & alia centum. Et quod plures habuerit manus, majoris putatur veritatis. Et quum incolæ interrogantur, unde hanc habeant traditionem, respondere solent, se patres suos in hoc imitari, nec aliud credere debere, quam quod ab illis acceperunt.* Hæc ille. Multa hic varijs locis Gymnasia, quas Academias dicimus. *Bonsiorum* Schola est in opido *Banoum*, in qua solemni ritu gradus titulusque confertur a Præfecto studiorum. Est & inter alia *Seminarium Iesuitarum Bungi*, in quo Iapones linguam Lusitanicam, Europæi Iaponicam discunt. Ea a nonnullis haud imperitis rerum æstimatoribus, Latinæ vel genere ipso, vel ubertate prefertur. Sed ad perdiscendum, & magni laboris & longi temporis indiget. Ipsi Iapones etiam typis ad impressionem utuntur. In universum autem, acuta, sagax, ac bene a natura informata gens est : judicio, docilitate, memoria. Paupertas dedecori aut probro est nulli. Maledicta, furta, impiam temere jurandi consuetudinem, aleæ genus omne execrantur. Coloris sunt Olivastri, laborum tolerantes, gloriæ cupidi, injuriarum impatientes, quidam etiam in suos liberos truces, quos statim editos suffocant. Armis delectantur, pugionibus & gladijs a duodecimo ætatis anno cinguntur. Procera statura, si cui contigerit, & decoro corporis habitu gloriantur. Lenta plerisque vivacitas; firmæ vires : in sexagesimum usque annum militaris ætas extenditur. Barbam alunt modicam : in capillo varius est mos; volsella depilant, pueri sinciput, plebei ac rustici dimidium caput; viri nobiles totum ferme, paucis ad occipitium relictis capillis, quos attigisse quempiam, contumeliæ loco vel maximæ ducitur. Storeis, culcitræ in modum tumentibus, nitidisque pavimenta consternunt : In ijs & somnum, subjecto cervicibus lapide vel tigillo, & cibum capiunt genibus nixi, cruribus insidentes. Munditiarum apud eos haud minor quam apud Chinenses, cura; paxillulis item ipsi duobus inter edendum ita scienter utuntur; ut neque excidat quicquam, nec digitos extergere opus sit. Cœnationem ingrediuntur discalceati, ne catastromata calcando coinquinent. Tenuiores, ad mare præsertim, victitant Herbis, Oryza, Pisce: divites ornant splendide atque apparate convivium: in singula fercula, sine linteis aut mappis mutatur sua cuique convivæ mensa e Cedro Pinuve, palmæ fere altitudine. Cibi confecti in pyramidem exstruuntur, Auro conspersi, cupressinis ramulis ad gratiam prominētibus. Nonnunquam etiam rostro pedibusque inauratis Aves integræ nobilibus patinis inferuntur. Vsum Vitis ignorant. Oryza exprimunt Vinum: ipsi quoque imprimis delectantur haustibus aquæ pene ferventis, insperso pulvere herbæ, quæ *Chea* dicitur. Nobilitas æque ac vulgus capite nudo in publicum prodit. Vigent hic Lusitanorum commercia. Inveniuntur enim Margaritæ magna copia, rotundæ ac crassæ rubei coloris, item alij Lapides pretiosi, qui una cum Auro Insulam ditissimam reddunt.

Privata. Ratio gubernandi.

Scholæ.

Mores.

Victus.

Mercimonia.

ZEILAN VEL CEILON INSVLA.

Insula. Nomina.

INSVLA *Zeilan*, vel *Ceilon*, Ludovico Ro. Patritio *Zaylon* Arabibus dicitur *Tenarizim* & *Ternasseri* Terra delitiarum : & Indis *Hibernarum*. Hæc Ptol. *Taprobana* ταπροβάνη, Barrio & Corsalo testibus, quod idem constanter affirmat Varrerius, in suo de Ophyra regione Opusculo. Quorum sententiæ lubens accedit Ortelius in suo Thesauro Geographico. Mercator vero noster censet *Nanigerim* (πανυγηρεὶς est in Græcis Pt. codicibus) esse; cui alij potius fidem habendam arbitrantur; Ego rem in medio relinquo. *Zeilan* vero Insula præstantissima jacet non longe a Comorino Promontorio, x gradibus ab Æquatore. Ambitus ejus ccxl Leucarum, vel ut alij dicunt ccIↄ aut Iↄccc milliarium: Longitudo Leucarum lxxviii, seu Milliarium ccxl, vel ccl. Latitudo autem Leucarum xliv, aut Milliarium cxl. Hæc licet sub Zona torrida, subque candenti Sydere sita, Cœlo tamen ita temperato, Aere tam salubri fruitur, ut omnes Indiæ Provincias hac parte excedat: nonnullique isthic Paradisum terrestrem fuisse olim arbitrentur. Mira Cœli clementia incredibilisque temperies hieme æstateque nunquam sævientibus. Ager fertilis perpetuo viret. Flores varij leguntur. Adeo ut cum Poeta de hac Insula canere liceat;

Situs. Cœli temperies;

Hic ver purpureum, varios hic Flumina circum Fundit humus Flores.

Soli fertilitas.

Arbores perpetuo Floribus aut Fructibus onustæ sunt, ut sunt Mala Assyria incredibili suavitate, Mala Medica, Citria optima, Aurantia, Limones, alijque Fructus nobilissimi. Fert & Palmam & Aromata, Cinnamomum, Cardamomum, Caryophyllum, Piper, aliaque. *Cinnamomum* quod Herodotus in avium nidis, & præsertim Phœnicis reperiri tradidit, hic crescit magna & copia & præstantia. Id hujus Insulæ Incolæ vocant *Curdo*, Malaccitani *Caysman*, Malabaritani *Camea* : Arabes *Quirza*, Persæ *Darchina*. Est autem cortex fruticis, simillimi Malo Punico. Hujus cortex ad calorem Solis dehiscens, a ligno avellitur, & paullulum ad Solem detostus fit Cinnamomum, & a Canalium figura vulgo *Canella* vocatur. Arbores semel decorticatæ, post triennium novum corticem recuperant, tanta crescendi aviditate, ut silvas ac nemora repleant. Lignum, quod *Xylocinnamum* vocant, ob quandam origani acrimoniam in fastidio est. *Cardamomum* καρδάμωμον Græce, Arabice *Cordumeni* dicitur : in hac Insula *Ençal*, in Malabar *Etremelli*; in Bengala, Guzarate, & Decam interdum *Hil*, interdum *Elachi* vocatur, idque inter Mauritanos; nam a gentilibus Indigenis omnium supra dictarum provinciarum *Dore* nuncupatur. De eo Plin. *Simile his* (Amomo & Amomidi) *& nomine & frutice Cardamomum, semine oblongo. Metitur eodem modo in Arabia. Quatuor ejus genera. Viridissimum ac pingue, acutis angulis, contumax fricanti, quod maxime laudatur. Proximum e rufo candicans : tertium brevius atque nigrius. Pejus tamen varium & facile tritu, odorisque parvi qui verus costo vicinus esse debet. Hoc & apud Medos nascitur. Piper* Græci πέπερι Arabes *Fulfel* & *Fulful*, Itali *Pepe*. Germani *Pfeffer*, Hispani *Pimienta*, Galli *Poivre* dicunt. Seritur Piperis Planta ad radices alterius arboris, ad cujus fastigiũ usque sese convolvendo conscendit, folijs raris, Mali Assyrij effigie, sed minoribus, in extremo acutis virentibus, gustu aliquantum calidis, & folij Betre sapore; Fructus uvarum modo racematim cohæret, minores tamen sunt Piperis racemi, & fructus ipse minor, semperque virens donec siccetur, & perfectam maturitatem consequatur, quæ incidit circiter medium Ianuarium. Radix pusilla, non Costo similis, ut vult Dioscorides, quia Costus radix non est, sed lignum. Verum inter plantam quæ Piper nigrum fert, & eam quæ candidum, tam parva est differentia, ut a nemine quam ab Incolis dignosci possit, quemadmodum vitem quæ uvam fert nigram ab ea quæ candidam non dignoscimus, nisi cum uvas habent, & eas quidem maturas. Quæ autem Piper longum edit, longe alia est planta, quæque non plus habet similitudinis cum superioribus, quam Faba cum Ovo. Ludovicus Romanus Patritius Plantam describit in hunc modum : *Caulis Piperis infirmus est admodum, instarque vitis absque adminiculo (pedamenta vocamus) consistere nequit: Hederæque non est absimile Piper, quippe quod serpit, & altiore complexu proximam semper arborem vincere consuevit. Dicta arbor, imo frutex dispergitur in ramos complusculos intra geminum ac ternum palmum longos. Folia ejus Mali Assyrij figuram exprimunt : Sed hæc craßiora pingujusculaque nonnihil, intercursantibus, ex adversa parte minutioribus venis. E singulis malleolis seni dependent racemi palmo haud ampliores, Passulis non absimiles, confertiores tamen &c.* Vide Ludovicum Rom. Patrit. lib. v. cap. xiv. Ceterum Incolis cibum, potum, navigia, unica Palma subministrat. Fructum vocant *Coquen*, librum *Cayro*. Ex arborum truncis naves compinguntur, e folijs vela, ex cortice funes, cujus tenuioribus partibus pro filo utuntur ad vela consuenda, trabesque colligandas, sine ullo clavo ferreo : ita exstructam navem onerant fructibus ejusdem arboris. Oryza parce hic provenit, quæ ex Regno Malabar & Caromandel copiose eo defertur. Auri, Argenti, ceterorumque Metallorum Fodinas habet, quas tamen Reges non permittunt exhauriri, eas velut thesaurorum loco in ostentationem servantes. Nonnullis causa videtur : nequis illis bellum inferat, cupidine Auri. Ferrum quoque, Linum & Sulphur producit. Eboris item ingentem vim. Sunt & Gemmæ hujus Insulæ plurimæ, Rubini, Hyacinthi, Saphyri, Chrysolithi, Topazij, & quos vulgo vocant *Occhi di gatta*. Ferarum omne genus, Cervorum, Hinnulorum, Aprorum, Leporum, Cuniculorum, & similium magna copia. Elephantorum vero nusquam major frequentia & bonitas. Hos venales habent miro modo. Ad mensuram enim admetiuntur, ut Pannos, Aulæa, Telam, pretio in singulos palmos definito : ita cum magnitudine crescit æstimatio. Sunt vero hi Elephanti totius Indiæ Orientalis nobilissimi, atque a ceteris, ut verissime probatum esse memorat Hugo Linscotanus, ejusdem generis Animantibus ex alijs locis privata veneratione adorantur. Sed quoniam in Elephantorum mentionem incidimus, non abs re visum de hoc Animali pauca subjicere. Elephantem vocant Arabes *Fil*, ac dentem ejus *Cenafil*, Æthiopes *Itembo*. Animal disciplinæ capax est, & natura mite & tractabile. Incessu tardum videtur, cum tamen ne vel expeditus quispiam cursus ejus incessum adæquare queat. Repertos subinde Elephantos aliquos ferunt, qui noctu cum suspirijs & lachrymis iniquam suam sortem deplorare videbantur. Vivunt annos ducentos. Magni illi dentes non nisi ex Elephantis maribus sunt; Femellæ enim breviusculos habent. Animal est mire zelotypum, atque adeo præ nimia zelotypia in furorem subinde tantum rapitur, ut & pastum & somnum fastidiat. Memorabilem Historiam refert de Elephante Christophorus Acosta, quam hoc loco Iusti Lipsij V. C. verbis inseremus. *Elephanti cuidam in urbe Cochin ad horam cibus non erat oblatus. Queritur & barrit. Magister excusat, & vas*

Animaliũ varietas.

INS. CEILAN quæ incolis Tenarisin dicitur.
Ceilan huius insulæ descriptionem à Cypriano Sanchez cosmographo Hispano delineatam, huic nostro operi inserendam, dedit Clarissimus vir Petrus Plancius.
MAR DE ALXOFRE
Reino de Candea
Desertum
Reino de Trinquilemale
Reino de Baticalon
Reino de Jafanapatam
Serras de Crisstal
Serra di Ferro
Ato da Pedreria
Desertos intratables
Pico de Adam
Columbo
Imporio de Cota
Baxos de Chilao
Pedras de Rosar

aeneum ejus cibarium ostendit perfluens, causam hanc moræ esse, non posse se in pertusum vas cibum indere. Iubet igitur, si esse velit, ad Fabrum ærarium ferat reconcinnandum. Ille paret. Promuscide aufert, Fabro offert. Faber sive per negligentiam, sive ludos belluam faciens, infideliter reparat atque obstipat. Elephas refert. Herus vitium videt, & Indignatur. Inclamat illum absentem, hunc præsentem, denique redire jubet cum illo vase. Facit & Fabro querulus impingit. Ille homo suavis iterum imponere conatur, & admoto malleo claudere rimam simulat, non claudit. Nec tamen imponit. Nam ille catus lebetem resumptum ad flumen defert, immergit, & aqua implet, periculi faciendi causa. Videt effluere. Plenus itaque irarum ad Fabrum recurrit, intonat magna voce. Confluunt vicini, & inter eos Vicarius Regis. Faber blandis verbis demulcet belluam; vas denique sumit, & refingit probe atque ex fide. Sed ille ne tum quidem fidens, iterum ad flumen & ad haustum: dum contineri aquam videt, vertit se ad adstantes, & ostendit, velut testes eos advocans in hoc factum: ita demum abit domum. Hæc libuit hoc loco interserere, ut lectionis fastidium atque satietas nonnihil levaretur. Avium præterea omnis generis, Pavonum, Gallinarum, Columbarum &c. ingens copia. Vnus hic Rex olim imperabat: is postea dolo sublatus fuit, diviso inter multos Principes Imperio. Suntque nunc Reges Insulani novem. Horum potentissimus est *Colmuchi*, cui ceteri tributum pendunt annuum; hi sunt Reges *Ianasapitan*, *Triquinamale*, *Batecolon*, *Vilassem*, *Tananaca*, *Laula*, *Galle & Cande*. Refert Ioannes Hugo Linscotanus in suo Itenerario cap. XIV: Chirurgum quemdam præcipuum e Regibus e medio sustulisse, sibique imperium adscripisse, pulsis insigni tyrannide ceteris. Hunc Chirurgum Regni potentem *Raiu* appellari, prudentia & ingenio pollere, reique bellicæ haud rudem esse: verum nemini fidentem. Cingales huic, eodem referente, infesti sunt, tantamque tyrannidem oderunt, pressi interim metu ad obedientiæ ministeria. Idem hostis Lusitanorum acerbissimus, eo anno qui dicessum dicti Hugonis præcesserat, ex India, Arcem *Columbo* obsidione cinxerat, magna populi ac Elephantorum vi, sed irrito conatu, auxilio obsessis a ceteris ex India Lusitanis allato. In hac Insula VII sunt urbes peramplæ, inter quas primaria est *Colmuchi*. Hic complures naves Cinnamomo, Elephantibus ac Gemmis varijs onerantur. In hoc Portugallenses Arcem habent Rege permittente a se exstructam. Portus est amplus & tutus. Habet præterea sex portus præcipuos, præter alios minus celebres. Insula valde montosa est, visiturque mons sublimis altissimo situ inter totius Indiæ cacumina. Incolis *Pico de Adam* dicitur. Credunt enim Indi firmiter isthic Paradisum fuisse; & Adamum ibidem a Deo creatum, dicuntque etiamnum hodie exstare primi parentis pedum impressa vestigia, longitudine duos palmos excedentia. Scribit ex relatu cujusdam Mercatoris Mahumetani Ludovicus Romanus Patritius in fastigio hujus Montis specum esse quendam, quo se recipiebant ejus regionis omnes Incolæ in primi Parentis sanctissimi memoriam: memorare enim Incolas Adamum post lapsum illic fletu & continentia, pœnitudine ductum culpam redemisse. Refert idem auctor, esse alium Montem vastissimæ longitudinis, ad cujus radices Pyropi reperiuntur, qui vulgo Rubini dicuntur. De horum inventione sic idem scribit: *Vbi Negotiatores quipiam, & præsertim Mangones illo contenderunt Lapillorum eruendorum gratia, operæ pretium est eos prius Regem adire: quo convento, emunt mensuram telluris quamdam, utpote cubiti unius quaqua versum magnitudine: id genus mensuræ Molam dicunt, eo nomine enim brachium appellant. Hujusmodi terræ mensura quinis venit aureis, ea Lege atque omine, ut humum effodientibus semper pro Rege quispiam adsistat, ut si forte fortuna inter effodiendum conspicerentur Lapilli pretiosi excedentes caracteres denos, Regi protinus adjudicentur: inferiorum vero Lapillorum citra dictum pondus Mangonibus ac Negotiatoribus qui tellurem memoratam, præstinarunt, potestatem faciunt.* Hactenus ille. Cinnamomum hic nascitur præstantissimum tanta copia, ut Silvas ac Nemora hac arbore refertas habeant. Ea a Ludovico Rom. Patrit. lib. VI Cap. IV his verbis describitur. *Cinnami arbor Lauro haud est absimilis, si præsertim folia spectes: grana primo gignit Lauri instar, baccas credas, minutiora tamen eademque albicantia. Cinnamum itaque nihil aliud esse quam arboris librum planissime constat, hunc enim in modum legitur: nam singulis ternis annis incidunt ramos, delibrantque: demptum eo modo corticem Cinnamomum appellant: neque enim caudicem incidunt, sed ramos tantum. Hujus itaque Cinnami illic mira est ubertas. Quum autem colligitur, non est protinus absoluta suavitate, menstruo perfecta absolutaque est suavitas.* Hactenus ille. Incolæ maritimi Mahumetani magna ex parte sunt; mediterranei gentiles (*Cingalas* vocant) color illis albus, statura procera, abdomen prominens: ventrem enim curant. Imbelles sunt, exigui spiritus, & ad bellum inepti. Tormentis, scribit idem Ludovicus, non utuntur bellicis, nec ferro: sed eorum arma arundines sunt; ob id perraro in prælio occumbunt. Sunt autem nunc ingeniosissimi, & ex Auro, Argento, Ferro, Ebore, opera faciunt politissima. Bombardarum sive Scloporum Fistulas insigni arte formant, velut artifici manu exasciatas. Narrat sępius jam nobis memoratus Linscotanus Archiepiscopo Crucis imaginem oblatam, quam Artifex Ceilanus ex Ebore confecerat, longitudine unius ulnæ, tanto artificio, ut capilli, barba, & ipsa facies viventis hominis gestum mentirentur, optima staturæ mensura; In Europa nihil tale reperiri. Quare ab Archiepiscopo arcæ inclusa ad Hispaniæ Regem missa fuit, digna æstimatione inter preciosissima tanti Regis κειμήλια. In Histrionum artibus excellunt ijdem maxime, multasque venustates corpore ac ludis exercent, totam Indiam percurrentes, magna spectantium admiratione. Victus eorum ex Lacte, Butyro, Caseo, Oriza est; potum ex Palmarum succo colligunt. Vestis intra umbilicum e Serico aut Gossipio: Superiora enim non tegunt. Nisi quod caput panno subtili contegunt, Aures Auro ac Gemmis ornant: zonas gerunt aureas gemmis ornatas. Insula commercijs valde ob Portuum frequentiam ac rerum affluentiam oportuna est.

Vrbes

Portus.
Montes

Victus.
Vestitus.

Atque hæc de Insula *Ceilon*, deque tertia Orbis parte *Asia* sufficient. De qua siquis plura petat; adeat Strabonem qui libris VI ab XI incipiendo, eam persequitur: Ptolemæum qui III, quinto, sexto & septimo libris eandem descripsit: item XII Tabulis, tribuitque ei XL Provincias: & alios. Delineat eam Ammianus Marcellinus lib. XXIII, & Diodorus Siculus lib XVIII in principio. Ex recentioribus nemo eam in universum singulatim descripsit. Marcus Paulus Venetus, Ludovicus Vartomannus, & Ioannes Mandevillius (sed fabulis refertus hic) tantum de ea, quantum ejus Regionis perlustrando dignum scitu cognovere, literis mandarunt. Sunt & alij, quibus omissis, ad quartam & postremam Orbis Terrarum partem longe maximam *Americam*, quam Istmus nobilissimus, & Septemtrionalem facit & Meridionalem, pergimus.

SEPTENTRIO
AMERICA
ASIAE PARS
AMERICA SEPTENTRIONALIS
NOVA FRANCIA
TERRA DE LABRADOR
Frisland
Nova Granada
Hispaniæ pars
AFRICAE PARS
TROPICUS CANCRI
MAR DEL NORT
MAR DEL ZUR Hispanis:
I. DE CVERDE
ANTILLAE
AEQUINOCTIALIS LINEA
OCCIDENS
ORIENS
SALOMONIS INSULAE
Novæ Guin. pars
MARE PACIFICUM
TROPICUS CAPRICORNI
AMERICA MERIDIONALIS
BRASILIA
Tierra del fogo
TERRA AUSTRALIS
MERIDIES

HISPANIA NOVA.

HISPANIA *nova* Americæ provincia amplissima, cæteris cultior, amœnior ac populis frequentior. Hæc magnis terrarum spatijs disjecta, a Tavasco, sive Grialvi flumine Occidentem versus excurrens, ad Sancti Michaelis & Culiacanas usque terras extenditur. Septemtrio finitur Granata nova, alijsque regionibus Novi Mexicani Regni nomine nunc signatis. Australe littus pacifici Maris undis abluitur. Inter Æquinoctialem & Cancri Tropicum pene concluditur, ideoque dierum noctiumque exigua hic discrimina, & perpetuum pene ver. Mensibus Iunio, Iulio, Augusto atque Septembri assiduæ pluviæ, leniumque ventorum ab utroque, Mari commodissimi flatus, diurnos, æstivosque calores dejiciunt ac temperant, quæ vera est ratio cur istic sub Tropico æstivo commode habitetur, contra veterum Philosophorum opinionem. Aerem ergo habet temperatum, quamvis sub torrida jaceat Zona. Abundat Regio ipsa Mineris opulentissimis Auri, Argenti, Ferri, & Æris: mittit Cassiam Fistulam, & Fructus quosdam, quos Incolæ *Cacao* nominant Amygdalorum instar, ex quibus potum valde ab eis expetitum conficiunt. Gossypio ac omnibus insuper Frugibus, Fructibusque quos in Europa habemus, affluit: Tritico, Hordeo, omne genus Leguminibus, Oleribus, Lactucis, Brassicis, Raphanis, Cæpis, Porro, Petroselino Rapis, Pastinacis, Malis, insanis, Beta, Spinachio, Pisis, Fabis, Lenticulis, & similibus. Sunt & Mala Aurea, Limones, Mala Citria, Persica, Armeniaca, magna copia. Crescunt hic etiam Poma & Pira, sed tantum mediocriter, Pruna rara, Ficus magna abundantia. Malorum Cotoneorum mirificus proventus, Mala Granata satis multa. Cerasa hactenus non admodum feliciter provenere, Castaneas non habent, Amygdala pauca, sed ex Hispania Amygdala. Nuces, Avellanę & Iuglandes advehuntur. Vineæ insuper sunt, ferentes uvas, sed ex ijs vinum non conficitur: Oleę, Saccarum, Mora. Est & nobilissimus Balsami liquor pari cum Ægyptiaco bonitate certans. Habet præterea multas alias Fruges & Fructus nobis incognitos : imprimis Granum *Mais* dictum Ciceri non absimile magna copia, ex quo panem conficiunt. Hinc quoque *Mechuacana* ignotum Radicis genus adfertur, aquis pituitisque, ac articulorum doloribus alijsque curandis morbis nunquam satis laudatum. Varia item profert Animalia, quorum tria genera hic constituunt. Vnum eorum quæ ex Hispania eo advecta sunt; alterum eorum quæ sunt ejusdem speciei cum ijs quæ in Europa habemus, & tamen ab Hispanis eo non sunt translata. Tertium genus est eorum quæ Indis propria sunt, quæque in Hispania non reperiuntur, Primi generis sunt Oves, Vaccæ, Capræ, Porci, Equi, Asini, Canes, Feles aliaque Animalia similia; istiusmodi enim omnia in India Occidentali reperiuntur. Ad secundum transeo. Quæ reperiebantur in hisce partibus ejusdem generis cum ijs quæ habemus in Europa, quæ non sunt ab Hispanis eotransportata, sunt, Leones, Tigres, Vrsi, Apri, Vulpes, aliaque fera & sylvestria Animalia: item Cervi Lepores, Cuniculi. Præter hæc sunt & tertij generis Animalia, quæ in Europa non reperiuntur, ut sunt quæ appellant *Sainos*, animalia instar exigui porci, quæ umbilicum in spina dorsi habent. Eunt turmatim per sylvas : & alia plurima, quæ brevitatis studio prætereo. Avium non minor est varietas, ut sunt Anseres, Anates, Coturnices. Gallinæ quæ nostras longe superant. & aliæ. Occupata primum fuit ab *Hispanis* hæc Regio anno cIɔ Iɔxviii Duce *Ferdinando Cortesio* : cum maxima tamen suorum & Incolarum strage : cui remunerationis causa dono concessa fuit *Tecoanteper* Regio Novæ Hispaniæ, a Carolo v Imp. Regnatum fuerat in urbe Mexicana omnino sub Regibus novem per annos cxxx, post Iɔcxix annos quam a *Chichimeicis* Mexicana terra primum occupata fuit. Horum ultimus fuit *Motezuma*, qui in quadam seditione fuit interfectus, & cum eo Mexicanorum Regum familia intercidit. Cæterum Incolæ sunt ad bellum nunc probe exercitati & instructi, arma habent ferrea, quibus olim carebant, utentes armorum loco fustibus ligneis, & silicum durissimo genere coloris prasini manubrijs ligneis incluso. Vtebantur & Arcubus olim, fundis & hastis : quarum extrema loco ferri cornu aut silice muniebantur. Plumarum fasciculos in bello usurpabant, nonnulli varijs sese coloribus inficiebant. Incolitur porro hæc pars ab Hispanis magis, quam ulla alia Novi Orbis; unde multas in ea habent Colonias, nempe *Compostellam*, *Colimam*, *Purificationem*, *Guadalaiaram* *Mechoacan*, *Cacatulam*, *Mexico*, & alias. Sunt porro in hac Nova Hispania insignes nonnullæ Regiones, nempe, *Nova Galitia*, *Mechuacan*, *Mexico*, & *Guastecan*. *Nova Galitia* ab incolis prius *Xalisco* vocabatur : quam primus detexit & acquisivit *Nunus Gusmannus*, qui in ea Vrbes aliquot insignes fundavit, nempe *Compostellam*, ubi Sedes est Episcopalis & Consilium Regium; *Spiritus S. Conceptionis*, *Michaelis*, & *Gaudalaiarã* celeberrimam atque totius Regni Caput. Regio aspera est. Incolæ feri ac crudeles, qui ab esu carnis humanæ non abstinent. Pertinet ad Novam Galitiam Regio illa quæ *Culiacana* dicitur ab urbe hujus nominis. Iacet autem inter fl. *Piasila*, & fl. S. Sebastiani, qui antequam in mare, se exoneret, a terra absorbetur. Metropolis urbs est *Culiacan*, ubi Hispani fundarunt Coloniam Domus Michaelis. Incolæ pauperrimi sunt, & sub dio dormiunt, quorum qui juxta Mare versantur, piscationibus vitam traducunt: qui vero Mediterranea tenent, venationibus vivunt. Nullum olim superiorem agnoscebant, sed hodie Hispaniarum Regi parent. *Mechuachan* regio ambitum habet xl leucarum, & opulentioribus ac fertilioribus novæ Hispaniæ Regnis adcensetur : nam in ea Maiz ter maturescit singulis annis, ut & alij fructus. Adfluit Gossipio, Melle, Cera, grano Tinctorum, herbis medicinalibus, Ambra, nigra, & Sale Sericum quoque abunde fert, & Auri Argentique dives est. Incolę proceri sunt, & corporibus valentes, longęvi, ac ingeniosi. Regio hęc duas continet urbes principales ab Hispanis cultas, in quibus vigent mercimonia, nempe *Pascuar* & *Valadolis*, quæ est Episcopalis sedes, præter alias minus celebres. *Mexicana regio* cæteris non tantum novæ Hispaniæ præstat, sed universæ etiam Americæ. Nomen sumsit ab urbe *Mexico*, quæ *Temistitan* quoque nuncupatur. Metropolis est Provinciæ Mexicanæ. Hæc sita erat in peramplæ paludis medio, antequam a Cortesio occuparetur, qui eam ad ejusdem lacus ripam transtulit: estque nunc optime fabricata, ambitum occupans sex milliarium Italicorum, cujus unam partem Hispani inhabitant, reliquam vero indigenæ. *Mexico* tandundẽ sonat atque fons & scaturigo: a primis fundatoribus sic appellata, ob scaturigines fontium varias quæ hanc urbem circũdant. Hęc urbs erat præcipua ac nobilissima totius Indiæ imo totius Orbis maxima, quam Ferdinandus Cortesius expugnavit anno cIɔIɔxxi. Hæc cum totius Imperij Mexicani caput esset, Ædium capiebat septuaginta millia. Regis quidem & nobilium Ædes erant amplæ, commodę & affabre exstructæ: vulgi vero humiles & viliores, Resident in hac urbe Archiepiscopus & Prorex, ac tribunal supremum Novæ Hispaniæ. Est etiam in ea imprimendi ars & cudendi pecuniam. In Lacubus porro Mexicanis & circa eorum ripas jacent Lopida, quorum quodvis continet plus minus xcIɔ domorum. Post Mexicum est

Regio Situs.

Cœlo temperies.

Soli fertilitas.

Animaliũ varietas.

Imperium. Majorum.

Vrbes.

HISPANIÆ NOVÆ NOVA DESCRIPTIO
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
SINUS MEXICANUS
Mexico
Coatalpanecas
SACATULA

Tescura, urbs ad ripam ejusdem Lacus, quæ amplitudine sua Mexicum ipsum adæquat. Est etiam in hac provincia *Angelorum civitas*, quæ prius *Vacipalam*, id est terra serpentum, vocabatur, quæ Lanificio celebris inprimis est, cujus ager vallibus & planiciebus distinctus est, in quibus innumera armenta & greges aluntur, & magna segetum ac fructuū copia colligitur. *Guastecan* regio Novę Hispanię ad *Mare del Nort* posita est. Duas hic Colonias Hispani habent, nempe *Panuco* & *D. Iacobi a vallibus*. Postremo in nova Hispania est *Tlascalan* urbs, quæ post Mexicū secundū tenet locum, estque valde populosa & opulenta & agro fœcundo; Reipublicæ more gubernatur, sub possessione tamen

Lacus.

Hispaniarum Regis. Sunt in nova Hispania Lacus multi, magna ex parte ita salsi, ut Sal ex ijs conficiatur. Pręcipuus is est, qui *Chapalicum Mare* ob immensitatem vocatur. Est & urbis Mexicanæ *Lacus*. Hic salsus est, & crescit Pelagi instar: & dum crescit, suas aquas in alium Lacum vicinum effundit qui dulcis est: nullos autem fert pisces, sed tantum vermes æstate putrescentes ac aerem infestantes: extrahitur tamen ex eo magna Salis copia. Ambitus amborum Lacuum patet L circiter Leucas: ac per eos discurrunt L Scapharum millia, quas *Canoas* vocant, ad usum urbis Mexicanæ & aliorum opidorum Sunt autem hi Lacus in planicie Montibus cincta, nive semper opertis, quæ quidem

Flumina.

planicies collibus etiam adsurgit amœnissimis. Sunt & in ea Fluvij quamplurimi piscibus abundantes, quorum aliqui etiam auriferi sunt. Inveniuntur etiam in ijs Crocodili, quorum carnibus vescuntur Incolæ, Mare regionem

Montes.

adluens piscibus abundat; ac Ostrea fert ex quibus Margaritæ colliguntur. Est autem regio Montibus & rupibus asperrimis referta. In provincia Mexicana Mons est flammivomus, qui *Popocampeche* Incolis vocatur. Est & Mons in

Sylva.

regione *Guastecan*, in quo duo reperiuntur fontes, alter scilicet picis nigræ, alter vero picis rubræ ferventis. Est prætera hæc Provincia Silvis Nemoribusque plena; ac universa Arbores magna copia profert maxime e quibus lintres unico ex trunco excavant & formant. Habet & Cedros tantę magnitudinis & crassitudinis, ut ex ijs trabes quadrangulę centum & viginti pedes longę, XII vero latę conficiantur, tanta quidem copia, ut montes Cedris, ut apud nos Quercubus aut Pinis consitos dicas. Passim & horti conspiciuntur, qui pro septo mille habeant Cedros. Reperiuntur & aliæ arbores ea crassitudine, ut XII viri eas complecti nequeant. Sunt quoque arbores odoriferæ, sunt & Cassiæ Fistulæ, præstantissimæ arbores. Habent & arborem *Meti* nomine, unde plurima emolumenta percipiunt.

Opera publica.

Opera publica me vocant. Fuerunt in hisce Indiæ partibus plurima & quidem superba & magnifica Templa Idolis consecrata, ac Diaboli cultui destinata, quæ Hispani olim voce *Cu* appellarunt. Imprimis fuit in urbe Mexico celeberrimum Templum *Vitziliputzi*, ambitum amplissimum habens, atque aream intus pulcherrimam. Ex magnis saxis in modum Colubrorum totum constabat, inter se compactis, qua de causa circuitus *Coatepantli*, id est Colubrorum fuit dictus. Intra ambitum hujus areæ, plurima Ecclesiasticorum erant conclavia. Area hæc vastitate visenda: saltantes cōmode admittens ad VIII vel X millia. Quod sane videtur incredibile. Portas aut aditus habuit quatuor ad totidem Mundi partes spectantes. Erant præter hoc in civitate Mexico octo aut novem alia Fana, omnia affabre exstructa & summo ingenio elaborata, picturis, ac statuis lapideis mirum in modum exornata. Varijs Dijs dicata erant, sed post Templum Vitziliputzli secundum tenebat locum Templum *Tezcalipuca*, qui erat Deus Pœnitentię & castigationis, altum & optime constructum. Totum hoc Templum erat exornatum varijs Signis & Imaginibus affabre atque antiquo artificio factis. Erant vero ista duo Templa velut Ecclesiæ Cathedrales, ac reliqua tanquam Parochiæ, quæ tam ampla erant ut in ijs essent Collegia, Scholæ ac Sacerdotum ædes ac domicilia. Imprimis vero res admiratione digna, cura, quam Mexicani gerebant in educandis liberis, certo scientes, nihil esse in tota rerum

Scholæ.

universitate, quod plus adjumenti ad rectam rerum privatarum tum publicarum constitutionem adfert, quam pueritiæ disciplina. In eum finem liberos suos evocare studebant a delitijs & libertate, quæ duæ sunt pestes hujus ætatis, occupantes illos in exercitationibus honestis & utilibus. In eum usum erant in Templis, Domus destinatæ pueris, instar Scholarum & Collegiorum. Erat in his Scholis magnus puerorum & adolescentum numerus, qui a pa-

Mores.

rentibus eo deducebātur. Hic habebant Pręceptores & Pędagogos, qui eos liberaliter instituebant, eumque animo cultum ac fomenta adhibere curabant: ut ad probitatem, decus, virtutem, pietatem informarentur. Hispaniæ novę sicut & totius Indiæ Incolæ Idololatræ erant, præcipue Solem ac Lunam pro Dijs adorantes, tametsi alia quoque diversa idola haberent; quæ pro diversarum rerum Dijs habebant, perinde ac Ethnici Neptunum, Cererem, Bacchum, aliosque, quibus & amicos & hostes immolabant, nec aliud erat in Sacrificijs discrimen, nisi quod amicorum carnibus non vescerentur, sed inimicorum: quod etiam ipsum extra sacrificia observabant. Credebant tamen animas immortales esse, easque a corpore separatas, aut bonis frui, aut malis adfligi, pro vitæ anteactæ, ratione. Statura sunt mediocri, etsi reperti fuerint qui Gigantibus viderentur, proximi. Colore videntur flavescere, oculis magnis, fronte ampla, naribus patulis, pilis crassis, nigris ac longis. Sunt Indi rerum mechanicarum egregij artifices, præ-

Opificia.

sertim in contexendis varijs avium plumis & ferarum pellibus admiranda varietate: qui & laborum tam sunt patientes, ut sæpissime integro die cibum non sumant, quo speciosius concinnent & aptent, vel unicam plumam, eandem omni ex parte contemplantes, tum ad Solem, tum in umbra, ut percipiant magis ne recta an inversa conveniat erectis an deflexis crinibus. Itaque ex plumis animal quodcunque, aut herbam tanta dexteritate mentiuntur, ut videantur ad vivum expressisse. Aurifabrorum prima & præcipua est conditio, & præ cæteris artificiosa, adeo quidem ut res quasvis ad vivum exprimant: valentque plurimum fusionis artificio, adeo ut vel herbas quasvis, tum res minu-

Victus.

tissimas fusione fingant, tam exquisite, ut a naturalibus differre non dicas. Absurdi admodum in cibo sumēdo sunt, neque enim abstinent animante ullo, sed Anguibus, Canibus, Muribus, Gliribusque æque vescuntur, ut mirum videri non debeat, si humanis carnibus vescantur. Panem quo vescuntur conficiunt ex grano *Maiz* dicto. Potuum vero varia genera ex certis herbis & granis coquunt, quibus sæpius inebriantur. Tam viri quam feminæ, ut plurimum nudi incedunt, & imberbes; non quod ipsis non nascatur barba, sed quod speciosiores sibi videantur evulsa.

Vestitus. *Mercimonia.*

Locis quibusdam ubi amplius quid politiæ observatur, indusio vestiuntur bombycino manicis privo, intexto & variegato plumis variorum colorum. Sola Mexicana civitas, omnem politiam & vivendi rationem totius novæ Hispaniæ patefacit. Quæ cum esset totius Imperij Metropolis, diversę eo confluebant ejusdem regionis gentes, negotiandi gratia. Singulæ autem nationes sua loca probe ordinata obtinebant, ac servabant, in quibus singulis diebus quinis fora observarent omnibus rebus venalibus optime instructa. Singula item opificij, & mercaturæ genera, definitum sibi locum, ac stationem certam habebant, quē nec ulli præoccupare licebat; quæ certe non exigua est politię species. Neque commodius aut urbs, aut domus quæpiam potest gubernari, teste Xenophonte in Oeconomicis, quam rebus singulis præfinita certaque loca statuendo, quod ab Indis observabatur. Medio in foro domus perampla erat, X virorum statio, qui incidentes Fori contentiones dirimebant, maleficosque Legum rigore puniebant.

VIRGINIA ET FLORIDA.

IN nostra Methodo Sequuntur *Virginia* & *Florida*. *Virginia* quæ primo loco occurrit, nomen a *Viguino* Regulo, secundum nonnullos, seu, ut mavult ille qui Francisci Draci expeditionis anno CIƆIƆLXXXIV ad Occidentales Indias Diarium aut Commentarium edidit, ab Elizabetha Angliæ Regina nomen tulit. Incolis *Wingandacoa* dicitur. Fert autem ubertate quadam felicitateque miranda, quidquid Vitæ ex voto transigendæ, delicijsque fruendis necessarium: Vinum, Oleum, Fabas incolis *Okindgier* Pisa, quæ illis *Wickonzowr* Pepones & Melones, ipsis *Macocquer*: Castaneas, Nuces Iuglandes, Fraga, aliosque Fructus nobilissimos; item Alumen Liquidum sive Rupeum (vulgo *Alumen de Rocca*) Nitrum, & Alumen plumeum: Picem aridam, & liquidam, Terebinthinam, Ferrum, Cuprum, Sericum, Linum, Cannabim, Gemmas: Herbas varias, inter quas ea quæ Incolis *Vppowoc*, Hispanis *Tabaco* ab Insula quadam ejus nominis, in qua frequentissima reperitur. Istius Plantæ folia siccant & in pulverem redigunt, fumum eorum hauriunt, eumque in pectus & caput tubulis fictilibus recipiunt: ex quibus phlegmata superflua, aliosque crassos humores eijcit & omnes poros corporisque meatus aperit. Istud *Vppowoc* tanto in pretio apud istos habetur, ut Deos suos, mirum in modum eo delectari opinentur; quare interdum sacros ignes struunt, in quos aliquantum hujus pulveris injciunt sacrificij loco: in mari tempestate jactati, ad placandos Deos, aliquantum in aerem & in aquam projiciunt. Habent & *Melden*, *Plantam Solis*, aliaque plurima. Verum ante alia Frumentum, (*Pagatowr* Indigenæ vocant & Indi Occidentales *Maiz*) incredibili fœcunditate luxuriat; quod eo certe vehementius demirari licet, quod levissimam tenuissimamque agriculturæ curam ac rationem exerceant. Agros enim leviter expurgatos, & lolijs evulsis sarritos, cum aratrum vomeremque penitus ignorent, non tanto inductis sulcis subruendi, glebas occandi, deinde post jacta semina cylindro æquandi labore fatigant Incolæ, quantum nostri ad fruges serendas requirunt; sed lignea pala modice vulneratam humum leviter invertunt, scobibusque effossis grana pastino ligneo, sicut apud nos fabæ solent, depangunt, quæ terra demum superfusa condita in summam luxuriem prorumpunt. Maturescit autem *Maiz* ter quinque Mensium spacio; in Maio serunt, in Iulio metunt; Mense Iunio serunt, Augusto metũt; Iulio serunt, Septembri metunt. Animalia in nonnullis locis producit varia; Vrsos, Cervos, Lepores, Leones, Lupos, quorum carnibus Incolæ vescuntur, Cuniculos, & quæ Incolæ vocant *Saquenuckot*, *Maquowoc*, & *Squirels*. Aves præterea cum alias, tum Gallos & Gallinas Indicas, Columbas, Perdices, Grues, Cygnos, Anseres, Psitacos, Falcones, & Accipitres. *Virginia* autem extra communem navigantium cursum sita, Anglorum demum navigationibus innotuit. Prima ad hunc parallelum *Walteri Rallegi* fuit navigatio; plures deinde succedentibus tẽporibus huc directæ sunt, Ducibus *Richardo Greinvillio*, & *Radulpho Lanio*, faustisque omnibus Anglorum colonia hic coaluit. Sed anno CIƆIƆLXXXVII cum rerum omnium inopia premerentur, eodem Lanio provinciam deserente, Coloni navibus *Francisci Draci* ab expeditione Indica eo commeantis, in Angliam redierunt. Horum relationibus *Virginia* adverso rumore laborare cœpit, detrectantibus plerisque colonis redire, & in tam longinquam infaustamque navigationem nomina dare. Cum detegeretur Regem habebat *Wingìnam* nomine. Opida hic exigua, decem aut duodecim Ædium capacia: defixis humi palis, angusto aditu in orbem ædificant, Templo, Principis, Procerumque mansionibus, & area, seu foro rerum vænalium, domibusque Incolarum, circumquaquein circuitu distinctis affabreque collocatis. Civitates circa littus sunt hæ: *Pysbokonnok*, mulierum civitas, *Chipanum*, *Weopomiok*, *Muscamunge*, & *Mattaquen*, *Ooanoke* Anglis dicta cæca civitas, *Pemeoke*, *Shycoake*, civitas valde ampla, *Chowanoake*, *Sequotan*, & aliæ. Flumina quibus rigatur sunt *Occam*, *Cipo*, *Nomopana*. *Neus*, & alia. Quatuor mensibus anni Februario, Martio, Aprili & Maio, copiosa hic Acipenserum captura: atque etiam ijsdem mensibus Alecum. Sunt & Troctæ saporis jucundissimi, optimi nutrimenti: Raiæ, Mugiles, Passeres, ac multa alia genera piscium. Nec desunt alibi Cancri, Ostrea, Conchæ, Cammari, atque alia id genus. Silvas etiam habet & Nemora frequentia, Cuniculis, Leporibus, atque Avibus referta. Silvæ non sunt quales in Bohemia, Moscovia aut Hyrcania nudæ gignentium & steriles; sed celsissimis atque optimis quæ in toto Orbe reperiantur, Cedris consitæ, Pinis, Cypressis, Lentiscis, aut arboribus quæ Mastichen generant, ac multis alijs arboribus odoriferis. Incolæ mediocri statura, æqui bonique tenaces, justitiam exercent, sed saltationibus assiduis, intempestivisque compotationibus ad instar aliorum Americanorum, intemperanter indulgent, a carnibus tamen humanis abstinent. Assiduis venationibus feras insectantur. Arma sunt Arcus & Sagittæ. Credunt multos esse Deos quos nuncupant *Mantoac*, sed variorum generum & graduum, atque unicum dumtaxat præcipuum ac magnum Deum, qui fuit ante omnia secula. Qui, ut affirmant, cum Mundum condere decrevisset, primum alios Deos ordinis præcipui condidit, quibus tanquam adjutoribus & instrumentis, tum in creatione, tum in gubernatione Mundi uteretur: Tum Solem, Lunam, & Stellas, tanquam minorum gentium Deos, atque instrumenta alterius ordinis magis præcipui. Primum (ajunt) Aquæ creatæ sunt, ex quibus opera Deorum omnis creaturarum varietas visibilium atque invisibilium exstitit. Ad genus humanum quod attinet, mulierem primum conditam esse ajunt, quæ opera & adminiculo cujusdam Deorum, concepit ac liberos peperit: atque in hunc modum genus humanum ortum esse asserunt. Sed quot anni ex illo tempore elapsi sint, sese referre posse negant, cum nullas habeant litteras aut alia adminicula & Monimenta ejusmodi, ut nos, ad conservandam temporis prẹteriti memoriam, sed dumtaxat traditionem parentum. Nudi incedunt, cutem coloribus puncturisque inficiunt, aut deturpant. Verenda ferinis pellibus contegunt, promissam capitis comam nutriunt dependentesque crines in nodum colligunt, sed verticem ad instar cristæ Galli Gallinacei detondent, quem oblonga versicolore pluma ornant. Sed de moribus & natura indigenarum, deque alijs Virginiæ commoditatibus aut mirabilibus plura ex descriptione *Ioannis Wyts*, & relatione *Thomæ Harioti* dicti Rallegi domestici, per Theodorum Brium singulari libro descripta, & æneis formis incisa circumferuntur.

Insula.
Vnde dicta.
Soli fertilitas.
Animaliũ varietas.
Opida.
Flumina.
Sylvæ.
Mores.

Civitatum Floridæ imitatio.
VIRGINIAE Item et FLORIDAE Americæ Provinciarum, nova DESCRIPTIO.
Civitatum Virginiæ forma.
AMERICÆ PARS.
FLORIDÆ PARS
VIRGINIA
SECOTAN
MONGOACK
Apalatcy Montes auriferi
Lacus aquæ dulcis adeo magnus ut ex una ripa conspici altera non possit.
Regis & reginæ habitus in Florida provincia, Plebs non multum ab his differunt.
Lacus & insula Sarrope, abundat optimis fruct
Floridæ limites latius extenduntur, ita ut ab occidente habeat Mexicanam provinciam, à Meridie Cubam Insulam respiciat, excurrens in modum Isthmi ad centum passuum millia. Verum nos consultomodo Floridæ partem hic appoSuimus, cuius pleniorem notitiam habemus ex ipso autographo illius qui hanc nomine regis Galliæ accuratissime descripsit. Reliqua ex universali nostra descriptione apparent.
S. Augustino
Medius Meridianus est 300, reliqui ad hunc inclinantur pro ratione 30. & 37. parallelorum.

Regio & unde dicta.

FLORIDA (ut obiter Etymon ejus exquiram) appellationem habet, quod ipſa Dominica Palmarum reperta ſit, quam Hiſpani ſuo idiomate *Paſcua de flores* vocant. Inditum ei hoc nomen a Ioanne Pontio Legionenſi. Alij inter quos Thevetus, alio referunt nominis originem, nempe quod tota viridis floridaque ſit, ſtratis etiam undis herbis viridantibus; ſed penes auctorem ſit hujus rationis fides, cum nuſquam ab alijs conſonantia tradantur. Ab Incolis *Iaquaſa* dicebatur.

Situs.

Circumſcribitur hæc Provincia latiſſimis finibus, ab Ortu Bahamam & Leucayas Inſulas habet, in Occidente Mexicanæ Provinciæ terminos attingit, a Meridie Cubam & Iucatanas terras reſpicit, excurrens in modum Iſthmi ad centum paſſuum millia, quaque anguſtiſſima, triginta milliarium latitudinem occupat. In Septemtrione ſupra Floridam ſunt Canada, Virginia, Avanares & Nova Francia.

Soli fertilitas.

Regio ſatis amœna eſt & omnium fructuum fertilis. Magna Incolis annonæ cura; Maizium Martio & Iunio ferunt, tertio dehinc menſe maturum colligunt, ac in publica horrea recondunt, mox ſingulis pro cujuſque neceſſitate & dignitate diſtribuunt. Alijs præterea & quidem varijs fructibus beata, Moris, Ceraſis, Caſtaneis, Vvis, Meſpilis, Prunis ſpecioſis quidem adſpectu, ſed inſciti ſaporis. Sunt & radices ipſis *Harle* dictæ ex quibus in annonæ penuria panem conficiunt.

Animaliũ varietas.

Animalia producit varia, Cervos, Hinnulos, Capras, Vrſos, Leopardos, Lupos Canes ſylveſtres, Lepores, Cuniculos. Nec deſunt volatilia, Pavones, Perdices, Pſitaci, Columbæ, Palumbi, Turtures, Merulæ, Cornices, Accipitres, Falcones, Ardeæ, Grues, Ciconiæ, Anſeres ſylveſtres, Anates, Corvi aquatiles, aliæque multæ id genus. Ingens hic Crocodilorum copia, cum quibus aſſidue bellum gerunt, & tamquam adverſus armatos undique circumfuſos hoſtes, in perpetuo metu excubijs vigilijſque ſeſe tuentur. Sunt & varia genera Serpentium, atque animal quoddam Leoni Africano haud abſimile. Habet denique peregrinum quoddam Vulpi perſimile, ſub ventre loculo quodam ceu ſacco munitum, qui & aperitur & clauditur, ut fœtus editos excipiat, cumque ijs pericula effugiat.

Imperium Majorum.

Manſit hæc Provincia poſtquam a Ioanne Pontio detecta eſſet ad tempus intacta, nemine ſibi illam depoſcente, propter Incolarum ferociam. Procedente deinde tempore *Ferdinandus Sottus*, Præfecturam hanc a Carolo Imp. obtinuit, multiſque veteranis militibus ſcriptis, Floridam adnavigavit, anno trigeſimo quarto ſupra milleſimum quingenteſimum, ſed aurarijs nimium inveſtigandis intentus, nulla cura urbis deducendæ condendæque, dum per provinciam vagatur, non inventis quas crediderat auri ſecturis, mœrore confectus interijt, milites ſocijque paſſim a Barbaris cæſi & diſcerpti ſunt. Succedentibus tẽporibus, Galli tempore Caroli noni, Duce *Ioanne Ribaldo*, Floridam verſus enavigarunt, exſtructo ibidem propugnaculo. Improſpere tamen hæc illis ceſſit navigatio. Nam animis diſcordes dum a ſuis ſeſe neglectos putant, ſubitario opere navem exſtruxere, ut in Galliam repedarent, ſed in itinere tam diræ atque efferæ famis neceſſitatibus ſubacti ſunt, ut jacta ſorte unum ex ſuis corripuerint, inſaniſque faucibus abſumpſerint. Alteram æque infauſtam navigationem Duce *Renato Landoniero* ſuſceperunt Galli anno CIↃ IↃLXVII exſtructa arce Carolina, ad fauces fluvij quem Galli *May* vocant, quod Maij Kalendis primum ab illis conſpectus eſſet, ſed brevi ab Hiſpanis occupata arce, captoque Ribaldo, qui ſecunda iſtuc navigatione advenerat, totus conatus Gallis luctuoſus fuit. Biennio poſt *Dominicus Gourgueſius* comparata claſſe trium navium, cum cl militibus & lxxx nautis ultus Gallorum manes, Carolinam arcem recepit, evertit ac ſolo æquavit. Sed in reditu cum a Rege ſuo hoc factum iniquo animo accipi intelligeret, quievit, neque ulla amplius Gallorum in Floridam expeditio memoratur, manſitque Hiſpanis vacua harum terrarum poſſeſſio. Provinciæ celebriores Terræ Floridæ ab Hiſpanis repertæ, ſunt *Panuca* regio, in finibus Hiſpaniæ Novæ ſita, cujus incolæ bellicoſi admodum & in bello crudeles; captivos idolis immolant & comedunt. Viri barbas ſibi evellunt, ut ſpecioſiores appareant, nares & aures perforatas habent, nec ante xl ætatis annum matrimonio junguntur. Hinc *Avanares* regio, & *Albardaoſia* provincia, quarum Incolæ ſunt verſutiſſimi, moribuſque a reliquis Indiæ populis differunt. Hi enim per omnes Indiæ regiones noctu bellare non ſolent: At *Albardaoſij* magna præliantur aſtutia, noctuque bellum gerunt, agroſque devaſtant: inimicum ſi perſentiſcant debilem, adoriuntur, ſed victum non perſequuntur: nec victoria uti norunt. Matres filios ablactant ad XII ætatis annum, aut dum vitæ ſuæ proſpicere poſſunt. Inebriat ſe hæc natio certo vini genere quo utuntur. Eſt quoque in Florida *Iaguazia* regio, cujus Incolæ adeo curſu valent, ut Cervos ſuperent & capiant; curruntque diem integrum nec fatigantur. Sunt & aliæ regiones & provinciæ terræ Floridæ, ut *Apalachia*, *Autia*, *Somovia*, & aliæ. Regio in univerſum plurimis rivis fluminibuſque irrigua, eoque humidior; & in Montibus *Apalchicis* ingentes rivi oriuntur, Auri, Argentique arenas provolventes, quas incolæ ripis per foſſas diductis, colligunt, & ſecundo flumine ad maris littora venales deferunt.

Flumina.

Inter flumina præcipua ſunt *Porto Real* dictum, quod ſonat Portum Regium. Oſtium fluvij tria milliaria complectitur, habetque duo promontoria, quorum alterum Occidentem, alterum Septemtrionem ſpectat: item *Rio ſecco*, *Fl. Magnus* aut *Grandis*, *Garumna*, *Charenta*, *Ligeris*, *Axona*, *Sequana*, *Ay*, *Serravahi*, *Maius*, & alia.

Montes Situs. Mores.

Oram habet ſatis aſperam, ac paucos maris portus, quinetiam mare eam abluens ſcopulis ac brevibus refertum eſt. Regio plana eſt, ac paucos habet Montes in quibus *Apalchici* præcipui. Circa fl. *Portum Regium* multæ ſunt Silvæ Quercubus & Cedris conſitæ, in quibus Cervi plurimi ac Feræ, etiam multi Pavones Indici reperiebantur. Quod ad mores attinet, fœdi & flagitioſi ſunt: Liberos ſuos, neque ulla domeſtica erudiunt diſciplina, nec coercent, nec rapere, nec pro ſuo uti quod rapuere, ipſis Religio ulla eſt. Attamen ſua cuique uxor & ſevera illic matrimonia ſunt. Iuventutem exercent curſu, jaculando & pila. Ingenio vero vafro ſunt ac ſubdolo, ad bellum & vindictam proni. Arma ſunt Arcus, Sagittæ veneno armantur, venationi & piſcationibus mirum in modum indulgent. Reges continuis bellis in mutuam perniciem ſæviunt. Domus fere rotundæ ut Columbaria noſtratia, robuſtis impoſitæ arboribus & Palmarum folijs contectæ nec ventos nec tempeſtates metuunt. Nihil fere precioſius aut elegantius ducunt, quam verſicolores avium pennas: precium etiam apud illos calculis, quos ex piſcium oſſibus faciunt, & rubris quibuſdam ac viridibus Lapillis.

Victus.

Cibi eorum, radices, Fructus, Herbæ & varij generis Piſces. Pinguiſſimo piſce utuntur, quem exenteratum fumodurant: patria lingua *Buquane* nominant: cujus exemto adipe pro butyro aut alio liquamine utuntur. Veſcuntur Araneis, Formicis, Lacertis, Serpentibus, ceteriſque id genus venenatis & inſectis. Regi eſt unicuique uxorem dare, ſeu vendere potius. Si in adulterio uxor deprehendatur, arbori per diem dorſo alligata, exſertis brachijs, & disjunctis cruribus, virgis interdum cæſa, pœnas dat. Mulier, tertia poſtquam pepererit hora, infantem ad amnem lavandum portat. Nulla illis ſecuris vel ligo, niſi lapideus. Vice Aratri ſunt illis aſſeres, quibus terram aperiunt.

Veſtitus.

Colore ſuntæneo, quem certa inunctione & Solis ardore contrahunt, cum tamen recenter nati, ſatis albi ſint. Prorſus nudi incedunt, exceptis ſenibus ac fœminis, qui cervinis pellibus induuntur. Abundat regio Hermaphroditis, quorum ſervili opera mancipiorum jumentorumque loco utuntur. Animarum immortalitatem credunt, cetera Idololatræ.

CVBA, HISPANIOLA,
IAMAICA· S· IOHANNIS·
MARGARITA, INSVLÆ.

Insula. Nomina. Situs. NVNC succedunt Insulæ, Cuba, Hispaniola, Iamaica, S. Ioannis, Margaritæ, in nostra Methodo explicandæ. *Cuba*, Insula sic ab incolis dicta, etiam *Fernandina* & *Ioanna* ab Hispanis vocata: item *Alpha* & *O*, si Petro Martyri credimus. Ea ad Occidentem mari secernitur a Iucatana: ad Ortum freto ab Hispaniola, ad Austrum est Iamaica. Ejus Longitudo ab Ortu in Occasum extenditur ad ccc milliar. aut potius Leucas Hispanicas: xv & alicubi xx habet in Latitudine. Eam mediam secat Tropicus Cancri. Qui Cubam videre, Salicis folio assimilant, eo quod longior quam lata sit. *Cæli temperies.* Regio est admodum temperata, quibusdam tamen temporibus frigidior: estque fertilissima Auri sed non puri, & optimi Æris *Soli fertilitas.* ditissima. Magnam profert Rubiæ tinctorum copiam. Saccari item ingentem vim: Frumenta, Fruges ac Fructus varios, atque Herbas, Gignit insuper Cassiam Fistulam, Zingiber, Mastichen, Lignum Aloes, & Cinnamomum. Serpentes, quorum hic ingentium copia, in delitijs olim fuisse memorantur. *Animalium varietas.* Nemora Porcos & Boves maxima abundantia nutriunt. Sex urbibus habitatur, quarum præcipuæ *S. Iacobi* & *Havana*: illa exstructa a Iacobo Velasco, sedes est Episcopalis; hæc totius Insulæ Emporium & Navale; ad hanc solet classis Regia tamdiu subsistere, donec & anni tempus, & venti commodam navigationem tractumque in Hispaniam polliceantur. Nunc in ea triremes aliquot sunt quæ oram omnem contra hostes tueantur. Multos habet hæc Insula auriferos fluvios, quorum aquæ dulces & potui aptæ sunt. Dulcia & salsa stagna frequentia, unde hic quoque salis copia, Regio aspera, excelsa & montosa, Montesque affatim Auri præbent secturis generosis. *Flumina.* Estque in eadem Insula non procul a Mari Mons, e quo Bitumen fluit aptum navibus stipandis. *Montes.* Aliam rem admiratione dignam in hac Insula describit Gonzalus Ovetanus: Vallem quandam inter duos Montes ad duo aut tria milliaria Hispanica deductam, (Campum Lapideum veteres, uti in Narbonensi Gallia hunc vocassent,) quæ Lapideos Globos producit tanto numero, ut quis multas inde Naves onerare possit, atque a natura adeo ad sphericam formam rotundos factos, ut nihil circino possit ab Artifice fieri rotundius. Ipsa gens naturæ benignitate contenta, neque meum neque tuum, aut exitialem pecuniam noverat, sed omnia in communi possidebat, sicuti Solem & Aquam natura ex æquo omnibus largitur: *Mores.* apertis itaque vivebant hortis, & sine Legibus suapte natura rectum colebant. Nudi fere incedebant, raro Tuniculis quibusdam Bombycinis induti. In Nuptijs mirum ritum observabant; sponsus enim prima nocte cum sponsa non concumbebat sed si Dominus esset, Domini vicem ejus supplebant; si Mercator, Mercatores; si denique Rusticus, Domini vel Mercatores. Ob levissimam causam viri uxores repudiabant. Sed mulieres ob nullam viros dimittere poterant; viri admodum libidinosi erant & obscœni. Hispani quidem populi frequentia excultam invenerunt, ac nunc pene a solis habitatur Hispanis, quod Indigenæ partim fame, & laboribus, partim lue venerea interierint, ac potissimam Incolarum partem in Hispaniam Novam, postquam a Cortesio subjugata esset traduxerint, ut jam vix Indorum ullus, aut ullæ ipsorum reliquiæ supersint.

HISPANIOLA.

Insula. Nomina. Situs. HANC Insulam Incolæ *Haity* & *Quisqueia* quondam vocaverunt, *Cipangi* quoque nomen postea tulit. Hispani a se *Spaniolam* sive *Hispaniolam*, & a Dominico *S. Domingo* sive *S. Dominici* Insulam: cujus etiam honori urbem exstruxerunt, quæ omnium est præcipua. Hujus Insulæ ambitus ciɔɔccc Milliarium, seu cccl Leucarum; Longitudo ɪɔ Milliar. Latitudo pro Sinuum & Promontoriorum ratione varia. Hanc P. Martyr reliquarum omnium Insularum genitricem vocat. Medium Insulæ ab Æquatore distat gradibus pene xix. Versus Boream forma oblonga est, panditur enim ab Ortu in Occasum. Exigua terræ distantia, ab Aequinoctij Circulo efficit, ut exigua illic toto anno dierum noctiumque sit diversitas, Sole Cancrum percurrente, continuus pene lucis usus. *Cæli temperies.* Aere fruitur temperato, unde Arbores ut plurimum perpetuo virent: estque præ ceteris omnibus amœna & fertilis Sacchari cannas ajunt hic altiores crassioresque esse, quam usquam alibi. Octo & viginti erecta sunt torcularia quibus Saccharum exprimitur. *Soli fertilitas.* Fertilitatis indicium hoc est, quod Triticum satum centuplum reddat. Valentiæ in Hispania ex unica canna vix septem phialæ implentur, in Hispaniola viginti, sæpe etiam triginta. Gignit præterea hæc Regio Cassiam fistulam, Zingiber, Mastichen, Lignum Aloes, & Cinnamomum : Salis etiam uberem proventum habet. Auri & Argenti Fodinæ sunt divites: est & aliorum fossilium non parva quantitas, præcipue vero coloris cærulei. *Animalium varietas.* Ante Hispanorum aduentum tria tantum hic erant quadrupedum genera, nunc importati aliunde animantibus ita repleta est, ut ex ea pellium & coriorum magna vis quotannis in Hispaniam exportetur. Quo tempore Columbus primum eo delatus est, quinque potentissimi Reguli sive *Cacici*, quibus minores parebant, Insulam obtinebant. Orientalem Insulæ partem tenebat *Caiazoia*, mediam Insulæ planiciem *Guarionexus* occupabat, Occidentalem partem & Xaraguam *Beheccius* Regulus obtinebat, *Guacanarillus* Borealis partis Dominus erat. Septemtrionalia hæc littora Christophorus Columbus prima sua navigatione detexit, ictoque cum Guacanarillo fœdere Arcem erexit, præsidioque xxxviii Virorum communivit. Reliqua montana occupabat *Canoabus*, Regulorum omnium potentissimus. Inde Provincia in v partes aut præfecturas a quibusdam dividi cœpit. Harum partium prima, quæ Orientalem Insulæ partem respicit, *Cazimu*, id est principium, vocatur, cujus fines a prima & ultima Orientis fronte, ad Ozamam usque fluvium, in cujus ripa S. Dominici civitas exstructa est, producuntur: in Septemtrione Haitti montibus & Iuna fluvio terminantur. Secunda in meditullio Insulæ, *Hubabo* Incolis dicitur. Tertia pars Occidentem Solem respicit, vocaturque Quisquejorum Lingua, *Caiabo* sive *Caihabo*. In Septemtrione Cibavijs montibus & Iaccho flumine terminatur, & ad Naibæ usque fluvij fontes excurrit. *Bainoa* Septemtrionalia tenet a Caiabo ad Insulæ usque finem Occidentem versus sese extendens; residuum totius Insulæ *Guacayarima* hoc est fine, tamquam posteriorem, & magis arctam seu strictam Insulæ Partem appellavere. Sed hæc barbarica nomina nunc parum frequentantur, successu temporis novis subinde impositis aut usitatis. *Vrbes.* Vrbes hujus Insulæ multæ sunt; Præcipua est *S. Dominici* (*S Domingo*) ad ostium fluvij *Ozama*, sede Episcopi & Vicarij Regij inclyta; in hac

CUBA INSULA
IUCATANUS SINUS
PARS HISPANIOLÆ
INSULA IAMAICA
INS. S. IOANNIS
INS. S. IOANNIS
IS. MARGARETA CUM CONFINIIS
CUBÆ INSULÆ PARS
HISPANIOLA INSULA
HISPANIOLA
Incolis
HAITY
QUISQUEIA dicta
Guacayarima
Caiscimu

Flumina. Lacus.

etiam pecunia cuditur: sed non ea quantitate qua in Mexico, Sunt & urbes minores, *S. Ioannis*, *Meguma*, *Portus Platæ*, *Portus Regius*, *Canana*, *Xaragua*, aliæque. Sunt etiam in hac Insula Fluvij complures, Lacus ac Fontes admodum pisc cosi. Præcipuam tamen & amœnitatem & commoditatem Incolis præstant quatuor ingentia flumina, quæ in ipso Insulæ umbilico, delapsa ex altissimorum Montium jugis, in diversissimas mundi partes abeunt: *Inna* ad Orientem, ad Occidentem decurrit *Attibunicus*, *Iacchus* Septemtrionalibus, *Naibus* Meridionalibus aquis miscetur, sic ut quadripartito Insula dividatur. Est prӕterea in Bainoa ingens Lacus, Indi *Hagueigabon*, nostri *Mare Caspium* vocant, is infinitis undique Fluvijs auctus, nusquam tamen excurrit aut exoneratur, sed cuniculo absorbetur: haud vanis conjecturis creditur rupes hasce spongiosas, per subterraneos meatus maris aquam recipere, quod ibidem multitudo marinorum piscium inveniatur, & aqua Maris salsugine infecta tota muriatica fit. Subterraneum hoc Mare ventis agitatum, sæpe multas Indorum lintres sive *Canoas* demergit. Alij insuper quamtumvis minores in hac Insula sunt salsi Lacus: Est quoque *Maguanus* Lacus, præstantissimis aquis nobilis. Vltra supradictos Lacus, ingens etiam fl. in Mare salsus decurrit, quantumvis dulcis aquæ infinitis rivulis fontibusque auctus. Inter cætera autem hujus Insulæ admiranda, in Orientali parte editissimoque monte conspicitur spelunca, quingentis haud amplius passibus a Mari distans cujus introitus portam alicujus magni Palatij refert. In hoc specu per densos subterraneosque meatus, ingenti impetu Flumina per IV millium stadiorum spatium ferri audiuntur, tanto ruentium aquarum strepitu, ut qui propius accesserit ad tempus surdescat. Hӕc Aquarum confluentia in Lacum ingentem concrescit, in quo Charybdes Syrtesque undarum brevibus infesta loca. Non Montes desunt altissimi, ex quorum jugis ingentia flumina delabi, supra diximus Incolæ rerum omnium unum Motorem invisibilem credebant, cætera erroribus involvebant. Natura ociosi & desides, Victum sine labore parabant, piscationibus dediti, nudi incedebant.

Montes. Mores

I A M A I C A.

Insula Situs. Cæli temperies. Soli fertilitas. Animaliũ varietas Vrbes Flumina. & Lacus. Mons. Mores.

IAMAICA, quam nunc *S. Iacobi* Insulam nuncupant, ad Orientem Hispaniolæ, XXV ab ea Leucarum intervallo discreta, XVI gradibus ab Æquinoctiali limite distat. Ad Septemtrionem Cubæ vicina est. Qua Meridies S. Bernardi Insulas, & Carthagenam respicit: qua Occidens Iucatanas Terras seu Fonduram, Ambitus ejus IↃC milliarium. Regio grata Aeris salubritate & temperie gaudet: atque ita fertilis est ut soli fœcunditate cum quavis alia certare possit. Habet Auri Metalla: Sacchari & Gossypij magnum proventum. Nec non Animalium diversorum copiam. Hanc Insulam *Columbus* secunda navigatione detexit, cumque ultima sua navigatione, conversis velis huc delatus esset, desciscentibus a sua auctoritate militibus, primum hic civile bellum, prima hic agmina in sua viscera sævientium, Occidentales viderunt. *Didacus* Columbi Filius, anno CIↃIↃIX, Insulanos rebellantes subegit, & Iamaicam Coronæ Hispaniæ stipendiariam tributariamque reddidit. Frequens olim cultoribus erat, nunc Incolis aut ferro aut mortalitate absumptis, rarius culta, duabus tantum civitatibus habitatur, quarum primaria *Sevilla* sive *Hispalis* in qua Ecclesia principalis cum Abbatia, ubi Primatum gessit *Petrus Martyr* Anglerius Mediolanensis, vir in tractandis rebus Indicis diligens. Altera *Oristan*. Fluvij hic multi & Lacus piscosi. Vnicum in umbilico Montem habet, qui leniter adsurgit, ab omni regionis latere sensim crescens. Gens Lege, Ritu, Moribusque in nullo ab Hispaniolensibus Cubensibusque discrepat, tantum ferociores fuisse memorantur. Sunt acuto ingenio & acri; qui vicinis facile imponunt, ipsi raro decipiuntur.

INSVLA S. IOANNIS.

Insula. Nomina. Situs. Soli fertilitas. Urbs S. Ioannis. Flumina. Mores.

INSVLA S. *Ioannis*, vulgo a Portu divite propter ingentem Auri & Argenti vim in ea repertam cognominata, prius *Borichena* vel *Borica* dicta, habet ab Ortu Insulam S. Crucis, Insulasque exiguas plures. Ab Occidente & Borea Insulam S. Dominici: a Meridie Promontorium Pariæ, a quo CXXXVI milliaribus abest. Insula in longitudine porrigitur ad quinquaginta pene mil. In latum patet XII, aut XVII: maxima Lat. XVIII pene mill. Germanica complectitur. Affluit Frugibus, Fructibus, Animalibus, ac Auro; præterea & Guaiaco Ligno perfectissimo, quod Lignum Sanctum vulgo dicitur. Divitur autem hæc Insula in duas partes, nempe Borealem & Australem. Borealis quidem Auro abundat plurimo: Australis Frugum, Fructuum. Aviumque feracissima: aliorum vero Animalium atque Auri prorsus egena. Columbus secunda sua navigatione hanc Insulam detexit: sed Ioannes Pontius Legionensis pacificata Provincia Insulanos domuit, & Caparram in Septemtrionali parte ædificavit, sed relicta Caparra propter ingentem aeris insalubritatem, conversa ad Occidentem habitatione, Guanica, juxta ingentem Insulæ Sinum in fronte Occidentis habitari cœpit, anno a nato Christo CIↃIↃX. Sed propter insectorum molestiam, cito quoque deserta, & monstrante *Sotto Majore*, Aguadam Coloniam deduxerunt. Anno CIↃIↃXI Borichinienses rebellarunt, vocatisque in auxilium Carybibus multos Hispanorum obtruncarunt, sed mox victi & in ordinem redacti quievere. Hoc tumultu memoriæ proditum est, *Bereʒillem* canem stipendia meruisse, multosque Insulanorum dilacerasse. Est nunc in ea urbs præcipua *S. Ioannis* optimo gaudens Portu. Fluvij hic sunt aliquot, inter quos *Cairabonus* fluviorum maximus ad Septemtrionem decurrit, cumque omnes aureis glareis arenisque fluant, Septemtrionale tamen latus, uti supra a nobis quoque dictum est, generosioribus fodinis commendatur. Meridiana pars portuosior, frugibusque beatior, Maizium cæteraque necessaria vitæ producit. In Insulæ Meditullio Montem esse autumant, ex cujus radicibus totius Insulæ flumina scaturiunt. Incolæ colore subobscuro sunt, raris pilis & veluti imberbes, feri, crudeles, quorũ arma sunt sagittæ veneno infectӕ, utunturque Scaphis ab sulcandum Mare ex unico ligno excavato elaboratis, quas ipsi *Canoas* vocant. Nõ possum hic præterire quod in hac Insula accidisse Benzo memorat. Quum primum Hispani hanc Insulam subigere agressi essent, insulani eos immortales esse pro certo habebant: ejus rei periculum facere unus e Primoribus Insulæ Regulis aliquando constituit: dat negotium famulis ut Hispanum quemdam, hospitem suum, perlatum ad flumen, tamdiu pede uno retentum sub aqua mergi sinerent, donec extingui posset, si mortalis esset. Illi sic demersum & suffocatum Hispanum humeris ad Herum deferunt: is quum haud dubie mortuum esse videret, tali experimento cæteros quoque mortales esse judicavit.

MARGARITA.

Insula Situs. Soli qualitas. Mores.

MARGARITÆ Insula vel *Margaritarum*, alio nomine *Cubagua* dicitur, X mill. in circuitu patet, X gradibus & dimidio ab Æquinoctiali linea distans: omni sui parte plana, sterilis: nuda arboribus, aquæ expers. Itaque tanta plerumque humoris inopia est, quum propter contrarios ventos nihil e Cumana subvehatur, ut sæpenumero cadus Vini pari aquæ cado permutetur. Cuniculis, Sale & piscibus abundat. Imprimis vero Vnionum copia nobilis est. Incolæ colore fusco sunt, raro capillitio, & velut imberbes, feri, crudeles. Vescuntur Ostreis, e quibus Margaritæ sumuntur. Non est in toto terrarum Orbe Insula tam parva, quæ tantos reditus suppeditarit, ac vicinos populos adeo ditaverit quam hæc. Margaritæ, quæ paucis annis hinc petitæ sunt, summam II Millionum Auri superant.

AMERICA

MERIDIONALIS.

Regio. Situs.

AMERICA *Meridionalis* sequitur, sive *Peruana*, inter quam & Hispaniam Novam terræ spatium ad latitudinem decem & octo milliarium interest. Propter quam regio Peruana insula esse desinit : diciturque *Provincia Dariena*, mutuato nomine a magno fluvio *Dariene*. Porro America omnis *Meridionalis* pyramidalem formam habet; cujus basis prope Isthmum est, Boream versus ; vertex sive cuneus sensim extenuatus ad Magellanicum fretum versus polum Antarticum desinit in acumen, gradibus pene LIII dissidens ab Æquatore. Ad Ortum alluitur mari quod vocant *del Nort* : ad Occasum mari *del Sur*, sive pacifico. Regionem omnem a Borea in Austrum montes secant. Ambitus est sedecim millium milliar. Partes ejus multæ; sed præcipuæ hæ quinque, *Castella Aurea*, *Popaiana*, *Peruvia*, *Chile*, & *Brasilia*.

Castella aurea. Vnde dicta. Cœli & soli qualitas. Vrbes. Flumina.

Castella aurea, *Castiglia del oro* nomen accepit ab Auri maxima, quo abundat copia. Iuxta Isthmum sita est, quo pars Australis Boreali connectitur. Latitudo Isthmi est LXXII milliar. Est autem hæc terræ pars male habitata, ac parum culta ob inclementiam cœli, ac stagnantes aquas. Estque earum rerum quæ ad annonam spectant minime ferax, tametsi bis terve in anno colligant suum *Maiz*, grani genus, quale ante dixi. Vrbes duæ sunt *Nombre de Dios* ad mare del Nort, & *Panama* ad mare del Sur. Fluvios habet auriferos, & mineralia, unde facilitate propemodum incredibili, Auri vis ingens extrahitur.

Popajana regio. Situs. Soli qualitas.

POPAIANA regio incipit a parte Septemtrionis ad urbem Antiochiam, desinitque ab Australi parte ad urbem Quito. Itaque a Septemtrione terminatur ad fines Castellæ aureæ, a qua separatur in urbe Antiochia. A meridie vero Peruanæ regioni vicina est, indeque disjungitur urbe Quito : ab Ortu distinguitur Regno novæ Granatæ Transandeno, & Peruana regione, quæ inde incipit, Orientem versus. Ex parte Occidētis jungitur mari Australi, cujus longitudo CC milliaria; latitudo XL complectitur, & nonnullis in locis latior est Regio hæc montibus excelsis, horridis & admirandis prædita est.

Peruvia. unde dicta. Situs.

PERVVIA Regio totius Novi orbis nobilissima, tota fere intra Æquatorem & Tropicum Capricorni clauditur. Nomen accepit a portu & flumine cognomine. Suntque fines ejus a Septemtrione nova Granata, Castella aurea & Peru fluvius ac portus, ab Occasu est Oceanus, seu *Mare del Zur* : a Meridie Chila provincia, & ab Ortu montes; occupatque longitudine sua mille & octingentas leucas. Hæc autem dividitur hodie in tres partes juxta regionis situm, in planitiem ; in *Sieras* seu montes : & in *Andes* seu Vltramontanam. Planities Peruviæ juxta maritimam oram expanditur milliaribus propemodum CIϽ IϽ Ital. Ejus latitudo major ad LX accedit. Est autem hæc pars arenosa, solitudinibus frequentibus deformis, ac majori ex parte sterilis, præsertim cum nec ullos habeat fontes aut lacus, nec ullis imbribus aut pluvijs unquam rigetur.

Soli qualitas.

Sunt tamen in ea agri permulti circa fluminum ripas viriditate ac fœcunditate læti, fluviorum utili perfusu ac inundatione irrigati: unde Gossypium varij coloris & omne frumenti genus copiose reddunt. Hujus tractus Incolæ viles, pro esca pisces & crudas carnes habēt. Montana regio longo extenditur tractu a septemtrione ad meridiem mille circiter leucis, & aliquibus in locis minus. Sunt vero hi montes admodum frigori obnoxij, in eisque frequenter nives cadunt : nec arbores utplurimum proferunt, unde incolæ ignem ex terra quadam ad hoc apta fovent.

Animaliũ varietas.

Reperiuntur hic Leones, Vrsi nigri, Lupi, Capreoli, & quoddam pecudum genus Camelis simile, e quarum lana vestes gausapinas, & alia necessaria conficiunt. *Andes* sunt etiam montes, sed continua serie producti absque vallibus. Hi etiam a Septemtrione in Meridiem porriguntur, & inter hos & alteros montes *Collao* provincia clauditur, quæ sane utplurimum montibus referta est, ac frigori subjecta, sed tamen valde populosa. Montana regio, Lævino Apollonio teste, maritimæ regioni hominum cultu, urbium frequentia, & Soli Aerisque beatitudine longe præstat, ac peculiari idcirco Regum sede, Procerumque habitaculo excoli consuevit. Terra enim omnis egregia clementis cœli temperie adjuta multo innumerabilium rivorum, amniculorumque quos montes profundunt ex cursu, mirifice fœcundatur, ita ut graminosis ubique viretis lætissime transeuntibus arrideat, & fertilibus passim pratis gravida omne leguminum genus liberaliter præbeat. Nam præter *Chamæcerasia*, & alia id genus mora dumetis assueta, Lactucas etiam, Brassicas, Caros, Daucos, Raphanos magna proceritate luxuriantes, & tenuium etiam mensis vulgares, Amaracum, Nasturtium, Petroselinum, Salviam, Oxylapathum, Mentam, & Portulacam, condiendis epulis lautissimas herbas profert, & reliqua porro omnia, quæ postea Hispanis ferentibus accepit, uberrima referendi benignitate reddit. Præter has & aliam herbam edit, flavos flores tenuisculis pedunculis gerentem frondium habitu. Apio non absimilem, quem celebratissimo a Græcis scriptoribus potamio stratiote potentiorem vulneri etiam renascenti, & Chirurgorum desperatione deplorato unicum remedium afferre : eandem autem carnem sanam ac valentem (si huic adhibita sit) ad ima ossa peredere ferunt. Hac etiam præstantior nascitur altera (*Cocam* indigenæ vocant) frondibus ejus arbusculæ similis, Græcis *Rhus* dictæ, Latini fruticem coriarium vocarunt, quæ sicuti reipsa compertum est, omnem cibi ac potus appetitum avertit in ore gestanti. Verum ante alia Frumentum tanta fœcunditate luxuriat, ut si vere proditur, uno ex sativo Frumenti sextario, quinquaginta aut centum, ducenti interdum progignantur: quod eo certe vehementius demirari licet, quod levissimam tenuissimamque agriculturæ curam ac rationem exerceant. Pumilium etiam animantium campi, ac imæ valles ad aucupum voluptatem usque adeo sunt plenæ, ut Lepores, Cuniculi, Turtures, Columbæ, Ficedulæ, Nisi, Frigillæque nullo anni tempore mensis desint. Sed ne Psittaci quidem, Vulpes, Vrsi ac Leones, rara montanis sunt animantia. Equi non istic modo, sed per universum Orbem novum penitus incogniti, verum horum inopiam, quamquam imparibus & ineptis ad bellum viribus, Ovium copia supplet, quæ Equis magnitudine pares, & cetera forma, præter torosi pectoris strumam, Camelis persimiles, quinquaginta onerum pondo sustinent, & virum in terga sublatum ad aliquot passuum millia vehunt. Hactenus ille. Auri Argentique ditissima inter omnes totius Orbis regiones non immerito Peruvia censetur. Non solum enim plurimas easque nobilissimas Auri & Argenti fodinas habet, sed fluvios auriferos, qui rutilantibus arenis & pellucidis undis limpidi aureo quodam profluxu ruere videntur.

Vrbes.

Continet autem *Peruvia* provincia intra suos limites plurimas urbes ac civitates, quarum præstantiores ac celebriores sunt *Portus Vetus*, *Michaelis*, *Trugillum*, *Regium* seu *Lima*, *Arequipa*, *Quito*, *Cusco*, *Argyropolis*, & *Potosium*. Quarum quinque priores ab Hispanis

primum

AMERICA MERIDIONALIS
MAR DEL ZUR quod et MARE PACIFICUM
AEQUINOCTIALIS LINEA
TROPICUS CAPRICORNI
MAR DEL NORT
AMERICA MERIDIONALIS
BRASILIA
PERU
CHICA REGIO
Cuico metropolis Peru
TIERRA DEL FOGO

primum situs commoditate, & mercaturæ oportunitate allectis occupatæ sunt, & ædificijs more Europæo exornatæ. *Portus vetus*, vulgo *Porio veio*, prima est urbs ab Hispanis occupata, quæ Æquatori proxima est juxta majus littus, & optimo Portu gaudet, sed aere insalubri, ob idque infrequenter inhabitatur. Ad hanc autem navigia appellunt quæ vel in Peruviam regionem tendunt, vel ab ea Panamaidem redeunt. *Michaelia*, seu *Divi Michaelis* urbs, *Piura* a Barbaris vocatur, estque secunda ab Hispanis occupata. Iacet supra fluvium *Ciram*, optimum portum habens; fertili etiam gaudet agro, sed Auri Argentique fodinis experte. *Trugillum* tertia Hispanorum urbs, agrum feracissimum habet, Frumenti præsertim illius quod *Maiz* vocatur: sed navigijs parum frequentatur, ob portus incõmoditatem. *Lima*, seu *Regium* totius maritimi tractus excultissima metropolis, in amœnissima valle ad ripam amnis jacet tutissimo in portu, ad duo passuum millia ab littore semota. Mira aeris temperie gaudet, agro rerum omnium fertili, præsertim Frumenti, & omni Leguminum nostratium genere; atque etiam Ficuum, Malorum Citreorum, Aurantiorum, Limonum, & cæterorum fructuum. Est ptæterea populo frequentissima; quingentis namque ædificijs & pluribus excolitur, ambitum comprehendens valde spatiosum, in quo sunt latæ viæ, amplum forum & cultissimi & amœnissimi horti. Condita fuit hæc urbs a Francisco Pizardo anno CIↃ IↃXXXV. & in ea residet nunc universæ hujus provinciæ audientia, Cancellaria, Prorex, Archiepiscopus, cui subsunt Episcopatus hi, *Quito*, *Cusco*, *Guamantiaci*, *Arequipa*, *Pas*, *Plata*, *Trugilli*, *Guanugio*, *Cacapaia*, *Portus Veteris*, *Guaiachil*, *Popoiani*, *Carchi*, *S. Michaelis*, *S. Francisci*. *Arequipa*, quinta Hispanorum maritima colonia duodecim a mari milliaribus Ital. distans, fœcundo ac salubri in agro condita, trecentis amplius ædificijs nitet, & frequenter quidem habitatur, ob portus sui commoditatem. Mediterraneæ ac montanæ urbes præstantes sunt, in quibus Hispani etiam colonias habent. *Quito* urbs, opulenta est, incolarum numero, opibusque metropolitanæ urbi fere par est, Æquatoris lineæ fere subjacet; nec tamen fervido, sed frigido potius cœlo fruitur. *Cusco* montanarum urbium regina, multitudine incolarum *Regio* non cedit, & fodinarum opulentia longe superior est. De moribus autem Peruvinorum in universum Lævinus Apollonius sic scribit;

Mores.

Vniversi tribus potissimum gentibus distinguuntur, quarum singulæ plures sub se populos nominum rursus varietate differentes continent. Hæ gentes dissimilitudine gaudent, & diversis linguis sunt discretæ; frequenter etiam limites excedentes, inter se bella gerere, & ferro injurias vindicare discordes solebant, priusquam in unius *Gynacavæ* ditionem ad Æquatorem usque Provincia cessit. Fœminis lanea vestis est ad talos usque propendens; mares indusiolum ad suras usque & huic superjectum palliolum gestant. Quanquam vero idem fere tota regione corporibus vestimenti sit genus:

Vestitus.

capitum tamen habitus mirifice variant, cum singuli pro usitato patriæ more fasciolas tornatiles, multi simplices, plurimi versicolores gerant; nec fere sint quiquam, qui eo in capitum ornatu secundum patrium usum ab alteris non vehementer discrepent. Admirabili vero omnes natura indolis simplicitate imbuit; adhuc vetustæ ruditatis hæres, qua ridiculas nobiscum negotiationes exercent: vix inexhaustas suas Auri atque Argenti gazas norunt, atque informibus eorum massis tantum utuntur, quamquam aureorum atque argenteorum emblematum non minore quam nos delectatione capiantur. Sed hæc hactenus.

Chili. Situs. Cœli Temperies.

Chili Regnum ultra Tropicum Capricorni situm est, inter Peruviam & Patagonum regionem, quarum hæc Meridiem, illa Boream spectat: ad Occasum habet mare pacificum, longo tractu. Nomen habet a frigore: quod interdum his locis tam vehemens est, ut equos cum sessoribus penitus constringat, & marmoris instar induret. Pluvias, fulmina, & totius anni mutationem sentit distinctis Intervallis, haud aliter atque Europa: nisi quod illic æstas est, quum nobis est hiems, mutatis rerum vicibus. Regio omnis partim maritima est, partim montana; quæ pars mari vicinior est, ea magis calet.

Soli fertilitas.

Terra natura sua fertilis omniumque ad vitam necessariorum abundantissima, Melle Verzinoque sive tinctorio ligno abundat. Gignit cum primis piper longum: profert & laudatissimum vinum comportatis eo ex Hispania palmitibus. Auri obrisi hic quoque ingens proventus. Fructus qui ex Hispania allati hic feruntur, facile crescunt. Magna hic pecudum & Struthionum frequentia.

Vrbs S. Iacobi. Flumina. Montes

Metropolis est civitas *S. Iacobi*, colonia Hispanorum, quam illuc nostra memoria duxerunt. Maritima multis fluminibus irrigantur, quæ colliquefactis diurno calore nivibus dilapsa summis montium jugis in pacificum aut Magellanicum æquor feruntur: sed plerique ob indomitum frigus noctu concrescunt, interdiu vero decurrunt soluto gelu. Montes hujus regionis cæteris ita præcellunt, ut in universo Indiarum tractu similes non reperiantur. Præ cæteris vero harum Andium vel Alpium Cordillera, quam vocãt, tam ardua excelsaque conspicitur, ut universi Orbis montium fastigia, nedum Indiarum, magnitudine & amœnitate superet. Initium capit a Freto Magellanico, atque ad Panamam & Nomen Dei Hispaniæ novæ opida pertingit.

Mores.

Sunt in ea excelsę rupes, quarum aliæ nivibus irriguę, alię vero ignivomę, & perpetuis fere imbrib' obnoxiæ, ut eo difficilius accedi possint. Incolis vasta & firma corporis moles, membra compacta, animus bello adsuetus: arma habent arcum & sagittas: vestem, pelles ferarum & luporum marinorum. *Patagonum regio* Austrum versus protenditur usque ad Fretum Magellanicum. In *Chica* regione ad littora S. Iuliani apparuere Magellano proceræ atque inusitatæ magnitudinis homines, singulis longitudo erat denum pedum. Hi sine ulla nausea sesquicubitales sagittas per guttur ad stomachi usque fundum egere, ut hoc argumento ostenderent, quam essent robusti.

Brasilia, Situs.

Superest terra Orientalior *Brasilia*, a Verzino, sive Coccinei ligni illic enascentis copia sic dicta. Inter duos fluvios sita est. *Maragnon* & *de la Plata*. Ea sic a Maffeio describitur. *Brasilia* a duobus ab Æquatore gradibus partibusve, ad gradus quinque & quadraginta in Austrum excurrens, trigoni oblongi speciem refert, cujus basis in Æquatorem & Septemtriones obversa, ab Oriente in Occidentem recta protenditur. Angulus extremus ignotas ad Meridiem, regiones attingit. Latus in Orientem spectans, interposito Oceano Hesperijs Æthiopibus objacet. Alterum latus a provincia Peruana disterminant juga montium adeo celsa, ut ipsos avium volatus fatigare dicantur, uno dumtaxat, quod adhuc exploratum sit, eoque difficillimo transitu. Regio tota imprimis amœna est, cœli admodum jucunda salubrisque temperies, lenium quippe a pelago ventorum commodissimi flatus matutinos vapores ac nebulas tempestive disjiciunt, solesque purissimos ac nitidissimos reddunt. Terra partim in planiciem soluta, partim in colles clementer assurgens, felix præpinguibus glebis, & riguo solo, semperque vernante, credita semina, multiplici reddit fœnore, & Saccari præsertim est ferax. Quadrupedia hic plurima sed ferme sylvestria, partim nota nobis, partim ignota; Avesque coloris eximij. Multæ hic Portugallensium coloniæ, in quibus complura sunt ab ipsis ad Saccarum excoquendum constructa ædificia, nempe *Pernambucum*, *Caput S. Augustini*, *Portus omnium Sanctorum*, ubi Episcopalis & Præsidis totius Provinciæ sedes. Scatet ea tota ferme plaga fontibus ac sylvis & amnibus inclytis, e quibus (ut reliquos taceam) is quem *Argenteum* vocant, leucarum quadraginta ostio in Oceanum fertur, adeo violentus ut inde nautæ dulces hauriãt latices, priusquam tellurem ex alto conspiciant. Nullos omnino Brasiliani colũt Deos orientem tamen Solem venerantur, & animarum immortalitatem credunt. Homines magni & speciosi, sed Antropophagi. Nudi æque viri ac feminæ prorsus incedunt.

FRETVM

MAGELLANICVM.

Fretum Magellanicum. Unde dictum.

Et hæc de *America Meridionali*: restat paucis explicandum *Fretum Magellanicum*: vulgo *Estrecho de Magellanes*. Nomen ei a *Magellano*, cui hujus Freti inventio debetur. Cujus consilium de Insulis Moluccis inveniendis navigatione Occasum versus instituta, alias diximus. Is XXIV Augusti quum primum Maris procellæ mitescere inciperent, solvit ex Sinu Divi Iuliani, in quo aliquamdiu hæserat, non tam fluctuum, ventorum atque hiemis, quam dissidiorum intestinorum inter Castellanos & Portugallenses tempestatibus exagitatus. Postquam aliquot dies Austrum versus navigasset, ventum est ad Promontorium S. Crucis. Hic una Navis ad littus elisa est, salvis tamen vectoribus, armamentis & mercibus. Inde cum observaret littora ab Austro in Orientem paullatim deflectere, spes facta est Freti consequendi. Itaque XXVI Novembris fauces quædam detectæ sunt, quas cum quatuor navibus reliquis ingressus est *Magellanus*. Hic in Sinu quodam operiri placuit, & naves tres præmittere quæ viam tentarent, referrentque si quid visum a se observatumque esset. Harum una quæ fratrem Magellani *Alvarum Meschitam* vehebat, elapsa Oceanum repetijt, & directo in Septemtrionem cursu in Aethiopiam, inde in Hispaniam delata, octavo mense post socios desertos, *Alvarum* capitivum Imperatori Carolo Castellæ Regi stitit. Altera navis Sinum tantum esse retulit, & quidem vadosum. Tertia adfirmavit esse Fretum, observato fluxu Maris & refluxu. Mensis erat November, nox horarum quinque prætерpropter. Dextra lævaque in littore solitudo, mortales nulli: nisi quod in parte sinistra conspecta magna ignium copia. Hæc causa fuit, cur & Regionem illam vocarent *Terram del Fuego*, & judicarent se ab Incolis esse conspectos. *Magellanus* duabus navibus hoc modo amissis, tres reliquas pro ut ferebat tunc rerum occasio instruxit, & lustratis probe rebus omnibus, secundo & vicesimo die postquam Fretum ingressus fuerat, delatus est in aliud Mare, quod a tranquillitate vocavit *Mare del Sur*. Ceterum Fretum hoc altissimis undique rupibus cinctum, CXX passuum Millia in longitudine occupat; vel secundum alios LXXVI Milliaria: Latitudo non respondet, neque usquam sui similis est, aliquando duo aut tria, nonnumquam decem aut quinque Milliaria patet, quaque angustissimum est unius Milliaris spatio concluditur.

Situs.

Ipse Septemtrio ex Orientis latere inter utriusque terræ angustias per septuaginta & amplius passuum millia invectus, australibus undis miscetur, quæ ab Occidente promontorijs illis desseadis sive desyderatis insinuatæ, Septemtrionalibus Aquis occurrunt, magnoque inter se molimine concurrentibus undis, horrendo fragore totum in spumas vertitur Mare. Placidius Auster fluit refluitque, nam Occidentis hęc pars cum incredibilis sit profunditatis, extenuatisque passim littoribus majorem in modum terra sese aperiat, quietum fluitanti Mari accessum præbet. Sed Orientale hujus Freti littus, vadis brevibusque infestum, interjacentibus pluribus Insulis, frequentibus æstibus agitatur & ingentes aquarum motus ciet: littora altissimis ingentibusque undique arboribus consita, viridantibus pratis gratum pecori pabulum præbent. Formidatum hoc nautis littus hiberno cœlo non esse navigabile perhibent, propter ventorum inter pendentes rupes inclusos vortices: statis alioqui temporibus maris accessum & recessum patitur. Porro *Magellanus* dum in Australibus hisce partibus per semestre circiter spatium hæsit, nihil fere præter littora detexit & perlustravit, interiora regionis penitus, incognita mansere; qua tamen Antarctico Circulo vicinior est, constat magna ex parte montosam ac silvestrem esse regionem, continuis nivibus rigentem. Non defuere qui cyanei coloris nivem illic inveniri vellent, quod ego in medio relinquam. *Australem* hanc *Terram Magellanus* ab igne sive ignibus, *del Fuego* nominavit, propterea quod dum hoc fretum lustrabat pernavigabatque, nullos usquam mortales, sed frequentes, ut supra quoque diximus, longeque porrectos ignes in sinistro latere noctu sæpius conspexerit.

Terra Australis. Situs. Soli qualitas. Animaliū varietas

Australis autem *Terra* sub ipso Occidente utramque Iavam, Sumatram & Moluccas respicit, ex Oriente Africam habet & Æthiopicum Oceanum, Septētrio angustijs Magellanici freti objicitur & Patagonum terris. Vtriusque ripæ regio sterilis est nullo Frugum beneficio recreata, satis tamen pascua proceris ignotisq; arboribus consita esse perhibetur. Est hic alibi omni tempore Pinguinorum, Mergorum ac Phocarum copiosa multitudo. Pinguini etenim Mense Septembri huc se conferunt, pullosque in Octobri excludunt. Mense Aprili ad Mare se recipiunt: quibus copiosa multitudine Mergi succedunt. Pinguini nomen a pinguedine sortiti sunt, majores XIII, XIIII, imo XVI libras pendunt; Iuniores intra VIII & XII. Dorso nigro sunt, ventreque ab ipso jugulo albescunt. Quibusdam collum ambit circulus lacteus. Tergus ijs velut Phocis crassitudine suillo simile; quod nec acinacis ictu penetres. Rostrum majus est quam Corvorum, non tamen aduncum. Collum breve ac crassum. Corpus molem saginati Anseris habet, minori tamen latitudine. Alis carent, quarum loco II habent pinnas plumis obtectas, quæ alarum instar dependent, ijsque ad velocitatem in natando mirifice valent. Piscibus victitant; aquaticæ enim sunt volucres. Sublimes ac erectæ procedunt pinnis illis demissis. Pedes habent nigros, quales anserini, non tamen ita latos. Insequente eas aliquo, voce pene humana ejulant. Mergus avis ita dicta Varroni lib. IV de lingua latina quod mergendo se in aquam, captet escam. Cui adstipulatur Ovidius Metamor. XI de Æsaco Priami filio ita canens:

Aequor amat, nomenque manet, quia mergitur illi.

Sed hoc quum diversarum specierum aves aquaticæ faciant, de una tantum specie Mergi vocabulum usurpasse veteres Latini videntur, eadem scilicet quam Græci ἀιθυίαν vocant, Itali *Corvo marino*, Germani *Teucher*, Angli dicunt *a Cormorant*. Avis Turnero Anglo magnitudine fere Anseris, pulla, rostro longo, & in fine adunco, palmipes, corpore gravi; forma corporis Avi sedenti, erecta est. Plinius in arboribus nidulari scribit: at Aristoteles in saxis maritimis. Substricta crura gerentem, & spatiosum in guttura Ovidius Mergum cognominat. *Longa internodia crurum, Longa manet cervix, caput est a corpore longe*, eodem canente. Mergi contra omne genus Avium pedes habent in cauda, ita ut in terra stantes instar hominis pectus erectum præferant, ut auctor libri de Natura Rerum scribit *Phoca* φώκη, *Vitulus marinus* Plin. dicitur. Albertus etiam *Lupum marinum* nuncupat, & alibi *Canem marinum*, Germani *Ein meer Kalb*, Angli *a Seale* indigetant. Vitulum esse indicant mugitus, unde nomen, lingua bifida, dentes serrati, pedes posteriores piscium caudis similes: cauda parva, integumentum ex corio, pilisque. Pedes habet ut Catulus, pilosusque est, ut Capra. Cutem habet pilosam, albis nigrisque maculis distinctam, Isidoro teste. Phocam βοώπιν cognominat Oppianus, ab oculorum sive magnitudine, sive similitudine cum bubulis. Oculos habere lucentes scribit Albertus. Non auriculas, sed cavernas tantum habere ad audiendum Aristoteles auctor est. Mammis nu-

Exquisita & magno aliquot mensium periculo lustrata et iam retecta Freti Magellanici Facies.
Eygentlicke afbeeldinghe der Magellanischer Strate die nu met veel gevaers etteliycke Maenden doorsien, Evan nieus ondeckt is.
TIERRA DEL FVOGO
MAR DEL NORT
MAR DEL ZVR
AMERICÆ PARS
Ridders Bay
SCALA
Germanicarum Miliarium
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15
Dese Eylanden die in gheene Pascaerten aengeteeckent bevonden en worden, Liggen van d'incomste der Strate Magellani O.N.O. verscheyden 50 mylen op de hoochde van 51 graden.

trire fœtus Plin. Interficitur difficulter, niſi capite (temporibus capitis) eliſo. Corpus enim totum carnoſum eſt, ut ſcribunt Plin. & Ariſtoteles. Parit in terra pecudum more, & coit inſtar canum. In ſomno mugit: ſpirat & dormit in terra. Mare autem in quod per fretum hoc pervenitur, Magellanus *Pacificum* nominavit: ſive quia vento plerumque ſecundo minuſque tempeſtuoſo uſus fuerat, ſive quia propter ingentem vaſti æquoris amplitudinem, nullos ibi ventorum gyros verticeſque expertus erat: nunc vulgus Nautarum *Mare Meridionale*, ſive *Del Zur* nominat. Mare hoc etſi veteribus incognitum, innominatum tamen non fuit: a Plinio enim *Eoum*, ab Oroſio *Orientale* appellatur. Ptolemæus falſo *Sinum magnum* vocat, cum *Mare magnum* potius vocaſſet. Eſt enim inter omnia Orbis terrarum maria maximum atque vaſtiſſimum. Apud M. Paulum Venetum deſcribitur ſub nomine *Maris Cin*: & apud Haithonum Armenum (quem Antonium Curchinum vocat alibi Ortelius) *Mare Cathai* Nominatum itaque etſi ſit a priſcis mediæque ætatis ſcriptoribus; plene tamen cognitum aut perluſtratum non fuit, priuſquam illud a Ferdinando Magellano navigatum fuerit. Viderat illud quidem & tanquam a limine ſalutaverat anno 1513 Vaſcus Nunnius ex ora Peruviæ regionis: Magellanus autem anno poſt natum Chriſtum 1520 ſuperato Freto, quod modo deſcripſimus, hoc mare, quod an unquam naves viderat incertum, Herculeo plane auſu aperuit. Qui hiſtorias novi orbis deſcripſere, aiunt hoc mare circa inſulas infortunatas, quæ hodie *Tuberonum* & *S. Petri* nominibus innoteſcunt, profundiſſimum eſſe, & Margaritiferum circa Peruviæ oram: in eoque eſſe 7440 inſulas, ita ut non immerito quidam hoc noſtro ſeculo, ejus partem verſus occaſum, *Archipelagum* appellaverint; quia hoc, inſtar Ægei maris (quod Cycladibus, Sporadibus, multis alijſque inſulis paſſim ſparſis repletum, & *Archipelago* vulgo Italico dicitur) inſulis ſit refertiſſimum. In hoc eodem maris fundo narrant Franciſcus Vlloa, & Antonius Pigiafetta, naſci herbam quatuordecim aut quindecim brachiorum altitudinis; eminereque eandem extra ejus ſuperficiem ad altitudinem quatuor aut quinque brachiorum: adeo ut interdum non per maria, ſed per viridantia prata vehi videantur. Hoc eſſe cum Ortelio puto quod Plinius & Antigonus ex Megaſthene memoriæ prodidere: nempe totum Orientis Oceanum, ſive mare Indicum, repletum eſſe ſilvis. Locus quoque Ariſtotelis in admirandis huic non male convenit, ubi ſcribit de Phœnicibus, qui Gadyram inhabitabant, dum extra Herculis columnas navigaſſent, ad regiones quaſdam applicuiſſe ulva algaque plenas, quæ æſtibus maris rigabantur. Glandiferas quercus gignere mare quod Luſitaniam, adluit, ſcriptum reliquit Polybius, apud Athenæum 7. Adde his quæ habet Theopraſtus 4 Hiſtor. Plantar. cap. 7. 8 & 9; etiam quæ Ælianus 13 animal. cap. 3 & Arrianus de Indicis: Item Strabo 16. & Plin. 11. cap. 103: Idem 6. cap. 22. & 13, cap. 25. Plutarchus in Quæſtion. Natural. & de facie in orbe Lunæ. Sed de his ſatis. Auſtrales brevioris ſtaturæ eſſe perhibentur, Septemtrionales Chicæ Incolæ, vaſta ingentique corporis mole, XII aut XIII pedum paſſim longitudinem æquant aut excedunt: colore fere ſunt albo, perinde atque Septemtrionaliores noſtri: voce adeo ſonora & horribili, ut bovis mugitum aut Elephantorum barritum potius, quam hominis vocem exprimere videantur. Tantæ quoque ſunt agilitatis, ut pernici curſu Cervos antevertant, ideoque difficulter ſclopis vulnerantur, niſi catervatim ſimul incumbant, aut ex improviſo occurrant. Ingentis fortitudinis roboriſque argumentum eſt, quod vini dolium ſublatum, ſinguli navibus inferant, & tres aut quatuor, navem in profundum detrudant, quam vix triginta noſtratium a terra molirentur. Magnitudinis & albedinis cauſa, regionis frigiditati & humiditati adſcribitur, quando terra perpetuis horridiſque obſita nivibus, pręduras & pene perpetuas efficit hiemes. Gens barbara & ſupra modum crudelis, nullo humanitatis jure, rerumve cognitione ducitur, naturæ tantum inſtinctu ad id quod inſtat & præſens eſt pecudum more agitur. Inhumaniores tamen putantur Auſtrales populi, qui ſub ipſo Antarctico circulo collocati, longiſſime ab omni humanitate recedunt. Si quando peregrinis amicitiæ aut benevolentiæ ſymbolum exhibere cupiunt (quantumvis id perquam raro eveniat) inter tripudia & patrios cantus. pulverem capiti inſpergunt, aut ſi alios id facere videant, pro rato amicitiæ ſigno accipiunt. Ad bellum profecturi, Ducem eligunt cui omnes obediant, plurimum arcu valent, quo ita ſcite & gnaviter utuntur, ut quidquid oculis adſequantur, jaculis feriant, & ſi quando ſagitta aliquo navis tabulato hæſerit, vix multorum opera revelli poſſit. Arcus habent prægrandes, quorum nervi e ferinis inteſtinis, pollicis craſſitudine conficiuntur: ingentibus quoque ligneis gladijs armantur: utuntur & funda, qua ſcite jaciunt & quo deſtinarint, modo jactus meta concludatur, contingunt & disjiciunt. Hoc modo libertatem ſuam tuentur, credo propter exiguam utilitatem, quando nullum operæ pretium ſit, terras illas perpetuo frigentes adire, & cum ſanguinarijs illis gigantibus manus conſerere, aut confligere, nullum ſatis dignũ ob præmium. Veſtitum Incolis præbent ferarum & marinorum ingentia luporum tergora, quorum apud ipſos venatio aſſidua. Sunt & *Struthiocameli* στρουθιοκάμηλοι, *Struthiones* Latinis recẽtioribus, quorũ ſeſe plumis exornant, faciemque pluribus foraminibus, ornatus cauſa excavant, quibus viridis quoddam Marmoris genus inſerunt; venatione victum & veſtitum parant. Sed Luporum marinorum non tam carnes, quam pelles amictus cauſa appetunt, quod duras illas & inſuaves eſſe quotidiano uſu didicerint. Viſuntur illic etiã Balænarum agmina, quarum oſſibus Mapalia ſua conſtruunt. In ipſis Magellanici æquoris faucibus, viſitur nova arx juſſu Philippi 2 Regis Hiſpaniarum magnis ſumptibus ad tuendas hujus freti anguſtias exſtructa anno a nativitate domini 1582, poſtquam Franciſcus Dracus Anglus Eques Auratus, ſuperatis freti illius anguſtijs, invectus Pacificũ mare, Quiviram uſque navigavit, exploraturus an ullus per Arcticas anguſtias in Angliam pateret reditus. Sed intolerabilibus pene ſubactus frigoribus, quum altitudinis XLII gradum attigiſſet, anno 1581 Nonis Iunij converſo ad Æquinoctialem curſu, ſpoliataque Iava, æmulus decoris *Victoriæ* navis, prætervectus Aſiam & totius Africæ maritimam oram, in Angliam reverſus eſt. Quam poſt illum laudem conſequutus Thomas Candiſchius, qui ſimilem tenens curſum, totum terrarum orbem incredibili celeritate circumnavigavit.

Mare Pacificum.

Mores.

Atque hæc de *Freto Magellanico*, deque quarta orbis parte *America*, ſufficient. Cujus inventionem omnes noſtri ſeculi Scriptores Chriſtophoro Columbo, neque immerito, tribuunt. Hic enim primus eam detexit quodammodo, Chriſtianoque Orbi cognitam reddidit, uſuque & utilitate communicavit, anno poſt Chriſtum natum 1492. Qui autem plura de his, vel noſtra pluribus explicata, petat, conſulat Lævinum Apollonium, Petrum Martyrem Mediolanenſem: Maximilianum Tranſſilvanum, qui Latina lingua de ijs ſcripſerunt: Ieſuitarum epiſtolas; item Maffeium de rebus Indicis, & alios.

INDEX IN ANGLIÆ SCOTIAE ET HIBERNIAE TABVLAM GENERALEM.

A.

ABbeville 23 51
Aberconway 16 55
Aberdone 19 50
Aberdora 19 60
Abergevenny 17 53
Aberyſtwith 16 53
Abotesburye 18 51
Aker.ca. 22 54
Air 18 61
Alcmar 26 53
Aloy 12 55
Amelant 27 54
Amersham 20 52
Amiens 24 50
Amſterdam 27 53
Anan 17 57
17 59
ANGLESEY 15 55
ANGLIA 19 54
Antwerpen 26 52
Ardhey 9 53
Arguhytyn 15 61
Ardres 24 51
Ardloſſen 15 57
Ardſtinſel 15 57
Arga 12 54
Arglas 41 56
Arien 24 51
Armaat 20 56
Armagh 13 56
Arras 25 51
Arraniles 9 57
Arren 15 57
Arrois quære 5. 13 58
Arrundel 21 51
ARTOIS 24 51
Aslford 22 52
Aſſerew 9 56
Atherſton 20 53
At Wyck 21 55
Avindail 16 57
Ayr 15 57

B.

BAdgenoth 16 59
B.Boile 8 52
B.Cong 13 55
B.Cotton 11 53
Bailmoi quære 6 14 59
Baimes 12 60
Bala 15 56
27 54
Beleghan 12 57
Balatra 13 55
Balencion 8 53
Bale Willy 9 56
Bamburg 20 57
Bambury 20 53
Bangarab 14 57
Bangor 16 54
Bannog 11 54
Bardſey 15 54
Baikley 18 53
Barckwy quære
11 21 53
Bariſdail 81 60
Barlimont 26 51
Barmouth 16 54
Barneſley 19 55
Barray 11 59
Barton 21 55
Baruy 19 59
Barwyck 19 58
Baſſingſtok 20 52
Baſſi 25 51
Bathe 18 52
Bauley 13 53
Bayley 10 56
Bealt 17 53
Bedford 21 53
Bedford 16 52
Belfaſt quære 4. 13 37
Beike 10 56
Bellamor 10 55
Bergen 26 51
Bergomum quære
31 15 58
Berica 17 51
Beumaris 16 55
Bewaeley 18 53
B. Flemming 11 54
B.Hean 13 53
Bickerton 19 57
Birton 18 51
Biſchops tardford quere 12
21 53
Biſham in the file 71 55
Blacon 9 45
Blagulm 15 57
Blair 16 59
Blakborn 18 59
Bodman 15 51
Boduerin 15 54
Boin 12 60
Bolongne 23 51
Boltom 18 55
Bolton 19 56
Bommel 27 52
Borace 9 55
Boſch 27 52
Boſton 22 54
Botraut 11 53
Bow 17 51
Bowes 19 56
B.Quella 12 53
BRABANT 27 52
Brachy pult point 15 54
Bradford 19 55
Bragdail 31 59
Brainford 21 52
Bramcroſt quære 10.
18 54
Braul 17 61
Brechin 18 59
Brecknoke 17 53
Brenks 18 61
Briel 26 53
Briſtol 18 52
Brog 12 59
Broke 12 55
Brug 25 52
Bruſſel 26 51
B. Thomas 13 56
Bruckingham 20 53
Bungai 23 53
Buquhneſs 19 59
Burnham 22 54
Burton 20 55
B.Wioloe 31 54

C.

CAernarvan 15 54
Calebegh 9 57
Cales 23 52
Calvin caſt. 11 52
Cambray 25 51
Cambridge 21 53
Camp 26 23
Campen 28 53
Canan 13 54
Canterbury 23 52
Cantermul 14 57
Caput Arckloio 13 54
C. Beale quære 9.
9 54
C.Bron 13 53
C.Calon 12 54
C. Chriſtian 11 53
C.Cleare 9 52
C.Cloner 13 53
C.Doe 9 54
C.Doney 12 53
C.Donin 11 52
C.Eilan quære 12 9 53
C.Gallay 8 53
C.Carne 13 53
C.Kirk 9 55
C.Knok 11 55
C.Korbre 8 53
C.Latrum quære 5 10 54
C. Letter 9 55
C.Lyſtol 9 53
C.Molina 12 55
C.More 10 53
C.Mores 10 55
C.Mure 10 54
C.Nichore 11 54
C.Onorelay 14 54
C.Rego 9 55
C.Rew. 10 59
C.Robert 9 54
C.Thome 13 57
Carantak 15 51
Cardigan 15 53
Carik 13 54
Carmarden 16 53
Calinford 13 56
Calyſle 18 57
Carone head 9 52
Cary 13 57
Caryk 12 53
Caſſel 11 54
Caſtrum
Honue 12 57
Catherlagh 12 54
Catlyck 28 54
Catnes 17 61
Cavon 12 56
Cawod 20 55
Calmondelay quære 8.
18 54
Chanonry 16 60
Carde 18 51
Checheſter 21 51
Chelmesfold 22 52
Chepſtow 18 53
Cheſter 18 53
Chimlig 17 52
Chipehaſe 19 57
Chriſtchurche 19 51
Ciciter 19 52
Cladogh 9 57
Claucauras quære
149 58
Care 10 54
Clee 12 55
Clogh 11 55
Clone 11 53
Clonefert 11 55
Clonemel 12 53
Cloy 22 54
Clyne 17 60
Coggeshalt 22 53
Collanzay quære 7.
13 58
Colcheſter 23 53
Coleshul 19 53
Collen 12 58
Colne 18 55
Colog caſt. 11 52
Colraine 13 57
Conbemarton 16 52
Conel 11 54
Congerton 18 54
Coperwick 30 61
Corane quære 3. 14 57
Cork 11 53
Corne quære 20. 19 57

INDEX.

Cortryck 25 51
Coswel 14 57
Coventre 19 53
Cowbridge 17 52
Craufurdihonn quære 22 17 57
Crekelade 19 52
Cromarily 16 60
Cromere 23 54
Crowland 21 54
Crume ca. 13 58
Cuthaly 17 57

D

DAker 18 56
DANIÆ Pars 28 58
Darbye 91 54
Dalington 19 56
Darthmouth 17 51
Dalkey 13 55
Delft 26 53
Deluyn 12 55
Denbigh 17 54
Dereshame quære 13 10 53
Dermont 26 52
Der Noeſs 29 60
Detfort 22 52
Diepe 23 51
Dieſt 27 51
Dingvval 16 60
Dirlton 28 58
Dis 22 53
Dixmude 24 52
Dnelcà 12 53
Dockum 28 54
Doilathelan 16 54
Dolgelle 17 54
Donan caſt. 12 57
Doncaſter 20 55
Dondrome 14 56
Done 10 55
Donekillen 9 53
Donelong 12 57
Dongaruan 12 93
Donyn 12 55
Donkirem 9 53
Dorceſter 18 51
Dorno 17 60
Dort 27 52
Donnebeg 9 54
Dovart 14 58
Doucheri 27 50
Dover 23 52
Dounboy 9 52
Douneham 22 54
Dounelykey 9 54
Dovvn 14 56
Draton 18 54
Drisburg 18 57
Drogheda 13 55
Drommemer quære 7 11 54
Drymlar 17 57
Dublyn 13 55
Duglyn quære 24. 15 58
Dunbar 18 58
Dunbegan 13 60
Dunbeith 17 60
Dunolain quære 17. 17 58
Dunbritton quære 21 16 50
Dunbroſe 6 56
Dundalk 13 56
Dunde 18 58
Dungal 12 56
Dunganon 13 56
Dunkel 17 58
Dunra 14 59
Dunska 13 59
Dunſtabrug 20 57
Dunſtafag 14 58
Dunweg quære 1 13 58
Dumlarik 16 57
Dumnotyr 19 59
Duraſme 19 56
Durna 12 60
Durnes 15 61
Duynkercken 24 52

E

EAg 13 57
Eddir 17 59
Edynburg 18 58
Egmont 26 53
Egremont 17 56
Eindhoven 27 52
Elburg 18 53
Elleg 12 57
Eltham quære 14 21 52
Ely 21 53
Enckhuſen 27 53
Engliſch ca. quære 10 10 53
Enverloth 23 59
ERNE 11 56
Erth 11 18
E. Saltfletbie 21 55
Esbrew 15 60
Eſgil 18 56
Eſil 14 58
Eskin 12 59
Eſſir 12 59
Evesholm 19 53
Evil 18 52
EVSTA 11 59
Exceſter 17 52

F

FAlkirk quære 18 17 58
Farohead 14 61
Farringdon 19 52
Federt 12 53
Fenneo 13 54
Ferne 16 60
Fernes 13 54
Ferney 13 56
Feſtia 27 61
Fiſeard 15 53
Finnevin 18 59
Fladda 13 60
Flamburyhead 21 55
FLANDRIA 24 51
Flint 17 55
Foir 15 58
Fontain 26 51
Fordon 81 59
Forlan 15 58
Formby 17 55
Fernham 20 52
Fovern 19 59
Foulneſis 22 52
Foy 15 51
Freſyk 17 61
FRIESLAND 28 54
Frodesham 18 55
Fonſnard 16 60
Fruy 19 59
Fye 18 59
Fynlator 18 60

G

GAlmeſel 29 60
Galway 10 55
Ganſendal 27 91
Galeis 15 57
Garthpibo quære 7. 17 54
Garve 10 59
Ghent 25 52
Gilwal 12 52
Glanarme Abb. quære 2 14 57
Glanynog 9 54
Glaskaryck 13 54
Glaſquo 26 58
Gaſſenburi 18 52
Gloceſter 19 53
Goes 26 52
Gorcum 27 52
Grantham 25 54
Great 20 54
Gregargu 15 57
Grene caſt. 13 56
Greveling 24 25
Grimſthorp 21 54
Grymsbye 21 55
Gudzen 15 57
Gunwal 15 51

H

HAlifax 19 55
Haltweſel 18 57
Homon ca. 13 54
Hamptoncourt. 21 52
Handa 14 61
Hanwith 29 59
Hardanger 28 61
Harderwick 28 53
Harlegh 16 54
Harlem 26 53
Harlingen 27 54
Hartford 21 52
Hartepol 20 56
Hartley 18 56
Harton 16 52
Harwiche 23 53
Haſſelt 27 51
Haſting 22 52
Haterlay 16 51
Havant 20 51
Haverburg 20 53
Haveril 22 59
Havering 22 52
Hay 18 53
HAYNAVLT 26 51
Hemelſley 19 59
Hemeritage 18 57
Henley 20 52
Hereford 18 53
Heſlaſid 19 57
Hexham 19 57
Hickling 23 54
Hickling 21 53
Hitter 28 60
HOLLANT 26 53
Holmetown 16 56
Holi Croſs 11 54
Holyhead 15 55
Hooton 18 55
Horn 27 53
Horſes 8 53
Horsham 21 52
Horton 19 57
Hoſeley 23 53
Hothe 13 59
Hottin 10 53
Houden 20 55
Hoy 17 61
Hul 21 55
Huntington 21 53
Huntſpil 18 52
Hurſt 19 51
Hyde 23 52

I

IAdder 27 61
Iaxlei 21 55
Iedgerton 18 57
Innenkelly 11 56
Inuermegy quære 9 17 58
Invernes 16 59
Inuerygy 19 60
Inuery quære 8. 18 59
Iona 13 58
Iork 20 55
Ioughall 12 53
Ipren 25 51
Ipſwiche 23 53
Ireby 17 56
IVTIA 30 59

K

KAerilon 10 54
Karegfergus 14 57
Karray 14 57
Kattriin 4 55
Keith 18 60
Kelſean 10 55
Kelleloe 11 54
Kelles 12 55
Kelphekel 11 53
Kendal 18 56
Kenſeage 16 52
Keſwick 17 56
Kilham 21 55
Kilkarſi 11 53
Kilkenny 12 54
Killa 55 60
Kilmani 13 58
Kilton 20 56
Kingſler 20 52
Kingſton 21 52
Kingſtoun 10 55
Kirk Brigid 15 56
Kirk Chriſt 15 56
Kirkham 18 55
Kirck mala 15 56
Kirkmorich quære 2. 15 57
Kirknbrick 16 57
Kirck Oſwald 18 56
Kirkwal 17 61
Kirſopfoot quære 2. 18 57
Kirton 20 55
Knathe 20 54
Knokin 18 54
Konne ca. 16 52

Kybroy

INDEX

Kybroy 11 54
Kyldare 12 55
Kyldrum 18 59
Kyllane 9 53
Kylmakrenam 11 57
Kylmon 15 58
Kylmyumoge quære 15.
10 52
Kymedok 11 54
Kyngston 12 55
Kyntail 14 59

L

LAbrum 11 56
Laghlyn 12 54
Lancaster 18 55
Landaf 17 53
Lander 18 57
Lagport 18 52
Lathom 18 55
Law 16 51
Lecester 20 54
Lichadel 19 52
Ledes 19 55
Leghton 20 53
Leichfeld 19 54
Leike 19 54
Lemerhorn 27 53
Lenister 18 53
Lencham quære 15
22 52
L. Erne 16 58
Lesard point 15 51
Lestof 23 52
Lethowsow 13 51
Leuer 12 57
Leverpole 17 55
Levislar 10 60
Leewarden 27 54
Leuyn 17 58
Lewes 21 52
Leyden 26 53
Leyden quære 2. 16 59
Lidbury 18 53
Lyghe 22 52
Limerik 11 54
Linkn 17 61
Lista 38 60
Liandbeder 16 53
Lianeguast 17 54
Lianidlos 17 54
Lianiltgo 16 55
Lianuillang 17 54
Lianynay 16 53
Liarroderis 15 55
Loeven 27 51
Loghinuar 16 57
Loster cast. 8 53
Lome 15 60
London 21 52
Lone 10 53
Lonet quære 3. 16 59
Longford 11 55
Longham 8 53
Lorne 15 58
Lowthe 21 55
L. Sel 14 59
L. Tay 16 58
Luccurs quære 11. 18 58
Ludlow 18 53
Lundie Inf. 16 52
Lunes dal 18 57

Lurgishal 19 52
Lyd 22 52
Lyme 18 51
Lyn 22 54
Lyncoln 20 54
Lysmora 11 53
Lyston 16 51

M

MAban 17 57
Macheln 26 52
Machenleth 17 54
Madenhead 20 52
Madeston 22 52
Magnus 17 52
Malne 11 55
Maldon 22 52
Manchester 18 55
Mandevels 14 57
MANIA Insula 15 50
Mapleton 22 55
Mardow 30 60
Marketrasin 21 55
Marlingsb 19 52
Maunsfeldt 20 54
May 18 58
Maye 9 56
Mazad quære 12. 14 59
Meare 18 52
Meer 31 59
Melton 20 54
Menagham 12 56
Mera 14 60
Middelburg 25 52
Midnal 22 53
Millum cast. 17 56
Minchnighampton
quære 16. 19 52
Mongar 12 55
Mologa 9 54
Monmout 18 53
Monoch quære 16 16 58
Monross 18 59
Mons 26 51
Monstreul 24 51
Morlashe 17 53
Morton 17 51
Mosa flu. 27 50
Morschenes ca. quære 6
10 54
Montgomery 17 54
Moy 16 59
Muk 13 59
MVLA 13 58
Munckwermouth 20 56
Mynhead 17 52

N

NAghlin 11 55
N. Aluerton 19 56
NAMVR 27 51
Namur 27 51
Nantvvich 18 54
Narden quære 5 17 60
Nary 12 61
N. cast. 19 57
Neath 16 53
Neleren 28 61
Nesmoin 16 54
Neutchastel 27 50
Nevvarck 20 54
Nevvburg 16 55
Nevvcast. 13 55 12 57 12 56 10 56 18 54 12 55 quære
11 11 55
Nevvmalton 20 55
Nevvmarkt 22 53 21 53
Nevvport 15 53 20 51
24 52
Nevry 13 56
Neyum quære 15 15 58
Nivel 26 51
Northam 20 57
Northampton 20 53
NORVEGIÆ pars 29 61
Noruovvrovve 11 57
Norvvich 13 54
Notingham 20 54
N. Ronche 18 62
N. Soreham 21 51
N. Wiche 18 54

O.

OBoil cast. 10 56
OCEANUS Deucali-
donius 10 59
Ochilre 16 57
Oldehilsont 30 60
Omahus cost. 9 52
ORCADES 17 61
Osill 14 60
Ostende 25 52
Otley 19 55
Otternesis 30 60
Oudenarde 25 42
Ouis Kelle 11 52
Oxford 20 52

P.

PAdstovv 51 51
Pappa 17 62
Pas 14 51
Peblis 18 57
Peer 27 52
Pemses 22 52
Penbrok 15 53
Penley 18 52
Pennart 16 52
Pensance 14 51
Pentuar 15 51
Peterburg 12 53
Petersfeld 20 52
Petvvorth 21 52
Psouilskarre 15 61
Philort 19 60
PICARDIE 24 50
Pickeri 20 56
Plynmouht 16 51
Polle 19 51
Porterhame 13 55
Portesmouth 20 51
Portland 18 51
Pot 19 54
Pouderham 17 51
Preston 18 55
Pruddo 19 57
Pulhely 15 54

Q.

QVaplad 21 54
Quenes ferry quære
19 17 18
Quenesfon 12 54
Quert 12 60
Quhabir 14 59
Quhithonre 15 59
Quimboro cast. 22 52

R

RAdamach 11 60
Radnor 18 53
Ramsey insu. 15 55
Ranis head 10 57
Ranisgatepere 32 53
Ranyue quære 4. 19 59
Rashe 13 57
Ravenglas 17 56
Ravenstein 27 52
Reculuer 23 52
Renty 24 51
Reperwit 29 60
Reap cast. 13 57 11 57
18 59
Reding 20 52
Ree 11 55
Revensa quære 1. 15 58
Reuing 27 50
Riadergowy 17 53
Ringowd 16 51
Rippley 19 55
Rippon 19 55
Roche cast. 13 56
Rochester 22 52
Rona 13 61
Rosay quære 4. 15 58
Rosdoy 16 58
Rossebrin 10 52
Rosecomon 11 55
Rosse 12 54
10 52
Rosselye 16 52
Rossyn 16 60
Roterdam 26 53
Rothedale quære 5 18 55
Rothes quære 7 18 59
Rudder cast 13 54
Rum 13 59
Rye 22 52

S

SAild 16 59
S. Aeldam chap 19 51
S.Agnes 15 51
S.Alban 21 52
S.Andreas 18 58
SAsaph 17 55
S.Augustin 18 62
S.Bogyca 18 59
S. Boniface 20 51
S. Brando 17 61
S. Clement 11 60
S.Columban 15 55
12 61
15 50
S.David 15 53
S.Done ca. 18 59
S.Donets 27 52
S.Govens point 15 53
S.Gregorij 8 53
S.Helena 9 57
S.Helene head 9 57
S.Iees 14 51
S.Ioans toun quære 10
17 58
S.Iohn 13 59
S.Levans 14 51
S.Magnus 18 62
S.Maria 18 61
11 59
15 51
S.Niclas

INDEX.

S. Niclas 18 62 Staffanger 28 61 Tielt 25 52 Walden 22 53
S. Patritius 11 60 Stafford 19 54 Tillingham 22 52 Walderſvvik 23 53
S. Patrick 11 57 Stakky 9 55 Tintagel 15 51 Wallingford 20 52
S. Peter. 11 59 Stanetrop 19 56 Tiron 13 57 Waliham Abb. quære 13
17 61 Staveren 27 54 Toam 10 54 22 52
18 62 Stele 18 55 Tobbreug 10 55 Walton 23 53
S. Schoburye 22 51 Sterling 17 58 Tong 15 61 Wareham 19 51
S.Valeri 22 50 Sternway 12 60 T'Ooge 26 54 Warkevvorth 20 57
Salcomb 17 51 Sterpoint 17 51 Torfathie 16 61 Warren 13 55
Salesburg 19 52 Stig 11 59 Tornay 25 51 Warrington 18 55
Salſid Abb. 15 57 Stokwith 20 55 Tornway quære 6 17 60 Waterford 12 53
Sandi 14 57 Stopford vide 6 18 55 Torraga caſt. 13 55 Warvvik 19 53
Sandvviche 23 52 Stow 19 53 Towrceſter 20 51 Welmton 18 54
Scharbrouch 21 56 Stoy 12 60 Towen meridionidh 16 54 Wellis 18 52
Scheape 10 57 Strabubaſter 17 61 Traguate 8 53 Wemis 18 53
Schellinc 27 54 Stratton 16 51 Trailes 9 53 Weterington 20 57
Schevitenes 26 61 Strom 14 5 Trantirnes 13 60 Wexford 13 54
SCOTIA 15 58 Stroma 17 61 Treconell 10 57 Witbye 21 56
Seaton 20 57 Sturbridge 19 53 Tregaron 16 53 Witchurch quære 9
Sedes Epiſcop. 15 56 Sturmiſter 18 52 Treport 23 51 18 54
SEBLANT 25 52 Sudburie 22 93 Tripperam quære 8 11 54 Witton 19 56
Selby 20 55 Swin 14 58 Truro 15 51 Wigen quære 4 18 55
Sennam 14 51 Syſewel 23 53 Trym 13 55 WICHT 20 51
Sercnoch 28 61 Syllies 12 51 Tunbridge 22 58 Wighton 20 55
Seventones 12 51 T. Tunſtal 21 55 Wikham 23 53
Sheafeld 19 54 TAme 20 52 Tylbury 22 52 Witton 19 52
Shravesburye 18 54 Taneſtok 16 51 Tynmouth 20 57 Wincheſter 20 58
Shyn 16 60 Tarbart 17 60 Winſor 20 52
Shent 21 60 Tarde 12 61 V. Wirkinton 17 56
Sidmouth 17 51 Tatershal 21 54 VArengen 22 51 Wisbiche 21 54
Siericzee 25 52 Taunton 18 52 VERGINIVS O- Wiveleſcomb 17 52
Skipton 19 55 Tayn 16 60 CEANVS. 9 51 Wodhead 19 55
Skye 12 56 Tenbye 15 53 Vianen 27 53 Worceſter 19 52
Skye 13 59 Terbart 12 56 Vlecker 29 60 Worcom 27 54
Skyr Aſſyn 15 60 Terrey 12 58 Vlielant 26 54 W. Pappa 17 62
Slane 13 55 Teverton 17 52 Vlverton 17 56 Wrexham 17 54
Sleford 21 54 Tew 15 61 Vppingham 21 54 Wiſti quære 3 17 57
Sluys 25 52 Tewkesbury 19 53 Vrquhart 16 59 Wijc op zee 26 58
Slygatn 9 57 Texel 26 54 Vske 18 53
Smythes 14 56 Thedford 22 53 Vtoxater 19 54 Y.
Snatbe 20 55 The ſanctuary 9 55 Vtricht 27 53
Sodere quære 8 14 58 The ſprunhead 21 55 Voxſtee 28 60 YArmouth 23 54
Solway 17 75 Thomas town 13 53 Vutziers 26 61 Yarum 30 56
Somerton 20 54 Thraepſton 21 53 Vxbridge 21 52 Yate 19 56
Southampton 29 51 Thrusk 20 56 W. Yla 13 58
Spey 16 59 Thuin 26 1 VVAinflette 22 54 Ypret 22 50
Spyne 18 60 Thurnout 27 52 Wakefeld 29 55 Yrvven 16 57

INDEX
IN NORVVEGIAE ET SVECIÆ TABVLAM.

A

Abo 46 61
Achas 46 64
Ackerhuys 32 61
Aduig 38 50
Agdanas 33 66
Agna 58 72
Agremine 46 64
ALANDIÆ Insul.
44 61
Alant 45 61
Alborch 32 59
ALEVS lacus 57 69
Alstahus 31 66
Alta 41 63
Alvatra 38 60
Ambrunsch 42 62
Amersont 30 60
Andanas 37 71
ANGERMANNIA
42 66
Anholt 58 34
Anssoo 33 61
Apnu 74 70
Aranes 44 66
Arbogo 40 61
Archas 56 63
Ardal 39 67
Arensburg 59 47
Arhusen 58 32
Arosia 40 61
Arvica 36 54
Arzeva fl. 64 69
Asco 27 63
Asson fl. 46 63
Assund 41 67
Auri mineræ 47 69
Auros 34 61
Awer 42 70

B

Babenitlia 64 69
Bacamo 35 66
Bahus 34 60
Baia S. Albani 69 69
Balstad 41 71
Bay 32 61
Bedstad 33 66
BELLAMORE I
Album mare 66 67
Berg 39 71
Berga 57 69
50 62
41 64
Bergen 28 63
Berkara quenar 42 69
Bersia 42 65
Bigde 45 67
Bionor 32 66
Bircala 47 63
Birkarli 45 69
Blaniscog 35 62
Boddia Occident. 45 68
Boddia Oriental. 50 67
Bodwyk 34 65
Boetsevoort 55 73
Bogesunt 57 60
Bolanes 41 63
Bongau 46 72
Bonot 43 65
Borgelo 41 66
Borgse 41 66
Borstel 43 62
Bota 43 66
BOTNER see 48 68
Bowensberg 30 58
Bretta 35 61
Brinnia 30 66
Brunslo 39 66
Byri 50 66
Byrsen fl. 35 65

C

Caawad 34 61
GAIENKA semla 53 72
Calenscho 72 70
Campedal 32 64
Candelox 66 68
Capitanei Bircarorum
41 69
Cap. Bonæ fortunæ 70 67
C. Confort 67 70
C.Gratiæ 69 68
C.Gallant 68 69
C.Hopewel alias
Sketenes 51 73
C.Raco 69 69
C.S.Ioannes 71 68
C.Sowerbere 64 71
Carpa 46 63
Carpa 45 61
Castelholm 45 61
Castrum 53 61
Castrum regium 40 68
Chalis 49 69
Chim 51 69
Corogoschinoz 73 70
Cogerbela 41 65
Cola 61 71
Cola fl. 61 70
Cola pogost 62 69
Colmar 39 58
Colmogori 69 65
Congel 34 60
Consback 35 60
Conixhaven 32 60
Coperberg 34 63
Coperwick 30 61
COPERDALIA 38 63
Corelenborg 58 67
CORELIA terra 60 67
CORP. Christi P. 68 69
Corscholm 46 66
Carcowad 31 66
Cronabach. 39 59
Cronaburg 48 93
Cronsbergn 39 58
Cudmudarad 43 66
Cuma 50 62
46 63
Cumbla 37 61
Custa 47 61

D

Dachden 47 60
Dachderot 46 90
Dale 35 62
DALECARLIA 58 64
Dalecarlia fl. 43 62
De Neess 32 60
Derpt 41 60
Dsina Cœnobium 61 63
Diavon fl. 64 68
Dilsbo 42 65
Domshaf 48 71
Domus Biacarrorum 39 70
Domus Regia 39 66
46 46
43 63
Don flu. 51 62
Dragenmark 33 60

E

Echesio 36 60
Eckby 59 60
Edswelt 33 61
Eekholm 52 61
Eeksont 28 60
Egge 41 17
Egrepe 57 63
Elsnabben 43 60
Eluedale 37 63
Enecopia 41 61
Eng 33 61
Erambo 41 29
Erberad 42 64
Erilla 41 65
Erke 44 61
Espoa 48 62
Esterdal 31 63
ESRONES die Esten 53 65

F

Falacopia 35 60
Flackenburg 35 59
Farder 32 60
Faxholm 44 65
Festun 27 61
Felborg 42 59
Felby 44 70
Fellin 50 60
Ferenbo 36 62
Festia 27 61
Feringia 42 61
FINLANDIA 48 62
FINNICVS sinus 48 61
FINNISCH see 44 63
Fluerbuy 39 59
Foria 43 65
Fors 41 66
Fors her 41 67
Fosdael 31 62
Foxnoz 68 67
Frosten 35 66
Frowenberg 40 59

G

Galmesel 48 60
Gambawik 38 70
Ganga 38 93
Gansendal 28 61
Gesia 43 62
Gelben 35 62
Gelecal 36 68
Gemen 46 59
GESTRICIA 43 62
Gilberga 37 62
Gillescal 32 67
Gnarp 42 65
Goldal 36 66
GOTIA 37 60
GOTLAND 43 59
Gotschesand 43 59
Grenesier 40 61
Grillefiord 39 71
Gritonos 39 63
Groeneilant 41 59
Grondelstein 43 60
Grunnasund 44 66
Gryp 31 67
Gyka 30 66

H

Hadhalang 32 61
Halinhadab 29 64
HALLANDIA 35 59
Halmstat 36 58
Halshaven 22 59
Halsne 28 62
Hammat 33 62
Hammer 43 65
Hange 47 61
Hanwith 19 59
Hapsel 48 60
Hardange 28 61
Harwick 12 61
Hassenwagh 41 71
Havor 36 59
Hebro 15 58
Hedmark 32 63
Heilichlant 34 68
Heilighensont 29 60
Helgaland 33 67

INDEX

Helganas 44 71
Helm 33 58
Helſiogab 48 70
Helſingavat 53 70
HELSINGIA 41 64
Hempne 32 65
Hennmora 39 63
Hermanger 42 65
Herneſand 45 65
Hertzhuls 32 60
Heſcho 34 66
Heſene 41 62
Heſenes 30 60
Heſe port 53 62
Heſingia 48 62
Heſſok 28 62
Hewel 50 59
Hirkioſtal 48 62
Hitter 28 60
Hoff 33 61
Hokalant 52 62
Holela 49 65
HOLELA lacus 50 65
Holm dal 35 63
Homedal 35 61
Honbay 41 59
Honowitz 44 71
Horſens 31 58
Hottola 49 62
Hova 37 91
Hudingſual 44 65
Heutlandia 36 59
Husbay 36 62
Huitta 57 68
Huittis 47 63
Huſabi 40 62

I.

IAdder 27 61
Iama 53 61
Ianacala 49 63
Ianecopen 37 59
Ianen flu. 46 62
Iegaborg 58 63
Ielmer 39 61
Ieltevort 27 63
IEMPTA 38 66
Ierſe 42 64
Ietaborg 47 70
Iettadal 43 64
Ighia 62 69
Ihedera villa & I. 62 69
Imbreuvik 35 66
Imudre 52 71
Indal 42 66
Indero 33 66
Ingen 44 71
Inſulæ S. Petri 65 71
I. Crucis 68 68
I. Voſſen 35 67
Iochi 52 64
Iokis 52 67
Iomolaveſi 48 67
Ions Varen lac. 36 66
Iouſſerlant 32 60
Itomal 51 63
Itreoo 33 66
Ivana craoſt 67 70
Iuan grod 53 61
IVTLANDT 30 58

K

KAllo 32 58
Karris 48 62
Karlaby 50 68
Karue 59 72
Katiwik 42 71
Katſberg 34 60
Kebere 56 72
Keelwick 49 72
Kegor 59 72
Kelen 36 64
Kexholm 59 63
Kyldine 61 71
Kind 45 71
KINDIA 36 60
Kiona 60 61
Kittis 49 62
Kivaneb 55 62
Knie 48 59
Knieſchyf 48 72
Koggeſund 43 64
Kolck 51 61
Korila 56 62
Koskanoz 67 67
Kyla 49 67
Kyn 50 72
Kyro 47 67
47 63
Kulkon 47 59

L.

LAdha 35 66
Ladoga 56 62
Ladoga lac. 55 61
Laffart fl. 53 63
Laia 47 67
Laikis 52 63
Laio 47 62
Lako 35 61
Lampis 49 64
Landbro 46 70
LANDRIGIA Syl. 55 69
Langa 39 65
Langanas 34 70
Lango 38 71
La paveſi 55 63
LAPPIA 59 69
Laſwyk 33 56
Lauſa 59 71
Laxaſtrem 49 70
Lefanger 45 67
Lekſunda 39 63
Lemes 46 63
Lergas 52 68
Leroa 37 67
Leſſo 33 59
Lera 38 62
Lettal 35 61
Lida 40 65
Lidekoping 36 61
LIEFLANDIÆ Pars 50 59
Limalant 44 61
Lincopen 39 60
Lindesberg 39 62
Lindeſneſs alias
Der Noes 28 63
Liſta 28 60
Litz 60 70
Liuſdal 42 63
Liuſtord 43 65
Lixen lac. 38 64
Lodhuſs 34 60
Lofot 37 70
Logeſont 44 72
Lokhelle 38 70
Lomboshok 69 69
Londingio 36 70
Longaheden 38 62
Longen 51 60
Loſta 42 62
Lotra 56 68
Lula 47 69
Lupalant 45 62
Luſen fl. 40 64
Luxſtede 31 59
Lycua Volok 60 72

M.

MAelſtrom 35 69
Maeſtrand 34 60
Maham 51 64
Malanger 38 70
Mandael 30 62
Mardou 31 60
Mare Balticum 42 59
Margeden 49 61
Mark 29 62
Matker 34 61
Matkur 54 73
Mayna Volok 60 72
Medelhuis 34 65
Medtiord 39 71
METER lac. 40 61
MIDDELPADIA 41 65
Milleſuik 40 63
Mita 47 61
Mo 42 63
Mone 48 60
Monomanskie 62 70
MONOMASKOY leporie 60 70
Monſterſent 34 59
Mora 38 63
Morzovetz 70 68
Moſcho 48 64
MOSCOVIÆ pars 64 63
Moſteſera 46 67
Motala 38 60
Motala fl. 40 60
Motka 59 71
Motka goba 60 72
MOVREMANSKOY leporiæ 55 71
Monſis 47 64
Munkevoort 57 72
Muskenec 37 70
Muskſtrom 36 66
MYRMANSKOY mare I. Norwegicum & Danicum mare 66 71

N.

NArua 53 61
Naſs 34 65
Naydani 55 72
Neleborg 47 61
Neleren 28 61
Nerghen 49 61
NERICIA 39 60
Nerpis 46 64
Neſs 53 73
Netaborg 59 64
Netra 44 66
Nicopen 42 60
Nicovensko 67 68
Nidael 29 62
Niding 34 60
Nigawyk 38 70
NIGER lacus 53 64
Nikirk 46 62
54 62
Nilos 35 60
Niuronda 44 65
Nomendalen 34 68
Noraberg 39 61
Norcopen 41 60
Nordenborg 61 68
Nordmalung 46 66
Nordmor 32 65
Nord Tuſſo 36 62
Nordgonderad 45 66
Normora 37 64
Nortcapo 49 73
Nordtford 30 66
NORWEGIA 32 64
Notoſer 61 69
Novogardia 58 61
Niſlot 53 64

O

OBdael 29 93
Oberan fl. 47 61
Oceanus Sept. 30 66
Oddoval 34 61
Odenſe 40 65
Oelant 40 58
Oldchilſont 30 60
Oldeſont 27 63
Olenagoba pogoſt 67 69
Olsbi 52 63
Olsburg 33 61
Olsby 52 70
Olſe 54 63
Olſen 51 63
Olternes 29 60
Ombay 63 65
Omega 53 73
Onegabourg 60 64
Opoizka 34 58
Orka flu. 49 62
Orebro 40 61
Oreskak 53 68
Orgront 44 62
Oriai 32 65
Oriſchom fl. 49 62
Orſa 29 93
Orſcag 34 61
Oſel 47 59
Oſtafiord 38 69
Oſtbo 40 59
Oſterdal 36 65
Oſterhaven 58 72
Oſtervee 28 63
Oſtoyeſero 62 62
Oſtraath 33 66
Otteuos 36 68
Oviken 36 66

Owna

Owns 6466
Owyck 4061
Oyfiord 4071
Oxefort 3160

P

Paderik 5772
Pades 4960
Padevoort 5572
Pagesca 5264
Palio 4967
Parniew 4959
Paserik 5571
Peckengam flu. 5671
Peckinham 5771
Peibas lac. 5260
Pele 4371
Polimosero 6569
Pelitza flu. 6668
Pelting 5162
Pelting 5162
Pema 5469
Pematra 4761
Perkala 4965
Perua 5262
Pernaw 4959
Pero 5768
Persora 4968
Persensbie pogost 5770
Piente 4964
PIENTE lac. 5063
Pinego 6966
Pita 4766
Pleskow 5360
Podon 6071
Polna flu. 5663
Ponoye 6868
Porthut 5162
Porky 5270
Po.Penticost 6967
Posda 6867
Pottra 5367
Pourth 6766

Q

Qvedesior 3671
Quercken 4667

R

Ragund 4166
Ramasij 4266
Ramme 4664
Rasseborg 4861
Rauhma 4562
Ressund 3966
Reinknap 2762
Reysenburg 5262
Renaval 4567
Rensby 4168
Reon C. 3366
Reperwik 3060
Resager 3662
Resil 4367
Ressa 4863
Reto 3963
Revel 5061
Ribbekunt 3060
Rodeluik 4571
RODEN 4261
Rodhelle 3871
Rodho 3166
Roemerck 3362
Rogge 4861
Rogstada 4365
Rollen 3769
Rom 3359
Romsdal 2963
Rona 4862
Roodehel 5463
Rune 4750
Rust 3469

S

Sadessa flu. 5162
Sogolax 5364
Sala 5168
Salis 4959
Saleten 3267
Sammewik 4372
S. Andreas 5170
5661
S.Brigitte mo. 2772
S.Colay 4772
S.Georgij 6770
S.Ioannes. 6869
S.Michael 6866
S.Michelsberg 3063
S.Nicolay 6766
Sandel 3564
Sandawar 3971
Saniam 4071
Sarborg 3361
Sastmola 4363
Savolax 5067
Saya 5164
Scara 3560
Sceierf 5463
Scenningca 3760
Sceren 5363
Seripena 2966
Schaghen 3260
Schelsever 4059
Schlychaven 4359
SCRIKFINNIA 4971
Scula mon. 4666
Sderheri 3361
Seby 3259
Sederon fl. 5062
Segerwar 4276
Sclava 4366
Selloer 2860
Semstou 6670
Semestro spogost 6570
Semingia 5663
Semisse 5163
Senlodoel 2992
Sere flu. 2962
Serenoch 1860
Sevitenes 2761
Sibbenis 4660
Sichem 4363
Sigolan 5563
SIGOSSVND 3671
Silen lac. 3962
Silverberg 3462
Sismes 5265
Skaffuven 3670
Scattesuagh 4071
Skellutta 4068
Skokirkia 4263
Skon 4465
Skongen 3567
Spirkoy 5270
Skyra 4469
SMALLANDIA 3759
Snasen 3266
Soderala 2195
Soen war 3261
Sognisaimon 3064
Sognisal 3065
Soknadal 3565
Soleta 4266
Soloski 6467
Somel 5062
Somen lac. 3760
Somera 5362
Sonneburg 4760
Soaybe pogost 5669
Soroner flu. 5263
Sotdaler 3664
Sparabo 3360
Stadsbig 3266
Stadt 2965
Staenes 3663
Staffanger 2861
Stameitt 4060
Stanuwische 7269
Starigar 5969
Stappen 4673
Steckholm 3057
Steg 3467
Stek 4261
Steckborg 4159
Stenobig 3563
Stidelen 3291
Stittungberg 5572
Stokholm 4261
Strengis 4061
Stuua 4066
Styredol 3666
Suackby 3765
Suaka 3765
Sudbrabsdaler 3363
Suder copen 4059
Suderdal 2961
Suderda lac 2964
Suderhem 3161
SVDERMANNIA 4160
Sudmor 3264
SVECIA 3864
Sugamora 6866
Sunda 3966
Sunebo 3956
Sittendal 3465
Suydford 2865
Suyerwer 4772
Sueroi 4572
Swalagen 4359
Sywarde 4359
Sylbuy 4059

T

Tahast 5768
Trantrosa 5063
Telg 4161
Tellemark 3161
Tellie 4160
Tenasalia 4662
TERSKOT LEPORIE
6660
Tetreue 6568
Tiallfund 3569
Tingwalla 3762
Tiwegen 3761
Tolsburg 5261
Toran lac. 4792
Trop 4269
3560
Tornia emporium 5069
Torsacker 4369
4143
Torsanger 3962
Toua flu. 6967
Traenooch 3566
Tree Ostroul 6968
Trofel 5368
Trom 3160
Trompsont 4272
Trondanas 2771
Trosa 4160
Trundhem 2466
Tryla 5068
TVISCHIA 4060
Tuna 3892 4365
Tusso 3662
Tuswonas 4071
Tuteren 3466
Tybne Volok 6072
Tybne 6072
Tysded 3059
Tysholm 3360

V

Vaerond 4359
Valbo 4262
Vailis 4691
Vames 5062
Varnen 3690
Varo 3369
Varta 5668
Vasm 5569
Vasten 3860
Vastral 3571
Vbdal 3464
Vden 2636
Vdden 5162
Vedagoba 5872
Vekelax 5363
Vema 4662
Verga 4766
Verme lac. 3663
VERNELANDIA
3692
Vermo 4664
Vero 4868
Verulax 5363
Vesikila 4665
Viburg 5564
Viga 4752
Vigelstade 3856
Vickfie 4270
Vingaker 4060
Viris 5167
Virtis 5764
Visnen 3762
Vista 3467
Vla 3269
Vladiskoy lac. 4164
Vlecker 2990
Vleesaker 3161
Vlesbuy 4063
Vlfen 4565
Vlmoherad 3762
Vma 4567
VMATTRESK 4167
Vnderaker 3167
Vnderval 4070
Vogelo 4472
Voxstee 2860
VPLANDIA 4062

Vtwee

INDEX

Vtwee 82 63
Vutziers 26 61

W

WAlcopen 37 61
Waga 66 63
Wagaiesera 66 63
Walders 28 64
Wandwag 39 70
Wardhouss 56 72
Wardal 34 67
Warongia 63 70
Warsiga 54 64
Warsiga flu. 75 68
Warsondt 43 59
Wartsberg 35 59
Weber 38 59
Wedde 43 61
Weddero 34 58
Weissenstein 31 60
Wenden 50 59
WENER lac. 36 91
Wensussel 31 59
Werder 38 60
Wernemo 37 59
Westbo 39 59
Westerdal 33 62
Westergarn 42 59
Westerhers 40 61
Westerhus 39 66
Westkiel 31 61
Westerwik 39 59
Westu cort 36 69
Westraherad 37 63
38 59
48 60
WETER lacus 38 60
Wexo 38 58
Wigesera 64 63
Wittinso 47 62
Wodlajesera 64 64
Wolffont 30 60
Worist 47 61
Wyck 34 61

Z

Zolotitza 68 67

Index in Galliæ Tabulam Vniversalem.

A R flu. 3047
Aaraw 3048
Aarbrug 3048
Abbeville 2351
Agde 2543
Agen 2245
S. Agnes 2747
Aigile 2249
S.Aignan 2348
Aigre 2147
Aignebelle 4544
Aigne Perse 2546
Aigues Mortes. 2543
Aigurande 2347
Ainay 2447
Aix 2743
Aken 2851
Alaix 2544
Ville Franche d'Alban 2444
Sar Alben 2949
Ville Franche d'Albingeois 2444
Alby 2345
Aldarnay 1950
Alençon 2249
Aleth 2343
Algonrio vel fl. 2042
Altdorff 3147
Altena 3052
Alzei 3050
Amboise 2248
Ambrun 2844
Amiens 2450
Anchises 2054
Ancray 1858
Andelis 2350
S.Ander 1744
Andernach 2951
Anduze 2544
S.Iehan d'Angely 2146
Angiers 2048
ANGLIÆ pars 1851
Angoulesme 2246
ANIOV 2048
Anff 2043
Antiboli 2943
Antwerpen 2652
Anzino 3046
Aquile 2743
Aquitanicus Oceanus vide O
Aranche 2846
Arbois 2837
Arbirgre 1852
Arcaxon 2054
Ar fleu. 2350
Argentat 2445
Argenton 2847
Argenton 2347
Arien 2451
Arles 2643
Arlun 2850
Arnay 2647
Arnen 3052
Arnhem 2853
Ansberg 3052
Arras 2451
Arsy 2647
ARTOIS 2451
Arwangen 3047
Ascheburg 3150
Aspres 2845
Avalon 2547
Aubenas 2644
Aucy 2451
Audierne 1648
Avesnes 2651
Augusta 3046
Avinion 2644
Aulnay 2147
S.Auloye 2246
Auquillado Insula 2643
Auranches 1949
Autun 2647
Aux 2244
Auxerre 2548
Auxone 2747
Ayerne 2243
Ayn 2749
Ayne flu. 2750
Ayre 2144
Ayrolam 3146

B

BAC au Bery 2650
Bacheliere 2346
Brachrah 3050
Baieux 2050
Baione 2044
Banas 2145
Bansac 2645
BAR 2649
Bar 2649
Bar 2946
Bar sur Seyne 2648
Barcelonette 2944
Barleduc 2749
Barnestable 1752
Basel 3048
Bassy 2451
Bayon 2849
Beaumont 2449
Roche Beaucovet 2246
Beau regard 2556
BEAVSSE 2348
Beauvoir 1847
Beauvois 2350
Befort 2948
Bele 2846
Belle Isle 2727
Belle Ville 1746
Berrad 2547
Berenzona 3146
Bergen op Zoem 2652
Bergerac 2245
Berneo 1844
Bern 3040
Ferte Bernard 2349
S.Bernardin 3146
Berneville 1950
Berre 3643
BERRI 2347
Besancon 2847
Bevire port 2050
Beyeren 3148
Biel 2947
Bilbao 1844
Bilevelt 3153
Bingen 3050
Bitz 3049
Blais 2146
Blanc en Berry 2347
Blesneau 2448
Bloise 2248
Bodensac 2145
Bodenzee 3248
Boicholt 2952
Bois de Fucheres 2343
Bommel 2732
Bonchurch 2051
S.Boniface 2051
Bonne 2951
Bonneval 2349
Bononia 2842
Borbon 2547
BORBON 2547
Bordeaux 2145
Bosche 2752
Boulongue 2351
Bourg 2145
Bourges 2448
Bourgneuf 2446
BRABANT 26 2752
Brazper 1748
Breda 2752
Bredefort 2853
Bregentz 3248
Bresse 2347
Bresse 2746
Bresse 2846
Bressuyre 2047
Brest 1648
Bretaigne 1748
Bretoveil 2450
Briancon 2944
Ch. Briand 1948
Briart 2448
Bridiers 2347
Briel 2652
S.Brieux 1849
Brignollos 2843
Brioude 3545
Briouse 2149
Brisach 3048
Brissat 2048
Britannicus Oceanus vide O
Brondrut 2948
Brunck 3048
Brugge 2552
Brussel 2651
Bullon 2550
Burgundia Comit. 2847
Burgundia Ducat. 2648
Bulancau 2347

C

CAbasa 2843
Caberton 1944
Cabo Creus 2542
Caen 2150
Caffranc 2243
Cahors 2345
Cales 2352
Cambray 2551
Canano 2943
Canterbury 2352
Capo delle melle 3143
Cap Vircelli 2843
Carcassona 2443
Cassel 3252
Castel Sarrasin 2244
Castelnac 2245
Castres 2444
Caudebec 2250
Cauxex 2844
S.Cecilia 2143
Cell 2951
Chalon 2649
Chalon 2747
Chambery 2845
Chambre 2645
CHAMPAIGNE 2648
Champeaux 2547
Champieris 2745
Chanto ceaux 1948
Chapelle 2650
Charbueil 2447
Charite 2548
Chartres 2349
Chasteau Briand 1948
Ch.flu.Cambr. 2551
Ch.Dun 2349
Ch. Gontier 2048
Ch.Herault 2248
Ch.en Loer 2148
Chasteau Neuf 2849
Ch. Roux 2347
Ch.Thyerry 2547
Chastel neuf 2350
Chastelet 2550
Chastillon 2348
Chastillon sur Seyne 2648
La Chastre 4247
Chaumont 2748
Chauni 2550
Cauvigny 2247
Chelsy 2151
Cherbourg 2050
Chinon 2148
Chiuray 2247
Chizay 2147
Chur 3247
Claven 3246
Clermont 2546
Clermont 2450
CLEVE 2852
Cleve 2852
Cleruaux 2847
Clery 2348
Clisson 1947
Cluny 2949
Coblentz 3051
Coblentz 3048
Cocheim 2951
Cognac 2146
Col de Perse 2744
Colibre 2542
Collinay 1848
Colmar 3048
Coln 2951
Comburg 1949
Comons 2644
Compiegne 2550
Complador 2545
Conac 2146
Condon 2244
Condrecourt 2848
Confoulant 2247
Cons 1747
Conseras 2343
Constance 1949
Constat 3249
Corbie 2450
Cordes 2044
Quimper Corentin 1648

INDEX.

Corf Castel
Cortes
Cortryck
Cosne
Cosne
Costnitz
Cotras
Craon
Crevant
Cerveceur
Crevola
Creutznach
Croppiere
Croysic
Curvum Promontorium

D

DAmpaire
Danubius fl.
Dags
Darney
Dartmouth
DAVLPHINE
Delsperg
S. Desier
Deva
Deyne
Diepe
Diest
Dieuze
Diey
Digne
Dillenborg
Dinant
Divan
Dole
Domo
Donseras
Dorat
Dorsten
Dort
Dortmunth
Dotn
Douay
Dover
Dreux
Ch.Duu
Dun le Roy
Duren
Duretail
Dusseldorp
Durlingen
Duynkerck
Duysburg
Dye
Dyon

E

EBrorio vel fl.
Ecya
Ekero
Emonille
Entraygy
Eres
Isles des Eres
Escartis
Esperney
Esquontour
les Essars
Estayng
Estampes
Eureux

19 51 Eyndhoven
25 47

F

25 51 FAai se
24 47 Feletin
25 48 La Fere
32 48 Ferre Bernard
21 45 Ferte Milon
20 48 S.Florentin
25 48 S. Flour
21 50 Fontenay
30 46 Fonteny
30 50 Foulnesse
25 46 le For
18 47 Foye
Villa Franca vide V
29 42 France
Francfort
28 49 Ville Franche vide V
32 49 Fraseneto
20 44 Freiul
28 48 Friburg
17 51 Friburg
27 45 Bois de Fucheres
29 48 Fuenterabia
27 49 Fulda
19 44

G

27 44 GAillac
23 50 Gallego fl.
27 52 Ganges
29 49 Gap
29 40 Pont de Gard
24 48 Pont de Gardane
30 51 Gorde maigne
27 51 Garnesay
19 49 Gavache
27 47 Geneve
31 46 Genever See
23 46 Gergeant
23 47 S:Germain Susay
29 52 GERMANIÆ Pars
26 52 Gernsheim
29 52 Ghent
30 48 S.Girons
25 51 Givet
23 52 Giunio
23 49 Gleran
23 49 Goch
24 47 Goms
29 51 Gonans
20 48 Gontier Ch.
29 52 Goulon
31 48 Gracay
24 52 Grasso
29 52 La Grave
27 44 Graveland
26 47 Grenoble
Grey
20 42 Grois
21 43 Gryers
18 50 Guascogne
19 50 Guemund
24 54 Guepiou
28 43 Gueret
28 49 Guerlesquin
21 44 Gnerrende
26 49 Guetari
24 45 *GVENNE*
19 47 La Guierche
28 50 S.Guilliam
24 49 Puy Guilliaume
23 50 S.Guindast

27 52 Guinguand
Guisse
21 49 *GVLICK*
24 46 Gulick
25 50

H

22 49 HAilpron
25 50 Hainault
25 48 Hakerhou
24 45 Halteren
16 48 Ham
28 48 Hamton
23 52 Han
16 49 Hasselt
16 51 Hastinge
Hattingen
24 49 Heidelberg
31 51 Helston
Ch.Herault
29 43 Heysant
29 43 Hide
30 48 HISPANIÆ Pars
29 47 Honfleu
23 49 Hoochstraten
19 44 Hors
32 51 Houdain
les Hougeaux
23 44 Hoye
21 42 Huxter
24 44 Hyesmes
28 44

I

26 44 IAcca
29 43 Iahshausen
25 44 Iainville
18 50 Iarsay
28 47 S.Iean de Luz
28 46 Illantz
28 46 Ingrande
24 48 Iocelin
19 30 Ionquera
31 50 Iornico
31 50 Iperen
25 52 Isleaux moutons
23 43 Isle Iourdain
27 51 Les 7 Isles
30 46 Isles de Eres
17 48 Issoire. Vide Y.
28 52 ITALIÆ Pars
31 46 Iverdon.
28 48 Iuigny
20 48 S.Iulien
18 49

K

23 48 KEysers Luter
29 43 Kilburg
28 45 Kenille
22 52

L

27 45 LA Chastre
27 48 La Grave
17 48 La Guierche
29 47 Lambesca
20 44 Lamela
29 50 La Mothe
23 45 Landernau
23 47 The Landes end
17 49 Landrechies
18 47 Landreliers
19 44 Langeao
20 45 Langen
22 48 Langres
25 43 Langres
25 46 LANGVEDOC
17 48 Lansac

18 49 Laredo 17 44
25 50 Laerolle 22 45
28 51 La Roche 20 49
28 51 La Roche 28 51
Laron 26 44
31 50 Laval 20 48
26 51 Lavaur 23 44
19 50 Lautereck 30 50
29 51 S.Legier 26 47
30 52 Le Four Vide fl.
20 51 Leiden 26 53
25 50 Lenne 30 51
27 51 Lennep 29 52
22 51 Lens 24 51
29 52 Le Puy 25 45
31 50 Lesard point 15 50
15 51 Lescure 21 44
22 48 Les Essars 19 47
15 49 Les Hougueaux Vide H.
23 52 Lesnoven 17 49
18 43 Les 7. Isles 17 49
22 50 Le Taureau vide T.
27 52 Le Tour 22 44
31 49 Le Tour 27 43
23 49 Leucata 24 43
20 50 Liborne 21 45
27 51 Lience 26 50
32 52 Lier 26 52
22 49 Legeris vel Loire fl. 24 48
Ligneris 28 44
32 43 Ligny 28 44
32 50 Lille 26 50
27 49 Limburg 28 51
19 49 Limoges 23 46
19 44 *LIMOSIN* 23 47
32 47 Lion 26 46
20 48 Liperche 27 45
18 48 Lipostet 20 45
24 42 Lippe 30 52
31 46 L'Isle Iourdain 22 47
25 51 Lianes 16 44
16 48 S.Lo 20 49
22 47 Loche 22 48
17 49 Lodene 25 34
28 42 Lodun 21 48
Ch. du Loir 20 48
30 45 Loir flu. 21 48
Vide Y Loire vel Ligeris flu. 26 46
25 48 Loller 31 51
23 46 London 21 52
Lonque 25 45
30 50 Lonuy 27 47
28 51 S.Lorens 25 43
20 50 S.Lorenzo 30 43
Losan 29 47
24 47 Loset 29 44
28 45 *LOTRINO* 29 49
22 48 Loubeage 25 45
27 43 Louengis 28 48
27 43 Lucern 30 47
28 49 Lude 20 48
16 48 Lueven 27 51
14 51 Lugana flu. 21 44
25 51 Luneburgo 29 45
17 49 Lunen 29 52
22 45 Lunen ville 28 49
21 45 Lupian 25 43
21 46 Lusac 22 47
21 48 Lusson 19 46
25 44 Lutzenborg 28 50
21 46 LVTZENBVRG 28 50

Luxeul

INDEX

Luxeul	28 48 Miltenburg	31 50 Nortforlande	23 52 Pont secors	17 48
Luyck	27 51 Mirepois	23 43 Noseret	28 47 Popie	23 45
Luyck	28 51 Moers	28 51 Novaille	23 46 Portes	21 45
Lyd	23 52 Molesta	27 44 Nuvy	24 46 Portes mouth	20 51
M	Molins	25 47 Nyon	25 50 Port S.Marie	22 45
S. Macaire	21 45 Monaco	30 53 Nustat	30 51 Porto Crezo	28 42
Machelen	26 52 Monestarol	29 45 Nuys	28 43 Portsand	19 51
Pont a Maffroy	28 45 Monreal	21 44 O	Port sal	16 40
Magadin	31 46 Mons alias Bergen in Hene-	Benrac	16 49 Roche de Posay	22 47
Magny	26 46 gow	26 51 Oceanus Aquitã.	15 45 Pousin	26 44
Maes fl.	28 51 Monstier S. Pierre	26 47 Oceanus Britannicus	17 40 Ponzanges	20 47
Maes fl.	27 50 Monstreul	24 51 Ossendorff	30 49 S.Privat	22 46
Maes Munster	29 48 Montagut	19 47 Oleron	21 43 S.Privat	23 46
Maestricht	28 51 Montargis	24 48 Olivet	28 45 Provence	27 43
Maigne	21 48 Montaban	23 45 S. Omar	24 51 Pulvian	19 47
S. Maixent	21 47 Montbelgard	29 48 Oneglia	33 43 Le Puy	25 45
Malamort	27 43 Montbrison	26 45 Oostende	25 52 Puy Guiliame	25 46
Malans	32 47 Montcornet	26 50 Orbe	29 47 Pyl	16 52
Malestroit	15 48 Montegny	27 50 Orenge	26 44 Pyrenei montes	21 43
S. Malo	19 49 Monterrau	25 47 Orete	28 43 Q	
Mande	24 45 Montfort	19 48 Orgon	26 43 Varentan	20 5
Manle	22 46 Montpelier	25 43 Pont Orion	24 46 Quercy	23 45
Mans	21 49 Montravel	21 45 Orleans	23 48 Quilberon	17 48
Mante	23 43 Montreulbelay	20 48 Osca	22 43 Quimpelay	17 48
Mantua	27 46 Mont Rougeau de Riviere	Oudenarde.	25 51 Quimper Corentin	16 48
Marans	20 46	22 43 P	Quingey	28 47
S. Marcellin	27 45 Mont Leherri	24 49 Aderborn	31 58 S.Quintin	25 50
Marchienne	26 51 Moret	24 49 Padus flu.	31 45 R	
Mare mediterraneum	26 42 Morhanes	29 49 Painmarc	16 48 Angevile	24 44
Mareuil	22 46 S. Moritz	29 46 Paisana	30 44 Ranzieres	27 46
Martinach	29 46 Morlayx	17 49 Palisse	25 49 Raon	29 49
S. Marie port	22 45 Mortaigne	22 49 Pamier	23 44 Raren	30 46
Marignan	27 43 Mortaigne	20 47 Pamplon	19 43 Rascas	25 44
Maringues	25 46 Mosel fl.	29 50 Paris	24 49 Ravierre	26 48
Marnay	27 47 Mosel fl.	28 50 Partenay	24 47 Realmont	24 44
Marne fl.	26 49 Mospach	31 50 Pas	24 51 Redon	18 48
Marpurg	31 51 La Mothe	28 49 Pavillac	22 52 Reims	26 50
Mar San Mont	20 45 Mouson	27 50 S.Paul	24 51 Remorantin	24 48
Marseille	27 43 Moussac	22 45 S. Par	21 43 Renes	19 48
S. Martin	26 46 Isle aux Moutons vide I.	Perigeux	22 46 Reteij	26 50
P.S.Martino	30 45 Moyal	18 48 Pernes	24 51 Reving	27 50
Martos	21 43 Munster	30 52 Perone	25 50 Rhein Zaberen	30 49
Mascon	27 46 Sal Munster	31 51 Col de Perse	vide C. Rhodes	24 45
Masiers	27 50 Mussidan	22 46 Peryn	15 51 Rhyn flu.	31 47
S. Mathe	16 49 N	Pfeffikom	31 47 Ribadeo	28 42
Maubeuge	26 51 Amen	27 51 Pfonzheim	31 49 Riba de sella	16 44
Mauleurier	20 47 Nancy	28 49 PICARDIA.	24 50 Rineck	32 48
S. Mauris	27 46 Nangis	25 29 Pierre ficte	24 48 Rineck	31 48
Maximin	27 43 Nantes	19 48 S. Pierre Monstier	25 47 Reinfelden	30 48
Maylezay	20 47 Narbona	24 43 S. Pierre port	22 50 Rina	32 47
Mayne	20 49 S. Nazare	18 47 Plancy	16 49 Roan	32 50
Mayne fl.	20 49 Neckar fl.	31 59 Plermel	18 48 Roane	26 46
Meaux	23 49 Nellenburg	31 48 Plimmouth	17 51 La Roche	20 49
Medebach	31 52 Nemoux	34 49 Poictier	21 47 La Roche	28 51
Medleton	22 52 Nera	22 44 Poictou	20 47 Roche Beaucovet	22 46
Megen	27 52 Nevers	25 47 Poissy	23 49 Roche Bron	23 45
Meiringen	30 47 Bourg neuf	24 46 S. Pol de Lion	17 49 Roche Chouart	22 46
C.delle Melle	31 43 Neufchasteau	28 49 Pomeges.	27 43 Rochefort	27 51
Melun	24 49 Neufcastel	23 50 Pomenac	17 49 Rochelle	20 46
Memers	22 49 New Shorcham	21 51 Pons	24 46 Rochemadour	23 45
Mentz	30 50 Nicy	28 45 S. Pons	24 43 Roche de Posay	22 47
Mesceurre	27 45 Nieuport	24 52 Pont	25 49 Roche sur Yon	19 47
Metz	28 50 Nimes	26 44 Ponterlin	29 47 Roermund	28 52
Meyn fl.	32 51 Niort	21 47 Ponterley	27 47 Romans	26 45
S.Michel	29 45 Niza	30 43 Ponteau de mer	22 50 Romenay	27 46
S. Michel	19 49 Nogent	25 49 Pont S. Esprit,	26 44 Roquelaure	23 45
S. Michel	27 49 Nogent le retrou	22 49 Pont de gard	26 44 Rosne flu.	26 44
Middelborg	25 52 Nogueron	21 44 Pont de Gardane	29 43 Rosne flu.	27 46
Milliaux	17 49 Noiers	26 48 Pont a Mafroy	28 45 Rossillon	26 45
Millant	24 44 Nommemy	28 49 P. S. Martino	30 45 Rotevales	29 43
Ferte Milon	Vide F. NORMANDIE	23 49 Pont Orion	24 46 Villefranche Rovegue	
			vide V	

INDEX

vide V.
Rougeau mont de Riviere

Ch.Roux
Roye
Rueffec
Rumnac
Rumilly
Rye
Rye
Ryffel

S

SAdoron
Saes
S.Agnes
S.Aignan
Sainctes
Port Sal
Salm
Sal Munfter
Salfes
Salvatierre
S.Salveur de Dyve
Salviati
Sandefages
Sanfigo
Santillana
Sar flu.
Sar Alben
Sarrafin Caftel.vide C.
Savignacc
Saulieu
Saulmur
S. Auloye
Savona
Savoye
S.Bernardin
S.Boniface
S.Brieux
S.Cecilia
Scheld flu.
Schoonhoven
S.Defier
Sedane
Segre
Seiffel
Selonge
Seltz
Semur
Semur
Sena vide Zem
Senlis
Sens
Sentron
Sep.Ifles
Serck
Sermier
Sefteron
Sevenes
Seyn Iufula
Seyne flu.
S.Florentin
S.Girons
S.Guilliam

S.Guindaft
New Shorehan
2243 Sydmoth
2347 S.Iean d'Angeli
2450 S.Iean de Luz
2146 Sigen
2346 Sirick
2845 Siriczee
2251 Sitten
1947 S.Iulien
2551 S.Legier
S.Lo
2744 S.Lorens
2049 S.Lorenzo
2747 S.Macaire
2348 S.Maixent
2146 S.Malo
1649 S.Marcellin
2949 Port S.Marie
3151 S.Martin
2443 P.M. Martino
2044 S. Mathe
2150 S. Mauris.
2346 S.Michel
2545 S. Michel
2742 S. Michel.
1744 S. Moritz
2950 S. Nazare
2949 Soens
Soiffons
2446 S.Omar
2647 Sone fl.
2048 Sorgne
2240 Soubize
3144 Sovillac
2845 Soulac
3146 Spaliou
2051 S.Paul
1849 S.Per
2143 Spier
2652 S.Pierre Monftier
1753 S.Pierre port
2749 S.Pol de Lion
2649 S. Pons
2048 S.Privat
2846 S.Privat
2748 S.Quintin
3049 S.Sebaftian
2648 S. Seigne
2646 S.Sulpice
Stein
2449 Straesburg
2548 S.Valer
2945 S.Valeri
1749 S.Vit
1850 Sumeo
2049 Summo Iaco
2944 Sufa
2544 Sufaye S.Germain
1648 S.Wendel
2648

T

2548 TAlart
2343 Tallemont
2543 Talmont

1748 Tan
2151 Tarantaife
1851 Tatafcen
2146 Tarbes
1944 Tartas
3051 Tavetfch
2850 Le Taureau
2652 Terny
3046 Teroan
2346 Tefino fl.
2647 The landes end
2049 The North forlande
2543 Theon ville
3043 Thierry Ch.
2145 Tholoufe
2147 Thun
1949 Tiel
2745 Tietz
2245 Tiffanges
2646 Tollon
3045 Tongeren
1649 Tonins
2746 Tornay
2749 Tornoiata
1949 Tornu
2945 Tofa fl.
2946 Tovars
1847 Toul
2952 Toullon
2550 La Tour
2451 La Tour
2746 Tours
2744 Toury
2046 Terguel
2345 Treport
2046 Trier
2545 Troye
3451 Tubingen
2143 Tulles
3150 Turin
2547

V

2250 VAbres
1749 La Val
2443 Valence
2249 Valenchiennes
2350 S. Valer
2550 S. Valeri
2944 Valonges
2647 Vannerans
2344 Vannes
3148 Varengen
3047 Vareunes
2645 Vauculeur
2250 La Vaur
2851 Veldkirch
3146 Venafque
3246 Vendofme
2645 Venlo
1450 Venues
2950 Verdu
Verdun
2844 Verneuil
2046 Very
1947 Vefoul

3049 Veville 2845
2846 Viande 2851
2644 Vidauberl 2843
2144 Vierizon 2448
2044 Vienne 2645
3147 Vilene fl. 1948
1749 Villa Franca 2442
2646 Villa Vitiofa 1544
2451 Ville Franche 2447
3145 Ville Franche d'Alban 2444
1451 Ville Franche d'Albingeois
2352 2444
2840 Ville Franche de Rovergne
2549 2445
2344 Villemur 2344
3047 Ville neuf 2946
2752 Ville Rauge 2444
3051 Vinay 3044
1947 Vinftering 2949
2843 Vircelly C. 2242
2751 Vire 2049
2145 Vifp 3046
2551 S. Vit 2851
2243 Viteau 2647
2746 Vitrey 2048
3046 Vitry 2747
2147 Vivonne 2147
2849 *VLAENDEREN* 2452
2647 Vliffingen 2552
2244 Vovant 2047
2743 Vfel 3045
2148 Vfez 2644
2449 Vfez 2544
2749 Vtert 2755
2351

W

2950 WAggis 3147
2649 Waldeck 3152
3149 Walderfang
2345 2950
3044 Warneftein 3051
S. Wendel 2950
2444 Wefel 2852
2048 Wefen 3147
2645 Wefer fl. 3252
2551 Wight Infula 2051
2645 Wirtzburg 3250
2250 Worms 3150
2050
2243

X

1848
2250 XEudargel 2342
2546

Y

2749
2344 YSfoire 2546
3247 Yverdon 2947
2243
2248

Z

2852
2848 RHeim Zaberen 3049
2747 Zena 2743
2750 Zurich 3148
2349 Zweibrucken 2950
2846
2848

FINIS.

INDEX LOCORVM TABVLAE GENERALIS BELGII INFERIORIS.

A	Lon.	Lat.
Abbeville	23	51
S.AechtenRoy.	27	51
Adud	28	50
Aelſt	26	51
Aenholt	28	52
Aenlo	28	54
Aernhem	28	53
Aeth	26	51
Ahuys	29	53
Aken	28	53
Alcmar	26	53
Aldebroughe	22	53
Aldenaer	29	51
Aldenhoven	28	51
Alem	30	52
Alesham	22	52
Allene	25	51
Almeloo	29	53
Almen	28	53
Alpen	28	52
Altena	30	52
Altzeī	30	50
S.Amand	25	51
Ambleteul	23	51
Amersfort	27	52
Amiens	24	50
Amſterdam	27	53
Andernach	29	51
ANGLIÆ Pars.	22	51
Antwerpen	26	52
Apel	29	54
Apeldorne	28	53
Ardenborg	25	52
Ardres	24	51
Arenberch	29	51
Arien	24	51
Arlar	27	53
Arlewe	25	51
Arlun	28	50
Arnsberch	30	52
Arras	34	51
Arſchot	27	51
ARTOIS	25	51
Arwiller	29	51
Aſſelan Pont.	23	51
Aſſelen	29	54
Aſſendelft	26	53
Aſſene	26	52
Aſth	28	52
Aſthe	26	51
Aſtinchuſen	31	52
Audenarde	27	51
Avelghem	25	51
Aveſnes	26	51
S. Avoult	39	50
Auſti	23	51
Authye flu.	24	51
Authye	24	51
Auxi	24	51
Axele	26	52

B	Lon.	Lat.
Baeſtro	26	52
Baerle	27	52
Baeville	23	50
Bagimont	27	50
Bale	27	52
Balue	30	52
Bambeke	24	51
Bapames	23	51
S. Barbe	28	50
Baret	25	51
Barlaimont	26	51
Baſſeul.	24	51
Baſſy	24	51
Baſtoigne	28	51
Bavay	26	51
Beaumont	26	51
Beaurains	29	50
Beaureng	27	51
Beckom	30	52
Bedburg	29	51
Belle	24	51
Bensburg	29	51
Benteul	25	50
Benthem	29	53
Berck	28	52
BERGK	30	52
Geerts Berge	26	51
S.Geertruyen Berge	27	52
S'Heeren Berg	28	52
Bergen	24	52
Bergen in Henegow alias Mons	26	51
Bergen op Zoom	26	52
Seven Bergen	26	52
Stein Bergen	26	52
Beringen	27	52
Berlette	24	51
Bern caſſel	29	50
Berneval	23	51
Bethune	24	51
Viller Bervoch	28	50
Beveren	26	52
Beverwyck	26	53
Beylſtein	30	51
Bilevelt	31	53
Bilſel	27	51
Binch	26	51
Bingen	30	50
Blangy	23	50
Blanckeberg	25	52
Blanckenheim	29	51
Bocholt vel Boicholt	29	52
Boeckbergen	28	53
Boeckum	29	52
Boer	29	52
Groote Boerl	29	52
Boke	31	52
Bolchen	29	50
Bolongne	23	51
Bomal	28	51
Bommel	27	52
Bommene	26	52
Bonef	27	51
Bonne	29	51
Boppart	30	51
Borborch	24	51
Burehworm	27	51
Borkelo	28	53
Bornem	29	53
S'Hertogen Boſch	27	52
Oudenboſch	26	52
Boſſonuille	28	50
Bouchain	25	51
BOVLONNOIS	23	51
Boxtel	27	52
BRABANT	27	52
Bracht	30	52
Bradnel	22	52
Braineleconte	26	51
Bramſche	30	53
Bray	24	50
Breda	27	52
Bredefort	28	52
Brederode	26	53
Bremen	31	54
Bretveil	24	50
Bricque	23	51
Briell	26	52
Brielen	31	52
Brien	28	50
Briſich	29	51
BRITANNICI maris Pars	22	51
Brompt	29	51
Bronchorſt	28	52
Bruegel	27	52
Brugge	25	52
Bruggen	28	52
Bruſſel	26	51
Bry kelſey	22	53
Buel	28	54
Buers	22	52
Buiſſy	24	50
BVLLON	27	50
Bullon	27	50
Burg	28	52
Burgſteenford	29	53
Burnan	22	52
Bylen	28	54

C	Lon.	Lat.
Ales	23	51
Callnicourt	25	50
Combray	25	51
CAMBRESIS	25	50
Camp	26	53
Campen	28	53
Canterbery	23	52
Capelle	26	52
Carbie	24	50
Caſſel	24	51
Caſtelaun	29	51
Carlyck	28	54
Catte	24	50
Catznelnboge	31	51
La Cauchie	24	50
Cauſſy	25	50
Caux	23	51
Cayen	23	51
Cell	29	51
Celles	24	51
Cerffontaine	26	51
Chamont	28	50
Champiau	27	50
Chapelle ē Tyraſſe	26	50
Charlin	27	51
Chaſteau en Cambreſis	25	51
Chaſtelet	25	50
Chauemont	27	51
Chauny	25	50
Chieure	26	51
Chimay	26	51
Chiny	27	50
Chone	28	51
Clay	22	54
Clerf	28	51
Clery	24	50
CLEVE	27	53
Cleve	27	52
Cloppenburg	30	54
Les Cluſe	25	51
Cnocke	25	52
Coblentz	30	51
Cocheim	22	51
Coege	26	54
Coeſvelt	29	52
Coevorden	29	53
Colceſter	22	53
STIFT COLN	29	51
Coln	28	52
Comble	21	51
Comene	25	51
Conde	25	51
Cortkeen	16	52
Cortrijck	25	51
Cranenborg	28	51
Cranenburch	28	52
Creſſy	25	50
Crevecœut	25	51
Crevecœur	24	50
Creutznach	30	50
Criel	23	51

INDEX

Cromere 22 54
Crotoy 23 51
Cub 30 51
Cugnon 27 50
Culenborch 27 53
Cysoen 25 51

D

DAlem 28 51
Dalen 28 52
Dalen 30 52
Dalheim 28 50
Damme 25 52
Damviller 27 50
Dasberch 28 51
Daune 29 51
Dedham 22 53
De Laen fl. 30 51
Delft 26 53
Delmenhorst 31 54
Deinse 25 52
De Mase fl. 26 53
Dereham 22 53
Der Rhijn fl. 30 50
Dermonde 26 52
Detten 30 53
Devemont 24 50
Deventer 28 53
Die Eems fl. 24 54
Die Lip fl. 30 52
Diepe 23 50
Diepholt 31 53
Diernbach 31 51
Diest 27 51
Dietkirch 28 50
Dillenburg 30 51
Dimchurche 23 53
Die Weser fl. 31 54
Dinant 27 51
Dinslaken 29 52
Dis. 22 23
Dixmude 25 52
d'Lant van Luyck 27 51
Doesburg 28 53
Dœtekum 28 53
Drommeler 27 52
Dompire 24 51
Doncheri 27 50
Donqueure 24 50
Donwiche 23 53
Dorlens 24 51
Dorsten 29 52
Dort 26 52
Dortmund 29 52
Douay 25 51
Dover 23 52
Dousye 27 50
Dreckfurden 30 53
DRENT 28 53
Drolshagen 31 51
Duffel 26 52
Dulmen 29 52
Dung 27 50
Durbuy 27 51
Duren 29 51
Dusseldorp 29 52
Ten Duynen 24 52
Duynkercke 24 52
Duysburg 29 52
Dynter 27 52

E

EChternaken 28 50
Ecou 25 51
Edam 27 53
Eekelo 25 52
Eems vel Ems flu. 29 54
Idem 31 32
Ensburen 29 53
Eepe 28 53
Egmont 26 53
Egmont op Zee 26 53
Eissche 29 53
Eiteren 24 51
Eitrop 29 51
Elaston nesse 23 53
Elburg 28 53
Eller 30 51
Embrick, alias Emmeryck 28 53
Enchusen 27 53
Enere 24 50
Enegers 30 51
Engien 26 51
Enscede 29 53
Ercklens 28 52
Ermuyen 25 52
Escault flu. 25 51
Esch 28 51
Espechy 25 50
Essen 29 52
Estain 28 50
Estaples 23 51
S.Estinne 26 51
Esterford 22 52
Esterheu au pont 26 50
Esweiler 28 51
Eyerlandt 16 54
Eyndhoven 27 52

F

FAbayart 26 50
Falais 27 51
Fellon 27 51
La ferte 25 50
Feversham 22 52
Fintain 26 50
Flabeville 28 50
Flines 25 51
Floref 27 51
Florennes 16 51
Foix 23 50
Folkeston 23 52
Fontaines 26 51
Fontaines 24 50
Forpach 29 50
Foulnesse 22 52
Francfort 31 50
Ville Franche 27 50
Franchimont 28 51
Franckenburgh 31 51
Franicker 27 54
La Frette 27 50
Freudenberg 28 50
Friess 28 54
Friess Ochten 30 54
FRISIÆ Pars 28 54
Fromele 27 51
Furstenouwe 30 53

G

GAest 28 54
Gangelt 28 51
Gavere 25 51
Gedain 27 50
Geel vel Gheel 27 52
Geerdsberge 26 51
GELDERLANT 27 52
Gelekirchen 28 51
Gelre 28 52
Gemblour 27 51
Geme 27 51
Gemen vel Ghemen 29 52
Gemert vel Ghemert 28 52
Gemund 29 51
Gemunnen 29 50
Gendt vel Ghendt 25 52
Genival 26 51
Gennep 28 52
GERMANICVS OCEANVS 13 52
S. Geertruyenberg 27 52
Gestel vel Ghestel 27 52
S. Gewer 30 51
S. Gislain 26 51
Givet 27 51
Glabbeck 28 52
Goch 28 52
Godin 27 51
Goer vel Ghoer 29 53
Goerede 26 52
Goes 26 52
Gontero 26 51
Gorcum 27 42
Goude 26 53
Granpre 27 51
Grave 28 52
Gravesande 26 53
Greve 30 53
Grevelinge 24 52
Grevenbroeck 29 52
Grevenraet 29 52
Grimbergen 28 53
Groeningen 28 54
Groenouwe 23 53
Grol 29 53
Groot Sundert 26 52
Groote Boerl 29 50
Guemund 29 51
Guines 23 51
Guise 25 50
GVLICK 28 51
Gulick 28 51

H

HAcfort 27 53
Haeskercke 24 51
Hage 26 53
Halesworst 23 53
Hall 26 51
Halteren 29 52
Halver 30 52
Ham 30 52
Hamelincourt 24 51
Hames 23 51
Han 25 50
Hanape 25 50
Hannoville 28 50
Hannuye 27 51
Hapecourt 25 50
Hardelot 23 51
Hartenberg 28 53
Harderwyck 27 53
Harlem 26 53
Harleston 22 63
Harlingen 27 54
Harwich 23 53
Haselunen 30 53
Hasselt 27 51
Hassele 28 53
Hastinge 22 51
Hattem 28 53
Hattingen 29 52
HAYNAVLT 25 51
Hebsteden 29 50
Hede 23 92
Helmont 28 52
Hensberg 28 52
Herck 27 51
Herentals 27 51
Herkinge 26 52
Hermael 27 51
Hermanskef 29 50
S'Hertogenbosche 27 52
Hertoghen Raid 28 51
Hertzberg 30 52
Herwerden 31 53
Hesdin 24 51
Hespungen 28 50
Hickling 23 54
Hoey 27 51
HOLLANT 27 53
Holt 26 52
Homfalise 28 51
Hondscate 24 52
Hoochstraten 27 52
HOORN 28 52
Horn 27 53
Horst 29 52
Hostmar 29 53
Hoest 30 50
Hotton 27 51
Hour 27 51
Hourdain 25 51
S.Hubert 27 51
Heusden 27 52
Huessem 30 50
Hulst 26 51
Hunen 27 51
Huysen 27 53

I

IBerg 30 53
Imeppe 27 51
Inancourt 24 50
Ingel Munster 25 51
Ipren 25 51
Ipswiche 22 53
Iserlon 30 52
Issel fl. 28 53
Iudoigne 27 51
Ivoix vide Yvoix.

K

KAiser 29 51
Keyserswerd 29 52
Kempen 28 52
Kerpen 29 52
Kerstenich 28 51
Kerverdonck 28 52
Kilburg 29 51
Kingston 23 52
Kirchberg 29 50
Kirpach 30 51
Konigsmacheren 28 50
Kuschel 29 50

L

LA Cauchie 24 50
Laen fl. 30 51
Laerwold 29 53

La Ferte

INDEX.

La ferte
La frette
La motte
Landeck
Landrechies
Lange
Laon
La Roche
Lebach
Lechnich
Leeck
Leerdam
Leewe
Leiden
Leighe
Leimuden
Lembergh
Lemmerhorn
Lengkercke
Lenne flu.
Lenne
Lennep
Lennich
Lens
Lenville
Lenze
Le Portet
Le Roux
Les Cluse
Lescou
Lessen
Lestoffe
Leuvorden
Leuwarden
Leye fl.
Lience
Lier
Lilers
Lillo
LIMBVRG
Limburg
Limpurg
Lingen
Lion
Lip fl.
Lippe
Loit
Lokeren
Loller
Longewisch
Longion
Longwy
Loray
Lubbeke
Leuven
Lumbres
Lummers
Lunen
Lunichusen
LVTZENBVRG
Lutzenburg
LVYCK
Luyck
Lydberg
Lyesses
Lys.fl.
Lysburg

MAchelen vel Mechelen
Mackum

25 50 Maersen
27 50 Maestricht
24 50 Malden
27 51 Malmedit
25 51 Manderschied
29 54 Many
25 50 Marche
28 51 Marchennes
29 50 Marchunne au pont
29 51 MARCK
27 53 Mardyck
27 52 Maritz
27 51 Marieburg
26 53 Marienfelt
22 52 Markeghem
26 53 Marle
31 53 Martelenge
27 54 Marteloy
30 53 S.Martins dyck
30 51 Marville
30 51 Mase fl.
29 52 Idem
28 51 Maseyck
24 51 Masieres
23 51 Maubert fontaine
25 51 Maubeuge
23 51 Maye
26 51 Medebach
25 51 Medenblick
24 50 Medleton
26 51 Meessene
23 53 Megen
31 53 Melle
27 54 Mentheime
24 51 Mentz
26 50 Meppe
26 52 Meppel
24 51 Merghen
36 52 Meris
28 51 Merstat
28 51 Mertzich
30 51 Meschede
29 53 Mesieres
24 50 Messerich
30 32 Metloch
30 52 Metz
27 50 Meyen
29 52 Meyert
31 51 Meyn alias Moen fl.
36 53 Middelburg
28 50 Middelkerck
28 50 Mierbeke
28 50 Mirwart
31 53 Modaef
27 51 Modun
24 51 Moers
27 50 Mol
29 52 Molenbay
26 52 Moncorne
28 50 Mondidier
28 50 Monikendam
27 51 Monrael
28 51 Mons alias Bergen in Hene-
30 52 gow
26 51 Monstreul
24 51 Montabour
24 51 Montegny
Monford
Montmedi
26 52 Mortaigne
27 54 Mosella fl.

27 53 La Motte
28 51 Mouson
22 52 Movy
29 51 Muden
29 51 Munster
25 50 Munster
27 51 Munstereifel
25 51 Murlebach
26 51 N
30 52 NAmur
24 52 Namur vi Namen
25 50 Nassau
26 51 Neer
30 52 Neersen
25 51 Nelle
25 50 Nemenden
28 50 The Nesse point
24 51 Neuf chastel
27 53 Nyem
27 50 S. Niclaes
26 52 Nideck
18 52 Niekercken
28 52 Nieneve
27 50 Nieumoer
26 50 Niewpoort
26 51 Nimmegen
26 52 Nivelle
31 52 Norderdracht
27 53 Nordwolde
22 51 Nortforlande
25 51 Northorn
27 52 Nortwyck op Zee
30 53 Norwich
27 50 Noyon
30 50 Numagen
29 53 Nustadt
28 53 Nuys
34 51 O
28 50
30 50 OCEANVS Germanicus
27 50
30 52 Ochamps
28 50 Fries Ochten
28 50 S. Oeden Roy
29 50 Salt Oesel
28 50 Oepen
29 51 Oetmersen
24 53 Oirschot
30 50 Oldenborn
25 52 Oldezeel
24 52 Olkens plate
26 51 Olst
27 51 Olstede
27 51 S. Omar
29 53 Omme
29 52 Onser Vrouwẽ Polder
17 52 t'Ooge
25 51 Oosteinde
27 50 Oostende
24 50 Oosterwyck
27 57 Oostmael
29 51 Oppenheym
Orchies
26 51 Orchimont
23 51 Ordinghen
30 51 Orforde
27 50 Orgny
27 53 Orgny
27 50 Orsoy
25 51 Osenbrug
58 50 Oss

24 50 Oudenaerde 25 51
27 50 Oudenborch 25 52
25 50 Oudenbosch 26 52
27 53 Oude Tonge 26 52
29 51 Over peelt 27 52
30 52 Over Raid 29 51
29 51 Over Reest 28 53
29 51 Ourt fl. 28 51
Ourt 27 51
27 5 Ourt 27 50
77 51 Outwyck 27 53
30 51 Oye 24 52
28 52 P
28 52
24 50 PAderborn 31 53
22 52 Pames 23 51
23 51 Parck 28 50
27 50 Pas 23 51
30 52 Pas 27 51
26 52 S. Paul 24 51
29 31 Pecquencourt 25 51
29 53 Peer 27 52
26 51 Pepergae 28 53
26 52 Pernes 24 51
24 52 Perone 25 50
28 52 Perweis 27 51
26 51 Pettingen 29 50
28 54 Pfaltz 29 50
31 54 Philippe ville 26 51
23 52 PICARDIA 24 50
29 53 Pierre Pont 25 50
26 53 Plettenborch 30 52
22 53 Pont Asselan 23 51
24 50 Pont a vendin 25 51
29 50 Pont de Remy 23 50
30 51 Popering 24 51
29 52 Porlet 23 51
Leportet 13 51
Porvile 23 50
Poucke 25 52
27 52 Pruym 28 51
27 50 Putte 26 51
30 54 Q
27 52
31 53 QVakenbrug 30 53
28 51 Quehenri 26 50
29 53 Quesnoy 55 51
27 52 S.Quinten 25 50
28 54 R
29 53
26 52 RAesvelt 29 53
28 53 Ratingen 29 52
29 53 Ravensberg 30 53
24 51 Ravenstein 27 52
28 53 Hertogen Rayd 28 51
25 52 Rees 28 52
26 53 Over Reest 28 53
27 54 Richenstein 28 51
25 52 Rhiede vel Riede 30 42
27 52 Rhiede vel Riede 29 54
27 52 Pont de Remy 23 50
30 50 Rhenen vel Renen 27 53
25 51 Rhenn 29 53
27 50 Rhenty vel Renty 24 51
29 52 Repelmonde 26 52
23 53 Rhethe vel Rete 27 52
25 50 Reving 27 50
26 50 Riequebourg 24 51
29 52 Rien 27 50
30 53 Ringelberg 28 52
27 52 Ripemont 25 50

Robeque

INDEX

Robeque 24 51
Rocci 25 50
La Roche 28 51
Rochefort 27 51
Roeden 38 54
Roer fl. 29 52
Roer fl. 30 52
Roermunde 28 52
Roesselaer 25 51
Rolde 28 54
Ronse 25 51
Roosswinckel 29 45
Roosendael 26 52
Rotrerdam 26 53
Le Roux 26 51
Roxnis 26 52
S.Achten Roy 27 51
S.Oeden Roy 27 52
Roye 24 50
Ruesel 27 52
Rumney 23 52
Ruynen 28 53
Rydberg 31 52
Rye 22 51
Ryn vel Rhyn fl. 30 50
Ryssel 25 51

S

SAefringen 26 52
Salme 28 51
Salmeroer 29 50
Salt Oesel 31 53
Samson 27 51
Sandonne castel 23 52
Sandwich 23 52
Santen 28 52
Santfoort 26 53
Sar fl. 29 50
Sarbrucken 29 50
Sarburg 28 50
Saxmudham 23 53
Schagen 26 53
Schevelingen 26 53
Schauwenburg 29 50
Schelde fl. 26 52
Schepye insula 22 52
Schermbeke 29 52
Scholneck 28 51
Schol 30 53
Schoonhoven 27 53
Schouwen insula 25 52
Schutdorpe 29 53
SEELANT vide Zeelant
Sellingen 29 54
Semy 28 50
Senden horst 30 52
Senovile 28 50
Sevecore 25 52
Sevenar vide Zevenar
Sevenbergen 26 42
Severen 28 54
S'Heerenberg 28 52
S'Hertogenbosch 27 52
Siburg 29 51
Sichenen 27 52
Sigen 30 51
Summeren 29 51
Simon 36 50
S.vel sint Achtenroy 27 51
S.Amand 25 51
S.Anould 29 50
S.Barbe 28 50
S. Estienne 26 51
S. Gertruyenberg 27 52
S. Gewer 30 51
S. Gislain 26 51
S. Hubert 27 51
S. Martensdyck 27 53
S. Niclaes 25 52
S. Oedenroy 27 52
S. Omar 24 51
S. Paul 24 51
S. Quintin 25 50
S. Truyen 27 51
S. Valeri 22 51
S. Valeri 22 50
S. Vit 28 51
S. Wendel 29 50
Sipkeloo 29 53
Sirick 28 50
Siriczee 26 52
Sittert 28 51
Sleiden 29 51
Slidrecht 27 52
Sloten 27 54
Sluys 25 52
Slyckenborg 28 53
Slyen 26 53
Smitberg 29 50
Sneck 27 54
Soens 29 52
Soest vel Zoest
Soigne 26 51
Soltzbach 29 50
Some fl. 25 50
Sotevile 22 50
Sotteghem 26 51
Souchies 24 41
Sour 28 50
Sout Church 22 52
Sout Cote 24 42
Sout Shoburge 22 52
Spiere 25 51
Stablo 28 51
Staplo 31 52
Statlo 29 54
Staveren 27 53
Steenbergen 26 52
Steenwyck 28 53
Steken 26 52
STIFT COLN 29 61
STIFT TRIER 29 51 50
Stockem 28 51
Stowe 22 53
Stramont 27 50
Streien 26 52
Stuvesant 26 52
Groot Sundert 26 52
Sutphen vide Zutphen
Swacley 23 52
Swalm 29 52
Swol 28 53
Suyderzee vide Zuyderzee
Sydmister 22 52

T

TEcklenburg 30 53
Telling 30 52
Ten Duynen 24 52
Teroane 24 51
Texel Insula 26 54
The Nesse point 23 51
The northsforlande 23 52
Theon ville 28 50
Thorout 25 52
Thurnout 27 52
Thyn 26 51
Tichemont 28 50
Tiel 27 52
Tielt 25 52
Tienen 27 51
Tietz 30 51
Tilburch 27 52
Tilloe 24 50
Tirasse 25 50
Titegny 28 50
Tolen 26 52
Tongre 27 51
T'Ooghe 26 53
Tornay 25 51
Treport 23 51
Treport 33 51
Trier 29 50
STIFT TRIER 29 50 51
S.Truyen 27 51
Turckheim 30 50
Twent 28 53
Tzinsic vide Zinsic.
Tzulck vide Zulch.
Tzweibrucken vide Zweibrucken.

V

VAlberg 30 51
Valenchienes 25 51
S.Valeri 23 51
S.Valeri 22 50
Valkenburg 28 51
Valkenisse 26 51
Varengen 22 50
Vasen 28 53
Vden 28 52
Vecht fl. 28 53
Vechte 30 53
Veldentz 29 50
Pont a vendin 25 51
Venlettes 22 50
Venso 28 52
Verchyn 25 51
Vere 25 52
Viande 28 51
Vianen 27 53
Vilers 26 51
Ville Franche 27 50
Viller. Betuoch 28 50
Vilvorde 26 51
Vinermoet 29 54
Vireu 27 51
Virton 28 50
S.Vit 28 51
Vitry 25 51
VLAENDEREN 24 51
Vleersheim 31 50
VLIELANT insula 26 54
Vlissingen 25 52
Vlm 30 50
Vlmen 29 51
Vnna 30 52
Vollenhove 28 53
Volmigstein 29 52
Vpende 28 54
Vrck 27 53
Vreede 29 53
Vreelant 27 53
Vtricht 27 51
Vuerne 24 52
Vuerne 26 51

W

VVAchtendone 27 53
Wageninge 28 53
Walcheren insula 25 52
Walcoert 26 51
Waldeck 29 51
Waldersang 29 50
Walsingham 22 54
Warendorp 30 52
Waerley 24 80
Warnsteyn 30 51
Wartefeltz 30 51
Wassenberg 28 52
Wasseraw 29 50
Wasserbillich 28 50
Warene 24 51
Wedde 29 54
Weert 28 52
Welborch 30 51
Wel 28 52
S.Wendel 29 50
Wendunen 25 52
Werden 29 52
Werdole 30 52
Werle 30 52
Wesel 28 62
Wesemale 27 51
Weser fl. 31 54
Weser 38 51
Wefsem 28 52
Westcappelle 25 52
WESTFALIÆ pars 30 53
Westmer 27 54
Wetzler 31 51
Widerden 28 53
Wiedebrug 31 52
Wilkelingen 29 50
Wilshusen 30 54
Winch elseye 22 51
Windeck 30 51
Winendale 25 52
Wingene 25 53
Winkel 27 53
Winterten nesse 23 54
Witgenstein 31 51
Witlich 9 51
Wodbridge 23 53
Woerden 27 53
Worckum 27 54
Worms 31 50
Wulpe 25 52
Wyck op Zee 26 54
Wyck te Duersteden 27 53

Y

YVoix 27 50

Z

ZEELANT 25 52
Zevenar 28 52
Zinsich 29 51
Zulch 29 51
Zutphen 28 63
Zweibrucken 29 50
ZVYDERZEE. 27 53
Aar Fl.

Index Locorum Tabulæ generalis Germaniæ.

A	Aschpach	3649 Berchtolsgaden	3648 Brandenburg	3653 & 4459
	Asolyndua	4047 Bercka	3351 New Brandenburg	3654
Aa fl.	3047 Aspach	3849 Berga 2551 &	3452 Braunwa	3649
Aarberg	2947 Aterendorp	3155 Berge	3445 BRAVNSVVYCK	3353
Aarburg	3040 Athesis flu.	3346 BERGE	3052 Braunswyck	3353
Aawangen	3047 Athyna	4247 Berge vide Mons.	Brausperg	3353
Acken	3553 Augspurg	3449 Bergen 3652 &	3655 Breda	2752
Aestede	3154 Aulen	3249 Bergerwolde	3345 Bredefort	2852
Adlmansfeld	3249 S.Anolt	2950 Bergstede	3255 Bregentz	3248
Adom	4347 Aurick	2954 Berlin	3653 BREMEN	3154
Adriatici maris pars	3746 Aussee	3748 Berlinichen	3853 Bremen	3154
Aelst	2651 Axele	2652 Berm	3047 Bremerfurde	3154
Agria	4347 Axternis	4255 S.Bernardin	3146 Bremgarten	3148
Aich	3851 Aye	3250 Bernburg	3452 Bremt	3552
Aicha	3494 Ayrolum	3146 Bernewichen	3753 Breslaw	4052
Aichfelt	3351	Bernstein	3751 Bresnitz	3651
Aichstet	3449 B	Bernstat	4052 Bretsch	3652
Aken	2851	Beskaw	3753 Bretznicza	4252
Alba Regalis	4248 Abolcha	4247 Villen Betnoch	2850 Briel	2652
Alben	2950 Baden	3949 Beurberg	3448 Brielen	3152
Albis vel Elb. flu.	3345 Baden	3049 Beutten	4053 Brietzen	3653
	& 3652 Idem	3138 Beyren	3149 Brin	3950
Alch	3749 Baerenburg	3143 Bezenche	4247 Brinnitzka	4151
Alcmar	3653 Backwa	4247 Bibrach	8248 Brisach	3048
Aldenburg	3551 Baloton lacus	4147 Biel	2947 Brixen	3547
Aflelde	3253 Baldeck	3047 Bielsko	4250 Bro flu.	4253
Allenstein	4454 Baldenberg	4054 Bilevelt	3153 Deutschen Broda	2850
Allerburg	4555 Bale	2752 Bing	3050 Bromberg Bedgosky	4252
Almaz	4347 Balenstede	3452 Bismarck	3453 Bruck	3048
Almeck	3748 Balga	3455	& 4254 Bruckenaw	3251
Almeloo	2953 Baltrom	2955 Bisschoffswerd	3752 Brucks	3651
Alpen	2852 Bamberg	3350 Bisschophof	3648 Brussel	2651
ALPES	3146 Banen	2854 Bistritz	3949 Brug	2552
Aporalso	3447 Bapames	2551 Bistritzka	4049 Bruneck	3547
Alre flu.	8254 & 3353 Barby	3553 Blanckenburg	3047 Bruyeres	2949
Altmul flu.	3449 Bardewick	3354 Blammont	2949 Brzestze	4253
Alt Ofen	3448 Barka	4346 Bleibitz	4151 Buda vel Ofen	4348
Altorf	8450 & 3147 Barlaimont	2651 Blonie	4453 Budin	3751
Altsol	4249 Barndorp	3153 Bober fl.	3851 Budweis	3850
Altstat	3951 Barrut	3653 Bochaczow	4453 Buck flu.	4553
Altzei	3050 Bart	2555 Bochotnitze	4552 Bulach	3149
Amberg	3550 Battenstein	4555 Boeckelheim	3353 BVLLON	2750
Amelant	2754 Bartfa	4450 Bodenzee	3248 Bullon	2750
Amiens	2450 Barycz flu.	3952 Bodner	3148 Burgdorff 3047 &	3253
Amsterdam	2753 Basel	3048 Bonzetin	4551 Burgsteenford	2653
Anckerholtz	4155 Bassen	2954 Boicholt	2952 Burtenbach	3349
Andernach	2951 Bassy	2451 Boke	3152 Buntzel	3852
Andest	3147 Bastoigne	2851 Bosnow	4054 Busen	3155
Anger	4049 Batha	4347 Bommel	2752 Busenin	4152
Neu Angermonth	3754 Bauta	4255 Bon	2951 Busze	3953
ANHALT	3552 Bautzen	2752 Bon monstor	4446 Butibulas Monstor	4347
Annaberg	3651 BAYEREN	3449 Bobfingen	3349 Butzen	3248
Antwerpen	2652 Bayon 2849 &	4143 Bappart	5051 Byzez	4450
Arcon	3655 Bedach	3848 Borch	3553 Bytow	4154
Ardres	2451 Beauraing	2751 Borkum	2854 C	
Arenberg	2951 Bebling	5149 Borka	3952	
Arenbruck	3652 Bedburg	2951 Bormio	3346 Calaw	3753
Arien	2451 Bedgosky	BORNHOLM Insulæ pars	Cales	2451
Arky	4246 Bromberg	2452	3856 Calgocz	4149
Arlun	2850 BEHEN	3650 Bosch 2752 &	2854 Cambray	2551
Arn	3851 Behem Broda	3854 Boscz	4052 CAMBRESIS	2551
Arnhem	2853 Belgrat	3054 BOSNIÆ Pars	4146 Camiensko	4252
Arnsperg	3052 Belitz	3653 Botzan	3447 Camin	3255
Arnswalde	3954 Belkuk	3854 Botzaw	3053 Camits	3752
Arras	2451 Belle	2451 Boxtehude	3254 Camp	2653
Art	3147 Beltzig	3653 Bozock	4249 Campen	2853
ARTOIS	2451 Beltz	4052 BRABANT	2752 Canstat	4249
Arua	4250 S.Benedict	4249 Brakel	3152 Capithl	4047
Asselen	2454 Benissaw	3750 Bramsche	3053 Cappel	3252
Ascheburg	3150 Benthem	2953 Bramstede	3255 Capepl	3847
Ascherleben	3452 Berraun	2750 BRANDENBVRG	2653 Carlstain	3839

INDEX.

Carthaus 42 55
Caſſel 24 51 & 32 52
Caſſovia 44 49
Catlyck 28 54
Catzenelnbogen 30 51
Cell 33 53
Cella 29 48
Chabrock 42 49
Chalokeutz Inſula 41 49
Chams 35 50
Chappelle en Tyraſſe 26 50
Chaſma 40 47
Chaſtel 28 49
Chaſtelet 25 50
Chege 44 48
Chelm 42 50
Chemnitz 36 51
Chentiny 44 51
Chimay 26 51
Chiny 27 50
Chodzez 40 53
Chorgo 42 47
Chraſtowiecez 43 50
Craſtowitz 40 47
Crudim 38 50
Chur 32 47
Claven 32 46
Clerf 28 41
CLEVE 28 52
Cleve 28 52
Clingen 34 52
Cloppenburg 30 54
Cloſterling 33 47
Cobentz 38 48
Coblentz 40 51
Coburg 34 51
Cocheim 29 51
CODANUS Sinus 34 59
Coeverden 29 53
Colberg 39 55
Colbitz 38 54
Colin 38 50
Colimar 30 48
COLN 39 51
Coln 30 51 & 36 53
Colo 42 53
Conde 25 51
Conin 41 53
Coninckſfelt 29 51
Conitz 41 54
Copenigk 37 53
Corbers 39 47
Corlin 39 54
Cortryck 25 51
Coſtyn 39 55
Coſtentz 31 48
Coſtyan 39 53
Cotbuſſ 37 52
Cracow 43 50
Craienka 40 54
CRAIN 37 47
Crainburg 37 47
Crapin 39 47
Craſſo 42 46
Creutznach 30 50
Cronach 34 51
Crone 41 54 & 40 54
Croſſen 38 53
Cub 30 51
Culm 42 54
Culmbach 34 51
Culmſe 42 54
Culmo 42 53
Cyeblou 39 53
Czaſſa 38 50
Czchoitz 44 50
Czernecho 39 50
Czoke 44 49
Czolno 42 49
Czongrad 44 47
Czwetl 38 49
Czyglet 44 48
Czyrſco 45 52

D

DAblack 46 55
Dabroniwa 40 46
Dalem 36 52
Dalmin 35 54
Dalow 38 54
Dam 29 54 34 54 38 53 & 38 54
Danneberg 34 54
Dantzigk 42 55
Danubius vel Donaw. 35 49 & 43 47
Darney 28 48
Daſſow 34 55
Daten 40 48
Dauſſim 31 51
Debicza 45 50
Dechnitz 36 51
Deckendorf 36 49
Delft 26 49
Deltau 36 53
Demmyn 56 54
S.Denuyſ. 26 47
Depſtede 30 54
Dermond 26 52
Deſſaw 35 52
Deventer 38 53
Deuſchen Broda 38 50
Deutſchen Law 43 54
Dewecher 41 48
Dieben 35 55
Die Peel 28 52
Die Pfaltz, vide P
Diepholt 39 53
Dieſt 27 51
Dietfort 34 49
Dietkirch 28 50
Dieuze 29 49
S.Diey 29 49
Dillenburg 30 51
Dilſtet 33 52
Dinant 27 51
Dinckelſpuhel 33 49
Dingelfing 35 49
Dirſchaw 43 55
Dirſchkeim 44 55
Diſching 32 49
Diſerntis 32 47
Ditmaning 36 48
Divenaw flu. 38 55
Dixmude 25 52
Dobeln 36 52
Dobermund 37 52
Doblach 35 47
Dobroniwa 43 39
Dockum 28 54
Dotecum 28 53
Dombo 42 47
Domitz 34 54
Domnaw 45 55
Dompaire 38 49
Domſchuſs 40 47
Doratz 43 49
Dornſtet 31 49
Dorſe flu. 35 54
Dorſten 29 52
Dort 27 52
Dortmund 29 52
Dotis 41 48
Douay 25 51
Douchery 27 50
Dra vel Dravus fl. 36 47 & 43 46
Draburg 38 47
Dragun 35 55
Draeckeſtede 34 53
Draun 37 39
Draun flu. 37 49
Dreckfurde 30 53
DRENT 28 53
Dreſda 36 52
Dreſen 39 53
Drolshaghen 30 51
Droplack 36 47
Droskirch 40 49
Duderſtat 33 53 & 33 52
Wyck te Durſtee 27 13
Dulmen 29 52
Dunawert 33 49
Dung 27 50
DVRINGEN 33 51
Durnbach 40 49
Duſſeldorf 29 53
Dutling 31 48
Duynkercken 24 52
Duysburg 29 52
Dylling 38 84

E

EBeleben 33 32
Eberſperg 35 48
Eberwangen 33 48
Ebin 31 48
Ebemſtaing 38 48
Quinque Eccleſiæ 43 47
Edelyn 43 49
Ems fl. 30 53 & 28 54
Egmont 26 53
Egra 45 51
Egra flu. 35 51
Eider flu. 31 55
Eindhoven 27 52
Elb vel Albis flu. 38 51 & 30 55
Elbing 43 55
Elburg 28 53
Elchingen 33 49
Elgow 31 48
S.Elizabet 40 47
Elliſchaw 36 50
Elnbogen 35 51
ELSAS 30 49
Elſter flu. 37 35 & 35 51
EMDEN 29 54
Emden 29 54
Enchuſen 27 53
Enderew 42 47
Engelber 31 47 & 40 50
Engelsberch 40 50
Engenberg 37 48
Engeſen 32 53
Ens fl. 38 48
Ens 37 49
Enſpruck 38 48
Eppingen 31 50
Erdewdy 44 46
Erdfurt 34 52
Erenburg 31 54
Ernberg 34 48
S.Erſebewth 41 47
Eſchenbach 35 50
Eſchenwege 33 52
Eſling 32 49 & 37 47
Eſpinal 29 49
Eſtaing 28 50
Etal 34 48
Erlens 30 54
Eylenburg 35 52
Eymbeke 32 52
Ezeckn 43 46
Ezes 29 54
Ezura flu. 43 53

F

FAlckenburgk 39 55
FALSTRI inſula 35 56
Faverney 28 48
Feltzen 33 48
Femeren inſula 33 55
Ferden 31 54
Fering 40 48
Fewſolyndua 40 43
Fired 44 43
Fiſchanſen 44 55
Fladingen 32 51
Fontain 26 50
Maubert Fontain 26 50
Fonteney 28 48
Forchayn 34 50
Forſt 27 52
Franckfurt 31 51 & 37 53
Franckenburg 31 51
Franckendal 31 50
FRANCKENLANT 32 50
Franomont 29 48
Franſtat 39 52
Frauwenberg 36 50
Freiberg 36 51 & 39 51
Freiburg 30 48
Freinſtat 34 50
Frienwald 37 53
Friewalec 40 51
Freiſing 34 46
Freiſtat 37 49
Freſtat 38 52
Friburg 36 48 29 47 & 40 48
Fridberg 31 51 & 38 51
Frideland 39 54 & 37 53
Fridtlandt 38 51
FRIESLANDT 28 54
Fries Ochten 30 54
Frieſtat 37 58
FRIESHAPF 37 54
Friſchnerung 43 55
Frizlar 32 52
Fronſperg 39 48
Fruart 28 49
Frutingen 30 47
Fruſſen 33 48
Fuld 32 51
Fuld flu. 32 52

Furſtenaw

INDEX

Furſtenaw 39 54
Furſtenberg 38 53
Furſtenbergk 56 54
Furſtenfeld 40 48
Furſtenfelt 34 49
Furſtenwald 37 53

G

GAbin 43 53
Gaſlencz 38 48
Galſeiſen 32 47
Ganderſum 32 53
Gangelt 28 51
Garde 41 55
Gardeleben 34 53
Gars 39 49 & 35 49
Gartz 37 54
Gerwolin 45 52
GELDER 28 53
Gelre 28 52
Gembicza 41 53
Gemblours 27 51
Gemen 29 52
Gemund 29 50 & 32 51
Genges 43 48
Gentin 35 53
S.Georg 40 47 & 42 47 & 43 49
S. Georgius 44 48
S.Georuara 14 47
Gepping 32 49
Gera 35 51
Gern 36 49
Gerresheim 29 51
Geſſor 35 56
Geſthes 41 48
Geſtinum 31 47
Geuio 31 46
Gezſlingen 32 49
Ghent 25 52
S.Giakh 41 49
Giengen 33 46
Gira 32 46
Glanach 37 47
Glataw 36 50
Gletz 39 51
Glindeſmor 32 54
Globuczko 42 51
Gloga 40 51
Glogaw 39 52
Gloknicz 39 48
Gmind 37 48
Gmund 32 49
Gmundt 37 48
Gnezna 41 53
Godesbuſch 34 55
Goding 40 49
Goer 29 53
Goerede 26 52
Goes 36 52
Golan 41 53
Golb 43 53
Goldenſtat 38 47
Golfo de Trieſte vide T.
Golling 36 49
Golnaw 38 54
Golwitz 34 55
Gorcum 27 52
Gorlitz 38 52
Goſlar 33 53
Gorhen 33 52
Gottingen 32 52
Gottorp 82 56
Gotzberg 39 51
Grabow 41 52
Gradiskia 41 46
Gran 42 48
Gran flu. 43 49
Grand court 29 47
Gratz 39 48
Graudentz 42 54
Gravenaw 36 49
Greding 34 49
Greim 38 49
Greſmullem 54 55
Gtetz 38 51
Greueling 24 52
Greuental 34 51
Grim 35 52
Grimborch 29 50
Grippenhag 38 54
Gripſwald 36 55
Groblyn 41 48
Grodisko 40 53
Grodzieck 44 52
Groenaw 32 53
Groeningen 48 54
Gromberg 31 51
Groſeto 32 46
Grotenbro 33 55
GRVBENHAG 32 52
Grun 34 51
Grunberg 38 52
Grupenhagen 33 52
Guben 38 52
Guiſe 25 50
GVLICK 28 51
Gulick 28 51
Guns.alt.new. 40 48
Gunterſperg 34 52
Guntſperg 53 48
Ober Garck 38 46
Gurck flu. 39 46
Gurck 37 48
Guſterew 35 55
Gutſtat 44 54
Gymez 42 49
Gyrke 42 47
Gyshorn 33 53

H

HAbelſchwer 39 51
Hag 35 49
Hagenaw 30 49
Haidenheim 33 50 & 32 49
Hailbron 31 50
Haimburg 40 49
Hainburg 34 50
Hain 35 52
Hairenſtain 39 54
Hal 35 48
Halas dy 41 49
Halberſtrat 33 53
Hall 52 50 & 35 52
Halſtat 37 48
Halteren 29 52
Halwyl 30 48
Ham 39 52 & 30 25
Hamburg 32 55
Hamelburg 32 51
Hamſwerum 29 54
Hannouer 32 53
Hanſtat 29 50
Harburg 33 49
Hardenberg 28 53
Harderwych 27 53
Harlem 26 53
Harlingen 27 54
Harres 39 49
Haſe 29 53
Haſelunen 30 53
Haſſelt 27 51
Hattingen 29 52
Hatwar 43 48
Havel flu. 55 53 & 36 54
HAYNAVLT 26 51
Heidelberg 31 50
Heilich Creutz 39 49
Heiligelant 30 55
Heilſperg 45 55
Hemichaw 40 51
Hel 42 55
Helbe flu. 33 52
Heldreychon 33 52
Hellel 36 48
Hellenſtain 22 49
Helmeshuſen 32 52
Helmſtat 34 53
Hemmaw 34 50
Hensberg 28 52
Herentals 27 52
Heriſow 32 47
Hernſtat 39 52
Herpſtede 31 54
Herſchfelt 32 52
Hertzhorn 31 55
Hertzogaurach 33 50
Herwerde 31 53
HESSEN 32 51
Hevelbergk 35 53
Hewat flu. 44 49
Hewes 44 48
Hiddenſee 36 55
Hildesheim 52 53
Himelport 31 55
Hinder Rhein 31 46
Hirſthberg 38 51
Hoey 27 51
Hoff 38 51 & 35 51
Hohenaw 35 48
Hohenow 40 49
Hohenſtein 33 52
Hohnwert 34 49
Holiſchow 40 50
Holland 43 55
HOLLANT 20 53
HOLSTEN 35 55
Holte 31 52
Holtmunden 32 52
Holtzkirchen 34 48
Homburg 30 48
HOORNE 28 52
Horb 31 49
Horburg 33 53
Horeſſo vitz 37 50
Horn 27 53
Hornbourg 31 54
Hottelnſehe 34 54
Hoye 31 54
Hulſt 26 25
HVNGARIA 42 48
Huſem 31 56
Huſſen 30 49
Huxter 52 52

I

IAplonkou 41 50
Ianashida 44 48
Iaromir 39 51
Iaſmont 37 55
Iaxthauſen 32 50
Iberg 50 53
Iegersburg 39 54
Iello 30 54
Iemeppe 27 51
Iemmerdum 29 54
Iena 34 52
Iendtzeiow 43 51
Ieſſen 36 52
Iezow 43 52
Igla 38 50
Ier flu. 33 48
Ilkuſch 43 51
Illeſy 43 46
Iltz 40 48
Inderſtorff 34 49
Ingerwitz 39 50
Ingolſtat 34 49
Iun flu. 36 49 & 33 47
Innſpurck 34 48
Inowlocz 44 52
Iohannesburg 35 54
Ionvelle 28 48
Ioun 29 47
Ipol. flu. Vide Y.
S.Ipolite 29 48
Ipren 25 51
Ips 38 49
Irſozeg 43 48
Iſchl 37 48
Iſdenitz 41 47
Iſer flu. 36 49 34 48
Iſerlon 30 53
Iſne vide Y.
Iſſel flu. 28 53
ITALIÆ pars 35 47
Iudenborg 38 48
Iutroſchin 40 52
Iuyſt 29 54
Izbicza 42 53

K

KAle 34 51
Kalis 39 45
Kaliſch 41 52
Kalibach 42 48
Kamara 37 50
Kamieniecz 46 53
Kamin 42 53
Kandelſteg 30 47
Kanick 45 48
Kapoz Viwar 42 47
Kapu 41 48
Kargen 36 54
Karlſtat 32 50
Karney 34 47
Kaſmin 40 52
Kata 43 48
Kaufbeurn 33 48
Kaydachz 37 47
Keiſers Lutern 30 50
Keiſersberg 30 49
Keiſerſtul 31 48
Kelheim 35 49
Kelle 30 46
Kelpen 44 46
Kempten 33 48

Kentzingen

INDEX

Kentzingen
Kerlburg
Kermend
Ketzkemet
Ketzw
Khulp.flu.
Kielce
Kilburg
Kiritz
Kim
Kitzing
Klegenfurt
Klausen
Kleckzko
Kneringen
Knitling
Kobelin
Kocher flu.
Romaprun
Komara
Konighperg
Konigingretz
Koningsberg
Koppap
Kasla
Kosty
Kotecz
Kowacz
Kracaw
Krauta
Kremnitz
Krempe
Krems
Kremsiel
Kreuspach
Kriegla
Kromaw
Kromburg
Krone
Kropelyn
Krumlaw
Krumpach
Krupe
Krupitz
Krzepice
Kublitz
Kuffstain
Kum
Kusberg
Kupferberg
Kustrin
Kuttenberg
Kyl
Kylck
Kynigsberg
Kyschaw

L

Laberzeca
Labes
Lachen
Lada
Laecz
Laen fl.
Laha
LALAND insula
La Mothe
Lancicia
Landaw
Landeck

3059 Landeshut
4049
4048 Landrechies
4447 Landren
4148 Landsee
3946 Landskrona
4451 Landsberg
2951
3554 Landstrass
2950 Langeroge
3350 Langestede
3747 Langhe
3738 La Roche Vide R.
4153 Lasslo
3349 Latzigh
3149 Laubach
4052 Ober Laubach
3249 Lauben
4049 Lauburg
4149 Lauden
4555 Lauffen
3831 Lauffenberg
3853 Lavingen
4147 Laun
4151 LAVSNITZ
3851 Lauwenburg
4153 LAUWENBURG
4146 Law flu.
3554 Deutschen Law
3250 Lebe
4249 Lech fl.
3155 Leip
3949 Lemberg
4050 Lemgow
3949 Lemmerhorn
3948 Lempach
3950 Lenitz
3248 Lenne
4054 Lenne flu.
4455 Lennep
3749 Lenzen
4048 Lenza flu
4348 Le Pont
4151 Lesla
4251 Lessen
3246 Letowitz
3548 Leuben
3554 Leubus
3351 Leuck
3451 Leupnick
3853 Leutmeritz
3850 Leutsch
3255 Leuvorden
4447 Leuwarden
3947 Lewa
4254 Leweld
Lewenborch
3751 Leyden
3954 Leypzigh
3147 Leytha flu.
3951 Libeten
3346 Libstat
3151 Lichtenaw
3949 Lichtenberg
3456 Liechstal
2849 Liechtenberg
4253 Lientz
3549 Lier
& 3050 Lieuenow
4054 & 3954 Lignitz
& 3347 Lingenfelt

3951 & 3549 Lille
& 4550 LIMBVRG
2651 Limburg
2947 Lim pach
4048 Lindaw
4350 Lindinsfelss
3947 3348 Linderen
& 3853 Lingen
3946 Lip flu.
2955 Lippe
3254 Littichorn
3954 Littomissel
Litwa
4450 Loeds
3854 Loeven
3847 Londen
3856 Lor
3852 LOTRING
3553 Lubben
3250 Lubberstede
3648 & 3149 Lubeck
3048 Luben
3349 Luberass
3651 Lublinecz
3752 Luboula
3354 Lubus
3354 Lucern
3253 Luetenberg
4354 Luken
4155 Luneburg
3347 & 3449 Lunen
3751 *LVNENBVRG*
3452 & 3449 Lunenburg
3153 Lunenburgherheyde
2753 Luneville
3949 Luter flu.
3953 Luterberg
3151 Luter seu Keisers
5052 Lutern vide K.
2952 Lutitz
3454 Lutzenburg
3254 *LVTZENBVRG*
2849 Luxeul
4253 Luyck
2651 *LVYCK*
3950 Lyck Flu
3848 Lyck
3952 Lymburg
3046

M

4050 Machelen
3751 Maesyck
4349 Maesmunster
3153 Maestricht
2754 Maklar
4249 Makow
4148 Maingen
4155 Malchin
2653 Malnapadarck
3552 Malogoscz
4049 Manomoster
4349 Mansee
4454 MANSFELT
3252 Mansfelt
3451 Mantern
3048 Marbach
3349 MARC
3647 Marchpurg
2652 Margenpurg
4252 Marguartsteing
3952 MARERENSEV
3948 Moravia

2551 Mariaberg 3651
2851 Maribo 3456
2851 & 3851 Marienwerd 4354
2950 Maris Adriatici pars
3248 vide A
3150 Marckh Flu. 4049 & 4050
3054 Marne 3155
2953 Maros 4248
3052 Maroth 4346 & 4249
3052 Marpurg 3151
3950 Marsan 4347
3050 Martinach 2946
4249 Martonvasar 4348
3347 Mase Flu. 2553
2751 Masieres 2750
3136 Masslouing 4047
3251 Matray 3547
2849 Maubert fontaiane
3752 2650
3254 Maussen 4051
3355 Maut 3550 & 3451
3952 3753 Mayn Flu. 3150 & 3451
3753 MAVIÆ pars 4453
4151 Medebach 3152
4450 Medels 3148
4753 Meicefuld 3247
3047 Meils 3247
4047 Meiringen 5047
3652 Meissen 3652
4555 MESSEN 3651
2952 MEKLENBORG 3555
3354 Melck 3849
3354 Meldorp 3155
3354 Melle 3053
2929 Mellerstat 3351
3050 Melsack 4455
3049 Memeding 3650
Memmineen 3348
Memschitz 4049
3651 Mentz 3050
2850 Meppe 2953
2850 Mering 3148
2851 Merspurg 3552
2851 Merstat 3050
2851 Meschede 3052
3654 Meseritsch 3950 & 4150
4654 Meseritz 3953
3153 Metz 2850
Metzeral 2948
2652 Mewa 4354
2852 MEYDBVRG 3451
2958 Meydburg 3453
2851 Micloyvitz 4251
4349 Middelburg 2552
4553 Michow 3351
3351 Mies 3650
3554 Miltenburg 3150
4349 Milterberg 3749
4351 Mimmel Flu. 4955
4447 Mindelhaim 3349
3648 Minden 3153
3452 Minsing 3249
3452 Minsko 4553
3848 Mirecourt 2849
3249 Miskebuda 4447
3052 Mislowitz 4251
3947 Mistelbach 4049
4355 Moen 3155
3548 Moers 2952
Molda Flu. 3750
3950 Molne 3344
Monreal

INDEX

Monreal 29 51
Mons alias Bergen 26 51
Monſtor 44 47
Monſtor Butibulas 43 47
Bon Monſtor vide B.
Montabour 30 51
Montey 29 46
Montfort 32 47
Montmedy 27 50
Morhangues 29 50
Morung 44 54
Moſo vel Maes fl. 26 51 & 28 52
Moſeh 40 53
Moſella vel Moſel fl. 29 51 & 28 59
Moſpach 31 50
Moſpurg 35 49
La Mothe 28 49
Moulnicza 44 52
Muckenberg 37 52
Muisko 45 53
Mulberg 36 52
Mulda flu. 35 52 & 36 51
Muldorff 35 49
Mulhauſen 33 52 & 36 48
Mulraſe 37 53
Munchen 34 48
Munden 32 52
Munderkingen 32 49
MVNSTER 30 53
Munſter 30 52 & 30 46
Mura fl. 40 47 & 37 48
Murekh 39 47
Murhardt 32 49
Murlaw 35 55
Myſſunde 34 55

N

NAb fl. 35 50
Nachbare 34 54
Nacke 36 53
Nagold 31 49
Nakel 40 53
NAMVR 27 51
Namur 27 51
Nana 43 48
Nancy 28 49
Narew fl. 45 54
Naſſow 30 51
Naters 30 46
Navaz 44 48
Naumburg 35 52 & 38 52
Nawe 36 53
Nazaret 33 47
Nebra 34 52
Necker fl. 31 48
Nedliz 40 47
Neiſſ. fl. 37 52
Neiſſe 40 51
Neuburg 35 50
Neufchaſteau 28 49 & 27 50
Neuſviile 29 46
Neugarten 39 54
Neuhouſſ 31 50 & 35 50
Neukilch 31 48
Neukirch 35 48
Neumark 39 52
Neumarckt 43 54
Neuſtat 39 53 & 40 50 35 54 52 53 30 51 31 51 34 51 34 49 30 50 40 48 37 53
Neuſtet 39 51
Neuwenburg 30 48 & 29 47
New Angermunt vide A.
New Brandenburg vide B.
New Marck 37 48
New Marckt 37 47
New Milhn 38 55
New Sol 42 49
Nex caſtrum 38 56
Neydenburg 44 54
Neyding 31 48
Niclasburg 40 49
Nider Rodenburg 31 54
Nider Wittenberg 33 54
Nidzalos 44 48
Nieneve 26 51
Nieupoort 24 52
Nimmegen 28 52
Ninorderoge 29 54
Nitria 42 49
Nivel 26 51
Nommeny 28 49
Nopnaw 30 49
Norden 29 54
Norderdracht 28 54
Nordlingen 33 49
Northeim 32 52
Nort horn 29 53
Notez fl. 41 53 & 39 53
Novemiaſto 44 52
Novigrad 40 47 & 43 48
Novigrod 46 54
Nowitrag 43 50
Nurenberg 34 50
Nurenberge 39 54
Nuwenhorn 32 48
Nuys 29 52
Nyawerck 31 55
Nyehuys 33 55
Nyelant 28 54
Nye Munſter 32 55
Nyenburg 31 53
Nyenhuys 31 55
Nyeſtat 33 55
Nyſna 43 46

O

OBerberg 36 50
Ober Gurek vide G.
Oberkirch 30 49
Ober Laubach vide L.
OBERN PFALTZ 34 50
Ober Rodenborg 32 54
Oberwasky 41 46
Oborniki 40 53
Obre fl. 24 53
Ochten 31 53
Odelno 40 52
Oder fl. 37 53 & 41 51
Oder 41 50
Oderæfons 41 50
Oderburg 41 50
Oederen 36 51
Oetingen 33 49
Alt Ofen vide A.
Ofen vel Buda vide B.
OLDENBORG 30 54
Oldenborg 30 54
Oldeſlo 33 55
Olmuntz 40 50
Olſawa 43 49
Olſnitz 35 52
Olſs 40 52
Olſtyn 42 52
S.Omer 24 51
T'Ooghe 26 54
Ooſtende 25 52
Opato 44 51
Oparow 45 51
Oppelen 41 51
Oppenheim 30 50
Oroziankw 41 49
Ten Ort 29 54
Oltelsburg 45 54
Oſen 32 53
Oſenburg 30 53
Oſſa fl. 41 55
Oſsfeld 24 53
Oſſolm 45 51
OSTENRICH 38 49
Oſterhoven 36 49
Oſterode 33 52
OSTERSCHESER 55 38
Oſterwyck 33 53
Oſtmer 31 55
Oſtra 40 50
Oſtrolenka 45 53
Oſyck 45 51
Otterendorp 31 55
Otting 36 49
Oudenard 25 51
Ovelgunne 30 54
Overnorde 42 55
Owar 40 49 & 41 46
Ozora 42 47

P

PAderbon 31 52
Paling 31 49
Pand 43 48
Poppenheim 33 49
Parchum 35 53
Pardubitz 38 50
Paring 35 49
Parreut 34 51
Pas 24 51
Paſewalck 37 54
Paſſavant 29 48
Paſſenhaim 44 54
Paſſion 41 47
Paſtaw 36 49
S.Paul 24 51
Pautzke 42 55
Peel 28 52
Peer 27 52
Peiſern 40 53
Pela 39 48
Pelyſia 42 48
Penigk 35 51
Penkun 47 54
Perlebergk 35 54
Perlek 44 46
Perweis 27 51
Peſt 34 48
Petelenborg 30 54
Peterwarden 34 46
Petrovia 39 46
Pettaw 39 47
Peurbach 37 49
Peyne 33 53
Pezaſnitz 44 54
Pfaſſenhoven 34 49
PFALTS 31 50
OBERN Pfaltz 34 50
Pfefficon 31 47
Pfortzhaim 31 49
Pfreimbr 35 50
Pfullendorff 32 48
Pfunt 33 47
Philippe ville 26 51
PICARDIÆ pars 24 50
Piſſchen 41 49
Pilgram 38 50
Pilſen 36 50
Pilſno 44 50
Pinzow 44 51
Piotravvin 45 51
Piotrkow 43 52
Pirn 36 51
Piſcka 37 50
Plan 36 50
Planckenſtein 39 47
Plaſs 36 50
Platna 37 50
Plaw 41 47
Plavven 35 54
Pleſſe 32 52
Plettenborg 30 52
Plez 42 50
Ploe 33 55
Plonsko 43 53
Plouviecz 44 50
Plyntenmarck 38 49
Pobianice 42 52
Pod 36 48
Pogoneck 38 47
Polchin 39 54
POLONIA 43 51
S.Polten 39 49
Poltowsko 44 53
POMEREN 38 54
Le Pont 28 49
Ponteraſin 33 46
Popelavv 40 51
Poppen 45 54
Poſega 42 46
Poſna 40 53
Potenſtain 34 50 & 39 48
Potivvortz 38 50
Potſtain 36 53
Potzavv 37 54
Poxperg 27 32
Prag 37 51
Prahalitz 37 50
Praitenprun 40 49
Prauska 41 52
Prauſnijtz 39 52
Pregel fl. 45 55 & 46 55
Prentzlavv 37 54
Preter 40 50
Presburg 41 49
Preuſiſchmarck 43 54
PREVSSEN 44 55
Pribus 38 52
Primka 38 52
Principis hortus 37 55
Pritzvvalck 35 54
Procelden 31 50

Proſtynia 46 53
Proſnia fl. 41 52
Proſzowice 43 51
Pruck 39 48
Pruckh 40 49
Przeczlaw 44 50
Przedborz 43 42
Przibra 37 50
Przityck 44 52
Pſin 31 48
Pubendorff 40 48
Pudingen 31 51
Pulitz 39 51
Pulka 39 49
Punibritz 41 49
Punitz 39 52
Putbus 36 55
Pyla 40 53
Pylcza flu. 45 52
Pylcza 43 51

Q

Qvakenburg 30 53
Quinque Eccleſiæ 43 47
S. Quintin 25 50

R

Rab flu. 41 48 & 39 48
Rab 41 48
Raczanow 44 51
Radom 44 52
Radomsko 42 52
Radzimin 45 53
Raeſvelt 29 52
Ragun 35 52
Rain 39 47
Rakerſperg 40 47
Rakonick 36 51
Ramberviller 29 49
Rampno 41 52
Rampſlaw 40 42
Ranten 37 38
Raon 29 49
Rapin 36 54
Rapperſwyl 31 47
Raſtat 37 48
Raſlenburg 45 54
Raſtenis 46 55
Ratenaw 35 53
Ratibor 41 51
Rat 34 50
Ratolfszell 31 48
Ratzenburg 33 55
Rava 43 52
Rava flu. 43 52
Rauden 39 52
Ravensburg 30 53 & 32 48
Ravenſtein 27 52
Ray 31 53
Rayneck 34 47
Radaw 36 49
Rees 28 52
Regeń 36 49
Regen fl. 35 50
Regenſperg 31 48
Regenſpurg 35 49
Regenſtein 34 52
Reichenhal 36 48
Reichtal 41 52
Reifling 38 48
Reiptzigk 38 53
Reitling 32 53
Remiremont 29 48
Remund 28 52
Rangeryck 30 53
Rensborg 32 55
Rentelen 31 53
Renty 24 51
Reſchovet 41 55
Revecol Prom. 31 55
Reving 27 50
Retz 39 54
Rhaſtia 41 40
Rhein vel Rhenus fl. 29 51 & 32 47
Vorder Rhein 31 47
Rheineck 37 47
Rheinzaberen 30 49
Rhenn 29 53
Rhetum 32 54
Rheyde 29 54
Rhineck 32 48
Richo 41 49
Ried 73 49
Riedling 32 48
Rimanow 45 50
Rinfelden 30 48
Riſenburg 43 45
Rochefort 27 51
La Roche 28 51
Rochlitz 35 52
Rockizan 36 50
Roda 34 51
Nider Rodenborg 31 54
Ober Rodenberg 32 54
Rodoſchyce 30 52
Roer fl. 44 52
Romer ſtad 40 50
Rooſwinckel 29 54
Ropin 43 53
Roſenaw 44 49
Roſenberg 42 49 & 37 49
Roſenhaim 35 48
Roshaim 30 49
Roſtock 35 54
Roſzaw 45 55
Rotenburg 38 52 & 33 48 & 33 50 35 48
Rotenman 38 48
Rotingen 32 50
Rotterdam 26 53
Rottumoge 28 54
Rotweil 31 48
Rudden werde 34 54
Rue 29 47
Ruemansfelden 36 49
Ruffle 31 46
RVGIA inſula 26 55
Ruſco 30 46
Ruttenſtain 38 49
Rybnich 41 51
Rydberg 31 52

S

Sabacz 43 46
Sabaw 38 54
Saeldental 35 49
Sag 42 48
Sagan 31 52
Sakhon 40 47
Sal fl. 34 51 & 35 52
Salancz 44 48
Salbing 34 51
Salſelt 34 51
Salm 29 49
Sal Munſter 32 51
Saltz 34 53
SALTZBVRG 36 48
Saltzburg 36 48
Samprone 30 46
Sandecz 44 50
Sandomiria 45 51
Sar flu. 29 50
Sarburg 28 50 & 29 49
Sarkaw 45 55
Sarwar 41 48
Sarwyzze Fl. 42 47
Saflarr 43 50
Safs 30 46
Satz 36 51
Saw vel Savus fl. 37 47 44 46
Sax 32 47
SAXEN 35 52
Saxenfelt 36 47 & 39 47
Saxſtede 32 53
Scams 32 46
Scelde fl. 26 52 25 51
Schadeck 42 52
Schaleck 38 47
Schan 32 47
Schandaw 37 51
Scawenberg 32 53
Schellinck 27 54
Schemnitz 42 49
Schenevelt 32 52
Sherding 36 49
Schetzing 41 50
Schiermonickoge 28 54
Schillich 30 55
Schinta 41 49
Schipſtede 34 53
Schlany 37 53
Schlawa 39 52
Schlwna 42 42
Schleyſing 33 51
SCHESI 39 51
Schletſtat 30 49
Schneberg 39 46
Schonberg 43 55
Schonebeck 37 54
Schoneck 42 45
Schonga 34 48
Schonwarda 34 52
Schouwen inſula 25 52
Schrym 40 48
Schuſſenried 22 48
Schuttern 30 46
Schwabach 33 50
SCHWABEN 32 48
Schwandorff 35 50
Schwarcza 39 48
Schwarns 32 53
Schweinfurt 33 51
Schweren 39 53
Schwerin 34 54
Schwibuſſen 38 53
SCAWIT ZERLANT
30 47
Schydllov 44 51
Sdechou 45 50
Seeburg 45 53
Seefeld 34 48
Seemanshauſen 35 49
Segeberg 32 55
Seged 44 47
Schauſen 35 54
Seiſſenberg 39 46
Sellin 40 47
Seplack 43 47
Sequa 45 54
Sernetz 31 47
Seroczacz 44 51
Seſten 45 54
Settorp 30 53
Setzenim 43 53
Seuwen 31 47
Vnder Seuwen 30 47
Sgaro 44 53
Sgers 42 52
Siburg 30 51
Sider 30 46
Sieriezee 26 52
Sigen 30 51
Siberper 38 48
Simmereu 29 51
SINVS Codanus vide C.
Siradia 41 52
Siſaken 40 46
Sittaw 37 51
Sitten 29 46
Situo 42 51
Skoczow 42 50
Skrzinno 44 52
Slage 40 55
Sleiden 29 51
Sleming 40 48
Sleſwick 52 56
SLESWICIÆ PARS 31 46
Sluys 25 52
Smalkalden 33 51
Suena 41 53
Sobota 42 53
Soens 29 51
Soeſt vide Z.
Soffelarn 34 48
Soklyos 43 47
Sol. New. & Alt. vide N. A
Soldaw & Soltaw 44 54 & 32 54
Soldin 38 52
Solecz 35 51
Soloturn 30 47
Solt Wedel 34 54
Sombock 42 48
Someren 43 52
Somogwar 41 47
Somos 54 49
Sonnewalt 36 52
Soppia 42 47
Sopploncha 41 47
Sopron 40 48
Sodronitza 41 47
Sora 41 50
Sornico 31 46
Soroſpatak 44 49
Soſet 39 47
Spandavv 36 53
Spier 31 50
Spiez 30 47
Spittal 38 48 & 31 47
Spre flu. 37 53
Spremberg 37 52
Sprottaw 38 52

Squirfina

Squirfina 39 53
Stablo 28 51
Stabny 34 55
Stade 31 55
Staffelstain 34 51
Stainam 32 51
Stainitz 39 47
Stainpach 33 47
Stains 33 47
Staltenow 31 53
Santzstat 30 47
Stargard 38 54 & 42 54
Stathagen 33 53
Staveren 27 54
Stauffen 50 48
Steenwyck 28 53
Stein 31 48 & 35 51
Steindall 35 53
Steinaw 39 25
Steinem 31 52
Steir 37 49
STIRMARCK 39 48
Stepenitz 38 54
Stereznigen 34 47
Sternberg 38 53 & 35 54 & 38 50
Stetin 38 54
Strezycza 45 52
Stobnicza 44 51
Stockhausen 32 51
Stolberg 34 52
Stolp flu. 40 45
Stolpe 40 55 & 36 54
Stolpen 37 54
Strochnest 39 52
Stotel 30 54
Straelsund 36 55
Straesburg 34 54
STRANT insula 31 56
Strasburg 43 54
Straubing 35 49
Strelitz 39 54 & 31 51
Strentza 38 51
Striega 39 51
S. Truyen vide T.
Stubbecopinge 35 56
Stum 43 54
Suppendorff 33 55
Stutgard 31 49
Suleiow 43 52
Sulow 40 52
Sunnenberg 38 53
Susenburg 30 48
Swabach 34 50
Swanden 31 47
Swarta flu. 39 50
S. Wendel vide W.
Swol 28 53
Swelen 45 52
Swynar 42 46
Syeding 38 49
Syrzoda 40 53

T

Tabor 37 50
Tachaw 36 50
Taintz 36 50
Tangermund 35 53
Tappiaw 45 55
Tracza flu. 44 49
Tarnstede 31 54
Tauchel 41 54
Tauaas 32 47
Tecklenborg 30 53
Telfs 43 47
Teltsch 38 50
Templin 36 54
Tenatz 32 47
Ten Ort vide O.
Terl 37 47
Tertzen 31 41
Tesschen 41 51
Tesser 42 48
Teupitz 40 54
Texel Insula 26 44
Teya 38 49
Teya fl. 39 49 & 40 49
Thalia 44 49
Thall 35 51
Tham 36 53
Than 32 51
Theonville 28 50
Thierhaubten 34 49
Thom Dam 34 45
Thuin 26 51
Thun 30 47
Thuren 32 50
Thurnout 27 52
Thurtur 45 48
Thybischus fl. 44 46 & 45 48
Thyrnstain 39 49
Tielt 25 52
Tienen 27 51
Tiffer 39 47
Tintzen 32 46
Tirol 34 47
TIROLIS 33 47
Titul 44 46
Tokaya 44 49
Tolna 43 47
Toploven 40 47
Torgaw 36 52
Torn 42 53
Torna 44 49
Tornan 36 54
Tornaw 38 51
Tornay 25 51
Toul 28 49
Tramborn 39 54
Transchyn 41 49
Transperg 55 48
Trave flu. 33 55
Travemund 33 55
Traunstain 36 48
Trebin 36 53
Trent 34 46
Treptou 36 54
Tribel 37 52
Tricbnicz fl. 43 54
Trier 29 50
TRIER 29 60
Golfo de Triste 37 46
Troppa 43 50
S. Truyen 27 51
Tubing 51 49
TVENT 29 53
Tuln 39 49
Tumuas 33 47
Turckheim 30 50
Turow 34 54
Tufis 23 47
Tward 43 50
Twardoschin 42 50
Tyhan 41 47
Tyliach 36 47
Tyrna 41 49
Turnow 39 50
Tzrebitzch 39 50

V

Ach 32 51
Vachocz 44 51
Vacia 43 48
Vaisel 30 54
Valenciennes 25 51
Valckenstain 35 50
Vamos 44 49
Varta 41 51
Vastenow 30 53
Vaucoleur 27 47
Vayon 44 49
Vazzon 41 48
Vecht 30 53
Vecht flu. 29 55
Velburg 34 50
Veldentz 29 50
Veldkirch 32 47
Velica 45 46
Venlo 28 52
Veraw 40 48
Verdum 27 50
Vering 32 49
Vesprian 32 46
Vesprisium 41 48
Vezelize 28 49
Viande 28 51
Vianen 27 53
Viazd 43 52
Vidava 42 52
Vlerus 41 52
Visaltz 43 48
Villach 37 47
Ville Neuf 29 46
Viller Betnoch vide B.
Villing 31 48
Vilseck 34 50
Vilshoven 36 49
Viney 29 46
Vinstring 29 49
Vintel 32 54
Vischamund 40 49
Visticza 44 51
Vistula Flu. 42 54 & 42 50
Vistulæ fons 42 50
S. Vit 37 47
Vittan 42 48
Vizzegard 42 48
Vkermunde 37 54
VLAENDEREN 25 51
VLIELANT insula 37 54
Vlm 29 50
Vlm 32 49
Vlpenis 32 56
Vlizen 33 54
Vnderseuven 30 47
Vngwer 45 49
Vvienow 42 52
Vnna 30 52
Vnstrut Flu. 33 52 & 24 52
Vokemarck 38 47
VOORN insula 26 52
VORN 36 52
Vorder Rein 31 47
Vorden 42 53
VOYTLAND 35 51
Voytsperg 39 48
Vrb 32 51
Vsedom 37 55
Vsztye 40 53
Vtricht 27 53
Vttenbeurß 35 48
Vy 29 49
Vysalwa 41 49
Vywar 43 50

W

Vadowijze 42 50
Wag fl. 51 49 & 43 50
Wagstat 41 50
Waidhoven 38 49
Waitz 39 48
WALCHEREN insula 25 52
Waldeborg 39 54
WALDECK 31 52
Waldeck 31 52
Walderfang 19 50
Wald Munchen 55 50
Walpo 43 46
Wangeroghe 30 55
Warasdin 40 47
Wardu 41 49
Waren 35 54
Warendorp 50 52
Warka 45 52
Warnemund 25 55
Warnenstein 30 51 & 34 55
Warta Flu. 38 53 & 42 52
Wartburg 31 52
Wartefeltz 30 51
Warzow 45 53
Wassersang 38 48
Ober Wasky 41 46
Watro Fl. 36 50
Wedde 29 54
Weert 28 52
Weiden 35 50
Weiert 35 48
Weilhaim 44 48
Weimar 34 53
Weichenfeld 34 50
Weissel Flu. 45 52
Weissenburh 34 49 & 30 49
Weissenfels 35 52
Weysswasser 37 52
Weixel Flu. 43 50
Welaw 45 55
Welbern 37 52
Wels 37 49
Werben 35 53
Werden 29 52
Werra Flu. 33 51
Wert 35 38
Werthaim 32 50
Wesel 28 52
Weser Flu. 30 55 & 33 52
Westerhude 30 55
WESTFALEN 30 54
Wetin 35 32
Wetzler 31 51
Weyderen 32 50
Weystoda 33 52
Wien 40 49
Wienczburg 41 23

Wilbad

Wilbad	11 49	Wladiſlaw	43 53	Wyck op zee	26 53	Zeitz	35 52
Wildeman	33 52	Wodian	38 50	Wyck te Duerſte	27 53	Zele	34 48
Willenbrock	30 54	Woldaw	37 49	Y		Zell	26 48
Willisavv	30 47	Woldenbergk	38 53	YMs	33 47	Zenkalos	44 47
Wiſshuſn	30 54	Wolfach	30 40	Ypol flu.	43 48	Zentha	45 47
Wimpfen	31 50	Wolffelde	34 53	Yſne	32 48	Zerbſt	35 53
Windeck	30 51	Wolffenbutel	33 53			Zardahel	41 47
Wineta	37 55	S. Wolfgang	37 48	Z		Znaim	39 49
Winshaim	33 50	Wolſperg	38 47			Zoeſt	30 51
Winterthur	31 48	Wolgaſt	37 55	Zabatha	44 47	Zölnock	44 48
Wipper Flu.	34 52	Wolgerſdorf	43 49	Zabern	30 49	Zombathel	41 41
	40 55	Wolleck	39 54	Zagiocha	42 47		& 42 46
Wippra	34 52	Wollin	33 55	Zakaocz	41 47	Zonch	41 49
WIRTENBERG	31 49	Wolmerſtede	34 53	Zakrotzin	44 53	Zug	31 47
Wirwil	43 48	Wolta	42 50	Zalawer	40 47	Zullich	38 53
Wiſchegrod	43 53	Wolworz	43 52	Zampach	39 51		& 28 53
Wiſelberg	38 48	Worckum	27 54	Zandock	39 53	Zulphen	28 53
Wiſeloch	31 50	Wormdit	44 55	Zanko	42 47	Zurich	31 47
Wiſmar	34 55	Worms	31 50	Zanto	42 48	ZVYDERZEE	27 53
Wiſſcha	40 50	Worlitz	35 52	Zarki	42 51	Zweybrucken	29 50
Witgenſtein	31 51	Workra fl.	44 53	Zarnouw	43 52	Zwicka	35 51
Witichenaw	37 52	Wroncy	39 53	Zawichoſt	45 51	Zwine oſtium	37 55
Witſtock	35 54	Wolfshagen	37 54	Zechlin	63 54	Zgeth	42 47
Wittenberg	26 52	Wunſchelburg	29 51	Zedenick	36 54	Zytnar	42 48
Nider Wittenberg	33 53	Wortzburch	32 50	ZEELANT	25 52	Zywiecz	32 50

INDEX

LOCORVM TABVLAE

GENERALIS ITALIÆ.

Abbatia 42 40 & 37 Angiera 31 45 Ayrolum 31 46 Bondan
44 & 37 42 Anguillara 36 42 Azon 32 46 Bonelo 34 45
C. dell. Abbate 39 41 S.Anna 43 41 C. Azura 35 43 C.Bongerbino 34 45
Abissari P. 32 43 Ansignan 34 46 B Boniano 38 38
ABRVZZO 38 39 42 43 Antia 37 42 Abuco 38 42 S. Bonifacio 39 42
Acerra 39 41 Antibe 29 43 Babuso 40 38 Boniuente 32 41
Acumolo 38 43 Antiboli 29 43 Baiaco 41 38 Bonle 29 41
Adelboden 30 47 Antisano 33 42 Balagna 32 42 Bononia 33 46
Adese Flu. 35 45 & 33 46 Antivari 44 43 Balao 33 38 Bonporto 34 44
& 34 44 Antonello torre 38 43 Bar 29 45 Borgetto 34 45
Adigna 38 46 S.Antonio 36 42 Barceis 29 44 Borgo 39 44
Adua Flu. 32 46 Antroplana 30 46 Barcelonette 29 44 Borgo di Sesia 34 36
Aetna Monte 39 38 Apenninus m. 35 44 40 41 Bardi 33 44 Borgos sepulchro 31 45
S.Agata 41 40 & 41 38 Apiana 31 45 Baregin 32 41 Bormio 36 44
Agor 35 47 Apre 40 42 Bari 42 42 Borsan 33 46
Aguila 38 43 Aquanea 41 39 Barlette 41 42 Bossa 41 38
Aguilara 35 45 Aqua Pen. 36 43 BARRI 41 42 41 BOSSENA 32 39
Ajazzo 32 41 Aquilastro 33 39 Basilico 39 43 Bouolenta 42 45
Aich 31 44 Aquilegia 37 46 Basone 29 43 Le Bote 35 46
Airasca 30 44 Aquino 28 42 Bassano 35 46 M.Bote 38 41
Aita 40 40 M.Arachi 42 39 Bastia 32 45 33 42 37 44 Bozolengo 37 46
Alatro 38 42 Arbe 39 45 38 46 Bracciano 30 45
Alardo 39 43 Arbenga 31 43 C.Baticane 40 39 Bracco 36 42
C.Alava 39 38 Arca S. 32 38 Battinagua 39 41 Branczol 32 44
Alba 30 44 38 43 Arce 34 44 Belaera 36 44 Breganze 34 48
M.Albano 40 38 S.Archangelo 41 44 Belfort 32 47 32 44 35 43 Breno 34 46
Albarazo 33 39 Arconisi 30 44 36 44 38 44 41 39 Brenta villa 33 46
Albona 38 46 Ardea 37 42 Belgardo 36 46 Brescia 35 46
Alcara 39 38 Ardena 32 40 Belia 32 41 Breevis 33 45
M.Alcino 35 43 Arena 31 39 Belicastro 41 39 Briancor 32 45
Alegurion 32 40 Arezo 35 44 C.Bell 33 47 Briga 29 44
C.Alemura 35 43 Argentur 31 40 Belletri 37 42 Brindisi 30 43
Alesano 43 40 C.Argoleso 33 38 Bel monte 40 39 Brissello 43 41
Alexandria 31 44 Argua 35 45 Belueder 33 44 37 44 Brissolo 33 45
Aliano 41 41 Ariano 40 42 40 40 Brixen 34 44
Alicur 38 39 Arky T. 44 46 S.Benedetto 34 45 C.Broti 35 47
Alifas 39 42 Arky 42 46 C.Benzi 35 43 Brugnera 35 44
Alla 33 46 C.Arme 41 38 Bergamo 32 45 Bruman 35 46
Almisa 42 44 Arnen 30 46 Bergetto 34 46 Brunec 40 46
Alon 31 42 Arona 31 45 C. Bernardo 42 41 M.Bruno 35 47
Alpes m. 36 47 31 46 Arpino 38 42 S.Bernard 29 46 Bua 32 44
Alpen 33 44 Arqua 33 44 31 44 31 46 Bubenstein 41 44
Altavilla 39 42 Arri 35 45 Bestie 41 42 Bucello 35 47
Altino 39 43 Asco 32 41 Betole 35 43 Budoa 39 43
Altorf 31 47 Ascole 40 42 Bettola 31 54 Buffolo 44 45
M.Alto vide M. Ascoli P. 39 44 Bevio 32 46 Busia 47 42
Aluezo 32 45 Ascoli 38 44 Beuuer 33 42 Busseto 41 45
Amalsi 39 41 Asinara 31 40 Biagrasso 31 45 Busso 33 45
S.Amansa 32 41 Asola 33 40 D.Bianco 22 42 Butrio 40 42
Amato 41 40 Aspra 37 45 Biascha 31 46 35 45
S.Ambrosio 32 42 Assisi 36 43 S.Biasio C
Amelia 36 43 Aste 31 44 Bibiena 35 45 Aczenfeld vide K
Amone 36 47 Astura 37 42 Biela 35 44 Cadina 33 45
Guasto de Amone 40 43 Atella 40 41 Billigratz 30 45 Cagi 34 44
C.Amont 30 45 Aterni 40 41 Bina 38 47 Cagliano 40 41
Amozano 33 44 Athesis fl. vide Adese Binasco 33 45 Caglie 36 44
Anagna 38 42 Atina 38 42 Bisignano 32 45 Cahorle 36 46
S.Anastasia 37 42 Atri 39 43 Bitonto 41 40 Cainranza 38 43
Ancona 38 44 Avella 39 41 Biumio 41 42 CALABRIA 41 41 39
ANCONITANA MARCA Avellino 39 42 Blarano 31 45 Calari 33 38
37 38 44 Aversa 38 42 Blot 35 44 Caldero 34 46
S.Andrea 43 43 39 44 Aufidena 38 43 Boclueng 30 44 Calepi 32 46
40 44 Augubio 36 44 Boczn 40 42 Callitri 40 42
Andria 41 42 Augusta 30 46 Bolgeri 34 37 Calvi 32 42
Andurio 41 42 Augustini 42 43 Bolognese 34 43 Camerino 37 44
S.Angelo 32 45 37 43 39 Aureolo 35 44 Bolzena 35 44 Camiri 42 40
43 36 44 Austa 42 43 Bonconuento 36 43 Campagna 38 43
35 43 CAMPAGNA DI Roma
Campagna

INDEX.

Campagnati 35 43
Campania 42 40
Campeio 33 46
Campiglia 34 43
Campio 38 43
C. Campo 31 44
Campo Marino 40 43
Campo Tenese 40 40
Canano 29 43
Cancelara 41 41
Candiano 36 44
Candino 35 46
Candezano 42 40
Candolfo 37 42
Caneto 33 45 34 43
Canne 41 42
Canobio 31 46
Canosa 42 39
Canotica 38 46
Cantalupo 37 43
Caorso 33 45
Capello 43 44
Capino 40 42
Capistrello 38 42
Capo 37 44
Capraia 33 43
Caprata 40 43
Caprarol 36 43
Capri 39 41
Caoriola 40 42
Capua 39 41
Cara 32 45
Caran 34 44
Caraon 39 38
Cararo 41 41
Carazo 32 44
Carbeni 32 41
Carbonairo 33 38
P. Cardo 33 42
Cardonia 39 38
Careto 37 44
Cargnana 30 44
Cariati 42 40
Carignano 38 43
Carinis muris vide M.
Carniola 28 42
Carneich vide K.
Canero golfo 38 39 46
Carro 35 44
Casalarbore 40 42
Casalma 33 45
S. Casan 40 45
Casara 33 38
Casele 40 41
Casiano 42 41
Casilento 38 43
Casino 38 42
Casolo 42 44
Cassa Cap. 31 39
Cassan 32 45
Cassano 41 40
Castagnole 31 44
S. Castadi speculo 37 38
Castel 38 46
Castele 42 39
Castella 42 40
Castellana 36 43 42 41
Castellina 34 43 35 43
Castello 33 41 38 41
Castiglione 34 43 35 43

Castitio 41 38
Castoza 34 46
Castro 43 40, 36 43
Castro de castello 36 44
Castro franco 34 44 35
45 35 46 41 40
Castro Græco vide G.
Castro del monte 41 42
Castro novo 33 44 35
43 36 42 38 46 36 44
Castro Vechio 39 43
Castro de Vescovo 34 44
Cataro 44 43
Catazo 45 43
Catolica 36 44
Caua 39 41
Cauallo 41 41
Cavallo Cap. 33 40
Cauarzere 35 45
Caulonia 41 39
Cazamga 32 46
Celano 38 42
Celio 42 41
Ceneda 35 46
Cenzola 40 40
Cepeliza 45 44
Ceparano 38 42
Cereto 37 43
Ceruara 37 43
Ceruio 36 44 33 40
Cesano 34 44
S. Cesario 34 44
Cesena 36 44
Cesino 32 44
Cetino 36 44
Cestina 42 45
Cetraro 40 40
Ceua 30 44
Chambre 29 45
Chasta 38 46
Cherasco 30 44
Cherso 38 46
Chia 32 38
Chiapa 33 41
Chiari 33 45
Chier 30 44
Chiese 31 49
Chilon 29 46
Chiresa 41 41
S. Chirico 37 44
Chiuas 30 45
Chiuchio 24 44
Chiusa 34 46
Chomon Cap. 33 39
Chrastowitz 40 47
S. Crestina 41 39
Chur 32 47
S. Cecilia 35 43
Cifalu 38 38
Ciglie 30 44
Cigoli 33 45
Cigon 30 45
Cillei 39 47
Ciniso P. 32 42
Cinque terre 32 44
S. Cipriano 33 41
Cirignola 40 41 41 42
Ciro 42 40
Citella 40 42 41 42
Cito 40 41
Citta nova 37 46

Civita du. 37 43
Civita. no. 48 44
Civita vechia 30 42
Ciritella 37 43 35 43 39 43
Claven 32 46
S. Clerico 40 41
Clon Vide K.
Cluse 34 47
Co de golo 33 46
Co de lago 31 46
Co de ponte 35 47
Code Vila 42 45
Coguretto 31 44
Colango 33 38
Coliantz vide K.
Colina 41 45
Colle 35 43
Colone Cap. 43 39
Colonia 34 43
Coltelazo 33 38
Coma 32 42
Comachio 35 45
Como 32 46
Compadre Pa. 36 46
Concordia 34 44 34 46
Constanzan. 31 45
Conte P. 31 39
Contrada R. 37 44
Conversano 42 41
Convigno 42 41
Copranitz 40 47
Cordouado 36 46
Cordouo 35 47
Coregliano 43 41
Corezo 34 45
Corfu 45 40
Corneto 32 39 36 42 40 42
Corno 41 40
Corsica 32 41
Corso Cap. 32 43
Cortemilia 41 44
Corton 31 40
Cortona 36 43
Coruo Ponte Vide P.
Cosmopoli 34 43
Costach Vide K.
Costel 39 47
Cowacz vide K.
Cozenza 41 40
CRAIN Vide K.
CRAINA 44 43
Craina 45 43
Crainburg 37 47
Crapi 39 41
Crema 32 45
Cremagnola 30 44
Cremona 33 35
Crepacore 41 39
Cresan 38 46
Crese P. 31 42
Cresentin 30 45
Creuola 30 46
C. Cricho 41 40
Croara 34 46
CROATIA 39 46
S. Croce 32 44
Crocetta 34 44
Cropani 42 39
Cumirza 42 44
Cuni 30 44
Cupo 42 40

Churchialora 43 41
Curia 36 44
Curita 43 44
Curnum prom 29 42
Curzolo 42 44
Cusano 39 43
Cuza 41 44
Czircknicz 38 46

D

Dagno 45 43
DALMATIA 40
42 45
S. Daniel 36 47
Dano Cap. 36 43
Dargonia 32 44
Decemo 33 38
Degna P. 31 44
S. Demeter 41 46
Desen Castro 33 40
Deserntis 31 47
Devedro 30 46
Diamate 40 40
Diana stagno vide S.
Diano 40 41
Dignano 37 43
Dilessa 32 44
Doblach 35 47
Dolazi 45 43
Dolcigno 44 43
Domo 31 46
Domus no 32 38
S. Donato 34 43
Doria C. 30 44
Dorise M. 40 43
Drin 44 45
Drinasto 45 43
Drunie 43 44
Dubronivva 40 46
DVCATO SPOLETANO vide S.
La Duchessa 40 41
Duinno 37 46
Dorante 36 44
Durazo 45 42
Durazo Cap. 45 42

E.

Edolo 33 46
ELBA 34 42
Empoli 34 44
Erba longa 33 41
Ereo 33 39
Ersebewth 41 47
Esaro 41 40
Esepel 31 45
Este 34 46
Evian 29 46
Evoli 40 41
S. Euphemia 41 39
Euveria 33 40

F

Fabriano 37 44
Faenza 35 44
Falcato 34 47
Falco M. 37 46
Falcone 32 40
Falcone M. 38 44
Falconera 38 44
Falieio 31 44
Falone 32 41

Fanan

INDEX

Fanan
Fancri
Fano
Fanu
Faon
Farfara
Farfaro C.
Farneto
Fava
S.Felicita
Felicur
Felino
Ferentino
Ferenzola
Ferlun C.
Fermo
Ferrara
Ferrato C.
Ferretti C.
Fichine
Fitta
Figar
Figo
Fillo
Filzan
Fimesino
Fin P.
Final
Finale
Fiore
S.Fiore
Fiore M.
Fiorentino
Fiorenza
Fiorenzola
Fiori
S.Firenzo
Fischi
C.Fiume
Flaviano
Fobello
Focino
Fogia
Foglia
Fondi
Forci
Foresta Cap.
Foriani
Forli
Forniche
Formie
Fornari
Fornase
Forno
Fornono
Forte M.
Forte R. vide R.
Fortinom
Fosson
Franca villa
Franco C.
Frata
Fratta
Fratte
Freddo
Freiul
Frisan
Friso
Friulz
Funim

34 44 Funo
41 41 G
37 44 Abella
45 40 Gajeta
33 41 Galea
37 43 Galera
37 43 Galigagna
39 42 Galipoli
33 40 Galiota
37 42 GALLIÆ pars
39 39 Garda
43 40 Gardola
38 42 Gareze
40 42 Gernaiolo
33 40 Gatizzo
38 44 Gavardo
35 45 Gavio
33 38 Gausiti
38 44 Gazicho
35 44 Gedi
34 46 Gelelis
32 41 Gelfo C.
33 41 S.Geminiano
35 45 Genarca
31 44 Geneve
37 44 Geneversee
32 44 Di GENOA Riviera vide R.
31 44 Genua
34 45 S.Georg. 39 46 36 42
40 42
35 43 Gera
36 44 S.Germain
34 43 S.Germano
34 44 Geronda
33 45 Gestori
30 44 Geuio
32 42 Gianuti
34 42 Giaroli
36 43 Giemona
39 44 Gierazzo
30 46 Giesi
32 46 Gigio
40 42 S.Gilil
30 45 Gimnasi
38 42 Gioia 40 41 41 39
38 44 S.Giovan Pieve
40 40 Girapala
32 42 Glef
35 44 Gmind
34 42 35 42 Goit
38 42 Golfo Cataro vide C.
31 44 Golfo Lodrin vide L.
55 45 Golfo Schilaci vide S.
36 47 45 43 Golfo Tarato vide T.
45 43 Golfo Trieste vide T.
31 40 Golfo Varano vide V.
Goms
37 42 Gonzaga
35 45 Gorgana
30 45 39 43 Goritia
40 38 Goro
30 43 S.Gotard
35 43 Gozi
36 44 Gradiska
38 42 Gradiskia
40 40 Grado
29 43 Grave Vechia
32 40 Gramata
39 43 Grambei C.
36 46 Grao
82 38 Gratara

84 45 Grati fl.
Gravina
43 44 Grazo
38 41 Greco Castro
33 39 Grenche
32 42 Grignagno
38 46 Grigno
40 40 Groseto
38 45 Grotole
28 46 45 Grottare
33 46 Gruaro P.
33 46 Gsteig
30 43 Guarda
36 43 Guardia
40 43 Guastalda
53 46 Guasto
31 44 Guelfo
43 41 Guerra
44 44 Gugio
33 45 S.Guinant
43 45 Gundis
35 45 H
34 43 Aidoscera
31 41 Haron
28 46 Havenstein
28 46 HELVETIÆ pars
29 47
32 44 Heppen
33 45 Hercole P.
45 43 Kl.Heyl
32 46 Hispella
31 45 Humago
38 42 Humana
38 41 I
32 38 Ablonitz
31 46 S.Ian
35 42 C.Ianque
31 45 Iasuri
36 47 Iaunstain
41 39 Iaycza
38 44 Icoronata
35 42 Ider
30 44 Idoxi
41 43 Idria
42 41 Igg
32 42 Ilantz
32 39 Ilesi
33 46 Ilica
37 46 Imola
33 45 Impami
Imperiali Rocca
R
Incisa
In der lappen
Inn fl.
Inurea
31 46 S.Ioan
34 45 I.ONIO Mare
33 43 Iosagardia
37 46 Ioun
35 45 ISCHIA
33 46 Isi M.
41 44 Isola
37 47
41 46 Isola Por.
37 46 Isporian
44 44 Issenocz
45 40 Isseo
31 45 Istia
42 45 ISTRIA
35 44 Istria C.

42 40 S. Iuan
41 41 Iuere Iago
34 45 Iuuenazzo
41 40 K
30 46 Aczenfeld
40 42 Karneich
34 46 KARST
35 53 Klon
42 40 Koliantz
42 39 Kostach
36 46 Kowarcz
29 46 KRAIN
40 41 Kublitz
40 40 L
33 45 Aas
40 43 Labadia
33 45 Laces
39 44 Ladineuo
32 46 Lagani
29 46 Landeck
29 46 Landro
Landstrais
37 47 Lango
37 43 Lapas
34 47 Larch fl.
Larche
Larde
34 47 Lationico
35 42 Laubach
38 46 Laudenb.
37 43 Lauen.alto
37 46 di LAVORO terra
85 45 38 44 40 42 41
Lausa
39 46 Lausanna
29 45 Lazano
32 45 Lecco
40 45 Lega P.
38 47 Legnano
41 46 Lena
40 45 Lendenara
33 46 Lenguela C.
31 45 Lenta
37 47 Leon m.
38 47 Lesina
32 47 Leuada
34 46 Leuana
35 44 Levito
35 44 Lewenberg
30 46 Leze
Vide Libiano
Lico
81 44 LIGVSTICVM
30 47 mare
33 47 Lilaraba
30 45 Limata
32 43 Limene
44 39 Lio
32 38 Lione
29 47 Lione C.
38 41 Lipari
35 43 Lisola vide Isola
30 44 32 44 24 Lissa
46 34 45 36 42 37 46 42 39 Liuenezza fl.
24 45 Livorno
31 45 Lize C.
41 46 Locarno
33 45 Loci falco
35 43 Lodi
38 46 Lodrin
37 46 LORDIN golfo

34 46
45 44
41 42
39 46
34 47
37 46
38 46
41 42
38 40
41 56
38 47
32 47
38 46
32 41
33 47
45 44
39 45
33 47
37 47
39 46
30 46 31 39
41 45
29 45
29 44
29 43
41 41
38 47
34 47
33 44
39
33 44
29 47
39 43
32 46
40 45
34 45
42 40
35 45
45 41
31 45
32 39
42 44
35 46
35 44
37 43
34 47
43 41
36 44
32 40
30 32 43
32 40
39 42
35 46
35 46
40 41
36 43
[illegible] 39
41 44
35 46
34 43
42 40
31 46
32 41
32 45
45 42
45 42

Loedis

INDEX

Loeds 63 47
Loggio 32 41
LOMBARDIA 30 32
45 54
Lonado 33 45
Longeria 33 40
Longiano 36 44
S. Lorenzo 30 43 37 46
Luca 34 44
Luca Cap 44 41
Luceria 40 42
S. Lucia 32 42 33 40 37 41
S. Lucido 40 40
S. Lucio 40 42
Luco 33 42
Lucou 32 39
Lugana 31 46
Luneburg 29 45
Lunæ P. 33 44
Lupara 40 42
Lupidio P. 38 44
S. Lupo 39 42
Luria 41 40
Luſerna 29 44

M

MAcerata 38 44
Macover 32 39
Magdalena 29 45
Major M. 34 44
Malamoco 35 46
Malandrino 43 41
Malanto 44 43
Malfeta P. 42 39
Malſeſene 33 46
Malſeta 41 42
Mamfredonia
Mandolfo 37 44
Manila 32 39
Manthia 40 39
Mantua 33 45
Marano 37 42
Marazo 31 39
S. Marco 41 40 43 41
Mardi 33 46
S. Margarita 29 43
S. Maria 30 43 41 39
S. Maria Cap. 44 40
S. Maria Roxa 44 43
S. Maria de Tremiti 40 43
Mariguano 32 45 32 41
Marſaga 32 38
Marſico 41 41
Marſigliano 35 42
Marta 36 43
S. Martin 30 46 30 45 38 47
38 41 39 42
Martina 42 41
Martinach 29 46
Martinenga 32 45
S. Martino Pon. 30 45
Marzaia 34 44
Maſſa 33 44 34 43 39 41
Matera 41 41
Maunigo 32 44
Maura 38 38
Mazango 35 46
alt Mecz. 33 46
Medea 45 43
Medolin 38 45
Medon 45 43
Meleda 43 43
Melſi 40 41
Meliſello 40 44
Melito 41 39
Melle C. 31 43
Meloria 34 43
Mentelia 41 39
Mera 32 45
Mergon 35 45
Merlera 45 40
Merlin 32 42
Meſi 30 44
Meſſina 40 38
Meſtre 35 46
Metiola 32 46
Metrouich 43 44
Metulla 39 43
Mezo 35 45
Mezzano C. 33 41
Micanan 43 44
S. Michel 34 46
Milan 32 45
Milazo 40 39
S. Miniato 34 41
Minoruino 43 41
Mirabella 31 45 33 45
Miran 45 46
Mirandula 34 45
Miſeno 39 41
Miſtia 41 39
Modena 34 44
Mogliano 38 44
Monaco 30 43
Monaqui 32 41
Monceluo 36 44
Monceleſe 35 46
Mondello 37 38
Mondus 30 44
Monerbo 33 42
Montgart 30 45
Mongeno 31 46
m. Monico 38 43
Monopoli 42 41
Monſpurg 38 47
Montagnan 34 45
Montagno 32 39
Montalto 35 32
Monte Chriſti 34 42
Monteda 32 42
Monte forte vide R.
Montella 39 42
Monte Real vide R.
Monza 32 45
More 36 44
S. Moritz 29 46
Moro 38 43
Morone 39 42
C. Morra 33 45
Moſanica 32 45
Moſtar 43 45
Motola 42 41
la Motta 42 39
Mucka 38 46 37 44
Mugels 37 46
Murano 41 40
Murus Carinis 37 38

N

NApoli 39 41
Narbone 29 43
Nardo 43 40
Narenta 43 44
Narni 36 43
Naters 30 46
Navelii 38 43
Naverſe 35 49
Neapoli 31 39
Nebbio 32 42
Nepe 36 42
Nerba 33 42
Nerny 28 46
M. Nero 39 43
Neruli 37 43
Nerulo 41 40
Nia 38 45
Nibiz 31 44
S. Niclas 39 46
S. Nicolo 35 45 39 45
Niolo 32 42
Niza 30 43 41 44
Noare 40 38
Nocera 41 39 42 41 39 41
37 44
Nogarole C. 34 45
Nogaza 34 45
Nola 39 41
Noli C. 31 44
Nomento 37 43
Nona 40 45
Nora 32 39
Nori 33 41
Noſa P. 32 46
Novara 31 45
Novigrod 40 47 40 46
40 45
Noville 29 46
Novo P. 33 41
Novolara 34 45
Novomont 45 44
Nout 39 46
Nowyn B. 38 42
Noxeo 32 44
Numarck 34 46
Nurſia 37 43

O

OBroazzo no. 41 45
Ocricoli 39 43
Ogliaſtro 33 38
Ogulin 39 46
Olbia 33 39
Oliverio 40 38
Ombla 43 43
Ombrone 35 43
Oneglia 31 43
Orach 44 45
Orbetello 35 42
Orbo 33 42
S. Orero 33 44
Orexia 32 38
Orgnan 32 46
Oriſge 41 45
Orlando C. 39 38
Orſere 29 46
Orſo 45 41
Orta 31 45
Ortaia 42 41
Orti 36 43
Ortona 39 43
Orvieto 36 43
Oſeo 31 39
Oſero 38 45
Oſmo 38 44
Oſtela 35 45
Oſtia 34 45 36 44 37 42
Oſull 33 40
OTRANTO 43 41
Otranto 43 41
Ovide 32 46
Ovo Cap. 42 41

P

PAconia 32 41
Padua 35 46
Padulla 40 41
Pago 40 45
Palari 41 38
Palaſtra 32 42
Palatio 39 45
Palazolo 32 45
Paleno 39 43
Palere 31 44
Palermo 37 38
Palinuro 40 40
Palma de ſale 32 38
Palma de ſoſo 32 38
Palmarola 37 41
Palme torre 38 44
Palo 36 42
Panare 40 39
Paomia 31 41
Parenzo 37 46
Parma 33 45
Paſſo di Spoleto 37 43
Paſulo 43 41
Patti 39 38
Pauia 32 45
Paula 40 40
Pazo 44 44
Peccim m. 35 43
Pech 44 44
Peilſtein 35 47
Pelagoſa 41 43
S. Pelegrino 37 46
Peloſo 41 41
Penna 38 44
Penne 36 44
Pergula 37 44
Pertuza 37 44
Perugia 36 53
Peſcantina 34 46
Peſcara 39 43
Peſcha 40 45
Peſchera 33 45
Peſſa 33 39
Peteglia 39 42
Petelia 42 40
Petra C. 31 43
Petritola 38 44
S.Petro 33 38 34 45 31 31
42 41
Peue 41 45
Pezaro 37 44
Pfait 31 46
Pfunt 33 47 33 46
Piazenza 32 45
Piano 36 45
Pianora 34 42
Ptcigithon 32 45
Picino C. 35 43
Pie di Luco 37 43
Pio Morle 33 42
Pierla 36 43
S.Piero 39 45 35 44
S.Piero P. 42 43
Pieſto 39 41
Pietrapola 32 41

Pietra

INDEX

Pietra Sañta 3343
Pieve 3546
Pieve C. 3643
Pigna 3844
Pila 3241
Pilastrina 3742
Pinarol 3044
Pinoa 3447
Pinzano 3647
Piombino 3443
Piran 3746
Pisanco 3139
Pisciota 4041
Pisin nova 3846
Pisogno 3346
Postoia 3444
Pisa 3443
Pizzo 4139
Po flu 3444 3542
Poderna 3546
Poggio 3241 3445 37
43 3444
Pola 3846
Polcenigo 3546
Polenta 3544
Polese 3146
Policastro 4040 4240
Policor 4241
Polifila 3445
Polignano 4241
Polina fl. 4541
S.Polo 3344
S.Polo C. 3643
M.S.Polo 3844
Pomposa 3545
Ponesma 3346
Ponte Corvo 3842
Ponti 3743
Pontia 3741
Populai 3843
Populonia 3443
Pordanon 3646
Pore 3344
Porgoriza 4444 4443
Portaro 3442
Porto 3844 3445
Portolo 4341
P.Novo vide N.
Possata 3340
Potentia 5844 4141
C.Pozo 3144
Pozzolo 3941
Pradas 3447
Pramel 2944
Praro 3244 3434
4943
Predio 4444
Pretoria 3942
Primero 3645 3446
Pristina 4544
Prolezo 3146
Promon 3644
Proniz 3347
PROVINCIÆ pars.
2943
Prunei 3144
Puagri 3240
PVGLIA piana 4042
Pula Cap. 5338
Pulzano 4241
Pund 3446

Purcia 8646
Pustlaf 3246

Q

Vart 5338
Quia 3338

R

Acena 4340
Radda 3543
Rade consani 3543
Ravenstein 3447
Ragne 2943
Ragusa 4540
Ragusi no. 4343
Ragusi Vec 4443
Rain 3947
Ramunde C. 3744
Randazzo 4038
Rapola 4041
Raren 3046
Rasino R. 3943
Rasocalamo 4039
Ratschach 3947
Ravenna 3544
Rasin P. 3246
Re P. 3946
Real M. 3843
Real M- 3547
Robordon 3035
Recionico 3249
Reconis 3044
Recunatl 3844
Redine 4240
Regia R. 3343
Regio 3444
S.Regolo 3443
Reina 4040
Remus 3447
S.Reparata 3246
Revet 5435
Rezzo 3143
Rhezo 4138
Rhin fl. 3247
Riccia 3742
Riere 3743
Rifrido 3444
Rimano 3944
Rippaile 3946
Risine 4443
Riva 3346
Rivalgar 3244
Rivalta 3245
Rivarotte 3045
Rivela 3242
Rivella 4041
Rivello 3941
Riviere di Genoa 31
3244
Rivo 4142
Rocca forte 3044
Rocca Imperial 4140
Roccella 3838
Rocha 4543
Rochella 4139
Rodanus fl. 3046
Rodil 3443
Rofrano 4041
Rollo 2847
Roma 3742
Romagna 3445
Romagna 3145
S.Rome 2946

Romena 3544
Roncina 3747
Rondo 4142
Ronta 3544
Roro 3238
Rosa 4139
Rosa marini 3938
Rosano 4240
Rossa 3238
Rossana 3344
Roiuek 3547
Rovero 3446
Rovigo 3545
Rudino 4344
Rudolfswerd 3946
Ruffle 3146

S

Aaneck 387
Sabafo 4140
Sabaudia 2945
Sabie 3345
Sabioncello 4244
Sabionello 3545
P.Sacho 3546
Sacil 3546
Saffari 3140
Sagona 3241
Salandra 4141
Salcin 3444
Salerno 3941
Salese 4342
Solla 2945 3446
Salo 3346
Salpe 4142
Saluze 3044
Samigo 3741
Sampione 3046
Sanesi 4141
Sango C. 3842
Sanguene 3445
Sansego 3845
Santia 3045
Saourges 3043
Sara 4043
Sarabis 3338
Sarda 3340
Sardinia 3339
Sardoum Mare 30
4139
Sarlope 3239
Sarmonetta 3742
Sarno 3941
Saroch 3338
Sasonese 3339
Satirana 3145
Sarungas 3246
Sasello C. 3144
Saseno 4441
Sasig 5845
Sassori 3240
Sasso 3543
Saturnia 3543
Saviglano 3044
Savignone 3244
Savona 3144
Savus flu. 3747 4246
Sacabich 4344
Scalea 4040
Scalogna 3943
Scarino 3443
Sceeuara 3843

Sceggia 3644
Schieri 3339
Schilacci 4229
Sceneberg 3929
Sciant 4045
Scio 3446
Scixa 4045
Sclavonia 4047
Scausa 3647
Scondrani 4444
Scopuli 4540
Scorolo 3844
Scuttari 4543
Sebenico 4145
Sedistan 4344
Segna 3742
Sejano 3543
Seissenburg 3946
Sella 3244
Selvoli 3644
Seminara 4139
Senegalia 3744
Sentina 3744
Sepino 3942
Seprio C. 3145
S. Sepulcro 3045
Sera 4041
Sera Vale 3044 3743
Sere 394[illegible]
Serentinum 3447
Serezana 3344
Sermene 3245
Sermion C. 3346
Sermona 3843
Serono 3145
Serpentera 3338
Serra 3744
Serra Capriola 4043
Servo 3143
Sessa 3842
Sessula 3941
Sesto 3145
Sestri 3244
Sethio M. 3647
Setri 3844
S. Severa 3642
Severano 3229
S.Severino 3744 3941
Seviza 3043
S.Sexti 3547
Sexto 3842
Sezza 3742
Sfinga 4245
Sicilia 38 39 38
Sider 3046
S. Sidro 4341
Siena 5543
Silva 3945
S. Silvestro 3742
Simari 4239
Sinerea 3141
Sinope 3841
Sirene 3941
Sismen 3046
Sistri 32 41
Sitten 3046
Slimuisa 4046
Snals 3347
Sniela 3846
C. Soave 3446
Sofre 3744

Sokol
Solefra
Soliere
Soncino
Sopploncha
Sora
Sorano
Soreſina
Sori
Sorris
Sotrono
Spalato
Spartivento C.
Spaur
Spennino
Spetia
Spezan
Spezano
Spilimbergio
Spinacula
Spinarſa
Spinnazzola
S. Spirito
Spital
Splugen
Spoletano ducato
Spoleto
Stachilago
Stagno
Stagno de Diana
Stain
Stains
Stantz
S. Stephano
Stegberg
Steſa
Stenico
Sterge
Sternitza
Stigliano
Stillo
Stilo Cap.
Stiniſa
Stor
Stra
Stromboli
Strutta
Strura C.
Sturlitſch
Sublaco
Subtiga
Sultz
Summo Laco
Sundrio
Surula
Sura
S. Wynag
Syllano
Syro

T

TAggia
Taormia
Taranto
Taranto golfo
Tarſia
Tavaas
Taverſch

41 46 Teio
39 41 Telamone
34 45 Teleſe
32 45 Tenda
41 47 Terra Nov.
32 39 38 42 Tercha
35 43 Terle
32 46 Termole
32 44 Terni
32 38 Ternoviſa
38 42 Terracina
41 44 Terra Nova
41 38 Teſino
33 46 Theano
38 42 Thieti
33 44 Thirrheno mare
33 44
41 40 Thun
34 44 36 47 Tieſſin
41 41 Tina
45 41 Tirol
40 41 Tirolis Com.
32 41 Tiſana
31 47 Tivoli
32 46 Tizan
36 43 Toblin
37 43 Todi
35 42 Tolar
34 44 Tolaro
33 42 Tolmezo
38 47 Tollentino
33 37 Trobolo
31 47 Tore
32 44 35 42 Toreta
38 46 Torigia
34 45 Torniela
33 46 S. Toramo
33 38 Tors
41 46 Torti
36 42 Tortona
42 39 Tortolim
42 26 Toſa
44 44 Toſcano
33 46 Toſcanella
35 46 Trajeto
40 39 Trajetto
43 41 Trojana
30 44 31 45 Trane
40 46 Trapiana
37 42 Traw
43 44 Trebocora
32 46 Trento
32 46 Treponti
32 46 Treviſana Marca
32 39 33 39
29 45 Treviſo
42 46 Tribar
41 40 Tribeco
42 41 Tribigna
Tricario
30 44 Trieſt
40 38 Trigno
42 41 Trinita
42 40 Trino
41 40 Tripalla
32 47 Triventi
31 47 Trivento

32 44 Troia
35 42 Trontano
39 42 Tropia
30 44 Trubico
34 43 Truſſo
31 4 Tullono
34 47 Turino
41 43 Tuſculo
37 43 Tuſi
44 45 Tuſis
38 42

V

33 40 41 39 VAcolin
34 46 Vai
38 42 Valcinata
39 43 Valentino
36 41 Valerio
38 Valle
30 47 Valone
42 49 Valvaſſon
41 45 Valviano
33 47 Varallo
33 47 Varan
36 46 Varono golfo
37 43 Varena
33 44 Varſi
33 46 S. Vas
36 43 Vdene
32 38 Vegia
33 40 Velica
36 47 Venere P.
38 44 Venetia
23 46 Veneto golfo
32 44
29 44 Venoſa
32 44 Ventotiene
35 43 Venza
31 40 Venzar
42 41 Venſono
32 41 Verba
31 44 Vercelli
33 39 Verchiano
39 38 Vergogna
34 36 43 42 Vermelio
36 42 Verona
33 44 Vertenegia
38 42 Verua
39 38 Verulo
41 42 Veſcovata
39 42 Veſtice
44 44 Vetoria
40 45 Vetralla
34 46 Vetrina
37 43 Vgenti
Vgonial
34 46 Vicarello
35 46 S. Vincentino
35 44 Vicenza
32 44 Vico
43 44 S. Victor
41 41 S. Victoria
37 46 Vido
34 46 39 42 Viette
41 42 Vigevano
31 45 Vigne Caſtrice
39 42 Vignoneto
38 42 Vilano
39 43 Vilar

40 43 Villa — 40 45
30 46 Villach — 37 47
40 39 Villa fontana — 34 45
31 45 Villa franca — 30 44 34
37 47 — 45 33 44
39 43 Villa nova — 30 44 32 38
30 44 — 35 45 43 41
37 42 Villa Petres — 33 40
45 43 Villiare — 41 40
32 47 S. Vincent — 30 45 34 43
38 42
35 45 Vintimilia — 30 43
31 44 Virle — 30 44
37 44 Viſo M. — 29 44
33 40 33 39 Viſſe — 37 43
33 39 Viterbo — 36 43
38 46 S. Vito — 36 46 38 43 39
45 41 — 43 42 42 42 41
36 46 Vivaro — 33 42
39 43 Vivey — 29 46
30 45 Vizano — 33 44
33 44 Vlaſtra — 40 41
40 42 Vnzo — 31 44
32 46 Vogera — 31 45
43 45 Volane — 35 45
31 47 Volcano — 40 39
36 47 Vologno — 34 44
39 46 Volpiano — 30 45
41 46 Voltara — 34 43
33 44 Voltri — 31 44
35 46 Vratan — 44 44
37 43 Vrbino — 36 44
45 42 Vrego — 45 42
30 41 Vro taz — 43 45
38 41 Vſel — 30 45
29 43 Vſtica — 37 39
43 44

W

36 47 WAllis — 29 30 46
43 44 Wamiſch — 40 46
31 45 Winitſch — 49 46
37 43 Windiſch Marck — 39 46
30 46 Wulturaria — 40 42
33 46 Wulturaira — 40 42
34 46 Wy C. — 30 44
37 46

X

30 45 XIran — 44 44
38 42 Xuonigrat — 41 45
33 45

Z

41 42 ZAbia Co. — 44 43
37 44 Zagrabia — 40 47
36 43 Zanara — 35 42
43 41 Zara — 40 45
43 40 Zara Vechia — 40 45
31 45 Zelo — 34 45
36 42 Zeng — 39 46
39 42 Zerniza — 44 44
34 46 Zifra C. — 33 45
34 43 39 41 40 42 Ziran — 39 43
35 46 Ziro — 33 44
38 43 Zirſignano — 44 40
36 46 Zocol — 44 43
41 41 S. Zorgi vide G.
31 45 Zorle — 32 45
44 40 S. Zuan — 35 45 38 46
26 43 Zucea — 41 45
38 43 Zuchi — 37 46
29 44 Zwezan — 41 46

Index locorum in Tabulam generalem Græciæ

A

ABdera
Acuari
85 43 Acurgo
48 41 Averſi
43 41 Agatoniſſi
51 40 Achaia — 50 51 39
56 38 Aiomania — 50 41
Aladriano

INDEX.

Aladriano 46 40
ALBANIA 46 42
Albanopolis 46 42
Alcipo 47 32
Alea 49 37
Alesano. 43 40
Alessia 45 43
Aliphera 48 37
Alone 48 37
Alpheus flu. 48 37
Altamura 50 56
Altolvogo 56 39
Ambracia 47 39
Amista 54 39
Amphiloca 47 39
Amphipolis 51 42
Amphisa 48 39
Anastasia 54 39
S.Andania 55 41
Andano 56 43
S.Andrea 43 43
Andri 53 39
Andrinopoli 53 44
Anea 56 39
Annico 55 43
Annia 52 36
Anthedon 51 39
Antigonea 48 42
Antigonia 45 41
Antede Miso vide M.
Anthiocheta 55 42
Antipachsu 46 39
Antivari 44 43
Antopatra 49 39
Anvia 57 38
S.Anzolo 51 36 & 55 39
& 57 44
Aphordisias 54 43
Apolimana 48 43
Apollonia 49 42
50 42
Apre 55 43
Aquila 55 42
Arachtus 47 39
Aracona 50 37
ARCADIA 48 49 37
Archiepelago 54 39
36
Arco 55 43
Arethusa 51 42
Argito 46 40
Argos 49 37
48 38 47 39
Argostoli P. 46 38
Argusa 48 40
Armena 52 39
Armilia 53 44
Armiro 49 40
Armiro golfo 50 40
Arsura 51 41
Artos 48 36
Artzenta fl. 45 42
Arzen terea 53 27
Arzus 55 43
Asaba fl. 49 40
Ascuja 59 36
Asea 49 37
Asera 49 42
ASIÆ Pars 57 41 40
Asiton 48 39
Asperosa 53 43
Aspropiti 49 39
Asso 55 40
Assum 55 41
Astacus 47 39
Asteo 46 37
Asteria 46 58
Atalanta 50 39
Athenæi 51 43
Athyra 56 44
Atrax 48 40
Attea 56 40
Avido 55 43
Aulis 41 39
Avostoma 47 41
Auramio 48 37
Axiopolis 52 43

B

Babia 46 41
Bagoa 48 44
Baiatzel 53 43
Balezo 45 43
Barbasti 55 44
Bardagi 47 43
Bassan 46 41
Bastia 46 40
Bazar 49 43
Bazarich 51 44
Beba 46 43
Beiza 50 53
Belemia 49 37
Belgrado 46 41
Bella pola 52 37
Belliza 49 44
Bellizaroza 49 44
Belveder 47 37 48 37
Belurat 45 41
Berga 51 43
Bergoza 53 43
Bergus 54 44
Betonia 50 36
Bicocha 48 37
Bihliza 48 41
Bilgiur 55 44
Bilz 50 44
Bitoglia 46 42
Bodna 48 42
Bodza 49 44
Boion 50 40
Bondiniza 50 39
Bordagut 49 36
Bosine 48 44
Botte P. 51 36
Bra 52 43
de Bracaguard 40 43
Bracz flu 52 43
Brailove 48 44
Brauron 51 38
Brendrice 53 41
Buchetium 36 40
Budoa 44 43
Bursiserpa 45 40
Burtus dizus 54 44
Biston 53 43

C

Cabri 56 43
Cairo 53 38
Calamata 49 36
Calame 49 36
Calamo 46 38
Calamota 43 43
Calamoti 55 30
Calina 45 41
Calitere 50 43
Caloiero 53 39 50 40
Caloni 55 40
Caloni P. 55 40
Calonino 57 43
Calonisi 48 36
Culopinzi 51 44
Caludris fl. 51 44
Camera 54 36
Camergena 52 43
Caminiza 46 40
Caminizana 52 43
Canina 46 41
Canistro 50 41
Canistro Cap. 51 41
Canupi 55 36
Capello 44 44
Caphareus Portus 52 39
Capra 52 37 56 37
Caprera 48 36
Capri 51 41
Capsia 54 44
Caragusa 55 43
Caranio 52 36
Carchi 57 36
Cardamile 55 39
Cardica 50 40
Careala 51 42
Caridia 55 43
CARIDIA Golfo 54 53
Caristus 52 39
Carrabia 49 42
Cartona 49 37
Casal 53 44 49 43
Casalno 53 41
Casi 48 43
Casima P. 57 38
Cassandro 50 41
Cassio 47 35
Cassiopa 47 46
Castaniza 47 37
Castel marmoro 57 37
Castel murato 55 42
Castoria 47 42
Castri 54 42 48 37
Castri de Rotoma 50 36
Castro novo 44 43
Castro Vechio 46 38
Castru 46 38
Casuri 50 42
Casystea 56 39
Cataro 38 43
Catazo 45 43
Cavala 51 42
Cavaz 45 43
Caura 53 38
Cazucay 56 35
CEFALONIA insula &
Civitas 46 38
Celcuderis 51 37
Cenechree 50 38
Ceos 56 39
Cerigo 51 36
Chabrius flu. 50 42
Chacz 47 43
Chalcis 51 39 48 39
Chalidon 47 38
Chaon mons 49 37
Checelie 50 43
Cheuozua 47 41
Chiarenza 47 37
Chidonia 55 40
Chiero 54 37
Cchimera 45 40
Chimi 52 39
China 46 43
Chiorlich 53 44
Chiores 49 36
Chipo 56 39
Chirana 56 36
Chiretie 48 40
Chirocari 47 44
Chisear 54 43
Christiana 53 36
Christoo 57 43
Chimera 45 41
Circinio 48 36
Cisalcon 45 43
Cicella 46 40
Ciutri 50 37
Claucos 49 38
Clazomene 55 59
Cleone 50 38
Cleulta 49 39
Clisura 46 41
Clitor 49 37
Clodians 45 42
Cluzzurizza 48 44
Cochino 54 42
Cogito 54 41
Cogniza 51 44
Coiari 47 42
Coliza 47 40
Colochina 50 36
Cologna 49 41
Coloiero 49 35 56 37
Colombo 47 38
C.Colone 52 38
Colophon 56 39
Comarus 46 39
Comea 48 37
COMENOLITARI
57 37 47 41
Comercho 57 44
Congerba 56 34
Coniga 48 40
Constantinopolis 57 44
Contessa 51 42
CONTESSA GOLFE
46 38 52 42
Compaguich 47 44
Copri 53 44
Coprivaz 48 44
Copriza 54 44
Coraffa 49 41
COREV Civitas & insula
53 38 45 40
Coriani 45 41
Cornia 49 39
Coron 48 36
Corona 48 39
Coronata 55 39
Corotia 50 38
Cortopeli 47 37
Coryto 50 38
Corza 48 43 47 40
Corzapazari 48 41
Coseno 53 42
Cos 56 37
Coza 45 43
CRAINA 44 43

Carnon

INDEX

Carnoa 40 41
Cratovo 49 43
Craza 46 44
Crio C. 56 37
Crissa 39 38
Crisso 60 42 48 36
Cristo 49 36
Cristopoli 52 43
Croia 45 42
Crulevacz 49 43
Cruelevaz 51 43
Culurita 48 38
Cuma 56 40
Cumirza 45 44
Cunasi 52 44
Cursia 55 38
Cutavo 46 38
Cuzolari 47 38
Cyllene m. 49 47
Cypsela 54 43
Cyrra & anti Cytra 49 38

D

DAgno. 45 43
Damala 51 38
Damala 50 38
Dardanello 48 38 55 42
46 39
Dardasi 46 42 46 41
Datroli 54 38 55 37
Deduvisio 49 40
Delfi 49 39
Demitriada 50 40
Demonare 59 39
Deonia 55 36
Dutuino 46 40
Devoda 48 42
Diaschillo 57 48
Diavolo 47 42
Dibra 47 42
Didascalio 46 38
Didymi 50 38
Dine 54 43
Diomisades 56 36
Dlon 50 40
Doari 51 42
Dolazi 45 48
Dolciguo 44 48
Dolicha 47 40
Domochi 49 40
Domonignizano 47 41
Donorihniza 48 41
Dousti 47 40
Dragona 49 44
Drogonere 51 36
Dragonisi 54 38
Dragusa 48 44
Drecanuna 56 37
Dreuale 53 44
Drinasto 45 43
Drino fl. 46 43
Drobogliza 49 69
Dromo 51 41
Drusibala 55 44
Ducato C. 46 38
Dulichiorui 46 38
Durazo 45 42
Durazo C. 45 42

E

EDesza 49 42
Edrocelno 48 38
Efeso 56 39
Eialia 49 38
Elada Faghi 46 41
Elatria 46 40
Elbena 50 38
Elea 56 40
S. Elia 54 40
Elis 47 37
Elorina 47 42
Endero 46 43
Eneo 54 43
Engia insula & golfo 51 38
Epichero 47 40
EPIRVS 46 47 39 40
Eria 53 42
Erigonius fl. 47 42
S. Erini 53 36
Erithre 55 39
Ernanio 55 42
Esapo 51 36
Esena 50 38
Esino 50 38
Eschibaba 44 42
Evello 48 39
Euporia 49 43
Europus 47 41
47 42

F

FAlconera 52 37
Falconera 54 36
Fanar 57 42 53 33 50 42
Fanaro 46 40
Faneromeni 48 36
Fanu 44 40
Farsa 49 40
Fasio 51 41
Ferachich 54 43
Ferimaco 56 38
Fermenia 52 38
Fig 48 39
Figalo 46 39
Figella 56 36
Figena 56 39
Filen 57 42
Filippo 51 42
Fisiunto 50 48
Fume de mar 53 43
Fochia 45 43
Foele 48 37
Foia Vec.no 56 40
Fonus. 52 42
Fornase 51 43
Forno 45 43
Fornoli 55 38
Fosa 46 43
F. Francesco 47 38
Franzio 48 37
Frura 56 42
Fuor 50 38

G

GAdepoga 50 36
Gaimitano 48 38
Galaro 47 38
Gallipolis 55 43
Galo 48 36
Gambrusa 52 41
Gardichi 48 37 49 37
Gargulia 48 36
Gariscus 48 43
Garonizi 56 38
Gazorus 51 43
Gerestus 52 39
C.Gero 55 40
Geth 55 44
Gierimia 55 40
Gierra 54 39
S. Georgio 50 41 54 39
46 38 45 43 36 42
48 41 35 37
S.Giorgio Cap. 51 40
Gipp 57 38
Gira 57 38
Gisopoli 52 43
Gnidus 56 37
Goir 49 57
Gomeni 46 40
Gomphi 48 40
Gona 48 40
Grachovó 47 43
Gramata 45 40
Granca 49 42
C. Grega 55 42
Gregori 47 44
Guardia 50 44
Guiscardo P. 46 38
Gulmaza 52 43
Gurasenda 46 33
Gutibar 46 42
Gurgusa 48 44
Gyrio 50 40

H

HAlicarnassus 57 35
S. Helena 55 40
Helice 48 38
Helvas 54 56
Heraclia 50 43 47 42
55 43
Heralea 56 41
Hippata 47 39
Holorita 51 39
Homile 48 39
Horma 47 42

I

IAco 50 40
Ialia 47 38
IAMBOLI 50 52
Ianizari 49 40
Ianizaw 55 42
Ianazi 43 39
IANNA 47 40
Ianna 47 40
Iannina 50 42
Iarmenitor 55 42
Iastura 52 39
Iawr 56 44
Ibar 47 44
Idomena 48 42
Ifitirga 47 43
Ignano 48 37
Il home 48 40
S. Ilia 51 40
Iorum 48 43
Ipsola 54 43
Irano 51 43
Iria 49 37 50 36
Isch fl. 50 43
Istechie 49 37
ITALIÆ Pars 43 40
Iura 51 4
S. Ixet 45 42

L

LAchi Cap. 45 42
Lachisat 46 42
Lacondea 53 41
Laco Suichio 48 41
Ladineve 45 46
Lagia 49 39
Lameleda 43 43
Lamia 49 49
Lan 46 40
Lanana 47 43
Lanbina 48 38
Landan 49 37
Landimiri 56 41
Langistro 51 42
Lango 56 37
LAPLACA 45 41
L'Arcadia 48 36
Larissaa 50 40
Larisso 49 40
Larta 47 39
Lartachi 56 43
Lasterocheri 48 41
Lastin 53 41
Lavacra calida 51 37
Lecheo 50 38
Lembalo 50 42
Lembro 54 42
Lemito 46 40
C. Lenguela 44 41
Leondari 48 37
Lepanto 45 38
LEPANTO golfo 48 49
38
Leposu 46 40
Lerna 49 37
Lero 42 39 55 37
Lesindra 56 36
Lesterecori 52 43
Lera 49 42
Leucas 46 39
Leuce 56 40
Levita 55 37
Liabia 47 43
Ligia 54 43
Limacasi 48 42
Limne 41 39
Limonia 47 36
Lapsa 50 39
Lipsina 50 38
Lipso 55 38 50 39
Lisimachia 55 43
Litar 50 39
LIVADIA 48 59 39
Locrida 47 42
Lordrin 45 42
Logiton 50 39
Longan 50 29
Longanico 48 37
Longon 55 43
Loreo 51 29
Loro 55 39
Lovo 55 35
Lycea 50 37

M

MACEDONIA 48 42
Macedonia 52 43
Macri 54 43
Macronisi 52 38
Maganico

Tabula Generalis Græciæ.

Name	Grad.
Maganico	49 36 50 36
Magnesia	50 40
Magrisi monte	44 44
Maina	49 36
Mala	51 38
Malanto	44 43
Malaria	56 44
Malathia	56 44
Malfetan	57 37
Malio C.	51 36
Malvasia	51 36
Mandria	56 38
MANDRIA mare	56 38
Mandro	53 41
Mandugo	51 39
Mantelo Cap.	52 38
Mantinea	49 37
Maratha	49 37
Marathon	51 38
Marato	55 44
MARE MEDITERRA-neum	44 38
S.Maria	47 40 40 37
S.Maria Cap.	43 40
S.Maria de Pretoria	47 41
S.Maria Roxa	44 43
Mariza flu.	53 44 51 43
	54 44
Marmora	56 43
Marognia	53 43
Marta	51 36
Mastico	55 39
Mata casa	49 39
Matapan Cap.	50 35
Mategia	49 36
S.Maura	49 38
Maure	55 42
Maximianopolis	53 43
Mechano	55 43
Media	45 43
Medin	46 44
Medon	45 43
Megapolis	49 37
Megara	50 38
Megra	50 38
Mela	55 44
Melantrada	56 43
Melas major fl.	54 43
Melas minor flu.	55 43
Melasso	57 36
Miline	59 38
Melisse	50 38
Melito	55 42
Meliturgis	50 42
Melozaes	50 36
Menaleto	55 40
Merlera	45 40
Mermiga	53 38
Metellino	55 40
Methana	41 37
Metropolis	48 40
Mezzo	43 43
Microviza	48 44
Milo	52 37
Anti Milo	52 37
Milolithus	53 43
Mirone	54 38
Mesitra	49 36
Modon	48 36
Molefo	53 42
Molini	48 36
Molycria	48 38
Monasterio	
Moncastro	46 42
Monester	48 42
Monte di Nettuno	54 41
Monte Santo	51 42
Monte Santo cap.	52 42
Mopsius	48 40
Morava flu.	48 44
Morcan P.	56 41
Morea	48 50
	37 36
Morgo	54 37
Moseniga	48 36
Mostolun	49 39
Mundi	49 37
C.Mulgo	45 40
Munichiæ;	51 38
Myndus	56 38
Myrina	56 40
Myrza	48 41
N	
NAmphio	54 36
Napoli no. Vech	
	50 37
NAPOLI Golfo	50 37
Natolica	47 38
Navarino	48 36
Neangoine	57 43
Neapolis	53 42
Nedina	48 36
NEGROPONTE	51 52
	39
Negroponte	51 39
Neo castro	49 37 47 38
Neospiti	48 37
Neostria	52 43
Nessava fl.	47 43
Nicalidi	51 42
NICARIA	55 38
NICARIA mare	55 39
Nicea	47 42
Nicia	50 38
Nico	48 37
Nicol	52 44
S. Nicolo	48 41 55 39
	46 38
S.Nico P.	46 37
Nicomedia	58 43
Nicopolis	52 42
Nicsia	54 37
NICSIA	54 37
Nio	54 37
Nisea	50 38
Nizari	56 36
Novigrado	48 42
C.Novo, vide C.	
Novomont	45 44
O	
OEnoe	51 49
Olbia	58 43
Olenus	47 39
Ombla	43 43
Opula	51 40
Orchimus	45 40
Ormoas	50 36
Orso	45 41
Orudiza	54 44
Osopo fl.	50 39
Ossa	50 42
Ostia	47 40
Ostodisus	54 44
Ostro	48 42
Otranto	43 41
Oxinea	47 40
P	
PAchsu	46 39
Pagæ	50 38
Pavonere	57 43
Palachi	49 38
Palamida	50 37
Palatio	57 38
Paleo C.	55 41
Pallantia	48 40
Palmati	46 37
Palmossa	55 38
Palo castro	53 42
Palormi	56 43
Pandia	55 43
Pandico	50 40
Panormo	45 40
Pantiro	55 43
Papa	47 38
Papadales	45 42
Papigo	46 42
Paræcopelis	48 43
Pario & anti Pario	53 37
Paris	55 43
Pasimida	52 37
Patras	48 38
Pelagnisi	51 41
Pelari	53 41
Peleo castro	46 38
Pella	49 42
Peleso P.	47 37
Pergamum	52 43
Pergolo	53 37
Pericari	49 37
Perparea	54 40
Perus	48 38
Pesari	49 42
Peschera	47 39
Peschiera	45 41
Peteni	52 35
Petilia destr.	46 38
Petorche	47 38
C. Petra	55 40
Phalanna	49 40
Pharaia	49 37
Pharæ	48 38
Phate	48 37
Phea	47 37
Phestus	47 40
Philippi	51 43
Philippopoli	52 44
Phænix	58 37
Pidanemo	50 41
Pigrino	54 39
Pilis	51 37
Pilodes	46 40
Pilos	47 37
Piper	52 41
Pira	54 37
Pirgo	45 42
Piro	51 38
Pirosi	49 44
Pirsana fl.	48 36
Piscopia	56 36
Pistrina	47 43
Pitio	55 39
Placida	55 36
Plana	55 36
Platamona	49 41
Platari	52 39
Pleda	51 37
Pleurona	47 39
Polegasa	53 36
Polincandra	43 37
Polina fl.	45 41
Poline	45 41
Poline	53 37
Poliri	52 37
Polistro	55 43
Politica	51 39
S. Polo	51 36
Ponta dura	45 41
Ponti quaranta	49 41
Popiza	52 44
Porama	46 36
Porcelli	55 36
Porgoriza	44 43
Portimo	51 39
Porto Quis	49 41
Pras	55 43
Prasonisi	51 40
Premuli	46 41
Prespa	47 43 47 42
Prestean	49 36
Priene	56 39
Prileppo	46 42
Prisna	46 43
Pristina	45 44
Priviti	57 43
Proneno	48 36
Prusias	58 43
Pythæum	48 40
Q	
QVehatuino	50 40
Quimano	52 37
C. Quiviza	57 43
Quoso	51 41
R	
RAchaz	45 43
Ragusa	45 40
Raguseo P.	45 41
Ragusi no vec.	43 44 43
Raimer C.	51 48
Ranina	46 41
Raolia	53 37
Rapan C.	50 36
Raphti	42 38
Rato	55 38
Ravina	46 41
Recrea	56 43
Redoni Cap.	45 42
Rego	57 43
Relazariza	51 43
Remomilo	52 36
Rhamnus	51 39
Ricovera	53 39
Risine	44 43
Risno	49 40
Rocha	45 43
Rocho	54 38
Rodia	56 43
ROMANIA	53 55 43
Rossa	49 38
Rudicho	55 43
Ruinæ	55 41 55 40
Rundrico	48 42
Rusio	52 43
Ruta rida	51 42
S	
SAbioni	50 41
SACANIA	50 36

INDEX.

Sagra 50 40 Sidero casto 48 36 Tallatbaser 51 44 Variara 48 43
Sahino 50 38 Sidra 51 37 TAMORIZA 46 41 Vasigli 52 44
Sal 51 43 Sidro 48 38 Tantanzar 54 43 S. Vasili 50 37 48 41
Sala 53 41 Sidro C. 46 38 Taristicri 54 41 Vasilica 55 40 51 36
Salatina 46 43 Sigillo 53 37 Tartaga 41 44 Vasilidi 47 38
Salese 46 40 Signi 49 39 Tasfaisa 48 37 Vasilipotamo 47 36
Saline 54 42 Signo Prom. 54 40 Tasso insula 53 42 Vasilocamo 50 36
Salmineo 49 38 Silla 49 36 Tegea 48 37 Vastanza 48 41
Salmutara 48 38 Silz 50 44 Telus 56 37 Vatar. 46 42
Salnich fl. 46 41 Simie 57 37 Tempyra 53 43 Vdagrada 45 48
Salona 49 38 Sinis 46 44 Tenari 48 37 Vedriniza 48 31
Salusi 46 42 Sinopoli 56 39 Tenedo 55 41 Velechi 47 39
Samandrachi 54 42 Siphano 52 37 Tepela 46 41 Velicista 57 40
Saminti 50 38 Sirna 53 38 Termerium 56 37 Vendenis 48 43
SAMO Ins. & civitas 56 39 Stelleo 50 40 Ternava 50 44 S.Venetico 48 36
Sanda 46 40 Sitrocapsia 50 42 Terremotro 49 39 VENETO Golfo 44 42
Sandino 51 42 Siveri 50 38 Thebe 49 39 Ventre 51 43
Santi quaranta 55 41 Smyrna 56 39 Thebo 50 39 Veria 49 42 50 37 47 41
Santo monte golfo 51 41 Soganico 50 39 Theodoro 54 40 Verlichi 49 41
Sapienza 48 36 Solocastro 49 38 Thesbo 41 40 Veselin 45 44
Sapoza 47 42 Sopsia 50 44 Thessalonica 50 42 Vichio 55 39
Sar 46 43 Sorelli 51 40 THESSALONICHI Vidonar 48 40
Saramont 52 43 Sorena 53 42 golfo 50 41 Vigne castrice 43 40
Sarans 50 36 Sosthenis 48 39 THIGVES 49 43 Vinero 48 37
Saraquino 51 40 Spasso 46 43 Thiguez 49 43 Visicardo 46 38
Saria 57 36 Spes 56 44 Thormopoli 49 39 Vitolie 49 43
Saribrod 49 44 Specie 56 37 Thurium 52 38 Vitulo 59 36
Saseno 44 41 Spiga 51 43 Tidrico 47 42 Vitupio 55 43
Savastopoli 52 43 Spinarsa 45 41 Timacum 47 43 Vlasco 50 43
Scala 54 41 Spinarsa flu. 45 42 Tiresia 53 36 Vlpianum 48 43
Scampi 46 42 Stagno 43 44 Tirynthi ruinæ 50 37 Vnissa 46 42
Scanda 52 40 Staguida 56 36 Titre 53 38 Vnito Castro 46 42
Scapsiler 53 43 Stalisi 45 42 Toastri 50 37 Vodiza 37 39
SCARPANTO 57 35 STALIMENE Insula Tochmolicati 46 40 Vohitorno 48 43
SCARPANTO mare 56 36 & civitas 53 41 Tochmolicati 46 41 Volanda 49 42
Scascova 48 43 *STAMPALIA* 55 36 Tolie 52 44 Voli 47 40
Schiati 51 40 Samuch 51 43 Tolissi 46 38 Vollo 49 40
Schilla 51 38 Standia 56 37 54 36 Toplica 47 44 Volpe 57 37
Schilli C. 51 37 Stanuch fl. 52 44 Torpillus 49 43 Vossica 49 37
Schim 48 44 Stapodia 54 31 Topyrus 52 43 Vostica 49 38
Schio 57 43 Starichino 48 42 Tornesse 47 37 Vaudonia 49 36
Schio golpho 57 43 Statoria 47 44 Tovisa 49 38 Vrasabra 51 43
Scio 54 43 Stelar 52 42 Trachir 49 41 Vrego 45 42
SCIRO 52 39 Stella 50 37 Traianopoli 54 43 Vtlo 50 36
Sciropola 52 39 Stenosa 54 37 Trait 52 43 X
Scopuli 45 40 Stibagna 49 43 Trapano 47 38 Xilopolis 49 41
Scopulo 46 38 51 40 Stinga 56 40 Trebigna 43 44 Z
Scotusa 49 41 50 43 Stivo Lago 49 38 Treich 52 44 Zabiaca 44 43
Scrova 55 36 Stipe 50 42 Tricca 48 40 Zacoli 49 38
Scupi 48 43 49 38 Stobi 48 43 Tricola 48 40 Zafrana 55 36
Scutari 57 44 45 43 Stovania 56 44 Trivogista 47 43 *ZANTE* insula. & Civitas
Scydra 47 41 Straga 46 41 Trippiana 49 38 47 37
Sdille 53 38 S-Strati 53 41 Tritano 57 43 Zarnis 51 43
Seche 46 37 Straza 46 43 Trivene 49 38 Zas 48 44
Seunizo 48 38 Strivali 47 36 Tronco 51 39 Zea 52 38
Seleniza 50 36 Stymphalus 49 38 Troponitz fl. 51 44 Zeiton 49 39
Selimbria 56 43 Suachivestra 49 44 Tusi 45 43 Zera C. 47 37
Sequino 57 42 Suatza 48 44 Tyrissa 47 41 Zerfanto 53 37
Serpe 54 36 Sucamino 51 39 V Zerniza 44 44
Serphino 52 37 Suchogrelo 46 43 Vacareuo 50 44 Zeta 45 43
Sertiana 47 42 Sucova 49 44 Val compare 46 38 Zevozua 47 42
Sesto 55 33 Suda 53 38 Valgaracaraz 51 44 Zinara 55 37
Setines 51 38 Suguth 54 44 Valia 51 39 Zocol 44 43
Sette pozzi 51 37 Suraviza 53 43 Valisso 54 30 Zopozo 45 43
Sicandro 53 36 Sutlca 50 38 Valona 51 39 45 41 Zoponzo 45 40
Sichino 53 36 T Var 47 44 Zornata 49 36
Sicyon 49 38 Talandi 50 39 Vardani 46 38 S.Zorzi vide S.Giorgie
Sidarizo 50 36 Talanti 50 39 Vardiani 46 37 Zueria 48 46
Sidero 50 42 Talitada 51 39 Vardogna 49 37 Zupan 43 34

INDEX
TABVLARVM
ITALIAE ET
GRÆCIÆ

1 Italia
2 Lombardiæ tab. 1.
3 Lombardiæ tab. 2.
4 Lombardiæ tab. 3.
5 Lombardiæ tab. 4.
6 Brescia
7 Veronę Vincentiæ & Patavij dit.
8 Friuli & Istria
9 Tuscia.
01 Anconitana Marchia.
11 Campagna di Roma.
12 Abruzzo.
13 Puglia Piana.
14 Corsica & Sardinia
15 Sicilia
16 Stiria ducatus.
17 Sclavonia.
18 Walachia.
19 Græcia.
20 Macedonia.
21 Peloponnesus.
22 Candia.

FINIS.